F. HERMANDEZ
PLANTARUM &c.
MEXICANORUM
HISTORIA

1651

907 ...dete...
...(F.) Plantarum Animalium et Minera-
...norum, Historia, *woodcuts* *Romæ*, 1651

THOMAS MALIE M.D.
Nº 42..

This book is perfect but some pages mentioned beneath are misplaced viz

338

339
340 } placed after 344

341

345
346] placed after 338

410 411 placed after 416
413
414] placed after 418
415
417 placed after 410
459 placed after 464 — This remark is not correct; as there is a duplicate of the pages here only, which is the same in all the copies, that are perfect. — This is a very fine copy, & in every respect perfect.

Sum Wilelmi Goes.

NOVA
PLANTARVM, ANIMALIVM ET MINERALIVM MEXICANORVM
HISTORIA

A FRANCISCO HERNANDEZ MEDICO
In Indijs præstantissimo primum compilata,

DEIN A NARDO ANTONIO RECCHO IN VOLVMEN DIGESTA,

A IO. TERENTIO, IO. FABRO, ET FABIO COLVMNA LYNCEIS
Notis, & additionibus longe doctissimis illustrata.

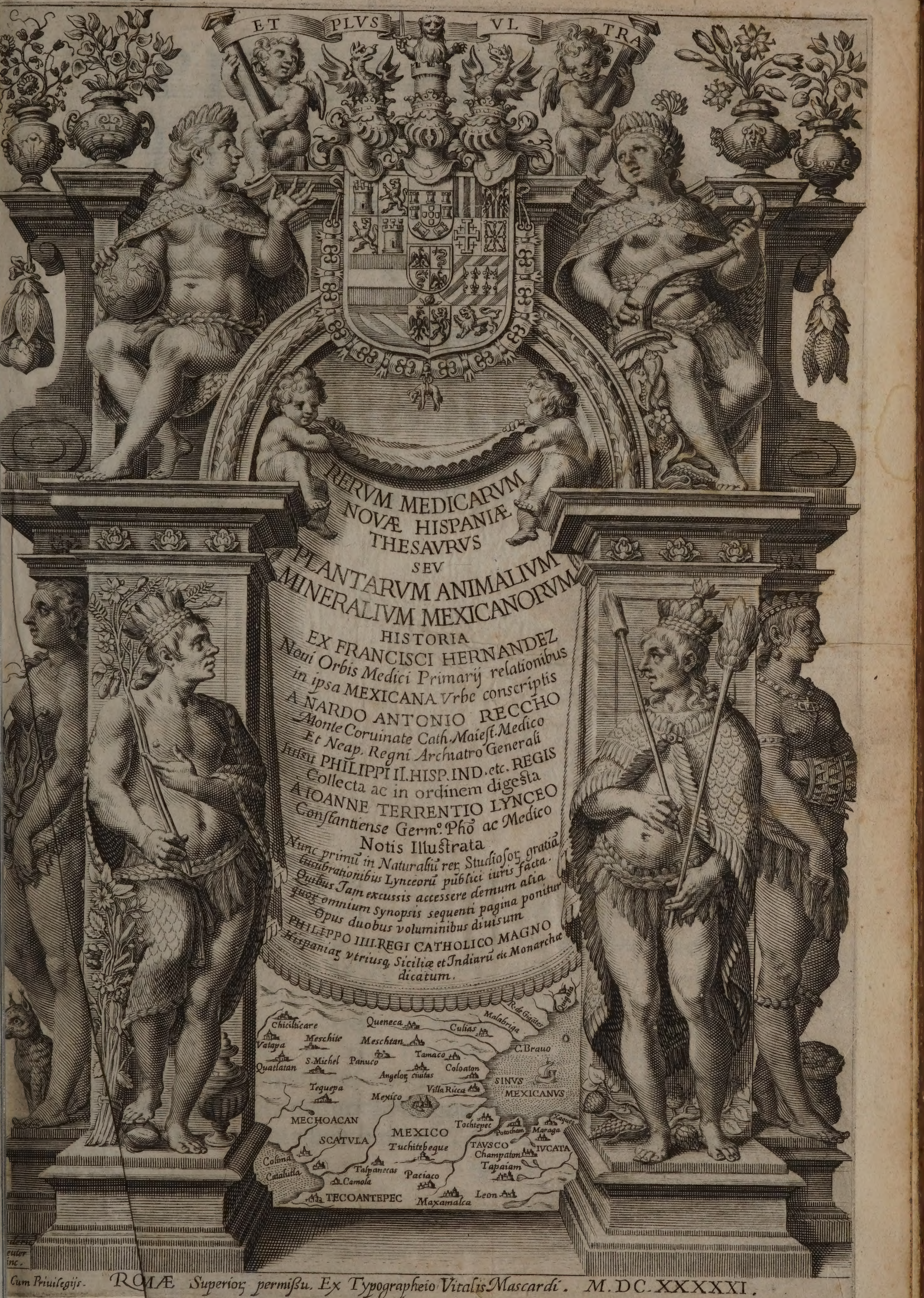
Cui demum accessere

ALIQVOT EX PRINCIPIS FEDERICI CÆSII FRONTISPICIIS
Theatri Naturalis Phytosophicæ Tabulæ

Vna cum quamplurimis Iconibus, ad octingentas, quibus singula contemplanda graphice exhibentur.

ROMAE MDCLI.
Sumptibus Blasij Deuersini, & Zanobij Masotti Bibliopolarum.
Typis Vitalis Mascardi. Superiorum permissu.

RERVM MEDICARVM NOVÆ HISPANIÆ THESAVRVS

SEV

PLANTARVM ANIMALIVM MINERALIVM MEXICANORVM HISTORIA

EX FRANCISCI HERNANDEZ
Noui Orbis Medici Primarij relationibus
in ipsa MEXICANA Vrbe conscriptis
A NARDO ANTONIO RECCHO
Monte Coruinate Cath. Maiest. Medico
Et Neap. Regni Archiatro Generali
Iussu PHILIPPI II. HISP. IND. etc. REGIS
Collecta ac in ordinem digesta
A IOANNE TERRENTIO LYNCEO
Constantiense Germ.° Phõ ac Medico
Notis Illustrata

Nunc primũ in Naturaliũ rer. Studiosor. gratiã
lucubrationibus Lynceorũ publici iuris facta.
Quibus Iam excussis accessere demum alia
quor. omnium Synopsis sequenti pagina ponitur
Opus duobus voluminibus diuisum
PHILIPPO IIII. REGI CATHOLICO MAGNO
Hispaniar. vtriusq. Siciliæ et Indiarũ etc Monarchæ
dicatum.

Cum Priuilegijs. ROMÆ Superior. permissu. Ex Typographeio Vitalis Mascardi. M.DC.XXXXXI.

Adolfi Vorsti

OTIUM CUM DIGNITATE
The Right Hon.ble Charles
Lord Halifax 1702

PHILIPPO IV.
HISPANIARVM
INDIARVMQVE REGI
MAXIMO.

ALPHONSVS TVRRIANVS VEMIVS, SALVTEM ET VICTORIAS.

QVOS ex America tua auri, gemmarumque thesauros, immensas planè opes, hostium fremente inuidia, Oceanoque gemente singulis annis referunt naues, Potentissime Rex, eos non tanti esse putauit sapientissimus Auus Tuus, vt satis illis beari posset Europa. Intelligebat enim alia multo præstantiora naturæ munera esse, quibus æquus rerum arbiter, ac naturæ parens Deus, regiones amplissimas, & orbi reliquo pares, & ornauit ad pompam, & ad vtilitatem arcanis suæ prouidentiæ legibus instruxit. Horum cum pleraque peregrinationem non ferant, reliquum illud erat vnum, ne diutius tam ingenti naturalis scientiæ parte, maximo suo damno careret genus humanum, vt ab eruditis hominibus explorata diligenter, & litteris fideliter consignata luci mortalium exhiberentur. Ea gratia Sapientissimus Rex, Ferdinandum Archiatrum suum laboriosissimæ industriæ virum aliosque Mexicum ire iussit, quorum summa contentione factum est, vt cum plantarum saluberrimarum incredibilem vim expictam, accurateque descriptam, tum volucrum, serpentium, ferarum, pecudumque inuisas, inauditasque nostris hominibus formas in illorum commentarijs haberemus. Hi dum, Romam delati, ab eruditissimis Lynceis, qui tum maximè florebant, expenduntur, expoliuntur, ac multiplici commentatione, Principibus viris etiam adlaborantibus, maturitatem quandam assequuntur, nescio quo facto propemodum interiere. Quod cum eruditis om-

nibus doleret, tum mihi indignum factu videbatur, si sapientissimi Regis Prouidentia, tot magnorum ingeniorum monumenta, tam arcanus naturæ thesaurus fortunæ iniuria nobis periret. Ergo, cum opportunè in Vrbe agitarem Hispanensium negotiorum, Neapolis, Siciliæ, ac Mediolani Actor, nec laboribus, nec sumptibus mihi parcendum duxi; vt hæc naturæ arcana tandem aliquando euulgata bonorum votis fauerent satis. Quod, vt augustius fieret, in tui nominis luce prodire debuere, vt quæ Aui tui designatione publico mortalium qono debebantur ea Te auspice rederentur, eademque opera illius in Te sapientiam respiceremus, & amplexaremur humanitatem. Diù vale Regum Maxime. Romæ Kal. Octob. 1650.

IA-

IACOBVS MASCARDVS TYPOGRAPHVS

LECTORIS.

ET summatim nunc quidem ego qui inter Pictorum, & Sculptorum moras, & Commentatorum obseruationes, scriptionesq. multis annis circa huius Voluminis Typos versor, tibi indicauero, vt exantlati huius in thesaurum laboris, cognitionem præsumere queas.

FRANCISCVS HERNANDVS in Mexicana noui Orbis Regia Primarius Medicus, Regis iussu perquam sedulà, & diligenti multorum annorum obseruatione, perquisitione, atq. experimentis MEDICAM *ex toto illo Regno, necnon* PHYSICAM *omnem* MATERIAM *pluribus libris congessit ac misit.*

Eam NARDVS ANTONIVS RECCHVS in Hispania, eodem iubente Rege DECEM LIBRIS *distributam in compendium contraxit, quod Medico, & Philosopho non minus contemplanti; quam in humanæ sanitatis vsum reducenti, satis esse possit, & Methodo quidem tam ipsi disciplinæ, quam vsui perutili, & apprimè accomodatà.*

Vtriusq. labores multis annis fuso per studiosorum ora nomine, famaq. rediuiui, & peregrini, imò Mexicani Dioscoridis increbescente sui desiderium præmiserunt Iosephus Acosta Societate IESV *de natura Noui Orbis, ita etiam excitauit in suis Americanis lib. 4. c. 29.*
,, De Plantis, liquoribus, & alijs rebus medicis Regis iussu præclarum Opus Do-
,, ctor Franciscus Hernandus condidit in quo vniuersæ Plantæ ad viuum expressæ
,, describuntur numero 1200. comprehensæ. In hoc opus aiunt 60000. ducatos
,, impensos fuisse, cuius compendium Doctor Nardus Antonius Medicus Italicus
,, magna diligentia concinnauit, quo eos, qui de Plantis indicis plura scire desiderant, missos volumus. *Lege & in Tomis Americæ & Nauigat. in India Occidentalem. Edita hæc indicia ante triginta annos, & quidem pluries.*

Cuiusmodi insignis VTILITATIS *& admirabilis* NOVITATIS OPVS *annum iam ferè quinquagesimum delitescens, Academici Lyncei iuxta proprium institutum F. Cæsij Principis ope, & auspicijs edendum, illustrandum, & augendum suscepère, ipsiusmet Recchi pictis exemplaribus, apud eius Nepotem doctissimum, omnisque iuris peritissimum Virum M. Antonium Petilium asseruatis, adstipulantibus, amantissimè exhibitis.*

Et primo IOANNES TERRENTIVS LYNCEVS decem Plantarum, Animalium, Mineralium Nouæ Hispaniæ libris NOTAS *adscripsit Physico, Medico, Chymico succo haud carentes, obseruationibus minimè vulgaribus respersas.*

Plantarum quoque ALIIS IMAGINIBVS *plurimis idem Terrentius perutiles etiam* NOTATIONES *adposuit, quibus præsertim genuini colores partium innotescerent.*

IOANNES FABER LYNCEVS BAMBVRGENSIS Summi Pontificis ab Herbarijs studijs Medicus, in Romano Athenæo Professor, luculentissima ALIIS *Animalium* ICONIBVS DESCRIPTIONES *adiecit, &* SCHOLIA, *quibus præter confertas de eisdem omnibusque ferè congeneribus obseruationes, & eruditiones, Physica, Medica, Anatomica, plura noua habes, quæ impensè simul prosint ac delectent.*

FABIVS COLVMNA LYNCEVS operi vniuerso ANNOTATIONES, & ADDITIONES *adiunxit, in quibus, & Doctrina multiplex, & insignis illa in obseruationibus diligentiæ, rerum ac vocum acre & perpolitum examen, nouaq. non pauca: suum hunc Auctorem de Botanicis omnibus, pluribus quidem, & præclaris Voluminibus optimè meritum, perbellè referunt.*

Ex Principis FEDERICI CAESII LYNCEI, S. Angeli Principis NATVRALIS THEATRI *Frontispicijs Coronis primo Tomo constituta,* PHYTOSOPHICIS *scilicet ipsiusmet*

Prin-

Principis amplioribus TABVLIS *in Botanici studij ac vniuersæ Plantaris Scientiæ institutionem adpositis, hisce priora præstabunt* SYNTAXIS *illius, qua ad numerum, methodum, plenissimum conspectum, certamque disciplinam, & Medicis, & Philosophis omnibus, ea non solum vniuersa perducuntur, quæ à Physiologis quibusq. de stirpibus hactenus tradita sunt; sed noua plurima, ab ipso primum adinuenta, exponuntur, simulq. cum veteribus ac Mexicanis Recchi, genuinis omniparentis Naturæ vinculis, veniunt in connexum Icones Plantarum & Animalium circiter octingentæ paginis circ. mille exhibentur.*

Si Herbariæ, si naturali Historiæ addictus: si Medicus, si Philologus, si denique Phytosophus: si Florilegus Principum, aut Heroinarum blandiris delicys: vel si nouis è fructibus, aut Pharmacis Mercator, Institor, Pharmacopola, Odorarius, sanitatem, oblectamenta quæris, aut lucrum, nouas hic certe habes Rerum, Imaginum, Vocabulorum Myriades, quæ & oculos, & mentem, & desiderium omni ex parte explere possint. Vale.

Im-

Imprimatur si videbitur Reuerendiss. Patri Magistro Sacri Palatij Apostolici.

A. Riualdus Vicesg.

Approbatio P. Balthassaris de Lagunilla è Societate Iesu qualificatoris Concilij Inquisitionis Hispanicæ, & à confessionibus Excellentissimæ D. D. Ducissæ del Infantado Oratricis, &c.

LIbrum inscriptum, *Rerum Medicarum nouæ Hispaniæ Thesaurus, seu Plantarum, Animalium, Mineralium Mexicanorum Historia; ex Francisci Hernandez noui Orbis Medici Primarij relationibus in ipsa Mexicana Vrbe conscriptis; à Nardo Antonio Reccho Monte Coruinate Catholicæ Maiestatis Medico, & Neapolitani Regni Archiatro generali, iussu Philippi II. Hispaniarum, & Indiarum, &c. Regis collecta ac in ordinem digesta, à Ioanne Terrentio Lynceo Constantiense, Germ. Phil. ac Medico notis illustrata.* De mandato Reuerendiss. Patris Fr. Vincentij Candidi Sacri Palatij Apostolici Magist. legi attenta consideratione, magnaque voluptate perfusus, miror equidem laborem improbum totius operis in tam diffusa rerum varietate vestiganda, & eruenda illarum natura, & proprietate, quod mira, & nunquam satis laudanda eruditione consequitur ab Auctore, collectore, & illustratore. Opus sane vtile nouo, & veteri orbi, cui multa in eo contenta cum magna vtilitate communicata videmus, & docet experientia, eaque inuenio consona his, quæ in alijs eiusdem argumenti Auctoribus curiosè obseruaui, & vidi studiosè per ferè viginti, & septem annos in Regno Peruano, in Insulis, & Prouincijs Mexicano Imperio vicinis. Si Panegiristam agerem, & non censorem in excellentissimi operis laudes diffunderem calamum; sed ne metas transeam officij commissi, ilud iudico vtile iocundum, & verum tam in rebus enarratis, quam in naturali sophia. Est certè thesaurus, qui profert noua Europeis, & vetera Americanis pleraque ignorantibus, donec repertus ab Auctore apertus, & communicatus est ipsis. Poterit igitur opus præclarum Typis mandari, quandoquidem nec bonis moribus, nec Catholicæ fidei est contrarium. Romæ postridie Kaledas Augustas, Anni Dominici 1651.

Balthassar de Lagunilla.

Imprimatur,

Fr. Vincentius Fanus Mag. & Socius Reuerendissimi P. Fr. Vincentij Candidi Sac. Pal. Apost. Mag. Ord. Præd.

To-

Totius Historię, de Plantis, Animalibus, cęterisq. medicis rebus, quę in noua Hispania inuentę vtroq. hoc volumine describuntur compendiosa synopsis.

IN-

INDEX
MEDICAMENTORVM
NOVAE HISPANIAE

Secundum Corporis partes, & morbos : à Franciſco Stelluto Lynceo Fabrianen: in ordinem , redactus .

Primus numerus Librum, ſecundus Caput, tertius Folium iñdicant: niſi vbi ſub eodem libro plura aſſignantur Capita , aut folia : tunc enim Libri non repetitur numerus . Sed primus numerus Caput; ſecundus Folium indicat . Quando autem numeri aſterico notantur , Solùm morborum generi, & non Speciei in textu correſpondent: Sed quia ab Auctore ipſo ità medicamenta deſignantur , nec mutari, nec omitti debuerunt .

Ad

Conta

INDEX.

INDEX.

FINIS.

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI

Liber Primus.

PROLEGOMENA PRAEMITTIT.

Quid in hoc opere contineatur, ſcribendi occaſio, eiuſq. vtilitas. Cap. I.

QVANQVAM priſcorum pleriq. prȩſertim Ariſtoteles, Theophraſtus, Plinius, Dioſcorides, & Galenus, ac recentiorum non pauci, de Medica materia verba fecerint; vna tamen omnes nondum ad medium, ne dicam ad calcem, faſtigiumq. rem perduxere. Quippe adeò ſpeciebus, ac viribus abundans, & ampla eſt materia hæc, vt meritiſſimo iure ea, quæ dignoſcitur, pars illius quæ ignoratur, minima dici poſſit. Quod certè quotidie experimur: non enim tantùm vnaquæq. dies patefactis olim rebus lucem affert ſplendidiorem; verùm etiam varias materię huius ſpecies ac differentias, in nouo præcipuè Orbe detegit. Intellexerant enim Catholici atque potentiſſimi Hiſpaniarum Reges, cum primum in eorum poteſtatem noui Orbis nonnullæ regiones, diuino conſilio & munere ſunt redactæ, ex litteris ad eos miſſis ab his terrarum plagis, & à viris fide dignis acceperant, imò mille rebus ignotis ad eos hinc delatis, re ipſa cognouerant, quot nouus ille Orbis abundaret miraculis: quas nulli priorum viſas Medicinas, nec auditas ferret, quæq. poſſent cum orientalibus merito conferri, forſitan etiam ijſdem præferri: quot odores emitteret, quibus Arabię fęlicitas cederet: quàm varias mirabileſq. animalium ſpecies educaret: quot metallorum foſſiliumq. differentias atque theſauros in penitiſſimis viſceribus per tot ſecula abditos contineret. Cumq. expugnatis plurimis regionibus & in Hiſpanorum imperium redactis, ob reſtitutas Chriſto errantes oues atque

Ecclesiæ Romanæ caulæ inclusas, mirum in modum gauderent; proxima cura erat in id incumbere, vt tantarum rerum historia tam in gratiã eorum, qui tunc temporis versabantur inter viuos, quàm illorum qui post essent nasciturí, æternitati consecraretur; tum etiam vt cunctis præclarissima illa, omniq. admiratione digna Dei Optimi Maximi opera paterent, & fragili mortalium corpori saluberrimis medicamentis repertis, consuleretur. Opus sanè Diuinum: Philippo II. Hispaniarum Regi eiusq. Maioribus solùm permissum. Et licet rei huiusce magnum negotium pluries fuerit motum, in eo tamen, quòd is, qui verè vtiliter & iactis principijs cõsentaneè scriberet, desiderabatur, necquidquã promotum fuit, quousquè tandem Philippus potentissimus Rex D. Francisco Hernando, Medico suo Indiarum primario prouinciam hanc exequendam mandauit. Is igitur huius noui Orbis rerum historiam in vigintiquatuor libros, plantarum verò icones in decem tomos, animalium autem in vnum cõgessit. Inspiciens verò Rex ad Rempublicam iuuandam, hæc nullius ferè esse vsus (quod tamen præter ipsius mentem erat,) tum ob plurimas ibi contentas res medico vsui non inseruientes, tum ob alias indistinctè, incompletè & inordinatè traditas: tandem mihi vni ex suis Medicis rem hanc inspiciendam, ac in medicum vsum redigendam demandauit. Qui licet hoc onus meis humeris longè impar, nonnullis ex caussis futurum dignoscam, vt tamen tanti Regis, cuius, quantus sum illius sum, mandatis obtemperem, Diuino confisus auxilio Opus hoc, in quo de Medica noui Orbis materia agetur, magno & ægrotantium & medentium, tum noui cùm veteris Orbis commodo medicæq. materiæ ditãdæ, ac antiquorum iuniorumq. nonnullis dubijs dissoluendis, ne dicam erroribus confutandis perutile; paucis prius ad dilucidationem rerum, quæ in opere continentur prælibatis, aggredior.

Medica materia à quibus sumatur, quæq; in Plantarum Historia consideranda veniant, & de Auctoribus imitandis. Cap. II.

Lib. de arte non longe à prin.

MAgnus ille Hippocrates omnium Medicorum, ac Philosophorum primus Medicinam esse, eamq. veram ac necessariam, aduersus artem negantes ac sanitatem fortunę adscribentes, hoc potisimum medio, nempe Materię medicæ viribus ac vsu comprobare nititur: eamq. artis huius essentiale principium, basim ac fundamentum statuit, hoc modo asserens. Omne quod fit, propter quid fieri comperitur, atque etiam in singulis adeo propter quid fieri videtur, vt plantas, animalia, & mineralia, è quibus materia sumitur medica, ad hominum valetudinem tuendam, morbosq. pellendos facta, censendum sit. Quare Galenus medicamenta omnia, partim esse partes animalium, aut plantarum, aut fructuum, aut eorum liquorum (quos Græci ὀποὺς vocant aut succos) partim verò ex metallis sumi litteris mandauit. Theophrastus verò, medicamẽta ex varijs plantarum partibus, (vt sunt fructus, succi, folia, radices, & alia) sumi scriptum reliquit. Nam plantarum tantum historiã ac causas, omisis animalibus ac mineralibus, considerauit ac tractauit. In quorum medicamentorum historia duo consideranda sunt: Vnum, vt eorum differentias, reliquamq. naturã ex partibus, affectionibus, generationibus, vitaq. petamus, partes externas, totamq. figuram, ac etiã internas ita spectando, vt id, quod cuiq. proprium sit, quodq. cõmune, dignoscamus: Alterum verò, si id, quod alicui peculiare videtur, posit quandoq; ob aliquod nõ esse.

6. Simp. Med. facult. c. 1.

6. De hist. plant. c. 8.

Nam

Nam contingit aliquando plantarũ proprietates,ac figuras ita mutari,vt a nonnullis aliæ existimentur. Primum optimè explicauit in plantis Theophrastus dicens: Partium differentiæ (vt formula rem complectar) tribus ferè in rebus consistunt, aut in eo, quod quædam habent, aut non habent, vt folia, fructus, & cætera: aut quod non similia, neque paria habent; aut tertio, quod non similiter habent. Horum dissimilitudo, figura, colore, spissitate, raritate, asperitate, lenitate, reliquisq. affectionibus innotescit. ad hæc, omnibus saporum differentijs disparitas, aut in excessu, atque defectu magnitudinis, multitudinisue: non similiter verò habent, quæ positione ac ordine differunt. Quò verò ad generationem, quasdam sponte, alias semine, alias radice, alias auulsione, ramo nonnullas, aut surculo, alias trunco, lignoue minutatim conciso, prouenire asserit. Quò ad vitam, considerando quibus locis gaudeat hæc magis, vel illa, quantumuè proprijs in locis vnaquæq. viuere possit. Mutationes autem sparsim,quasi obiter tetigit. Dioscorides etiam duo illa considerat; aliter tamen. nam vires, & facultates medicamentorum vsui medico deseruientes docere intendens, idq. fieri non posse, nisi medicamentis prius cognitis,non ab re delineamentis quibusdam ea describens, differentias, partes, generationes, vitas considerat; mutationes, vti rarò euenientes, parum attingens. & si ambo vtrumque inspexerint; diuerso tamen modo tractarunt, differentes in scopo, & ordine. Nam Theophrastus Philosophis, Medicis, Agricolis, & alijs plantarum cognitionem profitentibus, scribit; Dioscorides tantum Medicis. Ille naturam,partes, differentias,ac vires, ad legentium admirationem proponit; hic cuncta eadem, vt facile a posteris dignoscantur,& medico vsui tutò adaptentur. vterque ordinem, ille naturæ, hic doctrinæ,insectatur. Sparsim ille ac varijs in locis plantarum descriptiones,naturas,ac vires disseminat; hic vniuersam earum formam in vnum colligit, mox vires annectit. Theophrastus ita plantas solas examinandas sumpsit, & de eis considerans præ cæteris extremam manum illis imposuit. Dioscorides verò intra medicinæ limites continetur,& non solum plantas,sed quidquid a metallis, cæterisq. fossilium generibus, nec non animalibus ars medica sumit, in vnum opusculum coegit. Quare Galenus cæteriq. omnes circa medicaminum examen Dioscoridi primas deferunt: quod quantum ad rem medicam spectat clarius, & exactius omnibus scripserit. At quia opus hoc in medicorum præsertim gratiam editur, in omnibus ferè Dioscoridem imitabimur. exceptis paucis, quæ a Theophrasto sumpsimus, quæue in medicamentorum facultatibus dignoscendis, a Galeno mutuauimus.

1. de histo. plant. c. 1.

lib. 2. de hist. plan. c. 1.

Quem ordinem in suo de materia Medica Dioscorides seruauerit, quiq. in hoc opere sit obseruandus. Cap. III.

Materiam medicam tractans Dioscorides summa diligentia laborauit,vt non tantum vera,vtilia,& statis principijs consentanea scriberet, sed & vt ordinatè cuncta disponeret. huncq. ordinem, & in librorũ,& capitum connexionibus, & in vnoquoque capite,differenti tamen modo ab alijs tradito, seruare conatus est. damnans Iuniores, quòd materiam medicã vernaculam,cognitamq. vulgo dignam censuerunt,medicamentorumq. vires,probationesq. cursim complexi nullo experi-

in proem. non longe à prin.

mento eorum effectus colligentes, inani verò reddendarum causarum studio verba fundentes, alia pro alijs scriptitando, rem in aceruum, congeriemq. controuersiarum extulerunt; ac nonnulla, reclamante euidentia, prorsusq. veritati refragantia non certa fide, sed narratione potius ab alijs accepta, cumularunt. In ordine ijdem ipsi aberrantes, partim eorum aliqui discrepantes, nullaq. cognatione coniunctas vires colligentes, partim per elementa litterarum scripta in ordinem digerentes, genera & eorum effectus a sua cognatione disiunxerunt. Dioscorides verò libros, & capita connectens, medicamentorum genera, & effectus virium cognatione coniuncta considerat. In primo libro nimirum de aromatibus, oleis, vnguentis, arboribus, nascentibusq. ex eis succis, lacrymis, ac seminibus materias, ac materiarum capita virium cognatione coniuncta connectens, pertractat. Sic & in secundo libro. in quo de animalibus, melle, lacte, adipe, frugibus, atque oleribus, subnexis herbaceis, quæ acri prædita sunt facultate. idq. ideo, ne coniunctorum vires disiunxisse videretur. In tertio radices, succos, semina, herbas, & quæ vernacula, & inter se cognata censentur, ac ea, quæ pluribus scatent remedijs prosequitur. In quarto de radicibus, & eis, quæ restant herbis. In quinto de vinis, & metallis. In sexto & vltimo, facultates medicamentorum, quæ nobis prodesse, aut obesse, possunt, recenset. In singulis autem capitibus primò medicamenti nomenclaturas proponit, deinde species, seu genera recenset, si plura reperiri contingat; mox eiusdem delineationes, ac notas describit, vt illud cognoscere valeamus; postremo facultates, operationesq. nos docet. ita vt vnumquodq. caput in tres diuidendum sit partes, quarum prima nomenclaturam, & genera; altera descriptionem; tertia vires, & vsus contineat. Cũq. medicamenta omnia, quæ in hoc opere continentur, vel sint partes animalium, aut plantarum, aut fructuum, aut horum liquorum, quos Greci ὀπούς vocant, aut succi; partim verò ex mineralibus sumantur, melius mihi visum est, cum Galeno de plantis ante omnia agere; tum quia numerosissimum illarum est genus, tum quia virium robore præcellentissimum; inde de animalium partibus tractare, vt post plantarum icones animalium successiuè sequerentur, hinc ad mineralia tandem deuenire. Itaque vniuersum opus hoc, tribus præcipuis partibus constabit, illas tamen in decem libros diuisum, absolutissimè comprehendet. Hisce enim Prolegomenis in Primo propositis, in sequentibus septem, de Plantis, non eo quidem ordine, qui in elementis visitur; (hoc enim esset genera, & eorum effectus à propria cognatione disiungere,) sed eo, qui in Plantis genere coniunctis, & qualitatum familiaritate, ac præcipuè cognatione saporum connexis consistit; Dioscoridis potissimum instituto, quandoq; & ordine, seruato perscribetur. Quare in Secundo de aromatibus; in Tertio de Arboribus, & nascentibus ex eis, succis, lacrymis, ac seminibus; in Quarto de Fruticibus, ac Suffruticibus; in Quinto de herbis acri sapore præditis; in Sexto de ijs, quæ amaro; in Septimo de his quæ salso, dulciq.; in Octauo de his quæ saporibus reliquis cognatione quadam coniunctis, nempe acerbo, austero, acido, nec non & de insipidis agetur. Si verò inter eas reperiri sit aliquas pluribus, interimuè oppositis, præditas saporibus, has etiam collocabimus inter illas, quæ cum præcellenti cognationem habent: in Nono tandem de Animalibus; in Decimo de Mineralibus prosequemur.

lib. 1. de simp. med. facul. c. 1.

De Rerum

De Rerum, ac Medicamentorum Plantarumq. in genere nominibus, ac eorundem multiplicitate, & recta impositione. Cap. IV.

SVperiori capite diximus Dioſcoridem, non tantum in librorum, capitumq. connexionibus,ſed in vnoquoque capite ordinē ſeruaſſe,ita vt quoduis caput in tres diſſecari partes poſsit.prima nomenclaturam,& genera;ſecunda deſcriptionem; tertia vires, & vſus contineat. ſic & huius capita operis, in tres diuidi partes pote-runt. in prima nomenclatura, & genera; in ſecunda delineatio, ac loca in quibus plantę naſcuntur,geographicè ac chorographicè ponuntur;in tertia vires habentur, ac vſus. Cumq. id quod primo occurrit,ſit plantarum nomen, ideo de nominibus plantarum huius operis agere operæprętium duxi; quibuſdam prælibatis prius de rerum, ac plantarum nomenclaturis in genere. Etſi natura ne an impo-ſitione ſint nomina non eodem modo antiqui ſenſere. Nam Hippocrates, no-mina lege quadam naturæ indita eſſe aſſerit, ſpecies verò rerum non lege ſan-citas, ſed naturæ eſſe germina. Plato verò natura eſſe aſſerit, Ariſtoteles po-ſitione, & ad placitum, conceptus & res denotantia nomina eſſe ſtatuit. ab eo tamen non diſſentit Plato dicens, nomina naturaliter ſignificare, quia a peri-to artifice imponente, talia imponuntur nomina rebus, qualia illarum natu-ris conueniunt,vt ex præallegatis Hippocratis verbis rectè intellectis colligi poteſt. eoq. magis quia ſolemus artificialia,quæ maximè naturam imitantur, naturalia per exaggerationem vocare. Quorſum & illud eſt Geneſeos, omne quod vocauit Adam ipſum eſt nomen eius: ſed de hoc hactenus quod alterius eſt indaginis. At quia de Plantarum nominibus, rectaq. eorum impoſitione ad inueſtigandas plan-tarum noui Orbis nomenclaturas, hic agere intendimus, meritò omiſſis alijs, di-cimus: Plantarum nomina nonnunquam ſuis aſſignari inuentoribus:interdum re-gionibus, vel quia in his primum inuentę ſint, vel copioſius, aut viribus præſtan-tiores proueniant: Quædam ab effectus excellentia appellationem traxerunt: aliæ ab euentu rei: nonnullæ ex aduerſo ſua ducunt nomina. Quædam a fabuloſis veterum narrationibus ſunt: nonnullæ,quæ ab aliarum rerum ſimilitudine nomen mutuentur; quæ omnia etymon aliquod habent, ac nomen earum, vim quan-dam, & rationem naturæ exprimit. Cæterarum verò etymo diù ignoto, euenit vt poſteriores, naturis plantarum, facultatibus, locis, alijſuè longo ſatis vſu cogni-tis, alia illis nomina, horum aliquid in illis indicantia indiderint. quibus a poſteris receptis,deletis ac ab vſu reiectis primis nominibus,alia ſecundo impoſita remāſere. Itaque nominum aliquid denotantium nimius creuit numerus, paucis vix relictis nullam ſui nominis rationem manifeſtam habentibus. Quare cum varia homi-nibus imponendorum nominum ſe offerat cauſa, tam illis quæ antiquum nomen ſeruant, quàm etiam in quibus primum nomen deperditum eſt, diuerſa ſunt no-mina indita,& ſic in vnico medicamento,duo & aliquando plura nomina reperiun-tur. Antiquitus plantarum cognitioni magna diligentia in veteri hoc Orbe vacaba-tur, veluti & nunc, & in veteri & in nouo inſudatur, ita vt in diuerſis regionibus diuerſæ eſſent nomenclaturæ. atque ab his facultas,ab illis ſapor, ab alijs color, vel ſimilitudo cum alijs plantis, vel cum animalibus ab alijs aliquid eiuſmodi notaba-tur. Etſi autem hæc nominum varietas confuſionem quandam in profeſſorum

Lib. de arte non longè à princ.

Cap. 2.

animis generare poteſt, non tamen eſt etiam abſque maxima vtilitate eorum cognitio. Primò, quia peregrinantes, Galeni more, ob exactam ſimplicium medicamentorum in varias regiones cognitionem, optimum eſt vt & eius regionis ad quam perueniunt, & nomen illorum quæ quæritant medicamentorum ſciant, quia ſic facilior eorum notitia reddetur. Secundo, quia ex nominum varietate ſæpius in cognitionem ſimplicis medicamenti venimus. Nam quod vnicum nomen non explicat, quandoque explicatur ab altero. Quorum nominum varietas quandoque a Dioſcoride in quibuſdam medicamentis adamuſſim explicatur; in alijs ex eorum deſcriptione colligitur, in quibuſdam verò neutrum fit, ſed ſola nominum varietas ponitur, cur autem ita nominentur, non ſolum non enodatur, ſed neque in delineatione includitur. At ſumma adhibita diligentia, nominum proprietatibus, atque etymo inueſtigatis, dubio procul multa nobis ſimplicia innoteſcunt quæ alioqui non innoteſcerent. Nominis namque proprietas nunc medicamenti formam, nunc facultatem, nunc odorem, & aliquid eiuſmodi denotabit, ita vt aliqua nota effatu digna medicamento addatur, quæ faciliorem eius cognitionem reddet.

De Plantarum huius operis nominibus earundemq. multiplici nomenclatura. Cap. V.

IN plantis noui Orbis hoc in opere contentis, plura obſeruantur nomina etymon aliquod habentia, ac vim quandam, & rationem naturæ exprimentia, ac nonnulla etiam etymon nullum referentia offeruntur. Plantarum namque quarum nomina etymon habent, quædam a præcipua facultate, effectuſue excellentia appellationem traxerunt, vt eſt herba *Phahuame*, dicta ſic a facultate, qua puerperas iuuandi prædita eſt, a Dioſcoride Ariſtolochia nuncupata. ſic etiam *Tlahuelilocaquahuitl*, arbor inſaniæ dicta, quia dæmones pellendo, & faſcinum inhibendo eos curat, qui horum prauitare inſaniunt. *Ciuipatli* medicina fęminarum dicta, quia muliebres morbos, præcipue hyſtericos affectus curat. *Tetlatia* vrens medicina nuncupata, quia quarto ordine calida eſt, & vrentis naturę. *Coaziuizpatli* medicina doloris dicta, quia dolores lenit. *Qualancapatli* irati hominis medicina dicta, quia hilaritatem inducit, & iram mulcet. *Tlaelpatli* dyſentericorum medicina nuncupata, quia dyſentericos ſanat affectus. Aliæ a quadam peculiari proprietate, vt *Pinahuihuiztli*, ideſt herba verecunda, ſic dicta quia hominis tactum fugit, & eius flatu tabeſcit. Quędam a ſuis inuentoribus nomen duxere, vt *Teuquililtic* herba Principis dicta ab inuentore, qui erat illius regionis Princeps. *Cimatl* quam Hiſpani incolæ herbam Ioannis infantis, illius primi inuentoris, dicunt. A locis aliæ, vt *Chichimecapatli* quia *Chichimicæ* gentis eſt medicina. *Texcalxihuitl*, ſeu herba ſaxorum, quia in ſaxis oritur. *Atcuapatli*, ſeu medicina iuxta riuos prouenìens, quia in fluentibus aquis oritur. A ſapore, vt *Cocoxihuitl*, ideſt herba acris, a ſapore acri, quo pollet nomen ſumens. *Tlacochichic*, hoc eſt virga amara, *Cacochichit*, ſeu herba amara ab amaritudinis ſapore nuncupatæ. A colore, vt *Tlilxochitl*, id eſt flos niger, nomen a nigro ſiliquarũ colore, nam huius plantæ flores mutari videntur in ſiliquas. *Cocozxochipatli*, hoc eſt medicina lutei floris, a florum colore ſic dicta. A ſimilitudine cum multis rebus facta, vt cum animalibus. quod ſcilicet vna plantę pars, vel quod ipſa vniuerſa

alicui

alicui animali ſimilis ſit, vt *Theoquilin*, id eſt ſaxei vermes, ſic dicta a radicibus capillaribus, vermium figuram referentibus. *Zazacilin*, ſic dicta, quia eius ſemen eſt ſimile Cochleis. a ſimilitudine cum alijs medicamentis, vel quod vniuerſa, vel quod eius pars ęmuletur illa, vel vniuerſa, vel illorum partem, vt *Tlalahoehotl*, ideſt infima abies. *Tlacopolin*, hoc eſt ceraſus humilis. a ſimilitudine quam habent cum vniuerſa planta. *Ahuapatli*, hoc eſt querna medicina, a ſimilitudine foliorũ, quam habet cum folijs quercus. *Zozoyatic*, ſeu plãta palmæ ſimilis, a ſimilitudine foliorum, quam habet cum folijs humilis palmæ. *Yauthli*, id eſt nubiloſa medicina, ob flores comantes, qui nubila imitari quadantenus ſolent, dicta. A medicamenti, ſeu eius partis figura, vt *Cempalxochitl* a numeroſa foliorum multitudine ſic dicta. *Tlalquequetzal*, ideſt penna terræ, ſic dicta a folijs pennas auium imitantibus. a noſtris Millefolium dicitur. *Nauiytepuz*, id eſt quatuor dorſis, dicta ſic quia caules hæc herba producit foliaceis quibuſdam appendicibus, ſecundum eorum longitudinem e partibus quaternis diſcurrentibus pennatos. *Tezopatli*, ſic dicta a radice, duritie & colore in rubeum vergente, imitante lapidem *Tezontli* dictum. *Tetzonxochitl*, id eſt flos barbatus, ſic dictus a floribus comantibus capillis longis & coccineis, qui ſimul barbæ inſtar iuncti ſunt. *Tzontlahuaqui*, ideſt capilli rubei: ſumpſit hæc planta nomen a tenuitate, colore, & forma comantium in ſummis virgis florum rubeos capillos referentium. Ab accidente quopiam, vt *Copalquahuitl*, id eſt arbor gummifera. & licet hoc nomen cunctis arboribus gummiferis commune ſit, per antonomaſiã tamen huic arbori inditum eſt. *Hoitziloxitl*, ſeu affluens reſina, eodẽ modo per antonomaſiam a copioſa reſina quam producit, ſumpſit nomen. *Xioquahuitl*, ſic dicitur, quia ſtipes lepra infectus videatur. Quandoque a duobus ſimul iunctis vnum fit nomen, vt *Axixcozahuizpatli*, hoc eſt medicina vrinæ lutea. a folijs infernè luteis lutea dicta, & a facultate euocandi vrinam medicina vrinæ nuncupata, fit nomen compoſitum a facultate & filiorum colore. *Yztactextcaltlacotl*, id eſt virga candida ſaxorum dicta, nomen compoſitum ex colore, & loco in quo oritur. Contingit quandoque vnam & eandem plantam plures ſortitam fuiſſe nomenclaturas, eaſq. diuerſas. vel quia in vna regione fuerit cognita vna præcipua facultas, a qua apud illas gentes nomen vim illam exprimens fuerit impoſitum, in alia verò regione facultate altera, ab hac diuerſa, cognita alterum nomen fuit inditum, & ſic in diuerſis regionibus, diuerſis cognitis facultatibus tanquam præcipuis vni & eidem plantæ inſitis, plures fuerint accommodatæ nomenclaturæ vt eſt *Texaxapotla*, id eſt lapidũ perforatrix. nam confricato ea madente lapide, vel quinque vncias craſſo, admotiſq. auerſa parte naribus, ita perciperet quis odorem, ac ſi naribus herbulam admouiſſet, penetrante vapore ſaxũ durum. Alij eandem plantam *Tzonpolihuizpatli*, ſeu ſternutamentũ mouentem vocant, quia naribus admota ſternutamentum excitat. vt eſt etiam *Tzompilihuizpatli*, ideſt medicina ciens ſternutamentum, a facultate excitandi ſternutamentum, qua pollet, ſic dicta. eadem ab alijs nuncupata *Tzontecompatli*, ideſt medicina caput expurgans. Obſeruatur quandoque nomenclaturarum pluralitas non tantum a varietate facultatum, quæ vni plantæ inſunt, ſed quia vna erit ſumpta a facultate, alia a colore, alia ab odore, alia a ſimilitudine, pro varietate earum qualitatum præpollentium, quæ diuerſis impoſitoribus innotuerunt. vt eſt planta illa, quam ab odoris prauitate *Cohayellim*, ideſt

ideſt anguem fœtentem appellant. alij eandem plantam *Tlilpoton*, ſeu nigrã, & fœtentem plantam, a nigro colore, & fœtido odore nominant. eandemq. *Chichic*, ſeu herbam amaram, & ſerratorum foliorum, a ſapore & figura nuncupant. Alia planta *Olliuhiqui*, a ſeminis coriandro ſimilis rotunditate. eadem *Coaxihuitl*, ideſt ſerpentis herba nuncupatur. tribuunt ſerpentibus ſapientiam & prudentiam, quare ſapientum planta appellatur. Sacrifici enim Indi, cum videri volebant verſari cum ſuperis, & reſponſa accepiſſe ab eis, ea veſcebantur planta, vt deſiperent milleq. phantaſmata, & dæmonum obuerſantium effigies circumſpectarent. tribuit enim id Solano maniaco Dioſcorides. quare ſatius fuiſſet, herbam deſipientium, & maniacorum, & non ſapientium nuncupare. Tot ergo diuerſis nominibus vnam plantam appellari non penitus abſonum duxi, immo non parum commodi, tum ad facilitandam plantæ cognitionem, tum ad eiuſdem virium & facultatum indagationem, futurum putaui. Namque opus hoc in lucem editum per varias noui Orbis regiones circumferri poſſet, & incolis illarum, ex peculiari regionis plantarum nomenclatura facilius innoteſcerent. aut ſi quis, ob harum plantarum certam notitiam, in varias ſe regiones conferat, ac plantam peculiari illius regionis nomine petierit, dubio procul planta ab incolis oſtenderetur, & erit voti compos. tum etiam ex nominum varietate plantarum facultates & vires (vt diximus) innoteſcerent. vnum enim nomen, vnam, aliud verò aliam explicabit facultatem. Et ſi plantarum huius operis nonnulla nomina etymo carere, vel ſi quod habent ignorari videatur, in poſterum etiam aut innoteſcere, aut alia nomina, vim quandam & naturæ rationem, exprimentia, aut aliquid prædictorum denotantia, imponenda eſſe ſperandum eſt. ob hoc cuncta harum plantarum nomina ad vnguem adnotare optimum fore exiſtimaui.

Generum Plantarum nomenclaturæ, differentiæ, conuenientiæ, ac degenerationes. Cap. VI.

ETenim dictum eſt, vnumquodque huius operis caput in tres diſſecari partes poſſe, quarum prima nomenclaturas, & genera, ſecunda deſcriptionem, & locos, tertia vires & vſus contineat. Cumq. duobus præcedentibus capitibus de plantarum nomenclaturis, rectaq. eorum impoſitione diſſertum ſit, in præſenti capite de nomenclaturis generum plantarum, eorumq. degenerationibus, conuenientijs, ac differentijs tractabitur, ne per ignota, tum in ordine tum in deſcriptione procedatur. Doctrina enim euidentius tradi ſolet, cum per genera, ſpecieſuè diuidimus. Quare rectè hunc in modum agetur, vbicunque fieri poſſit. Genera itaque plantarum prima ac maxima, a quibus omnia penè, aut plurima continentur,
1. de Hiſt. plant. c. 5. vt Theophraſtus inquit, quatuor ſunt, nempe δένδρον arbor, θάμνος frutex, φρύγανον ſuffrutex, ab alijs cremium dictus, πόα herba. Arbor eſt id Theophraſto quod ab radice caudice ſimplici ramoſum, nodoſum, ſurculoſum, haud facilè diſſolubile aſſurgit, ceu Olea, Ficus, *Tecomahaca*, *Tlahuelıloca quahuitl*, *Xochiocotzo quahuitl*, *Copaltic*, *Tamarindus*, *Huaconex*, *Hoitzil oxitl*, *Mizquitl*, *Saſafras*, *Hoxacam*, & aliæ ſimiles. Frutex, quod ab radice caudice multiplici, ramoſumq. ſe extollit, vt Rubus, Paliurus, *Tlepatli*, *Hoitzitzilxilxochitl*, *Tlatlacotic*, *Acuilotl*, *Ecapatli*, *Huitxiqua*, *Nacazcul*, *Tzticpatli*, *Atlaczopillin*. Suffrutex, quod ab radice multis exiguis caudicibus, cauli-

culiſuè

culifuè exit,ramofumq. eft,& in altum affurgens,mediamq. naturam inter herbam ac fruticem habens,vt Rofmarinus coronarius,Lauendula,Hedera, Spartum,*Coatli, Xalquahuitl, Xiopatli*.funt qui dicant,fuffruticē vno conftare fcapo lignofo,furculofo, humili minutifq. ornato folijs,vt Abrotanum,Sampfuchum,Serpillum, *Tzontecpatli, Tlacoxochitl, Tlacoxiloxochitl*. Herba, quod ab radice foliatum,fine caudice prouenit, femenq.caule fert,vt frumēta,& olera. Sunt qui addant,quandoq;caule carere,fępius verò caules ferre, aut culmos minimè lignofos,fed molles,vt Borrago,Beta,Sonchus, Chondrilla,Meliffa, *Acxoiatic, Chilmemecatl,Cococxihuitl, Zozoyatic, Epazotl, Yauhtli, Tacuache*, ac quamplures aliæ. Plantæ omnes quæ ex femine ortum ducunt, conueniunt in hoc, quod fato femine,ex eo radix primo oritur, mox duo foliola. Differunt verò, fola namque herba ftatim fundit ab radice folia, præter ea bina foliola prima, quæ cunctis generibus communia illico è feminis pulpa prodeuntia, funt affinia radici. Arbor, frutex, & fuffrutex,continuo ab ijs foliolis edunt ftipitem, herba omnis alia infuper folia. procedente verò tempore, quædam etiam ftipitem mittit, quædam nullum vnquam, quod de Cynogloffo fcribit Diofcor. In nonnullis prouenit, vt in Beta: atque harum vna differentia pro tempore. funt enim quæ cito, vt Borrago,funt quæ ita ferò,ita rarò caulē mittant,vt aliquibus fine caule natura fua fint æftimatæ,qualis Tufsilago. Altera differentia è Cauliū numero vel frequenti vel fingulari,ex eorundē magnitudine,ac perennitate.in alijs tribus generibus egreditur fcapus,ftipefuè vel vnus,vel plures.Si vnus,aut magnus,& eft arbor,aut paruus,& eft fuffrutex. fi plures,eft frutex. Horū verò affectus proprij funt,Arboris,vt ne intereat, aut denuò fubnafcatur; fruticis, & fuffruticis, vt aliqui tales fint,aliqui intermoriantur, id,quod cum herbis commune habent. Omnis ergo fuffrutex differt ab Arbore magnitudine; aliquis etiam annuo interitu. Agrimonia namque interit, & alia multa vnicaulia. in eo autem conueniunt,quod vtrique truncus eft fingularis. Differt ab arbore frutex paruitate, in qua ei cum fuffrutice conuenit; ab vtroque verò ftipitum frequentia. nec neceffe eft ei perennare, ficut neque fuffrutici,feu cremio. nam & Myrtus perennat, & Pæonia non perennat. Herba conuenit cum fuffrutice ftipitis vnitate aliquando, vt Braffica. nonnunquam cum frutice ftipitum multitudine, vt Fœniculum. alias cum eorum neutro ftipitis carentia. Differt omnis ab omnibus alio proprio difcrimine, nempe foliatione,modo fupra explicato. Contingit quandoque degenerare hæc genera plantarum,vel culturæ mangonio,vel negligentia,& incuria colentium,vel aliàs fuapte natura, & fponte, ac alia in alia abire, ficut & fpecies. nā Sifimbrij fpecies in Mentam,Triticum in Lolium,& Hordeum in Auenam,fic & genera. Corylus fi non colatur frutex eft, item Punica, fi auellantur foboles, arborefcunt. Malua quandoque in altum fe attollens, atque in arborem tranfiens. quippe ita fit, neque tempore longo,fed fenis feptenifuè menfibus, ita vt longitudine,craffitudineq. inftar haftæ poffit grandefcere. Quapropter commodè ad vfum baculi venit. tempore verò longiore exacto pro ratione magis quoque incrementa capefsit. fimili modo, & Beta. nam ea quoque ampliorem magnitudinem capit,fed longè magis Amerina, Paliurus, Hedera,vt procul dubio arbores efficiantur, quamquam frutices fint auctore Theophrafto. Arbores è contra ni purgentur, earumq. cultura omittatur, in frutices degenerant, idque fruticare arbores appellant. Huius Idææ proportio quædam eft in nonnullis alijs herbis, vt in 1. de hift. plan. c. 5.

Lactuca,

lactuca, cuius stipitem ad hortorum postes quæsitum prodijt Theophrastus. sic in Saluia, Androsemo, Polygonato, Hyoscyamo, Rhododendro, & plerisque alijs, vt Dioscorides inquit, fruticare, & suffruticare contingit.

De Plantarum Partibus. Cap. VII.

NOmenclaturas generum plantarum, differentias, ac conuenientias, degenerationesq. superiori capite ostendimus. Nunc explicationem partium plantarum prosequi conuenit. Cumq. planta res varia sit (vt Theophrastus inquit) atque multiplex, ob hoc partes in vniuersum de ea referre difficile est. signum huius, quod nihil penitus est quod commune accipi possit cunctis plantis conueniens, vt animalibus os, venter, & alia proportione eadem, alia quodam alio modo. Neque enim radicem, neque caulem, neque ramum, neque germen, neque folium, neque florem, neque fructum, plantæ omnes habere videntur. Cortex rursus, aut medulla, aut neruus, aut vena minimè omnibus inest, vt in fungorum, & tuberum genere patet. Quibus rebus, hisq. similibus natura vtique plantarum consistit. Sunt equidem arboribus, & fruticibus partes plurimæ, suffruticibus pauciores, quibusdam herbis paucissimæ. quarum quædam primæ maximeq. communes plurimorum sunt, vt radix, caulis, ramus, surculus, ex Theophrasto. quædam perpetuò suis adsunt stipitibus. aliæ non semper adhærent, sed pereunt, ac decidunt. quas idcirco nonnulli partes esse negant, alij annuas appellant. Perpetuæ partes sunt radices, caudices, rami, cortices, ligni materies, matrix, medulla, & aliæ. annuæ verò, & non perpetuò præsentes, flores, calyces, iuli, fructus, semina, capitula, siliquæ, valuulæ, vmbellæ, pappi, & multis folia etiam, sed non omnibus tamen. Radix igitur est, quo terræ planta inseritur, atque cohæret, & alimentum allicit. cunctis plantis hæc inest, paucas si excipias, quæ sine radicibns viuunt, & augentur, vt Viscum, Stelis, & Hyphear, arborumq. Fungi. Caulis, id, quod ab radice simplex supra terram assurgit, & in quod alimentum defertur, scapusq. latinis nominari consueuit. ac in arboribus quidem, & fruticibus caudex, in herbis vero caulis dicitur. Soboles illa coliculorum, inutilisq. è radicibus fruticatio, Stolones appellantur. qui iuxta arborum, ac fruticum caudices erumpunt, quiq. euulsi, atque plantati viuunt, & adolescunt. Truncus inferior caudicis pars, quæ radici vicinior est, aliàs quæ truncatis superest ramis. Rami sunt, qui in caudice, aut caule fissi multiplices sparguntur, & veluti brachia quædam se expandunt, quos nonnulli nodos appellant. Surculus, id quod ex ramis simplex, ac indiuiduum oritur, quale potissimum germen annotinum apparet. At quia prædictæ partes cortice, ligno, & medulla, quæ & matrix dicitur, constant, meritò de his dicendum. Est ergo cortex pars vltima, ac extrema a subiecto corpore separabilis, veluti crusta quædam ad tegendum data. quæ si velut ambiens membrana cingat, tunica a tuendo corpore dicta est, pars tamen corticis interior, quæ ligno præssius adhæret, propriè liber erit. is quibus scribimus libris nomen dedit. Corium a doctis non tam facies summa, quàm statumen quoddam crassius, cui & aliud subesse potest, nominatur. Sunt verò, & partes quædam, quæ per se nomine carent, similitudine autem ex animalium partibus appellationem sibi mutuantur. Quare appellant neruum id, quod conti-

[Margin notes: 1. de hist. plan. c. 1. — loco præ allegato. — Radix quid. — Caulis. — Stolones. — Truncus. — Rami. — Surculus. — Cortex. — Liber. — Corium. — Neruus.]

continuum, fiſsile, prælongumque ſpectatur, ſed inſociabile ac germine deſtitutum & venas habens. Venæ ipſe cætera neruo ſimiles, ſed maiores craſſioresq. ſunt, & ramulos & humorem habentes. In Ligno item exiſtunt multa: interior pars cortice circundata, fiſsilis & dura, ac veluti corpus arborum, & fruticum; cuius exterior & cortici vicinior pars mollior, ac albidior: Alburnum à quibuſdam dicitur, quæ facilè putreſcit & teredinibus obnoxia eſt. Caro eſt id, quod omnibus dimenſionibus diuidi poteſt, quomodo terra, queque ex terra conſtant: Vnde fit, vt inter neruum & venam ipſa media intercedat, ex Theophraſto. Matrix eſt id, quod in medio ligno reſidet, & tertium à cortice continetur, velut medulla in oſſibus, quod nonnulli cor, alij medullam appellare malunt. Medulla etiam eſt id, quod in medio ligni fungoſum continetur, veluti Sambuci medulla, Salicis, Virgæ ſanguineæ, Rubi. Sciẽdumq. etiam, quòd herbarum Caules ſi exigui ſunt, cauliculi, aut coliculi dicuntur, quandoque & ſcapi, aut culmi, vt Fabarum ſcapus, frumentorum & paruarum Arundinum culmi. Folium eſt propriè quod ex carne cortice & neruis conſtat, plantaſq. veſtit atque exornat, quo cum ſpoliantur plantæ nudæ apparent. Flos gaudium eſt arborum, herbarumque: concipiunt enim plantæ varijs diebus, & pro ſua quæq. natura grauidæ partus gerunt, quod germinatio ideo vocatur. Pariunt, cum florent; floſq. ruptis conſtat vtriculis vbi futuri fructus ſpes eſt. Sunt etiam quædam alia peculiaria parturientis arboris indicia, quę neque fructum, neque florem propriè dixeris, κάχρυας Greci vocant, ſuntq. ſublonga pannicularum modo nucamenta, quæ ſquamatim compacta prodeunt è ramis, vt videre eſt in Larice, Picea, Platano, Iuglande, Tilia, Abiete & alijs permultis. Verum quod in Auellana, Nuce, Coryloq. compactili callo racematim cohæret, & veluti prælongus vermis ſingulari pediculo penſile nititur, Iulum tam Græci, quàm Latini vocant. Flores etiam ſuas partes habent, nempe calycem, ſtamina, apices, & vngues. Calyx eſt, quo flos primùm continetur, deinde fœtus clauditur. Stamina, quę veluti filamenta è calyce erumpunt ab intimo floris ſinu. Apices ſunt craſſiuſcula quædam dependentia, in ſtaminum ſummo inhærentia. Vngues in Roſis cæteriſq. foliatis floribus veteres intellexerunt imas foliorum partes, quibus calyci cohærent, decolores magna ex parte & ideo Medicinæ damnatæ. Fructus, quod carne & ſemine compactum eſt; frequenter tamen pro eo, quod inuolucro perinde quaſi carne & ſemine componitur, accipi ſolet: non rarò pro ipſo ſemine, vbi nudum & nulli alteri incluſum naſcitur. Sunt etiam herbarum permultæ partes, quæ ab humanarum ſimilitudine nomen traxerunt, vt coma, caput, alæ, ſinus, genicula, latera, capillamenta, fibræ, vertex, cacumẽ & aliæ. Coma quidquid hilari venuſtate, crinium modo, ſummũ ramorum vel coliculorum exornat, vt frondes: cùm foliatum eſt cacumen, ſæpe corymbi & flores comati dicuntur. Id, quod in globum extuberat, aut in orbem glomeratur, Caput dici conſueuit: ſi magnitudine ceſſerit, Capitulum, à quo multa herbarum capitulata viſuntur faſtigia, vt Papaueris, Nymphex &c. Cauus inter caulem & ramulos anfractus, vnde ſinuatim noua proles egreditur, Alæ dicuntur, facta ab humanis alis translatione; velut in vtrorumq. complexu angulus, in quem coierunt, Sinus nuncupatur: ſic alarum cauas ſinuſq. idem ſibi velle fatebitur, qui rectè inſpexerit. Atqui partes, quæ in quoſdam nodos intumeſcunt, tam Articuli, quam

Venæ. Lignum. Alburnum. Caro. Lib. 1. de hiſt. plan. c. 4. Matrix. Medulla. Cauliculus. Scapus. Culmus. Folium. Flos. Cachryas. Iulus. Calyx. Stamina. Apices. Vngues. Fructus. Coma. Caput. Alæ. Sinus. Articuli.

Genicu-lum. quàm Genicula nominantur,à quibus perſæpe & geniculatim & articulatim ra-
muli prodire dicuntur. Quod inter artus & genicula medium intercedit,Inter-
Interno-dium. nodium dici conſueuit.Geniculatæ quoque radices nuncupantur,quæ nodis qui-
buſdam interſtinctæ protuberant,rotundæ & leuiter capitulatæ.Partes craſſiores
Vertebræ. nodis conglobatæ,in quas internodiorum extrema coeunt,Vertebæ nominantur.
Latera. Lateribus etiam præditæ ſunt herbæ,quibus laterales funduntur rami, aut vtrin-
que in ordinem digreſsi prodeunt.Ad hæc,particulæ teretes & oblongæ in capilli
Capilla-mentum. modum extenuatæ,Capillamenta dici conſueuerunt, qui ſi contorta criſpentur,
Cirrus. Cirri mutuantur appellationem. Differunt Cirri ab Acetabulis:illi enim tota po-
lyporum flagella ſunt;hæc in flagellis cirriſq.rotundæ cauitates ſunt.Capillamen-
Acetabu-la. tis germanæ ſunt fibræ,quæ plantarum minutiores ſunt radiculæ, in quas veluti
Fibra. extremas craſſiores effuſæ ſparguntur; ſic radices multæ fibris capillatæ, necnon
Vertex. etiam capillamentis fibratæ pinguntur, quæ veluti crinibus quibuſdam cirratæ
Faſtigium. Cacumen. comantur. Vertex,Faſtigium, Cacumen id eſſe conſtabit, quòd longiſsimo à ra-
Crus. dice diſtat interuallo, vt crus,quod proximum ſit pedi.Oculus dicitur,quòd per-
Oculus. Ceruix. ſæpe in huiuſmodi alarum ſinu videantur oculi;is inoculationi nomen fecit.Cer-
uix pars illa eſt,quæ à capitis radicibus prodiens, prælonga, teres,in colli ſpeciem
Vmbella. figuratur, vt in Cæpis & Porris, & id genus ſimilibus. Vmbella eſt,quæ in plan-
tis ſummatim inſidet;eſtq.floris ſeminiſuè pedamentum, in plures digeſtum lon-
giores pediculos, qui ſimul ex faſtigio eodem orti in latius continuò radiantur,
ſinguliq. florem vel ſemen ſuſtinent in orbem circumactum,vt in Sambuco,Fœ-
niculo,Aniſo ac Dauco, & nonnullis alijs. In orbem quoque radiatas herbarum
Muſcariũ. comas cacuminaq. in faſces coacta, Latini Muſcaria vocitarunt à flabri ſimilitu-
dine, cuius ventilatu muſcæ è conuiuijs abiguntur. Cymæ ſunt ſcaporum delica-
Cyma. Pappus. tiores teneriores ſq.coliculi,quas à prima pullulatione præſtant.Pappus,lanoſus vil-
lus eſt,qui defloreſcentibus aliquot herbis remanet & poſtea in auras euaneſcit,
Lanugo. vt in Carduis, Senecione,Soncho,& pleriſq. alijs fit. Herbæ quædam & arbores
quadam lanugine pubent,quæ eſt lanata quædam hirſuties, qua ſtirpium aliquot
Aculei. folia, coliculi, termiteſuè caneſcunt. Aculei ſunt, quæcunqne duriuſcula in cu-
Echinus. ſpidem turbinata punctionem infligunt ſpiculorum modo. Echinus eſt, quid-
quid numeroſa congerie aculeorum ſtipatur ſiue tegmen, ſiue caput,ſiue cacu-
men: ſic dictus, quòd globoſo ſpinarum agmine maris Herinaceum mentiatur,
vt in Caſtaneis. Dipſaco & Spina alba apparet. Semina multis varijſq. concepta-
Follicu-lus. culis recipiuntur; nempe ſiliquis, valuulis, folliculis, loculis, vaſculis. Folliculus
Siliqua. eſt theca cuiuſlibet rei, quæ granum vel ſemen continet inuolutum. Siliqua te-
gumentum eſt, quo vel grana leguminum, vel herbarum ſemina concluduntur
nam non legumina modo,ſed quamplures quoque herbæ & frutices ſiliquantur:
Valuulus. Valuuli cùm cæterorum leguminum folliculi, tum præſertim Fabarum appella-
Vaſculum. ti ſunt, quia vallo quaſi valiuoli grana excutiantur. Vaſcula reliqua ſeminum
Locula-mentum. inuolucra, quæ ſi veluti paruæ capſulæ ea recludant, Loculamenta dicuntur;
Vulga. ſi pecuniarij ſacculi follicularem formam referunt,Vulgæ ſibi nomen aſciſcunt.
Circinatus florum vel foliorũ ambitus, qui coliculos, aut ramulos herbarũ coro-
Verticil-lum. nat,Verticillũ eſt,ab inſtrumẽti muliebris ſimilitudine dictũ, quod fuſi vertẽdi
gratia ſolitũ eſt adhiberi. Omiſsis verò partibus Frumẽto & Viti dicatis, vti no-
ſtro

ſtro inſtituto minimè oportunis, alijſq. ad figuram pertinentibus, breuitati ſtudens, huic capiti finem impono.

Saporum in Plantis repertorum differentiæ inueſtigantur. Cap. VIII.

QVippe cum in ordine ſeruando, in tractandis plantis hoc in opere contentis, connexionem cognatione ſaporum eſſe ſeruandam operę pretium fore duxerim; ad clariorem ideò notitiam de ſaporum differentijs, quantum noſtro inſtituto conuenit, nunc agere intendo. Etſi hæc inquiſitio pertinet in ſumma ad ſecundum de anima, in ſpecie ad librum de ſenſu, & ſenſilibus, priuatim verò ad librum de ſaporibus; attamen quia tripliciter ſapores conſiderari poſſunt, primo in ordine ad guſtum, cuius ſunt obiecta, ſecundo ſecundum propriam naturam, tertio ſecundum ſubiectum, cui inſunt; primus, & ſecundus modus ad Philoſophos pertinent, quare de his Ariſtoteles in præallegatis locis diſſeruit, tertius ad medicos; atque ita Galenus conſiderans mixta, vt ad ſanitatē conferunt, ſapores, ad ipſorum temperies dignoſcendas, ordinauit. & ſic per ſubiecta diſtinguit. Et quamuis nulla qualitate, earū quę ſecundæ appellantur, firmum ſatis indicium ad mixti temperamentum dignoſcendum, ſumi poſſit (ſola enim experientia id aſſequimur, cui vnicè fidendum) ex ſaporibus tamen non parū iuuamur, cum ad id conſequendū, tum ad plantas ipſas dignoſcendas. Sciendum ergo, quod de ſaporū differentijs, ac numero, priſci non pariter ſenſiſſe videntur. Plato namque in Timæo, vt refert Galenus, quodāmodo octo poſuit, Acerbum, Auſterum, Acidum, Salſum, Nitroſum, Amarum, Acrem, & Dulcem; alio modo quinque. primos duos Acerbum, & Auſterum, eiuſdem ferè ſpeciei eſſe aſſerens, ſolum autem in ratione maioris, & minoris differentes. ſic ſalſum, nitroſum, & amarum. amarus namque ex nitroſi prouenit intenſione: ſalſus verò aut nitroſo imbecillior aut adſtrictionis quoque aſſumens aliquid, ex adſtrictione ſpecificam differentiam adſciſcere videtur. Alij addunt alium, quem Adſtringentem vocant. huncq. Plato eundem cum auſtero eſſe intellexit. nihil enim aliud eſt, quàm auſterus remiſſus, qui in malo Cydonio, & Medico reperitur. Theophraſtus addit Vnctuoſum, ſeu oleoſum, ſeu pinguem, qui potius in numero ſuccorum à Platone ponitur. Vnctuoſum enim eſſe non ad ſaporem, ſed ad modum ſubſtantię ſucci pertinet. Alijs nouem dicuntur, acer, acidus, pinguis, ſalſus, auſterus, dulcis, amarus, acerbus, inſipidus. tres primi è tenui materia prodeunt, medij è mediocri, poſtremi è craſſa, atque terrena. Nos octo tantū veluti noſtro propoſito oportunos explicabimus, acrem, amarum, ſalſum, dulcem, inſipidum, acidum, auſterum, & acerbum. Acris ſapor eſt, qui linguam, & os acrimonia ferit, cōpungitq. ac fauces mordet, ſimulq. calefacit, & interdum quaſi exurit. is maximè conſpicuus eſt in Pipere, Pyrethro, Euphorbio, Naſturtio, Allio, & Cœpa, *Ahuapatli, Chilli, Chilpantlazolli, Chilmecatl, Tazpatli, Anchoa*, & id genus alijs. Fit autem ex tenui, ſicca, calidaq. materia. quare omne id, quod guſtui acre, mordenſuè ſe prębet, igneæ naturæ particeps eſt. idem ſapor reperitur in edulijs quibuſdam, quibus vtimur pro obſonio, multis verò vt condimentis tantum, cum etiam in ſimpliciter medicamentis, tum in deleterijs. qui ſi nondum vehemens eſt, ſed infra tertium calefaciendi ordinem

1. ſimpl. med. cap. 35. & 36.

 ſubſiſtit,

ſubſiſtit, vim, atque facultatem habet, intro ſumptus, penetrandi, meatus aperiendi, craſſoſq. humores attenuandi. extrinſecus corpori adhærens, cutem rarefacit, humoreſq. elicit, ac rarefacit. Quod verò iam acrius eſt, tertiumq. caloris gradum exuperat, preterque guſtus acrimoniam, caput tenui vapore ferit, ſi craſſioris ſit eſſentiæ cauſticum eſt, & aut veſicas excitat, aut cruſtas molitur. Sin tota ſubſtantia animanti aduerſatur, ſepticũ, ideſt putrefaciens, & deleterium eſt. Amarus ſapor inſuauis eſt, ac triſtis. guſtum diuellit, & linguã corrodit. eo inſignis eſt Aloe, Abſynthium, Gentiana, Centaurium minus, Colocynthis, *Cuupatli, Zenanam, Tetpatli, Ztomptonic, Tezompatli*, & eiuſmodi alia. Craſſa eius eſt materia atque terrena, quam exuperans calor preſſauit, & exiccauit. quare omne amarum calidũ, & ſiccum eſt. etſi aliter Auerroes ſentiat, negans ſaporem amarum ex calore fieri ſemper, ſed ex calore, aut frigore fieri poſſe, modo calor, aut frigus cũ deſiccatione coniungantur, idq. multis exemplis monſtrare nititur, vt eſt apud eum videre. cui

5. Collig. cap. 27. ſe ſubſcribit Valleriola. quorum rationibus ſatis optimè doctiſſimus Valleſius re-
9. lib. cõtr. ſpondet. Hinc ſanè præcipua vis detergendi, & meatus expurgandi amaris ineſt, introq. ſumptis infarctus expediendi, & admotis ſordida vlcera detergendi, & expurgandi. at quia exiccando, ſuperuacaneos humores abſorbent, aut detergunt, & dulcedini, quæ putredinis parẽs eſt, prorſus aduerſantur, putredinem inhibent, & corpora diù integra tuentur. Salſus ſapor eſt, qui linguam exactè ſiccando corrodit, non tamen admodum calefacit. in mediocri materia conſiſtit cum calore, & ſiccitate. aqueæ enim materiæ (quæ non exquiſitè ſimplex eſt) partes quaſdam terrenas permixtas calor externus tandem præaſſans, & vrens, atque ſiccans, ſalſum ſaporem inducit. fitq. à terreno ſicco, quod in aqueo humido caloris vi præaſſatum, attenuatumq. eſt. neque igitur prorſus terrenus, vt Galenus inquit hic totus manet, ſed permixtus obtunditur; ſiccitas verò maior conquiritur, & perſiſtit. Itaque quod ſalſum eſt, poros contrahit, incidit, detergit, digerit, ſeu ſua ſiccitate potius humores abſorbet, ſine manifeſto caloris ſenſu. quo fit, vt à putredine vindicet. a ſale nomen accepit. quare hoc genere ſalis ſpecies omnes continentur, aqua marina, *Tztatl, Tequixquilitl*, & his ſimilia. Dulcis ſapor ſuauis, ac iucundus eſt, nullaq. qualitatis exuperantia moleſtus. nam materiæ, & temperamenti mediocritatem obtinet. Hac de re exaſperata lenit, maturat, concoquit, & anodynus eſt, ac alimentorum omnium communis. omnium namque nutrientium cõmunis dulcedo eſt. quidquid enim nutrit, aut plus, aut minus eſt dulce, ex

4. ſimp. med. cap. 14. Galeno. Conſpicuus eſt hic ſapor in ſaccharo, melle, Glycyrrhiza, *Tzompelicxichutl, Tatacanaltic, Cuiztapazollin, Coltotl*, & huiuſmodi alijs. Inſipidus ſapor impropriè dicitur, vt qui ſaporum potius priuatio ſit, nullaq. qualitate afficit, nulloq. guſtu ſaporum percipitur. Huius materia tametſi quodammodo craſſa eſt, non tamen prorſus terrena, ſicca, & adſtringens, ſed humore quodam perfuſa. qui etiam non exquiſitè permiſcetur vi caloris. & quia eius materia emplaſtica eſt, meatus omnes infarcit, & obſtruit, exaſperata lenit, & ſoluta conglutinat. Quamuis autem ſapor hic dulci ſit affinis, diſtat tamen, quod paulò craſſiore, & crudiore conſtat materia. Id ſaporis genus in aqua excellit maximè, inde in Cucurbita, Peponibus, *Omimeztli, Quodamolli, Thapatl*, & huius generis. Acidus ſapor eſt, qui guſtum penetrat, & tenuitate ferit, citra tamen vllum ſenſum caloris. in te-

tiui ineſt materia, frigidæ, ſiccantiſque eſt naturæ, ſuaque tenuitate ad penetrandum, & incidendum nihilo ferè infirmior eſt acri ſapore. quare incidit, attenuat, mordicat, detergit, obſtructa liberat, repellit, & ſiccat. frigoris enim altè ſubeuntis beneficio fluxiones omnes repellit, ſiccitateq. quę planè valida eſt, ſanguinis eruptiones ſiſtit, ac cohibet. Eius vis in aceto maximè deprehenditur, in ſucco limonũ, mali citri, & in Oxalide *Tomatl, Tlatlauhcapatli*. Auſterus ſapor eſt, qui moderatè os, & linguam coſtringit, & quadam aſperitate coarctat, ac quadantenus refrigerat, & exiccat. Conſiſtit in materia mediocri, quæ terrenæ, & aqueæ particeps eſt, in qua non calor, ſed frigiditas dominatur, & exuperat. luculenter refrigerat, extinguit, cogit, atque contrahit. fluxiones moderatè ſiſtit, atque repellit. proprieq. crudus humor appellatur. eſtq. immaturis fructibus peculiaris, vt in Meſpilis, Cornis, Pomis, & Pyris ſilueſtribus, Vuaq: acerba, *Gacapolton* fructu immaturo; *Yczotl* fructu incompleto; *Copalxochotl* etiam fructu immaturo. Acerbus ſapor auſtero finitimus eſt, eo tamen grauior, moleſtiorq. ac magis linguam, guſtumq. omnem conſtringit, & exaſperat, ac proinde magis tum ſiccat, tum refrigerat. eius materia planè terrena eſt, & ſicca, nec aquæ, nec humoris manifeſtè particeps. in qua non calor, ſed frigus exactè dominatur cum ſiccitate. Itaque vt frigidus fluxiones repellit, vt adſtringens humorum impetum ſiſtit, ac cohibet; vt ſiccans coarctat, atque denſat, vulnera cicatrice obducit; vt terrenus humores incraſſat. Sapor hic in malicorio, Galla Rhoe, & Cupreſſi nucibus, *Exquahuitl*, & *Mizquitl*, & huiuſmodi alijs cõſpicitur. Cumq. corpus acerbum terreum ſit, ac frigidum, tripliciter neceſſariò exoluitur, vt Galen. ait, aut incaleſcens, aut humeſcens, aut vtrumque ſimul perpetiens. 4. Simp. med. c. 8. Itaque ſi caleſcat dumtaxat, nec humidius fiat, neque mollius, ſed durum manens, ſolam acquirit dulcedinem, velut roburneæ glandes, ac potiſſimum quæ vocantur Caſtaneæ. ſi tantum humeſcat, ſiquidem ea craſſarũ ſit partium, & aquea humiditas, auſterum euadet. cuiuſque enim ſaporis vires aquea retundit, atque hebetat humiditas: ſi verò tenuium partium, & aërea ſit, aceſcet. oſtenſum nãque eſt, frigidum ſubtile, acidam efficere qualitatem: at ſi pariter humeſcat, & calefiat, humiditate quidem aquea in dulcedinem, aërea verò tranſibit in pinguedinem.

De Plantarum noui Orbis, ab indigenis veteris huius diuerſitate; earundemq. multitudine. & cur de paucis hoc in opere tractetur. Cap. IX.

HVius nonnullas veteris Orbis indigenas plantas in nouo Orbe ortum ducere, fama eſt; quamplurimas verò noui illius eſſe proprias, quarum penè nulla in hoc antiquo viſitur. Hanc Indiæ plantarum diuerſitatem ad aures Theophraſti perueniſſe eius verba, quæ ſcripta reliquit 4. de Hiſtor. plant. cap. 5. teſtantur. vbi loquens de Indica ficu, alijſq. Indiæ arboribus, & herbis, ac abſoluto ſermone de ficu, & alijs duabus congeneribus plantis, ſubdit. Sunt etiam alia plura ab ijs diuerſa, quæ Græcia gignit, ſed nomine carent. nec mirum quidpiam ex eorum proprietate putandum; nam, vt quidam referunt, nulla omnino arbor, nullus frutex, nulla herba ſimilis ijs comperitur, quæ in Græcia proueniunt, paucis exceptis. idq. etiam ex Iconibus, figuriſq. plantarum regijs in libris contentarum a quouis optimè ſatis percipi poteſt. Tanta namque arte, & peri-

tia depictæ ſunt, vt tum in illarum partibus, totaq. figura delineandis, tum coloribus punctim applicandis,gens illa nec Apelli, nec cuipiam antiquorum cedere videatur. Imagines, & ſimilitudines plantarum, & animalium ita ad viuum viſuntur, vt res ipſæ, ſeu accidentia in rebus ipſis inhærentia appareant, vt ex nonnullis plantis, & animalibus ad nos delatis coniectari poteſt. Non ab re itaque omnes naturæ præſtantiam in plantis admirantur, non tam quod infinitum earum numerum procreauerit, quam quod omnes ſic variauerit, vt non ſit reperire plantæ ſpeciem, quæ alijs ex toto ſimilis ſit. Hanc plantarum ſpecificam diuerſitatem cœli, & ſoli proprietate, ac ratione fieri ſcriptum reliquit Theophraſtus, vbi loquens de generatione plantarum ſpontanea, a principio ſtatim inquit. Sponte autem alia exeunt (vt ſimplicius loquar) quæ minora conſiſtunt, & maximè quæ annua, herbaceaq. natura ſunt. Cæterum euenit, vt etiam maiora interdum ita gignantur, cum aut imbres frequentauere, aut proprietas aliqua in cœlo,& terra conſiſtit. in fine autem capitis concludens, inquit. Itaque quantum in vniuerſum exprimi liceat, generationes huiuſmodi fieri neceſſe eſt, terra ſubferuefacta, coactoq. humore admixto, commutatoq. ex ſolis ardore,quemadmodum & animalia progenerari videmus. Quæ Theophraſti verba, æquo ſi recipiantur animo, plantarum materiam eſſe quatuor elementa, inferre videntur. Nam per terram ſubferuefactam duo ſicca elementa, nempe terram, & ignem intelligit; per humorem duo humida, nempe aquam, & aërem, quæ ſimul cum ſiccis admixta,& coacta,plantarum materia euadunt. Cauſſam verò agentem ſolis ſtatuit calorem operantem in elementa illa,vniendo, mutando, ac diſponendo ad plantæ formam introducendam, virtutemq. formæ plantæ productiuam infundendo. Elementorum namque virtutes cuiuſq. formæ mixti productionem attingere non poſſunt,niſi ſit ſuperior alia virtus. & hęc eſt à cœlo. Motus itaque cœlorum cauſſa vniuerſalis eſt mutationum inferiorum,vt putà elementorum mixtorum,inanimatorum,plantarum,& animalium. non quia motus per ſe producat quicquam, ſed quia eſt vniuerſalis quædam conditio cauſſæ. nam ſol & aſtra applicata, & lata per motum in ſitus diuerſos, rerum diuerſitates operantur, ex Ariſtotele. & hæc de plantis ſponte naſcentibus. Plantis autem ex ſemine,vel ex analogo ortum ducentibus (corpora enim cœleſtia non eodem modo operantur in hæc inferiora) motus cœlorum non totam imprimit virtutem, ſed coadiuuat aliam virtutem. Coadiuuat enim virtutem, & calorem naturalem ſeminis,vel analogi, qui eſt eiuſdem rationis cum cœleſti. & ſic cœlum omnium cauſſa eſt, non ſolum productiua,ſed conſeruatiua. non enim conſiſterent multum inferiora hæc, præſertim plantæ, & alia viuentia,motu hoc, & influxu cœlorum ceſſante. A ſyderibus quam magna vis oriatur in plantis, ſcriptum reliquit Theophraſtus. Sed de his hactenus, alterius eſt operis. Etſi autem infinitus ferè ſit numerus ſpecierum plantarum; noui indigenarum Orbis,de paucis tamen agere in hoc opere viſum fuit.nam tantum in his tria illa, quæ Galenus in medicis præceptis, ac cunctis alijs obſeruãda ſtatuit,reperiri contingit.quorum id erat in primis,quod ea,quæ tractantur,debent eſſe vera; ſecũdo vtilia;tertio iactis principijs conuenientia. Cum ergo inter tot mille plantarũ differenti as hæc ſolæ reperiantur pluribus,ac notatu dignis præditæ facultatibus, ac

1.de cauſſ. plant.c.5.

2. de gener. tex. 55.

c. vlt. lib. 2.de cauſ. plant.

vſui

vſui medico vtilibus (in commodum namque artis medicæ profeſſorum præci-puè pręſens editur opus,quibus plurimum,vt debeo,præ cæteris proficere,animus mihi ſemper fuit) iactiſq. principijs conſentaneis, ac antiquorum, præſertim Galeni, methodo non repugnatibus, non immeritò harum tantum hiſtorias, Icones, & Imagines diſtinctas prælo tradendas, operę pretium duxi.

Dubia eorum, qui aſſerunt, Inartificioſum, & Inutile eſſe tractare de plantis propo-nuntur, & breuiter cauſſæ, deceptiones in plantis efficien-tes, narrantur. Cap. X.

PLantarum deſcriptiones fallaces eſſe, earumq. virtutes inefficaces, atque euanidas pleriq. medicorum quæruntur, multaq. paſſim obuia apud vete-res, quæ parum apte, ſi noſtris conferantur, ſuo nomini, ac deſcriptioni re-ſpondere, eoq. diuerſas eſſe herbas contendunt, licet noſtro æuo idem nomen obtineant. ſic Iberidem, Centaurium minus, Smyrnium, Hippogloſſum, Phylli-tim, Pentaphillum, Phu, & nonnulla alia diuerſa eſſe exiſtimant, quia veterum deſcriptionibus non per omnia congruant. ac perinde de plantis noui Orbis op-ponunt, in illarum deſcriptionibus deceptiones quamplurimas contingere po-tuiſſe. tum etiam experimento ſatis conſtare,nonnullas plantas illius Orbis indi-genas in veteris huius tranſlatas regiones obijſſe; quaſdam inefficaces, atque eua-nidas euaſiſſe; alias mutationes magnas perpeſſas fuiſſe. quare ob difficilem plantarum inueſtigationem,deſcriptiones fallaces,magnaſq. mutationes, tractare de plantis eſſe inartificioſum, & inutile opinantur. His vt ſatisfiat, ſcire licet, deceptiones multifariam in dignoſcendis plantis, ob earum mutationes contin-gere poſſe. Variantur namque plantæ quadrupliciter. primo ratione nomencla-turæ,ſecundo ratione numeri,tertio ratione delineationis, vltimo ratione faculta-tum. In nominibus enim proprietas eorum, & ſimplicitas conſideratur,quæ tum in plantarum generibus,tum ſpeciebus eſt. hiſq. vel vniuerſis,vel eorũ partibus. nempe hæc omnia ſuis, & non alienis,atque improprijs,nuncupantur nominibus, vt quod arbor eſt,arbor vocetur. ſic de fruticibus,ſuffruticibus, & herbis. pariter & circa ſpecies. in quibus non ſolum proprietas eſt conſideranda,vt ſcilicet appo-ſitis ſibi nominibus appellemus,ſed etiam vniuocatio; nempe, vt perpetuò vnum nomen,ſi fieri poteſt,vni, & non pluribus imponamus. Idem in plantarũ partibus obſeruandum eſt, vt quod radix eſt, radix nuncupetur,cauliſq. caulis nomine ap-pelletur. ſic de caudice,ramo,cortice,folio,flore, fructu,ac ſemine. Hæc in nomi-nibus obſeruanda ſunt. In ſpeciebus autem numerus potiſſimum ſpectandus. qui eſt, vel determinatus, cum dicimus, alicuius plantæ duas eſſe ſpecies, vel tres,vel quatuor:vel indefinitus,vt ſi plura eſſe alicuius plantæ genera dicamus. At verò in deſcriptionibus longè plura conſideranda ſunt. delineantur namque plantæ per ſubſtantiam, per quantitatem, tum continuam tum diſcretam; per qualita-tem,quæ eſt viſibilis, odorabilis, guſtabilis, & tactilis,quæ etiam vel definitæ, vel indefinitæ ſunt; per figuram, ac per ſimilitudinem, quę etiam ad qualitatem re-feruntur; per ſitum, per ordinem, qui quandoque confuſus ponitur, nonnun-quam explicatur; per tempus,quod aliquando determinatur,quandoque indeter-

minatum ponitur; per locum prętereà, & regionem. quę omnia mutari possunt, ac præter naturam reddi: & sic plantas variari, & deceptiones contingere. Facultatum denique ratione, triplici ex caussa in plantis error contingere potest. primo ratione plantarum, scilicet cum planta non induxerit effectum, quem promittit; secundo ratione corporis subiecti; tertio ratione affectuum pręter naturam, quibus plantę destinantur. At quia ex dictis quisq. facilè deceptiones, quæ in dignoscendis plantis ex mutatione, ratione nomenclaturę, & ratione numeri contingere possunt percipiet, meritò, ijs omissis, ad mutationes ratione delineationis in plantis contingentes deuenimus.

Modi mutationum in Plantis delineationis ratione euenientium explicantur. Cap. X I.

BIfariam mutationes in plantis delineationis ratione eueniunt. nempe vel quia plantæ non accommodantur descriptionibus, vel contra, quod descriptiones non accommodantur plantis. Plantæ quidem auctorum descriptionibus repugnare videntur ob mutatam faciem. idq. pluribus modis euenire potest; primo sui ipsius ratione, secundo ratione Cœli, tertio ratione soli, quarto ratione cultus. Sui ipsius ratione dupliciter est. nam vel ratione substantiæ, quæ in cunctis plantarum partibus consideratur, vt si aliquam quandoque in planta partem deficere, vel superaddi contingit, siue pars illa sit naturalis, siue præter naturam. naturalis quidem, vt capillamenta, quæ Tribuli aquatici caulibus adnascuntur, quæ nec folia, nec caules Theophrasto auctore esse videntur, sed Cauli adnascentia. sic & Viscum, & Stelis, & Hyphear, quæ non nisi in aliena arbore nascuntur. ita & Ledon Cisti species, in cuius folijs pingue quoddam verno tempore contrahitur. Ad substantiam etiam, gummi, lacrymæ, lac, succi, & id genus alia, referri possunt, quæ quandoque sunt, aliquando, cum esse deberent, deficiunt, vt Mastices, iuxta Chamæleonis albi radices; sic & quæ deficiunt, vt Chondryllæ. Alterum genus quod folia fert circumrosa; vt & Othonna, & Chamæleonis nigri radix, quæ interdum exesa est. Quæ præter naturam sunt, huiusmodi esse solent, vt cum Ficui scabies nascitur, ærugo Oliuis, atque eadem in frugibus, ex serenitatibus, flatibusq. austrinis, aqua, & rore in spicis insidente, quibus ex sole feruefactis ærugo creatur. sic & cum præter naturam aliqua deficiunt, vt in Myrto, quæ iuxta balneum sine nucleis exijt. Secundo modo planta sui ipsius ratione faciem mutat ex ætate, quæ in eius pueritia, adolescentia, & senectute consistit. etsi aliqui senectutem diuidentes in marcorem, & senectutem, considerent senectutem in planta dupliciter, primo modo antequam planta à terra euellatur, secundo postquam lecta est; nos tamen hac subdiuisione omissa, dicimus, plantas ætatis ratione mutare faciem. quia non eodem modo in pueritia adolescentia, & senectute erit, vt in Tussilagine apparet. quæ luteum florem prima germinatione vere emittit, quo vna cum caule confestim exuitur. in-

lib. 3 cap. proprio. de nonnulli his carere existimauerunt ex Dioscoride ac ex hisce auctoribus suam de Tussilagine historiam sumpsisse Plinium credendum est, qui neque florem, neque caulem, neque semen proferre hanc plantam tradidit. sic &

in alijs quibuſdam herbis idem Dioſcorides in ſui operis præfatione his verbis confirmat;quæ cauſſa etiā nonnullis ſcriptoribus impoſuit,qui herbas quaſdam,verbi gratia Gramen,quinquefoliū, & Tuſſilaginem amittere florem,fructum,& Caulem negant. & hoc non ob aliud, niſi quia non omni ætate herbas inſpexerunt; ac propterea Dioſcorides loco præallegato hæc verba prius ſcripta reliquit. Quare cui in animo eſt horum peritiam aſſequi, neceſſe eſt,cum prima germinatione ſolo emergentibus, adultis, & ſeneſcentibus adeſſe. nam qui pullulanti herbæ duntaxat adſtiterit, adultam cognoſcere non poteſt, neque qui adultam tantum inſpexerit, nuper erumpentem noſcet. Quo fit, vt propter mutatam foliorum faciem Caulium proceritates,florum, ſeminiſq. magnitudinem, & id genus alias peculiares notas, nonnulli, qui olim has rerum varietates non proſpexerunt, magno in errore verſentur. & paulò poſt ſubdebat: Ergo, qui ſæpius ad viſendas herbas, & earum natales ſe contulerit, earum cognitionem maximè conſequetur. At ſi mutatio cœli ratione contigerit, hæc ob annorum varias conſtitutiones erit. prout enim cœlum varias reddit anni conſtitutiones, annus clementior quandoque aut horridior fit, & ita plantas variat. aeris namque inæqualitatem maximè ſpectandam eſſe, Theophraſtus docet. Alijs enim imbres conueniunt, quibuſdam repugnant. ita & flatus, & frigora, & calor. ex quo fit, vt ſi his adſint, illis deſint,non paucæ varietates efficiantur. vel enim figuram mutant, vel minores ſolito, maioreſq. redduntur, non ſolum vniuerſæ plantæ,flores, frondes, radices, aliæq. illarum partes,vel tempeſtiuius, vel tardius proueniunt, vel etiam omnino marceſcunt.vnde rectè in prouerbio eſt,vt Theophr.inquit,Annus fructificat, & non tellus. Soli ratione plantas variare quandoque contingit. ac perinde vt locus varias temperaturas in primis qualitatibus ſortitur, ita multas diuerſitates in plantis procreare poteſt. At quia dupliciter locus intelligi poteſt, vel pro vniuerſa regione, vel particulari alicuius regionis loco; ſi primo ſumatur modo, quamplurimas in plantis mutationes efficere ſolet, ita vt & ſtirpium indagatoribus, & Medicis, ac Philoſophis in earum cauſſis inueſtigandis maximum faceſſerit negocium. Quantum enim naturæ ob regiones varientur ex Hippocratis de aere, aquis, & locis, libris, ac Galeni opuſculo,cui titulus eſt, Quod animi mores temperaturam corporis ſequantur, percipi facilè poteſt. Ex regione homines timidiores, vel audaciores petulantioreſq. effici videmus. in vna magnanimi, ac ad viriliter agendum, ac labores quoſcunque perferendos aptiſſimi fiunt; in alia debiles, inertes,infirmique in hac manſueti,& mites,& in illa feri,& immanes naſcuntur. Sunt & regionum omnium venti peculiares, & aquæ. ſol etiam ſicut vel rectè reſpicit,vel oblique,vel medio modo:ſic etiam maiorem,aut minorem,aut mediocrem moram contrahit,& ob hoc hominum natura,mores, colores, & corporis habitus diuerſiſſimi euadunt. ſic & cæteris animalibus,multoq. magis plantis contingere poſſe,rationi conſonum eſt, cum hæ leui quauis ex cauſa præ illis mutationē ſuſcipere aptæ exiſtant.Magnæ igitur ac plurimæ,regionum ratione,diuerſitates in plantis eſſe poſſunt. amant enim plantæ has, vel illas regiones,ita vt quædam quorundam locorum vernaculæ ſint,aliæ in quibuſdam naſci nullo modo poſſint Theophraſto teſte,qui Thus,Myrrham,Laſer,Cinamomum, & Caſiam plagis ad exortum, meridiemq. vergentibus veluti peculiaria, minimè

3.de cauſ. cap. vlt.

4.de hiſt. c.6.

minimè verò septentrionem versus prouenire recenset. quasdam frigida loca amare, vt Pinus, Robur, Abies, Taxus, Castanea, Tilia & reliquæ similes. & ex plãtis humilibus nonnullas algentia loca quærere, vt Febrifuga, Absinthium. item quæ radice, succouè medentur, vt Veratrum agitatorium, Scãmonium, & cunctæ ferè, quarum radix expetitur. propterea substantiæ varietatem ex regione spectantes, inueniemus multas plantas, omnes partes non posse perficere. Plinius (lib. 16. c. 26.) loci vitio quædam fieri infructuosa tradidit, sicut cædua quæ in Paro sylua nihil fert. Persicæ arbores in Rhodo florent tantum. Galenus (2. de Alim. facul. cap. 26.) in regionibus non admodum calidis, Palmas non perfectè maturare, asserit. Theophrastus (3. de Histor. plant.) verò inquit, si quis Palmam nostratem in Babilones erat, loci illius domestici similem reddi fructiferam. Quin & vitia, morbiq. regionis ratione plantis euenire solent: nam apud Tarentum, vt Theophrastus (4. de caus. plant. 16. & 2. cap. 9.) refert, Oleæ cum florent, quandoque penuria flatus ærugine infestantur, nonnunquam situ quodam ex mari caliginoso, crassoq. cum floribus residente odorem amittunt. Quare etsi arbores maximæ, & pulcherrimæ illic sunt, fructum tamen minimum reddunt. idque etiam apparet in Ari specie illa, quam eruditiores Ægyptium Arum appellant, quamuè quamplures medicæ materiæ professores Colocasiam esse autumant. quæ quamuis in Ægypto, necnon in Sicilia omnes sui partes compleat, in Italia tamen, & Hispania neque semen, neque florem, neque caulem, vnguemq. vel certè rarò proferre visa est. Idem etiam in Dictamno Cretensi apparet, quod vt Dioscor. (lib. 3. de mat. med. cap. proprio.) ait, neque florem, neque semen proferre deberet, in Italia florem, in Creta semen proferre compertum est. at id mendosi codicis ratione euenisse, vt inferius dicemus, potius censendum est. Qui autem mira circa varietatem in substantia ex regionum natura scire cupit, legat quartum librum de histor. Plant. Theophrasti plerisque in locis, ac præsertim cap. 5. & 9. Nascendi tempus etiam a regione variatur, cuius rei multa leguntur exempla apud Theophrastum (8. de Histor. plant. c. 3.), inter quæ mirabile illud sanè videtur, quod in medio contingere in frumentorum ortu asserit. Cæterum quod magnitudinem variare possit regio, facilè sciet is, qui fructus ex India ad nos allatos inspexerit. sunt enim nostratibus decuplo maiores. quod cum animaduertisset Plinius (lib. 7. c. 2.), inquit, in India arbores tantæ proceritatis traduntur, vt sagittis superari nequeant. subdit deinde, Hæc facit vbertas soli, temperies cœli, & aquarũ abundantia. Theophrastus (8. de Hist. cap. 4.) asserit, quodam in loco Asiæ vltra Bactra frumentum adeo grande fieri, vt oliuæ nucleos æquet. & alibi (5. eiusdẽ. c. 9.), Arbores in Corsica magnitudine amplissima, magnoq. discrimine cæteris superare refert. & circa Memphim, Arborem tantæ magnitudinis esse, vt tres homines eius nequeant amplecti caudicem. idem Theophrastus (4. de Hist. plan. c. 3.) asseuerat, qualitates etiam variari ex regione sæpe contingere, vt odorem, colorem, saporem, & omnes alias differentias ad tactum pertinentes, vt duritiem, leuitatem, lentorem, atque his contraria, mollitiem, hirsutiem, & ariditatem, vt in Ægypto, vbi flores odorati, ob caussam a Theophrasto (6. de caus. cap. 23.) narratam. Saporem in plantis variari ex regione colligi potest, ex Dioscor. lib. 2. vbi de Brassica asserit, quod in Ægypto propter amaritudinem non estur, in Hispania, ac Italia, alijsq. regionibus suauissimi est saporis. De Aro loquens Galenus (cap. 63. 2. de Alim. facul.) inquit, Ari radicem, ad Cyrenem minimè esse medicamentosam, & acrem, vt Rapis etiam sit vtilior & eodem, quo Rapa, modo mandatur.

In

In Aſia magna ex parte eſſe acrius, & in quibuſdam regionibus ita acre eſſe, vt ad Dracontij radicem accedat. ſic de Cappari, de Lupino, de minori Chelidonio, & de Batrachio ſæpè obſeruatur. Color quandoque ex regione variatur. Taxus 3. de hiſt. cap.10. enim in Achaia naſcens folio nigro, aut puniceo conſtat, ex Theophraſto, in Ida 8. de hiſt. cap.4. flauo, & cedro ſimili. Quod ad tangendi qualitates attinet, alterationes in plan- 4. de cauſ. cap.10. tis fieri, vno ore omnes affirmant. & Theophraſtus in Piſſotis dictis, frumentum adeo firmum naſci tradidit, vt ſiquis plus comederit, diſrumpatur neceſſe ſit, & pleroſque Macedonum ita interiſſe. cuius cauſſam reddens, agri proprietatem eſſe aſſerit, nam ſi aliò transferebatur, commutabile fiebat. At ſi locus ſecundo modo ſumatur, nempe pro particulari alicuius regionis parte, duplicem adhuc habet conſiderationem. nam vel ita eſt, vt eius ratione figuræ variatio, vel magnitudinis, vel ſaporis, aut conſimilium contingat; vel quod alijs locis oriri plantæ inueniantur ab illis, quas Dioſcorides vel alij auctores recenſent, nihil immutata facie. vtroque enim modo deceptiones contingere poſſunt. Quædam namque loca ſunt pinguia, quædam macra, quædam arida, quædam vliginoſa, quædam ſabuloſa, quædam glutinoſa, quædam fertilia, quædam ſterilia. ſuntq. montes, & valles, plana, promontoria, lacus, flumina, loca maritima, prærupta, culta. ſunt & harum partium particulæ, vt ſemita, limites, ſepes, ſegetes, & id genus alia. Auctores ergo quandoque in his, aliquando in illis locis herbas oriri tradunt, ac quoſdam locos quibuſdam plantis peculiares eſſe. id verò non perpetuò verum eſſe ſciendum eſt, ſed magna ex parte. cumq. in loco eis minus proprio, vt ſæpè contingit, planta aliqua reperiatur, faciem adeo mutare ſolet, vt circa eius cognitionem dubium non contemnendum relinquatur. Singulis itaque locis ſuam 3. de hiſt. cap.3. eſſe in producendis plantis proprietatem, ſcriptum reliquit Theophr. Idemque 1. de cauſ. cap.11. alibi inquit. Mutationes verò, vt ſupra diximus, in ſapore, odore, & magnitudine tam ipſarum plantarum, quam fructuum, foliorumq. fieri ſolent; folia enim anguſtiora, latioraq. redduntur, & ad ſummam plantæ ipſæ ad hunc modum diuerſæ efficiuntur. Quapropter locum vnumquodq. ſibi conuenientem quæritat. Conuenit autem is, quo vigere maximè valeat. quamobrem non omnibus ſolum idem aptiſſimum eſt, ſed aliæ gracile, macrumq. amant, aliæ arenaceum, quædam etiam ſabuloſum, vt Braſſica. ea enim, quæ ſicca ſunt, ſiccum quæritant agrum, quę humida, humidum, & ſic alimentum pro ſuę naturę ratione quęq. attrahunt. Mutationes autem ex cultu contingentes dupliciter fieri poſſunt, vt puta cum cui debetur, cultus non adhibetur, vel e contra. vterque modus magnam in plantis varietatem efficit, ex quibus fit, quo minus cognoſcantur. nam variant magnitudinem, tactilem, qualitatem, colorem, ſaporem, odorem, formam. atque hanc non ſolum quia ex cultura diuerſę formę in fructus, folia, plantas integras imprimuntur; ſed etiam, quia quandoque vna ſpecies in aliam mutatur. nonnunquam & ſubſtantiam ipſam variant, addendo vel diminuendo in planta, vt cum ex fructiferis infructiferę fiunt, & è contra. Cumq. in delineandis plantis duplex mutationum genus contingere poſſit, vnum, quod ex ipſis plantis ortum ducit, cum hę ob mutatam faciem cum deſcriptionibus non conueniunt; alterum, cum deſcriptiones plantis auctorum culpa non accommodantur; propterea habito ſermone de primo, reſtat de altero verba facere.

Deſcri-

Descriptiones namque non accommodantur plantis, vel ob ineptam comparationem, & similitudinem, vel ob multorum signorum defectum, vel nulla apposita plantarum nota, vel ob mendosum codicem. nam inter alias difficultates, quæ auctores omnes de materia medica scribentes summopere fatigarunt, maxima ferè est, plantæ delineatio. vnde cum alicuius plantæ notas, vt posteris cognoscendam relinquerent, describere vellent, nulla meliori via id assequi potuerunt, quam plantas plantis comparando. quod si ex plantis assequi non possunt, ad animalia sæpius, interimuè ad alia multa confugiunt. Quare si Dioscorides Iberidem describens, eius folia Lilij folijs similia dixisset, mala esset comparatio, & erroris caussam præbuisset. sic si Acori folia, Narcissi folijs similia fecisset, & Mei Athamantici folia Ferulæ comparasset folijs. Pariter siquis *Ahuapatlim* describens, eius folia Lauri folijs similia fecerit, aut si *Ayotectlis* folia Personatæ folijs comparauerit; vel si *Coapatlis* folia, Mali medicæ folijs similia dixerit, deceptionis caussam præberet. & sic in alijs comparationibus, quas breuitatis caussa omittimus. Contingit quandoque ob multorum signorum defectum deceptio, vt in Acacalide, Arisaro, Ammi, Paliuro, nonnullisq. alijs, in quarum descriptione paucas notas Dioscorides posuit, & multas omisit. Ob id deceptiones in his dignoscendis multæ contingere possũt. nisi quis diceret, Dioscoridẽ posuisse perpaucas notas, ita tamen pręcipuas, vt rectè intuenti, non sit admodum difficile prędicta dignoscere simplicia. sic *Tlilxochilt*, seu flore nigro describendo, si notæ ex siliquis desumptæ omitterentur, deceptio contingeret. pariter in *Cozolmecatl*, seu Cunarum fune, si notę ex fructu sumptæ non ponerentur. sunt enim nonnullæ plantæ his similes, sed hisce notis, viribusq. satis differunt. ita etiam in *Hoitziloxitl*, seu arbore Balsami Indici, signa ex floribus sumpta si in descriptione omitterentur, errandi occasio præberetur. Interdum in plantarum descriptionibus nulla à scriptoribus ponitur nota, vt Dioscorides in Bulbo esculento, Struthio, Siligine, Scandice, Crocodilio, Spina Arabica, Pulegio, Caro, Stoebe, Lagopo, Epipactide, Chamæleuce, Empetro, & alijs fecit, quas tanquam suo tempore vulgo notas, suis signis describere omisit. temporis postea diuturnitate, & medicæ professorum materiæ incuria harum rerum memoria perijt, & hinc erroris & controuersiarum posteris occasio orta est. Ob mendosum codicem errores quamplurimi quandoque contingunt, multæq. reperiuntur in Dioscoride mendæ, quæ plantarum cognitioni sunt impedimento; quod librarijs, aut versoribus potius, quàm auctoribus adscribendum est, vt in Dictamni Cretensis descriptione tradita, in qua neque florem, neque semen proferri Dioscorides asserit, quod penitus falsum est; contrarium namque ab omnibus obseruatur. quem locum perbellè Bartholomæus Maranta, sua de dignoscendis simplicibus Methodo restituit, à quo nonnulla eorum, quæ diximus, mutuauimus. sic in Brassicæ Marinæ, tum etiam in Lithospermami, Nymphææ, ac Semperuiui tertij folijs à Dioscoride descriptis apparet. eodemq. modo in Agallochi descriptione textus deprauatio in suspicionem venit, dum Dioscor. maculatum esse, inquit. qui textus à Matthiolo ex Oribasio, à quo nulla fit macularum mentio, emendatur.

Errores

Errores in Plantis facultatum ratione contingentes inueſtigantur. *Cap. XII.*

POſtremo errores in plantis facultatum ratione contingentes conſiderare oportet, quos triplici ex cauſſa euenire poſſe diximus, nempe ratione plantarum, ſecundo ratione corporis ſubiecti, vltimo ratione affectuum præter naturam, quibus plantæ deſtinantur: omiſſisq. poſtremis, tanquam noſtro propoſito minus oportunis, de deceptione eueniente ratione facultatum plantæ tantum verba faciemus. quæ erit cum planta, quem pollicetur effectum, non præſtiterit, quod pluribus ex cauſſis euenire poteſt. Primo, ſi debita plantæ quantitas non ponatur, ſed amplior, aut paucior debito; vel ſi conueniens fuerit quantitas, non autem perſeueranter adhibita, vt ſi per multos dies eſſet propinanda, aut diutius loco adhibenda, ſemel tantum fuerit accepta, vel per modicum ſpatium loco hæſerit. Secundo, ſi planta ſola exhibeatur, quam cum alijs admiſceri oportebat, quæ eius vim vel retunderent, vel augerent, vel id, quod erat impedimento, vt facultas ad actum exiret, remoueretur. Tertio, ſi debitam non habeat pręparationem, quæ eſt in ablutione, torrefactione, vſtione, trituratione, maceratione, alijsq. permultis. Quarto, ob malum delectum, videlicet, cum Planta, ſeu eius pars eſt incompleta, & immatura, aut nimia maturitate exoleta, vel quia non ex ea regione, in qua viribus pollet, ſit accepta; aut ex conuenienti loco, aut oportuno tempore decta, vel ſi illa plantæ parte, quę vſui medico non deſeruit, quiſque vtatur, vt ſi vis ſit in folijs, & radix, vel flos, aut ſemen ſumatur. Quinto, cum non debita ratione exhibetur, vt ſi quid exterius eſt ad mouendum, intrò ſumatur, nempe ſi deuoretur, quod per ſedem, aliaſuè corporis partes eſt immittendū, & è conuerſo. Derelictiſq. breuitatis cauſſa alijs cauſſarum modis, quibus plantarum ratione deceptio in illarum cognitione contingere poteſt, de quarto modo tantum, qui eſt ob malum delectum, breuiter tractabitur. Plantarum itaque delectus duplex eſt, vnus qui fit per vniuerſales regulas, quæ cunctis plantis accommodari poſſunt; alter qui fit per particulares, quæq. quibuſdam tantum conueniunt. vtrumque Dioſcorides nos docuit, nam regulas in vnaquaque planta ſeruandas ijs plantarum capitibus, in quibus opus fuit, adnotauit; vniuerſales verò regulas, veluti ſeparatam tractationem expoſtulantes, in ſui libri præfatione quambreuiſſimè perſtrinxit. Plantarum namque delectus, vel eſt ratione temporis colligendi, vel ratione regionis, lociuè, vel ratione particularium locorum, in quibus colliguntur. Tempus ad tria referri poteſt, nempe ad aeris conſtitutionem, ad ætatem plantæ dum colligitur, & ad eiuſdem vetuſtatem poſtquam lecta eſt. Aeris conſtitutionem obſeruandam his verbis ſuadet Dioſcorides. Serena igitur cœli conſtitutione demetenda ſunt: magni ſiquidem refert inter colligendum, ſi vel ſquallores, vel imbres infeſti ſunt. Ætatem verò plantarum conſiderari oportere idem his verbis oſtendit. Verum in primis curam impendere oportet, vt ſuis temporibus ſingula demetantur, & recondantur. certè quod horum ratione medicamenta aut valent viribus, aut euanida ſunt, nulloq. munere funguntur. At paulò poſt, inquit. Plerumque degenerant, ac minus viribus valent. multoq. magis, ſi non ſuo tempore, nec oportunè colligantur, aut ſi per imbecil- In præfatione circa med.

litatem

litatem tabuerint. & prope præfationis finem, ſubdit. Quæ verò fruticoſa ſunt, Stoechas, Triſſago, Polium, Abrotanum, Seriphium, Abſinthium, Hyſſopum, & alia id genus, ſemine prægnantia demetantur. flores quoque antequam ſponte ſua decidant. fructus autem, vt maturi decerpantur, neceſſe eſt, & ſemina vbi ſiccari cœperint, priuſquã defluant. Herbarum ſuccus, & foliorum elici debet germinantibus tum primum cauliculis. lac, & lacrymę excipiantur inciſo per ſummum adoleſcentiæ vigorem caule. Radices, & liquamenta, corticeſq. vt recondantur, eximere conuenit, cum herbæ ſuis folijs exuuntur. hæc Dioſcorides, qui de tempore, vt ad ſimplicium vetuſtatem refertur, poſt eorum lectionem inquit. ſcire etiamnum conuenit, ſola ex herbaceis medicaminibus Veratri genera, nigrum inquam, & candidum, multis durare annis, reliqua verò in trimatu inutilia, etſi in hoc vereantur aliqui. A loco, & regione ſimplicium delectum ſumi his verbis exprimit. Magni ſiquidem refert, ſi loca, in quibus prodeunt, cliuoſa, & ventis expoſita ſunt, & perflata, frigidaq. & aquis carentia. in his enim locis vires validiores intelliguntur. e contra, quæ in campeſtribus, riguis, & opacis, cæteriſq. locis à vento ſilentibus naſcuntur, plerumque degenerant, & viribus minus valent. De locis particularibus pro plantarum delectu, ac de varietate, quæ horum ratione contingere poteſt, ſatis ſupra dictum eſt. Quantum ſimplicium medicamentorum delectus pro deceptione euitanda conferat, quiſque apud Galenum inſpicere poteſt. 1. de Antidotis cap. 20. & c. 12. & lib. de Theriaca ad Piſon. ei adſcripto cap. 12. & 1. de medicamentis ſimp. loc. cap. 2. & 7. de med. per genera cap. 4. & 3. eiuſdem cap. 2.

Refellitur opinio dicentium, Inutile, & Inartificioſum eſſe tractare de Plantis. eorumq. dubia ſoluuntur. Cap. XIII.

HIs igitur ea, qua potui breuitate diſcurſis, obiectionibus reſpondetur. & quo ad primam, in qua dicunt, deſcriptiones eſſe fallaces; quamplures namque plantæ à priſcis deſcriptæ, noſtris ſi conferantur, eſſe diſſimiles, noſtraſq. plantas priſcorum delineationibus non accommodari, etſi ex dictis ſatis reſponſum ſit, dicimus vlterius, quod in dignoſcendis plantis ex Auctorum deſcriptionibus, oportet fieri Chorum omnium notarum, quas Dioſcorides cæteriuè auctores plantis aſſignant. verum hac lege, vt ſiquæ non adſint, vel ſi adſint, mutationem tamen aliquam ſuſceperint, diligentius conſideremus, ſit ne hoc perpetuò in plantis, an ex accidente aliquo. cumq. ſciamus, locum, aliaſq. prænarratas cauſſas poſſe plantæ faciem immutare, num ſi harum ratione quicquam à naturali forma recedat, vel deficiat, vel ſuperaddatur; vt ſi ſapor, vel odor, aſperitas, lenitas, quantitas, maior vel minor, aut flos, vel caulis, vel id genus aliquod, non exiſtat in planta aliqua, cui adeſſe deberet, cætera tamen ſigna ad vnum conueniant, nihil nos mouere debet, quin ipſam eſſe pronunciemus. Dicebant ſecundo, noſtrarum plantarum facultates eſſe inefficaces, atque euanidas, & vſum, quem ex antiquorum deſcriptionibus promittunt, non præſtare; at quia nihil æquè perfectè, ac certò veras plantas nobis demonſtrat, quam earum effectus, facultateſq. quare noſtras plantas diuerſas eſſe ab his, quas priſci deſcripſere, concludunt. huic

obiectioni

obiectioni ſic ſatisfacimus. Etſi plantarum notæ potiſſimum à viribus, ac vſu ſumuntur, attamen quia hæc multifariam, vt dictum eſt, variari poſſunt, diligenter propterea num per ſe, & ex propria natura, an per accidens id contingat, perſcrutari opus erit. nam ſi ex aliqua prænarratarum cauſſarum plantæ facultates mutentur, hoc erit per accidens, & aliæ notæ non repugnabunt, & plantæ diuerſitas re vera non erit: at ſi ob nullam harum cauſſarum plantæ facultas mutabitur, cæteræ notæ aduerſabuntur, & plantæ penitus diuerſæ erunt. Quare non temerè in plantarum facultatibus inueſtigandis examen eſt faciendum, vt perbelle nos docet Galenus ſub his verbis. Accedit huc quod ipſa ſimplicia medicamenta non paruo variant diſcrimine. at ego cum in præſtantiſſimis virtutem pro vnaquaque ſpecie, ac genere oſtenderim, ſiquis in deterrimo per experientiam examinationem moliatur, examinabit quidem falsò, non autem facultatis eorum ordinem diſtinxerit. idq. latius alibi admonet. facto ergo diligenti examine in Iberide, Centaurio minori, Smyrnio, & alijs prænarratis herbis, ſiqua reperiatur mutatio delineationi repugnans, ea eſt ex accidente quopiam ex aliqua prænarratarum cauſarum genito. pariterq. de illarum facultatibus aſſerendum. Obiectionibus verò, quas de plantis noui Orbis afferunt, ſic reſpondetur. Etſi plantarum delineatio difficilis ſit; (plantarum namque aptas ſimilitudines inuenire adeo laborioſum eſt, vt ſemper aliquid in cunctis delineationibus deſideretur) nos tamen venandarum delineationum regulis inhærendo, Dioſcoridem inſequentes pro viribus plantas, aliaq. ſimplicia in hoc opere contenta delineare, ac deſcribere conati ſumus. Ei autem, quod obſeruatum eſt, nempe nonnullas plantas noui Orbis indigenas, in Hiſpanicas has regiones tranſlatas, obijſſe, paulumq. temporis permanſiſſe; dicimus, id eueniſſe delectus culpa, vel cultus. Delectus, quia elegerunt plantas, ſeu earum ſemina ortum ducentia in regionibus, & particularibus illius regionis locis nullam conformitatem cum hiſce regionibus, & locis Hiſpanicis habentibus, & forſan penitus diſſentientibus. Cultus verò culpa, quia, etſi poſſent eligi regiones, & particularia loca illis congruentia, id neglexerunt, ac illa aduerſantibus regionibus, ac locis ſeruerunt, plantaueruntq. Quantum enim quidam loci quibuſdam plantis peculiares ſint, quantumuè plantæ ex regionum, & particularium locorum repugnantia variari poſſint, ſatis ſupra explicatum eſt. Ad illud verò quod opponitur, ob plantarum facultatum magnam mutationem, viriumq. inefficaciam obſeruatam in plantis è nouo Orbe in Hiſpanicas has regiones tranſlatis; reſponderi poteſt, inter cæteras cauſſas plantarum vires mutantes ſupra narratas, id euenire potuiſſe ratione mali delectus. quia plantis, vel incompletis, vel nimia maturitate exoletis quis vſus fuerit, vel quia vnam plantæ partem pro alia ſumpſerit, vel quia plantas in non debita regione, eiuſuè particulari conuenienti loco ſatas expertus ſit. Et ſi quis inſtaret vlterius dicens, ſupra nos Hippocratis, & Galeni auctoritatibus innixos aſſeruiſſe, regionis, ac loci ratione in plantis, quamplurimas adeoque magnas fieri mutationes, vt & ſtirpium indagatoribus, ac Medicis, Philoſophiſq. maximum fecerit negotium, eoq. magis, quia in plantis, veluti & in quamplurimis alijs, duplicem reperiri naturam, vnam ſpecificam, & innatam, alteram aduentitiam, & ex conſuetudine contractam ſcriptum reliquit Theophraſtus ſub his verbis, Thracium Triticum etiam in me-

7. de cõp. med. per gen. c. 4.

3. de cõp. med. per gen. c. 2.

4. de cauſ. plan. c. 12.

C liora

liora translatum, nihilò maturius germinare, propterea quod è natalibus aduen-
2. de caus. cap 7. titiam naturam adiunxerit speciei. Idem alibi confirmat Androstenis auctoritate, vbi ait in Tylo, Insula Rubri Maris, aquas salsas fluentes, plus quam cœlestes iuuare tam arbores, quàm omne genus plantarum: & hinc agricolas loci illius statim post imbres riuis huiusmodi abluere sata solere, consuetudinem esse caussam dixerim. hæc enim veluti natura facta in illis est. hec Theophrastus. Quantũ enim
Cap. 2. consuetudo possit, scriptum reliquit Galenus latius libro de consuetudine dicens, consuetudinem esse signum, & caussam naturalis familiaritatis, ob caussas ibi traditas latius. Ex quibus concludi potest, plantas noui Orbis in regionibus, & particularibus regionum locis, vltra specificam, innatamuè, naturam aduentitiam alia, ex natalium consuetudine contraxisse. hancq. Hispanicas has regiones, & loca, tanquam aduersarias respuere censendum est. Huic obiectioni vt satisfiat, scire licet, etsi ex natalium mutatione quamplures, ac magnæ in plantis varietates fiant, rarò tamen contingit fieri in specifica, & innata natura, ac plantas in alias diuersas degenerare, nisi seminis vitio. idq. erit vel eius vetustate (teste Varrone asserente ex veteri Brassicæ semine sato, Rapas nasci, & è contra) vel eius imperfectione substantiæ, vt putà si semen fuerit rugosum, imperfectum, aut semiputridum. veluti de Tritici, Hordeiuè granis, alijsq. multis ex patris obseruatione nar-
1. de Alim. facul. cap. vlt. rat Galenus, vel ob alias caussas à Theophrasto traditas. Quò verò ad aduentitiam naturam ex natalium consuetudine contractam, dicimus quod inter cæte-
4. de caus. cap. 6. ras caussas, quibus coactus fui inter tot mille plantas noui Orbis indigenas, has tantum in hoc opere contentas eligere, hæc fuit præcipua, nempe delectus plantarum in regionibus, & locis noui Orbis ortum ducentium, conuenientiam habentibus cum nonnullis regionibus, & locis Europæ, præsertim Hispaniæ. Quapropter in cunctarum plantarum descriptione, regionem, & particularem regionis locum adnotare curauimus. dubioq. procul, si erit seminum delectus, vt decet, ac regionibus, locisq. conuenientibus tempestiuè serantur, & decens cultus adhibeatur, erit plantarum habentium cuncta in descriptione contenta, ac viribus, & vsu pollentium, optimus prouentus. Cumq. dicunt, inuestigationem plantarum esse difficilem, fateor; descriptiones verò esse fallaces, renuo. nam si plantæ experimento, & ratione inuestigentur, & descriptiones methodo tractentur deceptiones euitabuntur, & descriptiones nequaquam fallent. at si casu, & fortuna plantarum cognitio inquiratur; sic non res ipsæ, sed rerum vmbræ acquirentur, iuxta illud Platonis in Timæo dicentis. Sicut mechanici perpendiculo quodam vtuntur ad dirigendos parietes; ita & nos methodo quadam vti debemus ad quemuis actum necessarium constituendum. subdit. siquis enim scientis nomine insignitur, & methodo caret, omnia casu, & fortuna operatur, neque res ipsas, sed rerum vmbras prosequitur. Plantarum igitur inuestigatio magna diligentia, valido labore, & summo studio est tractanda. & ita nulla continget deceptio, sed perfecta earum acquiretur cognitio, qua nihil in arte medica exercenda vtilius.

RERVM

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI

Liber Secundus.

AROMATA PROMIT.

IOANNIS TERENTII LYNCEI PRÆFATIO.

MAGNA inter Botanicos, de plantarum speciebus constituendis semper fuit opinionum varietas, omnes tamen in eo conueniunt, eam diuisionem quæ species congeneres non seiungit, esse omnium optimam. Hinc enim non tantum facile cognoscuntur, sed & vires quæ plerumque sunt similes, facilius deprehenduntur. Vnde videmus Neotericos plerosq. hunc ordinem affectasse, quem fere & Author noster in hoc opere suo suscepit. Totum nempe de plantis opus in tres præcipuè partes diuidendo, cuius prima pars de arboribus, secunda de fruticibus, & cremijs, tertia de ipsis herbis tractaret. Atque hæc quidem prima plantarum diuisio, ab omnibus tanquam optima semper fuit habita, quamuis suas etiam patiatur difficultates. Nam, vt multa alia omittam argumenta, hæc etiam diuisio sæpe plantas congeneres seiungit, vt patet in Ebulo, qui herba tantum est, & Sambuco, quæ frutex & arbor, & dicitur, & dici debet, cum ambæ plantæ adeo sibi sint similes, vt nec ouum ouo similius dici queat. Sic etiam contingit quandoque vt vnum & verum genus physicum in hisce tribus speciebus reperiatur. sic legumen sub se continet non tantum herbas, sed & frutices, vt Genistam, & Anagyrim, & arbores vt est Acacia Siliqua, Cassia, Tamarindus. Sic ex sola locorum varietate, alimenti vbertate, solis calore, videmus easdem plantas hic herbas, ibi frutices, hic frutices, ibi arbores esse. Vnde patere puto hanc diuisionem nequaquam ita perfectam, vt Philosophis omni ex parte satisfacere queat, sed cum hactenus nulla melior à quoquam sit inuenta, hac vtamur. His tamen omnibus præmittit Author Aromata, de quorum genere constituendo non leuior Medicis ac Philosophis controuersia esse possit, cum non tam arbores quam herbas ac frutices in his reperiantur. Quoniam tamen Dioscoridem imitari voluit, qui ab Aromatibus exordium fecit, & hactenus in Medicorum Scholis Aromatum genus receptum fuit, Authori nostro ab eodem inchoare placuit. nec suis ambo rationibus destituuntur. Si enim sensum consulas, quid magis gustum titillat cum suaui iucunditate, aut magis nares demulcet cum iucunda suauitate quam ipsa Aromata? Hinc videas illam prærogatiuam in Culina & Medicorum Officina eadem nacta esse, vt sine his cibus palato quasi nullus sapiat, sine his vix vllum medicamentum cordi, cerebro aut stomacho ra-

tum ac vtile indicetur. Vnde horum misceläm præ reliquis alijs quasi semper adiunctam vehunt purgantia medicamenta, vt videre est apud Galenum, & præsertim apud Mesuen in Canonibus Vniuersalibus. qui tantum aromatibus tribuit, vt existimauerit non tantum medicamentorum malignitatem his corrigi, principes corporis nostri partes corroborari, sed & purgantium facultates per aromata ad singulas partes deduci, per Nucem Myristicam ad caput, per crocum ad thoracem, per spicam Nardi ad hepar, per Acorum ad splenem, per Zinziber demum ad iuncturas. quæ tamen non sunt huius loci examinare. satis est nos causam reddidisse, cur Author Aromatibus in libris suis concedere primatum voluerit.

De COAPATLI, quam etiam TLAMACAZQVIPAN vocant. Caput Primum.

COAPATLIS, ab alijs *Tlamacazquipan* nuncupata, herba est, folia mali Persicę similia ferens, sed aliquantò ampliora; primo statim exortu, hinc inde cauli adhærentia antica, postica verò parte nudum dimittentia caules, teretes, & rotũdos. flores comantes paruos in summo, e luteo candicantes. Radix fibrata est, muscum redolens, amara, & glutinosa, acrimoniæq. pariceps, calidaq. & sicca quarto ferè ordine constat natura. Nascitur *Yyauhtepeci*, quare febrium frigora tollit, flatum discutit, ossa consolidat, vrinam euocat, crassos, & lentos humores attenuat, & dolores quosuis à frigore originem ducentes placat. ius decocti dicitur euacuando curare dysenterias; cortex verò radicis typos quartanas. idem semiunciæ pondere deuoratus per nouem dies continuos, dolores è lue Indica ortos, curare fertur, præcipuè si totidem diebus duplum ponderis infundatur. prima namque die aiunt euacuare omnes humores, reliquis non adeo; plurimumq. corroborare, atque ita mederi exquisitissimè morbo.

NOTÆ IOANNIS TERENTII LYNCEI.

Herba hæc in corymbifero genere continetur. id enim non solum coma lutea demonstrat, sed & odor aromaticus, & sapor excellens euincunt. ad hæc, folia ita cauli adhærent in omnibus comosis, vt latitudine sua plerumque sine pediculo, vel saltem foliato dimidium ferè caulem amplectantur. Exemplo sunt Ageratum, Costus hortorum, Calendula, Gnaphalium Americanum.

De COAPATLI TEOITZTLÆ. *Cap. II.*

COAPATLIS TEOITZTLÆ.
Coapatlis II.

COAPATLIS TEOITZTLÆ, quam alij *Tztac Coapatlin* vocāt, herba eſt, Limonicæ mali folium habens. cuius caulis, teres, & fuſcus, ſqualenſq. eſt, flos verò luteus, radix fibrata. *Teoiztlæ* prouenit, vnde cognomen eſt impoſitum. Cortex radicis trium drachmarum pondere deuoratus, quartanarum horrores tollit, & aliarum febrium frigora, & horrores. Ius verò decocti eius infuſum, lenit membrorum dolorem. ſapit, oletq. muſcum. acris eſt, calidæq. & ſiccæ temperiei ordine ferè quarto, & ſubtilium partium. vrit enim, ac guttur lancinat.

Congener videtur hæc planta priori, nam ex quauis ala folij cuiuſuis, exit pediculus florem deferens. vt etiam in Abſinthio & ſimilibus videre licet.

Huc affinitate nominis pertinet Coapatlis de Tepequaquilco, Herba eſt quæ radice craſſa, pulli coloris, conſtat, inde tres caules oriuntur ternis ſolijs (folij latitudo vnius, longitudo trium digitorum) ad ſummum vſque veſtiti, inſtar Lyſimachiæ, luteæ. in ſummo flos albus totus, pappoſus, lineis tamen quibuſdam luteis comparentibus.

COAPATLIS DETEPEQVAQVILCO
Coapatlis III.

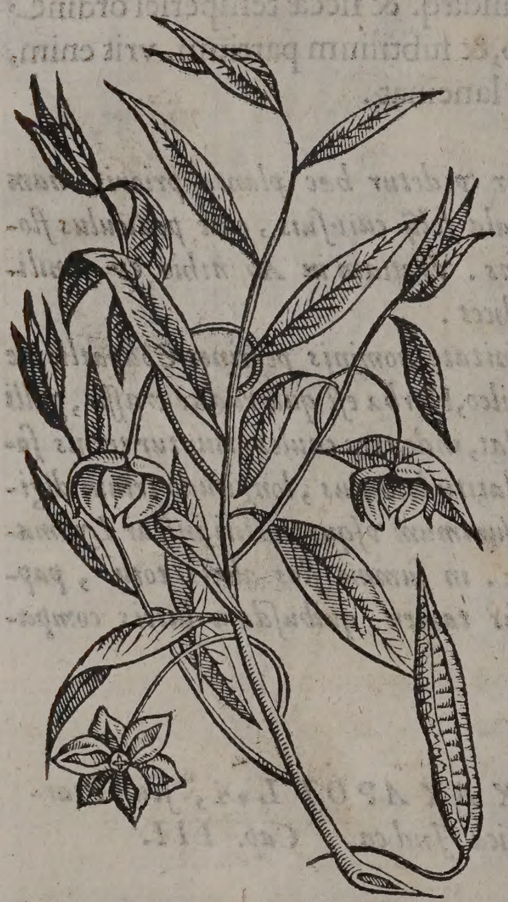

De TEXAXAPOTLA, *ſeu Ptarmica Indica. Cap. III.*

TEXAXAPOTLA, ſeu lapidum perforatrix, quam alij *Tzimpalihuizpatlin*, ſeu ſternutamentum mouentem vocant, herba eſt, folia Lini exilia ferens, caules tenues ſerpentes per terram, purpureos; & flores multos, pallentes, radicemq. tenuem. oletq. tota planta mala Medica mirum in modum, ſapitq. acris eſt. Naſcitur calidis in regionibus Quauhnacenſibus Tlaquiltenacenſibus, &

in agro Hoaxtepecenſi, adhærens ſaxis. calida, & ſicca ordine ferè quarto, ſubtiliumq. partium. quare admota naribus, inſpiratoq. eius vapore, medetur grauedini, & capitis dolori, citato ſternutamento, & euocata pituita per os, oculos, atque nares. Mirum eſt in hac herba, quod nos ſumus ſæpius experti, confricato ea madente lapide, vel quinque vncias craſſo, admotiſq. aduerſæ parti naribus, ita percipi odorem, ac ſi naribus ipſis herbulam admouiſſes. tanta enim eſt naturæ vis, vt exiles herbulæ duriſsima, craſſaq. ſaxa, ac ferè mollia, & nulla penetrent. Eadem tuſa, illitaq. ante quartanæ febris acceſsionem, eam curat. vtero confert, menſtrua euocat, vrinam ciet, reſerat obſtructa, infrigidata calefacit, ſudores elicit, dolores mitigat, ventriculum, cor, & caput, deuorata, vel applicata firmat, hydropen curat, medeturq. impetigini, & ſcabiei, nec tineæ parcit confricata.

De XOCHINACAZTLI, *ſeu Flore auriculæ.* *Cap. IV.*

XOCHINACAZTLIS, ſeu flos Auriculæ, arbor longis, & anguſtis folijs virore exaturato tinctis, & e pediculo veluti marcido, propendentibus in inferiora. flores in folia diuiſos, interna parte purpureſcentia, externa herbacea, auricularum penè forma, iucundo odore. Naſcitur in calidis regionibus, nec quicquam eſt frequentius in Indorum emporijs inuenire, aut maiori habitum in pretio, quàm flos: celeberrimæ potioni gratiam ſummam concilians, ſuauemq. odorem, & ſaporem, & ſalubrem quandam naturam, potioni *Cacaotl* addens. Calidę ordine quarto incipiente eſt temperiei; ſiccæ ferè tertio. ex aqua namque deuoratus, flatum dicitur diſcutere, pituitam extenuare, ventriculumq. frigentem, aut debilem, atque etiam cor, calefacere, & ſtabilire.

Fructus huius arboris eſt ſiliqua, longitudine ſex vnciarum, craſſitie vero vnius digiti. ſemina intus ex mutua compreſſione fiunt angulоſa, ſuntq. coloris ſanguinei.

De XOCOXOCHITL, *ſeu Pipere Tauaſci.* *Cap. V.*

XOCOXOCHITL, ſeu flos acidus vocata, arbor eſt magna, mali Medicæ folijs, floribus coccineis, mali Punicæ forma, ſed odore florum mali Medicæ, atque adeo iucundiori, quod etiam folia ipſa vincunt. fructu orbiculari, acinoſo, racematim dependente, primò viridi, mox fuluo, ac tandem in

nigrum colorem inclinante, acri, odoratoq. & ordine tertio ſicco, atque calido. Piperis vicem ſupplere poteſt, & pro Carpobalſamo, aut Carpeſio ſubſtitui. Roborat cor, ventriculumq., vtero confert, flatum diſſipat, obſtructiones aperit, vrinam & menſes euocat, frigus pellit, cholicis, & iliacis opitulatur, venerem excitat, craſſos, & lentos humores incidit, & concoquit. quin additis *Colopatli*, *Coapatli*, *Tzitzicaztli*, & *Ololiuhqui*, & applicata dorſo, ex reſina, fluxiones alui coercet, appetentiam excitat, iliacis confert, frigoriq. & aneuriſmatim edetur. Naſcitur apud Copitlanenſes.

De ACOCOTLI QVAVHNAHVACENSI, & TEPOZTLANENSI. Cap. VI.

ACOCOTLIS

ACOCOTLIS alia Icon.

PLANTA, quam *Acocotli* Quauhnahuacenſes vocant, & *Chichipatli*, Tepoztlanenſes, herba eſt, folia ferens Nardi montani folijs ſimilia, in quina tamen diuiſa foliola, quorum aliqua ſunt ſinuoſa. in extremis verò caulibus, qui dodrantales, tenues, ac teretes ſunt, ſtellatos flores è pallido rubeſcentes, radices binas glandibus pares in totidem fibras deſinentes, fuſcas extra, intrinſecus verò candidas. hæc ad ſpeciem Liguſtici videtur ſpectare. Naſcitur in montibus Quauhnacenſibus. Radix guſtu odorata, amara, & acris eſt. calefacit & exiccat ordine tertio. eadem vnciæ vnius pondere deuorata alui

ACOCOTLIS Ligustici facie.

alui dolorem subleuat, flatum discutit, vrinam euocat, sudorem ciet, frigus pellit, ventriculum ob frigus imbecillem confirmat, cholicæ aduersatur, obstructa reserat, & tumores admota dissipat.

Recte quidem auctor ait, hanc plantam similem esse Nardo, quo ad radicem, caulem, & folia. flos tamen nullo modo respondet. Nardus enim, vt & Valerianæ, vmbellam habet, in qua singulis seminibus flos insidet, papposus. In hac autem planta, flos est Chrysanthemi, vel Bellidis.

Alia tamen figura eiusdem nominis satis congruit Ligustico, vel Podagrariæ dictæ. folia enim eodem modo habet incisa. vnde non incommode huc referri poterit, licet florem non appinxerit.

De ACVEYO, *seu* OCIXOCHITL, *seu* OMIQVILITL *Cap.* VII.

ACVEYO, quam *Ocixochitl*, seu *Omiquilitl* appellant, herba est, folia Ari, mollia, minoraq. producens, caules verò feniculaceos, quatuor cubitos magna ex parte longos, virore interdum diluto, interdum verò exaturatione tinctos, pollice crassos, ac per interualla geniculis interceptos; ac fibratam radicem. caules condiuntur, ac in nonnullos vsus seruantur. crudi quoque edules sunt, gratoq. odore, ac sapore constant. Prouenit calidis regionibus iuxta aquarum riuulos, qualis est Quauhtepecensis. Calida, & sicca ordine ferè tertio prædita est natura, estq. tenuium partium. quare ius decocti foliorum infusum, aut epotum, flatum, aut ab eo creatos dolores lenit. pellit frigus, obstructiones reserat, viscera infrigiditata calefacit, euocat vrinam, renes ac vesicam emundat, expurgat vterum, venerem excitat, ac trahit menses, lentos crudosq. humores attenuat, ac concoquit, sudorem elicit, corpusq. vniuersum perspirabile reddit.

De

De APOYOMATLI, seu PHATZISIRANDA Cypero Americano. Cap. VIII.

APOYOMATLIS, quem alij vocant *Phatzisiranda*, folia fert porrecta, longiora tamen & exiliora, Cyperi, Schoenanthiuè similia: ad quorum species videtur pertinere. caules Iunci instar, medulla refertos, geniculatos, sesquiulnam longos. Florem paruum, & angustum. Radicem longam, & tenuē, tuberculis rotundis per interualla nodatam, capillatamq. Huius radices vocant aliqui Diuæ Helenæ precarios globulos. odorata est hæc planta, & acris. calida, & sicca ordine tertio, & quartum circiter attingens, non sine quadam adstringentia, & resinati sapore. Prouenit *Tacambari*, & *Tepocuacuilci* iuxta riuos, & aquosa. Pectoris dolorem, tusa, ac deuorata sedat. imposita verò dysenteriam compescit, & ventriculum. cerebrumq. & cor roborat, & vtero confert.

Nicolaus Monardes hunc Cyperum vocat radicem S. Helenæ, quod ex portu eius nominis, in Florida sito deferatur. sed in eo differt ab Authore nostro, quod radicem in secundo gradu calidam afferat, cum in tertium, vel quartum gradum vsque hic euehatur, nisi forte in sicca temperamentum mutetur, vel loci varietas eam adferat differentiam. Carolus etiam Clusius lib.4. cap.10. eandem admodum similem describit, Drakenæ radicis nomine. cuius tamen odor euanuit vna cum sapore.

De ATEPOCAPATLI. Cap. IX.

ATEPOCAPATLIS herba folia producit Amygdali folijs similia, aspera; caules duas spithamas longos; tenues, teretes, ac purpureos; flores pallidos promiscuè, coccineosq.; radicem transuersam, è qua aliæ multæ prodeunt, Asphodeli, Rapunculiuè similes. quæ gustatæ resinam sapiunt, & glutinosę non sine quadam amaritudine sentiuntur, preterquam odore, & suaues. temperatis exultat regionibus, montosis, aut campestribus locis nasci gaudet. Septembri floret. radices verò, quarum est vsus in medicina, veluntur a Nouembri vsque ad Ianuarium, & in vniuersum annum reconduntlur. Calidæ & siccæ ordine ferè tertio sunt temperiei. atque ita sex obolorum mensura, ex aqua

voratæ

voratæ, ventriculum,renesq. frigida intemperie laborantes restituunt, atque confirmant. medenturq. sterilitati ab eadem caussa obortę. sunt ex Indis medicis, qui asserant, decoctæ radicis ius, aquæ fontanæ,aut fluuialis loco bibitum, extinguere febres. quod non videtur rationi consentaneum, ni febrium intermittentium frigora, rigoresq. ita finiri velint,aut alicunde vacuata caussa febres cessare. etsi negare non possim, frigidas etiam partes in planta latere,quarum ope id possit,aliquando euenire.

Et hæc herba è Buphthalmico, vt ita dicam, siue Corymbifero,est genere.vnde vi sua aromatica omnia, quæ in humano corpore latitant, humorum vitia expurgat.& sic sterilitatem aufert, febresq. extinguitq.. ablata enim causa febrium, prauis nempe humoribus,qui tanquam carbones in corpore delitescentes,ipsum accendunt, suisq. exhalationibus in paroxismum agunt,necesse & ipsam febrem desinere. vnde videmus aquam frigidam copiosissime haustam non suo frigore prodesse,idem enim præstat aqua calida,vel vinum,vel quiuis alius liquor, sed fit expurgatione,vel per vomitum,vel per sudorem,vel vtroque modo.

De CARYOPHYLLO. Cap. X.

ARBOR est ramosa,Caryophyllus,Lauro, forma, magnitudine, folijsq. persimilis, sed angustioribus, & copiosis. floribus oblongis, & clauorum instar, sed capitulis trifidis, primo candidis, mox viridibus,deinde rufescentibus, ac tandem in nigrum inclinantibus colorem, & in Caryophyllos ipsos euadentibus. Nascitur Maluccis,vbi fructum fert, cum reliquis in locis sterilis sit. Vires cunctis notæ sunt, formam tantum exprimendam curabimus non adeo perspectam omnibus, ex ramo ornato floribus ad nos ex Maluccis allato. etsi non desint, qui dicant Caryophyllum nihil aliud esse, quam rudimentum fructus, queadmodum in Malis, ac Pyris videre est, floremq. producere quaternis folijs constantem, & fructum huic rudimento insidere multis fibris plenum, veluti Myrti flos.

Eadem

Eadem fere apud Garciam ab Horto leguntur, & apud Clusium lib. 1. cap. 16. qui similiter iudicat ipsum Caryophyllum, esse rudimentum fructus, in Notis ad Garciam.

DE CASSIA, LIGNEA, CINNAMOMO, *seu Cannella.* Cap. XI.

MEDIOCRIS arbor est Cassia lignea. Folijs Lauri Citriuè formam referentibus, frequentibusq. ac ternis nerueis discursibus secundum longitudinem procedentibus. Fructu nigro, & albenti flore. folia corticis ipsius saporem referunt, sed minus acrem, & celerius elanguescentem. ternis quibusque mensibus arborem delibrant, corrasa prius cuticula, quæ amara est. Cortex ipse recens adeo lubricus sentitur, atque glutinosus, vt mansus dentibus adhæreat, additusq. ferculis eadem in saliuosam quandam conuertat naturam; postea verò qua cernitur substantia constat. de qua in tanta luce nihil addendum putaui, prætérquam experimento esse iam notum Cassiã, Cinnamomum, & Cannellam ex eadem perpetuò arbore, non ex diuersis, (quicquid antiquiores herbarij tradiderint) esse propagata, & varijs nominibus nuncupari. Ob ingens namque precium, maioremq. hominum lucri cupiditatẽ adulterabantur aromata, & ob hoc (tametsi plerumque eiusdem essent generis) diuersa illis indebantur nomina. In Mindanai, insula Philippica, vnde ramum magnum accepi, & alijs Indiæ orientalis partibus copiosè prouenit.

Historia Cinnamomi admodum eleganter descripta est à Garcia & ab Herbario Lugdunensi, in Appendicis capitulo primo. ex quorum descriptione, manifestum est illud esse Laurum quandam orientalem.

DE COAPATLI QVAVHNACENSI. Cap. XII.

COAPATLIS QVAVHNACENSIS.
Coapatlis IIII.

COAPATLIS herba eſt Folia ferens oblonga, aſpera, & firma; Caules leues teretes, & purpureos, ac ſex ſpithamas longos; Flores in ſummis caulibus albos, piloſos, & orbiculares. Radix fibrata eſt. naſcitur in calidis. Radix eſt acris, amara, & impensè odora; calidaq. & ſicca ordine tertio, & ſubtilium partium. Eadem ſemiunciæ ferè pondere deuorata ex aqua, flatus diſcutit, tormina ſedat, perfrigerationi medetur, ſudores euocat, & vrinam. medetur egregiè colicis.

Flos huius herbæ depingitur luteus, ſed in albedinem tendens, ſimilitudinem habens Comæ aureæ. Calyx autem ſquamoſus eſt aliquo modo ſicut in Senecione. folia tamen aliter ſe habent. nam tria ſemper ipſum caulem ambiunt, quod admodum rarum eſt in genere Corymbifero. ſic Eupatorium bina ex aduerſo habet folia, vt & congeneres.

DE CVRVTZETI. Cap. XIII.

CVRVTZETI vocata planta à Michuacanenſibus, ab alijs *Aphatzipuntzumati*, aut *Aphatzeſirangua*, nos verò Aſarum Michuacanicum dicimus, ſeu hædorum oculum, ob foliorum figuram, & prolixarum radicum impenſe ſuauem odorem. herba eſt, Folia ferens tenuia, mediocria, & vitigineis proxima, ſinuoſa, ſerrataq.; ſupernè virentia, ac ſquallentia infernè; Caules cubitales, leues, lentos, teretes, ac graciles. Flores luteos, exiles, & comantes, vnde generatur ſemen fuſcum, & quamminimum. Radices multas, tenueſq. & fibris ſimiles, Ellebori albi inſtar. Naſcitur in frigidis, ac montuoſis prouinciæ Michuacanenſis. Radix ſola in medicamenta venit, quæ acri conſtat ſapore, & ſuauiſſimo Muſci odore. Calida eſt, & ſicca in tertio ordine, & partium tenuium. puluis eius ex aqua, vino, Bugloſſiuè, aut Meliſſophylli ſucco, aut ſtillatitia

aqua

aqua deuoratus ſex obolorum pondere iliacos dolores ſanat, cor roborat, ventriculum calefacit, ac frigore imbecillem confirmat, coctionem procurat, viſcerum temperiem frigidam tollit, ſatietati medetur, obſtructiones aperit, & quicquid renum, veſicæq. obſtruit meatus, emundat. menſtrua, vrinamq. prouocat, vtero confert, venenatis potionibus aduerſatur, flatum diſcutit, ac vires reſtaurat. Ius decocti, ſuccuſuè idem præſtat. nec non puluis addito melle, aut ſaccharo in confectiones, quas Electuaria vocant, conformatur. Quin radix huius herbæ adiuncta Cacanacæ æquis pōderibus drachmę vnius, humores craſſos & lentos euacuat, flatum generantes, & Gallicam luem efficientes. Digniſſima hæc planta eſt, ob iucundiſſimum radicum odorem, quem cum primum naribus admouentur ſpirant, vt transferatur ad Hiſpanos & ad reliquas orbis plagas paulò gelidiores. Aiunt indigenæ febribus magnoperè aduerſari. quod euenire poterit, aut rigoribus ſedatis, aut pulſis aliqua parte humoribus. ſunt qui *Tziphatſiti*, & *Tzipeſi* vocent.

Quamuis author hanc plantam velit Aſarum vocari ob odoris præſtantiam magnamq. eius ſimilitudinē; tamen quo ad genus in Corymbifero reponenda eſt. flos admodum ſimilis eſt flori Cacaliæ, è rubro in album tendens, calyx ſimiliter ſquamoſus è luteo rubet.

De HOITZILOXITL *Anethina, ſeu arbore reſinam manante*. Cap. XIV.

ARBOR eſt *Hoitziloxitl* mediocris, Liquidambaris plantę par, ſtipitem edit leuem, rectū, extra exſaturato virore tinctum, intra verò candicantē, folia ſerrata, acuminata, oblonga, & Ocyminis quadantenus ſimilia; flores pallidos, ex candido in luteum colorem vergentes. guſtu arbor hæc, atque etiam odore, quauis ſui parte, mirè refert Anethum, eiusq. effectus præſtat, verùm efficaciores, non ſine quadam adſtringentia. Naſcitur in calidis regionibus Quauhnacenſibus. & vbicunq; ligni fruſtrum infodiatur, radices ſtatim agit; calida enim, & ſicca prope ordinem tertiū videtur natura. folia tuſa illitaq., frigora febrium arcent. ius decocti corticū vrinam, & ſudorem euocat, obſtructa aperit, quartanam curat, trahit menſes, cor roborat, tumores præter naturam diſcutit, medetur ſatietati, firmat ventriculum, & vapor decocti Scorpionum ictibus medetur, ac Gummi odoratum fundit. Diuerſa eſt autem hæc arbor ab ea, quæ Fœniculum reſipit. apudq. Floridam naſcitur regionem, & iam apud Hiſpanos ſub nomine *Saſſafras* circumfertur. quam, tametſi adhuc reperire apud nouos Hiſpanos non potuerim, audiamq. apud Michuacanenſes prouenire, ex ramo tamen ad nos à Floridis allato, & deſcripſimus, & curauimus depingendam, vt latius habetur ſuo capite inter arbores inferius poſito.

De TLILXOCHITL seu flore nigro Araco Aromatico. Cap. XV.

VOLVBILIS herba est *Tlilxochitl*, folijs Plantaginis prędita, sed pinguioribus, & longioribus, viroreq. infectis saturato, singulis ex vtraque parte caulis alternatim exorientibus; ac siliquis longis, angustis, & penè teretibus, olentibus muscum, aut Balsamum indigenum, nigrisq. vnde nomen. Calidis regionibus prouenit, humétibusq. Arbores amplectitur, & prædictas siliquas verno tempore profert. Calidæ hæ, sunt ordine tertio, addiq. solitæ *Cacaoatl*, & *Mecaxochitl*. siliquæ binæ ex aqua resolutæ, & potatæ vrinam cient, menstrua euocant. cum *Mecaxochitl* partum accelerant, ac secundas, mortuumq. fœtum trahunt, ventriculum calefaciunt, & roborant, flatum discutiunt, humores crudos concoquunt, atque attenuant, cerebro vim addunt; & vtero auxiliantur. Aduersus venena frigida, gelidosq. venenatorum ictus, eædem siliquæ dicuntur esse remedio.

Folium longum est vncias vndecim, latum sex, siliqua verò longa vncias sex, crassa digitum vnum.

De AXIXTLACOTL, seu Virga Diuretica. Cap. XVI.

AXIXTLACOTL, quam alij *Quapopoltzin*, alij verò *Yztacxihuitl* vocant, folia Anchusæ similia fert, minora tamen, serrata, mollia, exilia, hirsuta, & interuenijs secundum longitudinem procedentibus insignita. Caules tenues, teretes, & purpureos, è radice fibrata Elleboro albo proxima, mittit. flores per vniuersos ferè ramos exiles ex albo pallescentes, & veluti coaceruatos, odoros, acrisq. saporis. Radix, cuius est præcipuus vsus, gustu est odora, tenuium partium, calidæq. & siccæ secundo ordine temperiei. Prouenit apud Mexicenses montosis, saxosisq. locis. Radices tusæ & applicatæ infixa extrahunt, potæ verò trium drachmarum pondere vrinam mirè euocant, eiusq. extergunt meatus, cholico affectu laborantibus succurrunt, faciei maculas emendant, scabiem capitum puerorum, & vniuersi quoque corporis curant, febres euocato sudore finiunt, minuunt splenem, dolores sedant, flatum cum *Coltotl*, & *Chichit xihuitl* discutiunt, satietati medentur, hydropiq., ac dissipant præter naturam tumores. Et quamquam ita se hæc habeant, ab euocanda vrina solum nomen imposuere, aut quia ea est præcipua, aut præcellentior eius dos, aut quia quidam ex Indis medicis, qui vnam tantum, aut alteram facultatem singularum herbarum sibi cognitarum norunt, aut eam per manus traditam, veluti hæreditario iure a maioribus, adeoque a parentibus ipsis etiam medicis acceperunt, vrinæ solummodo ciendæ ferebant auxiliari, quod & nomine ipso expressere. quæ omnia de reliquis etiam plantis simul dicta esse volo.

DE HOITZXOCHITL Arbore Lonchifolia. *Cap. XVII.*

ARBVSCVLA est *Hoitzxochitl*, comata, folia ferens Myrti longè maiora, sed rigidos, nocuosq. mucrones præferentia: florem Coccineum, orbicularem, & modicum, quem Indi filo transfossum in suis emporijs globulorum precariorum more venditare solent. Huius est præcipuus vsus cum in medicamentis, tũ in condimento. Prouenit verò *Cuixci*, & *Tototepeci* calidis quibusq. locis, apud quos cortex ligni curat a Gallica lue ortas eruptiones leuigatus, & inspersus. Nuclei fructus resoluti ex aqua, & naribus instillati, dolorem capitis leuant, & dentibus applicati eorum quoque leniunt dolorem. Flos enim calidus est, & siccus ordine secundo, cum insigni quadam adstringentia, initio dulcedinem quandã præseferens, & tandem ostendens amaritudinem. Vterinis subuenit affectibus, cor roborat, & Croci in cõdimentis parandis, dapibusq. præstat vicem. Exhiberi autem solet prædictorum vsuum gratia ius decocti florum, bibendum, aut infundendum. Sunt qui *Xochipaltic*, alij *Neuhxchutl*, & quidam *Hoatzinxochitl* vocant.

Folia longitudinem habent quinque vnciarum, latitudinem vero duarum. fructus pomo similis, colore Amygdalæ cui florem insedisse videtur.

DE CHICHICPATLI. *Cap. XIIX.*

HERBA est *Chichicpatlis* ab alijs *Techichic* vocata, folia Chamædryos ferens, aspera; & luteos flores circa postremos caules coaceruatos, & caliculis oblongis contectos. Caules quaternas ferè longos spithamas, & radicem surculosam. Folia odora sunt, & amari saporis. Radix amaritudinis ferè expers, odora, & acris, calida siccaq. natura, & tenuium partium. Prouenit *Yztolucæ* inter sata. Egregium est medicamentum, ab indigenis habitum maximi, nam appetentiam deiectam radices excitant. folia tusa pugilli mensura, atque ex aqua deuorata, tumores discutiunt,

maturantuè. dolorem alui leniunt, frigori obſiſtunt, flatus diſcutiunt, ſcabiem capitis curant, & pediculos necant.

Querculæ ſpecies hæc eſſe videtur.

DE HVCVVIRO Saluifolia. *Cap. XIX.*

HERBA eſt *Hucuuiro* folia habens Saluiæ proxima, ſerrata, infernè ſubalbeſcentia, & circa exortum latiora, pediculis appenſa prolixis. Flores promiſcuè cyaneos atque coccineos. Radix tenuis eſt, & longa. odor, ſaporq. eſt Italici Nardi, quam alij Lauendulam vocant. calidæ & ſiccæ eſt temperiei. medetur dolori ventriculi, & alui. bilemq. ac pituitam vomitu pellit, ſi cocta, aut calens apponatur ventriculo, idemq. auxilium altera die repetatur. Naſcitur in iugis, & temperatis montibus Prouinciæ Michuacanenſis.

DE TOLOXOCHITL Ariſtochyea. *Cap. XX.*

ARBOR eſt magna *Toloxochitl*, folijs Mali Medicæ, duplò tamen longioribus. vmbilico, ac flore, cordis figura, multis folijs ſtipato candidis, intrinſecus rubeſcentibus, pinguibus, leuibus, tenacibus, adſtringentibus, glutinoſis, & ſuauiter odoratis. Naſcitur temperatis regionibus, qualis eſt Mexicana, campeſtribus, atque humilibus locis. poſſetq. quantum coniectura aſſequi valeo, in hortos Philippicos, ſeu Carpentarios, ſeu Hiſpalenſes transferri. Floris folia calidæ ſunt, & ſiccæ temperiei, quæ adduntur decoctis, aut ipſi potioni *Cacaoatl* non ſine cordis, & ventriculi corroboratione, atque adſtrictione fluentis alui (ſi opus eſt) eximia. ius decocti cordis eius *Mecaxochitl*, *Mexochitl*, *Xochinacaztlis*, *Tlilxochitl*, & *Cocopatlis*, cum Cauda *Tlacuatxin* vtero infuſum, eximium

mium est sterilitatis remedium. Habetur ab indigenis maximo pretio, tum ob medicos vsus, tum ob floris eius aspectum, & odoris præstantiam.

De YZTACTLACOCOTIC, seu Herba candida sudi simili Herba Lonchifolia. *Cap. XXI.*

HERBA *Yztactlacocotic* quatuor dodrantes longa; folia producens oblonga, asperaq. flores candentes, & paruos contectos calicibus; radicem surculosam, cuius cortices fusci sunt. Planta hæc habetur maximi à Tlacotepecensibus, apud quos nascitur. Radix calida est, & sicca, odora, resinosa, & subtilium partium, temperieq. illius *Amamaxtlacotl* quæ fundit sanguinem. radix tusa & trium drachmarum pondere deuorata mirè sedat dolores.

De ÇAÇALIC TLACOPATLI, seu Sudis glutinosæ medicina Conuoluulo Cinnamomeo. *Cap. XXII.*

ÇAÇALIC TLACOPATLIS ab alijs *Tlacozazalic*, *Tzontzololosic*, & à quibusdam *Apitzalpatlis* à fluxu coercendo sic dicta ab alijs verò *Hoelitpatlis*, & *Quahuicxihuitl* à nostris verò Cinnamomum, ob radicis eiusq. plantæ iucundum saporem, resinosum, & odoratum. nullum enim horum nominum pertransire decet, aut ignorare, ne nominum aut linguarum diuersitas nobis pariat caliginem. Planta hæc volubilis herba est, folia ferens cordis figura, multis distincta interuenijs, magis acuminata, & prolixiora, glutinosa quadantenus, & saliuosam naturam participantia, vnde factum est huic plantæ nomen. Caules teretes sunt, folijs referti. radix lutea Rafano similis, digitum minimum, crassa non

omninò fibris carens,iucundi ſaporis,reſinoſi & odorati. Naſcitur in calidis,qualis eſt ager Huaxtepecenſis, & Huacnahuaiacenſis. calida enim & ſicca temperie conſtat. Hæc ſemiuncia pondere deuorata,vrinam egregiè euocat,& quartanam curat,ante horrorem ſumpta. Hydropicis medetur,dolorem ventriculi tollit, vterum reducit,& conuulſionem enixæ curat,ſi ex vino ſumatur. elicitus ſeruetur ſudor ac inflammationibus oculorum opitulatur. verùm cum calida ſit, id non aliter euenire putandum eſt, quam diſcuſſis humoribus.

De TOZONTOLLI, *ſeu Iunco Capillato. Cap.* XXIII.

TZONTOLLI Iunci rotundi,& odorati ſpecies eſt,& fortaſſis ad Schoenantum pertinens Dioſcoridis. radices fundit capillatas, & ex his caules rotundos,leues,& cauos: & in cacumine capitula lutea & oblonga:radices dulces ſunt,adſtringentes, & odoratæ. tuſſi opitulatur, vrinam euocat, ventriculum, cor & caput roborat, membra debilia firmat, vterinis auxiliatur affectibus: laxam aluum adſtringit & fluxus cohibet. Naſcitur *Nexpe* Prouinciæ Totonacapenſis,montoſis ac campeſtribus locis, pinguibus tamen atque humentibus.

De TOMAHVACTLACOPATLI Ariſtolochia Mexicana. *Cap.* XXIV.

TOMAHVACTLACOPATLIS ab alijs *Tochtomahuactlacopillis* dicta,herba eſt volubilis folia ferens,cordis figura,ſimilia illis *Çaçalictlacopatlis*,ad cuius ſpecies videtur referenda, ſed maiora & tenuiora; caules tenues,prolixos,geniculatos, & purpureos, purpureosq. flores. radicem longam, craſſam, & pallidam; fructum vero craſſiuſculum, Cucurbitis ſtriatis ac pentagonis quadantenus ſimilem, refertum ſemine. naſcitur in montoſis ac calidis locis, qualis eſt Tlachmalacenſis, & Huaxtepecenſis. Radix eſt nonnihil amara, calens ordine ferè tertio,odora,guſtu adſtringenti & reſinoſa. Mederi dicitur tumoribus præter naturam impoſita,dolores lenire, & frigora febrium pellere; cor, ſtomachum ac cerebrum roborare; emundare pectus ac ventriculum, & fluxum alui cohibere.

Ad Ariſtolochiæ genera hæc planta referri merito debet. flos eius reliquis congeneribus eſt ſimilis, ſed longus, craſſities vero & ambitus non ſuperant calamum ſcriptorium.

De

De CANINGA *Arbore.* *Cap.* XXV.

CANINGA, quam Arabs Auicenna Rerſe aromaticum vocat, arbor eſt magna, craſſi caudicis, folia ferens Canellæ ſimilia, ſed tamen maiora & pinguiora, ſtipitemq. fuſcum. florum & fructus nondum accepimus formam. prouenit in Inſulis Cubu vbi deſcripta eſt, locis editis, & montoſis. diripitur ei cortex veluti Caſſiæ, qui tamen craſſior eſt. ad eadem vtilis, calidaq. & ſicca quarto ferè ordine natura. ſapore Caryophyllorum, acri, ſed paulò poſt euaneſcente. fercula magnopere commendat, ſanguinem veluti Caſſia quam vocant fiſtularem expurgat. veneniſq. aduerſatur. eius aſſulę dentes aptè extergunt. ventriculum, & cerebrum abſumpta in modica humiditate firmant, dolores ventris ſedant, & flatum diſcutiunt. Ius decocti confert articulorum doloribus ortis à cauſa frigida, ſi contritus ex vino decoquatur. Cortex non eſt vt Caſſia etiam recens glutinoſus, ſed arens, atque leuigabilis.

Monardes huius arboris meminit, appellatq. lignum aromaticum, & in Hauana portu Cubæ inuentum eſſe ait.

Idem lignum etiam depinxit & deſcripſit Cluſius in notis ad Monardum.

De YZTLE HVAYOPATLI Radice Caryophyllea. *Cap.* XXVI.

ARBOR eſt *Yztle huayopatlis* mediocris, folia Limoniæ mali habens ſimilia, inferne tamen candida, hirſutaq., ſuperne nigricantia. flores candicantes, & modicos, ac fructum orbicularem, & paruum. Radices candidæ ſunt & ſiccæ gradu tertio, acres & odoratę guſtu, ſapiuntq. vocatos Caryophyllos, & poſſent vicem eorum, tum in ferculis tum in medicamentis compoſitis, ſupplere, atque ſarcire. cortices ſtipitum minus calefaciunt, & amaritudinis cuiuſdam ſunt participes. folia adhuc minus, Stœcada quadantenus odore imitantia. ſtipitum cortices duarum drachmarum pondere tuſi, atque deuorati, dicuntur dyſentericis maximam opem ferre. Naſcitur in calidis *Tilanci* collibus.

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI

Liber Tertius.

ARBORES DESCRIBIT.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

POSTQVAM *Aromatibus, Dioscoridis more Author noster primum locum assignando (vt superius innuimus) procedere voluit; iure merito ad Arbores hic statim descendit, tum quia in generali illa plantarum, quæ est in summa genera diuisione, primas tenent, siuè habitum ipsarum solidiorem spectemus, & præcelsam illarum altitudinem, vt ingentes etiam Colossos, & Ægyptiorum altissimos obeliscos superent, vel superare contendant, siue perennitatem, & viuendi earum diuturnitatem contemplemur, vt singulari epitheto annosa Quercus insigniatur; tum etiam quia vitæ, & victui nostro insigne emolumentum adferre solent. Quam deliciosis enim fructibus nos recreant, seu fami escam velimus obijcere, seu deperditam appetentiam velimus allicere? Ne dicam quicquam de ingentibus illis arborum trabibus, quibus domicilia nobis paramus, quo tutiores à ferarum incursionibus, & tempestatum inundationibus persistamus, & naues ædificamus, quibus nos nostraq. committentes audacissimi homines turbulentissimo, & minacissimo oceano fidimus ignotas Terras, ignotaq. hominum commercia exquirimus. Innumera vero alia lignorum commoda quæ supellectili nostræ præstant hic lubens prætereo. Medicinales itidem vtilitates docebit ipse historiarum harum progressus.*

De COPALLI QVAHVITL, seu Arbore Gummifera, Copallifera I. Caput Primum.

ARBOR est procera, folijs quernis forma & magnitudine similibus, sed longioribus; fructu obrotundo purpurascente, sapore Gummi quod stillat ab eadem. id interdum sponte fluit, interdum euocatur scarificata arbore. appellaturq. peculiari nomine *Copalli*, & si Indis hęc dictio quodlibet gummi genus significare solet; quo fit, vt Arbos ipsa dicatur *Copal Quahuitl*, quasi *Copallis* arbor. liquor hic (vt vniuersæ Europæ innotuit) candidus, & trasslucidus est, ac concretus in formam assularum latiorum. & si à nonnullis arboribus, prędictis haud dissimilibus, de quibus suo loco dicendum, *Xicalani Vmape* Prouinciæ Michuacanensis fluat pallidum aureumq. & *Anime* perquam simile, adeo vt cōgener possit existimari. Prouenit hæc arbos in calidis Quauhnacensibus, & Micuahanensibus, planis montosisq. sed humectis locis. verum nonnihil intercidit discriminis montanam inter & campestrem, tum forma arboris, tum colore ipsius liquoris. Gummi tertio ferè ordine calidum est, exiccantis adstringentisq. nonnihil naturæ, facultatis discussoriæ, & odoris si in ignē proijciatur, adeo suauis, vt mos fuerit eo Thymiamate aut suffimento (quamuis *Tecopalli* quoque eiusdem rei gratia vsi sint) solo supplicare Deos. eodemq. primos huius orbis expugnatores, quos *Teuhtl* idest Deos, rudis illa ac imperita gens vocabant, exceperint. Capitis dolorem idem gummi, velut ipse Arboris stipes, veluti radix, si ex frigida causa contigerit suffitu leuat, vteri strangulatui medetur, & vt vniuersim dixerim, morbis omnibus auxiliatur, qui ex frigida humidaq. causa orti sunt. Cortex stipitum Anethum olet, sapitq. ipsum fluens gummi. & adstringenti quadam vi sentitur pollere.

NOTÆ IO. TERRENTII LYNCÆI.

Inter arbores noui orbis primas adnumerandæ sunt merito, Copal dictæ ob insignes vsus quos præbent tum in medicina tum etiam in suffimentis. similes porro admodum sunt Lentisco Balsamoq. figura & viribus, vnde & resinæ ex eis ad nos delatæ Balsami nomina acceperunt.

De COPALLIQVAHVITL PATLAHOAC, seu Arbore COPALLI latifolia, Copallifera II. Cap. II.

QVAMVIS Indis mos sit vocare per Antonomasiam Copal quahuitl, veluti dictum, eam arborem, quæ præcedenti capite est descripta, & eius gummi Copalli, tamen vniuersim arborem gummi manantem odorum eodem modo vocant, nostri verò eas solas, quæ candidum fundunt. quæ vero in fuscum colorem inclinantem & quæ Thuri sit quamsimillimum Indici Thuris aut *Anime* peregrini plantas. cum verò animus semper fuerit cum distinctione loqui, per multaq. arborum genera, huiusmodi liquorem fundant, quarum aliæ congeneres sunt, aliæ vero longe inter se differentes, de ijs seorsum agemus. & eius gummi differentiæ omnes, & si similis circiter facultatis esse reperiuntur, cum suis arboribus erunt nobis percurrendæ. Factoq. ab arbore in præcedenti capitulo narrata exordio, de præsenti verba facimus. Hęc ergo arbor ob amplitudinem foliorum, quæ cæteras congeneres videtur excedere, ita vocata, mediocri constat magnitudine, inconditaq. folijs serratis, & Rhoi obsoniorum perquam, similibus tum colore squallenti tum etiam magnitudine, & forma, sed pennatis stipitibus, & ramis. gummi candidum exhibet, nec absimile illi quod stillat è *Copal quahuitl*, parcius tamen, ac ijsdem præditum viribus. Nascitur regionibus calidis, ac præcipuè Quahunahuacensibus, vbi eam arborem passim vidimus nascentem etiam intra ambitum oppidi, ac curauimus depingendam, possetq. (vt ego quidem conjecto) in Hispaniæ feruentiores agros, non omnino inutili opera per maria deportata transferri.

Rami huius arboris rubent, baccæ ipsæ ex rubedine in flauedinem tendunt, folia alata oriuntur, similiter ac lentiscus non ex virga rotunda, sed compressa in latitudinem.

De COPALLI QVAVHXIOTL, seu de leprosa Arbore fudente Copalli Copallifera III. Leprosa. *Cap. III.*

ARBOR est *Copal Quauhxiotl* excelsa leuis, & quæ facile membranam externam exuat, vnde nomen. folijs paruis, oblongis, & rutaceis, sed maioribus, & longioribus. fructu acinoso, sed singulatim dependente. liquorem & hic resinosum distillat, *Copalli* colore, & odore similem, sed parum. Nascitur in calidis *Texaxahuaci* regionibus montosis, & asperis locis. Calida arbor est, ac sicca ordine tertio, odoraq. non sine quadam adstringentia. eundemq. liquorem dilutum ex aqua immiscent *Copalli*, atque ita aiunt egregie sistere diarrhoeas.

De COPALLI TOTOPOCENSE. Cap. IIII. Copallifera IIII.

ARbor est magna, folijs Mali Medicæ virore tinctis exsaturato. gummi stillat *Copalli* persimile, quod in assulas quoque candicantes, atque illis similes cogi solet, in eosdemq. recondi vsus.

Copallifera V. Montana.

De COPALLI montana, seu TECOPALLI QVAHVITL, Copallifera V. montana. *Cap. V.*

ARBOR est *Tecopallis Quahuitl* mediocris magnitudinis, folia Vnedonis, fructum glandibus similem, quendam veluti strobilinum continentem, opertum lubrica & resinosa quadam saliua, atque includentem intra se nucleum candidum, ad multa vtilem. Fluit ab hac arbore gummi illud, Thuri antiquorum, odore, sapore, ac viribus adeo simile, vt illi reputem esse congener. nam & in Philippicis insulis nasci copiose audio. quo factum est vt ab Hispanis huius orbis Thus ore pleno vocetur. quamuis a quibusdam *Anime* Indicum dicatur. Prouenit in calidis Papaloticpacensibus. possetq. ad feruidiores Hispaniæ regiones

giones transferri. calidæ ſunt tertio fere ordine, ſiccaq. & pauliſper adſtringenti natura, omnes propemodum huius arboris partes, odoriſq. gratiſſimi. ventriculum cor, cerebrum, vterumq. ſuffitu corroborant, fluxiones coercent, pituitam abſumunt, rigores febrium arcent, & fouent membra perfrigerata, vuluamq. procidentem in ſuum locum reſtituunt, atque reponunt, deciduamq. confirmant ac veluti affigunt.

Folia habet eo modo quo Fraxinus.

Conſulat lector caput primum Monardis de Copal & Anime.

De CVITLACOPALLI ſeu Stercore Copallis, Copallifera VI. Leproſa II. *Cap. VI.*

ARBOR quam *Cuitlacopallim* ideſt *Copallis* ſtercus vocant, a quibuſdam *Xioquahuitl* quod ſtipes lepræ infectus videatur nuncupatur, mediocris eſt magnitudinis, folijs obrotundis, paruis, acinisq. racematim dependentibus, Oxiacanthæ ſimilibus, valde odoratis, glutinoſisq. Gummi fert candidum, ſubodorum, ac valde durum. calida ordine fere tertio, & exiccante natura conſtat. Naſcitur calidis regionibus Yauhtepecenſibus montoſis ſaxoſisq. locis.

Folia ſitu & figura ſimilia ſunt folijs arboris Siliquæ Ceratoniæ.

De TECOPAL QVAHVITL PITZAHVAC ſeu tenui folio Copallifera VII. Leptiphylla. *Cap. VII.*

REPERI dum apud Tepotztlanenſes deſcribendarum herbarum gratia moram agerem, nec non apud Hoaxtepecenſes arborem aliam mediocrem, ſtillantem lacrymam Thuriſue ſpeciem, in candidum vergentem colorem, ſed fuſco perfuſum, eiſdemq. viribus & odore præditam quibus præcedens. ſed folijs ex vtraque ramulorum parte ordine compoſitis, paruis, minime ſerratis, & rutaceis paulo maioribus. fructu vero paruo. coccineoq. & Piperi rotundo forma non abſimili, ſingulis biniſue acinis per interualla ramorum appendentibus. Gummi huius arboris permixtum formicarum & puerorum ſtercori, aiunt vnius vnciæ pondere, bis terue epotum, inſanientibus citra febrem mederi.

TECOPAL QVAHVITL TEPOTZTLANI
Copallifera VII. Leptiphylla

QVAVHTECOPALLI PITZAHVAC
Copallifera Leptiphylla alia.

Copallifera VIII.

De *XOCHICOPALLI, seu COPALLI florenti, ab alijs XARAPIZQVA* Copallifera VIII. *Cap. VIII.*

ARBOR est mediocris *Xochicopallis*, folia fundens Menthæ, sed profundius serrata ac stipites impense odoros. stillans liquorem fuluum, ac limonum odorem magnopere referentem, generibus Thuris Indici annumerandum. nam & arbor ipsa congener est eisdem gummi præditum viribus, verum efficacioribus. nascitur in calidis Colymæ, atque etiam Michuacanensis regionis. Est & alia Arbor eodem nomine & liquore, sed folijs *Xocoxochitl* quæ apud Teocalcinenses prouenit.

De MIZQVIXOCHICOPALLI. Copallifera IX. Cap. IX.

MIZQVIXOCHICOPALLIS quam alij *Xochicopal Quauhitl* vocant, arbor est magna, folijs Mali Medicæ, & stipite candicantibus punctis distincto. floribus vero coccineis & modicis. Gummi fundit è fuluo in purpureum vergens, *Anime* vocatum a quibusdam, ab alijs vero *Copallis*. maximi habetur ad cætera quibus alia huius generis inseruiunt præstanda, sed præcipue ad odoramenta, & capitis roborationem. nascitur Copitlani, & Colymæ feruentibus locis.

De HOLQVAHVITL, seu Arbore CHILLI. Cap. X.

ARBOR est *Holquahuitl* cuius duo sunt genera. Alterum stipitem profert magnum, leuem, fuluum, & lenta refertu medulla, floresq. candicantes, folia maxima, & orbiculos stellatos, rubescentes ex pallido, adhærescentes stipiti, & refertos fructu, Ponticis Nucibus pari, candenti luteaq. obducto membrana, & amari saporis. Alterum vero folia Mali Medicæ, sed tamen maiora, vtriusque arboris cortex amarus est. Nascitur genus vltimum apud Michuacanenses, vbi *Tarantaquam* vocare consueuerunt. Primum verò *Mecatlani*, & *Yhualapæ*. Cortex calidus est ordine tertio, & paulisper lubricus. cuius decocti ius infusum medetur dysenterijs. Fundunt sectæ gummi, ab Indis *Holli* vocatum, primo lacteum, mox luteum, ac tandem nigrum postquam scilicet colligentiũ corporibus illitum sit. Adeoque vndecunque resiliens, vt pilæ palmariæ, aut eius, quæ a vento nomen habet, apud vulgus in sphæricam aptatum figuram præstet vices, & ad multa præterea vtile est. Nam vrinam mire euocat, emundat vterum, sterilitatem admotum vuluę fugat, menstrua elicit si digito madenti succo *Yoloxochitl*, & *Holli*, vulua, & anus confricetur. dyarrhæis dyssentericisq. opitulatur. deuoratumq. per se aut alijs quæ similibus viribus pollent admixtum, aut si adiectum *Tyeyelt*, & conformatum in pillulas, digito in anum quantum fieri possit, inducatur. additum cibis impinguat, & permixtum vermibus; *Axin* vocatis, ingestumq. agilitatem quandam, & ad volubiles corporis motiones promptitudinem ingenerare dicitur, & ossa emollire vt facilius homines contorqueri flectiq. huc, & illuc possint, corpusq. more petaurorum iactare. & vene-

rem

rem vehementer excitat, cholicis confert, fedi admotum trahitq. alui excrementa & dolorem, fitimq. fedat. vftum vero argemata difcutit: hoc eft gummi illud nobile, quo Indi olim exercere folebant ludum *Bathei*, fpectatu mirum, quem cura Cortefij videre aliquot ab hinc annis Hifpani. eiufdemq. arboris folia ficca & leuigata, dicuntur leones & alia animalia interficere.

Bathei ludus quid fit, apud Ouetum in hiftoria naturali Indica, fufe fcriptum inuenies.

De HOITZILOXITL; feu de Arbore Balfami Indici. Balfamifera I. *Cap. XI.*

QVAM arborem Pannucini Chucte vocant, noftri Indici Balfami arborem, Mexicenfes *Hoitziloxitl*, feu affluentem refina nuncupare confueuerunt; quia liquorem effundit Syriaco Balfamo fimillimum, neque odore aut viribus inferiorem. Arbor eft Mali Medicæ magnitudine, folijs Amygdali maioribus, tamen obrotundioribus, & magis acuminatis. floribus in extremis ramorum flagellis luteis, initio loculorum oblongorum forma, fed procedente tempore quorumdam veluti foliorum, cæteris longiorum & latiorum, in quorum extremitatis cauitate, femina inclufa continentur, candicantia & in quendam pallorem inclinantia, oblonga, & paulifper contorta, feminibus Mali Medicæ fimilia, aut verius his, quæ Hiatini vocant *Manies*, ac faccharo, veluti ftrobylinos noftri incruftare folent. Incifo ergo quouis anni tempore huius arboris cortice ftipiteue, fed præcipuè exactis iam atque definentibus imbribus, liquor ille nobilis, toto orbe celeber, nec dum fatis laudatus ftillat, quem Balfamum appellant, è fuluo in nigrum inclinans colorem, fapore acri, paulifper amaro, odore vehementi, fed tamen gratiffimo. Regionibus prouenit calidis, qualis eft Pannucina, vnde impofitum eft nomen, & ad Hoaxtepecenfes hortos à Regibus Mexicanis, delitiarum & magnificentiæ gratia, tranflata. vbi eam rurfus vidimus editis ac montofis locis. etfi ad campeftria hominum cura & diligentia defcenderit, cultaq. & Hortenfia veluti coacta amet. Vnde fperare aliquis poffet loca Hifpaniarum calidiora minime fugituram. Sunt alij liquores, fimplices atque compofiti, quos eodem nomine Hifpani qui ad has regiones penetrauere appellant, de quibus inferius dicemus. Extrahitur idem liquor decoctis etiã furculis minutatim incifis ex aqua & vitro excepto innatante liquore, fed viribus inferior. Liquor ergo quouis modo extractus quarto fere ordine calidus eft ac ficcus, fubtilium partium non fine quadam ad-

ſtrictione, & corroboratione, ac innumeris morborum generibus propellendis, atque ſanandis vtilis, nam tres quatuorue guttæ matutino tempore ante cibos lin ctæ, ventriculum a frigida cauſa imbecillem confirmant, vrinam & renum veſicæq. excrementa euocant, pelluntq. è corpore. aperiunt obſtructa, ac medentur reſpirationis difficultati, ventriculi & alui dolores ſedant. commendant colorem, ac iuuenilem vigorem diutius conſeruant, & tuentur. quin liquor ille in peſſulos efformatus, ac obditus vuluæ, ſecundas emortuosq. infantes trahit, partum accelerat, & ſterilitatem a frigidis humidisq. ortam humoribus profligat. dolores ab eiſdem cauſis enatos vbicumque contingant, extrinſecus illitus ſedat, flatus & tumores præter naturam diſcutit, cerebrum corroborat, neruorum origini impoſitus auxiliatur, paralyſi & eorum gelidis omnibus medetur morbis. Cholicis, Iliacisq. & articulorum doloribus mirè eſt vtilis, quin vulnera recentia conglutinat, & ſanat inueterata, ac diuturnarum febrium repetentia frigora, ceruiciq. dorſoq. illitus pellit. Idem præſtat ab ipſo ſemine expreſſum oleum, mitius tamen, benignius, ac mollius, quamuis acre quoque ſit, gratiſſimi odoris guſtuq. & odorum, & ſuaue, ac tertio calorificum ordine. quod nos omnium primi curauimus prælo extorquendum. eſt autem oleo quod ab Amygdalis amaris, aut nucleis Perſicorum exprimitur, odore atque ſapore ſimile, ſed odoratius, vehementius, & acrimoniæ longe maioris.

Flos Balſami admodum pallet, & Digitali aliquo modo eſt ſimilis. eamdem arborem deſcripſit etiam Monardes cap. 9. ſub finem. eiq. duplicem tribuit corticem, vnum craſſum Suberis modo, alterum vero tenuem: fructum ait Ciceris, aut Piſi grano maiorem non eſſe, incluſum in extrema ſiliqua, anguſta, digitum longa, alba, tenuitate regalis ſimplicis. quam etiam ſiliquam eleganter noſter Auctor, ſed maiorem in pictura exhibuit. Quod vero Balſamum a Monarde primo loco deſcribitur, forte eſt illud quod ſequente 13. cap. exponitur, cum eundem excoquendi modum vtrobique inueniamus, & folium Vrticæ cum folio mucronis haſtarum non adeo diſſideat.

Carolus Cluſius lib. 2. exot. cap. 29. deſcribit huius Balſami fructum, ſiliquam nempe ſpadiceam, cum duobus nucleis incluſis. Monardes autem, forte ſiliquam nondum adultam deſcripſit. Ego vero puto fructum illum Cluſianum potius ex arbore, quam vocant Pecuniæ.

D. Henrico Coruino, Batauo, Pharmacopæo Romano, exoticorum diligentiſſimo ſcrutatori, miſſus fuit nomine Mamey.

De Arbore HVACONEX *ex qua paratur vocatum ab indigenis Balſamum.* Balſamifera II. *Cap. XII.*

ARBOR eſt mediocris altitudinis, & craſſitudine femoris, firma materia, & quæ terra defoſſa diutius duret incorupta, odora, luteisq. folijs denarij plus minus amplitudine. flore paruo & candicāti, fructu baccis Lauri ſimili. Cortice huius arboris cōfracto minutim, & quatriduo macerato ex aqua, ac demum inſolato & expreſſo, liquor extorquetur Balſami præſtans vires, ad multa vtilis, quique intra menſis vnius ſpacium peragatur. contrahitur etiam ex folijs ſtillatitius liquor, odore perquam iucundus, & multis per ſanandis affectibus aptiſſimus.

mus. quin ſurculi ipſi extergunt roborantq. dentes. ex quibus, vt hoc quoque obiter dicatur, Indi olim ſagittis mucrones addere conſueuerunt.

De Balſami frutice quem indigenæ Hiſpani MARIPENDAM vocant. Balſamifera III. *Cap. XIII.*

ETSI planta hæc frutex ſit, inter arbores tamen, ob ſimilitudinem ac cognationem quam cum arboribus lacrymam ferentibus, præſertim eam, quam habet eius liquor cum vocato Balſamo, reponere viſum fuit. Eſt ergo Maripenda frutex, ſtipites ferens viginti fere dodrantum altitudinem habentes, ramosq. fuſcos, ac folia haſtarum mucronibus paria, craſſa lataq. ſed ſuperna parte virentiora, & ſparſim purpuraſcentia è rubeo, & appenſa pediculis in coccineum colorem inclinantibus, fructu racematim dependente, & octo pene vncias longo, concinnato acinis vuarum fere ſimilibus, ſed tamen rarioribus, initio virentibus, deinde rubeſcentibus, & tandē è purpureo nigricantibus. Vtuntur Æthiopes folijs eius fiſtularum loco, ad hauriendum fumum herbæ vocatæ a Mexicenſibus Yelt, quem alijs per arundinum canales mos eſt haurire, paratis è folijs conuolutis quibuſdam tubulis. Arte vero extorquendi liquoris modus hic eſt. teneros eius plantæ cauliculos, turioneſue, & interdum acinos minutim diſſecant, coquuntq. in aqua, donec in defruti denſentur craſſitudinem, atque ita ſinunt conſidere. Curat hic liquor mire vulnera, etiam alias inſanabilia. & recentium fluentem quoque ſanguinem ſiſtit. Sunt qui ex præfatis germinibus aquam ſtillatitiam extorquent, quam aiunt, ardenti ſeu Vitæ vocata aqua, eſſe ad quæuis præſtantiorem, ac præcipue vulneribus curandis, & dolorem ventris a frigore ortum compeſcendum, complurimasq. affectiones pellendas a prædicta cauſa ortum ducentes, multorum teſtimonio affirmatum ſcimus.

De Balſamo Prouinciæ Tolu Balſamifera IV. *Cap. XIV.*

AVDIO in Prouincia Tolu, euntibus ab vrbe quam vocant Nomen Dei in Indicam Carthaginem, occurrere arbores mediocris magnitudinis, Pinum generibus haud abſimiles, folijs ſiliquæ toto virentibus anno, cultis in locis prouenientes, cortice tenui, ac tenero veſtitæ, quæ liquorem Balſamum vocatum inciſæ effundant, ad omnia quibus conferre ſolet Balſamum Indicum a nobis ſupra deſcriptum, æque vtile aut præſtantius.

Videtur Auctor innuere ea, quæ de hoc Balſamo latè ſcripſit Monardes cap. 10. *quem videre lector poterit, nam illud mirificis extollit laudibus.*

De MOLLE Lentiſco Peruana. *Cap. XV.*

A Peruina vocata regione ad hanc nouam Hiſpaniam, imo ad Hiſpanias noſtras, planta quam Molle vocant, iamdiu aduecta eſt, atque tranſlata. Arbor procera eſt, viſu pulchra, & ornandis domorum compluuijs, locisq. publicis, ac foris aptiſſima. comata, in latum pandens vndequaque ramos, qui è viridi colore tendunt in purpureum. vbi folia Oleæ profert, ſed longe anguſtiora, & tenuiora, & quodammodo dentata, ordine vtrimque diſpoſita, & oblique verſus ramos extremos procedentia. Flores exiles, albos, racematim dependentes, qui mox in fructum vi- rentem, Oxiacanthæ ſemini parem, aut paulo maiorem, alit. & cum maturuerit, in colorem ex albo rubeſcentem, dulciq. carne prædictum, cum quadam acrimonia & amaritudine. membranulaq. prædicti coloris contegitur, cui nucleus durus ineſt. Folia ac fructus Lentiſcum eiusq. lacrymam olent reſipiuntq. ſed permixtũ Fœniculo. vnde fortaſſe aliquis in Lentiſci referat ſpecies, ni malit eſſe plantam ſui generis. folia & fructus virent toto anno, alijs ſubnaſcentibus, alijs adoleſcentibus, & alijs matureſcentibus. Syluestris arbos eſt, neque vllis lenocinijs, aut cura vt proueniat opus habet; quamquã in delicijs iamdiu haberi cœperit, cultumq. & indulgentiam libenter admittat. Prouenit vbique, ſeu ſemine, ramo, aut viui radice ſeratur. ſed in calidis regionibus aſſurgit, lætiusq. viuit. Stillat ab hac arbore lacryma, quæ velut folia vniuerſaq. planta, Fœniculi & Lentiſci odorem habet, ſaporem vero acrem, ſubdulcem, & cum quadam amaritudine adſtringentem. calidaq. & ſicca ordine fere tertio conſtat natura. Nucleus ventriculum corroborat, calefacitq., ventrem adſtringit & (vt quidam aiunt) Therebinthi vicem præſtat. ſemen vero Cardamomi, vrinam elicit, flatus diſſipat, & membra corroborat. corpora nimis fluxa & humecta exiccat. folia lotionibus addita, Oedemata diſſoluunt, ore commanſa gingiuas dentesq. confirmant, & vlceribus oris medentur. Fructus, ſeu intus aſſumpti, ſiue exterius admoti, quemadmodum & lacryma, luculentius prædicta omnia præſtant. In Villa Madritij Prouinciæ Carpentariæ Hiſpaniæ, tres vidimus huius plantæ tenellas arbuſculas, caudicem femoris craſſitudine habentes, cortice ſubcinereo contectum, Fraxini humilioris, Orni Omeleæq. vulgo dictæ, magnitudine, ramulos vndequaque in latũ pandentes, ijſdem ornatos folijs: conſtantibus ex pluribus ad vnum pediculum cohærentibus, multo tamen minoribus, ex viridi nigricantibus, ſerratis, ſub extremum anguſtioribus. quæ ab ar-

boribus

boribus decerpta, lacteo ſucco, lento ac viuido odoroq. ſcatebant. flores exiles albos, racematimq. diſpoſitos habentes, fructus vndique Indicę prædictæ Molle ſimiles. pari modo fructus & folia toto anno virent, ac vires, & vſus, omnino ſunt pares.

Hæc etiam arbor ſpecies eſt Lentiſci tum figura tum viribus, cuius primam fecit mentionem Cluſius. Adoleuit Romæ in horto Excellentiſſimi Martij Columnæ Zagaroli Ducis in magnam arborem. cuius folia initio ſerrata ſunt. arbore vero adoleſcente, omnes inciſiones pereunt, vt etiam annotauit ſubtiliſſimus rerum naturalium indagator, D. Fabius Columna Lynceus, in opere ſuo de rarioribus quibuſdam Apuliæ plantis.

De TECOMAHACA. *Cap. XVI.*

ARBOR eſt *Tecomahaca* magna, folia ferens obrotunda, mediocri & ſerrata, ac fructuum in poſtremis ramorum flagellis paruum, obrotundum, fuluum, ac refertum ſemine, nucleo Perſici haud abſimili. Naſcitur apud Miſtecas, necnon Tangiteri regionis *Michuacanenſis*. poſſetq. in prouincias noſtri orbis paulo calidiores, mediocri negocio transferri. Acris planta eſt, & odorata, cum quadam adſtrictione. calidaq. & ſicca ordine tertio. Fluit ab hac arbore ſcarificata aut inciſa, & interdum etiam ſponte ſua, lacryma nulli ferè ignota, eadem prædita temperie & viribus, quam plerique loco Myrrhæ ſubſtituunt. dolores a flatuoſo ſpiritu, frigidaue cauſa ortos ſedans, flatus ipſos diſcutiens, lentos humores diſſoluens, ac frigidam intemperiem corrigens, implaſtri modo adhibita. vtero amica ita, vt prunis iniecta, & naribus admota, mulieres hyſtericas illico liberet. Vmbilico appoſita, menſes ſiſtit, & vterum ſuo loco retinet. diſtillationes, temporibus, aut poſt aures adhibita, ſiſtit. dolores dentium ſedat, cauiſue dentibus indita, ipſos a corruptione liberat. neruorum vulneribus opitulatur. coxendici, ac arthritidi a frigida cauſa genitis opem præſtat. cerebrum, neruos, ac ventriculum appoſita roborat. magniq. eſt ad omnes affectus a frigida cauſa ortos vſus.

Deſcribitur a Monarde, Tecamahaca cap. 2. Vſus eius apud Europæos permagnus eſt, ob odoris fragrantiam, præſertim ad catarrhos maturandos, & ad dolores cholicos, flatusq. diſcutiendos.

De TLAHVELILOCA, QVAHVITL, id est arbore insaniæ, CARAGNA nuncupata. Cap. XVII.

TLAHVELILOCA *Quahuitl*, quam Hispani *Caragnam* vocant, arbor est magna, fuluos stipites fundens, leues, nitidos, & odoros, folia oleaginea in Crucis forma composita, orbicularia. Odora arbor est, gustu acris, & nonnihil adstringens. Nascitur apud *Michuacanenses*, & Mexicam inferiorem. Gummi quod ab ea fluit, *Caragnam* quoque vocare audio, eisdem ferè viribus, quibus *Tecomahaca* præditam, sed vehementioribus, ita vt affectus quos *Tecomahaca* curare nequit, *Caragna* pellat. puluis ipsius stipitis deuoratus, mirè ventriculum & cor firmat, flatus discutit, frigidam emendat intemperiem, & vterinos curat affectus. Fama est apud indigenas Cacodæmones hanc arborem pertimescere ac fugere, & fascino aduersari. corticem vero ex aqua illitum conferre cordi, deuoratum vero *Cacahoatl* pectori simul & cordi ferre suppetias.

Resinæ huius vsum etiam indicauit Monardes. cap. 3.

De XOCHIOCOTZO, QVAHVITL, seu Arbore Liquidambari Indici. Cap. XVIII.

ARBOR est *Xochiocotzo Quahuitl* magna, Aceris ferè folijs, in tres cuspides, duosq. sinus diuisis, altera parte albicantibus, altera verò obscurioribus, serratisq. Cortex stipitis partim fuluus, partim virens est. Prouenit campestribus, calidisq. locis, & interdum etiam temperatis, velut *Hocyacocotlæ Quahuchinaci*, & *Xicotepeci*. Calida siccaq. natura constat, & odore iucundo. Inciso arboris huius cortice, Indicum fluit vocatum Liquidambarum ab indigenis Hispanis, a Mexicensibus *Xochiocotzol*, suauitate odoris Styraci persimile: calenti ordine tertio natura, siccantiq. quod additum Tabacis, caput, ventriculum, & cor firmat, somnum inducit, & capitis dolorem a frigida caussa ortum lenit. per se verò humores discutit, sedat dolores, ac impetiginibus cute digitis conuulsa medetur. stillat ab eadem arbore, aut sponte sua aut incisa, oleum haud cedens prædicto liquori, aut odoris iucunditate, aut medicis viribus. & si aliqui dicant, oleum stillare ex primo liquore, loco congruo posito, aut expresso, vt tenuior eius pars stillare possit; dicantq. esse calidum, & humidum, minus tamen recte. Discutit vtrumque flatum, ac præter naturam tumores dissipat, coctio-

coctionem procurat, ventriculum roborat, vterinis affectibus confert, & alia his similia præstat iuuamenta, seu per se, seu alijs medicamentis permixtum. Sunt qui elixis ex aqua stipitibus, id odoramenti parant genus. sed vilius ita est, ac minus ad prædicta præsidia expetibile, & nisi ad viliores quosdam vsus commodum.

Fructus huius arboris rotundus est, sed instar Polygoni habens multas superficies nigras, angulos vero luteos. vsum huius liquoris admodum copiose descripsit Monardes cap. 8.

De YZTAC QVAVHXIOTL, *seu* QVAVHXIOTL *alba* Galiopifera. *Cap.* XIX.

YZTAC QVAVHXIOTL Galiopifera.

YZTAC QVAVHXIOTL alia Galiopifera.

YZTAC *Quauhxiotl*, quam alij *Quauhxiotl* vocant, arbor est mediocris, folijs obrotundis, & stipitibus, atque pediculis rubentibus. Gummi stillat candidum, acris saporis. Prouenit in calidis *Ytzocani*. gummi tertio ordine calidum esse videtur, quod aluum fluentem cohibet deuoratum ex aqua scrupuli vnius mensura. dysenterijs mirum in modum opitulatur. quin dolores illitum sedat, ac discutit præter naturam tumores. aquam, in qua infunditur, lacteo tingit colore. est & aliud genus eisdem præditum viribus, formaq. vocatum *Tlatlahuic Quauhuxiotl*, sed gummi manans rubescens, vt nomen indicat.

In Fi-

In Figura secundo loco posita, folia in ramis sunt bina ex opposito, sed in ramo toto sunt septem, eo ordine quo in Lentisco, sed magnitudine Aurantij: baccæ etiam rubræ ipsi trunco adnatæ, quæ magnitudine Pisum æquant.

An ad sequentem pertineat descriptionem cogitandum, præsertim cum idem nomen tribuat.

De COPALTIC, seu arbore fundente gummi simile COPALLI. Cap. XX.

EXCELSA arbor est *Copaltic* leuis, epidermide cuticulaue supernè vestita, quæ suapte natura desquamatur, vnde nomen. Ocymi folijs, fructu *Oxyacanthæ* paulò maiori, primo viridi, ac tandẽ coccineo. Resinam hæc fundit arbor candidam, & paulisper odoram, sed modicam. Nascitur in calidis locis montosisq. *Texaxahuaci.* suntq. qui *Ytac Quauhxiotl* vocant. Cortex ligni calidus est ordine secundo, odorus, & grati saporis, non sine siccitate, & amaritudine quadam. Gummi illud calidum apud Mexicanos circumfertur, habeturq. maximi in compescendis dysenterijs. Ex hac stillans arbore resina est, quæ ex aqua deuorata, vbi statim in lac soluitur, vnius oboli mensura, aut per se solum, aut permixta *Copalli*, sistit dysenterias, & sanguinem vndecumque manantem cohibet. Vitandum est tamen auctius pondus.

De TZINACANCVITLAQVAVHITL, seu arbore ferente gummi simile stercori vespertilionum Laccifera. Cap. XXI.

TZINACANCVITLA *Quahuitl*, gummi est, quod Laccam officinæ vocant. decidit ex arbore incondita, ac mediocris magnitudinis, quæ folia fert *Mizquitl*, seu exilia, pennas auium imitantia, breuia, tenuia, ex vtraque parte ramorum serie quadam procedentia. stipites, ac ramos purpureos, obtectos gummi, quod diximus, nequaquam a formicis elaborato, vt quidam per inscitiam putant, sed ab ipsis arborum ramis vndecumque stillante, & eisdem veluti tubuli quidam adhærescente. Nascitur in calidis, qualis est ager *Huatepecensis*, & *Huauhnahuacensis*, vbi sunt qui *Hoelicpatlim*, & *Quauhuicxihuitl* vocent. etsi in nonnullis Indiæ orientalis locis ortum ducat, varijsq. ibi nominibus nuncupetur. De eius viribus Arabes rogentur, ne nos rursus dicta dicamus in tanta temporis penuria, & rerum describendarum copia.

Illud

Illud etiam notum eſt, admixta reſina, maſſam ex eo gummi parari quam Lacram corrupta dictione vocant, ſignandis literis, alijsq. ſchedis aptiſſimam. addita verò his arena craſſiuſcule trita, percoctisq. omnibus in placentulam cogi, quæ admota igni è veſtigio emolleſcat, perfrigerata verò eam duritiem ac firmitatem contrahat, quæ ferrum, lapides, & gemmas exedat, rumpatque, quod nos experimento cognouimus.

Folia huius arboris conferuntur folijs Acatiæ Aegyptiæ, rami ipſi ſunt purpuraſcentes, & Lacca quaſi nigra ramis adhæret.

Laccam arborem Acoſta c.8. folio Pruni ſcribit ſe ex aliorum relatione intellexiſſe, id quod parum huic noſtræ congruit. Unde vel male obſeruatum ab ijs qui parum huic rei ſtudebant, vel alterius erit generis.

Vanum eſſe rumorem quòd Lacca à formicis elaboretur ex auctore noſtro patet. vnde licet alæ formicarum in ea reperiantur, non tamen argumentum eſt ſufficiens huius operis. præſertim cum videamus & noſtras formicas congerere potius frumenta, Muſcas, & ſimilia, quam aliquid apibus ſimile elaborare.

De EZQVAHVITL, id eſt ſanguinis Arbore. Cap. XXII.

ARBOR magna eſt *Ezquahuitl*, folia ferens Verbaſci, ampla, & anguloſa, ſanguine ſtillans, quem vocant Draconis, vnde euenit ei nomen. eſt enim *Ezquahuitl* ſanguinis arbor. Prouenit *Quahuchinanci*. vis autem huius ſucci frigida eſt atque adſtringens. corroborat dentes, fluxiones ſiſtit; denique vim omnem, ſimilitudinem, ac effectus eoſdem præſtat, quos ſanguis Draconis noſtri vſus, qui à Draconibus Fortunatarum colligi ſolet. de quibus, alijsq. Fortunatarum arboribus ſeorſum fortaſſe dicemus.

Arbor hæc ſecunda eleganter à Cluſio deſcripta eſt initio ſuarum obſeruationum, vbi eam Draconem vocat. quam etiam Piſis extare audio in Horto Sereniſſimi Magni Etruriæ Ducis.

De EZQVAHVITL ſecunda. Cap. XXIII.

OFFENDI etiam apud *Quauhnahuacenſes* agros, qui pertinent ad *Tepecuacuilcum*, arborem *Ezquahuitl Quahuchinacenſi* perſimilem, folijs tamen magis orbiculatis, hirſutis, & aſperis, craſſo cortice, radice ſurculoſa, ac iuxta aquas naſcentem. quæ adſtringens etiam eſt, & odorata, amara, calefaciens quodammodo, & ad eadem vtilis. Nam eius liquor, qui ſcarificata arbore copiosè fluit, oculis inflammatione laborantibus mirè ſubuenit. partes enim habet nonnullas frigidas, ſiccas, & adſtringentes. quare non mirum eſt, ſi calidas etiam quaſdam partes poſſidens, vincentibus frigidis in ea, id operetur.

De MIZQVITL; ſeu Siliqua Acatiæ. Cap. XXIV.

ARBOR eſt *Mizquitl* frequentiſſima Nouæ Hiſpaniæ, ſua ſponte in quibuſque locis, ſed maximè montoſis, temperatis, aut frigidis, proueniens. incondita, & ſpinoſa, folijs exilibus, pennas auium imitantibus ordine, vtraque ex

parte

parte ramorum diſpoſitis, flore Betulæ noſtratis proximo, ac ſiliquis edulibus longisq. & dulcis, pergratiq. ſaporis, refertis ſemine, vnde ſortita eſt nomen, hinc & inde dependentibus. è quibus placentulas parant *Chichimecarum* gens vicem illis præſtantes panis, veluti ex varijs ſeminibus, radicibus, ac fructibus alijs. Hæc eſt veriſſima antiquorum Acatia & quæ germanum Gummi Arabicum fert, cuius hic ingens eſt copia, & incuria fortaſſis pudenda adhuc incognita, & in noſtrum orbem nondum deportata. neque eſt vnica eius ſpecies, ſed plures. frigida, ſiccaq. & adſtringenti conſtant natura. liquor è tenerrimis huius arboris turionibus defluens, expreſſusq., aut aqua vbi aliquandiu ijdem maduerint, illita mirum in modum oculorum morbis auxiliatur, aut ius decocti corticum nimium menſium fluxum compeſcit. qui menſes ſi primiparæ ſunt (vt hoc obiter attingatur) tineæ, & lichenibus medentur. Sunt qui *Hoaxin, Hacazcolotl,* & alias nonnullas arbores quæ apud Nouam Hiſpaniam proueniunt, in Acatiæ referant differentias.

Proſper Alpinus inter alias Ægypti plantas, & hanc veterum Acatiam deſcripſit, cui ſi non eadem, ſaltem congener iudicari debet.

De MIZQVITL MICHVACANENSI Acatia No. Hiſp. II. *Cap. XXV.*

VOCANT *Michuacanenſes* ſuam *Mizquitl Tzintzequam* ſpinis carentem, & folijs exilioribus *Mizquitl* vulgari, quę etiam Acatiæ ſpecies eſt, & Gummi vocatum Arabicum quam optime fundit, eoſdem habens vſus & vires.

De HVCIPOCHOTL HVAXACENSI Ricino No. Hiſp. *Cap. XXVI.*

ARBVSCVLA eſt *Hucipochotl Huaxacenſis* vitium modo ſerpens ſinuoſis, ac tricuſpidibus folijs, floribus coccineis paruis, & aggregatis in comam. vnde generantur fructus Nucis penè Ponticæ forma, ac magnitudine, ſed ternos includentes Ricini more candicantes nucleos. toto anno folia, flores, & fructus fert. Naſcitur apud *Huaxacenſes*. dulcis eſt, calidaq. & humida, aut moderatè frigida temperie. Liquor ſtillatitius vires elangueſcentes inſtaurat, reficitq. vt homines pene mortuos ferant exſuſcitare. idem refrigerat, & impingu t aut ipſa arboris folia oleris vice deuorata, nitidumq. reddunt colorem. lacrymam ſtillans e perfractis germinibus, inflammationi oculorũ mirum in modum confert. Nuclei quini, aut, ſi robuſtior homo ſit, ſepteni emundati a quadam illos tegente membrana, vacuãt egregiè pituitam, & bilem, per ſuperna & inferna, vſque adeo ſecuro euentu, vt vel leuis momenti re ingeſta medicamenti huius vis ſi ita expediat, coerceatur. Allata eſt eadem a Panucenſibus, ſtipite cubitali, ſubalbido, lento, leui & ſpinifero, vbi vocant *Tzapeloach Quahuitl*. aiuntq. lac eius firmare dentes, & carnem exhauſtam inſtaurare.

Sine dubio inter Ricini genera reponenda eſt hæc planta, vires tamen ipſius non ſunt tam vehementes, ac in Americæ illo de quo (luſius in annotationibus ad Monardem, ait dimidiam tantum partem vnius grani valide per ſuperiora & inferiora purgare. Huius validi Ricini ſemina Romæ vendidit quidam agyrta magno ſanè numero, cuius

vnum

SASAFRAS.

vnum semen siue granum sumptum quibusdam vicies aluum mouit, sapore initio dulce est, sed dein vrit instar Cocci Cnidij; potest etiam fieri vt Ricini ab Auctore descripti semen, eandem vetustate induat acrimoniam, sicuti videmus in Zingibere, euenire, cuius radix recens in acetarijs ob multam humiditatem coniunctam editur.

De Arbore à quibusdam SASAFRAS vocata. Cap. XXVII.

ARBOR est magna *Sasafras*, folia ferens crenata, & in tres partes diuisa, stipites leues, subrubeos, & Anisum olentes. nascitur in prouincia Florida, & Michuacanensi. Calida constat, & sicca natura, ordine circiter tertio, & subtilibus partibus. quare Cholicis, Iliacisq. opitulatur, necnon difficultati vrinæ, renumq. morbis, dum tamen à frigida caussa contingant. flatum discutit, & obstructiones aperit. internas partes roborat, Asthmati, alijsq. thoracis vitijs à prædicta caussa ortis, opitulatur. Vomitus cohibet, coctionem iuuat, aluumq. subducit. Vtero confert, sterilitati medetur, mensesq. mouet. lue venerea laborantibus instar cæterorum alexipharmacorum opem præstat. Dentium dolores sedat, & fluxiones absumpta caussa inhibet. Ius decocti ramorum, trunci, radicumque, præsertim corticum, sumendum octo vnciarum pondere, mane quatuor horis ante omnem cibum, sudorq. seruandus. Decoctum paratur ex media vncia radicum cum cortice assulatim incisarum, ac maceratarum per noctem in duodecim libris aquæ fontis. coquanturq. lento igne ad tertias Huius decocti parandi, & vtendi ratio, variatur pro laborantis corporis habitu, natura, temperamento, viribus, ætate consuetudine, & anni tempore. Ratioq. victus attenuans & exiccans sit, vt in cæteris luis Venereæ alexipharmacis. vtaturq. pro potu secundo decocto. idque habita prius vniuersi corporis ratione. Sunt

qui ſimplici decocto vtantur pro potu, aut ſolo, aut vino cum eo diluto, nulla præcedente vniuerſi corporis vacuatione, neque ratione victus ſeruata. Debilibus, tabidis, & præter naturam extenuatis, huius decocti vſus aduerſiſſimus eſt.

Ad quod arborum genus referri debeat ex ſolo folio iudicare admodum eſt difficile, ex fructu vero qui hic deeſt facillimum eſſet. admodum aromaticum eſt hoc lignum vſusq. plurimos habet, præſertim in lue venerea: decoctum eius ſi fiat ad tertias valde multum deperdit olei fragrantiſſimi, vnde commodius fiet in veſica cuprea ſuperimpoſito alembico cupreo, intus tamen probe plumbo albo obducto, ſic enim eadem opera habebitur, & decoctum, & oleum.

De TOCPATLI. Cap. XXVIII.

ARBVSCVLA eſt *Tocpatlis* naſcens in planis, calidisq. locis, ſurculoſis innixa radicibus, vnde oritur ſtipes, & in eo folia ſylueſtris Raphani, magna, ſerrata, haſtarum mucronibus haud diſſimilia, ac flores candicantes. Radix acris, odora, & nonnihil adſtringens eſt. calefacit, exiccatq. ordine tertio. medetur Gallico morbo ius decocti foliorum & radicum eius, ſiue bibatur, ſiue erumpentibus tuberculis applicetur. qua radice ego libentius vterer (modo frigidi eſſent & tenaces humores, quales ſolent per eos morbos magna ex parte dominari) quam cæteris plantis, quarum eſt vſus apud Indos, & Hiſpanos ad prædictum affectum curandum. Eadem radix tuſa, illitaq. ſplenem comminuit, & priſtinæ reſtituit ſanitati.

De HOAXACAN, ſeu Ligno Sancto. Cap. XXIX.

HOAXACAN vocant Indi eam plantam, quam alij *Matlalquauhilt*, ſeu Cyaneam, tale enim eſt eius cor, ſeu medulla. arbor eſt mediocris magnitudinis, ſtrigoſis & inconditis ſtipitibus, ac veluti ſpinoſis, folijs verò paulò rutaceis maioribus, longioribuſque, & Cyaneis floribus. Cortex eſt cinereus, & ſi qui craſsiorem ſtipitem veſtit, ſit fuluus. lignum pallet, ac medulla, vt dixerim Cyanea eſt, vnde ſumpſit nomen. cortex

eſt abun-

HOAXACAN, LIGNVM SANCTVM est abundè amarus. quò fit vt calidus ordine secundo, cum folijs quoque ipsis haberi posit, cum manifesta siccitate. etsi medullam non senserim amaram, referre verò quos effectus præstet in curanda Gallica lue, alijsq. diuturnis affectibus capitis, thoracis, ventriculi, epatis, lienis, renum, artuumq. doloribus, aut quis sit administrandi modus in tanta luce superuacaneum duxi. Nascitur in calidis *Ytzocanis*, & Misticæ inferioris. & apud Haitinos quoque prouenit.

GVAYACAN.

GVAYACAN est arbor Iuglandis, vel Ilicis magnitudine cuius cortex colore, extrinsecus cineritio permixtis tamen multis maculis viridibus intrinsecus vero sub-ruber, non admodum densus, sed immodicè durus crassitudinis nempe semidigitalis, is ligno recenter cæso, adeo firmiter hæret, vt vix ferro separari queat, progressu vero temporis facile seiungitur.

Lignum in extremis colore qui in Buxo interne nigrescente conspicitur, & medullium eius est maximum, totumq. adeo lignum splendida quadam donatum duritie.

Pinguitudo eius resinaceum quid spirat, vriturq. odore non insuaui, & ab accenso gummi profluit, quod prædurum est vbi refrixerit.

Pondus eius quale nulli præterea ligno, nulla eius quantumuis minima pars, in Aqua fluitat, sed mergitur continuo, & subsidit, vnde lignum est fortissimum quod duritie omne robur superat, & idcirco quam minime hiat, neque facile videas quod rimas traxerit.

Sapor non ingratus amarus statim, tum acrimonia miti palatum ac fauces compungens, qui semel cognitus, nunquam errare sinit emptorem in cognoscendo.

Decoctum eius æstate vltra tertium diem non perdurat.

Folium crassum, paruum durum viride multis venis distinctum quidam arbuto comparant, in ramo situm habet ex opposito alterius, vt in Siliqua vel Lentisco videre licet, quaterna vel sena.

Flores multi quasi Vmbellam, vel Corymbum constituentes, pediculis vncialibus insistunt pallidi lutei, senis constantes foliolis multis, è medio staminibusq. prodeuntibus in quorum medio rudimentum, fructus bursam pastoris effigie refert.

Fructus à quibusdam Castaneis ab alijs prunis similis refertur duobus lupinis sibi coniunctis, aliquando etiam tribus, vt Clusius refert, vel aceris fructibus, sed sine alis constat, cordis figuram eleganter exprimentibus leuissima porro distractione vnum ab altero sicut & aceris fructus diuellitur.

Longitudo est transuersi digiti latitudo paulominor, color totius corij Castaneus aliquantulum corrugatus, Pruni instar, in coniunctione cum altero fructu membrana est densitate, colore, duritie persimilis, ei quæ Iuglandis semen bifariam diuidit.

Corium externum corrugatum mollius est, internum vero nucis interno putamini duritie, & colore respondet eius densitas, in Icone ad viuum expressa.

Nucleus intus conclusus, apposita figura exhibetur, colore & varijs venarum ductibus Nuci Myristicæ, Nuci Muscati, vel Buxi radici admodum similis, hunc si diu in ore voluas, quasi pulpam quandam abradis, quæ acrimoniam manifestam linguæ imprimit, & nucleus in recenti fructu manet coloris Castanei, quasi transparentis, in alijs vero omnino niger.

Nucleum si secundum longitudinem findas, duritiem Dactylorum offendes totumq. osseum flauum in recente cinereum in obsoleto, albæ autem lineæ transuersim parallelos, totum pertranseunt, vt admodum eleganter Lyncurium siue Belemnitem radius splendore referat.

In medio eius cauitas est longa à summo ad imum pertingens, sed sine vlla fere latitudine qualis in Euonymo etiam conspicitur, vbi seminis duo oualia, sed plana viridia quasi foliola seiuncta in summo vniuntur, corq. extrorsum versus componunt ad modum planè Euonymi, nisi quod cor in Euonymo versus pediculum sit constitutum.

Quæ omnia mihi videre licuit munere D. Henrici Coruini in re herbaria peritissimi, qui fructus hos sibi missos mihi dono dedit.

Crescit hæc arbor in Hispaniola, & in continentis regione Nagrando dicta, tanta copia vt numero superent Pinus Hispaniæ.

LIGNVM SANCTVM.

ARBOR est admodum similis Guayaco, sed minor magnitudine Populi stipitibus velut spinosis, cortex magis quam Guaiaci pustulosus, cætera similis, cinereus, maculisq. conspersus, intrinsecus vero obscure rubet, & in recenti ligno etiam facile separatur.

Lignum à Guayaco differt meditullio quod in hoc est paruum & in ramis nullum. Ipsius ligni color magis albicat, & ad luteum quendam colorem vergit; Meditullium parcè nigrum ad viride inclinat, euidenter, imo Cyaneum est in viridi vt nomen Hoaxacan traxit originem.

Tractanti nullus odor occurrrit, æmulatur tamen Guayaci odorem, vt in decocto & oleo eius distillato patet, qui tamen in integronon percipitur, adeo terreis partibus permixta est, vt ne ab inflammato quidem, nisi parum admodum defluat, cum tamen per destillationem plus olei, quam ex Guayaco extrahatur.

Pondus Guayaco idem est, æque enim cito in aqua subsidit.

Sapor

Sapor amarus, sed acrimonia longe maior, & euidentior, adeo vt amaritudo ab hac oppressa non statim percipiatur, ideoque Piperis instar, fauces pungit, mordicat, & puluis eius naribus inditus sternutamenta ciet, vnde longe ab incolis ob vires, Guayaco præfertur, nec enim tantum luem venereã, & quidem facilius curat, sed & multos alios morbos, quibus Guayacum non sufficit, expugnat, & ob miros suos effectus in maiore est vsu, & Ligni Sancti nomen non sine ratione obtinuit, quamuis immoderato vsu, & caloris vehementia, possit hominem nimium excalefacere, decoctum eius, & amarius est, & magis odorum quam Guayaci, flauumq. colorem magis habet intensum.

Folia exigua rutaceis paulo maiora Lentisci modo bina ex aduerso posita, & ordinata sunt, ita vt nullum vnicum sit, in extimo quod quidem in leguminibus plerumque euenit.

Flos Vincæ Peruincæ admodum similis est colore, & figura, sed sine aliqua longitudine eiusq. foliola quasi duplicata, sibi superposita apparent, florum etiam coniunctio ex pictura videtur ad Corymbum accedere.

Fructum auctor non addidit nascitur copiose in Insula Borichen, quæ nunc S. Ioannis ab Hispanis appellatur.

EX vtraque ergo descriptione, & figura manifestum est, has duas arbores, inter se specie distinctas esse, quamuis sub eodem proximo genere contineantur sic enim & Vites, & Pyri, & Mali infinitas sub se species, continentes, suis tamen generibus conueniunt.

Hæc eo dico, quod cum ante octo annos, Lignum Indicum ex Hollandia Romam allatum esset, magna inter medicos, etiam libellis editis altercatio nata fuit, an Lignum illud esset legitimum, an vero repudiandum, quidam enim vnam tantum Guayaci arborem esse asserebant, ideoque hoc tanquam Pseudo lignum omnino repudiandum; alij vero authoritate Ouiedi, & Monardis suffulti, duo diuersa genera esse statuebant, illudq. Guayacum, hoc vero Lignum Sanctum, appellari debere asserebant, non obstante nominum, aliquando confusione. Quæ quidem posterior sententia, vt ex supradictis patuit, à quouis veritatis studioso, merito est recipienda; cum ipsæ plantæ ita quidem distinctæ exhibeantur, vt eas specie differre cuiuis pateat, merito tamen sub eodem genere reponi debeant.

Cui porro arborum generi hæ duæ sint adscribendæ, diu dubitaui, & etiam nunc hæreo. Putaui aliquando, Euonymo illas congeneres dici posse, sed quibusdam argumentis obstantibus ab ea opinione recessi.

An ad Buxum referri possint nondum plane apud animum meum decreui, quamuis multa id videantur suadere. Itaque hac de re, post maturiorem deliberationem amplior aliquando disserendi dabitur occasio.

Plura qui volet Ouiedum adeat in historia naturali Indica, & Monardem vbi ipsam Guayaci arborem cum fructu, & floribus à Clusio depictam inueniet, in qua tamen desidero duorum illorum fructuum seiunctionem à pictore minime expressam videat, & omnes qui de lue Venerea conscripserunt Medicos.

De YOHVALXOCHITL, *seu Flore nocturno.* Cap. XXX.

YOHVALXOCHITL, quam quidam *Cozquaquahuitl* vocant, alij vero *Yahoalxochitl*, seu florem orbicularem, arbuscula est, Folia Ebuli,

Sambuciq. ferens (ad quorum ſpecies eſt fortaſsis referenda, niſi quis malit ad Vitis ſylueſtris ſpecies pertinere) ſed minime ſerrata; vmbellas Sambuci, e floſculis aggeratas orbicularibus, & pallentibus, interdiu (vt ferunt) contractis, & hiantibus noctu. vnde acini fiunt racematim dependentes, initio virides, deinde coccinei, & tandem purpurei. radices verò reſinoſi ſaporis, glutinoſas, & guſtus nonnihil odori. Naſcitur *Chapulteci* non procul ab vrbe Mexicana, montoſis, editisq. locis, nec non in vallibus, planiſque. Floret Iunio. Calida, & ſicca ordine ſecundo conſtat natura, & ſapore amaro. tumores appoſita diſcutit, aut maturat, & rumpit. quibuſdam epota ex aqua ſudorem euocat, & alijs aluum ciet. puluis eius medetur inſperſus vlceribus inſanabilibus. & confert ſcabiei lepræq. Auxiliatur etiam reſolutis, & vterino affectu laborantibus. Sunt qui edant folia frixa expreſſo prius ſucco medicinæ gratia, aſſerantq. ita corpus extergere, atque impinguare, & vt carnem inſtaurat exeſam, & caſu aliquo exhauſtam, ſic ſuperuacaneam citra vllam noxam ſenſumuè doloris, corrodere, & abſumere. vanos timores pellere pectori impoſita folia. & ſyncopen inde profectam tollere.

De CAYOLIZAN, *ſeu* TEPOÇAN. *Cap.* XXXI.

ARBOR eſt *Cayolizan* mediocris magnitudinis, Folia ferens Saluiæ, ſed maiora, à quibus apud nonnullos indigenas Hiſpanos inuenit nomen, inferna parte ſubalbida, & ſupernè virentia, pinguia, & Verbaſci modo hirſuta, lubricaque. Florem in poſtremis ramis modicum, ac luteum, & in Corymborum formam veluti compoſitum. Odorata arbor eſt, & calentis naturæ, thus citra diſtinctionem vllam redolet. Calidis regionibus (nam in his quoque aliquando prouenit) minoribus ornatur folijs, latioribus verò temperatis, etſi vbique naſcitur, neque vllum refugit ſolum, fertile maximè, & humectum. Ius decocti corticum, ſtipitis, atque radicis ebibitum vterinis confert affectibus, ac vuluam proprijs reſtituit ſedibus. vrinam euocat, emundatq. corpus. Ipſæ verò radices, corticeſuè, aut folia impoſita tumores pręter naturam diſsipant, aperiunt, atque extergunt, velut & quæcumque alia vlcera, vſtionibusq. medetur.

De

De NANAHVAQVAHVITL, seu morbi Gallici arbore. Cap. XXXII.

ARBOR est magna *Nanahuaquahuitl* comata, & excelsa, folia ferens Oleæ similia, paulisper odorata, amaraque. Decocti ius matutino liberalius ebibitum, Gallico medetur morbo. nascitur temperatis, humidisq. *Hociacocotlæ* locis.

Fructus è Trunco enatus racemos oblongos componit, cuius pediculus quidem rubet, baccæ vero sunt virides, flos in imagine non conspicitur.

De QVAVHTLEPATLI, seu Arbore Ignea. Cap. XXXIII.

QVAVHTLEPATLIS, quam Miquahanenses *Chupireni*, seu plantam Igneam vocant, arbor est, Lauri effigie spectabilis, folia ferens oblonga, maiora, latioraque quam Amygdali; flores in rosam conformatos. eamq. arborescentem fruticem esse dicimus, quem Dioscorides appellat Rhododendron. Lac fundit vrentis naturæ, & tamen aiunt Indi, quatuor obolorum mensura deuoratum, perquam commodè vacuare pituitosos humores cachecticorum, gallicamq. luem patientium, atque hydropicorum. præcipuè si à frigida caussa talis euenerit morbus. Verum ego non crediderim, vehementissimum istud medicamen, citra noxam intra corpus posse assumi. Quamobrem commodius adhibebitur (quod & Indi experimento testatissimum esse dixerunt) vmbilico modica quadam portione, atque ita quoque purgabit corpus.

Cuta-

Cutaneis etiam infectionibus, quales sunt Lychen, lepra, scabies, ophiasis, & impetigo, præsentaneo est remedio. Huexotzincenses vti solent eo pharmaco duarum drachmarum penè pondere aduersus febres interpolatas. Nascitur apud Michuacanenses, & Ocopetlayuecenses prope humentia, & aquosa loca. vbi parum abfuit, quin meo postremo malo lac eius degustauerim.

Nerium in orbe nostro, quantum quidem lectione, vel auditione cognoui, nullum lac fundit, quamuis congener sit, Apocyno, in quo maxima est lactis copia, vnde humiditati, congruoq. calori Mexicanæ Prouinciæ id adscribendum fuerit.

Potens hoc medicamenti genus, etsi apud nos venenum habeatur, tamen & suum vsum habet, si debito modo adhibeatur non plus certe periculi ab eo imminet, quam à lacte Esulæ, vel Scammonio, Ricino Americano, Mezereo, quibus tamen innoxie vtimur, debitis cautionibus obseruatis. Nec si bestias necant continuo, & homini venena sunt; nam Vomica Nux, canes luposq. interficit, homini vero ad multa incurabilia remedium est, sic & Asclepias, Apocyni species magnum habet vsum in Hydrope alijsque morbis.

De QVAVHYYAC, seu Arbore Fœtida. Cap. XXXIV.

ARBOR est magna *Quauhyyac*, Mali Medicæ folia ferens, sed tamen acuminata. cortex adstringit, grauemq. odorem spirat. Nascitur *Ocuilæ* saxosis locis. calidaque & sicca constat temperie. fluxum alui coercet, ac elicit sudorem. naribus instillatus succus sternutamenta excitat, caput purgat, atque ita febres tollit, & capitis arcet dolorem. quarum rerum gratia in annuos vsus recondi consueuit.

Flore Coccineo.

Flore candido.

De XILOXOCHITL. Flore Capillaceo. Cap. XXXV.

XILOXOCHITL, seu flos Capillaceus, arbor est visendæ pulchritudinis, & naturæ. flores coccineos, in capillamentorum formam aptè compositos ante exortum foliorum (quæ obrotunda sunt, virescentia, & quina) proferens è quibusdam veluti glandibus pullulantes, quamquam sunt, quæ candicantes proferant. Prouenit in calidis *Quahcocolanij*, multisq. alijs eiusdem temperiei locis. Cortex radicis leuigatus, vlceribus gingiuarum opitulatur. vrinam, ex aqua absumptus, educit. renes, & vesicam à sanie, & quibusuis alijs obstruentibus excrementis emundat atque abstergit. & præcipuè si puluis

Xoco-

Xoxocoyoltxin peni immittatur. Eſt autem ſaliuoſæ, & frigefacientis temperiei, ſaporiſque & odoris ferè nullius.

De CACAPOLTON. Cap. XXXVI.

ARBVSCVLA eſt *Cacapolton* folijs Ceraſi, aut *Capolis*, ſtipite purpureo. Floribus in extremis ramis cæruleis, vnde fiunt acini ciceribus pene pares, primo coccinei, ac tandem è purpureo in nigrum vergentes. Folia ſunt frigida, & adſtringentia. repellunt præter naturam tumores, dyarrheas compeſcunt, febribus aduerſantur, & medentur vulneribus. ſuccus foliorum, acinorumue, curat inflammationes oculorum. naſcitur *Ocoituci*, & *Quauhquecullæ*, nempe temperatis, & calidis regionibus.

De YZQVIXOCHITL. Cap. XXXVII.

YZQVIXOCHITL, ſeu planta ferens florem ſimilem granis Maizij, quæ igni appoſita crepuere, arbor eſt excelſa, folia Mali Medicæ ferens, florem Cynorhodi formam referentem, noſtratisq. roſæ ſaporem habentem. aſpectu pulchra eſt, & florum odoratiſſimorum gratia, expetita ab omnibus, & digniſsima quæ, niſi amaret loca calidiora, exornaret hortos Philippicos. Naſcitur *Quauhnahuacenſibus* agris *Hoaxtepecenſibusq.* lętius verò in cultis locis. Temperies eſt aliquantulum frigida, & adſtringens. calidas amat regiones, etſi in frigidas quoque regum diligentia, humanaq. deſcenderit induſtria. ac toto floret anno. flos applicatus dentium dolores ſedat. ingeſtus medetur ſatietati, & pectoris morbis, coctionemq. iuuat & miſcetur portioni *Cacaoatl* commendationis halitus gratia.

TLALAMATL
Arbor Vomitoria.

De TLALAMATL. Arbore Vomitoria. *Cap. XXXVIII.*

ARBOR est *Tlalamatl* Saluiæ folijs pinguioribus, & mollioribus. floribus ſpicatis, paruis, & coccineis. ex quibus procedente tempore acinit producuntur. Naſcitur in frigidis, floreq. menſe Februario, & accolæ *Quauhtlalamatl* vocant. Folia tuſa, & pugilli menſura deuorata ex aqua, dicuntur humores omnes, leniter & citra moleſtiam vllam euacuare per ſuperna. & tamen frigida, adſtringentique, & glutinoſa videtur conſtare natura. aiuntq., radicem leuigatam & inſperſam, vlceribus mederi.

Tlalamatl vt ex imagine hic expoſita conijcitur, videtur ſpecies eſſe leguminis folia quidem terna, vt in Phaſeolis flos Vitiæ, ſiliquæ vt in Securidaca arborea ex caſtaneo colore rubeſcentes.

De CHATALHVIC Caſsia Silueſtri. *Cap. XXXIX.*

CHATALHVIC, quam alij *Cacaocotl*, alij Caſſiam, alij fiſtularem vocant, arbor eſt magna, ramoſaq. & perpetuo virens. ſtipites proferens tectos fulua lanugine, folia verò, quæ per modica eorum interualla prodeunt, Limoniæ folijs, aut Caſſiæ fiſtularis ſimilia, ſed longiora, & infernè candentia. luteos flores, & fructum, niſi tenuior & aſperior eſſet ac dulcis cortex, parem. Prouenit iuxta fluminum ripas agri *Xocotepecenſis*, & *Pumecenſis*. Cortex, qui calidus & ſiccus eſt ordine quarto, pulloque & candido variat colore, redactus in farinam, & deuoratus ex aqua matutino duarum drachmarum pondere, vacuat per ſuperna atque inferna bilem, & pituitam. lumbricoſque ac vermes, ſi qui forſan in corpore ſunt, pellit. egregium habetur ab indigenis

nis pharmacum. Idem cortex permixtus *Axin*, & applicatus poſt aures, tollit earum dolorem. fructus cortex, qui dulcis eſt, ac Caſſiæ medullæ ſaporem referens, eodem modo atque pondere deuoratus, purgat bilem atque pituitam. aluum emollit, ac ventrem leuiter ſoluit. Idem tritus, & infuſus aqua (ſi pecten ex ea aqua tingatur) capillos breui inſtaurat, ac prolixam cæſariem efficit. Semen verò intra fructum contentum, tritum atque ex aqua deuoratum placat febres. Quæ omnia mille patuere experimentis.

Huius meminit Monardes cap. 44.

De NVCIS INDICAE, ET COCCI vocati arbore. Cap. XL.

NVX Indica, quam vulgus Indorum *Maron*, Strabo verò (vt quidã volũt) Palmam vocat, à Mexicenſibus *Coyolli*, à Luſitanis ob oculos quoſdam Cercopitheci ſimiles Coccum, à vulgo verò Perſarum, & Arabum nuncupatur *Harel*. Arbor eſt vaſta, Palmæ magnitudine, & figura, in cuius genus citra dubium eſt referenda. materie denſa, fungoſa, leui, & ferulacea. fructu orbiculari, aut paulò oblongiore. capitis humani amplitudine, duplici contecto cortice, externo villoſo, interno nitido. præduro, & nigri coloris vt inferius latius dicetur, racematim dependente, ac menſtruo, ſed intra trium menſium ſpatio matureſcente, interdumq. ſeptem, octouè, racemis centum ſexaginta libris pendentibus arborem ſuam onerante: Cuius duo ſunt præcipua genera, alterum fructui ferendo, alterum verò liquori euocando, idoneum. Fructifera. Liquoris. Naſcitur paſsim apud orientales, & iam quoque apud occidentales Indos, ac præcipuè maritimis, arenoſisq. locis. ſeruntur nucibus, & inde enatæ transferuntur plantæ, atque ita breuiſsimo ſpatio adoleſcunt, exhibentq. fructum. præcipuè ſi diligenter colantur, & cœlo gaudent feruido. hyeme etiam & cinere, & ſtercore inſpergi volunt, & æſtate aqua. ampliores tamen proueniunt iuxta ædificia, nam videntur puluere, & luto gaudere. Minore fructu. In noua hac Hiſpania non vnicum obſeruatur harum Palmarum genus, diuerſaq. alia genera obſeruantur in alijs locis. Palmę Pumiliones. Aliud namque littoribus auſtralis pelagi prouenit, fructum ferens longè minorem prædicto eiſdem tamen, vt exiſtimo, facultatibus. ſunt & palmæ pumiliones apud Philippicas Inſulas, vt à viris fide dignis accepi, quæ vix è terra erupere cum edunt fructum. ſunt & aliæ vocatæ *Bahei*, & aliæ, quas *Sacſac* vocant. reperitur Bahei. Sacſac.

peritur & altera Nux, quæ Coccus de Maldiua appellatur, de quo latius inferius tractabitur.

Vniuersæ penè descriptæ plantæ partes, sunt vsibus humanis aptissimæ. nam ex ligno fouentur ignes, splendentq. foci, fabricantur apud nonnullas nationes naues, nauiumq. tabulata, claui exacuuntur, aptantur mali, construunturq. ædium tecta. Stillat succus ex tenerrimis huius germinibus atque racemis circa postrema flagellatis & incisis, qui excipitur fistulis arundineis, vasisue alijs, ac vsurpatur pro vino prima die suauis, tribus aut quatuor sequentibus iniucundus, ac deinde prorsus superuacaneus, & inutilis, semper tamen ingratus, virus olens, crassos humores & flatum generans, modiceq. humectans, & calefaciens, & vino nostrati mitior, ac minus feriens caput si vasculis quibus excipitur nihil infundatur quod temulentiæ sit caussa, qualis esse solet *Manglæ*. Aiunt autem, id geni vinus phtysicis mire conferre, adeoque esse opportunum vrinæ, renumq. vitijs laborantibus, vt vix sit in Philippicis Insulis quemquam offendere, siue ex indigenis siue ex nostris, similibus morbis affectum, emundatis ea potione his partibus, comminutis expulsisq. lapillis. & tamen lædere, aiunt eos, qui obstructione lienis præcipuè laborant, ac hydropem patiuntur. Ex hoc vino insolato, aut alicubi seruato per octo decemuè dies, acetum fit acerrimum, sed quod nostrate minus exiccet, ac admotum igni statim omnem acrimoniam amittat. Quamobrem ferculis iam refrigescentibus admiscetur. durat diutius, sed aqua admota, quam celerrimè euanescit, atque corrumpitur. Ex eodem vino carbonibus imposito spissatoq. paratur mel, ac saccharum adeo suaue, vt à multis, præcipuè indigenis, vero saccharo, ac melli, quibus abundant, præferri soleat. Calida humidaq. constat temperie, gustuiq. gratum est, diu incorruptum permanet. mollit pectus, grauedini confert, ventriculum cerebrumq. roborat, coctionemq. iuuat. Nux verò binis tegitur corticibus, nempe externo, qui villosa constat natura, ac veluti cannabinis, stupeisq. filamentis intexta in dulci harum Palmarum genere, circa initia eduli, & Cinarę spiniferos resipiente acanthos, sed dulciori, & minus adstringente, aptissimoq. cohibendis diarrheis, satietati curandæ, & ventriculo instaurando. Ex hoc eodem cortice parantur peropportuna lychnia inflammando bellicorum instrumentorum pulueri, nauium funes, & rudentes firmissimi, & salsi humoris iniurijs quamminimè obnoxij. materiesq. stupea præstatur tabularum compagibus infarciendis, & quæ madens intumescat, arctiusq. obstruat rimas, impetumq. maris commodius arceat. Interno altero cortice prædicta operitur nux, nitido, præduro, & nigri coloris. parantur ex eo vasa pulcherrima, auroq. & argento exornantur, vtq. fama sit, saluberrimum reddere potum, ac paralysi, neruisq. corroborandis, (vtcumque se res habeat) valde conferre. Subest callus, nucleusq. candidissimus, edulis, ac sapore referens amygdala dulcia. ex quo contuso atque expresso, lac extorquetur citra ignis operam, vtilissimum necandis vermibus, ac lumbricis, si octo vnciarum pondere, (addito sale) matutino assumatur, & præcipuè à pueris, alijsq. natu minoribus. Miscetur quibusdam cibarijs parandis, veluti Orizæ, candido vocato ferculo, & similibus. verum crassum veluti & ipsa medulla

præbet

præbet alimentum, & concoctu difficile, pituitamq. multiplicat hominibus in quibus abundat, nec tantillum delata noxia; cum tamen robustis, atque illius alimoniæ assuetis nihil inferat mali, veluti experimento compertum est in his qui Latronum insulas colunt, quibus est præcipuum nutrimentum. & venerem impensè excitat. Idem nucleus solet delibrari, secariq. in frusta, atque ita in loca apud quæ non prouenit, vendendus deferri. loco enim Castanearum in vsus reconditarum editur. quin ex ramentis nuclei (addita aquæ opportuna mensura) feruefactis, ac multum agitatis, oleum supereminere solet, parandis ferculis, dum recens est, non inutile, Medicinæ verò vsibus aptissimum. dulce est, liquidum, splendidum, & oleo amygdalarum dulcium non dissimile gustu. calida, humidaq. temperie constat, & sex, octoue vnciarum mensura epotatum, addita interdum aqua vbi Thamarindi aliquamdiu maduerint, ventriculum, intestinaq. leniter purgat. & humores, præcipuè melancholicos, atrabiliosósque, & pituitosos vacuare solet; cum tamen nucleus aluum dicatur coercere. verum recens extractum oportet assumi. Dolorem sedat, & præcipuè ortum à frigida causa, & vulneribus mirè opitulatur. nam & sanguinem sistit, saniem extergit, coercetq. dolorem, & tandem cicatricem inducit. oleo vocato Aparitij est efficacius. quin pectus lenit illitum, purgat infusum, & alia huiusmodi innumera præstat auxilia, quæ difficile possent singulatim recenseri. sed ex frustulis, quorum superius meminimus, extrahitur oleum vtile lucernis, Orizæ parandæ, neruis contractis laxandis, articulorum doloribus antiquis leniendis, & necandis lumbricis vtilissimum. Nec prædictos solum hæc arbor præstat vsus, nam vnaquæque nux continet intra se liquoris candidi, sero lactiue similis, trium ferè librarum mensuram, siti, febribusq. extinguendis, caloriq. contemperando idonei, medendisque, & extergendis oculis, carni eorum absumendæ, & emundandæ mulierum cuti. eadem aqua frigefacit, & humectat. emundat sanguinem, ventriculum, & vias vrinæ purgat, sedat dolorem inflammatis oculis, medetur pectori, ac pergrato constat gustu. maximè æstuantibus, ac sitim sentientibus etsi sudore perfundantur, & quantamlibet assumant copiam, etiam matutino, & ventriculo adhuc vacuo, minimè videtur officere. plurimum præbet alimentum, & aduersus biliosas febres est potio mirabilis. Quin etiam qua die Pharmacum bibitur assumi potest, etsi flatum generet, sitq. ventriculi laxitatem patientibus, aut diarrhæas meritò vitanda. Eduntur germina, capitaue harum Palmarum, quæ suauissima sunt, sed cum certa arboris iactura. iuxtaq. suborientia folia non omnino sunt superuacanea. eis enim vinum Palmarum percolatur, vicem præbentibus coli, ac calceamentorum interdum parantur soleæ. De Cocco autem, quem de Maldiua appellant, ita sentiunt. Maldiuas Insulas aliquando continentem fuisse, inundatione tandem submersam, has restitisse insulas, in quibus Palmæ fuerint obrutæ, quæ hos ptotulissent Coccos, qui terra indurati conspiciuntur. An verò plantæ differant à nostris, cum nemo truncum aut folia inspexerit, certo quis asserere nequit. soli namque Cocci, nunc singuli, nunc bini coniuncti in littus eijciuntur, quos nemini colligere licet, nisi cum capitis periculo, eo quia ad Regem pertinet quicquid

Oleum & eius vires.

Aliud Oleum.

Liquor lactens & eius vires.

Cocc9 de Maldiua.

è mari in littus eijcitur. Inueniuntur autem ipſi Cocci interdum exigui, figura ouali, magna ex parte nigro, ac nitido cortice contecti. medulla, ſeu pulpa interior, quæ ſiccata dura eſt admodum, & candida, ad pallorem tamen inclinans, in ſuperficie rimoſa eſt, nimisq. poroſa, nullumq. ſaporem habens. Magni eſt huius Cocci vſus, præſertim pulpæ ipſius, apud earum inſularum indigenas aduerſus venena. aiuntq. aquam in vaſis ex hiſce nucibus paratis aliquamdiu contentam, ac conſeruatam, adiecto medullæ momento, ad coli dolores, pulſa cauſa per vomitum, aſſumptam, eſſe vtilem, nec non ad paralyſim, Epilepſiam, alioſuè neruorum affectus. Vliſſipone hæc medulla ſiccata reperitur venalis, magno tamen pretio, ibique magni æſtimatur, omnibusq. alijs Alexipharmacis præfertur. Huius medullæ ad decem granorum pondus, cum vino, aut aqua, pro morbi natura exhiberi ſolet. etſi eius vſum nullius eſſe momenti, aut parum conferre quotidie experiamur.

Quamuis author fuſus ſit admodum in hac arbore, eiusq. vſibus deſcribendis, non tamen erit abs re ſi lector conſulat Garciam de Nuce indica, & Cluſij in eundem notas.

De ACHIOTL, *ſeu Medicina tingendo apta. Cap.* XLI.

ARBOR *Achiotl* vocata, ab alijs *Chacanguarica*, ab alijs *Pumaqua*, magnitudine eſt, ſtipite, atque omni prorſus forma Mali Medicę, folijs vlmeis figura, aſperitate, & virore ſimilibus. colore extrinſeco corticis, trunci, & ramorum, fuluo; intrinſeco in viridem magis inclinante, & ligno ipſo aculeato, & candenti. floribus magnis, ſtellatis, quinum foliorum, ex albo rubeſcentibus, & fructu erinaceis ſimili, amygdalarum viridium, paruarumq. forma & magnitudine, quatuor modicis diſtincto angulis, qui ſecundum longitudinem diſcurrunt. Hi cum maturi ſunt, dehiſcunt, oſtenduntq. intra cauitatem grana quædam acinis vuarum forma ſimilia, admodum rubeſcentia. Prouenit calidis regionibus qualis eſt *Huitxocenſis*, locis potius ſiccis quam humidis. Frigida eſt ordine tertio, & nonnullam ſiccitatem adſtrictionemque participat. Indi maximi æſtimant hanc arborem, atq; ideo eam iuxta domicilia ſerere conſueuerunt. folia fert toto anno, ac fructum vere edit, quo etiam tempore colligi ſolet. Materies vtilis eſt igni veluti è ſilice excitando, ſi lignum ligno fricetur; cortex verò funibus texendis, qui ſunt cannabinis firmiores. ac ſemen pictoribus coccineo colori exprimendo; innatans liquori æque frigido non minus vtile medicis. extinguit enim epotum aut admotum, febrientium incendia, opitulatur dyſſenterijs, repellitq. tumores præter naturam. quo fit, vt

Epi-

Epithematis frigorificis potionibus, vocatis Iulapijs, & quibusuis infrigidantibus cibarijs, & medicamentis misceri perquam commode possit: additur semen *Cacaoatl* refrigerij gratia, commendandiq. saporis atque coloris. dentium dolores à causa calida ortos lenit, corroborat, euocat vrinam, sitim extinguit, ac Croci apud aliquas gentes gerit vicem. Excipiunt parando pigmento grana iam matura, ac in calentem aquam proijciunt; agitantq. continenter eodem modo semper, donec totus penè color aquæ hæreat. permittunt demum subsidere, & in placentulas efformant eodem penè modo, quo diximus *Anil*, seu *Mohuitli* parari, & *Xiuquilitl*, vt cum opus sit in vsus euocentur. Est verò adeo tenax hoc pigmenti genus, vt semel illitum, vix etsi vehementer extergas, possit deleri, vrinæ autem permixtum fit indelebile. Adstringit nonnihil. ideoque cum resina permixtum medetur scabiei, atque vlceribus, ventriculum corroborat, fluxum alui cohibet, lac auget permixtum crustis *Cacaotl*, quem reddit innoxium quacunque mensura bibatur, eius siquidem gratia, facilè, ac citra satietatis incommodum solet concoqui.

Fructum huius arboris exhibuit Clusius exoticorum lib. 3. cap. 19. & arborem rectè conijcit esse Bixam Ouiedi, à colore quo Indi se tingunt, ita dictam ab Ouiedo. eadem arbor etiam à Iulio Scaligero descripta fuit, folio Pruni, fructu qualis Castaneæ, cum erinaceo in quo coccus ruber. & quia nomen ignorabat, arborem finium regundorum appellauit, quod eo colore Mexicani fines prædiorum in tabellis depingerent.

Modum excitandi ignem mutua lignorum attritione describit Ouiedus lib. 6. c. 6. historiæ naturalis, speciem autem ligni non nominat.

Quæ vero ligna apud nos attritu ignem concipiant, doctiss. vir & in naturæ arcanis perquirēdis solertiss. Io. Bapt. Porta Lynceus lib. 12. suæ nat. Magiæ c. 1. abūde docet.

De Palma Babei COYOLLI dicta. Cap. XLII.

COYOLLI arbor est stipitem fundens tenuiorem, breuioremq. Indica Nuce, & columnæ forma, fructumq. ante foliorum diuisionem cubiti vnius interuallo è viridi fuluescentem, qua pingitur forma, magnitudineq. Pyri paruæ, cortice obductum crasso, callum densum, durum, candidis punctis interstinctum, & è rubeo colore in nigrum inclinantem, intra se continentem. qui adstringentis est gustus, roboransq. Gestant quintam partem illius glandis ore indigenæ, & quocunque se conferunt circumferunt, admixtam folio dimidio volubilis *Buyo* vocati, & calce conspersam. ventriculum enim ita roborat, cere-

brumque, concoctioni auxiliatur, dentes firmat, vomitiones à frigore excitatas ſedat, rubrificat labra, nutrit, & oris arcet fœtorem. Naſcitur in locis humidis Philippicarum inſularum.

De YCÇOTL, ſeu Palma Montana. Cap. XLIII.

YCÇOTL, ſeu Palma Montana, ab alijs *Quauhtepopopatlis*, ſeu montanæ ſcopæ medicatæ dicta, arbor eſt fruticans, duos treſue ab radice ſtipites edens, folia longa, anguſta, craſſa, Iridis ferè ſimilia, ſed longè maiora aceruatim ab extremis ſtipitibus orientia. flores albos, odoros, racematim dependentes, ac ſex conſtantes foliolis, ex quibus generantur fructus ſtrobolis ſimiles. Naſcitur in locis montanis cuiusq; temperiei. frigida arbos hæc, & glutinoſa natura conſtat. quo fit, vt germina toſta, & in læuorem redacta, epotaq; è liquore quopiam adſtringente cum Chia, aut Boloarmeno, dyſenterijs mirè opitulentur, ac detineant abortum. Ius decocti foliorum, & radicis, medetur ſyncopi, epotum eo tempore quo præſentitur inuaſio. Sunt qui dicant ſatietati quoque mederi contractæ ab ægritudine aliqua, quod qui fiat, niſi roborato ventriculo, diuinare non poſſum. Non videtur ſilendum, è folijs huius arboris fila parari, linteis, ſtorisq; intexendis perquam accommoda, politiora, firmioraq; eis quæ ex Metl paſſim fieri conſueuere, madentibus in primis aqua, mox protritis, ac lotis, iterumq; & iterum maceratis, & inſolatis, donec apta reddantur, vt neri poſſint, & in vſus accommodari. materies eſt leuis, ac lenta.

De NOCTLI, ſeu Tunarum genere. Cap. XLIV.

ETSI planta illa, quam Haitini *Tunam*, Mexicani *Nocħtli*, & antiquiores (vt quidam decepti putant) Opuntiam, ſeu Pallam, arborem, aut Ficum Indicam vocant, noſtro Orbi non paucis ab hinc annis innotuerit, cæperitque eſſe frequens in maximam admirationem, quæ ſui, ob monſtrificam formam, & craſſorum, ſpinisq; horrentium foliorum portentoſum nexum ſpectatores traxerit; tamen quoniam nullibi, præterquam apud Indos fructus perficiat, atque maturet, concoquatque, nec poſſit de ea alibi certius fieri iudicium quam vbi complet poma, & frequentiſſime in menſas tum ægrotantium, tum bene valentium hominum venit, libuit omiſſa forma, toto penè iam orbi notiſſima, varias eius differentias numerare, facultates percenſere, palamq; facere quæ amet loca, qua cœli regione gaudeat, quo tempore ſerenda ſit, & quo fructum maturet, proferatq; flores. Sumuntur ergo Tunarum differentiæ interdum à floribus, qui iam crocei, albiq; per extrema reperiuntur, extra lutei, intra verò ipſius pomi colore, veluti in *Tlatocnoctli* eſt videre; Tlatoc-noctli. iam, extra lutei, intra verò ex albo in Coccineum vergentes. & nonnunquam quoque lutei. ſumuntur item à foliorum, arborisq; magnitudine, & forma. omnes enim in fruticis magnitudinem tantum attolluntur, ſi excipias *Cacanocthli*, & *Xonochtli*, quæ interdum quoque arbores ſunt. Item à folijs, alia ſiqui-

ſiquidem craſſa ſunt, alia tenuia; hæc ſpinis ſtipata, illa raris, breuibusq. horrentia; quædam rotunda, alia oblonga; & cum nonnulla maxima ſint, alia admodum parua reperiuntur. ſed potiſſimum ex fructu, vnde & nomina, quæ latius proſequemur. Sunt ergo Tunarum ſpecies quo adhuc nouerim, quæ in Mexicana prouincia reperiuntur, prima *Yztac nochtli* vocata, quod albus fructus eius ſit, folia fert rotunda, parua, leuia, rarisq. horrentia aculeis, florem luteum, fructum ſpiniferum, & candentem, & in fruticis attollitur magnitudinem. Secunda quæ *Coz nochtli* dicitur, quod pallentem proferat fructum, folijs conſtat amplis, orbicularibus, multiſque & prolificis, horrentibus aculeis, flore Coccineo per extrema palleſcenti, & pomo luteo, ac raro. *Atlatocnochtli*, ſeu Tuna ex albo in rufum colorem inclinans, folia fert anguſta, oblonga, impensè aculeata, & nonnihil purpureſcentia, quod eſt huic tantum generi peculiare, cum cæteris omnibus viridia ſint; fructum item valde ſpinoſum, florem extra luteum, intra verò ipſius Tunæ colore. Quartum genus *Tlapalnochtli*, ideſt Coccineum, folia fert tenuia, anguſta, & oblonga, ſed breuiora præcedentibus, ac minus ſpinoſa, florem ex albo rubeſcentem, & paruum, pomum item non adeo ſpinoſum, ſed Coccineo, flammatoq. colore præditum. Quintum *Tzapo nochtli* ob ſimilitudinem quam habet cum fructu à Mexicanis vocato *Tzapotl*, folia fert ſquallentia, oui figura, quibuſdam horrentia ſpinis, & flores in his luteos, ex albo in Coccineum colorem vergentes. *Çaça nochtli*, ſeu herbacea ſilueſtrisq. Tuna in arboris magnitudinem attollitur, multis alis concaua eſt, folijsq. conſtans rotundis, paruis, & ſpinoſis, ſilueſtri fructu vix iuglandem nucem magnitudine ſuperante, ſed ſpinis horridiore, & pallidis floribus. Eſt & *Xocoho nochtli* ſimilis forma *Çaça nochtli*, ſed tam folijs quam fructu acida, vnde nomen. Frigidæ ſunt omnes ordine ſecundo, humentesq. (ſi excipias grana, quæ ſicca, & adſtringentia ſunt) natura. ſunt etiam frigida & humida folia, ſaliuoſaque. quo fit, vt foliorum pomorumq. ſuccus expreſſus, ardentes febres maximè extinguat, ſitim expleat, & arentia viſcera humefaciat. Poma cum granulis loco cibi ſumpta, aluum dicuntur ſiſtere, præcipuè ſi calor fluxus cauſa ſit. gratum præbet alimentum, refrigeranſque, etſi flatuoſum, veluti & cæteri horarij fructus, obnoxium corruptioni, atque æſtuantibus iucundiſsimum. quamobrem æſtatis tempore commodius, auidiusq. manditur, præcipuè ab his in quibus bilis, aut calida diſtemperies redundat. Gummi fert renum & vrinæ calorem temperans. ſuccus, aut aqua ſtillatitia mirabilis eſt aduerſus bilioſas, & peſtilentes febres, præcipuè ſi cum ſucco *Pitahaye* fructus miſceatur. Honorem dedit huic pomo præcellens vir Martinus Henricus huius nouæ Hiſpaniæ Prorex præclariſsimus, qui eius vſu frequenti à multis morbis ad bilem caloremq. attinentibus, quibus vexari ſolebat, eſt penè liberatus. Auxiliantur radices eius cum Hieranei quadam ſpecie Enterocoelis. Eriſipelatis medentur, ortum à febre calorem, aut alia quauis ex cauſa extinguunt, & iecinori vehementer concaleſcenti remedio ſuut. Folia eadem præſtant. & decocta, parataq. cum *Chilli* in frigidorum eſculentorum veniunt vſum. Vngunt Mexicenſes Carpentorum rotas nimio motu æſtuantes foliorum ſucco, atque ita peruri inflammarique prohibent. Radicem

Yztacnocthli. Coznocthli. Atlatocnocthli. Tlapalnocthli. Tzaponocthli. Caçanocthli. Xoconocthli.

etiam eius, quæ nonnihil amara eſt, aiunt mirè vlceribus ſubuenire. Montanis, calidisq. magna ex parte locis proueniunt. & quamquam in frigidis quoque naſcantur, in calidis tamen, aut temperatis ſaltem maturant fructum. florent primo vere, & fructum æſtate cum cæteris arboribus proferre ſolent. Quouis anni tempore, ſed vere maximè, defoſſis vtcumque folijs, aut pedibus conculcatis, proueniunt, nullaq. adhibita cura agunt radices, in iuſtamq. attolluntur magnitudinem. Ad Tunarum ſpecies pertinere videtur *Tetziuactlis*, quæ cum natura tum etiam forma ſimilis eſſet, niſi brachia, caulesq. teretem formam & ſtriatam ſortirentur, & aliæ permultæ, de quibus fortaſſe diſtinctionis gratia proprijs tractabitur locis.

Tetziuactlis.

De NOCHEZNOPALLI, ſeu NOPALNOCHEZTLI, ideſt Cocco Indico in Tunis quibuſdam naſcente. Cap. XLV.

REPERIVNTVR apud Mexicanos in Tunarum quodam genere *Nocheznopalli*, ſeu *Nopalnocheztli* vocato hac ſola ratione à pecorum armentorumq. iniurijs, quibuſdam in locis natura munitis aſſerto vindicatoq. vermiculi rotundi, extra candidi, intra verò coccinei coloris, interdum ſponte ipſius naturæ, interdum hominum induſtria atque diligentia, ſemina ſuperioris anni ſtato tempore Tunis admouentium, quæ Indi *Nocheztli*, noſtri verò Cochinilla, fortaſsis à Cocco, ſeu Grano cuius ſpecies ſunt, appellare ſolent. Sunt qui diuerſam rem, hos eſſe vermiculos arbitrentur. Verum etſi non me lateat, Coccum noſtri orbis non Tunæ, quæ nullæ ferè ibi reperiuntur, ſed Ilicis cuiuſdam, quam Cuſculium recentiores vocant, eſſe excrementum, folijsq. adhærere, nec fructum eſſe, neque ſemen, ideoque facultate pollere minimè adſtrictoria, eiusq. interna, præſtantiæ & honoris gratia vocari Chermes, exteriora verò, quæ magis ſunt vulgaria, adhuc Græcam nuncupationem mordicus tenuiſſe; quare allucinantur qui Chermes ab infectorio Cocco differre arbitrantur. Tamen cum vermiculi ex hoc excremento gignantur, quibus vt in his qui in Tunæ genere hoc, ſeu ex eius ſemine gignuntur, æqua tingendi lanas coccineo colore natura ſit atque conditio, & promiſcuè ſint huiuſmodi vermes pictoribus tinctoribusq. vtiles, firmum habeo ad coccineum genus, vnde (veluti diximus) fortaſsis Hiſpanienſe nomen emanauit, non minus ac eos quos vocatæ Pampinulæ, Teuerijq. radicibus apud Peruinos innaſci fama eſt, eſſe referendos. Ergo ex *Nocheztli* purpureus interdum, interdum verò coccineus, pro varia parandi forma, conflatur color. fitq. exquiſitiſsimus ſi teratur ex aqua decocti arboris *Tetzuatl*, addito

Alu-

Alumine, atque ſubſedimento efformato in placentulas. Adſtringit ex aceto tritus,admotusq. in forma emplaſtri vulneribus opitulatur. cor,caput,atq;ventriculum roborat, ac dentes egregiè extergit. Purpurarum ſanguine vſa eſt antiquitas quibuſdam in venis gutturis earum contento, dum lanas tingendas curabat,& Tyrio honore decorabat veſtes; verùm iamdiu eò medicamento vti deſijt Orbis, eadem repetiturus cum libebit pigmenta, neque vnquam nouis inuentis ſatiandus, aut pedem aliquo in tempore fixurus.

Excrementa pluribus adnaſcuntur plantis, quæ deinde in varias inſectorum ſpecies tranſmutantur. ſic non tantum Coccus in Ilice naſcitur, ſed etiam quæuis Galla in Quercubus intra ſe Muſcam gignit. idem obſeruare licet in veſiculis Vlmi, Terebinthi alijsq. plantis compluribus.

De CACAVA QVAHVITL, ſeu arbore CACARI Cacauifera. *Cap. XLVI.*

AT in *Cacaua Quahuitl,* magna deteguntur humanæ ſortis volumina. in veteri ſiquidem Orbe, perq. priſca illa tempora, quæ vitæ hominum erant neceſſaria, atque adeo apud alios cum deeſſent quærenda, non rependebantur ære. nondum aureus argenteuſuè nummus circumferebatur, aut pecudum,Regumuè, aut Principum ſimulacra metallis cernebantur inſculpta. rerum viuebatur permutatione, vt olim factum cecinit Homerus, & fructuum quos recondebant facta alijs copia, mutuum ferebatur auxilium. tandem æra percuſſa, atque ſignata ſunt, & mille rerum effigies numiſmatis impreſſæ conſpiciebantur. at in nouum hunc mundum nunquam auaritiæ ſigna penetrauerant, aut caput erexerat ambitio, donec noſtri, velis ventouè deuecti,impetum fecere. non vſque adeo ſplendebant illis argentum atque aurum quibus præcipuè abundabant; auium pulcherrimarum plumæ, lintea quædam goſſippina, & gemmæ, quæ ea fert affatim ſua ſponte tellus, erat diuitiarum, & copiarum ſumma. nondum Armillæ, torques, aut brachialia, niſi fortaſſis concinnata è floribus, plebi innotuerant, aut Margaritæ erant illis in pretio. nudi penè incedebant, vitam degebant hilarem. neque vaſtos congerendi theſauros, aut rei familiaris augendæ, veluti de futuro parum ſollicitos,cura euigilabat.in diem viuebatur,indulgebatur genio,humili ſorte, ſed tranquilla & felici, & potiſsimis naturæ bonis magna cum iucunditate potiebantur.Semen *Cacauatl* erat illis pro nummo,& eo præcipua vitæ præmio, cum opus erat, comparabantur. duratq. in hodiernum vſque diem

non

non paucis in locis hic mos. Quid ni? Quando quibuſdam orientalium gentium Cochleæ Veneriæ, & alijs folia quarumdam arborum, & alijs alia pecuniæ gerunt vices. quin & ex eodem ſemine, quo commercia inibantur, feruebant emporia,& in varios dominos illius ope mercimonia transferebantur.concinnabantq. potum,nondum vini conficiendi ratione reperta,cum tamen nonnulla Vitium ſylueſtrium, ac genera labruſcarum apud illos ſuapte natura in ſyluis paſsim prouenirent, arboreſque, & frutices,quibus aduoluebantur, vuis, acinisq. variorum colorum, & pampinis condecorarent, atque grauitate ſua incuruarent. De hoc celeberrimo ſemine, & quod in noſtram vſque tempeſtatem,& nummi & vini apud illos ſubeat vicem, agendum eſt, ab ipſa arbore ſumpto initio. Eſt ergo *Cacaua Quahuitl* arbor,amplitudine, & folijs mali Medicæ, longè tamen maioribus, atque amplioribus. fructu oblongo, Peponi magno ſimile, ſed ſtriato, & rufo, *Cacauacentli* nuncupato: ſemine *Cacahuatl* pleno, quod ſemen, vt diximus, Mexicanis pro nummo eſt, materiemq. potionis eidem genti gratiſsimè præbet. Subſtantia idem conſtat pulpa in diſpares diuiſa particulas,ſed probè compoſitas inter ſe,tenera,multi nutrimenti,ſubamara, ſubdulcique & temperata natura, aut paululum frigida, atque humenti. Sunt ergo quas adhuc compererim, quatuor huius arboris differentiæ. Prima *Quauhcacauatl* dicitur, omnium maxima, & ampliorem ferens fructum. altera *Mecacacauatl*, quæ mediocri conſtat magnitudine, folia ac fructum ferens, magnitudine à prædicto ſecundum. tertia *Xochicacauatl* vocata,minor eſt,ac minorem profert fructum, ſemenq. extra rubeſcens, intra verò cæterorum colore; quarta omnium minima, & ideo vocata *Tlalcacahuatl*, ſeu humilis, pomum fert minimum, haud alterius quam cætera genera coloris. Quæ differentiæ omnes eadem pollent facultate, atque eoſdem vſus præſtant, licet poſtrema potionibus magis inſeruiat,cęteræ verò nummis aptiores,atque commodiores ſint. Poſſet quoq; & *Quauhpatlathli* ad earum arborum genus referri, ſed amplior eſt arbor, & ampliora folia,fructuſque, & ſemina, quæ dulciora quoque ſunt cæteris, & pro amygdalis poſſunt, toſta, aut ſaccaro condita edi, & vſurpari, quamquam parandæ potioni ſint incommodiora. Naſcitur in calidis, feruidisq. regionibus,locis vliginoſis, aquoſis, & humectantibus. Acuta igitur ægritudine laborantibus, exhiberi ſolet ex eo ſemine parata potio, cui nihil præterea commixtum ſit,contemperando æſtui,ac feruori placando, & his quos calida intemperies epatis, alteriuſuè partis vexat. Si verò quatuor granis

Quauh-cacauatl.
Mecaca-cauatl.
Xochica-cauatl.
Tlalcaca-uatl.
Quauh-patlathli.

QVAVHPATLATHLI
Cacauifera V.

granis

granis vnica vncia misceatur gummi eius, quod vocant *Olli*, bibaturq. dysentericus affectus mirè coercetur. verum sunt gummi ipsum, ipsaq. grana prius torrefacienda. grana siquidem adeo pinguia sunt, vt exprimere, si libeat, possis ab eis oleum. gummi verò tenacissima, & valde glutinosa vi præditum. nimius autem huius potionis vsus viscera obstruit, colorem inficit, & ad Cachexiam, & insanabiles alios morbos ducit. Sed quoniam, & compositæ, & simplices parari ex eo potiones solent, atque hæ non vnica tantum ratione, aut eisdem ex rebus, iam his iam illis floribus, alijsuè plantarum partibus in farinam redactis & adiectis, in eis enarrandis fuerit haud immeritò aliquandiu commorandum. Primum ergo potionis genus ex eo semine parari solitum, *Atatexli* seu madens dicitur. fit hoc simplex ex centum plus minus granis *Cacauatl* crudis, aut torrefactis, sed probe contusis, & commixtis ei portioni frumenti Indici, eo quo diximus modo redditi mollioris, quæ vtrisque manibus apertis, coniunctisque, & in capacem figuram efformatis, possit commodè comprehendi. si verò libet parare compositum, addes *Macaxochitl* vocatæ plantæ *Xochinacaztli*, & *Tlilxochitl*, quæ suis describuntur locis, fructus contusos, & commixtos reliquis, mox verò quantum satis sit agitatis. transferenda autem ex celsiori loco in aliud atque aliud vas, hæc potio est, donec spuma demum excitata, partibusq. pinguioribus, & ad olei naturam propè accedentibus, ad superiora eleuatis sorbeantur, tantumq. leuiora sunt, & gustui gratiora, vt seorsim maiori iucunditate degustentur. Vis compositæ est Venerem excitare, simplex enim refrigerat, atque impensè nutrit. Aliud genus fit ex quinque & viginti granis *Cacauapatlactli*, totidem *Cacauatl*, frumenti verò Indici pugillo vno. huic nihil addi solet ex prædictis, illa siquidem calida sunt. ex hac autem potione sola infrigidatio, & nutritio quæritur. Tertium verò *Chocolatl* vocatum, paratur ex granis *Pocholt*, & *Cacauatl* æqua mensura, quod magnopere traditur corpora impinguare, si frequentius ea vti contingat. Ergo contrita omnia in fictili funduntur, agitanturq. ligneo pistillo, donec portio pinguior magisq. spectans ad aeream naturam innatet. quam seponunt, ac seorsim collocant, residuoq. immiscent frumenti prædicti emolliti pugillum vnum. Postquam verò in liquorem sorbitioni idoneum omnia sunt redacta, id pinguedinis quod separauerant, rursus commiscent, atque ita demum tepidum potant, aut alijs sorbendum propinant. Hectica febre consumptis, tabidis, atque extenuatis mirè vtile. Aliud genus *Tzene* dictum, paratur ex frumenti Indici, & *Cacauatl* æquis portionibus torrefactis, & modica quadam eiusdem frumenti emolliti parte decoctis, donec sorberi possint. quæ demum refrigescentia, nutrimenti, non medicamenti vices gerunt. Seritur iuxta *Quahucacauatl* vmbræ gratia arbos *Atlinam* vocata, nullius præterea, quod nouerim, vsus.

Potiones Mexicanorum.
Atatexli simplex.
Compositum.
Aliud.
Chocolatl.
Tzene.
Atlinam arbor.

De AMACOZTIC, seu Papyro lutea, seu TEPEAMATL Sycomoro Saxatili Mexicana. Cap. XLVII.

AMACOZTIC, quam alij *Texcalamatl*, seu saxorum Papyrum, alij *Tepeamatl* vocant, arbor est, cuius duæ visuntur species. Prima est arbor magna

Sycomor. Saxatilis Mex. II.

magna, folia ampla ferens Hederę, obrotunda, pinguia, purpurascentia, ac cordis ferè figura, corticem altera parte pallescentem ex viridi; altera verò fuluum. in ipsis verò stipitibus, qui ficulnei sunt, & lenes in modum Sycomori, fructum ficubus paruis similem, purpurascentem, semine minuto, ac fuluo refertum. adhæret saxis, non mediocriter spectandò miraculo. Folia sunt saporis & odoris insignis expertia, frigefacientis naturæ, atque humectantis. Ius decocti radicum linguam febrientium humectat, pectoris doloribus confert, purgatq. nondum excusso lacte pituitam, ac bilem per superna atque inferna, si vnciæ tres, totidem aquæ libris ad vsque medietatis consumptionem incoquantur. Lac eius medetur vlceribus labiorum, cæterisq. inueteratis. Est & altera secundæ speciei arbos eodem nomine ac temperamento prædita, quam virgarum rectarum, leuiumq. vsum aiunt tantum præstare. Proueniunt *Chietlæ* montosis asperisq. locis, cautes, vt diximus indicare nomen, amplexa.

De COPALXOCHOTL, seu arbore Gummosa pruniformi. Cap. XLVIII.

COPALXOCHOTL, quæ à Michuacanensibus *Pompoqua* vocatur, arbor est, folijs obrotundis, Prunis Hispanicis forma similis, sed fructu Medicis malis. qui prędulcis est, valde adstringens, & saliuam stillans impensè glutinosam. Prouenit regionibus calidis, & præcipuè Michuacanensibus. stillans saliua illita febres curat, medeturq. dysenterijs, ac diarrhœis. Materies est operibus intestinis aptissima, ac ad simulacra efformanda cęteris præstantior. nam pręterquam quod se facilem artificibus prębet, nec findi, neque putrescere, aut corrumpi est prompta. resipit gummi *Copalquahuilt* vnde nomen.

Fructus ex viridi est Luteus, rami vero sunt coloris Castanei.

De COPALXOCHOTL altera Pruniformi Gummosa II. Cap. XLIX.

EST alia eodem nomine arbos, sed folijs maioribus, quanquam similiter obrotundis, & in paruam cuspidem desinentibus, fructuq. prunis, aut nucibus iuglandibus forma, & magnitudine simili. Nascitur *Tlaquitenanci*. Fructus impensè adstringit, conglutinatque. & est, si decoquatur, dulcis, ac saporis grati præcedenti par, viribus & forma congener. Ossis nucleus gustu suauis est, & lepræ curandæ, si eo corpus illiniatur, perquam accommodus.

De THAMARINDO. Cap. L.

CONSVEVERE Indi Orientales, & Occidentales, necnon aliæ quamplures nationes, contra Græcorum, & Latinorum consuetudinem plantas ipsas relinquentes sine nominibus, fructibus tantum, & floribus nomina imponere, quod in *Thamarindorum* arbore videmus euenire. cui cum nullum contigerit nomen peregrinum, aut fuerit à Mexicanis impositum (nuper enim est ad eas oras translata) fructus tamen eius non vnicum, sed plura sortiti sint. Ita fit, vt Malauari, *Puli*, Guzarati, *Ambili*, & apud Arabes *Thamarindi*, seu Indi dactili nuncupentur. non quod hæc arbos è Palmarum generibus, aut Palmis similis sit, seu fructus eius analogiam cum dactilis habeat, sed vel quia ita appellari libuit, vel quod fructus, digitorum quandam repræsentent similitudinem, etsi crassiores sint, & magna ex parte longiores.

Est igitur arbor Nucis iuglandis magnitudine, aut Fraxini amplitudine, ramis dodrantalibus, foliolis refertis minutis, pluribus ad vnum pediculum cohærentibus, Rutæ similibus, sed longioribus, aut his quæ fert *Mizquitl*, vocata, Mexicanis *Hoaxinue*, aut *Quahunachaztli*, materie firma, siliquis in digiti incurui, aut arcus figuram efformatis. quarum cortex initio virens, & post maturitatem est cinereus, & à quo facilè exuatur fructus, nucleis satiuo Lupino paulò maioribus, intus contentis, leuibus, & fului coloris, quibus abiectis callo vtuntur medici. dulcis, acidiq. & iucundi saporis. Ea est harum siliquarum natura, vt noctu folijs conuolutæ, sese à frigoris iniurijs muniant, atque tueantur, interdiu verò suapte natura explicentur, & è penetralibus foliorum erumpant, ac prodeant. folia sunt saporis acidi, & suauis, atque ita vbi earum arborum suppetit copia, in salsametorum

vsum

vſum veniunt, citra aceti auxilium. Ex deſcriptione ergo, quam exhibemus, & vera huius arboris imagine ad viuum expreſſa atque repręſentata, cunctis patere poteſt, haberiq. indubitatum, Græcorum Oxiphœnica haud eſſe cenſendam arborem *Thamarindorum*, cum dactili non ſint, ſed ſiliquæ (vt diximus) digitis incuruis ſimiles; quantumq. aberrent Arabes, & caligent recentiores ad vnum omnes in eius deſcriptione, paucis exceptis. ex qua iudicare eſt promptum *Thamarindorum* arborem nunquam eos oculis perſpexiſſe. Naſcitur iam iuxta Acapulci portum, & apud *Quauhnahuacenſes* non longè ab vrbe Mexicana, vbi eius imaginem exprimendam curauimus. dedimusq. operam vt paſsim ſereretur ſemen, deferreturq. ad Hiſpanias, ſperantes quamcelerrimè vberem huius nobilis medicinæ prouentum euenturum. Frigida, & ſicca conſtant temperie ſiliquæ, foliaq. Siliquæ bilem concoquunt, pituitam incidunt, ſedant calorem, & prædictos humores, ſed potiſſimum bilem expurgant. Sunt qui virentes ſiliquas corticibus dumtaxat ſpoliatas, & addito ſaccharo ægrotantibus præbeant deuorandas, feliciori ſucceſſu quam ſi acetato vterentur ſyrupo humoribus, ſed præcipuè bilioſis, concoquendis, & ad vacuationem parandis. alij aqua, aut ſtillatitio liquore, in qua cum aliquandiu manſerint, & expreſſæ ſint, humorem bilioſum expurgant, tenuantq. craſſiorem. Nec deſunt, qui Nucis Indicæ vocato oleo permixtas epotent, atque ita leniter, & tuto vacuentur. aceti quoque vſum præbent, præcipuè maturæ, & earum folia tuſa Ereſipelatis vtiliſsimè imponuntur, quę in Hiſpanias, cęteraſq Orbis regiones ab orientalibus deferuntur, ſale ſunt conditæ. nec puræ aſportantur, ne vitiari, putreſcereuè, maris, longiuè itineris cauſa, aut iniuria contingat. Fit ex eiſdem recentibus adiecto ſaccharo, confectio, qua egregiè, & citra moleſtiam vllam humores prædicti concoquuntur, & vacuantur.

In deſcribenda hac arbore author non diſſentit à Garcia ab Horto quem vide cap. 28.

Arboribus, quæ ſiliquas leguminum inſtar habent accenſeri debet Thamarindus, quales ſunt Ceratonia, Caſſia ſolutiua, quibus etiam in viribus eſt ſimilis.

De XALXOCOTL, *ſeu Pomo Arenoſo.* *Cap. LI.*

XALXOCOTL arbor eſt magna, *Guayauus* ab Haitinis dicta, cuius tria reperiuntur genera, vnoque omiſſo de duobus tantum verba faciemus. primum ergo folia fert mali Medicæ, ſed minora, ac multis diſtincta interuenijs; flores candentes, fructum orbicularem, granulis refertum, ficuum granis ferè ſimilibus, vnde nomen arenoſi. Folia ſunt acida, adſtringentia, & valdè odora. ſcabiem curant, & lotionibus ſolent adhiberi. cortex frigidus, & ſiccus eſt, atque adſtringens. Ius decocti eius tumentibus cruribus fert opem, & fiſtuloſis vlceribus medetur. conferre quoque referunt ſurditati, & dolores ventris tollere, partium quarumdam calidarum, quarum expers non eſt, miniſterio. Pomum calidum eſt, ac ſiccum, ac præcipuè exterior illius, ac ſolidior pars: nam interior, quæ mollis eſt, mitiorem videtur præſeferre calorem. Cimices quadantenus olet, & tamen non poſtremum in

menſis,

XALXOCOTL
Pomum Arenoſum.

menſis, imo iucundum permultis exhibet alimentum, ſed non omnino inculpatum, etſi quidam contendunt coctionem iuuare, & calefacere ventriculum ob frigus imbecillum. Secundum genus fructum fert longè maiorem, & horrido illo, grauiq. odore magna ex parte vacantem, & ob id habitum in delicijs, folia verò virentia mali Medicæ ſimilia. Naſcuntur in calidis locis montoſis, & campeſtribus, & præcipuè *Quauhnahuaci*, vbi prædicta genera paſſim viſuntur. Pomum Arenoſum II. Maius.

Fuſus eſt quoque Ouiedus lib. 8. cap. 19. hiſtoriæ Indicæ in deſcriptione huius arboris. addit fructum nimis maturum non ita bene ſapidum eſſe, ſed vermibus ſcatere, ac ſi immaturus decerpatur. Poma etiam intus diuiſa notat in quatuor partes, intra quas ſemina duriſſima. Cortex Pomi delicatus eſt, & ſubtilis; ſummo fructui inſidet corona foliolorum uorundam facile cadentium. Flos odorus eſt Gelſmini inſtar. Fructus immaturus comeſtus reſtringit diarrhæas. Arbor ipſa ſenium ſentit intra tres annos; paulatim enim & ſaporis bonitate, & magnitudine Pomum decreſcit. eadem fere habet Monardes cap. 64. Addit autem fructum maturum aluum ſoluere.

De Planta CACHOS *vocata.* Cap. LII.

OFFENDITVR in Peruanis ſiluis, quemadmodum à viris fide dignis accepi, arbuſcula *Cachos* ab indigenis vocata, orbicularibus ornata folijs, tenuibus, ac virore tinctis exaturato, fructu verò Malis Inſanis haud abſimili, edulique referto, exili ſemine, fuſco & compreſſo, nec ingrati ſaporis. quod vrinam aiunt euocare, coactos in veſica lapillos comminuere, ac propellere quæcumque vrinæ meatus occludunt. An verò hæc ſit aliqua ex his quas apud nouam Hiſpaniam deſcripſimus, aut depingendas curauimus, cum illam nunquam viderim, iudicare nequeo. Id facient Peruani, ad quorum manus hi libri peruenerint.

Apud Monardem multa quoque habes cap. 30. de inſignibus eius viribus in cienda vrina, propellenda arena, & calculo diſſoluendo. Pomum ait altera parte ſeſſile, altera turbinatum, cinereiq. coloris, acrimoniæ expers.

Semen tritum ex aqua aliqua idonea, ſua vi Lithonthriptica calculum ferunt in lutum diſſoluere.

De HOITZMAMAXALLI Arbore Cornigera. *Cap. LIII.*

ARBOR est *Hoitzmamaxalli* folia ferens *Mizquitl*, seu *Thamarindi*, flores luteos, siliquas edules, ac cornua taurinis valdè similia, in arboris stipite, ac ramis prodeuntia. Folia, quæ nullum videntur saporem præseferre gustata, venenis dicuntur aduersari, venenatisq. serpentium ictibus tusa, & vulneribus prius scarificatis admota, aiunt, sex horarum, plus, minusuè spatio venenum omne inhibere, atque extrahere, & interim nigrum contrahere colorem. Generantur præterea intra corniculos Formicæ quædam tenues, fuluæque, & nigricantes, quarum morsus noxius est, doloremq. integrum diem durantem excitans, harum oua vermiculorum referentia figuram, redacta in puluerem, & auribus iniecta, instillatusuè foliorum succus, dolorem earum sedant. ac dentibus applicatus succus, eorum quoque placat dolorem. Nascitur in calidis *Huaxtecæ*, propinquisq: mari septentrionali locis, siue edita sint, siue campestria.

Cornua ista colore fere Castaneo sunt depicta.
Arbor ipsa leguminosa est, & Acatiæ similis.

De QVAVHAYOHVATLI I. Auellanis Catharticis. *Cap. LIV.*

QVAVHAYOHVATLIS ab alijs *Quauhtlatzin*, ſeu crepitans dicta, arbor, cuius fructus à noſtris Auellanæ purgatiuæ nuncupantur, ab ipſa facultate nomine impoſito, arbor eſt magna, ſtipitem fundens magnum, fuluum, & contortum, ex quo prodeunt vtrinque rami folijs Rhododendri anguſtis, & longis, fructu obrotundo, Ponticis nucibus ſimili. Prouenit *Pahuatlani*, necnon *Yhualupæ* iuxta littora Oceani Auſtralis. Huius fructus nuclei, quini, ſepteniuè, pituitam mirè expurgant, dum tamen paululum torrefiant, ac contundantur, & in vino permittantur aliquamdiu madeſcere, ac membrana quædam circumueſtiens auferatur.

De QVAVHAYOHVATLI II. ſeu Caſsia fiſtula. Cap. LV.

QVAVHAYOHVATLIS, quam noſtri Caſſiam fiſtularem, aut ſiliquam vocant, arbor eſt magna, ſtipitem cinereum fundens, laurina penè folia, flores luteos, ſtellatos, ac racematim dependentes, è quibus ſiliquæ prodeunt notiſſimæ. quæ dum teneræ, ac recentes ſunt, ſaccharo condiri ſolent, atque ita trium vnciārum pondere deuoratæ bilem, & pituitam, citra vllam noxam vacuant. De ſiliquis maturitatem perfectionemque adeptis, earumdemuè viribus, & vſu, in tanta luce verba facere ſuperuacaneum eſſet. Naſcitur in calidis regionibus, qualis eſt *Yauhtepecenſis*, & *Hoaxtepecenſis* hortenſibus, & campeſtribus locis.

De QVAVHAYOHVATLI III. ſeu ſemine arboris Cucurbitinæ nuclei Pinus forma, purgante. Cap. LVI.

ARBOR eſt mediocris magnitudinis, folijs magnis, Lappæ ſimilibus, obrotundis, & anguloſis, fructu quibuſdam prunis, nucibuſuè iuglandibus ſimili, ſtrobilinos ternos continente, totidem ſecretos cauitatibus, noſtratibus pineis nucibus, forma, magnitudine, cruſta, & nucleis, pa- Pinei Carthartici.

 res,

res, ſed facultate, viribuſuè longè diſſimiles. quando hi vi pollent per ſuperna, atque inferna, ſed maximè per ſuperna expurgare humores omnes, præcipuè craſſos, atque lentos. quamobrem aduerſus vetuſtas ægritudines magna ex parte ſumuntur, quini ſepteniuè, ſemper tamen impari numero, neſcio qua efficaci ratiocinatione aut cauſſa. verum prius ſolent reddi torrefactione mitiores, reſolui ex aqua vinouè, & in eis aliquandiu macerari. Calida, pinguiq. natura conſtant. Naſcitur in agris calidarum regionum, qualis eſt *Tepecuacuilcenſis*.

Proculdubio deſcribit author nucleos pineos Catharticos non auellanas purgantes.

Quidam putant inter ſpecies Ricini hos nucleos reponi debere, ſic fructus Ricini miſſus fuit D. Henrico Coruino pharmacopolæ cum inſcriptione Pignones purgantes.

De QVAVHTLATLATZIN, ſeu arbore Crepitanti II. Cap. LVII.

QVAVHTLATLATZIN, id eſt arbor crepitans, ſic dicta quia eius fructus cum maturuerit, ſtrijs aliquot crepitantibus dehiſcit, rumpiturq. tanto impetu, ac ſonitu, vt veluti tormento quopiam bellico iactatus, quam longiſsimè euolet. Arbor eſt magna, folijs Mori longè tamen amplioribus, ſerratis per ambitum, multisq. diſtinctis interuenijs, ſtipite fuluo, fructu orbiculari, ex vtraque tamen parte compreſſo, ac Melopeponis inſtar ſtriato, includenteq. intra ſe duodecim, aut amplius nucleos candidos, orbiculares, argenteo denario, aut verticillis, quibus fuſa torquentur, forma atque magnitudine ſimiles. bini ex his, detracta quadam interiori, mediaq. membranula, quæ ſolet inducere anxietatem, humores omnes, per ſuperna atque inferna, ſed præcipuè pituitam, atque bilem detrahunt,

hunt, ſecurum. & felicis ſucceſſus medicamen, mediocriter calidum, & morbis à frigore ortis conuenientiſsimum. Torrefiunt ergo mediocriter, & re-ſoluuntur ex aqua, atque ita matutino epotantur. Naſcitur in calidis locis, quibus eſt admodum familiaris.

An fructus Cholagogus Monardis? valde affinis priori videtur.

De AHVACA QVAVHITL, ſeu Arbore Querciformi butiraceo fructu. *Cap. LVIII.*

AHVACAQVAHVITL, ſeu arbor Quercui ſimilis, cui fructus appendet, arbor eſt procera, mali Medicæ folijs, virentioribus, amplio-ribus, & aſperioribus: flore paruo, ex albo palleſcenti. fructu oui forma, ſed interdum maiore, aut, ſi mauis, ficuum præcocium forma, & magnitudine, extra nigro, intra vireſcenti. pinguis qua butyrum æmulatur naturæ, & ſa-pore viridium nucum, folia ſunt odorata, calidaq. & ſicca ordine ſecundo tem-periei, quamobrem commodè lotionibus adhibentur; poma quoque calefa-ciunt, guſtui ſunt grata, & non omnino malæ alimoniæ, ſed pinguis, humen-tiſque, & venerem mirum in modum excitantis, augentisq. ſemen. Hæc nucleos continent è candido in rubrum vergentes, ſolidos, duros, nitidos, atque in duas fiſſos, veluti amygdala, partes, quamuis oblongi ſint, & columbinis ouis paulò ampliores; ij ſapore amygdalarum amararum conſtant, funduntq. ſi prælo comprimantur, oleum amygdalino haud abſimile, non odore modo ſed ſapore quoque, & facultate; medetur enim impetigini, ſtigmatiſque. Adſtri-ctione quadam opitulatur dyſentericis, ac findi capillos prohibet. Arbos totò anno viret, & quibuſuis regionibus, ſponte, aut culta adoleſcit, ac gaudet; cali-dioribus tamen, planiſque locis lætior prouenit, & in maiorem aſſurgit magnitudinem.

De COCHITZAPOTL, *ſeu TZAPOTL ſomnifero.* *Cap. LIX.*

ARBOR magna eſt *Cochitzapotl*, atque incondita, folijs mali Medicæ, raris, ac ternis, ſtipite albis næuis diſtincto, floribus pallentibus, & mo-dicis, fructu verò Cotonei forma, & magnitudine, vocatò à noſtris Hiſpanis *Albatzapotl*, eduli, ſaporis grati, ſed non admodum ſalubris nutrimenti, & oſ-ſis nucleo lethali, ac deleterio. Naſcitur in calidis, frigidisq. regionibus. cortex arboris ſiccus eſt, ac pauliſper dulcis, non ſine quadam amaritudine. folia tu-ſa, & appoſita nutricum papillis, infantulorum medentur diarrhæis. oſſa vſta, & in farinam redacta, opitulantur vlceribus putridis, vitiata carne prorſus exe-ſa, atque abſumpta, purgato vlcere, carne generata, ac cicatrice mira qua-dam celeritate inducta. poma ingeſta ſomnum conciliant, à quo nomen inuenerunt.

De QVAVTZAPOTL, seu Anona. Cap. LX.

QVAM Mexicani *Quautzapotl* vocant, Haitini *Anonam* appellare solent, sub quo nomine apud Hispanos, huius nouæ Hispaniæ colonos frequentius circumfertur, alij verò *Texatlezapotl*, arbor est magna, amplaque, folijs mali Medicæ, sed angustioribus, floribus candidis, tricuspidibus, similibusq. pyris musteis, gratia, & suauitate odoris, fructu desuper punctis fuluis, & virentibus variato; melonis ferè magnitudine, nec absimili illa *Matzapotl*, cuius interna, quæ nigro semine paruoq. scatent, ferculo vocato ab Hispanis candido, mollitudine, colore, & sapore, similia sunt, non tamen pari gratia, atque nutrimento, quod flatuosum est, neque admodùm probati succi; nuclei huius pomi diarrhœas sistunt, etsi acceperim inter *Tzontzopate*, ac *D. Seruatoris* oppidum, genus quoddam *Anonæ* prouenire, cuius seminis nuclei decem, duodecimuè deuorati, leniter, ac sine molestia, bilem, ac pituitam expurgent. Nascitur regionibus calidis, qualis est *Haitina* Insula, & prouincia nouæ Hispaniæ *Quauhnacensis*.

Matzapotl

Anona. Cathartica.

De QVAVHXILOTL, seu Arbore Cucumeris Moschati. *Cap. LXI.*

ARBOR est *Quauhxilotl* magna, ferens fructum similem spicæ Maitij iuxta aquarum decursus, folijs ternis ocyminis proximis, sed maioribus, & latioribus, spinulis vndique horrentibus, candicantibus floribus, cymbalorum figura, fructu Cucumeris falcati forma, viridis coloris, sed in luteum vergentis, striato, eduli, crudo coctouè prædulci, & Galliam Moschatam mira similitudine olente, quamquam facilè is odor euanescat, nec persistat diutius. Prouenit in calidis *Yauhtepecensibus* locis. ius decocti foliorum medetur surditati è frigore prouenienti instillatum auribus. calida enim, siccaq. ordine primo constat natura. Vidi aliam arborem fructu, & nomine ijsdem, atque natura, sed spinis carentem, folijs serratis, pennatisq. ramulis; seu differant specie, seu ea diuersitas soli tantum, aut ætatis ratione contingat, si prætermittatur nihil refert.

Alia species.

De COACAMACHALLI, *seu Maxilla Colubri.* *Cap. LXII.*

COACAMACHALLIS à foliorum forma Colubri maxillæ simili vocata, arbor est magna, folia qua diximus forma ferens, ac quadantenus similia folijs *Coanenepillis*, etsi volubilis illa est, hæc autem arbos magna; semen verò exile, & spicatum iuxta ramorum extrema, & siliquas refertas semine lentium figura. Nascitur *Hoaxtepecensi* agro iuxta montium fauces. folia illita dolores etiam à lue Indica ortos mitigant, auxilianturq. tensioni. sapor est adstringens, dulcis, & aliquantisper glutinosus. temperies quodammodo frigens, aut moderate calida.

Videtur legumen describere.

De TLAPALEZPATLI, seu fluentis sanguinis medicina.
Cap. LXIII.

TLAPALEZPATLI, id est fluentis sanguinis medicina, ab alijs *Ezpatlis* nuncupata, arbor est mediocris, folia ferens Origani, florem paruum, & candidum, *Izquixochitl* similem, racematim dependentem, fructumque (vt ferunt) nullum. floret mense Septembri, gaudetque locis gelidis, montosisque, aut aliquanto calidioribus. Ius decocti corticum eius vrinam euocat, & quicquid ei impedimento esse potest. maximè si cum *Tlallacacuitlapilli* misceatur. sanguinem per colem fluentem cohibet. ipse verò cortex aluum coercet. frigida siccaque & nonnihil adstringenti constat natura.

De CHICHICTLAPALEZQVAHVITL, seu de arbore rubri sanguinis amara, Sanguiflua. *Cap. LXIV.*

ARBOR, quam Mexicenses vocant *Chichictlapalezquahuitl* folia fert oblonga, obtusa, & circa pediculum sensim attenuata. lac primò candens, & tandem rubescens effundit, vnde nomen; flore, & fructu, aiunt carere. Nascitur apud *Quauhnacensem* agrum, temperatis plagis, aut paulò frigidioribus. calida, glutinosa, resinosa, odoraque, & adstringenti constat natura. cortex stipitis tusus, ac sex obolorum pondere epotus ex aqua, sanguineam expuitionem per se cohibet, adstrictoria, quam participat; vi, & inflammatis oculis medetur.

De AHVAPATLI TILACENSI. Cap. LXV.

ARBOR est magna *Ahuapatlis* spinosa ferens folia, & Ilicis folijs similia, sed paulò longiora, florem autem paruum, luteum, & orbicularem, ac demum nigrescentem fructum. stipes pallidus intrinsecus est. Nascitur in collibus, planisque locis, *Misticæ* superioris. Stipitis ramentorum decocti ius, ictericis dicitur magnopere conferre, & his qui bilis redundantis gratia, cordis vexantur affectionibus.

De

De AVEKETL & AHOEHOETL, *seu Tympano aqueo*, Abiete Mexicana. *Cap.* LXVI.

NON ob aliud appellata est hæc arbos à Mexicensibus *Aueuetl*, & *Ahoehoetl*, quam quod iuxta fluminum ripas, ac aquarum fluenta nasci soleat, & ex ea Indi tympana, quæ *Veuetl*, & *Teponaztli* vocant, consuescant parare. etsi alij dicant non ob id, sed quia iuxta aquas ab aere tacta, edat fragorem id nomen sortitam; præcipuè cum tympana potius ex materia *Tlacuilolcquahuitl*, & *Capolinquahuitl* fabricentur. Hispani, qui ad has oras transfretarunt, & Sabinam, & Cedrum ob materiei rubrum colorem vocant, at neque Sabinæ, neque Cedri species est vlla, sed in Abietum genus citra dubium referenda. nam præter fructum omnemq. faciem, quæ nostræ penitus fauent sententiæ, materies vt diximus, mollis, ac lenta est, corruptioniq. & vitio abundè obnoxia, maximè si terræ defigatur, cum cedrina dicatur esse immortalis, intra aquas namque integra diutius perseuerat. quo factum est, vt consueuerint Mexicenses Heroes, atq; Reges, eam veluti basim, & fundamentum, ædibus quas sibi circa hanc paludem fabricant, subijcere. Demum Micuachanenses *Peniamum* vocant. Sunt autem quatuor, quo adhuc intellexerim, huius arboris differentiæ, inter se magnitudine colore, & fructu distantes. Quædam siquidem illarum altissimas Pinus longitudine, atque amplitudine superant, & candidæ esse reperiuntur, earumq. nonnullæ quatuor & viginti, aut amplius pedes crassitudine æquant. Aliæ, quarum materia quoque candens est, & rubrum cor, sine medulla, his cedunt magnitudine, & nuces Pineas resina refertas producunt, sed quæ vulgares Oleas minimè magnitudine vincant, quas pictas libuit exhibere, quoniam in his cæterarum omnium formas ostendisse, atque expressisse sat fuit. Aliæ his quoque inferiores spectantur, sed rubra materie, & orbiculatiore coma. Postremæ & quæ omnium minimæ sunt, vix malos Medicas vulgares vincunt magnitudine, quibus materies rubra est, & candens medulla. Cortice omnes teguntur rubeo; foliaq. ferunt Abietina, etsi minora, & exiliora. Ex omnibusq. resina, si non sponte, at flammis liquata fluit. forma esset eadem quæ nostrati Abieti, ni folia, vt diximus, tenuiora, rami depressiores, & fastigia acuminatiora assurgerent; assulæ in vasa fictilia coniectæ, opertæque, igne supposito resinam effundunt. sed neque ea sponte manat, aut quidquam simili

Abies Mexicana I. Maxima.

II. Media.

III. Minor.

IIII. Minima.

vocato oleo, quod ebullantibus veſicis, circa ſtipites Abietum Indicarum, (quas tamen à noſtratibus ne digitum latum diſcedere quorundam ſententia eſt) erumpere conſueuit, ſtillant. Quibuſuis regionibus proueniunt, atque ita facile poſſent transferri ad Hiſpanos, ſi circa fluenta, ſtagnanteſuè, aut lentè fluentes aquas, vliginoſauè loca, ſemine, talea, aut viua radice ſererentur. etſi omnium minima longè ab aquis, & naſci, & ſeruari ſoleat. Toto anno proueniunt, totoq. anno reſina ab eis euocatur, ſed nullo tempore aut loco inueniuntur florere. Ergo ſapor huius arboris de qua fit nobis ſermo, acris, adſtringenſq. percipitur, non ſine quadam amaritudine, & odoris ſuauitate. temperies calens eſt, ſicca ordine tertio: nam & reſina eius Abietina longè acrior, & calidior eſt, & viribus, vt diximus, vehementior. Cortex vſtus adſtringit, ſanat ambuſta, deſquamatamq., & exeſam cutem, cum lithargyrio, & polline Thuris vlcera curat, ac cicatrice obducit, exceptus cerato myrtino. tuſus cum atramento ſutorio ſerpentia vlcera cohibet. Fœtus, ac ſecundas ſuffitu trahit, ventrem adſtringit, & vrinam euocat. Folia tuſa, atque illita crurum ſcabiei, tumoribusq. medentur. molliunt inflammationes, & ab eis tuentur vulnera, dentium dolores prohibent, ſi eis colluantur ex aceto. vanos, & citra vllam rationem obortos tumores pellunt. ſex obolorum pondere ex mulſa epota conferunt hepaticis. fructus, tedaq. idem præſtant. Reſina huius arboris acerrima eſt, vehementiſſimi odoris, & quarto ordine calefaciens. dolores ortos è frigore ſanat. morbo articulari è frigida cauſſa profectò mirabili celeritate medetur. flatum diſcutit. diſſipat pituita ortos tumores. laxat neruos, qui ab humoribus craſſis ſunt diſtincti, & reſolutos purgat, atque roborat. Denique eis omnibus prodeſſe ſolet, quibus curandis cætera mitiora medicamenta fruſtra ſunt tentata, aut parum profecerunt. Reſina Abiet. Mex.

Reſinam Abietis etiam commendat Monardes. cap. 10.

De BITONCO. Cap. LXVII.

ARBVSCVLA eſt *Bitoncus* vlnam vnicam longa, ſtipite firmo, intus candenti, & virenti, ſubfuſcoq. circa exteriora, folijs ternis, ſed eo quod medium eſt acuminato impenſius, ac haſtarum mucronibus ſimili, alijs verò binis, minoribus, & orbiculatioribus. Naſcitur in Philippicis Sinis. radix alba eſt, tubaque (de qua ſuo loco) odora, & calida, ſiccaq. natura conſtat ordine tertio, aliquantiſper amara, odoraq. & acri. membra laxa corroborat, & ventriculum, ac caput firmat. radicis tantum eſt in medicina vſus, quæ licet adſtrictionem nonnullam præſeferat, moderatè tamen vacuat, citraq. noxam & anxietatem vllam, ita vt quam egregium ſit, & magnopere commendatum alexipharmacum. inter pharmaca quæ vocant benedicta, poſſet meritiſsimè collocari, atque recenſeri.

De

De TZOPILOTLZONTE COMATL, seu Capite Auræ. Cap. LXVIII.

TZOPILOTLZONTE COMATL, seu *Tzopilotl*, arbor est magna, folia ferens longa & angusta, fructum magnum & oblongum, nucleos quosdam planos includentem, amaros, pectori amicos, ac referentes amygdalarum amararum saporem; etsi demum Moschi odorem relinquant, & ingratum saporem. Prouenit *Hoitzoci* vbique, sed præcipuè in collibus; nuclei calidi sunt ordine ferè tertio, & oleagino quodam liquore, atque emolliente manantes. demum vires olei amygdalarum amararum videntur referre; atque ita tumores præter naturam discutiunt. tussi medentur, emolliunt pectus. infusi naribus caput expurgant, & vlceribus conferunt. quin oleum expressum huiusce fructus, faciem fæminarum emollit atque extergit.

De QVAMOCHITL, seu arbore fructus crepitantis III. Maizio similis. Cap. LXIX.

SPINIFERA arbos est *Quamochitl*, folia mali Punicæ ferens, paulò tamen obtusioris cuspidis, & capitula in postremis viticulis Epithymo similia, maiora tamen, ac siliquas è purpureo rubescentes, refertas nigricanti semine, quod licet edule sit, & grati saporis, halitum tamen inficit, insuauemque conciliat odorem. Nascitur in calidis regionibus, qualis est *Cuaaubchinancensis* quibusq. locis. cortex radicis frigida & adstringenti natura constat, dysenterias, aliosq. fluxus cohibet. folia cum sale ac Siliquastro medentur satietati, cum folijs verò Palmarum abortum coercent. succus seminis instillatus naribus, humores aquosos à capite affatim trahit. Idem præstat puluis, efficaciusq. cum Ruta, adeo vt vermes vlcerum internorum pertrahat.

De CACALOXOCHITL, seu flore Coruino. Cap. LXX.

ARBOR est *Cacaloxochitl* mediocris magnitudinis, folijs mali Medicæ, longè tamen amplioribus, ac frequentibus, à dorso in latera venis discurrentibus. fructus sunt siliquæ permagnæ & fuluæ. flores magni, pulchriq. & suauis odoris, quorum magnus est vsus. Floridis namque adhibentur manipulis, torquibus, atque corollis, quæ Indis sunt frequentissima, & tam magno in pretio habita, vt neminem quem reuereantur, his in primis non oblatis, soleant adire, aut salutare. lacte manat, frigefacit, cõglutinat, atq; imposita pectoris dolori medetur orto à calore. medulla eius duarum drachmarum pondere deuorata, emundat ventriculum, & intestina. Plura sunt harum arborum genera, floribus tantũ distincta. Sunt enim quæ flores ferant Coccineos, vocenturq. *Tlapaltic Cacalaxochitl*. sunt quæ candentes, dicunturq. *Ticaxochitl*. nec desunt aliæ, quæ è varijs colorum differentijs, varia sortiantur nomina, velut *Tlauhquechulxochitl*,

Tlapaltic Cacalaxochitl. Ticaxochitl. Tlauhquechulxochitl.

Hoiloyxitl

Hoiloyxitl ayotectli, & si quę sunt huiusmodi alię, quæ omnes in regionibus multis huius nouæ Hispaniæ offenduntur. Sunt qui species has omnes *Cacaloxochitl* vocare soleant, afferantq. corticem earum cum cortice *Nanezin*, in puluerem redactum deuoratumq. atque ius decocti bibitum, enixas magnopere corroborare, atque firmare, quod tamen videtur absurdissimum. Hoiloyxitl ayotectli.

De CAPOLIN, seu Ceraso dulci Indica. Cap. LXXI.

ARBOR est *Capolin* mediocris magnitudinis, folijs Amygdali, aut Cerasi nostratis, minutim serratis, floribus racematim dependentibus, ex quibus acini fiunt cerasis nostris, forma, colore, magnitudine, ossibus, nucleis, nec non & sapore, (nisi is mororũ Bati quadantenus esset) omnino similis. quo fit vt existimem, arbo rem hanc in Cerasorum genera referendam. etsi sint quibus videatur ad Lotorum differentias pertinere. Acidi paulisper fructus sunt, & adstringentes. etsi iam tempestiui, & exquisitam maturitatem assecuti, dulces euadunt, & magnam austeritatis partem amittunt. gustui sunt grati adeo, vt ex quorundam non parum sagacis palati sententia, nostris cerasis non videantur inferiores. temperatè calida, siccaque, & nonnihil adstringenti natura constant. Fit ex eis panis potioq. in annonæ & vini caritate. nutrimentum præstant melancholicum, & cordi quadantenus inimicum, dentes inficiunt nigro colore siquis eis diutius assuescat, sed qui, si cura adsit, posit facilè extergi, ac dentifricijs emundari. & tamen non desunt qui cæteris horarijs fructibus etiam vetusti Orbis audeant eos anteponere. Vere floret hæc arbos, fertq. per vniuersam pene æstatem fructum. temperato cœlo gaudet, quale est Mexicanum, vbi hæ arbores, in hortis campestribusq. locis, & humana diligentia & suapte natura proueniunt. Ius decocti corticis eius insolatum quindecim integros dies, ac deuoratum drachmæ vnius pondere, dysentericos curat. puluis verò eiusdem, argemata discutit, visum clarificat, oculorum inflammationibus opitulatur, ac linguam præ vehementi ardore arescentem lenit. quod etiam germinum liquor, aut succus præstare solet.

Baccæ colore flauo depictæ sunt.

De CALAMAIO. Cap. LXXII.

Calamaium I.

ARBVSCVLAE genus eſt *Calamaium* duas differentias complexum. Prioris radix colore eſt extra fuſco, intra verò rubeſcenti, binum digitorum craſsitudine, & pingui cortice tecta, initio inſipida, deinde verò modicum oſtendente calorem. Alterius radicis color eſt arentis arundinis, extra intraque ſapore, & colore ligni, quod luteum eſt. folia vtriuſque laurinis ſimilia ſunt, ſed valde aſpera, vtriuſque etiam radicis ramenta ex aqua reſoluta, & emplaſtri modo applicata, tumores præter naturam diſcutiunt, aut maturant, exterguntque, apertos carne implent, & ad cicatricem perducunt. Curant hæmorrhoidum omne genus in oleum iuglandium Indicarum coniecta, illitaque poſt tertium diem calentia adhuc, nec ante adhibita quam earumdem radicum ſuffiantur vapore. Exultant Philippicarum inſularum ſabuloſis locis, & mari propinquis.

Calamaium II.

De COCO QVAVHITL vaxacenſi Arbore Cardiaca. Cap. LXXIII.

ARBOR eſt *Cocus Quahuitl* leguminis folia ferens, & circa eorum exortum exiles floſculos, ac rubeſcentem ſuccum. frigida, ſiccaque conſtat natura. ſyncopi, & laſsitudini dicitur conferre ſuccus ſemiunciæ deuoratus menſura, ſemel aut bis ſingulis quibuſque diebus.

De ÇOCONAM. Cap. LXXIV.

ARBOR eſt *Çoconam* ſtipite fuſco, candidis tamen punctis diſtincto, folijs Senæ minoribus, floribus in muſcarij modum albis, & rubeſcentibus ex albo. folia tuſa, ac reſinæ permixta, tineæ, ac lychenibus medentur impoſita. Hæc amara ſunt & adſtringentia, ſecundoque exiccant & calefaciunt ordine. Naſcitur in iugis *Tzztoluce*. Planta inſignis eſt ob duo morborum genera ferè inſanabilia, quibus dicitur mederi.

De

De ENGVAMBA. Cap. LXXV.

ARBOR est *Enguamba* mediocris suburneo cortice vestita, sed luteo, & rubrescente. ligno fusco, & pallescente medulla. folijs oblongis, & sinuosis, quorum nerui quoque è pallido purpurascunt, infernaq. sunt valde subalbescentia. floribus in corymbi formam dependentibus, qui candescunt è viridi. fructu acinoso nigroque. ex quo oleum exprimitur pallens, tumoribusq. præter naturam discutiendis, & persanandis vlceribus mire vtile. Nascitur in saxosis locis *Vruapæ* prouinciæ *Michuacanensis*. Oleum. Enguambæ.

De TEPEYZQVIXOCHITL, *seu* YZQVIXOCHITL *montana*. Cap. LXXVI.

ARBOR est magna *Tepeyzquixochitl* folijs *Tzquixochitl*, sed maioribus, floribus candidis, calicibus hirsutis contentis, ac in magna muscaria compositis, odoris tamen expertibus, *Yzquixochitl* quoque florum forma similibus. Frigida natura, siccaque, & adstringenti constat, & sapore paulisper dulci. cortex tritus dolorem ardoremq. gingiuarum tollit, easq. ipsas tumentes residere cogit. dentes firmat commansus. & deuoratus duarum drachmarum pondere, alui sistit defluxiones. Nascitur *Cocolani*, & *Chietla* calidis regionibus.

De YHVIXOCHITL, *seu flore pennas auium referente*. Cap. LXXVII.

ARBOR est magna *Yhuixochitl*, folijs oblongis, incuruis, quinis per interualla prodeuntibus, ac illis *Pinahuitzli* non dissimilibus, flore rubeo, pennis auium simili, vnde nomen. Sunt & alia huius arboris genera, quorum alterum flores fert candentes, alterum verò albescentes ex viridi, cætera similia. Aiunt Indi, eum, qui ferat secum eius arboris ramum, gratum fieri & amabilem cunctis cum quibus inierit consuetudinem, gratiamq. apud Heroes, ac Reges aucupari, obtinereq. quidquid petierit ab eis. quod ad temperiem spectat, folia frigida & adstringentia sunt. febres Yhuixóchitl II. III.

extinguunt, inhibentque fluxus. floret vere primo, ac calidis humidiſque locis prouenit.

De *YTZIPEREQVA Lauro Michuacanenſi. Cap. LXXVIII.*

ARBOR eſt *Ytziperequa* Perſico paulò maior, modicam effundens vmbram, folijs Limonis, craſſioribus ac minoribus, odoratioribus, ac guſtu magis iucundis quam ſint laurina; ſemine Coriandro ſimili, ſed paulò maiore, primò viridi, ac demum nigro. Arbor eſt fortaſſis in Lauri ſpecies referenda. Naſcitur in frigidis *Tancitari* prouinciæ *Michuacanenſis*, adeoque in ipſius cœnobij viridario. Folia epota ex aqua duarum drachmarum pondere diarrhœas ſiſtunt, illita verò dolores tollunt. tuſsiq. dicuntur mederi ſeu ipſa per ſe ſumantur, ſiue carnibus incocta iure epoto, ferunt opem. ſunt enim calida ordine tertio, & impensè adſtringentia.

De *TETLATIA, ſeu vrenti arbore. Cap. LXXIX.*

TETLATIA arbor, ab Haitinis *Guao* dicta, eſt arbor magna, folijs mali Medicæ, fuluis, hirſutiſque, & minimè deciduis, pinguibus, mollibus, & è viridi in ſqualidum colorem tendentibus, inſignibusq. interuenijs multis, luteis aut flammeis, fructu virenti, Vnedonis forma, & magnitudine. Lac vrentis eſt naturæ, quo fit vt iumentis ad eam arborem ſeſe confricantibus, atque ſcalpentibus fluant pili, aut ſi eidem accubant. quin homines aliaue animalia ſub illius vmbra ſomnum captantia, incidunt in pilorum defluuium. lac attracta membra exulcerat, tanta eſt vis huius Mali. quodq. magis mirere, cortex huius arboris frigidus eſt, & ſiccus, nulliusvè caloris. & ius decocti eius non modo citra noxam vllam epotatur, ſed articulorum ſoluit dolores, & medetur ſcabiei bibitum aut illitum, ac diarrhœas, vt quidam Indi medici aſſerunt, coërcet. quin lac prædictum, lepram, ophiaſim, impetiginem, cæteraſq. cutis infectiones, ſi prudenter adhibeatur, exiccat, vlceraq. inſanabilia curat. Sunt qui affirment, corticem duarum drachmarum pondere redactum in puluerem, ac deuoratum, aluum laxare. quod qui fieri poſsit non eſt facilè iudicare ſi diarrhœas cohibet, niſi compreſsione quadam vacuet, aut omnino exuccus adſtringat. Naſcitur in frigidis montoſisq. locis *Tepoztlani*, & calidiora non refugit.

Vix Nerium forte Apocyno congener.

De *TLATZCAN*, Cupreſſo fuſa. *Cap. LXXX.*

VOCANT Mexicani *Tlatzcan*, ſeu materiam fragilem, & vitream, eam arborem, quam Latini antiquiores, & inter eos Plinius, Cupreſſum fuſam vocare conſueuerunt. hanc ergo inſignem arborem memoratam à grauiſsimis auctoribus à nullo autem quem nouerim in noſtro orbe viſam, deſcri-

defcribendam ftatui, tum qua dictum eft ratione, tum quod apud hanc nouam Hifpaniam, cuius plantas periclitamur, & defcribimus, eft valde familiaris, & frequens quibusq. locis; fed præcipuè temperatis, & ad frigus attinentibus feritur viuiradice. Seminauit has arbores, & diligenter curauit excolendas, habendasq. in delicijs *Cuitla Hoatzin Iztapalape* Regulus. Ergo eadem ei forma, quæ vulgari Cupreffo ineft, fed patulis ramis, & diffufis ad latera, & ad inferiora pene profpectantibus, vnde nomen. eadem etiam natura, fed materies odoratior, neque inteftinis inutilior operibus. Amat montium cacumina, & accliuia eorundem loca, iugaque, & excelfos colles, iucunda profpectus amœnitate exornat. fructum fert toto anno vulgaris Cuprefsi, fed paruum, & Ponticis nucibus, quas auellanas quoque vocant, parem. ius decocti bibitum rigores febrium fedat; ac febres ipfas puluis ex aqua epotus. cæteri verò vfus & facultates, funt quæ cæterarum congenerum arborum.

Thuyæ fiuè arboris vitæ defcriptionem habes tum apud Clufium tum apud alios authores.

De XVMATL, feu Sambuco. Cap. LXXXI.

SAMBVCVS noftras, eft *Xumatl* vocata Mexicanis, quæ à Michuacanenfibus *Cumitempta* appellatur, arborisq. mediocrem affequitur magnitudinem. cuius folia applicata, aiunt capitis dolorem, à cauffa calida ortum, tollere. fronti verò & naribus, fanguinis fluxum retinere. deuoratam mederi accefsionibus, quæ tertio quoque die, quartoq. repetere folent, vacuato fomite morbi per fuperna, atque inferna. tufam verò, atque admotam affecto loco, dolores ortos à lue Gallica curare, & enixarum mederi torminibus. aiuntq. aquam colatam in quam eius radices iniectæ fint, purgare corpus, atque ita diarrhœas fiftere, & extinguere febres, & alios ventris, ftomachiq. foluere morbos, fuccumq. infufum extergere inteftina.

De PAPAYA. Cap. LXXXII.

ARBOR eft *Papaya* mediocris magitudinis, folijs magnis ficulneis, multis cufpidibus infignibus, fructu oblongo magnoq., guftus quibufdam grati, fed parum commendati nutrimenti, hic lacte manat antequam maturefcat, impetigini, ac lychenibus vtili, fuccoq. qui iam maturi dolorem ventris fedet. Nafcitur ea arbor apud Haitinam Infulam, vbi eft longè frequentior. etfi eam offenderim quoque apud *Tauhtepecenfes*, vbi eam curauimus defcribendam, atque depingendam.

De ACAPATLI.
Cap. LXXXIII.

ARBVSCVLA est *Acapatlis*, hominis altitudine, radice firmata, surculosa, vnde stipes insurgit cauus, læuis, & quadratus, folijs Raphani ornatus, sed crenatis per ambitum, serræ, aut vocatæ Dentariæ in modum. Florem album, ac fructum nullum affert. Sapor est amarus, iucundus odor, ac vis calefaciens. folia tusa & applicata, lienem absumunt, & eius dolorem sedant. Nascitur apud *Panucenses*, vbi etiam vocatur à quibusdam *Quauhecapatli*.

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI

Liber Quartus.

FRVTICES ATQVE SVFFRVTICES EXPONIT.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRAEFATIO.

POST arbores, de quibus superius iam abunde actum est, Natura ipsa, quæ per gradus quasi quosdam, in admirabili sua rerum creatarum omnium scala ascendit & descendit, docet frutices debere reponi. sub quibus cremia, siue suffrutices, & sub his demum herbæ collocantur. Quid enim magis arbori vicinum quam ipse frutex? qui inter lignosas stirpes, altitudine & crassitudine planè mediocris, vt arbori humiliter & libenter se submittit, sic de inferioribus sibi speciebus, omnium calculo facile triumphat, & quemadmodum caudicum multiplicitate ab arborum ille simplicitate discrepat, sic horum stolonumq. luxuria per abscissionem arte factam coërcita, in arborem facile transcendit, cum ipsi præsertim perennitas vitæ suffragetur. Quare minimè mirum est si Author noster post arbores, statim in hac tertia parte ad frutices adeo ipsis vicinos, & suffrutices simul descendere voluerit. Illud magis mirum videri alicui posset, quod licet ab ipso, fruticum series satis exactè suis circumscribatur limitibus, cremiorum tamen siue suffruticum tractatio, satis multas herbas ex infimo genere, non sine specierum diuulsione notabili, includere simul videatur: nisi hoc ipsum Authorem excusaret, cremium ita ambigere inter fruticem & herbam, vt aliquando ad hanc magis, aliquando ad illum potius accedere comperiatur.

De TLEPATLI. Cap. I.

FRVTEX eſt *Tlepatlis* non quod igneus ſit, ſed à facultate, qua igneis affectibus ſuccurrendi pollet, nomen ſumens. radici magnæ inſiſtit, ac fuluo indutæ cortice, è qua proferuntur caules fœniculacei, quadantenus ſarmentoſi, lineis ſecundum longitudinem interſtincti, ac pleni medulla. amygdalina folia, paulò tamen maiora. flores parui, candentes, oblongique, calyculorum ſcabrorum forma, in capitula congeſti. acria ſunt folia, calidaq. & ſicca ordine fere quarto. Radix videtur principio amaritudinem quandam præſeferre, quæ demum in dulcedinem finiat acrem. Subtilibus conſtat partibus, ac dicto citius vim ſuam guſtata oſtendit. Prouenit in calidis *Ocpayocani*, iuxta aquarum alueos. Ius decocti eius matutino epotatum, dolores quoſuis tollit, etiam è lue Gallica profectos, ſi tamen mediocris victus ratio inſtituatur. dolorem ventris ex frigore ortum ſedat, flatus diſſipat, vrinam elicit, cholicos iuuat, & pectoris ægritudinibus mirum in modum confert. folia applicata medentur gangrenis. ſuccus eius, & *Temecatl* iuuant conceptionem.

De CHILLAPATLI. Cap. II.

CHILLAPATLIS frutex eſt radici inſiſtens fibratæ, folijs roſeis, floribus coccineis, biniſque iuxta ſingulos foliorum exortus, vniuerſo caulis procurſu. Prouenit in calidis *Hoaxtepecenſibus*, & *Yacapichtlenſibus*, vbi eius explorauimus vires. Calida, & ſicca ordine tertio temperie conſtat. dolorem ventris, ſi deuoretur, ſedat. & cum *Chillatolli* folia pugilli menſura, pectori mirum in modum prodeſſe feruntur. quin ſi exhibeantur his qui febrem quartanam patiuntur, breui ab ea liberantur.

De

De COPALXIHVITL, seu herba COPALLI referente Cap. III.

COPALXIHVITL frutex est, quatuor dodrantes longus, multos proferens ramos; caules lignosos, paulisper fuluos; folia Ocymi, sed obrotunda, infernè squallentia, supernè verò viridia, rara, & aliquantisper serrata, & baccas rubescentes. odorem suauem spirat, ac Thymi saporem præfert. Nascitur *Teotehuacani*, iuxta tesqua, asperaque, & saxosa loca. Calidus est, & siccus ordine tertio. febrium arcet typos, ac succus expressus confert oculis.

De HOITZIT XILXOCHITL Origanina. Cap. IV.

HOITZIT XILXOCHITL *Origanina*, frutex est ab vna radice multos proferens caules, & ramos lignosos, & in his Origani folia, vnde est illi impositũ cognomen, flores coccineos incuruos, teli quod Alabardam vocant persimiles. Odor est Saluiæ, saporq. amarus. temperies ordine tertio calens, atq; sicca, partiumq. tenuium. Sunt qui dicant, punctis auxiliari, corde fortassis roborato, & humore per meatus corporis expulso, aut proprietate quadam occulta & incerta. peculiare est eis flatus discutere, iuuare coctionem, perfrigeratis membris mederi, dolores à frigida caussa ortos sedare, ac intestinis retentas emundare feces.

IO. TERENTII LYNCAEI NOTAE.

Pleræque herbæ Pulegio, Saluiæ, Origano, Menthæ, Thymo, Ocymo similibusq. congeneres sunt aromaticæ, boni odoris, saporis acris, vel amari. vnde etiam ex illis oleum destillatione extrahitur, fragrantissimum, & acerrimum, quod aptum est per sudorem quicquid in corpore noxium est pellere, concoctionem iuuare, atq; adeo cor ab omni veneno defendere.

De

De TLACOXILOXOCHITL flore Barbato. Cap. V.

TLACOXILOXOCHITL, quem alij etiam *Xiloxochitl*, alij verò *Tentzonxochitl*, ſeu florem barbatum vocant, alij *Tlamacazcatacotl*, alij *Tepexiloxochitl*, & *Tlalxiloxochitl* appellant, ſuffrutex eſt folijs *Mizquitl*, floribus comantibus, capillis longis, & coccineis ſimilibus, prodeuntibus ab acinis orbicularibus & rubreſcentibus, radice fibrata, extra fulua, & intra, cum ſecatur, rubra, rubris ſtipitibus, & fuluis ſiliquis. Naſcitur in planis, montoſiſq. locis, & interdum iuxta aquarum fluenta. Cortex radicis, ſiccus, & adſtringens eſt, & nonnihil glutinoſus, calidaq. ordine tertio conſtat natura, & ſapore acri. Tuſi flores, & immixti aquæ, & inſtillati, oculorum morbis mirè opitulantur. nam inflammationes cohibent, adnaſcentem carnem abſumunt, & di-

& diſcutiunt argemata. radicis quoque decocti epotum ius, aut infuſum, ſiſtit fluentem aluum, & prodeſt dyſentericis, ſopitam excitat appetentiam, ſatietatiq. medetur. Sunt etiam qui dicant, pectus lenire, aluum ſoluere, bilem vacuare per ſuperiora, & tuſſientibus quoque eſſe remedio.

Fila huius floris per totam longitudinem depicta, ſunt colore coccineo, in ſummo autem ſunt flaui coloris, ſiliquæ luteæ ſunt, eius nempe coloris qui in Hedera lutea conſpicitur.

De TLACOXOCHITL, quam alij TZONTLATLAVHQVI, ſeu Capillos rubeos vocant. Cap. VI.

NOMEN ſecundum inuenit ſuffrutex hic à tenuitate, colore, & forma comantium in ſummis virgis florum. ſtipites plures à fibrata radice profert, folijs Lini longiuſculis, & anguſtis, ternis quaternisue, per modica interualla ornatos. Radix amara, & odora guſtu eſt, calida ſiccaque ordine tertio. Ius decocti eius medetur dyſenterijs, & confert doloribus articulorum.

Flos rubedini coniunctam habet albedinem.

De XONEQVILPATLI. Cap. VII.

XONEQVILPATLIS frutex eſt radicibus inſiſtens ſurculoſis, è quibus edit caules fuluos, & in eis folia Salicis, ſed tamen minora, & anguſtiora, flores palleſcentes, paruos, calyculorum figura. calida natura tertio gradu conſtat, ſicca, & adſtringenti, atque vrenti guttur, quamquam initio dulcis appareat, Glycyrrhizæ ſapore, & nullum pene ſenſum caloris præbens epota. Folia tuſa, ac ſoluta ex aqua, ſemiunciæ menſura, articulorum dolores, & quoſuis alios à cauſſa frigida ortos mitigant, & eos qui oriuntur ex tenſione. ſudores eliciunt, neruos imbecilles corroborant, & omnibus penè morbis contendunt mederi, qui à frigida cauſſa ſint orti. & fortaſſis idem eſt cum *Micuilpatli*.

De

De TLATLACOTIC TEPOZTLANENSI Scabiosa fruticosa Mexicana. Cap. VIII.

FRVTEX est *Tlatlacotic*, qui radicibus firmatur surculorum instar, extra nigris, & intra candidis, multos proferens stipites, teretes, & aliquantisper purpureos, asperos, & prælongos; folia Limonis, maiora tamen, raris per ambitum ornata scissuris, ac interuenijs secundum longitudinem discurrentibus insignia; flores luteos, & orbiculares. Nascitur montibus *Tepoztlanicis Yauhtepecensibus*, & *Yacapicthlensibus*. Radix est acris, odora, subtilium partium, calidaq. & sicca ordine tertio natura, & ventrem dolentibus, tumentibusque impensè vtilis. flatum siquidem discutit, aluum expurgat, atque ita dysentericis dicitur mederi.

Capitula Scabiosæ sunt similia eoq. in genere reponi debere indicant cæteris non reclamantibus, vnde nomen nostratibus deduximus.

De YZTACPATLI TEPEXICENSI Hoximo. Cap. IX.

YZTACPATLIS *Tepexicensis*, quem alij *Tlanoquilonipatli*, *Michuacanenses Hoximo* vocant, frutex est folijs paruulis, pennis auium similibus, aut illis si mauis *Tlalmizquitli*, & luteis floribus. Nascitur in temperatis *Tepexicensibus* locis. acris est, calidaque & sicca ordine tertio constat temperie. cortex radicis tritus, ac drachmæ vnius mensura deuoratus, omnes humores, sed præcipuè pituitosos purgare dicitur; atque ita dissipare bubones, vnde postremum nomen.

De ACVILOTL, seu Volubili Aquatica. *Cap.* X.

ACVILOTL, seu planta volubilis, prope aquas proueniens, haud præter rationem à Mexicanis *Acuilotl* vocatur, quando humidis aquosisque locis nasci consueuit, repatque per terram, aut propinquis arboribus conuoluatur. Sunt verò illius duæ species colore tantum floris, ac nomine distantes, & foliorum amplitudine. prior enim flores fert candidos, & folia paulò minora, vocaturque *Acuilotl*. Acuilotl. alterius verò flores pallescunt, & folia maiora sunt, diciturque *Cozticacuilotl* à luteo colore florum. Coztica-cuilotl. Stipites vterque profert rotundos, purpureos, lignosos, fragiles, & tenues, lenta fartos medulla. flores *Izquixochitl* candidos, vt diximus, & pallescentes, nec absimiles odore, & forma, floribus Rosæ illius quæ à recentioribus sub Moschatæ nomine circumfertur, cui hic frutex totus non omnino dissimilis est. Folia sunt Rubi, sed minimè serrata, nerueis discursibus recte secundum longitudinem discurrentibus, & odorem Cucumeris ferè præseferentia. flores in odoramenta, & corollas veneunt, floridosque manipulos Indis passim consuetos, ac familiares. è quibus ignis beneficio, stillatitia extrahitur, quæ valde odora sit, & iucunda. Temperato aut paulò frigidiore Cœlo exultare solet. Folia sunt amara, & tertio fere ordine sicca, & calida. quamobrem deuorata pugilli mensura ex vino, flatum discutiunt, tusaque & admota, contracta membra laxant, ac tumores præter naturam resoluunt.

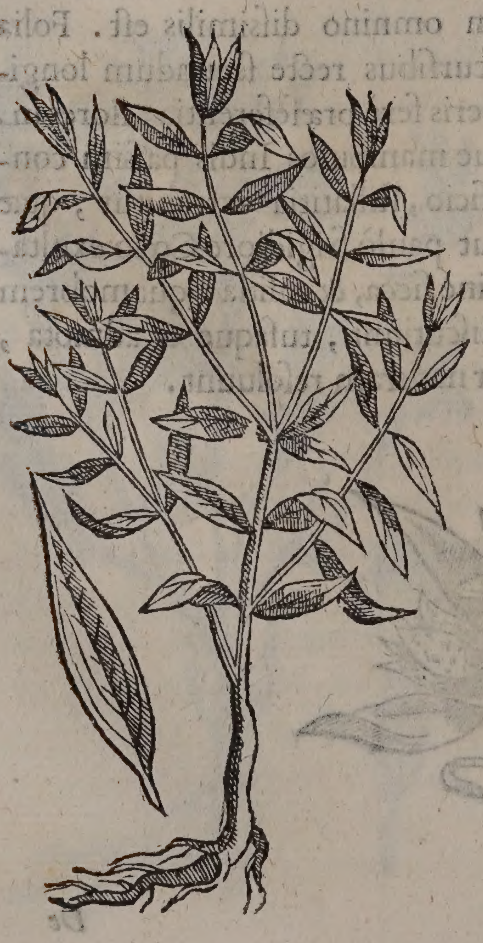
De

De *HVITZ TOMATZIN*. *seu TOMAL spinosa*. *Cap. XI.*

HVITZ TOMATZIN, quem alij *Huitz Tomal*, alij verò *Neixpopoallo-ni*, seu oculos extergentem vocant, frutex est crassæ & surculosæ radici innixus, vnde profert stipites spiniferos, quatuor dodrantum, & in eis folia quadantenus vocatæ Spinachiæ similia, inferna parte hirsuta, & subalbescentia; purpureum florem non sine luteis quibusdam capillamentis, ex quibus fiunt fructus cerasis candidis similes. Nascitur in frigidis, ac humidis regionibus *Temucacensibus*, & *Amaquemecensibus*, in planis, & campestribus. Radix est amara, acrisque, & tertio fere calefaciens ordine. eiusdem cortex semiunciæ mensura tusus, atque ex aqua deuoratus, omnes humores vacuat per inferna. atque ita febribus, & difficultati respirationis, & hydropi mire confert.

De *XIVHQVILITL PITZAHAC*, seu Anir tenuifolia. *Cap. XII.*

XIVHQVILITL PITZAHAC, seu *Anir* tenuifolia, radicem vnicam fundit, è qua multi prodeunt stipites, sex cubitos longi, ac minimum digitum crassi, coloris cinerei, teretes, atque leues; folia similia Ciceris folijs. flores parui ex albo rubrescentes. siliquæ aceruatim appensæ cauli ascaridibus crassiusculis, vermiculisq. similes, plenæ semine nigro. Frutex hic amarus nonnihil est, & legumina quadantenus resipiens, acris; calidaque, & sicca secundo ordine natura. Puluis eius antiqua vlcera sanat, abluta tamen prius vrina. quo fit, vt *Palancapatlis* multis vocetur. dolorem & calorem ingentem capitum puerorum folia contusa, admotaq. dicuntur extinguere. resolu-

solutauè ex aqua, atque illita, cerebrum. Fit ex eisdem pigmentum nuncupatum ab Indis *Tlacchoili mehuitliue*, quo capillos atro colore tingunt. Nascitur sponte sua in calidis regionibus, campestribus, montosisq. locis. etsi aliqui in herbarũ genus referant, frutex tamen videtur duos annos viuens, viuaxq. persistens. Parandi pigmenti, quod Latini Cæruleũ vocant, Mexicani verò *Mohuitli*, & *Tleuohuilli*, hic est modus. Folia incisa, in ahenum cortinamuè feruentis aquæ, sed iam ab igne sepositæ, tepentisque, aut melius, (vt rei affirmant periti) frigescentis, neque ignem expertæ, conijciuntur. concutiunturq. vehementer rutris, ac paulatim aqua infecta transfunditur in testam, aut dolium. & tandem per foramina paulò sublimiora effuso humore, quidquid è folijs decessit, permittitur residere. Fex illa pigmentum est. siccatur id sole, & sacco cannabino percolatur. mox efformantur paruæ rotæ, quæ catinis superpositis carbonibus, solidantur, vt recondi tandem queant in annuos vsus. Seri quoque apud Hispanos integrum esset, calidioribus nempè regionibus, qualis est Betica, aut alia ex his quas alluit mare, seu campestribus, seu montosis locis, in areas latè puluinatas sparso semine illius, Lactucæ more. mense quidem Ianuario, si clemens sit, aut calidum cælum, solumq. vdum, & irriguum. sin minus, Septembri, Octobriuè & tempestiuè in liberiores campos, sicut ipse quoque paruæ Lactucæ solent digesto, atque transposito. sarritis tamen nouellis plantis, vindicatisq. à noxiarum herbarum tyrannide, quoties illæ nimium lasciuiere, & tandem euulsis, & accommodatis vsui.

Ceruleum quomodo fiat.

De XIVHQVILITL PITZAHAC altera. Cap. XIII.

EST & alia eodem nomine planta, *Xiuhquilitl pitzahac* dicta, quæ cæruleo quoque tingit colore, fœminarumq. denigrat capillos. magnitudine tamen & forma, à prædicta diuersa. Frutex siquidem est mediocris magnitudinis, multis insistens radicibus, surculosis, fibratisque, vndè multi prodeunt stipites cinerei. Folia Piperis longi aliquantò maiora, nerueisq. discursibus, secundum eorum longitudinem discurrentibus. & flores capillacei, candentes. Frigida, & humida constat natura. parandi pigmenti modus est vtrisque idem. & deterior huius tinctura, atque ideo de satu nihil.

De Sacchari Arundinibũs, interpolandi ratione, atque satu, ac de modo extrahendi Saccharum. Cap. XIV.

ETSI non tantum Canariensibus, sed Haitinis quoque, & nouæ Hispaniæ colonis, quarum regionum res medicas omnes scribere animus est, Sacchari Arundines aduenescunt, & eorum regionibus frequentes; tamen quoniam apud Canarios sum eas primum conspicatus, libuit inter eorum plantas numerare, atque describere. Prouenit ergo in planis, montosisque, sed fertilibus, irriguis, calidis, ac præcipua diligentia cultis magnæ Canariæ locis, iuuante natura soli, colonum solicitudine & cura, Arundinum, ex quibus saccharum solet exprimi, ingens copia. vnde vberrimus eximij illius liquoris prouentus contingit. Rigandæ sunt hæ bis, teruè singulis quibusque septimanis, neque

ſegniter expurgandæ, atque ſarriendæ. atque ita poſt duos integros annos, in debitam aſſurgunt magnitudinem, quæ rarò denos dodrantes ſuperat. ſolida intus (à qua ſaccharum extorquetur) refertæ medulla, nec longioribus ternis vncijs diſtinctæ internodijs. folijs verò prolixioribus, & virentioribus, cæteris calamis. Seruntur è fruſtis earundem, germinibusvè tranſuerſim iacentibus. & quæ primò aſſurgunt, plantæ vocantur. quibus ad vſus amputatis, naſcuntur aliæ, ſeſquianni ſpacio iuſtam magnitudinem adeptæ. quas vocant *Çoçan.* deinde anni vnius interuallo, quas *Reçocan.* & hæ ſeruari ſolent ad ſatum. niſi adeo fertiles eſſe contingat ob terræ commoditatem, & ſolertem cultum vt ſaccharo exprimendo idoneæ ſint, atque aliæ quarto demum prodeant, quæ ſatui videantur ſufficere. Contunduntur hæ troclea, binos, ſtriatos, vaſtosque rotante axes, alterum alteri impoſitum. & poſtquam minutim ſunt conciſæ prælo comprimuntur, haud diſſimili ijs, quibus noſtri orbis incolæ muſta extorquent ab vuis. Fluens ſuccus per appoſitum canalem procedit in vocatum *Tangue*. quo referto transfertur in ahenum à recipiendo cognominatum. Succo huic mellivè, ius vocato, miſcent duo aut tria coclearia magna, quæ *Pombas* vocant, lixiuij fortis, quod in eum vſum paratum habent. feruet paulatim cortina donec rurſus *Tangue* ferè referciatur pro capacitate aheni. Tunc deſpumant, auferuntq. craſſas, & immundas ſordes, quas *Cachazan* vocant, deinde in reliqua ahena transfundunt. vbi bullire permittitur, donec exquiſitè emundetur, addito paulatim lixiuio, quo excitetur ſpuma. Eundem ſuccum iam in mellis naturam coactum, transfundunt in *Tangue* per colatorium, donec impleatur. inde transferunt in dictas *Tachas* paruavè ahena, quæ tria ſunt. vbi in maiorem ſpiſſitudinem coit, haud aliter quam in tribus prioribus cortinis, in quas paulatim transfertur liquor. augetur ſenſim ſuppoſitus ignis, atque lixiuium. eorum verò quæ *Tachas* vocant, quatiunt ſolum tertium. & ne ferueat, atque effundatur liquor, butyrum vaccinum, aut oleum inſpergunt. Inde poſtquam in debitam ſpiſſitudinem mutatus eſt, transferunt in vocatas *Formas*. mox implent ſubſellium arundinum excrementis, collocantq. formas aqua abundè madentes. & obſtructis foraminibus, effundunt in ſingulas formas ſextarium liquidi mellis, quod *Lentum* vocant. poſtrema *Tacha*, ſiue ahenum in nouem digeritur formas. & has quatiunt artifices ſpatula lata ligneaque, ac replent paulatim, exhauſtum inſtaurantes liquorem. Sequenti die transferunt formas in loca dicata expurgationi. & amouentes ſubſcudes, eiſdem foraminibus ſaccharum perforant, permittuntq. expurgari decem duodecimvè dies, pro temporis more. deinde malleo quatiunt formam, atque ita ſi quid excrementi eſt, extrahunt, experiunturq. an ſatis ſit expurgatum. Quæ exactè mundatæ ſunt, reconduntur in formas, addito luto. quod non aliter inuentum eſt, quam gallinis quibuſdam, pedibus eodem infectis, formas conculcantibus, ea parte ſacchari, quæ conculcata eſt, mirum candorem contrahente. Quæ verò non, permiſſæ quantum ſatis ſit expurgari, tandem illiniuntur luto. & eo tempeſtiuè detracto, aliud ſecundo adijcitur. nec additur tertium, ne ſaccharum vniuerſum liqueſcat, & effundatur. etſi interdum ter lutum adhibere neceſſarium ſit. Saccharum ita paratum, vocant *Lealdado*, & alio nomine *Maſculum*.

Sacchari conficien. di modus.

Nec

Nec maiorem admittit interpolationem; etsi quod minus candidum est *Mazcauado* nuncupetur. quod tamen, si libeat exquisitius interpolant. Est & aliud genus, quod *Spumas* vocant, quoniam ex spumis ahenorum omnium soleat parari. Hæ quando extrahuntur, tendunt eas in ahenũ *Tanquerre*, aut dolium, ac deinde emundant in aheno, interpolantque, veluti saccharum. Sunt & vocatæ *Re spumæ*, postremumvè saccharum. quod fit ex spumis haud aliter, quam reliquum dictæ *Panellæ*. *Panellæ* verò fiunt melle, quod fluit à saccharo per inferna. nempe inferiore, atque deteriore respumis. eodemq. interpolatur modo. Quæ omnia sacchari genera, soli exposita, demum in vsum reconduntur. Itaq; quoddam est genus mellis, vnde fiunt panellę. Aliud, quod *Decaras* vocant, fluit à saccharo, cum iam luti beneficio expurgatum est. Tertium verò, quod fluit à panellis. at mellatum dicitur saccharum ipsum, priusquam concrescat. Sed ramentum mel est, quod adhæret canalibus quibus expurgatur saccharum, ex quibus parant mel, panellasvè, aut, quod vocant *Refinado*. Vasa autem, atque instrumenta, quibus saccharum interpolatur, sunt *Pombæ*, seu coclearia ænea decem duodecimvè, plus minus, capientia sextaria, manubrijs ligneis annexa, quibus melliginem ab ahenis in ahena transfundunt. *Despumatrices* sunt laminæ Mediolanenses, cribri modo perforatæ, nec sine ligneis manubrijs vlnam longis, veluti illa Pombarum, quibus melliginem extergunt, & emundant a spuma. *Remillones* sunt quædam coclearia ænea, tres quatuorvè capientia sextarios, infundendo lixiuio deseruientia, vt ita deinde spatula saccharum commisceatur. *Spatula* verò lignum est quatuor digitos latum, & ternas spithamas longum, quo agitant saccharum contentum formis positis in tendali. *Formæ* sunt vasa fictilia, infernè perforata, vbi expurgatur saccharum, accipitq. formam. vnde nomen. *Tendalis* est subsellium plenum ramentis Arundinum, vbi collocantur formæ. *Viradera* dicitur lignum rotundum, cui ferreus mucro additus sit. eo enim excauantur in ramentis sedes, quibus locentur formæ. *Paraluero* dolium magnum collocatum prope *Tacchas*, in quod melligo, quam *Mellado* vocant, conijcitur, & inde in *Tacchas* rursus extracta transfertur. *Tacchas* sunt ahena modica, & in trianguli formam locata. quarum vltima alam habet vbi saccharum agitatur. *Nornallas* nuncupant fornaces, quibus imponuntur ahena. *Repartitora* cochlear est ligneo insistens pedi, sesquidodrantem longo, quo transferunt saccharum in formas, cætera Pombis simile. Lutum verò quo expurgatur saccharum, vocatur *Mazapez*. quod genus cretæ esse aiunt, squallido colore, sed nonnihil in plumbeum tendente, humilibus locis, & penè palustribus reperiri solitum. quod expositum soli, in annuos vsus seruant, ne imbres per anni decursum decidentes, impedimento esse possint. Cum verò eo vtendum est, proijcitur in cortinas, lapidibus & calçe constructas, addita aqua donec ex ea resoluatur. agitantque, atque commiscent pala quadam magna, vtrisque manibus mota. & statim colant, ac per cribum æneum transmittunt in aliam cortinam. lutum quod primo additur saccharo, liquidius est. secundum verò nonnihil spissius. quorum vtrumque ex humoris maiori, minoriq. copia constat. Audio nasci sponte sua apud Argentarium, quod vocant, flumen, Arundines sacchari, arborum magnitudine, quibus (quod dixerat Pli-

I. Saccharum Lealdado, vel Masculum dictum.
II. Spumę.
III. Respumæ.
IIII. Panellæ.
Refinado.
Instrumenta saccharificum.

nius in veteri quoque Orbe euenire) vi solis expressi sacchari orbiculi, suprema parte adhærescant. Et hæc de saccharo, quoniam video latuisse superiores, mihi obiter dicta sunto.

De *AXIXPATLI TEXAXAHVACENSI.* Volubili quinquelatera. *Cap. XV.*

VOLVBILIS frutex est *Axixpatlis Texaxahuacensis*, radici innixus surculosæ. è qua profert caules sarmentosos quinque laterum, & folia vitiginea. amaro constans sapore, & calida natura. vrinam euocat succus epotatus, & ictericis mirum in modum confert. Nascitur iuxta aquas calidarum regionum.

De *ECAPATLI*, seu parua Sambuco. *Cap. XVI.*

ECAPATLIS, quam alij *Tlaloaxin*, alij *Totoncaxi hoitl*, seu calidam medicinam, alij verò *Xomo tontli*, seu paruam Sambucum, alij verò *Xiopatli* vocãt, frutex est hispidus, folijs Amygdali, stipitibus lentis, purpureis, tenuibus, & teretibus. floribus luteis, mediocribus, in extremis ramorum flagellis ex quibus siliquæ oriuntur tenues, teretes, longæ, & maiori ex parte purpureis granulis Lenti similibus, minoribus tamen, refertæ. odore est graui, sapore amaro. Prouenit in locis campestribus regionum calidarum aut temperatarum: quamquam intra domos quoque, & viridaria, remedij caussa soleat coli. Calida & sicca natura con-

constat, & nonnihil adstringenti. Tumoribus medetur, vlceribusque. & aurium dolorem sedat. lac euomentibus infantibus auxiliantur eius folia, si contusa apponantur ventriculo. admota verò illitaque, capitis dolorem leuant. & vniuerso corpori applicata horrores febrium, aut pugilli mensura deuorata. Sunt qui dicant sic quoque satietati mederi, & lepræ, testa prius corrasæ, quam Indi *Xiotl* vocant, lychenibusq. impositam auxiliari.

De *HVITXIQVA*. Cap. *XVII*.

QVAM Michuacanenses *Huitxiqua* vocant, *Mexicenses* *Xoxocapatli* nuncupare solent. Est autem frutex folia fundens oblonga, serrata, & amplitudine mali Medicæ; insertis tamen quibusdam minoribus. semina vero, ac flores iuxta foliorum exortus in aceruos congesta. Nascitur calidis, atque humidis locis, quales sunt *Mexicani*. folia calida, & sicca, & paulisper adstringenti videntur constare natura, & Stœchadem quadantenus olere. Puluis eorum, medetur nomis, & depascentibus vlceribus. tumidam faciem curat. & impositus capiti, obsistit defluxionibus oculis affundentibus tenebras. naribus verò infusus fluxum sanguinis cohibet. & medetur dysentericis. tumoresq. præter naturam, aut discutit, aut maturat, aut aperit. Succus infusus confert oculis. suffitus iuris decocti eius, & *Iztauhiatl* aduersus articulares dolores, & quasuis alias frigidas noxas præsentaneam fert opem.

De *NACAZCVL*, seu *TOLOATZIN* ab alijs dicto; Datura altera Mexicana. Cap. *XVIII*.

NACAZCVL, qui ab alijs vocatur *Toloatzin*, est species *Tlapatl huexot Zincensis* Prouinciæ alumnus. estque frutex caules Ficulneos proferens, radices candidas & surculosas, folia vitiginea, odoraque, mollia, pinguia, & hirsuta. Fructus aculeatus est, ac demum spinas exuit, obrotundus, & in quatuor portiones, Melopeponis instar, diuisus. Semen est fuluum, Raphanino simile. Nascitur vbique in ruderibus, & maceribus *Pahuathanensibus*, & habetur ab indigenis ad nonnulla incommoda reparanda magno in pretio. Semen siccum, tritumque, & resinæ immixtum, perfracta ossa mirè solidat, & conglutinat, ac reducit luxata. Adiungunt Indi supernè auium pennas, & tabellis coërcent, ducuntq. ægrotantes in balneum aeneum, quod *Te-*

mazcalli patria lingua vocare solent. toties repetentes huiusmodi medicamentum, quoties videtur expedire. quaterna folia tusa deuorantur ex aqua contra totius corporis dolores, è Gallica etiam lue profectos, aut cum *Chilli* luteo illiniuntur. Cauendum autem ne excedat pondus, quoniam alienationem efficeret, & variæ, vanæq. imaginationes viderentur obseruari.

Nacazcul est species Tlapatl siue Daturæ, quæ ipsi Hyoscyamo est congener. vasculum Daturæ videtur quidem diuisum esse in quatuor partes, sed quando semen maturuit, duabus tantum partibus membrana hæret ipsi pomo, vtrimque vero multa hærent semina in crassa & fungosa substantia, sicut etiam in Hyoscyamo, & Tabaco videre licet. narcoticam vim Medici plerique adscribunt frigori, non animaduertentes omnia narcotica esse odora & calida, vt etiam purgent. sic Papauer etiam purgat, si semina eius non omnino matura deuorentur, vt mihi retulit sibi experientia compertum vir Clarissimus Theophilus Molitor Lynceus, professor Ingolstadiensis designatus Medicus, rerum naturalium diligentissimus rimator, sicut omnia Rapacea facere solent, & nihilominus est narcoticum. nec opus est ad frigidas partes quæ insunt confugere. nam oleum vini vtpote distillatum, nihil frigoris continet, & difficile fuerit in Nicotiana partes frigidas inuenire. Taceo vini vim Narcoticam quæ omnibus est notissima. Itaque aliunde vis pendet narcotica. ex fumis nempe, qui magna copia è pinguibus istis, & facile fumigantibus, in cerebrum euehuntur, spiritusq. animales ne sufficienti quantitate partibus subiectis influant, impediunt. In lethargo certe caput apertum, & membranæ cerebri, eiusq. substantia, inflammata reperiuntur. Id obseruauit non semel tantum, Excellentissimus D. Ioannes Faber Lynceus, simpliciarius summi Pontificis, collega & amicus meus singularis, in cuius ædibus & contubernio hi mei commentarij nati sunt. quod euidenter conuincit, somnum illum non à frigore, sed à calore ortum ducere. Vanus autem est ille metus qui à multis sæculis Europæos corripuit in vsu debito narcoticorum, cum vniuersus Oriens & Meridies impune & quotidie vtatur Opio, Datura, Bangue, & similibus, & noui Orbis incolæ, quos hodie Nautæ septentrionales imitantur, fumum Hyoscyami, siue Tabaci, creberrime hauriant. Noxa vero ex nimia dosi, nunquam est tanto cum periculo, ac si quis in purgando debitam excesserit mensuram. Dolendum est infinitos mortales, dolorum cruciatibus perire vnius huius medicamenti ignorantia, qui orco eripi possent, si medici, consensu totius Orbis persuasi, eo sæpius vterentur.

De

De TOTON CAPATLI Syringa lutea. *Cap. XIX.*

TOTON CAPATLIS frutex eſt ſtipites ramosq. cauos proferens, purpureos, refertos luteis floribus, ac viſu ſpectandis. qui initio, cordis oſtendunt figuram, mox verò hiant in ſtellulas, quinque concinnatas folijs. ex his vaſcula erumpunt, in quibus ſemen nigrum clauditur, exileque. Radices ſurculoſæ ſunt, & folia Pyri. quæ primo guſtu apparent acida, poſtea verò planè amara ſentiuntur. quamobrem, calida ſiccaq. & adſtringenti conſtare natura, eſt iudicandum. Illita corpori, frigoribus rigoribusvè acceſſionum, narrantur mederi, enixas roborare, compeſcere dyarrhœas, ſatietatem pellere & dyſenterias curare infuſa, ventriq. admota, aut ſemivnciæ pondere deuorata. præcipuè ſi cum radice *Tacocoçauhqui* permixta ſint.

Flos ipſi Blatariæ videtur ſimilis, flauus quidem extra, ſed verſus centrum erubeſcit.

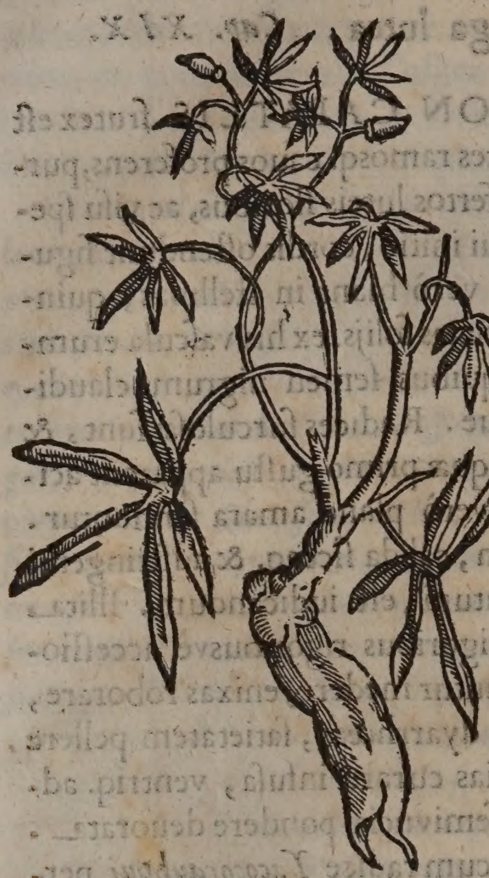
De TOCIZQVIVH, ſeu Maizio torrido, & calido. Cap. XX.

FRVTEX eſt *Tocizquiuh*, folia ferens Chamædrios, ſerrata, pinguia, & infernè ſquallentia, hirſuta, aſpera, graui odore. radicem craſſiuſculam, fibratamque, & ſenſim gracileſcentem. flores verò longos. Prouenit in vallibus, ac ripis fluminum *Metztetlani*. tertio ferè ordine calida, atque exiccanti temperie conſtat. ori ventriculi ſi apponitur, vterinos affectus curare dicitur, ac fœminas illorum gratia tabeſcentes, ſanitati priſtinæ reſtituere. & ius foliorum infuſum, mederi dyſenterijs.

Folia ad Vrticæ ſimilitudinem vergunt, ſubtus etiam viridia. flos longiſſimis pedicu- lis inequitat, corymbiferis quaſi ſimilis, totus luteus.

De

De YTZTICPATLI frutice. Febrifuga. *Cap. XXI.*

YTZTICPATLIS, quem alij *Teçonquilitl* vocant, frutex eſt radicem fundens craſſam, & longam, intus candentem, teneramque, plenam ſucco, & ex ea ſtipites purpureos. folia in plures cuſpides diuiſa, & has ipſas interdum ſinuoſas quoque. florem candentem, ac paruum. & fructum rotundum, Ponticis nucibus penè parem. Naſcitur in collibus *Hoitzocenſibus*. Radix dempto cortice, qui impenſè refrigerat, in læuorem redacta, aduerſus febres ſolet deuorari. Ius decocti eius, loco aquæ fontanæ aut fluuialis, bibitum, eundem vſum præſtat. præter quod calidas quaſuis intemperies emendat, ac corrigit. Nec eſt planta vlla apud has gentes, quæ in extinguendo calore, maiori in pretio habeatur, aut poſſit huic aliquo modo comparari.

Ad Geranium forte pertinet hæc planta, ſed repugnat radix tenera, ſucco plena quæ obſcurè rubet. folium fere Cannabis. caules etiam rubent. fructus nodo concluſus non conſpicitur.

Exponere hic libuit hanc quoque Maluaceæ vt videtur earum regionum imaginem, cui quamuis in autographo nomen inſcriptum non ſit, a nonnullis tamen affinis prædictæ Ytzticpatli cenſentur. folia quidem ſunt Geranij. flos ex ala pediculo longo inſidet. calix magnus ferè caſtaneus. flos luteus, pallidus, radix craſſa.

De ATLAT ZOPILLIN, ſeu aquoſa herba appenſa. *Cap. XXII.*

ATLAT ZOPILLIN, aquoſamvè herbam appenſam, eum fruticem vocant, qui ob loca iuxta quæ naſcitur, & pediculos foliorum, quos ſimiles capreolis hinc & inde effundit, ſic nominatur. alij *Atlot zopollin xochitl* ideſt florem *Atlot zopillin* vocare malunt. duas reperies huius plantæ ſpecies. alteram à rubeo colore rubram; alteram à paulo albidiore, appelles candidam. Radicem vtraque craſſam, rubeſcentem, ac fibris refertam fundit. caules lentos, refertos molli medulla, Ficulneis proximos, teretes, quatuor cubitus longos, & minimi digiti craſſitudine. Vitis viniferæ folia, in procurſu ſtipitum hirſuta ac rara. florem rubrum, & oblongum. è quo fructus generantur ternis capitulis triangulis conſtans, corallorum inſtar rubeſcentibus, cibo idoneis, ac plenis nigro ſemine. Temperato, aut paulò calidiori cœlo gaudet, quale eſt *Mexicanum*, & *Tetzcoquenſe*, vliginoſoq. & campeſtri ſolo. Auguſtò menſe flores erumpunt, quibus, fructuque, ac folijs decidentibus, in annuos vſus velli ſolent, atque recondi. Radix frigida primo ordine videtur, humidaq. & ſaliuoſa natura. & ideo, aqua, vbi farina radicis, ſtipitisve aliquamdiu infuſa maduerit, loco fontanæ aut fluuialis epota ab his, qui fluxum ventris patiuntur, aut quemuis alium à calida cauſſa ortum morbum, breui curat. vrinæ ardori, & retentioni medetur. nec non & oculorum inflammationibus.

Qui ſtamina, & calicem, & flores in maluaceis diligentius inſpexerit, ſtatim hunc fruticem eorum claſsi, nempe Altheæ adiudicabit. vires etiam reliquis probe correſpondent.

De

De COCOZTAMATL, *seu luteo* TAMATLI *Vrinaria mirabili.* *Cap. XXIII.*

COCOZTAMATL, quem alij *Coccztic*, & *Coccztin*, & *Cocoztli* vocant, frutex volubilis est, crassam, ac pallentem radicem fundens, vnde nomen. stipites, læues, tenues, atque rotundos. folia sinuosa, & in tres diuisa cuspides. flores candidos, modicos, illis *Izquixochitl* persimiles. è quibus oriuntur acini cerasis haud absimiles, sed colore candentes. Radix pallet. & inodora est. sapor verò saliuosus. temperies mediocris, aut paululum in frigus humiditatemq. inclinans. Vrinam mirè euocat. arenas, & pituitosa excrementa pellit. atque quicquid vrinarios meatus obstruit expurgat, & trahit. carnemq. ibidem supercrescentem reprimit, si in liquorem redacta semivnciæ mensura ex aliquo liquore aperiente deuoretur. & agglutinato puluere radicis ex oui albumine, aut oleo amygdalarum dulcium, Iunco *Xomalli* vocato, Gossippino tamen prius filo irretito circumuolutoque, atq; ita penis cauitati admoto. quemadmodum raro quodam exemplo cognitum est apud Mantuam Carpentariam, Philippi Secundi regiam, cum laboraret Episcopus Cordubensis, qui tunc erat Conchensis præsul, & à confessionibus eiusdem Catholicæ Maiestatis, grauissima quadam vrinæ suppressione: eo enim præsidio subdito, veluti per miraculum est liberatus, reseratis vijs, vberrimaq. vrinæ copia penitus effusa, haud sine optima mercede artificis. cum tamen ille, neque vnde sumeretur id genus auxilij nosset, aut quidquam aliud quam se aliosq. permultos, à quodam Indico medico sibi id arcani seruante, ab huiusmodi ægritudinibus fuisse seruatos, atque ereptos. Et quamquam sint qui contendant, non eo puluere, sed cauda *Tlacuitzin* animalis, cuius etiam effigiem exhibemus, euenisse, quæ eisdem morbis affectis mirabile quoque auxilium præstat; re tamen diligenter considerata, atque inquisita, inuentum est è radice huius plantæ, & non ex cauda prædicti animalis, mutuatum esse, quod narrauimus auxilium. Sunt verò qui dicant aluum mouere, ac soluere. & ea ratione *Chichimecapatli* misceri, ad pharmacum quod vocant Chullulense, componendum.

De IZTAC COANENE PILLI Volubili Diuretica. Cap. XXIV.

YZTAC Coanene pillis, seu planta folia ferens cordis figura, volubilis frutex est, radici innixus longæ, & fuluæ, è qua proferuntur caules tenues, teretes, & virides. & in eis folia subalbida, cordis forma ferè, ac flores ex albo pallescentes, & exiles. radix vnciæ vnius mensura tusa ac deuorata, febres dicitur arcere. mixtaq. Yztac Quahuitl, aut sumpta per se, vrinam prouocat, semen retentum pellit, nec non sanguinem coactum in grumos, & lapillos. Dulcis est sapor, frigidaq. aut mediocris natura.

Cum hæc planta sit congener ipsi Coanene pilli, & florum colore fere tantum differat, ibi de viribus plura videre poteris.

De COATLI, seu Aqueo serpente. Cap. XXV.

COATLIS, quem alij Tlapalez patli, seu medicinam sanguinis coccineam vocant, suffrutex est magnus, stipitem ferens enodem, crassum. materiæ Pyri, & folia Ciceris, minora tamen, Rutaceaue, sed maiora. flore luteo elanguescente, paruo & longiusculo, composito in spicas. Frigidæ est, & humentis naturæ, paululum è temperie recedentis. Prouenit regionibus moderatè calidis, qualis est Mexicana, & interdum etiam feruidioribus, qualis est Quauhchinacensis. Aqua vbi stipitis eius quædam assulæ aliquandiu maduerint, quæ cæruleum paulò post contrahit colorem, renes, & vesicam epota extergit, refrigeratque, vrinæ acrimoniam temperat, febres extinguit, & cholicis medetur. Hæc autem potentius præstat, si radices Metl adijciantur, quamquam ventriculum laxent. quod ego in me ipso sum aliquando expertus, & aliorum etiam patuit testimonijs. Aiunt quoque gummi eius, oculis inflammatis opitulari, excrescentemq. in eis carnem extergere. Cœpit iamdiu id lignum deferri ad Hispanias, vbi lignum Nefriticum appellant, aquamq. sic parant. Lignum assulatim concisum, in optima aqua fontana maceratur, & in ea relinquitur, donec aqua à bibentibus absumpta sit. qua sumpta, altera inijcitur. totiesq. repetitur, donec aqua cæruleo inficiatur colore, dimidiaq. hora post iniectum lignum, cæruleum aqua contrahit colorem dilutiorem. qui sensim pro temporis ratione intenditur, ita vt miraculum spectatoribus appareat. Est & aliud genus huius plantæ, eadem præditum facultate, sed aquam minimè inficiens. Coatli II.

Lignum est Nephriticum aquam cæruleo colore tingens, cuius iam iam crebrior vsus non solum apud Hispanos, sed etiam Italos Medicos.

E genere leguminum esse colligitur, non tantum ex folijs Ciceris, flore luteo, sed & ex eo quod apud nos Genistæ vim habeant ad calculum pellendum, & reliqua fere omnium leguminum genera.

Monardes huius etiam meminit cap. 27. vocans lignum ad renum affectiones, & vrinæ incommoda. apud quem idem aquæ parandæ modus.

De

De ÇAÇAPIPILOL XOCHITL, *seu herboso, ac pendente flore.* Cap. XXVI.

ÇAÇAPIPILOL XOCHITL, quem alij *Pipilol xochitl* vocant, frutex est folijs Menthæ, minimè serratis. floribus coccineis, longis, Periclymeni figura, binis candidis apicibus, è singulis intrinsecus prodeuntibus. ad cuius species fortaſsis pertinet, quamuis viribus differat. Naſcitur in calidis *Yztolucæ* collibus. Frigida, humidaq. temperie conſtat. cortex radicis ſemivnciæ pondere deuoratus, placat febres.

Flores huius Periclymeni ex luteo rubri sunt depicti. & quoniam Auctor scribit eius semivnciam febrium acceſsus placare, necesse est vt sit calidi temperamenti, sicut & reliqua Periclymeni genera. Nondum enim compertum est, à frigidis & humidis medicamentis, niſi magna quantitate sumptis, vt sudorem mouere poſsint, vel vomitum, febrium paroxiſmos sedari, vt vel ex nostro Auctore sæpiſsimè videre licet.

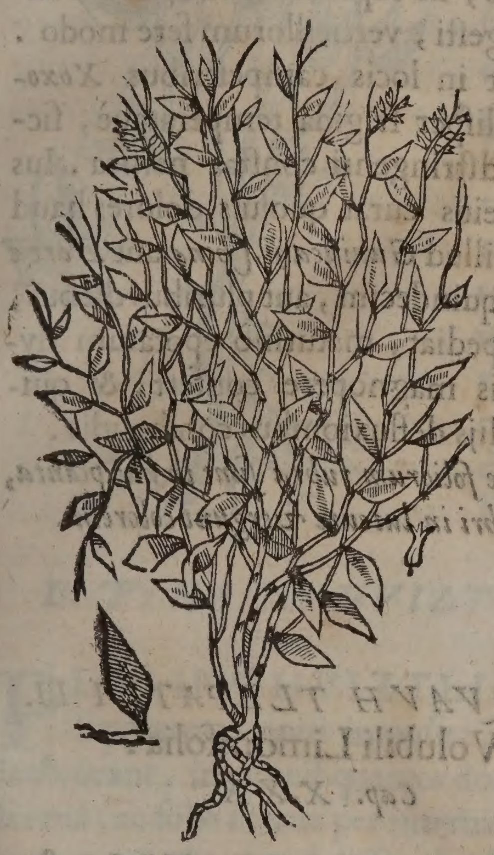
De CHVPIRI, *seu* CHARAPETI, *aquam rubeo colore tingente* Arcano Venerei morbi. *Cap.* XXVII.

FRVTEX est *Chupiri*, radici inſiſtens craſſæ, & longæ, externa parte pallescenti ex albo, & interna ex albo & luteo purpurescenti, vnde nomen. Prodeunt ab illa ſtipites, multiq. rami tenues, prolixi, exaturati viroris, & vergentis in colorem cæruleum, teretes, læues, ac referti mali Medicæ folijs, maioribus tamen, & luteis ac ſtellatis floribus. ſapore, & odore inſigni caret. Naſcitur in calidis *Michuacanensibus*, aquoſis, & humidis locis. Sicca, & adſtringenti conſtat natura. Habent hanc plantam indigenæ in magno pretio, eiusq. vires in arcanis recondunt (quas tamen magna cura atque diligentia, ab illis extorſimus) affirmātes, plantas reliquas *Michuacanenses*, in ſedandis à morbo Gallico ortis doloribus, facilè ſuperare, ac vincere. curandisq. neruorum affectibus, ſcabie, atque alijs pernicioſis, ac rebellibus morbis, & qui leuioribus medicamentis non cedant, ſi radix vnius vnciæ pondere recipiatur, aquæ vero bini congij, ferueantq. ad ignem donec tertia pars abſumpta ſit. iusq. decocti eius, ſemilibræ menſura, quotidie ſorbeatur. eadem victus ratione inſti-

tuta,

tuta, quæ *Guaiaci* decoctum aſſumentibus præſcribi ſolet. Idem decoctum medetur præter naturam tumoribus, vlceribuſque, & cæteris ſymptomatis ex eadem lue profectis. & potatum, & illitum, tumores capitis & brachiorum diſcutit, dyſenterias compeſcit, excitat appetentiam, & impinguat extenuatos.

De *CVRAQVA* ſeu Braſilio Hiſpanorum. Cap. XXVIII.

QVAM *Curaquam* vocant *Michuacanenſes*, & *Mexicani Quamochitl*, & *Vitzquahuitl*, & Hiſpani Braſilium ſolent nuncupare, frutex eſt ſpinoſus ſurculoſis candidisq. inſiſtens radicibus. vnde profert ſtipites, extra fulueſcentes, ac intra rubeos, contortos, refertosq. folijs cordis ferè figura, ſed mucrone appendentibus, frequentibus interuenijs inſignibus, è dorſo oblique procedentibus in latera. Naſcitur in frigidis *Michuacanenſibus*, campeſtribus ac montoſis locis. vbi offenduntur duæ aliæ ipſius ſpecies, quarum altera *Pinguica*, altera verò *Vxuqua* nuncupatur. II. Pinguica. III. Vxuqua. Sapor eſt adſtringens, frigidaque ac ſicca temperies. Tingunt eius ligno fila coccineo colore. eſt enim perſimile arbori quam vocant *Santalon*. Ius decocti eius primò fit fuluum, deinde rubeſcit. quod ſi amplius decoquatur, cogitur in purpureum pigmentum, aut, ſi miſceatur alumen, in rubeum, & decentius Cinnabari. Refrigerat hæc arbos, febrem extinguit, adſtringit, & roborat.

Fructum luteum Ericæ ſimilem in libro ſuo depinxit author. longè aliam Plantam Braſiliæ nomine deſcribit herbarium Lugdunenſe lib. 18. cap. 82. ex Theueto. arborem nempe magnam, folijs Buxo ſimilibus. cuius etiam ligni magnos truncos apud nos videre licet.

De *QVAVH TLEPATLI* Ocymifolia. *Cap. XXIX.*

FRVTEX est *Quauh tlepatlis* radici annixus crassæ, lignosæ, rubræ, & fibratæ. ex qua proferuntur stipites fruticosi, atque ligneæ naturæ, folia Ocymi serrata, flores è candido rubescentes, in supremis ramulis aceruatim congesti, verticillorum fere modo. Prouenit in locis campestribus *Xoxotlæ*. paulisper frigida temperataué, sicca, & adstringenti constat natura. Ius decocti eius curat quosuis dolores haud aliter ac illud *Guaiacani*, *Chinæ* aut *Zarzæ parillæ*. quindecim, aut pluribus diebus, si ita expediat, matutinò epotatum dysentericis magnopere confert, & quibusuis alijs defluxionibus cohibendis.

Venæ foliorum rubræ sunt in hac planta, flores rubri in luteum vergunt colorem.

De *QVAVH TLEPATLI II.* Volubili Limonifolia. *Cap. XXX.*

QVAVH TLEPATLIS frutex est stipites fundens volubiles, & fuluos, folia Limonis, florem candentem, & modicum, radicem surculosam, fuluamque, longam & crassam. cortex radicis, quæ frigidæ est, & adstringentis naturæ, redactus in puluerem, atque appositus, medetur eruptionibus, quæ in Gallica lue solent oriri. idem præstare dicitur deuoratus duarum drachmarum pondere, atque ita fugare infectiones cutis omnes. Nascitur in calidis *Texaxahuacensibus*, vbi in maximo habetur præcio ab indigenis ad prædictas ægritudines exterminandas.

De

De XIVH COCOLIN, *ſeu planta Contortiua. Cap.* XXXI.

XIVH COCOLIN frutex eſt *Hoitzocenſis*, ſtipites ferens tenues, teretes, perquè magna interualla geniculatos, ſquallentes, & hiſpidos. folia rara, magnaq; ex parte altero latere vnico diſſecta ſinu, hirſuta, & candentia, ſed præcipuè infernè, oblongaque & Faſeoli flores. radicem magnam, è candido vergentem in fuluum. Naſcitur in calidis collibus, & campeſtribus locis. ſapor radicis ſubdulcis eſt, & quadantenus leguminis, frigidæq; & adſtringentis temperiei. cortex eiuſdem leuigatus, & bis in die duarum drachmarum pondere deuoratus ex aqua, vomitum præcipuè puerorum compeſcit. medetur vlceribus oris, ac pudendorum. radicis ſuccus, ac flos ex lacte, mirabiliter confert oculis.

De PINAHVIHVIZTLI, *ſeu herba verecunda. Cap.* XXXII.

PINAHVIHVIZTLIS; quam alij (quoniam inducat ſomnum, ſoporemq; capiti impoſita, aut quia tacti dormire videantur) *Cocochiatl* vocant, frutex eſt quatuor dodrantes longus, ſtipites tenues, ſpiniferosq; ferens, ac folia falcata per interualla ſena, ac manipulorum forma ſibi inuicem coniuncta, haud diſſimilia illis *Ychixochitl*, radicem ſurculoſam, flores verò, ac fructum forma erinaceis, primò viridibus, ac mox fuluis racematim dependentibus perſimiles. Naſcitur in calidis *Tepoztlanicis Quauhtlani* quoque & *Hucitlalpæ*, & in collibus *Yacapithl.* Amorem dicitur conciliare. folia ſaporem Raphani quadantenus referunt. frigida conſtat, ſiccaq; & adſtringenti natura, necnon & glutinoſa. ſuccus radicis medetur tertianis febribus, oculis inflammatis, ſomnumq; inducit; cortex verò ventris fluxibus. Hic eſt frutex ille, cuius folia ad quemuis hominis attactum, flatumuè, contrahuntur, iunguntur que inter ſe, atque marceſcunt. hunc eundem eſſe exiſtimo, aut eius congenerem, quem Inſularum Philippicarum coloni, plantam ſentientem vocant. de qua ſcribunt (vera an falſa neſcio) nonnulla, quæ in hac prouenien- te prædictis in locis, vera eſſe nequaquam experimur. veluti eſt ſtipites rectos proferre, pennæ gallinaceæ craſſitudine, ex ſingulis radicibus denos, duodenosuè, quorum vnuſquiſque duodenis ornetur folijs diuiſis in quatuor ordines, duarum vnciarum inter ſe diſtantes interuallo. foliaq; eſſe Loto vrbanæ ſimilia, flores cyaneos, Linguæ ſimiles paſſarinæ antequam hient, hiantes ve-

Philippicarũ herba mimoſa Acoſtę

rò in terna diuidi folia modica. adeo offendi attactu, flatuq; hominum, vt attrectata digitis vltima foliorum ſerie mœrorem quendam præſeferat, atque ſoporem, ſtatimq; decidere reliqua folia, manentibus ſolis ſuperioribus, quæ ſi rurſus digito tangantur, pariter decidere. quin ſtipites, qua parte attrectantur, rumpi, ac in terram procidere, nigreſcente inciſa parte, veluti ſi igne fuiſſet combuſta. quin ſi flatu hominis perfletur, totum procidere, ac rumpi. neque hoc euenire ſi ligno, baculoue, aut aliter tangi contingat, ſed ſola humana manu, aut ſpiritu. inſipidam eſſe, nec vlla quo ad medicos vſus ſpectat pollere vi. Plantam etiam narrant naſci *Maluari*, quæ ſimiliter ad manus contactum contrahatur, folijs Polypodij, ac luteis floribus. Alij aliam apud *Peruinos*, quæ & ſi tangatur areſcat. nec non in noſtro orbe, præcipuè apud Gades. Verum quæ nos de *Pinahuitztli* ſcripſimus experimento cognouimus, multiq; alij indubitatum eſſe millies comperere.

III. Maluarica herba viua Acoſte. IV. Peruina.

Huius leguminis Iconem exhibuit Cluſius in notis ſuis ad Acoſtam cap. 56. nomine herbæ Mimoſæ, quæ miſſa fuit ex Inſula diui Iohannis à portu diuite. vbi etiam fructum erinaceis ſimilem depingit, & totam plantam huic noſtræ eandem diligenter deſcribit.

Herba Mimoſa Acoſtæ orientalis videtur differre à priore, cum ſaporem Glycyrrhizæ habeat. quamuis & loci diuerſitas eam efficere poſſit differentiam.

Maluarica Auctoris planta deſcribitur A Coſta cap. 55. & Herba Viua nominatur. eſtq; ſimiliter è genere leguminum, & prædictis cognata.

De MEXOCHITL, ſeu Omexochitl. Cap. XXXIII.

FRVTEX eſt Mexochitl, hominis altitudine, fibratis radicibus, folijs mali Perſicæ paulò maioribus, floribus paruis, comantibus, & ex luteo rubeſcentibus, & ſiliquis Chilli ſimilibus, ſed luteis, procedentibus ſecundum longitudinem. odorem ſpirat grauem, acremque. Prouenit *Hucitlalpæ* in humectis vallibus, aut collibus. folia contuſa deuorantur aduerſus venenatorum animalium morſus. excitata enim vomitione vulnerati ſolent reſtitui in priſtinam ſalutem. eadem verminoſis vlceribus applicata, noxia animalia fugat, atque necat.

An Apocyni quædam ſpecies? nec enim facile inter legumina comam inuenias, nec inter Solana fœtorem cum acrimonia, & vi emmetica.

De ATLINAM, ſeu Frutice iuxta fluuios aquasuè proueniente. Cap. XXXIV.

ATLINAM frutex eſt ſtipites ferens plures, & in eis folia in longum producta, anguſta, ſubalbida, ſerrata, hirſuta, & fere ſaligna. flores candentes, & magnos. radicem craſſam, & ſurculoſam, quæ caſtaneas inueteratas ſapit. folia, quæ odora ſunt, reſinam. Naſcitur in calidis *Quauhnahuacenſibus* prope riuos & flumina, campeſtribus, ac planis locis. herba verò tota calida, & ſicca conſtat natura. folia pugilli menſura tuſa, & matutinò deuorata, febres

febres finiunt, vacuata supernè atque infernè pituita, & bili citra molestiam vllam purgata. Infunduntur eadem paulò maiori pondere, ac per inferna humores prædictos trahunt.

De IZONTECPATLI, seu vulnerum medicina. Cap. XXXV.

IZONTECPATLIS suffrutex est stipites proferens sarmentosos, tinctos virore exaturato, teretes, tenues, & prolixos, & in eis folia Ocymi, sed non serrata, radicesq; fibratas. Prouenit *Tenampulci*, seu editis seu planis locis. Germina concisa lac affatim stillant, quod impositum recentes glutinat plagas, ac breui ad cicatricem perducit. Idem tertio ordine calefacit, & exiccat. acrisq; est, & amari saporis.

Tithymalis sine dubio adscribenda hæc planta. lac enim ex Cichoraceis, & Campanulis effluens, acre & amarum non est, sed vel dulce, vel amarum. correspondet etiam exaturatus viror, Esularum etiam natura suffruticis.

De BVYOBVYO. Piperis longi prima specie. *Cap. XXXVI.*

FRVTEX est *Buyobuyo* vocatus in Philippicis Insulis Sines. species est Piperis longi, apud hanc nouam Hispaniam proueniens, folijs oblongis subalbidis, desinentibus in acumen, & acribus gustu, fructuq; Piperis longi, acriore tamen, & odoratiore. Nascitur in humidis locis Philippicarum insularum, seu mediterraneis, seu maritimis, & apud nouos quoque Hispanos. Vsus præcipuè est foliorum. Inuoluunt siquidem vnius folij portioni dimidiæ quintam vnius glandis *Bahei* adhuc teneræ (de qua inter species nucum Indicarum sumus locuti) calce conspersam, gestantq; ore, & sic ferunt corpus nutriri, cerebrum, & ventriculum roborari, iuuari coctionem, firmari dentes, sedari eorum dolores, pituitamq; illos erodere solitam arceri, carnem exhaustam iuxta eorum radices instaurari, ac labia contrahere roseum colorem ruboremq;, ingratum oris halitum fugari, & commendari iucundum. de cuius speciebus, viribus, & vsu, latius in sequenti capite tractabitur. vires namque & vsus narrati in noua Hispania ignorantur.

Huius Piperis meminit etiam Monardes c. 58. de Pipere. & fructum depingit similem Piperi longo, vel spicæ Plantaginis.

De TLATLANCVAYE *Piperis longi planta, alijsuè eius generibus.* Cap. XXXVII.

PIPERIS longi planta, quam Philippicarum Insularum coloni *Buyobuyo*, & *Sabiam*, Mexicenses verò, apud quos nascitur etiam, *Tlatlancuaye*, & *Ecapili* appellant, frutex est stipites volubiles proferens, & sarmentosos, & in eis folia Piperis nigri, longiora tamen, & acuminata, ac fructum teretem, longum, Piper longum vocatum. folia sunt gustu odorata, acri sapore, calidaq; & sicca ordine tertio temperie, partiumq; subtilium. fructus nullibi plantæ suæ appendens eam assequitur perfectionem, quæ necessaria est vt commode recondatur. ideoq; immaturus, & in fuluum colorem inclinans colligitur, spansusque exponitur soli, atque ita in vsus seruatur. Virens editur, neque ingratum præbet alimentum, aut nimis acre. reconditus verò fercula commendat, dum tamen ignem non experiatur. statim enim decoctione vim, atque saporem amittit. Cortex stipitum redactus in farinam ac deuoratus, atram bilem apte expurgat, & venenatis plagis præclari alexiterij vices præbens medetur. resolutis neruis, aut conuulsis, auxiliatur. flatus discutit, & alios huiusmodi morbos ortos à frigore, crassisve & lentis humoribus, profligat. Tres apud hanc nouam Hispaniam huius plantæ differentias adhuc offendi, cum quinque, aut plures, audiam apud Philippicas Insulas esse repertas, quarum stipites ad nos sunt missi. nam præter *Buyobuyo*, de quo præcedenti capite dictum est, & eum de quo in præsenti capite sumus locuti, alias tres numerant,

Piperis lõgi species II.

merant, quarum poſtremam *Buyoſamo*, ſeu Simiæ dictam, *Buyo* quam ſimillimam fructu eſſe ferunt; diſtare verò odore graui, perforatis folijs, & ſanioſis, acrique, & adſtringenti ſapore. Alias verò duas à *Buyo* prædicto affirmant differre foliorum paruitate, & aſperitate, ac præcipue minorem. Maior enim maiora profert folia, cætera ſimilis, guſtu Piperis nigri, ac præcipue radicis, fructus autem Piperis longi, tenuior tamen, & acrior. Minor verò minoribus conſtat folijs, & ipſe frutex minor eſt. folia ſapore & odore carent. radix nigra eſt, cortex mellini coloris, leuis, fungoſus, acris, & roborans. Radices horum binum generum propinantur aduerſus venenatas potiones, veluti alexipharmaca drachmæ vnius menſura, in læuorem redactæ, & ex aqua nucis Indicæ reſolutæ, aut vino Palmarum recenti. Subueniunt etiam ventriculi frigidis affectionibus ex iure decocti Chamæmeli, ortisq; ex craſſis humoribus, quos percoquunt roborato etiam ventriculo. ſubueniunt ijs qui coire nequeunt ob veneficia, additis præcipue alijs ad eundem vſum pertinentibus. Affirmant Mexicenſes, qui etiam *Tlatlanquaye* vocant, *Quauhyyautli*, & *Temoçotl* oriri in locis calidis paſſim iuxta aquas, ſepta, & ſaxa. ſuccumq; radicum, & germinum expreſſum, epotum aut infuſum, aquam intercutem vacuare. Ius verò decocti crurium œdemata, aut congeſtos pituitoſos humores diſcutere. menſtrua etiam euocare, & flatus, ab eisq; ortum dolorem tollere. folia impoſita vlceribus mederi, præcipue venenatis; dolores è frigore, aut lue venerea profectos lenire, faucium tumores diſcutere, & quoſuis alios, ſed præcipue adiecta *Centlina*, impeditum motum reſtaurare, euocare ſudores, neruorum reſolutioni mederi, & conuulſioni ſuffitu, iuuare epylepticos, ac pellere rigores, & frigora.

Buyoſamo.

III. ſpecies Piperis longi.

IV. ſpecies.

V. ſpecies.

De Pipere longo multa ſcribit Garcias lib. 1. arom. cap. 22. vbi Cluſius eius genuinam proponit imaginem, quam ſigillatim deſcribit lib. 1. cap. 20.

Guilandinus non malè Piperis fruticem aſcribit Hederæ, cui & figura, & vires reſpondent, præſertim purgatoriæ, & diaphoreticæ, quæ in omnibus ferè aromatibus reperiuntur.

Differt figura Authoris noſtri ab Icone Cluſij, quoad ſitus foliorum. Cluſius vniſolio vnum ſemper opponit folium; ſed Author non bina ſemper habet ex oppoſito folia, ita vt ex ala folij fructus enaſcatur. Quæ differentia forte nata eſt ex differentia quinque ſpecierum, quæ hic proponuntur.

De EZPATLI QVAVHNAVHACENSI. Sanguinis medicina. Cap. XXVIII.

EZPATLI QVAVHNAVHACENSIS, quem alij *Quauhezli*, ſeu medicinam ſanguinis vocant, frutex eſt folijs Verbaſci obrotundioribus, hirſutis, pinguibus, mollibus, & cordis pene figura. manat inciſa ſanguinem, vnde nomen. odorem Stœchadis grauem præfert. Cortex eſt calidus guſtu, odorus, reſinoſus, ſiccus, atque adſtringens, & demum amarus. ſecundo ordine calefacit, aut amplius. Ius decocti radicum, quæ rubræ ſunt & ſurculoſæ, infuſum, aut potatum, medetur dyſenterijs, ac veteribus plagis ſtillans è præ

fractis

fractis liquor. Naſcitur in regionibus calidis, quales ſunt *Quauhnauhacenſes*, *Temiltzincenſes*, & *Teuhcaltzincenſes*, vbi eam conſpeximus iuxta ſaxoſa loca.

De CEVAL CHICHILTIC, *ſeu vite ſylueſtri, Lambruſcaue indigena. Cap. XXXIX.*

PROVENIVNT apud nouam Hiſpaniam Lambruſcæ, Vitesq; ſylueſtres multis in locis, nec tamen ad noſtra vſque tempora ab hac gente excultæ, ac ſeorſim, ſeu ſerie aliqua plantatæ. vſum enim Bacchi non nouerant, etſi alijs vini generibus libentiſſime non modo explerentur, ſed inebriarentur, neque parcant hodie noſtrati, ſed auidiſſime hauriant. Fructus eſt craſſiuſculus, purpureus, duriore callo, immitis, gratus tamen, ac dulcis, & qui (vt coniecto) miteſceret cultura, cætera noſtris Vitibus ſimiles. frigida, ſiccaq; natura, folia, ac palmites, & adſtringenti conſtant. appetentiam excitant, impetigines curant, tumores repellunt, calorem nimium extinguunt, oculorum inflammationem arcent, febres placant, vlcerum leniunt dolorem, & ſaniem exiccant. Sunt qui *Xocomecatl* vocent, ſeu acidum funem, tum ob ſaporis genus, tum etiam ob palmites ſeſe vicinis arboribus conuoluentes.

De HVAPAHVALIZPATLI, *ſeu Conuulſionis medicina. Cap. XXXX.*

HVAPAHVALIZPATLI frutex eſt, hominis æquans altitudinem, ferens ſtipites, ac ramos ſcabros, magna ex parte nudatos folijs, quę longiuſcula, & anguſta ſunt, flores verò exiles, ac pallidi, calicum forma. Naſcitur *Hocitlalpæ* editis, ac campeſtribus locis. Ius decocti, cuiuſuis partis vniuerſæ plantæ, propinatur mane, veſperiq;, tepidum, quinum aut plurium, ſi opus ſit, dierum ſpacio ad motionem amiſſam reſtituendam. Frigida, ſiccaq; temperie conſtare videtur. nam ſapore, & odore caret. Quamobrem conueniet, hos effectus præſtare proprietate quadam occulta, aut ſiccitate, & adſtrictione, quod multis alijs medicamentis huius Orbis videmus euenire.

De YLLAMATLANTLI, *ſeu dentibus vetulæ. Cap. XLI.*

FRVTEX eſt *Yllamatlantli* nomen habens à ſpinarum cum dentibus vetularum ſimilitudine. ſtipites producens teretes, hiſpidos, & in luteum colorem vergentes, præcipue ea parte, qua ſunt teneriores. folia vitiginea, neruis intercurſantibus, qui ex pallido rubeſcunt, ſed hirſutiora, & minora. flores albos, in luteum etiam colorem inclinantes. fructum acinoſum, toto caulis procurſu racematim dependentem, primò viridem, ac poſtea luteum, refertum candidis nucleis, multis, paruiſque. Amarus eſt ſapor, ac vis calefaciens, & adſtringens. Naſcitur in calidis, frigidisq; regionibus, conuallibus tamen, campeſtribusq; locis, & humectis. folium vnicum reſolutum ex aqua, atque epotum, medetur ſatietati. & eodem modo, vacuata cauſa, febri. aut ſi folia

pugilli

pugilli menſura macerentur ex aqua, & liquor epotetur. Aluum nempe leniter ſubducit. admouetur capitibus puerorum inflammatis refrigerij gratia. modicus eſt enim eius calor.

De YAMANCAPATLI, ſeu medicina temperata. Cap. XLII.

FRVTEX eſt *Yamancapatlis* ſtipites ferens lentos, ac ſucco manantes, craſſos, fuſcos, læuesque, vnde non exoriuntur ramuli, ſed qua parte prodeunt ſcabros, atque geniculatos, & in eis folia Portulacæ, ſed quæ ſenectutis tempore trifurcentur. radicem craſſam fibratam, & longam. quauis parte ictus inciſusq; liquorem fundit glutinoſum, odorem, ſaporemq; *Tecopalli*, patrijue Thuris referentem. Naſcitur Mexici, vbi firmum habent mederi radicis puluerem vlceribus putridis, cachoeſibus, atque canceroſis. Prouenit etiam apud Panucenſes. calida, ſicca, odora, & adſtringenti natura conſtat: aiunt, fruticis huius liquorem firmare dentes, mederi dolori gingiuarum, vſtionique, & articulorum imbecillitati, deuorata qualibet radicis menſura, & laxatis vertebrarum dorſi compagibus opitulari.

De XIOPATLI, ſeu lepræ medicina. Cap. XLIII.

XIOPATLIS ſuffrutex eſt, ſtipites habens multos, læues, teretes, atque virentes, digitali craſſitudine, ac quaternis prolixos cubitis, in eis verò Mori folia, longe tamen ampliora, aſpera, & ſerrata. radices lignoſas, ſurculoſas, multas, candentes interne, externe verò ſulueſcentes. Naſcitur *Hocitlalpæ* humidis locis, montiumq; faucibus iuxta aquas. frigida verò, ſiccaq; temperie conſtat, glutinoſa, ac nonnihil adſtringenti. Tuſa folia, illitaque, lepram & lychenas curant, atque abſumunt. præcipue ſi ægrotus ducatur in balneum poſt huiuſmodi adhibitam curationem, quam Indi vocant *Temazcalli*.

De TENAMAZ NANAPOLOA. Cap. XLIV.

FRVTEX *Tenamaz nanapoloa*, ab alijs *Tenamazton*, & nonnullis *Tlalamatl* dictus, radicem fert magnam & ſurculoſam. folia Saluiæ forma, longa, & anguſta, obtuſa, terna, ſubalbida, & aſpera. florem leguminis purpuraſcentem ex candido, in corymbi formam compoſitum, & fructum racematim diſpoſitum, obrotundum, Nucum Ponticarum forma. Naſcitur vbique in calidis. Frigida, ſicca, & adſtringenti temperie conſtat. & ideo liquor defluens ex germinibus tenuioribus, inſtillatus medetur oculis, ſi inflammatione tententur. adhibetur tumoribus præter naturam, ac febres extinguit.

De TLACOTE QVILIZPATLI, seu medicina incisæ sudis. Cap. XLV.

TLACOTE QVILIZPATLI frutex est stipites multos fundens, binas spithamas lõgos, lignosos, teretesque, & in eis folia Origani, serrata. flores verò modicos, candentes. radicem longam, ac minimum digitum crassam, ac lignosam. Nascitur in cacuminibus montium frigidorum Misticæ superioris. Calidus est, & siccus ordine quarto. acris, resinosus, glutinosusque, gustuque impense odorus, resipit aliquantulum Coriandrum. Ius decocti eius medetur pectoris morbis, flatum discutit, aluique, ac ventriculi lenit dolores.

De XALQVAVHITL stipite punctato. Cap. XLVI.

XALQVAVHITL suffrutex est sarmentosus, stipites ferens geniculis interceptos, punctisq; distinctos, vnde nomen. folia Piperis longi folijs perquam similia. odora est & *Tlantlacuaye* hac in re quoque similis, adeo vt illi prorsus videatur congener. calida ordine quarto, siccaq; constat natura. Ius decocti eius exhibetur enixis corroborandi, flatus discutiendi, & menstruorum euocandorum gratia. ac satietati medetur.

De MINTZINTZIN. Cap. XLVI.

FRVTEX est *Mintzintzin* stipites fundens fuluos, quaternis prolixos cubitis, folia Persici, atque albos flores. Nascitur in montibus temperatis Vruapæ prouinciæ Micuacanensis. amara est planta, odora, gustu non nihil acris, calidaq; & sicca ordine tertio. folia tusa, atque illita ventri, intestina à vitiatis emundant humoribus.

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI

Liber Quintus.

ACRES HERBAS HABET.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

QVANDOQVIDEM cum Auctore nostro Arbores in Syluis, Frutices in Dumetis, Suffrutices in Frutetis conspeximus, superest vt montes conscendamus, ad valles declinemus, Hortos perambulemus, Prata peragremus, Agros adeamus, ad Paludes properemus, & vt vnico dicam verbo ad mare illud magnum HERBARVM nos conferamus, in quo plenis velis cum Auctore nobis nauigandum fuerit. Tertium inquam plantarum genus, illudq; abundantissimum quod in HERBIS situm est pertractandum venit. Siue enim iumentis pascua parare, siue hominibus escam subministrare velis, siue sanos iucunditate odorum delectare, siue ægros suauitate saporum refocillare malis, HERBAE vberrimam segetem & vtrum eliges tibi suppeditabunt. Quare mirari desines vbi tertiam operis huius partitionem amplissimam intueberis, quæ MEXICANI orbis Herbas complectitur. in quibus infinita ferme figurarum apparet varietas, copiosa facultatum elucet vtilitas, & pulcherrima effectuum se prodit maiestas.

Quæ quidem tractatio cum sit varietate specierum amplissima, necessario in partes quasdam secanda fuit, ne vel omnium confusio nauseam legenti pareret, vel nimis

crebra

crebra earumdem rerum repetitio,curiosum lectorem retardaret. Et *quoniam physica herbarum diuisio, à paucissimis tentata, à nullo adhuc facta est, (nam diuisiones ex loco,tempore, florum pulchritudine,colore, figura,radicum foliorumq; viribus, purgandi, alterandi qualitatibus elementaribus desumptæ, omnes sunt accidentales, & species nimis seiungunt,) ideo* Auctor *noster maluit diuisionem herbarum medicam, Dioscoridem nimirum secutus instituere, progrediendo per sapores; qui longe certissimi sunt omnium facultatum indices, vt & Galenus neruosè admodum peculiari opere, libro nempe quarto de facultatibus simplicium comprobauit, & ante eum Hippocrates, breuiter, sed accuratè attigit.*

Omnium medicorum & philosophorum, quorum de saporibus extant monumenta in eo consentiunt, sapores constare ex terrena aliqua substantia, cui humiditas aquea sit commixta. modum tamen non explicant quomodo ea fiat mixtio, aut qua ratione fiat vnius saporis in alterum transmutatio. vnde in hac tractatione multæ adhuc supersunt difficultates enodandæ, in quibus philosophi sua poterunt exercere, & acuere ingenia. Inter sapores meritò primum locum occupat acrimonia,non ob vehementem tantum actionem, sed etiam virium varietatem. In hoc sapore depræhenditur per experientiam magna salis subtilissimi copia. qui sal terreis partibus vnitus, instar ignis in densa materia constituti, & linguam, & partes omnes corporis humani penetrat, diuidit, vrit, eoq; modo subtile vaporosum à crasso separat. vnde vires incidendi, per vrinam, & sudores purgandi exoriuntur.

Hæc etiam incidendi vis si naturæ humanæ sit molestior, parit omnes purgationes, quæ in quauis parte euenire possunt. sic acria naribus indita, sternutamenta prouocant, sic acrimonia humorum in capite epilepsiam, & conuulsiones excitat, vbi natura irritata omnibus viribus rem ita mordicantem, cupit expellere. sic acria per os sumpta purgant, & per vomitum, & per secessum, vt infinitis patet experimentis, herbarum, oleorum destillatorum, acrium, venenorum fere omnium, salium omnium, quæ infinitum foret singula persequi. Sic etiam in corpore humano acrimonia vrinæ est causa excretionis, & acrimonia humorum dysenteriam mouet. vnde Galenus ait hypereatharsim, libris de facultatibus simplicium, ab acrimonia humorum, & irritatione naturæ fieri. Sed hæc ab alijs fusè tractata sunt.

De

De AHVAPATLI. Chamedri Mexicanæ. Cap. I.

HERBA fruticans est *Ahuapatlis* folia Quercus ferēs, multosq; fundens caules purpureos, & in eorum summitate luteos flores, paruos, ac minimè senescentes. radicem longam, crassam, & fibratam. Nascitur temperatis regionibus, aut paulò calidioribus, qualis est *Yacapichtlensis*. Sapor est acris gustu, gratusq; odor. calefaciens quarto circiter ordine, & exiccans naturæ. Ius decocti depopulatur pediculos, fumus cimices fugat, dolores ventris, à frigida caussa ortos sedat, flatum discutit, dyarrhęas coërcet, & cholico, iliacoq; affectui infusa auxiliatur. Præcipuus vsus est radicum.

De ACXOYATIC. Herba Nunnij. Cap. II.

ACXOYATIC, quam alij vocant *Tlachpahuaztic*, seu scopas, alij verò *Tlacocol*, seu humilem radicem, ac vndulatam, ob contortæ radicis formam, & alij ob exilitatem *Pipitzahuac*, aut *Tztacpatlis Pipitzahuac*, parua est herba, folia ferens abiegnis similia, cauliculos spithamam longos, tenues, ternos, atque quaternos. flores in supremis cauliculis in spicam compositos, paruos & exiles. qui principio candentes, in semen demum mutantur fusci coloris. radicem gracilem, triplo tamen ipso caule crassiorem, contortam, seu conuolutam, atque candentem. Clementi cœlo nascitur, aut paulò rigidiore, quale est Mexicanum. quo fit, vt apud Hispanias, si semen eò deferatur seraturq;, sperem nascituram, atq; seruandam. Hæc est herba illa, quæ sub *Nunnij de Chaues* nomine passim celebratur. Radix, cuius est præcipuus in medicina vsus, acrem præstat saporem; odorem tamen nullum. & est calidæ, & siccæ, ordine quarto temperiei. eadem contusa mediocriter, & è liquore aliquo conuenienti curando affectui, matutino tempore, atque inani ventriculo, sex obolorum pondere deuorata, humores omnes, sed maximè pituitam atque bilem, tum per superna tum etiam per inferna, citra molestiam aut noxam vacuare solet. atque ita hydropicis, cachecticis, astmaticis, tineamq; patientibus, magnoperè dicitur conferre.

Herba Nunij de chaues.

M

ACXOYATIC alia.

ferre. poteſt autem, ſiue febriat æger ſiue febre careat, virens radix, aridauè, tutius tamen arens paulò minori pondere, exhiberi. dum tamen vitiati ſucci redundent, quos vacuare ſit opus, & cibo, qua die ſumitur, ad meridiem, parcatur. Eadem tuſa, & reſoluta ex lotio humano, & inſtillata, morbis oculorum medetur, ac diſcutit argemata.

IO. TERRENTII LYNCEI NOTÆ.

Acxoyatic, cuius hic imaginem exponimus, non eſt ea, quam deſcribit Author, ſed ei congener. illius namque effigie hucuſque caremus. huic vero radix craſſa, folia ſimul multa ex eodem puncto exeunt, vt in Larice. & ex ala quauis flos Volubili ſimilis, ruber cum albedine verſus calycem. vaſculum deinde ſequitur, quale in Volubili, vel Burſa paſtoris. Nam an planum, vel rotundum ſit diiudicari hìc nequit.

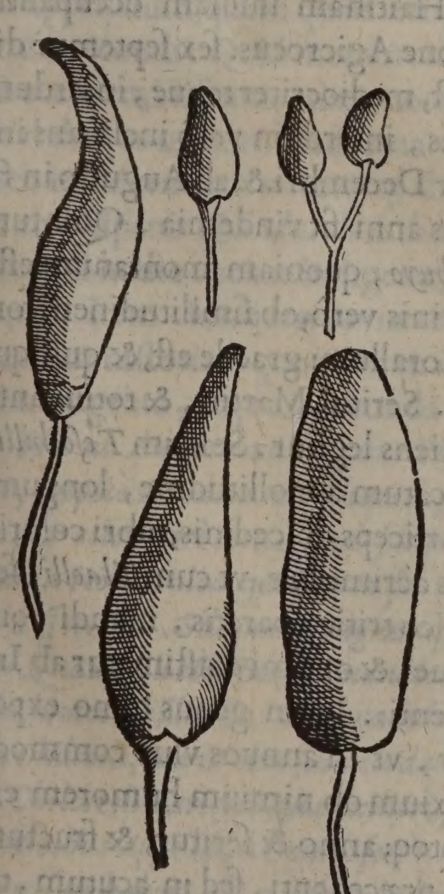
De CHILLI, *ſeu Pipere Indico ſiliquoſo.* *Cap.* III.

CHILLI, ſeu Piper Mexicanum, planta eſt ferens ſiliquas illas, quæ ab Haitinis *Agies*, ab antiquis, vt quidam volunt, ſiliquaſtra, & ab Hiſpanis Piper Indicum vocatur, & Capſicum ab Actuario nuncupatur. quæ licet diù in noſtrum orbem tranſlata ſit, ibiq; & in hortis, & in vaſis fictilibus, ornamenti & vſus gratia ferатur, & habeatur in delicijs, tamen quoniam apud Indos multo plura eorum genera reperiuntur, & orexi excitandæ, commendandiſq; ferculis ſuppetias ferat, adeo vt nullam ſit reperire menſam ſine *Chilli*, atque ideo quotidiano experimento ſint illius facultates notiſſimæ, adductus ſum non modo differentias, quæ in noua Hiſpania proueniunt, de quibus modo agitur, verum ſpecierum fere omnium, quæ adhuc ad manus noſtras peruenerunt, exhibere imagines, formas deſcribere, vniuerſamq; facultatem, & naturam tradere poſteritati. Cunctorum ergo generum folia Solano ſimilia ſunt, & pene paria (ſi *Quauhchilli* excipias, quæ minora eadem fert) & flores candidi. è quibus ſiliquæ oriuntur, primo virides, mox maiori ex parte in rubrum, & demum in paſ-
Vires. ſeum inclinantes colorem, refertæ paruo ſemine, exili, candicante, contuſo, atque in orbem efformato, acris guſtus, atque vrentis naturæ; quæ ad ſemen præcipue attinet. Quartum hæ caloris gradum attingunt, & tertium fere ſiccitatis. etſi recentes excrementitio quodam humore abundant,

CHILLI, *Piper siliquosum Mexicanum.*

dant, qui totus pene vetustate euanescit. vnde fit, vt sæpe excitato flatu, Venerem stimulent, ac interim aluum non sine quodam tenesmo, ac sensu doloris, ijs præcipue qui huiusmodi condimento ante non assueuerant, leniter emolliant. Quanquam eius rei acumen nō immeritò caussam esse affirmare possumus. Vrinam, & mēses euocant. corroborant ventriculum ob frigus imbecillem. coctionem eadem occasione labefactatam iuuant. appetentiam contemperato ex eis cū uocatis *Tomamæ* intinctu mire excitant. & pituitosos humores vndecumque, potissimū coxæ adhærescentes articulis, discutiunt, & euacuant. Aiunt, hecticorum peropportunum esse remedium, ventrem lumbosq; aculeis *Chilli* madentibus perpungere. nutrimentum item calens, ac siccum præstant, &, vt Indi passim experiri testantur, haud modicum. renes tamen excalefaciunt, & inflammato sanguine, atque iecinore ad nephriticos, phreneticos, pleuriticos affectus, peripneumonias, aliosq; tumores internos, & alia similia symptomata, seu nutrimenti, vt sæpissime Indi solent, seu condimenti vice, immodice, aut frequenter vtantur, perducunt. Incōmoda.

Tam calidis, quàm frigidis, temperatisq; locis, ac regionibus proueniūt, sed frequentius temperatis, ac fœcundius, aut calidis. Prior ergo species (vt singulæ iam membratim enarrentur) Mexicanis *Quauhchilli*, hoc est *Chilli* arboris; Haitinis verò, apud quos minor, orbiculatior, & à minori planta edita profertur; *Chilli* montanum dicitur. minimum est id omnium, & Oleastri baccas, forma & magnitudine repræsentant. cumq; omnia fere genera quarti ordinis calorem attingant, hoc cæteris omnibus sentias vrentius, atque ideo in condimenta, & non in nutrimenta venire, solumq; intinctibus & salsamentis, piperis loco misceri, & toto prouenire anno. Secundum genus *Chiltecpin* dictum, à Culicibus, quos paruitate & colore videntur imitari, ab alijs vocatur *Totocuitlatl*, quod est passerinum

Species.

I. Quauchilli.

II. Chiltecpin.

1.

rinum ſtercus, ob paruitatem & colorem, ab Haitinis verò (vt audio) *Huarahuae*. quod licet aliquando videatur prædicto virentius, citius tamen colorem amittit. At tres videas huius generis differentias natali ſolum loco, & tempore quo leguntur, diſtinctas. Prior vulgaris eſt, altera priori ſimilis, ſed ſolis ratione in atrum inclinans colorem, atque ideo dicta *Tlalchilli*, quod eſt *Chilli* nigrum.

Tlalchilli II. III.

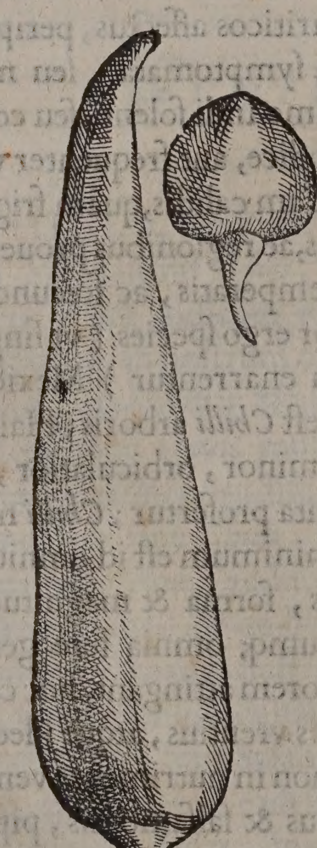
Tertia demum minor eſt omnibus, & poſt præcedentem fructum media. omnes enim huius plantæ ſpecies triferæ apud Indos ſunt. primus fructus maior eſt, poſtremus minimus, & natu medius, mediocris quoque eſt magnitudinis. Seritur Septembris menſe, & à Decembri ad Kalendas vſque Aprilis colligitur.

III. Zenalchilli.

Tertiũ à ſole *Zenalchilli* dictum. irriguis enim locis, ceſſantibus iam imbribus, id eſt Auguſto, & Septembri menſe ſolet ſeri, & producere fructum à Nouembri, vſque ad Martium, & ab Haitinis *Chilli* album. viride eſt primò, mox palleſcit, aut ex pallido rubeſcens eſt, & demum in rubrum, vt cætera circiter genera, mutant colorem.

IV. Chillocoztli.

Quartum dictum *Chilcoztli* a colore, quo tingit croceo, quæ eo parantur condimenta, & ab Hiſpanis Haitinam inſulam occupantibus, eadem ratione Agicrocus. ſex ſeptemuè digitos longum eſt, mediocriter tenue, interdum ex albo rubeſcens, interdum verò inclinans in paſſeum. Seritur Decembri. & ab Auguſto in finem vſque totius anni fit vindemia.

V. Tzinquahuyo.

Quintum genus *Tzinquahuyo*, quoniam montanum eſt, vocatur, ab Haitinis verò, ob ſimilitudinem formæ, & coloris, Corallum: gracile eſt, & quinque digitos longum. Seritur Martio, & totius anni decurſu proueniens legitur.

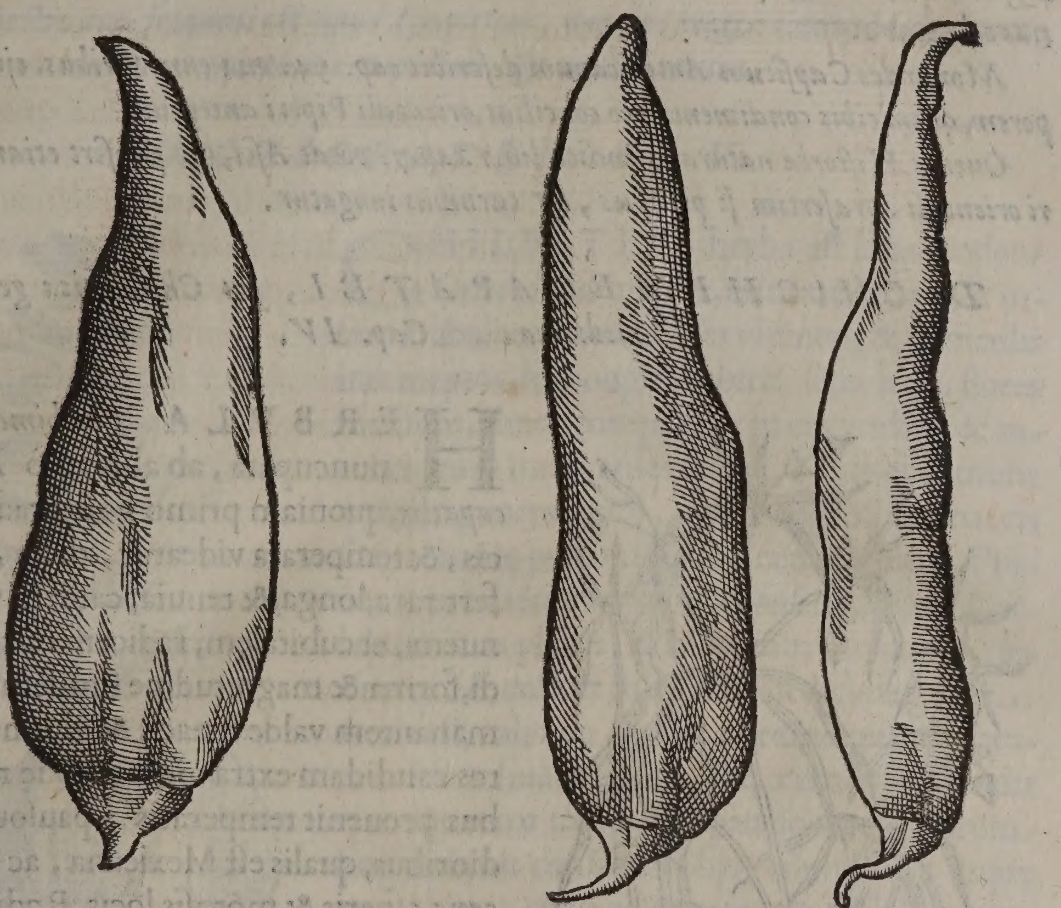
VI. Teſochilli.

Sextum *Teſochilli*, ſeu *Maſſeum* vocatum à mollitudine, longum eſt, amplum, particeps dulcedinis, rubri coloris, atque adeo mitis acrimoniæ, vt cum *Tlaolli*, ſeu placentis ex Indico tritico paratis, mandi conſueſcat. multique, & optimi exiſtimatur ab Indis eſſe nutrimenti. Idem genus fumo expoſitum exiccatur, vt in annuos vſus commodè recondi poſſit. alioqui corruptioni valdè obnoxium ob nimium humorem excrementitium, quo redundat. *Pochilli* dicitur, totoq; anno & ſeritur, & fructum fert.

VII. Milchilli.

Eſt & aliud *Milchilli* dictum haud minus præcedenti, ſed in acutum, tenuemq;

nuemq;

nuemq; ſenſim deſinens mucronem, tandem quoque rubeſcens. nec ob aliud
ita appellatum, quam quod tempore *Tlaolli* ſeritur, & metitur, & ſeri ſoleat, le-
ctum recondi. Quid memorem cæteras ſpecies Haitinis peculiares? inter quas
ea occurrit, Hiſpanis etiam nota, quę fructum fert Halicacabi fructui, aut Cera-
ſis dulcibus noſtratibus, forma, colore, & magnitudine, perſimilem, arbuſto mo VIII. Strycnodendron.
dico innaſcentem. vocaturq; ab alijs *Strycnodendron*, ab alijs Pſeudo Capſicum, IX. Roſtrũ
& ab Hiſpanis *Guindas de Indias*. Alias præterea duas, quarũ alteram Roſtrum Stroboli.
ſtroboli hodie vocant indigenæ, alteram verò Paſſeris. vtramque ob ſimilitudi- X. Roſtrũ Paſſeris.
nem. Item *Maboyam boniacam* corniculatam, *Caçicam* hortenſem, & alias XI. Maboya.
quarum hiſtoria, quoniam maioris eſt operis quàm vſus, timeo ne ſit lecto XII. Caçica.
ribus ingrata, atque iniucunda. Aliæ.

Hic ab Auctore multæ huius Piperis ſpecies proponuntur, ſed & aliquæ omittuntur, vtpote Medica curioſitate dignæ minus. Diſtinctio ſumitur à ſiliquarum figura, & colore ferè tota, ob id ſiliquarum ſolummodo imagines expoſitæ, integræ verò plantæ Icon vnica, quod in ea florum, foliorum, aliarumq; partium, non adeò inſignis ſit differentia. Siliquarum igitur quæ in prima figura à dextris, cornu ſimilis, conſpicitur Quauchilli eſt; Binæ Totocuilatl, media Quauhchilto. Inferiorum acutior dextera Chichimecachilli alia Pochehoachtli. In ſecunda maior Tlalchilli. longa illa, quæ in tertia Chilcotli; quæ in eius ſinu cordata Chiltlelotl. Quæ in quarta Texochilli eſt. In quinta Chilcoztli varietas, quæ exilior; quæ craſſior Chilpatlihoac. Sed & aliæ, & varijs nominibus appellatæ. Omnes ferè noſtris iam Regionibus implantatæ, & in condimentis vſum habent, & varium in hortis ſpectaculum exhibent, in celeberrimo præſertim

Eyſtettenſi horto vbi(vt audio)plurimæ inter innumeras omnium plantarum differentias coluntur.

Monardes Capſicum Americanum deſcribit cap. 54. vna cum viribus. eiuſq; ſaporem, quem cibis condimenti loco conciliat, orientali Piperi anteponit.

Ouetus Hiſtoriæ naturalis Indicæ lib. 7. cap. 7. vocat Aſci, & præfert etiam Piperi orientali. præſertim ſi piſcibus, & carnibus iungatur.

De CHICHIMECAPATLI, *ſeu Chichimicæ gentis medicina.* *Cap. IV.*

HERBVLA *Chichimecapatlis* nuncupata, ab alijs verò *Tamancapatlis*, quoniam primo guſtu radix dulcis, & temperata videatur, dicta, folia fert rara, longa, & tenuia, caulem verò tenuem, et cubitalem, radicem nuci Iuglādi, forma & magnitudine ſimilem, lacte manantem valde tenaci, & glutinoſo, intus candidam extra nigram. Quę regionibus prouenit temperatis, pauloue frigidioribus, qualis eſt Mexicana, ac *Tetzcocana*, aſperis & mōtoſis locis. Radix virēs, arenſuè (quamquam ſiccato lacte ſit innocentior) ex liquore quopiam deuorata ſcrupuli vnius cum ſicca eſt pondere, humores omnes, per ſuperna & per inferna euacuat, ſed maiori ex parte per inferna. Calenti ordine quarto conſtat natura, viribusq; vehementibus. Quamobrem non cuiuis temerè exhibenda eſt, ſed eis tantū, qui viribus valent, nec acuta vexantur ægritudine. aut his, quibus leuiora alia remedia tentata ſunt. flatum etiam dicitur diſcutere, & cholicis doloribus opportunè auxiliari. Ex huius radicis vncijs quatuor, & drachma vna *Cocoztic*, parat Chululēſis medicus, nobile illud, ac tota noua Hiſpania celebre pharmacum, quo cunctis pene morbis obſiſtitur, tuſis permixtisq;, addito ſaccharo, & ad ſolē, donec humor abeat, expoſitis: deuorandum verò drachmæ vnius mēſura, quod ita eſſe iuridico patuit teſtimonio.

Ricinis forte annumeranda fuerit hæc planta. folia enim Cannabis habet, & ſemen triangulare videtur. guſtuq; vt & in Ricini ſpeciebus initio ſubdulci videtur, deinde vero guttur vrit, vnde vix inter Eſulas reponi poteſt: omnes enim ſtatim acrimoniam ſuam produnt. Et licet Ricinus apud nos non lacteſcat, apud Americanos tamen lacte manare poſſe, non eſt incredibile, cum regio illa quàm noſtra ſit longè humidior calidiorq;. Sic enim & Nerium apud ipſos lacte abundat, quod in noſtro orbe numquam eſt viſum.

Vſus

Vſus porrò huius medicamenti vehementiſſimi, non tantum apud Hippocratem, ſed & noſtro æuo frequens eſt apud Empiricos, non ſine magno commodo & incommodo vtentium, pro complexionis varietate, & medici peritia.

De CHILPATLI. Cap. V.

CHILPATLIS herba eſt folia fundens Ocymi, ſed maiora, minimè ſerrata, et infernè ſubalbeſcentia. caules virentes, & geniculis interceptos, ſex longos cubitis, ſeptemue, flores modicos, luteos, compoſitos in corymbos, & in coccineum inclinantes colorē, è quibus demum compinguntur acini, Piperi nigro, aut baccis Oxyachantę perſimiles. radicemq; fibratā. Prouenit in calidis *Pauhtlani, Pupaloticpaci*, et *Hocitlalpatl* locis planis, & montium accliuibus. ſeriturq;, & colitur in hortis medicinæ gratia. Acris eſt, calidaq;, & ſicca ordine quarto natura. initio reſinam ſapit, poſtea vrentem oſtendit vim. quatuor catapotia, paucioraue, quorum ſingula binis conſtent folijs, complicatis atque conuolutis, mira velocitate, & efficacia corpus a cunctis expurgat humoribus. plura verò inducerent periculum. dentium dolorem ſedant admota folia; vlceribus putridis, ac cancroſis opem ferunt: & infuſa aliquandiù *Tlaolli* potioni, medentur ſcabiei. lac verò verrucas exedit, & tumores præter naturam rumpit. quinque folia deuorata, aiunt, dyſenteriæ mederi, exterſo nempe cruore. nam adſtrictionis non eſt omnino expers. ſcabiei quoque & doloribus articulorum. Sunt qui ſagittas eius ſucco inficiant vice Toxici, atque ita commodius ceruos, feraſue conſternant.

Hæc ſimiliter Tithymalus eſſe videtur, cùm lac calidiſsimæ naturæ præbeat, & florem in Corymbo poſitum habeat. vnde eaſdem plane vires habet, quas Hippocrates Peplio, alij Authores Eſulis aſcribunt.

De

De CHILPANTLAÇOLLI, *seu signo stercoris. Cap. VI.*

Chilla-cotl.

CHILPANTLAÇOLLI, seu signum stercoris, quam alij *Toxcuitlapil xochitl*, alij *Hoitzitzil tentli*, alij *Chilpanxochitl*, alij *Panxochitl* vocant, herba est parua, ferens folia Salicis longa, serrata, & angusta. caules tenues, & purpureos. flores longos, rubeos, & circa extrema pallescẽtes. radicem longiusculam, & fibratam. Nascitur *Tototepeci*, & *Itzocani*, calidis in locis. Radix est acris, calidaq; & sicca ordine ferè quarto, vrẽsq; guttur. tusa, appositaq; doloribus articulorum, etiam è morbo Gallico oriẽtibus, spleni, contractis neruis, atque impedito motui mirè confert. vulneribus medetur, pituitam attenuat, & supra infraq; purgat radix tusa, ac trium drachmarum põdere ex aqua deuorata. Ius decocti eius infusũ auribus saniem exiccat, dolorem lenit, & audiendi facultatem instaurat. Est & alia herba *Chillacotl* vocata, prædictæ similis, dulcis tamen, sed quò adhuc repererim, nullius in arte medica vsus.

De CHILMECHATL, *seu Ycha. Cap. VII.*

HERBA est *Chilmecatl* folia habens Solani, sed firmiora, caulem volubilem, radices multas, tenues, illis Pyrethri similes, non modo forma sed sapore acerrimo. calidaq; ordine quarto temperie. radix admota leuat dolorem dentium, veluti per miraculum, eosq;, atque eorum radices extergit, & dealbat. laterum dolorem ex frigore ortum, & cuiusuis alterius particulæ placat: præcipuè si cum resina Terebinthina admoueatur. auriũ lenit dolores, inueteratos capitis fronti admota curat, & venenatis inflictis plagis applicata, vim adimit veneno. Nascitur humidis locis, calidisq; aut temperatis *Chichimecarum*, & ab omnibus indigenis in maximo habetur pretio. qui persuasum ha-

habent, mirabile esse remedium aduersus omnia morborum genera, quæ à frigore habent ortum. & nisi folia diuersam formam haberent, ad Pyrethri species hæc planta referri posset.

Quid si ad Clematides hanc plantam referamus? folia adsunt bina, sibi contraposita, sine pediculo fere cauli adnascentia, Solano similia, sed duriora. caulis etiam repit. & radix summam habet acrimoniam cum aciditate quadam coniunctam, qualem in Viornæ folijs deprehendas. quæ omnia simul sumpta, vix in alia herba quam Clematide reperias. omnem scrupulum nobis exemisset Author, si florem cum fructu, vel in figura, vel in descriptione addidisset.

De COCOTEMECATL, *seu fune Volubili acri. Cap. IIX.*

COCOTEMECATL, quam alij Cocotemecaxihuitl vocant, herba est folia ferens Ocymi forma, longe tamen maiora, angulosaq; & crenata. caulem purpureum, ac volubilem. flores in postremis ramulis pilosos, paruos, abeuntes in pappos, & ex albo purpurascentes, ac radicem fibratam. Prouenit *Yacapichtle*, & *Quauhqueculle* calidis, atque saxosis locis. Folia, quæ glutinosa sunt, tusa pugilli mensura, atque epota, dysentericis medentur. Radix autem caulesq;, quarto sunt ordine exiccantia, & calefacientia, tenuiumq; partium. Medentur ophiasi, & lychenibus. drachmæ duæ radicis deuoratæ, dolorem ventris ac tormina sedant, euocant vrinam, enixis opitulantur, earumq; morbis a frigore ortis medentur, placant etiam dolores a flatuoso spiritu genitos.

Hanc esse Clematidem, cuius manifestum est. illud vnicum dubitationem habet, quod folia dysenteriæ medeantur. Sed qui nostræ Viornæ folia degustauerit facile huius rei causam percipiet. folia illa primo adstrictionem magnam, cum quadam tamen aciditate, linguæ imprimunt; tandem verò atrimonia, sed valde exigua percipitur. nam sal acre permixtum partibus terreis calorem suum amittit, & vim astringendi gignit, sicuti videmus in Limonio, Rheo, Galla, & similibus euenire. vnde contingit, vt infusum vel decoctum eorum, purgare possit, præsertim per vrinam, & sudores. acrimonia enim in ius transfunditur, licet substantia ipsa exhibita, fluxiones omnes sistere queat.

De COCOXIHVITL expurgatoria. Cap. IX.

HERBA est *Cocoxihuitl* folia habẽs cordis figura, hirsuta tenuiaque, infernè squalida, supernè viridia. caules rotundos, & hirsutos. flores paruos, & luteos, & in postremis caulibus terna grana nigra ciceris forma, & magnitudine, vasculis contenta prodeuntibus ab ipsis foliorũ exortibus. & radicẽ fibratã, Tota plãta est gustu & odore Thymi, calidęq; ordine quarto temperiei. humores omnes, supra infraq; expurgat. sed præcipuè crassos, & pituitosos, drachmę vnius põdere deuorata. exhiberiq; etiã potest pueris modica portione, ꝓ ratione ętatis & vigoris.

Inter Conuolulos hanc herbam reponendam puto. Videmus enim in omni volubili grana tria vel quatuor nigra, obrotundis vasculis contineri. Et quãuis folium magnam habeat varietatem, tamen plerumq; ad figuram cordis accedit. Confirmat hanc opinionem vis purgandi vehemens, qualis nempe in Scammonio etiam reperitur.

De COCOCXIHVITL TEVHCALTzincensi. Cap. X.

HERBA est hęc *Cococxihuitl* folia fundens Menthæ, scabra, oblonga, subalbida, & serrata. caulem fuscum. fructum in summis caulibus capitulorum forma è viridi pallescentem. radicem verò surculosam. Prouenit iuxta cacumina mõtium regionum calidarum. Calida est, & sicca ordine quarto. gustataq; linguam adurit. odorem spirat Cumini, frigori aduersatur, & ab eo ortos flatus dissipat, tormina sedat, appetentiam excitat, seu herba ipsa deuoretur, seu succus iusue decocti absorbeatur. menstrua, et vrinam euocat, reserat obstructa, paralysi medetur, coctioni fert opem, crassos humores incidit, perfrigerata membra instaurat, aliaq; his similia præstat iuuamenta.

De

De COHAYELLI, seu CHICHICA HOAZTON, seu herba serratorum foliorum. Cap. XI.

CHICHICA HOAZTON, quam alij *Chichica hoaztic*, alij *Cohayelli*, seu anguem fętentem, alij *Tlipoton*, seu nigram, et fœtentem plantam vocant, herba est spinosa, proferẽs Cirsij folia, longa, & angusta, serrata, et spinosa, vnde nomen. caules rotũdos, cauos, purpurascentes, et in eorum cacuminibus capitula spinifera, et obrotũda. radicesq; fibratas. Prouenit tẽperatis ac mõtosis locis, quales sunt *Quauhtepecenses*. Calida ordine quarto natura constat, Sisaris sapore, odorato tamen, et acri. Radix trita, ac deuorata pondere drachmarum trium ex aquæ vncijs decem, ventriculi imbecillem calorem roborat, dolores ventris, ac cæterorum membrorum è frigida caussa ortos sedat, flatus discutit, cholicæ, et iliacæ confert, vrinam, et menses euocat, satietati medetur, venerem stimulat, ac ventriculum impensè frigescentem confirmat, et fouet, et morsibus serpentum venenatorum medetur. Quæ omnia efficacius præstat, si ex vino, liquoreuè alio calenti, et roborante offeratur. quin tumores præter naturam admota dissipat, humores articulis infartos attenuat, ac discutit, et cuiuis frigidæ medetur intemperiei.

Ad Dipsacum, vel Scabiosam, forte referri poterit. capitula enim admodum sunt similia, & folia ex oppositione bina, quasi vnum fiunt, sicut & in Labro Veneris licet conspicere. quin & vires Scabiosæ non abludunt multum. est enim satis vehemens in purgandis omnibus humoribus, ob insignem amaritudinem.

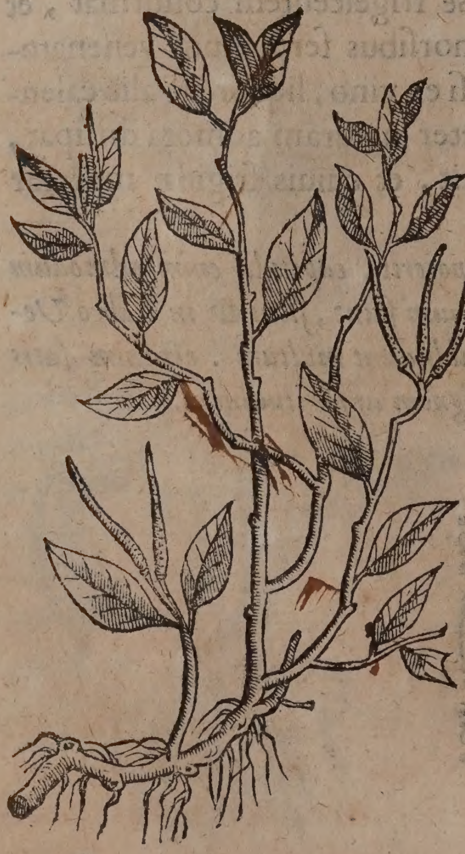
De

De ÇOÇOYATIC, seu herba Palmæ simili. Cap. XII.

ÇOÇOYATIC herba, quam Michuacanenses *Xahuique* vocant, folia profert Porri, Palmæuè humilis, vnde nomen. et in caule flores longos, et purpureos, caliculorum forma. radicẽ capitati Porri instar. vbiq; prouenit. radix cõtrita, admotaq; narib. protinus sternutamentum ciet, ac trahit pituitam. quo fit, vt ea Indi Medici, quos vocant *Titici*, veluti certissimo quodam indicio periclitentur, qui nam ex ægris, qui curandi sibi contigère, sint morituri, aut qui sanitati tandem restituentur. eadem drachmę vnius mensura deuorata, vrinam dicitur euocare, et dysentericis mederi. mures necat carni permixta. ius verò decocti pediculos, si caput eo lauetur. Hæc est illa nobilis planta, quæ concisa minutim, et in mulsam cõiecta, muscas omnes pererrantes domũ ęstatisq; præcipuè tempore morosas, atq; molestas, dulci esca inuitatas delet, ac perdit. Acris est, calidaq; et sicca ordine quarto. radix intestino recto postquã in pilulas conformata est admota pectori confert, pituitam trahit, et instaurat ob eius redundantiam contabescentes.

De MECAXOCHITL. Cap. XIII.

VOLVBILIS herba est *Meçaxochitl* binos dodrantes longa, per terram repens, folia ferens magna, pinguia, obrotunda, odora, et acris saporis. caules teretes, contortos, et (præterquam vnde oriuntur pediculi) lęues, per terram repentes. ac circa singulos foliorum exortus, radices oriuntur fibratæ, capillisuè pares. fructus Piperi longo persimilis est. Nascitur humectis locis regionum feruentium, qualis est *Quauhnahuacensis*, et *Hociacocotlensis*. quarto gradu calida est, et tertio sicca natura. et fortassis ad Piperis longi species attinens. Bibitur cum *Cocaoatl*, gratumq; illi saporem cõciliat. cor roborat, ventriculum calefacit, oris halitum commendat, crassos lentosq; humores attenuat, aduersatur

uersatur

uerſatur venenis, iliacis,& cholicis confert. vrinam euocat. menſtrua,ac partus emortuos trahit cum *Tlilxochitl*, viuoſq; accelerat. obſtructa reſerat. frigora,& ex eis ortos dolores tollit. rigoribus febrium opitulatur. & alia his ſimilia præſtat iuuamenta.

De OLILIVHQVI, ſeu planta orbicularium foliorum. Cap. XIV.

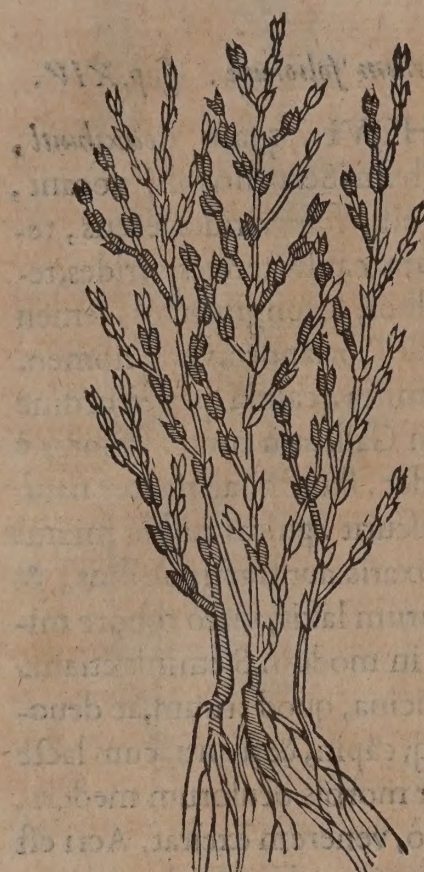
OLILIVHQVI, quam *Coaxihuitl*, ſeu herbam Serpentis alij vocant, volubilis herba eſt, folia viridia ferens, tenuia,cordis figura. caules teretes,virides,tenueſq;. flores albos, & longiuſculos. ſemen rotundum ſimile Coriandro,vnde nomen. radices fibris ſimiles. calida quarto ordine planta eſt. luem Gallicam curat. dolores è frigore ortos ſedat. flatum, ac præter naturam tumores diſcutit. puluis reſina mixtus pellit frigus. luxatis aut fractis oſſibus, & lumbis fœminarum laxis,aucto robore mirum auxiliatur in modum. Seminis etiam eſt vſus in medicina, quod tritum,ac deuoratum, illitumq; capiti, & fronti, cum lacte & *Chilli*, fertur morbis oculorum mederi. deuoratum verò, venerem excitat. Acri eſt ſapore, & temperie, veluti & planta eius, impensè calida. Indorum ſacrifici cum videri volebant verſari cum Superis,ac reſpōſa accipere ab eis,ea veſcebātur planta,vt deſiperent, milleq; phantaſmata,& dæmonū obuersātium effigies circumſpectarent. qua in re Solano maniaco Dioſcoridis ſimilis fortaſſe alicui videri poſſit.

Nata eſt hæc planta in horto D. Coruini, Pharmacopolæ in plantarum notitia expertiſſimi, & curioſiſſimi; qua inſpecta facile cuiuis erat iudicare, eam Conuoluulis annumerandam eſſe, vnde & vires vtriuſque apte congruunt.

Smilaces læues phantaſmata varia gignere etiam apud antiquos notum fuit. vnde Dioſ. ait Conuoluulum cum Dorycnio ſumptum turbulenta ſomnia gignere. quod ei commune eſt non ſolum cum Solano manico, ſed etiam cum Papauere, Hyoſcyamo Bangue, Fabis, Nicotiana,omnibusq; alijs narcoticis. hæc enim multitudine fumorum quibus caput occupant, ipſos ſpiritus animales variè agitant, & diuerſas ſpecies eis, vt & ebrijs inducunt.

Ad maiorem porrò Authoris declarationem,libuit apponere ea,quæ à R. Patre aſſiſtente Hiſpaniarum Societ. IESV accepi conſcripta ab Americis Medicis, qui inquiunt. Omnem dolorem ortum à calore vel frigore,in quauis corporis parte,grana iſta in puluerem redacta tollunt. In doloribus podagricis vſus eſt talis. Pars dolens vngatur oleo Abietis, vel Liquidambar, vel Melle albo,vel in defectu horum omnium oleo calido; deinde puluerem inſperge, & ſpatio breuiſsimo videbis miros effectus.

Si duodecim, vel tresdecim grana seminis huius in puluerem redacta, cum vino albo sumantur, tollunt dolores è lue venerea ortos, aliosq; in artubus exortos. & licèt in capite quædam excitent phantasmata, id tamen non obest. Hactenus illi.

De POZTECPATLI *Huaxacensi Gemmata. Cap. XV.*

HERBA est *Poztecpatli* folia ferens Rutæ, candida, pusilla, conuoluta, ac arborum erumpentibus gemmis similia, quæ toto anno seruat, ac Nasturcium indistincta similitudine sapiunt. caules lignosos, & fuscos, ac radices tenues, fibris similes. Nascitur saxosis locis, & asperis montium fragminibus, regionis *Huaxacensis*. caules & folia, calida & sicca, ordine quarto natura constant. eadem tusa, & drachmæ vnius pondere deuorata, succurrunt neruis, tendonibusq;, aut resolutis aut conuulsis, modo à frigida, & humida euenerit caussa, ac amissum restituunt motum. quod est permultis cognitum experimentis.

De TLALATOCHICTL, *seu humili Pulegio. Cap. XVI.*

SPECIES est *Tlalatochictl* Pulegij peregrina, Tragoriganiuè. herba namq; est folia habens parua, serrata, Origano similia, binaq; per interualla, & minora. caules tenues. flores purpurascentes ex albo. binos quoque ab ipso foliorum prodeuntes exortu. radicem longam, tenuem, & fibratã. Prouenit montosis, ac planis *Xalatlauhij* locis, vbi seruari in manipulos redacta in totius anni vsum passim consueuit. Calida, & sicca ordine quarto natura constat. & cum cæteris generibus vrentior sit, linguam tamen, quam primum calefacit, paulò post velut *Atochictl* species, reddit impensè gelidam. Ius decocti eius discutit flatus. dolorem ventris tollit. cholicis medetur. frigus pellit. vrinam, & sudorem euocat.

De

De TEPECVITLAÇOTL, *seu* CVITLAÇOTL *montana.* *Cap.* XVII.

HERBA est *Tepecuitlaçotl* Pyri habẽs folia, ſed maiora. caules ſeſquidodrantales, ſubalbidos. radicem ſurculoſam. naſcitur *Anenecuilci.* radix calida eſt, & ſicca ordine quarto. acris guſtus, vrẽſq;. Hæc tuſa, illitaq; dorſo, rigores acceſſionum tollit. flatum diſcutit. craſſos, & lentos humores attenuat. dolores à frigore, aut flatu ortos lenit. vrinam, & mẽſes trahit. ſudores euocat. cõuulſis, & his quibus motus eſt impeditus auxiliatur. confert reſolutis. aliaq; permulta exhibet auxilia, quæ ex ſimili temperamento ſolent ſecundum naturam prouenire.

Folium cordi ſimile aliquo modo, latitudinem habet trium digitorum. Herba porrò ipſa forte Apocyno adiungi poterit, quod ex fructu, ſi eum Author deſcripſiſſet, facile conijci potuiſſet. folia bina ex aduerſo poſita, & ſapor ille acris, ad hanc ſuſpicionem aliquem poſſunt mouere.

De TVZPATLI. *Cap.* XIIX.

TVZPATLIS herba eſt radicem ferens rotundam, Nucis Ponticæ magnitudine, fibriſq; refertam tenuibus, & cyanei coloris. vnde prodeunt pediculi tenues, & in eis folia ſinuoſa, & Polypodio penè ſimilia, ſed minora, & virentiora. & flos, vt aiunt, nullus. Naſcitur in planis, editiſuè, ſed calentibus locis *Totopecenſibus.* Radix eſt acris, odora guſtu, calidaq; & ſicca ordine circiter quarto, ſubtiliũq; partium. Curat hæc impetigines, panos, furunculos, & Gallicum vocatum morbũ, & alios diſcutit prꝑter naturam tumores. radix deuorata, atque applicata alijs morbis ſuccurrit, quod facilè ex prædictis viribus, quilibet methodo quadam

deprahendet. Egregia videtur planta, & qua nullæ deberent carere Officinæ.

Folij longitudo naturalis est septem digitorum, latitudo verò maxima octo, estq; figura folij sinuosa, sicut in Acantho videmus.

Inter steriles porrò herbas, cum fructu careat, reponenda erit. vnde Author, eam Polypodio comparauit. Hanc non puto esse Drackenam, cum radice constet rotunda.

De TZAHVENGVENI TZATSCVAVE, seu Filipendula Michuacanica. Cap. XIX.

HERBA est Filipendula Michuacanica, radicem fundens glandi simi-lem, intrinsecus candentem, & extra fuscam, desinentem in tenuem, & longum funiculum; vnde prodit caulis purpurascens ornatus folijs in tres partes, quarum media maior est, diuisis serratisq;, & floribus circa postremos ramos per ambitum coccineis, ac media parte luteis, cum alba quadam Iride. Nascitur in frigidis mõtibus, & eorum verrucis *Iacambaci* prouinciæ *Michuacanensis*. Radix est calida, & sicca ordine tertio completo, & quarto incipiente, acrisq; & subamari saporis. odoris verò *Copalli*, aut *Tecomahace* persimilis. Folia tusa & admota, medentur scabiei, & redacta in puluerem vlceribus, & præcipuè pudendorum. radices tusæ, atque ex aqua deuoratæ duarum drachmarum pondere, vrinam, & menses euocant. conuulsionem curant. pectori conferunt. frigus pellunt. referant obstructa. opitulantur cęliacis, hydropicis, cholicis, iliacis, & cæteris quibus medicamenta calida siccaq; ordine tertio, subtilium partium solent conferre.

De TZAHVENGVENI, seu Filipendula Michuac. altera. Cap. XX.

TZAHVENGVENI herba est radices proferens illis nostratis Oenantes similes, sed paulò maiores, & fibris refertas, quinas, senasuè, inter sese connexas. è quarum singulis vnicus prodit caulis, refertus folijs angustis, & longis. floribus circa medium luteis. in ambitu verò purpurascentibus. Nascitur in frigidis *Michuacanensibus*, quale est *Pusquarum*. Radix *Copallis* vocati saporem refert, calida & sicca ordine quarto natura, & nonnihil amara. Scabiem illita dicitur tollere, & pustulis ortis à lue Gallica mederi, flatum discutere, pellere frigus, sudores euocare, calefacere membra refrigerata, & pectoris affectionibus conferre. subtiles partes sortitur. vnde quiuis posset facile permultos alios diuinare vsus.

Filipendulæ nomen generale est, & in pluribus

ribus plantarum generibus inuenitur. quædam enim in ferulaceo genere reperiuntur: aliæ verò Quinquefolijs adnumerantur. quas verò Author in hoc & præcedenti Capite describit, in alio prorsus sunt genere. nempe Corymbifero, siue Buphthalmico. florem enim herbæ describit similem Asteri Attico. nec vires huius generis abludunt. sunt enim multæ, aromaticæ, & calidæ.

De TZOCVILPATLI. Cap. XXI.

TZOCVILPATLIS ALIA.

HERBA est *Tzocuilpatlis* quatuor dodrantes longa, folia ferens Ocymi, parua, crenata, ac nonnihil spinosa, & caules radici fibratæ insistentes. flores verò abeuntes in pappos, summis quibusque caulibus senos, septenosuè appendentes. Nascitur editis, & calentibus locis *Papalotispaci.* Odora est, & quarto ordine calefaciens, & exiccans. Folia deuorata ex aqua pugilli vnius mensura, dolores capitis ac totius corporis tollunt, purgantq;. quin glans è radicibus parata, & supposita, ventris mitigat dolores, & extergit intestina.

De YCHATLEPATLI. *Cap. XXII.*

YCATLEPATLIS I.

YCATLEPATLIS II.

YCHATLEPATLIS III. Tlalſicapan.

YCHATLEPATLIS herba eſt folia proferens mediocris magnitudinis, cordis ferè figura, infernè hirſuta, albidaq; & viridia ſupernè. caules multos, ac purpuraſcentes. flores virentes in formam corymborum compoſitos, obrotũdumq; fructum, & capillos quoſdam iuxta foliorum exortus, radicemq; fibratam. Prouenit calidis regionibus, prçruptis locis, mõtiumq; faucibus. Acris, calidaq;, & ſicca ordine quarto, & facultatis adſtringentis. folia mirum in modum Chryſomelorũ odorem, aut malorum Cydoniorum ſpirant. Ius decocti eorum, dolorem ventriculi ſedat. farina radicum inſperſa, vlceribus pudendorum medetur. Cortex radicum ex aqua deuoratus, dicitur hydropi mirabili quodam ſucceſſu mederi, ſi trium drachmarum ſumatur menſura.

Huius Ychatlepatlis tres hic imagines exponi-

ponimus, tres huius generis differētias exprimentes. Primo loco posita, quæ cincinnis exornatur ex alis prodeuntibus; purpureos habet caules, folia ferè bina ex aduerso sita.

Secunda, vt in autographo depingitur, caules purpureos non habet. eiusq; spica viridis est, figura Ligustri, & flores obscurè rubent.

Tertia viridi quoque fœtu notatur, cincinnis orbata, vti & secunda.

De YZCVICVIL, seu Oculo depicto. Cap. XXIII.

HERBA *Yzcuicuil*, caules fert exiles, & geniculatos, rutaceis folijs refertos, sed longioribus. flores candentes, & paruos circa singulos foliorum exortus. radicem Peoniæ similem, extrinsecus fuscam, intrinsecusq; albā. Quæ radix, cuius est in medicina vsus, initio sentitur dulcis, sed mox exurit guttur. puluis eius coniectus in aquam atque ita infusus aut deuoratus, ventris aufert dolorem, pituitam detrahit, & vrinam euocat, drachmæ tamen vnius pondere. Calida, siccaq; ordine quarto natura constat, ac vrenti facultate. seruatur radix in annuos vsus.

Flos huius herbæ ex omnibus alis foliorum ex aduerso positorum exit, vt in Anagallide.

De YZTACPATLI YANGVITLAnensi. Cap. XXIV.

YZTACPATLIS herba est, folia producens oblonga, angustaq;, & caules tres spithamas longos, tenues, cauos, & geniculis interceptos, coccineosq; flores, ac radicem fibratam, & sensim gracilescentem. Prouenit apud Mistecam superiorem. Radix est acris, & aliquantisper glutinosa, calida ordine quarto, siccaq;. eadem in farinam redacta, dicitur ventris tumores discutere; & punctis etiam, euocatis humoribus ad cutim, mederi, si bis die drachmæ vnius pondere ex aqua ebibatur.

Ocymastro videtur hæc herba similis, tum geniculis, binisq; folijs non serratis, tum verò flore ipso coccineo.

De

De YZTACPATLI Ygualapensi. Cap. XXV.

HERBA YZTACPATLIS *Ygualapensis* radici insistit fibratæ, vnde profert stipites tenues, teretesq; , ornatos folijs Ocymi, circinatis, & subluteis floribus in pappum abeuntibus. Nascitur in calidis, planisq; , & humidis locis regionis *Ygualapensis*. Radix est acris, nonnihil amara, calidaq;, & sicca ordine quarto. folia vnciæ vnius pondere deuorata; aut decoctarum radicum Ius, ventris dolorem sedant, & pellunt lumbricos.

Flos admodum similis est Virgæ aureæ.

De YZTACPATLI Atotonilci. Cap. XXVI.

Herba Francisci Zimbren.

YZTACPATLIS ATOTONILCI herba est, folia proferens Lini, argentea, longiuscula, & angusta. caules sesquidodrantem longos, teretes, lignosos, subalbidos. flores, vt dicunt, modicos, & candentes, ac radices surculosas. Nascitur apud *Atotonilcenses*, aridis planisq;, ac frigidis locis. vbi ea Franciscus quidam Zimbren, à quo etiam habet nomen, passim vtitur, reputans mirabile pharmacum, & reliquorum, quæ apud Indos inuenta adhuc sunt, præstantissimum. calida namque est, & sicca ordine ferè quarto, odoraq;. Radix semiunciæ pondere teritur, & redigitur in spherulam, mox resoluitur ex vino, & bis, teruè percolatur, ac bibitur succus, qui corpus citra vllam noxam, aut laborem affatim euacuat.

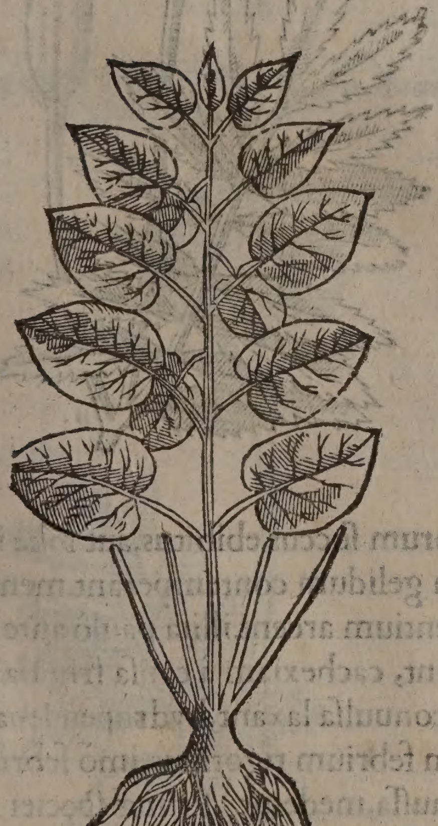
In figura fructus depingitur Mercurialem repræsentans. qui tamen ob paruitatem rectè diiudicari non potest.

De ÇACATLEPATLI. Cap. XXVII.

ÇACATLEPATLIS, quam alij *Tetlacian*, seu vrentem medicinam vocant, herba est folia proferens Hordei, Graminisq;, flores luteos, calycibus contectos, ac semen exile, & rotundum, radicesq; multas Asphodelo, similes. Nascitur in frigidis locis, qualis est *Huexotzineum*, & *Xalatlaneum*. Radices calci additas, aiunt vetustis vlceribus egregiè mederi, sed præcipuè his, quæ fauorum more multis scatent osculis. dilatatis namque plagis, atque extersis, tandem eo vitio affecti, sanitati restituuntur. strumas etiam sanare impositas fęlici semper euentu, tumores præter naturam rumpere, atque patefacere, curare lychenas, & integram (si opus sit) carnem corrodere, & excauare. calida enim est ordine quarto, & vrenti natura, vnde euenit nomen.

Asphodeli nostrates etsi quartum caloris gradum non attingant, tamen ad purgationes, præsertim per vomitum, non sunt inefficaces. quod longe etiam efficacius præstabit acrimonia sua hic ab Authore descriptus Asphodelus.

De AXIXCOÇAHVIZPATLI, *seu medicina vrinæ lutea.* Cap. XXIIX.

HERBA est *Axixcoçahuizpatlis* folia ferens infernè lutea, vnde nomen, scutorum, aut Hederæ forma, multisq; distincta interuenijs. caules teretes, longos, lignosos. radicem verò breuem, crassiusculam, fibratam. Nascitur in collibus frigidarum regionum, campestribusq; locis *Tanguitlani* Mistecæ superioris. Radix est odorata gustu, acris, calidaq;, & sicca ordine tertio, subtiliumq; partium. vrinam euocat, & dolores renum tollit. Ius decocti foliorum, semel quotidie tempore matutino epotatum.

De

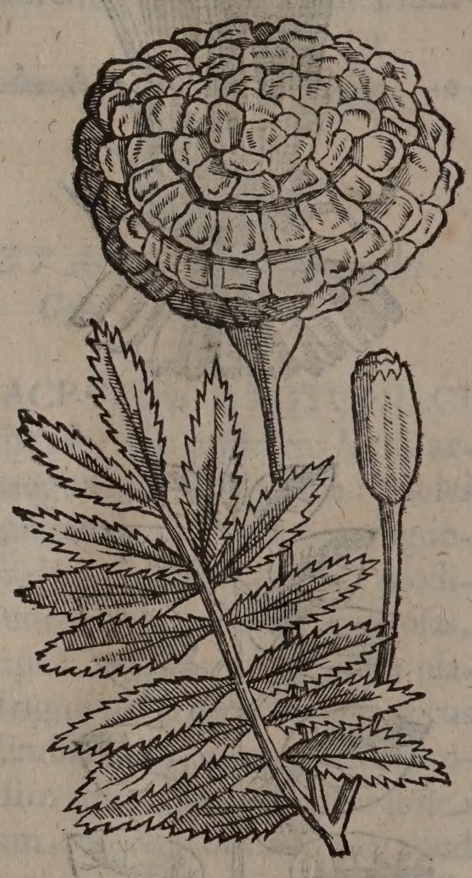
De CEMPOALXOCHITL, *seu Indicis Caryophyllis* Cap. XXIX.

PLANTA ferens florem, quem Mexicenses à numerosa foliorum multitudine *Cempoalxochitl*, Hispani Caryophyllum Indicum, & antiqui ex quorumdam falsa sententia *Othonam*, aut Iouis florem vocant: herba est, cuius septem præcipue (quamquam sint & aliæ) in hac Noua Hispania differentiæ reperiuntur, flore, nomine, & magnitudine distinctæ. folijs omnes constant Tanaceti, floribus autem luteis, aut ex luteo rufescentibus. facultate ordine tertio calida, & sicca. sapore acri, tenuibus partibus, & non sine quadam grauitate

CEMPOAL XOCHITL
Caryophylli Mexicani planta.

CEMPOAL XOCHITL, *seu Giuhnaxochitl. Tzneycepohual.*
Caryophyllus Mexicanus I.

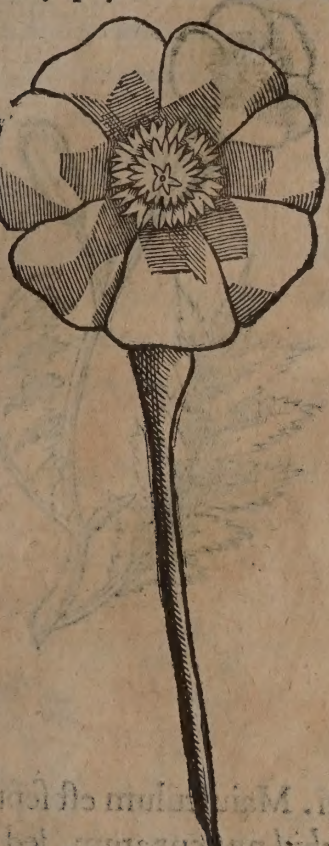

Vires. odoris. vi pollet discussoria, & aperienti. Foliorum succus ebibitus, aut folia ipsa contusa, & ex aqua epota, vinoue, ventriculum gelidum contemperant. menses, vrinam, & sudores eliciunt. frigora intermittentium arcent illita paulò ante accessionem. flatum discutiunt, venerem excitant, cachexiam à causa frigida ortam vitio hepatis curant, aperiunt obstructa. conuulsa laxant, hydropen leuant. vomitum ex aqua tepida procurant. & tandem febrium rigoribus, imò febribus ipsis, expurgata per vrinam & per sudorem caussa, medetur. Primæ speciei flos

Species. I. Cépoal Xochitl. est luteus, cæterorumuè generum flores vincit foliorum amplitudine, & numero, & *Cempoal xochitl* propriè vocatur à Mexicanis ob innumeram, vt dictum, mira-

mirabilemq; foliorum congeriem. quorum dispositione & forma, albam Rosam nostratem quadantenus videtur imitari. Huius generis planta cæteris maior est,& amplioribus ornatur folijs. Secundus flos *Oquichtli*, seu flos masculus II. Ocquichtli.

OQVICHTLI COCAXOCHITL.
Caryophyllus Mexicanus II.

TLAPALTE CACAYATL.
Caryophyllus Mexicanus III.

MACVILXOCHITL, seu Maon.
Caryoph. Mexic. IV.

dictus, ob magnitudinem foliorum & calycis,vt à primo genere totius plantę,floris, & foliorum amplitudine longo superatur interuallo, sic reliqua in omnibus (si foliorum numerum excipias, quo cunctis pene cedit) superat, ac vincit. Tertium florum III. Tlapalte Cacayatli. genus *Tlapalte cacayatli* ob colorum varietatem dictum,minus est secundo;sed folijs, vt attigimus numerosioribus, & è luteo in venetum inclinantibus colorem. huius plãta minor est præcedentibus, & minoribus folijs constat. Quartum vero dictum *Macuilxochitl*, IV.Macuil Xochitl. tertio ferè est par, sed pallenti colore. Quintum *Tlapalcoçatli*, vel *Coaxochitl* V. Tlapalcocatli. vocatum, prædictis omnibus minus est, & non vsque adeo numerosis folijs,tertiumq; colore imitatur. Sextum *Çacaxochitl*, VI. Cacaxochitl. vel *Coçatli* dictum, luteum est, & minus

nus

TLAPALCOÇATLI COAXOCHITL.
Caryoph.Mexic. V.

COÇATLI COZTIC.
Caryoph. Mexic. VI.

TEPECENPOAL XOCHITL.
Caryoph.Mexic. VII.

VII. Tepecépoal Xochitl.

nus præcedenti. Maiuſculum eſt ſeptimum *Tepecenpoal xochitl* nuncupatum, ſed exilioribus, luteiſq; floribus, qualia ſunt quoque ipſius plantæ folia, quæ ſunt omnium minima. Quibuſuis locis & quouis tempore ſata video prouenire huius genera, ſed lætius in calentibus. emicuere iamdiu apud Hiſpanos, lætoſq; exteris quoque nationibus flores præſtitere.

Naſcitur hic flos elegantiſsimus, non tantum in Orbe nouo, ſed etiam apud Aphricanos: vnde à multis flos Tunetanus, vel Aphricanus nominatur.

Dodonæus eius vim veneficam eſſe prodidit, experimento in fele facto, & mures arroſis ſeminibus mortuos repertos addit, & puero exeſu floris os intumuiſſe, & porcis quibuſdam fuiſſe exitio. Quæ tamen omnia non concludunt hanc herbam venenum eſſe, & inter ſpecies Tanaceti referri non poſſe.

Herba certè corymbifera eſt, & folio nulli, quam Tanaceto in eo genere propior. flos & ſemen non multum abludunt à congeneribus,

ribus . odor quidem quam in Tanaceto grauior, ſed tamen etiam in Tanaceto magna eſt odoris grauitas . vires porrò quod attinet, videmus ex Authore noſtro eſſe medicamentum præſtans, tum ad incidendum, tum ad purgandum . nec ea omnia venena iudicanda, quæ beſtias, præſertim minores, & debiliores, necant . ſic enim & Doronicum beſtijs mortem infert, hominibus cordiale cenſetur .

Labia intumeſcere poſſunt facillimè à quauis herba calida, & acri . præſertim in puerili corpore, quod à quouis agente multum patitur . Quod ſi omnino ob prædictas cauſas venenum quis dicere velit, non minus Tanacetum, vel Abſynthium venenum dicendum fuerit. Refert enim Gryllus in libro de ſaporibus, Medicum quendam Pariſienſem, ſummitates Abſynthij deuorantem, in periculum vitæ incidiſſe . Non male autem Lycoperſium Galeni eſſe putatur, quo vſus erat Centurio ille Aphricanus ad ingentes articulorum dolores euocandos, ſicut & nos vtimur Chamæmelo, Abſinthio, ſimilibusq. plantis calidis .

De CIVAPATLI YACAPICHTLENSI. Coniza Mexicana. *Cap. XXX.*

CIVAPATLI YACAPICHTLENSIS, ab alijs *Pitzauac ciuapatli* vocata, Saluiæ profert folia, adeo glutinoſa, vt tacta manibus, protinus adhæreſcant . flores in ſummis caulibus purpuraſcentes, & in corymborum formam compoſitos. radicemquè fibratam . Calida conſtat, ſiccaq. ordine tertio natura, & acri ſapore . adeo Conizæ ſimilis, vt niſi floribus ab ea diſtaret, in illius ſpecies videretur referenda . Ius decocti eius epotum, admotumue, humores imbibitos articulis aut neruis, mirè diſcutit, ac dolores quoſuis (cauſſa ablata) leuat . Naſcitur in calidis *Yacapichtlæ* .

Etſi flos huius herbæ ſit purpureus, & non luteus, id tamen non obſtat quin Conizæ ſit adnumeranda planta . nam flos ſæpe variat in eadem ſpecie, non quo ad colorem ſolum, vt in Tulipis videmus, ſed etiam in ſitu. Sic enim Campanula alia ſpicam habet, alia Vmbellam . Accedit etiam, hanc herbam eſſe glutinoſam admodum, inſtar Conizæ, & vires eſſe admodum ſimiles .

De COCOXIHVITL, *seu herba acri.* *Cap.* XXXI.

ETSI Indi plantam hanc herbam vocant, in arboream tamen sæpenumero magnitudinem eleuatur, duarum, ac interdum trium vlnarum æquans altitudinem. atque ideo vtriusque imaginem habuimus apud Regis *Tetzocoquensis* hortos, vbi rei herbariæ aliquot vacauimus dies. ergo à sapore acri, quo pollet, nomen accepit. Folia sunt Polypodio non omnino dissimilia, sinuosa, & magna, distincta venis rubrescentibus è pallido. Flores in postremis ramorum flagellis spicatis ex albo pallescentes. è quibus fructus prodit, paruus, racemosus,& vtrimque desinens in acumen.amaro, & acri sapore constans, multoq; affluens succo. stipites hirsuti, ac teretes,& internè lutei, internoq; succo manantes. Radix magna & surculosa, qualem exigunt arbores. folia altera parte viridia, altera verò subalbida. Calida est, & sicca intra ordinem quartum, non sine quadam adstrictione. surculi cortice nudati, albugines atque argemata illitu discutiunt. succus absumit flatum, curat lychenas, quod & fructus facit, & dolores à frigida caussa ortos lenit. folia medentur veteribus plagis, tusa atque applicata. verrucas corrodunt, & præcipue præputij & pudendorum, quod certissimo patuit experimento. Sunt qui vocent hanc arborem *Quauhchilli*, a sapore acri & vrenti, Siliquastroque *Chilli* vocato a Mexicanis,quamsimillimo. Prouenit temperatis, calentibusq; regionibus,conuallibus,necnon in cultis,& hortensibus. Sunt etiam qui *Totolinyzochil*, seu Passeris florem vocent. nec desunt qui *Tlacoxihuitl*.

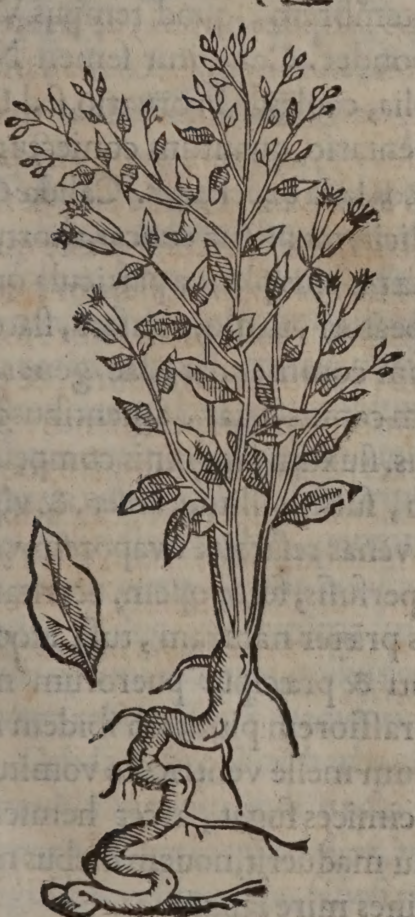
Folia Acantho, vel Botry similia depinguntur, & venæ omnes intercursantes rubent, in summo spicæ sunt flauæ, quasi acini Berberis.

De EPAZOTL, Atriplici odorata Mexicana.
Cap. XXXII.

EPAZOTL, ſeu planta odorata, herba eſt odora, folia ferens oblonga, crenata, & rubeſcentia. caules cubitales, ſpicatum ſemen, ac radices ſurculoſas. Naſcitur in calidis, temperatisq. regionibus, coliturque in hortis nonnullarum commoditatum gratia. Acris eſt odora, & tertio ordine calefaciens. edulis etiam, cruda coctaue. & adiecta condimentis corroborat: pectori, aſthmaticis, & obſtructis confert, & gratam alimoniam præbet. Ius decocti radicum dyſenterias coërcet, diſſipat inflammationes, & noxia venenis pellit animalia.

Folia rubra ſunt, admodum ſimilia Atriplici, vel Botry.

De ERAHVENI
Cap. XXXIII.

ERAHVENI herba eſt folia Origani fundens, caules teretes, flores longiuſculos, cyaneos, & anguſtos, ac radicem contortam, glutinoſam, & prolixam. olet Coriandrum, ſed acrius quidpiam ſapit. Naſcitur in *Tancitari* temperatis locis. Calida & ſicca ordine tertio conſtat natura, & ſubtilibus partibus. Ius decocti eius infuſum, torminibus medetur, vrinam euocat, flatum diſcutit, & obſtructiones aperit, craſſa corpora extenuat, aliosque huiuſmodi vſus permultos præſtat.

De YAVHTLI, *ſeu nubiloſa herba.* *Cap.* XXXIV.

HERBA eſt *Yauhtli*, ſeu nubiloſa planta, quam ob flores comantes, qui nubila imitari ſolent quadantenus, aut quia nubes oculorum diſcutit, ſic appellant; Mexicenſes verò *Tzitziqui* vocant; folia fert ſaligna, ſerrata, caules cubitales, è tenui radice aſſurgentes, flores luteos, in vmbellam compoſitos. odorem, & ſaporem citra diſtinctionem vllam Aniſi, qualem folia quoque, & cæteræ eius plantæ partes referunt. quo fit, vt Aniſi ſpeciem quampiam exiſtimare aliquis poſſet. guſtu acri, & amaro, & ſubtilium partium. Temperata amat loca, quales ſunt Mexicenſes agri, & calidiora quoque exornat, etſi in montibus ſolet etiam prouenire. Floret imbrium tempore, id eſt Maio, vſque in Septembrem, quod tempus Veri noſtro reſpondet. Colligitur ſemen Nouembri; folia, caulesuè Februario, ſed Decembri radix. in orbem noſtrum delata, Carpentario, quantum coniectura aſſequi poteſt, gauderet ſolo, hortosq; Philippicos læta exornaret. Calidæ eſt, & ſicca quarto fere ordine temperiei. vrinam elicit, menſtrua euocat, abortum grauidis procurat, emortuosq; partus trahit. quæuis eius plantæ particula quocumque modo illam corpori liceat admouere, pectori, tuſſiq; confert, flatum diſcutit, ſiſtit aluum nimis fluidam, oris halitum commendat, lac generat, venenis aduerſatur, venerem ſtimulat, dolorem capitis leuat, amentibus fert opem, & a fulmine perterritis, atque ſtupefactis. fluxum ſanguinis compeſcit, ſitim hydropicorum extinguit, frigora febrium, ſuffitu illituq; arcet. & viperino adipi immixtam epotamque, aiunt ruptas venas reſarcire. vaporem verò Iuris decocti eius naribus, immodico humore perfuſis, ferre opem. & tritam, inſperſamq; auribus malè habentibus. tumores præter naturam, tuſa atque admota diſſipat, ventriculum calefacit: ſatietati & præcipuè puerorum medetur. renum, ac veſicæ lapillos, arenas, ac craſſiorem pituitam ibidem infartam abſtergit. humores extenuat. admota cum melle ventriculo vomitum coërcet, pus gignit, vlcera ſanat, vtero confert, cimices fugat, arcet hemicraneas. Præcipua vtilitas eſt, aquam, vbi aliquandiu maduerit, nouem diebus matutino tempore ſumptam lychenas, & impetigines mire ſanare.

Omnes hæ vires, pleriſque alijs ferulaceis conueniunt, ob ſubtilem illam vim penetrandi, quæ in illorum ſale ſubtiliſſimo conſiſtit, quod in magna quantitate ex horum ſeminibus vna cum oleo extrahitur.

De

De PELON MEXIXQVILITL, *seu Nasturtio Peruino*. Cap. XXXV.

TRANSLATVM quoque est ad Mexicanos, quorum viridariorum septa, & fenestras exornat, quod nostri Peruinum Nasturtium nuncupare solent, Mexicenses verò *Pelon Mexixquilitl*, seu *Pelon Chilli*. folia ferens obrotunda,& Veneris vmbilico similia,sed exilia, & angulis quibusdam interdum variata,appendentiaq; pediculo nequaquam media parte sui,sed è loco in alterum circumferentiæ ambitum inclinante, infernè squallentia, & virentia supernè. caulem rotundum, tenuem, volubilem, pergulisque, quibus ornatus gratia adhiberi solet,sese implicantem. florem è luteo rubrescentem, Aquilegiæ, Osiridisuè instar, gerentem inferna parte contortum tubulum, superiori vero septem foliolis constantem; quorum duo magnitudine præstant cæteris, ac duo alia minima lineas quasdam rubeas inscriptas gerunt, plagis Christi optimi maximi,quibus cruces passim exornari solent,haud dissimiles, tria vero reliqua, quæ mediocria inter prædicta sunt, tria veluti clauorum capita. Calida & sicca hæc herba est, ordine fere quarto. saporeque, & viribus nostras Nasturtium indistincta æmulatur similitudine, adeo vt in Nasturtij species,etsi longe forma differt, possit impune recenseri. viridaria, pergulasq; &, figulinis vasibus sata, fenestras, atriaq; ipsa exornat. Viret toto anno, floresq; producit, nisi frigoris inclementioris afficiatur iniuria. Adhibentur flores acetarijs quæ ex oleribus parantur, gratiamq; ita, & saporis & aspectus addit. Ventriculo ex frigida causa imbecilli, aut flatu dolenti subuenit; tussi au-

xiliatur. Tritus idem cum alumine dolores dentium sedat. aufert dolorem, & tumores etiam à caussa calida ortos. nempe eadem discussa si frigidioribus adiungatur medicamentis, & vlcera curat inflammata. nam eo contra excitatos à frigore dolores, nostrate Nasturtio admoto, vti mos est. Quibusq. locis, sed præcipue calidis, totoq; vt dictum est, anno, nisi vehemens frigus sit impedimento, & viret, & edit flores.

Herba hic descripta, ab omnibus hucusque inter Nasturtij species est relata, reclamante figura, quæ nihil omnino habet simile Nasturtio, præter solum saporem, qui aliquando in diuersissimis plantis, idem esse potest. sic Cocci Orientales planè radices sapiunt Hellebori, plantæ, vt locis, ita natura diuersissimæ. Pyrethrum vmbelliferum à Ptarmica distat quam maxime. sic etiam Sassafras sapore, & odore Fœniculum æmulatur.

Ego semper iudicaui esse Violæ, vel Iaceæ dictæ speciem. vtraque herba repit, folium vtrobique rotundum, vel figura cordis, flos planè idem Iaceæ tricolori, nisi quod cauda sit longior in Nasturtio. Lineæ etiã in flore licet differentes conspiciuntur.

Fructus vtrobique in tres partes diuisus, extra tamen euidentius in Nasturtio, quam in Viola. Semen vtrobique magnum. Tandem & viribus conueniunt. nam si Violam Martiam exactè dentibus masticaueris, senties acrimoniam magnam, vnde omnis vis purgans exoritur.

Monardes vocat cap. 69. Florem sanguineum.

De PHEHVAME, Aristolochia Mexicana II. longa. *Cap. XXXVI.*

PHEHVAME, seu medicinam ad partum accommodatam, à *Michuacanensibus* sic vocatam, apud quos copiosè prouenit, Dioscorides noster Aristolochiam Clematidem vocat, atque quia neque illam apud alterius orbis colonos pictam, aut viuam mihi videre contigit, & huic orbi familiaris est, delineandam curaui, additis præterea ijs vsibus, quos hæc gens, & nunc ego ipse comperi experimento. Ergo volubilis herba est, folia ferens cordis figura, flores purpureos, cæteris generibus Aristolochiæ similes. radicem crassam, longam, & subrubro cortice vestitam. Huius est in medicina vsus præcipuus, vt quæ odora valde sit, acris, calidaque, & sicca ordine tertio temperiei, ac subtilium partium. Ius decocti, si eadem cura, qua *China*, aut Zarzaparilla paretur, aut

ijsdem

ijſdem miſceatur, & perſimili quoque victus, cæterarumq; rerum, quas vocant, non naturalium, inſtitutione exhibeatur, quemuis frigorificum affectum, aut a lue Hiſpanica profectum, mire curat. tuſſi antiquæ, aſtmatiq; medetur, flatum diſcutit, comminuit lapidem renum, & veſicæ affectibus ex frigore ortis ſuccurrit. dolores capitis, & quoſuis alios, qui inueterati ſint, tollit. vitiatum colorem emendat, menſes trahit, partus accelerat, reſerat obſtructiones, ac frigus pellit. Habetur hæc planta maximi ab indigenis, & computatur inter ſaluberrimas. Naſcitur temperatis, frigidisq; regionibus *Michuacanenſibus*.

Apud Cluſium in Exoticorum libris, duplex Ariſtolochia Clematitis deſcribitur, vna vulgaris, altera Betica, quibus hæc noſtra annumerari poteſt. potius tamen ad longam ob radicis craſsitiem referri debet.

Flos huius herbæ, purpureus quidem eſt, ſed miſcetur ei quiddam viriditatis, fructus autem ab omnibus noſtris Ariſtolochijs differt figura, quæ in noſtris eſt rotunda, vel oualis potius, at hic fructus quaſi ex tribus eſt compoſitus, vt videmus in Naſturtio Indico.

De PIPERE *rotundo.* *Cap. XXXVII.*

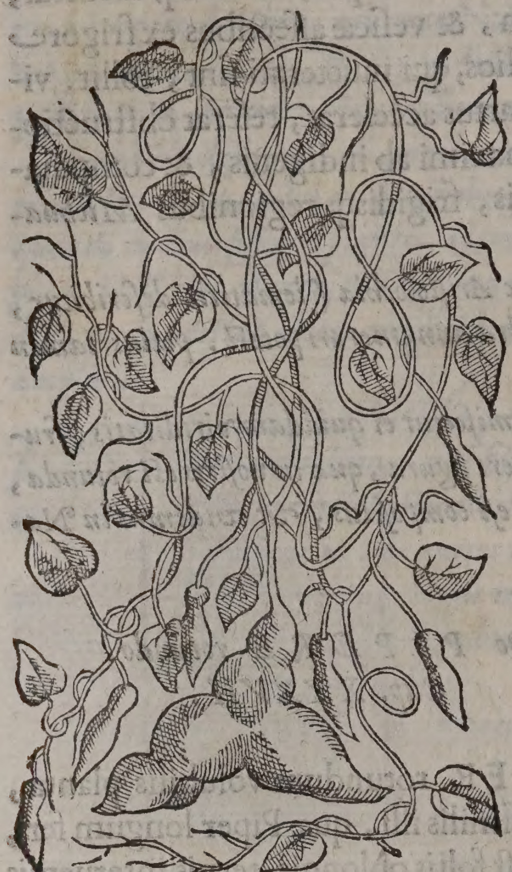
PIPER rotundum volubilis planta, ac ſimilis illi, quæ Piper longum fert, frutex eſt folijs oblongis, ternis interuenijs ſecundum longitudinem procedẽtibus, diſtinctis, nullius fere acrimoniæ, aut odoris, & ſemine racematim dependente. Sunt verò plantæ Piperis longi, nigri, & albi diſtinctæ, contra antiquorum ſententiam, ſed tamen congeneres, præcipue plantæ nigri Piperis, & albi. quæ adeo ſimiles ſunt, vt vix diſtingui poſſint, niſi fructus tempore, etiam ab incolis. Naſcitur in multis Sines, atque Indiæ Orientalis locis. in cæteris verò conſulas antiquiores, & Garçiam ab Horto.

Admodum elegans quoque Icon, & deſcriptio Piperis extat apud Cluſium libro primo Exoticorum cap. 19. & in notis ad Garçiam.

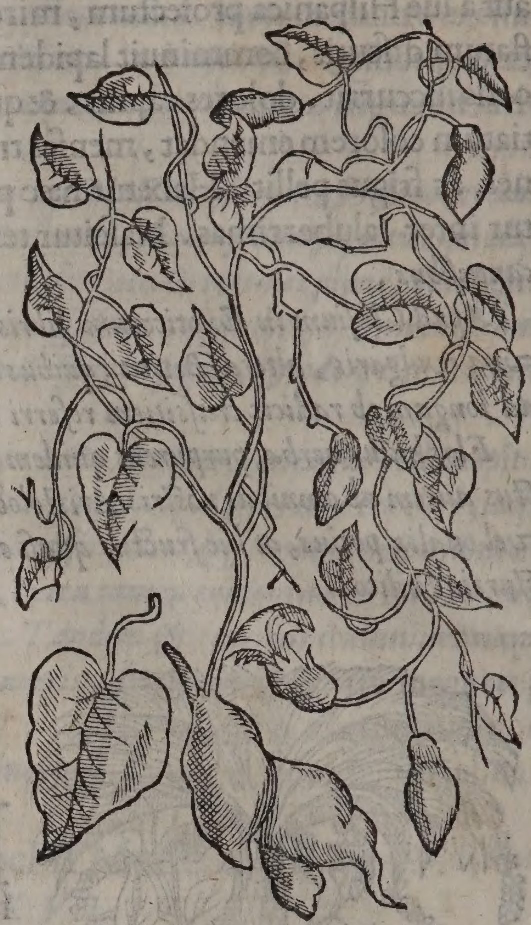
De

De TACVACHE, seu radice Michuacanica. Cap. XXXIIX.

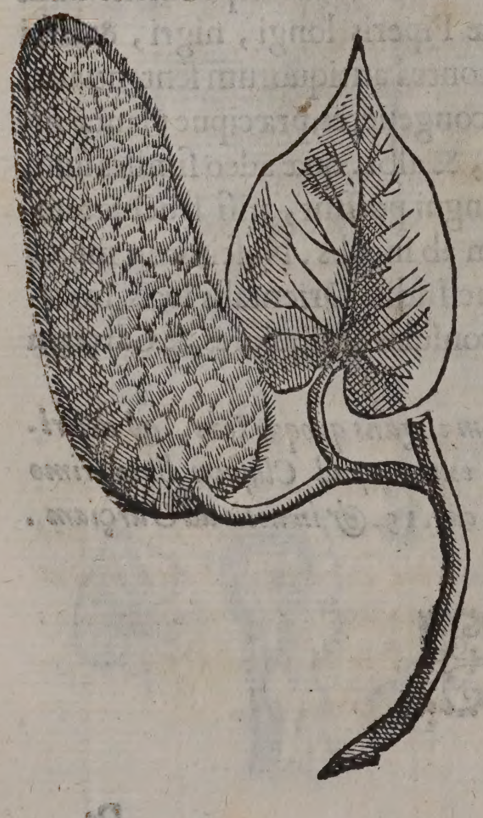
MAS.

FOEMINA.

FRVCTVS.

TACVACHE est radix *Michuacanica* purgans, quam alij *Pusquam*, Mexicenses verò *Tlalan tlacacuitlapilli* vocant. Huius tres reperiuntur species. masculum nos, & fœminam depingi curauimus, forma & viribus valde similes. Vtraque, herba est fundens radicem longam, crassam, & lacte manantem, candidamque, & ex ea caules volubiles, tenues, & ornatos folijs raris, cordis figura, sed minoribus, floribus verò oblongis, & coccineis, ac fructu Peponis forma & magnitudine, lanugine obducto candenti, ac semine albo referto, tenui, latoque, non sine bombicinis quibusdam filis argenteis, & lentis. Radix calida est quarto ferè ordine, siccaque, guttur deuorata vrens. purgat omnes humores per inferna, sed præcipue pituitam, sesquidrachmæ, duarumue drachmarum pondere, ex aqua, vinoque, iure pulli, aut ex tremulo

quo

ouo voratu facilis, nec admodum ingrato gustu. Sunt qui lacte, aut expresso succo vtantur vice Scammonij. imò qui contendant, plantam ipsam ad Scammonij genera attinere, addantq; in Electuaria sicca cum saccharo, mirabilemq; dicant effectum præstare. Sunt qui radicem læuigatam, per noctem in aqua sex drachmarum pondere macerari permittant, mane percolent, & exprimant, & aquam propinent, atque ita parum iniucundo vtuntur pharmaco. in penuria, aut caritate Scammonij, additur in Electuaria, quæ illud solent recipere, & perquam commodum præstat effectum. Sunt etiam qui radicem illitam, asserant mederi febribus, & liquorem instillatum, oculis. Tertia verò species nigricanti solo saxosis locis prçcipuè prouenit, & radicem fundit tenuiorem, quæ aptissima sit duarũ drachmarũ pódere, parando exoluenti Electuario, addito saccharo *Tauhtlique* decenti mensura, aut Tragachanto. quo, ad leniter vacuandam bilem, aut pituitam, nequeas offendere præstantius vllum. Sunt qui ex iure decocti eius syrupum parent, qui trium vnciarum pondere pituitam, bilemq; mira facilitate purgat. Nascitur in calidis, planisque nouæ Hispaniæ permultis locis. etsi à Michuacanensibus, vbi primum reperta est, & vis cognita, præcipuum, nobiliusq; inuenit nomen. Nam & Temimiltcensibus est familiaris, qui ferunt vrinæ euocandæ permixtam radicem caudæ *Tlaquatzin* æquis portionibus, miram exhibere operam. siccanda autem radix, atque ita deinde reponenda, cauendum ab herba quadam per omnia penè simili noxiaque. Michuac. III.

Celeberrimum hoc Catharticum Michuacanicum (vt ex Authore nostro ac Monarde colligere licet) plures habet differentias. Monardes Bryoniæ similem plantam

TEOQVILIN.

vidit, nempe cuius fructus baccæ quædam sunt exiguæ, nec ex eius familia inde remouenda quod ea non polleat acrimonia, sapores enim facilè augentur & minuuntur vt in Rapis manifestum est. Author noster hic primò quasdam Apocyni affines exponit, tertiam deinde quam fortè eandem cum Bryonoide Monardis existimes. Inferius autem lib. 7. de herbis dulcibus cap. 34. Tlalantlacuacuitlapilli aliàs è conuoluulis. Omnes quidem volubiles sunt, & purgantes virtute. A Monarde descripta mitior est species, sicuti & quæ hic tertia ab Auctore, & inferius positæ dulciores quæ potius diureticæ. Hæ vero priores mas, & fœmina acriores cæteris existunt magisq; pollentes virtute vtpotè quæ Scammonij æmulæ dicantur. habes itaque plenissime Michuacanica hæc medicamina: consule & Monardem qui in huius tum historia, tum vsu copiosissimus est.

De TEOQVILIN, *ſeu ſaxeis vermibus.* *Cap.* XXXIX.

SPECTANDA conſtat forma *Teoquilin*. herbula namque eſt truncos initio mittens, veluti geniculatos, atque ſquamiferos, & circulis quibuſdam palmarum inſtar præcinctos. qui capillis vndique prodeuntibus radicantur ſtatim, terra ſolum attacta. & ex eiſdem prodeunt folia cordis figura, rara, necnon & cauliculi, ni fructus vocare malis, Piperi longo perſimiles. Guſtu odora eſt, acrisque, calida & ſicca ordine tertio, aut fortaſſis quarto. Læuigata hæc, atque inſperſa vulneribus egregie medetur, flatum diſſipat, ventris ſedat dolorem infuſa, viſcerum frigus pellit, hydropem ſanat, vrinam euocat, aliosque huiuſmodi præſtat vſus. Subtiles ſortitur partes, & innaſcitur ſaxis locorum humidorum, & calidorum.

Totus caulis eſt foliolis vermicularis dictæ contectus, & Iulus eſt punctatus, ſicut etiam videmus in Acoro.

De TLATLAVHCAPATLI Alſinifolia. *Cap.* XL.

HERBA eſt *Tlatlauhcapatlis* folia Alſines, exilesq; ferens, caules dodrantales, & exiguos, albosq; flores, radicem verò ſurculoſam, intus ac extra ex albo rubeſcentem. Naſcitur in collibus regionum calidarum, qualis eſt illa *Tezcoqui*, & *Chietle*. Radix eſt dulcis, & nonnihil acris, calida, & ſicca ordine tertio natura, nec lubricitatis expers. mirabile medicamentum aduerſus pectorum, & oculorum morbos, vrinam euocandam, & frigidas alias affectiones propellendas, ſemiuncia eius matutinò deuorata. quin tumores maturat, ac diſcutit. nec deſunt, qui febres curare dicant. fortaſſis interpolatas, aut vacuata cauſſa reliquas.

De TEPEYAVTLI, *seu* YAVTLI *montana*. *Cap.* XLI.

YAVTLI montana, seu *Tepeyautli*, quam alij *Yautli* citra cognomen vllum nuncupant, herba est folia ferens *Yautli* superius descriptæ similia, saligna, sed tamẽ minime serrata, ac lõgiora. caules tres altos cubitus. flores coccineos, & calyculorũ forma oblongos. radices verò multas, fibratasque. calidarũ, ac frigidarũ regionum alumna est, conualliũque, ac montium incola, & Septembri mense floret. gustu acris est, & odorata, ac facultate tertio ordine excalefaciente, tenuiumq; partium. succus dicitur mederi oculorum morbis, aut illitus, aut admotus capiti. vrinã, ac menses euocat, & quidquid in vijs vrinarijs, renibus, vesicaue præter naturam continetur. absumit flatum, ventriculum, visceraq; omnia ob frigus languescentia confirmat, colorem vitiatum emendat, aluumq; cohibet. bibitur puluis eius ex potione *Cacauatl* aduersus tussim, & pectoris frigiditatem. suffiuntur aulæ ex ea herba in ignem coniecta, contra grauem earum odorem, & potissimum à morbidorum hominum halitu iniucundo profectum. medetur satietati, alui torminibus, ac ventriculo frigida affecto intemperie.

De YZTACTEX CALTLACOTL, *seu virga nigra saxorum*. *Cap.* XLII.

HERBA est *Yztactex caltlacotl* folia ferens Vrticæ, serrata. caules purpureos, teretes, quaternos cubitus longos. flores in cacumine comantes, pilosos, non senescentes, & purpurascentes ex albo. Nascitur in locis saxosis Xalatlauhcẽsium. Sapor citra vllam distinctionem Anisum refert. Temperies calida, & sicca est, & tenues partes. Radix pugilli mensura tusa, deuorataq; ex aqua, seu vino, sudorem elicit dolorem passis, atq; ita eũ lenit, vt mirabilẽ præstet ea in re operam.

Licet hæc herba sapore Anetho sit similis, tamen in genere ferulaceo locũ habere nõ potest. folia enim Vrticæ præsertim bina, ex opposito. flosquè Tanaceto similis, nũquã in ferulaceis reperiũtur.

De

De CAYOPATLI Vaxacenſi. Elaphoboſco Mexicano. Cap. XLIII.

CAYOLPATLIS herba, quam alij vocant *Cacapultic*, Michuacanenſes verò *Caniuhme*, folia ſerrata producit quina, Angelicæ ferè forma, aut Elaphoboſci, cuius ſpeciem eſſe arbitror. caulem tenuem, fœniculaceum, minime tamen geniculatum. flores in vmbellam compoſitos, & ex albo palleſcentes. ac ſemen, quod orbiculare eſt, ſaliuoſum, odorum, & pauliſper acre. radicem verò digitalis amplitudinis, craſſoq; cortice veſtitam. Planorum, ac temperatorum locorum alumna eſt, & montium faucium: incola agri Vaxacenſis, Ytzocanenſis, & Michuacanenſis. Radix, quæ calida & ſicca eſt ordine ſecundo, initio Paſtinacam ſapit, ac tandem acris ſentitur, & guttur pungens. tuſa, & admota vmbilico, dicitur diarrhœas compeſcere. deuorata verò, tuſſi & raucedini auxiliari.

De XOXONACATIC. Hyacinthoide capilloſa. Cap. XLIV.

HERBA eſt *Xoxonacatic* folia habens Cæparum folijs ſimillima, verum breuiora, & anguſtiora. floſculos longos & luteos, pediculis appendentes exilibus. radicem orbicularem, ſucco manantem, Nucis Ponticæ magnitudine, opertam quibuſdam nigris capillamentis. Naſcitur in frigidis, humidisq; locis, imbrium tempore. Binæ radices tuſæ, atque ex aqua deuoratæ omnes humores purgant per inferna, citra vllam anxietatem, & laborem. leue, & ſecurum eſt pharmacum, vt quod exhiberi ſoleat ſenibus, & natu minoribus, febrientibus, ac febre vacantibus, iacentibus in lecto, ac ſolita obeuntibus munera, ſeu virens, ſeu ſicca. ſed frequentius, & commodius ſicca. ſeruatur verò duos, ac, ſi opus ſit, tres integros annos. Aduerſatur aſtmati eodem pondere. calida enim ordine ſecundo natura conſtat, lubricaque, ac guttur nonnihil vrenti.

Flores ſtatim exeunt ab radice, vt in Colchico, & Croco.

De ANCHOA, seu ZINGIBERE masculo. Cap. XLV.

ANCHOAS folijs constat asperioribus, & crassioribus vulgari Zingibere, eadem forma tamen. radice quoque maiori, atque crassiore. sapore acriore cum quadam amaritudine. Vsus est apud indigenas aduersus ventriculi, & alui affectiones ortas è frigore, contusi, & oleo Nucis Indicæ conspersi, atque ita applicati mirus. nec non aduersus plagas venenatas parato lychnio eodem oleo intincto, atque ita demum adacto. Addunt, vim medicamenti maiorem participare marem quàm fœminam. quo etiam vina quædam ab Indis Philippicarum Insularum parari solent, quæ ad præsens referre non est opus. Vina Zinziberina.

De CHILLI Indiæ Orientalis, seu ZINGIBERE fœmina. Cap. XLVI.

QVOD Mexicani *Chilli* Orientale vocant, Arabes, Persæ, & Turcæ *Gingibel* appellant, officinæ autem Gingiber, aut Zingiber. Duo sunt eius genera, mas, & fœmina. de mare sub *Anchoa* nomine præcedenti capite dictū. Fœmina vero, seu vulgare Zingiber, herba est duas tresue spithamas longa, radicibus tuberosis & transuersis, vnde profert caules arundini similes, & in eis folia longa, & angusta, Iridi, aut Gladiolo paria, & in summis caulibus capitula Stœchadi quadantenus similia. Nascitur in omnibus Indiæ Prouincijs, excultum satumq; semine, aut radice. nam quod sponte prouenit flocci penditur. Nascitur etiam in Philippicis insulis, & translatum iam est ad Haitinos & Mexicanos, vbi id ad viuum exprimendum curauimus. ac ibidem seritur pingui solo, stercoratoque, & pulchre exculto, & humilibus quibusdam arboribus adumbrato, regionum calidarum mense Martio, radice in frusta, pollicis magnitudine, dissecta, quinque digitorum interuallo, ac totidem pene profunditate. tegitur terra, rigaturq; statim à satu, ac deinde bis per singulas quasque septimanas, aut semel tātum si vdus sit natura locus. sarriendum etiam est, sed ita vt plantæ nouellæ non conuellantur, aut vlla afficiantur iniuria. est autem terra, ter quaterue repastinanda per singulos annos. Vindemia fit arescentibus folijs; quod iuxta initium Ianuarij accidere solet. vulso verò, vt commodè recondi possit, corradendus exterior cortex est. conijcien- Zinziberis cultus

dumq; in labellum plenum muria, & permittendum ibi horam vnam, aut dimidiam manere. mox Soli exponendum æquali temporis interuallo. ac demum ſtragulis ſub tecto inſternendum, donec humor omnis exhalet. quod ſi adhuc madens perſeueret, Soli rurſus exponi oportebit. Si vero transferri conueniat, terra opertas radices ſeruari eſt neceſſarium thecis incluſas, dulcique aqua, aut imbribus quoties dictum eſt irrigatas noctu operiri, atque interdiu patere cœlo. De facultate nihil in tanta luce dicere opus eſt. Illud narrant incolæ Indiæ Orientalis, conciſam hanc radicem, permixtamq; alijs herbis, & aceto, oleo, ac ſale conditam, in acetarijs edi. nam non in quibuſque Indiæ partibus, præcipuè ſi humidiores ſint, æquè eſt ac apud nos, acris, & vrens.

De Gingibere plura vide apud Garciam libro 1. arom. cap. 41. qui illud Iridi facit ſimile, non Arundini. Acoſta vero cap. 32. ait eſſe folio Lachrymæ Iobi. Inde diuerſæ plantæ videntur eſſe, vt etiam Cluſius, & Bauhinus annotarunt. Monardes autem cum Garcia conſentit, vt & Lobellius, qui Siliquam ſimilem Xyridi depinxit.

De ATZOYATL Mirabili Mexicana. *Cap. XLVII.*

HERBA eſt *Atzoyatl*, folia ferens hirſuta, & mollia, & figuram cordis, quanquam longiora ſint, æmulantia, caules numeroſos, geniculis rubris interſtinctos. flores extra rubeos, intra verò candentes, palmum longos calicum prolixiorum forma, ac radices fibris ſimiles. ſaporem, & odorem Aniſi profert, non ſine quadam acrimonia. frigidorum, montoſorumque locorum alumna

alumna eſt, & flores Septembri menſe mittere ſolet. Calida, ſiccaq; temperie conſtat, cum adſtrictione, & partium craſſitie. quamobrem dyarrhœas coërcet, ventriculum firmat, flatum diſcutit, & dolorem è frigore natum tollit.

Videtur hæc eſſe quædam ſpecies Mirabilis Peruuianæ. reſpondet enim & figura totius plantæ, & vires. Acrimonia enim euidens eſt in noſtra Mirabili.

De COCOCAQVILITL, ſeu Olere Aquatico. Cap. XLIIX.

COCOCAQVILITL herba eſt folia *Ocymi* proferens, ſed profundius ſerrata, ac veluti ſinuoſa, punctisq; luteis diſtincta. caules ſexangulos, ternos, flores Vetonicæ altilis, ſeu *Cempoalxochitl* ſylueſtris: quorum folia coccinea ſunt, in medio verò apex croceus eminet. Prodeunt ij à calicibus quibuſdam ſquamoſis Cyano haud diſſimilibus. radices verò fibratas. & planta trium cubitorum aſſequitur longitudinem. Flos, foliaq; odora ſunt, & acris ſaporis, illum Naſturtij paulisper imitantis, vnde euenit ei nomen. Edunt eam pro olere indigenæ. Vrinam, & menſtrua euocat, flatum diſcutit, calefacit ventriculum, craſſos humores attenuat, cor roborat, & vtero confert quomodolibet applicata. Seri ſemine poteſt, ad ſpecies *Cempoalxochitl*, vt dictum, referenda, quod odore etiam eius apparet indicari.

De TETZMITL TONALLAE Sedo Miſticæ. Cap. XLIX.

SPECIES videtur Sedi *Tetzmitl Tonallæ*. herba namque eſt folia ferens longa, & anguſta, raraque, & iuxta extrema latiora. caules teretes, flores verò orbiculares, & candentes, ac radices capillis ſimiles. Doloribus vniuerſi corporis medetur, appetentiam excitat, extergit varos, vomitum ciet, vſtaq; curat. Ad vomitum ciendum bibendus eſt ſuccus, atque ita longis, & inſanabilibus medetur morbis. Lubrica videtur, & nullo inſigni prædita ſapore: etſi, cum primum linguæ admouetur, neſcio quid acrimoniæ ſentitur. Naſcitur in calidis Miſticæ Inferioris, iuxta littora fluuiorum.

Conuenit hoc Sedum cum Vermiculari cauſtica in viribus. figura verò potius cum Sedo communi. Mirantur aliqui in eodem Sedi genere eſſe herbas calidiſſimas, vt eſt Sedum vrens, alias verò frigidiſſimas, vt ſunt reliqua omnia Sedi genera. putantq; in vno genere ſemper eaſdem facultates eſſe debere. hi ſi diligentius

sapores plantarum examinarent, & inter se conferrent, rem longe aliter se habere deprehenderent. Vt enim pauca è multis exempla proferam, inter Solani species, quadam est insipida, vt Solanum; alia acida, vt Alkekengi; alia acerrima, vt Siliquastrum Americum. Immò inter ipsas Piperis Indici species, Strychnodendrum acrimonia caret. Sic in Rumicis genere, Rhabarbarum nostrum, & Oxalis acent. reliquæ species, vel insipidæ sunt, vel astrictoriæ. De Pomorum & Pyrorum varietate in saporibus res est manifestissima. In genere Rapaceo, alia acris, alia dulcis, alia amara, alia ex omnibus istis constat saporibus. Quin & in eadem planta, omnes sapores inuenire licet. sic in Rhabarbaro nostro radix amara, folium acidum, seminis cortex adstringens. Accedit, nos sæpe plantam iudicare insipidam, quæ tamen subtiliter examinata, alium in recessu saporem continet. sic Helxine, Noli me tangere, Violæ Martiæ, initio apparent insipidæ, tandem tamen post aliquam moram se prodit acrimonia. Contingit etiam in quibusdam plantis, humiditatem illam excrementitiam successu temporis euanescere, tandemq; acrimoniam emergere, vt in Zingibere, Anacardo, alijsq; annotauit Garcias. Vnde patet eos errare, qui ob diuersitatem facultatum Sedum causticum reliquis nolunt accedere.

Illud tamen apud me dubium non est, in eodem genere semper easdem esse vires, sed generales tantum. qua de re alibi ex professo dicendum. res enim à nullo tentata, peculiari declaranda est opere.

De CHICHIVAL MEMEYA, seu Planta lacte manante. Cap. L.

HERBA est *Chichiual Memeya* lacte manans, vnde nomen. & magnæ vtilitatis fertur esse medicamentum, seu planta sui generis sit, seu ad Tithymalorum genera pertineat. folia namque profert penè Castaneæ, serrata, & aspera. caules teretes. flores oblongos, vasculis similes, rubros, sed circa extrema in luteum elanguescentes. radices verò longas, teneras, ac fuluas. Nascitur locis saxosis, iuxta frigidarum regionum montes. Vacuat cortex eius febre quartana aut tertiana laborantes adeo fœlici successu, vt ægrotus statim ab euacuatione reddatur interdum incolumis. Assumendus autem duarum drachmarum pondere, ex aqua resolutus. Sunt qui misceant, commendandi saporis gratia, quatuor grana *Cacauatl*, totidemq; Ponticas nuces, aut amygdalas, atque ita propinent die quietis matutino tempore, & vitato somno, vt cum cætera assumuntur pharmaca, fieri consueuit.

Vix

Vix in Tithymalorum classem reduci potest hac herba, quantum ex descriptione, & Icone licet conijcere. folia enim aspera, serrata, flos digitali similis, radix longa lutea, inter Esulas non reperiuntur. Quid si ad Campanulas referatur? licet acrimonia illis nulla insit.

De PYCIELT, seu Tabaco. Cap. LI.

PLANTAM, quam Mexicenses *Pycielt*, seu *Yelt* vocant, ab Haitinis appellatur *Tabacus*, à quibus non ad Indos solos, sed & ad Hispanos id defluxit nomẽ, eò quod suffumigijs admisceretur, quæ *Tabacos* etiam nuncupare consueuerunt. à Brasilianis Petum, ab alijs Herba sacra, à nonnullis Nicotiana dicitur. Non est autem vna huius plantæ species. alij namque tres in hoc antiquo Orbe reperiri affirmant, ac plantam hanc in *Tabacum* maiorem, minorem, & minimum partiuntur. At quia maioris, minorisq; Tabaci differentia pusilla est (consistit enim in magnitudine, & longitudine, ac adhærentia foliorum sine pediculis cauli, vt in maiori obseruatur, in minori verò folium est paulò minus, longo pediculo ramis inhærens, ac florum positura; cumq; id ob caussas mutationes in plantis efficientes, latius in prooemio explicatas contingere potuerit) non immeritò duæ sunt tantum species, quæ obseruantur in hac noua Hispania. quarum alteram *Pycielt*, alteram verò *Quauhyelt* appellant. *Pycielt* ergo herba est, folia ferens lata, oblonga, ac Personatæ quadantenus similia. caules, quinque pluresvè dodrantes longos, atque hirsutos, inconditos, striatos, & læues. flores Hyoscyami lutei similes, eisq; decidentibus vascula prædicti Hyoscyami æmula, referta semine pusillo, Papaueris minore, ac ex rufo nigricante. radicem breuem, non admodum tenuem, sed fibratam. *Quauhyelt* verò in magnam assurgens altitudinem, Assyriam Malum, Limonẽ vocatã, æquat. Caule recto multos emittente ramos, & in eis folia mali Assyrij longiora, hirsuta, colore viridi dilutiore, vti tota planta diffusa. interdumque folia, soli, & cœli ratione variantur, quandoque enim cubitalem longitudinem, ac pedalem latitudinem assecuta sine pediculo caulem amplectuntur. nonnumquam verò folia minora, pediculis inhærentia ramis conspiciuntur. Flores Campanulæ instar fert, concauos, ac per extremum sex, septemuè angulis distinctos, candicantes, medio verò purpurescentes, ordine per ramulorum longitudinem dispositos. quibus succedunt capitula Ocymoidi similia, maiora tamẽ, plena semine pusillo ex cinereo

Species.

Species I Pycielt herba reginæ.

Species II. Quauhyelt Nicotiana.

reo nigricante. Radices multifidæ ſunt, lignoſæ, ac fibratæ. Seritur vt lactuca, neque aliter, cum expedit, transfertur, & colitur, nullum (modò pingue, & humectum ſit) ſolum reſpuens. Ambæ ſunt acri ſapore, exiccantis, calidæq; ordine tertio completo temperiei. E quibus intelligas licet errorem eorum, qui arbitrantur frigidas eſſe plantas, & ad Hyoſcyami differentias pertinentes. nam tametſi Hyoſcyamo luteo prima ſpecies forma diſpar haud quidem ſit, viribus tamen pluſquam ex diametro pugnant. quod ſi ſoporem inducunt, non eſt ob frigus, humoremvè, quorum, citra dubium, ſunt ferè expertes, ſed ex calore. Excitatis nempe, leuatisq; in caput vaporibus, qui ſomnum inducunt. Iam facultates quotidiano cognitas experimento accipe. Folia ſiccari permiſſa, atque in fiſtularem conuoluta formam, incluſaq; arundinis cauis internodijs, aut papyraceo canali, altera parte incenſa, altera verò ori, naribusq; admota, atque excepto fumo, obturatis ore & naribus, vt ad pectus vſque vapor inſpiratus penetrare poſſit, pituitæ expuitionem mirè euocant, aſthmati, veluti per miraculum, auxiliantur, difficilemq; anhelitum, & inde ortam leniunt anguſtiam. neque prædictis morbis inſpiratus ille vapor, quo diximus modo, tantum remedio eſt, ſed vteri etiam affectibus impensè confert, ac præcipuè ſuffocationibus, quæ ob eius aſcenſus ſolent accidere. admoto ſiquidem medicamento in dictum ſibi locū, dicto citius reſtituitur ægra, ſyncope fugatur, & anguſtia, morsq; magna ex parte in morbidæ mulieris corpus iam admiſſa, atque excepta, amouetur, caput roboratur, ſomnus inducitur, ſedatur dolor, ventriculus reſumit vires, curatur grauedo, laborumq; omnium, caſuumquè ſenſus hebetatur, ac otium facultatis animalis (quod poſſis ebrietatem quandam vocare) animo prorſus illabitur, & inducitur. Quin folia ipſa virentia, manibus oleo perunctis emollita, & veluti marcida, concalefacta igne, & ori ventriculi, dorſoq; è regione applicata (ita tamen ne hepar attingatur, quod aliàs incenderent, atque inflammarent) coctionem iuuant, & ſatietati egregiè medentur. eadem tumorem lienis diſcutiunt appoſita, dolores è frigore ortos ſedant, vulnera cancroſa, antiquataq; extergunt, carnem creant, & cicatrice obducunt, ſi ſuccum foliorum mediocriter contuſorum inſtillaueris vulneri, ac mox arentium pulueram inſpergas, & demum folia, ex quibus ſuccum expreſſeris ſuperponas. Sanant eodem modo capiti inflictas plagas, dum tamen neque nerui, neque oſſa, aut læſa aut conuulſa ſint. dolorem dentium concalefacta ſedant, conuoluta, & loco dolenti, aut dentibus pituita excauatis, perforatisvè admota. Quin & foliorum puluis inſpiratus, tractusquè naribus, verbera, & cuiuſuis generis ſupplicia non ſinit ſentiri. vires addit, auget animum, & ad labores tolerandos infractam vim. illi verò, qui è cortice, quantum capiat putamen nucis deuorauerint, ita inebriantur, vt ſemimortui, amentesq; extemplo iaceant. Verumtamen qui eo auxilio frequentius quàm deceat, vti aſſueſcunt, redduntur decolores, linguam geſtant ſquallidam, & palpitans guttur, hepatis ardore afficiuntur, ac in cachexim, & hydropen lapſi, morte tandem obeunt. at qui eo præſidio vtuntur moderatius, à multis alijs liberari ſolent incommodis. nam præterquamquod morbo Gallico egregiè auxiliatur, venenatis ſagittarum ictibus mirè obſiſtit, ſi mox plaga infar-

ciatur

Margin notes: Vires. — Cauſa facultatis narcoticæ in Tabaco. — Celebre Tabaci ſuffumigium. — Cōtra venena.

ciatur puluere, & ita permittatur manere, donec puluis, & venenum in claui cuiusdam forma copulentur, & coëant. Hoc remedij genus desumptum est ab Indis Anthropophagis, Insularum Haitinæ propinquarum accolis. qui cum ab hostibus venenatis oppeterentur plagis, hac herba sola sibi cauentes, reddebantur passim incolumes. confirmatumq; est testimonio Insulam D. Ioannis incolentium. qui cum aduersus Indos illos bellum gererent, multisq; eiusmodi confoderentur vulneribus, solo hoc remedio extremum fatum effugerunt, quoties viscera transfigi non contingebat. quin articulares dolores sedari, tumoresq; & flatum eo solo auxilio discuti, & inueteratos rebellesq; dissipari dolores. Pulicum etiam vitatur fastidium, si iure decocti foliorum vniuersa domus conspergatur. Paratur ex eius folijs arefactis atque contritis, decem partium mensura, & vna calcis, medicamentum adeo ab Indis omnibus expetitum, & venale, vt illo ferueant emporia. venditur inuolutum folijs *Maizij* spicæ, gestatumq; inter buccas & maxillas, suauem somnum, sensuumque, & mentis tranquillam quietem inducit, & laborum omnium hebetat sensum, redditq; homines ad quæuis corporis exercitia promptos, atque agiles, & præcipuè ad iter agendum. Dolorem etiam dentium, & ventriculi leuat, præstatq; alia, quæ licèt à nobis nominatim dicta non sint, possunt ex prædictis facilè comprehendi. inter quæ illud vulgare non est, oleum, cui sit infrixum, concisum in tenuia frusta, infusum, cholicis mederi. necnon succum eius, & nucleorum *Tlilxochitl* vino permixtum, atque infusum. folia, lychnij modo, obdita ano, quartanam arcere, ac reliquarum febrium frigora. Nec desunt qui eius folia singulis diebus mane ieiuno mandi iubent vt podagra liberentur, quoniam multam pituitam in os attrahat, & saliuatione trudatur, & ita in artus confluere prohibeatur. Tum etiam folia Strumis vtiliter illini. Sunt etiam, qui conficiant syrupum ex succo foliorũ, aut ex decocto, aut stillatitia aqua & sacharo, asserantq; vtiliter propinari ad pellendos ventris lumbricos, vmbilico tamen folio imposito. necnon aduersus asthma, & Orthopnœam, duorum cochleariorum mensura. Sunt etiam & alij, qui præbent succum, quatuor aut quinque vnciarum pondere epotandum, asseruntq; aluum vehementer supra infraq; purgari. quod minimè tutum videtur, & fortasse rusticis, & robustioribus solum permittendum. Scribit è recentioribus quidam, accepisse ab amico, aqua ex folijs per vitrea distillata organa, se rusticos multos à febribus liberasse, hac pauco tempore ante accessiones propinata. deinde oleum ex relictis fecibus in sacculo suspensis collegisse, quod ad scabiem vulnerumq; curationum singulare fuit, ac eximium. aridarum verò fœcum puluere, intertrigines, non modo hominum sed & equorum, cito curari.

Medicamentũ inhibens famem sitim lassitudinem.

Et hic nata est magna inter Authores controuersia, alijs Tabacum inter Hyoscyami species annumerantibus, alijs sui generis plantam censentibus. quibus posterioribus etiam Author noster accessit, vno ex virium diuersitate argumento vsus. At quam id sit inualidum iam supra declaratum est. & vel inde patet, plantarum genera, ex diuersitate figuræ totius plantæ, singularumq; partium, ab omnibus authoribus semper distincta fuisse. id enim tamquam primum principium etiam in animalibus, atque adeò rebus omnibus obseruari debet. Hoc vno principio negato, ruit omnis omnium

rerum

rerum naturalium scientia, quæ tota ex similitudine, & dissimilitudine externorum accidentium conflata est. Sic omnes stellas iudicant Astronomi eiusdem esse generis, quod motu circulari, lumine, figura, &c. conueniant. Et ne longius à proposito abeam, in plantis Persicaria, mitis & acris eiusdem generis censentur. Chenopodiũ est species Atriplicis, licet inter venena computetur. Lolium etsi viribus differens, tamen inter frumentacea nullo repugnante locatur. Quantum differt Colocynthis, & Cucumis asininus à reliquis Cucumeraceis? quàm venenatæ dicuntur Ferula, Cicuta, Coriandrum in genere tamen ferulaceo? Omitto Bursam pastoris speciem Thlaspios, quam frigidam, & sanguinem sistere aiunt. Prætereo Colchicum, & Crocum, & Hermodactylum, item Napellum, & Anthoram. id vnum addo, eandem plantam plerumque à se ipsa diuersis temporibus differre, saporibus & viribus, vt elegantissime à Galeno de facultatibus simplicium est annotatum.

Alia sequitur non minoris momenti disquisitio, quænam sit causa in Nicotiana alijsq; similibus, vt soporem inducat animalibus. Qua in re variæ admodum sunt Authorum sententiæ.

Plerique in eam abiere sententiam, à facultate frigida vim oriri narcoticam. Quæ quidem opinio non immeritò nostro displicet Authori. ob eam præsertim causam, quod in Tabaco summa sit acrimonia, ad tertium nempe gradum vsque, contrà quam Monardes qui secundum tantum ponit. hinc enim & fauces vrit, & non minore purgat per vomitum violentia, quam ipse Helleborus, vt experientia multorum constat. Addi etiam potest, magna illa pinguedo, quæ in folijs tactu deprehenditur, qualis in Colo Iouis, vel Conyza etiam percipitur, quæque non est saliuosus aliquis humor, vt in Saponaria, sed mera oleositas, quod vel ipso odore & inflammatione facile cognoscitur.

Tandem nullum vnquam innotuit Narcoticum, quod non calidum, siue spectes experientiam, siue rationem. Papauer corniculatum, quod inter Erucæ species numero, Galeno purgat. Rhæas calidum iudicatur. Commune etiam purgat, si semen adhuc lactescens sumatur. Sapor idem testatur amarus. qui etiam magnus est in Camphora, Opio, Hyoscyamo. De vini natura calida, viq; somnifera, res est nota lippis & tonsoribus. Vnde concludo, vim Narcoticam non à frigore deducendam esse.

Ratio quam Author adducit, hoc modo intelligenda est, non quod Narcotica calore suo vapores excitent ex cibo in ventriculo contento, sed quod ipsa Narcotica calore ventriculi in fumos pingues abeant, caputq; tentent, impleant, inebrient, & spiritus cohibendo somnum inducant. sic enim in distillatione vini, primo prodit spiritus vini oleosus. sic etiam omnia narcotica & fumosa, varia obijciunt phantasmata, dormientibus & vigilantibus, vt in Datura, Fabis, alijsq; leguminibus rapaceis, Bangue Ololiuhqui, Opio, vino, Aniso, experientia compertum est.

Vires Nicotianæ infinitæ sunt, de quibus etiam Monardem potes consulere, adeò vt iure Panacea Americana nominari possit, quanquam omnibus antiquis medicamentis præferri queat. Cedunt enim Nepenthes, Moly, Pancratium, Panax, quibus singulis aut vis narcotica, aut purgans deest, quorum vtrumque in Tabaco reperitur. Modum quendam purgandi Cerebri singularem, quem à Capucino quodam didici, qui se multos à podagra liberasse asserebat, libuit adiungere. Ex Nicotianæ arido folio, quantum Iuglandi possis includere sumitur, digitisq; compressum linteolo mundo

do, vel serico includitur, & in nodulum nucis Ponticæ magnitudine figuratur, filoq; compingitur. eum nodulum ori indimus, & lingua ad palatum subleuamus per dimidiæ horæ spatium. statim effluit pituita tenacissima, fili instar ex ore dependens, quæ capite inclinato, in vas subiectum excipitur. Et licet aliqua cerebri vertigo sequatur, ea tamen, nisi cerebrum admodum calidæ sit naturæ, statim euanescit, estq; omnibus innoxia.

De TLALCOCOLTZIN, *seu parua herba, & contorta.* Cap. LII.

INVENI *Tithymali* genus apud *Tetzcoquenses*, quod ad *Helioscopium* referri posset, at quia non omnino effigies respondebat, describendam curauimus. *Tlalcocoltzin*, ab alijs *Cucultzin* dicta, parua herba est, folia ferens Portulacæ, tenuiora, longiora, & acuminata, viridi colore diffusa per caules alternatim disposita. inter quæ obseruantur aliqua maiuscula, Anagallidis folia æmulantia, trina quaternavè, ea parte, qua rami ortum ducunt, nascentia sublutea, extrema verò parte purpurascentia. Caules quatuor, aut quinque, prope radicem rubentes, lactis copiosi plenos. radicem longam, extrema sui parte contortam, ac fibratam, cortice è rufo nigricanti contectam. Nascitur vbique, præcipuè locis calidis. Habentur ab Indis radices, & folia in magno pretio ad vacuandos omnes humores, drachmæ vnius pondere, & morbum, quem vocant Gallicum curandum, adeo vt in arcanis recondant, nec cuiquam velint facilè reuelare.

Tithymalorum vsus magnus fuit tempore Hippocratis, qui tamen apud nostros medicos in desuetudinem abijt. licet in Scammonio, quod plerumque Tithymalo adulteratum putatur, aliam personam induerit. Apud Empiricos autem in maximo est vsu, non sine magno successu. præsertim in corporibus humidioribus. eoq; vtuntur, non tantum in puluere, decoctis, infusione, sed etiam lactis guttas paucas lacti communi infundunt, hauriendumq; præbent.

De

De TLANOQVILONI Huaxacensi. Cap. LIII.

HERBA est *Tlanoquiloni*, folia proferens infernè hirsuta, & alba, Pilosellæ vulgaris similia, etsi breuiora. cauliculos hirsutos, & candentes, & in postremis caulibus capitula, Plantaginis Holostijvè capitulis paria. Nascitur in collibus, & campestribus attinentibus ad temperiem agri Huaxacensis. Aiunt, atram bilem vacuare radicem duarum drachmarum mensura ex aqua deuoratam, & splenis obstructiones reserare. mederi ictero, atque effusæ per vniuersum corpus bili. Initio dulcis apparet, ac paulò post, guttur videtur adurere.

Capitulum depinxit colore cæruleo. folia etiam bina, ex aduerso posita, sine vlla serratura. vnde ad Plantagines referri non potest.

De NEXTALPE. Cap. LIV.

NEXTALPE, ab alijs *Tlanoquizpatli*, herba est, folia ferens Oliuæ, minora tamen. caules teretes, & lignosos, & fructum Ciceribus similem. radicem verò surculosam. drachmæ vnius pondere sumpta radix, humores omnes purgare dicitur. expertum nempe medicamentum, & perquam salubre. acris est, odoraque, quarto ordine calida, & guttur vrens.

Suffruticem fortè Chameleæ congenerem licebit ponere. vix enim aliud inuenias cremium, quod folia habeat Oleæ, eaque inordinatè cauli circumposita, bacciferum, quod acre sit, & guttur vrat, nisi Mezerei aliquam speciem.

De

De CEMPOALXOCHITIC herba. Cap. LV.

CEMPOALXOCHITIC herba eſt, folia proferens Cicorei, ſpinifera, ſerrata, aſperaque, ſed circa exortum compreſſa, ac velut præcincta. caules dodrantales luteosque. & in pappos abeuntes flores. vnde nomen. radicem Raphano ſimilem, forma atque magnitudine. Decoctæ radicis infuſum Ius, quod amarum eſt, aluum ſoluit, vrinam elicit, & ventris dolorem leuat. calida enim eſt, & acris, ſubtilium partium, & exiccans tertio ordine natura. atque ita tuſſi quoque deuorata confert. ciet ſternutamentum, & pituitam naribus trahit inſtillata.

De MACATOZQVITL, ſeu Somno Cerui. Cap. LVI.

HERBA eſt *Macatozquitl*, folia ferens Lactucæ, ſerrata, in caulibus cauis, rotundis, cubitalibusque. & in eorum extremis partibus luteos, ac modicos flores, qui in pappos abeunt. ac ſemen tenue, & fuluum, Syſimbrium alterum ſapit, odoremq; iucundum fundit. radicem verò Raphani, ex albo tamen purpureſcentem. quarto ferè ordine calefacit, & exiccat. ſubtilibusq; conſtat partibus. Neruos contractos applicata laxat, atque emollit. vrinam euocat, flatum diſcutit, & ab eo ortos dolores. euocat menſes, ventriculumque ob frigus imbecillem confirmat, vlceribus pudendorum medetur.

De MIAHOAPATLI, ſeu medicina ſpicæ Maizij. Cap. LVII.

MIAHOAPATLI herba eſt Alſines haud abſimilis, arborum truncis innaſcens, ab eisq; ſumens alimenrum, tenuibus, breuibusq; ramulis, rutaceisq; floribus, aut paulò minoribus, & candidis floſculis. Acris eſt, odorata guſtu, & calidæ temperiei. Flatus diſcutit, & dolores à cauſſa frigida ortos tollit, pugilli vnius mēſura trita, & ex vino deuorata. enixas inſtaurat, & corroborat. haud aliter ac herbæ vocatæ *Ciopatli*. appetentiā excitat, & ſatietati medetur. quin & illiniri corpori ſolet. & emplaſtris admouendis capiti adhiberi. Sunt qui addant *Ahoyacpatli*, *Tancapaz*, *Tetzontequani*, *Yctoalloyabatl*, & *Ychchipnica*.

De TVRBITH. Cap. LIIX.

ETSI *Turbith* planta Indiarum Orientalium incola ſit, ob frequentem tamen eius vſum, & diuerſas ambiguasuè Authorum ſententias, inter has nouæ Hiſpaniæ plantas conciſè tractare viſum fuit. *Turbith* ergo plantæ nomenclatio Arabica ſemi-Mauraue eſt. eademq; Perſis, ac Turcis recepta. in Guzarata verò, vbi frequens eſt, *Barchaman*, in Canara cuius ciuitas eſt Goa, *Tiguar* nuncupatur. Magna eſt inter auctores de hac planta controuerſia. Siquidem Serapion, radicem eſſe Tripolij Dioſcoridis aſſerit, vt ex eius deſcriptione patet. à quo fortaſſe non diſſentit Auicenna. Meſues verò eſſe radicem herbæ ferulaceæ, lacte turgentis, ſcriptum reliquit. Hanc plantam peritiores quidam, eſſe Thapſiam Dioſcoridis affirmant. inter quos non deſunt qui dicant, plantam à Meſue deſcriptam, eſſe Alipum Dioſcoridis. Inter recentiores Græcos Actuarius ponit duplex *Turbith*, album nempe, quod idem Author,

eſſe

esse Alipum Dioscoridis asserit, alterum verò Pityusæ radicem esse statuit. nec desunt, qui dicant, esse radicem Tithymali Myrsinitis, minus tamen rectè. *Turbith* verò, quo hac tempestate in officinis vtuntur, recentiores quidam duplex esse aiunt: vnum, quod ex Alexandria affertur, esseq; radicem Scammonij Antiocheni: quod adhuc differt. nam alterum est album & melioris notæ, alterum nigrum, & deterioris notæ. secundum verò officinarum cineritium à colore nũcupatur. estq; cortex radicis Thapsiæ vulgaris, quæ Hispaniæ frequẽs est. eiusq; radice pleræq; officinæ pro Turpeto legitimo vtuntur, & Apuli ex Gargano monte per vniuersam ferè Italiam afferunt. Turbith verò prædictorum Indiarum Orientalium alumnum locorum, longè aliud est à prænarratis. Herba namque est folia ferens Ibisci. caules volubiles, per terram repentes, digito paulò crassiores, duos dodrantes longos, quandoq; verò valde prolixiores. floresq; interdum candidos, interdum verò ex albo rubescentes. radicem neque magnam, neque longam. Vtilis autem est in medicina caulis pars inferior duntaxat, radici proxima. nec desunt qui dicant, corticem illum quem officinæ ostendunt, esse huius plantæ caudicis inferioris, corticem exteriorem, medio exempto. plurimumq; trahi ex Guzarate in Persiam, Arabiam, Asiam, & Lusitaniam. quod an verum sit non satis constat. Nascitur in Cambaya, Surrate, Dio Insula, Bazaim, locisq; vicinis, adeoq; in ipsa vrbe Goa, licet inutilior in maritimis locis, sed quinque ampliusuè milliaribus à mari distantibus. De electione, viribus, ac vsu, prænarratos Authores, aliosq; recentiores consulas.

Alexãdrinũ album & nigrum.

Cineritiũ è Tapsia.

Indicum.

Varias de Turbith opiniones vide apud Garziam cap. 36. & Bauhinum in Phytopinace.

Turbith Indicum videtur inter Conuoluuli species numerari debere. folia enim Ibisci reperiuntur in volubili cærulea. flos etiam maluaceis non absimilis. tota planta repit. & plerumque parum, in quibusdam nihil lactis reperias. Tota herba insipida, in semine tamen quandam deprehendas acrimoniam.

Vnde non malè faciunt ij, qui Scammonij, vel alterius Conuoluuli radices pro Turbith orientali medicamentis miscent.

De TXTENEXTIC, *seu oculis cinereis. Cap. LIX.*

FOLIA fundit *Txtenextic* herba, Limonis forma & magnitudine, serrata tamen, hirsuta, scabra, & subalbescentia. caules tenues, teretes, hispidos, purpureos, ac cubitum longos. flores Chrysanthemi. radicẽ verò crassam, surculisq; refertam. Prouenit in frigida Xalatlauci regione, in collibus, atque vallibus. Radix est nonnihil amara, acris, vrensque, cuius vim è vestigio persentiscit guttur. gustu, odora. sicca, & calefaciens ordine tertio, subtiliumq; partium. Discutit hæc tusa, atq; apposita, panos, & extergit lepram, & lychenas, curatq; ęgritudinem vocatam ab Indis Mexicanis *Tzatzayanaliztli*, in qua vniuersum dehiscit corpus, illita resina, inspersoq; desuper puluere radicis huius, & prætera gallinarum pennis. habetur hoc medicamentum à Mexicensibus maximi.

Ad Conyzæ, vel alterius Buphthalmicæ plantæ speciem referri potest hæc herba.

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI

Liber Sextus.

AMARAS HERBAS CONTINET.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

AB acri ad amarum saporem iam noster progreditur Author, & ratione sic duci, & ipsius exemplo Galeni ita persuaderi sibi visus. Cum enim acrem, calidorum maxime principem, saporem in plantis pertractasset, ad eum nunc venit, qui proximum ab illo gradum est assecutus. quem amarum saporem esse, medicorum schola tota contendit. Galenus autem, si quis alius, in hoc probando copiosus etiam 4. de simplicium medicamentorum facult. videri potest. Ibi enim & Platonis & Aristotelis & Theophrasti testimonio cum acredinem omnium calidissimam asseruisset, huic statim pedissequam annectit amaritiem, cum etiam dulcissimum & nectareum mellis saporem haud amarescere velit, nisi aut externo ignis ardore, aut interno calidi nostri, & viscerum feruore torreatur, exuraturue, atque ampliorem sic caloris gradum adipiscatur. Quem ob id saporem, & calci, & cineri, & quicquid exacte perassatum fuerit, & fuligini & ipsius flammæ fauillæ, quæ omnia ait amara esse, assimilare non dubitauit.

Veruntamen, quamuis hic sapor, insignem & salutarem sæpe in multis medicamentis præbeat vsum, eius tamen essentia naturaq; in tenebrosa adhuc nocte sepulta delitescit. Cur enim tam facilè clarissimorum licet Medicorum, Philosophorumque auctoritati subscribamus, amara omnia, mole & substantia crassa terrena combustaq;

constare? cum videamus amaritudinem in his quoque præpollere, quæ vel eorundem Authorum edicto sunt frigidissima, & sensuum iudicio leuissima existunt atque subtilissima. Camphoram bona Medicorum pars frigidam, Opium vero maxima frigidissimum, ita vt etiam suo algore interneciuo, benignum illum natiuum nostrum calorem extinguat, iudicauit. Et tamen in his qui summam amaritiem non sentiet, lingua carere eum planè erit affirmandum. Quæ autem terrena crassities in Agarico non parum amaro, aut in Colocynthide pomo vt leuissimo, mollissimo, & tenuissimæ substantiæ, ita amarissimo, vt etiam fel Terræ appelletur, vnquam fuit animaduersa? ne dicam in Cucumeracei generis immaturis fructibus humidissimis, & Medicorum arbitrio valde frigidis, iniucundum planè & abominandum amarorem reperiri. Iam quoque ex sanguine dulcissimo, fel tamen, & aurium sordes amarissimæ separantur, illud quidem à suaui hepatis calore, hoc vero à mitissimo cerebri tepore, qui tantum abest vt decantatum illud in Philosophorum choro, & Medicorum foro Empyreuma possit inducere & relinquere, vt cerebrũ, si eius ad alias animalis partes internas fiat relatio, frigidum etiam statuatur. Et quis non nouit qui Chymicorum saltem limina salutauit, ex combustis herbis terrestrem simul cum Empyreumate substantiam remanere, ex qua illi salem salsum non amarum eliciunt? Itaque huius saporis natura non ita sicco pede transeunda, sed exactius foret inquirenda, quod tamen præsens nec locus nec tempus permittit, id vnum habet, vt naturæ nostræ sit inimicus maxime. nec nostræ modo, sed & aliorum animalium, & quod magis mirari licet, plantarum etiam. cum in stagno bituminoso, seu mari mortuo salso pariter ac valde amaro, nec animalia, nec plantæ viuant si Galeno credimus. Vnde amara & vehementer aluum subducunt, et, si quantitas excedat, veneni naturam quoque æmulantur. Sic Napellus, Nux vomica, Helleborus, insignem habent amaritudinem. quæ si auferretur, proculdubio omnibus carerent viribus, vt in Hellebori nigri radicibus cuiuis experiri licebit.

De AYOTECTLI, seu Planta Cucurbitæ simili. Cap. I.

QVAM plantam *Ayotectli* quidam vocant, alij *Chichicayotli*, idest amaram Cucurbitam vocare solent, est enim Colocynthidis, Cucurbitæuè siluestris species, nostro orbi incognita. Herba itaque hæc radicem fundit orbicularem, septem alijs minoribus, pluribusuè, rotundis quoque hinc inde dependentibus, colore intrinsecus ex pallido purpurascente, extra verò fusco. ramos volubiles, eosdemque cum folijs, ac floribus Cucurbitæ hortensis similes, etsi minori magnitudine. vehementem radix pilulæq; appendentes præferunt amaritudinem. Nascitur in montium Mexicanorum *Tetzcocanorum*, & *Quauhtepecensium* temperatis locis. Radix, quæ quartum siccitatis, atque caloris attingit gradum, drachmæ vnius pondere vrinam euocat, & omnes humores purgat, per superiora atque inferiora, sed præcipuè crassos, ac pituitosos, si ex aqua deuoretur, aut paulò maiori pondere infundatur. securumq; reputatur medicamentum. Non est pomum Indis in vsu medico, cum tamen nostræ Colocynthidis fructui, magnitudine, forma, atque facultate respondeat, sed hac aliquanto mitiori.

De

De TZOCVILPATLI altera. Cap. II.

HERBA est *Tzocuilpatli* altera folia fundens Ocymi similia, sed longè maiora, profundius serrata, hispida, altera parte candescentia, & *Cihuapatli* non dissimilia. caules teretes, hirsutos, subalbidosque, luteosque superiori parte. orbiculares & pilosos flores. ac radicem fibratam. Nascitur in montibus regionum calidarum, qualis est Panucensis. Radix est odora, resinosa, amaraque, & calida prope ordinem quartum temperiei. Ius decocti eius ad tertias, semel dumtaxat bibitum, dicitur restituere motum impeditum. instillatum verò naribus, hemicraneæ mederi, detracta per nares pituita.

De AXIXCOÇA HVILIZPATLI Tanguitlanensi. Cap. III.

HERBA est *Axixcoça huilizpatli* folia proferens exilia leguminis. caulem tenuem, teretem, nodis distinctum. flores luteos, paruos. & siliquas paruas, Cicerum similes. radicem verò surculosam. Amara est. calefacitque, atque exiccat ordine tertio. etsi postremò dulcedinem quandam similem *Glycyrrhizæ* videatur ostendere. Ius decocti eius, pectoris asperitati medetur. ventris dolorem à frigore ortum sedare, euocare vrinam, & emundare illius meatus dicitur. vnde nomen.

Inter legumina multæ sunt herbæ, quæ Glycyrrhizæ dulcedinem habent, vt Ononis, Aquilegia, Thalictrum minus, Tragacantha. cui tamen aliquando alius sapor coniungitur.

De ATOTIC, *seu Proxahac herba simili testudini.* Cap. IV.

AYOTIC, quam alij *Proxahac*, seu turgidum ac molle medicamentum, alij verò *Ololtic*, seu rotundum & orbiculare vocant, herba est folia ferens tenuia, longiuscula, & Gramini *Chichimecatl* similia, in cuius species potest referri. caulem sesquidodrantem longum, tenuem, iunceum, & per interualla geniculatum. flores exiles, & candentes, ex quibus terna generantur granula candentia, & in triangularem cohærentia formam, viridi membrana obtecta. radicem nuci Iuglandi, forma & magnitudine similem, candentem, solidam, & lacte manantem. Nascitur in temperatis, aut feruentibus locis, veluti *Quauhchinanci*, & *Tepoztlani*. cum tamen *Chichimecatl* nascatur locis frigidis, atque campestribus, & vehementioribus polleat viribus. floret cum reliquis plantis. amara herba est, & subdulcis. ordine tertio calefaciens, atque exiccans. radix tusa duarum drachmarum mensura, ex aqua deuorata, aut infusa paulò maiori pondere, humores omnes perquam commodè euacuat per inferna. siue arida, siue virens recipiatur. etsi leui occasione ciet vomitum.

De ÇAÇANACA. *Cap.* V.

CAÇANACA herba est, quam alij *Coapatli* vocant, ita dicta à lanugine innata radicibus, quæ fouendo igni aptissimæ sunt, & fibris augentur fuluis, luteum tamen, si dentibus conterantur, ostendentibus colorem. Caules profert multos, rotundos, & prolixos, & in eis folia oblonga, serrata, ac veluti spinosa per ambitum. licet, cum primum à caulibus oriuntur, præcincta sint, & quibusdam alis vtrimque exortis, nouam quandam foliorum repræsentent figurã. Flores in summo capillaceos, intrinsecus rubrescentes, extrinsecus verò candentes ex pallido. qui tandem abeunt in pappos. Radix est acris, & amara, calidaq; & sicca ordine tertio. flatum discutit. & ab eo ortos dolores, frigoreuè, vacuatis intestinis infusa, aut trium obolorum pondere epota tollit. lumbricos pellit, ac medetur defluxioni alui. idem præstat eiusdem puluis, ex aqua vinouè deuoratus duarum drachmarum pondere. præter quæ satietati medetur. aluum enim leniter soluit, vrinam euocat, finit febres, ac ventris placat tormina. Vocant

cant hanc herbam *Micuachanenſes Xararum*. aiuntq; ſuccum radicis mederi doloribus è lue Gallica profectis, ſemen retentum elicere, enixarum renes roborare, impeditum motum reſtituere, inſtaurare eos qui obſtructionis, aut cruditatis gratia ſenſim contabeſcunt, euocare menſes, & lanuginem radici innaſcentem mederi vlceribus, & ignis aptiſſimam eſſe eſcam. Sunt & aliæ duæ *Çaçanacæ* ſpecies, quarum alteram *Xiuhtotina* vocant, ſed de his ſuis locis. Naſcitur frigidis, humidisque, aut temperatis plagis, qualis eſt *Tezcocum* iuxta montes.

De ÇENANAM TEZCOQVENSI, *ſeu Matre ſpicæ Maizij.* *Cap.* VI.

ÇENANAM TEZCOQVENSIS, quam alij *Çenantli*, alij verò *Çentlinam* vocant, herba eſt folia proferens ampla, & obtuſa, oblongaque, & Verbaſco, colore, lanugine & amplitudine ſimilia. flores verò candentes, & in muſcarij modũ compoſitos. radicem craſſam, & longam. & fructum Siliquaſtro ſimilem, ſemine plenum, vnde nomen. Temperatis, aut frigidis prouenit locis. Calida, & ſicca conſtat natura ordine tertio. Amara eſt. vermes vlcerum necat, & quadrupedum confert inueteratis plagis. dolores dentium ſedat, & tumores præter naturam appoſita diſcutit. fæces induratas infuſa educit. medetur cholicis, *Yoloxochitl* ophyaſi.

Niſi inter Periplocas reponatur hæc planta, vix video quo referri debeat. Coniecturam iuuant folia bina ex aduerſo poſita. ſiliqua ſimilis Aſclepiadi, flos in vmbella albus. pediculus floris oritur ex ala folij, fructus Siliquaſtri, & quod præcipuum eſt, adpicta eſt & illa lanugo, quæ in omnibus Apocynis reperitur. Vires etiam, ab amaritudine deductæ non abludunt. Repugnare tamen videntur folia Verbaſci lanuginoſa. Lactis etiam nulla fit mentio. quod tamen perpetuum non eſt. nam in Iaſmino, Vincaperuinca, & Aſclepiade, quæ tamen Apocyno ſunt congeneres, nullum viſitur. Denique an planta per ſe ſtet nec ne, ab Authore præteritum.

Pingitur etiam alia ſpecies in libro eiuſdem nominis, ſed folia largiora ſunt, venis rubris perfuſa, flores albi figura Ranunculi, quorum ſtamina lutea ſunt, & ſiliquæ ex omnibus foliorum alis enaſcuntur, ſeminibus refertæ, lanugo tamen nulla apparet.

De ÇIVIPATLI Hemionitica.
Cap. VII.

HERBA hæc, quoniam mulierum medetur morbis, & Hemionitidi foliorum figura est similis, *Çiuipatlis* Hemionitica vocatur. ab Hispanis verò mulieribus herba vterina dicitur. multos à fibrata radice mittit caules, tenues, rectos, teretes, & hirsutos. folia per interualla ab vtraque parte caulis, pinguia, hirsuta, oblonga, mollia, & Hemionitidi quadantenus similia, vnde cognomen. floresque albos, in vmbellam compositos. Omni regione, & tempore prouenit. calida est, & sicca gradu tertio. ideoque ius decocti eius, aut succus exhiberi solet parturientibus, duarum triumque vnciarum mensura, vt facilius enitantur euentu fœlicissimo. Qui succus pectori quoque magnificè confert. trita folia, ac pugilli mensura, ex aqua, aut liquore aliquo conuenienti deuorata, placant ventris tumorem, hydropem curant, vrinam, ac menses euocant. Seritur radice, ac semine, habeturque in delicijs, non in hortis modo, ac viridarijs, sed in vasis quoque fictilibus sata, quibus domorum tabulata, atque fenestras matresfamilias illustrare consueuerunt, & hortos pensiles ornare.

Conyzæ similis videtur hæc herba. folia enim cauli absque pediculo adhærent, mollia, oblonga, & hirsuta. Vires etiam Conyzæ ad vterum apud Hippocratem laudantur.

Alia vero Çiuipatli, quam huc reponimus, folio constat Altheæ, hirsuto. flores Parthenio similes, radijs albis, floccis vero luteis.

De ÇIVIPATLI maiori.
Cap. IIX.

CIVIPATLI, ſeu fœminarum medicina, vocata maior, quoniã aliam ea minorem vincit magnitudine, *Çiuipatli* verò, quoniam vterinis medetur affectibus; radicibus innititur ſimilibus capillis. è quibus edit caules tres, ſpithamas longos. flores rubeos, paruos, in ſummis ramis ſpicatim compoſitos. folia penè Ocymi, ſed magis orbiculata, & crenata. ſapore amaro, & facultate tertio ordine calida, & ſicca. confert mirum in modum vtero, euocandis menſtruis, ac muliebribus morbis coercendis, vnde ſumpſit nomen. Naſcitur in calidis, ac montium faucibus.

De COALQVILTIC, ſeu olere Colubri. Cap. IX.

COALQVILTIC, quam alij *Tzatza yanatquiltic*, ſeu herbam Lauro ſimilem vocant, herba eſt, folia ferens longa, crenataque, aut ſinuoſa, & Syſimbrio alteri, vnde nomen, quadantenus ſimilia. caules cauos, purpureſcentes ex albo, ac fœniculorum ſemen in muſcarijs. radicem verò magnam, & ſurculoſam, candentem, & craſſo cortice veſtitam, quæ ſucco madet. amara eſt, nec ſine quadam acrimonia. calida tertio ordine, & ſicca natura. Naſcitur in montoſis Culhuacenſibus, benigno ac clementi cœlo. calida, vt dictum, ſubtiliumque partium eſt. vrinam euocat, diſcutit flatum, ventriculum calefacit, aluum lenit, cholicos iuuat, ventris ſedat dolores, vterinis ſuccurrit affectibus. deuoraturque aduerſus acceſſionum frigora, ex aqua reſoluta. exhiberi etiam ſolet pueris febre laborantibus, atque natura grandioribus. quibus ſubuenit, cauſſa fortaſsis aut percocta, aut profligata. Ius decocti radicis, nutricum emundat lac, cum fortè vitiatur ob ſatietatem.

Paſtinacæ aquaticæ ſpeciem eſſe aſſerit ipſe Author. vnde vires quoque ſimiles ei adſcribuntur.

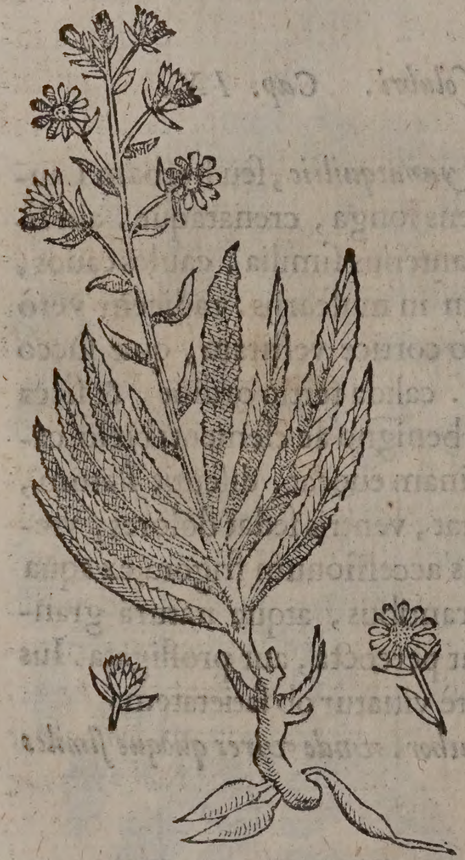
De

De COAÇIHVIZPATLI Dentium medicina.
Cap. X.

HERBA eſt *Coaçihuizpatli*, caules ferens paruos, exiles, per terram ſparſos, tenuiſsimis refertos folijs per interualla coaceruatis, ac candidis floſculis. radix longa eſt, & tenuis. quæ amara eſt, acrisque, & gradu tertio calens, & ſicca. Naſcitur clementi *Huaxacæ*, & *Tilanci* cœlo. radix dolores, ac præcipuè dentium lenit, & neruorum contractiones ſoluit, duarum drachmarum pondere ex aqua deuorata aliquot continuis diebus, ſingulis quibusque ſemel.

Videtur inter Lychnidis ſpecies referri debere.

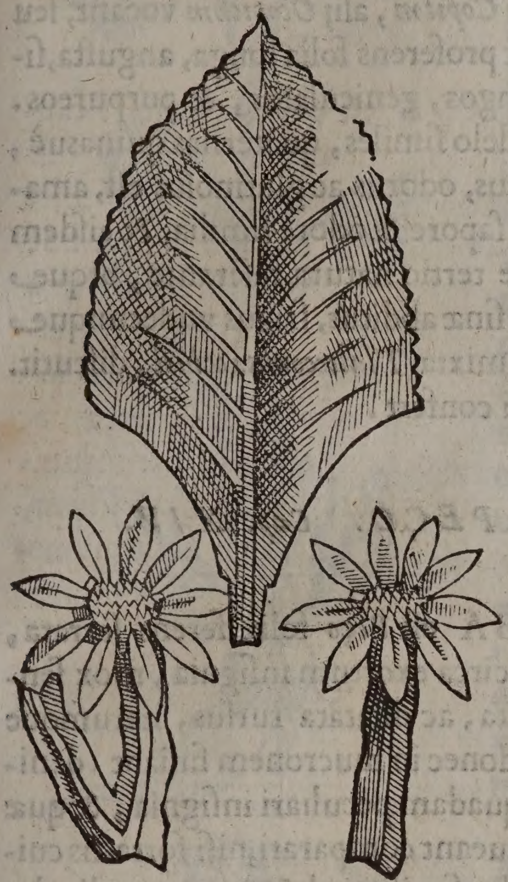
De COCOZ XOCHIPATLI, *ſeu medicina lutei floris.*
Cap. XI.

COCOZ XOCHIPATLI herba eſt folia ferens Bugloſsi vulgaris, & flores Bupthalmi, luteos, vnde nomen, radices Pæoniæ ſimiles. naſcitur editis planisque locis, regionum temperatarum, quale eſt *Acatlanum* Miſticæ inferioris. radix calida eſt ordine tertio, glutinoſaque. dyſenterijs medetur. vnciæ vnius menſura deuorata, vomitum ſiſtit, ſanguinemque vndecumque defluentem.

Chryſanthemum hoc Aſteri non eſt abſimile. flores quidem omnes lutei ſunt, flocci autem rubri.

De

De NAVIYTEPVZT quadrilatera. Cap. XII.

NAVIYTEPVTZ, ſeu quatuor dorſis herba multiplex eſt. Prima ab vna radice craſſa fibrataque, multos edit caules, tres circiter cubitus longos, & minimo digito paulo craſsiores, fuluoſque, & foliaceis quibuſdam appendicibus, ſecundum eorum longitudinem è partibus quaternis diſcurrentibus pennatos, vnde euenit illi nomen, & in eis folia aſpera; ſpiculorum mucronibus ni longè maiora eſſent, ſimilia. flores luteos, ſtellatos, & Chryſantemo maiores. Prouenit regionibus temperatis, qualis eſt Mexicana. non tamen odit calidiores, editauè, aut campeſtria loca. Radicum fibræ, calidæ & ſiccæ ſunt ordine tertio, odoratæ, acres, amaræ, reſinoſæ, & partium tenuium. hæ ſemidrachmæ pondere contritæ, atque ex vino vel liquore aliquo deuoratæ, ſatietati, vacuatis per inferna eſculentis vitiatis, medentur, & puſtulis è Gallico morbo ortis inſperſæ, ſi prius iure decocti *Ahuacatl*, & *Xalxocotl* lauētur. reſerantque, & abſtergunt furunculos. quin eandem radicem drachmæ vnius menſura deuoratam, aiunt bilem vomitu vacuare, & interdum aluo ſoluto, ac ciere vrinam. Sunt quibus placeat, maiori pondere deuorandam. nec non qui aſſerant euocare ſudorem, perfrigeratis mederi, & vacuata cauſſa, pleuriſi. febres etiam ipſas, & capitis dolorem tollere. ac oculorum inflammationes diſcutere. imbecillum ventriculum, ob frigidam cauſſam, calefacere, firmareque. reſerare viſcerum obſtructiones, menſes lentè fluentes trahere, cachexi ſubuenire, & frigidæ cuiuſuis viſceris intemperiei ferre opem. Quin ius decocti enixis infunditur. foliaq; admota tumores præter naturam, aut coquunt aut diſsipant. Secunda ſpecies huius videtur planta quædam flore magno è luteo purpuraſcente, ſed nullo fere ſapore, aut odore conſtante. quæ frigidam profert, ac humentem naturam, febrientibns confert, & oculis medetur inflammatis. quamobrem *Yzpatli* à quibuſdam vocatur. etſi *Chiautle*, vbi naſcitur, nonnunquam *Pitzahoac cacaxpatli*, frequentius verò *Cacaxtlacotl* vocetur. Quin & aliam *Nahuytepute* vidi differentiam apud *Ytzocanenſes* radicibus Hellebori, acribus calidisque, & ſiccis ordine tertio, ac fluxibus dyſentericis coercendis perutilem. quam quod folijs careret, quando eam conſpeximus non curauimus depingendam. Eſt & alia frigidæ temperiei, ac calore Iecoris nimio placando mirabilis.

[Margin: Yzpatli. — Nahuytepute. — Frigida quædam.]

E Carduorum genere videntur eſſe omnes prædicta.

De OCOPIPIN. Cap. XIII.

OCOPIPIN, quam alij *Coentli*, alij *Copiton*, alij *Ocopichin* vocant, seu plantam resinam stillantem, herba est proferens folia longa, angusta, sinuosa, & crenata. caules tres spithamas longos, geniculatos, & purpureos. flores rotundos & coccineos. radices Asphodelo similes, quaternas quinasuè, resinam olentes, vnde nomen. Quarum succus, odorus ac glutinosus est, amarus, & sapiens resinam. folia Raphani folijs, sapore & odore similia, & eisdem penè viribus. calida, atque exiccanti ordine tertio natura referante, atque tenuium partium constat. Puluis radicum resinæ abditus, frigus vndecunque pellit, dolores mitigat, ac flatum per se, ac mixta *Tlaltecomaxochitl*, discutit. pediculos necat, tenuat humores, ac pectori confert.

De PEÇO. Cap. XIV.

HERBA est *Peço* folia ferens serrata, alis circa exortum insignia, mox sensim attenuata, ac dilatata rursus, iterumque attenuata, donec in mucronem finiant. denique forma quadam peculiari insignia, & quæ nullis alijs queant comparari, nisi fortassis cuiquam Soncho similia videātur. quæ pediculos habent dodrante longiores, è radice crassa prolixaque ortum ducentes. flores verò rubentes, pediculo breui, radici innixo appensos. Nascitur temperatis locis, regionis *Michuacanensis*. Radicis sapor initio subdulcis est, & impensè resinosus, postea verò amarus, & cuiusdam acredinis particeps, ac vis calida, & sicca ordine tertio. Pectori est vtilis radix, ventriculoque ex intemperie frigida imbecilli, aiuntque ventriculi dolorem illitam sedare.

De

DE TECPATLI. Cap. XV.

TECPATLI herba, est quinque cubitos longa. folia habens aspera, sinuosa, & oblonga. caules tenues, teretes, rectos, & sarmentosos. flores circa medium luteos, sed circumcirca purpurescentes ex albo, calycibus contentos scariosis. radicem verò crassam, fibratamque. Radix pastinacam sapit. sed resinosa est, & amara, glutinosaque, vnde nomen; calidæque, & siccæ ordine tertio temperiei, & iucundi odoris. Succus radicis confert pectoris asperitatibus. tussique, & dyssentericis miram præstat opem. ex eadem paratur viscum ad auiculas captandas valdè opportunum.

Licet Author herbam conferat Pastinacæ quo ad saporem, non tamen ideo inter ferulaceas reponenda est. repugnat enim flos Bellidi similis, qui in medio luteus est, circumcirca vero ex candido rubescit. calyx etiam scaber non reperitur in vmbelliferis in quibus nuda sunt semina.

De TEZOMPOTONIC, seu Capillis fœtidis. Cap. XVI.

TEZOMPOTONIC, quam alij *Tlacochichit*, seu virgam amaram, alij verò amarum florem vocant, duorum est generum. primum herba est folia proferens serrata, & oblongiuscula, salignauè. caules rectos, pennam anserinam crassos, ex viridi rubescentes. flores in summis caulibus candidos, comantes, odoros, & quadantenus Sambucinis similes. radices fibratas, fibrisuè similes. Nascitur in humidis locis iuxta aquarum defluxiones. odora est radix, resinosaque, necnon calida, & sicca ordine tertio, ac nonnihil adstringens, & amaro sapore. Satietati medetur, menstrua euocat, & appetentiam excitat. Sunt qui asserant, pectori, exanthematisque, & pruritui ius decocti eius mederi. Est & aliud genus *Yztac tlacochichic* vocatum apud *Huexocincenses*, tenuioribus folijs, & ad eadem vtile. Yztactlacochichic

An Virga quædam aurea?

De

De TEPETLA XIVHITL, *seu herba montana.* *Cap. XVII.*

HERBA est *Tepetla xiuhitl* folia fundens Amygdali, longa, angusta, & serrata. caules tenues, teretesque. purpureos, sed paruos flores, iuxta ramusculorum extrema obrotundos, & vasculis contectos virentibus. radicem verò fibratam. Nascitur in calidis, humidisque *Tepoztloni* locis. odora est, calida, & sicca gradu circiter tertio. alui dolorem, ventriculique dicitur sedare, flatum discutere. ac infusa, & deuorata mederi satietati, mundato ventriculo.

De TEPETLACHICHIX XIVHITL, *seu herba amara in montibus proueniente. Cap. XIIX.*

TEPETLACHICHIX XIVHITL, quam alij *Chichic xihuitl* vocant, herba est folia ferens Chamædrios, odora, & serrata, aspera, & subalbescentia infernè. caules tres spithamas longos, tenues, fuscos, rotundos, ac læues. flores in summis caulibus è candido pallescentes, atque pilosos, in stellarum modum. vnde oritur oblongus, ac paruus fructus. radicem verò fibratam, candentemque. Nascitur in calidis collibus. radix est odora, & tertio ordine calens, atque sicca, & subtilium partium, non sine amaritudine, vnde nomen. Herba est magni momenti, & cuius decocti ius satietati, & pectoris affectionibus plurimum inseruiat, semel singulis quibusque diebus matutino propinatum. pituitam enim, atque bilem, per superna infernaque expurgat.

De

De TEÇONPATLI. Cap. XIX.

HERBA *Teçonpatli* radici innititur Pyri forma atque magnitudine, aut paulò ampliore, dura, & colore in rubeum vergente, *Tecontli* lapidem imitante, à quo sumpsit nomen. Solet autem hæc pendere ab alio tenui, longoq; & simili funiculo. Duplex huius plantæ species. Prima ab hac radice narrata fundit caules ternos quaternosque, læues, rotundos, geniculis interceptos, anserina penna paulò crassiores, ac refertos per interualla folijs longis, pinguibusq; & circinnatis; interdum verò varijs ornatis modis, multis distinctis interuenijs, ac dorso purpureo. Fructus est similis Siliquastro Indico, semine refertus plano, orbiculari, paruo, ac pediculis appenso. Nascitur montosis *Acolmani* locis. Radix est amara, grauis odoris, calidaque & sicca ordine tertio natura. quæ obstructiones dicitur aperire, & putrida vlcera curare. Confert cholicæ, tussi, satietati, expurgandis intestinis, ac flatui discutiendo, si ex vino trium drachmarum mensura, duarumuè, fuerit deuorata. Folia lacte manant, quod impositum discutit furunculos. Altera species similis est radice & caulibus, sed folijs mollioribus, latioribusque, & minus numeroso discursu neruorum, infernè hirsutis, ac læuibus supernè, lac etiam stillans, amaroq; sapore, & simili temperie. Prima longifolia. Secunda latifolia.

Nec Tithymalis propter Siliquas, nec Conuoluulis ob easdem & fœtorem, nec Siliquastris, cum lac habeat, adiungi potest hæc herba. unde meritò inter Apocyni aliquod genus collocanda videtur.

De TLACOPATLI Malinalcensi Aristolochia Mex. III. Cap. XX.

HERBA est *Tlacopatli Malinalcensis*, folia ferens cordis, scutorumuè figura, parua tamen. caules tenues, geniculatos, contortos, & volubiles. ac fructum oblongum, Ponticarum nucum ferè magnitudine. radicem verò fibratam. Nascitur *Malinalci, Hoitzoci, Tlacmalacaci*, & alijs temperiei similibus locis. Calida est ordine tertio, amara, odora, corroborantis facultatis, & acris saporis. radix surditati medetur. frigus, & ex eo ortos dolores, læuigata ac resinæ permixta pellit. discutit præter naturam tumores, & clarificat visum. secta in globulos, atque circundata collo, resistit defluxionibus. frigora, horroresq; febrium interpolatarum arcet. pleuritidiq; vacuatis discussisq; humoribus, medetur. ossa perfracta aut luxata, resina permixta roborat, & instaurat. surditatem per se curat, & morbis opitulatur oculorum, flatus discutit, ac vniuersim morbis frigidis penè omnibus auxilio est.

Hæc Tlacopatli ex Aristolochiæ genere, primæ Tomahuac tlacopatli lib. 2. c. 24. descriptæ similior videtur.

De TLALQVEQVETZAL Penna terræ. *Cap. XXI.*

TLALQVEQVETZAL, ſeu Penna terræ, nomen ſumpſit à folijs pennas auium imitantibus, quamquam ab Hiſpanis Millefolium vocetur, quod Stratioti Millefolio antiquorum ſit ſimilis. herba eſt à radicibus fibris ſimilibus multos caules edens, teretes, ſubrectos, & tenues, & quatuor, plus minusuè, dodrantes longos, ramulos per interualla hinc inde prodeuntes, refertos folijs, vt diximus, pennis auium ſimilibus. flores in ſummis caulibus, poſtremisq; ramis ex albo in luteum tendentes, paruos, & in corymborum formam compoſitos. Prouenit in regionibus tam calidis, quàm frigidis, totoq; anni decurſu ſponte emicat. circa irrigua tamen, fœcunda, atque campeſtria loca. haberi ſolet in delicijs, præcipuè à matronis, quæ vſum maximum, & impensè ſalubrem ab ea paſſim vterinorum affectuum oppreſſæ moleſtijs ſuſcipiunt. ſeriturq; ab eiſdem in viridarijs, vaſisq; fictilibus, nigra tamen, pinguiq; terra ſubſtrata. nam & crebra aquæ inſperſione, & ſolicita domeſticorum cura, lætior ampliorq; fieri ſolet. Amara eſt guſtu, non ſine quadam acrimonia, odora, tenuium partium, & gradu tertio cum ſiccitate calefaciens. Succus eius epotus vrinam ciet, menſes euocat, & ventriculum à frigida cauſſa debilem, ſeu extra admoueas ſeu in puluerem redactam propines bibendam, corroborat, & firmat. flatus diſcutit, dyarrhœas ſiſtit, vlceribus pudendorum medetur, tumores præter naturam ſoluit, obſtructiones, & potiſſimum vteri reſerat, coloremque iamdiu elangueſcentem corrigit, & inſtaurat. tuſaq; & emplaſtri modo appoſita, ſcabiem curat, capitibus puerorum innaſci ſolitam, exiccante, extergenteque prædita vi. confert ſuffitus eius ſtrangulationi vteri. Et in peſſario obdita, aut è liquore quopiam conuenienti, puluere eius deuorato, partus accelerat, ſecundas pellit, retinet fluxum alui. tuſsimq; infantium, & prouectorum bibita curat. Nec deſunt qui aſſeuerent, ſuccum eius quinque vnciarum menſura epotum, purgare per vomitum omnes humores. quæ omnia adeo ſunt a Stratiote Millefolio antiquorum aliena, frigidæ nempe naturæ planta, vt quamuis ſit illi forma perſimilis, atque ideo ad illius ſpecies fortaſsis referenda, ab ea tamen viribus longè abeſt.

Sæpe fit vt plantæ eiuſdem generis, viribus multum inter ſe differant. præſertim vero ſaporibus. ſic inter Rumices, multum differt Lapathum commune ab Acetoſa. idem etiam contingit inter Tanaceti, Agerati, Millefolij ſpecies. quarum vna purgat, alia

aliá sistit purgationes. Idem videmus in Viorna, cuius folia vehementer astringunt, flos tamen, & semen vrunt. Quod quidem non aliunde oritur, quam ex diuersa salis cum terra mixtione. nam si minus sit salis quam terræ, sapor oritur austerus; sin plus, acris. Crescit autem copia salis ex humidiore & pingui terra, in qua magnam nitri quantitatem inesse conspicimus. Vnde non mirum Millefolium Americanum esse amarius & acrius quàm nostrum, cum non tam cœlum ibi humidius & calidius; sed & cultura similis à mulieribus adhibeatur.

De TOTONCAXOXO COYOLLIN, *seu Riuorum Medicina. Cap. XXII.*

TOTONCAXOXO COYOLLIN quam nonnulli *Atchuapatli* vocant, seu medicinam iuxta riuos prouenientem, alij *Tetxoxo coyollin*, herba est vnicum caulem proferens, coccineum, cauum, rarisq; folijs rubrescentibus, ac vitigineis refertum, nec palmitibus quibusdam rubrescentibus dissimilem. flores rubeos, & orbiculares, è pediculis longis dependentes. semen verò exile, & quod è luteo colore in coccineum vergat, inclusum vasculis trigonis, papilionum ferè forma, in eamq; figuram compositis, vt si rubrescenti ac orbiculari membranæ, circulum alterum concolorem eiusdem materiei, ita vt angulos rectos efficiant, inserueris. radicem verò rotundam, candidam, ac totam ferè capillis inuolutam. Prouenit montanis, saxosisq; locis, regionum temperatarum, qualis est Mexicana, & *Tetzatquensis*. Amarum saporem radix præsefert, & nonnullum acorem, tertij ferè ordinis calorem nacta. eadem tusa, & infusa è liquore aliquo eidem rei vtili, expurgat intestina, semen retentum pellit, inflammatis oculis confert, & vrinam elicit. deuorata verò sesquidrachmæ mensura, humores omnes per inferna detrahit.

Inter Lapathi species hanc reponendam esse, cuiuis manifestum est. vnde vires etiam respondent, quæ similes sunt ipsi Rhabarbaro. quod etiam & amarum, & acidum est.

De TRAGORIGANO QVAVHNACENSI. Cap. XXIII.

ETSI plantam hanc, multi ex indigenis Hiſpanis Pulegium vocant, attamen Tragorigani formæ & naturæ propinquior videtur. quare & hac nomenclatura potius nuncupanda. eſt enim herba magna, Sampſuci folia proferens, caules purpureos, flores oblongos, & ex albo rubreſcentes, calyculorũ figura, fibratas verò radices, ſapore Origani, Pulegijque. Naſcitur montoſis locis, humidisq; calentium regionum, qualis eſt *Quahunahuacenſis*. Ius decocti eius expertum eſt menſtrua egregiè euocare, cachecticis, & hydropicis mederi, obſtructiones aperire, colorem vitiatum reſtituere, diſcutere flatum, euocare ſudorem, impeditos motus explicare, ſplenem minuere, humoresq; penitus infarctos educere, lentos verò, craſſosq; extenuare ac pellere, appetentiam intermortuam excitare, & vetuſtis atque alioqui inſanabilibus mederi morbis. quin ruſa, & ore geſtata folia, inſtar *Picyelt*, celeritatem addunt viatoribus, ac ſitim extinguunt. temperie verò, Pulegij aut Origani conſtare videtur.

De XARARO. Cap. XXIV.

HERBA eſt *Xararo*, folia ferens ſaligna, ſed aſpera, ſerrataque, & inferna facie albeſcentia. caules teretes, ac fuluos. flores in ſummo piloſos, & rubreſcentes, ſcarioſis contectos calycibus. radices verò fibris ſimiles, nigrasque. Montium temperatorum alumna, atque ſaxoſorũ locorum incola prouinciȩ *Michuacanenſis*. ſimilis eſt *Chichianton* & *Malacaxochitl*. Radix eſt amara, odoraque, atque calida, & ſicca ordine tertio. ſeſquidrachmȩ pondere deuoratã, cũ ſemiuncia *Curitzeti*, aiunt purgare frigidos humores leniter ac ſecurè, mederiq; per ſe laſſitudini. & alia prȩſtare auxilia, quæ facilè quiuis poſſet ex eius temperie conijcere.

Flos figuram habet ſimilem Cacaliæ. floris foliola in ſummo colorem habent Eupatorij quod vocant Auicennæ, ſed in imo flauent.

De

De TOLMIMI QVILIZPATLI. Cap. XXV.

HERBA est *Tolmimi Quilizpatli* folia fundens angusta, & longiuscula, caules prolixos, ornatos floribus pallentibus, radices verò tenues. Nascitur apud *Huaxacenses*. radix est amara, acrisq; & calens ordine tertio. eadem trium drachmarum deuorata pondere, syncopæ dicitur mederi, ortæ à crassis humoribus, vnde nomen. pituitam, & bilem euacuare, si bis quotidie deuoretur.

Folia bina ex opposito tota, faciunt geniculum coloris rubescentis. vnde videtur inter Lychnides recenseri posse.

De YZPATLI. Cap. XXVI.

HERBA *Yzpatli* folia profert tenuia, & longiuscula, cauliculos quatuor vncias longos, florem modicum, ac purpurescentem, radicem verò obrotundam, Pontica Nuce paulò maiorem. est enim Apios Dioscoridis, aut illi congener. Frigidorum, humentiumque, ac campestrium Misticæ superioris locorum alumna est, & *Huaxacensis* quoque agri incola. Radix lubrica est, guttur vrens, subamaraque, tertij ordinis caloris. medetur oculis, & carnem excrescentem in eis cohibet, & absumit. hydropem curat. syncopemque, & bilem, ac pituitam. per superna atque inferna duarum drachmarum pondere deuorata vacuat, atque ita cordis opitulatur morbis, & dolorem capitis leuat, ac luem Gallicam abigit.

Eaedem sunt vires huius Tithymali, quæ in quouis alio reperiuntur.

De YZTACPATLI TEPVZCVLLVLAE. Linaria Argentea Mex. Cap. XXVII.

YZTACPATLI herba est folia ferens Lini longiuscula, & tenuia, similia Thymo, Stoechadiuè. caules dodrantales, tenues, & teretes. flores candentes, pilosos, & abeuntes in pappos. radicẽ verò lõgiusculam, tenuem, lignosamque. Nascitur in campestribus, & frigidis locis *Tepuzcullulæ* Misticæ inferioris. Amara est, calida, & sicca ordine tertio, tenuiumque partium. folia tusa, & vnius vnciæ pondere deuorata, medẽtur dysentericis. radix vero tosta, & leuigata, omne genus humoris, vrinæ meatus obstruentis amouet, & curat, si semiunciæ mensura deuoretur bis singulo quoque die. siue sit sanguis, siue quoduis aliud excrementi pituitosi, aut arenosi genus.

Calyx floris Senecioni similis est, & flores oblongi ex luteo candicantes.

De ÇAÇACHICHIT, seu herba amara. Cap. XXIIX.

HERBA est *Çaçachichit* sesquidodrantalis, hirsuta, tota subalbida, & minimis folijs, cauliculis contectis, flosculis obrotundis ex albo rubrescentibus, pilosis, & qui abeant in pappos, promiscue referta, radiciq; innixa fibratæ. Temperatorum locorum *Tepetlaoztoci*, & *Tetzcoqui* alumna, & planorum, atq; accliuium incola. Amara est valdè, vnde nomen, calidaque, & sicca ordine tertio. olet Buphthalmum. Succus, qui exprimi potest ex sesquiuncia illius, omnes humores, sed bilem præcipuè, & pituitam superna parte purgat. securum dicitur esse pharmacum, & nullum angorem ferè inferens. non tamen temerè quibusuis laborantibus febre propinandum. sed ventriculo, citra febrem, vitiatis humoribus redundante, satietatem curat, appetentiam excitat, & his quibus acescunt in ventriculo alimoniæ magnoperè confert: pruriginiq; oculorum medetur. sedandæ tussi, flatui discutiendo aptum est & aluo infusum opem fert.

De ÇACAVITZPATLI, seu medicina Pabuli spinosa. Cap. XXIX.

ÇACAVITZPATLI herba est caules breues ferens, & in stellæ modum per terram sparsos, ac refertos folijs paruis, exilibus, & in sphærulas aggregatis toto caulium discursu, longiuscula, & candentia iuxta herbæ vmbilicum filamenta. radicem verò paruam, & fibratam. Prouenit in frigidis *Tauatiuhcani* arentibus collibus. seruanturq; illius radices in vsus annuos. Radices tusæ, deuorataeque ex vino *Metl*, aut aqua trium drachmarum pondere, bilem & pituitam, per superna atque inferna, dicuntur euacuare. amaro sapore constat, guttur vrit, & ordine ferè quarto exiccat, atque calefacit.

De

De ÇAYOLPATLI, seu Muscarum medicina. Cap. XXX.

HERBA est *Çayolpatli*, folia proferens Menthæ, circinata, terna, quinaue. caules fuluos. florem Ferulæ, aut *Acocotli*, & in ambitu Muscarij semina Piperis nigri forma, & magnitudine. radicem verò crassam, & longam. ad Ligustici genus videtur pertinere. Nascitur *Hoitzoci*, & *Texaxahuaci* calidis & montosis locis. Semen est gustu odoratum, & aliquantisper acre. radix initio dulcis, ac demum amaritudinis sensum præbens, & guttur vrens, succo manans, calidaque, & sicca ordine tertio. Cortex radicis illitus, scabiem, aliasq; cutis infectiones curat, & tumores præter naturam discutit. idem præstat semen, minori tamen efficacia. tumentia membra sanat, & ventrem. præcipuè si vncia vna radicũ ex vino deuoretur. ac vlceribus inueteratis remedio est.

De APITZALPATLI TZONTOLOLOTLI Firmatrice. Cap. XXXI.

APITZALPATLI TZONTOLOLOTLI, seu medicamentum adstringens, capillos habens rotundos, quam *Malinalcenses*, apud quos nascitur, quoniam glutinosa est, *Çaçaltzin* vocant, herba est folia habens numerosa, serrata, obrotunda, vnde nomen, Balloti similia, sed tamen maiora, aspera, hirsuta, atque cinerea. caules tenues, hirsutos, teretesque. flores pallentes in extremis caulibus Chrysanthemo similes, mediocres, ac multos aceruatim congestos. radicem verò surculosam. Prouenit in collibus regionum calidarum. Radix est gustu odora, aliquantisper acris, calidæque & siccæ ordine ferè tertio temperiei, glutinosa, nec omnino expers amaritudinis, ac sapore aliquantisper resinosa. quæ in farinam redacta, ac Terebinthinæ permixta, genuum frigus pellit, ac sedat dolorem. & si imbecilla ob nimium laborem sunt, corroborantur, atque confirmantur. Ius verò decocti firmat dentes, adstringitq; gingiuas, opitulatur dysentericis, vteri, ac renum laxitati, perfractis, ac patientibus lassitudinem. Mexicani Reges, ac viri primarij deuorare quondam consueuerant cortices leuigatos ex aqua, semiunciæ mensura, à ludo patrio *Bathei*, quod nos vocamus pilæ, vt à morbis, qui vehementes lassitudines sequi solent, se tuerentur. Est & alia planta, *Apitzalpatli* à quibusdam impropriè appellata, quæ potius aluum soluit, quàm adstringat. de qua sub nomine *Cacamotic* (ea enim est germana nuncupatio) inferius, Deo dante, dicemus.

De

De NANAHVAPATLI. Cap. XXXII.

NANAHVAPATLI, seu morbi Gallici medicina, quam *Palancapatli* nuncupare solent. quoniam vlceribus medetur, herba est folia fundens squalentia, prolixa, & illis Pilosellæ vulgaris similia. florem Chamæmeli in caulis, qui tenuis, breuis, & teres est, cacumine. ac semen acre. radicem verò longam, tenuem, & fibratam. Temperatorum locorum alumna est, qualia sunt *Tepoztlanica*. Calida est, & sicca ordine secundo, & amari saporis, gustuq; odora. redacta in farinam & inspersa, vlceribus putridis medetur, vnde est, vt dictum, *Palancapatli* ab aliquibus vocata. melancholiam passos curat, ictosq; ab hemorrhoo *Pamicensi*, quem vocant *Mahuaquitli*. quin etiam tusa ex aqua resoluta, aut pugilli vnius mensura deuorata è liquore quopiam congruenti quoties expediat, luem vocatam Gallicam, aut Hispanicam, funditus expurgat, & curat, exiccatis quoque vniuersis vlcusculis corporis, atque tuberculis. Qua ex re luce clarius euadit, quod multos adhuc anxiè distorsit, morbum scilicet hunc ab Indis hisce Occidentalibus fuisse profectum, atque in alias propagatum veteris Orbis plagas. quoniam apud eam gentem, patrium germanumq; hic morbus, atque antiquum sortitus est nomen.

Hinc etiam patet, luem veneream, non requirere certum & specificum aliquod remedium, quod tota substantia, vel ex occulta aliqua causa huic morbo medeatur. cum videamus plurimas plantas inter se diuersissimas, ab Americanis ad hunc morbum expugnandum adhiberi. Quæ tamen omnes in eo conueniunt, vt sint acres, vel amaræ, habeantq; vim vel purgandi, vel diaphoreticam, vt ab authore nominantur, in hoc opere Conuoluuli Tithymali Corymbifera multa.

De TEMECATL YAVCTEPECENSI Bryonoide. *Cap. XXXIII.*

HERBA est *Temecatl yauhtepecensis* folia ferens obrotunda, & vndulata, mollia, & grauis odoris, fœtidiuè caules volubiles capreolis implexos, sarmentosque. ac fructum acinosum, toto procursu caulis racematim dependentem. radicem verò magnam. Calida constat natura ordine ferè tertio, & amaro sapore. cuius gratia quidam *Chichicpatli*, seu amaram medicinam vocant. Folia tusa, impositaque vlceribus, satietati, ventris dolori, & cuiuis alio ex Gallica lue orto medentur. vrinam deuorata euocant, & flatum discutiunt.

An ad Bryonias pertinet? consona enim facies.

De

De XIVH TOTONQVI, *seu herba calida Totopocensi.* Cap. XXXIV.

XIVHTOTONQVI herba est, folia habens serrata, aspera, & Limonis ferè similia, sed maiora, infernè subalbida, & hispida. caules teretes. ac flores purpureos. radicem verò surculosam, Helleboro similem, lanugineque, aut esca obductam *Çaçanacæ* similis tota planta est, adeoque, vt eius species videatur esse. nam viribus est similis, ac tantum differt forma foliorum. quæ etsi aspera sunt, oblongaque, & serrata, tamen circa exortum non prorsus cum illis *Çaçanacæ* videntur conuenire. exultat in planis, calidisque locis. Radix est amara, calida, & sicca ordine circiter tertio, & subtilium partium. Ius decocti eius lumbricis propinatur interimendis, & propellendis à corpore. flatum discutit, menstrua pellit, vrinam euocat, hydropem curat, humores crassos & lentos attenuat, sudorem elicit, & dolores è Gallica etiam lue ortos sedat, stomachum firmat, ac pectori est valdè salubris.

De TLALLAYOTLI, *seu humili Cucurbita.* Cap. XXXV.

HERBA *Tlallayotli* dicta, folia profert cordis figura, mediocria, & acuminata. caules volubiles, geniculatos, & per terram repentes. ac cucurbitulas pollicaris crassitudinis, & longitudinis, maculis cinereis, & viridibus interstinctas, edules, ac refertas lanuginoso semine. radicem longam, teretem, ac fibratam. Nascitur in calidis *Tapichtlæ*, vbi folijs eius confricatis palpebris, vsque ad sanguinis extractionem, mederi solent Indi tumentibus oculis. Radix duarum drachmarum pondere ex aqua deuorata, purgare dicitur per inferna, crassos ac lentos humores, admota verò maturare, ac rumpere tumores præter naturam, atque vlceribus mederi.

De ÇAYOLPATLI Vaxacenſi herba Muſcarum. Cap. XXXVI.

ÇAYOLPATLIS, ſeu herba Muſcarum, planta paruula eſt, tota exilis, repens per terram, candidis & ſtellatis omni ex parte referta floſculis. foliolis, ac radicibus paruis, & tenuibus. cauliculis verò geniculatis. Naſcitur calidis, & ſabuloſis *Vaxacæ* locis. nonnihil calens eſt, & amara. Ius decocti eius, per ſuperna atque inferna, vacuat pituitam, ac bilem. atque ita appetentiam excitat, & vomitum coercet. ſumendum tamen matutino quatuor, aut pluribus, ſi opus, continuis diebus.

De CHILPAN. Cap. XXXVII.

HERBA eſt *Chilpan* folia tum è radicibus, fibris ſimilibus, fuluis, multiſque, tum ex caulibus duos longis cubitos, & interdum prolixioribus, mittens, longa, ſaligna, pinguia & anguſta, & in coccineum quibuſdam in partibus colorem vergentia. flores verò in ſummis caulibus coccineos, & calyculorum ſpecie, qui ſigna quadantenus imitentur, vnde ei Mexicani indidere nomen, Septembri menſe profert. temperatorum locorum alumna, qualis eſt ager *Tetzocanus*, Mexicenſisque, ac in campeſtribus, montoſiſq; locis incola. Radices drachmæ vnius pondere deuoratæ è liquore quopiam, bilem per ſuperna, & interdum per inferna quoque vacuare ſolent. alij tradunt, eaſdem redactas in læuorem, ſanguinem è naribus fluentem ſiſtere, deuoratas aut infuſas è liquore aliquo conuenienti, adſtringentiuè. Amara eſt, & calida natura. gutturque, dum deuoratur, pauliſper adurit.

De

De CHIPEQVA, *seu herba firma.* *Cap.* XXXIIX.

PARVVLA herba est *Chipequa* multos proferens caules, tenues, & aliquantisper purpureos, ex radice fibrata, & in eis folia Lini, longa & tenuia, ac flores luteos per singulos foliorum exortus. Prouenit *Tacambari* prouinciæ *Michuacanensis*, temperatis aut paulò gelidioribus locis, vbi in maximo ab indigenis habetur pretio. Hæc amaro sapore constat, calefaciente, & exiccante vi. quò fit, vt tusa, resoluta ex aqua, atque epota, sudorem euocet, dolores articulorum mitiget, & quosuis alios è frigore ortos, & motum vitiatum restituat.

De COZTOMATL Solano pallenti. *Cap.* XXXIX.

COZTOMATL, seu pallens Solanum, herba est, folia fundens Solani, cuius est species, caules fuluos, luteumq; florem, vnde nomen, fructum contentum in vesicis, radicem verò crassam, longam, candentem, & surculosam. Nascitur regionibus temperatis, qualis est Mexicensis, cultis, & humentibus locis. Radix amara, & calentis naturæ. medetur satietati, flatum discutit, vrinam ciet, ac dolorem ventris admixta Siliquastro tollit, siue eadem deuoretur duorum obolorum pondere, siue ius decocti eius calens bibatur. fluxus à calida caussa ortos coercet, mammis applicata, lac exiccat, posteraque die ab assumpta *Tlacuit laxcolli*, de qua suo loco exactè, extersionis, ac corroborationis caussa propinatur.

Vesica viridis est, sulci verò rubent obscurè.

De

De ÇOYOTOMATL, seu TOMATL COYOTI Vesicaria Mexicana. Cap. XL.

ÇOYOTOMATL, quam alij *Çolcoanenepilli*, seu *Çoanenepilli* coturnicis vocant, herba est folia proferens Solani, in cuius species refertur, altera parte sinuosa, hirsuta, & pinguia. caules prælongos, quadratos, purpurescentes, & quaternis strijs, totidemq; insignes dorsis. fructum in vesicis magnis, & quinque angulorum contentum, glutinosum, orbicularem, & parem Nucibus Ponticis, refertum semine exili, & longiusculo, paleis persimili, initio amarum, sed cum adoleuerit dulcem, atque edulem. radicem verò magnam, & surculosam. Nascitur in calidis collibus *Tlalticapani*. calida, & sicca temperatura constare videtur, & amaro sapore. atque cum *Axin*, de qua suo loco tumores præter naturam dicitur discutere. cortex radicis tusus, & ex aqua deuoratus duarum drachmarum pondere purgat interdum per superna bilem, & pituitam, emundatque corpora, tormina patientium, & quorum ventriculus redundat crassis ac lentis humoribus.

Magna virium est diuersitas, non tantum in varijs Solani speciebus, sed etiam in diuersis eiusdem plantæ partibus. sic in Solano hortensi folium insipidum, radicis cortex ita dulcis, vt Glycyrrhizam deuoratam sapiat. sic in Siliquastro, folium insipidum, fructus acerrimus. in Alkekengi fructus acidus, semen amarum. in Mandragora pulpa pomi quasi insipida, semen tamen amarum. Vnde non putandum omne Solanum frigidum esse, vt quidam arbitrantur. præsens species Vesicariæ, viribus similis est nostræ. vnde etiam ad renes expurgandos proderit.

De CVRRVNGARIQVA. Cap. XLI.

HERBA est *Currungariqua* innitens radici tenui, & longæ, fibratæque. vnde profert caules tenues,teretes,& sesquidodrantales,refertos folijs Pentaphylli, longiusculis, & angustis, & circa partes superiores, flosculis cyaneis, vbi generantur vascula orbicularia, referta semine. Prouenit temperatis, humectisq; *Viuapa* prouinciæ *Michuacanensis* locis. Radix est amara, calidaque, & sicca temperie. tussi, & asthmati medetur, cæterisq; pectoris morbis, ortis à frigore, aut à crassis, lentisq; humoribus. Puluis florum, cum saccharo & melle, inspissatus,si binum cochleariorum mensura quotidie lambatur tempore matutino, visum acuit, vnde nomen.

Flos huius Campanulæ, ex rubro in cæruleum tendit.

De NANACACE. Cap. XLII.

NANACACE, seu planta angulosa, herba est,folia Vitis ferè viniferæ ferens, sed aliquantulum oblonga, & in purpureum colorem vergentia. caulem vnicum, purpureumque. flores iuxta acumen luteos,squamosis,oblongisq; contectos calycibus.radicem verò crassam,& breuem in Ponticarum Nucum quandam similitudinem,velut diuisam, fibratam, obrutamq; lanugine. Prouenit montosis locis, ac temperatis, qualis est *Xochimilelcensis*. Radix est amara, & gustu paulisper mordens. quò fit vt calidam, ac siccam esse coniectem, curetque,aliunde vacuata caussa,febres,aut rigoribus pulsis. Aiunt etiam Indi Medici, crudam sudorem euocare, aluumq; ciere, coctam verò mederi dyarrhœis, atque dysentericis.

Flos Onopordo ferè similis. vnde Carduis accenseri fortè poterit.

Idem medicamentum præparatione adhibita,alias plerumque vires consequitur. sic Rhabarbarum infusione omnem vim nitrosam,& purgantem, in ius deponit, retinetq; vim adstringendi. idem huic herbæ coctæ euenire putandum est.

De TEIXMINCAPATLI, seu ictus oculi medicina. Cap. XLIII.

TEIXMINCAPATLIS folia profert longa, & angusta. caules purpureos. semen geminum, luteum, rotundum, & paruum. radicem surculosam, & paruam, candentemque. Nascitur in calidis, & summis montium iugis. amara nonnihil herba est. calida, & adstringenti natura. vlceribus oculorum medetur, vnde nomen, pudendorumque muliebrium, & virilium, si puluis foliorum, aut radicis inspergatur, lotis prius vlceribus, & emundatis aqua.

Rapaceis forte affinis est hæc herba. Siliqua enim non est dissimilis Raphanaceæ. & semen rotundum luteum similiter respondet.

De TLALTZILOCAYOTLI, seu Tzilacayotli humili Siliquastro Mex. Cap. XLIV.

HERBA est *Tlaltzilocayotli* folijs ornata obrotundis, & altero latere magna ex parte exesis. ramisq; longis, & tenuibus, per terram sparsis. flore, vt ferunt, candenti. & fructu haud dissimili virenti Siliquastro, vnde nomen. radicibusq; longis, & candentibus, pollicem circiter crassis. Nascitur in saxosis collibus, arentibusq; frigentis regionis *Huexocincensis*. Radix amaro sapore constat, & calida temperie. quæ triū drachmarum pondere deuorata, dolores è Gallica lue profectos sedat, quamuis sæua videatur inferre symptomata. verùm mos est Indis altera die ab assumpto pharmaco, ægros in balneum vaporis ducere, quod ipsi vocant *Temetxcalli*, intraq; illud aqua calenti abluere quoque.

Sæua illa symptomata, quæ ex hoc medicamento oriuntur, suspicionem mihi iniiciunt, hanc herbam, inter Apocyni species referri debere. Confirmant opinionem folia rotunda, herba repens, flos albus, siliqua viridis. quæ omnia in Siliquastris, nunquam simul inuenies.

De TLATLACIZPATLI Fluxionum medicina. *Cap. XLV.*

TLATLACIZPATLI herba eſt, folia Origani ferens, minutim ſerrata. cauliculos tenues, breueſque. floſculos candidos. exileque ſemen. radices verò capillis ſimiles. Naſcitur apud *Hoetxotzincenſes*. amara eſt, & nonnihil lubrica. atque ideo tuſſi dicitur mederi, & defluxioni illi, quæ eſt à capite, ſi ex aqua drachmæ vnius pondere epotetur, maximoque prædictis morbis remedio eſſe.

Radix longa, folia Teucrij, rami ipſi onuſti floribus luteis, quales in Abſynthio conſpiciuntur.

De TOMA. Cap. XLVI.

GENVS eſt Vrticæ *Toma*, herba in arboris magnitudinem adoleſcens. folijs ſinuoſis, & magnis, ſpiniferiſque, & hirſutis. ſtipitibus læuibus. ac candidis luteiſque floribus. Naſcitur in frigidis, calidiſque prouinciæ *Michuacanenſis* locis. ſapor eſt amarus, non ſine quadam acrimonia. calefaciens, & exiccans vis. Ius decocti eius in ſpiſſitudinem coactum, dicitur vetuſtis plagis mederi, ac dolorem capitis tollere.

De YZTAC CIHVATL, ſeu Fœmina candida. *Cap. XLVII.*

YZTAC CIHVATL, ſeu fœmina candida, herbula eſt, folia proferens Sonchi, infernè ſubalbida, & ſupernè viridia. caules tenues, tres quatuorvè, quorum ſumma parte emicant flores, illis vocatis Bellis ſimillimi, in pappos demum abeuntes, piloſos, & colore candenti. radix fibrata eſt, atque candens. *Copitlani* naſci gaudet, in planis. Ius decocti exhibetur enixis. flatus diſſipat, menſtrua euocat, conuulſioni medetur, tormina tollit, frigorique aduerſatur. calida enim eſt, amaraque.

De YZTACCHYATL, ſeu Sale amaro. Cap. XLIIX.

YZTACCHYATL, ſeu Sal amarum, herba eſt, forma, & viribus ſimilis Abſynthio, ideoque in hac noua Hiſpania paſſim pro eo ſuppoſita. duorum generum oſtenditur, latifolia, & tenuifolia. Naſcitur temperatis, calidiſque locis. poſſetque vel facili negotio in Hiſpanias aſportato eius ſemine, vt coniecto, transferri. Vtraque à frigore ortos dolores, flatusvè tollit. confert pectori. cholicis, iliaciſq; medetur, addito præcipuè *Quauhyetl*, aut *Picietl*. membra inter-

na roborat. lac euomentibus infantulis, aut patientibus ſatietatem opitulatur, ſi ori inſtilletur. obſtructa aperit, cum *Ecapatli*, ſeu Lauro Indica, medetur reſolutis. iureque decocti eius debilia, tumidavè perquam commodè lauantur crura.

De *TLAELPATLI ACATLANENSI* Alſinefolia II. *Cap. XLIX.*

HERBA eſt *Tlaelpatlis Acatlanenſis*, folia habens Alſines, anguſta, & longiuſcula. caules ſpithameos, teretes, ac tenues. ſemen verò in ſpicatis folijs. radicemque tenuem, ac prolixam. Naſcitur quouis cœlo *Acatlanenſi*, iuxta colles. radix trita, & deuorata ſemiunciæ pondere, medetur dyſentericis, vnde nomen. eſt enim valde adſtringens, cum quadam amaritudine, & calore.

De *TLANOQVILONIPATLI YANCVITLANENSI* Linifolia. *Cap. L.*

TLANOQVILONIPATLI herba folia fert Lini, longa & anguſta, ſubalbidaque, & hirſuta. caules teretes, ac ſubalbicantes. flores luteos, ſpicatosque, & exiles. radicem verò longam. Naſcitur in collibus frigidis Miſticæ ſuperioris. radix eſt aliquantulum amara, & lubrica, non ſine quadam acrimonia. eadem tuſa ſeſquidrachmæ pondere, purgat omnes humores. eſt autem calida ordine tertio, ac guttur vrens.

Flores Abſynthio pinxit non abſimiles.

De CHILPANXOCHITL, seu flore signi instar pendenti Mortuorum medicina. *Cap. L I.*

CHILPANXOCHITL, ab alijs *Micaxochitl*, seu Mortuorum medicina nuncupata, herba est, folia Salicis ferens, angustiora tamen, & tenuiora. caules cubitales. flores coccineos in postremis caulibus, qui rubri quoque sunt, calyculorum forma, aut signa, vt dictum est, referentes. radicem verò paruam, fibris candidis, & teretibus plenam. Radix est nonnihil amara, & tamen frigidæ esse naturæ experimento compertum est: febrem etiam extinguere ex aqua opportunè epotam drachmarum trium, aut plurium, si opus est, pondere, inflammationes mammarum auertere, & epilepticis opitulari illitam, vnde secundùm nomen.

De ELOQVILTIC herba Geniculata. *Cap. L I I.*

ELOQVILTIC, quam alij *Tlatlancuaye*, seu herbam geniculatam, alij *Xotlilitzi*, seu nigros pedes appellant, folia Bliti profert. caules sarmentosos, & nodis per interualla diuisos, partimq; purpureos. florem, femenq; rubeum, atque minutum, in conorum modum, veluti ex Blito dependentia. radices verò surculosas, & rubrescentes. Regionum temperatarum alumna est, qualis est *Xochimilcensis*, & *Tezcoquensis*, in montibusq; incola. Sapor est nonnihil amarus, sed temperies cum humore frigida. lac vitiatum nimij caloris caussa emendat, febrem extinguit, & sudorem euocat, pota illitavè. pleuritidi medetur, & opitulatur tussi. Ius decocti eius, cui Bolus Armena fuerit permixta confert pleuritidi, quam *Matlaltotonqui*, Mexicenses vocant. lenit aluum, & medetur satietati.

De

De TEPEHOILA CAPITZXOCHITL, *seu Hoila capitxochitl* Saxiuoluula. *Cap.* LIII.

VOLVBILIS genus est *Tepehoila capitzxochitl*, quod alij *Tztic Micapatlis* nuncupant, saxis se conuoluens. folia sunt Hederæ. radix succo manat. Duo sunt eius genera eadem facultate prædita, sed pri- I.
mum, vt diximus, habet folia Hederæ, Vrticævè similia, serrata; secundum verò scu- II.
torum potius vndulatorum forma. Nascitur vtraque apud Mexicenses agros. frigidæque, & humentis est temperiei, quamuis nonnullam amaritudinem participare videatur, partesq; natura dissimiles. Vtuntur ea Indi aduersus calorem, & ad tumores præter naturam repellendos. necnon ad compescendum sanguinem qui è vulneribus fluit, & curandos oculos inflammatione tentatos. præcipuè si misceatur *Toloatzin*.

De AHOATON, *siue Quercu parua*, *Cap.* LIV.

AHOATON, seu Quercus parua, quam alij *Tlalcapolin*, seu *Capolin humilem* vocant, herba est, folia ferens Origani, serrata, Chamædriosvè, aut Ilicis, minora tamen, vnde nomen, quæ inferna parte dilutiore virore nitent, supra verò exaturatiore. stipites rubrescentes, è radice longa, & fibrata, fulua, ac mediocris crassitudinis. flores coccineos, paruos, & longiusculos. acinos primò virides, mox rubeos, ac demum nigri coloris, nucleos fuluos continentes. Radix sapore est adstringenti, & aliquantisper amaro, non sine quadam dulcedine, odore nullo, frigidaque, & exiccanti natura. quæ si vnciarum trium mensura coquatur, è tribus libris aquæ fontanæ ad tertias, & ius decocti potandum propinetur vice potus, enixas corroborat, dysenterias compescit, laxatas renum partes confirmat, & acoporum medicamentorum more, labores sedat eorum qui lassitudinem ex longo itinere, cursu, lucta, aut quauis alia simili occasione contraxerunt. Temperatas amat regiones, qualis est *Tenuchtitlana*, frigidavè, & saxosa loca, atque montosa.

De *OLCACATZAN PAHVATLANICA* China Mexicana. *Cap. LV.*

SPECIES est Chinæ Mexicensis *Olcacatzan*, quæ herba est folia ferens oblonga, acuminata, & lineis secundum longitudinem discurrentibus insignia. caules volubiles, & tenues. fructum acinosum, ac racematim dependentem in summis caulibus, qui cum maturuerit, nigrescit. radicem contortam, geniculatam, fuluam, & Arundinaceæ similem, sed densam, ac grauem. Arbores excelsas scandit, atque complectitur. Seritur interdum, excoliturq; vsus gratia in viridarijs, ac hortis. stillat gummi, quo vtuntur indigenæ ad corroborandum dentes. ijdem ferentes atque mandentes ore vocatum *Tzitcli*. Ius decocti radicis contusæ, infunditur aduersus inueteratos morbos felici euentu. idem ius epotant aduersus Gallicam luem, ac chronicos alios, & diuturnos morbos. Differt ab Orientali China; cuius radix leuior est, rarior, albidior, tenera, ac minus adstringens, & tamen eosdem pene vsus præstare periclitatum est, quos illa, Guaiacum, aut Zarzaparilla præstare solent, eadem arte & victus ratione administrata. Qua de re ijs, quæ à multis ante me scripta fuere, ac pro diuersis regionibus, morbis, ac hominum temperaturis variabilia, nihil hic putaui adijciendum. Est autem hæc de qua loquimur radix, frigidæ siccæque, & adstringentis naturæ, sed amara, partiumque subtilium particeps. quò fit, vt ius decocti eius, præter iam dicta, ventriculum debilem corroboret, flatum discutiat, absumatque, & vacuet per poros eam atræ bilis, & pituitæ portionem, quæ pharmacorum refugit vim, dolores extirpet, ac leniat, aliaque præstet iuuamenta, quæ in prædictas plantas solent referri. Nascitur *Pahuatlanicis* agris sponte, vnde cognomen.

Differt ab Orientali.

De China Orientali, eiusq; vsu in lue venerea, morbisque alijs, multus est Garzias cap. 38. lib. 1. historiæ aromatum. & Acosta cap. 29.

De Occidentali verò scribit Monardes cap. 21.

Ex hac descriptione patet, Chinam hanc esse ex speciebus Smilacis asperæ, adeoque eodem genere Sarzæparillæ. vnde mirum non est, easdem ferè vtrisque vires ab omnibus attribui; quas apud eos inuenies qui de morbo venereo multos libros conscripserunt.

De CHINA MICHVACANENSI Phaco. Cap. LVI.

EST quædam Chinæ ſpecies, quam à loco natali *Michuacanenſem* vocant. quæ herba eſt arundinaceæ innitens radici, rubræque, ſed denſæ, ac graui. è qua caules inſurgunt arundinei, læues, ac ferulacei, longi, pollicemque craſſi, folijs ornati per interualla magnis, cordis figura, ac neruis, ſecundum longitudinem diſcurrentibus. quod euenit in cæteris, quibus etiam viribus, & hæc ſimilis eſt. Naſcitur *Michuacani*, vbi *Phaco* vocant.

De COZOLMECATL, ſeu Curarum fune China III. Mex. medicina admirabili. Cap. LVII.

COZOLMECATL, quam alij *Olcatatzan* vocant, ad Chinæ Mexicanæ ſpecies videtur attinere. radice enim craſſa conſtat, obrotunda, rubra, graui, & fibrata. vnde profert caules iuxta radicem rubeos, geniculis interceptos, tenues, refertos capreolis, volubiles, & arbores propinquas in cacumina vſque ſcandentes. folia obrotunda, mediocris magnitudinis, & venis ſecundum longitudinem ternis diſcurrentibus. fructumq; Myrti refertum ſemine. Prouenit in oppidis Ioannis Conchenſis, calidis nempe regionibus, *Mecatlanique*, editis humilibusq; locis, necnon *Totonacape*. vbi aiunt, duas eſſe huius volubilis ſpecies. alteram, quam deſcripſimus, fructiferam & ſaluberrimam, è cuius ſtipitibus parantur ſcipiones pulcherrimi, lineis nempe fuluis, & nigris viciſſim variati. alteram fructu carentem, quæ potius pertinet ad venena. Mira audio, de hac quam delineauimus planta narrari, etiam ab ijs qui eius vſi ſint remedijs. ſanguinolentos nempe oculos breui illuſtrari, ac priſtino reſtitui nitori, appoſito tamen folio. vlceribus

Cozolmecatl fructifera.

Cozolmecatl ſterilis.

Vires.

ribus

ribus oris mederi, pudendorumque Gallica etiam lue infectis, radicis puluerem carnem ſupercreſcentem abſumere, & decentem reſtituere. ad temperiem ſpectare, & tamen occulta quadam vi,calidis ac frigidis aduerſari affectibus. Nec ſolum admotam, ſed deuoratam quoque conferre, ſiue folia ſiue radix ipſa referatur in vſus. eſſeque qualibet menſura, ac pondere, innocentem. vires augere, ac firmare, ſarcireq; exhauſtas,& defectas, vel ſolum attrectatam. & calorem ſemiextinctum ita reparare, atque emorientes etiam homines reuocare in hanc lucem. admota folia dentium dolores, capitis, articulorum,& cæterarum corporis partium, veluti per miraculum lenire. & his dolenti loco adhæreſcentibus certiſſimam ſalutis haberi poſſe ſpem. adhærent enim cum ſedandus eſt dolor, aliter ſtatim irrita cadunt. venerem mirè excitare. iuuareq; capiti impoſitam, conciliare ſomnum. & deuoratam ex vino cholicæ mederi, flatum diſcutere, aduerſari venenis, cor roborare,& adeſſe coctioni. veneris vſu nimiò exhauſtos,ei incubantes magnopere vires reſumere. febres tollere,& firmare gingiuas. Denique vix eſt morbus aliquis in tam varia,numeroſaq; illorum ſilua,cui neget opem ferre. imò vel hac ſola planta inuenta, atque noſtri Orbis viris declarata, non fuiſſe irritos regios conatus affirmant, aut fruſtra adhibitos inſumptus, & hiſtoricorum labores. quæ omnia, tempora quæ nos ſequentur, rerumque exacta peritia, firmabunt & facient manifeſta.

De TLATLAYOTIC, ſeu Numularia Indica. Cap. LVIII.

HERBA eſt *Tlatlayotic*, folia ferens parua,& orbicularia, Numulariæ vocatæ,aut Veronicæ fœminę ſimilia,bina,ordine vtrimque diſpoſita. caules volubiles, tenues, & duos dodrantales longos. & fructum edulem,Cucurbitæ ſimilem,vnde nomen. radicem verò prolixam, ac ferè toto diſcurſu craſſitudinis æqualis. Naſcitur locis campeſtribus. Radix eſt glutinoſa, lacte manans. & quanquam aliquantulam participet amaritudinem, vincere tamen in ea videtur cum ſiccitate frigiditas. bibitur contra febrium ardorem. atque dyarrhœas, & dyſenterias compeſcit. medetur ſingultui, vrinam euocat, & contractos neruos laxat. medetur vlceribus, & oris ampullis. ſi vrina euocanda ſit, adiungitur *Cacaoatl* duarum drachmarum menſura; ſi verò coercenda aluus, idem *Cacaoatl*,ſed coctum pariter deuoratur.

De TOÇANCVIT LAXCOLLI, seu Intestinis Tuccæ Talpæue Indicæ. Cap. LIX.

RADICIBVS innititur *Tozancuit laxcolli* herba, intestinorum instar conglobatis, vnde euenit illi nomen. à quibus fundit caules, & in eis folia Origani, sed asperiora, ac circinata. & circa caulium partes summas coccineos flores, calyculis similes. Nascitur humilibus, & montosis locis regionum frigidarum, veluti *Chalcicoatepeci* & *Xochimulci*. Vulgaris herba est, & cunctis nota, tum ob adstringendi efficaces vires, tum ob formam radicum raram, & quæ paucis plantis contingat. Radix est frigida, & adstringens, nonnihilque amara. ventriculum roborat, & eius calorem temperat, si sex drachmarum pondere læuigata deuoretur ex aqua. medetur vlceribus putridis, & cancrosis. impinguat tabidos. & enixis ab Indis Medicis corroborationis gratia solet exhiberi. fluxum alui, dyssenteriasque, vnciæ vnius pondere deuorata, coercet.

Folia ex luteo rubescunt. flores etiam ex rubedine in luteum tendunt, Digitali fere similes, à petrolo rubeo dependentes transuersim. Stamina florum rubra sunt.

De CHICALLOTL, seu Spina. Papauere spinoso. Cap. LX.

CHICALLOTL, quam alij *Chichicallotl* vocant, herba est spinosa, proferens folia Cardui benedicti, longa, angusta, sinuosa, ac spinifera, cinereiq; coloris. caules subalbidos, & spinosos. flores orbiculares, luteos, ac interdum candentes, Papaueris haud dissimiles. fructum oblongum, striatũ, asperumque, refertum nigro ac paruo semine. Nascitur Mexicano agro, nec vlla refugit loca, montana aut campestria. semen tritum, & duarum drachmarum pondere deuoratum, humores omnes, sed præcipuè pituitosos, & articulos infestantes, vacuat. saporem, & odorem Siseris videtur referre. lac oculis infusum cum lacte mulieris, quæ fœmellam peperit, inflammationes eorum sedat.

ſedat. aduerſatur febrium typis. flos verò ſcabiem curat appoſitus. amarus eſt eius herbæ ſapor. calidaque, & ſicca temperies. aiunt alij, liquorem ſtillatitium eius, ac germinum *Mizquitl*, nubes oculorum diſcutere, carnem ſuperuacaneam exedere, dolorem ex hemicranea ortum ſedare, alijs eorundem huiuſmodi morbis egregiè ſubuenire.

Papauer hoc ſpinoſum, etiam Europæ iam innotuit, & à quibuſdam Figo d'inferno vocatur. quamuis hoc nomen potius Ricinis attribui debeat.

Primus hanc plantam deſcripſit, & depinxit celeberrimus Ferdinandus Imperatus Pharmacopœus Neapolitanus in opere ſuo Italico, quo multarum rerum hiſtoriam tractat elegentiſſime. ſed à noſtro Authore mutuatus, cum quo magna illi familiaritas fuit. Eandē etiā in Phytopinace ſuo deſcripſit Gaſpar Bauhinus. hunc ſecutus eſt Cluſius, qui eandem diligentiſſimè, vt omnia ſua, depictā propoſuit, & enarrauit lib. 5. cap. 7. rarior.

Hanc ego proſperè enatam & eleganter florentem conſpexi in horto rarioribus plantis ornato Illuſtriſs. & Excellentiſs. Lynceorum Principis & Inſtitutoris Friderici Cæſii primi ex antiquiſsima Familia ſua Oppidi S. Angeli Principis, cuius Heroicis auſpicijs, & magnificis impenſis opus hoc prælo ſubijcitur, cuiusq; iuſſu hæc ego in ordinem meliorem digeſsi & ſcholijs illuſtraui, adnitente Cl. Ioanne Fabro Lynceo Bambergenſi Simpliciario Pontificio, in cuius ædibus hæc exarata fuerunt.

Cum hæc planta ſit admodum ſimilis noſtro Papaueri, vires tamen habeat, vt multi putant contrarias, ſuſpicionem alicui inijcere poſſet, etiam noſtrum Papauer non eſſe adeo frigidum, præſertim cum etiam coniunctam ſibi habeat amaritudinem. Nam vbi in eodem genere, & in iiſdem partibus ſapores ſunt ijdem ibi & virtutes non multum differre arbitror.

De QVAVHXOCOTL CVLLVLENSI Oxymalua. *Cap. LXI.*

HERBA eſt *Quauhxocotl*, folia minutim ſerrata ferens, & ternis magna ex parte ſinibus diuiſa. caules geniculatos, ſeſquidodrantem prolixos. radicem verò Napi forma ex albo rubreſcentem, teneram, ac plenam ſucco. Prouenit in humidis locis prouinciæ *Chullulenſis*. Radix eſt amara, ſubacidaque. folium acidum, & edule adeo, vt in ſpecies *Xoxocoyollin*, quas noſtri Oxalidas vocant, videatur ea herba referenda. fructus verò orbicularis, & acinoſus, nec vocatis *Tomame* diſſimilis. Radix duarum drachmarum pondere tuſa, ac deuorata, ventriculum, & inteſtina leuiter purgat, atque eorum membrorum grauitatem pellit. eadem exhibetur infantibus, ſed vnius tantum drachmæ menſura, matutino tempore, nullo prius aſſumpto cibo.

Folia Alceæ Americanæ ſimilia ſunt, ſed cum obſcura rubedine, vt & pediculi eorum.

De

De CAQVIZTLI. Cap. LXII.

CAQVIZTLI herba eſt folia Ocymi, minora tamen, & illis Origani proxima, minimèq; ſerrata, bina per interualla ordine diſpoſita, fundens caules quadratos, rectosque. flores Cyaneos, longiuſculos, ternosq; ex vtraque parte caulis, binis foliolis circundatos. radices verò fibris ſimiles, ac rubeas. Naſcitur Mexicanis iugis. amara eſt, acris, calidæque & ſiccæ, ferè ordine tertio temperiei. Folia contuſa, & reſoluta ex aqua, ſcabiei dicuntur mederi, ſi corpori illiniantur. Ius verò decocti eorundem, ſudores bibitum elicit. quin ij, qui ſanguinem meiunt, è veſtigio reſtitui ſanitati dicuntur, ſi vaporem vini *Metl*, (quod album *Pulque* vocant) cui herba hæc incocta ſit, excipiant. modo à ſuffitu cubitum eant, pannis ſe contegant, ac ſudori ſtudeant eliciendo.

De AMAMAXTLA *expurgante, ſeu Rhabarbaro vocato Monachorum.* Cap. LXIII.

RADIX huius plantæ adeo ſapore, & odore, & colore, ſubſtantia, & viribus radicem veri Rhabarbari repræſentat, imitaturque, vt niſi folijs ab illo diſtaret, quæ deſinunt in acumen, (nam illa ex anguſta origine in latius finire cernuntur) verum Rhabarbarum Alexandrinum à nullo, qui vtramque plantam expendiſſet, non iudicaretur. quamobrem hortenſe *Hyppolapathum* congener eſſe vero Rhabarbaro cenſemus, poſſeq; in eius penuria ſubſtitui, ac pares penè vices præſtare. bilem enim benignè, & cũ quadam roboratione, quæ à craſſioribus, & adſtringentibus accidit partibus, præcipuè vacuat felici ſucceſſu, quemadmodum nos ſumus apud Hiſpanos periclitati ante hos triginta plus minusvè annos, & Mexici, vbi maximus eſt eius prouentus diligentia Bernardini Caſtilij, cuius optimis manibus hic honos debetur: viri, dum iuuenis eſſet, in propugnandis hoſtibus dexterrimi, atque animoſi, à primo verò ſenio, vſque ad obitum, & poſtremos halitus, in ſeminandis atque excolendis quibusque raris, & peregrinis plantis diligentiſſimi. Quoniam verò partibus conſtat ſubtilioribus, quæ ſunt expurgantes, alijs verò craſſis, atque adſtringentibus, conſueuere ijdem, ſucco expreſſo, veluti expurgante pharmaco, ſeſquidrachmæ pondere vti. fecibus autem eadem menſura, veluti aluum adſtringenti medicina. quod ſi cum totalitate ſua exhibere arriſerit duarum drachmarum portionem, ab his qui non difficile ſoluuntur, bilis aiunt quod ſatis ſit expurgari. cuius rei nos certiſſima fecimus experimenta. Miſcetur interdum vnica drachma ſucci, vncijs duabus electuarij è Caſſiæ nigræ fiſtulis confecti, atque ita bilẽ primò, & maximè, ſecundariò pituitam expurgat. Quibuſuis locis prouenit excultum, ſed maximè calidioribus, qualis eſt *Quauhnahuacẽſis* humecto & fertili ſolo, poſt quaternos à ſatu annos. Radix eſt medicinæ vtilis. colligenda verò ineunte vere, mundanda, ſecanda in fruſta, quæ boletos vocant, qua magnitudine illa Rhabarbari vulgaris ad nos conſueuerunt deferri ab Oriente, ſuper aſſeres collocanda, ac ſæpe ſæpius quotidie, (ne ſuccus, quo abundat, effluat) euertenda. quatriduo tranſacto, filo traiicientur firmiore, ac ſuſpendentur ad vmbram locis apertis, ſed quos radii Solis non attingant. namque ita duorum menſium interuallo ſiccari abundè ſolent, demumque recondi, & ſeruari. Hæc mihi de

Rhabarbaro Monachorum vocato dicta sunto. non quod nesciam apud Hispanos quoqu e hanc plantam aliquot oppidis non admodum à Mantua Carpentaria distantibus aliquando fuisse excultam, sed quoniam in hac noua Hispania apud *Quauhnahuacenses* in horto prædicti viri vberrimus est eius prouentus: vbi patrijs plantis, vel eo maximè opus est, quod medicaměta extera, hunc in Orbem per tot maria translata, emarcida vitiataq; tandem accedant: & vt Hispani meminerint, apud eos, si cura adsit, quantalibet copia prouenturum, ac in optimi Rhabarbari penuria, permittentibus consciisq; medicis, suffici pro eo sæpenumero non incommodè posse. Cæterum fabulæ, quas quidam inculcant, vt persuadeant, Rhabarbarum hoc Monachorum vocatum, esse Alexandrinum, dicentes, Turcas (cum illis per Henricum Galliæ Regem Marsiliæ portu, & vrbe potiri licuisset) Gallis quibusdam Monachis semen impertitos veri Rhabarbari, vnde nomen defluxit, atque inde deuectum ad Hispanias, & has Indias, nugæ sunt, quibus sit omnino deneganda fides.

Vide Monardem apud Clusium folio 312. Qui Rhabarbarum Americum iudicat adeo cum Orientali conuenire, vt si non sit idem, saltem aliam esse speciem parum differentem.

De YXTOMIO, seu lanuginosa herba. *Cap. LXIV.*

YXTOMIO XIHVITL, quam alij *Tomoxihuitl*, alij *Memeam*, alij *Quapopolton*, & *Quapopoltzin* vocant, herba est, folia ferens hirsuta, spinosa, vndulata, & Anchusæ proxima. caulem pallidum, duos cubitus longum. flores candentes, paruos, calyculis contentos, & in pappos tandem abeuntes. radices verò multas fibris similes. Nascitur in vallibus, planisq; locis regionum frigidarum, & in annuos vsus vulsa radix seruatur, atque reconditur. radices duarum drachmarum pondere deuoratæ, omnes humores concitato vomitu vacuare dicuntur. calida enim siccaque natura constant, & sapore aliquantulum amaro. tussim deuoratæ sedant. & pectoris opitulantur morbis. renes, & vesicam abstergunt. vlceribus putridis pudendorum, muliebrium & virilium succurrunt. curant hæmorrhoides. & vacuata prius supernè defluxionis caussa, dicuntur quoque mederi diarrhœis.

QVAPOPOL.

Quam hic exhibemus Quapopol imaginem, ei ab Authore descriptæ affinem videtur plantam repræsentare. cuius caules purpurei sunt coloris; folia ex aduerso bina sita. & ex quauis ala folij exit pediculus, cui multi flosculi Echio similes, quasi Vmbella insident.

De

De TLALYXTOMIO, seu Yztomio humili. Cap. LXV.

HERBA est *Tlalyxtomio*, folia fundens Portulacæ similia, sed aliquanto maiora. caules purpureos, teretesque. flores in summo purpureos. radices verò crassas, & surculosas. quæ tritæ, epotæque ex aqua, duarum drachmarum mensura, pituitam per superna expurgant, emundant intestina, ac cholicis affectibus infusæ medentur. Amaræ valde sunt, calidaque, & sicca ordine tertio natura.

Ex radice transuersa multæ fibræ exoriuntur, ex nigredine ad luteum tendentes. rami punctis subrubris conspersi, folia terna Crassulæ similia, cauli sine pediculo adhærent. pediculus floris obscurè rubet; ipse verò flos quinque foliorum rubet.

Vnde inter Crassulæ, vel Semperuiui species reponenda videtur. cui etiam vires vermicularis vrentis admodum sunt similes. succus enim huius epotus vomitiones ciet, & à multis in quartana felici successu vsurpatur.

De PARADISEA Herba. Cap. LXVI.

ITA libuit vocare hanc herbam, quod folia ferat auis, quam eodem nomine vocant, plumis similia, in hispidis, fuluisq; caulibus à radicibus ortis fibrarum instar. Nascitur inter *Cocandiranum*, & *Atapanum* prouinciæ *Michuacanensis*. Amarissima est, calidaque, & sicca ordine tertio. medetur pectori, lumbricos necat, flatum discutit, curat satietatem, ac reserat obstructa.

Calyx floris cauli adhærens est viridis, & punctis conspersus. flos ipse totus est luteus colore Manucodiatæ.

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI
Liber Septimus.

SALSAS ET DVLCES HERBAS PROFERT.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

MAGNO ipsi naturæ beneficio obstringimur, quod in tantilla corporis nostri particula, lingua inquam, tam ingens vitæ nostræ emolumentum posuit. qua quidem quæ ad sustentandum, & nutriendum nos necessaria sunt, apprime percipimus. Sapores enim, quos lingua deprehendimus, indices sunt & alimentorum, & venenorum. Hinc plerique amara exhorrescimus, vtpotè à natura nostra alieniora, & potius medicamenta, quàm nutrimenta, de quibus superiori libro satis dictum est, nunc ad salsa accingimur, magis nobis amica, & ad dulcia nobis omnium amicissima.

Herbarum autem salsarum, quæ hoc sapore gustui se nostro offerunt, non numerosa, sed pusilla est cohors. exceptis enim Cicerum foliolis, quorum superficies solummodo salsa apparet, pleræque omnes sunt maritimæ, vel ad quas salsus maris perflatus, quo inficiuntur, pertingere potest. sed neque sal ob grauitatem, & vt ita dicam, corpulentiam suam, in intima plantarum interuenia se insinuare, aut ab earum fibris facilè attrahi valet. quin neque multum prodesse plantis videtur, cum, sua acrimonia & acumine necare potius quàm viuificare eas censeri possit. Et tamen plantarum nullam speciem sine sale esse, tam calcinatione earum, & lixiuium ex cineribus parando, salemq; ex illo excoquendo, quam ex animalium nutritione plus nimis est manifestum. Homo siquidem sine sale, vti neque alia animalia viuere non potest. nutrimur autem ex quibus constamus. quod & excrementa nostra, sudores, vrinæ, catharri salsi, palam faciunt.

Quid quod ex ſanguine, carnibus, oſſibus,chymica arte, magna ſalis copia extrahitur, hic autem vnde niſi ex herbis, quibus reliquorum more animalium veſcimur?

Induſtrij Naturæ indagatores,qui neglecto cortice,nucleos rerum perſcrutantur,iam diligente diſtillatione in herbis Acribus,Ferulaceis,Tetraſpermaticis, & Buphthalmicis, multo plus ſalis quàm in alijs reperiri probe nouerunt. Atque hinc eſſe exiſtimo, quod ſalſedo non tam inimicas Naturæ, & aduerſas vires poſſideat vt amaritudo, nec adeò vehementes, & ſæpe cauſticas vt acrimonia, ſed inter vtramque media quadam via ingrediatur. Hinc etiam eſt, quod cum ſal incidendo ſimul corroboret, omnes digeſtiones iuuet, ſeparationes procuret, expulſiones promoueat, quin ſi maiore quantitate ſumatur,omnes humores noxios ſurſum deorſumque, prout complexiones, vel cauſarum morborumque diſcrimina variant, expurget, atque ab innumeris malis hominem liberet, vt videre licet in Schenkij curioſiſſimis, & vtiliſſimis obſeruationibus medicis, tranſit tamen quandoque in veneni naturam, vt ex libris Nauigationum patet. vbi mira, quantum aqua maritima potus nocuerit, exempla leguntur.

De dulcedine non eſt opus longius ſermonis filum producere. Dulcia vt nobis omnium ſunt amiciſſima, ita vires,& commoda eorum ſunt familiariſſima. Hæc enim cum à ſuaui calore,longa digeſtione,hunc temperatum ſaporem ſint adepta,non eſt mirum ſi nos adeo illis gaudeamus, cum inter omnia animalia ſimus temperatiſſima à Natura complexione dotati. Dulcia enim nec adeo terreſtria ſunt, vt ſalſa, & amara, nec adeo ignea, vt acria, ſed inter hæc media quadam ratione,tam quo ad ſubſtantiæ modum, vt vocant, quàm quo ad primas qualitates incedentia, vnde ſtatim exaſperatas corporis noſtri partes leniunt, & moderata corpulentia inanitas eaſdem replent,& reſarciunt.

De NEICOTLALPATLI TOTOPECENSI Vomitoria. *Cap. I.*

NOMEN habet *Neicotlalpatli* herba; ab ea quam excitat vomitione. folia, quæ fert Scammonij folijs ſimilia, per longa diſſita interualla, atque oblonga, ſed circa extortum à pediculo latiora,atque obrotunda.caules volubiles.flores candentes. ſurculoſas verò radices.Naſcitur calidis, ac planis locis.Radix eſt calida,ſiccaq; ordine ſecũdo, & graue virus olens.eadem drachmæ vnius põdere deuorata, dicitur bilẽ & pituitam, per ſuperna atque inferna, leuiter purgare.

IO. TERRENTII LYNCEI NOTAE.

Licet Author hanc herbam Conuoluulis videtur velle adſcribere, potius tamen inter Apocyni genera reponi debet. nam folia bina ex aduerſo poſita, ſemper in Apocynis reperiuntur, in illis nunquam me vidiſſe memini. Graue etiam virus in Conuoluulis nullum, ſed in Apocynis. Vis tandem purgans, & emmetica, magis eſt euidens in Apocyno, quàm Smilace.

De *OCOPIAZTLI* Scorpij spina. *Cap. II.*

OCOPIAZTLI, quam alij *Hoitzcolotli*, seu Scorpij spinam vocant, herba est spinifera. folia proferens Cirsij spinis horrentia prælonga, & angusta. caules longos, teretes, ac læues, quorum supremis partibus hærent capitula spinis horrida, illis Dipsaci haud dissimilia, ac flosculis contecta purpureis. Prouenit *Tonayuce* montanis, humidisque locis. Radix Eringium, Siserque, sapore quodam dulci atque odore, videtur imitari. calentique secundo ordine, & exiccante constat natura. Liquor, vbi aliquandiu maduerit, iusvè decocti, propinari solet ab Indis Medicis, his qui iam penè à febre conualuerint, vt reliquijs humorum febrem caussantium, per vrinam aut sudorem euocatis, perfectè ab ægritudine liberentur. quin articulari morbo laborantes, eadem ratione iuuat. in aliosque huiusmodi vsus, magna cum vtilitate solet adhiberi.

De *PACXANTZIN*, *seu planta subsidente.* *Cap. III.*

PACXANTZIN, quam alij *Tenextlacotl*, seu virgam calcis vocant, alij verò *Tlacocalacam*, herba est fruticosa, caules proferens longos duos cubitos, teretes, lignosos, striatos, & cinereos, inclinantes in purpureum, vnde nomen. folia rara, Saluiæ similia, aspera, sed internè subalbescentia, supernè verò viridia. flores luteos, magnos, prodeũtes è calyculis squamosis. radices verò fibrarum instar. Calida & sicca natura constat, ordine secundo, & odore graui, saporeque. Temperato gaudet cœlo, quale est *Tepoztlanicum*, ac mense floret Sepembri. Ius decocti radicum medetur satietati, debilem ventriculum roborat, pectus calefacit. exhibetur quoque ab aliqua ægritudine resurgentibus, & ducendis in balneum. folia tusa, permixtaq; *Chichiantic*, & *Tlatlaolton* æquis portionibus, ac contuso loco admota, quidquid humoris ad eum defluxit, siccant, atque discutiunt. verum tunc temporis consueuerunt Indi Medici infundere naribus puluerem *Tlacoxilo xochitl.*

De

De TEPEZENTLI, *seu spicis Maizij Montani. Cap.* IV.

HERBA est *Tepezentli*, folia ferens purpurascentia, Limonis forma, sed maiora. caules quinque ferè dodrantes, longos, teretes, purpureos, digitum crassos, geniculatos per interualla. fructum *Chilli*, refertum semine plane orbiculari, & lanugine comprehenso. radicem verò contortam, & candidam, quibusdam veluti glandibus adhęrescentibus. Nascitur in frigidis, & saxosis locis. Radix extra intusque candescit. gustata virus minimè ingratum olet, Pæoniæ simile. ac calorem, siccitatemque ordine præfert secundo, crassamque substantiam. sensum aliquem caloris, ne dicam vredinis, præbet circa guttur. tusa, ac trium drachmarum pondere ex aqua deuorata, omne humorum genus, supra infraque vacuare dicitur.

Hæc etiam species Apocyni haberi debet, vt cuiuis descriptionem legenti, & figuram intuenti patere potest.

De TLACOLCOATLI, *seu Coatli humili. Cap. V.*

TLACOLCOATLI herba est, quæ caules tenues, geniculis interceptos profert, refertos folijs Ericæ, exilibus, ac breuibus. flores sunt candentes, longiusculi, ac veluti è flocco concinnati. radices tenues, perlongas, adeoq; fibris similes habet. Nascitur in collibus, planisq; locis regionum frigidarum, qualis est *Huexocincensis*. calida secundo ordine constat natura, lubricaque. Ius decocti radicum propinatur, difficile nec sine dolore vrinam reddentibus. dolorem enim lenit, emundat meatus, atque vrinam, & quidquid illi obstaculo est, euocat.

Spica florum similis est Iulo Acori.

De

De TLAAÇA CAMECAXOCHITL; seu flore funis pabuli terrestris. Cap. VI.

HERBA est *Tlalça camecaxochitl* saligna folia proferens, oleagineavè, caules multos. flores ex albo rubrescentes, comantes, in summo exiles, & modicos. radicem verò transuersam, fibratamque. calida est, & sicca radix ordine secundo, atque odora. medetur eadem semiunciæ pondere deuorata, interpolatis febribus, mentemq; reducit his, qui eam casu amiserunt.

Caulis obscurè rubet, folia vero ex viridi tendunt in luteum, flores similes sunt Cacaliæ, vel Eupatorio Auicennæ dicto, cui forte congener fuerit.

De YXIAYAHOAL CHAPALTEPECENSI Nepeta Mex. Cap. VII.

NEPETÆ, Calamintævè videtur species nostro Orbi incognita *Yxiayahoal*, herba, folia ferens parua, serrata, subalbescentia, & cordis ferè figura. lignosos caules, & tres spithamas longos. floresque multos, candentes, & modicos. radicem verò prolixam, & fibratam. Montosis, ac temperatis locis gaudet, quales sunt *Tetzcoquenses*, & *Capultepecenses*, vnde facta est eis distinctionis gratia cognomen. odora est, calidaque, & sicca ordine secundo. radix pota ex aqua, diarrhœas compescit, tumores præter naturam maturat, & rumpit, frigori febrium intermittentium aduersatur, sudores, & vrinam elicit, & vitiosos ventriculi detrahit humores.

De

De TLAELPATLI TONALLAE, seu Medicina dysentericorum. Cap. IIX.

TLAELPATLI TONALLÆ herba folia Lini tenuia fert. caules exiles, teretes, & longos. flores compositos in corymbos. radicem candidam, longam, tenuem, & fibratam. Nascitur *Tonallæ* Misticæ inferioris. radix est primo ordine calida, graue quodam virus olens, & nonnihil adstringens. eadem semiunciæ pondere deuorata, medetur dysentericis.

De TLAQVAVHTILIZ PATLI, seu Venerea medicina. Cap. IX.

HERBA est *Tlaquauhtiliz patli* folia longa mittens, & angusta, salignis maiora, subalbidaque, & firma, qualia esse solent arborea. caules breues. fuluosque, vt ferunt, flores. radices longas, ac tenues. Nascitur in montibus temperatis agri *Acatlanici*. sapor est Glycyrrhizæ, dulcis. calidaque, & humida, ordine secundo temperiei, aut primo completo. excitat venerem admota pudendo, ingestaque, vnde inuenit nomen. curatque puerorum diarrhœas, tosta redacta in puluerem, atque duarum drachmarum mensura deuorata.

Plantæ, quæ Glycyrrhizæ saporem habent, vtiles sunt ad expurgandos meatus vrinarios, renumque calculos, vt in Anonide omnibus constat. & quia omnes genere leguminum continentur, non mirum si flatus excitent.

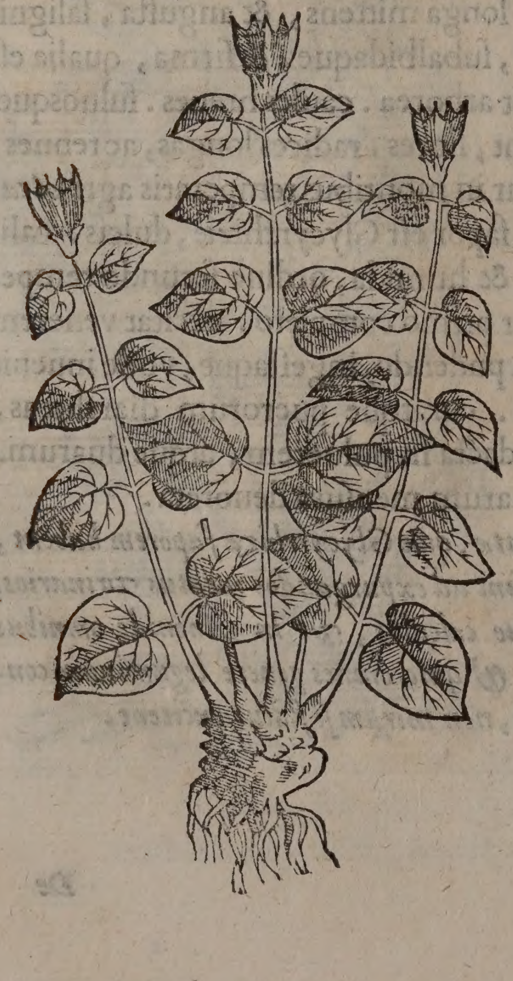
De

De APHATZI PVNTZVMETI. Cap. X.

FOLIA fert herba *Aphatzi Puntzumeti*, rara, longis appenſa pediculis, ocymina, & circinata. caulem breuem, rectum, teretemque. ac in ſummo flores orbiculares, Chamamęlo ſimiles, è fuluo candeſcentes. ac ſemen Aniſo ſimile. radicem verò ſurculo ſimilem. Prouenit in frigidis regionibus *Michuacanenſis*. radix Coriandrum olet. calidaque, & ſicca conſtat temperie. eadem ex aqua reſoluta, atque epota, dyſentericis medetur, & ijs, qui quartanis circuitibus infeſtantur. Ius decocti eius confert cruribus œdemate affectis, ſi eo abluantur.

De APATZI PVNTZVMETI II. ſeu Muſtella odorata. Cap. XI.

HERBA *Apatzi Puntzumeti* altera vnicum profert caulem ſex ſpithamas, longum, tenuem, teretem, & ſtriatum, è binis ternisvè radicibus, exilibus & tenijs ſimilibus prodeuntem. & in eo folia longa, anguſta, ſerrata, rara Amygdalivè, & quæ in colorem fuſcum inclinant. & niſi paulò breuiora eſſent, ac ſerrata, Saligna viderentur. flores luteos, in pappos abeuntes. ac ſemen in ſummis capitibus ſimile Aniſo. radix Coriandrum indiſtincta olet ſimilitudine, ſapit verò Paſtinacam, ſimulq; Coriandrum permixta. & calefacientis naturæ eſſe reperitur. In cacumine montium prouenit, frigidisque locis, quale eſt *Pazquarum* prouinciæ *Michuacanenſis*. radix tuſa, atque è liquore quouis conuenienti deuorata, dyſentericis, vt aiunt, & quartanis febribus ſolet mederi.

De CACAVAXOCHITL, ſeu Flore Cacauatl. Cap. XII.

CACAVAXOCHITL herba eſt folia cordis figura fundens, caules dodrantes, flores purpureos, radices verò craſſas, fibratasque. Naſcitur *Yanguitlani* Miſticæ ſuperioris. Dulcis eſt radix, & nonnullam præfert amaritudinem, & cum ſiccitate calorem. eadem læuigata, atque epota ſemiunciæ pondere, dyſenterijs medetur.

Ad Altheas referri poteſt hæc planta. radix eius craſſa, & lutea depingitur. caules & folia ſimiliter ſubluteo ſunt colore. Calyx Ibiſci, flos ſuperiore parte ruber, inferiore verò in album vergit, inſperſis rubris maculis.

De

De CHARAPETI. Cap. XIII.

HERBA est *Charapeti* folia mittens serrata, Vrticæ, aut Ocymi proxima, sed tamen longiora. stipites multos, prolixos, ac fuluos. & iuxta cacumen flores ex albo rubrescentes, longos, & angustos. radicem verò fibratam. Nascitur in calidis *Michuacanensibus*, & frigidis locis. at floribus decidentibus apparent vesicæ cordis figura, in quibus continetur semen. calida, & sicca natura radix constat. eadem tusa resoluta ex aqua, & sex obolorum pondere epota, scabiem curat, etiam Gallicam, ac ventris dolorem lenit.

An Scrophulariæ congener?

De CHICHIANTIC COATLANENSI China Astringente. Cap. XIV.

CHICHIANTIC COATLANENSIS herba est folia Vrticæ proxima mittens, sed pennatis pediculis. caules quadratos, sarmentosos, & hirsutos. flores purpureos, similes *Chinæ*, cuius est species. radices verò capillatas. Nascitur feruentibus regionibus, qualis est *Yauhtepecensis*, & *Coatlanensis*. semiunciæ pondere trita folia, epotaque ex aqua, fluxum alui cohibent. calida, siccaque, & adstringenti natura constant, & odore graui. & fluxum sanguinis prægnantium solet, quomodolibet admota, retinere.

De

De CHIMALATL PERVINA Flore Solis. Cap. XV.

Panis.

Flos Solis minor.

CHIMALATL PERVINA, seu Magna, quam *Anthilion*, & Florem Solis appellant quidam, herba est folia ferens magna, serrata, infernè candescentia, & Vrticæ æmulantia formam. caulem vnicum, rectum, decem quindecimvè pedes procerum, brachium crassum, rotundum, cauum, atque exaturato colore virescentem. florem in summo orbicularem, aureo micantem fulgore, speciosis radiantibus per ambitum luteis folijs, media verò orbita quampluribus flosculis flauescentibus refertum, è porulis, faui mellis instar ordine dispositis, ortum ducentibus. ijsq; decidentibus semina insurgunt illis Melopeponum forma (etsi teretia ferè sint) lenitate, temperie, & cætera prope natura similia. radices verò aliquadantenus tuberosas, ac fibratas. Semina, licet liberalius deuorata dolorem capitis excitent, pectus tamen leniunt, ardorem extinguunt, & apud aliquas gentes tusa, coacta in panem, assaque, frumenti præbent vsum. etsi non desint, qui dicant, appetitus venereos excitare. maximè pediculos foliorum teneros, absterfis pilis in craticula coctos, sale, oleoq; conditos esui suaues, orique gratos. Huius aliud obseruatur genus, cuius caulis breuior, ac minor est, ac ramos duos, tres, pluresvè ferens, ac in singulorum summo flos insurgit priori similis, multò tamen minor. Nascitur in *Perù*, alijsque nonnullis Americæ prouincijs sponte, in alijs verò quibusuis locis planis, atque campestribus semine, lætior tamē campestribus, & cultis.

Flos Solis Indicus etiam Europæ à multis annis innotuit. eiusque magna conspicitur varietas in magnitudine foliorum, & floris, in altitudine & crassitie caulis, in colore florum, qui quandoque albus reperitur.

Consulendus etiam Monardes cap. 68. vna cum notis Clusij.

De

De CVITLAÇOTL TEPECVAQVILCENSI Napiformi. *Cap. XVI.*

HERBA est *Cuitlaçotl Tepecuaquilcensis* folia pinguia habens, cordis figura, Pyrivè. caules tres dodrantes longos, volubiles, partimq; purpureos. flores candentes. radicem magnam, obrotundam, candentem, ac fibratam. Naſcitur *Xochimilci* temperato cœlo, in domibus ac hortis, ſed eò tranſlata, à calidis regionibus. nam & *Malinalci*, & *Tepecuaquilci* prouênit, planis & campeſtribus locis, maximèque iuxta aquarum fluenta. Radix Napum olet, ſapitque, atque puluerem bellicorum inſtrumentorum, tormentorumvè. calore nonnullo prædita eſt. pectoris, ac ventris dolorem ſedat, ac flatum diſcutit vnius vnciæ deuorata pondere. maximè ſi è liquore aliquo calenti, additoque Siliquaſtro, aſſumatur. Quartanis, tertianisque medetur, vacuata per ſuperiora bile, & humore melancholico, ſi paulò ante acceſſionem ſumatur.

De MICVI, TLAXCOLLI, ſeu Piſcium inteſtinis. Cap. XVII.

MICVI TLAXCOLLI herbula, nomen inuenit à radicis forma, vnde profert caules tenues, & in eis folia longiuſcula, & anguſta, & in ſummo floſculos candentes, exileſque. Naſcitur apud *Panucenſes*. radixque calida temperie conſtat. tuſa & applicata, medetur vlceribus mira breuitate, etiam cancroſis, & alioqui inſanabilibus. Quamobrem maximi habetur ab incolis. folia verò tuſa & potata, medentur ictericis, & ſuppreſſam vrinam euocant. Radix verò, oculorum carnem excreſcentem extergit, ſi puluis eius inſpergatur. aiunt etiam, infuſam ita corpus vniuerſum purgare, vt homines alioqui pigros, & ſegnes, impigros efficiat, ac paratos ad quemuis laborem ſuſtinendum.

Fructum apertum pinxit Xyridi ſimilem, ideſt in tres partes diuiſum. in quarum vnaquaque, duo ſemina lutea continentur.

De NEXTLACOTLY YACAPICHTLENSI Limoniphylla. *Cap. XIIX.*

HERBA est *Nextlacotly Yacapichtlensis* folia Limonis mittens, sed maiora, asperaque. caules in hominis assurgentes magnitudinem. flores pallentes, contectos in calycibus squamosis. radices verò surculosas. Nascitur in calidis, & frigidis regionibus, locis humidis, ac montium faucibus. calida est, siccaque, & gustu odorata. Ius decocti eius, aut radicis, foliavè duarum drachmarum pondere deuorata, vrinam euocant, & enixis magnopere à partu conferunt.

De TLALCAPOLIN, *seu Chamæceraso Atlapulcensi. Cap. XIX.*

TLALCAPOLIN herba est dodrantalis, folia serrata fundens, oblonga, & per interualla caulium quaterna, quinavè. caules purpureos. flores in postremis ramis paruos, & coccineos. fructum Cerasis nostratibus persimilem, minorem tamen, vnde contingit nomen. radices surculosas, & candentes, longas, & anserinam pennam vix crassas. Nascitur montosis, frigidisque locis *Atlapulci* in ilicetis. calida enim est, & adstringens. seruaturque radix tosta in annuos vsus. hæc herba redacta in puluerem, & infusa, dysenterias curat.

De

De TLACOXOCHITL Iasminiflora. *Cap. XX.*

TLACOXOCHITL *Anenecuilcensis*, quam alij *Tlacoxihuitl* vocant, *Hoaxtopecenses* verò *Tlacopatli*, herba est, quæ folia fert saligna, subalbidaque. & è radicibus fibrarum instar, caules fuluos. & in summa parte flosculos ex albo rubrescentes, longiusculos, & compositos in comam. Nascitur in calidis, planisque locis. audio à mari Australi *Anenecuilcum*, ob remedij præstantiam primò fuisse allatam. Calida est, & sicca, adstringensque facultas. atque ideo propinatur his, qui laxitudinem patiuntur, corroborare enim eos, ac veluti viuificare prædicatur. quin radicum puluis vetustis plagis dicitur egregiè mederi.

Radix huius plantæ vt ex Ymagine conspicere licet paucas habet fibras, caulis aliquantum purpurascit, folia terna saligna. flores in summo caule rubri, oblongi, nempè figura Gelsimini, vel Quamoclit dictæ, seu Conuoluuli Pennati à doctissimo & nobilissimo D. Fabio Columna Lynceo in suis Rariorum ac minus cognitarum Stirpium libris descriptæ.

De THEVH COPALLI, seu Copalli Dei. Cap. XXI.

HERBA est *Theuh copalli* folia mittens *Acocotli*, seu Ligustici Indici. caulem cauum, Ferulæ similem, geniculatum per interualla, & candentem. & in extremo caule fructum comantem in muscarij modum, sed exiliorem. & flores lanuginosos. fibratam verò radicem. calida natura constat. atque ideo radice eius in puluerem redacta, additaque *Nanahuapatli Yohoalensi*, tuberculis è Gallico procedentibus morbo, mederi solet.

De TZONPOTONIC. Helichryſo Mexicano. Cap. XXII.

ITA vocant *Quauhquecullenſes* ſpeciem quandam Helichryſi peregrinam, quæ herba eſt folia fundens Saligna, aut Conyzæ, ſquallentia, & hirſuta: flores Helichryſi ex albo palleſcentes, vmbilicumque circa medium rubeum. radicem ſurculoſam, & fibratam. Naſcitur in calidis *Quauhquecullæ*. calida conſtat, & lubrica natura, & odorata guſtu. Ius decocti eius medetur tuſſi, ſatietati, & ventris doloribus. articulos humore obrutos, atque impeditos laxat, & mundat, ſudorem euocat, ac flatum diſcutit.

De YCEL ACOCOTLI CHVLLVLENSI Roſmarino Ferulaceo. Cap. XXIII.

HERBA eſt *Ycel Acocotli Chullulenſis*, folia fundens Fœniculi, craſſiora tamen, & latiora, iucundè olentia. caules cubitales, multis concauos alis, & in cacumine vmbellas. in quibus ſemen copioſum, candidum, Spondilio ſimile, rotundum, anguloſum, ac reſinaceum, quod in mandendo linguam exurit. radicem craſſam, longam, & Thus olentem. ex qua deſcriptione liquet, verum eſſe Roſmarinum fœcundum, deſcriptum quondam à Dioſcoride, neque ab aliquo ante nos vera imagine expreſſum. nam illa Matthioli, cum deſcriptione Dioſcoridis non videtur omnino conuenire. Naſcitur in humidis locis iuxta montium fauces. vires ſunt eædem, quas Lybanotidi cachryn ferenti tribuit Dioſcorides. quanquam *Chullulenſes*, & *Tlaxcaltecæ* (apud quos naſcitur) dicant, Ius decocti eius bibitum, exanthematis & punctis, quæ ex ſanguine ſuſcitatas febres comitari ſolent, mederi.

Verum Dioſc Roſmarin. Fœcundum

De

De *TZTACXIHVITL.* Basio Monili. *Cap. XXIV.*

HERBA *Tztac xihuitl*, quam alij *Tecacapan*, alij *Chichiahuac xihuitl* vocant, Volubilis est genus ad Hispanias iamdudum delatum, nuncupatum apud vulgus Basium monile. calida, & glutinosa natura constat. oculis medetur, vrinam euocat, & semen retentum pellit.

Flos huius Volubilis inferiore sui parte depictus est colore luteo, in summo autem colore Echij.

De *AXIXPATLI.* Cap. *XXV.*

AXIXPATLIS herba, quam à natali loco *Quauhnahuacensem* vocare posses, folia profert oblonga, & serrata, folijs Menthæ similia. caules teretes. flores exiles, & purpureos, in spicas tenues, & longiusculas compositos, & à singulis foliorum exortibus prodeuntes circa caulium postrema. radices verò capillis similes. Sapore, & odore insigni caret, adeoque calore nimio. Nascitur regionibus calidis *Xochitepecensibus*, & *Quauhnahuacensibus*, planis & campestribus locis. Radices tusæ, & drachmæ vnius mensura ex Glycyrrhizæ decocto, aut alio simili, deuoratæ, mirè vrinam euocant, emundant quidquid illius meatus obstruere potest, aut vrinæ reddendæ esse impedimento. Aliam herbam vidi *Quauhquecullæ* eiusdem nominis, sed odoram, & tertio ordine calidam, radice surculosa, folijs salignis, serratis, & flore modico, & candente. quæ retentam vrinam euocat, si pugilli mensura folia ex aqua deuorentur. Axixpaili alia.

De CHIANTZOLLI, seu planta in humore intumescente. Cap. XXVI.

CHIANTZOLLI ALIA.

PLANTA *Chiantzolli* vocata, herba est folia Hederæ proferens. caules quadranguli, & sesquidodrantales. flores candentes, exiles, vasculis oblongis contentos. in quibus demum semen generatur, atque continetur, candens, compressum, planumvè Lentium forma. radices verò surculosas. Olet Thymum nostratem, sed è vestigio odor elanguescit. Folia, & radices omnino videntur expertia caloris, aut cuiusdam adstringentiæ, & amaritudinis. Semen verò frigidum est, aut caloris temperati, non sine quadam lubricitate, & saliuosa natura. quod deuorari solet matutinò, ac postremo vespere, aduersus febres, ac dysenterias, cæterasque defluxiones, ex aqua vnciæ vnius pondere miro successu. dum tamen ventri bis, aut ter applicetur emplastrum, constans araneарum telis, oleo rosaceo, & pariter infrixis aliquot ouis. Parantur ex eo, Sacharo aut Melle condito, atque interdum expurgatis Amygdalis, Melonum, atque aliarum plantarum seminibus, pergrata quædam genera bellariorum, potionumque refrigerantium, qualis est *Chiantzotzollatolli* vocata, extinguendis febrium caloribus aptissima, ac bonum, gratumq; præbent alimentum. quin belli tempore maximi habebatur. quo si saccum secum plenum illo ferrent, nihil, quod nutriendo esset commodũ, sibi arbitrabantur deesse. Miscebant verò id semen in farinam redactum Maizio torrefacto, atque contrito, vt diutius integrum, & immune à corruptione seruaretur. Cumq; exposcebat occasio, potionem parabant, cui interdum succum *Metl* ignem expertum vix Melli nostrati cedentem, & paululum Siliquastri solebant admiscere. Vbique sata hæc planta prouenit, locis præcipuè cultis, irriguis, & aquosis.

Bellaria.

Potiones nutritiuæ.

Folia Hederæ similia, longitudinem habent quatuor digitorũm, latitudinem verò trium.

Exponimus & Chiantzolli aliam, cuius flos ruber, & folia in anteriori parte latiora, vt in Pyrola videre licet.

De

De COLTOTL. Cap. XXVII.

COLTOTL herba est caules fundens flauos, ac tenues, folijs refertos Securidacæ, ac flores in postremis stipitibus proferentes, capitulorum forma, purpurescentes ex pallido. radicem pallentem, longam, surculosamque. Mexici nascitur, alijsq; montanis, & temperatis locis. Calida constat, aut temperata natura, & Glycyrrhizæ penè odore, ac sapore. quò fit, vt si cum *Axixtlacotl*, & *Chichi xihuitl* tusa, dolenti alicui loco ob flatum, radix apponatur, aut frigus, illum statim à dolore reddat incolumem, splenemq; admota minuat. per se verò semiunciæ pondere deuorata, pectus leniat, & refrigeret, exanthematis opituletur, appetentiam excitet, atque euocet vrinam.

De COZTICPATLI ACATLANENSI. Thalictro Mexicano. Cap. XXIIX.

HERBVLA est *Coztícpatlis Acatlanensis* Adiantho similis, folia penè Adianthi ferens. caules tenues. flores pilosos, paruos, exilesque. radices verò fibris similes. videtur ad species *Cocoztic* pertinere. Nascitur iuxta flumina, & loca humentia calidarum regionum, præcipuè Misticæ inferioris. Radix est dulcis, & amaritudinis cuiusdam particeps, subtiliumque partium. Ius decocti radicum epotum vrinam euocat, & renum calorem, & dolorem mitigat. fluxum verò puerorum cohibent radices epotæ ex aqua semiunciæ mensura, & succus medetur oculis.

Et si Adiantho sit similis, tamen Thalictris annumeranda est. nec enim flores, aut semina, separatim in Capillaribus conspiciuntur. In hac itaque herbula non solum flores pilosi, foliola bina ex aduerso posita, semen, sed & sapor dulcis. planè idem qui & in Thalictro minore percipitur.

Alia

COZTICPATLI II.

Alia Cozticpatli secundo loco exhibetur, cuius radices crassæ Amethisti colore, ex quibus multæ fibræ luteæ exoriuntur. caulis luteus. ramis enascuntur bina exopposito folia ex viridi lutea rubris venis pererrantibus. fructum non appinxit.

De CVIZTAPAÇOLLIN, *seu Nido lacertarum. Cap. XXIX.*

CVIZTAPAÇOLLIN herba folia fert Mori, terna. purpureos caules, tenues, & interceptos geniculis. flores rubeos, & paruos. semenq; simile Phaseolis. radicem verò digiti crassi udine, fibratam. Prouenit apud agros *Tlachmalacacenses*. Radix Glycyrrhizam sapore imitatur, attinetque ad temperiem, aut moderatum calorem, cum humiditate, & lenitione. Ius decocti radicum, aut ipsæ radices deuoratæ conferunt his, quibus venter tumet, aut aqua inter cutem molesta est, qualibet mensura. illinitur eadem affecto loco quotidie, donec ægrotus restituatur sanitati.

In figura folia Phaseolo similia depinguntur.

CVIZTAPAÇOLLIN.

De OÇELOXOCHITL. Herba Lætificante. *Cap. XXX.*

OÇELOXOCHITL, quam alij *Teyolchipahuac*, seu Exhilarantem cor, vocant, herba est Lini folia ferens, longa, & angusta, quaterna quinavè, per caulium interualla ordine dispósita. & in summo flosculos purpureos, & obrotundos. radicem verò fibratam. Nascitur *Tlalmanalci* frigida regione. mœrorem cordis, maximè à Pharmaco dicitur radix remouere, semiunciæ pondere ex aqua bis die deuorata, aut per se, aut cum *Nextamalli*.

De

De TATACANALTIC: Chamæbalano Mexicano. Cap. XXXI.

HERBA est *Tatacanaltic* folia Saligna fundens. flores modicos, atque purpureos. radicem longam, sensimque gracilescentem: cui per interualla appendent Orbiculi Nucibus iuglandibus pares. Nascitur in collibus *Tacapichtlæ*, & *Ocotuici*. nec desunt, qui *Tecauhquilitl* vocent. radix dulcis, & pauci caloris, propinatur ad euocandam vrinam, & febres contemperandas. vetustisque plagis, læuigata & inspersa medetur.

Caulis & folia, Puniceo ferè sunt colore flosculi Ericæ similes; radices verò Chamæbalano assimilantur, cuius speciebus fortè annumerari potest.

De TLALAPALTIC, *seu Cocoztic, seu Tlalauhqui chioyantic, seu Chichiantic tubea* Herba Pallida. Cap. XXXII.

TLALAVH QVICHYOYANTIC, quam alij *Cocoztic*, seu pallidam vocant, herba est folia fundens oblonga, serrataque. caules insurgentes è radicibus, fibris similibus, multis, teretibusque, atque pallentibus, & Hellebori imitantibus formam. flores verò oblongos, candentes, forma canaliculorum, & fructus glandibus oblongis similes. Nascitur *Temuacacensibus* agris, qui ad calorem spectant, necnon *Tepuzculullæ* Misticæ inferioris, vbi vocant *Tlatlauhiquipatli* ob rubrescentem è pallido colorem. bibitur aduersus febres. miscetur *Chichimecapatli* temperandi illius caloris gratia. aduersus Variolas duarum drachmarum pondere deuoratur. inflammatis instillatur oculis, etsi nonnihil calidæ sit temperiei, & lenis cuiusdam naturæ particeps.

De TLALCHINOL XOCHITL.
Venerea Medicina II. *Cap.XXXIII.*

TLALCHINOL XOCHITL, quam alij *Chiantzotzolto* vocant, alij *Tecamactl actlatzin*, ſeu medicinā in ore ſonantem dicunt, herba eſt radici innitens fibratæ. è qua multos caules fundit, binos dodrantes longos. & in eis folia per interualla quatuor vnciarum oblonga, & parua, aceruatim cohęrentia. interiectis floribus modicis, oblongis, paruis, & ex albo purpuraſcentibus, permultis capillamentis luteis hinc inde exorientibus. Naſcitur in planis, calidisq; locis *Yacapichtlæ*. Adſtringenti, dulciq; radix conſtat natura. atque ita folia trita, & epota è liquore aliquo adſtringenti, aluum fluentem cohibent. radix, quæ ſubacris eſt, tuſa, & duarum drachmarum pondere deuorata, vomitum ciet, medetur tumoribus pręter naturam, vlceribusque. Sūt qui *Cuatilizpatli*, quod venerē excitet, vocent. ſunt & qui *Mecapatli*. ferūt namque, ius decocti eius morbo Gallico mederi.

De TLALLANTLACVACVITLAPILLI, ſeu Cauda parui Tlacuatzin.
Michuacanica Diuretica. *Cap. XXXIV.*

MAS. I.

MICHVAC: DIVRET: MAS. II.

TLALLA-

MICHVAC: DIVRET: MAS. III.

MICHVAC: DIVRET: FOEMINA.

TLALLANTLACVA CVITLAPILLI herba est, cuius duæ reperiuntur species, mas nempe, & fœmina. mas folia fert Solani mucronata, & iuxta cuspidem contorta. caules volubiles. radicem verò longam, tenuem, fibratam, candentemque. Volubilis quoque fœmina est, sed caule cinereo, & geniculato. folijs cordis figura, longè maioribus, ac latioribus. flore per hyemem candenti, & magno. fructuque oblongo, & ampliori, referto luteo semine, ac obducto candida lanugine. eadem constat vtraque natura. Nascitur in calidis *Tlachmalacensibus*, *Quauhnahuacensibus*, & *Acatlicpacensibus*, circa humentia loca, & fauces montium. Radix odore insigni caret, sed initio dulcedinem quandam præfert Glycyrrhizæ similem, postea verò amaritudinis nonnullum sensum præbet. Calida vtique, & humida constat temperie. semiuncia illius ex aqua deuorata, vel per se vel addito Siliquastro, vrinam retentam pellit, extergitque vias renum, & vesicæ. Ius decocti radicum, febres euocato sudore finit, ac dolores corporis leuat. Mas. Fœmina.

En Michuacanici medicamenti posterior classis. Plantas in ea habemus prioribus, vt sapore ita viribus mitiores; diureticas volubiles vt indicatum superius. Imagines quatuor. Mas dicitur quæ primum locum occupat, cui & duas subsequentes adiunge. vltima fœmina sit. Masculæ secunda maior est. Tertia crassiori è caudice erecta magis. Procumbit fœmina pluribus ab crassiori radice flexuosis ramulis erumpens: fructus paruo Peponi similis: Semen luteum sericeis candidis filamētis appensis refertum. folia tamen bina ex aduerso adpicta: vnde ambigas cui præcisius plantarum generi adscribi debeant, nam lanugo illa argentea, foliaq; bina Apocynum petunt, cum in alio nullo Volubilium genere reperiantur; at Peponi similis in Apocyno fructus nunquam, sed siliquæ duæ ex vno flore exortæ. Quid si media inter Cucumeraceam, & Apocyni familias statueris?

De

De TZONPELIC XIHVITL Nectarea. Cap. XXXV.

HERBA est *Tzonpelic xihuitl* folia ferens Ocymi similia, forma & magnitudine, bina per caulis interualla, sed alijs minoribus ex eisdem exortibus prodeuntibus. caules teretes, ac tenues. florem candidum, longiusculo pediculo appensum, paruis, oblongisq; spondylis similem. radices verò capillatas, ac tenues. Nascitur in calidis, humidisque locis, iuxta fauces montium *Panucensium*. Huius herbæ folia adeo dulcia sunt, vt mel ipsum, saccharumque, & quæcunque alia dulcedine præstant, longè inferiora videantur. itaque in hac vna sola planta visa est natura periclitari, quantam dulcedinem posset rebus naturalibus impertiri. neque sua caret vtilitate. nam febres sedant folia deuorata ex aqua. tussim, ac raucedinem placat epotus succus, & appetentiam excitat.

Florum vnitorum figura, spicam vel Iulum Typhæ refert, colore ex luteo in rubeum tendente.

De XOCHIPALLI Artemisifolia. Cap. XXXVI.

XOCHIPALLI herba est sex prolixa cubitos. foliaq; ferens sinuosa, magna, & Artemisiæ quadantenus similia. caules digitum crassos. flores *Cempoalxochitl*, sed paruos, & colore ex luteo rubrescentes. radices verò tenues, longasque. Nascitur passim in calidis, & est admodum vulgaris cognitionis. Floris tantum est vsus. qui caloris est temperati, grati odoris, ac saporis, corroborans cor, vterinos pellens affectus, & vlcera, ac præcipuè oris curans. maxima vtilitas tingendi lanas, ac rerum formas luteo colore exprimendi, sed qui vergat in rubeum. cuius gratia ex aqua coquitur, adiecto nitro, atque ita demum exprimitur succus, colaturque, quo veluti pigmento vtuntur Pictores, & Fullones.

De

De ÇACANEL HAOTL CHVLLVLENSI Anagallide Mex. *Cap. XXXVII.*

HERBA est *Çacanel haotl* è radicibus surculosis cauliculos edens dodrantem longos, & in eis folia, & fructum Anagallidis. Prouenit in locis siccis regionis *Chullulensis*. radix est dulcis, & temperati caloris. eadem tusa resoluta ex aqua, ac instillata peni, dicitur vrinam euocare, eiusque meatus, tractis etiam lapillis, extergere.

De ÇEÇECPATLI ACATLANENSI Glycyrrhizæ æmula. *Cap. XXXIIX.*

ÇEÇECPATLI ACATLANENSIS, herba est, folia ferens multa, similia rutaceis, sed minora. radices longas, ac tenues, è quibus insurgunt caules. Nascitur in calidis, campestribusque locis, & præcipuè Misticæ inferioris, vbi quidam vocant eam *Charápuehari*, alij *Xoxocpatli*. nec desunt, qui *Querambeni* appellent. Radix est dulcis, adstringens, & moderatè calida. & tamen referunt, ventris tineas interficere, mederi dysenteriæ, scabiei, pustulæ, vulneribus, ictericis, vacuare bilem, & pituitam, ac dolorem ventris sedare, vncię vnius pondere epotatam.

Glycyrrhizæ, Ononidiq; affine videtur hoc legumen, cum eodem constet sapore, viresq; purgandi habeat. radix eius lutea depingitur, flos verò purpureus.

De *COZTIC MECAPATLI TILANCENSI.* Crista Galli Mex. *Cap. XXXIX.*

COZTIC MECAPATLI herba est, folia habens obrotunda, parua, legumini, aut Numulariæ similia. caules sesquidodrantem longos, & in summo flores spicatos, purpureos. radicem verò fibratam, pallidamque. Nascitur in frigidis quibusque locis *Tilancensibus*. humida videtur constare natura, & moderatè calenti. morsibus serpentum, aiunt, illitam mederi, & quorumuis aliorum venenatorum animalium.

Radix longa, tenuis, lutea. in summo herbæ flores spicati, purpurei. sed calyx luteus vt in Crista Galli.

De *TLAOLLI, seu MAIZIO; deq; potionibus, & placentularum generibus ex eo parari solitis. Cap. XL.*

QVID mirum, si circa Mundi primordia, atque illorum temporum rudimenta, nondum excogitatis rebus ad vitam commodè transigendam inseruituris, Cerere carentes, mirabili sanè inuento, & naturæ omnium parentis bono, tuendæ sanitati apprimè vtili, confugiebatur ad glandes, & Hordeum, quibus modò sues, & siqua sunt sordidiora animalia consuescunt saginari, quando nostra quoque tempestate alij Oriza, & Maizio, alij siliquis arborum quarundam, Iuncæ alij, herbæ notæ, radice, alij *Ilantho*, & *Guaiacis*, & (vt cætera, quæ innumera sunt, prætermittam) alij *Tlaolli*, quod nostri Frumentum Indicum, Haitini verò Maizium appellant, vescuntur loco panis? Neque hoc dictum in vilipendium *Tlaolli*, quod tantum abest vt vituperem, vt maximè laudem. mirerq; Hispanos rerum exte-

cæterarum diligentiſſimos imitatores, atque tranſlatores, & vtilium inuentorum ampliatores, ſuis vſibus adhuc non accommodaſſe, & in ſuas oras tranſtuliſſe, excoluiſſeque frumentaceum genus, valentibus, & malè habentibus, ſi decenter eo vtamur, impensè ſalubre, cultu facile, vberrimi & ſecuriſſimi, in quouis ferè ſolo, prouentus, ſiccitatibus & alijs cœli terræq; iniurijs parum obnoxium, & citius ſatu, fortaſſis à fame, & mille, quæ inde emanare ſolent malis, vindicare poſſet. Sed ne cui miraculo ſit, gétes eſſe, quæ ſine tritici vſu vitam tranſigant, & peregrinis, ac penè ignotis cibis, iucundè & magna cum voluptate, & vtilitate viuant, & veſcantur, quale eſt *Tlaolli*, de quo quoniam Mexici non ſolum apud Indos incolas, ſed apud aduenas Hiſpanos, eſt maximus creberq; vſus, inſtituitur nobis modò ſermo. *Tlaolli* ergo à nobis dictum Maizium (notior enim, & vulgatior eſt hæc vox) à quibuſdam recentiorum, Frumentum Turcicum, ab alijs verò conſultius, Indicum appellatum, vt formam ſilentio toti iam cognitam mundo tranſigam, multas habet differentias (ſilueſtre enim Maizium ſeorſim deſcribetur) à colore, magnitudine, & mollitudine granorum, quibus ſpicæ ipſæ ſtipantur, deſumptas. Reperias enim quamplurimas granis conſtantes albis, alias pallentibus, nigris multas, quaſdam purpureis, nec paucas, flauis, cyaneis, & multorum colorum permixtis; demum alias quæ licet granis candentibus, vt priores conſtent, longè tamen ea habent maiora, teneriora, ac triplo maiori ſpicæ inhærentia. Seritur Martio, in ſingulas ſcrobes, inter ſe paſſum vnum diſtantes, quaternis quinisve granis coniectis, & reponitur Nouembri, Decembri, & Ianuario, repaſtinato ſolo. etſi pro varietate regionum, quæ apud hos Indos, ob dierum noctiumq; pene æquale interuallum, & varios Solis ſitus, modicis ſpatijs mirum in modum euariant, tardius citiusq; ſolet demeſſum trituratumq; recondi. Temperatum eſt, aut ad caliditatem, humiditatemq; pauliſper decliue, ſubſtantia mediocri, concoctu facile, præcipuè his qui eo victu vti conſueuere, non craſſa, aut, veluti quidam opinantur, obſtruenti, & viſcoſa, quod vel Indis ipſis, qui ex eo pane in placentulas formato viuunt, nec tamen obſtructi, aut decolores conſpiciuntur, periclitari licet. ijſdem affirmantibus, nullam in ventriculo grauitatem ſentire poſt epulas, imò poſt paucas horas rurſus ac ſi nihil ingeſſiſſent eſurire, & magna auiditate, ſi adſit copia, repetere nutrimentũ, nec vel de nomine ſolo ad aduentum vſque Hiſpanorum, lithiaſim nouiſſe. quin quod nullus eſt apud Mexicanos celebrior ægritudinum acutarum, & commodior victus. qui etiam ptiſanæ

Laudes Maiz.

Differentiæ.

Tempus.

Vires.

præfertur, quod mille experimentis confirmatum, comprobatumq; eſt. Celeriter ſiquidem, aiunt, coctum deſcendere, corpora quantum ſat eſt, nutrire, nullum inferre grauitatis ſenſum, mollire ventrem, & pectus, calorem febrilem demulcere, præſertim ſi puluis eius ex aqua permittatur brumali tempore gelaſcere, quo vti ſolent Chymiſtæ, vrinam euocare, viasq; omnes extergere. Cumq; mille videatur abundare commodis ſi aptè paretur, nullamq; noxam inferre, (niſi quis dicat, ſanguinem, & bilis copiam generare, atque augere) non eſt cur conſentiamus dicentibus, frumento eſſe calidius, difficile & concoqui & diſtribui, viarumq; moliri obſtructiones. imò cur laudemus Mexicanos medicos, qui poſthabita hordeacea ptiſana, veluti ingrata guſtui, & ægrotantibus inimica
Pultes è Maizio Atolli. pultes è Maizio, quas *Atolli* vocant, permixtas præferunt, huic genti conſuetas, & gratas, & quæ citra vllam noxam, ſuauem ſaluberrimamq; alimoniam præbeant. Quamobrem quot modis ſoleant parari, qua breuitate potero, tum ſanis
Placentæ. tum morbo aliquo affectis, deinceps ſum edocturus. Modum placentularum ex eodem frumento parandarum differens in id quod ſequitur caput. à *Nequa-*
Nequatolli. *tolli*, ideſt *Atolli*, cui calx ſit permixta, ita vt aquæ ſint partes octo, huius fru-
Cõfectio. menti Indici ſex, & calcis pars vna, ſumens initium. tunc enim carbonibus pauculis impoſitum, in fictili obturato emollitur. quo tẽpore ab igne amouetur, linteis cooperiendum eſt, & tandem lapide, *Matlatl* vocato, pinſendum. mox in fictili decoquitur, donec cogi inſpiſſarique incipiat. & eo tempore decima pars mellis *Metl*, de quo ſuo loco dicetur, permiſcetur. tandiuq; permittitur bulli-re, quandiu opus eſt, vt ad pultem, placentulævè Hiſpanicæ perueniat modum.
Vires. Refrigerat hoc, humectatq;, intemperie calida & ſicca affecta corpora. emollit pectus, plurimum nutrit, corroborat, impinguatque corpus extenuatum, & amiſſas vires inſtaurat, atque reſtituit. extergit quoque, & eſt ægrotantibus conueniens victus. quid quod tabidis exhibitum, ptiſanæ hordeaceæ gerit vices, & à grauiſſimis morbis reſurgentibus manus auxiliares præbet? ſunt qui adijciant Piper Indicum modica menſura, ſed cum ſunt beneualentibus propinaturi, & his, quos calida intemperies non infeſtat. ita enim gratus palato redditur, & venerem concitat. vtuntur eo alimento Indi quibuſuis horis diei, ſeu valeant, ſeu ægrotent, ſed potiſſimum mane, potum adijcientes. Cepit iam huiuſmodi victus placere Hiſpanis, ſed præcipuè his qui ab Hiſpanis & Indis, ſeu Indis & Æthiopibus, aut Æthiopibus & Hiſpanis (eò turpitudinis deuenere mores, atque is factus eſt inter nationes tam varias circa vitia conſen-
Iztac Atolli. ſus) nati ſunt parentibus. Parant aliud genus *Atolli*, quod vocant *iztac*, ſiue album, eodem quo dictum eſt modo. quamquam iam confectum, & in vaſa, vnde ſorbendum eſt, transfuſum, virenti conſpergant *Chilli*, & vocatis *Tomame*, admixta inſuper ſalis debita portiuncula. Solent verò tria hæc aqua dilui (etſi multis ſat eſſe putetur ingenitus illis humor, vt debitè inſpergi queant) quin &
Xochoatolli. acidum vocatum *Atolli*, quod *Xocoatolli* Mexicani nuncupant. Solent quoque parari permixta libra vna fermenti, ſeu maſſæ acidæ, libris binis Maizij, quemadmodum diximus, emolliti, atque contuſi. fermentum autem parabitur, ſi
Fermentũ. capias Maizium nigrum, & conficias maſſam ex illo, quemadmodum dictum eſt, quatuorque, aut quinque diebus ſeruaueris, donec aceſcat, & tunc demum permiſcueris, vt *Atolli* gratum quendam contrahat acorem, mox in vas tranſ-

fuſum,

fuſum, ſale, & *Chilli* conſpergatur, atque ita demum ab ægrotantibus matutinò ſumatur, vt corpus extergat, vrinam euocet, atque aluum expurget. Hoc eodem fermento, ex aqua frigida reſoluto, atque epoto, corpus refrigeratur, aut per vehementem æſtum, aut cum ex itinere aut labore, quiſpiam aut defatigatus ſit, aut vehementius concaluerit, aut quando renes ita vruntur, vt lotium vrinarios meatus lancinet, atque exulceret. At album *Atolli*, quod Mexicani *Yol Atolli* vocant, ad hunc modum conficitur. Decoctum Maizium, ad eum qui dictus eſt, modum, ſine calce tamen aut alterius rei admixtione, in pultim efformatur, permittitur refrigeſcere, ac liquatur aqua, vt bibi commodè poſſit, veluti acetatum, de quo paulò ante ſumus locuti. ſitim hoc dicitur extinguere quomodolibet excitatam, atque præcauere, niſi pluſquam oporteat epotauerint, à quo lædantur. at *Chilli Atolli*, *Atolli Chilli* permixto, vt nomen indicat, paratum, veluti præcedentia conficitur. ſed cum ſemicoctum eſt, permiſcetur *Chilli* in aqua eliquati ea portio, quæ gratum faciat ei qui eo eſt vſurus. Summo mane aſſumitur contra frigoris moleſtias, corroborat ventriculum, firmatque coctionem, pituitam adhæreſcentem extergit, & renes, quibuſuis euacuatis impedimentis, emundat. Paratur & *Nechil Atolli*, ſeu *Atolli*, cui eſt *Chilli* permixtum, & mel, veluti reliqua genera, ſed additis prædictis ſemicocto, ea portione, qua gratum fiat ſorbituris. Calidum itaque innatum vigorat, ac venerem excitat. Eſt & aliud genus *Atolli*, *Ayocomoz Atolli* dictum, quod eſt *Atolli* cum Faſeolis, fragmentisq; maſſeis eiuſdem Maizij. quod fit Faſeolis integris incoctis cum iam penè eſt confectum, & cum ſemicoctum fragmentis maſſeis Maizij *Chil Atolli* permixtis, adiectaq; herba *Epaçotli*, qua de ſuo loco. Nutrimenti id optimi & pergrati vicem præſtat, & *Epaçotli* gratia, ſanguinem à crudis humoribus expurgat. Potuiſſet *Chian Atolli* ad caput *Chian* differri, ſed nomen ferè idem, adhortatur vt prædictis differentijs huius potionis, nunc primum interſeratur. Paratur ex ſemine *Chian* torrefacto in patina, ſeu vocato *Comalli*, mediocriter, ac deinde læuigato, atque ita in annuos vſus recondito. nam cum vti puluere opus eſt, permiſcent puluerem aquæ, agitantq; donec eam denſitatem nanciſcatur, quæ poſſit palato placere. Sunt qui hauriant hanc potionem ſimpliciſſimam. ſunt etiam qui prius *Chilli* inſpergant. abſque eo calorem febrilem extinguit, aut alia ex cauſſa ſuſcitatum. iter agentibus, ac præcipuè feruentibus regionibus opitulatur. & quibuſuis alijs, qui eo nutrimento vtuntur libenter. Fit & aliud potionis genus dictũ *Chiantzotzol Atolli*, ex ſemine quodã maiuſculo, de quo ſuo loco, eodem modo quo præcedens parandum, & eoſdem vſus præſtans. ſed ſemen præparatum, celerrimè vetuſtatis ſolet ſentire incommoda, nec adeo frequenti eſt in vſu. Paratur quoque *Michuauh Atolli*, ideſt *Atolli* ſementiferum ex *Michihuauhtli*, de quo etiam dicato loco, torrefacto hoc ſemine, & redacto in læuorem, cumq; expoſcit occaſio, in aquam coniecto, ea menſura quæ nullam afferat ſpiſſitudinem, & denſitatem, & inſperſo melle *Metl* cocto (tria enim mellis genera, vt ſuo loco dicemus, ex eo conficiuntur) extergit renes, & vrinæ meatus, puerorum ſcabiem curat epotum, abſtergente, qua pollet, vi. Et eſt frequens hiſce gentibus cibus. Fit inſuper ex Maizij parua quadam portione, maiori autem Siliquaſtri aridi læuigatique commixtis, addita herba *Epaçotli*,

Vires. · Yol Atolli · Chilli Atolli. · Nechil Atolli. · Ayocomoz Atolli. · Chian Atolli. · Chiantzotzol Atolli. · Michuauh Atolli.

Tlatonil Atolli. quod vocant *Tlatonil Atolli*, admotis igni simul omnibus,& donec herba percoquatur,quod breui euenit,ingeriturq;calens.Et id potionis genus venerem excitat,euocat vrinã,& menses,calefacitq; vniuersum corpus, & roborat. Sed neque Tlaxal Atolli. silentio præterire decet *Tlaxal Atolli*. quod paratur ex Maizio contuso, & efformato in placentulas, tres digitos latos crassas,in *Comalli* vocato. ijs postquam probè decoctæ sunt, cortex diripitur, mica teritur, ac rursus in frigidam proijcitur,in patinam reponitur,agitaturq; donec cogi incipiat. tunc extracta, atque in vascula cochleari digesta sorbitio epotatur, quæ deficientes vires mire reficit, ac fouet. Quin & è spica ipsa Maizij, decoctis granis vsta, atque in cineres reda- Yollo Atolli. cta, *Yollo Atolli* vocatum parari consueuit. teritur etiam hæc, parsq; vna tribus Maizij partibus permiscetur. rursus verò teruntur similiter omnia, atque ex eis ad ignem *Atolli* paratur, postquam ad spissitudinem vsque percoctum sit, & polentæ densitatem. mox enim in vasa digestum, conspersumq; *Chilcoztli* sorberi solet, haud inutilis his qui nimio sanguine, aut flamma redundant. Fit Quauhnex Atolli. etiam ex Maizio, & lixiuio vulgari percocto, quod vocãt *Quauhnex Atolli*,quoniam ex arborum cinere conficitur. hoc ab eo extractum ablui expedit (in lixiuio enim quandiù oportet manens emollitur, expurgaturque, & in insolitum, atque à cæteris longè distantem ita mutatur saporem) teritur postea, &, vt reliqua, decoquitur, donec iustam adipiscatur spissitudinem. atque ita demum deuoratum expurgare dicitur sanguinem, neque aliud aut medicamenti, aut nu- Izqui Atolli. trimenti vsum præbere. Sequitur *Izqui Atolli*; quod è torrido paratur Maizio, contusoque. sed cum iam decoquendi illud tempus est, Maizij decocti modicæ adijciunt portioni, & omnia tandiù agitant, quandiù opus est, vt iustam spissitudinem acquirant. & *Chilli* tandem inspersò, potatur ab ijs qui ob cordis imbecillitatem, aut atræ bilis redundantiam,mœrore plerumque afficiuntur. Est & Vauh Atolli. *Vauh Atolli*, quod ex Blitis rubeis fit, ingeriturq; insperso melle. præterea *Mi-* Michiuauhtli. *chiuauh Atolli*, quod ex *Michiuauhtli* paratur, picturato nempe Blitorum genere, quod Symphoniam, à varietate coloris quidam vocant. De Polentæ verò, Pultiumq; generibus, quibus vsa est antiquitas satis dictum est ab alijs. nos enim, quæ nouo Orbi sunt familiaria, nec dum veteri satis cognita, atque perspecta, scribenda statuimus.

De modo parandi panem ex Maizio. Cap. XLI.

EMOLLIVNT, eo quo diximus modo, Maizij grana, mox pinsunt, ac palmis vtrisque admotis efformant tenues, ac ambitus mediocris placentulas, quas statim vt oportet in *Comalli* carbonibus coquunt imposito. & hic est vulgatior, frequentiorq; parandi panem ex Maizio modus. Sunt qui triplo, & interdum quadruplo maiores efficiant. nec desunt,qui & crassiores. sunt qui efforment globulos Peponibus similes, & in dolia iuxta focum posita conijciant decoquenda, permixtis interdum Faseolis,atque eis, non citra voluptatem, vescantur; molles enim admodum sunt, concoctu faciles, & grati saporis. Alij hos in dodrantes vsque producunt, & quatuor digitorum crassitudinem, admixtis Faseolis, in patinis seu *Comallibus* assantes. At Proceribus Indorum placentulæ parari

parari solent, ex colato Maizio, adeo exiles puræque, vt translucidæ penè sint, & à Papyro interpollatiore, tenuitate minimè vincantur. item orbiculi parui ex- Orbiculi. colato Maizio, qui etsi crassi, tamen omnino videntur translucere. Verùm hæc ad diuites tãtum, Heroasq; pertinent. Nec est insuauis ille panis, qui *Baibacoa* paratur, ac coquitur. Ij enim, quos *Chichimecas* vocant, gens fera, barbara, atque indomita, à Mexicana Vrbe in Septentriones non plurimũ recedens, ac per montana campestriaque, pellibus tantum quasdam corporis partes tecti, errabunda, ac vaga, Scytharum more, aut brutorum pecorumvè, venatuque & aucupio, & quarundam syluestrium, ac sponte nascentium arborum fructu, vbi sors tulit, viuentes; cum carnes libet coquere, scrobes in ipsa terra effodiunt, mox ignitis lapidibus sternunt, medias collocant carnes, frumenti Indici massa obuolutas, ac demum similibus saxis, & terra obruunt, tandiù ibi manere permittentes, quandiù intelligunt sufficere exquisitè decoquendis. decoctas extrahunt, eisque & pane ad prædictum modum parato, non sine magna voluptate atque vtilitate, vtuntur in cibis. Defluxit iamdiù ad Hispanos Mexici degentes hic mos, &, vt huius rei sumere possemus experimentum, nec nos aliquid lateret quod ad delicias, & gloriam gratiamvè palati spectare, posset. quid quod spicas ipsas torrefaciunt appositas patinis, aut incoquunt carnibus, & vtroque modo granis iucundè vescuntur?

De XOCOATL, *seu aqua Maizij acida.* *Cap.* XLII.

SOLENT etiam, ex aqua & Maizio iam emollito, ac in massam redacto per noctem simul manentibus, parare *Xocoatl*, seu aquam acidam, inde matutino tempore expressam, vrinæ ardori extinguendo, ac calori. cui vis contemperando mirabilis, si decem, plus minusvè, vnciarum pondere continuis aliquot diebus ieiuno adhuc ventriculo epotetur. cuius rei admonendum lectorem è re mea fore quoque putaui. nec solum est vsus fructus. nam & culmi eius, arundinisuè torrefactæ, & redactæ in puluerem, Ophiasi egregiè medentur, cum *Oxitl*, seu resina misceantur.

De TRITICO MICHVACANENSI: *Cap.* XLIII.

VIDI apud *Michuacanenses*, nostras triticum, sed tanta natum vbertate, vt quæuis spica, ternas quaternasvè alias, veluti prægnans producat. quod non iudicaui indignum hac historia. velut nec linum etiam Europeum apud eandem gentem prouenire, cuius nondum vsus nouerant.

Polyspermon hoc miræ fœcunditatis Triticum, nostris quoque Europeis regionibus adportatum innotuit, satumque vberrimam messem præbuit. vnde mirum sit, à nostris agricolis minus coli & propagari, quàm eius insignis multiplicis fructus vtilitas postularet.

De

De CVICVITLAPILLI Glandularia. *Cap.* XLIV.

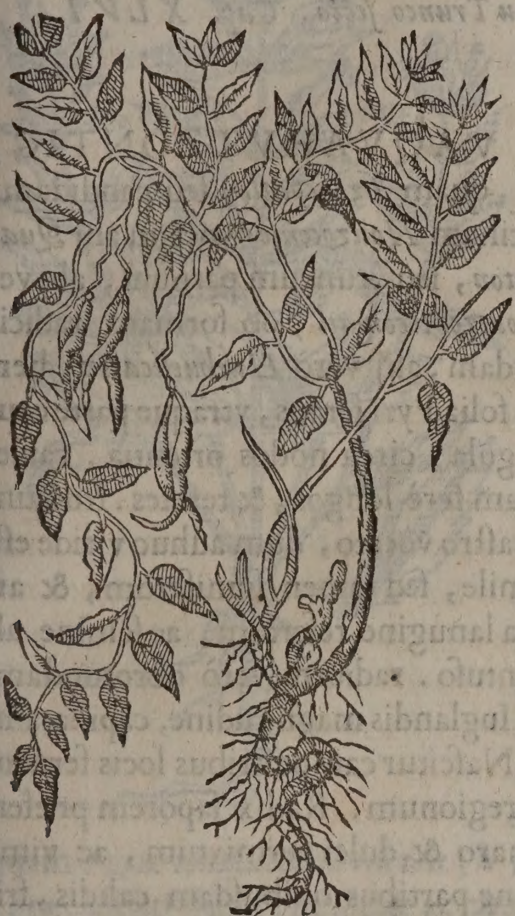
NON ob aliud herba hæc *Cuicuitlapilli* nuncupatur, quàm quod radices fundat paruarum glandium magnitudine, & forma, binas ternasvè: è quibus prodeunt fibræ caudis similes: est enim *Cuicuitlapilli* cauda *Tlacuatzin* defossa terræ. ergo ex ea radice prodeunt caules tenues, teretes, purpurei, ac dodrantales. folia per interualla oblonga, serrata, ac mediocris magnitudinis. semen autem in summa caulium parte, hoc est, bina granula, Coriandri forma, & magnitudine, binisque paruis testiculis similia. Nascitur vnaquæque planta seorsim, in collibus agri *Tepetlaoztocensis*. Radixq; est intus candens, extra verò nigra. propinatur resoluta ex aqua, semiunciȩ pondere aduersus febres, necnon ad splenem comminuendum. tametsi frigida sit, atque humens, aut saltem spectans ad mediocritatem. dulcis siquidem percipitur.

Hanc ad Mercurialem pertinere, non tantum figura ostendit, sed etiam vires purgandi similes demonstrant.

De

De CVNGARIQVA. *Cap. XLV.*

VOLVBILIS genus eſt *Cungariqua*, ac herba lentos fundens ramos,& aliqua ex parte purpureos, teretes, læues, ac tenues. folia longa, & anguſta, multis nerueis diſcurſibus inſignia. flores purpureos. & ſiliquas teretes, ac tenues, dodrantemque, & quatuor vncias longas, refertas ſemine albo, & orbiculari. radicem verò craſſam, candentem, longam, & capillatam. Prouenit apud editiora loca, calidaq; *Michuacanenſis* regionis, vbi cancroſis mederi pudendorum vlceribus,aiunt. Semen tritum,atque epotum ex aqua,dicitur, odium excitare eorum,quæ prius ſummè erant cara. Radix inſigni caret ſapore, etſi in dulcedinem nonnullam inclinet. necnon & ſiliquæ, ſemenque. frigida videtur natura, & ad temperiem attinente.

Huius leguminis duas hic ſpecies diſtinguere poteris. prima quæ imagine promitur deſcriptioni reſpondet magis. cuius vtpote longa radix, cauleſq; volubiles magis,longioraq; folia. Secunda ſuis ramulis amplius erigitur, lentis quidem. Siliquoſæ ambæ, ſimileſq; longiſsimis illis è Phaſeoli claſſe ſiliquis, quibus Romæ coctis ex aceto & aromatibus veſcuntur.

De

FRVCTVS QVAQVAVHTON.

De QVAQVAHVTZONTIC, seu Trunco secto. Cap. XLVI.

QVAQVAHVTZONTIC, quam *Yztacpatli*, seu candidam medicinam *Houzocenses* vocant, alij *Quaquauhton*, seu truncum paruum, alij verò *Coatzontecomatl*, ob formam radicis rotundam, alij verò *Huehuelicaton*, herba est folia Pyri ferens, vtraque parte caulis singula, circa nodos orientia. caules cubitum ferè longos, & teretes. fructum Siliquastro vocato, dum adhuc viride est, persimile, sed tamen spiniferum, & argentea lanugine refertum, ac semine albo contuso. radicem verò obrotundam nucis Iuglandis magnitudine, capillatamque. Nascitur campestribus locis feruentium regionum. Radix saporem præfert ex amaro & dulci permixtum, ac vim, non sine partibus quibusdam calidis, frigorificam, & lubricam. succus radicis medetur oculis inflammatione laborantibus. eadem radix, quæ Pepones sapit, in læuorem redacta, potaque ex aqua semiunciæ pondere, quater quinquiesvè, furunculos toti corpori innascentes curat. tusa & applicata, dolores antiquos capitis mirè sanat, febres mitigat, vrinæ calorem temperat, viarum eius vlcusculis mederi solet. & dolores ventris sedat.

Apocyno admodum similis est hæc herba, licet vires eius non sint vehementes. quod tamen etiam in Vincaperuinca, & Asclepiade contingit. quæ tamen absque controuersia eodem referuntur.

De.

De TONALXOCHITL OCOITUCENSI Solis nuncio. *Cap. XLVII.*

TONALXOCHITL OCOITVCENSIS, quam alij *Tonocaxochitl*, ſeu florem cum Sole prouenientem vocant, herba eſt duas habens differentias. prima, folia fert Ocymi, ſed longiora, & minimè ſerrata. caules volubiles, ac per interualla duorum palmorum. flores magnos, longos, intus luteos, extra nonnihil candeſcentes, ac circa labra, quæ fiſſa ſunt, purpureos, luteis capillamentis intrinſecus prodeuntibus. Flores, Cappares vocatos olent, atque dulci ſapore conſtant. radix verò ſurculoſa eſt. Naſcitur quibuſque regionibus, ac locis montoſis, amplexans arbores. etſi cultura ad campeſtria, hortenſiaq; ſolet interdum deſcendere. Temperies eſt mediocris, aut in frigus pauliſper inclinans. quamobrem pugilli menſura, ex aqua hordeacea, Cichorijque epota, extinguit febres, & eryſipelatis confert admota. Humida enim quoque eſt, & glutinoſa natura. Alia verò *Tonalxochitl*, quam *Yztac tonalxochitl* vocant, à florum candicante colore, qua in re ſola à præcedenti diſtat, facultate ac cætera forma ei eſt omnino ſimilis.

(Margin: I. — II. alba.)

De AXOCHIATL,
ſeu Flore Aquæ.
Cap. XLIIX.

AXOCHIATL, quam alij *Tonalxiuhitl*, ſeu *Tonal axochiatl*, alij verò *Netzahual xochitl*, herba eſt folia ſalignis proxima ferens. caules aliquantiſper purpureos. florem oblongum, & luteum. & in vaſculis longiuſculis ſemen. radicem verò Raphani fibratam. Temperatis prouenit plagis, qualis eſt Mexicana, aut paulò frigidioribus, qualis eſt *Amaquemequenſis*. Quibuſuis in locis, aſſurgit cũ primis aquis, & floret cum poſtremis, vnde vocata eſt *Xochiatl*, ſeu Flos aquæ. Radix eſt pauliſper dulcis, ſubamara, glutinoſaque natura, ac frigefacientis humectantisque temperiei. Folia tuſa ex aqua, epotaque pugilli

men-

AXOCHIATL DECOLAN.

mensura, aut corpori illita, febrem dicuntur extinguere, mederi lassitudini corporis, diarrhœis, vstionibus, vlceribus internis atque externis, renum ardorem mitigare, & corpora fulmine contacta fouere.

Huius Axochiatl non vnica est planta. duæ hic depinguntur, quæ ab ipsa ab Authore descripta, facie aliquantulum discedere videntur. Primo loco expressa, radice, flore, & fructu consentit, minime verò folijs. namque Raphani radix est; flos ex rubro in flauum tendit; siliqua longa, qualis Keiri conspicitur; folia verò inferiora Erucæ sunt similia, superiora Drabæ, quæ in extrema parte rubent. Alia verò folijs constat ab Authore descriptis. exigua, quæ in summo flore apparent, rudimenta pallent ex viridi. Radix fibrata quidem, sed Raphano minimè similis.

De COEN, *seu Coentic.* *Cap.* XLIX.

HERBA *Coentic*, caules profert tenues, teretes, & volubiles. folia per interualla terna, quorum singula quatuor magnis finibus diuisa sunt. siliquas quinque vncias longas, ac minimum digitum crassas, refertas granis compressis, Lentium forma. Radices sunt obrotundæ, tres quatuorvè, fibratæ, & veluti funiculis appensæ. Dulcis, & grati saporis, quo *Xicamam* vocatam videntur imitari, nec omnino improbati nutrimenti. Frigida temperie constat, & medetur febribus. siliquæ verò tusæ, atque impositæ, scabiei. cortex radicum fluxionibus obsistit. Sunt & aliæ herbæ eodem nomine, de quibus alibi.

De

De MATLALYTZTIC TETZOCANA Triorchide Mexicana. Cap. L.

MATLALYTZTIC herba est, crassa folia, Plantaginis forma habens, serrata, raraque; & circa exortum haud dissimilia arundineis, minora, & subalbescentia. caules geniculis singulis quibusque vnciarum spatijs interceptos, teretes, hirsutos, digitum crassos, ac duos dodrantes longos. flores cyaneos, calycum forma, & præcipuè iuxta caulium extrema. Triorchidis verò radices, cuius est peregrina quædam differentia, sed paruas, & multas. Nascitur in montibus Mexicanis. Radix discutit tumores præter naturam, à caussa calida ortos. tusa ac applicata, aut deuorata duarum drachmarum mensura, humorum impetus coercet, sanguinis reprimit redundantiam, æstumque refrigerat. cortice tegitur crasso. dulcisque est, non sine quadam amaritudine. quò fit, vt flatu excitato adiuuet venerem.

De TLALCACAVATL, seu Yztacixpatli Filipendula trifolia. Cap. LI.

HERBA est *Tlalcacauatl* per terram repens, radicibus affixa orbicularibus, aut oblongis, multisq; quibusdam veluti funiculis adalligatis. vnde prodeunt caules, & in eis folia terna, orbicularia, & parua. flosculi in extremis ramulis parui, coccinei, & modicis calyculis contecti. Prouenit temperatis regionibus, vbi sunt qui *Yztacixpatli* vocent, seu candidam oculorum medicinam, quod illis succus plantæ huius sit vtilis. radix frigida & humida natura constat. dulcis est, febremque extinguit, vnciæ vnius mensura deuorata. diarrhœas infantium compescit, tussim sedat, & vlceribus in puluerem redacta opitulatur. succus verò oculis, inflammatione aut perturbatione tentatis, dicitur prodesse.

De TZICATZON TECOMATL, seu Capite formicæ. Cap. LII.

HERBA est *Tzicatzon tecomatl*, folia Lini exilia ferens, per interualla agminatim exorientia, iuxta quædam veluti verticilla ad foliorum exortus prodeuntia, florum vice, quæ lutea sunt. caules tenues. radices verò longas, tenues, fuluasque, ac fibratas. Prouenit *Tlalticapani*. vbi sunt, qui *Tlaelpatli* vocent. Radix est dulcis, glutinans, lancinansque. folia verò frigida, & glutinosa. hæc læuigata infusaque, inueteratis medentur plagis. Ius decocti exhibetur enixis, ac passis lassitudinem, corroborationis gratia. talis est Indorum mos. Sunt qui dicant, pediculos illitum perdere, ac dysentericis potum mederi.

De ACVITZE HVARIACVA, seu herba aduersa venenis. Cap. LIII.

PLANTAM, quam *Michuacanenses*, apud quos nascitur, *Acuitze huariacua* vocant. alij à frigida temperie, & radicis candore, *Chipa huacaiztic* vocare solent. alij verò ab ipsa facultate, venenorũ hostem, antidotumvè. nec desunt, qui vocent *Huichocataqua*. Mirabilis ergo planta hæc herba est, folia Rumicis ab ipsa statim radice prodeuntia ferens. caules rotundos, sesquidodrantem longos, tenerosque. & in eorum suprema parte flores paruos, ex candido rubrescentes, & in orbiculos coaceruatos. radicem verò orbicularem, malo Cotoneo paruo, forma & magnitudine similẽ, sed candido intus colore, extra verò fuluescente. Regionibus quibuscunque prouenit temperatis, aut paulò calidioribus, humectisque, ac planis locis. Radix, cuius est præcipuus in medicina vsus, æquali aut paulò frigidiore & humidiore natura constat, sapore grato, & dulci. succus eius, stillatitiusuè liquor, epotus qualibet mensura, febrium ardores sedat, cor corroborat. venenorum promptissimum, tutissimumq; est alexipharmacum. venenatorũ ictuum, & maxi-

& maximè Scorpionum reſiſtit veneno, alexiterijq; præſtantiſſimi vicem ſubit. præſertim ſi radix quoque ipſa tuſa, malagmatis, aut emplaſtri loco imponatur. renum ardorem extinguit, vrinæ obtundit acrimoniam, excitat appetentiam, tumores faucium, ac pectoris dolores ſedat, & mira quadam occulta proprietate morborum omnium quocunque modo ea vtare remedium eſt. Audio, alteram huius herbæ ſpeciem naſci apud *Michuacanenſes*, Baccaris folijs, *Vquiro* vocatam ab indigenis; alijs verò Scorſoneram, quam adhuc mihi videre non contigit. Vquiro. Scorſonera Michuae.

Scorſoneræ Hiſpanicæ inuentionem, & vires huic valde ſimiles, lege apud Matthiolum in Dioſcoridem, capite de Barbula Hirci.

TLALCHIPILLIN ALIA.

De TLALCHIPILLIN HOEXOTZINCENSI. Cap. LIV.

HERBA eſt *Tlalchipillin* folia Origani fundens, nonnihil ſerrata. caules ſeſquidodrantales, teretes, ac tenues. flores candentes, è quibus demum vaſcula progignuntur, quæ hiantia, ſemen candidum, rotundum, ac exiguum oſtendunt. radices verò fibris ſimiles. Prouenit imbrium tempore, circa loca humida regionis *Hoexotzincenſis*. Radix eſt nonnihil calida, & ſaliuoſæ naturæ. eadem duarum drachmarum pondere deuorata, omnes humores dicitur eximiè per inferna purgare. eſtque huiuſmodi pharmacum apud indigenas habitum in magno pretio.

Mercuriali videtur aliquo modo ſimilis.

Huc etiam, ob nominis & figuræ ſimilitudinem, referri poteſt alia, quam hic exponimus, ab Authore non deſcripta, ſed depicta tantum. cuius radix fibroſa, folia ſerrata Origani. ex ala quauis foliorum, exit paruus petiolus, fructum gerens ex viridi luteum, qui hiat in tres partes, ſicut Xyris. & in quauis parte duo grana conſpiciuntur, non ſecus ac in Micuitlaxcolli ſuperius cap. 17. obſeruatum.

De *TOTOYCXITL* Pede Paſſerino. *Cap. LV.*

TOTOYCXITL vocata herba, quod producat folia Paſſeris pedibus ſimilia, ſinuoſa nempe, & in quinque, aut plures cuſpides, more Quinquefolij, aut Heptaphylli diuiſi, *Atotonilcenſes* verò *Caxtlatlapan* eandem appellant, quoniam more cæterarum herbarum huius nominis, ſe ſe vicinis ramis aduoluat. radicem fundit ouis gallinarum, Pyroue, forma & magnitudine ſimilem, lacte affluentem. ex qua caulem profert teretem, lentum, repentem humi, & in eo, qualia diximus, folia. florem Maluæ, purpureum, ſed minorem. Temperato, frigidoque gaudet cœlo. Auguſtoque, aut Septembri menſe floret. radix, quæ calidarum eſt virium, & grato ſapore conſtat, tuſa, atque ex aqua vnciæ vnius pondere deuorata, vniuerſos inferna parte humores, citra noxam vllam, aut moleſtiam, purgat.

Fructus quaſi rotundus & viridis depingitur.

De *YZTACOLOLTZIN CHVLLVLENSI* Scammonio Mex. *Cap. LVI.*

HERBA eſt *Yztacololtzin* radici inſiſtens Scammonææ ſimili, ad cuius ſpecies fortaſſis pertinet, ac pariter lacte manante. vnde caules eduntur volubiles, & in eis folia prædictæ herbæ haud diſſimilia, ſed auriculis magis falcatis. flores oblongi, ex albo rubreſcentes, & in vaſculis quibuſdam contenti. Prouenit circa loca arentia regionum frigidarum, qualis eſt *Chullulenſis*. radix dulcem ſaporem præferre videtur. & tamen ſemiunciæ pondere deuorata, bilem ac pituitam euocat.

Acrimonia plantarum ita quandoque ſub humore

humore viscoso delitescit, vt vel tardè, vel omnino non deprehendatur à quouis. vt fit in Aro, Conuoluulis, Nolimetangere, pluribusq; alijs. vnde sæpe plantam iudicamus frigidam, quæ tamen calida esset dicenda si accuratius animum applicaremus. quæ etiam causa est, vt statim, si quid tale vim purgandi, vel Alexipharmacam habeat, ad occultas causas confugiamus, pigritiæq; nomine, & inaduertentiæ, vel cælestem aliquam vim, vel occultam prætendamus facultatem.

De ÇOCOBVT PANVCENSI. Cap. LVII.

ÇOCOBVT Panucensis, herba est folia Persici ferens, sed latiora, & crassiora. caules volubiles. radicem orbicularem, paruæ pilæ forma, & magnitudine, teneram, dulcem, ac iucundi saporis. florem, ac fructum, vt referunt, nullum. Radix applicata, bubones maturat, & rumpit, cæterosq; præter naturam tumores. deuorata verò, vrinam euocat, pellit lapillos, menses immodicos sistit. apposita fronti, medetur emicraneis. pota, aut applicata, resistit venenis, & venenatis morsibus. quamobrem maximi habetur ab indigenis, nec facilè extortæ sunt ab eis eius vires.

De AXOCHIATL altera. Cap. LIIX.

AXOCHIATL, quam alij *Cuaztalxochitl*, seu Florem capitis candentis, alij verò *Texoxolin* vocant, herba est folia ac radicem Cæparum, Narcisivè, cuius videtur species, fundens. caulem, & flores *Omixochitl* vere prodeuntes, sed longè maiores. Mexicanis prouenit agris. lubricitatem quandam cum amaritudine participat, ac nonnullum calorem. tumoribus pedum, & lienis aiunt auxiliari, tumores præter naturam pellere, nomasque, & depascentia vlcera. radix læuigata, & semiunciæ pondere ex aqua bibita, dysenterias coercet. succus verò eius si tantundem vrinæ humanæ permisceatur, & naribus instilletur, sanguinem fluentem sistit. addunt alij, aurium dolorem sedare, mensiumque fluxus sistere.

De YCHCACALOTIC, seu Vase Gossipino. Cap. LIX.

YCHCACALOTIC, quam alij *Tlapanquipatli*, seu medicinam perfractam vocant, herba est folia obrotunda, ac in orbem circumacta proferens, vndulata, sena, subalbidaq; præter alia quædam minora & albidio-

ra. cauliculos tenues, & breues. & in summa parte exiles flosculos. radices verò capillis similes, quibus saxis adhæret. Nascitur in montium accliuibus, humidisq; calidarum regionum locis, qualis est *Pahuatlanensis*. Lychenis species est peregrina, frigida, humidaq; eodem modo natura constans, verum edulis, ac dulcis saporis. febres extinguit, & tumoribus præter naturam repulsu confert.

De YEXOCHITL, seu Flore Yetl. Cap. LX.

YEXOCHITL, quam alij *Eloxechitl*, seu Florem *Eloti*, alij verò *Cocauhquixochitl*, seu *Yexochitl pallidam*, vocant; herba est magnam agens radicem, intraque candentem. cui, velut funiculis quibusdam longioribus, appendent quinque aut sex radices aliæ, porcinis renibus haud absimiles, sed aliquantò maiores, fibratæque. Multos hæc fundit caules, sarmentosos, quadratos, & geniculis interceptos, striatos, & quaternis distinctos canaliculis. è nodis oriuntur ramuli folijs Blito similibus referti. flos est oblongus, & luteus, vnde nomen, quem profert per æstatem fumo redolentem. Prouenit regionibus frigidis, & montosis locis, qualis est ager *Xochitepecensis*. Radix est dulcis, edulisque, ad temperiem pertinens, aut paulò frigidior. succus eius inflammatis oculis dicitur opitulari, ac ius decocti dysenterijs. puluis verò inspersus curat vlcera oris, & reliquorum membrorum. potissimum si distemperies calida adiungatur.

De QVAMIAVATL, seu Spica arboris. Cap. LXI.

QVAMIAVATL, quam alij *Tlamacazypapan*, seu Capillum Sacerdotis vocant; herba est radici innixa capillatę, & rubrescēti, vnde mittit caules eius Sedi, quod recentiores Vermicularem vocant, cui similis esset, ni folia apparerēt tenuia. Thytimalo paralio etiam assimilis est, in cuius, vt coniecto, differentias referenda. quamquam rami è caulibus à radice prodeuntibus rursus oriantur, quod in Paralio fieri non video, cuius gratia & describendam, & depingendam curaui. etsi nō dubitem, aut eandem cum eo esse, solis natalibus distantem, aut saltem congenerē. Nascitur montanis, saxosisq; *Tepoztlani* locis, & in hortis quoque medicinæ gratia seri consueuit. Hæc tusa, admotaq; capiti folia, capillorum vbertatem procurant. quod etiam prę̄stant reliquis corporis partibus admota, in quibus pili solent oriri. omnes humores vacuare narrant deuoratam herbam, ex aqua duarum drachmarum mensura, sed pituitam præcipuè. atque ita mederi cachecticis, hydropicis, morbo Gallico, aut articulorum doloribus oppressis, & orbatis motu. sapore caret insigni. etsi virus quoddam spiret, caliditatem ostendens.

RE-

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI Liber Octauus.

ACERBAS ET ACIDAS HERBAS PRODIT.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

SAPOREM dulcem in medio ſitum, ab vno latere ſalſum, amarum, acrem, calidos omnes; ex altero vero, acerbum, auſterum, & acidum, frigidos ſapores comites habere, iamdudum communis Medicorum ſchola approbauit. Horum omnium priuationem voluit inſipidum eſſe. Noſter hic Auctor ſub vno genere auſterum, & acerbum, ſub alio acidum, & inſipidum comprehendit.

Habent autem auſtera & acerba quælibet, multum terræ, parum ſalis, cum amara, acriaque, & ſalſa, ſale, qui his nomen dedit, plurimo ſcateant, qui veluti dextra artificis Chymici operatione, ex his per reſolutionem non paucus elicitur. ſic eiuſdem ingenioſa geneſi auſteris & acerbis ingeneratur, implantaturque. Ad oculum hoc facilè eſt demonſtrare. Res enim inſipidæ, & emplaſticæ, quæ ſiccæ nempè naturæ fuerint, vt eſt Corallorum, vel alterius lapidis puluis, vel etiam ferri, quem Ferruginem, & Spagyrici Crocum Martis vocant, ſi cum ſale aliquo ſubtili, qualis Ammoniacus eſt, ſublimetur, iteratisque id vicibus fiat, tritis, probèq; commixtis, donec ſal per minimos ſeſe puluiculos inſinuet, nec ab ijſdem facilè ſeparetur, habebis mixtum, cuius ſapor erit acerbus, vel auſterus, magis minusvè, pro varia ſalis quantitate, & diuerſo operandi modo.

Vis

Vis adstringendi & confortandi, quæ talibus inest mixtis, à nemine non probatur, & approbatur; purgandi autem facultas, non ita est in propatulo. Non rarò tamen, & hæc ex medicamentorum eorundem vsu, & cum admiratione quidem, visa fuit. Ecquid mirum? cum sal hic subtilissimus, quem inesse diximus, à Natura quandoque separetur, eiq; molestiam non leuem inferat. vnde ea irritata, spiritus auxiliatores commouet, & innoxia pariter cum noxijs deturbat. ad hoc non parum confert vis illa confortatrix, quam adstringentia præbent.

Acida longè aliam naturam possident. consistit enim sapor hic in partibus admodum subtilibus, vt manifestum est in destillatione salis etiam communis, Aluminis, & Vitrioli. quæ licet omnia, dum integra sunt composita, diuersos sapores præbeant; vbi tamen tenuiores horum partes, distillationis opera separantur, & post primam, eamq; insipidam satis aquam, eliciuntur, tam insignem aciditatem reperies, vt vel lingua carere censeri possis, si illam non percipias. Hoc probant etiam Naturæ opera in fructuum, herbarumq; digestionibus. Si enim Rosæ, vel Triticum, vel Brassica, aliaуè similia in vas ligneum coniecta, in locum frigidum reponantur, post paucos dies planè acescunt.

Acidorum porrò facultas, frigida sit an calida, non segniter in medicorum foro est agitatum. Calorem affirmant, qui Vitrioli spiritum acidorum acidissimum, calidum tamen imò calidissimum statuunt, cum corpus humanum vrat etiam, siue intus sorbeatur, siue extra apponatur. Ab eodem spiritu Vitrioli, metalla quoque, & lapides durissimi, veluti & ab alijs acidis benignioribus & plantalibus, ceu succo Limonum, & Citriorum pomorum, ijdem lapides, non aliter atque si acria ea omnia essent, corroduntur. Vnde vix putant euidentes hos effectus à frigore nasci posse.

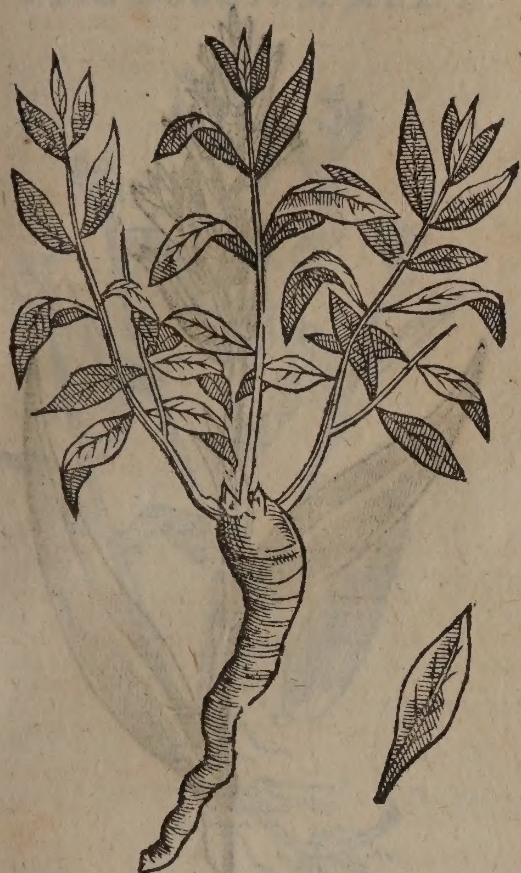
Alij è contra, experientiam in hominibus toties factam reponunt, cum ex Vitrioli vsu spiritus non leuiter fuerint sæpissimè refrigerati. Hinc in tot prouincijs, regionibus, ac Regnis integris, consuetudo obtinuit vt non meri Empirici, sed prudentissimi Medici Galenici & Hippocratici, in febribus etiam ardentissimis, ceu dulce refrigerium suo modo paratum, hunc acidissimum spiritum & laudent & propinent. An forsan plurima calida exterius apposita refrigerant? tamen ex accidente, vt aiunt. sic Erysipelas, Aquæ vitæ seu spiritus vini, perfusione sanatur. An repercutiendo id fiet, dum acida ob mordicationem, per quam Naturæ vis aliqua infertur, spiritus ac sanguinem influentem repellunt, & locum affectum sic refrigerant? Intra verò si assumantur, an non possunt incidere materiam, vt à Natura postmodum expellatur, vel concoquatur? acetosis enim quiduis impositum fit magis tenerum. An ipsam expurgant materiam? sic enim multæ acidulæ, salutares sanè aquæ, licet minerales sint, vim purgandi obtinuerunt.

De

De TEVXOCHITL, *ſeu Flore Herois. Cap. I.*

TEVXOCHITL.

TEVXOCHITL ALIA.

HERBA *Teuxochitl* caules fundit multos, tenues, teretes, lentos, virides, & interdum flaueſcentes, refertos folijs Ocymoidis, hirſutis. & flores purpureos, & exiles, paulò ante æſtatem emicantes. radicem verò teneram, & tota planta duplo longiorem, lacte manantem, intrinſecus candidam, & extrinſecus fuluam. Prouenit gelidis regionibus. frigidaq; conſtat natura, ordine ſecundo. & ideo trita, epotaque ex aqua, quatuor ſcrupulorum pondere, ſitim extinguit, linguam humectat, ac lenit, & nimium extinguit calorem. æſtuantiq; iecinori remedio eſt. quin etiam aduerſus venena pollet, & eorum perfringit vim.

IO. TERRENTII LYNCEI NOTAE.

Inſipida inter ſapida recenſentur, ſicut tenebræ inter viſibilia, & ſilentium inter audibilia. illis minimum ſalis ineſt, quod lingua percipi queat. vnde iure inter refrigerantia recenſentur. ſiue refrigeratio fiat repercuſsione caloris, vt fit effuſione frigidæ, ſiue immixtione cum calidis, vt videmus tepidam feruenti infuſam, totam reddere tepidam.

De

De ACACOYOTL Arundine Vulpina: *Cap. II.*

ARVNDO VVLPINA. *ARVNDO VVLPINA ALIA.*

ACACOYOTL, ſeu Arundo Vulpis, herba eſt caulem prolixum proferens, arundinaceum, pollice craſſiorem, & exaturato virore nitentem. folia ampla, pinguia, longa, & multis exilibusque interuenijs, in obliquum à dorſo in vtramque partem diſcurrentibus. flores in Corymborum forma compoſitos, iuxta caulium cacumina, longiuſculos, aurei coloris, & pulchros ſpectatu. è quorum ſingulis prodeunt ſemina fuſca, dura, orbicularia, Ponticis Nucibus paulò minora. quorum gratia, noſtri ad quos iamdiu ferri cœpit, Lacrymas Moſi nuncupare ſolent. nihil verò habet inſigne præter ſpectandam amplitudinem foliorum, aureos floſculos, & ſemina viſendæ rotunditatis, atque duritiei. Prouenit temperatis locis, aut paulò calidioribus.

Lithoſpermum maius arundinaceum Indicum merito appellari poteſt hæc arundo: eius enim fructus longè maior eſt, quam qui apud nos prouenit.

Semen vidi in Muſæo varijs rebus naturalibus inſtructiſſimo, apud Illuſtriſ. & Excellentiſ. Principem noſtrum Fridericum Cæſium.

De

De ACAXAXAN, seu Planta palustri, & lenta, quæ statim comprimentibus cedat digitis. Potamogeto Mex. *Cap. III.*

POTAMOGETVM MEX. I.

POTAMOGETVM MEX. II.

HERBA est *Acaxaxan*, iuxta riuos ac lacus proueniens, ac folia similia Potamogeto, cuius videtur species, ferens, postremò rubrescentia. caulem gramineum, arundinaceumvè, & eodem modo geniculis internodijsque distinctum. florem coccineum, & paruum. radicem verò longam, & circa geniculos fibratam. Duas huius plantæ reperies differentias, viribus formaque persimiles. Prouenit vtraque temperatis regionibus, aut aliquanto calidioribus, qualis est Mexicana, iuxta palustria, & aquosa loca. vbi sunt qui *Tocnacaztli*, seu Dasypodis auriculam, è foliorum similitudine vtramque, vocent. ambæque, frigefactoria humentique natura constant. febres sedant, vanos timores pellunt, dysenterias curant, animi deliquio subueniunt, languenti cordi opitulantur, scabiemque sanant

De ATEHVAPATLI, *seu herba nascente iuxta riuos.* *Cap. IV.*

ATEHVAPATLI, quam alij *Ahuatepatli*, & *Tlatlauhcapatli* vocant, herba est folia ferens bina, obrotunda, hirsuta, serrata, infernè rubea, atque squallentia, denique Vrticæ proxima, Papauerque Rhæas sapore imitantia. caules hirsutos, teretes, purpureos, dodrantales. radicem verò teneram, longam, ac capillatam. cui appendent teniæ quædam iulivè, Piperis longi formam æmulantes. Nascitur *Quauhchinanci*, & *Copitlani* locis temperatis circa saxa. frigida & humenti constat natura, non sine quadam adstrictione. radix epota fœcunditatem procurat, præcipuè si cum vocato *Chilatolli* sumatur, & abortum prohibet.

De ATLANCANE, *seu Herba aquosis locis proueniente.* *Cap. V.*

HERBA est *Atlancane*, folia penè saligna proferens. caules longos, teretes, læues, fuluos, cauos, ac repentes humi, nec pennis Anserum crasßiores. flores in postremis ramulis oblongos, vasculis fuluescentibus persimiles. radices verò surculosas. quæ frigida & sicca natura constant. laxa adstringunt, dysenterias cohibent, ac cæteras penè defluxiones, eodem modo coercent.

De

De CICIMATIC, seu planta Cimatl simili. Cap. VI.

CICIMATIC.

CICIMATIC ALIA.

CIMATL.

CICIMATIC herba est Napo similis. radice fibrata. è qua prodeũt caules volubiles, & rubei, ornati folijs ternis, cordis figura, similibusq; cęteris Faseolis, quorum est species. ac siliquæ mediocres, ex purpureis ac velut racematim depẽdentibus, floribus. Nascitur in calidis, ac tẽperatis regionibus, qualis est Mexicana. Tẽperies est frigida, & glutinosa. Radix trita inspersaque, vlcera curat. abstergit enim illa, & cicatrice obducit. quò fit, vt *Palancapatli*, seu vlcerum medicina à plerisque vocetur. oculis tentatis inflammatione mirè confert. nubes, & supercrescentem carnem discutit, fluxum alui coercet, tussi auxiliatur, & enixas corroborat. Ius verò decocti radicis, opitulatur dysentericis.

Siliquæ longitudo non superat vnciam, latitudo verò quartam tantum partem.

Cimatl, cui præcedens herba comparatur, est legumen, cuius radix ferruginei coloris, caules repentes. omnes ramuli tria habent folia, cordis figura Faseolis similia, inferiore parte subalbida.

De COATZONTE COXOCHITL, Lyncis flore: seu Lyncea. Cap. VII.

HERBA est *Coatzonte Coxochitl*, folia fundens Iridis, sed longiora, & latiora. caules tenues, virentes, breues, læuesque. flores capitibus serpentum similes, vnde nomen, rubeoque colore, punctis tamen interstincto candido & pallescente, promiscuè. radices verò oblongas, ac præcoci Ficui adhuc virescenti valde similes, striatas, ac contortas. Calidis prouenit, & interdum etiam temperatis regionibus, iuxta rupes, aut arborum truncis adhærescens. licet iam ad hortos, cultaque loca descenderit, viridariaque exornet, in quibus excolitur, deliciarum ac florum gratia. Est enim flos forma spectabilis, Liliacei odoris, & quem quispiam vix posset verbis exprimere, aut penicillo pro dignitate imitari. à Principibusque Indorum ob elegantiam, & miraculum, valde expetitus, & in magno habitus pretio. blanditijs, & cultura non eget, sed vnica radice fœcundissimus fit prouentus. Ex hisce floribus èque alijs quarundam herbarum congenerum, & ex rubro Maizio, parabantur Principibus Indorum Placentæ, quas edebant pro contemperando ventriculi calore. siue is accidisset à Solis æstu, sub cuius radijs contraxissent moras, siue ab alia quauis, interna externavè, caussa. frigida siquidem, humentiq; constat temperie.

Hic elegantissimus flos, & colorum varietate, & macularum aspersione, quemuis in sui admirationem rapere queat. eum Lyncis, exemplo floris Tigridis, & plantam Lynceam duabus præcipuè de causis appellare libuit. Cùm quia versicolorem Lyncis pellem varijs pulchrisq; maculis suis æmulatur, tùm quia Lynceorum Academiæ & Florem hunc, & totum hunc Mexicanarum plantarum nouum & curiosissimum librum, vt lucem aspexerit, debemus, cui auguror, vt quemadmodum pulcherrimus Flos hic Indorum Principibus, ob elegantiam & Naturæ miraculum in delitijs habetur, & ex varia radice fœcundissimus prouenit; ita Lynceorum studia, quæ opulentissimos clausæ Naturæ thesauros recludere, & auidis hominum solertium ingenijs subijcere satagunt, & apud hos & apud Principes bonarum litterarum promotores & patronos gratiam mereantur, cumque pauci adhuc eorum sint numero, radices tamen altas agant, fœcundaq; litterariorum monumentorum sobole suauissimum Musarum odorem longè, latèq; spargant, plurimos studiosos sibi deuinciant, pluresq; ad sedulam Naturæ contemplationem sibi socios excitent.

De

De COAXIHVITL, Herba Colubrina. *Cap. IIX.*

COAXIHVITL, seu herba Colubrina, quam nonnulli *Chalcuitlatl* vocant, folia profert Hyperici, minora tamen, & minimè cribrata. flores purpureos, longos, calyculorum figura, iuxta singulos foliorum exortus toto caulium procursu. caules rubros, tenues, & teretes, duos longos cubitus. radicem verò crassam, fibratamque. Temperato gaudet cœlo, locisque montosis, & Septembri mense floret. saporis est, & odoris ferè expers, frigidaque, & glutinosa natura. Ius decocti radicum medetur dysentericis, asthmati opitulatur, dolorem sedat, febres restinguit, ac naribus instillatum, fluxum sanguinis cohibet.

Campanulis, tum figura tum viribus, est similis.

De COTOLXOCHITL, seu Martagone Volubili Mexicano. *Cap. IX.*

VOLVBILIS herba eſt *Coyolxochitl*, folia habens arundinacea, ſed breuiora, aut minori Plantagini ſimilia, eodemque modo diſtincta neruis ſecundum longitudinem diſcurrentibus. caulem teretem, læuem, purpureum, & pennam anſerinam craſſum. flores extremo cauli aceruatim adhæreſcentes, calycum forma, ſpectatu pulchros, & è rubeo in viridem tendentes colorem, punctisque quibuſdam variatos. intra quos latet ſemen compreſſum, ac rotundum. Liquor expreſſus è floribus, qui frigida, & lubrica conſtant natura, etſi partes calidas, acresque nonnullas continet, ſanguinem narium ſiſtit. radicum verò ſuccus extinguit febres. punctis medetur, ac dyſenterias cohibet. vſus eſt etiam florum in contexendis, & ornandis corollis. Prouenit ſub clementi cœlo, quale eſt Mexicanum, campeſtribus, cultisque, & hortenſibus locis, vbi ſolet haberi in delicijs.

De CVTIRIQVI, *ſeu Matlacaça.* *Cap.* X.

QVAM herbam *Cutiriqui Michuacanenſes* vocant, Mexicani *Matlacaçam* nuncupare conſuerunt. hæc folia Betonicæ altilis fert, læuia, ſed minora, & exiliora. caules læues, purpureos, teretes, ac per interualla geniculatos. flores luteos, ſiliquasque oblongas trigono, refertas ſemine, haud abſimili Synapino. radices verò modicas, obrotundas, candentes, fibratas, Cæpis paruis ſimiles, & nigra quadam membrana obuolutas. Naſcitur regionibus frigidis *Chimalhuacanichalcenſis*, ſaxoſisque, & aſperis locis. Radices, frigida humidaque conſtant natura, ac Xicamarum ſapore. crudæ, coctæuè edules ſunt. coitum dicuntur excitare, ac extinguere febres, zelotypiam amouere, & conciliare coniugum amorem.

De

De HOAVHQVILITL, seu Olere seminis in cristam compositi. Cap. XI.

REPERIES in hac noua Hispania plura Atriplicis agrestis genera, quæ vniuersim *Hoautli*, seu *Hoa hoautli* vocare Mexicenses consueuerunt, & in hortis suis, atque viridarijs magna cura serere, atque excolere, qualia sunt *Tlapal hoaquilitl*, seu *Tlapal hoauhtli*. radice crassa, breui, & fibrata, vnde prodeunt caules rubei, & in eis folia eiusdem coloris, oblonga, & serrata per interualla. quæ elixa eduntur. suntq; adeo grati saporis, vt, cum quadam graui infirmitate Mexici laborarem, nihil cupidius ac id olus assumpserim, eiusvè decoctos, conditosque oleo & aceto, cauliculos. floribus rubeis, & in comos compositis. præterea *Nexhoautli*, viridis tota, edulisque, & *Chichichoautli*, quæ ob amaritudinem, locum non habet inter olera. folijs è viridi purpurascentibus. & coccineis floribus. & alia permulta, quorum nec vsus est, nec rationem vllam habendam duxi, pro olere magna ex parte eduntur elixa. Nascuntur calidis, ac frigidis locis, campestribus & humectis, sua sponte, aut in hortis satæ, & cultæ. Frigida, & humenti natura constant. aluum emolliunt. panos apposita discutiunt. Semen cum aqua mulsa potum, regium morbum sanat, & vocatos morbillos ad cutim pulso humore curat. parant Mexicani è duorum primorum generum semine globulos, ac potionem, *Michihoahutli* vocatam, qua vtuntur veluti gratissimo cibo. Folia tusa, & *Hoilanqui* permixta, inspersaque, dicuntur vlcera abstergere, carnem generare, exedereq; supercrescentem, & cicatrice tandem obducere. quin Ranam eisdem inuolutam, coctam atque ingestam, prodesse dysenterijs ferunt.

I. Tlapal hoaquilitl.

II. Nexhoautli.

III. Chichichoautli.

Potio: Michihoahutli.

De METL, seu Maguei. Cap. XII.

Differētia. METL plantæ, quam Mexicenses *Maguei* appellant, plures sunt differentiæ, de quibus seorsim agemus, incipientes ab ea, quæ folia Aloes fert, sed longè maiora, & crassiora, (arboris enim mediocris

Forma. interdum æquant longitudinem) vtrinque spinifera, ac in rigidum, acutumq; desinentia mucronem. caulem duplo maiorem. & in eius parte summa flores luteos, oblongos, iuxta cacumen stellatos, ac procedente tempore, semen Asphodelino persimile. radicem verò crassam, breuem, & fibris scatentem.

Cultus. Seritur ex germinibus qui circumcirca matrem oriuntur, quouis solo, sed præcipuè fertili, atque frigido. non enim tempestatum, aut inclementioris cœli patet iniurijs, aut per siccitatem statim marcescit. è nulla re pro-

Fructus uentus est amplior. Planta hæc vnica, quidquid vitæ esse potest necessarium, præstare facile posset, si esset rebus humanis modus. innumeri penè sunt vsus, qui ab ea desumun-

Sepes. tur. Tota enim illa, lignorum sepiendorumq; agrorum vsum præstat. caules ti-

Tigna. Imbrices. Fili. Vestes. Claui. gnorum, folia verò tecta tegendi, imbricum, lancium, Papyri, filique, ex quo calcei, lintea, & alia vestium genera, quæ apud nos Lino, Canape, Gossipio, alijsq; huiusmodi parari solent. è mucronibus fiunt claui, & aculei, quibus perforandis auribus, macerandi corporis gratia, Indis vti mos erat, cum dæmonum

Acus. vacarent cultui. item aciculæ, acus, tribuli militares, & rastilla idonea pectendis

Succus. subtegminibus. Præterea è succo manante, cuius, euulsis germinibus internis, folijsvè tenerioribus cultis *Yztlinis*, in mediam cauitatem stillat planta vnica

Mel. quinquaginta interdum amphoras (quod dictu est mirabile) Vina, Mel, Acetum, ac Saccharum parantur. succus namque destillatione fit dulcior, decoctione

Saccharū. & dulcior, & spissior, donec tandem cogatur in Saccharum. Vinum fit ex eodem

Vinum. succo diluto fontana aqua, additis corticibus malorum Medicorum, Limonumque, & alijs. quibus facilius inebriantur, quod ea gens maximè affectat quasi pertæsa rationalis suæ naturæ, & auida sortis brutorum, atque quadrupe-

Acetum. dum. è Saccharo, quod ex eodem succo vt diximus cogitur, parant Acetum,

Vires. nempe resoluto ex aqua, & nouem diebus insolato. idem succus menses ciet, aluum lenit, vrinam euocat, renes, & vessicam emundat, lapides frangit, vrinæq; extergit meatus. succus, cui incoctæ sint *Piltzintec xochitl*, & *Matlalxochitl* radices, referunt punctis mederi. e radice quoque restes fiunt firmissimæ,

Restes. ad multas res perquam accommodæ. crassiores foliorum partes truncusque, de-

coctа

cocta ſub terra (quod genus elixandi barbaricum vocant *Chichimecæ*) edendo ſunt apta, ſapiuntque citrea fruſta Sacharo condita. quin & vulnera recentia mirè conglutinant. fit enim ſuccus aſſatione glutinoſus. qui ſuapte natura frigidus ac humens eſt. folia quoque aſſa, & affecto loco impoſita, conuulſionem curant, ac dolores leniunt (præcipuè ſi ſuccus ipſe calens bibatur, quamuis ab Indica proficiſcantur lue) ſenſumque hebetant, atque torporem inducunt. Cibus.

Aloe Americana, licet ſpinis horreat, nihilominus tamen inter Acanacea reponi non debet, vt quidam videntur facere. ab ijs enim non ſolum viribus, ſed & tota facie differt. potius ergo inter Irides, & Gladiolos numeretur, quibus flos admodum eſt ſimilis, & reliqua omnia nil abnuunt.

Eadem fere de viribus huius Aloes, inuenies apud Cluſium rariorum plantarum lib. 5. cap. 48. qui primus hanc propoſuit, viresque ex Gomara appoſuit.

De METL COZTLI, ſeu Metl Luteo. *Cap. XIII.*

METL COZTLI, ſeu *Maguei* luteum, ab alijs *Coztic metl*, & *Macoztic metl*, ab alijs *Hucimetl*, ſeu magnæ vtilitatis dictum, ſpecies *Metl* eſt, ſed marginibus foliorum luteis, ſpinis paruis, & nigris, folijs verò modicis, ſi cum folijs *Metl* præcedentis comparentur. caule binos cubitos alto, digitumq; lato, & rubro. cum flore ceruleo palleſcenti, cacumen eius occupante. & radice ſurculoſa. Campeſtribus locis Mexici naſcitur, quouis tempore, quamuis ſola æſtate floreat. ſeritur ex germinibus ortis iuxta parentem. Ius trium, quatuorvè foliorum, additis Siliquaſtris ternis, frigentes ac craſſos humores per ſeceſſum & vrinam, paulatim vacuat. idem propinari ſolet ab Indis, enixis mulieribus, aliquot diebus a partu, corroborationis gratia. ſuccus expreſſus, ab ſemiaſſis folijs, dicitur aſthmati conferre. Frigida verò conſtat, & lubrica natura.

De MEXCALMETL. Cap. XIV.

MEXCAL METL, seu *Maguei* aptum vt assum comedatur, species est *Metl* parua, valde spinosa, & virore admodum exaturato tincta. cuius folia eduntur assa, & sunt præ cæteris grata gustui. offenditur ea in montibus *Tepoztlanensibus*.

De MEXOCOTL. Cap. XV.

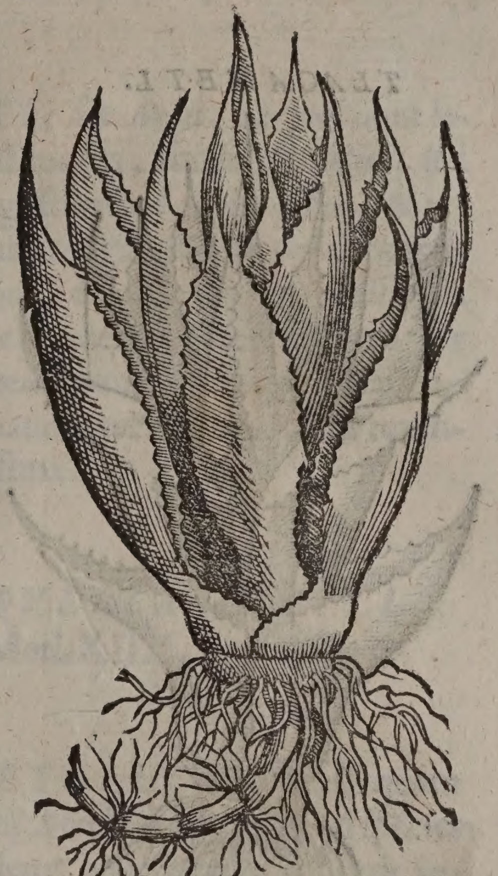
MEXOCOTL, seu *Maguei* Prunorum, spinosæ etiam plantæ, & ad *Metl* genera referendæ, species est, sed fructu dulci, & acido, multiplici, ac persimili Prunis, vnde nomen, & in orbem, Indicæ Pineæ quadantenus parem, composito, eduli succo pleno, & grati saporis. Folia sunt *Metl*, aut illis potius Pineæ Indicæ similia, spinosa, fulua, ac veluti marcida. Caulis verò breuis, teres, ac crassus. Radix fibrata, crassaque. pruna sunt oblonga, glandibus similia, & ex candido pallescentia, obducta membrana. intra quam continetur callus candens, ac, vt diximus, dulcis, & acidus, Pinearum Indicarum sapore refertus. semine principio candido, ac postea nigro, obrotundo, & duriusculo. Nascitur in saxosis regionum calidarum *Tepecuacuilci*. Temperies est frigida, & sicca. Medetur oris vlcusculis e calore ortis, fructus commansus, ac gestatus ore.

De NEQVAMETL, *& alijs quibusdam Metl speciebus.* *Cap. XVI.*

NEQVAMETL, METL V. Angustifol.

QVAMETL, METL VIII. Montan.

ACAMETL, METL. XI. Arund.

NEQVAMETL, seu Mellis potatrix, species est *Metl*, alijs congeneribus plantis facultate similis. rara est forma. folia namque digito trāsuerso paulò crassiora profert, aspera iuxta latera, ac impensè acuminata circa cuspidem. caulem brachij crassitudine. cuius cacumen fructus occupat oblongus, Pyrorum paruorum forma, vndique sepiens caulem. Nascitur in calidis. sunt aliæ quamplures species, quarum quoniam facultate similes sunt, & forma parum differentes, nomina, ac nonnullarum partium differentias subijciam. Prior omnium vocatur *Mexoxochtli*,
seu *Metl* viride. Altera à cinereo colore Metl viride. VI.
Nexmetl, reliquis etiam similis. Tertia *Qua-* Nexmetl cinereū. VII.
metl, seu Maguei montanum; squalenti colore
fibrata radice, & longo, crassoq; insigni surcu- Quametl montanū. VIII.
lo. Quarta *Hoitzitzilmetl*, aculeis longis, purpu- Hoitzitzilmetl. IX.
reisq; radicibus, & spinis. Quinta *Tapayaxmetl*,
seu Maguei *Tapayaxin*, præcedenti ferè simi- Tapayaxmetl. X.
lis. Sexta dicitur *Acametl*, seu Maguei arundi- Acametl arundinaceum. XI.
neum,

neum, albidioribus iuxta radicem folijs, & rubeſcentibus ſpinis, atque radicibus. Septima dicitur Maguei nigrum, ob colorem atrum, quamquam ſpinæ, radiceſque ex nigro fulueſcant. Octaua *Xilometl*, ſeu *Metl* piloſum, rubeis ſpinis, & radicibus, quæ rariores præcedentibus quadantenus videri poſſunt.

Metl nigrum. XII. Xilometl piloſum. XIII.

TLACAMETL.

THEOMETL.

De TEPEMEXCALLI, *ſeu Maguei montano alio.* Metl. XIIII. *Cap.* XVII.

TEPEMEXCALLI, ſeu Maguei montanum aliud, forma *Metl* conſtat, ſed tenuibus ſpinulis. contuſa, atque deuorata, illitavè, curat eos, quorum artus motu priuati ſunt ob neruorum conuulſionem. Montoſis, ſaxoſisq; locis gaudet calidarum regionum, qualis eſt *Tepoztlanica*.

De TLACAMETL. Metl. XV. *Cap.* XIIX.

TLACAMETL, ſeu Maguei luteum, hæc eſt etiam ſpecies *Metl*, eadem penè forma, & viribus, quibus cæteræ, & eiſdem quoque vſibus. ſed inter reliquas, vigorem ac robur addit fœminis imbecillibus, aut ſyncope tentatis. Nomen habet à magnitudine.

De THEOMETL. Metl. XVI. *Cap.* XIX.

THEOMETL, ſeu Maguei diuinum, ſpecies Maguei inter numeroſas alias quæ reperiuntur, eadem penè facultate, & forma. longa radice, fibrataque, & exilibus ſpinis. duas ſpithamas longa ſunt tantum folia. ſuccus verò epotus, aut illitus, febres extinguit. Naſcitur in frigidis, & calidis locis, editis, atque campeſtribus.

De

De PATI, seu Metl lenissimo. XVII. *Cap. XX.*

PATI, seu *Metl*, ex quo fiunt lenissima fila, similis est *Metl*, sed folijs angustioribus, minoribus, & tenuioribus, magnaque ex parte purpurascentibus, è radice fibrata, crassaque. Species est vocatæ *Pitæ*. parantur ex ea, fila tenuisima, in magno habita pretio, pannisque lineis preciosis texendis aptissima.

De QVETZALICHTLI. Metl.XIIX. *Cap.XXI.*

QVETZALYCHTLI, quam alij *Metl Pitæ* vocant, ad species *Metl* videtur posse referri. assurgit in arboream altitudinem. radicem fundit crassam, fibratamque, & sensim gracilescentem. folia verò spinifera, & *Metl* similia. fit ex ea quidquid ex *Metl* fieri consueuit, quod ex eius filis, delicatiores, & maiori in precio habitæ parantur vestes. Prouenit in calidis *Quauhquechullæ*, & *Mechatlani*.

De XOLOMETL. Metl.XIX. *Cap. XXII.*

XOLOMETL, seu *Maguei* serui, species est *Metl*, tribus veluti orbiculis aggregatis. radice constat firmata, & fibris aucta rubrescentibus. vnde proferuntur folia coccineis horrida aculeis, raris, & à medio ad vsque mucronem procedentibus. succus foliorum expressus, ac bibitus decem vnciarum mensura, vniuersi corporis dolores, & præcipuè articulorum tollit, ac motum impeditum restituit. Verum quo bibitur tempore, corpus est magna cura operiendum. Nascitur *Huexocinci*, iuxta fauces fluminum.

De

De OCOLOXOCHITL, seu Flore Tigris. Cap. XXIII.

HERBA est *Ocoloxochitl*, folia fundens Gladioli, nerueis discursibus, densis, & secundum longitudinem procedẽtibus. florem rubrum, magnum, ternis constantem folijs, sed circa medium pallentem, albumque, & Tigrinę pellis more maculatum, vnde nomen. Additur in Corollas, floridosque manipulos ob floris præstantiam. Radix verò Porracea est. quæ frigefacit, ac febrem extinguit, vnciȩ vnius pondere ex aqua deuorata. & punctis aduersatur, quæ ardentes febres sequi solent. Sunt qui dicant, deuoratam, efficere fœcunditatem. edulis etiam est, frigentisque, nec omnino iniucundi nutrimenti, lubrica, & pectori conferens. Nascitur clementi cœlo, quale sortitur Vrbs Mexicana, hortensibus præcipuè, humidisque, & cultis locis.

Dodonæus, & Lobelius florem Tigridis à se nunquam quidem visum, sed à D. Ioanne de Brancion transmissum exhibuerunt. in qua tamen imagine est quod desideres in folijs illis tribus minoribus. quæ non simplicia, sed duplicata esse debent.

De OMIMEZTLI, seu Osse femoris. Cap. XXIV.

OMIMEZTLI herba eſt, folia habens Ocymi penè figura, & nonnihil vndulata, ex viridi purpuraſcentia. caules purpureos, tenues, ac volubiles. flores in poſtremis ramis ex candido pallentes, & exiles, ex quibus vaſcula obrotunda, ſemine referta. radicem verò teneram, craſſam, longam, candentem, & fibratam, ſaporis atque odoris expertem, glutinoſam, frigidæq; & humentis temperiei. Sunt qui vocant eandem plantam *Otomite tumquiyeti*, alij *Pozteopatli*, alij *Tlaltinopatli*. Prouenit editis locis, montoſisq; *Tomilozincinci*, *Ocpayocani*, *Oapani*, *&* *Totepeci*, nonnihil variante forma. Radix oſſa luxata reducit, fracta conſolidat. locis corporis, caſu aut ictu concuſſis, applicata fert opem. confert ſaniem meientibus, dolores tollit, ac repellit præter naturam tumores.

Folia Betæ potius ſunt ſimilia, longitudine trium digitorum, latitudine vero duorum.

De OMIZOCHITL, *ſeu Flore oſſeo.* *Cap.* XXV.

HERBA eſt *Omizochitl* folia ferens Porracea, virentia, circa radicem tamen rubeo tincta colore. flores in ſummo caule candidos, oblongos, noſtriſque Lilijs odore ſimiles, [quamobrem Indica Lilia quidam vocant] & in foliola, ſtellarum inſtar, poſtrema parte diuiſos, ac circa medium neſcio quid ſublutei præſeferentes. caules virides, rotundos, & leues. radicem verò bulboſam, obrotundamque. Prouenit in frigidis, & temperatis regionibus. floreſque adduntur in corollas, & odores. Radix frigida eſt, & humida, ſaliuoſæque cuiuſdam, lubricæve naturæ particeps. ſpecies videtur Narciſſi, veteri incognita Mundo. Radix tumores præter naturam appoſita repellit, febres extinguit, & fluxus à calida cauſſa ortos, retinet deuorata.

De QVIL AMOLLI, *ſeu herba Amolli.* *Cap.* XXVI.

QVIL AMOLLI herba eſt folia mittens cordis figura, mediocris magnitudinis. caules volubiles. flores candentes, & prælongos, Cymbali forma. radicem verò tenuem, ac longam. Naſcitur in calidis collibus *Yztlani*. Sapore, & odore inſigni caret, frigidaque, & humenti natura conſtat. Folia reſoluta ex aqua, illitaque, medentur inflammationibus. dolorem capitis applica- Prima:

ta ſedant, euocant vrinam, calorem nimium pellunt, & oculis puerorum inflammatione tentatis proſunt. Eſt & alia herba eiuſdem nominis, & facultatis, huicque, vt coniectari poteſt, congener, ſed folijs circa exortum à pediculo minimè bifidis, de qua hæc pauca dixiſſe ſufficiat. Quin & Brioniam noſtram, *Chichic amolle* vocant Indi. aiuntque, Ius decocti inſuſum, mirè pituitam purgare, & Gallico morbo, alijsq; ægritudinibus, in quibus impeditur motus, antiquis, ac rebellibus mederi.

Altera.

Tertia Amara. Bryonia.

De TEPITZIC XIHVITL, ſeu Herba firma. Cap. XXVII.

HERBA *Tepitzic xihuitl* caules mittit purpureos, & tenues. & in eis folia parua, ſerrata, & obrotunda, forma illis Adianthi quadantenus ſimilia, quamuis minora. florem, è pallido rubreſcentem, oblongum, & vaſculo roſaceo penè ſimili contentum. radicem verò digitalem. Campeſtribus, montoſisque prouenit locis regionis Mexicanæ. Radix Septembri menſe ſolet ad vſus euelli, atque recondi. huius eſt præcipuus in medicina vſus. deuorata vrinam elicit, quacumque retentam ex cauſſa. Frigida verò, humentivè natura conſtat, atq; ideo ſimili mēſura febres extinguit.

De TLAPATL. Stramonio. Cap. XXIIX.

TLAPATL herba folia fert Vitis lata, & ſinibus, aut profundioribus laciniata crenis. caules virentes. florem candentem, ac longum, vaſculorum figura. fructum obrotundum, ſimilem Erinaceis. radicem ſurculoſam, & candentem. Naſcitur in quibuſque locis, præcipue *Tepecuacuilci*, & Mexici. frigida temperie conſtat. ac ſapore, odoreque inſigni caret. Ius decocti foliorum, aduerſus febres, & quartanam præcipue, illini ſolet, aut lichnij modo obdi. fructus verò, foliave, aduerſus pectoris dolorem. eadem aurium ſurditati ex aqua inſtillata conferunt. ceruicali impoſita ſomnum conciliant peruigilibus; &, ſi paulò liberalius deuorentur, inſaniam.

Inter Stramonij, vel Daturæ ſpecies hæc numeranda

randa est, ideoque Hyoscyamo propior quàm Solanis, id quod etiam ex viribus conijci potest. In Solani enim genere nullam adhuc vidi, quæ vim habeat Narcoticam. Nec enim Mandragora, Poma amoris, Alkenkengi, Siliquastrum, Dulcamara, plus somnum inducunt, quam aqua Rosarum temporibus applicata. Hyoscyami autem omnes congeneres, non tantum vires habent hypnoticas, sed insuper multa, & varia inducunt, tùm vigilantibus tùm dormientibus phantasmata. Exemplo sunt ea omnia, quæ de Hyoscyamo, Datura, Belladonna, Stramonio, ab Authoribus sunt prodita. qua de re vide Garciam, & Acostam de Datura, & Iulium Scaligerum in exercitationibus ad Cardanum. De Mandragora non ego tantùm experimentum feci persæpe, sed etiam Excellentiss. D. Ioannes Faber Lynceus, Summi Pontificis simpliciarius, & in Vrbe simplicium Professor, amicus meus colendissimus, & cum quo frequenter hæc mea studia contuli, coram suis Auditoribus magnum Pomum, vna cum seminibus ieiunus absumpsit, sine vllo, vel somni vel alterius mali signo minimo. & vt experimentum esset certius, ieiunus vsque ad prandium, per aliquot nempe horas permansit, & à vino, ne vis Pharmaci debilitaretur, abstinuit.

De TLAQVILIN. Mirabili Peruana. *Cap. XXIX.*

PLANTA *Tlaquilin* à Mexicensibus nuncupata, alijs *Theotlaquilin*, à nonnullis *Hachalindi* dicitur. in villa Madritij Hispaniæ, Marabillas de Indias, ob florum admirabilem in eadem planta varietatem, appellatur. ab alijs Mexicani Iasmini, ob suauem florum odorem. à plerisque, Solanum odoriferum, à foliorum cum Solani folijs similitudine, & florum odoris gratia, vocatur. Herba est Solani folia ferens, sed maiora, viridia, satis carnosa, & succulenta, circa basim ampla, per extremum mucronata, in singulorum ramorum geniculis bina ex aduerso ordine disposita, quæ trita grauem odorem, gustata verò ingratum saporem referunt. Caulem duos tresvè cubitos prolixum, aut ampliorem, pollicari crassitudine, succulentum, firmum, & ex viridi flauescentem, multis alis concauum, ac geniculatum, & in frequentes ramos pariter nodosos diuisum. Flores in extremorum alis ramulorum singulos, oblongos, concauos, in quinque sinus, antequam aperiantur, complicatos, at vbi explicati sunt, *Pycietl* floribus penè similes, non in mucronatos, sed obtusos angulos, Conuoluuli florum instar, desinentes, varijs micantes coloribus, nonnunquam saturata purpura nitentes, interdum obsoletè rubentes, aut flauescentes, aliquando flauos, aut pallentes, quandoque puniceos, interdum verò ex pallido candicantes, sæpissimè binis coloribus simul elucescentibus, vel purpureo me- Differētia colorum in flore.

diam floris partem occupante, vel virgatim totum florem intercurſante, vel radijs alternis, modò flauis modò purpureis, totum diſtinguentibus, aut interdum magnis purpurantibus maculis, nonnumquam exiguis, vario ſitu, & mixtura, toto flore vel flaueſcente, palleſcenteve, aut exalbeſcente. odoris ſuauis Narciſſum referentis, ſex oblongis ſtaminibus, ſtiloq; paulò longiore, e medio flore emergentibus. Hi enim flores, etſi ephemeri ſunt, noctu tamen explicantur, poſtridie ante meridiem, per æſtum præſertim, ſe contrahere incipiunt, ac temperatiore aura, integro nonnunquam die expanſi permanent, & ſub noctem tantum contrahuntur, nec vltra diem perdurant, ſingulis tamen diebus recentes explicantur. qui cum pridie decerptis (quod viſu mirabile eſt) atque inter chartas repoſitis collati, iiſdem quidem coloribus conſtare, quibus illi deprehenduntur; at eorumdem ſitu & mixtione ab ijs variare, quiſquis diligenter obſeruauerit, animaduertet. tertio item die, & ſequentibus ſimiliter. Diutiſſime viret, & ab Iulio ad Octobrem vſque menſem, primasq; pruinas, numeroſa florum ſobole luxuriare ſolet. Semina fert ſingula, nulla membrana, ſeu pericarpio incluſa, mucrone, cui flos inſedit, obtuſo, infima verò, qua caliculo adhæret parte, tanquam exigua corona ornata, pentagona, baccæ Myrthi fere magnitudine, initio viridia, poſtea, vbi maturauerint, fuſca, nigrantiave, & quibuſdam veluti tuberculis obſita, ſponte vel leuiſſima agitatione excidentia. nucleumque continent album. qui tritus, in candidiſſimam, &, Amyli inſtar, niueam, friabilemq; pulpam reſoluitur. radix craſſa, fibrataq; eſt, foris nigra, intus alba, guſtu aliquantiſper acris, cui admixta ſit ſuperficialis quædam dulcedo. Etſi planta annua appareat, viuax tamen eſt. Varietas illa colorum, quæ in floribus, eorumq; pediculis, ac caulibus, ſeminumq; craſſitie, & breuitate viſitur, licet ſit animaduerſione digna, nullam tamen ſpecificam facit differentiam. Prouenit Mexici paſſim, & in hortis, florum & deliciarum gratia, coli ſolet. Radix frigida conſtat, humidaque, & lubrica natura. quamobrem deuorari refrigerij gratia, illinique ſolet. etſi, vt diximus, tantillum quid acredinis, cum puſilla ſuperficiali dulcedine recipiat. Nec deſunt, qui dicant, radicem eius, quæ vario eſt flore, duarum drachmarum pondere deuoratam, egregie aquas educere.

Conſule & Carolum Cluſium in rariorum plantarum lib. 5. c. 5.

Non adeo frigidam eſſe mirabilem Peruuianam, ſuadet ſatis magna foliorum acrimonia. Quod ſi inter Conuoluulos reponi debeat, vt figura floris, & vita eius ephemera, totaq; plantæ conſtitutio, aliquo modo innuunt, maiori iure calida quàm frigida ſtatuetur, nec improbabiliter aquas ſubducet.

De

De TLALCACAHVATL CHIMALHVACANICHAL-CENSI. Filipendula IIII. Mexicana. *Cap.* XXX.

HERBA est *Tlacacahuatl* duos longa dodrantes, oblongis ornata folijs, Ocymi, sed crassiusculis, neruosis, serratis, binis per interualla. & asperis caulibus, teretibus, tenuibus, & nonnihil purpurascentibus. & circa summos caules floribus cyaneis, paruis, & in oblonga capitula, Stœchadi similia, compositis. & radicibus orbicularibus, Ponticis nucibus forma & magnitudine, haud dissimilibus, vnde nomen, non sine alijs capillamentis, hinc inde tum ab ipsis radicibus, tum ab inferiori caulis parte prodeuntibus. Nascitur in frigidis, saxosisq; locis, iuxta aquas. radices sunt frigidæ, atque humentes. deuoranturque quaternæ illarum aduersus febrium ardores. eædem, addita *Tepoxonacatl*, aluum sistunt.

De TLALLANTLACA CVITLAPILLI *alia*, Trifolio Tetraphillo. *Cap.* XXXI.

TLALLANTLACA CVITLAPILLI herba est folijs munita Ocymi, ternis, quaternisvè. caulibus tres longis spithamas, lignosis, & læuibus, partimq; rubeis. fructu glandium forma, spicato, ac partim coccineo, pleno modico semine. & floribus rubeis, ac stellatis. Insigni sapore caret, & lubricitatem quandam lancinantem præsefert: more earum plantarum, quas *Quexquic* vocant. Radix verò fibrata, surculosa, & crassa est. Nascitur in calidis *Tepoztlanensibus*. frigida, & humida est natura. tussi medetur, alijsq; pectoris morbis. referuntque, enixas, & lassitudinem passos roborare, & sedare dolores. Tragacanthi gummi gustatum credas mandere.

Quemadmodum in Trifolio pratensi mirum & rarum est cum quatuor folijs illud reperiri, sic hanc plantam raritatis gratia Trifolium Tetraphyllon appellare placuit, cum in eadem & tria & quatuor folia conspiciantur.

De TOZCVITLAPIL XOCHITL
Lithoſpermo Arundinaceo alio.
Cap. XXXII.

HERBA eſt *Tozcuitlapil xochitl*, quam alij *Coiyotzin* vocant, tranſlata iamdiu in Hiſpanias, vocaturque ibi, quod folia ferat Arundinis, fructum verò initio candidum, ac gemmantem, ac demum nigrum, & nitidum, & præcarijs vocatis globulis perſimilem, Lithoſpermum Arundinaceum. Et quamuis in calidis magna ex parte naſcatur, frigida tamen, & temperata loca non refugit. repellit præter naturam tumores. frigida ſiquidem radix, humidaq; conſtat temperie, grato etiam, & glutinoſo ſapore.

De TZAVTLI. *Glutine. Cap.* XXXIII.

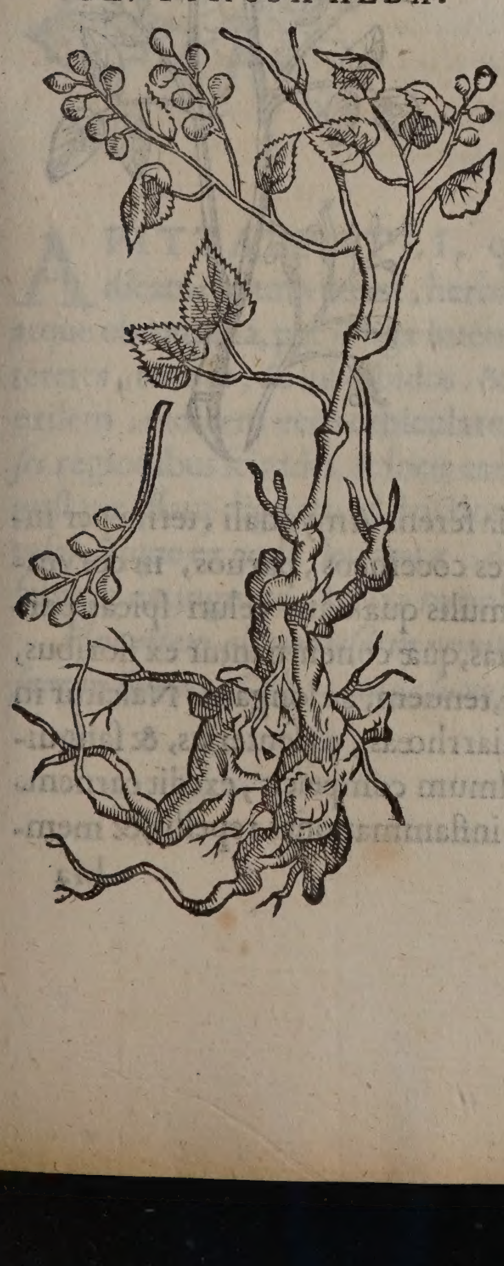

TZAVTLI, seu Gluten, herba est folia Porracea mittens, lineis discurrentibus secundum longitudinem. caules rectos, & geniculatos. in eisq; flores è luteo purpurascentes, Irinis forma quadantenus similes, sed longè minores. radices verò Asphodelo similes, candentes, & fibratas. Quibusque locis viuit, editis ac planis, sed præcipuè calidioribus. Radix est frigida, humidaque, & glutinosa. ex ea enim præstantissimum gluten, & valde tenax, quo vtuntur Indi, & præcipuè pictores, vt pigmenta tenacius adhæreant, ne rerum repræsentatæ imagines facilius deleantur. Secatur hæc in frusta parua, & siccata Sole læuigatur, atque ita demum nobile illud glutinis paratur genus. aiuntque, radicem hanc semiunciæ pondere deuoratam, mederi dysenterijs. verum cæteris etiam opitulatur morbis, qui e defluxione, nimiaq; laxitate oriri solent.

Bulbi plerique, vt Cæpacea, Narcissi, Hyacinthi multam admodum in radicibus habet viscosam humiditatem, cui tamen sæpe amaror, vel acrimonia mixta. vnde non mirum Viscum ex illis parari posse. Quin etiam vis vomitiua, ex eadem causa suã videtur trahere originem.

De TZTAC ÇAÇALIC, *seu Herba glutinosa, & candenti. Cap.* XXXIV.

GLVTINOSA ALBA.

GLVTINOSA ALBA ALIA.

VOLV-

VOLVBILIS genus est herba *Yztac çaçalic*, nomen à radice impensè glutinosa habens. quæ internè candida, externè verò rubea est, insignique sapore caret. caulesq; mittit longos, tenues, conuoluentes sese. & in eis folia Alliariæ, Tussilaginisvè, læuiter serrata. ac florem, vt aiunt, nullum. fructum verò racemosum, vuis acerbis, forma & magnitudine similem, & capreolos hinc inde exorientes. Montanis, saxosisq; locis regionum temperatarum, qualis est Mexicana, prouenire solet. Radicum eius decocti ius medetur diarrhœis. radix verò epota vnciæ vnius mensura, itinere longo defatigatis succurrit. medetur fracturis cum *Xochinacaztli*. vrinam euocat vnius vnciæ pondere deuorata. exhibetur ducendis in balneum post ægritudines. partumque, corroborationis, vt aiunt, caussa. applicata verò, dolores lenit, repellit inflammationes, & extinguit febres. frigida enim est, humentique, & glutinosa natura.

De ÇAÇALIC COAPITLANENSI. Trifolio Spicato Mexicano. *Cap. XXXV.*

TRIF. SPICATVM MEX.

TRIFOLIVM SPICATVM ALIVD.

HERBA est *Çaçalic Coapitlanensis*, folia ferens Amygdali, terna per interualla. caules lignosos, & tenues. flores coccineos, paruos, in corymborum formam compositos, & in summis ramulis quasdam veluti spicas paruas, pallentes, necnon exiguas quasdam siliquas, quæ concinnantur ex floribus, semine paruo refertas. radicem verò fibratam, tenuem, ac longam. Nascitur in calidis. frigida est, & glutinosa. vomitum, diarrhœas, dysenterias, & sanguinis excreationes sistit. abortum cohibet, tenesmum compescit, exedit carnem excrescentem in oculis, & argemata dissipat, inflammationes repellit, & membra

bra quæcumque ob calidam intemperiem debilia firmat, atque corroborat. Reperi aliam eodem nomine plantam in planis, faucibusq; montium *Quauhnahuacensium*, & *Yacapichtlensium*, necnon *Ocoituci*, eisdem facultatibus, & forma circiter præditam, sed ob situm fortasse, aut ætatem radicum, forma, foliorum latitudine, & summis spicis, paulisper differentem. Alia similis.

De APITZALPATLI. Adstrictoria. *Cap. XXXVI.*

APITZALPATLI, quam nonnulli *Tlaelpatli*, seu Dysenteriæ medicamentum vocant, herba est dodrantalis, folia bina, paruula, serrata, atque obrotunda, per longa interualla mittens. Caules dodrante paulò maiores, teretes, tenues, & subalbidos. & in postremis ramis caulem purpureum, atque exilem . radicem verò orbicularem, & fibratam. Nascitur apud *Xalatlauhcenses* regionibus frigidis, & locis campestribus. Radices sapore insigni carent, nec gustatæ effatu dignam adstrictionem præseferunt. & tamen duodenæ earum tusæ, atque ex aqua deuoratæ, diarrhœas, dysenteriasq; dicuntur cohibere, febrem extinguere, & laxa membra corroborare.

Huc etiam aliam eiusdem nominis plantam lubet apponere, in qua folia bina non sunt in summo. Calyx, qui ex luteo rubet, Baccamq; viridem, Solano similem, continet.

De

De ATLINAM circinata. Cap. XXXVII.

HERBA *Atlinam* circinata, ab alijs *Apatli*, quasi Medicamentum nascens iuxta aquas, dicta, Folia fert Saluiæ similia, sed maiora, & asperiora, Cirsijvè, quod Buglossum quidam vocant. Caules rotundos, hirsutos, rubescentes, & quatuor cubitos longos. Flores toto caulium procursu è pallido rubescentes, oblongos, & loculis haud absimiles, vndè folliculus prodit oui figura, plenus semine gracili, & fuluo. Radices verò capillis similes. Nascitur in calidis, quale est *Hoaxtepecense* oppidum, in planis, & campestribus locis. Radix, ac folia, trita & in farinam redacta, vlceribus putridis, si illis inspergas, medentur. frigida enim, siccaque constant, & adstringenti temperie. quin diarrhœas sistunt, dysenterias cohibent, cæterasque defluxiones, maximè si ex calida caussa ortum ducant, coercent.

Inter Campanulas hæc herba locum sibi vendicare potest. in quibus omnibus semen flauum nitens, valde minutum, multum, quinque vasculi septis inclusum, conspicitur. & flos in figuram Campanæ, vnde nomen, efformatur.

Vires omnibus eædem, frigidæ nempe, ob saporis inertiam adscribuntur.

De HOCLICPATLI, seu suaui medicina. Cap. XXXIIX.

HERBA est *Hoclicpatli* duos dodrantes longa. folijs Rutæ, aut Leguminis. floribus coccineis, modicis. siliquis paruis, tenuibus, teretibusque. Nascitur in montibus frigidæ regionis *Heitzilacensis*. Radix est frigida, glutinosa, atque adstringens. sistit dysenteriam. ac lumborum dolores, vnciæ vnius mensura deuorata, placat, ac eorum, qui longo itinere, aut laboribus improbis defatigati sunt.

De

De *HOCHOETZONTE COMATL*. Capite Senis. Cap. XXXIX.

HOCHOETZONTE COMATL, seu Caput senis, quam alij *Çaçanacxochil*, *Temiltzincenses* verò *Tacanexton*, seu Cuspidem cineream vocant, herba est volubilis, folia mittens ampla, cordis figura. florem coccineum, longum, & fistularem aceruatim dependentem. radices verò numerosas, orbiculares, mediocres, & funiculis per interualla appensas, intus extraque asperas, & fuscas, *Tecompatli* similes. Nascitur in planis, & campestribus locis *Tehoytztla*. Radix frigida, humidaque constat natura. editur elixa. refrigerat verò, atque roborat. olet liquorem stillatitium florum Mali medicæ, sapitque. illinitur tumoribus præter naturam. Insignis planta est, & grato gustu. exhibetur febrientibus, atque ita febrilem calorem compescit. Indis erat olim mos impartiendi illam natis, sed ea lege, vt totam non absumerent, sed portionem aliquam intactam relinquerent. persuasum habentes, eos qui illam ingererent totam, obituros nondum assecutos senectutem. quamobrem impositum est illi nomen *Hochoetzonte comatl*. quamuis alijs, vt diximus, *Çaçanacxochitl* dicta est.

De *HVEMBEREQVA*. Cap. XL.

HERBA est *Huemberequa*, folia mittens vndulata, & terna, sed medium longè maius cæteris, atque obrotundius. caules prolixos. fructum paruum, & racemosum, toto caulis discursu ab exortu foliorum prodeuntem. radicem verò longam, sensim gracilescentem, surculosamque. Nascitur in frigidis, & montosis *Michuacanensibus* locis. Frigida, & adstringenti natura constat, qua febrientibus quoque conferre solet. ius decocti corticis radicum, foliorumque, dentium, si eo colluantur, dolorem tollit; & quemuis alium. quin idem inspissatum, illitumque, vlceribus miram fert opem, è Gallica lue ortis. pruritum, & exanthemata excitat desuper meientibus, colligentibusque.

De

De MECAPATLI, seu Zarzaparilla. *Cap. XLI.*

MECAPATLI PARATLA.

I Smilax aspera cõmunis.

MECAPATLI vocant Mexicenses nobile illud medicamentum, quod nostri Zarzaparillam nuncupant. cuius reperi apud hanc nouam Hispaniam non paucas differentias, referendas à nobis ordine, seorsimque maioris distinctionis gratia. Priorem omnium describendam mihi proposui eam speciem, quæ apud Hispanos, ac præcipuè apud Hispalenses, in vallibus, aggeribusque passim nascitur, refertur que à Rhizotomis, & Herbarijs peritis in Smilacem asperã, descriptam à Dioscoride, repertam à me non longè ab vrbe Mexicana, in Beatæ Fidei oppido, locis frigidis, & aquosis, iuxta fontem aquæ dulcissimæ, ac saluberrimæ, quæ aquæductibus ducitur in Vrbem. Nascitur etiam optima apud *Tzompanum*, & vocatas *Honduras*. De forma eius nihil dicam, quoniam illam affabrè descripsit Dioscorides. Quod spectat ad vires, eædem prorsus sunt, quæ cæterarum specierum. etsi Dioscorides nihil de temperie protulerit, aut de vi, qua sudores eliciuntur, dolores articulorum, cæterarumque partium sedantur, rebellesque, & insanabiles profligantur & euertuntur morbi, sed solum explicuerit facultatem, qua venenis aduersatur, & Alexipharmaci vires subeat. Cæterum Zarzaparillæ speciem esse (quamquam Hispani, qui ad has oras non penetrarunt, vix id sibi persuadeant) nullo modo tergiuersabuntur, qui eam cum cæteris huius orbis Zarzæparillæ speciebus contulerit. etsi Indica semine caret. Sed mos est hominum ita admirari extera, vt nihil putent apud se nasci, quod longius deuectum in maximo habeatur pretio. Vis est frigida, siccaque, etsi partes habeat calidas, atque subtiles permixtas, quarum gratia sudores elicit, ventriculi calorem roborat (licet contrarium sentiant alij) renes, & vrinæ meatus expurgat, & lotium ciet, ac, vt dictum, articulorum, cæterarumq; partium dolores sedat, ac profligat, diuturnosque, & rebelles morbos curat.

Smilacis asperæ vires omnibus notæ sunt. Poterit tamen curiosus lector consulere Fallopium in tractatu de morbo Gallico cap. 63. vbi ait, se per biennium Pisis plurimos à lue venerea felici cum successu liberasse. idque etiam Guaiaco longe præfert in vlceribus gummatis dissipandis. Addit prodesse in scrophulis, tumore lienis, catharris acribus, tumoribusque qui difficulter discutiuntur.

Similia inuenies apud Mathiolum, qui asserit, Ghinum Medicum decocto Smilacis asperæ, multos lue venerea affectos curasse.

Vnde

Vnde etiam cum Authore noſtro recte concludi poteſt, noſtram Smilacem aſperam, in locum Sarzaparillæ in omnibus morbis, præſertim lue venerea, commodiſſime ſuccedere poſſe, maioreq. cum fructu curam ſucceſſuram, cum recens radix haberi poſsit.

De QVAVHMECATL Zarzaparilla II. & III. *Cap. XLII.*

QVAVHMECATL, quam *Yamguitlanenſes Cozticuizti palancapatli* vocant, *Michuacanenſes* vero *Ychuanitzoz*, eſt ſpecies Sarzæparillæ, radicibus ſurculoſis innixa. vnde profert caules volubiles, & ſpinis horridos, capreolos multos, ac ſemen nullum. folia verò Ocimi, acuminata, & nonnullis ſecta crenis, nerueis verò diſcurſibus ſecundum longitudinem diſcurrentibus. Vis eadem, quæ cæteris. (Secundæ ſpecies Zarzæparillæ.) Inueni aliam ſpeciem in radicibus Æthnæ, non longe ab oppido *Atattaco*, per omnia *Quauhmecaxochitl* ſimilem, ſed radicibus tenuibus, nec fibris craſſioribus. (Tertia radice tenui.) cuius etiam vis eadem. nec tamen curaui depingendam. Sunt qui contendant, has omnes ad Chinæ genera pertinere; ſed quoniam radicibus longè differunt, ſui generis potius eſſe plantas exiſtimandum eſt. (Zarza non eſt China.) quamuis foliorum figura, volubilibus caulibus, capreolisq. videantur eſſe ſimiles, necnon frigida ſiccaque, qua ſunt prædita natura, etſi non ita adſtringenti. Placandis doloribus articulorum, alijſue à lue Gallica profectis, ſunt omnes vtiles. ſudoribus item euocandis, curandisuè mali moris vlceribus, morbisq. inueteratis, & inſanabilibus, & qui è craſſis, lentisq. humoribus habent ortum, aut ad neruos pertinent, & tumoribus præter naturam, qui rebelles ſunt, diſcutiendis, curandis vlceribus, & alijs ad hunc modum perſanandis, qui toti penè Mundo innotuere. Nam iure decocti per aliquot dies propinato, ea menſura quæ à multis iamdiu præſcripta eſt, cum nota quoque victus inſtitutione, cæterarumq. rerum, quas naturales vocant, aut puluere radicum, duarum drachmarum pondere, ex vino aut aqua deuorato, aut euocato ſudore, aut inſenſibili quodam perſpiratu, ægrotantes reſtituuntur. ſiue id contingat ob partes quaſdam tenues & calidas, permixtas frigidioribus & craſſioribus, aut ob ſiccitatem, ſeu ob occultam quampiam vim, ſiue ob prædictarum rerum commodam inſtitutionem. Sed huius rei inquiſitio, non eſt noſtro inſtituto admodum neceſſaria. ſunt qui aiunt, inſperſum puluerem vlceribus mederi.

Licet Author videatur diſtinctionem velle facere inter Sarzam & Chinam, id tamen non de generica aliqua differentia intelligendum, ſed de ea quæ eſt inter conge-

neres. adeo enim ambæ plantæ, baccis, folijs, floribus, radice, ſapore, viribusq. conueniunt, vt non poſsint aliter quam diuerſæ eiuſdem generis ſpecies, & in viribus ſecundum magis & minus, differre. ſicuti dicimus, oleam domeſticam ab oleaſtro, malum ab alia malo diſtingui.

De QVAVHMECAPATLI *altera* Zarza IIII. *Cap. XLIII.*

Quarta ſpecies viſualis.

QVAVHMECAPATLIS, ſeu *Quamecatl* hæc, eſt illa ſpecies Sarzæparillæ, cuius radices in noſtrum Orbem deferuntur, folijs magnis, cordis figura, caulibus volubilibus, & ſpinoſis & radice ſurculoſa, fructu nullo, & capreolis hinc inde exorientibus. Naſcitur *Tototepecenſibus* agris *Metzitlanenſibus*, & *Cuauhchinacenſibus*. ſed omnium melior in ea regione, quæ à profunditate nomen acccepit.

Sarzamparillam, congenerem eſſe Smilaci aſperæ, non tamen eandem planè, ex hac Authoris patet deſcriptione. in quam etiam ſententiam, plerique rei herbariæ ſcriptores conceſſerunt.

In viribus huius plantæ deſcribendis, multus admodum eſt Monardes, alijq. ſcriptores botanici. His adiunge magnum illud opus, in quo coniuncti ſunt authores omnes, qui de lue venerea vnquam ſcripſerunt. in quo videre licet infinitam in ipſo vſu varietatem.

Illud etiam adiungendum putaui, quod cum Sarzaparilla ſimilis ſit multis alijs plantis, & quaſi congener, (ſicut lupus cani homogenes dici poteſt) quæ omnes ſemen in baccis oſſeum continent, ideo etiam ex his ſimiles vires expectari poſſe. Sunt autem hæ Ruſcus, Hyppogloſſum, Laurus Alexandrina, Polygonatum, Lilium conuallium, Aſparagus, Corruda, Periclymenum cuius vltimi flores, & figura, & odore plurimum conueniunt.

De

De POZTECPATLI MECATLANICA, seu Fracturarum medicina. Cap. XLIV.

POZTECPATLIS ALTERA.

HERBA est *Poztecpatli Mecatlanica*, folia Mali Persicæ similia ferens, bina per singulos caulis nodos ordine disposita, infernè coccinea. caules digitum crassos, geniculis interceptos, teretesq. flores quinque constantes folijs rubescentibus eadem forma, sed longè minoribus, ac orbiculo circa medium pallescenti. sapore, & odore insigni caret. Nascitur *Mecatlanico* agro. Frigida, siccaque, & adstringenti, non sine quadam asperitate, natura constat. caules, foliaq. tusa, & icto loco imposita, tumores arcent. nec minus bibita conferunt. & vt nomen indicat, luxatis, perfractisq. ossibus medetur.

De TEVHQVILITLIC, seu Herba Principis. Cap. XLV.

TEVHQVILITLIC herba est folia Mali Punicæ proxima mittens, aspera, terna, & quouis caulis nodo exorientia. caules multos, coccineos, teretes, tenues, & lignosos. flores circa ramorum cacumina in corymborum formam compositos, quadantenus coccineos. vnde siliquæ generari solent paruulæ, includentes granula primo candida, & post maturitatem nigra. radicem verò tenuem, ac prolixam, extra luteam, intus verò pallescentem ex albo. Epota radix ex aqua, trium drachmarum, plus minusuè, pondere, febrilem calorem sedat. Frigidæ siquidem est, sed siccæ atque adstringentis naturæ. quo fit, vt fluentem quoque aluum cohibeat, & ventriculum ob nimium calorem imbecillem, instauret, atque confirmet.

De TLACHICHINOA PATLAHOAC, seu Herba vsta latifolia. Cap. XLVI.

HERBA VSTA I.

HERBA II.

TLALCHICHINOA PATLAHOAL
Herba Vsta III.

TLACHICHINOA, quam alij *Texixiuhtli*, seu herbam saxorum vocant, herba est folia Limoniæ Mali similia proferens, interdum paulò minora. caules cubitum longos. & in eorum postremis ramis appensos flores, Scorpiuro similes. radicem verò crassam, fibratamque, dulcem, & mediocris temperiei, aut cum frigiditate nonnihil frigefacientis. Nascitur *Ocpayocani*, *Yauhtepequeci*, *Tlachmalacaci*, & in alijs huiuscemodi calidis regionibus. Vniuersam plantam vlceribus aiunt mederi, dentium dolores tollere, vulnuscula oris cicatrice obducere, tumores præter naturam repellere, febres sedare, delere scabiem, præcipuè sale & fuligine admixtis, ophiasimq.

Baccas quasdam virides, alias nigras depinxit, florem vero ex albo ad castaneum tendentem.

De

De T L A E L P A T L I *alia, seu medicina dysentericorum*. *Cap.* X L V I I.

HERBA est *Tlaelpatlis*, multos mittens caules, tenues, spithamam ferè longos, refertos Veronicæ folijs, obrotundis, serratis ac paruis, & fructu Piperi longo simili, sed digiti transuersi crassitudine. Radix longa est, digitalis crassitudinis. Nascitur iuxta flumina, calentibus in locis Misticæ inferioris. radix est frigida, siccaque, & impensè adstringens. eadem semiunciæ pondere trita, atque deuorata, coercet dysenterias, & quidquid nimium fluxile est, & egens adstrictione.

Spica ei quæ in Plantagine similis conspicitur.

De TLATLAVH CAPATLI Oxygeranio Mex. *Cap.* XLIIX.

OXYGERANIVM MEX. I.

OXYGERANIVM MEX. II.

TLATLAVH CAPATLIS species est Geranij, sed Raphani radice ex rubeo candescenti, vitigineis folijs, flosculis coccineis, ac rostris Ciconiæ similibus. Duæ sunt eius species, radicis tantum colore distinctæ. quarum altera in candidius, altera verò magis in rubeum vergit, sed eisdem viribus. Nascitur vtraque in frigidis, ac calidis regionibus, qualis est Mexicensis, & *Quauhnahuacensis*, montanis, ac campestribus locis. Frigida, siccaque, & adstringenti vtraque constat natura. Radix, cuius est præcipuus in medicina vsus, & acido aliquantisper sapore, medetur dysenterijs, alijsq. fluxibus, oculorum inflammationi, & satietati. Denique medicamentis omnibus, quæ simul refrigerant, & adstringunt, aptè commiscetur, & lassitudini cuiuis fert opem. febres refrigerat, & calori nimio, præcipuè cum humore coniuncto, aduersatur. Firmat dentes, gingiuas comprimit, ac roborat. trahit pituitam, sedatque dolores, si aqua cui intrita sit, locus colluatur. tumores præter naturam maturat, & rumpit, & conceptionem procurat, vlceribusque oris, & quibusuis alijs medetur. Sunt qui asserant, cum *Chilli* tussi conferre, & vrinas elicere. bilem verò per se purgare. quod nisi compressione contingat, qui fieri possit non video, cum viribus constet valde adstringentibus.

In Geranijs nostris nullum reperias, excepto vno Oxytriphyllo, quod acido sit sapore: radices enim dulces sunt, vt apud Matthiolum est legere. hæ autem duæ species ab Authore propositæ, diuersas ab alijs habent vires. vim nempe purgandi, quam ex aciditate, tenues partes alij vocant, prouenire credibile est. Sic enim folia nostri Rhabarbari acida similiter purgant. omnibusq. adeo acidis proprium est, humores corpore contentos incidere, naturamq. ad expulsionem impellere. quo tamen etiam vires adstringentes, quæ supersunt prodesse possunt; sicuti apud Galenum, adstringentia post liquida exhibita, aluum sui officij admonuerunt.

De *TLALMATZALIN HOCXOTZINCENSI.* Amygdaloides serrata. *Cap. XLIX.*

HERBA est *Tlamatzalin*, folia mittens Amygdali, & angusta, serrataque, vnde nomen. caules tenues, quadratos dodrantem, plus minusuè, longos. flores verò per interualla exiles, atque purpureos. radices paruas, Napis similes. Nascitur humectis locis, ac montium faucibus, regionis *Hocxotzincensis*. Folia sunt odora, & nonnihil calida. verum radix, frigida siccaque natura constat, odoris & saporis ferè expers. eadem trium drachmarum pondere tusa, & cum quatuor granis *Cacahoatl* resoluta ex aqua, atque

atque epota, dicitur corpus leniter purgare, mundare vias vrinæ, nimiumque contemperare calorem.

Inter cremia aromatica tetraſpermata, hæc planta locum habet. vnde etiam vires habet eaſdem.

De TOMATL, ſeu planta acinoſa, vel Solano. Cap. L.

MILTOMATL.

TOMATL, ſeu planta acinoſa, inter Solani ſpecies connumerari poteſt, etſi à noſtri Orbis Solani generibus differt. reperiuntur namque in nouo Orbe aliæ ſpecies, quarum fructus, quoniam orbiculares ſunt, vocati *Tomatl*, membrana includuntur. Sicca, frigidaque ordine primo conſtāt natura, nonnullumq. participant acorem. Verum maiores ex ijs *Xitomamæ* nuncupantur, quod eſt *Tomamæ* Cucurbitæ forma, rugoſæque; minores verò *Miltomamæ*, ideſt ſementini, qui cum *Tlaolli*, ſeu frumento Indico, ſeri conſueuere. Ex prioribus quidam iucundi ſunt aſpectus, & nucibus iuglandibus paulò maiores. cumque virides primò appareant, in pallidum tandem colorem degenerant. dicunturq. *Coatomamæ*, quod eſt *Anguini*. Alij eadem forma, & magnitudine conſtant, ſed in rubeum demum mutantur colorem. Alij è viridibus fiunt lutei, & Mali Aurancij vocati circiter æquant magnitudinem, vtroque latere leuiter compreſſo, & à parte qua pediculo adhærent, ad mediam vſque orbitam inconditè rugoſo. Alij rubri ſunt, cum exactè maturuerint, atque in eum quoque colorem è viridi abeunt, poſtquam pallidum, ac rubeſcentem prius induerint. eadem penè magnitudine conſtant, atque figura, etſi rugoſis quibuſdam eminentijs inconditè extuberantibus, non modo virile pudendum referunt, ſed hæmorroidas quoque, & quidquid in feminis horridum, & obſcœnum poteſt videri. Ex minoribus quidam, nuces iuglandes æquant magnitudine, & colore vireſcunt. Alij *Tzhuatomatl* dicti, Ponticis nucibus ſunt maiores, minores verò iuglandibus, membranulæ veſicæ inſtar incluſi, vnde nomen. qui è viridi palleſcunt. minores verò, dicti *Miltomamæ*, prædictis nucibus pares ſunt, & eodem, quo præcedentes colore. Tales habentur *Coztomatl*, & *Tomatl*, quem Xalatlacenſem vocauimus à natali loco, refertum ſeminibus, paleis exilibus pari bus, quæ in medicamenta calore prædita, potiſſimum referuntur. Sunt & aliæ ſpecies, de quibus ſeorſim loquemur, quoniam nomina ſibi vendicant certa, ſtatasq. ſortiuntur naturas. Quod autem attinet ad prænarratas, ad vnum omnes

Xitomamę maiores poma amoris.
Miltomamæ minores.
Coatomame Anguini.
Rubei.
Aurei.
Venerei.
Virides.
Yzuhatomatl.
Coztonatl.
Tomatl.
Aliæ ſpecies.

nes Solano ſimiles videntur,imo eius ſpecies. At quæ maiorem ferunt fructum, maiores ſunt, & folijs ſerratis conſtant. quæ verò minorem, vulgari etiam ſunt magnitudine. Europæi Rhizotomi, quos ex ijs norunt fructus, Poma amoris vocare conſueuerunt. fortaſſis ob veneream, & laſciuientem, quam diximus formam. Demum adeo plantæ figura, vires, fructus, pelliculæ, & poma quædam, Solani ſpeciebus reſpondent, vt improbi hominis fuerit, manibus pedibusq. in illorum non ire ſententiam, qui *Tomatles* omnes in Solani differentias referunt. Quibuſuis locis proueniunt, ſed præcipuè calidis, ſponte, aut indulgentia, & cultura. Ex ijs intritis, ac permixtis *Chilli*, intinctus gratiſſimus paratur, & qui omnium ferè ferculorum, & nutrimentorum ſaporem commendet, & emortuam orexim exuſcitet. Vis eius frigida & ſicca, & nonnihil abſcindens. Tam folia, quam fructus, ignibus ſacris conuenientiſsimè illiniuntur. ægilopas, capitis dolores tuſa, atque impoſita ſanant. æſtuanti ventriculo auxiliantur, & parotidas cum ſale illita diſcutiunt. Valet eorum ſuccus aduerſus gutturis inflammationes, & quæ ſerpunt vlcera, cum ceruſa, roſaceo, & Lithargyrio. ad ægilopas cum pane, infantium aduſtioni, quam Syriaſim vocant, cum roſaceo. perfuſus proficit in Collyrijs, aquæ vel oui vicem exhibet, contra acutas fluxiones illitus. aurium dolori inſtillatus prodeſt, menſium in vellere ſubditus ſiſtit abundantiam. idem gallinarum cortalium fimo ſubactus, & linteolo appoſitus, ægilopijs præſentaneo eſt remedio.

ALKEKENGI MEXICANVM.

Varias Solani ſpecies hic attingit author Poma Amoris, & Veſicarias.

Poma Amoris maiora ſatis Europæ ſunt cognita.

Nuper in Horto ad S. Syluestrum in Vrbe, vidi Poma amoris, cuius fructus planè ſimilis erat, magnitudine, figura, colore, Strychnodendro, folia vero adeoq; tota planta, Pomo amoris communi ſimilia.

Alkekengi Americum viuit in Horto D. Coruini Pharmacopæi, quod à nemine adhuc deſcriptum video.

ALKEKENGI MEXICANVM.

Caulis vltra cubitalem altitudinem exurgit, viridis, rotundus, lignoſus. folia non longe ab radice per totum caulem, longo pediculo adnaſcuntur, admodum Peto minori ſimilia, viridia, craſſa. & ex quauis ala, noua foliorum ſoboles enaſcitur. longitudo internodij eſt duorum digitorum. ex alijs ſuperioribus, floſculi multi, exigui, pallidi prodeunt, pediculo breuiſſimo, vt adnati videantur. Inde veſiculæ ſequuntur ſimiles noſtræ Veſicariæ, quoad figuram, & colorem, ſed minores longe. nec enim Auellanæ magnitudinem aſſe-

quun-

quuntur. Hæ caulem totum quasi circumsistunt, sicuti flores Clinopodij. Baccæ vesiculis inclusæ, Pisum cordatum æquant magnitudine, sed rubent, nostræ Vesicariæ similes sapor non ita gratus, sed longe amarior. semina alba, plana, renibus similia, vt in nostro Alkekengi.

Huc referri possunt vires eius plantæ, quam in noua Hispania vocant Coyopatli Coyotomatl, Chiechec, Quahielt, Hosaomipatli. Radix eius est amarissima, & quo amarior, eo citius vires prodit. Vsus eius est, vt drachma vna pulueris, inijciatur 4. vel 5. vncijs aquæ, frigidæ potius quam tepidæ, & sumatur ventriculo ieiuno, vel sub noctem sine cœna. Hausto medicamento, caue ab aere frigido per vnum diem. nam mouet corpus prout inuenit dispositum per inferiora, & quandoque per superiora. duratq. aliquando 4. vel 5. dies. donec videlicet malum tollatur. Sic tollit obstructiones, morbos ventriculi, eiusq. dolores, auxiliatur morbis matricis, calculum vesicæ rumpit, doloribus cholicis, & Ischiadicis subuenit, mouet edendi appetitum, iuuat & facilitat partum. Potest infantibus vnius anni exhiberi, nam pharmacum est securissimum. Prodest etiam puluis huius radicis, doloribus podagricis inspersus, si partes prius vngantur oleo abietis, vel Liquidambar, vel oleo communi, vel etiam sola aqua tepida. Sin huic pulueri addas ana pulueris Ololiuhqui, tollet quemuis dolorem, à calore vel frigore ortum. sed oportet prius, partem dolentem oleo abietis inungere, & videbis paucis horis miros effectus. Puluis intus sumptus tollit quemuis dolorem Ischiadis, & ventris & horum omnium veritatem monstrabit experientia in prædictis morbis.

De XALTOMATL, *seu* TOMATL *arenoso* Cap. LI.

XALTOMATL species est Solani peregrina, radice Batatæ, Asphodeliuè, caulibus multis, folijs Limoniæ Mali, sed minoribus, fructuq. hortensis Solani. Vbique prouenit, nec vllum refugit cælum, aut solum. Frigida, siccaque constat natura, & ijsdem quibus hortense Solanum viribus. quo fit, vt radix tusa, resolutaque ex aqua, ad febrilem calorem sedandum propinari soleat. amaritudinis tamen, & nonnihil caloris participat. quamobrem ferunt, sesquiunciæ pondere deuoratam, flatum discutere, intestinaque purgare à fecibus, quæ ab altero quopiam assumpto pharmaco concitata sunt, nondum tamen vacuata, grauitatem ventriculi dissoluere, atque ita demum dysenterijs prodesse.

Solanum hortense, frigidum ab omnibus recte dicitur. id tamen de folio, & bacca intelligendum est. nam aliæ partes, vt fit in plerisque plantis, diuersum habent temperamentum. nam amaritudo radicis, & seminis, vim habet planè contrariam.

De

De ALAHVACAPATLI LEPTOPHYLLO. *seu Lubrico, & tenui folio medicamento.* *Cap.* LII.

HERBA est *Alahuacapatli*, folia fundens tenuia, Lini similia, sed minora. flores candentes. radicem verò albam, pellucidam, fibratam, atque contortam. Nascitur regionibus frigidis *Tavaliuhcani*, iuxta accliuia montium loca. Radix trita, & semiunciæ pondere, ex aqua Buglossi, aut fontana deuorata, humores omnes vacuat. Est & alia *Alahuacapatli* spinifera, quæ ad Tunarum species est referenda, de qua suo loco tractabitur.

De APARAQVA. *Cap.* LIII.

APARAQVA herba est radici insistens longæ, lentæ, ac per interualla tuberosæ. vnde prodeunt caules multi, hominis æquantes altitudinem, & propinquas arbores scandentes, folijs ornati virentibus, Mali Medicæ folijs non plurimum dissimilibus. candentes, ac modici flores. & fructus nullus. Ius decocti radicum epotatum, medetur doloribus è Gallica lue profectis. bubonibusque, ac vitiatæ motioni fert opem. Nascitur in calidis, & arentibus *Huacanæ* locis.

De CACAMOTIC TLANOQVILONI, *seu Batata purgatiua.* Cap. LIV.

HERBA, quam *Cacamotic Tlanoquiloni* quidam vocant; alij *Caxtla.lapan*, alij vero *Apitzalpatli* solent nuncupare, folia fert appellatæ Amazonicæ forma, Hæderævè, sed angulis quibusdam insignia. caules exiles, teretes, & volubiles. flores maluaceos, & purpureos, calyculorum forma, cymbalorumuè. radicem verò obrotundam, candentem, & teneram. Nascitur regionibus calidis, temperatisque, sponte sua, ac etiam culta pertinaci quadam viuacitate, quales sunt *Pahuatlanenses*, & *Mexicenses*. possetque in nonnulla Hispaniæ transferri loca. Radices, duarum vnciarum mensura, deuoratæ cubitum tendenti, aluum mira lenitate & securitate expurgant. tracta etiam è venis bili, ac reliquis humoribus. quid quod dulci sapore, & grato constat, nec macianis, pyrisuè nostratibus cedente? Clamitet modò improba, & semper querula mortalitas mille passim pharmacis excarnificari, in tanta medicamentorum blandissimorum fœcunditate, & benignitate naturæ.

Clusius lib. 4. rariorum plantarum cap. 51. tria Batatas describit genera colore distincta cortice videlicet purpurascente, pallescente, albo. quæ omnia in alimentum Americanis & Hispanis cedunt. Addit noster Author quartam speciem medicamentosam cuius, florem ait Maluæ similem. vnde omnes has species, Cucumeraceis, non Sisaro, cuius quidem saporem refert, adnumerandas esse iudico.

Vide etiam Monardem cap. 53.

De COAPATLI *Asphodelina.*
Cap. L V.

COAPATLI Asphodelina, herba est radices longas fundens, candidas, Asphodelinis non absimiles, vnde inditum est cognomen, aut *Matlalytzic*. & ex eis folia prolixa, & Porraceis paria. flores in postremis caulibus veluti spicatos, & Stœchadis capitibus persimiles. Nascitur *Quauhtlæ Hoitzilacensi*. Radices sunt molles, & refertæ succo, insigni sapore & odore carentes, frigidæque, & humentis temperiei. tusæ, & admotæ auxiliantur ictibus serpentium. idemque præstant ex aqua buglossæ epotæ.

De COAPATLI TANCVITLANENSI.
Cap. L V I.

HERBA est *Coapatli Tancuitlanensis*, ramulos frequentes mittens, folijs ornatos longis, angustis, hirsutisque, & infernè subalbidis. luteosque flores. radicem verò longam tenuemque. Nascitur in collibus frigidis Mysticæ superioris. Frigida videtur, & lubrica natura. Medetur venenatis potionibus, ictibusque serpentum, ter aut quater per singulos dies admota vulneri, aut semivnciæ mensura, è liquore congruenti resoluta, atque epota.

De

De COACIVIZPATLI, *seu Medicina doloris*. Cap. LVII.

COACIVIZPATLI herba est folia Buglossi, statim ab ipsa radice fundens. caules folijs paulò altiores, tres, quatuorué, læues, teretes, tenues, ac rubeos flores in summis eorum partibus, è viridi rubescentes. radicem verò minimum digitum crassam, fibratamque. Nascitur in calidis regionibus *Papaloticpaci* inter saxa, præruptis cauisque locis. adeo autem est mirabile sanandis doloribus medicamentum, vt inde inuenerit nomen. Insigni sapore caret, & tamen nonnullum calorem participat. Aiunt, ius decocti illius, mirabile esse aduersus Gallicam luem. mensura foliorum esto manipuli tres, & aquæ totidem libræ. Decoquenda verò sunt ad tertias, & sorbendæ singulis diebus decem vnciæ matutino, velut ius decocti *Guayaci* assumi solet. Quin etiam interdiu potandum est. ita quosuis dolores, ac præcipuè articulorum, placat.

Flos fere similis Limoniæ.

De COANENEPILLI seu Contrayerua. Cap. LIIX.

COANENEPILLIS, quam alij *Tztac Coanenepilli*, alij *Coapatli*, alij *Coatli Xothitlanensem* vocant, herba est folia ferens lunæ crescentis in modum, aut solearum quibus calceantur iumenta, signata quoque clauis luteo colore. caules volubiles, teretes, exiles, ac ornatos per interualla prænarratis folijs. item capreolos, & flores multicolores, Vetonicæ ferè forma, sed longe minores. radicem verò prolixam, & conuolutam, minimum digitum crassam, fibratamque, cuius est vsus in medicina. Nascitur multis in locis agri Mexicani, sed præcipue *Xochitlani*, vbi eius vires sunt primò exploratæ, atque repertæ.

Radix namque eſt nonnihil dulcis, calidaque & ſicca ordine fere ſecundo, & odora. quam tuſam atque deuoratam trium vnciarum pondere, aiunt mederi ſpleni, reſtaurare motum impeditum, ſedare dolores, appetentiam excitare, euocare vrinam, calorem temperare, ventris dolorem lenire, ſemen retentum pellere, ac per ſomnos inſomniauè, à ſuis iam penè ſedibus diuulſum, viperarum obſiſtere ictibus, venenatis potionibus, venenisq. alijs vim omnem adimere expurgatis ſtatim per inferna. præſeruare etiam à meretricum veneficis inſidijs, nocuisq. cibarijs, qua die fuerit deuorata. demum venenorum omnium pernicioſam vim hebetare. Sunt qui flores idem præſtare exiſtiment.

Flores ſimiles quidem ſunt colore, Vetonicæ Altili, ſed minores, & Bryoniæ forte potius comparari poſſunt, inter cuius ſpecies reponi poſſunt. Baccæ colore ex Caſtaneo ad nigrum tendente pinguntur.

Contrayerua tantopere contra omnia venena celebris, eſt vel hæc ipſa herba, vel ſaltem congener. id enim mihi confirmarunt duo Monachi, qui in Mexico multis annis habitarunt. & patebit amplius ex his, quæ de viribus huius herbæ à Reuerendo Patre aſſiſtente Hiſpaniæ acceptis ſubijciam, ex Hiſpanico tranſlata. Hæc Radix eſt contra omnia venena, peſtem, & ſpeciatim eius mira effecta videbis in ſequentibus. Drachma vna, vel ſequidrachma, ſi perſonæ vires ſufficiant, & grauitas morbi requirat, in quinque vel ſex vncijs aquæ tepidæ, mane vel veſperi ſumptas, deinde ſudor procuretur, ſeruit per Tauadello. repete bis, vel ter. & licet videatur incendere, & augere calorem, tamen eum potius expellit, Similiter ad dolorem lateris, ventriculi, artuum, capitis, Iſchiadis, matricis prodeſt. in morſu araneorum, viperæ, ſerpentis, & aliorum venenatorum animalium, eſt mirifica, nec eſt quidquam quod tam cito ſuos præſtet effectus. & tandem eſt vnicum remedium in omnibus morbis vſurpata vt ſupra. Radix quidem varias habet figuras, omnes tamen ex planta ſunt eiuſdem ſpeciei referuntq. quaſi omnium animalium venenatorum effigies, vt inde cognoſcamus earum eſſe antidotos. Aqua vel vinum, in quibus radix ſicca impoſita fuerit, ſi bibatur quotidie ad prandium, præſeruabit à peſte, Melancholia, iuuabitq. digeſtionem, & diſſipabit flatus, ventriculum confortabit. Et qui vſus fuerit hac bibendi ratione, nunquam ad morbos erit procliuis. Hæc radix melior eſt quam Bezaar vel Theriaca, vel Vnicornu, in ſuis effectibus. Vocatur hæc herba Contrayerua ideſt contra venena, item Cocuanenepille, Cocuapatli, Hecelematzi, hactenus ille. Hæc nomina videmus etiam à noſtro Authore huic plantæ tribui.

De Planta, quam Cocam Peruinam vocant. Cap. LIX.

HERBA eſt Coca Peruina, vt audio, quatuor ſpithamas, plus minuſuè longa, folijs Myrti, ſed paulò maioribus, mollioribuſque, diluti viroris, & in quibus alterius minoris folij imago eſt expreſſa, ſemine verò racematim dependente, & Myrti inſtar, cum matureſcere incipit, vergente in rubeum colorem, & tandem nigricantem. quo tempore folia colliguntur, in cratibusq. exiccantur, ac reconduntur in vſus. Quod ſpectat ad culturam, ſemen in primis ſerendum eſt in ſeminarijs, deinde transferendum, atque ordine veluti

fabæ,

fabæ, & ciceres, diſponendum, repaſtinato & culto ſolo. miſcent folia denti-bus commanſa, pulueri tellinarum vſtarum, in catapotiaq. conformant, exic-cantque, atque ita illis ſunt vſui. Ore ſiquidem geſtata, atque hinc inde conuo-luta, ſitim dicuntur extinguere, egregie nutrire corpus, famem ſedare, vbi cibi, & potus copia non eſt, & tollere per longa itinera laſsitudines. Quin eiſdem ca-tapotijs vti ſolent permixto, deliciarum gratia, *Yelt*, in oppidis domicilijsq. ſuis manentes, ad ſomnum conciliandum, ebrietatemq. inducendam, & laborum, curarumq. omnium obliuionem, atque quietem. Eſt etiam illis pro nummo, & eius plantæ commercio feruent emporia.

Vide & Monardem cap. 52. Conſule etiam eos, qui hiſtoriam Peruanam conſcri-pſerunt, & Cluſij notas ad Petre, in Garciam.

Extra dubium eſt, hanc plantam Ruſco vel Hippogloſſo eſſe congenerem, cum fo-liolum alteri inſidere ſcribatur, & reliqua in deſcriptione poſita non contradicant.

Eius folia vidi apud D. Henricum Coruinum Pharmacopœum, Ruſco omni-no ſimilia, inſidentem tamen linguam non habuere, id quod ætati plantæ adſcriben-dum puto.

De COZTIC XIHVITL. Cap. LX.

HERBA eſt *Coztic xihuitl* folia Lini ferens longiuſcula, & an-guſta. caules, tenues, dodrantales. ſemen orbiculare in ſummis ramis. radicem longam, tenuem, & fibra-tam. Naſcitur Chalci, frigidis locis ac collibus. Radix tuſa, & deuorata ex aqua, ſemiunciæ menſura, vacuat om-nes humores.

Semen in ſummis ramulis depingitur viride. & in eo apparet linea quædam nigra, qualis in Chriſtophorianæ baccis conſpicitur.

De HVACVIQVA, ſeu ſomno ani-malis HVACVIQVE nomine. Cap. LXI.

HVACVIQVA volubilis herba eſt, folia mittens rara, Hederæ figura, ſed anguſta, & longa. floreſque coccineos. caules, exiles, teretes, hi-ſpidoſque. Radicem verò tenuem. Naſcitur temperatis locis, planiſque, & humectis Viuapæ, vbi in magno habetur precio. Inſigni videtur ſapore carere. & tamen ius decocti eius infuſum, aluum lenit, aut puluis eius dua-rum drachmarum pondere deuoratus, eiuſque dolorem, contractum præci-pue ex albore, leuat.

De MECAPATLI MECATLANENSI. *Cap.* LXII.

HERBA est *Mecapatlis*, folia habens cordis figura. caules volubiles, luteos, vnde nomen. florem purpureum, *Caxtlatlapan* similem, in calycibus luteis contentum. radicem verò longam, ac tenuem. Prouenit in calidis *Mecatlanensibus* syluosis locis. Ius decocti eius humores crassos, ac frigidos purgat, ac ventris noxia pellit animalia. Decoquenda est adhuc virens, & matutino potio propinanda. sicca enim inutilis est.

Hanc conuoluuli speciem vidi in Horto D. Coruini. flos eius est elegantissimus, sed caducus vt in reliquis speciebus. semen nigrum vasculis membranaceis concluditur.

Huic alia ibidem nata, fuit admodum similis, sed flore cæruleo, eiusdem magnitudinis. semine admodum simili, sed folia cordis figuram non habent, sed similia sunt Gossipinis vel Hederaceis. hirsuta, caulis rubet. radix admodum subtilibus fibris constat. cætera omnia, vt in prædicta.

De MOTINENSI *herba expurgante.* *Cap.* LXIII.

MOTINENSIS herba, folia parua, cordis figura fert. caules rubros atque volubiles. flores rubeos, calycibus similes, vasculaque obrotunda, vbi includitur semen. radicem verò fibratam. Nascitur *Xiquilpæ*, & *Tharimbari* prouinciæ Michuacanensis. Semen tritum, atque ex aqua deuoratum drachmæ vnius pondere, omnes humores citra noxam vllam expurgat.

Et hæc admodum similis priori modo descripta. cui etiam vires purgandi respondent.

De QVALANCAPATLI, *seu irati hominis medicina.* *Cap.* LXIV.

HERBA est *Qualancapatlis*, folia saligna proferens. caules contortos, teretes, tenuesque. Nascitur *Hucitlalpæ*. Frigida est, humidaque, ac saporis & odoris prope nullius. Propinantur folia tusa, atque resoluta ex aqua, homini qui ob iram, acceptamue iniuriam malè habet. vnde nomen.

De

De TEMECATL expurgante. Cap. LXV.

TEMECATL expurgans, herba est folia rara, tricuſpidia, ac modica mittens. caules tenues, lentos, repentes per terram. flores orbiculares, modicos, luteosq. iuxta ſingulos foliorum exortus, toto caulis procurſu, & tandem vaſcula referta ſemine, infernè hirſuta, & ſubalbida. radicem verò Raphano ſimilem, ſed tenuiorem. Naſcitur Alcomani vbique. Radices ſemiunciæ pondere potæ ex aqua, bilem & pituitam per ſuperna atque inferna, vacuant.

Et hæc herba ſpecies eſt Conuoluuli. vnde etiam vim purgandi obtinuit.

De TLACOCHICHIC OCAPETLAYVCE ſeu Saluifolia. *Cap. LXVI.*

HERBA eſt *Tlacochichic*, ſurculoſæ radici innixa. vnde profert ſtipites tres cubitos longos, teretes, & purpureos. folia ſerrata, Saluiæ ſimilia, ſed aliquantiſper latiora, infernè ſubalbida, ac vireſcentia ſupernè. & flores in ſupremis caulibus candidos, & in pappos abeuntes. Succum vnciæ vnius radicum potatum ex aqua, aiunt, pituitam per inferna vacuare, mederique ventris dolori, ac ſcabiei, ſplenemque minuere.

De TLACVITLAXCOLLI, ſeu viſceribus terræ. Cap. LXVII.

TLALCVITLAXCOLLI, ab alijs *Yauhuacapatli* dicta, herba eſt folia habens Origani, ſed longiora, & anguſtiora, circinataque. & fructum rotundum, toto caulis procurſu vtrinque, iuxta foliorum exortum. Radices verò albas, tenues, & longas. Prouenit *Atlapulci*, vbi vtuntur ſucco eius inſtillato naribus, ad pituitam è capite euocandam, & leuandum eius dolorem, tumoreſque faciei diſcutiendos, & in magno habent pretio. Radices namque duarum drachmarum menſura epotæ, omnes humores pur-

 gant,

gant, citato vomitu, & aluo soluta. Securum est atque innoxium pharmacum, etsi anxietatem aliquam nonnunquam excitet. mitius tamen est arens viridi, atque è calida aqua deuoratum.

Radix crassa, non tenuis, ex rubro in album tendens, depingitur. caules geniculati, vt internodium quoduis ipsi nodo insertum videatur. folia bina sibi opposita in nodis.

De TLALAMATL morbi Gallici sedante dolores, & Herba Ioannis infantis. *Cap. LXIIX.*

HERBA est *Tlalamatl*, ab alijs nuncupata *Tlalcimatl*, seu *Cimatl* humilis, ab alijs herba Ioannis infantis, à Michuacanensibus *Turipitaquam*, ab alijs verò *Cureci*, quæ folia fert obrotunda, terna, Nummulariæ similia. caules purpureos per terram serpentes. purpureos, spicatosq. flores. semenque paruum, & rotundum. radicem verò longam, tenuem, & fibratam. Nascitur temperatis locis, aut paulò frigidioribus, quales sunt Mexicani, ac nonnulli ex Michuacanensibus. Frigida, siccaq. natura constat, & adstringenti. medetur vetustis, ac recentibus plagis. diciturq. maturare, ac rumpere præter naturam tumores, & abortum coercere. quin & tusa, ac duarum drachmarum pondere deuorata dolores è morbo Gallico ortos sedare, & vacuare humores omnes. illita verò oculis, eorum inflammationi mederi, ac pediculos interficere.

Folia parum rubent iuxta petiolum in pictura.

Aliam videtur sub eodem nomine describere herbam Monardes, folio Oxalydis, ijsdem tamen viribus ad vulnera sananda præditam.

Vide cap. 16.

De TZAGVANGVENI III. seu Hæmorrhoidali Mexicana. *Cap. LXIX.*

TZAGVANGVENI, quam alij à natali loco *Çaqualpensem* plantam vocant, alij *Totolycxitl*, alij *Comalquilitl*, & Michuacanenses *Xeretzi*, herba est folia habens angusta, & prolixa, magnaq. ex parte quina, & similia *Tztauhyatl*, seu Indico Absinthio. caules sex dodrantes longos. coccineosque flores. Radicem verò fibratam. Prouenit *Quauhnahuaci*, campestribus vdisque locis. Admota hæc hæmorrhoidibus, aut brachio appensa, eas exiccat, atque corrugat.

De YTZCVIMPATLI, seu Canis interfectore, vel Hordeolo. Cap. LXX.

YTZCVIMPATLI, quam alij *Quimehpatli* vocant, Hispani verò Hordeolum, herba est, cuius tria reperiuntur genera. Primum folia fert oblonga, & angusta, lineisque secundum longitudinem procurrentibus insignia, è radicibus fibrarum æmulis. caulem verò tres dodrantes longum, ac minimum digitum crassum. cui hærent granula hordeaceis similia, spicatim composita, vnde nomen. Nascitur in regionibus frigidis. Semen vermes extinguit, vlceribus quorumuis animalium carnibus ingeneratos, si tundatur, & redigatur in puluerem. vlcera putrida, & mali moris, egregiè curat, carnem supercrescentem absumit, pisces inspersum necat, muresque, (vnde quidam *Quimichpatli* vocauerunt) & carnibus permixtum canes, vnde nomen. quin si puluis idem aquæ commisceatur, linteolumq. eodem humore madens, articulis applicetur dolentibus, mirum præstat auxilium. eadem aqua vlcera oris sanantur, colluta pediculi necantur, grauis anhelitus emendatur. & ius decocti spicarum, adiecto alumine, firmat magnopere dentes. Secundum genus apud Michuacanenses nascitur, eisdem viribus, sed radice Cæpis fibratis persimile. Est & tertium apud eosdem, folijs angustioribus, orbiculari radice, sapore ferè nullo, & quo ad cætera simile.

Prima. Secunda. Tertia radice orbiculari.

Describit hanc herbam etiam Monardes, sed sub Ceuadillæ nomine. & nisi mentionem faceret vaginularum quibus semen includitur, putarem non in frumentaceo genere hanc herbam reponendam, sed in genere Ranunculorum, vel Anemones. Vix enim in frumentaceis tanta acrimonia reperitur. & Author noster ait, folia oblonga, nec addit hordeo similia. vnde forte alterius generis fuerint, quali in lingua Dalechampij videas. addit caulem crassitie digiti, quem in frumentis non inuenias. spica tandem etiam inter Ranunculos, & Anemonum genera reperitur. in quibus etiam filamenta illa, forte hordei aristas repræsentare possunt. sed in hac re nil assero. Plantam quam Lugdunensis depinxit, ex descriptione tantum, vt mihi videtur, expressa est.

Sequentes vires accepi à Reuerendo Patre Societatis IESV Assistente Hispaniarum ab Indis exploratas. Puluis huius herbæ vlceri Cancroso impositus, necat Cancrum. Sanat vlcera quantamcunque sint antiqua & maligna. interficit vermes in vulneribus natos, tum in homine tum in bestijs. tollit omnem scabiem inspersio pulueris. Confirmat dentes, si ecs aquæ in qua puluis fuerit bis terue abluas. Tollit etiam dolorem dentium licet computruerint. Lauando cum aqua hordeoli scabiem eodem die liberat.

De ÇAÇATZIN, *seu parua* ÇACATL. *Cap.* LXXI.

HERBA est *Çaçatzin* folia Mali Punicæ proferens, sed longè maiora. caules purpureos, ac fructum orbicularem cicere maiorem. Radicem verò fibratam. Nascitur in iugis arborum expertibus, regionum frigidarum, quale est oppidum *Tlilyuquitepece Tlaxcaltecarum*, vbi in maximo habetur ab indigenis pretio, putantibus incolumes ab omnium morborum iniurijs degere, ob eius herbæ copiam. Cortex namque radicis redactus in puluerem, ac duarum drachmarum pondere deuoratus, aluum leniter, ac citra noxam vllam subducit.

De YCHCAXIHVITL, *seu Gossipio.* *Cap.* LXXII.

HERBA est *Ychcaxihuitl*, Gosipium à nostris nuncupata, quæ est huic nouæ Hispaniæ frequentissima, & cuius per singulos annos messis fit vberrima. Nascitur in calidis, humidisque, cultis præcipuè, locis. Germina tusa, atque epota ex aqua, aiunt, mirè resistere puncturis Scorpionum, Viperarum, cæterorumque animalium venenatorum. caulis videtur frigidus, siccusque, & adstringens. & vlceribus medetur leuigatus, & admotus. folia verò glutinosæ naturæ.

Gossipium Europæ notissimum, cuius descriptio vberior extat apud Matthiolum, Herbarium Lugdunense, & alios Botanicos.

De ATLYCHIPINCA, seu Aquæ gutta. *Cap. LXXIII.*

ATLYCHIPINCA herba est paruula, folia fundens Solani, Piperisvè, neruis secundum longitudinem procedentibus, molliora tamen, & magis acuminata. caulem breuem, tenuem, ac tenerum. Radices verò capillis similes. Sapore, & odore insigni caret. Prouenit in calidis *Pahuatlanensibus*, circa loca humentia, amplexa cautes. Frigidaque, & humenti constat natura. Propinatur vnciæ vnius mensura, ex aqua fontana, Buglossiuè, aduersus cordis affectus, quos vehementi ardore laborantes pati solent. Sedat enim calorem, arcet animi deliquium, omnemq. angustiam, atque anxietatem fugat.

Ec XICAMA. *Cap. LXXIV.*

HERBA est *Xicama* vocata, volubilis, quam Mexicenses *Catzotl*, seu radicem succo manantem, vocant, radicis crassæ, in orbicularem formam magna ex parte vergentis, candidæ. gratiq. nutrimenti, & impensè refrigerantis temperiei. vnde prodeunt rami tenues, teretes, longi, & per terram sparsi. è quorum singulis per longa interualla, terna oriuntur folia, composita in modum crucis, ac veluti per medium orbiculariter secta. siliquæ etiam mediocres, quibusdam infartę lentibus. Vbique prouenit, sed præcipuè hortensibus locis, sata atque exculta. Vsus est radicum, vt quæ in mensas postremas subinde veniant, gratamque, & frigentem, & flatui generando aptam, prębeant æstuantibus alimoniam. neque admodum malam, si prius aliquandiù pendeant perflabili loco, ac permittantur ibi emarcescere. Sitim eædem extinguunt, linguæ calori, & siccitati aduersantur, febricitantibus peropportunum alimentum præstant, corporaq. refrigerant, humectant, & alunt. Saccharo conditas aliquando audio radices, aut arena obrutas, delatas fuisse in Hispanias, nec priusquam eò peruenirent vitium aliquod contraxisse.

Flores purpurei depinguntur in hoc legumine, siliqua vero nigra.

De COZAMALO XIHVITL; seu herba Iris. *Cap. LXXV.*

COZAMALO XIHVITL herba est radici tenui, & longiusculæ iunixa. vnde profert caules. & in eis folia rutacea, stipantia vtrinque caulem

caulem ordine quodam. floresq. albos, & candentes, forma *Hoaxim*. Nascitur in calidis temperatisq. collibus, Mysticæ inferioris. Frigida est, siccaque, & adstringens. extergit dentes, gingiuas carne explet, ac putredinem omnem dissipat. qua in re præstanda mirabile est medicamentum, si tusa ipsa commansaue, aut eius succus applicetur. vlceribus etiam pudendorum succurrit.

De TETZQVIXOCHITL, seu TZQVIXOCHITEL saxea. *Cap. LXXVI.*

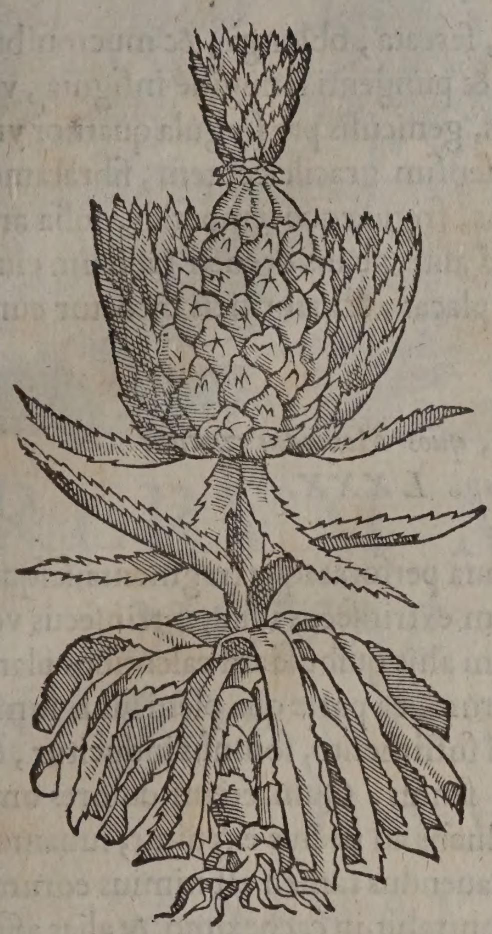
HERBVLA est *Teyzquixochitl*, folia mittens Lini. caules teneros, teretes, purpureos, ac lignosos. florem Chamæmeli in summis caulibus, sed candentis ambitus, vmbilici verò lutei, qui aliquando in purpureum vergit. radices verò surculosas. nec omnino videtur distare à nostrate minori Belli vocata. Prouenit in saxis, saxosisq. locis. Radix frigida est, & adstringens. exhibetur hæmoptoicis cum maxima vtilitate, quauis mensura. Seruatur verò radix in annuos vsus.

De YOLOPATLI Irina. *Cap. LXXVII.*

Prima species. YOLOPATLI Irina, (sic dicta à facultate cordi opem ferenti à foliorum figura Iridis folijs simili) herba est, cuius duæ reperiuntur species. prima, folia fundit Iridis minora, angustioraque. flores similes *Omixochitl.* radices verò Pyris paruis similes, subrubescentes, oblongiores, fibratasque. Posset in Narcissi species referri. Nascitur *Quauhchinanci* calida regione, iuxta montium fauces. Radix vnciæ vnius mensura deuorata, cordis dolorem, aliosque eius affectus, curare dicuntur, febres extinguere, ictisque, & ijs qui ex loco quodam excelso cecidere, aut verberati sunt, opitulari. Sunt qui asserant syncopi mederi, mœrori, ac pectoris morbis, cubitum iam euntibus deuoratam. Frigida enim, humentique constat natura. caloris, odorisque expers est. Secunda. Alia *Yolopatli Pitzahoac* nuncupata, herba est carens caule, flore, & fructu. folia verò fert Plantaginis similia, sed tenaciora, crassioraque, & angustiora, ex vnica radice, singula binaue, prodeuntia. Hæc in calenti prædicta nascitur regione, saxosis locis. trita ac deuorata, febres extinguit. frigefacit enim quoquomodo corpori admoueatur.

De MATZATLI, seu Pinea Indica. Cap. LXXIIX.

MATZATLI, seu Pinea Indica, dicta sic ab Hispanis huius orbis colonis, ob fructum, similitudinem Pineam habentem, planta est folia Iridis mittens, sed spinosa. radicem fibratam, crassamque. & vnicum pomum, germinibus circumcirca exorientibus, ac altero in culmine Pomi. detractis his ac satis, radices statim aguntur, alterumq. producitur pomum Pineis nostratibus magnopere, vt dictum est, simile, similibus stipatum germinibus. initio hoc apparet rubrum, sed procedente tempore, ac rubescente adhuc germine, pallescit. Alumna est *Haitinæ* Insulæ, huiusque nouæ Hispaniæ calidarum regionum, montosisq. in locis incola. Sapor est dulcis, acidusque. temperies frigida, atque sicca, ac succo manans natura. Exhibetur febrientibus refrigerij gratia, & ad excitandam appetentiam. retineturque ore, vt sitim mitiget, & linguam humectet. quamquam in bilem facilè conuerti dicatur. Sapor est eius fructus, quem vulgus Malocotoneum vocant, non sine quodam, vt dictum est acore. condita aliquando saccharo, atque ita delata in Hispanias, gratissimo succo placuere. at recentia secantur in frusta, ac muria permittuntur immadescere, vt pars in bilem apta nata conuerti, exiccetur, ac velut euanescat.

Hunc Carduum sub Ananas nomine describit Acosta cap. 44. aitque ex Occidente in Orientem esse translatum. Addit, cultellum, si per noctem in vulnere Pineæ illius relinquatur, corrosum esse. quod quidem à re quauis acida fieri cuiuis manifestum est.

Ouiedus lib. 7. cap. 13. historiæ naturalis Indicæ, iconem excepta radice proposuit eleganterq. descripsit, sub Tatama nomine. cuius versionem lege apud Clusium in notis ad Garciam lib. 2. cap. 5. de Mangas.

Citatur etiam Theuetus, qui Nana vocari ait ab Americanis.

Eadem habet Herbarium Lugdunense lib. 18. cap. 75. vbi etiam Icon exhibetur, differens tamen paululum.

Monardes cap. 63. Strobilium, & Nucem Pineam vocari ait.

De

De TEPARI, *seu crassa planta.* *Cap. LXXIX.*

TEPARI herba est folia ferens lata, serrata, oblonga, & mucronibus hastarum ferreis similia, spinifera, & pungenti lanugine insignia, veluti illa vrticæ. caules longos, teretes, cauos, geniculis per singula quatuor vnciarum spacia interceptos. Radicem verò sensim gracilescentem, fibratamq. Nascitur *Pazcuari*. insipida est, odore carens, frigidæque temperiei. folia arida, tusaque, mederi dicuntur vlceribus, haud aliter ac ius decocti radicum eius. quod epotum dolores quoque sedat, febres placat, & arthriticis medetur cum adipe applicita.

De TABACIS *Haytinorum, quos Mexicani vocant* POCYELT. *Cap.* LXXX.

TABACOS vocant, Arundinum caua perforataque fragmenta; sesquidodrantem longa, puluere carbonum extrinsecus illita, intrinsecus verò *Yelt*, liquidambra, *Xochicoçotl*, & interdum alijs quibusdam calentibus plantis, atque odoribus referta. horum incensorum, ea parte qua pleni sunt, fumo ex altera tracto, deuoratoq. velut quodam suffimento, somnus inducitur, & omnis laboris, atque lassitudinis hebetatur sensus. Quin etiam dolores omnes, ac præcipuè capitis, sedantur, pituita fluens ad pectus expuitur, iuuantur asthmatici, & corroboratur ventriculus. Cauendus tamen est nimius eorum vsus, alioqui iecur distemperiem calidam contrahit, in cacheximq. & alias affectiones inciditur incurabiles.

Eadem ferè habet Monardes cap. 15. de Tubulis ad asthma perutilibus. quamuis compositionem non addiderit.

LIBER

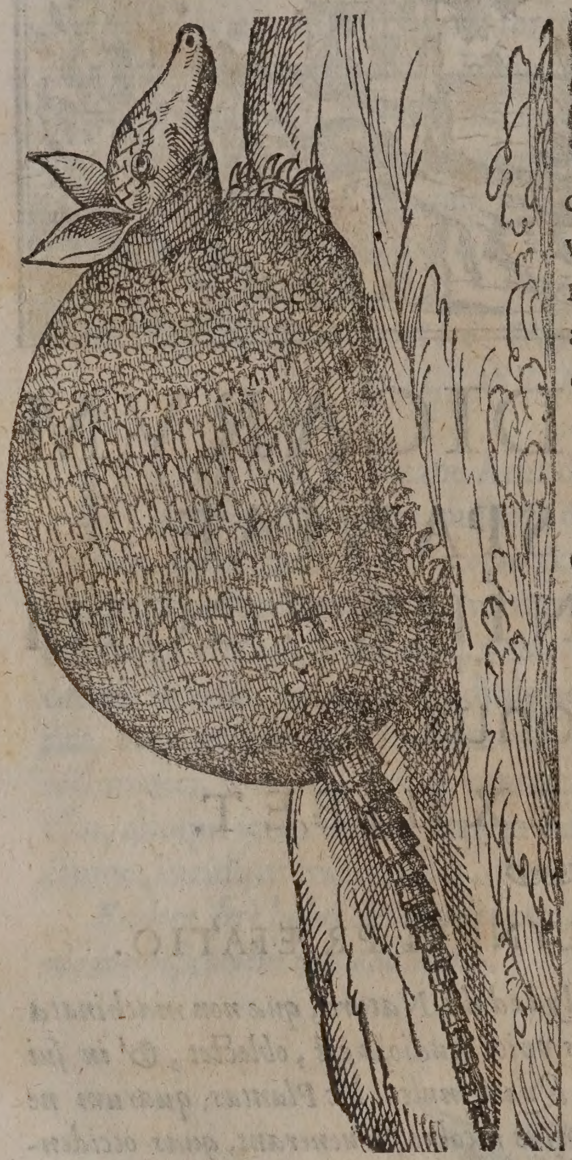

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI
Liber Nonus.
ANIMALIA EXHIBET.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

FERAX Rerum ac Polydædala Natura, quæ non machinata est, vt hominem cuius vnicè studiosa est, oblectet, & in sui admirationem allectet? Quam multas hic Plantas, quarum ne nomina ad nostri orbis prius incolas peruenerant, quas occidentalis illa Mexicana regio copiosas fert, genuina sua icone expressas exhibuimus? Non ideò diues illa Natura in his vires suas euacuauit. sunt & animalia non pauca quæ Author his subiungit, facie, vsu, moribus, mirabilia, vt eorum historia declarabit, quæ longè ab Europeis nostris, Africanis, & Asianis differunt, adeò vbique omnipotens Deus, summam suam bonitatem humano generi palam facere voluit. Et licet animalia nobis inseruiant ad parandum cibum, ad œconomiam, & varias alias exercendas artes, non minimam tamen Philosophia in his sibi partem vendicat. quæ suaui animum contemplatione, in tam varijs eorum speciebus, & varijs magis eorumdem organis corporeis, & animi moribus adhuc magis varijs, pascit & recreat. Quare ad animalia nunc transimus, selecta quidem à Medico, & rara. qui & alia volet, legat Ouiedi Naturalium Indicorum historiam, qui summa eadem diligentia describit. Libri etiam historiarum & nauigationum, operam suam egregiè præstiterunt in horum enarranda varietate.

De AYOTOCHTLI, seu Dasypode Cucurbitino, ab alijs Tatou, vel Armadillo dicto. *Cap. I.*

AYOTOCHTLI, seu Dasypus cucurbitinus, animal est monstrificum, & suapte natura duris armatum laminis. canis Melitensis magnitudine, sed cauda valdè lõgiori. Pedes suntEchini terrestris, rostrumque, sed gracile, & oblongum. armatur vndequaque crusta, bellico equorum tegumento persimili, in laminas connexas atque mobiles diuisa, qua se conuoluit, & vndequaque tegit, vbi opus est. quare ab Hispanis Armadillo, quasi cataphractum, aut armatum, à Lusitanis Encobertado appellatur. Auriculæ sunt murinæ, sed longiores, nimisque graciles. Cauda lõga, teres, ac geniculata, eodemque modo laminis circumuallata crustatis. Venter candet, & pelle operitur molli, humanę haud absimili, longiusculis, exilibus, ac raris pilis vestita. Formicas venatur cubans supra dorsum, & cauda ori admota, quæ rectè procedentes incidunt in insidias, & cibum deludenti suggerunt monstro. vix enim est vllum animal, qua se tueatur alatque, arte & industria destitutum. Cum fugit in præceps, caput caudamque ventriculo applicat, ac tuetur crusta, ac sese in spheram conuoluens rotatur. Quod si pertinacius quispiam insectari perseueret, sese in hominem contorquet, & interdum icto vehementer dorso suo, pectore exanimat. Versatur in vliginosis lacubus. lumbricis, piscibusque, ac vermiculis vescitur, nec non & quibusdam arborum baccis, ac pomis, & formicis, vt diximus. Caro est impensè pinguis, dulcis, & pituitosi alimenti, & excrementis redundans. Vtebantur antiqui cauda, ad eas quas Zebretanas vocant, (quarum erat apud illos vsus frequens) roborandas, & muniendas, crusta verò ad multa, quę tũ ad bellicos tumultus, tum etiam ad pacem tranquillam spectarent. Aiunt, crustam illius tritam, ac dragmæ vnius pondere deuoratam ex iure decocti saluiæ, euocato sudore, magnopere morbo Gallico curando conferre. Versatur in locis calentibus, qualis est Yauhtepecensis, lacustribus, vt diximus, & vliginosis.

NOTAE

NOTAE IOANNIS TERRENTII LYNCEI.

Animalculum hoc, describitur, à Monarde cap. 3. qui illud Armadillo nominat. reliquos Auctores vide in notis Clusij ad prædictum caput.

Describit etiam tria huius animalis genera Clusius in Exoticis cap. 15. quæ apud Iacobum Plateau Tornaci in suo Musæo animalib. præsertim auibus instructissimo, magna cum delectatione conspexi.

De ACALTETEPON, seu Monoxillo mucronato, quod priuatim Temacuilcahuya vocant, Lacerto Nouæ Hispaniæ. Cap. II.

VERSATVR in *Quauhnahuacensibus* agris, alijsque feruentibus huius nouæ Hispaniæ locis, lacerti terrificum quoddã genus *Coloto* nostrati haud absimile, nuncupatum ab indigenis hispanis *Scorpius*, duas longum spithamas, prolixa cauda, breuibus cruribus, lingua, quam interdum versat, rubra, lata, ac bifida, toruo capite, incessu graui, tardoque, & crusta intectum dura, fuluis candidisque punctis, paruulas margaritas imitantibus, aut lithospermi semina, variata. quæ à cruribus posterioribus vsque ad extremum caput in varias digeruntur formas, ab eisdem verò ad extremum caudæ in lineas annulis similes, cingentes transuersim corpus per interualla, etsi fuluæ longè sunt numerosiores. Huius animalis morsus, noxius est sed minimè lethalis. quò fit, vt visu quam ictu sit horridius, nec quemquam impetat nisi læsum, & concitatum. Lumborum caro ingesta duorum obolorum pondere, venerem mirum in modum dicitur excitare, neque ea in re Scincis cedere, crustam verò Scorpionum aduersari morsibus. Nec desunt gentes, quæ arcus suos eadem operiant, muniantque, putantes, ita venenatorum animalium noxiam naturam hebetari, atque coerceri.

De AQVETZPALIN, seu Crocodilis, quos alij Caimanes vocant. Cap. III.

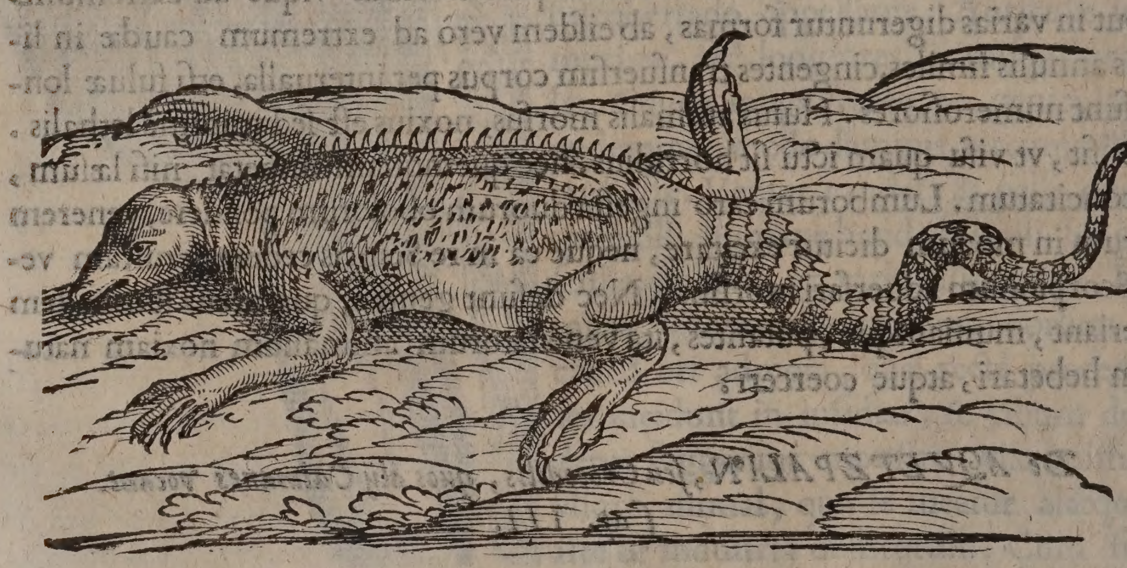

VIVVNT in quamplurimis paludibus huius nouæ Hispaniæ, alijsuè aquis stagnantibus, *Crocodili* miranda corporis magnitudine, rostro prolixo, ac dentato, corpore crusta prædura, ac velut in conchas assurgente contecto, ac forma coloris nostratibus simili. mira eorum natura, truculenti mores, feritas in timidos, fugientesque, & formido (namque fugiunt audentes) iam diu ab alijs auctoribus sunt enarrata, nos nonnulla alia, experimento & pere-

grinatione comperta, adijciemus. Illud in primis admirati, adeoque immanis vastæque bestiæ, vt quæ sex septemuè passuum longitudinem excedat, à pueris Indorum collum alligari, atque ita pertrahi ad littora, non valente, vt inquiunt, monstro alioqui tardo ac segni, caput nocendi gratia contorquere, si non è contrario, sed lateribus, & transuerso occursu inuadatur. Nec minus mirabile est, per famem ac alterius alimenti inopia lapidibus vesci, & hos ipsos in illorum ventriculis corrosos, & penè absumptos reperiri, redactosque in puluerem ac deuoratos, conferre lithiasi. prætereque offendi iuxta *Crocodilorum* fauces, glandulas quasdam, fabis penè pares, suauissimum mosci spirantes odorem. & has ipsas, febres egregiè sedare, ac prorsus extinguere. Quin eorumdem ventriculus, ablutus emundatusque, probè sole exiccatus, & cum occasio offertur tritus, & deuoratus, lapidem renum, ac vesicæ frangit, ac pellit, & vrinam promptissimè euocat.

Horum lapidum meminit Monardes capite 33. eosque contra quartanæ paroxysmos, temporib. alligari ab Americis asserit.

De AXOLOTL, *seu Lusu Aquarum.* *Cap. IV.*

GENVS est quoddam piscium lacustrium, molli cute intectum, ac lacertarum more quadrupes, dodrantis longitudine, pollicemque crassum, etsi interdum cubitum excedit. Vuluam habet muliebri simillimam. ac venter maculis fuscis distinguitur; à corpore medio ad caudam vsque nempe prolixam, & quæ iuxta finem tenuissima fit, paulatim ac sensim gracilescit. Pro lingua est cartilago breuis, ac lata. quaternis natat pedibus, in digitos persimiles illis ranarum, desinentibus. Caput depressum est, & reliqui corporis proportione magnum. hiscens rictus, aterque color. Huic menstrua singulis quibusque mensibus fluere obseruatum sæpè sæpius est, haud aliter ac mulieribus; & ingestum venerem excitare haud secus ac Scinci facere solent, quos terrestres *Crocodilos* quidam vocant, ad quorum fortaſse genus pertinent. Salubre, ac gratum præbet alimentum, nec dissimile anguillarum carni. multis parari modis solent, frixi nempe, assi, elixique. verum ab Hispanis magna ex parte

ex

ex aceto, multo addito pipere, caryophyllis, atque ſiliquaſtro Indico, à Mexicanis verò ſiliquaſtro ſolo, ſeu intrito ſeu integro, familiariſſimo illis, ac prægrato condimento. Nomen accepit à rara, ludicraque, qua præditus eſt forma.

De AXIN, ſeu vermium quorumdam pinguedine. *Cap. V.*

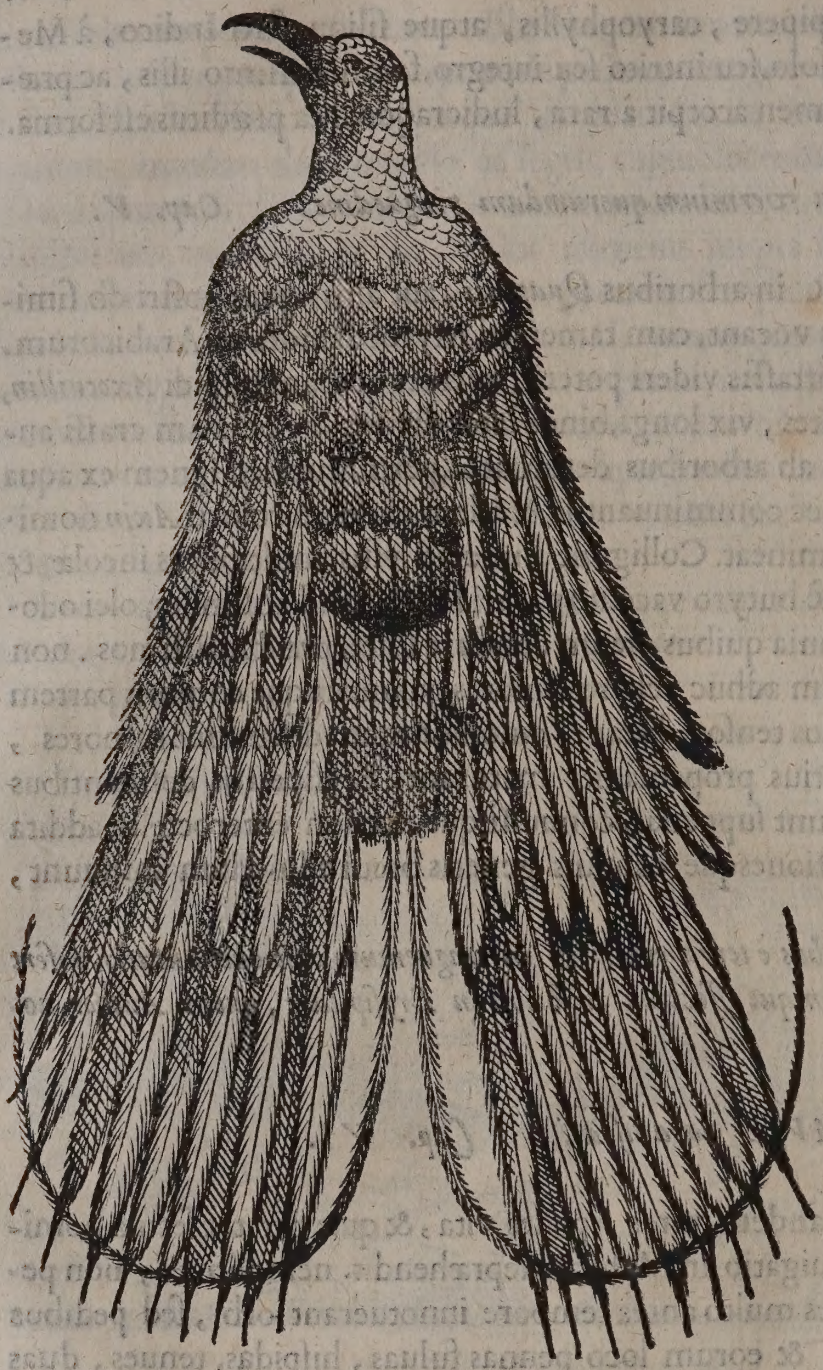
NASCVNTVR in arboribus *Quapatli*, aut alijs, quas noſtri ob ſimilitudinem Prunos vocant, cum tamen ad Myrobalanorum Arabicorum pertinere genus alicui fortaſſis videri poterit, vermes quidam hiſpidi *Axocuillin*, ſeu ferentes *Axim*, pallentes, vix longi, binos latos digitos, ac pennam craſſi anſerinam. Hos indigenæ ab arboribus deturbatos, permittunt ad ignem ex aqua elixari, aut diſcoqui donec comminuantur, & adeps eiuſdem coloris *Axin* nomine ſupernatet, atque emineat. Colligunt hunc ad vſus multiplices incolæ, & conformant in globulos, è butyro vaccino parari ſolitis haud abſimiles; olei odore, & lenitate, & ad omnia quibus oleum conferre ſolet, præſtantiſſi nos. non tamen in nutrimenti vſum adhuc venere. Dolores quamcunque corporis partem occupantes ſedant. neruos tenſos laxant, emolliuntque. diſcutiunt tumores, aut, ſi natura ad id potius propenſa ſit, maturant. Eryſipelatis deſinentibus conferunt. vlceribus ferunt ſuppetias, conuulſisque, necnon enterocœlis, addita reſina, ac *Picielt*. collectionesque cuiuſuis generis breui admodum minuunt, atque diſcutiunt.

Simile quid de vermibus è terra erutis, & in vnguentum coctione mutatis, refert Monardes Cap. 52. eundemque effectum adſcribit in Eryſipelate, quem Author noſter huic vermium oleo.

De AVE paradiſea. *Cap. VI.*

OFFENDIT tandem veras Apodes vita, & quæ per tot ſecula homines latuerant, nauigatio in Malucas depræhendit. nempe aues, non pedum tantum vſu, quales multo antea tempore innotuerant orbi, ſed pedibus ipſis omnino carentes, & eorum loco pennas fuluas, hiſpidas, tenues, duas ſpithamas & quatuor vncias longas, à medio circiter corpore prodeuntes, crinium craſſiorum inſtar, ſortitas. quorum vſus eſt (ſi vſquam volatu ceſſant) arboribus appendere, quando conſedendi ſunt impotes, & alligari inter ſeſe marem & fœminam, cum foueæ dorſi maris impoſita oua, cauitate antica, fœmina incubat, fouet, & amplectitur. Sunt enim qui affirment, perpetuos volatus edere, ac ſublimi ſemper pendere cœlo. &, ſi in ſolum deturbari caſu aliquo contingat, à pueris facili opera deprehendi. neque enim difficile eſt in tanta corporis paruitate, ac pennarum amplitudine in aere ipſo veluti in arborum ramulis, aut in infimo collocari ſolo, ac veluti iacere. vix enim Carduelem, ac Anthillidem vincunt magnitudine, cum pennarum ambitu, quæ duas ſpithamas & vncias quinas prolixæ ſunt, aquilis non cedant. Sunt hæ magna ex parte tenues, rufeſcentes ex albo, & è ſcapulis & reliquo corpore, non ab humeris, brachijſuè, cum eis careant, procedentes. Roſtrum eſt nigrum, binas ferè pro-

 lixum

lixum vncias, ac mediocriter incuruum. Colũbinum caput collumq; sed caput partim aureo, & partim pauonino colore præditum; collum verò infernè pauonino, aureo verò supernè. pectus, ac dorsi pars quædam aurea est, sed fuluis hemicicyclis veluti vndulata. dorsũ verò ad extremum vsque caudæ, quæ admodum breuis est si cum reliquarum pennarum prolixitate cõparetur, fuluum, sed vergens in fuscum. Rore viuit, vaporibusque, & fortassis animalibus paruulis, ac penè nullis, nisi quæ fortè sunt in aeris parte excelsiori. prouidente natura, vt quæ nonnisi in aere pendere poterat, nullo, aut ibidem tantum parato vteretur alimento. & cum perpetuò ieiuna intestina sint, carnosum, & quantum satis est, & pinguedine redundans, corpusculum reperiri. Ornant indigenæ hac aue desiccata caput, vsi ea cristæ loco, ob pennarum pulchritudinem, colores varios, & eiusdem auis raritatem, ac formam spectandam.

Solertissimus rerum naturalium indagator Vlysses Aldroandus, historiam huius auis vna cum specieb. diligentissime, & copiosissime in Ornithologiæ opere suo prosecutus est. Huic accessit Carolus Clusius, qui in Auctario suo ad exotica, opinionem illam iam ab omnibus receptam, has Manucodiatas, nempe pedib. carere, planè refellit, auesque in Hollandiam vna cum suis pedib. delatas esse asserit.

De CERCOPITHECIS. Cap. VII.

OFFENDVNTVR iuxta calidiora nouæ Hispaniæ loca, *Cercopitheci*, quos Mexicenses *Ocumatli* vocant, varia magnitudine, atque colore. Reperies nanque nigros, pallentes, fuscosque, magnos, mira paruitate, ac mediocres,

diocres, alios capitibus caninis, ac omnes penè filiorum amplexu graues. Mirabile eſt, arborum ramos, quas conſcenderunt, in viatores torquere, & iaculari; tranſilire flumina caudis inuicem apprehenſos, & ab arboribus fluuijs vicinis vibratos. ac ſuper omnia, ſagitta alioue telo vulneratis, quantam poſſunt ne dicam quantam ſolent homines hominibus, opem ferre, admotisque folijs, aut arborum muſco vulneri, ſanguinem fluentem ſiſtere, atque ita vitam, ſi fieri poſſit, tueri. Educant filios ſingulos, pariuntque, & circumferunt, amplexu tenaci adhæreſcentes mira pietate, & amore erga prolem. atque id iuxta montium verrucas, & ſumma cacumina, vbi venatores pyram conſtruunt Maizio circundatam, adiecto lapide *Cacaotetl*, ſeu coruino, cuius eſt natura, igne calefactum, tonitruum edere, atque deſilire. Concurrunt *Cercopitheci* ac iuxta incumbunt, edentes ſparſum *Cacaotetl*. ſed perterrefaciente eam gentem ſubito lapide, obliti filiorum, ac veluti expertes luminis aufugiunt, deſerentes ſobolem cariſſimam, relinquentesque in prædam venatorum. Cæteraque ad eorum naturam ſpectantia, adeò nota ſunt cunctis, vt à me rurſus hac in parte referri fuerit ſuperuacaneum. Illud non eſt prætermittendum, Cercopithecorum oſſa tuſa atque deuorata, dolores à Gallica lue ortos, ſudore euocato, tollere, atque ſedare.

De Cercopithecis vide plura apud eos qui animalium hiſtoriam conſcripſerunt quib. adde Cluſium in Auctario ſuo ad exotica, vbi noua quædam deſcribit genera.

De COZCAQVAVHTLI. *Regina Aurarum. Cap. VIII.*

REGINAM eſſe aiunt *Cozcaquauhtli* auium, quas Mexicenſes Auras vocant. Gnoſiarum aquilarum æquat magnitudinem. corpus vniuerſum, præter collum, & eas partes quæ ſunt iuxta pectus (ex nigro nempe purpuraſcentes) fuluum eſt, ac pullum. alæ ſubtus circa exortum nigræ, cætera cinereę, deſuper verò mixtim, fuluæ, nigræ, & vergentes nonnihil in purpureum. crura rubra ſunt, & vnci vngues. roſtri extrema, quæ pſitaci eſſe iudices (tam eſt indiſtincta ſimilitudo) alba ſunt, cætera ſanguineo colore tincta. amplum eſt narium foramen, oculi nigri, Iris fulua, rubræ palpebræ, ſanguineo colore perfuſa frons, & plicatilibus rugis torua, quas tamen nonnunquam explicat. qua in re vocatos Gallopauos videtur æmulari, & pilis quibuſdam veluti retorridis, rarisque, & Aethiopum pilis haud abſimilibus. Cauda eſt Aquilæ, infernè cinerea, foris verò nigra. Anguibus, muribus, ac lacertis, quos rapit, victitat, ſed morticinis maximè, humanoque cum fortè paratum illud offendit, ſtercore. Sublimipeta auis eſt, & nimium extenſis, expanſisque volat alis, vix volatum intermittens. Indigena eſt huius prouinciæ. Veris educat tempore. obſiſtit vi incredibili ventis, contranititurque aduerſantibus, eiſdem ſedibus perſtans immobilis. Caro eſt inutilis, & nutrimento à nemine (quod adhuc compererim) niſi medicinæ gratia deguſtato. Fertur huius auis plumis mederi Indos vlceribus admotis, carnibusq; elixis alimoniæ loco, durãte affectu deuoratis. quas aiunt etiam morbo Gallico, pręſentaneo quodam remedio mederi.

Inferius cap. 19. huius ſpeciem Auram ipſam Tzopilotl deſcribit.

De

De COYAYAHOAL, Seu Ichcaton. Cap. IX.

VERMIS eſt genus prædurum *Coyayahoal*, ab alij *Tzinehuilin*, & ab alijs *Ichcaton* nuncupatum, ſupernè fuluum, pedibus autem ex albo purpuraſcentibus, numeroſisque. quorum gratia fortaſſis poſſet in ſcolopendriæ differentias referri. Arefactus hic, tritus, & ex aqua reſolutus, illitusque maxillis bis quibuſuis ſingulis diebus, dolores dentium ſedat.

De HOATZIN, ſeu aue ſimilem nomini edente vocem. Cap. X.

AVIS eſt, Gallinæ Indicæ penè magnitudine, incuruo roſtro, pectore è candido in luteum inclinante, alis, caudaque maculatis per interualla pollicis, colore candenti pallidoque, dorſo fuluo de ſuprema parte colli, ſed vtriſque in fuſcum colorem inclinantibus, præterea etiam & temporibus vſque ad roſtrum & oculos, vnguibus nigris, ac fuſcis cruribus. criſtam geſtat conſtantem plumis è candido in pallidum colorem vergentibus, ſed dorſo earum nigro. veſcitur anguibus. Vox eſt magna, & vlulatum quendam repræſentans. Apparet autumno. inauſpicata habetur ab Incolis. Oſſa eius doloré cuiuſuis particulæ humani corporis a lancinatione ſedant. ſuffitus quoque plumarũ, mentem reſtituit his qui è morbo aliquo, ea parũ conſtantes euaſerunt. Pennarũ cinis deuoratus medetur morbo Gallico affectis ope mirabili. Viuit in calidis regionibus, qualis eſt Yauhtepecenſis. magnaque ex parte arboribus iuxta flumina conſitis inſidet, vbi nos eam auem conſpicati, capiendam ac delineandã curauimus.

De HOITZITZIL; ſeu Aue varia. Cap. XI.

AVICVLA est minima, plumis variorum picta colorum, quibus intextis, mira quadam inter se subtilitate compositis, ac artificis industria cohærentibus, diuorum figuras, & quarumuis aliarum rerum indistincta similitudine, Indi artifices exprimunt imagines. Ea est ei natura, vt non diutius viuat, quam

quam flores herbarum quarum alitur melligenæ, durent ſuperſtites. poſtquam verò marcuere, ad pinus, aliaſque arbores ſeſe quadam naturæ prouidentia conferat (quod eſt fide digniſſimorum virorum teſtimonio compertum, & ſcribarum fide non vno comprobatum in loco,) eique roſtro affixo ſe ſeruet appenſam, donec ſex plus minuſuè tranſactis menſibus, ac decidentibus iam pluuijs, agris vernantibus, ac gratis herbis rurſus ortis, atque floreſcentibus, denuò reuiuiſcat, ſimiles vices ſæpius ſubitura. Nec nugæ ſunt, aut cuiquam debet eſſe dubitatum. ſeruata quippe eſt non ſemel auis ſtipiti affixa intra cubiculum, & cum ſex menſes exanimis pependiſſet, quo tempore ſibi natura comparatum eſt reuixit, ac demiſſa in vicinos agros volitauit. Aiunt præterea, eius puluerem deuoratum, mederi epilepticis. Plures ſunt harum auicularum differentiæ, colorum varietate, ac corporum diſtantes magnitudine. quales ſunt *Quetzal hoitzitzillin*, *Zochio hoitzitzillin*, *Xiuh hoitzitzillin*, & *Tozcacoz hoitzitzillin*, *Yotac hoitzitzillin*, *Tenoc hoitzitzillin*, & *Hoitzitzillin*.

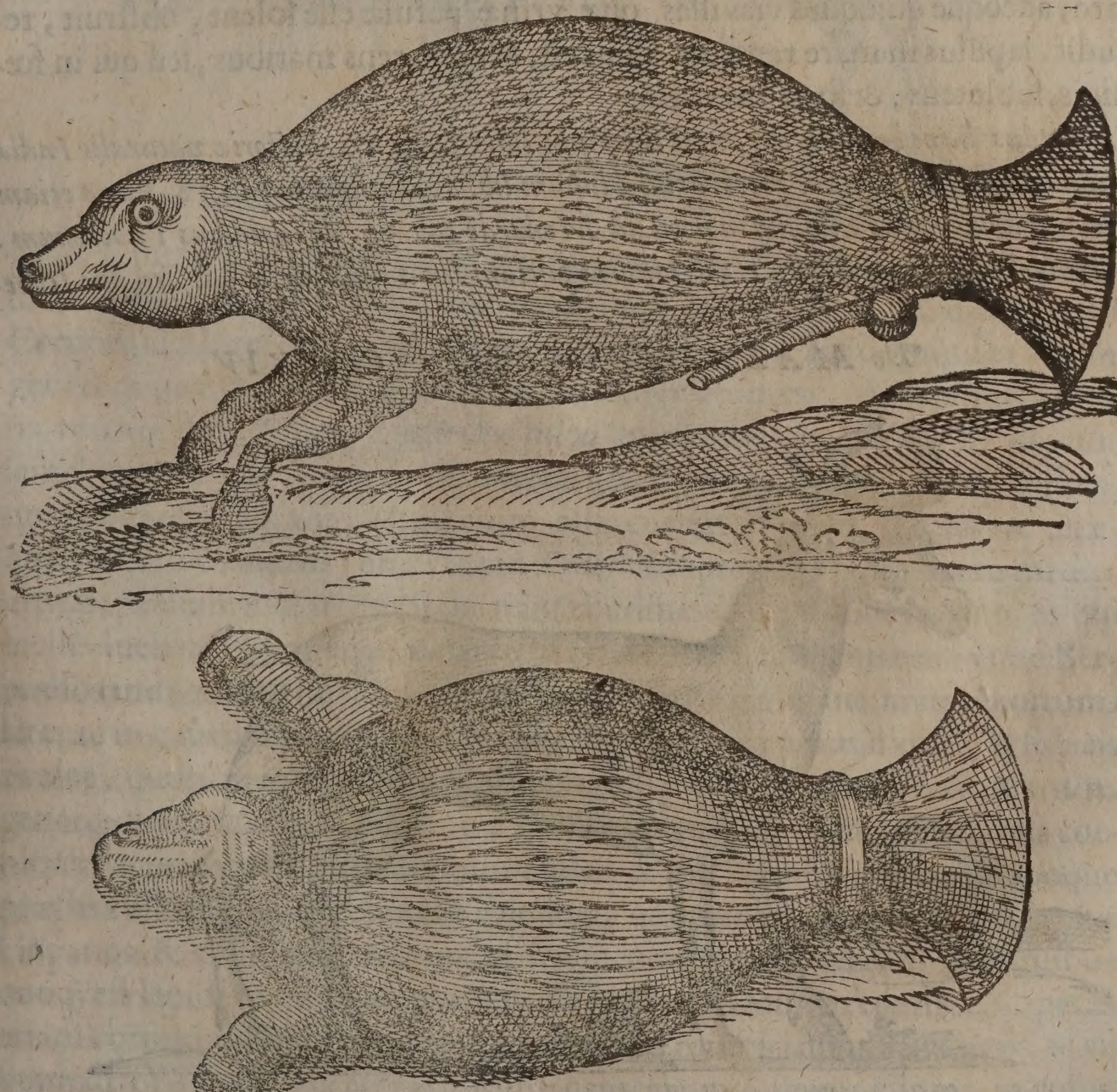
De HOITZTLACVATZIN, ſeu Tlacuatzin ſpinoſo Hyſtrice Nouæ Hiſpaniæ. *Cap. XII.*

ANIMAL eſt *Hoitztlacuatzin*, canis mediocris magnitudinem æquans, colore nigrum, Melis aut *Tlacuatzin* forma, à quo trahit nomen. tegitur idem ſpinis cauis, acuminatis, tres vncias longis, & hyſtricis ſpinis aculeiſque perquamſimilibus, pilis tamen quibuſdam mollibus, ſi caput excipias, inter ſectis, atrauè lanugine, ſed circa exortum candenti. Iaculatur eas in canes inſectantes, nulla eorum induſtria, aut conatibus excutiendas. nam ſenſim magis magisque iactatione defiguntur, donec viſcera perforent quadam naturali vi, trahantque corporis innatum humorem, atque ita transfixum confoſſumque canem tabefaciant. Seruant Indi hos aculeos, aiuntque nouem horum, ſi leui igne calefiant, & exiccentur ita vt eorum vis non euaneſcat, in tenuemque puluerem redigantur, ac ex vino aut aqua propinentur, lapides renum frangere, emundareque vrinæ vias, ac veſicam, appetituſque venereos excitare, tum etiam dolori capitis ſedando opem ferre, eſſeque vtiliſſimos. nam fronti, aut temporibus admoti, ſponte ſua adhærent figunturque, nec

nec prius decidunt, quam hirudinum more, cauitate sanguine referta, vacuataque causa excitante dolorem, ægri fiant incolumes, liberenturque à morbo. Visendum animal, ac non minus miranda aculeorũ vis, & summis laudibus extollenda sapientia atque potentia opificis summi, qui tanta rerum varietate, tamque varijs naturę donis, hunc ornauerit mundum. Sunt verò aculei candentes, luteique, tenues, ac tres vncias longi, sed mucronibus nigricantibus, & peracutis. Cauda breuior illa *Tlacuatzin*, paulò tamen crassior, & aculeorum à media parte vsque ad extremum expers. Pedes sunt quales *Quauhpeçotli*, sed latiores. Rostrum canis simile, sed resimum. Dentes supra infraque bini, velut illi vocatæ *Tuccæ*. Venter spinarum expers est, ac tectum pilis, quemadmodum & externa parte crura atque brachia. Cicurari potest, viuitque in calidis *Tonotlæ*, & *Tezotzocalci*. viueretque, quantum coniectura assequi possumus, apud Hispalenses, calidiusuè aliud Beticæ oppidum, si eò portaretur. Vescitur fructibus fugacibus, ac montosis gaudet locis.

De MANATI. Cap. XIII.

EDVCAT vterque oceanus, stagnaque, piscem vocatum ab Haitinis *Manati*, bestiam penè informem, vitulo parem, & caprino capite tumenti, cum ante-

anterioribus brachijs. forma fuſcum, & pilis tectum raris, & quamquam furioſum, nullo tamen nocuum morſu. vitamque, & mari, & littore (ita tamen vt nonnunquam deſerat aquas) agentem, & herbis littoralibus, ac Phicorum marinorum veſcentem genere. Cauda eſt illi obrotunda, ac tranſuerſim ſita. Caput, & os vitulinum. magnæ nares, mammæque. auriculæ paruæ, necnon & oculi. parui dentes, aſpera labra, & corium taurino craſſius, ac firmius. brachia bina anteriori parte ſita, quinis diſtincta vnguibus, humanis ſimilibus, ac pinnarum formam referentibus. vmbilicus patulus eſt, anuſque. vulua muliebris, penis equinus. & caro, pinguedoque, veluti ſaginati ſuis, iucundi guſtus, ſeu recens comedatur ſeu ſalita. & gallica laborantibus lue in primis noxia. coſtæ viſceraque reſpondent taurinis, & monſtrificam præſeferunt molem. Humano more coit, fœmina ſupina in littore ferè tota procumbente, ac celeritate quadam ſuperueniente mare. vnicus verò generatur fœtus. prægandis enim eſt ille, & ea magnitudine, qua non ſoleant plures, niſi monſtrificè generari. Offenduntur in huius animalis capite bini lapilli, quos leuigatos, ac decoratos ex aqua aut alio liquore aperiente, fama eſt, vrinam retentam euouare, adeoque quidquid vias illas quæ vrinæ peruiæ eſſe ſolent, obſtruit, recludit. lapillus in mare repertus, albus eſt, & conferens maribus, ſed qui in fœminis, ſubluteus, & fœminis vtilis.

Ouiedus hanc beſtiam eleganter deſcripſit lib. 13. *cap.* 10. *hiſtoriæ naturalis Indiæ quam tranſlatam videre potes apud Cluſium lib.* 6. *exoticorum cap.* 18. *Plura etiam inuenies apud eundē Cluſium in notis ad Monardē cap.* 32. *de lapidibus Tuberonum.*

Rondeletius etiam lib. 16. *c.* 18. *hiſtoriæ piſcium hoc animal deſcripſit, ſed ſine Icone.*

De MAZAME, ſeu Ceruis. *Cap. XIV.*

INTER ceruorum genera, quæ apud nouam hanc Hiſpaniam adhuc mihi videre licuit (præter candidos totos, quos reges ceruorum eſſe Indi ſibi perſuaſere, nuncupantque à colore *Yztac mazame*, & vocatos *Tlamacaz quemazatl*)

maçatl) primi ſunt, quos vocant *Aculliame*, Hiſpanicis omnino ſimiles forma, magnitudine, ac aliqua natura. Minores his apparent *Quauhtlamaçame*, ſed vſq; adeo à cæterorum timiditate alieni, vt vulnerati, homines ipſos adoriantur, ac ſæpenumerò interimant. Hos ſequuntur magnitudine *Tlalhuicamaçame*, qui forma & moribus eſſent eis omnino ſimiles, ni timidiores viderentur. Minimi omnium *Temamaçame* ſunt. Sed hos, ac reliqua Ceruorũ No. Hiſp. genera.

TEMAMAÇAME.

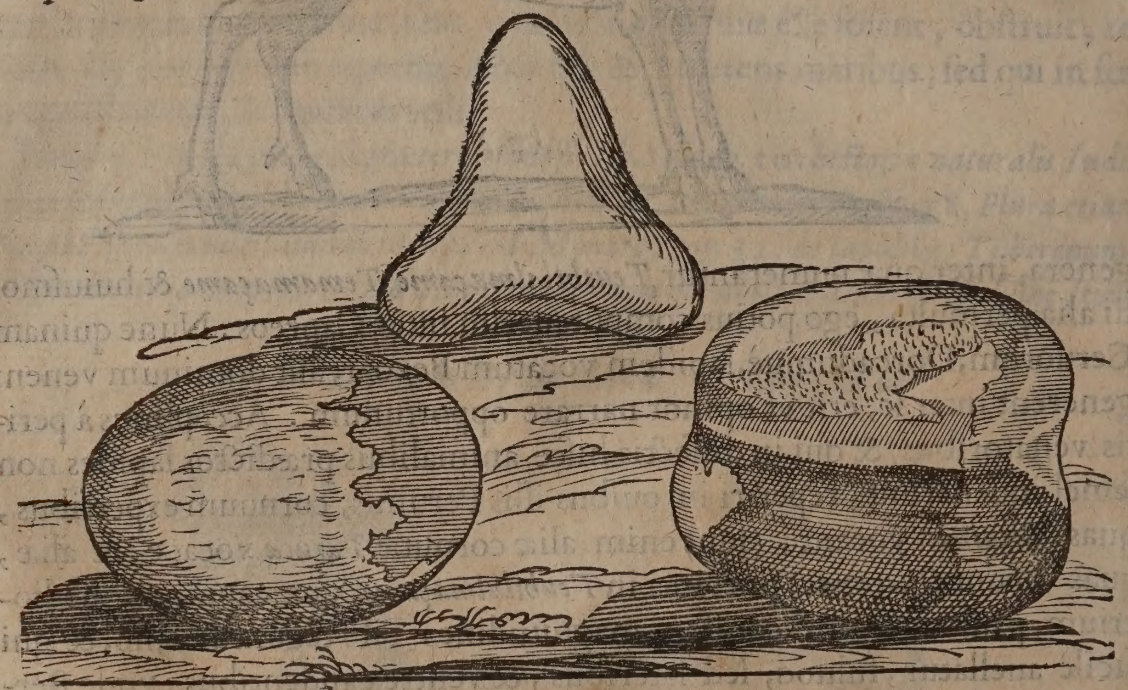
genera, inter quæ numerantur *Teuthtlalmaçame*, *Temamaçame*, & huiuſmodi alia permulta, ego potius computauerim inter Capreos. Nunc quinam Ceruorum, Dorcadumuè, lapidem vocatum Bezoar, aut dominum veneni generent inter ſe, erit vt opinor narrare opportunum. Accepimus à peritis venatoribus, & qui in diſſectis hiſce animalibus prædictos lapides non ſemel inuenerunt, reperiri in ouibus illis Peruinis, cornuum expertibus, quas *Bicuinas* vocant; (ſunt enim aliæ cornutæ *Tarucæ* vocatæ, & aliæ, quas dicunt *Guacanas*) præterea in *Teuhtlalmaçame*, quæ caprarum mediocrium, paulouè maiori conſtant magnitudine. Pilo teguntur cano, & qui facilè auellatur, fuluoq; ſed lateribus, & ventre candentibus, vnde Berrendos indigenæ Hiſpani vocare ſolent. Cornua geſtant iuxta exortum lata, ac in paucos, paruoſq;, teretes ac præacutos ramos diuiſa, & ſub eis oculos, quorum imaginem exhibemus. Deinde in quodam Damarum genere, quas *Macatl chichiltic*, aut *Temamaçame*, appellant, breuiſſimis cornibus, acutiſſimiſq;, coloris fului, fuſci, & infernè albi, quarum quoque præſtita eſt imago. Necnon in Ibicibus, quorum hic redundat copia; vt Hiſpanos & apud hanc regionem frequentes ceruos taceam, in quibus quoq; eſt lapidem, de quo præſens eſt inſtitutus ſermo reperire. Capreas etiam cornuum expertes, quas audio paſſim reperiri apud Peruinos. & vt ſummatim dicam, vix eſt ceruorum caprearumq; genus vllum, in cuius ventriculo, aliauè interna parte, ſua ſponte, ex ipſis alimoniæ excrementis lapis hic, qui etiam in Tauris, vacciſq; ſolet offendi, non paulatim con-

Caprei No. Hiſp.

Bezar lapidis hiſtoria.

crescat, & generetur, multis sensim additis, & cohærescentibus membranulis, quales sunt cęparum. ideo non nisi vetustissimis, & senio penè confectis, lapides hi reperiuntur. neq; vbique, sed certis, statisq; locis, vbi ea suppetit materia. qua ratione fieri posset, vt apud Hispanos, gentesuè alias, non ita facilè offendantur. Verùm non omnes hi lapides salubres sunt, tuendęuè sanitati, aut morbis profligandis apti, sed soli illi, qui depastis herbis saluberrimis producuntur. vnde non solum difficile sit censere, an illæ facultates mirabiles, quæ de eo lapide nostra tempestate iactantur, narrariq; & prædicari cæperunt, veræ sint, sed etiam quinam sint eligendi, aut qui vtiles, aut inutiles offendātur, quibus de rebus certò quid affirmari nequit. Etsi fama est, venenis, venenatisq; omnibus subuenire, syncopem, & epilepticas inuasiones arcere, digitis applicatos somnum conciliare, augere vires, excitare venerem, facultates omnes roborare, sedare dolorem, renum lapides vessicæq;, non solum parua quadam portione deuoratos, sed manibus tantum retentos frangere, ac pellere, vrinæ destillationi ferre opem, partum iuuare, & procurare conceptionem, denique nulli ferè

Bezar vires.

non auxiliari morbo. adeo vt sint qui solius huius lapidis pręsidio, medici sententia sua euaserint consummati, pro talibusq; se se impudentes venditarint. Varijs eos reperies formis, & coloribus. alios nempe candescentes, fuscos alios, alios luteos, quosdam cinereos, nigrosq; & vitri, aut obsidiani lapidis modò micantes. hos oui, illos rotunda figura, & alios triangulari. quid? quod nonnulli eorum, basis centriuè loco glandem habent (& concussi sonant, nucleo intra crustam crescente, coactoq; haud aliter ac hi quos Aetites vocare solent, aut ipsi Aetites sunt, quos Aquilæ fortassis rapiant, & in suos transferant nidos) alij puluerem, alij lapillum. Tot verò reperies apud nouam hanc Hispaniam, vt iam vili veneant precio, ac vel vnico aureo singuli, & interdum etiam bini emi & commutari soleant, cum non paucis ante annis, vnicus & mediocris, ducentis, aut amplius au-

reis

reis extorqueri non posset a mercatoribus. Id dictum est a me, atq; admonitum, ne deinceps reliquus sit locus ipsis impostoribus ex rapto viuentibus, iusq; omne, dum rei familiari student quomodolibet augendæ, atq; cumulandæ, violantibus: quibus opus non est in tanta copia, & numerosa redundantia, arte illos aut adulterio parare: quamquam & adhunc modum non pauci conflati reperiantur. Verùm lapides illi fossitij, quos quidam Arabum, ab infringenda venenorum vi, eodem appellant nomine, reperiuntur per hæc tempora apud nos, ac præcipuè in fluminis *Tetzhuatlani* ripis, varij, multiformesq;, influentibus vndis e montibus redundantibus bolo armeno, sed minimè, quos ferunt ijdem, in angulis oculorum prædictorum animalium concrescere, cum remedij gratia postquam deuorauerunt serpentes, ab antris vi halitus, aut occulta alia facultate tractos, se mergunt in flumina. Monstrati sunt nobis etiam lapilli, quos aiunt deuorari a fœmineo ceruorum sexu, vt facilior enixus contingat, & in eius ventriculo reperiri, de quibus omnibus suo loco, deo dante, sermo habebitur. Bezar Fossil.

Monardes singulari libello vires Bezar Orientalis prosecutus est. cuius etiam Caput 34. perlege. Item Epistolam militis ex Peru conscriptam ad Monardem.

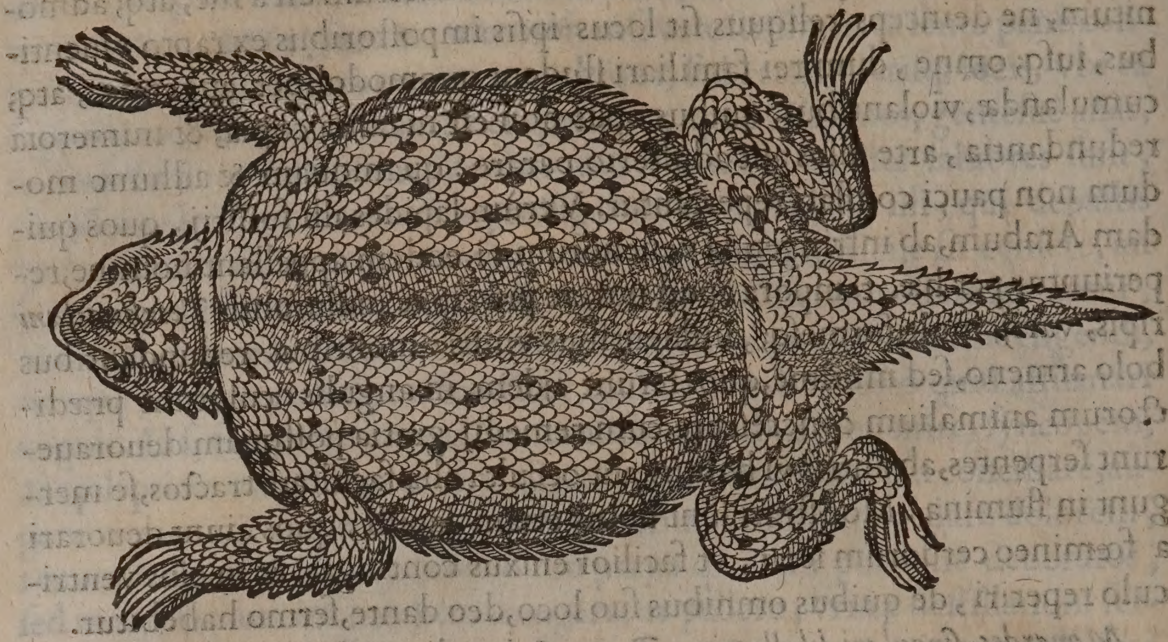
De POLLIN. Cap. XV.

ANIMAL quoddam est paruum Pollin, insectumq; Centipedis forma, minus tamen. quod tritum atq; impositum, infixos aculeos, atq; sagittas mira celeritate extrahit.

De TAPAYAXIN lacerto orbiculari No. Hispaniæ. Cap. XVI.

AD lacertæ differentias videtur pertinere *Tapayaxin*, quamquam orbiculari penè, planoq; constat corpore, ac Raiæ vocatæ quadam te-

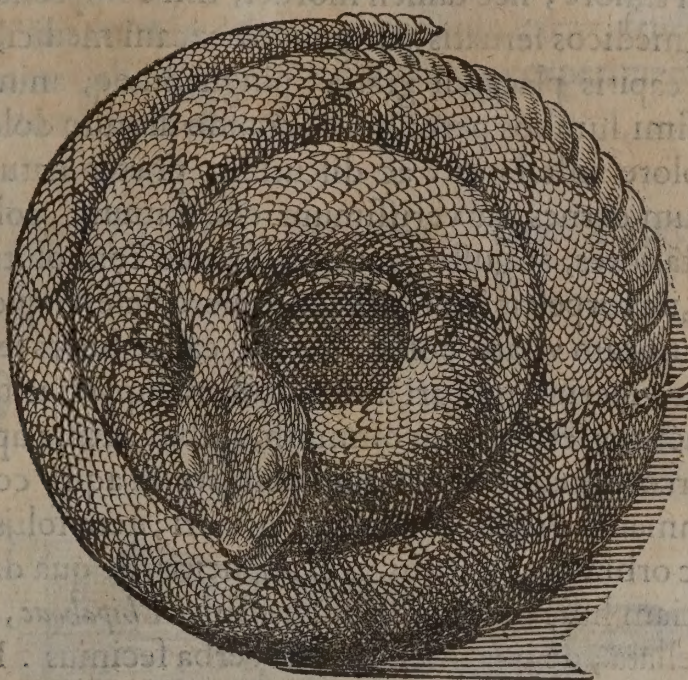

nus forma, ni longè minor esset, nec vncias quatuor, longitudine aut latitudine, ęquans. cartilagineum autem est, & multis variatum coloribus, gelidum semper tactu repertum, tardi incessus, ac rarò mutans locum, etiam contrectatum, atque apprehensum. Sed caput est durissimum, & quibusdam eleuatum horrensq; aculeis, corrollæ modo dispositis. Gaudet ab hominibus apprehendi, manibus gestari, contrectariq;, placida quadam securitate, ac tranquillitate immobilis. quamobrem amicus hominis ab indigenis nuncupari solet. Illud est in eo mirabile, & nulli alij quod sciam commune, compressis, vexatisve oculis, aut capite, aut parum indulgenter tractatis, sanguinis guttas per eos effundere, ac longius iaculari, qualis detrahi solet ab homine tẽperatissimo, & sana fruenti valetudine, tanto interdum impetu, vt ad trium passuum distantiam contingat reiectari. Siccatum hoc ad ignem, redactum in leuorem, deuoratumq; ex vino aut aqua, drachmæ vnius mensura, morbo gallico, & doloribus ab eo euenientibus, magnopere auxiliari solet, quod multis certissimisq; est comprobatum experimentis, vacuata morbi caussa per superna infernaq;, ac demum euacuata vrina permixta pituitæ, alijsq; longis, crassisq; filamentis. Viuit in montibus frigidarum regionum, vbi passim offenditur.

De TEVHTLACOT ZAVHQVI, seu Domina serpentum. Cap. XVII.

SERPENS est atrocissimus *Teuhtlacot zauhqui*, quem indigenæ Hispani viperam ob lethalis morsus immanitatem atque sæuitiam, vocant, quaternos pedes aut amplius longus, & vnum, vbi mediocriter crassus est, latus, dorso eminenti, viperino capite, ventre ex albo pallescente, lateribus opertis candentibus squamis, fascijs tamen pullis per interualla inter-

interſtinctis. dorſum fuſcum eſt, luteis tamen lineis ſe ſe in ipſa ſpina ſecantibus inſigne. Multæ ſunt eius ſerpentis differentiæ non plurimum inter ſe diſtantes, & ictu mortem inferentes, niſi celerrimè præſidijs occurratur. Conuoluitur in ſpheras irritatus, aut contrectatus, ac inæqualiter caput contorquet, ſed ita ſibi vndiq; cauet, vt nulla non parte ſe vindicet ab iniuria. Excogitatum eſt, icta humare membra, terraq; obruere, & ita ſinere donec omnino ceſſet dolor, aut morbus ſit curatus, proſpero (vt audio) magna ex parte euentu. Per ſaxa fertur celeri curſu, ac per terreſtria, planaq; quod mirum videtur, non adeo. ob quem Mexicanorum quidam, a vento nomen indidere, vocantes ***Ecacoatl***. Quot annos natus eſt, tot accedunt caudæ perſtrepentia ſonalia, in poſtrema parte caudæ vertebrarum inſtar connexa. Oculi ſunt nigri, mediocris magnitudinis. Binos habet ſuperna maxilla dentes, caninos, incuruos, quibus iaculatur venenũ. vtroq; autem latere oris, quinq; parui dentes ſupernæ maxillæ inſunt, ſed qui facilè conſpici a quolibet aperto ore queant. Et ſinuosè graditur. Ictus toto corpore hiantibus rimis fatiſcit, & vigintiquatuor horis a morſu trãſactis, animam dicitur agere. Apprehenſos cauda Indi qui eos venantur, tutò tenent, appendentes, ſed tamen torquentes collum, perſtrepentes ſonalibus, corpus huc atq; illuc iactantes, ac nihil non molientes vt pœnas de venatore ſumant. Audio a multis, qui eum ſerpentem domi alere ſolent, atq; educare, annum integrum durare abſq; cibo vllo potuq;. Abſciſſumq; caput, decem aut amplius dies ferunt apud Panucenſes, in fœmoris craſſitudinem, & longitudinem adoleſcere. Norunt cicurari poſſe per multi, qui domi alentes habent in delicijs. Venenum iaculatur caninorum tubulis, caui enim ſunt. Nec deſunt qui affirmant, viuum parere, etſi falsò, quemadmodum ex aliorum veriori narratione percepi. Cum læſus iraſcitur, ſonalibus concuſſis vehementer perſtrepit, erigitq; collum, non

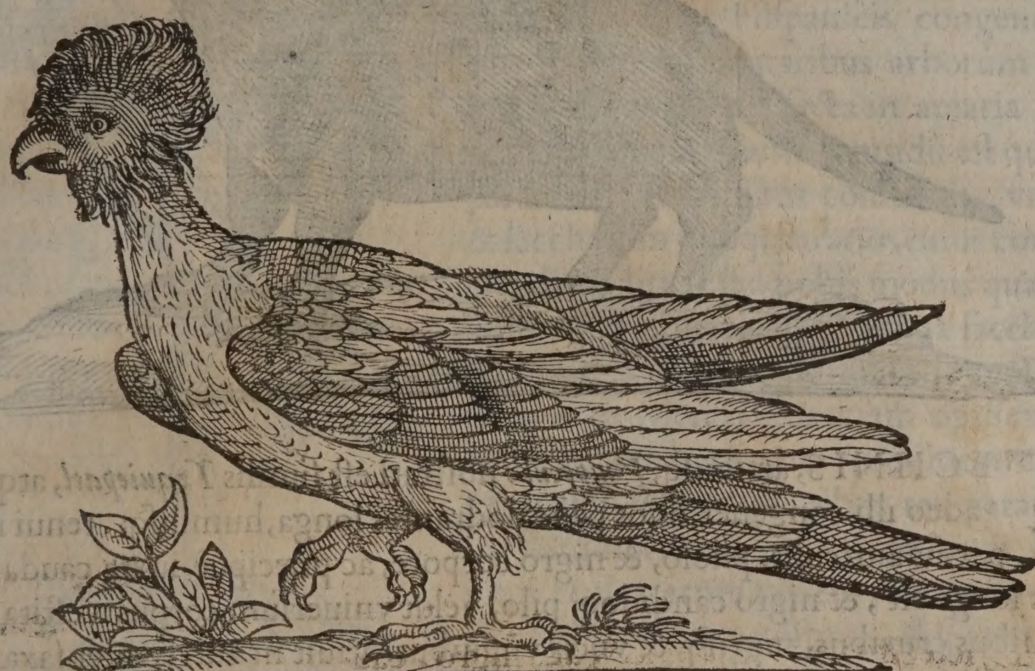
ſine adſtantium timore, nec tamen mordet, niſi compreſſus, & irritatus. Caninis in vſus medicos ſeruatis, pungunt Mexicani medici, collum, ceruicemuè dolores capitis placandi gratia. pinguedineq; animalis ferè omnium nocentiſſimi, lumbos perungunt ſedando illorum dolori, aliaſq; corporis partes dolore infeſtatas. ac diſcutiunt præter naturam tumores. edunt Indi eorum carnes, ac veriſſimum eſſe ſtatuunt, cohortalium carnibus eſſe præſtātiores, ac guſtu gratiores. Linteo conuoluta quantum velis tenui raroq;, ita torpeſcit illa feritas, vt a puero deferri quolibet, citra formidinem, aut noxam vllam poſſit. Aiunt, caput huius ſerpentis alligatum collo, inſtar viperini, gutturi morbido ferre ſuppetias, febrientibuſq;. Medentur punctur æ ſerpentium omnium, quibus natura appendent ſonalia humano ſtercore duarum vnciarum pondere ex aqua congruenti propinato, aut commanſo *Picyelt*, & admoto vulneri; item folijs arboris *Hoitz mamaxalli* huic orbi vulgaris, tuſis, atq; applicitis, de qua dictum eſt inter arbores. Eſt etiam huic malo conuenientiſſima *Chipahoac*, ab alijs *Acuitz huariracua* appellata, de qua inter herbas verba fecimus. Prouenit in calidis locis huius nouæ Hiſpaniæ.

De TLAQVATZIN. Cap. XVIII.

ANIMAL eſt *Tlaquatzin* canis parui forma & magnitudine, binos dodrantes longum, roſtro tenui, prolixo, atq; depili. exili capite, tenuiſſimis, molliſſimiſq; auriculis, ac penè translucentibus. pilo longo, & candido, ſed circa extrema fuſco, aut nigro. cauda tereti, duos dodrantes longa, ac perſimili colubrinę, fuſca, ſed poſtremo candida, quæ mordicus, firmiterq; quidquid apprehendit retinet. corpore verò, ac pedibus Melis. Quaternos, quinoſuè parit catulos, quos vtero conceptos, editoſq; in lucem alui cauitate quadam, dum adhuc paruuli ſunt, claudit, ac ſeruat, intra ſcilicet locum a natura huius rei gratia fabricatum, dilatata, ac ſponte naturæ velut excoriata, iuxta mammarum ſedem, externa pelle, tanta æqualitate, ac vi, vt coaluiſſe cutem omnino putes, miro, viſendoq; naturæ artificio, & quod in nullo animali, quod eadem generauerit, vſquam ſit conſpicere. Oculi ſunt nigri, parui, viuidi, atq; exerti. Scandit arbores incredibili pernicitate. diù in cauernis latitat. veſcitur cohortalibus, quas, vulpecularum muſtellarumvè ſilueſtrum more iugulat, illarum ſanguinem abſorbens. Cetera innoxium, ac ſimpliciſſimum animal, quamquam verſutia quadam congenita ſe interdum mortuum ſimulet. cùm ſcilicet non eſt aliter hominum manus effugere, aut cum deluſos apprehenſores mordere eſt animus. Cauda huius animalis egregium eſt medicamentum. trita enim dragmæ vnius menſura, atq; ex aqua aliquoties deuorata, nullo præaſſumpto alimento eo die quo hauritur, vrinæ meatus mire abſtergit, eadem euocata, tractiſq; Lapillis, & quacunq; alia re meatus obſtruente. venerem excitat, generat lac, & pręfractis medetur, & cholicis, partū accelerat, menſes elicit. extrahitq;, tuſa & impoſita, aculeos qui ſunt infixi, ac ventrem emollit.

emollit.& fortaſſis nullum extat medicamentum ad has res omnes peragẽdas præſtantius. Viuit enim in calidis, ac paſcitur carne, fructibus, pane, oleribus,frumentaceis, alijſq; generibus, veluti nos experimento cognouimus,alentes illud domi, ac in delicijs habentes.

De TZOPILOTL, *ſiue Aura.* *Cap.* XIX.

QVAM Mexicani *Tzopilotl* vocant, Auram alij vocare conſueuerunt. Auis eſt magna, tota nigra, Aquilæ medioeris, aut corui, cuius videtur ſpecies magnitudine. Vngues ſunt vnci,atriq;, crura fuſca, roſtrum pſitaci,eodem fuſcum modo, frons deplumis, plicatili cute obtecta, nec diſſimili *Quauhpecotli*, aut *Cozquaquauhtli*, quem pili rari, nigri, illis Æthiopum capitibus innaſci ſolitis perſimiles, circumſtant. Morticinis tãtũ carnibus victitat,ſtercoreq; humano. Nõ ſatis cõſtat, vbi auis hęc nidificet,aut educet filios, cum ſit vniuerſæ prope nouæ Hiſpaniæ frequentiſſima.Sublimipeta eſt, grauem ingratumq; odorem ſpirat,coruorum odori perſimilem. Gregatim conſident arboribus, & cadaueribus permultæ veſcuntur inſimul. Audio, pennas eius, vſtas & in cineres redactas, pilos renaſci prohibere, nõ minus ac ſtercus formicarum,& ſanguis veſpertilionum, & ſemiambuſta cutis vulneribus mederi admotas, ſi pariter edatur caro, quæ etiam gallico morbo opitulari ſolet. Cor ſole exiccatum, impenſè eſſe odorum, ſtercus verò drachmæ vnius menſura bibitum, melancholicis conferre.

De

De Yzquiepatl, seu Vulpecula, quæ Maizium torrefactum æmulatur colore. *Cap. XX.*

TECHNIS, artibusq; *Vulpeculæ* nostrati est similis *Yzquiepatl*, atque adeo illi congener, duos pene dodrantes longa, humilisq; . tenui ro-
I. Yzquiepatl. stro, paruis auriculis, piloso, & nigro corpore, ac præcipuè iuxta caudam, quæ longa est, & nigro candidoq; pilo, velut vniuersum corpus vestita. breuibus cruribus, nigrisq; & vncis vnguibus. Viuit in antris inter saxa, vbi prolem educit. Vescitur scarabeis, atq; vermiculis, cohortales iugulat, solaq; eorum deuorat capita. fundit cum ventris crepitu halitum fœtidissimum. pedit autem cum quis eam insectatur, his se muniens armis. quin ipsa tota teterrimum exhalat odorem, & vrina stercusq; est fœtidissimum, atq; adeo pestilens, vt nihil sit reperire in nostro orbe, cui in hac re possit comparari. quo fit, vt in extremo constituta periculo, reddita vrina, aut fœcibus deiectis ad octo pluriumuè passuum interuallum (tanta vis est huius excrementi) se se ab omnibus vindicet iniurijs, ac vestes inficiat indelebilibus luteisq; maculis, & nunquam satis perspirante putore. alias innoxium animal, eduleq; & hac sola ratione horrendissimum. Editur eius caro, stercusq; saluberrimo euentu, ab his qui Hispanica lue, aut Indica potius (vnde citra dubium in alias nationes irrepsit) sunt affecti, & contra articulorum dolores. Fit ex ea oleum Vulpinum, non minus efficax eo quod ex nostrate Vulpe parari consueuit apud Hispanos. Sunt & alia duo huius Vulpeculæ genera, eadem penè forma, & natura. quorum alterum
II. Yzquiepatl. *Yzquiepatl* vocatum, fascijs multis candentibus distinguitur; alterum ve-
III. Conepatl. rò, *Conepatl*, seu Vulpecula puerilis, vnica tantum vtrinq; ducta, perq; caudam ipsam eodem modo delata.

De APVM, Mellisq; Indici generibus. Cap. XXI.

YZAXALASMITL.

MICATZONTECO MIMIAOATL.

MVLTA mellis genera in noua
Hiſpania mihi adhuc obſeruare
licuit, non loco ſolum, veluti veteri or-
be, verùm ipſa materia, & apum diuer-
ſis generibus diſtantia. Primum eſt Hi- Mel No.
ſpanienſi per omnia ſimile. idemq; & Hiſp. I.
quod ab apibus Hiſpanicis congeneri-
bus ſponte in cauitatibus arborum fa-
bricetur, quas Indi ſecta in apiaria re-
ponunt, ac congerunt. Secundũ eſt quod Mel II.
parari ex arundinibus conſueuit, vnde
& ſaccharum quoq; paratur, cuius confi-
ciendi traditus eſt à nobis modus quarto
huius operis libro, cum reliqua ſacchari
omnium generum parandi ratione. Ter- Mel III.
tium fit ex Metl, cuius etiam opificium
in huius plantæ capite proditum eſt.
Quartum fit in regionibus temperatis, Mel IV.
aut feruidioribus, à quodam apum mi-
nimè aculeatarum genere, ſimili formi-
cis alatis, minoriq; noſtrate, ſuſpendente
in ſaxis, & arboribus, ſed maximè quer-
cuũ generibus aluearia, globuloſuè quoſ-
dam, vocatos *Micatzonte camimiaoatl*, ſi-
miles ſaccharinis, interdum hominis æ-
quantes amplitudinem, conſtantes è co-
rijs permultis, refertos vaſculis, minori-
bus, denſioribuſq; noſtris. Colore fuſco,
ac permulto, optimoq; affluẽtes melle, &
numeroſa ſobole, atq; fœtura candida, &
margaritifera. qua aſſa, & ſale conſperſa,
nec ab amygdalis dulcibus diſtante ſa-
pore, quoties occurrit id genus examinis
auidè veſcuntur indigenæ. nec tamen
caſtrantes aluearia, ſed ore ſugentes. dum
verò editur mel non adhæret cera denti-
bus, ſed quidpiam paleis ſimile. Confi-
ciunt huiuſmodi apes mel haud aliter ac
noſtræ. pariterq; floribus, ac rore viuunt.
Septembri menſe impenſè fœcunda, &
onuſta mellaria reperiuntur. Quintum Mel V.
genus prædictis pauliſper cedens, fit ab
apibus

apibus quibusdã aculeatis,nostratibus longè minoribus,fuluisq; . Hæ enim oblongo orbe fabricato, quem *Acomimiaoatl* vocant, mellificare consueuerunt. Inuestigare vix potui, an regem habeant, seruentq; in opere, aut in administrandis rebus, ciuilem ordinem. sed verisimile est, hac in re nostrates apes imitari, quamquam adhuc ab hac rudi gente & imperita, obseruatum non sit. nisi satius sit putare, naturæ magis arrisisse; barbaras quoq; & siluestres extare apes, veluti & inter homines ipsos, quos eadem intellectus illustrauit lumine, gentes incultas, & ab omni ciuilitate, & aptè instituta republica prorsus alienas. Et vt prædictis nonnulla apum, vesparumq; ac pseudomelissarum genera adijciam, a me in hac noua Hispania obseruata, non est prætereundum silentio, Genus aliud paruarum apum expers aculei, subterraneis locis mellificans, & fauos construens orbiculares vocatum *Tlalneuhtli*,sed non adeo iucũdo opere,aut grato mellificio Est
Mel VI. acidum. enim acidum mel,& aliquantisper amarum, etsi in probatiorum generum penuria solet substitui,condimentisq; immisceri. Mellificat quoq; in foraminibus parietum,riparumq;, Vesparum quædam differentia, vocatarum *xicotli*, quæ aculeatæ sunt, nigræ, sed pallescenti dorso. Quid memorem *pseudomelissas* aculeatas, tetras, & cauitates lignorum,quas eædem effodiũt incolentes, *Quauhxicotli* a Mexicensibus vocatas? aut fuluas alias, noxio venenatoq, armatas aculeo? aut *Tlalpipioli* inerme apum genus,nostratium magnitudine, nigroq; & luteo colore varium? aut *Cuicalmia hoal* computandam inter vespas,noxij, ac venenati aculei? aliasuè eiusdem generis minores, aut *Quauhxicotli* pseudomelissam, quæ tota nigra est, alas si excipias, quę rubræ sunt, venenatissimi, & prælongi aculei, & saccharinas arundines, adeoq; ligna ipsa punctura a summo ad imum vsq; (quod est a nobis perspectum,atq; obseruatum) findentis? Verùm velle naturæ singularia mirandaq; nominatim percensere opera, fuerit insolentiæ, ne dicam stupiditati vehementi adscribendum.

FINIS LIBRI NONI.

RE-

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI

Liber Decimus.

MINERALIA EXPLANAT.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

BENIGNA illa & ferax rerum parens, Terra nimirum, non plantas modò germinat, & animalia procreat, sed ingentem insuper in ventre suo thesaurum recondit, quem nostro tandem suoq; labore feliciter parturit. Metalla inquam, Gemmas, Mineralia, sales diuersos, variosq; succos, quorum omnium Mexicanus Orbis non minus atque aliæ Mundi partes fertilis prædicatur. Decimus hic liber aliquem eorum nobis gustum præbet, & inter hæc, lapides præsertim, terrarum, ac salium aliquot genera explicat. Inter lapides verò triumphant, & meritò principatum gemmæ obtinent, quæ tantam nobis admirationem varietate sua, coloribus, materia, decore pariunt, vt non abs re Plinius solertissimus Naturæ perscrutator, exclamauerit, in Gemmis fuisse in arctum coactam rerũ Naturæ Maiestatem, & plerisq; hominibus ad summam absolutamq. Naturæ contemplationem satis esse vnam aliquam gemmam. Quamquam autem, qui rerum Indicarum historias ediderunt, particulatim aliquid de petris gemmisq. simul scripserint; & Anselmus Boetius, Cæsarius olim Medicus, mihiq. familiaris, generatim & bene materiam hanc tractauerit; Recchus tamen noster plurima alijs aut omninò intacta notauit, aut minus certè obseruata curiosius disquisiuit, quæ tuis studiosè Lector commodis, Lyncei nunc euulgarunt.

DE APOZONALLI Succino Mexicano. Cap. I.

Tletic Succin. Mex. I. ITa vocant Succinum noſtrum,cuius duas indicat ſpecies. Alteram,quæ in flauum colorem magis inclinat, quæ vocatur *Tletic*, ſeu flammeum *Apozonalli*. Quetzal Succin. Mex. II. Alteram verò dilutiorem, quam *Quetzal Apozonalli*, ſeu plumæ Succinum vocare ſolent. Ad huius genera videtur pertinere *Xochipalizli* Xochipalizli Succin. Mex. III. vocatus, lapillus luteus, & obſcurus. quamquam ad Succinũ potius, quem vocant coagulatum, aut Chalcidoniam gemmam pertinere quiſpiam putare poſſit. Eaſdem cum Succino vires habere cenſetur.

DE CHAPOPOTLI Bitumine littorali nouæ Hiſp. Cap. II.

MInerale quoddam eſt *Chapopotli* ex atro fulueſcens, ab antiquis bitumen Iudaicum nuncupatum. Purpureo ſiquidem colore ſplendet, ac Trifolij, *Aſphaltitidis*, Rutæue, grauem quendam odorem ſpirat, & eiſdẽ facultatibus pollet. Septemtrionali ſcaturit oceano, & liquidum fluens ſtatim in huius Hiſpaniæ nouæ littora decurrit. In laminas cogitur, bina paſſuum milliaria quandoque longas; craſſas verò, duas, tresuè (vbi ſors tulit) ſpithamas. Vili (tanta eſt eius in his regionibus copia) venditur precio. Vtuntur eo mulieres Mexicanæ commanſo, ac paſſim non ſine voluptate quadam ore retento, ad extergendos, & nitori antiquo reſtituendos dentes.

IO: TERRENTII LYNCEI NOTÆ.

Plurimæ ſunt Salium ſpecies, ſed plures Bituminum creduntur, quæ fœcunda Natura parens, terraq. mariq. profundit partim, partim ex varijs artificioſa manus mixtis deſtillatione elicit. Simile quoddam huic littorali Monardes cap. 3. deſcribit, quod in CVBA fontes circa littus maris emittunt, quem Lector videre poterit.

DE CHIMALTOZATL, ſeu lapide ſpeculari. Cap. III.

SPecies eſt *Chimaltozatl* lapidis diaphani, & candeſcentis, qui in laminas tenuiſſimas, numeroſaſque philuras facili opera dirimitur, vnde nomen. Eſt enim *Chimaltozatl* minerale candicans, & in laminas ſectile, Gypſum Mex. quod antiqui vocauere ſpeculare. Combuſtum ſpeciem gypſi præſtat, pigmentiq. candido tingentis colore. Eſt & alius lapis huic non diſſimilis, Mezcuitlatl. Talch. Mex. à Mexicanis *Mezcuitlatl*, ſeu ſtercus Lunæ vocatus, qui in prætenues quoque ſecari conſueuit laminulas, ex aureo colore purpuraſcentes. quæ quantumuis in igne commorentur, neque exuruntur, neque (quod dictu mirabilius eſt) incaleſcunt. Verùm de hoc fortaſſe alibi latius.

DE

De COZTICTECPATL Cornerina Mexicana. *Cap. IV.*

ITa vocant, quas nostri Cornerinas appellare solent, seu lapides luteos, aiuntque, cordis affectionibus sanandis magnopere inseruire. Quam facultatem, & cæteras omnes aliorum lapidum aiunt, Mexicani ab Hispanis accepisse, cum ante aduentum eorum solum essent eis ornamenti, & lusus gratia, haud aliter ac aurum, aut argentum (si quod eo tempore erutum erat) cocchleæ, ac pennæ.

De EZTECPATLI Iaspide obscuriore no. Hisp. *Cap. V.*

OStendunt & aliam gemmam rubram, & obscuram, sed viridi colore maculatam, eamq. vocant *Eztecpatli*, affirmantes, sanguinis obsistere fluxui. quam ego inter Iaspidis collocarem genera, etsi Chalcidoniæ quadantenus videatur similis. Illa verò, quam *Eztetl* vocant, & eiusdem vsus esse asserunt, viridior est, & minus rubra, de qua in sequenti capite dicemus. Hæc verò magis rubra est, & minus viridis.

De EZTETL, seu Lapide sanguinis, Iaspide Mex. II. *Cap. VI.*

VIrentis Iaspidis videtur species, sanguineis tamen guttis respersus lapis ille *Eztetl* à Mexicanis nuncupatus. Aiuntq. alligatum metacarpo dysenteriam compescere, aliasq. sanguinis fluxiones. Sunt qui alligent collo, & puluerem eius naribus inspergant, fluente inde sanguine, aut cuiuis alteri, cui effusio contigerit.

Lapidem sanguinalem vocat Monardes cap. 36. quod sanguinem vndeuis fluentem manu detentus, vel alligatus, vel in annulum conformatus, & gestatus sistat.

De YTLIBAYOTEA QVETZALIZTLI, idest obscura smaragdo, ac Nephritico nuncupato lapide, Iaspide Mex. III. *Cap. VII.*

ESt alia Iaspidis virentis species huic plagæ frequens, & vulgaris, sed albis cinereisvè distincta punctis, quam *Ytlibayoteam Quetzaliztli* vocant, seu obscuram smaragdum. ad genus siquidem smaragdorum ipsi referunt. Aiuntq. brachio appensam, aut dolenti reni admotam, nephriticis mederi doloribus, renumq. lapides frangere, vrinam euocare, cunctaq. excrementa vrinam remorantia expellere. hac tamen lege, vt dolore infestante dolenti loco admoueatur, quo sublato, metacarpo appendatur è directo renis affecti. Sic enim vrinæ vias emundando, lapidem conflari prohibet, arenarumq. cumulum tenaci compactum flegmate dissoluit, ac disgregat, atque per vrinas expellit. Hic varijs effigiatus formis reperitur

ritur. Nempe piſcium forma, auium capitibus ſimiles, pſitacivè roſtris, ac plerique rotundi obſeruantur ſpherularum inſtar, perforatique. Indi namque hos appenſos geſtare conſueuerant. Præfertur viridior, magisq. ſplendidus, lacteisq. punctis conſperſus.

De hoc lapide Nephritico ſimilia vide apud Monardem ſub dicto titulo cap. 31.

De TLYLAYOTIC, coli, iliorumq. dolores ſedante Iaſpide Mex. IIII. *Cap. VIII.*

ETſi non admodum diſſimilis à prædicta ſpecie reperitur alia ſpecies virentis Iaſpidis, vocata ab indigenis *Tlylayotic*, differt tamen pondere, colore, maculis, figuris, ac viribus, hic namque lapis grauior eſt, obſcurioriq. viridi colore præditus, maculis (& non punctis, veluti prior) cinereis conſperſus. Varijs etiam effigiatur figuris, nempe humana effigie, idolivè, necnon longa & rotunda columnarum modo, tum etiam plana rotunda, & quadrata, interdum rotunda ſpherularum inſtar. Qui ſaliua conſperſus humana, ac aliquantiſper manibus confricatus, vmbilico, dolentivè loco appoſitus, coli iliorumq. dolores, flatibus expulſis per ſuperna atque inferna, curat. tum etiam metacarpo alligatus, ac geſtatus hoſce affe-

Yztecpayoquetzaliztli Smaragd. Mex. vilior.

ſtus fieri prohibet. Sunt & alij lapides ſubalbidi, quos *Yztec payoquet zaliztli* vocant, ad viliorum ſmaragdorum differentias referendi, colicis quoque & iliacis vtiles. Alius quin etiam circumfertur lapis prædictis, meo quidem iudicio congener, ſed virdre longe dilutiori, aut cinereo, ac paucis viridibus diſtinctus maculis, ad Iaſpides virides pertinens, aut ſmaragdos vilio-

Xoxouhquitepatl Smaragd. vil. II.

res, quem *Xoxouhquitepatl*, ſeu viridem capillum vocant. Huius nondum inſignis aliqua dignoſcitur facultas. His etiam venit annumerandus lapis virens, & ad prædictorum pertinens differentias, ſed maculis obſcurioribus reſperſus, quem vocant *Cuicuiltic tecpatl*, ſeu depictum lapidem quan-

Cuicuiltictecpatl

quam in quibuſdam partibus, magis translucidus, cuius nihil narrant inſigne.

De lapide Philippicarum. *Cap. IX.*

MIttunt iam ad nos Philippicæ Inſulæ, mira artificum opera, & ſpectanda alia, quæ ſponte ſua profert natura, de quibus pro dignitate dicere aliud opus. verum præter cæteras omnium generum gemmas oſtendit nobis inter alias nauclerus quandam, caſu, vt opinor, repertam, cryſtallina forma, candida, & translucida, ſed in cuius medio agnus cyanei coloris, crucem geſtans humeris mirando naturæ opificio. niſi hiſce euentis præſagire iam fas eſt, cæleſte euangelij præconium ad eas oras penetraturum, ac fortaſſis eius rei occaſione eam adeò immenſam orbis plagam ſubijciendam imperio Philippi II. Regis inuictiſſimi, cuius iuſſu hæc ſcribuntur.

De

ALIARVM NOVAE HISPANIAE PLANTARVM

NARDI ANTONII RECCHI IMAGINES, ET NOMINA IOANNIS TERRENTII LYNCEI NOTATIONE.

IOANNES TERRENTIVS
LYNCEVS
LECTORI.

HABES & hic, curiosè Lector, quibus oculos saltem, si minus animum satiare valeas, plantas inquam à nostri orbis flore præcipue & fructu differentes stirpibus, adeò multa & mira adhuc in ærario suo abscondita claudit dives Natura, quæ indies Europæis nostris cum voluptate ostendit. Fruere interea nuda plantarum harum figura & partium delineatione, & colorum descriptione, quam ego ex Autographo diligenter excerpsi. Vires ab Auctore non additæ fuerunt, quod forsan adhuc Mexicano populo nondum cognitæ essent. Non omnia simul & semel Natura profundit. Multa nunc patent quæ olim latebant, & harum non dubitandum quin stirpium aliquando vera experimenta habituri simus.

De *HOITZITZILTET* Helitropio Mex. *Cap. XVIII.*

LApillos hos, aut, si mauis, gemmas, quas *Hoitzitziltetl* Indi vocant, alij verò Æluri oculum, Helitropias nostrates esse autumo. Harum magnam copiam reperies apud Tototepecenses, sed paruulæ sunt, & quarum non admodum vtilis poterit esse prouentus. Earum vires tanquam ad magicas superstitiones potius quam ad medicos vsus spectantes omittimus.

De *TAPACPATLI*, *seu hepatis medicina*. *Cap. XIX.*

MInerale quoddam est *Tapacpatli* atri coloris, inter duo saxa *Tapoyolani* proueniens oppidi *Hocitlalpæ*, nec alibi scaturit. Ergo quo diximus loco, cogitur iuxta fauces, vnde colligi solet ab Indis, ac deuorandum præberi duarum drachmarũ pondere, tritum, ac resolutum ex aqua, tussim antiquam atque difficilem passis, bis, terue, aut quoties amplius expedierit. Informis verò quædam res est, ac hepati contuso persimilis.

De *TECOÇAHVITL* Ochra Mex. *Cap. XX.*

EMitur Ochræ, terręuè pallentis quoddam genus *Tecoçahuitl* vocatum, quo pictores luteum colorem imitantur. Cuti hæc frigore dehiscenti opitulari consueuit. Sunt ex hisce mulieribus, quæ faciem ex illo fucent. Viri autem corpus vniuersum eodem inficere consueuerant, cum olim essent in hostes impetum facturi, aut adituri bellum. ita enim illis fore terrori habebant persuasum.

De *THICATLALLI*, *seu Terra alba*. *Cap. XXI.*

EFfoditur etiam è vena lacustri *Thicatlalli*, seu terra alba, lutiq. in modum subigitur, ac conformatur inglobulos, igniq. admota sensim candentem contrahit colorẽ. estq. Cerusæ nostrati adeo similis, vt mineralem Cerusam appellare meritò possis. Nam tametsi illa ex plũbo aceto desuper pendente parari solet, hæc tamen quibusdam huius nouæ Hispaniæ locis sponte quoque candidissima prouenit. Frigida est, & exiccanti, ac citra morsum extergenti natura, & quæ puerorum intertrigini non minus quam illa, inspersa medeatur. Quid? quod vlceribus pudendorum mirum in modum confert, & quibusuis rebus candido tingendis colore ex vsu est. Tantamq. præbet lenitatem, vt Mexicanæ mulieres inspersis ea digitis, eum concilient leuorem, qui gossypio facilius nendo sit aptissimus.

De TLANEXILLO. *Cap.* XXII.

TLANEXILLVM gummi lutei genus eſt, molliſſimi, ac lubrici, quod ſaxis inuenitur adhæreſcens, ab inſilienti ſæpè verberatis vnda, pectoris aſperitati, tuſſiq. vtiliſſimum. nec diſſimile ab eo, quod è Poterio ſtillari ſolet. Sunt qui eiuſdem rei cauſſa addant *Tapachpatli*. Prouenit *Hocitlalpæ*.

De TLALYAC, *ſeu terra fœtida* Myſi Mex. *Cap.* XXIII.

ERuuntur apud nouam Hiſpaniam Myſeos, quod ijdem *Tlalyac* vocant, noſtri verò ac Arabes Zeg, & Zagi, duæ differentiæ, altera forma terræ, ſed laminulis argenteis, aut aureis interſtincta, altera ad lapidis naturam magis accedens, nigraque. Ambæ ſunt calidæ, & ſiccæ, & adſtringentis naturæ, & acris guſtus. Conficiunt ex eis indigenæ atramentum. quamquam idem è Thedarum fumo in fictilia excepto vaſa, ac poſtquam in glebulas coactum eſt deraſo, veluti antiquos etiam feciſſe conſtat, ſolent interdum parare. Quandoque etiam eo medicamento Braſilij colorem, eſt enim extra dubium antiquorum Myſi, aut illi veluti Chalcitis, & Pſori congener.

Tlalyac I.

Tlalyac II.

Atramẽtum Mex.

De TLALXOCOTL, *ſeu terra acida*, & Alumine Mex. *Cap.* XXIV.

NEc venis aluminis noua caret Hiſpania. cumq. hoc orbi noſtro ſciſſile, rupeum, & ſquamoſum cognita ſint, item è vini fecibus, & herba, Kali vocata ab Arabibus, confecta, cuius herbæ quinqne in nouo hoc orbe compertæ ſunt mihi ſpecies, & quod de pluma ob ſimilitudinem vocant, ſi modò id verum eſt alumen, & antiqui meminerint ſciſſilis, nobis cogniti, rotundi, item & liquidi, nobis ignotorum, meritò dubitare aliquis poſſet ad quod aluminis genus Mexicanum debeat referri. At ego liquido potius, ac ſtillatitio, quam alteri cuipiam generi putauerim annumerandum, atque adſcribendum, perſuaſus à parandi modo. Terunt ſiquidem in primis aluminoſam terram, ac in magna quædam, ac roſtrata fictilia profundunt, mox aqua effuſa liquant. quod ſtillat vtile eſt. Coquunt hoc quantum videtur expedire, ſed priuſquam in debitam duritiem percoquatur, in fruſta parua diuiditur, diſcinditurque, & exquiſitè coactum, venundatur in emporijs candens, lucidum, diaphanum, & acri, adſtringentique, velut noſtrum, ſapore. Temperant illo pigmenta ſua artifices, & coccineis adijciunt coloribus. Dentes adſtringit, ſiccat, atque extergit vlcera, & excreſcentem carnem exedit, abraditque. Vtile eſt tinctoribus, & fullonibus, ac demum totidem vſibus, quot noſtrum accommodari poteſt.

De YZTATL, *seu Sale.* Cap. XXV.

REperies apud nouam Hispaniam omnia circiter salis genera, quæ in reliquo proueniunt orbe. Nam nec marinum *Yztaxalli*, nuncupatum, cum suo flore, & spuma, fluuiatile, lacustre, fontanum, aut puteale desit; neque in generando fossili fuit alibi liberalior natura. Quid? quod aliud insuper genus nõ paucis in locis è terra percolatur. Lymphis paratur, inferior reliquis, formaturque in crassiores placentas, nuncupatum patrio nomine *Yztayaholli*. Quid dicã de sale vocato Indo, quod Saccharum antiquorum esse constat, aut de Muria, Alatrone, & Alaxatro vocatis? qui sales sunt factitij, & familiarissimi omnes huic orbi. Naphtico tamen Amoniaco, quod etiam Compassi vocant, & similibus salsis venis (nostra, vt opinor, incuria non plagæ huius omnium ferè rerum feracissimæ culpa) nondum in hunc vsque diem adinuentis? Omissisq. cæteris ad narrata salis genera attinentibus, de fontani gignendi modo nonnihil adijciendum putaui. Generatur ergo ex quibusdam salsis fontium aquis, multis erumpẽtium locis, coniectis in cauitates quasdam arte paratas, salis genus optimum, humidioribus partibus à solis calore consumptis, reliquis verò ad naturam terream potius accedentibus, cũ nonnulla aquę portione coactis. Sal verò, aut nitrum, quod colligitur deraditurue ex alueo palustri, pluuijs cessantibus arescente, vt à terrestri portione separetur, maceratur in primis ex aqua, ac residente terra liquata, tenuior pars cum lympha fluit per canales ad hydrias. è quibus desumpta in cauitates prædictas dispertitur, vbi vi solis in salem coit. Sal Fontanus no. Hisp.

De TEQVIXQVLITL, *seu* Nitro Mexicano. Cap. XXVI.

NItri verissimi prouentu Haurac Arabibus vocati, Indis verò *Tequixquitl*, haud vlli terrarum noua cedit Hispania. Verrunt id è terra arescente lacu, aut è muris deradunt, antrisuè, roseum, ac candidum, plerumque leue fistulosum, & fragile, percolatumq. formam, & splendorem nostratis repræsentans. Quo fit, vt mirari subeat illorum sententiam, qui vulgare nitrum, quod liquandis, dissoluendisq. metallis inseruit, ac fert opem, tormentisq. bellicis plumbeas pilas excussuris, ab antiquorum nitro differre enixius contendunt, aut spumam nitri, quam in antris potissimum in spumæ formam, raram, & mirum in modum candescentem, & in specubus, alijsuè subterraneis meatibus conspicias, nesciant ab Aphronitro, quod mediam quandam nitri, & spumæ nitri naturam participet, distinguere atque separare, & contra ab Aphronitro Aphrolitrum diuersum esse contendentes. Nouæ ergo Hispaniæ è lacubus æstate arefactis verritur scopis, aut colligitur manibus nitri verissimi, & candidissimi Aphronitri in granula veluti vulgaris salis coacti, copia non mediocris, ac in vsus reconditur. Abundat eo totus

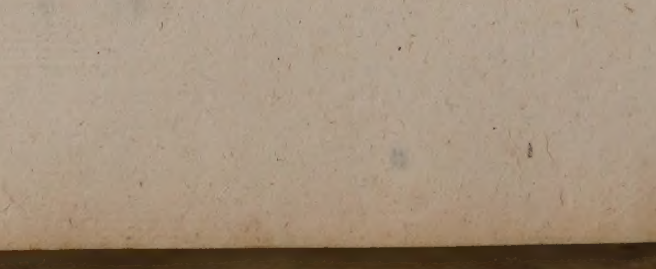
Mexi-

Mexicanus lacus. Paulò acrior vulgari sale est Nitri natura, sed adeo ei vicina, vt si crassiores particulas sæpius percolando separes, verissimum sal sis è nitro extemplo habiturus. Additur quibusdam ferculis,& obsonijs iucundius,atque commodius ipso sale;nec tamen omnino similem præstat effectum. Siquidem nonnihil adijcit gratius, & extergit ex aqua, aut vino caput, amouetq. furfures, & alias sordes ei innasci solitas. roboratque, & exiccat; eleuat ampullas,spumasq. non minus ipso smegmate,vocatoue sapone. Propinatur ab Indis Medicis permixtum alijs medicinis,quas ijdem *Patli* vocant, frigidumque esse aiunt. Quo minus mirer Caphuram adeo mordentem, & quam celerrimè abeuntem in flammas, frigefactoriæ esse naturæ assertum à multis. nitrumq. in vinum, aut lympham coniectum mirum in modum eos refrigerare liquores, ipsumq. grandinem, gelu, ac niuem in hac re præstanda vincere. Emollit præterea Maitij spicas, aquæ cui incoquuntur additum, gratiamq. addit non mediocrem. Abluuntur eodem aquæ insperso, & perquam accommodè exterguntur crura, ac pedes, & tuetur ea à frigore, & fixuris ab eo consuetis proficisci, corroboratione, & adstrictione quadam. Tineas, ophiasimuè mirè curari accepi à medicis mulieribus, si caput nitrata vrina vehementer abluatur, extergaturque, & mox menstruo primiparæ ad eam rem reseruato sanguine perungatur.

Nitri vsus in Germania, & Vngaria contra febriles calores, & linguæ nigritiem,quam Prunellam vocant,ex causo oriundam valde increbuit. Illud per se funduntur,vel momento sulphuris iniecto. Alij etiam salem ammoniacum addunt. huius placentulas typo efformatas,vel ore detinent, vel in aqua soluunt, osque probe præcolluunt,indeq. mirum sentiunt leuamen. Quin etiam hanc aquam per totum febris decursum loco Ptisanæ, vel Oximellis bibunt, multumq. inde refrigerantur. Imo quandoque purgantur. Vnde non mirum quibusdam frigidum visum fuisse. Milites eius defectu Pyrium puluerem eodem successu ebibunt, in aqua solutum, vnde quandoque, & per inferna, & superna expurgantur. hæc autem non tam frigori, quam acrimoniæ adscribendum esse, is negabit, qui salem communem, vel Ammoniacum,vel spiritum salis, vel vitrioli idem præstare nesciuerit.

In quouis Nitro salis puri aliquid separari norunt ij, qui Nitro ex terra conficiendo nauant operam. vbi cauendum ne lixiuium sapiat, vel amaritudinem coniunctam retineat.

FINIS LIBRI DECIMI.

RE-

De *QVETZALXOQVYAC*, *seu pluma fœtida*. Smaragdo viliori Mex. IV. fœtid. *Cap. X*.

SMaragdi genus est valde virens *Quetzalxoquyac*, vile tamen, & minimè translucidum. cuius puluerem testantur mederi vetustis plagis, ac præcipuè pudendorum. Nomen inuenit à fœtido odore, quem dum interpolatur, spirare solet.

De *TLACVYLOLTECPATL*, *seu lapide picto*. *Cap. XI.*

CAndido lapillo similis est *Tlacuylolteepatl*, sed purpureis maculis, coccineis, ac virentibus, translucidis, quem, referunt, augere lac vberibus appositum, gestatumque, at sui generis esse autumo.

De *TLAPALTEHVILATL*. *Cap. XII.*

ITa vocant Amethistum nostram, ac conferre aiunt renum, & vrinæ ardoribus, si renibus alligetur.

De *TOLTECAYZTLI*. *Cap. XIII.*

TOLTECAYZTLI, seu lapis nouacularis, varius, species habetur *Yztli*, de quo sequenti capite, variata nigro, ac minij colore, cuius puluerem admixtum crystallo ferunt argemata discutere, acuere visum, & carnem eisdem supercrescentem absumere.

De *YZTLI lapide*. *Cap. XIV.*

CVltri, quibus Indi vtuntur, nouaculæ, enses, pugiones, quamplurimaq. huiuscemodi ad scindendum apta instrumenta, quibus quondam (nondum ferri vsu reperto) vti mos erat (è lapide patria lingua *Yztli* vocato) solebant parari. Triplici hi colore distinguuntur, cyaneo scilicet, candenti, & nigro, etsi translucidi omnes. Fiunt ex eis apud Hispanos auro ornatis, atque argento, aræ maximo in pretio habitæ, referentes (adeo sunt tersi, ac lucidi, si semel expoliantur, interpolenturq.) rerum appositarum formas mira perspicuitate. Effossi ergo è venis, quarum multas apud Mexicanos reperies, secantur in frusta mediocria, & suaptè sponte angulosa, confricanturq. alijs asperioribus lapillis, vt mox eminenti ligni cuiusdam naso, pixidi vocati, arcabuzij haud absimili, lapide, vtriusque pedis digitis maiusculis, incuruatis in latera cruribus, comprehenso, artifices quadam industria, ac impulsu mirabili, laminas crassiusculas excutiant; vtrinque quadam eminentiori planitie, binis dorsis, ancipitiq. insignes acie, ac spithamas plus minusuè longas, gladijs nostris paulò crassiores, & Nouaculæ enses cultri ex lapide.

paulò ampliores lato digito, adeoque penetrabilis aciei, vt nihil acutius excogitari possit, sed fragiles, & quæ vel facilè hebetescant, desiliantq. ictu, ac minutim conterantur. Ex his cultris ligno quatuor lato digitos, vulgarisq. ensis longitudine affixis, & gummi illo genere, quod indigenæ *Tzinacancuitlatl* vocant, ferruminatis, efformant enses adeo immanes, & atroces, vt vel vno ictu homo integer in duas partes secari contingat, modò primus ille sit; reliqui enim cassi penè sunt, atque inanes, ea est huius teli acies, atque fragilitas. quo tempore præfractos gladiolos detrahentes, atque acuentes rursus, addunt, præfiguntq. sagittis, quibus excussis arcuum flexu, ac vi transfigant hostes eminus pugnantes, adeoque exaniment, neque enim est harum in bello Indis minor vsus, quam ensium nostratibus, aut in iaculandis inferior dexteritas. Huius lapidis puluis admixtus crystallo eodem modo in leuorem redacto, mirè extergit oculos, & leucomata, argemataq. dissipat, exacuitq. visum.

De YCHCATETL, seu lapide Gossippij. *Cap. XV.*

TErræ est genus candentis *Ychcatetl*, quod febrientibus mirabili successu solet deuorandum propinari ex aqua, aut liquore alio frigido. Generatur hæc in saxorum cauitatibus *Xonotlæ*, iuxtaq. flumen ab excelso loco datum in præceps. Sunt huius complura, certissimaq. testimonia, nec est difficilis deuoratu, aut si non profuit, nocuit nunquam assumenti.

Boli Margæ Argillæuè species hæc fuerit, quibus omnibus inest subtilissimus sal, qui per sudorem, & febres, & venena, & alios morbos expellit.

De YZTACXALLI, seu candida arena Mex. *Cap. XVI.*

ARenæ genus est *Yztacxalli Huitlalpæ* proueniens, vbi aqua ex edito quodam præcipitatur loco, quod febrientibus egregiam, ac propriè diuinam fert opem, si drachmæ vnius mensura aliquoties deuoretur. Est autem *Yztaxalli* arena candens.

De YZTEHVILOTL, & lapide Crystallino. *Cap. XVII.*

ESt apud nos lapis quidam delatus à Misteca superiori, quem *Yztehuitlotl* vocant, ad *ytztli* differentias citra dubium referendus, nigerrimo, ac nitenti colore, nec alia ratione, quod adhuc compererim, commendabilis. Nec non alius Crystallo simillimus, cuius nomen adhuc non accepi, facultate, si vera narrant, mirabili præditus, vt qui dæmones fuget, serpentes, & quiduis venenatum arceat, & principum gratiam soleat conciliare.

ALIARVM NOVAE HISPANIAE PLANTARVM NARDI ANTONII RECCHI IMAGINES, ET NOMINA.

ACAXAXA.

ACAXOCHITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI NOTÆ.

ACAXAXA.

Ex singulis geniculis inferioribus fibras in solum demittit folia Gentianæ similia in nodis singulis totum caulem ambiunt in summitate ex tribus folijs exit iulus longus, colore ex viridi flauescente.

ACAXOCHITL.

Limonio similis, vel Echio; caulis rubet, folia longa Bistortæ figura, flores rubei calycis foliola longa, flos barbam habet longam trium foliorum.

ACXOYATL.

AHATE DE PANVCHO.

ACXOYATL.

Radix coloris castanei, ramuli sanguinei, folia minutissima alata in ramis, Pino similia.

AHATE DE PANVCHO.

Vel Ate Pannicensis, aut Tzypipatlis fructu apud Mexicanos præcellenti arbor nobilis. Folium Aurei Pomi, fructus cæruleus, sed in nigrum tendens, ferro polito similis, rotundus totus quasi ex glandibus constans, Pineæ nucis figura. Ramus vero coloris castanei, folia Iuglandis.

AMACPATLI.

Coralli species, rami sunt argillæ colore, puncta e nigro rubent, fila omnia rubra.

AMACPATLI.

ACATZAN AYCXITL.

AMAZAVHTLI.

NOTATIONES.

AMOZOTL.

ACATZAN AYCXITL.

Similis Equiſeto, radix meris capillis ex flauo nigrantibus conſtat. caules vero amethiſtini coloris.

AMAZAVHTLI.

Vel Amutzauhtli, bulbacea è radice. folia craſſa, Tulipis ſimilia.

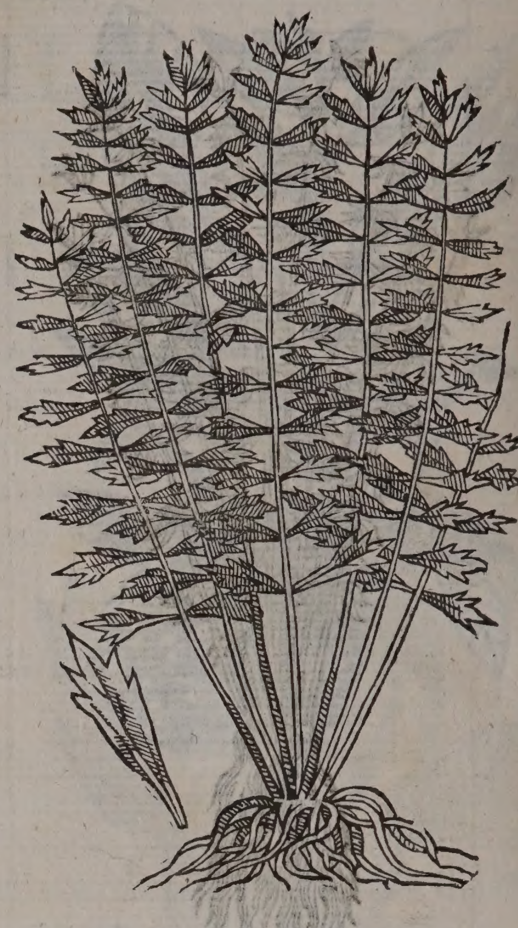
AMOZOTL.

Folia plerumque bina, Crithmi, longa, digiti latitudine. in ſummitate vua. Liguſtro ſimiles baccæ, quarum color viridis ad obſcuritatem tendens.

AMAZQVILITL.

ANONYMA MECHVAC I.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

ANONYMA MECHV. II.

AMAZQVILITL.

Videtur esse arbor. stipes pullus. rami habent folia Phyllireæ latifoliæ, vnde oriuntur baccæ virides, breui annexæ pediculo.

ANONYMA MECHVAC I.

Radix constat multis fibris nigris, caules lutei, folia latitudine sua adnascuntur. serrata sunt, vt Sideritis fermè. in summitate quid viride triangulare conspicitur.

ANONYMA MECHV. II.

Rami habent folia duo, parua, vna cum magno in quouis exortu. flores in summitate oblongi, quasi in vmbella compositi sunt.

ANO-

ANONYMA III.

ANONYMA IV.

ANONYMA V.

NOTATIONES.

ANONYMA VI.

ANONYMA MICHVACANENSIS III.

Surculos multos virentes emittit, folia Menthæ quadamtenus æmula, ex atro vireſcentia, ſerrata. Luteos floſculos oris purpuraſcentis. Calyces virides. Radicem habet fibroſam, ex flauo ad fuſcum vergentem.

ANONYMA IV.

Hæc in pictura, longa, & craſſa radice conſpicua eſt, ex fuſco flauo rubente. in qua extuberant partes nonnullæ, & à latere fibræ demittuntur. folia quaſi Coluteæ.

ANONYMA V.

Radix oblongæ eſt craſſitudinis, ſpadicei coloris. folia ſaturate virent, venis albicantibus. flores fere purpurei.

ANONYNA VI.

In ramulo omnia oblonga. folia, flores, pediculi, calyculi florum ſuaue rubent. ora lutea, exertis quaſi linguis. folia fere Serratulæ ex ſaturato virent.

ANONYMA VII. ANONYMA VIII.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

ANONYMA IX.

ANONYMA VII.

Bulboſa videtur, fibroſo è capite ſubflauo. folia breuiora, ſed Gladioli ferè. cauliculum promit geniculatum, longum, purpureum. bini ad nodos flores purpurei pariter pendent.

ANONYMA VIII.

Ex Maluaceo genere Anglicanum Bammi æmulari videtur colore, & venis. folia reſpondent, magis tamen cordata. Rubent flores, & ad oras dilutius ad calycem albicant.

ANONYMA IX.

Ramus tantum vt in ſuperiore pingitur, concolor. namque flores & folia pariter virent.

ANO-

ANONYMA X.

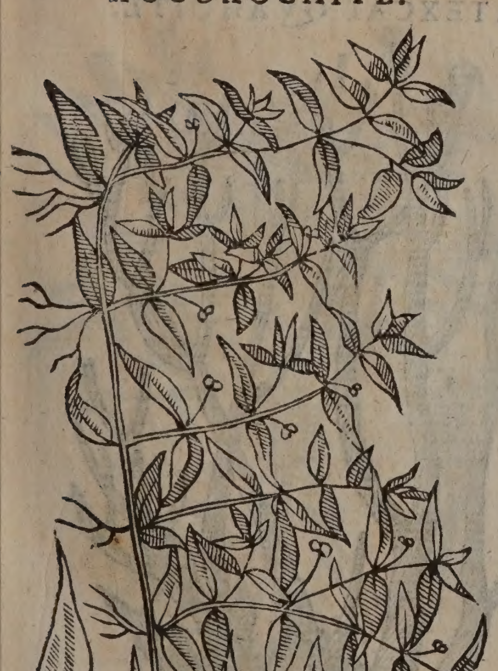

APANXALOA.

NOTATIONES.

AOCOXOCHITL.

ANONYMA X.

Radix crassa, & rubra, in flauum vergens, caulis ruber, folia bina, eminent flores in summo, similes Plumbagini.

APANXALOA.

Folia bina in quouis exortu foliorum apposita, Saponariæ similia. Caules rubri. flores longi, rubri aliquantum, cærulei Vaccariæ similes.

AOCOXOCHITL.

Serpit hæc herba, & ex quouis nodo emittit fibras in terram. folia bina Vaccariæ similia. exoritur quid rubrum ex quauis ala, sed quid sit, non conspicitur.

AQVITZTLI.

ATEHVA PATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

ATEXCAL QVAHOITL.

AQVITZTLI.

Scandit hæc herba, Caule rubro, maculis nigris conſperſo. quiſuis ramus tribus conſtat foliolis, inſtar Clematidis. folia etiam obſcurè rubent.

ATEHVA PATLI.

Radix rotunda eſt Ariſtolochiæ inſtar, folia bina, figuræ oualis, nerui tantum tres, in longitudinem folij excurrentes: reliqui vero in tranſuerſum diuaricatæ, ex quauis ala folij quid enaſcitur.

ATEXCAL QVAHOITL.

Rami quaſi lignei, coloris obſcuri Suberis. adnata ſunt, excrementa illa marina alba, punctis rubris, nigrisve variè conſperſa.

ATEN-

ATENXIHVITL.

ATZOYATL COZTIC YNI RODERILYO.

NOTATIONES.

AXIXPATLI.

ATENXIHVITL, seu HENXIHVITL.

Trifolia humilior planta, serratis foliis, fibrosa radice ex fusco pallida. pediculi foliorum rubent dilutius.

ATZOYATL COZTIC YNI RODERILYO.

Crassa, magna, magnisq. fibris radix, & spadicei coloris. folia longa, & serrata. flores Conyzæ lutei.

AXIXPATLI.

Folia bina, quamuis sculptor aliquantulum in hoc defecerit. Flores lutei, calyculis virentibus. Radix dilutius rubet.

ATZIZICAZTLI.

AXIHVITLAPAPATLACTLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

AXOCHIOTL.

ATZIZICAZTLI.

Folia Vrticæ non bina, rami omnes rara habent folia, Vrticæ ſimilia; & ex quauis ala enaſcuntur alia.

AXIHVITLAPAPATLACTLI.

Folia bina ex aduerſo poſita, pediculo ſatis longo hærentia. foliorum tum longitudo tum latitudo ſex digitorum eſt.

AXOCHIOTL.

Hæc herba videtur ſerpere, rami folia cordis figura, & repanda habent ſitu liguminum, ſiue alato, ita vt in extima tria ſint folia.

AYACACHQVAHOITL.

AZTAXOCHITL.

NOTATIONES.

BANAICXITL.

AYACACHQVAHOITL.

Folia Gossipio similia, sublutea, in summo multa simul congesta.

AZTAXOCHITL.

Quiuis ramus habet tria folia Vrticæ similia alte incisa ordinata vt in Phaseolo Flos colori Maluæ, figura vero Anemonis, folia octonæ lineæ rubræ perreptant.

BANAICXITL.

A Napi radicula oriuntur quinæ. caules rubri. rami omnes alati, Glycyrhizæ modo ac figura. vltimum tamen foliorum Thalictro, vel Adianto simile.

CACACILI. CACALIC.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CACACILI.

Radix longa, ſubnigra. caules foliati Conyzæ inſtar, ſine pediculo in ſummo botri Oxalidis foliorum viridis diluti albicantis.

CACALIC.

Folium Cannabi ſimile, ſerratum inſtar Crithmi. nodi caulis magni. flos flauus. calix ſquamoſus.

CACAMILXOCHITL.

Vel *Thlacamilxochitl Quauhquiculle*.

Huic radix grumoſa, Thoræ inſtar, colore ſuberis. caulis bina habet folia ſibi oppoſita, Verbenæ ſimilia. Flos coccineus, in medio luteus, Roſæ ſimilis.

CACAMILXOCHITL.

CACAPATLI. CACATLAOL XOCHITL.

NOTATIONES.

CACHRVIAQVA.

CACAPATLI.

Pediculi longi ab radice orti, quibus insident folia tria serrata Fragariæ instar.

CACATLAOL XOCHITL.

Folia Castaneæ modo ferè serrata, incisione tamen non ita frequenti.

CACHRVIAQVA.

Ad Campanulas pertinere videtur, calix floris luteus, flos ipse ruber.

CA-

CAHVAZTITZIQVI. CAMOPALTIC.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CAMATOTONCAPATLI.

CAHVAZTITZIQVI.

Radix longa, rubet instar Rhabarbar, flos longus carnei coloris, stamina lutea. herba est calida, & sicca, excessu tertio, & styptica.

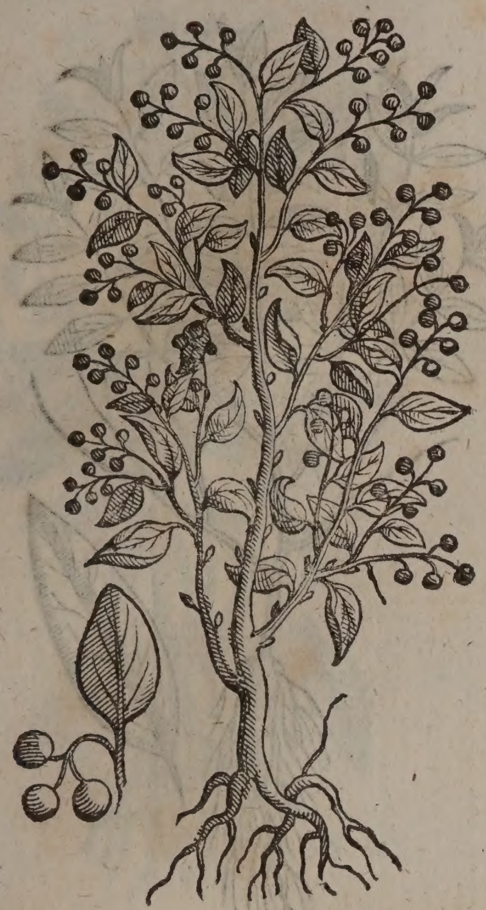
CAMOPALTIC.

Caules rubent. in summo flores multi simul, quiuis in superiore parte diuisi in quinque partes. inferiore tamen sui parte videtur esse vnicus.

CAMATOTONCAPATLI.

Caulis nigris maculis conspersus. folium cordis, cuius longitudo, & latitudo fere eadem, quatuor nempe digitorum.

CHACHALACAMETL.

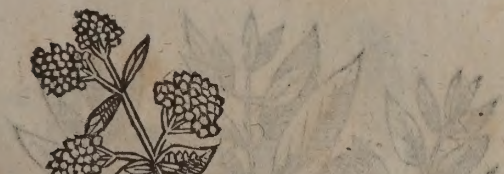

CAMOLXOCHITL.

NOTATIONES.

CENANAM DE QVAHVNA HOAC.

CHACHALACAMETL.

Eſt arbor baccifera: folia Pyro ſimilia longa 4. lata 3. digitos: baccæ ſunt quales Ribium.

CAMOLXOCHITL.

Arbor leguminoſa, folia in alas componit. Flos Caſſiæ ſimilis ex rubro flauus in 8. partes diuiſus, ſiliqua Piſo ſimilis.

CENANAM DE QVAHVNA HOAC.

Foliũ Nerio ſimile, & foliolis ad maiorum alas erumpentibus, veniſque in tranſuerſum euntibus, Oræ foliorum & vena media rubent. Baccæ in vuam congeſtæ virides ſunt, vt in Solano.

CENANAM TEZCOQVENSIS

CECECPATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CENANAM TEZCOQVENSIS.

Folia Periplocam græcam angustifoliam ad amussim æmulantur: coloris dilutioris viridis, venulis valde conspicuis rubentibus, directè sibi ex opposito respondentibus. Fructus & ipse ad latus exsculptus, Periplocæ fructui haud absimilis. Flores quinque albicantibus, cum sunt expansi, foliolis, & staminibus pallidis constant. Radix fului coloris, læuis, crassa & nodosa.

CECECPATLI.

Folia Costi hortorum, vel Menthæ S. Mariæ vocatæ similia: radix Raphani instar oblonga, & fibris horrida.

CECECPATLI ALIA.

Radix Filipendulæ similis: caulis ad exortum foliorum parum rubet. Folia ad Lysimachiam luteã accedũt.

CE-

CELICPATLI. CENTZOMECATL.

NOTATIONES.

CHARAPETL.

CELICPATLI.

Folia Vrticæ ſimilia & bina ſibi æqui diſtantia. Radix flauet & fibras altè demittit.

CENTZOMECATL.

Folia rara tribus tantum venis conſtant, plantaginem acutam imitantia, ſed ſubtus ſunt ſublutea; in calyce apparet quid viride Abſinthio ſimile. Hiſpani vocant quatrocientos cuerdas.

CHARAPETL.

Radix rotunda fibroſa coloris caſtanei. Pediculus initio rubet, folium Biſtortæ ſimile nigricans longum 12, latum 2. digitos.

CHIAVHXIHVITL.

CHICHICA QVILITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CHIAVHXIHVITL.

Ptarmicæ ſpecies, quam ſatis adumbrat flos luteus, ſed in medio flocci ſunt colore Ochræ luteæ. Radix nihil ſingulare habet.

CHICHICA QVILITL.

Folia bina in exortu purpuraſcunt: flos flauus, ſtamina verò lutea. Nodi vbi folia erumpunt valde protuberantes.

CHICHICPATLI.

CHICHICPATLI.

Folia, qualia Anagallis habet, læuia vt apparet non ſerrata, dilutioris viridis coloris. Flores nulli apparent. Radicis media portio valde craſſa, ſuperior longa & erecta, inferior tenuis per terram ſerpit, coloris fuſci vniuerſa.

CHICHICPATLI ALIA.

CHICHIC TEZPATLI.

NOTATIONES.

CHICHI HOALXOCHITL.

CHICHICPATLI ALIA.

Radix magna, folia Pomi aurei, bina sibi è regione aduersa: qua nota à priore multum distat.

CHICHIC TEZPATLI.

Radix magna & tuberosa tota, Ochræ luteę colore: Folia bina Ocymi angusti folij: videtur planta ipsa scandere.

CHICHI HOALXOCHITL.

Folia Chenopodio, vel Stramonio similia: fructus oblongi, alij virides, alij lutei: flos albus, Stramonio similis.

CHICHIC TZONPATONIC DE OCOPETLAYVC.

CHICHICEZQVAHIVTL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CHICHIC TZONPATONIC DE OCOPETLAYVC.

Vaſcula Paronichiæ ſimilia, & viridia: Folia bina, tenella, ſubuiridia. Planta tota humilis.

CHICHI CEZQVAHIVTL.

Mirus in hac Planta florum ortus conſpicitur. Trifolia tota eſt.

CHICHILTICPATLI.

Caulis coloris Caſtanei: fructus ex viridi ad rubrum tendit. Radix ſatis craſſa & diffuſa.

CHICHILTICPATLI.

CHICHILTICCIHVAPATLI. CHICHIPILTIC.

NOTATIONES.

CHILPATLI.

CHICHILTICCIHVAPATLI.

Planta vt apparet ſerpendo prorepit. Folia Calaminthi folijs non abſimilia; ex vna parte virida, venis rubentibus diſtincta, ex altera purpuraſcunt. E radice tenui fibræ capillares exeunt, ex cæruleo & luteo mixti. Cauliculus ad rubedinem tendit.

CHICHIPILTIC.

Rami rubent. Flores verò vt in Vicia ex cæruleo rubeſcunt. Et vt planta integra præſefert, ex leguminoſo genere eſt.

CHILPATLI.

Folia ſunt Alſines maioris. Flores conſtare floccis videntur coloris flaui. Radix ſubrubet, & copioſè per terram diffunditur.

CHI-

CHICHILTIC TEPETLAVHXOCHITL.

CHICOMECATL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CHVCVNGARIQVA.

CHICHILTIC TEPETLAVHXOCHITL.

Flos eſt pulcherrimus,vt etiã ſine coloribus Icon monſtrat, & duplex dici poteſt. Internus prima facie Iridem repręſentat,rubri ſaturati coloris, reflexis vtrinque floris fimbris, quæ autem ex huius medio prodeunt ſtamina, luteoli ſunt coloris. Hunc quinque folia tanquam alter flos ambiunt florem, ſuauè rubentis coloris. tenella valdè, & venulis rubellis plurimis poſt hæc diſcurrẽtibus. Pediculus cui flos inſidet,rubet totus: hic inter duo folia compreſſus emergit, quæ ex radice bulboſa prorumpunt. & hæc radiculas ſeu barbulas ſuas,bulbaceorum aliorum more,coloris fuſci, & læues demittit. Maiorum cortex bulborum vndulatus, albis & viridibus diſtinctus lineolis. Minores bulbuli rubent, & albicant venuſta varietate. Folia Tulipæ folijs ſimilia ſed craſſiora, quæ & ipſa ex viridi rubent.

CHICOMECATL.

Folia obſcurè virent, longitudo cuius eſt 10. latitudo 4. digitorum. Florum nulla veſtigia comparent.

CHVCVNGARIQVA.

Videtur natura hic ludere, cum folia in caulibus ſint oblonga, in ramuſculis vero breuiora, & cordis figura. In his bina directè ſibi reſpondentia, & in illis bina inæqualiter ſita. In ramulis denique luteola,in caulibus viridia,in vtrorumq; tamen ſummitate flores emergunt pallidi, & compreſsi.Radix fibroſa ſatis.

CHV-

CHVCVNGARIQVA ALIA.

CICIPENI.

NOTATIONES.

CIHOAPATLI.

CHVCVNGARIQVA ALIA.

A priore differt, quod minor & tenuior ſit tam folijs, quàm caulibus & radicibus, in reliquis planè conuenit.

CICIPENI.

Foliorum ſex vt Anagyris; videtur ad Lyſimachiam luteam accedere, ſi plantam totam ſpectes.

CIHOAPATLI.

Radix craſſa radiculas hinc inde longas diſpergit coloris ſubrubri; caulem album concolorem gerit; Flores nulli conſpiciuntur. Folia Perſicariam æmulantur.

CIHOAPATLI TEPOZTEMICA.

CIHOAPATLI XANTETELCO.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CIHOAPATLI TEPOZTEMICA.

Radix mediocris, longa, ſubrubra, caules promit albos: folia, quæ bina æquidiſtantia exeunt venis albicantibus, variè pinguntur. Flores coniunctos plurimos gerit quinque foliolis conſtantes, calicem ex viridi & flauo mixtum habentes.

CIHOAPATLI XANTETELCO.

Caulis obſcurè rubet. Vmbellæ Cacaliæ florem habent ſimilem parum rubentem. Folia crebris ſed non profundis inciſuris notata.

CIHOAPATLI AXITZALPATLI.

Nudi Caules, niſi propè ſummitates; circa quas ramos ambiunt ex quinque aut ſex folijs coronæ, idque vbi flores erupturi ſunt: qui lutei ſtæchadi ſimiles. Folia pentaphylli ſunt, non tamen ſerrata.

CIMAPATLI.

CITLAL XIHVITL.

NOTATIONES.

COAHVILXOCHITL.

CIMAPATLI.

Rami vna cum folijs Lentiſco ſimiles. Radix in profundum deſcendit; vnde lignoſa & fruticoſa planta eſſe arguitur.

CITLAL XIHVITL.

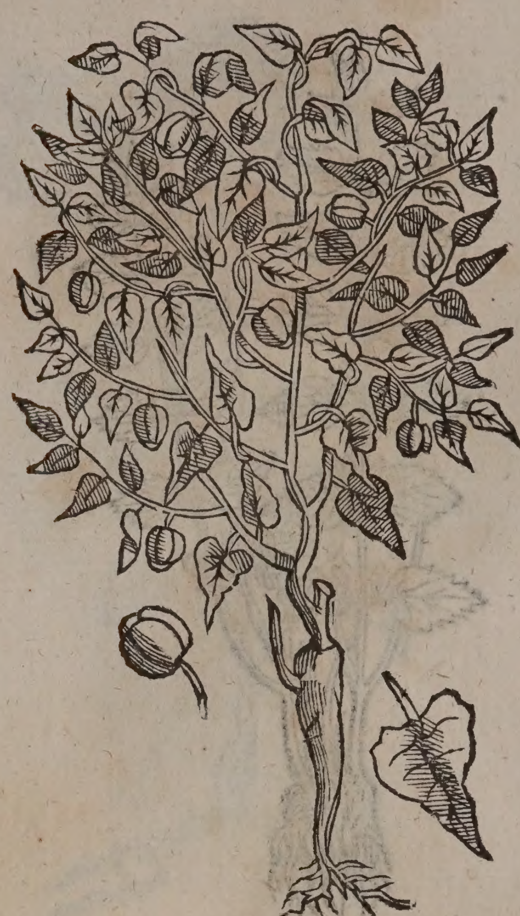
Folia Vrticæ ſimilia ſublutea, ſed aliquantò maioribus inciſuris prædita & folia cauli propiora.

COAHVILXOCHITL.

Hæc planta ſpinoſa eſt. Folia habet Solani, & videtur cum ea planta conuenire, quam Roſam Hiericunticam vocant; flos enim admodum eſt ſimilis.

CO-

COCAVH CAPATLI.

COCOCXIHOHITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

COCAVH CAPATLI.

Radix Napi caſtanea, vt & rami: fructus ſtrias habet quatuor, colore ex viridi in caſtaneum tendente.

COCOCXIHOHITL.

Caulis rubet obſcurè. Flos flauus Narciſſi, foliolis tantùm quatuor compoſitus.

COCOXOCHITL.

Folia Aquilegiæ. Flos violaceus magnus, in cuius medio quid flauum conſpicitur.

COCOXOCHITL.

COINIQVI CVMANCHV QVA.

COLLOTEMEÇATL.

NOTATIONES.

COLOTZITZICATZTLI.

COINIQVI CVMANCHV QVA.

Spica lutea: an ſit floris vel ſeminis, conijcere ex imagine non eſt.

COLLOTEMECATL.

Radix longa, craſſa, colore Suberis: Caulis rubet; folia vrticæ, venis rubris ornata. Tota planta videtur ſerpere.

COLOTZITZICATZTLI.

Caulis videtur repere. Flos luteus in calyce integro latitat nōdum apertus. Folia vitis modo inciſa.

COYOXOCHIT L.

COZTICACVILOTL XOCHITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CVECHILIZ TOMATL.

COYOXOCHITL.

Folia bina cordis figura, rubent vt Botrys.

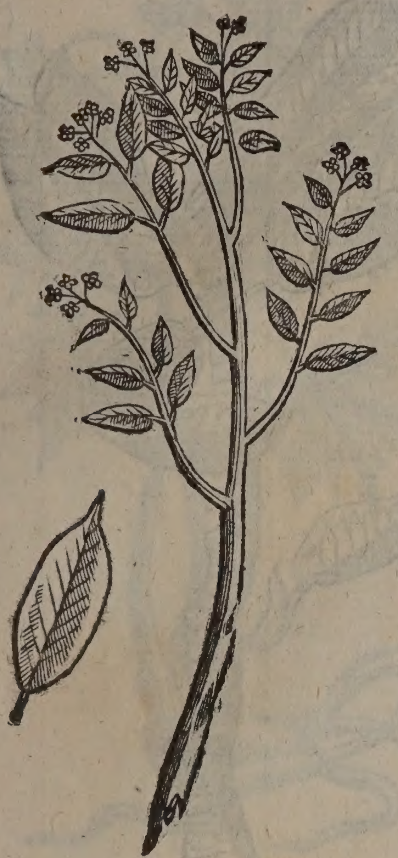
COZTICACVILOTL XOCHITL.

Flores flaui ferè Ranunculo ſimiles: Videtur tamen integer flos, ſuperiore ſui loco in quatuor diuiſus partes.

CVECHILIZ TOMATL.

Radix magna; caules colore caſtaneo. Folia ſua latitudine, quaſi ſine pediculo adhæreſcunt, de quo baccę pendent virides figuræ oualis. Nomen Tomatl, quod Solani eſt: cum eo fortè ſimilitudinem vel affinitatem quandam dicit.

CVETLA XOCHITL.

CVEYAVH QVILITL.

NOTATIONES.

CVPITRI.

CVETLA XOCHITL.

Fructus, an flos ſit botrus ille flauus, dijudicare nequeo.

CVEYAVH QVILITL.

Portulaca quædam flore rubro. Hanc enim craſſities foliorũ probè æmulatur.

CVPITRI.

Longiſſimi ab radice petioli, folium Plantaginis gerunt. Caulis in ſummo quaſi aphyllus, habet ſpicam Plantagini ſimilem.

ECAPATLI ALTERA.

ELOXOCHITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

HACOYOCHITL.

ECAPATLI ALTERA.

Valde similis eſt Sopheræ Aegyptiæ. Flores multi lutei Caſſiæ; ſiliquæ longæ ſubluteæ vt Phaſeoli edules.

ELOXOCHITL.

Videtur arboris ramus eſſe. Folia Muſæ ex vna parte ſaturati, ex altera valde diluti coloris, vt in folijs Oleę. Ramus eſt nodoſus vbi folia deciderunt, quemadmodum in Palmæ trunco apparet. Venæ frequentes in inferiore foliorum parte: In ſummitate rami folia valde conglobantur.

HACOYOCHITL.

Flos longus ruber in calyce vt Altheæ. Folium longum ſerratum Trachelij figurà.

HEZMAYTL

HOACALTLAIOTL

NOTATIONES.

HOACA XOCHITL.

HEZMAYTL.

Radix crassa & longa;ex ramis folium vnum Ranunculo simile ; videtur dependens à longo pediculo.

HOACALTLAIOTL.

Folia Androsæmo hircino sunt similia, ex viridi in luteum tendentia. Flos coloris est amethistini.

HOACAXOCHITL.

Vix differt hæc herba à nostro Aro: radix certè prorsus similis est.

HIVCA seu MIZMAITL.

HOATZIN QVAXVITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

HIVCA seu MIZMAITL.

Planta hæc haud parua, vt in margine folij ipsius imaginis notatum est. Oritur in territorijs Ocopetl Yuca, vocata Mitzmaitl. Calida, sicca, aromatica est cortice præsertim & fructu: curat vlcera. Folium palmaris mensuræ. Vt verò ex icone ipsa depræhenditur, caulis nitidus ad colorem tendit castaneum: folium septifariam partitum habet. Vua ex albo ad flauum tendit; admodum similis esset maiori Serpentariæ, si baccæ essent rubræ. Vide Monard. cap. 53. qui vocat Cazaui, & alios omnes noui Orbis Historicos, præcipuè Ouiedum. Nullus tamen eorum quidquam de fructu scripsit.

HOATZIN QVAXVITL.

In geniculis internodia sibi inseruntur, ibiq. bini vel terni rami enascuntur.

HOITZITZIT TENTLI.

Caulis rubet; baccæ in summo nigræ. Folia vt Salicis incisa & bina.

HOITZITZIT TENTLI.

HOIT-

HOITZILZILTENXOCHITL.

HVAPAHVIZPATLI.

NOTATIONES.

HVAPAHVIZPATLI ALTERA.

HOITZILZILTENXOCHITL.

Ranunculi quædã ſpecies videtur. Folium magnum, flauis venis compoſitum. Flos luteus, ſtaminibus rubris.

HVAPAHVIZPATLI.

Caulis coloris caſtanei, ab imo vſque foliatus: folia Ocimo ſimilia.

HVAPAHVIZPATLI ALTERA.

Caules omnino foliati. Flores lutei, videnturquè hiare inſtar leguminis alicuius.

HVA-

HVAPA QVILTIC

HVAZIVM

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

ITZCCVNPATLI.

HVAPA QVILTLC

Caulis hirſutus ex nigro rubet, foliũ ferè Sonchi. Flos albus integer inferius, ſuperius diuiſus in ſex partes: calicis radij longitudine ſua florem longè ſuperant.

HVAZIVM.

Radix Ochræ luteæ colore: ramuli Galegæ ſimiles. Folia ad Ciceris noſtri folia accedere potius videtur.

ITZCCVN PATLI.

Radix craſſa, caules videntur ſcandere. Folium quoduis duabus inciſionibus, ferè vt in Goſſypio diuiſum; vnde inter Clematides fortè numerari poterit.

ITZTICAPITLI.

IZTACPATLI QVIZASEPIN.

N O T A T I O N E S.

IZTACTLATLAVQVI.

ITZTICAPITLI.

Radix fulua, craſſa & oblonga. Folia Chamænerij alterna, & ſubluteis venis conſpicua.

IZTACPATLI QVIZASEPIN.

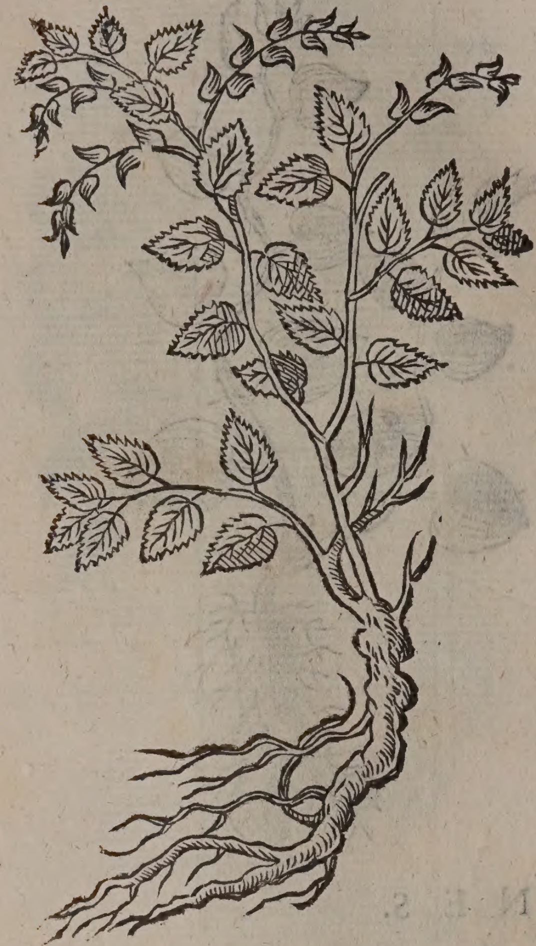
Radicem habet Ariſtolochiæ longæ, & folia Piſtolochiæ ſimilia: niſi quòd hæc rectis magis venulis ornantur. Videtur planta ſerpere potius, quàm recta adoleſcere.

IZTACTLATLAVQVI.

Radix craſſa & carnoſa valde, intus rubra, extra rufa; caules etiam rubeſcunt, folia ad flauedinē quandam accedunt. Aſpectu tota plantula iucunda eſt.

LO-

LOQVILTIC.

MACAYXTLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

LOQVILTIC.

Radix longa colore caſtaneo:calices in iuba parum rubent.

MACAYXTLI.

Eſt ſpina quædam leguminoſa & elegans; flores eius rubri mixta flauedine: Ipſæ ſiliquæ ex viridi nigricant,latæ 1. longæ 12. digitos: grana intus tria, vnde ad Anagyrim referri poteſt.

MACPALXOCHITL.

MACPALXOCHITL.

Plantæ huius radix ex albo ſubrubet. Folia ſunt Maluæ roſea, ſed luteis venis pulchrè ſubducta.

MACPALXOCHI QVAHVITL.

MAMAZTLACOTL.

NOTATIONES.

MATLALXOCHITL.

MACPALXOCHI QVAHVITL.

Arbor eſt. Flor comomano ab Hiſpanis vocata. Folia Mori ſunt. Flos vndeuis in ramis naſcitur habetq; figuram quaſi Tulipæ, colore maluaceo; & pro ſtamine exit quaſi manus, vel potius pes auis, coloris ſanguinei: cui à latere luteum quid coniunctum eſt. Flos admodũ magnus eſt, pro ratione arboris.

MAMAZTLACOTL.

Caulis folioſus & alatus. Flos Chryſanthemi luteus. Folia minutim inciſa: Radix verò ſubnigricans.

MATLALXOCHITL.

Folia vt Valerianæ græcę, & flos ex luteo ruber, quinque vt mihi videtur, foliolis conſtans. Stamina lutea ſunt.

MA-

MATLALXOCHITL ALIA.

MAZAXOCHOTLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

MEMEYA DE TEPOZTLAN.

MATLALXOCHITL ALIA.

Folia Vrticæ. Flos ex ceruleo viridis cum staminibus. Calyx qualis ni Sclarea.

MAZAXOCHOTLI.

Arbor videtur. Rami alati omnes pleni fructu rubro Berberis, qui longus, & latus dimidium digitum.

MEMEYA DE TEPOZTLAN.

Caulis virore diluto pediculos longos habet, quibus folium adnatum ex tribus constat. Siliqua Viciæ similis. Flos quasi Periclymeni constans tribus magnis albis foliolis: reliqua verò sunt stamina.

MEMEYA DE TEPOZTLAN. ALTERA.

MATLAL XIHVITL DE XALATLACO.

NOTATIONES.

MIAXIHVITL.

MEMEYA DE TEPOZTLAN. ALTERA.

Caulis totus rubet: Folia Helxines, ex alis flosculi rubri enascuntur.

MATLAL XIHVITL DE XALATLACO.

Truncus videtur parum spinosus & viridis; ramuli Lentisco sunt similes, nouenis binorum foliorum oppositorum constantes ordinibus: vltimum tamen solum vni ferè adnatū, folia etiā adhærent latitudine quadam vt in Lentisco: Vascula sunt coloris carnei; flosculi cærulei coloris, qualis in Gentianis conspicitur.

MIAXIHVITL.

Rami flaui, flos colore Keiri, foliolis constans quinque:flocci rubent, semen verò Clematidi simile. Fòlia Cinerariam referunt, ex viridi albicantia.

MICAXIHVITL.

MICATLACH PAHOAZTLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

MICAXIHVITL.

Caulis flauet, folia omnia verſus vnam partem torquentur. Flores ex luteo rubri, figura Hyacinthi: petioli: lutei. Aſpectu mira planta.

MICATLACHPAHOAZTLI.

Rami coloris caſtanei & folia minuta inſtar Acaciæ. Radix fibroſa cum cauliculis rubet.

MICA XOXO COYOLLIN.

Radix bulbacea & rubens ex albo vt & caules: flos rubet matronali Violæ ſimilis, conſtatque quinque foliolis. Calyx integer ſuperiore ſui parte in quinque radios diuiſus. Folia ſtellam pulchrè referunt.

MIMIYCA HVATZIN.

MOHVITLI.

NOTATIONES.

MOLON CAPATLI.

MIMIYCA HVATZIN.

Radix craſſa & nigra: flos violaceus quidem, ſed non explicatus depingitur.

MOHVITLI.

Radix tota fibroſa, oblonga, flaueſcens. Caulis & ipſe flauens, in binos & binos diuiditur oblongos rectoſque ramulos. Folia directè ſibi oppoſita. Rubicundos oblongos & pulcherrimos, ſiue flores haud explicatos, ſiue ſiliquas (diſcernere enim hoc difficile eſt) ex vno pediculo duos ſemper emergentes habet, vnum altero dimidio longiorem.

MOLON CAPATLI.

In ramis ſunt folia bina ſibi oppoſita Origano ſimilia. Radix flauet: foliorum venæ albicant.

MYHVIYTTILMOYOYC CVITLATONPIT ZOCHITL.

MOYOTLI AYACATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

MYHVIYTTILMOYOYC CVITLATONPIT ZOCHITL.

Planta hæc, ex radice tuberoſa flaueſcente ſine folijs cauliculos glabros protrudit, ex quibus ramuli floridi prorumpunt. Flores rubelli ex calyce viridalbicante, vel in foliola diſtincti ſex, ex vno calyce integri quaſi & in ſummitate crenati emergunt, in quibus ſtamina ſubtilia rubeſcentia conſpiciuntur.

MOYOTLI AYACATLI.

Folium ſimile ipſi Lilach; in ſummitate plantæ flores rubri ex longis & rubris petiolis enaſcuntur, quinque foliolis cum ſtaminibus ſuis intermedijs diſtincti.

MACAZPIPILLOLI.

Color radicis tuberoſæ eſt ſubnigricans. Cauliculi repentes, ex quibus longo ſatis interuallo, viridia folia ſaturati coloris cum venis albicantibus exeunt. In ſummitate congeſta plurima foliola, à iam dictis maximè differentia rubicunda videntur. Et quod mirum, ex horum medio foliorum hinc inde flores enaſcuntur mirabili Peruuianæ ſimiles, ſed rari; ex quorum medio eiuſdem coloris ſtamina eriguntur.

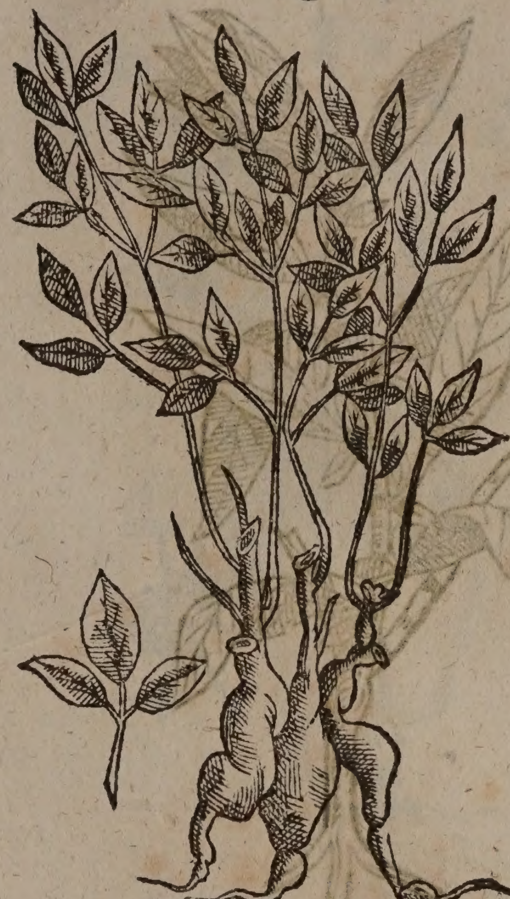
MACAZPIPILLOLI.

NANA HVAPATLI.

NANAVH QVILTIC.

NOTATIONES.

NANAHOA QVAHOITL.

NANA HVAPATLI.

Caulis luteus punctis rubris conspersus & venæ rubræ in folijs. Vrticæ folium longum 4. latum 3. digitos. Planta videtur repere: Radice Aristolochiam rotundam imitatur.

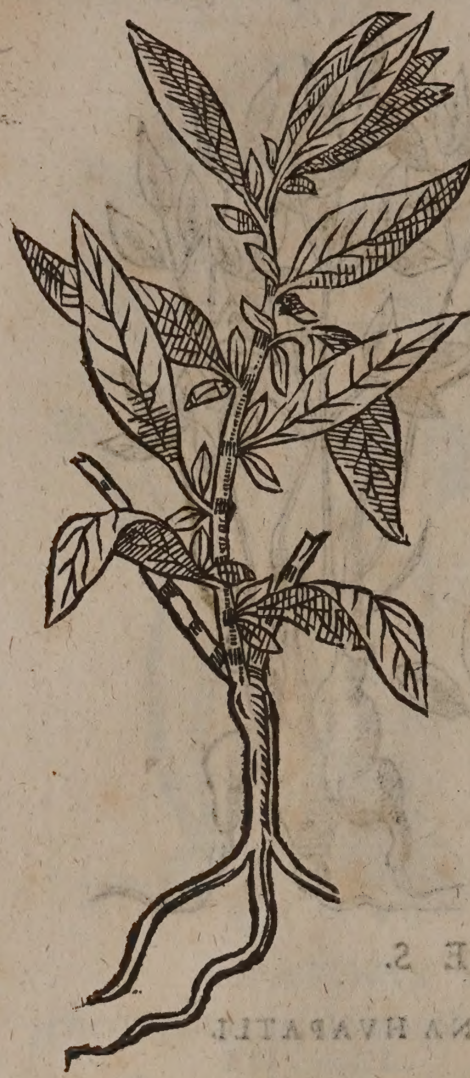
NANAVH QVILTIC.

Radix Pæoniæ similis; lobi Phaseoli modo: terna tantum in quouis ramo folia, & ad latera radicum cauliculi enascuntur.

NANAHOA QVAHOITL.

Radix rubet, stipes recta surgit, ex quo iulorum simile quid floridum dependet. Folia bina & Galegæ non dissimilia.

NENEXTON.

NETLAXOCHITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

NENEXTON.

Caulis rubicundus. Folium longum 9. latum 3. digitos, figura Citri. Radix oblonga ex rubro albicans & trifida.

NETLAXOCHITL.

Videtur ſpecies Amaranthi. Folium habet Atriplicis: pediculi ſunt rubri; ſtipes ipſe ſatis craſſus & prorſum rubicundus.

NEXPAYAN.

Fructus ex quauis ala enaſcitur flauus, figura Mercurialis; quamuis geminus non appareat, videturque hirſutus eſſe vel aſper. Folijs color eſt ex viridi luteus.

NEXPAYAN.

NEX XIHVITL.

NEYCOTLAPATLI.

NOTATIONES.

NEYCOTLAPATLI ALTERA.

NEX XIHVITL.

Folia ſibi oppoſita Coſto hortorum ſimilia, ſerrata, ſublutea.

NEYCOTLAPATLI.

Radix oui figura fibrata; in cauliculis tenuibus ſena folia ex eodem loco exoriuntur: ex quauis ala exit petiolus breuis, baccam flauam Anagallidi ſimilem ſuſtinens.

NEYCOTLAPATLI ALTERA.

Folia ſerrata & oblonga ſaturati viroris. Radix lutea, fibroſa.

NO-

NOCHEZTIC. NONOCHTO.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

NOCHEZTIC.

Capitulum Scabiosæ simile florum rubrorum. Folia cordis figura supra virentia, subtus albicantia & bina ac rara.

NONOCHTO.

Folia Portulacæ similia. Flos carnei coloris Matronali Violæ similis, in calyce satis crasso. Caulis etiã instar Portulacæ crassus & carnosus.

NOPALXOCH CVEZ ALTICQVIZI.

NOPALXOCH CVEZ ALTICQVIZI.

Planta hæc similis est ferè Sedo Portlandico apud Lobelium depicto: prouenit vt Tune vel Aloe. Flos eius obscure rubet, figura Caryophylli maximi pleno flore, stamina ipsa lutea, apices crassiusculi. Calyx autem floris squamosus ex rubro luteus. Elegantissima planta.

OATZONTIC.

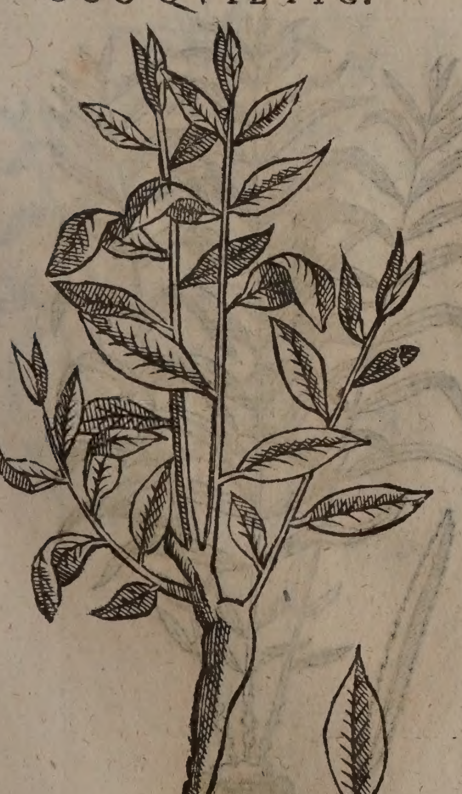

OCOPETLAL.

NOTATIONES.

OCO QVILTIC.

OATZONTIC.

Folium ita ſerratum, vt ſpinoſum videatur. Spicas videtur Veronicæ erectæ ſimiles gerere ex viridi flaueſcentes, qui color & in folijs conſpicitur.

OCOPETLAL.

Rami alati folijs Gelſimini. Ex ala oritur ſpica longa inſtar Piperis longi vel Plantaginis, coloris ſubfuſci; cuius coloris & radix apparet.

OCO QVILTIC.

Radix Napo ſimilis colore carneo. Folia Pomi aurei, ſed multò tenuiora.

OCO XOCHITL Y HVALAPE.

OCVILPATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

OCVILPATLI ALTERA.

OCO XOCHITL Y HVALAPE.

Folia bina ſibi oppoſita Lyſimachiæ ſimilia, in exortu rubent obſcurè. Radix in longas fibras diffuſa.

OCVILPATLI.

Folia ſerrata Pſeudodictamno ſimilia, cùm ipſi cauli adnaſcantur. Radix copioſiſſimis fibris fuſcis onuſta.

OCVILPATLI ALTERA.

Caulis coloris caſtanei. Folia Salici ſimilia ſubtus flaua. Radix longis fibris rubet.

OLOMPATLI.

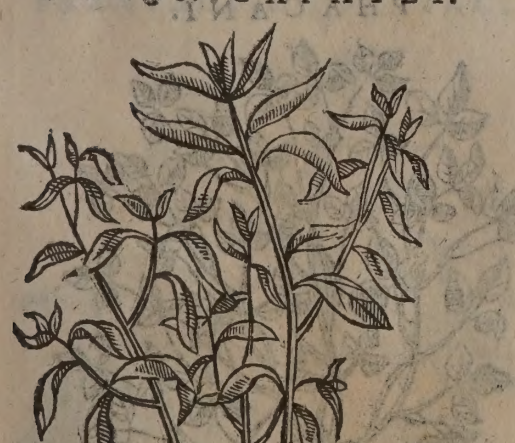

OLOXIHVITL.

NOTATIONES.

PALAN CAPATLI.

OLOMPATLI.

Inter folia exit flos luteus vt in Acanaceis. Radix pulchrè rubet.

OLOXIHVITL.

Rami vestiti folijs Lauri in sūmo. Flores Scorpionis caudam efficiunt vt in Heliotropio, colore rubro.

PALAN CAPATLI.

Folium viride nigricans, figura Pomi aurei in ramo nodoso.

PATLA HOACXIHVITL.

PERPENA.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

PHACANI.

PATLA HOACXIHVITL.

Folij longitudo nouem, latitudo quinque digitorum, figura Coccygriæ.

PERPENA.

Tota herba ſimilis Trachelio, ſed folia videntur eſſe bina ſibi oppoſita, & ex quauis ala oritur flos Campanæ ceruleæ figura.

PHACANI.

Phaſeolus. Radix contorta: caules diluti viroris. Folium ſuperiore ſuperficie atrorubente, inferiore virore albicante tingitur, eiuſque longitudo 4. latitudo totidem ferè digitorum, figura cordis.

PILTZIN TEVHXOCHITL.

POPOYAVH QVILITL.

NOTATIONES.

PAXAVAC, vel POXAVAC.

PI TZIN TEVHXOCHITL.

Flores rubri Bellidi minori similes.

POPOYAVH QVILITL.

Folia Sanguisorbæ similia : siliquæ sex grana continent. Flos luteus Cassiæ similis.

PAXAVAC, vel POXAVAC.

Radix coloris carnei figuræ oualis. Caulis inferior plenus fibris totusque rubet. Folium Atriplicis cum venis rubris.

POCAYO.

POCAYO.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

POZAHVALIZPATLI.

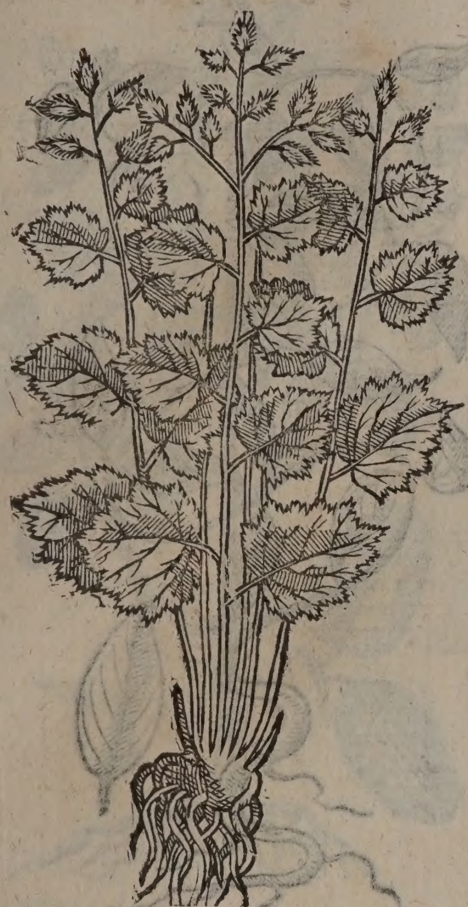
POCAYO.

Radix tota rubra. Caulis ſcandit: folia cordis eiuſq. venæ longæ; capreoli ex eadem qua folium, ala enaſcuntur. Habes in prima imagine folia & caules, in ſecunda radicem.

POZAHVALIZPATLI.

Veſicula Lychnidi ſimilis, florem continet flauum quatuor foliorum.

PYAZTLACOTL.

QVAVH CHIAN.

NOTATIONES.

QVAQVAVTHZONTIC ALIA.

PYAZTLACOTL.

Folia Alchimillæ ſimilia: in sũmo herbæ ſpicæ luteæ, ſicut in Lagopo.

QVAVH CHIAN.

Caulis coloris caſtanei nigricantis; fructus vt in Abſinthio coloris caſtanei.

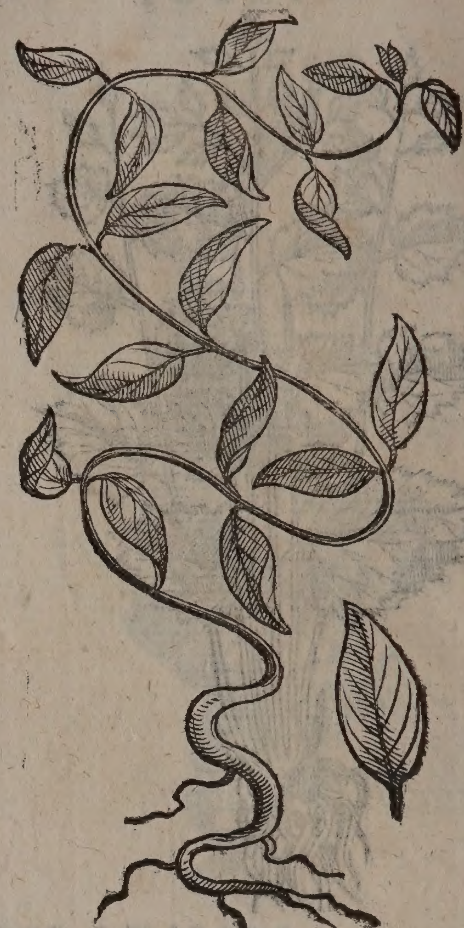
QVAQVAVTHZONTIC ALIA.

Radix ſubfuſca, ex qua omnes cauliculi, & ex his nulli ramuli erumpunt. Folia atrorubentis coloris, eiuſdem & ſeminum capſulæ rutaceis planè ſimiles.

QVAVH COYOLI CHIETLA.

QVAVH CHICHIC PATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

QVAVH COYOLI CHIETLA.

Folia quaſi bina oppoſita vt in Lentiſco: baccæ virides ſunt a lentiſcinis non abludentes.

QVAVH CHICHIC PATLI.

Folium longum quinque, latum tres digitos figura Iuglandis. Radix lutea & longa.

QVAVH CHILPAN.

Radix craſſa: caulis ruber & folia quaſi Lapathi intorta ſine pediculo adnata. Flos in ſummo ruber, figurà Nicotianæ.

QVAVH CHILPAN.

QVAVCHOLOTL, vel GVACIMO.

QVAVHCOYOLLI.

NOTATIONES.

QVAVCHOLOTL, vel GVACIMO.

Folium diluti viroris, & circa extremitates albidum. Frutex videtur, cuius fructus adeò Asinini Cucumeris dicti, fructum asperitate figura & viriditate æmulatur, vt nec ouo ouum sit similius. Stipes & radix nigricant.

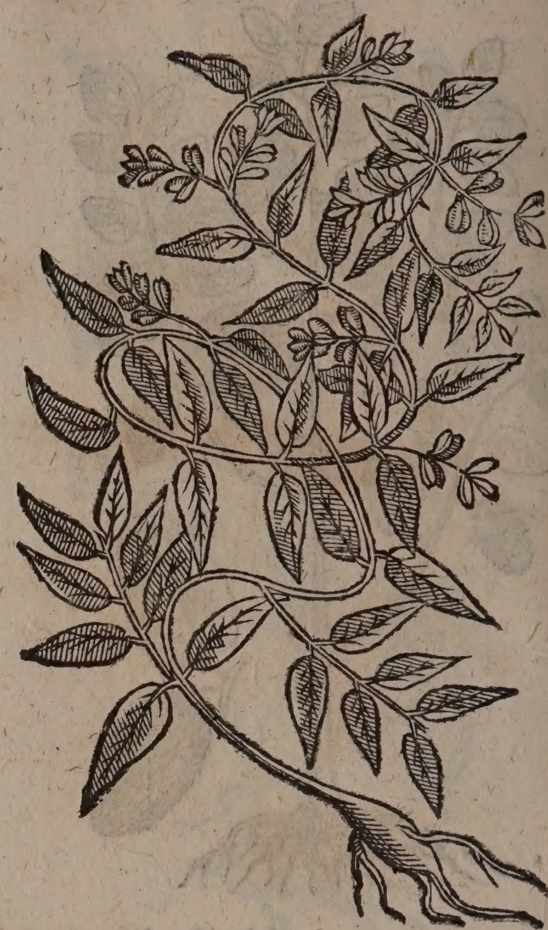
QVAVHCOYOLLI.

Ex Palmarum genere esse non est dubium. Radicis ad arborem hanc vix est proportio. Multiplex quidem hæc, sed nec crassa nec longa admodum, est cinerei coloris; subfusci verò stipes, in quo præter manifesta abscissorum ramorum vestigia, adsunt plurimi etiam ijq. subtiles sursum tendentes adhærent. Folia ramorum, quàm in Palma quam nos colimus, multò teneriora & subtiliora & pennata cernuntur. Fructus vuarum rubellarum & albicantium racemis planè similes.

QVAVH CVETZ PLACVITLAPILLI.

QVAVCZICTLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

QVAVH CVETZ PLACVITLAPILLI.

Radix ex nigro pallida: Reliquum totum ex hac emergens vnum corpus eſt,ex compactis quaſi folijs conſtans, fiſſuris in longum diductis diſtinctum;quę ſtriæ viridis ſaturati ſunt coloris; dilutioris verò foliorum dorſum quod vndiq. tuberculis ſpinoſis horret. Flos ex conglobatis tuberculis, ex quibus ſpinæ lenes exeunt eiuſdem coloris, qui in Cynaræ flore conſpicitur, conſtat. Calyces ſunt virides aculei fuſci.

QVAVCZICTLI.

Radix Napi forma.Caulis Amethiſti colore ſcandens: folij figura oualis longitudo quatuor, latitudo duorum digitor.

QVAVHCHILPA CVITLATONPIZIXOCHITL.

Radix albicat & craſsiuſcula eſt; Caules erecti, ex quibus ramuli directi ſibi oppoſiti. Flores carnoſiores quales in Hyacintho, integri & caui ex cæruleo dilutiore colore.

QVAVHCHILPA CVITLATON-PIZIXOCHITL.

QVA-

QVAVH ELOXOCHITL.

QVAVH HOCHPAHVATZTLI.

N O T A T I O N E S.

Q V A V H Y E T L.

QVAVH ELOXOCHITL.

Folia laurina ſubtus flaua ſunt;in ſummo ex calyce exiguo prodit quid lutei coloris Auenæ figura.

QVAVH HOCHPAHVATZTLI.

Rami bini & folia bina ſibi oppoſita figura Pyri. An cum Auellanis catharcticis illi ſit aliqua affinitas, ſuſpicari licet.

QVAVHYETL.

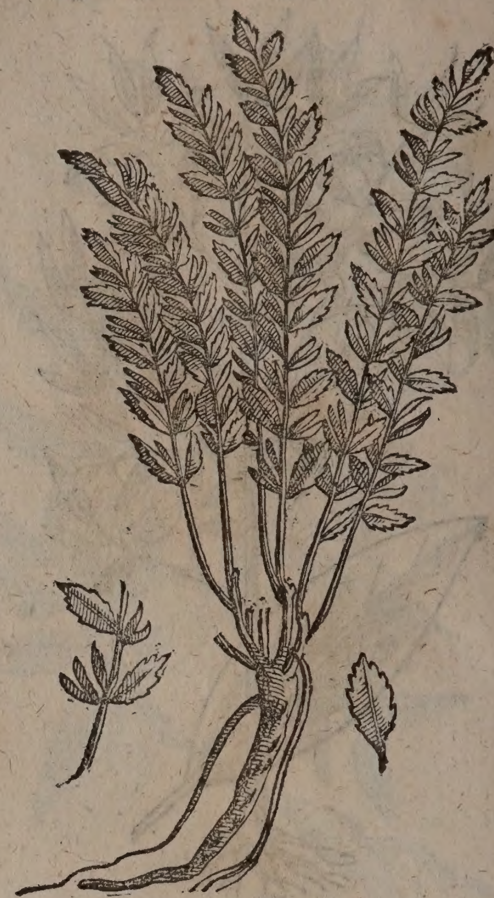
Eſt Nicotianæ ſpecies alia.

QVA-

QVAVH TLAYE XOCHITL.

QVAHVIZ QVITZTLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

QVAVH TLAYE XOCHITL.

Folia Hederæ arboreæ ſimilia.

QVAHVIZ QVITZTLI.

Caules rubent: Folia Teucrij adnata.

QVAVH YTZAPOLI.

Folia rara: pediculi longi ex quauis ala exeunt. Baccæ Solano ſunt ſimiles, flores verò lutei. Herba eſt valde mucilaginoſa.

QVAVH YTZAPOLI.

QVAVH TEZHOATL.

QVAVH TLAC PAVATZTLI.

NOTATIONES.

QVETZALYZTIC.

QVAVH TEZHOATL.

Rami caſtanei coloris. Folia Lauri ſerrata. Flos Nerij carnei coloris, in medio cuius quid luteũ. Purgat ſuperiora & inferiora, drachmarum duarum doſi exhibita planta.

QVAVH TLAC PAVATZTLI.

Baccæ ſparſim in ramis breui pediculo exoriuntur, primùm virides: maturæ coccineæ: maiores Piſo.

QVETZALYZTIC.

Radix ad Filipendulæ ſpeciem accedit, annexis globulis ex quibus aliæ radiculæ fuſci coloris: planta Polemonij æmula, vt Lychnidis ſpecies eſſe videatur. Flos in flore pallidus, qui in duas partes hiare conſpicitur.

QVA-

QVAVXIOTL.

QVAXOXOVHQVI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

QVAVXIOTL.

Huius arboris ſtipes rubẽs ramoſus eſt admodum: foliũ figura Coccygriæ, & color rubeus. Fructus totũ ramum occupat, quaterni decuſſatim ex eodem loco prodeuntes. Figura cuiuſuis fructus renem refert rubrum ex viridi: folium eſt venis rubris perfuſum, vt merito hæc planta inter Lentiſcos referri debeat.

QVAXOXOVHQVI.

Capitulum Cañabinæ aquaticæ ſimile, & colore & flore.

QVIL POZOLLI.

Folia inferiora rubent vt in Beta, venis tamen flauis percurrentibus; ſuperiora folia virent, ſed in aduerſa parte albicant: vnde videtur ad Atriplices referri poſſe.

QVIL POZOLLI.

TANCAPAZ.

TAREPENI.

NOTATIONES:

TLATECOMAXOHVITL. Seu TEALTECOMAXOCHITL.

TANCAPAZ.

Caulis coloris caſtanei: rami obſcurè virent inſperſis rubris punctis. Planta tota ſimilis Adiantho nigro Lobellij.

TAREPENI.

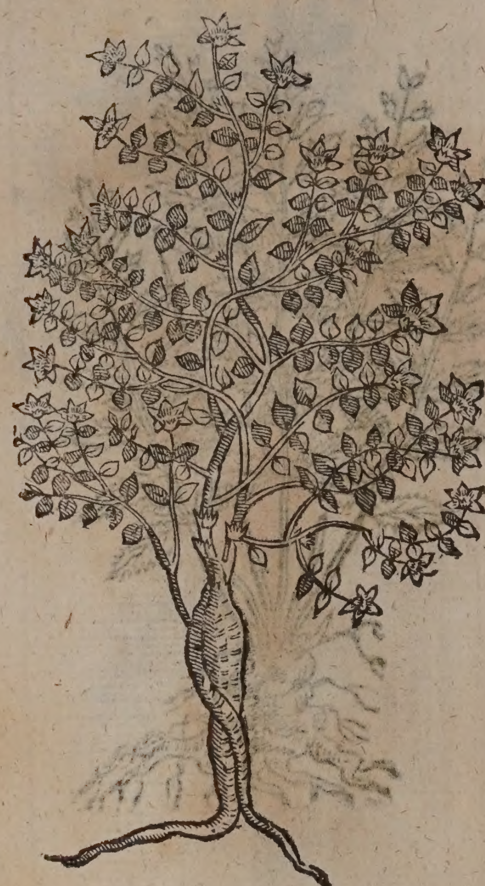
Folia Teucrio maiori ſimilia; flos ruber, ſed inexplicitus.

TLATECOMAXOHVITL. Seu TEALTECOMAXOCHITL.

Radix Pyriformis & folium Saniculæ. Fortè ferulaceis adnumeranda.

TE-

TECECEQVI.

TECAMILIN.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TECECEQVI.

Radix craſſa coloris caſtanei. Rami repantes, & in quauis ala quid album capillorum inſtar. In ſummo flos Ranunculi: colorem non addidit Pictor.

TECAMILIN.

Radices luteæ ex rubro, & folia Lauri. Diſcutit hæc herba tumores præter naturam.

TECOMAXOCHITL.

Flos longus & luteus figura Mirabilis Peruuianæ, ſuperius in quinque oras diuiſus: interna ſuperficies ex rubro cærulea; folium verò plantæ eſt Citro ſimile. Radix lignoſa & nigricans.

TECOMAXOCHITL.

TECOMAXOCHITL ALIA.

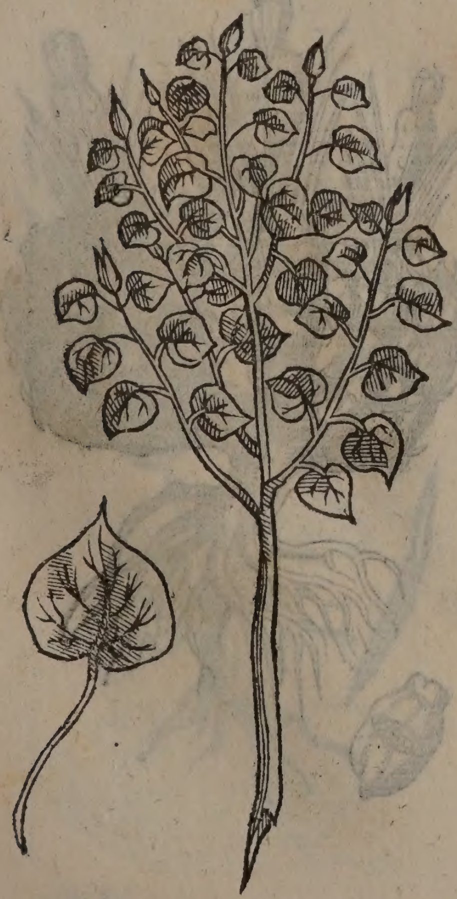

TEHOAXIN.

NOTATIONES.

TEPEAMATL.

TECOMAXOCHITL ALIA.

Videtur arbor. Folia Circeæ ex viridi lutea; flos similis Ori leonis dicto, totus luteus.

TEHOAXIN.

Apparet esse arbor leguminosa: foliola Acaciæ similia, siliquæ Piso: quarum longitudo duodecim, latitudo duorum digitorum.

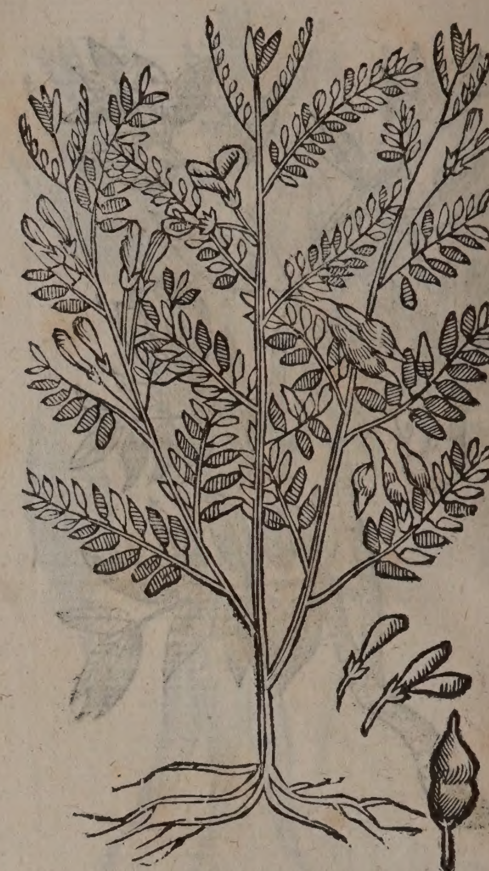
TEPEAMATL.

Folia cordis, quarum nerui rubent: in summo quid rubrum, sed conuolutum conspicitur.

TEMEICAXIHVITL.

TEPEHOAXIN.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TEPENEXCOMITL.

TEMEICAXIHVITL.

Hæc planta videtur ſcandere: folia nigricant.

TEPEHOAXIN.

Flos huius leguminis rubet. Fructus ex alis exit ſiliquoſus Piſi modo, ſed pendens; grana inſunt duo.

TEPENEXCOMITL.

Quæ a Pena olim & Lobelio, tum à Cluſio in Exoticis ſuis diligẽter deſcripta planta Echinomelocactos dicta fuit, videtur ea eſſe quæ hic repræſentatur. Eſt tamen differentia non leuis, quam iam aſsignabo. Viderant viri illi doctiſsimi ex America tantùm allatas, nec domi illas ſuæ aluerant, quæ res excuſare eos poterat. Verùm celeberrimus Eyſtettenſis Hortus (qui liber regijs planè ſumptibus excuſus & affabra elegantiſsimè depictus manu, apud Ioannem Fabrum Lynceum Bambergenſem, Horti Pontificij Præſidem, Illuſtriſsimorum Dominorum Fuccarorum donum exſtat) hanc ipſam plantam in fictili per annum coluiſſe memorat, & cum viris doctiſsimis iam dictis planè concordat. Hæc igitur noſtra, radice & fructu plurimũ differt; cuius plures fibræ in radicem vnicam, craſſam ſatis ac lignoſam coaleſcunt: ex qua folia Opuntiæ ſimilia, ſed arctè cohærentia ſphæram quodãmodo conſtituunt frequentibus ſpinoſis ſtellulis horridam, quam Pena pro fructu quodam Cucumeraceo, & tomentum pro flore deſcripſit. Tomentum hoc quod omnes in ſuprema ſphæræ huius parte aſsignant, in noſtra nullum conſpicitur, ex quo Cluſius folliculos ſeu vaginulas ſanguinei coloris emergere ſcribit floridas; quæ Lobelio Capſici, tũ Indici dicti piperis fructus æmulantur. Qui autem in noſtra fructus reperitur, ex folijs enaſcitur & non aliter ac in Opuntia ſeu Tuna ficus conſpicitur: in quo eodem prorſus modo flos ſuperſtat. Flos hic & ipſe rubet, & rubeſcenti ac maculis quibuſdam vireſcentibus ornato fructui pulchrè inſidet. Folia plantæ craſſa illa Opuntiæ æmula (nam alia fruſtra quærit folia Cluſius) ex colore viridi albicant mixto, ac luteis aculeatis ſtellulis conſtant. Et quoniam Cluſius nomen anxiè deſiderat, hoc curioſo Lectori libenter communicamus, TEPENEXCOMITL.

TLACOTIC.

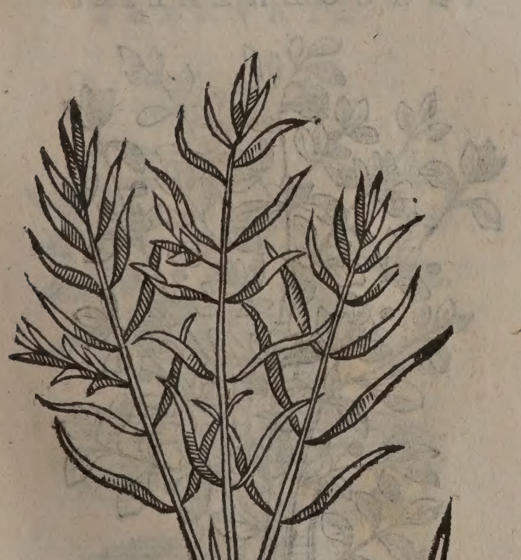

TLACOTIC ALIA.

NOTATIONES.

TLACOMTIC.

TLACOTIC.

Radix fibrosa; caulis & rami quasi rubent ex luteo. Folia Millefolij; in summo tres flores rubri, qui in altera icone designati, in qua angustioribus folijs, densisque magis radicibus planta exprimitur.

TLACOMTIC.

Radix ferè nigra : inde surgunt tres caules rubri. Folia insunt figura Gnaphalij.

TLACOXOCHITL.

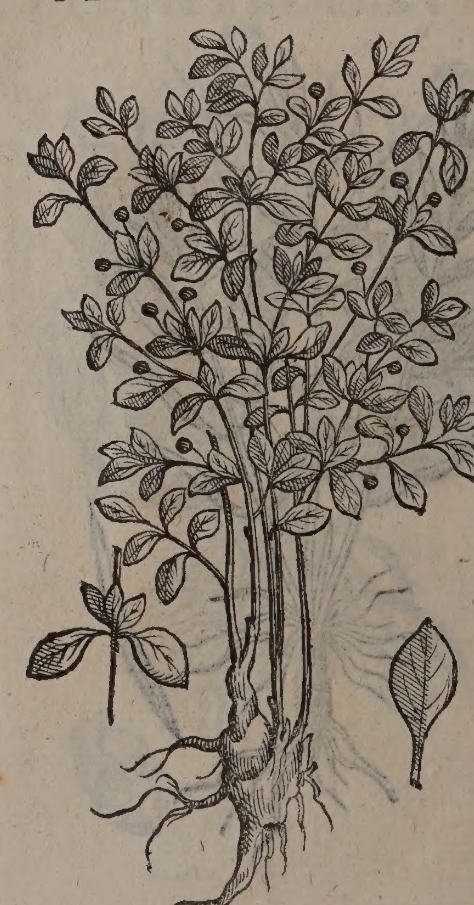

TLACOXOCHITL ALIA.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLACOZAZALIC.

TLACOXOCHITL.

Radix flauefcit, caules rubri & folia Teucrij. Flos Armerij rubri: foliola femper funt quatuor parua inter duo magna.

TLACOXOCHITL ALIA.

Herbula caules habet rubros: vafculũ in calyce rubrum rotundum, fed in fummo habet foliola flaua, ita vt fructus fit figura fimilis Malo punico.

TLACOZAZALIC.

Caules rubent. Folia bina fibi oppofita Pyro fimilia: ex quauis ala vafculum, vel baccula emergens apparet Anagallidis inftar.

TEXIOQVAHOITL.

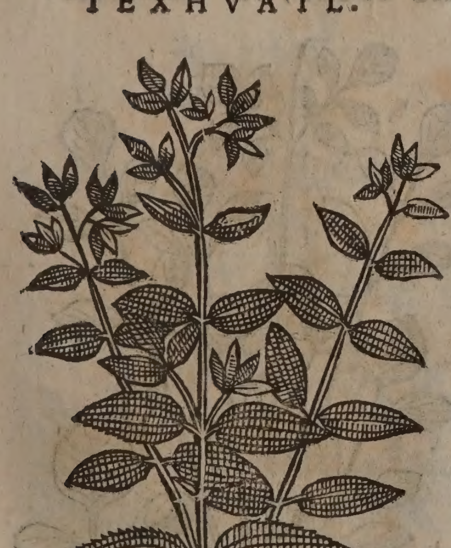

TEZCAPATLI.

NOTATIONES.

TEXHVATL.

TEXIOQVAHOITL.

Radix rubra & crassa, indequè similis crassitudinis caulis nodosus: Phillyreæ folia, sed colore viridi dilutiore.

TEZCAPATLI.

Omnes rami nodosi, vnde fortè arbor. Folia Tussilagini similia.

TEXHVATL.

Folium pulchrum crenatum: bini nerui in vtraque folij parte in longum protenduntur, reliquis omnibus in latum excurrentibus. Omnia folia ex viridi sublutea sunt.

TLACAMAZATCAZQVI Y PAPAN.

TLAMACAZQVI Y PAPAN, vel COAPATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLACAMAZATCAZQVI Y PAPAN.

Radices longæ, tenues. Caulis ſcandit; folium figura cordis longum quinque & dimidium, latum verò quatuor & dimidium digitos, ſerratum Vrticæ inſtar.

TLAMACAZQVI Y PAPAN vel COAPATLI.

Caules teretes condenſis veſtiti folijs vt in Eſula Myrtite; Flores comantes ex albo lutei.

TLAC CECEC vel TLALIZTIC.

Radix craſſa Napiformis; ramus Cardamines.

TLAC CECEC, vel TLALIZTIC.

TLACHINOL XOCHITL.

TLACOCAVHZTLI.

NOTATIONES.

TLACOCHILTON.

TLACHINOL XOCHITL.

Flos ſimilis Linariæ aureæ Tragi. Folia minuta. Exilis planta.

TLACOCAVHZTLI.

Radix flauet: flos omnino croceus, oblongus, non diuiſus. Folia inferius tria magna; ex his ramuſculus, in cuius ſummitate foliola adeò ſubtilia, vt videantur Limonij maritimæ plantæ flores æmulari, niſi quòd bene viridis ſint coloris.

TLACOCHILTON.

Folia ſitum & figuram Rutę obtinent: in ſummo calyculi rubri Lychnidi ſimiles.

TLACOXIHVITL.

TLACOTEQVIZPATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLACOTL.

TLACOXIHVITL.

Tota planta cinerei coloris, folia Artemisiæ marinæ, seu Cinerariæ similia. Caulis nodosus: radix magna & flaua.

TLACOTEQVIZPATLI.

Ramus arboris videtur. Cæterùm nihil, nisi quòd folia Oleam quodammodo repræsentent.

TLACOTL.

Multi rami ex eodem nascuntur principio. Folia Gossipio similia.

TEOCOPALLI.

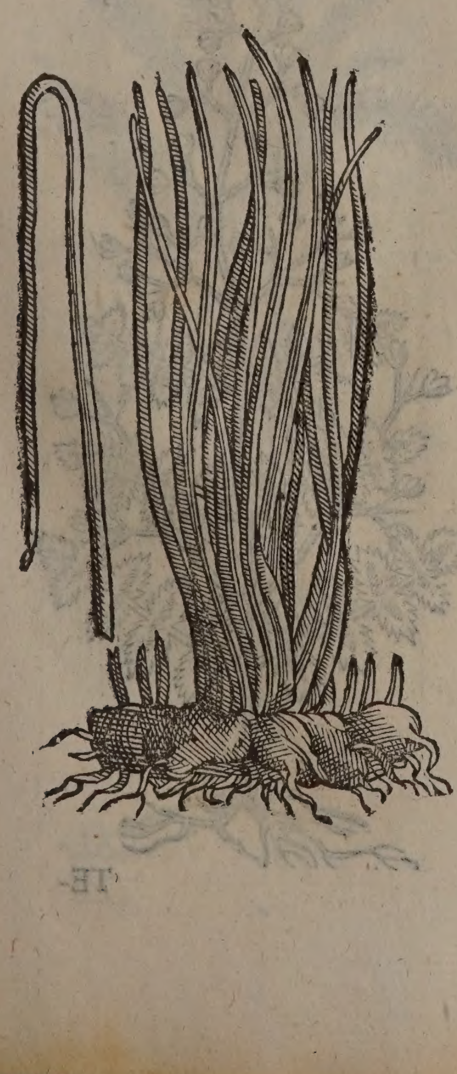

TEPEYZQVIXOCHITL.

NOTATIONES.

TEQVA NIYTZONCAL.

TEOCOPALLI.

Caulis geniculatus albus; folia ad internodia ſemper bina Naſturtio aquatico non abſimilia. Flores lanuginoſi comantes.

TEPEYZQVIXOCHITL.

Radix craſſa & lignea: Rami ſpadicei ſiue caſtanei; folia verò Pyri. Pediculus non longus.

TEQVA NIYTZONCAL.

Radix tranſuerſim poſita, maſſam quãdam conſtituit; folia longa Cypero ſimilia, ad cuius ſpeciem videntur accedere.

TEQVAN MECATL.

TERIPETI, vel TZIPALITZITI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TEQVAN MECATL.

Folia vna tantum parte inciſionem, habent. Flos ex rubro eſt luteus; fortè inter erectas Clematides numerari poteſt.

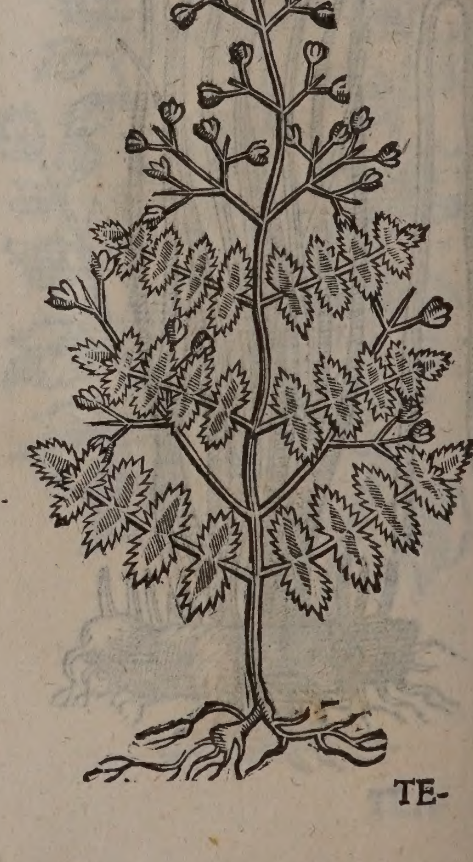
TERIPETI, vel TZIPALITZITI.

An Cacalia aliqua? Flos enim ſimilis & carneus. Folium tamen ad maluacea accedit.

TEXCALXIHVITL.

Rami viroris obſcuri, ſlos albus. Folia quodammodo Filipendulę ęmulã.

TEXCALXIHVITL.

TLALLAALA.

TLALLAALA ALIA.

NOTATIONES.

TLALACXOYATL.

TLALLAALA.

Folia Betonicæ; caulis purpureus. Flos Medio ſimilis ex quauis ala enaſcitur, ſed coloris ex rubro albicantis.

TLALLAALA ALIA.

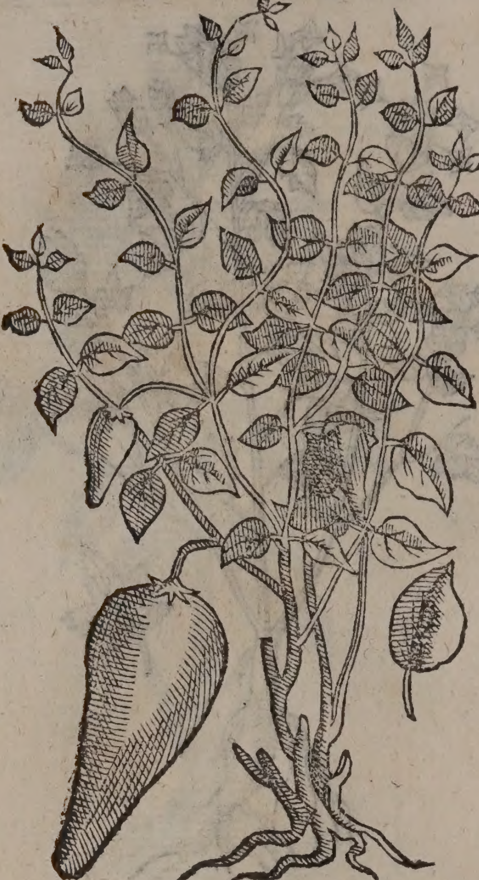
Folia Ricino Americano ſimilia: in ſummo ſpica quaſi glandium viridium, ex quibus exit floſculus ruber albedini permixtus, folijs conſtans quatuor, longoquè inſiſtens pediculo.

TLALACXOYATL.

Radix longa, quæ inferiori parte ſit maior: ramuli admodum foliati vt in Eſulis.

TLA-

TLALAMATL.

TLALAHOACATL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLALAMATL.

Radix ſurculoſa, cráſſiuſcula, flaua, vnde ſcandentes caules. Folia bina ad internodia eaquè cordis figurâ apice ferè recuruo, inferius ſubalbida: in ſummo tria. Fructus inuerſæ ficus figura apice deorſum viridi, ſuperiore ventre croceo, exiguo calyce appenditur, petiolo ad alam breui ſuſtinente. Flos comparet nullus.

TLALAHOACATL.

Flores habet luteos Senecionis inſtar. Folia Anethi: Radix lutea eſt, & fibroſa.

TLALCHAMALLIN.

TLALCHAMALLIN.

Radix longa, craſſa & quaſi ſquamoſa lutea. Folia ſinuoſa: in ſummo quid rubri conſpicitur, vt in Trifolio pratenſi.

TLALCHICHICPATLI.

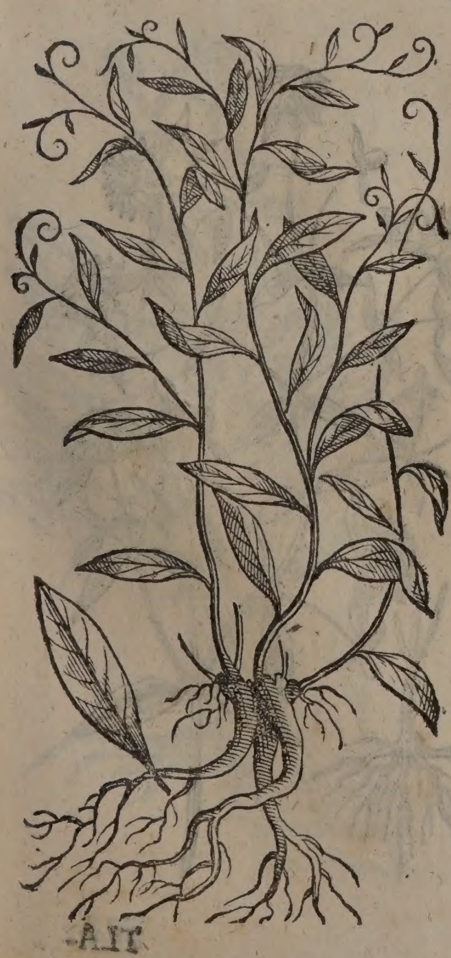

TLALCVITLAPILLI.

NOTATIONES.

TLALHVAPATLI.

TLALCHICHICPATLI.

Longiſſima radix Glycyrrhizæ ſimilis; folia parua Galegæ : flos luteus . Siliquę longæ tres,latæ verò digiti octauam partem,cui grana inſunt vnum ſupra viginti .

TLALCVITLAPILLI.

Pediculi & foliorum venæ rubent: cauliculus , qui repere videtur rubris guttis conſperſus eſt .

TLALHVAPATLI.

Caulis rubet; folium longum quatuor, latum ſeſquidigitos . Ramus in fine habet capreolum .

TLALIZTA PATZIN. TLALIZTA QVILITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLALIZTA PATZIN. TLALOCELOXOCHITL.

Radix Filipendulę. Caulis cinereus nodosus, vnde fortè arbor fuerit. Folium longum quatuor, latum duos cum dimidio digitos figuræ oualis, eiusquè venæ rubent.

TLALIZTA QVILITL.

Cauliculi rubri, cuius folia Vermiculari similia. Flosculi albi sex foliolis constantes, cũ Ocimastri vtriculo. Conglomerata radicũ, ad Hastulæ regiæ effigiem fermè congeries.

TLALOCELOXOCHITL.

Caulis sanguineus videtur repere. Folia bina cũ nodis vt in Ocymo. Folio venæ rubræ; in summo flos Alteris, cuius centrum obscurè rubet: radij flaui sunt, binatim verò folia calycem attingunt; vnde non iniuria siue Lychnis, siue Bellis iudicari potest.

TLALOCO.

TLALPATLACHTLI.

NOTATIONES.

TLALLY YETL.

TLALOCO.

Videtur repere. Folia quaterna Lysimachiæ luteæ similia; ex quauis ala exit pediculus Anagallidis modo, cui insidet flosculus albus.

TLALPATLACHTLI.

Radix longa. Caulis colore Suberis videtur repere.

TLALLY YETL.

Caulis parum rubet. Folia Doriæ & flos Bellidis, cuius medium flauet; radij autem sunt albi.

TLALZITZICAZTLI, vel TLALZITZAZLI.

TLANATOAHVIZPATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLANCA CAHOATLI.

TLALZITZICAZTLI, vel TLALZITZAZLI.

Caules plures nudi, qui circa ſummum cauliculos multos ſiue potius pediculos prælongos ſuſtinent, è quorum ſummo apice foliũ emergit figura cordis, ſerratum adinſtar Vrticæ Romanæ. Spectabilis certè planta.

TLANATOA HVIZPATLI.

Folia bina ex breui petiolo neruis luteis: longo pediculo inſidet flos Calthæ luteus.

TLANCA CAHOATLI.

Radix tota lutea; folia verò Craſſulæ ſimilia, non tamen ſerrata; quæ latitudine ſua multũ caulis ambiunt.

TLALHOAXIN.

TLALHOAXIN alia icon.

NOTATIONES.

TLANCVIPATLI.

TLAL HOAXIN.

Legumen folijs Galegæ. Flores colore Viciȩ, ſiliqua verò longa & tenuis Aſtragaloidi ſimilis. Huius duas habes icones, in quarum prima flores & ſiliquas, poſteriore verò folia melius diſpicies.

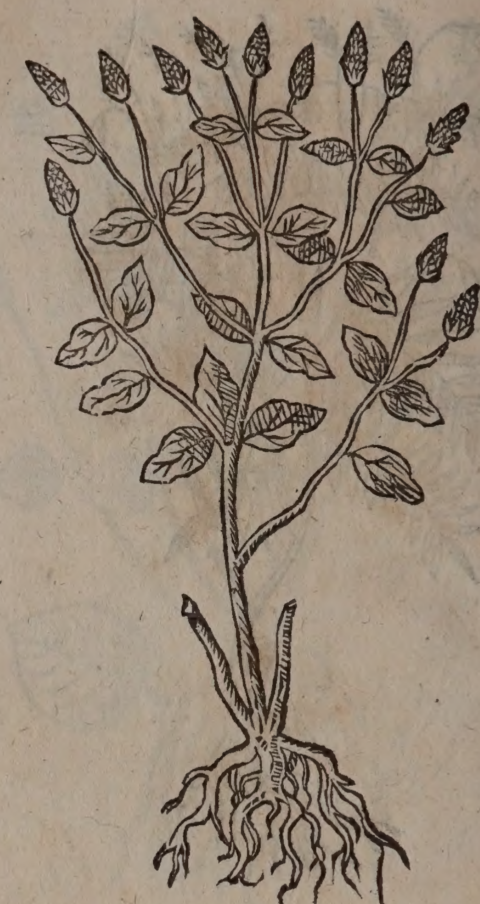
TLANCVIPATLI.

Radix longa & nodoſa: folia verò caulem ambiunt, vnum tamen reliquis longius.

TLANPANXIHVITL.

TLAYOYOMOCTLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLANPANXIHVITL.

Folia Goſſipio ſimilia habent quid purpurei. Flos Aſteri ſimilis in medio luteus, radij verò carnei coloris exiſtunt.

TLAYOYOMOCTLI.

Caules ex viridi in luteum vergunt. Folium longum duos, latum ſeſqui digitos. Flos albus vt in Virga paſtoris.

TLATLACOTIC.

Caulis geniculatus ita, vt internodium ibi inſeri videatur.

TLATLACOTIC.

TLATLA LAMATIC.

TLATLAPACTZIN.

NOTATIONES.

TLATLAVHQVI.

TLATLA LAMATIC.

Radix Napo ſimilis: folia bina ex alis purpureis enaſcuntur longa octo, lata vero dimidium digitum. Vaſculum Polemonio ſimile ſtriatum: flos cæruleus.

TLATLAPACTZIN.

Folia Lauri pediculo hærent breuiſſimo.

TLATLAVHQVI.

Radix rotunda; caulis ſcandit: folia tria Phaſeoli modo ſed longiora. Flores Fabæ.

TLATLA QVAYE.

TLATLAVHCAPATLI ALTERA.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLATLA QVAYE.

Radix ſubfuſca, caules geniculati virides. Folia Ruſci folijs haud abſimilia acuta valde, ſed interna parte diluti ſunt viroris: pollicem verò lata, & tres tranſuerſos digitos longa.

TLATLAVHCAPATLI ALTERA.

Radix Minij colore; flos in ſummo ruber: folia Ocymi non ſerrata, nec bino ordine è directo ſibi oppoſita.

TLATLAVHQVI PATLI.

Calyx Ecchio ſimilis radijs quinque conſtans rubris, quid flauum inexplicatum continentibus.

TLATLAVHQVI PATLI.

TLELATL CHINOL XOCHITL.

TLEPATLI DETE PEQVA CVILCO.

NOTATIONES.

TLIATEPECE MITZTLIT.

TLELATL CHINOL XOCHITL.

Folium longitudine duos, latitudine ferè digitum componit. Caules flaui: flores crocei Chrysanthemo similes.

TLEPATLI DETE PEQVA CVILCO.

Radix satis crassa profundas radiculas demittens, subrubra vt & caulis. Folia Seseli Aethiopico colore & figura respondent, neruulis albentibus distincta. Flores Caryophyllacei sex foliolis albicantibus constant, sed calix rubet. Folium duos digitos latum, & quatuor longum.

TLIATEPECE MITZTLIT.

Radix talis qualis in Doronico illo cum radice Scorpij figura, non tam frequentibus tamen radiculis fibrisq. abundat: ex albo rubet. Caulis geniculatus & vsque ad summum ferme glaber: folia sibi bina opposita cordis figura, diluti viroris. Exigua sed perennis planta videtur.

TLI-

TLICOXOCHITL DEGVASTEPEC OTEQVA XOCHITL.

TLILTOLLIN.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLILZAPOTL.

TLICOXOCHITL DEGVASTEPEC OTEQVA XOCHITL.

Exigua, vt radix tenuis monstrat planta est & quidem vmbellifera, quod folia & flores præseferunt : hi in vmbellam compositi albicant : illa cum caule dilutè virescunt. Folia hæc in trina & trina diuiduntur, sibique vbi emergunt, opponuntur.

TLILTOLLIN.

Aron peregrinum : eius caules rubent obscurè. Flores rubri quasi in spica.

TLILZAPOTL.

Fortè arbor. Pomum adnascitur breui pediculo simile Cydonio sulcis aliquod conspicuum, colore ferè Castaneæ.

TOCAPOTLE.

TOCHACAXIHVITL.

NOTATIONES.

TOCHON XOCHITL.

TOCAPOTLE.

Folia bina Laureolæ: ſiliquæ Piſo ſimiles.

TOCHACAXIHVITL.

Folia Vrticæ bina oppoſita oriuntur ex geniculis rubris.

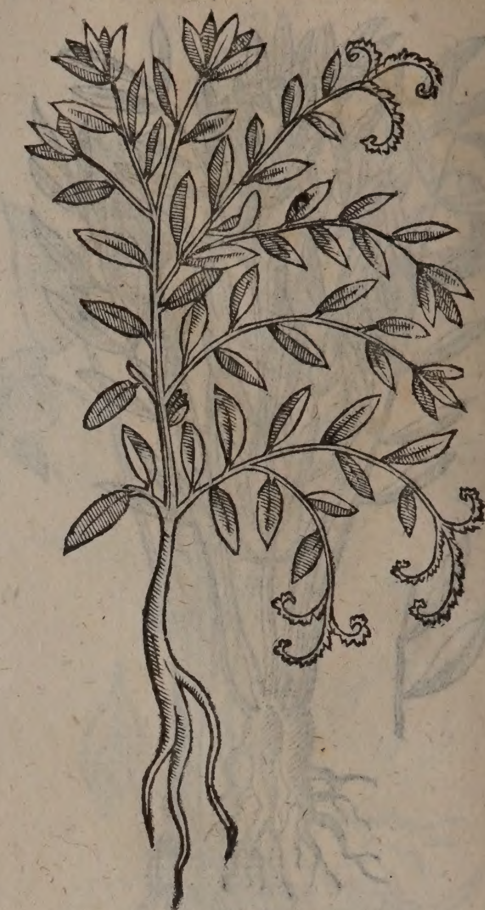
TOCHONXOCHITL.

Radix lutea: ramuli purpurei & folia Nepethæ ſubtus albicantia. Calyx Lauendulæ: flos longus, ruber, incuruus.

TONALXIHOITL.

TOTECY XOCHIVH.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TONALXIHOITL.

Folia profundè secta & alicubi dentata, bino quidem ordine geniculis cauli apposita. Flos rubet.

TOTECY XOCHIVH.

Tota plãta similis est Heliotropio maiori. Flores albi.

TOTOCAPOLLIN.

Videtur arbor. Rami virides punctis albis conspersi: in quauis ala videtur latitare quasi bacca viridis.

TOTOCAPOLLIN.

TOTO-

TOTOCVIT LAXIL.

TZATZEQVA.

NOTATIONES.

TZAVXOCHITL.

TOTOCVIT LAXIL.

Siliquæ multæ, longæ, graciles & flauæ ex eodem loco enaſcuntur. Cum planta quæ Aſclepias appellatur, aliquam ſimilitudinem obtinet.

TZATZEQVA.

Radix, figura Raphani; folia verò Lyſimachij lutei, ſatis lata pediculo longo, lato, rubro adnexa. Vaſculum eſt quale in Ciſto reperitur.

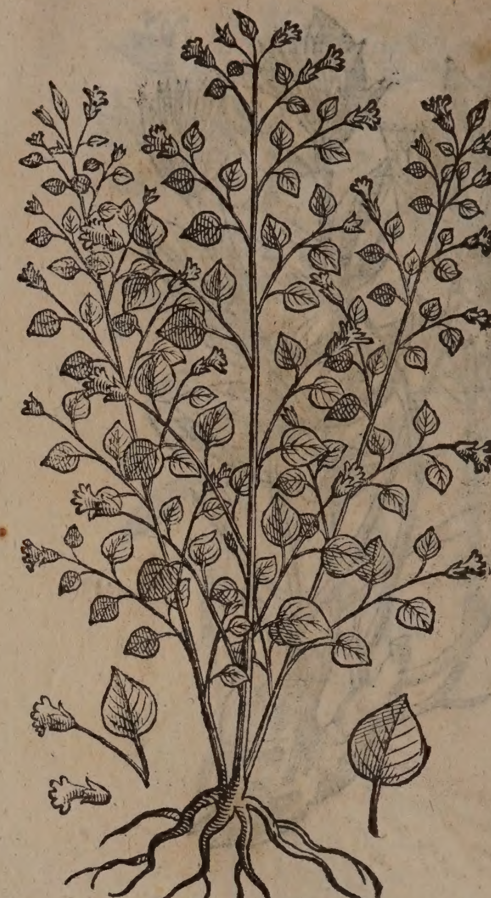
TZAV.XOCHITL.

Bulbus eſt Moly quaſi ſimilis: folia vt in Gentiana aut in Allio Vrſino. Flos viridis punctis rubris immixtis, figura quaſi Orchidis alicuius.

TZAZALICPATLI.

TZICHICHIC, vel TEXICHIC DE OCOINICO.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TZAZALICPATLI.

Ex multiplici radice erecti cauliculi assurgunt: folia serrata inferna parte dilutioris viroris. Flores sub rubentis coloris ex octonis constant foliolis, ac vbi conclusi sunt cum Iacea conueniunt.

TZICHICHIC, vel TEXICHIC DE OCOINICO.

Flos albus in calyce Lychnidi simili. Folium cordis figura neruosum.

TZINOMA.

Caulis coloris Hepatici, folium verò Pyrolæ: in summo flores Cacaliæ flaui; calyx est bene longus.

TZINOMA.

TZINACANATLAPATLI.

TZIPIPATLI.

NOTATIONES.

TZITZIQVI.

TZINACANATLAPATLI.

Folium vt in Nasturtio Indico annexum non ita rotundum, sed latum oblongumq. figuræ nauiculæ ex viridi luteum. Tota planta repit, quod Capreoli indicant & Leguminosam esse suadent.

TZIPIPATLI.

Flos Bellidis, vel potius Hieracij luteus: folium Vrticæ profundè satis serratum.

TZITZIQVI.

Caulis purpureus: flos Asteris, radij purpurei vt in Amello Virgilij, flocci verò in medio lutei. Radix calida in quarto gradu, vrinam euocat.

TZITZIN. TZLATLACIZPATLI, vel TLATLACIZPATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TZITZIN.

Videtur arboris ramus. Folia bina Castaneæ similia: fructus non benè conspicitur. Folium saturati coloris valde, & latum duos digitos transuersos, longum quatuor.

TZLATLACIZPATLI, vel TLATLACIZPATLI.

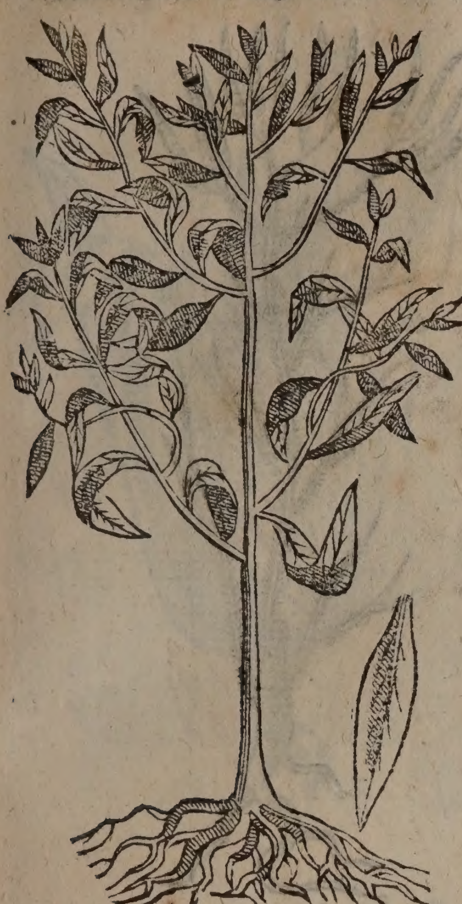
Oblongam fuſcamq. & multis ex latere fibris exeuntibus radicē demittit. Cauliculos rectos, folijs non ordinatim poſitis ſubrigit, quæ parua ſunt & minutim ſerrata. Ramulos in ſummitate floridos emittit, ſed floſculi qui ex viridi lutent, non ſunt explicati.

TZOCVILPATLI.

Folia Goſsipij ęmula, ſed longè maiora; longitudine nempe quinque, latitudine trium digitorum, ſerrata; hiſpida, ſubtus incaua. Flos luteus orbicularis & piloſus: radix odorata, amara, calida in quarto gradu.

TZOPELIC QVAVHITL.

TZOMPILI HVIZPATLI.

NOTATIONES.

XAHVALYZTIC.

TZOPELIC QVAVHITL.

Videtur arbor . Folia atrouirent & multum infle&tuntur : rami flaui ex viridi.

TZOMPILI HVIZPATLI.

Flores lutei quaſi papposi: folia ſubtus parum rubent.

XAHVALYZTIC.

Flores Viciæ ſimiles . Folia tria inſtar Phaſeoli. Radix Cyclaminis inſtar.

XAXAHOACTLI.

XIYOPATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

XAXAHOACTLI.

Folium longum quatuor, latum duos digitos: nerui quaſi tres apparent. Ex quauis ala exit iulus Acori longiſſimus, ſed viridis. Aquaticam plantam eſſe credimus.

XIYOPATLI.

Radix Glycyrrhizæ ſimilis: ſiliquæ multæ incuruæ. Foliorum minutiſſimorum rara forma vt in Kali quodam.

XICOXIHOITL.

Caulis turget multis locis: Flores Saluiæ ſimiles, ex cæruleo in album vergentes.

XICOXIHOITL.

XOCHI PALCENTLI.

XVCHIPATLI.

NOTATIONES.

XOMILACOTL.

XOCHI PALCENTLI.

Eſt ſpecies Maiz abſq. dubio fructus, qui longus eſt ſex digitos tranſuerſos & latus tres, rubelli diluti coloris eſt. Petiolus flauet: folia interna parte rubent, externa pallent.

XVCHIPATLI.

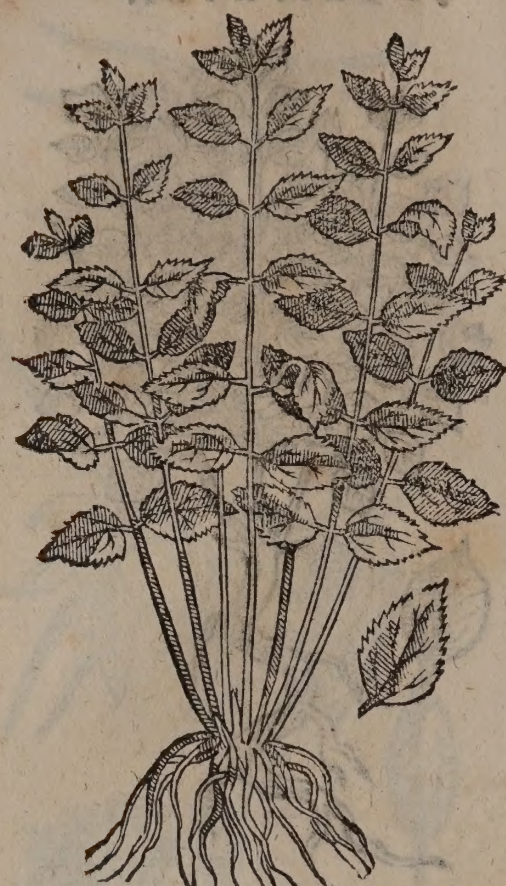
Folia bina figuræ oualis: nerui tranſuerſi.

XOMILACOTL.

Caules rubent: folij longitudo trium, latitudo ſeſquidigitorum.

XO-

XOPOTO.

XOXOCOYOL HOIHOILAN.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI.

XOPOTO.

Folia Trachelio similia, flauent ex viridi. Ex multifida radice plures etiam caules assurgunt.

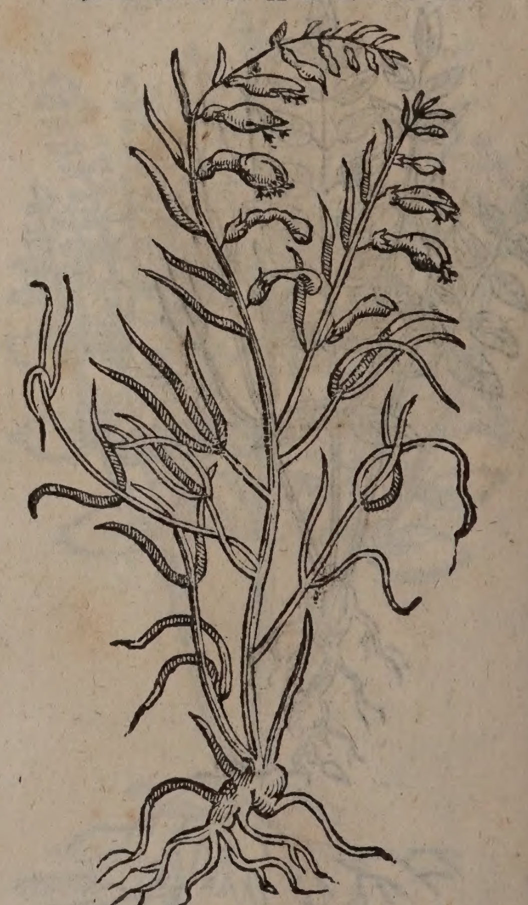
XOXOCOYOL HOIHOILAN.

Est Oxys flore rubro. Nostram flore luteo ceterùm omnino æmulatur.

XOXONAZATIC.

Radix crassa rubelli coloris plurimas ex se minores demittit. Cauliculi tenues & luteoli : folia vt in ferula subtilia. Flores amœnè rubescentes Antirrhini flores imitantur, ex quibus stamina flaua emergunt. Semina in fructu oblongo & rotundo clauduntur.

XOXONAZATIC.

XOXOTLATO.

XOXOTLITO.

NOTATIONES.

YACATOMAC QVILITL.

XOXOTLATO.

Folia Artemisiæ flauent ex viridi. Flos Scabiosæ sed elatior. Ex Scabiosarum forsan genere est.

XOXOTLITO.

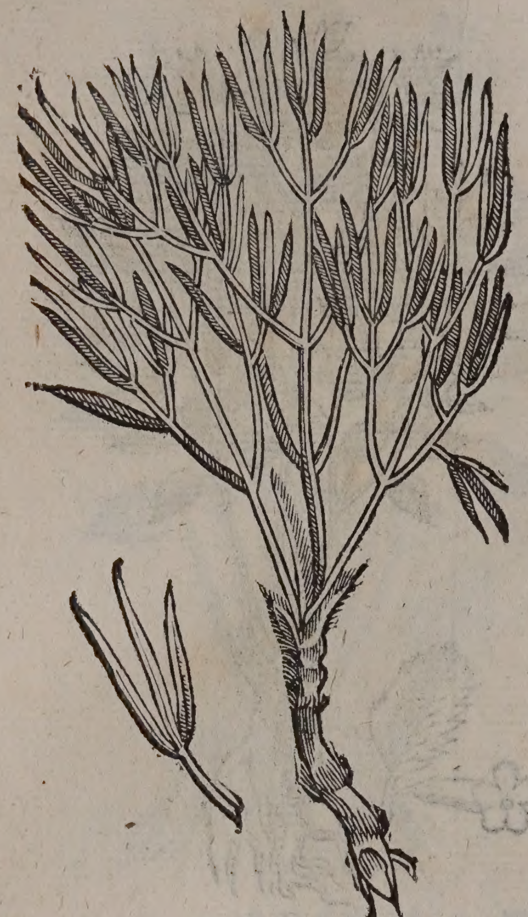
Caules rubent: flores Mirabili Peruuianæ, aut Caryophyllo simplici similes, rubei coloris. Folia cum Serratula quid simile habent.

YACATOMAC QVILITL.

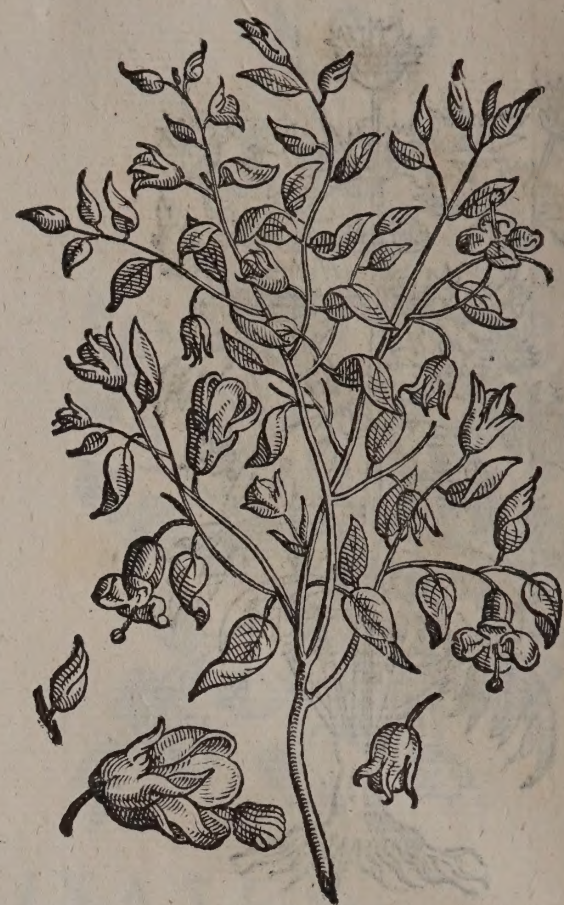
Geniculos habet radix Equiseti instar, vnde enascuntur fibræ. Planta vt apparet serpēdo prouehitur. Caulis nodosus vt in Persicaria Matthioli, sed hic bina folia & gemini nodi.

YCE-

YCECELTIC, vel YCECELTZIN.

YCHCAXOCHITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YCECELTIC, vel YCECELTZIN.

Radix hepatici coloris emittẽs nigros quaſi capillos vel fibras. Caules Saxifragiæ marinæ ſimiles.

YCHCAXOCHITL.

Folia ſatis oblonga. Calyx floris Maluaceis ſimilis: flos magnus crocei coloris admixta multa rubedine: ſtamina exeun pistilli inſtar vt in Maluaceis, vnde inter ſpecies has recenſeri debet.

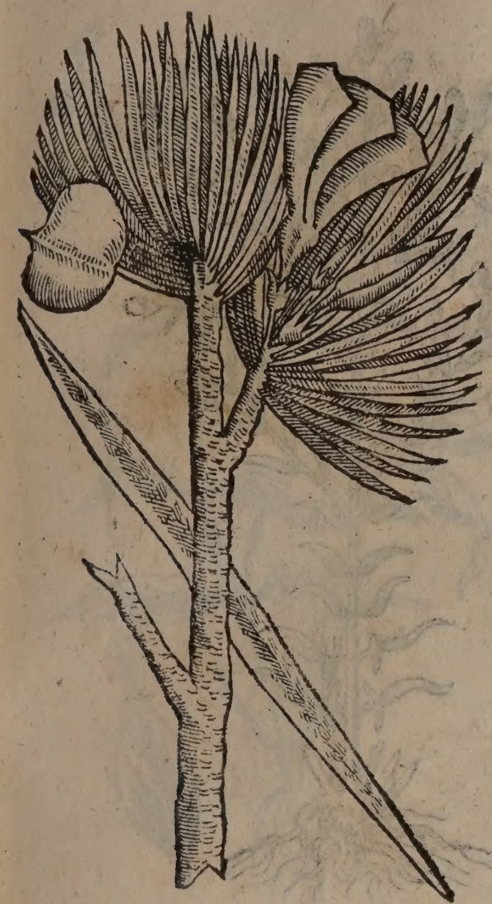
YCHCATLEPATLI, alia Icon.

YCHCATLEPATLI, alia Icon.

Caulis purpureus: folia cordis infra hirſuta & albida, ſupra verò viridia in corymbo. Fructus obrotundus.

YCCOTLI.

YHOATEN.

NOTATIONES.

YLLAMATLANTLI.

YCCOTLI.

Videtur arbor hæc primo aſpectu Cluſij in rariorũ Plantarũ opere Draconem arborẽ, aut Chamęriphẽ repræſentare, à quibus tamẽ multum differt: ſunt enim in hac venæ foliorum nigrę, flos Nerij luteus, vaſculũ verò Burſæ paſtoris ſimile, eiusq. diuiſio in duo vaſcula apparet; vnde inter Rhododendri ſpecies forſan reponenda.

YHOATEN.

Folia Limonio ſimilia & æqualiter diuiſa à vena rubra folium biſſecante: ſtamina floris lutea.

YLLAMATLANTLI.

Folia vt Botrys flauent venis rubris interſecta; flores albidi ſunt, calyx verò Maluaceus: Flos Campanula; fructus pomula viridia. Videtur Solano ſpinoſo, quod Hierichuntica poma vocant, apprime affinis eſſe.

YL-

YLLAMATZAPOTLI.

YLLAMAXOCHITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YLLAMATZAPOTLI.

Videtur arbor. Cortex cinereus: fructus cono Pini similis, squamosus, longus tres & dimidium, latus verò duos similiter cum dimidio digitos. Cum nostratium nulla conuenit.

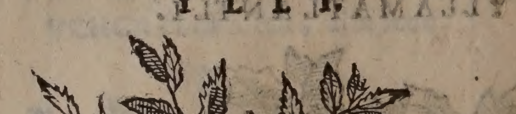
YLLAMAXOCHITL.

Radix rubra vt & folia. Flores rubri figuram ferè Trachelij habent, sed quasi intortam. Folia vt in Isatide.

Y L L I.

Rami colore castaneo. Nerui foliorum ferè transuersi; folij longitudo sex, latitudo duorum digitorum.

Y L L I.

YOCOL XOCHITL.

YOLMIMI QVILIZPATLI.

NOTATIONES.

YOLO CHICHILTIC.

YOCOL XOCHITL.

Folia Peruincæ. Flores in vmbella carnei coloris, quinque constantes foliolis.

YOLMIMI QVILIZPATLI.

Folia longiuscula & bina Lychnidis; in summo flores flaui, pallidi.

YOLO CHICHILTIC.

Caulis castanei coloris; folia Mori. Florem non explicauit Pictor, cuius color obscurè rubet.

YTZECVINPATLI. YXOCVILPATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YTZECVINPATLI. YXPATLI.

Folia Artemisiæ candicantia. Flos quasi Artemisiæ viridis.

YXOCVILPATLI.

Folia Linariæ. Flores oblongi non aperti.

YXPATLI.

Radix flaua, caules rubri, folia bina Asclepiadis. In extimo quid viride, non explicatum.

YXPATLA HOAC.

YXPATLI alia.

NOTATIONES.

YXTLATLATZCAN.

YXPATLA HOAC.

Radix Rhabarbaro colore ſimilis. Folia ex radice naſcuntur Limonio ſimilia & obſcurè virentia.

YXPATLI alia.

Caulis flauus Cannæ ſimilis: folium Hederæ arboreæ: ex ipſo geniculo fibræ circum circa exoriuntur.

YXTLATLATZCAN.

Folium figura cordis, cuius longitudo duorum, latitudo verò duorum cũ dimidio, digitorum.

YXYAYAHVATL vel YXYAYAHOAL.

YYACXIHVITL.

YYAVH CENTLI.

YXYAYAHVATL vel YXYAYAHOAL.

Radix magna per tranſuerſum repens fibris ſcatens cineritij, cũ caulibus quamplurimis, coloris: folia bina, ex quorum exortu ramuli exeunt foliati (quod hic non ſatis obſeruatum) cordis figura & ſerrata non leuiter. Maiora inſtar Cochleariæ concaua ſunt, ſubtus diluti ſupra ſaturi viroris.

YYACXIHVITL.

Rami pauci: folium Aurantij. Fruticis alicuius ramus videtur.

YYAVH CENTLI.

Species Maizij, colore obſcuro ad cæruleum tendente. Folia palleſcentia. Petiolus flauet.

YZQVIEPAPATLI.

YZQVIN CHICHIO ALLI.

NOTATIONES.

YTZTACATZOYATL.

YZQVIEPAPATLI.

Folij lõgitudo duorum, latitudo vnius digiti. Flos rubeſcit.

YZQVIN CHICHIO ALLI.

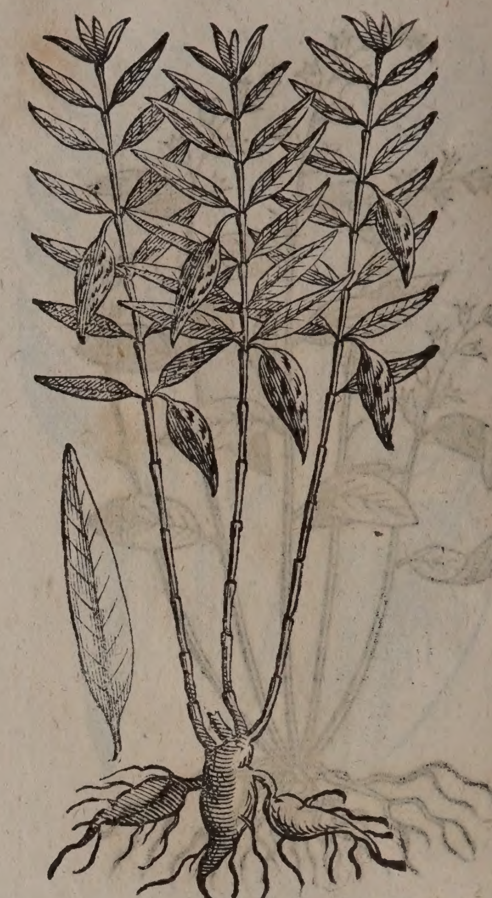
Radices pulli coloris, fibræ ex geniculis oriuntur flauæ: Flos & calyx Calthæ: in medio flore eſt capitulum viride Anagallidis, ex alia ala exit ſpica quaſi piperis.

YTZTACATZOYATL.

Folia longiſſima octo, lata verò medium digitum figurà Oleæ: ſubtus albent omnino.

YZTAC COCOC TLACOTLI. YZTACPATLI VI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YZTAC COCOC TLACOTLI. YZTACPATLI VII.

YZTAC COCOC TLACOTLI.

Folium longum quatuor, latum vnum & dimidium digitos: flores albi fortè papposi; capitula videntur Helichryso similia.

YZTACPATLI VI.

Nodosa est; bina folia opposita gerens, longa quatuor & dimidiũ, lata mediũ digitũ, quæ figura Salicis nõ tamẽ serrata flauẽt ex viridi: ex ala dependent siliquæ Asclepiadis longa quatuor, lata duos digitos. Radix Pœoniæ, vel triũ Naporum similis.

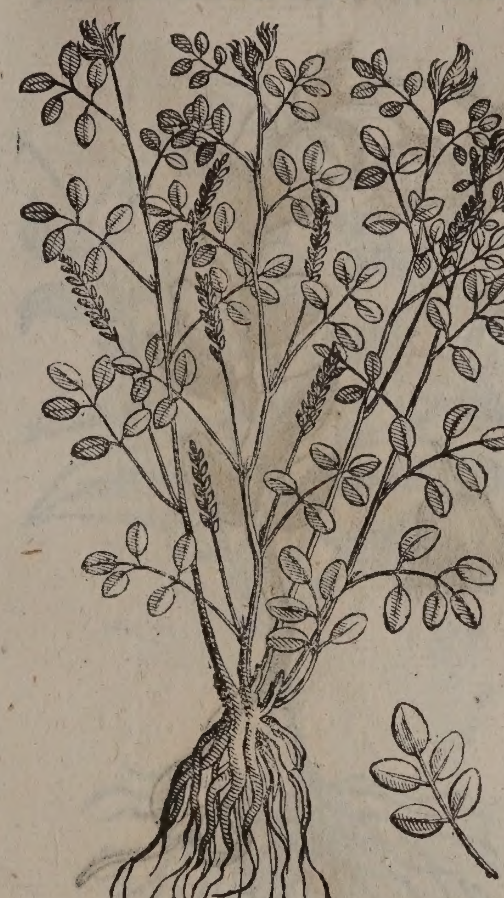
YZTACPATLI VII.

Lignosa est: folia bina Vrticæ vel cordis figuræ subtiliter serrata: fortè est Vrtica. Quæuis ala gignit. In sũmo baccæ virides Ligustri. Alius pediculus portat quasi Melonem vel quatuor semina.

YZTACPATLI VIII.

YZTACPATLI IX.

NOTATIONES.

YZTACPATLI I. TEPEXICENSIS. alia Icon.

YZTACPATLI VIII.

Radix Napi viridis, & quinque ex ea caules. Ramulus quiuis quinque folia gerit.

YZTACPATLI IX.

Radix instar Hellebori nigri & nigricans. Rami omnes quinque habent folia oblonga & rotundiuscula. Flores spicati ex viridi lutei conspiciuntur.

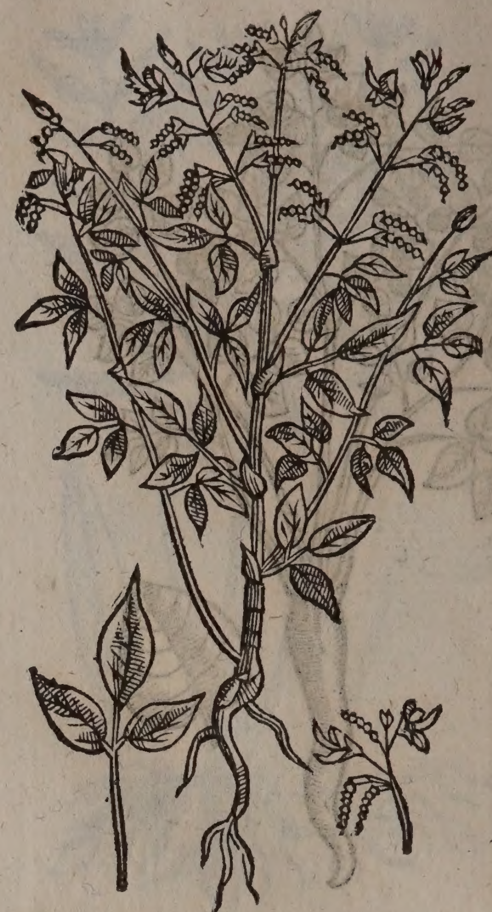
YZTACPATLI I. TEPEXICENSIS. alia Icon.

Huius historiam cum viribus descriptam, videre est supra libro tertio, capite nono. Quare studiosum Lectorem illuc amandamus.

YZTACPATLI MANALISMI X.

YZTACTLALAMATL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YZTACTLALAVHCAPATLI.

YZTACPATLI MANALISMI X.

Folia Telephij ſeu Craſſulæ habet ſupra benè viridia, ſubtus cana. Radicem glabram & profundè merſam. Flores in vmbellam formatos gerit; qui in vna vmbella albi (ſignum recentium florum) in altera rubent, orſan ſemẽ denotant. Videtur omnino ad Telephia pertinere.

YZTACTLALAMATL.

Phaſeolus trifolius, venis foliorum rubris; flores carnei papilionacei: ſiliqua Securidacæ arboreſcenti ſimilis.

YZTACTLALAVHCAPATLI.

Folia bina ſibi ex aduerſo poſita, figura Iuglandis. Sed herba eſt, non arbor.

YZTAVHYAPATLI.

YZTLACATINIPATLI.

ZEZECPATLI vel CECECPATLI alia.

NOTATIONES.

YZTAVHYAPATLI.

Radix ouata & ferruginea: folia Salicis sunt quaterna, longa non serrata, subtus cinerea; quorum longitudo sex digitos, latitudo verò dimidium non excedit.

YZTLACATINIPATLI.

Caulis flauet cum lineis vt pedes Aquilarum. Folia magna Aurantij: ex opposito semper videtur spina.

ZEZECPATLI vel CECECPATLI alia.

Radix fibrosa & longa. Folia serrata Menthæ Græcæ similia.

ACAXOCHITL, alia Icon.

ATE vel AHATE DEPANNVCO, alia Icon.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

ATEPOCAPATLIS, alia Icon.

Omiſſa nonnulla hic habes. Icones ſiue elaboratiores, ſiue aliquantulum diuerſas & quas non non ab re vel iterum conſpicias.

ACAXOCHITL quam pagina 347. aſpexiſti, diligentiùs hic delineatam cernere potes.

Fructiferā pariter illam Pannucenſem AHATE dictam, quæ pineam illam conglobationem promit, ſuperius pagina 458. expoſitam.

Sed ATEPOCAPATLIS hęc, quę hic pingitur ſimplicior, ramulis eſt & folio rariori, magiſq. & acuto & anguſto quàm ea, quæ lib. ſecundo capite nono ab Authore noſtro deſcripta eſt, vt pagina 34. videre eſt.

COPALLIQVAHVITL TEPOZTLANI.

MIZQVITL vel ACACIA.

NOTATIONES.

TLAHVELILOCA QVAHVITL.

COPALLIQVAHVITL TEPOZTLANI.

Copalliferi generis arbor. Copal quahuitl vniuersim vocant, ideſt Copallis arbores, ſed hæc præciſius ad latifoliam cap. 2. lib. 3. pag. 46. deſcriptam racemoſo, ſcilicet fructu ſpectare videtur.

MIZQVITL vel ACACIA.

Acacia hæc eſt Mexicana de qua capite 24. lib. 3. pag. 59. agit author noſter, & diuerſa quidem aliquantulum prolixa foliolorum ſerie ſiliquorumq. nodis magis expreſsis, ab ea ſpecie, quæ Italiæ hucuſq. illata Romæ & alibi colitur. Mechoacanenſis vero de qua proxime agit imago, ſuperius eſt pag. 417. ſub Tlacotic nomine primo loco, quod à nonnullis Tlacotic etiam vocitata fuerit & fruticoſa potius videatur.

TLAHVELILOCA QVAHVITL.

De hac quæ Caragnæ nomine innotuit, agitur lib. 3. cap. 17. pag. 56. Arboris hic ſtolones vides non abſq. fructu, obrotundis ſiquidem baccis.

Subſequentium Plantarum Icones adiecimus, eò quod accuratius delineatæ ſint, quam eædem plantæ ſuis locis appoſitæ.

NEPALXOCH CVEZ ALTICQVIZI, Fol. 392.

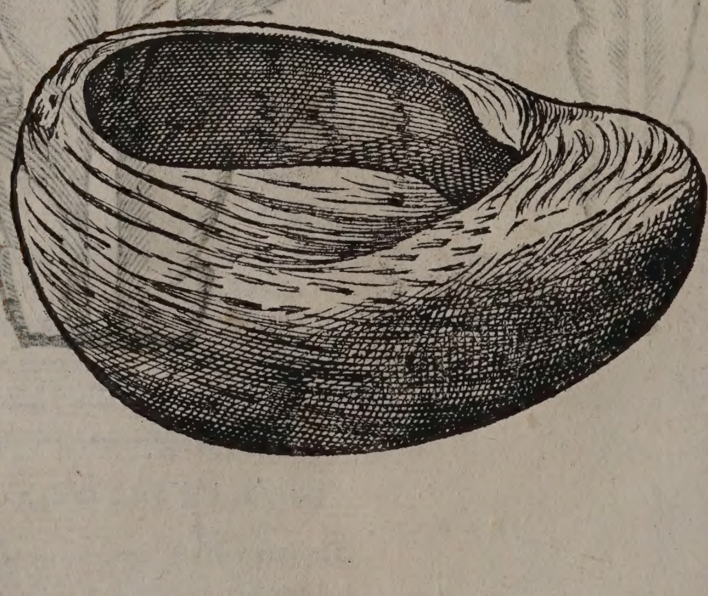
FRVCTVS GRANADILLÆ SEV FLORIS PASSIONIS Fol. 889.

AMOZOTL Fol. 349.

COCCVS MALDIVAE Fol. 72.

NOCHEZNOPALLI, SEV NAPALNOCHEZTLI IDEST COCCVS TVNE.
Fol. 78. Lib. 3. Cap. 45.

MACPALXOCHIQVAHVITL.
Fol. 383.

ALIO-

ALIORVM NOVAE HISPANIAE ANIMALIVM NARDI ANTONII RECCHI IMAGINES ET NOMINA.

IOANNIS FABRI LYNCEI BAMBERGENSIS.

Philoſophi, Medici, publici Profeſſoris Romani, & Summo Pontifici ab Herbarijs ſtudijs

EXPOSITIONE.

QVOTIESCVNQVE ad amœna Diogenis Laertij vireta, & Sapientiæ conſita floribus prata illas inquam philoſophorum vitas animi gratia diuerto; admirabundus Amice Lector, *planèque obſtupeſcens hæreo, & ita mecum contemplari, ac colloqui ſoleo. Et quid rei eſt, Deus immortalis, inter tot felicium conceptus animorum, tot inter vaſta philoſophorum volumina, inter tot, tantoſque præclarorum ingeniorum fœtus, partuſque nullam prorſus ſimilitudinem, nullam penitus membrorum proportionem, conformitatem nullam apparere; ſed omnium horum ſcripta inter ſe diſſona, dogmata diſcrepantia, abſona, & ſibi inuicem, repugnantia, diſpariaque reperiri?*

Atqui hic de barbarica multiplici philoſophantium ſecta exordium ſumam, quam per contemptum Græci iſto nomine appellarunt, qui tamen ab hac quidquid boni habent Plato præſertim, Pytagoras, & Democritus, difficillimis quidem, ſed quæſtuoſis ſibi tamen maximè ad hos diſcendi gratia itineribus profecti veluti a matris ſuæ vberibus ſuxerunt: in qua floruiſſe nouimus Atlanticos Africæ philoſophos, Aethiopum Sophos, Aegyptiorum Sacerdotes, Indorum Gymnoſophiſtas, & Brachmanes Perſarum Magos, Caldæos, Scythas, Hiſpanos, & Gallorum Druidas: Quos magni omnes nominis Ppyloſophos extitiſſe D. Auguſtinus præ cæteris, & Clemens Alexandrinus atteſtantur; & ipſe etiam in ſuo proëmio Diogenis Laertius inuitè quamuis hoc fatetur, qui inconſideratè, an maleuolè magis non difficile dixerim, hæc ibi habet. Philoſophiæ munus quidam à Barbaris principium habuiſſe aiunt: ſed non vident ſe Græcorum à quibus nedum philoſophia, ſed hominum genus initium habuit rectè inuenta ad Barbaros transferre.

sferre. *Vt inquam, de his omnibus sibi non vsque adeo conuenientibus nihil dicam: Viguit profectò* Italica *in magna illa Græcia à Pythagora, qui primus non Sophum, aut sapientem; sed Philosophum potius, & sapientiæ studiosum amantemq. appellari se maluit, olim instituta celeberrima, & à Barbarorum diuersa disciplina.*

Hanc Græcanica *in ordine tertia excipit secta, non parum, & ipsa à prioribus diuersa, quin, & hæc ipsa Græcanica in* Poeticam *rursus,* Ionicam, *&* Eleaticam *fuit discriminata: Poeticam Musæus, Linus, Orpheus, Hesiodus, Homerus, non eiusdem etiam hi omnes sententiæ excoluerunt. In reliquis duabus reperire licet Platonicos, Peripateticos, Stoicos, Cynicos, Epicureos; & si Varronem apud D. Augustinum audimus ad ducentas, & octuaginta octo sectas perueniri poterant, non quæ tunc omnes essent, sed quæ esse facilè potuissent, & quod mirum amplius cuipiam videatur, tam variæ hominum sententiæ, tam discrepantes philosophantium turbæ, ad tres adeò classes vniuersæ reducebantur:* Dogmaticam, Academicam, *&* Scepticam, *à quibus tanquam à primordiorum scaturiginibus, & philosophicarum aquarum fontibus, innumerabiles scientiarum (sed quid ego dico scientiarum? ignorantiarum potius aiam) riuuli profluxerunt.*

Dogmatici *certa quædam admittebant decreta, annuebant, & abnuebant.* Academici *incerta omnia statuebant, probabilia tantum quædam concedebant.* Sceptici *& illa ipsa probabilia tollebant, nihil definientes, atque hoc ipsum quidem nihil definiri non permittebant.*

O vanas hominum mentes, o pectora cæca!

Vt mirandum iam minimè sit quod Plato Theæteto *suo, hoc est doctissimo de scientia dialogo, vel Socrates ibi potius scientiæ definitionem à Theæteto anxiè quærat, & longis vix tandem incerrogationibus,* Obstetricis *animorum munere fungens, pastum hunc mentis extorquendo acquirat. Cum modo scientiam grauissimorum testimonio Pphilosophorum Theætetus vtens nihil alind quam merum sensum modò opinionem, modò hoc, modò illud esse asserat, quæ omnia à Socrate probabilissima licet, refutantur tamen, vt humano simul generi ob oculos ponatur, quam obscurrè illa scientiæ scintilla, quæ post* Adami *nobis lapsum remansit, nunc luceat, & quàm altà ignorantiæ caligine, & denso errorum cinere sepeliatur.*

Verùm cum ego in tam variantibus philosophantium sectis, per inextricabilem opinionum labyrinthum oberrando ædmirabundus magis, magisque harum causas, & exeundi simul viam indagarem, ecce tibi obuius mihi Socrates, qui apud eundem Platonem in laudato iam dialogo, mea leniter apprehensa manu, bono sis animo inquit amice, eò te ducam, quo abire desideras. Et sanè admirationis meæ, sectarumque diuersissimarum quæ inter tot philosophos natæ fuerant, ipsissimam Admirationem, *& præter hanc aliam nullam causam extitisse, certissimò mihi asseuerauit.*

Cum enim ibidem plurima Theætetus inter disputandum cum Socrate non intelligeret, diceretq. Per Deos ò Socrates magnopere quid ista sint admiror interdumq. ipsa inspiciens tenebris offundor. *Respondet Socrates.* O amice Theodorus non malè de tuo ingenio coniectasse videtur maximè enim philosophi hæc affectio est, quæ ADMIRATIO dicitur, neque enim aliud præter hoc est philosophiæ principium.

Admiratio *igitur tot nobis philosophorum familias, sectasq. genuit. Qui enim admiratur dubitat, qui dubitat quærit, qui quærit ignorat, qui ignorat scire cupit :hinc animus cupidine flagrat, rerum causas indagat, & fortè fortuna earundem quà sensibus, qua ratione vtens, vnam atque alteram inspissa hac Naturæ miraculorum silua venatur, atque hoc modo Sapientiæ amans iure merito &* Philosophus *appellatur.*

*Et mirabimur adhuc vllam orbis partem esse in qua philosophi reperti non fuerint? Cum nullum mundi angulum assignare liceat, in quo non plurimæ ad*mirationis, *adeoque philosophici principij causæ prægnantissimæ oculis sese nostris ingerunt, & vel lumine captis palpandas manibus se ipsas obtrudunt, & exhibent. Cælum ingentem illam machinam in qua tot stellarum collucentium oculi nitent, & in qua sedem habet quidquid est Diuinum, minus quidem admiramur, quia quotidie intuemur, quod & Lucretius.*

—— Nemo fessus, *inquit,* satietate videndi,
Suspicere in Cæli dignatur lucida templa.

Vbi tamen huic aliquid præter rerum seriem accidit, hei quam solicitè humanus tunc animus causas perscrutatur! Mirabantur, inquit Plinius Romani cum plures aliquando Soles Lunasq. viderent, nouas subinde stellas oriri, noctem vt diem lucere aduerterent. Hic ipse Endymionem primum, ea quæ in Luna patent, deprahendisse memorat; propterea famam volasse cum Lunæ amore captum fuisse. Indignatur autem, quod summis nos, perpetuisque honoribus cælestium huiusmodi nouarumque apparentiarum inuentores non prosequamur. Non sumus profectò, *ait,* grati erga eos, qui labore curaque sua lucem nobis in hac luce aperuerunt.

Sed quantulum est mi Plini, quod Endymion ille tuus in Lunæ facie nouitatis obseruauit, si cum hoc beati illi Florentini *ciuem suum* GALILÆVM GALILÆVM Lynceum *comparare velint? qui non Lunæ aut Solis (quem falsò Plinius totius Mundi animam, mentem, regimen & numen credere ac venerare voluit, sic à Trismegisto forsan edoctus, qui* Sol Deus Maximus, *inquit,* est eorum qui in Cælo sunt, cui cedunt omnes Dij cælites velut Principi, ac Regi.) *Sed tamquam Christianus* veri trini, & vnius Dei *astrorum omnium Dimiurgi & Conditoris amore pellectus, tam mirabilia* TELESCOPIO *suo, vti nouo* LYNCIS *oculo in cælo primus animaduertit & sæculi nostri hominibus propalauit vt mortalium omnium ingratissimi simus, si hanc ei gloriam inuideamus, nec dignis ipsum laudibus tam diu, quàm astra ipsa durabunt, celebremus & colamus.*

Magna, noua admirandaq. ea sunt, & quæ magis magisq. Mundum hunc philosophorum iam disputationibus obnoxium, dubium reddent & perplexum. Hæc sanè sunt, quæ Galilæus *nulli ab origine Mundi ita exactè, quod equidem sciamus mortalium etiam per somnium visa, solusque primusque vidit atque æternitati consignauit.* Innumeras *nimirum alias supra iam cognitas existere* Stellas fixas, *nobisque per tubum opticum apparere* Lunare *etiam corpus non læui, & perpolita, vt creditum hactenus superficie, sed profundis asperum lacunis, & ingentibus vaiegatum tumoribus, ceu montibus quibusdam eminere.* Solem *cælestis lucis fontem, ac ducem, principem, moderatoremque luminum reliquorum cor*

Cæli,

Cæli, *&* *Ætheris*, *oculum limpidiſſimum creditum*, maculis *tamen obnubilari*. *Nugatos veteres inſigniter Aſtronomos de* Galaxia, *&* nebuloſis ſtellis *fuiſſe*, *qui ſcilicet partes cæli craſſiores dixerunt*. *Nam ſtellis innumeris confuſis conſtare detexit Galilæus*: Cometarum *diuerſum planè locum motumq. materiam quam hucuſque ex Ariſtotelis & vulgarium decretis Aſtronomorum, credidit Mundus videri & eſſe*: *Sed, quod humanum propemodum captum ſuperat omnem*, nouos quatuor *iuxta ſeptem* planetas *veteres detexiſſe certumq. horum motum & periodum primum demonſtraſſe* Saturnum duabus *inſignitum* auriculis, *ac* Venerem corniculatam *Lunæ inſtar aſpectui noſtro ſubieciſſe*.

Felices animæ quibus hæc cognoſcere primum,
Inque domos ſuperas, ſcandere cura fuit!

Et dubitamus adhuc noſtro etiam ſeculo fomitem nouis philoſophiæ ſectarijs, materiamque ampliſſimam ſubminiſtrari?

Longum eſſet admirandas aeris impreſſiones, *&* *ſublimium phœnomena euaporationum dinumerare*: *Pluiſſe nempe lacte, ſanguine, carne, ferro, lana, ſaxiſq. non Romanorum modo ſeculis, ſed noſtris etiam temporibus vt publico aliquando communicanda ſua* Thaumatombria, *quæ mirandarum cauſas euoluit & effectus pluuiarum*, Illuſtriſſimus, Excellentiſs. *idemq.* Doctiſſimus S. Angeli Princeps, Fridericus Cæſius Lynceus *Romanæ golria Nobilitatis, demõſtrabit*.

Nec minus hoc mirabile. *Crepitus armorum & tubarum ſonitus è cælo auditos fuiſſe*. *Fulgora exauſiſſe vinorum dolia non tactis lignis*, *argentum aurumque liquaſſe illæſis ſacculis*, *& ferream gladij cuſpidem* (*mihi viſum*) *illæſo vaginæ corio, emolitam fuiſſe, partum exanimaſſe viuente matre*. *Ego me hercle his ipſis meis oculis vidi*.

(Accipe mirandum nouitate mouebere facti)

dormientem puerum, eodem prorſus oris, *oculorum*, *cæterorumq. immobili ſitu locoq. membrorum, in ipſo celeberrimo totius Europæ Noſocomio S. Spiritus Romano, in ictu oculi à fulmine extinctum perſtitiſſe, in quo Anatomæ poſtmodum ſubiecto*, *miros ſulfurei fætoris coloriſq. effectus*, *maculas nimirum, cerebri membranis ac pulmonibus impreſſas ſummo cum ſtupore conſpeximus*.

Aquarum Terrarumq. conſiderantem miracula, quem non attonitum reddunt? Circumfundi Terræ vndique homines, conuerſique inter ſe pedibus ſtare, *&* *cunctis ſimilem eſſe cæli verticem? Pendere ipſam ac non cadere nobiſcum, cum in medio grauiſſima*, *aere fluctuet*, *nec ſponte ſua præcipitetur? Aquam cum centrum petat, in ſummis tamen montium cacuminibus, nec alio copioſius loco affluere? Antra ſubterranea reperiri*, *quæ plurima centena paſſuum millia excedant*: *illud præcipuè in Cæſarienſi Mauritania, vbi per viginti dies ſe Nilus abſcondit, & diſſito alibi ſpatio erumpit? Nihil hic dicam de ſuauiſſimis*, *&* *odoratiſſimis inſipidæ Telluris fructibus, de prætioſiſſimo metallorum, gemmarum*, *&* *mineralium theſauro in terræ viſceribus latitante*, *& ad noſtros continuo vſus pullulante. Nihil de tot calidiſſimarum aquarum & æternis ignium flammis ac ebullitionibus*, *vno eodemque loco erumpentibus*. *Quod vel Ætnei montes & Vulcanij Puteolani campi nos docere poterunt*, *etenim*.

hic plurimus ignis

Sem-

Semper, & assidua postes fuligine nigri.

Hoc sanè admirabile nec silentio inuoluendum, quod Plinius etiam portenti loco literis consignauit: In agro *(inquit)* Mutinensi, montes inter se duo concurrerunt, crepitu maximo assultantes, recedentesque; inter eos flamma fumoq. in cælum exeunte, interdiu, eo concursu villæ omnes elisæ: animalia per multa, quæ intra fuerant, exanimata occubuerunt. *Nec minus tremendum, quod ipsi etiam causarum nimis auido Plinio, mortis causa extitit Vesuuij incendium, Titi Vespasiani sub imperio, cuius cineres non Romam tantum, sed vltra mare in Africam perlati & Ægyptum, quod celebres vicinas plures obruit vrbes, pisces in mari coxit, in aere vero volucres suffocauit.*

Nemo igitur amplius hisce cognitis desiderabit philosophicarum controuersiarum orginem ac fontem, quæ homines otiosos ac maxime negotiosos, ad contemplandum, admirandum ac philosophandum, dum Librum Naturæ Cœlum nimirum Terramque legunt, impellere potuerunt.

Verum enimuerò hæc omnia magna, noua & admiranda vt videantur, sint ac prædicentur; vix tamen vlla sunt, si ad Animalium considerationem referantur. Superiora enim illa, & Astronomica, vt quæ à nostris remotissima sensibus exulant, quam certitudinem nobis philosophicam concitare poterunt? Infima autem hæc omnia, siue meteora, siue plantæ, siue mineralia fuerint, quid sumpta simul etiam esse poterunt, sic cum vilissimo quoque animalculo, quod viuit, spirat ac mouetur, comparentur? Elucet profectò, si in re vlla alia, stupenda Omnipotentis Dei in animalibus Sapientiæ, Bonitatis, *&* Potentiæ *mysteria & insculpta digiti Dei stigmata.*

Quod enim Bestiæ moueantur & agant id à Diuina Potentia *habet. Quod sensibus vtantur, vtilia cognoscant, vitent noxia, domicilia struant, à* Sapientia *Quod fœtus foueant alantq. ab inimicis defendant id demum à* Bonitate *Creatoris sui immensa sortiuntur. Iam quis vnquam satis admirabitur spontaneum animalium ortum, aut naturalem eorum fœtificationem? Lusciniæ cantum artificiosissimum? Et cum* inopi metuit Formica senectæ *sagacem huius maximè prouidentiam, labores ac patientiam? Apum ingenium & nunquam satis laudandam politici regiminis imaginem, & vtilissima hominumque meræ saluti destinata mellis opificia? vt verè in has illud Virgilij quadret.*

Diuinitus illis
Ingenium & rerum fato prudentia maior.

Si igitur Amice Lector, *aliquod etiam nouum, & admirabilem Naturæ, artisque fœtum in hisce meis in Mexicani Orbis Animalia commentarijs conscriptis, oculis, auribusque tuis se se obtulerit, ne mireris, nam mirabilia sunt opera omnipotentis Dei à quo cuncta procedunt.*

Opella hæc mea Illustris. & Excellentis. Federici Cæsij Lynceorum Principis iussu edolaui, cuius sumptibus omnis hic liber Mexicanus Reipublicæ litterariæ bono communis est factus. Hunc autem quanti semper ob eruditionem, & reconditam quandam Matheseos, & veræ ac, vt ita dicam, realis philosophiæ scientiam æstimetur, non opus hic recenseri. Vale interim, & fruere. Romæ è Musæo nostro ad Pantheon Agrippæ ipsis Kalend. Ianuarij Anni solemnis 1625.

ALIO-

A L I O R V M
N O V AE H I S P A N I AE
ANIMALIVM
N A R D I A N T O N I I R E C C H I
I M A G I N E S E T N O M I N A.
IOANNIS FABRI LYNCEI
B A M B E R G E N S I S

Philoſophi, Medici, publici Profeſſoris Romani,

& Summo Pontifici ab herbarijs ſtudijs

E X P O S I T I O N E.

AD

Illustriss. & Reuerendiss. Principem

FRANCISCVM CARD. BARBERINVM

DE

LYNCEORVM

ERGA IPSVM STVDIO

ET

MEXICANIS IO. FABRI COMMENTARIIS

EPIGRAMMA.

PVRPVREI columen Cœtus, sacrique Senatus
Gloria, & Hesperij lucida gemma soli.
Ingentem iuxta PATRVVM quē celsa Quirini
Mœnia, & in gemina sol colit ipse domo:
Accipe LYNCIGERI donum immortale LYCAEI
LYNCEVS æterna quod struit arte FABER.
MEXICEIS allata locis miracula rerum,
CAESIADAE augustis nata sub auspicijs:
Vt TVA quæ nostro virtus spatiosior orbe,
Orbis non nostri munera rara ferat.

Ponebat I. Riquius Belga.

ILL.MO ET REVER.MO PRINCPI
FRANCISCO
BARBERINO,
VRBANI VIII. PP.
EX FRATRE NEPOTI
S. R. E. CARDINALI.
HOSCE
DE ANIMALIBVS MEXICANIS
COMMENTARIOS
IOANNES FABER LYNCEVS BAMBERGENSIS
EIDEM PONT. AB HERBARIIS STVDIIS
ET
IN VRBE MEDICINAE PROFESSOR
ÆTERNVM CVLTVS SVI MONVMENTVM
D. D. D.

QVOTIESCVNQVE ad amœna Diogenis Laertij vireta, & Sapientiæ consita floribus prata, illas inquam philosophorum vitas animi gratia diuerto; admirabundus, Amplissime Cardinalis, *planèq. obstupescens hæreo, & ita mecum contemplari ac colloqui soleo. Et quid rei est, Deus immortalis, inter tot felicium conceptus animorum, tot inter vasta philosophorum volumina, inter tot tantosq. præclarorum ingeniorum fœtus partusque, nullam prorsus similitudinem, nullam penitus membrorum proportionem, conformitatem nullam apparere, sed omnium horum scripta inter se dissona, dogmata discrepantia, absona & sibi inuicem repugnantia dispariaq. reperiri?*

Atqui hic de Barbarica multiplici philosophantium secta exordium sumam, quam per contemptum Græci isto nomine appellarunt, qui tamen ab hac quicquid boni habent, Plato præsertim, Pythagoras, & Democritus difficillimis quidem, sed quæstuosis sibi tamen maximè ad hos discendi gratia itineribus profecti, veluti à matris suæ vberibus suxerunt: in qua floruisse nouimus Atlanticos Africæ philosophos, Aethiopum Sophos, Aegyptiorum Sacerdotes, Indorum Gymnosophistas & Brachmanes, Persarum Magos, Chaldæos, Scythas, Hispanos & Gallorum Druidas: Quos magni omnes nomi-

nis philosophos extitisse D. Augustinus præ ceteris, & Clemens Alexandrinus attestantur, & ipse etiam in suo proëmio Diogenes Laertius inuitè quamuis hoc fatetur, qui inconsideratè an maleuolè magis, non facilè dixerim, hæc ibi habet : Philosophiæ munus quidam à Barbaris principium habuisse aiunt : sed non vident se Græcorum à quibus nedum Philosophia, sed hominum genus initium habuit, rectè inuenta ad Barbaros transferre. *Vt inquam, de his omnibus sibi non vsque adeo conuenientibus nihil dicam : Viguit profectò* Italica *in Magna illa Grætia, à* Pythagora, *qui primus non Sophum aut sapientem, sed Philosophum potius & sapientiæ studiosum amantemq. appellari se maluit, olim instituta celeberrima & à Barbarorum diuersa disciplina.*

Hanc Græcanica *in ordine tertia excipit secta, non parum & ipsa à prioribus diuersa, quin & hæc ipsa Græcanica in* Poeticam *rursus,* Ionicam & Eleaticam *fuit discriminata. Poeticam Musæus, Linus, Orpheus, Hesiodus, Homerus, non eiusdem etiam hi omnes sententiæ excoluerunt. In reliquis duabus reperire licet Platonicos, Peripateticos, Stoicos, Cynicos, Epicureos, & si Varronem apud D. Augustinum audimus, ad ducentas & octuaginta octo sectas peruenire poterat, non quæ tunc omnes essent, sed quæ esse facilè potuissent.* Et *quod mirum amplius cuipiam videatur, tam varia hominum sententiæ, tam discrepantes philosophantium turbæ, ad tres adeò classes vniuersæ reducebantur :* Dogmaticam, Academicam & Scepticam, *à quibus tanquam à primordiorum scaturiginibus & philosophicarum aquarum fontibus, innumerabiles scientiarum (sed quid ego dico scientiarum? ignorantiarum potius aiam) riuuli profluxerunt.*

Dogmatici *certa quædam admittebant decreta, annuebant & abnuebant.* Academici *incerta omnia statuebant, probabilia tantùm quædam concedebant.* Sceptici & *illa ipsa probabilia tollebant, nihil definientes, atque hoc ipsum quidem nihil definiri, non permittebant.*

O vanas hominum mentes, ô pectora cæca!

Vt mirandum iam minimè sit quòd Plato in Theæteto *suo, hoc est doctissimo de scientia Dialogo, vel Socrates ibi potius Scientiæ definitionem à Theæteto anxiè quærat, & longis vix tandem interrogationibus,* Obstetricis *animorum munere fungens partum hunc mentis extorquendo, acquirat. Cum modò scientiam grauissimorum testimonio philosophorum Theætetus vtens, nihil aliud quàm merum sensum, modò opinionem, modò hoc modò illud esse asserat, quæ omnia à Socrate, probabilissima licet, refutantur tamen, vt humano simul generi ob oculos ponatur, quàm obscurè illa scientiæ scintilla quæ post* Adami *nobis lapsum remansit, nunc luceat, & quàm alta ignorantiæ caligine & denso errorum cinere sepeliatur.*

Verùm cum ego in tam variantibus philosophantium sectis, per inextricabilem opinionum labyrinthum oberrando admirabundus magis, magisque harum causas & exeundi simul viam indagarem, ecce tibi, obuius mihi Socrates, qui apud eundem Platonem in laudato iam Dialogo, mea leniter appræhensa manu, bono sis animo inquit, amice, eò te ducam, quò abire desideras. Et sanè admirationis meæ, sectarumque diuersissimarum quæ inter tot philosophos natæ fuerant, ipsissimam Admirationem, *& præter hanc aliam nullam causam extitisse, certissimò mihi asseuerauit.*

Cum enim ibidem plurima Theætetus inter disputandum cum Socrate, non intelligeret, diceretq. : Per Deos ò Socrates magnopere quid ista sint admiror, interdumq. ipsa inspiciens tenebris offundor. *Respondet Socrates:* O amice, Theodorus non malè de tuo ingenio coniectasse videtur, maximè enim philosophi hæc affectio est, quæ ADMIRATIO dicitur, neque enim aliud præter hoc est philosophiæ Principium.

Admiratio *igitur* Illustrifs. Cardinalis, *tot nobis philosophorum familias sectasque genuit. Qui enim admiratur dubitat, qui dubitat quærit, qui quærit ignorat, qui ignorat scire cupit: hinc animus cupidine flagrat, rerũ causas indagat, & fortè fortuna earundem quà sensibus, quà ratione vtens, vnam atque alteram in spissa hac Naturæ miraculorũ silua venatur, atque hoc modo Sapientiæ amans iure merito &* philosophus *appellatur.*

Et mirabimur adhuc vllam orbis partem esse, in qua philosophi reperti non fuerint? Cum nullum mundi angulum assignare liceat, in quo non plurimæ Admirationis *adeoq; philosophici principij causæ prægnantissimæ oculis sese nostris ingerunt, & vel lumine captis palpandas manibus se ipsas obtrudunt & exhibent. Cælum ingentem illam machinam in qua tot stellarum collucentium oculi nitent, & in qua sedem habet quidquid est Diuinum, minus quidem admiramur quia quotidie intuemur, quod & Lucretius nouit:*

— Nemo fessus, *inquit*, satietate videndi,
Suspicere in Cæli dignatur lucida templa.

Vbi tamen huic aliquid præter rerum seriem accidit, hei quam solicitè humanus tunc animus causas perscrutatur! Mirabantur, inquit Plinius, Romani cum plures aliquando Soles Lunasq. viderent, nouas subinde stellas oriri, noctem vt diem lucere aduerterent. Hic ipse Endymionem primum, ea quæ in Luna patent, depræhendisse memorat, propterea famam volasse eum Lunæ amore captum fuisse. Indignatur autem, quod summis nos perpetuisq. honoribus cælestium huiusmodi nouarumq. apparentiarum inuentores non prosequamur. Non sumus profectò, *ait*, grati erga eos, qui labore curaq. sua lucem nobis in hac luce aperuerunt.

Sed quantulum est mi Plini, quod Endymion *ille tuus in Lunæ facie nouitatis obseruauit, si cum hoc beati illi* Florentini *ciuem suum* GALILÆVM GALILÆVM Lynceum *comparare velint? qui non Lunæ aut Solis (quem falsò Plinius totius Mundi animam, mentem, regimen & numen credere ac venerare voluit, sic à Trismegisto forsan edoctus, qui* Sol Deus maximus, *inquit*, est eorum qui in cælo sunt, cui cedunt omnes Dij cælites velut Principi ac Regi.) *Sed tanquam Christianus* veri trini & vnius Dei *astrorum omnium Dimiurgi & Conditoris amore pellectus, tam mirabilia* TELESCOPIO *suo, vti nouo* LYNCIS *oculo in cælo primus animaduertit & seculi nostri hominibus propalauit, vt mortalium omnium ingratissimi simus, si hanc ei gloriam inuideamus, nec dignis ipsum laudibus tam diu, quàm astra ipsa durabunt, celebremus & colamus.*

Magna, noua admirandaq. ea sunt, & quæ magis magisq. Mundum hunc philosophorum iam disputationibus obnoxium, dubium reddent & perplexum. Hæc sanè sunt, quæ Galilæus *nulli ab origine Mundi ita exactè, quod equidem sciamus mortalium etiam per somnium visa, solusque primusque vidit atque æternitati consignauit.* Innumeras *nimirum alias supra iam cognitas existere* stellas fixas, *nobisque*

per tubum opticum apparere. Lunare *etiam corpus non læui & perpolita, vt creditum hactenus ſuperficie, ſed profundis aſperum lacunis & ingentibus variegatum tumoribus, ceu montibus quibuſdam eminere*. Solem *cæleſtis lucis fontem ac ducem, principem moderatoremq. luminum reliquorum, cor cæli, Aetheris oculum limpidiſſimum creditum*, maculis *tamen obnubilari*. *Nugatos veteres inſigniter Aſtronomos de* Galaxia, & nebuloſis ſtellis *fuiſſe*, *qui ſcilicet partes cæli craſſiores dixerunt*. *Nam ſtellis innumeris confuſis conſtare detexit Galilæus*: Cometarum *diuerſum planè locum motumq. & materiam quàm hucuſque ex Ariſtotelis & vulgarium decretis Aſtronomorum, credidit Mundus videri & eſſe*: *Sed, quod humanum propemodum captum ſuperat omnem*, nouos quatuor *iuxta ſeptem* planetas *veteres detexiſſe, certumque horum motum & periodum primùm demonſtraſſe*. Saturnum duabus *inſignitum* auriculis, *ac* Venerem corniculatam *Lunæ inſtar aſpectui noſtro ſubieciſſe*.

Felices animæ quibus hæc cognoſcere primum,
Inque domos ſuperas, ſcandere cura fuit!

Et dubitamus adhuc noſtro etiam ſeculo fomitem nouis philoſophiæ ſectarijs, materiamque ampliſſimam ſubminiſtrari?

Longum eſſet admirandas Aeris impreſſiones, & ſublimium phœnomena euaporationum dinumerare: Pluiſſe nempe lacte, ſanguine, carne, ferro, lana, ſaxiſq. non Romanorum modo ſeculis, ſed noſtris etiam temporibus vt publico aliquando communicanda ſua Thaumatombria, *quæ mirandarum cauſas euoluit & effectus pluuiarum*, Illuſtriſſimus, Excellentiſſimus *idemq.* Doctiſſimus S. Angeli Princeps, Fridericus Cæſius Lynceus *Romanæ gloria Nobilitatis, demonſtrabit*.

Nec minus hoc mirabile. Crepitus armorum & tubarum ſonitus è cælo auditos fuiſſe. Fulgura exhauſiſſe vinorum dolia non tactis lignis, argentum aurumq. liquaſſe illæſis ſacculis, & ferream gladij cuſpidem (mihi viſum) illæſo vaginæ corio, emollitam fuiſſe, partum exanimaſſe viuente matre. Ego me hercle his ipſis meis oculis vidi

(Accipe mirandum nouitate mouebere facti)

dormientem puerum, eodem prorſus oris, oculorum, cæterorumq. immobili ſitu locoque membrorum, in ipſo celeberrimo totius Europæ Noſocomio S. Spiritus Romano, in ictu oculi à fulmine extinctum perſtitiſſe, in quo Anatomæ poſtmodum ſubiecto, miros ſulphurei fœtoris colorisq. effectus, maculas nimirum, cerebri membranis ac pulmonibus impreſſas ſummo cum ſtupore conſpeximus.

Aquarum, Terrarumq. conſiderantem miracula, quem non attonitum redduut? Circumfundi Terræ vndique homines, conuerſiſq. inter ſe pedibus ſtare, & cunctis ſimilem eſſe cæli verticem? Pendere ipſam ac non cadere nobiſcum, cum in medio grauiſſima, aere fluctuet, nec ſponte ſua præcipitetur? Aquam cum centrum petat, in ſummis tamen montium cacuminibus, nec alio copioſiùs loco effluere? Antra ſubterranea reperiri, quæ plurima centena paſſuum millia excedant: illud præcipuè in Cæſarienſi Mauritania, vbi per viginti dies ſe Nilus abſcondit, & diſſito alibi ſpatio erumpit? Nihil hîc dicam de ſuauiſſimis & odoratiſſimis inſipidæ Telluris fructibus, de pretioſiſſimo metallorum, gemmarum, & mineralium theſauro in terræ viſceribus latitante, & ad noſtros continuò vſus pullulante. Nihil de tot calidiſſimarum aquarum & æternis ignium flammis ac ebullitionibus, vno eodemq. loco erumpentibus. Quod vel Aetnæi montes & Vulcanij Puteolani campi nos docere poterunt, etenim

hic

hic plurimus ignis

Semper, & assidua postes fuligine nigri.

Hoc sanè admirabile nec silentio inuoluendum, quod Plinius etiam portenti loco literis consignauit: In agro (*inquit*) Mutinensi, montes inter se duo concurrerunt, crepitu maximo assultantes, recedentesque; inter eos flamma fumoq. in cælum exeunte, interdiu, eo concursu villæ omnes elisæ: animalia permulta, quæ intra fuerant, exanimata occubuerunt. *Nec minus tremendum, quod ipsi etiam causarum nimis auido Plinio, mortis causa extitit Vesuuij incendium, Titi Vespasiani sub Imperio, cuius cineres non Romam tantum, sed vltra mare in Africam perlati & Aegyptum, quod celebres vicinas plures obruit vrbes, pisces in mari coxit, in aere verò volucres suffocauit.*

Nemo igitur amplius hisce cognitis, desiderabit philosophicarum controuersiarum originem ac fontem, quæ homines otiosos ac maximè negotiosos, ad contemplandum, admirandum ac philosophandum, dum Librum Naturæ Cælum nimirum Terramq. legunt, impellere potuerunt.

Verumenimuerò hæc omnia magna, noua & admiranda vt videantur, sint ac prædicentur; vix tamen vlla sunt, si ad Animalium considerationem referantur. Superiora enim illa & Astronomica, vt quæ à nostris remotissima sensibus exulant, quam certitudinem nobis philosophicam concitare poterunt? Infima autem hæc omnia, siue meteora, siue plantæ, siue mineralia fuerint, quid sumpta simul etiam esse poterunt, si cum vilissimo quoque animalculo, quod viuit, spirat ac mouetur, comparentur? Elucet profectò, si in re vlla alia, stupenda Omnipotentis Dei in Animalibus Sapientiæ, Bonitatis, *&* Potentiæ *mysteria & insculpta digiti Dei stigmata.*

Quod enim Bestiæ moueantur & agant id à Diuina Potentia *habent. Quod sensibus vtantur, vtilia cognoscant, vitent noxia, domicilia struant, à* Sapientia. *Quod fœtus foueant alantque, ab inimicis defendant id demum à* Bonitate *Creatoris sui immensa sortiuntur. Iam quis vnquam satis admirabitur spontaneum animalium ortum, aut naturalem eorum fœtificationem? Lusciniæ cantum artificiosissimum? Et cum* inopi metuit Formica senectæ *sagacem huius maximè prouidentiam, labores ac patientiam? Apum ingenium & nunquam satis laudandam politici regiminis imaginem, & vtilissima hominumq. meræ saluti destinata mellis opificia? vt verè in has illud Virgilij quadret:*

Diuinitus illis

Ingenium, & rerum fato prudentia maior.

NVNC ad te redeo, Illustriss. Cardinalis, *& causas quæ nec paucæ, nec exiguæ sunt, quæque vt fœtum hunc tibi meum, Commentarium inquam in* Mexicani Orbis *Animalia conscriptum, iamdudum Celsitudini Tuæ debitum dicarem, me impulerunt, liberè omnibus & libenter edicam. In primis magno illi* Patruo *Tuo VRBANO VIII. deuotissimus cultor, atq; adeò iam quinque Romanis Pontificibus in obsequio viuo, eòq. beatior quòd ab hoc ipso, vt Tibi ignotum minimè est, dum adhuc* purpuratos *inter* Patres *virtutum suarum heroicarum Christiano Orbi specimina & spem de se præclaram, eius olim regendi ederet, omni semper beneuolentiæ genere & fauore affectus fuerim.*

Accedit insignis animi, erga me Tui propensio & eximia planè studia, fortunasq. iuuandi meas voluntas: incredibilis etiam quædam benignitas, qua & nunc mihi fa-

ues,

ues, & prius maximè me honoraſti, dum ædes non modò priuatas, ſed Lectiones quoque publicas meas in Rom. Athenæo *non rarò accedendo præſentia Tua condecoraſti.*

Quin & de ipſorum Animalium (quorum plurima ac varia domi meæ ſceleta curioſorum voluptati aſſeruo) plantarumq. ac naturalium rerum plurimarum, natura ac proprietatibus, ad longum ſæpe mecum, quæ ſumma Tua fuit humanitas & diſcendi cupiditas, diſceptaſti ac diſſeruiſti.

Et quidni Animalium Naturæ ſtudio iucundiſſimo delectareris? Cum & Gentilitia inſignia Tua ex animalculis illis, quæ Tuo dudum Patruo Terrarum Orbis vniuerſi ceu Chriſti Vicario curam augurabantur, minimis quidem illis, ſed maximi quid argumenti præſeferentibus APIBVS *inquam, compoſita eluceſcant?*

Eſt præterea opella hæc mea Federici Cæſij *Illuſtriſſimi & Excellentiſſimi* Lynceorum Principis *iuſſu edolata, cuius ſumptibus omnis hic* liber Mexicanus *Reipub. literariæ bono communis eſt factus. Hunc autem quanti ſemper ob eruditionem & reconditam quandam Matheſeos &* Veræ, *ac, vt ita dicam,* realis philoſophiæ *ſcientiam (quæ Tibi cum ipſo communia ſunt) æſtimaueris, non opus hic recenſeri, ne vtrumque veſtrum in os laudare velle videar. Hoc ſilere non debeo, Tibi adeò Academicum hoc noſtrum Inſtitutum placuiſſe, vt pridie quàm flagrante illa Te* purpura Patruus *Tuus*

Omnis nempe ſuæ curæ caſusque leuamen,

Vt dudum merebaris ornaret, huic Academiæ *& conſeſſui Lynceo noſtro nomen Tuum dare, & Lynceorum* σφραγῖδα *coboneſtare volueris, præſentibus eodem* Principe Cæſio, *&* Virginio Cæſarino *Lynceo pariter &* Italiæ *Decore, me quoque veſtro immerito collega ad ſpectaculum & teſtimonium vocato.*

Addam hæc paucula & finiam: Digniſſima illa mihi ſemper & planè aurea L. Ann. Senecæ ſententia viſa fuit: Generoſi, *inquit*, animi & magnifici eſt iuuare & prodeſſe, qui dat beneficia DEVM imitatur, qui repetit, fœneratores. *Nec minus altera illa æternam meretur laudem ac memoriam:* non opus eſſe ad liberandam fidem facultatibus, ſed animo: reddit enim beneficium qui libenter debet. *Fateor ego inopiam meam, ſoluendo nempe longè me imparem eſſe, & fortaſſe gratiam retuliſſe dicar, ſi beneficiorum à Celſitudine Tua acceptorum modò meminero. Attamen cum nihil æquè humani generis concordiam diſſociet ac diſtrahat, quàm ingrati vitium, auſus ſum Commentariolos eidem hos meos offerre, quos ex gratitudine potius noſtra, quàm magnis viribus profectos iudices rogo, cum præſertim meas aliquid ſoleas putare nugas. Noſti etiam ſacrificia non ſumptu, ſed pia ac recta voluntate æſtimari debere: cum enim varia ſint genera ingratorum, vt qui beneficium accepiſſe negat, qui diſſimulat, qui non reddit, qui oblitus eſt; nolui ego in aliquo horum numero reperiri.*

Cæterum DEVM *veneror Ampliſſ. Cardinalis, vt Tibi det diuturnam & felicem vitam, & vel de meis annis (quod olim vouebant optimis Principibus) aliquot Tuis adijciat, noſtro & vniuerſi orbis incremento: hoc etiam addens, vt veteres Clientes Tuos inter quos addictiſſimum me eſſe profiteor, fauore & amore proſequi nõ dedigneris.*

ROMAE è Muſæo noſtro ad Pantheon Agrippæ ipſis Calend. Ianuar. Anni ſolemnis MDCXXV. Sedente VRBANO VIII. Pont. Opt. Max. BARBERINO.

ALIO-

ALIORVM NOVAE HISPANIAE ANIMALIVM NARDI ANTONII RECCHI IMAGINES ET NOMINA.

IOANNIS FABRI LYNCEI BAMBERGENSIS

Philosophi, Medici, publici Professoris Romani, & Summo Pontifici ab herbarijs studijs

EXPOSITIONE.

HIC mihi, amice Lector, antequam Alto vela committam, prosper optandus est ventus in limine statim, ne si ad scopulum aliquem forsitan appellare videar, id putes mea negligentia effectum fuisse. Non itaque sis nescius hos in animalia, quos modò commentarios edimus, mera nostra conscriptos esse industria ac coniecturâ, ad quasnam animantium nostrarum species illa reduci possint, cum in Autographo præter nudum nomen & exactam picturam, de Historia ne gry quidem reperiatur. Quod quidem & in præcedentium aliquarum imaginibus plantarum vsuuenit, quas Ioannes Terrentius Lynceus *Amicus & collega meus ex Prototypo fideliter descripsit. Fuerunt igitur nostris primùm verbis animalium horum Icones graphicè delineandæ, quorum quædam nominibus suis insignita, alia ijsdem carent. Ex quorum etiam descriptione* Scholia *porrò confecimus, naturalium admiratoribus & amatoribus rerum nec inutilia vt spero, nec iniucunda. Quare quisquis hæc lecturus in manus sumis, sin minus inconditæ dictioni, anxio saltem te iuuandi studio nostro fauere digneris.*

Docetur lector quid in hoc opusculo agatur.

YZ-

YTZCVINTEPORZOTLI
Canis Mexicana.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ANIMAL hoc monſtroſo quodam corporis habitu, ſi probè in pictura figuram intueamur, apparet. Caput cumprimis ad reliquũ ſi corpus referas, adeò eſt paruum vt pars hæc toti ſuo mediocri vix proportione reſpondeat. Oculi feritatem nullam ſpirant, ſed mites potius ac manſueti videntur. Roſtrum quod gibbum eſt & canino ſimile, totum albicat veluti & frons ac ſupercilia. Aures cum ſubiacente verſus rictum parte fului coloris ſunt & pendulæ. Collo eſt breuiſſimo & obeſo valde, ipſique ſtatim thoraci caput annectitur. Dorſum Cameli inſtar gibboſum, poſt collum ſubito ad pectus accliue, ſed coxas verſus decliue coloris itidem fului. Cauda breuis adeò, vt primos haud crurum articulos contingat, albetq. tota; ſub qua vulua & hæc prægrandis conſpicitur. Turgentes quoque magnaſq. per ventrem vtrinq. conſpicuas mammas, quæ ſex numerantur, gerit. Pinguiſſimũ ventrem monſtrat, quẽ pellis plurimis iiſquè nigricãtibus variegata maculis & pẽdula ornat; Crura ac pedes albicant digitis caninis diuiſi, & vnguibus valde exertis proſtant.

SCHOLIA EIVSDEM.

HÆc fideliſſima eſt ſuiſq. coloribus ex ipſo Autographo excerpta delineatio, qua probè perſpecta, facili quemuis aſſequi coniectura exiſtimo, hoc animal *Canem* & quidem domeſticam *Mexicanam* eſſe. Docent hoc præcipuę *Caput*, *pedes* ac *mamillæ*.

Libuit

Libuit autem hunc nobis ab hoc animali Commentarium auſpicari, quod *Canis* apud veteres naturæ interpretes ac gentes pleraſque, ijs honorum titulis ſuperbiat, vt cęteris facilè anteeat animantibus cunctis. Et quo maiore obſecro ipſum encomio Plato afficere potuiſſet, quàm quòd ſecundo de Repub. Dialogo ſaltem non Philoſophum proclamauerit? Ciuitatis conſeruatorem, profectò & cuſtodem Philoſophum eſſe debere præcipit; hunc autem ad Canis ingenium efformat, & docilitate quidem, ferocitate, notitia, velocitate & amore qui in Cane elucent effectus, præditum eſſe æquum cenſet. *In hac ſanè*, inquit, *beſtia hoc admiratione dignum eſt, quem enim ignotum viderit grauiter fert, etſi nihil mali ab ipſo ſit perpeſſus: noto autem blanditur, quamuis nihil boni ab ipſo susceperit. At enim videtur hic naturæ ipſius effectus ingenuus ac verè philosophus eſſe.* Atque hinc minus certè mirari ſubit, veteres *Cyrum* Regem maximum Canino lacte enutritum effinxiſſe. Rex enim vigilans, potens, ſagax & philoſophus eſſe deberet, vt rectè Academiæ Princeps aut Regem philoſophari, aut philoſophum regnare voluerit. Ex eodem niſi fallor fonte proflu-xit, licet ridiculum planè, quod Plutarchus aduerſus Stoicos memorat: Gentem fuiſſe apud Æthiopas, inter quos *Canis* regnaſſet, quem nullus interfeciſſet Æthiopum, ſed cui in amplo ſedenti ſolio honores regios detuliſſent adoraſſentque. Et Plin. lib. 6. *Ex Africæ* inquit, *parte Ptoembari & Ptoemphanæ qui Canem pro Rege habent, motu eius Imperia augurantes.* Ex quo facilis quoq. habetur cauſa, cur per Canem Socrates iuraret, quod perinde faciebat ac ſi per ipſam iuraſſet *Philoſophiam*, cuius ſymbolum, vt modò ex Platone deduximus, Canis præſeferebat: ob id nimirũ, quod ignorãtiam ipſe Canis peſſimè oderit, cùm hominem ignotum dentibus inuadat, notitiam verò cariſſimam habeat, adeòq. notum blandimentis demulceat, licet in hoc penitus nihil mutatũ fuerit. Sola itaque ignorantia ipſi diſplicet, quam odit: hominem verò eà depulſà non odit, quod vt philoſopho proprium, ita maximè in ipſo laudabile exiſtit.

Cur à Canes principium ſuma tur.

Canis à Platone Philoſopho & Ciuitatis cuſtodi cõparatur.

Canis Aethiopibus pro Rege honoratus.

Socrates per canem quaſi per philoſophiam iurabat.

Canem itaque ſic admirati ſunt veteres, vt alij quemadmodum in ſuperſtitiones prona erat fatua illa Gentilitas,

(*Prodigioſa loquar veterum mendacia vatum*)

Diuinos etiam huic beſtiæ honores decernere non dubitarint. *Mercurium* ſuum qui Ethnicis animorum cuſtos credebatur, canino dictum capite & eodem inſignitum *Anubim*, quod Iſidi & Oſiridi, vel vt alij falsò credebant, toti cuſtodiendæ vniuerſitati aſſignatus eſſet, exſtare voluerunt. Ægyptij autem præ reliquis *Cani*, nec huic ſolum, ſed ſurdis etiam quamplurimis alijs & ſenſus expertibus rebus diuinos pendebant honores, quos rectè propterea lib. 5. Satyr. Iuuenalis & ſalsè ridet.

Canẽ Gentiles pro Deo venerati.

——— *Quis nescit*, inquit, *qualia demens*
Ægyptus portenta colat? Crocodilon adorat
Pars hæc, illa pauet ſaturam ſerpentibus Ibin.
Effigies sacri nitet aurea Cercophitei.
——— *illic*
Oppida tota Canem venerantur, nemo Dianam,

Ægyptiorũ de Dijs fictitijs fatua ſuperſtitio ridetur.

Porrum

Porrum & Cæpe nefas violare ac frangere morsu.
O sanctas gentes, quibus hæc nascuntur in hortis
Numina!

Sed operæpretium fuerit hic Christiano etiam homini ob oculos ponere, quam Ethnicus licet Philosophus Plutarchus inquã, in suo de Iside & Osiride opusculo de Dijs his fictitijs mentem habuerit. *Quidam enim*, inquit ille, *penitus aberrantes in superstitionem sunt lapsi, alij deuitantes veluti paludem superstitionem in impietatem quasi in locum præruptum, nec opinantes incurrerunt. Quamobrem debemus præcipuè doctrinam ex philosophia mystagogam nobis adiungere, atque ita singula quæ dicuntur & aguntur, pensare piè; ne vt dixit Theodorus, sermones suos quos dextera porrigeret, auditorum nonnulli acciperẽt sinistra:* Et posterius paulo; *Itaque non debemus in his colendis requiescere, sed per has in Numine Diuino venerãdo quasi per clariora & ad id naturà comparata specula. Res enim illa quæ spirat, videt, & motus ex seipsa habet fontem, notitiamq. conuenientium & alienorum, hæc ex intelligente (quo regitur authore Heraclito Vniuersitas) riuulum & portionem traxit. Quare non minus in his adumbratur Numen Diuinum, quam in æreis & lapideis opificijs, quæ interitum æquè recipiunt & infecturam colorũ, sensu omni & intellectu naturà vacant.* Verùm nos, quos Dei misericordia Christianos nasci & in sancta Filij eius lege immori voluit, missa hæc faciamus, & Ethnico philosopho relinquamus, qui aliquem saltem colorem dicere voluit, cur præ cæteris animantibus plus *Canem* Ægyptij coluissent, quod tam mirabili nempe inter bestias naturali instinctu à Conditore suo donatus fuerit, vt satis ipsum Plato, Aristoteles, Plinius alijq. Naturæ Mystæ laudare & admirari nequiuerint.

Plutarchus Ethnicorũ superstitionem sano modo interpretari nititur.

Hic continere me non possum, quin *Ioanni Goropio Becano* viro eruditissimo & de antiqua ac veneranda Theologia summè merito assentiar, qui magnum illum *Leuinum Torrentium* laudatorem inuenit, quidquid aduersus ipsum Critici quidam blaterent, quòd & otio, & literis abusus fuerit, calumniantur. Hic tum in *Hermathena* sua, tum in *Hieroglyphicis* ac *Hispanicis* Canis Etymon probabilissima sanè coniectura à lingua *Cimbrica* radice Germanicæ deriuat. His enim *Can* & *Con* nihil aliud sonat, quàm *Scio* aut *possum*. quorum vtrumque in eo consistit, vt is qui potest vel scit, id quod potest vel scit, ante apprehendat & complectatur. Canis autem, vt supra iam ex Platone deductum, notitia plurimum valet, sed & animosissimum simul est animal. A Cimbrico igitur vocabulo *Can*, Latinis *Canis* & Græcis Κυνὸς sunt nata, quarum vocum nec hi nec illi rationem vllam assignare possunt. Vult quidem Plato Κύων, olim Canem Phrygibus significasse: docuerunt autem longè ante natas in Gręcia Athenas, Linus & Orpheus Philosophiam apud Thraces, à quibus ad Phryges: ab his serò tandem ad Græcos (qui non immeritò ob id forsan ab Ægyptio Sacerdote pueri appellabantur) peruenit. Sed quid Κύων vt peregrinum vocabulum Græcis denotet, Plato non assignat, vt idem Goropius notauit. Vnde miror non parum Cælium Rhodiginum, qui Κύων pro Cane Græcanicum facit & cum Eustathio παρὰ τὸ Κύω, hoc est ab amare deducit.

Canis Ethymonè lingua Cimbrica petitum.

Et de Canis quidem animositate hìc nihil dicere attinet: videri hæc possunt

possunt apud Aristotelem, Plinium, Plutarchum Ælianum aliosq. qui & fidelitatem ipsius varijs simul encomijs & exemplis celebrarunt. De notitia, sagacitate & docilitate, quæ mihi nota sunt breuissimè hic proferre non grauabor.

Viuimus in hac luce orbis terrarum ROMÆ nempe æterna vrbium VRBE, in qua plurimos quotidie oculorum vsu priuatos ostiatim stipem colligentes contemplamur, quorũ pleriq. Cane mediocris magnitudinis catenulę ferreæ alligato vtuntur: hic ipsis dux & magister viarum: hic diluculo eos ad varia Vrbis loca educit, & sospites vesperi domum reducit: hic fidissimus tota ipsis die socius assidet, & loco etiam solutus vbi parumper expatiatus fuerit, longè tamen haud discedit, & ad minimam heri sui vocem recurrit, collum sine vllo renisu catenæ adaptandæ subijcit, & inter medias populosæ Vrbis turbas longissimè ab ædibus etiam dissitus, rectam viam sine vllo diuerticulo, absque vllo in foueã aliquam præcipitandi magistri sui metu domum pergit, ac pensum laboris sui diurni, panem nempe mucidum & aquam gelidam ab hero accipit. Et quod mireris amplius in hac docili bestia (quod ipsi mihimet mendici cæci fassi fuerunt) ad quæcunq. etiam longissimè distantia & aliquot milliaribus ab VRBE remota, vt est S. Pauli Basilica in via Ostiensi, loca eos deducit. Vbi enim Cæcus à sua in qua habitat platea remotior paululum ad biuium aut triuium aliquod peruenerit, & auriũ iudicio quo maximè Cæci pollẽt, siue hoc ex fontium aquę cuiusdã lapsu, siue fabrorum & artificum strepitu collegerit se tali quodam loco constitutum esse: Et si ad SS. Petri aut Pauli, aut Ioannis Lateranensis Basilicas, quæ pluribus passuum millibus & in triangulo quodammodo collocatæ à se inuicem absunt, properare desideret, absque eo quod vllum mortalium, quo loco sit interroget, loro suo Cané semel tantum vel hac vel illac, & Ecclesias dictas versus dirigit, tum securus ad harum aliquam, quam ipse in animo habet perducitur, vesperiq. saluus sine vllo diuerticulo reducitur.

Canes Romæ Cæcorum mendicantium duces, & mira horũ docilitas.

Quod si in longissimo quodam vico sex septemve Cæcus domos habeat, quas bis terue in septimana Eleemosynam postulaturus, ibique precationes dicturus suas adire sit solitus, vbi ad huiusmodi platearum aliquam, quas optime Canis cognoscit, peruenerit, nisi singulas & iam sibi notissimas ædes prius omnes accesserit, ex ea minimè discedit. Vbi autem precatiunculam iam mendicus inceperit, decumbit interea Canis quietemq. fessus capit, & quando vltimam precationum voculam prolatam audiuit, confestim sine vllo magistri monitu nutuque surgit, & ad alias consuetas ædes gressum dirigit.

Vidi profectò non sine maxima animi mei iucunditate simul & stupore, dum Cæco cantanti & stipem petenti nummulus ex superiori domus parte ante pedes proijceretur, industrium adeò ipsius Canem fuisse, vt illum quæsiuerit, & ore è terra sublatum arreptumq. in ipsam heri sui capsulam seu pyxidẽ reposuerit: & si fortè fortuna eundẽ non protinus reperisset, baculo ab hero suo monitum & comminantibus verbis adactum, vt omni adhibita diligentia proiectum nummum indagaret. Si verò panis ex fenestris deiectus

Rarum industrię Canis exemplum.

 fuisset,

fuiſſet, Canis hic famelicus licet, niſi eum domino ſuo prius porrexiſſet & ab eo portiunculam accepiſſet, eundem minimè arroſit. Antequam autem ſuo Cæci famulitio Canem ductorem adaptent, bimeſtre aut ad ſummum trimeſtre diſciplinæ huic ſpatium impendunt, prout nimirum flexibilior Canis natura, eiuſque *meliore luto Titan præcordia finxit*. De domeſticis & amicorum relatione hæc non iniucunda, vt ſpero, promã. Solebat ædes meas amicus frequenter inuiſere, qui cum ingentem ex Moloſſorum ferme genere Canẽ ſecum duceret, ipſique ego ad ſuperiores ædium partes aditũ præcludi iuſſiſſem, pẽderet autem prope oſtium inferius mearum ædium Pes Capreoli funiculo illigatus, quo campanulam aduentantes & intrare cupientes pulſare docebantur, idque à domino ſuo iam ſępius factitatum Canis cõſpexiſſet, vbi admiſſo hero inuitus excluſus fuit, paulo poſt tintinabulo pulſato puer deſcendit, & præter Canem neminem offendit, qui pedibus ſuis Capreoli pede arrépto, intromitti geſtiens hominis inſtar funiculum traxerat; nec id ſemel tantum, ſed reiteratis alia die vicibus tentauit, nobis omnibus conſpicientibus, ridentibus & beſtiæ ingenium admirantibus.

Mirum Canis ingenium in pulſando.

Hic ipſe Canis cum in ollam prægrandem vnguine illitam lingendi cauſa caput immiſiſſet nec reuocare poſſet, vbi diu multumq. luctatus ſed fruſtra, & vt ne vas illud figulinum rumperetur, leniter tractaſſet, tandem impatientia fractus, maximo cum impetu terræ impegit, in fruſta comminuit, & ea ſe mox moleſtia liberauit.

Quod autem Zonaras in Iuſtiniano miraculi veluti loco affert, Canem Byzantium fuiſſe adductum, qui ſpectante populo cuiuſque ex aſtantibus nominatim ore veſtes arripuerit & ſuum cuique annulum in cumulũ prius compoſitum attulerit. Et ante Zonaram Plutarchus ſe ſpectante totũ Theatrum & Cæſarem (interfuerat enim Pater Veſpaſianus in Marcelli Theatro) obſtupuiſſe ait, cũ à Mimo Canem quendã introductum vidiſſent, qui mortuum ſe effinxerat, trahi retrahiq. permiſerat, donec ad vocis cuiuſdam articulum peruentum fuerat; qua audita tanquam è profundo expergefactus ſomno, ad illum ad quem oportebat, ſe contulerat. Hæc ita, inquam, trita ſunt & vulgaria, vt *Romæ* à Circulatoribus in *Circo Agonali*, quò honeſtam populo & ludicram recreationem præbeant, quotidie ferme agitentur. Obſeruant enim Canes nutum, obtutum & ſermonum momenta Magiſtrorum, ex quibus longo iam tempore edocti, quid facto opus ſit optimè callent.

Mimorum Canes quid olim Byzãtij & Romæ prǽſtiterint hodieq. præſtent.

Credendum omnino cenſeo *Alberto Magno:* Canem fuiſſe, qui cænaturis in menſa conuiuis ſtabili veſtigio lumen tenuiſſet: cùm Nobiliſs. S. Stephani Eques *Caſſianus Puteus Lynceus* amicitia mihi peruetuſtà coniunctiſſimus, bonarum & amæniorũ literarum ac Philoſophiæ præcipue, Chymiæ & Antiquitatum apprime doctus, *Florentiæ* non ſemel ſe vidiſſe mihi affirmarit quendam Sereniſſimæ illius *Mediceæ* familiæ Principem Canem aluiſſe, qui ad nutum Heri ſui imperium omne reciperet, menſæ continuò inſeruiret, orbes apportaret, patinas reportaret & ore arrepto argenteo diſco, in quo calicem vitreum vino repletũ ſtantem gerebat; ita affabrè Domino ſuo porrigeret,

ret, vt ne tantillum vini effunderet, cui & equum confcendenti fideliter ftapedem infixis dentibus arctiffimè firmaret.

Enimuerò ridiculi fortaffis fimus, inquit Plutarchus libello de Animantium comparatione, *fi docilitatem venditemus beftiarum, quarum Democritus nos fummis in rebus difcipulos effe oftendit. Araneæ in texendo & farciendo, Hirundinis in ædificando, in fuauiter modulando Oloris, & Lufciniæ in cantu & voce fingenda. Et in arte medica, cum videmus Canes felle laborantes certa quadam herba fe repurgare. Inedia curantur Lupi & Leones quando carnibus nimium funt oppleti cubantes fouentefque fe quiefcunt. Capræ (retenfes, quæ Dictamo guftato faciliè fagittas expellunt, mulieribus prægnantibus monftrauerunt huic herbæ vim elidendi partus effe.* Beftiæ videntur quædam homines opificia docuiffe, & medicamenta inueniffe.

Doceri præterea Canes poffe, vt ex profundo etiam aquæ aliquid foras portent; Arrepta ore pecuniâ ad macellum properent & à noto fibi lanione carnes, vel à Caupone etiam vinum emant domumq. reportent: Rem perditam omni diligentia requirant & inueniant: Currui aptati pueros trahant, Clitellis impofitis farcinulas geftent: Gladijs accincti haftati & erecti incedant; Tympanum pulfent: Equorum ritu ad numeros faltent: In rota verfatili ambulantes, vel trufilem molam agant, vel carnes in veru ad ignem voluant: in venationibus & aucupijs ea demum præftent, quæ vix homines norunt, partim nos cum voluptate vidimus, partim amici nobis experti retulerunt. Canes plurima doceri poffunt.

Hactenus ego bona fide exoticum hoc animal Canem effe affirmaui, quod viuis nunc rationibus demonftrare conabor, ex *Capite* nempe, *pedibus* & *mammillis*. Et à capite initium capiam; Nam etiam Plato in Timæo caput membrorum corporis diuiniffimum reliquorumque membrorum princeps dixerat. Et in Phyfiognomicis Ariftoteles eos qui hanc artem exercent, ex vultu maxime prædicere, & ad Canum figurâ detorta fi homines capita fortiti fuerint (quos Plinius Cynamolgos vocat) Canum quodammodo moribus imbutos effe fatetur. Ex capite igitur quod Canino valde fimile eft, hoc animal Canem effe facile arguemus. Diffiter; tamen non poffum, adhuc certius fignum præter roftrum aurefque Caninas fuiffe, fi dentes hic ferrati & Canini confpicerentur, verùm in mitioribus qualis hæc beftiola fuit, illa dentium feritas etiam vix latrantibus apparet. Hoc interim lectorem monere debeo, roftrum à Sculptore paulò gibbofius & eminentius quàm in pictura eft, effectum fuiffe. Rationibus aftruitur hoc animal Mexicanum Canem effe.

Si crura & *pedes* infpiciamus, quin omnes nobis manus daturi fint, nullus dubito. *Habent* inquit Ariftot. 2. de hift. Anim. in principio ftatim, *Quadrupedes omnes vice brachiorum crura priora, fed precipuè quæ multifidæ funt, hę manibus fuo digitato pede refpondent, hoc enim ad plura, quafi manu, vtuntur.* Quæ autem animalia digitatos habeāt pedes, inferius paulò declarat dum ait: *Quadrupedum autem quę fanguine conftant eædemq. animal generant, aliæ multifidæ funt, quales hominis manus pedefq. habentur. Sunt enim quæ multiplici pedum fiffura digitentur, vt Canis, Leo, Panthera.* Iam autem probè noui, ex multifidis etiam Leonem, Lupum, Vulpem, Felem, Lupum Ceruarium & fi quæ alia effe: Verum his noftra figura non magis refpondet, quàm pomo ouum. Quot Multifidarum quadrupedum crura brachijs & pedes manibus refpondent.

autem in digitis Canum pedes ſint ſiſſi, operæpretium hic addendum cenſeo. Iulius Cæſar Scaliger vaſto illo ſuo ſuper Ariſtotelis Hiſtoriam Animalium volumine laudatum modò Ariſtotelis locum declarans hæc habet. *Canibus non quini digiti omnibus, ſed maiori parte quaterni, quintus aliquibus verè extra ſeriem aliorum altiùs appenſus. Venatores olim ſecuimus, lęduntur enim ibi multum & ſępè.* Hæc ego & falſa & dubia ex ipſa Natura & magiſtro Ariſtotele aſſero. Non clarum ſatis quod ait: *Canibus non quini digiti omnibus*. Cum nec inter poſteriores & anteriores diſcrimen hic vllum faciat, quod ad lucem huic loco afferendam plurimum conferre poterat. Audiamus communem præceptorem. Hic cum præclarè admodum lib. de partibus Animal. 4. cap. 10. de Hominis manus vſu & officio philoſophatus eſſet, homini nempe non quia manum haberet, ideò prudentiam tributam; ſed quia prudentiſſimus eſſet, ideò manu tanquam inſtrumentorum inſtrumento à Natura dotatum fuiſſe: Atque ideo in Naturam iniurios planè eſſe (inter quos & Plinium numerare ſoleo, qui Naturam non matrem ſed nobis Nouercam extitiſſe conqueritur) quod deterrimè nobiſcum agi exiſtiment, quia nudi & inermes naſcimur, quid inde? Cætera enim animalia vnum auxilium habent, idque nullo pacto permutare poſſunt, & ita calceata cum ijſdem ſemper armis, eodem perpetuò veſtitu dormire coguntur. Homini verò manus pro vngue, vngula, cornu, haſta, enſe & quouis altero inſtrumentorum inſeruit. Hæc enim ſibi manus omnia fabricare, in ſeipſa tenere ijſque aptiſſimè aduerſus beſtias vti nouit. Cum ita inquam, Ariſtoteles Philoſophatus fuiſſet, ſubdit tandem: *Flexus brachiorum homini tum ad cibum admouendum, tum ad ceteros vſus contra, quam quadrupedum generi aguntur. Illis namque introrſus poplites flecti neceſſe eſt vt ad greſſum vtiles ſint. Vſum enim pedum præſtant artus priores, quanquam illius etiam generis ea, quæ digitata ſunt, non modò ad greſſum vtuntur prioribus cruribus & repugnant, quod ſolipedes poſterioribus faciunt, non enim crura eorum priora cubitis manibuſq. proportione reſpondent, vt nonullorum ex ijs quorum pedes in digitos finduntur, ob id pedes priores quinis diſtinctos digitis habent, poſteriores quaternis vt Leones & Canes, atque etiam Lupi & Pantheræ, quintus enim eorum quinto magnoque manus reſpondet.* Quæ omnia Scaliger vel oſcitanter legit, vel vt Canum more, ex qua familia oriundum ſe gloriatur, morderet & noui quid afferre videretur, nauci fecit, ipſique adeò Naturæ vim intulit. Quod ſi vel Canum Anatomen vllam vidiſſet, vel ea quæ de vnguibus hic attulit Ariſtoteles ad vnguem penſitaſſet, nobiſcum certè conueniſſet. Sunt enim in omnibus omnino latrantibus Canibus quaterni ſaltem in poſteriorum ſingulo pede digiti vngueſque, & quinque in prioribus, quorum recta ſanè ratione quintus minor ac maior dici poteſt, quod de pollice noſtro, cui is reſpondet, affabrè Ariſtoteles dixerat. Minor ſi figuram & magnitudinem ſpectes eſt pollex, ſed maior ſi vſum ac valorem conſideres, quia enim in apprehendendo maximè pollet, ideò *Pollicem* Latinis dictum exiſtimo. Hunc Ariſtoteles tanti fecit, vt manui veluti toti, aut ceteris quatuor digitis in animalibus æquipararit. Veluti enim, manus ſi non eſſet, apprehenſio nulla fieret, ſic vbi hic deficeret, non eadem illa facultas proba daretur. Hic enim à parte inferiori ſurſum premit

Natura hominibus nō Nouerca, ſed benigna mater.

Canes in pedibus anterioribus quinque, in poſterioribus quatuor habēt digitos.

premit,vt cæteri à ſuperiori deorſum,ob id breuis craſſuſque formatus eſt.

Atque hic tam omnibus animalibus quibus apprehendendi facultas conceſſa fuit neceſſarius videtur, vt in Auibus etiam & Cruſtaceis quin Inſectis pleriſque longè à multifidorum tamen genere diſcrepantibus reperiatur. Vidimus & ad miraculum vſque obſtupuimus ante pauculos dies domi meæ per Tubũ opticum miræ perſpicuitatis artificioſiſsimè elaboratũ, à duobus Germanis huius artificibus fabriſq. nobis allatũ donatumque; quem à Teleſcopij imitatione,& rerum minutarum conſpectu *Microſcopium* nominare libuit. In pediculo fœdo quidem animalculo, hominis tamen non raro ſocio, non os modò oculoſque, barbam & prætenſa duo in fronte cornicula, ſed pedes inſuper ex vtroque latere ternos prælongos & articulatos, qui omnes vngues habebant recuruos duos, longum vnum, breuem alterum,& pollicis apprimè locum ſupplentem, quibus & cutem apprehendit & ſerpendo gradum figit: tantum huic pollici aut cuipiam particulæ ſimili huius loco, induſtria & nunquam deficiens Natura in minimis etiam & abiectiſſimis animalculis ſtudere voluit! Et quoniam tam admirabilis hic inſtrumenti optici, per quod remotiſſima vt maximè propinqua intuemur, mentio incidit, operæpretium eſſe duxi ſuam Inuentorum gloriam nulli inuidere. *Ioannem Baptiſtam Portam Lynceum* primùm huius Theoriam ac compoſitionem in ipſa ſua Naturali Magia, necnon Mathematicas ipſius, vt ita dicam, radices in libello ſuo *De Refractionibus* ante quadraginta & plures annos ad amuſſim deſcripſiſſe, adeoque primum Auctorem extitiſſe ſicuti huius ita & aliorum plurium mirabilium, quæ ſiue in Mathematicis ſiue in Phyſicis inuenit & ipſe agnoſcit & candidè ac libenter omnibus declarat *Io.Keplerus Germanus Mathematicus Cæſareus*: Primùm verò diligentiſſimum artificem Germanum vel Batauum quendam executioni dediſſe & vel caſu tubum conſtruxiſſe libentiſſimè fatemur: *Galilæum* deinde vbi Patauij Mathemata profeſſus de hoc inaudijſſet ſaltem, ſua ſponte non viſo prius Tubo ſimilem conſtruxiſſe, primoque & Venetijs & Patauij à ſe repertum oſtendiſſe, vt in illius libro Italico idiomate perſcripto, cui titulus *Il ſaggiatore* expoſitum eſt. Hic ſanè Galilæus, quidquid ſiue ſtrepant ſiue obſtrepant inuidi, non ſolum vix audito rumore confecit,ſed eo vſque perfecit, vt primus hunc cœlo Tubum inferret & admiranda illa omnia, quæ iam in proemio deſcripſi, mortalibus cunctis patefaceret.

Nouus & mirabilis Tubus opticus ſeu *Microſcopium*.

Pediculi abiectiſſimi animalculi non viſa prius effigies.

Tubi optici Inuẽtio, & Conſtructio.

Eodem Romæ tempore Lynceorũ *Princeps Illuſtriſs. Federicus Cæſius* rumore tantum è Belgio audito, idipſum inſtrumentum compoſuit & inter complures in vrbe Magnates diſtribuit, nomenquè *Teleſcopij* excogitauit & indidit: quod nomen etiam, cùm non multis poſt menſibus Galilæus Romam veniſſet, ipſumq. *dictus Princeps* & Antonium Perſium, Ioannem Demiſianum, Ioannem Terrentium, Franciſcum Piſterum Camaldulenſem Mathematicũ, Iulium Cæſarem Lagallam Peripateticorum in vrbe corypheum,& me quoq. cœnâ (vt aliàs ſæpe,qui delicias nullas niſi cum literis & literatis agnoſcit) in Ianiculo poſt cœleſtia terreſtriaque nonnulla ſpectacula & Philoſophicas diſceptationes excepiſſet,in ipſiſſimo huius Inſtrumẽti vſu pluries repetijt & ita

Illuſtriſs. Princeps F. Cæſius Tubo nomen indidit.

omnibus placuit acceptumq. fuit, vt deinde per vrbem orbemque paſſim increbuerit. Ab hoc nobis alterum *Microſcopium* appellare viſum fuit, per quod minutiſſima animalcula, & horum ea quæ viſum planè ſubterfugiunt acutiſſimè cernuntur: illo quidem omnis generis remotiſſima, hoc verò minutiſſima quæque perſpicimus ſed maximè propinqua, quod quidem à Galilæo in Italia confectum, & ab eodemmet etiam anno proximè elapſo in vrbem allatum, nunquam tamen ita diligenter elaborari ab vllis artificum manibus vel ipſius vel collegarum iuſſu potuit, quàm ab iſtis Germanis, qui ſedulam in hoc nobis operam præſtitere, nec pauca huiuſmodi Microſcopia, quæ Vrbem totam in admiratione pertraxerunt, elaborata nobis exhibuerũt.

Probatur tertiò à mã mis Canem eſſe hoc animal.

Supereſt vt *Mammarum* argumento hoc animal Canem eſſe comprobemus. Et cum Ariſt. cap. 1. lib. 2. de hiſt. Animalium differre mammas in quadrupedibus docuiſſet, duas nempe datas Elephanto tam mari quã fæminæ ſub armis, eaſque pro corporis vaſtitate valde exiguas: ac eodem loco ſitas quaternas Vrſæ: alijs inter fæmina binas biniſque ſaltem papillis donatas vt ouibus & Vaccis, ſed his quaternas datas papillas: quibuſdam nec in fæminibus mammas eſſe ſitas, verum in ventre vt *Canibus* & Suibus & his quidem eſſe plures, verum non omnes pares eſſe ſubiungit. Ex his niſi fallor pathognomonicum ſignum ſumi poteſt, non poſſe aliud animal eſſe id quod Icon nobis exhibet, quàm Canem, cum in pictura ſex mammillæ, ternæ nimirum in vtraque ventris parte numerentur. Tot equidem & ego eodem ſitas ordine in mea domeſtica canicula reperio, (& forſan aliæ caniculæ plures habent) quibus duæ adhuc tamen adduntur in pectoris regione collocatæ ſed exuccæ planè & ad lactandum vt cenſeo inutiles, nam & mares exiguas & lactis expertes obtinent. Licet ſi Scaligero credimus, hæ etiam valde aliquando intumeſcant, qui Leporarium ſe habuiſſe tam grandibus papillis ſcripſit, vt ex ſolo genitali mas eſſe noſceretur. Hæc autem noſtra *Mexicana* fæmella eſt, quod vulua ſub cauda protuberans oſtendit.

Mamillæ etiam in maſculis

Ac poſtquam huc pertigimus, non inutilis planè de mammis hæc quæſtio moueri poterit, *debeantne his numero fœtus reſpondere*? Quam enodaſse libello de *Semine genitali* qui interijt, Scaliger profitetur. Falſum tamen axioma eſſe in ſuis iam ſæpè laudatis Commentarijs innuit: cum duos vt plurimum Vacca edat vitulos & quatuor tamen papillas habeat. Sus etiam ſexdecim, nec tot tamen mammis ſcateat: Mulier ternas ſæpe proles pariat, cum duabus ſaltem mammis gaudeat, imò ſeptem quandoque enixam eſſe, vt de familia, inquit, Porcellorum Pataiuj res clara eſt. Ego hic Scaligero neutiquam refragor, & quam ipſe hiſtoriam Patauinam & quidem veterem citat, ego noſtrorum fidem temporum appello. Vidi hìc Romæ (quæ ante tres demum menſes, hinc ad plures ſeptuagenaria maior è viuis abijt, & cuius filium ego ante viginti annos à Pleuritide liberaui) *Florentinam* mulierem, quæ cum vnico ſuo marito *Florentiæ* triginta ſex filios maſculos omnes, & ſemel vnico etiam partu viuos ſeptem enixa eſt, qui omnes ſacri Fontis lauacro abluti & à Sereniſſimo tunc Hetruriæ Magno Duce *Coſmo primo* (vt memorabile hoc ſimul factum nobilitaret) ex eo ſubleuati fuerunt, qui lepidis his Patrem verbis allocu-

An mammæ fœtibus numero reſpondere debeant.

Florentina mulier triginta ſed filì maſculorum mater, & vno partu ſeptẽ edidit.

Romana mulier quatuor mammis lacte fœcundis prædita.

allocutus dicitur: Macte tua virtute mascula: si tali quo cæpisti modo processeris, de alio mihi Principatu dispiciendum dubito: periculum enim fore metuo, ne tam numerosam sis Sobolem progeneraturus, quæ bellum motura, his meis mihi sedibus demigrandi necessitatem imponere possit. Septem hi filij, tribus adhuc omnes diebus vixerunt & lac maternum suxerunt. Tres etiam non rarò vno partu editos & hic & in Germania vidimus. Addam & hoc Naturæ insolitum factum. Viuit iam Romæ honesta fæmina & iuuenis, quæ cum marito suo plures quidem filias filiosq. sed singulos omnes procreauit, & tamen quatuor hæc à Natura mammis quæ lac omnes habent dotata fuit. Atque hæc licet parerga alicui videri possint, quin tamen recensere supersedere nolui, quòd nobis mirabilem omnipotentis Dei virtutem, & benignæ fæcunditatem Naturæ nunquam satis laudandam & memoria æternà colendam ante oculos proponere possint.

Aristotelis lapsus de Canis ventriculo.

Nunc siquid nobis in hoc animali Cane videlicet, quod Aristotelem vel præterijt vel ab ipso omissum, sedulò animaduersum est, Naturæ Mystis minimè inuidendum. Rectè quidem ille 3. de partib. Animal. cap. 14. Quæ in sanguineo genere viuiparo vtrinque dentata & multifida sunt, hæc simplicem habere ventriculum; non simplicem illa, quæ cornigera, solipeda aut bisulca. Sed non rectè, dum eodem Capite Caninum ventriculum paruum esse, nec ampliorem multò intestino & læuem intus, scriptum reliquit. Hoc enim & naturæ rei & ipsimet Aristoteli repugnat, siquidem hic 1. de hist. An. cap. 16. *Ventriculus*, ait, *humanus Canino similis est*. Humanus autem non exiguus, sed amplus planè & plurimarum sæpè tam esculenti quàm poculenti alimenti librarum capacissimus est, quod quidem non ex libris ego sed fideli in cadaueribus humanis (quorum centena propemodũ secui) autopsia expertus scribo. Et amplo admodum vidi ventriculo canem exenteratum, cui Arsenici drachma vna data fuerat Antidoti probandi gratia, quod ex serpentum puluere certo modo conflatur & multum prædicatur, quod quidem exhibitũ nihil profuit: post plurimas enim vomitiones, vlulatus & gyrationes, Canis tandem mortuus concidit & sectus fuit, cui forsan magis pinguia profuissent:

Canis post Arsenicum sumptum, quæ accidentia sit passus.

memini enim me Romæ robustum iuuenem curasse, qui cum Risagalli puluerem in chartula quadam repositum cinamomum esse ratus pulmento suo insperisset, torsiones passus est & vomitus molestissimos, cui ego Philonium Romanũ ac Mythridatium cum iusculis pinguibus & lacte copioso exhibui & sanitati feliciter restitui. In canis autem ventriculo rugas ac veluti vibices sanguine atro subductos ob insignem Arsenici ardorẽ vomitus causam manifestam, conspexi. Atque hunc Aristotelis lapsum ipse etiam Scaliger aduertit, & Caninum ventriculũ quadruplo intestino vel maximo etiam maiorem libenter concessit. De genitali Canis hoc erat ab Aristotele docendum, in Cane scil. penem osseum esse, quod ipse non scripsit, nos non rarò vidimus.

Iuuenis saluti restitutus à sumpto Arsenico.

Canis ventriculus ab Arsenico mortui.

In Aristotelem animaduersio de Genitali hominis & Canis.

Genitalis, inquit, 2. de hist. An. cap. 1. *verò ipsius differentia numerosa est, alijs enim cartilaginosum carnosumq. est vt homini* (At cartilaginem nemo Anatomicorum vnquam in hominis pene etiam per somnium vidit, est enim hæc substantia sui generis nec carnosa planè, multo minus cartilaginosa) *quod vt*

parte

parte carnosa inflari nequit, sic parte cartilaginosa intumescit excrescitq. Alijs neruosum vt Camelo & Ceruo, alijs osseum vt Lupo, Vulpi, Mustelæ, Ictidi seu Viuerræ. Vbi canem prætermisit, si nō ad Vulpium aut Luporum forsitan speciem eūdem referri putauit. Et fieri sanè potest, vt ob hoc officulum (quod in Cane duorum longitudine palmorum, quatuor transuersos æquat digitos, & genitali ita concinnè annexum hæret, vt sulcum etiam qui meatum vrinarium sibi fixum excipit, incisum satis constituat) canes dum vrinam reddunt, crus alterum subleuent, vt Cardanus conijcit, ne eà ventrem conspergant, & vt ego autumo, diutius etiam in coitu hæreant; hoc enim officulum facit ne ita genitale citò flaccescat: Quamuis hæsionis huius alia & non incongrua ratio afferri possit, glandosa nempe corpora quæ penis radicem circulariter ferme ambiunt & in coitu plurimùm intumescunt. Tertium, quod in Aristotele corrigendum censeo, hoc & non leue est: *Caluaria*, inquit lib. 3. de Hist. An. cap. 7. *non simili modo in quoque Animalium genere habetur. Alijs enim osse continuo calua perficitur vt Cani, alijs compacto vt homini.* Vult nimirum Canem sine suturis vllis osse continuo caluam suam sortitum esse. Quem Scaliger errorem non vidit, saltem non correxit in expositione sua. Haud vidi maiorem magis in vtroque oscitantiam. Canis enim quod ex meo discere Sceleto Canino poteris, suturas omnes quas homo, & plures etiam in Caluaria sua impressas tenet. Est huic Coronalis, Sagittalis, Lambdoides, est insuper in Canibus os frontis sua diuisum commissura etiam in adultis, quæ in recens natis hominibus apparet quidem, in ætate verò prouectis planè obliteratur: quæ res fecit vt tam Aristoteles quàm Medici omnes huius frontalis diuisionis in homine non meminerint. Adesse eam tamen in Abortu & nuper natis infantibus manifestè conspicitur, & tam longè progreditur vt & nasi & maxillæ vtriusque ossa per medium rectè diuidat. Vnde vt credam, facilè adducor & ipsum bonum quandoque dormitasse Homerū, Aristotelem hominem quales nos sumus fuisse, & labi potuisse & aliquando ex chartaceis potius libris sapuisse, quam vtrumque Naturæ folium Cęlum inquam, & Terram penitius inspexisse.

Officulum in pene canis.

Aristotelis lapsus in Canis Caluaria descripta.

Calua Canis pluribus quàm hominis suturis distincta.

De dentibus etiam, de quibus aliquam apud Authores controuersiam inuenio, hoc quod dicam habeo. Vndiq; hi in vtraque maxilla sibi correspondent. Sex numerantur anteriores quos incisorios dixeris, sequuntur duo oblongi & erecti verè Canini ex vtroque latere singuli: tum sex molares in vtroque ibidem latere. Ita vt Canis cum socijs suis superioribus toto suo in rictu seu ore dentes quadraginta obtineat: Costas numero tredecim, clauiculis enim caret. Nec Talum habet: quid autem hic sit, alibi dicendi locus erit. Solent post partum, qui Canibus longè difficilior est quàm felibus, matres subito Chorion siue secundinam vt vocant, catulorum suorum, quod ipsemet vidi, deuorare & sic etiam obstetricis munere fungi, & mordicus vmbilicum, cum nullo hic ipsis amplius vsui esse possit, abscindere.

Quadraginta dentes canis obtinet.

Costas habet tredecim.

Partus Canis.

Antiquitus catulorum carnes frequentes in cibis & medicamentis fuisse ex *Hippocrate* etiā discimus, quin & hodie in *Sinarum Regno* cum alijs à lanionibus in macellis vēduntur carnibus, & populis eisdem quotidianus sunt cibus.

Carnes à quibusdam eduntur.

A fide

A fide dignis accepi, tabidis nullum præſentius remedium eſſe, quàm ſi frequenter in cibis ſuis Canino adipe vtantur. Stercus Caninum, quod *Album Græcum* forſan melius *Dræcum* pleriq; vocant, his libenter relinquimus, quibus adeo animalium fimeta pro medicamentis placent: quaſi ex ditiſſimo Naturę theſauro non millena nobis & meliora & gratiora ſuppetant. Felem vidi, quæ adultorum Canum non attigit carnes, catulorum libenter edit; quod illæ ob coitum hircum olerent. Sic nobis etiam exectorum carnes vt pecudum & caporum magis arrident. Vidi & catulum à felis vberibus pendentem, quæ pluribus ipſi diebus lac præbuit, ac probè enutriuit.

Atqui nō deerunt naſutuli quidam, quos iam mihi etiam ſe opponere audio, animal hoc de quo iam longam ſatis texui hiſtoriam, canem minimè eſſe, quòd nec figura huic admodum conueniat, nec in *America* (quæ ipſis ego arma miniſtro) ante Hiſpanorum in illas partes aduentum Canes vlli conſpecti fuerint, quod ex deſcriptione Tertiæ in Americam & in ſpecie quidem in Braſiliam Nauigationis clarum euadit. Quod & Gomara in generali ſua Indiarum Hiſtoria teſtatur. Cum enim Braſilienſes primùm ex Venaticorū genere Canem in *Villagagnonis* aduentu noſtris etiam hominibus applaudentem vidiſſent, obſtupuerunt valde; quod hic aliquam ſimilitudinem cum animali ipſis *Ian ouare*, Leone quouis ferociore gereret. *Chriſtophorus Columbus* quoque, vbi primum ad Inſulam *Boriquen*, quæ S. Ioannis nomine inſignitur, perueniſſet, *Indi* illi qui cum Hiſpanis bellum gerebant, vehemēter Canem ſubrubidum peregrinum ſibi timuerunt, qui duorum etiam ferè baliſtariorum ſtipendium merebat, acerrimus vt Barbarorum hoſtis, ita ſtrenuus Hiſpanorum defenſor. Et *Valboa* Hiſpanorum Centurio fortiſſimus, cum primum Auſtralem patefecit Oceanum, Canes quos ſecum habebat in Indos emiſit, qui fuga ſibi conſulentes, non minore ab his damno, quàm à præſtantiſſimis Valboæ militibus terrore affecti fuerunt.

Obiectiones quæ fieri poſſent non eſſe Canē hoc animal.

Audi Hiſpanorum in Americam aduentum ibiq. nullos fuiſſe Canes cōſpectos.

Hic ego ab eruditiſſimo philoſopho & Theologo *Ioſepho à Coſta* è Societate IESV ſuppetias mihi poſtulo, qui ea de Noui Orbis Natura ingenij ſui acumine & experientia ipſa edoctus aperuit, quæ Veteres philoſophi friuolis perſuaſi ſine ſenſu rationibus (qui error & hodie plurimum contingit in ſcholis) pertinaciſsimè negare auſi fuerunt. Hic enim lib. 4. cap. 33. *Tria ait in India occidentali Animalium genera reperiri*, vnum ſoli *Indiæ* natiuum & proprium, alterum Hiſpanicis ſiue Europæis ſimile, tertium ab Hiſpanis primum in eam Orbis partem illatum. Et ex his vltimis quidem eſſe oues, vaccas, capras, ſues, equos, aſinos, *Canes*, feles & his ſimilia. Probat autem hæc noua omnia Americanis fuiſſe, quoniam nulla propria nomina, quibus iam enarratas beſtias appellent, nouerunt, ſed meris Hiſpanicis & his corruptis admodum vtantur.

Ioſephus à Coſta laudatur.

Atqui hìc ipſe meum magis iugulum peto, dum Canes illuc aliunde illatos vltro fateor. Sed litem hanc facilè & tribus vt aiunt verbis ipſiuſmet Ioſephi, quibus laudatum iam caput concludit, componam & finiam. *In initio* inquit, *India Canes nullos nouerat pręter genus quoddam pumilum, quod patria voce ALCO nominabant. Iam propter ſimilitudinem Canes ab ipſis Hiſpanis illati grandiores*

Reſpondetur obiectionibus.

Tria animalium genera, nunc in America reperiũtur.

diores hoc nomen quoque obtinent. Pumilos hos Canes Indi tantopere amant, vt ſibi demant, illis quod obijciant, Peregrinantes eoſdem aut dorſo, aut ſinu receptos ſecum ferunt. Aegri non ſecus ac congerrones, aut conſolatores eoſdem ſecum habent, conuerſatione ipſorum dolores ſibi minui credentes. Ex quibus ſtatim ſanioris iudicij quiuis, quid de hac noſtra Icone ſtatuendum ſit, colliget. Ad vnguem enim animal, quod hic proſtat nanum, pingue & manſuetum effigiatum, mihi videtur illud eſſe, quod Americani nomine communi ALCO vocabant. Erit igitur Canis, ſed non Europæis noſtris per omnia ſimilis. Quandoquidem in Regni *Guineæ* deſcriptione Parte Indię Orientalis ſiue volumine ſexto Canes à noſtris multum etiã diſcrepantes reperiuntur, qui nec latrant nec mordent, & magna à populo illo copia aluntur ouiumq; inſtar in forum venales aguntur, cibis valdè expetiti, apud quos noſtri Canes in magno pretio habentur, propterea quod latrare poſſunt, audito enim Canum latratu *Nigritæ* illi loqui eos poſſe exiſtimarunt.

Canes Americani noſtris nõ per omnia ſimiles.

Libuit Coronidis loco & hæc ex cap. 170. Benedicti Pererij adiungere, & ſi vera ſunt quæ ipſe ex auditu refert, monſtroſum quendam Naturæ luſum, ac metamorphoſin admirari. *Eſt* inquit, *apud Iapponios animal terreſtre corporis magnitudine figuraq; non diſſimile Cani, molliſſimo pilo, ſuauiſſimisq; ad edendum carnibus: Hoc certo quodam tempore incipit vehementer appetere & frequentare ipſum mare, in quo identidem natans & ſeſe mergens particulatim & membratim piſcis fieri incipit. Tandem exuta prorſus terreſtris animantis figurà totum in piſcis ſimilitudinem, & naturam commutatur.* Sed 2. Tom. in Geneſis cap. 152. refert ſe Romæ hoc animal ſed mortuum vidiſſe, non tum ex toto, ſed aliquot tantum partibus piſcem factum: cęterùm naturam animantis terreſtris figuram retinuiſſe.

Canis Iapponicus terreſtris in Piſcem abit.

In Inſula etiam *Hiſpaniola* Americæ Hiſtoriographi notant, Canes paruos exoticos repertos fuiſſe, qui partim Indis illis domi in delicijs, partim foris in Venatione vſui erant ad animalcula quædam ipſis propria cuniculorum inſtar capienda, qui ſimiliter vocem nullam edebant ad necem vſque etiam verberati. Et cum Plinius lib. 8. cap. 58. ſcripſerit: *Cyrenis mutæ fuere ranæ, illatis è continenti vocalibus durat genus earum: mutæ ſunt etiam nunc in Seripho Inſula, hæ tamẽ alio translatæ canunt.* Fuerunt qui hoc ipſum tentarunt, & huiuſmodi mutum Canẽ ex *Nigaragua* ad Ciuitatem *Panamam* trecentis Leucis diſtantem aſportarunt, ſed æquè hic atque ibi mutus remanſit. Hæc ego eius ſolùm gratia adferre volui, vt fidem huic meæ coniecturæ adiungerẽ, Mexicanum hoc animal *Canem* eſſe licet non vndiquaque noſtrorum figuræ Canum reſpondeat. De rabie Canum ſubſequenti ſermone agendi locus dabitur. Atque hæc fortaſſis plus ſatis.

XOLO-

XOLOITZCVINTLI
Lupus Mexicanus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ANIMAL hoc ex figura depicta ferocitatem toto Corporis habitu pręsefert,& terrorem quendam ex visu ſpirat. Rictum nempe voracis beſtiæ, toruos & lucentes oculos cum truculentis ſupercilijs, gingiuas & oris labra cruenta,dentes exſertos,caninos nempe duos valde conſpicuos, poſteriores verò ſerratos ac prægrandes oſtentat. Ex ſuperioribus labris hirti admodum pili retrorſum flexi,mollioribus Hiſtricis aculeis non abſimiles ex cinereo alboq colore variantes erumpunt.Totum caput cinerei coloris,lineis quibuſdam tranſuerſim arcuatis ſubnigricantibus conſpicitur. Aures erectas gerit longas ſatis, cinereas totas; quarum inter ſpatium maculæ latæ coloris fului,quæ & integram frontem interſtinguunt.Collum obeſum craſſumq. laxiore pelle,longa fuluaque macula præditum,cui ſimilem in pectore gerit. Cinereo totum corpus colore conſtat, quod maculis tamen ſubinde fuluis maiuſculis paſſim intermixtis ornatur: Lineis etiam ceu tænijs & faſcijs ſubnigris à dorſo ad latera deorſum hinc indè deductis. Ventre toto eſt cinereo excepta parte anteriore,vbi inſignis eaq. vnica ac fulua macula viſitur.Cauda huic eſt ſatis longa non villoſa, cinerei coloris, in medio tamen ſubfuluam obtinet maculam paulatim euaneſcentem. Crura ac pedes cinerei & nigricantis coloris, lineis à ſummo ad imum deductis firmi craſſiq. proſtant,quorum priores quinque vngues, ſed retractos admodum; poſteriores verò quatuor exhibent.

SCHO-

SCHOLIA EIVSDEM.

Hoc animal Mexicanum Lupũ potius, quã Canem esse asseritur.

HIc ego Lupum auribus teneo, nec quo me vertam facilè scio. Etenim inter Canem Lupumq. ambiguum videtur hoc *Mexicanum* animal: cùm Lupum Cani pastorali similē faciat Oppianus. Et 8. Hist. An. 18. *In Cyrenensi agro cum Canibus Lupos coire* scribebat Aristoteles. Galenus quoque 3. de Vsu partium cap. 1. Cum Pindarum risisset, quòd Centauros generari posse, fabulatus fuisset, mixta tamen animalia ex Equo & Asina, Asino & Equa, ex Lupo & Cane, Cane & Lupa, imò Vulpe nasci non inficiabatur. Lupum hunc tamen potiùs, quàm Canem esse animus inclinat. Cuius rei argumenta dicam luculenta, prius quam de Luporum partibus, natura, ac proprietatibus quicquam afferam.

Cùm de Cane superius agerem tria retuli esse in America animalium genera: Vnum ipsi exoticum, natiuum alterum, tertium inter hæc medium, hoc est, nostri Orbis animalibus non dissimile, cuiusmodi sunt Leones, Tigres, Vrsi, Apri, Vulpes, Lupi & feræ aliæ.

Qua via modoq. animalia ex nostro orbe in Americam abierint.

Sed qua ratione viaque terrestria nostris similia in nouum Orbem, qui immenso Oceani spatio à nostro dispescitur, perlata fuerint, non leuis est controuersia. Hanc Iosephus à Costa enodat & imprimis quidem apud eundem S. Augustinus lib. 16. de Ciuitate Dei cap. 7. miratur, quomodo in nonnullis nostri quoque Orbis Insulis Lupi, Pantheræ & feræ immanes aliæ, quæ generi humano, præterquam quòd vsui nulli sunt, damnum etiam notabile inferunt, reperiantur? nam in quibusdam, inter quas Anglia numeratur, Lupi nulli inueniuntur. Quod enim ad Canes, Equas, Boues, Elephantes & huius generis proficua animalia attinet, fieri potuit, vt deliberato hominum consilio nauibus eò perlata fuerint, quod de ijs, quæ feritate & sua atrocitate nobis formidabilia sunt, nec nisi dolum hominibus struunt, vix est probabile asserere. Quod si idem D. August. Antipodes cognouisset, quid ipsi de hac difficili admodum quæstione statuere animi quæso fuisset? Neque enim vero simile ego existimo, credere ipsum voluisse, per ingens marium spatium ex nostro hæc orbe illa transnatare ad Antipodes potuisse, quod ipse in Insulis quibusdam nostris contigisse persuadere sibi visus fuit. Vult etiam Diuina procreatione, post vniuersale diluuium ex terra hæc enasci potuisse æquo ferme modo, quo in principio Mundi; quando Deus dixit, producat terra animam viuentem &c. Hoc quidem minimè Diuinæ potentiæ, attamen eius ordinationi aliquo modo repugnare videtur. Quoniam omnis generis animalia in Arca Noe conclusa fuerunt, quæ egressa postmodum seipsa per semen propagarunt. Si autem nuda Naturæ lex consideretur, minus adhuc concedetur ex Terra & putredine perfecta huiusmodi animalia, non aliter ac Muscæ & Ranæ solent, ortum sibi sumere. Quamuis *Andreas Cæsalpinus* acutissimus Peripateticus, & qui summus fuit in hoc *Athenæo* nostro Medicus, olim Magister meus hoc fieri posse Aristotelicorum vi principiorum in suis quæstionibus Peripateticis facilè deducat, quod de homine quoque affirmat. Sol enim

In Anglia nulli Lupi esse dicuntur.

S. Augustini de proposita quęstione opinio.

Andreas Cęsalpinus sũmus Romæ Medicinæ Professor.

enim & homo hominem generant, hoc est, Sol absque homine, vt ipse ex Aristotelis & verbis & mente conuincit. Adeò miserè obscura Aristotelis verba ab ipsius asseclis tractantur, & dogmata ceræ instar ad quamlibet opinionem parata obediunt. Quare Iosepho hic laudato iam loco, facilè assensum præbeo, nouum hunc Orbem, à cætero nequaquam quoquouersum auulsum & separatum esse, aut saltem quod mihi videtur, si iam licet separentur, non ita olim fuisse & tempore post Cataclismum in quibusdam omninò extremitatibus coniunctos hæsisse, quibus pedestri itinere tam homines quàm animalia vtrobique commeare facilè potuerint. Nam & nostrorum memoria patrum didicimus, in multis iam locis mare, vbi olim terra, & solum nũc esse, vbi olim Salum fuit, & Siciliam à reliqua nunc Italiæ parte per mare interiectum distractam, cui quondam adhæserat, historiarum fide nouimus. Nam fieri quidem posse, quinimò euenisse, quòd feræ periculis incitatæ totos sæpè dies noctesq; in vndis ad Insulas quasdam vicinas pernatarint, sed tantam itineris intercapedinem, quantâ noster à nouo distat orbe, emetiri potuisse, id demum à vero absonum & ἀδύνατον planè esse videtur. Cùm & aues concitatissimo volatu mille & quingenta stadia superare non possint. Erunt igitur Lupi, Vulpes & similia cæteris bestijs etiam exitiosa animalia, non de industria huc perlata, sed sua sponte ac naturali quodam instinctu, postquam ex Arca Noe egressa fuerunt (Nam etiam ex plantis quęuis suo natiuo gaudent pabulo, aere & solo, atque adeò, *hic segetes, ibi veniunt felicius vuæ*) huc facilè concurrere seseque multiplicare potuerunt.

Iam autem hoc animal Lupum potiùs quàm Canem esse sic probare aggredior. Capitis cumprimis totius aspectus facilè hoc euincit, qui ferocissimi animalis intuentibus imaginem præbet, ac tantùm non depictum etiam, terrorem incutit. Inter animantes autem quæ perpetuò cicures sunt, Mulum; quæ cicures fieri possunt, Elephantẽ; at quæ semper feræ permanent, Pantheras numerat & Lupos Arist. 1. Hist. An. 2. Quamuis non ignorem ex mansuetorum genere fera quædam ipsius sententiâ, esse posse, inter quæ Canes ponit. Non tamen quæ fera natura suâ sunt, mansuescere vice versa omnino posse. Cui Scaliger eius interpres ibidem consentit. Hoc ipsum Plinius lib. 8. cap. 17. probare visus fuit de Lupa Romuli & Remi nutrice verba faciens: *Nam quæ de infantibus*, inquit, *ferarum lactibus nutritis, cum essent expositi, traduntur; sicut de conditoribus nostris à Lupa, magnitudini fatorum accepta ferri æquius, quàm ferarum naturæ arbitror.* Attamen ipsemet sui forsan parum memor Aristoteles 9. Hist. 36. Lupos cum piscatoribus amicitiam inire & ex eorum præda viuere dixit. *Apud Mæotidem paludem*, inquit, *Lupos esse piscatorum familiares aiunt, & nisi partem suam à piscatoribus acceperint, retia cum in terram expansa reficcantur, lacerare.* Idem planè Aelianus annotauit. Albertus magnus profectò, quod re ipsa nunc expertus fui, optimè scripsit, *Catulum adhuc cicurari posse & Canis instar ludere, non tamen deponere odium ad venatores & agnos aliaq; minora animalia, quæ à Lupis vorantur.* Quod de domestica mihi Lupa retulerunt, vbi hæc agnum videat, appetitum ipsi excitari & palatum prurire. Dicamus igitur mansuescere quidem hanc bestiam posse, non tamen Lu-

Probatur hoc animal Lupum potius esse ex capitis aspectu.

Quæ fera, quæ naturâ suâ sint mansueta animalia.

Aristoteles sibi contradicere videtur.

pinam omnino deponere naturam, adeòq. (vt verbo fertur) pilos non animũ mutare. Antipathia enim quæ inter agnum & Lupum viget, in viuentibus haud cessat, quam aliqui post mortem quoque remanere crediderunt. De viuentibus Ouidij versiculi existunt.

Antipathia inter animalia vix cõciliatur.

- - - *Sic agna Lupum, sic Cerua Leonem,*
Sic Aquilam penna fugiunt trepidante Columbæ.

Nulla.n.vi inquit Nazarius *possunt coire, quæ naturali diuortio diffident, nec vlla tam fidelis est copula, quæ in diuersum tendentia nexu suo teneat*. Vnde & in adagiũ abijt: Lupus prius ouẽ ducat vxorem, quã inimicis conueniat. Cicurari tamẽ, quod Aristot. inficiari videtur posse, certus sum. Cum ante hos octo dies quàm hæc scriberem, domi & in Musæo quidem meo Lupam adeò mansuetam viderim ac tractauerim, vt ipsius magister etiam eius ori manum insereret & mei gratia dentes numeraret. Ego sanè & collum & pedum digitos impunè vt libuit contrectaui. Didici autem Lupi dentes pedesq; tam posteriores, quam anteriores cum Cane adeò conuenire, vt nisi capitis aliquantisper figura differret, ipsissimum fuisse Canem iurassem. Trux enim erat in hac capitis vniuersi, oculorum nempè toruitas, dentiũ & pilorum circa rostrum aspectus, quæ in hac nostra pictura ad amussim omnia respondebant, veluti legenti descriptionem meam patebit.

Lupus cum Cane in pedibus & dẽtibus cõuenit, sed capitis aspectus distat.

Singularem quandam in hac pictura oculorum scintillationem animaduertere licet, quæ apprime cum Plinianis congruit verbis lib. 11. cap. 37. *Nocturnorum*, inquit, *animalium, velut felium in tenebris fulgent radiantquè oculi, vt contueri non sit, & Capræ Lupoquè splendent, lucemq; iaculantur*. Et Aelianus, *Acerrimis*, inquit, *atque acutissimis præditus Lupus est oculis, intempesta nocte, vel Luna ipsa silente lucis vsura perfruitur*.

Oculi scintillantes in Lupo.

Accedit vnguium situs positusq.: Hi enim, non vt in præcedenti animali exserti, sed retracti fuerunt depicti; quod quidem omnes, qui animalium naturas indagarunt, in Lupo obseruarunt. Voluerunt enim aliqui, quod Lupus dictus sit quasi *Leopus*, quod Leonem nempè in pedibus vnguibusquè imitetur. Siquidem hi non aliter ac feles retractis vnguibus incedant, ne audiantur. Quare Albertus scripsit, *Lupum cum fraudulenter incedit, pedes lambere ac lubricos facere, ne strepitus audiatur*. Addunt alij, si sepem transiliens occultè ouibus insidiaturus pede forsan strepitum excitauerit, mox pedem quasi reum mordere. Si tamen Isidoro credimus: dictus est Leopos, quasi vt Leoni in pedibus, ita huic sit virtus quicquid pede presserit, non viuat. Veruntamen de hac nobis Etymologia nulla lis sit; certũ est, Lupũ conclusis potius, quàm explicatis ambulare vnguibus, quod in Icone probè insinuatur.

Lupus retractis vnguibus incedit.

Color etiam, si & hic aliquid nobis argumenti præbere valet, in hoc animali talis reperitur, qualem Lupis cõmunem magis esse omnes fatentur, canus nempè nigricansq. Nec mirũ fuluas huic aliquot maculas intermisceri: Neq; enim Europæum, sed Americanum hic animal describitur. Et in Noruegia quoq; Moscouia, Lithuania, Samogitia (ne quid de magis Septẽtrionalibus dicam prouincijs,) candidissimi lupi, vrsi, lepores, ac vulpes reperiuntur. Quare nec hoc cuiquam alienum videatur, quod pilis curtis, & non villosa,

Qualis color sit Lupis cõis.

vt in

vt in noſtris, cauda depicta appareat. Hæc enim rei naturam non mutant. Et Rubum ſine ſpinis; nec ideò minus Rubum, vidimus. Et Canes tam hirtis quàm mollibus, longis curtisq. pilis, imò excepta capitis aliqua particulà, toto corpore glabros & pilis nudos conſpeximus. Et ſi quis ad rem aliquid hoc quoque facere putauerit, addam, vero valde ſimile eſſe, cùm ſub præcedente Icone author libri huius Canem nobis Americanam depingeret, hic quoque non Europæum animal ſubiungere voluiſſe, ſub Canis tamen generica & laxiore latitudine comprehenſum. Aliud argumentũ hoc animal Lupum Mexicanũ eſſe.

Nunc Animalis huius mores partesque breuiter nobis perſtringenda reſtant. Capitis figura, quæ Canino haud abſimilis eſt, iam ſatis delineata patet. Oculi ſunt lucentes vt dictum; roſtrum quoq; pilis craſſioribus ceu ſetis horridum. Aures in Lupo multò quàm in Cane erectiores & longæ ſatis. Dentes in Lupa illa cicure, de qua ſupra, quadraginta numeraui, eodem ordine & loco ſitos, modoq. formatos vti de Cane iam ſcripſi. Canini tamen illi in Lupo quàm Canibus longiores & è labris erectiores eminent. Inciſores prægrandes: molares magni & fortiſſimi, vt non malè Oppianus dixerit Luporum quoddam genus eſſe, dentibus adeò validis, vt lapides ac metalla vincere & perfringere poſſint. Partes huius Lupi explicantur. Dentes deſcribuntur.

Hìc æquum omnino cenſeo, quid Galenus lib. 11. Capitibus 8. & 9. de vſu part. de numero & vſu dentium ſenſerit, minimè ſilere. Ait autem Naturam vnum tantum in Homine, in vtraque parte caninum dentem produxiſſe, quòd ſciret ſe animal ciuile ac manſuetum effinxiſſe, cui robur ac vires ex ſapientia, non ex corporis fortitudine eſſent. Cum Leonibus, Canibus, Lupis ac ijs quæ καρχαρόδοντα, hoc eſt ſerratos habentia dentes appellantur, multos vtrinque dederit. Quod Horatius innuere voluit, Lupo in dentibus, in calce Boui arma eſſe, Galeni opinio de dentibus examinatur.

. . . . *Mirum*, inquit,

-- *Vt neque calce Lupus quenquam, neque dente petit bos.*

Ego verò, quod & cum de Cane agerem, inſinuaui, tam in hoc quam in Lupo, non niſi vnum vtrinque dentem caninum illumq. prælongum & exertum valde reperio. Sex autem inciſores, quorum duo illi caninis viciniores, paulò quidem reliquis ſunt longiores, quos ob id caninos ipſe forſan appellauit, non labra tamen egredientes, ſed eodem cum reliquis inciſorijs ordine ſiti, eandem quoque meo iudicio, vtilitatem præſtant. Superant igitur tam Canis quam Lupus hominem numero dentium, quod hic ad ſummum non niſi triginta duos; illi quadraginta poſſideant. Sex nempe in maxilla inferiore molares dictos in vtraque parte, totidem in ſuperiore ſerratim reſpondentibus oppoſitos. Caninos tam ſupra quàm infra vtrinq; vnum, & ſex inciſores, in vtrauis maxilla ſingulos. Cùm Homo tantum quatuor habeat incidentes, molares quinq; at plerumq. quatuor, etiã in adultiore ætate. Solent autem (vt plurimis amicis meis vſu venit) vltimi illi molares ætatis anno vigeſimoquarto & octauo non rarò, erumpere cum ijſdem planè dolorificis accidentibus ac moleſtijs, quibus pueruli dentientes affliguntur. Hos in Caluarijs quibuſdã, ſuis in præſepiolis adhuc latitantes bene grandes conſpexi. Homo ad ſummũ triginta duos, Lupus quadraginta poſſidet dentes.

Ex quo patet falſum eſſe, quod libello de Anatomia viuorum, qui Galeno adſcribitur, memoriæ proditum fuit, Lupo multiplicem eſſe dentium ordinem conceſſum.

Ariſtotelis error de Lupi collo detegitur.

De collo Lupi facere non poſſum quin ipſiſsima Ariſtotelis verba 4. de Partibus Anim. 10. adducam: *Collum*, inquit ipſe, *Arteriæ* (ſcilicet aſperæ) *gratia habetur, quippe quòd eam atque etiam gulam protegat, amplexuq. ſuo tueatur, hoc cæteris animalibus flexile & vertebris compactum eſt, at Lupo & Leoni oſſe perpetuo riget, commodiùs enim ad robur quàm ad alios vſus collum ijs eſſe natura voluit*. Plinius lib. 11. cap. 37. Ariſtotelis veſtigijs probè inſiſtit. *Quibus Ceruix eſt* (inquit, nempe animalibus) *è multis vertebratisque orbiculatim oſſibus flexilis ad circumſpectum, articulorum nodis iungitur, Leoni tantum & Lupo & Hyænæ ex ſingulis rectisq. oſſibus rigens. Cætero ſpinæ annectitur*. Hæc Ariſtotelis doctrina adeò ipſius ſequaces commouit, ne dicam decepit, vt Ælianus hoc etiam figmenti addiderit: *Lupi collum in eas breuitatis anguſtias compulſum, atque vehementer compreſſum eſſe, vt retorqueri, retroq. verſari non queat, & ſi retrò velit aſpicere, totum corporis truncum retorqueat neceſſe eſſe*. Quæ ita veritati è diametro repugnant, vt vel ipſo Cane agiliorem fermè Lupam, collumq. in quamuis partem faciliùs vertere, & ludicris cum magiſtro ſuo geſticulationibus quaquauerſum ceruicem volutare in meo nuper Muſæo & viderim & riſerim plus ſatis. Collum quinimò arctè contrectaui & Ariſtotelem miſerè hic hallucinatum fuiſſe probè didici. Et cum à Lupæ huius heris plures exenterati Lupi fuiſſent, vbi hanc ipſis Ariſtotelis opinionem de ceruice rigida vnius continui oſsis propoſui, & ipſorum ſenſum exquiſiui, & me ac ipſum *petulanti ſplene cachinno* exceperunt. Sed quid hæc mirer

Eundē errorem Plin. & Aelianus errarunt.

Ariſtot. lapſus in Canis caluaria.

aut exagitem? Cum idem Ariſtoteles in Caluaria Canis, vt ſupra monui, eundem errauerit errorem, illamq. oſſe continuo nullis contextam commiſſuris diu nobis perſuaſerit. *Atqui*, vt Lucianus ait, *ipſæ res melius loquuntur quā verba*.

Inter centena & plura animalium tam reptilium quàm volatilium, quadrupedum & aquatilium ſceleta, quæ ego partim domi aſſeruo, partim imperfecta reliqui, vnum ſolùm reperi, quod os continuum loco vertebrarum ſortitum eſt, nimirum Teſtudinis, ſiue hæc aquatica ſiue terreſtris fuerit.

Sola Teſtudo vertebris in ſpina dorſi caret.

Os autem hoc rigidum nullis mobile vertebris in ſola dorſi & lumborum ſpina reperitur, peruium tamen æquè, & ſpinali medulla repletum. Collum interim & cauda æquè vertebris (vt reliqua omnia habent animalia) articulatis conſtant, quaſi Natura has collo minimè denegare debuerit, cuius motus ad vitam admodum eſt neceſſarius: Quòd caput nempè collo impoſitum, in vtrumque prorſus latus, antrorſum, retrorſumque verti debuerat, cum in hoc ceu in ſpecula quadam ſenſuum organa omnia collocata fuerint. Vertebris autem in dorſi ſpina eas carere voluit, vt ceu fornice ac domuncula, & vt Plinius vocat, putamine duriſſimo præditæ, ſub hoc tutæ lateant, nullo modo ſiue ingredientes, ſiue procumbentes incuruare & conglobare ſe valeant, id quod Erinaceis facillimum eſt, qui hoc etiam præter Naturæ rerum & aliorum quadrupedum animalium ſeriem obtinent, vt Clauiculas habeant, quæ ſoli alioquin Homini, & Simiæ, ſingulari

quo-

quodam priuilegio conceſſæ fuerunt. Et ideò forſan quod Erinaceus adeò in globum ſe colligat, vt nec caput nec caudam, principium & finem eius internoſcere queas. Hoc cum Teſtudo præſtare non valeat, neque vertebras in dorſo habere debuit. Id quod fortaſſis & ipſum Ariſtotelem præterijt 3. de Hiſtor. Annal. cap. 7. *Initium vero*, inquit, *in omnibus, quæ oſſibus conſtant, ſpina eſt, quæ compacta ex vertebris à capite ad coxas porrigitur. Vertebræ omnes foramine medio peruiæ ſibi iunguntur.* Vides quam omnia Natura ad *numerum, pondus*, & *menſuram* neceſſaria moliatur, nec quicquam fruſtra faciat. *Huic* ego me malim, quam *Authori* vlli aſtringere, hanc ſequi, cum hac inuenta mea omnia ſedulò conferre. *Qua duce*, vt Cicero ait, *nullo modo errare poſſum*, & vt Iuuenalis,

Nunquam aliud Natura, aliud ſapientia dicit. Atqui nec ratio Ariſtotelis quicquam perſuadet, cum ait, ideò Lupo & Leoni, vnico rigens oſſe collum à Natura conceſſum fuiſſe, quod animalia hæc robore potiùs, quam alijs prædita vſibus voluerit. Neque enim facilè Ariſtotelem mihi aſſenſum prebiturum æſtimauero, ſi perſuadere ipſi conari velim, manum, vt probè ſuo fungatur munere, & fortiſſimè quicquid apprehendit, contineat, non viginti ſeptem, ex quibus compoſita conſtat, ſed tribus ſolummodò maioribus oſſibus contextam eſſe debere.

Galenus meherclè, acutius rem introſpexit, & colli partes vſumquè ſedulò magis nos docuit in libris *de vſu partium*, quos aureo dignos elogio cenſeo, cum in his Conditoris noſtri ſapientiam, ac prouidentiam in procreandis tam brutorum, quam humanæ fabricæ partibus diuinis planè, vt æquum fuit, hymnis celebrauerit. Libro itaque 12. Cap. 10. 11. & 12. hunc in modum philoſophatur: Spinam à Natura, ceu carinam quandam, animalibus datam eſſe, cuius nos beneficio recti ambularemus, illa ſuo quæuis modo ingrederentur. In qua duo erant neceſſaria: primum, vt intus excauata eſſet, hunc nempè in finem, vt ex cerebro, ceu fonte animalis facultatis, portio aliqua, ſpinalis medulla dicta, tanquam fluuius per ipſam ad motum ſubiectis partibus communicandum deſcenderet: Secundum, ne vno ſimplici & incompoſito oſſe rigeret, quanquam ad Sedem tutam id longè vtilius fuiſſet, neque enim tam facilè ſpina hoc modo luxari, ac diſtorqueri potuiſſet. Veruntamen Scopum Natura hic alium in conſtituendis partibus antiquiorem habuit. Non enim lapideum vel ligneum effingere animal, ſed vita motuq. præditum voluit. Si enim motu deſtituatur, parum abeſt, quin pro lapideo illud luteoquè habeamus. Quapropter cum motus animali ſecundum ipſius ſubſtantiam maximè inſit, ob id ſatius fuit, ex multis fuiſſe partibus conflatum. Si enim totius ſpinæ os vnicum fuiſſet, an non immobile, ac veluti veru quodam confixum aut palo affixum appareret? Miror profectò Ariſtotelem Lupo non cornua addidiſſe, huic enim ad arietandum illa colli rigiditas, quàm ad venandum conferre amplius potuiſſet. Iam autem cur tam collum, quam Μεταφρένον ſeu dorſum, quam Lumbus, & os quibuſdam ἱερὸν hoc eſt Sacrum ſeu magnum, ab alijs verò πλατὺ id eſt latum nuncupatum pluribus ſpondylis & vertebris, non autem tribus quatuorve oſsibus maioribus ceu Tibiæ & Brachia, conſtent, & Gale-

Cornua Lupo conuenirent, ſi colli os rigidũ haberet.

nus loco iam dicto enucleatè satis explicat, & ad Medicorum potius, quam nostrum forum hoc longius prosequi pertinet.

Ecce quantum possit præoccupata & diu nutrita de magni cuiusdam viri doctrina, opinio! Nam

Deplorandum, quòd nos neglecta plerũq. rerũ magistra experientià, nudis Authorũ verbis declarãdis immorimur.

- Cui quisq; ferè studio deuinctus adhæret, hunc laudat, hunc imitatur, præ hoc omnia aliorum dogmata ipsi frigent sordentquè, & sic *semper itur in antiquam siluam*. Quilibet denique sequitur priores malè iter ingressos, & excusationem mereri videtur, quod publica via errauerit. Vt enim Seneca ait, *Multum dare solemus præsumptioni omnium hominum; apud nos veritatis argumentum est, aliquid omnibus videri*. Sed & idem Seneca: *Tritissima quoque via & celeberrima maximè decipit, nihil est magis præstandum, quam ne pecorum ritu sequamur antecedentium gregem, pergentes non qua eundum est, sed qua itur*. Ac reuera nunquam tam benè cum rebus humanis actum est, vt optima plurimis placuerint.

Et quod deplorandum magis, res eò iam redacta est, vt temerarium æstimetur, velle aliquem in naturalibus præsertim studijs profiteri scireq., quæ alij hactenus ignorarunt, odiosum verò etiam, ea immutare conari, quæ longa iam consuetudine recepta, & ceu legibus quibusdam sancita & optima iudicata videtur. Hinc consumimus plerumq. totum vitæ tempus, in aliorum sensibus (nunquã etiam forsan ab ijs authoribus pensitatis) eruendis & dilucidandis, Natura & rerum magistra experientià longè interim valere iussa. Non certè Platonem Aristoteles interpretandum, aut hunc Theophrastus explicandum solum susceperunt, sed vterque suo modulo philosophari, vetera impugnare, & noua, quæ ipsis veriora videbantur, substituere voluerunt. Atqui *rationem rationem* conuincere, inclamant omnes; quam & ego si vera sit, admiror & exosculor.

Nam neque decipitur ratio, nec decipit vnquam.

Quã rationẽ nos amplexari debeamus.

Verum & hoc ex communi Præceptore Aristotele 3. de Generat. animal. cap. 10. didici, *Rationi fides est adhibenda*, inquit, *si quæ demonstrantur, conueniunt cum ijs rebus, quæ sensu percipiuntur*. Cuius si rationes eiusmodi essent, proh Deum immortalem! quam tædiosis nos laboribus in rerum naturalium perscrutatione liberasset? in qua & opes, & sæpè vitam conterimus, antequam veritatem in puteo latentem expiscamur. Sed audendum & nobis erit, vt adagio enim fertur,

Senecæ Cõsiliũ studiosis omnibus cordi habẽdum.

Et Græci non nisi tentantes ad Troiam peruenerunt. Sequamur hic Senecæ si libet, consilium: *Faciamus*, ait, *bonum patrem familiæ, faciamus ampliora quæ accepimus, maior ista hæreditas à nobis transeat ad posteros, multum adhuc restat operis, multumq. restabit, nec vlli nato post mille secula præcludetur occasio aliquid adijciendi*.

Mãmarum situs ac numerus Canem Lupo simile monstrant.

Iam mammillarum quoque situs & numerus, quas in hac Lupa mãsueta conspexi, certo mihi persuadent cani valdè affinem Lupum esse, quod & os in genitali masculi, pluries, vt in Cane visum, ostendit, & ab Aristotele quoque notatũ. Reliquum igitur est, vt & ossium, costarum præcipuè & vertebrarum conformatio ac numerus cum Cane conueniat. Erunt igitur colli vertebræ septẽ, quot

Ossium in Lupo enumeratio præcipuorum.

in meo Canino sceleto numerantur: tredecim verò dorsi, quibus totidem affixæ costæ tam veræ quam mendosæ (clauiculis enim caret Lupus & Canis) hærent, & in lumbis septem. Post has omnes os sacrum sequitur cum reliqua cauda, quæ simul septemdecim vertebris seu ossiculis absoluuntur. Omnis igitur

à ca-

à capite ad vltimum caudæ oſſiculum numerus erit quadraginta quatuor ſeparatarum particularum.

Accedit huc in pedibus etiam luporum cum canibus conformitas. Quinque enim in prioribus pedibus digitos, & quatuor in poſterioribus eodem prorſus modo quo in canibus, vt Ariſt.4. de part. animal. cap. 10. rectè ſcripſit inueni. Galenus etiam 3. de vſu part. 7. *Luporum, Leonum, & Canum pedes medios inter humanos & equinos facit quod nec planè articulati ſint, vt humani, nec ſimplices adeò vt equiui, ad omnem apprehenſionem inepti, ſed vtiles illis feris ad venationem & cibationem, anteriores præcipuè manibus proportione quadam reſpondentes. Cum & natura in humano pede manum hominis imitari quodammodo voluerit, qui & ipſe apprehenſorij inſtrumenti loco inſeruire poſſit.* Quod equidem veriſſimum eſſe in *Heluetio* quodam hic Iuuene vidimus, qui brachijs deſtitutus pedum operâ omnia illa perageret, quæ alius vix manibus perfeciſſet. Solebat autem pede cibum carpere & capere, ori poculum admouere, pileum deponere, taxillis ac chartis ludere, Tympanum ad numerum percutere, ſuere & nere, & ſimilia plura peragere. Eleganti etiam ſcripturam charactere ab alio ſimili pedum ope exaratam conſpeximus, quos à multiplici pedum officio ποδούργους quis rectè appellare poterit.

Pedes Luporum ex Ariſtot. & Galeno.

Quidã pedum operâ omnia manũ opera præſtitit.

Lupum Canis modo ventriculum ſortitum, & quidem ſatis capacem eſſe, & vidi ipſe & oculatorum teſtimonio didici, quorum aliqui pro certo mihi aſſeruerunt, nonnunquam Lupos terram deuorare & reuomere, cuius autem id gratia fiat, non ita planum eſt. An vt famem compeſcant? quod Plinius voluit, & ante hunc Ariſt. 8. Hiſtor. anim. cap. 5. quod huic animali peculiare eſſe ait. Vulgus tamen Bufones quoque terra victitare autumant, de quibus alio loco. An vt Albertus arbitratur, Lupos famelicos non vt famem ſedent, terra ſe replere, ſed vbi grandia aggreſſuri ſint animalia, boues, ceruos, equos, alces, id tentent, quo pondus ſibi addant, & infixis dentibus hærendo beſtijs, grauitate illos humi proſternant ac dilanient? Et cum certum ſit tandem illos terram vomitu reijcere, credi vix poteſt hanc illis alimento eſſe. Retulit pro certo Amicus mihi, ſe non rarò lupos apertis faucibus rictuque hiante, in maximis frigoribus ambulantes aerem anhelantes auideque trahentes conſpexiſſe, quod ipſe eius gratia factum exiſtimauit, vt ventriculum inanem ſaltem aere, cum carnes deeſſent, expleret. An vt longiſſimè diſtans cadauer olfaceret? odoratu enim vix Canibus cedunt. Quod in *Congiani* Regni deſcriptione docetur, vbi hæc verba habentur: *Lupi quoque eius regionis ſingulariter oleo palmarum delectantur, quod, cum vt canes ſint ſagaces, quamuis remotum indagant, & noctu niſi in tugurijs accuratè cuſtodiatur, vel etiam in campis portatoribus ibi pernoctantibus & dormientibus, furantur. Oleum quod ex palmarum fructu exprimitur, craſſum eſt & butyri in modum ductile, quod cucurbitarum corticibus excipitur, malè reſeruatur, & mirum eſt, quam dextrè hi fures dentibus vaſa comprehendant, & humeris, vt lupi noſtrates oues furati inijciant, vt curſus tanto ſit expeditior & perſequentium verbera effugiant.* Alij in euiſcerati ventriculo non niſi fruſtum ligni putridi ſeſquilibram pendentis, hoc enim in extrema fame ſæpe vorant: alius caprinas vngulas ingeſtas, at non digeſtas: alius equina ſtercora, & alius demum non niſi

Lupi vẽtriculus.

Cur Terrã deuoret.

Quid in Lupi vẽtre repertum.

gramina

gramina quædam ſe reperiſſe mihi narrauerunt. Quamuis quod ad gramina attinet, hęc tantummodò Ariſtoteles ad purgandum vomitu ventrem Canes ingerere ſolere, loco iam dicto affirmauit.

Lupus ſtrenuè famere poteſt.

Voraciſſimum autem vt hoc ſit animal, inediam tamen ſtrenuè tolerare poteſt. Recenſebant mihi Lupæ iam ſæpius nominatæ educatores, ſe ſingulis modò tertijs, imò quinquenis diebus (*Exſaturatus enim* inquit Aelianus *Lupus longum temporis interuallum inediam fert*) huic pabulum præbere, (interea tamen temporis ſæpius bibit) nec præter carnem aliud quicquam, cuius viginti duas libras vna vice eſſe poteſt.

Vigitiduas carnis libras Lupa vorat.

Attamen parciore longè illam portione cibant. Et ob id quidem fame macerant, quo obedientiorem illam ſibi habeant, & vlulare ſeu, vt ipſi dicunt *Cantare* cogant. Hac enim arte, dum populo luſum faciunt, collectis pecunijs, & ſe & Lupam, vel Lupa potius hos ipſos ſuſtentat. Licet Aelianus contrarium innuere videatur: *Lupum nempe, vt famem multo cibo depulit, ſimiliter occurrentibus, atque agnum manſuetum exiſtere*. Panem edere ipſam nolle addebant: alij tamen luporum catulos eundem, pulmenta, & farinam, & pleraq. quæ canibus proijciuntur deglutiuiſſe viderunt. Sed nec Canum carnes guſtare vnquam voluit, cum lupus tamen non rarò lupum deuoret. Quod Aelianus quoque fatetur; ſed hæc præ ſumma fame lupos coactos facere, cum venationis facultate deſtituuntur, vbi enim vt Poeta ait,

Quibus cibis Lupus victitet.

Viuitur ex rapto, nec hoſpes ab hoſpite tutus, ibi
- - - - *Et fratrum quoque gratia rara eſt.*

Nec mirum hoc, cum in longis arctisq. obſidionibus homines etiam Anthropophagi euadant, atque in acerbiſſima fame aliqui morſu ſuismetipſis carnibus vim intulerint. Sic & Canum carnes à lupis in venationibus aut fame ingurgitari facilè crediderim. Nam & Canes à luporum carnibus (experimento vt audio ſæpius tentato) etiam ſale & fumo ſiccatis, coctisq. omnino abhorrent: Vbi tamen valde percoctæ fuerint, & ferinum illum depoſuerint fætorem, tum adduci demum poſſunt, vt comedant; cum homines interim ſæpius decipiantur pro bouina illas ſumentes. Tantum nos à beſtijs, quibuſdam in ſenſibus ſuperamur: Ita, vt dum Caniculæ meæ domeſticæ lupi ſtomachum à duodecim iam annis exiccatum olfaciendum proponerem, ſtatim hæc odore percepto retro ire cæpit.

Canes Luporum carnes niſi per coctas non deuorant.

Theophilus Molitor Lynceus Haſſus (cuius Animæ benè ſit) diligentiſſimus Naturæ animalium perſcrutator fuit, olim familiaris meus, à quo & lupi ſtomachum, Inteſtina, ſiniſtrum oculum & genitalis lupini portionem memoriæ, & ſi quid proſunt, etiam medelæ cauſa aſſeruo, cuius & induſtria manu omnia animalium, atq; hominũ quoque ſceleta fabricata poſſideo. Hic ſæpè mihi narrare ſolebat, in Haſsia contigiſſe, dum lupi ad caulas aliquot acceſsiſſent, magnáq. in ouibus ſtragem feciſſent, ac ſemieſas non paucas reliquiſſent, paſtores relictam carnium partẽ cuſtodibus canibus proieciſſe: Vnde factum, vt poſt aliquot inde dies Canes illi luporum more in cõmiſſum ſibi gregem irruerent, maximã illius partem occiderent, carnesq. lupina auiditate deuorarent. Ex quo rurſum colligo à Lupo Canem non multum diſtare. In America profectò referunt

Theophilus Molitor Lynceus induſtrius viuorũ & mortuorũ animaliũ perſcrutator.

ferunt Europæos iam canes adeò multiplicatos eſſe, vt horum plures ſilueſtres effecti, homines non aliter ac Lupi adoriantur.

Ventriculus Lupi exiccatus.

Ventriculus autem quem ego ex Lupo penes me habeo exiccatum, ſubſtantia ſua Vaccinæ veſicæ omninò ſimilis & liquoris ſeptẽ librarum ad minus capax eſt. Quamuis vt verum fatear, eiuſdem capacitatis, ſed ſubſtantiæ tenuioris ex *Gallo Indico maximo*(cuius ſceletum adhuc cuſtodio) ventriculum habuerim iam ſitu planè detritum. Inteſtina ſuperiora nempè a ſtomachi ſubſtantia parum variant, niſi quod ſubtiliora magis in ſubſtantia ſint, & pedes nouenos ſuperent. Ex quo clarè perſpicitur, quam vulgus hallucinetur, qui vnico rectoque à ventriculo ad podicem vſque hoc animal eſſe præditum inteſtino credit, vocacitatem incuſans, quæ faciat vt quamprimum cibum ingeſſit, recto tramite egerat, ſicq. nouam ſemper ingluuiei materiam ſuppeditare nitatur. Si enim his tenuioribus ſua quoque craſſiora adderentur, non dubito quin ad pedes fermè viginti excurrerent. Humana certum eſt, viginti octo, triginta & plures ſæpè pedes ſuperare. Et cum Canes Lupis magnitudine pares reperire liceat, nec minus etiam forſan voraces, iterum clarum fiet, horum ventriculum non tam paruum eſſe, vt inteſtino maiori paulo amplior ſit, quod in hiſtoria Canis Ariſtotelem crediſſe ſcripſimus. Credo equidem fabulam hanc de ſimplici Inteſtino indè natam eſſe, quod *Olaus Magnus* de voraciſſimo quodam animali in partibus *Suetiæ* Septentrionalis ſcripſit, cui ob vorandi auiditatem *Gulonis* nomen datum fuit, magnitudine Canis; quod hoc nimirum, vbi cadauer reperit, tam violenter ſe cibo repleat, vt tympani inſtar venter extendatur, & ob id anguſtia inter duas arbores inuentà ſe ſtringat, & violentius, quod ingeſtum eſt, egerat, atque ſic extenuatum, ad gulam & cadauer redeat, donec totum abſumat. Sit fides penes Authorem. Nam qui in *Noruegia* fuerunt & eiuſmodi animal precioſa munitum pelle viderunt, de hac re ſe nihil quicquam inaudijſſe pro certo mihi affirmarunt. Iul. Cæſar Scaliger Exercit. 203. aduerſus Cardanum huius etiam meminit belluæ & *Roſomacham*, Vulturem quadrupedem, ac Germanicè *VVildfras* (potius ego *Vilfras* à plurimum deuorando) appellat. Atque vt omnibus pateat, quam libenter arrepta etiam vltrò occaſione Vir bonus hic integras Nationes mordeat & calumnietur, concepta eius hìc verba ſubiungam. Non enim vult conſequi, homines Indigenas ſimiles mores animalibus habere, quæ apud ipſos frequentia viuunt, quod *Cardanus* crediderat; Siquidem *voraces eſſe Anglos* ait, licet hoc animal guloſum Anglia non alat. *Præterea vulpes in Italia paucæ*, inquit, *eſſe tamen Italos cautos, omnium conſenſus Nationum perſuadet. In Germania noſtra* (Germanis nempè Principibus ſanguine iunctum ſe facit)*in Suizeris, in Allobrogibus infinitæ. Tuiſcis nihil ſimplicius. Eluetijs nihil inconſideratius, Sabaudianis nihil ſtolidius, inertius, ſtupidius*. Hæc Scaliger: Quem tanti tamen hodieque plurimi faciunt, vt vltra hominum etiam ſortem ipſum extollant.

Ventriculus Galli Indici. — Inteſtina Lupi ſiccata. — Humana inteſtina triginta pedes ſuperant. — Gulo animal Suetiæ voraciſſimum. — Scaliger pater etiã integras Nationes libenter mordet.

An Lupi in coxis ſint adeò debiles.

Nec minus hoc fabuloſum, quod plerique Lupum coxas & poſteriora crura debiliſſima & fermè paralytica habere exiſtimarunt, vndè illud forſan Plauti natum eſt: *Quaſi Lupus ab armis valeo: clunes infractos fero*. Quod vel inde redarguitur, cum Lupi æquè ac Canes curſu valeant velociſſimo, quos nec facilè

Canes

Canes aſſequuntur. Hoc egregij tamen quidam mihi venatores perſuadere conati ſunt, ſi quis non auribus, vt verbo fertur, ſed cauda Lupum apprehendere queat, ſtringat ac trahat illam fortiter, tum vires Lupum omnes perdere, nec ad mordendum ſe poſſe vertere. Ego quidem hoc alios tentare, quam ipſemet ſubire periculum malim. Si tamen vera narrant, non ita in promptu forſan reſpondere fuerit. Hoc interim cauſæ afferre haud mihi incongruum videtur. Caudam extremum Spinæ eſſe, in qua nobiliſſima illa ex cerebro deriuata ſubſtantia, medulla nempè ſpinalis latet. Quare in conſenſum facile per hanc, neruorum principium ipſum videlicet cerebrum, trahitur & patitur, motus quoque animali conſequenter imminuitur. Conſenſus iſte tali experimento arguitur. Si enim ex equina cauda crines illi longiores ſæpius euellantur, equi viſu debilitantur, eoque non raro priuantur. Felis etiam quæ diutius vi quocunque ipſi modo illatà moriendo cunctatur, vbi caput ipſi premitur, & cauda multùm trahitur, facilè mortem, vt audio, oppetit. Sic vbi grandioribus quibuſdam beſtijs acutus in nucham, vt ſpinalem contingat medullam, ſtilus adigitur, motum facilè & ſenſum omnem perdunt. Tantum momenti in vita & morte hic cerebri funiculus obtinet. Iam autem non eſt eadem in præciſa cauda ratio, animalia enim plurima, ſi ipſis hæc decurtetur, non ideò moriuntur. Atqui & punctos ſaltem neruos lethalia inferre ſymptomata videmus, cum penitus præciſi vix mali quicquam afferant. Et fors etiam in lumbis Lupus vertebras habet quam in collo & dorſo laxiores. Verum omnium horum rationes & momenta afferre, quæ peritos non fugiunt Medicos & Anatomicos, nec locus nunc nec tempus permittunt.

Conſenſus caudæ animalium cũ cerebro.

Spinalis medulla in vita & morte maximũ momẽtum habet.

Quare cum & externa figura & interna ſtructurà Canes & Lupi tam ſcitè conueniant, an non & Lupi latrabunt, & Canes vlulabunt? De his res certa eſt, nemo enim noſtrum Canes perſæpè non vlulare & eiulare audiuit. Latrare verò Lupos pleriq. negant: *Albertus* affirmat. Ego nuper domi meæ herum Lupæ ſuæ vlulatus voce præcinere, hanc eodem tenore ſequi, cum voluptate percepi, latrare non audiui. Credo tamen Nobilibus Polonis amicis, qui Luporum catulos, quod & vulpes faciunt, latratus voces, non tam acutas tamen, ſed rauciſonas emiſiſſe, non raro audiuerunt.

Vlulare & latrare quibus proprium.

Arbitror igitur à Deo & Natura Architecta vocis organa in vtroque animali non eodem prorſus modo fabricata fuiſſe. Latrantes enim Canes firmioribus longè pectoribus ac pulmonibus valere neceſſe eſt, cum aerem latratu fortiſſima expulſione percutiant. Lupi verò, vt vlulantem aſpicienti manifeſtum fit, aperto rictu ſine multa thoracis agitatione flebile illud carmen emittunt, & idem Canes, vbi ipſis ægrè eſt, facere aſſolent. Sit aliqua Laryngis itaque in vtroque differentia neceſsè fuerit. Dum olim enim recurrentem Cani neruum Laringi deſtinatum incideremus, latratum quidem poſthac Canis, ſed raucisſimum & auribus vix perceptilem edidit. Ecce in quam anguſtam Iſthmum vtriuſque animalis, formæ eſſentialis diſcrimen concluſum latet, cum vna latret, altera vlulet beſtia. Quibus accidentibus, ſeu proprietatibus imperſcrutabilem formam philoſophi diſcriminarunt.

De coitu partuque, eodem ſe res modo habet, vt de canibus. In coitu enim

hærent

hærent, quod viſum dum caperentur. Numeroſam prolem ſex nempè & nouem catulos eoſque cæcos pariunt, tenerè hos amant, & rumen cunctis præbent, decem enim mammillis fæmellæ ſcatent, quæ à canibus etiam ineuntur. Laudare poſſum hic Nobilem Polonum, qui *Gratij* paucos ante annos, Lupam trium annorum intra domeſticos in ea Vrbe, parietes educatam, & cicurem adeò, vt cum pueris quoque luderet, excuſſis tamen caninis dentibus, ex cane domeſtico concepiſſe vidit, quæ catulos ſeu lyciſcas ſeptem peperit, matri formà ſimiles, colore tamen variantes, qui omnes paulo poſt enecti fuerunt. Lupæ cum canibus coeunt & pariunt.

Ingenio Vulpibus vix Lupi cedunt, quod in nidis ſuis & cauernis in loco remoto ſub arbore quadam dextrè fabricandis & in venationibus maximè monſtrant. Ex compacto enim loca in ſiluis diuidunt: hic retrò hanc, ille aliam poſt arborem ſe abſcondit, tertius ceruæ inhiat, eamque curſu fatigat & eò propellit, vbi occultatos ſocios nouit, quam vbi in occurſu habuerint, prorumpunt ex latebris, inſiliunt miſeræ, quam proſternunt facilè & dilacerant. At ſi quæ flumina gelu obducta ibi nouerint, ſtudio omni addibito in glaciem adigunt: cum enim ibi cerua pedem figere non poſſit, ſtatimq. procumbat, præda petità potiuntur. Eſt & hoc ingenioſo matris amori adſcribendum, quod catulis ſuis hædos, porcellos, agnos aliaque huiuſmodi minuta animalia ore arrepta viua deferat, eoſque ad rapinas & latrocinia tyrones inſtruat, quæ omnia certiſſima eſſe noui. Ingenio lupi vix vulpibus cedunt.

Iucundum æquè ac mirum auditu eſt, homines reperiri *Luparios* dictos, qui luporum vlulatum non aliter ac ſi humana loquela vterentur, ad vnguem intelligunt, ipſiſque vlulantes reſpondent (ſed interim laqueos & inſidias ponunt) ſiue illi ad prædam ſocios ſtimulent, & huic iam inſiliant ac lanient, ſiue ad coitum ſe prouocent, aut plurimi conuenticula & quaſi conſilia agitent. Nam & Illuſtriſsimus & Excellentiſſimus D. Princeps ſæpenumerò in oppido ſuo *Montis Cælij* ex ſiluis ſubiacentibus huiuſmodi luporum ad plures noctis horas durantem conuentum, ac diuerſarum vocum conuentum, & vt cum Virgilio loquar, Homines luparij dicti.

\- - - - - - - - - - *altè*

Per noctem reſonare lupis vlulantibus Vrbem

audiuit, *lupinam muſicam* hanc lepidè appellare ſolebat. Muſicum hunc chorum ſi impunè ipſi liceret, voce ſua ornare poſſet infauſta illa auis, quam *Vlulam* & alio vocabulo *Hubu* vocant, ex funeſto Noctuarum genere oriunda. De qua Poeta, Muſica lupina.

Infelix Bubo dirum mortalibus omen.

Cum itaque Lupum & Canem adeò congeneres eſſe hactenus oſtenſum ſit, vt aliqui Lupum dixerint canem ſilueſtrem eſſe, quamuis reuera cum Scaligero aduerſus Cardanum cenſeam nec canem omninò lupum, nec hunc vlla metamorphoſi canē euaſurum: non verò miror à fatua illa Gentilitate paribus vtroſque & diuinis propemodum honoribus affectos fuiſſe. Quemadmodum enim Ægyptij Canem pro Deo, ſic Lycopolitana Thebaidos ciuitas, vt *Macrobius* Saturnal. lib. habet, lupum venerata fuit. Sed & Ægyptios olim lupos coluiſſe, ex Aeliano diſcimus. *Proximè*, inquit, *Nilum herba naſcitur, quæ non ſine* Lupus pro Deo à ſtulta Gentilitate cultus.

cauſa

causa Lycoctonos appellatur, quod eam Lupus calcans conuulsionibus moriatur. Propterea Aegyptij in terras suas eiusmodi herbam importari prohibent, quod hoc animal venerentur. Habeant quæso ipsi suos, & nostros etiam si velint, Lupos Aegyptij, & nobis ad exstirpandos nostros Lycoctonon remittant. Macrobij autem de Lycopolitana vrbe hæc sunt verba: *Quæ pari religione Apollinem itemque* Lupum, *hoc est* λύκον *coluit: In vtroque solem venerans, quod hoc animal rapit & consumit omnia in modum solis, ac plurimum oculorum acie cernens, tenebras noctis euincit. Ipsos quoque,* λύκες ἀπὸ τῆς λύκης *hoc est à luce prima appellatos quidam putant, quia hæ feræ maximè id tempus aptum rapiendo pecori obseruant, quod antelucanum post nocturnam famem ad pastum stabulis expellitur.* Ex quo loco etiam clarum euadit, cur *Apollo* modo *Lycius*, modo *Lycophos* à veteribus appelletur. Homerus ipsum *Lycigenem* vocat, quod ex Latona in Lupæ speciem conuersa editus esse credatur.

Lupi comparantur Soli.

De rabie Luporum.

Præterire hìc nefas duxerim, nisi de Luporum rabie, (quam plurimi negant) eademque Canum aliquid dixerim, quod locus hoc ipsum permittat & Medicinæ studiosorum vtilitas efflagitet. Galenus 6 de locis affectis cap. 5. hæc habet: ***Cum enim reliquorum Animalium nullum rabie capiatur, solus canis eo affectu corripitur. Atque tanta fit in ipso humorum corruptio, vt solum eius sputum si humanum corpus contigerit: rabiem excitare possit.*** Hic Galenus duo dicit. Primò hominem à Cane rabido concipere rabiem posse, quod Aristot. 8. de Hist. an. 22. negat, *qui nec hominem à Cane rabido morsum, rabie infici, nec mori* (quod vtrumque falsum est) audacter scripsit. Secundo solum canem sua nempè sponte rabie corripi, quod & ipsum veritati repugnat. Nam nos Luporum rabientium non pauca apud authores exempla legimus & à fide dignis auditu accepimus. Reperio in meis aduersarijs siue obseruationibus Medicis & Anatomicis, (has quinquennio illo collegi, quo Medicæ praxi in Nosocomio S. Spiritus addiscendæ operam dedi & Principium Anno seculari M. D. C. feci) quas *Iuuenilia* mea appellare soleo; Anno Sexcentesimo nempè tertio supra Millesimum, Mensi Septemb. nobis relatum quendam in vicinia tertio post decubitum & hydrophobiam die mortuum fuisse, qui ante Sesquiannum à rabioso Lupo morsus fuerat. Vltimis hic igitur & extremis vitæ suæ diebus, cum reliquum à morsu tempus incolumis egisset, adeò à vino & aqua abhorruit, vt in maxima siti bibere non posset, nisi per canaliculum, (contecto poculo, ne liquida videret) trahendo & sorbendo. Hic iteratis sepè vocibus, vt Lupus vlulabat & mentis planè compos assidentes rogabat, discederent à lecto paululum, ne dentibus ab ipso impeterētur. Ante annos nondum decem *Velitris* (quod à multis eius Vrbis incolis mihi relatum est) Lupus adeò rabie percitus sæuijt, vt ipsa Ciuitatis mœnia etiam interdiu ingrederetur, plurimosq; læderet, qui simili omnes rabie capti perierunt, præter vnum, forsan & alterum, qui multorum spatio mensium Vulnera aperta tenuerunt, quò sanies illa & aura venenata paulatim exhalaret. Exempla plurima, ne longe abeas, apud *Ioannem Schenkium* reperies, quæ sunt *Fernelij*, *Petri Salij*, *Palmarij* & aliorum.

Aristot: negat sed male, hominem corripi rabie.

Mortuus quidam rabie à Lupo contracta.

Alia historia Lupi rabientis.

Ne & hic desit Canum Luporumq; Naturæ genericæ quædam Communitas: Præter rem minimè me facturum existimo, si, quæ tam mihi in prax Medica & Anatome rabie correptorum, quam alicui meo Collegæ occurrerunt,

runt, hic breuiter enumerauero. Cum ante annos septem ad plebeium quendam virum accerserer, cui iam alius etiam Medicus operam præstiterat, reperi ipsum hydrophobia laborare, & secunda post accessum meum die, ad plures è viuis abire. Fuerat hic ante quadraginta dies à Cane cuiusdam Lanionis demorsus, quem rabidum fuisse non constabat. Quare vulnere, more solito, iam per conuenientia medicamenta à chirurgo probè consolidato; reliquum temporis prosperè exegit, donec febricula quadam & stomachi dolore nauseaque correptus, medicum vocaret: hic purgante potiuncula præscriptà, cum aliud nihil aduerteret, eluuiem illam ventriculi se facilè expurgare ratus, sanitati restituendæ insistebat. Veruntamen, cum matutino tempore Pharmacopœus potionem in scypho vitreo pellucido satis, ipsi porrigeret, statim concusso capite, & furenti similis, (cum prius tale nihil quicquam in ipso animaduersum fuisset) Apage inquit, cum liquore isto, quem nec bibere, nec intueri æquo animo valeo. Redit medicus, ægrum increpat, iusculum carnis saltem adferri iubet, sed ab hoc similiter mirum in modum abhorruit. Tum demum aliquid diuini, (vt Hippocrates loquitur) in morbo hoc inesse suspicatus, interrogare cœpit, vnquamne à Cane morsus fuisset? Annuit ipse, & domestici res itaque clara rabie ipsum detentum esse. Hic ipse quoque, non rarò mentis compos familiares rogabat, ne si quæ forsan indecentia loqueretur, male interpretarentur: se enim aliter facere non posse, quin potum omnem auersaretur, & mente non nunquam vacillaret. Gemebundam & vlulantem simul vocem per interualla edebat, quin & mordentis in morem, ora lodicibus admouebat. Crescente demum febre, nec vllis proficientibus remedijs, intra triduum à concepta febre & secuta hydrophobia obijt. Voluerant autem prius fratres ipsius ad mare eum vicinum deportare, in illud bis terue mergere, hoc enim vnicum illi & præsentissimum restare remedium autumabant, quod tamen renuente ægro, & temporis inopia effectui haud datum est. Sed & non ita dudum est, quod Baiulus quidam hic eodem veneno & symptomatibus afflictus, vltimis tribus diebus, inuoluntarijs ac perpetuis pollutionibus, spiritum & semen effundendo, animam simul efflauit. Audio & rabiosum Canem hic Nobilis fæminæ vestis fimbriam solummodò trahentem, suum huic miseræ & virus & mortem intulisse.

Historia à Cane rabioso morsi & mortui.

Alia historia similis.

Alia.

Aliam mihi Historiam ante annos viginti tres recensebat *Angelus Colius Senensis* Philosophus & Mathematicus eximius, & primariæ dignitatis Romæ Medicus, quem tunc temporis in eodem S. Spiritus Nosocomio Collegam habui, strenuum in Anatomicis meis exercitationibus socium, cùm ambo centena ibidem humana cadauera (vel propter illud maximè γνῶθι σεαυτόν) secuerimus. Hic à Cane rabido plurimos morsos breui tempore interijsse omnes, solam prægnantem fæminam quinquaginta quinq; dies saluam perstitisse, tum peperisse, post duos à partu dies in ea omnimoda symptomata incidisse, quæ ceteri demorsi pati fuerant soliti, tertio porrò die obijsse. Questio inter nos ciebatur: An Infans à matre hoc malum contraxisset? quamuis adhuc tale nihil quicquam perciperet. Videbatur nobis hoc argumento stabiliri posse, immunem

Alia curiosa.

Angelus Colius Medicus insignis.

à rabie futurum puellum, quod venenum hoc animalem potius & vitalem, quam naturalem inficere facultatem solitum esset; Cum Plinius lib.29. cap. 5. ipsum Canis rabidi Hepar naturalis fontem facultatis, siue coctum siue crudum, non aliter ac antidotum aduersus hoc virus laudauerit. Attamen res in dubio relicta & Scepsis locum habuit, cum fæmina tunc nulla reperiretur, quæ puero huic lac præbere, ob contrahendi veneni metum, vellet. Quare (quod sæpius vidi) ex Capra ad aliquot dies enutriri debuisse illum omnino existimo.

Addam & hoc in Medicorum gratiam. Cum anno supra millesimum sexcentesimo & vndecimo, Mensis Octobris die vigesima in Nosocomio ad *S. Ioannem Lateranensem* à primario huius vrbis & eiusdem loci Chirurgo *Prospero Cichino* (cui & ego & Theophilus Molitor & Clariss. *Petrus Morettus* eiusdem modò Nosocomij Medicus, aderamus) cadauer ex rabie mortui humanum secari iussum fuisset, hęc in ipso animaduersa & reperta fuerunt. Nigerrimus in dextro Cordis ventriculo sanguis, quo omnino carebat sinister. Erat autem hic per pulmones mirè accensos & tumidos plurimus dispersus. Ventriculus, Oesophagus & Intestina ex inflammatione rubescebant. Contractæ rabiei, & superuenientium accidentium hæc fidelissima & memoria digna est historia. Cum hic triginta sex annos natus robustæ habitudinis & pilis nigris, agricola summo mane versus hoc ipsum Nosocomium in aliqua ibi vinea operaturus, pergeret, reperit in via Canem dormienti similem, quem vbi vt sibi cederet, pede percussisset, hic in faciem ipsi subito insilijt, labrum apprehendit; ex quo particulam abstulit. Mansit æger in hoc ipso Nosocomio ex vulnere propemodum sanatus. Post triginta demum dies sitire maximè, timere tamen aquam & ad liquida omnia nauseare cæpit; quare nec carnis iuscula assumere voluit. Vehementer & sæpè vomuit, aliquando mente motus fuit. Hoc sanè mirabile est, cum speculum ipsi vt intueretur, oblatum fuisset, vt vidit vt fugit, nec posthac videre amplius voluit, Canem, à quo morsus fuerat, contemplari se in ipso, exclamans. Hic quater toto vitæ suæ cursu à Canibus morsu petitus fuerat. Quare an hic vltimus rabie laborauerit, dubitare non pauci cæperunt, quod in hunc dormientem potius, quam furentem incidisset. Posse autem Felem non rabientem homini sua saliua saltem, dum cutem lambit & forsan sanguinem contingit, rabiem inducere lib. 11. cap. 37. scripsit his Plinius verbis: *Leonibus ac Pardis omnibusque generis eius etiam felibus, imbricatæ asperitatis ac limæ similis* (videlicet lingua) *attenuansque lambendo cutem hominis. Quæ causa etiam mansuefacta* (alij legunt mansuefactorum) *vbi ad vicinum sanguinem peruenit saliua, inuitat ad rabiem.* De morsu sanè Felis domesticæ extat illa celebris in *Aede Diuæ Virginis ad Populum* de *Vrbe* sepulchralis inscriptio.

Hospes disce nouum mortis genus: improba Felis
Dum trahitur, digitum mordet & intereo.

A Gallo gallinaceo mulieri Germanæ hic vulnus illatum vidi tantæ malignitatis, vt secutum indè fuerit cacoethes; ac tantum non omnino lethale vlcus.

Prosper Cichinus Romæ primarius Chirurgus.

Quid in cadauere humano ex rabie mortui sit repertum.

Historia huius.

Ex Felis morsu mortuus.

cus. Quare credere forſan non abs re fuerit, Canes nondum ipſa rabie infectos, ſed ad hanc iam diſpoſitos humano cruori ſuum facilè virus, ceu fermentum quoddam ac tincturam, vt Chymici loquuntur, communicare poſſe, quod paulatim vires acquirat eundo & ſpiritus vitales atque animales maximè petat. Diſce hìc pariter dormientem Canem non temerè excitandum eſſe. Eſt & hoc conſideratione digniſſimum, in eodem *Lateranenſi Noſocomio* mortuum fuiſſe, qui quidem olim ſemeſtri poſt morſum Canis ſpatio ab hydrophobia immunis fuit, vbi tamen interea temporis ab operis & laboribus diurnis veſperi domum redijt, vicini omnes Canes longè prius quàm ipſum viderēt, latrare cæperunt ex ſolo eū olfactu animaduertentes, ex quo latratu vxor ipſius certiſſimum ſignum aduentus mariti ſui capere ſolebat. De medicamentis quæ rabioſorum morſibus aduerſantur, tam multa Galenus præſertim & Plinius nobis ſcripta reliquerunt, vt ſi hic omnia illa referre atque examinare animus eſſet, iuſtæ magnitudinis mihi volumen exiret. Hoc dixiſſe ſuffecerit, plurimum hæc difficultatis includere, & plura opinionem potius, quàm veritatem ſapere. Sed de venenatorum morſibus & ictibus animalium, cum de ſerpentibus acturus ero, plura dixero. Hoc nunc monuiſſe ſatis fuerit, vulnera & vlcera hæc tardiſſimè conſolidanda & igne citiſſimè exſtirpanda, adeoque mihi Hippocratis hic Aphoriſmorum coronidem mirè arridere; *Quæcunque non ſanant medicamenta, ea ferrum ſanat: quæ ferrum non ſanat ea ignis ſanat: quæ ignis non ſanat, ea incurabilia putare oportet.*

Canes olfactu rabie infectum cognoſcūt.

Medela vulnerum ab animalibus rabioſis inflictorum.

De Medicinis ſimiliter, quæ ex Lupo petuntur, nec hìc nobis animus eſt Iliadem condere. Videri poſſunt Animalium Hiſtoriographi. *Galenum* ſolum adducam, qui 6. de Compoſitione ſecundum locos ad Hepaticas affectiones Hepar Lupi tam per ſe ſumptum, quam cum Eupatorio mixtum prædicat. Qui tamen de ſimplicium facult. 11. ſcripſit. *Iecur lupinum ſæpè in medicamentum indidi hepaticum, quod ex Eupatorio conficitur, nec tamen quod mentione dignum ſit, amplius præſtare comperi, ad illud videlicet comparans, quod ſine illo componitur.* Quo in loco experientiæ magis, quàm friuolæ vt exiſtimo, rationi credidit, quæ plurimis iam perſuaſit, partes animalium quandam cum humanis ſympathiam & Antipathiam hoc eſt, iuuandi aut nocendi inclinationem & appetitum habere, vt Cor cum Corde, Pulmonem cum Pulmone, cum Hepate Hepar: qua de controuerſia alio loco diſceptandi occaſio dabitur. De ſtercore Lupino cholica paſſione laborantibus potando, vah quàm copioſus & propemodum odioſus eſt Galenus. 11. de Simplic. facult. Vbi longa verborum ſerie, quid & quantum in hoc affectu poſſit, commemorat. Vbi non deglutitum modo, ſed ſuſpenſum etiam iuuiſſe teſtatur. Et illud maximè laudat, quod terram haud attigit. Vtque admirationem augeat, etiam ex vinculo è lana ouis à Lupo laniatæ confecto, ſuſpendi illius ſententiâ, qui plurimos ex hoc Symptomate liberauerat, præcipit. Concludit demum non voces hìc aut characteres, verum ſubſtantias naturales ſuſpendi, & maiorem ob id fidem illi adhiberi debere cenſet, cum ipſemet etiam Galenus effectum non ſatis admirari potuerit. Eodem in loco ſtercora canum, humanum quoque ſuo modo vſurpatum, caprinum, bu-

Medicamentis ex Lupo petitis quæ fides adhibēda.

Galenus ſtercora Lupinum præcipuè in vſu medico laudat.

 bulum,

bulum, ouillum, columbinum, gallinaceum, murium, crocodilorum & ſturnorum mirè celebrat, eſtque (ſit venia verbo) totus ibi in ſtercore. Matthiolus etiam commento ſuo in Dioſcoridis libri ſecundi caput trigeſimum ſeptimum, oleum ex oleto ſeu humano ſtercore (quamuis hoc ob fœtorem abominandum prius dixerit) & aquam vitreis elici organis dicit, quæ neſcio quas admirandas, tam intus quam extra adhibita, effectus præſtent. Sed *Coprophagis* his ſua nos balſama, aut maleolentia potius medicamenta relinquamus, qui ſi ex principijs chymicis intellexiſſent, qua ratione hæc omnia vim ſuam exercerent, Salium nempè & Sulphuris ope, quæ in alijs gratioribus & ſuaueolentibus quoque ſubſtantijs pretioſiora & efficaciora reperiuntur, iam abſurdis illis pharmacis longum vale dixiſſent.

Matthiolus etiam ex fimeto humano parat medicamenta.

Inteſtina tamen Lupi recentiores quidam Medici in Cholico dolore plurimum prodeſſe vociferantur. Ego, quid in Medica mihi praxi & cuidam collegæ meo contigerit, recenſere hic minimè grauabor. Medebamur ante hos duos elapſos annos Illuſtri cuidam perſonæ in hac ipſa Vrbe, quæ ingentibus vexata cholicis ſimul & renalibus doloribus, ad inſaniam quaſi agebatur. Poſt varia medicamenta, cum dolor etiam ſecunda die non omninò ceſſare videretur, ab amicis propoſitus fuit hic ex Lupi Inteſtino & forſan cum ipſo ſtercore reſiccato, ab idiota paſſim offerri ſolitus puluis, quem, vt æger noſter aſſumere poſſet, anxiè à nobis efflagitauit; quod huic plurimum fidei idem ex aliorum commendatione haberet. Nos, vt voluntati ipſius ſatisfaceremus facilè aſſenſum præbuimus, quod periculum ſaltem ex hoc nullum timeremus. In vino itaque albo diſſolutus & ebibitus fuit, non grati certè odoris aut ſaporis, quod ego pitiſſando expertus fui.

Inteſtina Lupi, an adeò proſint in doloribus cholicis.

Poſtquam exhauſit, ſtatim ægrotus melius ſe habere & non ſatis Nepenthes hoc laudibus extollere valuit. Horæ enim vnius fermè ſpatio quieſcere ſibi viſus fuit. Redierunt poſtmodum ijdem & acerbiores dolores. Vnde ad alios clyſteres & olei Amygdalarum dulcium cum vino generoſo & calido mixti potum, fomenta anodyna & vnctiones denuo eſt deuentum, donec tertia die, exhauſta omnino ſentinà & arenulis grandioribus per vrinam emiſſis, ſæuiora illa accidentia mitigarentur, quæ poſt alui lenitionem ex leuioribus medicaminibus paratam, radicitus ſublata fuerunt. Hic, quin ſemel concepta fiducia de ſtupenda huius medicamenti & ab amicis decantata virtute, ſpirituum impetum & agitationem aliquomodo quietauerit, adeòq. dolorem remiſerit, nullus dubito. Hoc enim ego ſæpiſſime ægrotis meis vſuueniſſe obſeruaui.

Lepidam ſanè & minimè hic tacendam hiſtoriam, coronidis loco inſeram: qua confirmatur, quantum in nobis imaginatio de medicamento habita valeat, quam *Ioannes Baptiſta Porta Lynceus* (vir ille, cui ſua iam immortalitatis famam ſcripta conciliarunt) Excellentiſſimo Principi Cæſio noſtro Neapoli enarrauit. Cum ibi Illuſtriſſima quædam fæmina partus difficultatibus plurimis iam horis moleſtata, ac penè debilitata eniti non poſſet, tentatis fermè omnibus remedijs, media tandem nocte ad ædes dicti *Portæ*, quem in arcanis remedijs ceu Oraculum quoddam ſuſpiciebant omnes, miſſum, importunè pulſatum, & remedium efflagitatum fuit. Ipſe Medicinam minime profiteri, & ſom-

Ioannes Baptiſta Porta Lynceus ſcriptis ſuis celeberrimus.

Lepida hiſtoria docetur quantũ in morbis opinio poſſit.

& somnum sibi turbari conquerens, abire famulum iussit. Hic magis magisq. instare & sacram illam anchoram implorare. Quare, vt ea se *Porta* molestia, & portam suam à continua simul pulsatione liberaret, aquam nescio quam, Capillorum puto Veneris, in chartula præscripsit & subitò potandam parturienti esse, seruo præcepit. Ne autem à vento papyraceum folium agitatum, aliò transportaretur, in parte enim domus superiore habitabat, obuias ex pauimento sordes, ac quisquilias collegit, chartæ inuoluit, vt pondus eidem adderet, & ex fenestra deiecit. Famulus ratus, se medicamentum iam ab ipso *Porta* præparatum domum ferre, iussit vt ebiberet Hera, quod attulerat. Quare mulierculæ assistentes ex vino puluerem illum sordidum confestim sorbendum præbuerunt, & bono simul animo parturientem esse iusserunt. Et ecce, quadrantis horæ spatio enititur illa pulcherrimum masculum. Dum mane è lecto in Musæum se recipit *Porta*, in ædibus suis plures Principis illius famulos siue Anteambulones vino nobilissimo Campano, carnibus, volatilibus, piscibus, fructibus, ac mensæ secundæ bellarijs ac verè lautijs onustos reperit: miratur rei nouitatem. Atqui isti, donaria hæc esse, quæ Princeps ipsorum ei mitteret pro arcano & quasi diuino sibi concesso medicamẽto, puluere nimirum illo, quem ante aliquot horas parturienti Dominæ vxori suæ transmisisset, quo ebibito cum pauxillo vino, statim illa felicissimè peperisset. Porta, rem simulare, gratias agi interim Principi iussit, se post meridiem illum accessurum & de fausto vtrique euentu gratulaturum. Quod & fecit, simulque quantum opinio semel animo impressa de medicamento & Medico, siue bona siue sinistra efficere possit, hinc disci monuit. Cuius & ego gratiã hæc afferre (licet parerga alicui censeri possint) simulq. innuere volui, sæpenumero nos effectum per se esse credere in nostris medicamentis, qui tamen ex accidenti potiùs, vt loquuntur, prouenit, atque hinc regulas illas, contraria contrarijs curari, quamplurimas falsò poni, & à scholis approbari, non intellectis medicamentorum viribus. Sed manum è tabula: nam & hîc forsan nimius aliquibus fuisse videbor.

Quare ne nunc, quidem, cum possem plurima, de *Lycoctono* Luporum Veneno quicquam dicam. Nec de Hominum in Lupos metamorphosi. cuius Plinius cap. 22. libri 8. meminit, fuisse, qui crederẽt, & Græcum authorum *Euanthem* hoc scribere, ad quod Plaut. in Amphit. alludit,

Nam verum est, quod olim est auditum
Fabularier, mutatos Anticos in Arcadia homines,
Et sæuas belluas mansitasse, nec vnquam denuo parentibus cognitos.

Mirum est, inquit Plin. *quò procedat Græca credulitas. Nullum tam impudens mendacium est, vt teste careat*. Quod vt verissimum est, hominem neque corpore, neque Anima in bestiam verti posse; Theologi tamẽ nostri, inter quos primo loco nominandus ac venerandus D. *Augustinus* lib. 18. de Ciuit. Dei cap. 18. sano id modo explicat, ludificatione nẽpe dæmonum fieri posse, vt tam subiipsi phantasia persuadeat, quã alijs ita appareat, hominem Lupi, seu alterius bestię corpus induisse. Et si forsã onera viribus suis maiora portet, hęc à Dęmonibus ferri, vt hominibus illudatur. Verũ hæc Theologis relinquamus, & finiamus.

TLATLAVHQVI OCELOTL, seu Tigris Mexicana.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

CAPVT, Felis noſtratis figuram quodammodo repræſentat, vti & reliquum corpus non multùm ab Animali hoc diſſidet. Caudam habet, quàm in Icone expreſſa fuit, paulò longiorem; aures curtas ac patulas, oculos conſpicuos & lucentes, rotundoſque. Oris rictum ſatis magnum obtinet; ſuperiores Canini bene eminent dentes ita longi, vt inferiorem ad latera maxillam excedant. Barbæ pili pauciores ſunt, quàm figura hæc oſtendit, & hi verſus pectus reflexi, nigricantes. Sunt & alij non multi ad rictum fixi, collum verſus retorti. Naſum craſſum valde habet: Tibias craſſas valde, & mediocriter altas: In pedibus anteriorib. vngues acutos, quatuor longiores, & quintum breuiorem. Vniuerſum corpus pulchro roſeoq. ſubrubet colore, excepto inferiore ventre, qui albicat potius. Maculis roſarum effigie, ſed grandioribus multò, quam præſens exhibet figura, nigricantibus omnibus intra ſuaue rubentem colorem, totum ita corpus, pedes & cauda ordine quodam diſtinguuntur, vt elegantem planè huic animali acu pictum tapetem, ſeu peripetaſma impoſitum crederes. Sunt autem maculæ hæ in dorſo & capite rotundiores, maioreſque; verſus ventrem verò pedeſque oblongiuſculæ, & multò minores.

Animaliũ maculoſorum controuerſa valdè nomina.

Non ſcio profectò an *Tigris*, *Pardalis*, *Pantheræ*, *Pardi*, *Leopardi*, *Thois*, *Variarum*, *Lyncis*, *Africanarum*, *&* *Chai*, pluribus pelles maculis ſcateant, an horum natura animalium & nomina, plures nobis & maiores dubitandi cauſas ſuggerant. Ego Plinij conſilio & imitatione, Ariſtotelem Naturæ veſtigijs inſiſtentem, in hoc meo opuſculo libentiſsimè ſequor. *Alexandro enim Magno Rege*, vt Plinius habet, *inflammato cupidine animalium naturas noſcendi, delegataq. hac commentatione Ariſtoteli ſummo in omni doctrina viro, aliquot millia hominum in totius Aſiæ, Græciæq. tractu parere iuſſa, omnium quos venatus, aucupia, piſcatuſq.*

Ariſtoteles Alexandri Magni liberalitate plurimum in Animaliũ Hiſtoria adiutus.

tusq. alebant, quibusque viuaria, armenta, aluearia, piscinæ, auiaria in cura erant, nequid vspiam genitum ignoraretur ab eo: quos percontando quinquaginta ferme volumina illa præclara de Animalibus condidit. Hic igitur 6. Histor. animal. 35. πανθὴρ *Panther*, inquit, *parit cæcos Luporum ritu.* Theodorus Gaza *Panther* seu πανθὴρ *Lupum Canarium* vertit. Hoc Iul. Cæsar Scalig. commentario suo, sæpè iam laudato, improbat, τὸ πανθὴρ *Pantheram* interpretatur, Gazæ interpretationem mirans & reprehendens. Sed rursum *Niphus* vtramque hanc versionem, dum allatum Aristotelis locum declarat, refutare aggressus πανθὴρ, inquit, *à vetere interprete* (à quo Scaliger suam mutuatus est) *Panthera vertitur, sed Theodorus Pardalin vertit Pantheram,* πανθῆρα *verò (seu Pantherem) lupum Canarium; Sed quid sit lupus Canarius non satis constat.* Et rectè quidem Niphus; aliqui enim lupum Canarium putant esse animal voce vulpina, cum Leonibus congrediens: alij ex Cane & Lupa natum; alij genus Lupi longis asperisque pilis.

Panther an sit Lupus canarius.

Hoc ait Gaza.

Negat Niphus.

Quid igitur propriè sit *Panther*, forsan ignoratur. Hinc Oppianus hunc inter feras ignobiliores vti Feles, Glires, Sciuros numerat. Quare si huic credimus, neque Lyncem, neque Thoen, neque Pardalin, aut Pantheram esse patet, quod hæc non vilia & imbecillia sint animalia: neque *Pardus* siue Panthera masculus erit, cum aliam Pantheri ab hoc vocem, adeoque indiuidualem quandam (vt ita loquar) assignet proprietatem Author Philomelæ hoc versu,

Dubitatur quid sit Panther.

Panther caurit amans, Pardus hiando felit.

Et Aristoteles equidem, vnico solùm loco *Pantheris* mentionem facit, & quidem non vbi de Leonum (ad quos referretur, si *Panthera* esset) sed Luporum partu loquitur. *Pantheræ* verò vocem Plinius latinitate donauit, quam Græcæ illi πάρδαλις, apud Aristotelem frequenti, substituit, quod post hunc Gaza quoque fecit: *Pantheræ* enim Aristoteles vocabulum nusquam posuit, sed sæpissimè *Pardalis,* quod semper Gaza *Pantheram* interpretatur, quod & ipse Scaliger imitatur Coment. suo in 9. Histor. cap. 8. sed 6. in versione Gazæ πάρδαλις inquit Aristoteles, hoc est Panthera, *deuorato veneno, quod idcirco vocant Pardalianches, quærit hominis stercus. Iuuat enim.* Eodem planè modo 2. Hist. 1. Panthera ipsi ex Pardale vertitur, dum ait Arist. *multifida quædam esse, vt Leonem Canem, Pantheram.* & 8. Hist. 28. Quando Leones potius in Europa, Pantheras vero in Asia, in Europa nullas esse scripsit. Quin etiam, quando neutro genere παρδάλια *Pardalia* idem Scaliger *Pantheram* ponit 2. Hist. 14. dum Aristoteles *Chamæleontem pallore lacerti, & perinde atq; Pantheræ nigrore variatum* asserit. Hic tamē Gaza pro *Pardalia*, *Pardum* non *Pantheram* reddit; sed nulla est differentia, vt iam videbimus. Concludamus igitur Aristotelem, quotiescunq; *Pardalis & Pardalia* habet, animal velle maculosum intelligere ferum, & ex Leonum genere. *Panther* autem ad Lupos potius, quam Leones pertinere videtur, nec an maculis careat, an illis aspersum sit, ex Aristotele patet. Non miror ideò quosdam *Lupum Canarium*; alios *Canem Luparium* pro *Panthere* interpretari voluisse.

Pantheræ vox latina reddita ex Græca Pardali.

Pardalis & Pardalia apud Arist à Latinis panthera & pardus vertuntur.

Panther ad Lupos potius, quam Leones videtur accedere.

Iam autem *Pardales*, *Pantheras*, *Pardos*, *Varias*, *Africanas* vnum idemque animal esse, luculento Plinij etiam testimonio docebo. Hic lib. 8. cap. 17. Cum de *Pantheris* ageret, dixit, Pantherarum mares *Pardos* appellari, & Pantheras

Quibus nominibus Plinius Pātheras appellet.

simpliciter

ſimpliciter *Varias* ob varium nempè & maculoſum colorem. Abſoluto etiam nomine Pantheras, *Africanas* appellabat, quod ex Africa nimirum aduehe-rentur. *Senatuſconſultum fuit vetus*, inquit, *ne liceret Africanas in Italiam aduehere*. Locutus autem hic de *Pantheris* fuerat: propterea Varro dicebat, *ſi à Lybia Lucę boues dictæ eſſent, fortaſſè Pantheræ quoque & Leones non Africanę beſtiæ dicerentur ſed Lucæ*; quòd in Lybia nempe plurimæ tales naſcantur. Per *Pardalem* verò etiam Plinium intelligere *Pantheram* ex ſequenti fit capite clarum, vbi de *Camelopardale* ſermonem inſtituit, quod *Capite nempe ſit Camelino & maculis albis, rutilum colorem diſtinguentibus*. Maculoſum igitur cum ſit animal, Pardalis ſiue Panthera Latinis meritò nominis compoſitionem ingredi debuit. Eſt quidem & Tigris etiam maculoſum animal, verum hoc Plinio non orbiculatas, quales in Camelopadale ſunt, ſed oblongas ſortitum eſt maculas.

Cámelopardalis maculoſũ eſt animal apud Plinium.

Ac poſtquam huc pertigimus & *Camelopardalis* quoque meminimus, ſpatioſus ſe campus aperit de nomine ſaltem beſtiæ huius aduerſus *Vlyſſem Aldrouandum* diſputandi. Hic igitur, vt & *Cornelius Vteruerius Belga* ſucceſſor ipſius & rerum Naturalium *Bononiæ* olim Profeſſor, libro *de Quadrupedibus Biſulcis*, Cap. de *Camelopardali*, errare eos dicunt, qui *Camelopardalem*, quod ex *Camelo & Pardale* generata ſit, ita appellari cenſeant. *Illud autem longè eſt falſiſſimum*, inquiunt, *Cùm & Pardus ipſe, ſiue Pardalis qui Græcè πάνθηρ dictus, generare non poſsit, eſt enim Hybrida, vt præter naturalium rerum ſcriptores, cultiſſimus Claudianus*:

Aduerſus Vlyſſem Aldrouandũ de Camelopardale diſputatur.

Obuia fulminei properent ad vulnera Pardi,
Semine permixto geniti, cum fortè Leænæ
Nobiliorem vterum viridis corrupit adulter.
Hi maculis referunt patres, & robore matres.

Paulus eſt Hybrida claudiano.

Hìc ferme tot dubia & hallucinationes, ne dicam errores, quot voces reperio. Et imprimis ſupra dilucidè iam probaui, longè ex Ariſt. & Plinij mente, *Pantherem* à *Pardo*, ſeu *Pardale*, aut *Panthera* diſtare, quæ omnia hìc ſub vno animali nomina confunduntur. Nam Ariſtoteles ſæpè *Pardalis*, ſiue *Panthera*, maculoſi animalis; *Pantheris* verò ignoti animalis, & quod neſcitur, vtrum atrum an album ſit, ſemel tantum meminit, quod Gazæ *Lupum Canarium* nominare placuit. *Pardum* etiam *Pãtheræ* marẽ planè à *Panthere* diuerſum ex Plinij authoritate deduximus. Porro quomodo *Hybrida* eſt *Pardus*, & Muli inſtar generare non poteſt? Cùm Plinius tamen dicat lib. 8. cap. 16. *Odore Pardi coitum ſentit in adultera Leo, totaque vi conſurgit in pœnam. Idcirco aut culpa flumine abluitur, aut longiùs comitatur*; Leæna nempè adulterum Pardum. Verùm, inquies, coibit cum *Leæna Pardus*, non ideò generabit filium ex matre alium. At quæram ego, cuius patris hic Pardus ſit filius?

Perperam Panther, Pardus, & Pardalis confundũtur.

Pardus nõ poteſt eſſe Hybrida Plinij authoritate.

Nobiliorem vterum viridis corrupit adulter, inquit Claudianus.

Et quis hic viridis adulter? Huic poëta nullum hactenus nomen aſſignauit. An Pardus ſimul pater & filius? vt friuola de pullo & ouo eſt quæſtio, *vtrum horum prius fuerit*. Atqui ego, ex eodem Pliniano loco, cum Leæna non coire modo Pardum, ſed ex eadem etiam catulos Leoninos non iubatos tamen, Leonum more procreare, reperio. *Leoni præcipua generoſitas*, inquit, *tunc, cum colla armoſq.*

veſtiunt

vestiunt iubæ. Id enim ætate contingit, è Leone conceptis. Quos verò Pardi generauere, semper charactere hoc carent. Simili modo fæminæ. Magna ijs libido coitus, & ob hoc maribus ira. Africa hæc maximè spectat, inopia aquarum ad paucos amnes congregantibus feris. Ideò multiformes ibi animalium partus, variè fæminis cuiusque generis mares aut vi, aut voluptate miscente, vnde etiam vulgare Græciæ dictum, semper aliquid noui Africam afferre. Hæc Plinius: qui mixtum quid ex *Pardo & Leæna* procreari non negat, *Pardos* tamen hos partus non vocat. Qui *Pardos* minimè ex permixto semine ortos, sed suę speciei determinatum animal & quorum fæminæ *Panthera* sint, appellat. *Solinus* etiam cap. 29. de Leonibus loquens. *At ij, quos creant Pardi*, inquit, *in plebe remanent iubarum inopes, pariter omnes pareunt à sagina.* Iam si hoc etiam *Aldrouando* donem, *Pantherem* cum *Pardo* siue *Pardale* aut *Panthera* vnum idemque animal esse, quod paulò ante negaui, nihil tamen *Vlysses* hic euincet. Nam *Panther*, etiam Aristotelis authoritate non infæcundus aut sterilis est, *fæmina enim cæcos parit Luporum more, numero vt plurimum quatuor.* Et, vt quid amplius concedam, *Pardos* scilicet à *Pantheris* differens animalium genus. Et hi tamen generant si *Solinum* cap. 20. his verbis loquentem audimus: *In his siluestribus & Pardi sunt, secundum à Pantheris genus, noti satis: quorum adulterinis coitibus degenerãtur partus Leænarum, & Leones quidem procreantur, sed ignobiles.* Non sum tamen nescius *Pardum* & *Leopardum* vocari aliquando ab Authoribus adulterinum hunc Leænæ fœtum, ex *Pardo* seu *Pãtheræ masculo* progẽitum, qui, vt *Philostratus* habet, maculosus est. & propterea non est mirum, si Claudianus hunc etiam *Pardum* appellauit poetica quadam licentiâ, cum adeò Pardo seu Pardali maculæ propriæ esse videantur, vt etiam 13. Hieremiæ legatur: *si mutare potest Aethiops pellem suam, aut Pardus maculas suas; & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum.* Quamuis de maculis Plinius nihil dicat, solumque iubæ defectum in spuria hac progenie insinuet. Maluit itaque hic *Aldrouandus & Vterucrius* elegantis ingenij poetæ *Claudiani*, quam solertium Naturæ interpretum *Aristotelis & Plinij* fide vti. Atque huius solius hæc gratiâ adducere volui, vt demonstrarem *Pantherem* à *Panthera* longè differre. An verò Camelopardalis ex permixto sit semine genita & quale sit animal, vbi locorum reperiatur; hæc pertractare huius minimè sunt instituti. Videri potest *Petrus Bellonius* 2. lib. obseruationum, & apud hunc *Strabonis* verba, qui in colore describendo plurimum variant. Hic enim ait, cum Pardale similitudinem nullam habere, & coloris varietate Hinnulo simillimam Camelopardalim esse. Ille Pardi maculis varijs infectam adstruit. Ego saltem, aliquam nominum ambiguitatem è medio tollere volui, reliquam sequenti capite prosequemur. Nunc ad animalis præsentis Mexicani effigiem declarandam, & Naturæ eiusdem proprietatem enucleandam me confero.

Hoc autem priusquam exequar, *Tigridi* etiam examen subeundum est, cùm non leuis hic dubitatio oriri possit, Tigridumne, an Pantherarum cohorti Animal hoc sociare se velit. Plinius equidem lib. 8. cap. 17. Cum Pantherarum considerationem instituisset, Tigridis pariter, maculosi animalis, recordatur. *Panthera*, inquit, *& Tigris macularum varietate propè solæ bestiarum spectantur, cæteris vnus, & suus cuiusque generis, est color. Pantheris in candido breues*

macularum

Parduscoit cum Leæna & ex hac generat Leones nō iubatos.

Panther si etiam cum Pardo idē esset, tamē generare ex mente Aristotelis potest.

Pardus & Leopardus quandoque pro quouis maculoso animali sumuntur.

Camelopardalis à Bellonio describitur.

Tigridis examen.

Reprehenditur Plinius ab Vteruerio, quod Tigres solas & Pantheras maculosas scripserit. *macularum oculi*. Noui hìc non leuis Plinium lapsus ab *Vteruerio* argui Cap de *Camelopardale*, quod solo Tigres & Pantheras macularum priuilegio gaudere scripserit, cùm *Lynces* tamen, *Leopardi*, *Vri* & *molossi* eodem fruantur. Atqui hic ego Plinio suppetias fero, tùm quia non absoluto planè sermone à maculis bestias omnes exclusit, cùm *propè solas* dixerit, non *simpliciter solas* Pantheras & Tigres; tum quia forsan Canes ea macularum varietate ornatos minimè vidit; quales & nos, non multos ante annos, quacunque tandem ex regione primùm inuectos conspeximus. Fateor equidem me talium insignes duos cum admiratione, Pantherarum maculas apprimè referentes ex molossorum genere Romæ vidisse, quorum vnum ante elapsi anni finem *Augustâ Vindelicorum*, eiusdem Vrbis Episcopi Suffraganeus *Petrus Episcopus Adramyttenus* vir morum integritate ac suauitate, sacrarum literarum cultu & humanarum prudentia rerum conspicuus: alterum Illustriss. D. Nicol. Danielouiz, Regis Polon. Thesaurarij Filius, vterque amicitia mihi iunctissimus in hanc Vrbem adduxerat.

Defenditur Plinius.

Canes Romæ pulchris maculis insigniti visi.

Petrus Episcopus Adramyttenus Theologiæ, & humanæ prudentiæ peritissimus.

Et quamuis Tigridem describat Plinius *tremendæ animal velocitatis esse*, quales tamen maculas, oblongasne an orbiculatas habeat, ibi non declarat, quas alio ex loco eiusdem collegimus Cap. 16. nempe lib. 13. vbi de *Cedrinis*, an *Citreis* mensis hæc leguntur. *Mensis præcipua dos in vena crispis, vel in vertice varijs.* Non moror hic siue alij legant, in *vertices sparsis*, in *vertice paruis* aut *prauis*, aut in *Cortice varijs*. Hoc enim quod sequitur, ad rem nostram facit: *Illud oblongo euenit discursu, ideoque Tigrinæ appellantur; hoc intorto, & ideò tales Pantherinæ vocantur*. Habebunt igitur Tigres non intortas siue orbiculatas, sed oblongas maculas, ad quarum similitudinem *mensæ Tigrinæ* appellationem accepere runt. De huiusmodi *Seneca* mensis loquebatur libello de animi Tranquillitate: *Placet*, inquit, *mensa non varietate macularum conspicua, sed in vsum posita, quæ nullius conuiuæ oculos nec voluptate moretur, nec accendat inuidia*. Et idem 7. de Beneficijs: *Video istas mensas & æstimatum lignum Senatoris censu eò pretiosius, quo illud in plures nodos arboris infelicitas torsit*. Ex Citri nempe ligno, & quidem parte nodosa, illæ maculæ in mensis elucebant. Hinc venustè Petronius Arbiter:

Quales in Tigride sint maculæ.

Mensæ Tigrinæ apud Plinium & Senecam.

Mensa Citrea.

Ecce Afris eruta terris.
Citrea mensa, greges seruorum, ostrumque renidens
Ponitur, ac maculis imitatur vilibus aurum.

Hic ad Germanos nostros nunc Luxus translatus est, sed ligneus verè luxus, cùm plurimas ex *Acere* & *Fraxino*, & ex harum quidem arborum frequenter radicibus venarum discursu pulcherrimè variantibus, atque vt Plinius ait, *vndatim crispis maiore gratia & fermè Pauonum oculos imitantibus* mensas elaborent, quæ vnguine seu pigmento, *Vernice* dicto mirè coruscant. Nec apud Italos ex varijs & elegantibus *Indiarum* lignis mensulæ confici desierunt, verùm quæ Senatorium censum pretio suo haud æquent; in quarum locum lapideæ suffectæ, & ex versicoloribus marmoribus, lapillis pretiosis, gemmisque quas Orientales plagæ subministrant, confectæ in delicijs habentur. Visa nobis fuit ante paucos annos in Romani cuiusdam Mercatoris ædibus lapidea eiusmodi mensa, intertextis artificiosissimè lapillis nobilioribus, duodecim aureorum millibus æstimata. Illlustriss. tamen Princeps *Cæsius* noster, non luxus, quem nisi

Germani Tigrinas & Pantherinas ex Acere & Fraxino mensas pulcherrimas còcinnant.

Itali ex Indicis lignis idem faciunt. Sed pretiosiores ex versicoloribus marmoribus confiunt.

nisi in literis solis agnoscit; sed luxuriantis Naturæ Thesauri recludendi gratiâ, mensas nobis nuper *Vrbique* toti ad miraculum vsque stupenti ex ligno fossili λιθοξύλῳ ipsi dicto, affabrè concinnatas fieri curauit. Hoc ipse Primus non procul ab Vrbe sua *Aquaspartana* detexit & erui curauit, tam varijs venustisq. vndarum maculis conspersum, cęterisque compactioris substantiæ dotibus ornatum, vt cum *Arundine* seu *Canna Indica* venarum elegantiâ certare, vel potius illam superare valeat. Verè *Tigrinas* dicere mensas possis, cùm fuluo ferme colore & vndis distinctæ luceant. Nam *Solinus* de Tigribus. *Fuluo nitent*, inquit, *hoc fuluum nigrantibus segmentis interundatum varietate apprimè decet*. Sic

Princeps Cæsius inuenit lignũ fossile pulcherrimũ.

Vsus & impigræ simul experientia mentis;
- - - - - veteres tellure recludit
Thesauros

Vt Poeta ait.

Verum hæc omnia luculentius ex scriptis ipsius, propediem lucem aspecturis (in quibus noua plurima ab ipso detecta & obseruata sunt) curiosus Lector docebitur.

Hic idem Princeps *Therebinthini* simul ligni ad antiquorum morem elaborandi, ex quo mensæ, scrinia, capsulæ & varia supellex conficitur, vsum nobis reuocauit, ac denuo *Romanis* suis ostendit. Abundant verò hac arbore montes sub ditione ipsius gemini, *Scopulosus* vnus in *Vmbria*; alter altissimus *Iani*, *Genaro* appellatus, in *Latio Albuneæ* illius *Tyburtinæ Sybillæ* olim sedes, quem omnium niue primùm candentem, & vltimò eadem spoliatum ex VRBE contemplamur.

Ex Therebinthino ligno varia & venusta supellex.

Proh quanta in hoc plantarum varietas! Quanta in eodem circa finem Maij florum amœnitas! Quæ auræ ibidem tum spirantis suauitas! Quàm spatiosa in sũmitate eius adinstar Amphitheatri cincta planities! Quàm copiosæ limpidissimarum aquarum ibi scaturigines! Apud hos *fontes Albuneos* sic à Sybillę nomine dictos, ante XIV. annos, dum magnam diei partem non sine dulci labore lustrandis eruendisque plantis, cum Principe nostro, vti aliarum scientiarum penè omnium, ita quoque rei Plantariæ & amantissimo & peritissimo, operam dedissemus, consedimus vespere, & *fracti membra labore* Anticenio nos refocillauimus *Ioannes Terrentius*, *Theophilus Molitor*, *Henricus Coruinus* & Ego, Herbarum studio omnes addictissimi. Sub noctem tandem in Arce & Oppido Principis, quod dicto monti incumbit *Sancti Poli* nuncupato, vt corporis vires basilica excepti epulatione collegimus, ita dulci animum pabulo, suauissima nimirum confabulatione, ac philosophicis symbolis recreauimus.

Montis Iani *Genaro* dicti encomium.

Profectus est ad eundem nũc Montem eiusdem *Principis Cæsij* Medicus *Ioannes Bapt. Vuinthierius Bauaro-Schonganus* ad *Lycum*, Vir pręter medendi artẽ, politioribus etiam litteris bene cultus, & Anatomes ac Herbarum scientiâ non leuiter tinctus; vt selectioribus & tam virtute quàm raritate præstantioribus plantis Principis sui penum & Hortos, ac nostrum quoque Viridarium *Vaticanum* locupletiora & auctiora faciat.

Ioan. Bapt. VVinthierius Germanus Medicinę & politiorũ literarum bene doctus.

Porrò, vt in viam reuertamur, Aristoteles 8. Hist. Anim. 28. Cum non locis omnibus animalia quælibet aut nasci, aut translata viuere docuisset: Pantheras

in Asia

in Aſia potiùs reperiri, in Europa nullas. Tigrides verò Africæ & Lybiæ præcipuè tribuere videtur. Adiunxit in Aſia beſtias eſſe efferatiores, fortiores in Europa, & in Africa multiformiores; vndè prouerbium, quod ex Ariſtotele Plinius deſumpſit *Semper aliquid noui afferre Africam*. Nam ex varia animalium commixtione nouæ animalium formæ videntur, vt *Canes*, inquit, *Laconici ex Cane & vulpe, Canes Indici ex Trigide & Cane*. Quæ ſi vera ſunt, debet Cani Tigris ſimilis eſſe, nec plus ab eo, quam Vulpes aut Lupus diſtare. Idem ipſe enim Ariſtoteles 2. de Generat. Animal. cap. 5. concepta hæc verba habet: *Coeunt animalia generis eiuſdem ſecundum naturam. Sed ea etiam, quorum genus diuerſum quidem, ſed natura non multum diſtat, ſi modo par magnitudo ſit, & tempora æquent grauiditatis, rarò id fit, ſed tamen fieri & in Canibus & in Vulpibus, & in Lupis certum eſt. Canes etiam Indici ex bellua quadam ſimili & Cane generantur*, ſiue, vt in Græco eſt ἐκ θηρίου τινὸς κυνώδους. Hanc autem belluam cani ſimilem paulò ante dicto loco explicauerat Ariſtot. Tigrem eſſe. Aſt ego hic non video, quæ Tigri cum Cane ſimilitudo exiſtat, niſi & Felem ſic Cani ſimilem dicas, à quo multum aberrat. Tigrem enim ad Feles, & minimè ad Canes pertinere, poſterius probabo. Nemo ſiquidem inficiabitur facilè, Tigrem Leoni multò propinquiorem, quam Lupo eſſe: hic autem ad Canes magis, ille ad feles accedit.

[Margin: Canes Laconici & Indici vnde naſcantur. — Diuerſorũ animalium coitus. — An Tigri cum Cane ſit ſimilitudo. — Leones & Tigres ad Feles potius, quam Canes accedunt forma ſua.]

Tigres porrò à Pantheris raritate & nobilitate differre, vel ex Plinio diſcimus, cum enim Romę quadringentæ & viginti, vna vice *Populo* Pantheræ oſtenderentur, non niſi in Cauea Tigris ſola comparuit, libet ipſum Plin. 8. Hiſtor. Naturalis cap. 17. audire: *Senatuſconſultum fuit vetus, ne liceret Africanas* (hoc eſt Pantheras) *in Italiam aduehere. Contra hoc tulit ad populum Cn. Aufidius Tribunuſplebis, permiſitq. Circenſium gratia importare. Primus autem Scaurus Ædilitate ſua Varias* (hoc eſt Pantheras, ſiue mares ſiue fæminas) *centum quadraginta vniuerſas miſit. Deinde Pompeius Magnus quadringentas decem. Diuus Auguſtus quadringentas viginti. Idem Q. Tuberone, Fabio Max. Coſſ. IV. Nonas Maias Theatri Marcelli dedicatione Tigrin primus omnium Romæ oſtendit in Cauea manſuefactam. Diuus verò Claudius ſimul quatuor*. Hìc noto Plinium Pantheras vocare, *Africanas, quòd creberrimum hoc genus* vt ait, *ſit in Africa & Syria*. Ariſtoteles in Aſia reperiri eas dixerat. An in Africa, nec ait nec negat: in Europa tamen illas produci negat.

[Margin: Tigres à Pantheris raritate & nobilitate differunt. — Inter quadringentas & decem Pantheras vna olim ſola Romæ Tigris cõparuit. — Tigris à veteribus valdè negligẽter deſcripta.]

Sed dolendum planè eſt, quod nec Ariſtoteles nec Plinius Tigridis nobis figuram coloremque exactius deſcripſerunt. *Petrus Gillius* vir eruditiſſimus, Æliani interpres, ex ſuis ad hunc acceſſionibus à *Porphyrio*, *Heliodoro* & *Oppiano* deſumptis, hæc nobis de Tigride ſcripta reliquit: *Tigride nihil*, inquit, *ex omnibus feris ad ſpectandum iucundius Naturæ ſolertia finxit. Nam formæ pulchritudine tam valde inter feras eximia eſt, quam longè ceteris auibus Pauo excellit. Leænæ omninò ſimilis videtur, præter ſolam pellem, quam variam maculæ purpuraſcentes & efflorentes exornant. Ad curſum omnibus feris præſtat. Megaſthenes ſcriptis mandauit, in Praſijs Tigres gigni Leonibus duplo ferè maiores, eo robore, vt ſi de manſuetis vnus à quatuor hominibus ductus, Muli poſteriorem pedem comprehenderit, ad ſe trahat*.

[Margin: Quod inter Aues Pauo, hoc inter quadrupedes Tigris eſt pulchritudine, ex Gillij deſcriptione. — Tigres in aliquibus locis duplo ſunt Leonibus maiores.]

Hìc

Hìc ego duo obſeruanda exiſtimo. *Primum*, maculas purpuraſcentes non nigras deſcribi,quæ etiam an orbiculatæ, an oblongæ ſint,haud patet. *Secundum*, eius magnitudinis Tigres eſſe,vt vel Leænā æquent, vel in *Prasijs* Leones duos corporis habitu ſuperent. Quæ notæ faciunt,vt de illis, quas in Italia non rarò videmus Tigres, quarum non paucas ſemper Sereniſſimi Hetruriæ Magni Duces (apud quos admiranda Naturæ opera quamplurima alia conſpiciuntur) aluerunt, dubitare quis poſſit,Tigres potius an Pantheras nominare libeat, illas præcipuè,quæ Leonibus multo ſunt minores, & nigris orbiculatis non virgatis maculis colorantur. Scaliger Excercitat. CCVIII. aduerſus Cardanum non procul ab hac opinione abit, quamuis alia perſuaſus ratione. *Tigrem dicunt animal ferum Indi hi*, inquit, *quos equidem iure ac merito orientales voco. At eum ego Pardum puto,quandoquidem & curſu minus valet,& ex inſidijs victum quærit. Etenim ſaltu in arborem quampiam ij cum ſe dederint,in ea latitant; Vnde in viatores,aut in alias inſiliunt feras. Id quod de Pardo quoque prodiderunt. Eſt igitur Pardus Indus.*

Duo obſeruanda in prædicta Tigridis deſcriptione.

An omnes veræ ſint Tigres,quę hoc nomine in Italia appellantur.

Scaliger potius Pardos putat, quos in Italia Tigres vocamus.

In hac ipſiſſima Excercit. duo adhuc ſunt alia, quæ minimè mihi reticenda videntur. *Primum*, quod circa finem legitur, & hoc eſt: *Non eſt obſeruatio contemnenda ſi παρδάλις eſt Panthera, quid ſit apud Xenophontem in Commentario de Venatione,cum vtrumque ſtatuit ſeparatim παρδάλεις ἢ πανθῆρας*. Hic Scaligerum iterum confundere aduerto *Pantherem* cum *Panthera* ſiue *Pardale*, cùm tamen ſupra apertè docuerim, longè diuerſum animal eſſe, quod Ariſtoteli *Panther*, ab eo quod Græcè ipſi *Pardalis* ſiue *Pardalia* dicitur, quod Latini, Plinius præſertim, & poſteriores omnes Latinè loquentes *Pantheram* vocarunt, & ipſemet hic Xenophon inter *Pardales* & *Pantheres*, vt Scaliger monet, diſcrimen facit, quod huic ſolum ſufficere potuerat. *Alterum* quod moneam, circa principium legitur. *Duo erant* ait, *Neraci inter Clathros Regis Nauarræ Leones : horum vnus cum obijſſet,eius collum ab alijs viſum: à quibus accepi non oſſe vnico, ſed vertebris conſtare. Nunc nuper alterius effoſſo cadauere, idem nobis compertum eſt.* Macte tua virtute mi Scaliger, ſic itur ad ſecretiora Naturæ veritatiſq. adyta. Fateris tandem oculatis cōuictus teſtibus,magnum Ariſtotelem dum opinabatur collum Leonis vnico oſſe rigere lapſum fuiſſe, quod ego ſupra de Lupo aduerſus eundem longa quoque ſermonis ſerie pertexui,eiuſq.hallucinationem demonſtraui. Et forſan hinc *Iul. Solinus* Polyhiſtor errorem ſuum hauſit,cùm cap. 28 de *Hyena* hæc ſcribit *Hyenam quoque mittit Africa,cui cum ſpina riget collum continua vnitate: flecti nequit,niſi toto corpore circumacto*. Hoc ego enim,licet Hyenam nunquam viderim,aut viſurus ſim,ex animalium Anatome adeò non dicam incertum, ſed falſum eſſe æquè certus ſum,atq.nomen meū calleo. Sed de hac controuerſia, dum de collo Lupino agerem, plura ante dixi. Sæpè etiam meo periculo didici, difficile eſſe aliquid probare,

Duo notāda.

Primum.

Scaliger confundit Pātherem cum Pardale.

Secūdum.

Bona fide Scaliger fateturaduerſus Ariſtotelē collū Leonis nō oſſe rigido & vnico conſtare.

Hyenæ collum vnico oſſe à Solino conſtare perhibetur.

Si ratio potius, quàm res perſuadeat ipſa,

Vt Lucretius optimè loquitur.

Atqui, dum in hoc dubitationum inuolucro hærerem,accedo Illuſtriſſimum Dominum *Ioannem Ciampolum Lynceum Florentinum* fautorem & amicum mihi colendiſſimum, vt ſi quid ipſi de Tigribus perſpectum foret, explorarem:cùm ſimilia ſæpius animalia in *Theriotropheio*, ſeu ferarum viuario, Sereniſ-

Ioannes Ciampolus Secretarius Pontificius.

ſimi Magni Ducis Hetruriæ, Florentiæ, ſua nempe in patria, vidiſſet. Eſt autem vir hic non ſolùm in Hiſtoria ſacra & profana excercitatiſſimus, Philoſophiæ reconditioris, & verioris Matheſeos Condus ac Promus, à Galilæo Galilæi V. CL. æſtimatus, ſed ea etiam Ingenij amœnitate ac felicitate præditus, vt in proſa verſaque oratione, Ciceronis ac Pindari æmulatione, Latino & Hetruſco ſtilo ita polleat, vt vix hodie reperiatur facundior alter; ſummis proinde ob eloquentiam Pontificibus cariſſimus, cum iam ſecundò in ſcribendis ad Principes Chriſtianos literis Apoſtolicis, quas *Breuia* dicunt, ab ijſdem adhibeatur: eius etiam domus ab omnis ſcientiæ & elegantiæ cultoribus, tam indigenis quàm aduenis, quaſi Oraculum quoddam vel Eruditionis Templum quotidie frequentetur. Verum perſpectis ipſi lectiſque rationibus meis, eodem mecum in dubio manſit, an reuerà, quos hodie Florentiæ *Tigres* appellant, Tigres ſint, an Pantheræ potius antiquorum exiſtimandæ, ſi ſummo rigore & Plinij præſertim authoritate lis eſſet decidenda. Et ecce, dum ſic hæremus, commodùm ipſum ſalutatum aduenit Reuerendus admodum Pater F. *Gregorius de Boliuar* Hiſpanus Placentinus, Ordinis S. Franciſci de obſeruantia dicti, qui annos XXV. integros in *America* vixit, Regnum vtrumque *Peruanum* & *Mexicanum*, plurimaſque adhuc incognitas alijs, nec deſcriptas noui orbis prouincias peragrauit, verbo & exemplo infideli illi populo (cuius tres diuerſas linguas optimè callet) CHRISTI Euangelium annunciando, & ad veram ac Catholicam fidem illum inducendo: cuius rei gratià ad *Molucanas* quoque Inſulas & *Orientem* ipſum penetrauit. Hic noſtram facilè diremit litem, eaque de animali propoſito nobis enarrauit, quæ ad rem maximè facere videbantur; Tum ego, hoc inquam,

F. Gregorius de Boliuar Hiſpanus Ordinis S. Frãciſci verè Coſmopolitanus, qui veterem & nouum orbem omnẽ peragrauit.

Hoc placet, hæc dubiam vincit ſententia mentem.

Hic mira nobis de nouo orbe & huius Animalibus retulit.

Mirabilia, & alia quàm plurima de nouo nobis orbe recenſebat, quorum poſthac nonnulla ſcriptis meis inſeram, quæ tunc auidi, & ab ore ipſius pendentes excipiebamus. De *Tigribus* autem *Americanis* (inter quas iſtud animal, cuius hìc effigiem exhibemus, vlla abſque controuerſia collocabat) quæ dehinc ſequuntur fideliter ab ipſo nobis communicata, ſcribemus.

Ne verò quis retuliſſe ipſum exiſtimet, quæcunque in buccam ac mentem venerint, ſciat induſtrium ac Religioſum hunc virum à *Generali* ordinis ſui Antiſtite magni fieri, & Hiſtoriam *Americani orbis* non modo adfectam in ſcrinijs, ſed penè iam confectam habere, qua, Deo volente propediem fruemur. Hic enim autopſia plurimorum mores animalium, proprietates ac membrorum conſtitutiones exactè adeò didicit, vt iuſtè ac meritò pluribus ipſum prætulerim Authoribus, qui

Hic breui Hiſtoriam Americanã editurus eſt.

- - - *Sapiunt alieno ex ore petuntque*
Res ex auditis potius, quàm ſenſibus ipſis.

Hunc autem in ſenſum Tigrem nobis Americanam delineabat, eiuſque proprietates deſcribebat.

Tigris Americana à F. Gregorio Boliuar Hiſpano deſcripta.

Tigris ferociſſima ac fortiſsima eſt omnium animalium, quas India occidentalis producit. Reperitur in plurimis Americæ regionibus tam *Nouæ Hiſpaniæ*, ſeu *Mexicani*, quàm *Peruani Regni*: Et ibi copioſiùs, vbi extenſi magis,

gis, atque impenetrabiles montes sunt positi, qui, quò horridiores & magis asperi sunt, eò terribiliores & efferatiores hæ bestiæ reperiuntur. Rarò autem in planitie stabulantur vaganturque, exceptis tamen *Peruanis* prouincijs quibusdam, quales sunt *Chicas*, *Lipes*, *Atacama*, *Tucuman* & *Paraguay*. Et hanc maximè ob caussam, quòd siluæ passim hic sint vastissimæ, densissimis consitæ arboribus ad plurimas Leucas extensæ, & asperrimis subiacentes montibus, in quibus vllo absque impedimento filiorum procreationi & educationi operam dare faciliùs possunt. Accedit, quòd prouinciæ istæ copiosissimis abundent animalibus, quæ Tigribus in victum & horum filijs in pastum cedunt. Sunt autem, *Vaccæ* & *Tauri* siluestres, *Equi* & *Equæ* feræ, *Alces*, *Cerui*, *Dorcades* seu *Capreoli*, *Gamos*, *Guanacos*, *Vicunnas* & plurimæ aliæ bestiæ, quæ in Tigrium sustentationem ibi procreantur. Vbi repe- riatur. Pastus Ti- gridum in America.

Propter hanc pastus abundantiam, ac Climatis eius proprietatem maiores efferatioresque ibi Tigres generantur, quàm in vlla orbis vniuersi parte, & tales profectò, vt cum quouis etiam ferocissimo Africæ Leone duellum committere, & indubitatam reportare victoriam possint. Vnde iure ac meritò in *America Tigridi regale sceptrum*, quod apud nos *Leoni* debetur, & dominium in omnes omnino belluas assignatur. Tigridi in America, & nō Leoni sceptrū regale debetur.

Magnitudo talis est, vt altitudine sua ordinaria quatuor aut quinque palmos attingat, facilè etiam excedat: longitudine ad sex vel septem extenditur. Formosissima, & colorem benè maturi Aurantij pomi referente pelle à Natura Tigris ornata est plena maculis, quarum extremus circulus punicei siue spadicei (*Lionato* dicunt Itali) est coloris: vicinior & interior albicantis; & centrum ipsum nigricat, & quò maculæ hæ, quæ tot oculos repræsentant, capiti dorsoque sunt viciniores, eò florent rotundiores; oblongiores verò redduntur, quò magis ad ventrem & crura belluæ accedunt. Magnitu- do huius. Pellis for- mosissima.

Aspectu truci horrendum est animal. Oculos scintillantes ac penè ardentes ostendit. Pedes tam grandes ac robustos, anteriores præcipuè, quibus manuum vice vtitur, ob id in quinque vngues diuisos; vt ad reliquum corpus collati vix aliqua appareat proportio. Hinc mirũ minimè est, quod Taurum per medium ferme diuidere, armum eius certè, aut coxam vnica tantum percussione vnguibus suis acutissimis maximisque detrahere valeat. Aspectus trux. Pedes for- tissimi.

Est animal agile valde seruato tamen in motu suo decore, & quadam vt dici solet, morũ grauitate. Vnde velocitatem suam vix aliter prodit, quam tribus primis in saltibus maximè præcipitibus: his enim, dum ad animal capiendũ collimat, vtitur, vt ferè quicquid gestit, capere possit; qui si minus ex desiderio ipsi succedant, ab incepto desistit. Verum hoc rarissimè contingit, vt quod intendit, non assequatur. Ac propterea, antequam aggrediatur, considerat opus, ac veluti consilio in arena capto, prius stationem certam, vnde possit ex insidijs erumpere, exquirit. Perspectas suas maximè vires & valorẽ habet: quare, vbi ex dictis animalibus aliquod occiderit, vt primum sanguinem omnem suxit, dentibus arreptũ humerisq; impositum, retorquendo versus animal caput, triũ etiã spatio milliarium ad filios aut fæminam suam lactantem illud deportat; & si viuum sustollere possit, adfert, simulque venandi & bestias adoriendi filios ar- Agile ani- mal cum decore quodam. Prædam quomodo ferat.

Docet filios suos artem venandi.

tẽ edocet, assistendo omnique procurando diligentia ne præda aufugere possit.

Duos saltem parit Catulos.

Ordinariò duos saltem catulos partu edit, nec pluribus fœmina lac præbet. Partum habet molestissimum. Et si ex filijs aliquem cum aliqua imperfectione & naturali defectu nasci contigerit, genitores illum vel occidunt, vel enutrire nolunt.

Imperfectos abijcit filios.

Humana carne valde delectatur.

Est Tigris infestissima omnibus armentis, hominem, nisi prius ex carne eius comederit, timet potius. Huius autem vbi semel sanguinem & carnem deguftauit, mirum, quàm palato ipsius arrideat; ita vt ab ea postmodùm abstinere non valeat; persequaturque ipsum ad quadraginta etiam milliaria summa cum attentione, vigilantia, & patientia, donec tandem incautum nocturno præsertim tempore, & dormientem adoriatur.

Hispanis magis parcit.

Hoc maximè animaduersione dignum est, si dormientem in cubiculo Canem simul & hominem offendat, occidet primò Canem; post hominem lacerabit: sin verò hìc Hispanus fuerit & mancipium aliquod ex *Nigritis* è *Guinea* secum habuerit, & hoc primò interficiet. Sin hominem Americanum, hunc primò similiter adorietur. Ita, vt hoc planè *Hispani* priuilegio ijs in partibus gaudeant, quòd his quàm maximè Tigres parcant, nec nisi vltimo demum loco deuorent. Quod si plures, omnesque Hispani fuerint, ex his primo illum, qui pusillanimis magis & excors fuerit, trucidabit.

Igne terretur.

Non est securior ab hac bellua se defendendi modus, quàm ignem ipsi opponere, hoc est, vel faculam ardentem, vel titionem accensum, & ego ipse (inquit F. Gregorius) altera manu gladium, facula tenens altera, Tigrem profugaui.

Modi Tigres capiendi.

Modus verò capiendi & interficiendi eas, talis est. Ponuntur *decipulæ* ex fortibus compactæ asseribus, quibus intus Canis funiculo illigatus aptatur, sicq. vbi deprædatum Tigres Canem eiulantem accesserint, decidunt muscipularum instar asseres; qui, cùm impositum ex lapidibus pondus mille & quingentarum librarum habuerint, aut Tigrem occidunt, aut semiuiuam saltem relinquunt. Subinde retro aliquam se arborem Venator recondit, Tigrim sagitta aut plumbeo globo traijcit ac confestim arborem ascendit, ijsdem in bestiam armis denuo fulminaturus. Veruntamen, si arbor crassæ admodum sit magnitudinis, celerrimè in eam Tigris salit, & inimicum suum occidit. Quare Venator aut bipennem aut acinacem secum fert acutissimum, quibus salienti animali, vel manus vel truncum saltem cui vngues figit, detruncet, atque humi sic prosternat. Si verò arboris truncus nõ sit crassior, quàm v.g. mediũ hominis mediocriter crassi corpus, ascendere bestia minimè valet: sic enim, dum truncũ amplexari satagit, vnius manus vngues alteri infigit, ac sibi ipsi impedimentum creat. Erit igitur securior venatori arbor tenuior, quàm crassior; dummodo satis alta sit; alioquin vnico in eam saltu, quo plurimum valet, prorumpet & vnguibus arreptum venatorem detrahet.

Non potest nisi crassas admodum arbores ascendere.

Pelles Tigriũ côsumunt alias iuxta positas.

Euidentissimum & hoc signum est, cæteris Tigrem bestijs in America dominari: quòd nimirum, si plurimarum detractæ pelles cum hac ipsa in arca quadam concludantur, facilè omnes reliquæ depilabuntur & eò citius illæ, quo huic iacent viciniores, solà Tygrinà pilum suum firmum fixumque retinente.

Est Tigris tolerantissimum famis sitisque animal, hanc ad quindecim, illam

illam ad octo facilè dies suffert. Leonis modo Tertianam febrim patitur, eamque sex saltem diebus in qualibet Lunatione; tribus diebus nempe ante, & totidem post Lunæ coniunctionem. Tunc temporis ad remotiora loca recedit, & quasi elanguescens animi ferocitatem deponit. Ex rapina viuit, nec præter carnes quicquam comedit:quare indifferenter animalia quæuis adoritur, nulli parcit; quin arbores quoque dexterrimè conscendit, & magnarum auium nidos vastat, pullosque earum deuorat : verùm id summa præcauet diligentia, ne plumas degluriat, quæ præsentissimum ipsi venenum forent. Quòd si aues illas deplumare non valeat, solum exsugit sanguinem,auibus ipsis abiectis. Sufferte egregie famem & sitim. Patitur Tertianam.

Pinguedo huius animalis,nō aliter ac Leonis aut Pantheræ subtilians valde, magnamque penetrandi vim possidet. Retractis inseruit neruis,siue in collo illi fuerint, siue in manibus pedibusue, & propterea nisi dextrè hæc vnctio applicetur, periculo non caret. Medicamēta ex Tigre.

Vtuntur *Indiani* corollis ex dentibus Tigris confectis,quas filiorum suorum collis circundant, easque aduersus Anginam, destillationes ex capite & alia, quæ asperam Arteriam infestare valent accidentia, plurimum momenti habere sibi persuadent.

Summà, hoc animal plurimas alias proprietates quin obtineat, nullum est dubium; quas nobis tamen cognoscere minimè licet, quòd indomitum sit, ac homini parum sociabile,quodque domesticum etiam quodammodo redditum, horrorem tamen intuentibus incutiat. Nō omnes Tigris proprietates adhuc perspectæ.

Atque hæc hactenus F. *Gregorius de Boliuar* partim Hispanico, partim Italico idiomate non sine voluptate auscultantibus nobis recensuit, latinè vtcunque à me expressa, eoquè libentiùs, quod maximam eorum partem cum veterum enarrationibus conuenire reperio. Explicatur allata historia.

Et imprimis quidem esse Tigrem animal ferum, indomitum, sæuum, atrocissimum, ex his Ouidij verbis discimus. Ferocitas Tigris.

- - - - - *Neque enim de Tigride natus,*
Nec rigidos silices, solidumue in pectore ferrum,
Aut adamanta gerit; nec lac bibit ille Leænæ.

Et Virgiliana Dido in maritum, vt fingitur, sæuum ac crudelem Æneam.

- - *Hyrcanæque admorunt vbera Tigres.*

Nec mirum,quòd antiquis tantum in *Taprobane*, *Hyrcania* & *Armenia* maximè celebrarentur Tigres, cùm *Americæ* nulla adhuc notitia esset, in qua cum habeant Tigres,quà suam exerceant feritatem, magnam bestiarum copiam, crudeliores etiam alijs perhibentur. Quamuis & Romanorum in spectaculis *Martialis* Tigrem introducat,qui Leonem laniauerat, quod in siluis,inquit ille,ausus non fuisset. Martialem ipsum audire libeat. Romęolim in spectaculis exhibita.

Lambere securi dextram consueta magistri
Tigris, ab Hyrcano gloria rara iugo.
Sæua ferum rabido lacerauit dente Leonem,
Res noua, non vllis cognita temporibus.
Ausa est tale nihil, siluis dum vixit in altis,
Postquam inter nos est, plus feritatis habet.

Vu 3 Formo-

Maculæ in Americana Tigre non oblongæ.

formosissima pelle ornatam esse ex nostra, P. Gillij, & P. Gregorij descriptione patuit; qui tamen à Veterum maculis hac ratione distinguit, quòd hi in Tigribus suis oblongas & virgatas, nos orbiculares agnoscimus. Vt partim ex Plinij mensis Tigrinis partim ex Oppiani 1. de Venatione verbis colligitur, dum *Equorum quos Orynges appellat, aliquos floridis decorari maculis multis, siue tæniijs oblongis Tigrium instar; alios vero rotundis, vt Pantheræ, scriptum reliquit*. Et *Solinus*: *Tigres*, inquit, *bestias insignes maculis notæ, & pernicitas memorabiles reddunt; fuluo nitent, hoc fuluum nigricantibus segmentis rotundatum varietate apprimè decet*. Color hic fuluus cum nostro valdè coincidit, maculæ discrepant.

Tigris animal, & flumen à velocitate dicta.

Verùm hæc macularum varietas (quæ tamen circa ventrem in nostra quoque Tigre sunt oblongiusculæ) earum Naturam forsan nihil immutat, quemadmodum nec velocitatis defectus, cùm veterum Tigres velocissimæ habeantur: vnde *Tigris* vocabulum, Armenæ originis, *Sagittam* significans, quod huic bestiæ ob agilitatem, & rapacissimo illi flumini ob cursus velocitatem fuit impositum. Quare celeritatem summam indicare volens lib. 5. Lucanus dixit,

Ocyor & cæli flammis, & Tigride fæta.

Idem animal in diuersis regionibus natum posse differre in aliquibus.

Nostræ autem Mexicanæ, non nisi primis tribus saltibus sagittæ instar in bestias inuolant. *Gonzales* profectò de *Ouiedo* in *Historia sua Indiæ Occidentalis*, Carolo V. inscripta, Tigrem describens, non mirum esse ait, si eiusdem etiam speciei animal sub diuerso climate natum, non eosdem planè mores & proprietates habeat: Hoc enim in plantis & quam plurimis alijs rebus sæpè visuuenire: se tamen non obstinatè huic sententiæ repugnantibus obsistere, nec Americanas has bestias veras esse Tigres adstruere velle.

Tigris Americana vera Tigris.

Ast ego omninò veras esse Tigres arbitror, nam quod mox describendum sequitur animal, à præsente multum differens, Pantheræ vel Leopardi potius nomen & naturam exprimere videtur. Cuius historia hanc ipsam magis dilucidabit. Cæterùm in depingenda sua non variat Ouiedus Tigride, à nostra descriptione: ait enim, caput ei magnum esse Leonis instar, & hoc cum toto corpore maculis scatere nigricantibus, colore suauerubente easdem plurimo ambiente amæno adeò, vt picturæ respondeat pulcherrimæ; vel, vt mihi videbatur, peristroma artificiosè elaboratum & acu pictum referente.

Flos Tigridis.

Mirari itaque desinant curiosi plantarum cultores, quòd *Mexicani* flori venustissimo, quem studiosè in Hortis suis alunt, lingua sua OCOLOXOCHITL dicto, *Tigris* appellationem dare voluerint.

Hic enim *Flos Tigris*, (etiam à Dodonæo & Lobelio exhibitus, sed nec visus ipsis, nec bene satis delineatus) ruber est, magnus, ternis constans folijs, sed circa medium pallens, albusq. & Tigrinæ pellis more maculosus; vnde & nomen traxit. Insigniemus igitur Tigridis nomine hoc nostrum animal, vtcunque Ouiedus se minimè repugnare dicat, si quis nec Tigrem nec Pantheram; sed ab vtroque differens aliquod animal dicere malit. Splendorem in oculis, ignis instar rutilantem Oppianus agnoscit: & pedum robur maximum, supra etiam insinuatum, vbi dictum, quòd Mulum quamfacillimè trahere possit.

Alius interficiendi Tigres modus.

Præter dictos iam duos modos interficiendi Tigres, tertium *Petrus Martyr* addit in sua *Occidentalis Oceani descriptione*, cùm meminit in excauata scrobe cra-

tibus

tibus ſtrata, & ſudibus acutis in fundo fixis, Tigrem incidiſſe, ibique hæſiſſe, & quendam qui ex illa carne comederat, retuliſſe, quòd bouina non deterior eſſet. Improbat tamen Galenus 2. *de Alimentor. facultatibus* eos, qui Vulpium, Canum, Pantherarum ac ſimilium beſtiarum carnes vorant. Et fors non incongruum fuerit, cùm carniuora ſit beſtia, deleteriam herbā eſcæ ipſius immiſcere, quemadmodum Aconitum Lupos necat. Americanæ Tigres ardentibus facibus; Veterum illæ Tympani ſonitu abiguntur & ad inſaniam ferme adiguntur vt Ælianus & Plutarchus teſtes ſunt. De partu nihil ferè apud Antiquos: de Conceptu hæc fabula exſtat: *Curſu ſimilis eſt*, inquit Oppianus *Zephyro genitori ſuo, nam à vento eos concipere falsò creditur*. Putarunt nempe aliqui Tigres omnes fæminas eſſe. At nos ſupra ex Ariſtotele docuimus, ipſum credidiſſe Tigrem marem cum Cane fæmina coire, indeque naſci Canes Indicos. Quem ſaporem carnes Tigrinæ habeāt. Tympani ſonitu noſtrates Tigres terrētur. An à vento Tigris concipiat.

Moleſtia, quam in partu Tigris experitur, forſan ad præacutos catulorum vngues erit referenda. Partus cur moleſtus.

De ijs, quæ Plinius de raptu fœtuum habet, vbi raptor catulorum appropinquante matre abijcit vnum, quem illa tollens paulum moræ trahit, dein iterum conſequitur, donec in nauem ingreſſo raptore, irrita ſæuiat in littore feritas; Americani nihil ſciunt. Interfecta enim prius matre, aut abſente, facilè fœtus rapiunt.

Quòd autem Americana Tigris Canem priùs, aut mancipium, aut vilioris ſaltem animi hominem dilaniet; habet neſcio quid occulti Naturæ miraculi. An forſan quòd Canes impares ſint congrediendo, & repugnando, illi citius metuant, nam vt Virgilius, Cur Tigris vltimo cor datos deuoret.

Degeneres animos timor arguit.

Et ideo minus reſiſtunt. In hunc puto cenſum illa ſunt, quæ Scaliger exercit: CCVIII. aduerſus Cardanum de Tigre an Pardo? habet: I*ndam fæminam, cùm inter duos Hiſpanos ſomnum caperet, neglectis illis ac relictis, in mulierem inuaſiſſe*. Contrarium in Leone docet, *hunc nempe dormientem Virum, & eius ſolummodo Cor ac naſum abſtuliſſe, relictis coxarum muſculis quibus pinguius paſci potuiſſet, & ſiliolo prope cubante*. Contrarios mores Leo dicitur habere.

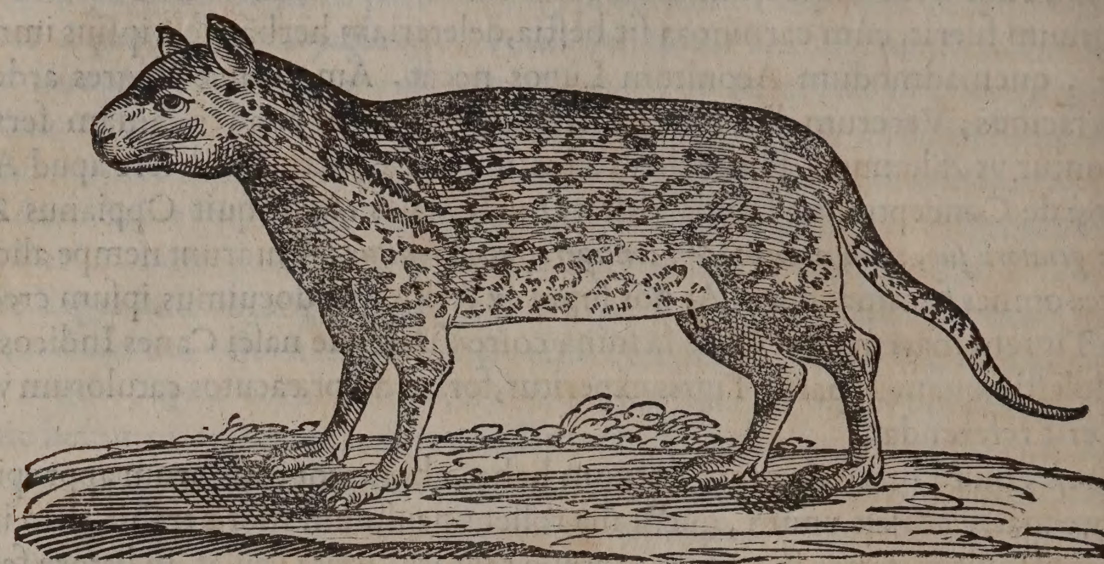
Quòd huius pellis aliarum pellibus beſtiarum iuncta, eas depiles reddat; ſimile quid in Aquilarum pennis narratur, quæ Anatum pennis commixtæ, has omnino perdant.

Hanc ita egregiè famere & ſitire poſſe, forſan rapacibus omnibus commune erit beſtijs: certè in Lupis hoc ipſum vidimus, quòd vbi præda in promptu eſt, ita ſe ingurgitent, vt pluribus poſtea diebus habeat ſtomachus quod digerat, ſi victus, quod ſæpe accidere poteſt, deficiat. Cur poſſit diu famem ferre.

De medicamentis non eſt quod addamus quidquam, cùm in Hiſtoria de his abunde ſit annotatum.

TLACOOZELOTL: TLALOCELOTL.

Catus Pardus Mexicanus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

SI, quod nunc in Theatro comparet, animalis figuram ſpectemus, cum antecedente nonnihil corporis delineatio congruit: ſi colorem & maculas, quibus pingitur, plurimum diſcrepat. In hoc totius color corporis non rubicundus, ſed ſubniger aut obſcurè cinereus apparet, præter ventrem tamen, qui albicat. Maculæ nec ordinatæ adeò, nec ita rotundæ, roſeiue coloris & figuræ, ſed oblongæ, nigricantes omnes, in medio verò albicantes ſparguntur. Crura non ita fortia, pedes anteriores albent. Dentes exerti hic nulli terrent, & pili vt in prægreſſo, aut circa barbam aut rictum vix vlli conſpiciuntur. Caput quod Felinum eſt, in hac effigie paulo minus, quam in autographo repræſentatur.

SCHOLIA EIVSDEM.

QVanto ingenio ac ſtudio Zoographi maculoſorum naturas animalium non penicillo, ſed calamo depingere conati ſunt, tanto mihi & amplio-re forſan labore, eorum vel ſenſum indagare, vel vbi à via veritatis deflexerunt, intento, vt dicitur, digito ad eandem eos reducere euincendum fuit: Vt Augiæ ſtabulū quis citius Herculeo planè labore expurgare anniti debeat, quā Veterum diſcordantes plerumque ſententias conciliare. Aliquid iam in *Tigre* præſtitiſſe mihi viſus ſum. Iam alterum, à priore non multum diſſimile animal ſequitur, quod P*antheræ* fortaſſis nomine cuipiam inſignire libebit.

Obſcura Antiquorū ſcripta ſūmam nobis difficultatē pariunt.

Iulius enim *Solinus* cap. 20. *Pantheræ quoque numeroſæ ſunt in Hyrcania*, inquit, *minutis orbiculis ſuperpictæ, ita, vt oculatis ex fuluo circulis, vel cærulea vel alba di-*

ſtinguatur

stinguatur tergi supellex. Cum paulo ante Tigris fuluum colorem, nigrantibus segmentis & non orbiculis interundatum obtinere scripsisset. Distinctio hæc Tigridis & Pantheræ è maculis, ex Plinio quoque clara est in mensis Pantherinis & Tigrinis, vt capite superiore disputauimus. Erit igitur hoc præsens animal Pantheræ multò, quam Tigri vicinius, si positam rectè descriptionem contempleris. Animal hoc magis cum Panthera, quã Tigre conuenire videtur.

At enim hæc bestia ferocitatem, quæ Pantheris æquè atque Tigribus innata est, vix vllam ex aspectu minatur, cum ad Felis potius similitudinem accedat, quam Tigris, à qua Panthera non multum abit. Et cùm, vt Petrus Gyllius in Aeliano ait, *velocissimè currant & recta via ferantur Pantheræ, ita vt diceres sagittam neruo expulsam*; Ventris profectò crassities, quæ in hoc animali nostro conspicua est, agilitatem haud tantam arguit. Cur nõ sit Panthera nostri orbis.

An igitur, quando hìc Americanum, & minimè nostri orbis animal describimus, Mexicanam Pantheram indigitabimus? Hoc autem ex ipsa descriptione exactissima, quam idem *F. Gregorius de Boliuar* Hispanico nobis idiomate communicauit, & Latinis ego totidem verbis expressi, manifestum euadet. An sit Panthera Americana.

Est itaque Panthera Americana, inquit ipse, tam figura, quàm natura sua Tigri valde adsimilis, nisi quod viuaciore & elegantiore macularum colore Tigrem longè superet, quamuis multo sint minores & rotundæ minus, quam in dicta Tigre. Caput huic minus est, & pili vbique delicatiores, mollioresque. Oculos verò maiores, sed minus scintillantes: collum & crura graciliora & magis cętero corpori, quam Tigris, habet proportionata. Pantheræ Americanę descriptio F Gregorij de Boliuar. Color in Panthera pulcherrimus.

Et, vt Tigre est longè velocior, ita minus ferox est Panthera. Altitudine ad quatuor palmos ascendit, non rarò sex longitudine superat. Ventrem, à costis nempe vltimis ad coxas vsque gracilem habet, qualem in canibus venaticis cursoribus videmus: caudam etiam quam Tigris longiorem, vt ferme terram attingat. Caput. Corporis costitutio.

Et quamuis animal sit voracissimum, & homini, vbi huius semel carnes gustauit, planè infestum, timidum tamen, & à quo citius quam à Tigre se homo defendat, abigat & interficiat. Timida magis quã Tigris.

Non descendit ad plana & frigida loca, sed in montanis plerumque & regione calidiore habitat, qualis est Brasilia, in qua plurimæ Pantheræ reperiũtur. Locus habitationis.

Non audet cum Leone duellum committere, nec maioribus vt Tigris, sed minoribus saltem animalibus insidiatur. Timet plurimum Canes, & à paruo aliquo horum facilè in fugam vertitur, & subitis in arborem proximam se saltibus recipit, vbi à Venatore sagitta vel globulo plumbeo traijcitur & deijcitur. Si tamen arbori Venator stat vicinior ad viginti etiam passuum distantiam, summa, quod mirum est, velocitate in hunc se Panthera præcipitem fundit, eum dilacerat & in arborem denuo recepta tamdiu ibi perseuerat, donec à Canibus latratu fessis liberetur. Quæ animalia adoriatur. Timet Canes. Longissimè saltat.

Non patitur Tertianam vt Tigris, nec tanto famem sitimque tempore suffert. Propter solam ferme pellem capitur, quæ aspectu pulcherrima est, ideoque quæritur maximè, vt ea ornentur tam Ephippia, quàm sedilia: Carnes tamen eorundem locorum Barbari deuorant. Non patitur febrem vt Leo, Tertianam. Pelliũ vsus.

Animal

Alacre animal.

Non terretur abigne.

Quomodo Simias capiat.

Animal eſt valde inquietum complexionis calidioris. Viſu ac facie ſua alacritatem ſummam, quod in Tigre omnino eſt contrarium, ſemper ſpirat. Magis ipſi ſanguis placet, quam carnes, quo ſuſtentatur. Ab igne non terretur. Plerumque in ſpiſsis arborum ramis dimoratur, dormitque, in quibus etiam à venatoribus quæritur ac capitur: & non rarò cum fames ipſam ſtimulat, ſi in alijs arboribus *Simias* aut *Cercopithecos* conſpexerit, ſe mortuæ ſimilem in ramis hiſce ſupinam componit, extenſis omnibus leniter pedibus. Tum Simiæ illæ, prout curioſum eſt animalium genus, ex vna in alteram ſaliendo arborem, ſuiſque indulgēdo geſticulationibus, vbi periculoſâ ſua ignorantia Pantheræ viciniores factæ fuerint, olfaciunt eam, & an ſpiritum trahat, exquirunt, quam ſi mortuam iudicant, iam metus omnis expertes corpori ipſius inſiliunt & inſultant. Hæc autem occaſionem, famem ſuam abigendi, tam præſentē nacta ex inopinato veluti expergefacta, vnguibus ſuis modò hanc, modo illam Simiam corripiens & dentibus dilanians, ex arbore in terrā præcipites dat, deſcendit, viciniorem lacerat, quod vult vorat, reliquias verò vel ſocijs vel filijs affert. Et ita ſtolida Simiarum curioſitas Pantherarum fami ſuccurrit, ac nutrimentum optimum præbet. Summa, Panthera eſt animal aſtutum, velox, formoſum & in illis regionibus ceu ſpecialiſsimum quid æſtimatum. Hæc ex F. Gregorij noſtri accurata non minus, quam vera relatione.

An noui & veteris orbis Pātheræ conueniant.

Commodum hic primo indagare fuerit, cōueniantnè noui orbis cum veteris mundi Pantheris? Et quidem quod dictum eſt, Pātheram Tigri admodū ſimilem eſſe, non abs re eſt, cum etiam in pleriſque noſtra hæc ambo animalia concordent, excepta macularum figurâ, quæ in Tigribus virgata, in Pantheris orbiculata ab Antiquis deſcribitur. Quamuis vt ſemel, quod res eſt, dicam, hodieque veræ Tigres ex noſtro orbe allatæ in Aula Auguſtiſſ. *Rodulphi* ſecundi Cæſaris ſemper inuictiſſimi (quo ſeculi ſpatio nec curioſior, nec rerum naturalium intelligentior Princeps vixit) viſæ fuerint, quæ magnitudine Leonem ſuperarunt, pulchritudine Pauonem adæquarunt, ſuo nempe in genere quadrupedum eminentes. Tales non dubito, quin Sereniſsima & Florentiſsima *Medicæa* Domus ſæpe etiam aluerit, vt vt ſiat, ſępe vt Pantheras minores Tigribus, harum nomine vulgus honeſtet. Nec refert multum, ſi oculorum potius circuli, quàm virgarum ſegmenta in his etiam noſtris videantur; nec color vſquequaque cum antiquis congruat. In Canum etenim, Lyncum vulgò dictarum, Equorum & Leonum, quæ non varietas coloris & macularum pro regionum diuerſitate quotidie à nobis conſpicitur? Retulerunt autem mihi, qui ante hos triginta annos *Rodulphi* Imperatoris Tigres viderunt, quouis Leone illas maiores, inſigni capitis magnitudine, pilis mundiſsimis, orbiculis ex fuluo nigricantibus ac pulcherrimis ornatas fuiſſe.

Rodulphus Secūdus Imperat. pulcherrimas aluit Tigres.

Poſſe Tigres dici, etſi non adeò in maculis cum veterum deſcriptione conueniant.

Diſcrepantia inter Pantheras noſtras & Americanas.

Eſt & hæc inter noſtras & Americanas Pantheras diſcrepantia: quòd Antiquorum Tigris, vt perhibent ſcriptores, pulchritudiue ſua hoc inter quadrupedes exiſtat, quod Pauo eſt inter volucres. Atqui Americana Panthera Tigrem ſuam colorum venuſtate longè ſuperat, quamuis vtrumque animal ſpecioſiſsima ſit pelle prēditum. Veterum certè Pantherarum pelles non illa amœnitate placent, cum dicat Ariſtoteles Chamæleonem habere pellem pallidam nigris

gris distinctam maculis vt παρδάλις hoc est Pardus vt Gaza vertit, Pardus autem & Panthera Plinio idem sunt animal, sexu solo distincta. Et hunc quoque ab Aristotele dictum colorem in Pantheris nostris reperimus, minoribus nempè illis animalibus, quam sint veræ Tigrides, quæ certè & pilo, colore, figurà, statura, decorem longè præseferunt Pantheris nobiliorem.

Quæ de capite, oculis, collo, cruribus, ac cæteris membris maiorem ad reliquum corpus proportionem habentibus, in enarrata iam historia scripta sunt, inutili planè repetitione porrò recensere haud opus est. Operæpretium tamen videtur, hic integrum Aristotelis locum ex cap. 8. physiognomicorum inserere, vt ex vtraque genuina descriptione, æquus Lector conuenientiam & differentiam inter vtriusque orbis Pantheras animo concipere queat. Sic igitur Aristoteles habet: *Pardalis autem inter ea, quæ fortia videntur fœmininæ formæ magis est, nisi secundum crura, his autem operatur, & opus aliquod fortitudinis facit. Habet enim faciem paruam, os magnum, oculos paruos albos, concauos ipsosq; circumuagantes magis. Frontem longiorem, versus aures rotundam magis quam planam. Collum longum valdè & gracile, pectus expers costarum, & longum dorsum. Coxendices & coxas carnosas. Quæ verò sunt circa ilia & ventrem, leuia magis. Color autem varius, & totum inarticulatum & incommensuratum est. Forma corporis talis est. In his autem quæ circa animam, pusillum est & furax, & in summa dolosum.* Pantheræ delineatio ex Aristotele.

Et hæc de Antiquorum Pardale, quæ in quibusdam cum nostra Panthera congruunt, in plerisque discrepant. Et vt ea, quæ vltimo loco ab Aristotele allata fuerunt, primo dicam; benè hic monet, quod ex insidijs potius quàm aperto Marte cætera animalia adoriatur, quod Ælianus lib. 2. cap. 23. diligenter annotauit, & eundem ferme decipiendi Simias modum, quem in Americana recensuimus, enarrauit. In hoc tamen variat, quod dicat Pantheram non arborem conscendere, sed sub illa in qua Simias videt, se abijcere, nec supinam sed pronam. Cæterùm etiam remissè tibias porrigere, oculos claudere, spiritu compresso se se ab anhelando continere & vero mortuam videri. Tum Simias illas ex audacioribus vnam semel, bis terue, demittere, & ad Pardalis examinandum affectum præmittere, oculos mirari clausos, & vbi spiritum nullum persentit tractum vel emissum, iam propius omni seposito metu accedere. Hoc vbi sociæ in arbore conspiciunt, fiduciam & ipsæ colligunt, frequentes ex arboribus decurrunt, saltant, ipsique Pardali ceu hosti suo insultant. Atqui tripudium hoc dui non durat, & caro ipsis nimium constat. *Nam vbi Panthera*, inquit, Ælianus *omnia sustinens, ipsas insultando & illudendo defatigatas intelligit, ex inopinato exiliens, earum partem vnguibus lacerat, partem dentibus distrahit atque opimum & apidale ex hostibus prandium sibi abundè comparat, & tanquam Vlysses ancillarum contumelias & procorum, sic diu multumque harum insultationes perpetitur, vt hostes vlcisci queat,* Pantheræ fraudes in capiendis Simijs ex Aeliano.

Atque dum ex Aeliano hæc ita cum voluptate excerperem, animaduerti Aesopicam illam Vulpeculam apud Plutarchum libello *Animi an corporis deteriores sint ægritudines*. Et altero *de septem Sapientum conuiuio*, non tantopere suam aduersus Pantheram iactare versutiam debuisse. Cùm enim coram Iudice ambo Aesopica Vulpecula cum Panthera de varietate litigat.

ce ambo hæc animalia de ſua diſceptarent varietate, & Pardalis pellem tot pi-cturatam maculis oſtentaret, hanc Vulpes flocci pendens ſordidum id, nec aſpectu gratum eſſe dixit: *Me verò*, inquit, *ſi introſpexeris iudex præiſta pelle variam magis videbis*, morum ſignificans verſutiam, multis modis pro re nata alternantem. Hoc inquam Vulpi parum ſuffragatur, nam veluti iam audiui-mus, vt Pantheræ varia eſt pellis, ſic Vulpina non deeſt aſtutia.

Panthera Vulpi vafritie vix cedit.

Eàdem, vt idem Aelianus habet, vafritie vtitur Panthera in captandis Dorcadibus, Hinnulis, Capris ſilueſtribus. Nam admirabili quadam odoris ſuauitate, qua diuino quodam munere prædita eſſe dicitur, eiuſmodi animalia allicit, vbi ſub folijs aut arborum frondibus deliteſcit, ex quibus tanquam è latebris exiliens, ea poſtmodum capit. De hac odoris fragrantia Americani nihil ſciunt. Et mirum ſanè eſt, ſi vera modò ſunt, quę plures alij de hoc optimo narrant odore Authores, Pantheram per fragrantiam alias decipere beſtias, ſe ipſam tetro odore ac fætore quodam ineſcari, & capi permittere. Nam ipſemet Aelianus vltimo dicti Libr. Cap. hæc habet: *Pardales cum Mauri venantur, eiuſmodi inſidias collocant, vt intra ædificatiunculam lapidibus, quam primo ſtruxerant, putreſcentis iam carnis fruſtum ex longiore funiculo appendant. Deinde ex arundinibus ianuam raram ſtructura imponant, per eas vt fætidæ carnis odor emanet, & longè lateque vagetur. Hunc incluſum fætorem feræ beſtiæ ſentiunt, nam quodammodo tetris odoribus delectantur. Itaque huius cibi appetitione huc illuc circumferuntur, & tanquam quadam amatoria illecebra attractæ, & incidunt in laqueos, & infelici eſca conſtrictæ tenentur, atque ſic illaqueatæ pœnas dant liguritionis & helluationis importunæ.*

Fragrantia odoris in Panthera prędicatur quæ tamen ipſa per tetros odores capitur.

Verum & vino dulci admodum duci & inebriari is ipſe Aelianus docuit, quod venatores animaduertentes prope fontem, vbi bibere ſolitæ conueniunt, ſcrobem excauant, dulcique Lyæo replent, & miſeras ſuaui eſca fallunt. Sed quid mirum, ſi vino Pantheræ delectantur? (Quamuis vt vulgaris habet verſiculus,

Vino dulci Pantheræ ineſcantur & capiuntur.

Vina bibunt homines, animantia cetera Lymphas)

Cùm Baccho olim eæ ſacræ fuerint, Nam vt Philoſtratus lib. 3. de vita Apoll. habet, à Rege Armeniæ *Arſace* eidem dedicatæ fuerunt. Capta enim in *Pamphylia* fuit Panthera circa collum auream torquem habens, cum hac Armenica inſcriptione, *Deo Nyſæo Rex Arſaces*. Bacchus enim ab Indis *Niſæus* à Niſa quæ in India eſt, non ſolúm, ſed & à populis omnibus orientalibus ita appellatur, ſolent autem, eodem ſcribente Philoſtrato, aromatum maximè odore trahi Pantheræ, in India frequentiſſimorum. *Tales enim feræ, inquit, aromantibus gaudent & ex longinquo odorem ſequentes trahuntur: & ex Armenia per montes profectæ ad Storacis lachrimam feruntur, quotiens venti ab ea parte flant, & arbores liquore turgent.* Sed quonam modo hæc iterum cum illis, quæ ſupra Aelianus de tetro odore, quò eas delectari dixerat, conueniant; non video.

Pantheræ Baccho ſacræ.

Bacchus cur Niſæus dictus.

Pantheræ bonis aromatum etiam odoribus trahuntur.

Neque inſigni caret controuerſia, quod apud Solinum cap. 20. legimus. *Tradunt*, ait, *odore Pantherarum & in contemplatione armenta mirè affici, atque vbi eas perſentiſcant, properatò conuenire, nec terreri, niſi ſola oris toruitate. Quam ob cauſam*

Alia contradictio authorum ex toruitate & alacritate vultus Pantherarum.

ſam Pantheræ abſconditis capitibus, quæ corporis reliqua ſunt, ſpectanda præbent, vt pecuarios greges ſtupidos in obtutu populentur, ſecura vaſtitate. Plinius etiã lib. 8. cap. 17. *Ferunt odore Pantherarum*, inquit, *mirè ſolicitari quadrupedes cunctas, ſed capitis toruitate terreri*. Cùm tamen Petrus Gillius in Aeliano dicat: *Alacrem Pantheræ vultum eſſe*, & noſtra hoc ipſum Americana, vt iam relatum fuit, comprobet. Sed de bono animalium odore, in ſequente forſan capite diſputãdi locus dabitur. Panthera itaque, ex Græca Etymologia, à πᾶν καὶ θηρίον vt aliqui exiſtimant, ita dicta erit, quòd omne animal ad ſe alliciat, ſiue hoc odore, aut corporis decore, qui Americanæ noſtræ mirus ineſt; ſiue aſtu demum & ſolertia quacunque eueniat. Atque hoc demum ſenſu à πᾶν καὶ θήρα fortè melius dicentur: quemadmodum apud eoſdem Græcos Πάνθηρον vocatur illud filamenti ſeu retis genus, quo animalia diuerſa concluduntur: θήρα enim ferarum capturam, ſeu venatum, ſignificat. Quæ de velocitate diximus, hæc vtriuſque orbis Pantheræ maxima ineſt. Etymologia Pantheræ.

Cæterùm de Antiquorum Panthera plura non adfero. Concludo enim, quod nos hic impreſſum exhibemus animal, *Pantheram* haudquaquam eſſe: non veterum quidem, cùm Ariſtotelis ex phyſiognomicis allata deſcriptio huic minimè competat, ſi caput præcipuè & ventrem in vtraque delineatione probè intueamur. Corpulentum hoc noſtrum eſt animal: Ariſtotelis autẽ *Panthera* circa ilia leuis, & gracilis, quod & in *Americana* animaduertimus, vt quaſi hoc ſignum pathognomonicum dicere poſſis. Multò minùs *Americana Panthera* fuerit, quæ pelle adeò formoſa veſtitur, vt non minus homines in ſui admirationem, quàm Antiquorum illa beſtias, allicere poſſit. Præſens animal nõ eſt Panthera.

Exſtat quidem graphica huius, & viuis ſuis depicta coloribus Icon, in Nardi Antonij Recchi autographis: non quidem vt alia, quæ nunc exponimus animalia ſeparatim poſita; ſed maieſtatis Regiæ Motazumarum, Mexicani Regni olim Dominorum, imagini ſuppoſita. Horum enim Regum effigies, ſuis illuſtrata coloribus, in iiſdem libris repræſentatur, varijs rariſque indumentis condecorata. Regium folium integit Pantheræ pellis, & ipſum animal regijs pedibus ſubſtratum cernitur, eodem prorſus modo depictum, quo à F. Gregorio affabrè deſcriptum antea exhibuimus. *Salomonis* ſane ad exemplum, de quo 3. Regum cap. 4 cùm *Regina Saba* ipſum viſitaret, hæc legimus verba: *Fecit etiam Rex Salamon thronum de ebore grandem, & veſtiuit eum auro fuluo nimis, qui habebat ſex gradus, & ſummitas throni rotunda erat in parte poſteriori, & duæ manus hinc atque inde tenentes ſedile: & duo Leones ſtabant iuxta manus ſingulas. Et duodecim Leonuli ſtantes ſuper ſex gradus hinc & indè.* Credo equidem, cùm Reges iſti argento auroque adeò abundarent, vt hæc, (quod de Salamone eodem loco legimus, *tantam fuiſſe* ipſi *argenti copiã, quãta lapidum*, vileſcerẽt planè pretioſiſſimi eos his metallis, venuſtiſſimã Pantheræ pellem, ſuæ adornãdæ ſedi regię, præferre voluiſſe. Nec defuerũt, qui Salamoni aurũ ex *Ophir* allatũ) ex nouo hoc orbe petitũ fuiſſe dixerunt; qui tamẽ multis argumẽtis, ſed hoc precipuè refutatur, quod veteribus magnetis vſus in nauigationibus omnino incognitus fuit, abſque cuius directione tam vaſtũ peragrare pelagus, quantũ inter noſtrũ & Americanum orbem interiectum eſt, tranſmittere tuto minimè potuiſſent. Effigies veræ Pantheræ Americanæ, qualis, vbi ſit. Motazumę olim Reges Mexicani.

An hoc animal possit Leo Americanus dici.

Atque dum hæc anxiè ita peruestigo, alia quædam animo dubitatio incidit: An scilicet *Leonem*, non *Africanum* quidem, sed Americanum, hoc ipsum animal appellare liceat? Hic enim ab Africano non tam virium fortitudine, quam corporis staturà plurimum superatur, & Indis *Puma* appellatur. Hunc autem in mei, imò commodi publici gratiam, ita nobis *F. Gregorius* delineauit: Puma est Leonis species, & in aliquibus à Leone Africano rebus differt, quem communiter animalium omnium Regem nominare solemus.

Descriptio Leonis Americani à F. Gregorio de Boliuar nobis concessa.

LEO AMERICANVS

Reperitur *Puma*, seu Leo Americanus in omnibus fermè occidentalium Indiarum regionibus, exceptis tamen prouincijs (quarum non paucæ sunt) vbi frigora plurimùm dominantur. In illis autem, quæ moderatè frigidæ sunt, hoc animal minimè deest, & damna nõ exigua infert. In temperatis itaque locis pręcipuè Pumę stabulãtur, vel quia à locis mõtuosis calidioribus ad hęc subindè descendũt, vel quia deserta & frigidissima fugiũt, & in hęc se recipiunt, quod hic non desiderentur valles aliquæ, & loca augustiora ac conclusa, ob idque calidiora, in quibus prolem suam commodè ptocreare valent, & ad quæ hominibus vix vllus accessus patet. Ex his subindè ad terras habitatas se conferunt, & maximum armentis damnum inferunt.

Magnitudo qualis Cani mastino.

Est huius ferę ea magnitudo, quę magni Canis Molossici, quẽ Mastinum dicimus, sed crura minus habet eleuata. Color est inter gryseũ fuluumq. medius. Caput obtinet crassum ad eam ferme figuram, qualem in Catto Pardo maximo est cernere. Os magnum, & dentibus firmis, præcipuè quatuor illis caninis bene stipatum: Oculos paruos, ardentes, ac tristes: nasum crassum, naribus bene patulis: amplam frontem, rotundas ac curtas aures, barbam longam, in Thorace crines lõgiores quàm in reliquo sint corpore: superius labrum diuisum aliquatenus; in aspectu ferociam habet. Caudam gerit crassam, & æqualiter pilosam: fortes crassiq. tam anteriores quàm posteriores ei sunt pedes, & vnguibus armati fortissimis, acutissimisque.

Color. Caput. Crines. Cauda. Vngues.

Rapacitas.

Vbi Mulam forsan (cuius maximè carnibus afficitur) aut aliud maius animal, siue Vacca, seu Taurus fuerit, reperit; dorso eius insilit, & vnguibus veluti tot harpagibus, carnibus affixus hæret, donec humi prosternat, dilaniet aut per medium nonnunquam discerpat, & quantum volet, rabidam hinc famem expleat.

Frequens est in America.

Et quandoquidem multò hic Leo in America communior est, quam Tigris; maiorem inde domestico pecori noxam infert. Quare omni adhibita diligentia earum prouinciarum incolæ ipsum occidere conantur. Hic igitur canibus circumuallatus derepente arborem quærit, quam velocissimè scandit, ex qua sclopetis aut sagittis impetitus, vel viuus vel mortuus deturbatur. Potest itidẽ laqueis vel scrobibus in terra excauatis capi. In multis domibus pinguedo eius adseruatur ad plurima vtilis, ad membra præsertim paralytica. Omnes mirũ in modũ obstructiones aperit, & efficaciter relaxat, vti molliens & resoluens medicamentũ. Pelle vtuntur incolæ aduersus solis æstum, & sua ex his sedilia exornant. Animal hoc calidæ naturæ est, ac valde vorax, quare suæ vix vnquam fami satisfacit.

Quomodo capiatur. Medicamẽta ex hoc. Pellis vsus.

Hæc F. Gregorius.

In hac verò descriptione licet nonnulla comprehendantur, quæ animali huic picto vtcunque conueniunt; capitis nempe Felini, & aliqua pedum constitutio ac corporis statura; plura tamen sunt in quibus variant. Maculosa scilicet pellis

tot

tot ouatis, rotundulisque maculis insignita, quæ in Leone seu *Puma* non elucent. Nec ferocitas illa hìc, siue oculorum, siue dentium, eminet. Quare nec Americanum Leonem esse facilè sibi quiuis persuadere poterit. Hæsi aliquantisper in ea dubitatione, an *Lyncem* seu *Lupum ceruarium* vulgò dictum appellare hoc animal rectius possemus? Vidi enim nonnullas ad viuum exemplar depictas Lyncum Icones, ijsdem penè coloribus, ac maculis, præditas. Caput in Lynce quoque, capiti huius belluæ non multum est dissimile. Auxit suspicionem, quod apud *Ouiedum* in *Summario Indiæ occidentalis* lego, animal sub nomine *Gatto ceruiero*; vocatur autem à plerisque hodie Italis etiam Lynx *Lupo ceruiero*. Est igitur nominis aliqua saltem similitudo. Atqui huius nos rei certiores fieri poterimus, vbi ex Veterum scriptis genuina *Lyncis* historia presśius fuerit examinata. Quam tamẽ rem dum aggredior, magnis me iterum tricarum & opinionum difficultatibus inuoluo: cùm & nomen & figura *Lyncis* cõtrouersa magis sint, quàm vllius alterius maculosarum bestiarum. *Lyncem* quidem non Itali modò, sed Latinè plerique loquentes *Lupum Ceruarium* (Germani verò *ein Luchs* quasi Luchsam à Lynce deriuantes) appellant. Atqui & Lyncis & Lupi-ceruarij nomen, non idem paśsim apud scriptores animal designare videtur.

Cur nostrũ hoc animal non sit Leo.

An possimus Lyncẽ esse, asserere.

Res & nomen Lyncis plurimum controuersa.

Vt à *Lyncis* nomine auspicemur, hoc ter apud Aristot. quando ex professo de animalibus agit, bis nẽpe 2. & semel 5. *de Hist. Anim.* reperio, quod æquè Latino, atque Græco est, *Lyncis* vocabulo ab Interprete exprimitur. Sed quale animal sit, nõ ideò claret, cùm de hoc Aristót. aliud nihil habeat, quàm quod *ex auerso vrinam reddat*; hoc est, non fœmina solum (omnes enim bestiæ fœminæ hoc faciunt) sed mas etiam; quod & Leonem & Camelum, ac Leporem assolere idem docet. Secundò, quod *auersi Lynces coeant*, hoc est admotis inter se clunibus, quod itidem Leones & Lepores facere ait. Et demum quod *Semitalum habeat*. *Talum* enim proprie bisulca habent Aristotelis authoritate, multifida nõ habent, excepta Lynce, quæ semitalum habet; & Leone, qui anfractuosum possidet & tortuosum; homo minimè habet. Ex quibus omnibus hoc solũ colligimus, ex multifidorum genere animalium Lyncem esse, hoc est, pedes in digitos diuisos obtinere. Quid autem propriè *Talus* sit, alio in loco exponemus.

De nomine Lyncis.

Aristotelis loca.

Ab Aristotele ad Plinium nos transferamus; videamusque, si quod certius ab hoc argumentum eruere valeamus: Hic itaque lib. 8. cap. 21. *Lyncas*, inquit, *vulgò frequentes, & Sphingas fusco pilo, mammis in pectore geminis, Æthiopia generat, multaque alia monstra similia*. Et lib. 28. cap. 8. *Peregrinæ sunt Lynces, quæ clarissimè omnium quadrupedum cernunt. Vngues earum omnes cum corio exuri efficacissimè in Carpatho Insula tradunt: Hoc cinere poto* (fortasse legendum, *propudia*) *præpudia* (alij legunt præputia) *virorum, eiusdem aspersu fœminarum libidines inhiberi. Item pruritus corporum, vrinas, stillicidia vesicæ. Itaque eam potius terra pedibus aggesta obruere traditur. Eadem autem & iugulorũ dolori monstratur in remedio. Hactenus de externis. Nunc reuertamur ad nostrum orbem; primùm cõmunia animaliũ remedia, atq. eximia dicemus*.

Plinij loca de Lynce.

Ex huius loci vltimis, & principibus prioris verbis, hoc colligo: Plinio Lyncẽ animal nõ modo non fuisse Italicum, sed ne Europæũ quidem. Quandoquidem supra in Æthiopia dixerat generari; nunc alterius quàm nostri orbis (Europam puto intelligit) facit, Africanum insinuans, minimeque in Italia natum.

Plinio Lynces in Aethiopia nascuntur.

Ouidio Lynces sũt Indicæ.

Ouidius etiam 15. Metamorph. Lynces his verſibus Indicas facit:

Victa racemifero Lyncas dedit India Baccho.
E quibus, vt memorant, quicquid veſica remiſit,
Vertitur in lapides, & congelat aere tacto.

Plinius certè Lyncum humorem, ſeu vrinam, glaciari in gemmas carbunculis ſimiles, *Lyncurium* vocatas, lib. 8. cap. 38. ſcripſerat, ſed qua id in regione aut mundi parte fieret, non addiderat. Hic ipſe lib. 37. cap. 2. fabularum de Succini generatione authores adducens, inter alia hæc habet: *Demoſtratus Lyncurion id vocat* (nempe Succinum) *& fieri ex vrina Lyncum beſtiarum, è maribus fuluum & igneum, è fæminis languidius atque candidum. Alij dixere Langurium; & eſſe in Italia beſtias Langurias. Zenothemis Langas vocat eaſdem, & circa Padum ijs vitam affirmat.* Quod ſi, vt non nemo autumat, *Langæ* & *Languriæ*, cum Lyncibus idem ſunt, erunt & in Italia Lynces ex Plinij ſi minus, aliorum tamen, conſenſu. Huc etiam facit Virgilij locus Eccloga 5. In qua (vt Seruius exiſtimat) Iulij Cæſaris mors ſub Daphnidis nomine deploratur.

De Vrina Lyncum in lapidẽ cõcreta.

Ex Virgilio & Cõmentatoribus ipſius aliqua de Lyncibus.

Daphni, tuum Pœnos etiam ingemuiſſe Leones
Interitum, monteſque feri, ſiluæque loquuntur.
Daphnis & Armenias curru ſubiungere Tigres
Inſtituit.

Hoc, ait Seruius, *propriè ad Cæſarem pertinet, quem conſtat primùm Sacra Liberi Patris tranſtuliſſe Romam.* Et recentior Virgilij Commentator, eodem loco, *Mancinellus*: *Lynces*, inquit, *& Tigres currum Bacchi trahunt, vt & Statius ſcribit. Sed videntur Baccho aſſignari, teſte Probo, vt per earum colorem, in vino varias eſſe hominum mentes intelligamus: vel, vt per eas ſæuitia demonſtretur, quod quidem poti infinitam excedant crudelitatem.* Ex quo rurſum loco colligo Baccho Indis celebri, beſtias Indicas Pantheras, Tigres, Lynces ſacras fuiſſe.

Octauam porrò his verbis Ecclogam incipit.

Paſtorum Muſam Damonis, & Alpheſiboei
Immemor herbarum, quos eſt mirata iuuenca
Certantes, quorum ſtupefactæ carmine Lynces.
Et mutata ſuos requierunt flumina curſus.

Vbi Poëta, vt Seruius explicat, quando non ſolum Iuuencas ſuauitate carminis ductas, vt manſueta animalia, à paſcuis abſtinuiſſe; ſed feras admodùm etiam, quales *Lynces* ſunt, & ſenſus expertia flumina obſtupuiſſe, fingit, vim carminis horum paſtorum inſinuare voluit. Primo Aeneidos etiam Venus Aenææ filio & Achati in ſiluis, Venatricis ſub habitu, ignaris,

Nuda genu, nodoque ſinus collecta fluentes

Occurrit, hiſque alloquitur verbis:

- - Heus, inquit iuuenes monſtrate, mearum
Vidiſtis ſiquam hic errantem forte ſororum
Succinctam pharetrà, & maculoſæ tegmine Lyncis,
Aut ſpumantis Apri curſum clamore prementem?

Vbi Seruius iterùm: *Lyncus Rex Scythiæ fuit, qui miſſum à Cerere Triptolemum, vt hominibus frumenta monſtraret, ſuſceptum hoſpitio, vt in ſe gloria tanta migraret, interi-*

interimere cogitauit ; ob quam rem irata Ceres eum conuertit in Lyncem feram, varij coloris, vt ipse variæ mentis extiterat. Hæc fabulosa vt vt sint, aliquam tamen semper veritatis vmbram includunt, quam hic signari autumo; & ferum hoc animal, crudele, ac technis plenum esse. Scio *Ascensium* hanc loci huius explicationem, quæ minime displicet, adducere, poëtam significare voluisse, Venatores & venatrices, pelles plerunque Lyncum, quas interfecissent, ab his detractas trophæi quasi loco circumtulisse; id quod hodièque faciunt illi, quibus

Insidijs cursúque feras agitare volupe est.

Veruntamen, vt peregrinum & exoticum hoc animal esse veterum testimonio credere propemodum cogamur, rarum tamen non adeò fuisse, vt monstri loco haberetur, vel ex Galeno 6. *de Administratione Anatom.* cap. 1. discimus. Suadet is siquidem, si quis se Medicus in exemplo Anatomico exercere velit, vt accipiat Simias, si hæ desint, Cynocephalos, & *Lynces*, aut vno verbo, ea animalia quibus artuum extrema in quinque discreta digitos fuerint. Adducor etiam vt credam, ipsum non rarò Galenum Lynces secuisse. Nam 11. *de vsu part.* Cap. 2. omnia examinat animalia, quæ paruos, magnos, neruosos, imbecilles habent musculos temporales. Vbi Lynces adducit; neque cum Lupis, Leonibus, Canibus, quibus maximi & neruosissimi sunt, sed cum hominibus & Simijs collocat, quæ debiles habent & exiles. Quo in loco de Lyncum etiam maxilla inferiore verba facit, atque nullum animal minorem hanc habere quàm hominem, maiorem quàm equum & asinum. *Cur autem*, inquit, *maxima omnino maxilla inferior, Porcis, Asinis, & Equis fuit, minima autem hominibus, Simijs, Cebis, Lyncibus; media verò magnitudine inter vtraque animalium aliorum fuit; antea diximus, cùm ostenderemus ijs animalibus nihil opus esse, vt prona cibum ore sumerent; quibus autem manus essent, quomodo hominibus, aut velut manus, quomodo Simijs; quibus verò hæ non essent, vt Equis; ea & collum maius, ob idque ipsam maxillam etiam habere maiorem.*

Lyncem vt ex Galeno discimus, nō potuisse esse rarū adeò inuētu animal.

Quales maxillas Lynces habeant.

Ex quibus Galeni dictis colligo Lyncem ex multifidis esse, quod Aristoteles quoque dixerat. Deinde vel Romæ, vel in Grecia, quibus in locis Galenus vixit, frequens hoc animal fuisse, quod Romam attinet, videtur forsan hoc Plinius laudato iam sæpiùs loco lib. 8. cap. 21. voluisse dicere, quando scripsit *Lyncas vulgò frequentes in Æthiopia generari*, quæ tamen verba: *vulgò frequentes*, non nihil ambigua sunt, cùm nesciatur an illhic vbi Plinius degeret, an in ipsa Aethiopia vulgaria essent. Magis tamen in illam sententiam inclino; cùm ea quæ alibi rara, Romæ, ciuium potentià & industria vulgaria essent. Galeni enim temporibus, qui sub Antoninis Principibus in Vrbe vixit, non infrequentes fuerunt: vt modò diximus. Et sanè quod ad huiusmodi peregrinorum animalium Romæ frequentiam spectat, vel vnicum insolentissimi Imperatoris Heliogabali exemplum nos doceat, qui vna in cæna *Sexcenta Struthionum capita, ex quibus cerebella tantum assumerentur*, conuiuis proposuit. Phœnicem etiam se appositurum pollicitus: vt nihil Romanis ἀδύνατον tanquam orbis ac Naturæ Dominis, iactare pro fastu videretur. Et quoniam supra iam diximus, Lyncem à plerisque hodie Nationibus *Lupum Ceruarium* appellari, videndum por-

Ex Aristotele discitur Lyncē esse multifidam.

Lamprid. in Heliog.

De Lupo ceruario Plinij præsertim loca adducũtur. rò an huius Veteres etiam mentionem aliquam fecerint, & idem planè animal, quod Lynx eſt, eſſe crediderint.

Ludouicus Dominichi, qui Latinum Plinij textum Italico, non infeliciter omnino, Idiomate traduxit, vbicunque in Plinio *Lyncis* fit mentio, *Lupi ceruarij* (*Lupo ceruiero*) voce exprimit. Qui meo quidem iudicio non leuiter errat, cùm Plinius de Lupo Ceruario & Lynce varijs vti Capitibus, ſic diuerſo etiam ſermone pertractet. Italicus Plinij interpres notatur.

Et libro quidem 8. cap. 22. de Lupis agens, quibus *Lupum Ceruarium*, ceu ex eodem genere (vt ſibi perſuadet) annumerat: *Sunt in eo genere* (Luporum nempe, inquit) *qui Ceruarij vocantur, qualem è Gallia in Pompel Magni harena ſpectatum diximus. Huic, quamuis in fame mandenti, ſi reſpexit, obliuionem cibi ſurrepere aiunt, digreſſumque quærere alium.* Et lib. 11. cap. 37. *Inſatiabilia*, inquit, *animalium, quibus à ventre protinus recto inteſtino tranſeunt cibi, vt Lupis Ceruarijs, & inter aues, Mergis.* Et quandoquidem Plinius dicit, Lupum Ceruarium illum Pompel magni ex Gallia fuiſſe allatum, paulò ante dicto lib. 8. huius mentionem fecerat, verum non ſub Lupi Ceruarij, ſed *Chai* aut *Raphij* appellatione his verbis: *Pompel magni primum Ludi oſtenderunt Chaum, quem Galli Raphium vocabant, effigie Lupi, Pardorum maculis.* Vbi obiter hoc noto: Italicum Plinij interpretem iterum lapſum fuiſſe, cùm hoc animal (*haum* dictum, *Galliraphium* appellatum ſcripſerit; cùm dicere debuiſſet, *Gallos* hoc *Raphiũ* vocaſſe. Plinio Lynx & Lupus ceruarius non idem ſunt animal. Chai & Raphij nomina.

Erit igitur Plinij *Lynx*, minimè ipſius *Lupus Ceruarius*, non tam quòd hic Galliam, illa Æthiopiam pro patria agnoſcat (poterat enim, dicet quiſpiam, ex Æthiopia ad Gallos, & ab his ad Romanos transferri; quamuis hoc ſi fuiſſet, Plinius non tacuiſſet:) quàm quòd nominibus diſcrepent; & hic ſemel tantum in Ludis Pompeianis viſus, illa vulgò frequens fortè Romæ fuerit; hic à voracitate memorabilis, illa à vidẽdi acumine celebris extiterit. In ijſdem Pompei ludis comparuerunt alia animalia *Cephi* appellata, ex Aethiopia allata, quorum pedes poſteriores pedibus humanis, priores manibus fuerunt ſimiles. Quod animal poſtea Roma non vidit, vt idem Plinius habet; quod ſi *Lupus Ceruarius* id ipſum natale ſolum agnoſceret, non Gallia, cuius inquilinus ſaltem fuiſſet, ſed Aethiopia, hoc in loco nominari quoque debuiſſet. Cur Lynx Plinio non ſit Lupus ceruarius.

An ab Ariſtotele igitur, quid Lupi Ceruarij ſint, diſcemus? Hic lib. 9. cap. 44. *Hiſtor. Anim.* de *Thoöibus* loquitur, quos Gaza Lupos Ceruarios vertit. Hæc ſunt præceptoris verba à Gaza Latinè reddita: *Thöes igitur*, quos Lupos Ceruarios diximus, inquit Gaza, *hominem diligunt, & neque offendunt neque metuunt valde; pugnant cum Canibus & Leonibus, quò fit, vt nè eodem loco ſint Ceruarij (ſeu Thöes) & Leones. Optimi Ceruarij qui minores ſunt; genera huius alij duo, alij tria ſtatuunt; plura ijs eſſe non videntur. Sed vt piſcium, auium, quadrupedum genera aliqua, ita Ceruarij quoque per tempora immutantur, & colorem diuerſum hyeme æſtateue trahunt, atque æſtate nudi, hyeme hirti redduntur.* Hic Gaza malè ait, *plura ijs genera non videntur*, ſufficiebat dicere, *plura non videntur*, cúm reuerà nec ſint diuerſa genera, niſi quodlibet accidens ſtatim ſpeciem diſtinguere putaueris, qualia ſunt piloſum, & depile eſſe. An Thoes Ariſtotelis ſint Lupi ceruarij. Gazæ lapſus.

Hic ſingulariter ego animaduertendum cenſeo, cùm dicitur *Thöes cum Leone pu-*

ne pugnare ferox & generosum aliquod animal insinuari, quod ex genere Lu-porum esse videtur, cùm *quia pilum*, quod etiam in prouerbio est, *non animum mutat*; & propterea plura esse genera videntur; videntur inquam, at non sunt, vt iam dictum, cùm solo pilo & colore varient: tum quia idem Aristo-teles lib.3. cap. vltimo, Lupis annumerare Thoës videtur, cùm inquit: *Quin etiam Thos* (quem *Lupum ceruarium* appellamus ait Theodorus Gaza) *interna omnia similia Lupi habet*. Ex quo iterum loco deduco, Thöem non posse esse il-lud animal, quod propriè à Plinio *Lupum ceruarium* vocari diximus. Hic enim suo Ceruario Lupo vnicum & rectum, à ventriculo ad podicem concessit in-testinum, quod in Lupis quibus Thöes interiora omnia similia possident, mi-nimè verum esse supra in Lupi Historia demonstrauimus. Nisi dicere velis, etiam Lupum habere vnicum non interruptum, aut ex varijs separatisque ne-xum, intestinum; quod quidem in omnibus animalibus & homine quoque ipso verissimum est. At non istud hic agitur. Licet enim in omni animali varia nomina intestinis indantur, hæc tamen omnia non contiguitatem, sed conti-nuitatem habent, & sola crassitie ac tenuitate siue, vt Medici loquuntur, sub-stantiæ modo, distinguuntur, suntque simul sumpta longissima & anfractuo-sa, non recto tramite (vt Plinius in Ceruario Lupo contingere ait) à Pyloro ad podicem descendentia.

Thos videtur esse ex genere Luporum.

Thoëm nô esse Lupû ceruarium ex intestinis probatur.

Sed quid coniecturis certare opus est? quando ipsum Iudicem, Plinium in-quam, qui certò litem hanc dirimat, adire licet? Hic quæ de Thoïbus Aristot. habet, probe in suos retulit Commentarios lib.8. cap.34. *Nam Thöes*, inquit, *Luporum id genus est procerius longitudine, breuitate crurum dissimile, velox saltu, venatu viuens, innocuum homini; habitum non colorem mutant, per hyemes hirti, æstate nudi*. Vbi minimè hic, quod Gaza ausus est, Thöem Lupi ceruarij nomine extulit, sed *Thoïs* nomen Græcum relinquit, quale apud Aristotelem reperitur, quod alioquin Plinio insolens est, cùm alibi ex *Pardale* voce Græca, *Pantheram* Latinam quasi vocem fingat. Quin lib.10. cap.74. *de illis, quæ inter se conueniunt & dissident, animalibus*: *Dissident Thoës & Leones*, inquit, *& minima æquè ac maxi-ma*, nempe animalia. Quid autem propriè sint *Thoës*, non huc pertinet expli-care, satis nobis est nec *Lynces*, nec *Lupos ceruarios* dici debere.

Ex Plinio ipso deducitur Thoës nô esse Lupos ceruarios.

In his itaque angustijs constitutus, Iulium Cæsarem Scalig. consilij petendi gratia adeo, & quæ Exercitat. sua 210. aduersus Cardanum adfert, diligenter lego; reperio eam subtilitatem, quæ cuiuis è triuio obuiam se præbeat: *Lynces* nimirum nihil formæ Lupinæ habere; *Lupos* vocari tamen, quòd Luporum sint auiditate, & *Ceruarios*, quòd Oppianus scribat, eos maximè Ceruis insidia-ri: cæterùm maculis inter se differre, quarum aliæ breues orbiculares, aliæ productas habeant. Sed id, quod nos quærebamus, & in quo rei cardo versa-tur; an nostræ nempe Lynces sint Antiquorum vel Lynces, vel Lupi ceruarij, hoc tacet, & nos sub cultro relinquit.

Iul. Cæs. Scalig. nihil subtile pro hac lite affert.

Debemus tamen aliquid Scaligero, quod lib.2. cap.47. Commentariorum suorum *in Histor. Animal.* Aristotelis hæc verba explicans. *At verò vtraque dentata maxillà vnicum ventriculum habent, vt Homo, Sus, Canis, Vrsus, Leo, Lupus. Quin etiam Thoës omnia viscera Lupo similia obtinent*. Debemus inquam, hoc Sca-

Scaliger Thoëm Aristotelis etiam Thoëm, & bene vocat.

ligero

ligero quòd verbum verbo reddens pro *Thoë Thoëm*, & non *Lupum ceruarium*, vt Gaza facit, fubftituerit. Explicatio eius hæc fequitur: *Ariftoteles mentionem hic facit animalis, quod Thoëm vocat, de quo in Hiftoria noftra fatis fcriptum eft, Lupum ceruarium vocat Theodorus, nos vulgò Lyncem ceruarium dicimus. Plinius in Capite de Lupis, ceruarij facit mentionem, neque eius figuram oftendit nobis, cùm tamen fpectaculorum memoriam proderet, vnius è Gallia Romam allati. Thoës verò, quasi aliud animal; Græca voce appellat & alibi eiufdem libri, & decimo.*

Modo fui oblitus Lupũ ceruariũ appellat.

Sed ridiculum mehercle, quod tam fubito fuiipfius Scaliger oblitus, eodem vafto fuo volumine lib. Hift. Anim. cap. 35. prout ipfe ea diuidit, particulam hanc explicans: καὶ οἱ θῶες δὲ ὁμοίως κυΐσκοντα τοῖς κυσί. *Lupi Ceruarij* (inquit ipfe in tranflatione) *implentur coïtu & Canes.* Pro *Thoës* non, vt prius, verbo verbum reddidit, fed ipfum, quem reprehenderat tamen, Gazam fecutus, *Lupos ceruarios* interpretari, contra fuammetipfius & Plinij mentem, voluit. Audiamus tamen commentum ipfius: *Alibi docuimus*, inquit, *quare Lupi, cùm tamen nihil Lupi præter auiditatem habeant, vocentur. Ceruarij autem, quia ceruorum hoftes acerrimi Lynces funt, & Oppianus Thoas vocat, quos etiam Plinius Luporum genus effe ait. At videtur neque Lupos ceruarios, neque Thoas, neque Lynces, nifi ex aliorum fide, nouiffe.*

Ab Ariftotele & Plinio ad alios trãfitur.

Cùm Ariftotelis igitur & Plinij (quantumuis hi Antefignani noftri fint,) authoritatibus nihil hactenus effectum fit, inferiores æquum eft fcriptores confulamus, & Solinum inter hos primùm cap. 7., qui *Lynces* inter Luporum genus reponit. Prima igitur in claffe Lupos reponit ordinarios & vulgò notos, in quibus hoc eft naturæ miraculum, quòd in cauda eius villus, vt ait, amatorius perexiguus reperiatur, quem fpontaneo damno abijcit, cum capi metuit, neque enim hic potentiam habere, nifi viuo detrahatur, ftulte creditur. Secundo fuccedit loco, *Ceruarius Lupus*, qui hoc fingulare obtinet, vt poft longa etiam ieiunia carnes mandens, fi refpiciat, obliuifcatur præfentis copiæ, & quæfitum eat aliam, quam reliquerat, fatietatem. Tertiò *in hoc genere animalium*, inquit, *numerantur & Lynces, quarum vrinas coire in duritiem lapidis fatentur pretiofi.* Erant igitur tefte Solino Lynces in genere Luporum, in quo & ceruarij funt: fed cum his non ijdem erunt, fed fuæ propriæ fpeciei *Lynces*. Quare nec hoc euincemus Authore, Lupos *ceruarios* & *Lynces* idem animal effe. Fuerit tamen hæc authoritas in caufa, vt iuniores Scriptores Lynces etiam Lupos ceruarios vocare voluerint.

Quæ Solinus de Lupis ceruarijs habeat.

Solino Lynx & Lupus ceruarius non idem animal.

Aelianus de Lyncibus nihil habet.

Ælianus Lyncum non meminit: *Petrus* tamen *Gillius* huius interpres ex *Oppiano*, fed malè, *Lynces* facit *Pardalium*, feu *Pantherarum* generis, cùm inquit: *Pardalium duplex eft genus, aliæ enim Lynces nuncupatæ, paruæ quidem contra Lepores comparantur, aliæ maiores in ceruos atque Oryges facilè infiliunt; eiufmodi ambo corporis figura fimiles funt, & fimiliter vtrifque oculi fuauiter fulgent. Facies vtrifque alacris perlucet, paruum vtriufque caput. Solus color difsimilis. Minores quidem rubro, maiores verò croceo fulphureoque flore diftinguntur.* Quæ omnia vera effe videntur ex mente poetæ Oppiani, præterquam quod Lynces Pardalium fpecies facit. Sunt enim animalia fui generis, & cum Pardalibus fiue Pantheris nihil magis habent fimilitudinis, quàm cum plurimis alijs differentiffimis,

Gillius Oppianum non bene citat.

mis, pellem præbet maculosam. *Albertus* Magnus præter ea, quæ de Thoe scripta sunt, nihil singulare affert. Et *Isidorus* illa, quæ Lupo Ceruario conuenire diximus. *Lynx dictus est*, inquit, *quia in Luporum genere numeratur, bestia maculis in tergo distincta vt Pardus, & similis Lupo*. Data hic operâ etiam illa huc inseram, quæ in libro *Horti sanitatis* titulo, ex lib. de *Naturis rerum* citata reperio, & hæc sunt: *Lynx adeò perspicaces oculos habet, vt subtilitate visus etiam solida corpora penetret. Constat enim, quòd oculus in humido situs est, iuxta Philosophum. Tria verò sunt in aqua, scilicet aquea humiditas, diaphaneitas, & lucis perspicuitas, & hanc vltimam communicant cum natura cælesti. Lynx habet linguam serpentis similem, sed maiorem, quam in longitudinem porrigit, & collum circumagit: vngues habet grandes, vnicum fœtum facit, & vrina eius in gemmam durescit.* Ex qua descriptione liquet, quàm miserè non rarò decipiamur, dum nudis authorum verbis fidem habemus, nec res expendimus ipsas. Quod & hoc in loco vsuuenit, cum *Lynci* serpentis lingua tribuitur, quæ Iyngi auiculæ & non Lynci quadrupedi à Natura concessa fuit. Est autem Iynx, si Bellonio assentimur, ex *Picorum* genere, & Aldrouando *Torquilla* vocatur: lingua huic longa est insigni cuspide præmunita. Hanc autem ferunt linguæ aculeo velocissimè exerto transfixas formicas venari. Eodem prorsus modo, emissa instar sagittæ prælonga lingua muscam transfigere Chamæleonem vidi, vti suo loco dicam. Iam similem velle sibi in Lynce quadrupede linguam imaginari, hoc potius somniare, quàm philosophari esset.

Liber de Natura rerum quæ dicat.

Iynx & Lynx confunduntur.

Iyngis Auis lingua serpētina.

Quid igitur? Lyncem in rerum Naturę Vniuersitate nullã reperiri, sed *Sphingis* instar, *Gryphis*, *Pegasi*, *Hippocentauri*, aut alicuius modo *Chimeræ* à poëtis fictã, ab otiosis hominibus pictam bestiam autumabimus? Eique non *Æthiopiam* cum *Plinio*, sed cum *Aristophane* νεφελοκοκκυγίαν, aut cum *Thoma Moro Vtopiam* pro patria assignabimus? Vel in solo mentis Intellectu, instar Entium rationis, vt Scholastici loquuntur, existentiam obtinere credemus?

An Lynx pro mera Chimęra sit habenda.

O quàm optarē ego nunc mihi *Icaro-Menippi* illius apud *Lucianum* alas dari! Non vt his ad Lunam eueherer, sed quò dextræ alæ, quæ aquilina erat, virtute suffultus, eam cernendi vim & acrimoniam acquirerem, quâ, vt *Menippus* in *Lunæ* orbe constitutus, repente factus *Lynceus*, cuncta quæ in terra sunt, dignouit homines, feras, ac propemodum etiam culicum nidos; ego *Aquilæ* instar *Lyncem* reperire meam, ac intueri queam; à qua *Lynceos* postmodum mutuando *oculos*, in cætero qui mihi restat Animalium labore, perspicax magis fiam, vereque *LYNCEVS*. Sapiéter certò, *Plutarchus* opusculo *de Iside & Oriside* omnia bona à DEO petenda esse monet, sed præcipuè *Veritatem*, quòd nihil homo accipere grandius, vel largiri DEVS ipsâ posit augustius. *Cætera enim*, inquit, *DEVS hominibus quidem, quorum sunt indigi, donat. Hanc possidet ipse peculiarem, eaque vtitur*. Et quid ni?

Optantur Aquilę oculi ad Lyncem reperiendam.

Veritas apud solũ DEVM, qui ipsa est veritas.

DEVS omnia nouit,
Quæ sunt, quæ fuerant, quæ mox ventura trahentur.

Siquidem DEVS ipsa est *Veritas*, cuius nos in rebus naturalibus præcipuè, vmbram quandam possidemus, & ad eam contentis quidem oculis ceu sagittarij ad scopum collimamus, at sæpiùs aberramus. Id, siquando mihi euenire contige-

contigerit, minimè perturbor, cùm & illos *qui doctrina ſua nobis præluxerunt, adeoque Duces noſtri, ſed non domini* vt Seneca ait, *fuerunt*, tale quid ſæpius paſſos nemo Philoſophantium ignoret.

Etymon Lyncis.

Cùm igitur nomina ſint vmbræ rerum, & ſæpe vocis Etymon habeat neſcio quid reconditæ rei, non miror *Lyncem* à pleriſque recentioribus *Lupum ceruarium* dictum fuiſſe: videntur enim *Lynx* & λύκος, ideſt *Lupus*, aliquid in vocabulo conuenientiæ habere. Germani etiam multi *Lyncem* non *Luchs* modò, ſed etiam *Thiervvolf* appellant, hoc eſt animalium quadrupedũ præſertim, *Lupum* ac deuoratorem; vt *Lucium* etiam *piſcium Lupum*, ſeu vaſtatorem, nominamus; quòd in ijs ſtragem non leuem facere ſoleat. Volunt aliqui etiam λύκον, hoc eſt Lupum, ἀπὸ τῆς λύκης id eſt à luce, vt in Lupi hiſtoria me explicaſſe memini, dictũ: quod Etymon, cui conuenientiùs quæſò quàm Lynci, animalium omnium perſpicaciſſimo, adaptari potuit? Sed relinquamus tandem has Veterum tricas, quas extricare non ita eſt facile, non in animalibus modò, ſed plantis quoque, ab illis adeò breuiter & obſcurè deſcriptis, vt in pleriſque quid voluerint, penè ignoretur. In qua *Fabius Columna Lynceus* ſpectata Generis Nobilitate & Doctrina conſpicuus iam triginta fermè annis deſudauit, eoque ingenij ſui acumine proceſſit, vt genuinæ *Theophraſti* ac *Dioſcoridis* inſiſtens menti, innumeras ab alijs perperam nominatas plantas, ſpeciei, loco, ac nitori ſuo non modò reſtituerit, ſed plurimas inſuper nouas penitus nobis antea incognitas, publici nunc iuris fecerit.

Fabius Columna pluribus veterum plantis vitã reſtituit: plurimas nouas prodidit.

LYNX NOSTRA.

Ego itaque animal illud, quod hodie *Lupum ceruarium* nominamus, commodiſſimè *Lyncis* nomine inſigniri poſſe cenſeo. Præditum enim omnes fatentur oculis ſplendentibus, & igneo quodam fulgore coruſcis, cum longiſſimè diſſitam prædam oculis viuàm ſpeculetur, non Vulturũ more putridum naribus cadauer olfaciat. Hinc ad venationem ſe accingit, Leporibus, Dorcadibus, ac Ceruulis inſilit; nè quid de minorum gentium animalibus dicam. Non igitur mirum eſt, ſi vtraque ex proprietate & *Lynx* ob Viſus præſtantiam, & *Lupus ceruarius* ob gulæ auiditatem & rapacitatem ſit dictum.

Lupus ceruarius Lyncis nomen optimè meretur.

Et quamuis ego hoc animal viuum nunquam viderim, tres tamen è viuis expreſſas Icones obtineo. Quarum prima ad Illuſtriſs. & Excellentiſs. *Principem Cæſium Florentiã*: Altera ab Illuſtriſſimo *Ioanne Caſimiro Comite de Erbach*, ex Sereniſſimi Saxoniæ Electoris Theriotropheio: Tertia à *Theophilo Molitore* è Carinthia ad me tranſmiſſa fuit, quæ omnes corporis quidem figura & partium ſymmetria ſatis conueniunt, coloribus verò mirè variant. *Florentina* illa quæ magnæ ſtaturæ, vt ex membrorum proportione colligi poterat, fuit, colorem planè ferrugineum ad fuſcam rubedinem vergentem, habebat, nullis penè maculis, præterquam in cruribus & ventre (qui ſimul albicabat) raris ac fuſcis. *Saxonica*, non multo minor, colorem talem referebat, qualem nucum putamina viridia aquæ incocta exprimere ſolent, pectus tamen, venter inferior, & crura pedeſque omnes albebant, maculis vniuerſæ pelli interſperſis nigricantibus. Tertia *Gratienſis* minor ceteris apparebat, pellem ſortita ſubruffam ſplendicantem, pectus tamen & ventrem ac crura ex rubro albentia habebat, punctulis vndique tam in capite, quam dorſo plurimis non nigris illis; ſed atrorubentibus commaculatam. Ad huius planè modum colorem que, nuper apud

Icones tres diuerſæ Lyncis ſeu Lupi ceruarij dicti.

Florẽtina.

Saxonica.

Græzenſis.

pud Pellionem quendam Romanum decem pelles *Lyncum* non ita dudum de-ractas, ſanguine adhuc ſicco ſuffuſas & maxillæ inferioris ſuperioriſque denti-us etiam inhærentibus, conſpexi; quas in *Liguria* captas affirmabat.

Et quantum ex relatis Iconibus, viſis pellibus, & diligenti Lyncis deſcri-tione quæ in *Theriotropheio Sileſiaco* extat, conijcere poſſum, *Lynx* ſiue *Lupus* *Ceruarius* noſter, animal eſt acerrimi morſus, quod dentes inſinuant, qui Leo-ini ſunt, vt poſtea probabo. Eſt oblongum ſatis, ſed cruribus breuibus, quod ntegræ detractæ pelles monſtrant, & Icones præſeferunt. Pellis plerunque eſt lbicans,ex fuluo purpuraſcens,ſed maculis oculorum inſtar variata, vt pluri-num nigricantibus. Hic tamen color, vt Italicis ferme ſemper eſt communis Lyncibus, ſic in alijs variat. Nec mirum eſt idem animal in Auſtralibus, occi-lentalibus,Septemtrionalibus aut Orientalibus locis natum colore plurimum lifferre,vnde Aſiaticarũ Lyncum pelles, noſtras quoque pilorũ pulchritudine, bertate, longitudine, & maculis plurimùm ſuperare animaduerti.

Deſcriptio noſtræ Lyncis.

Diuerſorũ locorũ aīalia colore variant.

Oculos etiam fulgentes & ferme radiantes, qui eos viderunt, ipſi attri-buunt: Capite apprimè Felem repręſentat, atrocitate nequaquam formidabi-i. Auriculæ curtæ ſunt, curuæque, & ſigno quodam proprio Lyncem ab alijs mnibus quadrupedibus ſeparantes: ſuntque apices illi villoſi, conferti, inſtar oloſerici nigri ſplendentes, molles & venuſti ex ſummitatibus auricularum nati, ac ſurſum trium forſan digitorùm tranſuerſorum longitudine elati, & cuminati. Linguam ego non vidi, quam ſpinoſam & aculeis refertam refe-unt, & ferme limæ ſimilem eſſe, quod obſeruantia dignum cenſeo, & in Feli-us etiam cernitur. Dentes ipſe numeraui tres ex vtraque parte tam ſuperio-is, quàm inferioris maxillæ molares, ſerratim ſe ſe recipientes. Duos ſaltem rælongos Caninos in vtraque maxilla, & inciſores ſex vtrobique intra duos il-os Caninos comprehenſos.

Oculi.

Aures quid ſingulare habent.

Lingua.

Dentes.

Acutiſſimos etiam huius animalis luſtraui vngues, ex cinereo albicantes du-os & recuruos, quinos in anterioribus quidem pedibus, & quaternos in po-ſterioribus. Caudam habet valde breuem; ſex forſitan tranſuerſorum digito-rum longitudine, cuius plerumque extrema nigredine inficiuntur. Scribunt qui per Anatomen animalis huius interna ſcrutati ſunt,patellam oſſeam oblon-gam amygdali figura in poſteriore flexura ineſſe, anteriori verò deeſſe;in huius vicem ſubire oſsiculum minutum fabæ magnitudine & figura. Has ego patel-las itidem reperio in meo Felis ſceleto (Feli autem iam dixi putare me ſimilem Lyncem eſſe) in cruribus nempe poſterioribus forma Cordis oſsicula, quorum acutior pars ſurſum, latior deorſum vergit; in anterioribus autem cruribus oſ-ſicula nulla inuenio.

Vngues.

Cauda.

Crura.

Ventriculum quoque ampliſsimum ac rotundum Lyncibus aſſerunt: quod credi facilè poteſt, cùm voraciſsimum animal perhibeant, in cuius exenterati ventriculo aliquando repererunt Venatores Porcellorum ferorum,& Leporum carnes,quas pellibus ac oſsibus tantum confractis deuorarant Lynces. Hæ (vt dixi) non raro inuadunt Ceruulos & Capreas, ſæpiſsimè Lepores & Porcellos ſilueſtres, aiuntque (quod etiam ſuo Lupo Ceruario Plinius attribuit) his inteſtina minus tortuoſa & anfractuoſa eſſe: ob id animalia hæc vora-

Ventriculus.

Cibus Lyncum.

ciora,

ciora, quod ingesta citius transeant, meritò haberi.

Mores Lyncis.

Vt vno dicam verbo, hæc bestia agilis est valde, & in longum saltus suos extendit: Rapax vt Lupus, sed multò eo calidior. Tam hominibus quam pecudibus pariter insidians, in quos ex arboribus, quarum vmbris furtim latitat, prætereuntes desilit, adiuuante maximo oculorum acumine: quo cæteris animantibus præcellit. Asseruerunt mihi fide digni, maximo in pretio apud Germanos Lyncum Vngues haberi, & auro inclusos à pueris aduersus Epilepticos insultus gestari: Verùm, vt certum huius rei experimentum non habeo, ita qui vngues, & ex quo pede capi debeant, ignoro.

Astutia. Rapacitas. Vngues aliquibus aduersus Epilepticos laudantur.

Pelles Lyncum orientalium cariores.

Pelles harum sunt magni pretij etiam apud Magnates, si præcipuè orientalibus sint Lyncibus detractæ, nostrates enim nõ illam habent speciem, & Luxus ostentationem. Carnes non eduntur, nisi ab ijs forsan, quibus Felium carnes arrident, quorum inter Italos nonnullos vidi (quas ego carnes vt non probo, ita ab ijs abhorreo valde) qui eas deprauato quodam gustu inter delicias habent. Axungiam conuulsis luxatisque conuenire articulis, haud improbabile est.

Carnes Lyncum & Felium in cibis reprobantur.

Olaus magnus nostras pro Lyncibus recipit.

Olaus magnus, vt in eius Epitomes lib. 38. cap. 9. videre est, Lyncem vulgatam nostram pro Lynce item & Lupo Ceruario agnoscit. Et quoniam præter illa, quæ iam attuli, alias quasdam Lyncum proprietates insinuat, eius hic verba recitare volui: *Lynces in septentrionalibus siluis non adeò frequentes generantur vt Lupi, licet impares haud sint in auiditate prædarum. Natura igitur Lyncis est, vt non respiciat retrò, sed continuo progressu & saltu præcipitet cursum. Cibus illi siluestrium catorum frequentior aut suauior est, quia sicut illis libentius vescitur, ita & eorum latibulis, vt rapiat, insidiatur. Pelles harum mollioribus plumis & pulchrioribus maculis prædita satis carò venduntur, præsertim in asperrima hyeme prædatæ, tunc enim in virtute & colore sunt aptiores, vti æstate viliores, imò deteriores.*

Quid ad Aristotelis & Plinij prius allata loca dicendum.

Sed quid ad Aristotelis interim & Plinij, grauissimorum Scriptorum authoritates respõdebimus? vel quomodo e dubijs eorum locis aliquã opinionis certitudinem, aut ex obscuris aliquam sententiæ lucẽ eruemus? Plinium tamen quod attinet, non adeò moror, qui pleraque ex Aristotele *de Animalibus* excerpsit, ipse autem Aristoteles in multis idem fecit, & obscurissima (quod & nos non rarò facere solemus) sicco pede transiuit, notissima verò, ne tempus inutiliter tereret, largiore descriptione declarare renuit; veluti si quis hodie nec lactucam, nec Muscas, aut Mures, longiore verborum serie depingere dignaretur. Atque hinc factum est, vt quæ vetustas tacuit, temporis progresio *dias in luminis auras* eruerit. Nec tamen veteribus subitò est succensendum, si quando ipsis, quod humanum est, labi contigerit: quin illud potius Eloquentiæ Magistri probis ac modestis Ingenijs semper ante oculos habendum: *Neque id statim legenti persuasum sit*, inquit, *omnia quæ magni authores dixerint, vtique esse perfecta, nam & labuntur aliquando, & oneri cedunt, & indulgent ingeniorum suorum voluptati, nec semper intendunt animum; & nonnunquam fatigantur. Modestè & circumspectò iudicio de tantis viris pronunciandum est, ne (quod plerisque accidit) damnent, quæ non intelligunt.*

Ad Plinii. Ad Aristotelem. Nec ideò succensendum veteribus si lapsi sunt, ait Quintilianus.

Optimè sanè Quintilianus. Quidam enim libidini ac prurigini sui ingeni indul-

indulgentes in rebus sæpe minutulis magnos viros carpunt: hoc est, dum singulis pene cum syllabis commorantur, nullum calumniãdi finem faciunt. Quod idem alibi Quintilianus dilertè sic improbat: *Omissa rerum (qui nerui sunt in causis) diligentia, quodam inani circa voces studio senescunt.* Si igitur rei studiosus res præ manibus ipsas habeat, consultius longè faciet, si verba rebus aptet, quam si extrinsecus res alias arcessat, quibus hæc verba conueniant.

Notantur recẽtiores quidã Critici.

Nos interea Lyncem nostram habemus, quam hoc nomine ab VRBE & orbe hodie condecorari nouimus, nec tanti refert, si vel ab Aristotele minùs exactè descripta fuerit, vel ei de natali solo cõtrouersia moueatur. Hæc duabus maximè pollet facultatibus quæ in Lynce quoque laudãtur, vidẽdi acumine & voracitate. Nec nouum est Aethiopicum animal posse simul & Europæũ esse, cùm plurima eadem animalia in nouo & vetere orbe nascantur. Ex Galeno profectò docuimus, non fuisse adeò rarum in Italia & Græcia Lyncem; vt monstri loco haberetur. Et quid, si forsan Plinius ignorauit, Lynces in Italia reperiri; certè non sunt adeò in hac mundi parte frequentes, nisi in *Liguria* Sabaudis finitima, & apud Rhætos. Et forsan quod animal Plinius *Chaum*, aut *Raphium* vocat, aut *Lupum Ceruarium*, Lynx fuerit Gallorum, ab Aethiopicâ non parum discrepans; cum & ego duas Germanicas iam suprà notatas ab eodem colore, differentes sufficienter ostenderim:

Lynx nostra meretur hoc nomen.

Lynx Galeni tẽpore videtur frequens fuisse.

Hic alias poteram, & plures subnectere causas,

Quibus *Lupum ceruarium* nostrum veram *Lyncem* esse, astruerem: quamuis supra propositis, ex Plinio præsertim, dubijs respondere, qui rem ipsam fortassis minus bene intellexit, non adeò de nihilo sit. Libet itaque totum negotium paucis verbis proponere, &, si licet, arbitrario etiam iure componere; auctoritate maximè, & sententia Illustris viri *Ioannis Bouar de Baliz Liberi Baronis* quæ in Gesnerianis descriptionibus Animalium exstat. Vbi idem Baro monet Lyncem Indicam vel Africanam, cuius Plinius meminerit, multùm à nostro Lupo ceruario differre. *Qui noster cùm sit maximus*, inquit, *vix attingit mediocrem Lupum magnitudine. Ista verò Constantinopoli depicta ferocem atque ingentem bestiam ostendit. Præterea istorum nostrorum Luxorum, qui in Moschouia, Lituania, Russia, Polonia, Hungaria, Germania capiuntur, rari sunt admodum insignibus maculis in dorso conspersi, sed in ventre tantum: Scotia tamen & Suecia mittit omnium pulcherrimos. Isti verò de quibus loquor, sunt maculis tam in dorso, quàm ventre, alijsque membris pleni; nec sunt adeò villosi & delicati, vti nostrates; cùm habeant pilos asperos, fetosos & breues. Insuper nostrorum maculæ sunt rotundæ: istorum verò triangulares & similes folio vocato Kleblat, hoc est Trifolio.*

Respondetur ad Plinium.

Atque hæc, de dubijs concessa est optio nobis.

Si cui verò hæc minus arrident, virũ se præstet ac meliora reponat, quæ tantùm abest, vt aspernaturi simus; vt grato ea nos animo acceptaturos promittamus.

Sed quando absolutis tricis tandẽ concludẽdum est, in quã animantiũ classe Lyncem ego collocandam existimem, more meo atque instituto id deinceps explicabo. *Lyncem* plerique *Lupum Ceruarium esse*, & in *Luporum* genere reponendã audacter pronũciant & credunt. Ego tamen cũ *Lupo Lyncem* non magis congenerem statuo, quam cũ Cane Felem. Vt enim superius cũ Cane Lupũ coniunxi;

In qua animalium classe Lynx sit ponenda.

 sic

Dentes mõstrant in quo genere animalium Lynx sit collocãda.

ſic cum Fele nunc Lyncem. Congeneres, quin etiam animalibus hiſce & Leonem & Tigrem facio. Quò ita ferocia, dentium ſitus, numerus, figura inducunt, quod Achillæum mihi quoque in Lupo & Cane argumentum fuit. Eſt tamen exigua etiam in his dentibus differentia, alioquin Felem pro Leone, & Tigrem pro Lynce venditare poſſemus.

Dentes Felis.

Felis itaque, cuius exactum valde ſceleton habeo, tam in ſuperiore, quàm inferiore maxilla duos obtinet dentes Caninos, ſuperiores inferioribus paulò longiores: hoc ipſum apparet in Lynce noſtra, in Tigre, & Leone; amborum enim horum animalium vltimorum Caluarias politiſſimè à carnibus liberatas & filo æneo connexas nunc domi adſeruo, non meas quidem, ſed proprias *Philippi de Liano*, è prima claſſe Pictoris non modo Romæ, ſed & alibi ac præcipuè in Aula olim Sereniſſimi Magni Ducis Hetruriæ Coſmi Secũdi, ob artem celebrati. Cui & hoc laudis debeo, quòd noſtra omnia animalium ſceleta, doctiſsima pridem manu delineauerit, & in ære expreſſa naturalium rerum ſtudioſis publica facere voluerit. Intra Caninos, qui in Leone prægrandes ſunt, ſex inciſores reperiuntur; eiuſdem omnes magnitudinis in Fele; non ita in Lynce, & Tygre, atque Leone. In his enim tribus inferior horum ſex dentium ſeries paritatem habet, ſuperior verò duos Caninis viciniores paulò longiores & craſsiores oſtendit, Caninis tamen minimè annumerandos, quod ſuperius & in Lupo demonſtratum.

Philippus de Liano inſignis Pictor Romanus.

Dẽtes Leonis Lyncis & Tigris.

Quod verò tam viſu pulchrum, quam notatu dignum videtur, hoc eſt, quòd dentes Canini in Leone, & duo illi ex inciſoribus, Caninos quodam modo æmulantibus, ſunt omnino per longum fiſsi, & in duas æquales partes diuiſi, vti linea diuiſoria manifeſtè oſtendit. Hoc idem, ſed non tam euidenter, in Tigris dentibus quatuor verè Caninis, minimè vero in duobus illis ſuperioribus inciſorijs, obſeruatur.

Poſt Caninos ac inciſores, molares veniunt, quorum tres, tam ſuprà, quàm infrà, in vtraque maxilla & latere exiſtunt, qui ſimul numerati ad duodecim pertingunt. In ſuperiori maxilla tam Tigris quàm Leonis vltimus molaris maximus eſt omnium, tribus eminentijs ac veluti cuſpidibus conſpicuus; ſecundus & is tribus eminentijs inſignis, ſed multò minor ſuccedit; demum verſus dentem Caninum eſt adeò paruus molaris, vt vix vnam ex minimis illis cuſpidibus æquet. His correſpondent tres inferni, quorum vltimus non tribus, at duabus tantum cuſpidibus, ſed fortibus planè, videtur, ſocio ſuperiori ſuo multò minor. Secundus eiuſdem cum ſocio ſuperno magnitudinis & figuræ. Tertius ſuo compari longè maior, tribus & ipſe eminentijs clarus. Nam hac ratione inferiores ſua mole æquant ſuperiores. Mirum eſt quam ſolida candidaque ſubſtantia, quam reciproca aptaque inſertione dentes hi ſuperiores & inferiores ſerratim ſe ſe excipiant, vt imaginari ſibi facile quiuis poſſit, nihil eſſe in animalium corpore ſiue cartilagines, ſiue oſſa ſint etiam, quod Leonum, Tigrium ac Lyncum morſus effugiat. Quæ de *Leone* iam dixi, ad Vnguem ita omnia in *Tigre* videre licet & *Lupo Ceruario*. *Felis* tamen aliquo modo variat. Quæ tres quidem in maxilla inferiore, duos vero tantùm in ſuperiore dentes molares, ſed adeò magnos obtinet, vt tribus

Molares quomodo ſe habeant.

Quemodo Felis dẽtes ab alijs differant.

infe-

inferioribus æquales censeri possint.

In Caluarijs porrò horum animalium non eadem prorsus est proportio. Frontis ossa Leoni & Tigri, media inter oculorum orbitas sita, plana sunt omnino & depressa. Syncipitis ossa in medio elata, & ad latera caua. Occipitis os triangulare ordinem Caluariæ claudit, primæ colli vertebræ insidens; quæ omnia suturis affabrè distinguuntur. Felis caput tamen à naribus non plano & recto, sed curuo & gibbo, ad ossa syncipitis, tramite ascendit; cùm totum alioquin ad orbicularem figuram conformatum sit. Cætera persequi nimis tædiosum foret. In vnguibus tam Lynces quàm Tigres & Leones cum Felibus apprimè iunguntur, quas omnes vidi & probè examinaui, quinque nimirum in anteriores pedes, & quatuor in posteriores distributis.

> Caluariæ etiam in his animalibus variant.

> Vngues horum animalium conueniũt proportione quadam.

Cùm itaque in capitis structura, præsertim dentium numero, & figura, & pedum forma Lynces cum Felibus conueniant, ad harum certè classem, quam Luporum, iustiùs reposuero. Nam si secundum internorum saltem viscerum similitudinem congenera sociare volueris, compones seiunctissima, segregabis coniunctissima. Feles enim, Canes, & Porci, Hepatis, Lienis, Ventriculi, Cordis, ac Pulmonum, nec situ nec figura multum discrepant; non ideò tamen eiusdem hæc sunt siue generis proximi, siue speciei bestię: manifestissimam enim in dentibus differentiam demonstrabunt, si capitis horum anatomen probè excusseris.

> Lynces non ad Lupos, sed ad Feles, Tigres, & Leones accedunt.

> Vnde conuenientia & differẽtia animalium deducenda.

Est & hìc ex occasione, Galeni de dentibus Leonis doctrina sub incudem reuocanda. Is enim 11. *de Vsu partium*, cap. 8. de dentibus hæc habet. *Quod autem fortibus animalibus acuti multi dentes ac fortes sunt comparati, ne id quidem possunt reperire* (illi scilicet qui omnia fortuito ex atomis fieri putant, vt Democritus & Asclepiades, aduersus quos Galenus disputat) *cur motus temerarij opus sit habendum. Quod si Ouis & Leonis dentes vnquam vidisti, discrimen vt arbitror, agnouisti: verùm quod Caprarum dentes ouium dentibus sint similes, Pardaleon verò & Canum Leoninis, quo pacto id non est admirandum?* Hactenus Galenus, qui Pardalium siue Pantherarum (dicam ego Tigrium quoque) & Leonum dentes Caninis, adeoque Lupinis, similes facit. Si ad figuram, non ad numerum potius similitudinem referat, bene dicit: si hunc includat, fallitur. Superat enim Canis ac Lupus Leonem, rapacissimum ac fortissimum animal, duodecim dentibus: neque enim Leones, Tigres, Pantheræ, ac Lynces pluribus à Natura dentibus donati fuere, quàm plerique homines, viginti octo nimirum; quin homo, cùm sæpè triginta duos acquirat, mansuetum animal & sociabile, Leonem tamen, voracissimum & ferocissimum, in hoc superat; Ex quo discas velim, non dentium numero, sed maxillarum & musculorum temporalium robore mandendi valorem æstimandum esse.

> Galeni doctrina de dentibus Leonis examinatur.

Sed audio non neminem mihi nunc nimiam in Lynce perplexitatem & moram exprobrantem. Posset quidem mihi iure quispiam succensere, nisi hoc me purgaret: Lynci nempe adeò me deditum esse, vt huius ferè solius gratia, totum hoc scriptionis opus & onus in me susceperim. Lynci profectò non minimũ debetur, quòd *Liber* hic *Mexicanorum medicamentorũ*, veluti alter Dioscorides noui Orbis, in lucem prodierit. Sum enim & Ego Studiosissimæ huic Lynceorum à

> Lynci non parum debetur quod nouus & vtilissimus hic liber de plãtis Mexicanis lucẽ videat.

ſæpè laudato Principe *Friderico Cæſio* inſtitutæ Academiæ & Cõſeſſui iam dud adiunctus, & hoc vnum cum ſocijs annitor, vt Lyncis inſtar animalis perſpica ciſſimi, non præmeferam quidem plus alijs ſapere & videre; ſed conatum om nem adhibere, vt ſi quid forſan tot ſæculorum doctiſſimos viros, vel tempori iniuriâ, vel experimenti inopiâ impeditos præterijt; vel nimia de ſuperiorũ ho minum auctoritate, cõcepta opinio credulos magis reddidit; ego ſaltem alijs in dicium faciam, & ad Veri nucleum facilius eruendum, detectis & reiectis corti cibus, aditum liberis hominibus, & nullo ſectæ alicuius Philoſophicæ præiudi cio addictis, parem.

Quando Lynx (ſiue noſtra, ſiue Antiquorũ tandem ea ſit) clariſſima & acutiſ ſima videndi acie præditum animal, huic LYNCEORVM *Academiæ* nomẽ de derit; illa inquã, à qua perſpicaciſſimus is ſiderũ ſpeculator & ſubterraneorũ de tector *Lynceus*, & cõplures alij nomẽ mutuũ cęperũt. Hoc enim *Academici Lyncæ* ſolũ ſatagunt, vt non tã corporis, quàm mẽtis oculis eò progrediãtur, vt in Phy ſicis præſertim ac Mathematicis ſtudijs nõ plus, ſed meliùs quid ſcire poſſint.

Qui olim oculorum acie plurimum valuerint.

Neſcio tamen an fabulis annumerem, an Veteres reuera credidiſſe mihi per ſuadeã, quod Plutarchus *libello aduerſus Stoicos* memorat, *Lynceum* illũ oculorum acie Quercus & ſaxa penetraſſe. Et Plinius, *Strabonem* quendã nomine ex Promõ torio Siciliç Lilybęo exeuntis è portu Carthaginis claſſis, nauium numerum vi diſſe, & dixiſſe. Qui & de *Callicrate* habet, quòd ex ebore formicas tã paruas fe cerit, vt earum partes à cæteris diſcerni nõ poſſent. De *Myrmecide* quoque, qui ex eadem materia quadrigam fabricarit, quam ala Muſcæ integeret. Ego quouſq *Teleſcopio* ſuo *Galilæus Galilæi Lynceus* in nouis aſtris reperiendis penetrauerit, Elegia quadam mea olim cecini; quam hoc concluſi epiphonemate.

O audax factum, penetraſſe adamantina cæli
Mœnia, CRYSTALLI tam fragili auxilio!

Quæ verò *Microſcopium* præſtare poſsit partim dixi; partim iã dicturus ſum. Ve runtamen hæc omnia oculorum adiumenta dici poſſunt. Habemus tamẽ & nos *Germani* noſtros *Myrmecides* & *Callicrates*. Rem memoria vti dignã, ita fide pe ne carentem hìc narrabo. Fui ante quatuor hos dies in ædibus Domini *Ioannis Caroli Schad à Mittelbibrach* antiquæ nobilitatis & priſcę fidei ac virtutis viri, Se reniſsimo Electori Palatino Duci Bauariæ Maximiliano, poſt Cęſarẽ Patriç cõ munis Germaniç noſtrę Patri, à Cõſilijs & intimo Cubiculo; hic de nouo quo dã *Myrmecide Ofvvaldo Nerlingero Sueuo* Torni artifice, ea artis miracula narrauit, quę cùm ego audiui (vt verũ fatear) inter credendi temeritatẽ, & explodẽdi negã diq. pudorem medius planè hæſi; donec manus meæ oculatæ factæ crederent tandem, quod videbant. Monſtrauit is nobis granum piperis, magnitudine ſua paruulum vix Piſum adæquans, innixum pediculo, & clauſum operculo artifi cioſè ex ebore laboratis. Erat autem poculi inſtar ipſum quoque granum ſub tiliſsimo ferro ad tornum excauatum. Et hoc vna ex parte menſæ ſtabat. Altera ex parte cumulus iacebat caliculorum ſeu ſcyphulorum ex ebore iti dem per Tornum lynceorum acumine oculorum fabrefactorum, ad for mam inquam calicum; Superior enim pars lata & caua, pes ſimiliter la tiuſculus, pars inter hæc poſita gracilis ac tenuis. Horum aliquot caliculo

Hiſtoria ferè incredibilis, veriſsima tamen de viſus acumine in quodam Germano.

Ofvvaldus Nerlinger Tornator artificioſiſsimus.

Granũ piperis Torno excauatũ recipit mille ſexcẽtos alios caliculos ex ebore Torno laboratos.

rum meo *Microſcopio* ſuppoſui, illi nempe tubo optico, qui res minimas, quaſi maximæ eſſent, apparère mentitur. Et quilibet horum ſcyphulorum ſub craſſitie & longitudine extremi articuli, auricularis digiti, qui in viro eſt mediocris ſtaturæ, nobis viſus fuit. Conſumpſimus duas integras numerando horas, donec ad mille ad ducētos caliculos perueniſſemus,quos omnes ad vnum grano iſti piperis excauato indidimus,nec cauitatem illam impleuimus, quæ proquadringentis alijs ſuffecit quos idem *Dominus Schad* poſtmodū cōmodè immiſit.

Memini adhuc puero mihi hunc decantatum iocum, in nouo ſcilicet orbe Apes eiuſdem cum ouibus noſtratibus magnitudinis reperiri. Tum ego, & quanta, inquam, ibi aluearia eſſe debebunt? Eiuſdem, reſpondit fabulator, molis cum noſtris. At quì, inquam ego,egredi & ingredi Apes tantæ poterunt? Hanc ait ille,curam ipſis relinquo. Hoc ipſum nunc aliquis mihi forſan obiecerit diſquirens, quomodò mille ſexcenti caliculi, quorum quilibet minimi digiti articulum ſub microſcopio æquabat, aut imponi, aut extrahi potuerint. Verùm hic hallucinatio viſus dubitationem excuſat. Nam reuera tam minuti ſunt hi ſcyphuli, vt aciem noſtram ferè effugiant; magiſtri verò & artificis illius Germani obtutui maiores patuerunt, cum omnibus his certam ac legitimam ſuam formam calicis attribuerit: imò (quod mirabilius) limbum ſingulorum auro etiam obduxerit.Confecit & aliud ſimile è grano piperis pocillum, pede & operculo ex auro ornatum, in quod indidit pocula alia parua, ſeu ſimiles caliculos ex puriſſimo auro ad tornum politos, non mille quidem, ſed trecentos; auri enim materia, non ſimiliter vt eboris artificioſæ manui & inſtrumentis obedit: quod ipſum Sereniſſ. Elector & Dux Bauariæ in Pinacotheca ſua, cum alijs Naturæ & artis theſauris, cuſtodit. Crediderim hinc facile,noſtrum *Microſcopium* rem ſibi ſubiectam pluſquam triginta mille vicibus, in triplici illa corporum dimenſione,multiplicare,& oculo noſtro ſpectandam exponere.Neque enim viginti grana piperis eius magnitudinis, quæ in hoc excauato fuerat,ſimul iuncta æquabunt illam, quæ oculo noſtro,ex minimo atq. vnico caliculo ſuppoſito illi *Microſcopio*, apparet. Hunc ergo *popularem* noſtrum *Tornatorem* non *Myrmecidæ* & *Callicrati* parem modò, ſed longe præferendum, & dignum planè cuius nomen immortali famæ conſignetur.exiſtimo.

Aliud granū piperis,quo trecenti caliculi ex puro auro tornati claudebantur.

Microſcopium multiplicat rē obiectam tricies mil lies.

Germanus Tornator ſuperātCallicratem & Myrmeciden.

Et quoniam curioſum lectorem ſum nactus,non metuo,nè mihi ſuccenſeat, ſi rara quædam Naturæ (vt ita dicam) miracula, quæ in hoc nobiliſſimo viro Ioanne *Carolo Schad* obſeruaui,hic in Medicorum ſaltem gratiam recēſeam. Agit hic ætatis ſuæ annum iam ſexageſimum& ſeptimū;iſque ad annum ætatis ſexageſimum quintum vini abſtemius vixit, iamq. à duobus annis illud nec cū voluptate,nec cum nauſea, bibit. Conſuetum huic eſt,vt integris ſæpe octo aut decem diebus,à potu omni abſtineat. Hoc mirum magis, cùm ante annos quinq. iterū Romam veniſſet, & medio Septēbris *Monachium* ab VRBE proficiſceretur,quò ad finem tandē Octobris peruenit, toto ipſum exacto ſeſquimenſe, nūquam omnino bibiſſe,nec ſitim quidem vnquā paſſum fuiſſe.Hoc autē ego fructibus,qui eo anni tēpore frequentes ſunt, & quibus ipſe mirè delectatur, plurimùm eſitatis tribuo.Et, à vino etſi toto vitæ ſuæ curriculo ferè abhorruit, abſtinuitque; tam rubicunda tamen eſt facie,& ſanguine ita florido vegetus,vt ad

In Nobili viro rara quędā Naturæ dona.

annũ vſque ætatis ſexagemũ quintum, bis in anno, autumno ſcilicet ac vere ſe- mel à vena baſilica dextra, ſemel à ſiniſtra, ſanguinem ſibi extrahi curauerit; id quod nunc quoque facere aſſolet, verùm ſemel tantum in anno, & ad vnius libræ ferme ſemper quantitatem. Quæ eò magis mihi cognita ſunt & explo- rata, quod duobus hiſce poſtremis annis ipſi medicinam facio.

In Ameri- ca nullæ ſunt Lyn- ces ſeu Lu- pi ceruarij.

At neque *Lyncem* ſiue Antiquorum, ſiue Recentiorum eſſe expreſſum hìc animal, ſole clarius eſt. Tùm quia enarratis, quæ in *Lynce* iam deſcripta fue- runt, ſignis & proprietatibus haudquaquam reſpondet; tum quia in *America F. Gregorius* huiuſmodi *Lynces* ſiue *Lupos ceruarios* (quorum ipſi, vt varias pelles, ita coloribus aliquot depicta ectypa commõſtraui) minimè reperiri, mihi pror- ſus affirmauit.

Animal de quo iã tra- ctamus, eſt Catus Par- dus Ame- ricanus.

Quo tandem igitur nomine hoc animal rectè nuncupabimus? *Arduum eſt*, inquit Seneca, *de ijs quæ coniectura ſequenda ſunt, aliquid certi promittere*. Ego ta- men non eſſe aliud animal certus ſum, quam illud quod communiter nos *Ca- tum Pardum* appellare ſolemus, qui Americanis *Catus montanus* nominatur: non paruum illum Catum ſilueſtrem ferumuè intelligens, qui illis ac nobis æquè frequentiſſimus; ſed corpore prorſus maiorem, & pelle differentem ma- culis item quamplurimis nigricantibus conſperſã, quem & *Pardum* ac *Leopar- dum* quamplurimi appellant. Habet is colorem talem, quem ſuo quoque Hi- ſpani idiomate *colorem Pardum* dicunt, & eſt ex griſeo, fuſco ruffoque mixtus; frequentibus etiam nigricantibuſque maculis diſtinctus apparet. Ea magnitu- do plerunque ipſi eſt, vt altitudine duos ſuperet palmos, longitudine quatuor attingat, & rarò excedat. Hoc etiam à Pantheris Tigribuſque diſtinguitur, quod pilum non hirtum, ſed mollem ac lanoſum, noſtrarum inſtar Felium, ferme habeat, ex qua commodè hic confici manicas illas vidimus vtrinque aper- tas, brumæ tempore inferendis ac confouendis manibus aptas (*manichotti* vo- cant Itali) quæ pretio ſuo ad pelles *Lyncum* Orientalium nunquam aſcendunt; quod colore minùs grato non adeò probentur.

Magnitu- do maioris ſed non maximi Ca nis.

Pili lanoſi.

Non ea eſt crudelita- te qua Ti- gres, Leo- nes & Pã- theræ.

Animal hoc *Americanum*, cum *Africano*, quod in Italia non rarò viſitur, ap- primè conuenit. F. *Gregorius* noſter *de Boliuar* ait, non illa eſſe crudelitate, qua *Tigres*, *Leones*, & *Pantheræ* ſunt *Americanæ*: nec maiores beſtias aggredi, ſed minores tantum; arbores etiam confeſtim aſcendere, magnis ibi alitibus inſi- diari, imò ad villas & ruſticorum tuguria accedere, Vulpiumque inſtar galli- nas ſuffurari. A lædendis verò hominibus, niſi incitatum, abſtinere: quos ma- ximè potius timet, & ab his in fugam facilè vertitur. Frequens in ſiluis repe- ritur, & Cati, vt domeſtici quoquomodò effigiem, ita Felinos mores aliquatenu videtur imitari.

Homines timet po- tius, quàm offendit.

Leopardi Africani.

Inuenio in *Ioannis Leonis* nona *deſcriptionis Africæ* parte. *Leopardos* in *Barbariæ* ſiluis reperiri, & eſſe beſtias fortes ac crudeles (ſic enim Africani quoque Leo- nes ferocitate Americanos ſuperant) homini tamen nequaquam nocere, niſ contingat (& rarius quidem) hunc aliquo anguſto loco beſtiæ obuium fieri vbi ei non poſſit de loco cedere; aut ſi illam prouocet, aliamuè illi moleſtiam inferat; tunc enim humanam in faciem, quod noſtræ quoque Feles factitant inſiliunt, & vnguibus tantum carnis abripiunt, quantum comprehendere il-

lis

lis possunt. Armentis vix damnum vllum inferunt, acerrimi tamen Canum hostes habentur. Fatetur in Itinerario suo *Iof. Barbarus Venetus*, se in *Ecbatana* Ciuitate maioris *Mediæ* Metropoli, nunc *Tauris* dicta, *Leonzam* catena vinctam à magistro suo ad spectaculum ductam vidisse, animal Leænæ simile, sed pilo purpureo, virgis nigris transuersim distincto, capite similiter rubro, maculis nigris albisque variegato, ventre albo, cauda Leoni simili, ferocia non vulgari: ita, vt cùm in eius præsentia *Leo* comparuisset, in hanc quin *Felis* instar alacri saltu prorumperet, à custode vix prohiberetur. Leōza qua- le animal.

Ex hac descriptione eam forsan quis non ineptam coniecturam duxerit, *Leonzam*, Italico vocabulo sic dictam, Antiquorum Tigrem esse, cùm non *orbiculatis maculis*, sed *Virgatis* (quod Tigrium veterum proprium esse diximus) *fascijs Leonza* dicta pingatur. Videtur cū veterū Tigre conuenire.

Leonzas etiam *Aloysius Cadamustus* à *Leopardis* separat, quando à Regno *Senegæ*, apud Nigritas, reperiri ait *Leones, Leonzas*, & *Leopardos*. Quid autem per *Leonzam* authores propriè intelligant, non ita manifestum est. Iam diximus videri Antiquorum Tigrem: *Americam* tamen incolentes *Europæi Leonzam* vocant, quæ proprie *Panthera est*, & non *Tigris*. Et si Leonzæ, seu Onzæ, vel Vnciæ figuram in Gesnerianis descriptionibus intuemur, videtur etiam illud animal esse, quod iam *Catum Pardum* diximus; si verò descriptionem *Ioannis Caij*, quæ ibi extat, legimus, diuersum adhuc animal ab eo, quod in Icone deformatum, videbitur. Alij non dubitant *Lyncem* esse *Lonzam*, quasi hoc vocabulum barbarum ex Lynce sit deriuatum. Ita omnia confusissima apud varios auctores, nomina varia & vocabula pro arbitrio suo vsurpantes leguntur. Et Veteres quidem præter indagandi laborem, & sedulum posteros iuuandi studium, Lynceis vix aliud quicquam affirmati reliquerunt. Pāthera vocatur Leōza ab Hispanis in America. Videtur etiam ad *Catū Pardum* posse reduci. Alijs à Lynce videtur deriuari.

Huiusmodi Catum Pardum ante annos quindecim in *Cardinalis Cæsij Patrui* iam sæpè laudati *Principis Cæsij* Aula, eiusdem scil. *Principis* prope *Vaticanum* palatio, pulcherrimarum Antiquitatum, Inscriptionum & statuarum copia celeberrimo, conspexi magnitudine molossi Canis cauea minime inclusum, sed catenæ illigatum, quinimò non raro eadem solutum cicurem adeò, vt prætereuntibus, ad ipsumque accedentibus nihil detrimenti inferret. Erat hic pilo pelleque (præterquam quod plurimis nigris maculis esset conspersa) & facie Felibus nostris omnino simili. Ludouicus Cescharinus ætate & aspectu venerandus, moribus amabilis, doctrina conspicuus, iudicio & longa medendi experientia præstans, quo ægrotans ego Medicus, Medico feliciter vtor, sæpe mihi narrauit, dum in Heri sui comitatu, Cardinalis scilicet *Sfortiæ*, Serenissimos *Medicæos* Principes non raro in Venatione sequeretur, Leopardum, siue huiusmodi Catum Pardum vidisse adeò mansuetum effectum, vt eodē cum Magistro suo vel custode equo veheretur, qui cùm in siluis Capreolum aut Leporem obuium habuisset, demissum tribus maximis saltibus bestiam plerumque assecutum: vbi autem illa elapsa fuisset, perstitisse hunc, nec Canis instar vlterius progressum fuisse, sed ad equum ac dominum suum spe frustratum redire consueuisse. Cati Pardi feritatem plerunque deponunt. Ludouicus Cescharinus celeberrimus Romæ Medicus. Catus Pardus Venationi inseruit.

De *Lyncurio* quin Corollarij loco aliquid addam, præterire minimè possum.

Lyncurij

Lyncurij itaque voce Theophraſtus & Diocles gemmam adeò duram nobis deſcripſerunt, vt exſculpi etiam poſſit. Apud Plinium *Demoſtratus* Succinum ita appellauit. *Lyncis Lapis* tertio eſt loco pharmacopolis omnibus hodie notiſſimus, qui fractus tanquam ex centro ad peripheriam deductos radios oſtendit. Alij demum *fungiferum lapidem* nobis pro Lyncurio venditant. Omnes hi ferme ex Lyncis vrina in terram defoſſa naſcendi principium ſumpſiſſe creduntur.

Andreas Cæſalpinus, lib. 2. Metallicor. cap. 45. Ex *Euace* lapidem Lyncis dicit illum eſſe, quem hodie fungiferum appellamus, cum Theophraſtus quoque dicat Lyncurium fungos ferre. Hunc Euax, vt ait Cæſalpinus, ex vrina Lyncis micta in montibus, & in lapidem coagulata originem trahere ſcribit: valere contra dolorem ſtomachi, Icteritiam, & fluxus ventris. De hoc *Hermolaus* ita habet: *Oritur fungus & e ſaxo, id eſt lapide Lyncurio ſiue Lynceo vulgari voce dicto, admirabili natura: præciditur hic in eſum, & alius ſubnaſcitur anno toto: pediculi pars duratur in ſilicem, atque ita ſemper creſcit lapis reſtibili fæcunditate, nec credidimus antequam domi natos ita manducaremus*. Idem Cæſalpinus plantarum lib. 3. cap. 45. *Fortè huiuſmodi lapis*, inquit, *ex corticibus Populi fit aliquid conferente vrina Lyncis: Tradit enim Dioſcorides corticem tam albæ, quam nigræ Populi, ſegetibus ſtercoratis inſperſum fungos vtiles innocenteſque toto anno ferre*.

Lyncurij lapidis vires.

De hoc quid mihi perſpectum ſit fungifero lapide, vel in Germanorum ſaltem meorum gratiam libenter ediſſeram. Eius generis tres mihi prægrandes donauit *Adamus Melfius*, ad Inſigne *Pineæ Nucis aureæ* prope Pantheon Romæ Pharmacopœus, annis iam & experimentis grauis, vir probus & frugi, & propter fidem & peritiam, qua in arte ſua præſtat, non tam vulgo quã Romanis quamplurimis Principibus cariſſimus. Hos ego in Hortulo meo domeſtico ad ſemeſtre ferme ſpatium cuſtodiui, terrę illos paucillo obruens. At, non niſi ſemel tantùm, fungos mihi protulerunt, & circa vernum quidem tempus ternos, ingẽtes, ſpatioſos, ex luteolo rubicundos, odore gratiſſimo, quorum maximus palmari diametro erat. Hos, vt verum fatear, nec in cibos aptaui, nec radicitus euellere volui. Quare, vbi plurimis fungi iſti diebus ibi perſtitiſſent, in lignoſam tandem ſubſtantiam tranſiere. Certior tamen ſum factus, in cella vinaria collocatos, & ſuperficie tenus terra opertas, aquà interim tepida irroratos, toto anni tempore ſaluberrimos, & qui difficultati vrinæ ſuccurrerent, fungos protuliſſe.

Fungi Lyncurij lapidis in lignũ abeũt.

Lælius Laurus Signinus celebris Romæ Iuriſconſultus, Lyncuriorum ſiue lapidum fungiferorum patriam & originem ad vnguem mihi declarauit. In monte nempe illo, qui in *Tuſculano* agro initium ſumit, ac verſus *Neapolin* porrigitur, circa *Sermonetam* præcipuè, ac Ciuitates *Coranam* atque *Signinam* plurimos eiuſmodi fungos ex Lyncurijs pullulare, eo maximè loci, vbi arbores iſtæ confertim reperiuntur, Quercus nempe, Aceres, Fagi, Ilices, Caſtaneæ; nullas tamen ibi Populos exſtare aſſeuerabat, nè ex harum corticibus, ad Dioſcoridis mentem quis, eos enatos forſitan ſuſpicaretur. Nec Lynces ibi vnquam viſas, quarum ex vrina lapidum illorum (ſi modò lapidum nomine ſunt digni) generatio fieri potuiſſet.

Et quamuis *Euax*, non contemnendæ authoritatis Scriptor, dicat eſſe *Lapidem*

pidem, ex quo fungi dicti consurgunt, & Hermolaus relictam pediculi partem ex fungo in *silicem* durari adstruxit; Pace tamen ipsorum nec siliceam nec lapideam hic duritiem animaduertere potui, sed terream quandam ligneamque substantiam, communem, vtriusque tamen duritiem excedentem & tophi quodammodo naturam æmulantem. Friabilis enim horum est substantia, & quæ manibus facilè teri possit, vbi præsertim extra terram aliquot septimanis adseruantur. Hoc etiam mihi vsuuenit, cùm prædictos tres Lyncurios *Germano* cuidam Principi optimè reconditos, arboreoque musco ac terræ paucillæ inuolutos in capsa lignea transmisissem, post bimestre itineris spatium eò delatos, præter terram friabilem & infæcundam massam, aliud nihil ostendisse. Tophacea durities in his pediculis fungorum.

Posset itaque non nemo facilè credere, Lyncurios nihil aliud, quàm putrefactas arborum radices, terris obseptas esse: ex veterum enim arborum truncis non rarò fungos surgere videmus. Atqui hoc si esset, accidere nonnunquam posset, vt is Lyncurius, ex quo fungi pullulant, adhuc radici arboris aliqua saltem in parte non putrefactæ hæreret, cùm ex viuæ arboris etiam trunco quotidie fungi nascantur. Veruntamen Lyncuriorum tanta aliquando frusta è terra fuerunt egesta, vt vnũ Equo onerando suffecerit, absque vlla radicis vel substantia vel figura eminente. Accedit quòd rotunda plerunque, rarò longa figura Lyncurij reperiantur; & quòd hæ separatæ quoque ab arborum radicibus dissitæ, nec adeò profundæ delitescant. Lyncurij etiam in maxima mole reperiuntur.

Et vt semel dicam, videtur fungorum seminium eorundem, in certa sua terra latere, quæ eosdem protrudit; quemadmodum & *Tubera* terræ (*Taratuffoli* Itali vocant) non omnis fert tellus; nec illa quæ fert, vbiuis locorum eos producit. Odore ea Porci deprehendunt, & rostro latentia eruunt. Sic vbi Lyncuriorum periti indagatores eiusmodi è terra surrectos fungos aduertunt, fossione facili Lyncurium subditum reperiunt, extrahunt, & aliò distrahunt. Seminium fungorum. Fieri itaque ego autumo, vt vbi fungifera illa terra vnum atque alterum extruserit fungum, qui euulsus non fuerit, radiculas eiusdem terræ hæsisse, & in lignosam quandam substantiam cum ipsa sua terra coaluisse, quæ multiplicata ad maxima etiam frusta deuenire æquè potuerit, atque in minima sæpe portione inuenitur. Videtur huic meæ coniecturæ Hermolaus fauere, cùm inquit, *Pediculi pars duratur in Silicem*, duratur, inquam, sed non in Silicem; in hoc enim deceptus Hermolaus fuit, sed in lignosum quid. Habere autem fungos suas quoque radiculas nullum est dubium, quamuis vulgò dicatur, quod adeò quid imperfectum sit in natura plantali fungus, vt pro solo folio æstimari debeat.

Verùm de fungis ego plura non addam; hos exactè satis in Rarioribus Exoticisque suis *Clusius* descripsit. Longè tamen his exactiora tam in Historia, quàm Theorice & Physiologia expectamus, ex Libris *de imperfectis Plantis* Illustrissimi & Excellentissimi Principis Cæsij, propediem lucem visuris.

ZIBETHICVM ANIMAL AMERICANVM.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ALIQVALEM & hoc Animal, cum proximè præcedentibus duobus iam descriptis conuenientiam habere videtur, si maculas spectes. Veruntamen plures differentiarum notæ in reliquis sese corporis membris offerunt. Caput imprimis non crassum, sed tenue, & acutum habet, vt rostrum Caninum potiùs, quàm Felinum esse iudicares, quod cum labris suis subrubet. Orbitæ circa oculos, qui minus truces sunt, nec magni admodum, albicant. Ceterùm subcineritij coloris est caput, & pili in barba vix vlli. Collum quoque longiùs, quàm in Tigre aut Cato Pardo, quod pulchro quodam ordine alternis nigriusculis & albicantibus fasciolis, veluti totidem torquibus arte adpictis exornatur. A Capite ad dorsum, per colli longitudinem supernam similium colorum lineæ excurrunt. Dorsi medium à collo ad caudam linea nigricans pilosa valde distinguit. Maculis in corpore cinereo minus obscuro nigricantibus, rotundis, & oualibus ordinatim, secundum lineam rectam, versus caudam productis, insigniter decoratur. Ita vt superiores, dorso quippe viciniores, sint maiores, mediocres paulò inferiores, & quæ in imo sunt ventre sensim euanescant. Caudam gerit alternis similiter, vt in collo dictum, fasciolis nigrescentibus ac cineritijs distinctam, ac satis longam. Sub cauda tria foramina eminenter visui se præbent, anus scilicet, loculus ille, in quo Zibethum colligitur & extrahitur, ac vulua: medium tamen cæteris duobus maius apparet.

SCHOLIA EIVSDEM.

LIbet hic à *F. Gregorij* nostri *de Bolinar* veridica non minus, quàm curiosa Animalis huius Zibethici historiam auspicari, quam ex Hispanico idioma-te totidem hic verbis latinis efferam. Animal Zibethicum à F. Gregorio describitur.

Hoc animal inquit ipse, nascitur in multis Indiæ orientalis atque occidentalis partibus, cuiusmodi in Orientali sunt prouinciæ *Bengala, Ceilan, Sumatra, Iaua maior & minor, Malipur* ac plures aliæ. In quibus locis reperiatur in India Oriëtali.

In *Noua Hispania* verò sunt prouinciæ de *Quatemala, Campege, Nicaragua, de Vera Cruce, Florida* & magna illa *Insula Sancti Dominici* aut *Hispaniola, Cuba, Matalino, Guadalupa* & aliæ. In Noua Hispania.

In *Regno Peruano* animal hoc magna copia reperitur, In *Paraguay, Tucaman, Chiraguanas, Sancta Cruce de la Sierra, Tungas, Andes, Chiachiapoias, Quizos, Timana, Nouo Regno* & in omnibus prouincijs magno flumini *Maragnone* confinibus, quæ circa hoc ferme sine numero ad duo Leucarum millia sunt extensæ. Multo adhuc plura eiusmodi animalia nascuntur in *Brasilia* vbi mercatura vel Cambium Zibethi siue Algaliæ exercitatur. In Regno Peruano. In Brasilia.

Magna horum abundantia quoque est in *Guinea*, in prouincijs nimirum *de Loango, Congo, Manicongo*, circa flumina *Angolæ*, vsque ad *Cafres* & finem *Bonæ spei*, maximè autem in grandissimis & extentissimis montibus qui ibi prostant quos *fragosas Cuspides* appellare solent. Et ex parte quidem *Cafres* montium de *Torea*, aut de *Luna* vbi maxima Algaliæ quantitas exstat, quæ tali modo acquiritur & præparatur. In Guinea.

In hisce montibus quos animalia hæc pererrant omni adhibita diligentia, Nigritæ siue Mori illi perquirũt veteres arborum aridosque truncos, & vbi aliquas maculas magnas easq. oleosas obseruauerint, eò se conferunt, & globosam quandam materiam truncis ijsdem adhærescentẽ, nuculas aut castaneas magnitudine æquantem inde auferunt, in aqua ebullire permittunt, id quod superna-tat pingue & oleosum remouent, mundioribus vasis infundunt, vsuique reseruant. Atque hæc est omnium optima ac purissima Algalia. Quomodo Zibeth colligatur.

Iam si cui dubitandi animus esset, legitimumne an adulteratum id Zibethum esset, quod empturus est, infundat hoc in vas, in quo aqua bullit; & statim quod heterogeneum & Algaliæ admixtum fuit, fundum petet, Zibethum autem sincerum aquæ superficiei innatabit. Quomodo sincerũ ab adulterato dignoscatur.

Hæ autem pilæ siue globuli Zibethici arborum truncis adhærent, quoniam à tali humore hoc animal maximè vexatur, cum ex intimis corporis partibus ad emunctoria, vt vocant Medici, prorumpat & sudoris instar sub axillis præcipuè, & loculis intra clunes sitis colligatur, non procul à genitali membro. Vbi humor hic in animali reperiatur.

Alius colligendi Algaliam modus talis est. Ex huiusmodi Animalibus aliquo modo domi cicuratis, quod nempe in caueis magnis adseruentur, cum enim humore hoc quasi oneratæ molestantur, tunc velociter per caueam ambulant, donec ferme sudor ipsis prorumpat. Tum enim auriculario, siue minimo quodam cochleari loculos emundant, humorem illum abstergunt & collectam Quomodo Zibeth in cicuribus colligatur.

Algaliam

Algaliam in vaſa appropriata reponunt.

Exigua huius animalis cum Felibus ſimilitudo.

Corporis quæ ſit proportio.

Pellis quali colore prædita.

Habet hoc animal exiguam cum Felibus noſtris, ſi corpus ſaltem ſpectes ſimilitudinem, quibus tamen multo maius eſt. Altitudo ad tres palmos & longitudo ad ſex pertingit. Elongatum habet & caput & collum, crura autem breuia omnia. Vngues quoque obtuſos breueſque. Pellem obtinet cineritij coloris cum maculis tam rotundis, quàm longioribus tæniarum inſtar, ſed coloris obſcurioris ita, vt è reliquo totius corporis colore maximè elucea nt. Pili pectoris ac ventris albeſcunt magis, ſed non tot maculis conſperguntur.

Mãmillas ſex habet.

Vbi habitet.

Victus quais ipſi.

Tẽperatura. Et remedia ex hac.

Quidã huius carnibus victitant.

Eſt hæc beſtia Cholerica multum, ac inquieta. Sex habet mammillas vnitas ac minutas & totidem fætus, mammillarum nempe pares numero edit. Enutrit ſuos Catulos in magnarum arborum cauernulis, vbi ſibi ſuiſque filijs tutam ſtationem eſſe putat, quamuis ſæpè capiatur cum filijs, domique facilè educetur. Vorax eſt & ex aliorum animalium rapina viuit, auium præſertim; quarum captura gaudet, cum velociſſimi ſit curſus. Temperaturæ eſt calidiſſimæ. Pellis ventris ipſius eſt ſaluberrima in omnibus frigidis affectionibus: Ventriculum præcipuè roborat; ſi fruſtulum ex hac eidem imponatur & quotidie geſtetur. Nigri illi *Guineæ*, & *Braſilienſes* barbari, huius quoque animalis carnibus veſcuntur, vtcunque ſit peſſimi odoris, & digeſtionis duriſſimæ, quam ad venerem tamen præſtare maximum ſtimulum affirmant. Naturalium rerum Profeſſores alias quamplurimas Animalis huius proprietates norunt, quarum ego minus curioſus indagator fui. Hæc ille.

Hucuſque F. Gregorius qui tenaciſſimæ eſt memoriæ.

Miror profectò *F. Gregorij* noſtri ſummam in Animalium perquiſitione induſtriam & tenaciſſimam, eorum quæ vidit vnquam, memoriam. Iuro tibi mi Lector, hæc omnia quę hactenus ipſius ab ore & ſcriptis hauſi, & poſthac dicturus ſum plura rarioraque, abſque vllius ipſum ope libri memoriter deſcripſiſſe & per compendium quodammodo (cum inter colloquia protractiora etiam plura afferat) tantùm contraxiſſe.

An Veteres hoc animal nouerint.

Meretur ſanè hoc animal, vt non minus diligenti, quàm in præcedentibus factum eſt, examine, Veterum de hoc theſauri, ſi quid modò de tam odorifero ipſis animali inóluit, excutiantur.

Putant aliqui Pãtheram Veterũ eſſe hoc animal.

Admirabilem quandam odoris ſuauitatem olet Pardalis, inquit Ælianus 2. Hiſt. An. cap. 22. *quam bene olendi præſtantiam diuino munere donatam cùm ſibi propriam planè tenet, tum verò cætera animalia hanc eius vim præclarè ſentiunt*. Et longè ante Ariſtoteles in problematis quærit, cur ſola Pardalis ſiue Panthera inter animalia bene oleat? Ex his, niſi fallor, locis aliqui, atque inter hos *Petrus Gillius* Æliani Interpres, in hac olim opinione fuerunt, hoc noſtrum Zibethicum animal Antiquorum Pantheram eſſe, cum alia huius apud Ariſtotelem ac Veteres reliquos memoria nulla exſtet: & odoris quidem vnico argumento ducuntur.

Improbatur hęc opinio.

Sed enim haud certum eſt Antiquorum Pantheram gratum hominibus odorem, qualem nunc Zibethum ſpirat, præbuiſſe. Nam idem Aelianus hunc ceteris ſolummodo animalibus iucundum odorem, a quo veluti ab eſca incitarentur,

rentur,

rentur, fuisse, his verbis eodem loco insinuauit. *Hinnuli, Dorcades, Capræ sil-uestres, atque alia eiusmodi animalia quadam suauis odoris illecebra attrahuntur & proximè accedunt*. Animaduertimus etenim, quod, quemadmodum homines, si bile suffusos oculos habeant, omnia quæ vident flaua existimant, & si eandem lingua imbiberit, quæcunque edunt amara arbitrantur, ita pro varia cerebri & mammillarium processuum olfactus organorum dispositione, modò gratum odorem ceu fœtentem abominari; modò pessimum pro iucundissimo posse habere.

Homines pro varia organorũ sensus dispositione varie de obiectis iudicant.

Vidi fœminam, quæ adeò à Caſei odore abhorrebat, vt si cultro saltem, quo Caseus incisus fuerat, improuidens panem sibi diuisisset, in Lipothymiam ferme incideret: vbi tamen hæc prægnans fuit, bis terue ita Casei odore oblectabatur, vt absentem etiam, veluti præsens esset, olfacere continuò diceret, & quod mirum magis, auidissimè semel atque iterum eundem comederet. Ex viris etiam plurimos, non nisi putrido cloacam spirante ollari illo Caseo, quem alij ceu fimetum stomachabantur, vesci non aliter, ac si *Iouis* ipsis *cerebrum* appositum fuisset, & vidi & videndo nauseam concepi. Poterit itaque bestijs etiam aliquid in Panthera, quod nobis fœtet, bene olere.

Quæ Caseum femina abhorrebat, grauida mire appetebat.

Aristoteles profectò lib. 9. de Hist. Animal. cap. 7. *Pantheram*, inquit, *se se abscondentem venari dicunt, propterea quod suo odore belluas delectari intelligat, propius enim ita accedunt, quas corripiat*. Vbi quidem Aristoteles bestias ceteras Pantheræ odore capi, at non ideò iucundum hunc esse hominibus, affirmabat. Nam & eadem Panthera abominando humani fimeti fœtore, ceu suaui quodam odoramento capitur, & eidem veluti remedio, suum aduersus venenum *Pardalianches* dictum, inhiat, deglutitque. Verba eius hæc sunt: *Panthera cum venenum, Pardalianches ab angore dictum, ederit; quo Leones etiam intereunt, stercus hominis quærit, eo enim ipso iuuatur, quocirca venatores stercus ibi propinquum suspendunt ex arbore aliqua, ne procul bellua abeat petens suum medicamentum. Itaque insiliens ibidem, & spe capiendi perseuerans in se efferenda immoritur*.

Pantheræ odor bestijs tantũ gratus.

Panthera fœtori humani stercoris inhiat.

Et licet ipsa hoc quærat, vt medicamentum, medicamenta autem, quod obijcere quis mihi posset) omnia ferme nobis ingrata sint, probabile tamen existimo DEVM ipsis animalibus medicamenta quoque sub specie quadam iucunditatis proponere voluisse, ad quæ naturali appetitu, illecebrà veluti ducta, non aliter ac nós ad pabulum, ferrentur. Neque enim ego ipsa bruta hoc intellectus discursu vti existimo, quod nempe velint etiam eligere medicamentum sua natura ingratum quidem, modò gratissimam sanitatem summum ipsis bonum recuperare valeat. Veluti & nos sæpè hoc medio amarissimo, medicamento inquam, ceu quid dulcissimum esset, vtimur: quia finis, propter quem assumitur, hoc est ipsa sanitas (sine qua & diuitiæ & liberi, & Principum fauores & coniugum amores sordent) dulcis & iucunda existit.

Bestiæ iucunditatis specie ad sua medicamenta feruntur.

Et propterea quando iam laudatum Aristotelis locum Iul. Cæs. Scaliger explicans, *Mirum verò*, dicit, *Pantheram carniuoram, herbam* (pardalianches nempè) *deuorare, prudentia remedium nosse, nocumentum non præuidere!* Duplex ipsi re-

Zz sponsum

ſponſum oppono. Primum, animalia bruta inſitis quibuſdam, vt Scholæ loquuntur, ſpeciebus tam venena quàm auxilia ſua cognoſcere, vt fugit Agna Lupum,& pullus gallinaceus Miluum, quem prius nunquam conſpexerat. At-tamen hæc æquè vt nos decipi poſſe, quis dubitabit? Si quis enim voraciſsimo Lupo Lycoctonon, aut Cani famelico Nucem vomicam in puluere carnibus inſpergat mandenda, an non eodem prorſus modo fallentur, vt nos? quibus aliquando incautis per fraudem,loco ſalis aut Sacchari, *Arſenici* puluis in cibis offertur, aut per inaduertentiam & bona fide præbetur: vt contigiſſe memini erranti Seplaſiarij puero,qui loco farinæ ex oryza confectæ magnam *Arſenici* pulcerizati copiam dedit, quod & cum lacte ceteriſque aromatibus coctum plurimos,qui ex pulmento hoc eſitauerant, è vita ſuſtulit; alios antidotorum ope, vix tandem ſemiuiuos, reliquit. Certus ſum vaccas, vt alias taceam beſtias, quamplurimas venenoſas herbas, ne olfactu quidem dignari, ſi ſolæ ipſis offerantur, incautas tamen ſæpe eas cum reliquis herbis, vti & *Bubreſtim* eſitare, vndè adeò inflantur, vt niſi faſcijs obuoluantur, per medium crepare videantur, plurimæ etiam moriantur.

Iul. Cæſ. Scaliger. Reſponde-tur Scaligero miranti Pantheram herbas vorare. Primò. Incautæ beſtiæ æquè à venenis vt nos ipſi decipi poſſunt.

Secundum reſponſum tale eſto: Non abſurdum videri, carniuoram beſtiam herbis quoque ſubindè victitare, id quod ſupra in Lupo vidimus. Et ego domi Feles duas teneo, quæ Melopeponum, quorum hoc Auguſti menſis tempore eſus nobis frequens eſt, pulpâ ſeu carnibus adeò afficiuntur, tam auidè è manibus meorum familiarium eripiunt, ac ſi animalium veræ carnes aut piſces eſſent. Domeſtica in Canibus ac ſuibus exempla quoque habemus varij cibi voracitatis,Iucundum certè ſpectaculum ſæpe mihi præbuerunt tria diuerſorum generum animalia,quæ domi olim meæ alebam;*Felis* ſatis magna, *Cuniculus*,& *Sturnus*.Hæc prandentibus nobis diligenter præſto erant,& quoſcunque è menſa ipſis cibos proijciebamus, gnauiter ore excipiebant. Vnanimes quinimò ex vna eademq. patina comedebant. *Cuniculus* tamen timidiſsimum animalculum creditum,reliqua duo morſu non rarò abigebat. Vt vel hinc diſcas, diuerſum cibum vt eadem animalia,ita eundem diuerſa ſumere. Plurima huiuſmodi omniuora animalia Græcis dicta παμφάγα tam aquatilia,quam terreſtria, cap. 32 libro doctiſſimo ſuo *de continentia, vel de ſanitate tuenda* recenſet *Marſilius Cagnatus* Medicus Romanus,quo olim ego Doctore & Medicæ Laureæ Collatore, poſtmodum collega,quà in docenda Medicina in Athenæo hoc Romano, quà in curandis ægrotis noſtris ſæpiſſimè vſus fui.

Secundò reſponde-tur.

Marſilius Cagnatus eruditiſſ. Romanus Medicus fuit.

Et quandoquidem nunc euicimus Pantheram non eſſe Zibethicum noſtrum animal ſiue *Algaliam*, cum corporis totius figura, capitis cumprimi maximè reclamet, an *Petro Bellonio* aſſentiemur, qui Antiquorum *Hyænam* potius ſubſtituit? Hic enim lib. 2. cap. 20. ſuarum obſeruationum, ai ſe Alexandriæ *Ciuettam*, hoc eſt animal Zibethum fundens vidiſſe ita cicu redditum, vt cum hominibus colludens, naſum illis, aures ac labra ſine morſu prehenderet, quod ab ineunte ætate humano lacte enutritum fuiſ ſet. Hoc autem Antiquorum Hyænam eſſe. Non dubito quicquam feritatem ſuam eiuſmodi beſtias deponere ſolere, quod in Lupa quoque vidimus, ſed humano id lacti attribui debuiſſe aſſenſum vix præbeo. Ni Lupinos

Cum Panthera non ſit Zibethicũ animal an ſit Hyæna veterũ.

An lacte humano paſta bruta manſueſcãt.

Lupinos confeſtim mores ex Lupino lacte *Romulo* ac *Remo* dare velimus. Quod enim alter horum Fratricida fuerit, non quidquam probat; Nam & *Caim Abelum* fratrem, optimo *Euæ* primæ Matris noſtræ lacte altus, occidit. Et catelli ſæpius mulierum vberibus applicantur deplentes abundantiam lactis, qui in ferino ſuo ingenio ob id nihil mutant. Solet feritatem hanc potius continua quædam cum hominibus conuerſandi aſſuetudo mitigare. Memini mihi à *Franciſco Stelluto Lynceo* Fabrianenſi viro, vt ob animi candorem omnibus eſt cariſſimus, ita ob Matheſeos ſciētiam tam *Clauio, Valerio*, & *Magino* olim amiciſſimus, quàm à *Galilæo* nunc æſtimatiſſimus, oculato teſte narratum fuiſſe, cum Sereniſſimi *Ducis Parmenſis* Beſtiarius Leoni maximo Diaria præberet, & manibus ioculari ipſum palpo demulceret, auſum etiam fuiſſe caput ſuum Leonis rictui inſerere, quod ludibundus Leo leniter dentibus arrodebat, nec vllam ipſi noxam inferrebat. Dux, vbi hoc ipſum ſtupens pauenſque conſpexiſſet, globo plumbeo Leonem quam celerrimè traijci & interfici iuſſit. Ne iteratis vicibus tentaturæ idem beſtiæ, non iocandi, ſed laniandi ſubiret dira libido. Et Bellonius quidem certò ſibi perſuadet, vt dixi, ſi cum veterum deſcriptione, quam *Hyænæ* aſſignant, *Ciuetta* (vt ipſe hanc beſtiam Zibethicam nominat) conferatur, prorſus vnum idemque animal eſſe. Franciſcus Stellutus Lynceus Vir ob animi candorem & Matheſin æſtimatiſſimus.

Et quandoquidem hic Veterum authoritatem implorat, Ariſtotelem ipſi maximè ſuffragari cenſere quis poterit. Hic enim de Hiſt. Anim. lib. 6. cap. 32. de Hyæna agens, Lupi colorem ipſi tribuit, qui etiam in noſtro eſt animali Zibethico. Secundo præter genitalia & excrementorum meatum, alium adhuc aſſignat loculum Ariſtoteles non peruium, qualis quidem omnino in *Ciuetta* conſpicitur, ex quo odoramentum Zibeth dictum, colligitur & extrahitur. Et hunc meatum ait Ariſtoteles, tam in maſculis quam fæminis reperiri, & hic in Zibethica beſtia eodem prorſus modo ſe habet. Atqui hæc non ſicco ſunt pede tranſeunda. Ariſtotelis enim teſtimonio Hyæna habet iubam per totum dorſum, quæ Algaliæ noſtræ deeſt. Vnde locum hunc paulò ſupra Ariſtotelis laudatum Scaliger declarans. *Iubam habet Hyæna quemadmodum Equus*, ait, *ſed ſeta duriore. Iubam autem in fronte tantum habet Hircus, in fronte & collo Equus, in collo & armis Leo, in toto dorſo Hyæna*. Quæ ex 8. de Hiſt. Animal. cap. 5. didicerat. Bellonius confutatur Hyænam putans eſſe Zibethicā beſtiam. Ad Ariſtotelis dicta contraria opinioni Bellonij. Primò.

Eſt & aliud huic aduerſum opinioni, non parui momenti argumentum. Cum enim Antiquis perſuaſum fuiſſet, promiſcuum eſſe in eodem animali ſexum, ob tria nempe illa iam dicta foramina: Vnde Ouidius quoque 15. Metamorph. inquit - - - - - *& quæ ſit fæmina tergo* Secundò.

Paſſa marem, nunc eſſe marem miretur Hyænam.

Ariſtoteles eos confutat, & vtrumque ſeparatim ſexum dari in Hyæna, vereq. fæminas ac mares eſſe, aſſerit. Deceptionis hanc cauſam aſsignans, quod ex tribus illis foraminibus vnū perpetuo imperuiū ſit, nec intra corpus, (quod in pudendis fieri tamen ſolet) penetret. Et quidem imperuium meatum, tam in mare quā in fœmina ſub cauda ſtatim collocat, ſub hoc excrementorū exitū, ſub quo genitale. Quæ Iul. Cæſ. Scalig. Cōment. ſuo in hunc locū, optimè vidit & egregiè Cur putetur Hyæna mas & fœmina eſſe.

explicauit, à ſitu argumentum capiens, meatum ſeu rimam illam imperuiam non poſſe eſſe pudendum, ſiue matricem, eſſet enim ſupra podicem collocata, id, quod animalium nulli contingit: Hæc ipſiuſmet verba ibi leguntur: *Eſt igitur inutilis meatus ille fœmina naturæ facie, tum quia eſt imperuius: tum à ſitu. Quomodo enim matrix ſupra rectum inteſtinum ſub dorſo eſſet, ſi meatus excrementorum inter illam rimam & veretrum eſt?* Ingenuè ſatis hæc, verùm quæ minimè concordant cùm ijs pauculis, quæ de Hyæna aduerſus Cardanum ſcribit Excercitatione 217. particula ſeptima. *Negat*, inquit, *Ariſtoteles in maſculo* (Hyæna) *eam rimam, quæ ſub excrementorum exitu eſt, peruiam introrſum eſſe*. Dicere debuiſſet, *quæ ſupra excrementorum exitum eſt*, ſi Ariſtotelis mentem declarare, nec ſibiipſi contradicere voluiſſet. Sed labi humanum eſt, quod mihi, ſi aliquoties vſuuenerit in hoc ſcripto, vt culpam libens fatebor, ita non illibenter caſtigationem recipiam, vt poſteri meo errore etiam melius ſapere, & aliquid diſcere valeant.

Scaliger modò dextrè explicat Ariſtotelem de Hyæna. Modò ſiniſtrè.

Quomodo Hyæna à Zibetho animali differat.

Atque his ita poſitis conceſſiſque, Zibethicum animal ab Hyæna differre planè colligimus, in Zibethica enim beſtia inuerſo quodammodò ordine rima hæc imperuia ſitum ſuum obtinet. In fæmina namque ſub cauda immediatè excrementorum exitus, ſub hoc rima, ſeu loculus Zibethi, & demum vulua conſpicitur. In mare verò eundem primum ſub cauda locum podex, poſt hunc rima & demum veretrum ſiue maſculinum genitale ſitum habet. Cum in Hyæna vtroque in ſexu, rima illa pudendum fæmineum mentiens imperuia illa ſtatim ſub cauda collocetur. Taceo nunc alia quæ ab *Ariſtotele, Plinio, Iulio, Solino, Alberto Magno* alijſque Scriptoribus de *Hyænæ* corporis conſtitutione moribuſque afferuntur, quæ cum *Algalia* noſtra commune nihil habent, quin potius aliqua monſtro ſimiliora & fabulis proximiora videntur. Quòd nempe ſpina ipſi dorſi adeò rigeat, vt collum continua vnitate flecti nequeat, niſi corpore toto circumacto, quod falsò etiam Leoni & Lupo Ariſtoteles attribuerat. Quòd voces item, ſingultus ac vomitus mentiatur humanos, vt tam homines quàm Canes fallat voretque. Quòd varietatem in oculis colorum omnimodam oſtendat, in quorum pupillis lapidem gerat *Hyænium* dictum illa poteſtate præditum (ſi credere fas eſt) vt, cuius hominis linguæ ſubditus fuerit, prædicet futura. Quòd animal ter ab hac luſtratum amplius ſe mouere non poſſit. Quòd in Aethiopia cum Leæna coiens monſtrum generet aliud *Crocuta* dictum, cui adhuc magis monſtroſas affectiones affingunt. Quæ ſi vera eſſent, hactenus nobis innotuiſſent, cum Itali iam, Hiſpani, Germani, Galli, Luſitani, Angli, Belgæ, Poloni vniuerſum orbem, quà maritimis, quà terreſtribus itineribus paragrarint, & plurima alijs ἀδύνατα putata publicarint.

Aliqua de Hyæna à veteribus allata fabulas ſapiũt.

An inter animalia ſint Hermaphrodita?

Sed hìc ad ſecretiora Naturæ myſteria penetrandi lata patenſque ſe via aperit. An inter animalia etiam Hermaphrodita reperiantur? habent enim neſcio quid reconditi ſenſus, hæc quæ ex Ariſtotelis lib. 3. cap. 6. de Generatione animalium verba ſubnecto: *Quin etiam de Trocho & Hyæna ſtultè, magnoque errore narratur, Hyænam enim complures aiunt, Trochum Herodotus Heracleota ſcribit duplex genitale habere, maris ac fæminæ, & Trochum ſeipſum inire, Hyænam*

Hyænam inire & iniri annis alternis: sed visa est Hyæna mas & altera fæmina sui discrimine genitalis.

Quid Aristoteles per *Trochum* suum, quem nec describit exactius, nec alio in loco eius meminit, intelligat, equidem cum ignorantibus plerisque ignoro. Sunt qui ipsum Melem animal putent, quod Plinius lib. 8. cap. 38. illa solertia prædità scripsit, *vt in metu agitatum, sufflatæ cutis distentu ictus hominum & Canum morsus arceat*, quod nos hodie *Taßum*, vel *Taxum* appellamus. Et *Melem* aliqui dictum volunt à melle, cui auide inhiat. Hoc enim nonnulli vtroque sexu pollere crediderant, & Zibethum siue Algaliam dicebat Cardanus *Meli* seu *Taxo*, quod ad caput præcipuè, similem esse. Sed hæ meræ coniecturæ sunt; forsan enim Aristoteli nec *Meles* cognitus fuit, de Zibetho certè parum sciuisse videtur, cum odorati liquoris circa pudenda colligendi nullam mentionem fecerit. Plinius lib. 8. cap. 30. *Hyænis inquit, vtramque esse naturam, & alternis annis mares, alternis fæminas fieri, parere sine mare vulgus credit, Aristoteles negat*. Hic ego Aristotelem oscitanter à Plinio lectum animaduerto, neque enim vnquam negauit Aristoteles Hyænas sine mare parere, qui nec quemquam mortalium hoc docuisse voluit, nec vulgò hoc creditum fuisse. Hac enim ratione seipsam Hyæna inire debebat, nisi à vento (quod in alijs bestijs fieri posse aliqui somniarunt) forsan concepisset. De *Trocho*, & non de *Hyæna* hoc ex mente Herodoti Heracleōtæ scripserat. Hoc solum negauit, alternis annis tanquam marem fæminas inire, & alternis à maribus ceu fæminam superueniri, hoc est non esse Hermaphroditas, non habere nempe vtrumque sexum; cum fæminæ æquè atque mares rimam quandam præter consueta genitalia loca habeant, quæ ad conceptum ac initum nihil faciat, cum intra corpus non penetret.

Ignoratur quid Trochus sit apud Aristotelem.

Aliqui putant Taxũ seu Melem esse.

Et hoc animal quidã Hermaphroditum credunt.

Plinius Aristotelem oscitanter legit.

Aristoteles explicatur.

Hermaphroditos tamen in rerum natura existere, viuæ reclamare, vt existimo, experientiæ propterea non voluit. Siquidem lib. 4. cap. 4. de Generat. Anim. Vtriusque sexus genitalia membra in animalibus esse posse, his verbis admisit: *Quibus autem gemina habere genitalia accidit, alterum maris, alterum fœminæ; ijs semper alterum ratum, alterum irritum redditur, cum per alimentum subindè delitescat, quoniam præter naturam est. Agnatum est enim modo abscessus, nam & abscessus assumunt aliquid nutrimenti, quamuis post geniti sint, & præter naturam.*

Aristoteles concedit Hermaphroditos.

Plinius similiter lib. 11. cap. 49. Hermaphroditos concessit etiam in quadrupedum genere. *Hermaphroditos ait, quadrupedum generi accidisse primùm Neronis principatu arbitror. Ostentabat certè Hermaphroditas subiunctas carpento suo equas, in Treuerico Galliæ agro repertas, ceu planè visenda res esset, Principem terrarum insidere portentis.*

Plinius etiam concessit.

Ego quid in hoc portentorum genere, vt Plinianis dicam verbis, mihi vel visum vel auditum, ingenuè fatebor. Eodem, quo ex patria mea carissima, nimirum *Bamberga* Romam proficiscerer, hoc est Millesimo quingentesimo & nonagesimo octauo à Christi Natalibus anno, puerum ibi pauperculum quinquennem vidi, cui inter pudendi muliebris labra veretrum grandiusculum propendebat, ex quo vrinam quoque profundebat, vt masculus videbatur, *Iacobi* nomen in sacro Baptismate nactus.

Bambergæ Hermaphroditus visus ab Authore.

Romę puella à natiuitate credita, in puerum transit.

Ante annos triginta Sedente feliciss. recordationis *Clemente Papa Octauo*, *Romana* puella mirabili Metamorphosi in masculum transformata fuit. Est autem hæc fidelissima rei transactæ historia, quam ab ore *Antonij Belmiserij* peritissimi Pharmacopoei, ad Beatæ Virginis Lauretanæ Aedem *Romæ* habitantis, excepi, qui eodem ipso tempore, quo hæc fierent, in ædibus dictæ puellæ Hermaphroditicæ habitabat.

Historia dictæ Metamorphoseos.

Possidebat hæc puella vtriusque sexus genitalia, veruntamen, cum mentula vix appareret, & testium rudimenta saltem aliqua adessent, ipsaque ex pudendo muliebri, quod sub masculino collocabatur, vrinam excerneret, ad ætatis suæ annum decimumtertium fæmina credita, acu pingere, nere ac flere muliebres edocta artes, fœmineo quoque habitu vestita incessit, donec repente vrina per biduum ipsi suppressa dolores cieret ingentes; de quibus apud matrem conquesta. Hæc locum muliebrem indagans, quidpiam cartilagineum intus enatum reperit, quod profundendæ ex solito foramine vrinæ remoram fecit. Hoc vbi Chirurgo perito indicasset, & hic simul virile membrum longiusculum solito factum aduertisset, fomentis emollientibus adhibitis, illudque digitis sæpiuscule & leniter tractasset, effecit, vt maxima vrinæ copia per ipsum penem stupentibus omnibus proflueret. Quare superiorum iussu & imperio, primarij VRBIS Medici & Chirurgi vocati, rem vbi probè totam exploratam habuerunt, posthac vestitu virili indui adolescentem iudicarunt. Hunc ego à viginti quinque annis noui, nam postremis his duobus annis, vt vir Cl. *Ludouicus Ceschارinus*, qui ipsi medicinam facit; nuperrimè adhuc mihi retulit, domi se continet, cum in eam crassitiem ac pinguedinē illi corporis moles excreuerit, vt vix se amplius mouere possit. Fuit autem fœminei semper habitus & complexionis pituitosæ, imberbis, quamuis altæ satis staturæ. Cælibem hactenus vitam duxit, neutro enim in sexu quicquam valet. Apparent tamen adhuc pudendi etiam muliebris vestigia labra vuluæ nimirū, & mascula vasa productiora. Artem Pharmaceuticen à Patre didicit, & nomine eodem, quod in sacro ipsi fonte donatum fuerat, adhuc gaudet ANNÆ nimirum. Atque hæc non prætereunda hoc loco, & in hac ipsa qua viuimus Romana vrbe, Historia mihi visa fuit.

Dixerat Aristoteles *quibus gemina sunt pudenda, vnum ratum, alterum irritum esse*. At hic noster in neutro quicquam potest: An hunc non verè Hermaphroditum dicemus; sed talem, cuius prædicto capite circa finem Aristoteles meminit his verbis? *Pueris etiam quibusdam genitalis postremum, & meatus qua excrementum vesicæ transit, non eodem tetenderunt, sed infra meatus ille transegit, quam ob rem demissis clunibus mingunt, qui testibus paulò in partem superiorem retractis, videntur à longè simul & maris habere genitale & fæminæ*. Verùm vtrumque hic sexum rectè habuit, cum per vtriusque pudenda vrinam emiserit. Ast neque hoc verum Aristotelis decretum, Hermaphroditos vnum genitale saltem ratum, alterum verò irritum habere. Certorum enim mihi fide testimoniorum constat, fuisse egregia staturâ & venusta facie iuuenem, qui modò gladium cingebat, modò colum tractabat & agere patique posset. Nisi Aristoteles intelligat, qui fœcundum virile profundit semen, concipere non posse: aut vice versa, quæ grauida sit, gene-

Aristotelis locus de quibusdā, qui Hermaphroditi creduntur.

An verum sit in alterutro tantum Hermaphroditos sexu pollere.

generare in alia fœmina nequeat. Quod an verum ſit, ignoro equidem.

Si tamen meis aliquam oculis fidem dare cogor, adducor ferè vt contrarium Ariſtotelis dictis credam. Exenterauit Theoph: Molitor domi meæ ante annos quatuordecim murem domeſticum maiorem illum quem *Rattum* appellare ſolemus, viuus autem hic captus fuerat, ne oſsa cõminuta ſceleti confectioni obeſſent. Et ecce rem miram! Hermaphroditus erat, & prægnans nouem muſculos in vtero concluſos gerens, non maiores, quam magna aliqua formica eſſet, viuos omnes, & in quibus cor manifeſtiſſimè pulſare videbamus. Erant huic omnia fœminam conſtituentia genitalia, & ſemen præparantia, conficientia; teſtes nempe, ac deferentia vaſcula cum ſua matrice. Altera ex parte aderant ſimiliter dicta omnia vaſa ſemen facientia & iaculãtia maſculina, cum ipſo veretro, teſtibus quoque ac veſiculis ſemine denſo & optimè cõcocto onuſtis. Vidit & obſeruauit mecum hęc omnia iam ſæpè laudatus *Princeps Cæſius* noſter, qui & Iconem ſtatim à pictore confici, ego ſceletum parari, iuſſimus, vtrunque adhuc domi meæ curioſorum voluptati aſſeruo, & ſingulis oſtendo. Cum itaque Natura nihil moliri fruſtra perhibeatur, quin *Mus* hic in vtroque pudendo ſexuque potens fuerit, facere non poſſum, quin aſſenſum præbeam.

Mus domeſticus maior verus Hermaphroditus ab Authore viſus & adſeruatus.

Iucundã & mira viſu in hoc mure obſeruata.

Vnico hic & luculento, pace Lectoris mei curioſi, Naturæ miraculo & argumento probabo, quam facilè nos in diiudicandis Hermaphroditis ſubinde falli poſſimus, ſi externa ſaltem membra intueamur, nec diligenti poſt mortem animalium ſectione interna rimemur. Reperio in *Iuuenilibus* meis, hoc eſt quinquennalibus Medicis illis Obſeruationibus, quas in *Noſocomio S. Spiritus* olim collegi, ante hos viginti tres annos inter proiectitios illos infantes (quos veluti magnis locus hic ſumptibus educat, ita amore materno prorſus ſuſcipit) ſuſceptum & pro Hermaphrodito iudicatum puellum, vt Sacerdos de imponendo in baptiſmate, nomine ętiam dubitaret, inclinauit tamen animus *Ioannem* appellare. Hic infans itaque in inguinum regione tres ſanguine ſuffuſos tumores oſtendebat, quorum medius erat productior & ſimilitudinem aliquam cum pudendis virilibus, quæ in Cynocephalo Simia illa maiore viſuntur, gerebat. Sub hoc vuluæ putatæ labra, ſed imperuio foramine concluſa latebant: Vnde an mas, an fęmina, an Hermaphroditus potius eſſet, exactius cognoſci nõ potuit. Plurima alia monſtroſa in hoc cernebantur corpuſculo, quæ alio loco, ſi quando DEVS otium, vires & ſuppetias dabit, vt poſt tot alios de *prima Hominis vita* aliquid mediter & Medicinæ ſaltem ſtudioſis promam, exactiſſimè deſcribam. Decimoquinto hic à natali ſuo die obijt: cum enim veſica careret, & anum clauſum haberet, atque ideo vtrumque excrementum ex vno illorum in inguine tumorum tertio die reſerato effunderet, viuere diutius non potuit. Hic Anatome à D. Angelo Colio Senenſi & à me ſubiectus, in ſtuporem ferme nos ambos egit. Reperimus enim tumores ſupra nominatos ſanguine ſuffuſos ex inteſtino Colo eo loci prolapſo erupiſſe, computruiſſe, fæces indè proluxiſſe. Ad eundem locum vnus vreter deſinebat, ſiquidem Veſica vt dictum, carebat, qui ſerum ſuum ibidem deponebat. Et cum genitalia membra & ſpermatica ſiue ſeminalia vaſa indagaremus, maſculina prorſus nulla reperire potuimus. Sed ecce mirabile dictu, duos intra ventrem concluſos offendimus

Docetur quã facile in diiudicandis Hermaphroditis fallamur.

Monſtroſus infans pro Hermaphrodito habitus.

Quid in huius cadauere repertũ.

Nec mas nec fęmina nec Androgynos, ſed duplex fuit fæmina.

vteros,

vteros, cum annexis vtrobique testiculis, sed vnico tantum testiculo vnico suo vtero adhærente ac vasis deferentibus semen, vti & præparantibus. Harum vna matrix intus penitus abscondebatur, nec ceruicem ad externa porrigebat: altera in dextro nempe latere exterius collum suum producebat & vuluam dictam, (quæ visa quidem, sed haud penetrans iudicata) constituebat. Erat enim foramen, seu ductus ille adeò angustus, vt vix aciculæ caput admitteret. Et sic, qui infans nec mas, nec fæmina, nec Hermaphroditus cognosci verè poterat, duplex fæmina fuisse inueniebatur. Atque hæc eius gratia libentius adducere volui, cum legissem apud Clementem Alexandrinum eruditione varia & morum sanctitate conspicuum Scriptorem, Pædagogiæ suæ lib. 2. cap. 10. Hyænam nunquam mutare naturam, idem enim animal non habere simul ambo pudenda masculi & fœminæ, quod nonnullos existimasse ait, Hermaphroditos prodigiosè narrantes, & hanc ex mare ac fæmina naturam innouantes. Et quod ad Hyænam attinet, hanc habere sub cauda quid simile quidem pudendo fœmineo, verum neutiquam in matricem desinens, quoniam Hyæna nimirum, animal sit salacissimum, & in hoc foramine tam fœmina post conceptum, quando auersi sunt meatus à Natura ad concipiendum destinati, quàm masculus etiam, qui similiter agat & patiatur, suam expleant libidinem. Vult igitur, vt concludam demum, Clem. Alexandrinus Hermaphroditos non dari aut produci à matre Natura, quod manifestæ tamen, quam modò produximus, experientiæ repugnat. Sed mittamus tandem Hyænam peregrinum scilicet animal, forsan hoc nobis tempore ignotum; vtcunque non desint, qui Lupum putent esse Africanum, quòd hic villosus sit maximè, & vespere, siue nocturno tēpore ambulet (quod quidem Hyænę proprium esse scribunt) cum interdiu lateat ac Leonem tunc non minus, quàm ouis ipsum Lupum timeat. Et nunc ad Zibethicum nostrum animal regrediamur.

Clemens Alexandrinus negabat dari Hermaphroditos.

Postquam igitur tam *Pantheram* quàm *Hyænam* Zibethicum animal esse negauimus: videndum porrò, à quibus tandem scriptoribus primò id nobis innotuerit. Sed antequam hoc agam, facere non possum, quin de Hyæna exploratiora & iucunda quædam ex *Augerij Busbequij* Epistola prima, quam de Legatione sua Turcica scripsit, hìc afferam.

Busbequius de Hyęnis certiora quædā habet.

Hic igitur, cùm *Amasiam* proficisceretur, & *Ancyram* Galatię, Turcis *Angur* dictam, peruenisset, scribit ibi locorum plura Turcarum sepulchra ingentibus onerata saxis se offendisse, idque fieri duplici de causa. Prima vt si accusante Dæmone & defendente bono Genio vitæ anteactæ rationem redditurus sit mortuus, in eo sepulchro commodiorem sedendi & causæ suæ dicendæ locum inueniat: huic enim ridiculo, miseri illi Turcæ figmento credunt. Secunda, vt à bestiarum iniurijs, *Hyænarum* præcipuè furtis, quæ mortuis corporibus inhiant, cadaueribus suis prospiciant. Ait enim *Busbequius* in ijs regionibus *Hyænas* frequentissimè sepulchra suffodere, ad suas ossa speluncas congregare, tam humanorum, quam ferinorum cadauerum. Et ob id Hyænas facilè inueniri ex ossium cumulo, ante harum speluncas conspecto.

Hyænæ sepulchra suffodiunt.

Describit autem *Hyænam* (id quod à paucis oculatis testibus factum memini) Lupo aliquantò humiliorem, sed nihilò breuiorem esse. Pellem habere

Descriptio Hyænæ ex Busbequio Teste oculato.

Lupi

Lupi similem, nisi quòd pilo sit horridiore, & grandiore, maculis quoque nigris distinguatur. Et (quod maximè hic notandum censeo) caput Hyænæ dorsi spinæ contiguum sine vllis vertebris esse, vt cùm respicere velit, totam se vertere necesse habeat. Ex quo discere libet verissimum esse, quod iam bis terue superius monui, fieri non posse, vt quod animal collum habet, non itidem in eo vertebras sit nactum, quod de *Lupo* & *Leone* & *Hyæna* à veteribus fuit falsò proditum ijsdem illa carere. Ait enim *Busbequius* collum huic animali minimè esse, & caput dorsi vertebris immediatè adhærescere. Pro dentibus etiam os continuum habere, creditum esse. Quæ quidem omnia sæpè ex aliorum relatione scribuntur, cùm in ipsa Anatome longè quid diuersum subinde deprehendatur. Fidem tamen viro Nobili doctissimoque derogare minimè voluerim, cùm duas ipse Hyænas Constantinopoli viderit. *In amatorijs*, inquit, *ei vim magnam Turcæ, vt etiam veteres, tribuunt: cumque essent duæ eo tempore Constantinopoli, mihi tamen vendere grauabantur, quod se Sultanæ, hoc est Principis vxori, eas reseruare dicerent, quippe quas philtris & magicis artibus animum mariti retinere, recepta in vulgus, vt dixi, opinio est. Fallitur verò Bellonius qui Hyænam putat, quem Cattum siue Felem Zibethum vocant.* Hæc Busbequius. Ex recentioribus etiam Ioannes Leo in Africæ suæ Nona descriptione, hoc ait ab Arabibus *Dabhu*, ab Africanis vero *Iele* appellari, esse forma Lupi, habere pedes humanis similes, humanis maximè cadaueribus delectari, quæ ex sepulturis auferat. Animal esse minimè astutum, & cum cantu ac Tympani sono maximè recreetur, fieri, vt interea venatores adeò ad Musicam attento, fune pedes ambos innodent, atque ita è speluncis suis extrahant, occidantque.

De vertebris colli in Hyæna quid sentiendum.

Turcę Hyęna ad amatoria philtra frustra vtuntur.

Ioannes Leo Africanus huius quoque recordatur.

Redeamus igitur eò, vndè digressi sumus, & dicamus *Ioannem Ruellium* de materia medica, plantis præcipuè, plurimùm meritum, Lib. 1. de Natura stirpium cap. 27. Cum de Mosco locutus fuisset, de Zibetho hæc subiungere: *Simile quippiam eruitur è genitalibus locis feræ animantis, quod Zibettum recentiores Græci nominant, peregrino sermone. Ea autem Feli, quæ veteribus ædificiorum ruinis oberrat, non absimilis; è cuius natura sordes manat odoratissima, quæ solet præcipuè purgari, cum pars ea hac scateat vligine, tum vase vitreo, vel alio recipitur. Græci hoc animalis genus, ex quo odoratum id recrementum elicitur, Zapetion appellant.* Hæc ex *Ruellio* in suos dein commentarios ijsdem ferè verbis *Matthiolus* transtulit, nisi quòd Catos hos ex *Syria* allatos sæpè Venetijs viderit. Ruellius quoque addere debuisset, qui essent illi recentiores Græci, qui primi Zibethicæ huius bestiæ meminerint, apud quos nihil tale inuenio.

Ioannes Ruellius de re plantaria plurimum meritus.

Sed longè ante Ruellium, circa annum nempe Christi 1478. *Alexander Benedictus* egregium suo æuo Medicorum decus, Lib. de *curandis singillatim morbis* hæc de Zibetho reliquit? Esse animal nempe haud veteribus cognitum, in Felium genere haberi, lingua tamen haudquaquam aspera, id quod mihi illud ex Felium genere eximit, pilo duro esse, atque odorato: barbam habere atque oculos noctu lucentes. Sunt autem & hæc eius concepta verba: *Odoramentum ex eo colligitur, fœminæ intra genitale & aluum, mari intra genitale membrum & testes, auriculario veluti instrumento osseo. Est autem excrementitius quidam sentor, primò butyri colore, qui mox liuidus redditur, singulis diebus drachmæ pondere.*

Alexander Benedictus insignis suo tempore Medicus.

Hic Zibethicum animal describit.

Carnibus

Carnibus duntaxat vescitur crudis, in siluis mures sectatur. Vix mansuescit Mas. Feri odoris atque ingrati est ipse liquor, & eò plus præsertim, cum propius iusto naribus subijcitur.

Quid Cardanus & Scaliger sentiant.

Cardani verba de Zibetho.

Nec Cardanus hìc nobis, & strenuus eiusdem Antagonista Scaliger indicti abibunt: Et Cardanus quidem lib. 10. Subtilitat. ait: Zibethicum animal ab Hispania mitti, dentibus armatum ac ferum esse, nunquam mitescere, pilo simili vt in Taxo animali. In huius tam masculi quàm fœmellæ genitalibus folliculum genitum esse, ex quo semen argenteo cochleari excipiatur, adeò odoris fragrantis, vt vel grana tria pondus librarum plurium cuiusque arboris vincant. Scaliger verò Exercit. 211. Liquorem hunc odoratum Smigma facie, minimè semen, sed strigmentum esse, nec ex loculis genitalibus exactum docet. Nec verum, quod nunquam mitescat, & quòd patriam habeat Hispaniam, cum India potiùs sit; sed nescio an Cardanus voluerit hoc in Hispania nasci, cum dicat Hispaniam illud nobis transmittere (siue Lusitaniam) quod verum est.

Scaligeri opinio.

Ex qua determinata corporis parte Zibeth eximatur.

Matthioli opinio.

Quæ refutatur.

Verum propius hìc accedendum, & non tam ipsum animal, sed pars illa corporis certa, ex quâ tam fragrantis excrementum odoris elicitur, indaganda; *Matthiolus, Gignitur*, inquit, *in exteriore testiculorum vtriculo cuiusdam animalis Feli, qui veteribus ædificiorum ruinis oberrat, non absimilis. Est autem Zibettum tanquam sudor inter huiusce animalis testiculos concrescens, calidæ humidæque facultatis.* Quæ si vera sunt, ex solo masculo hic liquor odoratus colligetur, soli enim mares testiculos extra pendulos, fœminæ intra reconditos habent, tam in brutis omnibus, quæ mihi videre contigit; quàm in humana specie. Colligitur enim Zibethum in parte exteriore &, ex Matthioli scripto, in Vtriculis testiculorum. Veruntamen in fœminis æquè atque maribus succum illum reperiri, non est vt quis dubitet. An igitur ex genitalibus loculis eruitur, vt Cardanus habet, & est semen potius, quàm quidquam aliud? Atqui hoc Scaliger improbat.

Cardani opinio.

Fabius Columna litem hanc dirimit.

Hanc litem (vt spero) facilè *D. Fabius Columna Lynceus* sedulus maximè rerum naturalium perscrutator diremerit, qui non modò in Iuris scientia plurimùm pollet, sed in Mathesi, Optica præcipuè, ac Plantarum Animaliumque cognitione, Neapoli nunc ab omnibus, ceu oraculum consulitur. Hic, vbi me operam quandam Mexicanorum explicationi Animalium dare resciuit; vltrò, vt Instituti nostri Lyncei fert consuetudo, iuuandi me occasionem arripuit, & quæ in Zibethico animali ipse oculis vsurpauerat, ea omnia hoc verborum tenore ad me perscripsit.

Fabij Columnæ epistola de Zibetho ad Authorem.

Quamprimùm Vir clarissime, & communium studiorum Collega, ab Illustrissimo & Excellentissimo nostro Principe *Cæsio* certior fui factus, te operi huic egregio insudare, & symbolam quoque tuam Mexicano isti libro conferre, gauisus non parum fui, opellâ mea licet exiguâ, tam commoda oblata occasione, te iuuari posse. Et cùm in Zibethico iam commentando te animali occupatum intellexissem, accessi statim hìc Neapoli *D. Bernardinum de Corduba*, virum, vt antiqua Nobilitate clarum, ita Musis amœnioribus, & Naturalium studijs rerum addictißimum, qui ob id plurimas tam bestias exoticas, quàm res Indicas alias adseruat. Hic licet lecto affixus, ac Podagræ molestijs distentus hæreret, ea tamen, (quæ viri est erga omnes benignitas)

gnitas animi)alacritate & promptitudine ſubitò famulis iuſſit,vt tam maſculum quàm fœmellam Zibethicam,viua animalia afferrent, & me inſpiciente illum odoriferum lentorem detergerent, vt ego nimirum rem totam oculis aſpicerem & ipſam ad te veritatem perſcriberem.

Primò itaque allatus fuit maſculus: qui,quãprimùm in cubiculo, in quo eramus,varios caniculos,Cercopithecum,prægrãdem & ruberrimũ pſittacũ,aliaq. animalia conſpexit,fremere quàm maximè, & ſetas pelli dorſi ſpinę infixas eleuare cæpit,quæ minimè erectæ quidẽ apparent,prǽterquã in cauda,niſi animal iracundià percitum illas commoueat ſuſtollatque, quæ caudã verſus magis magiſque vbertate ac lõgitudine creſcũt;& in quiete etiã manifeſtè apparent elatę. *Maſculi Zibethici deſcriptio.*

Affirmabat mihi diuerſorum hęc animalia morũ exiſtere,quod aliqua nempe cicurarentur,alia minimè; hæc videlicet,quæ non iuuencula, ſed grandiore iam ætate caperentur domiq.cuſtodirentur.Et fæmina quidem, quam humeris impoſitã ac mãſuetiſſimã famulus inferebat,iunior omnino ipſi donata fuerat. *Mãſueſcũt vbi iuniores capiũtur.*

Color varius eſt,plerunq. tamen cinereus ſubnigricantibus diſtinctus virgis, quamuis in fœmina albidior erat ad flauum tendens, & pluribus maioribus nigriuſculis Cati Pardi maculis notatus. Effigies ad Canum quàm Felium,aut potius Vulpium figuram accedit;quod roſtrum non harum ritu obtuſum,ſed illorum formà oblongum habeat. Aures ipſi ſunt paruæ ac rotundiuſculæ, pilus qualis in *Mele* ſiue *Taxo*, ſed nec mollis,nec aſper admodum. Corpus porcinum ferme apparet,& à dorſo ad imum ventrem palmaris diameter eſt; pedes potius parui quàm magni,breues quàm alti,& à Cane altitudine ſuperantur. Corporis proportio totius quaſi Muſtelæ,quæ Martes dicitur,reſpondet.Et cum cruribus valde ſit breuibus,nec vnguibus multum valeat,argumentari licet nec velocem ad modum,nec rapacem multum beſtiam eſſe,quamuis morſu facilè irruat. *Color animalis. Figura. Pilus. Pedes.*

Cùm odoriferum liquorem illum ex maſculo detrahere pararent,ex famulis vnus lorum ſeu catenulam,quà ligabatur, trahebat.Poſteriores alius pedes tenebat. Tertius teſticulos ſiue vtriculos potius reuoluebat, qui medij inter anũ ac pudendum prominent,tã in mare quàm in fœmina.In mare tamen duplò grandiores apparent.Hi vtriculi interna ſui parte,vbi pili curti hærent,capacem ſatis cauitatem obtinent,in quam ingreſſus patet exiguus & cartilagineus. In hac cauitate ſcaturiginem ſuã liquor ille Zibethicus,cõſiſtentię prorſus melleæ,ſumit. Hic extrahitur immiſſo auriſcalpij maioris ſimili inſtrumẽto,quod per cauitatẽ quaquauerſum ſæpiuſcule reuoluitur. Hoc vbi in vno atque altero folliculo ſeu vtriculo(duo enim in quolibet animali Zibethico proſtant)præſtitiſſet,& liquorem illum extraxiſſet,goſſipio vtriuſq.pilos abſtergebat.Ac vbi ſexies forſan cochleari illo paruo vtrumq.vtriculum emundaſſet, tantum fermè Zibethi collegit,quantum auellanæ nucis cortici implendo ſatis eſſet. Addebat idem D.de *Corduba*,æſtate liquidiorem,quàm hieme ſuccum colligi, ita vt in caloribus illis,ſingulis binis diebus ſemiuncia corraderetur: hiberno verò tempore vix ſemel in ſeptimana ſuccum illum, nec tantam eius quantitatem acquiri. Ex fœmina poſtea minus Zibethi educebat,quæ nullatenus repugnabat, cicur ſcilicet facta,cùm mas tamẽ dẽtibus ſe defendere pararet,fremenſq.voce obtuſa aliquoties morſum in famulum vel in aera iaciens,*Chrach* ſonitum exprimebat eo modo, quo *Modus colligendi Zibethum. Vtriculorũ in quibus hic luc cus latet delineatio. Aeſtate plùs quam hieme colligitur. Minus liquoris ex fæmina educitur.*

do, quo homo viſcoſam pituitam exſcreatu difficili è gutture & vi expellere ſolet. Dentes horum animalium ad Canum omnino dentes formà accedũt, & propriè illi Canini dicti duo, tam ſupra quàm infra ſatis manifeſtè exſeruntur. Carnibus, pulmentis, varijsq. horarijs fructibus veſcuntur. Et hæc ambo quidẽ ſua ſimiliter diaria, vt ipſi famuli Domus, carnes nimirũ & obſonia, accipiebãt. In Hiſpania piſcibus veſci illa aſſerebant: inde maiorẽ ſucci prouentũ fieri. Hæc autem, quippe illi haud aſſueta cibo, à piſcibus abhorrebant. Matthioli figura, ſiue animalis huius Icõ *in Edit. Valgriſ. An.* 1581. melior eſt, quàm Geſneriana. In hoc tamẽ erratũ eſt, quod pedes nimis explicati pingũtur & roſtrũ nimis acutũ. Fœmina corpus caputq. craſſiora habet quam mas: tempora quoque latiora obtinet.

Dẽtes potius Canini quam Felini.

Victus.

Fœmina caput craſſius habet.

Sub dictis vtriculis, folliculis, ſiue teſticulis (nam alij teſticuli haud apparẽt) maris Genitale ſitũ eſt, qui illud retrò emittit, nec ſuperuenit in coitu fæminam, cùm huic inequitare non valeat, quod veretrum nempe ſuum antrorſum ſub ventre ex porrigere nõ poſſit. Fœmina fiſſuram ſiue vuluã ſuam ſub dictis folliculis collocatam habet, quibus immediatè adhæreſcit, ita vt coëant hæc animalia poſterioribus initis, *Bombicum* more.

Retrò ſiue auerſa coeunt.

Niſi ſuo & ſolito tempore liquor hic euacuetur, cauearum, quibus incluſa detinentur, lignis ſeſe affricant, & illis odoriferum hunc ſuccum illinunt, qui facilè euaneſcere & deperdi ſolet.

Niſi colligatur, perditur hic liquor.

Hæc *D. Fabius Colũna*: cui ob exactã ac fidelẽ planè animalis huius deſcriptionem non parũ etiã poſteritas debebit. Sed nõ omni nos ſcrupulo ideò liberati ſumus. Quid enim illa ſibi verba volunt, cũ ait *ex folliculis illis, vtriculis ſiue teſticulis Zibethũ eximi*? Habebũt ne igitur fęminę quoq. extra prominẽtes Didymos, vt aliquis forte inde cõijceret, quod prius nos audacter negabamus. Ex fæminis enim nõ minus atq. ex maribus odoramentum hoc corraditur. Sic ego aliquantiſper in hoc hæſitaui dubio, & interea (donec à *D. Colũna noſtro* rẽ accuratius per alium Nuntiũ intelligerẽ) F. Gregoriũ adij vtpote, qui ſæpe ſæpiùs huiuſmodi animalia viderit & obſeruauerit. Hic igitur mares ſolos foras eductos & cõſpicuos teſtes, intus concluſos fæminas geſtare & ipſemecum ſenſit. Decipi autem omnes affirmabat, qui prominentias illas in fœmina ambas intra vuluã & anum ſitas, teſticulos eſſe ſibi perſuaderẽt. Hos enim tumores, ſolos eſſe illos folliculos & vtriculos a Natura eo loci fabricatos, in quibus Zibethũ paulatim colligitur, & inde euacuatur. Et cùm duo ſint (vt graphicè hos Doctiſs. Columna noſter deſcripſit) imponere facilè poſſent etiã valde gnaris, & Naturæ ſtudiorum non inexpertis vt teſticulos eſſe ad credẽdum adducerentur. Qua ratione tamen è teſticulis, qui ſunt compacta corpuſcula, nec cauitate vlla prædita, ſtrigmentum ſiue ſudorem illum, vt vocant, quiſquam eliciet? Et quoniã iidem vtriculi in eadẽ regione, vbi maris teſticuli hærent, poſiti vidẽtur, illoſq. veluti inueſtiunt & cooperiunt, hinc fieri poſſet, vt crederẽt aliqui teſtes eſſe. Ac propterea Colũna ſcripſit, vtriculo ſiue marſupiola hæc, in quibus ſuccus hic latet, in maribus duplo eſſe maiora quã in fœminis, quod, vt ego cõijcio, præter hæc vaſcula, etiã ipſi adſint teſticuli qui molem augent. Et hoc eſt, niſi fallor, quod Alexãdri Benedicti ſuperius laudatis verbis diximus, *Odoramentum hoc colligi in fæmina intra genitale & aluum, in mare vero intra genitale membrum & teſtes*. Non autem ex teſtibus, ſed propè hos

Dubia quædam examinantur.

Solutio.

Fæminę nõ habẽt prominentes teſtes.

Vtriculorum ſitus tam in fæminis quã maribus.

Alteri

Alteri, nec minori ferè dubio satisfaciendum hìc restat. Ex *F. Gregorij de Boliuar* descriptione scilicet, Zibethicum succum non tam ex his vtriculis elici, quàm sub alis & inguinibus bestiæ huius colligi assertum fuit: cuius rei nominati Scriptores nequaquam meminerunt. Non est leuis planè momenti hæc obiectio. Attamen audiendus imprimis ipse *F. Gregorius*, qui sæpius hæc, quæ de modo colligendi Zibethi scripsi, suis oculis vsurpauit. Veridicum etiam adducere testem possum, *Ioannem Leonem* in nona Africæ suæ parte, qui his verbis *F. Gregorio* probè patrocinatur: *Zibethi Feles naturæ siluaticæ sunt, atque in Æthiopiæ siluis reperiuntur. Mercatores Catulos saltem comparant: quos lacte furfure ac carne nutrientes in caueis alunt: excrementum verò bis vel ter singulis diebus excipiunt, quod quidem animalculi sudor est: nam virgula crebris ictibus percussum frequenter per caueam agitatur, donec erumpat sudor, quem sub coxis, brachijs, collo & cauda excipiunt: quod quidem excrementum vulgò Zibethum dicitur.*

Aliud dubium proponitur, an alibi quam in his vtriculis reperiatur.

Responsio pro F. Gregorio, ex Ioãne Leone Africano.

Non est mirum, inquam, si Zibethicæ Feles, quæ tamen malè sic appellantur, in Æthiopia caueis inclusæ, verberibus agitatæ, in dictis locis sub alis nempe, inguinibus &c. sudorem hunc odoriferum exprimant, cùm idipsum in siluis magis, vbi sua sponte & libertate donatæ hinc inde discursitant, facere soleant. Et cùm sit nemo, qui molesto eas excremento illo & dubio procul, acrimoniâ prædito, ob idque partes, quibus insidet, vellicante ac titillante, liberet; vicinis se arborum ramis truncisque applicent affricentque, necesse prorsus habeant. Nam & ex *Fabij Columnæ* relatione percepimus, hic in *Italia* hiberno tempore parum, plurimùm verò æstiuo Zibethi colligi, quod argumento nobis sit, necessario natiuis ac calidissimis hæc animalia regionibus, vberrimo hoc liquore excrementitio, locisque corporis varijs abundare.

Cur affricent se arborũ truncis hęc animalia.

Iam, in quanam Animalium specie sit reponenda hæc bestia, disquirendum. *Felem* & *Catum* Zibethicum plerique appellãt. Pellis etiam, tum suo hirtiore pilo, cum maculis nigricãtibus ad Pantherarum, nõ Americanarum quidem pulcherrimarum, sed Africanarum pellem accedit: Pantheram autem ad Feles pertinere, prius docui. Verùm dentium figura ac numerus planè reclamat, qui Vulpium, Canum ac Luporum potius est. Hoc me docuit *Franciscus Leo* Illustrissimi ac Reuerendissimi *Odoardi Cardinalis Farnesij* à Cura supellectilis rarioris, apud quem & pellem integram huius animalis vidi. Solebat autem ipse Cardinalis, prout est inter cæteras Heroici animi dotes rerum Naturalium studiosissimus, marem & fæminam Zibethicam domi suæ tenere: vbi bis terue fœmina peperit, & tres ac quatuor adeò Catulos aliquantisper lacte suo aluit: breuis tamen vitæ sobolem ac caducæ. Solebant item hæc animalia cibari modò carnibus, modò ouis: quorum quadraginta singulis diebus vtrique simul præbebantur. Pellis, quæ fœminæ detracta supererat, palmos longa erat quatuor, maculis distincta pluribus nigris, cui cauda adiungebatur & ipsa palmari fermè longitudine. Totius pilus corporis horridior multò erat, quam in Cato Pardo: & tam colore quàm duritie sua Luporum, aut Melis pilos æmulabatur. In dorsi spina quoque, manifestissima illa adhuc setarum surrectio (quæ tamen longè manifestior est in viuente & iracundia per-

In qua animaliũ specie sint collocanda.

Ad Canes potius quã Feles pertinent.

Illustriss. Card. Farnesius marẽ ac fœminã in pa latio suo aluit.

Pellis mortuo animali detracta describitur.

cito animali) confpicitur. Eiufmodi animal viuum, fed Farnefiano hoc multo minus; in ceteris fimillimum ante annos hos viginti in circo Agonali hic mihi quoque vifum, ex quo fubinde Zibethum eximebatur.

Cum Matthiolus in Diofcoride commentando arrepta leui *Mufci* arborei occafione, ad *Mufcum* fiue *Mofchum* odoratiffimas illas deliciarum potius illecebras, quàm medicamentum fe cōferat explicandum, atque ab hoc ad Zibethum & Ambarum tranfeat: non mihi à quoquam vitio verti debere exiftimo, fi poft Zibethicum animal, ad mofchiferum etiam defcendam, ac de *Ambaro* demum aliquid dicam. Idque eo facio libentius & audacter magis, quod videam Antiquis *Mofchum* incognitum, Græcis inquam, illis proceribus noftris: ab Arabibus dubiè tractatum: à Iunioribus litibus implicitum ac controuerfum adeò redditum, vt quid de hoc æquus Lector cenfere debeat, cum ignaris illis penitus ignoret. Nitar autem hac ego in re, more meo folito, fauore & authoritate *F. Gregorij de Boliuar* amici mei, oculatis cuius experimentis in Mofchi confectione fidem derogare, nefas duxerim.

Occafio de Mofcho Zibetho & Ambaro a Matthioli exēplo defumpta.

Mofchi tractatio controuerfijs plena.

MOSCHVM.

Inter antiquiores, qui de *Mofcho* dilucidius fcripferit, reperio neminem præter *Serapionem*, non illum inquam, Empiricorum patrem, de quo *Cornelius Celfus* in proæmio fuo: *Serapion*, inquit, *primus omnium nihil hanc rationalem difciplinam pertinere ad medicinam profeffus, in vfu & experimentis eam pofuit*. Verum illum, qui ex Diofcoride, Galeno, Paulo Ægineta & Arabibus plerifque, & ipfemet Mauritanæ fcholæ non ignobilis fcriptor, feptem de fimplicibus medicamentis libros congeffit. Inutilem prorfus laborem fumplero, fi quæ ipfe lib. 3. cap. 41. longa fatis ferie de mofcho pertexit, concepta nunc verba referam. Summa igitur rerum capita innuere libet. *Gazellas* itaque vocat animalia illa ex Caprearum genere, quæ mofchum pretiofifsimum odoris genus ex vmbilici vomica quotannis expromant, in conterminis Tumbafci ac Senitarum plagis. Gazellas hafce alijs Capreis omnino facit fimiles, dentibus caninis folummodo, quod palmi nimirum longitudine *verrium* modo emineant, exceptis. Vomicæ folliculum, in quo nempe hæc fanies reconditur, à Venatoribus fagittis aut mifsilibus decuti (malunt hìc legere aliqui ipfas potiùs Gazellas mifsilibus decuti) aut Capreas laqueis capi, fufpendi folliculos, vt teter ille fætor, qui faniei ineft, primum in aere exhalet, & fuauis mofchi odor puri illi concilietur: nam & arborum fructus acerbos & maleolentes maturitate dulces & fuaueolentes reddi. Alio accidere modo poffe infinuat, vt vomica fua fponte in animali maturefcat, lancinante illud humore noxio deinde titillatum, cotibus ac faxis fe affricare, vomicam aperire, maturum humorem puris inftar, in illa effundere: vlcus dein cicatrice obduci, denuò fanguinis impetum eo ruere, nouum apoftema fieri, rumpi, refarciri, & fic mofchum nullo artificio colligi. Ab indigenis effufum hac ratione mofchum accipi, & in vtriculis earundem captarum ferarum affleruari.

Defcriptio Mofchi ex Serapione.

Ioannes Ruellius lib. 1. cap. 27. de Nat. ftirp. de Mofcho plurima habet, & horū quædā ex *Aetio* defcripta laudat, quæ apud hunc tamen authorem non comparent, fed Simeonis Setfi effe potius videntur. Quod Mofchus nimirum omnis in vmbi-

Quę Ruellius habeat.

vmbilico cuiusdam animalis gignatur Capreæ similis, vnico cornu armati; cum bicorne tamen hoc fecerit Serapio aliarum more Caprearum. Et quòd huic bestiæ vmbilicus intumescat eo tempore, quo in Venerem ruit, quo fæculento se liberet sanguine ac sanie, in terram crebrò se voluendo, quæ purulenta materies iucundum cum tempore odorem acquirat. Matthiolus præter ipsissima Serapionis & Simeonis Sethi ex Ruellio descripta verba nihil aliud noui affert.

Vlysses Aldrouandus copiosus magis est lib. 1. de Quadrupedibus Bisulcis cap. 9. & 20. qui videri poterit, ne & nos, quod in alijs reprehendimus, transcribere pleraque videamur. Tamen non dedecet, vbi dediscendum nobis est, veterum recentiorumque errores, totidem ipsorum verbis recensere, & medelam si fieri potest, adferre. Et vt semel dicam, totus est in hoc, vt animal id quod moschum præbet, ex Caprearum specie esse constituat. Hoc ex *Cardano* quoque & *Scaligero* deducit, quorum is *Mediolani* hoc animal mortuum Capreolo simile se vidisse scriptis reliquit: hic verò Exercit. aduersus Cardanum 21. simile Gazelæ animal moschum gignens depingit in *Regno Pegu*, cuius inferiore mandibula æquè dentes vtrinque singuli exerantur. Sub eius ventre sanguinis collectionem in tumorem, apostema vocatum, fieri. Nolo hic addere, quæ de collectione huius sanguinis ac saniei, vt sibi persuadet, odorifeœ enarrat. Et Exercit. 203. partic. 3. sibi hoc animal Capreoli facie *Messanæ* visum esse, ea planè formà, qua Arabes, Serapio & Auicenna describunt, affirmat. Ibidem tamen à suis didicisse affinibus, qui in Syria fuerant, memorat Gazelam penitus esse figurà Capræ, non autem Capreoli. Cum hi earum in Syria multos greges viderint. *Vbi vides,* inquit, *Cardane scribendi periculum, quando fides nostra ex aliorum sæpenumero pendeat mendacijs.* Aldrouandus. Cardanus. Scaliger.

Brasauolus αὐτόπτης quoque testatur fuisse, qui Ferrariæ Duci *Alfonso* Gazelam vendere voluerint, moschum in ventre gerentem. Verum de dentibus aliqua apud varios authores se offert controuersia, quam hìc enodare inconueniens esse iudico, cum de ipso animali nondum quid certi constet. Poterit & *Bellonius* legi lib. 2. obseruat. cap. 51. Ne memorem hìc *Albertum Magnum, Isidorum, Alexandrinum Benedictum* & alios non paucos, qui *Serapioni* subscribunt. Recentissimum quoque adiungam testem *Franciscum Calceolarium* Iuniorem Veronensem, qui à Patre, quam opimam rerum naturalium creuit hereditatem, non ampliorem modò reddidit, sed ante annũ demum elegantibus tam Iconibus, quàm Latinis descriptionibus publici iuris fecit. Hic itaque primus solusq. quod equidem sciã, moschiferi illius animalis imaginẽ in æs incisam nobis delineauit libro illo, quem *Musæi Calceolariani* Titulo insigniuit. Hoc animal anno MDCXXI. Venetias aduectum, indeque Veronam transuectum, vt effigies exprimi posset, nunc vnicum in tota Italia, sed mortuum vt puto, exstat. Hoc Capreoli figuram staturamque satis æmulatur, duobus præditum corniculis erectis, nec ramosis, vt apparet, dentibus etiam duobus Caninis superioris maxillę oblongis, & infra maxillam inferiorem recuruè inflexis. Ceterùm qui pili, quisue horum color, ibi non explicatur. Brasauolus. Calceolarius Iunior. Hi omnes enumerati Capreoli figurã huic animali tribuunt.

Disputat eo loci *Calceolarius* aduersus *Catelanum* primarium *Monspeliensium*

Lis inter Calceolariũ & Catelanum.

Pharmacopœum, quod hic *Scaligerum* increpet dicentem Moſchi animal Capreolum eſſe,cum Capra ſit potius,vt *Bellonium* teſtem laudat. Hic *Calceolarius* minimè Scaligerum erroris damnari,ſed *Catelanum* negligentiæ inſimulari debuiſſe potius cenſet,qui vel oſcitanter,vel non omnia illa,quæ Scaliger de Gazela habet,legerit: cum diſertè *Capram* eſſe profiteatur id animal, quandoquidem dicat hoc à ſuis affinibus,qui in Syria fuerant,inaudijſſe. Verum cum ego hunc Scaligeri locum probè examinaſſem; in ea ipſum potius ſententia hæſiſſe comperi, Capreolum eſſe, non Capram; licet hoc ipſi affines perſuadere conati fuerint. Subiungit enim, ſæpè ſcripta noſtra eorum fide, qui hiſtorias ſingulares nobis enarrant, ſuffulta de mendacijs periclitari: cum paulo ſcilicet, antea dixiſſet ſe animal hoc *Capreoli* facie vidiſſe, & reuera *Capreolum* eſſe. Et cum ipſe etiam Calceolarius Moſchiferam illam beſtiam ſuam, Capreoli effigie nobis depingat, & cum vna eſſe debeat veritas, quam Scaliger profitetur cum Arabibus, quibus illa beſtia nota eſt, erit ex mente Scaligeri Capreolus potius, quàm Capra; quicquid affines ipſius eum docere demum voluerint, quorum dictis videlicet minus credere, quam oculis ſuis debuit. Vide mi lector, quantum ego nunc pro hoc animali depugnem, vt ex Capreolorum genere illud eſſe demonſtrem; vt vel in tui gratiam bonam eorum partem, quæ ad me perſcribit *Ioannes Terrentius* meus, ex meditullio *Regni Chinenſis*, vbi modò commoratur hic referre & tibi minimè inuidere velim, cum inter alia naturalia auditu iucunda ac rariora de *Moſchifero animali* mentionem quoque inijciat. Sunt autem hæc eius ipſiſſima verba.

Cõtra Calceolarium deciditur.

Excellentiſſime D. Faber. Pax Christi.

Epiſtola Ioãnis Terrentij ad authorem ex China ſcripta, in qua de plurimis naturalibus agitur.

Heri 21. Aprilis anni 1622.accepi primam ab E. V. epiſtolam bene longam, ſcriptam anno 1620. Menſe Ianuario, quæ me non parum exhilarauit; tam quod prægnans eſſet multis optimis nouis, quàm etiam quod diu deſiderata fuerit. Integrum biennium hæſit in itinere, quod hiſce temporibus tam turbulentis mirum videri minimè debet. Vnus enim annus abit antequam *Goam* deferatur, alter annus antequam *Amacaum*, & ad interiora Regni ad nos perferatur, & difficultas *Amacao* ad me non minor, quàm *Roma Goam*; ob difficultates itinerum, ac magnam diſtantiam. Nunc ad epiſtolam paucis tantum reſpondeo, forſan pluribus alia vice reſponſurus. Accepi heri literas ex *Manilia*, *Maluca*, *Goa* de varijs rebus, quas mihi curaui deferri. Amicus meus *Mozanha* Italus, qui *Goæ* moratur, ſcripſit in *Arabiam* ad quendam Regulum, qui illi tranſmiſit tres arbores *Thuris*, illarum duæ ſuccreuerunt *Goæ*. Ramus mihi mittitur, quem nondum accepi. *Mirrham* ſcribit ex *Æthiopia* haberi, nec in *Arabia* inueniri. Ex *Magor* expecto *Coſtum* verum, & *Aſam fœtidam*. Miſerunt nuper mihi *Acorum* verum pro *Coſto*, legentes in mea epiſtola *Pacho*, ita *Magores* vocant *Acorum* pro *Pucho*, ita vocatur *Coſtus*. *Animal* illud *pigerrimum Malaca* inuenitur, picturam expecto. *Sandali* albi & citrini flores & fructum habui ex Inſula *Solor*. Lignum *Aloes* expecto ex *Cochinchina*. *Rha* naſcitur in meo horto, ſed nondum floruit, putabam initio *Betam* eſſe

Cam-

Camphoræ folia iam alias misi, fructum & florem expecto anno sequenti. *Zedoaria*, *Zurumbet* inueniuntur in *India*, sunt similes *Gingiberi*. Flos *Gingiberis* nondum comparuit, vix inuenitur, puto esse congenerem *Acoro* vero. *Cubebe* in *Iaua* tantum crescit, nondum vidi. *Benzoin* expecto ex *Borneo*. *Galanga* nascitur copiosè in *Macao*, & in *India*, folia similia vt & tota plantæ magnitudo *Cannacoro*, sed flos ferè similis *Digitali*, remanet fructus rotundus, ruber, magnitudine *Moscatæ*, intus trifariam diuisus, vt in *Asphodelis*, semen sapore *Cardamomi*. Iconem vnam habeo, nec est qui depingat iam, mihi enim non vacat cum vix habeam tempus scribendi hanc epistolam. *Animal*, in quo nascitur *Moschus*, est ex *Ceruorum* genere, vel *Capreolorum*, sed in remotissimis locis. Vidi picturam in libris impressam, est similis *Dorcadi*, sed sine cornibus. *Fabam Ægyptiam* quotidie edimus æstiuo tempore, est congener *Nymphææ*, cui flos omnino similis, fructus autem planè *Fabam* refert, & optimè quadrat descriptio *Theophrasti*, fortè iam accepit delineationem in alia mea epistola. Est quoddam genus febrium hic, planè nobis inauditum, valde lentum, in quo moriuntur, qui aliquid edunt, dant illis pauxillum aquæ, in qua orizæ quid decoctum est, est instar Aquæ hordei, sustentant per octo, imò quatuordecim dies, nec quicquam aliud gustant, & sic euadunt. Sit E. V. paucis his contenta, donec mihi plura nascantur. Ex *Hia tim* prope magnam vrbem *Sutschen*. 22. Aprilis Anno 1622. Hanc vnicam epistolam iam scribo in Europam.

Arabibus tamen, & horum omnibus assectis intrepidè vnus ex iunioribus Medicis opponit se *Amatus Lusitanus*, quem virum bonum nescio qua ratione fabularum conditorem plures indigitent. Hic itaque, vt *Vlysses Aldrouandus* ex *Fuchsio* ipsum adducit, Moschiferum animal Capreoli minimè, sed Leporis formâ facit, quod viuum adhuc virgis cæsum necetur, & exenteratum contundatur, caro optimè pista in globos redigatur, pelle occisi animalis obuoluatur, & vesicarum illa forma (nos vtriculos appellamus) ad nos feratur. Idem Aldrouandus *Albertum Magnum* quoque & *Isidorum* carnem totius animalis, præter apostema, quod odoriferum magis & præstantius carne creditur, odore optimo præditam concedere affirmat. (Amatus Lusitanus opponit se prædictis authoritabus.)

Sed quoniam plurimum hactenus fidei F. Gregorio nostro tribuimus, qui Orientis & Occidentis Solis regna perlustrauit, & lineam Æquinoctialem septies incolumis nauigando transiuit, rerumque naturalium curiosus non minus indagator, quam indefessus verbi DEI buccinator fuit: æquum prorsus existimaui, si & huius de Moscho veram sententiam, vt quæ nostram facile dirimere litem possit, huc adducerem, quam Hispanico ipse idiomate hunc in sensum mihi communicauit.

Vt illas, inquit, iam diuersorum, qui de Moscho (Hispani vocant *Almisqu*) scripserunt, opiniones omnes recensere superfedeam, hæc certè conficiendi Moschi verissima est Historia, quam oculis meis vt vidi, ita sæpè experientia confirmata fuit. (F. Gregorij veridica moschi descriptio.)

Quod in certis nimirum Regni Chinensis Prouincijs, quales sunt *Xantien* & *Quinzay*, aliæque, animalcula quædam reperiantur, quæ in siluestribus locis, vbi Cuniculorum modo terram suffodiunt, generantur. Magnitudine & forma (Forma moschiferi animalculi.)

ſua mediocrem Canem ex paruorum illo genere æquant. Colore ſunt pardo, vt Hiſpani dicunt, ſiue ex obſcuro rubro, ac cinereo mixto, aliqua tamen albis nigriſque maculis ſignantur: pilos raros, diſſitos ac duriuſculos habent. Pedes ipſi ſunt largi, vnguibus canis inſtar armati, ſed longioribus acutioribuſque, quibus facilè ſibi ſpeluncas in terra fabricant. Roſtrum oblongum, Caninum, dentibus probè munitum. Aures habent curtas & rotundiuſculas, oculos paruos & minimè alacres, ſimiles illis, qui morti vicini ſunt. Non quidem multum agilia, ſed vafra admodum ſunt, vbi abſcondendi ſub terra neceſſitas illa vrget His artibus autem ab illis, qui moſchi mercaturam exercent, hæc animalia capiuntur: circumdant loca, in quibus dimorari eadem norunt, vel igne, vel retibus ac canibus, atque in ſubterranea loca profugere compellunt, quæ poſtea ſubfodiendo, vel alia induſtria extrahunt, in tanto ſæpius numero, vt ad trecenta etiam capiantur. Hæc ſubitò iugulant, ſanguinem, qui in ipſis maximè abundat, in vaſe aliquo mundo (*Porcellanam* vocant) colligentes. Tanta autem, quod mirum eſt, ſanguinis copia in quouis horum animalculo inuenitur, vt ſæpenumero, quando extractus fuit ac concreuit, videatur totius reliqui corporis molem ſuperare.

Modus capiendi illa.

Modus parandi moſchi pretio ſioris.

Poſthæc pelles ipſis abſtrahunt, exenterant, & ab omni illuuie inteſtina emundant. Quamuis aliqui, vt maiorem moſchi quantitatem nanciſcantur, impura cum puris relinquant. Qui verò priore modo procedunt, cum ſanguine meliorem & teneriorem armorum ac coxarum muſculoſam carnem, cor ac hepar ſimul in lapideo mortario vnam in maſſam contundunt, ex qua folliculos, ſiue ex pelle horum, ſiue aliorum animalium paratos inferciunt, loco vmbroſo ſuſpendunt, ſiccantque. Et vbi iam ſemiaridi fuerint, ſub terra defodiunt, ibi nempe, vbi quotidie vrina proijcitur. Poſt tres inde quatuorue dies refodiunt, omninoque in vmbra exiccari permittunt. Et hic eſt præſtantiſſimus moſchus, qui pro Rege ac Principibus ſaltem conficitur.

Modus cōficiendi minus nobilem moſchum.

Sed ille, qui communiter circumfertur moſchus, craſsiore Minerua elaboratur. Contunditur enim totum ſimul animal cum omnibus ſuis partibus, oſsibus, inteſtinis, & pellis quoque portione, donec ad maſſam tenerrimam redigatur, ex qua vtriculi illi ex eiuſdem animalis pelle confecti implentur, & inteſtini aliqua parte obuoluuntur, pauliſper ſiccantur, loco vbi vrina effunditur, ſub terra per paucos dies reconduntur, & denuo in vmbra ſuſpenſi exiccantur.

Odoris in moſcho deperditi recuperatio.

Et ſic quoque, ſi quis veſiculas illas moſchi plenas, quæ ob temporis diuturnitatem odorem perdidiſſe videntur, haberet, has linteolo prius obuolutas eo loco ſepeliat, quo ab hominibus vrina reddi ſolet, poſt quatuor aut quinque dies refodiat, vento, non Soli exponat, redibit priſtina odoris præſtantia. Atque hæc veridica confectionis moſchi eſt Hiſtoria, cum aliæ omnes fabuloſæ mihi videantur. Velim & hoc ſciri, maximam inter primum ac ſecundum moſchum eſſe differentiam, cum tanta prioris ex ſanguine ac carnibus cum Corde & Hepate confecti ſit odoris præſtantia atque fragrantia, vt vnica drachma plus virium habeat, quàm vncia tota alterius. Quare prior ille Regni Chinenſis Proceribus tantum cedit; poſterior extra regnum per varias regiones à mercato-

Differentia inter primum & ſecundum moſchum.

ribus

ribus diſtrahitur, & maximæ loco gratiæ habendum, ſi ex primo quis à Chinenſibus aliquid extorquere valeat.

Narrant aliqui de neſcio quo alio animali, quod eodem in Regno Chinæ, ac nouo quoque Mexico inueniatur, figura *Muſtelæ* altius longiuſque paulò, quàm ſit *Sciurus*, teſticulis oneratum adeò enormibus, vt ſuſpenſos minimè gerere, ſed terram contingentes trahere cogatur, quique æquali cum toto reliquo corpore ſint pōdere, quibus oppreſſum, cum à Canibus agitatur & euadere non poteſt, ipſoſmet dentibus illud mordicus detruncare & liberrimè poſtea aufugere. Hos vero à Venatoribus colligi ac contundi teſticulos, qui optimum ipſis Moſchum præbeant. Hoc ego, cum nunquam viderim, nec quicquam propterea de eo certi affirmatique afferre poſſum.

Alij anſmal aliud moſchiferum deſcribunt.

Ex huius teſticulis moſchum confici dicunt.

Alij non deſunt, qui animal quoddam ex Ceruorum genere prædicant, ex quo folliculi illi moſcho pleni auferantur, quod pro mera ſimiliter fabula habeo. Atque ſic denuo primam moſchi, quam attuli hiſtoriam, confirmo, quippe quam oculi mei, quibus credere poſſum, conſpexerunt. Hucuſque F. Gregorius noſter.

Alij aliud eſſe credũt ex Ceruorum genere.

Hæc F. Gregorius αὐτόπτης.

Atque dum huic opuſculo meo ita inuigilarem, nonnunquam me viſum venit Rochus Ezechiel Bauthſchner. Hic decennium integrum in Hiſpania exegit, qui ex milite quem in Africa egit, Medicus effectus, Salamanticæ Hiſpaniarum illis Athenis non contemnenda Galenicæ doctrinæ fundamenta iecit, & Arte, quàm Marte clarere maluit. Hunc ego percontatus ſum, quid de Moſcho ſibi apud Africanos & Luſitanos innotuiſſet, Qui cum ea mihi reſpondiſſet, quæ cum F. Gregorij hiſtoria valde conueniunt, hic adſcribere illa non grauabor.

Animalcula illa, inquit, ex quibus Luſitani ſuum conficiunt moſchum, ego ipſe in certis Luſitaniæ locis deſertis, quæ peragraui, non ſemel tantum vidi, quæ paulo ſunt maiora, quàm illa, de quibus ſupra F. Gregorius hiſtoriam ſuam pertexuit. Figura ſua non Cani tamen, ſed Feli ſunt perſimilia. Habitant in locis ſaxoſis plerumque ac ſiluoſis, vbi Oleaſtri præſertim & Quercus conſitæ viuunt, quæ glandes ferunt dulciores caſtaneis noſtris, quæ ob id ab incolis magni æſtimantur, diligenter colliguntur, ac vicinioribus amicis dono mittuntur. His ſe animalia ea libenter ſuſtentant, & vbi neceſsitas premit, in iiſdem arboribus etiam ſe abſcondunt; quibus laquei ac pedicæ ex filo æneo parantur, & cuniculorum modo illaqueata capiuntur. Horum ſanguinem Venatores extrahunt, carnes ſeparant & loco perflabili, vbi nec Sol, nec humiditas dominantur, reſiccant.

Animalia ex quibus Luſitanicus Moſchus fit, Felibus ſũt ſimilia.

Aues deinde capiunt quaſdam, ab ipſis Aquilas vocatas, Aquilæ tamen minimè ſunt, ſed Accipitribus noſtris forma ſimiles quidem, mole verò duplo maiores. Harum itidem carnes ac ſanguinem reponunt ſiccantque, & ad Aprilis menſem vſque reſeruant; quo tempore viret, vigetque maximè herba quædam, ab Incolis *Pico di Grulla* dicta, hanc quoque tunc demetunt. Eſt autem planta hęc tam fragrantis moſchati odoris, vt certò affirmare poſsim, me longinquis è locis eandem creſcentem olfeciſſe, euulſiſſe non rarò, & pro mea recreatione in itinere mecum detuliſſe; Ab hac planta odorifero plena humore

Auium quarundam caro & ſanguis ad moſchum adhibetur.

deter-

Moſchi cõfectio Luſitanici. determinatam quandam ſucci quantitatem exprimunt, & cum prædictis carnibus ac ſanguine commiſcent, in marmoreo tundunt mortario, & reliquam, vt memorauerat F. Gregorius, ad vnguem adhibent operam. Tum in loco, in quo ſæpe vrina euertitur, bene inuolutam paſtam ſepeliunt; vel vtriculorum aliquot horum in vaſe illo, σκαφίον vocant Græci, in quo (ſit auribus honor) humanorum tam ſiccorum, quam liquidorum colluuies recipitur excrementorum, ſuſpenduntur, ad tres quatuorue dies detinentur. Exemptos inde & in vmbroſo cubiculo bene ſiccatos externis mercatoribus diuendunt. Locus animalium horum natiuus eſt in Portugalliæ Confinibus, imò magna pars in ipſa eſt Portugallia ſita. Termini Luſitaniam attingentes vocantur *Serra de Gatta*. In ipſa autem Luſitania exiſtens locus dicitur *Serra de Stela*. Atque hæc eſt ſuccincta moſchi Luſitanici parandi narratio. Moſchi quidem opificium ipſe ego non vidi; animalia tamen & plantam moſchatam ſæpius vidi. Reliqua curioſitatis gratia ab Incolis didici, quibus fidem denegare piaculum duxi. Hæc Rocchus Ezechiel Bautſchner Medicus.

Odor ex fætore ipſi concilia-tur.

Apprimè hæc omnia cum F. Gregorij enarrationibus congruunt, quæ ſi vera ſunt; non erat, quòd tantopere Amatus Luſitanus à pleriſque ſcriptoribus illis, qui ex libris, quàm rerum vſu & magiſtra experientia diſcere malunt, explo-deretur. Neque enim Arabum de Moſcho ſcriptis tradita documenta eam vim & energiam habent, vt nullum dubitandi locum relinquant, neque ea veriſimilitudine mihi videntur, vt omnium ſubitò animos capiant, & contrarium ſentientes refellant.

Quid in hac controuerſia ſtatuendũ. Quid igitur in hac nobis controuerſia ſtatuendum? Certitudine forſan omni deſtituti in ambiguo hucuſque verſabimur? Aut conuenire putemus, vt tot clariſſimis animalium Scriptoribus vnicum tandem *F. Gregorium* noſtrum, & *Amatum Luſitanum* opponamus? Atqui nec aduerſariorum argumenta Herculea mihi penitus eſſe videntur. Legat cui placet, *Aldrouandi* cap. 20. de Quadrupedibus Biſulcis. Reperiet miram eorum, de ortu moſchi varietatem: quandoquidem horum aliqui vmbilicum huius animalis moſchum faciunt; aliqui veſicam circa eundem; alij in inguine abſceſſum: *Scaliger* ſanguinis collectionem ſiue apoſtema in ventre: alij folliculum certum eſſe in hoc animali conſtituunt, qui ſi ſemel excindatur, non producat amplius moſchum: alij vt *Alexander Benedictus*, ſimile quid euenire, quod in mulieribus menſtrua patientibus opinatur. Et ferme quot homines, tot ſententiæ.

Qui moſchum ex Capreolo petunt, nõ ſatis ſibi conſtant.

Non miror itaque *Fuchſio* apud *Aldrouandum* ſuſpectum eſſe *Arabum* hoc decretum, quoniam in moſchi deſcriptione plurimum variant. Hic itaque moſchifero animali tumores tales eſſe autumat, quales in *Caſtore* & *Leporibus* reperiri inquit, quos vulgus teſtes nominat, & ob id Lepores omnes ſimul mares ac fæminas eſſe credit, à quibus ipſe odoratum illud pus emanare arbitratur. Sed & hunc non minus erronea duci opinione exiſtimo. Cum enim moſchi animal capreolum æmulans, tam rarum ac peregrinum ſit, ex quo illud extrahi tam nobile odoramentum creditur, vt in hodiernum vſque diem à quoquam vix rectè deſcriptum aut depictum videatur (neque enim æquè notum eſt atque Zibethicum, familiare iam penè nobis effectum) vnde quæſo tanta odora-

Cur moſchum nõ poſſit eſſe tumorum excrementum.

odoratiſſimi huius ſiue puris, ſiue ſaniei, ex vno atque altero tumore, ſiue ſanguinis coagulati quantitas eximatur, vt cunctæ non modo *Europæ*, *Aſiæ* & *Africæ*, ſed *Americæ* etiam toti ſufficiat? Cum in ſolo *Peruano* Regno *F. Gregorius* mihi certò affirmet plus moſchi in cibis, potu, dulciarijs, veſtibus, alijſque delicijs conſumi, quam in Europa vniuerſa. Neque enim in ſingulis ferme poculis potus ſui moſchum tantummodò ſoluunt & abliguriunt, ſed in integris quoque vinorùm dolijs compoſitionem ex charyophyllis, Cinamomo, Citri & Aurantiorum corticibus, cum plurimo moſcho in ſacculos congeſtam ſuſpendunt. Quam & ad Epithemata cordis confectionem in ſtillatitia florum Citri atque Aurantiorum aquis macerant, & in virium debilitate applicant, intingentes pexum, ſed nondum in fila contortum, in hoc ipſo liquore ſericum, & cordi admouentes.

In ſolo Regno Peruano plus moſchi cõſumitur quã in tota Europa.

In cibis potu & medicamentis maxima moſchi copia in Peru abſumitur.

Cibus etiam ſine hoc vix parari poſſe cenſetur, ſiue pulmenta fuerint, ſiue illinctus, intrita aut panis dulciarius, cruſtulata, liba, placentæ aut artocrea coquantur. Addebat *F. Gregorius ex China* lociſque vicinis vbi Moſchus paratur, quotannis mille *Arrobas*, hoc eſt viginti quinque librarum millia vehi vẽdique, ac per varias orbis partes diſtrahi, ſed maiorem huius portionem in *Nouam Hiſpaniam* ac *Peruanum Regnum* portari, vbi cum minoris argentum æſtimetur, quam alijs in regionibus, plus ibi Mercatores propterea lucrantur. Tantam autem moſchi copiam quomodo vix nomine etiam nota beſtia nobis ſubminiſtrabit?

Vltra viginti quinque millia librarum moſchi ex China quotannis extrahuntur.

Fauent huic non coniecturæ, ſed veritati, noſtri Vnguentarij & Chirothecarij Romani, qui mihi certiſſimò atteſtãtur, moſchũ ſibi aliud nihil videri, quàm ſanguinem & carnes tuſas, ſe enim dum in aquis illum odoriferis ſoluunt, filamenta ſæpius reperire, ac veluti neruoſa & carnoſa quædam corpuſcula, pelliculas quoque, quæ vbi diutius aqua fuerint maceratæ, etiam in tumorem aliarum inſtar membranarum attolluntur. Nec mirum adeò videri debet, carnes ac ſanguinem moſchum olere, cum alui retrimenta etiam quorundam animalium, illius præcipuè quod *Martes* ſiue Martorellus dicitur, moſchum odore planè æmuletur, id quod ſæpiſſimè in Germania expertus fui, vbi animal hoc non cicuratum quidem, ſed ſua ſponte per domorum tecta, gallinarum oua ſuffurans ſorbenſque vagabatur.

Argumentũ efficax pro F. Gregorij ſententia.

Excremẽta Martorelli moſchum ſpirant.

Ne autem *F. Gregorium*, omni quis deſtitutum ſcriptorum authoritate existimet, laudare hic poſſum *Odoardum Barboſam* Luſitanum, qui in *Summario ſuo Regnorum ac populorum Orientalium*, verba faciens de Regno *Aracam* inter *Bengalam* & *Pegu* poſito, his vicinos ait montes *Capelangam* dictos, cuius habitatores inquit, ferre Rubinos & Moſchum ad magnam ciuitatem *Aua*, ex qua in *Pegu* & hinc in *Bengalam* & *Narſingam* & *Pacem* per *Malacam* tranſportantur. *Moſchus*, addit ipſe, *ex animali ſimili Capræ conficitur. Animalia hæc excoriantur & caro cum ſanguine contuſa in veſicas ſiue vtriculos ex eadem pelle confectos aptatur, quos nos vocamus Papos. Et hæc eſt veritas moſchi, & non eſt apoſtema ſicuti communiter fertur, & qui bene examinat moſchi maſſam, in illa oſſa contuſa reperit.* Hæc ſuffragari *F. Gregorio* & *Amato* plurimum poſſunt, vtcunque dicat Barboſa, Caprarum formà animalia illa, & non Catulorum aut Felium figurà reperiri.

A varijs authoritatibus F. Gregorij relatio cõfirmatur.

Odoardĩ Barboſæ de moſcho verbo pro F. Gregorio.

Verun-

Veruntamen hunc quoque ex auditu potius hausisse, quàm oculis perlustrasse planè mihi persuadeo, cum hic ipse alio in libro eodem hoc primo Nauigationum volumine collectoris *Ramusij*, de ijsdem agens locis *Aracam*, & *Pegu*, contraria quodammodo dictis suis afferat proprijs. Quæ singula penè verba in suas aduersus Cardanum Exercitationes Scaliger transtulit, Exercit. nempe 21. non facta *Barbosæ* tamen mentione, cum eo tempore liber hic nondum impressus quidem, per doctorum tamen hominum manus iret. Huiusmodi historias Indicas cum plures prælo nondum commissas Scaliger possideret, & in suos subindè Commentarios aliquid rari nouique, quod Cardanum latuisset, insereret, magnam sibi nominis inde celebritatem conciliauit. Ait autem vterque, Animal moschi in Regno *Pegu* simile esse *Gazelæ*, albam, dentibus Elephanti sed paruis, sub ventre & pectore ei apostema nasci, quod vbi sectum fuerit, hirudines pro reliquo extrahendo sanguine, animali admoueri, has postea siccari, contundi, prioris sanguinis per apostematis sectionem extillati, & viribus efficacissimi pauxillo, hos pulueres vigorari, & adulteratum ita moschum præparari. Hæc inquam, omnia quanto auritis minus, quam oculatis fidendum sit testibus, indicium non leue facere possunt. Vt verum sit, quod supra etiam ex Scaligero monui, scribendi periculum sæpenumerò ex aliorum pendere mendacijs.

Vnde Scaliger non rarò Indica noua afferat.

Sed lepidum mehercle est, non deesse, qui iam causas repererint quoque, cur Natura tumores illos Moschum cōtinentes in Capreolo vel Capra fabricauerit, vt videre licèt in Calceolarij Iunioris musæo impresso, has nempe quod animal hoc páruo Liene præditum, in huius subsidium eiusmodi tumores nactum fuerit, vt per eosdem humor ille fæculentus expelli posset. Cùm tamen, qui eo modo philosophantur, nec animal viderunt, aut si viderunt, an illud verum moschum fundat, anatome certè an magnum, an paruum habeat Lienem, experti nunquam fuerint. Scilicet adeò in procliui est Rationalibus dictis Medicis, ad quodlibet propositū problema sæpenumerò etiā data operā fictum, rationibus respondere, atque imber quādo pluit: sed rationibus profectò plerumque plumbeis & elumbibus. Adstipulantur & *F. Gregorio* hæc in Gesnerianis descriptionibus *Roderici Lusitani* verba: *Moschi verò compositio ex multis potius, quam naturalis res est, cui basis animalis cuiusdam Dapsico, id est, Cuniculo similis, sanguis est, qui ex India præcipuè Pegu prouincia ad nos, tanquam pretiosissimus odor affertur.* Nec recentissimi desunt nobis fauentes authores. *Aldrouandus* dicto loco, cum Denominata moschi recenset, & circa finem hæc verba adiungit: *Regnum præterea Chinæ animalia generat magnitudine Canum, quæ moschum producunt. Incolas aiunt, ea occidere atque sepelire, vt sic putrefactorum carnem sanguinemque in puluerem redigant. Aiuntque & alia in India generari animalia moschi plane odore, quibusque hic adulteratur.*

Nimis faciles quidam sunt in causis reddendis.

Authores quidam F. Gregorij sententiæ fauentes.

Rodericus Lusitanus.

Aldrouandus.

Et demum quid clarius his *Petri Iarrici* Iesuitæ verbis? qui è postremis vnus est, qui res Indicas descripsit Lib. 2. cap. 17. *Thesauri sui Rer. Indic. Est in China* inquit, *aut non procul inde animal, quod moschi materiam suppeditat, quod odoramenti genus veteribus tam Græcis, quam Latinis incognitum fuit, nares tamen quam iucundissimè afflat: & sanè Chinense moschum ceteris præfertur. Animal est Vulpis magnitudine*

Petrus Iarricus Soc. Iesu.

[m]nitudine, ſiluas incolere ſolitum: hoc aſſiduis virgarum fuſtiumque verberibus ene[c]ant, vt totò ſanguis diffundatur corpore. Cadauer putridum & iam aridum fruſta[t]im, non detracta pelle diſcindunt, ſacculoſque inde parant, quos Luſitani Papos nun[c]upant. Pantoia verò è ventriculo animalis cuiuſdam feri, quod Fele paulo grandius, [e]duci moſcum credit, nec in China ipſum, ſed in regione proxima reperiri. Cibettam haud [v]bique intelligit: vel ſi idem omnino animal cum eo quod deſcripſimus, credendum nobi[l]ius ac pretioſius moſcum ventriculo aluoque educi, vtque maior illius ſit copia, verberi[b]us ipſum, quo ad cetera membra diffundatur odor, enecari; Chinenſes tamen Luſitanis [i]pſum, quamuis alio eductum loco, diuendunt.

Is, qui extremam porrò manum Chinēſis Regni deſcriptioni addidit, eſt *Ni[c]olaus Trigautius* amicus meus, qui duos integros in illo Regno dimoratus an[n]os, Romam poſtea veniens, non ſemel me tantum inuiſit, & Ordinis ſui So[c]ietatis Ieſu ſacerdotes ad idem nunc Regnū plures reduxit. Hic libro, cui *Chri[ſ]tianæ Expeditionis apud Sinas* titulus, capite illo, quo deſcribit res naturales, qua[r]um ferax eſt Sinenſis ager, inter reliqua hæc habet: *Medicas herbas alit, quas [a]liæ regiones non niſi importatas norunt, maximè Rhabarbarum & Muſchum, quæ ab [o]ccaſu Saraceni Aſiæ vniuerſæ, & exinde Europæ inferunt incredibili commercij lucro: [c]um hic viliſſimo pretio diſtrahantur. Nam Rhabarbari libram obolis decem emptam, [s]enis ſepteniſque aureis in Europa diuendes.* Hoc ipſum mihi *F. Gregorius* confirma[b]at, moſchi ibi vnciam quarta parte aurei venire, quæ hic Romæ ſedecim Phi[li]ppicis, ſiue Scutatis venum datur. Verum hoc non ſatis capio, quod *Trigautius* *[M]uſchum* inter medicatas herbas reponit, nec ex animali deſumptum memi[n]it, quod ipſum fugiſſe tamen vix credi poteſt. Neque enim per *Muſcum*, to[m]entum illud arboreum, quod veteres non ignorarunt, intellexiſſe putare illum [q]uis poſſit, quod à Sinis ad nos deferri nemo vnquam commemorauit. His [it]aque verbis quid dilucidius dici potuit? Licet enim prædicti nobis aſſentien[te]s authores exactam moſchi confectionem, qualem ex *F. Gregorio* habemus, [n]obis non dederint, in id omnes tamen inclinant, nō *Capreoli*, ſed aut *Canis*, aut *[F]elis*, aut *Vulpeculæ* effigie moſchiferum animal eſſe. Ne tamen tot Arabibus & [L]atinis iunioribus pertinacius obſiſtere velle videar, non abſurdum duxerim, [p]oſſe & hoc odoramentum ex Dorcade, ſiue Capreolo etiam aliquo colligi. Ve[ru]ntamen, cùm omnes, qui de ſimili animali monimentis aliquid ſuis conſi[g]narunt, ex aliorum potius relatione, quam propriâ nixi experientiâ & visâ [m]oſchi ex apoſtemate illo extractione ſcripſerint: ego ſanè reprehendi minimè [d]ebeo, ſi illi magis fidem adhibeam, qui moſchi ipſemet fabricam pluries vi[d]it, & clarorum authoritate ſcriptorum teſtimonijs defendere ſe poteſt, quàm [q]ui ex varijs quidem libris, ſed omnibus vnum tantum authorem ſequentibus, [d]iſcere maluit. Neque enim abſurdum eſſe ſibi quis perſuadeat, iucundiſſimum [m]oſchi odorem tam herbis quàm animalibus, & fors etiam mineralibus com[m]unicari potuiſſe. Plantæ notiſſimæ ſunt inter plures *Geranium moſchatum* & *[V]a muſchata*, & *flores bulbi* illius, qui Vomitorius Dioſcoridis aliquibus eſſe cre[d]itur & *Dipcadi, Muſcari & Moſchio Greco* ob id Italis dicti. Inter fructus nume[r]are licet *Pyra moſchatellina & moſcharola* dicta, *vuas* quoque *moſchatellas*, quam[u]is à ſapore potius, quam odore hoc nominis acquiſiuerint. Ex animalibus *Po-*

lyporum

Nicolaus Trigautius Societ. Ieſu.

Poſſe forſan etiam concedi ex Capreolo aliquo moſchum peti.

Odor moſchi in varijs rebus reperitur.

In plantis.

In animalibus.

lyporum ſpeciem vidi Moſchum apprimè referentem. Sunt & *Cercopitheci*, & *ſerpentes* quidam, & *Muris* quoddam genus, cuiuſmodi ſibi à Ludouico Gozadino donatum ſcribit Aldrouandus, Moſchi odorem fragrantia. Qui idem, *D. Hieronymum*, dum *moſcum peregrini muris pelliculam* eſſe dicit, huius odorati muris pellem intellexiſſe arbitratur: vtcunque alij interpretentur, potuiſſe S. Hieronymum intelligere potius folliculum illius animalis moſchiferi, ex cuius pelle adhuc piloſa vtriculi fiunt & moſcho implentur, qui muris pellem quodammodo imitari videntur, vnde forſan *Moſchi, ſeu Muſci Etymon* a *Mure* nempe deriuatur. Sed de huius Etymologia plura leges apud Aldrouandum.

Iucunda narratio de Elephātorū ſudore Moſchum olente.

Deeſſem hic partibus meis, niſi, quod cum animi delectatione mihi auſcultanti idem F. Gregorius narrauit, recenſere pergerem. Ab Elephantis nempe in Indijs Orientalibus ſuauiſſimum moſchi odorem exhalare, quem cum voluptate quis percipiat, ſi cubicula eorum, vbi in vmbra detinentur, ingrediatur. Quotieſcunque autem operis adhiberi in ſole verſari coguntur, ſudor ipſis erumpit tam ſuaueolentis moſchati odoris, melleæque conſiſtentiæ, vt à longè muſcas omnes ad ſe deprædandum alliciat, quæ turmatim confluentes, miſerum malè animal diuexant. Cum enim nec cauda breuiore, nec proboſcide ſe ſatis defendere queat, extendit quàm poteſt maximè & explanat pellem ſuam rariſſimis & longè à ſe diſſitis pilis conſitam, adeoque glabram planè, ac moleſtiſſimis muſcarum ſuctibus expoſitam: ac vbi ingentem beſtiam muſcarum Myriades obſident & moſchatum melleumque depaſcuntur ſudorem, Elephas momento temporis totam corrugat pellem, & in rugis pliciſque illis ebrias veluti beſtiolas ex inopinato comprimit, occidit, ſicq. earum ſeſe moleſtia liberat. Si quis autem ſudorem illum cōchyliorum teſtis, quod Indis facere conſuetum eſt, detergat, & in vaſcula corriuet, moſchi odori minimè cedentem & ſuaueolentem naribus ſuccum lucratur.

Ariſtoteli plurima animalia ignota fuerunt odorem optimum ſpirantia.

Hæc, ſi Ariſtoteles nouiſſet, cui Elephanti ignoti nequaquam fuerunt, non quæſiuiſſet Sect. 13. problemate 4. *Cur animalium nullum ſuauiter oleat, excepta Panthera?* Iam enim plura odorem optimum fundentia, non beſtijs tantùm alijs quod in Panthera ipſe fieri putauit, ſed hominibus etiam gratiſſimum ſpirantia animalia deſcripſimus, Et quod mirum quidem eſt in ſudore & fæcibus earum illum reperiri, quæ tamen ceu excrementa & cruditatis aliquid participantia, ex mente Ariſtotelis eodem loco, fœtere potius omnia deberent. Sed nunc non libet ex Ariſtotelis, in Problematibus, placitis odorum eſſentiam cauſaſque rimari & examinare, quod alio commodiore fiet loco. Nunc igitur impoſito, *Algaliæ* & *Moſcho*, fine ad *Ambram* odoratam griſeam & *Ambracam* plurimis dictam, me accingo.

Hucuſque de Zibetho & moſcho.

AMBRA GRISEA ſeu odorata.

Multorum, Diſquiſitio Ambræ, clariſsiſimorū Naturæ Profeſſorū, Medicorū ac Hiſtoriographorum ingenia hactenus torſit. Quare, ne actum agam, pleraſque horum cōtrouerſias prçteribo, vel ſumma ſaltem rerū capita delibabo: vbi tamen quod F. Gregorio de Boliuar & mihi probabilius videtur, propoſuero prius: cū r... ctū & ſui & obliqui regula rectè dicatur. Hic igitur meis inductus precibus h... ſuā patrio, vt ſolitus eſt, ſermone de *Ambra* griſea ſeu odorata, non de *Succino* in-

quam,

quam, antiquorum *Electro* sententiam mihi scriptis consignauit.

Et de Ambra inquit ille, non desunt qui diuersimodè opinantur. Aliqui semen esse statuunt Balænæ; qui falluntur. Alij quid vomitu reiectum, qui & ipsi errant; cum non doceant, qua ratione, aut quibus exoleta cibis eum bestia patiatur. Quod æquè illis vsuuenit, qui excrementa esse alui credunt. Et licet aliquando quod dicunt, verum esse contingat, tam exigui tamen Ambra illa excrementitia est momenti; vt decem huius libræ, valore & viribus ab vnica veræ Ambræ vncia vincantur. *F. Gregorij verba & mens de Ambra odorata.* *Errant qui putant esse Balænę excrementũ.*

Hoc igitur certissimum est, Ambram non esse aliud quam Bitumen & quoddam veluti terræ excrementum, quod ab eiusdem visceribus in maris abysso vi mineralibus innata, expellitur. Experientia enim constat, immensam huius quantitatem ibidem generatam & expulsam non tam terræ ipsi, quam scopulorum & cautium radicibus spongiformi quidem, sed molli admodum substantiâ adhærescere. Huius autem substantiæ mixtura talis est, vt cuncti omnimodò pisces magis illam, quam vllum alium cibum, escamue appetant. *Ambra est Bituminis species.* *Piscibus lautus cibus est.*

Ast quoniam hæc vt diximus, in mari imo stabulantur, quò omnibus indifferenter piscibus, propter frigiditatem & profunditatem penetrare haud est concessum; hinc fit, vt non nisi Balænæ eò pertingant. Quemadmodum enim inter gressilia ac reptilia, alia arbores altissimas & montium culmina conscendunt, alia in superficie terræ gradiendo corio eius adhærent: cursus aliqua sunt velocissimi, & alia tardiùs incedunt: & inter volatilia vix humo se aliqua tollunt, vt *Hirundines*: alia etiam ad supremam aeris regionem contendunt vt *Aquilæ*, & alia media volant via: ita in mari prorsus euenire putandum est, vt piscium aliqui in suprema dominentur huius regione, alij mediam sulcent, & Balænæ demum infimam attingere valeant. Est autem inter *immania Cete* species quædam, quæ corporis mole reliqua vt omnia superat, ita in profundissima pelagi descendit, ibique hac bituminosa viscosaque materia, siue Ambra vescitur. Esse autem pinguem Ambræ aliorum instar bituminum substantiam, vel hinc disces, quod nec aqua nec aceto, sed oleo dissoluitur, cum simile simili gaudeat, eique libenter adhæreat, *Ad maris profundũ non omnes pisces penetrant.* *Balænæ ad maris ima descendũt.* *Ambra pinguis est.*

Cum ingens igitur hæc belua ad imum se maris fundum demisit, tanta in Ambram gulæ auiditate inuolat, vt cum maximam eius partem vorare tentet, partim rostro, partim caudâ se hinc inde motitando, & fors etiam toto se corpore cautibus, quibus Ambra adnascitur incumbendo, ne à mari interea dum appetitui suo satisfacit, sursum pellatur; immensam eius molem separet ac distrahat, quæ ad centena aliquando librarum millia ascendit. Hæc vbi iam suæ satisfecit voracitati, superiora petit, & non rarò vbi maiori quam ferre possit, se onerauerit copia, eius partem reuomit, quæ si ita confestim haberi posset, satis adhuc præstans Ambra foret. Alui autem excrementa nauci sunt & Ambram parum redolentia. *Balæna maximã Ambræ molem à terra & scopulis separare valet.* *Balæna vomit aliquã do Ambræ partem.*

Perfectissima verò Ambra illa est, quam Balæna non deglutiuit, sed

Optima Ambra quę fit.

quæ sua sponte ad maris superficiē eructauit, id quod ipsi haud difficulter eue nire potest, cum natura sua pinguis ac leuis existat. Vbi itaque ad supremam il lam maris regionem emersit, eiusdem incolis piscibus præda fit optatissima. In hanc enim maxima illi copia se accingentes irruunt, massam discerpūt, & qui libet ex tam opiparo sibi cibo particulam abripit, eam tam diu agitant, donec ad maris littus adiuuante ipso vndarum reciprocantium motu, propellant. Fie ri tamen non raro solet, vt procellarum æstu & ventorum propulsu maxima etiam frusta antequam piscibus esca fiant, extra mare proijciantur. Vbi au tem iam littori vicina aliqua massa reperitur, ibi minorum gentium pisce turmatim congregantur, & quantum volunt possuntque, exsaturantur. Quod vbi in sicco iam collocata Ambra demum firmatur, nec adhuc à prædatoribus tamen Cancris auibusque tuta remanet, quæ tam diu huic insistunt vorantque, quamdiu à sole non penitus exiccatur. Et nisi his subiaceret periculis, iam maior huius copia inueniretur, viliorique pretio diuende retur.

Ab omnibus indifferenter piscibus comeditur.

Necà Cācris & Auibus tuta est.

Quid sit Ambra grisea propriè.

Solent verò Cancri illi magis *Ambræ* portioni inhærere, quæ *grisea* dicitur. Est autem hæc nihil aliud, quàm partes Ambræ magis fibrosæ. Videtur enim hæc per neruos seu venas ac quodammodo radices suas scopulis ac ipsi sub mari terræ adhærescere, per quos neruulos seu densiores particulas Ambra suum ex terra originem & incrementum adipiscitur. Et hanc ob causam grisea Ambra densior, grauior adeoque efficacior etiam existimatur.

Vbi F. Greg. illam repererit.

Atque hæc vera & realis Ambra est, qualem ego vidi in oris & littoribus *Brasiliæ* & *Mosambigue*. In Oriente quoque in littore *Angolæ*.

Et præter hanc relationem reliquæ omnes sunt absque fundamento, ob id dubiæ, & nihil causarum afferunt, cur ijs credatur. Quod si tamen nonnemo meis velit fidem verbis denegare, sua ipsimet libera maneat phantasia & opinandi potestas, hunc enim ego certum securumque redditum velim, à nemine mortalium ob id, vllam hæreseos suspicionem ipsi impingi debere. Atque hæc volui ex F. Gregorij mente ac præscriptio statim meis prælibare Lectoribus, ne in hoc Ambræ pelago controuersiarum vndis plenissimo, dubitabundi diutius fluctuarent, sed certum in prospectu portum haberent, ad quem vela dirigerent. Reperio autem à diuersis scriptoribus, Ambram tam Plantarum, quam Animalium ac Mineralium in classe collocari, ex his enim tribus omnem Galenus & ceteri Medicorum filij materiam medicam deriuant.

Hucusque F. Gregorius.

Scaliger Ambram plantale quid facit.

Plantis *Ambram* Scaliger accenset Exercit. 104. cap. vel particula 10. his verbis: *Facilius inclinat animus Ambram esse fungi speciem. Cortice siquidem obductam massam vidimus, nec sine squammularum vestigijs vt in Fungo vetulo. Intus globulorum cohæsionibus potius accedit ad Tuberum naturam quorundam, quæ papillatim concreta sunt. Si quid ad persuasionem facere potest, aliud huc adducendum. In Rutenis fungillos nasci perpusillos, valde odoratos, ad Pyrenæos etiam odoratiores, quos Mosserones vocant*. Verum hæc, quæ vltimo affert loco de odore argumenta, parum persuadent. Iam enim supra Moschi odorem

quoque

quoque tam in Plantis & Mineralibus,quàm Animalibus reperiri probauimus. Spongiformis substantia etiam,cum è viuentis cranio & cerebro læso hominis, vt planta ex terra crescit. Quin è metallicis tam Naturæ sponte, quàm artis industria elaboratur. Vidi argentum viuum ad hanc substantiæ formam arte adductum,& exiguo labore in Mercurium currentem reductum.

Fungus Scaligeri puerile figmentum est, inquit, *Libauius* in suo de Ambra tractatu. Videtur autem ipsi hæc opinio duplici de causa explodenda: tum quia videndum esse iubet,an sub mari fungi planta nasci possit?tum quia in tãtam molem,quanta reperta fertur trecentarum librarum,imò Insulę magnitudine,non videatur possibile excrescere fungum posse. Veruntamen priori Libauij obiectioni facilè satisfit, cum videamus non paucas in fundo maris imperfectas, aliasque perfectas plantas viuere. Imperfectarum à se in mari obseruatarum, in suo de *Imperfectis plantis* Lib. mentionem faciet *Princeps Cæsius* noster. De perfectis hæc habet *Pigafetta* ex *Odoardi Lopez* nauigatione ad Congianos instituta: *In parte Insulæ Loandæ continenti opposita, nascuntur in locis humilioribus sub aqua arbores post defluxum maris conspicua, quarum radicibus magnæ adhærent ostreæ, carne pugnum humanum æquante, sapore iucundo.* De mole ingenti huiusmodi fungi respondendum foret, maris vastitatem non dedecere vastissimam plantam imperfectam,& fungosam præsertim, quæ minerale terræ excrementum videatur, informe veluti & telluris inutile pondus; si organorum & partium distinctionem saltem intueri velis. Considerare quoque poterat, nullum vnquam terrestre animal marinas belluas mole attingere,cum Plinius memoret *Balænas* quaternum iugerum, & *Pristes* ducenum cubitorum. Idem Alexandri Magni classium Præfectos retulisse scribit, huiusmodi bestiarum ossa quadragenum cubitorum longitudinis reperta fuisse. Quare minus mirum, si etiam marinus,quam terrestris fungus maior existat.

Scaligerũ Libauius impugnat.

Respondetur Libauio pro Scaligero.

Maris vastitas vt ingentes bestias, ita maximos fungos producere posse videtur.

Andreas Baccius,quem inter classicos iure ac merito scriptores collocare possimus, quo ego primo vt *Romam* veni sesquiennio, magistro vsus, secundo vix lapso Cathedram ipsius in rerum naturalium professione adeptus sum,in opere suo de *Thermis* celeberrimo, lib. 5. credidisse visus fuit *Ambram* esse Animalis excrementum. *Non dissimile autem veri sit* inquit,*quod relatum ab Indis audiui a Viro Principe: Ambar piscis quoddam esse excrementum,vt Zibethum Catti Indici, & Moschus & Castorium, qui quarundam adnascentium herbarum pabulo satur, gignat aliquando abscessum in ventre intimo. Quo dirupto tria habentur Ambaris genera. Aut liquor emanans supernatat aquis,idque optimum: aut à pisce sponte euomitur,quod vilius, nec satis digestum: aut pisce mortuo ac eiecto ad littus inuenitur promiscuum partim candidum partim nigrum.*

Andreas Baccius Medicus Rom. celeberrimus Ambram animale quid censet.

Huic opinioni valde illa quadrant,quę *Carolus Clusius* in Annotationibus suis ad *Ambari* caput *Garziæ ab Horto*,adfert:intellexisse nimirum se à *Seruatio Marel* Burgundo,qui Ambari, Moschi & Gemmarum cognoscendarum causa plurimas peragrauerat regiones,*Ambarum* nihil esse aliud, quam recrementa in veræ Balænæ ventriculo collecta.Plurimos autem in hoc decipi, quod pro *vera Balæna orcas. Physeteres* & similes Cetaceos magnis dentibus prędıtos pisces habeãt, cum vera Balæna dentibus careat, pisces integros voret, inde viscosa in stoma-

Alia argumenta ex Clusio quod ex Animali fit Ambra.

 cho

Quæ vera dicatur Balæna eſſe.

cho & indigeſta maſſa congeratur, in qua ſæpius deuoratorum roſtella Polyporum inueniantur. Non mirum itaque, cum in magnorum Cete ventribus Ambram nullam repererint, ſi hanc ideo opinionem, Ambar animale quid eſſe, reprobauerint, quandoquidem veras nunquam Balænas ſecuerint.

Opportuniſſimum nunc accidit, vt de hac vera putata dentium experte *Balæna*, vel in *Romanorum* noſtrorum gratiam ea hic ſcribam, quorum partem ipſi mecum viderunt, partem ex fide dignorum auditione ego accepi, cum ea præcipue ad hanc noſtram aliquid facere controuerſiam, & lectorem ipſum non parum delectare videantur.

Veræ putatæ Balænæ deſcriptio.

Circa Februarij menſem elapſi ſexcenteſimi vigeſimi quarti ſupra milleſimum anni, eiuſmodi Balæna non procul à Caſtro *S. Seueræ* maritimo triginta, forſan ab VRBE milliaribus diſtante, inter duos ſcopulos ſed iam extincta appulit. Erat hæc bellua longa palmos LXXXXI, craſſa L. Os longum XVI. latum X. in quo aperto & trabibus ſuffulto, commodum equo inſidens homo ſpatium habere poterat. Lingua longa XX. palmos, quæ ex neruoſis craſſiſsimiſque fibris carne rubra intertextis componebatur.

Mirabilis dentium forma in hac Balæna.

Dentes hìc nulli, ſed horum loco videre erat corneas laminas nigriuſculas, ſplendentes & oblongas, veluti ſi tot retortorum gladiorum, quos Acinaces appellare ſolemus, vaginæ coriaceæ eſſent, eo ordine poſitas, vt fiſtulę illæ ſtanneæ in Muſicis diſponi organis ſolent. Harum breuiſsima (quarum duas ex recentibus gingiuis, ſi modò gingiuæ dici merentur, abſcidi, domique conſeruo) ſemipalmari lõgitudine erat, cęteris paulatim accreſcentibus, vt longiſsima ſex palmos etiã ſuperaret, ſed craſsitie vix digiti minoris vnguẽ attingeret, latitudine verò ad quatuor vix digitos aſcenderet. Hæ omnes ſubtiliore & tenuiore ſui parte ſecundum totam earũ longitudinem pilos etiam ſemipalmari longitudine adeò hirtos promittebant, vt meras porcinas ſetas eſſe iuraſſes. Quæ tamen, vt probè ego examinaui, aliud nihil erant, quam mera fila ſiue productæ fibræ ipſiſsimam illam materiam corneam (ſi tamen corneam appellare licet) conſtituentes. Vbi enim alimentitio glutine hæ cõpingebantur, ibi cornea ſiue coriacea illa ſubſtãtia reſultabat, & vbi hæc finiebat, pili ijdem ſoli lõgius excurrebãt.

Cur dentes hi cornei potius quam oſſei eſſe debuerint.

Et quoniam Natura non voluit, vt hæc tam mirabilis dentiũ forma ac ſeries, inſtar aliorum oſſea tota ac duriſſima eſſet, quippe cum dentes hi ſub palato fluctuarent, nec alueolis vt alij comprehenderentur, ideo debuerunt ſuperiore quà palatum cõtingunt parte, molliores ac veluti piloſi eſſe; inferiore dura, cornea, coriacea ac quodámodo oſſea, vtcũque appellare libeat, ſubſtãtia præditi, vt alimẽntum, quod deuorat beſtia, aliquam ibi ſaltem reſiſtentiam reperiat. Sunt enim hi dẽtes diuerſo planè modo ſituque, quam in alijs contingit, ordinati per oblongum videlicet palati fornicem porrecti, & minimè ex imo ſurſum erecti.

Rondeletius in huius Balænæ dentium deſcriptione videtur lapſus fuiſſe.

Aduertendum hìc tamen moneo Doctiſsimum *Rondeletium* lib. 16. cap. 11. de Piſcibus, vel hallucinatum fuiſſe, dum Balænas huiuſmodi deſcribit inquiens: *Dentes in ea nulli, ſed horum loco in vtraque maxilla corneæ ſunt laminæ nigræ, ſenſim in pilos ſuillis ſimiles, deſinentes: quæ anteriore & poſteriore ſiue interiore oris parte breuiores ſunt, in media longiores: ab interioribus lingua intus continetur & coercetur, inde educta, vel abſciſſa ita diffunditur, vt in eundem locum recipi poſtea non poſſit.* Vel reue-

ra Ba-

ra Balænas tales inueniri, quæ in vtraque maxilla eiuſmodi dẽtes ſortitæ ſint, id quod vt credam, difficulter adducor. Noſtra enim iã deſcripta in ſolo palato ſiue ſuperiore maxilla mirabilẽ illum dentium ordinẽ, figurã & cõſtructionẽ monſtrabat. Inferioris verò maxillæ labrum oſſeum, nigrum, obrotundum, maximæ craſſitiei, ſertis illis reſpondebat, quibus murorum ſummitates coronari ſolent.

Oculorum orbita maiori alicui vmboni ſiue parmæ, pupilla verò tornato ex finiſſimo Ebeno globo ſimilia cernebantur. Cutis mollitie & colore Anguillæ pellem æmulabatur. Circa corporis medium duæ ſiue alæ, ſiue pinnæ palmorum X. vtralibet, prominebant; vbi corpori fixæ hærebant, trium erat latitudo palmorum, quæ finem verſus ſemper decreſcebat. Cauda bifurcata lata X. & longa VI. palmos; circa hanc caro mera neruoſaque nec pinguis: ſuperiora autem verſus lardum potius quàm caro apparebat, ex quo magna olei copia lucernarum vſui ſeruiens eliquata fuit. Sub hoc tamen lardo vera ac rubicunda caro latebat. Oſſium, propter horrendum putrefacti cadaueris fœtorem, non potuit tunc temporis examen inſtitui.

Deſcriptio oculorum. Cutis. Pinnarum. Caudæ. Carnis.

Tota illa dentium ferme compoſitio ſuis adhuc connexa ordinibus Romam delata, ac Illuſtriſſimo & Reuerendiſſimo Principi *Franciſco Cardinali Barberino* (cuius felicibus auſpicijs huic operi iam incumbimus) oblata, à Nobiliſſimo Equite *Caſſiano Puteano Lynceo* cum admirandarum alijs theſauris rerum naturalium, ſtudioſè conſeruatur.

Dentium hãc ſeriem conſeruat Nobiliſſ. Caſſianus Puteanus.

Similis, ſed ingentior bellua Anno MDCXX. circa *Corſicam* & ipſa iam mortua reperta fuit, longa pedes centum. Solum lardum, ſiue carnea pinguedo pendebat librarum centum & trigintaquinque millia. Pro extrahendo inteſtino recto niſu maximo & coniunctis viribus ſeptemdecim viri fortes operam ſuam impendebant. Hoc eius erat capacitatis, vt inſidentem caballo ſuo equitem facillimè admitteret. Triginta duabus ſpina dorſi vertebris conſtabat, ex quibus varia ſedilia conficiebantur. Et cum hæc fœmina eſſet, vtero fœtum concluſum gerebat, pedes longum triginta, pondere mille ac quingentarum librarum. Ex huius menſura etiam præcedentis, quæ paulo minor fuit, proportio ſi cui minus accuratè eam deſcripſiſſe viſi fuerimus, facilè æſtimari poterit.

Alia ſimilis Balænæ delineatio maioris.

Erit igitur hæc vera Balæna, cum dentibus eiuſmodi, quos nos plerunque dentes oſſeos alboſque alueolis ſuis infixis dicimus, careat, ſi *Seruatio* illi apud *Cluſium* credimus, & ex hac ſola pretioſum illud odoramentum *Ambra* ſcilicet extrahetur. Verumenimuerò hanc belluam minimè antiquorum Balænam eſſe, rectè quidem meo iudicio Rondeletius autumat. *Ariſtoteles* enim lib. 1. de Hiſt. an. cap. 5. *Alia animal gignunt*, inquit, *perfectum, alia ouum, alia vermem. Procreant animal homo equus, vitulus marinus, & reliqua quæ pilis integuntur, atque in genere aquatili, quæ Cete appellamus, vt Delphini & quæ cartilaginea vocantur. Quorum alteris fiſtula data eſt, branchiæ deſunt vt Delphinis & Balænis. Habent Delphini fiſtulam in dorſo, Balęna in fronte.* Et *Plin.* lib. 9. cap. 6. *Ora Balęnę habent in frontibus, ideoque ſumma aqua natantes in ſublime nimbos efflant.* Huic autem iam à me deſcriptæ beluæ, cum branchiæ adſint & fiſtula deſit, qua ratione eſſe Ariſtotelis & Plinij Balænam aſſeuerabimus? Confirmauit autem mihi *D. Bernardinus Radi* Eques & Centumcellarum (Vulgò Ciuità Vecchia) Architectus, fiſtulam in hoc Cataceo piſce

Cõtrouertitur an deſcripta bellua ſit vera Balæna antiquorũ.

In hac Balæna nostra nulla fuit fistula.

se nullam reperisse, cum diligenti tamen examine cadauer bestiæ perlustrasset, & designatum ære quoque euulgasset. Existimat igitur Rondeletius hoc nostrum Cete, cum Balæna neutiquam sit, potius Aristotelis & Plinij Musculum esse, quē Græci μυοίκητον dicunt. Et Plinius quidem lib. 11. cap. 37. *Musculus marinus, qui Balænam antecedit, nullos habet dentes, sed pro ijs setis intus os hirtum, & linguam etiam ac palatum.* Aristot. verò lib. 3. de Hist. An. cap. 12. *Musculus etiam piscis* ait, *pilos in ore intus habet vice dentium, quibus omnino caret, suillis similes.*

Videtur Antiquorū Musculus esse.

Cur non fit Musculus hęc Balæna.

Rectè hæc omnia Rondeletio adstipulari videntur, Balænam neganti & Musculum esse affirmanti. Et tamen non leuem mihi scrupulum inijcit; quod Aristoteles nempe & Plinius dicere velle videntur, ex palato animalis hos pilos enasci, cum in nostra hac bestia ex corneis illis laminis, quæ probè à palato separari possunt, originem sumant. Accedit Plinij authoritate credi debere, Musculum non magnum piscem, saltem non ex Balænarum classe esse, cum dicat lib. 9. cap. vltimo: *At è contrario amicitiæ exempla sunt præter illa, de quorum diximus societate Balæna & musculus, quando prægraui superciliorum pondere obrutis eius oculis infestantia magnitudinem vada prænatans demonstrat, oculorumque vice fungitur.* Hunc *Oppianus* & *Ælianus Ducem Balænæ* appellant, & *Claudianus* his versibus parui corporis facit:

Si ruit in rupes amisso pisce sodali
Bellua, sulcandas qui præuius edocet vndas,
Immensumque pecus paruæ moderamine caudæ
Temperat, & tanto coniungit fœdera monstro.

Et Oppianus lib. 5. conceptis verbis paruum appellat, cum enim de immanibus illis & cetaceis piscibus loqueretur, qui tardè mouentur, ductorem ipsis paruum hunc piscem attribuit:

Pondere magnorum membrorum tarda feruntur,
Et lentè æquoreo circumuoluuntur in æstu.
Hac ratione comes cunctis ductorque viarum
Musculus est paruus visu, sed corpore longo,
Et tenui cauda, paulo semotus ab illo
Præcedit, monstratque viam, ducitque per æquor.

Ast quoniam idem *Plinius* lib. 32. cap. vltimo Musculum non inter paruos pisces sed belluas marinas, vt *Physeteres, Balænas, Pristes, Orcas* & similes numerat, putat Rondeletius eundem lapsum fuisse, dum priore citato loco, pro Balænæ duce Musculum assignauit.

In huiusmodi Balænis aliquando Ambra reperta fuit.

Scribit quidem *Rondeletius*, in huiusmodi edentulorum musculorum, siue Balænarum malè creditarum, ventriculis non raro Ambram inuentam esse: sed hoc, vt ego opinor, minimè conuincit, ibidem hanc ex malè digestorum piscium viscosa massa enatam fuisse, cum idem ipse affirmet in eorundem stomachis nihil præter aquam, spumam, mucum, & fætentem Algam sine vllis piscibus, aut piscium frustis reperiri, vt vel hinc clarum euadat, eam minimè carniuoram bestiam esse. In nostra certè belua, quam ad nostrum hoc mare mediterraneum appulsam iam satis delineauimus, nostri homines præter malè olentia & naribus vix toleranda retrimenta, nihil quicquam offenderunt.

Et

Et hanc quidem beſtiam, & quæ in ipſa continebantur pleraque, exactã diſquiſiuit diligentiã ex famulis quidam Illuſtriſſimi *Principis Cæsij* noſtri; quem, cùm ipſemet (quod maluiſſet hic rerum Naturalium curioſiſſimus Spectator & Obſeruator) ob negotiorum & longioris viæ incommoda *Aquaſpartæ* in vrbe ſua retentus, coram adeſſe non poſſet, eò ex *Ciuitella Cæſia* Caſtro ſuo à Maioribus Cęſiæ Gentis in Tuſcia ędificato, nec longè à *S. Seuera* diſſito, ablegauerat. Qui cum exquiſitam partium omnium proportionem menſus eſſet, dentes etiam aliquot ſecum abſtulit, qui in Principis Muſæo hodieque inueniuntur.

Princeps Cæſius per famulum miſſum Balænam hãc perluſtrari curauit.

Non defuerunt tamen noſtra quoque memoria aliæ Balænarum ſpecies, dentibus non coriaceis aut corneis, ſed veris ac oſſeis præditæ, quarum vna *Aſturæ* loco non multum ab antiquiſſimo *Neptuni* maritimo oppido diſtante, in maris littus proiecta occubuit. Hoc cum littus eodem tempore animi & obſeruandarum ſimul quarundam maritimarum gratiã raritatum, fortè fortuna idem Princeps Cæſius legeret, vertebram ex cauda, & dentem ex eadem Balæna nactus eſt, non abſimilem planè illis, quibus *Hippopotamos* hìc *Romæ* inſtructos vidimus.

Prope oppidũ Neptuni alia Balæna veris dentibus inſtructa reperitur.

Et pauculos ante annos demum, ſimilis cetaceus & dentatus quoque piſcis, ſed paruus & , vt apparebat, iunior prorſus *Maccareſium* Arcem mari contiguam, Illuſtriſſimi *D. Hieronymi Matthæi Marchionis Iouij* propriam, vndis iam & maris æſtu confectus appulit. Hic etiam Marchio; qui non tam nobilitate & diuitiarum, quibus affluit, quàm bonarum literarum, Mathematicarum præcipuè ſcientiarum laude clareſcere diſcupit, & ob id *Principi Cæſio* amiciſſimus, mihi beneuolentiſſimus; Coſtam huius piſcis Principi trãſmiſit, quę cũ rarioribus plurimis Naturæ artiſque donis, atq. inter alia cũ Vaſculo quodã ex ipſiuſmet Cetacei piſcis Vertebræ cuiuſdã interiori ſpõgioſa & medullę cõtigua parte faberrimè elaborato, in Muſæo ſuo ab eodem *Illuſtriſs. Principe* aſſeruatur.

Alia huiuſmodi dentata Balæna Maccareſium appulit.

Hieronymus Matthæus Marchio Iouij.

Caſtagneda in Orientali Hiſtoria ſua friuolam adhuc magis opinionem fouet, excrementum hoc Ambarinum in Balænis repertum ſtercora eſſe auium quarundam, quæ in Arcipelago illo interiori odoriferis veſcantur herbis, in rupes & ſcopulos Inſularum earundem ſua retrimenta deponant, quæ mari innatantia à Balænis deuorentur & necdum concocta vomitu poſtea reijciantur.

Caſtagneda vult Ambram eſſe auium ſtercora.

Garzias ab Horto verò loco iam ſupra dicto, Terram quandam eſſe putat: *Ceterùm hæc mea eſt opinio*, inquit, *veluti pro regionum natura terra interdum rubra eſt, vt bolus Armenus, interdum candida vt Creta, nonnunquam nigricans: ſic veriſimile eſt aut inſulas, aut terras ſimilis cum Ambaro formæ inueniri, quod terra ſit aut fungoſa, aut alterius generis. Quod verum eſſe teſtatur magna eius, quæ reperitur, quantitas. Siquidem inuenta ſunt interdum fragmenta humanæ magnitudinis, interdum nonaginta palmorum longitudinis, duodeuiginti verò latitudinis. Affirmant nonnulli ſe integram ex Ambaro inſulam vidiſſe, quam cum poſtea requirerent, nunquam comparuiſſe.*

Garzias ab Horto ait Ambram eſſe Terræ ſpeciem.

Ingentes Ambrę moles aliquãdo repertæ.

Verum de inſulis eiuſmodi Ambarinis *F. Gregorius* nihil ſibi vnquam viſum nec auditum fuiſſe ſanctè mihi affirmauit. Poſſe ingentia Ambræ pondera interdum mari innatare non abſurdum putamus, quæ hyperbolicè Inſulæ dici queunt. Nam & illi, qui iam deſcriptam vulgò Balænam ſeu potius Muſculum

appel-

appellatum ante ſeſquiannum ex Turri maris, vbi aduerſus pyratas excubiæ aguntur è longinquo conſpexerunt, inſulam primo rati eſſe fuerunt. Et cum, vt experientià clarum eſt, Ambra quaſi integra ſit pinguedo quædam, iam autem nec auium fæces, nec Balænarum ſtercora aut viſcoſus earum in ventriculis humor adipioſa ſint, nec vlla vnquam inſula quæ plantas & animalia alere queat, pinguedo fermè mera, qualis Ambra quæ oleo & non aqua vt terræ ſolent, ſoluitur, fuerit; conſequens erit vt in nulla horum claſſe Ambræ locum dare valeamus.

Ambra quaſi tota eſt pinguedo.

Multò noſtræ ſententiæ vicinius accedit *Nicolaus Monardes* de medicam. nõui orbis. Cap. 7. *Varia eſt crica Ambari originem*, inquit, *opinio: ſed veriſſimum eſt, Bituminis genus eſſe ex fontibus in alto mari manans, quod aëri expoſitum illico denſatur, vt ſolent pleraque quæ ſub marinis aquis tenella & mollia ſunt, & aqua exempta durantur vt corallium & ſuccinum*. Et paulo inferius: *Verum eſt meo tempore Balænam circa Canarias, quas Inſulas Fortunatas putant, captam in qua inuentæ ſunt plus quam quatuor Ambari arrouæ* (ponderis apud Hiſpanos genus, quod viginti-quinque libras pendet) *ſiue centenæ libræ: poſtea tamen infinitas Balænas cum ſuis Catulis interfecerunt, ſed nihil Ambari in eis inuentum eſt*.

Nicolaus Monardes magis noſtræ ſententiæ fauet.

Matthiolus titubat, & quid certi determinet, ignorare ſe ingenuè his verbis fatetur. *Ceterùm ex antedictis quæ ſit Ambari hiſtoria vt verior accipienda, non equidem auſim decernere, quod nihil adhuc certi atque explorati habeam*. Adfert tamen *Simeonis Sethi* & *Serapionis* (quamuis hunc non nominet) opinionem & ipſiſſima ferè verba, quorum ille *Ambræ* non minus ac ſulphuris & Bituminis fontes in terra ſtatuit: hic ipſam in maris alueo non ſecus atque in terra fungos oriri exiſtimat. Nos poſtremæ huic ſententiæ libentius, quam vlli alteri ſubſcribimus. Non ob id tamen in plantarum, ſed mineralium potius genere Ambram collocari volumus.

Matthiolus de Ambra ignorantiam ſuam fatetur.

Quæ noſtra ſit ſententia.

Poſſe autem mineralia non in Fungi tantum forma ſiue in rudimenti illius modo, in quo Natura veluti ſtirpes fabricare addiſcit, ſed perfectioris etiam alicuius plantę figurà è terra germinare, varij varia documenta authores adferunt, quæ ſummatim collegit *Fortunius Licetus* acerrimus Peripateticæ ſectæ propugnator Lib. 4. cap. 72. de Spontan. viuent. Ortu, vbi ex *Petro Martyre* in noui Orbis *Hiſpaniola* Inſula Aurum è terra ſurgere, & vitis modo circa arbores ſerpere. Ex *Fulgoſio* apud *Firmium* Pannoniæ vrbem, interdum in vitibus Capreolos ineſſe repertos verè aureos, ex ijs auream cuſam monetam fuiſſe. Ex *Ariſtotele* de *Admirandis*, Aurum defoſſum, aut in terram proiectum excreuiſſe, Æs comminutum & ſeminatum, vbi aquæ illud irrigarunt, aucta extitiſſe, adducit.

Aurum aliquádo plãtarum inſtar germinaſſe.

Fortunius Licetus optimus peripateticus.

Poterat igitur vitalem quis in metallicis ſibi ſpiritum facile imaginari, & à plantarum anima vegetante non longè ſeponere. Seminari enim, creſcere, germinare non poſſe videntur, niſi quæ ex vegetantium ſunt genere. Veruntamen *Licetus* huic illico ſatisfacit dubio, vt pleriſque facillimum eſt Ariſtotelicis ad quodlibet propoſitum problema, & ad eius contradictorium ſi placet quoque, rationibus reſpondere. Ait igitur ſupponendo ea omnia vera eſſe, quæ de auri æriſque vegetatione allata fuerunt, vel primò dici poſſe non verè

An mineralia vegetentur.

Reſponſio Liceti ad hoc dubiũ.

Capreo-

Capreolos ſed æquiuocè fuiſſe; vel eodem modo creuiſſe, vt cornua in ceruis,in quibus vita nulla ſit, imò veros etiam in vitibus Capreolos ſe habere vt vngues & cornua,hoc eſt,ſine vita; vel vites per radices ſuas è terra attraxiſſe humorem metallicum, in quo humore fuerit auri prius geniti aliqua portiuncula, metalla autem à prædominio eſſe aquea & generationis eorum materiam humorem eſſe fluidum, adeoque facilè obſequentem. Vel demum hoc fieri poſſe ex natali mollicie, ab anguſtia loci, materiam vi pulſam è terræ finibus contorquente. Si aurum vitis in morem arboribus adhæreat, hoc illi accidere ob lentorem, ac molliciem facultatemque rigendi extra natale ſolum. *Quod ſi verò*, inquit, *aurum defoſſum alicubi, poſſe renaſci concedamus; dicimus id renatum fuiſſe, non quia vetus aurum, plantarum more, nouum metallum ſibi conſimile geminauerit: ſed quia vetus illud aurum materiam ſibi propinquam, ad quam auri naturam diſpoſitionis quomodocunque, & vndecunque adeptam in nouum aurum commutauerit,ea ratione prorſus, qua ignis ligna in ignem nouum conuertere conſueuit, & aqua vetus aerem in aquam nouam phyſicè tranſmutare ſolet.*

Atqui hoc mihi modo dubium obſcurum per obſcurius ſolui videtur. Metallicarum gnari rerum philoſophi & artifices, hæc non ſicco ita pede tranſirent. Cum enim in minerarum puteis ac metallorum venis, ſeminium quoddam latitare certa ſciant experientià, per quod metalla certis determinatiſque locis maturantur, fæcundantur, ſe inſtaurant ac propagant, adeoque ſuo quodam modo creſcere & germinare dici valeant, id omne operis ſine vegetatione aliqua non poſſe accidere videtur. Sed hæc alterius loci fuſius explicare fuerit. An valida ſic Liceti reſponſio.

Et quid ſi Ambram forſan inter minerale & plantale medium quippiam aſtruamus? An Naturæ hoc inſolens erit? quæ ab vno ad alterum extremum non niſi per medium tranſire eſt ſolita. Vt enim inter Angelum & brutum animal Homo eſt medius, ita inter hunc & abiectiſſimam beſtiam Simia interiacere videtur. Inter perfecta bruta & plantas perfectiſſimas ſe interponunt Zoophyta, *Plantanimalia* philoſophis appellata. Certè quid ſupra plantarum naturam *Spongiæ, Lorica, Vulua* & *Mentula* cuncta marina & informia prorſus animalia, præter obſcurum conſtrictionis & dilatationis motum habeant, non video. Huc referri poſſunt plantæ, quæ verè plantarum facie terræ infixæ immobiles manent, niſi quod homine accedente ipſaſque contrectare tentante, ramos contrahant, quarum vna apud *Malabaros*, altera in *Pudefetania* eſſe à Recentioribus memoratur:quæ ob id *verecundæ arboris* nomen meruit: His tertia accedit mirabilior in Inſula propè *Cimbubon*, cuius folia in terram lapſa humi repunt, & ſub tangente manu diffugiunt. Quibus ſi placet *Agnum* adde *Scythicum*, animalis formà, plantali carne, terræ hærentem & herbas vicinas veri animalis inſtar depaſcentem, quem etiam Scaliger deſcribit. Iam *Tubera* terræ cum nec radices nec folia nec flores ramoſue habeant, quis in plantarum claſſe facilè repoſuerit? vegetante tamen anima prædita eſſe, quis dubitabit? Non igitur adeò abſonum fuerit *Ambram* inter mineralia & plantalia mediam collocare: quod ſi ſubſtantiam ſpectes, bitumen ſit; ſi pullulandi è tellure morem, plantas imitetur. Hanc inter Plantas & mineralia mediam Naturam primus inuenit & detexit Illuſtriſſimus & Excellentiſs. *Princeps Cæſius* noſter: de qua

Ambra videtur quid medium inter plantã & minerale.

Natura ab vno extremo ad alterum per media incedit.

Mirabiles plantę ſenſu tactus præditæ.

de qua ex profeſſo in ſuis libris de *Metallophytis* inde à ſe cognominatis agit; quorum ſpecimen & ſpecies diuerſas anno præterito ad Illuſtriſ. Principem *Franc. Card. Barberinum*, Aquaſpartà Romam tranſmiſit.

His ita ſtabilitis, quid ad Scaligeri opinionem, qui fungum eſſe Ambram voluit, dicendum ſit, iam liquet: non eſſe plantam nimirum veram, quales reliqui ſunt fungi terreſtres, horum enim nullus pinguedine tanta, quanta in Ambra eſt, pollet. Dici tamẽ fungus poteſt, cum quia fungi facie germinat, cum quia inter ſtirpem & terræ excremẽtum minerale fortaſſis intermediat. Quod autem fungus hic immenſus, ſi quando maris turbulenta ingruit tempeſtas, & vt Serapio loquitur, *ſęuientibus procellis agitatum pelagus, cum prouolutis impetuosè ſaxis expuatur in littus Zing vocatæ regionis: tum homines, quæ præſentiunt maris inſultus, ad vada ſe quam citatiſſimo curſu conferant, vnde & apud illos Michere ſeu veloces curſoresue appellantur, & quod eructatum eſt Ambarum, congerant.* De hoc inquit F. Gregorius, à neutris quicquam *Indis* compertum haberi. Quin falſum eſſe, ſi ventorum etiam turbine adeò mare intumeſcat, vt cælum terræ miſceri videatur, aquam in fundo maris vllo modo conturbari, multo minus quæ ipſi inhærent terræ, Ambræ inquam & ingentia ſaxorum volumina è mari exturbari. Placidiſſimam enim in fundo ſtationem Vrinatores, ſiue illi qui margaritarum piſcationi operam dant, tunc experiuntur, cum maris ſuperficies etiam inquietiſſima furit.

Fungiformem hanc Ambram non à maris agitatione cum ſaxis eijci.

Mare ſupra agitatũ infra quietũ eſt.

Et qui in Naui illa, admirabili *Cornelij Trebelij* Hollandi ingenio excogitata, & *Londini* in Anglia, vbi hodieque viſitur, fabricatâ ſub mari nauigarunt, ſanctè mihi iurarunt, furentibus æquore ventis, nullam in imo maris moleſtiam percipi. Recipit autem hæc nauis viginti quatuor homines, quorum octo remos agunt, reliqui ſuis in cubiculis perſiſtunt, qui viginti quatuor horarum ſpatio aere alio nullo indigent, ſoloque illo in naui concluſo contenti viuunt, quibus exactis, ſuperficiem maris petunt & reſerato nauis operculo ac pauliſper aperto nouum aerem hauriunt, quo poſtea clauſo operculo ſub aquam denuò tam profundè merguntur, quam nauis Rectori ad Orgias etiam ſi vellet quinquaginta, viſum fuerit. Et quod mireris magis, ibi quoque magnetico indice curſum dirigunt, vbi locorum ſint norunt, remiſque facillimè nauem agitant. Quodque fidem ferme omnem ſubleuat, eſt, quod eo loci vbi remigantes morantur, nauis abſque fundo eſt, vt aquã ipſi continuò aſpiciant, ab ea verò minimè ſibi timeant: cum in ſcamnis ſuis paulo altius ſedentes pedibus haud quaquam ipſam contingant. Sed non libet nunc omnia perſequi, quæ ab ipſo Artificis Genero mihi non ita dudum relata fuerunt.

Deſcribitur mira quædã ſub aquis nauigatio.

Nec vero ſimile mihi videtur *Azelum* maiorem, aut alias etiam minores piſces deuoratâ Ambrâ, ab ingeſto veluti veneno interire. Præterquam enim, quod experientia hoc minimè conſtat, ratio etiam reclamat, cum Ambra non aliorum inſtar Bituminum nauſeoſo & acri chalchantino ſpiritu ac ſale, ſed ex ſuauiore quadam minerali tamen, pinguedine componatur, quæ non dicam piſcibus Pamphagis illis Neptuni pecudibus, ſed nec hominibus exitio eſſe comperitur. Pinguia autem terreſtribus quibuſdam particulis mixta, ab animalibus & appeti valde, & eadem nutrire multum, in carne maximè porcina

Ambram piſcibus nõ venenũ ſed cibũ optimum eſſe.

& caſeo

& caſeo pinguiore Ruſtici experiuntur. Nec abſurdum eſt,mera etiam minera lia noſtræ licet minus congrua Naturæ, à piſcibus tamen deuorata digeri poſſe, cum viderim ſæpius in exenteratorum ventriculis piſcium maiorum, minores piſces modò integros adhuc, modò ſemiliquidos contabuiſſe, & conchyliorum teſtæ in humorem quoque chyloſum abeunt, non vt vulgus Medicorum ac Philoſophorum credit à magno ſtomachi ipſorum calore, noſter enim longè potentior nunquam hoc efficeret, ſed ab alio principio,à quo videmus & vniones & corallia duriſſima in limonum ſucco & aceto, frigidis ab ipſis creditis humoribus, facilè liqueſcere: Quis enim intenſus ſit in ventribus piſcium gelidis in vndis ſemper degentium calor? cum multis ego vicibus in Teſtudinum tam aquaticarum quàm terreſtrium etiam viuentium ſanguine, & corde palpitãte extracto, nullum non dicam calorem, ſed ne teporem quidem quin merum frigus ipſo Iulio Menſe, & Syrio ardente ſenſerim, quod & in piſcium mihi ſanguine, in quo præcipuus animalis calor ſitus eſt, vſuuenit. Sed hæc altiori & quàm hæc tempora non capiunt, ſpeculationi reſeruantur.

Piſces nobis indigeſtibilia cõcoquunt, non à maximo calore.

Teſtudinũ & piſcium ſanguis & cor ad tactum frigida.

Neque hoc ſilere debeo: *Monarden* in *Ambra* ſæpe Auium roſtra, ac conchylia, & oſtrearum teſtas reperiri ſcriptum reliquiſſe. Veruntamen *Cluſius* hæc non Auium ſed *Sepiarum* roſtella, aliorum ex mente eſſe annotauit. Non eſt omnino de nihilo hæc dubitatio. Vidi enim hìc Romæ non rarò, vbi ſepiæ quam plurimæ venduntur, earum roſtella Auium adeò roſtris ſimilia, vt incauto facilè auium illa fuiſſe imponere potuiſſent. Et Cluſio quidem ego libens aſſentior, ſæpius hoc accidere poſſe. Attamẽ nec hoc diſſimulare volo, me verũ & genuinum Auiculæ roſtellum oblõgum, anguſtum, & acutum, integrumque in magna ſatis Ambræ odoriferæ optimæ maſſa, quã iam ſæpe laudatus Eques noſter *Puteanus* Lynceus (vt pretioſorum huiuſmodi medicamentorum, quà naturalium, quà arte paratorum inſtructiſſimam habet ſupellectilem) *Venetijs* tranſportari huc curauerat, vidiſſe ac manibus tractaſſe. Solent autem, quæ ex *Sepijs* ſumuntur non oblonga & tenuia ac compreſſa, ſed craſſa, breuia, ac lata valde eſſe, qualia vel in *Piſce Orbe* Nilotico meo, vel in Auicula *Coceotrhrauſte*, & ob id ab Italis *Friſone* & *Groſſobecco* vocata, inueniuntur: vt affabrè hanc cum plurimis alijs in ſuo *Auiario* æri inciſis & euulgatis *Ioannes Petrus Olina* I. V. Doct. egregius, ſub fauſtis *Puteani* noſtri auſpicijs delineari curauit, luculento ad omnes addito commentario, qui ſi ita perrexerit, herbam ipſi, vlla abſque controuerſia, ornithologi alij omnes & Aldrouandus porrigent. Atque hæc de ſepiarũ & Auium roſtellis adducta ſint, vt magis *F. Gregorij* ſententiam cõfirment, qui non tam maris beſtias, quam cæli volucres Ambræ eſui maximè inhiare teſtatum voluit. Quod ſi tamen vllam ex *Ambræ* paſtu Balænam vnquam interijſſe contigit, id copiæ potius ingeſtæ, quam deleteriæ pretioſi huius odoramenti facultati tribuendum arbitror. Nam & *vini* ac *panis*, quorum hic corpus, illud Animæ vinculum ſpiritus maximè refocillat, nimia quantitas veneni vicem ſubit.

Auium & ſepiarũ roſtra in Ambra reperiuntur.

D. Caſſianus Puteanus pretioſiſſima medicamenta aſſeruat.

Atque hucuſque candide Lector, *Zibethi Moſchi* & *Ambræ* diſquiſitio, longiuſculum forſan, quam voluiſſes, teque meque tenuit. Sed cum incerta illa Authorum varietas, qui vt *Lucretius* ait:

Cur protracta fuerit longius hæc diſquiſitio.

Sapiunt

- - - *Sapiunt alieno ex ore, petuntque*
Res ex auditu potius, quam ſenſibus ipſis.

Hactenus nos cæca caligine merſos omnes traheret, puto aliquam ſaltem per me, diſputatione hac lucem controuerſijs illis allatam fuiſſe: nempe

Sic vnumquodque paulatim protrahit ætas
In medium, ratioque in luminis eruit auras.

Cum itaque tam Moſchi quam Zibethi exoticorum Animalium, dilucidam, vt ſpero, hiſtoriam dederimus; contraria verò iuxta ſe poſita magis eluceſcant, poteram his admirabile animalculum quoddam adiungere, in quo Natura omnem mundi corriuando veluti fætorem commiſcere voluiſſe videtur *Anna Tuya Peruanis* dictum, à *F. Gregorio* graphicè mihi deſcriptum. Veruntamen cum & *Nardus Ant. Recchus* noſter in hoc ipſo opere ſuo, ſimilis propemodum meminerit *Mexicanis Tzquiepatl*, nobis nomine *Vulpeculæ, quæ Maizium torrefactum æmulatur colore*, vocatum, eò vel lectorem nunc remittimus, vel vbi otium nobis ſupererit, in eodem commentando capite, aliquid de noſtro addemus.

Anna Tuya fætidiſſimũ animal Peruanum.

De Electione *Ambræ* & quid aliud dicã faciamuè, quam vt Nobilibus his Medicorum Collegijs, *Romano* inquam meo, ſubſcribam & *Auguſtano*? Quorum hoc in *Germania*, illud in *Italia* ceteris facilè præcellit. In hoc autem concordant ambo voce ac calamo, probari odoratiſſimam, leuem, ſordibus carentem, griſei coloris, venis modò cinereis, modò albicantibus & notulis quibuſdam rufis, croceum colorem imitantibus diſtinctam, ac pinguem ita, vt ſi acu candenti perfodiatur, olaginei aliquid ſucci refudet. *Romanum* Collegium griſeam ac nigram tantùm agnoſcit: hanc verò reijcit, & vnguentarijs ac Chirothecarijs relinquit. Aſt neque hi, ſi griſeam nanciſci poſſunt, nigram emunt fragrantiã à griſea longè victam. *Auguſtanum* tamen etiam albam nouit & reijcit, quæ & ipſa noſtris Chirothecarijs nõ eſt ignota, ſed ob odoris debilitatem griſea ignobiliorem repudiant. Scio à pleriſque hanc Struthiocameli ouum candore æmulantem, ceu quæ impoſturam ſapiat, reprobari: volunt autem aliqui hanc gypſo admiſto talem concinnari, quod vix crediderim, ponderoſior enim, quam eſt, inueniretur.

In Ambræ electione probatur Romani & Auguſtani collegij medici aſſenſus.

Griſea ceteris præfertur.

Ludouicus Coltrius exercitatiſſimus & rerum naturalium maximè gnarus Pharmacopœus, qui è regione *Panthei Agrippæ* ad inſignia *S. Georgij*, inſtructiſſimam quà factis, quà infectis pharmacis tabernam habet, & *Theriacæ* præſertim ac *Mythridati* confectione cæteris facilè palmam præripit, ſibi non ſemel tantum contigiſſe affirmauit, quod griſea illa optima Ambra, vbi ſenio confecta fuiſſet, albeſcentem colorem, id quod & mihi in *Ambra* octo annorum quam domi detinui, vſuuenit; acquiſiuiſſet, euanidi prorſus ferme odoris. Hoc multoties nos in cæruleo Vitrioli experti fuimus. vbi diutius aeri exponeretur albedinem planè contraheret. Attamen & albam quæ recentior apparet, inueniri certus ſum, ſicut & nigram recentem, quod quidem in plantis & mineralibus non eſt ab earum natura abſonum, ne de animalibus quicquam dicam; etiamſi eſſe partes prorſus homogeneæ eſſent, poſſe tamen in aliquibus particulis colore differre. Quid igitur mirum, ſi in maſſa ingenti adeò, quantà fungorum more è terra, cautibus, rupibus, ac ſcopulis maris emergit Ambra, color

Ludouicus Coltrius materię medicæ expertiſſimus pharmacopœus.

Griſea Ambra ſenio albeſcit, ſicut & vitriolum.

In vna & eadem magna maſſa Ambræ poſſe eſſe differẽtes colores.

olor simul sit albus, nigricans, & cinereus siue griseus, cuius differentiæ ratio-em supra etiam F. Gregorius aliquam rationem probabilem attulit. Quod *Augustanum* verò Medicum Collegium illam etiã, quæ auium rostris, conchylio-um & ostreorũ testis permixta cernitur, refutat, id demum non omnino admit-endum iudico, nisi sordes aliæ terrestres cõiunctæ ipsi hæreant. Supra enim in ambra optima auiculæ rostellum me reperisse monui. Ambra auicularũ rostris immixta non est omnino reijcienda.

Fungitur autem dignissimè iam laudati Collegij *Romani* Medici hoc an-o M.DC.XXV. Archiatri siue *Protomedici* munere *M. Antonius Lucianus*, acutis-imus prętер medendi artem Philosophus, & Medicinæ, quæ Theoremata expli-at, Professor publicus, ac meus ante hos XXV. annos in *Nosocomio S. Spiritus* col-ega & amicus. In edolanda verò ac promulganda, quà Galenicis quà Chymicis medicamentis locupletissima *Augustana* Pharmacopœia, primariam contulisse ymbolam suam mihi videtur *Raymundus Mindererus*, qui ea in scribendis libris iis, quorũ complures vtilesque edidit, & praxeos Medicæ felicitate donatus fuit, tque *Cæsari* ob id *Matthiæ* acceptissimus, vt suum *Sueuiæ* pręcipuè *Augustæ Vin-delicorum* amœnissima Ciuitas *Hippocratem* iure ac merito appellare possit. Raymundus Minderus Sueuiæ suæ Hippocrates.

De optimi Moschi signis Lectorem similiter consulere iubeo vtramq. phar-macopœiam siue *Antidotarium Romanum & Augustanum*. Esse debere nimirum iccum ac perodorum, substantiæ mandendo friabilis facilè, & fragrantiæ cere-rum nonnihil ferientis, colore modó subflauo, aliquando subnigro, & ferè fer-ugineo. Quod non est mirum, cum sanguinem cum carnibus contusum ac tor-efactum, ex quibus constat, imitetur. De Zibetho demum medicamentis ra-ius addi solito, plerique qui de Animalibus commentati sunt, authores videri oterunt. Nobis ob temporis angustiam (plurima enim adhuc dicenda restant) on licet singulis his diutius & minutius immorari. Electio Moschi. De Zibetho alij videantur.

O quam ego nunc vellem per suaueolentes illos odorum campos latius ex-atiari, odorumque naturam penitius explorare! Cur fœminarum præser-im vterus cum gratis odoramentis *Zibetho, Moscho* & *Ambra* tantam habeat cõ-enientiam ac sympathiam, cùm fætoribus verò tam insignem discrepantiam tque antipathiam; vt his reluctari, illa animalis alicuius viui instar amplexari esse videatur? quę hystericas interim, si harum naribus percipiantur, tanto fasti-io mulieres afficiunt, vt & animo linqui & mortuis similes iacere videãtur. Vi-i eiusmodi fœminam de *Ambræ Moschique* odore delibutis Chirothecis grauis-imè conquerentem, cum & ignara eius qui illas gerebat, aduentus viri esset, & nultis ab ipso paßibus remota in suprema domus parte resideret, cum per infe-iores hic interim gradus ascenderet. Variæ fieri possent de odoribus speculationes.

O quàm itẽ optarẽ ex interiore Principiorũ Physicorum medulla, non cali-i inquam, frigidi, humidi & sicci miscela, quæ omnia ad hanc rem nihil aut pa-um faciunt, rationes disquirere! Cur odorifera illa bene olẽtia, cordiq. vt aiunt, roficientia adeò, balsamica pharmaca, vigorem, gratiam suam ac fragrantiam à ætidißimis tamen hominum recrementis, vrinis ac pestifero latrinarum hali-u recipiant, illamq. diutius conseruent? Et quomodo spiritibus nostris odores onsociari, & per hos illos nutriri dici queat? si quando ad nares admotis odori-eris rebus in syncopẽ lapsi refocillamur. Cuiuis gratia ex Ambra, Moscho, Xyl- An odores spiritus nutriant?

Ccc aloe,

aloe, Cinamomo, Zibetho & similibus pilæ, *Poma Ambræ* vocatæ, concinnantur, quæ Pestis etiam tempore circumferũtur. De hac enim spirituum nutrition dubitandi ansa illis præbetur, qui frigidæ in vultum aspersione aquæ, eosdem Syncope affectos restitui, absque vlla spirituum nutritione vident. Sic, qui tact molliore, ac Musices sono longè spiritus magis exhilarari nostros animaduertunt, vt sono etiã à nobis grato percepto, inuiti quasi ad tripudiãdum incitemur.

An odores per species intentionales propagentur.

Est & hoc occultum non minus: an per species vt vocant, intentionales, tan longè se Moschi odor diffundat, vt vnica huius drachma decem duret annis, & decem sufficiat ciuitatibus odore suo imbuendis, si ab vno ad alterum continuo locum deferatur? quemadmodum fieri videmus, dum lumen à lumine accenditur, absque prioris substantiæ deperditione, vbi non raro patrem filij, siue progenita genitores suos superant. An substantia potius verè spirituosa & corporea, licet admodum exigua, adeoque exilis à corpusculo illo Moschi prodeat, vt ponderi sensibile nihil dematur? Veluti & ex *Antimonij Vitro* ac *Regulo*, vt vocant, non qualitates intentionales, sed veri spiritus corporei, aluum laxandi ac stomachum subuertendi obtinentes potentiam, in vinum aliumue liquorem, quibus infunduntur, iteratis sæpe vicibus abeunt, sine vlla, quæ sensu percipi queat molis ac ponderis diminutione. Et si per species intentionales vix intellectu comprehendendas, odores dilatantur, quomodo hæ tam fixæ hæreant, vt solo canes odoratu non ferarum tantùm, quæ ante horas plurimas transcurrerunt, vestigia insequantur: sed aliquot etiam post dies, viæ insistentes, qua patroni ipsorum incesserunt, locum vbi ipsi commorantur, ad vnguem inueniant: quod fieri posse aliter haud videtur, nisi quod odorata corpuscula per ipsas quoque calceorum soleas, & corneam vngularum ferarum substantiam, ipsi impacta diutius perseuerent telluri, quæ nostro olfactui quidem statim obliterantur, Canum verò odoratui céu recentia odorum semina insinuantur. Nam neque *Mures* per obscuram nos noctem contuemur, quos *Feles* & vident & captant:

An per spiritus potius corporeos se diffundant.

Nõ si quid nos non videmus aut olfacimus, idem fit in bestijs.

argumento certissimo, plurima animalium sensibus esse obuia, quæ nobis occultantur, cum sensuum organa constructione partium & tẽperamento plurimum varient. Sic multis distantia passuũ millibus cadauera *Vultures* odorantur & prædã quam capturæ sint, *Lynces* longissimè dissitam oculorũ acie speculantur.

An odoratissima, ideo sint calidissima.

An summus præterea & acutissimus odor in mixtis insignem, leuem, aut nullum etiam ipsis inesse calorẽ arguat? cum Moschum certè & Ambra tam acrem amarum, aut salsum saporẽ caloris latentis maximi sobolem & signa, linguę nostræ communicent, quæ odore tamen præ reliquis maximè pollent mixtis. *Camphora* quin etiam & *Opium* si vulgo Medicorum credimus, frigida sunt, & simul tamen odoratissima. An vice versa calidissima vehemẽtem vibrare odorẽ debeãt? quod in *Mercurio* sublimato ac pręcipitato, plurimisq. alijs metallicis & Causticis haud quaquã succedit axioma. Est autẽ ex Aristotele & Galeno odor caloris soboles.

Quomodo res quæ separatim positæ sint inodoræ cõmixtæ, verò fætidissimæ.

Quomodo demum fieri posse autumemus, vt res duæ, si ambę separatim existimentur, prorsus sint inodoræ, quamprimum autem commisceantur absq; vllo humore, calore, & igne externo, tam horrendum fæteant, vt illis nemo assistere valeat? Huius autem rei experimentum non semel cæpi in *Calce viua*, ac *Sale Ammoniaco* in puluerem redactis, quorum vtrumlibet sibi relictum, fatui est & nul-

lius

lius odoris,manibus verò commixta,mirum eſt, quam dirùm & in momento temporis quidem iaculetur fætorem.Quod ſi hos *Retortæ* vt vocant Chymici,vaſi deſtillatorio indas, ac per ignem vrgeas,tam peſtilentis putoris aquam elicies, vt præ hac Cloacæ omnes,ac latrinę balſamum tibi ſpirare videantur.Quę ſi naribus admoueatur,cõtinuò cerebrum penetrat, eiuſdemque menynges ita ferit ac vellicat,vt cum imprudens puer meus attracto vehementer ſpiritu illam olfeciſſet,clamore furentis inſtar ſublato,in terram præ dolore concideret.

Parùm diſferunt ab Idiotis qui pleraque quaſi quæſita per occultas qualitates ſoluunt.

Quæ quidem omnia,an per quatuor primas illas adeò in Medicorum ac Philoſophorum Scholis decantatas qualitates, quibus ſe problematibus qualibuſcunque phyſicis ſatisfacere promittunt, expediri poſſint, auidus audire deſidero. Niſi forſan quintam illam incognitam & occultam qualitatem adiungant, doctæ ignorantiæ aſylum, & à ſexto, ſi placet, ſenſu perceptibilem. Si enim eiuſmodi Philoſophus aut Medicus quidam foſſorem aliquem interroget, cur purgantia medicamenta exempli gratia,humores,eoſque determinatos è corpore deturbent,vt in fide parentum credimus; hicque ſe ignorare hoc ſtatim ingenuè fateatur; tum philoſophus: atqui, parum philoſophus es, inquit, neſcis hoc eſſe à qualitate occulta? à proprietate totius ſubſtantiæ, à Forma rei? Et à philoſopho foſſor denuo petat, quid ſit illa occulta igitur qualitas? quæ facies illi ſit proprietati totius ſubſtantiæ, & quæ forma rei Formæ? ille vero muſſet, nec quid reſpondere poſſit inueniat, niſi hoc vnicum, formas rerum nobis ignotas eſſe: an ſibi non poterunt ambo coniungere dextras, & cæcus cæcum ducere? Non quod ego nunc plurima in Natura latere, & nobis ignota diffiteri velim;hoc ipſum enim eſt,quod ſæpius reprehendendo inculco,nos nimis eſſe in reddendis rationibus faciles, quæ non raro nullæ aut friuolæ ſunt. Sed quod hic aduertendum cenſeam: non ſi quid quatuor illarum poteſtate qualitatum,nobis non ſubito in ſoluendis quæſtionibus naturalibus ex animo ſuccedit,ideò ad occultas confeſtim fugiendum qualitates eſſe.

Nõ ſi quid per primas & ſecũdas qualitates non ſolui poteſt ſubito ad formas rerum eſt fugiendum.

Neque enim, ſi inuenire non poſſis, ex quatuor elementis & horum calore, frigore, humiditate ac ſiccitate,neq.ex ſecundis appellatis qualitatibus,ortum à prædictis ſumentibus, cur res duæ frigidiſſimæ, diu prius in niue nempe refrigeratæ, quamprimum ſe contingunt,abſque vllo actuante externo & alieno calore,ignis inſtar,temporis momento incaleſcant?Cur duæ res inſipidæ prius, coniunctæ poſtea ſapidiſſimæ,& ſeparatæ ambæ inodoræ,ſimiliter odoratiſſimæ fiant? Cur *Aqua* ſtygia ſiue fortis dicta,rem molliſsimam,ceram nempe laminæ æneæ aut ferreæ inductam,minimè conſumat,ſed ſubiectũ potius metallũ duriſsimum erodat?Cur eadem illapſa in librum aliquem ex atramento ſcriptorio maculas emaculet, ipſos tamen impreſſos characteres minimè deleat? Et cur argentum viuum mollem, chartaceam aut ligneam capſulam in qua aſſeruatur, non perforet; argenteam tamen, auream, plumbeamue vllo ſine igne non perforet tantùm, ſed ferme deuoret?Horum inquam,& ſimilium problematum, etſi tibi per vulgaria principia ſolutio nõ ſuccurrit, non ideò ad arcana ſtatim Naturę myſteria, quæ Angelis ferme ſolis nota ſunt, confugiendum. *Non omnia nouimus omnes*, inquit ille, & multa alijs patent, quæ nos latent. Sed manum iterum è tabula.

Difficilia problemata quædã.

Nõ omnia nouimus omnes.

Atque hic tandem finis mihi odoriferis illis tribus,ſiue ægrorum medica-

 mentis

Icones Animalis Zibethici Masculi & fæminæ à Fabio Colũna trãsmissæ.

mentis siue delicatulorum blandimentis sit imponendus. Verùm dum ego in hoc sum, aliæ ecce ab eodem *D. Fabio Columna Lynceo* literæ mihi *Neapoli* adferuntur, & ipsæ ad viuum vtriusque Zibethici animalis, masculi ac fæmellæ expressæ icones; quas nisi hìc insererem, putarem me in studiosorum naturalium rerum commoda peccare, cum præsertim sciam, à nemine geminas has adeò graphicè depictas fuisse. His autem me verbis iterum *D. Columna* compellat.

Noua Columnæ ad Authorem epistola de Zibethico animali.

Nosti amicissime *D. Faber* quantum te amem, quanti æstimem, & quàm tibi gratificari cupiam. Quamprimum igitur resciui aliquod tibi ex vltimis meis literis dubium de loculis illis, ex quibus Zibethum extrahitur, hæsisse, essentne testiculorum nomine dignandi? testiculi autem in solis maribus promineant, in fæminis tamen Zibethicis ex similibus quoque locis, vtriculis scilicet testiculorum more apparentibus humor siue succus ille odoratus eximatur: volui denuo eadem reuisere animalia, illa ipsa diligentius inspicere, fidelemque eorundem à *D. Bernardino de Corduba* antiquæ Hispanæ nobilitatis, à viro humanissimo promptè exhibitorum delineationem tibi transmittere.

Animalis Zibethici Maris Icon
D. Fabij Columnæ Lync.

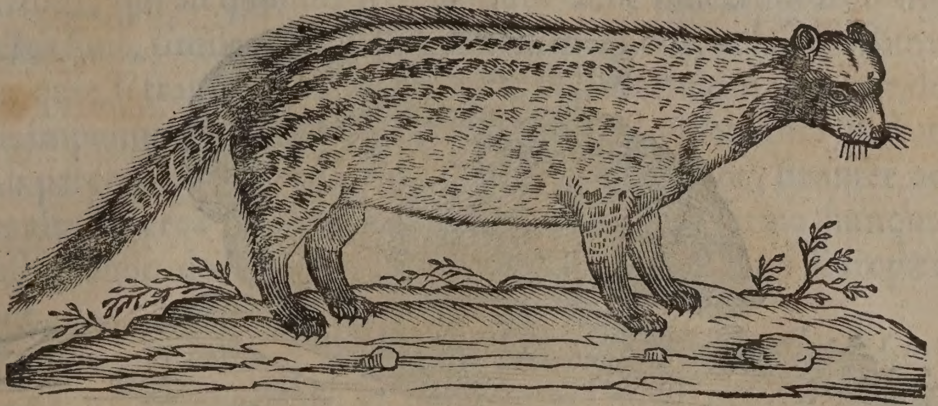

Mitto icones expressas, & illà qua potuere diligentia, exceptas, cum animal sit inquietum, semperque in clathris suis ligneis deambulet, nisi defessum humi quiescat. Maculæ in mare, quia nigriore pilo est, minus conspicuæ & minores sunt, quam in fæmina. Testes ex lateribus folliculorum cum manibus euersi, tam magni eos attrectanti manifestantur, quàm ab ijsdem folliculis contineri possunt. Humoris illius verò odoriferi seu liquoris ex mare plus extrahitur quàm ex fæmina, quod sesquidupla magnitudine folliculos maiores eosdemque liquore hoc non minus turgidulos & refertos atq. fęmina possideat. Alternis diebus eximitur liquor æstiuis temporibus: hieme verò, quia minus est fluidus, bis in hebdomade. Figura iuxta adpictà describit regionem, vnde humor exhauritur, folliculosq. ipsos manibus inuersos spectabiliùs proponit, quibus folliculis ad latus foraminum (quà instrumento humorem excepturo ingressus datur) in externa parte testes adhærent.

Quæ copia Zibethi colligalur ex his animalibus.

 Ani-

Animalis Zibethici Fœminæ Icon
D. Fabij Columnæ Lync.

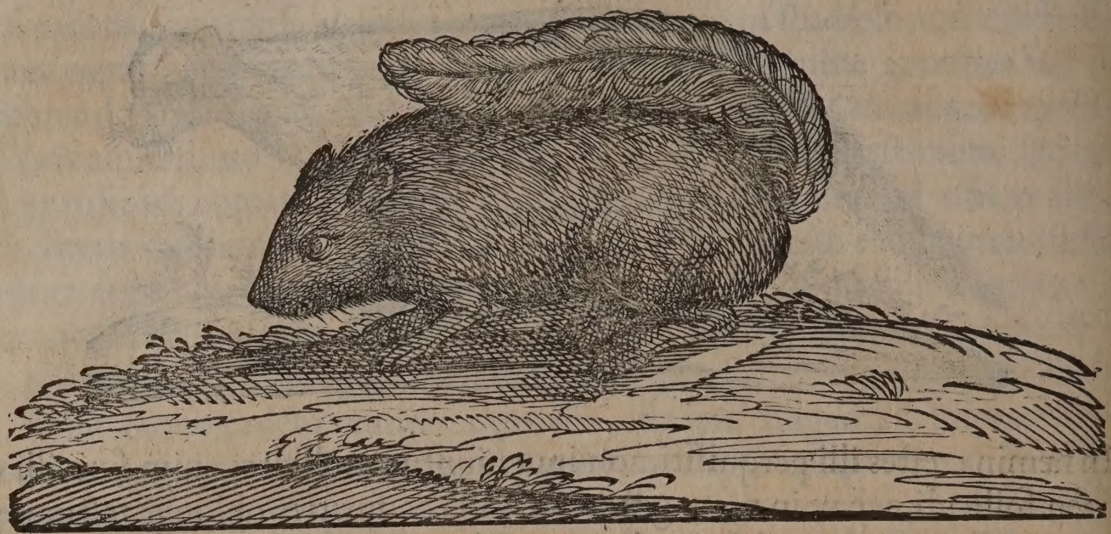
In fæmina teſtes illi perquiſiti,non inueniuntur;molliores enim ſunt illi vtriculi ſeu folliculi,nec vt in mare grumoſitas illa & durities oblonga teſtium percipitur. Aſſerit D. *de Corduba* ſe olim in ædibus *Illuſtriſſimi Card. Farneſij* fæminam Catulos duos enixam vidiſſe. Mammillæ in noſtra quatuor inuentæ ſunt, plures enim, quamuis adhibita ſumma diligẽtià, horum animalium Cuſtos non potuit obſeruare: quia animal euerti ſe non patiebatur, nec in ventre manuum attactum admittebat, vtcunque alioqui in clunibus & ſub brachijs, ſine vllo moleſtiæ ſenſu ſe palpari permitteret. Cætera fæmina cum Mare communia habet. Partus & mammillæ huius animalis fæminæ.

Oculorum pupilla nigricans oblonga, parum ſupernè rotunda, infernè in acutum terminatur. Oculi verò nec albidi ſunt, vt Felium; ſed nigriores ex colore caſtaneo & flaueſcente mixto: nec hilares, ſed potius triſtes, & depreſſi magis, quam eminentes. Roſtrum pilis denudatum, & nares nigricantes vt Canum, fiſſura ſatis infra rictum. Pedum digiti quinque omnes ſimul cum paruo pollice internè ſito, nec longe diſtincto vt in Fele. Vngues nigricantes, breues, craſſoſque obtinet, ſed parum aduncos. Si animal gradiens in conſpectum veniat, potius depreſſum apparet, ob pedum ſiue crurum breuitatem, quæ non excedunt ſemipedem, cùm totum animal ad dorſum vſque non excedat altitudine ſeſquipedem, ſed ſatis longum. Quare depreſſius eſt Cane plebeio & Vulpe, ac magis Fele, ad *Martis* ſiue *Melis* proportionem ſatis accedens. Corpus ſine collo dupla longitudine altitudinem ſuperat. Oculorum deſcriptio. Roſtrum. Vngues. Crura breuia valde. Corporis proportio.

Quantum hæc icôn ab illa *Mexicana* & ab alijs noſtri orbis differat, ipſa pagina oſtendit. Ego regionis & climatis differentiam plurimum poſſe non nego: cum & hominum facies Orientalium & Occidentalium, vt vocant, *Indiarum* plurimùm varient. Noui tamen & hoc: non leuem ſæpenumerò à Pictoribus errorem committi, quod & ego aliàs expertus ſum, & Plinius quoque retulit lib. 25. cap. 2. *Verum & pictura fallax eſt*, inquit, *& coloribus tam numeroſis, præſertim in æmulatione Naturę multum degenerat tranſcribentium ſors varia.* Hęc tamen noſtra, cum aliarũ iampridem impreſſarum cõparatione exiſtimari omnino exactior poteſt. Atque hæc tantùm notare amplius potui: quæ boni vt conſulas precor, & optimè vt valeas, voueo. Neapol. Calend. Octob. Anni M.DC.XXV. Cur icones horũ animalium ab Americana noſtra non parum varient.

QVAVHTECHALOTL THLILTIC.

Sciurus Mexicanus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ANIMALIS huius color ipſam ferme nigritie fuliginem refert, & noſtratem apprimè Sciurum repræſentat. Si tamen ex icone aliquid conijcere licet, grandiuſculus hic magis eſt noſtris. Caudam habet pilis valde obſitam & villoſam, latamquè à dorſi poſtrema parte ad collum vſque reflexam & protenſam. Inferiores caudæ pili minus nigricant. Vngues erectos & plurimùm acutos quinque poſſidet. In auribus ac barbula cum noſtratibus conuenit.

SCHOLIA EIVSDEM.

HOc vbi *F. Gregorius de Boliuar* animalculum, tam in lignea tabula ſculptum, quàm in Autographo coloribus ſuis expreſſum vidit, ſtatim *Sciurum Americanum* eſſe pronuntiauit, quod Hiſpanis *Hardilla* dicitur, & his mihi id verbis delineauit.

F. Gregorij de Boliuar deſcriptio Sciuri Americani.

Sciurus eſt quoddam animal paruulum, viſui valde gratùm pulchrumquè magnitudine parui *Cuniculi*. Proueniunt communiter hæc animalcula in omnibus *Indiæ Occidentalis* ſiue *Americæ* regionibus. Et illa quidem, quæ locis valde frigidis nec admodum montuoſis generantur, coloris inter cinereum ſub rufumque ſunt, ac minus pulchra; ea verò, quæ in ſolo calidiore & montano ſimul procreantur, formoſa ſunt, colore aurum imitantia. Cauda horum pilis maximè abundat, aſpectu placens, tam longa & larga, vt totam corporis molem cooperire poſſit; ſiue enim ſtet, ſiue ſedeat, erigit illam ac verſus capu[t] reflectit.

Color pro regione variat.

Cauda.

Vtuntur anterioribus pedibus pro manibus.

Tam ſunt agilia & ad motum prompta hęc animalcula, vt vix ea vnquã quie[s]ſcere conſpicias. Dum comedunt, cibum tenent manibus, ſiue anterioribus pe-

dibus

dibus Simiarum more. Cicurari facile, ac domi asseruari pro recreatione possunt, & placent præcipuè propter munditiem. Caput vsque ad collum *Muris* maioris capiti haud est dissimile. Digiti manuum ac pedum longiores quam illi in muribus, qui ad quoduis arripiendum facilè inflectuntur. Vngues, quales in *Noctua* sunt, similes. Catulos suos vel in rupibus, vel in altissimis educant arboribus, quos si transportant aut ad victum quærendum educunt, dorso lumbisque suis imponunt, cauda tegunt velantquè, ne videantur: illi interim vnguibus suis parentum pellibus leuiter infixis, ne decidant, firmiter adhærent. Sunt animalia venerea valde & calidissima, ideoquè ferme nunquam quiescunt, nisi quando dormiunt. Hæc omnia apprimè cum Europæis nostris concordant.

Caput. Vngues similes illis in Noctua. Catuli. Calidissima & venerea sunt animalia.

Alui ego triennio integro *Romæ* eiusmodi animalculum nigri similiter coloris, & cicur adeò effectum, vt quouis illud modo manibus tractarem, iram tamen interim valde pronum, vt me non rarò etiam morderet, nec ab alijs quam domesticis meis tangi se permitteret, adeoque verè cicuratum, vt Feles aut Canes solent esse, dici non potuit. Reperio tamen in *Theriotropheo Silesiaco Genitale* mari osseum esse: *Lienem* ruboris sanguinei; *Hepar* pallidiusculum, in cuius sima parte hæreat vesicula fellis subflaui exigua. In *Ventriculis* dissectis repertos nonnunquam fungos fuisse, quos credi potest depellendæ famis causà (cùm consueti cibi, qui sunt Castaneæ, Nuces Iuglandes & Auellanæ, Amygdala, Piceæ & Abietis strobili ac Pineæ nuculæ deessent) ingessisse. Meum etiam fructibus horarijs vescebatur & pane: carnes respuebat. Dicunt etiam aliqui *Glires* & *Sciuros* cæcum intestinum tantùm habere, quod magnitudini ventriculi facilè respondeat, idquè *Vesalij* authoritate probant. Mihi hoc difficulter creditur, qui tale quid in nullo animali viderim, licet & de Lupo hoc ipsum asseratur voracisimo Gulone, quod supra tamen falsum esse demonstraui. De dentibus hoc habeo: non disimiles esse illis, qui in muribus reperiuntur, superiores nempe & inferiores vtrinque anteriores duos, prælongos latiusculos & acutè incidentes. Vnde non est mirum, quód durisima Nucum & Amygdalarum putamina tam facilè erodat. Caro huius non est insuauis, quam ego in *Germania* & quidem in *Franconia*, vbi rufi coloris frequentiores sunt *Sciuri*, quàm nigri (licet contrarium alij asserant) assam comedi. Galenus 3. de Compos. med. secundum locos, *mirabiliter in excellenti aurium dolore prodesse*, asserit, *Sciuri adipem in Strigili tepefactum instillatum*. Alia, quæ ego sciam ex hoc animalculo remedia peti, nulla sunt: nisi pellicularum ope ventriculo humano applicatarum calorem eiusdem foueri dicamus, quod aliæ plurimæ quoque animalium pelles præstant.

Hucusq. F. Gregorius. Interna viscera qualia. Victus eorum. Dētes quales in muribus. Caro nō est insuauis. Medicamēta ex Sciuro.

Inuenio in Epitome *Olai Magni* Cap. 13. lib. 18. contrarium asseri illi, quod *F. Gregorius* dixerat. Hic enim in America animalcula hæc colore formosiora esse dixerat, quò degerent in locis calidioribus, vt pelles etiam auricomæ viderentur: *Olaus Magnus* verò & ipsorum copiam, & colorem amœniorem frigori maximo tribuit his verbis: *Vna adiecta infallibilis sit regula, quod quantò magis tractus terrarum vergit ad Septentrionem, tanto pulchriores (frigore causante colorem) sunt harum bestiarum pelles, sub eleuatione Poli scilicet, 77. graduum*

Controuersia de coloribus Sciuri. Olaus Magnus de Sciuris Septentrionis.

inci-

incipiendo, versus supremum Polum: in quo spatio venatores magis fatigantur, quam satiantur, hac infinitâ pradâ vbique in arboribus veluti grege piscium in aquis, abundante, ea præsertim commoditate, quod arbores non sint sublimes, in quibus hæc animalia ludunt. Sed reflectendo ad Meridionalem regionis situm, quantò magis reditur ad Austrum, tantò deteriores, & magis fuscæ occurrunt pelles. Caro huius bestiolæ assa venatoribus est pro esca suaui.

Eadem animalia in Germania & Italia colore variāt.

Et videtur sanè de coloribus res ita se habere. Nam *Italia,* quæ regio est calidior, ferme *Sciuros* omnes educat nigriusculos; frigidior *Germania* verò rutilos plures, paucissimos nigros, quæ & vaccas habet plerunque rufas, & porcos albicantes, paucos nigros, qui tamen sunt frequentissimi in *Italia* vbi paucæ quoque vaccæ rufæ, pleræque grisei & nigrioris coloris, quicquid iam de *Americanis* animalibus sit dicendum.

Proprietates Sciuri.

Notat Olaus tres præcipuas *Sciuri* proprietates. *Prima* harum est, quòd exiguo insistens ligneolo, caudâ villosâ pro velo expansâ facilè amnes tranare possit, quæ si alioquin aqua imbueretur, natationi impedimento foret. *Secunda,* quod miros in arboribus & super congelatis niuibus ludos, pulcherrimo spectaculo ostendat. *Tertia,* quod sagacissima bestiola caloris tempore, longæ metuens hiemi, in nidos varios & sufficientes cibos reponat, quos claudat dextrè & aperiat nidos, pro flatus asperitate. Ego natationem nunquam conspexi, sed in siluis iucundam in arboribus agilitatem, & varias domi gesticulationes cum voluptate sæpè contemplatus sum. Et prouidum simul animalis ingenium r ist & admiratus sum, vbi ciborū copia ipsi oblata fuit, quam auidè amygdalas exempli gratiâ, non deuoraret quidem, sed vtrasque adeò buccas ac genas inferciret, vt plurimùm tumerent, & in capsulam quandam vicinam, pro vsu suo reponeret.

Ioānes Demisianus Lynceus Græcè & Latinè doctissimus. Philos. & Theolog. insignis.

Ioannes Demisianus Lynceus Cephallenien sis, vir Latina & Græca poesi fæcundus: Platonicæ, Aristotelicæ, Sacræ veræque Philosophiæ Christianæ apprime gnarus, & ob id Romanis Purpuratis quampluribus Principibus charus, inter doctorum colloquia virorum, ceu Polyhistor magni æstimatus: & ipse post seueriora studia, miris animalculi huius, quod ipse cicuratum planè ita assuefecerat, Natura & lusibus delectabatur, quod postmodum Excellentissimæ Principi Cæsiæ *Principis nostri* Coniugi, ex Illustrissima illa & antiquissima Saluiathorum familia prognatæ donauit. Hoc tamē certis temporum interuallis (vt referebat Illustriss. Princeps) Epilepticis insultibus corripiebatur, id quod post coitum (quæ parua nonnullis Epilepsia dicitur) Cuniculis non rarò vsuuenire scimus; quare *Sciurus* ille Epileptico eo tandem symptomate perijt.

Ad quod genus animaliū pertineat.

Nunc more nostro ad quodnam animalium genus *Sciurus* sit reponendus, disquirendum. *Georgius Agricola* in suo de *Animantibus subterraneis* libello, videtur *Gliri Sciurum* associare. Eodem enim capite de vtroque agit, & post *Glirem* hæc verba subiungit: *Ab eo differt bestiola paulo minor, quam alij Græci hac de causa* Καμψίουρον *vocarunt, quod vertat & sursum versus flectat caudam: aliqui verò* Σκίουρον, *quod cauda sua villis vestita & conferta, quasi flabello corpus soleat inumbrare: aliqui* Μῦν σκίουρον, *quod præterea similitudinem quandam gerat, speciemque muris.* Et nescio an non hæc quoque *Plinij* verba *Agricolæ* faueant, Cap. 38. lib. 8. *Præuident tem-*

Agricola ad Glirem videtur referre.

pestatem

pestatem, inquit, *& Sciuri : obturatisque, qua spiraturus est ventus, cauernis ex alia parte aperiunt fores : de cetero ipsis villosior cauda pro tegumento est. Ergo in hiemes alijs prouisum pabulum, alijs pro cibo somnus*. Ex hoc loco aliqui voluisse Plinium etiam *Sciurum* dormire hieme, coniecturam fecerunt, vt Glires etiam Aristote-lis testimonio 8. de Hist. animal. cap. 17. in eo maximè genere recensentur, quæ latent, dormiunt & pinguescunt. *Glires etiam latent in ipsis arboribus*, inquit, *pinguescuntque per id tempus* (hiemem nempe) *vehementer*. Nec facie multum à *Gliribus Sciuri* discrepant. Non defuere etiam, qui hunc ipsum Aristotelis locũ ad *Sciurum* potius, quam *Glirem* vi vocabuli Græci ελειὸν torquere maluerunt. Aduersus quos tamen rectè quidem Scaliger 210. partic. 4. insurgit sequentibus verbis: *Sciurum Gliremque temerè quidam confudere. Nihilo verius quod aiunt: Ελειὸν ab Aristotele dici, quem nos Sciurum, quod caudam inuertat; hoc enim est Κάμπτειν, id est flectere, non autem Ελελίζειν, id est vertere aut voluere; sed quia in cauis arborum inuoluit sese, vbi dormiens pinguescat. Sciurus autem ab vmbra caudæ & a flexu Καμψίουρος*. Addo ego, nec *Sciurum* de se illud Martialis affirmare posse,

Coniecturæ pro Agricola.

Non pertinere ad Glirem bene Scaliger.

Tota mihi dormitur hiems & pinguior illo
Tempore sum, quo me non nisi somnus alit.

Cum æquè hiberno atque æstiuo tempore, diurnis horis vigilet, & vix aliquot paucis nocturnis inquietissimum animal dormiat.

An sit ex Mustelarũ genere.

An potiore igitur iure *Mustelarum* generi *Sciurum* accẽsebimus? Vnde & non pauci Animalium Scriptores (cum *Sciuro* Latinum nomen nullum sit hactenus concessum) *Mustelam Quercuum* illum appellãt, quod & Germanica vox nominis ipsius dicere videtur, dum vocãt *Eichhermlein*; cum corruptè postea alij *Eichhorn-lein* dixerint. Nam *Hermelein* aliquæ *Germaniæ* prouinciæ *Mustelam* domesticã (Italis dicitur *Donnula*) vocant: hinc *Armelini Mustelæ* illæ omni niue candidiores, excepta caudæ extremitate : quæ nigra semper reperitur. Huiusmodi pelles pretiosissimæ cum *Zebellinis* ex *Moscouia* & gelidissimo *Septentrione* ad nos mittuntur. *Armelinorum* enim pelliculę (quarum ego quam plurimas integras oblongas & angustas, vt Mustelæ sunt, Romæ vidi) ad tam altum honoris fastigium penetrarunt, vt non tam Imperatoris & S. R. I. Principum Electorum, quàm Summorum Pontificum & S.R.E. Cardinalium Epomides condecorent. Non parum huc facit, quod Aristotelis etiam testimonio, osseum masculo Mustelæ, non aliter, atque *Sciuro* genitale est.

Armelinorum pelles pretiosæ.

Suadent, sed non persuadent prorsus hæc argumenta. In hoc ego enim vim maximam facio ad reperiendam animalium affinitatem, vt dentium scilicet conformitatem in agnatis inueniam bestijs. Atqui, Mustelæ non habent anteriores dentes binos in superiore, & totidem inferiore maxilla latos & longos, sed breues, quod signum tanquam inseparabile & infallibile, *Sciurum* ab ipsis distinguit: hic enim quatuor illos admodum longos & recuruos obtinet, quales in muribus planè omnibus obseruaui; veluti Sceleton meum ostendit, quod habeo probe confectum & diligenter custoditum, magni illius Muris Androgyni, de quo in Zibethico animali aliquid dixi : quem *Rattum* etiam vocant & falsò *Glirem* antiquorum esse (quo nomine à pluribus audit) existimant. *Glires* enim, qui siluas incolunt, & hieme in excauatis arboribus dormiunt,

Non esse Mustelam quia dentes repugnant.

non

Mustela capit mures vnde forsan ipsi nomen datum.

Sciurus nō vescitur muribus.

Mustelæ Etymon ex lingua Germanica.

non rarò *Romæ* venales & cibis aptos exponi vidi: *Rattos* autem ferculis inferr absurdum omnino est. Est præterea Mustela adeò Muribus infesta, vt tam ma iores quam minores, & tam domi quam foris venetur Mures, cauernas etiam subeat & Talpas occidat, maioremque vtilitatem rusticis in frumentorum horreis, quam Cati solent, præstet. *Sciurus* autem Mures nec aggreditur, ne illis vescitur. Et *Carolus Figulus* quidem Mustelæ nomen Græcum ob id fecit ex Μῦς, id est Mus, & στέλλω surripio, quasi *Mustela* fur sit Murium, quamuis hoc alijs non placeat: vt nec illud, quod alij à Μῦς & τῆλε, hoc est longè, quasi dicas *longus Mus*, deducunt. Quin igitur, si cuiuis in re obscura coniecturà licet vti; nos *Goropiano* more ex *Germanica lingua* totam vocabuli essentiam & genuinam significationem deriuamus. *Mus* enim Latinis, idem Germanis animal eadem voce, vel *Maus* aliquibus signat: *Stelen* furari significat. Vtramque si vocem in vnam *Mustelæ* contrahas, habes *Murium furem*, quæ huic bestiolæ essentialis est proprietas.

Lis pendēs in hoc animali.

Mus Moscardinus.

Quid igitur in hac controuersia determinandum? Ego profectò non tantas ausim componere lites. Lupus, Vulpes, Canis, Mustela ossea habent ex Aristotele & rei veritate genitalia; at cum nullo horum in dentium seu figura, seu numero & structura congruit. Accedit magis ad Mures, Lepores, Cuniculos, Erinaceos & Histrices, quibus oblongi illi dentes conspicui, omnibus sunt, incisores nimirum, in molaribus tamen non parum discrepant singulæ species. Nisi itaque interna probè viscera examinauero, certi nihil statuere valeo. Hoc tamen silere non debeo, Muris speciem pulcherrimam, quæ Romæ non infrequens est, & *Moscardinam* vocant, cuius memini, dum de Moscho agerem, *Sciuro* in colore, figura & cauda villosa plurimum assimilari. Est autem paruus valde musculus, vix medium manus digitum longitudine æquat, rutili & pulchri coloris, adeò cicur, vt sinum etiam & hominum caligas libenter subeat & planè sit φιλάνθρωπος. Quare si cui interea placuerit *Muribus* (nam & in ciborum quibus delectantur, ferme qualitate conueniunt) *Sciurum* annumerare, quod & Matthiolus facit, cum ipso nolo nunc tædiosius rixari. Atque de *Sciuro* tam *Europæo* quàm *Americano* hæc satis sint. Neque enim plura ex Veteribus Græcis adferre libet. Aristoteles nusquam huius meminit: semel Galenus & Oppianus inter antiquiores Græcos: Plinius semel inter veteres Latinos. Cetera iuniores Græci & Latini adiunxerunt, quæ à quouis videri possunt.

TAVRVS

TAVRVS MEXICANVS.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

TERRIBILEM Animalis huius Icon, & feri quidem Tauri alicuius ſpeciem repræſentare videtur: licet in Autographo nec Latinum nec Mexicanum nomen compareat. Totum corpus fului ſiue rufi illius, quem Itali *Lionato* dicunt, eſt coloris, exceptis cornibus quæ albeſcunt, & in cuſpide nigricant. Vngulæ cinerei ſunt cum nigricante mixti coloris. Villis denſis longis & in cirros magnos conglobatis tota beſtia horret, propendente longà è collo ex iiſdem cirris ad tibias implicatà iubà. Tibiæ quæ humiles ſunt, ſiue quatuor crura in poſteriore ſui parte, & ipſa villis eiuſmodi veſtita; in anteriore glabra apparent. Tota capitis anterior pars glabra eſt, præterquam in intercilijs, vbi piloſa quædam congeries prominet. Oculi non multùm truces, ſed viuidi potius & alacris aſpectus. Aures magnas valde non erectas, ſed ad latera protenſas ac piloſas gerit. Maxillæ longis admodum pilis collum verſus vergentibus, veſtiuntur. In ventre inferiore, qui pilis omnino denudatus eſt, prope genitale, quod maſculinum eſt, aliquid, quod nolarum aut tintinnabulorum aliquot formam refert, coxæ internæ ſiniſtræ alligatum conſpicitur. Caudam longiſſimam, eamque oblongis adeò denſam pilis obtinet, vt Equinam potius, quam Bouinam dicere queas. Tantæ gibbum magnitudinis habet, vt Camelum prorſus imitari videatur.

SCHO-

SCHOLIA EIVSDEM.

Cur longior in hoc animali author quam proposuerat, esse cogatur.

PRorsus iam cum animo meo, in his quæ sequuntur, conscribendis Animalium historijs breuiloquum me fore constitueram: quòd in antecedentibus prolixior iusto non nemini visus fuissem. Ast vbi eorum qui ante me Animalium naturas explicarunt, Iuniorum dico scriptorum, & inter hos *Vlyssis Aldrouandi* Polyhistoris illius ingentia volumina inspexi, infans præ istis planè ego mihi visus fui. Ea enim, quæ de solo Bubulo hic pecore habet, de quo & nobis modò aliquid dicendum incumbit, si separatim edidisset, iustæ molis librum conficere poterant. Quid igitur restat? inter clamores soli ne mihi silendum? an mei quoque Bouis mugitibus aer verberandus? Verum ego hìc Romanorum doctissimum *Varronem* & re ipsà si potero, sin minus, verbis saltem, quæ sequentia sunt, imitabor: *Quare dicam de bubulo pecore, quam acceperim scientiam, vt si quis quid ignorat, discat; si quis scit, vbi nunc labar, obseruet.*

Prima causa quod prolixior sit author.

Et quid ni hoc faciam? An non prægnantissimæ mihi quoque prę ceteris rei huius causæ suppetunt. Scribo hęc in *Italia*, cui *Bos*, quod ipsi nomen prębuerit, maxima certè ęstimatione vt sit, omnino par est: quod idem *Varro* de *Re rustica* docet. *Nam Bos in pecuaria, in maxima debet esse authoritate*, inquit, *præsertim in Italia, quæ à bubus nomen habere sit æstimata. Græcia enim antiqua, vt scribit Timæus, Tauros vocabat* ἰταλοὺς *à quorum multitudine & pulchritudine & fætu vitulorum, Italiam dixerunt. Alij scripserunt, quod è Sicilia Hercules persecutus sit eò nobilem Taurum, qui diceretur Italus.* Quam ob rem, cum idem *Varro* dixisset *Gallicos* boues ad opus, *Ligusticos* ad iugum adhiberi; voluit *Italicos* his amplitudine pręstare, & ob id ad victimas farciri, atque ad Deorum seruari supplicia. *Qui sine dubio*, inquit, *ad res diuinas propter dignitatem amplitudinis & coloris sunt præponendi.*

Italia à bubus nomen habet.

Secunda causa.

Altera causa est, quòd hęc ROMÆ scribam; cui, vt *Vrbs Vrbium* clueret, & Orbis tum cogniti ferme vniuersi Dominatrix euaderet, vna *Vacca*, vt stolida illa sibi Gentilitas persuadebat, in *Auentino* monte *Dianæ* olim immolata effecit. Libet ipsum Romanum Patritium *Valerium Maximum*, patria & elegantissima sua lingua hac de re orantem audire. *Seruio Tullio regnante*, inquit, *cuidam patrifamiliæ in agro Sabino præcipuæ magnitudinis & eximiæ formæ vacca nata est, quam Oraculorum certissimi authores in hoc à Dijs immortalibus editam responderunt, vt quisquis eam Athenienfi Dianæ immolasset, eius patria totius terrarum orbis imperium obtineret. Lætus eo dominus, bouem cum summa festinatione Romam actam, mactandam in Auentino ante aram Dianæ constituit, Sacrificio Sabinis regimen humani generis daturus: de qua re Antistes templi certior factus, religionem hospiti intulit, ne prius victimam caderet, quàm proximà se aquà abluisset, eoque alueum Tyberis petente, vaccam ipse immolauit, & vrbem nostram tot ciuitatum, tot gentium Dominam pio sacrificij furto reddidit.* Hæc eadem à *Plutarcho* in *Quæstionibus Centuriatis Romanis* memoriæ prodita fuerunt. Cum enim quæsiuisset, cur in ceteris *Dianæ* templis Ceruorum cornua, Boum verò in Auentino figerentur? id ob iam dictum ibidem peractum vaccæ sacrificium, quod Romæ in reliquas orbis gentes, *Italiam* præci-

Cęca Gentilitas Romæ à Vacca dominiũ orbis sibi spondet.

ræcipuè totam imperium ſpondebat, contigiſſe affirmauit.

Accedit huc maximum, quo ad vberiorem de *Boue* ſcribendi materiam in-ſtigor, momentum. Quod eodem nempe *Varrone* authore, *ex Boue putrefacto na-ſci dulciſſimas Apes mellis matres, à quo eas Græci* βουγόνας *appellant*, didicerim. Vnde ꝛ indubitata nos ſpe lactamur, Rempub. Chriſtianam bonis auibus, imò feli-ibus *Apibus*, gubernatum nunc iri ſub VRBANO VIII. PONT. OPT. MAX. *Vrbis & Orbis Arbitro*, ac militantis in terris Eccleſiæ CHRISTI *Præſide*, quem obis *Paſtorem*, qui *Popello* ſuo *Mel* præbiturus eſſet Euangelicum, Gentilitijs pſius Armis tres *Apes* inſidentes iam dudum augurabantur. Tertia cauſa. Ex Boue Apes naſcuntur. Felicitatem Orbi Apes Barberinę pollicentur.

Et quarto demum loco: proxima, quam animo concipio & voueo, de Illu-ſtriſsimo *Principe* meo *Franciſco* Barberino Cardinale, reditus in VRBEM, *Lætitia*, uæ mihi currenti etiam calcar addit, vt obſequentem ipſi voluntatem demon-rem in enodanda *Vituli Bicipitis* Anatome, cuius benigniſsimè mihi prouin-iam ante ſeſquiannum delegauerat. Cum idem Vitulus primo ab VRBE lapide n Villa quadam Illuſtriſs. D. *Marcelli Sacchetti* Apoſtolicæ Cameræ Quæſtoris, nenſe Aprili anni M.DC.XXIV. natus, ac veluti inſolens quoddam Naturæ nolimen, ipſi (vt haberet quod miraretur) Principi Cardinali, à Villæ Domi-o oblatus fuiſſet. Liceat mihi cum *Goropio* meo 4. *Hermathenæ* lib. ſerijs nunc udere iocis, & ridentem dicere verum: *Vitulum* nimirum, à *Vita* dictum, & on diminuentium more formatam ideo hanc dictionem fuiſſe, quod minus itæ hoc animal; ſed quod gratiorem & delicatiorem illam, minoribus nempe mnibus animalibus communem habeat: vt dùm corculum, ocellos, baſiolum, ꝛ ſimilia longè, quam ſint voces primitiuæ, gratiora nominamus. Vnde & *Vitu-lr* exultantis, geſtientis ac tripudiantis vox, vt ab os oſculum & oſculor deriuan-ur. *Vitula* etiam pro *Lætitiæ Dea*, quam alij non bene *Victoriam* interpretantur, m olim ſumebatur. Tunc enim nobis iucunda peragitur vita, dum gaudijs ndulgemus. Si quis tamen etiam pro *Victoria Vitulam* habeat, ego minimè mo-or, qui vtramque, & *Lætitiam* & *Victoriam* Illuſtriſs. Cardinali huic noſtro exo-o: quibus ambabus ſe vt *Pax* quoque iungat, ipſum bonum ſimul DEVM ve-eror; *Pax* illa *Italiæ* nunc tam ardentibus votis, imò *Europæ* vniuerſæ deſiderata, uam ipſe inter duo illa præcipua Regnorũ potentiſsimorũ, in hoc Orbe Chri-iano, (*apita* ſtabilire omni conamine tentat. Vt eo modo *Lætitia* populorum, *ax* Principum Chriſtianorum, & *Victoria* ſanctorum Pontificis noſtri deſi-eriorum, tres illæ *Apes* ſint B*arberinæ* immortalitati conſecrandæ, quæ ex Vi-ulo natæ, originis ſuæ memores, gaudeant, lætentur, & quàm diutiſsimè ac eliciſsimè vitulentur. Quarta cauſa. Vitulus biceps non procul ab VRBE naſcitur. Vituli Etymon ſpem lætitiæ promittit. Vitula olim lætitiæ Dea. Authoris votum de tribus Barberinis Apibus.

Eſt tanta profectò *Apis* ac *Bouis* intrinſeca quædã & cognata ſympathia, atq. ocietas, vt nõ modò in rebus eluceat ipſis, & ex mẽte Plinij lib. 21. cap. 14. adeò pibus etiã *fimum bubulũ* prodeſſe cõſtet, vt illo ſuffiri aluearia ſępe cõueniat, quod naſcẽtes beſtiolas necet, *Araneos, Papiliones, Teredines*, ipſas verò *Apes* mirè exci-et: ſed in voces illa quoq. conueniẽtia trãſierit. Quod *Apis* nempe Bos ille apud *Egyptios* vocetur, quẽ illi cũ multis alijs abſurdis & ridiculis maximè rebus, quas pra in *Canis* hiſtoria inſinuaui, Numinis vice colebãt, & vafris Cacodæmonis rtibus deluſi, auguria ab hoc ipſo & reſponſa capiebãt, dum è manibus conſu- Apum ac Bouis ſympathia in rebus ipſis. In vocibus quoque.

lentium ille cibos capiebat. *Germani Cæſaris manum auerſatus eſt*, inquit Pliniu[s] *haud multò poſt exſtincti*.

Magni fiebat Bos apud Romanos.

Non ea dementia *Romani* erant, vt Aegyptiorum more *Bouem* adorarent, tanti ipſum tamen faciebant, prioribus illis temporibus, in ipſa VRBI[S] adoleſcentia, vt Plinio teſte *fuerit inter exempla damnatus, qui occiderat Bouem actuſque in exilium tanquam colono ſuo interempto*. Eſt enim, vt *Ariſtoteles* ait 1. *Polit[i]cor*.cap. 1. *Bos pro ſeruo pauperibus*. Et *Varro* iam ſupra laudato loco. *Hic ſocius ho[]minum in ruſtico opere eſt*, inquit, *& Cereris miniſter. Ab hoc antiqui ita manus abſti[]neri voluerunt, vt capite ſanxerint, ſi quis occidiſſet*. Neque hoc abſque iuſtiſsima

Cauſæ cur æſtimauerint Bouē Romani.

vt ego iudico, ratione factum: cum *Populo Romano* & honores, & diuitiæ, & ve[]ctigalia à cultis per boues bene agris tunc tēporis ſolummodo prouenirent. N[am] vt Cato refert: *quem virum bonum colonum dixiſſent, ampliſſimè laudaſſe exiſtimabant*. Et *locupletes* dicebant *loci*, hoc eſt agri plenos: veluti à *pecore pecuniam* appella[]bant, quam in ære primus *Seruius Rex* ouium, boumque effigie ſignauit.

An exiguo ſibi Boues quoque honori ducere poterant, quod ab ipſis Impera[]toribus, hoc eſt Triumphalibus exercituum Romanorum Ducibus acti, laurea[]to terram vomere proſcinderent? *Aranti* inquit Plinius, *quatuor ſua iugera in Va[]ticano, quæ prata Quintia appellantur, Cincinnato viator attulit Dictaturam, & qui[]dem vt traditur, nudo plenoque puluueris etiamnum ore*. Romanis ita ex agris ſæpiſſim[è] per viatores ſuos, ſiue nuntios Senatum Duceſque arceſſere mos erat.

Honorificum Bobus quod in arando ab Imperatoribus Rom. ducerentur.

De Animali hoc in autographo nec Latinum, nec Mexicanum nomen exſta[t] noſtrà igitur coniectura hic merà vtemur, adiuti tamen non integrà quidem, v[t] in præcedentibus factum eſt, *F. Gregorij de Boliuar* deſcriptione, ſed aliqu[à] ſaltem, & conformi ex libris Nauigationum Americanarum deſumptà, qu[æ] noſtræ opinioni faueat, atteſtatione. *Taurum* autem nobis potius, quam *Bo[]uem* appellare libuit. Tametſi enim *Bos* communi quadam notione omne bu[]bulum genus adultius maximè, deſignet: qui tamen accuratius loqui voluerunt

F. Gregorius hoc animal nobis non deſcripſit.

Cur Taurus potius quam bos nobis vocetur.

inter Latinos Authores *Valla* præcipuè, hoc inter Bouem Taurumque diſcrimi[]nis poſuerunt: quòd Bouem voluerint dici, qui caſtratus eſt; vt ideo aptior aratr[o] fieret, aut opimiùs ſaginaretur. Taurum verò, qui procreationi reſeruaretur, du[x] & maritus vaccarum. Quam etiam differentiam *Columella de re ruſtica* cap. 2[0] agnouiſſe videri poteſt, dum ait: *Neque enim alio diſtat bonus Taurus a Caſtrato, ni[ſi] quod Tauro torua facies eſt, vegetior aſpectus, breuiora cornua, toroſior ceruix, & ita va[] ſta, vt ſit maxima portio corporis, vetre paulò ſubſtrictiore, qui magis rectus, & ad ineūd[as] fæminas habilis eſt*. Quæ verba aptiſsimè Tauro noſtro congruere mihi videntu[r]

Taurospro Boue & Bos pro Vacca aliquando accipiuntur.

Quamuis non ſim neſcius, etiam Boues grandes aratro commodos à *Virgili[o]* Tauros vocari 1. Georgicorum, cum ait:

> \- - - - - - - - - *Ergo age terræ*
> *Pingue ſolum primis extemplò à mœnibus anni,*
> *Fortes inuertant Tauri.*

Et *Boues* pro *Vaccis* ab eodem acceptos eſſe, me mouent ſequentes 3. *Georg*: ve[r]ſiculi, in quibus docet quæ Vaccæ ſint eligendæ pro Iuuencis ad aratra gignen[]dis: *Seu quis velit*, inquit,

> *Fortes ad aratra iuuencos,*

Corpora

Corpora præcipuè matrum legat, optima toruæ
Forma bouis, cui turpe caput, cui plurima ceruix,
Et crurum tenus à mento palearia pendent.
Tum longo nullo lateri modus, omnia magna,
Pes etiam, & camuris hirtæ sub cornibus aures.
Nec mihi displiceat maculis insignis, & albo
Aut iuga detrectans interdumque aspera cornu.
Et faciem Tauro propior, quæque ardua tota
Et gradiens ima verrit vestigia cauda.

In quibus postremis verbis *Tauri* significatum propriè pro *Vaccæ marito* sumit, cuius faciei aliquatenus Vaccæ πρόσωπον simile esse debet.

Cum autem *Varro* loco iam supra dicto, quatuor in bubulo genere gradus faciat ætatis; Vitulorum, Iuuencorum, Boum nouellorum & vetulorum: in tertio ac quarto Taurum ac Vaccam reponit. *Et castrare non oportet*, ait, *ante bimatum, quod difficulter, si aliter feceris, se recipiunt. Qui autem postea castrantur, duri & inutiles fiunt. Quæ sterilis est Vacca, Taura appellatur: quæ prægnans, Horda: ab ea in Fastis dies Hordicalia appellantur.* (Quatuor gradus ætatis in bubulo genere.)

Videor in præsenti hac nostra icone talē mihi Taurum, viua veluti sub imagine repræsentari, qualem vitæ suæ prodigus *Thessalorum* aliquis è gente olim in pugna exoptabat; vel nūc audacissimus *Iberus* quispiā in ludis Taurorum, etiamnum apud *Hispanos* vsitatis expeteret, & qualē inter alios his Plinius verbis depingit: *Tauris in aspectu generositas torua fronte, auribus setosis, cornibus in procinctu dimicationem poscentibus. Sed tota commotio prioribus in pedibus stat, ira gliscente alternos replicans spargensq. in altum arenam & solius animalium eo stimulo ardescens. Thessalorum gentis inuentum est, equo iuxta quadrupedante cornu intorta ceruice Tauros necare: primus id spectaculum edidit ROMÆ Cæsar Dictator.* (De Ludis Taurorum apud Veteres.)

Et spectacula quidem ferarum, quæ inter se committerentur matutinis horis *Populo Romano* exhibita fuisse, ex Senecæ Epist. LXX. veluti crudeles hominum pugnas meridianis agitatas fuisse, ex eiusdē Epist. VII. discimus: illa ad voluptatem, hæ ad omnem tollendam humanitatem præparatæ. De his ille vltimo hoc loco. *Casu in meridianum spectaculum incidi*, inquit, *lusus expectans & sales, & aliquid laxamenti, quo hominum oculi ab humano cruore acquiescant. Contra est: quidquid ante pugnatum est, misericordia fuit. Nūc omissis nugis mera homicidia sunt: nihil habent quo tegantur, ad ictum totis corporibus expositi, nunquam frustra manum mittunt.* De priorioribus verò in fine lib. 3. de *Ira*, hæc quæ iram cuiusuis indomiti animi compescere valeant rectissimè, dicta leguntur. *Quid seruo? quid Domino? quid Regi? quid clienti tuo irasceris? sustine paulùm, venit ecce mors, quæ nos pares faciat. Ridere solemus inter matutina harenæ spectacula, Tauri & Vrsi pugnam inter se colligatorū: quos, cum alter alterum vexarit, Sus cōfector exspectat. Idem facimus. Aliquem nobiscum alligatum lacessimus: cum victo victoriq. finis æquè maturus immineat.* Scio quid hìc *Iustus Lipsius* seculi nostri eruditorū Lumen, coniecturæ moueat, pro *Sus, suus* legendo: at mihi *finis* magis arridet, quod *finis* nēpe *cōfector* siue *mors* animalia hęc nō minus post diuturnā pugnā exspectet, ac victo victoriq. homini *finis æquè maturus*, quem mors excipit, immineat: vt ibi quasi seipsum Seneca explicat. De pugna & (Romanorū spectacula à feris & hominibus exhibita.) (Senecæ loca.) (Iustus Lipsius.)

natura Taurorum plura habes in Æliani lib. 4. cap. 37. ex Gillij acceſſione.

Nunc examinandum an rectè *Taurum* hoc animal & quidem *Mexicanum* appellauerimus. Poterat nonnemini videri ad B*iſontes* potiùs ablegandum eſſe, de quibus *Solinus* cap. 22. *In omni Septentrionali plaga Biſontes frequentiſſimi ſunt*, inquit, *qui boues feris ſimiles ſetoſi, colla iubis horridi. Vltra Tauros pernicitate vigentes capti aſſueſcere manu nequeunt*. Horridus & villoſus noſtræ beſtiæ habitus, & iuba cirroſa nonnihil perſuadent. Sed reclamat *Gillius* in *Æliani* prædicto libro, vbi ad Ceruorum potius ſimilitudinem accedere illos ſcribit, & cuius à media fronte inter aures vnum cornu in excelſitatem magis dirigatur, quam ea, quæ nobis nota ſunt cornua.

An ad Biſontes hoc, animal ſit referẽdum.

Verumenimuero hæc Gillium non ſatis conſideratè de B*iſonte* pronuntiaſſe, quæ ex *Cæſaris* lib. 6. nulla huius facta mentione tranſcripſerat, & bene monuit *Aldrouandus* & ante ipſum Germanus Zoographus, qui Cæſarem non B*iſontem* ſed *Rangiferum* potius deſcripſiſſe eò loci affirmauit. Eſſe tamen villoſum animal & Seneca in Hippolyto ſcripſit.

Tibi dant variæ pectora Tigres,
Tibi villoſi terga B*iſontes,*
Latiſque feri cornibus Vri.

Putauit etiam *Aldrouandus* à *Calphurnio* Æglog. 7. certiſſimo B*iſontem* his verſibus deſignari, quamuis nominis Biſontis nullam ibi mentionem faciat:

Vidimus & Tauros, quibus aut ceruice leuata
Deformis ſcapulis torus eminet, aut quibus hirtæ
Iactantur per colla iubæ, quibus aſpera mento
B*arba iacet, tremuliſque rigent palearia ſetis.*

Tamen quale nã hodie, & vbi terrarum id animal ſit, nõ facile demonſtratur, & id eo mirum magis; quod Romanis olim in ſpectaculis indomitũ & ferox vt vnquam fuerit, ab Orbis domitrice penè vniuerſi, Roma inquã, tamen productũ & Equi inſtar ad currũ adhibitũ fuerit. *Martialis* id docet lib. 1. Epig. quos verſiculos animalia varia cõprehendentes hìc referre elegantia & neceſſitas ſuadẽt.

Dubium valdè vbi veri hodie ſint Biſontes.

Roma orbis domitrix etiam feros Biſontes domuit.

Picta quod iuga delicata collo
Pardus ſuſtinet, improbæque Tigres
Indulgent patientiam flagello,
Mordent aurea quod lupata Cerui,
Quod frænis Lybici domantur Vrſi,
Et quantum Calydon tuliſſe fertur,
Paret purpureis Aper Capiſtris,
Turpes eſſeda quod trahunt Biſontes,
Et molles dare iuſſa quod Choreas,
Nigra bellua nil negat magiſtro.
Quis ſpectacula non putet Deorum?

Et quamuis hæc noſtræ beſtiæ imago aliquam cum B*iſonte* ſimilitudinem, ſi gibbum dorſi & iubam colli aſpicies, habeat; diſcrepat tamẽ in alijs, quod in noſtra nempe tota corporis pellis vndique ſit villoſiſsima & cornua ſatis exigua, quæ à *Laurentio Surio* Carthuſiano, cuius authoritatẽ *Aldrouandus* laudat, tã deduct.

Non eſſe Biſontem hãc noſtrã beſtiam.

& por-

& porrecta describuntur, vt in ijs tres bene corpulēti homines insidere queant.

Nec facilè *Vrum* esse mihi persuadere possum. De *Vris* autem duo apud *Plinium* (apud Aristotelem nihil) exstant loca. lib. 8. cap. 16. *Paucissima Scythia gignit* (animali nempe) *inopia fruticum, pauca contermina illi Germania: insignia tamen Boum ferorum genera, iubatos Bisontes, excellentique & vi & velocitate Vros, quibus imperitum vulgus Bubalorum nomen imponit, cum id gignat Africa, vituli potius Ceruiue quadam similitudine.* Et lib. 28. cap. 10. *Nec Vros aut Bisontes habuerunt Graeci in experimentis, quamquam Boue fero refertis Indiae siluis, portione tamen eadem efficaciora omnia ex his credi par est.* Ex *Caesaris* commentarijs discimus *Vros* esse quidem Boum similitudine, verùm Elephantis paulò minores. Et cornuum eorundem amplitudinem figuram ac speciem, longè à nostrorum boum cornibus differre. *Solinus* ait *haec ob capacitatem dempta inter regias mensas potuum gerula fieri.* Meminit & *Virgilius* 1. Georg. eorundem his verbis.

An ad vros potius referatur.

Cui super indiguas hiemes, solemque potentem
Siluestres Vri assiduè capreaeque sequaces
Illudunt.

Et 3. Georg. de pestilentia boum

Tempore non alio dicunt regionibus illis
Quaesitas ad sacra boues Iunonis; & Vris
Imparibus ductos alta ad donaria currus.

Dubitatur an veros hoc vltimo loco *Vros* Virgilius, an magnos quoslibet Boues accipere voluerit. Certum est *Vros* non habere illum, quem in nostro conspicimus Tauro gibbum, & incertam valde huius animalis, tam apud recentiores nostros, quam veteres Scriptores historiam & delineationem esse, quod nisi ad necessaria magis pergerem, & discordantibus eorundem verbis hìc liquidò demonstrare possem, sed alteri loco reseruo.

De Vris etiam dubia pleraque.

Nunc an *Bubalis* potius accenseri debeat, & ipsum nō inutiliter planè examinandum. Cornua aliquam cum *Bubalorum* cornibus conuenientiam habere apparet. Et cum peregrini animalis iconem hanc ostenderem cuidam Religioso viro *Familiae S. Francisci* Hispano quidem natione, verum qui annos triginta integros in *Peruano* Regno vixerat, & maximam quidem partem in Ciuitate illa amplissima *Quito* sub Aequinoctiali linea sita sanior longè & minori cum caloris molestia, vt mihi affirmabat, quam nunc Romae transegerat, interrogaremq. quo ipse hoc terrificum animal nomine insigniret? Hoc solum responsi accepi, *Bubalū* sibi videri. Cū enim simile animal in *Peruano* Regno nunquam conspexisset, neque ad *Mexicanos* vnquam, quemadmodum *F. Gregorius* fecerat, penetrasset, *Bubalis* quam maximè assimilari existimauit. Ast neque in *Hispania*, neque in *Orbe Nouo* toto vitae suae curriculo, septuagenario iam paulò minor, Bubalos prius viderat, quàm in nuperrimo itinere VRBI vicino, quod ipse ex *Centum cellis* (*Ciuità Vecchia* vocant Itali) *Romam* eundo conficiebat. His enim in locis, in quibus celebre illud *S. Spiritus* Romanum *Nosocomium* non pauca oppidula possidet, Equorum ac Bubalorum ad amplificandam eorundem procreationem, centena aliquot vagantur & sustentantur eam quidem solā ob causam, vt *Domui* huic verè piae, plurimumque Charitatis operibus intentae

An ad Bubalos pertineat hoc animal.

In Quito sub Aequinoctiali optimè degitur.

Nec Hispania nec America Bubalos alit.

Vectigal vberimum ex his pro Nosocomio S. Spiritus.

vberius inde vectigal proueniat, ad tot millia ægrorum, puerorumque proie ctitiorum alenda. Memini enim, nos toto *Anni Secularis* M.DC. curriculo, qui ibi mansi, vltra duodecim millia ægrotorum suscepisse, & necessaria alimen torum ac medicamentorum ope cunctis succurrisse.

In hoc Nosocomio duodecim millia ęgrorum vno anno fuerunt.

Veruntamen *F. Gregorio* maiorem ego fidem habeo renuenti, qui certissi mè, neque in *Peruano* neque *Mexicano* Regnis *Bubalos* vllos reperiri mihi asse ruit. Et licet cornua in hac nostra bestia non teretia omnino, sed latiora & pres sa aliquantulum vt in *Bubalis*, se habere videantur, reliqua tamen corporis capitis maximè proportio *Bouem* perbellè refert. Est & hic *Taurus* noster villo sissimus: Bubalorum pellis ferme depilis & *Elephantorum* instar glabra, aut ra ris certè pilis conferta.

Cur non fit Bubalus.

Et quandoquidem Romanus ager præ ceteris Italiæ locis hoc animali ferti lis & nobilis est, ex quo non minora forsan commoda, quàm ex ipsis Bobus incolæ capiunt, & de his locus ac tempus me aliquid dicere adhortantur.

Inter Europæ Nationes *Italis* præsertim, nec his omnibus tamen notum est animal illud, quod hodie quidem *Bubalum*, sed nescio qua authoritate ducti omnes appellamus. *Buffelum Itali* vocant, & vulgari voce *Bufala* tam marem quam fæminam comprehendentes. An ab Italico Etymo Latinum, an ab hoc illud descendat, æquè ignotum. Et si à Latinis etiam *Bubalus*, & à Græcis βούβαλος efferatur, aliud tamen & longè diuersum à *Buffelo* animal designari volunt, qui ante me animalium historias nostri æui scripserunt. Ego quidem superius mo nui à Plinio imperitum Vulgus carpi, quòd *Bubalorum* nomine & *Vros* & *Bison tes* ferorum illa boum genera vocet, cum *Africa Vituli* vel *Cerui* facie, *Plinio* teste *Bubalos* gignat. Hanc ipsam *Bubali* dictionem apud *Aristotelis* interpretes tam *Iul. Cæs. Scaligerum*, quàm *Gazam* inuenio 3. de Hist. Anim. cap. 16. vt Scaliger textum fecat, cuius hæc ibi verba leguntur: *In plurimorũ animalium insunt sangui ne*, (fibræ nimirum) *in Cerui, Damæ, Bubali, aliorumque quorundam non insunt*. Vbi in Græco non τοῦ βουβάλου, sed τῆς βουβαλίδος Bubuli voci respondet. *Bubalis* igi tur potius, quàm *Bubalus* dicendum foret. Et eò miror magis, *Scaligerum* in ver sione hac *Bubalum* pro *Bubali* aut *Bubali* describere voluisse, cum differentiam hanc tamen minimè ignorauerit. Exercit. 206. enim, tacitè *Plinium* reprehen dit, quod vsus voce *Bubalus* pro *Bubalis* fuerit: ait enim ibi *Scaliger*, quod *Pli nius* legisset aliquando *Bubalin* esse Africæ peculiarem, quando scripserat vul gus *Bubalorum* voce *Vros*, ac *Bisontes* efferre.

Non rectè Bufalum nostrũ Bubalum vocari.

Bubalis & non Bubalus ex Gręco vertendum erat.

Quid autem propriè sit *Bubalis*, nolo modò anxius inquirere: cum in vete ribus, *Aristotele, Plinio*, *Oppiano* explicandis Iuniores nostri haudquaquam con ueniant. Aliam sibi fingit *Scaliger*, aliam *Bellonius*, aliam *Horatius Fontana* apud *Aldrouandum*, alij aliam: vt ferme quot capita, tot sententiæ sint. In hoc tamen probè omnes concordant, vulgarem nostrum *Bubalum*, *Bufalum* aut *Buffelum* expressis nusquam verbis ab antiquis descriptum fuisse, nisi quis sub his *Ari stotelis* cap. 1. lib. 2. de Hist. anim. designatum putet, quando scribit: *Apud Acharotas etiam Boues siluestres sunt, qui differunt ab vrbanis, quantum inter Sues vrbanos & siluestres interest. Sunt colore atro, corpore robusto, rictu leuiter adunco, cornua gerunt resupinatoria*. Quæ non malè in *Bufalis* nostris signa elucent. Cor-

Quid Bubalis veterũ fuerit, forsan adhuc nescitur.

Buffelus noster non videtur expressè ab antiquis descriptus.

nua

nua enim ita resupinata ac retrò reflexa gerunt;vt, cùm tantum illis non possint in hominem, cui infesti sunt, impetum facere, quantum Boues eorundem cuspidibus, qui etiam abdomen alicui lacerare ac intestina extrahere valent (id quod hic misero cuidam lanioni ante hos duos menses contigit)non frustra tamen illa sibi à natura concessa norunt, sed & illis depugnant, tundunt, contunduut, ac iteratis calcium pressionibus etiam quem sub pedibus hominem habent, conculcant donec trucident. An autem *Martialis* hoc versu suo. Plus valent cornibus Boues quã Bufali.

Illi cessit atrox Bubalus atque Bison.

Intellexerit vulgarem nostrum,illis etiam *Romanorum* temporibus hic frequentem, quod non improbabile est:an *Vrum* potius Boum maximum siluestrium, vt alij credunt, nolo iam importunius disputare. Ferocitate mehercle nec *Vris*, nec *Bisontibus*, nec feris vllis quicquam bestijs concedunt, vbi ad intuitum rubrarum forte fortuna vestium exasperantur. Tum enim tantá furoris rabie abripiuntur, vt eorum incursum aliquando vix purpurati etiam Principes declinari potuerint. Quamuis *Gillius* ex *Oppiano* idem factitare *Boues* scribat, cum ait: *Qui ad Boues accedunt, rubram vestem idcirco non ferunt: neque item splendidam qui ad Elephantos appropinquant, quod certè eiusmodi colore constet eas bestias efferari.* *Seneca* quoque lib.3. de *Ira* hoc nouerat. *Quod accidere vides in animalibus mutis*, inquit, *idem in homine deprehendes: friuolis turbamur & inanibus. Taurum color rubicundus excitat, ad vmbram Aspis exurgit, Vrsos, Leonesque mappa proritat. Omnia quæ natura fera ac rabida sunt, consternantur ad vana.* Martialis iocus de Bubalis. Bubali & Boues rubrarum vestium obiectu exasperantur. Senecæ locus de ira cohibenda.

De hoc eleganter in *Metamorph. Ouidius*:

Haud secus exarsit, Circo quam Taurus aperto,
Cum sua terribili petit irritamina cornu,
Puniceas vestes, elusaque vulnera sentit.

Obijciebantur enim in circo ad irritandos Boues vestes rubræ fæno suffultæ hominum formà, *Fænei homines* & *Pilæ* appellatæ,quod ceu *Pilis Boues* illis luderent & cornibus impositas in aerem proijcerent. Hinc Martialis: In circo olim vestes rubræ obijciebantur Boui.

Iactat,vt impositas Taurus in astra pilas.

Ipsius hic *oppositas* legit, & meo iudicio conuenientius. Et vt ferocissimi sint etiam *Bufali*, *ductorum* tamen atque magistrorum suorum imperio facile audientes se præbent, fæminæ prælertim; quibus nomina sua imponunt propria. Vbi enim à Curatoribus suis nomine quæuis sibi indito ad mulctra vocatur, hæc dicto obediens, ex numeroso etiam grege discedens, accurrit illico, & se mungi permittit. Ex quo lacte, pilæ lusoriæ aut ouali forma moleque, caseoli concinnantur sapidissimi (*Prouatura* vocant *Itali*) nec alio loco quam *Romæ* frequentiores. His miram lactis copiam, si à nutricibus esitentur, generari feminæ nostræ experientià, vt asserunt edoctæ, sibi persuadent. Bufalæ ad muliebra vocatæ accurrunt. Caseus Bufalinus.

Portandis in curru ingentibus oneribus, bigis quadrigisque facilè, & nauibus quoque trahendis,difficilius aratro tamen aptantur. Vidi & *Equi* instar solum traxisse currum, & equitatum fuisse. Vt autem facilius cicurentur, ferrei vitulorum ætate, annuli naribus inseruntur cum funiculis, quibus à ductoribus suis trahuntur & reguntur. *Saturnaliorum* quoque diebus,vt ludicra Populo Onera ingentia trahunt. Cursu decertant.

recreatio

recreatio exhibeatur, poſt Equos, Equaſque & Aſinos; ipſi quoque Bufali curſu pro præmio decertant non liberi tamen, ſed funibus ab Equitibus tracti.

Alexander Petronius Romanus Hippocrates æſtimatus.

De *Bufalina* carne hoc habeo quod addam ex *Alexandro T. Petronio* de *Victu Romanor.* quem fama hodieque ceu *Vrbis* huius *Hippocratem* commendat aliquem, hæc ſunt eius lib. 3. verba: *Bubali Caro viſu pulchra, albida, tactu lenta & craſſa, ægrè concoquitur. Recens comeſta, præter id quod ingrata eſt, alui fluorem mouet: ſalita minus lædit, magis ſapit: Iudæorum cibus eſt: lumbaris eius muſculus, hepar, lingua, & mammæ in fœminis adhuc lactantibus mirificè commendantur. Neque ſolum apud Hebræos, ſed apud Romanos Nobiles pleroſque in pretio eſſe videntur.*

Caro Bufalina.

Cornuum Bufalinorũ quis vſus ſit.

Ex cornibus *Bufalorum*, quæ in alias etiam longinquas regiones diſtrahitur, mirum eſt, quàm varia politiſſimaque *Romæ* ſupellex præparetur, *Annuli, Globuli precarij, Cruces, Capſulæ* variæ, *Pectines, Auriſcalpia*, cultrorum *Manubria* & ſimilia, quæ nitore & valore finiſſimum *Ebenum* ſuperant, vt etiam his ſolis elaborandis ſui opifices & tabernæ hic inſtructiſſimæ inueniantur. Qui flatuoſo illo *Spaſmo* ac conuulſiuis motibus detinentur, annulorum eorundem geſtatu ſe ingens beneficium percipere affirmant. Vidi principem virum eiuſmodi moleſtis ſymptomatibus etiam nocturno tempore tentatum, qui hoc ſolo ſe remedio liberari mihi fatebatur, quando in ipſa Spaſmi acceſſione & paroxyſmo, integrum *Bufalinum* cornu exactiſsimè politum, quod ſub ceruicali continuò eum in finem ſeruabat, manu ſtatim amplexatus fuiſſet.

Spaſmo flatuoſo dictũ tur aduerſari.

Reſtat igitur vt Taurum & Mexicanum quidē voce mus hanc beſtiam.

Iure igitur ac merito *Tauri Mexicani* nomine hanc beſtiam condecorabimus. Tametſi verò *Petrus Gillius* in *Æliano* ex aliorum mente Boues ad ferenda onera haud idoneos ait, cuius hæc ſunt verba: *Quid inquit (Cicero) de bobus loquar? quem ipſa terga declarant, non eſſe ad onus ſuſcipiendum figurata ceruices autem natæ ad iugum, tam vires humerorum & latitudines ad aratra extrahenda.* Is ipſe tamen paulò ante de *Bobus Scythicis* hæc habet: *Scythici in quorum dorſo gibber eſt, & procériſſimi & ex omni parte albi perparuis cornibus ſunt & minimè acutis: ſimiliterque vt Cameli eminenti dorſo exiſtunt. ſimul & cum dorſo clitellæ imponuntur, perinde vt Cameli genuflectunt, rurſumque ſuſcepto onere ſurgunt, quod ipſum hominum, qui ijs ad grauiſſimorum onerum vectiones vtuntur, diſciplina facere ſolent.* Hæc eadem cum in Geſnerianis Aldrouandus hiſtorijs legiſſet, quærit ex quo Authore deſcripta hæc fuerint, quaſi *Ælianum* à Petro Gillio latinum factum vidiſſet, vt videre potuerat, ſciuiſſet. Nec difficultatem negotio facit, quod, vt ipſe inquit, *Iulius Pomponius Sabinus* in Comment. Virgilij ad Georgica de Scythicis bobus loquens, nullam gibbi faciat mentionem. Nam & ipſe fatetur *Ariſtotelem* 6. Hiſtor. 28. ſcribere: *Boues Syriacos more Camelorum nodos flectere ſcapularum.* Cum Ælianus abſque gibberis mentione eos ipſos deſcribat.

An Boues ad ferenda onera ſint conditi.

Vlterius hoc indagandum: an, quam gibboſi Bouis *Aldrouandus* proponit Iconem, ad noſtram ſit referenda? *In Madagaſcar*, ait, *inſula, tantam boum eſſe copiam tradunt nauigationum in nouum orbem Authores, vt bouem cochleari, aut alio re viliori commutarent. Gibbum habent in dorſo ex mera puraque pinguedine. Iconem adieci ex Diario nautico Batauorum in Indiam Orientalem.* Atqui noſtrum qui cum illo bouem conferet, reperiet præter ſolum gibbum, ſimilitudinis nihil apparere.

Aldrouandi gibboſus Taurus non eſt noſter.

rere. Nec cornuum figura eadem eſt, nec animal villoſum eſt, nec vſqueadeo gibbus reſpondet. Quæ *Scaliger* habet de Gibboſis Bobus Exercit. 206. cap. 6. Sunt eadem ferme ipſa, quæ paulò ſuperius ex *Gillio* citaui, ſolis immutatis verbis, & quos *Gillius* in Scythia, hic in agro *Comanduano* Tartarorum reperiri ſcripſit, & nouo ipſis indito nomine *Bocamelos*, veluti *Cameloboues* diceres, appellauit. Veriſimile tamen eſt, ex M. Poli lib. 1. cap. 17. hæc ipſum deſcripſiſſe, qui & Ciuitatem nominat *Comandu* in regione *Reobarle*, vbi eiuſmodi boues gibboſi pilo albiſsimo, exiguo & plano naſcuntur, & Camelorum more Agaloni obediunt.

Veruntamen hęc omnia aliena adhuc à noſtro *Tauro Mexicano* exiſtunt. Propius accedit *Petrus Hiſpalenſis*, qui Boues ait eſſe in *Quiuera* Orbis noui prouincia, gibbum in humeris habentes ad ferenda onera, & anteriora horum villis prælongis obtecta eſſe. Adhuc vicinius appropinquat icon illa, quam ego perluſtrando noui orbis nauigationum volumina, inueni in *Hieronymi Benzonis Americæ* parte quinta, & quidem in Tabula Chorographica *Nouæ Hiſpaniæ* in India Occidentali: vbi ære inciſam hanc noſtram beſtiam ad vnguem noſtræ reſpondentem videre eſt: hoc ſolo tamen diſcrimine addito, quod noſtra figura *Taurum*, vt ex genitalis maſculini ſignis conſpicuis patet, illa vaccam cum luculenta vberum oſtentatione repræſentat. Huius beſtiæ gibbo auis inſidit cum *Pſittaci* inſcriptione. Recte igitur & ordine factum eſt, vt huius hiſtoria præclaro huic operi de *Nouæ Hiſpaniæ* plantis, Mineralibus atque Animalibus inſereretur, *Mexicanus* potius, quam generali vocabulo *Americanus Taurus* vocitaretur.

Petrus Hiſpalenſis magis conſentanea noſtra Tauro dicit.

Adhuc magis conſentit figura Hieronymi Benzonis.

Sed proximè omnino, & vt verbo fertur, rem acu tangit, *Theuetus*: & ex hoc *Ambroſius Pareus* lib. 24. cuius hic libet verba recitare. *Proditum apud Theuetum legimus*, inquit, *in noui orbis Florida ingentes cerni Tauros*, Butrol *Barbarorum linguâ dictos, pedalia cornua gerentes, gibbamque in dorſo Cameline ſimilem, pilo promiſſo & fuluo, cauda Leonina: non eſt ferè aliud magis ferum animal, nunquam enim cicuratur, niſi matri ereptum. Pellium tegminibus Barbari aduerſum hyemis inclementiam, cornibus verò velut alexiteriam vim habentibus aduerſum venena ſe muniunt.* Exſtat hoc ipſo *Parei* libro *Tauri* huius tam ferocis ſatis ferox imago, in qua hoc quod reprehendam, habeo, quod rictum nimis apertum verſus aures Pictor produxerit, qui in noſtra figura noſtratium boum oris diductionem minimè excedit. Reliqua membrorum proportio, & crinium colli, ceterorumq. corporis pilorum promiſſio cum noſtra ſatis congruit. Ex hoc iam iterum, quod ſupra monuimus, luce clarius patet, non *Peruanum*; ſed *Mexicanum*, ſiue *Floridanum*, ſiue *Nouæ Hiſpaniæ*, hoc eſt illius noui orbis partis eſſe animal, quæ à *Peruano* ſeparata & ſuos olim ſeparatos Reges ſiue *Motazumas* habuit.

Omnino cum noſtro Tauro conuenit Theueti icon deſcripta.

Eſt tamen in rictu pec catum.

Non poſſum, quin vel curioſi Lectoris gratia non contemnendam hic quæſtionem expediam: Sitne hæc beſtia *Nouæ Hiſpaniæ* indigena, an ex *Europa* eò delata? Audiamus *Ioſeph. à Coſta* in ſua generali Indiæ Occident. hiſtoria, an nodum hunc nobis diſſoluturus ſit. Certa animalia ait ille, *Nouo orbi* ſunt ſoli familiaria, nobis æquè peregrina, atque orbis ipſe incognitus olim fuit, vt erit exempli gratia Canis, quem primo loco deſcripſi: alia cum noſtris conue-

An hæc beſtia ſit Nouæ Hiſpaniæ aduentitia?

niunt,

Hoc ex ipso à Costa enodatur quæsitum.

niunt, vt Vrsi, Leones, & similia. Alia illis incognita planè gentibus, à nostris primum eò delata fuerunt. Qualia inquit Iosephus lib. 4. cap. 23. sunt *Oues, Vaccæ, Capræ, Sues, Equi, Asini, (anes nostrates ac Feles*. Boues & Vaccas ait, mirum in modum propagatos fuisse & ita multiplicatos, vt millenario persæpe numero in montanis diuagentur. Hæc à seruis æquè ac liberis petuntur, occiduntur, excoriantur, & commercia inde coriacea in *Noua Hispania* celeberrima

Mirum vectigal & prouentus ex corijs vaccarum boumque noui Orbis.

agitantur. *Tergorum enim*, inquit ille, *innumerus numerus in Hispaniam effertur. Anno 87. ex Sant Domingo 35444. corijs bouinis, vaccinisque naues onerabantur. Ex Noua Hispania autem 60350. iungebantur, quæ pretio æstimata 96532. pesos siue Regales octonorum reddunt. Merces has, qui in Seuiliæ littoribus expositas lustrat, eo spectaculo in stuporem datur.*

In hunc sensum & hæc sunt, quæ lib. 1. cap. 21. habet. *His adde*, ait, *quod ante hæc tempora nec vtilium pecorum greges inibi fuerint, qui tamen postquam Hispani has Insulas (Cubam nimirum, Hispaniolam, Iamaicam, Margaritam, Dominicam) occuparunt, nunc numerosis gregibus oberrant: siue Tauros, siue Equos, siue Porcos velis Canesue. Vaccarum greges tot tamque frequentes sunt, vt nullo dominio priuatim addictæ quoquouersum cumulatè vagentur, & ab incolis ferarum modo indiscretè figantur capianturque saltem corij causa, quod detractum exiccant, & merce istiusmodi negotiationes suas agitant.*

Bubulum pecus innumerabiliter creuit in nouo Orbe.

Volui hæc Authoris plusculà licet, verba recitare, vt quid in hac controuersia decidendum lector velit, ipsemet iudicare possit. Videtur is bubulum pecus ab *Hispanis Americæ* illatum fuisse, concludere velle. Ast, vt ego *Mexicanum* nostrum *Taurum* prius *Hispanicum* fuisse credam, nulla ratione adduci queo. Reclamat peregrina animalis facies, nec *Asiaticis*, nec *Africanis*, nec *Europæis* visa prius in Vrbibus aut saltibus. Vt enim, quos supra proposui diuersimodos Boues aliquam cum hoc Tauro partem similem habeant, siue iubam, siue caudam, siue cornua, siue colorem pilorum rutilum, siue gibbum aspicere velis: nullum tamen reperies, qui omnia hæc coniunctа obtineat. Nec nisi temerè credi potest, nostratium aliquem Bouem ab *Americano* siue solo, siue cælo, post plures etiam prolium propagationes tam mira metamorphosi mutari potuisse.

Quæstionis decisio.

Dicendum potius illi regioni natiuum hunc Taurum esse.

Huc facit, quod *Indicæ* titulum *Vacca* illa *Tauro* nostro persimilis in Chorographica, vt dixi, tabula expressum habeat: quasi Scriptor ille dicat, genti isti *Indianæ* hoc animal proprium ac natiuum esse; cum & *Theuetus Taurum* hunc *Floridæ* veluti incolam, & natiuum adscribere voluerit. Nisi *Iosephus* non omne forsan bubulum pecus, sed illud solummodo ab *Hispanis* ad *Indos Occidentales* transportatum voluit, non quod ferum & silueſtre, sed cicur & vrbanum fuit; multiplicatũ tamen ob regionis fertilitatem opima pascuà, cælique clementiam, innumera prole siluas postea repetere coactum fuerit. Maneat igitur hic *Taurus* verè *Mexicanus*, & forsan *Iosepho à Costa* minus cognitus, quod in *Peruano* potius hic Regno vixerit, cui regioni hæc bestia minimè familiaris est.

Explicari tamen potest Iosephus.

Exiſtimo quoque, vt ferocissimum sit animal, Indos tamen, priusquam nostræ *Vaccæ* eò transferrentur, siluestrium harum lacte vaccarum victitare potuisse, & adhuc ibi viuere, quò nostræ nondum peruenerunt; quod distentæ quæ in icone tabulæ chorographicæ illa apparent, vbera insinuant. Et matribus

Potuisse Indos etiã harum siluestrium vaccarum lacte viuere.

bus ereptos vitulos domari potuiſſe *Theuetus* quoque meminit. Ac neſcio quam argumenti huius ſpeciem mihi præbet ſubligaculum illud coxæ annexum, cum ſex rotundis pilis inde dependentibus quaſi nolis ſonantibus, ac tintinnabulis aut alijs quibuſuis ornamentis nolarum defectu ſtudioſè illis Tauris vacciſque alligatis, veluti & noſtris campanulas in collo vaccis adaptamus. Nam quòd nonnemini, qui hanc mecum in autographo picturam bene miratus eſt, viderentur eſſe verrucæ eiuſmodi, quales ſæpe in Equis innaſci ac Mulis cernimus, non habet multum veriſimilitudinis. Sunt & iidem illi *Americani* non omnes adhuc ab *Hiſpanis* domiti, ſemiferi & agreſtes homines, eodem quaſi cum beſtijs domicilio gaudentes, quos ſibi vt pareant, difficili haud negotio conficere poſſunt. Atque hæc de Tauro hoc Mexicano, quæ mihi dicere licuit: ſiue paucula, ſiue nimia æqui bonique lector conſulat.

TAVRVM tollet, qui vitulum ſuſtulerit, antiquum erat prouerbium. Et ego qui Taurum iam tuli, an vitulum non ſuſtulero? An qui de Boue non pauca dixi, de Vitulis non pluſcula etiam commentaturus ero? Et quidem cum tam opportuna ſe offerat occaſio *Principi* meo *Cardinali Barberino* me ſiſtendi, & Anatomen monſtroſi ac *Bicipitis Vituli*, quam benigniſſimè mihi prouinciam iniunxerat, enodandi: & *Summi* ſimul *Pontificis* VRBANI. VIII. nutui ſubiectiſſimè obediendi. Cum enim *Sanctitas* ſua eiuſdem *Vituli* partium ichnographiam, & breuem earundem explicationem ſibi à me exhibitam vidiſſet: rem non indignam cenſere viſa eſt, quæ publicis etiam typis committeretur. Id quod ego, non vt ad nutum hunc quàm obſequentiſſimum me non præſtarem, in hunc vſque diem diſtuli; ſed vt tempori potius inſeruirem. VITVLVS. Occaſione Bicipitis Vituli aliqua de Vitulis dicētur.

Erant autem cum Summo Pontifice tūc in *Vaticanis* curæ meæ cōmiſſis *Hortis*, qui ab amœnitate aſpectus pulchriformiū, ſiue Calliopeiorum (Itali *Beluedere* dicunt (nomē meruerūt, *Ioannes Ciampolus Lynceus* ſupra memoratus, *Iulius Mancinus* intimus & Cubicularius Pontificius *Archiater*, vir non Ariſtotelicà modò philoſophià & Hippocraticà Medicinà eminentiſsimus, ſed Chymicarum quoque rerum gnarus, Anatomicus inſignis, & liberalium plurium aliarum artium non tam amator, quam exactiſsimus iudex & æſtimator. Hi dum varia mecum de monſtro hoc confabularentur, acceſsit tertio loco *Auguſtinus Vegius* vt quæ Sanctitati adhuc Cardinali à Theologicis ſtudijs, ita à diſpenſandis nunc ſecretioribus Eleemoſynis, vir doctiſsimus & probiſsimus: qui omnes variarum nobis controuerſiarum campum aperuerunt. Et in primis quidem: An animal hoc ſimplex, an duo potius dici meruiſſet, ob duo exactiſsimè formata capita: ſiquidem *Cerebro* & non *Cordi*, quod *Ariſtotelici* faciunt, primatum *Medici* attribuunt. An aer à pulmonibus hauſtus cor ingrederetur, quod vulgò creditur; cum in hoc monſtro hi per tubulum inflati, ſoli abſque corde intumuiſſent? An, cū in hoc *Vitulo* gula deeſſet, & vnus idéque meatus aeri in pulmones, & cibis in ventriculos deferendis inſeruiret, diu hoc monſtrū ſuperſtes eſſe potuiſſet? De quibus in hiſtoria ſigillàtim aliquid, ſi tēporis permittet anguſtia, philoſophabor. Et ſi quos hactenus ſcripta noſtra ſolūmodo forſan delectarunt: ſpero nunc eadem vtilia ijs maximè fore, quod quandam animalis huius partium anatomicam lucem allatura ſint; quæ vel ab alijs neglecta, vel non detecta fuit. Iulius Mācinus Archiater Pōtificius, plurimarū liberalium diſciplinarum peritus. Quæ de hoc vitulo monſtroſo in quæſtionem venire poſſint.

Nec

Principes etiam viros in aspectu vilibus rebus philosophari debere.

Nec indecorum prorſus eſt, Summos quoque Principes ad hæc aſpectu quidem vilia, philoſophica tamen, & neſcio quid reconditi præſeferentia *Naturæ* molimina, interdum ſe dimittere, & magnam in paruis rebus admirari DEI ſapientiam. Non aliter certè, ac Ampliſſimo *Cardinali* huic noſtro, ita *Carolo V.* *Biceps* olim *Vitulus*, vt quod miraretur, haberet, oblatus fuit, *Nicolao Villagag.* his verbis id teſtante: *Carolus V expeditione Africana cum in Largheram nobilem Sardiniæ vrbem appuliſſet, eadem nocte res inſolita contigit. Bos enim vitulum bicipitem peperit, quem mulier cuius bos erat, videndum Cæſari obtulit.* Ingredimini amici: nam & hìc Dij habitant, dicebat *Heraclitus*, dum in vili quadam caſula, forſan ſe calefaciens & opera diuina admirans, ſederet. Nos veriores Philoſophi, qui Chriſtiani ſumus, infinitam & impenetrabilem *Creatoris* noſtri ſapientiam in omnibus etiam abiectiſſimis creaturis, ne dicam inſoliti quippiam habentibus, quod in hoc noſtro *Vitulo* eluceſcet modò, non ſatis ſuperque vnquam admirari & laudare poterimus. Aggrediamur igitur opus, & hiſtorico ſaltem filo nunc vituli huius, tam internas quam externas diligenter partes delineemus: & illa, quæ controuerſiam facere videbuntur, ampliore etiam ſermone poſtea enucleemus.

Vituli huius bicipitis deſcriptio.

Die igitur 18. Aprilis, Anni M. DC. XXIV. iam ſæpe memoratum *bicipitem Vitulum* domi meæ præſentibus ferme omnibus *Romanæ vniuerſitatis* noſtræ Medicinæ ſtudioſis, ſecui. Natus autem fuerat mortuus, licet iam maturus partui, & vi quaſi à matris vtero abſtractus, quem forſan ob duplex caput commodè illa parere minimè potuerat. Longus erat ſpithamas, ſiue palmos (pro vna eademque menſura hæc ego vocabula ſumo) quinque, & ſatis extenſos.

Magnitudo.

Caput.

Vtrumque caput perfectum, ſatis magnum, & proportione corpori reſpondebat. Dextrum tamen ſiniſtro paulò maius: hinc dexter & poſterior pes etiam nonnihil erat contractior, quaſi ſcilicet ob maioris capitis molem latus illud abbreuiatum atque retractum fuiſſet. Singula ſuos dentes capita quoque oſtendebant: quatuor enim in quolibet anteriores inciſores erant in maxilla inferiori, quibus in ſuperiore nulli reſpondebant. In vtraque tamen maxilla tam ſuperna, quàm inferna, ſui erant molares ordine ſiti, quos tamen non numeraui. Hoc ſcio interim, in perfecto atque adulto hoc animali Boue, ſiue Vacca; hos dentes determinatos reperiri: octo nempe anteriores inciſores omnes eiuſdem prorſus figuræ in maxilla inferiore: ſed deſunt illi, qui canini in alijs animalibus dicuntur. Ex vtroque latere eiuſdem maxillæ decem: in ſuperiore nulli adfuere, qui cum inciſoribus correſponderent, nec vlli canini. Molares nouem numerabantur, tam ex vno quam ex altero latere. Erunt igitur ſimul ſumpti omnes numero quadraginta ſex vaccini dentes.

Dentes & huius & Vaccini.

Oculi, nares, aures & cerebrū.

Oculos, nares, aures & cetera omnia perfecta hìc iuueni. Cerebrum quoque integrum, quod in vno ſaltem capite perueſtigare volui: ſanguinolentum hoc tamen conſpiciebatur, quod ipſi ex conatu forſan ac niſu matris, ob partus difficultatem, accidit.

Vertebræ colli & totius ſpinæ dorſalis.

Vtrunq; etiam *Caput* hoc ſuæ particulari vertebræ inſidebat, & vtraque hæc vertebra tertiæ cuidam in medio ſitæ, quæ & ſuprema colli dici poteſt, lateraliter adhæreſcebat. Priorum vtraque vnico tantum foramine prædita erat, pe

quod

juod ſpinalis medulla ex capite egrediens tranſibat, & vtrinq. in tertiam vertebram ingrediebatur tribus donatam foraminibus,duobus nẽpe lateralibus quæ am dictam medullam admittũt,& tertio inferiori,per quod medulla egreditur, c in ſuppoſitam ſibi vertebrã ingreditur. Hoc tamen hic aduertendũ, vtramq. nedullam, ex vtraq. occipitis baſi ſeu foramine egreſſam in hac tertia vertebra quæ ob id lõgè maior eſt,quam duæ ſociæ laterales)vniri,coaleſcere,ac vnicum andem medullæ truncum per totam dorſi ſpinam deſcendere,ſimplicem dico, c non duplicem,quod quis ſuſpicari forſan potuiſſet.

Medulla ſpinalis primò bifida, poſtea ſimplex.

Erat autem priorum vtraq. dictarum vertebrarum,quàm arctiſſimè conne-a tam capiti,quàm vertebræ illi,quæ inter vtramq. media ſedebat, & triangu-aris erat,cum priorum vtraque plana potius, & per tranſuerſum oblonga eſſet. Huic tertiæ poſtmodum triangulari, & vt ita dicam, triforatæ vertebræ,quinq. liæ ordinariæ & his ſexta adhærebat, quæ ſpinam ſiue appendicem valde elatã abebat,quod in alijs non videre vertebris fuit. Ex hac eminẽtia candicans fir-iſſimus vtrinque *tendo*,nihil ferme muſculoſæ carnis poſſidens, inſtar albi ali-uius ligamenti enaſcebatur. Hic autem in vtrumq.occiput inſerebatur, pro ca-itum videlicet eorundem extẽſione,mira vterq.Naturæ ſagacitate fabrefactus. Has aliæ ordine ad caudæ vſque finem vertebræ ſequebantur.Notandũ hoc ta-nen velim,dorſi ſpinam non lineà prorſus rectà, ſed arcuata veluti proceſſiſſe. Atque hæc de capitibus & ſpinali medulla dicta ſunto.

Muſculus tendinoſus biceps in vtraque capita inſertus.

Internæ oris partes lingua nempe & larinx, figuram ſuam ex omnibus con-tituentibus particulis integrã in vtroq. capite ſortitæ fuerãt. Aſpera etiam Ar-eria ex quolibet capite ſingula exoriebatur, quæ ambæ paulo poſt ortũ in vnã oaleſcebant. Verũ quod nunc ſequitur monſtroſum magis eſt, quam quod vel nquam viderim,ſcriptũ legerim,aut ab alijs mihi recenſeri audiuerim.Immiſ-o enim alterutri aſperæ arteriæ canaliculo, pulmones inflari iuſſi: elati fuerunt ehementer in vtroque latere,vtrobiq.in tres lobolos diuiſi,maior erat inferior es longus latuſq. digitos trãſuerſos, alteri duo ſuperoires pollicis magnitudinẽ aud ſuperabant.Sed cor ne tãtillum quidem vel mouebatur,vel eleuabatur. Id uod mihi quidem nouum minimè viſum fuit,rapuit tamen in admirationem on leuẽ Auditores meos & ſpectatores,quibus aliud longè perſuaſum erat.Cre-ebãt enim præceptorum à Magiſtris ſuis traditorum perſuaſione, aerem à no-is & alijs animalibus in pulmones receptum, aliquam ſui portionem ſiniſtro ordis ventriculo per arteriam venoſam pro ſpirituum vitaliũ fabrica commu-icare.Quod falſum tamen eſſe nõ tam animalium maiorum minorumq. alio-um,quam humanorum etiam cadauerum pulmones per follẽ etiam inflati, vt xperienti patebit,commonſtrant: cùm ne tantillum quidẽ cor ex inflato aere ntumeſcat,quod tamen ſi meatus vlli occulti forent & oculo noſtro inpercepti-iles,iam per fortem aeris impulſionem aperirentur. Nam & inuiſibiles & alijs nedijs impenetrabiles arteriolarum cum venulis anaſtomoſes in *plexu Choroide* c *Reti mirabili* Cerebri,hoc ego ſolo medio,flatu nimirum,ſæpe detexi.Aſt cre-ent potius ac diſrumpantur propemodum pulmones violentià intruſi flatus, ntequam cor aerem admittat, neceſſe eſt. Veruntamen hoc quod iam di-i, mihi admirationem nullam mouit, ſæpius enim eiuſmodi ſpectacula ſpe-

Internæ oris partes.

Inflatis pulmonibus per aſperã arteriam cor non mouebatur.

Non videri meatus vllos dari intromittendi aeris ex pulmonibus in cor.

Quod iam ſequitur mirabilius longè eſt.

ctaueram. Aſt quod nunc dicam, id demumme extra me ipſum quaſi rapuit. Cum enim iterum iterumque pulmones inflari curarem, vt pręconceptam ipſi opinionem de cordis ſimul motu facto ex mente eradicarē; toties ſub ipſo Dia phragmate vtris inſtar aliquid ſubleuari, diſtendiq. animaduerti. Hæſi diu quic hoc rei, aut monſtri potius eſſet: cum ea in regione nec vllum ex pulmonibu foramen factum, & ſtomachorū ſeu vētriculorum ibi ſacculos ſitos eſſe noſſem deferri autem ad ciborum marſupia aeris ſubſtantiā per aſperā arteriam, ea re deniq. totā inuertere rerum naturam, ac partiū animaliū ſeriem mihi videbatur Quare immiſſo ſtylo per aſperam arteriam, incepi per longum deſcendendo il lam cultello diuidere, ad mediam thoracis regionem vſq. penetrando. Et ecce mi rabile viſu! eundem ductum ſiue canalem in vētriculum ſub diaphragmate po ſitum deſinere animaduerti, quod equidē niſi manibus toties palpatum & ipſi quoq. noſtris vſurpatum oculis fuiſſet, nec à nobis adhuc etiam crederetur. Se & hic Naturæ induſtriam & admirabile omnipotentis DEI artificium ſatis ſu perq. ſtupere non potui: quòd hoc ipſum aſperæ Arteriæ corpus ſuo non prob modo inſtructum eſſet capite Larynge, nimirum Epiglottide, oſſe Ypſiloide di cto, & reliquis nodū hunc pneumaticū conſtituētibus partibus, ſed & illud ipſum cartilagineis ſuis annulis conſtaret, & aliquò vſq. ad ſpatiū quatuor forſan tranſ uerſorum digitorum eadem ſubſtantia protenderetur. Tum idem ductus in ali ſubſtantiā omnino mollem ac carnoſam, & vt vno dicam verbo, ipſiſſimā *Oeſo phagi* ſubſtantiam mutabatur, quæ in ipſum vt dixi ventriculum deſcendebat a deſinebat. Hìc iterum non potui nō ſuſpicere & laudare mirabile prouidæ Na turæ ingenium. Hæc enim aſpera Arteria non (quod in alijs omnibus fieri tam videmus) bifurcata diuidebatur, vnū in hunc, & in alterū pulmonem aliū ram demittēdo, ſed recto ſtatim tramite porrecta in gulā, ſiue *Oeſophagum* trāſmuta batur. Vt tamen & pulmonibus aerē impertiretur, cuius gratia eſt efficta, fiſtula res tubulos ex ſeſe in vtriuſq. pulmonis lobos ſuperiores, qui ipſi aſperæ Arteri agglutinabantur, demittebat, per quos & aer in omnem pulmonum ſubſtātiam porrò ingredi & egredi liberrimè poterat. Hi omnes tubuli ſiue bronchia aſpe ræ Arteriæ per omnes poſtea lobos diſſeminabantur, quod nobis patuit, dum in flarentur ijdem & denuo detumeſcerent.

Atque hìc per tranſennam ſaltem, illius quæſtionis quam ſupra mihi motam dixi, meminero: *An hic vitulus diu ſuperſtes eſſe, cibumq. ac potum per eandem aſperam Arteriam, aeri in alijs animalibus deſtinatā, tranſglutire potuiſſet?* Id enim nobis quo tidie vſuuenire nouimus, vbi quid inter prandendum ſiue ex cibis ſiue potibu ad pulmones illabitur, tuſſim illico cum ſuffocationis metu excitari: quare qui hic ſit reſpondendum, facilè patere videtur.

Atqui ego inconueniens minimè cenſuerim, per aliquod etiam tēpus hoc mo ſtrum lacte materno ſucto ali potuiſſe. Neq. enim reſpirationi obſtaculo eſſe d buerat, cū aer ad latera per ſua ſe diuerticula in pulmones recipere, cibus rect interim itinere in ventriculos deſcendere facillimè potuerat. Et quid ſi aeris eti portio non parua cum cibo deſcendiſſet, inde mali ſecutum fuiſſet? hoc enim n bis frequēter eueni re, dum ex anguſtioris orificij vitro bibimus, experientia t ſtis eſt, & *Hippocrates* hoc monuit libello de Flatibus: *Omnia quæ eduntur & bibu tur,*

Mõſtruoſiſſimum quid in aſpera arteria.

Aſpera arteria in Oeſophagum tranſit.

Curioſa quæſtio. An ali hoc monſtrum potuiſſet.

Reſpondetur quæſtioni.

tur, inquit, *spiritus in corpus inferunt, aliquando plures, aliquando etiam pauciores: id autem inde manifestum fit, qood plurimis eructationes post cibos & potus euenire solent.* Redit enim inspiratus aer foras, quia si eidem *Hippocrati* libello de Corde credimus, nullum neque ipse, neque aqua homini aut animali alimentum præbent. *Merito autem*, inquit, *recurrit spiritus & aqua, non enim humanæ naturæ alimenta hæc sunt. Quomodo enim hominis alimentum sint ventus & aqua cruda?* Idem tamen *Hipp. libello de Flat.* (vt hoc obiter dicam) contrarium asserit, sic enim ibi ait: *Corpora enim omnia tum hominum, tum reliquorum quoque animantium à triplici nutrimento sustentantur, horum autem nutrimentorum nomina hæc sunt cibus, potus, spiritus. Ac spiritus quidem qui in corporibus sunt, flatus vocantur: qui verò extra corpora existunt, aer. Qui sanè maximus est in omnibus quæ corpori accidunt, & author & dominus.* Sed & vice versa, vt in ventriculum aerem, ita in pulmonem potum descendere voluit idem Hipp. eodem de corde libello. *Etenim homo multò maximam partem in ventrem bibit: gula enim siue stomachus velut infundibulum potus copiam & quæcunque volumus, excipit. Bibit autem & in guttur ac arteriam, minus verò & quantum latere possit per rimam illapsum.* Ait etiam ibidem aquam in pericardio contentam ex potu scilicet in pulmonem labente, velùti vrinam cordis esse. Quam mirabilem suam philosophiam his verbis concludit. *Hunc itaque humorem cor de pulmone vna cum aere abducit: aerem quidem igitur, vbi in medelam cessit, necessario portet retrò per eandem viam qua abduxit, reijcere. Verum humorem partim in culeum ac vaginam suam expuit: partim rursus vna cum aere foras propellit.* Solidiorem tamen cibum ceu fænum, herbas, frumenta, legumina, non puto ab hoc vitulo deuorari potuisse. Cum dicto iam loco dicat Hipp. *quod operculum Laryngis, Epiglottis, lingula siue minor lingua appellata, ne permiserit quidem aliquid amplioris potus penetrare.* Vnde, cum credi facilè potuisset, quandoquidem duo capita essent, singula suum habere Oesophagum & asperam arteriam, adeoque quatuor vasa esse debuisse. Hic natura tamen adeò defecit, vt pro quatuor vnum solùm fabrefecerit, quod cibo nihilominus liquido, aerique detrudendo satis fuisset.

Hippocratis loca controuersa.

Hipp. dicit pulmonem & cor bibere.

Historiam porrò persequamur. Ventriculi igitur post pulmonem, vt iam annotatum fuit, qui quatuor sunt numero, & ipsi ex immisso flatu attollebantur. Quæ autem horum omnium & nomina sint, & officia, inferius expediam, quando de *Ruminatione* tractaturus dubia quædam authorum loca explicabo. Hoc interim hic nouisse satis fuerit, in *tertio* ventriculo plicatilium serie quadã membranarum conferto, nihil præter sesquiunciam fortè mucaginis cuiusdam repertum fuisse. In *quarto* autem & vltimo ventriculo vbi chylus absoluitur, & coagulum in lactantibus colligitur, inueniebatur semilibræ pondere humor chylosus quidam, adeò tenax, viscosus, sibiq. cohærens & albicans, vt gluten Taurinum probè æmularetur, ita vt ab ipsa etiam madefacta spongia non imbiberetur, sed aqua elui ac manibus deturbari necesse haberet.

Quæ excrementa in ventriculis reperta sint.

Dubium profectò non leue ea mihi res mouit, quibus in hunc ventriculum vijs tanta huius humoris copia perduci potuerit: sicuti & illud, quod totius animalis huius caro omnino acidi lactis odorẽ spirabat. An dicendũ, dum in vtero ex sanguine materno fœtus nutritur, sæpe cum sanguine lac misceri? Est enim facilis gressus & regressus ab vtero, sanguinis ad vbera & ab his ad vterum,

Tota caro lactis acidi odorem emittebat.

quod fæminæ etiam noſtræ philoſophicas has minimè edoctæ ſpeculationes nouerunt. Sed hæc patentiorem contemplandi campum deſiderant.

Inteſtina. Huic igitur vltimo ventriculo *inteſtina* eiuſdem propemodum cum ipſo ſubſtantiæ, annectebantur; quæ ego haud diſſecare volui, cum ex recto inteſtino ſua ſponte eiuſdem coloris ac conſiſtentiæ excrementum efflueret, quale illis eſſe videmus, quæ iam paſta fuerunt. *Vitulus* autem hic nec lac quidem à matris vberibus ſuxerat, cum mortuus editus fuiſſet.

A vena nutricula inflata quæ partes internæ inflatæ fuerint. Dum autem ventrem inferiorem aperiri iuberem, ſimul *venam Nutriculam* ex vmbilico hepati inſertam conſtringi curaui, quo illa poſtmodum pro inflando hepate inſeruiret. Quæ vbi ex tubulo flatum recepiſſet, viſu iucundum & mirabile dictu, confeſtim inflatum eſt *hepar, pulmones, cor, lien* atque ipſi *omnes ventriculi*: qui, cùm vna communi tunicâ inueſtiantur, imponunt alicui vnicum ſacculum & non plures eſſe, exiſtimanti. Hæc autem, qua ratione contingãt, in Medicinæ ſtudioſorum gratiã ex *Iuuenilibus* meis paulo poſt ſubiungam.

Cor & quid in hoc inuentum. Quatuor Cordis vaſa nec tempus, nec opus examinare fuit, quæ ego alijs vicibus in perfectis ac imperfectis vitulinis fœtibus quam exactiſsimè fieri potuit, perquiſiui & deſcripſi. Corde tamen aperto, & ſiniſtro eius ventriculo inſpecto, globulum quendam nigrum, durumque reperimus, carneæ ſubſtantiæ ſimilem, adnatum internæ huius ventriculi cauitati, quem vbi diſcidi, effluxit

Sanguine cor caruit. ſanguis nigricans remanente pelle duriuſcula: ſanguis ille autem magnitudine nucis moſcatæ exquiſitè ſphæricus, ac rotundus prorſus globulus erat. Sed neque in hoc, neque dextro ventriculo ſanguinem vllum inuenimus alium, id quod notatione digniſſimum cenſeo.

Veſica & Vrachos. *Veſica* vrinaria liquoris ſui expers & parua admodum erat. Incisã illã, per ſtylum vas *Vrachon* dictum indagaui, qui meatus manifeſtè peruius erat. Sumit autem *Vrachos* initium ſuum ex fundo veſicæ, & vrinam in veſicam ex *renibus* corriuatam, dum adhuc in vtero vitulus concluditur, deportat ad membranam quandam *Allantoidem* dictam, eum in finem à Natura fabrefactam, vt inſtar alicuius vtris excrementum illud ſeroſum colligat, donec partus tempore ex vtero excernatur.

Quatuor vmbicalilia vaſa. Eſt autem *Vrachos* ex quatuor illis vaſis vmbilicum conſtituentibus vnum. *Secundum* eſt *vena Nutricula* quæ ſanguinem maternum in hepar refundit, *tertium & quartum*, ſunt ambæ illæ *arteriæ vmbilicales* appellatæ, quæ in deſcendẽtis *Arteriæ magnæ* ramos *Iliacos* vitalẽ matris ſpiritum tranſportant. Quæ omnia vaſa hìc probè conſpiciebãtur.

Lien. Renes. *Lien* perexiguus erat, nec ſingulare quicquam obtinebat. *Renes* diſciſsi non carnem, ſed merum potius congelatum ſanguinem referebant. Cohærebant tamen fibris carneis, ita vt quid medium inter carnem ſeu parenchyma, & ſanguinem coagulatum exiſtimarẽtur. Ceterùm interna omnia viſcera perbellè ſe

Teſticuli. habebant. *Teſticuli* etiam (maſculus enim hoc mõſtrum fuerat) qui tamen latentes & parui erant, vix Auellanam nucem ſuperabant. Atque hæc fideliſſima eſt *Monſtri* huius *Anatome*, quæ ſummã, quam adhibere & potui & debui, diligẽtiã

Solius Principis Cardinalis Barberini honori hic labor dedicatur. trium horarũ ſpacio à me adminiſtrata & ab ſoluta fuit. Qui merito labor meus illi dedicatus ſit *Principi*, qui eũdem mihi benignè cõmiſit. Et cui ſoli à *Medicorum filijs* gratiæ ſint habẽdæ, ſi quid vtilitatis nacturi ſunt, tã ex enarrata hiſtoria, quàm ex ſequẽtibus meis vberioribus diſquiſitionibus, quas nũc ſubnectam;

quæ

quæ in meis forſan aduerſarijs alioquin delituiſſent ac computruiſſent.

Sed priuſquam has obſeruationes meas *Iuueniles* quidem, Naturà tamen dirigente & dictante ſcriptas, publicas faciam; rogandus mihi eſt docilis & ſtudioſus lector, ne ita facilè Philoſophaſtris quibuſdam fidem adhibeat, tam audacter quiduis negantibus, quod ipſi nec manibus tractarunt, nec oculis vnquam vſurparunt: eam ſolam ob cauſam nimirum, quod Veterum illud ſcriptis aduerſari, infringere eorum dogmata, & obſtare authoritati videatur: qui DEO ipſi, & Naturæ leges præſcribere, & vim inferre præſumunt, dum miſelli hi omnia ſuo arbitratu, cogitatione, & temerario iudicio fieri debere ſibi perſuadent. Nos æquum eſt *Naturæ*, & non hanc nobis ſe accommodare. Quare friuolæ omnes eorum ſunt rationes, quas *rerum magiſtra experientia* impugnat. Experientiæ potius quam nudis imaginationibus credendũ.

Deſcripturus ſum itaque iam *Vitulinam* Anatomen, quam ante hos annos viginti, ea quà fieri potuit induſtriâ, exercui, vt fideliorem quarundam controuerſiarum enodationem indè nanciſcerer. Vtar autem hìc ijſdem penè verbis, quæ in meis *Iuuenilibus* ſcripta reperio; ad quæ ſi opus ſit, etiam lectorem prouoco, ne quis me in alium ea ſenſum detorquere voluiſſe, cenſere poſſit, vt quę in *Monſtro* hoc eueniſſe dixi, propterea magis confirmarem. Eadem enim nunc Natura eſt, quæ ante tot millia annorum fuit: ſed nos mutamur, & alia ſubinde de eadem nobis imaginamur. Vitulina, alia Anatome.

Cordis igitur *Vaſa* hanc ſortiebantur conſtitutionem. *Vena Caua* ex Hepate aſcendens Cordi, non aliter in oſtium quoddam ante dextrum eius ventriculum, atque in nobis aperitur: & iuxta dextrã cordis auriculam cum *Arteria venoſa*, quæ ad ſiniſtrum cordis Ventriculum pertinet, per manifeſtum admodum rotundumq. foramen continuatur, per quod ex *Caua* ſanguis in hanc *Arteriam Venoſam* tranſfluit, minimeq. in dextrum ventriculum influit: & ne in *Cauam* regrediatur, membranula ſubtilis operculi vicem ſubiens, foramini ſiue oſtiolo illi apponitur. Prope hoc oſtiolum, foraminulum longè adhuc minus reperitur, ex quo vena producitur *Coronaria* cordis dicta, per cordis baſin diſſeminata. Dexter autẽ ventriculus humano erat ſimilis, tot carnoſis tamẽ ac fortibus fibris haud præditus. Hæc ambo vaſa eiuſdẽ ſunt ſubſtantiæ; venoſæ nimirũ, non arterioſæ. Cordis vaſorum venoſorum deſcriptio. Vena Caua. Arteria venoſa. Venæ coronaria cordis.

Arterioſa autem duo hoc modo ſe habebant. Et quidem, quod ex his primò in oculos incurrit, omnibus imponit *Arteriam magnam* eſſe, & ex ſiniſtro cordis ſinu ortum ducere arbitrantibus: cum tamen planè contrarium exiſtat & ſit potius V*ena Arterioſa* ac ſuperincũbat ipſi *Arteriæ magnæ*, quæ reuera in exortu atq. egreſſu ſuo ex ſiniſtro ventriculo, non eſt tam magna lataq. atque hæc ipſa vena arterioſa. Cũ igitur *Arteria magna* enaſcitur & egreditur ex Corde, progreditur ad latitudinem tranſuerſi pollicis (in hoc vitulo ſaltem ita conſpiciebatur) deinde in duplo ampliorẽ truncũ, quam ab exortu fuerat, deſinit. Ex hoc alius aſcendit truncus tã amplus, vel pauló minor quam ille fuerat, qui ex Corde emergebat; atque hic eſt truncus *Arteriæ magnæ* aſcendẽtis. Magnus autem dictus truncus partim ad ſpinam dorſi deflectens, conſtituit *Arteriam magnam deſcendentem*: partim verſus cor reflexus illudq. ſubiens, per dextrum nempe ventriculum, *Venam* facit *arterioſam*: quæ tamen, antequam cordi inſeritur, bifurcata ſingulos ramos in vtroſq. pulmones ſpargit. Dico autem V*enam* hanc *arterioſam* ingre- Vaſa arterioſa cordis. Arteria magna. Vena arterioſa.

di cor si exortum eius inspicias, quem ab *Arteria magna* siue *Aorta* nanciscitur; quamuis si officium spectes, melius ex corde egredi dici queat, cum ex dextro ventriculo sanguinem educat in pulmones nutriendos, in nobis iã in lucẽ editis.

Venæ arteriosæ quis vsus in fœtu.

Si *fœtum* verò considerare velimus, iam alium prorsus vsum hæc *vena arteriosa* habet. Hæc enim cum magna arteria in ductu quodam omnino communicat. Vbi etenim Spiritus materni per vmbilicales arterias in Iliacos ramos infusi, per *descendentis Aortæ* truncum ascendunt, & cordi iam vicini sunt, tunc duas ibi statim vias reperiunt; vnam quæ ingreditur *Aortam* partim cor subeuntem, partim ascendentem & caput petentem, in quam quidem viam communem spiritus subeunt, sed cor neutiquam ingrediuntur. Altera via est in venam arteriosam dextro cordis ventriculo insertam, quæ ex eadem magna illa Arteria siue Aorta enascitur. Itaque spiritus hi vitales & sanguis arteriosus maternus, ad superiora partim sibi viam parant, partim per venam arteriosam in ambos pulmones disperguntur, in cor verò minimè illabuntur. Euidens autem rei huius ratio in propatulo est, quod valuulæ obstent semilunares, vel *Sigmoides* dictæ à figura, quam obtinent. Quare dum inflari curarem magnæ Arteriæ descendentis truncum, inflabantur subitò & pulmones ambo, & illa ipsa extra cor sita vena arteriosa: cordis interim dexter ventriculus neutiquam mouebatur.

Paradoxũ. Spiritus vitales & sanguis in fœtu cor non ingrediuntur.

Inflata per tubulum Aorta quæ partes fuerint tumefactæ.

Ast neque hac flatus impulsione sinister cordis ventriculus attollebatur, cum eædem semilunares pelliculæ hic obstarent, quæ egredienti quidem materiæ patent, ingredienti sese opponunt. *Statuendum* itaque (licet plurimis visum paradoxum fuerit) hoc erit: *in cordis ventriculis nec spiritum nec sanguinem vllum in fœtu contineri.* Nam cur ex *Vena caua* in dextrum ventriculum sanguis refunderetur, cum in eodem existens *Arteria venosa* illum recipere & ad pulmones (quod tamen in adultis semper fit) deferre haud valeat? quæ spiritu vitali ex *Aorta* sibi communicato, vt diximus, turget.

Obiectio aduersus hoc paradoxon.

Ast inquies dextro cordis ventriculo *Vena Caua* sanguinem infundit: manifestissimè enim ante illum panditur. At verò aliud autopsia conuincit: cau enim non in ventriculum per pelliculas siue valuulas illas tricuspidales sanguinem suum deponit (quod tamen fit postquam animalia nata fuerunt) sed in cauernulam illam ante dextrum ventriculum positam, quam ego *Antecameram* non satis Latina voce, appellare soleo: qui statim in *Arteriam venalem* & foramine satis grandi, & substantiâ eadem sibi proximam, continuam, similemque recipitur, & ad pulmones vtrosque ablegatur. In *sinistro* etiam *Ventriculo cordis*, nullus spiritus stabulatur: neque enim ex *Arteria magna* in cor aditu patet, semilunaribus impeditus à valuulis, sed spirituum pars *Arteriæ magnæ ascendenti*, pars *Venæ* committitur *arteriosæ*, ex qua in pulmones fit transumptio.

Responsio.

Alia Anatome Vitulina.

Atque hìc, vt firmiorem verbis meis fidem adstruam, ex alia *Vitulina Anatome* non minus claras, quam iucundas demonstrationes promam. Eodem ipso die, quo iam scriptam confeceram administrationem anatomicam, alium e Vaccino vtero *vitulum* exemptum artificiosè secui. Hic autẽ vix spithamam siue palmum sua longitudine superabat. Huius ego cum imprimis venam curassem inflari *Nutriculam*, inflatum simul est *Hepar, Cor* & *Pulmones*. Ex *Vmbilicali* enim hac vena in *Portam*, ex qua in *Cauam*, ex Caua in *Cordis* dextrũ nõ quidem Ventriculum

Ex inflata vena Nutricula, Hepar cor & pulmones inflati.

triculum, sed huic *antepositum sinum*, ex hoc per foramen in *Arteriam venalem* extra cordis sinistri sinum positam, è qua demum in *pulmones*.

Inflatis arterijs vmbilicalibus non cor sed Hepar & pulmones inflati.

Iussi inflari similiter *Vmbilicales* arterias: statim intumuit *Hepar*, inde *Pulmones*, sed *Cor* minimè motum. *Hepar* quidem propter arteriam satis grandem ex descendenti *Aortæ* trunco sibi communicatam; *Pulmones* verò propter *Venam arteriosam* ex *Aorta* originem sumentem: sed *Cor* haudquaquam, quia neque ex *Aorta*, neque ex *vena Arteriosa* in hoc aditus vllus patet.

Inflata aspera arteria pulmones inflati & cor parum & cur hoc.

Præcepi demum vt *Aspera arteria* & ipsa inflaretur, & statim mirè elati fuerunt *Pulmones*, qui cum aliàs rubri admodum essent, & carne potius solidiore quam spongiformi præditi; iam albicantes tamen subitò, & spongiosi fuerunt effecti. Tumefieri & *Cor* visum est: cuius sinistrum ventriculum datâ operâ incidi paulisper, ex cuius foramine cum spumoso quodam sanguine aer exilijt. Quod ego quidem contigisse existimo, non quòd sanguis in sinistro illius ventriculo vllus contineretur; vt nec in alijs visus est fœtibus, sed quòd vi quadam insufflationis in tenello adeò corpusculo, ex *Arteria venali* rupta, quæ à *Caua* sanguinem receperat, in cordis hunc sinum cum ipso aere compulsus fuisset. Cum tricuspides præsertim illæ membranulæ siue valuulæ sint duæ tantùm, & tam extra quàm intrò meanti humori non multum obsistant. Dexter autem ventriculus, quantùm ego animaduertere potui, nequaquam inflabatur.

Communio venæ arteriosæ cum Arteria magna.

Hic commodè admodum illam *Venæ arteriosæ* cum *Arteria magna* communionem notare potui. Si quis enim in huius descendentem truncum dextrè stylum immittat, sursumque porrigat, tres reperiet vias: quarum vna in ascendentem Aortæ truncum pertingit: altera sinistrum cordis ventriculum ingreditur, & est ipse magnæ Arteriæ exortus: tertia versus dextrum cordis ventriculum abit, & *venam arteriosam* constituit. Qui tamen tertius hic ductus exiguus cùm sit, in natis iam animalibus facilè coalescit; atque sic spiritus, cum non possint amplius postea per hunc meare, sursum ac deorsum saltem; dum ex corde per Aortam scaturiunt, per huius truncos ferantur necesse est. Memini me hunc ductum in adultioribus hominibus ita vietum & euanidum reperisse, vt ligamenti instar Aortam & venam arteriosam colligaret. Videre simul in hoc corde erat *venam coronariam* & *Arteriam coronariam*, quæ statim ex Aorta enascitur, vbi hæc ex corde egreditur.

Arteria coronaria.

Nullus sanguis in cordis ventriculis.

In neutro cordis ventriculo sanguis aut spiritus vllus visebatur. In primo fœtu aqua in pericardio contenta instar loturæ carnis erat: in hoc vltimo nulla obseruata fuit, nisi forsan iam effluxerat. Est autem de sanguificatione & spirituum vitalium vt in fœtu peragitur, procreatione & distributione hæc mea philosophia: quam in Iuniorum gratiam saltem Medicorum, qui in Anatomicis minus sunt versati, proponam, & prouectiorum in hac arte simul calculum expectabo. Nec vitio mihi verti velim, siquid in scriptione hac vt difficillima, ita vtilissima repetiero, non satis enim dicitur, quod bene dicitur. Ex diligentissima igitur hac autopsia non in Animalibus modò, sed Infantibus quoque habitâ, sic ego speculari soleo. Sanguinem venosum ex materni vteri venis per *Nutriculam* ad Hepar in Portæ venæ ramos per ipsum dispersos conuehi: ex his in Cauam, ex Caua in partes inferiores per descendentem truncum

Authoris speculatio de sang. & vital. spirit. generatione in fœtu.

Quid de sanguine agatur.

aliquam

aliquam huius ſanguinis portionem pro nutriendis illis partibus, alteram verò ad ſuperioris corporis membra euehi, & in itinere hoc quidem, Venam cauam cordi aperiri, & ſanguinis partem in oſtium illud, cauernam, ſiue antecameram iam dictam effundi, reliquum ſanguinem thoracem, caput & artus petere ſuperiores. Nullum autem ſanguinem cordis dextrum ventriculum ingredi, cum nullus ipſius ibi vſus ſit. Neque enim vt hic attenuetur, veluti materia pro ſpirituum vitalium in ſiniſtro vētriculo generatione; ſpiritus enim in fœtus corde nulli generantur, ſed à matre ſubminiſtrātur. Neque vt cor hoc ſanguine nutriatur, huic enim vſui Coronaria dicta vena ſeruit, quæ per cordis ſubſtantiam diſpergitur: quin neque in nobis iam ſanguis in ſinū cordis effuſus, nutriendi officium habet. Is autem iam dictus ex venæ Cauæ apertione ſanguis in oſtio hoc collectus, ſtatim per foramen iam ſupra deſcriptum in Arteriam venalem Cauæ non contiguam hic, ſed continuam prorſus tranſcendit. Et licet hæc Arteria venalis ad ſiniſtrum cordis ſinum pertineat, ſanguis tamen hic receptus eundem ſinum minimè ingreditur: eſt enim hic foraminis coalitus extra vtrumque cordis ventriculum, & Arteria hæc venoſa bifurcatur, & in ambos pulmones ſtatim ramos emittit: quare immediatè receptus in hanc ſanguis, pulmones nutriendi cauſa ſubit. Quis enim eius in ſiniſtro ventriculo vſus eſſet, cum ſpiritus vitales in hoc neutiquam conficiantur? *Arteriæ* autem *Vmbilicales*, vbi maternum ſpiritum vitalem ad *Iliacos ramos* conuexerūt, ſuo ſatisfecerunt officio. Hic autem per Arteriam magnam deſcendentem aſcendit, & ad aſcendentem Aortam ſupra Diaphragma peruenit: huc vbi delatus iam cor, quod verum eſt vitalium ſpirituum domicilium, ingredi ipſum æquum foret. Veruntamen huic oſtium cordis ſiniſtrum pulſanti, acceſſus denegatur; valuulæ enim ſeſe opponunt illæ ſemilunares, quæ egredientibus quidem ſanguini & ſpiritui aperiuntur, ingredientibus clauduntur. Quapropter pars horum peregrinorum, & à matre fabricatorum ſpirituum, per Aortam aſcendentem ſuperiora petit, pars in Venam illabitur arterioſam, quæ & huius Aortæ propago eſt, & eundem cum ipſa ſubſtantiæ modum (vt Medici loquuntur) obtinet.

Quid de ſpiritibus fiat materni. (margin)

Cur Aortæ corpus in adultis ſit durius quā in fœtu. (margin)

Non ſum tamen neſcius: Aortæ in adultis corpus paulò durius eſſe, quam ſit Venæ arterioſæ; quod inde prouenire credibile eſt, quoniam illa, in animali extra vterum matris conſtituto, perpetuis non motibus modò agitatur, ſed ſpirituum vitalium quoque copia repletur, & partes obambulat non rarò ſicciores frigidioreſque, vnde dureſcit magis quam Vena arterioſa, quæ extra pulmonum & cordis ſitum non protenditur. In fœtibus certè & recens nati ego nullam horum differentiam vaſorum, ſi duritiem ſpectes, animaduertere potui. Hæc autem vena arterioſa & ipſa in ambos pulmones ramos diuidit, maioreque & vero ſuo trunco, in dextrum Cordis ventriculum implantatur. Itaque ſpiritus illi aduentitij ſimiliter pulmones ſubeunt, in dextrum autem Cordis ventriculum nulli deſcendunt, quia & hæc non aliter Vena arterioſa atque Aorta, habet valuulas immiſſioni oppoſitas, emiſſioni patentes.

Obiectio aduerſus dicta. (margin)

Reſponſio. (margin)

Attamen cor inquies, viuere cum debeat, vitali haudquaquam ſpiritu fruſtrari conueniens fuerit. Neque hoc ego inficior. Aſt huic vſui arteria ſufficit

ficit coronaria appellata, per cordis basim probè dispersa, quæ riuulos suos etiam ad intima transmittit, & ipsa instar venæ huius nominis, extra cordis ventriculos ortum suum nanciscitur ab Arteria magna. Et quæ necessitas quæso cogit, vt per magnam Arteriam in sinistrum cordis sinum spiritus vitales intromittantur, cùm iam fœtui ab vtero illos materno sufficienter subministrari, nec in corde fœtus elaborari debere, probauerimus? Sed neque per Venam arteriosam in dextrum cordis ventriculum spiritus vllus penetrare, aut debet, aut potest. Non potest, quia obstant valuulæ, quæ ab interna cauitate foras aperiuntur, exterius verò ad interna eunti cuicunque rei clauduntur. Nec debet, in dextro enim hoc sinu spiritus vitalis non habet locum, in quo si vllus est spiritus, hic naturalis potius est ab hepate huc transmissus, qui tamen in animalibus an detur etiam, & à *Galeno* & alijs viris doctissimis hucusque dubitatum scimus.

Atque postquam huc peruenimus, quod in alio quodam vitulino fœtu memoratu dignum animaduerti, vt studiosis Medicinæ meis gratificer, nec hic referre pigebit. Cum igitur abscissis vmbilicalibus vasis ex Vaccæ recens mactatæ vtero fœtus extractus vt mortuus propemodum, in terra iaceret, Lanio noster duas ex vmbilico propendentes nobis & quidem pulsantes arterias demonstrauit, quas vbi stupens lætusque admirabar, aperiamus inquam, thoracem, vt quà ratione cor pulsui huic respondeat disquiramus. Appenso igitur per posteriores pedes ad parieti fixum clauum fœtu, & ventrem & thoracem per lineam rectam discindendo quàm citissimè aperui. Et ecce mouebatur tunc cor, & quidem eodem quo arteriæ vmbilicales, rhythmo; nulla tamen seruata inter systolem ac diastolen proportione vniuersali. Solebat videlicet aliquando ter quaterue, ac pluries etiam cor pulsare, deinde ad sex octo vel decem quoque pulsationes subsistere, rursusque ad pulsum redire, tamdiu postmodum quiescere, donec ego illud solo cultri cuspide tangendo, excitarem, quem vt primùm tactus sensum percepit, moueri cæpit, atque sex vel plures pulsationes reiterans, ad quietem demum redijt: iterumque vel cultro vel digito saltem meo contactum ad dilatationem fuit excitatum. Quinimo intra meam contentum palmam, hoc corculum pulsauit, qui motus post apertum omnino sternum ad horæ quoque quadrantem durauit, diutius forsan duraturus, nisi cordis superficiei vulnusculum leuiter inflictum fuisset. Cùm autem *Cordis mucro* hoc situ deorsum penderet, in ipsa cordis diastole siue dilatatione ipse ad superiora retrahebatur. *Respiratio* quoque, quod hic simul notandum censeo, nulla fiebat, cum pulmo maneret immobilis, & Diaphragma ad apertum ac dilatatum pectus ipsum quoque disruptum esset.

Iucunda de motu cordis in fœtu obseruatio.

Cor ad sensum tactus iam immo, tum iterũ pulsabat.

Mucro cordis in motu sursum trahitur.

Nolo hic contentiosius controuersiam illam, An cor in fœtu pulset, agitare, quæ commodiore à me loco expedietur. Qui interea vtrarumque partium rationes nosse velit, legat Andreæ Laurentij Anatomen & Ioannis Riolani filij Anthropographiam, quorum hic cordis motum in fœtu probat, ille negat.

An cor in fœtu adhuc conclusio in vtero pulset alibi expedietur.

Ex his nisi fallor, facilè quiuis rationem indagabit, cur in monstroso hoc nostro vitulo inflata *Nutricula Pulmones* & *Cor* eleuarentur: non ita facilè tamen, cur simul & *Lien* & *Ventriculi* ciborum receptacula dilatarentur. De *Liene* hæc

causa

caufa aſſignari poterit, quod vena nimirum hæc vmbilicalis ſiue *Nutricula* pa[illegible] ſit manifeſta ipſius *Venæ Portæ: rami* autem illi *Splenici* ſiue venę Lienem adeun tes, & ipſæ ad *Portam* pertineant: vtrobique igitur flatus non difficulter pe[illegible] meabit. Obſcurius adhuc, cur quatuor illi ventriculi ſeu ſtomachi inflarentu[illegible] An hoc fieri potuit per venam inſignem quæ ex Liene in ventriculum deſin[illegible] *Vas breue* appellatam? quam ego tamen hic non ita vt in humanis olim ca daueribus exactiſsimè feceram, indagaui. An verò hoc etiam non extra omnen eſt improbabilitatem, flatum hûc in hepate ex Nutricula receptum, per meatu illos *Cholidochos*, ſiue Bilis flauę expurgandę vias in *Duodenum* appellatum inteſti num fuiſſe conductum, & ex hoc *Ventriculos* ſubijſſe? Et hoc vt ſuſpicer ſaltem quam in *Bouis hepate* exercui Anatome, mouere me poteſt, quam nunc de ſcribam.

Quomodo bilis ex hepate ad duodenum feratur.

Cùm in bouino itaque hoc hepate bilis flauæ ductus obſeruarem, notau quam plurimas eorundem in hepatis ſuperficie, verſus veſiculam fellis excur rentes, ex interna tamen hepatis ſubſtantia originem ſuam deſumentes appa rere. Hæc autem differentia notari poterat: quod ex parte hepatis craſſiore profundiores magis ductus ſcaturirent, in tenuiore verò eiuſdem portione ma gis eſſent ſuperficiales. Hi omnes demum coeuntes prope collum ſeu ceruicen veſiculæ Fellis in ramum vnum definebant, qui per obliquum latus in Duo denum inteſtinum, non inter tunicam ac tunicam, ſed in ipſam inteſtini cauita tem hians ferebatur. Erat autem manifeſtiſſimus hic inſtar fiſtulæ protuberan tis ductus, qui magnitudine quemuis craſſiſsimum ſcriptorium calamum ſu perabat; valuula huic nulla tamen adiacebat: verum ipſa protuberantiæ huiu ſubſtantia conniuebat, quæ turgente inteſtino obſtabat quo minus bilis a[illegible] hepar remearet, non autem quin noua ſemper ex Hepate huc corriuaretur bi lis, impedimentum vllum procreabat.

Alia quæſtio de Bilis ductu ad duodenum alio loco decidetur.

Poteram hic forſan illas Anatomicorum rixas ſopire, quibus altercantur in ter ſe plurimùm, an ex hepate potius via rectâ ad inteſtina, quam ad Bilis priu cyſtim, & ex hac poſtea in eadem flauus ille, amarus & acris naturæ pro quoti diano datus clyſtere humor fluat? Sed tædioſus nimium eſſem: hoc igitur ſati nobis iam probaſſe ex anatome fuerit, meatum manifeſtiſsimum in Bubalo ſal tem genere ex hepate in inteſtina dari, in quæ flatus receptus, forſan ventriculo

Ratio probabilis cur ventriculi inflati à Nutricula inflata.

ipſos replere ac diſtendere in hoc monſtro noſtro potuit; niſi quis hoc ipſun non minus, quam reliqua quæ memorauimus, monſtroſum dicere maluerit

In hoc eodem bubulo hepate inſoliti quidpiam ſimul conſpexi, quod tale fuit. Inuenimus in ductibus illis bilem, ad ſuam veſiculam vehentibus, ani

Animalcula circularia veſiculæ fellis adnata.

malcula quædam plana, circularia, magnitudine & figurâ *Vlmi* florem referen tia; coloris liueſcentis; craſſitie vnguis ſubſtantiam æquantia. Hæc ex cir cumferentia ad centrum ſe contrahebant, in quibus nec cauda, nec caput ap parebat manifeſtum; contracta ita manebant, duplo quidem craſſiora, ſed ſi mul tamen minora ac reſtrictiora efficiebantur. Hec noſtro optimè nota Lanio ni erant, qui eadem Italicè *Biſcoli* nominabat, & quando adeſſent, prauæ in vaccis & bobus diſpoſitionis ſignum eſſe, & ob id nec hunc bouem à tribus ia[illegible] diebus fænum comedere voluiſſe, nobis affirmabat.

Sed quod ego hic admiratus valde fui, hoc est, quod Galenus in libris *de* [s]*implicium medicam: facultatibus* docuerit, amarum saporem adeò viuentibus [o]mnibus inimicum atque contrarium esse, vt in *Lacu Asphaltite*, ob eius aquæ [a]mariciem, nec animalia, nec plantæ etiam viuere velint. Hæc tamen animal[c]ula amarum hunc adeò aueant trahantque succum biliosum, vt ex illo gene[r]ari, simulque nutriri & viuere ament. In alijs enim hepatis venis, vbi dulcior [e]st sanguis, nulla reperiebantur: sed sub ipsa vesicula, ad ipsius ceruicem, quò [p]ertingit internus quidam ductus, tam copiosa visebantur, vt pulicum [i]nstar suam ibi prolem gignerent, alerent, & quinquagenarium numerum [e]xcederent. Ex maioribus autem illis viuentibus & sese mouentibus vermicu[l]is septem pluresue numerabantur. Sed & hoc obseruaui. In *Vena* scilicet [C]*aua* sanguinem calentem quidem adhuc, veruntamen iam grumosum, vibran[t]em ac palpitantem quamdiu caluit, motum habuisse; qui vbi refrixit, & ipse [m]otus cessauit. Quod forsan alicui argumento esse poterat, & in ipso sanguine [v]enoso non deesse spiritus naturales, id quod in dubium à multis tamen [r]euocatur.

Mirū quod in humore amarissimo nascantur & nutriantur.

Sanguinis calidi motio.

Iam quibus tam iuniorum, quàm veterem authorum paradoxon æstimari [d]ueat, quod de corde hactenus asseruimus, porrò demonstrandum fuerit. *Hippo[c]ratis* quidem hic fidem implorare, aut contrariam eius mẽtem indagare super[u]acuum iudico: rudis enim adhuc ipsius tempore anatome fuit, quare tam exa[c]tè hæc explorata apud eundem minimè reperimus. *Galenus* primus dilucidum [v]asorum in fœtu quæ cordi & pulmoni seruiunt, nobis doctrinam reliquit, [q]uem tanti *Andreas Laurentius* in Anatomicæ suæ Historiæ lib. 8. quæst. 2 5. fe[c]it, vt vesano quodam contradicendi studio, aut ambitionis stimulo agitari cen[s]eat illos, qui hic saltem eidem reclamant. Cum tamen is ipse Galeno 6. de vsu [p]art. cap. vlt. cor in fœtu dilatari & constringi asserenti, egregie aduersetur.

Quibus nostra sententia de generat. spirit. vitalium fit paradoxa.

Fateor mehercle præclarè Galenum in plerisque de Vsu pârt. hum. corp. li[b]ris philosophatum fuisse: hic tamen experientiam à nobis allatam omnino ipsi [r]efragari existimo, siquidem Arteria magna inflatà cor minimè attollitur, quod [s]ignum est, nec flatum quidem, nedum sanguinem spirituosum, seu vitalem [i]n sinistrum cordis ventriculum penetrare, quod *Galenus* tamen facile, & cum [h]oc ipse *Laurentius* crediderunt. Hæc autem concepta sunt Galeni verba lib. 6. [d]e vsu part. cap. 21. *Quocirca mirari amplius non oportet, si, cum cor neque sanguinem* [n]*eque spiritum mittat pulmonibus, neque totius corporis arterijs suppeditet, vt perfectis,* [s]*ed solam propriam vitam quàm paucissimo spiritu indiguerit: quem maximè quidem* *vt opinor, ex ipsa etiam magna arteria ducere poterat: nam membranarum epiphysis* (*vt antea ostendimus*) *non vt nihil omnino, sed ne multum neue repente ac simul in* [i]*psum quippiam immigret, à natura fuit inuenta*. Ast ego neque repente, neque pedetentim spiritum cor ingredi, flatus (cui omnia patent occulta quoque, ma[x]imè oscula) argumento deduxi. *Simonis Petrei* & *Francisci Rosseti* nobis ad[u]ersantium medicorum Gallorum opiniones, iam dicto libro ipsemet *Lauren[t]ius* confutat. Cuius tamen ratio non satisfacit, aliquam ideò spiritus vitalis [p]ortionem ex Aorta in cordis cauitatem migrare, vt hoc & vita & nutritio [i]psius fomentetur. Hæc enim à vena & arteria Coronaria sufficienter præsten-

Quanti facienda sit Gal. authoritas in hoc nostro paradoxo.

Petreo, Rosseto & Laurentio nostra quoque sententia est paradoxa.

tur,

Laurentij ratio refellitur.

tur, quæ per cordis ſubſtantiam diſſeminantur. Nam neque ſanguis in cor dis ventriculis, vt dictum eſt, inuenitur; neqne extra venas iam & arteria elapſus, iterum in ſubſtantiam cordis imbibi & diſpergi debet, nec ſanguis & ſpiritus in cauitatibus illis inanibus, cum cor publico haud munere tunc fun gatur, vt reperiantur, neceſſitas vlla cogit.

Conſtant. Varolius exactiſs. Anatomicus.

Huius opinio nobis oppoſita de vaſis cordis in fœtu.

Sed longè paradoxa magis *Conſtantio Varolio* hæc noſtra ſententia viſa fuiſſet Cuius ego de *Reſolutione corporis humani* anatomicum libellum tanti æſtimo, v in hoc non Tyrones modò, ſed prouectiores quoque in hac arte, quod addi ſcant, reperturos eſſe non dubitem. Hic igitur ſingulari ſuo quodam de qua tuor cordis vaſis modo philoſophatur, & omnia hoc officij præſtare affirmat vt contrario motu, tam inferant, quam efferant ex corde materiam. *Per Aor tam*, ait ille, *ſanguis incultus ſiniſtrum petit ſinum, mox abſolutus inde reuertitur & cum alio ſanguine per totum digeritur*. Neque hoc in auram hanc vitalem ſolum modo ſpirantibus,ſed in vtero quoque latitantibus adhuc animalibus,fieri autu mat, vt lib. 4. cap. 5. eiuſdem videre eſt. *Si ergo*, inquit, *vt omnes concedunt ſicut negare non poſſunt, in fœtu ſanguis arterialis, extrinſecus à matre tranſmiſſus, pe lumborum arterias ſurſum aſcendit, cordiſque ſiniſtram cauitatem ingreditur, qua d cauſa in nato hoc modo non procedet?* Vbi quidem pro confeſſo ſcribit *Varolius* quod Natura tamen negat, ſanguinem arterioſum in fœtu ſiniſtrum cordi ſinum ingredi, cum nec flatus quidem ab hoc per magnam deſcendentem Aortam inflatam admittatur.

Hæc autopſia refutatur.

Galenus lib. 6. de Vſu part. cap.20. partim ignoſcendum, partim ſuccenſen dum illis eſſe ſcribit, qui eundem vaſorum cordis vſum eſſe arbitrantur ani malibus in vtero geſtatis, qui in lucem iam editis præſtò eſt. Ignoſcendum quidem quod hic ſophiſtas non agant, nec verbis ludant: ſuccenſendum,quo in diſſectionibus fuerint negligentes. Atqui nolim ego exercitatiſſimos ambo hos in ſectione Anatomicos *Galenum & Varolium* hac culpa implicari, & ne gligentiæ in ipſa ſecandi ſedulitate argui, quos ambos tamen lapſos fuiſſe ſupe rius oſtendi. Non quòd ſectione non omnia rimati ſint, ſed quòd, vt eg conijcio, inſufflationis induſtriâ vſi non fuerint, quæ ſola *Varolium* docer potuerat, non confertim per deſcendentis Aortæ truncum ſanguinem ar terioſum ex matre hauſtum, ſiniſtrum cordis ſinum petere: *Galenum* quo que ac *Laurentium* admonere, non paulatim ſpiritum vitalem ſubire, quo valuulæ nempe in Aorta opponerent ſe etiam flatui, nedum craſsiori ali cui corpori. Sed in ſectione quoque fortaſsis hallucinati fuerunt, cum in neutro cordis ſinu, in fœtibus ipſis, ſanguis reperiatur ſiue venoſus, ſiue arterioſus.

Galeni, Laurentij & Varolij error vnde ortus ſit.

Concluſio huius noſtræ cótrouerſiæ.

Quid igitur nunc aliud agam, dicamue aduerſarijs meis, quàm vt ipſiuſ met *Galeni* verbis, laudato iam loco ſcriptis, reſpondeam ijſdem, & longiorem hanc tandem controuerſiam finiam? *At natura*, ait ille, *ſine tumultu & cla moribus ſuam indicat æquitatem: quam certò ſcio omnes, qui vel audient, admiraturo quidem, at non æquè magnam certè aures præbent admirationem, ac oculi: proinde faciendum eſt, vt non hæc modo, ſed quæ etiam memorantur alia, noſtriſmet oculis in tuentes experiamur.*

Libet

Libet nūc ad arcaniora Naturę penetralia properare,hoc eſt:Vterum ipſum ontemplari,in quo veluti domicilio ſuo,vitulinus foetus cōcipitur, gignitur & onformatur . Quæ quidem,quò ſecretiora & mirabiliora ſunt,DEI & Naturæ pera,eò à pleriſq.negligūtur magis,aut minus certè perueſtigātur. Satius enim ſſe non paucis etiā Medicis videtur,omiſſa rerū(qui nerui ſunt in cauſis)diligē-ā,quodam inani circa voces ſtudio cōſeneſcere. Cum autem animi gratiā vac-inos ſubinde vteros inſpicere mihi cōtingeret,vt ſimul quæ eſſet cum humano iſcrepātia,& an Duces noſtri in arte Anatomica, probè omnia annotaſsēt,ad-iſcerem : accidit , vt diligenti ſectione hæc animaduerterem.Clem.enim Ale-andrini conſilio , non modo cibum,quod Hipp. ſuaſit, ſed etiam cognitioni ſtimaui debere laborem præcedere . Reperi nimirum , tres manifeſtiſſi-nas in vitulino foetu tunicas,*Allantoiden,Chorion,*& *Amnion.*Et Allantois,quam trem quendam diceres aqua plenum,nō aliud erat quam membrana oblonga , anſparens, peritonæi inſtar ſubtiliſſima,nullis vſquam vaſis, aut ſpongioſis il-s carūculis(de quibus mox dicturus ſum)*Chorio* alligata: ſed ſibi omni ex parte bera,aqua limpidiſſimā repleta, Hęc autē aqua nihil eſt aliud, quā ſerum vri-ariū,quod ex veſica fœtus per *Vrachō*,ſiue vrinaculū dictum vas,in hāc deriua-ur.In hac enim *Allantoide* foramē mihi viſum eſt,poſtquā vmbilicum abrupiſ-m,ex quo effluxit aqua ſiue vrina illa,veluti per fiſtulā aliquā prorumpē: hac ncisā tunicā,omnis illa effuſa eſt aqua,quę librarū forſan ſeptē pōdus ſuperauit rat autē pilis carēs foetus,& lōgus ſpithamas ſiue palmos tres, quē periti huius i laniones ſeptimeſtrē fuiſſe iudicabāt. Sed & præter dictam hanc *Allantoidis* quā, inciſo *Chorio* & *Amnio* prius alia effluxerat,quę duas facilè libras æquabat.

Arcana Naturæ opera diligentius eſſent perueſtigāda.

In vtero vaccino & fœtu quæ ſint viſa.

Allantoidis deſcriptio.

Verum,priuſquā vlterius progrediar,hoc nouiſſe non abs re fuerit,apud *Hippocratem* de *Allantoide* vrinæ in foetu capſula , nihil reperiri . *Galenus* diligentior ene noſtro Anatomicus,hanc perbellè cum duabus alijs deſcripſit tunicam 15. e Vſu part. cap.4.*Toti enim animāti,*inquit,*dum adhuc vtero geritur, membrana tenuis vndiq. eſt circumiecta, quam ἄμνιον,id eſt,amiculum appellant, fœtus velut ſudorem ccipiens.Huic autem extrinſecus tenuior alia incumbit,quam ἀλλαντοειδῆ,id eſt,inteſtinam nuncupant,in ipſius veſicam perforata:quæ & hæc in ſe ipſa colligit,vſq.ad partum, ſum veluti fœtus lotium.His autem extrinſecus in orbem χορίον, id eſt, Secundæ,ſunt cirumiectæ,matricem totam intrinſecus ſubcingentes,vt quod ipſis ſubeſt,nullo pacto matrim contingat:per eaſque medias fœtus matrici connectitur.*Et ſubſequente capite circa nitium,eadem de *Allantoide* affirmat , quam inteſtinalem ideo appellatam vouit,quòd ſimilitudinem,cum ἀλλᾶντι,id eſt inteſtinis figurā ſua gerat .

Hipp. de Allantoide nihil. Gal. plura habet , ſed fuit deceptus.

Quæ quidem,cum *Galenus* de omnium animantium foetibus audacter pronunciet,humanum certè,de quo maximè in his libris ipſi ſermo eſt,nō excepit. Atqui nos *Allantoide* carere humanos foetus αὐτοψίᾳ didicimus , in quibus præter *Amnion* & *Chorion,*membranam reperire aliam non licet.P*lacenta* enim illa *vterina*,mera potius carnoſa maſſa eſt,quàm mēbrana,& quæ vrinæ continendæ minimè inſeruit. Et quid?cum nec omnia animalia *Allantoidem* habeant . Solis penè cornigeris eadem tributa eſſe cognoſcitur . Ex quo non incongrua forſan coniecturā deduci videtur ; *Galenum* bouinos & ouillos foetus cum ſæpius ſecuiſſet,in quibus prædicta tunica manifeſtè locum habet,in animum ſibi ſuum nduxiſſe,eandem in humanis quoque reperiri debere , quos ſectione, vt mihi

Allantois in humano fœtu nulla eſt , quod Galenus ignorauit.

Fff per-

persuadeo, nunquam attigit. In his enim illam, quæ farcimen seu intestinum tu nue, aqua repletū referat, nemo Anatomicorū, si probè inquisiuit, vnquā vidi. Et hanc quidem coniecturam meam firmiter stabilit eiusdem. Lib. De semin cap. 10. Galeni authoritas: cum enim quæreret; cur *Allantois* non à natura latio similiter, vt *Chorion*, effecta fuisset? respondet hoc ideo cōrigisse, quia fæmineum semen, ex quo hanc *Galenus* membranam fabricat, sit longè minoris quantita tis, quàm maris. *Non poterat igitur*, ait, *& in latitudinem, & in longitudinem exten intestinalis, sed longa necessariò, cum vtrisq. vuluæ cornibus appensa sit, extitit; atq. ita, & meritò, & necessariò angusta euasit.* Vbi ad vnguem cornigerorū nobis animalium cornibus similiter præditum vterum, & exactam in illis intestinalis huius tun cæ situm figuramque depinxit.

Capiuacceus cum Galeno errare voluit.

Miror equidē exactissimum *Capiuacceum* ita mordicùs hāc *Galeni* sui senten tiam arripuisse, vt cum hoc errare, quàm cū Natura bene sentire, maluerit. Hi enim Practices suæ lib. 4. cap. 5. quæcūq. dicto loco de triū harum ex semine ge neratione membranarum, *Galenus* in humano sibi fœtu finxit, ipse ambabus, v dicitur, vlnis est amplexatus.

Aquapendens celeberrimus Patauinus Anatomicus.

Oculatior fuit *Hieronymus Fabricius ab Aquapendente*, celeberrimus *Patauin* olim Scholæ Anatomicus, quæ vix ipsi parē hac ætate reperiet. Hic igitur egre gio suo de *formato Fœtu* opere, Parte secunda, cap. 5. & *Homines*, & *Canes*, *Feles* & omnia prorsus animalia vtrinq. dētata *Allantoide* destituta esse optimè animad uertit. Veruntamē excernendę vrinę; cum vasculum quoddam necessariò itidē à Natura fabricari debuisse æquum fuerit; hoc autē non sit intestinalis illa tuni ca, quæ vt iā probatum est, non cunctis cōcessa animātibus fuit, data autem om nibus illa fuerit, quæ *Chorion* dicitur: in hāc *Aquapendens* sententiā inclinat, *Cho rion* in ijs animalibus vrinæ cōceptaculum esse, quæ Allantoide destituuntur. E libro quidē iā laudato, cap. 4. suum ingenuè errorē fatetur, diutius se credidisse sudorē & vrinā cōmista, à tunica quæ *Amnios* dicitur, excrementa contineri, in vtrinq. dētatis, donec tandē anno 1592. in *Canibus* certior factus fuerit, sudorem quidē sub *Amnio*, sub *Chorio* autem vrinæ serum adseruari. Hoc idem in homin fieri, testem etiam *Fallopium* laudat. De *Canibus* quidem hoc experimentum af fert Parte prima, cap. 10. *Si Catulum*, inquit, *capite apprehenso suspensum teneas, liqui dò apparebit duo excrementa, vt puta vrinam & sudorem in distinctis tunicis locisqu contineri, vrinam quidem in Chorio inferius, sudorem verò in Amnio superius.*

Aquapendentis sententia de loco vrinę & sudoris in fœtu humano.

Verumenimuero, sint vel non sint vera, quæ de catulis *Aquapendens* affert, i humano certè fœtu ego meos quoq. oculos habui. Cùm enim anno supra mille simum, sexcentesimo octauo, in *Nosocomio Beatæ Mariæ de Consolatione* dicto, in Vrbe, inter cæteros præsente eiusdem loci primario Chirurgo, nunc Medicinæ etiam Doctore *Prospero Cichino*, optimestris & omnino perfecti, verùm cū matr mortui fœtus masculi Anatomen instituerē, & pictoris operâ diligentiâq. in de signandis puelli situ, tunicisq. vterer, hæc de fœtum obuoluentibus membra nis, & inter has, aquam continentibus mihi haud oscitanter obseruata fuerunt nam vt omnia hìc persequar, nec locus nec tempus permittunt.

Experientia aduersus Aquapendentem ab authore producta.

Afferā autē hìc eadē penè scripta, quę in meis *Iuuenilibus* legūtur. Neq. multi verò nunc verborum ambagibus, quid per *Chorion* & *Secundas*, siue *Secundinar* intelligendū apud authores veniat, disputabo, quæ partim apud *Aquapendentem*

videri

ideri possunt, partim, si DEVS vitam prorogauerit, in meo *de prima Hominis vi-*
ta, opusculo discutiam. In conspectum igitur mihi primò venit, inter secundinæ
artes, *placenta* illa *vterina* appellata, quæ in hoc fœtu quasi quadrata erat, obtu-
is tamen formata angulis, æquè lata ac longa, septem circiter transuersorum
igitorum, in quam vmbilici vasa desinebant. Videbatur autem massa quædam
æc esse, ex venis, arterijs & coagulato quodam sanguine composita, magis
uidem Lienis carnem, quam Hepatis; sed magis adhuc virilis pudendi sub-
tantiā discissam æmulans, crassitie, quæ est auricularis digiti, coloris rubicundi
c plumbei, propter vasorum congeriem. Placenta hæc veluti scutum anteriori
œtus parti obtenditur, à collo incipiens, manus, brachia & pedes omnino con-
egens: nam fœtus ferme totus cooperitur, cū incuruatus sit, ideoque breuis ad
nodum existat. Ex anteriore itaq. fœtus parte, sola facies, nec illa omnino libera
ernebatur. Superficies illa, qua vteri lateribus placēta adhærescebat, aspera, ru-
ra, carnea ac, vt iam dictū, sanguinea erat, nulla enim ibi mēbrana adest, sed ar-
eriarum ac venarum orificia, in hac placēta vasorū vteri osculis agglutinaban-
ur. Altera autem, quæ fœtum respicit superficies, læuis ac polita apparebat, quia
nembrana obducitur, quæ vasa ex vmbilico per placentam disseminata conne-
tit, & veluti in ordinem redigit. Hæc autē mēbranula, portio est secundę mem-
ranæ fœtus, quam paulo superius dicto loco, *Galenus* malè *Allantoidem* vocat;
uæ verè *Chorion* appellari meruit. Et fortassis ad hanc (quod tamen vt nō pror-
us assero, sic nec planè nego) placentæ tunicam, *agnina* siue *Amnios*, intima scili-
et, fœtus tunicula immediatè fœtum vestiens etiam concurrit. Nam quando
mbilicalia illa ex ventre fœtus egredientia vasa in placentam inserūtur, acqui-
ere statim ambas mēbranas fœtum obuoluentes, probabile est; quæ vasa illa nō
liter cōcomitātur, & obducunt, atq. *Pia* ac *dura mater* spinalē medullā, & neruos
psos: intertexto simul tamen glutinoso quodā humore, ad roboranda vmbili-
alia vasa, quæ spiritū & sanguinē vehunt, ne inter se cōplicētur, aut collabātur.

Hæc itaq. placēta, hoc vteri iecur, vt nōnullis nominare libuit, *Primum* est fœ-
us inuolucrū, si exterius numerare incipias, nō totum tamen infantē, sed ante-
iore saltē ex parte, vt monui, cingit, & præter nutrimenti vsum, quod per venas
tq. arterias huic infixas defertur, calorē simul fœtus, non aliter atq. in nobis vē-
riculo impositę pelles atq. panniculi, conseruat, auget, fouetq. *Secundum* humani
œtus inuolucrū, est iam dicta mēbrana *Chorion* totū prorsus corpus inuoluens,
lbicās, non multùm pellucida, nō subtilis admodum, quæ facillimo negotio ab
Amnio *Tertia* tenella admodum membranula, digitis etiam separatur.

Hoc primùm iā notari velim, si *Chorion* ab *Amnio* sit vndiq. detracta pellicu-
a, tūc singula fœtus mēbra ita apparere, ac si intra clarissimū crystallinū vitrū
ut per rarissimæ texturæ velū splēdida inspiciātur. Sin autē adhuc tertiæ secūda
nēbrana adhæreat, mebra illa haud transſucēt, excepto solo capite, vbi etiā per
trāq. tunicā subtilissimi quiq. caluæ pili trāsparēt. Est enim præter modū secū-
la tunica ibidē subtilissima. An ideò hoc natura industriè, vt omnia facit, machi-
nata est, cū caput primū esse deberet, quod à nouimestri se carcere liberare, & vi-
ales prius auras rupto vtroq. molesto indusio, aspicere, easq. haurire cōueniebat?

Secundariò & hoc notandum, hanc secundam cum tertia tunica immedia-
è adeò adhærescere, & conglutinari (vtcunque facilè vna ab altera deglubatur)

Quę membranę in humano fœtu ab authore sint repertæ.

Placenta vterina.

Huius cōpositio, situs & vsus.

Hæc primum & extimum fœtus est inuolucrum.

Chorion secundum est inuolucrum.

Amnios dicta tunica subtilissima est.

Nulla Vrina inter Choriō & Amnion existit.

vt ne guttula aquæ inter vnam & alteram intercipiatur,tantum abeſt, vt ſecun-da hæc, ad vrinam continendam in homine effiċta fuerit.

Succedit ordine tertia membrana *Amnios*; omnium, quas in humano mihi corpore videre contigit, ſubtiliſſima, vt ob id laceretur facillimè, & maximè pellucida. Intra hanc & ipſum tenellum fœtus corpuſculum aqua ſudori, aut vrinæ, colore & ſubſtantia perſimilis ſtabulatur. Vrinam hanc ego vix dixero per quod enim vas eò refunderetur? An per membrum virile, aut pudendum muliebre? At tot ſunt, quæ rei huic fidem denegant, vt præter euidentiſſimas rationes, authorum quoque ſcripta, & ipſa ſe opponat rerũ magiſtra Experientia. Cur enim nõ æquè in vtero matris ſuæ cõſtitutus infans, ipſam picem æmulantia alui quoque excremenea excerneret, cum poſt natiuitatem mox hæc, & vrinam copiosè non rarò profundat? An per ipſum vas vmbilicale *Vrachon*, ſiue vrinaculum hoc ipſum fieri quiſquam autumet? Atqui hoc non in *Chorion* dictam tunicam, ſed intra abdomen deliteſcens ad abdominus oſtium, vbi vmbilicus ſiue ingreditur, ſiue egreditur; fertur, ambabus ibi arterijs vmbilicalibus & venæ Nutriculæ arctè alligatus. Inteſtinalis autẽ, ſiue farcimini ſimilis tunica, in vitulo vrinæ receptaculum quidem, in humano hoc fœtu verò nulla, vt toties inculcatum eſt, conſpiciebatur. Et quæ pro Herculeis ego argumentis habeo, hæc duo fuerunt: aquam nimirum hãc ad libræ pondus, manifeſtiſſimè intra *Amnion* & cutem fœtus huius viſam fuiſſe, & veſicæ fundum, cui *Vrachos* ſiue ligamentum illud, ad vmbilicum pertingens annectitur, in omnibus humanis infantibus me imperuium ſemper inueniſſe.

Seroſa materia ſudori aut vrinæ ſimilis ſub Amnio cõtinetur.

Non videtur eſſe vrina, & quare.

Duo potiſſima rei huius argumenta.

Huic meæ nõ opinioni, ſed ipſiſſimæ veritati, exercitatiſſimus in ſectionibus *Varolius* fauet, cuius paucula, ſed rei naturam explicantia dicta lib. 4. concluſionis loco ſubnectere haud grauabor. *Meatus autem ille, ait, quem ferme omnes confixerunt, & vrachon dixerũt, reuera nõ eſt perforatus, per ipſumq. vrina nequaquã ad ſpatium inter Amnion & Allantoidem accedit, vt pleriq. dicũt: imò illæ membranæ eodem pacto inter ſe ſunt connexæ, quo variæ inteſtinorũ & ventriculi tunicæ ſibi mutuo adhærent nullumq. prorſus humorem inter ſeipſos admittunt. Sed vt veſica cõmodè tantã lotij quantitatem contineret; ex illius fundo ligamentũ veluti tendonem ad vmbilicum inter arterias vmbilicales tranſmittit, qui ibi firmiter connexus detinet veſicã extenſam, & adeò ſuſpenſam, vt ſuo pondere minimè huc atque illuc agitetur, diruptioniſue periculũ incurrat: extra autem infantis corpus, nullũ huius ligamenti veſtigiũ per vmbilicale inteſtinũ progreditur.*

Authoris ſententiæ Varolius fauet.

Galeni *Allantoidem* in humano ſibi fœtu imaginantis error, prolixiorem me paulo reddidit: nũc *Chorij* vt in vitulino apparet fœtu, à me viſi deſcriptio breuis expedienda. Quod itaq. hìc veluti ſingulare aliquid & nouum inſpexi, hoc fuit. Corpora nimirum, vndiq. vaccino intus vtero quædã adhæreſcebant, quæ vltra ſexaginta erant, piſciũ illorũ (quos Germani *Carpas*, ſiue *Carpiones*; Romani verò *Rainas* & *Burbaros* vocant, cum ſint potius *Cyprini* veterum) maſſulis ouorum ſimillima, coloris lutei & poroſa, quibus alia quædam inhærebant corpora, quæ in ipſo ſita & fixa erant *Chorio*, rubra omnino ac ſanguinea, ad priora ſubſtantiæ ſuæ modulo ſatis alioquin accedentia, ſimiliter quoque poroſa, ſed paulo minora: quorum talis erat nexus ac colligatio, ac ſi quis arte quidam duas ſibi ſpongias affabrè ita conglutinare poſſet, vt vnius ſubſtantia in

Chorij in Vitulino fœtu delineatio.

Spongioſæ quidẽ ſed diuerſæ carnes in vtero & chorio.

n alterius poros latiores ingrederetur,& suis item foraminibus alterius substan-
iam exciperet. In his corpusculis *Cotyledonum* & *Acetabulorum*, rixæ variæ, atque
uthorum controuersiæ omnes versantur, quas præter rem existimo huc addu-
ere: videri apud *Aquapendentem* possunt,& consopiri. In hæc spongiosa & præ-
ubra; quæ per *Chorion* videlicet, fixa sparguntur, corpora desinunt vasa omnia
mbilicalia; non aliter ac *Polypus* piscis brachia hinc inde sua expandit, quæ re-
ducta demum ac coeuntia, ambas illas perreptant tunicas, *Chorion* & *Amnion*. Et
er hæc ipsa corpora ex vtero fit attractio sanguinis ac spirituum. Sed reuera
amen in hac spongiosa carne, quæ in vtero hæret, non licet videre vasa vteri
deò propagari, vt cum alterius carnis rubræ existentis in *Chorio*, vasis vnian-
ur: per quam tamen *Chorij* carnem rubentem, vsque ad vltimum eius termi-
um, vasa progrediuntur, & in spongiosorum vteri corporum cauitates inse-
untur; vt rectè dici non possit, Symphisin osculorum in vtrisque carnosis il-
is corporibus fieri, & sic arterias fœtus pulsare propter vterinas, quibus strictè
deò hæreant & connectantur: quæ quidē alio accuratiùs loco sunt examinan-
la. Solent autem spongiosa hæc vteri corpora, in prægnantibus *Iuglandium* ma-
nitudinem æquare. In non prægnantium matricibus quoque reperiuntur; sed
am exigua, vt aliqua maiores vix *Lentes* superent, aliqua fœminarum *Papillis*
ix tandem assimilentur, substantiæ minimè raræ, ac porosæ, sed duriuscu-
æ potius & compactioris. Est autem inter vtramque hanc tunicam exigua ad-
nodū in vitulino fœtu differentia: cū *Chorion* nimirum, membrana sit nonnihil
rassior, asperior & nigricantior, *Amnios* autem læuissima, albissima, & aliquan-
o tenuior, Peritonei substantiam apprime imitans, multoque oblita humore, &
mbæ suis fibris donatæ. Diffiteri tamen nequaquam debeo, me plures aqua
lenas vesicas in *Chorio* & *Amnio* reperisse, quæ aqua, an sub amnio, an inter hanc
: *Chorium* collecta fuerit, equidem vt verum fatear, discernere exactius tunc
on potui. Detracta vtraque igitur tunica, reperimus fœtum dormienti similiter
acentem, nisi quod reuoluto collo, caput dorso applicaret, vt minus nempe spa-
um occuparet, capite autem vteri orificium spectabat, pedes contractos,
c diuaricatos habebat. Vteri Vaccini talis erat constructio. Nequaquam enim
iusdem cum humano est figuræ & constitutionis. Orificium vterinum quasi
riplex apparet; vt facilius, quod ego existimo, claudi posset: tam arctè enim in
oc coalescebat, vt vix communis styli cuspide penetrari posset, cum in grauida-
um interim fœminarum vteri osculis calamus scriptorius, & absque omni reni-
a ingrederetur. Pugnum etiam sua magnitudine æquabat, & substantia decuplo
rassior, quam reliqui vteri tunicæ, existebat: hæ enim nullo modo crassæ & car-
osæ, sed ambæ vix soleæ calceorum crassitiem referebant.

Penetrato igitur interno orificio, quod nec membranosum, nec carneā refert
ubstantiam, sed dura quædam, & albicās, ac mera potius glandula videtur, vni-
a quidem vteri cauitas subitò conspicitur, sed mox pariete quodam in dextram
c sinistram partem discluditur, vbi duo illa cornua sunt, quorum finis acutus
alde, & in quę semen deferētia vasa implantātur: quibus externis vaccarū testi-
uli nexi adhærēt. Interna & reliqua vteri substātia, quæ spōgiosis dictis corpo-
ibus carebat, granulata, vt ita dicā, erat, hoc est, tuberculis siue glādulis quibus-

An fiat Symphisis vasorum vteri & vmbilicalium.

Quæ differentia sit inter Chorion & Amnion in fœtu vitulino.

Situs fœtus vitulini.

Vteri vaccini constructio.

Orificium ipsius.

Cauitas siue capacitas interna.

dam minoribus & albicantibus scatebat, quæ grauidationis tempore, in maior illa spongiarum similia corpora succrescunt & intumescunt, & tanquã benign naturæ penaria loca, Spiritum & sanguinem in se recludunt, fœtuique postha alimentum suppeditãt. Plura licet cõmodè possem, non addam; ne tædium Le ctori pariam: quem tamen rogatum obnixè volo, vt & ipse experiẽdo nitatur su perare maiores. Cum enim vt Quintilianus ait, difficile, imò impossibile s imitando alterius similem fieri, studendum potius esse arbitratur; vt superemu sic enim fortassis æquaturos nos esse, quos imitari conamur. Experientia ete nim facit artem, vt inquit Arist. in Metaph. inexperientia casum.

Conclusio ex vtero Vaccino & tunicis fœtus.

Quod Epictetus olim de morali, hoc de physica, ego nostra philosophia sta tuendum quoque censeo. *Non debet quis verbis*, inquit ille, *ostendere subitò, quid in philosophia profecit, sed opere: sicut oues lacte & lana ostendunt, quantum come derunt*. Id quod omnium nostrum, qui naturalem hanc scientiam profitemu in *Scholis*, aureis ac sesquipedalibus literis scribendum foret: sic enim superua cuis tot contentionibus, & digladiationibus; quibus ingenij quidem acumen ac quirimus, temporis autem pretiosissimæ rei, iacturam facimus, nec res ipsas lu cramur; abstineremus, & in magis necessarijs operam cum fructu nostram locaremus. Video ego hanc, quam nunc præ manibus controuersiam exami nandam habeo, *Ruminationis*, adeò perplexam & perturbatam esse, vt neque veteres, *Aristoteles* & *Galenus*; neque Iuniores, *Mercurialis*, *Aldrouandus* & alij qui de hac aliquid commenti fuerunt, eadem dicant. Et *Aldrouandus* quider vel *Thomas Dempsterus* potius, Baro Scotus (quem virum Græcè & Latinè docti simum, Iurisque consultissimum, ars medica mea amicum mihi conciliauit cum ante quatuor hos annos grauissima ipsum febre oppressum Romæ liberal sem) vbi lib. de Quadruped. Bisulcis eruditissimè & grauiter de *ruminatione* di sputasset, his demum verbis varias authorum de hac opiniones concludit *Vtcunque sit, diligens Anatomici inspectio controuersiam dirimet*.

Quare nec veritus, nec verundatus sum, Lanionum etiam officinas ingredi &; quæ Natura in vitulis & vaccis *ruminationis* organa molita esset, quibusqu ventriculi ipsorum ductibus & esculenta onusti materia fuissent, non sine ad miratione inspicere. Idipsum enim Aristotelem factitasse, vel facere debuiss saltem, mihi persuadeo, cuius æquum est nos vestigijs insistere, nisi à *Pers* nos notari, & inter illos recenseri velimus, quos

— *Genus ignauum, quod tecto gaudet & vmbra:*

appellare solebat.

Cum igitur hac plerique ætate in Aristotelis Castris militemus, huius velu Antesignani nostri, statim sub initio verba proferenda esse, fas iudicaui; ad qu veluti normam quandam, cæterorum sensum authorum examinare possem Is igitur de Hist. anim. cap. 17. lib. 2. hæc scripsit: *Sed ventris dissimilitudo pr mùm, quod quadrupedes viuiparæ, cornigeræ, altera maxilla dentatæ, quaternos eiu modi habent sinus: quæ quidem & ruminare dicantur. Gula enim incipiens ab ore deo sum tendit ad pulmonem, septumque transuersum: hinc se ad ventrem applicat maioren qui parte interiore asper, interceptusque est, ac propè gulæ commissuram, sinum sibi a nexum habet, quem ex argumento reticulum vocant: est enim ventri extrinsecus sim lis,*

is; intus reticulis mulierum implexis, magnitudine multo quam venter, minor. Hunc
excipit Omasum parte interiore asperum, cancellatum, crustatum, magnitudine reticu-
li. Abomasum venter ab eo alius iungitur, magnitudine amplior omaso, forma oblon-
gior, cancellis intus & crustis multis, magnis, & læuibus inormatus: mox intestinum
iam sequitur. Et paulo inferius. *Rectum autem intestinum nulli est, cui non parte*
vtraque dentes. Hæc ex Gazæ verſione.

Iul. Cæſ. Scaliger in ſuis ad hunc locum commentarijs, paulo aliter Ariſto-
telem vertit; *Primum* quidem, cum Gaza ſinum hunc, *ventrem magnum* vocat; &
conuenienter; cum & Ariſt. κοιλίαν τὴν μεγάλην, eum appellet: Italis *la Trippa* dicitur.
Secundum; cum Gaza *Reticulum* dicit, nec quicquam hic peccat; quod fæmina-
rum reticula, vnde nomen Græcis κεκρύφαλος, referat; & Italis ob id *la Scuffia* no-
minatur. At in *Tertio* deſcribendo, toto, vt aiunt, cælo aberrauit. *Omasum* qui-
dem & ipſe cum Gaza interpretatur, & ab aſperitate, cum Græca vox ἐχῖνος ſit,
dictum cenſuit, ſed cum ait *similis est fauis aluearium, cellulis differtus in spongiæ*
modum quas πλάκας vocat Aristoteles, vnde Latinum nomen plaga: miſerè fallitur.
Hæc enim interna, fauorum mellis diſtincta cellulis ſimilis facies, non tertio
ſed ſecundo iam deſcripto *Reticulo* nempe appellato, eſt ventriculo. *Tertius* au-
tem ventriculus ex pluribus pelliculis ſibiipſis ſuperpoſitis conſtat, vnde & Itali
illum *Centopelle*, quaſi ex tot pelliculis conſtaret, & *Germani* aliqui eleganter atq;
congruenter *Librum*, veluti pluribus compactum folijs, appellarunt: in quibus
pelliculis cum ſint vndique quidam eminentes cuſpides, ſpinarum acumini-
bus ſimiles, ideò Græci ἐχῖνον nominarunt. Hic ſolus propemodum ventricu-
lus Romæ in vſum & eſum hominum, non cedit, ſed à Laniorum pueris, ma-
tutinis totius anni horis, per VRBEM, pro *Felium* ferculis diuenditur. Iu-
cundum præbetur ſpectaculum, cum cateruatim ex ædibus Feles ad horum
puerorum voces euocatæ accurrunt, & *Diaria* ab heris ſuis lamentabili vo-
ce poſtulant.

Aquapendens tamen, ſuo de ventriculorum varietate opuſculo, *Omasi* hic vo-
cem præter genuinam ſuam poſitam fuiſſe ſignificationem conqueritur, cum
hæc Latinis vel craſſum & pingue inteſtinum, vel pingue & diſtentum abdo-
men ſignificet; vnde *Horatius* 2. Serm. Satyr. 5.

Ceu pingui tentus omaso.

ɔbſcuratam itaque vim vocabuli Græci autumat, cum veteres ἀπὸ τοῦ ἐχίνου id
eſt ab *Erinaceo* ſpinoſæ pellis animali, hunc vocare voluerint. *Scaliger* alijs ite-
rum verbis, quam *Gaza* fecerat, quartum deſcribit ventriculum: *Post hoc*, ait,
est, quem Asellum vocant, omaso quidem minor est (Gaza dixerat magnitudine am-
plior omaſo) *sed prolixior* (Gaza formà oblongior) *refertus multis sinibus grandi-*
bus & læuibus. Hunc cum *Rusticis* ſuis, vt ait, *Asellum* appellare maluit, cum
priſci Latini bellorum, quam culinæ ſcientiores, nomen illi nullum dederint;
quare Gazam *Abomasum* dicere conatum eſſe, niſi quis ait, cum *Varrone Faliscum*
vocitare velit. Sed cur *Asellum* dicat, rationem nullam affert. *Itali* noſtri
longè conuenientius *Il Quaglio*, quaſi *Coagulum*, quod in hoc ventriculo in la-
ctantibus illis beſtijs, coagulum reperiatur, appellant. Nec placet, quod Sca-
liger hæc Ariſtot. Verba ἔχει δὲ ἐντὸς πλάκας πολλὰς, καὶ μεγάλας, καὶ λείας, ita reddat: *refer-*

tus

tus multis finibus dicendum erat potius, *multis plicis*, nam reuera rugosæ plurim in hoc sunt plicæ, & veluti pelliculæ, quare eàdem voce πλακάδες, vsus est in ter tio ventriculo, *Centipelle* dicto, vbi plicarum siue pellicularum illa congerie reperitur.

Abomasi vox non placet Aquapédenti.

Aquapendenti nec ipsi placet *Abomasi* vocabulum, cum *quartus* ventriculu ab Aristotele ἤνυστρον vocetur, hoc autem ex Græca sua origine *perfectibile* signet Et *Ioannis Grammatici* 4. Analyt. authoritatem hic implorat, qui vltimum ven triculum nominat illum, qui cibum perficit, ventrem: quod putet in quatuo his finibus, semper magis magisque à primo ad vltimum transeundo, cibos læ uigari, concoqui, ac in chylum conuerti. Picturam horum videre poteris in dictis *Scaligeri* commentarijs, sed adeò malè concinnatam, vt nec vmbram ipsorum exprimat.

Cur de ruminatione porrò aliquid sit dicendum.

Eadem prorsus, quæ eruditissimum Italiæ Medicum *Hieronymum Mercuria lem*, me quoque incessit cupiditas, de *Ruminatione* posteris aliquid scriptum re linquere, cum huius absoluta nondum à quoquam quod sciam, tractatio ir vulgus edita fuerit. Verùm ego, quæ ad anatomē attinent potius, quam illa, qua philosophica obscuraque ratione erui possent, indagabo, cum & in his qua oculis intuemur, Talparum more, ne dicam in dubijs illis ratiocinationibus non rarò occæcemur. In duellum igitur *Mercurialis* lib. 5. cap. 13. variar. le ction. *Aristotelem* & *Galenum* adducit: quod is lib. 3. cap. 14. de part. animal in cornigeris ventrium quatuor munus hoc modo expleri dixerit, *dum alius a alio cibum recipit* (remansum per ruminationem, vt ait Mercur.) *scilicet, primu inconfectum; secundus aliquantulum confectum; tertius pleniùs; quartus perquam plen confectum. Verum Galenus 6. de Anat. administ. cap. 3.* inquit dicto loco Mercu rialis, *cibum ait, primò ex ventriculo reuomi inos: deinde ab ore in reticulum, inde i*

Mercurialis in duellum adducit Arist. & Galenum.

Omasum, tandem in abomasum mitti. Et ne quis dubitet, quomodo secunda vice in re ticulum, non autem prima labatur; sciendum est, foramen in gula esse satis angustum, quod pertingit in reticulum, & per quod cibus prima vice, cùm sit crassior & solidio adhuc minimè transire potest: transit verò secunda vice, quando liquidus, & molli ita factus est, vt iam transire queat. Attamen hanc vtriusque contentionem pro bè sopiri posse existimat, si dicatur *Aristotelem* loqui de animalibus, quando noi ruminant: *Galenum* verò de tempore ruminationis, neque enim perpetu ijsdem animalibus ruminationem accidere.

Aldrouandus nititur hanc dirimere controuersiã.

Aldrouandus hanc controuersiam vidit & fugit, quid enim responsurus esset suspendit. *Vel Aristoteles*, inquit ille, *foramen, quod ait Mercurialis pertingere in re ticulum, non aduertit: vel falsum est, viam ab ore ad reticulum dari, quæ non prius a primum ventrem pertingat. Mihi eam viam minimè necessariam esse videtur.* Ra tionem assignat, vt sibi videtur, probabilem: primum videlicet ventrem cum intus asper sit, non mirum esse, cibum crasso modo in ore incisum, prim vice retinere; iam remansum verò per ruminationem, vtpote læuigatum & lu bricum, non amplius amplexari, sed in reticulum facile elabi permittere. *Vtcunque tamen sit*, inquit, *diligens Anatomici inspectio controuersiam dirimet.*

Sed frustra hoc facit.

Ego mehercle apud *Mercurialem* & *Aldrouandum* hæc vt legi, vt risi. Cum ne que eorum quicquam, quæ de *Galeno* & *Aristotele Mercurialis* comminiscitur, i

eorum

orum ſcriptis legatur, neque allatæ aliquid rationes valeant. Meræ potius hæ nihi de *Lana Caprina* rixæ videntur, & vt vno dicam verbo, hìc

Maxima de nihilo naſcitur hiſtoria.

Et *Ariſtotelem* quidem, quod ſpectat, hìc ne ſomniauit vnquam, quod *Mercuria-is* ipſi imponit, cibum remanſum & ruminatione in ore magis detritum, ite-um ad primum, & conſequenter cæteros deuolui ventriculos, vt magis magiſq. liquetur. Hic enim loco iam laudato 3. de part. anim. dicit ruminantibus nimalibus quatuor propterea ventriculos datos fuiſſe; vt, cum officium ſuum s in molendo non ſatis præſtat, ob dentium defectum, hoc multiplicitas ven-rium compenſet; id quod rectiſſimè fieri quoque poteſt, ſi primus loco lentium inſeruiens venter, cibos craſſos recipiens comminuat eo modo, quo quus exempli gratià, faceret in ore, cui vtrinque dentes adſunt: qui vbi poſtea ibus in ruminantibus ad palatum per Oeſophagum recurrit, molarium operà lentium comminuitur melius, atteriturque. Nec ait *Ariſtoteles*, hunc ita re-nanſum debere ad primum denuo ventriculum deſcendere, neque ad ſecun-lum, quod vult *Mercurialis*, neque ad tertium, aut quartum, ſed de hoc pror-us tacet. Verùm nos, quid de eodem remanſo fiat, paulo inferius indicabimus. Aſt operæpretium eſt, ipſiſsima *Ariſtotelis* verba hìc recitare, vt æquus lector e lite hac ipſe iudicet. *Ruminat etiam Camelus*, inquit, *more cornigerorum, quo-iam ventres ſimiles cornigeris habet. Habent hæc ſingula plures ventres, vt Ouis, Capra, Ceruus, & ſimilia: vt cum officium oris non ſatis in molendo cibo adhibetur, ropter inopiam dentium, munus ventrium expleat, dum alius ab alio cibum recipit, pri-us ſcilicet inconfectum, ſecundus aliquantulum confectum, tertius plenius, quartus per uam plenè confectum. Ita fit, vt genus hoc animalium receptacula cibi habeat plura, uibus nomina hæc aut indita ſunt, aut indere licet; venter, arſineum ſiue reticulum, maſum, abomaſum.* Hic de cibo remanſo nihil. Iam autem quis ex ſequentibus *Galeni* verbis conuincet, id quod *Mercurialis* perſuadere nobis voluit, primò ex entriculo reuomi cibum in os, deinde ab ore in *reticulum*, inde in *omaſum*, tan-em in *abomaſum* mitti? Vult quidem Gal. cibum ruditer conciſum, ex primo entriculo ad os conſcendere, hìc remanſum in alium ſinum ſiue ventrem de-cendere, ſed neque *reticulum* nec *omaſum* hunc nominauit. *Galenum* ipſum au-iamus loquentem. *Porrò quoniam nonnulla animantia validis aluntur nutrimentis, uædam imbecillibus, eò natura reſpiciens, particulares ventris differentias machinata ſt. Si itaque animans nonnunquam videas ſiue ex* India, *vel etiam Lybia, ſiue Scythia rofectum, quod antea non conſpexeris, alimentum ligneum, ſpinoſumque aſſumere, ma-num huic & aſperum noueris conſtructum eſſe ventriculum: ſi autem ſuperiores etiam lentes non habeat, ventriculos huic neceſſario plures exiſtere, vt in primum ſtatim pa-ulum ingerat: mox ex hoc ruminans ore conficiat, deinde rurſus in alium ventrem deglu-iat: ex hoc rurſus in alium ſtatim transferat.* Sed *Mercurialis* nempe hic falſus eſt, quòd cibum remanſum non aliò, quàm ad ſecundum ventrem *reticulum* nimi-um, delabi poſſe, exiſtimauerit.

Mercurialis Ariſtotelem aut nō bene legit, aut malè intellexit.

Ariſtotelis mens melius ex ipſius verbis capietur.

Neque Galeni verba id dicunt, quod Mercurialis inſinuauit.

Cauſa erroris à Mercuriale cōmiſſi.

Ne igitur auidum meum diutius ſuſpendam Lectorem, rem vt ſe habet, ob oculos ipſi ponam. Solebat autem eiuſmodi in artibus controuerſias, *Galenus* Comment. ſuo in Hipp. de nat. hum. duobus iudicandas eſſe criterijs aſſeue-

rare:

Quomodo de varijs cõtrouerſijs in artibus ſit iudicandum opinio Galeni.

rare: *ſenſu* videlicet, ac *demonſtratione*. Et vbi de ciborum quidem concoctione, & humorum generatione veterum opiniones ſunt iudicandæ, rationes locum habere: vbi verò in quæſtiones venit, an ruminantia animalia quatuor ſint ventribus, an vnico ſaltem prædita, tunc ſenſum præualere, & ad corporum diſſectiones prouocandum eſſe, inculcabat. *Vt enim*, inquit, *ſi quis Cretam eſſe inſulam negauerit, ſtatim ab omnibus, qui id audierint, deſpicietur, quippe qui probè nouerint eam eſſe inſulam. Sic, ſi quis canibus quatuor eſſe ventres affirmauerit, vnicum verò ruminantibus; hunc illi, qui ruminantibus quatuor, & vnum in canibus inſpexere, facilè deridebunt.* Sed hìc optarim ego Lectorem ſimul mecum ſpectatorem fuiſſe, ſic enim facilius ipſi, quod probare mihi eſt animus, perſuaſerim. Quare eodem *Gal.* loco in hunc ſenſum hoc ſcripſit: *Igitur, cum ſcriptis cogimur cum his contendere, qui de aliquo diſſectorio theoremate, quod ſenſum imprimis iudicem habet, impudentiſſimè pariter ac imperitiſſimè pronunciarunt, fieri nequit, vt ignari eorum, quæ in diſſectionibus videri ſolita ſunt, poſſint mendaces à veridicis diſcernere.*

Noſtra & vera de quatuor ventribus ruminantium obſeruatio.

Sed agedum, dicamus modò quæ nos ipſi non rarò in eiuſmodi ventribus obſeruauimus. Hoc igitur indubitanter eſt credendum, Oeſophagum vbi deſinit, non vnico tantummodo orificio ſiue foramine in ventrem maiorem pertundi, ex quo aditus pateat in *reticulum*, ex hoc in omaſum, & ab hoc in abomaſum, vt facile ſibi quis imaginari poſſet; verùm *duplici* ſtatim ductu ferri, vno quidem in *ventrem* iam dictum *maiorem*, altero in *omaſum* ſiue tertium ventriculum, *Italis Centopelle* dictum, à quo in quartum eſt tranſitus. Et ſatis ſuperq. hìc Naturæ beneficium & artificium mirari haud potui. Non enim hæ ambæ viæ, vt idem vnuſque cibus in primum ac tertium ferretur ventrem conſtructæ, ſed quia animal non ſemper vno eodemque cibo veſcitur, diuerſi ideo ductus fabricati fuerunt. Incipit autem animal, poſtquam vitali hac aura frui ipſi conceditur, lacte materno veſci. Hoc verò in primum haudquaquam ventrem, ſed in vltimum, *il Quaglio* ob id dictum *Italis*, deſcendit. Cum enim hoc alteratione minima, vt in chylum cederet, indigeret, non opus habuit præcedentium calore, & ſubactione ventriculorum.

Mira Naturæ induſtria in horum fabrica ventriculorum.

Aquapendens propè quidem ſed non omnino ad veritatem accedit.

Diligentiſsimus *Aquapendens*, dicto ſuo de ventricul. varietate opuſculo, hoc ſciuiſſe mihi viſus eſt: *Siquidem*, inquit, *hic quartus tantùm lac ſuſcipit, nequaquam alij: & coagulum quod nihil aliud eſt, quam lac concoctum & coagulatum, non niſi in hoc quarto reperitur.* Sed viam tamen hanc particularem ab Oeſophago ſubito per tertium ad quartum ignoraſſe, argui forſan poſſet ex ſequentibus eius verbis: *Lac igitur, ore exuctum ſtatim in quartum ventrem tantùm deſcendit per viam, quæ etiam cæteris ventriculis communis eſt. Qui etſi ſuperiores quarto ſint, in eas tamen lac non intrat, quod à tribus nequaquam propter ſui diſſimilitudinem, ſed à quarto tantùm, tanquam ſibi ſimillimo attrahatur.* Hactenus vera retulit *Aquapendens*, in ſolo quarto lac reperiri, attamen reuera in hunc via nulla lactantibus alia eſt, quam per tertium, in quo quidem minimè moratur, ſed aditum ſolummodò liberum nanciſcitur. Vſa autem Natura hoc in loco hac arte fuit, & induſtriâ. In fine nempe *Oeſophagi*, quem *Itali il Grumale* vocant, hoc eſt in ſuperiore ſtomachi orificio, duo oblonga & teretia veluti labia, meatum illum obſerant, claudunt: ita, vt ſi cibus craſſus denſuſque, fænum, ſarmenta ac paleæ, aut ſimilia ſem-

com-

commansa descendant, hęc labra carnosa nimirũ & membranosa facilè cedant, & aditum grauiori ac ponderosiori cibo in saccum maiorem, *primum* nempe *ventrem*, permittant. Vbi verò lac ipsum liquidum delabitur, conniuentia reperit hæc oblonga corpora, quare super hisce tanquam super canali quodam decliui currens, ad tertium immediatè ventrem labitur, & ex hoc ad quartum illico decliuiorem suo pondere ruit atque delabitur, vixque guttula huius in secundum ventrem, *Scuffiam* dictam, tertio suppositum, aut in primum saccum destillat. Sed est quod summopere mireris oculatissimum Naturæ mystam *Aristotelem*, inexcusabili prorsus errore se induisse, quem vel à quouis e triuio pastore, vel quauis anicula caseorum fabra edoctus, emendare potuerat: *Coagulum* videlicet, vt is credidit, non in *quarto*, sed in *tertio ventriculo* colligi & adseruari, clarissima eius sunt verba 3. de partib. animal. cap. 15. *Habent*, ait, *quod coagulum vocatur, omnia quæ plures continent ventres, carent, quæ vnum habent, excepto Lepore: habent, quibus hoc datum est, non in magno ventre, nec in reticulo, neque in vltimo, quod abomasum appellamus, sed in eo, qui inter vltimũ & duos primos positus est, quod omasum vocatur.*

Oesophagi & superioris orificij ventriculi cõstitutio.

In alium ventriculũ lac, in aliũ fenum descendit.

Aristotelis inexcusabilis est error, quod coagulum in tertiò & non quarto ventre putarit adseruari.

Per verioris philosophiæ amorem te precor amice Lector, paulisper tuam mihi aurem hìc commoda, & quid doctissimus, de hoc *Aristotelis* loco, *Mercurialis*, quidque de eodem ego sentiam, æquo animo ausculta. Ille cap. 16. lib. Variar. lect. errorem errore cumulans, quasi re præclarè gestà iam sibi rationes etiam inuenisse applaudit, quibus magistrum suum tueatur. *Ego*, inquit ille, *quicquam in hac re proferre licet, dicerem, in primo ventre lac parum mutari: in secundo mutari quidem atque incalescere, sed non adeò, vt possit in casei formam crassescere: in quarto percoqui, & statim in intestina, inde per Meseraicas in corpus distribui: in tertio verò solum crassescere posse, atque ibi retineri: tum quia locus satis calet, & lac præparatum iam est, vt facilè crassescere queat: tum quia sic crassefactum non facilè per foramen abomaso & omaso commune, in abdomen transmittitur. Quare inuenitur coagulum in omaso, quia ei causa effectrix, nimirum calor, magis crassefacere valet, & quia simul retineri potest: in alijs vel non æquè calor viget, vel ob lubricitatem, si fiat, vt in omaso retineri nequit.*

Mercurialis non veretur Aristotelis errorem alio errore tueri.

Credo equidem, nec vana fides prorsus, *Clem. Alexandrinum* nostri seculi philosophorum mores dudum præuidisse, quando scripsit: *Aliqui à philosophia Græcorum, non aliter ac Vlyssis socij à Sirenibus, detinentur, vt nunquam possint reuerti.* Ita enim nostrorum aliqui philosophantium, rationes antiquorum, *Aristotelis* præcipuè, imbiberunt, vt purpureum colorem lana, è qua nũquam dilui potest:

Non si Neptuni fluctu renouare operam des,
Non mare, si totum velit eluere omnibus vndis.

Vt *Lucretius* cecinit. Nec mirum est; nascimur, alimur, & cum hac philosophia *Peripatetica*, adolescimus & senescimus.

- - - *Adeò in teneris consuescere multum est*, ait Poeta.

Clem. Alexand. de quibusdam philosophis sensus.

Difficile est opiniones relinquere, quas à teneris vnguiculis imbibimus.

Rationem ego laudo, proboque, quæ auriga dominaque est omnium humanarum actionum, sine qua nil agi, dici, aut cogitari potest. Sed & hoc simul noui: rationibus nullis, absque longa examinatione credendum esse, vt *Marsilius Ficinus* me monet; & in physicis nostris problematibus verum esse quotidie ego experior. Ita *Dogmaticis* nonnullis, hodie, rationibus quæque probare procliue est, atque imber quando pluit, nec ea modò quæ nunquam viderunt, sed

fal-

falſiſſima quoque pro veris venditant (quod Mercurialis hìc noſter facit) quibus non aliter,atque *Pythagoreis* olim illa magiſtri authoritas pro veritate eſt, & ſufficit illud : *Ipſe dixit*.

Aquapendés Ariſtoteli ſe opponit,quia ſenſui magis credit.

Non ita *Aquapendens* ſimplici *Ariſtotelis* dicto aſſentitur, nec magni facit, quod cauſam huius de coagulo opinionis, in problematibus ſuis ſe dixiſſe affirmet, quæ quandoquidem in ijs, quæ ad nos peruenerunt, nulla exſtat, putat *Mercurialis* in illis ſcriptam fuiſſe,quæ phyſica problemata erant,& nunc deſiderantur,à *Plutarcho* verò *Apollonio, Athenæo* & *Laertio* citantur. *Ego autem*,inquit, *Aquapendens*;*aio reperiri coagulum in quarto, non in alijs, quia ſic comperi, & ſenſui multiplex quoque ratio conſentit*.

Quare Aquapédentis rationes & ipſe parum valent.

Verum vt,quod res eſt,dicam, niſi veritatem hanc ſenſus ipſe, cum quilibet tactu ac viſu in quarto vétriculo, & nequaquam in tertio coagulum eſſe cognoſcat,approbaret;*Aquapendentis* aduerſus *Ariſtotelem* vix quicquam rationes impetrarent. Non enim quia tertius ventriculus aſper eſt,ac veluti tuberculis ſpinoſis plenus ideò lac minus amplecti potuit, ſed ad quartũ læuigatum ac perpolitum lacti ſimilem, debuit ferri, vt *Aquapendens* argutat.Imò,quò in *Lienteria* vbi læuitate præternaturali *ventriculus* peccat, cibus eſt mollior,eò minus retinetur, quare me in ſimili vitio cremorem hordei, eo ipſo momento quo bibitus fuit, per podicem euacuatum vidiſſe recordor. Et vteri læuitas retinendo ſemini molli corpori,valde obeſt. Et quartus demum ventriculus plurimis rugis, pliciſque ſcaber eſt, & inæqualis. Nec maioris eſt momenti altera hæc ratio, tertium ventrem exiguum admodum eſſe, nec lacti recipiendo ſufficere. At inquam ego, paruitas non inde accidit, quod non poſſit maior eſſe, ſed quia natura hunc non pro lactis receptaculo habere voluit. In non lactentibus enim, hìc tertius quarto longè maior eſt,& primus in lactentibus minimus, tum tertium ac quartum quoque magnitudine ſuperat, quia natura aliter planè hoc, in herbis fœno ac paleis veſcentibus, quam in lac ſugentibus vtitur. Vnica hic igitur meo iudicio, & ſola ratio ſufficit: Naturam voluiſſe quartum ac vltimum hunc ventrem,pro lactis receptaculo vſurpare, quoniam lac aliorum ventriculorum coctione nulla indigebat, & iam propemodum à matre alimentum debitum, recens natis præparatum fuerat. Sed de benigno hoc liquore,nunc plura non addam, in mellifluum enim ac lactifluum adeò flumen immergerer, vt longo vix poſt tempore inde emergerem. Quare, vna iam à Natura quidem, ſed ſingulari adhibito ſtudio & artificio, tendens ab Oeſophago per tertium in quartum ventriculum, à me iure *via lactea* dicta, fabricata ac demonſtrata fuit: cùm per hunc in recens natis vitulis lac ſolum ad quartum, vbi *coagulum* reperitur, & non in tertium vt Ariſtoteles credidit, fluat, ibique moretur & cogatur.

Vera ratio cur lac in quartum ſolummodo vétrem feratur.

Via lactea ruminantiũ beſtiarum cornigerarum.

Qua via cibus durior in vétrem eat.

Altera via ab Oeſophago rectà ad primum fertur ventrem, & per hanc omnis alius cibus qui à lactentibus aſſumitur, præter vnicum lac deſcendit. Didici enim ex frequenti ventrium ſiue ſtomachorum eorundem diſſectione, tam vitulos quam Hædos aliquando ſolo lacte frui ab vberibus maternis ſucto, aliquando etiam,ſi fœni & herbarum copia detur, & hæc non illibenter carpere atq.ita partim cibo tenerrimo, lacte ſcilicet,quod non ruminant,partim etiam

duriore

Ventrium horum in lactãtibus & non lactantibus proportio.

uriore alimento,quod remandunt; vesci,& hoc quidem in primum sacculum, llud in quartum ablegare,nullo itineris impedimento facto. Est autem primus enter in lac solum sugentibus paruus valde, & tam exiguus quidem, vt simul um secundo ac tertio sibi iunctis,quadruplo à quarto sua magnitudine supere- ur. Neque hoc cuiquam admirationem mouere par sit, siquidem horum om- nium trium primorum in lactantibus vsus,aut officium haud vllum existit. Vbi erò simul animali herbis ac fæno victitare placet, primus ac secundus venter ntumescunt magis, tertius tamen mediocriter se habet.

In lactantibus.

In non lactantibus.

Iam verò vice versa in illis,quæ lac non sugunt amplius, animantibus rumi- antibus,*Primus* venter amplissimus est,cum sibi adiuncto secundo: & tertius dmodum turget,quartus exiguus plane si cum prioribus conferatur, apparet. Nec sua hic ratio deest. Hoc enim tempore cibus crassior omnis in primum de- ruditur saccum, tanquam in promptuarium quoddam,vt ex hoc denuo ad os egurgitet, comminuatur & aliò postmodum conuehatur. *Secundus* autem entriculus *Reticulum* dictus, vt verum fatear, primi quædam potius prolès di- i potest & additamentum,quàm distinctus venter quidam. Quinimò videbis, i exactè examines, etiam primum ventrem circa fundum suum diuiduum ac uasi bifidum esse,quem tamen ita duplicatum pro vnico omnes habent nume- antq. ventriculo. Hæc sola differentia conspicitur quod in fundo primi ventris ubstantia non tantum sit attrita, quantum est in Reticulo,vt supra quoque nsinuaui. Ab hoc secundo ventre patens ad tertium via datur, ad Omasum vi- delicet, *Centopelle Italis* dictum, qui & ipse venter non parum tunc turget.

Auctoris coniectura de horum ventrium vsu.

De horum omnium ventrium vsu sic mihi, probabili saltem cõiecturà,quam lijs diiudicandam ac recensendam libentissimè subijcio, philosophandum esse isum fuit. Cibum primoribus labris,ac inferioris maxillæ dẽtibus apprehẽsum c ruditer cõcisum,per Oesophagum in primum detrudi vẽtriculum,eòque ibi- dem tantisper emollitum, redire (quocunq. id demum modo fiat, quod haud disputo)ad palatum & molarium operà dentium moli magis,comminuique,eà- dem regredi vià,& succum quidem qui ex continua attritione dentium cum pi- uita ex capite in palatum destillante, aliundeq. affluente saliuà mixtà oritur, non ad primum quidem ventrem, sed more lactis supra labra illa superius de- scripta deferri,& in tertium ventriculum,atq. in quartum ab hoc subito influe- re. Masticata autem & exucca veluti cibi reliqui massa,iterum in primum,& ex hoc in secundum propè orificium primi situm ventrem subit,vbi paulisper ma- ceratur,& in tertium ex hoc sibi vicinum orificioq. connexum intrat; ibique denuo magis eliquatur,donec in quartum & vltimum deuoluatur.

Qualis sit Chylus in quarto ventriculo.

Videbis autem in sacco illo maiore cibum crassum esse,magis comminutum in huius fundo,adhuc magis insuper in secundo sacculo seu *Scuffia* attenuatum, magis adhuc attritum in tertio, liquatum demum ac veluti læuigatum in quar- to. Ne tamen ibidem albicantis chyli,quod nonnemo sibi finxit, substantiam te videre existimes; herbarum comestio colorem illum ac substantiam, quam nostro in ventriculo ex carne ac pane intueris,haudquaquam inducit:vtcunque ex hoc bouino Chylo idem rubicundus in hepate ac venis sanguis generetur,& in carnes postmodum ac ossa transmutetur.

a Vitulus *monstrosus biceps, mense Aprili, Anno M. DC. XXIIII. prope* Romam *in Villa quadam Illustris. D.* Marcelli Sacchetti, *natus, detracta pelle hic studioso Lectori exhibetur. Cuius alterum caput vt paulo fuit elongatius, ita pes alter & coxa fuit retractior. In quo quid monstrosi repertum fuerit, partim ex historia iam supra data clarum est, partim in sequenti etiam figura delineatur.*

b *Duo capita cum sua Aspera arteria,* Pulmonibus, *Corde, & Ventriculis quatuor.*

c *Vtriusque capitis asperæ arteriæ in vnum truncum coalescentes.*

d *Pulmones Cor amplexantes, quorum tres in vtroque latere lobi, inferior maior, superiores duo minores.*

e *Cor inter pulmones vtrinque ambientes vnicum sedens, sed pro animalis proportione maius.*

f *Primus ciborum ventriculus*, Italis la Trippa, *dictus*.

g *Secundus Ventriculus, Latinis Reticulum*, Italis la Scuffia, *vocatus*.

h *Portio hîc tantum tertij ventriculi apparet, qui Omasum nobis*, Italis Centopelle, *appellatur*.

i *Quartus Ventriculus Abomasum vocatus*, Italis il Quaglio. *Hic in lac sugentibus omnium est aliorum maximus.*

k *Duo asperæ arteriæ rami in vnum desinentes, substantiæ modum cartilagineorum annulorum obtinentes, vsque ad designatum in medio hoc canali punctum: hîc enim asperæ arteriæ substantia in Oesophagum (* Itali *vocant* il Grumale *) transmutatur. Vt per eundem ita ductum & aer & cibus transire debuisset, quod est omnium, quæ hîc visa sunt, monstrosissimum, vt in historia notatum fuit.*

l *Hepar adumbratur, de quo reperies in historia, quomodo varia animalis viscera, huius inflata Venâ nutriculâ, inflata & ipsa fuerint.*

m *Lienem denotat, qui & ipse inflato hepate fuit eleuatus. Reliqui in medio sacculi, quibus litera* (n) *apponi debuerat, sunt ijdem in superiore descripti figura rumi-nantium animalium quatuor ventriculi.*

o *Duo capita, vt quæ mediantibus duabus vertebris, singulo in latere singula; tertiæ cuidam, quæ suprema est colli, vertebræ adnectuntur.*

p *Duo admodum tendinosi musculi, qui ducentes ortum in septima ceruicis vertebra processum valde elatum habente, in occipitia vtraque inseruntur, ad maiorem firmitudinem & capitum horum extensionem, miro Naturæ artificio fabrefacti.*

q *Vertebræ illæ duæ separatæ, & adnexæ tertiæ cuidam & supremæ colli vertebræ: quarum vtraque portionem spinalis medullæ ex occipitis basi seu foramine egredientem, secum ferebat. Hæ ambæ medullæ postmodum in maiore illa tertia (hæc enim multo grandior est, quam sociæ duæ laterales) & media vertebra vniuntur. Et sic vnica medulla & non duplex, per totam dorsi spinam descendebat.*

r *Dictarum iam vertebrarum sibi vnitarum designatio.*

s *Protuberatio Ossis occipitis, qua à vertebra sua excauata excipitur. Verùm hæc omnia beneuolus lector, si historiam consulere dignabitur, exactius cognoscet. Quæ ego videri possum amplius forsan omnia dilatasse, & limites egressus esse, intra quos Mexicana solummodo animalia coercenda erant. Verùm quoniam internas monstrorum partes pauci attigerunt, erit fortassis vt apud nonnullos, gratiam etiam hac ratione initurus sim.*

Ex Muſæo Principis Cæſij.

In Principis Cæſij Muſæo hoc monſtroſũ caput videtur.

QVæ hic proſtat Icon,delineata fuit ex eiuſmodi vero & monſtroſo capite, quod in iam ſæpe laudati *Principis Cæsij* Muſæo,variæ ac curioſiſſimæ rerum naturalium ſupellectili,ipſiſq. Muſis potius quàm pompæ dicato, adſeruatur. Hic videre eſt,ex vna ceruice duo eſſe enata capita,aut vt verius dicam, ex vna ceruice ac ſimplici calua,gemina roſtra,cum quatuor ſuis oculis, ſed duabus ſolummodo auribus Vbi autem locorum,& quo tempore hoc monſtrum in lucem prodierit, id nos latet. Videbis ſimilem omnino figuram lib. 1. de Quadrup. Biſulcis apud *Aldrouandum*,quem ipſe vitulum ex *Euagrio* in Hiſt. Eccleſiaſtica, circa *Niſibin Perſiæ* vrbem natum, & plurimas portendiſſe calamitates ſcribit. Et in huiuſmodi monſtris Vitulinis tam deſcribendis quam depingendis, planè copioſus eſt *Aldrouandus*,quem adire & conſulere potes.

Cur Author de ruminatione aliqua dicere cogatur.

Et libet nunc ſummam addere manum: reliqua enim quæ ad *ruminationem* attinẽt,apud *Aquapendentem* in citato iam ſæpius opuſculo videri poſſunt,in quo plurima *Ariſtotelis* de hac re axiomata, acri perſtringit examine, quæ paſſim in lib. de Hiſtor.& part. Anim. exſtant. In quibus tamen, cum non deſit,quod Ego quoque vel addam, vel mutem, vel explicem; mihi etiam,ſi paucula hæc adiecero, vitio verti minimè debet, ſunt quidem in his

——— *Longæ.*
Ambages, ſed ſumma ſequar faſtigia rerum.

Atque primo dicam loco, non ideo (quod *Ariſtoteles* tamen & *Galenus* pro confeſſo recipiunt) cornigera animalia dentibus carere ſuperioribus mihi videntur, quòd materia horum in cornua digeratur. Quia dentium ſubſtantia duriſſima, à Cornuum ſubſtantia molliore & ſpongioſa, quod & *Aquapendente* notauit,diuerſa,ſtatim à quouis iudicatur. Et quæ proportio quæſo, fingi poteſt inter vaſtiſſima *Ceruorum* cornua, quæ toties ab ijs etiam abijciuntur, ac renouantur, ad eorundem exiguam pauculorum dentium in ſuperiore deficientium maxillâ, magnitudinem? Eſtque hoc omnium potentiſſimum, *Ariſtotelem* impugnans argumentum, quod ſupra ego cum dentium numerum attuli ad oculum demonſtraui dentes illos ſuperiores inciſores, qui quatuor eſſe debebant

Ariſtotelis quædã rationes examinantur.

bebant, superiori deesse quidem maxillæ, adesse tamen inferiori duplicatos, cum in hac loco quatuor, qui in non ruminantibus solūmodo numerantur, octo reperiantur. Materia igitur horum non in cornua cessit, vt illi sibi persuaserunt, cum dentes omnes adsint, & tantummodò transponantur.

Nec causam cum *Aristotele* in superiorum dentium defectum quis conijciat velim, quòd à Natura plures in eiusmodi bestijs vētres generati fuerint, quamuis hoc ita semper eueniat. Neque enim vllis omnino carent dentibus, & molares æquè Bobus, atque Equis ad mandendum, frangendum & molendum cibos, id quod in ruminatione videmus contingere, adsunt. Non igitur *Aristotelis* ratio concludit, plures ventres in ruminantibus dentium defectui succurrere, & horum veluti vicariam operā præstare. Huic statim consequens & hoc est, ruminationē non ideo institutā fuisse (vt *Arist.* voluit) quia dentes superiores deessent. Hic ipse enim *Mures Ponticos* & *Piscem Scarum*, vtrinq. dentata animalia, ruminare scripsit: & in *Leuitico* habetur, *Leporem* & *Cuniculū*, integris vtrinq. dentibus cibos remādere. Neque hoc perpetuū & vniuersale est decretū, proptерea plures inesse vētres animalibus illis, quòd cibum integrum veluti, & parum cōcisum deglutiāt, vt successiuè in varijs illis sinibus magis magisq. elaboretur. Vidi enim sæpenumero hic *Romæ*, piscē quē *Romani Merluciū* vocant, quasi dicas *maris Luciū*, veteribus *Græcis* & ὀνὸς, & ὀνίσκος, *Latinis Asellus* dictus, vnde & *Ouidius*.

Et tam deformi non dignus nomine Asellus.

Vidi inquam, hunc piscem, alios sui generis & integros, & semicoctos in ventre pisces habere, qui tamen vnum saltem ventrem obtinet; nec cibos mandit, licet dentibus probè quoq. non in vtraq. maxilla modò, sed in palato duplici ordine acutis sit instructus, nec eos postmodum remandit. Sic tres semidigestas, & quatuor teperi integras *ranas* in vnico *Ciconiæ* nigræ ventriculo, cuius *Auis* palustris Sceletōn adhuc domi asseruo.

Minus hæc *Aristoteli* concedimus, quòd quæ cibum lignosum, aridum ac spinosum, durumq. assumunt animalia, ea ob id vētres plures sint sortita, quæ causa ipsi affertur, quod *Camelus* cornibus carens, plures nihilominus ventres necesse sit habeat, quoniam dicto iam cibo nutriatur. At nos *Equos* scimus eodem modo vt *Boues*, stramine fænoq. vesci. Et sarmenta vidimus, ac portas storeas ab *Asinis* deuoratas fuisse; quibus *Cardui* pungentissimi, non rarò quoque sicci, *vt similes scilicet habeant labra lactucas*, delicatum in esum cedunt. Hinc spinosi cardui species *Onopordon*, hoc est Asini crepitus appellatur. *Onopordon enim*, ait Plinius, *si comederint Asini, crepitus reddere dicuntur*. Hi tamen vnico saltem ventre cibos, & recipiunt, & absoluunt. Has cum *Aquapendens* perplexitates secum ruminaret, vt illas tandem concoqueret, plures in *pennatis* ac *cornigeris* ventriculos hanc ob causam constructos fuisse excogitauit: non quòd hæc operā dentium, illa rostrorum duritie carerent, quo minus in ore etiam conterere cibos valerent, quod ruminando molaribus dentibus *cornigera*, rostellis verò suis Aues semina decorticando, & si vellent etiam comminuendo conficere possent. Non igitur in dentium aliquorum, eorumq. pauculorum inopiam, ruminationem esse referendam. Sed quod vtraq. animalia, nōn mansos prius & masticatos cibos deglutiant. Non mandi autem eos ab *Auibus* ob metum, ne si diutius illis

Non ideò plures esse debent ventres, quia superiores incisorij dentes adsunt.

Nec propter horū defectum ruminatio esse debuit.

Nec plures esse vētres necesse est, quia cibus quasi integer deglutitur.

Merlucius & ciconiæ nigra cibos haud mandunt vno tamen ventre saltem prædita.

Nec propter cibum duriorem deuoratum plures esse vētres debent.

Aquapendentis sententia de ruminationis necessitate examinatur.

Ggg 3 rapien-

rapiendis infiftant,ab hominibus capiantur. Quare raptim ac feftinanter eafdem, modò in aere mufcas, modò in aquis pifciculos capere, modò in terra femina colligere, atque hæc omnia non fracta, fed integra deglutire.

De pennatis plures habētibus ventres.

Cornigera verò interdum vult cibos mandere, interdum minimè. *Mandunt quidem*, inquit, *cibum, cum collectum & congregatum habent, neque enim indagare, aut pro indagando multùm laborare eſt opus,vt in ſtabulis hordeum,& fænum. Non mandunt autem, cum ſparſum habent, & motu indagant. Tunc aſſumptum atque exceptum protinus deglutiunt, propter eandem cauſam,ne in eo mandendo tempus & alimentum ipſis tunc fruſtra pereat. Etenim mandere, & indagare cibum, alterum alteri moram facit.* Ex his *Aquapendentis* verbis ac rationibus, hoc ego colligo dogma: tunc animalibus,quibus ruminatio conceffa fuit (Aues autem, licet plures ventres habeant,minimè ruminant)maximè cibum ad os regurgitare,eaq. in quiete ruminare, cum illum in pafcuis, quafi furtim ingerunt; minimè verò, cum in ftabulis ad libitum eodem fruuntur. Atqui hoc rurfum communis magiftri doctrinæ aduerfatur, quæ luce clarior eft, 9. Hift.an.cap. 50. *Iacent*,inquit, *cum ruminant omnia, & hibernis præcipuè menſibus ſolent ruminare, ſeptem ferè menſibus hoc faciunt, quæ intra tecta aluntur, gregales leuius,minuſque temporis ruminant, quoniam foris paſcuntur.* Quæ quidem *Ariſt.* verba, *Aquapendentis* pronunciato plurimum refragantur, deberent enim gregales beftiæ, quæ in pafcuis carptim, raptim ac feftinanter, vt ipfe ait, cibos deglutiunt, non *leuius* fed *fortius*,atque intenfius ruminare,quàm vbi abundantia ipfis fuppetit; intra tecta,domofque quod tamen haud exequuntur: Quod ipfemet eodem opufculo Aquapendenti fateri coactus eft,cum dixit: *Vnde conuertitur propoſitio, quod quando animalia valde aſperum & lignoſum cibum ſumunt, & ipſum quoque ruminant: quando verò mollem ingerunt,nequaquam ruminant.* Mollis autem in pafcuis plerunque, durus in ftabulis fuppeditatur. Aduerfatur eidem *Aquapendentis* inuento, adhuc clariùs eodem loco, idem *Ariſtoteles*; qui vult præter *Ceruum*, reliqua cornigera filueftria omnia, minimè ruminare, cum tamen æquè quatuor obtineant ciborum facculos, & non ex delectu, fed, vt ita dicam, ex raptu viuant: *Ruminant*, ait, *quæ ſuperiore dentium ordine carent, vt boues,oues, capræ, ex feris nullum adhuc ruminare conſtat, præterquam ea, quæ aliquando cum hominibus exigunt, vt ceruus, hunc etenim ruminare certum eſt.* Eundem in fenfum hæc apud *Plinium* lib. 10. cap. 73 leguntur: *Ruminant præter iam dicta ſilueſtrium, Cerui cum à nobis aluntur. Omnia autem iacentia potius quam ſtantia, & hyeme magis quàm æſtate ſeptenis fere menſibus.* Nota hìc *Plinium* non fatis *Ariſtotelis* mentem percepiffe, neque enim hic ideo *Ceruos* ruminare fcripfit, quod à nobis alantur, vt ipfum legenti patefcit. Neque *Albertus Magnus* 7. de Animal. cap. 4. vt optimè *Mercurialis* obferuauit, *Ariſtotelis* fenfum eft affecutus, cum fcripfit: *Ruminantia poſt ſeptimum ætatis menſem ruminare*, cum *Ariſtoteles* feptem cuiuflibet anni menfes fignificare voluerit. Quamuis vt ego iudico, *Alberti* quoque dictum verum effe poffit, vtcunque fit præter *Ariſtotelis* intentionem; videlicet, cornigerarum filios poffe ac velle, feptem à partu menfibus à matris vberibus pendentes lac fugere, & duriore ita cibo abftinere (ex lacte autem folo haufto, probabile eft animalia haudquaquam ruminare)poftea ad cibos folidiores tranfire & ruminare.

De Cornigeris.

Aquapendentis rationes cum Ariftotelis doctrina haud congruunt, & fibi ipfi repugnant.

Alia loca Ariftotelis & Plinij Aquapendēti aduerfa.

Plinius & Albertus non fatis Ariftotelis fenfum affecuti funt.

Albertus explicatur.

Quid

Quid igitur nobis in hac caligine rerum,verborumque tricis restat? Si rationes ab *Aristotele* & Iunioribus propositæ, cur animalia ruminent, pleræque videntur vacillare? An dicemus (*Id quoque enim non ab nulla ratione videtur*) ea omnia,quæ cibum remandunt,frigidiora longè, aut vt melius dicam, minus illis esse calida, quæ vnico prædita sunt ventriculo? Vt quod in his vnus & calidus valde perficit venter, in illis tepidioribus, plurium opus sit elaboratione. Non aliter planè,ac si *Veneris* effi̇cturus statuam sculptor aliquis,bipennibus crassiores ligni partes primò dedolet,rudioribus postea scalpris, tandem scalpellis minoribus totam statuæ superficiem læuiget, atque perpoliat. Videtur huic fauere argumento, ipsa rerum magistra experientia, quod ruminantia pleraque videantur frigidiora, id non obscurè inde elucet, quod sint meticulosa, degeneres autem & minus feruentes animos timor arguit. Notissimum hoc est, in *Ceruis* ac *Leporibus*,quorum ambo ruminant,& mirè timent.

Author in his tenebris rerum aliquid probabile dicere conatur.

An quia animalia ruminantia sunt minus calida.

Videtur huc facere *Plinij* authoritas iam paulo supra dicto loco: *Cornigera*, inquit, *vna parte dentata, & quæ in pedibus talos habent, seuo pinguescunt. Bisulca, scissisue in digitos pedibus, & non cornigera,adipe.* Frigidius autem esse adipe seuum, ex hoc elici potest, quod à frigore facilè seuum concrescat, & adeps tam intra quam extra animalia, magis liquidus maneat. Vtrumque ex *Aristotelis* fonte hauritur axioma.

Authoritate Plinij videtur hæc ratio stabiliri posse.

Sunt hæc fateor,mira quadã probabilitatis specie conspicua. Est tamen,quod ijs opponi potest, inter ruminantia calidissima quoque nonnulla reperiri, si actiones modò temperamentorum indices esse solent. Et vt de *Bubalis* nostratibus, *Bisontibus* & *Vris* ferocissimis, animosissimis & iracundissimis bestijs nihil dicam, *Tauros* videbis,qui cum fortissimo quouis *Leone Lybico* congressui nihil pensi habeant. Qui furor, veluti ab atra & adusta bile,vt nostri Medici dicunt, in *Maniacis*, ita à nimio arbitror calore potius, quam frigore in beluis illis subministratur. Volui hìc solius *Tauri*, cui *Hircum* petulantissimum potes adijcere, mentionem facere, ne mihi ex *Aristotele* quis obijciat, siluestres feras cornigeras, præter *Ceruum*, nullas ruminare, quod etiam an verum sit,admodũ dubito. Cuius enim gratiâ illis Natura quatuor ventres dedisset? quos quæ habent animalia cetera,etiã non cornigera,omnia ruminant;vt in *Camelo* apparet.

Non videtur intellectui satisfacere prædicta ratio.

Si dixeris *Hepar* horum animalium vt calidissimum, in quo retorrida illa bilis coquatur, *ventriculos* verò frigidissimos (id quod Medici sæpius nobis accidere contestantur) esse posse; & propterea cibos plurium opus receptaculorum habere, quæ cum vicissim illi subeunt, magis paulatim, magisque atterantur. Responsio in promptu est, non caloris semper energiâ cibos elaborari. Quis enim ex nobis,cum magno ventriculi calore,quem possidemus,crudos, incoctos, integrosque pisces digereret? Et quidem breui ita temporis spatio, id quod me in hoc ipso libro bis iam innuisse memini, & idem nunc affirmo ex quotidiana,imò hodierna experientia in *Merlucio* dicto pisce, in quo non integros modò alios *Merlucios* minores, sed *Sepias* quoque inueni integras, qui paulisper pisces ingesti, in mucum contabescunt & per angustum,idque posterius ventriculi foramen in proximum intestinum descendunt: in quibus tamen viuentibus piscibus vel nullum crediderim inesse actualem calorem, vel certè

Corroboratur prædicta de ca lore ratio, sed denuo infringitur.

Maximus humani ventriculi calor haud-quaquãprę stat, quod minimus in piscibus potest.

teporem potius quam infignem aliquem feruorem. Eft autem *Pylorus* in hoc pifce,fiue infernum ventriculi orificium, non in fine ventriculi (qui oblongus eft, & infra acuminatus) fitum, quemadmodum in alijs animalibus plerifque reperiri folet,fed propè ipfum fuperius orificium, vbi *Oefophagus* nempe definit, collocatum.

Ventriculus in Merlucio vt fe habeat.

Exiftimo igitur, aut nos prorfus hoc ruminationis myfterium, quod Natura in fimilibus moliri animalibus voluit, ignorare: aut aliter profectò de calore ac frigore, ipfaque ciborum concoctione (quam fibi etiam non fatis notam fuiffe *Cornelius Celfus* Medicorum *Cicero* ille, in aureo fuo proœmio innuit) philofophandum effe, quàm hactenus philofophorum & Medicorum plerique (quos ad *Hippocratis* interea de *Vetere Medicina*, libellum ablego) docuerunt. Id quod in problematibus quibufdam meis paradoxoteris (quæ aliquando DEO vitam prorogante, lucem vifura funt) difputabo. Et fi nodum hunc non prorfus enodabo, doctioribus tamen eundem diffoluendi materiam non contemnendam communicabo. Interea temporis,hic ego vel *Academicum*,vel *Scepticum* omnino agam, donec meliora ab illis, in quos (fi vera effet falfa illa Veterum quorundam credita *Metampfychofis*) *Ariftotelis* anima tranfuolaffe videri poteft, fubminiftrentur. Hoc vnicum ego fcio, & experior: difficilè admodum effe, aliquid probare, vt *Lucretius* ait,

Aut ignoratur cur fiat ruminatio,aut quo modo ciborum cōcoctio peragatur,nefcitur.

Ab Ariftotelis filijs veriora expectantur.

Si ratio potius, quàm res perfuadeat ipfa.

Et tibi ex animi mei fententia affirmo, quifquis in hæc mea lecturus incideris, non me tam mihiipfi placere, aut palpum hunc obtrudere cupere, qui *Cornicum velim oculos configere, mortuos iugulare*, & ex depreffa veterum authoritate, nanem mihi gloriam conciliare: exquirat mecum quifque prius ipfam *rerum* [1]*Naturam*,antequam fe cuiuis mancipet Authori:cōferat poftmodum DEI, Naturæque opera, cum noftris friuolis non rarò ratiunculis, & quid demum ftatuendum fit, fecum ponderet atque ftabiliat, & fi pofteris non inuidet,veritatem phyficam ipfam quæfo nobis, eiufdem fitientiffimis pleno poculo propinet, nec Zoilos vllos & Criticos pertimefcat.

Adhortatio ad candidum Naturæ ftudio fum.

Memoratu digniffimum eft,quod *Aquapendens Patauij* obferuauit, duos homines, quorum alter ex Nobilium ordine *Patauinorum* fuit, qui ambo ruminabant. Et hic quidem licet in vtraque maxilla dentes omnes fortitus effet, cibo tamen abfque horum officio deglutiebat,eofq.in os retrahere, non abfque infigni oblectatione,& rem andere cogebatur. Dum verò contigiffet eum à morbo quodam conflictari,& lecto decumbere,ruminationem folitam prorfus intermittere cōpulfus fuit,quod in morbofis quoq.bobus ruftici fieri affirmant. Sed rifum,ne dicam cachinnum,mihi penè fequentia ipfius verba excufferunt. *Quibus*, inquit,*omnibus addendum omninò eft, quod eius pater paulo fupra frontem in capite corniculum duriffimum, craffitie digiti manus minimi, longitudine verò oliuæ Hifpanæ habebat infculptum & extuberans, fubftantiæ vngui perfimile; ex quo fortè datu nobis intelligi, parentes ferme aliquam habuiffe affinitatem cum cornigeris animalibus neque mirum fuiffe, genitum filium fimile quid à parente contraxiffe*. Mira homini Philofophia! qua docetur,quomodo *Corniger Hefperidum* hic filio fuo ruminationem implantauerit.

Homines etiam ruminaffe Aqua pēdens obferuauit.

Ridicula ruminationis caufa in hoc Nobili Patauino.

Ioan.

Ioan. Baptista Vindthierius Principis *Casij* Medicus, quem ſupra quoque laudaui, ex proprijs ac Phyſicis obſeruationibus, vt curioſus eſt Naturalium ſtudiorum indagator, hanc mihi communicauit, quam fuſius ipſe in ſuis ad *Q. Serenum* Varijs Lection. dilatauit. Fuiſſe in *Germania* virum quendam, *Sueuum* natione, qui cum tam cænæ quàm prandio cæteris lætus conuiua aſſediſſet, remotis tamen epulis, poſt mediam horam à conſeſſu in angulum cænaculi ſe ſolus compoſuit, & ingeſtum, quam citiſſimè potuit, cibum deruminauit. Quæſitus quonam id modo facere coactus eſſet? Reſpondit, ſibi quidem à puero acidos exurrexiſſe ructus. Poſtquam verò trigeſimum attigiſſet annum, tum demum neutiquam euitare potuiſſe, quin cibum reſurgentem in ipſum os admitteret. Rogatus dehinc, an quid ex iterata cibi illa tractatione voluptatis caperet? Equidem, inquit, mel videor mihi merum lingere, ita dulci perfundor ſuauitate. Iam memorati viri filius, viginti quatuor annos natus idem præſtare potuit, quoties voluit. Honeſtà tamen & iuuenili verecundià, in hominum conuentu cohibitus, repotia hæc remandere, ceu turpe quid, auerſatus eſt. Alium autem prædicti Ruminatoris ſecundum filium, nulla ruminandi neceſſitas ſolicitauit. Corniculatos tamen hos, qualis ille *Aquapendentis* erat, minimè fuiſſe aſſeuerauit *Vindthierius*.

Alia obſeruatio hominis ruminantis à Ioan. Bapt. VVindthierio ſuggeſta.

At quid mirum exiſtimemus, homines hoc ſiue vitio, ſiue libidine, ſiue connata quadam neceſſitate tentari & vrgeri? Cum non deſint, qui *Cæleſtibus* quoque *ſignis*, *Arieti*, inquam, *Tauro*, *Capricorno*, eandem conuenire *Ruminationem* pueriliter credant. Lepidam hanc mihi ſed ſeriò; non fabellam, verùm hiſtoriam pauculos ante dies veriſsimam *Franciſcus de Almeida Luſitanus*, Medicus doctiſsimus, & Indicarum regionum ac rerum experientiſsimus, recitauit. Accidiſſe ſibi, vt purgantem aliquando potionem, docto cuidam viro, ſed Aſtrologiæ plus æquo addicto, præſcriberet. Aſt, heus, inquit hic, ad Medicum, ne ita me amuſum, & literarum omnium, Mathematicarum præcipuè diſciplinarum expertem autumes, vt velim catharticum hunc potum, craſtino diluculo ebibere, eumque cum nauſea poſtmodum euomere: Cum *Sol* hodie *Taurum* ſit ingreſſus, vnum ex ruminantibus animalibus, quæ cauſa fuerit, vt ſecum & ipſe ego pharmacum ruminem, illudque per os eijciam. Bene ſe habet, mi Domine, ait medicus, ideoque author tibi fuerim, vt non niſi duabus poſt diluculum horis, iam claro ſole exorto, illud ebibas. Tum enim temporis noſti eiuſmodi animantia, quæ ruminant, paſcuis intenta, cibos deglutire & haudquaquam ruminare; cum ipſis noctu præcipuè quieſcentibus ac iacentibus, *Ariſtotele* ac *Plinio* teſtibus, regurgitatio illa cibi contingere ſoleat, & ſic quidem, quod de medicamenti ruminatione timeas, nihil habebis. Placuit Aſtrologo Medici conſilium, & mane exhauſto pharmaco minimè ruminauit.

Puerile quorundã figmentum qui ruminationem etiã in Tauro cæleſti agnoſcunt, & lepida huius hiſtoria.

Franciſcus de Almeida Medic. Luſitanus doctiſſimus.

Haud vidi profectò vanum magis genus hominum, quam tales, qui vt *Iuuenalis* ait

—————— Quicquid
Dixerit Aſtrologus, credunt à fonte relatum
Amonis.

Quam parum fidendum ſit vanis Aſtrologorum prædictionibus.

Cum in nulla equidem diſciplina probabiles minus coniecturas, quàm in Aſtro-

logia

logia iudiciaria reperire liceat. Id quod præter quotidianas experientias, à tribus etiam seculi nostri Mathematicarum Coryphæis scientiarum didici, *Adriano* inquam *Romano*, summo & Medico, & Mathematico, scriptis clarissimo, *Herbipoli* olim magistro meo: cuius filius *Iacobus Romanus* nunc *Louanij* egregiè patrizat. *Galilæo Galilæi Lynceo*, amicitiæ & Academiæ nostræ arcto mihi vinculo iuncto: & *Christophoro Clauio* demum, ciue meo ac populari, *Bambergensi* nimirum, qui omnes vel verbis mihi, vel scriptis publicis, quam parum iudicijs, ex astrorum situ desumptis, fidendum sit, palam sæpe fecerunt. Possum & ego verè conteſtari, in hac ipsa, qua viuimus VRBE, & orbis LVCE, sub ipsa solaris, eiusque insignis Ecclipseos hora, plus quam septuaginta personis, febribus acutissimis laborantibus, sanguinem non scarificatu, sed ex maioribus detractum venis fuisse, diligentiq. adhibita obseruatione, vix tres vel quatuor postmodum, non *Solis* defectu, sed febrium periculosissimarum affectu, obijsse. Nec vererer ego hoc ipsum in me periculum tentari, adeò nihil, certà iam experientià doctum, vel Ecclipses, vel aliæ maleficarum (vt maleuolè blaterant Astrologi) stellarum positiones, me terrerent. Non ignarus interea sum, quid temporum mutationes principaliores in morbis possint, quæ *Canis* solummodo *Arcturi, Pleiadumq.* ortu vel occasu, vt meris signis, non effectricibus causis ab *Hippocrate* indicantur ac designantur; quid item Aquiloniorum & Austrinorum flatuum, pluuiarum deniq. copia, vel defectus valeant, de quibus solis, & non de Planetarum, aliorumque tot astrorum concursibus, oppositionibus, varijsq. alijs sitibus, & cæleſtium domorum Chimeris bono huic *Seni* nostro sermo est, vt non habeant quod Genethliaci, alijque maleferiati Medici, ab hoc auxilium & consilium implorent, & ex astris veluti remedia petant, quæ vt *Plinius* ait *pauperrimi cuiusque plerumque hortulus suppeditat*. *Lunæ* phases variæ, quid in debilioribus nonnullis tam sanis, quam aduersà valetudine oppressis, virium habeant hominibus, & ego noui, & habent hæc forsan causas suas physicas, quas Astrologi deducere haud norunt, solà cæcà, cum *Chaldæis*, experientià & complurium seculorum vt asserunt, obseruatione contenti, quæ si sufficiunt, cur non, vt optimè in suo de *Augmentis scientiarum* libro Doctiss. idemq. & Nobiliss. *Franciscus de Verulamio* scribit, *cur*, inquam, *quis non eàdem operà, & Auguria reuocet, & Aruspicinam, & Exta, & omnigenas fabulas deglutiat. Nam & hæc omnia, vt diutinæ experientiæ, & per manus traditæ Disciplinæ, dictamina fuisse afferebantur.* Atque hæc obiter, licet vt spero, opportuno loco.

Etiam in Ecclipseos solaris hora, plurimis sanguinem detraxisse nō nocuit.

Quā Astrologiam in morbis Hippocrates professus fuerit.

Non sufficere Astrologis, aliquot seculorum obseruationes iacta re.

De *Topho Iuuencarum*, quem coronidis loco huc inferere æquum est, hæc apud Plinium lego. *Et in Iuuencarum secundo ventre, pilæ rotunditate nigricans tophus nullo pondere. Singulare (vt putant) remedium ægrè parientibus, si tellurem non attigerit*. Huiusmodi tophos duos prægrandes à *Ferdinando Imperato* rerum naturalium *Como ac promo*, cum plurima alia naturali, maritimarum præcipuè rerum, supellectile dono accepi, cum anno supra millesimum sexcentesimo octauo eiusdem *Musæum* iam dudum celeberrimum, & deliciosissimam, simul *Neapolitanam Vrbem* inuiserem, eò *à Paulo V.* missus, vt *Horto Vaticano* de plantis rarioribus prospicerem. Verum *Tophus* hic, non in *Secundo*, vt *Plinius* voluit; sed in *Primo* tam Vaccini generis, quam cornigerorum aliorum domesticorum

Tophus Iuuencarum ex proprijs ac Plinij obseruationibus describitur.

corum animalium ſtomacho *Italis la Trippa* dicto, reperitur, quod ego in varia eorundem ſectione animaduerti. Cum enim lactantes tam *Hædi*, quàm *Vituli*, ſeſe matreſq. ſuas ſæpius lambant, plurimum pilorum, cum lacte, & abſque ipſo degluṫiunt. Quod ſi rariores illi ac pauculi pili fuerint, cum lacte ad quartum ventriculum delabuntur, & in colato *Coagulo* quoque reperiuntur. Vbi verò pluſculi conglobantur, in primum rectà deſcendunt ventriculum, quos ego Auellanæ nucis magnitudine, tam in lac ſolum ſugentibus, quàm ſimul iam fæno veſci incipientibus, in hoc eodem ſacculo ſiue primo ventriculo, & non alio inueni. His magis magiſq. alij pili aggeruntur, donec maſſam eam rotundam, perpetuò in ſtomacho illo manſuram efforment, quæ nunquam cum cibo poſtmodum ruminando aſcendit, nec vllum grauedinis interea, aut moleſtiæ ipſi ſenſum procreat. Quomodo generetur.

Eſt autē ſubſtantia hæc diſciſſu difficilis, & rariori pileorum ex pilis texturæ ac compoſitioni ſimillima, quò verò maior eius quātitas, diutiuſq. in animantis ventre hoſpitata eſt, eò difficilius acutiſſimo etiā cultro diſcinditur ac ſeparatur. Qualis ipſi ſit ſubſtantia.

Cui verò vſui ſeruiat, equidem cū ignaris ignoro. Quòd enim *Plinius* ait, *ægrè parientibus prodeſſe*, id neque in quaquā fęmina expertus ego ſum, nec experiēs me quiſquam docuit alius, nec quā ratione cōtingat, *Plinius* explicauit. Niſi forſan eiuſmodi ſit medicamentum, quale *Cap.* de *Lupo* dixi, in partu enitēdo profuiſſe, illas *Ioan. Bapt. Portæ, Lyncei* quiſquilias & pauimēti ſordes. Eſt tamē ratio aliqua, quæ perſuadere poſſit, partui conducere promouendo, ſi in ſubtiliſsimum pollinem contundatur, aut cremetur hic tophus, & puluis ille, cum vino aut alio liquore exhibeatur. Tunc enim acuti, quem in ſe continet, *Salis* ratione, cum ſero & ſanguine ad matricem delati, irritare non leuiter facultatem expultricem poterit, & partum ſolicitare, quod idem Boracem acutiſſimum ſalem præſtare nouimus. In pilis autem plurimum ſulphuris ac ſalis eſſe norunt, qui Chymico cultro, igne inquam, eius Anatomen vnquam adminiſtrarunt. An vſui alicui ſeruiat. Si partum accelerat, qua id ratione fieri poſsit.

Quod autem *nec terram prius contingere debeat*, hoc ridiculum demum eſt, ac fabuloſum, vt plurima alia huius farinæ apud *Plinium* ac *Dioſcoridem* leguntur: quæ verorum ignaris principiorum imponunt, vt vel occultas rerum cauſas, vbi nullæ ſunt, ſomnient ac implorent, aut ſuperſtitionum lernam, cum maximo fidei noſtræ Chriſtianæ ſcandalo ac dedecore introducant, foueāt, ac tueantur. Poteram de natura monſtrorum, vt promiſeram, & de alijs internis vitulorum partibus à me obſeruatis, ſcitu iucunda plura dicere. Sed iſta ego vel alteri loco, vel alijs relinquo: & hæc nonnemini fortè nimia videbuntur, quare abrumpo, & ad reliqua animalia accingor. Sed hic temperare mihi non poſſum, quin animo meo, vt benigno proſim lectori, nunc morem geram: & quod ipſi forſan incauto imponere poſſet, mendum detegam. Mantiſſæ igitur loco hæc paucula ſuperaddam. Superſtitioſum videtur, quod terram nō debeat cōtingere vt partui ſubueniat.

Dum ſuperiùs, quatuor in ruminantibus beſtijs ventriculos ex Ariſtotele deſcripſi, hæc ex *Gazæ* verſione lib. 2. Hiſt. anim. cap. 17. addidi verba. *Rectum autem inteſtinum nulli eſt, cui non parte vtraque dentes.* Hunc eundem *Scaliger* Pater Ariſt. locum paulo aliter vertit. *Sunt*, inquit, *quibuſdam appendices inteſtinorum: neque enim recta inteſtina vlli, quod vtraque maxilla dentatum non eſt.* Cauſa huius appendiculæ eſt locus Ariſtotelis de inteſtino recto. Gazæ & Scaligeri verſio in quibus diſcordent.

Et

Et in commento hæc habet. *Theodorus* (ſcilicet Gaza) *incurrit imprudens in ambiguam orationem : ait enim inteſtinum rectum nulli : at hoc falſum eſt: habent ea quoque inteſtinum, quod rectum vocatur. Eam perplexitatem vt vitaremus, transferremusq. ad Ariſtotelis ſententiam, plurali numero poſuimus.*

Bene monet *Scaliger*, pluribus erroris anſam eſſe potuiſſe hunc Latinum *Ariſtotelis* textum, arbitrantibus inteſtinum vltimum, quod *Rectum* ſolemus dicere, nulli animalium conceſſum fuiſſe, cui non æquè ſupra atque infra dentes adſint. Quod equidem eſt falſiſſimum. At quid *Gaza* faceret? qui verbum verbo, quod ingenuum decet interpretem, reddidit, & ſingularis numeri vocem Græcam *Ariſtotelis* εὐθυέντερον, & ipſe ſingulari numero protulit, & *Inteſtinum* potius, quam *Inteſtina* exprimere maluit. Aſt vt etiam hoc *Scaligero* donemus, ſatius eſſe inteſtina recta quam inteſtinum hic interpretari, vt amphibologia euitetur. Neſcio tamen, quam & hoc verum eſſe poſſit. Quaſi verò inteſtina potius recta, quam vt ſinuoſa volumina, in ſpiras collecta, ſint illis animantibus, quæ dentibus supernâ infernaq. maxillâ decorantur. Suem ſi velis, inſpicias, vtrinque dentata hæc beſtia eſt. Et in qua alia plures quæſo inteſtinorum gyros, aut minoris illa rectitudinis tamen ineſſe conſpicies? Quod enim hic *Ariſtoteles* innuere velle videtur, alijs, quæ ſunt ruminantia, & non vtrimque dentata, animalibus appendices, quas ipſe ἀποφυάδας vocat, in inteſtinis eſſe: eòque forſan minus recta. Ego mehercle, quid ipſe his verbis inſinuare voluerit, non capio, neque enim *appendices* tales in *Vitulis* aut *Hædis* vnquam deprehendi, aut magis curua inteſtina, quàm in ſue eſſent, animaduerti. Æquum fuerat à Scaligero eaſdem nobis potius appendices explicari, quàm in vocularum quarundam, Grammaticorum more, enucleatione hærere, quæ pleriſq. legentibus tædium, Naturæ verò ſtudioſis etiam incommodum, & temporis iacturam adferre ſit ſolita. Ignoro igitur, & mecum, vt exiſtimo, *Scaliger*, quid *Ariſtoteli* in mentem venerit, quando ſola animalia vtrinq. dentata habere inteſtinum vel inteſtina recta, ſcriptum reliquit. Verùm de hac re ſupra etiam, dum de *Lupo* & *Gulone* ſermo nobis eſſet, aliquid diximus: quæ ob voracitatem animalia falsò à nonnemine putantur vnicum rectumq. à ventriculo ad podicem protenſum inteſtinum obtinuiſſe. Appendices in inteſtinis haud alias facilè reperies, niſi *Cæcum* ſic dictum inteſtinulum has ſuppleat. Verùm hoc, vt nec rectitudini aliquid addit, ſic neque ſpiris gyriſq. quippiam detrahit. Inteſtinum autem illud, quod tritâ iam voce *Rectum* appellamus, non tam in vtraque, quàm vna parte dẽtatis certo certius exiſtit, & *Scaliger* quoque faſſus eſt. Cum interfectum enim nuper à lanione vitulum, exhauſto prius omni ſanguine, viſceribus poſtmodum cunctis atque inteſtinis exemptis, quadrante etiam poſt mortem horæ contemplarer, non muſculoſam tantummodo ventris inferioris carnem trementem ac vibrantem conſpexi, ſed inteſtini quoque recti vocati portionem eam, quæ relicta fuerat, manifeſtiſſimo, reciprocante ac conuulſiuo motu deſcendentem & aſcendentem, muſculo ſphynctere ſe ipſum motitante, in mortuo & exenterato iam animali prorſus ſum admiratus.

Siue inteſtinum rectum ſiue recta veritas, vtrimque lapſus & error eſt.

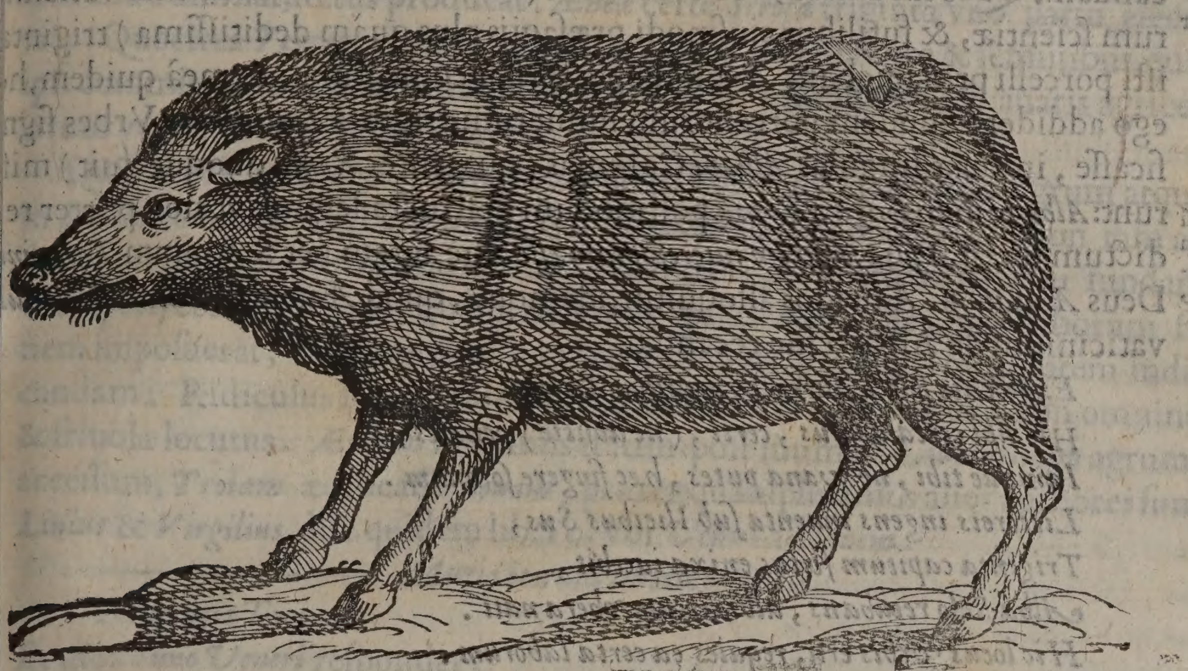
Ignoratur cur Ariſt. dixerit ſolis animalibus vtrinque dentatis eſſe inteſtina recta.

Narratur hiſtoria de vitulo mortuo, in quo aliquæ adhuc partes mouebantur.

QVA-

QVAVHTLA COYMATL. QVAPIZOTL.

Aper Mexicanus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

VT ex figura coloribus inducta videre licet, Aper hic est: non Sus domesticus: Setas enim habet (si coniectura & pictura aliquid valent) hirtas valde, hirsutosque pilos, colore ad fuscum spadiceum tendentes. Inter collum dorsumque albicans linea, adinstar fasciæ seu collaris circumducitur. Ab hac vsque ad oris apicem sub collo albicantes setæ, sed circa aures nigriores. Rostrum ipsum cruentum, & rictus ru-
iet, non eminentibus tamen illis, veluti in nostratibus Apris conspiciuntur; re-
uruis dentibus. Cætera rostri pars nigricat. Dorsum & clunes quoque nigri,
lbent pectus & latera. Bisulci, sicuti in Vrbanis suibus, pedes. Cauda vix vi-
ibilis. Sed quod maximopere admireris, ac præter Naturæ seriem contigisse
licere queas, nec vllis alijs in bestijs animaduertas, est: quod animal hoc pro-
uberantiam quandam in dorso sortitum fuerit, eminentem apprimè, & detrun-
:ati formâ intestini conspicuam: & hanc in dextra quidem sui parte, prope spi-
nam dorsi sitam, clunes scilicet versus, perpendiculariter genitalis masculini
potius, quàm vmbilici regioni, in ventre adesse porcis soliti, respondentem.

SCHOLIA EIVSDEM.

SI præcipuæ magnitudinis illa, & eximiæ formæ *Vacca* in *Sabinis* nata, *Seruio Tullo* regnante, atque in *Auentino* monte *Dianæ* immolata, *Romano* valuit Populo totius Italiæ Imperium promittere, vt superius etiam ex *Valerio Maximo* recitaui; non miror, si *Scrofa* quoque longè prius *Æneæ* cum socijs

Cætæ gentilitatis ex Vacca & Sue vaticinia.

circa *Laurentem* agrum, cum eandem ibi triginta enixam porcellos reperiſſet, augurari potuit, tot errorum ac laborum ſuorum requiem,& futurum tam ſi in *Italia* regnum, quàm *Aſcanio* ſuo elapſis triginta annis *Albam longam* ædi-candam. Quos illi annos, vt Poeta habet (erat enim cæca Gentilitas vaticiniorum ſcientiæ, & futilibus eiuſmodi præſagijs plus quàm deditiſſima) triginta, iſti porcelli præſagiebant. Non ineptà forſan coniecturà, & meà quidem, hoc ego addidero: eundem porcellorum numerum, triginta *Latinorum* Vrbes ſignificaſſe, in quas ſingulas *Albani* Colonias (quas inter *Roma* quoque fuit) miſerunt: *Alba* tamen *longa* à *Roma* poſtmodum deſtructa legitur, vt non præter rem dictum fuerit, *à filia matrem interemptam eſſe*. Sic autem per Somnium *Tyberinus* Deus *Æneam* 8. Æneidos alloquitur, idemque, quod Æneid. 3. olim *Helenus* vaticinium de Albana Sue recantat.

Sus Alba originem Albæ longæ dicitur dediſſe.

Vaticiniũ Aeneæ in ſomno datum de Sue alba.

Expectate ſolo Laurenti, aruiſque Latinis,
Hic tibi certa domus, certi, (ne abſiſte) penates,
Iamque tibi, ne vana putes, hæc fingere ſomnum.
Littoreis ingens inuenta ſub Ilicibus Sus,
Triginta capitum fœtus enixa iacebit,
Alba Solo recubans, albi circum vbera nati.
Hic locus vrbis erit, requies ea certa laborum.
Ex quo ter denis Vrbem redeuntibus annis,
Aſcanius clari condet cognominis Albam.

De hac re *Propertius* quoque lib.4. Eleg.1.

Et ſtetit Alba potens, albæ ſuis omine nata,
Hac, vbi Fidenas longa erat ire via.

Quemadmodum autẽ *Vacca* illa opima *Dianæ*, ſic nobilis hæc Sus *Iunoni* ſacrificabatur, Æn. 3. ex Heleni item Vatis imperio. Teſtatur Poeta in 8. Æneid.

Cur Sus illa Iunoni ſit immolata.

Ecce autem ſubitum, atque oculis mirabile monſtrum,
Candida per ſiluam cum fœtu concolor albo,
Procubuit, viridique in littore conſpicitur Sus:
Quam pius Æneas, tibi enim, tibi maxima Iuno
Mactat, ſacra ferens & cum grege ſiſtit ad aram.

Duplici autem ratione Iunoni hanc hoſtiam importatam à Troiano Vate crediderim, tamq. ſeriò Lib. 3. eius Poëmatis inculcatam. Imprimis vt eius, Troianis ſemper infenſæ beneuolentia conciliaretur: deinde vt Terram illam, ad quam poſt tot diſcrimina rerum appulerant, propitiam ſibi ac frugibus ferendis vberem & idoneam redderent. Per *Iunonem* autem Terram ſignificari notius eſt, quàm vt hic demonſtrem. Vnde *Virgilius Iouem* per *Æthera* deſignans, in coniugis *Iunonis* gremiũ *Tellurem* inquam ipſam, deſcendere ita canit.

Primo vt ipſam Aeneas placaret.

Secundò vt terram eam ſibi proficuam per quam Iuno denotatur, redderet.

Tum pater omnipotens fœcundis imbribus Æther
Coniugis in gremium lætus deſcendit, & omnes
Magnus alit, magno commiſtus corpore fœtus.

Terræ autem porcà facere ſolebant antiqui, quod *Goropius* quoque lib. 9. in ſui *Veneticis* & *Hyperboreis* obſeruauit, quò fœcunditatis illam admonerent, & ipſi non minùs benignam ſe cultoribus, quàm Sus nutricantibus ſe præberet.

Cum

Cum hoc animal ex immundo, viliſſimoque victu, copioſiſſimam, ac ſuauiſſimam (humanæ quoque ſua temperie æmulam, ſi *Galeno* credimus) carnem reddat: ſemen ſimiliter tam multiplici reſtituat fœnore, vt plures, quàm vix vllum aliud animal, fœtus producat. *Æneæ* certè *Scrofa* triginta vno partu eiecerat. Quocirca *Terram* veteres precabantur, vt pro ſtercore & ſeminibus, quæ ipſi committuntur, vberrimam ſemper meſſem refunderet, & auaris agricolarum votis hilariter reſponderet.

Quid ſi euicerim ego, primam ab *Ænea* in ſuo ad *Laurentem* agrum atque in *Latium* aduentu, vrbem ædificatam *Troiam* fuiſſe appellatam? non tam ad deſtructi *Ilij Troiæque* memoriam conſeruandam, & ſpem ſocijs noui fundandi imperij conciliandam, quàm ad huius ipſius *Porcæ albæ*, quæ laborum finem impoſuerat, celebrandum honorem, & agri præſentis fertilitatem indicandam. Ridiculus forſan videri potero, non tamen importuna non omninò & friuola locutus. *Æneam* imprimis ſtatim poſt ſuum in *Laurentinum* agrum acceſſum, *Troiam* ædificaſſe *nouam*, præter quamplurimos alios authores ſunt *Liuius* & *Virgilius*, hic quidem lib. 10. vbi *Venus* ad *Iouem*. Cur prima in latio ab Aenea cōdita vrbs Troia dicta fuerit.

——————— Muris iterum imminet hoſtis
Naſcentis Troiæ.

Et mox *Iuno Veneri* reſpondet,

Indignum eſt, Italos Troiam circumdare flammis
Naſcentem?

Liuius verò lib. 5. *Troianos, Ab Sicilia,* inquit, *claſſe Laurentem agrum tenuiſſe. Troia huic loco nomen eſt. Ibi egreſſi Troiani, vt quibus ab immenſo prope errore nihil, præter arma & naues, ſupereſſet, cum prædam ex agris agerent, Latinus rex Aborigineſq. qui tum ea tenebant loca, ad arcendam vim aduenarum armati ex vrbe atque agris concurrunt.*

Vult autē *Philippus* (*Cluuerius Germanus*; (cui neq. noſtra tēpora, neque priora ſecula tulerunt Coſmographię ſtudio magis addictum) in ſua *Italia antiqua*, hanc nouam *Troiam* non fuiſſe aliud, quàm quod nos *Oſtienſe* vocamus opidum antiquiſſimum nempe, & minimè ab *Anco Marcio*, vt pleriq. tradūt hiſtorici, exſtructum: ſi modò non ſit fabula penitus, quod ipſe & *Goropius* arbitrātur, de *Ænea* in *Italiam* aduētu, & rebus ibi geſtis, ad ſimilitudinem rerum *Euandri* conficta. Vult igitur *Oſtiæ* originem eſſe antiquiſſimā, multis ſęculis ante Romanorū Regem *Ancum Marcium*, ab *Euādro* potius primo *Romanorū* Rege conditā, poſtquā is pulſis *Siculis* Romā Vrbē occupauerat, cui tunc Portū hunc ſtruere voluerit. Philippus Cluuerius exactiſsimus Coſmographus. Hic probat Oſtiēſe opidum fuiſſe illam Troiam.

Sed quam veriſimilitudinē habeat, *Aeneam* ſuam nouam *Troiā*, ad Scrofæ illius memoriā ita vocare voluiſſe, nunc videamus. Quę non alia certè erit, quàm ipſa vtriuſq. nominis cōmunitas & cōgruentia. *Troia* enim tam *Cimbricā* illa antiquā *Phrygiāq. Troianorū*; quàm adhuc *Belgicā, Gallicā*, & (quod mireris etiam) vulgatiſsimā *Italicā* linguā hodieq. aliud nihil ſonat, quàm *Scrofam*. Et qui ſe falſo *Meſſalæ Coruini* titulo ornauit, quò ſua Lectoribus veluti antiquiora imprudētibus obtruderet. Suem apud *Latinos* antiquitus *Troiam* quoq. fuiſſe dictā, ab occultioris antiquitatis perito aliquo homine probè didicit, quāuis antiquiſsimam veramq. vocis originē ignorauerit. De quā, qui plura velit, *Goropiū* ſuadeo ideat, inuenietq, *Trou* dictione *Cymbricā* & *Germanicā* linguā, *fidum* ſignificari; Troia hæc ob Scrofæ nominis agnationē cōnditam fuiſſe. Troia enim in pluribus linguis idē ſonat quod Scrofa.

cumq. nullum animal beneficium fidelius restituat, quàm *Sus*, ideò *Troiam* vocatam fuisse. Qui autem veriorem *Troiæ* huius tot linguis adhuc vsitatissimam Etymologiam afferre nouerit, id per me licebit, audacter faciat, cui fideliter gratiam reponemus.

Fieri itaque non sine maturi consilij ratione potuit, vt *Troiani* triginta annis prius quam *Albam*, ab *alba sue* denominatam, conderent: *Troiam*, primam suam mansionem ab ipsamet hac *Scrofa* siue *Troia* denominatam, exædificarent, simulq. *Scrofâ* eàdem *Terræ* immolatâ, hanc precarentur, vt sibi & propitia foret ac fœcunda. Quantum autem honoris prisci illi gentiles veriore Euangelico lumine cassi, *Terræ* impenderint, ab eaque emolumenti, dum *Suem* prægnantem ipsi immolarent, sperauerint, & ideò *Magnæ matris* & *Bonæ Deæ* titulo ipsam insigniuerint, *Cornelius Labeo* apud *Macrobium*, Saturnal. lib. 1. cap. 12. nos docet, cuius verba, cum hoc meum egregiè illustrent argumentum, huc adferre necesse duxi. *Affirmant quidam*, inquit Macrobius, *quod Cornelius Labeo consentit, hanc Maiam, cui mense Maio res diuina celebratur, terram esse: hoc adeptam nomen, à magnitudine: sicut & mater Magna in sacris vocatur, assertionemque extimationis suæ etiam hinc colligunt, quod Sus prægnans ei mactatur, quæ hostia est propria terræ. Et Mercurium ideò illi in sacris adiungi dicũt: quia vox nascenti homini terræ cõtactu datur. Scimus autem Mercurium vocis & sermonis potentem. Author est Cornelius Labeo, huic Maiæ id est terræ, Ædem Calendis Maijs dedicatam sub nomine Bonæ Deæ, & eandem esse Bonam deam & terram, ex ipso ritu occultiore sacrorum doceri posse confirmat. Hanc eandem etiam Bonam, Faunamq. Opemq. & Fatuam, Pontificum libris indigitari. Bonam quòd omnium nobis ad victũ bonorum causa est, Faunam, quòd omnium vsui animantiũ fauet: Opem, quòd ipsius auxilio vita constet: Fatuam à fando, quòd (vt supra diximus) infantes partu editi, nõ priùs vocem edunt, quam attigerint terram. Sunt qui dicant hanc Deam potentiã habere Iunonis: ideoq. regale sceptrum in sinistra manu ei additum. Eandem alij proserpinam credunt, porcàque ei rem diuinam fieri: quia segetem, quam Ceres mortalibus tribuit, porca depasta est.*

Macrobij locus de Terra & magna matre.

Næ isti *Æneadum* Soboli *Iuno* seu *Tellus*, pro mactata sibi *alba Sue* cum triginta filijs, vberrimum fructuum omnium & vinorum maximè cornucopiæ in *Latio* vniuerso, *Albano* tamen præcipuè agro, hactenus rependit. Sunt enim duo hodieque loca, *Albanum* nunc dictũ opidum, & *Castellum Gandulphi* appellatum vinorum suauitate celeberrima, *Dionysius Halicarn.* lib. 1. his verbis depinxit: *Subiecti autem vrbi* (*Albæ longæ* nimirum) *sunt campi, amænitate admirandi, omnis generis frugum fertilissimi, nec cedentes vlli agro Italiæ, præcipuè bonitate vini suauissimi, & pulchri coloris, quod Albanum vocant: præcellens omnibus reliquis, si Falernum excipias*. Atqui, cùm *Falernum* nunc nobis forsan desit, primas *Albano* & *Castelli Gandulphi* iure, dederis, quæ ipsum etiam superorũ nectar si vllum esset, superare mihi videntur. *Martiali* sanè, *Iulæo* in monte, hoc est *Albano*, in quo *Iulius Ascanius Albam* suam extruxerat, *vinum Albanum* his versiculis celebratur.

Loca circa Albam longam, Albanum præcipuè & Castellum Gandulphi amænissima & fertilissima.

Vina hic suauissima.

Veteribus celebratissima.

Hoc de Cæsareis mitis vindemia cellis
Misit, Iulæo, quæ sibi monte placet.

Et Horatius Carm. lib. 3. ode 11. quà *Phyllidem* inuitat ad epulas die Natali *Mæcenatis*,

Est mihi nonum superantis annum
Plenus Albani cadus.

Dioſcorides etiam lib. 5. cap. 10. primas *Falerno*, ſecundas *Albano* dat, inter Italica vina. Et *Plinius* lib. 14. cap. 4. Diuum Auguſtum, *Setinum* cunctis prætuliſſe, ſecundam nobilitatem *Falerno* tribuiſſe, in tertiam palmam *Albana* veniſſe, vrbi vicina, prædulcia, ac rara in auſtero. Sed prioribus hoc tempore vel abrogatis, vel dignitate & excellentiâ illâ orbatis, ſola *Albanis*, viciniſq. locis, natis gloria remanſit. Hæc enim tam ad conſeruandam, quàm recuperandam valetudinem, reliquis omnibus præferuntur. *Caſtelli* præſertim *Gandulphi* vina nectareâ ſuauitate, laudabili ſubſtantiâ, gratiſſimo odore, nec tenuia planè, & exilia, nec fortia admodum, aut cerebrum obnubilantia, iam Principum hoc tempore omnium menſas ornant, quàm lapſum fractumq. conualeſcentium appetitum prouocant, inſtaurant, confirmant.

Et ſanè *Albano* primas deberi, vel hoc me mouet: quòd cùm ante compluſes iam annos *Neapoli* ab Illuſtriſ. *Bartholomæo Poſinski*, veteri mihi familiaritate iuncto, Sereniſs. tum *Poloniæ Regis* ibidem *Internuncio*, prandio exciperer ſplendido & opiparo: ſumma ibi gloria *Albano vino*, conuiuarum omnium calculo delata fuerit. Hoc ſiquidem ipſe, honoris ac ſaporis iucundioris gratiâ *Neapolin Romà* quotannis itinere maritimo conuehi iubebat, quod eius quoque temporis *Prorex Dux Beneuentanus*, libentiùs quàm vllum *Campaniæ felicis* vinum, ex memorati *Internuncij* inſtructiſſima vinaria cella petitum quotidie menſæ adhibebat. *Albanum ſapore Neapolitanis Siculis, & Calabris, præſtat vinis. Bartholomæus Poſinski Regis Poloniæ Neapoli Internuncius.*

Hoc enim nō *Aſperinum* modò, lōgis poſt ſe paraſangis relinquebat, illi vino ſimillimū *Aricino* nēpe, quod nō ſine ratione & ioco Regis Pyrrhi olim legatus *Romam* proficiſcēs, ob acrimoniā & auſteritatē meritò tam altâ cruce (*vlmorum*, à quibus pendent vites, proceritatē intuens) dignum dicebat, ſed principibus illis quoque vinis inuidiā conciliabat: *Græco* nimirū Campano *Veſuuij* filio, *Managuerro* Campano, *Beluedero* Calabro, *Syracuſio* Siculo, *Vernaccio* acriū dentium, & minacis vultus, Calabrorū illi fortiſſimo; *Chiarello* auricomo, & *Centulæ* huius ſorori, *Græco Pauſilypo*, *Lachrimæ* Coccineæ, purpuræ illi potabili & roſeo nectari. Ne quid de minorum gentium, & dictorum pediſſequis memorem, *Græco Iſchiæ* domino, *Scalea* Chiarelli ſimia, *Maſſicanis*, *Vernoticis* & *Surrentinis* e quibus vltimis hæc *Plinius* lib. 14. cap. 6. *Surrentina conualeſcentibus maximè probata propter tenuitatem ſalubritatemq. Tiberius Cæſar dicebat conſenſiſſe Medicos, vt nobilitatem Surrentino darent, alioquin eſſe generoſum acetum. C. Cæſar qui ſucceſſit illi, nobilem vappam.* Et demum de *Falagnina*, *Puteolorum* incola, quod mini genus tamen ad mirabilem *Albani* noſtri ſuauitatem vtcunque accedere mihi videbatur. Vina profectò in eo conuiuio omnia erant præſtantiſſima, *Catalogus præcipuorum in Regno Neapol. vinorum. Puteolanū vinum Falagnina vulgò dictum, Albanum aliquo modo æmulatur.*

Sed Latio huic noſtro tantùm ceſſura Lyæo.

Atqui loca illa, circa quæ nunc *Caſtellum Gandulphi* ſitum eſt, non vinorum modò prēſtātia, ſed duabus alijs prērogatiuis celeberrima mihi ſemper viſa fuerunt. Quarum primam dicam; quòd *Romani Imperatores*, periti voluptatum Architecti, *Nero* præſertim ac *Domitianus*, his ceu ſeceſſu amœniſſimo vſi fuerint. *Dio* & *Suetonius* in vita huius referunt, ante imperium dum patrem metueret, *Caſtelli Gandulphi encomiū.*

Hic locus ab Imperatoribus olim Romanis æstimatus.

hic eum sæpius egisse. Post adeptum verò Imperium hunc locum sub *Albano monte*, ceu arcem, sibi delegisse, *Quinquatria* hic magnificè celebrasse, *Mineruæ* hic collegium instituisse, certamina poetarum, oratorum, & gladiatorum exhibuisse: venationes agitasse: centenas, varij generis feras, sæpe in hoc secessu *Albano* confecisse: & scenicos ludos libenter spectasse. Quare & *Amphitheatri Coliseo* vulgò dicti, non paruæ quædam ruinæ non ita pridem eo loci visebantur.

Nūc quoque ab VRBANO VIII. Pont. Max. amatus.

Altera, nec minor, *Castello* huic *Gandulphino* dignitas accessit, ex prætorio seu *Villa*, nō sumptuosissima quidem illa, sed amœnissima, quam ibi *Maffæus*, *Cardinalis Barberinus*, iam pridem exstruxit. Ad quam non rarò ab VRBE, vt animum grauioribus, publici boni causâ, studijs curisq. distentum relaxaret; & in secessu illo DEO magis sibique vniretur, recessit. Iam verò *Summus Pontifex VRBANVS VIII.* Orbis felicitati natus, *Romanæ Vrbis* & Dominus; & totius Christiani Imperij Fideique *Arbiter* datus, eandem amare pergit meritò, & nitidissimè instaurare.

Magnum sui præconem inuenit.

Sed quem præstantiorem ego locorum eorundem, antiquæ præsertim ALBÆ reliquiarum, Encomiasten, quàm hunc ipsum *Principem* indagauero? Qui inter Poëmata sua diuina, nouo ausu non adfecta & tentata modò, sed felici adeò conamine (quod ante ipsum Latinorum poetarum nemo est assecutus) ad PINDARI æmulationem perfecta, vt viam quidem posteris strauerit; sed qui pari cum ipso passu eandem decurrat, reperturus sit neminem: Inter poemata inquam hæc (curantibus omni eruditione clarifs. viris, Amicis meis *Ioanne Baptista Lauro, Sanctitati suæ ab interiori cubiculo* & *Ioanne Barclaio*, vt publici iuris fierent) elegantissimo carmine epico ad rusticandum secum in eadem Villa inuitat *Laurentium Magalottum*, tum vtriusque Signaturæ Referendarium, nunc verò ob excellentissimas animi dotes, numero Purpuratorum Patrum adlectum: cui & ego religiosum me cultorem profiteor, quòd etiam mearum aliquas prælectiones publicas in *Athenæo Romano*, cum non pauci alijs, *quos iam sacra Purpura vestit*, præsentiâ suâ cohonestare voluerit. Vt igitur *Melle Barberino* acidiusculum & amarum hunc meum scribendi stylum leniam, adeoque γλυκύπικρον quoddam condimentum efficiam; *Apis* instar, ex poemate illo cedro auroque dignissimo, paucula quædam delibabo & beneuolo Lectori ita saliuam mouebo, vt libellum hunc ipsum, non minùs, quàm ego feci, auidis percurrat luminibus, animumq. hoc nectare pascat gratias mihi, ob indicium, certissimò debiturus:

Laurētius Card. Magalottus, eminentissimarum ingenij dotium Princeps.

Melle Barberino authoris stylus dulcorandus, & simul Castelli Gandulphini laudes decantandæ.

Ex diuino Maffei Cardinalis Barberini poemate sequentia sunt desumpta.

Arua madent pluuijs, & amabilis aura calores
Iam fregit, celerisque fuga se proripit æstas;
Rura vocant, latisque patens in collibus äer.
Hic recreor, spatiorque libens, vbi libera longis
Lumina metiri gaudent obtutibus agros:
Hic reficit corpus vires, seniumque moratur,
Hic bona sollicitam tranquillant otia mentem.
Si MAGALOTTE placet, tristes deponere curas,
Quà lacus Albanus vitreis diffunditur vndis;
GANDVLPHI Pagus veteris pars altior ALBÆ,

Excipiet

Excipiet lare nos modico, qui sufficit vsus;
Quos paruo contenta petit Natura; superbæ
Non ædes, animi requies facit vna beatos;
Hanc, tibi quæ cordi, solùm parat ardua virtus.
Huc igitur secede, bonis quæ detulit anni
Hora, parensque suâ tellus dat sponte, frueris.

Atque vbi hìc varias, quibus oculos simul spectator, & animum exhilarare posset, enumerasset delicias rurales; ex alto veluti prospectu vicinarum diuitias vinearum camporumque, & circumiacentia, veteribus Historicis decantatissima loca, ostendit, & oculis quodammodò spectanda repræsentat:

Mox gradiens vario quà tramite diuidit hortus
Areolas, mistoque olerum florumque colore
Pingit humus, nemoris gratas ascende per vmbras,
Est vbi montis Apex, capiet te mira voluptas:
Si circumspicias, aspectu videris vno
Oppida, camporum tractus, syluasque comantes,
Pascua, clementes colles, vineta, lacumque;
Et maria, & montes, augustaque mœnia ROMÆ.
Nunc age, solertes protende per omnia visus.
En propè subiectis vites in collibus vuam
Obijciunt oculis, ostro quæ certat, & auro;
Et latices fundit, referunt qui vina Falerni.
Ostentat Pomona suos ex arbore fœtus,
Quæque fluant musto promit sua prœla Lyæus.
Aspice planitiem, gregibus quæ gramina passim
Exhibet, & latè campos quos præbet arandos,
Vt largâ Tyberis ditescant horrea messe,
Quæ populum reserata beant sub PRINCIPE PAVLO.
Hinc etiam diffusa procul maris æquora cernas,
Quæque ferunt celeres albentia carbasa puppes:
Longiùs assurgunt altæ fastigia rupis,
Quam Circe tenuit: pelagi se prodit ab vndis
Pontia, nunc dumis horrens & inhospita; quondam
Christiadum exilijs celebris, cùm dira premebat
Sæuities CHRISTI cultum, vicinus in auras
Prominet Albanus vertex, vbi cæca Quiritum
Est ætas operata Iouis Latialis ad aram:
Ardua Soractis ceruix, vt in aëra fertur?
Apparent Cimini montes, collesque Sabini,
Et iuga Samnitum summas æquantia nubes.

Locorum circa Albam longam amœnitas & fæcunditas.

Cumque gratissimas frondosarum arborum vmbras, & siluarum commoda descripsisset, pergit porrò ligata strictaque oratione illa enarrare, quæ amplo diffusoque sermone *Liuius, Dionysius,* alijque Historiographi de *Albanorum* principijs, gestis, & successibus pertexunt; quæ quoties lego, denuo relego, immen-

mensamque inde alacritatem haurio, quam nec Lectori inuidebo, cùm hoc præsertim Poëma non omnium manibus teratur:

Eorundem ex antiquis historijs descriptio.

——— *Nemus hac petitur, speculumque, Dianæ:*
Hoc lacui nomen fecit, quæ pura liquentis
Lympha vitri speciem referens sinuatur in orbem.
Abditus hic inter syluas est creditus æuum
Hippolytus duxisse, nouo de nomine dictus
Virbius, auxilio Triuiæ reuocatus ad auras
Ætherias: arcebat equos hinc vana vetustas,
Quòd pauidis abreptus equis per deuia letho
Sit datus Hippolytus. Valeant insomnia Pindi,
Vt veterum quæ vera virûm iucunda recursant
Mentibus apta facem rebus præferre gerendis:
Hinc oriens primùm Romana potentia fluxit,
Post varios casus, dubijque pericula Martis:
His Pater Æneas profugus consedit in oris,
Quem tandem rapiens absorbuit vnda Numici.
Filius Ascanius constructis mœnibus Albæ
Dat Regum seriem, quorum de sanguine felix
Romulus auspicijs æternam condidit vrbem.
Linquimus Ægeriæ lucum, quo prouida virtus
Aucta Numæ, populumque rudem, belloque ferocem,
Formauit studio pacis. Non funere fratrum
Territus hic ternos prostrauit Horatius hostes.
Immodicis Albanus aquas lacus auctibus olim
Extulerat, nullis manantibus æthere nimbis:
Si ripis emissa, maris non influit æquor
Vnda lacus, Delphis inquit consultus Apollo,
Romani capient obsessos milite Veios:
Permeat hinc subiens cæsi per viscera montis
Iugis aquæ riuus. Species ambesa Theatri,
Stirpibus innatis squallet, quater hostibus Alba
Ludibrium iacuit, densis en obsita dumis
Regia, quam posuit Romani Flauius hæres
Tertius imperij, fastu qui turgidus egit
Hic annos epulas inter, mimosque loquaces,
Delicijs fractus. Iactet nunc stemmata gentis,
Ignotos extrema dies insignibus æquat:
Ingentem subitus syluam cum corripit ignis,
Confundunt Cineres quercus, humilesque myricæ:
Mitte superuacuum cultum, curisque solutus
Eripe te rerum strepitu. Sibi viuere dulce est.
Viue DEO, tibi sic viues, te sola sequentur.
Post cinerem benefacta, rapit reliqua omnia lethum.

O in-

O insigne & DEO, & tanto Principe dignum epiphonema: *Viue DEO, tibi sic viues!* præter hoc enim omnia momentaneus quidam fumus sunt: & inanis vmbra rerum.

Ad Campos autem illos sub *Alba longa*; Cereris, Pomonæ & Bacchi diuitijs ac delicijs affluentes, opidum illud maximè spectat etiam, quod nunc *Albanum* appellamus, non procul ab *Aricia* veteribus nominatissima, & 13. circiter millia passum à *Roma* distans: quod non nostri modò æui homines (vt *Cluuerius* obseruauit) sed iam inde CCCC. circiter annis post natum IESVM, *Eutropius*, tum *Seruius*, & alij idem esse opidum, quod Ascanius relicto *Lauinio* olim exstruxisse dicitur, & *Albam longam* nominauit, existimarunt. *Hodie etiam*, inquit Cluuerius, *ipsi Albani opidi incolæ adeò persuasum habent, opidum suum esse veterrimam illam ALBAM longam, vti etiam super portam, quæ Romam versus emittit, lapidem imponi curauerint, cui Sus illa cum 30. porcellis incisa. Verùm prisci illi mortales, & nostri huius seculi homines, præcipuum opinionis suæ argumentum, ex his Liuij sumpsisse videntur verbis; Vrbem sub Albano monte condidit. At vnus hoc tradit Liuius, reliqui omnes in monte conditam affirmant.* Hæc *Cluuerius*, qui nescio an picturâ potiùs, quam sculpturâ porcellos illos 30. expressos, & portæ impositos dicere debuit. Cæterum suam pluribus fulcire, mihi videtur & rationibus, & authorum testimonijs, opinionem.

ALBANVM nũc dictum opidũ & nunc & olim ab aliquibus creditum fuisse id quod ALBA LONGA dicebatur.

Cluuerius hoc in sua Italia antiqua luculenter cõfutat.

Dionysius certè *Halicar.* lib. 1. *Albam longam* exstructam esse testatur iuxta montem, & lacum Albanos, ita vt medium inter vtrumque obtineret spatium; ac veluti muri vterque vrbem tuerentur, ne facilè caperetur. *Nam & mons admodum altus est*, inquit Dionysius, *& lacus profundus ac magnus*. Quare ex *his verbis* situs *Albæ longæ*, non potest esse nisi omnibus notissimus, quæ dici potuit à *Liuio sub monte fuisse ædificata*, quòd reuera ab his tumulis, siue montis dorso, in quo erat *Alba*, adhuc montis iugum altiùs ascendat: & tamen rursus in monte eadem dici potuit fuisse collocata, si ad circumiacentes, ex dorso hoc longè humiliores amœnissimos campos respicere quis velit. Cùm verò hodierni *Albani opidi*, quod ad *Viam Appiam* est positum, non sit hic situs, quia *Alba* olim ad orientalem lacus ripam supra prædictum *Albanum* opidum collocata erat; iam quilibet facilè cognoscet, hic vbi *Albanum* nunc est, ibi *Albam* olim veterem minimè fuisse.

Argumenta Cluuerij.

Probat item Cluuerius luculentis Ciceronis aliorumq. fide dignissimorum testimonijs, vbi nunc *Albanum* est, ibi quondam CN. POMPEII VILLAM, ALBANVM (nempe rus seu prædium) POMPEII dictam, stetisse: & supra hanc POMPEII villam versus lacum, & Albæ longæ vestigia siue templa, P. CLODII villam & ipsam dictam ALBANVM; quæ omnia clariùs ex oratione *Ciceronis* pro *Milone* habita elucescunt. Quòd si quis existimet rudera illa, quæ circa recens hoc *Albanum* opidum reperiuntur, *Albæ veteris* reliquias esse, næ ille egregiè decipitur: Cum *Alba longa Tullo Hostilio* regnante, eodem *Dionysio* authore, solo æquata fuerit, cum 10. post ædificationem annos, XIII. demptis, stetisset, & triginta opidorum *Latinorum* mater fuisset, templis tantum Deùm ex ea ruina seruatis. Idem hoc *Strabo* lib. 5. affirmat, qui addit,

Vbi nunc Albanum est ibi olim CN. Pόp. villam fuisse.

post

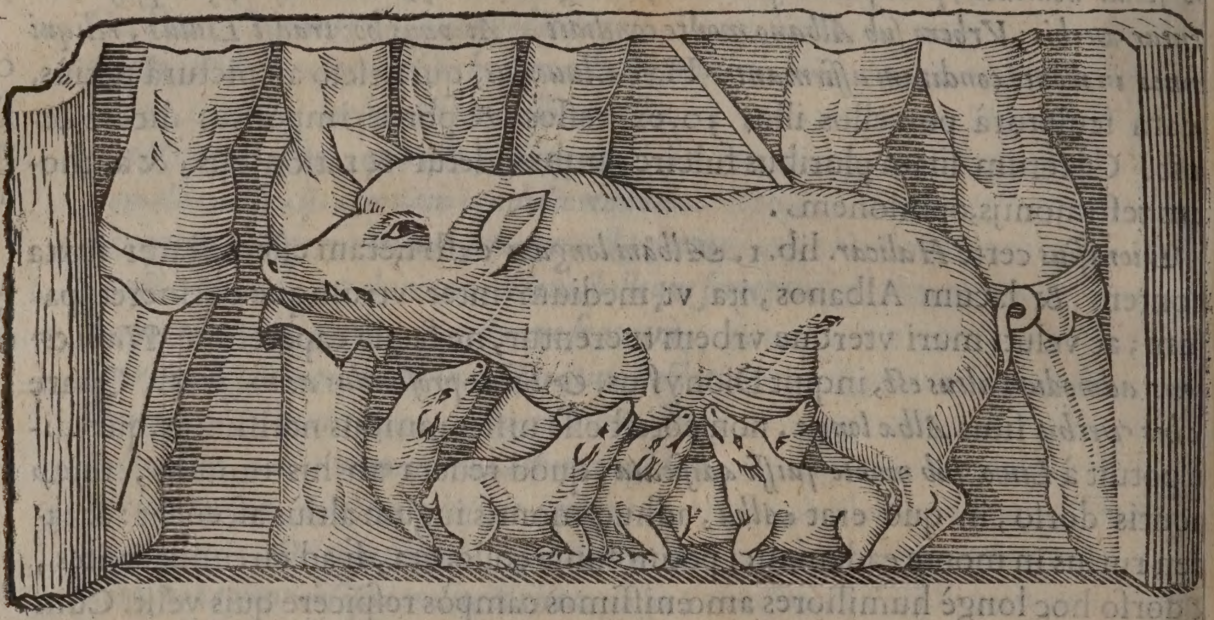
poſt dirutam *Albam*, excepto templo, *Albanos* ciuibus Rom. adſcriptos fuiſſe. *Plinius* quoque inter *Latij* opida, quæ eius ætate interierant, ſine veſtigijs, *Albam* nominat. Si alia, huic aſſertioni ex alijs ſcriptoribus, obijci poſſe videbuntur, his probè omnibus *Cluuerius* reſpondet, qui commodè adiri poteſt.

Paulus primus Albani Princeps, Bernardinus primus Ariciæ Dux ex antiquiſs. & illuſtriſs. Sabellorum proſapia.

Dominantur autem nunc *Albano* huic opido, & veterrimæ *Ariciæ*, *Paulus* ac *Bernardinus*, ex antiquiſſima illa Illuſtriſſimaq. *Sabellorum* familia, pater ac filius, quorum hic *Ariciæ* primus *Dux*, ille verò Primus *Albani Princeps* audit & FERDINANDI II. *Verè Pij ac Catholici* CÆSARIS AVGVSTI, apud *Summum Pontificem Orator*, vt Natalium claritudine, ita munificentiâ ſplendidiſſimus. Quem & ego, ob inſignem eius erga me affectum & benignitatem, meritò colo ac veneror.

Sus Albana in marmore antiquiſſimo viſitur.

Sed hìc non incommodum erit, ſi *Scrofæ* illius *Albanæ* Sciographiam cum aliquo ſaltem porcellorum numero (vt enim omnes adderentur, tam exiguum marmoris ſpatium prohibebat) expreſſam repræſentem.

Hanc ego *Iuſto Ryquio Lynceo Gandauenſi* debeo, viro in omni tam Græcorum quàm Latinorum Scriptorũ antiquitate verſatiſſimo, quod preter alia *Capitolium* Romanum ab ipſo ſcriptis erutum, reſtitutum, & vulgatum conteſtatur: & ob elegantiam tam verſæ quam proſæ orationis celebratiſſimo; nunc verò Romæ *Federico* Principi *Cæſio* noſtro, à cura Bibliothecæ. Hic enim primus antiquiſſimum hoc marmor, cui *Scrofa* hęc inſculpta eſt, mihi demõſtrauit, ſimulq. monuit: figurâ hac *Suem* illam *Albam Æneæ* fatalem denotari; ſibique videri, hunc eundem lapidem fragmentum eſſe, cuiuſdam Arcus triumphalis, qui vni ex *Cæſaribus* illis Romanis à IVLIO originem trahentibus, ad antiquitatis ALBÆ veteris, *Romanæ Vrbis* matris, & nobilitatis ac ſtemmatis ſui gloriam conteſtandam, erectus & dedicatus fuerit. Quapropter circa Scrofam hanc triumocreatorum caligatorumq. militum, *Æneæ* puta ſociorum, veſtigia comparent, qui in *Laurente agro* hanc Suem primi circumſiſtant, & tantam porcellorum ſobolem veluti rem inſolitam, & Vaticinij exitum admirabundi contemplentur. Exſtat hoc marmor è regione *Eccleſiæ S. Ioannis in Pinea* vt vulgò dicunt & an-

& angulum domus fulcit *Iulij*, ex antiquissima illa *Porcariorum* Romana familia oriundi, cuius maiores magnam similium fragmentorum, veterum supellectilem olim possidebant.

Nolo etiam Lectorem elegantissimo eiusdem *Iusti Ryquij* fraudare epigrammate, quo Suem illam Albanam luto penè obrutam, nitori & candori suo pristino reddidit. Neque hac tantum de causa *Ryquio* meo plurimum debeo, quàm quod ab annis iam sexdecim amicitiam meam sanctè coluerit, cui rei & literæ ipsius ad me scriptæ, iamque in Centurijs eius Epistolicis editæ, & alia sparsim in eius scriptis amoris erga me testimonia, abundè fidem facere possint. Epigramma autem hoc est.

Quisquis adhuc priscæ te Maiestatis amore
Oblectans, refugas, quæris in Vrbe notas.
Adspice in hoc saxo Gradiuæ exordia ROMÆ,
Atque ALBANORVM condita sceptra PATRVM.
Nimirum hæc illa est inuenta sub ilicibus Sus
Littoreis, Phrygio quam cecinere Duci;
Alba, solo recubans, ter denos nixa, labores
Finijt, & longæ dura pericla viæ.
Stans humili contempta loco, ROMAM atque QVIRITES
Arguit, & Latiæ condita signa LVPÆ.
Debuit hæc potius TARPEIA sede locari
Aut meriti iuxtà parte micare poli.
Nec tamen alterutras optet contingere sedes,
Cum FABER, in Scriptis se videt esse tuis.

Ita profectò est (vt ibi tandem incipiam, vnde longo satis tramite diuerteram) quemadmodum *Plin.* lib. 11. cap. 3. scripsit. *Mihi contuenti se persuasit rerum Natura, nihil incredibile existimare de ea.* Hoc est, vt ille ibidem insinuare visus est, & toties hucusque ego inculcaui, non subitò rationibus, quæ bellæ etiam sæpe vt nobis blandiuntur, sic imbelles non rarò reperiuntur, fidendum; sed quantum Natura valeat, videndum, & æqua prius lance ponderandum. Hoc, quod præ manibus habemus animal, rei huic fidem fecerit. Vtcunque enim hoc monstrum maximum videri posit, vt paulo post probabo, monstrorum tamen è classe eximendum videtur, quod non *indiuiduum* (vt Scholæ loquuntur) solummodo aliquod, quod in monstris contingit; sed totum *genus* seu species huius, monstrositate illa per successiuas *singularium* procreationes ita afficiatur. Legat, cui placet, *Aristot.* lib. 2. cap. 1. & *Plin.* lib. 11. cap. 42. vbi longo vterque sermone animalium omnium partes pertexit, quæ tam Naturæ ordine eueniunt, quàm eiusdem limites excedunt, & nihil tale, in nostro hoc quod animali conspicitur, ab ipsis obseruatum fuisse comperiet. Optimè *Aldrouandus* lib. de Bisulcis: vix vllum animal esse magis diuersum, quàm *Suem* animaduertit. Hunc imprimis enim *Aristot.* & *Plin.* non bisulcum tantum, sed solipedem quoque esse annotarunt. Locus *Aristotelis* iam citatus clarus est. *Nam & in terra Illyriorum & in Pæonia*, inquit, *& nonnullis alijs locis Sues solipedes gignuntur.* *Aelianus* lib. 6. in *Macedonia* mutos esse, in

Aper Mexicanus tandem explicari incipit.

Dici potest monstrum & non monstrum.

Vix in vllo animalium genere maior est differentia, quam in suibus.

Aethiopia

Aethiopia cornua habere, apud *Clazomenios* alatum exortum fuiſſe, qui agros illos vaſtauerit, ſcriptum reliquit. In Prouincia *Darieni* inter *Mexicum* iacente & *Perù*, caudis carent. In eodem nouo Orbe & in Inſula *Cubagua*, nominatim vngulæ ſeſquipedali menſura excreſcunt. In *Braſilia*, in vtroque elemento viuunt, id eſt, gramine paſcuntur, & in aquis degunt. Eadem in regione *Hermaphroditæ* ſunt Sues & ſexum commutãt inſuper. Reperiri aiunt ſimiliter Leonum colore, Leporinis dentibus, & qui molares palato quoque infixos habeant. In *Aſia* & *Perſide Europæis* noſtris bobus maiores eſſe, quorum vnus dens molaris quatuordecim quandoq. pondo penderit. Ne hìc diuerſorum mentio colorum fiat, aut piaculares recenſeantur, qui ſuperſtitioſis olim Aruſpicibus diuinandi anſam præbuerunt, dum pedibus, manibus, capite, aut alia humanis membris ſimillima parte naſcerentur. Hæc videri apud *Aldrouandum* commodè poſſunt magis, & latius explicata, quæ ipſe ex *Indicarum* Nauigationum, & terreſtrium itinerum tomis collegit.

Quæ ſequitur deſcriptio eſt F. Gregorij de Boliuar qui ſæpè hunc Aprũ viuum & mortuum vidit.

Nunc, quem nos præ manibus habemus *Aprum*, ſi minus coloribus, verbis tamen *F. Gregorij* noſtri *de Boliuar* potius depingamus, qui eiuſmodi beſtias & viuas & mortuas ſæpiſsimè conſpexit, & earundem tam interna viſcera, quàm externam cum admiratione effigiem, veluti nobis faſſus eſt, contemplatus fuit. Sequentem autem animalis deſcriptionem mihi fideliter communicauit.

Nomen huius Apri.

Locus vbi viuit.

Magnitudo eius.

Victus ipſius.

Porcus montanus ſiue Aper, quem Americani *Zaino* vocant, in montoſis ſyluoſiſq. locis generatur, calidam tamen & humidam magis temperiem nactis. Noſtratibus paulo minor hìc Apris eſt, ferox admodum & damnoſus. Paſcitur radicibus plerunq. in locis humidioribus paulo, naſcentibus: & maiore qua poteſt ſolicitudine cuiuſcunq. generis ſerpentes, ac bufones venenatos indagat. Atque vbi horum aliquod animal reperit, prioribus illud pedibus apprehendit, capiti morſum dentibus infert, & vnguibus pellem ſerpentis aut viperæ quam dexterrimè, à capite ad caudam vſque dilaniando, excoriat, detrahit, carnemq. auidè vorat. Poſtea radicem, aut certæ arboris corticem ſibi notum quærit, quem comedit, ne veneno inficiatur, & hac ratione optimè nutritur, creſcit & augeſcit.

Mirum quid nulli animantiũ alteri conceſſum in hoc reperitur.

Mirum & ſingulare, quod *Aper* hìc obtinet, eſt: quòd inteſtina & ventris viſcera contrario prorſus alijs animalibus ſitu obtinet, renes versùs nimirum reuoluta. Ita vt, quæ in ventris parte inferiore ac prona eſſe annexa deberent, ſuperiori eadem potius ac ſupinæ, vbi ſpina excurrit, adhæreant: & quæ ſpinæ dorſi contigua eſſe nata ſunt, hæc eadem inferiori in parte ventris ſituentur. Vmbilicus exit per ſpinam circa clunes. Et vtcunque ſatis arctè ſit clauſus, per ipſum tamen graueolens quidam halitus tranſpirat. Quare ſi quod animal eiuſmodi mactatur, neceſſe eſt prorſus, vt confeſtim ipſi vmbilicus exſcindatur, quod niſi mediæ horæ ſpatio fieret, eſui haud amplius aptum animal foret, tam teter enim inde fætor efflatur, qui vix ſufferri poteſt, & reliquam carnis maſſam omnem inficit.

Modus capiendi ipſum.

Venatores Aprum hunc & canibus capiunt, & ſagittis conficiunt, qui acerrimè tamen ſe defendit & venatores æque ac canes grauiter offendit. Eorum incolæ locorum

huius

nutus carnibus libentiſſimè veſcuntur, ſapida enim valde eſt, & pinguitudinis minimum obtinens, cum ex quatuor partibus, tres omnino macilentæ exiſtant.

Minimè pinguis eſt.

Hæc *F. Gregorius* non auritus, ſed oculatus teſtis. Huic proximè accedit *Ioannes Lerius* in Nauigatione ſua in *Braſil.* cap. 9. *Aper autem Americanus*, inquit, *quem illi Taiaſſou vocant, corporis mole, auriculis, capite, pedibus, atque iјs qui apud nos gignuntur, formà valde ſimilis eſt, dentibus etiam & prolixis & acutis, vehementer damnoſus: tamen cum macilentior exiſtat & gracilior, frendeatq. terribiliter, illa quoque deformitate inſignis: Habet à natura foramen in dorſo, quemadmodum in capite Suem marinum habere dixi, quo ſpiritum emittit, admittitq. Ne quis verò illud prodigioſum exiſtimet, Author Generalis Indicæ Hiſt. memoriæ prodidit, apud Nicaraguenſes, qui non multum à Noua Hiſpania diſtant, Sues naſci, quibus vmbilicus in dorſo eſt, qui procul dubio ad idem genus cum iјs de quibus hìc trado, reuocandi ſunt.*

Præter F. Gregoriū alij authores de hoc ſcribunt.

Lerius in Braſilia ſua.

Huic *Hieronymus Benzonus Americæ* ſuæ *Parte* 5. adſtipulatur, qui cum à portu *Achlenſi* ad *Panamam* terreſtri itinere cum ſocijs mercatoribus pergeret, & in monte aliquo ad mapalia quædam perueniſſet. *Ab illis incolis*, inquit, *pane, piſcibus fructibus, & aprugna carne (Apri autem illi Indici, ſeu agreſtes Sues vmbilicum in dorſo gerunt) donati, viciſſim illos cultellis aliquot, & ſalis paululo remunerati ſumus.* In annotatione ad hoc caput hæc leguntur. *Idem confirmant qui in Noua Hiſpania agreſtes Sues viderunt. Idem de Nigaraguenſibus Apris ſcribit Gomara Hiſt. general. lib. 5. cap. 204. Neque diſpares Braſilienſes ſunt, quas Barbari Taiaſſou vocant, de quibus Lerius in Nauigat. Braſilienſi.* Apud *Ramuſium* vbi à familiari quodam *Ferdin. Corteſi, Noua Hiſpania* deſcribitur, reperio hoc ipſum, ibidem Sues vmbilicum ad ſpinam dorſi ſortitos eſſe. Apud eundem *Ramuſium* eodem Vol. 3. *Ouiedus* in Summario Occid. Indię hęc habet. *Apros* ab Hiſpanis ad Inſulas S. Dominici, Cubam, S. Ioannis & Iamaycam ab *Hiſpanis* conductos, multiplicatos quidem eſſe, verùm in *Terra firma*, vix audere noſtros tranſportatos eò Apros, in ſyluis comparere, quod à *Tigribus, Leonibus* & *Ceruarijs Lupis* ſubito dilanietur, eſſe tamen quoſdam etiã illarum regionum *Apros* indigenas, qui cum turmatim incedant, de eiuſmodi animalibus rapacibus nihil penſi habeãt. Qui tametſi caninis illis exertis dentibus careant, quales in noſtris nouaculæ inſtar acuti, hominibus beſtijſq. terrori ſunt, mordaciſſimos nihilominus eſſe, & Canes ſæuè dilacerare. Sunt noſtris paulo minores, pluribus tamen pilis lanæ inſtar veſtiti, vmbilicum in medio dorſo gerunt, vngulas nõ partitas ſiue biſulcas habent, in cæteris cum noſtris conueniunt. *Indiani* tam laqueis capiunt, quàm ſagittis interficiunt. Hũc porcum *Chuchie* appellant. Quando *Chriſtiani* mandram & agmen horum forte obuiam habẽt, ſubitò in cumulum aliquẽ lapidum, aut arboris truncum, trium modo ſpithamarum ſit altitudine, ſe recipiunt, ex quo tranſeuntes hos Apros lancea aut iaculo feriant, quorum aliqui à canibus poſtmodum ſuperati noſtris præda fiunt, ſunt autem damnoſiſſimi, niſi venatores habeant, vbi ſe tutos ſiſtant. Reperiuntur aliquando poſt partum abſente matre eiuſmodi porcelli, carne valde ſapida, & magna eorum inuenitur ibidem copia. Hæc ex *Ouiedo*.

Benzonus huius Apri meminit.

Gomara idem facit, & Corteſi familiaris.

Ouiedus idipſum cõfirmat.

Accedunt huc quoq. condimẽti loco, quæ diligẽtiſſimus *Ioſephus à Coſta* è Societate IESV, quarto loco Hiſt. Americæ libro annotauit. *Saynos animalia ſunt*, inquit, *Apri formà vmbilicum in dorſo gerentes. Horum in mõtibus integri greges. Feroces admodum & frendentes nulli homini cedunt, ſed obuios inuadentes quantùm poſſunt, læ-*

Ioſephi à Coſta Ieſuitæ de hoc eodem teſtimoniũ.

dunt. Irritati setas vt nouacula, acutas erigunt, quibus insectatores suos sauciunt peric-losissimè, nisi ictus declinent. Hac arte capiuntur. Saynis se quis spectandum offert. Visu illi rapidè insectantur. Tum hic in proximam arborem subsilit, & ad pugnam se instruit. In-terim Sayni arboris radicem mordicus infestantes, rodentesq. laborant, vt eam decutiat sternantq. Qui in arbore est, telis aut missilibus extortis eorum quos vult, conficit. Vict-prædam occupat. Caro eorum commodissima esu est. Priusquam tamen in cibum detur Vm-bilici tumore in tergo prominente præfecto, abiectoq. opus est. Nisi hoc fiat, vno die caro pu-trescet ac corrumpetur. Fatemur quidem Saynos porcis similes esse, sed iuxta minores.

Hæc omnia cũ F. Greg. ferè descriptione cõueniunt, in paucis discrepant.

Atque hæc sunt omnia, quæ ex varia ego rerum *Indicarum Occidentalium* hi-storia, colligere testimonia potui, indubitatã narrationi nostræ fidem adstruen-tia: *Zaino*, siue vt Iosephus ait, *Sayno* esse *Aprum* illum, cui vmbilicus non in ven-tre, sed in dorso prominet, quæ inter se tamen nonnihil variant: quamuis in ho omnia conueniãt, vmbilicum circa dorsi spinam existere. Nos interea *F. Grego-rij nostri* viginti quatuor annorum *Americæ* Incolæ, & vastarum non minus sol-tudinum, quàm cultarum vrbium habitatoris, relationi plurimum tribuimus qui eiusmodi animalia pluries vidit. De dentibus & cauda quãuis nullã iniece-rit mentionẽ, apparet tamẽ quod paulo ante ex *Ouiedo* docui, in hoc *Apro* nostr etiam caninos illos minaces dẽtes abesse. Et cum caudæ vestigium vix vllum i hoc ipso appareat, erit ex illorũ speciẽ forsitã, de quibus *Petrus Martyr* in Sum-mario suo Occid. Ind. loquitur. In *Vraba Hispanos* fame adeò oppressos fuisse, v & ex palmarum fructibus, & *Aprorum* carnibus se sustẽtare cogerẽtur, quas ma-gis nostrorum porcorum carnibus sapidas esse affirmabant: erat tam exigua au-tẽ eiusmodi Apris cauda, vt prorsus abscissa iudicaretur. An verò etiã in dors vmbilicum ferẽtes porci, aliqui solidipedes sint, quod Scriptorũ nõnulli asserũ ego haud disputabo. Noster *Aper* certè bisulcus est, talisq. à *F. Gregorio* hec Icõ v-sa, & vera iudicata fuit. Si autẽ nostri orbis etiã Sues hanc differentiã, vt prius e Aristotele docui, nacti sunt, quid ni hoc ipsum in nouo orbe contingere possit vbi pleraque animalia, si cum nostris conferantur, monstri quid simile alunt?

In dẽtibus & caudã variant à nostris Mexicani.

In eodem animalium genere caudata & caudis priuata esse minimè nouum.

Absurdum equidẽ minimè est, in eodẽ animãtium genere caudata & caud orbata reperiri. In exẽplum nobis solæ *Simiæ* veniãt, inter quas illæ quæ gener nomen retinent, caudis carẽt. *Cercopithæci* verò & *Cynocephali* dicti, lõgissimas ea habẽt. De horum vltimis nimirum refert *Petrus Martyr* apud *Ramusium* Tom 3. Aliquos tam forti & prælongã esse caudã donatos, vt *Americanum Aprum* a ipsorũ vno præfocatum viderit, dũ arctissimè suã is gulę porci caudam implica ret, strangularetq. Et hominũ genus apud *Britannos* memorant, quibus tã impor tunè coccyx excrescit, vt Belgę illos *Stertmenner* linguã suã, hoc est, *caudatos viro* appellitẽt. Adeò Naturæ plurima licent, quæ nobis etiã cogitatu vidẽtur illicita

Verùm hoc momenti parum habet, quædam sine cauda animalia nasci, atc ita porrò propagari; veluti in hoc *Apro* nostro videre licet. Id demum quoddam Naturæ vel ludibrium, vel miraculum, arguit integrum aliquod animan tium genus seu speciem, præpostero viscerum imi ventris ordine, & contrari *Vmbilici* collocatione situq. prædita, procreari.

Miraculum in natura, vmbilicum in dorso esse.

Hippocrates Lydius Medicorũ lapis, ad quẽ verũ ab adulterino aurũ, in nostr cõtrouersijs Physico-medicis dignoscere solemus, Libello de *Natura pueri*, se gen turã à fidicina illa, cũ ipso iubente hæc septies in terrã desilijsset, excussã vidiss

affir-

firmat, quæ sexto post cóceptú die, pelliculá inclusa apparuit, illi prorsus simi- membranæ, quæ in ouo interna est: *In cuius medio*, inquit, *tenue quiddam extabat, uod mihi vmbilicus esse videbatur, & per illum primùm respirasse.* Veruntamẽ an dor- , an abdomini fœtus huius vmbilicus respósurus esset, idẽ author minimè assi- nauit, qui nec adhuc vllá ibidẽ membrorũ discretionẽ, vt puto, viderat. Hic vt biter hoc notẽ, *Hippocrates* iusiurãdum suum mihi violasse videtur, quo sanctè romiserat, se neque venenum vlli porrecturũ, neque vt porrigeretur, authorem uturum, neque ad corrumpendum fœtum vlli se operam præstiturum, id quod *hristianis* quoq. legibus, vt conforme, ita meritò sancitum est ac puniendum. Sexto autẽ à cóceptu die nó fuisse adhuc discreta corpusculi mẽbra, *Cóstantij arolij* authoritate moueor vt credã, qui in abortũ viginti dierũ hominẽ confu- ẽ figuratũ, sub magnitudine grani hordei se vidisse scripsit, in quo caput & alij entres extra collũ prominentes, formã minimi *phaseoli* repræsentabãt, exteriùs erò brachiorum, & crurũ nulla prorsus vestigia apparebãt. In abortu quadra- inta dierũ sub magnitudine *Apis*, oculos, nares, oris cauitatẽ, cor, pulmones, co- tas, dorsũ, hepar, diaphragma, vẽtriculũ, renes, intestina, mẽbrũ virile, omnesq. artes cóspexit. Extremitates autẽ pullulare inceperãt, minimẽ tamẽ, vt crura *pa- ici* grani magnitudinẽ nó excederẽt, brachia duplo maiora essent. Vidit simili- er sub magnitudine *Fabæ, Scarabei, Ranæ* & alia quauis maiore forma, in quibus emper tamẽ extrema minora erãt, quã reliqui corporis proportio requirebat.

Mihi quoq. duorũ, triũ, quatuor, quinq. & sex mensiũ abortus visi: horũ Ico- es aliquorũ penes me adhuc habeo, aliquorum etiam anatomẽ exercui, in qui- ous ritè omnia formata viscera inueni. Sexaginta dierũ abortus demptis extre- nis, (quæ breuia valde erant) vix primum articulum indicis digiti longitudine quabat, caput solum longiùs, crassiusq. quam thorax & integer simul inferior enter. Nonaginta dierũ fœtus formata magis ad corporis symmetriã extrema abebat. Totius lógitudo, auricularẽ digitũ vix superabat. Caput grãdius simili- er, quàm proportio expetebat, virile mẽbrũ valde conspicuũ. Reliqua nó addo.

Hippocratem tamen in abdomine, & nó in dorso vmbilicũ collocasse, & vbiq. gnouisse, vel ex hoc solo eius libro de *Alimento* claret: vbi cum docuisset princi- ium alimenti spiritus, esse nares, os, guttur, pulmones & reliquã respirationem: limenti verò sicci & humidi, esse os, gulã ac ventrẽ, *Verum antiquius*, ait, *& pri- mordiale alimentum per abdomen vmbilicus*. Hoc idẽ *Aristoteles* sensit 1. de Hist. An. cap. 13. *Venter, ait, infra pectus est parte priore, eiusq radix vmbilicus est, & supra vm- bilicum hypochondrium est.* Hæc ad vmbilici sitũ in parte fœtus anteriore positum adstruendũ, satis sint. Nã per eundẽ augeri etiã Embryonẽ, vt vocãt, idẽ Arist. 2. de gen. anim. cap. 5. asseruit cũ inquit. *Augẽtur fœtus qui formã animalis nascuntur, per vmbilici annexum: cum enim vis quoq. in animalibus insit, vmbilicum statim quasi ra- dicem agũt in vterũ.* Et eodẽ capite inferius paulò. *Qui infantes ali in vtero aiũt, sugẽ- tes carunculã quandam, nó rectè dicunt. Idem enim & cæteris animalibus eueniret, quod tamen nusquam videmus, atqui facilè per dissectionẽ videretur, si esset. Omnes enim fœtus tum volucres, tũ aquatiles & pedestres, pari modo membranæ tenues ambiũt, sepa- rãtes ab vtero & humoribus admissis: sed nec in ijs ipsis tale quicquã inesse videmus: neq. fieri potest, vt per eorũ aliquod alimentũ hauriant. Itaq. nó rectè aiunt, qui ita dicunt, vt Democritus*,

In medio genituræ vmbilicus ab Hipp. vi sus.

Hipp. contra suum iusiurandũ egit, dum abortum procurauit.

A Varolio & authore varij ac mi nimi abortus visi.

Hippocrates vmbilicum semper in abdomine esse scripsit.

Aristoteles idem sensit.

Aristoteles Democritum impugnat qui fœtus in vtero sugere scripsit.

Suctionem hanc etiam Hipp. agnouisse videtur.

Ab hoc ipso *Democrito* veluti congerrone & amico suo, haud scio, an non simillimum hoc dogma suum hauserit *Hippocrates* lib. de *Carnibus*, cuius hic inserere verba, minimè pigebit, vt magnos etiam quandoque viros, diuersi in libris dissonantia docuisse palam euadat. *Cæterum puer, ait, in vtero comprimens labra ex vtero matris sugit, & tum alimentum, tum spiritum cordi intro trahit, vbi sanè mater respirauerit. Est enim hoc calidissimum in puero, & hoc calidum etiam reliquo corpori, & alijs omnibus partibus motum præbet. Si verò quis interroget, quomodo hoc quis sciat, quod puer in vtero trahit & sugit: illi sic respondendum est. Pueri nascuntur stercus in intestinis habentes, & vbi nati fuerint, celerrimè ventrem, tum homines, tum pecora exonerant. Atqui non haberent stercus nisi in vtero suxissent; imò neque mammam statim vt natum est sugere nosset, si non in vtero suxisset.*

Hippocrates à plerisq. ab hac absurda opinione, absoluitur.

Non ignoro ægrè plerisque Hippocraticis, ob hunc textum esse, & variè respondeant, se torquere. *Andreas Laurentius* certè lib. 8. quæst. 23. Hist. Anat. suæ ait, hæc vel adiectitia esse, & à Senis mente aliena, qui modus respondendi omnes veterum næuos facilè abstergit, vel rudè *Hippocratis* seculo Anatomen fuisse. Atqui memini ego hunc eundem me locum, sæpius cum *Prospero Martiano* olim agitasse, Medico Romano doctissimo, viro probo, & mihi familiarissimo; atque acerrimo Hippocraticæ doctrinæ propugnatore, cuius posthumum nunc opus sub prælo est; (curantibus *Angelo Colio*, & *Alexio de Alexijs*, Medicis Romanis pariter maximè conspicuis; eius meisq; amicis,) Commentaria scilicet in plerosq. *Hipp.* libros, in quibus ipse meris ac consimilibus Hippocraticis dictis, obscura eiusdem *Senis* loca explicare conatur, vbi sicut operam haud pænitendam lusit, ita insignem apud posteros laudem est meritus. Hic igitur genuinum hũc Hippocratis textum esse, sæpissimè mihi affirmabat, quem nec experientià destitui confirmabat, qua de re si quicquã in hoc ipsius opere extabit, libentissimè vt audiam, ita auidissimè amplexabor. Hoc interim scio: *Hippocratem* libello de *Natura pueri*, contrariũ asseruisse, cũ inquit. *Ex delapso* (in vterum) *& concreto materno sanguine caro gignitur, ex cuius medio vmbilicus extat, per quem spiritum & incrementum recipit.* Nisi quis verũ esse velit, quod absit, *Hippocratem Scepticæ* addictum sectę fuisse, inter quos Philosophos eum in vita *Pyrrhonis Laertius Diogenes* numerat, *quòd humanè scilicet & ambiguè locutus fuerit.*

Prosper Martianus Medicus Romanus doctiss.

Hipp. sibi aduersatur.

Epicurus apud Plutarchum etiam hanc suctionem sed minimè Plutarchus agnouit.

Epicurus & ipse, si *Plutarcho* 5. *de Placit philosoph.* credimus, hanc de suctione papillarum in vtero sentẽtiam fouit, vnde edoctum puellũ prius voluit, vt Nutricis postea mammam apprehenderet. Ipse tamẽ *Plutarchus* opusculo suo *de natiua in progeniem suam charitate*, sanguine per vmbilicũ nutriri potius fœtum voluit. Cum enim matricem mẽstruis imbribus sæpè irrigatam agro comparasset: *Postquam genituram verò excepit*, ait, *amplectens vterus eam obuoluit acta radice. Siquidem vmbilicus primò in vtero authore Democrito, vt iacta anchora aduersus fluctuationem, ne iactetur fœtus, defigitur pedamentũ, & palmes cõceptui iam nato & ei qui expectatur. Iamq. menstruas & purgãtes fistulas natura obstruit, sanguinemq arripiens manãtem pro alimento eum vsurpat, partamq. qui iam structuram accipit, & conseruationem rigat, dũ solennibus numeris interno incremento motus alia incunabula & locũ efflagitet.*

Sanè hæc de vtero, qui agri instar se habeat, & de fœtu, qui plantæ assimiletur, ideoq. radicibus in vterum, veluti terram suam defixis, ad vmbilicum tan-

quam

quam ad truncum corriuatis, denuo in ramos, per vniuersum fœtus corpus dispersis, alatur, nutriatur, augeatur, non recés sed antiquissima *Hippocratis* & *Aristotelis* fuit sententia. Huius quidem lib. 2. de gener. animal. cap. 4. *Sed cum fœtus quidem potentia animal sit*, inquit, *sed imperfectum, aliunde accipiat alimentum necesse est, quamobrem & parente, & terra planta vtitur ad cibum hauriendum, donec perficiatur, & iam sit animal potentiâ gressile*. Et paulò infra. *Incrementum igitur fœtui per vmbilicum contingit, eodem quo plantis modo per radices*. *Hippocrates* autem vtcunq; suo semper Laconismo vtatur, laudato tamen de *Natura pueri* libello, luculentà certè & diffusa oratione, hanc seminis animalium, cum plantarum germinatione comparationem prosequitur, quam his demum verbis concludit; *Quæ ex terra nascuntur ea omnia ex terræ humore viuere asfero, & quemadmodum terræ humor habet, ita & se habere quæ ex ipsa oriuntur. Sic & puer in vtero ex matre viuit, & vt valet mater, ita & puer. Quod si quis quæ de istis dicta sunt, ab initio ad finem vsq. secum reputare volet, is eorum quæ è terra nascuntur, & hominum naturam per omnia similem esse comperiet*.

> Verū terræ, vmbilicum radicibus assimilari antiqua est opinio.

> Hipp. in hac fusius est.

Iam autem cur in abdomine potius, quam in dorso vmbilicus figi debuerit, hoc cur nemo dixerit, consideratione dignissimum censeo. An quod censuerint veteres illi doctrinarum duces nostri, id quod aliter à Natura fieri haud potuerit, id extra quæstionis aleam esse debere? Nouimus autem (vt tandem intimiùs hoc meum thema agitem) & ex *Hippocrate* & ex ipsa rerum vniuersitate, radices arborum alimentum primò in truncos conuehere, ab his ramos & folia exoriri. Manus itèm ac pedes animalium, ramis arborum, vmbilicum radicibus respondere, truncum esse venam maximam *portam* & *cauam*, in quarum vtramque, (si exactiori *Aquapendentis*, quàm *Galeni* & aliorum Anatomicorum plerorunq. sectioni fides est adhibenda) *Nutricula* siue vmbilicalis vena pertunditur. Hæ ambæ autem vbi insertio est, non in gibba, sed in cauà hepatis parte ortum suum nanciscuntur. Gibba autem dorso, caua abdomini obuertitur. Debebat igitur *Vmbilicus* in ipso situari abdomine, vt huius pars nutricula vena, trunco suo esset quàm vicinissima, sicut & ipse plàtarum stipes siue truncus, in corio terræ hæret, radiculis suis quampropinquissimus. Quare minimè mirum est, si Natura animantibus cunctis, in abdomen potiùs, quàm dorsum, vmbilicum inseruit; tam piscibus inquam, siue hi ex semine in vtero vt Delphin, ac vitulus marinus, siue ex ouo extra vterum, vt fermè alij omnes, siue ex ouo intra vterum generantur ac formantur, id quod hic *Romæ* in *Galeorum* genere sæpiusculè vidi, quàm pennatis, ac serpentibus, quæ intra ouum excluduntur, quod & ipsum multoties conspexi, & vmbilicum probè indagaui; quàm in quadrupedibus tandem perfectis. Hoc enim & commoditas loci & nutrimenti compendium, & ipse partium ordo, quem Natura inuiolabiliter obseruat, requirebant.

> Cur veterum nemo causam ob quam vmbilicus in ventre esse debeat assignauerit.

> Hæc ab authore affertur: à situ hepatis.

Quapropter non satis admirari possum, quod *Aristoteles* 6. de Hist. anim. cap. 3. vmbilicum in pullis gallinaceis, in cor, & non in hepar desinere, scriptum reliquerit, inquit enim. *Cor quasi punctum sanguineum in candido liquore consistit, quod punctum salit iam, & mouetur vt animal. Tendunt ex eo meatus venales sanguiferi, duo tortuosi, ad tunicam ambientem vtramque dum augetur*. Paulo item post.

> Aristoteles ex corde & non ex hepate venas vmbilicales deducit.

Huic Scaliger assentitur.

Meatuum quos ex corde tendere diximus, alter ad ambiendum album liquorem fertur, alter ad luteum velut vmbilicus. Quod quidem dogma Commentario suo *Scaliger* Pater approbat. *Vt & hinc Galenus discat*, inquit, *ab ipsius cordis vi cerebrum constitui, & Hippocrates falsò putet iecur prius corde generari*. Quas ambas ego controuersias neutiquam hic dissertabo, veluti nec illam: an ex albumine pullus generetur, & ex vitello nutriatur? id quod idem *Aristoteles* eodem loco asseueranter docuit, *Hippocrates* autem contrarium planè credidit. Hæc enim alio à me loco, & hoc ipso forsan in libro disputabuntur, & viuà, vt spero experientià, hic nodus à me dissoluetur.

Author aduersus Aristot. autopsia didicit, non in cor sed hepar nutriculam definere.

Hoc silere haud debeo, si oculis ego meis fidem quoque, non vno verùm multiplici experimento corroboratam, adhibere valeo: vmbilicum minimè ex corde, sed ex hepate scaturire, vel in idem terminare assero. Cùm enim ante hos sex annos, plurima gallinis oua supponerem, eademq. quotidie ferè aperiendo, subinde inspicerem, vt formationem pullorum, internamque horum viscerum conformationem, addiscerem, vnum præcipuè vigesimo secundo post incubationem die, diligentiùs examinaui. Aperui hoc autem parte eius obtusiore, reperi ibidem cauitatem (retractà nempè internà oui pelliculà) qua apertà, ichorosa quædam materia siue aqua loturæ carnis simillima effluxit, quæ ex reliquijs non vitelli sed albuminis remanserat. Apparebat posthæc luteum oui suà pelliculà inclusum, ne effluere posset, & in duas quidem partes distinctum didymorum, siue duorum testiculorum instar; ex quibus ambobus communis ductus vmbilicus nempe, in ventrem animalis penetrabat, & quidem in parte admodum inferna, podici planè vicina. Erat autem prominens hic vmbiliculus intestinuli formà, crassitudine calami gallinacei maioris. Discissà igitur vitelli pelliculà, & tenuiore ligneo cuspide, meatui vmbilici immisso, in ventrem penetraui, quo aperto, venulam omnino sanguineam, rectà in hepar tendentem offendi, quod hepar cum sua vesicula fellea conspectui se manifestè offerebat. Corculum quoque ipsum vidi, veruntamen vmbilicalibus venulis destitutum, rubicundum hoc valde erat, cum hepar è diuerso minus rubrum ac potiùs pallidiusculum appareret.

Pullorum gallinaceorum anatome hoc cōstat.

Aristoteles sibi aduersari videtur.

Occurrit iterum hic aliquid, quo Aristoteli litem intendere valeamus, estque ipsiusmet authoritas 4. de part. animal. cap. 12. *Vmbilicum omnia habent*, ait, *quæ vel vtero viuiparis eduntur, vel ouo ouiparis excluduntur, sed auibus iam adultis hic delitescit, incertusq. est, vt patet per generationem eorum. Intestini namq. coalitu vmbilicus auium consistit, & non venarum pars vlla est, vt in viuiparo genere*. Hæc nescio, quomodo cum supra dictis concordent, quando ex corde meatus venales sanguigeros duos tortuosos, ad vmbilici regionem ferri scripsit. Neque enim intestinum, hosce ductus, sed meatus venales, quales reuera sunt, appellauit. Est tamen rursus quo *Aristoteli* suppetias ferre valeamus, quod instar intestinuli meatus hic se habeat prorsus, vt iam ex propria obseruatione notaui ex qua hæc quoque addiderim. In regione vmbilici, non satis adhuc perfecti pulli, foramen satis magnum mihi visum fuit, per quod commodè quis calamum adigere scriptorium, per idemq. foramen in ventrem facilè inspicere poterat, quare vmbilicalia etiam vasa hæc mobilia erant, nec ventris cuticulæ ag-

Quid pro Aristotele responderi possit.

æ agglutinata. In alio tamen *Anatrino* pullo iam perfectiſſimo, foramen di- tum haud ampliùs comparebat, ſed nec veſtigium vllum rubrum, nec ex itello luteum, nec vas vſpiam vmbilicale apparebat. Quare veriſſimè ſcripſit *Ariſtoteles* in adultis vmbilicum delitеſcere, cum in pullis omnia conſumantur aſorum orificia, nec vt in nobis, aut quadrupedibus fit, ſigna & eminentiæ elinquantur.

Alia pullorum anatome.

Stultam ac veſanam *Paracelſi* opinionem, qua ſcripſit primos parentes no- tros, genitalibus in *Paradiſo* caruiſſe, nec niſi poſtquam ob peccatum eiecti uerunt, eadem nactos fuiſſe, rectè *Libauius* Parte prima *Singularium* ſuorum onfutat. Quæ cauſa enim inſtituti coniugij, aut quæ generationis ratio fuiſ- et? At non minus hic mihi ridiculus, atque Paracelſus delirus, fuiſſe videtur, um inquit: *De vmbilico tamen coniectura eſt, Adamum eo caruiſſe, licet de Eua on ſit manifeſtum, cum modus creationis non ſit explicatus*. Et licet in arcana DEI nquirendum non putet, exiſtimat tamen piè cogitari poſſe, cum Terra ma- na matrix ſit, ex qua homo factus, hunc eiuſdem glebæ quæ reliquæ terræ ffixa erat, hæſiſſe; ita vt in ventrem ſtratus fuerit, tergo verſo ad cælum: per *Vmbilicum* itaque matri ſuæ, telluri nempè coaluiſſe, poſteà à DEO verſum, t ſpiraculum vitæ ipſi inſpiratum fuiſſe. Quaſi verò is Creatori vel conſi- arius, vel ſpectator aſtitiſſet: aut DEVS, vt *Vmbilicum* efformaret, actuali là hæſione ad terræ glebam opus habuiſſet, qui vt hominem primum vndiq. erfectiſſimum, & non tam viſceribus, quàm minimis ac ſingulis particulis, quas nos ſpermaticas dicimus) abſolutiſſimum creauit, cur non venas & ar- erias vmbilicales, & ſeminales quaſlibet partes poſtmodum in generatione & umani generis propagatione maximè neceſſarias, eidem ſimul omnipotente erbo ſuo, vt piè credere licet, indiderit? Sed luxurians nonnunquam, delirans iquando, & non raro famelicus intellectus noſter, neceſſe eſt habeat, quam ibinde offam ingerat, coquat, recoquat & deprauet.

Delira Paracelſi & ridicula Libauij opinio de genitalibus & vmbilico Adami & Euæ.

Verumenimuerò, ſi penitius rem introſpiciamus, forſan non tantum erit Naturæ miraculum, *Apros* hos *Americanos*, inſculptum dorſo vmbilicum ge- ere, vt dignum illo ſit epiphonemate, quo aliquando *Galenus* exclamauit, um per anguſtum adeò ceruicis vteri ſpatium, tam inſignis magnitudinis ætum prorumpere videret: *hoc humanum ſuperare ingenium, & nos id mirari qui- em poſſe, intelligere haud poſſe*. Sunt enim *Suibus*, cum in vtero adhuc latitant, eculiares quædam, paucis alijs conceſſæ beſtijs, proprietates, quas *Aqua- endens* ſuo de Formato fœtu opere diligentiſſimè obſeruauit, annotauit, & iguris æneis delineauit. Et *imprimis* eodem lib. cap. 1. duas illis ſaltem tuni- as in vtero conceſſit, non tres, veluti Oues habent & Boues, *Allantoide enim, it, deſtituuntur*. Quamuis parum ſui memor illo ipſo opere figura 49. porcinum œtum depingat cum *allantoide*, & conceptis verbis ipſum tres habere tu- nicas dicat.

Suibus vmbilicum in dorſo eſſe, videtur non eſſe præter naturæ inſtitutum ob ſequentes cauſas.

Prima.

Secundò in omnibus fermè animantibus, dictas præter tunicas, carnea quæ- lam adeſt ſubſtantia, per quam vaſorum vmbilicalium radices matricum ve- ulis adhæreſcunt. Hanc carnem nos in humano fœtu nunc placentam vte- inam, Galenus verò adnatas carnes adenoſas nominare potius voluit. *Ego in*

Secunda.

omnibus

omnibus viuiparis, ait, *Aquapendens* dicto lib. cap. 3. *quæ secui, carneam hanc mo lem ac substantiam comperi, porcis exceptis, & equis, & piscibus, vtrumque fœtum gestantibus, hoc est, ouiparum & viuiparum. Adde his pennata, quæ ijs similite carnibus carent.*

Tertia. *Tertiò* Cotylidones non habet porcinus fœtus, & vterus. Hos enim *Arist* lib. 3. Hist. anim. cap. 1. cornigeris saltem concessit, & vna parte dentatis, & præter hæc etiam Lepori, Muri, ac Vespertilioni. Nam cæteris vtrinque den tatis, veluti porcis & Equis, vuluam ait non asperam sed læuem datam esse. *Ga lenus* lib. 15. de vsu part. cap. 4. huius rei causam reddit, quòd ad saliendum procliuia sint cornigera, ideoque cotyledonibus, quibus vmbilicalia vasa ma trici fortiter hærere debeant, opus habere. Equa tamen salit, & læuem inte rim, vt Anatomicis patet, vterum habet.

Quarta. *Quartò* membrana Chorion dicta, propterea plurimis intertexta vasis, veni inquam, arterijsque scatet, quibus vtero pertinaciter affigitur. Hæc ideò tuni ca carnosior multo est, crassiorq. quàm in plerisq alijs animantibus euenit. Qu cum vasa æqualiter & indifferenter tam sursum quàm deorsum discurrant quid mirum est, si æquè in fœtus dorsum, quàm eiusdem abdomen insculp possint, & ibidem vmbilicum constituere? Neque enim adest hic placenta illa quæ vt in homine, sic in quamplurimis alijs animalibus, scuti instar pectu semper & abdomen integit, sub qua vmbilicus ceu radix in ventrem figitur Quin porculus suo *Amnio* potiùs, *Chorioque* cinctus vndique, nec admodum in curuatus, sed pedibus haud ita retractis liberior latitat, ipsique perinde est siue per aqualiculum, siue per lumbos alimentum recipiat, modò opimè à ma tre sua habeatur, & vel in vtero materno etiam (quod huic animali proprium procliue est) saginari addiscat. Atque hæc causa est, cur neque tam longus porcò, atque in homine vmbilicus extra corpus fœtus, ad matricem protend tur. Quò enim plures sunt in vtero fœtus, eò necessariò breuiores vmbilic existere par est. Plurimos autem Porca gestat, cuius vterus gyris & anfra ctibus suis, intestinis nostris haud multùm est dissimilis, ideoque fœtuum capacissimus.

Porcus cu pit sagina- ri, siue per abdomen, siue per dorsum nu trimentum capiat.

Cur porca plurimos fœtus pa- riat.

Addo hoc etiam, arterias vmbilicales multò viciniores esse insertioni sua si in dorso ingressum nanciscantur, ad *Iliacas* nimirum arterias constitutæ: cur per lumbos & dorsum descendat arteriæ Aortæ truncus, quàm si ventrem pe tundant. Cum enim si per abdomen introeant, non rectà ab Vmbilici regio ne in dorsum eas ferri conueniat, ne intestinis, ac Mesaræo impedimentum concitent, ideò necesse fuit, vtramq. arteriam, ad vesicæ latera glutinari, pro pagari, & ad *Os sacrum*, vbi descendentis arteriæ magnæ truncus, propinquar hac ratione enim arteriæ hæ nec nimis pendulæ, nec minùs tutæ incedunt. Cum inquam, tot adminiculis Natura indigeat, vt arteriæ hæ securiùs ab ab domine ad dorsum perueniant; per compendium potiùs, & ex consilio atque de industria egisse censeri poterit, si ibi ingressum molita est, vbi citra an bages viam insertionis suæ inuenit immediatam.

Arteriæ vm bilicales per dorsũ ingredien- tes vicinio res sunt suæ inser- tioni.

Vena autem nutricula, etiamsi intra gyros intestinorum inserta, in lig mentum postea degeneret, eorundem tamen anfractibus haudquidquam obstat,

obſtat, cùm neque in ventre ſita eoſdem impediat, & Hepatis cauæ parti dorſo obuolutæ, in hoc Apro rectè infigatur, illudque non aliter ſuſpenſum teneat, quàm in noſtratibus vſuuenire ſolet. Atque hæc fuſius forſan alicui à me deducta fuiſſe videbuntur, ſed rei nouitas, ordinis peruerſitas, & anatomes neceſſitas; maiorem quoque lucem deſiderabant. Verùm non omnia ſimul & ſemel.

Nec abſurdum adeò venam nutriculam in dorſo ingredi.

Hoc autem ſpeculatione philoſophicâ & anatomicâ digniſſimum cenſeo, quòd niſi exiguo poſt mortem tempore, animali huic vmbilicus exſcindatur, tam tetro carnes fœtore corripiantur, vt nares etiam, nedum os illas longè horreant & abominentur. Ego hic mei imbecillitatem ingenij ingenuè profiteor, & quid certi de hac re ſtatuam, in ambiguo verſor. Niſi alicui hoc arrideat, fœtorem illum per vrinaculum à Veſica ad vmbilicum tendens, ſeu *Vrachon* vas dictum, erumpere, & viciniæ implantari: quòd animal hoc peſſimi forſitan odoris vrinam habeat, cuius vapor in mortuo retentus, nec vt in viuentibus fieri ſolet, in auras à calore difflatus, integram carnis maſſam, per partem poſt partem, vt dici ſolet, inficere queat. Vrinæ enim quorundam animalium tam horrendum fœtent, vt à nemine tolerari poſſint. Et quod mirum eſt, ſi quid ſemel imbuerint, id tincturam earundem radicitus impreſſam ſeruat. Cōtigit mihi tegumentum cuiuſdam libelli à *Felis* ſemel vrina cōſpurcari: quod licet abluiſſem ſæpius, odoris optimi aromatis conſperſiſſem, aeri diutiſſimè expoſuiſſem, imò plures poſt annos aliâ Chartâ Pergamenâ cooperiri iuſſiſſem; nihil tamen egi: tam pertinaciter virus illud inhæſit, vt à reliquis planè libris is ſeparandus mihi poſtea fuerit. Hoc autem ſalis *Ammoniaci*, qui vrinæ ineſt, fœtori eſt adſcribendum, quem qui experiri volet, hic ſalem & calcem viuam in puluerem redacta abſque igne, & abſque aqua, quod ſupra quoque monui, miſceat, & eo ipſo temporis momento puluerem qualibet latrina fœtentiorem experietur.

Cur, niſi poſt mortem huic Apro vmbilicus ſubitò exſcindatur, tam horrendè carnes fœteant.

Prima cauſa huius poteſt eſſe vrinaculum, ſeu Vrachos.

Vrinæ quorundam animalium peſſimè olent, & vnde hoc fiat.

Sal Ammoniacus maximè fœtet

Sed & fors etiam ad hunc vmbilicum componendum ex inteſtinis portio quædam deriuatur: quod licet monſtroſum ſit, in hominibus tamen ſubindè quoque accidiſſe Medicorum obſeruationibus docemur. Simile quid *Beniuenius* 6. de abditis refert: puerum octimeſtrem ſe curaſſe, cuius vmbilicus digitis quatuor excreuerat ad penis ſimilitudinem, ex quo ſubinde ſpiritus erumpebat: vnde medici iudicabant, inteſtini inde portionem enatam fuiſſe. *Beniuenius* carnem eam vinciens, ac ſingulis diebus arctiùs deligans, ſtringenſque, non prius deſtitit, quam præmortuam partem feliciter abſtuliſſet, illâque puerum excreſcentiâ liberaſſet.

Secunda cauſa forſan à portione inteſtini ad vmbilicum deducta.

Parem ac geminam ferme hiſtoriam pauculos ante dies ad me perſcripſit *Pet. Paulus Calorus* doctiſs. *Tiferni Tyberini*, quod nunc *Ciuitatem Caſtelli* dicunt, non autem *Tiferni Metaurenſis*, quod vulgo nunc appellatur S. *Angelo in vado*, Medicus, cuius arctiorem mihi amicitiam conciliauit *Carolus Gratianus* ex primaria nobilitate eiuſdem vrbis, vir & morum iucunditate, & agendorum negotiorum dexteritate *Romæ* plurimis cariſſimus (à quo nec filius eius *Pallas* degenerat) *Ant. Mariæ Gratiani Epiſcopi* olim *Amerini*, ſcriptis clariſsimi Nepos. Is igitur *Calorus* adſtipulante *Gratiano*, literis referebat, Menſe Maio anni 1625. Nobili cuidam *Tifernatium*, natum eſſe filium, cum excreſcentia carnea qua-

Petri Pauli Calori Medici Tiphernatiū doctiſs. obſeruatio, de inteſtini portione ad vmbilicum delapſa.

Ant. Maria, Carolus, & Pallas Gratiani.

dam

dam ad vmbilicum ſitâ, quæ inteſtini recti extremitatem probè æmulabatur; Puer hic prima die per anum, inteſtinorum excrementa in vtero collecta, ſecundo verò per vmbilicum tantummodo reddidit. Fuerunt qui hunc minimè vitalem prædicerent: cùm, quia rupta, lacerataq. ea in regione inteſtina exiſtimarent: tum, quòd ſtylo ferreo podicis foramen tentatum, vltra trium digitorum tranſuerſorum ſpatium, penetrationem non admitteret. *Calorus* tamen ad curam vocatus, diuerſum ſenſit, ſibique videri dixit, Naturam hìc luxuriaſſe, & aliud *inteſtinum rectum* ad vmbilicum direxiſſe. Primò, quoniam ventris crepitus (ſit venia verbis, & auribus honor) præter fæces, ex vmbilico prodirent: deinde, quia puer nec doloris indicia vlla præberet, nec ventrem tumidum haberet, quæ in inteſtinorum laceratione adeſſe ſigna debebant: poſtremò, quia nec mater in partu quicquam præter ſolitum paſſa fuiſſet. Quare ſe iudicare, vbi excreſcentia illa pauliſper conſumeretur, ductum hunc prorſus obliteratum iri, & per locum à Natura retrimentis deſtinatum, eadem deijcienda fore. Voluit igitur, vt arctè faſciolâ ſericeâ, omnis illa vmbilici prominentia ſtringeretur, eaque ignito ferro inureretur, id quod felici cum ſucceſſu peractum fuit. Poſt aliquot enim à natiuitate dies, puellus hic, abſque eo, quòd inteſtini recti occluſio interior vllo inſtrumento chirurgico aperiretur, per idem, veluti naturæ conſuetum locum, fæces depoſuit, lac ſemper alacriter ſuxit, nutritus feliciter fuit, hodieque cum annum ferme poſt natalem ſuum diem compleuerit, viuit valetque, obliteratâ illâ omninò excreſcentiâ. Hæc ex *Calori* datis ad me literis excerpta, Medicorum filijs proponere libuit.

Hiſtoriæ huius progreſſus ac felix exitus.

Mihi tamen magis perſuadetur, virulentum illum vaporem, Apri carnem contaminantem ex vrinaculo potiùs exhalare. Cui enim vſui in omnibus prorſus *Apris* illis *Americanis*, inteſtini portiuncula ad vmbilicum annecteretur, cum neque intra vterum alui excrementa (quod tamen veſica præſtat) neque extra eundem, per hunc meatum excernantur? Hoc autem vt credam, alijſque perſuadeam, mouent me, quæ apud *Ioannem Lerium* in Nauigatione Braſilienſ lego cap. 9. vbi de fœtido quodam animali *Sarigoy* appellato loquitur, *quod ob fætorem*, inquit, *a Barbaris non comeditur. Nos autem hoc comedimus, extractis prius renibus, vnde fætor ille manabat.* Ecce vt renes per quos veluti vrina deſtillat, omnem ſimiliter animalis huius carnem putore imbuere poſsint, quod & in noſtro *Apro* contingere poteſt. Ceterùm benignus lector non hoc ſolummodò miraculum Naturæ ſuſpiciat, plura ſuo loco ſequentur in alijs *Americæ* animantibus, quæ in ſummum nos ſtuporem rapient. Notat enim idem *Lerius* eodem loco, nullas in quadrupedum genere animantes, figurâ noſtratibus omnino ſimiles in toto Braſilienſi orbe reperiri. Neque ſolere *Tououpinambaultios* ex iſtis aliquas, niſi perquam raro cicuratas domi educare. Atque de Apro Mexicano hæc ſatis.

Probabile eſſe fætorem hunc vmbilici ex vaſe Vracho prouenire.

Locus nunc expoſceret, vt de noſtri quoque orbis Apris, Suibuſq. mitibus aliquid produceremus. Verùm hæc abundantiſsimè *Aldrouandus* vel *Dempſterus* potius collegit, qui adiri poteſt. Non poſſum mihi tamen temperare, quin de *dentibus* ſaltem aliqua ex ſcriptoribus delibem, cum hos præſertim minaces & emi-

Poſtremo loco de dentibus aliquid dicẽdum.

& eminentes in *Americano* hoc noſtro abeſſe dixerimus, vt vtriuſque animalis probè magis differentia pateſcat.

Et imprimis quidem ex *Ariſt.* Hiſt. anim. cap. 5. *Elephantes habent dentes deorſum vergentes, qui proni deuiant.* His omnino contrario ſunt ſitu poſiti Aprini, cum hi exerti tam ſuperioris quàm inferioris maxillæ, quatuor planè ſurſum vergant. Propter hos pugnaciſſimum dicitur animal, ac canibus maximè formidandum, quibus etiam ne lædantur, grauiterq. vulnerentur, lorica & Millum, à venatoribus indui, adaptariq. ſolent. *Aprum, priuſquam in aliquem inuadit, dentes exacuere ferunt. Cui rei teſtimonio eſt Homerus cum ait, Album acuens dentem. Ælianus* lib. 5. cap. 10. Et *Gyllius* apud eundem ex *Oppiano* lib. 3. de venatione. *Cum ad terram procumbit,* ait, *canibus & multis haſtis debilitatus, dentem illius inflammato anhelitu tantopere igneſcere dicunt, vt ſi quis de ceruice ſetam detractam ad eiuſdem etiam inſpirantis dentem admouerit, candens in orbem contrahatur, & aduratur, ac ſi eo dente canes inſectantes attigerit, ſtatim ignita veſtigia pelli ipſorum imprimantur.* Atque hinc eſt, niſi fallor, quod antiquitus eodem modo locoq. fulmine afflatas, & Apri dente ſauciatos haberent. Hinc *Venus* apud *Ouidium* 10. Metamorphoſeos.

Elephantorũ & Aprorum dentes contrario profus ſitu ſunt poſiti.

Fulmen habent acres in aduncis dentibus Apri,
Inuiſumque mihi genus eſt.

Fulminei antiquitus Apri dentes dicebãtur.

Nec ſine ratione, ſi fabulis fides eſſet habenda: cum *Adonis* tantoperè, ob præcellentem formoſitatem, à *Venere* adamatus *Apri* dente ſub inguine percuſſus, interierit, qui in ſui poſtmodum nominis florem commutatus, hodieque *Flos Adonidis*, herbula illa Chamæmelon facie æmulans floſculo ſuauerubente prædita, à Botanicis appellatur. Quapropter iure merito *Martialis* dixit.

Dente timetur Aper.

Atqui, vtcunque canibus mortem minetur hæc beſtia, quos lethaliter non rarò ferit, hoc mihi tamen ab amicis venatoribus relatum memini: viſam ſibi aliquando ſilueſtrem ſcropham, à pluribus canibus in ventre ſauciatam, ex quo inteſtina longo tractu prolapſa in terram decidiſſent, quibus alius canis mordacem interim dentem intuliſſet, eorumque bonam portionem dum ipſa partim cum canibus luctaretur, partim curſu ſibi conſuleret, deuoraſſe. Eſt enim inter *Canes* & *Apros* irreconciliabile odium, quod neque in Ceruos, Lupos, Vulpes, aut alias feras illi tam infenſè exercent.

Canum & Aprorum ſummum eſt odium.

Ariſtoteles citatò iam libro cap. 3. *Maribus dentes*, inquit, *plures quam fæminis, vt in genere ouium, ſuum, caprearum patet*. Quæ ſuo à me loco perpendentur. Hoc tamen rectè noui, multò in fæmellis Suibus, quàm maribus minores dentes, illos præcipuè quatuor, qui foras exeruntur, reperiri. Ego inter *Sceleta* mea Scrophæ agreſtis caput probè perpolitum teneo, in quo præter dictos iam quatuor exertos, ſurſum vergentes, aduncos, atque intus haudquaquam ſolidos dentes, hos quoque numero. In maxilla inferiore inciſores quatuor prælongi, & duo laterales dimidio breuiores, ſeptemq. in vtrolibet latere molares proſtant. In ſuperiore verò, non niſi quatuor inciſores, molares verò in vtroque latere octo, ſerrati omnes, & pectinatim inferioribus molaribus reſpondentes, viſuntur. Erunt igitur dentes omnes ſimul ſumpti, quadraginta quatuor.

Minores ſunt in fæminis dentes quam in maribus.

Quot dentes in Sue ſilueſtri nu merentur.

quatuor. His voraciſſimum hoc animal molæ inſtar omnia alimenta atterit, vt pingueſcat, & humano generi non prolificum modò, ſed nutritiuum maximè exiſtit. Hinc rectè *Gyllius* apud *Ælianum*: *Sus, inquit Cicero, quid habet præter eſcam, cui quidem ne putreſceret, animam ipſam pro ſale datam dicit eſſe Chryſippus: quà pecude, quod erat ad veſcendum hominibus apta, nihil genuit natura fecundius.* Quam autem ſalubris ſit porcina caro, *Galenus*, &, quæ inde medicamenta peti poſſint, *Plinius* conſulantur, ne pleraque tranſcribere videamur, & vt penſo noſtro, quod in pluribus adhuc Americanis nobis animalibus reſtat, ſatisfaciamus.

Animam ſui pro ſale datam ait Cicero, & Chryſippus.

Galenus & Plinius quę alimēta & medicamēta ex porcis petantur, deſcribunt.

PELON ICHIATL OQVITLI

Ouis Peruana.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

EXPRESSA hæc ouis Peruanæ Icon, picturam ſatis benè imitatur, niſi quòd collum hic paulo elongatius, & productius ſculpi debuiſſet, ad Camelorum ſimilitudinem. Caput equinum propemodùm videtur. Aures erectas antrorſum porrigit. Totius color corporis ſubflauus eſt, magis tamen in ventre albicat. A capite ad caudam per dorſi ſpinam linea nigra ducitur. Collum nigricantibus ſimiliter maculis variat. Cauda breuis ſubfuſca, & fæmora verſus falcata, atque recurua eſt. Pili non criſpi vt ouilli, vel lanæ ſimiles, verùm equini potiùs, & plani, & veluti ex pictura conijcere licet, molles ac delicati. Pedes biſulci, vngulæ nigreſcunt.

SCHO-

SCHOLIA EIVSDEM.

HVnc priusquam Commentarium auspicer, visum fuit *F. Gregorij de Boliuar*, exactissimam animalis huius descriptionem & historiam, quam mihi d *Americanos* denuo abituriens, reliquit, præponere: quæ ex Hispanico in rmonem latinum versa, ita habet. *F. Greg. de Boliuar Authori hanc Ouis huius descriptionem communicauit.*

Aries, siue *Ouis Peruana*, animal est, quod maiore ex parte, in *Regno Peru*, eluti in proqria, ac naturali sua terra, suoque magis temperamento coneniente, ac vera patria, nascitur. Conducuntur hæ oues ad alias quoque reiones, vt est *Noua Hispania*: sed curiositatis magis, quàm gratià vtilitatis. Veùm in *Peruano Regno* omnibusq. eius prouincijs, quæ quatuor milliariorum nillium includunt spatium, à *Potosi* ad *Caracas* vsque, numerus prorsus exedens, & infinita ferè eiusmodi animalium multitudo inuenitur, adeò vt 000000. siue quatuor milliones, vt dicitur, singulis annis absumantur: & ta paulatim numerus vsque ad Ciuitatem *Cusco* in pluribus prouincijs, quæ inludunt spatium quadrigentorum & quinquaginta milliariorum, gradatim lecrescit vsque ad *Caracas*. *Locus. Numerus maximus.*

Animal hoc vtilissimum tam indigenis, quàm aduenis existit. Incolæ enim omnes suas prope opes ex hoc solo lucrantur. *Hispani* verò breui temporis interuallo, adeò huius operà ditescunt, vt in *Hispanias* inde locupletissimi releant. Quia præterquam quod esui sit valde commodum, omnis etiam geneis merces ex vno in alterum locum transportat. Imponitur autem ipsi communiter centum & quinquaginta librarum, quarum quælibet sedecim pendet ncias, onus: & quod robustius paulo est, ducentas ac quinquaginta ferre non ecusat. *Vtilitas huius. Quantum oneris portet.*

Singulis diebus decem milliariorum iter absoluunt, idque ad quinque dies hæ oues continuant, quarto enim vel quinto die plerunque quiescunt, & sic itinera etiam longiora ad quingenta milliaria perficere solent. Firmo ac securo admodum, passu incedunt, ita vt haud necesse sit, sarcinas diligentius ipsis alligare, quando præsertim iam bene cicuratæ fuerunt. Occupantur maximè in träsportandis mineralibus, præcipuè verò ex *Monte Potosi Oppidi Imperialis*, vbi continuò trecenta millia horum animalium vecturæ adhibentur, vt ex monte illo infectum argentum, siue venas metallicas argentiferas, ad illos artifices conuehant, qui argentum à petris ac fæcibus separant. Reuehunt postmodum ad eundem montem commeatum, & alimenta, pro eorum qui fodinis præsunt, & operam suam ibi insumunt, sustentatione. *Quantum itineris cōficiant. Securè incedunt. In mineris portandis valde occupantur.*

Hæ Oues post tertium ætatis annum portare valent, & ad duodecimum vsq. perseuerant, quo exacto, iam senio confectæ moriuntur. Est hæc bestia valde pituitosa, cicur, domestica, & ad Indorum naturam seu consuetudinē maximè accommodata. Quando iter conficit, eique alicubi mora diutula stando transigenda est; tum cautissimè genua demittit, tenditurque corpore suo ad terram deorsum directè secundum longitudinem, ne ipsi quod portat onus, de dorso decidat, non secus planè, atque Cameli facere consueuerunt. Quod si sibilo *Quanto tēpore laborare possint. Cicur est valdè hæc bestia. Camelum in decumbendo imitatur.*

à ſuo ductore moueatur, erigit ſe in pedes ſtatim, ſuumque decenter iter peragit, nec in alterutrum magis latus declinat. Comedit autem modò hìc, modò illic, vtcunque & vbicunque poteſt. Noctu verò nunquam comedit, maxima licet fame conficiatur, ſed ſolum illud quod interdiu dentibus rudite commolitum ingeſſit, nocte ruminat. Dormit directè, reflexis tamen pedibus.

Noctu nũquam etiã in ſumma fame comedit.

Patientes ſunt in laborando.

Plurimum hæ pecudes laborando ſufferunt: ſi quando vltra modum fatigantur, oneri ſuccumbunt, nec ratio vlla, quò reſurgant, compellendi eas reperitur, etiamſi percutiantur, vel ipſis teſticuli, quod vltimum eſt remedium, comprimantur. Vt aliquando propter colli longitudinem, ex vtroque latere caput terræ illidant, nec ceſſent priùs, quàm foras ipſis oculi, ac cerebrum erumpant, atque ita miſerè moriantur.

Pertinaciſſimè aliquã do ſuccumbunt oneri.

Spuunt in vicinos.

Non habent, quibus ſe defendant alia arma, quam ſputum, quo ſibi vicino conſpuunt, quod etiã *Camelus* facit; cui, auribus & dorſo exceptis, ouis hæc valde eſt ſimilis, niſi quod lanam hæc habet & circa ventrem quidem longiorem, vt inde aliquando ad dimidiæ vlnæ longitudinem, ex vno atque altero latere dependet. Sunt hæ in colore ſimiles nõſtratibus ouibus, albi, nigri, pardi, vel ex omnibus mixti, quæ vltimi coloris oues, vocantur ab incolis *Moromoro*.

Lanarum color.

Longitudo & altitudo ipſarum.

Longitudo ipſarum octo palmorum, ſiue ſpithamarum (quæ Romanis *Cann* eſt menſura) excedit, altitudo ad quinque vel ſex palmos aſcendit. Collum ſolum quinque in aliquibus eſt ſpithamarum. Caput habent bene figuratum, oculos magnos, os aliquantulum eminens ſeu longum, labra craſſa, inferius autem nonnihil pendulum. Dentes ſolummodo in parte inferiore, anteriores nempe ſeu inciſorij adſunt, quibus ſuperior caret maxilla, in qua ſoli ſunt molares, quibus & ſui in inferiore reſpondent. In hac inferiore duo præterea, in vtroque latere ſinguli nimirum, acutiores & longiores. Aures medij palmi longitudine roſtrum verſus porrectas gerũt, quas ad auditum facillimè mobiles habent. Pedes ad vaccæ pedum formam ſunt. Cauda eſt lõgitudine vnius palmi erecta parumper, pauxillum lanæ obtinẽs. Stercus, caprinum æmulatur. Genitale maſculum tenue eſt, & recuruum, poſteriores pedes verſus declinãs, ita vt inter fæmora meiendo, eodem loco, quo fæces cadunt, vrinã profundat. Eſt autem luxurioſum valde, & turpius in exercendo Venereo actu, quam vllum Mundi animal. Fæmina enim vuluam habet nimis paruam, quę in terra iacens ita ſe componit vt mas illi ſuperuenire queat, qui tunc temporis gemitus ſpecie maximè vociferatur, nec aliud tũc quaſi fit, quàm quod vnũ alterũ conſpuat, & non rarò diem integrum conſumant, antequam actum ipſum Venereum incipiant, & abſoluant. Ita neceſſe ſæpe eſt, vt paſtor ſiue curator earum, ipſa ad inuicem acccommodet, & adaptet, ſi modò velit, vt pecudes ſe ſuæ multiplicent. Pariunt poſtea noſtratium more.

Collum.

Caput.

Dentes.

Aures.

Pedes.

Cauda.

Genitale.

Luxurioſum eſt animal ſed difficulter coit.

Sunt autem harum duæ ſpecies, & cuilibet ſpeciei ſua denuo differentia. Primum genus ſeu ſpecies illa eſt, de qua modò diximus, & in hac aliquæ collum habent ac pedes ſubtilia, & infirmarum virium, vt ſic non niſi pro lanæ & victus quotidiani gratia educentur. Aliæ ſunt paruæ & pygmææ, & curtos quidem pedes obtinentes, ſed fortes interim, vt quæ ad portanda omnia domui neceſſaria onera, prout eſt aqua, frumentum &c. adhibentur.

Species harum duæ.

Debiles aliquæ.

Fortes alteræ.

Sunt hæ ita robuſtæ, vt quælibet harum pondus ferre poſſit ducentarum & quinquaginta mercatoriarum librarum. Aliam ſpeciē vocant incolæ *Pacos*, quę non ſunt ita corpulentæ, vt iam dictæ. Hæ minores omnes corporis partes, caput præſertim, ac aures, habent, & exigui ob id roboris: nunquam ſe onerari permittunt, niſi harum aliquæ iuxta onerarias educentur, & paulatim ferre aſſueſcant, quæ cibum poſtmodum ac veſtimenta *Indorum* portant, quando hi ad Campos proficiſcuntur. Ita lanâ abundant, vt in ſolo collo, ac capite plus eius ſingulæ habeant, quàm tota noſtra Ouis, & maximam eius proinde copiam ex toto corpore *Indi* detondent. Sunt aliquæ ita nigræ, vt ex ſola lanâ, nullo adhibito alio artificiali colore, pannum conficiant, qui cum atercimo quouis ſerico comparari facilè poſſit. Aliæ ſunt alterius coloris, vt pardi, albi, nigri diluti, ſubruffi & ſimilium colorum, vt apud nos quoque videre licet: eſtque ipſarum lana ita mollis, ſubtilis, tenuis ac delicata, vt ex hac pretioſiſſimi parentur panni, ex quibus aulæa, ſiue periſtromata, ſtragulæ, quibus lecti, menſæ & animalia inſternuntur, ac veſtimenta demum varia concinnantur, ſerico bombycino haudquidquam cedentia. Diutius quoque, quam vlla lanea alia ac ſericea ſupellex, durant. Quin ex hac lana panni quoque texuntur, qui Damaſcenos noſtros & vndulatos imitantur, & qui floridum ſuum colorem, poſt centeſimum etiam annum adhuc conſeruant.

Alia ſpecies Pacos dicta.

Lana maximè abundant.

Lanarum color & vtilitas.

Vera panificia ex eiuſmodi lana.

Solent hę *Indis* delicatiores, quam reliquę, pro cibis ęſtimari. Quamuis vtręque ſolitum & quotidianum ipſis alimentum præbeant. *Bezoardici* lapilli ſpeciem in ſe procreant; verùm parui admodum, & vllius vix efficaciæ, aut æſtimationis. Plerumq. vnum pro vice fœtum edunt, raro gemellos. Proles vbi nata eſt, ſubitò matrem ſequitur. Vbera tantùm duo habent, & perpuſilla. Complexionis ſunt pituitoſæ, & propterea quò magis regiones ad frigidum cęlum tendunt, eò magis generatio earum multiplicatur: peiùs ſe habent in calidioribus prouincijs, quia ſtatim moriuntur ex pruriginoſa, & combuſti ſanguinis quadam ſcabie. Quinimo in propria ſua patria, infirmitate hac, ſcabie videlicet, perſæpe vexantur, in qua curanda *Indi* maximam curam adhibent, ex ſulphure & pinguedine mixto linimento, eas inungendo.

In cibis.

Bezoar ex his.

Vnum fœtum ferunt pro vice.

Bina vbera:

Cōplexionis ſunt pituitoſæ.

Scabie laborant.

Opportunè maximè hìc accidit, vt poſt *Taurum* & *Suem* de *Oue* nunc quoque tractatio ſuſcipiatur. Hæc tria enim animalia ſunt, quæ celebratiſſima antiquis illa *Suouetaurilia*, ſiue *Solitaurilia* conſtituebant. Horum cumprimis *Romanæ* conditor hiſtoriæ *Liuius* lib. 1. in geſtis *Seruij*, meminit, qui Rex cenſum, *Populi Rom.* tanto futuro Imperio, rem primus inſtituit ſaluberrimam. *Cenſu autem perfecto*, inquit ibidem Liuius, *quem maturauerat metu legis de incenſis latæ, cùm vinculorum minis, mortiſq. edixit, vt omnes Ciues Romani, equites, pediteſq. in ſuis quiſq. centurijs in campo Martio prima luce adeſſent, ibi inſtructum exercitum omnem, ſue, oue, taurilibus luſtrauit, idque conditum luſtrum appellatum, quia in cenſendo finis factus eſt.* Et cum hìc cenſus populi, quinto quoq. exacto anno fieret, ac luſtrum, ſiue expiatio illa nouaretur: ſic pro quinquennali tempore, quod erat Græcis *Olympias*, *Luſtrum* dici *Latinis* cœpit. Peracta autem fuit illa luſtratio in *Campo Martio*, & forſan hac ipſa, quà ego nũc habito VRBIS regione, ad *Agrippæ Pantheon*. Erat enim, vt apud eundem diſcere *Liuium* licet lib. 2. *Ager Tarquiniorum, qui inter*

Hucuſq. hiſtoria F. Gregorij.

Suouetaurilia à Sue, oue & Tauro dicta.

Cenſus Romanus quà do inſtitutus.

Luſtrum cur ſignificet quinquennium.

Vbi fuerit campus Martius,

VRBEM ac Tyberim fuit consecratus Marti, Martius deinde Campus dictus. Ex quo liquet, quicquid inter *Capitolium* & *Tyberim* interiacet, *Campum* fuisse *Martium*. Nam *Vrbs* prima ad *Capitolium* finiebatur. Ne quis forsan existimet *Campum Martium* solummodo illum censeri, qui flumini vicinior, hodieque quasi solus id nominis apud *Romanos* nostros adeptus est.

Marti tria dicta animalia immolabantur.

Vetustissimum autem institutum fuisse, *Marti* dicta hæc tria animalia immolari, ex *M. Catone* summo antiquæ *Romæ* Imperatore, Senatore & Oratore, *de re rustica* doceri possumus, cuius me verba, quò priscam magis redolent latinitatem, eò delectant magis: quæ Lectori etiam grata fore existimo, ideoq. subiungo.

Verba Catonis de hac re.

Agrum lustrare sic oportet imperans Solitaurilia (siue Suouetaurilia) *circumagi cum diuis volentibus. Sic dicito. Mars pater, te precor, quæsoque, vti sies volens propitius mihi, domo, familiæque nostræ, quoius rei ergo agrum, terram, fundumque meum, solitaurilia circumagi iussi, vti in morbos visos, inuisosque viduertatem, vastitudinemque, calamitates, intemperiesque prohibessis, defendas, auerruncesque: vineta, tu fruges, frumenta vtique, virgultaque grandire, beneque euenire sinas, pastores, pecuaque salua seruassis, duisque bonam salutem, valetudinemque mihi, domui, familiæque nostræ.* Et paulo post, *vbi porcum*, inquit, *immolabis, agnum, vitulumque.* Plura de *Suouetaurilibus*, *Soli* & *Sollitaurilibus*

Qui de solitauribus scripserint.

reperies apud *Dionys. Halicarnass. Cornelium Tacitum*, *Quintilianum*, *Festum*, *Asconium Pædianum*, & alios, qui etymi etiam rationem, quam hìc lubens relinquo, afferunt.

An hostiæ antiquæ gratæ an inimicæ falsis suis Dijs fuerint.

An verò hæc tria animalia *Marti* accepta, an inimica fuerint, quod de similibus hostijs dubitare licet, non est longioris indaginis hic locus. Supra certè ex *Labeonis* mente apud *Macrobium*, *Sus* Terræ videbatur ideò oblata, quia segetem, quam *Ceres* mortalibus tribuit, porca depasta esset: ideoque inuisa potiùs Deæ, quàm grata fuisse, asserebatur. Quare in Metamorphosi *Ouidio prima putatur*

> *Hostia Sus meruisse mori, quia semina pando*
> *Eruerit rostro, spemque interceperit anni.*

At *Goropius* meus lib. 5. *Gallicorum*: *Egregium verò*, ait, *epulum Cereri apponunt, qui inimicum animal apponunt. Idem faciunt videlicet, si Iudæo ad conuiuium vocato*

Quid ouis meruerit vt hostia fieret.

solam suillam dent comedendam. Ne verò & pacatissimæ *Oui* deesset, quam culpam affingerent, vt ad sacrificium raperetur *Ouidio* 1. Fastor. *Verbenas carpsiße dicitur*.

> *Pauit ouis pratum, verbenasq. improba carpsit,*
> *Quas pia Dijs ruris ferre solebat anus.*

Improbatur hæc opinio.

Ast mihi hostiæ gratæ semper, puræ, sinceræ & immaculatæ esse debere visæ fuerunt. Et propterea à *M. Varrone* de Re rust. cap. 11. porculi non nisi decimo iam die mundiores facti, sacrificio adhibebantur, & ob id *Puri*, *sinceri* & *Sacres* appellabantur. Qui etiam loci Plautini in *Menæchmo* meminit, cuius facetissimi Poetæ hæc verba sunt.

> *Adolescens quibus hic pretijs porci veneunt*
> *Sacres, sinceri? nummos eos à me accipe,*
> *Iube te piari de mea pecunia,*
> *Nam ego quidem insanum esse te certò scio,*

Qui

Qui mihi molestus homini ignoto.

Sic *oues* in sacrificijs *lectæ* vocabantur, vt *Virgilius*

Mactant lectas de more bidentes.

Porci etiam *eximij* epitheton merebantur, quòd præstantiores ex armentis eximerentur, & *Boues egregij*, quòd è grege seligerentur. Et quis nescit hostias acceptas, & minimè inuisas esse debere, & cum ijs, quibus offeruntur, similitudinem aliquam & congruentiam habere? Hoc apud *Aldrouandum Dempsterus* quoque obseruauit, cum cæderentur *Boues fordæ*, idest, prægnantes in Curijs 17. Cal. Maias, *Telluri*, ipsa similitudine placituræ, vt annus proueniret fæcundior: Terra enim hoc tempore grauida quoque conspicitur. *Pordicalia*, & *Fordicalia* vocabantur istiusmodi sacrificia: & *Hordicalia*, quia *Vacca* prægnans *Varroni* *Horda* dicebatur. *Ouid*.4. Fast. hæc habet. Hostiæ nô debent esse inuisæ.

Nunc grauidum pecus est, grauidæ quoque semina terræ,
Telluri plenæ victima plena datur.

Et veris principio, propter pabuli præstantiam, pinguissimi quoque agni immolabantur, vt videre est 1. Georg. *Tibullus* eò alludit 3. Eleg. 1.

Agna cadet vobis, quam circum rustica pubes
Clamet Io messes, & bona vina date.

Vtque acceptiores victimæ essent, non claudæ solummodo, morbosæ atque vitiosæ excludebantur, sed floribus insuper coronabantur, & cornua auro inducebantur. Sic DEVS *Opt. Max.* apud *Hebræos* offerri sibi iussit meliora, pulchriora, & robustiora holocausta: *Et odoratus est odorem suauitatis*. E diuerso Gentiles etiam *Plutoni* suo nigram pecudem dedicabant, vt *Tibullus* habet: Quę in hostijs gratis requirebâtur.

Interea nigras pecudes promittite Diti.

Ita *Terræ* etiam aliquando ceu nigræ, *nigram*: & *Soli albam pecudem* offerebant, & *Neptuno Arietem* ad collaudandam maris placiditatem. Quæ causa fuerit, credo, vt apud *Aristophanem Paci* victima *Ouis* fieret. Hanc quoniam *Pacem* tam obnixis nunc precibus *Orbis Christianus* vniuersus exoptat, & profusis à DEO lachrimis implorat, concedat illam nobis *Ouis* illa purissima, & immaculata *Hostia DEO Patri* in Cruce pro peccatis olim nostris oblata, de qua *D. Ioannes Baptista*; *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Ad hoc sacrificium quæcunq. priscorum oblationes non referebantur, eæ vanæ, mendaces, idolomania plenæ, ad mortem, & non ad vitam comparatæ erant. Ouis olim paci offerebatur. Hâc nobis desideratissimam immaculatus Agnus Christus Iesus largiatur.

Ouium esus, & vsus tam antiquus est, vt *Varro* de re rust. putauerit has ex feris primas fuisse, ab hominibus comprehensas ac mansuefactas. Hic enim lib. 2. cap. 1. inquit, *summum gradum fuisse naturalem, cum viuerent homines ex ijs rebus, quæ inuiolata vltro ferret terra, ex hac vita in secundam descendisse pastoritiam, e feris atque agrestibus, vt ex arboribus ac virgultis decerpendo glandem, arbutum, mora, pomaque colligerent ad vsum: sic ex animalibus, cum propter eandem vtilitatem, quæ possent siluestria deprehenderent, & concluderent ac mansuescerent. In queis primum non sine causa putant oues assumptas, & propter vtilitatem & propter placiditatem: maximè enim hæ naturâ quietæ, & aptissimæ ad vitam hominum. Ad cibum enim hæc & caseum adhibitum: ad corpus vestitum, & pelles attulerunt. Tertio denique gradu, à vita pastorali ad agriculturam descenderunt.* Pastoritiũ studium ab ouibus cæptum esse.

Huius causa & animalis placiditas & vtilitas fuit.

Et quid ni hoc factum existimemus? cum Oues ferarum omnium (feras autem has quoque exstitisse grauissimi scriptis prodiderunt authores) placidissimæ sint, ac quietissimæ, & facillimà curà mansuescant. *Ælianus* profectò libro 6. cap. 35. *Omnium maximè animalium oues ad parendum faciles sunt*, inquit, *Etenim ad verba pastoribus obediunt, & canibus obtemperant, & Capras sequuntur, simul & inter se amant. Luporum insidijs minus idcirco patent, quòd non ita separatim à reliquis errant, quemadmodum singulæ Capræ à gregibus suis segregantur.*

Vtilitatem autem pastoribus suis maximam viuentes, dum lanam præbent, & varia lactis opera ministrant, & plurimam in cibis quoque occisæ afferunt. Non ignoro tamen nonneminem vix agninam carnem commendare, ex hoc Horatij loco lib. epist. 1. epist. 15.

An caro agnina olim fuerit in pretio.

——————— *Patinas cœnabat omasi.*

Vilis & agnini.

Fuisse tamen *Agninum caput* inter gulæ cupedias, ab *Athenæo* olim repositum, & à *Plauto exta agnina*, veteribus in delitijs habita esse obseruatum, *Aldrouandus* refert, Plautinis his in *Pseudolo* verbis.

——————— *Pseudole arcesse hostias;*

Victimas, lanios, vt ego huic sacruficem summo Ioui:

Nam hic mihi nunc est multo potior Iuppiter, quam Iuppiter.

BA. Nolo victimas, agninis me extis placari volo.

C. Propera, quid stas? accerse agnos, audin', quid ait Iuppiter.

Caro veruecina laudatur.

Et nos certè hìc *Romæ* tam ægrotantium nonnullis, conualescentiumq. plerisq. quàm sanorum omnium mensis, *Veruecinas* siue castratorum arietum carnes tam assas quàm elixas non sine palati delectatione apponimus. Qui in *Hispanijs* egerunt, non satis superque mihi hanc carnem, per Antonomasiam *Hispanis Carnero* dictam, ob saporis excellentiam, nutriendi præstantiam, & copiæ animalium horum abundantiam, laudare & deprædicare potuerunt. Vescuntur enim ibi Thymo, Serpillo, Satureia, Libanotide coronaria, quam Rosmarinum vocant, Cytiso, Lotoq. & alijs aromata propè olentibus herbis & fruticibus, aere quoque gaudent liberiore, quibus omnibus, & carni nimia adimitur humiditas, & odor acquiritur gratissimus, compactior denique substantia ad alendum commodissima roboratur. Tradit autem *Damianus Goes* Eques *Lusitanus*, hac etiam tempestate in *Hispania* regulos multos, quos pastores, inquit, *Hispani* vocant, tricena & quadragena millia ouium possidere.

Hispanica præsertim.

Proximam ab his reor, dignitatem meretur nostra hìc veruecum caro, qui in *Ostiensi* agro, eique finitimo *Portuensi*, consimilibus ferè pascuis saginantur. Inueni enim ad maris illa littora, decimo ab vrbe lapide, ad quæ non semel ante plusculos diuerti annos, vt *Hortum* Pontificium nostrum *Vaticanum*, maritimis inde petitis plantis ornarem, plurimam Rosmarini illius copiam spontè nascentem, in siluulis illis & dumetis campestribus. *Bernardinus Gomesius* quidem lib. 1. *De sale*: vix in vllo alio locorum se suauiores, teneriores, ac pinguiores veruecinas carnes, quàm has Romanas seu Ostienses gustasse affirmauit; quas dotes eisdem præter dictas herbas, ipsi præcipuè sali tribuit. Circumfusi enim sunt hi agri multis paludibus atque Salinis. Salem autem pecori

Postea Romana.

maximè

maximè prodesse *Plutarchus* & quærit, & prægnantes quæsiti huius rationes deducit.

Non improbabili igitur coniecturâ duci quis cum *Varrone* possit, si afferat pastoritium studium, quod apud Veteres adeò viguit, vt non Reges id modò exercuerint, sed etiam Deos suos immortales *Homerus*, *Apollinem* scilicet, *Mercurium*, *Mineruam* pastores fecerit. Et apud *Apollinium Orpheus* Nymphas οἰοπόλας, hoc est, vt scholiastes interpretatur, ouium curam gerentes, appellauit. Non errabit igitur, si quis inquam, dicat, primos omnium pastores ouium facilè parabilium pecudum greges sociare & curare cæpisse, ad maiora postmodum armenta transijsse. Reges & Dij gentilium pastores olim habiti.

Verùm ad nostras nunc oues *Peruanas* redeamus. De quibus quid alij etiam scriptores memoriæ prodiderint, volupe est hic memorare, vt nostra magis historia vel dilucidetur, vel si aliqua se ingerit varietas, dextrè eadem explicetur. Et quoniam non omnes mihi nunc ad manus libri sunt, ex *Aldrouando*, quæ capite de Ouium loco habet, paucula huc transcribam. *In Perù*, inquit, *regione, quod sit calida, oues ad asellorum magnitudinem crescere asserit Cardanus in opere* de Rerum Varietate, *longis cruribus, crasso corpore, capite longo, collo & effigie quasi Cameli, carne optima, agnorum maximè, castratos aratrum ducere, & dorso ferre ligna, & alia, non clamare nec molestos esse, colore esse albo, nigro & cinereo*. Et *Leuinus Apollonius Gandobrugarus Middelburgensis*, in opere de *Peruuiæ* regionis inuentione & rebus in ea gestis, de hisce ouibus diligenter in hæc verba scribit. *Equorum egentiam quanquam imparibus, & ineptis ad bellum viribus, ouium copia supplet, quæ equis magnitudine pares, & ceterà forma præter torosi pectoris strumam Camelis persimiles, quinquaginta oneris pondo sustinent, & virum in tergo sublatum ad aliquod passuum millia vehunt. Vesci tamen si vrgeantur, sedentes ore conuerso, ringentes fædo odore conspurcant. Si onustæ sint, tum humi se acclinant, nec indè vllà verberum vehementia ipsis asinis contumaciores, nisi penitus clitellis exonerentur, propelli possunt. Vtile profectò animantium genus, non ad supplendam modò absentiam equorum in sarcinis, virisq. vehendis commoditatem, sed ad alimoniam etiam, & optimi vteri vsum. Lanæ enim tenuitate, longitudineq. & copià facilè nostras superant, & ipsius carnis suaui gratitudine veruecum atque iuuencorum nostratium, delectabilem saporem adæquant. Frumento vescuntur, sed paucissimi cibi sunt, vsque adeo verò exigui potus, vt illo triduo, quatriduoue abstineant*. Hæc ex *Aldrouando* seu *Dempstero*. Hic *Cardanus* cum *F. Gregorio* nostro minimè congruit. Existimauit enim is *Peruanas oues* magnitudine asinis æquales, quod in calidiore degant regione: cùm hic contra referat, perire has oues, si ad calida deducantur loca, & vice versa in frigidioribus non meliùs modò habere, sed mirè etiam prolificare. Et nostras similiter oues ait *Arist.* 9. Hist. animal; frigoris patientiores esse, quam sunt capræ. De Ouibus Peruanis aliorum authorum loca laudantur. Cardanus. Leuinus Apollonius. Cardanus examinatur.

Quod autem *Leuinus Apollonius* scribit, asinis illas esse contumaciores, & quandam ita fatuitatem ipsis attribuit, non aberrat. Nam & *Aristoteles* iam dicto loco, nostratibus ouibus amentiam assignat, & mores stultissimos. *Ouile enim genus quadrupedum omnium ineptissimum*, dicit, *cum sæpe stent oues nec abire velint, nisi mares à pastore ducantur, ita enim reliquus grex consequitur*. Miratus ego meherclè, Idem fit de Leuino Apollonio.

Oues Canem pelle arietina vestitū sequuntur.

Sæpè imus quà itur non quà eundum esset.

mehercle, non semel harum ruditatem cum risu fui, dum laniones, vt quò vellent perducere oues, possent; si arietem, quem illæ sequuntur præeuntem, forsan ad manus non haberent, cani Molosso alicui pellem arietinam induerent, & eundem, tintinnabulo simul e collo suspēso, præmitterent, quem stultus grex reliquus non aliter atque ductorem solitum arietem, sequebatur. Atque vtinam nos quoque Naturalium nostros duces ac magistros scientiarum, non sæpiusculè pecudum more, vt aliàs monui non quà eundem esset, sed quà itur, improuidè sequeremur. Hæc pecudum stupiditas etiam in prouerbium cessit, dum

Veruecum in patria, crassoq. sub aere natos,

Homines stupidi cur pecudes vocentur.

Sopitur aliqua contra dictio Aeliani.

Dicimus, quibus ingenium non ita perspicax est, sed subtiliore spiritu animali minùs irradiatum, quos itidem minimè emunctæ naris homines appellamus, quòd ouibus nares semper muco quodam diffluant. *Ouis & asinus*, inquit, *Ælianus* lib. 5. cap. 20. *ineptissimis sunt moribus & degeneribus animis*. Non sibi tamen ideò contradicit, cum de Ouibus loquens (vt paulo supra memini) ad parendum eas faciles dixit. Ferocitatem enim tantùm, atrocitatem & vafritiem cæteris fermè communem feris, ab illis remouere, & placidam quandam potiùs simplicitatem, aut stupiditatem inesse, innuere voluit: quæ in comparatione versutiæ & fraudis Vulpium & Luporum manifesta fit, quam imbecillam rationem vocat *Gryllus* apud *Plutarchum*, *Vlyssi* de ingenio bestiarum respondens: & inesse ouibus voluit, si cum Vulpe conferantur. Reliqua quæ *Leuinus* habet, non attingo: cum quilibet facilè perspiciat historicam *F. Gregorij* relationem multo ampliorem esse, & quæ ouium harum naturam magis ac intimiùs rimetur, & ob oculos ponat.

Alia authorum loca pro nostræ historiæ confirmatione.

Non desunt tamen alia authorum testimonia, quæ conclusionis loco hic breuiter interferenda existimo, si quid præsertim habeant, quod nostræ defectum narrationis supplere queat. *Iosephus à Costa* imprimis lib. 4. cap. 41. ait DEVM pauperculæ huic genti, de iumentis simul seu onerarijs bestijs, & cibi atque amictu, in hoc vnico animali prospicere voluisse. Hoc enim *Indi* absque vlla ferme cura, sine victus certè delectu, cum obuio vbique gramine vescatur, nec soleis ferreis calceetur, nec frænis aut ephippijs cingatur, maxima cum vtilitate vti possunt. Recenset autem duas species seu genera, laniferum vnum, & alterum, quodammodo lanis carens, oneribus aptius, ex quo nisi fallor, nostrum in Icone propositum est animal: lana enim vt apparet, exigua ipsi appingitur.

Oues Peruanæ duorum generum.

Pacos primas dicunt obstinatissimas & lanigeras.

Prioris generis Oues vocat *Pacos*, quæ obstinatissimæ sunt, vt inde prouerbio pertinacissimum & duræ ceruicis hominem *impacatum* dicant. Hæ vbi in terram semel ira percitæ prouolutæ, iacent, remedijs vix vllis inde dimoueri & erigi possunt. Aliquando tamen placantur, vbi Barbarorum quispiam illorum, trium vel plurium horarum spatio eis assideat, blandiatur, & suauibus ipsarum iram verbis deliniat. Ex lana huius, duplicis differentiæ, pannos texunt incolæ: viliorem *Hauasca* vocant, delicatiorem *Cumbi*: & quod mirum est, ex vtraque panni parte, ita lana prominet, vt nulla filorum vestigia emineant. Tinguntur colore ex herbis expresso.

Secundæ minus lanigeræ.

Secundi generis, quæ breuioris nempe lanæ sunt, hoc habent, quo risum mouent,

lent, cum aliquando erectis capitibus diutissime actores suos aspiciant, quasi admirabundæ, imperterrito quodam, & nec metus nec gaudij participe animo, elatæ. Nonnunquam tamen perterritæ fugam arripientes in scopulos se cum onere recipiunt, vnde vt dimoueantur, arte nulla effici potest, nisi sclopetis interfectæ decidant, vt argentum, quod plerunque gestant, recuperetur. Addit *Iosephus* insuper non semel se miratum, cum videret ex Monte *Potosi* vsq. ad *Aricam*, septuaginta spatio leucarum, aliquando 2000. *Barras*, siue argenteas quadras, quæ ad minimum 300000. ducatis censeri possint, ab his ouibus gestatas fuisse, nullo comitatu aut satellitio stipatis. Nam præter pauculos *Indos*, qui viam præirent, & onera moderarentur, vix vnus atque alter *Hispanus* congrediebatur. Tantam esse ait viarum in *Peru* securitatem. Ita vt etiam sub dio dormirent, vbi actores tentoria erigebant, & succensis lignis potu ac epulis viarum tædio medebantur. Si iter longum conficere coguntur, quatuor singulis diebus leucas absoluunt: sin vnius solius iter diei aggrediantur, octo vel decem etiam leucas emetiuntur. Quæ sequente capite de *Bezoardicis* lapidibus, quorum ex his ouibus, *Pacis* nempe, aliqui extrahuntur, sed, vt supra quoque dictum, minimæ efficaciæ; ea ad alium à nobis locum reseruantur, vbi datâ operâ forsitan de *Bezoar* fuerit disputandum.

Hæ habent quid ridiculi.

Securitas viarum in Peru.

Ioannes Baptista Cortesius Medicus Messanensis in suo laborioso, ingenioso tamen Miscellaneorum medicorum opere, Decade 8. *Bezoar* lapidis historiam describens ex *Iosna Ferro* duorum meminit horum animalium, *Glamæ* & *Paci*. Et *Glamam* ait esse maiorem *Paco*, & vbi cum onere ceciderit illa & forsan irritetur, tanta nonnunquam bile commoueri, vt mordeat, & simul quicquid comederit ac biberit, ad os reuocet, & huius partem violenter in hominum faciem inspuat. De *Paco* nihil aliud addit, quam obstinationem ipsi summam, quæ vocabulo *Pacos Indis* designatur, inesse: carnem etiam habere sapidam, & vtilem.

Quæ de his ouibus Ioan. Baptista Cortesius habeat.

Si quæ adhuc restant, ad ouium harum naturam explicandam attinentia, à apud alios rerum *Indicarum Occidental.* Scriptores legi possunt: non lubet huc omnia transcribere. Hoc vnum interim non leue alicui dubium ciere possit: An reuera inter oues hæc animalia censenda veniant? Ego profectò, quid hic certi constituam, non habeo. Formâ hæ oues, si gibbositas, & strumositas in dorso essent, cum *Camelis* haud difficulter conuenirent. Bisulcæ imprimis sunt, paruo capite, elongato collo, ruminant, & non sunt cornigeræ: quod *Aristoteles* nulli excornium, excepto *Camelo* & pisce *Scaro*, concessit: qui, Idem lib. 5. Hist. anim. cap. 2. ait, *quod vterque mas & fœmina Camelus, totam diem coitu transigant*, quod supra de nostris his quoq. *Indicis* ouibus asseruimus. Cruribus quoq. *Camelorum* more, onera aut deposituræ, aut recepturæ, se humi componunt.

Videantur alij etiam scriptores.

Dubitatur an ad oues, an ad Camelos potius pertineant?

Atqui hæc non prorsus euincunt argumenta, licet enim excornes sint hæ oues, fors hoc non mutat speciem subitò. Cum *Boues* etiam in *Scythia Hippocrates* lib. de aere, aquis & locis, absque cornibus nasci testatum reliquerit, quod præ frigore regionis cornua eis non enascantur. Et ceruæ Arist. & sensu teste, cornibus carent, & pleræque in *Gallia*, quod *Scaliger* quoque aduertit, & in *Germania* sine cornibus fœminæ oues sunt: non ita in *Italia* tamen, vbi arietes mirè quoque præ alijs regionibus cornibus luxuriant. Vidi hic non bicornes

modò,

modò, ſed tricornes, quadricornes, quinquecornes, & ſecornes. Vnicornes nondum conſpexi.

Ex dentibus ſigna veriora ſumi potuiſſent.

Quod ſi mihi capitis earum, aut ſolorum copia dentium conceſſa fuiſſet, iam ad *Oues*, an ad *Camelos* accederent, magis perfectè, quod in alijs quoque præſtiti animalibus, diiudicaſſem. Carere eas dentibus inciſorijs in ſuperiore maxilla, & in inferiore duos grandiores & erectiones ex inciſoribus, eminere, iam in hiſtoria notatum fuit. Horum occaſione hic plura de *Bidentibus* dicere poſſem, quæ rixa tamen ad politioris tantùm literaturæ viros pertinet, quamque apud *Aldrouandum*, vbi de *Oue* tractat, videre poteris, ſatis bene enucleatam.

An ſui generis ſint animalia.

Quid? ſi quis hanc *Glamam*, & hunc *Pacum*, nec *Oues*, nec *Camelos*, ſed ſui generis animalia appellaret? non video cur grauiter ideo peccaret. Neque enim Ariſtoteli propterea error affingendus foret, quod præter cornigera ſolum inter quadrupedia *Camelum* ruminare ſcripſit: hæ autem *Peruanæ* noſtræ pecudes, nec cornigeræ ſint, nec *Cameli*, & ruminent tamen. Ignoti enim nulla ſcientia, aut dementia eſt: *Ariſtoteles* autem nec animalia *Noui mundi* eſſe ſciuit, nec ibi viuere poſſe vnquam credidit, intra *Tropicos* præſertim, à quorum torrida regione & bruta, & homines, & plãtas ipſas longè exulare, ob infirmas rationes quaſdam, à ſenſu & experientia funditus iam euerſas, & ſolo datas, voluit. Sunt autem in *America* plurima animalia à noſtris eſſentiali quadã ratione, non externo ſaltem habitu diſcrepantia, vt aliàs quoque monui, quorum in numero ſi quis *Peruanas* has *Oues* collocare velit, per me licebit: ſin minùs, *Oues* ſui generis appellitet, vtrarumque enim hiſtoriam, mores, ac proprietates ſi intimiùs examinet, quid ipſi iudicare ac credere opus fuerit, probè & cõfeſtim intelliget.

Ariſtotelis error circa zonam torridam.

Quæ autem *F. Gregorius* de Ouium earundem ſcabie, & huius medela ex ſulphure monuit, cum noſtris ea planè ouibus conueniunt. Quandoquidem & noſtræ contagioſa hac lue, vnde *Morbida facta pecus totum corrumpit ouile*, non raró corripiuntur, & ſulphure etiam rectè percurantur. Cum enim ante annos hos vigintiquatuor, *Tibur* animi gratià, & ad mõtem inde *Ianuarij* dictum, *Principis Cæsij* noſtri proprium, videndarum, & colligendarũ ibidem ſtirpium cauſa proficiſceremur, Ego & *Henricus Coruinus*, ſolertiſſimus *Romæ* pharmacopœus, & mirus phytognoſtes, amicus mihi percharus: vidimus per *Albulas Aquas*, ſapore non ſatis grato, odore ſulphureo, coloreq. albo & corrupto præditas, in via *Tiburtina*, oues quamplurimas ſæpius tranſigi. Et cum rationem huius ab Vpilionibus ſciſcitaremur, oues ſcabie laborare reſpondebant, cui ſulphureus hic & breuiſſimus fluuius mederetur. Diſtat autem hic à *Tiburtina Vrbe* quatuor paſſuum millibus, quod olim *Martialis* quoque 1. Epig. 13. notauit.

Noſtræ oues cum Peruanis eodẽ morbo vexantur & ijſdẽ remedijs curantur.

Henricus Coruinus miram ſtirpium notitiam habet.

Albularum aquarum origo & progreſſus.

Itur ad Herculei gelidas qua Tiburis arces,
Canaque ſulphureis Albula fumat aquis.
Rura nemuſque ſacrum, dilectaq. iugera Muſis,
Signat vicinà quartus ab vrbe lapis.

Hæ ex Lacu ſulphur olente (quem ſimul vidimus, & in eo breues inſulas herbis conſitas, quæ ſæpe aliquot paria boum ſuſtinent, fluctuare admirati ſumus) effluentes, ad *Anienem* vſque delabuntur. Has *Virgilius* 7. Æneidos, his verſibus deſignauit.

At

At rex sollicitus monstris, oracula Fauni
Fatidici genitoris adit, lucosque sub alta
Consulit Albunea, nemorum quæ maxima sacro
Fata sonat, sæuamque exhalat opaca mephitin.

Quem sulphuris putorem, *Martialis* itidem innuere voluit 4. Epig. 4.

Quod siccæ redolet palus lacunæ,
Crudarum nebulæ quod Albularum,
Malles, quam quod oles, olere Bassa.

Sed proh DEVM immortalem, quàm rerum omnium est vicissitudo! Vbi nunc sunt quæ ad *Albulam* olim fuerant, *Albuneæ* nemus? *Fauni* oraculum? dilecta Camœnarum, siue Musarum iugera? & *Sybillæ Tiburtinæ* fanum? Hæc omnia eo loci in pastorum nunc tuguria, & bestiarum stabula commutata, gementes admirati sumus. Vt verè *Seneca* scripserit, de Consolatione, vel quisquis ille poeta fuit,

Tempus inducit magnam rerum Metamorphosin.

Omnia tempus edax depascitur, omnia carpit,
Omnia sede mouet, nil sinit esse diu.

Et quo nunc quæso earundem dignitas aquarum recessit, quæ *Strabone* scribente lib. 5. ad multos salutiferæ morbos, tum potu, tum lauationibus adhibitæ laudabantur? Atque vt *Andreas Baccius*, quem in hac professione mea Antecessorem habui, opere suo non satis laudando de *Thermis* testatur, illæ in *Augusti Cæsaris* & *Neronis* quoque vsum cesserunt. Hæ à primarijs priscorum temporum Medicis approbatæ fuerunt, *Antonio Musa*, *Andromacho*, *Asclepiade Archigene*, *Cœlio Aureliano*, *Galeno*, *Aetio*, *Paulo Ægineta*, alijsque, ad neruorum morbos, coxendicum dolores, feminis profluuium, muliebres fluxus, sanguinis vomitum & tardas vesicæ passiones. Recentiores etiam ad vrinæ ardorem, vesicæ vlcera, callos, arenulas, lapides extenuandos, ad calidas hepatis intemperies, & manantia vlcera pustulasque mirè commendarunt.

Albulæ olim in vsu medico laudatissimæ nunc in desuetudinem abierunt.

Sed quotusquisque nunc *Romanorum* est Medicorum, qui *Galenum* suum lib. 1. de simpl. facult. cap. 7. secutus, in vsum hasce reuocare, vel tentet ipse, vel consulat solummodo?

Tantum æui longinqua valet mutare vetustas!

Vt vetera plerisque & præsentia sordeant, longinqua & noua mirificè placeant. Et sic, quæ olim Imperij *Romani* Principibus medebantur, nunc abiectæ ac neglectæ, vilissimarum vix ouicularum ad scabiem medicina remanserunt. Cum tamen nunc eadem sit Natura, idem cælum, tellus illa, quæ olim fuit. An igitur medicamenta, quæ quondam profuerunt, nunc eadem obfutura existimemus? Sed, ne hic iterum nimietatem accuses meam lector, hæc de *Ouibus Peruanis* satis sunto.

Recentia & absentia veteribus & propinquis præferuntur.

AT O-

A T O T O T L
ALCATRAZ.
Onocrotalus Mexicanus dentatus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ROSTRVM in hac Aue crocei eſt coloris, dentes albi, lingua rubeſcit, quæ non ſatis porrecta apparet. Sacculus quem piſcatoriam perã dicere queas; inferiori roſtro nexu ex rubro flaueſcens pendet, plurimis iiſque rubellis fibris venuliſq. diſtinctus. Superioris acumen roſtri, vnguis instar recurui, ad inferiora prominet. Oculorum area flaue, quorum albumen croceum, pupilla rubet, cuius centrum citrineſcit. Circulus verò tunicas oculorum ambiens, albus eſt admodum, vt hæc colorum varietas, miram intuenti hos oculos delectationem præbeat. Totam hanc peripheriam alia adhuc exterior linea ambit, carnei coloris, à naribus incipiens (quæ oculis ſunt viciniſsimæ) ad aures recurrens, & ab his ad oris rictum pertingens. Cæterum caput albicat, criſta ad collum reflexa, alba croceaque, & denſa conſpicitur. Collum integrum, & venter inferior totus ad caudam vſque albentis ſunt, & ſuauerubentis coloris. Alarum principium candicat, poſtea nigret, dein iterum albet, extrema in longum denuò nigrent. Cauda capiti ac criſtæ, colore reſpondet. Pedes trifidi diſtincti apparentes, intermedia tamen membrana cohærentes; vngues conſpicui, at recurui, calcar in poſteriore pedis parte, crocei coloris omnia, rubedine intermixtà. Totus animalis huius habitus magnam auem repræſentare videtur in qua hoc etiam valde mirabile eſt, quod dentes, vel dentata roſtra habeat, quibus illæ, quas noſtris in regionibus vel captas vidimus, vel deſcriptas legimus, prorſus carent.

ATOTL

A T O T O T L

Onocrotalus Mexicanus non dentatus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

AVIS hæc vt clarè patet, priori congener est: hæc sola inter vtramque differentia conspicitur, quòd dentes in hac nulli adsint. In superiori rostri parte membranaceum quid eminet, eiusdem cum rostro coloris, rubri nimirum, quo sacculus etiam venis hinc inde discurrentibus tinctus apparet. Oculi in hac omnino minores, quorum medium nigricat, circulus autem & veluti halo, ipsos ambiens, est croceus. In crista plures, subtiliores, ac longiores sunt plumæ. Reliquum corpus & alæ, à priore aue non differunt colore. Pedes autem non flauent, sed rubent. Sacculus in vtraque alite principium suum à gutture desumit, & ad rostri vsque inferioris extremum protenditur, & vt apparet, cum hoc ipso pertuso ac peruio continuatur. Lingua in hac tota rubra, quæ conspiciendam valde se præbet. Adest tamen adhuc insignis in vtriusque collo discrepantia, vt inuenti est manifestum; quod illud in priore cygnæum quasi ob longitudinem, hoc columbaceum veluti, ob breuitatem existat.

SCHOLIA EIVSDEM.

ADmiranda magis, abstrusiora, & pluribus inuoluta controuersijs, non puto in vniuerso animantium genere, quàm quod *Auium* est, à naturalium Scriptoribus historiarum, literis consignata fuisse. Causam hanc ego esse facilè conijcio, quod à nostra, in qua nos viuimus regione, pleræque aues dissitissimæ volent, quæ aerias habitare domos, vt plurimùm assolent. Quare & Psaltes dixit: *Benedicite omnes volucres cæli Domino*, per cælum aerem ipsum intelligendo. Hinc mirum minimè est, si minorem earundem, quàm alia- Cur tam perplexa sit Auium historia.

rum bestiarum quæ terram & aquas incolunt, notitiam possidemus, si non tam exterum corporis habitum, quàm mores atque ingenium earundem consideremus.

Quibus authoribus plurimum debeamus in auium historia.

Maximam itaque gratiam debemus *Aristoteli, Plinio, Solino, Æliano* & *Alberto Magno*, qui auium diffusam nobis cognitionem reliquerunt: nec minorem ex Iunioribus *Vlyssi Aldrouando*, qui tribus suis Ornithologiæ voluminibus eam posteritati consignauit, quæ antiquorum non modò scripta dilucidarunt, sed & veteribus noua plurima adiunxerunt.

Verumenimuero, cum Naturæ campus tam sit amplus, vt rectè *Plinius* dixerit, *Nos omnem experimentis naturam assequi non posse*, nedum vt vnius hominis vita, breuis illa & ærumnosa, peruideat omnia; commendandi sunt quorumcunque etiam conatus, qui antiquis recentia, & non raró veriora addere moliuntur. Ex horum ego numero laudare possum Illustriss. Equitem *Cassianum Puteum Lynceum*, & *Carolum Antonium* ipsius Germanum, nobile par fratrum,

Cassianus Puteus Lynceus & Carolus Ant. fratres laudatissimi, in animal. hist. enucleanda.

(*Queis non desidias molles, nec marcida luxu*
Otia, nec somnos animus permittit inertes)

Qui animi scilicet, gratia ad iucundissimam animalium contemplationem, grauioribus subindè negotijs studijsque diuertentes, nullis parcunt sumptibus vt ex peregrinis etiam regionibus *Aues* conquirant, & prælertim domi suæ detineant atque examinent, per proprium ad id operis deputatú pictorem delineari quoque curent, hunc solum ob finem; vt veritatem, quæ tam profundo latitat *Puteo*, ex hoc eodem, qui ipsis pro nomine, & armis Gentilicijs est datus, expiscentur; & Naturæ studiosis libentissimè communicent vniuersis. Id quod nuper quidem simili cum ipsis stadio decurrrens, *Ioan. Petrus Olina* I.V. Doctor familiaris eorundem, in præclaro suo Romæ euulgato Auiario comprobauit.

Ioan. Pet. Olinæ auiarium laudatur.

Perplexam autem esse auium historiam, vel hinc saltem dignoscere licet. Vt enim iam nihil dicam de auibus illis, quas etiam *Plinius* lib. 10. cap. 49. pro fabulosis habet, alatos esse *Pegasos* ex volucrium genere, & *Gryphas* aurita rostri aduncitate, licet idem lib. 7. cap. 2. ex *Herodoto* & *Aristea Arimaspos* ad Septentrionem sitos populos, (sine vlla fere hæsitatione) cum gryphis ferarum volucri genere, vt aurum his custodientibus eripiant, bellum gerere scribat. Et fabula quoque sit, ex *Democriti* mente aues esse, ex quarum confuso sanguine serpens nascatur, quem qui comederit, alitum colloquia sit intellecturus. Vt inquam, de his ac similibus nugis nihil memorem; an non æquum fuerit, de alijs non nullis dubijs non minùs, quamuis pro certissimis à nonnemine creditis, inquirere, & quid firmi statuendum sit, semel tandem explorare?

Cur auium tractatio sit perplexa.

Fabulosæ aues.

Et de *Phœnice* quidem quid referam? de qua licet *Plinius* dubitet, *Manilius* tamen apud eundem, hanc annis viuere dixit centum & sexaginta, & senescentem, ex Casiæ & Thuris surculis construere nidum, rogumq. replere odoribus & superemori: atque vt *Herodotus. Mela, Solinus*, plurésque fide digni Scriptores contestantur, inde renasci quoque. Quid de *Vulture*? num verum sit, omnes in hoc auium genere esse fœminas, vt *Ælianus* affirmat, quæ ex vento concipiant, ideoque nec nidificent, nec oua ponant & excludant, sed statim alatos & volatiles

Præter fabulas meras sunt multa dubia in auibus exploranda.

De Phœnice.

De Vulture.

iles pullos pariant. Quid de auibus illis? quas *Bernecas* quidam doctiſſimi vi-i, *Berneſtas* alij vocant, & Anates Scoticas in *Scotia* & *Hibernia* ex putrido li-gno in mare delapſo naſci ſcribũt, quas ideo quadrageſimali ieiunio eſiles cen-ent, veluti ab animantibus non procreatas è ſanguine. De his *Fabius Columna Lynceus* noſter circa finem *Phytobaſani* ſui, doctiſſimè diſputat, & *Balani marinæ* peciem eſſe arguit. Quid de *Iſida* aue? cuius detractam cum plumis pellem, & parieti affixam Libro de *Natura rerum* Author, & alij tradunt, quotannis pen-nas mutare, ac ſi auis viueret. *Albertus magnus* hoc negat, *Simon Maiolus* verò in diebus ſuis *Canicularibus*, adhuc Neapoli id videri aſſeueranter affirmat.

De Anatibus Scoticis.

De Iſida.

Simon Maiolus colloquia dier. canicular. ſcripſit.

Apud hunc eundem *Maiolum* ſexcenta alia de noſtri etiam Orbis auibus re-peries, quæ lecta vel audita miraculi inſtar animum concutiunt, & Authoribus tamen ſuis fidem his aſtruentibus, minimè deſtituuntur. Eſſe nimirum aues cornutas, deplumes, piloſas, noctu lucentes, ſolo aere victitantes, ferrũ deglutien-tes & digerentes, humanas voces tam Latinè quam Græcè imitantes, in deferen-dis epiſtolis nuntiorum loco ſeruientes, perpetuo volatu vitam finientes, nidos ſuos mari ſoli credentes, ſupinas etiam; cũ pleræq. pronæ hoc faciant, volitantes.

Apud hunc plurima de auibus mira leguntur.

Sed vt propiùs ad inſtituti noſtri rationem accedam, controuerſia minimè caret, quid ſit *Pelicanus*, adeò à veteribus decantatus, à pictoribus delineatus, & à plebecula, veneratione ferme quadam cultus & æſtimatus, quem aliqui *Onocrotalum* (de quo inpræſentiarum nobis ſermo eſt) eſſe voluerunt, alij negarunt, alij eiuſmodi auem quæ, veluti depingitur, pectori vulnus ſuo infligat, & ex ſanguine proprio ſemimortuos ſuos pullos reſuſcitet, in rerum vniuerſitate reperiri audacter pernegarunt.

Pelicanus etiam dubius.

Quare nec ego operam omninò luſero, *nec me labor iſte grauabit*, ſi eandem ad-hibuero diligentiã in *Auibus*, quas præ manibus nunc habeo, quã in Quadrupe-dibus à me hiſtorico ſtilo expeditis, vel pręſtiti, vel pręſtare ſaltẽ anniſus fui, cũ F. *Gregorio* præſertim in his parum adiutus fuerim: operi itaque me accingo.

Commodùm certè euenit, vt *Ouem Peruanam* ruminantẽ ſcilicet beſtiam, Auis nunc inſequatur inter omnes forſan volucres, hęc ſola illud admirationis habẽs, vt ruminanti quid ſimile moliatur, *Onocrotalus* nimirum, de quo *Plinius* lib. 10. cap. 47. hęc concepta verba habet. *Olorum ſimilitudinem Onocrotali habent, nec diſtare existimarentur omnino, niſi faucibus ipſis ineſſet alterius vteri genus. Huc omnia inexplebile animal cõgerit, mira vt ſit capacitate. Mox perfecta rapina ſenſim inde in os reddita, in verã aluũ ruminãtis modo, refert. Gallia hos Septentrionalis proxima Oceano, mittit.*

Onocrotalus quaſi ruminans auis, aliam ruminãtem beſtiam hic ſequitur.

Atqui vt vt ſit, *Cygno* in multis *Onocrotalum* eſſe ſimilem, cum vtræq. aues ſint στεγανόποδες ſiue palmipedes, & aquas non modò ament, ſed in his ob pedum præcipuè ſtructuram, etiã natent; quod Ciconiæ, Ardeæ, & Grues, licet frequen-tiſsimè aquis ãdſint, facere tamen rarò ſolent, quibus volatus quam natatio ma-gis congruit: & vt corporis ſtaturã, & pennarum colore vix etiam differant niſi quod *Cygni* candidiſsimi, *Onocrotali* alterius coloris eſſe poſsint, qui etiam, vt mihi videtur, Cygnis longè maiores excreſcunt) vt ob dictam iam ſimilitudi-nem, *Aldrouandus* etiam in tertio ſuæ *Ornithologiæ* volumine *Cygno Onocrotalum* ſubiungere nõ dubitauerit. Differunt tamen haud parùm, nõ ob ingluuiem (ſeu vt *Plin.* vocat, vterum) ſolummodo roſtro ſubnexam, ſed ipsã etiam formã

Conueniũt & differunt inter ſe Cygnus & Onocrotalus.

Lll 2 tam

tam roftri, quod longius multò eft in *Onocrotalo*, quàm colli, quod vice verf in *Cygno* longitudine præcellit. Hæc mihi vtramq. gnauiter intuenti auen comperta funt, non folùm cum politiffimum ex *Cygno* (quem fel. mem. *Virginius Cæfarinus Lynceus* mihi donauerat) fceleton confici curarem, quod dom adhuc meæ afferuo; fed cum aliquoties *Onocrotalum* viuum quoq. *Romæ* Anno Iubileo 1625. vifum accederem.

Quæritur ad quodnā genus auiū Onocrotalus pertineat. Verumenimuero, antequam de proprio hic ego quicquam dicturus fum, pro mei ratione inftituti difquirẽdum erit, fub quo nam auium genere *Onocrotalum* collocandum cenfeamus. Et an communi præceptori noftro *Ariftoteli* is inno tuerit? De hoc enim plurimùm inter fe *Aldrouandus*, & Germanus Ornitholo gus (à quo *Aldrouandus* pleraq. in fuos defumpta commentarios tranftulit) alter cantur. Et eft hæc non omnino de nihilo difputatio. *Aldrouandus* igitur in vefti bulo ftatim fuæ de *Onocrotalo* tractationis, *Sed priufquam* ait, *huiufce alitis hiftoriam exordiar, beneuolum lectorem volo admonitum, eum verò potiffimum qui Ornithologi* (hoc autem nomine Gefnerum intelligit) *de auibus lucubrationes legit, ne vnà cum ip*

Aldrouandus putat Ariftotelis Pelicanem effe Onocrotalum. *Onocrotalum diuerfum à Pelecane Ariftotelis exiftimet. Ornithologi enim Pelecan* (*fiue vocant recentiores, Pelicanus*) *Ardeæ genus eft.* Vult igitur *Aldrouandus*, cum apud *Ariftotelem*, nufquã Onocrotali vox reperiatur, quotiefcunq. *Pelecan* apud ipfum le gitur, intelligi à nobis *Onocrotalum* debere. Quam etiamopinionem fuam firmif

Videntur huic repugnare Ariftotelis interpretes. fimis probari poffe argumẽtis, fibi perfuadet. Interpretes *Ariftotelis Gaza* & *Scaliger*, & ante hos *Plinius*, pro *Pelecane Plateam* reponũt. *Cum enim Arist.* lib. 9. Hift animal. cap. 10. dixiffet *Platea* (Grçcum verbum eft πέλεκαν) *fluuiatilis conchas ma iufculas læuefq. deuorat, quas vbi fua ingluuie coxerit, euomit, vt hiantibus iam legat teftis exuens, atque edat.* Et hæc ex Gazæ verfione. Hæc ipfiffima penè verba *Plinius* lib. 10. cap. 40. repetit, *Platea*, ait, *cum deuoratis fe impleuit conchis, calore ventri*

Hi potius Pelecanem vocant Plateam. *coctas euomit, atque ita ex ijs efculentas legit, teftas excernens.* *Plinius* igitur, quo *Ariftoteles Pelecani* tribuit, ad *Plateam*, & non *Onocrotalum*, traduxit. Quin diuer fo etiam capite de *Onocrotalo* locutus eft, quem locum fupra attulimus, cum *Cygno Onocrotalum* fimillimum fecit.

Volui porrò ad vafta *Scaligeri* Patris commentaria, ceu aliquod veritatis tri

Scaliger confulitur, fed amphibologicè loquitur. bunal appellare, vt ipfe æquum fe iudicem inter litigantes hofce interponeret, & rixas has tandem cõponeret. Verum nihil extorfi, hic enim modò affirmat, mo dò negat, & nos fub cultro relinquit. Cum enim *Arift.* lib. 8 cap. 14. vt ipfe tex tum Scaliger diuidit, dixiffet. *Et Plateæ locum mutant, volantq. à Strymone fluuio a Danubium, atque ibi pariunt. Scaliger* hæc in commentario. Πελεκᾶνες *Plateæ ex Plin Decimo, quem miror, quòd nomen Græcum non appofuit. Qui Plateam & Onocrotalum putant effe eafdem aues, Plinij authoritate fuam fi velint, tueri poffunt opinionem: vi detur tamen eas diuerfas facere. Onocrotalum quidem Galliæ feptentrionalis fac incolam: at Plateam Ariftoteles Strymonis, & Danubij.* Hic idem *Scaliger* ta men ad iam *Ariftotelis* laudatum locum 9. Hiftor. *Plateas quæ in fluuijs de gunt, deuorant magnas conchas, eafque læues &c.* Hæc in commentario adiun git. *Plinius in Decimo Plateam* πελεκᾶνα *vocat. Puto effe Onocrotalum, quem etiam nonnulli Italorum Tarabufum dicunt. Huic prolobus, fiue ingluuies vafti fima. Conchas quia non poteft frangere, integras deuorat. Ex calore coactæ hian ita*

ita euenit vt carnes exeant. Vides, vt dormienti similis modò annuit, modò abnuit.

Aldrouandus interim pertinacissimè sua in opinione persistit, *Pelecanem Aristotelis* esse nobis dictum *Onocrotalum*; & quam pro Platea, & Pelecano auem Ornithologus depingit, quæ etiam *Cochlearia*, *Anser Cochlearius*, ab Italis *Cucchiarella*, à Germanis *Læffelgans*, appellatur; quòd rostrum huius auis Cochlear apprimè imitetur, hanc inquam *Aldrouandus Ardeam* potius *Albam*, siue *Albardeolam*, & λευκορῳδιον *Aristotelis* firmissimè credit, vt quæ cum *Aristotelis Pelecane* commercij, prorsus nihil habeat. Aldrouandus suam adhuc tuetur opinionem.

Argumenta suæ huius opinionis duo promit planè Herculea, quorum *primum*, sed minoris vt ait, ponderis hoc est: *Pelecanem Aristotelis* τὸν ἐν τοῖς ποταμοῖς γινόμενον, *id est, in fluuijs agentem, hoc est, palmipedem esse. Leucorodius verò, siue Platea illa, & Ornithologi putatus Pelecanus, prope tantum fluuios & aquas versatur*, ergo Aristotelis *Pelecan* minimè esse poterit. *Alia ratio est*, ait, *eaque longè maioris momenti: capacissima illa ingluuies, quam vt diximus, Plinius tribuit Onocrotalo, nam & Aristoteles suæ Pelecani eam attribuit, nimirum* τὸν πρὸ τῆς κοιλίας τόπον. Quod nempe Arist. dixerit Pelecanem suum ingerere conchas in ingluuiem &c. Duo Aldrouandi argumenta.

Veruntamen hæc, vt quod res est, dicam, non talia sunt, quæ si Ornithologo fauere velim, in partes *Aldrouandi* me trahere valeant, Neque etiam Ornithologi rationes eiusmodi sunt, quæ, vt ipsis assentiar, me cogere possint. Euenit huic planè, quod nonnullis Iuris & æqui peritis accidere solet, qui bonam dum causam & actionem, non bonis satis, firmisq. legibus tueri moliuntur, sine suo haudquaquam potiuntur. Hæc tamen parum mouent.

Quod autem *Aldrouandus* minoris efficaciæ argumentum, & primo loco, quod maximum tamen est, se afferre dixit, hoc fuit. Plateam, siue Ornithologi Pelecanum esse *Ardeæ* speciem, *Ardeæ* autem nō sunt palmipedes, est autem *Aristotelis* Pelecan palmipes; consequitur igitur facilè victoria *Aldrouandum*. Et habet is Ornithologum hìc sibi obsequentissimum, qui lib. 3. de auibus Cap. de *Pelecano*, his verbis *Pelecanum* ex Ardearum familia facit. *Videtur sanè mihi Pelecanus noster, ardearum generi adnumerandus, in quo non tam alio insigni, quàm rostri latitudine differt, quamquam Aristoteles etiam Ardeæ albæ rostrum latum & porrectum attribuit*. Verba hæc totam euertunt Ornithologi machinam, & *Aldrouando* suffragantur. Si enim hìc *Aldrouandus* euicerit *Plateam*, siue *Pelecanum* Ornithologi, siue anserem hunc Cochlearium ex Ardearum esse genere, iam meritò de sua causa triumphabit. Primum argumentum efficax est, & examinatur.

Duo igitur hìc pro indubitatis sunt præsupponenda, priusquam priori huic obiectioni respondeatur. *Primum* nempe, *Pelecanem Aristotelis* auem esse aquaticam & palmipedem, quod superiùs quoque probatum est. Palmipedes autem eodem teste *Aristotele*, in aquis maximam partem viuunt, vnde etiam Natura pedum digitos ipsarum membranâ coniunxit latiore, vt his tanquam remis, ad natandum vti valerent. Fidipedes verò illæ appellantur, quarum pedum digiti sunt diuisi. Harum aliquæ nonnunquam etiam aquas ingredi solent, & ex harum genere sunt *Ardeæ*: *Aristotelis* textus lib. 8. cap. 3. hist. anim. clarissimè hoc docet. *Omnium ferè auium aliæ victum è terra petunt, aliæ à fluuio, aliæ à lacu, aliæ* Vt quæstio hæc resoluatur, duo sunt præsupponenda. Differentia inter palmipedes & fidipedes.

à mari. Sed palmipedes in ipsa aqua partem maximam versantur, & aliquæ ingurgitantes se, quærunt quod comedant. Fidipedes circa aquam, earumque nonnullæ terra contentis altilibus vescuntur, quæ scilicet carnem non tangunt. Petit lacus & fluuios Ardeola & Albardeola, quæ magnitudine minor est, rostro lato porrectoque.

Secundum præsuppositum.

Secundum verò, quod tanquam concessum pono, & iam ex Aristotele probatum existimo, hoc est. *Ardeas* non esse palmipedes, nec in aquis (quod tamen *Pelecan* facit) vt plurimùm agentes. Cum enim ait Aristoteles: *petit lacus & fluuios Ardeola & Albardeola*, iam præsupponit eas non esse ex fluuiatilibus, de quibus paulo ante locutus fuerat. Et eò magis, quia de his mentionem facit, cum iam de fidipedibus deseruisset; quod his potius *Ardeas* associaret.

Ornithologus quoque de *Ardeis* in genere agens, hæc habet verba. *Digiti pedum terni, longi, membranis modicè iuncti, & quartus retro pro calce similiter longus.* Quæ ipsissima verba *Aldrouandus*, ardeas in genere explicans, reperit. Non igitur Ardeæ fuerint palmipedes. Accedit huc, quòd vterque pictura & iconibus ostendant, quantum *Ardearum* pedes liberi, explicati, nullà fere membranà connexi, differant à *Cygni*, *Onocrotali*, *Anseris*, *Anatis* & similium palmipedum volucrium pedibus, qui non aliter ac vespertilionum alæ tenaci & coriaceà membranà compinguntur. Et ego, qui Ardeæ sceleton adhuc inter alia habeo, & olim etiam Plateam, siue Cochleariam secui, quod discrimen in harum pedibus repererim, adhuc bene memini.

Pelecan non est ex Ardearum genere.

Non igitur, quia apud *Aristotelem* *Pelecan* scribitur fluuiatilis auis, qualis *Onocrotalus* est, ideò *Onocrotalus est Pelecan Aristotelis*, vt iam *Aldrouando*, hoc probare tentanti, cum rationibus firmis refragati sumus. Neque Ornithologo me addico afferenti, *Plateam* sibi dictam, siue *Cochleariam*, esse ex *Ardearum* genere: certissimum enim est, longè differentem *Ardeis* magis faciem esse, quam huiusmodi *Plateis*, quod ex supra dictis itidem deduximus. Ego itaq; existimo *Plateam*, siue *Cochleariam*, ad *Anserorum ferorum* speciem potius reducendam, non modò quia *Anser cochlearius*, *Germanis* (quod idem est) *ein Leffelgans* nominatur, sed quia rostri, colli, alarum & pedum constructio ad anserem multo viciniùs, quàm *ardeam* accedit.

Vt Pelecā Arist. non est Onocrotalus, sic neque Cochlearia est Ardea.

Cochlearia videtur ad anseres accedere.

Videndum modò, an *secundum Aldrouandi* argumentum tantæ sit efficaciæ, vt in ipsius nos manibus pedibusq; cogat ire sententiam. Est autem hoc, quòd *Pelecani* suæ *Aristoteles* velit inesse *ingluuiem*, in quam conchas nonnihil coquendas, indeq; reuomendas conijciat: hanc autem ingluuiem non esse in alia aue, quàm in *Onocrotalo*.

Respōdetur secūdo Aldrouandi argumēto.

Sed hic *Aldrouandus* pro vero supponit, quod probandum priùs fuerat, per ingluuiem *Pelicanis*, sacculum illum *Onocrotali* externum intelligendum esse. *Gaza Aristotelis* textum ita vertit: *Quas conchas, vbi sua ingluuie coxerit, euomit, vt hiantibus iam legat, testis exuens, atque edat.* Paulo aliter *Scaliger*: *Quas cum receperint eum in locum, cui ventriculus subest, euomunt, vt hiantibus illis, exempti vescantur carne.* Scio quidem *Scaligerum* hìc *prolobum*, siue peram illam externam designare velle. *Plinius* loco citato, hunc locum suis ita verbis retulit. *Eadem Platea, cum deuoratis se impleuit conchis, calore ventris coctas euomit, atque ita ex ijs esculentum legit, testas excernens.*

Variæ interpretum Aristot. versiones.

Hæc

Hæc omnia adducta simul loca, nescio quomodo nos cogant, vt potiùs externam, quàm internam, vel ingluuiem propriè in auibus dictam, vel ventriculum, vel aliud huic annexum, concharum receptaculum intelligamus. *Plinius* manifestis inquit verbis, *calore ventris* (qui intus est, & non extra propendet venter; quem non ventrem in *Onocrotalo*, sed alterum veluti vterum appellauerat;) conchas prius macerari, & postea euomi. *Augustinus Niphus* quoque dictum *Aristotelis* locum ita explicat, vt de interno aliquo, non externo sinu loquatur. *Æliano*, inquit Niphus, *eluuies, & ingluuies, & receptaculum gulæ appositum idem est, quam Albertus perperam pappam appellat, quoniam pappa secundum Latinum sensum est puerorum cibus, tamen Albertus consueuit accipere pro receptaculo auis, in quo primum cibus reponitur, scilicet antequam deducatur in ventriculum, vbi concoquitur.* Viden' vt huic non de illa determinata Onocrotali pera, quam aliæ non habent volucres, sed auium plerarumq. aliquo ante ventriculum posito receptaculo, sermo est? Et est quidquam *Æliani* verbis clarius? qui lib. 15. cap. 26. *Pelecanes*, ait, *quæ alio nomine Plateæ, siue Platealeæ appellantur, fluuiatilibus se conchis complent, easque, cum stomachi calore concoxerint, euomunt, atque testis iam illius calore diductis, eligunt ex his, quæ sunt esculenta.*

Quid per ingluuiem possit intelligi.

Augustin. Niphus Aristot. commentator in lib. de animalibus

Sed quid amplius nos authoritatibus pugnamus? ipsummet *Aldrouandum* confitentem reum habemus, reperiri prope *Plateæ*, siue *Cochleariæ* nostræ quoq. ventriculum, intus scilicet, ingluuiei loco, magnum aliquem sinum, in quo, quin *Platea* hæc conchas possit reponere (id quod *Aldrouandus* soli proprium *Onocrotalo* putabat) reuomere, carnes secernere, & ad verum postea ventriculum demittere, atque digerere, quis amplius dubitabit? Cum is enim auem hanc, quam minimè cum Ornithologo *Aristotelis Pelicanem*, sed huius *Ardeam albam* esse contendit, sectam examinasset, ait se præter alia, quæ ibi descripsit, sequentia reperisse. *Ventriculus*, inquit, *nullis sinibus aut asperitatibus inæqualis, sed læuis & simplex intus, Lucij piscis frusta quatuor semicocta continebat. Ingluuiei loco, quam nullam habebat (cùm sint plurimæ aues, quæ hanc obtinent) proxima ventriculo pars, seu orificio superiori imminens, amplam satis habet capacitatem, seu sinum. Vorax enim auis est, & integra omnia esculenta deglutit, & in ventrem demittit, traijcitq.*

Aldrouandus ipse nostram tuetur sententiam.

Qualis ventriculus sit in Platea.

Ex his iam in vtramque partem agitatis, duo hæc elucere manifestissimè arbitror: *Primum, Aldrouandi* argumenta, hoc vltimum præcipuè, non id quod præseferebant, probare: *Secundum*, apertum simul fieri, quàm arduum sit, quod initio quoque dixi, ex antiquorum scriptis aliquid certi eruere. Incertum igitur est, an *Aristoteles Onocrotalum* nouerit: Incertum pariter, ad quodnam auium genus eundem referre æquum sit. Hoc interim ex dictis certum est, *Pelecanem Aristotelis*, non esse *Onocrotalum*, vt *Aldrouandus* sensit. Obscurum autem, an *Pelecan* sit *Platea* illa, siue *Cochlearia* Ornithologi, & Recentiorum. Neque enim hæc sola, *Pelecan* nempe, cibum deglutit & reuomit, facit hoc idem *Æliano* teste, *Ciconia* & *Ardea*: nec *Pelecan* tamen ideo *Ciconia*, aut *Ardea* est. Nunc itaque ad *Onocrotalum* properare libet.

Quæ certa quæ incerta in hac disputatione sint.

Principium hic ab epistola sumam *Francisci Stelluti Lyncei* nostri, viri non tam ob Mathematica & Poetica studia spectabilis, quàm ob moderatioris animi

mi virtutem amabilis, de quo aliàs quoque memini. Hic itaque ex patria sua *Fabriano*, ante sesquiannum sequentia de aue hac ad me perscripserat.

Amicissime & doctissime Domine Faber,

Epistola in qua Franciscus Stelluetus Lynceus auem hãc describit, ad authoré missa.

Non dubito, quin iam aliæ tibi meæ redditæ sint literæ, quibus felicem meum, DEO fauente, reditum in patriam significaui. Cùm autem iam noua scribendi se offerat occasio, quam tibi non iniucundam fore spero, propter annotationes, quas in libri *Mexicani* Animalia meditaris, hanc prætermittere nec volui, nec debui.

Scias itaque, cùm ab amicis hic inaudijssem, auem peregrinæ formæ, & staturæ non solitæ, huc perlatam esse, ego absque mora, qui eiusmodi rerum naturalium curiosissimus sum spectator, eo me loci contuli, vbi ostendebatur. Et ex primo statim picturæ, quæ præ foribus prostabat, intuitu, *Onocrotalum* esse cognoui, cum plures ante annos, in celeberrimo *Ferdinandi Imperati*, tibi olim amicissimi, Musæo *Neapoli*, eiusmodi auem sed mortuam, suâ tamen formâ integrâ conseruatam, vidissem. Volupe mihi est, hac in re opellam tibi meam vsui esse, & libro simul *Mexicano* symbolam meam conferri, cum non ignorem, in ijs animalibus, quæ doctâ tuâ indigent explicatione, *Onocrotalum* quoque reperiri.

Statura Onocrotali. Color. Pedes. Rostrum.

Est autem auis hæc, longè maximo *Ansere* maior, *Cygno* vel par, vel magnitudine etiam superior: coloris albicantis, verùm nõ candidi omnino, sed qui fuscedine & rubedine aliqua obscuratur. Nec vniformis hic etiã totius est color, cum alarum pennæ reliquis totius corporis plumis sint magis fuscæ. Tribus digitis membranâ quadam connexis, & retro calce, pedes constituuntur. Rostrum brachialis fere est lõgitudinis, sed minimè dentatum: superior rostri pars ad extremitatem instar vnguis alicuius auis, recurua deorsum flectitur. Non potui linguam videre. Conspexi tamen, vbi alioquin linguæ radix fixa hæret, corpuscula quædam perforata. In Capitis vertice eleuatæ quædam pennæ emicabant, cristam æmulantes.

Ingluuies. Capacitas ingluuiei.

Bursa, quæ sub rostro pendet, & quæ ab alijs *Onocrotalum* alitibus differentem admodum efficit, membranacea est, quam ita nonnunquam auis hæc rostrum versus retrahit, vt ampliùs ferme non sit conspicua, eandem postmodum ita sibi dilatari permittit, vt plurimarũ etiam aquæ librarũ capax reddatur. Imo is ipse, qui auem hanc circumducebat, totum planè huic caput proprium inserebat, & in aliquam etiam Oesophagi partem penetrabat. Hanc etiam saltitare, & in spectatorum gratiam ludos alios exercere iubebat. Sed quoniam mihi certò persuadeo, eandem sequente anno, qui *Iubileius* erit, *Romam* deferendam fore, ideò reliqua breuitatis gratiâ, quæ ibi obseruare poteris, data hic operâ, relinquo. Hoc solum adhuc mihi dicendum restat: dum, vbi locorũ *Onocrotalus* hic captus fuisset, inquirerẽ, hoc me retulisse respõsi; in *Germania* captũ prope *Danubium*, dum adhuc iuuenculus esset: quãuis postea intellexerim, quòd ab *Indijs* allatus esset, ductorem eius aliquibus persuasisse. Piscibus nutriebatur recentibus, quando ad manus erant; sin minus, sale saltem conditis. Qua ratione in fluminibus piscaretur, & ingluuiem suam infarciret, se monstraturum

Locus natiuus. Victus.

pro-

promifit, quod prætermiffum tamen fuit. Atque hæc quæ obiter obferuare potui, boni fac confulas: feliciffimum interea tuorum tibi ftudiorum progref-fum apprecor. *Fabriani* 10. Decemb. 1625.

Euenit prorfus ita, vt *Stellutus* prædixerat, anno enim proximè elapfo, qui fuit poft *Chriftum* natum millefimus, fexcētefimus & vigefimus quintus, ifque *Iubi-leius*, *Romæ* eundem *Onocrotalum* aliquoties cum voluptate vidi, & eadem fingula, quæ ad me *Stellutus* perfcripferat, annotaui. Miratus autem in primis fum, cum ampliffimè diducto roftro, in vaftam illam *prolobi*, fiue ingluuiei voraginem, à viro magnæ ftaturæ caput integrum abfcondi viderem, in quam poftea trigin-ta fermè librarum aquam fundebat, & effundebat, adeò facci illius mem-brana diftenta, vt tranfparens etiam plurimis intercurrentibus fibris venu-ifque, appareret. Idem Onocrotalus Romam delatus ab authore vifus. Prolobus caput viri magni abfcondebat, & triginta libras aquæ recipiebat.

Duo recentes pifces *Merlucij* dicti, qui quatuor facilè libras pendebant, fu-niculo colligati, aui præbebantur, quos vlla abfque mora non in facculum fuum recondebat, fed per Oefophagum repente in ventriculum deglutiebat. Paulo poft deducto denuo animalis roftro, vir is cubitum cum manu integrum in gu-lam demittebat, & apprehenfo funiculo pifces minimè fractos extrahebat. Te-nuiter ipfum Dominus fuus, & vilioribus pifcibus nutriebat, quod fi mediocris pretij pifces offerre voluiffet, aureus vix vnus in fingulos dies nummus fuffecif-fet. Vorax enim, quod alij omnes quoque annotarunt Scriptores admodum hæc volucris eft. Addebat idem auis ille ductor, naturalis quodammodo loco miraculi, hanc folam reperiri beftiam, quæ narium foramina non in capite, fed intra roftrum ad gulam fita haberet, ibi enim foramina duo manifefta mõftra-bat. Sed fallebatur vir bonus: erant enim illa non *Narium*, fed *Afperæ arteriæ* fo-ramina, membranulà quadam intermedià difclufa, quæ principium laryngis conftituebant. Nam in capite quoque duo manifefta, quamuis exigua valde fo-raminula, ad cerebrum penetrantia deprehendi, quæ olfactui feruiebant. Gula quātum dilatari pofsit. Voracifsimū eft animal. An mares habeat intra roftrū. Afperæ arteriæ foramina pro naribus credita.

De *Lingua* (quæ in altero ex noftris *Mexicanis* clariffimè perfpicitur) hoc ve-rum eft, hic eam me fedulò perquifiuiffe, reperire minimè potuiffe. Ornitho-logus in anatome huius auis, quam in fuo opere defcribit, mecum fentit, *Lin-guam nullam effe*. Solius igitur Laryngis organo, abfque linguæ opera, abfonam illam rudenti *Afino* fimilem vocem edit, à qua ipfi nomen, cum ὄνος *Afinum* fi-gnet, impofitum arbitrantur. Ego hanc non audiui, verùm magifter huius auis, ad iram cum ipfam prouocaret, & roftrum percuteret, hæcque mordenti fimilis facta, manum ipfius aliquando apprehenderet, ftridorem & fonum Ciconiæ (de cuius voce author philomelæ, *Gloterat immenfo de turre Ciconia ro-ftro*) aut anferis inftar emittebat, eumque fatis exilem, & raucum, *Bello-nius* vult, illam dum volat; fonum alarum ictu ciere inftar *Cygni*. Et quam-uis videri poffit, hanc grauem, tardam, melancholicam, & ad volatum ineptam prorfus effe; funt tamen qui mihi referunt, *Florentiæ* in Sereniffimi *Magni Ducis* Theriotropheio vifam effe, quæ valde in aerem fe libraret, & in eundem fe placidè poftea locum demitteret. Hæc autem, quam ego diligenter contem-plabar, menfulæ cuidam quieta femper infiftebat, quam cum ipfius curator in terram deponeret, iuberetque, vt ad eundem locum, qui vix fex erat palmorum Lingua nulla in hac aue vifa. Quem fonum edat. Quis ipfis volatus fit.

altitu-

altitudinis, euolaret, hoc ab illa ægrè impetrabat. Atqui hoc ego illi causæ quod cicurata fuerit, & domi perpetuò detenta torporem quendam & corporis & animi contraxerit, tribuendum putauero. Scribit enim *Bellonius*, alioquin illam alacrem, animosam, & capite recto ac sublimi esse.

Valde dubium est, quod sit natiuum ipsius solū.

De *Patria* huius certi nihil asseuerare valeo. Is ipse enim, qui *Stelluto* meo hanc auem *Germanicam*; alijs postea *Indicam*, mihi *Lusitanicam* esse affirmauit, nisi ab *Indijs* in *Lusitaniam* allatam fortasse voluerit. *Plinius Gallicam*, *Martialis* his verbis.

Turpe Rauennatis guttur Onocrotali:

Italicam, & *Rauennatem*, *Matthiolus Hetruscam* fecit, dum ait. *In Hetruriæ maritimis vulgaris est, omnibus præsertim his, qui circa Argentarium promontorium habitant, nam circa Herculis portum, & Vrbicelli stagnum frequens reperitur: Incolæ agrotto nominant*. Hæc quantum fidei mereantur haud scio: hoc scio, plures *Matthioli* populares, vix pictos aliquando Onocrotalos vidisse, qui si ibi adeò frequentes essent, *Romæ* & alijs *Italiæ* locis non tam peregrini æstimarentur. Alijs dicuntur *Padum*, alijs *Mantuanum* lacum amare; quibusdam *Danubij* accolæ perhibentur. Quod si ita est, non subitò tamen *Aristotelis Pelecan* fuerit *Onocrotalus*; quòd hoc authore *Pelecan* à *Strymone* ad *Istrum* seu *Danubium* migret, cum & in *Danubio* frequenter *Platea* siue *Cochlearia*, nonnullis *Pelecan* credita, capiatur.

In Danubio sæpe videntur.

Retulit mihi Nobilis Dominus *Ioannes Carolus Schaad*, quem supra quoque dum de *Lynce* agerem, laudaui; tres olim in *Danubio* qui *Bauariam* interfluit, *Onocrotalos* globulis bombardicis petitos fuisse, & duobus interfectis, tertium adhuc viuum, ad Serenissimi *Bauariæ Ducis* Aulam perlatum, ibidem annos quadraginta integros vixisse, hominum conuersatione apprimè, & musicà tam vocali quàm instrumentali mirè delectatum fuisse. Canentibus enim, ac tubis clangentibus, libentissimè assistebat, & erecto capite, atque inclinatâ ad musicam aure, qui tamen ipse asininum dicitur ruditum edere, dulcissimam illam sonorum harmoniam hauriebat. Confirmant hęc illa, quę apud *Aldrouandum* leguntur de ætate *Onocrotali*, qui *Mechliniæ* quinquaginta annis altus fuit, & octuagenarius certò credebatur.

Onocrotalus 40. annis in aula Bauarica vixit & mirè musica harmonia capiebatur.

Cum autem sciscitarer ego, an *Bauariæ* incolæ essent eiusmodi aues, à *Georgio Grembsio* populari meo, & Serenissimi Electoris *Bauariæ* doctissimo Archiatro & Consiliario, his ille verbis respondit. *De Onocrotalo hoc scias velim, hanc auem non esse Bauariæ indigenam. Cum enim Serenissimi nostri Electoris aucupes interrogarem, an in Bauaria nidificaret, hoc ad vnum omnes negarunt, sed à maritimis subinde locis huc aduolare, tam in Danubio, quàm alijs Bauariæ lacubus capi, asserebant. Præter pisces nihil vorare aliud. Memini me* Bambergæ, *dum puer adhuc essem, iuxta Peninsulam Geierswerd dictam, eiusmodi auem, cum oblongo collo, & enormi gutture meo & aliorum plurium cum stupore vidisse*. Plurimæ etiam circa Danubium in *Vngaria* conspiciuntur, minus plures in *Croatia*, & pauciores in *Polonia*. In *Heluetia* rarissimè capiuntur. *In Ægypto sæpe Onocrotalorum greges se vidisse Bellonius* memorat. *Orientales* etiam, Author de *Natura rerum*, facit. In *Finlandia* verò, & Septentrionalibus regionibus, *Olaus magnus* frequentes enumerat. No-

Georgius Grembsius primarius Electoris Bauarię Medicus.

In Bauaria sæpe videntur.

Danubium præcipuè amant.

In noua Hispania nidulatur.

minis

iidis ratio huic nostræ Aui hic præfixi *Nouæ Hispaniæ* incolam esse similiter onuincit. *Ouiedus* quoque in Summaria sua Indiarum Occident. *Historia*, & lius præcipuè tractus, qui *Terra ferma* Hispanis appellatur, animalia enarrans, uis recordatur *Alcatraz* ibi dictæ, similis planè *Onocrotalo* eiusmodi, qualem ple *Bruxellis* prandente *Carolo V.* ad iocum productum viderat, magna x pelui piscibus & aquà plenà, rostro suo piscantem, & pisces integros euorantem; Auem ait esse aquaticam & marinam, anserinos pedes ha- entem. Horum *Americanorum* autem *Onocrotalorum* scribit maximum sæpe- umero gregem conspici volantem, circa *Panamam* præcipuè, vbi mirum, & icundum ad fluxum & refluxum maris habitatoribus spectaculum præbeatur.

Ouiedus Onocrotalos in Indiæ Occident. Terra firma ait esse.

Cum enim Oceano intumescente, & ad *Panamam* appellente, ingens piscium *ardorum* acernus & alluuies simul congregetur, infinita *Onocrotalorum* eorun- em multitudo aerem ibi obnubilat, qui in mare se modò præcipites dant, vt isciculos suffurentur; modò in aera se subleuant, vt illis tutò vescantur, idque oties repetunt, donec diræ suæ fami satis parentauerint. Sed quod adhuc ma- is ad spectatorum voluptatem facit, hoc est: quod aliæ ibidem grandes admo- um, & rapacissimæ volucres dimorentur, *Caudæ infurcatæ* dictæ, quæ mirum st, quam *Onocrotalos* hosce persequantur, vt coacti etiam sint piscium prædam uomere, quam aues rapacissimæ illæ priusquam in mare decidat, inter volan- um in aere piscantur. Subiungit demum tantum ibi *Onocrotalorum* numerum eperiri, vt *Christiani* ad scopulos, & insulas *Panamæ* vicinas subinde mittant, ullos volatui adhuc ineptos deprædatum, quibus nauiculas & Canoas suas im- leant, domumq. reportent. Verùm cum propter nimium hi adipem haud- uaquam esui sint idonei, eundem liquant & lucernarum vsui adhibent. No- o itaque & veteri Orbi haud desunt huiusmodi volucres. Ita vt *Onocrotalus* iure ierito dici possit *Cosmopolitanus*, hoc est vniuersi orbis terrarum ciuis & incola.

Quomodo ibi pisces suffurêtur.

Onocrotalus est Cosmopolitanus hoc est vniuersi orbis ciuis.

Insignes adeò duæ in *Onocrotalis* Mexicanis notæ elucescunt, vt per has à no tratibus primà statim facie, à quouis etiam internoscantur. Intuere si placet, *Secundum*: quid huic cum *Oloribus* similitudinis quæso est? à quibus Plinius ta- nen vix *Onocrotalos* distare aiebat, nisi illo è faucibus altero veluti vteri gene- e propendente. Habet enim *Cygnus* collum longum: secundus hic *Onocrotalus* ioster breuissimum, nec rostrum adeò erectum, quod supra quoque insinuaui. *Primus* autem à *secundo*, & nostri similiter Orbis Onocrotalis, rostro suo den- iculato, manifesto satis discrimine separatur.

Duæ notæ quibus Mexicani a nostris Onocrotalis distinguûtur.

Aldrouandus in sui anatome *Onocrotali*, conspectam sibi fuisse ait superioris ro- tri mandibulam *Plantaginis* angustifoliæ, quinqueneruiæ dictæ, intus exa- tè figuram expressam gerentem, excurrentibus per eam quinque lineis, quæ um asperæ fuerint, ac veluti oblonga tubercula, se credidisse eadem huic aui deo data, vt comprimendo pisces ad inferiorem mandibulam, totidem veluti lentibus illos interimeret. Ast nostri huius *Onocrotali* longè diuersior est figu- a rostri, quod euidentibus sanè dentibus est conspicuum, tam supra enim quàm infrà, rostri margines dentiformibus apicibus insigniuntur.

Nostri Onocrotali habent tubercula quædam loco dentium.

Similes dentatas aues apud eundem reperio *Aldrouandum*, *Mergum* nimirum *Cirrhatum*, in quo dentes esse scribit duros, firmos, serratos & retrorsum flexos.

Aliæ dentatæ aues apud Aldrouandum.

Hoc

Hoc ipſum in aue *Fibro Bellonij* reperitur. *Anſeres* quoque ſerratis eſſe dentibu ſcimus, quos elegantiſſimis apud *Petronium Arbitrum* verbis, *Encolpius* ille fabularum dux, nobis deſcripſit. *Vix ad caſa*, inquit, *hoſtiolum proceſſeram, cum ecce tre Anſeres ſacri, qui vt puto, medio die ſolebāt ab anu diaria exigere, impetum in me faciunt fœdèq; ac veluti rabioſo ſtridore circumſiſtunt trepidantem, atque alius tunicam mean lacerat, alius vincula calciamentorum reſoluit, ac trahit: vnus etiam dux ac magiſte ſæuitiæ non dubitat crus meum ſerrato vexare morſu*. *Cardanus* tamen lib. 10. *ſubtilitatum*, inter omnia animantia minimo eſſe capite aues ob volatum voluit Ad huius paruitatem duo ait ſequi: primum, vt ſtolidæ eſſent, alterum vt dentibus carerent.

Hunc Scaliger refutat. Hunc *Scaliger* Exercit. 241. more ſuo falsè ridet. Et ne de paruitate capitis hi quicquam aduerſus ipſum ex eodem *Scaligero* afferam, dentes ait eſſe & auibu *Diomedeis*, & *Anſerino* generi, & alteri illi *Cornicis* magnitudine Oceani incolæ quæ Balænæ os hiantis ingrediatur, vētriculum erodat, cor petat, & tam vaſtam belluam interficiat, quæ à fluctibus eiecta poſtmodum & ſecta, aues eiuſmod viuas intra ſe nutritas plures habeat pinguiſſimas, & in cibis gratiſſimas.

Cardanus à Plinio defenditur. Non deſtituitur ſuo interim patrocinio *Cardanus*. *Plinius* enim grauiſſimu author lib. 11. cap. 37. *Volucrium nulli*, inquit, *dentes præter Veſpertilionem*. Vero autē, & alueolis ſuis infixos *Veſpertilioni* dentes eſſe, meum inter murem & auem ambigentis huius animalis Sceleton oſtendit, quod maiore ideo eſt induſtri filo argenteo connexum, quia ſubtiliſſimis à Natura fuit oſſiculis compactum. Veſpertilionis meū Sceleton monſtrat huic cum auibus nihil eſſe cōmune. Sed quid *Veſpertilioni* cū auibus commune eſt, ſi ſolum excipias volatum? Hui enim nec pēnæ, nec veræ ſunt alę, nec pedes habet auium. Adſunt præterea vbe ra, & eſt viuipara beſtiola, & caudam inſignem trahit, quæ quoniam non niſi i Sceleto videtur, aliquibus deeſſe fuit credita. Eſtque vt vno dicam verbo, *Mu volans*. Poterat igitur abſoluto potius ſermone *Plinius nullam auem dentatam eſ* Aues veræ non habēt dentes veros. pronuntiare. Nam eiuſmodi veros dentes in nulla adhuc volucri inueni, qua rum plures tamen & vidi, & aperui. Quid igitur? monſtrane Naturæ fuerint, ſ quas aues dentibus minaces exhibemus?

Quid ad hanc controuerſiam reſpondēdum. At non libet hìc omnem dentium notionem excutere, fiet id alio magi commodo loco. Hac ſola puto, controuerſiam hanc diſtinctione interea ſo pitum iri: ſi dicamus nempe, analogicè quoſdam dentes dici, quòd aliquam cum veris ſimilitudinem; tam ſi ipſam figuram intuearis, quàm ſi actionem reſpicias, gerant.

Dentes igitur quoque nominabuntur, licet haudquaquam alueolis infixi per gomphoſin, ex illis vel arte eximi poſſint, vel morbo vetuſtateue excidere ſoleant, quemadmodum in perfectis pleriſque quadrupedibus vſuuenit: ſed ex ipſa vel maxilla, vel roſtro exorti non contigui, ſed continui illis, Serræ ali cuius denticulatæ figuram exhibeant, non formà vt in noſtris fit dentibus, di Natura nonnunquam metaphora vtitur. ſtincti, nec ad determinata ac varia maſticationis officia diſtributi. Conce denda enim nonnunquam videtur Naturæ etiam, non Oratoribus ſolummo do & Poetis metaphoræ vſus, ſi loco hæc verorum dentium præſertim, pinni quibuſdam dentiformibus abutatur. Quinetiam abſque his ſolà labrorum acutie ad frangendum, & ſcindendum in nonnullis tantùm pollet, vt dentibu

nihil

nihil concedant. Noui, cum quidam temerario prorsus ausu, ex *Testudinis* marinæ maximæ ore, pressum adhuc, fixumq. *Truttæ* caput (nam plurimis hæc alijs *Truttis*, capita saltem, in piscina quædam morsu præsciderat) extrahere satageret, nec dentes eius, quod nullos haberet, pertimesceret; huic semipollicem subitò à bestia hac præmorsum fuisse, sine dentibus quidem, ast non sine vicario dentium instrumento, nouaculæ instar ferme incidente. Habet enim hæc rostri margines præacutos, itaque artificiosè compositos, vt inferiores simplices à superioribus bifidis, pyxidis modo recipiantur, & arctè adeò claudantur, vt quicquid apprehendant, diuidant necesse sit, atque comminuant. Sunt mihi tam marinæ, quàm terrestris exquisita sceleta *Testudinum*: in quibus hoc mirabile valde extiterit, quòd *Pulmones* nō in medio ventre seu thorace, verùm sub diaphragmate, inusitatissimo Naturæ ordine, repererim. De quarum anatome alia vice. Hoc meum magis magisq. *Paradoxon* interim corroborat, *nullum à pulmonibus receptum aerem cor ingredi*, de qua re supra aliquid, dum de *vitulo bicipite* agerem commentus fui.

Rostrum acutissimũ loco dentium Testudine datum.

Pulmones in ventre inferiore Testudinibus.

Sed hic mirari subit, cur *Onocrotalo Mexicano* dentes dati fuerint, qui ad tria in plerisque alijs animantibus inseruiunt officia, ad vocem inquam explanandam, masticationē iuuandam, & vim aduersus alia animalia propulsandam. Atqui vox nostris etiam edentulis est Onocrotalis: masticatio molaribus potiùs quàm serratis, quales hic conspiciuntur, fit dentibus: defensio verò exertis tributa est, *exerti autem nulli sunt, quibus serrati*, Plinio teste: nec auis hæc nostra multum est belligera, vt exertis egeat dentibus. At natura nihil frustra molitur. Quid igitur stabiliendum? *Plinius* idem lib. 11. cap. 37. *Præterea in os vergentes sunt dentes*, ait, *ne excidant cibi, nullum habentibus retinendi adminiculum*. Huiusmodi planè sunt dentes huic *Onocrotalo* exotico in os recurui, vt his cibiat commodiùs, retineat faciliùs, deglutiat perfectiùs.

Cui vsui esse possint dētes Onocrotali.

Et tales prorsus in os vergentes dari sunt dentes etiam inter pisces voracissimo, & anthropophago, *Lamiæ* inquam seu *Carchariæ*; veluti cum admiratione in capite carnibus denudato vidi sesquipedalis tantùm longitudinis, quod in *Cassiani Putei Lyncei*, iam sæpius laudati musæo adseruatur. Hoc quatuor solummodo dentium ordinibus est instructum, & ob id vt conijcio iuuenculæ alicui fuit ablatum, cum sex alioquin ordines habeat, & ad eam, bestia hæc *Cerberum* infernalem rictu suo terribilissimo æmulans, immensitatem excrescat, vt *Rondeletius* scripserit, aliquando *Massiliæ Niceæ* captas fuisse *Lamias*, in quarum ventriculo homo loricatus inuentus fuerit. Quinimo seipsum, ait, in *Santonico* litore eam oris gulæq. vastitate *Lamiam* conspexisse, vt hominem etiam obesum facillimè capere potuerit, & canes ventriculum eius, piscium reliquias voraturi subire commodè valuerint. Quare existimare se *Ionam* in eiusmodi piscis ventriculo, diuinā prouidentiā viuum triduo cōseruatum fuisse. Sunt igitur huiusmodi serrati dentes, non ad masticandum, sed rapiēdum potius, & escæ suæ vulnera raptim infligendum, a Natura effecti. Hinc non est mirum, alicui ex *Onocrotalis* etiam *Americanis* nostris, voraciori quippe animali, ex rapto furtim, & vt diximus in fluxu ac refluxu maris *Sardarum* prædā viuenti, tales etiam dentes concessos fuisse. Et sic finio, plura qui velit *Aldrouandum* adeat.

Terribiles dentes & rictus in Lamia.

A C I T L I

Mergus Americanus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

M*ERGORVM* familiæ aggregari hanc auem debere, t
tius videtur corporis habitus præſeferre. Penitus enim a
Anates pertinere eam, roſtrum refragatur, quod minin
largum, ſed omnino acutum longumq hic exiſtit. Nigr
cat autem, niſi quòd extremitatem verſus luteolum ſi
Oculi flammantes cum nigerrima pupilla. Superior pa
capitis cum criſta ad collum reflexa, ad fuſcedinem tendi
quo colore ſuperior quoque pars corporis tingitur. Alarum pennæ maior
in marginibus albicant. Cauda, quàm reliquum corpus, dilu tioris nigriuſcu
eſt coloris. Inferior tamen colli, ventriſque regio plumis albentibus veſtitu
Inſtar *Anatis* pedes gerit, tres in digitos quidem diuiſos, (calce ſua addit a) ſed h
membranà ſimul coriaceà, & latiuſculà coniunctos natationi idoneos. Cru
pedeſque eiuſdem ſunt coloris, caſtanei nimirum. Notandum hic, roſtrum lo
gius paulo, & acutum magis, quàm ſculptum eſt, in pictura proſtare.

SCHOLIA EIVSDEM.

QVò penitiùs in hoc aquaticarum auium pelagus, piſcandi illas, capta
diq. gratià me promoueo, eò in Syrtes magis incido laborioſas, & obſc
rato cælo meras palpo tenebras. Hanc enim, quam præ manibus habemus, c
loribus ſuis egregiè depictam, & membrorum proportione ſua aptè ſcriptam,
in *Mergorum* genere reponendã eſſe Auem, animus diu ſuaſit, nec adhuc pen
tus diſſuadet. Aſt cum *Mergis* interim ipſis, & ego mergor, & dũ auxilium à v
terum noſtrorum monumentis imploro, auxiliatricem quidem hi manum m
hi porrigere tentant, verùm ambo demum à vorticibus illis obſcuritatum,
perplexitatum inuolucris, quæ oſcitantia nobis antiquorum in deſcribend
auibus peperit, prorſus abſorbemur.

Videtur hæc auis ad mergos pertinere.

Sed de Mergis apud veteres maxima eſt difficultas.

In primis enim, cum *Mergi* vocabulum haud Græcæ ſit originis, & à Græcis illis ſcientiarum culminibus *Ariſtotele* præcipuè, nos pleraq. nunc temporis mutuemur, variæ Iuniorum qui *Græcos* interpretati ſunt, natæ fuerunt opiniones, quænam vox Græca, *Mergos* ſignificare debeat. *Mergos* enim vbiuis in aquis obuias volucres quin veteres Græci nouerint, extra omnem controuerſiam eſſe debet. Sed cum & *Anates* aquis ſe mergant, & *Mergis* vulgò, hoc tempore ita appellatis, in pluribus ſignis ſint ſimillimæ, hinc non leuis & hæc dubitatio orta fuit: an *Mergorum* etiam nomine *Anates* donare æquum eſſet.

Dubitatur quæ vox Græca latinis Mergũ ſignet.

Ariſtoteles lib. 2. cap. 1. vbi aquaticorum animalium differentias aſſignat, inter ea, quæ in aqua quidem degunt, in hac victum, ſed non aquam pro victu capiunt, nec ibi pariunt, etiam *Mergum* collocat, Græcà voce *Aethiam* eum appellans: hanc enim vocem & *Gaza* & *Scaliger* ita vertunt. Et hic quidem eo loci, *Mergum*, inquit, *Latini, quoniam mare agat: hoc enim eſt mergere, Græci à colore fuſco αἴθυιαν. Eſt autem ſub vno ſummo genere cum Ardeis.* Atqui hoc ipſum *Scaligeri* argumentum, *Aethiam Ariſtotelis* eſſe *Mergum* à colore fuſco quẽ *Mergus* obtinet, deſumptum; vnde & nomen *Aethiopibus* datum, perſuaſit forſan *Edoardo Vuotono Anglo* cap. 144. lib. 7. de different. animal. pro *Aethia Ariſtotelis Cornicem marinam* potius reponẽdam eſſe. *Eandem eſſe*, inquit, *Aethiam cum* Κορώνη *θαλασσίῳ, id eſt, cũ Cornice marina: Authores ſunt Heſichius & Suidas*: Quãuis rurſus *Aethiam* & *Cornicem marinã* ſeparet *Arrianus*, vt apud eundẽ legere eſt *Vuotonum*.

Putant aliqui Mergũ eſse Ariſtotelis Aethiam.

Alij per Aethiam alias aues ſignant.

Aldrouandus & ipſe audiendus: *Ornithologus, inquit, ex cuiuſdam eruditi Hiſpani relatu Mergum coruum marinum (Cueruo marino) Hiſpanis appellari aſſerit. Sed hoc nomen apud eos vnam tantum fortè Mergi ſpeciem ſignificat; illam ſcilicet, quam Mergum magnum, nigrum, & Carbonem aquaticum Albertus vocat, & multi Ariſtotelis Coracem ſeu coruum marinum eſſe volunt. Idem de Anglorum Cormorant eſt dicendum.* Sed idem *Aldrouandus* ait poſtea, hic more ſuo cuique ſuum ſe relinquere iudicium, cum nihil certi hic ſtatui poſſe videatur. Quid? quod aliqui, vt *Perionius*, credunt *Virgilium Fulicas* appellare, quas *Aratus Aethias* dicit. Alij, inter quos *Scaliger* quoque, exiſtimant *Mergos* ad *Ardeas* pertinere. *Bellonius* aliam ac peculiarem auẽ producit, in *Creta* vrinari ſolitam, diuerſam à *Cormorant* & reliquis *Mergis*, eamq. *Ariſtotelis Aethiam* eſſe arbitratur.

Huc facit non exigui momenti argumentum, quòd *Ariſtoteles* lib. 5. cap. 9. hiſt. An. dixerit, *Mergi* (hoc eſt Æthiæ) *& Gauiæ ſaxis maritimis oua bina, ternaue ponunt*. *Plinius* verò lib. 10. cap. 22. *Mergos* ſuos in arboribus nidificare ſcripſerit. Ex quo loco cogere nonnulli volunt, *Mergos Latinos* non eſſe *Aethias* apud *Græcos*, cum aues quæ in marinis ſcopulis nidos fabricant, quàm maximè differre videantur ab illis, quæ in arboribus pariunt. Quamuis hoc ego tanti non faciam, cum *Plinij* hæc ibi verba legantur. *Gauiæ in petris nidificant, Mergi etiam in arboribus.* Quaſi dicere velit, *Mergos*, & in ſaxis, & in arboribus nidum ponere ſolere. *Anates* certè ſilueſtres ſiue lacuſtres, à quibus *Mergi* non multum differunt, licet cõtinuò in aquis degãt, fide digniſſimorũ tamen, partim relatione, partim experientià ipſa edoctus noui eas non modò turmatim in *Germania*, ex locis illis, vbi aquę gelu rigeſcũt, & corio duriſſimo claudũtur, diſcedere, calidiora loca petere, & in itinere ſępe integros agros herbis ſatis luxuriantes

Argumentum ex Plinio Aethiã & Mergum eſse differẽtes.

Huic argumento reſpondetur.

Mmm 2 denu-

denudare,& herbam illam ad radicẽ vſque demetere ac deuorare: ſed ſua ſem. per oua in proximis arboribus veteribus ponere,ibique,ne à maribus reperiantur, abſcondere. Mares enim harum vbi oua inuenerint, frangunt, & deuorant, vt ſuis cum fæmellis denuo coire queant. Exclufis verò pullis, vnum poſt alterum ore arripientes in vicinum deportant lacum,donec omnes cõgregauerint. Deinde matres per totum diem pullos comitantur, donec pennis hi corpore tecti liberè natare, ſecurè auolare, & cibum ſua ſponte quærere valeant. Interea tam ardenti ſuos amore pullos proſequuntur, vt licet fugentur, redeant tamen ſubitò, ipſoſque imbelles filios ſub alis, ab omnibus tutos inſidijs tegant, & quantum licet, tueantur.

Aquaticæ aues etiam in ſicco oua ponũt.

Sed non eſt mirum aquaticas aues etiam ad ſicca concedere. Nam *Virgilius* etiam lib. 5. *Æneidos* ipſos gaudere *Mergos* locis ſiccis nouit,cum *apricos* eos his verbis, *& apricis ſtatio gratiſſima Mergis*, vocat: licet hoc ita *Aldrouandus* interpretetur, quod ament loca ideo aprica, vt ſicceſcant, cum aquis continuò fere immergantur. Mirum hoc magis eſt,quod mihi iucundum ſimul & ridiculum præbuit ſpectaculum:cum viderem *gallinam*,terreſtrem volucrem, quæ pullos *Anatinos* excluſerat, quæq.eos ceu mater aſcititia comitaretur, quando iam ad paludem forte fortuna anaticulæ illæ prima vice perueniſſent, & relictis pullis gallinaceis ſocijs ſuis, *Natura* duce, aquas petijſſent; cum viderem inquam,*gallinam* eam hæſitantem diu,gemebundam,glocitantem,& anaticulas ſuas euocantem: tandem, quòd plus apud has Naturæ motus, ceu vera matris amor & inſtinctus poſſet,quàm affectus quo in nouercam veluti ſuam *gallinam* inquam nutriculam,ferebantur,redire noluiſſe comperi. Vnde & *gallina* aduerſus naturalem ſuam inclinationem,materno potiùs amore,quàm nouercali odio commota, aquam ingreſſa & ipſa, & aliquouſque anaticulas illas natando comitata fuit.

Gallina terreſtris volucris etiã aquas petijt.

Authoris nouus Mergus ex Ouidio allatus.

Verumenimuero nondum de *Mergo* ſopita hæc lis tota eſt: nouum hic ego ex *Ouidio* argumentum, & nouum ſimul emergere *Mergum* procurabo. Cùm *Æſacus* regia progenie ſatus, nymphen adamaſſet *Heſperien*, hæcq. inſectantem fugiſſet, & à *Colubro* morſa interijſſet; *Æſacus* dolore motus, vt mortem ſibi ſimul conſciſceret,è ſcopulo in mare ſe præcipitem dedit.Sed huius *Tethys* miſerata cadẽtis,molliter ipſum excepit,& plumis texit, & in *Mergum* vertit. Quod dũ ille ægrè ferret,& mori continuò tentaret,ſub mare repetitis vicibus mergebatur.Huius deſcriptionẽ ex *Ouidij* libri vndecimi fine *Metamorphoſeon*,cum ad noſtrum iuuentum mirè faciat, huc adferre planè neceſſarium eſt. Ait igitur:

Hic ex libris Metamorphoſeon deſcribitur.

Indignatur amans ſe inuitum viuere cogi,
Obſtariq. animæ, miſera de ſede volenti
Exire, vtque nouas humeris aſſumpſerat alas,
Subuolat, atque iterum corpus ſuper æquora mittit.
Pluma leuat caſus, furit Æſacus, inque profundum
Pronus abit, lethiq. viam ſine fine retentat,
Fecit amor maciem: longa internodia crurum,
Longa manet ceruix, caput eſt à corpore longè.
Aequor amat, nomenq. manet, quia mergitur illo.

Conſi-

Considerandi hi quoque diligenter sunt, qui in principio huius fabulæ leguntur versus:

Protinus aut idem, si fors tulit, hic quoque dixit,
Quem mare carpentem substrictaq. crura gerentem.
Aspicis, (ostendens spatiosum in guttura mergum)
Regia progenies, &c.

Hæc profectò verba, nisi omnia me fallunt descripta signa, minimè nobis eam depingunt auem, quam hoc tempore pro *Mergo* venditamus. Quare locus hic *Ouidianus* etiam *Aldrouando* negotium facessit: ob id inquit, *peculiarem hic Mergum describi: quis autem ille sit, vnicuique ex his Ouidij verbis hariolari licitum esse*. Certum enim est, nostris vulgaribus *Mergis collum* nec adeò productum, nec *longa internodia crurum* esse, quin ab *anatum* cruribus non multùm ea recedere. Et propterea *Ornithologus* dicebat, veteres non plura *Mergorum* genera fecisse, quòd cum *Anatibus* ea confuderint. Sunt enim *Mergis* nostris crura non admodum absoluta, & breuiora potiùs, & non eodem situ, sed posteriùs: quamobrem incommodè ingrediuntur. Et vt lib. de *Natura rerum* legitur: *pedes habent in cauda, ita, vt in terra stantes instar hominis pectus erectum præseferant.* Ouidij Mergus non potest esse ille, quem nũc ita vocamus. Rationes afferuntur.

An autem *Ouidianus* hic *Mergus* tam affabrè descriptus, sit idem cum *Virgiliano* & *Lucretiano* (hi ambo Poetæ enim non corporis figuram, sed clamorem potiùs designant, varium pro varia tempestate) adhuc valde est ignotum. Et *Virgilius* quidem Georgicor. lib. 1. Dubitatur an Virgilij & Lucretij mergi sint ijdem cum Ouidiano

Iam sibi tum curuis malè temperat vnda carinis,
Cum medio celeres reuolant ex æquore Mergi,
Clamoremque ferunt ad littora, cumque marinæ
In sicco ludunt Fulicæ.

Lucretius autem lib. 5.

Accipitres atque ossifragæ, mergiq. marinis
Fluctibus in salso victum, vitamq. petentes,
Longè alias alio iaciunt in tempore voces,
Et cum de victu certant prædaque repugnant,
Et partim mutant cum tempestatibus vna
Raucisonos cantus.

Hæc cum animo meo probè consideranti omnia, in mentem venit; nullam ex illis auibus, quas *Aldrouandus*, & ante hunc *Ornithologus Germanus* pro *Mergis* descripserunt, verum *Ouidianum Mergum* esse. Quare quouis contendere pignore ausim, nulli aptiùs aliti, carminibus supra delineatam formam, quàm illi, quæ omnibus nunc *Ciconia nigra* vocatur, conuenire. Videtur hanc meam coniecturam *Oppianus* quoque ratam habere, cuius verba (cum is ad manus mihi iam haud sit) ex *Aldrouando* recitabo. *Æthiæ* (has mergos plerique vertunt) *insatiabiles sunt*, ait, *& maximè voraces, pisces ingestos mox aluo reddunt, atque etiam viuos nonnunquam. Solæ inter amphibias aues volitando piscantur, ita vt simul vtrumque faciant. Congros, Anguillas, & alios lubricos læuesq. pisces deglutiunt. Alios quoque pisces Delphinorum & Caniculorum in-* Probabile valde est Ciconiam nigram dictam, esse Ouidij mergum. Rationes huius afferuntur.

 star

ſtar perſequuntur. Ex his luce clarius eſt meridiana: *Æthiam*, ſiue *Mergum* hui in magnarum ſubſellijs auium volitare, cum *Congros Anguillaſq.* poſſit & v uas deuorare, & viuentes per aluum reddere. Hoc autem *Ciconias* albas fact tare (quibus *nigræ* magnitudine reſpondent) *Germani* norunt, quibus auis ha eſt communiſſima. In vulgò dictis *Mergis* tam maioribus quã minoribus, tal quid hactenus minimè eſt animaduerſum; vt qui corporis mole longè à *Cic nijs* ſuperantur. Noui, qui autopſiã didicerunt, *Ciconias*, & *Pauones*, cum ſa pius ſerpentes, quos deglutiuerant, per podicem viui illis exijſſent, erecto vro pygio adparietem, tam diu anũ applicuiſſe ne inuitis elaberentur, donec ſenſi ſent nempe intus ſerpentem demortuũ fuiſſe. Vocamus autẽ *Ciconiam* commu ni nomine *Albam*, licet nigris quoq. pẽnis veſtiatur. *Nigram* verò *marinam* han *Ciconiam*, quam *Ouidij Mergum* credimus eſſe, quòd excepto ventre, tota nigri cet: albis vero nigriſque alarũ pennis altera illa *Germaniæ* & *Galliæ* communiſ ſima, in *Italia* verò rariſſima, adornatur. Ego ſanè viginti octo his annis, quo *Romæ* egi, non niſi ſemel, & vnicam quidem albam in culmine *Turris Comitum* (*Torre di Conti* vulgò) conſpexi *Ciconiam*, neſcio quo vento huc perlatam. *Aldro uandus* quoque *Italus* ſe nondum, iam tamen ſenex capularis, *Ciconiam* (quò ager hanc *Bononienſis* non alat) vidiſſe fatebatur. Sed mirandum prorſus: cùm certum ſit *Ciconias* ante hyemis aduentum, ex *Germania* ad loca tepidiora, & calidiora migrare; *Italia* autem *Germaniæ* ſit contigua, & calidior, quòd hu non peruolent. Quare optimè *Plinius* dixit lib. 10. cap. 20. *Ciconiæ quorum è lo co veniant, aut quò ſe referant, incompertum adhuc eſt. E longinquo venire non dubium eodem quo Grues modo, illas hyemis, has æſtatis aduenas. Ariſtoteles* quoque lib. 8 Hiſt. anim; cap. 16. inter aues quæ hyeme latent, & *Ciconiam* numerat. Ve rùm apud *Ariſtotelem* capitis huius ſenſus adeò latet, vt neque *Gaza*, neque *Niphus*, neque *Scaliger* illum ſatis hactenus eruere potuerint, quos adire pote ris interpretes. Atque de *Ciconia alba* hæc obiter dicta ſatis ſint.

Ciconijs & Pauonibus ſæpe per podicem viui deglutiti ſerpentes exeunt.

Quæ differentia ſit inter Ciconiam nigrã & albam.

Ciconię albæ in Germania frequẽtiſſimę, in Italia rariſſimæ.

Vnam ſolã author Romæ vidit in viginti octo annis.

Ciconiæ, neſcitur vnde veniãt, & quò abeant.

Nigram verò *Ciconiam*, ſiue *Mergum* hunc noſtrum *Ouidianum* diligentiùs deſcribere lubet, cum hunc domi meæ exenterari, & perpolitum ex hoc Sce leton, integrum inter alia plura adhuc exiſtens, erigi curauerim. Huius longi tudo à roſtri cuſpide ad pedes vſque, ſex cum dimidia, eſt ſpithamarum, quam eandem menſuram expanſæ alæ conficiunt. *Roſtrum* ſolum, (in quo lingua ſu brubens & breuis conſpicitur,) *Romanum* pedem eſt longum, duarum verò ſpithamarum crura ſunt. Capacitas *gulæ* tanta erat, vt aue per pedes appenſã, ex eadem ſua ſponte *rana* grandis excideret, & adhuc quatuor integræ in eius *ingluuie* reperirentur. In *ſtomacho* verò ex duriore carne compacto, oſſiculas erant plurima *ranarum*, & exucca quædam maſſa, fimo haud abſimlis. Cer uix etiam ſeſquiſpithamam erat longa. *Pedes* & *crura* macilenta. Quæ omnia *Ouidianæ* deſcriptioni apprimè quadrant:

Nigræ Ciconiæ, ſiue Mergi Ouidiani exacta deſcriptio.

Author habet Sceleton huius.

——————— *ſubſtrictaque crura gerentem*;

Hoc eſt, non in breuitatem contracta: ſed macra, & exilia, veluti *ſubſtrictam*, hoc eſt, aridam pellem & cutem dicimus. Dixerat enim poſtea *Ouidius*: *Fecit amor maciem*. Et addit, *Aſpicis (oſtendens ſpatioſum in gutture mergum) Hoc eſt*, tantæ capacitatis *gulam*, *vt & ranas* integras, eaſque plures, & vt *Oppianus* vult

Ouidij delineatio examinatur.

vult, viuas quoque *Anguillas* & *Congros* ingurgitare valeat. Hunc *Mergum* quoque nostrum, siue *Ciconiam nigram*, vt iam à me annotatum est, insinuare voluit, vbi dixit, idem *Naso*: *Longa manet ceruix, caput est à corpore longè*. Adsunt demum *longa internodia crurum*. Solum pennarum colorem *Ouidius* nobis haud depinxit; qui talis est, vt & ipsum ego examinaui, & ad viuum artifice picto-ris sui manu, coloribus exprimi curauit sæpe iam memoratus *Cassianus Puteus* noster *Lynceus*. Alarum, dorsiq. totius color subniger est, vsque ad ventrē imum. Hæc tamen nigredo subcæruleo, purpureoq. licet obscuriore, colore est mixta, sed prædominante fuscedine, in maioribus præcipuè alarum pennis. Collum à dorsi colore iam ampliùs recedit, & gratissima quadam subcærulei, purpurei, rubescentis, subuirescentisq: miscela oculos mirè delectat. In *Columbarum Anatumq.* collo eundem repereris florentem colorem. Et quoniam non nisi inferior ventris regio longè sub pectore incipiens, plumas habet albicantes & molliores; auis tota, nigra potiùs propterea, quàm alba appellatur. Gratissimus est in oculorum orbita, in toto rostro, in cruribus, pedibusq. puniceus, & *Minium* antiquorum, siue *Cinabrium* nostrum æmulans rubor: quæ omnia simul iuncta, hoc est, magnifica corporis totius structura, & ex varijs iucundisq. coloribus composita symmetria, auem oculis nostris exhibent elegantissimam. Non est quidem omnino *palmipes*, vt *Anates*; sed tres pedum digiti tenaci tamen ad medietatem vsque membrana cōnectuntur, calce sua retro satis longa, & vngue forti roborata. Quare non sine ratione *Oppianus Æthiam* hanc *amphibiam* dixit, quòd nempe volando, & natando sibi victum indagare possit. Et *Ornithologus* ideo in *Heluetia* hanc reperiri in filuosis, montanis, simulq. in fluuiatilibus locis, bene animaduertit.

Vocatur nigra & tamen non est verè nigra.

Cur vocetur amphibia.

Huic nostræ opinioni robur addit, quòd à nullo veterum *Ciconia nigra* hæc designata fuerit. Vnum enim genus solum *Ciconiarum*, album illud, quod in vrbibus agit, in summis tectis, fumariorum cuspidibus, & turrium apicibus nidos ædificat, ab *Aristotele* & *Plinio* proditum fuisse, animalium historiæ ab ipsis editæ probè nobis contestantur. *Albertus* tamen hunc *Mergum* nostrum *Ouidianum Ciconijs* associat, dorso omnino nigram, ventre subalbam, & in locis non habitatis ab hominibus, sed in paludibus deserti nidificare eam voluit. At si colorem acutiore oculorum acie perlustres, non est niger, qualis in veris *Ciconijs*; sed ex varijs mixtus, qui *anatibus* nonnullis, *Indicis* præsertim dictis, est visitatus. Atque, vt ex aucupum nostrorum mihi fide constat, paludibus, lacubus, & maritimis ripis hæ assident aues, in has volant aquas rapinæ inhiantes, & sæpe sub has sese mergentes piscando vitam sustentant. Non est admodum frequens *Romæ* hæc auis, quæ nonnunquam tamen cum alijs maritimis alitibus in *Campo Floræ* venū exponitur. Tā verò piscosūm caro habet fœtorē saporemque, vt etiā *Felis* nostra illā sibi proiectam auersaretur, nec attingere vellet.

Ciconia nigra à veteribus non reperitur descripta.

Hæc circa paludes & loca maritima reperitur.

Caro habet piscosum odorē.

Neque est quod mihi objjcere quis possit: veros *Mergos* piscibus potiùs, quibus insidiantur, vesci; in hac autem *Ciconia nigra* nos nihil piscium, sed ranas meras reperisse: Insuper Ornithologus in sua dissecta hac *Ciconia nigra* inuenerit quisquilias quasdam stercorosas, cum reliquijs *scarabæorum*, vel *locustarum*, eorundem nempe capita & vaginas; vnde conijcit eam tum herbis, tum crusta

Varijs cibis vescitur.

inte-

intectis velci *infectis*. Exiſtimo enim non inter quadrupedia ſolummodo,ſed quoque in volatilibus pamphaga quædam reperiri animalia. Nouimus *Ciconias albas* ſerpentibus, lacertis, ranis, non modò intentas & infenſas; & ob id lege in quibuſdam regionibus cautum eſſe, ne interficiantur, cum à venenatis illas purgent animalibus:ſed nouimus hoc quoque,inuiſas ſimul eſſe illis,qui aluearia plurima habent, & mellificio dant operam: mirum eſt enim,quàm ingens *Apibus* damnum inferant, cum floribus inſidentes incautas adoriantur, & confeſtim deglutiant, vt in earum ventribus myriades *Apum* non rarò repertæ fuerint. Quare huius gratiâ nocumenti, non arcentur modo à pratis, ſed ſclopetis etiam petuntur nonnullis in locis, & prorſus necantur.

Hoc etiam Ciconiæ albæ faciunt, quæ ranas, ſerpentes & apes vorāt.

Verùm quid magis mirabile, quàm cogente fame aliquando ab hominibus non ſolùm, ſed viliſſimis quoque animalibus ea deuorari alimenta,quæ nunquam priùs guſtauerunt? *Talpas* ſub terra viuentes ſolo radicum eſu vitam traducere certiſſimum eſt. Nuperrimè tamen binas viuentes captas, viginti quatuor horarum ſpatio ex pede ſuſpenſas domi habui: ac cùm iuberem vt puer meus alteram viuam aperiret, vt internorū viſcerum ſtructuram in ea,& cordis rectiùs motum intuerer; vbi primùm alteram huic dilaniatæ famentem admouerem, tam rapido motu, tam auido morſu in mortuam viua inuolauit, vt non ceſſarit, niſi & inteſtina, hepar, ventriculum, cor, pulmoneſq. priùs,quin carnem omnem muſculoſam,ſola pelle & oſſibus integris remanentibus, quàm citiſſimè abſumpſiſſet,atque ita integrum ferme animal in aluum ſuam recondidiſſet. Quæ & ipſamet *Talpa* viginti alijs ſuſpenſa horis vixit, & poſt mortem vix quicquam in ventriculo ſuo chyli, ex tanta carnis portione reliquum habuit. Inſtruxit profectò *Natura* hoc cæcum animal pulcherrimo dentium ordine,cui ſimilem prorſus in nullo adhuc alio conſpexi. Valde autem (quod vix credideram) murium dentes ab his variabant. Habent enim *Talpæ* in vtrauis maxilla ſex inciſores, binoſq. caninos, & hos ſuperiores triplo longiores inferioribus, & quinque vtrinque molares pectinatim, & ad amuſſim ſeipſos recipientes,atque duriſſimam quamq. materiam comminuentes molenteſq. ita vt tota dentium ſeries, ad triginta ſex aſcendat, & tam abiectum,lucifugum, cæcum,ſubterraneum, puſillumq. animalculum, hominem *Naturæ* magnum miraculum, quaternario dentium numero etiam ſuperet.

Cogēte fame animalia non rarò edūt inſuetiſſima ſibi.

Exemplum de Talpis, quę carnes etiam vorant.

Mira ſtructura dentium in Talpis.

Atque hæc mea de *Ciconia nigra*,eſt ſententia: quæ ſi cui minus arridet,is veriora nos doceat, & auem cumprimis producat,cui *Ouidiani Mergi* notæ competant magis, & ad quam ſpeciem ſimiliter auium, hæc eadem *Ciconia nigra* ſit reducenda,aſtruat. Non ignoro placere nonnemini, hanc *Ciconiam nigram* *Ibin* facere. Sunt enim *Ibes* ex *Ariſtotelis* teſtimonio lib. 9. Hiſt. anim. cap. 27 *Albæ & nigræ*. Sed obſtat imprimis: quòd hic nempe author Ibes, ſiue Ibides *Ægypti* incolas facit, quam mirè amari ab illis ſcribit *Ælianus*, propter humiditatem, lib. 15. cap. 20. *Si quis enim, ait, vi atque impetu Ibin ab Ægypto exportet, illa quidem ab inſidiatoribus vltionem capit, vel cum magna ſua pernicie: mortem enim ſibi fame conſciſcens, raptoribus ſtudium in ſe exportanda extra Ægyptum vanum eſſe oſtendit*. Et idem *Plinius* lib. 10. cap. 28. *Inuocant & Ægyptij Ibes ſuas contra ſerpentium aduentum*. Hanc alij timent rurſus auem,vnde *Iuuenalis* Sat. 15

An Ciconia nigra ſit Ibis.

Ibis Aegypto eſt propria tantū.

Cro-

Crocodilon adorat
Pars hæc, illa pauet saturam serpentibus Ibin.

Per *Ibin* puto rapacem diramq. volucrem intellectam ab *Ouidio* fuisse, quod Elegia suâ in *Ibin* mordacissimâ demonstrauit, cum detractorem, inimicum & calumniatorem suum, suppresso proprio, *Ibidis* saltem nomine dirè proscindit, & mala huic simul omnia imprecatur.

Ibis ad rapaces videtur pertinere.

Quid Ouidius per Ibin suam intellexerit.

Secundò repugnat, quod *Ciconia hæc nigra*, siue *Mergus Ouidij* rostrum habeat rectum, *Ibis* verò aduncum. *Plinius* enim lib. 8. cap. 27. *Simile quiddam*, inquit, *& volucris in eadem Ægypto monstrauit, quæ vocatur Ibis: rostri aduncitate per eam partem se perluens, qua reddi ciborum onera maxime salubre est.*

Post tam varias igitur disceptationes hæc tandem subijt mentem sententia, posse forsan non incongruè *Gallis Anglisq.* Auem dictam *Cormorant*, antiquorum *Mergum* appellari, de qua necesse prorsus iudico hic illa enarrare, quæ *Carolus Antonius Puteus* obseruauit in piscatione, quam auis hæc exercebat in Gallijs, præsentibus huic ludicro spectaculo Christianissimo Rege, & Illustrissimo Cardinale Barberino; hoc verborum tenore ad me perscripsit.

Cur Ciconia nigra non possit dici Ibis.

Videtur Cormorãt Gallorum esse Mergus antiquorum.

Solent in *Anglia* assuefacere *Coruos marinos* ad piscium prædam, nõ aliter atque nos in *Italia* volucres rapaces ad auium rapinam edocemus. Vendũtur autem ita edocti *Corui marini* pretio nõ exiguo. Huiusmodi piscatoriam venationem in gratiam *Legati Cardinalis Barberini* exhibitam, & *Coruos* seu *Cormorants* simul piscantes in Fontebellaquensi, Gallicè Fontenablo, dicto loco quatuor vidimus, qui omnes cum *vulture* quodam maximo *Galliarum Regi* ab *Angliæ Rege* dono missi fuerant, vnà cum harũ auium magistris & instructoribus. Corui hi sæpius in canali ibidẽ in *Truttarum* piscatione exercitabãtur. Dum autẽ è cubiculis suis ad piscinas transportarentur, capita & oculi ipsis obuelabantur, ne in transitu perterrefierent. Detractis igitur vbi ad flumina peruentum erat, obuolucris illis, & ima colli parte prius per ligulam coriaceam leuiter astrictâ, ne deglutire quos cæperant pisces, valerent, in torrentẽ præcipitabantur. Hi repente aquis sese immergebant, diuque sub his pisces velocitate mirabili sequebantur fugientes, quas vbi assecuti rapuissent, ex aquis emergebant, piscemq. quilibet rostro suo leuiter compressum deglutiebat, donec quatuor vel sex pisces hoc modo quiuis ingurgitasset. Tum demum à magistris suis *Anglicanâ* linguâ ad manum seu pugnum vocabantur, ad quem obedientissimi conuolabant, & paulatim pisces omnes, vnum post alterum nempe, eosq. tantillùm saltem rostri pressurâ læsos euomebant. Finita autem piscatione, loco eminentiore his cornis collocatis, ligulam ex collo soluebant, viâ ipsis ad ventriculum liberâ permissâ, & pro cibo, prædæ partem cuilibet piscem vnum inquam, proijciebant, quem dexterrimè hi per aera descendentẽ hiante rostro excipiebant. Voces autem quibus ad manum vocitabantur hi *Corui*, erant *Con*, *Con*, (*Germani* dicerent *Kum*, *Kum*) quod linguâ *Anglicanâ*, nihil aliud sonat, quam *Veni*, *veni*, Hæc *Carolus Antonius Puteus*, cuius supra quoq. industriam in explorandis animalium plerorumque, *Auium* tamen præcipuè proprietatibus, iure ac merito laudaui.

Carolus Ant. Puteus piscatione quã Auis cormorant dicta exercet ad authorem exactè perscripsit.

Immensi laboris esset, si nunc eas quoque controuersias componere ausim, quæ de hac ipsa aue *Cormorant* occurrunt. An sit *Corax* nimirum, siue *Coruus*

Aqua-

Superfunt plurimę de hac aue cormorant cōtrouerfiæ quas alij decidāt.

Aquaticus (vt *Gaza* vertit) *Aristotelis*? Et an *Aristotelis* hic *aquaticus Coruus* idem fit cum illo, qui à *Plinio* fub hoc nomine producitur? An verò *Plinianus* hic *Corax* fit *Phalacrocorax* Iuniorum Græcorū? Et an hic idem *Phalacrocorax* idem fit cum *Aristotelis Corace*? Has lites, quas neque *Ornithologus*, neque *Aldrouandus*, nec alij plurimi decidere hactenus doctiffimi viri potuerunt; cōponant, quibus maius eft otium. Hoc folum dicam, productam à nobis auem pifcatricem hāc *Cormorant Gallis & Anglis* dictam, prorfus effe illam, quam *Albertus Carbonem aquaticum*, & *Mergum magnum* vocat. *Aues palmipedes funt*, ait, *Mergus varius & Mergus magnus niger, qui à quibufdam Carbo aquaticus vocatur*. Et cum hic niger fit, vt paulo poft fubiungam, ideo nonnullis, inter quos *Ornithologus*, non ineptè *Aethia* effe *Aristotelis* exiftimatur. Alij potiùs *Coracem*, quàm *Aethiam* effe volunt eiufdem *Aristotelis*. Adeò *Cimmerijs* obruta omnia funt tenebris in veterum monumentis, vt veritatis tibi fol nufquam illuceat. Nobis certè non licet effe tam beatis, vel placet effe tam laboriofis, vt in abftrufis veterum fenfibus, aut poffimus femper veritatem eruere, aut velimus fubinde quod hodie plurimi conantur, dum Naturam negligunt, tempus perdere.

Sæpius altercādo, & fubtiliusve terum fenfus inquirē do veritatem & tempus perdimus.

Cormorāt eur hodie Scharbus dicatur.

Hoc interim quod affirmem, nunc vnicum habeo: hunc *Carbonem aquaticum* feu *Coruum marinum* fiue *Cormorant*, plerifq. nunc *Scharbum* dici, vt coniecturam non abfonam prorfus *Ornithologus* ducit; *Vel*, inquit, *à Coruo, qui Italis Corbo & Coruo dicitur, vel ab atro carbonis colore: nam vicini nobis Galli carbonem vocant Scharbon, ipfi charbon fcribunt*: (pronunciant nempe aliter quam fcribunt) *in qua fententia etiam Albertus fuiffe videtur, carbonem aquaticum hanc auem nominans, vel ab acumine marginum roftri eius; noftri Germani enim acutum dicunt Scharpf*. Hæc ille.

Cormorāt Gallis fonat Coruus moriens.

Claudius le Feure doctifs. & humaniffimus vir.

Atque ob hanc reor caufam *Galli Cormorant* quoque, quod nihil aliud fonat quàm *Coruus moriens*, appellant, id quod etiam ab eruditiffimo, & reconditioris doctrinà philofophiæ pollente, fuauiffimorumq. morum viro, amico meo *Claudio le Feure Parifiano* mihi approbatum fuit, quod ob colorem nempe luridum, nigrumq. morti dedicatum, hoc nominis auis hæc fortita fuerit. Hic mihi idem affirmabat, dum *Sequana Parisijs* inundaret, eiufmodi *Cormorant* non paucos comparuiffe, qui & ipfe eorundem pifcationem paulo ante defcriptam in patria fua fæpius confpexerat.

Vera delineatio Scharbi fiue Cormorant à Caffiano Puteo authori cōceffa.

Hanc fimiliter auem idem *Eques Puteus* nofter, genuinis fuis coloribus, & vera partium magnitudine in *Gallijs* exprimi curauerat, quam penes me iconem habeo apprimè *Ornithologi* & *Aldrouandi* defcriptioni competentem. *Longitudo* quatuor & amplius eft fpithamarum, corporis craffities *Anferem* fermè æquat. *Color niger*, nifi quod capitis vertex capillatus, colli fupremi mediocris portio, & fub capite ad roftri principium plumæ albefcant, maculà inter hanc albedinem nigriufculà & non parua interclusà. Sub ventre quoque ad crura præcipuè candidæ funt pennæ. Reliqui corporis pennæ omnes nigrent, verùm non tam faturo atroq. colore vt in *Coruis* noftris, fed aliquid cinerei fub obfcuri, atroq. rubentis & in collo fubcærulei admixtum habeat. Oræ pennarum in cauda quoque albent. *Crura* quæ breuia funt, & *pedes* valde nigrent, quorum *digiti* perpetuis circulis annulati, craffa coriacea membrana nigraq. ad extre-

mos

mos vſque vngues validè ſatis compinguntur. *Roſtrum* (quod longum erat quinque digitos,& luteolum) hoc peculiare obtinet, quod ſuperior eius pars in fine acumen habet, quo vnco,veluti harpagone acutiſsimo, ad extrahendos firmandoſq. piſces dexterrimè vtitur. *Gulam* patentiſsimam habeat oportet, cum hæc quatuor, & ſex etiam mediocrium piſcium priuſquam in ventriculum detrudantur, capax exiſtat.

Mergus Americanus eſſe hæc auis aſtruitur.

Tot igitur relictis alterationibus, hanc quam hìc exhibemus aquatilem auem, *Mergum Americanum* aſſeueremus, quæcunque tandem auis illa ſit ab *Ariſtotele Aethia* appellata, quam *Gaza Mergum* vertit. *Si namq. omnia argumenta pro vtraq. parte ad lancem exegerimus, ſilentium tamen indicetur. Pauca enim admodum ſunt ſine aduerſario, cetera etiamſi vincunt, litigant*, vt *Senecæ* hic verbis & ipſa rei veritate vtar. *Mergum* hanc auem voco, non quod *Mergis* noſtratibus, quorum & icones & deſcriptiones apud *Aldrouandum* & *Ornithologum* videre licet varias, in omnibus ſit ſimilis, ſi *roſtrum* præſertim conſideres (quod huic *Americano* eſt acutum magis, longiuſq. & *Collum*, quod productius quàm *Europæis*) ſed quòd authoritate *Americanorum* hominum hoc ita eſſe edoctus nunc probè fuerim.

Non eſt tamen omnino noſtris Mergis ſimilis.

Non ignoro à *Carolo Cluſio* in *Exoticorum* ſuorum lib. 5. *Mergum* ſimiliter *Americanum* proponi, verùm is cum noſtro hoc ſimilitudinis prorſus parùm habet. *Mergum* autem eam auem eſſe *Iacobus Plateau*, à Nautis ex *America* redeuntibus acceperat, nautarum eorundem ſolo fretus teſtimonio, & *Cluſio* ita perſuaſerat. Hos ego nec laudo, nec vitupero teſtes. Poſſunt enim in *America* æquè, atque penes nos diuerſæ *Mergorum* ſpecies exiſtere.

Carolus Cluſius alium Mergum Americanum producit.

Veluti autem anno proximè elapſo à *F. Gregorio de Boliuar* plurimum cognitionis & auxilij in hac mea componenda hiſtoria accepi, ita nunc iterum à Reuerendo admodum *Fratre Petro de Aloayſa* maximè fui adiutus. Eſt autem vir hic doctiſſimus, *Ordinis S. Dominici* ſodalis, in *America* & quidem in principaliſſima *Peruani* regni ciuitate *Limana* natus, qui adfectum etiam librum habet de *Americanis* ſui ordinis negotijs, prælo propediem committendam. Huius amiciſſima confabulatione, cum ſæpe hìc *Romæ* de *Americanis* rebus colloqueremur, mirabiliter fui recreatus. His autem mihi verbis *Mergum* hunc delineauit.

Frater Petrus de Aloayſa Limenſis in pluribus authorem iuuit.

ACITLI ad ſpeciem illarum auium accedit, quæ Hiſpanico nomine *Pato* dicuntur, & *Mexicana* hæc vox *Acitli* aliud propriè non ſignificat, quàm hanc auem, quæ quoniam in aqua & ſubtus aqua continuò commoratur, ideo hoc nomen accepit. *Acit* enim idem dicit,quod *Aqua*, & *Li* rem aliquam, ad aquã nimirum pertinentem. Vocatur autẽ auis hæc *Peruanã* linguã, *Nunnuma*, & duplex earum differentia reperitur. *Vna* earum eſt quæ longiſſimè volant: ſunt enim corporis mole graciliores, & ſapore in victu excellentiores; eum carnem habeant abſque oneroſã pinguedine. De his compertum eſt,quod pullos ſuos ſtatim vt eos natare vident, derelinquant, vt ipſi pulli cibum ſibi quærere cogantur inter *Iuncos* præcipuè, vbi procreantur. Sunt hæ in natatu præſtantes, & ſub aqua quidem velociores; quàm ſupra eadem; ita vt nullus eos facilè piſcis effugiat. Submergunt ſeſe aquis, diuq. valde ſub ipſis dimorantur.

MERGVS AMERICANVS.

Auis hæc noſtra Mergus eſſe Americanus à F. Petro di Aloayſa approbatur & deſcribitur.

Vocis Acitli explicatio.

Viſu

Visu pollent acutissimo, ita vt turbata etiam aquâ, & longè & acutè cibum suum speculentur, capitanq. *Indi* varijs has modis capiunt, sed præcipuum dicam. In *Palude Mexicana*, vbi harum plurimæ stabulantur, *Indus* aquam intrat, suumq. caput in *Angaram* aliquam immittit, quæ similitudinem habet cum quadam cucurbita rotunda, ibique ad collum vsquè submersus manet, eminente solo capite vasi eidem infixo. Vas itaque tantummodo supernatare conspicitur, quod cum auibus imponat, securæ lignum illud esse putantes, circumnatant. Quare *Indus* arreptis auium pedibus, capit eas submergit, enecatq. donec ceteræ insidias olfacientes diffugiant.

Prima Mergorum species describitur. *Modus capiendi hos Mergus.*

Secunda species earum est, quæ nunquam volant, licet alis haudquaquam destituantur, sed quoniam ab his grauior corporis moles, haudquaquam sustentari potest. Propria harum imago auium hæc est, quæ hac in tabella prostat. Sunt *Mergi* hi in natando admodum veloces & promptissimè ad piscium raptum se submergunt. Ponunt oua sua in terra, & pullos suos non aliter ac gallinæ procreant. *Indi* has aues immundas censent, ideoq. ab earum esu abstinent, nescio qua vana persuasi opinione, quòd eas cum *bufonibus* sub aqua coitu commisceri censeant. Penis in his est longus valde & retortus? Nescio etiam an non superstitionem sapiat, quando *Americani* tantopere aduersus fascinationem laudant auium harum pedes & rostra, quæ subinde infantulis suis è collo, ceu certissima quædam amuleta, suspendunt, ne ipsis malesicus aspectus noceat. Hispani dicunt *Aoiar con mal ojo*. Vnde & *Virgilius*.

Secunda species describitur. *Ab harum esu abstinent Indi.* *Medicamenta ex his desumpta.*

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

Pinguedo harum quoq. laudatur ad tollendas maculas, in facie oriri solitas, *Hispano* sermone *Pecas* dictas. Pennis quoq. earundē vtuntur ad medendum mulieribus vteri dolore vexatis. Harum enim combustarum pēnarum fumus naribus ab ipsis hauritur, quamuis hoc commune sit alijs rebus fætentibus crematis, lanæ præsertim sordidæ, si ab hystericis fumus incēsæ recipiatur. Verùm *Indi*, qui vera CHRISTI fide nondum sunt imbuti, existimant Deorum suorum futilium nutu, iussuq. auem hanc mulierum vuluis, & infantium morbis destinatam atque dicatam fuisse. Hæc *Frater Petrus*, de *Americano* suo *Mergo*.

Superstitio Indorum de hac aue. *Hactenus F. Petrus de Aloysa.*

Nos etiam nostros habemus maiores, minoresq. *Mergus maior* aliquibus etiā *Colymbus* maior, à κολυμβᾶν, id est, natare, & *Vrinatrix maior* vocatur. *Minorem* solemus *Mergulum* appellare. Talibus *Franconia* nostra in stagnis suis, ac piscinis quarum plurimas & vtilissimas habet, abundat, & in fluminibus etiam eiusdem *Pegnitio* & *Moeno*, vbi non rapidè feruntur, sæpius cum voluptate mergentes & emergentes, veluti ludibundos eos conspexi.

In Franconia pluri ma sunt stagna & plurimi Mergi.

De *maioribus Mergis* referebat mihi olim *Theophilus Molitor Lynceus*, hos semper in aquis degere, in littore rarò sedere, nidificare in lacubus, in folijs nempe *Iuncorum* ac *Typharum* inclinatis, in hisque tam artificiosè nidum construere, & erigere, aquis innatantem, vt à vento hinc inde vllo absque periculo moueatur. Quinque etiam aut sex oua ponere. *Minores* aiebat frequentiùs sub aqua se abscondere, quando præcipuè sibi insidias strui aduertunt, & post longum denuo interuallum, alio in loco erumpere. Quare à piscatoribus sub aqua interdum in retibus capi.

Relatio Theoph. Molitoris Lyncei de nostris Mergis.

PICVS AMERICANVS.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

NOMEN hìc nullum adſcriptum eſt. Roſtrum in aue nulla maius reperiri exiſtimo. Superior autem huius pars roſtri, inferiore dimidio latior eſt, variegantibus multa cum venuſtate coloribus ex viridi, albo, cæruleo, croceo, rubro, flauo verſus extrema tamen, & acumen ipſius, magis magiſq. rubello. Eſt & hoc cũ admiratione quadã ſpectandũ, medietatẽ capitis, adeoq. frontem integram in roſtrum bſumi. Oculorum pupilla nigerrima, reliqua tunicarum pars flaua circulus as ambiens puniceus, & extra hunc area alba eſt. Colli inferior pars crocei iluti coloris, pectus verò caſtanei ſaturati, inter hoc tamẽ & collũ rubedo leuis pparet. Dorſum nigriuſculum. Alæ ex triplici colore conſtant, fuſco nempe, ubfuſco & caſtaneo mixtæ, qui in extremis magis diluitur. Inferior ventris posterior pars niuea, & caudam verſus rubello colore ſcintillat. Cauda auem nigerrima ſimulq. ſolito longior, id quod à ſculptore hìc non obſeruatum uit. Pedum digiti ante ac retro bini, ijque duplo, quam in hactenus deſcritis auibus videre licet, longiores, coloris ſubalbidi ſunt, & recuruis vnguibus. Crura per interualla cæruleo colore notantur.

SCHOLIA EIVSDEM.

ANtequam de meo hìc quicquam addam, operæpretium eſſe cenſeo, eam prius breuiter delineationem ſimilis ferme auis ſubnectere, quam *Carolus Antonius Puteus* mihi lubens communicauit ex viua aue deſumptam, Carolus Antonius Puteus ſimilem auẽ viuã apud

Regẽ Galliæ vidit, cuius iconem authori dedit. quam ipſe apud *Galliarum* Regem in *Fontebellaquenſi* atrio,loco Gallis *Fontaine-bleau* dicto, viderat. Quantum autem ex effigie coloribus ſuis inducta, mihi animaduertere licuit, hæc eius facies, hi colores fuerant.

Auis huius in Gallijs viſæ deſcriptio. Magnitudo. Auis hæc Picà ordinarià paulo maior eſt. Roſtrum quod latum eſt admodum, ſuperiore ſui parte, vbi capiti adhæreſcit, viridiuſculo colore tinctum ex eodem virore ad acumen ipſum lineam producit, inferiore verò parte capiti quoq. commiſſa cæruleo lucet colore. Totum reliquum roſtrum inſtar ligni ſerpentini atro rubentis, intercurſantibus nigris maculis ac lineis quamplurimis eſt pictum.

Roſtrum. Roſtrum autem eidem vacuum fuit & concauum, & adeò propterea leue, vt vires exiguas haberet, & neque morſibus acrioribus rem apprehenderet, neque perſtringeret. Hocque interna ſui parte croceo, verſus extremitatem tamen illius cæruleo, fulgebat colore.

Lingua mirabilis. Linguam gerebat compreſſiſſimam,non multum formà ſuà diſſimilem prælongis pennis illis, quas in collo galli gallinacei habent, hanc per roſtri longitudinem deducebat, & extendebat; eratq. coloris verè carnei, & quod miratus eſſes, ex vtraq. ſui parte quibuſdam veluti plumulis filiſq. minutiſſimis diſtinguebatur, quæ eandem veræ pennæ faciem æmulari faciebant.

Pnnæ in collo. Pennæ autem in collo vſque ad pectoris medietatem, vt albicantes erant, quarum extrema fuligineus terminabat color, ſic in dorſo & capite erant nigricantes.

Oculi. Area rotunda oculós ambiens, nuda pennis, criſpata tamen aliquantulum pilis, violacea cernebatur, prout in *Pſittacis* quoque videre licet. Reliquum corporis coopertum erat pennis muſtelini coloris. Caudam non habebat, verùm in procinctu erat, eandem emittendi, aut potius delapſam remittendi. Cuius initia quidem ex pennis conſtabant obſcure albicantibus, nigri, muſtelini, & cinabrium æmulantis coloris. Hæc etiam caudæ ſuæ prælúdia, auis ſæpiſſimè eleuabat, ac demittebat, quemadmodum facere Reguli auiculæ minimæ, aut Motacillæ aſſolent.

Reliqui corporis pennæ.

Pedes. Vox. Pes quilibet in binos erat fiſſus digitos, tam retro quam ante,& coloris quidem ſuperiùs violacei, inferiùs cinerei. Saltitabat frequenter, & cantum ſiue garritum picarum non abſimilem voci,edebat.Hanc minimè caueæ incluſam, ſed ligatis alis, in quodam aſſerculo parieti infixo, ſeruabant; ibi garriebat & ſpatiabatur. Rebus omnibus fermè, vti & pſittaci faciunt, veſcebatur, auidiſſima tamen erat acinorum, ex vuarum racemis decerptorum, quos euulſos ſibiq. proiectos dexterrimè per aerem delapſos raptabat. Caro totius corporis ſaturatum violaceum referebat colorem. *Hæc Carol. Ant. Puteus*.

Victus.

Alia relatio de ſimili Aue Fratris Petri Aloaiſij. Et cum inhoc ſim,vt eorum qui ſimilem auem viuam aliquando conſpexerunt, teſtimonia producam, non prætermittendum cenſeo quod *Fr. Petru de Aloiſa Americanus*, quem ſupra etiam cum laude nominaui, de eadem mihi narrabat.

Vocatur hæc auis Hiſpanica lingua Carpintero, & Peruanà Tacataca. Quæ de hac aue, *inquiebat*, vernaculo ab Hiſpanis ſermone *Carpintero*, & linguà *Peruanà*, *Tacataca* dictà, commemorantur, hæc ſunt. Quod caput videlicet habeat rubrum, & illius proprietas ſit arborem excauare, multiſque in

i partibus perforare, vt nidum ibi pullis suis conficere valeat.

Persuasum autem sibi habent *Indiani*, huic aui notitiam esse cuiusdam herbe, quæ vim habeat, ferrum etiam disrumpendi, aperiendiq. omnes sers. Vt autem herbam illam *Indiani* consequi valeant, aiunt se pessulo nidum occludere, & ad arboris pedem aliqua linteamina apponere: tum ad herbam istam confugere auem, eandem apportare, claustro admouere, quod statim frangatur & dissoluatur; quo effracto, herbam dimittere, quæ in terram cadens ab istis colligatur. Vocatur autem *Peruanis* herba hæc *Pyto*, ex qua similiter auem *Pyto* quoque appellare consueuerunt. Si eos quæras, vbi locorum herba ea reperiatur, omnes ad vnum se hoc ignorare fatentur.

Indis persuasum est hanc auem reperire herbā quæ claustra ferrea etiā aperiat.

Vocatur etiam Pyto Americanis.

Cerebrum huius auis si dentibus applicatur, qui iam mouentur & casum minantur, tam firmiter iterum consolidat, vt nunquam laborasse videantur. Hæc *Fr. Petrus de Aloaysa*.

Nondum quicquam hic à me determinādum est, priusquam aliorum quoq. historiæ Americanæ, scriptorum de simili aue testimonia producam, vt quantum cum nostra conueniant aut discrepent eorundem descriptiones, vnicuiq. clarum euadat. Placuit autem primo loco ipsissima *Ioannes Lerij* verba recitare quæ cap. 10. leguntur historiæ nauigationis suæ in *Brasiliam* factæ. *Inter reliquas aues inquit, Americanorum, primus locus cuidam Toucan nomine, dabitur. Is cumbi est magnitudine, colore ceu Coruus, excepto pectore, quod crocei est coloris, torque miniato ab inferiore parte circumducto, detracto Barbari ad genarum, aliarumq. partium corporis ornatum vtuntur. Tum verò maximè apud illos est in pretio, quod saltatri ea vtantur. Nomen inde est sortitum Toucan tabourace, hoc est, plumæ ad saltandum. Nihilominus tanta illis earum auium suppetit copia, vt mercibus nostratibus permutare eas non grauentur. Auis istius rostrum reliquum corpus longitudine superat, cum quo Gruis rostrum minimè est comparandum. Itaque pro monstrosissimo totius orbis rostro est habendum. Ergo non immeritò Bellonius vnum cum nactus esset sub finem tij libri descriptionis auium depingendum curauit: nomen quidem non edit, at ea omnia quæ ab illo narrantur, de isto rostro necessario sunt intelligenda.*

Quæ Ioannes Lerius de simili aue scripta reliquerit.

Color.

Nomen.

Hic idem *Lerius* eodem libro capite 7. se magis his verbis de pelle detracta explicauerat. *Partis illius pellem* (quæ circa ingluuiem est nimirum) *detractam* *cant (auis nomen retinet) siccatam vtriq. genæ applicant cera agglutinatam, quam rayetic nuncupant. Quibus ita aptatis dicas vmbones lupatarios ex ære inauratos ab is gestari.*

Volupe fuerit lectoribus meis huc ea similiter interserere, quæ in Summ. iedi historiæ Occident. Indiæ Italico idiomate scripto, & quidem capi- 43. reperio. Ait autem in *Terra firma* auem reperiri, quæ à Christianis *Picuto* appelletur, quod rostrum obtineat admodum grande, si cum corporis liqui paruitate hoc compares, & quod valde graue sit, & plus omnino quàm liquum corpus totum ponderet. Hanc enim auem non maiorem aut certè paulo maiorem esse *Coturnice*, plurimis tamen pennis vestitam, ideoque minus arnis habere quàm plumarum, quæ venustæ planè sint, ac diuersorum colorum. Rostrum ipsi datum maximè longum, & tellurem versus recuruum, pi capiti adhærescit tres digitos transuersos latum. Linguam quam obtinet, &

Quæ Ouiedus de eiusmodi aue scripta reliquerit.

Rostrum.

Lingua pēna videtur.
Cur sit mirabilis auis.

qua ſibilum edit, pennam videri potius In arboribus foramina excauare in qu
intret, ibique ſibi nidum fabricet. Auem eſſe profectò viſu mirabilem
quoniam plurimùm ab alijs differat, tam quod linguam attinet, quæ vt d
ctum, potius penna ſit, quàm ſi roſtrum ad reliquum corpus, vbi ferm
nulla videatur proportio, metiaris. Nec vllam reperiri auem, quæ ſecurio
de ſuis pullis ſit, nec *Cercopithecos* inſidiantes pleriſque auium pullis, per
timeſcat. Siquidem non poſſunt ipſi pullos ſuffurari ex nidis, quoniam vi
gilantiſſima hæc auis ſit, nam vbi inimicorum aduentum animaduertit, iam
ita ſe in nido ſuo componere, vt ex eiuſdem foramine roſtrum exſerat, atqu
eo modo *Cercopithecos* excipiat, vt confeſtim diſcedant, & gratiam etiam au
habeant, ne peius quid ipſis contingat.

Quomodo reſiſtat Cercopithecis pullorum ſuorũ raptoribus.

Quę Aldrouandus de hac aue habeat.

Sed nolo iam diutius illis immorari, quæ de hac aue alij recenſuerunt, ſo
lum ex recentioribus *Aldrouandum* adducam, qui lib. 12. capite 19. Ornitho
logiæ ſuæ hiſtoriam huius breuiter perſtringit, ſub nomine *Picæ Breſſilicæ*, quò
Picæ variæ ſit ſimilis, ſi roſtrum demas, & quod in *Breſſilia* reperiatur. Scri
pſerat olim ad Ornithologum *Ioannes Ferrerius* hanc latinis *Piperiuoram* dici
quod piperis nempe eſſet voraciſſima, & vbi hoc ingeſſiſſet, egereret citiſſi
mè, quod poſtmodum eius regionis incolis maximo eſſet in pretio. Verùm
Americani amici mei, quibus hac æſtate hic familiariter vſus ſum *Romæ*, de ho
ne verbum quidem, quare non leuem hac de re dubitandi anſam habeo. De
ſcribunt hanc ſimiliter *Theuetus* in ſua Gallica Antarctica hiſtoria, & *Ambroſiu*
Pareus in opere ſuo chirurgico, *Boterus* demum ſed breuiſſimè, in ſuis Rel
tionibus.

Cur vocet Picā Breſſilicam.
Vocatur etiā piperiuora.
Qui ſcriptores alij huius meminerint.

Hoc monere ſatis nunc habeo, duas ab *Aldrouando* proponi icones, veluti a
ipſo quoq. Ornithologo; ſed neutram cum noſtra vſquequaq. conuenire, ſicu
nec illa quæ in *Gallijs* à *Carolo Ant. Puteo* viſa fuit, cum noſtra quadrat prorſus
Id quod me, vt credam mouet, non vnicam tantum huius ſpeciem eſſe. *Theue
tus* certè vt ipſum Ornithologus citat, duas agnoſcit, vnam quæ magnitudin
pipionem ſeu pullum columbinum, alteram quæ *Picam* referat. Et qui ha
rum nobis depinxerunt effigies, in roſtro non paruam diſſimilitudinem oſten
derunt. In altera enim denticulatum ſiue ſerratum hoc faciunt: alteri aſpe
ritatem eam omnino adimunt. Noſtra profectò effigies dentibus carere ma
nifeſtè cernitur.

Vix vlla icon ab alijs producta cum noſtra cōgruit.
Theuetus duas habet ſpecies.
Roſtrum in aliqua harum auiū denticulatum depingitur.

Sed animaduerſione dignum cenſeo, quod *F. Petrus* & ſocij ipſius *America
ni Hiſpaniq.* diu Noui orbis incolæ, pro certo mihi affirmauerint, hanc auem
roſtro ſuo arbores perterebrare: illa autem in *Gallijs* viſa tenuiſſimum & leuiſ
ſimum roſtrum habuiſſe aſſeratur, quo vix molliuſculam materiam, nedum
duriorem arboris corticem lignumq. perforare potuiſſe iudicata fuerit. Et *Al
drouandus* tale ſibi roſtrum in ſuo Muſæo adſeruatum fuiſſe ſcripſit, tenuiſſi
mum membranæ inſtar, ſed oſſeà tamen ſubſtantià, ſplendidà, leuiſſimà, ca
uà, atque aeris intus capaciſſima. Vbi rectè obſeruandum exiſtimo, quòd li
cet tenuiſſima fuerit ſubſtantia, oſſea tamen extiterit: qua ſi animal viuum
dextrè vtatur, mirandum minimè eſt, ſi repetitis tot vicibus atque percuſ
ſionibus, corticem etiam arboreum, & lignum forſan putridum, (hoc enim
inſtin-

Quomodo intelligendum ſit quod tenuiſſimæ ſubſtantiæ roſtro arborem excauet.

nstinctu quodam ab hac aue quæri crediderim) forare ac penetrare valeat, cum gutta etiam leuissima sæpe cadendo lapidem cauet. Et vel formicarum pusillorum exemplo animalculorum docemur, quid labor improbus possit. Cum enim *Plinius* lib. 11. cap. 30. miram earum diligentiam cursum ac recursum descripsisset: *Silices*, inquit, *itinere earum attritos videmus, & in opere semitam factam, ne quis dubitet, qualibet in re quid possit quantulacunq. assiduitas.* Quare non inuenusto *Hispani* vernaculo sermone suo, hanc auem *Carpintero*, hoc est fabrum lignarium, & *Peruani* à continuæ percussionis sono, qui tac tac est, *Tacataca* appelarunt. Formicæ continua ambulatione silices atterunt.

Atque hæc me causa mouit vt *Pici* potius, quàm *Picæ* nomine insignire eam voluerim, contra omnium eorum, qui ante me de hac aue quicquam commenti sunt, sensum ac mentem. Assentietur mihi, qui nidi fabricam considerauerit, quam *Pica* non in cauis arborum, sed in arboribus altissimis sibi concinnare studet. Lege si placet apud *Aldrouandum*, & oculis intuere depictum mirabilis artificij nidum, quem *Pica* in media arbore *Malo*, ex enascentis visci ibi ramulis construxerat, spinosis plurimis ramis ex *Oxyacantho* & *Pyrastro* obseptum, atque ita arctè clausum, vt nec vnde exiret, nec vbi *Pica* ingrederetur, obseruare quis facilè potuerit.

Pici verò nidos sibi construunt omnes in cauis arborum, vt rectè *Plinius* lib. 10. cap. 18. monuit: sed non item rectè, quod *Picos* omnes *Martio* cognomine insigniuerit, adeoq. specie pro genere (vt scholæ loquuntur) vsus fuerit: cum *Picus martius* determinatam *Picorum* formam signet. Nisi quis hoc ipsum modo tueri velit, quod *Pici* forsitan omnes, veluti animosæ aues, cum integram etiam crebra rostri percussione arborem deijcere posse credantur, *Marti* ideo sacræ fuerint; vel quia auspicatæ sint aues, & in bellum siue *Martem* abituri *Romani*, non nisi auspicatò *Vrbem* egrediebantur. Libet *Plinium* ipsum audire. *Sunt & paruæ aues, vncorum vnguium vt Pici, Martio cognomine insignes, & in auspicijs magni. Quo in genere arborum cauatores, scandentes in subreptum felium modo, illi verò & supini, percussi corticis sono, pabulum subesse intelligunt, pullos in cauis educant, auium soli.* At neque solos *Picos* in arborum cauis nidulari, sed *Vpupam* quoque hoc factitare, ex *Aristotele* discimus lib. 6. de Hist. animal. cap. 1. *Vpupa vna*, inquit, *suo in genere non nidificat, sed stipitem arborum subiens, paris siue vllo stramento in cauis.* Miror hoc in loco *Aristotelis* interpretem *Augustinum Niphum*, quòd *Albertum* reprehendat, inquiens: *Hæc quæ Aristoteles ait de vpupa Albertus mentitur de pico marino.* Licet enim *Aristoteles* non dixerit, *Picos* in cauis arborum nidos ponere, *sed supra arbores, & non humi considere veluti perdices faciunt, & coturnices*: verisimum tamen est, quod *Albertus* dixit, cui & experientia, & *Plinius* adstipulatur. Erit igitur ob nidi structuram, locumq. *Auis* hæc nostra *Americana*, *Picus* potius appellanda, quàm *Pica*.

Pici in cauis arborum nidos suos struũt.

Cur Pici Marti sint sacri.

Non soli Pici nidificant in cauis arborũ vt Plinius vult.

Niphus malè reprehẽdit Albertum.

Ratio prima cur nostra auis sit potius Picus quam Pica.

Et quoniam in *Picorum* varietate enumeranda, non conuenire reperio, qui de his aliquid memoriæ prodiderunt; addam breuiter illa, quæ olim mihi scripta reliquit *Theophilus Molitor Lynceus*, non auritus, sed oculatus testis, in auium enim natura atque proprietatibus indagandis, perspicacissimus fuit. Hic igitur septem omnino *Picorum* species obseruauerat. *Primus*, aiebat,

 ille,

Authores in Picorum speciebus variant, de quibus certiora retulit Theophilus Molitor Lyceus.

ille, est *Picus niger*, de hoc multa fabulantur chymici, de radice quadam nempe, quam ore ipse apportet, & nidi sui foramen ligno per vim intrusa, clausum referet. Hic *Picâ* maior longiorq. est, capite rubro, rostro longo & nigro, linguam non latam (quam falsò *Aristoteles Picis* tribuit) sed teretem & in acumine corneam habet. Pennas in cauda acutas obtinet, quibus in ascensu arborum quoque vtitur. Excauat arbores durissimas, in quibus oua sua locat.

Prima species.

Secundus est *Picus martius*, seu viridis notissimus, & hic in cauis oua quinq; sex & octo etiã, sine vllo stramine ponit, pullos suos vermibus & muscis educat. Hic ramos aridos hyeme excorticat, sub illis vespas, ac vermes quærit, quos comedit, his deficientibus ad aluearia conuolat (quod plerisq. *Picis*, *Paro*, *Rubeculæ* & *Ciconiæ*, *Apiperdis* illis auibus est familiare) rostro illa aperit, apes euocat & deuorat. Maio mense in silua arborem quærit interiùs putridam, ascendit, rostro percutit, audito sono violenter ferit. Corticem & lignum quercinum viride etiam, interdum ad quatuor vel quinq. digitorum transuersorum crassitudinem perterebrat, donec ad lignum putridum perueniat, quo inuẽto dimidiæ etiam vlnæ profunditate arborem excauat, in qua oua sua excludit.

Secunda species.

Pici apibus insidiatur.

Tertia species.

Tertius & in ordine primus, ex maculosis (triplex enim maculosus est) *Picarius* etiam vocatur. Hic niger est & albus, per corpus totum maculatus. Plures tamen nigras pennas in tergo habet, quàm albas. *Picâ* paulo est minor. Sub cauda rubet vti & in capite. Rostrum huic longum & lingua teres est. Apibus valde est infensus. Oua ad plurimum septem ponit.

Quarta species.

Quartus est *Merulà* paulo minor, priore adhuc maculosior. Pennæ in cauda mediæ sunt nigræ, & acutæ. Oua sex ponit.

Quinta species.

Quintus & in maculosorum ordine tertius, & inter hos minimus, circulos habet in pennis per integrum corpus, quorum vnus albus, alter niger est. Hic *Passere* domestico paulo est minor. Carne *Rubeculam* ferè æquat. Linguam prælongam habet ac corneam: pedes paruos, sed vngues longos.

Sexta species.

Sextus Cinereus vel *Cæruleus* dicitur. Hic rostrum quidem longum sed linguam breuem habet. Non est ei cauda acuta, in qua tamen veluti in alis quoque & capite cinereum ac cæruleum, in pectore, collo & sub cauda luteum, vel ex luteo rubrum; in gutture album obtinet colorem. Pedes ipsi breues sunt. Nidum hoc exstruit modo. Inuento aliquo sibi congruo foramine sed ampliusculo, circumlinit illud luto, vel terrà madidà, quam rostro adducit, nõ aliter ac *hirundines* facere solent, & foraminis eam relinquit capacitatem, quæ sibi ac fæmellæ suæ ad ingressum sufficiat. In hoc oua locat & pullos educat.

Septima species.

Septimus gryseus vix *Carduelem* magnitudine excedit, ascendit & descendit per arbores victum quæritans, maculis eiusdem coloris in nigro conspersus est, vt *Perdix*. In rimis arborum aridarum nidificat, intra cortices ac lignum. In cauitatibus etiam murorum inter lapides oua sex plerumq. ponit, vna ex parte rotunda, ex altera verò oblonga valde, & acuta. Non canit, quamuis nec reliqui *Pici* cantillando aliam vocem exprimant, quàm Ghik, Ghik. Hæc *Molitor* noster, qui exactissimam plerarumque nostratium auium historiam vllo absque libro (adeò ipsi familiaria hæc erant) mihi reliquit.

Hucusque Theoph. Molitor.

Accedit huc alia, & potior quoque coniectura, ad *Picum* potius, quàm

Picam referendam esse hanc auem *Americanam*. Quòd pedes nimirum hæc binos in digitos, ante ac retro diuisos gerat. Id quod solis *Picis* peculiare esse *Albertus* annotauit, si *nocturnas* tamen quasdam *aues*, *Psittacum* etiam, & *Iynga* excipias. Quamuis & *Pico murali* & *nigro* tres ante, & retro vnum, esse alij scribant. Et scimus nos etiam *Cuculo* binos ante, & retro totidem digitos concessos esse. Sed quoniam & in cæteris proprietatibus, tam aptè cum *Pico* magis quàm *Pica*, quæ tres ante, & vnum retro habet digitos, cōgruit, ad *Picum* libentius eā retulero. Vnde maximopere miror, plerosq. *Ornithologos*, & inter hos diligentissimum nostrum *Aldrouandum*, rostratæ huic *aui Americanæ* siue *Picæ Bressiliensi*, vt ipsi vocant, in suis omnibus Iconibus, tres digitos ante, & vnum pro calce appinxisse, cùm tamen & nostra pictura, & sculptura, & ipsum animal viuum in *Gallijs* visum & depictum, reclament, vt ex supra datis descriptionibus, cuilibet manifestum euadit.

Alia ratio ex pedibus desumptā cur Picus potius quā Pica sit hæc nostra auis.

Aldrouandus & alij male huic aui Americanæ digitos in pedibus tres ante, & vnū retro appingunt.

Nomen autem illud *Picuto*, quo ipsum *Ouiedum* hanc insignijsse, supra monui; neque à *Pica*, neque à *Pico*, sed à rostro deriuatur, quod *Hispani* suo idiomate *Pico*, & Itali *Becco* appellitant. Sub huius *Picuti* nomine, hanc etiam *Cardanus* lib. 10. subtilitatum descripsit, cum inquit. *Rostrum maius est toto corpore, corpus autem coturnice paulo maius. Rostrum igitur longius, latum vbi capiti iungitur, pribus digitis, aduncum quo terebrat arbores, atque ibi à caudatis Simijs arte ac rostro, quanquam pusillum se tuetur pulchrè. Illud in eo mirum quod pennam habeat pro lingua, vnde à natura aliorum omnium multùm diffidet, sibilat vehementer.*

Cur dicatur Picuto.

Cardanus hanc sub Picuti nomine intellexit.

Ridet hæc omnia falsè *Scaliger* pro ingeniosa subtilitate sua, Exercitatione 234. *In maxima omnium coturnice, ait, pectus nunquam vidi latum digitos binos. Quantum igitur caput, cui affixum sit rostrum sesquialterum? Rostrum etiam debebat potius rectum fuisse, quam aduncum, ad perterebrandam arborem, & inferendos ictus.* Sed cur risu dignus sit *Cardanus*, si ipse hec ad verbum ex *Ouiedo* oculato teste, (licet hunc non nominet) transcripsit? Et cur non reprehendit *Ouiedum* potius *Scaliger*, quem ipse dubio procul vidit, legitq. cum non raró ex hoc, & ipsemet suppresso *Ouiedi* nomine, *Indica* naturæ quædam miracula narret? Et cur accusandus *Cardanus*, si Natura in monstroso hoc ludere rostro voluit? quod cum reliqua aue non eam habet proportionem, quam in plerisq. nostris videmus alitibus. Κόσμος hic mundus noster est, in quo polydædala Natura pro varietate sua, pulchritudinem inducit, & vt *Plinius*, ait, *quæ nobis miracula, ibi ludibria sunt*. Præterea cum auis hæc non terebri modo arborem directè perforet, sed bipennis loco rostro suo ad excauandam arborem, & ibi nidum suum collocandum vtatur; non video cur non æquè aduncum, quàm rectum volucris rostrum, hoc præstare & fortasse commodiùs possit.

Scaliger Cardanum hìc ridet sed absque vlla causa.

Quæ naturę ludibria; hæc nobis miracula censentur.

Sed finiamus tandem, & admiremur simul, idem nunc, & olim persuasissimum fuisse figmentum, barbaricæ isti *Americanæ* genti, claustra aperiri nido huius auis applicita, ab herba quadam, quam ea orę apportet, quod *Plinius* etiam de *Picis*, ad quos hanc nostram retulimus, scriptum reliquit, loco paulò supra laudato. *Adactos, inquit, Cauernis Picorum à pastore cuneos, admotà quadam ab his herbà, elabi creditur vulgo. Trebius autor est, clauum cuneumuè adactum, quanta libeat vi, arbori, in qua nidum habet* (Picus) *statim exilire cum crepitu arboris,*

Miram est, quod Americanis etiā hæc fabula de herba claustrum aperiente sit persuasa.

Plinius hăc olim ſcripſit.

boris, cum inſederit clauo aut cuneo. Hoc ipſum quoque *Democritum* & *Theophraſtum* credidiſſe *Matthiolus* in nũcupatoria ſui Herbarij epiſtola ſcripſit: quem ego miror magis, hæc ibi verba addidiſſe. *Quin etiam Æthiopide herba tactu clauſtra omnia aperiri, quibuſdam admurmuratis cantilenis: id quod mihi miraculo non eſt. Memini enim dum ſuperioribus annis Venetijs agerem, me quendam ſuſpendio damnatum vidiſſe, cui fores omnes patefierent diſiectis ſeris, vna tantùm herbà admotà, ſignaculis quibuſdam decantatà. Talis ferè facultatis alia haud mihi incognita habetur, in Italiæ montibus proueniens, qua ab equis calcatà, continuò ferrei ſoluuntur calcei.*

Mirum magis quòd Matthiolus ſimilia friuola credidit.

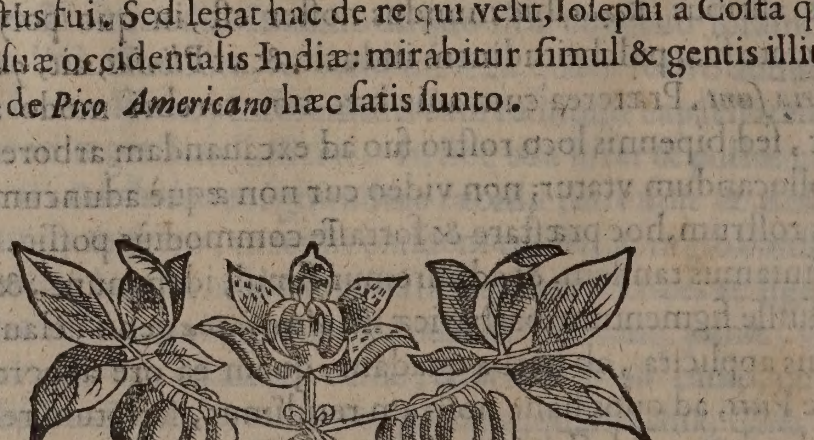
Authori difficillimè hæc perſuadentur, qui ſimilia nec vidit nec audiuit.

Ego vt ingenuè fatear, potiorem vitæ meæ partem herbarum quoque ſtudijs inſumpſi, & plurimorum ſimul familiaritate rhizotomorum ſum vſus. Verùm eiuſmodi naturalia plantarum miracula, nec vidi vnquam, nec à fide digno quoquam audiui.

In huiuſmodi miraculis ſupernaturalibus res ſępe ſuſpecta eſt de diaboli commercio.

Quòd ſi admurmuratis verbis cantileniſq. res agitur, iam illa de diaboli commercio, auxilio, & ſuggeſtione ſuſpecta fit. Scio equidem, pleroſq. hominum non facilè contentos eſſe, ijs, quæ vbiuis obuia, & quotidiana ſunt: Sed ὑπερφύσικα illa libentiſſimè credere, appetere, & amplecti. Adeò fabulæ, deliramenta anilia, & ſuperſtitioſæ, Cacodæmonis aſtu excogitatæ ceremoniæ, per vniuerſum orbem facillimè diſſeminantur, vt ad *Americanos* & *Antipodes* noſtros quoque iam olim penetrauerint.

Et quidni? Cum enim luce Euangelica variæ orbis noſtri cogniti regiones eſſent illuſtratæ, & fraudes Sathanæ ideo detectæ migrandum ſibi putauit ad gentes noui orbis barbaricis ritibus pleniſsimas & veri DEI cultu orbatas. His cum ſuperbiam, arrogantiam & tyrannidem ſuam diu miſerè exercuit, apud has idololatriam perfidè fixit, vt licet iam bona pars earum CRISTI doctrinam amplexata fuerit, remanſerint tamen antiquarum ſuperſtitionum fomites quidam, è quibus continuò adhuc idolomaniæ igniculi exhalant. Et quantum apud illos Americanos perditiſſimus hic humani generis hoſtis poſſit, partim hiſtoriæ eius orbis nos docent, partim ab ipſiſmet ego Americanis ſed iam Chriſtianis; partim ab illis etiam qui ad infidelium loca penetrarunt, vt miſeros illos & à dæmone dementatos homines CHRISTO lucrifacerent, edoctus fui. Sed legat hac de re qui velit, Ioſephi à Coſta quintum librum hiſtoriæ ſuæ occidentalis Indiæ: mirabitur ſimul & gentis illius miſerebitur. Atque de *Pico Americano* hæc ſatis ſunto.

HOI-

HOITZITZILTOTOTL

Auis picta Americana.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ROSTRVM oblongum, acutum, tenue & tantiſper curuatum nigricat: cum hoc caput, collumq. quod longum ſatis, in magnitudine proportionem obtinent. Colores niger, viridiſq. ſaturatus, adeò per minima commiſcentur, vt oculis ſe quaſi noſtris ambo occultent, qui tamen paruorum inſtar punctorum ex croceo, aureoq. pulcherrimo colore effulgent. Ex nigro vndiq. ſed diluto magis, inferiorem colli partem color, vſque ad pectus, idemq. dorſum venuſtat, niſi quòd in hoc albæ minimæq. maculæ quædam apparent interſperſæ. Putares in hac elegantiſsima & exotica aue, merum ſuperbi *Pauonis*, aut *Phaſiani* maſculi, aut variegatum rutilantis *Columbæ* collum intueri. Alæ nigricant, ſed anteriores harum partes candidis maculis lucent. Cauda ſubfuſca ferme tota, principium huius tamen vireſcit, albeſcit extremitas. Pedes habet longos, nigricantes, ſubtiles, tribus ante diſtinctos digitis, cum quarto poſteriore, ex breuibus cruribus enatos.

SCHOLIA EIVSDEM.

PArum eſt, quod commentarij loco hic adnectere poſſum, & iam nonnemini diffuſior paululum viſus fui. Adponam tamen hìc primo loco quæ *Fr. Petrus de Aloayſa* mihi reliquit. Hæc auis, *inquiebat ille*, quam *Mexicani* *Hoitzitziltotl*, *Peruani* verò *Pilleo*, appellant, non comedit frumenti grana, nec corporeum quicquam, niſi tantùm ſubſtantiam & medullam florum, ſed præ- ſertim

Fr. Petri de Aloayſa Americani de hac aue verba.

Alimẽtum huius auis melleus liquor.

fertim florum fpinis armatorum. Habet autem pulcherrimas pennas, quarum vfus eft imagines conficiendi picturis fimillimas, & alia huiufmodi preci magni opera.

Recchus noftrę huic confimiles alio loco defcribit.

Quæ differentia inter noftrã & illas fit.

Nardus Antonius Recchus nofter, hoc ipfo *Mexicani* voluminis fui, quod nunc primùm mundo publicamus, libro 9. cap. 11. Auiculas plurimas fub *Hoitzitzil* nomine, & pictas exhibet, & calamo defcribit, cum quibus magnam hæc noftra vt corporis effigie, fic nomine fimilitudinem gerit. Hæc fola inter vtrafq. eft differentia, quod noftræ præter vtrifq. communem appellationem *Hoitzitzil*, additur vox hæc *Tototl*, quamuis & illis feptem differentibus vnius fpeciei auibus, fua differentia etiam nomina dentur à *Reccho*, quæ tamen in hoc omnes videntur conuenire, quod fint *Hoitzitzil* Quapropter fere adigor, vt credam, hanc noftram auem quæ fine hiftoria hìc proftat, ad illas referri poffe, de quibus loco laudato fingulare caput *Recchus* fcripfit. Licet enim ibi colores non enumeret, fed varios folummodo effe dictitet, quare & auem illam latinè *variam* nominat: credi tamen poteft, eas huic noftræ haud abfimiles effe, cum & ex illarum, & noftræ pennis ac plumis, artificum *Indorum* induftria, imagines elegantifsimæ conftrui dicantur. Et cum his verbis caput illud concludat: *Plures funt harum auicularum differentiæ, colorum varietate ac corporum diftantes magnitudine.* Æquum eft credere & noftram hanc, licet picturà grandiufculam, in illarum claffe locum habere. Confirmat hanc opinionem meam, quod *Fr. Petrus de Aloayfa* dixerat, hanc noftram fola florum medullà nutriri, & *Recchus* afferat, fuas illas tamdiu folummodo effe fuperftites, quamdiu melligenarum herbarum flores ex quibus aluntur, perdurent.

Rationes cur conueniant.

Prima.

Secunda.

In mentem itaque venit, an non affinitate quadam hæc noftra auis & à *Reccho* enumeratæ *variæ* feu *pictæ*, attingant illam, quam *Carolus Clufius* Exoticorum lib. 5. cap. 2. defcribit, quæ *Ourifſia*, fiue *Tominejo* appellatur. De hac enim fequẽtia apud ipfum legũtur. *Francifcus Lopez de Gomara in Hiſtoria, quam de Mexicanæ vrbis expugnatione fcripfit, Vicicilin eam auiculam* (quæ alijs nempe *Ouriſſia*, & *Tominejo*, & *Paſſer mofquitus*, & *Gonambuch* dicitur) *nominare videtur. Maximè inquit, admirabilis eſt in noua Hiſpania auicula incolis dicta vicicilin, corpore non maiore quàm Crabronis, oblongo & gracili roſtro: melle rore & florum fucco alitur, rofæ tamen non infidet. Eius pennæ valde exiles, elegantis mixti coloris, à Phrygionibus admodum expetitæ, vt aureis ſtaminibus intertexant, præfertim illæ quæ in collo & pectore natæ. Expirare, fiue obdormifcere creditur Octobri menfe, pedibus ex aliquo ramo appenfa, aprico loco: renafci autem fiue expergifci Aprili multis floribus iam vigentibus, propterea Renata vocatur.* Qui plura de hac noffe velit, ipfum adeat *Clufium*, vel ipfos potius oculatos teftes confulat, quos ipfe citat (*Onfaluum, Ferdinandum Ouiedum* cap. 48. fui Summarij. *Auguſtinum Caraten* lib. 1. cap. 8. Hift. Peruanæ. *Iofephum à Coſta* lib. 4. cap. 37. *Theuetum* cap. 48. fingularium Franciæ Antarcticæ, & *Ioannem Lerium* cap. 11. Hift. Americanæ.

Videntur hæ noftræ aues cum paruula illa Tominejo Clufij conuenire.

Hæc dicitur fex mẽfibus arbori affixa dormire.

Conueniunt mehercle omnia quæ modò retuli, cum *Recchi* noftri hiftoria, quæ fuis ille *Hoitzitzil*, fiue auibus varijs tribuit, de fomno præcipuè illo quo arbori affixæ pluribus detentæ hærent menfibus, *nec nugæ funt*, inquit, *aut*

cuiquam

liquam debet esse dubitatum, seruata quippe est non semel auis stipiti affixa intra cu-culum, & cum sex menses exanimis pependisset, quo tempore sibi natura compara-uerat, reuixit, ac demissa in vicinos agros volitauit.

Somnum huius auis etiam in suis cognoscit Recchus.

Sed de mirabili hac & pusilla auicula, ea quoque commemorare libet, quæ *Fr. Gregorius de Boliuar* mihi pro certissima historia communicauit. In mul-is, *aiebat ille*, prouincijs ac Regionibus Indiarum tam *Nouæ Hispaniæ*, regio-is *Peruanæ*, *Brasiliæ*, & *Guineæ*; quàm *India Orientalis*, in *Insulis Philippinis*, & lijs, numerosa est diuersitas magnarum auium & paruularum, varijs colori-us distinctarum. Quapropter cum de paruulis agamus, quas in suo libro re-ert *Nardus Antonius Recchus*, quæ in *Noua Hispania* reperiuntur, dico, rela-ionem eam quam de illis habet, quæ sub nomine *Hoitzitzil* depinguntur, à eritate nequaquam alienam esse: excepto tamen, quòd illæ omnes, quarum ptem sunt, ibique à *Reccho* referuntur, eam proprietatem non habent, ad ar-orum concaua confugiendi, ibique per sex menses hyemis mortuas, vel qua-i mortuæ videantur, latitandi, rostellisq. suis in arborem defixis, firmiter in-ærendi. Ineunte autem vere, reuiuiscere, alimoniamq. sibi quærere ex mel-, quod in arborum, plantarumq. floribus delitescit. Quoniam primum hoc, uod dictum est, videtur tantummodo verum esse, in illa specie auium, quæ ninima est omnium, & à *Peruanis Tomin*, vel *Tominejo* appellatur. Reliquum erò, quod de illis commemorat, certissimum est, quodq. ex earum pennis, reciosæ vestes & imagines conficiantur & elaborentur. *Tomin* itaque auicu-a est adeò parua, vt nulla in orbe vniuerso minor reperiatur. Eius magnitudo st instar *Crabronis*, varijs perfectissimisq. depicta coloribus. Pedibus admo-um pusillis & curtis. Est ex his aliqua, quæ caudam curtam habet, & ro-undam pipionum more; alia verò tam longam & completam, vt bis, terue ongitudine sua reliquum totum adæquet corpusculum: In hac tres vel qua-ior sunt pennæ colore precioso variegatæ. Rostrum habent longum, tenue c delicatum, & linguam instar acus, quam dum proferunt, duplo est, quam ostrum, longior. Hac mel extrahunt ex occultiore & profundiore centro lorum, etiamsi sit *Lilium album*, vel flos etiam oblongior.

Fr. Gregorij de Boliuar de hac parua auicula historica relatio, authori communicata.

Sola illa parua auicula ita dormit.

Hæc graphicè describitur.

Et quemadmodum DEVS & Natura neque in minùs vtilibus abundan-iam, neque in necessarijs defectum monstrare voluerunt, sic etiam huic aui-ulæ idonea pro alimentorum suorum acquisitione, instrumenta procrea-unt, linguam inquam, longissimam, qua ad intima florum penetrare pos-et; & mirabilem hanc facultatem concesserunt, vt ipsa rei nulli inhærens, in ere saltem libero volitando, persistere tamen & ex floribus, sursum deor-um vbi velit, illis haudquaquam innitens, linguà exertà melleum lambere orem, pro illo temporis spatio, quo indiget, valeret.

Linguam longam valde habet, qua mel exugit.

In aere hærens, nec floribus insistens ex illis mel sugit.

Alas autē tāta pernicitate mouet, vt visu percipi motus minimè possit; quin lis potius carere videatur, & vel tam exile corpusculum, absque alis subsi-tere appareat. Sic autem in aere suspensa, & ad partem inferiorem superio-emq. floris conuersa, liquorem illum rostello colligit, & linguà suà quam leducit eò vbi necessarium est, suffuratur. Tanta autem velocitate ex vna ar-ore ad aliam, ab vno loco ad alterum se confert, vt in hoc reliquas aues an-

Alas celerrimè mouet.

tecellere

tecellere & superare longè videatur vniuersas, & ipsa volans oculis sæpissimè percipi minimè possit.

Hucusq. F. Gregorius.

Hæc sunt præcipua quæ de huiusmodi auiculis *Tominejos* nuncupatis, dici possunt. Reliquæ species dictum hunc modum insequuntur plus vel minùs, pro earum corpulentia vel natura, quamuis maxima etiam illarum, crescendo nunquam attingat medietatem minimæ auiculæ, quæ in *Europa* inuenitur. Hæc Fr. Gregorius.

Quæ de hac aue ampliùs examinari possent.

Duo sunt, quæ ampliorem hìc disquisitionem mererentur. *Primum*, quo modo hæc auis solo melleo florum liquore pastuq. cibetur? *Alterum*, qua ratione tot mensium inedia macerata, superstes tamè adhuc arbori adhærescat? Veruntamen hæc cum altiora sapiant principia, quæ hoc loco examinare operæ minimè est pretium, ad alia transeamus æquum existimo, cum præsertim de mellis ex floribus haustu, naturà, & fabricà, succinctè quidem, sed neruosè, & solidè disputauerit *Princeps Cæsius* noster, in *Apiario* suo *Romæ* typis expresso, quod consuli potest. De fame verò diuturna, quam varia sufferre innoxiè animalia possunt, si temporis permiserit angustia, aliquid inferiùs, vbi *Chamæleontis* dedero historiam, delibabo.

Aristoteli notissimũ fuit aues quasdam hyeme occultari.

Hoc vnum nunc reticẽdum haudquaquam censeo, *Aristoteli* minimè ignotum fuisse, aues quasdam hyeme abdi, & occultari, inter quas lib. 8. cap. 16. de hist. An. præcipuè *hirundines* numerat. *Iam enim visæ sunt*, inquit, *multæ hirundines in angustijs conuallium nudæ, atque omnino deplumes*. *Scaliger* ad hunc locum. *Sed & in cauis arborum*, ait, *deprehensæ sunt aliæ aues apud nos nudæ, idque hyeme. Mutant enim quotannis aues plumas, idque æstate. Natura sapiens, cum plumas aduersus frigoris incommoda condidisset, non abstulit eas per frigus*. Atqui nos scimus eas, quæ hyeme se abscondunt, hyeme plumis spoliari. Hunc eundem *Aristotelis* textum explicans *Augustinus Niphus*, hæc habet. *Vnde vt Albertus inquit, iam visæ sunt hirundines, quæ in concauis arborum se condiderunt, & spectatum est in Germania in sylua quadam, vbi quercu putridà incisà inuentus est cumulus hirundinum deplumium. Nec solum Albertus hoc probauit, sed Pompeius Columba vir maximus rerum naturæ rimator, se idem in Germania reperisse in concauo cuiusdam arboris in imo fluminis exortæ, testatus est mihi*.

Scaliger hoc idem probat.

Hoc ipsum Niphus docuit.

Et quando iam *Germaniæ* facta est mentio, prætermittere haud debeo, quin pro rei huius confirmatione, & illa producam, quæ *Fortunius Licetus* lib. 3. cap. 10. *de his quæ diu viuunt sine alimento*, annotauit. *Afferenda huc sunt*, inquit, *quæ de natura hirundinum Germanicarum mihi retulit Mathematicus insignis Galilæus, fratrem nempe suum in Germania stagnis hyeme vndique retibus à piscatoribus captas congeries multarum hirundinum, pedibus, rostro & alis mirum in modum ad inuicem consarcinatarum, quæ in thalamis tepidioribus comportatæ, quasi reuiuiscentes, mouerentur primùm, sese expedirent postea, mox etiam auolarent: audiseq. ab incolis aduentante hyeme, quotannis hirundines in earū regione, annis inclementiam fugientes, non in remotissimam inde Aphricam (quod efficiunt Italicarum plurimæ Lybiæ viciniores) sed multas, vt dictum est, in vnam congeriem colligatas, sub aquas demergi, vbi minus sæuit hyemis, atque ibi latere ad vernum tempus semianimes*.

Hirũdines sub aquis latescere Galilæus in Germania vidit.

Addam & ego aliquid ex *Germania* nostra ab oculato teste *Theophilo Moli-*

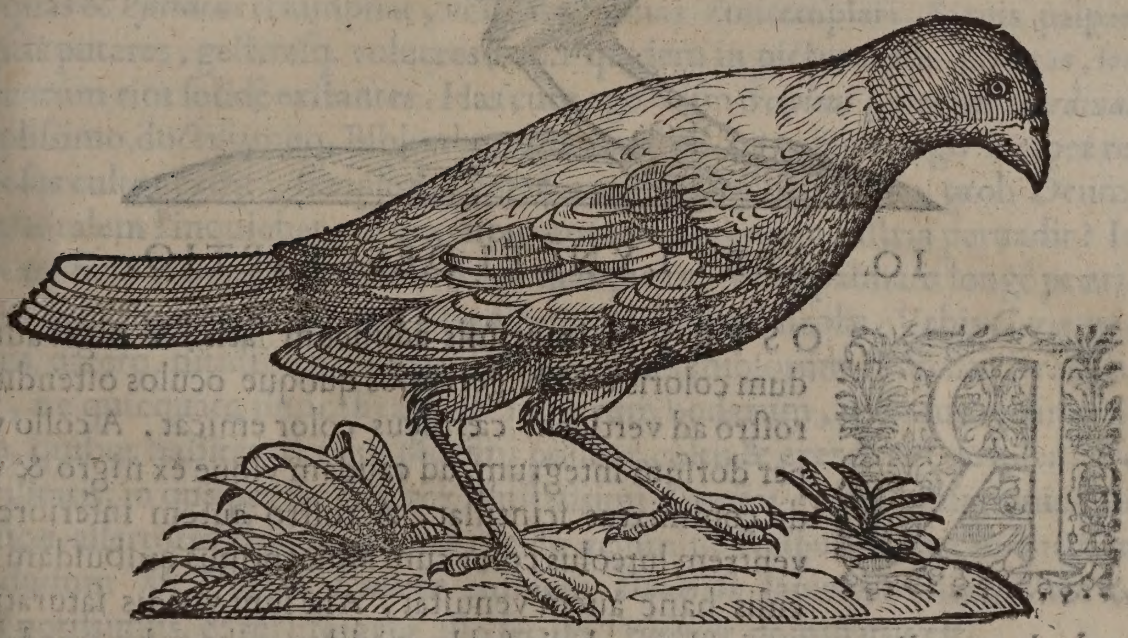
tore

tre Lynceo de *Cuculo* mihi relarum, finiamq. Hoc itaque sibi domi suæ conti-
isse affirmabat. Cum famuli etenim aui paterni sui in prato quodam *Salices*
etustas, aridas & arboreas eradicassent, domumq. vexissent, & duo earundem
apita in fornacem, pro calefaciendo hypocausto coniecissent, audiuerunt in
odem hypocausto tertiã vice *Cuculum* cantantem. Admirati hãc *Coccygis* hye
ne vocem, exeuntes, & capita *Salicum* è fornace extrahentes, in altero se quid-
iam motitare animaduerterunt: quare arreptã securi foramen aperuerunt, &
mmissã manu primùm pennas meras extraxerunt, postmodũ viuum quoque
nimal arripuerunt, hoc est ipsissimum *Cuculum*, vegetum quidem, sed nu-
um ac pennis omnibus exutum spoliatumq. & commeatu planè destitutum:
uem pueri gesticulantes, per biennium integrum in hypocausto enutrierunt.

Theophilus Molitor Cuculum pẽnis spoliatum in arbore latitantem vidit.

AVIS MEXICANA

Psittaci colore.

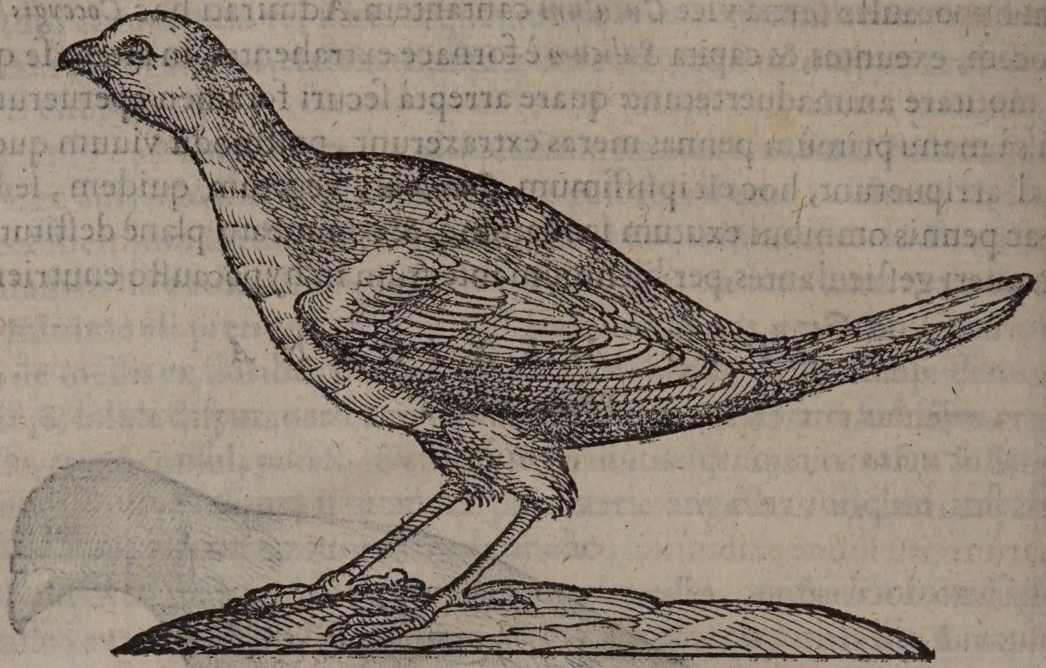

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

HÆC auis statim in rostro, (quod aduncum nonnihil & cineritium est totum) inferiore parte ad caudam vsque, hoc est in ventre toto minij colore rubet: qui idem color sursum per vropygium, ad dorsum porrigitur, nisi quod alarum versus principium cum virore rubor confunditur, qui ad ipsum ita collum protenditur, quod omnino virescit. Caput autem amethystino, aut hyacinthino colore illuitur. Circulus qui pupillam ambit, valde albet, orbita verò oculi est cærulei saturati coloris. Vbi suum sumunt principium alæ, color est subluteus. Sequitur primus pennarum in alis ordo cum secundo & tertio dicti hyacinthini coloris. In medio tamen harum pennarum circumferentia intercurrit lineæris subuiridis vsque ad finem. Cauda tota est amethystini coloris absque viriditate, dilutioris tamen versus finem. Pedes, qui tres ante & vnum retrò digitos habent, inter cinereum ac violaceum ambigunt.

AVIS ANONYMA.

Nouæ Hispaniæ.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ROSTRVM imprimis aduncum ſatis, & nigri admo-dum coloris eſt. Nigerrimos quoque oculos oſtendit. A roſtro ad verticem cæruleus color emicat. A collo ve per dorſum integrum, ad caudam vſque ex nigro & viri-di commixtus ſcintillat. A roſtro autem inferiore p ventrem luteolus color cum albicantibus quibuſdam ma-culis hanc auem venuſtat. Alæ ſunt viridis ſaturatior coloris, maculis tamen eiuſdem coloris, ſed longè dilutioribus, hinc inde pul-chrè intercurſantibus. Cauda ſimilis cum alis eſt coloris. Tibias pedeſq. fu-ſcos habet; & vngues digitoſq. prælongos, tres anteriùs, & ponè vnum.

SCHOLIA EIVSDEM.

QVod ex ſacratiſsimo ſuo ore ſalutis æternæ reparator noſtræ *Chri-ſtus* Matthæi ſexto capite pronunciauit inquiens: *Et de veſtimen quid ſoliciti eſtis? Conſiderate lilia agri, quomodo creſcunt: non laborant, neque nent. Dico autem vobis; quoniam nec Salamon in omni gloria ſua coopertus eſt, ſicut vnu ex iſtis.* Hoc æquiſsima nos ratione de auibus quoque prædicare poſſumus quas Deus in nouo præcipuè orbe, tam ſpecioſis ornauit pennis, tam vari diſtinxit coloribus, tam ſplendidè & ſuperbè veſtiuit, vt *Peruani* olim atqu *Mexicani* Reges, ex pulchriformibus earundem plumis, regalia ſua parauerin indumenta, eaſq; argento, auro, gemmiſq. longè prætulerint, & hodieq. illi orbis habitatores, perizomata, & inſignia capitis cæteriq. corporis ſui orna-

Aues ſplē-didè à Deo veſtitæ.

Auium pul cherrimæ pennæ in nouo orbe auro præ-feruntur.

menta,

nenta ex his elaborata gestent, aulæa & tapetes texant, clypeos, gladiosq. suos ornent, & miro artificio vtensilia ex his varia construant. Quin in locis quibusdam mercatura publica plurium dierum ex hisce exercetur, & apud Mexicanos nundinæ ex auibus instruuntur, quæ cùm ad victum, tum ad opera plumaria coemuntur. Varia parantur ex his vtensilia. Ex his publica mercatura exercetur.

Sed & quicquid pictores penicillo tentare valent, hoc ipsi Apellæa planè arte, paruis plumulis æmulantur, & ex his variarum icones rerum, plantarum, inquam, animalium, hominumq. effingunt, quæ ad nos quoque deferuntur. Veluti & magni valoris, elegantisq. decoris tabulas aliquot, ex pennis elaboratas vidi in *Summi Pontificis* cubiculis, quæ *Christi* & *Sanctorum* imagines repræsentant, tam ab *Occiduis*, quam *Eois Indijs* huc transmissas. Et imagines pulcherrimæ concinnãtur.

Verùm & ad *Germanos* quoque plumatilis hæc ars iamdudũ transijt: quandoquidem domi meæ habeo ex minutissimis plumulis, auiumq. villis, varij generis auiculas, tam concinnè compositas, tam veris expressas coloribus, inter quas & *Psittacus* triumphat, vt ipsas te viuas contemplari, & tuis palpari digitis putares, gestiresq. volucres, non quidem in pictura adumbratas, sed statuarum ritu solidè exstantes. Has cum ego olim *Scipioni Cobellutio Cardinali* amplissimo, doctissimoq. Bibliothecario Apostolico (cuius vt ego semper religiosus cultor exstiti, sic ipse me vnicè amauit) monstrarem, proh Deum immortalem! inquiebat, & quò non humani ingenij industria peruadit? In quo artificio *Europæis*, imò *Americanis* quoque omnibus palmam longè præripiunt, industrij & dexterrimi *Augustæ Vindelicorum* incolæ, Vrbis *Germaniæ* potius, dixero, nitidissimæ, amœnissimæ, & ingeniosorum opificum feracissimæ, ne quicquam nunc dicam de literarum bonarum, variarumq. linguarum, quibus habitatores eius plurimi pollent, cultu & exercitio: de splendore nobilitatis, in qua præter cæteros Illustrissimi *Comites Fuccari* religionis Catholicæ assertores ibidem florent: & de regimine Reipub. illius, in qua non ita dudum *M. Velserus Lynceus* eiusdem *Duumuir* sapientissimus, Vrbi & Orbi notissimus, & rei literariæ illo seculo *Triumuir* dominatus est. Germani quoque norunt hanc artem plumatilem. Author habet varias auiculas arte ex plumis elaboratas. Scipio Cardinalis Cobellutius. Augustæ Vindelicorum encomium.

Ex eadem igitur Vrbe prædictas dono accepi auiculas, cum raris alijs musculis à *Gregorio Aichingero* ibidem Canonico, ob musicesq. præstantiam *Germaniæ Orpheo*, & ob incorruptam triginta annorum amicitiam nostram, vero meo *Pylade*. Gregorius Aichinger Germaniæ Orpheus.

Sed misso antilogio ad rem accedamus. Hanc itaque, quam præ manibus habemus auem in earundem venustissimorum colorum classe volucrium collocandam esse autumo: ex quarum pennis & olim se *Americani* ornauerint, & eas nunc quoque maximi faciant. Quæ autem hæc auis sit, & quo nomine decoretur, cum ignarissimis equidẽ & ego ignoro. Cum huius nec nomen, nec historia in nostro autographo vlla existat. Malui tamen *Psittacis* eam, quàm alijs associare alitibus, si colorem saltem spectes varium & pulcherrimum. Nam si rostrum aduncum magis haberet, & pedes in duos tantum, ante retroq. digitos fissos gereret, iam quin omnino *Psittacum* appellaremus, nulla omnes me dubitatio exstaret. Hoc enim *Psittacis* omnibus, at non solis competit. Ast notaui ego hoc sedulò, quod à nemine scriptum reperio, ipsos nempe Cur auis hæc nostra ad psittacos pertinere videatur. Quomodo psittaci modò duobus modò tribus pedum digitis vtantur.

psittacos, quotiescunque gradiuntur, ascendunt, descenduntq. per clathras sua duos pedum digitos ante retroq. porrigere, vbi verò cibum capiunt, & ori ad mouent, tribus hunc digitis carpere, stringere & ita strictum tenere, done rostro comminuerint, & deglutiuerint. Et quod mirum videri queat, maio rem posterioremq. digitum tam dextrè antrorsum, retrorsumq. flectunt a mouent, vt te nescire fatearis, an Natura illum magis ad gradiendum poste riùs, an ad vescendum anteriùs, vtendum voluisse creauerit.

Aues psittacis in America plurimæ simiies, maiores & minores.

Quòd autem tam minores quædam, quàm maiores *Psittacis* aues, ob sim les ferè colores *ad Psittacos* referri soleant, licet tales minimè sint, ex *Vlyssi Aldrouandi* lib. 11. Ornithologiæ disco. *Nam cum in vtraq. India*, inquit, *quam plurimæ auiculæ minutiores reperiantur, & multiplici colorum varietate haud secu atque psittaci picturatæ, certè harum specie prima fronte multas ab initio descriptas fuis se constat, quod eas à psittacis minusculis ægrè dignoscerent. Tales suo loco sub nomin passerum Indicorum aliquot describentur.* Et paulo inferius subiungit. *Ad psittaco etiam, quàm ad aliud auium genus potius referendæ sunt, quas in India teste Ioseph à Costa Guacamaias vocant, aues psittacis maiores, sed colorum diuersitatis venusta te illis per omnia similes.* Operam hìc ego prorsus luderem, & post *Apellem* pin gere velle viderer, si quæ idem *Aldrouandus* à *Ioanne Bittnero Germano* (vt ip semet ingenuè fatetur) egregiè adiutus, exquisitissimè, tam in *psittacorum* dif ferentijs enodandis, quam in capitis totius & linguæ præsertim atque loque læ organis eorundem anatomicè explicandis, posteritati consignauit; vel re nouare, ac veluti *Crambem bis coquere* hic tentarem, vel plura nouaq. magis at texere existimarem. Si præcipuè *Carolus Clusius* in Exoticis suis quoq. consu latur, qui nonnihil post *Aldrouandum* adiunxisse visus est, ad quos ambos be nignum ego lectorem meum ablego.

Aldrouandus in historia psittacorum exactissima a Ioanne Bittnero Germano maximè adiutus.

Ne tamen mori nostro morem non geramus, hoc est, omnino nobis diss miles atque Laconici prorsus iam fiamus, quæ hìc *Romæ*, de pulchritudine saltem, & humani sermonis imitatione, nobis in *Psittacis* quibusdam obser uare licuit (à duabus enim his dotibus, animi, vt ita dicam, ac corporis, ver laudantur) & nos proferamus, æquum iudico.

Quæ Romæ ab authore in psittacis obseruata.

Egregiæ magnitudinis sanè ac pulchritudinis, cæteros, quos *Romæ* videre potui, antecellit *Psitaccus*, ille, quem S.R.I. Princeps, & S. R. E. *Cardinalis Ma drutius* omni cultu à me honorandus alit, *Phasianum* masculum non adæquan modò, sed superans etiam. Quatuor enim spithamas, seu mediam cannam, vt *Romani* nostri vocant, quæ quatuor est palmorum, ferè superat, si à summi tate rostri, ad imum caudæ mensuram extendas. Hìc coloribus tam variè bel lèque pictus est, vt octo diuersos in toto eius corpore facilè numerare valeas rubrum nempe, viridem, luteum, subluteum, albicantem, nigrum, cæruleum subcæruleum, quem etiam colorem venetum, siue marinum appellamus.

Maximus & pulcherrimus ab authore visus fuit Romæ apud Cardinalé Madrutium.

Hic ipsissimus est, quem *Aldrouandus* inter *Psitaccorum* species, secundo loco enumerat, & *Psittacum maximum alterum* vocat. Rostri pars superior alba & & adunca valdè, inferior nigra est. Circa oculos, qui subuiridem colorem ostendunt, campus apertior & tempora albicantia. Caput, gula, pectus, dor sum, venter, femora, alarum principia, omnia pulchro ac puniceo colore ruti lant.

Descriptio huius psittaci.

ant. Et vt reliqua *Aldrouandi* potiùs aptiſſimis, quàm meis verbis dicam. *Denique cauda*, inquit, *tota supernè pulcherrimo colore puniceo decoratur*. (Addo ego extrema ſubcæruleo, mixtoq. ex rubro ac cæruleo elucere) *Sed & remiges pennæ interiore parte ſimili colore puniceo rubent. Remigum tegetes, ſecundo in alis ordine luteo ſunt, puniceis marginibus, cæruleo velut ocello prope apicem ornatæ. Remigum exterior ſuperficies, & vropygium infernum ſaturo cæruleo colore tinguntur. Crura breuia ac pedes, digitis oblongis, vncis vnguibus armatis compoſita, fuſca ſeu cineritio obſcura.* *Pſittacus* hic heri ſui nomen, quod *Carolus* eſt, ſæpe ingeminat, ſed præter hoc & *Papagalli* vocem, pauculas profert alias. Olim plura loquebatur, muſicales notas proferebat quoque, *vt, re, mi, ſa &c.* nunc ætate prouectior, viginti nempe duorum annorum; pleraq. obliuioni tradidit.

Ad hunc coloribus & corporis mole (niſi quòd caudâ iam, quæ prælonga erat, mutilatus ſit) accedit ille, qui apud Illuſtriſs. Cardinalem *Carolum Emanuelem Pium* Principem verè magnificum, & præter prudentiam, qua maximè pollet, phyſicis quoque, mathematicis & alijs amœnioribus ſtudijs excultiſſimum, conſpicitur. Veruntamen virium robore priorem hic ſuperat. Cum enim liberrimè nuper in cubiculo quodam deambularet, paucis roſtri ſui duriſsimi morſibus ligneum quendam ſedis pedem ita vulnerauit, vt illum medicus quaſi diſruperit. Vnde *Oppianus* etiam monet, non in ligneis caueis, quas roſtro corneo ſuo exedit, ſed ferreis eũ ſeruari debere, quæ nec ipſæ quandoque illæſæ permanent. Hic ob loquacitatem olim hero ſuo charus, nunc neſcio an ob ſenium, an ob deſuetudinem plurimas certè humani ſermonis voces dedidicit. Cardinalis Pij encomium. Hic magnum & robuſtum valde pſittam habet.

Et his ſimilis planè *Pſittacus* apud Ampliſs. Cardinalẽ *Scipionem Burgheſium* videtur, qui varia alia in amœniſſimo Suburbano prædio ſuo ali curat animalia. Hunc cum liberè expatiari permittat, coerceri tamen ferreâ catenâ ſeſquilibram pendente pedi affixâ, mandat, quam facilè trahit nõ ſolum, ſed non rarò etiam perrumpit. Quod & ipſum inſignem auis fortitudinem demonſtrat. Apud Cardinalem Burgheſiũ varia animalia exotica.

Sed cum hi omnes veterum pſittacum ab *Ariſtotele*, *Plinio* & *Solino* memoratum, coloribus & facie ſua haudquaquam agnoſcant: hinc fit, vt aliqui potius *Coruos Indicos* (neſcio quàm bene) quàm *Pſittacos* appellare maluerint maiores hos, & verſicolores. Antiquorum enim ille viridis totus fuit, torque tantum miniaceo in collo notatus, quod præter *Plinium* etiam *Apuleius* monuit his verbis. *Sed color ille eſt viridis*, ait, *& intimis plumulis, & extimis palmulis, niſi quòd ſola ceruice diſtinguatur. Enimuero ceruicula eius circulo mineo velut aurea torque, pari fulgoris circumactu cingitur & coronatur.* Vnde & *viridis auis*, quaſi per antonomaſiam olim à poetis dicebatur. Veterum pſittacus ab enumeratis iam diſtat. Deſcribitur veterũ pſittacus.

De hoc *pſittaco Statius* lib. 2. Syl.

> *Pſittacus ille plagæ viridis regnator Eoæ,*
> *Quem non gemmatâ volucris Iunonia, caudâ*
> *Vinceret, aſpectu gelidi non phaſidis ales.*

Aſt hoc encomium longè veriùs, noſtri temporis, & à me iam commemoratis *Pſittacis*, quàm veterum illi toti viridi conuenire queat.

Sed audio Ariſtarchum, *Iulium Cæſarem Scaligerum*, in Exercitation. ſuis

Scaliger negat psittacum esse pulchrum.

Cardano, mihi, illisq. omnibus qui in *Psittacis* pulchritudinem agnoscunt, obstrepentem. *Auis enim hæc*, inquit, *non admodum pulchra. Nihil inquam pulchr præter oculos. Caput excreuit supra modum indecora magnitudine. Rostrum fœdum. Crura fœdissima. Linguâ nihil turpius. Quin etiam fuscis siue cineritijs color tristis: nitor nullus: ne à colore genus commendes vniuersum.* Sed æquum fuit hic quoque *Scaligerum* quærere, quod reprehenderet in *Cardano*, ne scilicet Scaliger non esset. Quare *Aldrouandus* laudato iam supra de *Psittacis* loco, huic Momo respondet his verbis, & *Cardanum* simul ac nos tuetur. *Astutè hoc postremum velut tacitæ occurrens obiectioni adiecit Scaliger. Subolebat enim neminem fore tam stolidum, qui non statim ipsi responsurus esset, pulchrum esse psittacum non rostro, aut pedibus, sed colorum variorum decore, quæ etiam procul dubio Cardano mens erat. Sed ludit Scaliger, non disputat. Multa à viris etiam doctissimis sæpe extundit contradicendi, aut forsan exercitandi ingenij studium, quæ alioquin, vtpote non vndequaq. satis firma procul dubio tacituri erant.*

Cui Aldrouandus sat se respondet.

Scribendi & contradicendi scabie multi pruriunt.

Quod si hoc viris, doctis vsuuenire solet, quid de indoctis censeas? quibus minimè pensi est, in philosophia & rerum naturalium historia, susq deque omnia habere, & pro libitu suo, quicquid in mentem ipsis, in buccam ac pennam venit, chartis illinere, modò viris se magnis opponendi campum sibi dari, & aliorum crescere, atque clarescere se nomine posse, ita praui iudicent. Adeò scripturiendi hoc à meris calumnijs natum, forumq. cacoethes, ceu scabies quædam, multorum nunc animos occupat, miserè torquet, maceratq. Verùm ad *Scaligerum* redeamus, qui eodem reor, argumento formosissimam auium omnium, non Europæ modo nostræ, sed orbis, vt ego iu dico, vniuersi, turpitudinis arguere poterat, *Pauonem* inquã, quod caput in hac alite, pro reliqui proportione corporis minutum nimis, & pedes luridi tristisq coloris appareant. Attamen cum suas explicat alas, & surrigit vropygium!

Poterat Scaliger etiã Pauonem sic turpem dicere.

Quam non gemmatâ volucris Iunonia caudâ
Vinceret?

Pauo tamẽ est pulcherrima auis.

In quam hos aureos fudit *Oppianus* versiculos. lib. 2.

Non secus ac siales Iunonis Pauo superbus,
Caudâ versicolor decorum corpus obumbrat,
Quo nihil ipsa Iouis prudentia & alma voluptas,
Pulchrius aspectu mortalibus ante creauit.

Et lib. 3. idem

Quippe feris tanto præstat formâ inclyta Tigris,
Quanto præcellit Pauo genus omne volantum.

Si tam excellentem igitur veteres *Psittaco* suo, viridi prorsus & vnius colori auì, formam gratiamq. tribuerunt, vt neque à *Phasiano*, neque à *Pauone*, illum vinci putarent, quid de maioribus his nostris pulchricoloribusq. quos tam Occidentales, quàm Orientales nobis iam Indiæ mittunt, dicturos fuisse eos, si vnquam vidissent, existimabimus?

Habemus & nos veterum Psittacum.

Sed neque adhuc desijt ad nos adferri *Alexandri magni* ætate notus, & *Romanis* olim non infrequens, *Psittacus* quem appositissimis profectò verbis describit *Aldrouandus*, cuius delineationi ad vnguem vidi similem hoc ipso tempore,

pore,quo hæc commentaria edo, apud Excellentissimam *Principis Cæsij* nostri coniugem,quæ suauiter auis huius garrulitate,dum aduersa nuper affligebatur valetudine,recreabatur.Hanc *Perroquet*, & si minor paulo sit etiam *Parochino* vulgò,nominant. Non sum tamen nescius,maximos illos versicolores,& bicubitales ob vocis sonum,quem plerumque edunt,ab alijs quoque *Perroquet*, appellari. Nolo hic omnia ex *Aldrouando* repetere. Hoc saltem in minore tali *Psittaco* de torque miniaceo monebo. *A rostro (quod superne rubet, inferne ex rubro nigricat) sub mento linea ducitur deorsum nigra ad pectoris vsque initium, quæ vtrinq.ad colli latera abit,donec cum circulo seu torque illo miniaceo,qui posteriorem ceruicem & collum cingit ad latera coeat*. Loquitur psittacus hic totus viridis, non paucas voculas hominum sermonis: Classici, seu tubæ militaris clangorem, sed & canem latratu, eiulatu felem articulatissimè imitatur. Puellarum, puerorumq.aspectu & præsentia mirè afficitur & delectatur.

Atque hæc de forma satis videri queant. Neque enim ego tot nunc Romæ species,quot *Aldrouandus* aliquando vidit, obseruare potui,quæ in toto *Psittacorum* genere adeò variant,si colores & magnitudinem præcipuè inspicias, vt is dicat ἀδύνατον planè esse, omnes pennà exprimere; sed penicillo potius delineandos fore. Visus mihi tamen etiam ille fuit,quem idem *Ornithologiæ* suæ lib. 11, cap. 10. describit,à se *cinereum,siue subcæruleum* appellatum. Plurimæ sūt species psittacorū.

Est hic columbæ domesticæ magnitudine & non maior, quare rectè *Bellonium* falsum fuisse *Aldrouandus* notauit, dum is cinereos omnium maximos putauit. *Rostrum* huic nigrum, lingua valde crassa ac breuis: *Pupilla* oculorum nigerrima, *Iris* lutea,circa *Oculos* area largior candida. Totius *corporis* color est *Cinereus*,vertex tamē albicat,& vēter dilutioris quàm dorsum, est coloris. Et nisi *Cauda* quæ pulcherrimi cinabrij est coloris, breuior obstaret, *Accipitrem* potiùs, quàm *Psittacum* dicere liceret. Neque enim in hoc caput tam deformiter excrescit, vt supra de *Psittacis Scaliger* conquerebatur, sed pro reliqui proportione corporis iustæ satis est magnitudinis. Hanc alit nunc Illustrissima Domina *Constantia Gonzaga*, *Asdrubalis Matthæi Marchionis* coniunx, quem ex *Germania* dono sibi missum, à *Gaudentio Madrutio* acceperat. Vnde adhuc *Germanici* aliquid callet sermonis, & non paucas hic quoque *Italicas* voculas addidicit. Cinericij Psittaci descriptio.

Verùm vnus, (qui hic agmen claudat) instar omnium mihi sit,quem cum admiratione non rarò loquentem & ludentem conspexi,apud *Balduinum Breyel Antuerpiensem* morum honestissimorum & suauissimorum virum, qui negotia & mercaturam Romæ agit,amicum meum haud vulgarē. Non quòd hic pennarum pulchritudine, primos à me descriptos vel superet, vel æquet *Psittacos*; sed quòd mores,ingenium & loquela fermè humana,huic insint. Hunc esse illum existimo, quem *Aldrouandus* citato libro cap. 5. depingit, & *Psittacum* vocat *viridem alarum costa supernà rubente*, quamuis descriptio eius cum hoc non per omnia quadret. Mirabilis psittacus non à forma, sed ab ingenio & sermone describitur.

Maior hic est quam modò dictus *Cinereus*, quare *pullastrum* etiam annicu-lum corpulentià vincit. Totus ferè est viridis, absque miniaceo colli torque. *Caput*, & prior inferiorq. colli pars pulchrè flauent. *Rostri* cuspis albicat, ni- Forma huius adumbratur.

grescit

greſcit tamen verſus narium foramina quæ capiti valde ſunt vicina. Oculi *pupilla* ſimiliter nigra, ſed *iris* aurantij eſt coloris. *Oculos* circulus ambit albus exiguus. *Venter* dilutiore viridantē, quàm dorſum, & alę, eſt colore. In *alis* hoc ſingulare eminet. Quod in his nempe coſtæ illæ, vbi hærent pectori, & vbi dorſo ſunt contiguæ, rubellæ florent plumulæ. Maiores etiam & remiges pennæ earundem, atropurpureæ, circa finem micant. *Cauda* præterea triplici colore interſtinguitur. Vbi enim podici hæret, cinabrinus, paulo inferius luteolus, & in extremis pennarum viridis, per tranſuerſum cernuntur colores. Veruntamen hæc exactè haudquaquam videntur, niſi auis hæc alas explicet, caudamq. diſtentam ſurrigat. Hoc autem facere aſſolet humanum quaſi aſſecuta ſenſum, quando ipſi palpum obtruditur. *O' quàm pulcher eſt noſter, hic pſittacus. & ſponſus*, idque linguà *Belgicà*. Tunc enim alas diſtendit, caudam dilatat, collū torquet, deambulando conſpiciendum ſe præbet, ac veluti criſtas præ gaudio attollens, & neſcio quæ ſecum immurmurans, laudatori applaudit, atque de ſua ſibi forma mirè gratulatur.

Videtur humanum ſermonem nō callere modò, ſed etiā intelligere.

Sermo, & intellectus hominibus propria.

Sed quid dicturus fueras, ſi mecum ſæpiuſculè vidiſſes, audiſſeſq. quæ modò ſubiungam? An non ſummam Creatoris noſtri ſapientiam, & omnipotentiam laudaſſes, & admiratus eſſes, qui etiam in aue hac vmbram quandam intellectus humani, diuinitatis nempe ſuæ radium illucere voluerit, humanum ſermonem, inquam, & rationalem quandam ingenij ſagacitatem, quæ duo nos à beſtijs omnibus longa intercapidine diſtinguunt.

Hiſtoricè docetur, hunc pſittacum aliquid intelligere.

Loquitur autem hic *Pſittacus* tam articulatè *Belgicum* ſermonem, vt etiam ſuperioris *Germaniæ* incola aliquis, hunc facilè (quòd ipſi tamen difficile eſt, ſi *Belgas* properanter, vt ſolent, loqui audiat) intelligat. Et quod mirum magis eſt, auis ipſa loquētes intelligere, & ad rhombum reſpondere videtur. Cum enim hoc ipſo quo hæc ſcribo, manè, ex *Balduini* familiaribus quidam auem hanc me præſente increparet, vrgeret, & virgulà ligneà, niſi cantillaret, minaretur, reſpondit auis, *Relinquas me, iam iam* ſcilicet cantatura ſum, dicere volebat. Has enim voces ingeminabat, *lat my gan, ter ſtunt, ter ſtunt*, quod idem eſt, quod iam latinè expreſſi. Audiui hæc & penè præ admiratione non obrigui.

Alio exemplo probatur.

Eiuſdem farinæ & hoc ſit. Cum nuperrimè puerum quendam, qui in feneſtra *Pſittacum* hūc ſtantem, è platea ad loquendum prouocabat, in cubiculum vbi auis morabatur, accerſeremus: *Seyt Vvilkom*, ait, *pſittacus*, hoc eſt, *gratus ſit aduentus veſter*. Et cum per quadrantem horæ, puer illum loquentem detinuiſſet, & abire ſimularet, *Vvaer gaed ghy*, ait auis, id eſt, *quo abituri eſtis*? Cum poſtmodum ad caueam eius digito pulſaſſet. *Vvye clopt daer*? hoc eſt, *quis hic pulſat*, interrogabat.

Et adhuc alio quod authori cō tigit.

Hæc plures mecum *Belgæ* & *Leodienſes*, qui tunc aderant & audiuerunt omnia, & obſtupuerunt, & in alite hac præter brutam naturam, aliquid ſimul excellentius ineſſe debere, affirmarunt. Ego quoq. cum ipſi caput ſubinde ſcalperem, quod facilè patiebatur, ob pruritum forſan, quem ibi percipiebat, appoſitiſſimè mihi dixit, *crau, crau*, hoc eſt *ſcalpe, ſcalpe*.

Sed hæc omnia leuia & exilia adhuc ſunt, præuit *Cantilenas* modulatur in-

tegras

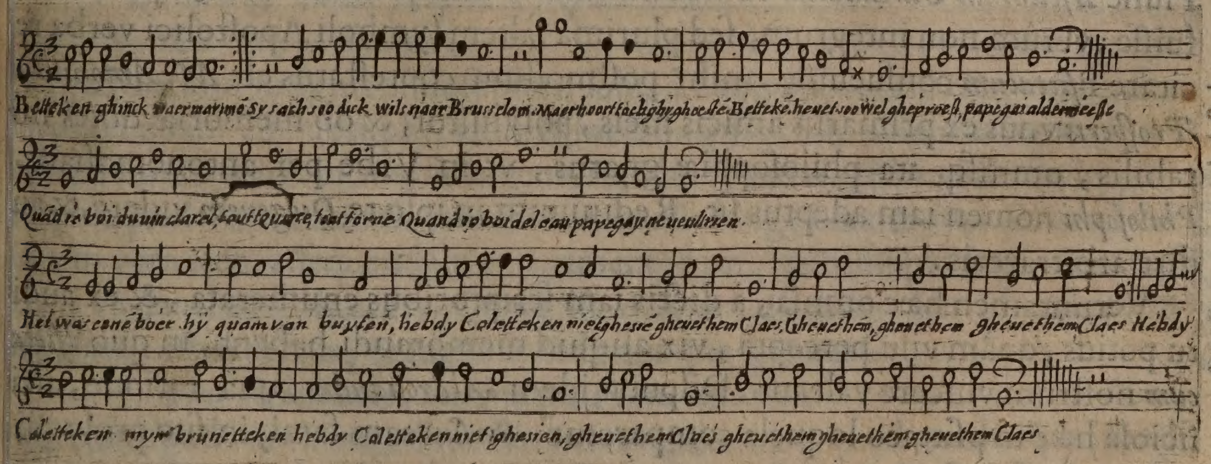
gras, deprimit & exaltat vocem, veluti musicalibus characteribus mox eas- Mira alia
em expressas dabo. *Cachinnū* tam verum variumq. sustollit,vt si auem haud hic psittacus præstat.
deas, certissimè hominem esse, qui rideat, iures, cum ipsam quoque longè Canit, ri-
lentem audias. *Tubæ* sonitum & ipsum diuersis exprimit modulis. *Peregri-* det, tubæ
ntium, qui ex *S.Iacobi* in *Galitia* itinere reduces cantando stipem colligunt, sonum, & canum latratus imi-
ntus modulationem artificiosè imitatur. Multis mirisq. modis *canum* latra- tatur.
s effingit, *gallinas* in plateis spatiantes cum videt, certa voce conuocat.

Dumquè sua solus secum spatiatur in æde;

escio, quæ tacitè modò murmuret,garriat,rideat,& quasi cum altero loqui, quentem audire,& audientem interrogare videatur.

Ast hoc pulchrum magis iucundumq. auditu est. Auis cum famet, & herus randet,mirum quibus illi blāditijs se insinuet. Matrē ac seruam tunc implo- In mensa cibum pe- tit.
t,vt aliquam saltē ex ferculis buccellam misero *Papagallo* (sic se ipsum nomi- at) præbeant, vel offam ex pane & vino, quam vocat *Vvinsuppe*, ingerant, hæc omnia linguā *Belgicā* petit. Solet tamen iam etiam *Italicum* addiscere a sponte idioma, ab illis præsertim, qui Romam perambulando, & ædes Didicit sua sponte Italica quædā
ius pertranseundo,quæuis venditant victualia,& suo quęlibet nomine pro- vocabula.
amant. Itaque expressis nunc clamat verbis *Sal bianco*, *Finochio* & similia.

Mirabatur & rectè quidem, olim *Plinius Lusciniæ* cantum, tantam in tam Plinius re-
ruo corpusculo vocem nimirum,tam pertinacem spiritū, ita pusillo in gut- ctè lusciniç cantum mi-
re tam varios sonos, plenum, grauem, acutum,crebrum,extentum,vibran- rabatur na-
m, concisum, inflexum, contortum. *Deinde in vna*, inquit, *perfecta musicæ* turalem.
entia,modulatus editur sonus. Et licet *artis esse*, dicat, *cum plures singulis lusciniȷs t cantus,nec ijdem omnibus, sed sui cuiq. Breuiterq.* reperiantur *omnia tam paruu- in faucibus, quæ tot exquisitis tibiarum tormentis ars hominum excogitauit*. Habet men *luscinia* à primæuis suis exordijs, propriam & vocis dispositionem, & sque hominis disciplina canit. Atque vel solā naturā ducente, vel matre cente,tam aptè cantillat, quod meditata est, & cantillando se ipsam emen- it ac perficit. Ast quid hæc habent miraculi, si cum *psittaci* nostri cantile- Sed psittacus eum
s comparentur? Quandoquidem hæ non ab alia aue, sed ab hominibus ex- nō à natura, sed ab
ogitatæ sunt variæ varijs,& musicalibus hic notis quoque designatæ.Has igi- arte habet.
r nunc subiungo.

Possem

Possem hic totidem *Latinis* interpretari verbis, quæ *Belgica* & *Gallica* ia[...] expressimus. Sed quia verbo verbum reddendo, aut quoquo modo sensum e[...] plicando, gratiam forsan amitteremus, quam quærimus; ideo hæc int[...] cta, & lectori potiùs indaganda relinquemus, vbi hoc solum monuerimus. In *Gallica* cantilena scilicet, *Papagallum* insinuare velle. *Quòd vbi v[...] num claretum bibo*, inquit, *tunc mihi caput vertitur, vertiturq.* atque vt poe[...] ille ait.

Sola cantio Gallica hic explicatur, & quare.

Totum vertigine tectum
Ambulat, & geminis insurgit mensa lucernis.

Ast vbi aquam poto, ait, *tunc ægrè Papagallo est, nec aliud nosse cupio.* Quasi Italic[...] diceret, *Quando beuo l'acqua, non voglio sapere altro*. Reliquæ duæ *Belgicæ* can[...] tiones de amasijs potiùs, quam vinis loquuntur. Hoc ridiculum interim fa[...] ctum reticere non debeo, cum tritissimo apud *Germanos* nostros prouerbio Papagallos illos homines appellemus, qui multa sæpe blaterant lecta, vel a[...] alijs audita, cum ipsi tamen quid verè dicant, non intelligant. Me æquissim[...] nunc jure dicere posse, *Psittacum* hunc nostrum, pueros illos *Italos* in vicinia[...] habitantes *Papagallos* reddidisse, quòd illi nempe cum *Psittacum* toties cantan[...] tem audiuerint, & cum ipso confabulati fuerint, non paucas *Belgicæ* & *Gallic[...]* cantilenarum voculas tam probè addidicerint, vt conceptis easdem verbi[...] cantent, quid autem dicere velint, prorsus ignorent.

Psittacus hic effecit quasi Papagallos, pueros Italos.

Scio probè, quæ *Ioannes Lerius* sua in *Brasiliam* nauigatione, de *Psittaco* qu[...] dam ita bene edocto memoret, vt ad heræ suæ nutum ac imperium, in pert[...] ca subito saltauerit, sibilauerit, cantauerit, & à cantu cessare iussus, dicto obed[...] uerit, quem ipsa tanti æstimauerit, vt nec æneo illũ belli tormento permutar[...] velle dixerit, quemq. ob id *Cherimbaue*, hoc est, dilectissimum suum appellaba[...]

Recensentur insignes psittacorũ mores.

Ex Ioanne Lerio.

Noui quoque, quæ in Exoticis suis *Clusius* de alio scriptum reliquerit, qu[...] *Gallicà* ridere linguà iussus, riserit quidem, sed & hæc subitò verba eodem[...] idiomate reposuerit: *O te stolidum, qui me ad risum prouocas!*

Ex Carolo Clusio.

Legi demum, quæ Aldrouandus habet omnia, de auis huius loquela, mo[...] ribus & ingenio, vbi inter reliqua hoc mirabile ex *Cælij* antiquis lectionibu[...] narrat: *Psittacum* fuisse *Romæ*, *Cardinali Ascanio* centum aureis emptum, qu[...] veritatis Christianæ symbolum integris & continuatis verbis enuntiauerit[...] Hunc *Ascanium Cardinalem* ex nobilissima & antiquissima *Sforzarum* famili[...] fuisse; verùm non integrum, sed plurima saltem symboli Apostolici verba re[...] citare *Psittacum* consueuisse, mihi postmodum contestatus est *M. Antonius à Prosperis* vnus ex primarijs amicis meis, polyhistor, & ob memoriæ dotes mi[...] rabilis, omnisq. ita philosophiæ gnarus, vt in Vrbe per antonomasiam *Philosophi* nomen iam adeptus sit. Rediuiuum in ipso te *Diogenem* videre, & au[...] dire arbitrareris.

Ex Vlysse Aldrouando.

M. Antonius de Prosperis redivivus Diogenes.

Veruntamen hæc omnia, à dictis iam scriptoribus enumerata, & ex audi[...] tu potius, quàm visu percepta, vix aliquid memorandi habent, in quo *Psitta[...] cum* nostrum vincere valeant. Disputat idem *Aldrouandus*, qua ratione, arti[...] ficiosa hæc in psittaco loquela comparetur. *Persius* eam fami, in suo proloqui[...] tribuere visus est, cum ait.

An fames sit in causa, vt Psittacus discat.

Quis

Quis expediuit psittaco suum χαῖρε? Persius ait.
Coruos quis olim concauum salutare?
Picasq. docuit verba nostra conari?
Magister artis, ingeniiq. largitor
Venter, negatas artifex sequi voces.
Quod si dolosi spes refulserit nummi,
Coruos poetas, & poetrias Picas
Cantare credas pegaseum melos.

...uidè expecto, quàm concinnis hæc & reliqua nobis versibus *Italicis*, & lucu-...ento suo commentario, explicaturus sit *Franciscus Stellutus Lynceus*, qui iam ...dfectum, & sub prœlo dispositum habet à se *Italico* sermone versum, & lo-...uentem eundem *Persium* poetam.

Attamen *Aldrouando* videtur, necessitatem ab inedia inductam, vix posse ...ræcipuam esse causam industriæ & loquelæ in *psittaco* conciliandæ. *Cuculum* ...nim, *quantumque inediâ domes*, inquit, *assiduò instruas, vt humana efformet ver-...a, nihil vnquam præstabis, est enim Cuculus, non psittacus aut luscinia*. Et ego in ...oc ipsi assentior, Nam Negat Aldrouandus.

Parisios siquis stolidum transmittat asellum,
Si fuit hic asinus, non ibi fiet equus.

...oc tamen etiam pro *Persij* honore reticere non debeo, ipsum non huius fuis-...e mentis, vt quamlibet auem per inediam eò ducendam fore putauerit, vt ...umanas addisceret voces, sed illas solùm, in quibus idonea ad loquendum ...atura struxit instrumenta. Quare hic *psittacos* solos cum *picis* & *coruis* no-...inat. Verùm nec hæ quidem, nisi præmio alerentur, fameq. tantisper mace-...arentur, frugi quicquam facerent.

Hoc enim certissimò affirmare valeo, hunc nostrum, quotiescunque famet ...bedientiorem suo instructori esse, saltare, gesticulari, ridere, loqui, canta-...e; & vt vno dicam verbo, omnia concinniùs, ad hominum voluptatem præ-...tare, quàm post epulas, quando somniculosus quasi torpet potius, ipsiq. ac-...idit, quod de senectute extrema affecto dicitur, At exēplo nostri Psittaci probatur.

Vt lauit, sumsitq. cibum dat membra sopori;

...erè itaq. de se *Horatius*, quod *Aldrouandus* tamen improbat, canit.

Et laris & fundi paupertas impulit audax
Vt versus facerem.

...t *Epictetus* tam insignis philosophus, solus à *Luciani* scōmatis nōn tactus, plus ...uto olei quàm vini absūpsit, vnde & lucerna ipsius tāto precio æstimata fuit.

Non sum tamen nescius, vt ingenium, *duris in rebus egestas* acuit, ita in phi-...osophia præsertim naturali, remoram eam esse longe maximam. Cum ad va-...iorum veritatem assequendam experimentorum, nummi plurimi, & *Crœsi* ...tiam thesauri requirantur. Quam in *Magno Alexandro* suo liberalitatem *Aristoteles* est expertus, & magnus inde quoque ipse euasit. Paupertas ingeniū quidem acuit, sed in quibusdā sciētijs magno est obstaculo.

Sint Mecænates, non deerunt Flacce Marones.

...taq. cum apud neminem adhuc scriptum repererim, quod oculis ipse meis ...surpaui, & his auribus hausi, quæ *psittacus* hic noster præstat, is certè omne tulit

tulit punctum, & meritò ab hero suo ita amatur, vt ducentis etiam aureis v-num illum haudquaquam daret.

Heliogabalus profusi luxus in dapib. ex psittacorũ capitibus.

Næ, si nunc *Heliogabalus* illud vitiorum monstrum, & luxus omniuarij magister reuiuisceret, ac Palatinis suis, quod olim facere consueuit, ex *phasianorum*, atque tam carè emptorum (veluti hic noster est) *psittacorum* capitibus, ingentes rerum dapes instruere vellet, næ, inquam, ille *Cleopatræ* quoque luxoriosissimæ fæminæ lautitias, opes & dapes, vnica vnione, vnà in cœna profusas, sumptibus hisce superaret.

An psittaci puellarũ & puerorum amore libidinoso capiantur?

De puellarum ac puerorum amore, quo tam perditè ardere dicuntur *psittaci*, verissimum est, quod plurimi annotarunt, & *Albertus* quoque noui. *Amat hæc auis loqui cum pueris*, ait, *à quibus etiam cetera aues faciliùs loqui addiscu*[nt].

Hic etiam noster *psittacus* puerum decennem puto, præ reliquis elegit, cum quo totis è fenestra garrit horulis; hunc vt videt, vt ridet, gesticulatur, confabulatur. Hoc an libidini sit adscribendum ignoro equidem, licet *Scalig*[er] aliter in hanc libidine flagrare scriptum reliquerit.

Oscula à psittacis præbentur.

De moribus eius (psittaci) *hoc compertum quoque nobis est*, ait. *Fuscũ mediocris magnitudinis obseruauimus, cũ ei affectata abblandiremur attrectatione, accendi libidine f*[ui]*litum, mihiq. vltro offerre osculũ, adeoq. obturbari, vt ex ingluuie cibus in os redundar*[et].

Hunc profectò *Balduini psittacum* sæpissimè pedẽ petenti porrigere, & osculum postulanti præbere vidi, cuidã ex eiusdẽ *Balduini* familiaribus iuueni, qui cũ hoc *psittaco* ex *Belgio Romam* venit, & ipsi sæpius cibũ ministrare solitus est.

Cardinalis Barberini duo psittaci.

Sunt & *Cardinali Barberino*, cui has inscribimus vigilias nostras, duo eiusdem cum hoc nostro commemorato coloris & magnitudinis *psittaci*, quorum alter ridiculus valde est & garrit plurimùm, & præterea puerorum præsentia & colloquio adeò capitur, vt ex fenestra (veluti mihi relatum est) ad vnum ex illis se præcipitem dederit; etiam, & cerebrum saltem non illiserit. Hic ille à matre sua Excellentissima Domina *Constantia Magalotta*, prudentissima & pijssima Heroina, dono acceperat.

Nouũ & peregrinũ libidinis genus in Simia erga psittacum.

Coronidis loco & hoc addidero, nuperrimè ab amico quodam mihi relatum, hic *Romæ* nempe fuisse Dynasten quendam, qui lasciuum & pulcherrimum *Cercopithecul*um, ac *psittacum* simul alebat speciosissimum. Illam autem *simiolam*, ad *psittacum* sæpius accessisse, & obscæna nescio quæ coitus exercere genera cum illo tentasse. Herum autem vtriusque animalis turpitudine illa turbatum, iussisse vt *Cercopitheco* testiculi exsecarentur. Hoc vbi factum, refrixisse in illo Venerem, illecebras desijsse, & omnem ludendi simul voluptatem, cum aliquo etiam heri mœrore extinctam fuisse.

Finis historiæ de psittaco.

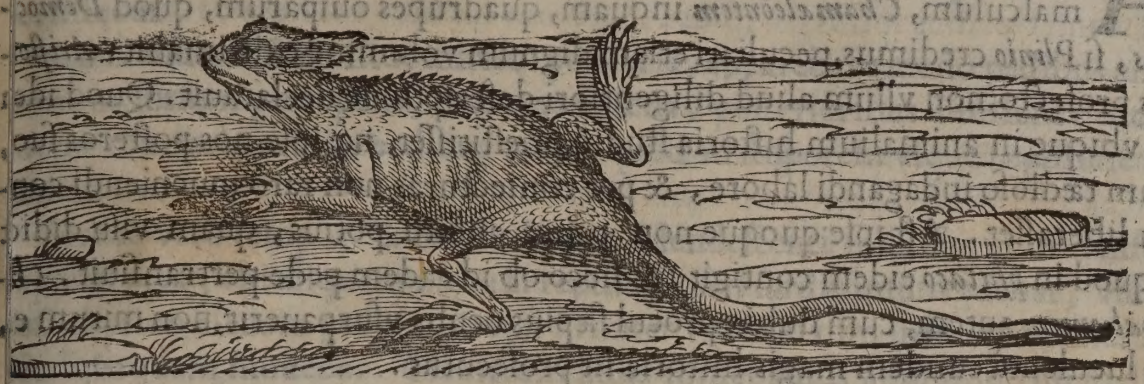
Atque hic ego *psittaci* metas pono, qui plura de his nosse desiderat *Aldrouandum* & *Clusium* consulat. De sequente *Aue*, quam *anonymam*, siue innominatam voco *Mexicanam*, non habeo quod quicquam vel noui proferam, vel ab alijs prius authoribus memoratum in lucem producam. Cum nec ad quam speciem ex nostratibus facilè reducenda sit, diuinare queam. Si quid tamen posthac mihi innotuerit, id beneuolum meum lectorem celare haudquaquam volo, in secundo operis huius vniuersalis volumine, cui *Deo fauente Lyncei*, statim, hoc euulgato, manus admouebunt.

De altera aue nihil nec noui, nec ab alijs relati adferri poteſt.

CYA-

CVAPAPALCATL.

Chamaleo Mexicanus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ANIMAL hoc lacertam vtcunque æmulatur. Cuius superior pars capitis, cum auribus coloris est subfusci. Aures longas, latas, patulas, crenatasq. seu in ambitu sectas, habet. Oculorum pupilla nigra, iris lactescit, flauescit albugo. Orbita extra oculum albicantem constituit circulum. Cutis, quæ vtrasque maxillas vestit, subflaui est coloris. Palearia, vt ita dicam, siue pellem ab imo men- ad pectus propendentem, linea serrata interstinguit. In collo ad auris ra- cem, oualis figuræ macula est cineritia, nigro circumducta circulo. Cutis collo, per dorsi spinam ad caudam vsque protensa similiter crenata, hispida aculeata videtur. Totum corpus, ex cinereo ac subluteo colore constat. olli tamen & ventris latera subnigrent. Animal ita macilentum apparet, costæ etiam transparere videantur. In collo versus vsque medietatē dorsi, in femoribus, ac circa eadem, minuta quædem punctula, siue grana squa- iosa veluti, atque nigricantia eminent. Quinque tam in posterioribus, quàm iterioribus pedibus, digitos habet, sed hos in posterioribus longiores, me- osq. longissimos, ex quibus vngues prominent, ceu felibus nostris acutissi- i, sed non ita adunci. Cauda ad corporis proportionem est sesquialtera, & ithamæ quadrantem superat. Vtriusque verò longitudo est spithamæ seu ilmi maioris. In dorso renum versus regionem, magnæ & quadratæ emi- ent maculæ quædam. Prima in scapulæ superiore parte, versus spinam dorsi. cunda iuxta spinam, in lumborum regione. Tertia in osse sacro versus cau- im acuminata. In his præcipuè squamosa illa punctula, vt & in dorso & fe- oribus, (quæ in principio sui sunt carnosa) conspiciuntur.

SCHOLIA EIVSDEM.

AB admirabili aue *Pſittaco*, ad non minùs admirandum tranſimus animalculum, *Chamæleontem* inquam, quadrupes ouiparum, quod *Democritus*, ſi *Plinio* credimus, peculiari etiam dignum volumine exiſtimauit. *Ariſtoteles* profectò, non vllum aliud diligentiori deſcriptione declarauit. Quod idem ſi vbique in animalium hiſtoria ſtudiū præſtitiſſet, næ ipſe nos poſteros ſuos tam tædioſo indagandi labore, & per coniecturas non rarò inueniendi conatu liberaſſet. Aſt ipſe quoque non pauca auditu potiùs, quàm viſu didicit (quod in *pſittaco* eidem contigit) & ſicco ob id eadem pede pertranſiuit. *Chamæleontem* autem, cum dubio procul ſæpius oculis vſurpauerit, non mirum eſt, ſi luculentà eundem magis hiſtorià ſit proſecutus.

Arist. diligētiſſimus fuit in deſcribēdo Chamæleonte.

Verùm quoniam & poſt *Ariſtotelem* fuerunt, qui plura in *Chamæleonte* ſunt commentati, & Naturæ rerum inexhauſtus eſſe theſaurus videtur; forſitan & nobis eiuſdem relicta portiuncula fuit, quam vt aliquem lectori noſtro guſtum præbemus; hic quoque artexemus, cùm & nobis viuum hoc animal, cum animi ſtupore quodam videre ſæpiuſculè conceſſum fuerit.

Poſt Ariſt. tamen alia adhuc de Chamæleōte dici poſſunt.

Et quid ni in tam mirandi fabrica animalis expatiaremur? *Curioſum enim nobis natura ingenium dedit*, inquit *Seneca* libro de otio ſapientis, *& artis ſibi & pulchritudinis ſuæ conſcia, ſpectatores genuit, perditura fructum ſui, ſi tam magna, tam clara, tam ſubtiliter ducta, tam nitida, & non vno genere formoſa ſolitudini oſtenderet. Hæc qui contemplatur, quid Deo præſtat? ne tanta eius opera ſine teſte ſint*.

Præmittam autem hìc epiſtolam, quam vir bonarum literarum ſtudijs, præxiq. medicà præclarus, peregrinatione quoque in *Gallias*, *Hiſpanias*, *Italiam* & *Germaniam* vniuerſam conſummatus *Franciſcus Nydermaier* Monacenſis, Sereniſsimi *Landgrauij Georgij Haſſiæ* Medicus primarius, hoc anno ad me perſcripſit, & *Chamæleontem* tam viuum quàm mortuum anatomicè deſcripſit; cùm eundem prius nos ambo *Romæ* vidiſſemus apud *Ludouicum Haſſiæ Landgrauium*, *Georgij* patrem, cum hàc iter faceret, & viuum hoc animal à Sereniſſ. magno Magiſtro Ordinis S. Ioannis Hieroſolymitani in Melitenſium Inſula dono accepiſſet. Sic autem eius habet epiſtola.

Franciſcus Nydermaier authori Chamæleōtem viuū & mortuū deſcribit.

Admodum Illuſtris Domine, & fautor obſeruandiſsime. Quod veſtris beneuolentià & amore pleniſſimis literis, ſubitò vt animus mihi erat, & acceptorum gratitudo beneficiorum iubebat, non reſponderim; benignè apud Dominationem veſtrà me purget abſentia mea à *Darmſtadio*, vbi Princeps nunc meus clementiſsimus commoratur. Eò igitur vt perueni, lapidem omnem moui, veſtro vt quæſito ſatisfieret.

Huius epiſtola.

Chamæleontem itaque eundem, quem Sereniſſ. *Haſsiæ Landgrauius Ludouicus* anno 1619. *Melità*, *Romam* tulit, quemq. nos vnà viuum ibi vidimus, hunc eundem inquam, ego biennio prius, dum eàdem in Inſula *Melitenſi* verſarer, ſæpius

Ludouicus Landgrauius Haſſiæ Romam viuum tulit Chamæleōtem.

æpius conſpexeram. Fuit autem *chamæleon* hic ſumma induſtriâ, in cauea quadam concluſus, pellibus ac pannis, à vento & frigore, quod in *Germania*, quando eò appulimus adhuc aſperum erat, præmunitus & cuſtoditus. Quoniam in frigidiuſculo magis aere, animal hoc torpidum; & quaſi immobile perſiſtebat.

Hunc author quoq; vidit.
Nō patitur frigus.

Sed & diuerſiſſimo ſitu, mirisq. poſituris, apparebat: modò pedibus anterioribus ſurſum prorepens, ſeq. appendens, poſterioribus inſiſtens: modò autem contrario ordine pedibus vtens, quod ad ſtuporem vſque ſæpiſſimè intuebamur.

Sereno verò tempore & calidiuſculo, ſplendeſcenti ſoli, ſuo cum clauſtro exponebatur, vbi aliquem motum reptilem, ſed tardiſſimum edebat, vnum poſt alterum eleuans pedem, & niſi firmiter vni innixum inſiſtebat, alterum haudquaquam mouebat. Clauſtrum illius illinebamus nonnunquam melle, aliquando eidem ſacharum inſpergebamus, vt muſcæ allectarentur, quarum ubi vna forſan eidem appropinquabat, quatuor inſiſtens tunc pedibus ſuis, corpus commouebat, *linguam* exerebat longam, flaui coloris, exilem, ſed in apice latam ac rotundam, caputq. aciculæ magnitudine & formâ adæquantem. Et tametſi in omnibus actionibus ſuis animalculum hoc eſſet tardiſſimum, in ſola tamen muſcarum venatione, mira præſtabat agilitate. Nam temporis quaſi momento linguam vibrabat, & eiuſdem extremitate muſcam agglutinabat, quam illico deuorabat.

Tardiſſimè mouetur.
Muſcas capit celerrimè.
Linguæ in viuo deſcriptio.

Os ad tam paruum collatum corpuſculum ſatis grande habebat, quod ipſum alio haud vnquam tempore aperire animaduerti, niſi quando muſcā capiebat, quod equidem quatuor aut quinque menſium ſpatio, ſexies vel ſepties, ab eo actitatum fuiſſe arbitror. Propterea non abſurdâ omnino coniecturâ diuerſi authores ducuntur, cum *chamæleontem* ex aere viuere autumant. Quod equidem, vt abſolutè non eſt verum; cum & Sereniſſimus Princeps meus, & ipſemet ego, multiq. mecum alij, magno ſæpiuſculè cum riſu venationis illius muſcarum ſpectatores fuerimus: ſic conſideratione digniſſimum iudico; quomodo hoc animal, ex vnica muſca, tanto temporis tractu plurium non ſolum dierum, ſed vnius atque alterius etiam menſis ſpatio, ſufficiens hauri[re] nutrimentum potuerit.

Os habet magnum.
Quomodò dicatur ex aere viuere.

Nares conſtituebant duo foramina paruula, ſed patula. Attractionem aeris tamen, aut pectoris commotionem in hoc nullam vnquam aduertere potui.

Nō videtur thoracē dilatare aut conſtringere.

Oculi proni, nigri, cooperti, cum rotunda palpebra, maiores interiùs & minores exteriùs apparebant. Et quod mirum eſt, hos in gyrum & rotationem omnimodam ad libitum verſabat.

Oculos in gyrum voluit.

Caudam ſatis longam trahebat ad ventrem inflexam, quâ in rependo vtebatur, ſiquidem nunquam prorepebat, niſi illam benè affixam, & caueæ ſuæ firmiter inflexam teneret.

Caudā inflexam habet.

Quod ad *colores* attinet, nullos alios, quos aſſumeret obſeruare mihi licuit, quam nigreſcentem, cineritium, albumq. & aliquando ex his omnibus mixtum, modò maculis nigris, albisq. punctatim, modò ijſdem in lineas tranſuerſas non longas diductas.

Qui colores in hoc aduertātur.

Alios colores verò, viridem præcipuè, ac rubrum, quorum animal hoc capax & ſuſceptibile affirmanc non pauci nec vulgares ſcriptores, ego equidem diligenti adhibita obſeruatione, videre haud vnquam potui. Et indubitatam velim Domin. veſtram his verbis meis fidem adhibere.

Internarum ipſius partium deſcriptio.

De interioribus ipſius partibus, hoc quod ſubiungam habeo: non quidem me poſt animalis mortui ſectionem earundem ſpectatorem fuiſſe, hæc tamen quæ ſequuntur, ex *Darmſtadiani* Medici, & Principis noſtri veridica relatione Chirurgi vobis communicare poſſe. Dictus igitur *Chamæleon* paucas ſeptimanas, poſtquam *Darmſtadium* perlatus fuit, ſuperuixit, an incuriâ hoc illorum acciderit, quorum concreditus cuſtodiæ fuerat, an aeris potiùs inclementiâ, qui tunc temporis frigidiuſculus, pluuioſus, ac ventoſus erat, affirmare non auſim.

Parum ſanguinis habet.

Aperto igitur per inciſionem *ventre*, nihil quaſi ſanguinis profluebat; ad latera *coſtarum* tamen, quæ coſtis, ſiue ſpinis piſcium aſſimilabantur, venulæ aliquæ minutæ conſpiciendas ſe præbebant, quæ vbi apertæ fuerunt, ſanguinis inſtar quidpiam ſtillabant.

Huic pulmo, hepar & cor parua.

Pulmo paruus fuit, cum mea tamen quoque opinione prægrandis cenſeretur, quod aeris plurimi attractione ſola plerique hoc animal diutiu abſque cibo viuere poſſe ſibi perſuaſerint. *Hepar* itidem paruum, in quo aliquid ſanguinis repertum, obſeruabatur. *Cor* verò minutiſsimum apparebat.

Inteſtinum quaſi omnino rectum.

Inteſtinum à gutture vſque ad anum aut excrementorum exitum, vnicum, album, non admodum craſſum, & circa ventris medium nonnihil curuatum conſpiciebatur, & ob id longius paululum quam totus corporis tractus erat.

In hoc excrementa, vix ſcitur vnde veniant.

In hoc aperto, & ſecundum longitudinem ſciſſo, aliquid inſtar materiæ excrementitiæ nigricantis ad viriditatem tendentis, abſque vllo tamen fœtore, reperiebatur. Vtrùm fuerit excrementum ex muſcis, quas præteritis menſibus comederat, & paucis illis quidem relictum, an ex humidiore aere attracto collectum, atque compactum, hoc ego alijs enucleandum relinquo. Circa ventris medium inteſtino, huic *ouorum piſcium* ſimile quid adhæreſcebat.

Linguæ in mortuo delineatio.

Lingua poſt mortem animalis in oris cauitate acutiſsima, & parua prorſu deliteſcebat, cum illam tamen ego, quando muſcas venabatur, longiuſculam ſatis, & in apice ſpecilli globulum ſiue caput referentē, viderim. Aſt in promptu ratio videtur, euaneſcentibus nimirum vitalibus & animalibus ſpiritibus poſt mortem plurima, quæ in vita tumeſcebant, collabuntur. Sub *lingua* porrò

Humor ſub lingua flaueſcens latitat.

venula humore quodam flaueſcente turgens videndam ſe præbebat. Vtrùm veneno hæc ſcatuerit, non vlla abſque ratione prorſus dubitandum exiſtimo, cum non pauci *Chamæleontem* venenatum perhibeant.

Sceletō huius, Saxoniæ Sereniſſ. Electori tranſmiſſum.

Sceleton huius *Chamæleontis* poſtmodum, cum ſceleto vnius ex duobus illis animalibus *Gazellis* vocatis (quæ ſimul mecum Dom. veſtra Romæ vidit) à eodem quoque magno Magiſtro Equitū *Melitenſium Landgrauio Ludouico* donatis, imò cum altero viuo maſculo nimirum, tranſmiſſa ad Sereniſſ. *Saxoniæ Electorem* fuerunt, qui non pauca exotica alit animalia, & ſceleta diuerſiſsimorum

ûm adſeruari iubet, *Leonum* videlicet, *Tigrium*, *Equorum*, *Camelorum*, *Si-miarum*, aliorumq., & in hoc Muſæo veſtro, in quo ſceleta quamplurima quoque proſtant, nihil conceditur quin prorſus ſuperetur.

Atque horum nunc ego breuiter recordari potui, reliqua cum vnà eſſe-nus, voce etiam me explicaſſe memini. Quæ omnia boni velim con-ulat, & pro ingenij ſui perſpicacitate, cum reliquis Academiæ veſtræ doctiſsimæ Lynceorum ſocijs, ponderet, dilucidet, amplificet. Cuius e fauori & beneuolentiæ committo. *Darmſtadij*, duodecima Decembris 626.

Atque hæc amicus meus. Hoc mihi ſimiliter animalculum in cauea, cui uiculæ includi ſolent, viuum eſt viſum, dum *Princeps* ſupra laudatus *Romam* eniret, meaq. operâ in adeundo, ac venerando PAVLO V. *Pont. Opt. Max.* teretur. *Longum* erat, ſi caudam cum cætero corpore metireris; ſpitha-nam vnam, ſiue palmum maiorem, *Cauda* nempe medietatem, hoc ſt eandem, quam reliquum corpus, longitudinem efficiebat, quam ſem-er recuruatam gerebat, & inæqualiter ac miro quodam ſitu pedes diuari-abat. — *Hucuſque Franciſcus Nydermaier. Author quoque vi-uum hanc vidit be-ſtiolam.*

Hoc capere ſemel *muſcam* ego quoque ex inopinato, cum quadam animi acritate vidi, & riſi. Cum enim forte fortuna propè illud hæc conuo-laſſet, & fraudis neſcia conſediſſet, hoc oculi ictu celerius, ſagittæ inſtar inguâ, digiti indicis longitudine, eiaculatâ muſcam arripuit, ac deuora-it. Veruntamen plurimi ſolent elabi dies, antequam ſimili præda fruatur, uo tempore ex aere ſolo, vt ſuſtentetur, credibile par eſt. — *Quomodo chamæleo muſcam ca-piat.*

Narrabat idem, *Franciſcus Nydermaier*, *Chamaleontem* hunc nunquam bi-iſſe, nec vocem vllam edidiſſe. Et cum inquit, nunquã bibat, rariſſimè edat, nirũ videri tamen debet, in cauea illa excrementa ſemper aliqua reperiri, par-a, magnitudine grani canabini, nigricantis ac viridantis coloris, ab aluo ſub-ide egeſta. — *Nunquã bi-bit, rariſſi-mè edit, & excremẽta tamen aluũ emittit.*

Motum quoque tardiſſimum perficit, vt longiuſculo etiam temporis tractu, ix ſpatium octo pedum ambulando emetiatur. Quare cum è ſuo ſemel effu-iſſet clauſtello, & per feneſtras egreſſum, lacertarum more, per muros repta-et, & aſcenderet, facillimè cohiberi, & capi manibus, tunc potuit. Hoc quo-ue idem *Nydermaier* referebat, quòd cum *Chamaleon* hic aliquando pilum cũ uſca fermè deglutiuiſſet, in ipſaq. deglutitione tantùm pateretur, vt ſal-m non ſuffocaretur; ſe aperto beſtiolæ ore, digitum inſeruiſſe, pilumq. xtraxiſſe: os autem tam amplum ſe reperiſſe, vt primorem pollicis articu-m capere facilè potuerit. Atteſtari hoc ego & ipſum valeo, colores ipſi di-o chamæleonti eoſdem fuiſſe, qui ſuprà memorati fuerunt. Vbi enim pel-culæ albæ inſedit albicantem, vbi panno nigro impoſitus fuit, nigricantem ſumpſit colorem, minimè autem rubrum, aut viridem, licet hi ipſi ſuppo-erentur. — *Tardiſſimũ edit motũ.* — *In quos co-lores ſe vertat.*

Inter iuniores rerum naturalium obſeruatores reperio diligentiſſimũ fuiſſe *Bellonium*, qui exactam etiam huius nobis tam externam, quàm internam natomen reliquit, veluti totidem ipſius concepta verba ex Geſnerianis Com- — *Bellonius anatomen huius fecit.*

mentarijs, si opus foret, huc transportare possem, mihi enim ad manus nun non est *Bellonius*.

Ex huius descriptione quid dicere valeamus.

Quod autem nostræ descriptioni deesse videtur, hoc mihi sedulò annotai placuit. Quod duplicem nempè *Bellonius* describat *Chamæleontem*, sed neutrum cum neutro nostrorum, hoc est, neque cum *Mexicano*, neque cum eo, quem huc allatum vidimus, congruentem. *Arabicus* enim *Bellonij Chamæleon* pusillus est, vix *viridem* excedens *lacertam*, colore albicante, subfuluis & rubentibus maculis distinctus. *Aegyptius* verò, duplo maior, colore inter viridem & indicum ambiguo, quem ex luteo in fuluum variè commutari solet.

Variarum partiũ eius dem descriptio.

Quæ sequuntur, cum nostris quà cohueniunt, quà discrepant. *Oculis* hoc proprium nimirum esse inditum, vt vnum sursum, alterum deorsum flectere, & res diuerso collocatas situ, intueri possit. *Famem* ait, ab ipso octo mensibus, aut integro etiam anno tolerari posse. *Nam cum pulmonibus magnis per ventris latera exporrectis fit*, inquit, *ventum intro magno impetu attrahit, eoque intumescit*.

Præter foramina *narium*, etiam ad auditum sua adesse ait. Et *maxillas* dicit dentibus serratis præditas. *Linguam* esse longam sesquipalmum. Palmum autem, hic minorem intelligit, qui quatuor est transuersorum digitorum. *Hanc*, inquit, *à longè in insecta, muscas scilicet, scarabæos, locustas, formicas, iaculatur, & mucore suo, quem in extremo linguæ spongiosum habet, arripit, & in deducit*. In *pedibus* naturam lusisse memorat (quod *Aristoteles* quoque nouit) cum in anterioribus sint terni digiti intra, & bini extra, contrario in posterioribus se res habeat. Duodecim insuper ait, *ova* excludere lacertarum more. *Hepatis* lobos duos esse, & *cor* muris domestici magnitudine.

De sanguine nihil *addidit*, qui vbi reperiatur in hac bestiola, supra memorauimus. An verò Splene careat, quod *Plinius* voluit, haud scio. Aristoteles hoc sensisse visus est, cum inquit. *Lienem conspicuum nusquam continet*. Nec noster dissector de hoc quicquam meminit. Nec *Plinius* aut *Aristoteles* de *Intestinis* aliquid latiùs consignauit memoriæ.

De pulmonibus res cõtrouersa est.

De pulmonibus res mira prorsus est, cum noster Anatomicus dicat pusillos in hoc *chamæleonte* fuisse. *Bellonius* verò magnos eosdem descripserit, per ventris latera exporrectos, qui in causa sint, vt fames diutiùs ab hac bestiola feratur. Quasi hi aere repleantur, & hic alimenti postea vicem eidem præbeat. *Aristoteles* nullam pulmonum mentionem fecit. *Plinius* tamen lib. 11 cap. 37. *Chamæleonti*, inquit, *pulmo portione maximus est, & nihil aliud intus*. Et ob id nisi fallor, lib. 8. cap. 33. dixit. *Ipse* (chamæleo) *celsus hiante semper ore solus animalium nec cibo nec potu alitur, nec alio quàm aeris alimento*.

Plurimi scriptores maximum ipsi pulmonem tribuunt.

Solinus hunc ipsissimum ijsdem ferme verbis cap. 43. expressit. *Hiatus eius æternus* ait, *ac sine vllius vsus ministerio, quippe qui, cum neque cibum capiat, neque potu alatur, neque alimento, quàm haustu aeris viuat*. Sed longè ante *Solinum*, & *Plinium*, ipsi *pulmonem* maximum & aere humidum *Theophrastus* concessit, vt videre est apud *Plutarchum* lib. de animantium comparatione. *Vertit se* (chamæleon, (ait *Plutarchus*) *non quò quicquam struat, vel tegat se se* (sicut facit *Polypus* piscis)

Solinus & Theophrastus quoque pulmonem magnum in chamæleõte agnoscunt.

ſcis) *verùm metu, nullaq. alia de cauſa variat, naturà trepidus ac timidus. Conquitur etiam ventis vis, vt eſt author Theophraſtus. Corpus enim huius animalis nè vniuerſum eſt vento* (vel vt alij legunt *pulmone*) *refertum*. Et ob id *Ouidius* 5. Metamorphoſ. cecinit.

Id quoque quod ventis animal nutritur, & aurà,
Protinus aſſimilat, tetigit quoſcunque colores.

Scaliger præterea in exercitationibus ſuis aduerſus *Cardanum*, hæc habet: *Quod aer Chamæleonti pro cibo ſit aliquandiu, ex eo patet: quòd & annum integrum iunt inediam tolerare: & vbi excipit hiatu auram, & occluſit malas, turget ei venter.* Quod ſi venter turget, non exiguo, ſed maximo conſtare pulmone hunc ar eſt, eoq. per ipſum ventrem deſcendente, qua enim alia quæſo ratione deò ipſe intumeſceret? — Videtur hoc ipſum Scaliger ſentire.

Hìc ego in biuio hæreo, & quò me vertam neſcio, An ſpreta veterum authoritate, anatomico noſtro aſſentiar? qui autopſià minimum in *Chamæleonte pulmonem* ſe inueniſſe affirmat. An potius hallucinatum hunc eſſe dicam, *Plinio* autem *Solino* & *Bellonio* ſubſcribam? Vtrumuis ſtatuam, vix culpà vacare idear. Venit nunc in mentem mihi, ne (ſi modò venter attracto aere in hac eſtiola turgidulus fit) ſimilis hìc ſit *pulmonum* conſtitutio, quam præter omnem rerum ſeriem in *teſtudine* inueni. Habet enim cum *teſtudine* neſcio quid onformitatis *Chamæleon*. Vtrumque animal eſt quadrupes ouiparum. Et vt *Ariſtoteles* ait, viuit *Chamæleon* diſſectus aliquandiu, vt *teſtudo*, & vt hæc ſimiliter tardè incedit. Addo ego, quòd vtrumque egregiè famere poteſt animal. — Dubitatur vtri opinioni ſit adhærendum. — Dubitatur ne eadē ſit chamæleōtis & teſtudinis pulmonū conſtitutio.

Subiungam igitur vel in curioſi naturæ perſcrutatoris gratiam, quæ mihi on vna tantùm vice in *teſtudinis* anatome obſeruare, cum quodam animi upore, licuit.

Cum ante ſeptem annos inſignis magnitudinis mihi *teſtudinem* marinam ex *Neptunio* oppido maritimo ſubmiſiſſet Illuſtriſſ. *Virginius Cæſarinus Lynceus*, uem aliqui *Pico* illi *Mirandulano* æqualem, multi etiam ſuperioré agnouerũt, t ipſum de internarũ partium ordine poſtmodum, (qui noſtræ *Academiæ Lyncæ* mos eſt, mutuis ſe ſe iuuare ſtudijs) edocerem, perſcripſi ad ipſum ea, quæ mnia ſibi viſa fuiſſe paradoxa reſpondebat. Quare *Romam* redijt, & aliam uc paulò minorem teſtudinem perferri ex mari curauit, voluitq. ipſe in ædibus meis anatomæ huic præſto eſſe, eamq. manibus proprijs, *Democritum* manum imitans philoſophum, adiuuare. Verumtamen ex ea huc transferre ſolummodo illa placet, quæ reſpirationis organa attingunt. Vt ipſum itaque ertiorem redderem, quod promiſeram, *pulmones non in thorace hìc, ſed in ventre inferiore ſub ipſo ſitos eſſe diaphragmate*, rem totam hac ratione demonſtraui. Curaui *aſperam arteriam*, aliqua ex parte detruncari, ac tubulo ex arundine mmiſſo, eandem inſufflari. Statim ambos *pulmones* in ventre imo conſpicuos abuimus, ad extremum eiuſdem, vbi *inteſtini recti* exitus habetur, pertingentes, & verſus thoracem ſurgentes, in latitudine valde creſcentes, rubicunos, ac plane coloris elegantiſſimi. — Teſtudinis anatome, quod ad organa præcipua attinet. — Hanc Virgin. Cæſarinus Lynceus cum authore exercuit. — Pulmones in hac teſtudine fuerunt in ventre imo.

Hoc ita eſſe, *Cæſarinus* ſuiſmet digitis explorauit, comprimendo *pulmones* à arte inferiore ad originem ipſorum, quæ ſub ipſo eſt ſepto tranſuerſo. Tota autem

Quomodo situs pulmonum in testudine hac se habuerit.

autem ita se res habet. Descendit à *larynge* in thoracem *aſpera arteria*, quæ i eadem pectoris capacitate quoque bifurcatur, & vbi ambo hi rami Diaphragma perfoderunt, sub hoc in pulmones ingrediuntur. Hi sua substantia sun subtilissimi, ita vt inflati vesicæ quædam rubræ esse appareant, sed verè tamen pulmonum substantiam obtinent, & parte illa, qua dorsum respiciunt firmiter adhærent, ita tamen, vt digitis, non cultro auferri, & à dorso liberari valeant.

Quid in thorace repertũ fuerit.

In medio ventris verò, siue thoracis cauitate, *cor* nobis conspicuum fuit, su intra capsulam siue pericardium conclusum, quo discisso, aqua effluxit, & co erupit, hocq. ad corporis totius comparationem perexiguum. Aderant verè ad cordis latera, duo corpuscula tam magna, vt ambo coniuncta cordis molem longè excederent, quæq. prima statim fronte, imponere alicui potuissent vt pulmones crederentur, nisi hoc vnicum obstitisset, quod intra capsulam cordis hæc scilicet reposita fuerant. Erant autem hæc corpuscula *cordis auricula*, quæ veluti duæ vesicæ, non corpora planè solida comparebant, sanguine ambæ prætumidæ. In vtramque deriuabatur *vena*, vna ex dextro hepatis lobo in dextram, ex sinistro in sinistram altera. Ambæ postea auriculæ inuicem communicant, & sanguinem in dextrum cordis sinum refundunt.

Cordis, auricularum eiusdem & vẽtriculorum descriptio.

E dextro autem ventriculo manifestus fuit in sinistrum aditus, sine vllo intermedio pariete, vbi vero sinister incipit, crassior tantummodo quædam ac neruosior substantia, & formà foraminis manifestam se præbuit In sinistro hoc sinu duo erant vasa arteriosæ substantiæ, quæ vbi paululum ex cordis ventriculo sunt egressa, in alia duo diuidebantur, quò autem porro abirent, penetrare satis haud potui. Reperi interim, in hoc specu diuersa illi ostiola semilunaria nempe, & tricuspidem referentia. Mirum etiam fuit, quantum in aquatico hoc animali sanguinis nigricantis inquam, ac crassi venosi, tenuis itidem, & rubicundi valde & arteriosi contineretur.

Pulmones cum corde hic nullam vidẽtur habere communionẽ.

Sed quid me cẽses de *pulmonibus* dictur ũ? Hi verò non in *thorace* (vt sole clarius patuit) sed in ipso ventre collocati sunt inferiore, hac saltẽ in maritima testudine. Quomodo enim hi aerẽ cordi subministrabũt, si ipsi cor minimè amplexantur, nec etiam cum venis atque arterijs cordis per *aſperas arteriolas* communionem vllam sortiuntur? Cor enim in medio ventre reclusum, & pe diaphragma à pulmonibus, sub hoc latentibus seclusum existit.

Insigne argumentum aerem ex pulmone in cor non ferri.

Quin & hoc cõsideratione dignissimum autumo, quod non solùm pulmonibus & corde intra animal suo in situ remanentibus, cor nullo modo elatum motumve fuerit inflatis pulmonibus, verùm hi etiam euulsi, & extra anima inflati, aerem probè tamen receperint, nec illi vllã in partem exitum permiserint. Id quod vel idiotæ cuilibet argumento esse potuit, quam minima cordi cum *pulmonibus* in *teſtudine* esset, per vasa pneumatica, aerem ex his in illud deferendi vt creditur, consensus atque connexio.

Authoris speculatio, cur in ventre imo sint testudini pulmones.

Atque hoc ego philosophica medicaq. trutinà dignissimũ arbitror, & illi precipue, qui *reſpirationis vſum* anxiè magis enucleatiusq. perscrutari moliũtu Ego tũc *Virginio Cæſarino* nostro mentẽ ita meã explicaui, & valde ipsi sentẽti arrisit.

rifit. Videri nimirum mihi, cū *testudo* hæc fit animal aquatile, propter domū, quam inhabitat terreſtrem, & grauiſſimum, ſibi periculum eſſe, ne in profundo maris ſemper ſtabuletur, nec dias in luminis auras emergat, ibiq. ad tempus quoddam cōmoretur: huic à natura pulmones fuiſſe conceſſos adeò grandes, aerisq. ita capaces, vt thorax ijs capiendis haudquaquam ſufficere potuerit. Debuiſſe ergo in ventre poni eos inferiori, & ſemel inflatos, animal in aquæ ſuperficie ſuſtinere. Non aliter atque pueri, dum natare addiſcunt, veſicas aere plenas, vel cucurbitas exiccatas axillis ſupponunt, ne profundentur. Ne quis autem exiſtimet, pulmones hos eſſe meras veſicas quaſdam, ſciat velim, pulmonum verorum, tenuiorem tamen, ſubſtantiam obtinere, & aſperis arterijs ſimillimis, quæ in nobis ſunt, præditos exiſtere. Neque tales veſicas eſſe, quales in *Barbis* alijſve piſcibus aere ſemper tumefactæ reperiuntur.

Verumenimuero dum ita mecum ipſe philoſophari ſoleo, & *Cæſarino* noſtro mihiq. placeo, hæc interim quoque ſubit ſententia mentem. Debere igitur in terreſtri teſtudine contrario modo pulmonem in thorace, & non ſub thorace collocatum eſſe; quod terreſtris teſtudo videlicet amphibia non ſit, aquam non petat, & ſi in eandem ponatur, exitum citò quærat, maritima verò ad tempus ſolummodo aliquod liberiore aere fruatur, & tunc præſertim, quando ſomnum ſereno cælo, & ſplendente ſole captare deſiderat. Tunc enim ſuauiter dormiens, diu in maris ſuperficie fluitat haud dubiè pulmonū follibus aere diſtentis ſubleuata. Hoc ſe vidiſſe non modò mihi affirmauit *Alexander Rondininus* Nobilis Romanus, elegantioribus literis, & prudentiæ ſtudio vir præſtans, & ob botanicū ſtudium mei amantiſſimus; ſed & in eadem, qua vehebatur naui, talem, & maximam quidem teſtudinem à nautis captam, & dormientem ita in nauem depoſitam fuiſſe, vni pedum iniectis vinculis, ne abire poſſet, quæ vbi è ſopore emerſit, ſeq. illigatam ſenſit, vi maxima, & ingenti ſtrepitu aduerſus nautas pugnauit, manus tamen vel pedes dicam potius, captori ſuo poſt coacta dedit. Similem ferè piſcationem teſtudinum narrat Plin. lib. 9. cap. 10.

Alia dubitatio de pulmonibus in terreſtri teſtudine.

Teſtudo marina dormiens & mari innatans capta.

Vt itaque huic me dubitationi eximerē, *terreſtrem teſtudinem* aquæ immerſi, quam vbi multùm reluctantem, exitumq. quærentem animaduerterem, id facilè ob pulmones in thorace ſitos euenire coniectare cæpi. Quare & hanc incidi, pulmones tamen non aliter atque in maritima eſt dictum, ſub diaphragmate ad pedes vſque poſteriores deſcendere, per inſufflationem tumefactos vidi. Sunt hi ex ſubſtantia rariſſima, ac meris quodammodo veſiculis, & pelliculis ſubtiliſsima compoſiti.

In terreſtri teſtudine, quod mirū, idem pulmonum ſitus.

Iam itaque philoſophandum foret, quem vſum hi in terreſtri hac teſtudine obtineant. Hoc ſanè perſuaſiſsimum cuiuis eſto, nullam horum cum corde connexionem exiſtere. Exciſo enim corde, adhuc per tubulos tamen pulmones ipſi retento in ſe aere, nec per ſpiracula ſiue aperta, ſiue cæca erumpente, optimè inſurgebant. Et priùs inflatis pulmonibus, corde præſente, hoc ne tantillum quidem attollebatur. Habebat autem *cor* ſyſtolem ſuam; atque diaſtolen, abſque vllo pulmonum motu, hi enim depreſsi remanebant, nec infla-

Pulmones cum corde nullam habuerunt cōnexionem.

inflabantur ab illa aëris attractione, quod fieri potuisset tamen ab animali ad huc viuente, licet capite truncato, quod ego subitò antequam aperiri curarē abscindi iusseram. Hoc autem huius maximè gratiâ tentaueram, vt sanguinem tam arteriosum, quàm venosum probarem, calidus ne actu, an frigidus in viuo animali hoc existeret. Quem volâ manus exceptum, frigidum reperi, non quidem vt est glacies, sed vt aqua erat fontium illius temporis, sub mense nempe Augusto. Viuit itaque hoc animal actu & tactu cum sanguine frigido. Imò & cor ipsum eodem modo actu erat frigidum, quod similiter eximi iussi. Vitales autem hæc testudo actiones habuit horæ spatio absque corde (quod etiam Aristoteles nouit) sed & absque capite, nam pedes mouit ad tactum nostrum, & sine eodem quoque retraxit. Tamdiu similiter cor iam exemptum & mensæ impositum, vibrante suo motu vixit. Sed iterum pater ga hæc esse exclamabis, quæ tamen Medicinæ studiosis non ingrata fore augu ror. Reliqua de testudine marina non addo, quæ iustæ etiam magnitudini libellum efficere possent.

Sanguis & cor in hac testudine viua sunt actu frigida.

Hæc sine capite & corde, & hoc sine animali vixit.

Adduci non possum, vt credam hunc pulmonum situm, oculatissimi *Aristotelis* industriam effugisse, in animali tam noto præsertim, & ipsi vbiuis obuio licet hunc non expresserit. Lib. enim 3. de part. anim. cap. 6. hæc habet. *Quæ viuipara sunt maiorem & copia refertum sanguinis habent pulmonem, propter calorem suæ naturæ. Quæ contra ouipara sunt, exiguum & siccum, sed aptum amplius & extumescere, cum inflatur; qualis eorum est, quæ ex terrestribus, quadrupedes ouipari sunt, vt lacertorum, & testudinum, & cæterorum generis eiusdem.* Nisi quis ex hoc eodem capite *Aristotelem* hoc ipsum insinuasse autumet, cum ait, ad cordis palpitationem nihil pulmones conferre, cum quia in homine spes rei futuræ eam demi ciere queat, *cum quia in pluribus animalibus* (& hic intelligere testudinem potuit) *cor laxo interuallo à pulmone distat, situmq. superiùs tenuit.*

An Arist. hunc pulmonū situ nouerit?

Attamen propiùs ad nos accessit *Plinius*, qui hunc *Aristotelis* locum dubio procul vidit, & vt plurima alia quoque, in sua commentaria retulit. Nouisse videtur pulmones in testudine sub diaphragmate totoq. sub tegmine comprehendi. Lib. enim 11. cap. 37. hæc habet verba. *Sub corde pulmo est, spirandiq. officina, attrahens, ac reddens animam, idcirco spongiosus, ac fistulis inanibus cauus. Pauca eum (vt dictum est) habent aquatilia, ac cætera oua parientia exiguum, spumosum, nec sanguineum, ideo non sitiunt. Eadem est causa, quare sub aqua diu ranæ & phocæ vrinentur. Testudo quoque quamuis prægrandem, & sub toto tegumento habeat sine sanguine tamen habet.* Videntur eadem & diuersa dicere *Aristoteles*, ac *Plinius*. Hic magnum in testudine, ille paruum agnoscit pulmonem. Aristoteles tamen, ex paruo magnum fieri vbi inflatur (quod verissimum est) non diffitetur modò, sed pro confesso quoque ponit. Vterque non multo sanguine turgere, quin eum exanguem quasi statuit, quod ipsum quoque experientia attestatur.

Aristoteles & Plinius in describēdo hoc pulmone discrepant & conueniūt.

Hactenus rectè *Aristoteles*. At quod mox sequitur, naturæ minimè respondet. Lib. 1. enim cap. 16. Hist. anim. *Cor etiam*, ait, *arteriæ* (*asperam* semper intelligit, nam quam nos dicimus nunc *arteriam* simpliciter, ille venam aortā appellat ibidem) *obesis, cartilagineis, fibrosisq. vinculis: & qua annectitur cauum est.*

Arist. putat è pulmonibus aerē in cor trāsire.

ræ. Spiritus dum arteria inflatur, an subeat cor? minùs in nonnullis constat, scilicet minutis. At in grandioribus animalium, spiritum cor subire ipsum apertum est.

Atqui marinæ testudines, in quibus nos probauimus minimè aerem è pulmonibus cor subire, non minuta sunt animalcula, cum *Plinius* dicat, *in mari Indico tantæ magnitudinis reperiri, vt superficies earum singulæ, casas integant habitabiles, atque inter insulas rubri maris his cymbis nauigent.* *Nicolaus Trigautius* quoque, qui primus è *Iesuitis* ex *Sinarum* Regno *Romam* redijt, aliosq. & viæ & vitæ socios (inter quos *Ioannes Terrentius* meus fuit) eòdem, ad prædicandum *Christi Euangelium* traduxit, hic inquam, cum aliquoties domi meæ esset, certo mihi asseuerauit, in mari illius Regni *testudines* vidisse se, tantæ magnitudinis, quantæ est cubiculum meum, quod passus est longum decem, latum septem. Licet autem hic *Theodorus Gaza* ex suo potius addiderit, *scilicet in minutis*, cum textus Græcus *Aristotelis*, hæc non habeat, nihil tamen impedit, quin hoc Aristoteles voluerit, cum dicat statim, in grandioribus animalibus spiritum ab arteria inflata in cor subire. *Scaliger* hunc locum explicans, hoc Aristotelis, atque adeò totius scholæ medicæ dogma ratissimum habet. *Necessariò in cor immittitur aer*, ait. *Quid enim ageret in arteria nisi prorsum subiret? Porrò altera ratio est. Non eget arteria aere ad refrigerandum, exanguis est. Frigida est sua natura. Cor calidum. Igitur eget inspiratione. Item expiratione vt exoneret se fumis.*

Sed hoc Aristoteli statuisse nõ satis est, vias quoque cap. 17. & meatus docet, quibus aer in pulmonibus contentus, ad cor corriuetur. Et quoniam limpidiore hic *Scaliger* oratione mihi vsus videtur, quàm *Gaza*, eius potius latina versio adducam, quæ sic habent. *Meatus autem qui à corde in pulmonem ferunt, ij eodem scinduntur modo, quo arteria: & arteriæ fistulas totum per pulmonem assequuntur. Sunt autem in parte cordis superiori. Neque verò vnus communis est, id inter se coaptati recipiunt spiritum, quem ad cor transmittunt. Alter enim in dextrum sinum: alter in sinistrum meatum.* Horum nisi fallor, verborum hic est sensus. Non communem vnum meatum esse, qui aerem ex omnibus *arteriæ asperæ* fistulis recipiat, sed anastomosin fieri meatuum, ex corde prodeuntium in pulmonem, & cum minimis fistulis arteriæ coalescentium, hinc introire aerem, exire fuligines. Verum hunc textum declarans *Augustin. Niphus* ita concludit. *Animaduerte tamen hæc, quæ dixit de meatibus, & de colligantia meatuum, esse obscura, nisi per dissectiones, quæ visu constant, innotescant.* Rectè profectò, præterquam enim, quòd Arist. hic vult aerem ad dextrum quoque cordis ventriculum deferri, nulli vsui ibidem futurum: sectiones, mihi credas, nihil quàm minus obscurum hoc axioma dilucidabunt. Quam enim anastomosin non detegit, per tubulos intrusus flatus in vasis minutissimus, eandem minimè scias, per diligentissimam etiam sectionem manifestatum iri. Sic quidem mihi sæpius, hoc solo insufflationis medio visa fuit venularum & arteriolarum, in plexu choroide intra cerebri ventriculos existente, subtilissimarum symphisis, quam frustra quamuis faberrima dissectione indagare quis potuisset.

Nec moueat quemquam communis obiectio in mortuo corpore omnia colabi & occludi oscula, ideòq. aerem penetrare haud posse. Falsum id esse ipsiusmet

Reclamat experiẽtia in marinã testudine.

Nicolaus Trigautius Iesuita, primus, ex regno Chinæ Romam venit.

Hic ingentes ibidẽ testudines vidit.

Scaliger cõfirmat aerẽ inspiratum ad corde ferri.

Arist. etiã huius transitus vias reperit.

Nunquã vasorum minimorũ cõnexionem sectio detegit, quàm insufflatio non patefecit.

ſiuſmet pulmonis per tubulum inflati extrema tumefactio oſtendit; & veſi-
larum arteriolarumq. in cerebro minutiſſimarum reſeratio.

Natura in alio dogmate Ariſtoteli eſt contraria.

Necdum hic quieſcit natura, quæ in alio quoque *Ariſtoteli* filio ſuo reclam
dogmate. Hic enim hoc ipſo & capite & lib. 7. ſupra *ſeptum tranſuerſum* ſi
pulmonibus ſubſellia aſſignauit: *Sub pulmone ſeptum*, ait, *tranſuerſum pectoris e*
quæ præcordia & cinctum appellant &c. Nos tamen in teſtudine tam terreſtri
quàm marina, contrarium demonſtrauimus. Miror mehercle, exercitatiſſin

Doctiſſ. Rondeletius pulmones in teſtudine male obſeruauit.

in piſcium anatome *Rondeletij* manum hæc non obſeruaſſe, vel ſaltem tacuiſ
ipſum, quin lapſu maiore ruiſſe. Hic enim lib. 16. de piſcibus cap. 3. ſic h
bet. *Pulmones in teſtudine maiores ſunt, & multò denſiores, quàm in terrenis an*
mantibus, ne vt opinor aquæ maior copia, vnà cum alimentis hauſta in tenues meat
ſe penitus inſinuans, reiji tota non poſſet per foramina illa, quæ narium loco in ſup
riore roſtro habet, quibus aquam reijcit non aliter quàm delphini per fiſtulam. Mir

Sed hic Ariſtotelem quam naturam ſequi maluit.

magis hoc ipſum ab *Ariſtotele*, quem *Rondeletius* ceu communem præceptore
neglectà autopſià ſecutus eſt, ſtatutum fuiſſe. Cum etenim *Ariſt.* lib. 3. cap.
& 8. de partibus animal. decreuiſſet quadrupedibus ouiparis omnibus fung
ſum eſſe pulmonem, & ob id veſicam illis deeſſe, excepit tamen ab hac regu
teſtudinem marinam. *Veſica enim omnia carere, ait inſecta, piſces, penna, ſquam*
& cortice intecta, tum propter humoris aſſumpti exiguitatem, tum quia quantum e
crementi contrahitur in ea ipſa abſumatur, excepta teſtudine inter corticata, in hac eni
tantummodo natura caſtrata eſt. Cuius rei cauſa eſt, quòd marinæ teſtudines pulm
nem habent carnoſum, ſanguineum & ſimilem bubulo, terreſtres autem proportione ma
iorem, ſuperficies etiam quia obtenta præduraq. modo ſilicis eſt, facit ne humor diſſla
euaporariq. poſſit per carnem laxiorem.

Sed eadem reprehenſione qua Ariſtotelē mactat dignus videtur.

Poſſem hic eadem ego *Rondeletium* excipere compellatione, qua is in *Ariſt*
telem inuehitur, quod hic ſplenem admodum exiguum in teſtudine lutaria v
dere potuerit. Renes autem & veſicam videre non potuerit, quæ lutariæ ine
ſe negauit. *Quare* inquit *Rondeletius, cum maiorem τῇ αὐτοψίᾳ, quam cuiuſdam hom*
nis authoritati fidem adhibeam; affirmo teſtudinem lutariam & veſicam manifeſta
ac magnam & renes carnoſos habere prope teſtes. Quod ſi bene igitur *Rondeletiu*
oculis ſuis in terreſtri, marina, & haud dubiè lutaria teſtudinibus vſus fuiſſe
in his pulmonem non denſum & bubulinum, ſed flaccidum, ac tenui ſubſta
tià præditum reperiſſet.

Relicta teſtudine chamæleonté proſequimur.

Reuertamur modò ad *Chamæleontem*, de cuius diuturna ab omni aliment
abſtinentia, & longiſſimo hominum quorundam ieiunio, ex iunioribus med
cis, ac philoſophis variè varij philoſophati ſunt. Quorum omnium opinione
cum in cumulū vnum congeſſerit, & perſpicaciſſimi ingenij ſui acumine ex

Agitur de longa ab omni alimento abſtinentia.

minauerit atque explanauerit *Fortunius Licetus*, doctiſſimis quatuor libris *D*
his quæ diu viuunt ſine alimento: eò lectorem meum ablego, qui ſi plura ſcire
aueat, *Paulum Zachiam* conſulat cenſeo Medicum Romanum in lib. tert
Quæſtionum ſuarum Medico-legalium, quem propediem prælo committet, cu
in prioribus duobus, egregium ingenij ſui ſpecimen exhibens, vtiliſſimam ta
Iuriſconſultis, quàm Medicis operam nauauerit. Equidem non plurimarū
ſolummodo beſtiarum, *Teſtudinum* inquam, *Glirium*, *Vrſorum*, *Hirundinu*

& *In-*

Insectorum plerorumq. ad multos etiam menses nutrimenti carentia, iam scriptis & experientiâ certa est: sed miram & insolentem eandem quoque in hominibus quibusdam, tam nostris, quàm auorum nostrorum temporibus, animaduersam fuisse fidelissimorum monumenta historicorum nos docere possunt.

Hippocrates noster lib. de *carnibus* seu *principijs* probare volens *hominis vitam septem dierum numero circumscribi: Quòd tot diebus genitura eius ad vterum perueniens omnia acquirat quæcunque ex corpore ipsi accedere par sit.* Id ex hoc quoque sponte deducit. *Quod plerique quidem ex his qui septem diebus nil edere aut bibere volunt, in his moriuntur. Quod si qui eos superauerint, nihilominus tamen moriuntur. Nonnulli etiam ne per inediam è vita discederent, sed vt comederent, & biberent persuasi sunt: verum venter non amplius admittit. Ieiunum enim intestinum in his diebus cohærescit, quibus etiam illi moriuntur.* Hipp. septē dierū inediam in homine mortalē censet.

Quare mirari subit tam crudeles olim quosdam medicos extitisse, quorum *Gal.* 8. *Methodi* cap. 6. meminit, qui *Diatritariorum* sectam introduxerunt, quòd non nisi tertio exacto die ægris suis cibos primùm exhiberent. Et *Cornelius Celsus* inter priscos illos fuisse memorat, qui quinque etiam & sex dies ab omni alimento abstinere ægrotis suis imperitabant. Longè mitiores & indulgentiores sunt hodie Medici, nostri præcipuè *Romani*. Quamuis *Neapolitani* nos ipsos ceu parcos adhuc calumnientur. Quare cum ante plures iam annos *Neapolim* vrbem pulcherrimam visum iuissem, & à primario quodam eiusdē Medico (claruit autem ea præstantissimis semper & opulentissimis Medicis) libellus dono mihi oblatus fuisset, *de modo cibandi ægros in vrbe Neapolitana*, hoc mihi is circumstantibus nonnullis iunioribus Medicis improperauit. Verum hunc legas libellum, discasq. ait, qua ratione ægri sint cibandi, cum vos Romani Medici strictâ ac tenui nimis diæta maiorem ægrotantium vestrorum partem perdatis. *Tortam, tortam*, hoc est ex carnibus contusis succum ipsis præbere oportet, & liberaliter magis egregieq. nutrire. Ego longiori non esse locum disputationi concessum aduertens, cum eidem, ceteri ridentes omnes applauderent. Bene mones, inquam, mi Domine, & magnam tibi gratiā, quin forsan statuam quoque ex auro *Philippeo Neapolitani* tui, pro tam salutifero ipsis documento relicto debebunt. Semel profectò saltem, dum aura hac fruimini vitali, vobis sufficienter & bene est comedendum. Id quod integrâ dum sanitate estis, haud facitis, cum vix alio tunc cibo, quàm *brassicâ*, (vos *bruoli* vocatis) victitetis. Æquissimum igitur est, ægrotis vestris opimiori magis cibo prospicere. Atque ita reciproco risu rixæ nostræ, quæ nullæ erant, solutæ fuerunt. Veruntamen posse & mori & mortem euadere, qui septem dierum spatio inediam etiam in morbis periculosissimis tolerarunt, ego ipse testimonio suffragari possum. Ante annos viginti tres, ad *Nosocomium* nostrum *S. Spiritus* in Vrbe perlatus fuit, qui maniâ percitus, penem & ambos sibi testiculos ad vnguem absciderat, & cum ad ripam *Tiberis* habitaret, in idem flumen & hæc & cultrum proiecerat. Qui cum non solùm in suammetipsius carnem iniurius fuisset, sed in *Deum* quoque ac *Diuos* eius, contumelias iaceret: reprehendit ipsum acriter, qui illius loci *Prior* dicitur, & num *Symboli* no-

Crudeles veteres quidam Medici qui ęgris triū & sex dierū inediam præscribunt.

Hodie sunt liberaliores Romani præsertim.

Hos Neapolitani adhuc pro parcis proclamant.

Author defendit Romanos iocosè aduersus Neapolitanos.

Moriuntur & viuere nō possunt qui septem dierum ieiunium tulerunt.

Mirabilis casus eius qui pudēda sibi abscidit, & decē diebus ab omni alimēto abstinuit

ſtri *Apoſtolici* articulos veraciter crederet, obteſtabatur. Credo, inquiebat ill hæc omnia, *Et credo di più, che chi non ſà, come hò fatto Io, che non và in Paradiſ*. Hoc eſt, & hoc amplius credo, quòd niſi quis meo exemplo ita ſeipſum caſtr uerit, regnum cœlorum ingredi non valeat. Cui ego, atqui tu paucos certè i ſocios habebis.

Hic decem integris exactis diebus, nec cibum, nec potum vllum aſſumpſit.

Denæ illum noctes, totidem redeuntia Solis
Lumina, viderunt inopem, potusq. cibiq.

Quin etiam vbi per vim ipſi aliquid ingereretur, aut in faciem præbentium expuebat, aut de induſtria prouocato ſibi vomitu id eructabat. Redierat enim per ingentem illam ſanguinis arterioſi & venoſi profuſionem, ad mentem ſa niorem, & ſe ipſum, turpitudine facti, & verecundià ductus, inedià interfice re cupiebat. Vndecima demum die perſuaſi ipſi, vt vitellos ouorum duos a ſumeret, quod factum, & poſt hos eadem die, binos alios capiebat. Sequent bus porrò diebus paulatim cibari & pauxillum vini ſorbere perrexit. Deci maſeptima verò die non ex vulnere, quod omnino perſanatum fuit, ſed ex ob ſtinata illa inedia obijt.

Hic inedia ſpontanea ſe occidere voluit.

Decē dies abſque om ni cibo vixit.

E regione eiuſdem Noſocomij fœminam quandā mea ſub cura habui, pau perculam ac vetulam, miris vexatam ſymptomatibus, nunc epilepſià, mod cataphorà, iam lethargo, mox ſingultibus, & ventriculi ſuccuſsionibus, ho rendisq. motibus agitatam; ita vt vndecim dierum ſpatio nonniſi vnicum o vitellum ſorbuerit. Quæ cum ſiti ingenti vexaretur, & aquam auidiſsimè p teret, ori quoque admoueret, hanc tamen ob conuulſiuos ſtomachi motus, a gulæ læſionem tranſglutire haud potuit. Dixiſſes illam *Tantali* pœnā affectā quærebat enim aquas in aquis. Siquidem is vt *Ouidius* ait,

Fœmina quædam ægrotās vndecim diebus nihil potus aut cibi ſumēs conualuit tamen.

Semper eget liquidis ſemper abundat aquis.

Quare, & hi *Ouidiani* verſiculi miſerculæ illi fœminæ quadrare poterant.

Oraq. vana mouet, dentemq. in dente fatigat,
Exercetq. cibo deluſum guttur inani.

Euaſit tamen Dei gratià, ex periculoſiſſimis illis accidentibus omnibus, continuo vndecim dierum ieiunio, quam biennio poſt, pleuritide laborantem feliciter denuo curaui.

Verùm non his ſimilia modò plurima, ſed vnius, duorum, quinque & ſex decim menſium abſtinentiam, quin ad annos quoque duos productam, ad tre & quatuor ſimiliter protenſam, ad duodecim durantem, & vltra duodecim demum protractam, reperies apud eundem *Licetum*, & cum quodam anim ſtupore lectitabis. Memorandum hoc factum eſt, quod *Nicolaus Heluetii* (hunc *Bruder claus* vocant ijdem *Heluetij*, & ob vitæ tranſactæ ſanctimoniam in veneratione habent) *poſt ſuſceptos ex coniuge quinque liberos, cùm haud longè po ab oppido ſolitariam vitam ageret, peracto decimoquinto anno ſine vllo cibo potuq. d ceſſerit*. Vt apud *Eborenſem* legimus. Hunc vt Beatorum catalogo adſcribatu *Epiſcopus Conſtantienſis*, in cuius Diœceſi is vixit, iam *Romæ* adnititur, producti quæ in vita, & poſt mortem edidit, miraculis.

Licetus recēſet hiſtorias illorū qui ad plures menſes & annos abſque alimento vixerunt.

Memorabilis hiſtoria NicolaiHeluetij etiam ob Sanctos vitæ mores conſpicui.

Neque hic conſarcinare placet, ſingulorum opinantium, & tam portento

ſæ

æ inediæ cauſas & argumenta dicentium ſeriem, neque ſub incudem reuoca-e, quas de hac re diſquiſitiones idem *Licetus* exquiſitiſſimè examinat. An animalia videlicet & homines illi interea, dum alimentis abſtinent, inſpirato alantur aere? an exhalatione magis per aerem ſparſa? vel pituitâ intra corpus ante congeſtâ? aut ſucco melancholico potius in nutrimentum poſtea ceden-e? an pinguedinis colliquamento? an ſanguine menſtruo benigno tantiſper in homine latitante? an ſit diuinæ virtutis & Dei opus, tam longa inedia? an ad Angelos, Cacodæmones aut aſtra rectiùs referenda? num ſympathia & in-diuidualis proprietas quædam, ecſtaſis, cataphora, cutis conſtipatio hìc aliquid valeant? aut viſcerum conſtrictio, tabes, atrophia, ventriculi ſtupor ſint in cauſa? an pharmacum aſſumptum hoc poſſit præſtare? an demum hoc ipſum conſuetudini ſit attribuendum?

Varijvarias cauſas tam diuturnæ inediæ afferunt.

Hoc interim ſilere haud debeo, eundem *Licetum* nullatenus permittere, ae-rem inſpiratum in alimentum cedere. Quod alimenti requiſita aer non ha-beat. Non ſit tangibilis ſcilicet, ſapore careat, nec animatus ſit, nec exanima-o deſumptus, & proximâ careat potentiâ ad induendam animam. Sed neque mixtum perfectum ſit, quod neceſſe foret, cum ex ijs nutriamur, ex quibus conſtamus. Et cum *Hippocrates* lib. de *Corde*, alimentum intra corpus retine-i velit, aer autem inſpiratus denuo expiretur, hanc ipſi quoque conditionem deeſſe.

Licetus nullo modo vult aerem nutrire poſſe.

Aſt neque ſpiritus etiam ſolos, licet retineretur aer, ab hoc ali pugnat *Lice-us*. Si dicas *Galeni* placitum hoc fuiſſe, ſpiritus nutriri & cibari aere, vt in ope-e de *vſu partium* videre eſt. Reſpondet, *Galenum* communiore nutritionis vocabulo vſum, adeòq. metaphoricè & æquiuocè locutum fuiſſe. Quemad-modum *Virgilius* quoque fecit, dum 1. Æneid. ait.

Quomodo Gal. intelligat ſpiritus aere cibari.

Quem ſi fama virum ſeruat, ſe veſcitur aurâ
Aetheriâ.

Nam neque aerem poſſe verti in præexiſtentis ſpiritus ſubſtantiam vult, quod eſſet eos alere, neque in nouos ſpiritus commutari, quod propriè generatio fo-ret, quod fieri tamen poſſe *Galeno* placet, *Liceto* diſplicet. Et quoniam huc per-ueni, atque *Licetum* meo egregiè fauere paradoxo comperio, quod eſt, ex aere inſpirato gignendis in corde ſpiritibus vitalibus, nullam præberi materiam poſſe: cum hic illud minimè ingrediatur. Operæpretium eſt, philoſophiæ & artis duo culmina noſtræ, *Ariſtotelem*, inquam, & *Hippocratem* ipſum in thea-trum producere, & quid ipſis animi de hac re fuerit, ex dicto *Liceto* referre, ac cunctis æqua lance ponderandum proponere.

Licetus fauet authori neganti ex aere ſpiritus fieri.

Hic itaque philoſophus prætendit *Ariſtotelem* cap. 8. de *reſpiratione*, *minimè velle reſpirationem fieri alimenti gratia, quaſi calor internus* (hoc eſt ſpiritus) *alatur aere inſpirato, qui ceu igni ſuccenſo, velut fomes per inſpirationem adijciatur, abſolu-taq. nutricatione foras quæ ſuperſunt excrementa per expirationem detrudantur, ſi-titiumq. eſſe calorem ex aere fieri, quem ex alimento, nimirum ex ſanguine fieri con-dicimus, caloris & ignis interni nomine ſpiritum appellans.*

Probatur hæc ſententia ex Ariſtotele.

Hippocratis autem verba, niſi candidè explicentur, vulgari Medicorum er-rori ſuppetias adhuc ferre videntur. In libro enim de *Flatibus*, *Animantium*

Probatur ex Hipp. quoque licet hic pri-

ma fronte cõtrarium sentire videatur. *corpora à triplici nutrimento sustentari* inquit: *nempe à cibo, potu & spiritu. Spiritu* vero in corpore animalis contentum appellari flatum, extra corpus disperfum esse aerem, qui maximus sit in omnibus, quæ corpori accidunt, & author & dominus. Accedit ex lib. de Alimento Hipp. adhuc clarior sententia. *Pulmo*, inquit, *contrarium corpori alimentũ trahit, reliqua omnia idem. Principium alimenti spiritus, nares, os, guttur, pulmo, & reliqua respiratio. Principium alimenti & humidi, & sicci, os, gula, venter. Verùm antiquius & primordiale alimentũ per abdomen vmbilicus.*

Explicãtur Hippocratis loca. Alimẽtum duplex vnũ re, alterum solo nomine. Hucusque ex *Hippocratis* authoritate deduci videtur, spiritus aere inspirato ceu vero suo pabulo nutriri. Sed quoniam hic eodem opusculo, paulò ante dixerat: *Alimentum non alimentum, si nutrire non potest, nomen est alimentum, non opus; opus & res est alimentum, non nomen.* Obscurioribus his verbis dilucida magis priora *Licetus*. Duo nimirum apud *Hippocratem* alimenti nomine insigniri. Vnum reuera cum nutriat, alimenti nomine re & opere dignum est; alterum cum verè non alat, solo nomine contentum est, & æquiuocè alimentum appellatur. Hoc ita intelligendum esse asserit. Cum cibus & potus conseruent viuentis substantiam, re ipsa præstant, quod *Aristoteles* ab alimento requirit, & *Hippocrates* opere ac re ipsa alimentum nominat. Et hæc est vera nutricatio. Ad quam cum & hoc requiratur, vt calor contemperetur, ne ipsius æstus subità ac vehementi sua operatione consumat humidum, hunc autem æstum aer inspiratus moderetur, qui vt ingreditur, ita egreditur, propterea hic non opere, sed nomine solo alimentum vocatur.

Quid intelligatur per cõtrarium alimentũ. Atque hinc est, quod *Hippocrates* ait, *per pulmonem* (quod etiam per nares, os, guttur, & reliquam respirationem fit) *contrarium corpori alimentum trahi. Non contrarium autem per os, gulam ac ventrem deferri.* Quasi dicere velit, pulmonem attrahere contrarium alimentum, quoniam aer ad contemperationem æstus qui in spiritibus residet, ductus, contrarius dicitur, quoniam calorem refrigerat: quicquid enim excedentem quamcunque qualitatem remittit, id recte illi contrarium statuitur. Aſt cibus & potus, cum in substantiã corporis verti debeant, sunt idem ipsum corpus in potentia, quemadmodum sanguis est potentiã caro, licet & ipsi cibi ac potus, antequam concoquantur, actu corpori dissimilia dicantur. Tamen siue concocti, siue non concocti, merentur veri alimenti nomen, quod re ipsa tale esse possint. Si enim aer quoque in spiritus ex *Hippocratis* sententia commutari valuisset, non illum vtique contrarium alimentum dixisset, esset enim is potestate spiritus vitales, qui corpori nequaquam sunt contrarij, sed ad eiusdem constitutionem pertinent. Quare æquiuocè tantum erit alimentum, quo sensu, alio loco, Hippocrates, vbi de principijs videlicet, dixerat, *Alimentum calidi frigidum est.*

Cibus & potus re ipsa, aer tantũ nomine, & contrarium alimẽtũ dicitur.

AuthoriLiceti explicatio placet. Audax authoris pronunciatum nec aerẽ in aquam, nec hanc in aerem verti. Ego hanc *Liceti* ingeniosam explanationem non modò non repudio, sed ambabus etiam vlnis amplexor. Et tantum abesse autumo, vt aer inspiratus vel in spiritus, vel in animalis vllam corporis particulam conuerti valeat, vt quasi pronunciare ausim, *nullo vnquam tempore vllam aeris atomum, vel in aquam, vel in ignem, vel vice versa aquam in aerem* (quod strenuè tamen à plerisque philosophorum, Peripateticorum præcipuè scholis, propugnatur) *commutatam fuisse*. Possem clarissima ad placitum hoc meum παραδοξότερον corroborandum, argumenta,

tenta, & saltem non demonstrationes producere. Verùm hoc alio à me loco
et; factumq. iam est in vna ex meis prælectionibus, quas tempore studiorum
enouationis, in hoc nostro *Athenæo Romano* quotannis, præmittere in publico
octissimorum consessu, & Illustrissimorum corona virorum, eram solitus.

Hoc interim, ne prorsus nihil dicam, æquus sibi lector persuadeat. Quod
vllus exstaret aerem in aquam cōuertendi modus, is dubio procul esset sum-
ma aeris compressio. Nam veluti, si ita aer rarefiat, vt amplius sub forma aeris
onsistere nequeat, ignis efficitur, quemadmodum contingere aiunt illi, si aer
exempli gratia, inter silicem ac chalybem interceptus subtilissimè attenuetur,
& ignis euadat: sic vbi adeò compingitur, adigitur, cōstringitur, & incrassatur,
atque in locum quendam, vbi exitum nullum inueniat, arctissimè compellitur,
aer esse desinet, & aqua fiet. Id quod existimo in nubibus, ex mente ipsorum,
euenire, quando aerem in aquam densatum guttatim decidere credunt.

Placiti huius aliqua probatio.

Atqui *Vincentius Vincentij Vrbinas*, quo ego familiarissimè vtor, subtili in-
genij sui speculatione, & dexterrimâ manuum operatione nouo planè ausu, an-
te hos quinque menses, in hac ipsa *Vrbe Roma* inuenit, qua ratione *Bombar-
dam manuariam* fabricaret, quæ globulum ex argilla durissimum, aut glandem
etiam plumbeam, ea celeritate, impetu & violentiâ expelleret, illaq. ferme
omnia præstaret, absque vllo igne & puluere fulminali, sed solà aeris dynami
agitatione, quæ præstare est solita vsitatissima nobis *bombarda* fulminea &
igniuoma dicta. Atque hoc inquam, mero fit aeris in illam cōpulsu, adactione,
vt credere par est, constrictione violentissima; quem ibi ad viginti quatuor
duresue horas detinere, secumq. hinc inde deferre, & ad libitū postea, data aeri
via, glandes illas explodere, atq; ad scopum quam directissimè collineare solet,
res, quæ doctos, indoctos, magnates æquè ac idiotas ita in admirationē rapuit,
vt cateruatim ad ædes ipsius quotidiè peruolent, hoc artis miraculū spectaturi.

Vincentius Vincētij Vrbinas, nouo ausu nobis bōbardam pneumaticā confecit Romę anno 1627.

In hanc cōpellitur maximè aer qui in aquā nunquam abit.

Plurimi hoc artis miraculum visum eūt.

Sunt verò multi, qui primum inuentum & excogitatum instrumentum tri-
buunt, & meritò, *Io. Baptistæ Portæ Lynceo*, quod etiam suæ Nat. Magiæ 19. li-
brorum non segniter legenti clarissimè patet. Et iamdiu retulit mihi Illustriss.
Princeps Cæsius noster (qui apud hunc eundem *Portam*, antequam penè ætatis
crepundia reliquisset, auspicatus est seueriorum scientiarum primordia) cui
tum adolescentulo Auditori suo dictus *Porta* significauit, se inuenisse & expo-
suisse *lib.* suæ *Taumatologiæ* modum conficiendi non solùm Sclopetū pneumati-
cū, sed & alia similia sine aeris aut ignis auxilio. Ita mirabilia inuenta huius in
omni scientiarum genere excellentissimi Viri, velut superiùs quoque cum *Te-
lescopio* accidisse commemoraui, à posteris fideliter praxi commissa suum effe-
ctū quotidie cōsequuntur; Vt vt ea initio multis visa hyperbolica, ac veluti à tu-
multuario philosophantis enthusiasmo profecta, impossibilia iudicata fuerint.

Ioan. Bapt. Porta Lynceus aliquibus creditur primus inuentor.

Vocatur ab authore bōbardà pneumatica.

Atqui nunquam compertum fuit, inclusum hic aerem in aquam resolutum
fuisse. quin hoc diligenter est annotatum, quotiescunque in loco humido, vel
subterraneo, vel vbi fontes & stagnantium aquarum essent receptacula, aere
bombarda solo sine glandibus impleretur, & manus foramini, vnde erumpere
in explosione ille aer solet, opponeretur, volam manus paulisper quod mihi
quoque contigit, madefactam fuisse. Vbi autem eadem bombarda aere in-

Nunquam aer in hac conclusus in aquam abijt.

aperto loco, aut ſolaribus illuſtrato radijs, vaporibusq; ob id minùs ſcatente oneraretur, humiditatem illam minimè poſt viginti etiam quatuor horas an maduerſam eſſe. Quo ſpatio & ampliore paululum præterlapſo, non ampli effectum aer ille incluſus, in extrudendis adeò fortiter globulis præſtare ſole non quòd in aquam is abierit, ſed quòd per poros forſan etiam orichalci, e quo *ſclopetum* hoc totum eſt confectum (eſt enim *aer Plinio* teſte, *per cuncta rer permeabilis*) & per occulta commiſſurarum ſpiracula expirauerit. Amplius qui dicam, hic artifex in fontes quoſdam portatiles, vi, aeris maximam copiam im pellit, & ſex ac octo dierum ſpatio ibi detinet, cui vbi laxamenta data fuerint mirum, quo impetu aquam is eiaculetur, ſed quod hic interea in aquam abea nec viſum, nec auditum eſt vnquam.

Expirat ſucceſſu tẽporis hic aer.

Detinetur tamen integer per octo dies in fontibus artificioſis.

Eſt autem pars, ac veluti ciſtula illius bombardæ, in quam aer quaſi per ſ phonem compellitur, longa duodecim tranſuerſos digitos, & lata quatuor, qu eandem duodecies multiplicatam per impulſum, portionem aeris recipit, cuiu ſimpliciter, per ſe, & naturaliter capax eſt. Non arbitror profectò, in vlla aeris regione, in arctum magis locum, & compreſsiùs aerem compingi poſſe quando ex hoc pluuias generari aiunt,

Hæc bombarda recipit duodecies plus aëris, quã naturaliter eſt capax.

Nunquã cũ pluuię fiũt, ita arcte aer cõſtringi videtur.

Cum ruit æthere toto

Turbidus imber aqua, denſisq. nigerrimus auſtris,

vt poeta Latinus loquitur, cum aeris regio ſit fluida, & mollis vt ita dicam, nec parietes habeat aut ligneos, aut lapideos, multò minus metallicos, quib tàm duriter aer, veluti in carcere quodam denſatus concludatur. Neque h frigus in aeris regione exiſtens, mihi obijcias, quod ad aeris condenſatione & aquæ generationem plurimum iuuet. Noſtra bombarda in media & cr diſſima hyeme eundem effectum præſtitit, quem iam in æſtate experimur. I videmus in Chymicorum ergaſterijs, ſæpiſsimè *Capellum* vt ipſi barbarè voc rei diſtillandæ ſuperpoſitum calidiſsimum, vt ne contingere quidem manibu abſque harum læſione illud valeas, & tamen quod ex re ſubiacente, in form vel aeris, vel vaporis aſcendit, vbi eò pertigerit, condenſari probè & per r ſtrum in aquæ forma delabi conſpicimus.

Frigus non eſt præcipua cauſa vt ex aere fiat aqua.

Harum vna bombardarum potentiſſ. *Hiſpaniarum* Regi, alia *Poloniæ Re* fuit hinc tranſmiſſa. Curaui & ego vnam fabricari pro Sereniſſ. *Leopoldo A chiduce Auſtriæ* Principe magnificentiſsimo, & benefactore meo municen tiſsimo, ſubiectiſſimè ſemper à me colendo.

Paucę hactenus huiuſmodi bombardæ cõſtructæ & pro quibus præcipuè.

Atque hæc alio fine à me adducta non fuerunt, quàm vt partim indè h paradoxon meum, *nec aerem in aquam, nec hanc in illam verti*, probarem: parti artificis huius amici mei nomen immortalibus, ſi fieri à me poſſet, chart conſignarem.

Cur hactenus author de hac bõbarda egerit.

Nunc ad colores quoque eſſet tranſeundum, in quos *Vertumni* inſtar ſe mu tat varimodos hæc beſtiola, vt inde prouerbio hominem verſipellem & v frum ſi notare velimus, dicamus *Chamæleonte mutabiliorem* eſſe. Et *Tertullian* libello *de Pallio* ſcripſit, propriè *Chamæleonti* datum eſſe, quod vulgo fertur, *ſuo corio ludere*, hoc enim animalculum, ſi *Polypum* & *Tarandum* excipias, pe ſolum in ſua pelle, dum variè coloratur, egregium hominibus luſum exhibe

Reddenda cauſa eſſet variationis colorũ, ſed hoc difficillimum eſt axioma.

Verùm,

Verùm, si vllo in axiomate physicô & mathematico inscitiam meam professus vnquam fui (ego enim quàm pauca sciam, multaq. me fugiant, & plurimos socios habeam, qui multum tamen sibi sapere videntur, iam toties inculcaui) in hoc, illam quæ de coloribus est, audacter omnibus denuncio. Noui equidem, si quæ à philosophis circumferuntur, sub *rationis incudem* reuocentur, & *experimentorum malleis* probè contundantur, haud diu subsistere posse, si præcipuè à quatuor in mixtis persistentibus elementis dictis, (quorum cuilibet, sui quilibet colores attribuuntur) hos eosdem venari voluerint. Fatetur author spôte ignorantiã suã, & plurimos habet socios.

Solus *Mercurius*, & *plumbum* solum, pro diuersa tantùm digestione, coctione & alia quauis chymica elaboratione, quàm varios quæso & elegantes sortiuntur colores? *Plumbum* vstum enim modò virescit, modò flauescit, modò citrinum, rutilum, & cineritium euadit, idq. ex sola sæpissimè contusione contingit. Ita vt persuasissimum haberes, toties iam formas suas vtrumque innouasse, quoties faciem & vestitum externum ceu laruas quasdam singulares, in totidem coloribus mutarunt, & in idem tamen *plumbum* sine qualitatum, nedum substantiæ noxa, & in eundem *Mercurium* seu argentum viuum, quod magis quàm *Chamæleon* Argent. viuum & plũ bum colores maximè mutant.

Omnia transformat sese in miracula rerum Mercurius inter metalla miraculum.

auxillo artis auxilio, imò sua sponte postliminio reuertuntur.

Aristoteles noster 2. de Hist. an. cap. 11. *Mutat suum colorem Chamæleo, inquit, inflatus.* Et 4. de part. anim. cap. 11. ad metum hanc colorum variationem refert. *Est*, ait, *omnium ouiparorum pedestrium tenuissimus Chamæleo: quippe qui omnium maximè inopia sanguinis rigeat. Causa ad mores animæ eius referenda est, quæ nimio namq. metu multiformis efficitur, metus enim refrigeratio per inopiã sanguinis, calorisq. est.* Ast hìc *Arist.* dissona sibi docere videtur, cum supra per *inflationem*, hìc per *constrictionem*, colorum variationem effici scripserit. In metu enim animalium habitus non intumescit, sed comprimitur. Aristot. sibi contradicere videtur in variatione colorũ in Chamæleonte.

Plutarchus hoc dilucidissimè argumentum, quomodo per contractionem nempe cutis, & non eius eleuationem id fiat, in *Quæstionibus* suis *naturalibus* explicat, quem philosophantem audire operæpretium fuerit. Quærit ibi, *cur polypus* (quod quæsitum æquè ad *Chamelæontem* transferri debet) *colorem variet? Vtrum*, inquit, *vt Theophrasti opinio fuit, quod animal natura meticulosum sit? Ergo vbi perculsus est, vnà cum spiritu conuerso, vertat hominis more colorem. Hinc in prouerbio est, vertitur ignaui color.* Sed non satis esse, addit, variati coloris causam indagasse, quærendum restare, cur similem exprimat ei rei, cui se applicat. Vt si *Polypus* videlicet illius saxi marini colorem repræsentet, cui proximus adstat. Vnde *Theognis*, Plutarchi philosophia in hac varietate colorum.

Polypodis mentem cape versicoloris, adæquat
Qui corium petra, cui sese adiunxerit omni. Vidětur res quęlibet effluuia pati.

Quare altiùs *Plutarchus* penetrat, & ita ex mente *Empedoclis* speculatur,

Effluuium noscens res natas mittere cunctas.

Non enim, ait, *ex animantibus modò & plantis, & terra & mari multa assiduè effluũt, sed & ex saxis, are, & ferro. Intereunt enim cuncta, & exolescunt, quod perpetuò resudatur ex eis aliquid, & pereat continenter.* Vult igitur à petris marinis (vt has

nunc

nunc in exemplum ducat) ramenta, & fragmina minuta frequentia decidi cō-tinuò, quæ alijs, atque alijs infecta coloribus, non cuilibet corpori, ſed determinatis quibuſdam adhæreſcant. Nam quæ animalia ſpiramenta habent admodum adſtricta, ab his dilabuntur; quæ admodū ſpongioſa, per hæc effluunt & perlabuntur: *Polypi autem caro*, ait, *est aſpectu fiſtuloſa & fungoſa & effluuijs patens. Quoties iam in trepidatione est, ſpiritu varians & profugiens, ex timore constringit corpus, contrahitque: vt capiat & retineat rerum, quibus adiunxit ſe, in facie corporis effluuia. Huiuſce cauſæ indicium est magnum, quod non omnia quibus ſe applicat, referat, neque colorem Chamæleon albus: ſed ſola vterque, quorum effluuijs reſpondentia habet ſpiramenta.*

Plerique antiquorū tribuūt variationem colorum in chamæleōte ipſi metui.

Cui hæc arridet philoſophia, is eam per me acceptet licebit. *Plinius Aristoteli & Plutarcho* de timiditate ſubſcribit, cum dicat *nullum animal pauidius, & ideo verſicoloris mutationis eſſe*. In hoc cenſu eſt *Solinus* quoque, qui cap. 32. *Tarandum, Polypum & Chamæleontem vertere metu habitum*, ſcribit. Sed in his poſtremis duobus, aliam adhuc cauſam addit, quæ ipſi hæc, mihi nulla eſt: *Faciunt hoc idem in mari*, ait, *Polypi, in terra Chamæleontes* (ſcilicet colorem variant) *Sed & Polypus & Chamæleon glabra ſunt, & pronius eſt cutis læuitate, ſpeculi modo proximantia æmulari*. Et mox ſui oblitus tamen cap. 42. non læue, ſed aſperum, quale reuera potius eſt, in *Chamæleonte* coriū agnoſcit. *Corpus in Chamæleonte*, ait, *aſperum eſt, cutem qualē in Crocodilis deprehendimus*. Aſt in Crocodilis maioribus, tuberculis vndique prona pars corporis maximè exaſperatur. Quamuis nec hoc vſquequaque verum ſit, in minimis Crocodilis etiam, cum ego paruulum admodum habeam, qui ſemiſpithamà ſaltem Chamæleontis longitudinem ſuperat, eſtq. certè vtriuſque corij ſumma differentia, cum eminentias illius & protuberationes, quæ in hoc ſunt, in Chamæleonte nequaquam videas, vt qui abſque his aſperam cutem nactus eſt.

Solinus ſibi cōtradicit.

Quæ differētia ſit inter cutem Crocodili & Chamæleontis.

Alia variationis colorum cauſa.

Aliam ſibi cauſam Geſnerus excogitauit. *Ego tenuiſſimam*, ait, *cutem (qualem eſſe in ſceleto animaduerti) instar tenuis laminæ corneæ colores facilè reddere puto, præſertim, cum neque ſanguis impediat, neque viſcera admodum, cùm ſolus ferè pulmo manifeſtus in eo ſit*. Sit fides penes authorem. Ego tamen in duobus mortuis & exiccatis *Chamæleontibus*, hanc pellis tranſparentiam vt vt probè illam indagauerim, videre non potui. Quorum vnum planè integrum habet in phyſica ſua ſupellectili, ſæpe laudatus *Princeps Cæſius* noſter: alterum ſed caudà mutilum adſeruat Eques *Franciſcus Gualdi Ariminenſis* in Muſæo ſuo, varijs Antiquitatum reliquijs, numiſmatis, & curioſis induſtriæ artis operibus inſtructo. In vtroque aſperitatem quandam exiguam, & cineritium colorem reperies, non palleſcentem, vt *Ariſtoteles* in mortuis deſignabat.

Franciſci Gualdi Muſæum.

Miratus tamen non parum fui, dum ventrem adhuc tumidum, à tot poſt mortem annis, vidi & contrectaui, quando viſcera ibi reperiri ſolita hoc minus efficere queant, cum *hepar* non admodum magnum habeat, & vt aliqui volunt, *liene* careat, vel puſillum valde obtineat, & *vnico inteſtino recto* potius quàm in gyros reflexo conſtet, quæ res me cogit ferme, vt *pulmones* in ventre inferiore ipſi aſſignem.

Ratio aliqua, cur in ventre pulmones ſint.

Videtur & *Seneca* in *Quæſtionum ſuarum natural.* lib. 1. *Ariſtotelis* ac *Plin*

ſenten-

ntentiam ratam habere. Agit autem ibi aduerſus eos, qui nubes tanquam pecula ſe habere, in arcu cæleſti aſſerebant. Colorem igitur ab illis tantum cipi, & non imagines, quod erat ſpeculorum proprium, affirmat: id quod iam fieri ait in ceruice *pauonum*, & quando

Colla Cytheriacæ ſplendent agitata Columbæ.

Nunquid ergo dicemus, ait, *ſpecula eiuſmodi plumas, quarum omnis inclinatio in colo-s nouos tranſit? Non minùs nubes diuerſam ſpeculis naturam habent, quàm aues, quas tuli, & Chamæleontes, & reliqua animalia, quorum color aut ex ipſis mutatur, cùm ià aut cupidine accensà cutem ſuam variant humore ſuffuſo, aut poſitione lucis, quam prout rectam vel obliquam ſuſceperint, ita colorantur.* Atque hæc de coloribus ſatis unto, quos enim nos in noſtro viuente animali, alij in ſuis quondam repere-int, abundè dictum eſt. Differunt igitur, vt credi poteſt, hæ beſtiolæ inter ſe, colore & aliquo etiam corporis habitu, cum noſtro *Mexicano Chamæleonti uda* nec ita longa ſit, nec in ſui extremitate in ſpiram conuoluta, vt *Aphricani ræ* ſe ferunt.

Senecæ de coloris mutatione ratio.

Hactenus de colore.

Hunc denique impigro *Ariſtotelis* mei ſectatori nodum proponendum, & diſſoluendum duxi. Cum itaque is lib. 1. cap. 4. de *Generat. animalium*, pro-bare cogitaret, ad generationem non eſſe neceſſarios *teſtes*, quòd *ſerpentes* & *piſces* his careant, & tamen coeant, & copioſum ac prolificum ſemen emittant. *Itq. in ratione cibi*, ait, *voraciora, auidioraq. ſunt, quibus inteſtinum rectum*: (non conuolutum nimirum) *ſic ea quæ teſtibus carent, meatusq. tantùm habent, aut non rent, ſed intus habent; omnia propenſiora, celerioraq. ad venerem ſunt.* Hæc con-firmata ſunt 3. *de part. animal.* cap. 14. cum ait: *Cetera etiam omnia, quibus inte-ſtina ſunt recta, ciborum auida ſunt, cum enim cibus celeriter egeratur, proindeq. bre-uis vſus fruendi ſit, breui repetant cibum auida neceſſe eſt.* Hæc eodem capite paulò infra adhuc magis explicat cum dicit. *Quæ igitur animalia continentiora ſe ad cibi deſiderium conuenit, hæc ſua in aluo laxiores ſinus non habent, ſed anfractus, ibusq. plures continent, nec recto inteſtino vtuntur. Laxitas enim inteſtini auidita-tem auget cibi, rectitudo accelerat auiditatem. Quamobrem animalia quæ vel ſimplex habent inteſtinum, vel conceptacula ampla, cibum aut copioſum capiunt, aut celeriùs petunt.*

Scrupulus de inteſtinis chamæleontis ex ſcriptis Ariſtot. natus.

Hæc ſi vera ſunt *Ariſtotelis* dogmata, & *Chamæleo* noſter, vt ex anatome ip-ſius ad nos perlatum eſt, inteſtinum rectum & vnicum obtinuit, næ ille non colorem ſolummodo ſuum, ſed naturam prorſus omnem & eſſentiæ proprie-tates mutàbit, hoc eſt vel *Leo*, vel *Lupus* potius euadet, voraciſſima & auidiſſi-ma beſtia ab *Ouidio* depicta.

Oblitus & ſpumis & craſſo ſanguine rictus,
Fulmineus rubrà ſuffuſus lumina flammà.

Lupo enim, ob voracitatem vnicum ſaltem à *ſtomacho* ad podicem, illudq. re-ctum vulgus tribuit inteſtinum. Et *Plinius* lib. 11. cap. 37. ita in *Lupo ceruario* eſſe voluit, *Inſatiabilia animalium*, inquit, *quibus à ventre protinus recto inteſtino tranſeunt cibi, vt Lupis ceruarijs & inter aues Mergis.* Quod ſupra ego in *Lupo* Leo *Mexicano* ad oculum falſum eſſe demonſtraui. *Leonem* autem imitabi-tur; cum & hic ex *Ariſtotele* lib. 8. de Hiſt. animal. *Cibo incontinenter admodum vtatur,*

Si Chamæleon habet vnicum inteſtinum & rectū, erit voraciſſima beſtia ex Ariſtot. dogmate.

vtatur, multaq. deuoret solida sine vllo dissectu. Verum in hoc non imitabitu quod *Leo* postea biduo aut triduo inediam ferre potest. Quia nimirum vei trem priùs vltra satietatem etiam inferciuit,& quia inteſtina eius gyris conuo uuntur, in quibus diutiùs alimenta moram facere conſueuerunt.

Cur chamęleo hæc bestiola vocetur.

An igitur animalculum hoc *Chamæleo* veteribus noſtris non iuſta abſq ratione aliqua dictus fuit, quaſi paruus, pumilus & *humilis leo*. Veluti herb quaſdam *chamæcypariſſum,chamædryn*,& *chamæpityn* dicimus, ab arboribus,qu vel folijs, vel odore æmulantur, à *Cypariſſo*, *Quercu* & *Pinu*. Volunt autem ſ appellatum aliqui *paruum leonem*, quod *capite leonem* æmuletur, quod tame *Ariſtoteli* haud placuerit, cum dicat huius *roſtrum eſſe ſimiæ porcariæ ſimillimum* Alij vt Geſnerus, à cauda deriuant nomen. *Cauda ſanè animalis huius leon alcæam*, ait, *quodammodo repræſentat*. *Liceto* magis placet ita dictum à rapina venatione, quam in alia animalcula exercet. Annotat enim ex alijs *Dalecham pius* in cap. 34. lib. 8. *Plinij*, Quamuis famem multos *Chamæleo* menſes tolere linguà tamen ſeſquipalmum minoré longè exertà,ac vibratà,mucoq. oblità,*lo cuſtas, formicas, muſcas, ſcarabæos* & alia inſecta,quibus veſcitur,eum corripere retinere,& ad ſe adducere. Hæc ſiquis Ariſtoteli aliquo modo ſuffragari poſ crediderit, me minimè repugnantem, vt communis Præceptoris ſemper d cta & facta tueri valeam, habebit.

Alij à capite, alij à cauda, alij à rapina dixerunt paruum leoné.

Scrupuli ſuprapoſiti aliqua ſolutio.

Adhuc recentiores non deſunt qui hoc animal ſolo aere viuere putant.

Et tamen adeò Plinij aliorumq. opinio, qui ſolo aere victitare *Chamæleont* ſibi perſuaſerunt, præualuit, vt qui nunc etiam diligentiſſimè orientalium nationum, & animalium mores deſcripſerunt, & loca eadem ipſa adierunt ab ea dimoueri nondum potuerint. Notat *Pigafetta* in *Regni Congiani* deſcri tione, & quidem in *Bamba*, quæ ex eiuſdem regni ſex prouincijs principalio eſt, ibi reperiri *Chamæleontes* quoque, qui habitent in altiſſimarum rupium cacuminibus. Non autem nutriri vt reliqua animalia herbis, aut alijs fructi bus è terra naſcentibus, ſed ſolo aere ſuſtentari.

Alij ſcriptores credentes Chamęleonté vel ex aere ſolo viuere, vel ex vapido etiam rore.

Lintſchotanus quoque, in quarta *Indiæ orientalis* parte cap. 1. hæc habet: *Cha mæleonum, quos ſolo aere victitare famà fertur, ibi numerus frequens eſt, qui ta men innocui, & nullis infeſti oberrant*. Miror magis *Bernardinum Paludanum* i annotationibus ſuis ad hunc locum, hæc adiunxiſſe. *Solus animalium nec cib nec potu alitur, nec alio quàm aeris & roris vapidi alimento vtitur*. Adeò difficil eſt, magnis quoque viris, qui iurarunt in verba magiſtrorum, veteribus in manifeſta etiam re falſis obloqui, vt hoc tentantes aduerſus quodammodo ſti mulum calcitrare ſibi videantur. Et *Paludanum* fugiſſe, quòd *Chamæleont muſcas* ſaltem venarentur, easq. deuorarent, vix credideram, virum in ani malium & plantarum hiſtoria verſatiſſimum, quique apud *Enkhuſanos* ſuos animalium, aliarumq. rerum omnium *Indicarum*, tam *orientalium* quàm *occi dentalium*, penum habuit inſtructiſſimam: quorum omnium catalogum a Illuſtriſſ. *Cardinalem Barberinum*, tranſmiſſum nuper cum voluptate perlegi

Vel ex ſolaribusque radijs.

Ioannes Leo præterea, in 9. ſua *Aphricæ* parte, etiam ex *radijs ſolaribu* nutriri hoc animal ſcripſit. Ex hoc ſcriptore *Scaliger* in fine Exercitation ſuæ centeſimæ nonageſimæ ſextæ, quæ habet, & quomodo præcipue *Chamæ leon* ex ore, filo ſaliuæ tranſmiſſo in caput venenati ſerpentis, hunc occida

omnia

omnia tranſcripſit. Qui amplius quid de hoc noſſe cupit, Tomum primum nauigationum *Ramuſij* adeat, & Relationem *Andreæ Corſali Florentini* conſulat, in qua *Sucotram* Inſulam & *Chamæleontem* bene deſcribit, deq. coloris variatione ſuo modo argumentatur.

Hucuſque *paruum leonem* metaphoricum dedimus, quòd ob exiguam nempe ſimilitudinem aliquam, ita *Chamæleo* vocatus fuerit, nunc verum autem *paruum leonem* deſcribemus, quem longè magis *Chamæleonis* nomen mereri comperiemus. Huius, vti & plurium aliorum animalium, atque plantarum Americanarum (quæ ſingula aliquando publici iuris faciam) deſcriptiones mihi lubens communicauit Reuerendus admodum P. Fr. *Bartholomæus de la Ygarza Hiſpanus*, ex Ordine *S. Dominici*, qui ſeptennis in *Americam* delatus, ibi quadraginta annis ad montem illum argentiferum, toto terrarum orbe celeberrimum, & metalli huius fertiliſſimum, *Potoſi* dictum, vixit, & operationum metallicarum exquiſitiſſimam habet peritiam, cuius doctiſſimis colloquijs anno proximè elapſo aliquot etiam menſibus, recreatus fui. Sunt autem hæc F. Bartholomæi verba. Chamæleo hactenus deſcriptus eſt paruus leo metaphoricus. F. Bartholomæus de Ygarza verum nobis paruũ leonem Americanũ deſcripſit.

In montibus del *Cuzco* quædam ſpecies eſt *leonum paruulorum*. Quidam enim albi ſunt & nigri, alij vero rubei, varijsq. diſtincti coloribus. Verùm tamen in omnibus ſunt *leones* veriſſimi, coronam in capite geſtant, iubàq. è collo pendente decorantur. Vnguibus paruulis leoninis acuminatis ſunt præditi. Ad iram non aliter, atque ſi magni eſſent *leones*, ſe quoque componunt & efferantur. Generantur verò tantum in huiuſmodi partibus, quæ montuoſiſſimæ quidem ſunt, ſed in extremo tamen quaſi gradu calidæ & humidæ. In quibus hac de cauſa omne genus arborum, & animalium nociuorum, ac venenoſorum procreatur. In hisq. tantummodo partibus del *Cuzco* huiuſmodi leonuli, (vt ſic dicam) reperiuntur, quos ego meis quoque oculis vidi. Tantopere hi ibi æſtimantur & amantur, vt mulieres nobiles in pectore vel manicis eos deferant, quia frigoris inclementiam pertimeſcunt, quod vbi aliquo in exceſſu ſentiunt, moriuntur. Qua de cauſa vſque ad Ciuitatem de *Lima*, quæ diſtat ab illa de *Cuzco* centum & quinquaginta leucis, deferri necdum potuerunt, propter loca frigidiſſima, per quæ neceſſariò iter eſt habendum. Hinc factum eſt, quòd ad manus *Regis* peruenire hactenus non potuerint, qui ſanè digniſſimi eſſent, vt Regiæ ſuæ Maieſtati præſententur. Verba Fr. Bartholomæi. In Cuzco reperiũtur puſilli admodũ leones. Gaudẽt humidis & calidis locis montuoſis. Frigore perculſi facilè moriuntur. Hucuſque F. Bartholomæus.

Atque ſic Deo gratiam ſuam conferente, optatum *Chamæleontis* etiam hiſtoriæ finem impoſui. Hic Colophonis loco, de remedijs ex hoc deſumptis aliquid annectere tempus moneret: ſed dehortantur me & experimentorum ab ipſo ſumptorum defectus, & Græcæ vanitatis mendacia pro veris remedijs credita, quæ *Plinius* lib. 28. cap. omnia recenſuit, vt ipſe & lectores inde voluptatem potius, quàm vtilitatem caperent. Quis enim tam bardus eſt, vt credat Chamæleontis ipſius iecur combuſtũ imbres & tonitrua ciere? Linguam viuenti exemptam ad vincendas lites, cor verò alligatum ad quartanas pollere? Dextram maxillam (quam ſcilicet non habet) contra formidines & pauores valere? Sed hæc, & alia, Lector abundè legit apud Plinium. Finis hiſtoriæ de Chamæleonte. Cur de remedijs ex hoc deprõptis nihil dicamus. Vaniſsima & riſu digna ſunt, quæ Græci prò remedijs venditarunt.

TECHI-

TECHICHICOTL.

Stellio Nouæ Hispaniæ.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

EX Lacertorum genere quin sit hoc animal nulli ignotu esse potest figuram hanc intuenti. A maxilla inferiore per totum ventrem inferiorem cærulei diluti valdè est c loris, qui in parte crurum interna quoque emicat. A r stro superiore per tergum ad radicem caudæ, cum exte na crurum parte, color viridis saturatior, cum macul vtrobique plurimis cæruleis se pulchrè manifestat. To tum corpus est squamosum. Squamæ porrò sunt diuersorum iam assignato rum quoque colorum. Pedes (qui in digitos quinque finduntur) diluti vir des. Cauda cum rubro lutescit, quæ eandem cum toto corpore, excepto c pite, dimensionem habet, & non paucis ex viridi saturatiore colore macul ornatur. Oculus oblongus est, vt in lacerta, quod in alijs album, hic cæru leum apparet albumen. Pupilla nigra, & orbita lutea est.

SCHOLIA EIVSDEM.

Author petit veniam si forsan nō commodè satis hæc animalia latinis nominibus donet.

HIc iterum quod initio horum quoque commentariorum feci, à beneuo lo lectore meo, æquioris animi sui aura mihi imploranda est. Vt, si fo san in assignandis animalium *Mexicanorum* latinis nominibus hæsitem, id quòd ignarus sim idiomatis *Mexicani* potius, quàm vt oscitantiæ meæ, tr buat, rogitem.

Videtur aliquo modo Yguanæ quadrare, quā F. Petrus de Aloaysa descripsit.

Et cum lacerta hæc sit, atque venusto smaragdino simul colore decoretur, & similis in *Yguana* enitescat, dubitaui primùm, an non huius nomine insignien da foret. Huius autem *Yguanæ* descriptionem exactam & historiam cum mil iam supra laudatus quoque *F. Petrus de Aloaysa Americanus Limanus* reliqui set, subnectere huc eam placuit. Non sum tamen nescius *Carolum Clusiu*

quoque

uoque in *Exoticis* suis hoc ipsum animal ex *Ouiedo* totidem latinis nobis ver-is descripsisse, & ex suis aliqua quoque addidisse. Veruntamen, quia nostra istoria vel cum illis variat, vel plura & minimè ignoranda continet, hanc neu-quam intactam relinquam, quæ sic habet.

F. Petri ab Aloaysa verba.

Yguana lacertæ figurà animal est aquatile & terrestre, quod in *Regno Mexi-ano*, & præsertim in *Terra Firma* de *Panama*, in magna quantitate reperitur. c in illis regionibus huiusmodi animalis carnibus (quia dicunt piscem esse) iebus prorsus omnibus vesci licet, etiam in *Quadragesimali ieiunio*. Generat oc in ventre suo copiosam ouorum multitudinem, quorum aliqua *pipionum* uis sunt maiora, & aliqua minora, egregij saporis, sicuti sunt oua *gallinarum*.

Huius animalis carnes sapidissimæ etiam in Quadragesima esitantur.

Hoc animal ex fructibus & herbis terræ se sustentat, cursuiq. aptum, ve-ox ac pernix est, sed magis in ascendendo arbores valet. Est coloris *viridis*, & sub gutture ingluuiem ac veluti strumā habet, longa ipsi ac pinguis est cau-la, in cuius fine seu acumine inuenire licet lapides *Bezoares*, sed hi non ita sunt lbi, nec ita duri, vt in alijs animalibus *Bezoar* generantibus. Admirabilem i vrinæ vitijs medelam præstant. Calculos renum & vesicæ lapides extermi-ant, viscosumq. in vrinarum meatibus contentum, & harum exitum retar-lantem humorem dissoluunt.

Vescitur herbis & fructibus. Gerit lapides Bezoar in cauda, qui mirè præstant in affectibus vrinæ.

Est hæc præterea animalis huius proprietas. Cum capitur, viginti etiam ierum spatio vix quicquam comedit, etiamsi ei cibus præbeatur. Contrista-ur tunc temporis maximè, & tamen licet neque bibat nec manducet, non oritur, quia (vt communis fert opinio) proprijs suis visceribus alitur, vi-amq. propagat, hoc est suo ipsius *hepate*. Et ideo tam diu hoc aiunt viuere, uamdiu *hepar* perdurat, & euidenti comprobatum experientia esse, quod liqua horum animalium, post occisionem sine hepate reperta fuerint, alia imidia saltem habuerint, & alijs plus alijs minùs, ex eodem relictum fuerit, rout plures, paucioresq. dies à tempore capturæ eorum præterierint.

Hoc animal captũ diu à cibo abstinet.

Aiunt suo hepate tũc viuere.

Lapis Bezoar istius animalis, quem dixi vtilem esse ad vrinam, & ad tollen-los lapides de renibus, aliasq. viscositates, quæ in his partibus procreantur, issoluitur in vino, & melius in aqua quæ vocatur de *Azahar*, & cum est ieiu-ius infirmus, bibit eam, & statim sanus euadit. Ego non paucos habui ex istis apidibus, sunt aliqui parui sicut *Auellanæ*, alij magni veluti *oua columbæ*, & mnes tam parui quàm magni albi sunt coloris, qui facili negotio dissoluuntur n aqua, & incolæ colligunt quamplurimos lapides paruos istius animalis, & x ijs factà maßà componunt lapidem magnum *Bezoar*, quem adseruant, pro-uturum huiusmodi malis, ceu indubitatam medelam. Vidi meis oculis huius nedicinæ efficaciam, nam plurimi accipientes eam, sanati fuerunt.

Hi lapides in vino precipuè dissoluuntur.

Atque hæc *F. Petrus de Aloaysa*, qui *Yguanæ* suæ viridem adscribit colorem, ualis nostræ huic præsenti est *lacertæ*. *Scaliger* tamen, nigrum corium *Ygua-æ* assignat, aut maculis interstinctum, & *Higoanam* appellat, malè *Hyuanam* b aliquibus vocari innuens. *Sub terra latet is*, inquit, *lacertus qui niger est, alio-um more lacertorum. Est capite cristato, serrato dorso, ad cristam vsque. Pro delica-ißimo cibo, venalis est in mercatibus*. *Carolus Clusius* lib. 5. *Exoticorum*, post *lacer-um Indicum*, & *lacertum peregrinum* alium, etiam *Yguanam* (quam ipse tamen

Scaliger & Clusius nõ viridẽ sed nigrum, fuscum, & cineritiũ colorẽ Yguanæ tribuũt.

Yuanam nominat) & verbis & icone repræſentat. *Tota cutis*, ait, *partim cinerei, partim fuſci coloris, veluti ſquamis tecta, in dorſo quidem cruribus & caudæ initio maioribus, in ventre autem minoribus* &c. Ceterum ſerratum & dorſum, & caudam depingit. Cui palearia ſub mento, ſiue ingluuies ad pectus quoque propendet. Ex quibus allatis notis adducor, vt noſtrum hunc quem præ manibus habemus *lacertum*, vix affirmare audeam *Yuanam* eſſe. Magis adhuc cum *Clusij* pictura conuenit illud hoc opere *Mexicano* à *Reccho* deſcriptum animal, & forma ſuâ, cum ſerrato dorſo in tabella exhibitũ, quod is *Axolotl*, ſiue *Luſum aquarum* vocat. Sed neque hoc *Yuana* eſt, vt hiſtoriam eiuſdem perlegenti patebit.

Noſtrũ hoc animal non videtur eſſe Yguana.

Cum autem *Reccho* licitum vbiuis fuerit, plantas *Mexicanas* latino donare nomine, à leui aliqua ſimilitudine, quam cum noſtratium plantarum aut foliis, aut floribus vel fructibus participant, deſumpta, id mihi hic quoque priuilegium minimè denegari velim. Audebo igitur *lacertaceum* hoc animal *Stellionem* appellare, ob maculas, quibus tam in cauda, quàm dorſo conſperſum eſſe deſcriptio noſtra indicauit. Volunt enim authores, inter quos *Dalechampius* quoque ad lib. 11. cap. 26. *Plinij Stelliones* ita vocatos fuiſſe, *quòd tergum eorum veluti Stellis eſſet notatum*.

Cur author hunc lacertum vocarit ſtellionem.

Eſt autem *Stellio* à *lacerto* quid differens, ſi *Ariſtotelem* audimus *lib. 8. hiſt. an. cap. 17.* quando cortice intecta maxima ferè ſui parte ſeceſſus, ſuo tempore latere, & ſenectutem exuere ſcripſit. Et inter hæc *Teſtudinem* minimè recenſet, vt quæ corticem ſeu teſtam ſuam nunquam exuit; Verùm hoc accidere ait *Stellioni, lacerto*, & *ſerpentibus*. Quod paulo ſuperiùs cap. 15. nempe, expreſſis magis his verbis quoque docuerat: *Sanguinei generis multa ſe condunt, vt ea quæ intecta cortice ſunt; ſerpentes dico, lacertos, ſtelliones, crocodilos fluuiatiles*. Hîc vt ego reor, *Ariſtoteles ſerpentum* nomine genericè, & *lacerti* vocabulo ſpecificè vſus fuit, vt ab vtriſque excluderet *Stellionem*, quem neque *lacertum*, vel *lacertam* in ſpecie, & non communiore ſignificatu ita dictam eſſe vellet, neque in *ſerpentum* genere comprehenderet. Quale autem verè animal, veteres per dictum ſuum *Stellionem* intellexerint, adhuc ſub iudice lis eſt.

Quomodo ſtellio à lacertis & ſerpentibus variet.

Vetus gloſſographus apud *Auicennam* & *Braſauolus*, volunt, *Stellionem* eſſe *lacertum viridem*, *Ragano* vocant Romani. Hoc improbat *Ponzettus Cardinalis* dicens *Veneni*s agens, & aliam ſubſtituit *lacertulam*. *Stellio multas maculas paruas in dorſo habet*, ait, *ſimiles Stellis. Non enim eſt illa lacerta, quæ aſpicit homines, iſta enim eſt viridis. (Ragano* nempe Italicè dicta) *illa habet colorem æruginis æris, & fortè eſt de genere earum, quæ verſantur in ædificijs, & domibus antiquis, & rarò mordet, quia habet dentes tortuoſos, quos relinqueret in vulnere*. Putat Geſnerus *Ponzettum* hîc non de alia ſentire *lacerta*, quàm de illa, quæ *Romanis* ac *Tuſcis Tarantola* vocatur. Quod ſi hanc intellexit, mendum haud vulgare in eo commiſit, quòd dixit, hanc *colorem æruginis æris* habere, cùm autem ærugo æris ſit adeò viridis, vt abſoluta voce *viride æris* dicatur: profectò ſic *Stellio Ponzetti* viridis eſſet, quem ipſe colorem tamen repudiauit. Dicere itaq. is potius, & ſcriptor magis ſcribere debebat, *æruginis ferri*. Hunc enim colorem luridum ferruginis æmulum, *Tarantula* habet, & neutiquam illum *ſmaragdinum, æruginem* ſeu *viride æris* referentem. *Matthiolus* noſter *Ponzetto* ſuffragari videtur, commentario ſuo in

Aliqui dicunt ſtellionem eſſe viridem. Ponzettus Cardinalis hoc negat.

Videtur Põzettus per ſtellionem intelligere vulgo dictam Terrantolam.

Matthiolus videtur ſub ſcribere Ponzetto.

caput 59. Dioscoridis libri secundi, vbi *Seps* describitur, hæc autem ipsius verba sunt. *Verùm minimè reticendum duximus, reperiri in Hetruria, in Romano agro, sic etiam in Apulia, quoddam lacertarum genus Terrantola vulgo dictum* (alij *Tarantolam* vocant) *quoniam sub terra delitescat. Quæ cum homines morsu perimat, fecit, vt mecum quandoque cogitauerim, an ea fortaßis Nicandro & Dioscoridi chalcidica esset lacerta, aut stellio, quod stellis maculata insignitaq. cernatur*. Hic idem lib. 6. *Dioscoridis* cap. 4. vbi de *Salamandra* agitur, denuo *stellionum* mentionem inijcit. Et vbi multis argumentis deduxisset, *magnos* illos *lacertos*, quos aliqui vocant *Ramarros*, alij *Liguros*, nos vt dixi, hic *Romæ Raganos*, non esse *stelliones*, quòd minimè homini sint inimici, sed amici, *nullum autem animal homini inuideat fraudulentiùs stellionibus, Plinio* teste. Quod item virides illi *Ragani* in campestribus degant, *stelliones* verò in sepulchris & domibus oberrent.

Probat magnos viri-des lacer-tos nō esse stelliones.

Et cum secundum eundem *Plinium stelliones* non aliter ac *Chamæleones*, rore tantum viuant, præterquam *araneis*, magni autem & parui *lacerti* nostri, cochleas, cicadas, locustas, & papiliones deuorent, quin *apes* quoque furentur vt *Columella*, & 4. Georgicon *Virgilius* monent,

Absint & picti squalentia terga lacerti,
Pinguibus à stabulis.

Hoc est, ab aluearijs, ne *apes* deprædentur. Concludit demum, non aptiùs vllis *lacertis stellionum* nomen & proprietates conuenire, quàm illis, quas nos *Romæ* & in *Hetruria Terrantulas* appellamus, quod & hæ araneis vescantur, & in Italia præcipuè proueniant, veluti *Arist.* de stellionibus asseruit, quòd venenũ etiam in morsu relinquant, & quòd maculis tandem stellarum modo radiantibus niteant. Hic vt obiter hoc addam, nescio equidem an rore & *araneis* solummodo *stelliones* victitent, cum *Virgilius* iam citato loco hos etiam aluearijs inhiare hisce verbis innuerit:

Sed illos potius qui Terrantolę vel Tarantolæ Romę & in Hetruria vocantur.

At suffire thymo, cerasq. recidere inanes
Quis dubitet? nam sæpe fauos ignotus adedit
Stellio.

Scio quidem præter *Plinium* etiã 9. Hist. an. cap. 1. *Aristotelem* hæc scripta reliquisse. *Inter stellionem etiam & araneũ bellum est, deuorantur enim aranei à stellione.*

Atqui hoc non arguit, *stellionem* cibos alios ideo non assumere. Et deplorandum est, bonas illas *apiculas* à duobus simul inimicis inuadi, qui & ipsi inter se hostes sunt. Nam eodem *Virgilio* authore, & ipsa aranea ad aluearium ete suum expandit vt captet miseras. Sic enim ibidem canit:

——————— *Aut inuisa Mineruæ,*
In foribus laxos suspendit aranea casses.

Sed vt ingenuè fatear, neque me *Matthioli* argumenta tantùm mouent, vt *Tarantulas* has nostras, *stelliones* veterum esse credã, cùm has neque hominibus adeò insidiari, nec hos à Tarantulis demorsos, & periculũ passos fuisse qui frequentissimas illas viderim, hactenus obseruauerim: neque ipsummet *Matthiolum* hoc ita prorsus esse, iuraturum mihi persuadeam. Dubitat enim eodem in loco, an *stelliones* etiam ad *lacertarum* genus sint reducendi: *Sed an lacertarum generi legitimè stelliones adscribi poßint*, ait, *profectò non ausim decernere.*

Matthioli argumenta hoc non cõuincunt & ipsemet quoque hæsitat.

Itali timẽt valde Tarantulas huiusmodi, & quare.

Hoc interim negare non debeo, vbi *Itali* noſtri *Tarantulas* in cubiculis ſui in quibus libenter, quando muri vetuſtiores ſunt, perambulant, conſpexerint horrore quaſi percelli & timore affici, quaſi magni quid mali, ex iiſdem im mineat illis, cùm tamen fanaticus quidam potiùs motus hic videatur, & ma gis ipſos coloris fœditas atque deformitas, quàm animalis ira & malignita perterrefaciant.

Parum ſcimus præſertim quãdo ex obſcuris veterũ ſcriptis hariolari volumus.

Ecce iterum ad *Democriti puteum* rediuimus, demittimus hamum, piſcamu ſpe noſtra fruſtramur, & plerumque non niſi verba capimus, rixarum fomen ta, & perpetuarum irritamenta controuerſiarum. Cum hucuſque nemo nobi ex veterum hiſtorijs legitimum demonſtrare *Stellionem* potuerit. Vt ita nec mi rum propterea alicui videri debeat, ſi nos *Noui orbis* hunc *lacertum* noſtrũ, *Stel lionis* nomine inſigniuimus, quod eidem conuenire ideo putauimus, quia ma culis quamplurimis (quod *ſtellioni* proprium eſſe volunt inter *lacertos*) interſtin guitur, & quia aliquo ſaltem Latino à nobis nomine donandus erat.

Cauſa etiã ex Ouidio affertur cur author hoc animal ſtellionem vocarit.

Hoc autem vt facerem, ingenioſiſſimi poetæ *Ouidij* fabula, quam 5. *Meta morphoſ.* de puero in ſtellionem verſo reliquit, me impulit, & quæ vnica ferme ex tota antiquitate ſtellionis magnitudinem monſtrat, & ſufficit forſan vt credamus eam ipſam, quam paulo ſupra *Terrantulæ*, aut *Tarantolæ* nomi ne deſcripſimus, veterum *Stellionem* eſſe. Siquidem hìc ſtellio fertur macu lis plurimis depictus fuiſſe, & minor lacertà communi, quæ ſemper parua eſ Vtrumque in Tarantola noſtra vulgo ſic dicta, eluceſcit ſignum. Cùm itaqu

Fabula Ceteris quæ filiam Proſerpinam quærebat inducitur ex Ouidio.

Ceres feſſa labore in quærenda filia ſua *Proſerpina* à *Plutone* rapta, ſitiret vehe menter, & ab anicula ruſtica potum peteret, hæcq. polentam paulo ante coct præberet, eamq. auidè illa biberet & ab aſtante puero rideretur, Ceres irà pe cita in *ſtellionem* illum commutauit. Libet autem, vt duriuſculam hanc proſar meam orationem molliam, leniſſimos & elegantiſſimos *Naſonis* verſiculo hìc interſerere.

Dum bibit illa datum, duri puer oris, & audax
Conſtitit ante Deam, riſitque, auidamq. vocauit.
Offenſa eſt, neque adhuc epota parte, loquentem
Cum liquido miſta perfudit Diua polenta.
Combibit os maculas: & quæ modo brachia geſſit,
Crura gerit: cauda eſt mutatis addita membris.
Inq. breuem formam, ne ſit vis magna nocendi,
Contrahitur, paruàq. minor menſura, lacerta eſt.
Mirantem, flentemq. & tangere monſtra parantem,
Fugit anum, latebramq. petit, aptumq. colori
Nomen habet, varijs ſtellatus corpora guttis.

Adamus Elshaimer Germanus nobiliſſim. Romæ pictor.

Vix partes hìc meas, iudex etiam rogatus & arbiter, interpoſuero: Vter ele gantiùs hanc nobis fabellam repræſentauerit, *Ouidius* ne eloquentiſsimis ve ſibus, an venuſtiſsimà picturà ſuà *Adamus Elshaimer Francofurdianus*, frequen tiſſimus olim domi meæ hoſpes, qui eandem fabulam in tabella cuprea ſeſqu ſpithamam longà & vnam latà, tam ſolerti, graphica, docta & ingenioſa ma nu depinxit, & in æs poſtmodum incidi permiſit, vt ſimile nunquam art

picto-

ictoriæ opus *Romæ* visum fuerit, & ob id plus quàm ducentis *Philippicis* dienditum. Hic, vbi pusillæ figuræ aliquæ animatæ veluti, ac spirantes, æquel sub obscura nocte adumbrandæ, vel *solis* in ortu, aut occasu propalandæ, el pluuiæ, maris æstus, aut similis aliqua tempestas fingenda ac pingenda foent, pictoribus sui temporis palmam omnibus præripiebat. In syluarum & rborum amœnitatibus, florum gratijs, rurum delitijs colore viuo repræsenandis, ita Naturæ genium & ideam est assecutus, vt non coætaneis modò uis, sed (hac in re præcipuè) posteris quoque pictoribus oculos aperuerit, quod vel solus *Paulus Brill Belga* præstantissimus nuper *Romæ* pictor docere potuit, qui *Adami* modulum postquam fuit secutus, his vltimis viginti vitæ uæ annis, ea in hoc genere picturæ, (*Paesi* vocant *Itali*) opera nobis reliquit, quæ plane aurea sunt, sed ærea illa (vti ita dicam) quæ ante hos viginti annos, cum tamen tunc quoque famà floreret, mundo is ipse communicauit. Verùm hæc verba esse inquies. Quare ad ipsa te opera Adami contemplanla prouoco, quorum aliquot, sed pauca, domi meæ quoque conseruo.

Hic in paruulis figuris ad viuū exprimēdis parem vix habuit.

Posteros suos pictores Paulum Brill præcipuè verū modum arbores pingendi docuit.

Verumenimuero non deerunt, quibus conuenientiùs longè facere visus uissem, si *Salamandram* potius, quàm *Stellionem* hoc animal indigitassem. Est nim *Salamandræ* haud dissimile, quæ *Plinio* scribente lib. 10. cap. 67. *animal est acerti figurà, Stellatum*. Et *Dioscoride* lib. 2. cap. 54. adstipulante *lacerti genus & arium*. Quale apprime nostrum esse, Figura quoque quam Zoographi, *Matbiolus* præsertim, posuerunt, non multùm refragatur. Ast quoniam *Salamandra* on magnum est animal, nec in molem insignem excrescit, quod in *lacertis* tanen alijs euenire solet, nec squamis vnquam operitur, veluti in *Germaniæ* locis ubterraneis non raró inuentà fuisse memini, & grande satis caput *Salamandræ* st, quod in nostra non apparet, ideo *Stellionem* libentius, quàm *Salamandram* oc nostrum appellauero. Color quoque reclamat, in *Salamandra* abominabilis niger & luteus, qui ambo in serpentibus reperti horrorem intuentius incutiunt, viridis autem cum cæruleo in nostro mixtus magis longè est lacidus.

Rationes cur hoc animal posset Salamādra vocari.

Impugnatio earundem rationum.

Quoniam igitur *Salamandræ* mentionem quoque iniecimus, non abs re orsan fuerit, errorum aliquot, quos apud duces nostros & antesignanos anianantium historicos, reperio, posteros admonere. *Aristotelem* ex horum nunero eximam, qui *Salamandram* forsan nunquam vidit, cum dicat lib. 5. cap. 9. Hist. animalium. *Nonnulla corpora esse, quæ igne non absumantur, Salamanra claro, ait, documento est, quæ vt aiunt, ignem, inambulans per eum, extinguit*. Hoc puto æquè forsan verum est, atque alterum, quod eodem loci adiunxit, e *muscis quibusdam maioribus, quas in fornacibus, inquit, ærarijs Cyprijs nasci, uæ per ignem innoxiè saliant atque ambulent*. Hæc *Matthiolus* ridet, & si vera ssent, inquit, Galenum quoque diligentissimum ærariarum fornacum Cypri aquisitorem, harum aliquam facturum mentionem fuisse. Cui ego assentior, ui sciam quam energiam ignis habeat, vt omnia etiam metalla, excepto auo, nedum animalia destruat. Nisi tales fortaissis muscas fuisse credibile fuit, uales nuper à *Claudio Menetri* Gallo antiquitatis, numismatum maximè, petissimo confectas ex chalybe vidi. Has vbi operculo pyxidis cuiusdam, in

Errores aliquot, qui in historia Salamādræ occurrunt.

An Salamādra ignem extinguat, & muscæ quædam in igne nascātur, vt Aristoteles voluisse visus est.

qua certo modo magnetis fruftula quædam difpofuerat, impofuiffet, hæ ocyfimè, quafi volarent, ad locum vbi fubtus magnes occultatus fuerat, tranfcurrerunt. Sed & *Diofcorides* lib. 2. cap. 56. fruftra creditum ait, ignibus non v[...] Salamandram. Et *Matthiolus* facto periculo, breui eam ab igne combuftam vidit. Eft enim ignis non aliter, ac *tempus edax rerum*. De hoc *Plinius* etiam lib. 2. cap. 107. *Quæ eft illa natura*, inquit, *quæ voracitatem in toto mundo auidiffimam fine damno fui pafcit? Excedit profectò omnia miracula, vllam diem fuiffe qua non cuncta conflagrarent.*

Vtrumque hoc ridet Matthiolus.

Rationes pro Matthiolo.

Tantùm nihilominus potuit apud hunc fiue *Ariftotelis* authoritas, fiue vulgi perfuafio, vt lib. 11. cap. 37. vt *Pyrauftas* quoque admiferit. *Gignit*, ait, *aliqua & contrarium naturæ elementum. Siquidem in Cypri ærarijs fornacibus, ex medio igni, maioris mufcæ magnitudinis volat pennatum quadrupes, appellatur pyralis, à quibufdam pyraufta. Quamdiu eft in igne viuit: cum euafit longiore paulò volatu emoritur.* Nollem magnum illum philofophum, *Senecam* meum, hûnc ipfum induiffe errorem, qui libro 5. natural. quæftionum hæc habet. *Ignis qui omnia confumit, quædam etiam creat, & quod videri non poteft fimile veri, fed tamen verum eft, animalia igne generantur.*

Plinius tamen Ariftoteli credidit.

Hoc ipfum fecit Seneca.

Atqui ego malim hic ipfis Naturæ effentijs, & viuis rerum experientijs acquiefcere, quam plurimis Cathedrariorum decretis, abfque vllis experimentis, & reali ratione prolatis, fidem adhibere. Quod mecum etiam *Ouidius* fecit, cum fcripfit:

Author maiorē habet rationē effentiæ rerū & experimētorum, quam tot authorum.

> *Nec tu aliud Veftam, quàm puram intellige flammam,*
> *Nataq. de flamma corpora nulla vides.*

Verùm ad *Salamandram* reuertamur. *Plinium primò* mirari licet claudicantem nec fibiipfi confentientem. Libro enim 10. cap. 67. *Salamandræ tantus*, inquit, *rigor ineft, vt ignem tactu reftinguat*. Libro 29. verò cap. 4. hoc negat. *Ex ipfa*, ait, (Salamandra) *quæ Magi tradunt contra incendia, quod ignes fola animalium extinguat, fi forent vera, iam effet experta Roma*. *Sextius* quoque apud eundem probat, Venerem quidem ab hac comefta accendi, fed ignem reftingui negat. *Alterum* eft, quòd *Matthiolum Diofcoridi* fuo repugnare, & huius mentem atque clariffima verba non fatis capere ftupeas planè. Hic enim lib. 6. cap. 4. refpondens aliquibus, vt ait, dubitationibus: Quomodo *Diofcorides* hoc in capite potuerit aduerfus venenum *Salamandræ*, eadem probare antidota, quæ *cantharidibus* refiftunt? cum *Salamandræ* venenum fit frigidum, *cantharides* autem calidiffimæ & ficciffimæ exiftant. Conciliat hoc ipfe, vt fibi perfuadet, commodiffimè, & talibus verbis refpondet. *Quod vbi Diofcorides Salamandris cantharidum commendat medicamenta, de generalibus quæ in vniuerfum fiunt, duntaxat, intelligit, nempe vt quàm citò fieri poßit, venenum è ventriculo, & inteftinis extrahatur, crebris vomitionibus, & clyfmatis acrioribus: in cordisq. præfidium dentur Theriaca, Mythridatium, aliaq. generofa antidota, quæ pota cor ipfum à venenatis omnibus tuentur. Siquidem in cantharidum capite, quod omnium primum habeatur, generalis methodus Diofcoridi tradenda fuit, ne eadem per fingula capita fæpe fruftra, & ineptè repeterentur. Quare fcitè, cum ad cantharidum remedia legentes reijcit, de generalibus tantum intelligit. Auicenna eandem Salamandris adhibet curationem,*

Reditur ad Salamādrā in cuius hiftoria Plinius fibi nō conftitit.

Matthiolus etiā in hac explicanda Diofcoridi fuo aduerfatur.

rtionem, quam opio, quod tam hoc, quàm illæ frigidißimæ sunt temperamento, præ-fe q. ceteris, Theriacam, Mythridatis antidotum, resinam therebinthinam, styracem, rticæ semen, & cupreßi frondes. Hæc debui necessariò ex ipsis *Matthioli* com-rentarijs transcribere, vt quam qualitatem (frigidam scilicet) is *Salamandris* ascribat, proprijs verbis conuincatur. Iam velim autem *Matthiolus* conside-rasset attentiùs, quæ *Dioscorides*, quem ipse interpretandum, & explanandum ümpsit, de calida aut frigida huius animalis intemperie libro 2. annotauerit. Cuius hæc sunt verba. *Vim habet* (Salamandra) *erodentem, calfactoriam, exulce-rantem. Additur vt cantharis in medicamenta, quorum vis est exesse, & lepras abole-re, similiq. modo reconditur. Liquefacta in oleo pilos euellit. Exenterata detractis pedi-bus & capite in melle seruatur ad eundem vsum.* Qui ex apertissimis hisce *Diosco-ridis* verbis, non colligit, calidissimam esse *Salamandram*, quemadmodum *can-tharis* est, & non frigidissimam, veluti esse *opium* creditur, is aut oculis orbus est, aut quæ videt, ac legit, hæc negligit & intelligere haud cupit. Quid igitur opus fuit, vt *Matthiolus* paraphrasi tam longa, & excusatione hac vteretur, no-uoq. quodam modo explicaret, medicamenta cantharidibus debita, generali-ter tantùm *Salamandræ* competere? Ast si mihi hariolari liceat, rem acu cer-te tangere, & *Matthiolum* dubio omni procul, ex duobus capitibus permotum & adactum fuisse affirmare ausim, vt *Salamandram* frigidissimam esse sibi per-suaderet. *Primum* ex ipsomet *Dioscoride* sumere potuit, quando *Salamandræ* ve-nenum tale esse monuit, vt in homine id accipiente *mentem & sermonẽ præpedi-ret, tremorem etiam cum torpore aut horrore quodam induceret.* Sunt autem hæc om-nia perniciosi potius frigoris, quàm caloris soboles, si Medicorum axiomatis assentimur.

Matthiolus indicat Salamãdrã esse frigidissimam.

Dioscorides cõtra, statuit calidissimã.

Ergo erat opus vt Matthiolus nouo modo Dioscoridem explicaret.

Author diuinare videtur, quomodo Matthiolus deceptus fuerit.

Primo ex verbis Dioscoridis.

Alterum est clarissima *Galeni* authoritas, 3. de Simplicium facultat. cap. 6. *Dicant igitur si lubet*, ait, *papauer, mandragoram, cicutam, Salamandram esse calida. Verùm nemo id dicit, sed velut vno ore omnes frigida pronunciant.* Nec est quòd mihi hìc opponat aliquis, *Galenum* in subsequentibus verbis, non negare, etiam calidam esse *Salamandram*, sic enim ait. *Atqui animal est Salamandra, quod & nutritur, & crescit & mouetur, quæ sanè calido in mistura vincente prouenire asserunt.* Hoc enim & non aliud vult hìc dicere. In se quidem consideratam calidam esse, cum frigus naturæ opus non ingrediatur, & vita in calore consistat, ad ho-minem verò collatam, frigidam: quippe quem frigefacere strenuè possit. Idip-sum ergo de *cantharide* asseruero, vt animal, hanc à calore aliquo vitæ munia obire, ad hominem verò comparatam, cum hunc in excessu quodam calefacere valeat, calidissimam iudicari. E contra frigidissima homini fuerit *Salaman-dra* si modò vera sunt, quæ *Galenus* pro confesso posuit, cum hanc sociam fa-ciat *papaueri, cicutæ, mandragoræ* frigidis per ipsum venenis, quod 3. de Tempe-ramentis cap. 1. quoque repetit & *lactucam* insuper adiungit.

Secũdo ex authoritate Galeni.

Galenus diuerso respectu Salamãdram ait calidam, & frigidam esse.

Attamen vt huic, quod posteriore loco dictum fuit, primò respondeam. Nescio quomodo *Matthiolus* doctorem suum *Dioscoridem*, quem tantis euexit laudibus, cuius singula ferè verba, singulis illustrare commentarijs voluit, à cuius gloria & ipse immortalitatis sibi famam quæsiuit, nescio inquam, qua iam iam fronte posthabeat, ipsiq. discipulum *Galenum* præponat? qui boni

Respondetur posteriori argumento.

quic-

Galenus nimis temperamentorũ gradus nosse præsumit.

quicquid in ſuis de mendicamentorum ſimplicium libris collegit, ex *Dioſcoridis* fontibus ferme totum hauſit. Atque vtinam intra limites *Galenus* ſe continuiſſet, nec ad temperamentorum gradus, & graduum quoque diuiſiones, ſiue, vt medicamentorum compoſitores vocant, *manſiones*, tam prope accedere tentaſſet, in quibus aſſignandis tam ſecurè, & audacter decernit, elementorum miſcelas, & proportiones tam rectè callere præſumit, ac ſi ſocios, vel magiſtros habuiſſet Deos illos fictitios, ſiue *Dionyſium*, ſiue *Vulcanum*, ſiue quemuis alium, quos *Plato* in *Philebo* ſuo mixtionis officium ſortitos fuiſſe, iam olim commemorauit. Non eſt autem de nihilo prorſus hoc argumentum, quod primo loco ponebatur & fortaſſe *Matthiolo* imponere potuit, cum videret, torporem, horrorem, tremorem, ſermonis & mentis præpeditionem, & quandam corporis exolutionem, à *Salamandra* induci, quæ omnia à frigore originem trahere vero haud abſimile erat. Nam & idem *Dioſcorides* capite de *Cicuta*, refert hanc conſimilia accidentia inferre, oculis nempe caliginem offundere, mentem turbare, artus extremos gelidos reddere, & conuulſionem demum concitare. Eſt autem omnium conſenſu Medicorum, *Cicuta* frigidiſſima. *Plinius* lib. 29. cap. 4. Inter omnia venena memorat *Salamandræ* ſcelus maximum eſſe, quòd non ſingulas, vt alia venena faciunt, perſonas, ſed populos etiam improuidos necare poſſit. *Nam ſi arbori irrepſit*, ait, *omnia poma inficit veneno, & eos qui ederunt necat frigida vi nihil Aconito diſtans*. Et paulò tamen inferiùs hæc habet. *Sextius ait Venerem accendi cibo earum* (Salamandrarum) *ſi detractis interaneis, & pedibus & capite, in melle ſeruentur*. Hic quis non contradictoria ſtatim emergere animaduertit? Quomodo enim *Plinius*, ſi *Sextio* modò credidit, Venerem accendi, & frigida vi enecari hominem, ab vno eodem animali affirmare auſus fuit? Atque vt verum fatear, hæc vltima *Plinij* verba, videntur mihi *Dioſcoridis* illa corroborare, quando *Salamandræ* venenis *cantharidum* antidota opponit. Nam ipſæ *cantharides* Venerem quoque non vrinam ſolummodo promouent. Lepidam hic hiſtoriam narrabo. Noui puerum quendam nobilem, qui præceptorem olim ſuum, nimis ſibi forſan durum & ſeuerum, veneno tollere conſtituerat: cumq. hoc effectui dari poſſe, per ipſas *cantharides* exiſtimaret, emptam harum aliquot à pharmacopola, & in puluerem tritis, duas treſue, in cantharum ſiue lagenulam, in qua præceptor potum ſuum aſſeruabat, immiſit, & quod in votis habebat, ſibi ſucceſſurum certò ſperabat. Sed cum hic neque prima, neque ſecunda, neque tertia die moreretur, ab incepto puer deſtitit. Interea vero ille bonus, tentigine maxima vexatus, & Venere æſtuans, nec vnde hoc proueniret, diuinare valens, remedia etiam ſpiritualia, vt probis moribus erat, ab illis, quibus in confeſſione conſcientiam ſuam credere ſolebat, poſtulare coactus fuit. Res hæc multo poſt tempore manifeſta euaſit. Et ne quis hic *Plinio* fore auxilio exiſtimans dicere poſſit, venenum quo *Salamandra*, ſiue aquam ſiue poma conſpurcat, frigidum eſſe, cum carnes tamen animalis calidæ venerem ſolicitare queant (heterogeneas enim eiuſmodi partes frigidas inquam & calidas, in quouis ferè mixto Medici facilè vt ſtatuunt, ita quibuſuis obiectionibus per has facillimè reſpondent) ne inquam, ſic quis tueri *Plinium* putet, ipſemet *Dioſcorides* renititur, qui ſupradicta ſymptomata, non à ſputo ſolùm anima-

Gentilitas Dijs quibuſdam mixtionis officiũ tribuit.

Reſpondetur primo argumẽto.

Plinius quoque Salamandram credidit eſſe frigidã.

Videtur tñ hanc etiam calidã eſſe admittere.

Et probare hanc idem poſſe quod cãtharides.

Lepida hiſtoria, quomodo cantharides venerem moueant.

Quomodo pro Plinio reſponderi poſſet.

Sed Dioſcorides & Matthiolus hoc non permittunt.

nimalis, sed ab ipsamet hausta Salamandra superuenire posse, clarissimè scripsit. Et *Matthiolus* ibidem: *Non solùm,* inquit, *veneno inficit & necem affert, Salamandra sicca & in pulverem pota, vel clam cibis admista, sed & morsu viperarum modò, cæterorumq. serpentum venenum eiaculantium.*

Est & aliud quod non leuem hìc *Plinio* controuersiam facit, quod hìc *Salamandræ* venenum frigidæ facultatis, cum *Aconiti* tamen veneno comparauerit. At *Aconitum* nemo vnquam mortalium, quod equidem sciam, inter frigida venena enumerauit, si modò hæc quoque in rerum natura reperiuntur. *Galenus* expressissimis verbis lib. 6. de *Simplicium medicament. facultatibus*. *Aconitum, ait, septicæ & deleteriæ facultatis est*. Septica autem apud eundem 5. lib. cap. 15. non frigida, sed calida admodum sunt. Quare ibidem *Aconitum* cum sequentibus calidissimis enumerat his ipsis verbis. *Verùm nouisse expedit, ea medicamina quæ septa & septica nuncupantur, vt sunt auripigmentum (ἀρσενικὸν Græci vocant) Sandaraca, Chrysocolla, Dryopteris, Pityocampe, Aconitum, omnia eliquare, tum eliquare, ac potissimum carnem tenellam, idq. absque dolore.* Ego equidem reperirem iam id, quo ab hac manifesta quasi contradictione magnum hunc scriptorem *Plinium* vindicarem, si dicerem, ipsum inter velocitatem, & violentiam, qua tam *Aconitum*, quàm *Salamandra* energiam suam exerunt, instituisse comparationem potius, quam ad frigidam vtriusque qualitatem respexisse. Est autem hic *Plinij* locus minimè obscurus, lib. 27. cap. 2. *Sed antiquorum, ait, curam diligentiamq. quis possit satis venerari? Cum constet omnium venenorum ocyssimum esse aconitum.* Et alio loco, *inter venenata omnia Salamandræ scelus maximum* prædicauerat. Atqui *Ludouicus Dominichi* non permittit, vt *Plinium* excusem, qui hunc ex Latino in Italicum idioma transtulit, & verba ipsius ita interpretatur, vt velit *Plinium* innuere planè voluisse, *Aconitum* & *Salamandram*, inter se conuenire in *vi veneni frigida*. Hæc enim ipsius sunt Italica verba, quando ait, *Salamandram* conscendentem in arborem, veneno frigido (in quo *Aconito* similis sit) poma corrumpere. *Percioche*, inquit, *se ella monta sù vn albero, lo corrompe tutto di veleno, & con la sua fredda forza, la quale non è punto differente dall'aconito, vccide tutti quelli, che ne mangiono.*

Plinius cõtradicere sibi videtur qui Salamandram eiusdem cum aconito qualitatis facit.

Aconitum calidissimũ est, & septicum.

Quomodo Plinius defendi posset.

Hoc tamen ipsius interpres non concedit.

Siquis aliam *Plinio* medelam adhibere velit, ac posit, id vt faciat per me licebit. Ego vt hoc semel hìc dicam, non maledicendi studio adactus, veterum subinde errores detego. Pessimè enim maledicum odi, & *Quintiliano* adhæreo dicenti: *Maledicus à malefico non distat, nisi occasione.* Cuius & hoc prudentissimum monitum magnifacio: *Nos multas ad discendum commoditates habemus ex antiquis. Illis enim inuenienda fuerunt, nobis cognoscenda. Tot nos præceptoribus, tot exemplis instruxit antiquitas, vt possit videri, nulla sorte nascendi ætas felicior, quàm nostra, cui docendæ priores elaborauerunt.* A quo tamen & hoc subinde nobis inculcari aduerto, & verisimum reperio, quod supra me quoque monuisse memini, *sed non satis dicitur quod bene dicitur,* quare denuo repeto. *Neque id statim legenti persuasum sit,* ait, *omnia quæ magni authores dixerint vtique esse perfecta. Nam & labuntur aliquando, & oneri cedunt, & indulgent ingeniorum suorum voluptati, nec semper intendunt animum, & nonnunquam fatigantur.* Quod si hoc Classicis etiam authoribus vsuuenire solet, quid de me, de te, mi

Author nõ studio maledicendi aliquando veteribus resistit.

Loca pulcherrima ex Quintiliano quid de antiquis sit statuendum.

lector

Ridiculum esse nobis persuadere, nos falli nō posse.

lector futurum putas, qui tyrones adhuc sumus? An nos extra humanam p- sitos conditionem censes, & errare à nobis alienum arbitraris?

Scribimus indocti, doctiq. poemata passim.

Nunc *Matthiolo* quoque vt satisfiat, tempus monet. Ego mehercle vt sincer, quod sentio, eloquar, non capio hunc arguendi modum, quo tam veteres pl- rique, quàm horum asseclæ recentiores plurimi vtuntur. Cum vident fort- fortunà, à frigore actuali effectum aliquem manifestum subsequi, siue h: torpor sit, siue tremor, siue virium prolapsus, siue membri alicuius resoluti, siue somnus præcipuè; quotiescunque eadem symptomata in humano al postmodum corpore suboriri animaduertunt, statim à frigore, & non aliunc profluxisse, conclamatis quasi votis iurent.

Quomodo decipiātur nōnulli qui effectus quosdam frigori adscribunt.

Huius rei historia ab ipso Matthiolo posita.

Verùm vna hic nobis contra *Matthiolum* & dicta ratione philosophante, ab ipsomet *Matthiolo* posita historia sufficiat, & agmen claudat. Hæc autei in Commentarijs ipsius in *Dioscoridis* librum 4. & caput 73. habetur. Is ig- tur post *Aconiti* tractationem, *Napelli* vires enumerans (quod aliqui int *Aconiti* species recensent) hoc cum *Auicenna*, excalfacere & siccare ordine quarto non negat. Et tamen hæc subsequentia symptomata ab eodem ori affirmat, quæ si à *Cicuta*, *Mandragora*, & *Opio* frigidissimis putatis venen emanarent, quin omnes à summo frigore originem ea ducere sibi persuad- rent, nullus dubito.

Datur cuidam drachma Napelli, quid inde secutū.

Huius immanitatem ait se *Romæ* vidisse Anno salutis reparatæ 1524. Men Nouembri in *Capitolio*, in quodam ad furcam damnato, vt *lapidis Bezoard* virtus aduersus venena exploraretur. Misero igitur huic *Napelli* drachma e hibita fuit, quam vbi sumeret, asserebat sibi videri, merum piper deglutir Accidentia autem hæc fuerunt. Post vomitum biliosum ac porraceum, au frigida in caput percipiebatur ascendens, stupor quidam paralysi similis, quasi motus extinctus: ita tamen, vt dum alterutrum brachium attolleret, a terum eleuare non posset. Dicebat sibi venas omnes quoque refrigescere Accessit & oris & oculorum conuulsio, facies liuida, labra nigra cernebantu & venter hydropicorum in morem attollebatur. Mente etiam mouebatu vnde modò cantare, modò plorare, modò de vita desperare, post septem ta- dem à sumpto antidoto horas, ad se redijt & conualuit. Vides nunc vt ca diffimum venenum, frigidissimæ etiam ab alijs existimatæ causæ effectus r liquit? Ast *opium* hanc nobis controuersiam lucidisimè declarabit. H omnes vno ferè ore frigidisimum statuunt, quia sensum tollit, motu priua & somnum inducit. Fateor ego à maximo frigore hæc fieri posse. Nam plurimos inter niues consedisse, dormiuisse, obriguisse, & mortuos fuisse pe noui optimè.

Accidentia hæc dici potuissent à frigore emanare.

Quid de opio sit statuendum.

Ex nimio vini spiritu hausto, eadem omnia accidentia quæ ex opio.

Ast conspexi his meis oculis ante hos triginta annos *Herbipoli* iuuenē que dam, cum magnam spiritus vini (quem *aquam vitæ* appellant, & aqua mort dici poteſt malè vtentibus, quos mori similiter ex superfluo huius vsu vidi) c piam absorbuisset, septem horarum spatio perstitisse absque loquela, immob lem, ac veluti lethargo correptum, cui licet capillitium velleremus, eunde verberaremus ab vno ad alterum locum transportaremus, mortuo tamen sim

lis,

s, nisi quod respiraret placidè, nobis visus fuit, donec exactis septem horis llo absque remedio ipsi exhibito, ad se rediret, nec eorum quæ ipsi accideınt, memoriam vllam haberet. Qui vino generoso *Maluatico* maximè, inulgent, somniculosi quoque sunt, & morbis frigidis plurimùm, paralysi inuam,& Apoplexia tentantur. Et qui Naturalium rerum enarrationes legit, nouit *Crocum* calidum alimentum & medicamentum simile quid præstare. *Amatus Lusitanus*, vt apud *Schenkium* videre est, recenset *Pisaurensem* quendam gatonem, super duabus *Croci* sarcinulis dormientem, eadem nocte obijsse. *Dauid Otto* ex principalioribus mercatoribus *Venetis*, & amicis meis, hoc mihi ro certo retulit, cùm *Romam* redijsset ex *Aquilana* vrbe, in qua quæstum facere solet maximum ex *Croco*, quod ibi & copiosissimum prouenit & preciosimum: contigisse nimirum, vt præteritis annis, ex *Mulis* illis clitellarijs, uibus sarcinæ ex *Croco* imponi solebant, plurimi interierint, ex solo illo stupectiuo *Croci* & potentissimo odore, donec tandem antidotum ex *Allio* contuso, vt reor, aceto permixto, & naribus *mulorum* apposito, nihil tale amplius inrueniret. Et quis ignorat, qui in *Germania* vnquam fuit, in temperatissimis uisdem tepidarijs, siue hypocaustis, faciliùs longè sibi somnum ex *calore* obpere, quam sub rigido Aquilonis *frigore*? Et quid de *musica* dicemus & *cunarum motu*? quibus non infantibus modò, sed adultioribus quoque in morbis uibusdam & vigilijs pertinacissimis soporem conciliamus? Atque hæc omna quà calida, quà frigida, partim nec calida nec frigida sunt, & eundem taen cuncta diuersa licet, effectum in nobis producunt. Concludendum igiexistimo, hæc vniuersa aduersissima licet, in vno quodam conuenire opore. Cum *vnius effectus*, qui *somnus* est exempli gratià, *vnam* tantùm esse nesse sit *causam* immediatã, si modò Metaphysicorũ axiomata vera esse perhintur. Intelligis ergo, non solum & simplex *frigus* esse debere, quod somnũ oducit, id quod Medicorum tamen schola quasi tota hactenus stabiliuit. rùm hac de re forsan commodiore loco plura dabimus. Quid igitur hinc cimus? hoc, quod iam dudum inculcaui & improbaui, nos ad pauca, scilicet, picientes, nimis esse properos in rerum causis reddendis, quæ longiori & ctiori plerunque indagine perscrutanda forent. Disputationem hanc, quæ ılo acrior nobis cum *Plinio* & *Matthiolo* fuit, *Gesnerus* quoque olim attigit, ad quem & veterum loca complura videre licet, quæ & ipsa non carent dus. An videlicet, *Salamandra* lactescente sua sanie, quam ore euomit, quaque humani corporis parte contacta, capillorum defluuium moliatur? od *Plinius* quidem annotauit, an hoc potius eueniat ex cinere combusti alis? vt *Galenus* & *Paulus Aegineta* voluerunt, an magis ad hoc præstanm hæc bestiola in oleo macerari debeat? vt *Dioscorides*, & *Plinius* similiter loco censere visi sunt.

Crocus idẽ præstat quod opiũ in somno producendo.

Calor prouocat somnum.

Hoc idem facit musica & motus.

Hæc omnia in alio conuenire debent, quàm in frigore, Vnius effectus vna tãtùm est causa immediata.

Sumus nimis propéri ad reddendas causas.

Aliud dubium, quomodo Salamandra inducat capillorũ defluuium.

Est autem opinio hæc, quod capillos erodat, ab antiquis adeò recepta, & probata, vt *Q. Serenus* quoque in versibus suis eandem decantauerit, qui hi issimi sunt.

Defluit expulsus morbo latitante capillus,
Seu rarò lauitur, seu vis epota veneni,

Seu Salamandra potens, nullisq. obnoxia flammis,
Eximium capitis tactu deiecit honorem.

Q. Serenus defluuium capillorum etiam à Salamandra fieri scribit.

Videtur hic per contactum veneno si illius humoris, defluuium capilloru fieri concedere velle. Veruntamen tot mendis scatet, tot vulneribus sauci est *Serenus*, vt quoniam hactenus à Medicis illectus & neglectus fuit, nō absq iustissima ratione, huic Medicam, & Criticā simul manum adhibere statuer *Ioannes Baptista Vindthierius* Philosophus & Medicus doctissimus, quem sup quoque laudaui. Expectamus igitur propediem sanatum, ac restitutum hu Poetam Medicum, varijs lectionibus ex Codicibus *Vaticanis*, ac commentari lis succinctis quidem, sed neruosis, & vtilissimis tamen illustratum.

Ioan. Bapti sta Vidthierius Q. Serenū emendatiorem nobis dabit.

Hoc vnum ex tot veterum authoritatibus colligo, cum *Salamandra* ex p lothris sit, hæc autem insigniter calida esse deceat, cū radices quoque piloru erodant, mirari iterum me non satis posse, quomodo viri doctissimi nonnu eandem frigidissimam esse scripserint, quæ hac ratione firmare & corrobora potius capillos debebat.

Si esset frigida Salamādra deberet potius capillos firmare.

Est & hoc in *Salamandris*, non satis rectè ab antiquis obseruatum, quòd h sexus nimirum expertes sibi persuaserint. *Plinius* lib. 10. cap. 68. *Quæda verò gignuntur*, ait, *ex non genitis & sine vlla simili origine. Ex ijs quædam ni gignunt vt Salamandræ. Neque ex ijs genus masculinum fœmininumue, sicut neq in anguillis omnibusq. quæ nec ouum nec animal ex sese generant. Neutrum est ostreis genus, & ceteris adhærentibus vado vel saxo.*

Error veterum qui dixerunt Salamādras sexu carere.

Verùm de Salamandris eruditissimus Medicus & Criticus *Dalechampius* h eundem *Plinij* locum recensens, oculari inspectione edoctus, contrarium n docuit. *Ex grauida Salamandra*, ait, *mense Martio, dirupto ventre plus, quam t ginta fœtus ad huc palpitantes, & in aqua nantes, ac plus quàm triginta oua prod runt. Ego quidem fœminam vidisse memini prægnantem tum ouis, tum catulis p nam, alijs incohatis tantùm, alijs iam perfectis gradientibus & in aqua natantibus, falsum esse, quod tradit Plinius, nihil eas gignere manifestum sit.* Huic assentit *Bellonius*, & alij, qui volunt *Salamandram* ex ouis primùm in vtero concepti catulos sine vllo inuolucro excludere, quod huic proprium hoc sit, in gene *lacertarum*; quemadmodum proprium est *viperis* in genere serpentum, viu parere.

Recētiores quidam Salamandras viperarum instar catulos viuos parere viderunt.

Hæc testimonia faciunt, vt neque in *ostreis* facilè *Plinio* & *Aristoteli* fide adhibeam. Voluit autem hic, vt gnauiter caput 15. lib. 5. de Hist. animaliu perlegenti patebit; *Cum purpuras, tum etiam reliqua testis inclusa è limo fere materia putrescente oriri. Cum enim hæc omnia saliuam quandam veluti fauagine emittant*, ait, *hanc vbi rupta est, humorem quendam in terram demittere & ibi g purpurulas.*

Rationes cur dubitetur quoque an ostreis sit sexus defectus.

Veruntamen fidelissimi duo Aristotelis Cōmentatores *Augustinus Niphu* & *Iul. Cæs. Scaliger*, magistri sui decretis non vsquequaque subscribere vide tur. Hunc enim *Aristotelis* locum, *Purpuræ igitur verno tempore eundem in loc congregatæ faciunt id, quod vocant fauaginem*; Explicans *Scaliger*: *Est igitur, a quasi modus coeundi si conueniunt, vt quasi à mare & fœmina emittatur saliuæ gen* Quapropter hunc sensum *Aristotelis* latinis verbis enūcians ita expressit *Plin* lib. 9.

Niphus & Scaliger cōtra Aristot. sentire videntur.

b. 9. cap. 37. *Purpuræ congregantur verno tempore, mutuoq. attritu lentorem cuiusdam ræ saliuant*. Hunc attritum agnouit, hic autem quid est aliud, quàm quædam orma coitus? Coitus autem inter marem & fœminam datur. Quomodo ergo dem scriptor lib. 10. fęminas aut mares in ostreis, hoc est, in omni genere testa ndutorum animalium, negare potuit? Et quando Aristoteles ait, *Ex humore llo in terram effuso gigni purpurulas exordio admodum exiguo consistentes. Et per angu- stiam veluti vuæ specie fœtum formari. Niphus* hæc verba ita declarat. *Hic igitur ex aliuatione emissa tanquam ex seminario mucore purpurulæ gignuntur*. Et paulo post, *oncludit demum Aristoteles qua forma formetur fœtus* (purpurarum) *sui initio, & ult illum formari similitudine racemi vuæ, vt etiam de apum fœtificatione poeta dicit:*

Confluere & lentis vuam demittere ramis.

Vnde dicit Aristoteles. Itaque per angustiā fœtus formatur specie vuæ. Id est ad similitu- inem vuæ, quando inuoluitur in se ipsa propter loci stricturam. Hic igitur perspicuū est, eturus testaceorū non fieri, nisi facta congerie prius ex mucore illorum tāquam ex Semi- ario (ecce seminalem vim admittit) *& ad modum racemi vuæ, cum vua incipit fieri.*

Ego prorsus nihil dubito, si quis *Microscopio*, hoc est, à me hoc nomine onato perspicillo vti vellet, quo res minutissimæ triginta mille vicibus & am- liùs grandiores, quàm in se sunt, apparere solent, veluti supra, cum de *Lynce* gerem, ex Arithmeticis & Geometricis principijs deduxi, & *fauaginem* hanc xaminare posset, quin in hac, *oua testaceorum* manifestissima reperturus esset.

Siquis microscopio in fauagine purpurarū vteretur, forsan in hac oua reperiret.

Hoc oculorū præsidio *Princeps Cæsius* noster plurimas plantas hactenus à Bo- anicis sine semine creditas, distinctissimis seminibus luculenter turgentes per ictorem suum ad hoc operis designatum in cartis delineari curauit. Mirareris Polypodio minutissimos eos puluisculos foliorum dorso adhærentes piperis rani magnitudine spectabiles, existimatos hactenus à Natura tantùm cōcessos le in herbulæ ornatum, quos *Princeps* quidem ante *Microscopij* vsum iamdiu in oris suis seminis nomine donari debere cēsuit, & ita huius generis *plantas Ter- fœtas* meritò nuncupauit. Sed huic similes innumeras alias Obseruationes, ac ouas penè dixerim, naturas à Principe detectas habebimus, cum olim im- erfectarum Stirpium libri sui & lucubrationes lucem aspicient.

Princeps Cęsius plātas sine semine creditas, semine scatere demōstrat.

Tergifœtæ plātę Principis Cęsij.

Hoc eodem *microscopio Franciscus Stellutus Lynceus*, tam mirabilē nobis ana- omen præbuit partium omnium externarum, quæ in *Ape* sunt minuto ani- alculo, *oculorum* inquam, *linguæ, cornuum, iubæ, aculei, pedis, degitorum* aliarumq. nuper in æs incidi commisit, atque felicitati VRBANI VIII. dedicauit, vt æc omnia malim te oculis tuis intueri, quàm rudi meo calamo adumbrare.

Francisc. Stellutus Lynceus mirabilem Apis anatomen nobis dedit.

Accedit hoc maximum probabilitatis indicium, *ostrea & conchas* genitalia mina terris committere, & fluminibus, ex quibus noua soboles sublatis ma- ibus paulatim renascatur. Experti sunt id *Germani* nostri in *conchis margari- feris*. Licet enim *Sinus Persici perlæ* omnium præstātissimæ celebrentur, quibus edunt illæ quæ in Insulis *Zeilan*, *Sumatra*, *Barneo* & *Indijs Occidentalibus* repe- antur; habet tamen *Europa* suos quoque *vniones*, veluti in *Historia gemma- um* enucleatissima *Anselmi Boetij, Rodulphi secundi*, olim Medici eminentissimi idere est, vbi perlarum feraces nominat *Scotiam*, *Silesiam*, *Bohemiam*, *otharingiam*, *Voitlandiam*, *Frisiam*, oblitus nisi fallor pretiosarum *mar-*

Coniecturæ quædā ostreacea non ex putri humore nasci.

In Ilſa prope Paſſauiũ optimæ margaritæ reperiuntur.

Io. Carolus Liber Baro à Kirchberg vir doctiſs. & nobiliſs.

garitarum, quæ in *Ilſa* fluuio inueniuntur, prope *Paſſauium Germaniæ* Vrbem percelebrem & vetuſtiſſimam. Veluti mihi iam retulit eiuſdem Vrbis Eccleſiæ Cathedralis Canonicus & *Officialis* generalis, Græcè & Latinè doctiſſimus ac Iuris peritiſſimus *Ioannes Carolus Liber Baro à Kirchberg* nuper ad *Sanctitatem ſuam* à Sereniſſimo *Archiduce Leopoldo Guilhelmo, Ferdinandi ſecundi filio* miſſus, quem ex antiquis meis amicis & fautoribus honoris causà nomino. In hoc itaque fluuiolo *Ilſa*, ob ſubiectum puto ſolum, nigricante ſemper aqua conſpicuo, ad determinatum ac trium ſolummodo milliariorum ſpatium, *Conchæ* eiuſmodi *margaritiferæ* naſcuntur, quæ *vniones*, in candore, læuore, magnitudine & orbe, aliquando etiam Orientalibus vix inferiores, producunt. Cùm autem ante compluſculos annos, ſedem ibi exercitus quidam fixiſſet, tam nobilis prædæ auidiſſimi milites, *Conchas* per totum illum fluuij tractum expiſcati ſunt, vt vix paucæ adhuc ibi ſuperfuerint. Quæ tamen aqua *concharum* earundem denuo copià abundat. Quod euenisse à ſeminio relicto, & temporis progreſſu ad maturitatem perducto, an non rationi valde conſonum eſt & probabiliſſimum? Locus autem hic tam religiosè cuſtoditur, vt nemini licitum ſit hic piſcari, præterquam *Epiſcopo*, qui idem eſt *Sereniſs. Archidux* iam ſupra cum honore laudatus, & eiuſdem *Adminiſtratori*, qui eſt Illuſtriſſimus & Reuerendiſſimus *Marquardus liber Baro à Schvvendi*, *Cæſari* & *Imperij Principibus* ob ſummam prudentiam cariſſimus, quem ego ante hos triginta annos *Romæ* colui, & nunc quoque benefactorem liberaliſsimum experior.

Videntur côchæ margaritiferæ ſeminium in aquis relinquere.

Marquardus liber Baro à Schvvendi Paſſauienſis Epiſcopatus & Principatus digniſs. Adminiſtrator.

Curauthor ad ouorum conſiderationem hic tranſeat.

Commodum accidit, vt de *Ouis* hic ſimul ſermonem aliquem inſtituamus. Eſt enim hic *ſtellio* noſter *Nouæ Hiſpaniæ* ex *Lacertarum* genere. *Lacertæ* autem *Ariſtotele* lib. 5. cap. 33. *Hiſt. animalium teſte*, per oua generationem ſuam propagant, *quæ ſponte in terra aperiuntur, vitam enim earum annum non compleri, ſed per ſemeſtrem finiri aiunt*. Ego autem ſæpiſſimè harum oua in vaſis terrà aridà plenis, ſed ſtirpibus deſtitutis in hortulo meo domeſtico, reperi, examinaui, & modò recentia, modò intus naſcentia animalcula vidi, atque depingi curaui.

Et quoniam curioſum hic quoq. lectorẽ vt opto, ita vt nanciſcar, fore ſpero, in huius gratiam expatiabor nonnihil, & quomodo in ouis animalium generatio peragatur, aliquid ſaltem delibabo. Veruntamen quia rarò *Lacertarum* atque *Serpentum* oua nobis in conſpectum ſeſe offerunt, quæ animalia latebras quærunt, à manifeſtioribus verò & notioribus ad occulta magis, & obſcuriora nos procedimus, *Gallinarum* autem nobis oua & inſpicere frequentiſsimè, & *pullorum* natales vbique intueri conceditur, ex horum notiſſimorum cognitione abſtruſiora, veluti quodam parallelo facto, indagabimus.

Conſiderãda ſunt primò oua gallinarum, vt notiora.

Attamen hic iterum, quod ſupra de *Aldrouando* quoque in *Pſittaco* iudicium tuli, *poſt Apellem pingere viderer*, ſi quod accuratiſſimè proſecutus eſt argumentum, de *Oui & pulli formatione Hieronymus Fabricius ab Aquapendente*, immortale *Patauinæ ſcholæ* ornamentum, nunc ego vel renouare, vel innouare attentarem. Quia tamen ante hos ſeptem annos, priuſquam eum librum poſthumum *Ioannes Præuotius Germanus*, ex eloquentiſſimis & primarijs vnus Medicinæ practicæ *Patauij* profeſſoribus, & Horti ſimplicium Antiſtes, *Carolo Medicei Cardinalis Ampliſſimi* honori dedicaret, ego quoque in hac paleſtra

Exactiſſimè de ouo & pullo ſcripſit Aquapẽdẽs. Hunc librũ Aquapendentis Io. Præuotius doctiſs. Medicus publicauit.

ra excercuissem, vt fami meæ, qua in rerum naturaliũ studia innato quodam npetu feror, satisfacerem: non vereor ex meis etiam laboribus, hic aliquid c fortassis ab alijs indictum attexere, & *Aquapendenti* modò suffragari, modò eritati addictior, eidem, & si res ita ferat, *Aristoteli* quoque refragari.

Duo autem sunt, quæ ego præ omnibus examinanda suscipiam. *Primum*, an euera *ouum*, dum *Gallina* id parit, tenero seu molli cortice exeat, & vbi quamrimum aerem expertum est is, indurescat? *Secundum*, ex luteo nè, an ex albunine *pullus* nascatur? Video enim his de quæsitis doctissimorum hominum ixas, & publicis consignata monumentis argumenta pugnantia agitari. Id uod satis stupere non possum, hactenus nihil ferme certi, in re tam leui & nulierculis propemodum ridenda, à summis philosophis decretum fuisse. ed his nempe magis placet sub vmbra veterum scripta euoluere, quam DEI & *Naturæ* opera curiosa indagine in propatulo reuoluere.

Duo in dubiis author examinabit.

Primum an ouum molle edatur.

Supina desidia nostrorum philosophorum.

Et *Aristoteles* quidem lib. 6. cap. 2. *Hist. animal.* ex *Gazæ* versione hæc sentit. *Vbi perfectum est* (ouum) *absoluitur, atque exit putamine, dum paritur, molli: Sed rotinus durescente, quibuscunque emergit portionibus, nisi morbo vuluæ defecerit.* *Scaliger* hunc *Aristotelis* textum Græcum his paulò alijs verbis interpretatur. *Cum erò perfectum fuerit, absoluitur atque exit. Quo tempore è molli mutatur in durum. Cum enim egreditur, nondum concreuit: & simul atque prodijt, spissatur, ac durescit, isi morbo quopiam præuentum sit.* Ad hæc nihil aliud *Scaliger*, quàm, quòd *Gazam* reprehendit, qui de suo addiderit, *quibuscumq. emergat portionibus*. Quæ uidem ex *Plinio* huc transtulit etenim lib. 10. cap. 52. *Exeunt* (ait *Plinius* oua) *rotundissima sui parte, dum pariuntur, molli putamine, sed protinus durescente uibuscunq. emergant portionibus.*

Quid Aristot. de cortice oui sentiat.

Hic vult corticem intus mollem, & extra indurescere.

Plinius Aristoteli subscribit.

Aquapendens laudati sui opusculi capite secundo hæc scribit. *Etenim Aristoteles & cum eo Plinius dicit, corticem non intus gigni, sed cum ouum editum est: atque rout exit, ita ab aere externo obdurari. Calore externo euaporante humorem.* Et quanoquidem hic *Aristotelis* tutelam & suffragium implorat *Aquapendens*, & hunc n publicum producamus oportet, videamusq. quàm æquus sit ipsi Aquapenenti, & quàm sibi ipsi constet. Sic itaque, primo de *Gener. anim.* cap. 8. decernit. *Aues & quadrupedes oua edunt perfecta, quæ vt seruari possint, duro iam constent utamine oportet. Sunt autem quamdiu increscunt, molliora. Testa autem efficitur, lore externo euaporante* (hoc est consumente) *humorem. Itaque calidum esse locum, quo id fiat, necesse est. Talis autem locus septi transuersi est, quippe qui cibum conquendo perficiat. Quod si oua contineri in vulua necesse est, vuluam eorum, quæ oua unt perfecta, sitam esse ad septum necesse est, eorum autem quæ imperfecta, infrà. a enim in promptu erit. Et suâ verò naturâ vulua propensior ad situm inferiorem, uàm ad superiorem est, nisi quid aliud opus naturæ impedit, infra est enim exitus eius ficium.*

Aquapendens Aristoteli suffragatur.

Aristotelis verba.

Augustinus Niphus hunc locum ingenuè explicās, ait ouorum cortices induri ex *Aristotelis* doctrina quam hoc loco protulit, non extra *Gallinam*, sed ina hanc ipsam, & loco quidem illo, qui *Septo* siue *succincto* est vicinus, sub so nempe pectore, ibique foueri à calore nō extimo aeris, sed intimo animaHic enim internus calor vt *Aristoteli* videtur, consumit hunudum, quod

Augustinus Niphus vult Aristotelē docere, ouum intra gallinam indurescere.

in molliori adhuc testa consistit, hancq. indurat, cum terreum quasi solum relinquatur. *Aquapendens* ergo, ex hoc adducto philosophi loco; opinionem suam parum feliciter fulcire poterit. Aliam igitur machinam mouet, nouasque copias ex 3. de Generat. animal. cap. 2. adducit, vbi hæc leguntur: *Perfecto ouo, durum ac rigidum euadit, ita modicè, vt exeat adhuc molle, dolorem enim moueret, nisi ita exiret, egressum statim refrigeratum duratur, euaporato humore quamprimum, qui exiguus inest, relictaque portione terrena.* *Niphus* hic in latino suo textu non ponit *frigus*, qui si à *frigore* voluit indurari oui corticem, oblitus est se supra à calore sub septo transuerso vigente, hoc fieri pronunciasse. Et quicquid demum de *frigore* sit, contradicit sibi *Aristoteles*, quod modò extra *Gallinam*, modò intra eandem corticem obdurescere docuerit. Et in hoc hallucinatur turpiter, quod *ouum* cortice obduci, sub *Septo transuerso* existimauerit, cum hoc in loco non reperiatur, nisi merum, purus & putus oui *vitellus*, absque vllo *albumine*, nedum *cortice*, quem infra circa podicem, in vtero suo ad hoc muneris destinato acquirit: quem quoque vterum, vuluam, siue voluam, idem met *Aristoteles* in *Gallinis* hoc inferiori loco consistere pernegauit, & animalibus saltem illis assignauit, quæ oua pariunt imperfecta, quæ omnia veritatis lucem, ignorantiarum nubibus obscurare mihi videntur.

Alius Aristotelis locus in quo vult ouum non intra, sed extra gallinam corticem durum acquirere.

Aristot. nesciuit, quo in loco ouum acquirat suum corticem.

Et lapsus est in vteri gallinæ assignatione.

Quid igitur hic faciat, tentetvè *Aquapendens*? diù multumq. in vtramq. sententiam partem versat torquetq. Ac imprimis ratione & experiētiā Aristotel. aduersatur, aitque oculata se fide, durum in ouo corticem intra ipsam *Gallinam* reperisse. Fæminas etiam hoc fateri, dum digitis duritiem oui, quod mox *Gallina* emissura est, in abdomine pertentant. Præterea durum valde esse creditur, in partu, tam citò, ac momento veluti temporis, duro cortice ouum rigescere. Et quandò *Gallina* molli cortice ouum peperit, quod non raro euenire assolet, haud ideò corticem illum indurescere. Friuolum etiam *Aristotelis* argumentum esse, quod de dolore mouet, qui *Gallinæ* inferretur, nisi hæc molle ouum extruderet. Mulieres enim in partu, longè quid mirabilius præstare, cum fœtus bene corpulentos, per angustum adeò claustrum propellant. Sed ego ex mea parte pro communis honore Præceptoris, hoc argumentum addiderim. Est mihi domi *terrestris* sceleton *Testudinis*, semispithamæ longitudine, in qua emortua, ouum reperimus columbino paulo minus. Hoc si per medium secundum longitudinem secuisses, possibile haudquaquam fuisset, vt medietas huius siue intrasset, siue exijsset per illam capacitatem, quæ ad caudam & podicem est animalis, inter superiorem inferioremq. testam, carne omni membranisq. iam denudatam. Qua ratione igitur hoc integrum ouum, per angustissimum eundem isthmum intestinis oppletum, carnibus cinctum, & membranis obseptum penetrare potuisset? ne quicquam nunc dicam, de ossibus vtriusq. corticis, arctè loca illa stringentis, duritie, & renitentia. An non igitur meritissimè dicturus fueras, hoc ipsum *ouum*, vt per meatus illos angustissimos erumperet, si durum fuisset, aut rumpi, aut mollissimum certè ac ceræ instar flexibile euadere debuisse?

Aquapendēs primo contra opinionem Aristotelis disputat.

Sed author graui argumento defendit Aristotelem ex ouo in Testudine reperto.

Aquapendens tandem & ipse posthabitis omnibus à se allatis rationibus, pr-

tribu-

ribunali sedens æquus fit *Aristoteli Iudex*,& hunc in modum tulit sententiam. *Hæc vt dixi,ita probabiliter diù sustinebam, quia tamen ratio omnis quiescat oportet, vbi experientia refragatur. Ideo concedo quoque ego ouum cortice obductum, & consistentionem inter molle & durum adeptam, iam in exitu statim impensiùs obdurari, concrescente circa putamen è vestigio propter humoris euaporationem, vt ait Aristoteles, viscosa ac tenaci quadam humiditate: cum qua madefaciens in tota superficie ouum nascitur, & recenti cortici adherescens exiccatur, obduraturq. frigido ambiente nonnihil interea conferente. Id quod facilè intueberis, si Gallinam domesticam domi habueris, & ouum ei in exitu dextrè manu arripueris*. Hæc *Aquapendens*,qui absolutissimam tamen nobis historiam, de *pullo & ouo* anatomicè,& physiologicè enucleatam tradidisse visus est. Aquapendens tandē pro Aristotele fauorabiliter concludit.

Laudibus extollit veteres *Plinius* lib.2. cap.46. In *ventorum* indagatione, quòd his orbe etiam discordi, & in regna, hoc est, membra diuiso inter bella præsertim, & infida hospitia, cordi fuerit, rerum naturalium, obseruationes prodere. Sui verò temporis desidiam deplorat,quòd pace tam festa, tam gaudente prouentu rerum, artiumq. principe, omnino nihil addisceretur noua inquisitione, immò ne veterum quidem inuenta perdiscerentur. Hoc nos de nostri seculi hominibus conqueri non possumus omnibus. Plurima iam patent, quæ olim latebant. Regnat tamen, nescio quæ socordia, aut *inuidentia* dicam,in nonnullorum pectoribus adhuc, quæ nouarum rerum inuentoribus detrahit, pro sciolis hos,& *ardelionibus* venditat, quasi *Natura* inexhaustos suos thesauros, iam olim omnes profudisset, & veterum inuentis standum, quiescendumq. esset solis, nec his amplius quicquam adiungi posłit profuturum. Magna fateor, apud me veterum est authoritas, & existimatio, plus tamen *Patri*, hoc est ipsi *Naturæ* vetustissimæ, quàm filijs huius tribuo ponderis, & generationis. Quapropter cum experimentis crebris, aliquid, quod à veterum decretis dissonat, in rebus ipsis reperio, hoc ego pro *Naturæ* lege habeo, huic me addico, hoc alijs pro veritate vendo. Plinius veterum diligentiam laudat in rerum naturalium inquisitione. Sed sui temporis socordiam vituperat. Nunc nouarum inuentores à non paucis culpantur. Maior est habenda Naturæ matris, quam filiorū eius authoritas.

Nunc igitur argumentum dicam euidentissimum, cur *Aristoteli* & assectis fius in hac, quam de *cortice oui* agitamus, controuersia, applaudere vsque quaq. non valeam. Id præmonere autem conuenit, quòd si quispiam, in aliqua problematum physicorum opinione pertinacior manere, in animum sum induxerit,tot ipsi effugia præstò esse, vt illum côuincere vix vnquam valeas. Et vt *ouum* hoc nostrum, in exemplum nunc ducamus. Siue hic aduersus *Aristotelem* dicas, & vidisse, & suppositis manibus, quod mulierculæ aliquot mihi fassæ sunt, excepisse *gallinæ* partum, hoc est *ouum duro cortice tectum*, siue in gallina mortua & calente adhuc te tali reperisse. Facillimè respondet, et hoc à frigore, vel expirante, atque debilitato, animalis calore, ita illud ab aere ambiente temporis momento contingere. Sic *corallium* sub aqua molle, ab hac extractum confertim obrigescere. Et quandoquidem ita volunt, iubentque; ita opinantur & insaniunt, ne similis ipsis euadas, tempus differendo teras, & vt dici solet, aquam verberes, vel ipse des manus illis, aut disputare cum eis cesses oportet. At quam nunc probationem dabo, nisi & ego mente labor, conuincet illos solidisimè. Vix aliquis obstinatis ingenijs satisfacere potest. Pertinaces missi sunt faciendi.

Argumentum Herculeum quo probatur ouum intra gallinã habere durũ corticem.

Contigit domi meæ, vt vna ex meis gallinis quæ cum ferocior paululu[m] esset, & alarum partem ipsi, ob id familiares mei detruncassent, arrepto irri[to] volatu, ex alto admodum loco, in vicini cauædium præcipitem se dederit, [&] mortua subitò remanserit. Hanc vbi aperiri iussissem, reperi *ouum*, quod i[n]tra horæ spatium deponere forsan debebat, in vtero inferiori disruptum, *albumen* & *luteum* per totum vterum dispersum. Ego *corticem* diligentissim[e] contemplans, inuenio illum adhuc quidem calentem, sed plus, quàm in centu[m] particulas, vitri instar fragilissimi, diffractum, pelliculæ tamen illi, quæ im[m]ediatè eidem subtenditur, pertinacissimè adhuc hærescentem. Viden, [ut] nullus tibi amplius diuertẽdi aut elabendi angulus relinquatur? Qui hic cort[ex] durus, ac ruptilis fuisse dicatur necesse est, non enim aliter vitrorũ more, fra[n]gi in tot minutas portiunculas potuit. Sed neque *vteri gallinarum* situm & loc[um] in quo ouum formaretur, *Aristoteles* nouit, nempe in animali (quod miror) d[o]mestico, vbiuis locorum prostante, & mensarum omnium amico. Vt vitio n[o]bis vertendum minimè sit, si nos quoque in illarum bestiarum partibus d[e]clarandis cæcutiamus, quæ aditus colunt inaccessos.

Aristot. ignorauit vterorum gallinę anatomen.

Hanc ego rudioribus rudem saltem dabo.

In tyronum autem Medicinæ saltem gratiam, *gallinarum vteri* anatomen[,] vt is se meis manibus aliquoties obtulit, adumbrabo, neque enim exactioren[m] descriptionem tempus & locus hic mihi permittunt.

Vbi & quo modo ouũ formetur.

Ouarium.

Infundibulum.

Vteri superior pars.

Sub *thorace* igitur, aut sub *septo*, vt ait *Aristoteles*, *ouarium* est, aut *vitellariun[m]* siue *vitellorum racemus*, qui ex meris constat nectiturq. vitellis ouorũ minimi[s,] mediocribus, maioribus. Et in hac quidẽ *gallina* maiores, qui semper in im[o] sunt loco, siti, *nucis auellanæ* magnitudinem æquabant. Horum vnus post a[l]terum abrumpitur à petiolo suo, quo hæret, & per tubulum quendam *infund[i]buli* formà effectum, ac longum auricularem digitum, tenuioris substantiæ[,] *ouario* hærentem, descendit in aliam cauernosam partem, siue vas quoddam[,] oblongum, instarq. intestini conuolutum, habens forinsecus capillares suas[,] ac veluti venas mesaraicas adnexas. Huius substantia interna candida est, [&] rugosa. Rugæ autem vermiculorum formam non per transuersum, sed per ob[]longum positorum referunt. Est huic longitudo, si extendatur, spithamæ [&] mediæ, capacitas tanta, quæ facilè digitum indicem admittat. Per hunc du[]ctum, siue vteri partem (*Aquapendens* secundum vterum appellat) *vitellus* pau[]latim descendit, & forsan etiam *albuminis* portionem in itinere hoc assumi[t,] donec tandem per alium ductum instar parui intestinuli, in ipsum vltimu[m] *vterum* detrudatur, vbi tam diu persistit, donec *cortex* illi durus & perfectus i[n]ducatur, & ex hoc demũ loco à *gallina* excludatur. *Vterus* hic extẽdi insignite[r] tantusque, quantus ad capiendum ouum sufficit, fieri potest; quem si exteriu[s] intuearis, pellem esse dices, non septam eiusmodi, mesaraicas æmulantibus ve[]nulis, sed his per corpus eiusdem disseminatis. Interna superficies subfusci e[st] coloris, & plurimis inæqualitatibus non *vermium* formà variegata, sed tube[r]culis copiosis grana *milij* aut *canabina*, imitantibus exasperata; & hoc loco, *ou[o]* datur exitus per canaliculum quendam, paulò maiorem quàm illum esse dixi[,] per quem ingressus eidem fuerat. Estque finis huius prope podicem, vbi *Sphyn[]ctere* clauditur musculo; qui in hac *gallina* admodum conspicuus erat, annu[]lum

Inferior vteri pars vbi ouum corticem durũ acquirit.

Vteri vbi ouum perfectum delitescit, descriptio.

Vbi ouum exeat.

um apprimè referens, qui auricularem digitum informare potuisset. Prope hoc foramen, vicinissimum erat aliud, ipse nempe *intestini recti* finis; & ostiaius musculus, sed præ altero vix conspicuus. Quod si stylum per hoc adigas, in ipsum *intestinum rectum*, & non in *vterum* penetrabis, quod facies tamen, si per prius foramen illum ipsum intrudas. Hoc interim studiosè hic monere volo, in illis *gallinis*, quæ oua non pariunt, tam *ouarium* quam subsequentem vterum (*Anteuterum* à me vocatum) & ipsum *infernum vterum*, perfecti oui receptaculum adeò delitescere, vt vix appareant. Quare hac in re, licet friuola, eo verbosior paulo fui, quò magis mihi displicet *laconicos* nimium Præceptores nostros fuisse.

Vbi excrementa emittantur.

Gallinæ quæ oua non pariūt vix conspicuos habēt vteros.

O quam desiderarem ego nunc, quod toties iam optaui, vt philosophi nostri simul, cum veterum, *Plinij* præsertim & *Aristotelis*, verbis, res ipsas, an hæ cum eorundem dictis congruerent, in *animalibus* saltem considerarent. Sed proh dolor! hæc vota sunt solummodo, & vereor ne verissima sint, quæ *I. Antonius Vlmus* phil. & Medicus *Bononiensis* doctissimus, quondam in sua, sacri ingenio elaborata, *physiologia Barbæ Humanæ* conquestus est his ipsis verbis. *Næ fuit mortalium sapientum Aristoteles homo felicissimus, qui vniuersam posteritatem catenatum habuit mancipium. Vnusquisque satagit & miscet mare cælo, vt item verbulum ipsius exponat, quouis machinarum genere adhibito. Iam sapiunt omnes ferè illius cerebro, adeò suauis est desidia.* Atque ego hæc, solo hoc fine refero, vt magnum hunc virum, *in quem* vt multi censent, *Natura omnes suas vide-ur dotes effudisse*, quiuis imitari tunc studeat, cum illū videat, rebus ipsis manus admouisse, & non vniuersaliores, remotas, & longinquas causas attulisse, quod se etiam in antiquis philosophis nonnunquam reprehendit. Hac enim ratio-: Logicè potius, & Philologicè, quàm physicè & realiter, philosopharemur.

Votum Authoris vt quilibet cū verbis, res ipsas conferet.

M. Ant. Vlmi de Aristotele censura.

Arist. magni faciendus vbi res ipsas cum verbis congruentes habet.

Solet autem *Vlmus* ratione & experimentis plurima, hoc libro aduersus veterum dogmata agitare, quæ ad *Barbæ humanæ* naturam, finem & vsus spectāt, ex ab alio quoquam cogitata & animaduersa. Hunc adeat Lector, suadeo, si causas nosse velit, cur *Barbæ in mulieribus* aliquando erumpere sint solitæ. Vesteri hesterna ego die, quæ fuit vigesima Iulij anni huius salutiferi 1627. In hac ipsa *Vrbe Romana* in circo siue *platea agonali*, & plurimi mecum cum admiratione viderunt fæminam quandam, viuam sanamq. 48. circiter annos natam, cui *barba* nigra, densa semipedem longa, ex mento dependebat. Labia quoq. tam superius quam inferius, maxilla vtraque, & submentum, pilis nigris longisq. obsita erant.

Vlmus dum naturam indagat, plurima aduersus veteres docet.

Romæ visa mulier bene barbata.

Est autem hæc fæmina rustica, ex *Castello* quodam *Cumuli* dicto, *Asculanæ Dioceseos* oriunda, quæ suum quoque maritum secum ducit. Estque hæc totius rei historia, sicuti ipsamet mihi fassa est. Cum annorum esset quatuordecim, coniugium inijt cum hoc suo marito, cum quo octodecim annis sana, vegeta & menstruis bene procedentibus, sed sine grauidatione vixit, quibus exactis, impleta à marito fuit, & filium peperit, lac quoque præbuit, & alium post biennium genuit. Cùm verò vterque moreretur, ipsique paulatim menstrua subsisterent, sexto post horum suppressionem mense, capilli sub temporibus plures ipsi enati fuerunt.

Historia huius mulieris barbatæ.

Barbescere cæpit primò sub temporibus.

Et pari-

Et pariter mollem malis demittere barbam incepit, vt *Lucretius* canit. Postea in *mento* & dictis iam locis consimiliter pili eruperunt, hirsutaq. facta est in pectore, intra mammas, quas nobis fæmineas iam dudum sororiantes, & bene turgidas ostendit, qui pili omnes cum capitis crinibus nigri sunt, veluti, ac facies subfusca apparet. *Cumq. ita vernarent dubia lanugine malæ*, & *mentum* hirsutum quoq. fieret, verecundari cæpit, & simul, non semel tantùm, pilos sibi abradi procurauit, qui importunius magis magisq. repullularunt.

An olim Romanæ mulieres frequenter fuerint barbatæ. Videtur hoc doceri ex Plinio.

Posset nonnemo ex *Plinij* loco lib. 11. cap. 37. argutari, hoc ipsum frequentissimè olim *Romanis matronis* contigisse, sic enim illic scribit: *Infra oculos malæ homini tantùm, quas prisci genas vocabant, duodecim tabularum interdicto radi à fæminis eas vetantes: Pudoris hæc sedes, vbi maximè ostenditur rubor*. Monet enim *Vlmus*, non defuisse, qui existimarent prohibitum fuisse *Romanis* mulieribus, ne genas nouaculà raderent, & strictim pilos tollerent, ne barba illis succresceret. Atqui malè hos, legem hanc, *Mulieres genas ne radunto*, interpretari, ex *Ciceronis* lib. 3. *Tusculanarum quæstionum*, liquidissimum euadere, quando ait. *Ex hac opinione sunt illa vana & detestabilia genera lugendi, pædores muliebres, lacerationes genarum, pectoris, feminum, capitis percussiones*. Volebant igitur *Romani* vetare pessimam illam veterum consuetudinem, etiamnum apud barbaras fæminas qualdam, seruatam, qua in morte suorùm, capillos sibi vellunt, & faciem vnguibus lacerant, aliaque indecora præstant, quæ *radendi* verbo, olim omnia significabantur.

Respondetur ex Cicerone.

Non est igitur neque nunc, neque olim adeò fuit frequens, vt *barbam* lucullentam fæminæ promitterent. *Aristoteles* lib. 3. cap. 11. Hist. an. ait: *Pili in mento mulieris non prodeunt, nisi interdum pauci, cum menstrui cursus substiterunt. Et vt in terra Caria mulieribus Sacerdotibus euenire aiunt, quod diuinationis indicium interpretantur*. *Plinius Aristoteli*, vt solet, subscribit lib. 11. cap. 39. his verbis: *Inuentæ tamen quædam defluuio capitis inualidæ, vt & lanugines oris, cum menstrui cursus stetere*.

Rarum hoc fuit apud veteres & apud nos quoque. Exépla ex Aristotele, & Plinio.

Apud *Hippocratem* nostrum sexto Epidem. in fine, non nisi duas eiusmodi historias legimus. *Vna* fæminarum harum fuit *Phaëthusa Pytheæ* vxor, quæ vbi priùs fæcunda fuerat, postquam maritus in exilium abijsset, huic menses steterunt, dolores & rubores ad articulos suborti, corpus virile euasit, & tandem produxit *barbam*, facta est hirsuta, & vox reddita aspera. Non potuerunt reuocari menses, nec multo postea tempore vixit. *Altera* fuit *Namysia Gorgippi* vxor, cui nec ipsi suppressi menses potuerunt restitui, & paulo pòst obijt.

Exempla duo ex Hippocrate.

Nostræ autem nomen est *Magdalena Venturæ*. Optima valetudine toto vitæ suæ cursu vixit, neque quicquam detrimenti ex suppressis mensibus sensit nisi quod priore à cohibitione, tempore, dum periodus priùs solitæ euacuationis rediret, sibi mammas tantisper impleri & lumbos doleri, percepit. Munia hæc obijt semper virilia, cum bobus suis arando, agros colendo, maritum quoque in exilio sequendo, & inimicis resistendo, erat autem iam tum barbata, quamuis vestibus semper muliebribus veluti nunc quoque vteretur. Vocem non habet asperam, nec faciem valde virilem. *Laryngis* caput, quod in viris prominet, in ipsa planum est. Quadrati est habitus, & iustæ staturæ.

Constitutionis, & morum descriptio in nostra hac fæmina vocata Magdalena Venturæ.

Barbam

rbam quam semipedem iam longam gerit, ab vndecim tantùm mensibus, a nutriuit, cum eam priùs semper abradi sibi permitteret. Non sum tamen escius, plures eiusmodi mulieres, tam in *Germania*, quàm *Italia*, hac etiam nora ætate, visas fuisse. Extat apud *Vlmum* epistola *Gisberti Vuossij* Inuictissimi *erdinandi* secundi, *Archiatri* præstantissimi, qua describit *Helenam Antoniam* irginem prolixà admodum *barbà* donatam, quam plurimi, *Græcij*, ex amicis neis viderunt, & apud Serenissimam *Ferdinandi Matrem* in Gynecæo nutrieatur. Hìc iterum limites excessi, sed nec inutilia, nec prorsus iniucunda, vt pero, dedi.

Gilbertus Vuossius Cæsaris Archiateralia describit.

Parerga hæc videntur esse vtilia & iucúda.

Ad *ouum* à *barba* reuertamur. Sed priusquam secundæ controuersiæ nodos nodemus, dubio, quod supra aduersus nostrammetipsam conclusionem attuimus, satisfaciamus oportet. Idque hoc fuit: *Qua ratione duri corticis ouum ita ene magnum, ex Testudinis vtero, duabus corneis testis, ceu carceris parietibus, arctè ompresso egredi potuerit?* Fateor mehercle, antequam *Testudinis* anatomen vidisem, hoc mihi non nouum solummodo, sed insolens quoq. apparuisse, cum liquando *Testudines* fæminas grandioribus his ouis, assidentes, ac veluti flau & anhelitu suo fouentes, contemplatus essem. Veruntamen res ita se habet. nferior huius bestiæ tabula, seu testa, quæ ventrem integit, vnam habet per otam sui longitudinem ferme, & tres per transuersum positas futuras, siue ommissuras, illis quæ in caluarijs videntur, haud quaquam absimiles: vnam rope caudam, tertiam prope collum, tertiam in media ventris regione collo atam, ad hunc solum, vt existimo, finem vsumque, cum *Natura* nihil frustra, d omnia in *numero, pondere, & mensura* procreauerit, ibidem impressas, vt si nimal hoc aliquem duriorem maioremq. bolum per os transglutire, vel infra iquid sibi molestiam creans emittere vellet, hæc ipsa cornea, atque ossea ubstantia, non aliter, atque mollis quædã cartilago cederet, aperiretur, extenereturque. Conuenientiùs huic obiectioni responderi posse, nec per plurimas uidem acutasq. philosophorum rationes easque friuolas, quàm nunc factum st per simplices ac pauculas has, verasq. Naturæ demonstrationes, prorsus utumo.

Ad ouum fit regressus.

Respondetur obiectioni ab authore motæ.

Quomodo exitus detur ouo duri corticis, ex vtero Testudinis.

Hoc fit propter Suturas in testa inferiori testudinis.

Est autem inter futuram mediam, illamq. quæ caput versus extat, alia trianularis, quæ ossiculum parte interna, figura simili quoque exhibet, externa item parte, rotundum nummulum repræsentat. Quem vsum hoc habeat, dhuc ignoro, nec scio an hìc ludere *Natura* voluerit, errare certè non voluit. iusdem prorsus formæ triangularia ossicula, in aliquibus humanis *caluis*, in ertice inueniuntur, præstantissimum, vt aiunt, Epilepticis remedium.

Alia & mira est in testudine Suturæ.

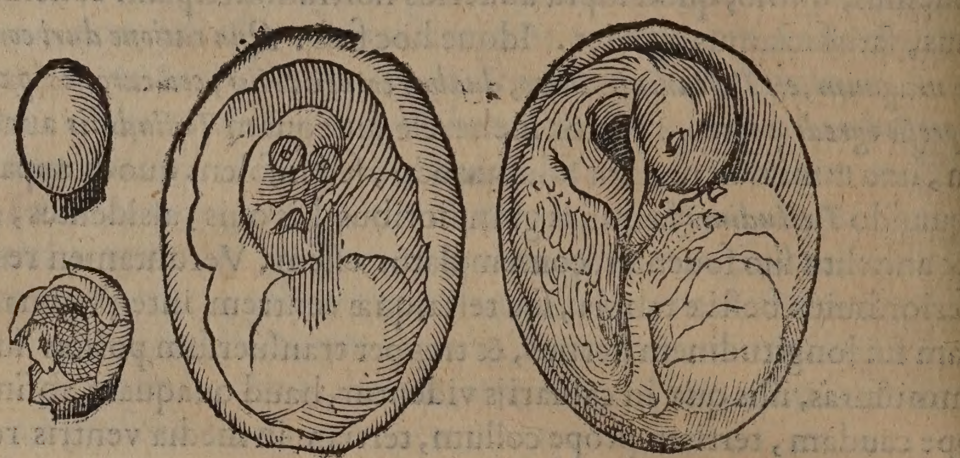
Nunc alteram ordiamur litem, quæ inter *Aristotelem* & *Hippocratem* voluiır. *An ex luteo oui formetur pullus, & albumine nutriatur*, vt hic censuit: *an ntrarium fiat*, vt ille voluit. Libuit autem hic paradigmatis loco, ouoım tam *gallinæ* quàm *lacertæ*, icones subijcere, mox declarandas, quas x ipsismet *ouis* olim, à me examinatis, & à pictore delineatis, viuàque expeentià comprobatis, desumpsi; vt hinc constare valeat, vtri nos calculum ostrum adijciamus.

Ad Secundam controuersiam fit transitus.

Hippo-

Hippocrates vult ex luteo auē generari.

Hippocratem primò in aciem producamus, ad quem veluti ad *Cynosuram*, i fluctuante opinionum mari, *Medici* vela nauesq. dirigunt suas. Hic igitur l bro de *Natura pueri*, cum diceret fœtum deficiente alimento, quod à matern illi sanguini haud ampliùs suppeditatur, seipsum iactare, repagula soluer membranas disrumpere, & exitum quærere, vel hoc argumento probabat quod simile quid *pullus* in *ouo* tentet, cum alimento orbatur, quod *albumen* es ex *luteo* verò eundem natum fuisse, asserebat. *Procreatur autem*, inquit, *auis e luteo, alimentum autem & incrementum continet, quod in ouo est candidum. Qu omnibus qui animum aduertere poterunt, conspicuum esse potest.*

Hanc suam opinionem nullis probat argumentis.

Quæ pro ipso Aquapendens dicit.

Pro stabilienda hac *Hippocratis* sententia, nullis fulta probationibus, has ip *Aquapendens* suppetias mittit. Imprimis quidem ex *Athenæo* liquere, ita *Anaxa gorам* sensisse, qui ideo albumen ὄρνιθος γάλα, hoc est *lac auis* appellauerit. Ho ipsum quoque *Alcmæonem Crotoniatem*, imò plerosq. tunc temporis, homine sensisse, vt *Aristoteles* innuit 3. de generat. an. cap. 2. Posse & hinc deduci, quò quæ oua *duo lutea*, siue *vitella* habent, duplicem quodammodo pullum pro creent, duobus nempe capitibus, & quatuor cruribus præditum, cum tamen vnicum tantùm adsit *albumen*.

Prosper Martianus acriter pro Hippocrate pugnat.

Aduersus quem sæpe author pugnauit.

Martianus miratur in re sensibus obuia Hippocratem & Aristotelem dissentire.

Author cur hoc fiat causam assignat.

Verùm *Prosper Martianus*, cum quo aduersus *Hippocratem*, sæpe hanc pu gnam pugnaui, cum experimentis proprijs meis aliquantulum magis creder sim solitus, quàm nudis authorum verbis; ne & mihi scilicet, quod pluri bus accidit:

Scribere si liceat, iubeat quodcunq. voluntas.

Martianus inquam, qui nullam fere voculam obscuram *Hippocratis* præterit quam non vel locis ex eodem consimilibus, vel à se excogitatis rationibus cor roborare satagit, & hìc quoque *Hippocratem* suum mordicus tuetur.

Admiratione tamen dignum esse ait, primos secretorum *Naturæ* interpre tes, *Hippocratem* & *Aristotelem*, circa materiam, quæ sensus iudicio determi nanda videtur, in contrariam sententiam omnino abijsse.

Hoc ego non miror modò, sed deploro penitus, quod veteribus nostris, & addictis horum cultoribus plerisque, magis speciosæ quædam & argutæ ra tiunculæ, quam labores in rerum naturis indagandis exantlandi, arrideant. Et quotusquisq. nostrorum *Medicorum* iam est, aut *Chirurgorum* (ne de...

pulli

lli examine facillimo, neglecto tamen, nihil dicam) qui vtilissimam, suam ...tique humano generi proficuam operam, studiumq. in fœtus humani, ex ...vero cum salute educendi, artificio & industria ponat, doceatuè? Cùm *ars* hæc ...mul cum mundi origine nata, nobilissima, summè necessaria, communissi...taque, ad solas *obstetrices*, ineptas plerumque, iam omnis proh dolor! transie...it. Nec *Chirurgi* nec *Medici* sint (quibus nimirū ex officio hoc muneris incum...eret) qui easdem, antequam manum huic periculi plenissimo negotio adhi...eant, vel examinent scientes, vel instruant nescientes, vel ipsimet demum, ...i extremis vitæ periculis, in doloribus acerbissimis, parturientibus miserculis ...ccurrāt. *Lachrimis* hæc ego, non atramento nunc scribo. Cum nudiustertius, ...uæ fuit 27. Iulij anni 1627. vt infortuniū maximum à non satis perita *obstetri-* ...,domi meæ in mortuo filiolo, sacro tamen baptismate donato, sum passus, ita ...lutarem manum à *Francisco Mambriano*, Chirurgo *Romano*, peritissimo & vni...o huius artis operatore, *Pompilij Tagliaferri Parmensis*, Medici & Anatomici ...eleberrimi, discipulo, vxor mea amatissima, morti, ob vitiosum partum vici...issima, accepit, & ab hoc ipso viro secundam veluti vitam recepit.

Deplorat author, à Medicis & Chirurgis hodie tam vilipendi, nobilissimam artem obstetricia

Authoris in fortunium in filio mortuo.

Sors bona in recuperata vxoris vita quasi deplorata in partu vitioso.

Hæc restituta fuit à Francisco Mābriano obstetricū omnium magistro.

Ad *Martianum* redeamus, qui mauult *Aristotelem*, & huius asseclas à sensu ...atiocinantes deceptos esse, quàm *Hippocratem*, qui in ouorum inspectione di...gentissimus fuerit, veritatem non percepisse. *Hippocratem* autem his potissi...mum rationibus moueri potuisse adiungit. *Primò*, quòd *luteum*, vt quid nobi...us, ante *albumen* generari consideraverit, quod veluti opifex & principium ...nimalis in medio, ceu tutissimo ideo loco, fuerit collocatum, huic postea al...umen superuenerit alimentum, vtpote frigidius, quod tamen *Aristoteles*, præ...r omnium Medicorum mentem, calidius luteo esse scripserit. *Secundò*, *pi-* ...*um oua* solo luteo constare, & albuminis loco aquam ceu alimentum subire. ...*ertiò*, deceptos illos fuisse, qui *vmbilicalia vasa* in luteo conspicientes, puta...nt, propter alimenti attractionem facta fuisse, cùm *natura* in ouo hæc su...itò condiderit, vt per hæc *efficiens* & *materia*, pro prima *pulli* fabrica tradu...eretur. *Quartò*, quia *Hipp.* vidit exorto pullo, nihil *albuminis* superesse, *lutei* ...men adhuc portionem aliquam restare, ideo hoc pro materia, illud pro nu...imento assignarit. *Quintò*, quia vbi *gemina* sunt *lutea*, septo separata, ibi ...iam *gemini pulli* enascantur. Reliqua apud eundem *Martianum* in *Nota-* ...*nibus* suis ad *Hippocratem*, videantur.

Martianus suū tuetur Hippocratem quinq. præcipuè rationibus

Prima. Secunda. Tertia. Quarta. Quinta.

Aristotelem nostro egere patrocinio haud arbitramur, vt qui seipsum satis ...uperq. tueri valeat. Et 3. quidem de *Generat. animal.* cap. 1. hæc habet. *Pars* ...*itur eius* (oui) *quæ calida est, propius ad formam in membris constituendis accedit, quæ* ...*utem terrosior est, corporis institutionem præbet, & remotior est, quamobrem in bicolo-* ...*bus ouis, animal initium suæ generationis in candido sumit. Initium enim ani-* ...*ale in candido est, cibum à luteo capit.* Secundo verò capite, deceptum fuisse ...*lcmæonem Crotoniatem*, ait, quòd ideo putauerit *albumen* esse alimentum pulli, ...uia lacti simile apparet. *Vitellum* autem oui quia per calorem gallinæ incu...antis fit humidius, ideo esse potius alimentum *Aristoteles* statuit, cum ad huius ...aturam spectet, vt sit humidum, cum è diuerso *albumen* per calorem crasses...at, & induretur. *Cum enim naturam quoque contrariam*, ait, *habent candidum &* *luteum*

Arist. pro seipso argumenta dicit.

Quæ à natura cādidi & lutei desumit.

Hæc examinat, quid à calore & frigore pati possint. *luteum. Luteum namque gelu duratur, & coit, calore contra humescit. Quapropter cum vel in terra, vel per incubitum concoquitur, humescit, atque ita pro cibo animalibus nascentibus est. Nec verò cum ignitur, assaturque, durescit, quoniam natura terrea est, vt cera. At candidum gelu non concrescit, sed magis humescit, igitur solidescit. Quamobrem cum ad generationem animalium concoquitur, crassescit, ex hoc enim constit animal; luteum autem pro cibo est, & membris subinde instituendis hinc incrementum administratur. Quocirca luteum & candidum membranis inter se distinguuntur, quasi materiam habeant diuersam.*

Luteum Aristoteli quid terreum & frigidum est, albumen verò calidum & spirituosum. Est autem hæc vtriusq. diuersitas, in hoc sita; quod *Aristoteli*, & huius expositoribus *luteum* se habeat vt *terra* inter reliqua Elementa, imo nimirum loco subsidens, & frigida qualitate dotatum. *Albumen* autem, altiore loco collocatum, & spiritibus scatens caliditate sit donatum. Quapropter dicebat simile quid in ouis fieri, dum vrina redduntur, quod vino accidit, quando acescit. Vinis nempe hoc ob perturbatam fecem, ouis itidem ob terrenam conquassatam partem, id ipsum contingere. Et hoc quidem calidioribus potiùs quàm tepidioribus diebus vsuvenire.

Authoris excusatio, qui inuitus Aristotelé oppugnat. Hìc iterum inuitus cogor, & verecundiâ quadam moueor, tanto me totiviro opponere. Vbi tamen hæc monita apud *Quintilianum* lego, animos resumo, & audacior factus mea quoque profero, lectoribus consideranda & censenda. Inquit autem hic eloquentiæ magister: *Verecundia est amabile vitium virtutes facilè generans. Sed sæpe nocet. Et iterum: Valde difficile, imò impossibile est, imitando alterius similem fieri, quare potius studere debemus, vt superemus, si enim fortassis æquabimus. Nec qui maximè imitandus etiam solus est imitandus.*

Si luteum ceræ comparatur nô erit terreû à prædominio. Ex vitellis ouorum ex primitur oleum. Ergo debet potius aer in illis quâ terra domi nari. Verùm nolo iam, quod iure possem tamen, cum *Aristotele* acriùs dimicare, quod commodiore loco fiet, qua ratione dicere potuerit *oui luteum* terrenam eius partem esse, & tamen *ceræ* comparari? At nouimus omnes nos *ceram* habere maximam cum *igne* potiùs, quàm *terra* symboleitaté, & in quem cum conuertatur, iugiter profectò illum nutrit, & ab ipso demùm consumitur & dissipatur. Rectè hanc instituit *Aristoteles* comparationem; at non rectè fecit, quod *vitellum* & *ceram* terrea, à prædominio pronunciauerit. Ex *vitellis* ouorum namque, in sartagine frixis & expressis, bona olei bene pinguis copia elicitur: oleum autem philosophi nostri hactenus bona fide crediderunt; plurimum aeris possidere, quod aquæ nempe hoc innatare videant, quæ philosophia suo quoque tempore examinabitur. Atque hinc fit, quòd *Terebinthina resina* pinguis & inflammabilis, non cum aqueo aliquo liquore, aut cum terrea substantia vniatur, liquabili forma compareat, & talis perseueret; sed cum *luteo* oui probè commisceatur, talisq. reddatur, vt sorberi facillimè etiam possit, quod peritis pharmacopoeis notissimum est. Non alia hoc ratione fieri arbitrandum est, quàm quòd hic pingue suo pingui societur.

Similia similibus cô iungi maximum est axioma in philosophia: Atque hoc ipsum axioma *similia similibus coniungi*, friuolum prorsus reddit *Aristotelis* argumentum, quo probare tentat, *luteum* oui terreum esse ideo, & graue, quod rupto ouo, & albumine cum suo luteo mixto, coctoque, *luteum* tamen locum petat medium, centro ceu *Terræ* destinatum. Sic enim cap. 1. circa finem scribit, candida enim pars oui naturâ humida est, caloremq. animalem intra

intra se continet, quamobrem circum ipsa discernitur lutea, & terrena intus manet. *Et si plura oua coniecta in patinam, aut tale aliquod vas, coquis igne, ita ne motus caloris citatior sit, quàm ouorum distinctio, idem in vniuersis ouis, quod in singulis euenit, vt lutea cuncta in medio constituantur, candida circiter ambiant.* Hoc enim ideo accidit, quia oleosa oleosis, aquosa aquosis, salsa salsis ex constituto *Naturæ*, & à DEO rebus indito ordine, tanquam similia similibus copulantur. Atque hoc est, quod *philosophi* decantant: *Calorem congregare homogenea & separare heterogenea*, quæ priùs ita erant inuicem permixta, vt ea oculis carneis minimè peruideres, lumine tamen mẽtis optimè perciperes, si cultro præsertim anatomico *chymicorũ, igne* inquã, easdem separare non rarò studuisses. Quis enim in aridissimo *ligno aquã*, in siccissimis *pilis* & *cornibus, oleũ* inesse dicturus fuisset, nisi vtrũque ex vtrisq. *Vulcanus* elicuisset, & priùs oculis tuis manibusq. obtulisset? Neque scio quàm verum sit, *candidum oui* gelu minùs, quam *luteum* concrescere. Noui certè, aquam faciliùs quam oleum congelascere. Ita plurima priùs ciuis essent experimentis tentanda, & probè examinanda, quàm vt fidem adeò facilem priscis artium doctrinarumq. magistris nostris adhiberemus, & sæpè pro indubitatis, incerta acceptaremus, ex quibus in absurdiora lapsus longè grauissimus consequitur.

Respondetur Aristotelis experimento probantis luteum esse quid terreum.

Chymicorum Vulcanus verè separat heterogenea, copulat homogenea.

Difficile est creditu candidũm oui minus gelascere quàm luteum.

Verùm vt vt rationes vtriusque Scriptoris antiquissimi, tales sint, quæ horũ discipulos ad idem prorsus sentiendum suauiter inducere, ne dicam vafrè seducere potuerunt; vna tamen sedula obseruatio, ex *pulli* nascentis in ouo anatome facta, has omnes pessundat atque prosternit, quæ hæc ipsa est, quam inter quamplures alias *Aquapendens* quoque adducit, mihi autem semper sola satisfecit. Per *albumen* videlicet æquè, atque *luteum* venulas dispersas sanguineas esse; quæ omnes in ramulos maiores desinentes, in truncum cunctæ demum ampliorem, qui *ductum* constituit *vmbilicalem*, terminentur, per quem sanguis in animalculi *hepar* deriuetur. Quid igitur dicet quispiã, tibi aduersus tantos viros animi est, quiduè statuendum æstimas? Hoc ipsum, inquam, quod ego iamdudum, antequam de *Aquapendentis* opusculo, hac de re conscriptio; quicquam mihi innotuisset, diligentissimè obseruaui. *Pullum nempe ortum suum ex chalaza ducere*, quam *Itali la Galladura, Germani* aptissimè *den vogel*, hoc est *Auem* vocant, quòd ex hac *auis* enascatur. Quæ particula inter & *vitellum* & albumen, *grandinis*, aut *margaritæ* maiusculæ, & oblongiusculæ formà, collocatur, & diuersam paulo ab albumine substantiam, duriorem nempe, & tenaciorem adepta est, & quam ob id, qui cibis parandis student, dum aut iusculum cum *ouis* miscent, aut aliud quidpiam esculenti, ac liquidi ex ijsdem parant, ne impedimento sit, separare satagunt, quippe quæ sedula etiam agitatione, vix dissoluatur, nisi *salem* huic aut *sacharum* aut *acetum* adijciatur.

Vnicà experientiâ Aristotelis, & Hippocratis rationibus respondetur.

Quid author in hac controuersia sentiat. Pullum nẽpe ex chalaza ortum ducere.

Atque ex hac, & non alia parte, siue *albi* siue *lutei*, *auem* seu *pullum* generari conspexi, quando *gallinæ* subditum, tertio post incubitum die, *ouum* effregi. Reperi enim ibi, vbi *chalaza* fuerat, carneam quandam massulam, *formicæ* grandioris magnitudine, informem adhuc, & in qua nihil aliud videre & distinguere poteram, quàm humores *oculorum, crystallinum* maximè, instar minutissimæ

Quod vino experimento comprobatur.

mæ *lenticulæ* iam condenſatum quoque, ac tranſparentem. Ita vt forſan abſi- dum haud fuerit, ſi quis dicat,in *auibus* ſaltem, *naturam* à *capite* ac *cerebro* priù, quàm à *corde* fabricam ſuam ordiri. Quamuis, quia etiam in bene forma- *pullo*,*cor* puſillum admodum eſt,hìc forſan adumbratum,ſed nondum ita perfe- ctum fuit. Erant autem in hoc *albumen* & *vitellus* integra adhuc, ac prorſu incorrupta. *Aquapendens pullum pulicis* magnitudine ex *chalaza* natum vidi. Quod iam de *corde* ac *oculis* dixi, ex *pulli* ſectione confirmatur,ex *ouo* eruti,quo tredecim diebus gallina fouerat. Eò enim aperto, omnia formata membr- interna, & externa conſpicua fuerunt, *pulli* longitudo auricularem digitum æquabat, ad quam vix peruenerat *humanus fœtus* ſexaginta dierum, aliàs à n viſus & picturà apud me expreſſus. Humor *cryſtallinus* in hoc magnam etia- *lentem* referebat, & mole ſua *cor* ipſum duplo ſuperabat,hoc enim habebat e- guum valde, ac rubicundum, quo paulo maius ſolummodo, *hepar* erat.

Forſan caput primò formari in pullo, ô incipit in pullo.

Quid in pullo reperti quod tredecim diebus ſub gallina fuit.

Quod autem in icone ſuperiùs, *ouum*, cum ſuo *pullo perfectiore* proſtat, illi ipſum eſt, cuius deſcriptionem iam dedi, hoc libro folio 654. quando de *Vi- bilico Apri Mexicani*, ſermo mihi fuit, quo lectorem meum, ne magis ipſum onerem, mitto. Inueniet enim ibi,*albumen* æquè atque *vitellum*, ſanguine- in ſe continuiſſe, cum rupto *ouo*, ſtatim (ceu lotura carnis eſſent) *reliquiæ alb- minis* effluerent. Situs etiam *pulli* huius, cum oculis ſubijciatur, hic pluribu haud verbis eſt explanandus.

Declaratio primi oui quod ſupra in icone exhibitũ fuit.

Alterum verò, quod hìc ſub imagine expreſſum eſt *ouum*, *pullum* hui- planè magnitudinis propoſitæ, in ſe gerebat, poſt hoc eſt primum articulu- ſaltem auricularis digiti longitudine attingebat,incubitum,quem non niſi o- diebus *gallina* ipſi præſtiterat. Rupta oui obtuſiore parte, ſimile ſpatiu- vacuum fuit viſum, quale in altero iam ouo perfectioris *pulli* fuit deſcr- tum. Laceratà etiam, quæ ſub hoc ſpatio eſt, pelliculà, duo in conſpectu- confeſtim venere puncta nigricantia, grandia, & prominentia, *oculi* vid- licet huius *pulli*, in *capite* valde magno, & quod magnitudine ſua, reliq- totius corporis molem æquabat. Et cum eſſet tam minutum animalculum, mirabile tamen fuit, hoc ipſum vixiſſe, pedeſque, & alas iam bene figura- mouiſſe. In hoc quoque *ouo candidum* erat ſanguineum & *luteum* venulis r- bentibus conſperſum, ſed maiore hæc quantitate, & veluti permixta,nec it- diſtincta bene apparebant,vt in perfectiore videre contigit. Debebat profec- *Ariſtoteles pullorum* ex *ouis* primam formationem acutiùs introſpicere, ſic eni- *chalazis*, quas *Gaza* vertit *Grandines*, munus ſuum quod in generatione obe- præſtantiſſimum, non inuidiſſet,quod tamen his verbis 6. Hiſt.an. cap. 2. fec- *Grandines autem dicta, quæ initio vitelli adhærent, nil ad generationem conferun- quanquam aliqui ita non exiſtimant.* Fuerunt ergo *Ariſtotelis* tempore quoqu- qui hanc nobiſcum veritatem agnouerunt, quos ipſe deceptos potiùs autum- uit. Sed quia *chalazæ albuminis* ſubſtantiæ ac colori ſimiliores ſunt,quàm *vit- li*, ideo forſan quis *Ariſtoteli* magis, quàm *Hippocrati* hac in lite fauere poſſit.

Secundæ iconis explanatio.

Pullus huius oui vixit & omnia membra formata habuit & erat octo dierũ.

Ariſtoteles male a generatione pulli chalazas exclusit.

Ab ouo vſque ad mala, antiquum eſt verbum, hoc eſt à principio ad fine- nunc tendimus, quod priſcis vſus eſſet hominibus, ab *ouis* plerumque cib- ſuos auſpicari, & *malis* ſeu *pomis* cænas claudere. Et nos enumeratà adh- vna

Author ad finem properat.

na *oui* & *pulli* hiſtoria à gallina perfectè excluſi, ad finem quoque roperabimus.

Eſt autem hæc: quam non ingratam fore exiſtimo rudioribus, qui ſimilia xperimenta, nec tentarunt, nec viderunt. Cum itaque ouum quoddam, in uo pipientem audieram pullum, aperirem, & quidem parte oui obtuſiore, bi generatio in *chalazæ* corpuſculo inſtitui ſolet, reperi imprimis aliquantiſper b interna parte foras ruptum corticem, non tamen, vt ibi vllum foramen, er quod aer intromeare potuiſſet, appareret. Notandum autem, hoc loci ſpa- ium à cortice ad ipſam pelliculam, qua auis obuoluitur, aere aut vaporibus xiſtere plenum, vnde abſque externi vllius aeris ingreſſu, auis ex hoc reſpira- e, & vocem emittere valet, quando roſtello ſuo, illam, qua clauditur, pelli- ulam rumpit, & in hoc ſpatium roſtellum ſuum protrudit.

Completi generati pulli hiſtoria.

Volui autem, quod in nullo alio tentaueram *ouo*, durum & externum corti- em vndique deglubere: quo detracto, & cum hoc ea ipsà, quæ immediatè idem ſubtenditur, pellicula; quando ad locum illum perueni, vbi ipſum ani- nalculum cubat, hoc eſt, poſt illud ſpatium inane, non potui cum duro cor- ice molliculam illam membranulam, veluti prius factum tamen fuerat, de- rahere, vt quæ valde tenaciter alteri cuidam pelliculæ adhæreſcebat, quæ otum fœtum ambibat, atque vndique ita claudebat, vt ne minimum aeris xire, aut penetrare ad pullum valeret.

Chorion in quo iacet pullus.

Hæc autem interna, ipſum fœtum videlicet *obuoluens pellicula*, meo quidem udicio fabricata fuit, ex ipſo *oui albumine*, non *vitello*: hic enim ab hac remotus ſeparatus ſemper, ſuà incluſus membranula cernitur. Hæc itaque obuol ens membrana, ac veluti *chorion*, vt dixi, ſine vlla læſione integra erat, & in- a hanc conſtitutus *pullus* ſuo ſitu naturali iacebat: capite nempe, intra alas pedes recondito, niſi quòd in hoc nonnihil à ſuo loco dimotum caput eſſet, oſtello nimirum verſus illam partem, vbi ſpatium vacuum eſt, protracto. ertuderat itaque dictam pelliculam apice roſtelli ſui *pullus*, vt ex ſpatio illo rem ſufficientem attrahere, pipire, & corticem oui interiùs pulſare, rumpere, c ſibi exitum parare poſſet. Non eſt autem dubium, quin cum hoc motu, & pitis atque roſtri agitatione & impulſu, ſubſequi debeat pellicula fœtum in- eſtiens, alioquin debebat largius multo foramen auicula moliri, quò poſſet & oſtrum ſuum, & tam magnum caput exerere, vt ad corticem pertundendum enetraret, cum ab hoc diſtet caput pulli ſpatio tranſuerſi digiti.

Vnde hæc pellicula fit generata.

Vnde aerē in ouo pullus trahat.

Et vt ad membranulam hanc, quæ fœtum circundat, redeam, effracta hac, peri *pullum* ſitu illo iam deſcripto, ſine vllo commeatu cubantem, hoc eſt, oſque *vitello* & *albumine*, abſque ſanguine, & vllis humoribus, & excrementis. æc membranula intus ſolummodo fuit ſanguine oblita; *vmbilicus* illi adhuc lhæreſcebat, ſed tam craſſus, ac longus minimè erat, vt in altero pullo reper- is fuit. Hic enim pullus iam maturus & idoneus erat, vt exiret, & ob id to- um ſuum nutrimentum abſumpſerat: alter autem duos forſan dies adhuc na- uitati ſuæ deſtinatos reliquos habebat, quē quidē pullum vltimum vix vita- m exiſtimaui, quod violento quodā modo, detracta ipſi veſte in qua latebat, enaſci curauerā. Vixit tamen, & ſuperſtes diu fuit, quod iam iam ſua ſponte

In hoc ouo nec album nec luteum poſt perfectum pullū fuit.

excludi debebat. Quem ideo etiam pipientem audiui, quod alij tamen nõ præſtant, in quibus nutrimentum omne nondum eſt abſumptum. Pipiũt etiam integerrimo oui cortice, quando ad tempus excluſionis pertigerunt. Poſſet forſan hinc argumentum non nauci duci, qua ratione planctus & vagitus puerorum nonnunquam in vtero materno auditus fuerit, cui ſpeculationi & ego aliquando operam dedi, & olim forſan de hoc aliquid commentabor.

Integro etiam ouo pipiunt pulli.

In anatrinis ouis ac pullis hoc notaui (ſolẽt autem hi pulli poſt quartam heptomadem & gallinacei poſt tertiam excludi) poſt quartam etiam ſeptimanam emortuos in ſuis ouis, abſumpto omni penitus albumine remanente luteo in forma paruæ pilæ ſeu globuli, adhærente vmbilico, conſiſtentiæ non multi tenacis, & obducto ſuâ propriâ membranula, qua diſceſſâ effluxit vitellus.

Anatrini pulli quot diebus perficiantur.

Hoc ideo contigiſſe arbitror, quod exitum moliti fuerint ante perfectionis & abſolutæ periodi tempus, & priuſquam intra corpus alimentum omne à natura ſibi deſtinatum abſorbuiſſent. Et ſi aliquâ coniecturâ hic mihi vti fas eſſet, dicerem, *albumen* priùs *vitello* abſumi, quod in aliquot etiam *gallinaceis* comperi verum eſſe, quoniam *albumen* cum ſpermaticis partibus, *oſſibus* dico, *cartilaginibus, neruis, membranis*, atque huiuſmodi minùs ſanguineis, & albicantibus potius, maiorem habet conuenientiam, quas neceſſitas requirit, primò omnium veluti baſes totius animantis, nutriri, & augeri; quàm cum illis ſanguineis, quas *carnes* & *parenchymata* vocant Medici, veluti ſunt *muſculi, hepar, cor, renes* & ſimiles, quæ poſtremò tandem accreſcunt & augmentantur, ex affluxu *vitelli*, qui facilè in ſanguinem conuertitur, & propterea vltimo demum loco intra corpus ſuccedit. Verùm hac de re liberè quéque philoſophari permitto.

Quas partes nutriat albumen, & quas vitellus.

Sed quod iam ſubiungo, conſideratione digniſſimum cenſeo; quòd in his pullis viderim, ex *vaſis vmbilicalibus* aliquot, intra ventrem ad *arterias Iliacas* ſurculos ſuos porrigere. Quid igitur hìc dicendum erit de *ſpiritibus vitalibus*? Signum enim ita aliquod elucet, quaſi hi extra generentur, vt fit in *humano fœtu*, & ad arterias illas deſcendentes elaborati deferantur, altera autem portio ſanguinea ad *hepar* corriuetur. *Luteum*, quod hìc ſimplex erat, in alio *pullo* diuiſum offendi: an autem ouum ob id *geminos vitellos* habuerit, ignoro equidem. Hoc interim ſcio, neque *duplicem pullum*, neque quatuor *pedibus alisue*, quod contingere in bipartito luteo aſſerunt, propterea enatum fuiſſe. Quin pro certiſſimo mihi relatum fuit, *gallinam* quandam, *oua* omnia ſua cum *duobus vitellis* peperiſſe, ex quibus ſimpliciſſimi ſaltem pulli procreati fuerint.

An ſpiritus vitales in ouo extra pullum generentur.

An duo lutea faciant duos pullos.

Noui & hoc ex fide dignorum relatione, quod vbi *Phaſiani* maſculi, *gallinis* noſtratibus in coitu ſuperueniunt, ex earum *ouis phaſianos* quidem excludi, ſed omnes eiuſdem prorſus coloris; qui in *gallinis* fuit. Hos *phaſianos* hinc enatos, tam maſculos quàm fœminas, *mulorum* inſtar, ſteriles euadere, neque amplius fœtificare. Habui domi meæ *gallinam* nigram, quæ variatis figuris, & magnitudine, oua protulit, modò nana, *Iuglandem* nucem vix æquantia, modò tam grandia, vt *anſerina* eſſe cenſuiſſes, aliquando ouiformia, non rarò omnino rotunda, in medio ſui ſubinde contorta, ſimul quoddã naturalis formæ, & magnitudinis, ſed cortice molli, in parte acuta habens appendiculam, inſtar *inteſtinuli*, longitudine & craſſitie minimi digiti alicuius *infantis*, in medio etiam

Quid fiat ſi phaſiani cũ noſtris gallinis coeant.

Oua diuerſarum formarum ex eadem gallina authoris.

cauam,

cauam, vt prorſus inteſtini particulam credere aliquis potuiſſet. Et ab amico quodam pro certiſsimo habeo, ſe à *gallo gallinaceo* quatuor *oua* enata, inſtar *columbinorum* conſpexiſſe & vnum horum in acutiore ſui parte contortum. Dicam & hoc, vix fidem apud aliquos reperturum, veriſsimum tamen, hìc *Romæ* duo in diuerſis ædibus, ac temporibus cocta, & aperta *oua*, durum vnum, & alterum molle, ac ſorbile, & in vtroq. *ſcorpionem* repertum fuiſſe, in hoc viuum, in illo mortuum. Habui oculatos teſtes, etiam equeſtris ordinis in primo, in ſecundo verò familiares ferme meos; de his non eſt locus, nunc latiùs euagari, in aliud hæc omnia tempus reſeruo.

Oua gallus peperit.

Atque hæc hactenus de gallinarum ouis. Quod in icone ſuperiore hìc adiunctum eſt tertio loco, *lacertæ* noſtræ communis eſt ouum, tam integrum, naturali ſuâ formâ ac magnitudine, album & molliuſculi corticis, quàm apertum quoque, cum ſua *lacertula* intus enata, conſpicuum, vbi adhuc portiunculam tam *albuminis*, quàm *lutei* videri fuit, ſignum manifeſtum, eam nondum penitùs abſolutam fuiſſe. Et quia hæc *oua* à *ſerpentum* ouis vix differunt, in ſequente forſan capite, vbi de duobus *ſerpentibus* acturus ſum, aliquid de generatione & horum, & *lacertarum* ſimul commentabor. Interea ſiquis vtilia magis & iucundiora, quàm quæ ex meis hucuſque laboribus attuli, deſideret, is præfatum *Aquapendentis* opuſculum adeat ſuadeo, & *Encomium oui* legat *Erycij Puteani* Regij apud *Louanienſes* hiſtoriarum profeſſoris, viri Latinè ac Græcè eruditiſsimi.

Paruũ ouũ in icone exhibitum eſt lacertę.

Hæc nondum fuit perfectè genita.

His nondũ contentus videat Aquapendentem, & Erycium Puteanum de encomio oui.

De *ſtellione* præterea quid ego hìc dicam, quod dictum iam pridem non fuit? Reperio de hoc animali eadem prorſus apud omnes. Sic libri & ſinuoſa volumina creſcunt, quæ à pleriſque tranſcribuntur potius, quàm proprio marte componuntur. Inter recentiſsimos tamen videri poteſt *Ioannes Buſtmantinus de Reptilibus ſacræ Scripturæ*. Nos qui naturalia hìc potius, quàm alegorica, anagogica & alia, quæ fabulas ſæpe ſapiunt, proſequimur, ab *ouis nunc ad mala* peruenimus. Et ſi non *cibum ſolidum philoſophis* conſummatis dedimus, *lac* ſaltem Medicinæ noſtræ alumnis inſtillauimus.

Author de ſtellione nil addit amplius iã pleraq. ab alijs dicta.

Atque ne paginæ quod reliquũ eſt, nobis pereat, & vt dici ſolet *dies ſine linea abeat*, hìc *corollarij* loco, hoc mihi olim à *puero* problema propoſitũ ſubijciam: *An facere nimirũ poſsem, vt ouum obtuſiori ſui acumini inſiſtens, erectum in menſa ſtaret?* Nota eſt hiſtoria *Columbi noui orbis* repertoris, cum æmulis hoc ipſum ſuis, propoſuiſſet, cumque nemo ipſorum hoc effectui dare poſſet, impingens ille *ouum* a parte menſæ, & planum ex rotundo reddens, præſtitit, quod promiſit. Verùntamen, quod iã dicã, *ouo integro, & in ſua forma naturali permanẽte fieri debebat.* Cumq. ego hìc me victũ faterer, arrepto puer ouo, egreſſus cubiculũ, regreſſuſq. it, (ioci cauſa) ſe neſcio quæ carmina *ouo* obmurmurare debuiſſe, effecitque, t hoc erectum, nec vllam in partem inclinans perſiſteret. Hoc vt vidi, vt, qua ratione fieri deberet, ſpeculatione ſum aſſecutus. Quare aliud ouum petés, xiui ſimiliter, illudq. ipſum multoties motu agitans, donec exiſtimaſſem, tam *lbum* quàm *luteum* eius ex illa conquaſſatione inter ſe confuſa & commixta uiſſe, cum aliorum admiratione & pueri riſu, idem quod puer fecerat, probè ii imitatus. Cauſam huius rei ſi velit quis, facilè indagauerit.

Problema rarum & iucundum de ouo erectè ſtante.

Columbus idem olim propoſuit.

Sed hoc noſtrum plus habet artis

Author quomodo hoc fieri deberet mente penetrauit.

Et effectui ſtatim dedit.

IZTAC

Serpens nouæ Hispaniæ quadricolor.

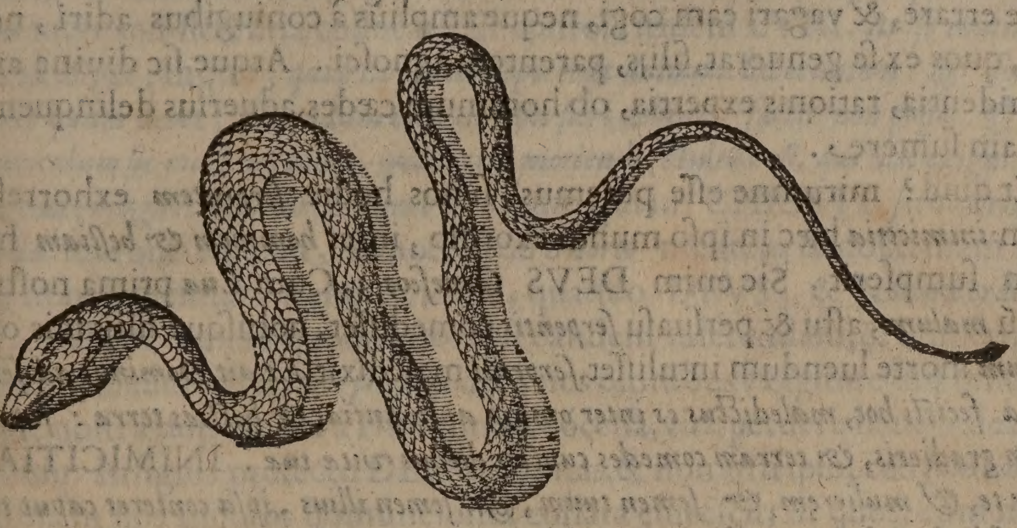

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

MAGNVS hic esse serpens videtur, in quo quatuor vulg dicta elementa propemodum repræsentata elucent. *Igni* in squamis caudæ, quæ tota ignea, seu rubra est, quæqu partis quartæ ad totum corpus, proportionem obtine. Subsequitur ventrem versus *portio aerea*, alba nempè, qu & ipsa quarta totius animalis est portio. Postea est *par aquea*, hoc est, quæ cæruleum maris colorem, *marinum* vocatum, æmulatur. Sed hæc vix quartam reliqui corporis partem constitui. Demum *terram* referre, ipsum caput videtur, minor, breuiorq. totius portio coloris subfusci, cum cæruleo quodammodo mixti. Atque in capite quiden cum exigua colli parte, sunt omnes quatuor denuo colores mixti. Nam tem pora sunt flammea. Occiput constat ex tribus magnis squamis, ceu loricis quibusdam, contextum, coloris aerei. In fronte aliæ duæ squamæ, aerei & marini coloris apparent. Omnes hæ squamæ, lineâ quadam nigricante, per medium dorsi, ad caudæ rubedinem vsque, eàque fuscâ excurrente diuidun tur, secanturque. Circa os subfuscus est color. Oculi lucentes admodum, e luteo colore conspiciuntur. Nares sunt apertæ, & biceps lingua exerta terret

NEXBOA de Quanquecholla

Serpens bicolor Mexicanus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

VIDETVR non paruus esse serpens. Annotatio enim, quæ in autographi margine prostat, hoc ipsum linguâ Hispanicâ innuit. Quòd serpens hic palmos longitudinis habeat octo, latitudinis verò siue crassitiei duos. Additur autem, quòd plùs adhuc crescat. *Color* duplex saltem est, ex *subfusco* & *albicante* commixtus. Caput satis est magnum. oculos ostentat viuidos, nigricantes, & quod in alijs album ...st albumen, hìc viridem præsefert colorem. Linguam itidem exerit bifidam, ...uam pictor in tabella hac tamen exprimere oblitus fuit.

SCHOLI EIVSDEM.

HOrrendus aspectus, dirum venenum, fœdissimus color, tremendus sibilus, linguæ vibratio, dentium exertio, oculorum fulgor, capitis ...ctatio, caudæ flexio, motus agilitas, squamarum asperitas, corporis to...us denique, in gyros, atque orbes conuolutio, & immanis quædam eiusdem ...on raro immensitas, abominabilem nobis non visu modò *Serpentem* reddunt, ...d menti quoque nostræ, hæc saltem cogitanti, terrorem incutiunt, & pauo...em quodammodo phanaticũ imprimendo, cor ipsum lancinant, configuntq. ...Quapropter res mira adeò videri non debet, si *terra* quoque (vt *Plin.* lib. 2. c. 62. ...abet) sensibus licet destituta, quam supra in *Apro* meo *Mexicano*, ex *Macrobio* ...*magnam matrem* & *bonam* ideò *Deam* à priscis illis Gentilibus appellatam do...ui, quoniam *hæc nascentes nos excipit, natos alit, semelque editos sustinet semper,* ...*& nouissimè complexa gremio suo, à reliqua natura abdicatos cooperit.* Si *terra*, in...quam, creaturis alioquin omnibus benigna, & benefica, *Serpentem homine per...cusso non ampliùs recipit, pœnasque etiam inertium nomine exigit.* Atque vel hinc ...uto, maternæ venerationis cognomen adepta fuit.

> Serpentum facies etiã virum fortem perterrefacere videntur.

> Terra benigna mater, vbi hominem percussit serpens, non amplius in tra sua hũc viscera recipit.

Præter Plinium hoc Aelianus quoque testatur. *Aelianus* hoc ipsum ratissimum habet, & *Lybicis* atque *Aegyptijs* testibus co... firmatissimum: *Serpentem*, quæ hominem interfecerit, idcirco terræ gremiu... ac latebras subire non posse ulterius, quòd hæc in exilium illam eiecer... vnde errare, & vagari eam cogi, neque ampliùs à coniugibus adiri, neque ... illis, quos ex se genuerat, filijs, parentem agnosci. Atque sic diuina annue... prouidentia, rationis expertia, ob hominum cædes, aduersus delinquentes vi... dictam sumere.

Et quid? mirumne esse putemus, si nos hodie *serpentem* exhorrescimu... Cum *inimicitia* hæc in ipso mundi exordio, inter *hominem & bestiam* hanc i... Inimicitia hominis cū serpēte ex sacris Biblijs clara est. tium sumpserit. Sic enim DEVS *Genesios* 3. Cùm *Eua* prima nostra *ma*... malū *malum*, astu & persuasu *serpentis* comedisset, nobisque filijs suis omnib... *malum* morte luendum intulisset, *serpenti* maledixit. *Et ait Dominus ad serpente... Quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animantia, & bestias terræ: super pect... tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ.* INIMICITIAS *pon... inter te, & mulierem, & semen tuum, & semen illius, ipsa conteret caput tuum, ... tu insidiaberis calcaneo illius.* Scio hic quoque, ac firmiter credo, per *fæmina*... Beatifs. Virgo MARIA contriuit per semen suum caput serpentis. hanc, maximè *Beatissimam Virginem* MARIAM æquiorem nobis *Euam* int... ligi, quæ per *semen* & cum *semine* suo IESV CHRISTO, contriuit *cap*... *Diaboli*, antiqui illius *serpentis*, hostis nostri infensissimi. Verùm hæc extr... cancellos meos presentes. Quæ veneror & sileo.

Poteram igitur & ego hanc de *serpentibus* scriptionem ob antiquissimu... odium missam facere, & venenosis his bestijs longum vale dicere. Verùn... Quomodo de venenis sit tractandum. quoniam *venenorum* doctrina non ideo scienda est, vt damnum, vel nobis, v... proximo nostro hinc inferamus, sed ob id magis addiscenda, vt noxam per h... ites nobis illatam, aut inferendam auerruncemus, ideo & hic per venenoru... Plinius malè putat venena à Tellure producta ideò fuisse vt nos sponte interficiamus: campos nonnihil expatiari licebit. Quamuis *Plinius humano* minimè, nec *Chr*... *stiano* more hoc intellexerit, propterea existimans à *tellure venena* nobis prod... cta, & subministrata fuisse, quasi hæc nostri miseria, etiam maioris euitan... doloris, & vitæ in angustijs collocatæ nostræ, abbreuiandæ causà, per vener... ipsa, miseris hominibus remedia generare, & solatia voluerit. Sic enim lo... iam laudato ait: *Quin & venena nostri misertam* (terram) *instituisse credi pote... ne in tædio vitæ diræ famis mors, terræ meritis alienissima, lenta nos consumeret tab... ne lacerum corpus abrupta dispergerent, ne laquei torqueret pœna præpostera, inclu... spiritu, cui quæreretur exitus: ne in profundo quæsita morte, sepultura pabulo fi... ret, ne ferri cruciatus scinderet corpus. Ita est, miserta genuit id, cuius facillim... haustu, illibato corpore, & cum toto sanguine extingueremur, nullo labore, sitien... tibus similes: qualiter defunctos non volucris, non fera attingeret: terræque seru... retur, qui sibi ipsi perijsset.* Seneca noster ab hoc *Pliniano decreto* non facit alienur... *sapientem* suum, epistola LXX. Vbi cum vitam nauigationi comparasset, & d... Seneca videtur hoc ipsum sentire sapientē sibi posse vitam eripere. annis nostris, non aliter fieri dixisset, atque in mari, vbi *terraque vrbesq. recedunt*... & tandem nobis ventum sit ad generis humani finem. *Scopulum illum esse, it*... quit, *dementissimi putatis? Portus est, aliquando petendus, nunquam recusandu... Itaque sapiens viuit, quantum debet, non quantum potest. Si multa occurrunt mol... sta, & tranquillitatem turbantia, emittit se: nec hoc tantùm in necessitate vltima faci...*

sed

d cum primum illi cœperit suspecta esse fortuna, diligenter circumspicit, nunquid illo die esinendum sit. Nihil existimat sua referri, faciat finem, an accipiat: tardius fiat, n citiùs, non tanquam de magno detrimento timet. Epistola quoque LXXII. *Mortem* inter indifferentia collocat. Et epistola itidem LVIII. *At si inutile ministerijs est corpus*, inquit, *quid ni educere oporteat animum laborantem? & fortasse paulò ante quàm debet, faciendum est, ne cum fieri debeat, facere non possis: & cum maius periculum sit malè viuendi, quàm citò moriendi, stultus est, qui non exigui temporis mercede, magnæ rei aleam redimit.* Verùm qui in CHRISTI *seruatoris* nostri *schola* fuerunt educati, saniorem de *Morte* mentem & doctrinam sunt adepti, non fugiendam hanc quidem, quando DEVS, & *Naturæ ordo* nos vocant. Sed nec temerè quoque sibi ipsi eandem inferendam, & suimetipsius homicidam euadere, si etiam *fortuna* diris nos omnibus exagitare suis tentaret. Cum quę nostra non est, sed à DEO nobis cõcessa, vitã perdere haud valeamus debeamusq. Insignis profectò DEI benignitas, & non nisi ipso, ceu *summo bono* dignissima in nos miseros homunciones collata elucescit, in quos, cum minimis etiam venenosis animalculis vis sit, iram si velint, suam exercendi,

Dum læsa venenum

Morsibus inspirant, & spicula cæca relinquunt;

Atque è vita non rarò nos ipsos tollendi: eadem tamen morti, quàm nobis virulentiâ suâ inferre tentant, remedijs postea succurrant, & antidotum aduersus venena sua, sic iubente diuina gratia, porrigant. Dei in homines summa beneficentia.

Non defuerunt enim præstantissimi viri, qui cum sedulò *magnalia DEI*, & *Naturæ secreta* perscrutarentur, in hanc venerunt opinionem. *Nullum venenatum esse animal, quod veneni sui antipharmacum simul secum non circumferat*, & in eo genere bonum sit, dumque homini est venenum, alteri sæpe animali alimentum præbeat; & remedium, quin ipsi homini quoque aduersus suimetipsius virus, salutarem medelam adferre possit. Prius confirmant *aranei*, qui *gallinas* alunt, cum nos interficiant, & ab alijs auiculis ægris deuorati, humoris maligni, & morbifici purgationem, cum salute moliuntur. *Bufones, qui tactu omnia fœdant immundo à serpentibus* tamen vorantur, Attamen, Quod animalia quæ venenant, etiam antidotum prębeant. Horum animalium catalogus. Hórum alia, qua nutriunt alia animalia.

Hi quorum furiale malum, citò membra pererrat

Omnia nostra; à *Ciconijs* & *Ceruis* innoxiè rursus deglutiuntur.

Posteriora ad exempla *Apes* pertinent, quarum aculeum *mel* sanat. *Bufonius lapis* in capite *bufonis* vt aiunt repertus, huius venenum infringit. Et siccus *bufo* aduersus virulentam *bufonis* vrinam impositus iuuat, quem etiam pestilentibus bubonibus admotum noui, qui cum venenum extrahit, tunc quoque intumescit. Sic prouerbio tritum est, non nisi *pilis rabidi canis*, vulneri ab hoc illato impositis, rabiem arceri posse. *Iecur* huius tostum & comestum, valde in eiusdem morsu laudant, ne æger aquam timeat. Ne *murium* vrina facultate septica, carnem exedat, eorum cinerem inspergunt. *Crocodili* adeps huius morsus persanare dicitur. *Os ex corde cerui*, aduersus venenum, quod in *cerui cauda* latet, si quis hoc improuidens degustasset, præstare volunt. *Serpentem axungia*, & horum capita contrita, & vulneribus à se homini immissis, imposita prodesse perhibentur. *Scorpionum oleum*, vel ipsum contusum *Scorpionem*, huius Alia homini etiam sunt remedio.

vene-

venenosæ puncturæ occurrere posse, lippis notum est, & tonsoribus. Et vn obsecro celebritatem suam *Andromachi theriaca*, decantatissimum antidotum, nunc æquè atque olim *Imperatoribus* carissimum, nisi à *viperina carne* adept fuit? Quæ non *viperarum* morsibus tantummodo, sed omni prorsus venen, siue ex *plantis*, siue ex *animalibus* alijs, siue ex *metallis* inferatur, summo ia *Medicorum* consensu, & applausu propinatur.

Quid author per Theriacam præstiterit.

Et quamuis vino vendibili non sit opus suspensâ hederâ: attamen, quonia huc pertigimus, quid ego per *Theriacam* præstiterim, in syndrome morboru quadam propemodum deploratorum, in depellendo nimirum *viperino venen*, vel in iuniorum gratiam medicorum huc referre non pigebit. Venerat ann 1603. circa finem Iunij, ad *Nosocomium* nostrum *S. Spiritus*, vespere, ex mess ribus quidam, quem circa meridiem extra *vrbem Vipera* momorderat, in sin stræ manus digito prope medij articuli nodum. Miser hic perterritus, cun nec quid facto opus esset, consideraret, subitò ori digitum admouens, vir exugere tentat,

A vipera morsus quomodo restitutus ab authore fuerit.

Et sic pestifero sua polluit ora veneno.

Vnde *labra* illico, atque *lingua* mirè intumuerunt, quin febris ipsa hom nem apprehendit, factumque quod *Virgilius* cecinit:

Ac dum prima lues, vdo sublapsa veneno,
Pertentat sensus, atque ossibus implicat ignem.

Oruietani theriacalis confectio quidposſit.

Quare *Oruietani antidoti* portionem cum *aceto* hausit, sed nihilo melius in valuit, nisi quòd bis terue *vitellinam bilem* euomuerit quam quidem confecti nem plebei homines plerumq. secum ferunt, à circulatore quodam huius n minis, sic appellatam, *Theriacâ* longè inefficaciorem, vulgo tamen vsitati rem, ceu viliore pretio emptibilem. Itaque *messor* hic equo impositus, circa vesperum ad nos defertur, & lecto committitur. Vocor ego, *faciem* rubicu dam, & prætumidam intueor, *linguam* adeò excreuisse stupeo, vt *os* ipsam ægi ampliùs capere posset, vnde nec verbum quidem eloqui tunc valuit. Ego d ipsius *animæ* salute, non minùs, quàm de recuperanda *corporis* valetudine sol citus, *peccata* ipsum sua, ceu perniciosa *animæ venena*, si quæ haberet, euom re priùs iubeo, ob idque confessionem impero, quam *Sacerdos* ad nutum factar interrogando excepit.

Horrenda accidentia in hoc ægro.

Remediorum series quibus sanatus fuit.

Interea hæc ego remedia procuro. Imprimis *Theriacæ* drachmam vnam, & scrupulum vnum *cornu ceruini* præparati, cum vncijs quatuor *aquæ Scorzoner* sorbendam præbeo. Verùm hic scypho argenteo opus fuit eiusmodi, cui ro strum satis longum prominet, per quod violenter quasi, *gulæ* intrusum, liquo rem infundi iussi alexipharmacum. Et cum *lingua* iam iam etiam putrilagin corriperetur, atque vlcerata appareret, hanc & *palatum* cũ *labijs* continuò inun gi curaui ex *Theriaca* & *aceto* bene inuicem agitatis, per famulos nostros ad ho muneris à me destinatos. *Cordi* similiter inunctionem præscripsi, ex vn cia vna *olei corticum citri*, per infusionem facti, & drachma vna *Theriacæ*. E quoniam *manus* in tumorem erat eleuata, *brachioque* simul venenum commu nicabatur, præcepi, vt manus tota vulnusculis pluribus, per *lancettam Italis* di ctam, siue gladiolum, quo venas incidunt, sauciaretur, & *hirudines* aliquot affi geren-

grentur, quæ saniosum illum, & tabe manantem, ibique conculcatum sanguinem exhaurirent, cui postmodum affectæ parti hoc fuit inductum linimentum, ex maiore parte *olei Scorpionum*, mediocri *Theriacæ*, & minore *aceti* compositum. *Brachio* autem, ne venenum sursum magis, magisque serperet, & limpidas *vitalis fontis* vndas tetra ac funesta sua labe pollueret, ex *Bolo Armenia*, & *albumine ouorum* simul agitatis, linteamina infusa, imbibita & imposita fuerunt.

Atque hæc cura, nocte integra, per constitutas, vt eo loci fieri solet, vicarias famulorum vigilias, repetitis sæpissimè prædictis medicamentorum vnctionibus ita transacta fuit, donec manè ægrum nostrum inuiseremus iam hilarem, & sibi nobisque redditum. *Infantium* enim more balbutire incipiebat. Fuerunt quatuor tunc *hirudines* venis hæmorrhoidalibus applicatæ, ob haud exiguam febrem, qua adhuc vexabatur. Vesperi bene loquebatur, comedebat, facto triduo conualuit, lecto surrexit, ad solitosq. labores suos, rus concessit, & *gloriam* DEO, pro immensa sua bonitate dedit, qui morti vicinum, per salutiferrima remedia vitæ ipsum postliminio restituisset. Diligentia quæ ab assistentibus huic fuit ægro adhibita. Hic DEO agit gratias pro secūda veluti vita.

Subiungam & sequens medicamentum, ex *viperina* carne similiter concinnatum, non vt minorum gentiū medicis solummodo, sed primoribus quoque, & qui *Principum* sanitati conseruandæ præsunt, gratificer. Hoc autem Illustrissimus *Franciscus Maria Cardinalis de Monte*, qui nobiliorum, & pretiosiorum, vltra quadraginta annos, medicamentorū non modò collector indefessus fuit, sed vbi per occupationes ipsi publicas licuit, proprijs etiam manibus, *chymiæ* tempe magnus amator, & admirator, qui & me quoque aliquoties de his disserentem libentissimè audiuit, & honorificè excepit, eadem elaborauit, & gratis postmodū pauperibus æque, atque ditioribus ægrotis, dispensauit. Hic inquam nunquā remediū secretum, nec auro redimendū, ante annos hos quatuordecim communicauit Illustrifs. & Reuerendiss. *Ioanni Godefrido ab Aschausen Episcopo tum Bambergensi*, postea quoque *Herbipolensi*, atque ad PAVLVM V. *Matthiæ* facundi *Imperatoris* Oratori, Patriæ meæ *Principi*, à quo etiam *Romæ* beneuolentissimè fui habitus, de cuius laudibus iam historiæ loquuntur. Ab hoc in mandatis mihi relictum fuit, vt quoniam *Franconiæ* nostræ *viperæ* desunt, vt singulis annis, harum carnes certo modo præparatas ipsi transmitterem. Interim compositionem hanc, donec vel ipse, vel *Cardinalis* viueret, occultam haberem, & alto silentio premerem, quàmverò publico nunc libentissimè committo, cùm vterque hic *Princeps* meliore vita fruatur. Sunt autem hæc ipsissima compositionis verba, modusq. Narratur aliud ex vipera medicamentum nobilissimum. Hoc Cardinalis de Monte Episcopo Bambergensi donauit. Cardinalis huius encomium. Episcopi huius Bambergensis egregia facta historiæ loquuntur.

Recipe *viperas* quot vis, cum sunt in magno vigore, ijs caudam & caput simul amputa, ne torqueri possint, & statim proijce in aquam, ibique mori sinito. Deinde excoria & exentera (aduerte autem, ne cystis fellis rumpatur, quod si rumperetur, abijce totam *viperam*, nam felli venenum inesse volunt) cum exenteraueris, exossa, carnem quæ restat, linteo bene sicca. Postea recipe panem, ex furfure tritici, in furno bene coctum, non vstum, & tessellā crustæ eius sublatā, excaua, tantum medullæ extrahens, vt carnem *viperinam* capiat, mox repone tessellam corticis panis eò, vnde extraxisti, & glutine facto Medicamēti supradicti compositio verissima.

ex

ex farina & aqua, rimulas diligenter illine, & repone in furnum, donec *vipe-rina* caro ſiccetur ita, vt contundi & in puluerem redigi poſſit. Cum caro be-ne ſicca erit, abijce panem, carnem ſerua, & pulueriza, & ex hoc puluere fac pilulas, ciceris magnitudine, cum *opobalſamo* orientali albo liquido, & optimè ſecundum artem Aromatariorum. Has pilulas tanquam rem pretioſiſſimam, ſeruato in lignea pyxide, in puluere *Cinnamomi*, vt humiditas arceatur. Harum pilulas tres qualibet ſeptimana, ſtomacho ieiuno, quatuor horas ante prandium ſumi poſſunt, quoniam vitam producunt, bonam valetudinem, viſum, iuuen-tutem conſeruant, renes & vniuerſum corpus iuuant. Mirè venenis, putredi-nibus, catarrhis, & podagris reſiſtunt.

Et quoniam non Medicis ſolùm in arte & praxi prouectis, verùm & tyroni-bus maximè ſcribimus, quibus vel librorum copia deeſt, vel vſus inopia offici-ideo modum, quo carnes *viperinæ* in quotidiano victu, ſi neceſſitas cogat, exhi-beantur, paululum delineabo. Eſt autem hic facilis nec magno apparatu in-digens, quo Illuſtriſſimos quoſdam viros, in affectu cutaneo *lepræ* non abſimili, feliciſſimo cum ſucceſſu, vſos fuiſſe noui. Vt vernali nempe tẽpore, vel autum-nali, *viperæ* captæ, detruncatiscapite, & cauda, & detracta pelle, exemptisq. int-raneis, ſale nonnihil fricentur, in frigidam proijciantur. vbi tam diu relinquan-tur, donec moueri ceſſent, & moriantur. Hæ in fruſtula diſſectæ, vt in parùs factitari noſtris *anguillis* ſolet, quas *Romani* vulgò *ceriole* vocant, in aqua ſimpli-cum tantillo ſalis, & ſi placet *petroſelino*, ſi anethum fortè diſplicet, elixantur. Ex iure harum, iuſcula cum ouis, vel panis tritus, aliaue fercula præparantur, & carnes *anguillarum* more, ſimul comeduntur, ſemel vel bis quotidie, idque ad dies quadraginta plerunq. continuatur.

Explicatur modusquo carnes viperinæ parantur & eduntur.

Scio & hunc modum, *Principibus* quibuſdam fæminis maximè delica-tioribus, vſitatum eſſe, vt ex iure & carne elixa, cum pulpa panis ſubacti, *pulli* & *capi* nutriantur ad plures dies, qui in cibos poſtmodum illis cedunt, & omnia propemodum, quæ carnes comeſtæ, præſtare ſolent.

Alius modus pro delicatioribus.

Fuit autem hic *Romæ* quidam, qui oculorum vſum perdiderat, ex carnis vi-*perinæ* eſu liberatus, alij ab impetigine & leproſa prurigine emundati, alij ſe-niores præcipuè, acutiorem videndi aciem iterum adepti, alij reiuueneſcere ſibi viſi fuerunt. *Dioſcorides* certè, *viperinæ carnes*, ait, *ſi coctæ edantur claritatem oculis afferunt*..

Quem effectum viperinæ carnes eſu præſtiterint.

Sed res prorſus admiranda eſt, quod remedium hoc contra *Elephantiaſim* præſtans, caſu quodã inuentũ ſit, vt *Galenus* lib. 11. *de ſimpliciũ facultatibus* nobis perſuadet, quòd in meſſorum vinum ruri expoſitum, cum eſſet *vipera* vini auiſſima, ijs inſcijs illapſa, ibique mortua, & extracta meſſores perterrefeciſſet, hi miſericordiâ moti, elephantiaſi correpto homini, in vicinia habitanti, illud obtulerunt, rati expedire illi, potius mori, quàm in illa miſeria viuere. *At is vbi bibiſſet*, inquit *Galenus*, *admirandum in modum ſanitati reſtitutus fuit: Nam tuberoſum omne illud cutis totius, non aliter quàm animalium à teſtæ mollitie nuncupatorum malacoſtracon, tegmen decidit: quod autem reliquum erat, molle admodum apparuit inſtar cutis cancrorum & locuſtarum, vbi extima teſta fuerit detracta*. Hoc ſi verum eſt, & vnius illius vini potio, non repetitis itidem vicibus, hunc, & alium

Hoc remedium contra elephãtiaſin caſu dicitur inuentum.

sum elephanticum, sanitati restituit, cui scortum suum domesticum, eiusmo-di vinum viperatum, vt interficeret eum potius quàm sanaret, propinauit, vt idem *Galenus* memorat: miror mehercle, non parum, cur hodieque non vtantur *Medici* nostri, tali libētiùs quæ vnica die expediri potest, curā, quàm vt quadraginta dierum spatio, & *carnes*, & *Trochiscos* sæpe *viperinos* quoque exhibeant. Et quomodo lethale virus suum *viperæ*, quod promptum in ore gestant, vino non communicauerint? Neque enim hic imaginationis potestas, spernentis ergiam veneni, quicquam præstare potuit, cum miserrimi hi homines, nescientes venenosum animal vino mixtum fuisse, illud ebiberint. Voluit enim *Libauius prima singularium suorum parte, Tractatu de venenis*, animosum illum *Catonem*, animi generositate superasse venenum, quod dubio procul, aquæ illi serpentibus scatenti, inesse debuerat, quam ipse intrepidus bibit tamen, cum per desertam, arenosam, & siticulosam *Lybiæ* partem, militem suum ducendo forte fortuna vnicum inuenisset ibi fontem, quod lib. 9. *Lucanus* elegantissimis his nobis hexametris describit:

Cur Medici non vtātur potius vnica vini viperati potione, quàm tot diebus carnes præbēdo. Quomodo Viperæ vino suum venenum communicent. An confidentia possit elidere veneni vires?

-------- Inuentus medijs fons vnus arenis
Largus aquæ: sed quem serpentum turba tenebat,
Vix capiente loco stabant in margine siccæ
Aspides: in medijs sitiebant dipsades vndis.
Ductor vt aspexit perituros fonte relicto
Alloquitur, vana specie conterrite lethi
Ne dubita miles, tutos haurire liquores.
Noxia serpentum est admixto sanguine pestis:
Morsu virus habent, & fatum in dente minantur:
Pocula morte carent dixit, dubiumq. venenum
Hausit, & in tota Lybies fons vnus arena
Ille fuit, de quo primus sibi posceret vndam.

Videtur hoc Cato præstitisse.

Libauius, loco dicto, *Non ego certè bibissem illam aquam*, inquit, *refertam serpentibus. Aut confidentia Catonis tantum habuit roboris, vt debile dilutumq. aquis venenum infirmauerit, aut sitibunda natura potentiùs mutauit.*

Ego, vt de me hic aliquid quoque addam, ante biennium, æstiuo tempore feriente sub *canicula*, cum siti vexatus, gelidam ex æreo vrceo aquam auidissimè haurirem, *Scorpionem* simul in os mihi illapsum magnum sanè, sed mortuū persensi. Quem vbi expui, nihil propterea animo turbatus, aquā nec reuomui, nec antidotum vllum sumpsi: cum certus quasi securusq. essem, tantillum animal, aut minimè aquam veneno suo, quod pungendo potius, quàm eandem diluendo, emittit, polluisse, aut sufficiens haud quaquam certè fuisse, per tantam pusillis aquæ copiam dispersum, vt interimere me potuisset. Existimo tamen, si verè aqua illa venenata fuisset, nihil, aut parum saltem, animi mei confidentiam suffragari mihi valuisse. Eoque minùs timore perculsus fui, quòd olim, cum *Matthioli oleum Scorpionum* dictum, componeremus, vidissem intrepidè rusticos nostros, qui *Viperarum*, & *Scorpionum* venationi dant operam, aliquot centena *Scorpionum* viuorum, manibus suis apprehendendo, digitisq. reuol-

Authori Scorpio cū potu aquæ frigidæ in os illapsus. Hic nihil ipsi obfuit. Quidā innoxiè scorpiones viuos manibus tractāt

uendo, non aliter nobis numeraffe, atque fi tot nummos aureos contrectaffen. Ego tunc vni eorum viuentium *Scorpionum*, caudam amputaui, eiusq. *aculeo*, i
Author feipfum pugit inno xie cum fcorpionis aculeo. fuperna *indicis digiti* parte, vulnufculum mihi ipfi infixi, experimentum hi defumere cupiens, an reuera *Venenum* fuum eodem modo, quo ipfe *Scorpio* pu gendo facit, mihi communicaret, iam enim, fi quid finiftri accidiffet, de pra fentaneo quoque remedio ipfo *Scorpione* contufo & fuperpofito, fecurus eram. Verùm noxæ nihil, præter exiguam rubedinem, *lentis* magnitudine, quæ fi quenti die difparuit, inde contraxi.

Videtur dicendū nullum abfolutè venenum dari. Quapropter parum abfuit, quin in hanc deuenerim fententiam, *Venenum abfolutum nullum dari, fed relatione folummodo habita ad obiectum*, & eius quide *naturam, modumq.* inficiendi imperfcrutabilem nobis ferme effe: cum fcia venenofa animalia, quæ pungendo, aut mordendo vulnerant, vix nobis vir fuum inferre, nifi irritata, adeòque, vel à nobis, vel alijs, vel à feipfis, ad ira

Vnde hoc probetur. eadem prouocata fuerint. Id fæpè in *felibus, canibus* & *gallis gallinaceis*, iracu dià flagrantibus contigiffe animaduerti, vt vulnera tunc infligerent cac ethea prorfus, & ægrè fanabilia, cùm tamen, quando placidè nobifcum agun & fortè nos fauciant, vix quicquam detrimenti inde percipiamus. Sic in h

Caput viperæ poft tertiū diē abfciffum adhuc lethaliter vulnerauit. ipfa *vrbe* pharmacopoei cuiufdam famulum intellexi, à capite *Viperæ* iam po tertium diem abfciffo, & inter fordium quifquilias iacente, cum is hoc pede prius protrufiffet, deinde manibus quoque apprehenfum proijcere tenta fet, lethaliter in digito morfum, & efficaciffimis vix tandem theriacalib medicamentis fanatum fuiffe. Quod caput autem hoc tam diu vixerit, mir bile eft, fed mirabilius longè, quod *Recchus* nofter, hoc ipfo in opere *Mexican*

Mira res de Serpente quodam Mexicano, fonagliero vulgò dicto. de *Serpente* atrociffimo *Teuhtlaco Zauhqui*, quem *Hifpani* indigenæ *Viperæ* ob lethalem morfum vocant, commemorat. *Audio à multis*, inquit, *qui eu Serpentem domi alere folent, atque educare, annum integrum durare, abfque cibo potuque. Abfciffumq. caput, decem aut ampliùs dies ferunt apud Panucenfes, in fem ris craffitudinem & longitudinem adolefcere*. Eft & hoc non minus infolitum al *Serpentibus*, huic verò proprium, ac naturale: *Quot annos natus eft*, ait idem *Recchus, tot accedunt caudæ perftrepentia fonalia, in pcftrema parte caudæ, vert brarum inftar connexa*. Huiufmodi fonalia perftrepentia, & connexa, fed à *Se pente* feparata tamen, ante pauculos dies monftrauit mihi in *Mufæo* Illuftrifi

Talia ferpentis fonalia in Mufæo Card. Barberini videntur. mi *Cardinalis Barberini* (in quo publici boni gratiâ, tam *noui*, quàm *veter orbis* naturalium miraculorum gazam recondere hic *Princeps* cogitat) *Thobi Aldinus*, Spagyricus, Botanicus, & gnarus rerum naturalium perfcrutator, qu eiufdem *Mufæi* curam gerit. De huius *Serpentis* admiranda prorfus natura, propagatione, plurima habeo à *F. Gregorio* meo de *Boliuar* mihi communicat quæ ad fecundum operis huius tomum referuo.

Nihil magis perplexum videtur, in tota arte medica, quàm natura venenorum. Et vt femel fimulque dicam, in tota arte medica vix quicquam magis co trouerfijs implicitum, quàm *venenorum naturam*, exiftimo. Cum nondum co ftet, quibus rebus etiam *veneni* vox propriè competat, adeò inter fe digladia tur doctores, atque ductores noftri, *Diofcorides, Plinius, Galenus, Fernelius, C piuacceus*, & qui de *venenis* ex iunioribus Medicis fcripferunt. Cum quida *Alexipharmacis* virulentam hanc quoque labem afpergant, alij è contrario, *m*

rium

rum ac *muscarum venena* lambenda nobis, ceu salutifera remedia suadeant. Cede mihi, citiùs *balneatorem*, qui sudore haud vnquam perfusus, aut *Carbonarium*, qui nunquam fuligine tinctus fuerit, quàm prædictos inter se conuenire Scriptores offendes. Exemplo nobis vnico, instar omnium, sit venenosis, vt creditur, è terris, rebusq. varijs expirans vapor, non post menses, aut hebdomades, nec horas multas, sed momento ferè temporis, nos, & animalia cæuis interficiens. Inter terrarum miracula *Plinius* lib. 2. cap. 93. hæc annotauit. *Spiritus lethales alibi*, ait, *aut scrobibus emissi, aut ipso loci situ mortiferi, alibi volucribus tantùm, vt Soracte vicino vrbi tractui: alibi prater hominem ceteris animantibus: nonnunquam & homini, vt in Sinuessano agro, & Puteolano: Spiracula vocant, alij charoneas scrobes, mortiferum spiritum exhalantes. Item in Hirpinis Ansancti, ad Mephitis ædem, locum, quem qui intrauere moriuntur, simili modo Hierapoli in Asia, Matris tantùm magnæ Sacerdoti innoxium.* Probatur hoc vnico exemplo vaporis pestiferi, ex varijs rebus exhalantis. Ex quibus terris expirat. Præcipuè propè Puteolos.

Huius quoque *Puteolani* antri, aliarumq. pestiferarū scrobium, ex alijs authoribus mentionē similiter in suis *Antiquitatibus Puteolanis* inijcit *Iulius Cæsar Capaccius*, vir eruditis à se cōplusculis euulgatis libris celebris, ad quem vbi *Neapolis* cōcessi, non rarò quoque eiusdē tunc vrbis *Secretarij* officio fungentē inuisi, doctissimo ipsius colloquio libēter fruens, non tralatitio insuper ab eodem honore mea præter merita affectus, quod nominis mei, suo in *libro de Illustribus viris ac fæminis*, memoriam extare voluerit; hic quamuis funestam hanc scrobem quoduis animal ingressum eandem, mori attestetur, noui tamen ante hos viginti duos annos, *Ioannem Baierum* Iuris & Mathes̄eos peritissimum in comitatu & cura tunc temporis Illustriss. *Caroli Fuccari* veteris amici mei, *Baronis*, *Canonici* nunc *Salisburgensis* & *Constantiensis* doctissimi, noui hunc inquam ingressum illam atque egressum, incolumem, cum audaci quadam curiositate ductus, dimetiri hoc antrum baculo quodam, vlnaris longitudinis omninò, vt licit, pruriret; qui præter calorem insignem, quem in pedum plantis percipiebat, incommodum aliud se minimè sensisse mihi candidè asseuerabat. Hoc idem prorsus, iam dudum antea iuuenili quadam audacia tentauerat *Corona Pighius*, qui postmodum *Caroli Ducis* (*Iuliæ, Iuliæ & Montium*, formandis moribus, & dirigendo per *Italiam* itineri præfuit, & auro dignum *librum* scripsit, cui titulus, *Hercules Prodicius*, quem adolescentes ex illustri stirpe orti, noctur-na atque versare diurna lectione deberent. *Pighius* hic elegantissimis dicto in libro, verbis idem antrum, & prolixè satis describit, quem aliqui ex *Italis*, cum illæsum & sanum redeuntem ex hoc conspexissent, vetitæ magiæ peritum clamarunt, nec aliud sibi persuaserunt, quam secretis quibusdam incantamentis, præsentissimam pestem illam eundem auerruncasse. Et tamen, neuter *Germanorum* horum *magnæ matris* sacerdos fuerat. Iulij Cæsaris Capacij encomium. Hoc antrū I o. Baierus Germanus illæsus ingressus est. Corona Pighius idē fecit.

Locum hunc ipsummet bis ego quoque non inij quidem, sed adij, naturæ hoc miraculum, ad stuporem vsque sum contemplatus. Cum enim periculum in *cane* villatico faceremus, furcę illigato, nostràque pecuniā, veluti mox lethum obituro, ab illis qui non procul ab hoc antro habitant, coempto, & in hoc ipsum intrusissemus, semimortuum paulò post extraximus. Hunc vbi herus ipsius proximum in lacum dimisisset, paulisper vitæ redditus, surrexit, & orco Author hunc locū cum stupore vidit, & quid in cane immisso fieret aduertit.

qui fuerat viciniſsimus, aufugit, ſæpiùs in eadem poſtea adhuc tragœdi comparitúrus.

Animaduerti autem hoc præterea, intruſum antro illi *canem* hunc, tentaſſe cupidiſſimè caput ſuſtollere, & auras lambere altiores, quaſi proximæ ſolo exhalationes, moleſtiam ipſi afferrent maximam. Mortuos quoque fuiſſe *canes*, diù in hocſpecu detentos, veluti *bufones*, *ranas*, *ſerpentes* aliaque venenata animalia, huc coniecta, idem paſſa eſſe infortunium, illius loci incolæ nobis memorabant.

Etiam vene nata anima lia in hoc antrũ con iecta mo riuntur.

Memini quando ante annos plures quam viginti, hîc *Romæ* noua platea quam *Raſellam* vocant aperiebatur; domuſque nouæ conſtruebantur, cuius puteus recenter eſſet excauatus, & in hunc *gallus gallinaceus* fortè decidiſſet, vnum ex operarijs illis, per funem ſe demiſiſſe, vt *gallum* extraheret, verùm nondum aquam attigerat, & ecce mirabile dictu, mortuus in puteum concidit, ſubſequitur alius operarius, vt & ſocium iuuaret, & animal leuaret, qui & ipſe mortem ſubitò oppetijt. Tertius deſcendit, ſed rogauit, ſi ſignum daret, confeſtim extraheretur. Quare vbi medietatem putei attigit, ſtatim ab aura quadam vertigini quid ſimile patiens, clamore edito ſemianimis, reliqui verò duo non niſi mortui educti fuerunt. Puteus terræ mole ſtatim oppreſſus & impletus, alioque in loco aqua inueſtigata fuit.

Hiſtoria Romana vaporis mortiferi ex putei ſpiraculis exhalantis.

Et quot miſerè quæſo, ex *fumo carbonum*, non probè accenſorum, in cubiculum aliquod clauſum delatorum, perierunt? Vidi olim in ædibus *Bernardi Paulini, Clementis* VIII. *Datarij*, mei & *Germanorum* plerorumque, apud magnum hunc *Pontificem* fautoris benigniſſimi, Sacerdotem *Calabrum*, in lecto ſuo dormienti prorſus ſimilem, manibus pedibusq. placidiſſimè compoſitis, ob carbonum fumum, quos in ipſo ſuo lecto, ſibi ipſi ſudorem prouocaturus, adaptauerat, extinctum.

Hiſtoria fumi morti feri ex car bonibus ac cenſis. Bernardi nus Pauli nus Germa norum fau tor.

Sed & ſpectabiles viros, qui *puteis* illis ſubterraneis, quibus frumentum conſeruatur, improuidè viciniores facti fuerant, quando aperiebantur, & mephitim exhalabant mortiferam, vitæ non leue incurriſſe periculum noui. Verùm quodnam obſecro, venenum *Tritico*, ex quo optimum homini alimentum coquitur, ineſſe dixeris? Hoc enim ex eodem puteo ſublatum, non mortem, ſed in pane vitam nobis largitur.

Putei fru mentorum expirant ſimilem pe ſtiferum halitum.

Dicam quid amplius, ne terræ hîc fœtorem aliquem culpes. Pretioſiſſimus, ſuauiſſimus, ex vino halans ſpiritus, vitali noſtro adeò congener & ſociabilis ſpiritui, hunc deficientem refocillans nonnunquam, & inſtaurans tam amicabiliter, vt ſenſum, motum & loquelam deperdita, omnia reſtituat & redintegret. Hunc nihilominus ex *muſto* per fermentationẽ ſuam bulliente, expirantem vbi clauſum aliquam cellam vinariam abundantiſſimè impleuerit, homines illuc ingredientes, non temulentis modò ſimiles efficere, ſed ſtupidos & attonitos reddere atque in terram mortuos proſternere, qui non norunt, vim huius atque poteſtatem parum norunt. I nunc, & hoc viuificum nectar, hoc vitæ Elixir, hoc cæleſte donum, mortiferi toxici, & diriſſimi veneni etiam, quia homines necat, ſi placet, argue. Domi meæ ante annos compluſculos, cum dolium

Muſtũ etiã fermenta tione bul liens ſuo odore in terficit.

Non eſt probabile hunc vapo rem mu ſteum eſſe venenoſũ.

olium semiplaustri mensuram, ruptis circulis ligneis crepuisset, vinumq. to-im effudisset in loco non satis spatioso, subeuntem & nihil tale suspicantem uerum meum, fragrantissimus ille vini spiritus eiusdem cerebrum ita impro-isè, & repente oppleuit, vt clamore sublato, in terram concideret, & à nobis ferri, aquà quoque frigidà perfundi cogeretur.

An igitur dicendũ existimemus, eiusmodi vapores rarò esse venenatos, sed inguedine quadã, cum acrimonia mixta constare? quemadmodũ in hac multi xhalatione manifestissimũ deprehẽditur. Totum enim illud, quod perit & ex iusto expirans, per ambitum loci illius, vbi vinum seu mustum ebullit, si col-geretur, quod *Ioannes Baptista Porta Lynceus*, libello suo de *Distillatione*, qua fieri queat ratione, dilucidè monstrat, in nobilissimum & suauissimum vini piritum inflammabilẽ, quod amici mei quidam factitarunt, abiret. Huiusmodi gitur vapor venenatus frustra est creditus, cùm impetu quodã cerebrũ ipsum ubiens, retrocedere versus suum centrũ ipsos facit spiritus. Etquoniam est ma-ria oleosa, quæ est continua vt patet, & non retis instar vndiq. peruij, sed instar nteoli strictissimorum foraminum, vt ita loquar, vnita, causa est eadem, ne iritus illam possit permeare, sed vt quasi vniti cogantur eousq. retrocedere, aousq. hic vapor procedit. Ita vt demùm vaporis (addo quòd narcotica uismodi pinguetudine omnia constantia, statim torporem inferunt, sed for-tissis propter hanc eandem causam, quam modò assignaui) eo compellat spiri-tus, vt hi vniti, in aquam abire cogantur, & sic consequenter homo, vel quod-is animal, ex eorundem defectu, atque alias ad partes influxu, sensu men-tq. labatur, motu destituatur, concidat demum ac moriatur.

Quid authori probabiliter dicendum videatur de vaporibus illis interficientibus.

Io. Bapt. Porta Lynceus modũ docet colligendi vaporem musti in vini spiritum.

Modusquo nos spiritus tales interimere possint.

Argumenta demõstrationi meæ, hæc dicã clarissima, quòd videlicet qui vel aui vini halitu perculsi, vel tetro carbonum fumo obnubilati moriuntur, hi mnes placidissimè obdormiuisse videantur. Quod canibus etiam ex antro il-l, dicto *la Grotta de' cani*, eductis vsu venit, & in puero olim vidi fulmine occi-, dum dormiret, qui nec digiti indè articulum mouit. Inuenimus autem erebri panniculos in secto huius cadauere, sulphureis tam odore, quàm colo-, maculis tinctos. Si enim horum quisq. ex *pulmonum* ac *cordis*, & non *cerebri* otiùs, atque animalium spirituum suffocatione moreretur, næ ille brachiorum ictatione, tibiarum attractione, & totius corporis denique agitatione, atque bore molestaretur. Arguit & curatio ipsa hoc meum dogma, quæ est aquæ igidæ perfusio. Verùm de hac re hæc satis, & forsan nimia.

Argumẽta pro authoris opinione.

Cerebrum & non pulmonem in eiusmodi morientibus pati.

Et cum contraria sub eodem genere *Philosophis* nostris esse dicantur: *Alexi-harmaca* autem cùm *venena* destruant, horum contraria esse dicantur; non t mirum, si in his quoque debile intellectus nostri lumen, æquè vt in venenis ecutit. Quamuis & hoc probè sciam, *scholasticis* nostris *contrarietatem* non i si in *qualitatibus* dari, *venena* autem *tota substantia* agere Medicis dicantur. uæ tamen enucleatiùs omnia examinare non sunt huius loci, & temporis.

Vt venena ita etiam contraria alexipharmaca habent uim occultam.

Superiùs innui, in omni ferme animali venenato, eiusdem veneni antido-m reperiri, vnde & *Theriaca* ex *viperinæ carnis* virtute, *viperarum* toxico luersari creditur. Solent & *Serpentium*, & alijs venenis auerruncandis, in *ermania* præcipuè, puluerem ex *Serpentibus* componere, & mirè deprædicare.

Puluis ex serpẽtibus certo modo paratus dicitur venenis resistere.

Sic à fide digno mihi narratum eſt, litterarum *ſtudioſum* ibi quendam quinque *Serpentum corda*, in vmbra priùs exiccata & in puluerem redacta, vna vice de-

Quidã per os ſumpſit quinq corda ſerpentũ & quid ipſum iuuerint.

glutijſſe, ex quibus hoc ſit conſecutus, quòd nullum ipſi venenum amplius nocuerit, *ſerpentes* nullos timuerit, quin hos amauerit, & tractare manibus ſemper voluerit, & inter rudera eos, ac ſaxa latentes, odorari potuerit, *ſerpentes* tamen hunc valde metuiſſe, & fugiſſe. Varij puluerem hunc variè componunt: hanc mihi tamen, ceu optimam compoſitionem donauit, & communicauit *Ioannes Dauidouiz Polonus*, pharmacopoeus non vulgaris notæ, ſed & chymicis exercitijs, & literis latinis optimè tinctus.

Authori cõpoſitio huius pulueris communicata à Io. Dauidouiz.

Hæc autem ſic habet. *Serpenti* viuenti lingua extrahatur, hæc iuncta eiuſdem *cordi* & *hepati*, quæ ambo filo transfixa in bullientem aquam tantillum immergantur, poſtea nouem dorſi adiunctis vertebris, in vmbra aut prope ignem placidè ſiccentur, puluerizentur; capiatur tantum, quantum cultelli cuſpis admittit. Hunc puluerem *Pragæ* olim in peſtis præſeruatione, & curatione, plurimum valuiſſe mihi ſeriò affirmauit. Fides ſit penes authorem. Ego ſimilis *pulueris Serpentini* (cuius tamen compoſitionem ignoro) ex *Germania* allati doſes aliquot, vt vocant Medici, canibus poſt *arſenici* eſum propinatas, nihil prorſus profeciſſe ſcio, cum tamen ſcriptum fuiſſet huc omni prorſus veneno aduerſari.

Vires huic pulueri tributæ.

Non reſiſtit omni veneno.

Duo adhuc valde aduerſus quæuis venena & febres malignas laudantur hodie *Alexipharmaca*, *Scorzonera* præſertim *Hiſpanica* inquam, & *lapis Bezoardicus*. De ambobus quid frequenter & quotidiana medica in praxi, mihi innotuerit, licet haud ignorem, volui tamen aliorum quoque mentem explorare. Qua propter interrogaui virum Cl. *Thadæum Collicolam*, primæ claſſis *Vrbis* huius & præſtantiſſimum Medicum, quid ipſi de vtroque hoc auxilio certum expertumque eſſet: plurimam autem huic fidem adhibendam cenſui, quod in vtroque vt difficillimo, ita maximi momenti itinere, primò ad *Chriſtianiſſimum Gallorum*, ſecundo ad *Catholicum Hiſpaniarum Reges*, *Cardinalem Barberinum* Patrinum ſuum, cui Medicinam facit, fideliſſimè ſecutus ſit, eique vel hoc nomine plurimùm debeamus, quòd hunc nobis *Principem Italiæ pacis procuratorem*, & ſanum, & incolumem ex tanto diſcrimine rerum reduxerit, cùm in hoc poſteriore itinere plurimi ex familia, & comitatu *Cardinalis*, febre maligna ſublati fuerint. Hic igitur verè mihi conteſtatus eſt, apud *Hiſpanos Medicos* non eo Bezoardicos lapillos in precio & æſtimatione haberi, vt nobis imaginamur, neque ab his ea in febribus & venenis depellendis, miracula edi, vt hactenus creditum fuit illis, qui exotica ſæpenumero ſupra fidem humanam extollunt: in quo me facilem aſſenſorẽ habet. Ita neque eximiam illam, *Aquæ Scorzoneræ*, vim ineſſe, vt huic non æquipolleat ea, quæ ex *Ruta capraria* nobis elicitur, eoque magis *Hiſpanicam aquam Scorzoneræ* diſplicere ſibi, quòd in vaſis plumbeis *ſublimatio* illa, & *deliquium chymicum* ibi paretur. Quare vt is ſinceriorem haberet, datà operà, in *Hiſpania*, ex vitro eadem concinnari, & inde aquam deſtillari iuſſit ſecum Romam auferendam. *Ciuitellæ* verò *Caſiæ*, cùm Princeps Cæſius noſter ibi cõperiſſet Scorzoneræ, Hiſpanicæ ſanè nihilo inferioris; magnum prouentum, aquam, vt ne longè ab Vrbe peteretur ijſdem o-

Quam prærogatiuam Bezoar & Scorzoneraaduerſus venena habeant. Iudicium de his Thadæi Collicolæ Medici eminentiſſimi.

Hiſpani Medici nõ tantum Bezoardicis lapillis tribuunt, quã tum nos credimus.

Aqua Scorzoneræ.

ganis

anis elici præcepit, in priuatæ & publicæ salutis Romæ, dispertiendam vsum. Nolo etiam nobilissimam illam compositionem chymicè paratam, quam *Elixir vitæ* appellant, sua laude fraudari, qua in minima quantitate haustâ, spiritus nostri ita animantur, corroborantur, & instaurantur, vt ad propugnanda venena, Herculeis viribus insurgant. Huius nuper nobis quatuor Literis, modum conficiendi & vtendi appositè descripsit, & vasa chymica graphicè depinxit *Fr. Donatus de Heremita*, Ordinis *S. Dominici*, antiqua mihi familiaritate iunctus, qui instructissimum *Neapoli*, pharmacopolium, & post famosum *Francisci Imperati Musæum*, primas in asseruanda ibi supellectile exotica, tenet. Restat nunc, vt quales sint *Serpentes* hi nostri *Mexicani*, enodemus, quod à non nemine hìc quæri, & auide à me expectari non dubito. Verùm fiscè in vltimis animalibus, *Religiosorum* eorundem virorum, à quibus in prioribus adiutus fui, historica relatio me destituit, vel quia præproperè nimis *Romà* discesserunt, propriis in negotijs suis valde occupati, vel quia forsitan hos *Serpentes*, ex nuda pictura non satis internoscere potuerunt. Quin tamen ex mediocris magnitudinis numero sint, & icones & descriptio ipsa indicare videntur. Nam vt ex maximis hos fuisse mihi persuadeam, adduci non possum, quos ad incredibilem quodammodo magnitudinem peruenire, in vtrisq. *Indijs*, illi qui nauigationes suas in vtrumq. orbem factas descripserunt, publicis tabulis consignarunt. Sed quod mirum est, barbari illi populi carnes eorundem *Serpentum* in delicatioribus quoque cibis reponunt. *Ioannes* igitur *Lerius* in sua *Brasilia* hæc habet. *Comedunt*, inquit, *Brasiliani etiam serpentes crassitudine brachij, quinque ferè pedum longitudine. Has immanes anguillas terrestres frustatim conscindunt, apparantq. insipidæ tamen sunt & perquam exigui saporis.* In sexta parte *Indiæ Orientalis*, & quidem *Auriferi Regni Guineæ*, & *Africam* pertinentis descriptione à *Batauis* perlustrati, reperio, *Serpentes* ibi viginti palmorum longitudine, & quinque latitudine inueniri: aliquem quoq. ibi captum fuisse, triginta pedum longitudine, cui sex viri portando, vix suffi-cere potuerint. Fauces eosdem habere capacissimas, vt *gallinas* & *anseres* integros deglutire valeant. Vbi ventrem cibis distentum habent, ebriorum hominum more, somno indulgere, ita interfici, & à *Nigritis* deuorari carnes eorum, quas gallinis ipsis præferant. *Philippus Pigafetta* in *Regni Congi* descriptione his assentitur, sed plura ac mirabiliora addit, quæ in curiosi lectoris mei gratiam huc inserere non abs re duxi. *Serpentes ibi sunt*, ait, *magnitudinis horrendæ, si conferantur cum nostratibus & præcipuè palustres, quorum aliqui longitudine viginti quinque & in latitudine quinque spithamas excedunt, ventre tam capaci vt totum ceruum, aut aliud eius magnitudinis animal, vna vice deuorent. Ex aquis egrediuntur, & pasti eo redeunt, vnde & ab incolis magnæ Natrices appellantur. Ascendunt quamuis altissimas arbores, in quibus circumeuntia animalia quasi in specula spectant. Et vbi victum quærentia accesserint, summa vi se in ea demittunt, atque ita mole & morsu occisa, & in solitudinem aliquam tracta tota cum pelle & ossibus & cornibus deglutiunt. Et sæpius etiam accidit, vt cibo nimium repleti quasi ebrij reddantur, & in somnum maximum incidant, ita vt vel puer eos occidat. Durat hæc satietas somnolentia vel quinque vel sex dies continuos, post quos demum experrecti ad consuetas*

Elixir vitæ multum ualet in corroborandis nostris spiritibus.

F. Donatus de Heremita huius compositionem. & usum optimè describit.

Cur author de his nostris Serpentibus Mexicanis parum dicere queat

Indici serpentes plerumq. sunt magni & edules.

Brasiliani Serpentes à Lerio descripti.

Serpentes Guineæ à Batauis uisi

Serpentes Regni Congi à Pigafetta memorati.

Hi ceruum integrum deuorare possunt.

Ascendunt altissimas arbores.

Post satietatem in soporem maximum incidunt.

ſuetas ſuas venationes redeunt. Pellem ſtatutis temporibus mutant, aliquando etiã nimia dilatatione ex cibo nimio rugoſam ante tempus exuunt, quæ inuenta homines ad admirationem belluæ magnitudinem inde cognoſcentes, rapit. Aethiopes has carne, quando inueniri poſſunt, in delitijs habent.

Aethiopes his libenter ueſcuntur.

Vlricus Faber Germanus ingentem ſerpentem prope flumen Parenau vidit.

Vlricus Faber Straubingenſis meminit in ſeptima parte deſcriptionis *Americæ* vidiſſe, ad dextrum latus *fluminis Parenau* ingentem *Serpentem*, longum pedes vigintiquinque ſimiliter, & craſſum inſtar alicuius viri, qui tormentis bellicis interfectus fuit, quiq. lauantes in flumine plurimos priùs *Indianos*, caudâ circumuoluens, deuorauerat: cuius & ipſi *Indiani* poſtea carnem aſſam, & elixam in ædibus ſuis comederunt. Hic nigro & flauo colore lucebat.

Et quoniam coloris hic mentio incidit, ſilentio præterire non debeo, colorum varietatem, quam in hoc primo *Serpente* noſtro obſeruaui, dum ipſiſſima *Recchi* noſtri exemplaria perluſtrarem, in quibus *Animalium* horum, & *plantarum* icones ſunt depictæ, proprijsq. ac venuſtiſſimis coloribus illuſtratæ. Dum autem in hoc ſum; ecce *Recchi nepos* magna animi attentione has mecum conſiderans, an non, inquit, quatuor elementorum hoc in *Serpente* adumbratos, & quadam veluti proportione diſtinctos colores animaduertis? Eſt autem is *M. Antonius Petilius*, vir totus literarum ac virtutum ſtudijs deditus, qui quantum *prudentiâ* polleat, cuius Symbolum apprimè *Serpentes* exſtunt, non illâ ſolummodo inquam, quæ *Iuris*, *Aequi* & *legum* eſt, ſed *Politicâ* maximè, demonſtrant ampliſſima, & doctiſſima eius de *Exarchia* iam dudum euulgata volumina, in quibus Regnorum, Monarchiarum, & Rerumpub. leges ac regulas; ſtatuta, & decreta perpendit, ac trutinat. Philologus quoque eſt, & Hiſtoricus inſignis, atque Antiquitatum, tam ſacrarum, quàm profanarum mirus propterea indagator, quòd libri aliquot adhuc penes authorem detenti, docere luculenter poſſunt, qui de *prima Mundi lingua*, non minùs eruditè quàm dextrè, vt ego de his iudicare potui, ſcripti deſſertant. Debeo ei hoc eximio erga me amori ipſius, quòd nõ paucas ſtudijs ſuis horas, mei gratia ſubtraxerit dũ prædicta volumina mihi exhiberet, oſtẽderetq. quò figuras illas peruiderem, atque diligentiùs examinando deſcriberem. Sed plurimum profectò *Auunculus* ipſius *Recchus* nimirum, eidem obligatur, cuius nomen, vt immortalitati conſecraretur, opus ipſius tantopere dignum, ac nobile, non vlterius ſopitum iaceret, ſed publicæ vtilitati donaretur, meritòque cum Authoris honore lucem tandem adſpiceret, omni *Petilius* vrgendo affectu, deſiderio ſummo, & perquam ſolicitè contendit. Et merentur mehercle, plurimùm huiuſmodi viri induſtrij, qui nil aliud cogitant, nil aliud quærunt, præter ipſam virtutem, qui in hoc ſoli ſunt, & ſtudijs atque vigilijs ſuis, in hoc vnum incumbunt, vt poſteritati, ſuis ſuorumque laboribus prodeſſe valeant, qui demũ verbis, ſcriptis, atque exemplis proprijs literarum ſtudioſis ita prælucent, hos ita mouent, atque inducunt, vt & ipſi digniſſimos ingeniorum ſuorum fructus producant; & humano eos generi habentes relinquant.

M. Antonius Petilius Recchi nepos uir doctiſſimus & laude digniſſimus.

Huic multũ author debet.

Sed pluri mũ illi Recchus auunculus debet quod huius per nepotẽ ſcripta lucẽ uideant.

Nos itaque, qui à *Lynce*, ſtudijs noſtris propoſita, nomen ſortimur, prætereaquam quòd totis animi neruis, in hoc ex inſtituti noſtri primaria ratione in-

cum-

ımbimus, vt ſtudioſæ poſteritati rectè conſulatur, ſi præſertim aliquid noui, reconditi per nos afferri queat: etiam propter hunc præſtantiſſimum vi- ım, qui ſui tantopere erga *nos* affectū amoris oſtendit eò libentiùs, ac prom- iùs, præter ipſas à noſtro *Principe* collatas expenſas,& operas, noſtros quoque ım *Principe* labores, vigilias, & ſudores proprios, hoſque non exiles & nauci, ontribuimus, vt tandem aliquando haud exiguo Philoſophorum beneficio, pus hoc minimè ſepultūm ampliùs, aut caſſum, perditumq. remaneret, cum tra quadrageſimum ab ipſa conſcriptione annum, litteraria reſpublica eo aruerit; vtque *Recchus* demum ipſe,debitam ſibi iam diu gloriam & honorem ıdipiſceretur.

Et de colore quod ait *Plinius* lib. 8. c. 23. *Quod ad Serpentes attinet, vulgatū eſt, lores earum plераſq. terras*(ſic enim legant quidā)*habere, in quas occultentur.* Quaſi elit dicere,& quaſi nemo hoc ei facilè credat,ſerpentes terris,quas inhabitant, el colorem quem ipſi habent dare,vel eoſdem ab eadem mutuare. Nouimus ıim,ſuos cuique ſerpentū generi proprios,determinatosq. eſſe colores,ſiu e hi ram, ſiue albam, gryſeam ſeu rubram incolant terram. Et noſter hic *qua- icolor ſerpens* domicilium ſuum forſan in vnicolore fixit tellure. Videmus uoque ijſdem ferme in ruderibus varios, & ex eodem erepere antro. Et qua- icolore longè magis verſicolorem depingit nobis *Virgilius* 5. Æneid. ſerpen- ım, dum *Æneas* patris *Anchiſæ* manibus ſacrum faceret anniuerſararium, ibi ıim dicitur, quòd *Plinij dictum de colore ſerpentum expenditur & refutatur.*

——————— adytis tum lubricus anguis *Serpēs Virgilianus varicolor.*
Septem ingens gyros ſeptena volumina traxit,
Amplexus placidè tumulum, lapſuſq. per aras,
Ceruleæ cui terga notæ, maculoſus & auro
Squamam incendebat fulgor: ceu nubibus arcus
Mille trahit varios aduerſo Sole colores.

Hìc *Virgilius* indicare voluit ſerpentibus omne coloris genus ineſſe poſſe, ob *Iridi* ſiue cæleſti arcui, ex pluribus compoſito coloribus variegantibus,hunc um *Serpentem* comparauit. Quamuis non ſim neſcius,*Donatum Virgilij* Com- entatorem, hoc loci hanc expoſitionem afferre. *Color eius & ſplendor idcirco ciei cæleſti comparatus eſt*, ait, *vt oſtenderetur, non ex illis eſſe quorum deteſtanda tura eſt, & ſaluti hominum infeſta*, ſed hæc parum ſuffragantur *Virgilij* men- , & rerum *naturæ* ingenio, quæ ſub venuſtiore etiam ſplendidioreq. *anguium* olore, dirius, infeſtius, & atrocius nonnunquam abſcondere venenum po- ſit, ſic poeta ait: *Huius expoſitio à Donato facta.* *Hęc non videtur eſſe ad mentem Virgilij & naturæ.*

O formoſe puer, nimium ne crede colori,
Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Quando etiam ſub pomi cortice elegantis coloris, ſæpe vermis latet corro- ens, & virulentus. Atque vt vnico dicam verbo, vt vnico in hortulo trecen- orum floſculi colorum (exemplo nobis ſint *Tulipæ*)ex vniuſmodi coloris terra mergunt, ſic vnius coloris ſolum, variorum genus ſerpentum coloribus di- inctorum, generare, nutrire, & procreare valet. *Vnius coloris terra diuerſorū colorum flores, & ſerpentes poteſt alere.*

MA-

MAQVIZTETZAVHVATL

Amphisbæna Mexicana.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

CAPVT & caudāversus, in hoc serpēte animali, partes maxin squamosæ apparent. In capite hoc singulare, ne dicam monstrosum, quòd hæc nimirū bestia ab illo incipit tenui & subtiliore, atque per integrum corpus, caudam versus, crassi semper crescit, ita vt cauda duplo sit capite crassior & corpulentior. Squamæ coloris violacei diluti, sunt & nigricantis, in medio tamen corporis, cineritij diluti, ac pei argentei. Si ex pictura est ducenda coniectura, animalculum potiùs, quar animal grande appellarem, illudq. ex corporis forma & constitutione vtrin progredi valere, facilè asseruerim.

SCHOLIA EIVSDEM.

Mirabile quod homines odio habeant serpentes, & tamen venerētur.

RES insolens profectò & admiranda videtur, quòd homines nimirum, cui non visos modò sibi *Serpentes* exhorrescāt, sed vbi hos mente, & cogitatione, imò per somnum solummodo comprehenderint, adeò paueant subinde, contremiscant, vt saltem non animo linquantur, & extra se toti rapiantu. Esse tamen interea alios, (quales *Troglodytæ Aethiopes* sunt) qui his vescantur libenter, & non deesse alios, qui in veneratione illos habeant, ac veluti Des adorent. Atque *Romanos* præter, qui olim *anguem Aesculapium Epidauro Romas* attulerunt, colueruntq. sunt hodieque *Calecuthi Reges*, vt *Gillius* est author, qi tanta *Serpentes* in religione habent, vt qui eosdem occidat, pœna eadem, ac i hominem interfecisset, plectatur, quòd illos è cælo delapsos ob immedicabi vulnus, quod inferunt, perperam arbitrentur. Quin in ipso quoque cælo, t maius ipsis decus accedat, inter sidera etiam serpentes reponi meruerunt. *Stellarum signa, Serpentum* titulo ab antiquis astronomis fuerunt indigitata. It qui magni olim Duces, atque Imperatores audire voluerunt, nonne honoi sibi

Aliqui serpentes pro Dijs habent.

ſui duxerunt, à *Serpente*, qui matri eorum concubuerit, prognatos ſe fuiſſe, plam profiteri? hoc de *Alexandro Magno* & P. *Scipione Africano* ferebatur. Ipſi quoque futiles & inutiles Ethnicorum Dei, à ſerpentibus celebritatem nominis ſui, & immortalitatis, vt ipſi putarunt, adipiſci adoream voluerunt. *Apollo* à *pythone* ſerpente occiſo celebratur. *Aeſculapius* huius filius, *Draconem* aluit, qui ipſi appingitur. *Hercules Hydram* trucidauit. *Minerua Gorgonis* angues geſtat. *Mercurius* in caduceo ſuo ſerpentes duos, Herculeo implexos nodo attollit. *Ceres* Draconibus vehitur, *Saturni* Currus Serpentibus trahitur. Quid multis? ipſemet *Iupiter* in Serpentem mutari, & libidinari voluit.

Horum etiã patres fuiſſe perhibẽtur.

Gentilium Dii celebres à Serpentibus eſſe voluerunt.

Et hoc inſuper cum ſtupore quodam obſeruamus, quòd inter creatas à Deo Opt. Max. beſtias, vix vllum earum genus reperiamus, in quo varietas maior, virulentia ſæuior, Naturæ potentia vnitior eluceſcat. *Iſidorus* dicere ſolebat, *Serpentum tot ſunt venena, quot genera, tot pernicies, quot ſpecies, tot dolores, quot colores*. Stupenda planè, ſi vera quoque hæc ſunt, quæ de *Baſiliſco* à *Plinio*, *Solino*, *Aeliano*, *Alberto* & alijs referuntur. Hunc nimirum extinguere herbas, necare arbores, corrumpere auras, rũpere ſaxa, ſibilo fugare ſerpentes, ſolo intuitu hominem miſerè perdere, & neci dare. Et quæ de *Aſpidis* aſtutia prædicantur, hæc vt euitet incantantis verba *Marſi* alicuius, aurem vnam terræ allidit, alteram caudâ obturat, ne eius vocem audiens, cauernâ ſuâ egredi cogatur. Diuini vatis talia ſunt hac de re Pſalmo 57. verba: *Furor illis* (peccatoribus) *ſecundum ſimilitudinem ſerpentis, ſicut aſpidis ſurdæ & obturantis aures ſuas. Quæ non exaudiet vocem incantantium venefici incantantis ſapienter*. Vt de *Iaculi* interim, *Dipſadis*, aliorumq. ſerpentum miris venenorum viribus nihil dicam. Eſt & hoc inter Naturæ miracula annumerandum: *Serpentes* reperiri ferinis pedibus, tripartitis linguis, vt *Plinius*, aut bifidis, vt *Ariſtoteles* annotauit. Duas ſimiliter aliquos caudas habere; & in nonnullorum caudis tintinnabula ſonare. Ne repetam nunc, tam monſtroſas ſerpentum magnitudines, vt horum aliqui *ceruum*, ſed quid dico ceruum? hominem etiam integrum ſedentem in equo, ſi *Poſſidonio* fides eſt habenda, deglutire potuerint. *Noruegicus* certè ille *Olai magni Serpens* magnus, ducentos pedes longus, viginti craſſus, *vitulos*, *agnos*, *porcos* vorabat, & maria tranſmittens, homines quoque in ſublime columnæ inſtar ſe erigens ex nauigijs raptabat, ne obſtupeſcat forſan *Aulus Gellius* lib. 6. c. 3. & putet ſe ſolum inuſitatæ magnitudinis ſerpentem, ex *Tuberonis* libris deſcripſiſſe, cum ait: *Bello primo Punico Attilium Regulum Conſulem, in Africa caſtris apud Bagradam flumen poſitis, prælium grande atque acre fuiſſe aduerſus vnum Serpentem, in illis locis ſtabulantem inuſitatæ immanitatis; eumque magna totius exercitus conflictatione, balliſtis, atque catapultis diu oppugnatum, eiuſque interfecti longum corium, pedes centum & viginti, Romam miſiſſe*.

Maxima in Serpẽtibus varietas reperitur.

Quid Baſiliſcus poſſit.

Quæ ſit Aſpidis aſtutia.

Quid monſtroſi ſit in Serpentibus.

Maximi Serpentes ab Olao magno, & Aulo Gellio deſcripti.

An non & hoc mirabile? quod in *Braſilia* ſerpentes eſſe dicuntur, quorum ſeminati morſus minùs ſint noxij, quàm vnicus? & hic nouo felicitatis genere fecundi ſint expetendi, vt primi perſanentur. Simile quid ipſis *anguibus* accidere creditum eſt, quibus prior arundinum percuſſio plerunq. ſit lethalis; ſi verò ſecunda accedat, priori hæc ſalutem afferat. Et quid dicemus de eiuſdem planè generis *Serpentibus*, qui aliquibus in locis ſine veneno ſint, in alijs verò peſti-

Morſus fecũdus quorundã Serpentum cu rat primũ.

peſtilẽtiſſimi:& in *Africa Psyllos*,in *Italia Marſos* fuiſſe populos,qui odore ſuo ſerpentes ſopiuerint,ſputo ſolo,aut ſudore eoſdẽ occiderint,atque à nocentiſſimo eorũ veneno ita tuti fuerint?Sũt hęc fateor,omnia mira in oculis,&mirabilia in animis noſtris. Verùm non mirandã minùs hanc eſſe dixerim,quam nunc declarandã proponã,beſtiolam *Amphisbęnam* ſcilicet,& quam huic eidem ſubiungam, *Draconem* vulgo dictum,ſiue *Serpentem* potiùs *alatum*, atque *pedatum*.

Amphisbęna & Draco admodum miri ſunt Serpentes.

Quid enim magis *Naturæ* limites, & rerũ ordinem creatarũ excedit,quàm pingere,aut fingere etiam,nedum viuum intueri animalculum,duobus capitibus, non vno in loco, quod in monſtris ſatis frequenter viſitur, ſed vnum vbi caput naturaliter ſitum eſt, alterum vbi cauda eſſe ſolet, nexum ac poſituram ſuam obtinuiſſe? idque non fortuitò & ſiue ludentis, ſiue errantis Naturæ vitio, aut ioco, ſed ſerio conſilio, in tota illa animalis ſpecie, atque progenie, ita ſemper obtingere ſolitum eſſe: quod in *Amphisbæna* euenire grauiſſimi authores conteſtantur. Aut quid abſonum magis cenſeri poteſt, quàm *Serpentem* procreatum eſſe, qui pedibus ſuis incedat, & alas adeptus ſit, quibus in aera ſe ſuſtollere valeat? Id quod noſtro in *Dracone* eueniſſe, certum faciemus.

Duo capita habere, & horum alterum, vbi cauda eſſe ſolet, valde eſt inſolens.

Nec minus naturæ vitio dicitur aduerſari Serpentem eſſe, & pedes ac alas habere.

Et vt à priore exordiar: *Plinius* quidem noſter,lib. 8.c. 33. *Geminum*,ait,*caput Amphisbænæ, hoc eſt ad caput & ad caudam, tanquam parum eſſet vno ore fundi venenum?* *Galenus* quoque de *Theriaca* ad *Piſonem*, *Amphisbæna animal eſt biceps*, inquit, *quemadmodum ſanè & nauigia vtrimque proram habentia, cui natura ex ſuperfluo ſubſtantiæ duo capita eſt largita.* Quòd ab *Æliano* & *Solino* quoque confirmatur, & *Lucano* lib. 9. cum ait:

Amphisbænæ ex antiquis deſcriptio.

Qui duo in ipſa capita ſtatuant.

Et grauis in geminum ſurgens caput Amphisbæna.

Liber qui *Hortus ſanitatis* inſcribitur,authorẽ citans *Iorach*,talibus iam dicta verbis rata habet: *Amphisbæna Serpens frigori cõmittit ſe vigil & ſolicitus de ouis ſuis, valde cum eis cubat. Nam dum quadã pars eius dormit, altera tunc vigilat. Et cum ſemitam incedit, duo capita regit, nuncque caput anterius, nunc poſterius ſubſequitur.*

Atque hæc antiquioribus noſtris Scriptoribus, habita pro confeſſo, & firmiter credita fuerunt. Verumenimuerò *Andreas Matthiolus* ad caput 48. lib. 6. *Dioſcoridis*, qui *Amphisbænæ* hìc non formam, ſed venenum deſcribit, fabulosa hæc omnia aſſerit,quę de duobus capitibus veteres in hoc Serpente commenti fuerunt. Poſſe quidem etiam ex *Ariſtotelis* mente lib. 5. c. 3. de *Generatione animalium* aliquando duobus capitibus animalia naſci,præſertim ex illis quæ numeroſam prolẽ edunt, veluti ſunt aues, & id etiam in ſerpente contigiſſe his verbis fatetur: *Iam ſerpens etiã biceps viſus eſt, videlicet eadem de cauſa, nam id quoque genus oua parit, & multa numero.* *Amphiſbæna* autem non ex monſtrorum eſt numero, nec ibi nexa duo capita gerit, vbi *Natura* caput locare ſolita eſt, nam talem bicipitem *Serpentem* reor ego hunc monſtroſum *Ariſtotelicum* fuiſſe, quandoquidem etiam *pulli gallinacei* duobus contiguis capitibus nonnunquam ita monſtrosè naſcuntur. Ex *Naturæ* autem præſcripto, ſemper duobus capitibus, in vtraque extremitate poſitis, edi *Amphisbęna* perhibetur. Hæc longè ante *Matthiolum*, *Aetius* ambo capita improbauit, qui homines ideo deceptos putauit, *Scytalæ* & *Amphisbęnæ* Serpentibus, bina capita affingentes, quòd hi non

Matthiolus refragatur prædictis authoribus.

Fabuloſa hæc duo capita facit.

Aliquando biceps viſus fuit Serpens, ſed monſtroſus ex Ariſtotele.

Amphisbęna non inter mõſtra recẽſetur.

n à craffiori capite, in tenuiorem caudam defínere viderent, vt folet reli-
qis *Serpentibus* euenire,cum fint in vniuerfum æqualis craffitudinis *Amphisbæ-*
& *Scytale*, & propterea difcernere haud quaquam potuerint, iuxta vtram
ptem, caput aut cauda fita fuerint. In hoc autem *Scytale* & *Amphisbæna*, *Aetio*
aitro, differunt, quòd hæc, non illa,ex vtraque parte progrediatur,vnde hoc
nmen ipfi *Græci* indiderint, vt Etymologiam fcrutanti non eft obfcurum. .
fychius quoque in eandem fententiam hæc fcripta reliquit. *Amphisbæna fpe-*
eft Serpentis, porrecto capite, cubitalem caudam, & decurtatam habens, & ea fæpe
dens, ita vt quidam, num duo habeat capita, dubitent.

At libet hìc paulifper quoque philofophari. Ego meherclè mirificam
nc duorum capitum conftitutionem ac fitum non parum *Naturæ* ordini re-
fgari, & animalis faluti obftare, vel ex ipfo *Ariftotele Naturæ Genio* demon-
are conabor. Hic itaque lib. de *partibus animalium* cap. 10. hæc duo ceu ve-
rlima proponit & præfupponit. *Primum*, ait, *in omnibus vita præditis, & per-*
tis partes maximè neceffariæ duæ funt. Altera qua cibum capiant, altera, qua ex-
mentum emittant, non enim fieri poteft, vt fine cibo vel feruentur, vel augeantur.
Secundum, eodem capite. *Duo fenfus, id eft audiendi & videndi maximè in ca-*
e pofiti funt, propter fenforiorum naturam. Et *Plinius* lib. 11. cap. 37. de *Capitis*
dgnitate verba faciens. *Hanc habent fenfus arcem, ait, huc venarum omnis à*
de vis tendit, hìc definit, hìc culmen altiffimum, hìc mentis eft regimen, ab eo profi-
itur fomnus. Quæ cerebrum non habent non dormiunt.

Ex his, nifi fallor, perfpicaciffime lector, hæc de neceffitate confequi facilè
licaueris. Cum per vtrumq. os, (quod in capite quoque pofitum eft) cibi
mpe receptaculum, alimentum capiatur, vtrique horum fuum excremento-
n emiffarium, vel ad alterutrius oris capitisq. terminos, vel in medio certè
rporis, fubnixum & collocatum effe debere, quo enim alio in loco cloaca
,& excrementorum fentina ftatuatur non video. At indecens videtur,pro-
locum, vbi cibus ingreditur, alui fordes ac fæces egredi, & ignobilius atque
furdius longè, in medio corpore,vbi vifcus locari debet digniffimum, *cor* vi-
licet,officinam hanc ftercoream fedem fibi fixiffe. Cum *Ariftoteles* laudato
n loco, tantæ nobilitatis honore, *cor* ipfum condecoret,vt fenfuum quoque
incipium, aduerfus illos determinet, qui dignitatem hanc *Cerebro* (quod
Medici plerique faciunt) concedi debere autumant. Quod fi verò auditus &
fus fenforia animalibus ideo conceffa fuerunt, vt his mediatoribus & admo-
itoribus, fpeculatoribusq. vel caueant fibi ab infortunio impendente, vel
iod vtile ipfis & volupe eft, amplexentur. An non fieri facilè quiuerit, vt
m ex vno capite cibum fibi profpiciat proximum, hunc profequi, ex altero
rò parem fiuè coniugem fuam audiat *Amphisbæna*, hanc itidem amplecti
udeat, vel fi vtroque etiam vifus organo hoftem profpectet, atque huc, vel
uc fugere, anxia fatagat, an non inquam contingere facilè poterit, vt vnum
emque animal motibus contrarijs, eodem temporis momento, agitetur, va-
ias in partes locorum diftrahatur, fibique ipfi vim & moleftiam inferat ma-
mam & tædiofiffimam? Ne dicam nunc hanc nonneminem necefsitatem
torquere velle, cum duo fint formata, & non monftrofa *Capita*, duo his fu-

Xxx befle

Hefychius, Aetius, & Matthiolus negant duo capita in Amphifbæna effe.

Rationibus ex Ariftotele & Plinio mõftratur, in hac non poffe effe duo capita.

Primò propter excrementorum exitum.

Secundò propter fenfum vifus & auditus.

Videretur etiam hic duo corda debere habere.

beſſe *corda* ſimul oportere. Veruntamen hæc per tranſennam potiùs atting re, quàm ad medullam anatomicam, & philoſophicam, quod hic tentare co modè poſſem, penetrare libeat.

Etiam cum vno capite poſſet progredi & retrogredi.

Quapropter ego quoque *Heſychio*, *Aetio*, & *Matthiolo* aſſenſum facilè pr buerim, fabulam hanc eſſe de *bicipite Amphisbæna* æquè cenſentibus, atque i eſt, de *Septicipite Hydra* à poetis excogitata. Poſſe tamen *Amphisbænam* nil lominus vnico capite progredi, & retrogredi, non habet quicquam à natu lium conſtitutione animalium alienum. Solemus nos ipſi erecti ambulan hoc præſtare, & infantes noſtri humi reptantes hoc ipſum factitant. *Bru* multis hoc frequentiſsimum eſt. *Vermes* quidam centipedes, & vnicipites, ita dicam, *Amphisbænæ* modo gradiuntur. *Camaris* & *Cancris* hoc vſitati mum eſt, vt illos *Camarorum* gradu ambulare per adagium dicamus, hoc retrogredi, non progredi, quibus negotia non ex animi ſententia fluunt. Mi tus ſæpe ſum tam dextrè *equos Romanos* noſtros inſtitutos eſſe, qui currus il heriles ſeu bigas, quarum maior in VRBE, quam alia in ciuitate eſt copia (carrozze hic vocantur) eadem facilitate, retrorſum agunt, qua prorſum alij alio locorum propellerent. Eoque magis *Amphisbæna* hoc prę̨ſtare potis quòd ex *vermium* hanc ego genere potiùs, quam *Serpentum* exiſtimem. Cu autem vtrorumq. motus non parum inter ſe variet, de hoc paucula quæda in curioſorum gratiam diſſertare placebit.

Hoc homines & alia multa bruta faciunt.

Præſertim equi Romani.

Quomodo Serpentum motus fiat.

Quæ *Ariſtoteles* duobus libris, vno *de communi animalium greſſu*, altero *communi eorundem motione* inſcriptis, doctè quidem ſed laconicè, & obſcuriuſ lè diſputat, hæc opuſculis aliquot ſuis, dilatauit magis, & explicauit neru ſanè, & anatomicè, *Hieronymus ab Aquapendente* iam ſupra à me quoque lau tus, ob *Patauinam Scholam* nobilis, vel hæc propter ipſum etiam celebris. Et bello quidem *de Reptatu*: Tametſi omnia talia animantia ſuper terram, terræ innixa eamque contingentia repant, tamen reptionem multiplici contingere poſſe affirmat. Cum alia vndis, ſeu vndatim, ſiuè vndando p cedant. Alia partim ſe contrahendo, partim extendendo. Et quæ vndosè punt, bifariam hoc denuo faciant, vel quod vndæ per dorſum eorum fiant, pareantq. & ſupernè incuruentur, veluti *Erucæ* repunt & *Hirudines*, in alijs dæ obliquè per terram fiant, quæ communiter ſpiræ appellantur, vt in *Serp tibus*, quæ per ſpiras mouentur, & vt poeta ait.

Aquapendens Ariſtotèlem explicat de motu Serpentum.

Quam variè repentia & ſerpentia incedant.

——————— *ima per orbes*
Squameus intortos, ſinuat veſtigia Serpens.

Quæ verò repunt ſe contrahendo partim, & partim extendendo, ſint *verm terræ*, ſiue *lumbrici*. Quibus quarta demum ſpecies accedat eorum quæ cuatim procedunt, quali motu illa incedat *Eruca*, quæ *Geometra* appellatur.

Nunc quid de noſtra *Amphisbæna* ſtatuendum ſit, diligenter eſt peruiden Si *Aetio* credimus, ab vtroque animali *Amphisbæna* & *Scytale* demorſis, c tingit morſus obſcuros eſſe, ac vix apparere, veluti muſcarum puncturæ ſu Hinc ego cum *Matthiolo* non ineptam coniecturam duco, *Amphisbænam* e *vermibus* terræ non multo maiorem. *Nicander* nobis fauet, qui eam *lumbr* aut *inteſtino terræ* non craſsiorem his verbis ſcriptum reliquit.

Quali motu procedat Amphisbæna.

Hæc lubrico ſimilis eſt, cuius ad modum mouetur.

 Præte-

Praterea occurrit gracilis, pariterq. pusilla
Amphisbæna biceps, semper cui lumina nube
Caligant densa, nam palpebra nutat vtrumque
Ad caput obtusum, verùm color æquus arenæ,
Robusto in corio variato stigmate multo.
Amphisbæna tamen similis est vermibus, vda
Quos genuit terra eiusq. intestina vocantur.

Cum autem *Serpentes* habeant ossa, vel spinas, & musculos, quibus **vermes** ca-ree, vel certè analogum quid illis obtinere videntur, perplexum valde est, & difficile cognitu, quomodo hi terræ innitãtur, seipsos cõtrahãt & promoueant, cùm hæc omnia sine ossium & musculorũ ope fieri haud quaquam cernantur. Quòd ex *Aristotelis* nimirum doctrina, vndosè & tractim moueri, denotet aliquid, quod trahitur & mouetur, aliud quod trahit ac mouet, & aliud demum, cui innititur illud ipsum, quod trahitur ac mouetur. Pleraq. animalia ope musculorũ & ossium mouentur.

Relicto igitur hìc motu, quo *Serpentes*, & illo, quo *Erucæ* serpunt, de hoc solo nobis sermo nunc fuerit, qui *Amphisbænæ* competit, & idem prorsus esse censetur, qui in vermibus terrestribus manifestatur. In quo non leuis se iterum prodit difficultas, quæ vt pulcherrima, ita solutu ardua est, & obscurissima, quam ipsissimis *Aquapendentis* verbis proponam ac soluam. *Etenim dum vermis* [anteriior] *corporis pars quæ ad os & caput spectat, reptatu anteriùs procedit, tantùm* [abe]*st vt contrahatur, crassior fiat ac breuior, quin potiùs extendatur, tenuior & prolixior* [red]*datur. Quòd si dum aliqua pars mouetur, non potest nisi musculorum ministerio* [fi]*eri, actio autem musculi est, vt perpetuò contrahatur, breuietur & crassior redda*[tur], *cur contrarium fit dum vermis progreditur, cum anterior pars potiùs subtiliatur?* Difficultas de motu vermiũ & Amphisbænæ, ex Aquapẽdente.

[Re]spondet appositè valde *Aquapendens*, vult igitur duplex esse genus musculo[ru]m, in vermibus, *vnum* longorum per totum vermem, hinc inde positorum, [cui]us beneficio fiat contractio & vermis abbreuiatio, quod fit maximè, dum [ver]mis aliquod triste obiectũ percipit, tunc enim contrahitur & crassescit. *Al-*[teru]*m* est orbicularium musculorum, quos *Sphyncteres* vocare possumus, qui in[orb]em per totam vermium longitudinem excurrunt, quique tot sunt, quot an[nu]li seu incisuræ, (hæ autem sunt numerosissimæ) in vermibus inueniuntur. Qui appositè sibi respondet. Duplices sunt musculi in vermibus longi & orbiculares.

Iam sibi imaginetur aliquis, omnes hos musculos vnum post alterum, ver[mi]um corpus constringere, continget profectò anterius tum produci, tum [su]btiliari corpus vermium. Ratio in propatulo est, quia corpus molle crassumque, si in orbem constringatur, tum tenuius redditur, tum prolixius euadit. Dubium ratione & experientia soluit.

Atque hæc nisi fallor commoda iam ratio reddi potest, cur hæc nostra siue [Ser]*pentis* siue **vermis** icon, caput versus multo tenuior, quàm ad caudam sit de[pi]cta & in tabula quoque expressa. Quod haud dubiè nimirum, dum à picto[re] viuum hoc animalculum delinearetur in motu id fuit, & ad partem se ante[rio]rem rependo agebat, vnde constringentibus se musculis orbicularibus ad caput sitis, pars ea longior & subtilior de necessitate fieri debebat. Ratio cur hoc nostrũ animalculum ad caput sit tenuius depictum.

Atque dum in hoc totus sum, vt fabulis potiùs, quàm rei veritati *bicipitem* [A]*mphisbænam* afferam, & rationes quoque comminiscor non contemnendas. [E]cce præter spem omnem, atque opinionem meam Illustrissimus Eques

Caſſianus Puteus Lynceus veræ amphisbænæ iconem authori ſubijcit.

Caſſianus Puteus Lynceus noſter, veriſſimam *Amphisbęnæ* imaginem, ſeu iconem coloribus ſuis etiam proprijs depictam mihi oſtendit, quam hac ipſa, quo ſuperiora hæc ſcripſeram, & typographo iam imprimēda commiſeram, hebdomade, *Pariſijs* allatam, & ab amico quodā ſuo exoticarum rerum apprime curioſo, atque ex ipſomet animali delineatā fuiſſe, atteſtante, ſibi tranſmiſſam affirmauit.. Haud ſcio profectò, exhilarauerit me magis, an ruborem quendam potius mihi verecundiamq. incuſſerit penè puerilem. vt qui partim tam rarum animal, à veteribus toties decantatum, hucusq. à zoographorum nemine verè effigiatum, niſi iam tandem cum voluptate vidiſſem: partim palinodiam canere, qui duo nempe in hoc capita negaueram, quodammodo coactus fuiſſem.

Author, vt veritas rerum naturaliumpateat libenter reprehenditur. Vellet vt alij etiam ſe naturæ accommodarent.

Aſt qui me norunt, hoc pariter non ignorant, mortalium nemini fortaſſe minùs diſplicere, ſuorum errores ſtudiorum agnoſcere, eos libenter fateri, & agnitos retractare, atque mihi ipſi, qui hactenus nihil aliud ſcribendo, diſſerendo, perorando, & inclamando ingeminaui, quam hanc vnicam trenodiam, iniquum eſſe nimirum, *Naturam* efficere ex libera ſeruam, famulam, & phantaſiarum noſtrarum pediſſequam, vt noſtrum hæc ad modulum geniumq. inuita ſe componere, fingere & efformare cogatur, æquum potiùs fore eidem noſmetipſos, quæ à DEO non errante ducitur, regiturque, ſubijcere & accommodare. Quod ſi mecum eorum nonnulli, qui hodie *Philoſophi* ferme ſoli audire auent, factitarent, quos veterum anticipata, & medullitus mentibus eorum impreſſa authoritas propemodum faſcinauit, næ in animalibus, plantis, & metallicis ſaltem, iam præſtantiora haberemus, & maiorem earundem rerum partem ſciremùs, quàm proh dolor! ignoramus.

O fortunatos nimium, ſua ſi bene norint,
Agricolas!

Dicebat olim poeta. Et ego fortunatiſsimos illos cenſuero, quorum hodie *doctiorum* nomine, molles gaudent auriculæ, ſi haud philautiā inflati, non tam quod ſciunt exiguum cognoſcerent, quàm quod in ſcientijs illis deeſt maximum, agnoſcerent. Hoc enim modo felicitati ſibi ducere poſsent, illud acquirere, quo carent, & non damnare, quod ipſi aſſequi vel nolunt, vel non poſſunt: nec ex illis reuera eſſent, quos acriter *Terentius* perſtringit inquiens:

Homine imperito nunquam quidquam iniuſtius,
Qui niſi quod ipſe facit, nihil rectum putat.

Et vt ſemel dicam, magnus non eſt, nec ſapientiæ amator, qui illud γνῶθι σεαυτόν & verè hanc philoſophicā Latini oratoris ſententiā, nuſquam non cordi habet: *Optimus, ac grauiſſimus quiſque confitetur ſe multa ignorare, & multa ſibi etiam atque etiam eſſe diſcenda.* Quamuis hoc ſæculo noſtro, detractum non paucis velum ab oculis fuerit, & plurimi iam in clara *Naturæ* luce atque philoſophiæ libertate collocati, plura videant, quàm illi olim in antro cyclopum latitantes, qui ex auditu magis, quàm viſu *Naturæ* theſaurum diſcernebant, ponderabant, atque vtinam etiam non parum cæcutiebant.

Multi hodie liberè philoſophantur.

Amphisbęnę verę deſcriptio.

Totum hoc animalculum, ſi pictura non mentitur, ad ſpithamæ longitudinem vix accedit, craſſitudinis eiuſdem eſt, quam digitus minor habet. Squamis ſed minoribus veſtiri apparet, color dorſi bene luteus eſt, ventris albicans.

aput peculiare quid obtinet, quod alijs vllis in *Serpentibus* nec viuis, nec mor-uis,nec fictis,nec pictis me vnquam videre memini. Hoc caninum aut arieti num imprimis roſtrũ æmulatur, appendices ſub capite cutaneę aut carneę po-ius, non piſciũ pinnis ſimiles,ſed *gallorum* palearia ac veluti barbam(*Ariſtoteles* *ὑγον* vocat) æmulantes propendent, longæ latæque adeo, & quodammodo ricuſpides, eiuſdem cum toto corpore coloris, vt ad reptatum nihil prorſus æ conferre, quin eundem probè impedire etiam poſſe videantur. Sed vt de-ectatiunculà aliquà lectorem meum aſpergerem, hanc beſtiæ figuram artifi-is manu in lignea tabula inciſam, atque hic impreſſam dare volui.

Amphisbæna Europæa.

Quod ſi reuera tale animal in rerum vniuerſitate reperitur, quid ego iam liud faciam, dicamue, quàm illud poetæ? *Author ẜ hoc animal reperiatur intellectũ captiuat suum.*

Omnia nunc fiunt, fieri quæ poſſe negabam.

Quamuis vbi tot veterum illuſtria ſunt teſtimonia, iniuſtum quaſi ſit, fi-lem ipſis derogare, inter quos non exigua authoritate pollet *Iulius Solinus*, qui ap. 29. *Amphisbæna*, inquit, *conſurgit in caput geminum, quorum alterum in loco ſuo ſt, alterum in ea parte qua cauda. Quæ cauſa efficit, vt capite vterque ſexus nitibun-lo ſerpat tractibus orbiculatis.* Valeant igitur (ſi hæc ita ſe habent) & meæ, licet laùſibiles, & *Cardani lib. 9. Subtilit:* in contrarium adductæ ſubtiles ratio-es, cum ait, eſſe omnino monſtrificum, animal vnum habere plura motus rincipia & capita: tum quia, quod paucioribus abſolui poteſt, natura pluribus aud perficit: tum quia idem animal ſibi ipſi poſſet diſſentire, aduerſari, & uod ego monui, cõtrario velle greſſu moueri. Ex *Solino* enim apparet vtrumq. aput pro vnico eidem ſeruire, & pari paſſu incedendo, corpus reliquum in emiſpiræ,& orbiculi modum trahere. Quod ſi hoc in nullo alio animali huc-ſq. animaduertimus, quid tum poſtea? ita *Creatori* placuit *Amphisbænam* ef-fingere, & *Apro* noſtro *Mexicano* inſculpere *vmbilicum*, non in ventre, ſed in dorſo, & varias alijs figuris, modiſq. *Noui orbis* beſtias producere, quæ omnes d noſtras comparatæ, monſtroſæ viderentur. De vſibus autem partium tam

Solinus deſcribit Amphisbenā.

Hinc facile elicitur quomodo duobus capitibus progrediatur.

Deo nihil impoſſibile.

Amphisbæna non videtur in eadem classe cum hydra esse locanda.

externarum, quàm internarum, nisi animal ipsum videro, examinauero, & dissecuero, superfluum & inane esse iudico nunc ampliùs quicquam disceptare. Atque ita nescio quàm sit *Matthiolo* assentiendum, qui in ijsdem subsellijs fabularum poeticarum *Hydram* & *Amphisbænā* locat, de qua *Hydra Nic. Erythræi*, *Hydram septicipitem esse*, ait, *tam verum est, quàm Castorem & Pollucem ortos ouo, Plutonem in inferno regnare, natos è Serpentum dentibus armis instructos homines: & quæ præter alia primus finxit Homerus, arma à Vulcano Achilli fabricata, vulneratam à Diomede Venerem, perlatum vtribus Vlyssem*. Verùm de *Septicipite* aliquo Serpente, non omnino fabuloso forsan, sed *Indico*, aliquid inferius, quando de *Dracone* mihi sermo futurus est, subiungam. Nunc quæ de *Amphisbæna* superfuit, breuibus expediam.

Cur author hoc animal Mexicanum vocauerit Amphisbænam?

Hìc statim me conueniet quispiam, & cur peregrinum hunc siue Serpentem siue vermem *Amphisbænæ* potiùs, quàm alterius nomine appellare maluerim sciscitabitur, cum tamen in hoc non duo expressa capita conspiciantur. Cui hoc ego respónsi dedero: me hactenus eorum in libris, qui *Serpentum* & historias, & icones prodiderunt, *Amphisbænam* nusquam bicipitem depictam vidisse, sed huic nostro ferme similem, cauda nempe prædita crassiore, vt quandoq. capitis hanc fungi vice, aliquis facilè sibi imaginari potuisset. Quapropter & Græcæ vocis origo, & compositio, ex vi sui nominis non *Serpentem* notat duobus donatum capitibus, & ἀμφικέφαλον, sed ἀμφισβαίνα seu vtrimque gradientem. Hoc cum noster hìc pusillus Serpens prestare commodè posse mihi videretur, nec alterius cuiuscunq. imagini accederet propiquiùs, veriùsque, quàm *Amphisbænæ* à nostris scriptoribus delineatæ assimilaretur, hoc titulo illum meritissimè honorare debui.

Author per coniecturas nomina his animalibus dare coactus est.

Mihi enim perpetuò in his animalibus, suà historià, & non raro *Mexicanis* nominibus quoque destitutis, coniectandum, & hariolandum fuit, vt vatem hìc magis, quàm medicum promittere debuerim. Vt enim *Hirudinem* siue *Sanguisugam* potiùs nominarem, quod non nemini placuit, mihi displicuit.

Noluit vocare hirudinem, licet & hæc retrograda sit.

Licet probè nouerim, in hac etiam vix à cauda caput discerni, & retrogradam quoque esse atque caput suum attenuare maximè posse; quod *Aldrouandus* similiter lib. 7. de *Insectis* obseruauit, cum inquit. *Eluctatur corpore suo etiam per angustissima loca, si vel non obturatum optimè fuerit, ubi nemo putaret: adeò enim in tenuitatem se extendere, & os acuere potest, maior presertim, vt per linteum etiam rariùs contextum euadat*.

Dioscorides & Aetius dissentiunt de veneni viribus in Amphisbæna.

De veneni, quod *Amphisbæna* fundit, viribus non vsquequaq. conueniunt *Dioscorides* & *Aetius*, hic obscurum ab hac morsum fieri similem muscarum puncturis, neque enecare, sed inflammationes duntaxat inducere, ille eadem læsis ab ipsa euenire, accidentia scribit, quæ à *Vipera* demorsis & eadem antidota quæ viperino veneno debentur, conuenire. Hanc ego controuersiam non facilè diremero. *Aristoteles*, quod miror, huius nunquam meminit, quam tamen *Plinius*, qui in animalibus pleraque sua à *Philosopho* mutuatus est, & in

Author hìc nihil determinat, videtur tamé potius Dioscoridi assentiri.

Serpentibus recensuit, & nō adeò innoxiam fecit, cū de *Natura* more suo solito, conquestus dicere voluerit, parum ipsi fuisse quòd animalia procreauerit, quæ ab vno ore venenū fundant, nisi etiam *Amphisbænam* produxisset, quæ ab vtroq. capite virus eiacularetur. Et lib. 30. cap. 14. cum *vipera* quasi in veneno, pr

vapo-

porem saltem illato, parem facit, ait enim: *Viperam mulier prægnans si tran-sinderit, abortum faciet. Item Amphisbænam mortuam duntaxat.* Verùm de hac quid nobis amplius innotuerit, in secundo operis huius tomo, si vires & vita suppetant, libenter promulgabimus. Hoc interim non tacebo, Reuerendum admodum Fratrem *Petrum de Aloaysa* Americanum *Limensem*, cum ante annum hic *Romæ* iconem huius Americani nostri animalis apud me vidisset, hæc mihi statim subiecisse verba. *Ille serpens quem apud nos vidi anno 1623. non valde huic dissimilis, potius est coluber habens duo capita, reliquum verò corporis atratis, & rubris tessellis discriminatur. Admodum est terribilis, cuius ferientibus dentibus medela nulla est.* Erit igitur quod persuadeam mihi, *Amphisbænæ* etiam nostratis, quod *Dioscorides* monuit quoque, morsus non leue inferre periculum esse.

Petrus de Aloaysa Americanam Amphisbænam describit.

Ad vmbilicum volumen hoc meum perducturo, vnus deest *Scarabæus Mexicanus*, quem mox subiungam, & scriptionem hanc meam tandem abripiam. Verùm hunc priusquã describã, moderari mihi non possum, quin aliud quoddam admirãdæ formæ animal, & quale sanè hucusq. à nullo, quod ego sciã, animalium scriptore ad vnguem, atque ita exactè, vt ego facturus sum, depictũ, & descriptum est, delineẽ, explicem, & cum veterũ monumentis diligenter conferam. Est autem hoc, *Draco* siue *Dracunculus* quidam *monoceros*, quem *Cardinalis Barberinus*, cui has vigilias nostras dedicamus, inter exotica sua reconditum seruat animalia, non viuum hunc quidem, sed integrum tamen, nec vllis suis membris mutilatum, verùm à tempore edaci rerum gulone corrosum, ita tamen, vt veritati hac ratione situ squalidus, & cute nonnihil laceratus, fidem astruat multo maiorem, cum interiora eius ossa, vertebræ & costæ detectæ pateant, quàm si pelle sua incorrupta existeret, & sic nonnemini fucum facere vile videretur. Non desunt enim qui fabulosos eiusmodi *Dracones*, non aliter atque *Sphynges, hippocentauros, Syrenes gryphes*, & similia poetarum somnia, chymeras, atque phantasmata arbitrentur. Eò verò libentiùs de hoc vt aliquid commenter permoueor, quod videam inter *Hispaniarum* & totius orbis potentissimi *Regis*, atque inter summorum optimorumq. duorum *Pontificum Romanorum, Gregorij* dico Decimertij, & *Pauli* Quinti insignia, siue arma gentilitia, *Draconem* talem triumphare, hoc est *Serpentem* quendam *alatum* atque *pedatum*, quem vulgò nunc homines *Draconem* appellare sunt soliti; quàm autem rectè hoc faciant, posteriùs erit considerandum.

Author ad finem properat.

Sed prius Draconem Card. Barberini describit.

Hic non est fabulosus.

Causæ quæ ipsum vt de hoc tractaret, permouerunt.

Nescio profectò an de vllo animalium genere opposita tot epitheta affirmentur & contrariæ magis passiones (vt scholæ loquuntur) prædicentur, quàm de ipsis *Draconibus* fieri apud veteres scriptores reperio. Nunc hos enim memorant ingentissimos, vt cum *Elephante* quilibet non pugnare modò, sed eius sanguinem ebibere vniuersum valeat, nunc adeò exiguos dictitant, vt ab ave *Ibide* occidantur. Nunc pulchriformes & decoros laudant, nunc deformes maximè & abominandos vituperant: modò rictum, & hiatum oris ipsis ingentem tribuunt, modò tàm pusillum scribunt, vt veluti per fistulam quandam alimentum sugere cogantur: modò venenosissimos & nocentissimos proclamant, modò domesticos, & mansuetissimos prædicant. Iam per terram serpen-

Discrepantissimæ de Draconibus sunt authorũ opiniones.

ſerpentes & apedes conſtituunt, iam iterum pedatos, & alatos adſtruunt. Nūc triplici dentium ordine tremendos pingunt, nunc edentulos ferme efforma Aliquando armis, telis & baliſtis depulſandos & interficiendos ſuadent, qua doque ſacros, adorandos, & deorum loco venerandos ſtatuunt.

Pro reconciliatione eorum quo remedio opus ſit.

Vt ergo authorum dicta hæc inter ſe contraria, ritè, quod decet, explice tur, hoc ante omnia pro confeſſo afferendum & ſtabiliendum cenſeo. *Dra nis* nomen non vno ſignificatu apud quoſuis innoteſcere, aut rem eandem notare, quod tam ex ſacra, quàm profana hiſtoria manifeſtum reddam. luſtrium teſtimonia ſcriptorum *Virgilij*, *Plinij*, & *Senecæ* fuerint, *ſacra Bi* hoc idem conuincent.

Plinus quo modo draconis nomen ſumat.

Priore loco *Plinius* prodeat qui lib. 36. cap. 5. vbi nobilitates operum, que artificum in marmore exponit, hæc habet. *Deinde multorum obſcurior ma eſt, quorundam claritati in operibus eximijs obſtante numero artificum, quoni*

Laocoōtis ſtatua nunc & olim celeberrima.

nec vnus occupat gloriam, nec plures pariter nuncupari poſſunt, ſicut in Laocoonte, eſt in Titi Imperatoris domo, opus omnibus, & pictura & ſtatuariæ artis præferend Ex vno lapide enim & liberos, draconumq. mirabiles nexus de conſilij ſententia fe ſummi artifices Ageſander & Polydorus & Athenodorus Rhodij. Hic *Dracones* cat *Plinius* duos ſerpentes horrendos, & ingentes, qui *Laocoontem* cum f duobus miſerè interfecerunt, quos *Virgilius*, modò *angues*, modò *ſerpen* modò *dracones* quoque appellauit. Et poſtquam *Laocoontis* hic iniecta eſt m tio, quemcunque vrbis illius quondam triumphantis, atque orbi terraru imperantis, nunc FideiChriſtianæ caput tenentis, ROMÆ inquam, antiqu monumenta luſtrandi auidum aduenam inuito, ſuadeoq. *Hortos* adeat &

Hęc in Hortis Vaticanis cū admiratione viſitur cum plurimis alijs.

latium Vaticanum, in quo oculis ſuis cum voluptate intuebitur, mecumq. mirabitur, hanc ipſam tantopere à *Plinio* celebratam *Laocoontis* ſtatuam, ir ruinas ædium *Titi Veſpaſiani*, tot annis, quod ſtupeſcas, conſeruatam, è ru ribus extractam, & in his ipſis *Hortis* cum *Appolline*, *Venere*, *Cleopatra*, *Ant*

Geſtus & vultu Laocoontis artificioſiſſimè à ſculptore expreſſi.

Hadriani Imperatoris Genio, *Nili* ac *Tyberis* fluuijs, alijsq. raræ artis, & pulc tudinis antiquiſſimis ſtatuis collocatam. Non poſſis quodammodo lac mis temperare, dum videas *Troianum* hunc *Laocoontem Neptuni* Sacerdotem crymante vultu, gemebundo ore, nitente, ſed necquicquam proficiente c poris motu, & brachiorum flexu, inſontium filiorum adoleſcentium, draco bus implexorum, & opem fruſtra implorantium, cruciatibus ſubuenire nantem. Sed operæpretium eſt artificioſiſſimos & elegantiſſimos *Virgilij* ſus 2. *Æneidos*, de miſerabili hoc caſu huc tranſcribere, non tam vt famoſi mam hanc *Vaticanam* ſtatuam celebremus, quàm vt ſcopum hunc noſtr comprobemus.

Artificioſiùs à Virgilio deſcripti.

Hìc aliud maius miſeris multoq. tremendum
Obijcitur magis, atque improuida pectora turbat,
Laocoon ductus Neptuni ſorte ſacerdos,
Solenneis taurum ingentem mactabat ad aras.
Huc autem gemini à Tenedo tranquilla per alta
(Horreſco referens) immenſis orbibus angues,
Incumbunt pelago, pariterq. ad littora tendunt.

Pector.

Pectora quorum inter fluctus arrecta, iubaq.
Sanguineæ exuperant vndas, pars cetera pontum
Pone legit, sinuatq. immensa volumine terga.
Fit sonitus spumante salo, iamq. arua tenebant:
Ardenteisq. oculos suffecti sanguine, & igni
Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.
Diffugimus visu exangues, illi agmine certo
Laocoonta petunt, & primùm parua duorum
Corpora natorum, serpens amplexus vterque
Implicat, & miseros morsu depascitur artus.
Post ipsum auxilio subeuntem, ac tela ferentem
Corripiunt, spirisq. ligant ingentibus, & iam
Bis medium amplexi, bis collo spumea circum
Terga dati, superant capite & ceruicibus altis;
Ille simul manibus tendit diuellere nodos
Perfusus sanie vittas atroq. veneno.
Clamores simul horrendos ad sidera tollit:
Quales mugitus, fugit cum saucius aram
Taurus, & incertam excussit ceruice securim.
At gemini lapsu delubra ad summa dracones
Effugiunt, sæuaq. petunt Tritonidos arcem,
Sub pedibusq. Deæ, clypeiq. sub orbe teguntur.

quamuis non ignorẽ *Seruium* ad hunc ipsum locum commentando dixisse: *gues aquarum sunt; serpentes terrarum: Dracones templòrum.* Hoc tamen hìc nimè obseruasse poetam, qui eosdem omnino serpentes his diuersis nomibus vocauit, iam apertissimum euasit.

Seneca etiam *Dracones* vocat serpentes quosdam, qui minimè immensi illi nt, quos antiqui hoc nomine quasi proprio insignierunt, cum dicat hos adeò insuescere, vt in mensis inter pocula & sinus obrepant, atq; id libro quidem *de Ira*, quando hominis iracundiam his verbis increpat. *Illud ante omnia co-a fœdam esse & execrabilem vim nocendi, & alienissimam homini, cuius beneficio im sæua mansuescunt. Aspice Elephantorum iugo colla submissa, taurorum pueris pa-er ac feminis persultantibus terga impunè calcata, & repentes inter pocula, sinusq. noxio lapsu Dracones. Pudebit cum animalibus permutare mores.* Eruditissimus *osius* ad hunc locum: *Haud abnuam* ait *in mensa etiam repsisse. Quidam tamen ri* Ocula, *ex quo aliquis* Osculа. *Porrò Dracones istos feminæ in delicijs habebant apud Martialem: Sic gelidum Collo nectit Gratilla Draconem. Et hodie fit Italià.*

Quid hic per Dracones intelligat.

Ego prorsus nihil dubito hos à *Seneca* insinuatos *Dracones* eiusdem planè generis fuisse, cuius sunt *Serpentes* illi, qui à *Romanis* nostris hodie, vulgari idiomate suo *Ceruoni* dicuntur, quique duos, tres & ampliùs sunt cubitos sæpe lon- brachiali etiam crassitudine, adeò cicures, innoxij, & mansueti, vt hos pueri, lla sibi & corpora cingentes palam circũgestent, fęminę in sinu foueant, plunique æstiuo tempore, ad tactum gelidos secum in lecto cubare permittant,

Seruius quid ad hunc locum cómentetur.

Quomodo Seneca Dracones vocet.

vt ab

vt ab ijs probè perfrigerentur. Ager noſter *Romanus* his ſatis abundat, quo audio, *ranis*, dum ruri vagantur, *muribus*, *lacertis*, *auiculis*; & harum pullis ouiſque victitare, dum nidos earum viſitant, dextrè arbores conſcendendo, vbi autem domi detinentur ad plurimos menſes ſine omni cibo viuere poſſunt. Hos frequentiſsimè circulatores noſtri circumferunt, quorum *color* in prona parte albet, & dilutè flaueſcit, in ſupina cinereus eſt, per totum tamen dorſum, à capite ad extremum caudæ, lineæ virgæque nigricantes quatuor valde conſpicuæ decurrunt. *Caput* potiùs paruum, quàm magnum, *dentes* plures ſpineos, & reflexos habet, ſimiles illis qui in *vipera* viſuntur, prioribus at tamen illis duobus maioribus, ſub pelle & ſacculo veneni pleno, latitantibus exceptis. Quare venenum nullum, etiamſi mordeant, imprimunt, quod *vipera* ſubinde ex primis dentibus infundunt.

Natura & proprietas horũ manſuetorum Serpẽtium.

Hos igitur à *Seneca* denotari ſerpentes, ſub nomine *Draconum* exiſtimo, licet *Dracones* minimè ſint. Verùm tam *Seneca*, quàm *Plinius* & *Virgilius* generico hìc vocabulo, quàm ſpecifico vti maluerunt, & quemuis etiam ſerpentem, *Draconum* titulo honorare voluerunt. Diu hæſi, quodnam latinum, manſuetiſsimis his *Serpentibus*, nomen tribuerem. Non inueni aptiorem quàm *Anguis* appellationem: Interea non ſum neſcius, etiam *Anguem* omne genus *Serpentum* veteribus ſignificare. Superfluum iudico, hoc loci id pluribus demonſtrare. Eſt tamen *Anguis* etiam ſpecificum, & quidem terreſtris *Serpentis* nomen. Quamuis vt paulò ante ſcripſi, *Seruio* placuerit magis, *Angues eſſe aquarum proprios, veluti Serpentes ſint terrarum, & Dracones templorum*, quod non moramur. *Plinius* mihi teſtis ſit, lib. 29. cap. 4. qui *Anguem* propriè & ſpecificè, *Serpentem* illum, *Æſculapio* ſacrum determinauit. *Neque Anguis venenatus eſt*, inquit, *niſi per menſem Luna inſtigatus. Sed prodeſt viuus comprehenſus, & in aqua contuſus, ſi foueatur ita morſus. Quin & ineſſe ei remedia multa creduntur, & ideo Æſculapio dicatur. Democritus quidem monſtra ex his conficit, vt poſſint auium ſermones intelligi. Atque anguis Æſculapius Epidauro Romam aduectus eſt, vulgoque paſcitur & in domibus. Ac niſi incendijs ſemina exurerentur, non eſſet fœcunditati eorum reſiſtere.* Titus *Liuius* lib. 29. ex *Græcia* quondam, valetudinis populi causâ, *Æſculapium* accerſitum memorat lib. 10., cum *Romæ* portento ſimilis clades peſtilentiæ eſſet, libros aditos, quodnam remedium daretur. Inuentum in libris ab *Epidauro Romam Æſculapium* accerſendum. Quare in Epitome ſequentis libri vndecimi hæc leguntur. *Cùm ciuitas peſtilentiâ laboraret, miſſis Legatis vt Æſculapij ſignum Romam ab Epidauro trãsferrent, Anguem qui ſe in nauem eorum contulerat, in quo ipſum numen eſſe conſtabat, deportauere, eoq. in Inſulam Tyberis egreſſo eodem loco ſedes Æſculapio conſtituta eſt.* Hæc exactiùs adhuc, & elegantiùs *Romanâ* eloquentiâ ſuâ *Valerius Maximus* lib. 1. cap. 4. annotauit, huncq. eundem Serpentem, etiam *Anguem* appellauit.

Hos putat author à Seneca nomine Draconum notatos. Videtur ipſis nomen latinum Anguis cõpetere.

Anguis nomen æquiuocum eſt.

Æſculapij Serpens à Plinio propriè anguis vocatur.

Authores qui referũt hunc eſſe Romam delatum.

Quamuis *Macrobius* lib. *Saturnaliorum* 1. cap. 20. *Draconem* potius quàm *Anguem* vocet Serpentem illum, qui *Æſculapio* appingitur, & pro ipſo colitur quemq. in valle *Pelethronia*, quæ ſita eſt ad *Pelij* montis radicem, Deus ille educaſſe dicitur. Cum igitur *Macrobius*, longa ſatis doctaq. oratione oſtendiſſet omnes deos Gentilium, referri ad vnicum *Solem*, idq. de *Apolline*, *Libero patre* ſeu

Macrobius hũc Æſculapij Serpẽtem potius Draconem appellat.

…u *Baccho*, de *Marte*, & *Mercurio*, argumentis euincentibus probè deduxiſſet, …e *Æſculapio* id ipſum probare conatur. *Hinc eſt*, ait, *quod ſimulachris Æſculapij* … *ſalutis Draco ſubiungitur: quòd hi ad Solis naturam Lunæq. referuntur, & quia præ-* …*tant* (hæc ſidera) *vt humana corpora velut infirmitatis pelle depoſita, ad priſtinum* …*uireſcant vigorem: vt reuireſcunt Dracones per annos ſingulos, pelle ſenectutis exu-* …*, propterea & ad ipſum Solem ſpecies Draconis refertur, quia Sol ſemper velut à quo-* …*am imæ depreſſionis ſenecta, in altitudinem ſuam, vt in robur reuertitur iuuentutis.* …it præterea quod *Draco Solem* imitetur, quod is acutiſsimè omnia peruideat, …deo ædium, adytorum, oraculorum, theſaurorum, & puto ego hortorum ob …d *Heſperidum*, cuſtodiam *Draconibus* aſſignari.

Hic vult probare oẽs Deos vanos ad Solem referri.

Draco ob viſus acutiem quandam cum Sole ſimilitudinem gerit.

Iam autem non eſſe obſcurum quoq; *Æſculapium* eundem eſſe, atq. *Apollinem*, …on propterea ſolummodo, quòd ex hoc ille natus dicatur, ſed quòd etiam *Æſculapio* diuinationis ius adiungatur. Nec mirum id eſſe, cum diuinationis …c medicinæ conſociatæ ſint diſciplinæ, vt etiam ex magni *Hippocratis* præce-…to, *Medicus* ſcire teneatur,

Cur Æſculapius ſit idem cum Apolline.

Quæ ſunt, quæ fuerant, quæ mox ventura ſequantur, in morbis inquam præſa-…iendis, dignoſcendis, & perſanandis. Hinc *Æſculapius* æquè, atque *Apollo*, …edicinæ inuentor perhibetur.

Medicus debet eſſe valde prouidens.

Æſculapium autem diuinationibns non minùs, & vaticinijs præfuiſſe, atque *Apollinem*, feſtiuiſsimus nos docet apud *Lucianum* Dialogus, qui *Alexander*, ſeu *Pſeudomantis* inſcribitur, vbi mira leguntur, de ſceleratiſsimo impoſtore hoc, …c aſtutiſsimo præſtigiatore *Alexandro*, qui *Podalirij* filium ſeſe poſtquam ven-…itaſſet, cum ſceleris & fraudis ſocio quodam, cui cognomen *Cocconas* erat, …*ellam* abijt, quæ ciuitas olim ſub *Macedonicis Regibus* floruit, & *Alexandri Ma-*…*ni* patria fuit credita. *Ibi*, inquit Lucianus, *cum conſpicerent immani magnitu-*…*ine Dracones, placidos admodum ac manſuetos adeò, vt à mulierlbus alerentur, &* …*um pueris vnà cubarent, & calcantes ferrent, neque commouerentur, ſiquis ſtringeret,* …*remeretque: denique perinde atque infantes lac è papilla ſugerent, (nam ſunt id genus* …*pud illos permulti, vnde veriſimile eſt olim illam de Olympiade fabulam increbuiſſe,* …*um Alexandrum conciperet, huiuſmodi Dracone quopiam opinor, cum ea concumbente)* …*ercati ſunt ex his Serpentibus vnum, qui eſſet pulcherrimus, obolis ſanè paucis.* …nde ad populares ſuos abijt *Alexander Paphlagones*, homines minimè emunctæ …aris, craſſi ingenij, ac ſtolidos, quibus & cor, & cerebrum exemptum videre-…ur, quique præter ſolam figuram nihil à pecudibus diſtarent, his egregiè im-…oſuit, apud hos mirifica arte vatem promittens, & prophetam agens, reſpon-…a pro *Aeſculapio* reddidit. Sciebat enim, nihil æquè mortalium animos obſi-…ere, quàm *ſpem* & *metum*, hæc duo ſcilicet in hominum vita tyrannidem obti-…ere, hæc ambo ſemper lubricæ fortunæ rotæ aſſidere, continuò hanc voluere, …c reuoluere. Si quis igitur præſcientiam profiteretur, hunc deniq. facillimè …iteſcere. Sic *Delphos* olim, *Clarum*, *Delum*, ac *Branchidas*, non tam ad famæ, …uàm diuitiarum culmen pertigiſſe.

Æſculapius etiam diuinationibus claruit.

De hac re legatur Lucianus qui mirum præſtigiatorẽ deſcribit.

Dracones placidiſſimi.

Spes & metus quid in hominibus poſſint.

Fecerat autem iam priùs parauerat q. è linteis cõfectum *Draconis* caput, quod …peciem quandam humanam, coloribus additis, præ ſe ferret: cum pilis equinis …ic aptauerat, vt & os per hoſce aperire, claudere, linguam exerere biſulcam,

atramq.

atramq. illi valeret. Imò adaptatâ ori fiſtulâ, per hanc aliquando vt à capite vox ederetur, procurabat.

Quomodo Æſculapius ex ouo anſerino ſit natus.

Poſtea *Ouum anſerinum* excauatum, & in hoc recentiſsimum *Serpentis* fœtu concludens, occluſumq. ad non ita dudum excauata templi fundamenta, no-cte quadam ſepelijt. Manè furibundo ſimilis, & veluti à *Cybele* Deorum ma-tre afflatus, nuduſq. eò concurrit, & totam ciuitatem permouit, dixitq. p in concione, *Æeſculapium* Deum, ſuo aduentu ciuitatem illam beaturum. Qu-re poſtulans phialam, vnà cum aqua lutoq; piſcando ouum illud hauſit, in qu Deum ſuum condiderat: quo rupto *Serpentulum* populo viuum oſtendit, dig-tis ſuis eundem obuolutum. Omnes alta tum Deum voce conſalutantes, fe-cem illam, ac terq. quaterq. beatam ciuitatem dictitarunt.

Hic iterum iocosè Lucianus, *Aeſculapium bis natum dixit, cum ſemel duntaxa naſcantur homines. Atq. non ex coronide per Iouem, id eſt cornicula (nam id mat nomen fertur) neq. ex cornice, verum ex anſere progenitum.* Et quid multis? cu ciuitas intra paucos dies aduenis eſſet pleniſſima, *Alexander Pellæum* ſuum *Dr-conem*, qui maximus, pulcherrimuſq. erat, totum collo circumdedit, cauda foras ſolum prominere ſinens, ſub alis caput cicuris beſtiæ obditum recond-bat, Linteaceum verò illud, humanoq. ſimile factitium *Draconis* caput, alte in amictus parte dexterrimè contextum oſtendebat. Nec fucus à populo att-nito, tumultuanteq; in loco non ſatis capaci, nec admodum lucido, facili ar-maduertebatur. Stupefacti autem inde omnes magis fuerunt, quod videre tam puſillum *Serpentulum*, pauculos intra dies, in tam immanis magnitudin tractabilem, placidum ac manſuetum *Serpentem* creuiſſe. Hac arte præſt-giator, effectus eſt *vates Aeſculapij*, (qui Deus *Glycon* ab eo vocabatur) & v-ta omnium excepit, & pro *Glycone* ſuo, ſecretò hunc in adytis conſulere ſim-lans, reſponſa tulit fraude vtens mirabili, qua obſignatas chartulas, in quib vota inſcripta offerebantur, aperuit, legit, iterumq. abſq. læſione vlla obſign-uit. *Denique merces erat vnicuiq. reſponſo præſtituta,* inquit Lucianus, *nempè dr-chma cum obolis duobus.* Ne verò exiguum aut puſillum quis hunc quæſtum fuiſſe exiſtimet, ait in annos ſingulos ad ſeptuaginta, aut octuaginta millia redijſſe, vſqueadeo auidis, & inſatiabilibus hominibus, vt ſinguli ſupra d-cem, aut quindecim rogationes traderent.

Præſtigiæ pſeudouatis Aeſcu-lapij.

Lucrum huius vatis ex reſpõſis pro Aeſculapio redditis.

Hæc omnia longiuſculo nonnihil ſermone protrahere volui, vt tum *Macro-bio* fidem facerem, vaticinijs quoq. celebrem olim *Aeſculapium* fuiſſe, tum quo *Anguis* ille, à *Plinio* dictus, *Aeſculapio* ſacer, etiam *Draco* vocatus fuerit, cor-probarē. *Lucianus* certè, vt laude ſumma digniſſimus eſt, quòd fictitios Ethn-corum ſuorum Deos, ſalsè riſit, egregiè & facetè ſemper perſtrinxit, ita culpâ ſcelere non caret, quod *Chriſtianis*, quos hoc in dialogo impios non rarò dici, impijſſimus ipſe potiùs, infenſiſſimus hoſtis fuerit. Apparet ex hoc præterea L-ciani ſcripto, *Serpentes* illos, ſiue *Dracones Pellæos*, *Romanis* noſtris anguibus be-gnis, & innoxijs, qui vt dixi, hìc *Cetuoni* appellātur, non abſimiles forſitan fuiſ-. Nam & noſtræ *Romanæ* fœminę quędã, hos ſæpe in ſinu, aliqui in lecto fouer, plurimi etiam eorum carnibus, non aliter, ac ſi *anguillæ* eſſent, veſcuntur, tæ-reum tamen quid ſapere, mihi atteſtati ſunt, qui aliquoties hos eſitarunt.

Cauſæ cur author aliquantũ ſic lõgior fuerit.

Noſtri Serpentes cicures & innoxij videtur eſſe ſimiles Draconibus Aeſculapij.

Recor-

Recordor probè mihi puero in patria mea narratum esse sæpisimè, de *serpentibus* quibusdam domesticis, qui cum rusticorum infantibus multoties in cunis reperti, cum his panem lacti intritum etiam, ex eadem communi patina comederint, nec hos vnquam offenderint, domosq. illas valde reputatas ab incolis fortunatas fuisse, in quibus hi *serpentes* oberrauerint. Hoc idem fermè, apud *Claum Magnum* lib. 21. cap. 30. hic verbis postea legi: *Sunt etiam domestici serpentes, vt penates in Aquilonis extrema plaga reputati, qui lacte vaccino, vel ouili nutriti, cum infantibus sub tectis ludunt, & plerunque in cunis vt fidi custodes dormire videntur: quos lædere pro piaculo existimatur. Sed hi ritus reliquiæ sunt veterum superstitionum, omnino susceptà catholicà fide interdicti*. Habet igitur hic placidus *serpens*, nescio quid cum *Aesculapio* commune, cum vbique honoretur, & apud barbaros quoque, gentesq. difficiliimas, veluti sacer genius quidam religiosè, imò superstitiosè, colatur.

Huiusmodi serpētes etiam in regionibus frigidis reperiuntur.

Si quis adhuc plura de *Dracone Aesculapij*, & huius templo, olim *Romæ* in *Insula Tyberina*, vbi nunc *S. Bartholomæo* ædes sacræ sunt, condito, scire percupit, is doctiss. *Vuinthierij* nostri *Q. Serenum* consulat propediem lucem aspecturum, quando Poëtæ huius, & Medici vtilissimi proœmium explicat, in quo *Serenus*, Poëtarum more, *Aesculapium* inuocat his versibus:

Vvinthierius plura de dracone Aesculapij in suo Sereno habet.

Tuq. potens artis, reduces qui tradere vitas
Nosti, atque in cælum manes reuocare sepultos,
Qui colis Aegæum, qui Pergama, quique Epidaurum.
Qui quondam placidi tectus sub pelle Draconis,
Tarpeias arces, atque inclita templa petisti,
Depellens tetros præsenti numine morbos,
Huc ades: & quicquid cupido mihi sæpe roganti
Firmasti, cunctum teneris expone papyris.

Hactenus ex profanis scriptoribus deduximus, *Draconis* vocem non proprio semper, stricto, veroq. suo significatu acceptam venire: sed latiore nonnunquam liberalioreq. sensu serpentem quemlibet denotare. Imò quidlibet, licet animal haud sit, quod in gyros saltem, & volumina contorquetur, significare. Sic idem *Seneca* lib. 3. *Naturalium quæstionum, Dracones* dicit, vasa quædam in thermis, & canales, per quos aqua calefieri solet, à forma serpentina ita vocitos. *Facere solemus*, inquit, *Dracones & miliaria, & complures formas in quibus ære tenui fistulas struimus per decliue circumdatas: vt sæpe eundem ignem ambiens aqua, per tantum fluat spatij, quantum efficiendo calori sat est*. Quinimò in Cœli firmamento, stellarum congeriem quandam, quòd contorti funis instar, hæc situram obtineant, *Draconem* maiores nostri appellarunt. Legat, cui placet, *Hyginij poëticon astronomicon*, reperietq. veteres scriptum reliquisse: *Draconem* hunc cælestem, inter duos *Arctos* collocatū, aurea mala *Hesperidum* custodijsse, & ab *Hercule* interfectum, à *Iunone* inter sidera collocatum. Ab alijs verò confictum ita fuisse, *hunc Draconem à gigantibus Mineruæ obiectum esse, cum hæc eos oppugnaret, Mineruam verò arreptum Draconem contortum ad sidera iecisse, & ad ipsum axem cæli fixisse, itaq. adhuc etiam implicato corpore videri, vt nuper ad sidera perlatum*. Tempus monet vt genericà quoque notatione in *Sacra pagina*,

Draco etiā res inanimatas significat.

De his Seneca.

Veteres etiā ad stellas draconem applicarunt.

Ex sacra Scriptura quoq; pater Draconem sæpè genericè sumi.

Draconis nomen acceptum esse, demonstremus. Et *Exodi* quidem septimo capi-te, vt Deus induratum cor *Pharaonis*, per seruos suos *Moysem* & *Aaron* mira-culorum igne, & efficacia emolliret, hæc facta & scripta legimus. *Dixit Dominus ad Moysen & Aaron: Cùm dixerit vobis Pharao, ostendite signa: dices ad Aaron: Tolle Virgam tuam & proijce eam coram Pharaone, ac vertetur in colubrum. Ingressi itaque Moyses & Aaron ad Pharaonem, fecerunt sicut præceperat Dominus. Tulitq. Aaron virgam coram Pharaone & seruis eius, quæ versa est in colubrum. Vocauit autem Pharao sapientes & maleficos; & fecerunt etiam ipsi per incantationes Ægyptias & arcana quædam similiter. Proieceruntq. singuli virgas suas quæ versæ sunt in Dracones; Et deuorauit virga Aaron virgas eorum.*

Virga Aaron conuersa in serpentem.

Ioãnes Bustamãtinus quomodo hunc sacræ Scripturæ locum explicet.

Ioannes Bustamantinus Medicus *Hispanus* vt doctissimus, ita sacrarum litera-rum peritissimus, lib. 4. de *Reptilibus Sacræ Scripturæ*, *hoc modo* præcedentia ver-ba explicat. Virgam *Aaron*, in verum *Colubrum* conuersam fuisse; *Colubrum* i-quam, sic propriè dictum, postea in veram virgam, vel numeralem vnã, vel spe-cie vnam rediisse. Virgas verò maleficorum, in *Dracones* specificè quidem voca-tos tales, apparentes tamen, mentitos atque fictitios commutatas fuisse. Propte-rea sacrum textum habere, quod malefici illi, per incantationes fecerint *simi-liter*, quasi dicere velit, non verè ac realiter, sed similitudine quàdam ab illis *Dracones* productos, (quod in *Colubro* re ipsa, Dei operâ tamen, *Aaron* præstite-rat) exstitisse, atque deuoratos fuisse.

Cõsideratur sacræ Scripturæ explicatio à Bustamãtino facta.

Addit idem *Bustamantinus*, cũ *Dracones* sint vasti corporis, & debilis veneni; *Coluber* verò paruus quidem, sed potentissimæ virulentiæ serpens, *Diabolo* lon-gè factu faciliùs fuisse, molem cumulare indigestam, & grandem, virium tamen expertem, quæ in *Draconibus* est, quàm dynamin producere efficacem, quã *Co-lubri* præpollent. Atque huc alterum veluti miraculum accessisse, quod paruus *Coluber* magnos deglutire *Dracones* potuerit.

Hæc refutatur ex ipsis Scripturæ verbis.

Puto ergo per *Colubrum* hìc ego, & per *Dracones* non determinata hæc ani-malia, ab alijs omnibus *Serpentibus* distincta intelligi; verùm tam *Draconum*, quàm *Colubri* voces in latissima *Serpentum* significatione accepta fuisse. Quod vel ex sequentibus septimi capitis huius verbis conijcio, & elicio. Cùm enim hoc miraculo minimè permotus *Pharao* esset, iussit Deus, vt *Aaron* adhuc aliud ederet, hoc est percutiendo flumen, cum illa eadem virga sua, aquas omnes, quæ in tota *Ægypto* essent, in sanguinem verteret, quod & ipsum subsecutum est. Verba sacri textus sic habent: *Dixit autem Dominus ad Moysen: Ingrauatum est cor Pharaonis, non vult dimittere populum. Vade ad eum manè: ecce egredietur ad aquas & stabis in occursum eius, super ripam fluminis & virgam quæ conuersa est in Draconem, tolles in manu tua &c.* Viden? vt hic de eadem virga illa sermo est, de qua superiùs paulò Scriptura memorabat, quod conuersa esset in *Colubrum*, iam in *Draconem* & non in *Colubrum* mutata fuisse affirmatur. Pro vno igitur, eodemque *Serpente* sacræ literæ, hoc in loco saltem, *Colubrum* & *Draconem* habuerunt. Et quid ni hoc ita fuerit? Cum de vna, eademq. virga loquantur, quà *Aaron* in digito Dei, miracula illa patra-rat. Consequens igitur fuerit, ex *sacris* etiam *Biblijs* patere, aliquando *Draconis* nomẽ æquiuocè & genericè (quod hic probare instituimus) sumi, & *maleficorum*

Ratio adducitur.

Draconis nomen aliquando est genericum in sacris Biblijs.

Draco-

racones, nõ ad legitimos *Dracones* referẽdos eſſe, ſed pro cõmuni *ſerpentis* gene- ſ acceptos fuiſſe. Qualis autẽ is *ſerpens* fuerit, hoc ignorare me libenter fateor. e *colubro* idem dicendum iudico, vocem huius quoque eſſe largæ, & genericæ gnificationis, vt mox demõſtrabimus. Videtur etiã ad literã *ſacræ Paginæ* pro- ari poſſe, eiuſdẽ ſpeciei *ſerpentes* illos fuiſſe, quos *magi* in medium produxerũt, m illo, quem *Aaron Pharaoni* commutationis gratiã ex commutata ſua virga ſtendit, licet diuerſis nominibus in primo textu appellentur. Scriptũ enim eſt, uòd *malefici* fecerint *ſimiliter*, hoc eſt ſimilis, talisq. figurę, vt ego opinor, *ſerpen- s* exhibuerint, qualis ille *Aaronis* fuerat. Ne viderẽtur *Pharaoni* ſuo, in vi & ener- a miraculorum inferiores fuiſſe, quàm *Aaron* erat, vnde *Pharaonis* etiam cor milia credens miracula, magis magisq. aduerſus Deum exacerbatum, & indu- tum remanſit.

Idẽ dicendũ de colubro.

Malefici eiuſdẽ ſpeciei ſerpẽtem produxiſſe videntur quem Aaron.

Nunc quod promiſi exequar, docendo nimirum *Colubri* vocabulum non ra- o pro quouis *ſerpente* à multis authoribus accipi, vt quando *Iuuenalis Sat. 6.* ait.

Dic qua Tiſiphone, quibus exagitare colubris?

t *Virgilius* lib. 7. *Æneid.* vbi luctificam *Alecto furiam* deſcribit.

Tam ſæuæ facies, tot pullulat atra colubris.

anc *Iuno* adijt, poſtquam

Flectere non poſſet ſuperos, Acheronta mouebat.

Loca authorum quod Coluber pro quouis ſerpẽte capiatur.

: aduerſus *Æneæ* ſurgentem meliorem fortunam, atque connubia cum *Latini* ia ineunda, commouit, cum ſciret *furiam* quoque

Hanc poſſe vnanimes armare in prælia fratres.

Iuno inſtigat furiam Aletho aduerſus Aeneam.

perauitq. vt *ſerpentem* inijceret in ſinum *Amatæ*, futuræ Socrus *Æneæ* diſcor- am inde domus procuratura, & futurum filiæ huius cum *Ænea* matrimo- um diſſolutura. Hunc autem *ſerpentem* nihil penſi *Poëta* habuit, vt modò *Co- brum*, modò *Anguem*, modò *viperam* elegantiſsimus verſibus hiſce appellarit:

Virgilius eundẽ ſerpẽtem vocat, viperã, anguem, & colubrum.

Exin Gorgoneis Alecto infecta venenis,
Principio Latium, & Laurentis tecta tyranni
Celſa petit, tacitumq. obſidet limen Amatæ,
Quam ſuper aduentu Teucrũm, Turniq. hymenæis,
Femineæ ardentem, curæq. iræq. coquebant.
Huic Dea cæruleis vnum de crinibus anguem
Conijcit, inq. ſinum præcordia ad intima ſubdit.
Quo furibunda domum monſtro permiſceat omnem.
Ille inter veſtes & læuia corpora lapſus
Voluitur, attractu nullo, fallitq. furentem,
Vipeream inſpirans animam, fit tortile collo
Aurum ingens coluber, fit longæ tænia vittæ:
Innectitq. comas, & membris lubricus errat.

Nam quid reuera ſit ipſiſſimus *Coluber*, quem aliqui *aquaticum anguem*, alij rreſtrem ſerpentem mala gramina paſtũm, alij paruum, alij ingentem, alij breuẽ, ij longum dicunt, adhuc ſub grauiſſimis authoribus lis pendet, quam decide- , vt difficile, ſic neque mei nunc fori eſt. Quare diuinare non poſſum, qualem rpentem *Ambroſius Pareus* indicare voluerit lib. 20. cap. 23. quando remedia theria-

Non ſatis cõſtat quis ſit verus coluber.

Ambroſius Pareus antidota aduerſus colubrum deſcribit.

theriacalia adhibuit ſalubria, coquo cuidam, quem *Coluber* momorderat, i-ter ſepes *lupulos* legentem. Gauiſus tamen non parum fui, eandem, parem, ac e-minam prorſus medelam, huic à *Pareo* doctiſſimo ſuppeditatam, quam oli ego meſſori meo, (de quo ſuperiùs in primo *ſerpente*) à *vipera* commorſo, appli-cueram. Videri poteram, omnia à *Pareo* mutuatus, cuius tamen eo tem-re nomen nec auditione acceperam, nedũ quod ipſius libros etiam legiſſem. quo ſimul clareſcit, ſæpenumero vnum idemq. inuentum à differentibus p-ſonis, tempore diuerſo, & diſtantiſſimis locis propalari poſſe.

His olim ijſdem ferme aduerſus viperæ venenũ vſus erat.

Quis verus Draco ſit indagatur.

Poſteaquam igi-r ſufficienter nobis tam ſacri, quàm prophani codices ſuffragati ſint, *Draconis* v-cem, ſerpenti nõ rarò cuiuis obuio accommodari ſolere, æquum cenſeo ad p-prium magis genus accedere, & ſpeciem ipſam (vt cũ ſcholis loquar) ſpeciali-mã indagare, in qua *Dracunculus* hic noſter domicilium ſibi conſtituere vale-.

Draconis vox multis linguis cõmunis; res dubia eſt.

Et mirari comprimis licet, quod linguis tot nationum varijs, vno eodemq. v-cabulo, tam conformiter *Draconem* appellari, incertiſſimum tamen adhuc e-, quis verus ſit *Draco*, videamus. Qui enim Latinis *Draco*, is *Græcis* δράκων, *Italis* D-*gone*, *Germanis Drach*, eodem fermè ſono, & ethymologiâ vocitatur. At inter veteres de re ipſa non ita facilè conueniunt. *Ariſtoteles* lib. 9. cap. 1. de Hiſt. a-mal. *Diſſidet Aquila*, ait, *cum Dracone, veſcitur enim Aquila anguibus*. Hoc diſſidiu *Plutarchus* quoq; & *Ælianus* confirmarunt, & mirabilis *Poëta Latinus* 11. *Æn-dos* pugnam hanc, dextrè, concinnè, & venuſtè, vt omnia ſua expreſsit, comp-rans cum certamine, quod inter *Tarchontem*, & *Venulum* egregios præliorui ductores geſtum eſt:

Ariſtotelis Draco cũ Aquila diſſidet.

Huius pugne deſcriptio.

Vtq. volans altè raptum cum fulua Draconem
Fert Aquila, implicuit pedes, atque vnguibus hæſit:
Saucius at ſerpens, ſinuoſa volumina verſat,
Arrectisq. horret ſquamis, & ſibilat ore;
Arduus inſurgens: illa haud minus vrget adunco
Luctantem roſtro, ſimul æthera verberat alis.

Ariſtotelis Draco paruus ſit oportet.

Alij authores hũc magnũ faciũt.

Ex quo clarũ eſt, cũ *Aquila Draconem* hunc in altum ferre poſſit, non illã i-gentiſsimã beſtiam eſſe, quam *Plinius* nobis lib. 8. cap. 11. memorat, tantæ m-gnitudinis, vt ipſi nihil pẽſi ſit, cũ enormi bellua *Elephante* in arenã deſcẽder, & duello cõmiſſo, de vita dimicare, circumflexu nempe facilè illũ ambire, n-xuq. nodi perſtringere. Sequente capite *Dracones* eſſe ait tantos, vt totũ ſanguir *Elephantis* exhauriant. *Et quam quis aliam*, inquit, *tantæ diſcordiæ cauſam attuleri niſi Naturæ ſpectaculum ſibi paria componentis?* Quaſi innuere velit, *Naturam* no aliter, atq. nos ſolemus, hos magnos duos gladiatores, in mundi theatro, vir ſuas committentes, cum voluptate ſpectare voluiſſe.

Nam Draco cũ Elephante pugnat.

Hoc idẽ *Solinus* cap. 27. confirmat, qui à *Draconibus, Elephantos* non niſi pot grauatos inuadi, ſcribit, vt venis propenſiùs irrigatis, maiorem ſumãt de oppre-ſis, hauriendo frigidũ eorũ ſanguinẽ, ſatietatẽ. *Nec aliud magis quàm oculos petũ* inquit, *quos ſolos expugnabiles ſciunt. Vel interiora aurium, quia is ſolus locus defendi n poteſt proboſcide. Itaq; cum ebiberint ſanguinem, dum ruunt belluæ, Dracones obruuntu ſic vtriuſque fuſus cruor terrã imbuit, fitq. pigmentum quicquid ſoli tinxerit, quod (inna-barin vocãt.* Hęc omnia propemodũ *Solinus ex Plinio*, trãſcripſit, qui in *Æthiopi*

Dra-

Dracones Indicis pares generari asserit, vicenû cubitorum. Sed hoc par est, præut *Elianus & Onesicritus* hos depingunt, quorum ille *Æthiopicos Dracones* triginta passuum longitudine, hic verò duos memorat *Indicos*, vnum sex & quadraginta, alterum octoginta cubitorum. *Strabo* adhuc maiores facit, octoginta vnum nimirum, atque centum & nonaginta cubitorum alterum, *Pierius* verò, *Maximi Tyrij* testimonio, tradit *Alexandri Magni* temporibus, apud *Indos Draconem* quinque iugerum magnitudine fuisse. Quæ si fabulosa non sunt, reuera maiora animalia non reperiuntur super terra, vt *S. Augustinus* in enarratione Psalmi 148. ait. *Lucanus* quoque immanem quandam *Draconibus* magnitudinem adscribit his versibus. Immensæ magnitudinis Dracones.

Vos quoque qui cunctis innoxia numina terris,
Serpitis, aurato nitidi fulgore Dracones,
Pestiferos ardens facit Africa, ducitis altum
Aëra cum pennis, armentaq. tota secuti
Rumpitis ingentes, amplexi verbere tauros,
Nec tutus spatio est Elephas, datis omnia letho,
Nec vobis opus est ad noxia fata veneno.

Lucani Dracones.

Videntur igitur *Pierio* asserente, *Dracones* illi propriè vocari, qui corpore sunt immaniori vastioreq. hoc est, *serpentes* annosi valde, & qui multa ætate in magnitudinem excreuerunt inusitatam. Vnde & prouerbiû natû, *Serpens nisi ederit serpentem non fiet Draco.* Ad quos *Dracones* referri debent illi, quos *Strabo* ex *Iphicratis* authoritate, nasci scribit apud *Hespericos Æthiopes* adeò magnos, vt herba his innascatur, de quibus paulò infra. Dracones videntur esse serpêtes maximi & annosi.

Quare longè æquiùs *Draconum* nomen merentur, *Aristotelis* prægrandes illi *angues*, de quibus lib. 8 cap. 28 *Hist. anim.* quàm eiusdem paruus, cum Aquila pugnans *serpens*. Sunt autem hæc *Aristotelis* verba. *In Africa magnitudo anguium mira, sicut & fertur. Iam enim nonnulli vbi triremi applicuissent, ossa boum multorum vidisse narrant, quos absumptos esse ab anguibus, nô dubitarent, cû triremes productas in altum, quamprimum angues infectarentur, & nonnulli aggressi triremem euerterent.* Tales etiã Aristoteles describit.

Verùm hic mihi scrupulus injicitur hæretque, an *Lucani Dracones* sint illis similes, quos iam ex *Plinio, Æliano* & alijs dedimus. Prædicti enim sine pedibus, alisque, in arbores serpunt, implicantq. se illis, ad quas pastû veniunt *Elephantes.* *Lucani Dracones* autem alarum remigio altum in aëra tendunt, & verbere, caudarum puto, *Elephantes, taurosq.* trucidant. Cû Lucani dracones sint ala ti, dubitatur, an huc pertineat.

Quapropter *Draconum* nomine, *serpentes* illi veniunt quoque, quibus *Natura* alas, ioco an serio, vix dixeris, adaptare molita fuit. *Verorum Draconû duæ sunt species,* inquit *Greuinus, Quidâ enim alati sunt, quidam verò sine alis. In ceteris nãq. prorsus similes sunt.* Liber, qui *Hortus sanitatis* inscribitur, antiquus satis, hæc ex *Physiologo* adducit. *Draco super omnes serpentes maximus: & super omnia terræ animantia. Qui quandoq. super aërem, fertur ipsum concitando ac vehementer impellendo.* Item sequentia. *In abyssis terræ (sicut dicit S. Augustinus) aliquando Draco moratur, & cum in aere sentit humiditatem, egreditur, & super aëra fertur, magnis alarum remigijs aërem concitans & impellens. Alis quadam pelliceâ volubilitate extantibus: & secundum corporis sui magnitudinem latè diffusis: vbicunque moratur, aerem inficit.* Distinguitur Draco in alatum & non alatum.

Ad Dracones etiã serpentes alati pertinẽt.

Erunt igitur *Draconum* titulo decorandi *serpentes alati* quoque, qui & ipsi non vnica in classe tantummodo coercentur. Et *Aristoteles* quidem, lib. 1 cap. 5. *Hist. anim.* ex auditione potius, quam visu, tales serpentes adstruit. *Volucrum autem aliæ pennà volant*, ait, *vt aquila, vt accipiter: aliæ membranà sicca vt apes, vt scarabæi: aliæ cute, vt vulpecula, vt vespertilio. Volant pennis, aut cute, quæ habent sanguinem: Membranis siccis, quæ sanguine carent, vt insecta. Sunt porrò, quæ pennis, vel membranis volant, omnia bipeda aut apeda. Angues enim circa Aethiopiam tales volare narrantur. Genus pennatum, auem appellamus: reliqua duo genera nomine carent communi.* Ex quo loco ego deduco, *Aristotelem* quidem non improbare, *serpentes alatos* reperiri, sed non statim ex hoc authore certum esse, an pennis hos volare, an cute potius alis intertextà voluerit. Quando quidem tam apeda, quàm bipeda, hoc est tam serpentes, quàm aues, æquè pennis, ac cute volare posse, non inficiatus est. Et quamuis *Lucanus*, pennis ho magis, quàm cute vti, in volatu dixerit,

Aristoteles hos ex auditu saltem admittit.

Non claret tamen, an Arist. hos pennis, an cute volare censuerit.

Lucanus videtur Draconibus pẽnas dare.

Vos quoque qui cunctis innoxia numina terris,
Serpitis aurato nitidi fulgore Dracones,
Pestiferos ardens facit Africa, ducitis altum
Aëra cum pennis.

Poeticè, & metaphoricè tamen ipsum hìc loqui voluisse, faciliùs crediderim quàm ex rei natura, abutentem pennarum voce, pro cute. Is ipse enim lib. simpliciter huiusmodi *serpentes, volucres,* siue *volantes* appellat, cùm ibi mulie venefica quædam necyomantià vtens, omnis generis venena pessima pro mo tuorum vmbris euocandis conquireret, quibus hos *serpentes* quoque addere voluit.

Poeticè tamen magis locutus cẽseri potest.

Volucres alio loco simpliciter hos serpẽtes dicit.

Huc quicquid fœtu genuit Natura sinistro,
Miscetur, non spuma canis, quibus vnda timori est,
Viscera non Lyncis, non diræ nodus Hyænæ
Defuit, & cerui pasti serpente medulla,
Non Arabum volucer serpens, inuentaq. rubris
Aequoribus, custos pretiosæ vipera conchæ.

Addiderim & hoc ex coniectura mea, licet *physiologus*, & *Liber de natura r rum*, atque ipsemet *Lucanus*, apertè affirment, *alatos serpentes* maximos esse, hos tamen pusillos potiùs, aut reuera tam immanes minimè existere, vt *Elephantes* aggrediantur & *tauros*. Idque ex *Herodoto* scriptore antiquissimo coll go, qui & paruos, & cute hos volare memoriæ simul prodidit. *Est Arabiæ l cus*, inquit lib. 2. *ad Butum vrbem ferè positus, ad quem locum ego me contuli, qu audierim volucres esse serpentes. Eò cum perueni, ossa serpentum aspexi, & spin multitudine supra fidem ad enarrandum; quarum acerui erant magni, & his alij a que alij minores, ingenti numero. Est autem hic locus vbi spinæ proiectæ iacebant, h iusmodi. Ex arctis montibus, exporrigitur in vastam planitiem, Ægyptiæ contigua Fertur ex Arabia serpentes alatos, ineunte statim vere, in Ægyptum volare; sed eis ingressum planitiei occurrentes aues Ibides, non prætermittere, atque ipsos interimere; (ob id opus, Ibidem magno in honore ab Ægyptijs haberi. Serpentis porrò figura, qualis h drarum, alas non pennatas, sed glabras gerit, & alis vespertilionum valde similes.*

Volãtes hi serpẽtes & parui, & cute potius, quàm pennis volare videntur.

Probatur hoc ex Herodoto.

Idem

Idem author lib. 3. hunc in sensum, consimilia sequentibus verbis nobis
reliquit. *Atque viperæ per vniuersum orbem terrarum visuntur: alati verò serpentes nusquam alibi, nisi in Arabia, aut certè non adeò frequentes. Hunc in modum Arabes thus comparant. Casiam autem sic. Postquam sibi cum ceterum corpus, tum faciem præter oculos obligauerunt corijs, alijsq. pellibus, ad casiam pergunt. Ea nascitur in palude non alta, circa quam, & in qua degunt feræ alatæ, vespertilionibus simillimæ stridore diro, & viribus præualentibus, quas ab oculis arcentes Arabes, sic Casiam metunt.* Ex quibus ego hariolor, *serpentes hos alatos*, cum oculos præcipuè impetant, & ab his arceri queant, exiguo esse corpore præditos. Quam coniecturam meam, adhuc magis idemmet *Herodotus* corroborat, hoc ipso in libro, *serpentes hos alatos*, siue *Dracones*, *Colubrorum* etiam *subalatorum* nomine pronunciando. *Ad meridiem*, ait, *vltima è regionibus, quæ habitantur, Arabia est: in qua sola omnium; nascuntur thus, myrrha, casia, cinnamomum, & ladanum. Cuncta hæc facilia ad nanciscendum, præter myrrham. Nam thus Arabes storace suffientes, legunt ea, quæ Phœnices ad Græcos exportant. Hac suffitum thus capiunt, Etenim thuriferas arbores obseruant colubri subalati, exiguo corpore, discolore specie, permagno numero, circa singulas arbores, ijdem videlicet, qui aduersus Ægyptum facto exercitu ducunt. Nec vllo alio ab arboribus, quàm storacis fumo, submouentur, vniuersam terram oppleturi, (vt Arabes aiunt) nisi, vt ijdem narrabant, simile quiddam istis contingeret ei, quod nouimus contingere viperis, idq. (vt credere debemus) solerti diuinitatis prudentia. Nam quæ & timido animo sunt, & esculenta, ea omnia fœtuosa fecit, ne assiduo esu deperirent: contra quæ sæua & maligna sunt, ea voluit parum esse fœtuosa. Vnde fit vt lepus quem omnia venantur fera, ales, homo, tam ferox sit: sola e ex omnibus bestijs cum grauida est, etiam impleatur, & alium fœtum in vtero gestans pilis vestitum, alium nudum, alium tantùm non formatum, alium concipit. Et lepus quidem talis est.*

Alia similis Herodoti authoritas.

Alio loco hos vocat colubros subalatos.

Hos ait esse exiguo corpore.

Animalia esculenta magno numero procreantur, sed maligna cõtrà.

Volui hìc datà operà, paululùm prolixior esse, in enarrandis hisce *Herodoti* verbis, cùm, vt opinioni meæ fidem adstruerem, tum vt eundem scriptorem, vera partim, ac partim falsa nobis persuadere tentasse, manifestarem. Existimauit enim hic animalia noxia, *viperas* præsertim, & *alatos serpentes*, dum nascuntur, matris suæ vterum erodere, matremq. interficere, & ob id paucos eiusmodi bestias inueniri. Neutrum verum est; Hoc norunt, qui viuente, salua matre *vipera*, vnico partu plurimas eiectas ab hac *viperulas* viderunt, quod inter alios *Ferdinandus Imperatus* Neapolitanus à se obseruatum, olim mihi confirmauit.

Causa cur author sit prolixior.

Error Herodoti.

Præterea sibiipsi refragari in hoc *Herodotus* videtur; cum aliàs scripserit, hos *alatos serpentes*, magno numero thuriferas arbores obseruare, & facto exercitu eosdem in Ægyptum tendere, & horum ossa atque spinas multitudine supra fidem ad enarrandum se conspexisse, quorum acerui magni erant, & his alij atque alij minores, ingenti numero.

Et huius contradictio.

Verum ipsummet libet *Herodotum* loquentem audire, qui hodieq. plures lectores credulos, & commenti huius sui admiratores inuenit. *At Leæna*, ait, *validissimum ferocissimumq. animal, semel in vita vnum parit. Nam vna cum fœtu vterum emittit. Cuius rei causa hæc est, quod catulus leoninus, vbi moueri in vtero in-*

Herodoti propria verba quæ in errorem multos induxerunt.

ro incipit, cum habeat vngues longè acutissimos, ex omnibus feris, vterum lacerat, c. gescensq. magis & magis, vngues imprimendo exulcerat ita vt ad postremum, d... partus adest, nihil vteri relinquatur incolume. Quare si vipera & alati Arabiæ s... pentes ita gignerentur, vt ipsorum natura fert, non esset hominibus viuendi facult... Nunc autem cum libidine agitantur & per paria coeunt, fœmina collum maris in em... tenda genitura comprehendit, sorbensq. non priùs dimittit, quàm deuorauerit. Et m... quidem hoc modo perit. Fœmina verò talem luit masculo pœnam, quod filij dum ad... intra vterum sunt, patrem vlciscentes, matricem ambedunt, eiusq. aluo ambesa, a... partum faciunt. Ceteri serpentes, qui non sunt hominibus perniciosi, oua pariunt, ... magnam vim fœtuum excludunt. Atque vipera per vniuersum orbem terrarum ... funtur, alati verò serpentes nusquam alibi, nisi in Arabia aut certè non adeò frequen...

Fabulosa sũt quæ de Leænæ & viperæ partu narrat.

Atque vt in coitu *vipera*, & huius atque *Leæna* partu, *Herodotus* turpiter ... psus est, ita in *leporis* fœcunditate, cum rei natura & Aristotelis saniore doct... na rectè consensit. Hic enim lib. 6. cap. 33. de Hist. animal. *Lepores auersi coeu... ait, vt expositum est, retrò enim vrinam reddunt. Coeunt & pariunt quoque temp... dumq. vtero ferunt, superfœtant, & singulis mensibus generant. Sed fœtus edunt ... vniuersos, interpositis enim diebus, quod res tulerit, peragunt partionem. Habet fœ... na lac priusquam pariat, & à partu continuò repetit coitum, & lactans adhuc conc... fœtum. Plinius* lib. 8. cap. 55. huic planè consentanea scribit, & quod vulgus ... dieq. pro verissimo habet, ex *Archelao* adducit, in *leporibus* nullum sexus disc... men esse. *Archelaus author est*, inquit, *vtramque vim singulis* (leporibus) *ines... sine mare æquè gignere. Benigna circa hoc Natura, innocua & esculenta animalia, ... cunda generauit. Lepus omnium prædæ nascens, solus præter dasypodem superfœ... aliud educans, aliud in vtero pilis vestitum, aliud implume, aliud inchoatum gerens ... riter.* Et mirari subit, quòd *lepus innocuum*, vt ait *Plinius*, *animal*, timidum, iucundum, *omnium tamen prædæ nascatur*. Vt hic non immeritò de venato... bus his verbis conqueratur:

Herodoto assentiũtur Aristot. & Plinius de leporũ fœcunditati.

Archelaus putauit in quolibet lepore esse vtrunq; sexum.

> *Ego paruus lepusculus,*
> *Quid feci hominibus?*
> *Quod me sequuntur canibus.*

Diu me torsit hæc de *leporibus* dicam dubitatio, an persuasio? omnes ... vnum *hermophroditos* esse. Et cum hoc ipso elapso proximè mense Ianuarij ... ni huius 1628. *Princeps Cæsius* noster ex suo Oppido *S. Angeli*, vbi tunc in ar... nuper à se constructæ ædificio animum refocillandi gratiâ morabatur, *lep...* mihi submisisset viuum, & prægrandem, vt hunc per sectionem, quam *VV... thierius* noster exercuit, diligentiùs examinarem, viderem q. an quæ ego ... uersus *Aristotelem* capite de *Lupo Mexicano*, hoc ipso in meo opere disputaue... veritati conformia essent? quæ mox subiungam. Incessit me cupiditas, ab ... dem *Principe* viuos, aut mortuos aliquot *lepores* non exenteratos tamen postul... di, vt huic me dubio tandem eximerem. Sed commodum accidit, vt eo ipso ... tempore, aliquoties visum veniret, Nobilis & strenuus vir *Iulius Sinibaldus*, ... mis, & venationibus deditissimus, qui eodem cum diu desiderio mecum flagr... set, vno anno vltra centum *lepores* domi suæ, hoc est in oppido *Montis Leo...* *Spoletanæ Diœcesos*, cepit, omnesq. accuratâ sectione perquisiuit, seriòq. m... conte-

Dubium an lepores omnes hermophroditi existant.

Hoc solui tur à viro strenuo Iulio Sinibaldo, oculato teste.

onteſtatus eſt, inter hos vix quatuor ſe maſculos reperiſſe, reliqui omnes fœ-
ninæ; & quod mireris, pleræq. grauidæ fuerant. In quibus diſtinctiſſimum
amen ſexum agnouit, & fœminea quidem vaſa genitalia in fœminis, virilia
n maſculis, in hisq. nerueum *penem*, & *teſticulos* bene luculentos, extraque cor-
us, quemadmodum in canibus videntur, propendentes. Addebat frigidiſ-
imo anni tempore meliores & habiliores eſſe. Atque hoc eſt, quod *Plinius*
icebat, *eſſe animal intolerandi rigoris alumnum*, cum tamen quia timidiſſimum
ſt, frigidiſſimæ complexionis quis affirmare ideo potuerit. Ecce vt *Natura*,
n procreandis tot fœminis, quæ ſingulæ ſæpius implentur, fœcunditati in
ſculento & ſapido animali, de quo *Martialis*:

Inter quadrupedes gloria prima Lepus.

dulò ſtudere voluit.

Habent diſtinctũ ſinguli ſexum plures tamẽ sũt fœminæ.

De *Lupo* verò parergon hoc addiderim. *Ariſtotelem* 4. de *partibus animal.* 10.
t *Plinium* lib. 11. cap. 37. egregiè deceptos fuiſſe, dum *Lupo* vertebrarum
obilium loco in collo, os integrum, rigens, & perpetuum ſubſtituerunt. Et
cet ego ex mera coniectura mea, errorem hunc ſupra folio 484. ſatis expu-
nauerim, & ſeptem in *Lupi* collo flexiles, atque vertebratos articulorum nodos
ſſignauerim, hos tamen ipſos iam nec plures, nec pauciores in ipſamet colli
uoque inſpectione & ſectione vidi, ac deprehendi. Et quid ni hoc ſibi quiſ-
iam facilè imaginari potuiſſet? qui mecum vnquam, vel viſu vel auditione
ccepit, *Lupos* vbi oues furati fuerint, has arctè dentibus arripere, & humeris
is inijcere conſueuiſſe, id quod abſque vertebrarum flexura fieri haud qua-
uam poteſt. *Sic fide carent plurima*, vt inquit *Plinius*, *priuſquam facta aut viſa*
nt. Et vt *Seneca* ait, *Patet omnibus veritas, nondum eſt occupata, qui ante nos fue-*
nt, non domini, ſed duces ſunt, multum ex illa etiam futuris relictum eſt. Neque hoc
decori ſtatim veteribus noſtris fuerit, ſi deprehẽdatur, aliquãdo ipſos hallu-
natos fuiſſe. *Quiſnam ſagittarius artis ſuæ tam peritus eſt*, inquit *Demoſthenes*, *vt*
m aliquando erret à ſcopo? Melius equidẽ omnibus, quã ſingulis creditur. *Et di-*
ſcit qui inuenit, inuenit qui quærit, quærit qui putat ſe ignorare. Verùm his noſtris
mporibus, quod ſua tempeſtate etiam *Ariſtoteles* conquerebatur, *Quibuſdam*
agis eſt operæpretium, videri ſapientes, & non eſſe, quam eſſe, & non videri.

Ariſtot. & Plinius neſciuerũt lupum vertebras in collo habere.

Lupus habet ſeptem in collo vertebras.

Veteres nõ omnia ſciuerunt, nec bis etiã aliquid reliquerunt.

Sed nolo te ſtudioſe lector, reliquo, quem ex *Lupi* quoque internarum
rtium anatome hauſimus, guſtu priuare, hunc igitur accipe, hoc fruere.

Recẽſẽtur lupi partes internæ.

Ventriculus plenus rugis internè, & loculis, in quo tertio à die, poſtquam ca-
us eſſet, *Lupus*, continebantur folia quercus, taleæ, ſurculi arborum, & di-
idij pugni magnitudine laceræ lineæ, aut canabinæ telæ.

Ventriculus.

Inteſtina in ſpiras conuoluta, ad totius corporis truncum menſurata, ter-
m eius longitudinem continebant, tantum abeſt, vt vnicum rectumq. hoc,
ventriculo ad podicem (ùt nonnulli credunt) protenderetur.

Inteſtina.

An *cæcum inteſtinum* veluti ſuccenturiatus ventriculus ſit, dubitari poteſt.
am certè cum cetera inteſtina haberent plicas intus rectas, & paucas, inte-
inum cœcum habuit multas perplexas, velut ipſemet ventriculus, quæ con-
æ & ſtrictæ, plenæ tamen erant muco, ùt ipſe ventriculus.

Inteſtinum cœcum.

Valuula poſt inteſtinum cœcum, ſimilis erat ei, quæ in homine, & quæ in

Valuulæ in inteſtinis.

lupi

lupi pyloro, hoc eſt, ruga tantùm tranſuerſa, ſiue orbicularis, non autem ſa-culus, ſed quæ ruga, puto, in orbem plicata extendi poterat, & ita obſerare.

Brõchij muſculi non aderant.

Bronchij muſculi deerant in larynge, aderant verò bronchiotyroidei.

Nerui recurrentes.

Nerui recurrentes per ſiniſtram partem reuoluebantur in muſculos laryngi, inter Tyroidem & Cricoidem.

Vuula non erat.

Gargareo ſeu Vuula defuit.

Iecoris maior pars in ſiniſtro latere.

Iecur in ſex lobos fiſſum, quorum tres planè, & maiores in ſiniſtra parte, ſu ventriculo iacebant.

Lien.

Lien exiguus, oblongus, gracilis, accipiebat venas ex ramo ſplenico, per to-tam longitudinem.

Muſculi epiglottidis.

Duo muſculi epiglottidis euidentiſſimi, ab oſſis hyoidis baſi exorti. Vnde pat quamuis in homine videatur eſſe ligamentum membranaceum, velut frenum linguæ & penis, muſculi tamen vicem ſubire, vt rectè *Veſalius* contra *Galenum*, muſculos erigentes epiglottidis ſtatuat.

Apophyſis ſtylois.

Apophyſis ſtylois coniungebatur cum oſſe hyoide in baſi.

Annuli trachea.

Annuli tracheæ arteriæ, ſquamatim & imbricatim ſibi committebantur, in-teruentu membranæ, vt ita ſufficerent, à naturali ſitu in alium, multæ diſte-ſioni, & amplificationi.

Atque hæc omnia me præſente *VVinthierius* obſeruauit, & pro ſolita di-gentia inter aduerſaria ſua retulit.

Sed qui iam per Dracones & ſerpentinos meatus, à tramite recto diuert-mus, redeamus in viam ſi placet, vt tandem *Dracunculum* noſtrum, cuius grati diutiùs euagati ſumus, deſcribamus.

Plinius Herodoti hiſtoriam de Cinnamomo pro fabulis habet, quod à veſpertilionibus cu ſtodiatur.

Videtur *Plinius* lib. 12. cap. 19. quam ex *Herodoto* authoritatem attulimu, fabulis potiùs annumerare. *Cinnamomum*, ait, *&* *Caſiam fabuloſa narrauit a-tiquitas, princepsue Herodotus, auium nidis, & præſertim Phœnicis decuti. Item Caſia circa paludes propugnante vnguibus diro veſpertilionum generi, aligeriſq. ſerpentib his commentis augentes rerum pretia.* Quamuis haud ſciam, voluerit ne *Plinius* f-buloſos *aligeros ſerpentes* innuere, an hoc inter fabulas ſolùm ponere quod *ſer-pentes* hi cum *veſpertilionibus* *Caſiam* & *Cinnamomum* reuera aduerſus homine, à collectione, & ſectione tueantur. Ne autem mirum alicui videatur, quà r-tione *veſpertiliones* non niſi noctu volantes, has arbores defendunt, ait *Plinius*, *Non cædi hunc fruticem niſi aut ante ortum Solis, aut poſt occaſum. Theophraſtus* li. 9. cap. 5. fabulis quoque accenſet, *à ſerpentibus mortiferis cinnamomum defendi.*

Garzias ab Horto de hiſtoria cinnamomi conſulatur.

Garzias ab Horto lib. 1. cap. 15. exactiſſimè *Canellam*, & quæ inter *Cinnam-mum ac Caſiam* conuenientia, aut diſcrepantia ſit, deſcribit, qui aromata hæ locis illis ab *Herodoto* & *Plinio* aſſignatis, nunquam nata fuiſſe, apertiſſimis il argumentis docet, & vnde antiquorum fabulæ illæ enatæ fuerint, detegit, qu cum huius loci non ſit examinare, is ipſe adiri poterit. Interea *Ciceronem* qu-que de *Natura Deorum*, de *aligeris* his *ſerpentibus* teſtem laudare poſſumu: *Ibes auertunt*, inquit, *peſtem ab Ægypto, cum volucres angues ex vaſtitate Lybia* (a dicunt ex *Arabia*) *vento Africo inuectos interficiunt atque conſumunt*. Inter veter his accenſeo *Strabonem*, *Melam*, atque *Solinum*. Nec ſeculi noſtri, quo plu-rima veteribus ignota & incredibilia, nobis innotuerunt, fideliſſimis teſtimo-

Cicero etiam aligeros ſerpentes eſſe dixit.

Hoc ipſum atteſtantur Strabo, Mela, Solinus.

Recẽtiorũ de eadẽ re teſtimonia.

nijs

js destituimur. In *sexta parte* descriptionis *Indiæ Orientalis*, & quidem *Auri-fri Regni Guineæ* ad *Africam* pertinentis, à *Batauis* perlustrati, hæc reperio. *Sed alium Serpentum genus ibi reperiri dicunt, quos Dracones vocant, alis & cauda ro-stroq. bene longo, & dentibus acutissimis, quibus pecudes & carnes crudas quascunque inficere facilè possunt, formidabiles. Colore sunt cæruleo & viridi, & ab Æthiopibus pro Fetisso habentur. Odio Elephantes prosequuntur maximo, quos etiam calliditate suà interimere possunt. Vlnarum sunt in his regionibus plerunque decem, quamuis alibi inuenti sint Dracones centum pedum longi, qui volando eousque ascendere & attollere se potuerunt, vt vel aues in aëre comprehendere potuerint.*

In Regno Guineę sūt tales Serpentes, siue Dracones.

Philippus Pigafetta ex *Edoardi Lopez acroamatis*, in *Regni Congi* descriptione hæc habet. *Reperitur præterea etiam ibi animal auis magnitudine, formà verò Draconis, alatum enim est, & caudam habet longam. Caput quoque oblongum de pluribus dentium acutissimorum ordinibus referto. Carnibus crudis victitat. Cutis glabra quasi subuiridibus squamis depicta. Gentiles id venerantur pro Deo ad in hodiernum diem magnà curà, & admiratione educatur à primatibus, qui pro-pter vberem ex oblatis prouentum, aliquando id populo adorandum proponunt.*

In Regno Congo tales similiter repeiuntur.

Apud *Ramusium* in primo tomo, hæc *Odoardus Barbosa* annotata reliquit, cum de monte quodam Regnum *Narsingæ* à *Malabaris* diuidente, sermonem inijceret. *In hoc monte*, ait, *sunt serpentes alati & volantes, admodum venenosi, de quibus fama fert, quod halitu suo, & intuitu solo interficiant, si quis eos propiùs accedat, ab arbore in arborem conuolant.*

Similes sūt circa Regnum Narsingæ.

Nicolaus de Comitibus Venetus, apud eundem *Ramusium* inter alios serpentes prouinciæ *Malabar*, quos ibi notat, hos quoque valde truculentos memorat, magnitudine cubiti, *alis vespertilionum*, & *septem capitibus*, præditos, vnum post alterum secundum corporis longitudinem habentes positum. *Hi maxi-mè*, ait, *sunt venenosi, qui arboribus insident, nam solo etiam anhelitu & spiritu interficere hominem sunt soliti.*

Idē apud Malabaros

In *tertia parte Nauigationum* dicti *Ramusij* asseritur, in Regno *Palimbotræ* serpentes, *duorum cubitorum longitudine, & cum alis vespertilionum, noctu hi volant, & vbi guttulas aliquot vrinæ emittunt super aliquem, hunc ipsum occidunt.*

In Regno quoq; Palimbotræ.

Atque hactenus à me producta, tam iuniorum, quàm veterum testimonia historicorum, facilè quemuis (nisi *cui durum circum præcordia ferrum* hæ-rit) inducere poterunt, vt credat, *Naturam Dracones siue Serpentes alatos pro-*duxisse, qui hodie varijs in regionibus, calidioribus præcipuè conspiciuntur.

Certū igitur est, esse Dracones alatos.

Verùm quod nunc propositurus sum animal, nescio equidem, an fidem con-sistim apud quosuis reperturum fuerit, adeò enim à reliquorum modulo, con-stitutione, & forma exorbitat, vt dubitem, ne ad ceterorum protinus mon-strorum poëticorum stabulum, quispiam id ablegare voluerit,

Sed iā describendus Card. Barberini Draculus vol. de aliorum Draconum limites excedit.

Ast quamuis ratio reclamet, vera negetq.
Credere posse animum, victus fateare necesse est,

Id tamen ita esse, si hoc mecum oculis tuis perlustraueris, manibus palpa-ueris, & mente denique ipsà comprehenderis.

Difficile est ratione docere, & vincere verbis.

Veruntamen *non potest de veritate dubitari, quoties cum incertis experimenta con-sen-*

Non negādum subitò, si quid ratio tua non comprehendat, sēsus tamē approbet.

ſentiunt ait *Quintilianus. Et pluris*, inquit *Plautus, eſt oculatus teſtis vnus, quàm auri decem, qui audiunt, audita dicunt, qui vident, planè ſciunt.* Hoc ego animal iuſſu & permiſſione Ampliſs. *Cardinalis Barberini* in cuius *Pinacotheca* idipſum oſſibus hærens, & corio ſuo tectum integrũ fermè adſeruatur, in gratiam auidiſsimi naturalium miraculorum ſcrutatoris, graphicè priùs in tabella expreſſum, iuſtamq. ſuam magnitudinem repræſentans exhibebo. Poſtmodum ad vnguem pro virili mea deſcribam, verumq. ac genuinum, non fictum, non arte conſarcinatum eſſe, confirmabo. Denique ad quodnam animantium genus referendum ſit, diſſertabo.

Dracunculus Monoceros
ILLVSTRISS. CARD. BARBERINI.

Dracunculi Cardin. Barberini accurata delineatio. Huius longitudo. Caput & rictus. Dentes.

SI totum extendas dimetiarisq. hoc animal, cum capite & cauda, ſpithamam tibi eius longitudo, & digitos quatuor tranſuerſos conſtituet. *Caput* oblongum & roſtratum obtinet, quinimo roſtri cuſpis merè eſt cornea. *Rictum* quoque pro beſtiæ exilitate, iuſto maiorem habet. In vtraque mandibula vtrinque *dentes* tres numerantur molares, ſed eminentijs & cuſpidibus quibuſdam elatis exaſperati, ſeipſos tamen egregiè excipientes, vt ſimul ſumpti duodecim exiſtant. Sunt & canini in vtraque mandibula bini, terribiles, ſed non exerti, ſuperiores tamen inferioribus paulò grandiores. Inter hos videre eſt ſex alios dentes inciſores, & ſuperiores quidem longè inferioribus maiores. Nec hi quidem æqualis prorſus longitudinis, cum duo illi qui vicini ſunt caninis paulò ſint productiores quatuor alteris medijs, eiuſdẽ planè magnitudinis. Sex inciſores autem in maxilla inferiore, tam ſunt exiles, vt vitreis oculis opus habeas,

Habet duodecim molares, duodecim inciſores & quatuor caninos.

...s, si rectè hos discernere cupias. Quare *microscopij* nostri auxilio vsus, eos... numeraui, qui omnes simul sumpti viginti octo constituunt.

...foramina, vbi olim *oculi* fuerunt, magna satis, & *auriculas* adhuc cutaneas, ...lapsas tamen, acutas & non exiguas conspicere licet. In apice capitis *Corni...um*, quod mireris, protuberat, extremum ferme indicis digiti articulum lon...n, recuruum, & collum versus reflexum. Hoc pelle squamosa obducitur, ...sicoloribus punctulis venustà, quę cum aliquantulum lacera sit, sub hac ipsa ...nea substantia perbellè elucet. Totum caput duos transuersos digitos lon...m, & pollicaris crassitiei est. Ab hoc *collum* incipit, quod palmi minoris, si... quatuor digitorum est longitudine, donec ad primas thoracis vertebras ...tingat. Crassitiei talis in sui initio, quæ digiti est indicis, & pectus versus, ...æ pollicis est. Situs & positura eadem huius colli est, quæ in auibus, elatum ...im hæc bestia illud, & non rectà lineà exporrectum gestat.

Oculi. Aures. Cornu in capite. Collum.

Thorax post collum sequitur, cuius principium duæ clauiculæ ordiuntur, fi... sexta costa: neque enim comprehendere potui thoracis regionem pluri...s, quàm sex costis & clauiculis, quæ in brutis rarissimæ sunt, excepta *simia* ...*rinaceo*, vt ego vidi, circumscriptam fuisse, videtur enim sterni os inter ...s sex costas interseptum. An autem sequentes octo ab vtroque latere costæ, ...tilagine in medio sui cohæserint, ignoro equidem, vetustate enim hæ quo...mmodo collapsæ, nec aliquid, nec nihil omnino tale ostendunt. A thorace ...*ter* incipit, & caudam versus octo adhuc *costæ* numerantur, vt omnes simul ...t quatuordecim, præter clauiculas. Venter est triplo thorace longior, & in ...dio sui duplo latior, ad caudam accedens paulatim angustatur. Cum *cauda* ...runcata appareat, tota eius longitudo ita exactè mensurari haud potuit, exi...um autem quid deest. Ab vltima tamen cauda incipiendo, *vertebras* tri...nta vsque ad os sacrum dinumeraui, quod ad vltimi ventris costam definit. ...litissimæ certè sunt istæ vertebræ, & à sua carne probè denudatæ, itaque ar... ac firmiter connexæ hærent, ac si glutine quouis tenacissimo, aut filo ar...nteo, veluti in sceletis meis factum est, compactæ fuissent, in spiram quoque ...eganter conuolutæ.

Thorax. Costæ sex in thorace. Et octo in ventre. Venter. Vertebræ in cauda.

Ad clauiculas *femoris* *ossa* articulata hærent, duos longa digitos transuersos, ...ibus tibiæ breuiores paulò, & his *pedes* adhuc breuiores copulantur, in ...atuor digitos, acutis satis vnguibus armatos fissi atque diuisi, æqualis fer...è longitudinis, & nullà, quod ego animaduertere potui, membranà conne...s, quibus demum quintus accedit digitus pollicis instar, breuior prioribus ...ilicet, internà parte locatus.

Ossa femoris & tibię. Pedes.

Alas gerit hæc bestiola binas, duos latas digitos, & tribus paulò longiores, ...uadratas quodammodo, nisi quòd cuiuslibet oræ, seu fines in tres cuspides ar...atim desinunt, inter quas, semilunares duæ incisiones intercurrunt. Extre...itas principij harum, suprema sui parte, exiles duos exporrigit vnguiculos. In...ma pars earundem ventri proxima, bene breuior est supremà: Inter septi...am autem & octauam, hoc est in medio quatuordecim harum costarum, ...edem annectuntur. Extensæ verò hæ, oras suas seu cuspides extremos non ...altum erigunt, sed caudam versus porrigunt, id quod diligenter hìc notari

Alæ & quę in his diligenter sũt obseruãda.

Zzz velim,

velim,atque hic mos est omnibus,quòd ego scio,veris auibus. Apparet autem has non ex pennis esse compositas, verùm ex mera quadam cute constare, nibus tamen in qualibet alarum nerueis,& satis robustis per longum fibris transcurrentibus,pellemq. illam firmantibus, alij vnguiculi, præter pusillos & conspicuos dictos, in alarum oris nulli videntur, qui vespertilionibus sunt proprij potius, quibus parietibus,muris,& arboribus fixi hærent.

Alarū substantia & color

Transparet autem hæc *alarum pellicula* ad candelæ lumen, quarum color internâ parte palearum est, sed obscurior, externâ cæruleo,& aliquantulum rufo atquè nigricante relucet. Multis quoque hæ extrà orbiculis oblongioribus & ouatis, quasi pauonum oculis, distinguuntur, quæ oculis nostris delectationem magis quàm terrorem incutiunt.

Ossa vera in hoc sūt non spinæ vt in piscibus & serpentibus. Cutis seu corium. Totius animalis color.

Maxillarum & *femorum ossa*, *thoracis* ac *caudæ vertebræ*, & pleræque costæ, carne ac cute suâ denudata omnia,non spinas piscium atque serpentū similat, sed vera quadrupedum,aut auium ossa æmulantur. *Pellis* tamen siue cutis, qua totum animal obducitur, serpentina potius videtur, quàm alterius vllius bestiæ, licet squamosa non multùm sit. *Color* varius, præcipuus est viridis cum cæruleo, subluteo,& nigricante mixtus. In dorso, & supinâ corporis parte magis virescit,sub collo,ventre, & prona parte magis flauescit. Atque hæc succincta quidem, genuina tamen, & verissima animalis huius, non à circulatore aliquo artificiosè compositi, sed à Deo, ac Natura realiter in lucem producti,est expositio. Quod sicuti verbis in charta, ita lineamentis suis in tabella expressum, curiosi lectoris oculis, & menti exhibere voluimus, idq. eò libentius præstitimus, quòd certissimè sciamus, à nullo Zoographo, ita exactè descriptum, atque concinnè eiusmodi *Draconem* depictum, veluti hìc factum vnquam fuisse.

Similis & tam accurata animalis huius descriptio vix à quoquā alio est facta.

Artificiosus Draco à Calceolario proponitur.

Prodijt nuper magnum satis opus, cum figuris pulcherrimis in æs incisis, naturalium rerum mirabilium, quæ in celebri *Calceolarij Veronensis* museo iamdudum conseruantur, in quo dum verum *Draconem* nunquam forsan scriptor vidisset, nedum habuisset,coactus fuit falsum,vt ipsemet *Calceolarius* fatetur,nobis proponere ex *Raia* pisce, à circumforaneo,nisi fallor, quodam concinnatum, de quo hæc eius verba habentur: *Monstrosum hoc animal, quod spectandum exhibetur, formam illius virulentissimi Basilisci imitari dices, verùm scias, ne quid mendacij hoc nostro in Nomenclatore reperiatur, Basiliscum non esse, nec Draconem, sed esse piscem maris alumnum, Raiam nimirum læuem, in hanc formam manu artificis fabrefactam.*

Aristoteles nūquā serpentes bipedes admisisset.

Quod si ex *Aristotele* sciscitatus esses, an *Natura* vnquam serpentem bipedem produxisset? per omnia tibi sacra, iuraq. hoc nunquam ab ea factum, nec fieri posse iurasset,hic enim,*Gaza* interprete, ipse lib.1. cap.5. hist.animal.scripsit: *Enimuerò alijs pedes Natura dedit, alijs negauit, & quæ obtinent pedes, aut binos hæc habent, vt homines vt aues, duo hæc tantummodo genera, aut quaternos, vt lacertæ, vt canes: aut plures vt Centipedes & apes. Augustinus Niphus* ad hunc locum ait, *non esse alia bipeda, quàm homines & aues. Iulius Cæsar Scaliger* quoque hunc textum ita vertit: *Animalium præterea quædam pedes habent, quidam non habent, & illa quidem aut binos, vt homo & auis sola.* Rectè *Scaliger*, a enim

[..]im Græcè Aristoteles loquitur. Καὶ τῶν ἐχόντων τὰ μὲν δύο πόδας ἔχει οἷον ἄνθρωπος [..] ὄρνις μόνα. Erit igitur hic *Dracunculus* noster, cum homo non sit, & *Ser-[..]ns* ex Aristotelis doctrina, esse nequeat, erit, inquam, ὄρνις, hoc est *auis*. [..]am eodem libro cap. 24. ait: *Caret pedibus omne genus Serpentum vt pisces*. [..]em lib. 5. hist. animal. cap. 4. *Quæ autem pedibus carent*, inquit, *& longo [..]nt corpore vt Serpentes, vt murenæ, ijs coitus complexu mutuo supinarum partium [..]itur*. Et licet hic ex aliorum sententia *Serpentibus alas* quoque dare volue-[..]t, *pedes* tamen nusquam concessit. Ex Aristotelis mente Draco noster esset potius auis quam serpens.

Quamuis enim *pedes lacertis* tribuerit, hos tamen à *Serpentibus*, quos *ape-[..]s* perpetuò dixit, separauit. Itaque 2. hist. animal. cap. 17. ait: *Genus Ser-[..]ntum omnia ferè proxima lacertis, ex terrestri ouiparo genere habere spectes, si pe-[..]es ijs demas, longitudinem addas*. Et vt demus *lacertos* etiam ex *Serpentum* gene-[..] quodammodo esse, quatuor tamen his semper, veluti & *Crocodilis*, binos [..]rò pedes nunquam assignauit. Serpentes vbiq; apedes nō pedatos, minimè bipedes Aristoteles statuit

Veruntamen hic aliquis Aristotelis sensum mentemq. explorare meritò pos-[..], quomodo solam *Auem* cum *Homine bipedem* esse statuerit? Cum tamen [..]spertilio bipes quoque sit, & auis tamen minimè censeatur, est quidem [..]olucris, sed non *auis*, hoc est ὄρνις. Aristotelis hæc, non mea doctrina est, [..] enim loquitur lib. 1. hist. animal. cap. 5. *Scaligeri* versione: *Volucres au-[..]m aliæ pennis præditæ sunt, vt aquila, & accipiter: aliæ earum loco membranas, [..] apes, & scarabæus: aliæ corium habent, vt vulpes & vespertilio, pennatorum [..]tur genus auis vocatur*, (ὄρνις καλεῖται) *reliqua duo genera vnum nomen, quo dice-[..]tur, non habuere*. Vespertilio igitur cum pennis careat, auis non erit, hoc est [..]ις, & bipes tamen est, quare pulchrè de hoc animali hoc eodem loco *Sca-[..]er*: *Mirum animal*, inquit, *bipes, quadrupes, ambulans non pedibus, volans [..]i pennis, videns non luce, cæcus in luce, extra lucem luce vtitur, in luce luce caret, [..]a cum dentibus, sine rostro, cum mammis, cum lacte, pullos etiam inter volan-[..]m gerit*. Vespertilio an auis sit. Vespertilio mirum animal.

Possem & ego ad vespertilionem, cuius exquisitum sceleton inter alia [..]lligatum teneo, symbolam meam conferre, nisi parergon censerem. [..]oc interim reponendum illis volo, qui arguere possent, *vespertilionibus* pe-[..]m nullum vsum esse, cum dixerit contrarium Aristoteles lib. 1. hist. ani-[..]al. cap. 1. *Animal quod volucre tantum sit, vt piscis natatile solummodo est, [..]llum nouimus, nam & quæ pennis cuteis volant, ingredi possunt, vnde vesper-[..]ioni etiam pedes sunt, & vitulus marinus pedes habet minutos*. Pedes igitur ve-[..]ertilioni ad ingrediendum concessit *Philosophus*. Verum de *aue Paradysea* [..]iæ apes esse, & semper volare creditur, de qua noster hoc libro author etiam, [..]os fortè in secundo tomo disputabimus. De vespertilione etiā rari aliquid author affert possit. Vespertilio pedibus suis vtitur. An dentur aues apedes?

Nunc ad *Dracunculum* redeamus. Hunc igitur bipedem esse cum con-[..]et, *hominem* autem dicere nefas sit, & *auis* esse nequeat, quod pennis non [..]t vestitus, & à *Serpentum* numero, quia binos pedes habet, excludatur, *ve-[..]ertilionem* vt facias, ex Aristotelis decretis, solum restat. Atqui *vespertilio* [..]urima habet, quæ *Dracunculo* minimè competunt, & vt alia taceam, [..]utis sola reclamat, quæ in hoc est squamosa, & glabra, in *vespertilione* pilo- Nescitur ferme ad quod animaliū genus noster Dracunculus sit reducendus

Zzz 2 sa, &

ſa, & villoſa, qualis fermè in muribus eſſe ſolet, ſic vndique ſunt anguſtiæ.

Dantur ſerpentes pedati & quidem bipedes aduerſus Ariſtotelis decreta.

At nos, vt vt Ariſtoteli cõtrariũ id viſum fuerit ſerpentes eſſe bipedes, ex diligenti tamen itinerum atque nauigationum lectione, vtriuſque orbis tam occidui, quàm ſurgentis ſolis, comperimus *Dracones*, ſeu mauelis dicere, *Serpentes alatos*, atque *pedatos* ſimul, & duobus quidem ſolis pedibus ingredientes, non raro viſos fuiſſe. Huiuſmodi *Dracones* memorabilis ille pirata, qui vniuerſum terrarum orbẽ circuiuit, & in vaſtiſſimo Oceano, infinitas propemodum naues deuorauit, hoc eſt prædam immenſam, opimamq. domũ reduxit, *Draco*, inquam, iſte *Anglicus*, in ſecunda itineris ſui parte *Gallico* idiomate *Pariſijs* excuſa, pagina 109. quando de *Regno Congi* loquitur, hæc habet. *Ibidem conſpiciuntur etiam animantes altitudine Arietis quæ alatæ ſunt, quemadmodum Dracones. Caudam habent, & roſtrum oblongum, pluresq. dentium ordines. Veſcuntur crudis carnibus duosq. tantum pedes habent. Pellis eſt illis rubra, viridibus & cæruleis maculis conſperſa. Iiſdem coloribus cernuntur ibidem chamæleontes.* Fuit autem hìc *Draconi Anglo* ſermo de Serpentibus, viperis, & huiuſmodi venenoſis ac nocentibus beſtijs.

Draco Anglus celeberrimus Pirata orbis vniuerſi maria nauigauit.

Inuenio hæc præterea in decima deſcriptionis *Americæ* parte, & illa quidẽ nauigatione, quam primã in *Pariam Americus Veſputius Florentinus* tentauit, & regionem hanc à ſuo nomine ſicut hodieq. remanet, *Americam* appellauit. *Ibi populum quendam offendit piſcationi operam dantem, & complures ibi caſas Hiſpani conſpexerunt, quas piſcationem exercentes (hi populi autem qui erant ad quatuor millia conſpectis Hiſpanis aufugerant) ac varij generis feras piſcesq. elixantes atque torrentes ibidem conſtruxerant. Inter alia ſerpens alatus craticulæ ligneæ erat impoſitus, qui maximum ſtuporem Hiſpanos conuertit. Paulò longius progreſſi, in reliquis tuguriis complures eiuſmodi Serpentum viuos offenderunt, quorum pedes vinculis alligati, fauces funibus conſtrictæ erant, ne quid hominibus damni inferre poſſent, quemadmodum vrſis, canibus, equis, alijsq. feris capiſtra inijcere ſolemus. Vſque adeò immane tuebatur, vt abs contactu illorum prorſus Hiſpani abſtinerent.* In pictura, quæ hoc in libro conſpicitur & beſtiam hanc exprimit, pedes bini ſaltem appinguntur. *Petrus Bellonius obſeruationum* ſuarũ lib. 2. cap. 70. *Habet Ægyptus*, inquit, *multos præterea Serpentes, quorum non meminimus: quæ de nocentioribus dixiſſe ſatis eſt. Quoniam porro condita atque integra quorundam Serpentum alis & pedibus præditorum (quos ex Arabiæ parte in Ægyptum aduolare ferunt) corpora vidimus, vnius ex ijs Iconem lectorum oculis ſubijcere voluimus, plura de eo in libro de Serpentibus dicturi.* Veruntamen, vt diligentem omnem etiam curam adhibuerim, hunc *Bellonij* librum tamen de *Serpentibus* conquirere non potui, quare quæ de ſimilibus *Draconibus* ſcripſerit, me fugit. Hoc ſcio, cuius figuram in his obſeruationibus ſuis propoſuit, ad noſtri *Dracunculi* imaginem proximiùs accedere, quàm ad aliarum vllam à nobis ex alijs authoribus, excepto *Herodoto*, alatarum.

Americus Veſputius Florẽtinus in America Dracones bipedes vidit.

Bellonius depingit Dracũculũ noſtro valde ſimilem.

Huic non abſimilẽ Pareus proponit.

Plinius de noſtro Dracone nihil habet.

Conſimilẽ prorſus figurã *Ambroſius Pareus* lib. 1. depinxit. Verùm quid *Dracones* ſint, & vnde veniãt, nõ docuit, ſola illa quæ *Plinius* habet, attulit, quæ ad noſtrã nihil faciũt, hic enim de *Dracũculo* noſtro ne sõniauit quidẽ, verùm magnos ſerpẽtes quoſdã, vt ſupra memini, *Draconum* nomine afficere voluit. Adde *Pareus* aliũ maiorem tricornem, monopodem hunc, aut multipidẽ dicas, haud

ſcias

ias, vno verbo monstrosam potius quam naturalem bestiam. Hi ambo *Dracones* ab alijs omnibus animalium scriptoribus, quos ego vidi, vt delineantur, ita minimè explicantur, vt probabile valde sit, vnum scriptorem ab altero hos mutuos accepisse. Quod autem inter nostrum verum & hos discrimen interdat, posteriùs paulò declarabo. Dracones à diuersis scriptoribus ijdem mutuati videtur propositi.

Cardanus tamen lib. 9. *Subtilit.* se nobis opponit & serpentes alis, ac pedibus priuat. Rationem hanc assignat: quia sic pernices & perniciosi maximè simul forent, quod *Naturæ* benignitas non permittit. *Ea de causa*, ait, *nullum auem venenosam Natura fecit, aut si fecit facietue, debile venenum illi erit, vt vepa, aut non magna, aut diuturna, aut non frequens & pusilla, aut in desertis locis habitabit. Manifestum est igitur ex fine ipso, cur Serpentes sine alis & pedibus sint.* Sed & magnis huius rationem adduxit, quòd putauerit nimirum, venenum horum ex siccitate nimiâ esse siccissimæ substantiæ, quare æquum fuisse, vt cornua, vngues, ossa, & plumæ venenosorum carnibus animalium immiscerētur, vt hæc sicciora ita efficerentur & nocentiora. Quæ *Scaliger* in *Exercitationibus* suis aduersus hæc disputauit, videre possunt, quibus otium commodum magis est. Ego verò eundem *Cardanum*, vel hoc ipso in loco, nō satis sibi consentanea docuisse mihi persuadeo, quando adhuc venenosiores *Serpentes* illos, quibus vngues & cornua non carnibus immixta fuerunt, sed extremitatibus eorū adnata, scripserit: *Serpentem verò*, ait, *quicunque etiam vel in cauda vngulam vel in fronte cornu habent, immodicè sicci sunt, atque ideo perniciosissimi. Vt igitur Serpentes veneno præditi essent, alis, plumis, cruribus, alijsq. carere debuerunt, & parum etiam bibere his necesse fuit, & vt oculi ruberent. Hac de causa nulli ferme pisces venenosi: quod si sint, siccissima parte tales sunt, vt lepores marini felle, & spinis aranei pisces.* Hæc omnia, & quæ *Scaliger* contradicit, sub incudē ad longū referre, nunc nō licet, nec libet, alio id loco fiet. Rationem huius adducit. Cardanus contraria suis decretis docet. Scaliger aduersus Cardanum.

Hoc solum pro asserendo, confirmando, & à dolis fraudibusq. omnibus eximendo *Dracunculo* nostro, ex alio *Cardani* lib. de *Rerum varietate* nempe, cap. 29. lib. 7. attulisse, & *Cardanum* nolentem volentem veritati assensum præbere debuisse, mihi sufficeret, huiusmodi prorsus, vt ego opinor, *Dracunculos* ab ipso *Parisijs* visos, qualis noster est, iam dudum fuisse. Hęc cōcepta ipsius, dicto iā loco, sunt verba. *Sed de Serpentibus alatis, dum Lutetiæ essem, quid viderim apud Gulielmū Musicum referam. Habebat ille quinque tales, quales nunc describam: qui cum omnes diuersis temporibus habiti essent, formà verò eadem penitus, indicabat non fuisse commentitios: neque enim diuersi homines, eadem ad vnguem, & maximè diuersis temporibus fingere possunt. Erant autem bipedes alis exiguis, vt vix volare posse crediderim. Caput paruum & Serpentum capiti simile: Color lucidus, plumæ nullæ, nec pili. Magnitudo eius, qui præcellebat alios, cuniculi. Præstitisset si confictì fuissent, alas tam grandes addere, vt posse volare existimarentur: delatos ex India constat: Dracones vulgus vocat.* Hos ego, vt iam scripsi, nostro *Dracunculo* congeneres fuisse conijcio, quamuis notas omnes, quæ in nostro sunt, non expresserit *Cardanus*. Pedes verò *Draconibus* quoque *Scaliger* dedit *Exercit.* 189. *Draconibus autem crura esse, & notum est, & puerilia illa esse*, inquit, *vt Serpentes veneno præditi essent, oportuisse eos carere cruribus propterea, pilis, plumis, & parum bibere.* Cardanus tamen alatos & pedatos & morbo ferme similes Dracones quinque Parisijs vidit. Scaliger quoq; pedes Draconibus concessit.

Inuenio præterea in Gesnerianis notis sequentia verba ex *Brodæi Miscellan.* lib. 3.

Brodæus alarũ Draconem in Gallia visum esse testatur. Hoc testimoniũ satis est contra Cardanum.

lib. 3 cap. 1. *Esse porrò Serpẽtes quosdã mẽbranaceis pinnis alarũ instar vtentes, memoriæ proditur: quod ætate nostra ita esse compertum est. Delatus enim est ad Franciscum Gallorum Regem Draco pennatus, apud Sanctones à rustico, cum in eum inuolaret, ligone cæsus: hunc multi eruditi, spectatæq. fidei homines se vidisse nobis testati sunt. Putabant autem ex transmarinis regionibus, vento pulsum, in eam prouinciam emigrasse, nam Gallia monstris eiusmodi caruit.* Hìc licet *pedum* nulla fiat mentio, volui tamen *Cardano* auctoritatem hanc oculatorum testium opponere, quia præter cæteras serpentibus, etiam alas ipse iniquo iure adimere conatus fuerat.

Author purgat se à prolixitate & arrogãtia.

Hic beneuolus mihi lector meus rogandus, ne aut prolixitatem meam, in enarrandis authorum dictis accuset, aut in ijs refellendis arrogantiam culpet: *Ipsorum enim dogmatum conflictus, dum inter se conferuntur, veritatem conciliat, vnde sequitur cognitio,* inquit *Clemens Alexandrinus*. Est quidem vna via veritatis, sed in eam tanquam in fluuium, alia aliunde fluenta influunt. Et cum Seneca

Aurea dicta Senecæ & Clem. Alexandrini philosophiæ studiosis consideranda.

meo, ad posterius, hoc regero. *Non me cuiquam mancipaui, nullius nomen fero, multum magnorum virorum iudicio credo, aliquid meo vindico, nam illi quoque non inuenta, sed quærenda nobis reliquerunt, & inuenissent forsan necessaria, nisi & superflua quæsiuissent. Multum illis temporis, verborum cauillatio eripuit, & captiosæ disputationes, quæ acumen irritum exercent. Nectimus nodos, & ambiguam significationem verbis alligamus, deinde dissoluimus.* Quare alio idem loco indignabundus, in has querelas erumpit. *Pudet me, in re tam seria senes ludimus. Mus syllaba est, mus autem caseum rodit. Puto nunc me istud non posse soluere, quod mihi ex ista sententia periculum imminet? quod incommodum? sine dubio verendum est, ne quando in muscipula syllabas capiam, aut ne quando, si negligentior fuero, caseum liber comedat. Nisi fortè acutior est illa collectio. Mus syllaba est, syllaba autem caseum non rodit, mus ergo caseum non rodit. O pueriles ineptias! in hoc supercilia subduximus, in hoc barbam demisimus, hoc est, quod tristes docemus & pallidi.* Hæc studiose rerum naturalium indagator, aurea tibi dicta sunto. Tempus, cuius exigua nobis relicta est portio, non inutilibus, & nugacibus verbis, sed & frugiferis rebus impende, & cum eodem *Clem. Alexandrino,* nulli te sectæ addicas, *Philosophiam non Stoicam, non Platonicam, non Epicuream, non Aristotelicam, sed quæcunque ab his sectis rectè dicta & facta videris, hoc totum selectum Philosophiam dico.* Et quæ cum sacris magis literis congruit, hanc toto animo exosculare.

An Dracũculus hic ad serpentes pertineat?

Verùm & nos temporis rationem aliquam ducamus, & ad finem tandem properemus oportet. Ad quem priusquam perueniamus, explorare operæpretium fuerit, sit ne *Dracunculus* noster ex *Serpentum* progenie oriundus? Ad hoc quæsitum, si *Aristotelis*, & *Plinij* doctrinam sequi velis, negando, si *Naturam* consulere malis, affirmando respondebis.

Ex Plinio probatur, non ad serpentes illũ attinere. Idque eo argumento quia cornu verum habet.

Cornu in primis corneum, non carneum obstat, ne *Serpentem* ex horum decretis authorum esse credas. Quamuis enim *Herodotus* lib. 2. dicat: *At circa Thebas sunt sacri Serpentes, nihil omnino hominibus noxij pusillo corpore, binis prædit cornibus, è summo vertice enatis: quos defunctos in Iouis æde sepeliunt, huic enim Deo illos sacros esse prædicant.* Et *Plinius* lib. 11. cap. 37. *Cornua quoque referam multis quidem & aquatilium, & marinorum, & Serpentum data esse modis.* Ait tamen, *quæ verò cornua intelligantur, quadrupedum tantùm generi concessa esse.* Idem

Cochleis

ochleis adpræuniandum iter (fcilicet data funt cornua): *corporea hæc ficut cerastis* hoc eft ferpentibus huius nominis) *aliquando & fingula*. Itaque ex *Plinij* hi-storia, habemus quidem *Serpentes cornutos*, verùm non duris offeisque, fed mol-bus, & vt, ipfe loquitur, corporeis cornibus infignitos. Nofter autem *Dra-cunculus*, vnicam omnino corneæ, & durifsimæ fubftantiæ, in apice capitis ge-rat, *cornu* inquam verum, non *Cristam*, quam aliqui *Draconibus* attribuerunt. Quare idem *Plinius* lib. 8. cap. 12. *Id modò mirum*, ait, *vnde Dracones criftatos Iu-ba crediderit*. Et laudato iam fupra loco, cùm de animalibus, quæ criftas ha-bent egiffet, *Draconum enim criftas qui viderit*, inquit, *non reperitur*.

Aristoteles autem lib. 2. Hiftor. anim. cap. 1. Cum de animalibus, quæ cor-nua gerunt, fermonem inftitueret, *Serpentum* minimè recordatur. Et *bifulca* eiusdem *fola facit*, *vt plurimùm cornigera*. *Oryx* ipfi quoque *bifulcus* cum fit, non bicornis tamen, fed vnicornis exiftit. Et *Afinus Indicus*, *folipes* non bifulcus, monoceros eft. Hoc eodem porrò capite cum *Plinio* probè congruit. *Quæ autem cornuta funt, eadem omnino quadrupeda effe certum eft*, ait, *nifi quid per tranflatio-nem cornu habere dicatur: quemadmodum Ægyptij de Colubris Thebanis perhibent, quafi aliquid illis veluti veftigium cornu extuberet*. In noftro verò *bipede Dra-cunculo*, non quadrupede, *Corniculum* non per metaphoram & tranflationem, fed realem effentiam, atque exiftentiam, non molle, ac tenerum, fed durum & offeum prominet. Quin & *roftri cufpis* merum quoddam *cornu* exiftit. Et quod mireris planè, ac præter *Ariftotelis* doctrinam accidiffe dicas, animal hoc noftrum fuperioribus inciforijs dentibus, cùm iure carere debuiffet, quia cor-niger um eft, hoc tantum abeft vt ita fit, vt hos etiam inferioribus comparibus & correfpondentibus, triplo maiores auctiores atque longiores obtinuerit. Hoc ipfo enim, & libro & capite *Philofophus*: *Sunt alia vtrimque dentata*, inquit, *alia altero dentium ordine carent*. *Quæ enim cornua gerunt, hæc non dentata vtrimque funt, quippe quæ primoribus maxillæ fuperioris careant dentibus*. *Quamquam fint non-nulla, quæ cornibus vacent, & vtrinque dentata non fint, vt Cameli*. Non igitur mirum eft, fi in *Camelo* contra Naturæ legem & *Ariftotelis* regulam, hoc eue-nit, poffe ijfdem aduerfari decretis *Dracunculum* etiam noftrum, qui licet cor-niger fit, dentibus tamen nullis in fuperiore maxilla fit deftitutus. Verùm de cornibus plura in fequente, & vltimo capite hoc noftro, vbi de *Scarabæo cornige-ro* feu *Tauro volante* agemus, fuppeditabimus. Hoc interim pro more, & amo-re meo, *Philofophiæ Tyroni* meo inculcandum denuo cenfeo, *plurima vera effe, quæ parum funt credibilia*. Venire veritatem etiam interdum in lucem, non-neceffitam. *Et interdum ita perfpicua eft veritas*, ait *Seneca*, *vt eam infirmare nulla vis poffit*, *interdum tamen eft adhibenda vis veritati, vt eruatur*. Quod fi nos quan-doque aduerfùs *veteres* hoc ipfum difputando præftamus, id non calumniandi eos, per quos plurimum profecimus, fed ab erroribus eorum, fi qui irrepferint, iuniores tutandi fit gratiâ. *Tantam enim*, ait *Cicero*, *femper potentiam veritas ha-buit, vt nullis machinis, aut cuiusq. hominis ingenio, aut arte fubuerti potuerit*. *Et licet caufa nullum patronum aut defenforem obtineat, tamen per feipfam defenditur*.

Videamus vlterius fi placet, an *dentes* in hoc *Dracunculo Serpentini* fint nec ne? *Ariftoteles* 2. hift. anim. cap. 17. *Gaza* interprete, *Dentes exerti omnibus funt*, ait,

Hoc ipfum ex Arifto-telis do-ctrina difci-tur.

Côtra Ari-ftotelis de creta cor-niger Dra-cûculus eft, & dentes omnes ha-bet.

Adhorta-tio ad Phi-lofophiæ ftudiofos.

Probatur argumento dentiû non pertinere ad Serpen-tes.

ait, *Serpentibus.* *Scaliger* ad hunc locum, *Illud nequaquam excusatur*, inquit (i, *Gaza* videlicet) *cum* Καρχαρόδοντας *interpretatus est exertos dentes. Nam neque id ꝑnat vox Græca, neque verum est, neque exerti sunt duo illi, quos longissimos tradit Plinius, quanquam præ cæteris exstent.* Bene hæc *Scaliger*, sed ante ipsum priùs ha *Niphus* aduerterat, hæc enim in explicatione textus huius, verba eius legun tur. *Deinde quales sint dentes narrat* (scilicet *Aristoteles*) *& dicit dentes* Καρχαρόδοντ, *idest serrati omnibus sunt. Nescio cur Theodoricæ* (hoc est *Gazæ*) *translationes habe exertos? cum hoc sit contra sensum. Patet Serpentes habere dentes serratos, & non exerto Est etiã contra verbum Græcum, nam* Καρχαρόδοντες *interpretamur dentes serratos, si asperos, vel inflexos, siue vallatos.* Sed ambo hi tàm *Augustinus Niphus*, quàm *Iuli Cæsar Scaliger*, à *Plinio* hoc ipsum discere iam olim potuerunt, qui lib. 11. ca 37. *Dentium tria genera*, ait, *serrati, aut continui, aut exerti. Serrati pectinati coeuntes, ne contrario occursu atterantur, vt Serpentibus, Piscibus, Canibus.* Qual reuera in *Viperis* & alijs *Serpentibus* inueni, non erectos tamen, sed recuruos. A narro tibi, mi lector, *Dracunculi* nostri *dentes* non *Canum*, sed *Felium*, vno verb *Leonum dentibus* simillimos esse, quibus ad vnguem comparantur. Ad quos acc dunt etiam illi, qui in *Tigre* & *Lynce* videntur. Quare ne *crambem bis cocta* tibi apponam, & eosdem *Leoninos dentes* hic denuo repetam, depingam, atque enumerem, remitto te ad operis huius mei paginã quingentesimam & trige mam, vbi sufficienter eos enarratos, atque delineatos offendes. Igitur nec *de tes*, vt vides, *Dracunculum Serpentibus* associabunt, neque ad *Nicandri Dracon* pertinebit, his enim ille triplicem *dentium* ordinem hisce verbis assignauit, *palearia* appendit.

Idq. ex dictis Aristotelis.

Gaza à Scaligero reprehēditur & bene quidem.

Plinij doctrina de dētibus serpentum.

Dracunculi nostri dētes nō sūt serpentini, sed merè Leonini.

Formosa apparet species, pulchro illius ore,
Triplice conspicui se produnt ordine dentes;
Magna sub exigua scintillant lumina fronte,
Tinctaq. felle tegunt mirum palearia mentum.

Quid de *rictu* huius, de *auribus, collo, pectore, costis, ventre* dicam? *Rictus* huic b stiolæ pro exiguitate maximus est, vt si verum est, quod *Plinius* monet, quæ i lum grandem habent animalia, laniatu viuere, hunc etiam *Dracunculum* rap cem, & laniatorem dicas necesse habeas. Et quamuis haud nesciam, *Serpent bus* plurimis, adeòq. *Draconibus* supra à me traditis, apertissima ora esse, vt *ceru* quoque integros deuorare valeant: *Solinus* tamen cap. 32. veris *Draconibus* r ctus nequaquam magnos, sequentibus verbis attribuit. *Porrò veris Draconib ora parua, & ad morsus non dehiscentia, sed arcta fistulæ, per quas & trahunt spirit & linguas exerunt. Quippe non in dentibus vim, sed in caudis habent, & verbe potius, quàm rictu nocent.*

Draco hic habet rictū magnum.

Solinus cōtra Draconibus ora parua attribuit.

Auriculæ præterea nulli datæ sunt *Serpentum* generi. Hoc *Plinij* est edictun loco iam nuper citato, *Sed auriculæ*, inquit, *omnibus animal duntaxat generant bus, excepto vitulo marino, atque Delphino, & quæ cartilaginea appellauimus, & vip ris. Hæc cauernas tantùm habent, aurium loco, præter cartilaginea & delphinum, que tamen audiri manifestum est, nam & cantu mulcentur, & capiuntur attoniti son, quonam modo audiant mirum. Simili modo squamigeris atque Serpentibus*, scilic cauernæ tantum ad auditum. Hæc *Plinius* more suo solito, ex *Aristotele* comp

Serpētibus desunt auriculæ.

lauit,

luit,qui & ipſe meritò eſt audiendus. Lib. 1. cap. 11. hiſt. animal. *Eorum quæ ſuum obtinent audiendi, alijs auriculæ ſunt, alijs deſunt, meatusq. patent ipſi audien-di, vt ijs quæ pennâ,aut cortice, ſquamâue integuntur. At ea quæ animal generant om-nia auriculas habent, excepto vitulo marino, & delphino, & reliquis ita cetarijs. Vi-tulus ergo marinus continet manifeſtos,quâ audit: at delphinus audit quidem, ſed nul-lis cauernis, quæ vicem præſtent aurium.* Aſt *Dracunculus* noſter, tantùm abeſt, vt ſerpentum more *auriculis* careat, vt *Apuleianis* etiam fermè pares gerat, & ſorrigat. Dracunculus noſter auriculas magnas habet.

Vituli marini cum vterque ſcriptor hìc meminerit, de hoc quid mihi com-pertum ſit, ſimul apponam. Nudius tertius cum *Principe* noſtro *Cæſio*, hunc viuum in clathris ligneis prægrandem, decem circiter pedes longum,hìc *Romæ* viſum iuimus,extra aquam (niſi quod eàdem ſubinde perfundatur,)vltra men-ſes duos conſeruatum, in mari *Neapolitano* captum, & huc perlatum. Eſt au-tem hic quartus, quem à triginta annis in VRBE vidi, & priorum omnium maximus: & is ipſe planè, quem *Rondeletius* lib. 6. cap.6. priori loco deſcribit, à poſteriorisq. differentiam (qui maris Oceani eſt) maris Mediterranei inco-lam facit. Hunc *Princeps* diligenter depingi curauit, cuius in *ſecundo* noſtro *to-mo*,Deo fauente, mentio fiet. Quod hìc innuam,aliud non habeo, niſi nos om-nes miratos maximè fuiſſe,cum *auricularum* nulla,imò cauernarum, & forami-num vix vlla veſtigia apparerent, per quæ vox intimiùs penetrare potuiſſet, hunc tam exactè tamen *heri* & *magiſtri* ſui vocem audijſſe, & tam promptè ad hunc obedijſſe,vt quoties illum *Cola*, *cola* vocitaret, hoc nomine audito,confe-ſtim toto contorto ad hunc corpore, perrexerit. Græcis βώκη à boatu, quem dicit,*Virgilio Phoca*, alijs ferè omnibus *Vitulus marinus* appellatur. Hunc præ-cipuè boatum edit, cum ipſi eſca ſua, hoc eſt, piſces monſtrantur,quorum tri-ginta & plures libræ vix ſingulis ei diebus ſufficerent.Qui hunc circumferunt, & populo monſtrant, *Lupum* & *Draconem marinum*, quàm *Vitulum*, appellare malunt. *Draconem* quidem, licet cum hoc ſimilitudinis nihil habeat, vt noui-tati pretia addant, *Lupum* autem, vt *Rondeletius* quoque refert, quia inferior maxilla lupinam refert, *Vitulum* verò, cùm ob boatum, tum quia *naribus* eſt *vitulis* terreſtribus affinis,& vt ego iudico,capite ipſis quoque non valde diſſi-milis,ſi auriculas haberet; reliqua non perſequor.

Vitulus marinus ſatis magnus ab authore Romæ viſus.

Hic auriculis carens exquiſitè tamen audit.

Hũc herus ſuus vocat Draconem & Lupum marinum: Cur vitulus vocetur.

Quis autem verus ſit *Draco* & *Dracunculus marinus*, ego quoque eò inclino, non eſſe *Serpentem marinum*, qui Græcè ὄφις θαλάσσιος appellatur, quem errorem aliqui ex *Plinio* haurire potuerunt: non eſſe *Hippocampum*, quem pro *Dracone Matthiolus* nobis ſubſtituit: non *Trachurum*, quem Iouius de *Piſcibus Romanis* ſcribens, nobis perſuadere conatur: verùm eſſe illum,qui Δράκων *Græcis* antiquis, recentioribus verò *Dracena*,*Romanis* noſtris hodie *Tragina*, *Latinis* & *Draco ma-rinus* & *Araneus* nuncupatur. In harum mare controuerſiarũ, plenis nunc velis inuolare mihi non eſt animus,adeat ſuadeo,ſi quis his ſtudijs capitur,vt verita-tem nanciſcatur, 10. cap. *hiſt.anim.aquat.Hippolyti Saluiani* Medici olim *Romani* noſtri, quod incomparabile opus, ita ingenij ſui fœcunditate, atque figura-rum ære excuſarum venuſtate illuſtrauit, vt palmã, qui in hoc ſtadio cucurre-runt, curſuriq. ſunt, præripuerit facilè omnibus. Eòq. magis egregius ipſius cona-

Quis ſit verus Draco marinus

Hippolyti Saluiani ſcriptoris de piſcibus encomium.

conatus eſt laudandus, quòd diſpendioſum quidem, aſt vtiliſſimum hoc opu à magnis etiam *Principibus* ipſi inuidendum, ſed imitandum tamen, proprij ſumptibus, adiutrice induſtriorũ artificũ manu, domi ſuæ edolauit, veluti filiu ipſius *Gaſpar Saluianus* adhuc in viuis, & illis qui amœnioribus Muſis dele ctantur omnibus chariſſimus, mihiq. amicißimus, nuper nobis eſt conteſtatus

Collum in hoc Dracone auē potius quàm ſerpētē repræſentat. Nec coſtæ ſerpentum cũ Dracone conueniunt.

De *Collo Dracunculi* noſtri, quid aliud dicam? quàm quod ſupra quoque inſi nuaui, hoc è *thorace* ſurſum elatum, non autem rectà lineà antrorſum protra ctum *auem* iuſtiùs longè æmulari, quàm *Serpentem*.

De *coſtis* hoc habe. Ariſtoteles lib. 3. hiſt. animal. cap. 17. *Serpentibus*, ait, *coſt totidem, quot dies menſem integrum complent: ſingulis enim tricenæ*: In vtrouis auten *Draconis* noſtri latere, quatuordecim *coſtas* inuenio, quibus ſi duas addas *claui culas*, habebis tricenarium numerum, erit igitur *ſerpens*. Bene habet. At tamen exiſtimo ego, Ariſtotelem in quouis latere voluiſſe tot coſtas, quot die ſunt in menſe, atque ſic omnes ſexaginta eſſent. Hoc ex capite 15. lib. 1. hiſ anim. eruo. *Dorſum pone pectus eſt, cuius partes ſcapulæ, & ſpina, infraq. è region ventris, lumbi habentur, communes autem partis ſuperioris, inferiorisq. coſtæ octon nam de hominibus gentis turdulorum (Scaliger* legit *lygniorum*, λυγνίων enim *Ariſt teles* habet, alij *Ligurum*) *quos ſeptenis coſtis ferunt creari, nullius idonei authoris teſt monio conſtat*. Recenſet igitur Ariſtot. non vtrorumque, ſed ſingulorum tar tùm laterum coſtas, quòmodo enim omnes hominis coſtæ octonæ ſalter eſſent?

Probè Ariſtotelē *Plinius* imitatus eſt lib. 21. cap. 37. *Pectus*, ait, *hoc eſt oſſa* (alij l gunt coſtas) *præcordijs & vitalibus natura circundedit, at ventri quem neceſſe erat i creſcere, ademit, nulli animalium circa ventrem oſſa: Pectus homini tantùm latum, re quis carinatum, volucribus magis, & inter eas aquaticis maximè. Coſtæ homini tantù octonæ, ſuibus denæ, cornigeris tredecim, ſerpentibus triginta*. *Dalecampius* ad hu locum hoc optimè animaduertit. *Legò verò coſtæ homini tantùm duodenæ, n fortè ſuperiores* (quæ excuſatio in Ariſtotele forſan quoque locum habebit) *oct nas tantùm intelligat veras, & legitimas, non adnumeratis quatuor ſpurijs*.

In Dracone hoc coſtæ non in pectore ſolùm, ſed in ventre etiā inferiore exiſtunt.

Verùm, & alia ex hoc *Pliniano* loco animaduerſio ſuboritur, cum ait: *Nu animalium circa ventrem oſſa*. Quam legem dudum priùs Ariſtoteles decreu rat, lib. 3. hiſt. anim. cap. 7. his conceptis verbis: *Pectus etiam coſtis impoſitum e quæ quidem aduerſæ inter ſe coeant, cum reliquæ breuiores ſint, quàm vt facere ide queant, nullum enim animal eſt, quod circa ventrem os habeat*. Paulò aliter ha vertit *Scaliger*, ſed quæ id, quod nos intendimus, non mutant. Aſt noſtro i animali certiſſimum eſt, dictas vtrimque quatuordecim *coſtas*, non *pectoris* ſ lummodo regione comprehenſas, ſed per *ventrem inferiorem* quoque diſpoſita vſque ad *os ſacrum*, vbi *coccyx* & *cauda* incipit, pertingere, & has quidem, v ra *oſſa*, non *ſpinas* quales in piſcibus ſunt, apparere, & eſſe, ſole meridiano cl rius patet.

Determinatur ad ſerpentes potiùs quàm alia animātia Draconem eſſe referendũ.

His tamen omnibus modò allatis obiectionibus non obſtantibus, & hau quicquam proficientibus, ſi quis me iudice, decernendum iubeat, ad quo nam animalium genus *Dracunculum* reducendum cenſeam? Ego inter *Se pentes* potiùs, quàm vlla alia in ſpecie animalium ipſi remanendum iudico.

Hoc

Hoc enim mihi concedat æquiſſimus lector, nullus dubito, tam inſigni-us inſtructum membris, tam varijs ornatum organis animal,ex *putredine* mi-imè emergere potuiſſe. Ex *verme* etiam quòd oriatur, vix eſt probabile, ex *o* igitur excludatur, aut *viuum* è matre ſua enaſcatur oportet. Rationes huius decreti.

Ouipara autem vel *exanguia* ſunt, vel *ſanguinem participantia*. *Illa* aut mollia, eſtacea, cruſtacea vel inſecta ſunt: nullum ex his, *Draco* eſt. *Sanguinea* autem *uipara* vel volant,vel natant,vel incedunt. *Volatilia* ſolæ *aues* ſunt, quæ non ſufficit, quod alas ad volandum poſſideant, ſed plumis inſuper ac pennis veſti-i neceſſe habent, horum in *Dracunculo* nihil eſt. *Natatilia* omnia *piſces* ſunt, el *Serpentes* etiam *natrices* dictæ, verùm hæc omnia pedibus nullis egent, niſi *mphibia* ſint. *Ouipara terreſtria*, vel ἄποδα, hoc eſt ſine pedibus, vt *Serpentes*, unt,vel *pedata*,eaq. quadrupeda, quæ cum *Serpentibus* plurima communia ha-ent,& pleraq. ſunt *amphibia*. Sunt tamen ex aquaticis hiſce aliqua, quæ ouum uidem intra ſe generant,& ex hoc poſtea fœtum viuum edunt, quòd & *vipe-a* cum paucis quibuſdam *Serpentibus* molitur. Diuiſio animalium.

Inter *viuipara* ſolus *veſpertilio* volat,reliqua incedunt omnia. Iam autem ſu-rà probauimus,*Dracunculum* non eſſe *veſpertilionem*, cum *cutis* obſtet, quæ *Ser-entis* eſt in *Dracone*, *muris* verò eſt in *veſpertilione*. Addo caudam in *Dracun-lo* longam,in *veſpertilione* viuo vix viſibilem,in ſceleto tamen,carne probè de-udato, ſatis conſpicuam. Concluditur draconē hunc eſſe ſerpētem.

Iam autem quid indè incommodi naſcetur, ſi dicamus *Dracunculum* eſſe *erpentem pedatum*, adeòq. *bipedem* & *alatum*? licet Ariſtoteles hunc nuſquam iderit,auditione nunquam acceperit,& in rerum natura haud eſſe crediderit, eque ideo etiam deſcripſerit? At inquies,hoc implicat omnino contradictio-em quandam, ſcilicet *Serpentem* appellari, qui non ſerpat,ſed volet, atque pe-ſter,auium inſtar ingrediatur. Nec obſtat quod hoc fortè Ariſtotelis doctrinæ aduerſetur. Obiectio.

Hunc igitur per me licebit, vt lubet, voces, & nouæ animalis formæ, no-um,ſi placet,nomen affingas, ego non moror. Nam reuera etiam ad Serpen-s potius, quàm ad quadrupeda animalia perfectiora, *lacerti* pertinent, licet edibus quatuor incedant. Et quid mirabilius eſt, quàm *piſces* natare, & volu-res ſimul eſſe? quod in *Miluo* noſtro, *Hirundine marina*, quarum mihi vna eſt ,tiſſimis membraneis alis,& piſcibus illis *Indicis*, quos Hiſpani *Boladores* ap-ellant, quotidiana experientia teſtatur. Quid ſi igitur *Dracunculus* ſerpat, ncedat,& volet,ſi opus fuerit, an hoc abſurdum exiſtimemus? Volare autem lum, tot præclaris ſcriptorum veterum,ac recentiorum teſtimonijs,iam ſupra dſtruximus. Hoc tantum adiungo,qui nobis hunc *Draconem* depingunt, ſole-alis erectis id facere, atque vt *pinnæ*, & oræ extremæ non caudam verſus re-iciant, quemadmodum in noſtro reuera videre eſt, ſed ſurſum erigantur, undem delineare. Quod an reipſa inter volandum ita eueniat, an ex picto-um potius excogitatione hoc ortum duxerit? anxius valde adhuc hæreo. Reſponſio. Rationes pro opinione authoris. Quæ ſit differētia poſituræ alarum in vero & picto cómuniter Dracone.

Huiuſmodi *Draco* alis ita extentis,& in altum ſublatis, *Aquilæ* ſubiectus, ar-a gentilitia decorabat PAVLI V. P. O. M. Hunc cum *Draconem* *Scipio* ard. *Burgheſius* PAVLI Nepos, in prædio ſuburbano ſuo,quod extra *Portam* *inciam* amœniſſimum,raræq. artis ſtatuis,atque picturis ornatiſſimum extru- Pauli V. arma gentilitia Draconem habét.

xit,

xit, *Viridarij* eiuſdem frontiſpicio præfixiſſet, luſit in hunc olim Epigramma eruditiſſimo & venuſtiſſimo, tum Cardinalis *Maffaus Barberinus*, nunc & ipſ *Sum. Pontifex*, & *Optimus Princeps* VRBANVS VIII. quod ex pluribus ipſiu poëmatis, immortali gloriâ digniſſimis deprompſi, vt lectorem meum exhil rarem, atque poſt amariſsimum, tot *Serpentum* & *Draconum fel*, eidem (bon tamen animo) à me hactenus pleno poculo propinatum, dulciſsimo *Apum me le* refocillarem; hic iure ſubijcere debui.

De hoc Dracone Card. Maffæi Barberini eruditiſsimũ carmen.

Draco Aereus in Fronte Laureti in Virid. Ill. C. Burgheſi

Non ſedeo cuſtos, adſto venientibus hoſpes,
Non magis hæc Domino, quàm tibi villa patet.
Hic requiem captare licet, paſſimq. vagari,
Aëris hic hauſtu liberiore frui.
Nec ſpecies animum turbet metuenda Draconis,
Non ego, quæ flammis Hydra perempta, cadat.
Non ego ſum Python, feriant quem ſpicula, lauros
Ecce mihi credit Cynthius ipſe ſuas.

Porrò ſi quis ex me ſciſcitetur, quæ huic *Dracunculo ſit patria, quique penate* reſpondeo ex coniectura quidem, ſed probabiliſſima, hunc non eſſe *Americ num*, non *Europæum*, non *Africanum*, ſed *Aſiaticum*, & quidem *Arabicum* indig nam, *Bellonius* enim, quem ſupra adduxi, ait, ſe tales in *Ægypto* vidiſſe *Dracone* quos ex *Arabiæ* parte, in illam aduolare narrabant.

In qua orbis parte tales Dracũculi naſcantur.

Arabia his patria eſt.

Congruunt hæc mirè cum illis, quæ ex *Herodoto* in hunc ſenſum attulimu vtcunque *Plinius* fabulatorem hunc nominet, quo nomine & ipſemet apu non paucos inclaruit. Figurâ ſiquidem, quam *Bellonius* nobis exhibet in ſu *Dracunculo*, ſi non proximè omnino, prope tamen ad noſtrum accedit, velu vtriuſque iconem conſideranti palam fiet. Huius farinæ & formæ ſunt il quinque *Dracunculi*, quos *Cardanus* ſe *Lutetiæ* vidiſſe meminit, qui licet hos *Indijs* allatos ſuſpicatus ſit, parum refert, ſolemus etiam nos hodie plerasq. r exoticas, priùs haud nobis viſas *Indianas* appellare, quòd *Indiarum* nomen, i cogniti Orbis, & mirabilium rerum plerunq. nobis memoriam refricet. I omnia quaſi ex longinquis allata locis, vel magna credimus extollimuſque, quia parui ſumus, cum multis rebus non ex natura ſua, ſed ex humilitate n ſtra magnitudo accedat: vel incredibilia ducimus, quia rara & exotica ſun cum quotidiana, licet maximè mirabilia negligamus. *Adeò naturale eſt mag noua, quàm magna mirari.* Et quid, ſi etiam aliqua à communi naturę lege, qua doq. exorbitent? non ideo confeſtim ſunt explodenda, *ignorat enim Naturæ p tentiam, qui illi non putat aliquando licere, niſi quod ſæpius facit.*

Cur Cardanus hos Indicos vocauit.

Aeſtimamus plerunque magis externa quam noſtra.

Si quis præterea me interroget, an *pullum* hunc exiſtimem, fuiſſe alicui magni *Draconis*? An verò naturalis hæc corporis ſui magnitudo, & conſtit tio fuerit? Ego quouis depoſito pignore, certare auſim, vel veram hanc corp ris proportionem eſſe, vel certè paulò maiorem ſaltẽ exiſtere debere. *Belloni* nec magnũ, nec paruum dixit, cùm tamen, vt ex icone ipſius patet, noſtro co gener, & ſimilis fuerit, credi etiam fas eſt, paruum fuiſſe, quoniam ex quinq

An hic Dracũculus naturaliter maior eſſe poſſit.

Non videtur multò grãdior debere eſſe.

iſtis,

lis, nostro & *Belloniano*, similibus, maximus eorum ad *Cuniculi* saltē, parui ani-
alis, longitudinem & altitudinem accessit, quos *Cardanus Parisijs* obseruaue-
it. Hoc aliā confirmo coniecturā, quoniam *Herodotus* ait, *alis esse vespertilionum*
os Dracunculos, qui ex Arabia in Ægyptum conuolant, & ibi ab auibus *Ibidibus* seu
ibus nō maioribus, vt reor quàm *Ciconiæ* sunt impetuntur, debellantur ac tru-
dantur, parui igitur hi *Dracones* fuerint. Roboratur hoc ipsum aliā quàdam ab
xperimentis anatomicis desumptā ratione, quæ hæc est: Omnia ossa, quæ hic
etecta cernuntur, vetuli, nō iuuenculi animalis sunt, quæ albissima, durissima,
ccissima esse conspicias, cum, si tenellorum fœtuum sint, ossa post mortē ce-
rrimè denigrentur, contabescant, & computrescant, hoc in alijs animalibus
pè expertus fui. Argumento insuper irrefragabil i, hoc comprobauero, ex
ntibus, qui integri, perfectissimiq. hic omnes comparent, quod in recentissi-
io *pullo* haudquaquam eueniret.

Ratio huius prima ex Herodoto affertur.

Secunda ab ossium natura.

Tertia à dentibus petita.

Quæ si ita se habeant, vt ego mihi persuadeo, non erit hic noster immanium
llorum *filius Draconum*, in quorum, vt supra ex *Strabone* memini, dorso & tergo-
bus herbæ innascuntur. *Bustamantinus* lib. de *rept. fac. script.* lepidè profectò de
lantis hisce philosophatur, vult enim *Dracontæam* & *Dracunculum* herbas, ita
pcatas esse, quod ex *Draconum* substantia vitam & vigorem nanciscantur, con-
ruent etiam per semen terræ immissum, conceptam ex *Dracone* virulaginem,
: corrosiuam suam acrimoniam, atque colorem luridum, varium, & horren
um, quem *Dracontææ* fustis ostendat, ideoq. senectam magis *Serpentis* alicuius
lum, quàm plantam repræsentare. Huic similiter animali deberi, vult, plantā,
uæ *Sanguis Draconis* vocatur, quod sanguine *Draconis* cū priùs fuerit nutrita,
undem postea colorem auulsa licet, & terræ cōmissa rediuiuum in filijs plan-
lis, rubicundū ac floridum imitetur, iterumq. producat. *Folijs imò Draconem,*
quit, *sculptum forma & effigie tenent exorta illa, dictu mirabile nimis, norunt Indi*
ispaniæ nouæ, & nos vidimus, communiter plantis aduectis, & 2. lib. 7. cap. hist. In-
ar. occident inuisitur. Hæc enim planta altissimas radices immittit, pertingentes intima
asa seminaria animantis huius, lumbis adnata, per quos seminis ductus decurrunt, se-
en vt trahere possint formatum, prolificum, efficere potens Draconem verum, formetq.
t illum folijs primo: Draconibus inserta ortu acceptà virtute: seruataq. impostерum
rræ commissa, loco fruticis, quæ nullum alium fructum gerunt vnquam, quàm folijs
raconem efformatum (*mirabile satis!*)

Non est ex genere illorū ingētium Draconum, in quorū dorso herbæ nascuntur.

De his herbis curiosa Bustamātini philosophia.

Quomodo planta sanguis Draconis dicta nascatur.

Quare effigies Draconis in huius folijs insculpta videatur, mira speculatio

Hæ si cui rationes philosophicæ placent, acceptet eas, sine meo periculo, ego
ic tantisper iudicium suspendo, & *scepticum* ago. Interea non possum intermit-
re, quin *Nicolai Monardis* ipsissima de *Sanguine Draconis*, herbà nempe ita
ppellatā, & fructu *Draconis* effigiem repræsentante, huc verba adducam, quæ
um *Bustamantino* non vsquequaque concordant.

Quid de herba hac sanguinis Draconis Monardes commēratus fuerit.

Hic igitur cap. 38. fructum arboris describens, *lachrymam* illam fundentis quę
anguis Draconis dicitur: *Est autem*, inquit, *hic fructus admirandus, nam sublatā,*
ua integitur pelle, illicò Dracunculus apparet, tanto artificio à natura fabricatus, vt
peritissimo aliquo artifice è marmore sculptus videatur: collo oblongo, ore hiante, spinā
culeis horridā, caudā oblonga, & pedibus conspicuis. Ab eo fructu denominationem pro-
ul dubio sumpsit arbor & eius lachryma, quæ ex illa, per incisionem legitur; quam ex

Carthagine Peruana selectissimam aduehunt, vnde veterum & multorum recentiorum inscitia deprehenditur, qui quid esset sanguis Draconis, aut cur sic appellaretur, omnino ignorabant. Magna est arbor, cortice satis tenui, & qui facilè incidi potest. Eà vulneratà, liquor ille effluit, quem sanguinem Draconis in lachryma dicunt, ab eo differens, quem sanguinem in pane vocant, quòd in panes seu massas istic cogatur, quemadmodum resina in Castella. Hactenus *Monardes. Carolus Clusius* annotationem hanc subdit, *sibi ab hortulano Regis Hispaniarum missos fuisse fructus quosdam nomine Dragonatis, qui Bruxellæ terræ commissi prodierint, folijs Iridis oblongis, viridibus, per oras rubris. Fructus Cerasi magnitudine fuisse, sed pelle sublatà, animalis nulla, nedum Dracunculi effigies visa fuit.* Verùm de hac re innotescet fortasse nobis aliquid certiùs cum *secundo tomo* manum admouerimus; interea non putamus præter institutum nos egisse, si admirabili huic animali, admirabiliorem plantam subiunxerimus, lectoriq. ansam præbuerimus, laudandi DEVM, *Naturæ* Dominum, qui pro bonitate sua, tam admiranda, & vix ab intellectu nostro comprehensibilia opera creare, nobisq. contemplanda, & fruenda donare voluit.

Quid de eadem plãta Carolus Clusius dicat.

Hęc omnia dubiorum plena alio loco excutientur. Omnipotẽtia Dei suspiciẽda & laudanda.

De *venenis* nunc & *remedijs*, quæ à *Draconibus* desumuntur, aliquid coronidis loco adiungendum esset, ast *Plinius* lib. 28. cap. 4. *Draco non habet venenum*, ait. Cui *Aëtius* adstipulatur: aliqui aërem tamen à *Draconibus* infici meminerunt. Hoc alteri ad meteora retulerunt, *Dracones*, inquam, ignitos atque volantes. Quidam hæc ita conciliant, vt dicant ex sua natura innoxios esse, hinc *Lucanus* eos *innoxia numina terris* proclamat, pro locorum verò constitutione noxios fieri, quare idem *pestiferos ardens* facit *Africa*, inquit. Verùm & hæc regula fallit.

An Dracones venenũ habeant?

Res dubia apud authores.

Et quoniam potior veterum authorum pars existimat, morsus magis à *Draconibus* impressos timendos esse, quàm venenum illatum nocere, ideo de antidotis quoque parum solliciti fuerunt. Quæ autem ex *Draconibus* remedia, alijs vtilis malis petantur, ex *Plinio* colligantur, quæ absque risu non legi. *Caput Draconis* nempe ianuarum limini subditum, fortunatam domum facere. *Oculos* huius inueteratos, cum melle tritos, humanis inunctos, ab imaginum nocturnarum pauore, homines immunes reddere. *Cordis* piguitudinem conferre iudiciorum victoriæ. *Dentes*, mites præstare dominos, potestatesq. exorabiles. *Hæc credat Iudæus Apella, non ego.*

Plinius ridiculosa remedia ex Draconibus petit.

Nunc quicquam superesse amplius non video, nisi hoc vnicum, vt illis nempe etiam gratificarer, qui amœnioribus litant *Musis*, & aliquid, quod antiquitatum amatores quoque delectatione afficeret, in medium adducerem, & inprimis quidem, de *Draconibus* commentarer, scriberemq. qui *insignia* erant *cohortium Romanarum*, & à *Draconarijs* ad prælium ferebantur, qui hastis illos illigabant, vasto hiatu, & caudarum voluminibus tremendos. De *simulacris* deinde dicerem, quibus varij gentilium Dij *Draconum* effigie efformabantur, veluti *Apollo, Mercurius, Minerua, Æsculapius, Serapis, Ianus alijq.* & quinam horum metamorphosi quadam in *Dracones* mutati falsò credebantur. De fabulosi etiam *Dracone hortorum Hesperidum custode*, ab *Ouidio* depicto,

Antiquitatum studiosis etiã esset nũc satisfaciẽdũ.

Dracones cohortium bellicarum erant apud Romanos insignia. Erant quoque variorum gentilium Deorum simulacra.

Qui crista, linguisq. tribus præsignis, & vncis
Dentibus horrendus, custos erat arboris aureæ.

De *auspicijs* itidem, *prodigijs, ostentis, portentis, diuinationibus, oraculis, cultu* etiam ac ve-

Plurima alia de his dici posset

venerationibus, ab antiquis huic bestiæ exhibitis, & si quæ alia sunt, quæ veterum loca authorum obscuriora, quando *Draconum* meminerunt, illustrare poterunt. *Nobis qui Musas colimus feueriores*, & tristibus ægrotantium querelis plerumq. aurem accomodamus, aut necessarijs crebrò negotijs occupamur, *non licet esse tam felicibus*, vt in hæc amœnissima *Musarum* vireta, nisi per diuerticula subinde quædam, & furtim quasi exspatiari valeamus, quamuis id maximè iubeat. Quare hæc amicis meis commendo, non quibus otij quidem plus sit, quàm mihi, sed qui tanto me interuallo in humanioribus literis, historiarum peritiâ, & antiquitatum indagine anteuertunt, quando ego ipsos desiderio asseq-ui, quod maximum est, anhelo. Hi sunt illustres viri *Gaspar Scioppius*, Consiliarius Regius, qui suâ laude iam claret, meâ non eget, quem ego seculi nostri lapidem *lydium linguæ latinæ* iure appellare soleó. *Hieronymus* deinde *Aleander Card. Barberino* nostro, à secretioribus *latinis* epistolis, quem alio elogio iam non decorabo, quàm eodem, quo VRBANO VIII. illum idem *Scioppius*, in suo virorum eruditorum indiculo, his iamdudum verbis laudauit: *Hieronymus Aleander Iurisconsultus*, & *Poëta politissimus, græcè* & *latinè bene doctus*, & *antiquitatum Ecclesiasticarum*, & *secularium non paucis gnarus*. *Lucas* præterea *Holstenius Germanus*, eiusdem *Cardinalis* familiaris, qui præter linguas *Græcam* & *Latinam*, quas elegantissimè scribit, & vtriusque nunc opuscula sub prælo habet, in *Cosmographia* adeò excellit, vt sibi vix vllum iam parem habeat. *Petrus Paulus Rubenius* demum, *Antiquitatum* in marmore, & ære *comus* ac *promus*, qui & ipse *Germanus*, cum fratre *Philippo* libris editis claro, ambo olim *Lipsij* discipuli, digni ipsius Cathedræ successores esse poterunt. Sed & in hoc quoque rarissimæ fortunæ *Petrus Paulus* exemplum est insigne, quod *arte pingendi*, per *Germaniam*, *Belgium*, Italiam, *Galliam*, *Angliam* & *Hispaniam* adeò inclaruerit, vt viginti circiter annorum spatio *Antuerpiæ* sibi, vltra *ducenta aureorum millia*, ex hac ipsa nu-bricula sua lucri fecerit. Hunc cùm olim *Romæ pleuritide* grauiter laborantem, per DEI gratiam, sanitati restituissem, *Gallum* mihi depinxit gallinaceum, cui iocosa hæc verba, erudita tamen subscripsit.

Authoris excusatio cur his immorari nô possit.

Amicis suis hæc se lôgè doctioribus relinquit.

Gaspari Scioppio.

Hieronymo Aleandro.

Lucæ Holstenio.

Petro Paulo Rubenio.

PRO SALVTE
V. C. Ioanni Fabro M. D.
Aesculapio meo,
olim damnatus
L. M. votum soluo.

Verùm quoque effigiem meam mihi simillimam, in magna tabula, coloribus expressit, quæ ob artis præstantiam magni à pictoribus æstimatur.

Atque sic cum *Bono* DEO ad finem optatum tandem peruenimus, quem *Serpentibus* & *Dracunculo* feliciter imponimus. Restant adhuc nobis duo *Scarabæi Mexicani*, quos leui brachio perstringemus, & tandem hoc opus nostrum, æquissimo curiosi lectoris iudicio committemus.

TEMOLIN — *Scarabeus Mexicanus vnicornis.*

TEMOLIN ICHCATZIN. — *Scarabeus Mexicanus bicornis.*

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

QVÆ & qualia hæc sint animalia, si quis vnquam *Scarabæos* nostrates domesticos, pratenses, aut syluestres est contemplatus, non ampliùs in hoc dubio hæsitabit. *Scarabæi* sunt, & quidem *Mexicani*, *nigri coloris* ambo, & quod in his iconibus album apparere vides, id totum castanei ad rubicundum vergentis coloris esse scias, quem *pedes sex* in vtroque animali pilis refertissimi probè æmulantur. In prioribus pedibus distincti *quatuor vnguiculi*, seu digituli veriùs conspiciuntur, & vnus in medio radij, calcaris instar appositus. *Vnicornis* est *primus* Scarabæus cuius recuruum è capite enatum cornu retrò flectitur. Ad huius radicem & ad capitis simul cum reliquo corpore connexionem lusit Natura, triplicem figuram semicircularem appingens. *Alter duo cornua* gerit *taurorum* more, & prorsum quidem protensa, ramis nullis exasperata, verùm interna eorum parte fibrosis complusculis excrescentijs, vt pictura indicat, ornata. Inter duo hæc cornicula, è medio capite cuspis quidam protuberat, cornu tamen minimè est.

SCHOLIA EIVSDEM.

Casus aliquando artem superat.

CAsu profectò non pauca quandoque, quàm consilium efficere potuisset, eueniunt meliora, perfectioraque. Sic, vt *Plutarchus* author est, pictor ille, cum *equi spumantia labra* arte & penicillo imitari haud posset, spongiâ varijs imbutâ coloribus in *equi os* coniectâ, fortuitò expressit, quod ingenium subministrare nequibat. In *Corinthiaco* pulcherrimo *ære* efficiundo, similiter casus lusit.

Mi-

Mihi hic idem contingere animaduerto, appositissimè enim *Scarabæus* vlti-num operis mei animal existens, *Draconem* subsequitur, cuius tractationem ..tis longam, extra limites etiam meos, & animalia Mexicana institueram.. ..iquidem tam conformiter *Draco* atque *Scarabæus* inter se congruunt, ita à ..oncordantibus veteribus pro vno eodemq. falso numine culti fuerunt, vt am-..os hos dixeris, non discrepantia esse animalia, sed gemellos prorsus ab eadem ..natre progenitos fratres. Voluerunt enim ethnici illi, scientià veri Dei orbati, *Solem* tàm à *Scarabæo*, quàm *Dracone* significari, horum imaginibus eundem ..epresentari & honorari. *Macrobius Saturnal:* lib. 1. cap. 19. *In Mercurio Solem ..oli*, inquit, *etiam ex caduceo claret, quod Ægyptij in specie Draconum maris & fœmi..æ coniunctorum figurauerunt Mercurio consecrandum*. Et quoniam *cælum*, *Sol ..& Luna* ad generationem maximè faciunt, ad quam summopere *Amor* requi-..itur, hinc osculum in duobus Draconibus caduceum amplexantibus additum ..uit. *Necessitas* quoque horum *Draconum nodo* subindicatur.

Casu accidit vt Draconem Scarabæus sequatur, sed bene satis. Draco & Scarabæus pro eodem falso Deo olim colebantur. Draco pro Sole colebatur.

Pinnæ adiectæ sunt, quæ principis huius sideris velocitatem demonstrant: *..d huiuscemodi*, ait idem *Macrob. argumenta Draconum præcipuè volumen lectum ..st, propter iter vtriusque sideris flexuosum. Atque hinc est, quod simulacris Æsculapij ..& salutis Draco subiungitur: quod hi ad Solis naturam Lunæq. referuntur. Et est Æscu..apius vis salutis de substantia Solis, subueniens animis, corporibusq. mortalium. Salus ..utem naturæ Lunaris effectus est: quo animantium corpora iuuantur, à salutifero firma..a temperamento.*

De *Scarabæo* similiter non desunt testimonia, nam *Plinius* lib. 30. cap. 11. *..ropter Scarabæum*, inquit, *qui pilulas voluit, Ægypti magna pars Scarabæos inter nu-..ina colit, curiosà Apionis interpretatione, qua colligat, Solis operum similitudinem ..uic animali inesse ad excusandos gentis suæ ritus.* *Diogenes Laërtius* præterea in procœ-..nio suo, hanc de Dijs & iustitia philosophiam *Ægyptiorum* fuisse scribit, *vt ma-..eriam dicerent principium ex qua quatuor essent discreta postmodum elementa, tum ani-..nalia quædam effecta, Deos esse Solem & Lunam, quorum hæc Isis, ille Osiris appellare-..ur, & Scarabæi Draconis, aliorumq. animalium nomine obscurè significarentur.*

Scarabæum pro Sole similiter Ægyptij venerabantur.

Cur autem pro *Sole Scarabæum* coluerint, docet nos *Plutarchus* opusculo suo ..e *Iside & Osiride*. *Iam aspidem*, inquit, *mustelam, & Scarabæum colunt, in quibus ..magines quasdam obscuras sibi, sicut in radijs Solis Deorum potentiæ considerant. Si-..uidem Scarabæorum genus fœminà carere aiunt: Mares omnes emittere semen in ma-..eriam, quæ fingitur in globum eamq. voluunt aduerso gradu propellentes, vt videtur cœ-..um Sol, dum ipse ab Occidente in Orientem conuertitur, in contrarium contorquere.*

Huius ratio à Plutarcho affertur.

Accedit huc, nescio quæ alia congruentiæ ratio, vltimorum horum animan-..ium quæ agmen claudunt, cū primo à quo librum meum auspicatus fui, cum *Cane*, inquam, qui & ipse ab *Ægyptijs* olim adorabatur.

Primū huius libri animal, canis nempe habet etiam quid simile cum vltimo Scarabæo numine.

Dracone demum ex eodem *Macrobij* lib. cap. 9. *Ianum* quoque adumbrabant, ..iue per hunc *Solem* demonstrare vellent veteres, & ideo geminum pingebant, ..uasi vtriusque ianuæ cælestis potentem, qui exoriens aperiat diem, occidens ..laudat: siue *Mundum* potius innuere cuperent. *Ianumq. ab eundo dictum* (verba ..unt *Macrobij*) *quòd Mundus semper eat, dum in orbem voluitur: & ex se initium fa-..iens, in se refertur. Vnde Cornificius Ethym. lib. 3. Cicero, inquit, non Ianum, sed Eanum* nomi-

Draco non pro Sole tantùm, sed pro mundo etiam sumebatur.

nominat, ab eundo. Hinc & Phœnices in ſacris imaginem eius exprimentes, Dracon[...] finxerunt in orbem redactum, caudamq. ſuam deuorantem, vt appareat, mundum & [...] ſeipſo ali, & in ſe reuolui.

Draco & Scarabæus huius operis noſtri finem figurant.

Draconis itaque tam peripherica figura, quàm *Scarabæi* globus, in quib[...] neque principiũ, neque finis cernitur, completũ noſtrum opus denunciabu[...]. Aut ſi terminus vltimus, atque initium in his appareat, finem nobis à prin[...]pio feliciter huc lapſum denotabunt, & coronidem diu nobis optatam, diutiſ[...]mè ab alijs expectatam, libro huic noſtro laborioſo ſaltem & curioſo, ſi no[...] docto & ingenioſo, fauſtis ſub *auſpicijs Barberinis*, impoſitam tandem fuiſſ[...] conteſtabuntur.

Recenſentur abſurdi antiquorũ Dij

Si quis præterea nouiſſe exoptet, quantâ animorum inſipientiâ, & quàm a[...]ſurdas res antiquitas coluerit, is calcem adeat librorum omnigenâ eruditio[...] refertiſsimorum *Alexandri ab Alexandro*, reperiet ibi, mirabitur & deteſtabit[...] inauditas ſuperſtitiones & nefanda gentilium ſacrificia, quibus res abſurdiſ[...]mas honorabant & pro Dijs venerabantur. Non inquam *Dracones* ſolos[...] *Scarabæos*, ſed *teſtudines* quoque, *hircos, lupos, boues, vaccas, cercopithecos, crocodi*[...] *ibides, feles*. Atque vt de *cælo*, *aſtris* & *elementis* nihil dicam, res abiectiſsim[...] alias, & inanimatas, eodem numero, & cultu habuerunt, vt *haſtas*, ſeu *ligna* co[...]ticibus ſuis delibrata (vnde *Romani* antiquiſsimi ſingulis Deorum ſimulac[...] haſtas dabant) *arbores, enſes, ventos, montes, colles marinos* & *mæandros*, vilia h[...]torum *olera* inſuper, vt ſuperius diximus.

Verùm antilogio hoc miſſo, audiamus ſi libet, quæ *Fr. Gregorius de Boliu*[...] noſter, de *Scarabæo Mexicano* mihi ſcripta reliquit, hæc autem ex *Hiſpanico* id[...]mate tranſlata ita Latinè ſonant:

Fr. Greg. de Boliuar hanc Scarabæi noui orbis deſcriptionẽ authori dedit.

Prima ſpecies vnicornis.

Alæ quatuor.

Caput magnum.

Scarabæus linguâ *Peruana Acatanac* vocatur, in vna ex duabus ſpeciebus *cor*[...] in ſuperiore capitis parte erumpit, retròq. æqualiter vertitur, cuius acum[...] ad humeros fertur. Habet *ſex pedes* cum multis vnguibus in quolibet ped[...] fortibus, & incuruis. *Alæ* ſunt quatuor, ſubtilis atque tranſparentis telæ ſiu[...] ſubſtantiæ, quarum duas bene inuolutas, & vndequaque cuſtoditas inferio[...] & intimiore ſede tenet, reliquæ duæ pro tegumentis, ac munimentis eiſdem i[...]ſeruiunt, duræ hæ admodum ſunt & nigræ. *Caput* proportionem totius n[...] ſeruat, hoc enim æquè magnum eſt, atque medietas vniuerſi corporis, totum[...] coopertum eſt, eodem duro cortice ſeu corio, ſiue cruſtam appellari mali[...]. Quando *volat*, maiorem ſtrepitum ac murmur edit, quàm rota alicuius curr[...] non vnguine perlita. *Damnoſum* & faſtidioſum eſt *animal*, quandoquide[...] eò volatum præcipuè dirigit, vbi lumen accenſum videt, huic vbi appropi[...]quat, vel extinguit, vel in terram illud deijcit, atque ita, quouſque non interf[...]ctum, aut expulſum fuerit, haud ſine timore perferri poteſt.

Strepitus in volatu.

Secunda ſpecies bicornis.

Cruſtã habet coloris pulcherrimi.

Secunda ſpecies eiuſdem naturæ & magnitudinis cum priore eſt, niſi qu[...] *duo* habeat *cornua* antrorsũ porrecta, & cuſpidibus ſiue extremitatibus ſuis ſi[...] oppoſita. Cruſtam adeptum eſt, ſiue tegumenta ſua veluti *encauſto* quodam te[...]ſellata, adeoq. venuſta ſunt nonnulla, vt cum quouis viridi certare *ſmarag*[...] valeant. Obtinet præterea *cingulum* iuſtæ æqualitatis, circa alarum iunctur[...] luteoli coloris. Qui naturaliũ rerũ indagandis proprietatibus ſtudent, magn[...]

in his

n his *Scarabæis* abuſus committunt, quandoquidem, vt horum in volando ſtre-pitum ac rumorem perceperunt, ſtatim aliquam nouitatem prædicunt, & ſu-bitò, atque alicui eorum aliquis vicinior factus fuerit, aut in ipſum volitando impetū fecerit, bona vel mala eidem noua denunciant. Quin his vtuntur quo-que pro faſcinationis quodam genere in conciliando fœminarū amore viris, & virorum fœminis. Neq; vllus *Scarabæus* ad magnitudinē illā quod ipſe viderim accedit, quæ in iconibus hiſce cōparet, verùm ſunt tertiâ etiam parte minores. Ad ſuperſtitiones & faſcinationes Americanis ſeruit.

Hæc amici mei *Fr. Gregorij* exquiſita & veridica eſt *Scarabæorum* deſcriptio, quam vltimam huic operi meo annecto, reliqua ab ipſo mihi communicata varia & iucunda, tomo ſecundo inſerenda reſeruo. Ex allatis tamen ipſius ver-bis hoc mecum quiuis facilè deprehendet, non *Mexicanos* ſed *Peruanos* ipſum ſolummodo *Scarabæos* deſcripſiſſe, nam hi, quos icones noſtræ exhibent, neque colore, neque magnitudine, cum iam dictis conueniunt, tantùm enim abeſt, vt *Mexicani* tertia parte, noſtris in tabula & charta hac expreſſis, ſint minores, vt ego meis oculis, hìc *Romæ* in *Araceli* monaſterio ita dicto, his ipſis duplo grā-diorem *Mexicanum Scarabæum*, verum & non depictum, anno proximè elapſo Iubileo 1625. viderim, manibusq. tractauerim, quem ex *Franciſcanorum* fami-lia *Frater* quidam *Hiſpanus* ex *Mexicano orbe* ſecum tulerat. Vidit eundem me-cum item *Boliuar* noſter, vnicornem, & apprimè iconem primam noſtram, ſi ipſi ad magnitudinem aliquid addas, referentem. Hucuſque Fr. Gregorius. Peruani nō Mexicani ſunt hi iā Scarabæi deſcripti. Author Romæ magnū valde Mexicanū Scarabæū cōſpexit.

Promiſeram hoc loci vberiorem de cornibus phyſiologiam inſtituere, ſed urget me Typographus, alia atque alia ſubripiuntur negotijs tempora, quare hanc mihi beneuolus lector veniam dabit, ſi abrumpo, & fidem modò non ſoluo, cum interim, quo animum paſcat, ipſi non deſit, atque vtinam, ne meam ſic etiam nimietatem accuſet. Quæ de cornibus hìc dici poſſent ad ſecundum tomū reijciuntur.

Hoc tamen ſilentio haudquaquam eſt inuoluendum *Fr. Gregorium* noſtrum, non totius generis *Scarabæorum* diuiſionem, ſub hac bimembri ſua partitione nobis dare voluiſſe, ſed illam ſolummodo *ſpeciem* quæ *cornigera* eſt, quā vel vno, vel duobus ſaltem, non tribus verò præditam corniculis cenſuit. Ab hoc *Aldro-uandus* lib. 4. de *Inſect.* non diſſentit, quamuis alicui primâ fronte contrarium videatur. Huius diligentiſſimi ſcriptoris, in hoc maximè animalculo verba ne-ceſſe eſt, vt hìc producam: *Suprema Scarabæorum genera duo facimus*, ait, *ob partium varietatem: alia enim cornuta: alia abſque cornibus: quę verò cornuta ſunt, aut vni-cum habent cornu: aut duo, aut tria, quę rarò videntur: rurſus quę vnicum,* μονόκεροι *nun-cupantur, apud Ægyptios nobiles: quæ duo, aut ſunt Lucani ſiue Tauri, quorum nimirum cornua ſunt dentata, ac forficum modo clauduntur, & coniunguntur, cum apprehendere quid volunt: aut Carabi, quorum cornua nodoſa ſunt, ad pretendendum iter facta: Tria, quę habeant in capite nulla*, (optimè ergo Fr. *Gregorius* hæc non poſuit) *niſi impro-priè habere dixerimus. Reliqua quę ſunt ſine cornibus, differunt inter ſe multifariam.* Po-terunt igitur præcipuæ *Scarabæorum* differentiæ apud eundem *Aldrouandum* vi-deri. Nam ſi quis ex *Ariſtotelis* ſe putet ſcriptis has haurire poſſe, egregiè deci-pitur, *Ariſtoteles* enim, inquit idem *Aldrouandus*, *quod ſciam, Scarabæorum genera nulla expreſſa conſtituit, ſed inter ea inſecta, quæ Coleoptera dicuntur, Cantharum, Milo-lonthen, Carabum, & Cantharidem, præcipua connumerat. Sed horum nullam quod ſciam,* Fr. Greg. de cornigeris ſaltem Scarabæis locutus eſt. Aldrouādi verba de Scarabæorum differentijs. In Ariſtotelis ſcriptis nihil determinati de Scarabæis extat.

corpo-

Plinius Aristotele diligetior fuit, sed nec hic sine controuersijs legitur.

corporis notam suis, quæ extant, scriptis Philosophus exhibuit. Carabo autem (quem Gaza modò Taurum, modò Fullonem vertit ineptè) ait cornua prætendi, vt Papilioni. Plinius plura *Scarabæorum* genera, & distincta magis commemorat, sed nec hæc quidem controuersijs vacant. Ex quibus hoc, amice lector, discere vales, difficilem adire prouinciam illum, & arduum opus aggredi, qui ex veterum monimentis omnia in naturali philosophia expedita se dare, nobis promittit, Non enim plurimos solummodo hodie *Scarabæos* notissimos nobis, nescias quibus *Aristotelis* vocare nominibus valeas, sed nec illa ipsa ab eodem posita nomina, quibus accommodes *Scarabæis* nostris, facilè reperias.

Ex hoc discitur in plurimis veteres mancos fuisse.

Cornigeri Scarabæi nobis tantùm describentur.

Relictis igitur excornibus illis, de cornigeris his nostris paucula hæc tandem dicamus, & finiamus. Quem nos *vnicornem* vocamus, *Græci Monocerotem* dicerent, & *Ferdinandus Imperatus* in *hist. sua nat. Rhinocerotem* libentiùs appellat à similitudine cornu, quod huius nominis quadrupes gestat; *Is modò si nasus Rhinocerotis habet.* Volatum huius non vidi, quem idem *Imperatus* adeò pigrum, tardumq. esse scribit, vt quasi vltrò in manum eius, qui eundem apprehendere velit, inuolet.

Vnicornis.

Bicornis.

Bicornem Mexicano nostro similem, nec *Imperatus* nec *Aldrouandus* depingit, hoc est cornibus quodammodo glabris, & quæ nullis dentibus, ramisq. ex illis protuberantibus asperentur. Talem igitur calamo & picturà, omnes proponunt authores, & nos sæpissimè vidimus, qualem ob *ceruinorum* cornuum similitudinẽ *Cardanus* lib. 7. cap. 28. *de variet. rer. Scarabelaphũ* non ineptè, siue *Scarabæum ceruum* nominat, *cornua* enim hic gestat pulcherrima, nitentia, ramosa, ceruinis simillima, in hoc tamen longè ab illis discrepantia, quòd *Scarabæus* ea moueat, stringat, & arctè adeò, si quid ipsis medium interferatur, claudat, vt puerorum improuidorũ digitos profundo sauciatos vulnusculo sæpe conspexerim, atque prorsus idẽ præstant, quod *chelis* suis *cancri*. Quare *Iul. Cæs. Scaliger* exercit. 19. de his *corniculis* aduersus *Cardanum* pro subtilitate sua: *Tametsi*, inquit, *apud sublimiores, qualis tu es, chelæ potius illæ, quàm cornua dici queant, harum enim vsus, vt cancris brachiorum.* At nescio, quare ideo cornua esse desinent, si moueantur, quod priuilegium alijs etiam veteres concessisse animantibus cornutis memini. Huiusmodi *Scarabæi, cerui volantes* à *Gallis*, *Germanis*, & *Italis* quoque nobis paucis nominantur. *Romæ* hi non sunt frequentes, multò frequentiores in patria mea, *Bambergæ* nimirum, *maiali* præsertim, vernali, ac iucundissimo tempore, qui in sylua quadam capiuntur, quæ Vrbi amœnissima præiacet, *pinastris*, *piceis*, ac *quercubus*, (ex quarum hi aridis lignis nasci creduntur) refertissima.

Scarabæi cerui descriptio.

Bambergæ frequentissimi sunt huiusmodi Scarabæi cerui volantes.

Hunc magnum & cornutum *Scarabæum* omnium minutissmè, perfectissimè & elegantissimè descriptum reperies in *Theriotropheo Silesiaco*, quo te remitto, et tempori hìc ac chartæ parco.

Germanis vocantur Schröter, & quare. Caput abscissũ etiã cornua stringit.

Germani nostri hunc *Schröter* vocant, quo eodem nomine *baiuli* isti, homines robusti & lacertosi, ad quosuis Herculeos labores nati (*Romæ* dicuntur *Facchini*) à *Bambergensibus* appellantur. *Schroten* enim nihil aliud significat nobis *Germanis*, quàm comprimere, arctè stringere, & propellere aliquid, quod corniculis suis *Scarabæi* illi probè moliuntur. Et quod mireris, abscissum horum caput di-

tiùs

ijs viuit, & cornua etiam tunc constringit, quæ si quid ipsis interponas, forti-ter comprehendunt.

Hoc præterea monuisse, non debeo prætermittere, inter vnicornem & bicornem, nostrates *Scarabæos*, hoc esse discriminis, quod vnicornis caput statim ventri adnectatur, in bicorni verò alia pars corporis inter caput & ventrem intercedat, quæ thoracis portionē constituere videtur, & quidē mobili suâ iun-cturâ ab vtroque distinctâ. Picturā hanc meliùs *Aldrouandus*, quàm *Imperatus* exprimit, propterea bicornis longior est quàm vnicornis, hæc tamen differētia in Mexicanis non apparet. *Carabus* Aristotelis, quem *Imperatus Taurum* vocat, habet longa valde & nodosa cornua, quæ *antennæ* rectiùs dicentur.

Discrimen inter vnicornem & bicornem nostratem.

De medicinis ex hisce desumptis, certi nihil promittere valeo, vidi tamen quosdam perpetuò aduersus fascinationes duo amuleti loco secum circumferre, *hydrargyron* inquam, siue *argentum viuum*, nuculæ *auellanæ* excauatæ inclusum, quod contagium pestis similiter auertere: & *Scarabæi* huius cornicula, quæ illud ab alto etiam conferre, sibi persuadebant. Et hæc cornicula quidem in-gentibus quoque auro argentoq. conclusa, è collo non rarò suspenduntur. Qui-dam aiunt ad eorum vrinam, quæ præter modum excernitur, cohibendam: alij ad timorem ipsis eripiendum: alij ab epilepticis insultibus eisdem præca-uendū. Refert enim *Imperatus Scarabæos* hos *Lombardiæ* familiares, *Italis* magno esse in pretio, & ad neruorum dolores, contractionesq, feliciter vsurpari, quod malū tam *Neapolitani*, quàm *Romani*, *il Granchio*, *Germani den Grampf* appellant, Ereuera, vt hæc remedia vana & nulla etiam omnia sint, venustatis tamen gratiâ, non aliter, atque *corallorum* ramuli, *cornicula* hæc pulchrè rubentia, vitri instar splendentia, denticulata, & ramis paruulis, quasi arte dextrè elaborata, ornataq. *infantulos*, cū reliquis delicijs suspensis decorare possunt, & delectare. *Plinius* plerumque horum amuletorum pater & author est, vel ex propria inuentione, vel ex *magorum* certè mendacijs, atque relatione. Sic lib. 30. cap. 15. *Vrina infantium cohibetur*, ait, *muribus elixis in cibo datis*. (Huius experimenti praxin ego aliquoties vidi) *Scarabæorum cornua grandia, denticulata, adalligata*, *amuleti naturam obtinent*. Et eodem libro cap. 11. *Magos*, ait, *ad quartanam alligare Scarabæum, cui sunt cornicula reflexa, sinistrâ manu collectum*. Videmus igitur *Scarabæum* animal esse, quodammodo ad superstitiones, amuleta, fascinationes, & artes magicas exercendas natum, tam in nouo orbe, quàm nostro vsitatum. Verùm omnia hæc nos mendacijs & erroribus plena missa faciemus, si quæ naturalia, quæ non desunt, ex *Scarabæis* remedia vera comperiemus, studioso lectori tempore suo largiemur.

Quæ medicamētā ex Scarabæis sumantur.

Inseruiunt pro amuletis plerumque.

Ad neruorum dolores & contractiones præcipuè.

Infantibus cornicula propter elegātiam appendi.

Plinius amuletorū pater.

Scarabæus vbique ad amuleta adhibetur.

Hei quanta nobis hìc sese disertandi messis offert, ex *Scarabæorum* satu, ac generatione suborta? Verùm hìc campus tam latus est, materia ipsa, in tam pusillo animalculo adeò fœcunda, vt nouus mihi non sermo tantùm, sed liber integer quoque subnasceretur. Atqui ego iam fessus labore sum, lectores meos pariter tædio affectos subuereor, quare hæc omnia vel alijs, vel mihi ipsi, alio loco disputanda relinquo.

Plurima dīci possent de Scarabæorū nascendi modo.

Hæc alio in loco explicabūtur

Apes hìc opto & spero, hoc est beneuolos lectores mihi fore auguror, qui in-nato animi candore, industriâ & benignitate suâ, *mel* saluberrimum à *veneno*,

Promittit sibi apes, hoc est benignos lectores.

si quod

ſi quod eſſet, quod DEVS auertat, ſeparare poſſent, vellentq. Mihi quidem ſat
eſt, vni atque alteri (quicquid alij blaterent) viro bono, & docto placere
nam, vt *Seneca* dicebat, *ſi de me bene vir bonus ſentit, eodem loco ſum, quo ſi omnes ide*
ſentirent, par illis idemq. iudicium eſt; *vir bonus enim*, ait *Menander*, *bonum nunqua*
odit: Eſt miſerorum, vt maleuolentes ſint, atque inuideant bonis. *Qui inuide*
egent, illi, quibus inuidetur, rem habent, dicebat *Plautus*. Quamuis fortaſſe mi
adhuc non tam bene ſit, vt inuideatur, eſt tamen, quo me mordeat forſitan al
quis, quod acriore ſubinde, & ipſe cenſurà, *veteres* notauerim, ego quidem *Sen*
eæ conſilium non aſpernor, quo ait: *Veteres excuſandi ſunt, ſi in quibuſdam erran*
nec omnia ſimul inuenerunt. *Excuſandi*, inquit, *non laudandi*, ne & nos ſimul cu
poſteris in errores eorum trahamur. Et verè quidam ex antiquis: *Mirum eſ*
ait, *quòd homines cum ſeipſos magis, quàm quemq. alium diligant, tamen ſuam de*
exiſtimationem minoris ducunt, quàm aliorum. Sed facilis reſponſio: *Nos mag*
laudamus illa, quæ tunc fuerunt, quàm quæ nunc ſunt, non quia ſi eligendi facult
eſſet, ſemper illa habere mallemus, ſed quia vſitatum hoc humanæ mentis vitium eſ
cum intueatur illa, ſemper magis velle, quæ deſunt.

Inuidia inuidis nocet.

Excuſatio ſua quod veterũ ſcripta nõnunquam acutiùs peruideat.

Cur plerique veteres magis quam ſeipſos æſtiment.

Quapropter mi tyro, & rerum naturalium ſtudioſe, reuerere quidem præc
ptores tuos antiquos, & benignum, atque ingenui plenum pudoris exiſtim
fateri, per quos profeceris, non tamen in his imis ſubſellijs tibi ſedendum ſe
per, ſed ad ſumma quoque enitendum, nilq. deſperandum puta, etiamſi c
tra conſiſtendum ſit. *Non differendum eſt tyrocinium*, ait *Quintilianus*, *in ſenect*
tem, nam quotidie metus creſcit, maiusq. fit ſemper, quod auſuri ſumus, & *dum delib*
ramus, quando incipiendum ſit, incipere ſerum eſt.

Adhortatio ad rerũ naturalium ſtudioſum.

Enitẽdnm ad ſumma.

Nec deterrearis, ſi quis à multitudine te aberrantem, recto quidem, ſed a
guſto tramite, cum paucis in rerum naturalium inquiſitione, & in via verit
tis conſtitutum, derideat. Idem olim *Senecę* in morali philoſophia contigi
Omnem operam dedi, ait, *vt me multitudini educerem, & aliquà dote notabilem fa*
rem, quid aliud, quàm telis me oppoſui, & *maleuolentię?*

Non timẽdum à vulgo & multitudine.

Quid inde? Tibi contingat iſte deriſus, æquo animo ferenda ſunt in
ptorum conuitia, & ad veri indagationem vadenti, ſiue vetera rimeris, ſ
ue noua inquiras, contemnendus eſt ille contemptus, nec refert, ſi inn
uator voceris.

Vetera examinanda, noua non repudiandà.

Nam gaudere nouis rebus debere videmur,
Cùm veteres obſunt, aiebat *Lucretius*.

De me verò non habeo nunc aliud, quod ſubiungam, niſi hoc vnicum,
quod in exordio huius operis quoque feci, denuo præſtem, orem, inquam, a
que exorem lectorem beneuolentiſſimum, vt ſi quem à me commiſſum
fortè errorem comperiat, me candidè moneat, amicè corrigat, & humanit
ignoſcat, atque animo ſuo prudenter perpendat, quàm periculi plenum mar
hoc biennij ſpatio ſulcauerim, eiq. nauiculam meam ſine velis & remis,
abſque clauo ac gubernaculo committens, illam ſolà meà induſtrià rexerin
hoc eſt, animalia hæc ſine vllis hiſtorijs, ac deſcriptionibus, quin imó, nomin
bus non raró quoque ſuis deſtituta, meo tamen Marte deſcribenda ſuſceperi
dilucidauerim, ac proprijs incunabulis, quantùm per me fieri potuit, reſtitu
rim.

Authoris peroratio ad beneuolum lectorem.

Cauſæ cur ipſi ſit ignoſcendum, ſi humanæ ſorti ſubiectus aliquando lapſus fuerit.

Res ardua est, ait, *Plinius*, *vetustis nouitatem dare nouis authoritatem, obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubijs fidem, omnibus verò naturam, & naturæ suæ omnia*. Quæ si non præstiti, omnia præstare certè volui. Tu vale & diuturniorem mihi à DEO vitam precare, vt tuæ quoque vitæ commodum, meos tibi labores aliquando, quod cupio, valeam largiri. Ex Museo meo ad *B. Virg. super Mineruam*, 16. Mart. anno *Redemptoris nostri*, 1628. ætatis verò meæ quinquagesimo tertio.

Gratiæ DEO, DEIPAREQ. Virgini MARIAE.

LVCAE HOLSTENII HAMBVRGENSIS
E L E G I A.

In Naturalem *noui orbis* historiam Cl. V. *Ioannis Fabri Lyncei*, *Bambergensis* Medici *Romani*.

DVm FABER æternis complecteris omnia chartis.
MEXICA quæ clauso condidit ante sinu.
Cærula dum bifidi penetras discrimina Mundi,
Ausus inacessam primus inire viam:
Ignotumq. oculis lustrando Lynceus *Orbem,*
In lucem quæ nox presserat atra, trahis:
Nec conspecta prius cuiquam, nec nota animantum
Secula, das scriptis conspicienda tuis:
Atque Anazarbæum *studio*, Ciuemq. Stagiri
Doctrina nobis ingenioq. refers.
Dic, quibus extollat sese inclita gloria terris?
Quæ pateant laudi digna theatra tuæ?
Ille animo intrepido, cæpitq. ingentibus ausis
Clarius, Solis *iter nomine vtrumq. replet:*
Quo duce perrupti patuerunt claustra profundi,
Augustiq. orbis meta remota fuit:
Qui bene diuisi iunxit commercia Mundi,
Intactasq. noui retulis Orbis opes.
Materiamque noui sceleris mortalibus amplam
Subdidit, & vitijs larga alimenta nouis.
Sed qui cuncta animo quærens lustransq. remoti,
Innocuas primus protulit Orbis opes:
Omniaq. exhibuit nullo spectanda labore,
Lumine vicino, sepositoq. metu:

Quæ

Quæ procul à noſtris oculis ſubduxerat æquor
Immenſum, & longæ mille pericla viæ:
Illi anguſta nimis gemini diſcrimina Mundi,
Nec ſatis ad laudes Orbis vterq. patet.

S*I quis* Naturæ *penetrauit mente receſſus,*
Scitq. quibus Mundus *voluitur ordinibus.*
Si quis contractum *parua ſub imagine* Mundum,
Diuum opus agnouit artificemque DEVM.
Si quis Democritus *varijs* animantia *formis*
Vidit, & internas diſſecuit latebras.
Si quis prima *animo ſpeculatus* ſemina *rerum,*
Pluribus ocultas comperit inde vias.
Si quis & abſtruſis quę terra recondidit antris
Dona metallorum *callet, & arte polit.*
Si quis Apollineà *miracula prę̄ſtitit* arte,
Multa herbis, ſucci multa potentis ope.
Si *quiſquam* Aonidum *latices de fontibus hauſit,*
Queis condire animi Dia reperta *queat.*
Si *quis* Principibus charus, *ſi quem ordine* quinque
Summorum *fouit* Gratia *PONTIFICVM.*
Si *quiſquam omnigenę* doctrinæ *copià abundat.*
Virtutumq. *omnes pectore claudit opes.*
Impauidus numen *teſtor*, menteſq. beatas,
Omnibus his tibi par nemo, priòrue FABER.

V. Cl. *Ioanni Fabro Lynceo* honoris, & gratitudinis monumentum in Vrbe æterna ponebat *Ioan. Baptiſta VVinthierius Vindelicus*, Ciu. Rom. Ph. & Med. D. Illuſtriſs. & Excellentiſs. Principis Cæſij Medicus.

FA-

FABII COLVMNAE
LYNCEI
IN NARDI ANTONII RECCHI
MONTECORVINATIS MEDICI REGII
RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE
Volumen.
ANNOTATIONES, ET ADDITIONES

ΕΙΣ ΤΗΝ ΦΥΣΙΚΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

ΦΑΒΙΟΥ ΤΟΥ ΚΟΛΟΥΜΝΙΑΔΟΥ,

ΛΥΓΚΕΙΟΥ ΕΝΔΟΞΩΤΑΤΟΥ.

ΜΟΥΝΟΝ Φοῖβον ἄνακτα τέκεν ποτὲ πότνια Λητώ,
Ηματίου φαέος ταμίην· ἵν' εὔτεοχον αἰὴν
Διχθὰ διαζομένην καθαροῖς σελάεσσι φαείνῃ·
Οφρα τ' πυσκόμενος διὰ πάντα φερέσβιον ὄμμα,
Αἰθέρα τ' ἀτρύγετον, καὶ ἰχθυόεντα κέλευθα
Θάλψῃ ζωογόνοις ὁρμαῖς, καὶ βένθεα γαίης·
Καὶ Μουσάων μεδέων μέλψῃ φόρμιγγι λυγείῃ
Αντίλυρον ζαθέου μηδέος χαρίεσσαν ἀοιδήν.
Οφρα καὶ εἰρομένοισι θεοπροπίας ἀνελίξῃ,
Ηπια τ' οὐλομένων πορέῃ ἀλκτήρια νούσων·
Αμφότερον σοφὸς ἰητὴρ, καὶ μάντις ἀμύμων.
Αυτὰρ ἐπεὶ σὲ λόχευσε, φίλον κάρα, νήδυμον ἄστυ
Παρθενόπης, ὅρπηκα Κολουμνιάδων μεγαθύμων,
Μούσαις, καὶ αὐτῷ πεφιλημένον ἔξοχα Φοίβῳ,
Η ῥα τότ' ἀθρήσαντο βροτοὶ διδυμάονε φοίβω.
Τὸν γε μὲν οὐλύμποιο κατάσκοπον, ὄμμα τε κόσμου,
Καὶ ζωῆς πρύτανιν· τὸν δὲ χθονίοις μέγ' ὄνειαρ,
Καὶ γλυκερὸν σοφίης φάος. Οὕτως πάμπαν ἔοικας
Λητοΐδῃ, γενεήν τ' ἐρικυδέα, καὶ φρένας αἰνῶς.
Ος καὶ μήκιστον πραπίδων σοὶ Πλοῦτον ἐνῆκε·
Ατρεκέως τ' ἐσορᾶν δῶκεν, καὶ πάντα νοῆσαι.
Οἷος γὰρ χαροποῖσι περιγληνώμενος ὄσσοις
Οξέα πανδερκὴς ἀναθρεῖ λύγξ, ἔνθα καὶ ἔνθα
Αἴγλην παμφανόωσαν ἀπ' ὀφθαλμῶν ἀναπέμπων,
Αἰθομένοιο πυρὸς, καὶ ἀστέρος ἴκελον αὐγῇ·
Τοῖα σοι ὀξύτατον περιδέρκεται ὄμμα καρήνου.
Τῷ δ' αὖ εἰσορόων νῶτον παμμήτορος αἴης,
Αγνῶτας τε φυτῶν δυνάμεις καὶ δύσκριτα φῦλα
Εγνως, καὶ διὰ νόσφιν ἐκρίναο εἶδος ἕκαστον.

Εγραψε γὰρ περὶ φυτῶν βιβλία διάφορα.

Πῇ μὲν πρωτόπτης δείξας πάντεσσι κρυφαῖα,
Πῇ δὲ παλαιοτέρων εὑρήματα θεῖα πιφαύσκων·
Οσσα θ' ἑῆς πολύπειρος Αναζαρβεὺς στιχίδεσσιν,
Οσσα τε ἠγαθέοισιν ἑῆς κατεβάλλετο βίβλοις
Ευκτιμένης Ερεσοῖο κλέος, μέγα κῦδος Αθηνῶν.

ὑπομνήματα εἰς τὸν Διοσκορίδην καὶ Θεόφραστον.

Τιὼν μὴν καταδὺς μυχίου ἐς βένθεα πόντου
Πάντοσε παπταίνων, κυανώπιδος Αμφιτρίτης
Αργύφεόν τε μέλαθρον ὄπωπας, καὶ φιλερίθους
Νηρῆος κούρας ἀλιανθέα φάρεα χερσὶν
Σπερχομένας ῥέξειν, νεοτευχέα κόσμον ἀνάκτων.
Ενθα δὲ νεισσάμενος φέρες ἐς φάος ἠελίοιο,
Τηλοῦ ἀπ' εἰναλίων Τυρίων εὐδαίμονος ἀκτῆς,
Αἱμοβαφῶν πλῆθος κόγχων· μέγα θαῦμα ἰδέσθαι.

Περὶ πορφύρας.

Σοί γε καὶ οὐρανίων καθαρῶν δι' ὠτὸς ἔγεντο
Κύκλων ἁρμονίη θελκτήριος· ἣν κελαδοῦσιν
Εὖ μάλα θρηϊκίης χέλυος φθόγγοισι συνῳδὸν,
Αντυξ ἀστερόεντος ἐπήορος, οἵ τε κατ' αὐτῆς,

Σαμβύκην, ἤτοι ὄργανον μουσικῆς πανάρμόνιον.

Μεσηγὺς

Μεσσηγὺς τε βαρυγδούπου ῥοχθοδινέος ἅλης,
Ἐπταπόροις γύροισιν ἀλήμονες ἀμπλανάονται.
Οὐχ οἷον δὲ κέκευθας ἐν ἄσσι καὶ πραπίδεσσιν
Ὠδὴν σειρηνῶν, τὰς ἵζανεν αἰθέριος Ζεὺς
Κύκλους εἰς ὑπάτους· χεδόθεν δέ τι ὄμμα πελάζων
Αὐτόθι θ' Ἑρμείαο λύρην εὔμολπον ἐσεῖδες.
Ἤποτε ὠγυγίας φήγους Ῥοδοπήϊος Ὀρφεὺς
Ὑψικόμους τε δρύας, συφελῶν τ' ἀποκόμματα πετρῶν
Ἤγαγε, καὶ ποταμῶν φιλήκοα στῆσε ῥέεθρα·
Θῆρας τε συγερούς θέλξεν, καὶ ἀμείλιχον ᾅδην.
Ἣν δὲ χαριζόμενος μούσαις ἐς ὁμήγυριν ἄστρων
Στήριξεν Κρονίδης, ὁλοὴν μετὰ μοῖραν ἀοιδοῦ.
Κείνης Σαμβύκην ἐναλίγκιον ἄμμιν ἐτεύξω,
Οὐρανίης ἴνδαλμα λύρης, καὶ γνώμονα φθόγγων.

Ὑδραυλικά.

Τῷ δ' ἄρα καὶ ποταμῶν κρηνῶν τε δυσηχέα ῥοῖζον
Ῥεύμασιν αὐτομάτοις ψίθυρον ῥύθμισας ἐς ἠχὴν·
Ἥδιον ἀδομένην, ἢ ὁππότε ποιμένες αἰγῶν
Ἀμβολάδην ὕμνοις αἰνοῦσιν ἐρωτίδα νύμφην.

Ὑπομνήματα εἰς τὰ Ἥρωνος πνευματικά.

Οἷα τε ἠϋραφεῖ ἀθέρως κατέδησεν ἐν ἀσκῷ
Αἴολος ἀντομένων ἀνέμων βαρυήκοον ἶνα,
Καὶ ξένιον δῶρον ταλασίφρονι δῶκεν Ὀδυσσεῖ·
Τοῖα δὲ σωλήνων πολυειδέϊ μήχεϊ πῆξας
Πνοιὰς ἰλλομένας, καὶ στεινοπόροισι κελεύθοις·
Ἡδυμελῶς τε ῥέειν, καὶ ἔργματ' ἄπιστα τελέσαι.

Τῶν ἐξωτικῶν ζώων καὶ φυτῶν ἱστορίαν.

Ὑστάτιον δ' ἐπιβὰς χρυσαυγέϊ ἅρματι Φοίβου
Ἀντιπόδων περινοστήσας Ἀτλαντίδα γαίην·
Ἣν δεινὸν κοτέοντα Ποσειδάων' ἐνέπουσι
Ἀντιβίην διὰ ὕβριν εὐγλώχινι τριαίνῃ
Νόσφιν ἀφ' ἑσπερίων συρρηξάμενον, οἶδμ' ἀκέλευθον
Ἀσπέτου ὠκεανοῖο παρεμβάλλοντα μεταξύ.
Τοῦτο δ' ἀμειβόμενος, γαίης ἀντίχθονος οὖδας
Δέργματι λυγκείῳ διαθρήσαο· πάντα νοήσας,
Δαιδαλέων τε φυὰς βοτανῶν, δένδρων τε γένεθλα,
Ζῶα θ' ὅσα χθόνα δῖαν ὑπέρχεται· ἠδὲ μέταλλα,
Ὅσσα γε παμμήτειρα βαθεῖ κρύψασκ' ὑπὸ κόλπῳ·
Ἐνδόμυχον φύσεως πλοῦτον, καὶ ὄλβον ἄδηλον.
Τὸν δὴ σὺ κρυφίων μύστης, κεδνός θ' ὑποφήτης,
Πρόξενος ἀνθρώποις ἀριδήλως ἴδμεναι ἔθηκας.

Χαῖρε Κολουμνιάδων βαθυδόξων κῦδος ἀγαυὸν,
Τηλαυγὲς Σοφίης φάος· ὄμμασιν ἀπλανέεσσι
Λυγκός τ' ὀξύτερον, καὶ δεινωποῖο δράκοντος
Πάντα διοπτόμενος, τ' ἀφανῆ τε σαφέστατα φαίνων.
Χαῖρε μοὶ αὖθις, χαῖρε· σέθεν κλέος οὔποτ' ὀλεῖται·
Αὐτὰρ ἀεὶ ζείδωρος ἄρουρα, καὶ οἶδμα θαλάσσης,
Ἀργυρέοι τε ῥοαὶ πηγῶν, ποταμῶν τε ῥέεθρα
Οὔνομα φθέγξονται γεραρὸν· καὶ ἄφθιτον εὖχος
Ὠκείαις πτερύγεσσι λιγυπνείοντες ἀῆται
Ἔνθα καὶ ἔνθα οἴσουσι δι' ἠέρος ἤπιον ὕψος·
Χαῖρε, σὲ γὰρ σφετέρῳ ὁμόφοιτον ἐφ' ἅρματι Φοῖβος
Ἡμετέραν τε καὶ Ἀντιπόδων δνοφερὴν περὶ γαῖαν
Εὐκλειής στεφάνῳ μετὰ πᾶσι τετιμένον ἄξει.

ΛΟΥΚΑΣ ὁ ΟΛΣΤΕΙΝΙΟΣ.

ILL.^MO ET EXCELL.^MO PRINCIPI

FEDERICO CAESIO
L Y N C E O
S ANGELI, ET S. POLI
P R I N C. I.
MARCH. M. CAELII. II. &c.
B A R O N. R O M.

FABIVS COLVMNA LYNC. FEL.

LITERAE tuæ vix acceptæ excellentiſſime Princeps, meam inclinarunt adeò voluntatem, vt quod poſcebas protrahere nè dum potuiſſem per exiguum horę ſpatium. de iſto opere Mexicano iam luce donando quid ſentirem, dum rogares a imperabas: poſtulationem enim tuam iuſſum in: validum ſemper habui; ergo autem vtpotè Platonis ſtitutionibus enutritus, quo pacto ipſe extulit amon in ſuo conuiuio commendare ratus fui præſens opus, æſertim quod ſecum trahit tantum opus omnium rtute præditorum effectus. Laudabo igitur, & ab quæ antecedunt: & ecce nobilitas, & quæ ſunt, & ce magnitudo, & quæ ſequuntur, & ecce vtilitas, æ ante iuerunt ſit ipſa natura, quæ vt omnium antiuiſſima cuncta præſtat nobilitate: quod ſi nobilitas deiita fuerit ab Ariſtotele, vt ſit antiquæ diuitiæ; & æ opes vetuſtiores ijs naturæ theſauris, quos aperit periori orbi ab inferiore ſublatos liber hic tua cura prefactus? continet ergo quid magnum, equidem

magnum, noui orbis nimirum nouos soli fœtus, & arte hac nostræ tectos agnitionis, cætero qui ad medendum languoribus nostris, quibus opplemur pręstantissimis & ad multorum explendam curiositatem. Quapropter à magnitudine ad vtilitatem gradum fecimus; & eo ad finem factus proximior, dum putarem esse initio dicendi: reliquum est ergo, vt si studuerim hisce meis annotatiunculis respondere desiderio excellentię tuę, & non fecerim satis, enixè rogem excellentiam tuam, vt post habita tenuitate ingenij mei, ac iudicij, arguas potius (modo sit carpendum, quod summam meretur laudem) tanti opus magnitudinem, quę si peracutam aciem altiorem quoque iudicij formam poscebat, vt le *Excellentiss. Princeps*, & meos, & *Academiæ* laudabiles conatus, quod facis promouere perge. Neapoli Kalend. Iunij 1628.

FABII COLVMNAE LYNCEI

In Rerum Medicarum Nouæ Hispaniæ NARDI ANTONII RECCHI MONTECORVINATIS MEDICI REGII VOLVMEN.

ANNOTATIONES ET ADDITIONES.

Libro primo.cap.1.pag.2. Ad lin. 7. Post verbum permissum.

ALTERI sanè Magno Pompeio: imò Maximo existimando. Qui non modò suum auxit Imperium, sed & subditas sibi Indicas nationes, vt etiam Romanum Pontificem *agnoscerent, &* sanctæ Romanæ Ecclesiæ *parerent, effecit. Illudq. magis, non repertis Commentarijs, vt hominum omnium saluti consuleret, confici* rerum medicarum volumina, *quæ illis regionibus experimento vtiles prædicarentur, demandauit. Quæ nunc in manus omnium Illustrifs. & Excellentifs.* Federici Cæsij sancti Angeli Principis & Montis cœlij Marchionis, *omnium scientiarum genere ornatissimi,* Lynceorum *Institutoris ac Principis liberalitate, magnificentiâ, ac sedulitate perueniunt, Principis tanti Regis imitatoris: cuius etiam iussu hæc nos qualiacumque sint, libenter notauimus, vt pro virili laudatissimam litterarum culturam promouentes, nostro Principi obsequium præstaremus.* Quo opere Medica noui Orbis volumina publici iuris facta.

In fine cap.

Laudandus profectò est Auctor noster, qui non modò eruditè ac methodicè, sed eleganter ac facilè noui Orbis medicamenta, non pauco labore concinnata, latinè descripta reliquit. Opus quidem ipsum Auctoris doctrinam, & plantarum cognitionem non vulgarem ostendit, vt meritò huius operis describendi munus, à tanto Rege ipsi demandatum fuerit. Auctoris laudes.

Pag. 9. cap. 6. lin. 18.

Ab ipso tamen Dioscoride *in cap. de Tussilagine, & in Proœmio, florem ante foliorum eruptionem, vel cum ipsis folijs proferre dicitur, vt quotannis primo vere obseruari potest, qui facilè in pappos euolans, & marcescens, folia toto anno vidua relinquit.*

Pag. ead. lin. 31.

Supplendus est Auctor noster hoc loco, foliorum differentias, quibus non modò Arbores, sed Plantæ omnes facilius dignosci possunt exponendo, ex nostris in Dioscoridē *Commentarijs excerptas.* Foliorum *summa* differentia *est, quod* alia *sunt læuia, à Græcis* λεῖα *dicta:* Alia *hirsuta, lanosa, quæ* δασέα: Alia *aspera quæ* τραχέα. Alia *spinosa vel aculeata, quæ* ἀκανθώδη: Alia *in totum spinosa, vt spina sit pro folio:* Alia *iuxta folium habent spinam, quæ* παρακανθόφυλλα. Læuia *sunt, vt Beta habet, Lapathū.* Lanosa *vel* hirsuta, *vt Verbascum, Lychnis.* Aspera *vt Buglossum, Echium.* Aculeata *vel* spinosa, *vt Carduorum folia, Aquifolium. Alia* in totum spinosa, *vt Myacantha, Scorpio. Alia* iuxta folium habent spinā, *vt Capparis, Malus medica: Alia* in ipsa spina folium gerunt, *vt Rhamnus vulgaris, Spina sancta denominata.* Differētiæ Foliorum. Varietas in spinis.

Differunt etiam, quod alia *sunt* lata & rotunda, *quæ* πλατέα, *vt quæ Petasites habet, Per-* In latitudine.

sona

sonata, siue Arction. Alia angusta,*quæ* στενά, *Quinqueneruia, Scorzonera, Arisarum angustifolium. Alia* tenuia admodum,*vt Capillaria,quæ* ξυαρκώδη, *vt Pinifolia, Fœniculacea*, *Graminis species folijs angustissimis capillaceis, à doctiss.* Gasparo Bauhino *dicuntur speci*

Et amplitudine.

37. 39. 46. *& aliæ in suo Prodromo Theatri Botanici. Alia* magna & ampla, *vt quæ Petasites, Nymphæa*,& maxima, *vt Aegyptij Ari folia,& Musæ: Alia* parua *vt Aristolochiæ, Violmartiæ, &* minima *vt Chamæsyces*. Ex angustis, magna *vt Quinqueneruiæ*; parua *vt Oleæ* minima *vt Herniariæ. Differunt etiam, quia alia* longa, & plana, *vt quæ Iris, Gladiolu. Alia* longa,& canaliculata, *vt Porracea, & Arundinis. Alia intus caua, vt Cepa & Getbij. Alia* solida, *&* farcta, *vt Iuncifolia. Alia* arundinis modo nodis interfecta, *vt Graminis species aquatica, & arundinaceo folio* Lobelij, *quæ à* Gasparo Bauhino *Gramen iunceum articulato folio dicitur in suo Prodromo Theatri Botanici. Differunt etiam,quod alia sunt* carnosa & in latitudinem aut Orbem expansa,*vt quæ Beta,Cotyledon,Cymbalaria nostra,& Portu*

Et pulpa.

laca,quæ σαρκώδη *dicuntur. Alia* in rotunditatem& longitudinem,*quæ pulposa &* στρογγύλα *dicuntur, vt quæ Vermicularia, Kali, & Iuncus Aquaticus*.

Ex magnis & prauis folijs,latis *vel* angustis, longis *aut* breuibus, *alia sunt* circumferrata in magnis,*vt in flore Solis,Vite, Acere.* In minoribus, *vt folio Castaneæ, Menthæ, Vrticæ.* In longis,*Ptarmicæ. Eufragiæ syluestris* in breuibus. *Alia sunt* leniter sinuosa, *vt habet Chondrilla tuberosa, Sonchus leporinus, Leucoion. Alia* leniter incisa,*vt Quercus,Blattaria. Ali*

In magnitudine.

profundè, *vt Eruca,& Rapacea. Alia* profundius ad neruum vsque,*vt Agrimonia,Fraxinus, Sorbus, Scabiosa syluestris. Alia* in summo *tantum* folij *diuiduntur, quæ* ἀκροσχιδῆ *dici possunt,vt Plantaginis aquaticæ species bifida in summo à* Lobelio *depicta: Phyllitis laciniata, Ononis non spinosa, Telephium à nobis propositum. Alia* in imo folij *tantum,vt Acetosa, Sagittaria, Arum. Alia* ex medio folio *laciniam proferunt,vt Hyppoglossum, & Brassicæ species crispa, quæ non modò folium, sed & Thyrsum è medio folio profert*.

Ex profundè ad neruum vsque infectis *rotundis ambitu sunt, quæ Dracontium, Elleborus niger, & Cannabis habent.* Profundè tantum incisis, *Platanus, Ricinus.*Ex longis profundè incisis,*Cichoreacea. At profundius ad neruum vsque insectis, alia* simplici *constant* petiolo *vt quæ Agrimonia,Fraxinus,Ebulus,quæ pennata dicuntur, à Græcis* τελαρσομδία *vt in Ebulo* Dioscorides *dixit. Et etiam* μονόχα, *vt in Filice,qui vnicam pennam insectione imitantur*

Incisione.

& χιξόπτερα *dici possunt. At quia sunt & alia folia non simplici petiolo, sed* in ramos, & in alias alas diuisa, *vt in Filice fœmina, Fœrulaceis, Apio, Cicuta,quæ* πολυσχιδῆ *dicuntur, non alio nomine distinguenda putauimus. Et quamuis* Theophrastus *vir doctissimus, quæ* pennata *sunt,vt Sorbi folia, Fraxini, & Hipposelini, in historia plantarum* μανόφυλλα *denominauerit,ad differentiam Apij hortensis cuius folia* πυκνόφυλλα *dixit: non tamen ita propriè nobis dictum hoc videtur,vt non exactiùs atque distinctiùs dici possint illa folia, quæ* raro folio *sunt, & ab illo* μανόφυλλα *dicta,ad illas pertinere tantum plantas,quarum ramulis alternatim singula folia hærent. Et quæ* denso *sunt* folio, *&* πυκνόφυλλα *dicta,ad illas referri debere plantas,quarum ramuli, siue nodi, aut genicula* pluribus *exornantur* folijs,*vt in Pino, Larice, Rubia, Osyride,Equiseto,& similibus. Eòque magis, cum non propriè folia sint illa, quæ plura in Hipposelino & Apio conspiciuntur, sed veriùs partes, & Lobi folij, illius scilicet, quod vnum habet initium ab radice vel ramulo, à quibus profertur. Idem enim* Theophrastus *nos docuit, illud totum appellari folium,quod scilicet omne cum petiolo decidere solet, vt Iuglandis, Fraxini,Sorbi, Apij,Ferulæ, & similium, non enim partes decidunt vetustate, sed totum illud foliatum ab origine ramuli, vel radicis. Igitur partes illæ folij, lobi sunt, & laciniæ, non propriè folia; quamuis in multis folia videantur distincta, sicuti aliàs diximus in nostro volumine cap.de Ceratia in prima parte, & cap.de Smirnio in secunda minus cognitarum Stirpium Romæ impresso*.

Folia *igitur quæ* non vnicà pennà,*vt Filix mas,sed* pluribus *vt Filix fœmina,sicuti* Dioscorides *notauit, diuiduntur; vel alio modo* multiplici diuisurà *fissa sunt, vt ramosum folium dicas: quæ latos habent lobos, lacinias, siue partes quamplures,* πολυπλατυσχιδῆ, *folia dici possunt,vt Apij,Cicutæ, Angelicæ,Sphondylij & similium. Quæ verò* angustioribus lobis *diuiduntur,* πολυστενοσχιδῆ *vel* πολυλεπτοσχιδῆ, *vt Ligustici,Thapsiæ,Rutæ. Alia verò quæ* longè tenuioribus lobulis & lacinijs *diuiduntur in capillorum ferè effigiem,* πολυξυκοσχιδῆ, *vt Feru-*

lacea,

icea, Ammi, Millefolium, & similia : nam simpliciter ζυχόφυλλον *dici poteſt Pinus, Grami-is ſpecies, Crocus, quarum folia ex uno principio, radice, vel geniculo multa exoriuntur : atque illa ſunt folia ſimul exorta, & non laciniæ, ſiue lobi, & ſciſſuræ foliorum, vt ſupra diximus e Rubiæ folijs, & ſimilibus, quarum plura folia ſimul ramis, vel trunco hærent quæ* πυκνό-φυλλα *dici debent : & quæ in capillares lacinias diuiduntur* ζυχοσχιδῆ *appellanda diximus; non* ζυχόφυλλα, *quod ſimplici. & capillari folio conuenit, & ſine ſciſſura, vt de Gramine Peri-ſis.* Gaſpari Bauhini *& ſimilibus retulimus.*

Alia foliorum numero *diſtinguuntur: vt Vnifolium, Lingua ſerpentina, Moly luteum. Alia* ifolia, *vt Bifolium dictum.* Trifolium, *cuius plures ſpecies, Lyſimachia lutea.* Quadrifolia, *vt Herba paris, Cruciata, Rubia leuis.* Quinquefolium, *omnibus notum. Alia* Heptaphylla, *vt He-taphyllon ſic dicta, Tormentilla, & lacinijs diuiſa Vitex & Lupinus.* Octophylla, *vt Mollugo, & Aſperula.* Nouenis lacinijs, *vt Elleboraſtrum &c.* Diſtinctio foliorum numero.

Eſt & alia foliorum diuiſio *ex ipſa* germinatione *deſumpta, quod* alia *ſtatim è terrâ ſimul naſcentia producuntur, vt quæ* ἐπιγειόφυλλα *dicuntur; & quæ ab radice exeunt,* ῥιζόφυλλα : *quæ vel etiam* ſine pediculo *ſunt, vt in Lactuca, Tragopogono, & Bulbaceis: vel* cumlongo petiolo, *vt in Malua, Geranio, Cyclamino: vel* breui, *vt in Lychnide, Ocymoide, & ſimilibus.* Alia *non ex radice, ſed ex ſupite, & ramulis : & illa* vel ſine petiolo *hærent, vt Mentha, Hyſſopus &* καυ-λικά *&* ἐπικαυλόφυλλα *dicuntur;* vel longo *inſident* petiolo, *vt Betonica, & Geranium.* Alia foliolū pro petiolo habent, *quia illi inſident, & nodo hærent, vt longè differat à lacinia, & inſe-rtione, quæ ſine nodo diuiditur à petiolo ipſo, in his peculiare, vt ſunt Mali Aurantij ſiue Aran-tij folia, quæ geniculata dici poſſunt.* Alia *alio modo, & centris ipſis foliorum ſtipiti hærent, & ab illo perforantur, vt in Periclymeno obſeruatur, Perfoliata, Centaurio luteo à* Lobelio *depicto.* Germinatione.

Differunt *etiam foliorum* poſitu, *&* ortu, *nam* alia *ordinatè caulem cingunt, vt quæ bina hære-re ſolent,* vel *alio numero, vt in Myrtho, Rubia, ſingulis geniculis.* Alia *inordinata, & ſingula hærent : quamuis nec iſta tàm inordinata dici poſſunt, vt non aliquo numero, quino, aut maiore, vel minore in circuitu ramuli ordinem aliquem obſeruent, vt in Vermicularia, Tithymalo, & ſimilibus.* Poſitu & ortu.

Differunt etiam, quia alia *colore ſunt virente, vt maior pars foliorum, tàm herbarum, quàm Arborum,* alia *colore in luteum languentia,* alia *obſcurè virentia,* alia *ad cæruleum vergentia,* alia *candida, & incana,* alia *rubentia,* alia *mixta ex viridi, luteo, & rubente colore,* alia *macu-loſa.* Hilari virore *videntur folia Graminis in Pratenſibus, folia Vitis, Lactucæ, Senecionis, & ſimilium.* Obſcurè virentia, *folia Lauri, Aurantij & Ari.* Ad cæruleum vergentia, *ſunt folia Rutæ, Cariophyllorum vulgarium, Vermiculariæ & Telephij.* Ad luteum languentia, *ſunt folia Ellebori albi, Nardi Celticæ, & ſimilium.* Candicantia *folia habent Dictamum album Creticum, Saluia, Marrubium album.* Incana *ſunt folia Stachidis Flandrorum dictæ à Lobe-lio, Laceæ mōtanæ à* Gaſparo Bauhino *in ſuo* Prodromo *depictæ, Polij marini, ſiue Gnaphalij luteo capite, Polij veri ſylueſtris.* Supernè virentia, & infernè candicantia *ſunt Oleæ folia, Tuſſilagi-nis, & multarum.* Rubentia, *Lapathi ſpecies, Bliti, & Lactucæ.* Mixto colore, & vario *Bliti ſpecies illa Symphonia dicta & Amaranthus tricolor.* Albis maculis variegata *aut inſignita, Cardui lactei folia Leucographidos, Cyclaminis, Lamij, & Vrticæ mortuæ, Pulmonariæ, Echij, Borraginis ſylueſtris, & hortenſis in Apulia, Cerinthes recentiorum, & Ari maioris.* Nigrican-tibus maculis, *Ari montani minoris, Orchidis digitatæ, & bulboſæ etiam, Perſicariæ mitis, & Trifolij pratenſis ſpeciei.* Rubentibus maculis *aſperſa ſunt folia Ocymi fimbriati, Lactucæ agreſtis ſpinoſæ.* Neruulos habentia candicantes, *Iſatis, Lyſimachia virginea, & maior pars herbarum.* Rubentes neruulos, *Lapathi ſpecies & ſylueſtre Cichorium.* Spinoſis neruulis *in-fernâ parte, Lactuca agreſtis, Smilax aſpera, Rubus, & Roſa.* Colore. Maculis.

Eſt & alia in tempore differentia, *nam* alia *quotannis prodeunt, & decidunt, vel marceſcunt,* alia *diuturniora ſunt, & perpetuò virere dicuntur, quamuis aliquando ſingula decidant, & alia proferantur, vt in* Lauro, *Aquifolio, Malo Aurantio, in herbis; Polio, Adiantho, Semperui-magno, quæ* ἀίφυλλα *dicuntur.* Tempore.

Differunt *etiam præter innumeram ferè foliorum effigiem* variâ *eorum* magnitudine, ac diuiſurâ, *quod* alia *varias exprimunt animalium effigies, eorumq. partes : alia aliarum rerum. Animalium quidem referunt, ſcilicet vt quæ,* Dioſcorides *ait, Delphini modo ſunt inciſa & ob-longa,* Plātę, quas animalium & partium illorum figuras repræſentēt.

longa, ideo sic appellata planta, quia Delphinum *referunt*. Scolopendram *imitantur foli* *Asplenij, Scolopendriæ dictæ*. Linguam, *Aizoi maioris folia singula, & Cymbalariæ, Vmbilic* *Veneris secundæ speciei, teste* Dioscoride, *sicuti eadem cōpacta* oculum *referre dixit*. Linguar
Linguas. agninam, *Arnoglossum*. Linguam Bouis, *Buglossum*. Linguam ceruinam, *Phyllitis*. Linguar equinam, *Hyppoglossum*. Pennas Auicularum, *Stratiotes, Millefolium*. Pennas, siue Auiun
Pennas. alas, *Filix*. Struthij pennas *Struthium*. Pennas, quæ galeis imponuntur, *folia Musæ*. Auri culam Vrsi, *planta sic dicta à recentioribus, & à nobis pro Alismate proposita in Phytobasan*
Auriculas. Auriculam muris, *Myosotis, & Alsine*. Canos hominum, *Polium*. Capillos, *Fœniculum, Cu*
Capillos. *scuta, Epithymon, Muscus quernus dependens, & Aquatica Conferua*. Cordis figuram *Aristo*
Cor. Lichen. *lochia, Smilax aspera*. Lichenis effigiē, *Lichen dicta, sicuti* Hepar, *Hepatica*. Lien, *Galiopsis, &*
Lienem. *Lamiū. Pulmonaria à* pulmonis maculis, *sicut* ab effigie *muscus pulmonarius*. Vmbilicū, *Cotyle*
Pulmonē. Vmbilicū. *don, sicuti* Cotylā, *siue* acetabulū. Pedē Leonis, *Leontopodiū*. Pedem Cerui *siue* Milui, *Corono*
Pedes. *pus: quæ &* Cornu Cerui *dicitur ab effigie*. Pedē Anseris, *Atriplex, & Eryngium marinum* Porta *nostro*. Pedem Vrsinum, *Acanthus Pæderos*. Pedem Columbinum, *Geranium sic dictum*
Vngulas. Equorum vngulam, *Tussilago*. Pedem Asini, *Alliaria*. Serpentium maculas, *Dracunculus*
Maculas. *Anchusa, Cerinthe, & Buglossi species, quæ etiam extuberantes tumores repræsentant: item* *Arum, Pulmonaria, & Orchis palmata*. Dentem Leonis *sic dicta planta à recentioribus inte*
Dentes. Caudas. *Cichoreacea*. Equinam caudam *Equisetum siue Hippuris*. Cristam gallinaceam, *Hormini*
Cristas. Vermes. *species sic dicta, Centrum galli*. Vermes, *Semperuiuum ab effigie dictum, Vermicularia, Sedi se*
Sagittam. *cundi species*. Sagittam, *Sagittaria Aquatica, Scammonium, Oxalis*. Lanceam, *Ruscus*. Gla
Lancem. Gladium. dium *Xiphium, Xyris*. Galerum *Petasites, quæ &* Fungum *imitatur*. Cymbam *siue* Co
Galerum. chlear, *Cymbalaria nostra, & Cochlearia Batava* Lobelij. Lunam in defectu, *Lunaria Botry*
Cymbam. Lunam. *tis, & Hemionitis*. Minus plenam, *quæ orbiculata sunt, Viola, Asarum*. Rotæ speciem, *Cirsij fo*
Rotam. *lia, & aliarum stratarum*. Ellychnium, *Lychnis*. Tomentum, *Gnaphalium*. Cutis poros
Ellychniū. Tomentū. *Hypericon*. Labrum *siue* Alueolum, *Dipsacus: sicuti* peluiculas, *folia Tithymali in Vmbel*
Cutim porosam. *lis*. Cingulum *siue* Fasciam *Algæ*.

Labrum. Fasciam. *Harum rerum signa in folijs, pleraque* ad plantarum vires *dignoscendas conducere viden* *tur, vt ea, quæ* ab effectu *nomina plantis indidere, sicuti Pulmonaria, Hepatica, Milzatella re*
Signa ad vires nomen, & cognitionem plantarum conducūt. *centiorum, vel* ab imagine, *vt Vermicularia, Dracontium, vel* maculas repræsentant veneno sorum, *vt Arum, Dracontium, Anchusa, Cerinthe, quibus venena propelluntur. At signa, vel re* *inanimatæ similitudo, vt Cymbalaria, Muris auricula*, ad nomen *retinendum, &* plantæ notio nem *prosunt*. *Multa possent cumulari, sed hæc sufficere nunc visa sunt*.

Pag. 9. lin. 35.

Grauis est testis: nos autem auctoritas non cogit. Has mutationes non alio modo accipimus *nisi vt quandam congenerum degenerando similitudinem primà facie ostendant. Nec enim*
Herbæ in alias plantas non transeunt. *credimus herbas cultu, aut neglectu, loci mutatione in alias transire plantas, sicuti asseritur Lo* *lium è Tritico, hoc enim non affirmat* Theophrastus, *nasci verò solitum inter Triticum, & Hor* *deum, nulli est dubium. Transire Sisimbrium in Mentham ob alimenti inopiam, similiorem* *scilicet fieri: vel aliàs ob alimenti copiam adolescere, vt fruticare, & arborescere, quod per an* *tonomasiam dicitur, non autem frutices, aut arbores fieri. Hoc experimento affirmare possi*
Exemplo sunt Indicæ plantæ. *mus ex Indicis plantis, semine, aut radice ad nos translatis; in quibus hucusque vix aliquis mu* *tationem aliquam obseruasse similem, referre audebit. Degenerare in magis & minus adul* *tam, foliorum incisuris, hirsutie, læuitate, hilaritate & similibus, concedimus: non autem in* *aliam transire plantam vel speciem, omnibus notum putamus*.

Pag. 10. cap. 7. lin. 21.

Differentiæ radicum. Radicum *adde* differentias, *quarum* alia, *quæ simplex est, à Græcis* εὐθύρριζος *dicitur, &* *cum sit etiam vnica*, μία *&* μονόρριζος. *Quæ aliquando est* parua *atque* tenuis, *& dicitur*
Magnitudine. μικρὰ *&* μικρόρριζος. *Quæ* magna *est &* crassa, παχεῖα *&* μεγαλόρριζος, *vt Bryoniæ radix.* *Sed quæ* simplex *est &* longa μακρὰ *&* μακρόρριζος, *vt Rhaphani, Lapathi & Pastinacæ, quæ*
Multitudine. *cum etiam sit* profunda βαθεῖα *&* βαθύρριζος *dicitur. At quæ contrario modo* breuis *est &* tenuis, λεπτὴ *dicitur, &* βραχεῖα, *vt Holcstium, & Britannica. Quæ verò* longa *est* & non profunda, *quia obliquè per summam terram repit, vt Gramen*, ἐπιπολῆς, *&* ἐπιπολαιόρριζος
Soliditate. *dicitur*. Ex longis *quæ* lignosa *est, vt Nerium, & Equisetum*, ξυλώδης. *Et quæ* neruosa, *vt Tra* *gacan-*

scantibus; νευρώδη ἰνώδη. E contrario, quæ mollis *est, vt Myrrhidis, ἁπαλής. Harum* *alia* corticosa, *vel* crassi corticis, *vt Panax, Mandragora, quæ φλοιώδης, & παχύφλοιος di-* *citur* ex longis. Ex rotundis *Crocus Colchicum, & Cyclamen. Quæ* molli pelliculâ sine cor- Cortice.
tice, vt Ari, & Dracontij, atque Orchidum dicitur ἄφλοιον. Carnosarum *vero quæ σαρχώρρι-* Figura.
ζος dicitur, est ex longis *Rhaphanus, & Brionia.* Ex crassis rotundis, & tuberosis, *Rapa-* *trum, Cyclaminus, & Bulbacea.* Ex rotundis, bulbos; bulbosis, & capitatis, *radix vni-* *ca, quæ στρογγύλη, aut στρογγυλόρριζος dicitur, vt Cotyledonis, Arisari, & Cyclaminis.* Ex ca- *pitatis, quæ κεφαλόρριζος;* ex bulbosis, *quæ βολβώδη dicitur, est Cæpa, Scilla, & Narcissus.* *Et harum alia est* squamosa, *quæ λεπυρώδης, vt Lilium: alia* multiplici tunicà, *quæ* *χιτώδης, vt Cæpa, Scilla. Aliæ* sub tunica lanam habet, *& dicitur Eriophorus bulbus.* Alia *finditur, vt quæ* Fissilis *dicitur, & Ascalonia, à Græcis σχιστή in oblongos pares bulbos eodem* Sectione.
imo foliosos. Alia scissilis *est, sed non nisi post annum diuisibilis, vt Allium, quod non rotundos* *bulbos distinctos, sed trigonas sectiones, & simul coniunctas profert, vt vnicus bulbus, non plures* *videantur; nisi post annum terræ commissæ, nucleatim diuisæ extuberent, & folia proferant: so-* *li Allio proprium: cuius partes scissiles* Theophrastus *proprio nomine γέλγεις appellauit, &* *naturalem illam vegetationem cum diuisione sobolum, γελγίδωται dixit: quod verbum nisi à* *diuaricatione sit deductum, ignorare fatemur, & comprobat idem* Theophrastus, *cum ait* *διαρρῶται πάλιν εἰς τὰς γέλγεις.* Dioscorides *verò Allij diuisiones illas, quas nucleos latini, &* Plinius *non nimis propriè, cum nuclei sint ossiculi à carne fructus obducti, vt in Oliuis, & simi-* *libus per verbum ῥάγας ἀγλίθας expressit ῥάγαι quidem scissuræ sunt, & ἀγλίθαι Allij no-* *men est Doriensium lingua, ἀγλίδιον dictum, quod verbum litteræ λ, si præponeretur γ, ἀγλί-* *διον, Allium vti Italicè appellatur, exprimeret: & sic describit soboles illas in vnum idem* *caput compositas in Allio. Quare à* Columella, *& alijs spicæ nomine soboles illæ trigonæ coni-* *unctæ, sed diuisibiles sint denominatæ, nisi spicæ verbum ab effigie teli, spiculi dicti, sit* Quid in spicæ in *deductum, nec propriè ita dici videbuntur: spicæ quidem non sub terram, nec in radicibus,* radice.
sed in summo plantarum, & aëre circumscriptæ obseruantur, semina ad perfectionem, & *plantæ propagationem sic Naturà proferentes. Magis quidem proprium vulgare Neapoli-* *tanum nomen, & ferè latinum,* Spicolo di Aglio *appellatum. At στάχυς nomen, græcum, quod* Spicæ no- *latinis est* spica *à nullo Auctore pro radice, aut radicis parte describitur, & frumentaceis tan-* men.
tùm conuenire docet Theophrastus *de frumentacris loquens, Tritico, & hordeo, & congeneribus,* *atque alijs herbis, quæ alio modo fructum ferunt, conuenire, quæ flores non lanugineos, sed fo-* *liosos edant, & siliquas aut iubam etiam. Minus verò impropriè* Dioscorides *Betonicæ fru-* *ctu spicæ modo, & Satureiæ similem, quia in summo Plantæ, in longam seriem, spicæ modo,* *stet dispositum, quamuis à frumentacea spica differat. Quam igitur Analogiam poterit spica* *habere, quæ in summo plantæ producitur, cum radicum lobis? nullam inuenimus, nec ijs assenti-* *re possumus, qui Nardi Indici oblongas, foliosas illas germinationes, spicas appellant, quia lon-* *gè differunt à spicis ipsius Nardi, quod satis ex ipso* Dioscoride *liquet, Nardi Indici genera,* Nardi quæ *radices, comã spicas, & caulem enumerante, quæ omnia in eadem planta diuersa sunt adinuicem.* spicæ.
Et Plinius *lib. 12. c. 12. ait, foliũ habere paruũ, densum, cacumina in aristas spargi, & spicas &* *folia celebrari gemina dote Nardi, & in initio dixit:* De folio Nardi plura dicere par est, vt *principali in vnguentis. Ergo radix non erat in vsu, & diu controuertitur à posterioribus vo-* *centibus, vt pars illa ima plantæ sic densata, quam alij radicem dicunt, sit & appelletur* Spica De Nardo *Nardi, cum nihil aliud sit, quàm ima plantæ villosa pars supra radicem, ex veterum germi-* plusculà.
num, & nouellorum foliorum gramineorum postremæ sobolis, sic densè coacta, in quorum me- *dio, vt obseruauimus, & penes nos habemus, & quilibet etiam obseruare poterit,* caules *rotun-* *dos, iunceos, binos habebat, in quorum summo non erit dubitandum, quin spiceum quid profera-* *tur, ex natura plantæ media inter Gramen, Iuncum, Spartum, & Algam.* Radices *habet exi-* *guas, fibrosas, lignosas, nullius vsus, saporis expertes. Cur autem à posterioribus* Dioscoridis *& Plinij Nardostachis vel Nardi spica, sit dictum Nardum Indicum, si diuinare liceat nobis,* *illud in causa fuisse putamus, vt non, quia partes illæ imæ Nardi foliosæ, & coactæ sint spicæ* Nardi di- *vel similes, sed ad differentiam aliorum Nardorum, Celtici, scilicet, & Montanæ, quibus nullæ* stinctio.
spicæ tribuuntur, cùm in vmbellam floreant, hoc Nardum Indicum spicam ferens, intelligatur, *& accipiatur. Pars quidem illa Indici Nardi foliosa, simul coacta, potius pro coma accipi pos-* *sit, quàm pro spica; cum Comæ nomen possit plantæ supra terram effusæ, illamque operienti,*

tribui

tribui, vt de Peplo, & alijs ait Dioſcorides, qui Syriaco ſuo Nardo multā comā, verbo πολύκομος & etiam Gangitidi tribuit, vt non ſine cauſa diuinare voluerimus: cum planta hæc, vt in Gramineis, & Iunceis obſeruatur, ſatis ſupra humum copioſis, denſis germinibus ſe effunder poſſit. Sed ad Bulborum differentias in radicibus reuertamur. Alia paucas emittit ab im

Sobole. latere ſoboles, vt omnes feræ Bulboſa, ſic Narciſſus, Hyacinthus, Tulipa & ſimiles. Ali plurimas, vt ferè totus Bulbus in bulbillos diſſoluatur, vt in Ornithogalo vulgari, & pauci obſeruatur, & in Ampeloprasō prolifero ſiue inter flores bulbifero, ſiue potius Allio: nam capit eſt rotundo, non oblongo Porri: imas ſub bulbo capillares fibras, ſiue radicis pilos, in bulbulo omnes extuberantes Maio menſe obſeruauimus, præter ipſius bulbi extuberantias intra corti

Multiplicitate. cem ipſum. Alia duplex διπλῆ, ex longis eſt Mandragora. Ex bulboſis parum oblongis, quæ ἐπιμήκη dicitur, Orchis, Nardus montana, & Anthora, quæ lateribus hærent. Alia eſt, quæ aliam ſub ſe gerit, & alteri inſidet, vt Gladiolus, & Crocus ſylueſtris. Eſt quæ triplex etiam, vt Mandragora non rarò, vt traditur à Dioſcoride: ex bulboſis eſt Triorchis dicta, & Nardus montana & Circæa non ſemel. Refertur etiam à Dioſcoride quadruplex, vt Circæa, quin-

Numerata. tuplex, & ſextuplex radix Alceæ, & Graminis Parnaſſi. Sed quia radicis huius multiplicita à loco potius aptiore, quam à Natura producitur, cum varietate ſub multiplici numero radicum relinquemus. Multiplex igitur radix eſt, quæ in plures æquales ferè radices diuiditur, πολύρριζος, & πυκνόρριζος dicitur, vt eſt Elleborus, Ariſtolochia, Piſtolochia dicta, & Clematis Baccharis, Ranunculus, & ſimiles ex fibroſis tenuibus. Ex craſſis, Aſphodelus, Ranunculu Pæonia fœmina, & ſimiles. Radicum etiam alia eſt, & dicitur, æqualis, ὁμαλὴς, quæ etiam

Aequalitate. lata, & πλατεῖα à Dioſcoride, vt Radix Tragacanthæ, Althеæ. Aliæ ſunt anomalæ, & inæquales, vt fibroſæ radices.

Colore. Eſt & alia coloris differentia in radicibus, nam aliæ ſunt in totum candidæ, vt Rhaphanus, Rapa, & ſimiles. Aliæ intus albæ, foris nigræ, vt Cyclamen, Scorzonera, Tragopogon Apulus verior, & ſimiles. Aliæ foris ruffeſcentes, vt Iris noſtras, Colchicum, Nardus montana. Aliæ foris nigræ, intus vireſcentes, vt Smirnium, Polypodium. Aliæ vireſcentes ex luteo, vt Phalangium, Aſphodelus luteus montanus. Aliæ ruffæ vt Xyris, Zinziber. Aliæ flauicantes, vt Rhabarbarum. Aliæ luteo colore, vt Chelidonium maius, Lapathum rotundifolium, Curcuma. Aliæ intus rubræ, vt Centaurium magnum, Anchuſa, Paſtinaca rubra, quæ etiam foris rubeſcit, & ſimiles.

Lacte. Aliæ lac fundunt dulce, vt Scorzonera, Erinus, Tragopogon. Aliæ amarum, vt Lactuca ſylueſtris, Cichorium, Papauer. Aliæ acre, vt Tithymali, Thapſia. Aliæ croceum ſuccum, vt Chelidonium maius, Argemone, Aliæ rubentem, vt Centaurium maius, & Atractylis. Aliæ veſcæ ſunt, & ori gratæ, quæ ἐδώδιμος vt Rapa, Siſer, Paſtinaca: Aliæ, amaræ, & ingusta-

Sapore. biles, vt Gentiana, Ariſtolochia, quæ ἄβρωτος & κακώδης. Aliæ ſapore acerbo, vt Dryopteris; auſtero vt Polypodium: ſubadſtringente, vt Filix mas: adſtringente, vt Quinque-

Succo. folium: ſalſo ſapore, vt Nerij radix. Feruenti, vt Pyrethri. Aliæ ſunt gummoſæ, vt Tragacanthæ, Chondrilla, Chamæleon albus. Aliæ mucoſæ, vt Acanthus, Symphitum maius.

Facultate. Aliæ medicamentoſæ, quæ φαρμακώδη, vt Gentiana, Rha, Elleborus niger. Alia morbifera, quæ νοσώδη: Alia mortifera quæ θανάσιμος. Alia inutilis, & ſuperuacua, quæ ἄχρηστος, ἀχρεῖα, vt Senecio & maior pars ſuffructicum.

Odore. Differunt etiam odore, nam alia eſt Aromatica, vt Iris, Aſarum, Baccharis; alia inodora, vt Blitum. Alia Roſæ odorem refert, vt radix Rhodia. Alia aromatica, ſed cum grauitate odoris, vt Valeriana, ſiue Phu. Alia grauis odoris, vt Polygonatum, Scammonium. Alia terram olet, vt Pycnocomon, Lunaria, & ſimiles.

Nodis. Differunt etiam, quia alia eſt geniculis diſtincta, vt Arundo, Iris. Alia articulis ſiue nodis diſtincta, vt Gramen, Cyperus. Alia denticulata, vt Dentariæ. Alia ſtrumoſa, vt Scrophularia, Leontopetalon, & Cymbalaria, à nobis deſcripta.

Imaginum ſignis. Hominis. Aliæ alias imagines referunt, quas Phytognomici maximè perquirunt; vt quæ hominis quodammodo figuram imitari videtur, quæ ἀνθρωπόμορφος dicitur, vt Mandragoras. Cuius radicem tripedalem vidimus Neapoli apud quendam Chymicum diſtillatorem, puellæ imaginem equantem, corpore in vmbilico extuberante ac etiam in poſterioribus, à quibus femorum & tibiarum modo in acutum deſinebat, supernè verò brachijs elatis craſſis, in quibus flores emiſit, Dryadum & Daphnidum iconem repreſentātem. De qua aliàs in phytognomicis, Deo dante.

Alia

Alia quæ Hominis vel Canis & Hirci testes imitatur,& quę Orchis,Cynosorchis,& Tragorchis Testium & genitaliũ.
dicitur,& similes. Quæ cum erumpunt,etiam velut Genitale referunt germine, vel ipsa radi-
ce,vt Triorchis dicta. Alia Manum imitatur vt Orchis palmata. Alia Digitos tantùm, vt Her- Manus.
modactylus. Alia Cordis figuram,vt Nardus montana, Anthora. Alia Pulmonem,vt Radix Digitorũ. Cordis.
caua. Alia Rostrum suillum, vt Sysyrynchium à nobis descriptum. Alia Murem, vt Napellus Pulmonis.
murinus, sic dictus à radicis effigie. Sicuti Scorpium, Cammarum, vel Squillam imitatur Do- Rostri. Muris.
ronicũ dictũ,& Scorpio Theophrasti atque Dioscoridis Pardalianche. Insectorũ, & Serpentiũ Scorpij.
tabellatũ corpus imitatur Iris, Gentiana, Acorus,Galanga,& similes. Alia Pedes Auium, vt Insectorũ.
Radix Phu. Alia Polyporũ acetabulos,vt Polypodium. Alia Malũ cotoneum, vt Lotus Aegy- Pedum. Malorum.
ptia. Alia Malum,vt Cyclamen,quod Malũ terrestre vulgò dicitur. Alia Oliuæ figuram,vt Or- Oliuæ.
chis, Arisari radix, & Vmbilicus Veneris paruus. Alia Tritici grana, vt Chelidonium minus. Tritici. Pyri.
Alia Pyri fructum,vt Apios. Alia Glandes,vt Asphodelus. Alia Clauam, vt Nymphæa. Alia Glandium.
Folliculum, siue Sacculum, in quo includitur, vt Nardus montana, quæ Thylacitis dicitur. Clauæ. Folliculi.
Alia Muris caudam, & Trigonis marinæ,vt Pastinaca nigra, siue rubens. Alia Rete,vt Na- Retis.
pellus reticulatà radice,& Gentiana cruciata. Alia Dentes,vt Dentaria,Alabastrites dictã. Dentium.
Alia Calculos,vt Saxifragiæ bulbilli. Alia Scrotum,vt Porri radix. Alia Vterum siue Vm- Calculorũ. Scroti.
bilicum vt Cyclamen, & Aristolochia rotunda. Vteri.

Pap. 11. Cap. eod. lin. 18.

Florum differentias omisit Auctor noster, sed quia ad plantarum differentias noscendas non Florũ differentiæ.
parum conducere videntur, hoc loco afferre voluimus. Florum alij folijs tantum constant,
quos Theophrastus ἄνθη φυλλάδη lib.1.cap. 21. appellat, sed quia verbum φύλλα pro frondi-
bus plantarum propriè acceptum putamus,quæ etiam latinè folia dicuntur, nos floris foliolã,
ad differentiam foliorum,plantæ frondium scilicet, πέταλα dici magis propriè censuimus: sic
enim Dioscorides Rosæ florum foliola denominauit in cap. de Vnguent. rosac. & etiam Isopyri
florum folia,ad differentiam frondium plantæ, quas verbo φύλλα distinxit. Sic etiam Alcman
Poëta Chrysanthemi florum folia vmbonem coronantia denominauit his verbis,

Χρύσεον ὅρμον ἔχον, ῥαδινὰν πετάλοισι κάχλαν.

Aureum torquen habens, teneram * petalis Cachlam. * Siue barbulis.

illaq.vt de Bellide flore lib.21.cap.8.Plinius ait,Barbulas latinè appellare possumus.Gramma-
tici Bracteam siue Lamellã interpretantur. Vide quæ in nostro Phytobasano diximus cap.1.de
Isopyro, & in 1.part. minus cognitar. stirp. de Soncho montano tetrapetalo cap. 92. Alij pilosi
sunt, & lanuginei,vt Gaza vertit verba illa Theophrasti, τὰ δὲ χνοώδη Flores scilicet lanugi-
nei,vt flos Vitis,Mori,Ederæ.Foliati verò,vt Amygdali,Pruni,Pyri. Alij foliati sunt & simul
lanuginei vel lanosi,vt qui bini sunt, & bicolores,vt scilicet foris foliati sint, & internè pi-
losi: vt alter alterum medium florem gerat,vt in Rosa obseruatur,quæ intus pilorum congeriem
luteorum habet ἕτερον ἄνθος ἐν τῷ ἄνθει ἔχει κατὰ μέσον ὥσπερ τὸ ῥόδον, καὶ τὸ κρίνον. Sic etiam
Dioscorides de Rosæ flore in cap. de Rosa, medium illud floris pilosum ἄνθος appellauit, sicuti
Theophrastus aliàs languinosum,nec mirum,cùm verbo illo ἄνθος,flos,& efflorescentia quæuis
lanosa dicatur, sic ἁλὸς ἄνθος flos Salis, Chalcanthum, Alumen scissile,quod quasi flos globosi
intelligitur τὸ βολίτιδος ἄνθος, quod pilosum, siue plumosum Alumen dicitur: est enim efflore-
scentia,sicuti Ammoniacum,& Sulphur capillare,in specubus igneum fumum eructantibus Pu-
teoli obseruatur. Sed adde quod omnes flores præter externa folia, & interna stamina, quæ
cellularum,vel fructuum,vt plurimum numero sunt, medium habent stylum, siue fructus api-
cem, quem Theophrastus (vt Gaza vertit) Colum appellat, quo si flos careat, sterilis est Colus floris pars.
omnino, vt in quibusdam obseruatur floribus, qui non insident eorum fructui, & nunquam il-
lum pariunt, sic in Malo medica Theophrastus obseruauit lib.1. cap.22. cuius florem si colo
illo medio careat,decidere,& infructiferum esse asserit,quod experientiâ comprobatur. Alij non
habent medium stylum, siue apicem, sed numerosa illa tantùm stamina,vt in his, quæ multi-
plicem habent fructum coaceruatum, veluti Anemones, Ranunculi, & quæ capitata sunt,vt
Papauer,Nymphæa, quorum fructus medius imminet, & sine apice est deciduo; vel vt in sili-
quosis, idem fructus & siliqua stylus est. Alij qui multiflori, & quorum flos insidet numero-
so fructui siue semini,totidem habent apices,quot flores,& fructus,vt in Cichoreaceis,Carduis,
Chrysanthemo, Anthemide, & similibus. Sed & sunt flores,quorum stamina non femina, sed

Cccc floris

floris diuisuram sequantur, quæ ex ipso originem trahant, vt in Tabaco siue Pycielt, Caryophyllis syluestribus, Datura, Verbasco, & similibus, quorum fructui stylus imminet. Sunt & qui longum habent medium stylum, quia in imo occultum habent fructum. Alij habent in summo magis crassescentem, vt flos Ari. Alij contrà in acutum desinentem, vt Arisari, Dracontij flos, qui etiam, quia multiplici fructu est internè, multis densis flosculis ad imũ exornatur. Alij stylum habent in summo bifidum, vt Caryophyllorum genus, Gentiana, & similes. Alij trifidum, vt Crocus syluestris. Trigonum, & capitatum, Tulipa, Lilium. Latum & cauum, Crocus satiuus. Quadrifidum & capitatum, Lysimachiæ siliquosæ nouæ species ex Virginea, cuius siliqua ima in quatuor cellas diuiditur, & dehiscit perfecta: & Cynoglossarum genus, quamuis primo aspectu vnicum; sic quinquefidum, quamuis in initio acutum, Geraniorum rostra & similium. Ab initio conspicuà diuisurà, sed in se intortà, Violæ marianæ, Trachelij, & congenerum: & regulariter iuxta fructus diuisionem, illius apex capitatus diuidi solet, & debet.

Est & Maluacearum genus, quod stylum siue colum veriùs habet in summo pilosum sui generis, & ferè comatum, nullis alijs in imo staminibus, cuius summum se perficiente in tot diuiditur filamenta, quot futura sunt semina, quod in Malua rosea simplici obseruauimus. Similem habent, Cucurbita, Viola mariana, & congeneres. Sunt & flores qui bini, & extra foliati, intus pilosi; qui tot apices habent, quot sunt semina, vt in Anemone, Ranunculo, & similibus, quorum præter varium & omnimodum colorem, alij sunt vnicolores, vt Chondrilla cæruleo; Alcea fruticosior purpureo; & luteo colore in Ranunculis, quorum omnium exempla quisque sibi afferre poterit.

Differentiæ in flore externo.

Differentias nunc prosequamur alias, quæ florem externum distinguunt ab alijs. Alij vno tantum folio constant, & illo conuoluto, vt Dracontij, Ari, Arisari: Cucullato folio, vel pilei modo Dioscoridi, vt rotundæ Aristolochiæ. Cauo, & oblongo, vt Cerinthes, Solani somniferi, Digitalis, Symphyti maioris, Violæ marianæ, & Tracheliorum, Gentianellæ. In imo magis angusti, & in summo ampli, vt Scammonij, & Conuoluuli. In imo tubulosi, vt Rhamni, Iasmini, Narcissi, & similium. Orbiculati, vt Lilium conuallium, Vnedo, Erica, Hyacinthus botryodes montanus cæruleus, Scrophularia montana. Alij acinosi effigie quamuis distinctis folijs sint compacti, vt Ellebori nigri nostratis, & vulgaris à Dioscoride sub nomine βοτρυώδη, scilicet figura acinosa, nam & Acinus, & Racemus eodem nomine explicantur, & racematim acinosi flores insunt. Aperti, & latiores absque tubulo imo, vt Soldanellæ, siue Brassicæ marinæ Dioscoridis, & Conuoluuli minoris, Helxine, Cissampelos Herbariorum. Planiores, & expansi, vt Sambuci, & Verbasci flores, qui integri decidere solent, & perforati. Binis foliolis rariores sunt admodum, vt Cuminum siliquosum Matthioli, pro legitimo Hypecoo à doctis. Clusio propositum, Circæa Lutetiana Lobelij, Alsines facie noua planta, à nobis in Phytobasano proposita. Ternis foliolis, non minus rariores, vt Plantago aquatica, & Sagittaria palustris, Militaris Aizoides. Quaternis folijs frequentissimi, vt Brassicarum, & Congenerum Leucoia, Papauera, & Clematis cærulea, Cruciata Pannonica Lobelij, & Clusij, Sonchus purpureus, à nobis descriptus, Gentianella fimbriata, & purpurea à nobis proposita in nostro volumine minus cognitar. stirp. Quaternis Ruta, sed quod mirum quinis primus, & medius flos, qui solus emicat inter alios posteriores. Quinis, vt Maluacearum genus, Quinquefolium, Ranunculorum simplicium, Rosarum, & Caryophyllorum familiæ, Geraniorum genus, & maior pars florum. Senis foliolis, vt Liliorum, Ornithogali, Moly, Iridum, Xiridum, Tuliparum, & Cæpaceorum familiæ, Elleborum album, & similes. Septenis non naturaliter, sed ob defectum obseruauimus. Octonis foliolis, Trifolium Hepaticum, siue Trinitas dicta. Nouenis foliolis, vt Caryophyllus Mexicanus tubulosis floribus, ac etiam simplici flore à nobis descripti in minus cognitar. stirp. part. 2. & similes. Alij denis folijs, vt Granadilla Mexicana. Alij pluribus foliolis siue barbulis vsque ad quinquagenas quinas, quas Plinius Bellidi tribuit, quos nimis molestum esset, longumque referre: vt Chrysanthemi, Buphthalmi, Bellidis, Parthenij, Calendulæ, & similium vmbone medio prædictarum. Alij pleno sunt flore, & ita naturà multiplicibus foliolis, vt Hieracium, Chondrilla, Cichorium, Tragopogon, Scorzonera, & similes. Alij pleno sunt flore naturà vel cultu, qui etiam simplices inueniuntur, vt Rosa muscata, Damascena, & aliæ: Pœonia, Anemone, Ranunculus, Papauer fimbriatum, & cristatum, Primula veris, vt Caryophyllorum genus.

Alij

Alij pleno sunt flore, ac multiplici, sed foliolis tenuibus,& admodum diffectis, *vt pilosi videantur, & capillares, vt Carduorum, Scolymi, Chamæleonis albi, Centaurij medij, & Iacearum squamoso capitulo præditarum plantarum vt plurimùm. Alij* pilosi *sed* in globum *siue sphæram* compositi, *vt Globulariæ cæruleæ dictæ, Cuscutæ, Cumini Syluestris* Matthioli, *Spinæ albæ, Eryngij, Platani, & Acaciæ Aegyptiæ.*

Alij varias imagines imitantur, *& horum alij* pileati, *vt Aristolochiæ, Arisari latifolij, Napelli, &* Aconiti. *Alij* nutãtes *imitantur* Nolam, *vt Campanulæ dictæ à Recentioribus, Scammonium, & Conuoluuli. Sed ijdem* resupini,& erecti, Calathos, *&* Cyathos, *vt etiã Viola mariana, Tracheliorum varietates, & Viola Calathiana dicta inter Gentianellas, & Pneumonanthe. Alij* galericulati, *vt Saluia, Verbascum saluifoliũ dictum, Calamintha, Lamiũ, & Verticillatæ omnes plantæ. Alij* Comicos hiantes *repræsentãt, vt Lonchitis prima* Dioscoridis. *Alij* Tubã, *vt Caryophyllus Mexicanus tubulosis floribus à nobis, vt supra, descriptus. Alij* Vesparum fauos, *vt Caryophyllus Mexicanus polyanthos, etiam à nobis descriptus. Sed orbiculatã effigie non planã, vt sicut illi* Poculum *imitentur, siue* Scyphum. *Alij sunt* caudati, *vt Violæ martiæ omnes, Pinguicula Recentiorum, & Delphinium, siue* Consolida *regalis vulgò dicta.* Aquilegia *siue Isopyrum, Osyris & Linaria, Nasturtium Indicum, Fumaria, Orchidum genus, Staphisagria. Alij* Columbam *effigie imitantur, vt* Aquilegia, *quæ vulgò Columbina dicitur, à Græcis φασσίολον, non φασίολον.* Auiculam *imitatur Viola purpurea martia, & Staphisagria.* Delphinum *conspicitur in Consolida regali strigosiore: ideo Delphinium putata, Osyride, & Noli me tangere.* Elephãtis caput *cũ auribus magnis dependentibus in Elephante Planta, à nobis proposita in* 1. *part. minus cognitar. stirp.* Papilionẽ *Leguminosarum flores, Genista, Anagyris, & similes ostendunt.* Os Leonis, *aut* Vituli *Antirrhinum.* Os Lupi *Lycopsis.* Alaudam *Fumaria bulbosa.* Pauonis penniculum *in capite, Vmbelliferæ omnes. Alij* Oculum *Vmbone imitantur, vt de Buphthalmo dicitur, Chamæmelo, & similibus. Alij* Stellam *vt Semperuiuum, Aster Atticus. Alij* Solem *vt Flos Solis dictus, Chrysanthemum & similes. Alij* Lunam in defectu *vt Tithymalorum flores lunati. Alij* Arcum fœderis *versicolorem conuexum, vt Irides geniculatæ, & bulbosæ. Sed effigies quamplurimæ aliæ eæq. variæ, veluti* Hominis maris, *&* fœminæ, Cercopitheci, Apis, Vespæ, Ranæ, Auiculæ, Galeri militaris, Culicis, Cimicis, Delphini, Lacertæ, atq; aliarum rerum *in Orchidum familia conspiciuntur, à* Cornelio Gemma, *& à nobis obseruatæ, præsertim* Hominis *vtriusque &* Cercopitheci, *quas in* nostra *minus cognitar. stirp. Ecphrasi videre poteris in* 1. *&* 2. *par. propositas & delineatas. Item alij* Cirros Polypi, *vt Vrticæ fœminæ. Alij* Vmbellam, *vt quæ Vmbelliferæ sunt. Alij* Laternam *vt Ari, Arisari* cũ Candela interna. *Alij* Vterum cum fœtu, *vt Ari ventriosa ima pars, fructum continens adhuc imperfectum. Alij* Columnã, Flagella, Clauos *eodem flore, vt Granadilla Mexicana, quæ Flos passionis dicitur. Alij* Flagella, *vt Amarãthi species spicatis paniculosis floribus, à* Lobelio *proposita. Alij* Flabellũ, *quo fœminæ vtuntur, effingũt* Amaranthi *scilicet species latis floribus, reticulatis* Lobelio, *veluti in Myrto, Myrtidanum. Alij* Corniculos *cùm primùm erumpunt, vt Rapuntium corniculatum, à nobis descriptum, & Trachelium minus petræum, à doctis.* Ioanne Pona Veronense *in sua* Baldi montis *descriptione, nostro Rapuntio congener. Ille florem hunc ampullæ distillatoriæ,* Ciconiæ *dictæ, vulgò* Storta *similem fecit, & rectè cùm primùm erumpunt, sed postea quia finduntur Coli nostratis,* Conocchia *vulgò dicta, effigiem repræsentare videntur, vt in ipsa historia nos retulimus. Alij* Cordis figuram *floris folijs, vt Lychnis, Ocymoides. Alij* Auripigmenti colorem & splendorem *imitantur, & vim habent, vt Ranunculi lutei flores. Alij alias Imagines &c.*

Varias quoque effigies imitãtur vt. Nolæ. Cyathorũ. Tubæ. Fauorum. Poculi. Columbæ. Auiculæ. Delphini. Elephãtis. Papilionis. Alaudæ. Oris. Oculi. Stellæ. Solis. Lunæ. Arcus. Hominis. Cercopitheci. Apis. Culicis. Lacertæ. Cirrorũ. Vmbellæ. Laternæ. Vteri. Columbæ. Flagellorum. Flabelli. Corniculorum. Cordis. Auripigmenti.

Differunt *etiam, quia alij* proliferi, *vt Calendulæ, Scabiosæ,* Lobelij *&* Bauhini, *& Plantaginis* Caroli Clusij. *Alij* alijs insidentes *oriuntur, v Primulæ Veris Anglicæ, Ranunculi species, & Tatulæ nigro purpureo flore. Alij* in spicam dispositi *florent, vt* Agrimoniæ, *Plantaginis, Mercurialis fœminæ, Oleæ, Hyacinthi aruensis, & Frumentacearum. Alij* in paniculam, *vt in graminum species &* Amaranthi. *Alij* singuli oriuntur inter folia, *vt in Cucurbita, Asaro. Alij* plures, *vt in Aquifolio, Chamædaphne. Alij* in summo tantum caulis, *vt Tulipæ, Primulæ veris thyrsoidis, Cæpacearũ. Alij* subtus folia, *vt in Peplide, Peplo, & Chamæsyce. Alij* ex medio folio, *vt Hippoglossi, Rusci, Lauri Alexandrinæ. Alij* auersã parte *folij, vt Phyllitidis, Aspleni, Filicis, & aliarum capillarium Plantarum.*

Alia florũ differẽtia.

Alij simul conferti & inordinatè, *vt Chrysosomæ, Sãbuci, Agerati. Alij* ordinatè, *vt Corymbosi,*

bosi, Vmbelliferi, & Verticillati. Alij in curuam & longam spicam, vt Heliotropij maioris, Anchusarum, & congenerum. Alij in rectam spicam, vt Agrimoniæ, Plantaginis. Alij verticillatim inter foliorum geniculos, vt Clinopodij, Marrubij. Alij in summo tantùm, vt Menthæ, & Viticis. Alij semper surrecti, vt Chrysanthemi, Buphthalmi. Alij deorsum spectantes, vt Aquilegiæ, Loti, Hormini, & Leguminosarum plurium. Alij singuli singulis ramis, vt Chrysanthemi. Alij plures, vt in Galega, Vicia, & Leguminosis, quorum alij in sũmo cõferti sunt, vt in Meliloto coronata, Colutea, Coronilla. Alij erecti, vt Lupini, & Genistellæ infectoriæ.

Alij fructui siliquoso insident, vt in Lysimachia siliquosa, Chamęnerio. Alij fructui vasculo incluso, vt in Hyoscyamo & similibus. Alij nudo fructui, vt Cucurbitæ, Cucumeraceorum, & Acanaceorum genus, & quorum semina pappo euolant, vt Carduorum, Chondrillæ, Hieracij Helenij, Parthenij, Chrysanthemi, & quorũ capita squamosa sunt. Sed & sanguisorbę Pimpinellæ, Psyllij, Plantaginearum, Frumentacearum, Spicatarum, & Vmbelliferarum. Et ex Bulbaceis, Colchici, Orchidum, Croci, Narcissi: in Arboribus Pomiferarum, Mespili, Mali Punici; Rosæ in Fruticibus, & similium. Alij fructum continent, aut proferunt in vmbilico, vt in Aurantio, Assyrio pomo. Ex Herbis Malua, Brassica, Ranunculo, Anemone, Geranio, Papauere, Thlaspide, Leguminosis. Ex Bulbaceis, in Ornithogalo, Tulipa, Asphodelo, Iridum specie, & Capaceis. Aliæ Plantæ florem habent supernè, & fructum longè à flore pariunt, vt Milium Indicum, Lachryma Iobi, Ambrosia, Xanthium, Ricinus, Sparganium, Heliotropium minus, & similes. Aliæ è latere floris dependentem gerunt fructum, vt Tithymalorum genus. Aliæ fructum supra terra, & etiam sub terra proferre traduntur in radicibus, vt Arachydna, quæ Amphicarpa dicitur. Aliæ radices siue bulbillos cum ipsis floribus, & fructu, vt Saxifragia bulbosa, Ampeloprason carneo flore, siue Moly serpentinum Lobelij.

Et pag. ead. lin. 34.

Fructuũ differentia ex forma. Fructuum verò alij sunt orbiculares, vt Cerasus, Aurantium, Præcocia mala. Alij oblongi pyriformes, vt ipsa Pyra, Colocynthis, Aristolochia, Ficus, & Prunorum quædam species. Alij ouales vt Glans, Olea, Cornus, Limones. Alij oblongi admodum, vt Cucumis, Cucurbita anguina. Alij oblongi, & Iuli modo, vt Piper longum & Betre. Alij Coni figurà, vt Pinus, Abies, Lupulus, Cynara; quorum figura squamosa. Alij rotundi, & squamosi, vt Cupressus, & horum alij edules, alij minimè.

Alij pulpà, osse, & semine constant, vt Armeniaca malus, Pruna, Olea, Cerasus, quorum pulpa edulis est: alij non, vt Nucis Iuglandis. Alij pulpà, & semine sine osse medio, vt Mala, Pyra, Cucurbita, quorum semina cortice tantùm vestiuntur. Alij echino cortice semina condunt, vt Castanea, Fagus, Ricinus. Alij echino tantùm, vt Caucalis, & aliæ Vmbelliferæ, Echinophoræ à nobis descriptæ. Alij osse, & cortice, vt Auellana. Alij semine tantùm in globum conferto Echinum referunt, vt Butomum, Platanus, Spina alba. Alij siliquis in globum densis, vt Glycyrrhiza. Sed & fructuum simplicium alij rotundi pyriformes, aut oblongi pulpa sunt edules, quæ extima est, vt Mala, Pyra, Cucumis. Alij ingustabiles, vt Colocynthis, Cucumis syluestris, & etiam Cucurbitæ species quædam amara ex oblongis.

Ex racemosis edules sunt Vuæ, Ribes, Cerasa, non edules Hederæ, Ligustri, Ari. Alij amaro cortice atque acri fructu intus pulpam habent insipidam, interius verò acidum succum, vt Limones, Poma Adami, Citria, & id genus. Alij lignosum habent corticem, & osse continent semen, vt Pinus. Alij fungosum, & squamosum etiam corticem tantùm, vt Cupressus. Alij Cartilagineum, vt Abies. Alij non squamoso, sed læui, & vasculi modo fructu semina continent, vt Papauer, Nigella, Lychnis ex rotundis. Alij in Poculi ampli effigiem, & Vesparum faui cartilaginosi modo in cellulas excauati, vt Fabæ Aegyptiæ veræ. Ex longis qui & siliquosi in arboribus, Cassia Cathartica, Siliqua vulgaris. Ex Herbis verò Leucoion, Papauer corniculatum, Leguminosa, Pisum, Lupinus, Anagyris. Item Siliquosi fructus. Alij sunt læues, vt Pisi, & similiũ. Alij nodosi vt Rhaphani, Acaciæ, Orobi, Scorpioidis. Alij simplici siliquà, vt Genista. Alij vẽtriosà, & rotũdà siliquà, vt Pisi. Alij depressà planà, vt Securidacæ. Alij multiplici, vt Meliloti. Alij lęui siliquà, vt superiorũ. Alij asperà & multiplici, vt Calẽdulę, Glycyrrhizæ, Ranũculi echinati. Alij sine cortice, & in totũ dura semina sunt, vt Piper, Cubebe ex rotũdis. Ex longis Caryophylli, & Piper caudatũ. Reliqua nuda semina nõ ita. Alij paleaceo aceroso cortice semina continent, vt Thapsia, Angelica, Panax asclepium, Lapathũ, & Thalictrum Cordi, siue Ruta pratẽsis. Alij fungoso, vt Hippomarathrũ, & Cachrys. Alij vtriculis semina cõdunt,

vt Ver-

vt Verticillatæ plantæ Vitex. Alij infra vtriculos fructum habent inclusum, in quo semina, vt Hyoscyamus, Tabacum, Agrimonoides à nobis descriptum Trissago Apula, Elephas Campoclarensis, & similes. Alij glumis, vt frumentacea, Alij folliculis, vt Gentiana, Rheseda. Alij calyce fructum, vt Quercus, Ilex: Quorum calycum alij læues, alij asperi, vt Cerris. Alij vesicâ semina occludunt, vt Staphylodendron, Pisum cordatum. Alij sub vesicâ pulposo fructu semina continent, vt Alkikengi, Solanum Somniferum, & Lethale. Alij pulpâ tantùm, vt Solanum hortense, Solanum manicum, Bella Donna, Bryonia. Alij pulpam habent internam, & semen in superficie parum exertum, vt Fraga. Alij lato, & rotundo compresso fructu fungoso semina continent, vt Paliurus Herbariorum. Alij rotundo, & orbiculari, vt Cupressus. Alij alato, & expanso, vt Acer. Item alij singulares, & rotundi, vt Malus punica, Solanum Manicum. Alij duplices rotundi, & bini, vt Mercurialis, Cynocrambe, Coriandri spurij, Galij, Rubiæ. Alij duplices oblongi, vt Seselis, Myrrhides. Alij duplices, lati & compressi, vt Thlaspeos, Leucoij Alyssoides à nobis descripti, Veronicæ. Alij trifidi, vt Iridis, Gladioli, Ricini, Heliotropij minoris, Cæpaceorum, & Bulbosarum, Cisti, Aconitorum & similium. Quadrilateri, vt Sinapi agrestis echinato semine à doctissimo Gasparo Bauhino pro Eruca Monspeliensi quadrangula siliqua proposita in Prodromo Theatri botanici. Tatulæ siue Daturæ, Euonymi, Cynoglossæ, & Rutæ præter Medium. Quinquepartiti stellati, vt Semperuiui, Cotyledonis, Crassulæ, Nigellæ. Sexanguli, Corona Imperialis. Decanguli, Nigella Constantinopolitana, reflexis, & planis apicibus, quæ aliàs imperfectior ex ramulis septenis, octonis, nouenis & denis in perfectioribus, Semperuiuum rubrum Gnaphaloides à nobis descriptum. Alij plurium, vt Alceæ species, Abutilon dicta ab Herbarijs.

Sunt & fructuū differētiæ ab effigie varia, quæ res alias imitari videntur. Alij similes Caluariæ, vt Antirrhinum. Dentiū congeriē Pineæ nucis fructus exprimit: Molaris Dētis Iconem Hyoscyami cytinus coronatus, qui etiam semina denticulata continet. Alij similes Linguæ, vt Isatis, Glastum. Alij gutturis longam annulorum effigiem, vt siliqua Cassiæ Catharticæ. Disco, vt Thlaspi, Tordylion, Leucoion lunatum. Duplici Disco, Alyssum, & Leucoium Alyssoides à nobis proposita. Bursæ, Bursa Pastoris, & Polygala Lobelij. Vesicæ Staphylodendron, Colutea vesicaria, Pisum cordatum. Testes hirsutos representat, Mercurialis mas. Ollā cū operculo, Hyoscyamus. Ampullā, Valeriana, & Nardus montana. Vel potius pilosam araneam siue Phalangium, aut Polypum. Vasculū siue Alabastrū, Papauer, Nymphæa lutea. Calathū, Caryophillus, & Lychnis. Araneam imitantur semina Atractylidis, Carduorum, & papposarum, sicuti, & canos capillos Senecio, ob id sic dicta. Taurinum caput Acetosa Neapolitana, & Tribulus. Locustam bipedem imitatur, Auenæ fructus. Vituli narices simile Antirrhini fructus. Clauam asperam Sinapi agreste, & Ranunculorum fructus. Cristam, Coronopus echinato semine, Nasturtij species nobis, perperam à Matthiolo pro Ambrosia propositus, & Hedysarum Clypeatum Lobelij siue Crista galli. Galeam, Cassida à nobis descripta. Infundibulum Moluca syriaca. Pileum, Scabiosa hispanica. Barbam hircinam hispidam Tragopogon Apulum, à nobis descriptū. Caput Viperæ & Auiculæ, Echium, Borrago, Symphytum maius, Cerinthe, Anchusarum genera. Caput Viperæ cum lingua exerta, Cynoglossa à nobis descripta. Lucernarum modo caui sunt, & cum Ellychnio, Cynoglossa, Lychnoides à nobis descripta. Pedē Anseris, Borrago quædam Apula à nobis descripta. Vmbilicum Aparinæ fructus. Alarum speciem, Aceris fructus. Cornu erecti figuram imitatur Fœnum Græcum. Cornu contorti, vt Arietis, Cytisus nostras à Maranta Venusino propositus. Astragali siue Hedysari species à Lobelio depicta. Soleam equinam, Ferrum equinum à nobis descriptum Polycheraton. Cochleam, Medicæ variæ, Kali cochleato semine. Polyporum cirros, Clymenum, sed ipsum Polypum Nardi fructus, & Valerianæ, vt diximus. Caudam vulpinam, Graminis species, eodem nomine, scilicet, & caudam murinam, Cauda muris ab effigie. Caudam Equinam, Equisetum. Iubam effusam scilicet comam, Milium, Bromos. Pedes Auium, Ornithopodium. Linguæ serpentis similes, lingua serpentina. Pectini, Pecten Veneris sic dicta. Rostro gruino, Geraniorum familia. Spiculo anguloso, Trifolium acetosum. Gladio, Securidacæ siliqua, nam illius semen ancipitis securis imaginem refert. Angui Cucumis anguinus. Canino Peni Siliquastrum siue Piper Indicum. Testes imitantur Mercurialis, Cynocrambe, Morsus Gallinæ à Lobelio depicta. Tribulos æreos, Tribulus terrestris & aquaticus, Stella Calcitrapæ, Echinum marinum, Chamæleo albus, Caryophyllata, Arction siue Bardana Personata.

Fructuum differentiæ ab effigie.
Caluariæ.
Dentium.
Linguæ.
Gutturis annulati.
Disci.
Bursæ.
Vesicæ.
Testium.
Ollæ.
Ampullæ.
Polypi.
Vasculi.
Calathi.
Araneæ.
Canorum capillorū.
Taurini capitis.
Locustæ.
Clauæ.
Cristæ.
Galeæ.
Barbæ hircinæ.
Capitis viperini.
Lucernarū.
Vmbilici.
Cornu.
Soleæ equinæ.
Caudæ.
Linguæ serpentinæ.
Rostri gruini.
Gladij.
Anguis.
Testium.
Echini.

Verticilli. Caudę scorpij. Vermium. Lunæ. Cordis. Fauorum. Verrucarũ. Sphæræ.

Verticillum *Paliurus vulgaris.* Nidum Auis, *Pastinacæ syluestris Vmbella.* Caudam scorpionis, *Scorpioides.* Vermes *Phyllitis.* Lunam *Senæ folliculi, & Lunaria Græca dicta.* Cordis figuram, *Citria mala, & quædam pruna.* Vesparum Fauos, *Faba Aegyptia.* Cornucopiam, *Valerianella Cornucopioides, à nobis descripta.* Verrucas, *Heliotropium minus, & Esula.* Lappas *Arction, Xanthium, Pastinacæ species, Caucalis & aliæ Echinophoræ congeneres, Panicum.* Sphæræ in modum rotundi, *Sparganij, Platani, & Cupressi, & simili modo echinati, Stramonij.*

Differētia, & effigies seminum.

His addenda visa fuit seminum *etiam* differentia, eorumque variæ effigies. Semen *in Plantis ita nos accipimus, vt illud sit, quod fructu obductum interna eius parte continetur, ab eodem fructu suo cortice vel libro separabile; ad Plantæ nouam germinationem propagandam aptum satione.* Fructus *verò dicitur, id quod* è medio flore *solet emergere tuberosius, vt in Citrijs, Papauere, Brassica, & Leguminosis: vel* in imo floris *subest, vt in malo Punica, Rosa, Cucumeraceis & similibus, & infra plura: vel* vnicum semen *continere obseruatur, suo libro vel cortice vestitum.* Fructuum varietates *iam suprà memorauimus, qui vel* carne externa osseum putamen, *in quo semen, vt in Præcocijs, Amygdalis, Ceraso, Pruno, & similibus: aut* osseo externo cortice semen continent, *vt Corylus: vel* carneo tegumento concretum, *siue gelatum* succum, *in quo semina, vt in Aurantijs & congeneribus: vel* cartilagineo tegmine carnem, & interius semen, *vt in Cucumeraceis: vel* succosos acinos, *& in illis semen inclusum, vt in Punica, & Flore Passionis Indica planta: vel* succosa carne vel pulpà semina continent, *vt in Vuis, Ebulo, & similibus. Alias varietates Coniferarum, & Verticillatarum superius retulimus, nec repetere est opus, cum hoc loci seminum varietates tantùm, & eorum similitudines in animo sit referre, quas obiter obseruasse nunc meminimus: Iamdiu est quidem, quod plantis, & similibus caremus, domesticis alijs obnoxij negotijs.* Semina *igitur* nascuntur aut *carnoso, vel lignoso,* aut *corticoso fructu inclusa, acino, conc, siliqua* aut *vtriculo contenta, quæ* ἐλεβοσπέρματα, *&* ἐμφλοιοσπέρματα *suo tãtùm cortice vestita, quæ* nuda, *ad differentiã appellãtur* γυμνοσπέρματα, *vt sunt Piperis Cubebæ, quæ singula distincta, vel* bina, *vt in Vmbelliferis, tàm rotunda, quàm oblonga, vel* plana, *vt in Coriandro spurio, Rubia, Galiorum familia, & ferulaceis. Vel* singula, & distincta, *vt in Valeriana & Nardo montana: vel etiam in Agrimonia, cuius semen asperum deorsum nutans, vt à* Dioscoride *notatur, sub nomine Græco* σπέρμα, *quamuis non minus rectè dici etiam potuisset* Fructus; *quia post florem emergit suo cortice hirsuto aspero tectus, & distinctus: & non rarò* Dioscorides, *quod verè* semen *est, &* σπέρμα *folliculis inclusum nomine,* Fructus καρπὸς *græcè denominat, vt in Cap. de Xyride, & Circea, Staphide agria, & similibus: qua de re potius* semen *dici debebat, græcè* σπέρμα *& verius. Non negamus nudum semen, vt in Vmbelliferis, & Agrimonia, & similibus, non minus semen, quàm fructus appellari posse. cum* Fructus *generalissimè illud denominari possit, quod marcido vel deciduo flore quoquomodo erumpit, & perficitur postremò, pro ipsius plantæ complemento & perfectione, ad aliquem vsum aut plures, vel ad suæ plantę tantùm propagationem procreatum. Et* semen *illud sit, quod suo tantùm cortice vestitur, vel in aperto productum, aut alioquin amplius circumductùm, & inclusum. Cuius medulla sua substantià, vel est* mollis, & humida, *vt in Cucumeraceis,* Amygdalo, *Nuce, & alijs, quæ potius in massam, quàm in puluere contusa tegitur.* Vel *est* dura, sed friabilis *admodum, vt facilè in pollinem, vel puluerem abeat, vt in Frumentaceis, & similibus. V*el *est* omnino dura, & ossea *substantia, vt cum difficultate tundatur, & in puluerem ducatur, vt est seminis Rusci, Smilacis asperæ, Xyridis, & similium.*

Fructus quid vocetur latius. Semen pręcisè.

Seminum varietates.

Seminum varietates *plures obseruantur, nam alia* leui cortice *sunt* obducta, *vt quæ fructui pręsertim inclusa reperiuntur, vt in Pomiferis esculentis, Cucumeraceis, & capitula gerentibus: vel nullo modo inclusa fructu,* suo tanrùm cortice vestita, *vt in Vmbelliferis quibusdam ferulaceis, vt etiam paucis racemosis: quorum alia* rotunda, *vt in Racemosis Pipere, & Cubebe Fumaria: in Vmbelliferis Coriandro spurio, & similibus. Alia* depressa, & plana *ferè, vt in Ferula, Sphondylio, & similibus, quę à* Theophrasto φυλλώδη *appellatur, à Dioscoride* ἀχυρώδη, *quia cartilaginosa. Alia* canaliculata, & striata, *vt in Libanotide Cachryfera, Hippomarathro, & similibus, quę à* Theophrasto γραμμώδη, *à* Dioscoride γωνίας *habere dicuntur. Alia* canaliculata & pilosa, *vt in Cretica planta Libanotidis nomine ab* Honorio Belli Carolo Clusio *missa. Alia* magis aspera, *vt Pastinacę vulgaris. Alia* in totum echinata, *vt in Caucali-*

de, &

de, & Echinophoris à nobis descriptis. *Alia* Cylindri effigie oblonga, & rotunda, *vt secundæ Securidacæ* Lobelij, *Galegæ siue Rutæ caprariæ appellatæ*. *Alia* oualia, & rotunda, *vt Oleæ*. *Alia* oualia, sed depressa, *vt diximus Ferulaceorũ, & Cucumeraceorũ*. *Alia* oualia, sed altera parte acutiora, *vt Mali, Pyri, & similiũ*. *Alia* incurua & contorta parum, *vt Phaseolorum familia, & Ferri equini*. *Alia* rotunda, sed altera parte rostrata, *vt Ciceris, Buglossi, & congenerum*. *Alia* parum depressa, & *similiter* rostrata, *vt Psyllij*. *Alia* triangula coni effigie, *vt Cicerculæ Harmalæ, Bulbosarum, & Staphidis agriæ*. *Alia* vtrinque acuminata, *vt Securidaca vera* Dioscoridis. *Alia* trigona in cuspidem acuminata, *vt Polygoni, Lapathi, & similiũ*. *Alia* quadrata sed depressa, *vt Hedysari*. *Alia* rhomboide quadrato, *vt Pimpinellę Sanguisorbæ à nobis pro Sideritide secunda proposita*. *Alia aliã effigie, quarum quædam, quæ quibusdam rebus referri posse videntur non iniucunda Phytognomicis, & nunc in promptu se offerunt notare non pigebit*. Cerebri medullam *imitari videtur, Iuglandis siue Regiæ Nucis semen suo putamine detectum*. Dentium congeriem, *Hyoscyami semen asperum pineæ modo denticulatum*. Ipsos dentes *ouali Punici semen carne obauctum ostendit*. Oculi pupillam, *Lenticulæ semen, sed dimidiatæ* lenticulæ *modo Phalangij semen, teste* Dioscoride. Cordis figuram *Citrij & Aurantij semen cum similibus*. Vmbilicum, *Valerianellæ, vmbilicato semine à nobis descriptæ, & Aparinæ* Dioscoride *teste*. Renes *exprimunt Phaseolorum familiæ, & alia nonnulla leguminosa: sed ex alijs generibus Solani, Halicacabi, & aliorum*, Genitalis caput, *siue* Glans *Faba dicta, Fabæ semen*. Genitale cum testibus gerentibus, *Cicer album vulgare, quamuis etiam rubro colore Cicer magis* Arietinum Caput *naso crassiore incuruo prominente exprimat, oculis & cornibus intortis è regione vtrinque expressis, quapropter Arietinum Cicer à* Dioscoride *dici referitur, non addita causa: quæ omnia in albo Cicere ineffe obseruantur, naso exiguo tantùm variante*. *Sed si quis atramento illius oculos extuberantes circumscribat è regione nasi, rostrum imitantis* Noctuæ caput *satis expressum videbit*. Ventris extuberantis ima pars *supra muliebria, etiam Ciceris albi aduersa pars ostendet*. Testes *imitantur Rubiæ & Galiorum semina duplicia coniuncta, Coriandri spurij, Smirnij Cretici ab Herbarijs putati*. Cimices, & Blattas, *siue* Cantharos, *Ferulaceorum, Sphondylij, & Cucumeraceorum semina*. Araneam *imitãtur pappofa omnia semina παπποσπέρμαλα dicta, sed* Phalangiorũ *maximè & pilosarum* Aranearum *Valerianæ, & Nardi montanæ, & congenerum piloso pappo semina*. Pulices *imitantur, Psyllij semina, teste* Dioscoride. Viperæ caput cum lingua exerta, *quia rostro sunt retuso & plano Cynoglossarum semina à nobis descriptarum perbellè referunt, quamuis aliorum* Serpentium acutiore rostro, *à* Dioscoride *referre dicantur Echij, Anchusarum, & congenerum semina: quę etiam ad* Auium rostratum caput *accedere non minus quis censere posset, vt in Cap. de Cynoglossa montana in nostro minus cognitarum stirpium volumine retulimus*. Polypum, aut Leporem marinum *exprimere non ineptè dicitur, semen Valerianellæ stellato semine à nobis descriptæ, & Scabiosarum*. Echinum terrestre *Pastinacę vulgaris, & Caucalidum asperum*. Erucam asperam, *& pilosam Tragopogi, & Scorzoneræ semen detracto pappo*. Ricinum Animal, *denudatum suo cortice Ricini semen, sic à* Dioscoride *descriptum*. Insectum bisulca cauda *Asteris, & Buphthalmi, & congenerum semen*. Cochleam intortam *Medicæ semen, sed* Cochleæ Animalis *effigiem potius Kali semen cochleato semine dicti*. Insectorum tabellatum corpus, siue insectum *Maluæ semen compactum antequam disiungatur oblique inspectum: quod etiam integrum* Echinum marinum *spinis denudatum exprimere videtur*. *At singula semina depressa lunata sunt*. Securim *imitantur, Cicerculæ vulgares* Dioscoridis, *Lathyris dictæ*. Ancipitem securim *æmulantur Peluini, & Asclepiadis semina, teste* Dioscoride, *vnde nomen inditum plantæ fuit*. Sagittæ *modo in cuspidis formam Iunci semina, quę* Theophrastus *ἀναδέδην dixit*. Triquetram cuspidem *imitantur trigona Polygoni, & Lapathi semina, & Lonchitidis teste* Dioscoride. Quadratã *Pimpinellę semen*. *Chirurgorum incuruum cultrum, vulgò* Gammaut, *exprimere videntur Trifolij Asphaltitidis siue* Bituminosi *seminum extrema pars, quę non minus* Falcem, *aut* Serpentium dentem, Felium vnguem *imitari quis dicere potest*. Contractos vngues Milui, Vulturis *vel etiam* Polypi flagellos, *Calendulę semina incurua in se conglobata*. Margaritas siue Vniones *candore, splendore ac lapidea duritie, Lithospermi semina, teste* Dioscoride *ac* Plinio.

Seminaphy tognomicis obseruata, quas partes referat. Cerebrum. Dentes. Pupillam. Cor. Vmbilicũ. Renes. Genitale. Caput arietis. C. Noctuæ. Ventrem. Testes. Cimices. Araneam. Caput viperæ. Polypum. Echinum. Erucam. Ricinum. Cochleã. Securim. Cuspidem. Falcem. Vngues. Felium. Milui. Vulturis. Margaritas.

Sunt & in succis herbarum differentiæ, *quę signaturam habent*, tam *conspicuam in virentibus plantis*, quàm *in siccis extractione per infusionem, & decoctionem manifestatis*, tàm *in herbis*,

Differentię in succis herbarum.

In caudicibus, in effigie. *herbis*, quàm *arboribus, & eorum partibus, de quibus aliàs*.

Sunt & differentiæ aliæ in plantis, tam in caudicibus, caulibus eorumq. effigie rotunda, trigona, quadrata, vel angulosa, nodosa, & geniculata: in eorum superficie leui, aspera, corticosa dura vel fungosa, spinis horrida, & maculosa. Tum etiam in ramificatione ordinata, vel inordinata, cum in foliorum circa illos dispositione ordinatè vel inordinatè & eorum numero bino, terno, quaterno, quino vel alio numero, illoq. simplici, aut multiplici, pinnatim, cruciatim, cochleatim, quæ & aliæ differentiæ adhuc minus digestæ, amplum volumen requirerent, quod notarum modum & breuitatem longè latèq. excederet.

In superficie, in ramificatione, in foliorũ dispositione & numero.

Pag. 11. cap. 7. lin. 36.

Coma *quid sit, & quomodo intelligatur ex* Dioscoridis *mente, diffusè in nostro volumine minus cognitarum stirp. retulimus in cap. de Hyssopo, quare hic repetere noluimus*.

Pag. 12. cap. eod. lin. 25.

Corymbus. *Omisit Auctor noster Corymbi descriptionem, & notas in quo differat ab Vmbella, & Capitulo: quare nos addemus tanquam vtiles ad plantarum figuram dignoscendam. Corymbus igitur generalissimè acceptus, pro quouis summo cacumine vel fastigio cuiuscumque rei sumitur. At in plantis, vt apud Plantarum scriptores, quos hoc loco sequi oportet, Corymbos appellasse propriè racemos Hederæ reperimus, Auctorem habemus* Plinium *lib. 16. cap. 24. Hederæ descriptionem prosequendo dicentem*: Racemis in orbem circumactis, qui vocantur Corymbi. *Quorum* Dioscorides *in cap. Hederæ remedia tradens pluries mentionem fecit, & in cap. de Hippophae nobis apertè illorum effigiem declarauit cum ait*, Flores Corymbis Hederæ similes veluti racemi cohærentes inter se. *Itaque Corymbus racemus est quidam orbicularis ex cauliculi summo se diffundens, multis in orbem petiolis circumactis in quorum extremo singuli flores, singulis petiolis, & deinde totidem fructus continentur. Nec alio modo ab Vmbella differunt, nisi quo pars à toto. Vmbella quidem ex pluribus corymbosis petiolis ex cauliculo diffusa construitur: singuli quidem petioli Vmbellarum corymbosi conspiciuntur: diuiduntur enim in summo plures in orbem dispositos flores, & fructus substinentes; quos* Plinius dependere *dixit, de Elaphobosco loquens ibi*, semine in Corymbis dependentibus Silis effigie. *Sed* Dioscorides *Cap. de Hipposelino, illius comam flore plenam in Corymbos, priusquam efflorescant, compactam dixit; & tamen Vmbellam propriè deferre, nemo ambigit. Capita etiam sub Vmbellæ nomine* Plinius *appellauit cap. de Smirnio ibi*, Capitibus caulium orbiculatis vt Anethi. *Et* Dioscorides *de Dauci tertia specie ait: Caput & semen Anetho simile habere; & tamen Anethum Vmbellam propriè, non caput proferre quisque fatebitur. Quapropter ob quandam orbicularem formam Vmbellarum præsertim adhuc non diffusarum, capita dicuntur habere, ac etiam Corymbos quamuis* capita *verius dicantur, quæ compacta sunt, vt Thymi, Stoechadis, Polij, & Chrysanthemi, & similium, & hæc quia ex pluribus constant floribus & fructibus ab vno initio exorientibus, & in Caput simul extuberantibus. Capita Corymborum specie Polij capitula dixit* Dioscorides. *Addendum etiam hoc loco, Vmbellas* alias *esse ordinatas ex vno principio & basi, vt in Pastinaca, & ferulaceis*, alias *esse inordinatas, & Vmbellarum speciem referentes non propriè: quamuis ob quandam primo aspectu similitudinem sic appellatæ sint, vt Sambuci, Achilleæ, & similium: quarum veluti Elichrysi, Chrysocomæ, & Origani, Onitidis atque Agerati flores ex coniunctis Corymbis composita in Vmbellam esse dixerit* Dioscorides. *Harum Plantarum comæ ex pluribus petiolis plures flores singulis continentibus ad similitudinem Corymborum, & simul coëuntibus Vmbellæ similitudinem exprimere prima facie videntur, in summo tantum Plantæ comam habentes floridam, quare comantes flores habere dicuntur plantæ illæ, & similes, vt de Chrysocome dixit* Plinius.

Corymbi descriptio.

Vmbellæ distinctio.

Capita quæ.

Pag. 12. Cap. eod. lin. 34.

Adde Chamæleonem *album, cui à* Dioscoride *caput Echini marini modo spinosum tribuitur, de quo, & eius gummi Ixia multa retulimus in Cap. 1. nostri Volum. minus cognitar. stirp. Quorum capita spinis horrent, Acanacea à Græcis appellata, quasi Acanthacea, vide* Theophrast. *lib. 6. histor. Plant. cap. 3.*

Pag. 20. Cap. 11. Lin. 1.

Sic de nostro Tripolio obseruauimus in Australi tantum plaga prouenire, vt in histor. minus cognitar. Stirp. c. de Tripolio. vbi de similibus plantis propria loca diligentibus etiam fit mentio.

Et Lin.

Et Lin. 19. ibidem.

Aegyptium Arum Neapoli *annis præteritis floruit, & sequentibus, & nobis etiam ex Planta in Salernitano agro à* R.P.F. Donato de Eremita *naturalium rerum studioso reperta, & allata, vbi spontanea; de quo in nostra hist. minus cognitar. stirp. 2. par. cap. 1. vbi & quid sit Colocasia, & in quibus à Faba Aegyptia differat, differitur: & distinctè Aegyptij Ari florum differentia ab Ari vulgaris floribus notatur, odoris præsertim, quæ ab horti etiam Pisani Præfecto* Casaubono *fuit obseruata, & odoratissimum fuisse florem Aegyptij, cum aliorum Arorum flores fœteant: sic refertur à doctis.* Bauhino *in suo Theatro Botanico lib. 5. sect. 6. cap. de Aro. Et curiosi non pauci* Neapoli *anno* 1626. *Aestatis fine obseruarunt in horto Clarissimi viri* D. Bernardini de Corduba *Equitis Hispani, præter Politicam, Militarem & alias disciplinas, quibus ornatissimus est, Exoticorum studiosissimi, tàm Animalium, quàm Plantarum, qui præterito etiam anno floruisse testatus est: cumq. à nobis audiuisset adhuc esse, qui minimè florere putent, cùm ipsi non viderint, risu non potuit se continere. Fabam autem Aegyptiam ibidem à nobis memoratam, frequentem esse in cibo apud Indos Aestate, anno 1622. ex* Hiatim *propè magnam vrbem* Sutschem *in Chinensi regione doctis.* Io. Terrentius Lynceus *litteris ad D.* Io. Fabrum Lynceum *Collegam testatus est, quas in hoc volumine fol. 557. videre poteris,* Theophrasti *descriptioni respondentem, cuius effigies eidem antea missa ab eodem* Terrentio, *vtinam longo itinere in* Fabri *manus, & non in alienas incidisset, quæ nunc exhiberetur, vt nihil amplius in dubium Recentioribus veniret.* Ari Aegyptij flos. Faba Aegyptia.

Lin. 20. ibidem.

Dictamni Cretici Neapoli *florem, & semen collegisse meminimus* Ferdinandum Imperatum *naturalium rerum studiosissimum; & surculo facillimè seritur, vt nos fecimus lignoso. De illo autem & Pseudodictamno aduersus Recentiores in nostro* Dioscoride, *si DEO placuerit, veriora tradentur.*

Lin. 35. ibid.

Magnitudine *variare Plantas, & Fructus ratione cultus, loci, & Cœli, non autem hìc herbas, alibi arbores, sed arborum similitudine prægrandes fieri posse concedimus.* Arborem *intelligimus mutatà specie, vt sit perennis, & alias habeat arboris proprietates, quod minimè posse fieri credimus, at diuersas specie Plantas, ab eodem genere variantes, quæ etiam translatæ eandem seruent naturam, concedimus.* Plantæ, & fructus magnitudine variant.

Arboris caudices prægrandes *ita nos* Campoclari *in* Matesij *radice obseruauimus, vt non solùm tres homines, sed quatuor vix amplecti potuissent, Castanearum, & Nucum Iuglandium, vbi non raro in tabulas sexpedum latitudine diuidunt serrà, nec ibi vllo pacto mirum videtur, frequens enim est spectandaq. pariter cum prægrandi magnitudine, & ipsa multitudo.*

AD LIBRVM SECVNDVM

Post præfationem pag. 28.

Diuisionis Plantarum *ratio* alia *est, quà Plantæ in arbores, frutices, cremios, & herbas diuidi solent:* Alia *quà in genera, & species.* Alia *quà in Aromaticas, & illas in medicatas, vel gustu suaues, & condimentarias.* Alia *quà in Catharticas, gustu insuaues;* Alia *quà in Alexipharmacas, vel Venenatas, & sic de alijs qualitatibus. Primà, & secundà diuisione* facies Plantarum *distinguuntur, Herbarijs oportunà. Tertià cum reliquis* odores, sapores, & qualitates, *quarum cognitio medicis, vt plurimùm, est necessaria.* Diuersæ plantarum diuisiones.

Nec immeritò de Nouæ Hispaniæ *re medica tractaturus Auctor noster,* Dioscoridis *vestigia secutus, à sapore, & odore præstantibus initium sumere voluit, tanquam ab illis quæ impressiùs percipiũtur tàm gustu, quàm olfactu, vt sunt Aromatica, & Acria de quibus agit. Faciliòr quidẽ est cognitio excessus odoris, & saporis ab alijs rebus minus sapidis, vel odoratis, aut in totum sapore, & odore destitutis. Sic in Mathematicis linea facilius à puncto, & centrum à circumferentia, quàm punctus à puncto, vel circulus à circulo, & in Herbis arbor ab herba, quàm à frutice, vel cremium ab herba distinguitur. Reliqua doctissimè Collega noster proposuit.* Auctor Dioscoridem secutus est in noui Orbis histo-ria descri-benda.

Pag. 28. Cap. 1.

Adde, radix castaneo colore, folia obscurè virentia, & floribus in summo albicantibus: Coapatlis, Tlamacaz. quipan.

ita

ita ex pictura colorata ex ipsa Mexico, & in duobus voluminibus distincta, quæ apu Auctoris Nepotem Iurisconsultum Virum doctissimum non solum legum peritiâ, sed & Politici omnibus disciplinis, & priscarum linguarum reconditâ eruditione refertum M. Antonium Petilium obseruare licuit, dum Romæ ageremus, ipsius scilicet Recchi exemplaria.

Pag. 29. Cap. 2.

Coapatlis, Teozitle. Vide duas alias Plantas, Coapatli nomine frigida temperie infra lib. 8. cap. 55. & 56. Theriacales. Tertiæ verò Coapatlidis folium in Recchi exemplari depingitur duos pollices longum, & vnicum ferè latum. Radix colore cinereo nigricante carnosa. At quia in prima Coapatlide Synonymum est, Tlamacazquipan, quod nomen inuenimus in alijs plantis, quarum imagines, & nomina tantùm in exemplaribus extant fol. 414. in alia parum variante figura sub nomine, Tlamacazqui, y, Papan, uel Coapatli, quæ figura tertiæ descriptæ Coapatlidi quodammodo affinis videtur: an Pictoris varia sors, vel Plantæ varietas sit, proponitur expendenda.

Pag. 30. Cap. 3.

Texaxapotla. Ptarmica Indica. Vt herbæ vis in lapide permeando ipsius odore sine fallacia dignosci possit, in latissimo lapide, vel potius exiguo, sed parieti amplo alicuius domus compacto, vt ex altera lapidis parte, in qua herbæ succus impositus fuit, nullo modo aër vicinus permeare possit, periculum est faciendum, alioquin aër ille circumfusus odore repletus, astantium nares feriens, fallax experimentum reddet.

Pag. 32. Cap. 4.

Xochinacaztli. Huius flos rarâ figurâ quodammodo similis videtur flori Plantæ Yoloxochitl fol. 40. Cap. 20. sed huic simplex est, & colore extra lutescente, intus parum purpurascente, & diametro pollices duos cum dimidio æquat, folia verò longa sunt pedem, & lata pollices tres, vt in Recchi exemplaribus.

Pag. 32. Cap. 6.

Acocotlis. Primæ & secundæ Iconis huius capitis historia delineationem tantum habet, nam Auctor al alia seiunxit hoc modo dicens: Hæc ad speciem Ligustici videtur spectare, Nascitur &c. Dioscoridis Ligusticum est, potius Matthioli. Iconem alteram Libanotidi latifoliæ Recentiorum similem Auctor accepisse videtur, cuius folium integrum in Recchi exemp. quatuor pollices æquat longitudine. Ex his hæsitandum, quænam sint vires superiorum.

Pag. 33. Cap. 9.

Atepocapatlis. Radicum color est ex fusco purpurascente: foliorum figura vix historiæ accedit, cum aspera & Amygdalæ similia esse describantur. Floris vmbo prominens virentibus est foliolis, reliquum lutescens, vt Barbulæ coccineæ ex Recchi exemp. Asteris vel Baccharis potiùs familiæ adscribenda Planta.

Pag. 35. Cap. 10.

Caryophyllus Aromaticus. Caryophyllorum Icones doctiss. Carolus Clusius in sua Exoticorum historia ramulis, folijs, & fructibus exactiùs delineatas ante hunc exhibuit fol. 181. & 267. & quam idem maximè probat fol. 376. quam postremò habuit; Iudicium tamen sit eius, qui siccæ Plantæ ramulum saltem viderit, & contulerit.

Pag. 35. Cap. 11.

Cannella, Cassia, Cinnamomum. Quid alij de Cannellæ, siue Cassiæ, & Cinnamomi historia, & differentia sentiant, vide Garziam, Acostam, & Monardum latinè à Carolo Clusio in suo Exoticorum volumine: qui aliorum etiam Recentiorum historias refert, & notat. Insuper, & Lobelium qui neruosum folium exactè delineatum expressit in Plantarum obseruationibus. In Recchi exempl. folium obscurè viret, longum pollices quinque cum dimidio, & latum duos: pluribus quam tribus neruis depictum. Non desunt, qui veram Cassiam, siue Cannellam, & forsan vt alij dubitant Cinnamomum habere se censeant: eo quòd baculus aromaticus cum tenui libro læui sit illis allatus, sapore Cannellæ acutissimo. Sed quia tenui sit cortice, quo delibrari nequit, & Cannella siue Cassia sit cortex delibratus à ligno, ideo ab Antiquorum Cassia alienus. Alijs quia baculi cortex tenuis est ad delibrandum minimè aptus, nec cortice aliàs delibrato, vt in Subere, non parùm accedere videtur ad Cinnamomum, nisi quia vnciali sit crassitie baculus, & pedali longitudine. Nos talem baculum, quem non vidimus, decorticatam Cassiam, tenui libro interno relicto, si fides Garziæ est adhibenda, qui duplicē habere corticem asseruit, cēseremus: aut Pseudocassiam à Dio- Pseudocassia. scoride descriptam, quæ medullæ siue ligno hærentem corticem habet. Nec enim quia sapore sit

Can-

Cannellæ acutissimo, & lignum cum cortice Cinnamomum esse debet. Dioscoridis *Cinnamomum quidem longè à crasso, longo, enodi baculo differre iam satis omnibus notum putamus: qui tenues habere virgellas dixit, illis verbis,* λεπτὸν ῥαβδίοις, *tenue ramulis,* ὄζοις συνεχέσιν κεχρημένον, *continuis per totum ramis siue nodis: qui à radice detrahendi essent ad electionem, & probationem. Et alio nomine inferiùs dixit, vellito à radice surculum, per verbum,* θαλλὸν; *quod nouellum germen significat, minimè baculo respondens. Sicuti & inferiùs Cinnamomi ramulum eligens, similem probat Mosyliticæ Cassiæ, cuius ramulos, vt tenues, & nouellos, germina denominauit verbo,* βλάστος μοσυλῆτις. *Et quidem apud Græcos verbum* βλάστος, *non baculum crassum lignosum, sed germen, & nouellum stolonem, aut saltem silignosum, nouellæ virgæ parem pro Plantæ natura, & magnitudine, quæ ex Antiquorum descriptione breuis erat admodum, vt minimè talem baculi crassitudinem absque maxima longitudine posset emittere. Ex quibus, vt suprà diximus, decorticatam Cassiam potius, quàm Cinnamomi ramulum putandum.*

Cinnamomum Dioscoridis.

Cassia Mosylitica.

Non tacendum hoc loco Garziã *Suberis modo suam Cannellã duplicem habere corticem, sed non tam crassum, & distinctum retulisse: verùm nos vulgaris* Cassiæ, *fistulæ partem habemus, cuius cortex extimus manifestè videtur, scaber enim est extra, nodum, & rugas, ramulique vestigium indicans, & paulò superiùs colore est cinereo albicante: & non abrasum, nec intimum esse corticem quisque facilè dijudicat, sapore & odore Cannellæ adhuc vegeto. Habuimus etiam Cannellæ aliam speciem rariorem cortice crasso, duro, denso, eodem colore, saturo, dulci sed ipsius Cannellæ sapore, cuius arbos non describitur, quæ Cassiæ antiquorum varietas est, præter alios aromaticos cortices similes.*

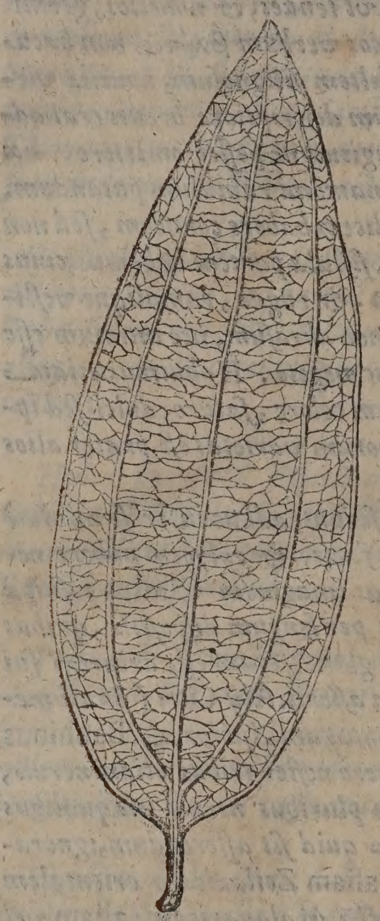
Nec mirum, nam Recentiores qui de Cannella hactenus scripserunt, adhuc inter se minimè conueniunt. Garzias *Cannellæ fructum Oliuæ, vel Lauro similem facit, & calycem habere negat. Alij glandulas calyce suberino ligneo apud* Acostam, *cuius imaginem* Clusius *posuit è regione folij Tamalapatræ, siue Indici folij dicti; tribus neruis per longum dispositis, quibus Zeilanica* Cannella, *quæ magis aromatica est cæteris, carere, & glandiferam esse arborem sui generis, idem* Garzias *dicit. Sed* Acosta *pro Cannella vera illam asserit.* Alij *Citri (Mali medicæ) simili folio esse cum* Garzia, *vt* Lobel. *Lugd. Historiæ Plantarum Auctor, &* Bauhinus *in suo* Matthiolo *depinxerunt, cum baculis corticosis. Auctor verò noster tribus etiam neruis, vt* Acosta, *describit: sed folium in* Recchi *exemplar. obseruatum pluribus neruis inæqualibus depingitur, vt è regione expressum est. Quare in hac controuersia quid sit asserendum, ignoramus:* Aut *dicendum calycem in fructu alios non obseruasse;* aut aliam *Zeilanicam orientalem Citrij folio venoso magis aromaticam;* aliam *tribus neruis distinctã Malauaricam:* aliam *vel tandem in alijs locis, vt Auctor noster ait, in* Insula Philippica, *in Mindanai;* aliam *Oleæ fructu Zeilanicam;* aliam *Glandiferæ modo calycem in fructu habentem, quæ in* Malauar, & Peru *oritur:* aliam *sui generis Cannellæ similem fructu Pilei vel Petasi, à* Monardo *descriptam ex nouo Orbe. Quæ omnia non ab Historicis, vel Medicis, sed à curioso, & diligenti quopiam doctoq. Botanico, qui vtramque Indiã peragrasset, describi cuperemus. Foliũ quidem tribus neruis distinctum latitudine variare obseruauimus, atque laurino carnosius, & durius eodem sapore, quod pro folio Indo exhibuerunt. Cannellæ verò folium* aliud *tribus neruis, sed minus, & Cannellæ sapore,* aliud *Citrij folio simile venosum, quod Cannellæ acuto sapore prædicatur. Sed nos foliosum ramulum peruidere optaremus, vt aliquid asserere possemus. Denique certum est, ramulos tenues, siue nouella germina, vt in Citrio notauimus, sapore, ac odore lignosos, & vetustiores longè superare. Quapropter mirum non est, si à* Dioscoride *tenues ramuli, & non baculi crassitie probarentur. Sed quod à radice ad probationem vellerentur, quæ nec crassa, siue magna esset, vt in quarto genere, nec densa radice, vt in quinto: Si verum est, vt Recentiores asserunt, quod non aliud* Cinnamomum *nostro æuo paruus frutex reperiatur naturà, vt ab Antiquis refertur; in animo est, quod arboris cespitem, siue caudicis nodum aliàs recisum, & iam nouellis germinibus emissis, vt in Silice, Vlmo, Balsamo, & demessilibus arboribus fieri solet, auulsum* Dioscorides *obseruàrit, & pro radice forsitan descripserit. Sed adhuc desideranda est similitudo multorum ramorum, effigie fruticis* Corallij *æmula à* Dioscoride *relata, & in cap. de Corallio repetita.* Plinius *fabulosam Antiquorum de Cinnamomo, & Cassia historiã arbitratur. Et nos Recentiorum minus accuratam, & variam, vt quæ aliorum etiam relationibus nitatur, qui non harum Plantarum veritatis eruendæ, sed potius negotiandi, & acquirendi gratià in ea loca inciderunt. Et quod sit verum, foliosum ramulum cum floribus, & fructibus Cassiæ, aut*

Cannella controuersa.

An Cannellæ diuersæ species.

Cinna-

Cinnamomi nemo adhuc depinxit, vt Piperis, & Caryophyllorum, & similiũ, ob difficultatem, & loci distantiã, in quo nascuntur. Vtinam noster Collega Ioannes Terrentius Lynceus, *vir omni doctrinà ornatissimus, ac naturalium studiosissimus, vt ex eiusdem in hoc volumine scholijs siue notis quisque certior fieri potest, qui in internis Regni Chinensis nunc reperitur, in anim concipiat, Cassiæ, & Cinnamomi veritatem eruere, vt de alijs indagare cœpit, non ampliùs profectò de illis dubitandum esset.*

Similitudo cum Tamalapatra.

Sed ecce vulgaris Cannellæ folia ex Orientali India allata & nobis communicata sunt, quorum iconem apponi curauimu ex folijs mediæ magnitudinis expressam, quæ Cannellæ saporen in breui illo petiolo, quo hærebat, habere cõperimus, in reliquo folio percipi non potest; nec à folio Tamalapatræ vix dignosci, nisi sapore petioli, & quod folium Tamalapatræ magis in medi latum videatur, neruis illis tribus, & folij reliquis signis similibus, vt non ouum ouo magis simile sit; &, vt diximus, sapore tantùm differret; quare nisi fructu differre dicatur, eiusden generis esse, sit iudicandum. Garzias *tamen Cannellæ folium tribus illis neruis, per medium folij, vt folium Indum habet carere dixit. Ex quibus, vt suprà meminimus, nec illi credendun adeò firmiter est putandum. Obseruandum esset à nobis foliun Cãnellæ* Citrij *effigie obliquè venosum, vt ab eodem describitur & à* Lobelio, & Bauhino *receptum depingitur, an eodem sapore Cannellæ vulgaris sit, vel maiore, vt aliquid amplius in medium afferremus, sed quia Exoticis caremus, & vix est qu* Neapoli *audiuerit, nedum habuerit tale folium, ideo tacendun nobis est, donec, DEO dante, aliquid vltra obseruare continga Hæc verò folia attulit nobisq. dedit clarissimus genere, omni variæ doctrinæ, virtutis præcipuè strenuæ, peregrinationisq splendore* D. Petrus de Valle, *inclytus Romanus Eques, qui antiquos illos Heroës nostrà tempestate repræsentare valet. Si qui enim variorum euentuum historiam, qui ipsi maritimo, & terrestri itinere acciderint, perceperit [plura fortè ex ipsius, quo graphicè descriptum itinerarium expectamus, percipiet] hun* Vlyssis *æmulum, imò alterum* Vlyssem *dicet, qui multarum gentium mores vidit, & Vrbes; v enim menti suæ curiosiùs satisfaceret, proprijs ijsq. magnis impensis non patrio conclusus, ne contentus solo, Orientalem propemodum omnem plagam peragrauit: linguarumq. plurium cognitione præditus,* Arabicam *præsertim, & Persicam coluit multos annos, non modò cum illius regionis Regulis, Optimatibusq. versatus, atque honorificè ab illis exceptus; sed & magno Persarum Regi, ob virtutum præstantiam hospes acceptissimus. Rediens porrò ex Naturalibus rarioribus, quę collegit, & mihi hæc folia, atque alia quæ suis locis, & sui amantissimo clarissimoq* D. Mario Schipano *Medico Neapolitano exhibuit, in cuius gratiam haud pauca amoris erg contulit.*

Pag. 36. Cap. 12.

Conpatlis Quauhnacensis.

Huius nominis tres alias Plantas in initio proposuit huius libri, facie variantes, sed huic terna folia exprimuntur tertiæ quodammodo respondentia, illius autem circa petiolos lunata.

Pap. 37. Cap. 13.

Curutzeti.

Radix colore castaneo fibrosa è capite carnoso, folia dilutè virent, & pollices quatuor diametro: flores purpurascentes ex calycibus viridi-flauicantibus. Flosculorum series in imo planta à dextris, & corniculum non videtur huius, sed flores tantùm è regione sinistra. Huius Icon & historia nisi caulem habuisset ad Cortusæ *Plantam non parùm accedere videretur, cuius congeneres nos ad* Dioscoridis *Alisma referendas proposuimus.*

Pag. 39. Cap. 17.

Moitzochiyl.

Flores bini, aut terni ex basi quinque foliata, qui antequam pandantur ex luteo rubescun apicem habentes medium luteum, & maculas quinas intus lutescentes, ex Recchi *exempl.*

Pap. 40. Cap. 18.

Chichipatlis.

Radix carnosa obliqua longis fibris nigris villosa: folia dilutè virent diametro pollicem superant,

perant, vix descriptioni congruentia, flore vidua depicta est in Recchi *exempl.*

Huius nominis duæ aliæ reperiuntur icones variæ sine historia fol. 364. *&* 365. *quarum folia minimè respondent, & alterius videntur generis.*

Pag. ead. Cap. 19.

Folium depingitur latum pollicem vnum, & tres longum cum petiolo tantundem longitudine. Radix colore fusco, & parum extuberantibus partibus. *Hueitiarà saluifolia.*

Pag. 41. Cap. 20.

Radix in Recchi *exempl. colore castaneo obsoleto, caudice vestigijs petiolorum infecto. Flos externà parte medià virescens, circa ora ex cinereo lutescens: diametro quatuor digitorum. Floris verò folia interna parte caua sunt, & purpuro rubentia, & in extremo lutescentia. Vmbonem habent medium virentem, & singula pollicem æquant. Huius floris effigies non parum similis flori Xochinacaztli; descripto fol. 30. cap. 4.* *Yoloxochitl Aristochyea*

Pag. 42. Cap. 22.

Ex genere longæ Aristolochiæ videri posset, sed quia floris, & fructus descriptionem Author omisit, nihil certi asserere possumus. *Zozaliztla copatlis.*

Pag. 42. Cap. 24.

Folia huic longa pollices quatuor, lata ferè tres. Flores dilutè virent, vt in Clematide. Radix extra colore castaneo. Aristolochia Mexicana. Conuoluulus Cinnamomeus.

AD LIBRVM TERTIVM.

Pag. 48. Cap. 5.

Folium imminens alijs pennatis duplo maius reliquis ex Recchi *exempl. vt sit digitali longitudine. Non prætereat Lector nouas* Clusij *post illum in lib. Exotic. fol.* 297. *qui Xolochopalli, & Copalcuhuitl & Copalyua recenset.* *Copallis montana.*

Pag. ead. Cap. 6.

Non parum effigie accedere videtur ad Balsamum de Tolu gummi duro, sed hoc candido colore describitur. *Cuitlacopallis.*

Pag. 49. Cap. 8.

Folia longa pollices quinque cum dimidio, lata pollices duos obscurè virentia, & ramulorum geniculi magis rubescunt. Flores ex longis calycibus dilutè virentibus, densis staminibus luteis compacti. An Balsamum folio Vriticæ simili, de quo Monardus *cap.* 9. *ab Indis Xilo, alijs Zilo dictum?* *Copallifera 8.*

Pag. 50. Cap. 10.

Huius arboris durum nobis, vel æquiuocum nomen, & copiosi stellati fructus stipitibus frequenter adhærentes, satisque nostro iudicio, priuata arboris nota, in mentem reuocauit, vt molliore firmioreque denominatione illam decoraremus, & ob id, Stellutam arborem, *copiosis scilicet refertam stellis appellaremus, in mutui amoris signum, quo maximè deuincimur ab immensa erga nos beneuolentia non modò genere, sed omni virtutum ac disciplinarum varietate clarissimi Viri D.* Francisci Stelluti Lyncei *Collegæ nostri, cuius laudes, quamuis à nobis hoc loco taceantur, ex varijs doctissimi viri scriptis iam omnibus ferè satis nota sunt.* *Holquahuitl.* Stelluta Arbor.

Pag. 55. Cap. 15.

Nos potius Terebinthū quam Lentiscum referre putamus, tam habitu floris, racemo, & alijs, ac gummi præsertim primum lacteo, deinde ad cæruleum vergente paucos post menses: ac viribus etiam. Quapropter angustifolium Terebinthum diceremus: eoq. magis, quia ventrem mollit non minus ac Terebinthum, vt Dioscorides *de Terebintho refert. Et à Recentioribus ob id* Molle *appellata planta: vt à clarissimo D.* Gaspare Bauhino *refertur in suis in* Matthiolum *Synonymis, vbi pro Cathartico ab incolis regionis vsurpari scribit, quo blandè humores omnes vacuentur, & hydropicorum aquæ educantur, drachmæ vnius pondere dissoluto cum aliquo liquore decenti, vel decocto, vel aqua epoto.* Terebinth. Angustifol.

Pag. 56. Cap. 17.

Huius icon prætermissa, reposita fuit fol. 455. *quam vide.* *Caragna.*

Pag. 57. Cap. 18.

Radix ex luteo obsoletè flauicat, sicuti caudex. Folia tres pollices æquant diametro, & fructus veluti aculeatus, flauicantibus aculeis circum tuberculos nigro-cæruleos, in Recchi *exempl.* *Xochiocotzoquahuitl Liquidambar.*

Pag. ead. Cap. 19. & 20.

An sit congener Antiquorum Balsamo, sicuti sequens planta cap. 20. *scilicet succus in aqua soluitur in lac album, vt quædam Copallifera congeneres. Huius folia lata sunt pollicem vnum* *Yztacquauhxiotl copallic.*

 cum

cum dimidio, longa pollices duos, Terebinthi ferè paria, & in ramulis extuberantes globuli, co-lore rubescentes, qui pro Baccis habentur à nostro Collega, quarum icones etiam aptari possunt ad sequentem descriptionem. Pag. 59. Cap. 21.

Tlalxeacui tlaquahuitl laccifera.

Folia Abietis modo, & ordinata hilari virore depicta. Radix cinereo colore, sicuti caudex, gummi in trunco oblongum, veluti Erucarum effigies, in summo cæruleis capillamentis comatum in Recchi *exemplar.* Pag. 59. Cap. 22.

Ezquahuitl sãguinis arbor.

Draconis arboris binas plantas tenellas, sed folijs palmaceis potius, vt à Clusio *depinguntur è Canarijs Insulis aduectas* Neapoli *biennio aluit* R.F. Donatus de Eremita *aromatariæ præfectus in monasterio S. Catherinæ a Formello dictæ, apud quem vidimus inter alia rariora, quorum est studiosissimus, quæ post biennium malà culturà perierunt, in cado enim ligneo, in quo aduectæ fuerunt, nihil sub radice terræ, quàm cum lignea ima parte cadi putridam reperimus,* Pag. 60. Cap. 24.

Mizquitl.

Acacia.

Plantam ex semine natam triennio aluimus Neapoli, *sicuti &* Ferdinandus Imperatus *noster, iam famà & scriptis clarus, à quo semina accepimus: adoleuit tripedali longitudine, caudice rufescente, sicuti ramulis Vlmo similibus, in quibus folia pennata quaterna in singu-*

Acacia Aegyptia.

Mizquitl Acacia Mex. Recchi.

lis petiolis, ex virgarum geniculis alternatis prodeuntia, in quibus binæ spinulæ hærebant: folia verò ex denis, vel pluribus lobulis Rutæ ferè magnitudine densè dispositis, pennarum ritu constructa sunt, quæ manè & Sole hæmispherium illustrante, vel etiam nubilo meridie dehiscebant, occidente verò adeò simul cohærebant, vt absque lobulis folium vnicum censeretur, sed primò ex semine bina crassa lunata foliola sibi aduersantia prodiere, deinde vnicum folium pennatum octonis lobulis insectum, cauliculusq. in quo spinulæ binæ, & folia quaternis pennis diuisa, vt diximus. Florem non protulit, quem vtinam dedisset, nam post triennium ambobus etiam adultæ plantæ hyemis sæuitià perierunt. Ex huius siliquis Imperatus *noster prius madefactis, eliciebat succum acidum, adstringentem, rufescentem, pellucidum, in placentulas coagulatum pro optima Theriaca conficienda, in qua omnem adhibebat diligentiam, vt vix vno, vel altero vteretur succedaneo, vt meritò* Theriacæ Instauratoris *nomen sit adeptus. In sicco semine ex si-*

Ferdinãdus Imperatus Theriacę instaurator.

liquis

liquis nodosis compressis exempto, adhærens reperitur succus concretus, veluti illitum gummi rufescens, aridum, splendidum quod madefactione colligitur liquatum, & exsiccatione conglobatur. Hanc Dioscoridis *Acaciam secundo loco descriptam referre censemus, quia semen Len-* *Acacia 2. Dioscor.* *ticulæ modò compressum, & latum, sed minus, in siliqua depressa tribus, aut quatuor distincta cellulis, inclusum habet, vt in Lupino obseruatur. Huius Icon omissa fuit à typographo, quam inde fol. 455. emissam commodiùs hìc prope nostram ad differentiam reposuimus.* Illustriss. & Reuerendiss. D. Card. Odoardus Farnesius *rariorum stirpium exoticarum studiosissi-* *Acacia Farnesiana.* *mus, aliam Romæ similem folijs, & spinis Plantam in suo viridario alebat præteritis annis, sed pluribus pennis senis, vel septenis in singulis petiolis vtrinque obseruauimus, tenuioribus lobulis insectis, & flores edebat rotundos in globulos pilosos luteo colore, alijs plantis leguminosis, seu siliquis proferentibus dissimiles: nam & siliquas protulit crassas, ventriosas Pisi modo, & magis etiam, nullo modo depressas vt in Lupino, rotundis qualibus seminibus inordinatis repletas, nec gummosis siue succosis, vt in vulgari Acacia orientali, siue Aegyptiaca, nec latis, & depressis, suis cellulis distinctè, & ordinatè inclusis, vt in Lupino & supradicta vulgari Acacia obseruatur. Nec etiam sapore simili, sed acri admodum, & Allij fœtido odore quare à Theriaca ableganda. Radice longà admodum singulari, nec ramosà. Plantam sibi sub nomine Sarzæ missam fuisse dixit, quia Sarzam appellant Exotici Plantã, quæ sit spinosa.* Pro- *Acacia Alpini.* sper Alpinus *in libro de Plantis Aegypti, Acaciam depinxit, & descripsit floribus globosis, pilosis, luteis, siliquà verò compressà, & effigie* Lupini, *& semine intus simili Carobis, vt est siliqua, quæ ab* Imperato *exhibebatur, & ex qua succum eliciebat, vt diximus, quæ nunc vulgaris est doctis & curiosis Pharmacopæis. A* Lobelio *depingitur Acacia, cuius Icon Plantæ* *Acacia Lobelij.* *à nobis obseruatæ respondere præ cæteris videtur, folijs quaternis ex singulis petiolis, sed minus diligenter expressis, siliquà autem diligentiùs, sicut etiam in* Matthioli *Epitome à* Camerario, *& ab* Alpino *quoque, ast folia hìc non obseruauit, nec à pictore effigies rectè depicta est, cùm è regione in ramulo, & in ipsa arbore vario numero, & inordinatè disposuerit, à nobis verò quaterna ex singulis spinarum ramulis, ipsaq. pennata obseruata sint. Ex annali plantula icon excerpta, à nobis exposita est.*

Acaciæ folijs frutex Mesopotamicus.

His addenda visa fuit elegans, & rara planta alia, Acaciæ folijs, & ramulis adsimilis, quæ nec amarorem, acrimoniam, aut Allij fœtorem, vt de proximè relata Farnesiana asseritur, refert: sed nec manifestam adstringentiã in hac, vt in Acacia Aegyptia vulgari experti sumus, obseruare gustu potuimus. Ramulum, cuius picturam exhibemus eadẽ quà est magnitudine, folijs, siliquis, & seminibus, vnà cum pluribus rarioribus plantis, radicibus, succis, mineralibus atque alijs ex Oriẽte redux, vt superiùs indicauimus, attulit doctissimo D. Schipano, *clarissimus, ac liberalium artium, linguarumq. cognitione ornatissimus, & Arabicæ præsertim studiosus, Vir optimus, Romanus Eques, nobilitate Familiæ, propriaque virtute conspicuus* Petrus de Valle: *à quo deinde nos etiam liberaliter, vt studiosis exhiberemus, accepimus. Folijs est pennatis, & senis pennarum ordinibus vtrinque dissectis: ac lobulis ferè viginti vtrinque admodum exiguis, vt vix picturà rectè exprimi potuerint, incisis. Spinas ex lignosis ramulis vlmeo cortice vestitis, non simul binas in exortu foliorum, sed distinctas habet, & vnicam tantùm in illorum exortu. Semina pauca profert effigie Pyri, sed maiora, minora parum Aegyptiæ Acaciæ, compressa, leuia, nitida, & colore*

spadiceo, filiquis siue craffis lobis contortis, obefis, medullà pallente, fungosà turgidis, obliquè dispofita, inclufa: nec vt in Acacia Aegyptia vera, cuius filiqua eft depreffa, latitudine contenta. Florem ignoramus cuius fit generis, nã in ficco ramulo non aderat. In Mefopotamia itinere cum alijs quibufdam rarioribus Plantis fuiffe tunc temporis collectam, Inclyti eiufdem Viri manu infcriptum erat, prout & in alijs plerifque miffis. Fruticem amplum, non arborem fublimem effe vt veram Acaciam, deinde certiores facti fumus ab eodem D. Petro de Valle, *qui humanam altitudinem non excedere, & iuxta flumen Tigridem in Mefopotamia, & in deferta Arabia iuxta Euphratem, vel parùm diffito loco reperiri afferuit, cuius filiquam ab incolis ad fanguinis fluxum cohibendum vtilem vfurpari accepit, & vulgariter, filiquam hanc, etiam vt Ceratoniam* Charnub *dici, generico forfitan nomine filiquarum.*

Pag. 61. Cap. 26.

Hucipochotl Huaxacenfis. *Folia diametro quinque pollices quoquouerfum hilari virore, venulis ramofis, & flores quinquepartiti, flaminibus etiam quinis luteis è centro prodeuntibus, ex* Recchi *exempl. Arborefcentis Ricini Indici Plantam vidimus nouellam in horto* Illuftrifsimi D. Card. Farnefij *magnis folijs, & maioribus noftrate, carnofis, obfcurè virentibus, & multis incifuris, fed non ita profundè, rotundiore ambitu.* (*Ricinus Indicus.*)

Pag. 62. Cap. 27.

Saffafras. *Saffafras hiftoriam non minus diligenter profequitur* Monardus, *qui folia ficulnea in angulos definentia defcribit: Nouella forte Pyri magnitudine, & formà, quæ angulorum veftigia habeant, femperuirentia ob fubcrefcentiam nouellorum in locum decidentium vetuftorum. Odorata funt, & obfcurè virentia. Vires, facultates, modumq. vtendi prolixè defcribit, quæ ob breuitatem videre poteris fimul cum* Clufij *fcholijs in eius Exoticorum volumine fol.* 320. *&* 21, *Antuerp. impreff. for. folij.*

Pag. ead. Cap. 28.

Tecpatlis. *Folia depinguntur longa dodrantem, radice craffiore, & flauicante in* Rechi *exempl.*

Pag. 63. Cap. 29.

Hoaxacan lignum fanctum Guaiacum. *Aliam Iconem foliorum paucitate, & florum in globum compactorum multitudine variantem exhibuit* Clufius *in lib. Exotic. & fcholijs ad* Monardum *fol.* 314. *& fructibus multis racematim dependentibus: & folijs fiue lobis quaternis, vel fenis in fingulis petiolis rotundis ferè: quam ibidem vide: nam fimilibus etiam fructibus à Collega noftro depingitur, & defcribitur; cui floribus, & fructibus non parùm accedere videtur, fed non folijs planta Yzquixochitl fol.* 69. *cap.* 37. *vt icon oftendit.*

Pag. 66. Cap. 31.

Yzquixochitl. Cayolizan. *Huius Radix iterum radices emittens in* Recchi *exempl. depingitur, caules geniculati, & folia ferrata, pollices quatuor latitudine, & dupla longitudine.*

Pag. 67. Cap. 32.

Nanahuaquahuitl. *An idem fit nomen, Y in O tantùm mutata, cuius Icon adeft fol.* 389.

Pag. 68. Cap. 35.

Quauhtlepatlis. Nerium. *Nerium noftro Cælo, non lac, fed copiofum luteum fuccum Apocyno fimilem, quod alij pro Afclepiade vfurpant, habet, in radice tamen albũ copiofum lac emittit, quod Amicis, &* F. Donato de Eremita, *in cuius horto radicem, & ramulos excidimus, oftendimus, & hîc annotatũ voluimus, vt quid amplius diceremus. Sic etiam in Periplocis obferuatur, & vulgari Afclepiade, vt in noftro Phytobafano expofuimus multis abhinc annis; vt & in Conuolulis, nam pennatus Conuoluulus fub nomine Quamoclit à nobis depictus, in noftro Volumine minus cognitar. ftirp. copiofum flauicantem, & acrem, aliæque Plantæ dilutum fuccum habent, cum nouellæ ante caulis perfectionem, deinde craffefcentem, & albicantem, vt in Cichorio, Lactuca, & alijs obferuare licet. A noftrate Nerio magnitudine differt folijs longitudinis pedalis, & latitudine pollicum trium cum dimidio, & quod neruuli foliorum circa folij ora coniungantur. Notandum etiam non tantùm à* Diofcoride, *fed & à* Nicandro *contra ferpentium venena vtile hominibus prædicari, quamuis Animalibus noxium, fed vt Collega nofter doctiffimè animaduertit, debità dofi, & modo vtendi.* (*Quamoclit Conuoluulus pennatus.*)

Pag. 69. Cap. 35.

Xiloxochitl. *Folia, vt in Agno cafto, & Caftanea Equina, funt compofita quina, quorum fummum maiufculum, media minora, reliqua minima, vt dupla parua à maioribus fuperentur, vt in Plantis, quibus comparata funt, obferuatur. Huic latiora, & in fummo magis lata, neruulis obliquis, & circa foliorum ora coniunctis. Maius & medium folium longum eft pollices fex, latum quatuor. Flores pilofi in fummo lutefcentes, reliquum coccineum: bafi includuntur quinque foliata calycis vice, ex viridi coccinea in imo, & lateribus. A* Ioanne Pona Veronenfe *Natura-*

ium studiosissimo, in suo monte Baldo *italicà linguà edito Planta depingitur herbacea trium cubitorum altitudine, flore veluti ex hac Icone excepto, adeò simili, verùm folijs siue lobis septenis non quinis, reliquis in totum eandem Plantam, & figuram referre videtur. Nomen ei italicè* Bambagio Indiano *imposuit, quod idem est, quod Gossipium Indicum latinè.* *Bambagio Indiano.*

Pag. 69. Cap. 37.

Similitudo floris duplex ab Auctore refertur, quam ex Recchi *exempl. sic expressam vidimus. Flos basim habet virentem magnam quinque foliatam, vt est ipse flos, qui albus exiguo flauicante vmbilico, ex quo stamina plura virentia prodeunt. Fructum habet in acutum desinentem, distinctionem valuularum per medium ostendentem, vt Guaiaci ligni, à Collega nostro depictum, colore ex viridi purpureo fusco luteis punctis inscriptum. Folia longa pollices quatuor, lata pollices duos.* *Yzquixochitl.*

Pag. 70. Cap. 38.

Si Auctor pro acinis siliquas posuisset, facilè ad Anagyrim referri possent Icon, & Vires. Siluit (Auctor) foliorum numerum ternarium in pictura expressum: & Saluiæ similitudo vix aptari posset, nisi quoad magnitudinem intelligere voluisset. *Tlalamatl.*

Eiusdem nominis est alia Planta longè differens ab ista, fol. 420, sed fol. 431. adest alia Icon similis sub Synonymo vocabulo Yztactlalamatl. *Yztactlalamatl. Chatalhuic*

Pag. 71. Cap. 39.

In Recchi *exempl. Siliqua bipedalis depingitur Cassiæ solutiuæ modo, & folia pennata senis lobis vtrinque, vnico in summo, obscurè virentibus, & latis pollicem, sed longis pollices duos cum dimidio.* *Cassia syluestris.*

Pag. 75. Cap. 41.

Folia lata pollices duos, longa duos cum dimidio, in flore stamina sunt coacervata lutea, apicibus coccineis, & floris diameter æquat pollicem vnum cum dimidio. *Achiotl.*

Pag. 75. Cap. 42.

Huius arboris caudex ab Auctore Columnæ formà describitur, idcirco Illustrissimus & Excellentissimus Princeps Federicus Cæsius, Lynceorum *Institutor & Princeps* Columniam arborem *nobis dixit, vocariq. iussit, quapropter hoc loco adnotauimus, ne non tanto Principi obsequi videremur.* *Palma Baheicoyolli. Columnia Princ. Cæsij.*

Pag. 76. Cap. 42.

Yccotl, *seu Palma montana. Huius Icon prætermissa, sed fol. 443. reposita est.* *Yccotl.*

Pag. 79. Cap. 46.

Primæ Iconis fructus maturi rubescentes, & sanguinei, Punicæ fructibus æmuli longi pollices septem, lati tres cum dimidio, strijs vndosis. Secundæ verò radix flauicat, sicut & caudex. Folia obscurè virent in superna parte, infernà verò candicant. Flores quinque partiti colore dilutè carnei rosei. Fructus longi pollices quinque, lati tres aut magis, rotundiores primis obscurè flauicantes maculosi & venenosi. Vide quæ Clusius *Exoticorum de Cacao fructu & Cacauate monet a eiusque arbore tradit lib. 2. fol. 57.* *Cacauaquahuitl. Quauhpatlathli.*

Pag. 82. Cap. 47.

In Recchi *exempl. fructus in summo colore rubente per longum hians, & ostendens quinque semina ex cinereo cærulea per ordinem digesta, & in imo rotundus flos nigro purpurascens ex calyce virente, ac purpurascente prominens. Huius autem nominis* Amacoztic *siue Tepeamatl duæ describuntur species, alterius iconem, fol. 409. reperies.* *Amacoztic.*

Pag. ead. Cap. 48.

Folia longa pollices quinque, lata pollices tres cum dimidio in Recchi *exempl.* *Cepalxochotl.*

Pag. 84. Cap. 50.

Nobis ex semine nata Planta folia protulit ex aduerso bina cauli opposita, illaque pennata, an hoc eueniat dum parua est, vt in plerisque obseruauimus, incompertum est, cùm adultas non viderimus, quia nostro Cælo hyeme perierunt. Vide Alpinum, *qui historiam, & Iconem Plantæ à nobis obseruatæ respondentem proponit, &* Garziam *cum* Clusij *notis in lib. Exotic. fol. 271.* *Tamarindus.*

Pag. 85. Cap. 51.

Gomara *eadem habet ferè in historia generali cap. 67. qui varietatem in fructu hispanicis pomis* Camuesas *appellatis similes referens, modò rotundos, modò alia forma omnino viridi, forisq. Mespili modo coronatos esse ait; quæ* Clusius *in suis Exoticorum scholijs addidit ad* Monardum *fol. 346.* *Xalxocotl.*

Pag. 87. Cap. 54.

Quauhayohuatlis 1. *De Auellanis purgantibus vide* Monardum,& Clusium *in suis Exoticis fol.* 334.*qui etiam fructus depinxit.*

Pag. 87. Cap. 55.

Quauhayohuatlis 2. Cassia fistula. *Vide* Acostam, *&* Clusium *fol.* 271. *Exoticorum, & etiam* Garziam. *Sed ab his dissenti* Monardus,*qui folio Pyri esse retulit. Aliam foliorum Iconem posuit* Lobelius *&* Bauhinus,*sed simplici flore. Meliorem historiam, & Iconem ex* Alpino *petendam esse censemus in libro de Plantis Aegyptiacis.*

Pag. 88. Cap. 56.

Quauhayohuatlis 3. Pinei Cathartici. Purgatiua de S. Domingo. *Radix dilutè ex flauo ad carneum colorem declinat in* Recchi *exempl. fructu longitudine pollicis vnius cum dimidio,& latitudine vnius colore lutescente. Appellatur in* Mexico purgatiua de santo Domingo.

Pag. 89. Cap. 57.

Quauhtlatlatzin. *Folium longitudine dodrantali, latitudine pollices octo, & circa petiolum lunatum, sed fructus,vt depingitur,non videtur descriptioni respondere.*

Pag. 90. Cap. 60.

Anona. *An sit eadem cum Anona* Ouiedi, *quam refert* Clusius *Exoticorum lib.2. fol.* 229. *ad cap. de Mangas.*

Pag. 93. Cap. 66.

Aueuetl. Abies Mexicana. *Rami purpurascentes ex fusco obsoleto; foliorum petioli palmum longi; fructus squamosi,veluti Pinus,qui perfectiores, reliqui globuli rotundi vesicæ sunt, in quibus oleum solet reperiri.*

Pag. 95. Cap. 71.

Capolin. *Flores ex pallido candicantes quinquepartiti,in* Recchi *exempl.*

Pag. 97. Cap. 76.

Tepeyzquixochitl. *Huius nominis Tepeyzquixochitl prætermissam iconem habes folio* 411.

Pag. 99. Cap. 82.

Papaya Orientalis, siue Pepo arborescens.

Eiusdem nominis Planta ab Auctore nostro proposita est in Occidente,& vt ex ipsius historia,nisi eadem sit,eiusdem generis esse videtur: quare hanc rariorem orientalem addere visum fuit, icone apposità, quæ in occidentali Papaya defuit. Ex semine nata anno 1626. Neapoli *apud doctissimum* D.Marium Schipanum *Virum omni doctrinarum genere præstantissimum,obseruare contingit. Ex fibrosa radice candicante caulem protulit duùm dodrantum longitudine, digitali crassitie, leuem, candicantem, fungosum, rotundum, non absimilem Ricini cauli, eodem modo intersectum ex deiectione foliorum ex imo deciduorum: folia longo petiolo alternatim obliquè in gyrum hærebant à à medio ad summum, illaq. lata quoquouersum quatuor, vel quinque vncias, quinquepartita veluti Ficulnea, sed partes illæ profundis admodum sinibus dissectæ,vt non parum accedant illis Anguriæ, siue Citrulli officinarum* Lobelij,*leuia,dilutè virentia hilarique aspectu: quæ hyberno frigore omnia deciderunt, & caulis deinde paulatim à summo tabescens,cum radice tandem vnà perijt. Huius Plantæ semen ex Oriente cum alijs rarioribus Naturæ donis post duodecimum suæ peregrinationis annum ad nos tulit Nobilis ille Romaniq. animi peregrinus* D.Petrus de Valle,*de quo suprà. Ab eodem, quæ nos per epistolam de huius Plantæ naturà accepimus, nunc proferemus. Arborescentem esse Plantam, & aspectu non dissimilem nostrati Ficui, hilariorem verò: illius flores non vidisse in India: fructum verò esse vulgari nostrati Melopeponi similem, ouali effigie, minorem, leui & virente cortice, nullis aut vix apparentibus strijs.*

ſtrijs: Internà parte carnem habentem Aurantij colore ſaturo, ſapore dulci noſtratibus ſimili, ſed quid ampliùs aromatici præ ſe ferentem, vt gratiùs quid ſapiat: Fructiferam etiam ſatis eſſe aſſeruit, & ſemen colore nigreſcente, dum recens, & poſtea, vt ex ſeminibus allatis didicimus, ad caſtaneum dilutum inclinans exiccatum, quod Coriandri ſemen æquat craſſitie, verùm oblongius, & densè aſperum. Sectum medullam oſtendit parum candicantem, ſapore dulci ad oleoſum accedens, vt in rancidis noſtratibus Melonibus euenit diuturnitate, nam biennale, & magis erat. Addit etiam fructuum petiolos ante maturitatem Fici modo lacteſcere, ex quibus eadem cum illa ab Auctore noſtro deſcripta videtur, eò magis cum in Oriente aduena Planta cenſeatur. Ramoſa non minus quàm Ficus, ſed quia nos non niſi nouellam ex ſemine quadrimeſtrem Plantam obſeruauimus, qualem vidimus depinximus. Fructum verò ex relatione ouali formà.

IN LIBRVM QVARTVM.

Pag. 102. Cap. 1.

Folia lata pollicem, longa duplum. Tlepatlis alia florida icon, eſt fol. 429. *Tlepatlis.*

Pag. ead. Cap. 2.

Folia lata pollicem vnum cum dimidio, longa duos. Flores ex ſquamoſis calycibus exigui compacti, veluti in plantis corymbiferis. *Chillapatlis.*

Pag. 103. Cap. 4.

Huius flores Herbarij Galericulatos appellant ab effigie, ſicuti in omnibus ſimilibus odoratis, & acribus plantis coronarijs, & condimentarijs. *Hoitzitzil-xochitl.*

Pag. 104. Cap. 5.

Folia in Recchi *exempl. veluti obliquè ſquamoſa lineis depinguntur, quia forſan coniuncta veſperi erant, vt in Acacia, & alijs obſeruatur. Florum ſummum veluti capilli luteſcentes, reliquum coccineum. Siliquæ dependent ex illis, deinde plures ſimul extuberantibus intus ſeminibus craſſis, colore flauicantes.* *Tlacexilo-xochitl.*

Pag. 105. Cap. 6.

Huius nominis alia eſt Icon latifolia, & altera tenuifolia multùm fol. 418. ex his, quæ ſine hiſtoria ſunt. Sed aliam cum hiſtoria vide fol. 231. cap. 20. *Tlacoxochitl.*

Pag. 106. Cap. 8.

Folia longa pollices quatuor cum dimidio, lata ferè duos. Flores lutei ſquamoſi ex calyce virente noſtratem Diaboli morſum dictam Plantam refert. Tlacocotic alterius generis, vt videtur Icon ſine hiſtoria eſt fol. 426. *Tlatlacotic.*

Pag. ead. Cap. 9.

Radix flauicat, ramuli geniculati, & alas habentes in imo petiolo Geraniorum modo, vel Leguminoſorum ritu. Floſculi veluti galericulati. Vide aliam ſimilem Iconem, & eiuſdem nominis, & cognominis fol. 451. quo loco alias plantas eiuſdem nominis Yztacpatlis plures reperies inter ſe longè differentes, vide alias cum hiſtoria, fol. 151. 152. & 197. *Yztacpatlis. Yztacpatl. alia.*

Pag. 107. Cap. 10.

Folia longa pollices duos, lata vnum. Flores valde ſimiles Arabico Iaſmino, ſiue Sambac Ægyptio ab Alpino *deſcripto, octonis foliolis, ſiue angulis quaternis, decuſſatim ſuper alijs inſidentibus, ſtaminibus intus luteis ex calyce cruciato virente prodeuntes.* *Acuilotl.*

Pag. 108. Cap. 11.

Folia longa dodrantem, lata pollices quatuor: Floris folia violaceo colore, apicibus luteis in medio. Planta videtur ex genere Solani, vel Mandragoræ ſpecies ferulacea, fructu racemoſo Theophraſti. *Huitzte-matzin.*

Pag. 112 Cap. 15.

Eiuſdem nominis, ſed diuerſi generis eſt depicta, fol. 355. *Axixpatlis.*

Pag. 113. Cap. 16.

In Recchi *exempl. ſumma folia bina in ſingulis petiolis latiora ſunt, & maiora: reliquis decreſcentibus circa ramulos, lata pollicem, & longa duplum. Flores ſeptem foliolis conſtructi ex flauo rubeſcentes, ſtamina intus habentes craſſa, & obliqua. Ecapatlis imago altera maior eſt expreſſa, fol. 376.* *Ecapatlis.*

Pag. 114 Cap. 18.

Nacazcul. Datura. *De Datura in nostro Phytobasano multis abhinc annis, quæ scire potuimus retulimus, & quid apud Antiquiores esset, proposuimus in Cap. de Solano manico, & infra lib. 8. cap. 28.*

Pag. 115. Cap. 20.

Tecizquiuh *Radix flauicans, folia longa pollices tres cum dimidio, lata duos, vel amplius, Flores lutei veluti Phialæ angustæ, & oblongæ.*

Pag. 116 Cap. 21.

Yztiepatlis. *Secundæ Iconis foliorum similitudo etiam ad Maluæ speciem siue Alceæ laciniatis folijs referri potest, non enim foliorum imago tantùm, sed potius floris & fructus speciem Plantarum designant, vt diximus in 2. par. minus cognit. stirp. à nobis edita cap. 27. Geranios Auctor noster sub nomine Tlatlauhcapatli rostratis fructibus infrà descripsit lib. 8. cap. 48.*

Pag. 117. Cap. 22.

Atlatzopillin. *Folia pollices septem diametro quoquouersum, obscurè virentia flores ex basi foliata, & calyce prodeuntes oblongi coccinei saturi, capitatum apicem habentes effigie Maluaceæ, vel Altheæ modo, vt Collega noster rectè notauit, cuius varietates videntur Bammia Aegyptia* Alpini, & *Sabdariffa* Lobelij, *quarum folia magis vitiginea, vel cucurbitina, vt etiam Abdelmosch* Ioannis Ponæ *Veronensis in suo* monte Baldo. *Differunt verò fructus cacumine acutiore, & flore luteo.*

Pag. 118. Cap. 23.

Cocoztic mecatl Vriuaria. *Bryoniæ congener non tantùm ex effigie, & descriptione, quàm ex viribus videtur. Folia in* Recchi *exempl. quinque pollices æquant diametro quoquouersum, neruulis siue venis crispis ramosis pallentibus, colore sunt diluto ex viridi, petioli contorti, radix verò obliquè rugosa.*

Pag. 120. Cap. 26.

Cacapipilolxoduil. *Radix colore inter carneum dilutum, & flauum fuscum. Folia longitudine bipollicari obtusiora in summo. Flores veluti pulposi ex flauo rubescentes nostratis Periclymeni ex carneo rubescunt externè, sed in valle* Campoclarensium *luteis floribus, & vulgari maioribus obseruasse meminimus Iunio mense.*

Pag. 121. Cap. 28.

Curaqua Brasilium. *Radix in exempl.* Recchi *magis fibrosa depingitur, colore castaneo diluto, & maculosa, ramuli geniculis purpureis, & flores veluti lutei vtriculi: folia atro virent.*

Pag. 123. Cap. 31.

Xiuhecotalin. *Folia longa pollices tres, lata duos, & contortæ summitates, sint ne flores, fructus vel siliquæ, vix ex* Recchi *exempl. colligere potuimus, omnia namque viridi sunt colore, & indistincta, vt teneræ potius videantur germinationes.*

Pag. 124. Cap. 33.

Mexochitl. *Ad Nerij speciem etiam referri posset.*

Pag. 127. Cap. 37.

Tlatlancuaye. Piper longum. *Prima Icon longè differt à secunda, nam illius folia sunt quinqueneruia parua, longa pollices duos tantùm, & rotundiora geniculis ramulorum rubentibus, quod in fructus Icone tantùm è regione est expressum. Secunda Icon folium habet longum pollices octo, latum duos cum dimidio, venulis crispis admodum.* Clusius *aliam Iconem expressit fructus tantùm ex* Monardo *in Exoticorum volumine fol. 342. similem Iulo, siue Spicæ plantagineæ, cuius sapor & odor orientali magis iucundus, & validus percipitur.*

Pag. 128. Cap. 40.

Huapahualizpatlis. *Huapahuizpatli si eadem sit cum Huapahualizpatli hoc loco descripta, duas alias Icones reperies fol. 379. quarum secunda floribus respondere videtur.*

Pag. 128. Cap. 41.

Yllamatlantlis. *Huius Iconem habet fol. 443. quam vide, & hoc loco repone.*

Pag. 129. Cap. 43.

Xiopatlis. *Xiopatlis nomine Icon est fol. 418. sine folijs, & siliquis in summo multis, quæ non describuntur in hac historia, quare alterius sit generis ambigitur.*

AD LIBRVM QVINTVM.

Pag. 134 Cap. 2.

Flores villosi, in extremo purpurei, in imo candicantes, ex calyce virente, & folia quina ramulis simul hærentia, fructu rotundo, & in apicem non desinente. Planta proposita à descriptione, vt Collega noster notauit, non parùm abesse videtur. *Acxoyatic.*

Pag. 138. Cap. 3.

Primæ Iconis fructus à dextris, Quauhchilli, colore est sanguineo coccineo: à sinistris sunt, Totocuilatl exigui fructus, quorum dexter colore rosaceo saturo: alij simul à sinistris coccineo saturo. Fructus inferior à dextris Chichimechachilli colore roseo saturo: sinister verò nomine Pochehoachtli colore purpureo violaceo parùm. In secunda tabella maior fructus Tlalchilli, colore roseo, saturo, fusco. *Chilli Capsicum Mexicanum.*

Pag. 139 Cap. 4.

Potiùs ad Tithymali speciem, quæ Apios dicitur, referri censeremus, radice tuberosâ, fructu ex pelui prodeunte, cuius semen non obest, quod dulce gustu percipiatur, nam Lathyridis semen, Dioscoride *teste, sine cortice dulce gustu esse dicitur. Et quamuis huius Plantæ folia longa sint, atque tenuia, & plura ex geniculis simul prodeuntia, quod alijs Tithymalis videtur alienum, nisi in summis ramulis, ex quibus comæ, & vmbellæ producuntur; vires tamen præter effigiem, & vsus cum reliquis notis illam ad tale genus remittere videntur. Nerium verò nobis lac habet in radice, & luteum succum in reliqua planta, vt Apocynum, veluti suprà diximus.* *Chichimecapatlis.*

Pag. ead. Cap. 5.

Alia eiusdem nominis Icon reperitur fol. 367. *Chilpatlis.*

Pag. 140. Cap. 6.

Sub vocabulo Synonymo Hoitzitzitentli exactior Icon adest fol. 378. *Hoitzitzitentlis.*

Pag. 141. Cap. 7.

Folium longum pollices tres, latum duos, obscurè virens non modò, vt Collega noster ait, ad Clematidem Cruciatam præsertim, sed etiam ad Periclymeni speciem referri posset ex Icone, nec minus ex viribus, quàm ex effigie Asclepiadis, nisi acrimonia summa prohiberet. *Chilmechatl.*

Alio nomine dicitur etiam Ycha, vt ab Auctore refertur, cui Ychatomac dicta, cuius Icon fol. 441. non videtur absimilis. *Ychatomac.*

Pag. ead. Cap. 8.

Folia lata pollices duos, longa duos cum dimidio, obscurè virentia: ex Recchi *exempl.* *Cocotemecatl.*

Pag. 142. Cap. 9.

Aliam eiusdem nominis, sed alterius generis cum sua historia reperies fol. 158. *Cocoxibuitl.*

Pag. 143. Cap. 11.

Viribus acribus, & natdibus cum reliquis accedere videtur ad Crocodilij vires, vt etiam ex Galeno, *sed effigie ad Dipsacum, veluti iam Collega noster animaduertit.* *Cohayelli.*

Pag. 144. Cap. 12.

Folia lata pollicis dimidium, longa pollices septem. Flores Rapuntio similes, latiores quàm in Icone ex Recchi *exemplar.* *Cocoyatic.*

Pag. 145. Cap. 13.

Folia longa pollices quatuor, lata duos cum dimidio. Iuli ex viridi-flauo purpurascunt, pilosi, & longi pollices tres cum dimidio. Radix ex viridi-nigro purpurascit nodosa, fibris albis. *Mecaxochitl.*

Pag. 146. Cap. 14.

Folium obscurè viret in Recchi *exemplar. magis lunatum circa petiolum. Flores pallentes ex albo-virente, nec biantes.* *Olliuhqui.*

Pag. 148. Cap. 18.

Planta Cæsia.

Tuzpatlis Cæsia.

Exhilarans animos intuentium Cyaneus color, siue Cæsius in huius rarissimæ Plantæ radice ab Auctore nostro obseruatus, qui in nullis alijs tam veteris, quàm noui Orbis Plantis, quod sciamus, huc vsque fuit notatus: ac etiam eximiæ, & aromaticæ facultates plures, quas Auctor *Cæsia radix rara.*

nofter

noster refert, vt hisce denique verbis concludere voluerit: quamobrem nullæ officinæ hac egregià herbà carere deberent: ansam nobis præbuerunt illam Illustrissimo, & Excellentissimo nostro Principi Cæsio dicandi, ac illius cognomine eandem nobilem Plantam decorandi. Sicuti enim ista Planta hoc ipso, quoniam in radice huius coloris vna præ alijs sumpsit priuilegium, dici debet, & haberi rarissima, & è tota herbarum familia in primis obseruari: ita Illustriss. Cæsius Princeps noster, quoniam iuxta Natales antiquissimos Illustrissimi generis, in quo post regium, & clarissimum Pontificiæ dignitatis fastigium, cæteri gradus dignitatum, & honorum in belli, & pacis vsu, summis, & clarissimis viris, atque etiam vitæ innocentià, & sanctimonià præsignibus, semper claruerunt, ac præter vulgarem tùm exteriorum, cùm animi dotum excellentiam, quæ omnem Principem exornare debent, priuatim alia quoque superiora, innumera prærogatiua accepit, tum id præcipuè quod, veluti iam nemini ignotum est, ei parum videbatur liberalium artium studia amasse, nobiliores scientias, & disciplinas tractasse, imò omnium naturalium rerum, & hyperphysicarum sapientiam pectore suo comprehendisse, nisi harum persequendarum, in alios quoque corriuaret amorem non solùm, sed & promouendarum nouo instituti genere omnibus Principibus admirandum daret exemplum. Vt ita meritissimò Cæsius alter, quasi Iouis filius & γλαυκώπιδος, Cæsiæ Mineruæ frater dici possit, si antiquo, mythologico quidem more, laudes exprimere velis, ad quem adeò huius versus scribendi causam olim habuimus:

Dux tibi Lynceidum Cæsi, Lynx, Cæsia Pallas,
Cedunt: mente, oculis nam tibi cuncta patent.

Neque hæc tantùm Cæsia Planta optimo iure, sed & reliquæ quæcunque istius ampli voluminis, & ipsum Volumen, Cæsium ferre nomen, Cæsiumq. dici debet, dum nostri Principis Cæsij sedulitate, magnanimitate, ac liberalitate, studijsq. simul ac sumptibus, & quidem ingentibus, quibus ipse latè prospicere publico omnium voluit bono: in mortalium manus editum producetur. Parum autem hoc tanto Principi! Plura Lynceorum namque volumina varia, eiusdem liberalitate, ac paterno erga suos Lynceos affectu, & effectu iam impressa multis abhinc annis per Orbem vagantur, nec liuor, aut inanis latratus obstant vel minimum, prorsus enim illi post habentur, (si quosdam habent:) multa etiam sub prælo sunt: nullis parcit ille expensis, vt ex Lynceorum studijs respublica litteraria iuuetur. Quapropter omnes Orbis Vrbes tanto Principi veroq. Mecœnati Cæsio, & huiusmodi studij Promotori plurimùm sicuti debent, ita eius imitatoribus, eiusque operibus ipsis, nullo modo carere deberent, quod & de Planta ipa Cæsia Recchus Auctor noster affirmat. Quid autem nos vlterius impulerit, vt hanc potius Plantam quàm aliam quæ cyaneo siue cæsio colore in flore præcipuè micaret, aspectuq. forsan gratior videretur, elegerimus tanto constituendam Principi, paucis dicemus.

Cæruleo siue Cæsio colore florentes plantæ adeò sunt vulgares, vt nullus sit olitor, qui in suo horto, vel saltem Cichorium non habeat: rarioremq. in floribus cyaneis effigiem nullam, quæ nos ad hoc excitare posset, adhuc cognouimus. Hanc etsi non floridam, quod & obijci posset, id ab Auctore nostro potiùs dubitanter his verbis asseritur, & flos, vt aiunt, nullus: quapropter nullà obseruatione contrarià existente, quod flore omnino careat, nõ desperandũ existimauimus, quin florida esse possit, quamuis Cæsius in flore non adsit color. De Plantis ex Filiceorum, & Capillarium genere, quod flore, & fructu careant, iam diu recepta est opinio, etiam teste Dioscoride: sed vt maximum medicæ materiæ Virum illum omnibus præferendum, defendere videamur, cui præcipuè mortales omnes debent, & nos priuatim, illud intelligendum existimamus, quod scilicet conspicui vulgò sint, non quod doctis, & curiosis naturalium indagatoribus sint occulti, & ignoti: Et quamuis Auctor noster Plantæ folia similia Polypodij folijs minoribus, sed virentioribus posuerit, illud virentioribus differentiam parit, vt non ex Polypodij, sed ex alterius genere esse possit: ex quo noster doctissimus Collega, ad Acanthi foliorum diuisuram accedere dixit, atque ob id floridæ Plantæ affinem: sed quod non modò effigie sit Polypodio similis, foliorum scilicet diuisura concessa est, sed etiam ipsà substantià, & naturà, quod ab Auctore, si ita fuisset esset expressum, & sic ex genere Filiceorum. Floridam, & fructiferam esse adhuc Plantam hanc, asserendum duximus, & mirum in modum, quod etiam non modò à nobis iam multis abhinc annis est obiter annotatum, sed etiam ab Illustriss. nostro Principe Cæsio inter multa alia præclarissima cogitata, & scripta in volumine illo, cui vt nobis relatum, titulus; De Plantis imperfectis, elegantissimè atque doctissimè differitur, & demonstratur.

Cæsia mirè florida, ac fructifera.

Quid

Quid enim vetat, quod omnium mater Natura plantis tribuerit alio vel alio loco vterum & fœtum gerere, & excludere magis, minusq. conspicuum? Et si Rusco, Hypoglosso & Lauro Alexandrinæ flores, & fructus in summo foliorum constituit conspicuos quid mirum; in Filiceis & Capillaribus, si in eorum dorso non tam conspicuos, sed paruos adeò nasci voluit? quos nullo in his diligenti examine, vel anatome præposita, à iuuentute adesse animaduertimus. Hæc ab Illustriss. *nostro* Principe Cæsio *non modò iam diu obseruata sunt, sed nunc apertius demonstrata parui illius Telescopij adiumento, quod mirum magnumque in modum obiecta, vel minima ob oculos distendit magis quidem, minusq. iuxta artificis præstantiam, & lentis exiguitatem, & illius varietatem, imò exigua, vel Atomo paria obiecta, ita magna oculis obijcit, vt quisque in admirationem incidat, ac Polypodij, & congenerum semina Piso, vel Ciceri paria offert oculis, quæ arenæ exiguo grano paria simplicioribus existimantur. Qui autem suo tempore pilosam illam extuberantiam in similibus Telescopio paruo obseruauerit, & flores virescentes magnos, & semina, vt diximus, conspiciet, & insuper in semine vmbilicatam partem etiam qua hærebat, & alimentum, & incrementum capiebat, clarissimè obseruabit, qui absque Telescopio vix nigram arenulam splendidam conspiciet: in hac scilicet pilosa flauescente in folij dorso extuberantia bino ordine dispositos corymbos deprehendet quinquagenos circiter flores siue fructus cum seminibus in singulis. Ex his non imperfectam plantam, sed sua natura dorsiparam existimandam, & sic perfectam, si etiam hæc nostra planta ex eo esset genere; vnde & rarissimam ob Cæsij coloris in radice obseruati, & ob aromaticas facultates dignissimam nostri Principis cognomine decorare maluimus, illique omnino dicare.*

Plantæ quidem, vt & Theophrastus *etiam lib. 1. cap. 1. adnotauit, non solùm vario loco fructum gerunt, & subtus folia, quarum plantarum, non inuenimus expressum, an de Capillaribus, & Filiceis, vti diximus, intellexerit; quod potuit fieri: vt supra folia, vt de Lauro Alexandrina expressit supra terram conspicuum; sed etiam infra terram occultum, vt defodi tellus oporteat si quæratur, vt in planta Arachydna, quæ Amphycarpa etiam dicitur, & obseruata, & descripta fuit à clarissimis* Carolo Clusio *lib. 1. Exoticorum, & à* Ioanne Pona *in suo* monte Baldo *italicà linguà* Venetijs *impresso. Et quia locus videtur, addendum censuimus, quod ab alijs memoriæ adhuc proditum non est, à nobis autem obseruatum multis abhinc annis, plantas non modò fructum edere, & perficere supra terram intra mensem, bimestre, vel trimestre interuallum, aut quoduis, sed plantam quoq; esse, quæ integro anno vterũ cum fœtu gerat infra terrã abrutum, nec nisi post annum supra terram proferat, & perficiat. Hoc in planta euenit à nobis dicta in nostro Phytobasano, Epimedium, & vulgo Lunaria racemosa, quæ Maio mense exit supra terram foliosa tantùm, vel foliosa cum racemo etiam, sic enim à terra assurgit, & quæ ab initio caret racemo, illo semper carere est obseruatum; si enim ab initio natam produxit, nec amplius racemum apta est proferre. Et nos obseruauimus in quamplurimis Plantis in Aequicolarum montibus omnes plantas in imo petiolo supra radicem folliculum habere quendam, veluti Ari florem exiguum, in quo plantulam exiguam veluti fœtum, complicatum extare vidimus intra folliculum vteri vicem gerentem, integram foliosam tantùm, quæ racemo vidua erat post annum proferenda, & quæ racemosa, cum ipso exiguo, sed integro racemo conuoluta: & hoc mirum Naturæ institutum! Alias plantas simili modo infra terram vterum gerere agnouimus, & suo tempore proferre, sed non anno integro, & forsan nec medio, verùm à noua radicis ipsius extumescentia, vt in bulbosis quibusdam, in quibus intra bulbum ipsum spicatum cauliculum obseruauimus suo tempore proferendum.*

Epimedij partus mirabilia.

Plantarum folliculus.

Pag. 149. Cap. 21.

Huius nominis icon tertia omissa fuit, cuius folia vix apparent serrata, lata pollices duos cum dimidio, longà tres cum dimidio, crassis dentibus, & inordinatis parum circumscissa, alterà parte obscurè virentia, alterà candicantia, radice crassà, obscurè flauicante, cauli ex viridi candicante. Flores in summis ramulis copiosi, stellati, flauicantes, staminibus fuscis in medio, ex Recchi *exemplar. Vide fol. 183. cap. 2. lib. 6. vbi reposita est, & describitur. Alia etiam eiusdem nominis reperitur icon fol. 436. cum qualitatis nota, ex* Recchi *picto exemplari desumpta, quæ margini aderat.*

Tzonpilotlic.

Pag. 150. Cap. 22.

Huius nominis Tchatlepatlis, alia est icon fol. 442.

Tchatlepatlis.

Pag. 151.

Pag. 151. & 152. Cap. 24. 25. & 26.

Tztacpatlis. *Eiusdem nominis Tztacpatlis præter descriptas, & depictas fol. 106. & 197. alias varias fi ne historia reperies fol. 450. 451. & 452.*

Pag. 153. Cap. 28.

Axixoca-huizpatlis. *In* Recchi *exempl. Radix videtur tuberosa, in imo latior, colore flauicante, folia lunata pollices tres cum dimidio, & tres lata.*

Pag. 157. Cap. 29.

Cempoalxochitl. *Tubulosis floribus plantas rariores, atque aspectu iucundiores in nostra 2. part. minus cognit. stirp. proposuimus, alteram simplici flore, alteram multifloram. Polyanthon verò degenerare in magis, & minus dehiscentibus tubulis, ore scilicet magis hiantibus, & barbulis longioribus, alijs verò rotunda, tubuli recisione sine barbulis; atque domesticas gallinas auidè aliorum congenerum simplici flore folia pluries sine noxa esitasse, obseruauimus.*

Pag. 159. Cap. 32.

Epazotl. *Vera Atriplex latioribus est folijs ferè trigonis, fructu foliaceo, vt aliàs diximus, viribus ferè contrarijs.*

Pag. 162. Cap. 35.

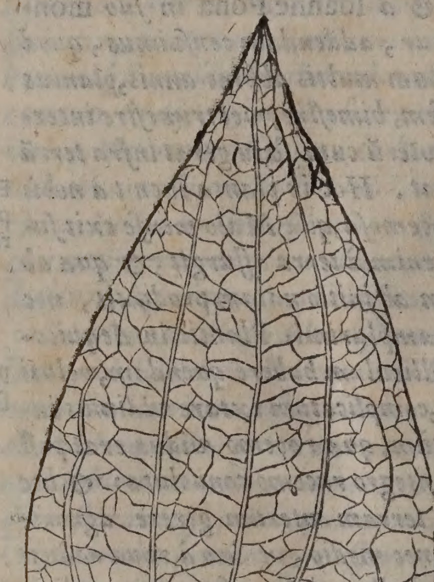
Pelonmexixquilitl. *Tricoccos fructus quos notauimus, acrimonià præditos esse reperimus, præsertim quibus singula semina, vt Tithymali, Chameleæ, Ricini, & similium.* Camerarius *huius plantæ iconem exactiorem habet.*

Pag. 163. Cap. 36.

Phehuame. Dioscorides *ad longæ Aristolochiæ speciem refert Clematidem, nec ob radicum longitudinem, sed viticularum Clematidem dici putamus, sicuti quæ propriè Clematis Planta dicitur. Radix flauicans, & rugosa est. Folia tripollicari diametro. Flores virentes punctis obscurè purpureis intus & extra depicti.*

Pag. ead. Cap. 37.

Piper rotundum.

Piperis iconem hactenus elegantiorem, vt Collega notauit, doctiss. Clusius *expressit, non modò Exoticorum lib. 1. cap. 19. sed iterum in notis ad* Garziam *cap. 22. At etiam videndus est* Christophorus à Costa *cap. 17. de Pipere, in quo similitudinem, atque differentiam refert foliorum Piperis, & Betle, quam nobis anno præterito obseruare contingit, munere clariss.* D. Petri de Valle nob. Rom. *suprà memorati; cuius humanitate inter alia Exotica rariora, Piperis, & Betle folia accepimus. Horum folia quanquam inter se magnitudine vix differant, similique modo sarmentis arbores scandentibus hæreant, effigie, atque alijs non parum disiungi videntur. Piperis enim folia quæ non tribus tantum, sed quinque neruis per longum folij ferè plantagineis distinguuntur, carnosiora & solidiora sunt folijs Betle; magisq. ad oualem figuram accedentia, & inde in acutum desinentia. Betle verò ijsdem neruis tenuioribus molliora, & delicatiora sunt admodum, & circa petiolum latiora, atque in summo sinuosa, vt ipsius Coni potius quàm vllam Oui effigiem exprimere videantur.* Betle & Piperis foliorum differentia. *Piperis folium maius, quod habuimus, latum in medio erat vncias quatuor, & duplà longitudine, quamuis aliqua oblongiora, ac etiam obesiora reperiantur, non tamen in imo ita lata, vt in* Clusij *pictura, sed acutiora circa pediculum, qui non lignosus, sed neruosus est, dimidià folij longitudine, Piperisq. sapore, si dentibus teratur. Iconem ex ipso folio expressam adijcere voluimus, vt cum ob exiguitatem plantæ arborem scandentis depictæ, quædam minus rectè sint expressa, in hoc maiore folio curiosus lector magis adspicere possit.*

Pag. 165. Cap. 38.

Tacuache Michuacan. *Huius plantæ fructus nulli nostratis plantæ fructui similis est: non Cucumeri asinino; non*

Colo-

Colocynthidi, quamuis flore cum dictis; Scammonio & Conuoluulis conueniat semine interno cum Apocynis, sed non fructu. Nulli planta à Monardo *propositæ, nam prima illius Bryoniæ, secunda Scammonio, & Conuoluulis accedit, sicuti tertia magis syluestris, quæ fructum habet cartilagineo cortice conuoluulis similem. Quod autem radice tuberosâ varient non mirum, cum alijs eueniat: quare hucusque sui generis, vel media inter illas esse plantas videri potest. Folium iconis cum fructu longitudine quatuor pollices æquat, latum tres, colore viridi-cæruleo obscuro: fructus ex albo flauicat obsoletè. Est & alia icon in* Recchi *exempl. eiusdem nominis Tlalantlacuacuitlapilli, cuius radix crassa est, & carnosa, sed in fibras multas desinens, colore castaneo pallente, viticulæ longæ nodosæ, folia rotunda lunata, fructus veluti ouum, longitudine pollices quatuor, crassitie pollicum duorum cum dimidio, exiguis maculis vt punctis depictus, colore obscurè virente.* *Tlalantlacuacuitlapilli.*

Pag. 166. cap. 39. *Teoxilin.*

In Recchi *exemplar. caules squamosi virentes, folia lata bipollicaria: Iuli, siue siliquæ, aut fructus ex dilutè viridibus-flauicantibus punctis notati.*

Pag. ead. cap. 40. *Tlatlauhcapatlis.*

Aliam iconem vide fol. 428.

Pag. 167. cap. 42. *Yztacxoxocaltlacotl.*

Radix intortis fibris, colore castaneo. Flores terni in summo ramulorum colore purpureo, violaceo, calyce albicantes.

Pag. 168. cap. 44. *Xoxonacatic.*

Si quis nostrates bulbos acrimonia præditos experiretur, facilè catharticas vires inueniret, Colchico meliores atque innocentiores. Græci vim Scillæ ventrem emolliendi tribuerunt ex bulbaceis, non esculentis, nam Cæpa, & Allium bonam facere aluum tradunt.

Pag. 171 cap. 47. *Atzoyatl.*

Hirsutis folijs adhuc nobis inuisa congener, fieri tamen posse arbitramur loci varietate, nam Cichorium dulce à nobis in nostro volumine propositum in montano natali loco, & frigido hirsutum est admodum, translatum, & cultum Neapoli *omnem hirsutiem deposuit, sic etiam in Sanguisorba, & alijs obseruatur, & maritima Brassica oleracea. Congenerum verò flores varietate eleganti obseruauimus, nam alij sunt longo tubulo, alij amplo, & patulo ore, alij rubentes, alij purpurascentes, alij albi, alij lutescentes, alij mixti ex duobus coloribus distincti, in quibus aliquando alius magis albicat medietate, alius magis rubet, sic alijs coloribus, alij inscripti lineis, & variegati versicolores.* Mutatio in plantarum hirsutie. Florum in hac varietas.

Pag. ead. cap. 48. *Cocoquaquilitl.*

An voluisset Auctor describere plantam vulgatiorem nobis, Fior Velluto *appellatã ab Herbarijs, ex Caryophyllis hispanicis, ignoramus; folijs non parum congeneribus accedit, flore verò si ita sit minus rectè depicto; obest etiam Nasturtij odor. In* Recchi *exempl. non fuerunt folia omnia depicta in ramulis, sed tantum initia, vbi erant apponenda, quare sculptor etiam hic mutilam expressit figuram.*

Pag. 173. Cap. 50. *Chichiualmemeya.*

Folia dodrantem longa sunt, & lata pollices duos. Radix veluti nodosa, castaneo colore diluto; & flores, qui describuntur vasculis similes, non sunt expressi, sed tantum Siliquæ modo, Chilli, Siliquastri scilicet in acutum desinentes rubentes, & in summo ad luteum vergentes cum virore, & aliæ minores in summis ramulis virides sunt, ad rubedinem parum inclinantes, nec aliquo modo hiant, vel floris imaginem referunt, quare adhuc cuius sit generis nos ignorare fatemur.

Pag. 177. Cap. 51. *Pycielt* Tabacus.

Planta proposita, vt ex icone colligi potest, minori speciei similior videtur, quæ ab Herbarijs dubius Hyoscyamus dicitur, pallentibus floribus: in alijs maioribus, & vulgatioribus flores ex candido, vel pallente rubescunt. In hac planta, vt Recchi *exemplar habet, pallente sunt colore flores, & folia rotundiora in summo, quæ in vulgaribus angusta sunt admodum circa flores: Vide* Monardum *cap.* 14. & Clusium, *qui in suo Exoticorum volumine duas elegantes icones proposuit, & depinxit.*

Pag. 178. Cap. 53. *Tlanoquiloni.*

Potius ad coronarias plantas capitatas, vt Stoechadis, Thymi referenda: flosculi depinguntur ex capitulis prodeuntes cærulei, vt in similibus obseruatur.

Eeee AD

AD LIBRVM SEXTVM.

Tzocuilpatlis altera.

Pag. 183. Cap. 2.

Radix in Recchi *exempl. flauicans obscurè, folia lata pollices duos cum dimidio, longa tres cum dimidio, crassis dentibus inordinatè serrata, altera parte candicantia, flores stellati staminibus fuscis. De hac quoque verba fecimus in lib. 5. cap. 21. vbi duæ aliæ describuntur. Vide etiam fol. 436. aliam iconem eiusdem nominis, & facultatis, floribus inter folia in iconibus alijs cum nominibus.*

Axixcocahuilixpatlis.

Pag. 183. Cap. 3.

Hæc flores habet à leguminosis alienos, quinquepartitos, staminibus intus multis nigris, & siliquas oblongum semen vnicum continentes, vt ex Recchi *exempl. figura colligitur, quare vix inter leguminosas reponenda, non enim omnes plantæ siliquas proferentes leguminosæ idcirco censeri debere videntur, nos enim potius à flore dijudicaremus.*

Cenanam Tezcoquensis.

Pag. 185. Cap. 6.

In Recchi *exempl. flores depinguntur coccineo colore ex calycibus virentibus, altero verò ramulo basis coccinea, & flos insidens luteus: forsitan coloris varietatem in flore ostendere voluit. Siliquæ semine flauicante, lanugine candida oblonga dependente refertæ. Pictura non habet folia obtusa, nec maiora longitudine pollicum quinque, & latitudine vix digitali: Quare non parum Nerium vel eius speciem, aut congenerem hirsutam plantam folijs, vt in siliquosa Lysimachia dicta obseruatur, in palustribus nostratibus, binis hirsutis folijs referre posset: Nos in Vinca peruinca vulgari cæruleo flore Neapolitana succum lacteum, vt in Asclepiade luteum sicuti in Nerio, amicis Herbarijs ostendimus perpetuò obseruandum, vt ab opinione contraria discederent. Huius nominis Cenanam, reperitur altera icon cognomine Tezcoquensis fol. 362. Et altera de Quahunahoac fol. 361. quæ similes, & congeneres videntur.*

Chipatlis Hemionitila.

Pag. 186. Cap. 7.

Nullam ex Dioscoride *nos Hemionitin agnouimus pennatis folijs, & ignorare fatemur de qua noster Auctor intelligat, nisi Trichomanen accipiat, quam alio nomine pro Hemionitide acceptum non reperimus: nisi pro Hemionitide* Dioscoridis, *Aspleni delineationem intellexerit folijs Polypodij. Nam Hemionitidis veræ folia lunata Dracunculi modo describuntur (quibus secundæ iconis plantæ magis accedere videntur) & descriptioni respondentia, bina cauli hærentia, & reliqua.*

Cocozxochipatlis.

Pag. 188. Cap. 8.

Nouum est in Asteribus radices tuberosas dependere, vt in hac planta depinguntur, quæ an alijs Buphthalmicis sit affinis, difficilè est asserere; sed minimè mirum congeneres plantas alias radice fibrosa, alias tuberosa obseruari, nam & Peruanum Solis florem ex Indijs tuberosum habuimus, de quo in nostra 2. par. minus cognitar. stirp. verba fecimus, & iconem proposuimus: inde alia postmodum obseruata in hisce Annot. inferiùs addemus. Et etiam in nostratibus Gerania, & Ranunculos præsertim radice tuberosa, & fibrosa variare, omnibus notum speciemq. distinguere non genus.

Flos Solis Peruanus tuberosus.

Tepetlaxiuhitl.

Pag. 192. Cap. 17.

Folia longa pollices duos ex Recchi *exempl.*

Xararo.

Pag. 196. Cap. 24.

Folia longa pollices septem, lata vnum cum dimidio, & ad Iaceas dictas plantas capitulis, & folijs accedere videtur.

Yolmimiquilizpatlis.

Pag. 197. Cap. 25.

Huius iconem prætermissam reperies infra fol. 445.

Yztacpatlis Tepuzculula.

Pag. ead. Cap. 27.

Huius plantæ icon, & vires non parum conueniunt Conizæ minori Dioscoridis, *quam nos* Mesues *Eupatorium diximus,* Matthiolo *minimè cognitam, sed* Lobelio, & Petro Penæ: *Ast illi folia non sunt candida, sed lutescentia potius. Eiusdem supradictæ plantæ nominis varias effigies inter se genere differentes reperies fol. 450. & 451.*

Pag. 199. Cap. 31.

Folia latiora : & lata pollices duos cum dimidio, longa quatuor cum dimidio. Nanahuapatlis.

Pag. 200. Cap. 32.

Eiusdem nominis Nanahuapatli est icon sine historia fol. 389. quæ minimè huic historiæ respondet. Xiuhtotonqui.

Pag. 201. Cap. 34.

Folia lata pollices duos cum dimidio, longa quatuor cum dimidio ex Recchi *exempl.*

Pag. ead. Cap. 35.

Ad Cucumeris syluestris aliud nouum genus referri posset, licet viribus purgantibus, & facie differat, quia fructus edulis dicitur ab Authore, & semen lanuginosum. Tlallayotli.

Pag. 202. Cap. 37.

Digitales appellatæ plantæ, vt Lobelius *Anglorum experimento refert, non parùm facie, & viribus accedere videntur, de quibus in nostro volumine cap. de Ephemero* Dioscoridis *verba fecimus.* Chilpanxochitl.

Pag. 204. Cap. 40.

Radix flaua, maculis castaneis, nisi sint cauitates. Folia altero latere dentata, lata pollices duos, longa pollices tres. Fructus siue folliculi pollicari diametro, sed oblongiores. Coyotomatl.

Pag. 205. Cap. 42.

Viniferæ vitis folia minimè referre videtur planta depicta, nisi fortè magnitudinem non formam referre videatur. Nanacace.

Pag. 206. Cap. 43.

Folium longum pollices sex, latum dimidio minus. Flores pilosi veluti Amelli, ex flauo rubentes, in Recchi *exempl.* Teixminicapatlis.

Pag. 208. Cap. 47.

Radix castaneo colore diluto, longioribus, & crassioribus fibris elleboraceis, flores in calycibus squamosis, flauicantibus. Cardui mitis species videtur. Tzitzicazquiltl.

Pag. 209. Cap. 49.

Ad Symphyti petræi species referri posset, ni parùm amarescceret; radice castaneâ, fusco colore, folijs rotundioribus, digitali longitudine sesquipollicem latis in Recchi *exempl.* Tlalpatli.

Pag. ead. Cap. 50.

In Recchi *exempl. flores calycibus Rutæ colore rubentes pilosi, radice pallente; folium è regione latiùs, oblongum, non extenuatum in medio, colore rutaceo.*

Pag. 210. Cap 51.

An Antirrhini species. Chilpanxochitl.

Pag. 213. Cap. 66.

Huic similem iconem absque historia reperies fol. 398. sub nomine Pocayo. Phaco.

Pag. 216. Cap. 61.

Folia longa, & lata quoquouersum pollices quatuor cum dimidio, in Recchi *exemplar.* Quauhxochitl Cullensis.

Pag. 218. Cap. 64.

Quia in pappos semen abit non erit ex genere Anchusæ, vel Echij: propter alias partes similes, aut florem tantùm, nisi fructu, vel semine quoque respondeat, vt suo generi, referri possit. vide de his quæ scripsimus in nostra minus cognit. stirp. 2. par. cap. 27. Yxtomio.

AD LIBRVM SEPTIMVM.

Pag. 226. Cap. 12.

Flos est cauus, integer, Campanulæ, vel Trachelij colore carneo, coccineis punctis depictus, & in summo apices tenet saturiores. Reliquis non multùm abest, sicuti & viribus astringentibus, & exsiccantibus. Amplæ huic familiæ addenda visa fuit rarior sequens spectabilis Planta. Cacauaxochitl.

Planta Cardinalis Barberini.

Herba Cardinalis Barberini.

Inter Rapuntia maximum coccineo spicato flore.

Exotica nobis, & inprimis elegans planta nuper studiosis aduecta, cùm peculiari patrioq. nomine carere videretur, atque coccineis copiosis, ac diuturnis esset floribus, aspectu iucundissimis, in crassam & longam spicam confertis, Cardinalitiam vestem colore referentibus; herba Cardi-

nalis denominatione ab Herbarijs insignita, & euulgata fuit, vt conijcere potuimus. Ob elegantiam igitur nos, & nouitatem illam obseruantes, atque ad proprium genus reuocantes, ex notis aliàs à nobis pro cognitione specierum plantarum in minus cognit. stirp. 2. part. traditis, illius tam præclarum Cardinalis nomen delere, aut immutare nullo pacto voluimus, imò potiùs clarius reddere, atque sub generico nomine ad suam speciem, vel proprium indiuiduum referre. Itaque Cardinalis appellationem in genere sumptam, præstantem proculdubio beneq. conspicuum Cardinalem exprimere palam est, vnde profectò in Vrbe, hoc præsertim quo innotuit tempore felic. Barberinum Cardinalem subindicare voluisse, sicut existimare debuimus, ita omnibus decreuimus declarare, qui præterquam quod omni scientiarum genere in hac sua virenti ætate praeditus sanctissimisque moribus perornatus existit, prudentià quoque maximà, ac erga omnes humanitate, pietatisq. summæ studijs nemini vnquam secundus, ac meritò quidem Nepos Sapientissimi ac Beatissimi Pont. Max. Vrbani VIII. quapropter Cardinalis, vt diximus denominatio, tali de purpurà conuestito Pontificis Summi Nepote plerosque intelligere, ambigendum non est qui cum naturà, cunctisq. animi conatibus Apum Regum, reliquarumq. sedularum inter mysticas illas, nobilesq. volucellas, præclaras virtutes in subditis rectè regendis, omnibusq. benigne fouendis abundè præ se ferat, non sine mysterio Apum Insignia trino numero, tribus angulis disposita à suis maioribus delecta fuerunt, mirabili quodam, vt ita dicam, præsagij spiritu, quasi præscijs hunc futurum qui Maximum propè Patruum in magno totius Christiani Orbis onere sustinendo, regendoq. leuamen afferret, quorum præclarissima gesta cum Amicis litterarum cultoribus non raro commemorantes, debitisq. laudibus prosequentes synopticis, emblematicisque encomijs ab Illustriss. & Excellentiss. Principe Federico Cæsio Lynceorum Institutore, ac Principe doctissimo, in Apiario ex naturalis sui Theatri Frontispicijs deprompto, non minus aptè quàm eleganter in Barberinas Apes prolatis, pleniùs recoluimus, ad quod Romæ annis præteritis impressum, lectorem ablegamus. Non abs re interim plantam hanc suo Cardinalis nomine simpliciter receptam, posthac addito Illustriss. Barberini cognomine proferendam producimus; Eoque magis cùm hanc hucusque à nemine descriptam, nos primùm obseruauerimus, illiusq. historiam, plena cum icone publici iuris fecerimus: tuoq. cognomine, Amplissime simul & doctissime Barberine, decoratam, tibi dicare humiliter atque offerre ausi sumus. Sit illius in plantis nomen, qui inter omnimoda studia illarum quoque & scientià, & nominibus non parùm oblectatur, eaq. speciosos suos Apibus Barberinis exhibeat flores, vigente semper atque nitente purpurà, quibus fouentibus diutius reliquas inter fulgere poterit. Ex radice igitur hæc perenni, vegeta, fibrosa, candida, repente lateribus, cespite facilè se propagante, tenerà, lactescente, dulci, cum pauca caliditate, plures caules, siue soboles, iuxta radicis vetustatem, & vbertatem promente Aprili mense, sed primo vere folia in terra strata erumpunt, vulgari Rapuntio non dissimilia: nisi quia minora, & angustiora, læuia, obscurè virentia, & in orbem iuxta radicis caput expansa, quæ deinde in læui candicante rotundo, sed anguloso caule (tripedalem obseruauimus, & aliquando multis alis diuisam) qui crassior, & vegetior est Rapuntio vulgari, minimi digiti crassitudine, maiora & latiora fiunt, illi alternatim hærentia, & cochleatim quino ferè ordine circumdantia, semperq. maiora, vt in medio caule semipedalia fiant longitudine, ac duarum vnciarum latitudine, parùm incurua, per ambitum dentata, illaq. disrupta lacte manantia, sicuti tota planta, verùm non ita copioso vt in cõgeneribus, sed exiguo. E medio caule folia decrescere incipiunt ad summum vsque, in quo flores coaceruatim in spicam crassam, longam, dodrantalem, & in summo duplici veluti vmbellà coronatam Iunij initio obseruauimus:

FLOS CARDINALIS BARBERINI.

nauimus: illisq. se perficientibus spica producitur, & flores rariore ordine inter foliorum alas densè exeruntur, breui petiolo hærentes, & ex calyce quinquefoliato Rapuntij modo, tubulo oblongo sesquiunciali, & in summo colore saturè coccineo, bilari admodum, paulatim debiscentes circa finem Iunij, in quinque foliola diuiduntur nouo quodam ritu in hoc genere, vt tria foliola dependeant effigie barbularum, bina alia superiora, & angustiora veluti alæ obliquæ, tubulum medium exiguum ex illorum centro siue medio emicantem amplexentur, colore etiam coccineo, in cuius summo caput cæruleum, siue violaceum auiculæ cuiusdam rostrum incuruum æmulans, profertur. Ab alijs congenerum floribus hi variant, vt non Campanulas, sed galericulatos potiùs flores imitari videantur, non parum ad Gladioli flores accedentes, quanquam naturâ sint tubulosi: at in summa dissectione differentes: quod in nullo alio plantarum siue florum, nisi in hoc Rapuntiorum genere, hucusque obseruauimus, vt in corniculato montano Rapuntio diximus, in nostro minus cognit. stirp. Volumine suo capite: ac etiam in 2. part. cap. de Rapuntio vmbellato, & sequentibus, & in Cretico Rapuntio, Petramarula dicto, etiam variante. Huius floris medius tubulus, ex quo caput exeritur violaceum, supernam externi maioris floris tubuli partem disrumpit, relicto canali, sicuti, & medius internus stylus fructui insidens. In floris externa parte ima supra fructum si tubulus eximatur, melleus liquor non paucus reperitur, qui etiam in Viola Mariana dicta congenere conspicitur. Huius flores non modò in hortis, & fictilibus summo studio coluntur, & expetuntur, quia copiosi, & bilari coccineo colore conspicui, oculis afferunt voluptatem, sed etiam, quia diutius immarcescentes permanent, vt tota spica sit florida, & in phyala reposita cum aqua pluribus diebus seruentur, paulatim debiscentes. Fructus in calycibus extuberantiores obseruantur perfecti, semina flauicantia minuta, vt in congeneribus continentes: Iulio & Augusto mense perficiuntur, & ab imo planta denuò regerminat. Sapor dulcis in tota planta cum quadam caliditate, vt in Viola Mariana obseruatur, quæ etiam ad Rapuntiorum genus refertur. Vires Rapuntio similes, atque validiores esse propter maiorem acrimoniam dulcedini mixtam, non dubitandum arbitramur, de quibus aliàs plura diximus in nostro Phytobasano cap. de Erino Dioscoridis, & Nicandri, inter quas Alexipharmacas cõtineri, ex Nicandri sententia retulimus. Hanc obseruare licuit ex humanitate reuerendi admodum & doctissimi Viri Ioannis Baptistæ Serfalis Clerici Regularis Neapolitani Theatinorum, rariorum florum cognitione præstantissimi, à quo & alia præclara, rarioráq. nobis communicata sunt, de quibus suo loco.

Pag. 228. Cap. 15. Chimalatl.

De alia specie rariori, tuberosà radice, quam Peruanũ Asterem & Farnesianum florem (quia in horto Illustrissimi Card. Farnesij Romæ primùm cultam vidimus) nuncupauimus, in nostra minus cognit. stirp. Ecphrasi in 2. part. verba fecimus, iconem cũ historia apponentes, sed nunc ex ipsa viua planta apud nos culta, obseruationem proponimus. Radice nititur tuberosà, foris flauicante, intus albicante, succosà, dulci, aqueo sapore, foris veluti geniculata in vetustiore, sed in nouella radice rotundiore aspectu, & in acutum candicantem extumescente, & multos bulbulos emittente: ex qua post annum caulis vnicus, vel plures enascuntur, folijs primùm binis rotundis, deinde oblongioribus, cruciato ordine ex aduerso caule hærentibus vsque ad caulis sesquipedalem altitudinem, postea alternatim hærere incipiunt singula, & alas inter illa edere: sed post adeptam caulis magnitudinem ferè arboream, in coni effigiem floridam plantam aspicies, stellatis floribus, luteis, tripollicari diametro, squamosis capitibus insidentibus, vt iam depinximus: oculos bilari aspectu recreantibus. Semine simili, sed minore admodum, nigrescente cortice, medulla ingrata sapore & odore, minimè vt vulgaris eduli: quo tempore radix in imo caulis fibrosa, & lignosa reperitur, in extremo fibrarum bulbulos exiguos proferens, ad nouam sobolem propagandam: reliqua ibi vide.

Aster Peruanus, Farnesianus flos.

Eius obseruatio plenior.

Pag. 229. Cap. 17.

Trigono fructu, calidà temperie obseruatur, præter Irides, Xyrides, vt Collega noster annotauit, Chamelæa tricoccos, Tithymalorum genera, Heliotropium minus, Ricinus, Bulbacea non pauca, Elleborus albus, Aconita cum quibus Staphis agria, & alia. Micuitlanetolli.

Pag. 230. Cap. 18. Nextlacatly.

Ex genere Medij siue Iacearum vulgò videtur, calyce squamoso.

Pag. ead. Cap. 19. Tlalcapolin.

Florum positus in geniculis plurium simul, Galij vel Rubiæ genus exprimunt, fructus Cerasis adsimilis, at exiguus & coaceruatus, à nobis obseruatus est in nouo quodam Galij genere, è Sicilia misso: rubescens, mollis, quo marcescente, semina bina remanent etiam coaceruata, Galiũ è Sicilia fructu rubescẽte.

& Galij ritu, de qua, Triuno *adspirante, cum alijs rarioribus suo tempore plura.*

Pag. 231. Cap. 20.

Tlacoxochitl. *Folia terna simul hærentia, longa pollices tres, & minimum digitum lata, in* Recchi *exempl, & vires adstringentes, Lysimachiæ familiam referunt, quamuis flores Viscariæ dictæ sint similes; calida, frigidave sit Lysimachia ex* Galeno *non habemus: vide quæ notauimus fol.* 105. *& alias figuras fol.* 418.

Pag. 232. Cap. 23.

Ocelacocotlis. Libanotis Rosmarinus Cachryfer Apuliæ. *In Cerignolano* Apuliæ *agro copiosum, spontaneum, Cachryferum Rosmarinum, siue Libanotidem, totoq. caule resinosâ crustâ, veluti scabie infecto, resinam emittentem obseruauimus anno* 1600. *multamq. ex caule collectam (vt* Plinius *etiam retulit in caule proferre)* Imperato *nostro tunc temporis misimus in admirando suo naturalium rerum Museo reponendam. Nomine & figurâ similem reperies plantæ iconem fol.* 442.

Pag. 233. Cap. 24.

Yztacxihuitl. R*adix lutescens, folia longa pollices duos, lata dimidium vel amplius in* Recchi *exempl.*

Pag. ead. Cap. 25.

Axixpatlis Cozticpatlis *Duæ plantæ Axixpatlis describuntur, est tamen icon eiusdem nominis fol.* 355. *sed quæ huic descriptioni minimè respondeat, an pictoris fuerit culpa, ignoramus.*

Pag. 235. Cap. 28.

Tlallantlacuacuitlapilli. *Thalictri nostratis, & sic ab Herbarijs dicti, radices catharticæ experimento dicuntur: Rhabarbari colore, & viribus.* Pag. 239. Cap. 34.

Michuacan diureticum. *Quoad primã iconẽ; Radicis color fuscus obsoletus: folia rotundiora in* Recchi *exempl. lata pollicem cum dimidio, longa duos, & dimidium. De quarta icone locuti sumus in cap.* 38. *lib.* 5. *supra de Tacuache.* Pag. 241. Cap. 38.

Cececpatlis. *Eiusdem nominis alia reperitur icon fol.* 453. *longè differens.*

Pag. 250. Cap. 46.

Quaquauhutzontic. *Eiusdem nominis alia est icon longâ radice, & alijs differens fol.* 399. *sed sub synonyma appellatione Yztacpatlis fol.* 450. *sub numero sexto huius varietas reperitur.*

Axochiatl.

Pag. 252. Cap. 48.

Lysimachia Virginiana.

Lysimachia Americana.

Primæ iconis plantam, ni fallimur, vel illi admodum similem, satam habemus ex **Virginia** ***Noui Orbis allatam, & sub nomine Lysimachiæ luteæ à doctiss.*** Ioanne Pona Veronense ***nobis cum alijs rarioribus dono missam, cuius flores (pictoris forsan incuriâ in summo non densè depicti) siliquis insidentes apparent, longo lobulo prodeuntes lutei, qui crescente caule paulatim inter foliorum sinus alternatim, & in spicam disponuntur: marcescentibus verò illis crassescunt siliquæ quadratæ, duas vncias longæ, duræ, & perfectæ, in quatuor partes dehiscentes: copiosa intus, parua, angulosa, fusca, insipida semina continentes, & facilè, vento agitatâ plantâ, decidentia, vt necesse sit cum incipiunt dehiscere, colligere. Augusto floret, & Septembri perficitur. Folia sapore insipido, quæ primâ facie Keiri siue luteæ Violæ similia videntur, sinibus leuibus excauata, quæ in caule vix sinuosa apparent, vt facilè salignis æquipararì potuerint. Flores fructui insident longo tubulo, foliato capite, qui etsi quatuor foliolis constructi sint, non tamen ideo cum Keiri aliquid commune habent, siliquâ non biualui, non capitatâ, nec semine compresso: nec etiam cum vera Lysimachia folijs inordinatis, non ternis, nec adstringentibus: fructu diuerso cum siliquosa dicta si-***

cta sive Chamænerio non parùm, nisi semina huic non papposa essent. Planta est leuifolia, radice longâ parùm, & fibrosâ, lignosâ, quæ regerminare solet. Iconem expressam addimus. Aliam eiusdem nominis plantam bulbosâ radice, infra reperies alterius generis fol.257.

Pag. 255. Cap. 54.

Secundæ iconis planta ad Violarum speciem referenda videtur, quia fructu trigono, semine turgido eodem modo, quamuis non flore, sed radice cathartica ponatur. Tlalchipillin.

Pag. 256. Cap. 55.

Conuoluulo laciniato Althææ folio Clusij, *similis videtur, ast radice hæc tuberosa differt.* Totoyexitl.

Pag. 258. Cap. 61.

Sub synonyma Tlamacazquiypapan vel Coapatli depingitur alia icon, & florida fol.414. Quamianatl.

AD LIBRVM OCTAVVM.

Pag. 261. Cap. 1.

An ex genere Rapuntij, siue Erini, vide de his in nostris voluminibus. Teuxochitl.

Pag. 263. Cap. 3.

Potamogeton vulgare spicam edit plantagineam, vt in lacubus montanis obseruauimus, hinc illam potius Plantaginem lacustrem diceremus, hæc autem alio modo florida est, quare sui generis videtur. Depingitur alia nomine, & genere similis fol.247. sed quæ Iulum, siue Spicam nostratis vulgaris Potamogetonis fortè similem exprimere voluerit. Acaxaxan.

Pag. 264. Cap. 4.

Folia duas vncias lata, & parùm oblongiora, in Recchi *exemplar. Atebuapatlis alia icon est fol.354. folijs Vrticæ, verùm radice variat rotundâ.* Atehuapatlis.

Pag. 265. Cap. 6.

Primæ iconis flores non sunt leguminosarum, sed potiùs Conuoluulorum colore puniceo; Secundæ verò spicæ vel capitella, ex cinereo-purpureis squamis conflata, ex quibus prominent, an flores vel fructus, vix dignosci potuit, sicuti siliqua è regione depicta, colore cinereo, maculis ad purpuram inclinantibus. Cicimatic.

Pag. 266. Cap. 7.

Huius flos, vt ex icone in Recchi *exempl. coloribus expressa, colligere potuimus, ad prolife-rum Orchidum genus referri posset, quamuis non in spicam, vt in illis, sit dispositus. Colore sunt extima petala carneo, colore pallente, maculis inscripta purpuro-rubentibus, media candicantia rubentibus punctis puniceis: interna verò ad violaceum inclinant. Radix non testiculata, sed bulbos coniunctos refert, quod mirum in planta talem Orchidis florem emittente: quorum genus fœcundissimum vtinam sempiternam prolem* Lynceis *pronunciet & ferat, quemadmodum ipsa sibi planta proferendo perennat.* Coatzontecoxochitl. Lyncea.

Pag. 269. Cap. 11.

Huiusmodi plantas, vt diximus in 2. part. minus cognit. stirp. cap. 27. ad Bliti genus potiùs referendas putamus, quia flore, & semine non sunt Atriplici similes, sed ipsi Blito. A clarissimo Clusio *similis pro Atriplice baccifera syluestri exhibetur. Huius baccæ coccineo colore inficiunt, nec post annum euanido, vt in alijs plantis.* Hoauhquilitl.

Pag. 271. Cap. 12.

Romæ, & Neapoli *iam multis abhinc annis caules (arbores certè dixeris) istius generis plantæ protulerunt, bene scilicet grandes eos, & viginti ac triginta pedum longitudine pluribus circa summum ramulis, floribus in condensas gradatim eruptiones onustis, cuius iconem peritissimus* Camerarius *cum suo* Horto medico, & Hercynia Thalij *ante alios omnes anno* 1588. *num.5. proposuit, accuratamq. ad eam* Cæsalpini *descriptionem indicauit, præter ea quæ in suo Horto pag.19. de ea adnotauit, vt iam nec picta, nec verbis descripta facies vllo pacto deesse posset, quapropter non opus erat ab alijs multos post annos iterum proponi. Quam verò hoc capite imaginem habemus, alterius humilioris quidem species est ab ea, quæ arborescenti caule nostris in regionibus reperitur, & floribus magnitudine potiùs, quàm multitudine conspicuis, vnde nostra inter sequentes erit, quæ absque flore proponuntur.* Metl. Maguei. Aloë Americana.

Pag. ead.

Pag. ead. cap. 13.

Metleoztli. Cathartica hæc & lutea, quæ à virium vtilitate in toto hoc genere, quasi insignior notatur, absque flore hic est, nec ab hospita nostra reliqua figurà multùm differt.

Pag. 272. cap. 14.

Mexcat-mitl. Asperior hæc aculeis, & minor ab omnibus non parùm distinguitur.

Pag. ead. cap. 15.

Mexocotl. Hæc verò sui, vel alterius quidem à reliquis hisce Magueis esse generis, tam ex icone, quàm ex historia apertum videtur, non enim ex folijs, & alijs, sed ex flore, & fructu, vel semine plantarum species, & genera dignoscuntur, vt pleniùs in nostra rar. stirp. 2. part. diximus cap. 27.

Pag. 274. cap. 16.

Nequametl. Plures hìc species, tres icones habemus, prima à reliquis differt, quæ inter se conueniunt magis. Elegantior illa, & singulari floris productione spectabilis, necnon tenuissimo inter alias omnes numerosoq. folio. Plures profectò desideramus, quæ vix indicantur.

Pag. ead. cap. 17.

Tepemexcallis. Caremus hucusque icone, sed 8. fortasse accedet, cùm montana pariter dicatur, sed tenuibus spinulis, facultate quidem haud spernenda.

Pag. ead. cap. 18.

Tlacametl. Hæc lutea pariter dicitur, vt 5. cui & figurà similis est.

Pag. ead. cap. 19.

Theometl. Paruitate hæc distat, titulo autem eius aduersus febres facultas extolli videtur, quæ certè satis ampla videri potest si omnes comprehendit, & intus extraque adhibita idem præstat.

Pag. 275. Cap. 20. 21. & 22.

Pati. Quetzalichtli, Xolometl. Harum quas habemus duæ imagines faciem aliquantulum ab alijs diuersam in foliorum ratione ostendunt, sed flores desunt; priores ambæ pannorum gratia expetuntur, dum fila exhibent preciosæ tenuitatis, ac nerui, præsertim quæ inde lenissima dicitur, delicatioremq. ex ipsa facie inter omnes constitutionem ostendit. Vltima medicinæ potiùs gratià. Vtinam omnes adferantur, vt suis omnibus cum partibus obseruari à nobis possint; & frequentiorem hìc vsum habere simulque & hortos nostros exornare, siquidem genus hoc, specie perquam eleganti, & numerosa varietate ita oblectare valet, sicuti & præcipuis viribus, multisq. & multiplici vsu prodesse atque iuuare.

Pag. 276. Cap. 23.

Ocoloxochitl. Flos Tigris. Faciat vna hæc Mexicani nostri Thesauri planta, quominus quispiam à naturalibus semotus studijs, aut illis sobriè addictus, Naturæ vires restringere audeat, & illa duntaxat quæ ipsemet proprijs oculis viderit, admittere velit. Proximè elapsi seculi Botanici, imò illi etiam qui ad hanc vsque peruenerunt ætatem, visà huius Tigrini floris imagine, imposturam timuerunt, simulque cum florilegis omnibus haudquaquam reperiri huiusmodi florem in rerũ Natura existimarunt; quasi verò defuissent Naturæ industria, facultates, instrumenta, quibus elegantiora, quæ videntur nobisq. spectanda magis, concinnare potuerit. Dum igitur, qui edidere, potiùs malè audiunt, nemoque voces, aut suspicionem compescere, allata ipsiusmet plantæ notitia potis est: En prodit flos ex occidentali ipsius penu, proditq. ipsa præmissa (quæ perturbata aliquantulum exierat) imagine pulchrior, nomenque patrià linguà secum fert ab ipsa Tigridis similitudine. Et quia magis? pulchriorem multò eodem in bulboso genere, & maculoso dispersorum, & colludentium colorum ornatu Lyncis nostræ subsequitur florem, in quo spectanda magis non macularum tantùm varia perfusio, sed & figuræ ipsius ratio. Animalia certè ipsa cũ suis nominibus, & varietate habes fol. 498. & 512. à doctissimo Fabro Collega exposita. Nõ abs re igitur Dodonæus

Floris Tigridis Dodonæi icõ. iconẽ dedit, nec improbandus est quamuis patriam nesciuerit, licet icone pictoris defectu minus rectè expressa, ad Dracunculos à Bulbis amandauerit, nec enim plura, aut alia accepit à D. Branciono (qui dicitur ei misisse) quæ proferre, & dignoscere posset, & ditandi, si quis huius studij gratià ea dederit, quæ conquirere potuerit, licet non omni ex parte explorata, ei tamen grates à studiosis habendæ sunt, non enim omnia ab ipsius Naturæ pleniùs largientis manibus excipere possumus, nec alias atque alias remotas, vt opus esset regiones visitare ad minutiores vsque obseruationes pro desiderio, cuique datum est. Bene ita protulit inde Lobelius, & cum Dodo-

Lobelij quoque corrigẽda. næo de Dracunculi affinitate dubitauit, radicis præsertim, nec non floris longiùs rudiusque producti occasione, si verò ambobus illis videre, & obseruare minimè datum est, certè miss-

nun-

nuncio icone qualicunque edita alijs saltem desiderium habendi excitarunt, vt facilius multis simul quærentibus, & indagantibus, res tandẽ ipsa comparere inde posset. Iam igitur icone nostra restituenda ea est, vt non solum in flore ea fiat emendatio, quam Collega noster Terrentius *indicauit, sed etiam in bulbo, ac foliorum ab eo productione, vt cæteros ad bulbos reducatur. Plenior porrò conspectus ipsius viuentis plantæ ad nos traductione exquirendus est, cum alijs compluribus, quorum & nomina, & historias, & icones habemus hoc in volumine, plenoq; cognitionis iure non iam ad Indos tantum, sed ad nos quoque Auctorum, & Promotorum operis beneficio spectant. Hæ porrò à Lynce & Tigride appellatæ, præter cæteras dotes, pulchritudine complures præcellere ex illis poterunt, quæ à florum prærogatiuis in pretio hodie summo, ac in delitijs habentur, si non primas prorsus inter eas omnes habere. Quamuis enim multæ in hoc libro ex bulbosarum classe plantæ non sint, quod Auctor noster (vt à plerisque hodie fieri consueuit citra vllam Naturæ, aut virium proprietatumq. considerationem, citraq. historicam ipsam, vel sedulam saltem obseruationem) flores sibi perquirendos in delicias minimè proposuerit, sed tantùm medicas res in sanitatis emolumentum, peculiaresq. proprietates in naturalis scientiæ additamentum, nobis seligere congerereq. voluerit: illæ tamen quæ ex bulbosis adducuntur, si pulchritudinem, & elegantiam, si vires ipsas respicias, multarum ad instar esse poterunt, & pro multis satisfacere, selectissimis licet floribus, vel etiam illis, qui aliud hoc in genere ab ipsis floribus desiderant nihil. Secundas ferat à* Lyncea Tigridis *hic* flos, *cui & Indicam aliam & maculosam & è bulbis pulchritudinem subnectamus, non sine raro quodam interim ac mirando, præter consuetum in bulbis, Naturæ opere.*

Narcissus Indicus Serpentarius.

παχύφυλλος, siue πολύκαρπος.

Cùm enim non longè absimilis sit, maculis non in flore, sed in caule, & hæc Indica bulbosa planta nuper nostro sub Cœlo aduecta, nec ab aliquo hucusque descripta, inter has Mexicanas in studiosorum gratiam libuit reponere Excellentiss. Principe *nostro* Cæsio *annnuente. Hæc sub nomine Narcissi Indici missa fuit, à quadam forsitan cum Narcisso similitudine, radicis nempe bulbosæ, & magnæ, foliorum duorum, quæ plana sunt, æqualia, & minimè carinata, quinque vnciarum latitudine, & bipedali longitudine, carnosa admodum, vt merittò inter ea* quæ Theophrastus *folio pulposo, siue carnoso cõstare ait, græcè,* φύλλα σαρκώδη *sit cõnumerãda & ideo plãta* παχυφύλλη. *Certè pulposa magis nõ nouimus, nisi quis Aloës folia in mediũ adducat, quæ dorso sũt crassiora. Huic humi ex opposito strata iacent suo tempore folia, quæ vt in autũnali Narcisso, & Colchico euenit post floris amissionẽ emergere solent. Autũni initio, caulem promit pedalem, aut maiorẽ, nõ rotũdũ sed depressũ, ex viridi pallentem, maculisq. distinctũ, ac variegatũ, obliquis purpurascentibus ex castaneo colore Serpẽtariæ, siue* Dioscoridis *Dracũtij caulis æmulum, vnde cognomen nobis interim inditum. In eius summo flos emicat nudus ipsis floris folijs in coni effigiem siue spiculi conuolutis post primas Aestatis fine pluuias, qui dehiscens magnus fit admodum, trium ferè vnciarum diametro, magnis folijs carnosis, duris, parùm striatis, septem externis, & tribus minoribus internis, colore sanguineo rubente, internà verò parte dilutiore, magnum calycem efformans; in quo (veluti in Carduorum capitibus obseruatur, quæ flores habent singulis seminibus insidentes) copiosi fructus densi ouales, Oliuæ nuclei magnitudine tunc temporis, vi-*

rentes

rentes continebantur, vt πολύκαρπος *dici possit, nulli bulbosæ similis. Hi singuli præter medium stylum oblongiorem oblongo candicante capite micantem, sena exilia stamina rubentia capitibus luteis definita, quinque angusta rubescentia foliola ex breui candicante petiolo è summo fructu prodeuntia, staminula, & apicem continentia deferunt: vt magnam pilorum congeriem rubescentem cum capitellis luteis calycem floris replentem, (quod hucusque in nullis bulbaceis est obseruatum) oculis offerant non ingratam, vel potius nouitate admirandam, & contemplandam. Sic iste rarior flos, veriùs dici poterit duplex, cùm foliatus sit magnis folijs exter-*

Duplex flos.

nis, & interiùs etiam exiguis foliolis, quæ stamina cum stylo supra singulos obseruantur fructus, quod in Rosa, & Lilio non obseruatur, cùm tantùm pilosam congeriem staminum intra se contineant, & tamen à Dioscoride *dicitur,* Flos, qui in medijs Rosis inuenitur, τὸ δὲ ἐν μέσοις τοῖς ῥόδοις εὑρισκόμενον ἄνθος, *Florem appellans pilosam congeriem, siue stamina lutea interna. In nostro flore veriùs alij flosculi foliati exigui, stamina & stylum continentia obseruantur.*

Alia in floribus differentia.

Quapropter in diuisione illa florum à nobis in initio proposita ex Theophrasto, *qui ait,* Flores alij sunt foliati, & simul lanuginei, siue pilosi, vt qui bini sint, & bicolores, *vt scilicet* foris sint foliati, & internè pilosi, vt alterum alter contineat velut Rosa, & Lilium &c, *Addendum sit, & sic distinguendum: Quod alij* flores *sint* extrà, & infrà foliati, *& insuper* interiùs pilosi:

Datura ternis floribus.

quorum alij terni, *vt in noua Daturæ specie nigro-purpureo flore, atro virentibus folijs obseruatur, à doctiss.* Io. Pona in suo Baldo *Italico, & ab* Alpino *in lib. 2. de Exoticis descripta.*

Narcissus binis floribus.

Alij verò bini, *vt in flore Narcissi candidi marini, & congenerum lutescentium terrestrium: Et in alio genere in Primula Veris, cui alter flos alteri insidet. Alij* bini, *quia proliferi, vt in Calendula, quæ perfectos alios flores foliatos, & pilosos ex primo producit. Alij* bini, extra *scilicet* foliati & intra pilosi, *vt de Rosa ab Antiquis traditum fuit. Alij singuli &* in totum foliati extrà & intrà, *vt de Primula Veris multiplici siue pleno flore & similibus. Hanc alij* vnico folio integro, diuisuram *tamen* in summo hábent, *vt Viola Mariana, & congenerum, Cucumeracea, quæ colum habent comatum. Alij* vnico folio nec diuiso in summo, *sed tantùm lineis siue plicis coniunctionem distinguunt, vt in Brassica marina, Scammonio, & similibus habent stamina, & hæc satis.*

Anno præterito in fictilibus floridam obseruare licuit apud Illustriss. D. Bernardinum de Corduba *Catholicæ Maiestatis à Consilijs Status, & Neapolitanæ Arcis nouæ iuxta mare Gubernatorem, qui vt diximus, præter alias disciplinas, naturalium est studiosissimus, iam Sole Libram ingressuro, imaginem excepimus, nec amplius ob aduersam valetudinem fructus, & seminis perfectionem obseruare licuit, cùm recisum etiam florem dono amicis miserit. Ex fructus quidem contemplatione, vt aliàs diximus, an sui, vel alterius generis planta fuerit, statuere potuissemus, quod nunc affirmare nequimus, nisi iterum eiusdem Domini humanitate, mea gratia, fructum, si edat, perficere permittat, atque alia circa saporem, & vires obseruare. Quæ, vt speramus, si antequam volumen prælo dimittatur, obseruare simul cum alijs rarioribus contingat, in appendice ad libri calcem addendam proferemus.*

Tlapatl Stramonium.

Pag. 279. Cap. 28.

De Datura vide quæ in nostro Phytobasano diximus cap. de Strychno Manico: & Caroli Clusij *scholia in* Acostam *volumine Exoticorum cap. 53. Sed aliam adde speciem flore pleno*

Stramoniũ Ægyptium flore pleno.

sub nomine Stramonij Aegyptij à doctissimo Ioanne Pona Veronense *in suo* Baldo monte, *italicà linguà descriptam, & depictam, quam superius proximè indicauimus, cuius semen nobis ab eodem communicatum, & satum flores protulit triplices: altero alteri insidente, vt primus, & exterior binos alios contineret, parùm, & digitali ferè gradu exertos. Secundum à primo, & sic tertium à secundo flore. Externà parte nigro-purpureos, internà verò candicantes, vt gratum oculis reddant aspectum. Ex his igitur quinque differentias nouimus.*

Stramonij quinque species.

Primam vulgare Stramonium fructu rotundo deorsum spectante, & aspero. Secundam flore albo etiam, & fructu rotundo, sed folijs incisis per ambitum Xanthij modo, vt ab Acosta *describitur. Tertiam similiter albo flore, & Xanthij folijs, sed fructu oblongo spinoso, & in quatuor angulos distincto, & sursum spectante, à nobis pro Solano manico propositam in Phytobasano, & à* Clusio *probatam. Quartam speciem flauo flore, & circa petiolum rubente. Quintam sub nomine tertiæ speciei ab eodem* Acosta *flore Hyoscyami colore.*

Tlaquilin.

Pag. 280. Cap. 29.

Aliam speciem Mexicanam depinxit Auctor noster lib. 5. cap. 57. radice fibris tenuibus diuisa,

uisà, odore, & ſapore Aniſum referentibus, viribus diſparibus, cuius ſemen tacuit, vel non obſeruauit.

Pag. 281. Cap. 30.

Sub nomine Tlancacaboatli parùm variante à Tlalcacahuatli: Planta eſt depicta adeò ſimilis, vt eadem videatur, fol. 424. *Tlalcacahuatli.*

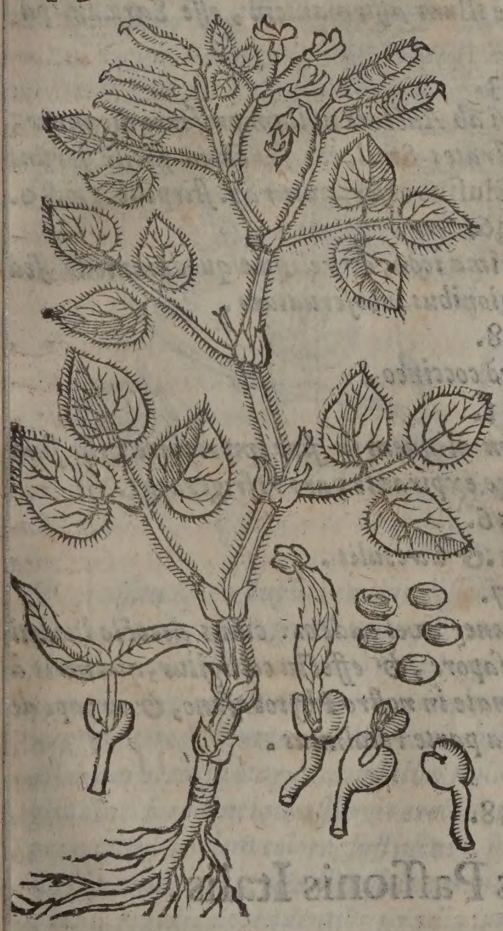
Pag. ead. Cap. 31.

Trifoliæ plantæ aliæ ſunt ſpicoſæ, vt pratenſes equorum pabulum, aliæ leguminoſæ & ſiliquoſæ, vt Phaſeolus, Medica, Cytiſus; quarum flores imitantur Papiliones: aliæ quamuis terna folia emittant, ſui vel alterius generis ſunt, vt Trifolium acetoſum, Hepaticum, Melilotus italica, Trifolium bituminoſum, & hæc, de quibus aliàs. *Tlallantlacacuitlapilli alia.*

Pag. ead. Cap. ead.

Mungo, ſiue Phaſeolus orthocaulis.

Mungo, apud Indos orientales à Perſis, ac etiam à Turcis dicitur Maſc, *quod ab Hiſpanis diceretur* Max. *Planta eſt tripedalis, hirſuta tota, folijs Phaſeoli noſtratis effigie, & magnitudine, albicante hirſutie obſitis, caule erecto, nec procumbente, angulis quinis diſtincto, ſingulisq. geniculis auriculatis, vt in Phaſeolo, nunc in dexteram nunc in ſiniſtram inflexo, alternatim longis petiolis hærentibus, & ad cacumen vſq; ſemper decreſcentibus. In ſummo ex foliorum alis breues producuntur petioli Septembri menſe, in quibus flores parui ex viridi luteſcente colore languido, Phaſeolo ſimiles, ex quibus Siliquæ hirſutæ triunciales in roſtrum incuruum deſinentes, per maturitatem rufeſcentes, in quibus dena ſemina diſtincta continentur, primùm virentia oblonga, teretia, vt in Phaſeolis latere hærentia, in quibus eſt linea alba; ſed non incurua, & perfecta nigreſcentia, exiguis caſtaneis maculis variegata. Apud orientales in cibo frequens elixum ſemen, & butyro conditũ, vti alia legumina, quibus hoc in delicijs habetur, & ſuauius ac iucundius alijs videtur. Sato ſemine poſt aliquot dies germen extra terram exurgit, turgidum capite bifido ferè ex petiolo purpuro-rubente, vt in icone ima è regione. Poſtea hians emittit parumper foliola in ſummo ſeminis corticem deferentia; tertio, magis emiſſa foliola coniuncta oſtenduntur, adhuc ſeminis corticem habentia: quarto expanſa foliola ex germinis medio erupta: deinde caulem emittit, & in ſingulis geniculis terna folia, plantaq. perficitur. De Mungo* Garzias ab horto *lib. 2. cap. 21. hæc refert.* Eſt Mungo ſemen viride, quod per maturitatem fit nigrum, Coriandri ſicci magnitudine, pabulum eſt equorum, interdum etiam ab hominibus editur. Guzarate, & Decan incolæ in febribus hoc modo vtuntur. Febricitans cibo abſtinet per decem, nonnunquam per quindecim dies: poſt quos huius fructus decoctum illi propinatur, in quo nonnihil pulpæ remanſerit: deinde cortice delibratum Mungo, & inſtar Orizæ coctum febricitanti exhibent; Panem verò triticeum non niſi poſt multos dies. Naſci etiam ferunt in Palæſtina hoc Mungo. Eius meminit Auicenna lib. 2. vocatq. *Meiſce.* Bellunenſis eius interpres, *Mens.* *Mex* autem dici debere ab eruditis medicis Arabibus edoctus ſum. *Et nos à peritis Arabicæ linguæ tàm Mex, quàm Max, interpretari poſſe: Auicenna lib. 2. tract. 2. cap. 499. ſub nomine Meiſce, hæc habet.* Integrum paululùm ſiccat; cortice detracto in ſiccitate, & humiditate temperatum: cætera proximum naturà Fabæ. Minus inflat, & deterget quàm Faba: citius per aluum deſcendit; minus refrigerat quàm Lenticula: & addito Cardamomo in cibo ſalubrius eſt. Bonum

ſuccum

ſuccum gignit præcipuè decorticatum, & coctum cum oleo Amygdalarum dulcium. Abiecto priore decocto iterum elixum aluum cohibet,& valentius addito Rhoe cum acidi Punici ſucco. Cum vino aut ſapa,& Croco leuat cruciatus articulorum,& tuſis,vulſis, ruptisq. auxiliatur.

Pag. 282. Cap. 32.

Tzocuitla-xilxochitl. *Gladiolus Indicus.* *Hanc* Pena *&* Lobelius *Cannacorum appellaſſe videntur,quia ipſis Cannam,quæ eſt Arundo, & Acorum, referre videbatur, ſed alij,inter quos* Camerarius *in ſuo* Matthiolo, *potius Xyphium, ſiue Gladiolum Indicum denominarunt; quia flore, & fructu trigono magis conuenire exiſtimarunt,& melius noſtrâ etiam ſententiâ,donec plenius obſeruare contingat ex viua planta. Lachryma Iobi dicta, & Lithoſpermon maius ex genere miliaceo cenſetur: hæc autem potiùs bulboſo,& tuberoſo accedit, nec aliò,niſi ſeminis duritie cum Lithoſpermo conuenire poteſt.*

Pag. 287. Cap. 39.

Hocheotzon tecomatl. *Folia obſcurè virent, longa pollices quinque, lata verò quatuor in* Recchi *exempl.*

Pag. 288. Cap. 41.

Mecapatlis *Smilacis aſperæ ſpeciem aliam folijs non oualibus, nec iuxta petiolos lunatis, vel ſinuoſis cordis figuram æmulantibus, ſed ventrioſis, & latioribus circa petiolos, aſperioribus viticulis* Sarza-parilla. *denſitate ſpinarum, nec duplices capreolos habentibus, ſingulis foliorum exortibus, aut alio modo,vt in Mexicanis iconibus exprimitur, in Zacyntho* Proſper Alpinus *obſeruauit, & in libro ſuo de Plantis Aegyptiacis depinxit cap. 43. de qua vide illum affirmantem, eſſe Sarzam-parillam, vel congenerem viribus reſpondentem.*

Pag. 290. Cap. 43.

Quauhmecapatlis. *An fructum ferant Sarzæ iſtæ quærendum eſt, etſi ab Auctore nullum proferre dicantur, quod potiùs inobſeruantiæ tribuendum cenſeremus. Noſtrates Smilaces fructum facilè ferunt racemoſum,rubentem,aliæ verò nigrum,vt doctiſſimus* Cluſius *obſeruauit rar. ſtirp. lib. 1. c. 80.*

Pag. 292. Cap. 46.

Tlachichinoa. *Sine dubio Heliotropium* Dioſcoridis *maius refert prima icon, & reliquæ quodammodo, ſed radice tam craſsâ,vt in tertia icone hucuſque noſtris regionibus inobſeruatum.*

Pag. 294. Cap. 48.

Tlatlauhcapatlis. *Radix primæ colore fuſco, purpuraſcente, ſecundæ verò coccineo.*

Pag. 207. Cap. 51.

Xaltomatl. *Solani hortenſis noſtratis folia commanducata calorem aliquem in fine imprimere viſa ſunt potiùs, quàm frigiditatem, quare potiùs emolliendo calore expirante pars refrigeratur.*

Pag. 300. Cap. 56.

Coapatlis. *Tres plantas nomine Coapatli lib. 2. Aromaticas cap. 1. & 2. retulit.*

Pag. 301. Cap. 57.

Coaciuizpatlis. *Auriculæ vrſi Herbariorum,& Aliſmati noſtræ congener, vel eadem: cuius decocto luxati articuli fouentur: noſtras verò manifeſtè calefacere, ſapore, & effectu colligitur, quamuis à* Matthiolo *frigida ſit putata. Vide quæ in cap. de Aliſmate in noſtro Phytobaſano, & in cap. de Paralytica montana cap. 98. minus cognit. ſtirp. in prima parte retulimus.*

Pag. 301. Cap. 58.

Granadilla Hiſpanis. Flos Paſſionis Italis.

Cum ſarmentis, capreolis,& flore non admodum diſtare videatur hæc rarior aſpectu iucundiſſima planta, & exotica; hoc loco opportunè addi poſſe exiſtimauimus, addita eius icone cum partibus eius, quam à Monardo *primum deſcriptam, ſed non depictam habuimus: nec priuatim adeò obſeruatam.* Granadilla *dicta fuit hæc ab Hiſpanis, qui primùm illam noſtro detulerunt Orbi; à ſimilitudine quadam cum fructu Mali Punici, cùm interna, tùm externa; niſi quod minor ſit, & careat ſumma illa corona. Ab Italis, qui floris venuſtate potiùs allecti partes illius obſeruarunt,*Fior della Paſsione, *nominata: Flos ſcilicet Paſſionis; eo quod non pauca inſtrumentorum ſigna referat, quibus in Paſſione Domini noſtri IESV Chriſti vſi fuerunt Iudæi,vt infra notatum. Quo nomine à Peruanis appelletur,& incolis regni de Quito, vbi ſpontanea dicitur, ignoramus. Ibi frequens, & duorum generum, plantas ſcilicet eſſe admodum*

dum ſarmentoſas, magnumq. iter in ſepibus implere, legiſſe meminimus in quodam Hiſtorico & Geographico manuſcripto libello regni de Quito, multis abhinc annis tempore, quo Prorex erat Neapoli Illuſtriſs. Comes de Lemos, *qui illius regni Præſes antea fuerat. Vtinamque iterum in manus perueniſſet libellus ille, vt generis differentiam, & deſcriptionem excipere in ſtudioſorum gratiam licuiſſet. Planta* Neapoli *culta apud* R.P.Fr. Donatum de Eremita, *naturalium rerum ſtudioſiſſimum, inter alias peregrinas quas alit, radice nititur viuace, perenni, fibroſa, repente, fractu facili, colore albicante ex pallido, ſapore ſubdulci, recentem Fabam imitante; natura Vitiginea, more Clematidis, ſarmentis multis tenuibus, prælongis ex viridi rubentibus,*

GRANADILLA FLOS PASSIONIS.

terramque tangentibus facilè ſeſe propagantibus ex geniculis, ſiue alis foliorum radicem demittentibus, repentibus ſiue ſcandentibus quæcumque proxima fulcra, frutices, vel arbores reperiat, quibus incumbat. Capreolis ex ſingulis foliorum ſinibus illas amplexantibus, aut alioquin in ſeſe contorquentibus, funiculos imitantibus. Folijs trifidis lanceam imitantibus, alternatim diſpoſitis, quatuor vncias quoquouerſum magnitudine, per ambitum densè inciſis, minutis ſerræ dentibus, neruoſis, venoſis, rigentibus colore virente, & circa petiolum binas quaſdam extuberantias habentibus magis virentes, & Milij magnitudine, quod in aliorum folijs vix obſeruatur. Odore graui Xyridis, & acri parùm ſapore. Floribus ex ſingulis foliorum alis, quotidie totâ Aeſtate ad Autumnum vſque emicantibus, odore iucundo Mellis vel Hyacinthi: effigie primùm antequam pandantur Nigellæ fructus folioſo virente calyce imitantibus, oblongis, anguſtis, longo petiolo ferè trigono inſidentibus, in quinos apices deſinentibus, totidemq. folia non roſtrata claudentibus: quibus deinde dehiſcentibus, candida intus, & caua foliola conſpiciuntur. His inſident rotæ denſarum fimbriarum fili craſſitudine, duplici ordine diſſectæ, purpureis maculis ſuffuſæ, quibus flagella imitari videntur, ſanguineis guttis aſperſa, quarum ſuperiores rectis filamentis breuioribus parùm expanduntur, inferiores verò rotæ longioribus, illiſq. in extremo aduncis vno curſu, quia ob maiorem illorum longitudinem, cauis calycibus foliorū comprimebantur. Ambæ quinquagenis, aut ſexagenis circà filamentis diſſecari, obſeruauimus in nouella planta. Ex harum & internarum aliarum breuiſſimarum vmbilico ſtylus ſiue colus, effigie columnæ cum baſi, vel imo torculo, longitudine ferè vnciali aſſurgit erectus, rotundus, læuis, dilutè virens, globulum parùm oblongum pro capitulo eodem colore ſuſtinens: hic verò parte imâ, qua hæret columnæ luteis quinque lamellis pendulis circumdiſpoſitis coronatur: ex obliquis craſſiuſculis, maculoſis petiolis parùm incuruis rigidis dependentibus, radiatum diadema rotundum æmulantibus. Ex globulo verò ſummo tres capitati claui erecti oblongi aſſurgunt, ex viridi albicantes, trigono poſitu inter ſe diſtantes in ſummo, & parum contorti, litteram S, oblongam imitantes capitibus craſſis, ſaturiore colore diſtinctis, & supernâ parte leni inciſurâ diuiſis, vt bifida capita videantur, quanquam eorum ambitus ſit rotundus, & veluti quinque partitus. His ſimiles in Liliorum floribus at ſinguli obſeruantur, huic plantæ naturâ terni: verùm aliquando ob nimium humorem quatuor, & quinque non rarò conſpiciuntur. Manè, vt annotauimus, Auguſto menſe horâ decimâ quartâ dehiſcebant flores: tota die hiantes manent, noctu clauduntur, nec amplius aperiuntur, ſed flaueſcunt & decidunt; niſi, quod rarò, noſtro Cælo fructum gerunt extuberantem Mali Appij magnitudine rotundū, colore cinereo tribus diſtinctum cellulis, quæ etiam in integro fructu animaduer-

maduertuntur, ob lenem quandam extuberantiam, & trianguli effigie in summo circa apicem. Acinos intus continet obliquè dispositos, centrum petentes, non à summo dependentes, vt quidam depinxerunt: similes quodammodo illis Mali Punici, vulgo Granato *dicti (vnde nomen huic* Granadilla, *quasi paruum Granatum) duplo maiores, basi cauà, quà petiolo hærent, in acutum desinentes, minimè anguloso & lato capite, vt in Punico sunt, candicantes, diaphani, & molliores. Semine intus Mali formà & nigro, quod intra carnem acinorum diaphanam, succosam & mollem apparet, effigie quadam cordis æmula, & exceptum ab illa, cauis punctis impressis asperum cernitur, medullam habens candidam, & ferè insipidam: Augusto mense habuimus. Exiccato fructu, semina intus, vt in Cucurbita, si agitetur, crepitant. Inueniuntur etiam dissecto fructu semina adhuc nigra, carne illà obducta, exucta, viscosa, nigricante, dulcique sapore veluti Cassiæ fistulæ, & alia detecta, & soluta ex flauo candicantia, asperiora, osseo velut cortice, datà proportione Persici Mali ossibus similia, non enim cortice vt in Pyro, vel Malo, sed osseo ferè tegumento obducuntur. Huius plantæ cortex est veluti coriaceus, vt Colocynthidis, intus cartilagineus candicans, odore suauissimo, & gratissimo, sed remisso. Acinorum recentium sapor in maturo fructu ex dulci ad acidulum vergit, admodum gratus, & iucundo odore palatum feriente inter Fragam & Melopeponem. Aiunt multum comesum aluũ lenire, & subducere potius quàm grauare. Flos ipse ob signa Passionis Domini deuotè in eius memoriam habitus, & gestatus, immundos spiritus arcere existimatur, atque contra incantamenta, & veneficia valere. Aprili mense erumpit, & Autumno perficitur. Fluminum ripas adamare* Petrus de Cieza *in historia Peruana part.1.cap.28. his refert verbis.* Amplam istam vallem de Lile dictam, in qua oppidum Cali, medium secat flumen, cuius ripæ abundant fructibus eius loci, inter quos grati admodum saporis, & iucundi odoris est Granadilla nuncupata. Monardus, *in historia simpl. med. noui Orbis ait, in montibus oriri sponte, & historiam narrat, quam latinè redditam vide in Exotic. volumin. doctiss.* Caroli Clusij. *Vanum est denique interimi Muscas supra folia insidentes, quæ diu sine noxa in illis morantur, & aliquam ab Aranea interemptam inuenire facilè fuit. Huius iconem, & breuem historiam æneis typis expressam, nobisque dicatam, cum floribus, fructu, & semine obseruatis, primus omnium in Italia publici iuris fecit anno 1622.* R. P. Fr. Donatus de Eremita, *suprà nominatus. Florum fructus, & seminum iconem maiorem, sed naturalium minorem adiunximus, vt facilior sit cognitio, & maior aspectu delectatio in alia tabella, in qua deinde quid amplius à nobis, quod hucusque à nemine fuit obseruatum: præsertim fructum, non ex imo flore, vel floris basi, in imo petiolo in quo nodus est, supra illa exigua foliola bina, nec ex columna siue stylo floris, qui etiam torulo distinctus apparet, & striatus more columnarum Ioniarum, colore etiam distinctus rufescente, sed ex globulo illo superno clauos proferente perfici, vt ex pictura liquet effecta ex fructu cum ramulo nobis misso, ex summa viticula dependente ab Illustriss. & Excellentiss.* D. Andrea Matthæo Aquauiuio Casertæ ciuitatis Principe, *atque clarissimo aurei velleris Equite, ac Regiæ Maiestatis Catholicæ à consilijs status, ex horto suo Casertano rariorum amœnitate florum instructissimo: quibus, præter alia virtutum exercitia delectatur adeò, vt pro illis adipiscendis nullis omnino parcat impensis, quod iam non solùm Floripolis, & Bulbipolis Belgicis, sed & alijs quibuscumque satis notum est.*

GRAN. F. PASS. FLOS ET FRVCTVS.

Pag. 303.

Pag. 303. Cap. 59.

Coca Peruina.

Alterius folij imaginem, non folium alterum insidens habere, tam Auctor noster quàm Monardus *scripsit.*

Pag. ead. Cap. 60.

Cozeicxihuitl.

An potius ad Thymelææ speciem referenda?

Pag. 304. Cap. 64.

Qualancapatlis Pacifica.

Qualancapatlis Mexicano nomine dicta hæc planta, nostra verò lingua ab ipsomet Auctore lib. 1. cap. 5. irati hominis medicina, quia bilaritatem inducit, & iram mulcet. Quæ potius ad animum, quam ad corpus pertinere videntur: Sicuti quæ Oceloxochitl lib. 7. cap. 30. bilaritatem afferre dicitur: sed hæc ablata causa intrinseca, quæ à contrario naturæ pharmaco erat illata. In nostra verò planta, nihil de intrinseca, sed potius de extrinseca iniuria refertur. Quare quod planta hæc homini non modò ab intrinseco humore irritato, sed vel ab extrinseca etiam causa irato medeatur, & sic animo potiùs quam corpori, maximæ eius virium efficacia est tribuendum, quia vesanum illum, ac furentem in hominibus ignem restinguere possit, impetusque ad blandam temperiem reducendo sedare, vnde Pacificam *libuit vocitare.*

Pag. 305. Cap. 66.

Tlacochichil.

Huius icon sub nomine Tezompotonic reposita est lib. 6. huius voluminis folio, 191. cap. 16. cuius folia effigie maioris Conizæ serrata, longa pollicestres, & lata vnum, venis lutescentibus, colore dilutè virentia, sicuti florum calyces, flores verò dilutè ex albo violacei depinguntur in Recchi *exempl. atque papposi. Radice longa, fibrosa, & fibris flauicantibus, non parum effigie, & viribus Conizæ respondens, & Barbarorum Tharalhan, de qua vide cap. 42. de Eupatorio in nostra minus cognit. stirp. historia part. 1.* Romæ *impressa.*

Tharalhan Barbarorũ.

Pag. 307. Cap. 70.

Itzcuimpatlis.

Rectè Collega noster putat Ranunculis congenerem, eoque magis quia radice variat tuberosa, & glandulosa, nostro Ranũculo bulboso leptomacrophyllo gramineo folio affinis fortè, in nostra 1. part. minus cognit. stirp. cap. 141. descripto. An autem hanc, vel congeneris simili folio, vel potiùs angustifolium Arisarum, quod Samnites, eo quod angusto, & oblongo virente folio exeat, primis Cichorij folijs æmulo Cichorium venenatum appellant, frequens in monte Maiella, *intellexerit* Theophrastus *in cap. de Aconito, quod frumento simile dixit, breuem herbam folio cichoreaceo, radice nuci proxima tuberosa, nisi quia semine ait esse non spicoso, viribus tamen putrefactorijs, siue causticis simile non parum hæsitandum, si textus, vt iacet, sit incorruptus. Vide quæ in cap. de Scorpione, siue Thelyphono* Theophrasti *diximus in 2. part. minus cognit. stirp. cap. 19. Arisari quidem fructus potiùs racemosus, quàm spicosus dici debet, folia verò tam Cichorium non incisum, quàm frumentum possunt referre, & in tactu obseruatur à feris.*

Arisarũ angustifoliũ Cichoriũ venenatũ Samnitum.

An Aconitũ frumento similẽ Theoph.

Pag. 309. Cap. 74.

Xicama.

Plantam hanc virentem vidimus præteritis annis in cultissimo Exoticarum stirpium horto Romæ *ad ædes* Illustriss. Cardinalis Farnesij, *& edulem esse accepimus.*

AD LIBRVM NONVM.

Pag. 315. Cap. 1.

Ayotochtli.

Cheloniscus Authoris.

Χελόνισκον, *siue testudinati Porcellionis nomine animal depinximus, atque descripsimus: rarum profectò animal, nec nostro Cœlo visum, in nostro Plantarum volumine, cui titulus, minus cognit. stirp. Ecphrasis, in Aquatilium, & Terrestrium obseruationibus cap. 7. Ex qua nostra exactiore tegminis animalis, ni fallimur, icone, in quibus differat ab illa proposita à doctissimo* Clusio *in suo Exoticorum volumine lib. 5. cap. 15. & hac Mexicana, quamuis ex ipso aspectu dignosci possit, ad faciliorem tamen eorum cognitionem paucis exponemus. Differt quidem nostra icon ab illa* Clusij, *medijs illis tabellis, quibus animal contrahi, atque produci potest, nam in illa* Clusij *tres in animalis medio depinguntur æquales zonæ, siue fasciæ totum corporis ambitum cingentes: in nostra verò illæ non æquales, sed in tegminis clauiculis, siue articulis vtrinque in acutum desinunt nouellæ Lunæ modo, & in medio in elatiore parte latiores sunt admodum, vt cum animal conglobatur, superna tegminis pars circularis diametri longitudine amplius extensa dorsum contegere possit, & quia cartilagine quadam coniunguntur, cum animal se exerit, & producitur, illæ contrahuntur, ita vt illa ferè proportio, quæ est diametri ad semicir-*

Differentiæ imaginum Tatou Auctoris, & Clusij.

micirculum, chordæ scilicet ad arcum. Amplius in nostra quatuor sunt fasciæ siue tabellæ, non tres, atque fimbriarum modo depictæ, quarum pars media latior, & vt magnitudinem exprimamus, singulis lata est sesquiuncia, & iuxta clauiculas in acutum desinunt, & imbricatim dispositæ, & cum animal exertum graditur, occultantur in totum, cum aliàs conglobato animale tertiã animalis partem cooperiant. De reliquis non ambigitur, quin idem animal voluerit pictor ille exprimere, quamuis minus rectè, ni fallimur: ex qua pictura Clusius *suam tabellam exarauit.*

1. Tatou Monardi.

Hoc animal tertium Tatou genus constituere, ex iam sibi cognitis idem Clusius *retulit: nam primum genus illud esse statuit, quod primum innotuit, & à* Monardo *fuit descriptum omnium antiquius, & vulgatius, quod videre licuit in ditissimo* Imperati *nostri Museo, & maius est omnibus alijs, corpore, & cauda oblongiore, squamis contectum.*

2. Tatou minus an Recchi? 3. Tatou Authoris, & Clusij.

Secundum genus quod est minus & simile, vt ait Clusius, *idem forsan cum hoc ab Auctore nostro descripto breuiore statura, & cauda, sed simili. Tertium est à nobis descriptum, & depictum. Pictura ex testa demortui, & animal descriptum coniecturà: cuius cortex non squamosus, vt in superioribus duobus, sed testudinato, biualuo, osseoq. tegmine, cauda breuissima, & alijs differens miro Naturæ artificio, vt diximus, quo se in globum contorquet. Animal verò à doctiss.* Clusio, *ex colorata icone ad ipsum à studioso* Iacobo Plateau *in epistola adiecta, vnde breuem historiam concinnasse refert, sic describitur.* Habebat porrò id animal pedis vnius, & quatuor vnciarum longitudinem: corporis verò ambitus, erat quatuordecim vnciarum, binis videlicet minor longitudine: eius tegmen durum, & testaceum, fuliginosi coloris, quem fortè vetustate, & manuum tractatione contraxerat, quodammodo tessellatum, à collo ad medium, corpus quasi orbiculatæ figuræ tessellis variè pictis distinctum, medio autem corpore, ternis ordinibus quadrangularum tessellarum variè etiam pictarum insignitum; postrema tegminis pars similibus orbibus distincta erat, qualibus pars anterior: totum etiam caput ad nares vsque similibus testis tectum, aures patentiores, nec adeò mucronatas habebat, vt illud quod in scholio ad Monardum exhibitum: cauda breuis erat, duobus digiti humani articulis extremis non maior; tota etiam orbiculatis tessellis tecta: ventrem nullà crustà tectum fuisse, sed villis duntaxat obsitum, pictura representabat, quemadmodum etiam crurum posteriorem partem, atque guttur, & nares: posteriores pedes ternis digitis, & calcari præditos fuisse pictura fidem faciebat, anteriores verò duntaxat binis, & calcari, nisi à pictore fuerint prætermissi: penem satis longum, & exertum habebat. *Huius animalis testudinem biualuam, à nobis* Romæ *repertam, curiosè seruamus, tanquam rarum quid Naturæ, & admirandum, osseum, tessellatum, testudinatum, compositum, quod, vt diximus, & oblongà, & rotundà figurà fit ad animalis libitum. Huius singulas tessellas crescente animale crescere oportet quoquouersum, quamuis ossea sint duritie, & substantia, & non cornea, vt in terrestri Testudine, in qua singulis tessellis extremæ ambientes lineæ illud augmentum ostendunt, quod in hoc animale minimè obseruatur, cum varijs tuberculis, non lineis sit depictum, & asperum. In testaceis clarum est incrementum fieri testæ in extremis oris per additionem, in crustaceis verò per totam crustã, & sic per dilatationem. Hoc animal, vt post nostrã editionem, ab Exoticorũ* Clusij *volumine, quod postea* Romæ *venale fuit, didicimus, Brasiliana Tatou, Hispanica Armadillo, Mexicana verò voce Aiotochili, id est cuniculus cucurbitinus appellari, quod nomen magis huic, quàm alijs congruere videtur, licet conglobentur. Vide* Theuetum *vltra* Monardum.

Aquetzpalin. Crocodilus Mexicanus.

Pag. ead. Cap. 3.

Hic nostra confirmatur propositio, in loco vbi sit materies apta, & eadem Cæli constitutio siue similis qualitatis materies, & Cælum, indeque eadem temperies; eadem similibus locis generari posse. Nec nisi Maris qualitas, & similis Cæli temperies supra montem adsit, posse supra montem oriri maritimum, quamuis posse alibi genitum aqua ipsa prouehi, sicuti nec in lacustribus terrestria, nec in terrestribus, & siccis lacustria, nisi loci conuersione prius acta.

Pag. 315. Cap. eod.

Nostram sententiam adiuuat etiam Plinij *auctoritas, qui lib. 5. cap. 1. refert, flumen Darat, in australi Aphricæ parte post promontoriũ Solis Crocodilos gignere: ac etiam vltra post Aethiopas Daratitas flumen Bamborum, Crocodilis, & Hippopotamis abundare: & præter fluuiatiles inueniri quoque Crocodilos marinos, cùm in aqua dulci & salsa fuerint obseruati. Terribilis hæc belua est contra fugaces, & fugax contra insequentes. Hæc* Plinius *recenset lib 8. cap. 16. cuius mores, & vires etiam medicas apud eundem vide.*

Pag. 318.

Pag. 318. Cap. 6.

Aliam nouam speciem describit, & depingit doctiss. Clusius *in Auctario ad Exoticorum volumen cap. de Manucodiatarum, siue Paradisearum auium Rege credito, cuius picturam, & historiam refert, & prater alias notas quamplures, magnitudine, colore, & alijs, hanc præcipuam differentiam notauimus, quod scilicet rotundæ illæ pennæ siue Cerdonum filis similes tenuitate, pilosæ, & admodum longæ, quibus suspendi asseritur vice pedum; in hac specie, præter breuitatem, & tenuitatem, læues sint, & in summitate tantum ad vnciæ longitudinem in orbem conuoluantur, ab vno duntaxat latere tenuissimis villis præditæ, prona parte coloris viridis, saturi, splendentis, & elegantis, penè instar pennularum, quæ Anatis feræ maris collum tegunt, magnam sanè venustatem addentes, supina verò parte fusci coloris. Inueniri etiam tradit alias aues, quæ setas habeant alteram super alteram versus extremum decussatim sitas.*

Pag. 327. Cap. 14.

Algazel ex Aphrica.

Quia ab Auctore nostro inter animalia Bezoarifera nouæ Hispaniæ præter Ceruorum speciem Mazame *vocatam, ceruinis cornibus præditam, aliæ minores species, quarum aliæ feræ, aliæ mitiores, & timidæ, ac aliæ minimæ pluribus etiam differentijs distinctæ referuntur, quas non inter Ceruorum species vt priores, at inter Capreas potiùs recensendas iudicauerit, vt postremam* Temamaçame *dictam breuibus, nec ramosis cornibus, & toto reliquo ferè corporis habitu non parum animali à nobis nunc exhibendo, nisi maioribus esset cornibus (quod forsitan ex ætate) respondens illud depictum, & à nobis obseruatum hoc loco addere non ingratum studiosis fore putauimus. Animal est exoticum à quodam Turca diuite ex Aphrica* Neapolim *muneris loco Principi viro missum, magnitudine Capreæ,* Capreoli *dicti, cui toto habitu prima facie simile, nisi quod cornibus nulli magis quam Hirco similioribus sit præditum, quare arabicè* Algazel *dicitur, vt à* D. Gasparo Principe Fez, *cui notum hoc animal est, relatum fuit, quod idem quod* Capra *sonat, nam cornibus, & statura Capram prima facie videtur æmulari, vt*

Temamaçame. Algazel.

Hirco-caprea, *vel* αἰγοδόρκας *dici possit. Pilo est breui, leui, flauicante, at in ventre, & lateribus candicante, sicuti in internis femorum, & brachiorum, illoq. Capreolo molliori. Altitudo illius in posterioribus, quæ sublimiora sunt anterioribus tibijs, tres spithamas æquat. Corpus obesius, & collum crassius habet, cruribus, & tibijs admodum gracile: vngulis bisulcis admodum dissectis, illisq. tenuibus, & hircinis oblongioribus, & acutioribus similitudine Alces, &*

nigricantibus. Caudam habet dodrantem ferè pilosam, hircinam, & è medio ad extremum vsque nigrescentem. In exteriori posterarum tibiarum iunctura quid callosum extumescens obseruatur, quia cum residet forsitan comprimitur, vel alia de causa, nam & in anterioribus genibus depilatum quid crustosum, propter genuflexionem, conspicitur. Hilaris aspectu facies, oculi magni, nigri, lucidi, læti, aures longæ, magnæ, patulæ, in prospectu elatæ, illæq. intus canaliculatæ quinquefido strigium ordine nigricante, extumentibus circa illas strijs pilosis candicantibus, & linea tenui circumducta; quod in hoc animale obseruare contingit. Cornua pedem romanum longa, retrorsum inclinata hircina, ex nigro castaneo colore cochleatim striata, & interno situ adinuicem sinuata, & post dilatationem reflexa, atque deinde in extremo parum acie resupinata. In his rotundum, quod à fronte ad medium vsque striæ illæ in cornibus elatæ scissura quadam laterali hinc inde diuisæ, aut interfectæ apparent, & quod magis striges strijs opponi videntur, vt interruptus ordo cochleatus appareat: donec post medium illorum scissura deleta, siue coniuncta ad summum vsque iterum seruetur. Hoc autem accidere putamus, quia cornibus incrementum internè prouenit, & siccior externa pars veluti excrementitia iam facta, nec ad illud recipiendum amplius apta, findi oportet, vt in Quercus, & Vitis cortice obseruatur, & similibus. Nasus colore magis ruffo, sicuti ex oculis parallelo ordine linea nigricans dependet ad os vsque reliquis candicantibus. Nares, & labia, os, & lingua nigrescunt: quod satis, dum ruminabat, obseruauimus, dentibus ouium modò exiguis, & vix conspicuis, vocem edit non absimilem suillæ. Animal est omniuorum, vescitur quidem herbis, hordeo, pane, ferculis quibuscunque ad hominis etiam vsum paratis, nec non & dulciarijs. Dum mingere, vel corpus exonerare sit opus, è solito loco mansionis secedit, & vbi rimam in aulæ pauimento conspicit, in illa mingit, & paulò post longè excernit, nec locum mansionis vult deturpare. In minctionis actu renes deprimit se inclinans, vt quadrupedibus mos est similibus, deinde se erigens ad secessum vadit. Mansuetum est animal, quia forsan ab ineunte ætate assuetum hominibus à quibus cibus ministrabatur: cornibus tamen tactis, suam in illis fortitudinem induit vim faciens, & illa minimè decidua esse putamus. Dum de loco in locum migrat festinanter succursitans, domus angulum petit, vbi posterioribus versis illico quiescit, indeque aliqua de causa discedens, simili modo alium alterius cubiculi angulum petit, ne forsitan imparatè auersa parte lædi contingat, nam & tactis posterioribus calcitrans aufugit, & in angulo positum, arrectis auribus hinc inde prospiciens consistit: quod etiam Ceruæ expauescenti naturâ inditum est, vt simili modo aures in prospectu patulas erigat, vt postea obseruauimus. Quare timidum, & suspectum est animal, & hæc obseruare licuit apud clariss. D. Marium Schipanum *naturalium studiosissimum, Philosophiæque demonstratiuæ ex Chymia profectæ, præter logophysicam illam scholarum dominam, obseruatorem diligentissimum, à cuius manu hoc animal, quamuis parum timidum, non semel dulciaria etiam accipere vidimus, & hilariter deuorare, cui dictum animal ob scientiarum, morumque præstantiam dono & amoris ergo fuit oblatum.*

Scriptores de Bezoar. *De Orientalibus, & Persicis lapidibus, & animalibus illos generantibus vide quoque* Garziam ab horto *in lib. Aromatum cap. 45. qui ex quadam Hirci specie illos erui asserit: cuius cornu effigies tuberculis circa ima coronati, & eiusdem vngulæ à clarissimo* Carolo Clusio *post doctissima scholia exhibetur. Verùm nos eiusdem animalis cornu, quod parum illius iconem superabat striatum obliquè, sed absque tuberculis illis apud doctiss.* Franciscum Imperatum Ferdinandi filium *simul cum rufescente lana breui eiusdem animalis, & ouium modo molli obseruauimus. Videndus est etiam libellus clarissimi* Gasparis Bauhini *de Bezoar orientali, occidentali, atque germanico, in quo diffusè cum breuitate, quæ ab Arabibus, & Recentioribus de supradicto lapide scripta sunt, singulari methodo referuntur.*

Alia animalia Mex. *De Quadrupedibus alijs nouæ Hispaniæ ab Auctore nostro non descriptis, sed nuda pictura exhibitis, adeundus est doctis. Collega noster* Io. Faber Lynceus, *qui diligentissimè illa descripsit, & scholijs etiam luculentâ eruditione refertis illustrauit fol. 465. ad finem vsque.*

Pag. 333. Cap. 21.

Apes. Mel. Ind. *De Apum generibus, speciebus, differentijs, moribus, ingenio, virtute, mellificantium, vel non mellificantium, generatione, fœtura, & alijs: De mellis differentijs, ipsarumque vniuersa historia doctissimè, & elegantissimè in suo Apiario egit Illustriss. & Excellentiss. itemque omni scientiarum genere præstantissimus* D. Federicus Cæsius Princeps S. Angeli, & Montis Cælij

Mar-

Marchio Lynceorum Institutor, ac Princeps, *cuius exemplum ex Frontispicis naturalis sui Theatri ab eodem Illustriss. descripti, deprompium, & impressum, à* Lynceorum *Academiæ* S. D. N. Papæ Vrbano Octauo *in perpetuæ deuotionis symbolum oblatum fuit anno* 1625. *cum nostratis Apis imagine accuratissimè à clariss.* D. Francisco Stelluto Lynceo, *viro præterquam in alijs omnibus, vt suprà diximus, scientijs in naturalibus etiã studiosissimo, nouo quodam Microscopio obseruata; vt qui illam viderit, in admirationem incidat, dum tam multas partes organaq. ipsa apertè depicta discernit, quæ ab intuentium oculis in ipso animalculo omnino absconduntur. Theatrum porrò, & aliæ variæ supradicti Excellentiss. Principis doctissimæ lucubrationes quamprimùm, in studiosorum gratiam, prælo subijcientur, ex quibus quantùm scientijs varijs acquirendis insudauerit, & quantùm in ijs profecerit, omnibus palàm fiet; tantique Principis scientiam eruditionemq. summam, ac rempubl. litterariam adiuuandi studium, solertiam, ac liberalitatem, quam nos superius & hic attigimus, summis laudibus in toto Orbe extollendam existimamus.*

AD LIBRVM DECIMVM.

Pag. 336. Cap. 1.

Apozonal-li. Succinum Bitumina.

De Succini, & Bituminis generatione, varietate, natura, splendore, colore, piscatu, tempore, modo, & loco, atque herbis marinis in ipso vigentibus vsu medico vide Goebellium, Bellonium *ac* Ferdinandum Imperatum *in sua historia naturali italica lingua* Neapoli *impressa lib.* 14. *cap.* 5. *vsque ad* 9. *&* Franciscum Imperatum *eius filium in lib. de Fossilibus.*

Pag. ead. Cap. 3.

Chimalto-zatl. Mezcuitlatl.

Differentiæ huius lapidis Mezcuitlatl, tam in substantia, magnitudine, colore, & ad ignem mutatione, vel contumacia doctissimè referuntur à nostro Imperato *hist. natural. lib.* 25. *vsque ad cap.* 4. *Qui flamma vento in laminam irruente, Lunæ dimidiatæ iconem argenteo colore, atque splendore in medio excitabat, flammam intra limites signatæ Lunæ effigiei paulatim circumferendo, sic enim eo loci flamma vento illata, lapis mutationem coloris acquirit argentei amittendo transluciditatem. Id facilè quisque facere poterit, si artificem vitreorum, monilium, & iocalium adierit, qui simili flamma mollit vitrea; aliàs si tota igni exponatur lamina, tota simili colore afficeretur, si rectè sint ignita.*

Pag. 337. Cap. 5.

Eztecpa-tlis, Iaspis no. Hisp.

Iaspidis Antiquorum varietates, & natura à doctiss. Ferdinando Imperato *referuntur lib.* 22. *cap.* 39. *qui in ea est opinione illum longè differre ab Iaspide Recentiorum, qui vulgò* Diaspro *dicitur. Nam Antiquorum Iaspis, alius est Smaragdo similis, alius Crystallo, alius aëri, alius Phlegmatis effigie, alius veluti fumo permixtus, alius lineis cinctus albis, splendidis, alius Terebinthinæ, Resinæ similis, & lapidi Callaidi. Quæ differentiæ ab ipso* Dioscoride *referuntur. Ex* Plinio *verò comprehenduntur etiam Heliotropium Chalcedonium, & Corneolarum varietates, quorum varietas in colore, nullam affert substantiæ lapidum varietatem, similis quidem, immò eadem est eorum substantia & ortus. Ex eodem genere censetur lapis, quem Recentiores* Turchesam *appellant, cuius ortus & substantia longè variat, & ab Antiquis, quia colore sit aëri similis,* Aerizusa *dictus fuit: quorum ortum intra cærulei saxi mineralis cauitates obseruatum ab amico scimus, & varij coloris, saturi, & dilutioris, varij gradus, & magnitudinis, vt scilicet exigui reperiantur Milio paulò maiores, & magni Fabam excedentes, splendidi, sed non transparentes.*

Quem verò Recentiores Iaspidem siue Diasprum appellant, Achatem Antiquorum noster Imperatus *putat, atque eius ortum in* Sicilia *copiosum, magnitudine enormi, atque multicolorem esse, ait: & alium colore palumbino, alium corneo, alium sardo, alium sanguineo, alium candicante, alium arborum iconem repræsentantem distinguit. Est & alia species Corallio similis, quæ igni imposita & vsta Myrrhæ odorem refert: alia quæ aureis punctis, vt in Sapphyro, distinguitur in* Creta *frequentissima. In* India *verò maiores varietates habere, vt quæ flumina repræsentet, nemora, quadrupedes, equorum ornatum, & alia varia; atque in tali lapidum specie, vitri transluciditatem maximi æstimari scribit.*

Pag. ead.

Pag. ead. Cap. 6.

Exteil, Iaspis 2. no. Hisp.

Diaspri nomine apud nos est lapis iste, & vulgò stagnasangue *appellatur, quia sanguinem sistere adalligatum, docuit experientia, & vulgaris est.*

Pag. 338. Cap. 7.

Tlylayotic, Hesada.

Hunc lapidem sub nomine Hesada nouimus, sed qui maiore sit fama, experimento, vidimusq. magnitudine duarum vnciarum diametro, effigie faciei hominis Ægyptij apud R. P. Fr. Sixtum *Ordinis Prędicatorum* Neapoli *in Conuentu* S. Catherinæ de Formello, *qui magni æstimabat, verum pro sua infirmitate ad alia medicamenta potius recurrere opus erat; an autem quia lapis non esset illius regionis, vel alterius speciei, vel genuinus, & minus efficax, ignoramus. Virium efficaciã in hoc lapide ex loco, in quo nascitur habere apparet, nam alij huic lapidi maximè confidunt, eiusq. vires extollunt, se illo liberatos affirmantes, alij nequaquã. Euenit etiã modo illius vtendi, & loco in quo detinetur, sicuti à fide digno accepimus, qui cùm maximis doloribus diu fuisset vexatus, neque medicamentis Cassiæ catharticæ, & alijs remedium vllum sentiret, tandem hunc lapidem ab amico nactus, ad brachij sinistri media alligauit, deiectoq. cum vrina lapide, & magna arenæ copia, à morbo liberatus fuit; sed quod admirandum, cum postea soror eodem malo laborans, lapidem ab ipso mutuata fuisset, & per mensem illo carẽs, iterum morbo correptus, ast eodem recepto, & alligato spatio duarũ horarum, deiectis iterum duobus lapillis, & arenæ copia, pristinæ sanitati restitutus (lapide semper brachio adalligato) & nunquam posthac tali morbo afflictus fuit. Lapidis huius effigies quadrata plana, colore ex cinereo obscurè virente, nullis maculis, sed tantum inconcinnis quibusdam lineis varijs, quandoq. densis pluribus, alibi raris vtraque parte inscripti, vt liuorem minuant. Aëri expositus lapis, vel Soli, Alabastro obscuriorem transluciditatem, veluti fumosam, ostendit. Quare non mirum si alij lapides, vt ille supradicti Monachi, qui erat longè virentior, solidior, & splendidior, sed non transparens, vt diuersi generis; nihil auxilij attulissent. Vidimus, & alios eodem nomine insignitos, maculis albis magnis distinctos, & liuore lucentes, an dictis viribus sint præditi, ignoramus: quare experientià prius comprobandi sunt, quàm emantur. Lapis verò à nobis descriptus, crassitie quartam vnciæ partem æquabat, latus vnciam, & sesquiunciam longus.*

Pag. 340. Cap. 14.

Tztli.

Imperatus *noster hunc lapidem ad siliceam, vel potius vitream accedere naturam putat lib. 22. cap. 2.*

Pag. 341. Cap. 18.

Hoitzitzil-tet. Heliotropium Mex.

Heliotropium nostrate inter Iaspidis species enumerat Imperatus *noster lib. 23. cap. 10. Auctoris lapidem, quia exiguus refertur, ab Europæo differre putamus.*

Pag. ead. Cap. 20.

Tecozahuitl Ochra Mexicana.

Ochram, Dioscorides *ait, habere vim vstam & lotam, adstringendi, erodendi, collectiones, & tubercula dissipandi, excrescentias in carne reprimendi, cauitates cum cerato explendi, & articulorum tophos comminuendi.* Imperatus *noster eius varietates lib. 5. cap. 24. & seq. enumerat, quem videre poterit lector curiosus.*

Pag. ead. Cap. 21.

Thicatlal-lictetra Alba Mexicana.

Albæ terræ variæ apud Dioscoridem *describuntur, nam Eretriæ, Samiæ, Chiæ, Selinuntiæ, Cimoliæ; an autem Cimoliæ congener, quia liuorem digitis afferre ait Auctor noster, & Cimolia teste* Dioscoride, *sit pinguis, asserere nequimus, nam & inuenitur alia terra alba, quæ vulgo* Calcimonia *dicitur, quia Calcis modo alba sit, friabilis, & solubilis, & vsum præbet, cuius vis est refrigerandi, sed si vratur, acquirit acrimoniam. Est & Agaricum fossile vocatum, quia terra leuissima sit & candida, & aqua soluta lac referat,* Lunæ lac *appellari dicitur: & viribus Samiæ similibus prædicatur. Vide quæ* Imperatus *noster lib. 5. cap. 40. & 41. refert.*

Pag. 342. Cap. 23.

Tlalyac.

Vide de his omnibus congeneribus, quæ Imperatus *noster in sua hist. naturali lib. 13. tradidit.*

Pag. ead. Cap. 24.

Tlalxacotl. Alumina.

Præter has species à Dioscoride *traditas, Aluminis scissilis, siue trichitidis liquidi, & rotundi, sunt & naturales aliæ, crustosi nempe, & crustosi botryoidis, quod in acinorum extuberantium modum, tumidum apparet. Quas species omnes in foro Vulcanio nos* Puteoli *obseruasse meminimus. Vide* Imperatum nostrum *in sua naturali historia lib. 13. cap. 10. 20. & 21. De factitio Alumine, quod rupeum est, vulgò de Rocca, sic enim rupes italicè dicitur, scribit*

Matthio-

Matthiolus *&* *idem* Imperatus ; *&* *non solùm fieri poteſt ex lapidibus, & ex terra alumino-ſa, ſed etiam ex ipſis Aluminis naturalis ſpeciebus, infuſione, & coctione facilius elicitur. Vires diffusè* Dioſcorides *docuit, &* *in* Plinio *etiam leguntur. Liquidum Alumen appellatum à* Dio-ſcoride, *non eſt illud vulgare factitium, tranſlucidum, ſed naturale, pingue tactu, molle, opa-cum, & ita* Puteoli *reperitur.*

Pag. 343. Cap. 25. Yztatl. Sal.

Salium genera, differentiæ, ortus, natura & vires elegantiſſimè à noſtro Imperato *in ſua hiſt. natur. lib. 13. cap. 4. ſicuti & aliorum ſuccorum mineralium proponuntur. Sed Salium diuerſa nomina, & genera parùm eſſet ſcire, niſi illorum etiam variæ qualitates & vires notæ ſint, nec enim quia omnia genera Salium ſalſa ſapore, in eodem ſalſo ſapore nulla eſt differentia, nam præter illud magis, & minus ſalſum, ineſt vel acrimonia, vel amaror, vel acerbitas, aut aciditas coniuncta, quæ omnia differentiam paruam in ſapore, viribus tamen magnam oſtendunt. Quocirca aliquid hoc loco de illis placuit referre. Sal igitur omne compoſitum eſt ex Terra, Sulphure, & Mercurio, ſed quia Sulphur & Mercurius non cōſpiciuntur, vt poſtea dicetur, Sal appellatur quod eſt duplex, fixum & volatile. In Sale ſapor exeritur, in Sulphu-re odor, in Mercurio potiſſimum colores. Et quamuis tanquam principium firmum, fixum, & ſubſtantificum rerum omnium, compararetur elemento Terræ puro, non tamen vt illa Terra pura elementaris, eſt frigidum & ſiccum (quæ qualitates ſunt mors rerum compoſitarum, & ſteri-litas in non compoſitis) ſed eſt calidum qualitate actiua præditum, inſeruiens generationi rerum cunctarum. Diximus compoſitum ex Sulphure, nam Sulphur confertur Igni, quia pabulum eſt illius, ſicuti alia bituminoſa, oleaginea, pinguia & reſinoſa. Item ex Mercurio, qui reſpon-det ſuâ naturâ Aquæ & Aëri, non enim de minerali Argento viuo credendum eſt, ſed ita di-ctum, quod humidum ſit, & in vaporem ſiue Aërem diſſipetur calore admoto. Terra igitur & Aqua, ſiccum & humidum ſi miſceantur, non cohærent, niſi adſit quoddam medium inter ſic-cum & humidum, inter fixum & volatile, quod eſt pars pinguis ſulphurea, quæ participat de vtroque & natura ſua tenax & efficax ad gluten faciendum, iuſtamq. eorum trium mixtio-nem. Sulphur igitur ſiue oleaginea ſubſtantia Salis & Mercurij eſt mediator, & vtrumque copulat, Salisq. acrimoniam, & Mercurij aciditatem, quæ vt plurimùm in eo reperitur, re-primit & contemperat, haud ſecus ac ſpiritus & humidum illud viuificum ſeu radicale, ani-malem incorpoream ſubſtantiam, cum corpore, quod toto genere diſtat, coniungit. Sed ad Sa-lium diuerſitatem redeamus. Salium aliud eſt commune, quod Mare per ſecretos Terræ mea-tus toti Orbi communicat, quod tanquam aliorum ſaporum magis expers, hominum & anima-lium cibo aptum eſt, alimenta diſtribuens, & condimentarium. Aliud Sal gemmæ amarum vim habet extergentem, euacuantem ſiue purgantem, vt aliæ herbæ amaræ, item omnia ſellea, quibus Sal amarum ineſt, & nitroſum. Sal aluminoſum ſaporem habet acerbum, & commu-nicat acerbitatem. Vitriolum quod etiam ex genere Salium eſt, ſaporem habet adſtringentem ſtipticum. Armoniacum habet aciditatem, quare Sal quod aliquam ſupradictorum mixtio-nem tenet, participat de illa qualitate, ſicuti de ſapore, diuerſos ex illo ſapore pariens effectus, idque beneficio duorum Salium volatilium, quæ omnium optimè commiſcentur propter ſubtilita-tem atque ſubſtantiam ſpirituoſam. Armoniacum acidum, copioſum in Vitriolo, eiuſdemque fermentatio, eſt coagulationum, & diſſolutionum omnium rerum cauſa. Atque aciditas illa Salis Armeniaci, ſeu Sal Armoniacum ſpirituale, reperitur non tantum in Vitriolo, & Vegeta-bilibus acidis, ſed etiam in Sale communi, in Nitro, Sulphure, & rebus omnibus. Nam illa aci-ditas illud ipſum eſt, quod Sulphur coagulat, & copiosè in eo inuenitur, nam aliàs Sulphur ipſum fluidum eſſet, & non cohæreret, vt liquores oleaginei, quod longè diuerſum eſt à natura Sulphu-ris, imò contrarium, cùm non modò ignem non concipiat, ſed etiam puluis pyrius ne accendi poſ-ſit, præſtet, habeatq. vim quoque acidam diſſoluendi margaritas, corallia, corporaq. ſolida, coagu-landi verò ſpiritus ardentes, qui inflammationes in corpore internas vel externas excitant, ſin-gulare remedium, ac proinde ad febres extinguendas præſtantiſſimum. Si plura & clariora de-ſideras, vide clariſſimum* D. Ioſephum Quercetanum *in lib. de priſcor. Philoſoph. veræ Medici-næ vera materia, & in tract. de ſimpl. ſignat. intern. vbi maximè delectaberis.*

Salium natura. — Salium differentiæ. — Sal Gēmæ. — Sal aluminoſum. — Vitriolum. — Armoniacum.

Pag. 344. Cap. vlt. Toquixquitl. Nitrum.

Nitri generatio, ſubſtantia, qualitas & differentia à noſtro Imperato *diſtinctè traduntur in ſua nat. hiſt. lib. 13. cap. 10. & etiam à* Franciſco *eius Filio in lib. de foſſilib. vbi om-*

nia

nia in Museo Imperati *contenta obseruantur, & diligentissimè traduntur.*

Notatur à doctiss. Collega nostro, ne in separanda Salis portione à Nitro è Terra confecto, lixiuij vel amaritudinis pars aliqua relinquatur. Hinc occasionem nacti, addendum existimauimus, Nitrum siue Sal nitrosum habere quandam amaritudinem coniunctam, & propterea comparari inter alios corporis humani succos, amaræ bili, sicuti Sal aluminosum pungens, & stipticum, pituitæ vitreæ; Sal vitriolatum, æruginosum, bili æruginosæ; Sal Armoniacum, acetosum, pituitæ, & melancholiæ acidæ. Sal commune simpliciter salsum, pituitæ salsæ: Sal dulce saccharinum pituitæ dulci, Sal verò Arsenicale & stipticum malignis, & pestilentibus humoribus, ex quibus anthraces, vlcera cancrosa & similia. Quæ Salia omnia, si spagyricà arte medicamenta fiant, & spiritualem induant qualitatem, pluribus, omnibus quidem dixerit, morbis remedio fore, ne dubites. Vide Quercetanum *loco citato, & medicamina mira comperies.*

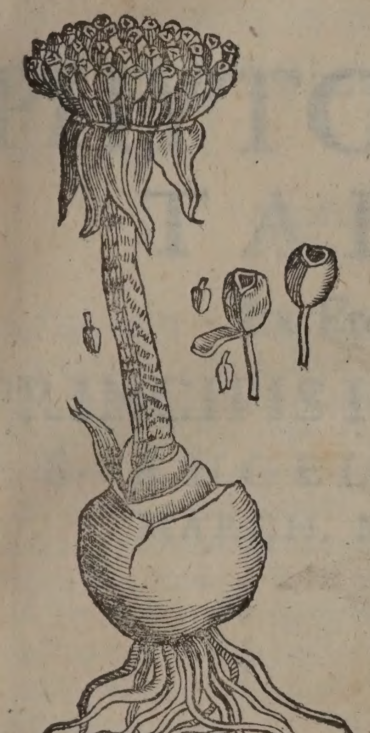

Appen-

Appendix ad Serpentarij Narcissi descriptionem.

Ne immemores verborum in calce descriptionis elegantis huius nouæq. plantæ videamur, & ne quis nobis ignauiæ notam inurere forsan possit, pro virili enixi sumus, vt quid amplius huius plantæ historiæ adderemus. Hoc anno mense Septembri floruit. Illustriss. autem D. Bernardinus de Corduba (de quo suprà) vt & nos, & rei herbariæ studiosos solito fauore prosequeretur, florem iussit custodiri, donec fructum perficeret, quem etiamsi minus ad maturitatem protulit, ex eodem tamen imperfecto multa licuit obseruare, & notare, ita vt plantam hanc rarioris, nouiq. planè generis existimare debeamus, nullis nostri Orbis plantis nec fructu vel flore, nec specie similem.

NARC. SERP. BVLB. ET SEM.

Proprium habet, vt fructũ ferat copiosum in summo caulis, & floris ouali plana basi, duabus vncijs longa, & paulò minus lata. Post Solis in libram ingressum marcescentibus, & dependentibus floris folijs, & longis petiolis ex albo virentibus, & maculosis etiam nonnullis semiunciam & plus longis, fructus profert Oliuæ nuclei magnitudine trigonos, quibus flosculi insidunt, vt diximus, copiosè numero plusquam centum. Flosculis decisis, quod euenit in fine Septembris, quo tempore hoc anno 1628. notauimus, dum hæc imprimenda erant, rubescunt, arcam trigonam in summo eorum deferentes, ternas cellulas habentes, in quibus singula semina ab imo ex breui petiolo trigona dependebant, & quia adhuc immatura, & ex albo virentia, an plura emittat nescimus: sapore erant ex acerbo amaro. Bulbus, vt ablatà parùm terrà licuit obseruare (non enim vltra permissum, ne bulbo vis auferretur) iam folij cacumen vix exerebat extra terrã ex bulbo: magnus est, Alabastri modo candidus, solidus, & squamis crassis tribus distinctus, quæ, vt existimamus, ora fuerunt, ex quibus aliàs caulem, & folia producat. Vtinam propagata in sobolem planta vlterius obseruare permisisset, plura sanè cum exactiore historia proferre nunc nobis licuisset. Iconem quidem, quoad fieri potuit, accuratam exhibere voluimus, vt pro viribus Botanicæ studiosis satisfaceremus.

PHYTOSOPHICARVM TABVLARVM

Ex Frontiſpicijs Naturalis Theatri

PRINCIPIS FEDERICI CAESII LYNCEI

S. ANGELI, ET S. POLI PRINC. I.

MARCH. M. CÆLII, II. &c. BARON. ROM.

deſumpta

Prima Pars,

In Stirpium Scientiæ, ac Studiorum Inſtitutionem, totiuſque Herbariæ Syntaxis Proſpectum:

Poſt Mexicanas Recchi, quæ cæteris cum omnibus Plantis in ea copulam inire debeant

NVNC PRIMVM A LYNCEIS EDITA.

Imprimatur, si videbitur Reuerendiss. Patri Magistro Sacri Palatij.

A. Episcopus Bellicastren. Vicesg.

PLantarum, reique herbariæ Phytosophicas tabulas Illustrissimi, & Excell.mi Principis Federici Cæsij Lyncei, à Reuerendiss. P. Fr. Nicolao Rodulfio Sacri Apost. Palatij Mag. recognitionis causà ad me transmissas accuratè legi, diligenterque recensui, & earum sum admiratus industriam: in his enim ex naturalibus principijs inuestigata Sophia, ad plantarum essentias, facultates, ac vires cognoscendas viam planè aperit; & (quod magis est) artificium ipsius Naturæ in gignendis plantis, in extendendis illarum neruis, in venis intertexendis, in musculis earumdem adaptandis, in coloribus exprimendis, sub methodo philosophica omnia tanta sedulitate locantur; vt vel quo nam lacte, quibus aquis, quovè aëre plantæ nutriantur, augeantur, atque infirmentur, ex vsu harum Tabularum minimè ignoretur. Omnia quidem ea eruditionis sacræ, ac prophanæ vbertate consperſa, vt me lateat, eruditio ne, an philosophia in eximio viro magis laudanda sit: vtrumque certè tam in Auctore, quam in opere summè conspiciendum existimo; Quapropter ad Italicam gloriam id plurimum facere arbitror; vt quamprimum & Tabulæ istæ, & reliqua eiusdem Illustrissimi, & Excellentissimi Viri egregia monumenta in lucem emittantur. In quorum fidem ex nostris ædibus Vaticanis xv. Kalendas Nouembris M. DC. XXVIII.

P. F. Fortunatus Scaccbus Augustinian. Apostolici Sacrarij Præfectus.

Imprimatur.

Fr. Hyacinthus Lupus Socius Reuerendiss. P. Mag. Sac. Pal. Apost. & Vicarij Ord. Prædicatorum.

EXCELL.^{MO} DOMINO

D. RODERICO DE MENDOZA DVCI DE INFANTADO, &c.

EXTRAORDINARIO

REGIS CATHOLICI LEGATO,

AD SVMMVM PONTIF.

INNOCENTIVM X.

FRANCISCVS STELLVTVS LYNCEVS FABRIANENSIS S. P. D.

TABVLAE Phytosophicæ, seu Viridarium hoc omni Plantarum genere refertum, tuam *Excellentiss. Princeps* petit vmbram ne Solis iaculis ardentibus arescat. Frontis tuæ instar Cæli serenitatem amat; etenim tuorum stellæ luminum poté nullis obductæ nubibus, puros, secundosque mittent influxus. Huius solum, in quo perennis vernat Aprilis, tuam exoptat assiduam præsentiam, ac deambulationem, vt pes tuus.

Quicquid calcauerit hic rosa fiat.

Aquasque benignitatis tuæ sitit, vt si labore summo *Principis Cæsij Academiæ nostræ institutoris peritissimi consitum*

 fuit,

fuit, adeò fœcundo patrocinij tui imbre irrigatum in
tui, & sui nominis gloriam semper virescat. Quod cùm
enxè ego c urem ad tuam confugio humanitatem,
cui meæ pignus seruitutis do, & subijcio æternum,
dum tantum *eruditissimi Cæsij* opus tibi exhibeo, & li-
co: quapropter Plantarium hoc, quod iam diu con-
clusum, & à nemine visum sub tenebris latebat; nunc
tutelæ tuæ iubare, ac auspicijs irradiatum, cultoribus
omnibus gloriæ tuæ, & Principis liberè pandetur. Vale.

Romæ 1651.

DEVS OPT. MAX.

PERFECTIO. Infinitum. Creator. CAVSARVM CAVSA.

Conti-nens. Fouēs. Cōser-uans. Beans. Viuifi-cans. Illu-strās. Cōpre-hēdens.

ANGELVS.

Absque corpore, spiritus, *spirituale, intelligibile Physiologis.*

EMPIREVM CAELI SVPRA NATVRAM.

ANIMAE SEPARATAE.

Idea abstractiones animi.

Prima materia Peripateticorū.

Rationis Entia plura, quæ humani capitis cælo concluduntur, quibus homo se superscendere cōtendit, & immateriata enititur.

Morali via hìc à Sapientibus ad Amusos, à ciuibus [ciuilibus quidem] ad Agrestes descendens, vltimo Simias, Psittacos, Socraticosq. Canes respexeris.

Sentiēs, propriè magis Animal.

— Homo: Ratione & intellectu præditū, [Rationale, & intellectiuum] Physiologis, [Risibile] Scholasticis, potius Democrito. liceat [VESTIBILE] serius dicere, vt eius nuditas, & miseria, quæ virtutum, artiumq. habitu contegi, & vestiri potest, simul indicetur.

— Brutum: Absque ratione, sensu tantūmodo donatum [sensitiuum] Physiologis, multiiuga, vnde Homini adumbratio Virtutū & Vitiorum, & sanè [moraliter] per horrendæ Circeæ, & Pythagoricæ transmutationes.

Perfectius.

Minus perfectum.

Corpus sensatū Physiologis, externa globuli radens, & occupans.

Duplicis naturæ quodāmodo, Animal viuēs, multiplici organo ex mouente, & moto conflatū.

Animalium oua hìc in considerationem venient Physico, quod compeditā cōcludant vegetādi vim, & sopita adhuc, vel potius complicita sentiendi exordia: hisce analogicè succedent plantarum semina, inde respicienda bulbillorum gemmantium in noua germina caruncularum initia. Ossaq. & plures partes, quæ in sentientibus vegetant ipsos prope sensus.

Testaffixum carens facultate se loco mouendi.

—Phytozoum Animal plantæ nō nihil retinens.

—Zoophytū Plantanimal duabus naturis.

—Zoolithophytū lapiplātanimal confusis tribus à nobis inuentū.

— Planta: Vegetum, sensus expers, tribus primis [nutriendi, augendi,] semet [propagandi] præditum [vegetatiuum] Physiologis. globuli tegmen, amictus: monilia: ornamēta: fusus ille omniuarius viror. Si propinquum viuentibus loco, & natura; si pro ipsis sit, & pronum iuuandis omni ex parte; si ipsa Cæli, Terræq. respectu diuersimodè pronum positione, cōsiderare volueris: haud ineptè PRONIMAL vocitaueris.

—Sensiplāta quodāmodo ad Animal accedens à nobis considerata.

Perfectior: quàm hìc vniuersim in suas classes distribuimus, & Mathematicè, ac physicè primū conspeximus.

Minus perfecta, quàm primo speciatim adinuenimus, & in historiā physicè adduximus.

—Metallophytū anceps inter stirpes, & metalla à nobis inuentū, quod pluribus libris explicauimus.

—Lythophytū: Planta ad lapidem accedens: à nobis primo in historiā physicam adductum.

Quæ nunc sumenda, & in Syntaxin redigenda, & contemplanda.

Firmius constitutū, cōpleto opere: perfectum Physiologis.

Huius loci, quæ à Physiologis, historicis præsertim, obseruata PETREFACTA sunt, quæ in Musæis asseruari solent, si in naturæ officina considerentur, in qua opere recuduntur iterato: pariter METALLIFACTA, quæ ipsi primum adinuenimus, cum plena obseruatione adhuc physicis in ancipiti Petrefacta, asseruissemus, artificis Naturæ gradatim ab vna in aliam conditionem ipsummet processum ostēdentes quo ipsam in opere inchoato ad medium; ad vmbilicum perducto; comperire licuit.

— Lapisurgens: ad Plantam vergens lapis, siue plātalis à nobis consideratus, cui in inferioribus proximior Figulapis.

— Interraneū: Simplicis Naturæ: Inanime: primaria Terræ proles: orbiculi ipsius, & viscera, & venæ. [Minerale] Physiol. vel magis latinè, minusq. propriè [Fossile] dictum, aut diffluente vocabulo [Metallum.] Nobis verò à Terra, eiusq. internis, & interaneorum quadam in globulo analogia dicere si non licuit, saltem libuit.

Solidius, firmiusq. cōcretū, Terræ magis.

Fluxum versatile, Aqueum magis, & succi.

In quibus perfectionis multiplex gradus, beneq. minutus, & lubricus, si vel concretionis ipsius, & excretionum ab ea; vel quascūque ad ignē succos incudē, cœlumque, & contingentia mutationes; siue ipsissimas inde solutiones, citra vel vltra focorum candentium lucē, respicere, atque examinare volueris.

Cōpositum, Mixtum magis, replicatis variè mixtionib⁹ heterogeneum Elementatū Physiologis, Disiectum.

Partes: cadauera: Artium materiæ: segmenta; & quæcumque Naturæ corrumpuntur, vel nostra auferuntur iniuria, aut à naturali statu exturbantur. Miscella: extillata: exiccata: præparata: excocta: vitra, & huiusmodi; hìc obijciuntur contemplanti, conditionis respectu: mutilata, scilicet imperfecta. — Prometeorum, siue Abelementum.

Insolens, admirandum, perfectius, ad cōpletorū mixtorū conditiones accedēs, ac veluti artificis Naturæ, reliquiæ aut resegmina, & fragmenta ex ipsis operibus detracta, peculiari à nobis Taumatombriæ volumine explicatum.

Solitū, ab Elementorū dictorum cōditione parùm discedens, primordij, aut rudimēti quadā in ipsa officina similitudine.

— Meteorū: Vix mutatum: impetu quodam violenter, vt ita dicam agentiū, tumultuario in Natura opere conflatum. Infirmum: instabile: prælu dij ad instar, & quidem in maioribus officinis. Imperfectum mixtum; Physiol. Vagi fere aëris prorsus instabili conceptum sinu. si autem, vt consonum rationi esse videtur comprehendere latius volueris ampliorum corporum primas inclinationes primas proles PROLEMENTVM dixeris, & ab alto humilia etiam, imo subterranea agnosces. Vlteriores profectò in Insolentibus excessus habes.

Pluuia *certè ab aqua nisi loco, modoq. non discernitur; minus ab aëre* ventus, *aut ab igne, qui infra terram, aut in altioribus* ardores: arena, argillaq. *à terris parum multo discedunt.*

— Orbiculus: Nobis proximum: mutabile: corruptioni, mixtioniq. maximè subditum vel ipsis in scholis. Elementum Physiologis Conglobatio potius ex duobus prioribus elementis in permixtum rudem scabrum heterogeneum, variegatum globulum primo, contumulatis. Maiora certè ex homogeneis corpora, vel saltem nostros ad oculos consimilibus.

Terra, Aqua, Aër, Ignis: Quorū natura & differentiæ plurimum in ipsorum conceptaculis & latebris quærendæ.

Et Tellus quidem quamuis siccior succos reddet.

Aquam, Aërem quāuis fugacē hunc, fluentē illā consequeris.

Minus quidem facile quamuis claudum secteris ignem assequi, & conuenire poteris.

Non pauci hic potius cometas *è Meteorum grege sublatos accendere, vel potius illuminare voluerint: quò pariter alij naturæ vires ad* nouas *etiam* stellas *distenderint. confinia quidem cælestia inter corpora, atque Elementa haudquaquam albis discreta columnis apparent, necque multa absque lite consistant.*

Collectū stella. Vnde: Lux, Radius, Calor.

— Cælum naturale: Elatius, à nobis remotius. Corruptioni aut mutationibus vllis præterquam loci, apud cōplures Physiologos minimè subditum. Sed Quintum corpus, seu Quintum esse nec paucis immateriatum, aut è naturæ viribus exemptum: Mixtioni tantum quibusdam obnoxium. Quibus quintum Elementum ex Arist. qui Elementum stellarum agnouit. Amplissimum certè corpus omnium comprehensione vix secluso, aut potius in se cluso globulo nostro, & proximè ambientibus. hoc in nostro Cælispicio in contemplationem plenè adducere, & cælestem asserendo Naturam, pro viribus inspicere conati sumus pluribus libris.

Expāsū Orbis Aether Physiologis.

Hic porrò quam multa, quam magna, quam cælata mortalibus: non desunt certè de cælo, deque orbibus disputationes, quæstiones, articuli, qbus cælata illa nobis: orbati nos cognitione illorū, magis magisq. remaneam⁹.

Benedicite omnia opera Domini Domino.

Simplicior, amplior potius, *simplex Physiol.* magis cōgregatum.

Corpore cōcretū, *corporeū, sensibile Physiol.*

Finitum Creatura

...; & in DEVM, qui A & Ω. *Ad cælum, & lucem sicuti & oculos hic, ita in altum mentem eleua: lumen à* PATRE LVMINVM *expe... per gradus, quos vndequaque multiplices, faciles exhibent scalæ. Pyramis hæc per admirabilis opificij creaturas ita te ad illum extollat apicem, ita in* SVMMI OPIFICIS *te pertrahat, ac perducat; vt beata illa diteris sapientia, cuius opera mirari semper, & admirari debes in ipsius Gloriam.*

Exordij vel potius præludij modo.
In genere simul, ac specie.
Præfinitio quædã.
Supra centrũ.
Indicatio causarum, & historiæ.
Theoricis, ac practicis signis præiunctis.

A PVNCTO, ipsius scilicet primi, summique *Plantæ* nominis *Centro*, per titulorum omnium LINEAS, in capitum SVPERFICIEM à quibus corpus deducatur pertractas, præsigni adumbratione præmissa, quà *Obiecti* & *Tractationis* circa illud indicia summatim ex omni materia præsumi possint, vnde Plantæ proferendæ ad omnifariam cognitionem.

Vago — *Intellectu* in frõte prospectante. — PHYTICHNOGRAPHIA quædam designantur. — ¶ *Repræsentatio Plantæ ad plen[...] cognitionem.*

& integri & scissilis corporis facie.

THEORETICIS prægressionibus illorũ omnium, quæ ex Plãta venire in contemplationem possunt, quibus materiam perlustramus.

Intus, & in cute versanda per omnes cõiũctas partes indistinctè collectim agnoscente.

Percurrente — PHYTOSCOPICA omnis contẽplatio instituitur. — ¶ *Quæ considera[n]da in Plantis, [...] cognoscenda.*

Citra vllam præcisam applicationẽ, aut discretionem ampliori prout latè funditur, cunctaq; complectitur collectione, in vegeti corporis notionibus generalibus ab istius dotibus, affectionibusq; cũctis insumptis, vnde vniuersim comprehensæ stirpes exhibeãtur.

Studium circa stirpes, omnisque Plantarum Scientia præscribitur.

PRACTICIS stirpiũ perquisitionibus, tam *in natura*, quã *in chartis*, ad plantas cõsiderandas, & cognoscẽdas legitima norma; indeque exercitijs, quibus moles tota in obsequiũ intellectus pertractatur, ad certioris, vel singularum notitiæ opera.

Prehensante — PHYTOGNOSTICAE regulæ excitantur. — ¶ *Quibus Plan[tæ] considerandæ, [...] cognoscendæ.*

indiscisso corpore.

Circumscriptio.
In genere.
Agitatio quædam.
Circa centrũ.
Causæ vniuersales & historiæ.
Seiunctis Theoria, & Praxi.

Mole *Obiecti* tota in CORPVS subsequẽte, vt sua cũ materia ad enucleationẽ vsq; omni ex parte in præ nunciatorum implemẽtum exposita remaneat, modis videlicet quibus ab Intellectu sumitur.

Cõsidẽte — Pernoscente

Cõmunes adhuc ampliori bus partibus *Naturas* generatim per gradus descẽdẽdo, *Plantarũ classes, genera, ac species medias* apta diuisione è Naturæ plãtificis officinis deductas, cõstituẽdo, latiuscula cõtẽplatione.

Priori in ampliora agmina partitione.

Separante — DIGNOSTICA distractione partes sumuntur. — ¶ *TRIPHYTO[...] LOGIA summ[...] explicati planta[...] rÿ generis Tri[...] partitio.*

Discisso, secto corpore.

Discernendi, ac diuidendi applicatione, indeq; TOTVM considerandi prout ex PARTIBVS cõflatur in quæ discindi debet, mox ad partes illius positarum, scilicet tam in specie plantarum finitionibus, *discretim sumẽdas obseruatione p suas causas, inde praxes per singulas.*

Secũdarijs in manipulos sectiunculis.

Diuidẽte — LOGANATOMIA procedit ad partes partiũ minuendo. — ¶¶ *Priorum mẽbra, & quæ à sũmis interdiuidũtur cognita, et su[...] sequentibus Tabulis distributa.*

Infidẽte — Peruidẽte

Vltimus præcisius partes *infimas species, ipsasmet* scilicet *Plãtas*, à suis originis vitæ figuræ viriũ fõtibus, in seriẽ Mathematicè, Physicè, medicè deriuando.

Displicãte, ac discernẽte — PHYTOTOMIA imprehẽdendo ad illa vsque continuatur, quæ numerum dũtaxat constituunt. — ¶¶¶ *Postremis paulatim discretionibus Homonyma ferè contenta & vix exigua quadam varietate sectiũculis modum exhibentia: quæ Indiuiduorũ complẽtur numero in Syntaxis cõplementum ordinatè ostensa.*

Mente.

Ad

Ad stirpium scientiam latior præsignatio in vniuersæ Syntaxis indicationem.

Plãtæ repræsentatio, indeq; contemplatio ad plenã cognitionem est, vel

Theoricis potius meditationibus, ac doctrinæ institutionibus.

- *Vniuscuiusq; singillatim, hinc*
  - Plantæ Aspectus, Partes, Compositio, Structura, & quæ Quãtitatis sunt, Dispositionis, ac Loci.
  - Vita, & Causæ, quæ ipsius Naturæ.
  - Vires, & Vsus Applicatæ, quæ Actionis, Qualitatis, & Conditionum: Nosq; præcipuè respiciunt.
  - Moralia nobis signa.
  - Tituli ex Nobilitate, Pulcritudine.
  - Nomen, Nominis rationes, ac re cũ ipsa Coniugia, Auctoritas, Cõtrouersiæ.
  - Perfectio Gradus.
  - Tractatio ipsa, quæ à Scriptoribus, Historicorumque obseruatis.
- *Pluriũ comparatione, hinc Rationes*
  - Similitudinis quibus Plantæ conueniant.
    - Vniuersæ Plantæ. Plantalium membrorum.
      - *Propinquius.*
        - Genus eiusdem nominis.
        - Varietas proxima ab Antesignanis.
        - Affinitas. magis hinc { interstitijs distantijs varijs. } minusq.
      - Respectus. aliquãtulũ etiã iungẽs
    - Plantalis constructio.
      - Copulatio. classes superiores ampliores inferiores subductæ angustiores
      - Ordo. Dispositio. Series per gradus, & loca ex Physico processu, breui quo que magis abditarũ intuitu.
      - Diuisio.
  - *Remotius.* Differẽtiæ, seu distinctionis; quibus ad inuicem recedant, ac disiunguntur.

Practicis quoque additis, nec sine contemplatione complementis.

- *Hinc sumẽdo.*
  - *Plantam intus, extraq; cunctis partibus totam.*
  - *Ex libro Naturæ.*
  - *eiusq; vicarijs exemplaribus iconismis coloribus lineis notisque obiectam expositum dictis scriptis inscriptionibus*
  - *Naturæ ipsius quasi loquentis euidentia.*
  - *Nomen legitimum certo congruens æquè addictum.*
  - Ritè coniũctis Phytognostes.
- *Inde deducẽdo.*
  - *Suis successiuè inscriptas nominibus plantas,*
  - *Prout à Natura proprijs statuuntur agminibus, à primis ad vltimas vsque ordine repræsentatis*
  - *ac per suas describendo differentias diuisis*
  - *similitudine adiunctis, indeque simul definitis, ac locatis*
  - *vt ampliora genera per medias species ad infima, quæ proximè indiuidua comprehendunt, explicentur.*
  - *Reiectis interim discordibus illis familiarum titulis, quibus renuente Natura antiqua forsan contubernij necessitate cogebantur, remanentibus duntaxat ex consuetudine signis rectis.*
  - *Genuina vt distributa constitutaq; Plãtametatio cõsistat.*
  - *Et ab ea, quæcunque de stirpibus cognita, & quomodo à qbusuis Phytologis dictaq; ritè haberi omnifariam recteq; possint.*
  - Ad ipsam, vt tandem Phytosophiam.

Synopticis tabulis, vniuersalibus, inde ad vltima vsque peculiaribus deductis.

In

In Plãtis conſiderãda, cognoſcẽda

ſpect.

reſpect.

- **Natura.** Priori noſtro intuitui, ipſarum ſubijciente Natura, ſingillatim diſpicienda,
  - In fronte magis, quæ prius apparẽt, & sũt QVANTITATIS, cuius modus FIGVRA, quæ pluribus hoc in genere FORMA. — MATHEMATICVS. — *Plantæ Quãtitas.*
  - In receſſu magis, quæ exterioribus penſitatis innoteſcunt, & ſunt QVALITATIS, quæ præcipuè requiri in Plãtis ſolet, vnde appoſitè quidẽ Dioſcorides, Danti *Qualis* collector dictus;
    - VITA naturales in Plantæ corpore Motiones. — PHYSICVS. — *Plantæ Vita, & qui inde motus.*
    - **Vſus.** VIRES, ſiue in alijs MOTIONES: VSVS nobis corporis applicatione, qui & multiplex, & maximè varius nil nõ tentantibus, & extorquẽtibus ad propria cõmoda hominibus,
      - Et quidem *Abſtracti*, primũ ab naturali ſede plãtalis corporis, & ad impoſitionem vſurpati, compoſitione. — MEDICVS.
        - Deſtructa. — *Plantæ Vires, plantali compoſitione deſtructa.*
        - Seruata aliquantulum, partibus tantũ modo quibuſdam adhibitis. — *Plantæ Vſus, eius corporis partibus aliquibus inſumptis.*
      - *Viuentis*, locoq. proprio permanentis propinquitate, & præſentia. — *Plãtæ Energia ſuo in loco incolumis.*
- **Ornamenta.** Ad humana ferè corpora, ſed & brutorũ, necnon inanimata.
  - Poſteriori reflexione, noſtra ex obiectis colligente, & deducente ratione,
    - Ex pluribus, vel paucioribus conſilio quodã, vel caſu *Imprehenſa*, quę præſertim notitiam faciant.
      - Interius adhuc inſumpta, necnon conſpectu ex ipſo. — MORALIS. — *Plantæ morale præceptũ; ſeu Virtus.*
      - Exterius potius adpoſito, loco. — PHYLOLOGVS.
        - Erudientis ornamenti. — *Plãtæ Titulus.*
        - Indicantis, Indigitantisque ſigni. — *Plãtæ Nomen.*
- **Logiſmi.** Ad humanas mentes.
  - Ex omniũ ferè conſpiratione, & cõcurſu *Comprehenſa*. — METAPHYSICVS. — *Plãta in cõſtituta, quæ vniuerſim cõcludãtur.*
- Quorum omnium tandem. — *Phytanacephaleoſis.*

In

(Simpliciter considerata.)

- Discretæ.
  - PARTIVM
    - Constituentium / Complentium — Membrorũ præcipuorum cõstituentium — Particularum peculiarium Membrorũ
    - Internarum / Externarum — Radicis — Fibrarum
    - Formaliũ, vt aiunt, & Accidentalium. — Folij — Foliolorum, Squamularum, Alarum
    - Genuinarum / Adsciti-tiarum — Caulis,& rami — Petiolorum, Ramulorũ
    - Certarum / Ambiguarũ, vt sçirpi radij — Floris — Flosculorum, Conceptaculorum, Loculorum, Vasculorũ, Calycum, Cucullorũ
    - Propriarum / Communium — Seminis
  - Componentium, & iungentium.
    - Per longũ: Neruorũ, Venarũ — Articulorum, Staminum, Villorum, Apic. col.
    - Similarium / Dissimilarium
- Continuatæ.
  - Differentium / Conuenientium — Per latum: Membranæ, Cutis, corticis, Cartilaginis. — Septorum interstinguentium
  - Similium / Dissimilium — Per crassum: Musculorum — Pericarpiorum, Ossium
  - Simili modo / Dissimili se habentium — Medullæ
  - Fluentiũ / Solidarum — Cordis
  - Perennium / Annuarum — Per totum: Carnis, Succi — Fungosarum, Spõgiosarum, Lignosarum — Particularũ
  - TOTIVS

Organorum singulorum

- Habitus
  - NVMERVS: Multitudo — Certi quoti numeri ratio — *Ratio*; Incerti numeri varia — Arithmeticè
  - Paucitas
  - Simplicitas — Dupla, Tripla, Quadrupla ratio — *potius habita*
  - Multiplicitas — Bina, Terna in ordine
- Excessus
  - Densitas — Combinatio foliorum
  - Raritas — Ordinata; Inordinata
  - Harmonica quodammodo ratio — Muficè
- Paritas
  - Consiſtratio, Connexio, Coagmentatio, Constructio
  - Symmetria; Structuræ ratio — In coordinatis partibus præsertim floris ad seminis, & corculi ad Plantã, & productionum ordinē. — *Modus*, *Ordo*
  - Proportio — *Relatio*
- Defectus
  - Crassitudo exilit. gracil. — Spiralis ratio caulium, & productionum
  - Humilitas, Breuitas, Anguſtia — Cochleata, Sphærica — *Ratio*
  - Altitudo, Longitudo, Latitudo, Inanitas — Quadrata, Angulata, Fastigiata — Geometricè *potius*
  - Plenitudo, Paruitas — Oblonga producta, Collecta
- Priuatio
  - Magnitudo, Amplitudo, MOLES — Expansa, Diducta

Sitæ, in proximè sequentibus paginis.

In

In Plãta ſunt Quantitatis ſitæ.

- *Quoad corpus propriũ ad*
  - Cõpoſitionem, & terminos
    - Interiores.
      - *Conſiſtentia.* — *Ordo turba trica textura omnis raritas denſit. laxit. farct. ſolidit. fragilit. ſectil. fiſſil.*
      - Compago. — *Plenit, inanit. ſpongioſit. fiſtuloſit. tubul. ſucc. aridit. petroſit. limoſit.*
      - Tactus. — *Coriac. cartilag. carnoſit. fibroſit. lanoſit. craſſitudo, tenuitas, gracilitas.* *Rugoſit. leuit. planit.* *Hirſut. glabrit.* *Calor frigus actu, vt dicunt.*
      - Præter lignorum putrilucidas partes, ſunt quæ etiã quibuſdam lucere dicantur Plantæ, vt Baaras Ioſephi, Aglaophotis, Aſter Atticus, vt alibi notauimus. — Lux.
      - Color. — *Color; & varij ab albo ad nigrum à plumbeo ad cæruleum, ſed communis illa membris in pluribus exterior, præcipuè viriditas, albicans intus facies, quæ ex amplioribus craſsiuſculis poſitionibus. cruditatem, terream Peripatetici dicunt.*
    - Exteriores.
      - *Figura. Species,* ipſa apparens totius partium — *Anguli ſinus ſect. curuit. plan. inæqual.* *Rotund. oblong. teret Cylind.* *Mixtæ ferè omnes figuræ, & quæ omnes noſtras regulas perbellè eludant.* *Tub. bulb. rap. capilli com. vmbell. ſpic. caput.*
      - Hic conſiderandus interuenit Ordo in partibus, poſitionis ratione, quo completur figura. — *Nod. grum.* *vt Fructus* { *ſupra* / *infra* } *folia* [*à latere* / *in cacumine*] [*in caudice* / *inpetiolis*] ita in { Germinibus. Folijs. Floribus. Radice. }

Lineas in Iúcis habes, ſphæras in bulbis pomis, ac tuberoſis, Oui ambitũ in Braſicæ capitibus, Pyramidis aſpectũ infaſtigiato beneq. florido Cãpanulæ illius thyrſo. quid verò enũmerem plures in eadem Planta, omnes in omnibus figuras, & multifariã diſpoſitas? ſi verò vſum circini quæris Fungos petẽ.

  - Motum, diſpoſitio partium.
    - Minorũ ad
      - Internas fũctiones vitales
        - Organorum formã quoquo verſũ ſpectata, quoad officia, & examen ſuperius numerum magnitudinẽ figuram ortum, & relationem inter ſe mutuam. — *Mouentes partes excernentes Motæ excretæ.* *Digerentes, digeſtæ, aſſimilatæ, excretæq. partes vnde ſimilaribus diſſimilares conſtituantur, rarius, denſiusq. diſpoſitis, & in figuræ obſequium ſubiectis.*
        - Ductus ſpirituũ ſuccorum. — *Ab radice, quæ alimẽtũ terrei ſucci, quaſi ori analoga hauritur mittitur in plantæ reliqua membra ampliore per medullam, veluti ſyphonem mechanicum ſcilicet Diabetem via, inde minoribus alijs diſtribuitur ductibus cauisq; particularũ loculis ad petiolos vſque fructuũ florum, & foljorũ excipientium, nec oſcula deſunt, quæ a rorido quoque aëre exteriores ſibi ſuxerint partes.*
      - Externam euaporationem.
        - Effluuia particularum odores efficientiũ præſertim è floribus. — *Meatus, & quæ tranſitum relinquunt partes, quæ admittunt, excipiunt.*
        - Aërem corrigentium, alterantium dũ per illum diffundũtur. — *Quæ exiliunt, & permouentur particulæ, & quæ in ſpiritus erumpũt, aut ex abiturientibus à Plãta ab illis aſportantur, ſiue diſſipatum eant, ſiue inde repluere debeant.*
        - In Rores, Mannas, & huiuſmodi abeuntium, indeque ſtillantium.
      - Incrementa quoquo verſum
        - Surſum qui à globo impetus / Ad latera / Deorſum — Quæ apponuntur, ſimulq. comprehẽſę diſtenduntur varijs organorum ductibus. — *Diſtributarum particularum, quæ, & quomodo appoſitiones, & coniugationes aſcendentium, & ſecum ducentium ſpirituum in altum, craſsiorumq. & ſpiſsiorum deorſum actarum, & mediarum circum vndique adiectarum.*
    - Maiorũ ad locã lem exterius
      - Agitationẽ Librationem.
        - Statuminum, & diuaricationum apta per membra conſtitutio, cõnexusq. obediẽtia. — *Diductiones molis.* *Diſtractiones penſationes ponderum, radicum & ramorum variè in orbem reſpondentium ad inuicem rationes.*
      - Concuſſionem ſonoram.
        - Quæ percutere, & repercutere aërem valent particulæ, & in vndas criſpare, turbulasq. conciere. — *Quæ conſiſtunt, & alliſionibus varijs concutiuntur.*

Papauera quædam Arabes à fracti vaſculi ſono ſimili Sciachaich vocant, & in Aphrica herba dicitur ſonum Huahua ab homine tacta, emitte re quaſi perſentiat.

Contextu[s] / Compoſitio i[n]... rior, ex qua ... tionibus, & a[p]... tionibus mu[l]... plex figura. Eſſentia quodã... do Phyſiol. Cutis finientis ... obducẽtis ra[t]...

Facies.

Termini ex[te]riores.

Exterior co[m]poſitio. Membrorum ... do, organo[rum] conſpiratio.

Robur ex co[n]... gatione p[ar]tium.

Conſtitutio ... vitæ vſum.

Excernendi, tranſpirãdi ... tiones.

Apertio, ſugẽdi ... & recipiẽdi ap[ti]tudo, ac in ſe m... ſcẽdi, & ſubige[n]di, vnde & eleu[a]tio, & profund[i]tas, & omnis m[a]gnitudo.

Agilitas paſsiuè ... Leuitas. Grauita[s] Ponderitas. Fi... mitas. Aequil[i]brium.

Cauitas. Conformatio rec[i]proca ad diffr[a]ctiones, reperc[uſ]ſiones, & impulſu...

Par-

- **Partium.** *Positio.* Pront sci-licet in loci occupationem di-stenduntur, ac respi-ciunt
  - Et ambiēs totum, & circūpositas partes, coniunctę.
    - Erectio. rectitudo. declinatio. obliquitas flexus. supinitas. Prostratio.
      - *Nec satis modorum habeas, præsertim si ad singulas stirpes respexeris.*
      - Prout interuenien te partium nexu impetuq. inde, spirituumq. missis in musculos fuccis fustinentur, aut incuruantur mole, vel pōdere, siue superiora petant, aut inferiora magis & quę grato circū-stāt cōtubernio.
        - *Quæ robore suo profurgunt, vt Cupressus, Pinus.* — Protensio.
        - *Quæ contorta vario nisu fusti-nentur, vt Vitis.* — Conuolutio.
        - *Quæ congenito statumine ca-rent & alieno fulciuntur, & scandunt, & aduoluun-tur, vt Hedera volubiles.* — Scansio.
        - *Quæ procumbunt, & hum-amplexæ supinæ iacent, vel reptant humirepā, vt Cha-mæcissus Nummularia.* — Accubatio.
  - Seipsas inuicē, si diuersis portionibus disiunctim insumātur & dispositione referantur.
    - Plures.
    - Aliquæ.
    - Quodcumque segmentum.
      - *Ad totam plantam.* / *Vel similes partes.* / *Aliquantas diuersas.* — intus / Ad circum / cum stantia. / *Extra latius, pressiusq.*
        - *Quæ, & quibus mensura rationibus.* — Collatio.
        - *Quomodo.* — Respectus.
        - *Inter quas.* / *Quibus* { *Ante : retro.* *Ad quod latus.* *Supra : infra.* } — Collocatio.

- *Quo-ad cō-termina cor-pora respe-ctu*
  - Siquidem diuersæ, diuersis halitibus exurgunt Plantæ. Aluminosis Agrifoliū gaudet cuius plantæ indicio alumina in Thuscia Græcus inuenit, quæ suis in regionibus eiusdem Plantæ fyluulis subessent.
  - Latius sumendo ab ipso corpore reti nente.
    - Ampliori fuso magis, quod
      - Rarius *Quasi Nouerca quodam modo se habeat, vel potius hospitis*
        - *Aqua* { *commersa* / *emergentes* } { *falsa* / *dulcis* } { *stagnās* / *fluē;* } — Mare. Stagna marina. Lacus. Palus. Fons. Riuus. Fluuius.
        - *v agnatantes, vt Hayba-lim Stratiotes* — Vliginosa rigua fontium.
        - *terra nitæ, vt Tribulus.* — Humida. Limosa.
        - *Terra* { *infra superficiem sepultæ.* / *in superficie ad aerē* } { *varijs halitibus, aquis fœta, & perfusa* / *mineris flatibus* } — Littora. Scopuli. Cretosa, arenosa, glareosa, sabulosa. Petrosa, saxosa, arida, sterilia, macra, gracilia. Prærupta.
      - Frequentius *Quæ mater.* — Pinguia, glutinosa, fertilia.
    - Angustiori. parasitico quodam abusu
      - *Interdum: Plantæ reflexione quadam, qua stirps stirpi, & locus, & venter est, & ortus, & alimonijs præpostteris.*
        - *Arbores, aliaq. etiam humiliores plantæ* { *ramis* / *radicibus* } { *strumosis, muscalis.* / *muscosis, terrosis cortictibus.* } — Participatione vicinarum plātarum efflantium.

- **Totius.** *Locus.* Qui quidem si cum producendi, & conseruandi naturā cōsideretur, à quantitatis modis, mensuræq. rationibus ad eos, qui qualitatis sunt vergit.
  - respectu obiice, reflexione
    - Varijs quo ad
      - Solem Vētos Alia corpora
        - habitudine varia, præsertim humano ab opere
          - incul-ta — *Tesqua Prata* / *Rudera, parietes, maceria.* — Conuersantium animalium.
          - *Viæ, semitæ, limites.*
          - *Sepes, margines.*
          - culta — *Arua segetes, fatione varia.* / *Horti plantatione varia.* / *CōsitaVineæ, Pomaria, Oliueta.* / *Muscosa, fronde tecta.* — Diuerso Solis, cælique precisus aspectu, & aëris ambientis.
        - Collocatione varia
          - adiacentium — inumbrantium / abscedētiū — *Sylua, variè opaca.* / *Aprica aperta.* — Ventis variè perflari Zephyris, beneque fœtis, & corpulentis Austris.
          - ipsius terræ — eleuatæ. / adæquatę. / in cauæ depressę. — *Montes colles promontoria.* / *Planities cuiusmodi plures Insubria, Campania, Romanusque ager habent.* / *Valles, Conualles in Vmbria, & Sabina frequentes.* — Aura maritima. Turbis diuersis Cōclusionibus, quibus aër, quādoq. stagnare videtur.
  - A corporis retinentis affectione exteriori precisius, cælestiū, terrenorumque respectu quoad
    - Sedem ipsā inter contermina
    - Cæli, soliqque ampliores plagas, & seiunctim.
      - Quę Patrię regiones, aut tractus, latius, angustius: quæ grata, & quæ difficilia hortorum hospitia, & diuersoria.
        - *Patria varijs quidem finibus, scilicet plantas dicimus Europæas, Italicas, Sabinas, Calabras, Aphricanas, Aegyptias, Niloticas, Americas, Mexicanas, Michuacanenses, vlterius Romanas, Nucerinas: eiusdemque montis, vt Baldi, Ianuarij nostri, & Verulani horti Centauri dicti;* — Regionis totius, aut plagę soto fœto diuersis perfuso permixto.
      - Tegens cælum patrium per climata, variasque partes.
        - *Quæ ab Occidente Canario ad Orientem, quam longitudinis dicunt; aut ab Aequatore ad vtrosquePolos, quam latitudinis; ratio: vel vnius simplex, vel vtriusque simul.* — Diuerso vertice cælesti variè distributa lumina, radiosque infunden te, imprimēte, permouente.

Ger-

Germinet terra herbã virentẽ &, facientem femen, & lignũ pomiferum faciens fructum iuſta genus ſuũ, cuius ſemen in ſemetipſo ſit ſuper terram. Gen. 1.

Vita Plantę naturales motus in ei⁹ corpore.

Ab promouentibus principijs initio.

Externis cauſis.

Influentijs cæleſtibus, cæloque ipſo alternis ritè, rectèque vicibus, & ſudo, & madido inde *Sol pater Anaxagoræ*, & *Ariſtoteli*, ſcilicet, *Generationis initium.*

Radij, lumina ſyderum, immiſsio particularum.

Imbriũ, rorulentaq; aſpergines, & Niuiũ fomenta

Nonnunquam diuerſarum plantarum ſeminijs fœta pluuia fecũdiores, vt picoſa illa, ex quibus laſerpitium, & ſylua Cyrenis.

Superiorum Elementorum, au... partium cũ inferioribus ... & *copula*.

Concitum fermentum ex p... corpuſculis, quæ conſim... dã veluti cõputrium fer... feminium coeunt, & ſe... æquipollentes grumulos.

Hum-aqueis ſubſtratis partibus aptè ad ſpiritus, ſuccoſque conſtitutis inde *Terra mater Ariſtoteli*, vtpotè alimẽti initium, & ſubminiſtra.

Aggerendorum, increſcendorumq; putri-lata ſubminiſtratio.

Generatio. Sponte Natur... mina præſti... quamuis ob... nobis. A ſemine inſe... planta.

Internis.

Quà motis, quà mouentibus, & inſtrumentis.

MATERIA { CALOR — *Tenuiora concitanda.* / HVMOR — *Sequaciora ad pingenda.*

MOTVS. *NEXVS.*

Excitatio. Eductio germinis. Pullulatio.

PARTICVLAE.

Simplicitas. Commixtio Remixtio var. par.

Conformatio. Figuram in... vis. totius } produ- partiũ } ctio. *Figurati...* dicta. *Tempora.*

Vita ipſa : viuendi actus : *vigor* : *viror*. Nec *natura* tantum, vt latius nonnulli loquuntur, ſed huiuſmodi, quæ *vegetandi anima*, aptis ad eas, quæ infra functiones *organis*, & *partium obſequio* vſa. *Sanitas* hinc eiusq. *conſeruatio* præſertim ex caloris, humorisq. modis, Symmetriaq. quodammodo, & Harmonia membrorum, partiumq. interfluentium inde, & ambientium, & retinentis ſemper ventris, qualis Anaxagoræ tellus, vel potius vteri materni : à cuius ſinu quamuis explicentur ſtirpes non tamen facile vnquam abſolui ſolent.

Viuens corpus. Sanum. Vitæ ſta... *Vitalit...* dicu...

Senſum; dolores; voluptates, connubia interim, & vlterius *mentis, ac cognitionis veſtigia* illa, quæ ex *Empedocle Anaxagora*, nec inuito forsã *Platone* afferũtur refellentibus *Theophraſto*, *Ariſtotele*, ac *Galeno* non niſi metaphoricè acceperis, & eleganter. Analogicè verò ſi libet *ſexum* quemdã ad animaliũ modos.

Inſidet porrò ea qua viuunt *Anima* in corpore toto, præcipuè verò ab radicis fontibus per medullam illam, quaſi ramoſa viſcera, & diſtenſum cor, in membra diffunditur, neruoſas itidem, ac fibroſa partes, interueniorumque plexus, nec parum in ipſo cortice, vtpotè ijs, quæ benè ſubacto, lentoq. nec facilè diſſipabile ſucco conſiſtunt, in eius foculos, & latibula.

Inſiſtente anima. *Variè fuſa, ac diffuſa.*

Educatio à partibus ſeminio obſequentibus, ſocijsq. cauſis eſt, ſuccisq. quaſi terræ matris lacte, complexuq. benigne fouente circumfluo aëre, radijsq. benignis, & opportunis inſperſionibus : quæ etiam ars ipſa, quandoq. prouocans pro viribus ſuppeditauerit.

Educatum.

Fũctiones vitales, quæ à vitæ, & ſanitatis gradu.

Cõſeruationis. { Nutritio.

Alimenta / *Excrementa* } facultate { attrahendi, retinendi, cõſequendi, ſuperfluum reijciendi.

Ore ipſius radicis / *Oſculis.* { *interius per partes.* — *Subiugatio inſumtorum.*

Exterius quæ ab aere roſcido haud parum inſugere, & inſumere poſsint.

Excretitiæ ſtirpes paraſiticæ. Excretitij ſucci. Lacrymæ reſinæ. Gummi. Oleoſæ effuſiones.

Tempora Membrorum. Officia. *Nutritiu...* Alimenta ſucco ... qua, & terra ſim... Partiũ omnium. ſtercore, pinguibus ſalibusq. } ...

Complemẽti, ſeu perfectionis. { Incrementum.

Motus inteſio { Surſum, ad latera, Deorſum

Additio aſſumtio.

Diſtenſio.

Complementum.

Admirabilis hæc in Metl fœtu inque Solis flore inde Planta maxima dicto, ac Tune, & in pluribus Saxariplantis, quæ Chamaleontino more aëre potius frui videntur.

Extenſio quoquouerſum. *Augmenta...*

Perfectio completo corpore.

Fœcũditas.

Flos Naturæ ridentis Venus; ſeminis præludium; promiſſio; confertis à ſpiritibus minutè in colores elegantes.

Partus Numero, tempore, modo, membris.

Semen Manifeſtum, ſimplex, multiplex.

Nexus obſignati multlplicatio veluti fermentum reliqua in ſe trahens ſubigente ſpiritu : exſale, & ſulphure fixo chimici : ex ſubſtantia plantæ ſcholaſtici.

Sexus, & Hymenea Plant. in Palma celebrata, in Mercuriali obſeruata à nobis. *Generatio...*

Spirituum florida eruptio cõce... nis preuia.

Conceptio.

Multiplicationis. { *Conſperſio*, coniectio, ſeminum.

Gremij terræ, varia ratio, varia ſeminum receptio, ea tepefactum ſemen complexu ſuo diffundit, & elicit ex eo herbeſcentem viriditatem Ciceroni.

Fœtus incubante Natura varius.

Vterus. Receptio. Sopor Plantulæ it... mine. Embryon plantulæ

Cõcluſio totius plantulæ in ſer... ouo an nutritio, an incrementum.

Et ea vis indita ſemini, vt complicitã plantulam emittẽdã per multos annos, per turbationes multas cõſeruet ad vitã : immo ad terrę vterum currat ſponte ſua. xiij. anno mõtanarũ quarundã ſtirpium ſemina proueniſſe ſcimus, & Altheæ à nobis ad Nephriticos vſus contuſa, diuq. ſtillatitijs aquis macerata, germina in ipſa phiala per anguſtũ os emiſerũt. Per ſtercus quoque nõ turdorũ, ſed equorũ gallinaceorũ, aliorumq. & fruges, & Gith, aliaſque enatas ſcimus. De Lupini ſemine quamuis inter vepres ſuſpenſo radicibus miſsis terram petẽte ſcriptum.

Prolis à ſemine eruptio. diuerſis dierum ſpatijs alijs primò inde alijs miſſis plantæ partibus. Magis, minusq. viuaci ſpiritu, aut perenni virtute.

Concepticorticis effractio, dilatatione, inſumpto à nutrimento, indeq. incremento ſeminis, rumpente.

Excluſio.

Stirpinitium ſurgens.

Aligermina fouentia. { *Semunifolia ex vniualue.* / *Sembifolia ex biualue*

incunabula *Sembifolia* in omn... ferè, à reliquis folils diuer... ſeminis ipſius pulpa.

Propagatio varia prout ſcilicet expãſum per partes ſemen fuſa ſeminali, & quoquouerſum interdum virtute in illis maximè exiſtit, quæ viuacem ſpiritum animæ in condenſo, pertinaciq. humore cõnlocatum obtinent, inde viuiradice ramis ferè cunctis, ſementicisq. germinibus, gemmis, tuberculis, nodis, bulbis, radicibus folijs, quinimo ſuccis; contrito ligno multifariam notatur multiplicatio, & per Inſitionem etiam de qua inferius non ſine aliqua mutatione.

Collecta in principium, nouumq. caput ſtirpis virtute.

Inſurgentium in plantam partic... rum ſeries.

Miſsis maiori, minori que compendio adultis partibus.

Partium à matre in nouas prole... ceſſus ex collectionibus varijs.

Vel etiã à maiori plãta abſolutis, & in nouacõſtitutis germina.

Adiunctiones, appoſitiones.

Aut in alijs ſuperductis.

Noua è membris, membra in no... rum corporum conſtitutiones.

Ab ani-

Ab animæ ipsius spiritu, & energia, eo completo.

Affectiones, & Mutationes.

Quis autem nexus, quam ve robustus in semine vlterius cognosce. Meditatio in rediuiuis illis à rogo, à contusione plantis fit, quæ è cineribus saleque; quæ è concritis prosurgunt ad figuram, ad vitam corporibus; quæ in salis micis, fusoque latice, ipsas figuras repetunt peruicacius. Iam consignati à Natura interius, exteriusque plexus firmitatem spectato, si ea confringentis Tuditis, si destruentis camini, vel ipso in busto, & fragmentis immanem violentiam frustrauerit, irrefragabilis prorsus, & inuicta speciem inde redierit in suam, membraque reddiderit illa, quibus ad prioris vitæ functiones, officiaque constituitur; quid vnquã pertinacius impressum, quid mirabilius obsignatum, obseruaueris? Adde breuissimum operis cõpendium, & surgendi impetus, ac resurgendi repetitas pro calore admirandas vices.

Aetas longior, aut breuior vitæ duratio, & peculiaris partium, mutatio habitus figuræ.

- *Consignati nexus in persistendo vis longæuitas quæ plurimum in*
  - Soliditate
  - Succo multo bene condenso, & lẽto
  - Radicibus lõgis
  - Cultu putatiue
  - Sicciori loco
- *Debilitas breuitas quæ*
  - Cito nimis prouentu
  - Imbecillo corpore
  - Radicibus in superficiem actis

Annua, Terrestris, Perennis — Conditio, & varia lõgioris, aut breuioris æui.

Radicem, Caulẽ ramos, Folia, Flores, Semina fructus — Quæ nunquã amittunt, rarius quæ, aut crebrius producũt, vnde vitę, & perfectionis organorũ ratio, non parũ innotescit.

Iuuentus, Vigor, Senectus — partium Contractio, Apertio

Morbi

- Intrinseci, Extrinseci
  - Compositione
  - Intemperie
  - Solutione continui
- Communes, Proprij
  - Pericula cum
    - Germinaturiunt
    - Fructum fecerint
- Generis, Specierum, Partic.
  - Remedia
  - Subsidia
- Totius, Partium
  - Præcautiones

- Nutritionis, Alimẽti, Germinationis, Ortus, Fœcũditatis
  - *Sphacelus*
  - *Sideratio*
  - *Roratio in vite, in frugibus nostri Mannam vrentem dicunt.*
  - *Articulatio*
  - *Hirculatio*
  - *Scabies*
  - *Rubigo*
  - *Foliorum, & fructum lapsus*
  - *Cittosis vuarum*
  - *Vermiculatio* — Vermes, Erucæ, Pediculi, Lepas in Myrto F. Columnæ, Aranei, Culices
  - *Fungus*
  - *Ictus & vulnera*

Partes à nexu exorbitantes ad solutionem, conclusionum foculis in putres vsque turbulas rebelles.

Et quæ meatus impediũt, & particularum conspirationem interturbant, continuataq. interstinguunt.

Internæ

- Aestu siccitate, Frigore, Humido — Intrinsecus, Extrinsecus
- Iniurijs, separatione partiũ, & totius à terra.
- Corruptio, Lãguor, Ariditas, Putrefactio, siue
  - Planta
    - Eruatur
    - Atteratur
    - Frangatur
    - Vratur in cineres
    - Priuetur nutrimẽto
  - Pars ipsius
    - Abscindatur
    - Findarur
    - Diffingatur cõtrarijs oppositis; vel dentibus rodatur.
    - Vratur radijs.

Venenum vt menstruum, eiusque vel halitus tantum.

Ariditas, & mors.

Interitus

Animalia in Plantis genita. — *Computridis partibus in Vesicis Vlmi, Terebinthi: in cornibus Hoitmamaxalli Recchi.*

Fermenta spirituum fœta, ad altiorem viuentium gradũ superbientium.

Abortus.

Perseuerantia.

Degeneratio

- *Monstra vt cornucopia Cardus Imperati, & forsan Quauhcuetz placuitlapilli Recchi.*
- *Plananchusa nostra, & huiusmodi.*
- *Carduos nuperi olitores in gibbum contortos turgere cogunt. Intybum Lactucã crispant, & in candorẽ, & succos cũ Cichorio Soncho & Asparagis ducũt. Brassica carnosã vim à flore in villosum spisso germine cerebrum præuertunt. Cypriam. scilicet illã. Cerebrassicam nos, nec abludente colore nuncupauimus.*

Cõparatur hæc Theophrasto transmutationi vermium in Aurelias indeque Papiliones.

- *Transmutatio quæ varia legitur potius quam compareat, & notari in ea posset defectus à propria virtute quo non sufficiant ad propriam speciem proferendam, & ad affines transeant, ita vt si inopia virtutis, & alimenti sit, & putrefactio, aut resolutio seminis, vel herbæ magis, minusque in inferiores descendant; si copia spirituum, & alimenti affluat in superiores conscendant, scilicet perfectas magis, & pleniores.*
  - Tritici in Lolium Theophrasto.
  - Hordei in Auenam.
  - Brassicę in Rapumet è cõtra Varroni.
  - Raphanus in Brassicã vetustate.
  - Caprifici in Ficum.
  - Populi albę in nigram.
  - Cassiæ in Cinnamomum.
  - Hederæ Helicis in fœcundam.
  - Sysimbrij in Mentham.
  - Ocymi in Serpillum.
  - Frumentorum in ea, quę inde dicuntur Frugũ Vitia.
  - Linũ in alias quibusdam.
  - Insolẽs porrò quæ de Quercu dicitur, quæ ab imo excisa degeneret in Genistam.

Excessus, vel defectus materiæ, vel virtutis, vel iniuria quæpiam, aut superadditum fomentum. Quod ars quoque edocta, vt gulæ, vt marsupio satisfaceret, multiplici opere prestitit, magnatum, dum voluptates herbarijs quoque legibus vim faciũt, & stirpium etiam naturam in sui deturbant obsequium.

Metaphytosim nec obseruauimus, nec vidimus quod verò vegeta alia, atq; alia, diuersi etiã generis ex se producãt, Viscũ ipsũ preter cæteras Parisiticas eui, dẽtius cuiuis ossẽderit: corruptione deinde ea absoluta proferre quę in perfectis partium loco se habere solent, fungi euincẽt, qui staminum in floribus promissorũ ad instar erumpunt è computribus ad humum stirpibus. Vlterius certè Tubera resolutarum in cõpactum ferè frondium, in syluosis tractibus non sine halitu collectiones, seminio nõ solum nepotantur pertinaci; sed robustius interdum constringuntur in tophos illos, nec vita cassos, qui fungos etiam iterato opere ègerminare non cessant, perenni cõplexu scaturiginem fouentes. Porrò in fungis vis mirabilior, & maior, fungiferis. ad tertium vsque supernatos vidimus: vidimus à fungorum frustis putridis iacentibus missos fungulos, parte suum totum, ita in potestate habente, ita continente, vt progignere valeat; de quibus omnibus suo loco.

Transformatio plantalis Metaphytosis quædam per particularum à nexu, eiusque signis effluxiones, lubricosque in proximiora motus.

Externa. pag. sequenti.

Tab. 6.

Affect. & Mutationes

Naturæ motibus, siue contingentibus varijs.

Iuuantibus fouentibus in hilariorem semper valetudinem.
- Terreis *aqueis, altilibus, succis benè dispositis.*
- Radijs *syderum propitijs.*
- Fauente *per anni tempora Cœlo.*

Vegetior, prospe- rior habitus Plā- tæ, eiusque fe- racitas.

Iniurijs, aduersisque.
- Calore, *frigiditate, humiditate, siccitate, cœloque ipso, & radijs.*
- Contrarijs *è solo succis.*
- Humanis *ferro, & manibus; animalium dentibus destruentibus. Et præter maiores inuadentes, minoresque vel in ipsis latitantes; sunt mures, & talpe, talpa quoque inter insecta peiores multo, quæ vel in ipsius matris gremio iniquissimè deuorent, depopulentur, radicitus extirpantes.*

Strigosior, im- becillis, infelici prouentu.

Multiplici flore, quę magis placere possint hinc Ars sibi plantas congignere videtur, rarioraq. semper in florum coloribus exquirit ita Pœoniæ florem flammeum diuerre studet vt candidum habeat, hoc scilicet pacto, & Pauones albi in delicijs rarioribus habentur: folia quandoq. commaculant, vt præter tricolorem Amaranthum, & striatum Gramē, Ocymum violaceum, rubensque Blitum, & Betam, incanā etiam Mentham viderimus. Vix certè de violaceo Cariophylleo cogitauerant cum prodijt, iam & vmbellas in Chatalonici Iasmini floribus expectamus, vt componendi seduli- tate Florilegi liberentur. Tulipæ certè & Anemones iā & Phrygiones quoscunque, & pictores omni ex parte occuparunt, & deuicerunt.

Externæ.

In solo materno.
- Aratione, *fossione, pastinatione, sarculatione, ablaqueatione, occatione, exossatione illa Persij ablatis lapidibus.*
- Rigatione, *Stertoratione, fæcibus ad fœcunditatem immundis, cineribus, salitisque alijs ad salacem Venerem.*
- Miscellis *varè temperatis, variè subacto inspersionibus, mangonijsq; diuersis, vnde mutationes exquiruntur.*

Figuræ, & quali- tatum mutatiū- culæ.
Multiplicitas in floribus, vber- tim exageratis lætioribus suc- cis.

Vstione *illa quidem execranda; qua Virgilio sæpè profuit incendere agros; sed sæpissimè nocuit, pomarijs vineis, casis, domibus, castris combustis, consumptisque, & brutis, imo hominibus in discrimen adductis.*

Iam temporum quoque iniurias floribus vicimus, hyemat nunquam, vernat semper. Decembri toto Hyacinthis, Narcissis, Anemonibus, Violis, Rosis, Aurantiorum floribus impetente bruma scatent Romana viridaria; sed & Aquasparta nostra ab Vmbriæ montanæ quamuis rigentibus medi- tullijs misit. Ridet natura obuios niuis inspersis flosculis insurgentes ipsos niueos propellens flores, candoresque gelidos rubentibus, spirantibus, distinguens igniculis.

Cultus operis, quę diuersas regulas, & tempora agnoscunt, facileque circa mites, sed circa agrestes, difficilè, suum finem consequuntur.

In Plantis ipsis.
- Satione *præuia maceratione, decorticatione, apertione, pericarpij detractione, exsiccatione fructus, aut recentis, vel integri, simplicique commissione. Et vel ardenti aqua Palmulæ maceratum semen celerius nascitur.*
  Semina præterea non tantum medicare, & perfundere ferentes, vt apud Virg. quandoque solent; sed & radices, bulbosque, aliasque plantarum partes vnguinibus, ac tincturis appositis.
- Plantatione / Translatione / Peregrinatione — *totius aut partium.*
- Insitione, *ἐμφύτευσις*, *Adpositione varia, quæ hospitij quodā modo sè habet*
  - [*In trūco / Intertrūcum, & corticem. / In cortice / In radice*]
  - *Surculis ramo.*
    - *Nō abscisso.* — *Traductione in foramine per terebrationem.*
    - *Abscisso.*
      - *In fissura scissi caudicis, inter corticem, & lignum.*
      - *In caudice ad medullam terebrato.*
  - *Cortice.*
    - *Inoculatione per tubulum.*
    - *Emplastratione gēma sola.*
      - *Aperta excipiente cortice.*
      - *Detracto, alioque gemmato adpacto, quæ æstatis dicuntur.*
  - *Trunco apposito*
    Est Palladij, quæ Ramo Salicis brachij magnitudine perforato, Planta Persici omnibus ramis spoliata immissa, eoque infosso fit.
  - *Semine Theophrastea quadā insitio.*
    - *In Ramis vt Lentisco in Ficus cortice, Ruta in varijs, adpingentes, simulque fouentes fimo, vt fertur de Viso, & Turdis sibi mortem, &c.*
    - *Capitibus*
      - *Bulborum vt in Capa, Linū in Scylla nōnulli.*
      - *Radicum, vt Brassicæ, Rapi.*
- Putatione, Pampinatione.

Multiplex diuer- sarum conquisi- tarum plantar- prouentus, vbe- rior, facilior additis nostris ministerijs Na- turæ operi.
Exoticæ plātæ no- strates fiunt, a- grestes, monta- næ, marinæ, ci- uitate donātur.
Plantarum diuer- sarum in vnū coitus, fructu- inde vtrinque participes, ve- maiores, vel di- uersis sapori- bus gratiores ac ad lautiore- mensas multiiu- gis adinuentis locupletati, qu- multifariā pala- to adblādiātur.
Felicitas diuersa- rum plantarum diuersimodè ex- quisita, coni- gijs varijs.
Præcocia, & sere- tina in pomis & fructibus ad- inuenta, om- mestres Rosa- comparatæ.
Sapores etiam odores, à colo- ribus aliquant- lum immutati.
Collectior plan- viuacitas.

Tab. 6.

Ad vitæ gradum in Plantis, & eius ab eo qui in ſentientibus, diuerſitatem.

Qu plenissima in cultu obſeruatio, & penetralia ad vſque pertin-gis, ea nobis ſtirpium, quæ de vitæ gradu ſunt oſtendat vlterius, ſcholio quodam hic ſubnotemus. Animalis eam agnouimus eo ſecto trifariam, adſtipulante cum pluribus Philoſophis Pe-rato. Sui autem peculiaris generis, & ingens à Brutis ad Plan-perfectis, perfectas, interuallum. Viuacitas à ſpiritu eſt paulò ra Interraneorum halitus promoto, ſuperioribus radijs. Cor-vita motum ſi cum ferino comparationem ſubeat, Vniuerſi mbris, ſcilicet terrenæ cutis parte, imò aëre, & aquis integra-. Benè nimirum Anaxagoras ventrem ipſi, ſeu ventriculum ius à terra ſubſtrata agnoſcit, & circumfuſa. Vterum in con-tione dicamus; & appenſione radicis quaſi ab vmbilico ali-ntum, & deinde à perpetua quaſi nutrice: ſinum præterea quo net tuto recipit aduerſo cælo: matrem titulis pluribus. Hinc ſt, nec vllis opus eſt organis, craſſioribus ingerendis, conco-endis, excernendis: ſi purum putum chilum, cibos ſcilicet nes in ſuccum redactos, ab radicis oſculis exugunt. Rectè ex leno Epar. quid Cardane ſtercora hinc expectas? potius vt Sca-ler falsè à te vrinas plãtis expoſtulet in iudicia febriũ. Muſcu-a, neruoſa, venoſa traductio ab Epate eoq. & capite in ramos in vicarios inde flores, & partus. hoc vegetum animal. Excre-nta, ſudores, verrucæ, tubercula: vltimarũ vtpotè digeſtionũ: craſsũ quid, aut fœculentum. Quid alia quæritas mẽbra? an-ſplenem quoque in his, & pulmonem? reſpirant ne & illa-ſtant, quæ nos cum reliquis ſenſu præditis eiuſmodi organis, uerſis indigent inſtrumentis functiones diuerſæ: indigebunt ibus ſtirpes ad functiones non ſuas? Ramoſa illa traductio à licis capite, & cor, & cerebrum, & viſcus omne eſt: & mem-m, & membra transferri nõ debet Animal, nec artubus vllis moueri, nec ita ſẽtire. Quid de appetitu? Imbres terra appetit, itum eſcam: medium infra hoc, ſupra illud, loces appetitum, i de ſtirpibus dicitur, nec erraueris. Idipſum de odio, fuga, ore credideris. Senſuum modo affectiones, altioris indaginis. ctum vult Guilandinus obſcuritatem excuſat noſtrorũ hebe-line ſenſuum, ſtirpium ruditate. non tamen facilè vtut obſcu-m quis coniectare poterit, nedum cõparentem vnquam. Siqui-n diſiungere à ſentientiũ membrorum motibus æquum mini-videri poteſt. Tacta retrahitur Spõgia vt ſuperioris gradus. planta exciſa, aut percuſſa, quo talis innoteſcat conditio, mo-n habemus nullũ. Scimus plures ridere quã referre ruſticos, borem coram vibrata bipenne, antequã ipſum adactũ ſit nu-e ferrum. Cur nõ potius in nutrimenti arrhabonem affuſorũ uorum guſtatus quidam, & genitalibus in operibus ſpirituũ ceptione, & emiſſione quaſi venereæ lætitiæ nõnihil ſuſpican-m, indagandum in ſtirpibus, pro organorum, & analogiæ mo-quod ſentientibus reſpõdeat, citra tamen ſenſum. dum haud-aquam pro ſaporum ratione eligere, aut iucundis titillationi-s in Venerem duci debent; nec voluntate, aut inſtinctu, ſed getæ determinatione naturæ in ſemen parturiant: affuſum nõ æſitum, ſuccum cõbibant. Cõtactus ſimilitudo ab internis qui-m, in alimenti augumenti partus ipſius, & ſanitatis, necnõ ex-torum modo, læuiuſcula profert indicia. Potiora quæ ab exte-ribus, nullum ferè veſtigium referunt. Quæ tactu patiuntur imalia licet infima, nunquam membrorũ abſciſſionibus gau-re, ac proſperiora reddi ſolent. In Plantis inſitio facilis, grata tatio, pãpinatio opportuna, faciliora in vitã germina à reſeca-radiculis, à contortis, attritis, ſciſsis, contuſis ramulis; nedum ſectis ab omnibus; & læſionem ferè omnem à ſectione excludere dentur, & quemuis huiuſmodi tactus dolorem, & ſenſum. Si is autem eo quo diximus modo ineſt, is ab vſtione feruentium diorum, aut rigentis brumæ iniurijs, intrinſecus etiam perua-ntibus in ſpirituum, & complexus perniciem, ſumendus eſt. er ſexus à ſterili fœmina mare fœcundo, vt perperam, & præ-nafcendi quæ in Animalibus leges, fit; ſed à diuerſa, quæ ab dem ſemine proſurgit prole, & maris, ac fœmina connubijs aſi, & conuictu; vti in ſuis inferius oſtendemus locis. Porrò di-rſo in genere ſumus, ea vtere analogia quã eius diuerſa exigit tio; & quæ præcipuè eam ſequantur diuerſitatem cape.

Vegetantis huius Animalis vita affixa eſt. Terræ fouentur gremio, aëris ſinu, aquæ lacte, corporis partem, mundi ipſius partem habent, conuiuunt elementis, accedit tellus ipſa in membrũ, vniuerſi ſpiritus fouent.

Conſtitutio inde non vna, nec facies, nec totum ſimul & ſemper; abijcere, amittere membra poteſt, & recuperare renouatione quadam. Contrahere ſeſe, & in radice; vel radice ſe abſcondere, & bulbo, reliquis amiſſis omnibus; vel in radice, & caudice reducere, frondibus nec dolenter dimiſſis. Exerere, vel ſeſe Superficie dicta tota ſcilicet ab radice reſurgentibus omnibus: [renouatis dixeris, & renatis iterum, atque iterum] vel nouas frondes promittere, quod diuerſimodè; aut eodem ferè conſpectu ſemper perſeuerare, diuerſis datum, vt ſuis patebit locis. Omnibus certè nouella erumpunt germinatione, quæ propria.

Partes in ſuum ita ire totũ valent; vt in id vertantur ſi abſciſſæ à parente, magnæ Telluris parentis cõmittantur ſinu, ſiue illum demiſſe contingãt, in quo ventriculũ obtineant. Quæ ſeminij virtus Viuiradicis dictæ efficacia, ſatis oſtendit animam ipſam vegetam ita in qualibet parte diffuſam eſſe; vt diuidi ſine vllo reliquæ præiudicio poſſit, & plenitudine, ac multiplicitate longè eam, quæ in Brutis eſt ſentientibus ſuperare, quæ inſeparabili vnitate continetur.

Alijs etiam appoſita membra imò membrorum particulæ conuiuunt, & coaleſcunt inſitione, meliuſque prorſus habent. Vlterius penſatur ipſa alligatio, & compoſitio cum mundi membris, quod abſciſſa etiam artubus viuere poſſint, diuq; illi ſeruari: ramuli, & faſciculi ſuis cum floribus diu certè rident in aqua, ſed & ſemina proferunt, ferèq; perficiunt. Nõ raro Lilia ab exiccatione etiam, & ab aqua ſemota refloreſcere ſolent.

Admiranda in Pulegio prorſus decennium [vt ipſi obſeruauimus] iam exiccato, florem bis in anno ſingulis ſolſtitijs rurſus aperiente, & emittente, & vitæ vis & ſyderum ratio; in nullo iam remanente ſucco, arenti penitus corpore. Nouit hoc forſan Cicero. cauſa alibi à nobis aperienda. Notius commoueri ipſiſſimos plantarum liquores in vaſis, dum ſui generis, plantæ in flores, fructuſque aguntur; colore, & partibus; quinimò in commadefactis etiam, & pertinacibus maculis conſentire.

Conculcata, & contuſa plura in hoc agmine lætius eriguntur. Hiſpanicum exemplo ſit Chamæmelum. Triticum à Septentrionali frigore percuſſum miram naneiſcitur à niualibus gelidis abollis, à ſcythicis pruinis vbertatem. Nec Taxi tantum Aquilone, & frigoribus exhilarantur; ſed ea in quibuſdam in ſeruando nexu vis adhuc tenellis à ſemine miſſis [contra quam vllis ſentientium pullis permiſſum ſit] vt gelidas etiam compreſſiones exuperet. Ita Tune nobis plantulæ vix vnciali foliolo, benèque ſucoſo exporrecto reſtiterunt nocturnis brumæ iniurijs, quibus hoc anno ampliores eiuſdem generis, benèque lignoſæ arbores plurimum conciderunt.

Ea virtus eſt, vt annorum oneribus multo minus quam ſententia ſuccumbat; ſiquidem longiſſima in multis ætas, in multis fœcunditas; vix finem, vix ſterilitatem tangat. Et annoſæ Iliaca, Herculea, Quercus, vel vna amplum præbeat exemplum.

Vt extenſio ipſa, & creſcendi impetus, quæ vagandi libertati Brutorum reſpondere videntur; cum hæ ramis magis, magiſque diſtendantur, ictuſque telorum etiam ſuperare contendant, ſurgendi ſpiritu indefinito. Nec in Pino tantum Abiete, ac Cupreſſo, Fagis, Populisq; ſed & in alijs, etiam quandoq; ſuperbientibus, vt in Aquaſpartana noſtra Vlmo.

Etſi ad bruta emittenda, quæ ſpontè proſurgere dicuntur vis particularum in connexum cõuenientium extendi tur. Iam plantæ, quæ infra conſiſtunt [nec mirum] ortum duplicem, ortum multiplicem, & propagationes ſortitæ ſunt; tum ab illis omniparentis compulſis opere; tum à ſeminali virtute per illarum corpora pluribus in locis in prolem, & fœtum cum germine præſertim effuſa.

Ars præterea non ita Naturæ cura in brutis in variam multiplicandis ſpeciem miſcere poteſt, & temporum leges præuertere, ac in his ferè ad arbitrium inque dies magis facere videtur.

Superauerint ea propter reliquas in Natura rerum claſſes quaſcunque, varietatis, & familiarum numero. Luſerit ea in his primo ferè in figuras, firmioreſque eas, & benè impreſſas ducens, picturæ in copiam luxuria ſimul, & licentia.

Tab.7.

Vires Plātæ, eius cō positione destructa

Peculiari plantæ in illis nexu, nil ferè aut parum immutato; vt eædem seruentur plantæ vires, ab ipsis imprimentibus.

Ducibus, vel Cruribus medicinæ, vt dicūt, inde primo

Experimento. *Hæc prima quidem, & certior quædam Præceptio qua & temperies, & quæ inde emanant facultates patent, nec aliæ illæ innotescunt, quæ aliqua saltem in tanto doctrinæ fastu, & sapientiæ hodierno præsertim luxu diffluētibus auro serico, multicoloribus multisonisq. pompis humanæ ignorationis multo quidem latius fusæ, cōfessione,* occultæ *dicuntur* qualitates. *Sed quāuis periculum facere periculosum sit, factis tamen aliena ope periculis vti, iucundissimum, & absq; vllo periculo; ita in hac medicina frequentissimū est. Dioscoridis, Galeni,* Recchi, *& huiusmodi Scriptorū beneficio, quos potius quam nares, aut linguā, vel peritiores Medici consulere solent; nec solum rationes, indiciaq; facultatum, & quæ inde dogmata posterius habere; sed hæc omnia periculis illis antiquis, eleganti (addita ratiocinatione superstruere consueuere; dum ab his vsum, à ratione) ornamenta dumtaxat disputationum sibi adsumere queunt.*

Ratione *Quæ si vera esset, vel potius veram nosceremus, & nihil imponeremus nostri, primas ferret; sed non rarò, & plausum, & pulchritudinem potius habet; quam veritatem. pulchra profectò rationis est si eam in stomacho hilaritatem facere sericum dicamus, quam oculis exhibet colore, eamque aurum voratum, quam detentum marsupio.*

totis / partibus — collectis / seruatis / præparatis — varijs tē pore loco, modisq. ope Pharmacopæorum vnguētariorum.

TEMPERIES Radix Fūdamentū Prænūcia Facultatum

Huius Indicium

Odor *quo saporis societate quadam cum illo quoque similia nomina cōquisiuit, potius autem pari obscuritate, & multitudine, & dicitur, & latere solet, & quoad Plātas in floribus ferè præsignis est, reliquis autem in partibus omnibus, in eadem plāta, vt plurimum sibi similis, quod rarò in saporibus contingit. Innumeros certè potius animo designaueris res per ipsas discurrens.*

- *Acutus* — Acutus, Acer, Aromaticus, Virosus, teter
- *Suauis* — Asper, Dilutus, Suauis, Iucūdus, Leuior
- *Inodorus* — Grauis, Putridus, situm ref. Inodorus

Odores saporibus proximi non confusi, nec fœtores ab illis nisi voluptas distinxerit. pleniores alios, ac diuturniores spiritus fecerit spissus, & pinguedo. Inefficaces illos ne credas, Texaxapotla moneat quæ lapides terebrat: Maru Cortusi, quod cerebrū percutit: Cæpe quod in lachrymas oculos stimulat. Sarcire nutrimeto quodā spiritus, indeq. virēs, dicant vel syncope correpti.

Indicium, & arrha.

Sapor. *In plerisque plātis diuersus, in paucis tota plāta similis.*

Vnus — *Perceptibilis* — *Simplex*:

- *Calidus*:
  - *Magis partium* — *Tenuium* — Acris; *Crassiorum* — Amarus, Nitrosus, Salsus
  - *Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.* — Dulcis
- *Frigidus*:
  - *Crassiorū partium terrarū* — *Magis* — Acerbus; *Minus* — Austerus, Adstringens.
  - *Subtilium aquosarū partiū, & anceps.* — Acidus

Mixtus diuersè ex simplicibus diuersis, qualem plerumque est reperire, vt vinosus ex acido, & dulci.

Imperceptibilis ferè insipidus nobis, ad torporem:

- *Aqueum* — *Subtilibus*; *Crassius* — *glut.*, *ping.* — Aquinsipidus. Humilentus, Oleosus
- *Terreum* — *Non sine succo* — Adoreus; *Aridius.* — Ligniterreus

Plures in diuersis scilicet Plantæ partibus diuersi: sumas exempla in pomis Punicæ, & Citrij, corticibus inquam, carne, & nucleis.

Perstās Mūtabilis — Aetate, Maturitate, Aëre, Loco, Arte

Nec tamen insignes sapores insignes consequūtur plantarū vires. Scorzonera illa mirabilis Alexipharmaca; & Cathartica Michuacanica vix quidquam sapiunt: & summa in fūgo virulētia cibi cōsueta, & grata à specie tegitur. Letifer ille Napellus insipidus est.

Cōplexio:

- Medica *antiquorum* — *Caliditas, Frigiditas, Humiditas, Siccitas* — *Simplex* 1, *Cōposita* 2, *Cōbinata vt cal. sicc.* 3, 4 — grad. — *init. med. fin.* — *Varia in omnibus intensione, & remissione, effectus ratione habita.*
- Chimica *nuperorum* — *Sal* — *Cinere* — *Sapore*; *Sulphur* — *Flāma* — *Odore*; *Mercurius* — *Fumo* — *Colore* — *Huic Bitumen substituit Libauius.*

FACVLTAS pag. 919. & 920.

Conditio in alterius corporis ingressu, & subactione partium adinuicem. — Simil. — Similares, Dissimilares. — Consistentia — tenuis, crassa; laxa, cōstricta; lenta, friabilis; grauis, leuis

Qualitates posteriores à Medicis variè, primarum è complexu gradatim deductæ; distantiæ ab illis, operosique magis, minusq. effectus, ratione habita.

- Secundæ. Emolliendi, Indur. Adstring. Contrah. Incid. Rar. Cond. Aperien. Constip. Attrah. Reper. Absterg. Expurg. cien. discut. Obstruen. Incrass. Exten. Anodina. Narcot. Caust. Sept. Emplast. Sisten. Congel. Fund. Tend. Laxan. Exasp. Len. Illin. Suppur.
- Tertiæ. Sarcotica Conglutin. Epuloticaquæ Cicatr. Call. induc. Diuret. Lithonthrip. Mens. secūd. pellen. Vener. Lac verm. Gen. Spermat. Bechica Soporifera, Roborantia. Læuig. Lubric. Colliq. Vren. Concoq.
- Quartæ Venena Alexipharm. Cathart. Impell. Ment. alien. Amulet. Sympath. Antip. Quæ alia inferius recensione ad medicas facultates.

Particulis cō minutione cōfusis.

- Receptis — varia — Cōiunctione, Penetratione, Contactu, Gestatione, quę Amuleta.
- Appositis
- Siue puluere, siue liquore ducente, aut iungente, cōponente multiplici Pharmacopæi artificio, & aquæ, & ignis ope.

Colores qui in plantis numeras, vt inde non tingendi quidem, sed & quascunque teneas, & qualitates, & vires, quod tot esse virtutes in ipsarum qualibet, quot colores audisti, difficile sanè opus tentas difficile iudicium. Nimis enim in vnaquaq; multi. tactus pariter experimēta nō felicius addes. pauca hic prorsus notat, & plurimum falli solet. Concoctionum, cruditatum, assationum, impuritatum rationes a coloribus, siue superficiei contrectatæ notis, deductæ in incerto habentur, interim dum ad numerum redigere contendis, si minutius inspectare volueris cōfitearis omnino necesse erit, omnes illos in vnaquaque parte, in vnoquoque comparere corpusculo. Vnde multo commodius redieris ad quæ superius indicia, vel ex ipsis natalibus, aut etiam significantibus figuris.

Simplicis alicuius plantæ seiunctim. Compositi, scilicet ex pluribus plantis. Quandoq. alijs etiā ex materia Medica vniuersa adiunctis.

Penitiori ferè nexu *immutato.* pag. 920.
Solutis ferè part. pag. 921.

Sedulis hoc cont
plātibus, vt op
inde deducant i
fissimā ansā fu
notas habet, i
scriptos scilic
stirpiū figuris ch
racteres, quos
gnaturas nupe
dicunt, quāuis r
deat Dodonæu
vt obnoxias for
pluribus except
nibus, quam Gr
maticorum reg
las, nec cōuersi
ne firmatas. At
dicia nōnulla
tis in his esse po
sunt. Habet
quę prægustati
ne quadam nob
subministrēt an
malia, natura d
cēte Chelidoni
posse ad ocul
ostendentibus h
rundinibus, Di
mnū ceruos, & h
iusmodi plura, v
ut illa, quę de
co, & Vpupa f
runtur plura, f
bulam sapiant,
impostūras.
Hęc perquisitioni
vtitur à tēperi
& conditionib
ingressū habens
Fusarū scilicet
halitū particul
rū receptione
dores habemus,
quāuis remotis
mè illos percipi
nares non tan
canū, muscarū,
vulturum [si &
cadauera præs
tiunt antequam
fiant] sed & æg
tudine lōga em
ciatorum, quibu
expedita magi
instrumēta aper
tæ que viæ; min
mè tamen discer
nere, proprijsqu
nominibus distin
guere tā multa
tā remotas diue
sitates valemus
Horū pleniorē g
stum in proxim
seq pag. sumas
cebit, pcipuènim
rū in plātis dign
tionis, vnde plur
mū, & ipsæ digno
sci possint; qua
p cōtactū impre
sis in linguā pa
ticulis attrition
in liquorem fer
destructis, sapo
rē dum habemu
haud parua nob
consistentiæ qu
que pars impr
mitur. Porrò e
terrena substāt
aquea humidit
te mixta descri
omnes solēt, du
ad numerū, & r
gulas, sed æg
quidē reducūtu
Quæ à saporib
proximè pagin
in altera minu
tius examini su
cere voluimus.
Hæc verò quæ d
inde ducūtur si
plicius certè p
tiusq. rationep
tium tū recipi
tis rei, tum in i
lam aduenient
pro receptioni
connexionisq. m
do habeamus,
vtrinque vel qu
te, vel motu; t
eundi, & perm
tandi vicibus;
gressu aut rete
tione, ablatisq.
ne relictis hi
inde particulis,
alio, atq; aliò s
tu conlocatio
corpore rema
nente.

Sapores, quibus ſcilicet Plantæ tibi ſapiant, tu illas plurimum ſapias.

'A.

AMARVS

ɩ vſta.

Triſtis. Naturæ viuentium aduerſus, guſtu linguam diuellit: conſtare dicitur terreis combuſtis partibus, craſſiuſculis quibuſdā, alijs verò ſubtilibus, vnde calidum habeas, & forti coagulatione frigoris ope, ancipiti, & falſa ratione ſiſillum tam in calidis, quam in frigidis, tam in leuibus; quam in grauibus comperimus, nec Opij, & fructum ante maturationem frigiditas in confeſſo eſſe pariter poſſit. Chilpanxochitl, Eloquiltie, Olcacatzan, & aliæ Reccho, & frigidæ, & amaræ ſunt. aquea potius quam terrea Colocynthis eſt. Ineptum nutritioni ſolum omnes fatentur, aperire plures ſcribunt, ita vt orificia venarum reſeret, hæmorrhagiam, & ſitim excitet, ſanguinem fluere faciens. tenuare, incidere, mordere, exaſperare, abſtergere, liquare, attrahere; minus tamen vehementer adurere & ſiccare, & conſumere, putredini tamen reſiſtere, ſuperuacuos humores abſorbendo, & dulcedini aduerſando: calidum tamen & ſiccum ad ſecundum vſque gr. volunt. notatur in

ſculè / ra in / vſque / one ad / tendū

- Abſinthio
- Ciuipatli
- 'epatli.
- ntaurio min.
- tolochia.
- gdalis amaris, & rancidis.
- us immaturis.
- Colocynthide quę inde in ſacriſpag. mors in olla.
- Melle Sardo antiquo.
- Opio.
- Aloë.

ACRIS

ſeu Acutus, calfic. imò igneus ſubtiliſſimo ſale terreis in feruidā, atque vrentem concitationē vnito, vehementer citoq. agit, penetrat, aperit, à lōginquo attrahit, incidit, ſeparat, rodit, attenuat, calfacit, imò vrit & inflāmat, reſoluit, diſcutit, farctu liberat, excoriat, vlcerat, cruſtā facit, perrumpit, moleſteq. incitare ad expurgationem, & perpurgationem quoquouerſum valet. Summam ad vſque ſiccitatem, & calorem, ſed varijs gradibus promouent, prout tenuior, aut craſſior, & diuerſæ corpulentiæ materia accenditur.

Ex Aqua, & Terra tenuiſſimæ particulæ. — Ipſiſſimā prope ignis aciem ad perſoluendum cōcitatæ. — ten. — var.

eſt in

- tenuioribus præſertim Diureticis
  - Intenſior in ſiccioribus. Pipere, Euphorbio, Chilli, Anchoa
  - Remiſſior in humido aqueo aliquantulum perfuſis Allio, Cæpis, Porro, Naſturtio, Sinapi, vnde & arte per aquam temperari ſolet, ſi bis, terve ea fiat decoctio.
- craſsiuſculis cauſticis: Ranunculo, Chamælæa, Clematide, Thapſia.

in tenuiſsimo ſoluendo — in tenui, & acuto — ancipites — euertendo — incidendo — in corpore actiuo —

ACIDVS

Anceps, & qui nō parū contrarijs qualitat. indeq. facultatū æſtimationib. Medicos angat. Nobilis Vitriolo controuerſo. Nobilior craſſiuſcula apud vulgares Philoſophos caloris, & frigoris obſcuritate. Frig. & ſiccū dicūt ad a. vſq. partib. ſubtiliſs. ſubſtantiæ aquoſæ indigeſtæ cōſtituunt. quaſi indigeſta humida nō ſit aqua, nec calida ſi aquoſa ſubtilitas. quaſi indigeſtio igniculos addere poſſit citra calorē. Inde guſtū ferit, nauſ. tollit, appetit. citat, penetrat, mordicat, rodit abſq. calore, pariter denſare, repercutere dicitur, quod frigidū eſt apud Medicos, nec ſolū; ſed & aperire, abſtergere, exaſperare, attenuare, farctu liberare, perpurgare. Alijs interim nō ſoluere, nec diſſipare quod ſubſtātia, frigiditas obſit, imò alte ſubeūtis frigoris beneficio fluxiones ſiſtere. Mundare omnibus & incidere eatenus vt rodat, & penetrādo ſæpe in cōſtipationis refrigeria ſedare, & ſāguinis eruptiones ſiccitate validæ: putred. reſiſtere, à calore denique, calceq. ipſa fieri, ſed frigido finiri. Colligamus & vrere & perfrigerare; ſiccare quamuis ab humore. Vel potius ignis eſſe & aquæ; caloris & frigoris, contrariorum omnium, vt facilè dubites an à ſe quoque differat. eſt autem in

- Oxalide Oxy, Tomatl, Omphacio, Berberi, Oxygeranio Mexic.
- medio quodā modo in Limonum & Citrij ſucco
- ſed Aceti ipſius ad ignem accedit, & acris affinitatē, ob putredinē dicūt, ita facilem tranſitum à frigore ad feruorē; ab aqua ad ignē faciunt, nec tamen agnoſcunt.

Act. — *Aqua ignita.* Tenuiſſima ſcilicet aqua in ignem vſque ad incidēdum percita cū halitu terreo.

pinguedo. grauitas.

Nitroſus.

Med. inter ſalſ. & amar. hoc imbecillior, illo intēſior dicitur: ſed cum vox tantum ap. Medicos craſſa remaneat, famigerato iam Nitro, nullibi ferè expoſito, il mirū ſi eius ſapor obrus pariter ſit. Salſama amē colligitur, & quod ır rarū ad indicationē, quā vſum à Phyſiolog. gitimo Nitro, quodve nitri nomine à nuperis ſtituitur, potius cūjvehe enti ſalſo adſtrictionem xerit, quā amarorem: quiſqs tū extra ſalis familiā haudquaquā ierit. aluū mouere, renes abſtergere notatur. in

- Nitro Arab. Baurach.
- Helxine Blito.
- Beta Braſſica.

SALSVS.

Cal. ſic. ad 2. gr. notāt, terreſ. mixt⁹, varius, nō igneus, ex aduſtione terreſtriū dicitur in mari, & cū ſiccis, amariſq. aquoſū permiſcetur. angulos certè exerit, ſed proximos rectis, hiſce aperire potis eſt, incidere, mordicare, exaſperare, abſtergere, mundare, cōturbare, ad expulſionē pūgere, expurgare, ventriculum ſubuertere, ſitim mouere, pariter ſiccare, humores ebibēdo obſtruere, aggregare, denſare, roborare, conſtringere, contrahere, obſcura adſtringendi, vi condiēdo ſeruare, prout diſpoſitis partibus applicari contigerit. in

Kali Salſola, Salifica Rauennatū & maricolis, & in Ciceris tātū folijs obſeruatur, cū acerbo in Rohē præſertim cort. fructus.

— rodendo — Vis corroſiua.

DVLCIS.

Cal. citra vſtionem, & cum humore tēperatus, & ſiccitatis modo; ad primū aiunt, gratæ ſcilicet ſalſedinis initiū craſſiuſculis parumper in igniculos motis partibus. Solus nutritionē facit, coquit, & anodynus digerit, rarefacit, æquat, matura reddit, lenit, laxat, lauat, & quia citius rapitur, replet & hepar, & lienem obſtruit. Numquam frigidum faciunt, niſi parum dulce, & nimis aquoſum. ſeſe magis, minusq. exerit. in

- Glycirrhiza. Cypero exculento. Polypodio. Tzonpelicxihuitl. Fructibus pleriſque, pręſertim Palmę Ficus.
- Melle. Manna. Saccharo.

Vis amica — nutriens. conueniens.

mat. — Terraqueæ cum ſpiritu temperatæ partes. — med.

ACERBVS.

Ponticus linguam contrahit, & inæqualiter exiccando exaſperat, denſat, coarctat, incraſſat, frigidus, terreus magis in

ſtringendo — mat. craſ.

- Cornis.
- Caſtaneis ſylueſtribus.
- Rhoe. Cupreſſi nuc.
- Copalxochotl.
- Mizquitl. Sorbis.
- Galla Malicorio.

Auſterus.

Stipticus, ſubacerbus, minus frigidus, & ſiccus, exaſperat minus, linguam moderatè conſtringit, ſiſtit, ac roborat, aqueus magis in

- Pyris, Cornis, Vuis, Meſpilis, Prunis — immaturis.

Terra ſpiritu cōmota.

Refrigerant, reſiccant, ad tertium gradum vſque, vt notant, adſtringunt, repellunt, concraſſant, externam ſuperficiem condenſant, corrugant. claudunt, indurant, ſenſim qualitatem deponunt, ſimulq. à Scriptoribus non raro confundi ſolent.

Vis alexipharmaca. — ad cōprehēdendū

Adſtringens.

Sicc. craſ. — Auſterus imbecillior. remiſſum dicunt, vt Cydonij mali. & Polygoni Roſæ, & Hyoſcyami quibuſdam. — mat. med.

ed.

OLEOSVS.

Pinguis, vnctuoſus, temperatus, ab humido, aëreo, & moderato calore: aqueum alij admittunt. Tardus & imbecillis, oblinit guſtus inſtrumenta. Agendo humectat, lenit, mollit, laxat, obſtruit, flatus, & nauſeas excitat, obſcura quadam & remiſſa dulcedine, & ſubſtantiæ mediocri modo. in

Oleis, & quæ huiuſmodi ſunt ſuccis, & in Malua, & Althæa, & congeneribus, quæ ad Humilentum accedunt.

Pinguis relaxādo.

— in liquore — — ſeſe inſinuante — ſeſe inſinuante — ſeſe apponente.

Med.

AQVINSIPIDVS.

Ab aqua diffluente, nullius ferè terrenæ ſiccitatis participe, crudo, vagoq. cōſiſtit ſucco, vnde refrigerat quidem, ſed multo magis humectat à 2. ad 3. grad. dicunt. addamus tamē, ni vel in corpore, vel extra corpus noſtrū inuerſione facta, acorē cōtraxerit, quo maximè incendet ad Medicorum admirationem vſque. in

- Cucurbita. Anguria. Cucumere. Omimeztli.
- Quinimo aqua ipſa, quæ aliorum ſubterraneorum venis caret, quæ ſimplicior fluit.

Mucidus ſituoſus madefaciendo.

Aqueū difiunctū effluens.

ſs.

LIGNITERREVS.

Craſſior, hæc prorſus terrea, & iners ſaporū fœx, poſthaberi quidem potuit, at non prætermitti. ſapit certè animantibus nonnullis, & caloris & ſpiritus & humoris non dicam nihil habere, ſed quod minimū haberi poteſt. Chymici caput mortuum norūt. In lignis, terriſque, quæ metallicis venis, præſertim carent, arentibuſque, & exuccis magis corporibus.

abſq. de- prorſ- ea.

Emortuo ſuperponendo.

HVMILENTVS.

Craſſa, lentaque materia aquea ſcilicet, in qua terra ipſa bene quidem diducta corpulentiam fecerit, humida, guſtum minimè afficit, Dulci craſſior, crudaq. magis. Emplaſtica infarcire meatus, diſiecta conglutinare, exaſperata lenire, incraſſare potis eſt. In Tragacanthinæ lachrymæ cremoribus, Amyli iuſculis, in aquoſum glutinū corporatis, Viſcidis diductis pulticulis, & mucilaginoſis dictis. Pomorum aureorum pulpa.

mat. craſ. — frig. ſiic.

Aqua ad Terram depreſſa ipſi ſcilicet Terræ bene in torpidum liquorem ſubacta.

— in corpore obtuſo —

Paſs.

ADOREVS.

Nec inter ſapores amplior, nobiſq. addictus magis, aut amicus. Abſcedit à dulcedine, quod pigra vix ſentiatur materia, ea tamē craſſiuſcula, ſed bene temperata ad terreā æquè ſubactā ſiccitatem, quę facillimè patiatur, & in corpus recipi, & ire queat, ſimulq. ſolideſcere. Omnis hic non Farris tantum, ſed farinæ ſapor, vnde & panis, & victus. Infrugū granis omnibus, Aquatici Tribuli nucleo exiccato, & reliquis ferè in panificiū aſcitis dignoſcitur.

Receptibilis imponēdo.

Terreā æquis ſpiritibus ſedatis, præſigni nō ſine adiunctis ſuccis. — mater. æqua.

b.7.

Quanti–qualitas

Qualitas — Passio. — LVX — Actio. Motus.

Parvitas. Ratione occupationis spacij. mutationis loci.

Magnitudo.

Imminutio.					Compositio.			
Humidum.					Siccum.			
Tenue.	Peruium.	Liquidum.	Molle.		Cedens.	Ductile.	Durum.	
Soluitur.	Percurritur.	Humectat.	Lentum reddit.		Parū ob-	Siccat	Resistit	
Diducitur.	Nil obstat.	Lubricū reddit.	Conglutinat.		secundat.		Arefacit.	
Quæ affusæ confunduntur partes, & inuasione, vel inūdatione potius, omnē suffocāt excitationem.	Occludunt quę, & qua si dilutione quadā humore insinuato, ob tundunt, lāguidosq., & onustos spiritus reddunt.	Leni, quæ irroratione motus tēperāt, & solutionē particulas in nexū vinciunt, duritiéq. ab arido relaxant.	Interposita, quæ vias succo induœ leniunt, lubricasq. partes, reddunt.	*Medijs, quæ perstāt partibus, vt tractari æquè possint coagmenta.*	In humores, quæ subeūtes, alijs, in firmiorē complexum adiungunt.	Vlterius, quæ impactæ, suo reliquas succo adstringunt, & colligant.	Cōfertæ, quæ magis cohærere, stringunt, atque interponi possūt, & succum exprimere, plurimumque haurire.	Siccius, diffusq. quæ imprimi, & opprimere, inq. có pactum resistere. Sunt qui hui nō admittant nisi cū vsti ne.

Hos Matthiolus cum alijs pluribus non agnoscit gradus.

Aquoso vltimo, excedēte gradu, medijs, initijs liquoris. Siccant aliquantulū, manifestius, strictius iā, vltimo.

Ignis.

Soluit. Vrit. Percurrit. Penetrat.

Totum hic ex componentium, siue motu, siue sedata disiectione, & apertione, quæ vel impetat, vel transmittat magis, minusque; aut in solutum, siue compactum, concurrat, vel conueniat.

Calidum. Concitatio.

Ingressum habens motum facit, partesque hinc inde disponit, & rectè apponēdo, motas ritè collocat, dum modū ad æquitatem habet, vt deinceps.

Calefacit. Subtiliat. Digerit. Aperit. Maturat. Rarefacit.

Nausea. Caloris, vt ignis aqua venenosa extinctio.	Flatus. Oppilatio. Obtusæ actiones. Pigrities. Languor.	Motus mēbr. imbecil. reddit. Sang. & spiritus crass. Acrim. humorū obtusa. Laxatio.	Lenitio. Lubricatio.	Temp. *Aequa distributio.*	Firmior, & vegetior sin corpore conditio.	Colligatio. Adstrictio.	Cōstrictio meatuum. Transit, & excret. impedim. Expressio succi e corpore. Tabefactio.	Humoris absumptio. Interceptio. Suffocatio. Mors.
Cucumeraceorum succus N.		Blitum. Violæ. Lens pal.	Malua. Intybū. Cicorij flores N.		Verbascū. Brassica. Beta.	Cassutha. Amurca. Verbena.	Piper. Acacia. Sabina.	Sinapi. Nasturtiū. Isatis sat.
4	3	2	1	Grad.	1	2	3	4

E feruido impetu, cōflictus concitatior, qui varie dispellat, accendat, destruat.

A cōmotione agmen, & turbaque discurrat diffundatur, digeratur ad feruorem vique.

Partium in tenuitatem diductio, & cōmotio.

Prima quædā ex penetratione partiū excitatio ad motus expeditiores.

Calefac. pr. percip. sig. nic. init. manif. effic. vehem. mira cum V.

Effectus	Exempla	Grad.
Inflam. Rubef. cauter. ad bul. vel. pustul. Cōsūp. mortif. Attractio. Acuitas.	Oliliuhqui Thapsia Euphorbiū	4
Iflam. init. colliq. in sud. Attractio mod. Mordic. incis. Matur. coctio.	Asarum Tomahuatlacopatlis Anisum	3
Meat. aper. ablata obstruct. Rarefactio. Attenuatio.	Hoaxacan Apium Ezpatlis	2
Innati humani caloris adauctio.	Chamæmel. Tussillago Tlaelpatlis	1

Calor cum Humore — Siccitate.

4	3	2	1	Grad.	1	2	3	4
						Assa A	Chilli Xochinacaztli	Allium G Coapatlis R Caniga R Ammi G
	Pinei par ui A Coccum Nux Ind. I Sertula Camp. I Satyrium I		Lentiscus A Lingua auis A		Fœnicul. Neriū G	Amomum G Dictamnū Cret. G Cinnamomum G	Acorus G Copallis R Molle R Ammi G	Hausurū arbor A
	Ex oleis plures Buglossum. Chrysolachanū.	Tlaquahuitl lepatlis	Horminiū A Phisticū A Gezar A		Artemisia Ocymū G	Anethum Balsamū G Coanere pillis R	Aloës Chamæpythis	
			Saccharū Orchis A Kusele A	Pinei Lini semē Halimus Lens Faba G Frumentū A	Anthemis G Quauhxiotl R	Nardus G Eruum G Agaricus G	Absinthiū Pētaphyllum G	

Motiones, quæ naturæ congruunt obseruatæ; motus quieti attemperatus.

Refrigerant, sedant, constipant, caliditatem exuperant, calorem extinguunt.

Sedatio partium

	Humore			Siccitas
Calore	Granū Haretm. A Carduus Arsat. A Chiantzolli R Hucipochotl R Coacamachalli R	Eryngiū G Casia fistula A Atractilis G Glycirrhiza G	Lingua bouis A Cozolmecatl R Cera G Propolis A	Alparagus G Trichomanes G Adianthū G Sesamū G Bahelenti sim. A Lotus sat. G	Aphaca G Lyciū G Gēbus Ro sę ipēs A Mastix G	cum Calore
Frigore	Cocoztamatl R Cacauatl R Coatlis Nephrit. R	Lentiscus nostras G Sebesten A	Meisce A	Quauhtlepatlis R	cum Frigore

Frigidum. Constipatio.

Primo, quæ interposita, quietis initia faciant.

Vlterius eam firment, ac ipsistent.

Ita repleant, vt succū expellāt, & occlusis meatib. distributionē prohibeant.

Cōstipent plene, & infarciāt ad coagulationē vsque.

Temp.	Effectus	Exempla	Grad.
	Inn. cal. diminutio. Modica per tepore refrigeratio, magisq. deinceps.	Atriplex Myrtus Parietaria	1
	Eiusdem caloris obtusio. Incrassatio.	Teuxochitl Psyllium Lactuca	2
	Meat. coarct. occl. oppil. prohib distribut. Expressio nālis succi. stupefac. sensuū ad plūbeum colorē.	Mala insana Mala Aurea N. Mādragora	3
	Cōgel. morti fic. interfectio venenum.	Stramoniū Meconium Papauer.	4

4	3	2	1	Grad.	1	2	3	4
	Mala diuersa I Atlazopilin R	Malua A Helxine Hieracia	Auricula muris A Spinacia A	Iuiubæ A Tragacantha Pulicaris G	Amylum A Hordeum A	Myrobalani A Glans A	Milium Platanus A	Corallium I
	Pruna A Tune R Aquæ diuersæ I	Cucumis satiuus Potamogetum G	Persica A		Coronopus I Elatine I	Hippuris A Alga.	Mizquitl Rhus A	Cornus I Pyra I
	Solan. somnif. Papau. satiu. G	Portulaca. Fungi A			Sedum Solan. hort.	Achiotl R	Ribes A Hyosciamus A	
Cicuta Dorichniū G	Fungi G							Opium A

cum Humore — cum Siccitate. Frigus.

Glacies. Quies corp.

Infrigidat, digestionem impedit, compingit, inspissat.

Physica pensatione Medica absoluta. Complexa.

Tab. 7.

GVstato hinc stirpes omni ex parte. Prima hæc impressio, quæ & tactum quemdam habet, reliquum ostendat virium. Leuiuscula quæ per halitum præcedit fumi cuiusdam est, qui in hac quoque socium saporibus odorem facit. Simpliciores vt vides Systhemate quodam præsignauimus, obscura certè omnium multitudine. Intercapedines reple si potes; si & nomina suppetunt. Tot sapores quot cibi, si ab his petas; sed parum diximus: tot certè quot ea quæ admittuntur ad gustum. Vnicum inter liquores Vinum affatim eluserit, gustu in omnibus, & vasculis etiam singillatim; quin etiam temporibus anni, & ætatis diuerso: sed & poma, & fructus. Pyrum sume discurre eandem per familiam; per singula quæ variant. offendes sapores multos, necdum extra Pyretum. Architriclinus sanè & Coquus, plurimum ex eo apud Magnates gratiæ nancisci solent, dum harmonicè sapores modulantur, gustulos omniformes componũt plures quidem multo, gratiores, sapidosque & in ollis, & in aulis magis; quam Ethicus vnquam sententias, aut doctrinas Philosophus obtulerint. A mixtione fœcundius, & proportionum in ea multifarijs rationibus in omnem excurrent numerum. Vertuntur ad inuicem inde, ac inuertuntur non intensione tantum, ac remissione vt dicunt; quibus multi consistunt; sed in alios atque alios beneque dissitos sapores,

Ad homines porrò hi, immò ora faucesque hominum, primæ scilicet gustationis instrumenta notantur; nec illud nobis arrogemus sensus nostros tanquam trutinam ac mensuram se habere rerum omnium, neve existimemus quæ ora non feriunt tuto interius admitti posse, pari se quoque modo ibi habitura. Occultæ siquidem in nonnullis acies, tardiores in alijs, quæ si non oris breui, longiori certè stomachi calore excitata, erumpant in impetus. Sunt quasdam in partes quæ insiliant, aditusque obtineant: quæ ab alijs repellantur quasi præclusis. Palato, orique vniuerso blanditur Saccharum, quod oculum perpungat, erodatque appositum. Fungus vel canæ gulæ gratissimus: Napellus ori innocens; in ventrem demissi: obstruit, strangulat alius, alius destruit, multiplicibus expergefactis, concitatisque feriendi, conculcandi, comprimendi instrumentis. Diuersis nimirum in partibus conlocatio diuersa, ita receptio, indeque sensus. Plurimum quoque fecerit transitus, & viæ ratio, obuiarumque, & diutius retinentium partium. ita Asparagus & Terebinthi lachryma, longo ad vesicam dum feruntur itinere incenduntur, odorumque sumunt spiritum. Thimelææ radices initio placidæ ardorem in faucibus tandem & inextinguibilem relinquunt. Piper & Allium tuto per aluum descendunt, quæ cuti imposita rodunt in vlcus.

Diuersitas in alijs inde animantibus multo maior. Ingerunt, vorant vermes lutum; teredines ligna, lapillos Columbæ, duriora quæque Struthiocameli, venenum Animalia nonnulla: non desunt inter homines, qui glebis ipsis, qui ruderum cæmentis, qui carbonibus viui atratis non parcant dentibus, & quod mirum magis, infima sunt animalcula, quæ amarissimum fel depascantur, vt eruditissimus, doctissimusque D. Ioan. Faber Lynceus noster animaduertit, nec nisi ventre crediderim, & voluptate magistris, saporibusq. pellicientibus.

Quod verò ab elementis deducantur id proximum quidem fuit, nec mirum si vix vllas partes obtinuerit aër, quem vel ipsi etiam Chamæleonti prorsus crederis insipidum. Quod in receptantibus instrumentis minimè abiturus consistat in succum; quodve ex consueto assiduè ea percurrat atque peruadat; nisi quandoque ab odoratis insumptis rebus corpulentior emittatur halitus, vt quis è Violæ, ac Gelsimini confertis floribus ipsummet sibi odorem prægustare, haustuque combibere videatur. Cuiusmodi & spissatus magis ille fuerit, si moriturientem Democritum retinere cibi vice in viuis potuit; qui ex melle, vino, pane calentibus emissus, naribus quodammodo in latè fusum manducatur saporem.

Propiùs certè à conlocatis in figuras duceres particulis, nec inde admirari mutationibus, quamuis liquore in eodem aut vase contingeret; si illarum distributione, dispositione varia alius, atque alius subinde mittatur sapor. Interim secundo, & communi magis sensu ab aqueis, terreisque sapores acceperis; quæ suis compositionis, connexionisque modis, diuerso spiritu consistant, ac fundantur: in igneam ferè solutionem, in summo illo & acutissimo agantur: nequaquam aër nisi quoad laxius coagmentum interueniat.

Exerceat cratis hæc Criticos per nos licebit, quam ad Medicorum lancem ipſorum bona digeſſimus fide: Galeni inquam, Auicennæ, Recchi, & nuperorum, vt primis in ea notatum litteris vides. Incerta in ea nonnulla, ne dixerim plura: Abſciſſa penitus quæ in qualitatibus extrema, ſiue apices mauis, vt margine à nobis phyſicè addito eſt indicatum. An vt a humanum corpus cuncta retulerint, quod medio quodammodo ſe habere videatur? Ipſa verò multo magis mutilata humiditas, vel malè concepta potius, cuius vocabulo non aliud quidquam præter vnam madefactionem intelligere videntur; ad eam dumtaxat partem quæ liquoris eſt & cum ſcholaſticis quidem omnibus ferè redigentes. quod forſan in ignis gratiam factum, qu cum tenuitate prorſus iungitur. Plures hic areolæ nō autem in Naturæ vacauerint officinis, quippe vlterius replere poteris, quæ exempla habent; ſi in votis fuerit affatim folium in mappā diſtendere, quæ verò prorſus carent nequaquam in chartaceis erit, implere vt queas: perquirentibus aut ſecus euenerit, in naturæ libris, in quibus, & luculentiùs & alia forſan diſpoſitione, ac trutina.

Medicorum inſtrumenta ad Mathematicam & Oeconomicam amuſsim non ſunt; referunt potius eam quæ in monetis diuerſorum Regnorum & Principum, in menſuræ, ac ponderum rationibus; quantitatis, ſigni, reique differentia obſeruatur. Nutant certè gradus, nec tantum ad duos vſque lubricè excurritur; ſed ab aſcenſione ad ea quæ contraria exiſtimantur deſcenſus fit, & minutius nihilominus ad gradulos vſque maiorum ſcilicet ſectiunculas, non ſecus partiti ſunt; ac ſi in primis illis exploratiſsima res eſſet. Cæli, Solique patrij ratio in Scylla, Aro, & Helleboro, & huiuſmodi in culpa erit: quandoque heterogenei corporis, vt Bedoar Citrium, Pepo. Sed in Opio concors à ratione exorbitauerit plurium cenſus, quod frigidum amarore, rodendique vi reclamantibus, æſtimatum eſt vſquequaque. At exiccati vſti recentis non parum habenda ratio, vt in Coriandro, Papyro, Arundine: membrorum inde, in quibus vis exeratur, nam quæ de actu, & potentia diſtinguūtur, logica credamus potius quam naturalia. Piper in manu detentum non calefacit; vritur vt diximus à Saccharo oculus: quæ ardet, quæ intus vrit aqua frigida etiam ſentitur, & madida: ſpirituum bene percitorum ſpiſſa in aqueo liquore non deeſt phalanx. Frigefaciunt calida, quæ aperiendo extrahūt, & quæ indurata relinquūt. Calefaciunt frigida, quæ occludendo ignē adusque cōprimūt. Cōſideranda quæ impetātur corpora, & quo tempore, ac modo recipiant.

Turbant rem omnem Caphura, Vitriolum, Halini trum. dicas frigida quæ cauſtica rodant, vrant, i ignem, in halitus abeant: dicas calida quæ perfrige rent in glaciē vſque, quæ aceſcant, quæ ſitim ſedent Peius autem Hydrargyrum grauiſſimum illud, & cacumina petens; quod in ſublimi & in præcipi agatur; quod aëreum vel Ariſt. dicatur; quod fr gidiſſimum vrat, & igne ſtatim abſumatur. Peſſim Acetū ne è domo diſcedas, ſiccū illud, quod tamen l quidum; quod aqueum; quod ſubtile, & ſtringens acidum, frigidum, & ignea acrimonia ad ſummu vſque mordicans, pertingens cerebri verticem: qu tamen è calido Vino. ſed & ſatis Vinum ipſum co fuderit, ſi ab Aſprinio, Piſsiarello, Albano, Vrbiu tano, ad Græcum, Maluaticū, & Scipacapilli Ne politanum, à rigido ſcilicet ad igneum; & per med proceſſeris. Rem omnem in eodem habeas dolio. dul temperatū, veteraſcens tibi calidū erit; aceſcens fr gidum, ad vltimū perueniens acerrimū calidiſſimū

Ad hominis tactū Rana, Lacerta frigidæ ſunt, qu vitam in calore habent. Violento igne aurum in l quorem fuſum manet, inde non frigore vllo opus e vt gelaſcat. tantillum minue concreſcet medio, ben que adhuc in ardenti camino: argentum itidem m dio in examine, quamuis nec minuas. Solis calor m rinum durauerit ſalem, fuderit ignis calor dur tum; quæ ab eodem oppoſita. Vin' tuis credere man bus? Aquam ad abluendum modicè calefactam in Vmbriæ noſtræ rigentibus brumis infundebant f muli, dextera hæc quæ ſcribit, & ſcripſerat, algeb nuda percurrens chartam; ſiniſtra pectus fouebat fouebaturq. tepore. ad hanc [ab opere ſemotis] fri gida, ad illam calens acceſſit aqua, quæ media era quæ eadem, eodemque à vaſe & foco. diſtinguere ne opus erat, eandem qualitatem in dexteram, at que ſiniſtram, vel potius ſenſum, aut rationem qualitatis?

Quid igitur de qualitatibus? fiunt, inuertuntur, mutantur cum ſaporibus; nec à calore diſſitur frigus, ſummum, ſummo. Radices quærendæ ſunt, quæ plurimum abſconditæ: cognoſcendu quomodo vnicus, & inexhauſtus caloris fons Sol: quid, & vnde frigus, cur decretum illud cogni tum quo à natura opere arcetur; reliquum arcanæ ipſius non aperuerit naturæ. an cum illo pari ter ab ingreſſu contemplantes excluſi? Perpendendum quid abſolutè, quid aliorum reſpectu de cernatur. quid res ipſa conſiderata, quid dum in alia agit, habeat qualitatis. Quis influens, qu proprius calor; quis naturalis, an aliquis præter naturam; quis cæleſtis, an pulchrior, nobilior tan tum: qui potius receptionum modi, tum à mittente, tum miſſis partibus; harum denſitate, impet turbis, figuris; ante, vel ab ingreſſu, exituque, & cōcluſionibus; non tamen huius loci & anguli. bo conſule, quæ cum Botanicis interim penſitauimus, & quæ ipſi leuiter ſubindicaſſe voluimus.

Scholasticũ certè est vt quæras, an Formæ, vel materiæ sit, quod inde aduersarium, vel amicum habetur. Nec facile certè dijudicauerit quispiam; cui prius disiunctim eas attrectare, & commodius quidem non licuerit. Meo interim cõsilio ita composueris tutius, nec importune; vt formatæ materiæ, ab hac scilicet vel illa planta tibi petas, & à partium nexu rem habeas; qui adapplicari alijs corporibus diuersimodè possit. Vnde & momenta perpendas medicaminum. Certè in Reccho nostro, vt saporis in Tzonpelicxihuitl odoris in Texaxapotla ita virium põdus in Cozolmecatl habes, quæ potius quam materiam, quam formam ad opus, ad solidam contemplationem pensitanda.

Media quadam, minusq. violẽta mutatione, per

- Pressionẽ, macerationẽ. quæ ab arte citra, vel vltra ignis adiumenta, hinc
  - Succi
    - recentes
    - concreti
  - Vina sang. terra
  - Olea
- Minus pure
  - Cereuisia Germanorum
  - Syceræ antiquorũ Hebr.
  - Cia Sinensium
  - Cahue Persarum
  - Cremores diuersi
- Naturalẽ sponteanẽ, vel prouocatã eliquationẽ, hinc
  - Mel
  - Manna
  - Saccharum ex omnibus præcipuè
    - Floribus
    - Arũdine
    - Ceratia
    - Metl
    - Musa
  - Cera
  - Resinę
    - Fraxino
    - Orno
  - Gummata lachrymæ dictæ.

in cibos potiones Medelas Tictu ras artium pluriũ iperat oquit qua, vi o, oleo, nelle, liuersis uccis drs, quæ n nostra õmoda lisponit.

FACVLTAS

- SALVBRIS
  - Cõueniẽtia
    - Sexui
    - Aetati
    - Complexioni
    - Membris
    - Tempori
    - Loco
  - Electio Notæ melioris
  - Modus
  - Dosis officinarum
  - Cautio
  - Correctio
  - Remedia
- NOXIA
- Exitialis

Alitilis

- hinc — Nutriẽtia
- & quę cum que venire solent in cibum
  - bene / male
    - Euchyma / Cacochyma
      - cito / tarde
        - multum / parũ
          - tenui / medio / crasso — succo
            - facilia / difficilia — concoctu
  - *succosa / flatuosa — diuersarum qualitatum*
    - *toto vt Olera*
    - *partibus vt Legumina*
  - *In his præparatio, modus, ignis, quantitas, commistio, dispositio vtrinque plurimum fecerit.*

Vnicũ aurea çrate è stirpibus deumptum alimẽtũ: vnicũ Pythagoræ, & sectatoribus notatũ, sed & vbiuis tẽporũ, & locorum, quid supra panẽ quid supra vinũ? nonne è Plantis hæc, & pluribus si Panis è Tritico frugibus leguminibus, glãdibus Castaneis, Aquatico Tribulo; sed & radicibus, & alijs: Vinum è Vite Palmis, Pomis Lupulo frugibus ipsis alijsq.

Brutorum, *vt folia pleraque Prata, Fœnum, Palea.*

Communia vt semina plura, & ex illis præcipuè quæ crassiori pericarpio, aut nucleo pingui, & carnoso prædita: carnosæ quoque radices.

Sunt quæ peculiaria membra nutrire dicantur, vt Cicera pulmones, nec absonum de reliquis etiam, si diuersa membra sua quæque similia expetere existimare debemus; quamuis hæc minus nobis nota, aut obseruata.

Hominum, *hic Frumenta, Fruges, Fructus, fruentibus nobis dicta, primas tenent; præsertim Poma, Nuclei, vescaque semina; inde olera ab alendo, si alus, & aluus: vel si mauis ab olla: inde condimenta, & huiusmodi. Condita Prata videt Plautus, & quas herbas pecudes non edunt, homines edunt. Sed Ammianus* Poeta *apud Græcos mactatum hortum, plenius ad cœnam concelebrauit, veritus tandem ne & ipsum fœnum apponeretur, & conuiuas oues existimaret à Faba aufugit: amplissima enim herbacea conuiuia.*

- Alimenta medicamentosa
- Medicamenta alimentosa
  - *magis / minus*
    - *totis / partibus*
      - *simplicibus / cõpositis*
        - *nutriunt / alterant*

Omnes ferè plantæ. Sunt enim medicatæ omnes: & venenatæ si nõ aliqua sui parte hominẽ nutriunt, certè animalibus alijs in cibum venire posse non negauerim.

Medica

*Aromata *hic medio sapore, odore, ac spiritu inter plantas velut gemmæ inter lapides præcellunt, quæ & medicamenta, & cibos locum inter habentes condiunt, corrigunt, dirigunt, ducunt, peculiaria quoque membra singillatim respicere videntur.*

Immutans Alterans *dicta, vt Hordeum refrigerans Zarza exiccans, humectans Cucurbita, calefacientia tã multa, Pœonia caput præcipuè roborans, fumos noxios dissipans; & alia, quæ peculiaribus fauent membris, vt Mentha ventriculo, Capparis spleni, Eupatorium iecori, cordi Crocus, Chamæpytis articulis, Betonica capiti, Hyssopus pectori, Artemisia vtero.*

‖Cathartica. *Purgantia seu euacuãtia, quæ nec peculiaribus ita humoribus trahendis tuto destinata, ipsorumq. limitibus finitas, sicut nec ipsos numero & finitionibus comprehensos omni ex parte facilè crediderim. Pariter non obscurè, & occulta, vt aiunt qualitate omnia; sed plura manifesta vi Naturam intrinsecus quoquouersum quasi aciculis perpungere, & pruritare, inde humores acrimonia impellente in expurgationem elicere, vnde prout medio ad nos modo se habere videntur, ita viribus amica; odore, sapore, ipsaq; agendi molestia, aduersa naturæ dignoscuntur. Vnde cauendum maximè ne modum excedant, & vim effrenatius inferant. Niger Helleborus, quod Viru ab atro nomen obtinuit, venenatum prorsus ob vehementiã apud Hispanos, conuulsiones excitat, & languores. Mitiora, quæ partes solummodo peculiares stimulãt, superioribus accedunt. Sicula Scylla non parũ descendit.*

- in fluorem agens
- per se / per accidens
- e toto / e partibus
- Errhina Apophlegmatismi
- E parte infixum telum
- Per deiectionẽ
- Per vomitum
- Per vrinam
- Per sudorem
- Menstrua
- Sputũ mucos
- Vno vel pluribus

Deleterica, *venenata, vitæ inimica, quæ summa frigiditate, vel summa caliditate, vel potius occulta itidem cerebri nostri qualitate, agere dicuntur, quibus potius omnibus crediderim; nam veneni opus destructio est, scilicet penitissima partium diuisio, & signati nexus dissolutio; hoc à summa concitatione quæ caloris est, hoc à summa constipatione, quæ frigus, prouenire poterit, & pluribus occultum, & dici, & esse. Septica verò illa, quæ putrefaciunt dicuntur, in quibus multisecam vim facilè dixeris. Sunt quæ peculiaribus membris obsunt, quamuis alijs prodesse possint, Mezereũ Iecori, Aloës hæmorrhoidibus, Eruum renibus: & vesicæ, Hyoscyamus capiti.*

Bezoartica *in oppositum ad hæc accensent, quæ vitæ amica venenis obstent, ac destruentibus; siue hæc simplicia, siue composita e multis addente semper conseruationis desiderio, copijs quasi in venenatos hostes conscriptis, auxiliaribusq; vndiq; vel in numerum conquisitis, in quibus siue apertis, siue reconditis, primæ qualitates haudquaquam satisfacere videntur; nec enim æqua temperies, quæ extremis obstare videtur satis esse potest, quæ ad nutriendum potius apta videatur; sed magis quæ æquam illam in nobis tueantur, aut reddant, & à contrarijs liberent quoquomodo; & quæ aduersa quæq; siue iniectis sedare compedibus, siue protinus extrudere, viribusq; arcere, vel forti conclusione valeant.*

Aequa ad brutorum coagmentum & compagem nostram cõpositione, partibus in temperatum, in similem statũ, in pergratã inde dulcedinis mixturam dispositis; quæ insumi, quę apponi cũ nostris possint

A similitudine, quæ nostra parumper recedũt, & multo cũ nutrimento aliquantulum immutant.

Ad similitudinem quæ nostrã aliquantulũ accedunt, & aliquo cum nutrimento multum immutant.

*Spiritibus quæ abundant indeq. facilius ingrediuntur, imprimuntur, permiscentur, citiusq. & efficacius agunt. Quæ ita quidẽ dissimilia sunt, vt inter nostras partes interiecta, earum conlocationem aliquantulum cõmutare valent, & confirmare, hinc mẽbrorũ diuersis constitutionibus, benè disponẽdis, formãdisq. alia, atque alia apta sunt: hinc composita, quę diuersè, & quæ vniuersim roborant multi nominis, ac cogitationis, Quibus iã numerus deesse prorsus videtur. Cõgessit Mesues: ipissarunt nuperi Pharmacopæis Antidotarijs, & Medicis, & Chymicis.

‖Hæc acie nõ carent, qua penetrationem habeant, & ab ingressu secum ducendi per motas, naturæ graues, partes, in succum actas possint: quæ verò suis pro Ingrediẽdi, & pungendi modis diuersos humores è corpore propellant, & vulgatum quidem duci.

- Bilem, Rhabarbaro, Aloë,
- Pituitam, Turpeto Agarico,
- Atram Bilem Veratris
- Sanguinem ignota Galenica illa, & Eruo quibusdã, aut potius omnibus, vel nullis.

Potius & mixtos, & diuersos, & nondum affatim, aut distinctos, aut nominibus donatos, discreueris per membra humores, & per Pharmaca ipsa, quæ diuersos singillatim nec forsan numero comprehensos, & agant, & agitent. Res plena, & periculi, & salubritatis.

Acutissimi in his mucrones, immo multisecæ nouaculæ; nec quæ vndequaque secta, infarciant, complicentq. desũt ipsa quo proruũt furore. hinc veneficia, lurida illa Aconita, Taxica à Taxo, & Fungi peior multo pernicies, quæ dolosè gulam extra, intraq. aggreditur. nec nomina id tacent.

Et contra Mexipharmaca illa quæ occurrunt, siue simplicia, Coanenepilli, Coccum Maldiuæ, Gentiana, Napum; siue composita, vt Theriaca, Mitridatium, & nostrũ Lynceorum Alexipharmacum, Antidotaque alia, quæ siue torpentem oneribus naturã liberent, & vniuersim roborent, & ad insurgendum, & expellendum quidquid morbosum, ac inimicum moueãt; siue spiritus addant, eosque vniant, partes adstringendi moderata vi firment; vel glutino quodam obducto quosuis aditus hostilibus occludant; aut crassioribus interpositis excipiẽdo cassos reddant, vel inanes; vel potius hos compescãt restincto opportunis succis igneo furore; aut pluribus simul obsistant.

Penitiori ferè nexu immutato pag. sequenti.

Seq. 920.

Tab. 7.

Vires destructæ Plantæ — *Particulis comminutione confusis*

- **Penitiori fere nexu, opere vario immutato, & magis minusq. perturbato.**
  - **Putrefactione naturali ferè ad**
    - Nona vegetantia inferioris gradus, quasi in hoc genere vermes; præsertim in massis Lapituberis fungiferi Lyncurij quibusdam dicti.
      - Fungos frondigenas, arte quoque addente diuersos.
    - Animalia feruido, confertoque in altiorem gradum plantali spiritu, triplici saltu.
      - Araneos
      - Vermes
      - Erucas
      - Chrysalides
      - Nymphas
      - Papiliones
      - Scarabeos
      - Merulæ similem, Albertianā è Saluia volucellam, nescio an habeas. Certe Rutaceam omnem ab Eruca per Chrysalidem a D. F. Columna L. diligentissimè habes.
  - **Percoquente ignead moto, varijs cōclusionum ergastulis**
    - Extractione, seu eductione nela tentium
      - Liquoris,
        - Aquei
          - Aqu. Tinctur.
          - Aq. ardent.
          - Arcan. Magister.
          - Essent. vbi tandem Quintā, siue decimam nescias.
            - Elexir.
            - Spirit.
        - Oleosi
          - Clissi ex multis cōiunctis
      - Salis
        - Extracta succo crasso, glutinoso concreto.
    - Elici, vel potius excoqui è plantis Metallica alia illi benè norunt; qui è Punicis, aut Berberis, acinis, & Aronia Mespilo Vitriolum habent: ineste qui rodentem æruginem in ipsorum folijs, vt Oxalidis, & Rumicis obseruant; & qui Cretica illa Idæ montis auro mandentium dentes obduci sciunt.
    - Productione nouicorporis plantali euerso, & ad alium compositionis, & consistentiæ gradum protracto.
      - Vitrum

Nec pretiosa requiras, aut quæ absondita, reconditaq. magis medicamina, vel deperdita, & pluribus exoleta iam annorum circulis hominūq. ætatibus. Scilicet alijs, atque alijs regionibus, ac sæculis, quam opportunè plantas distribuit Omnipotens, signisque commodè nobis indigitauit, nostrasque & exoticas abunde exposuit.

FACVLTAS

- Cosmetica *decorans, fucans, mangonizās mulieres præsertim; iure merito venenis proxima, quod multiplici veneno mentes circumueniat, præcipitesq. & imminutas reddat: quod ipsum ex veneno, & venere Veneficium.* [Quæ scilicet detegūt partes, aut mollefaciunt, diuersosq. inducunt, aut obducūt colores, & nitores.]
- Inficiens *tingens, quæ omnifariā rerū facies immutare valet, innumeros appingēdo colores insignis in Luto Isatide Rubia Xochipalli Achiotl: inde quæ obducit, & nitida reddit. vt Sinensis illa bituminosa resinaCie ex arborū corticibus in speculi nitorem, & Sandaraca Vernigonobis dicta. obducuntur ad leuitatem plura, & arcendas aquæ iniurias, & aëris; pice, resinis diuersis, ceraque & huiusmodi alijs.* [Colores, quæ inferūt, aut se, aut suos diffusius, aut partes corporis, quod ingrediuntur in aliam faciem præuertunt, vel exterius in superficiē appingunt.]
- Emundans *fullonia smegmatū, quæ partibus sese inserere inde asportare abstergere detractis solet, vt struthium saponaria.* [Leniter quæ sese inferunt, & mordicando purgata cū detersis abscedentes sordibus relinquūt.]
- Spirans *quæ rerum spirationes iucundas in humanum vsum siue sanitatis, siue deliciarum vnguentarijs subministrat.* [Spiritu quæ pollent halitu, quæ æque nostris inferēdo sensibus abundant.]
- Glutinans *quæ varia cōnectit, iungitq. in vnum dissita, interiectis tenacibus collis varijs, gummatibus resinisque.* [Aeque iunctas, quæ partes in viscidum nexum habent facilè quæ applicari queant.]
- Resistens *igni, vt inunctis manibus succus Portulacæ, Mercurialis Visci, vel potius ex* Ibisci *radice.* [Constipare, & occludere, quæ crassum valent.]
- Metallurgica *variè agens in* [Variè quæ dirimere, aut componere, & conlocare possunt, & in alia, atque alia coagmēta formare, atq; ab opaco ad diaphanum vsque transferre.]
  - *Vitris smaltis dictis*
  - *Fictitijs adulterinis Gēmis,*
  - *Metallis ipsis, & ferro præcipuè Tēperaturis dictis.*
- Alchimistica *spuria proles tingens vt Curcuma, mollefaciens vt Caricis, passisq. & Lasere fœtido, immutare variè tentans, Mercurium coagulare Lunarijs Borissis Sferracauallo pluribus nimirū; omnibus ferè, in cassum, vtuntur vel potius abutuntur; dum in aurigenum lapidem illū tam multis, & vel ipsis vsque vuis perquirendo omnem ludunt operam.* [Quæ violenter permouere, stringereq. creduntur, & partes in nouam constitutionem firmare.]
- Varia *[vti prope concludamus] in alijs operibus imò artium ferè omnium vsu; siue etiam in venationibus feras alliciendo, siue in conuiualibus ludis; siue etiam iocis, spectrisque, incutiendis timoribus, & huiusmodi.*
- Specifica *porrò dicta, quæ specioso titulo nesciri solet. abstrusa. magicis nominibus à quibusdā ornata facultas. quarta illius qualitatis proles: cælestis pluribus: Astralis nonnullis, et si aliud nomen, quod rei purissimam ignorationem elegantius tegere possit. hæc Aethiopis insolētissimè claustra aperire dicta nescio an & credita. Spina Theophrasto aquam congelare, ni hoc ab interna sit viscositate, vt de Psyllio similia, & Aquifolij flore, de cuius baculo in animal emisso sponte sua accedente, aliaque mira. Viticis inde Agni casti dicti contactu si non propinquitate & præsentia veneris quoscunque igniculos extingui, castarum Matronarum Atheniensium documento, quæ ex huius folijs sibi in Thesmoporijs cubitum sternebant, virgaq. eiusdem manu detenta viatores ab intertrigine tutos reddi: Quauhnacensis vero Recchi Tragorigani folijs ore gestatis, ijsdem addi celeritatem: Cozolmecatl, vel tractata vires instaurari. Corni arboris qualibet parte contrectata demorsos à rabido cane quamuis iam olim sanatos in rabiem rursum agi, eaq. affectos maximè concitari additis morbo viribus, admirabili, & perhorrenda facultate, idemq. quod maius, quod peius Sorbo inumbrante cōtingere, & huiusmodi non pauca, quæ libentius profecto videris, quam audieris. Si autem legitimum Visci querni aduersus Cephalica incommoda, vertigines præsertim, & epileptica initia, Amuletum adscripseris; poteris pariter experimento, quod ipsi fecimus comprobare, Quod autem de Corallio domi habito inuidiam amoliri dicitur; neque hic meo cōsilio, neque alibi adnotaueris. potius, quod margaritis, & adamantibus absentibus viso ea tantum Corallio liuescere non soleat, vel quod specie, ac colore quodcumque luridum, liuidumq. ab huius quā maxime distet purpura: vtcūq. veritati illuserit pulchritudo.* [Abditis hic particulis longè latèq. fusis spiritibus nempe qui ingruentes acutius diuersis partibus congruere, imprimereque & imprimi possunt, non parum tribue, nec omnia à nobis sentiri posse credas; sed multa sua se paruitate abscondi, nosque fugere, quæ minimè frustra sunt in rerum natura. Habet Recchus noster Qualancapatlim Pacificam, quę irā temperat; Cuciriqui quæ Zelotypiam amouet; aliasq amorem quæ cōciliant, non tamē huius loci hæc esse crediderim, & occultæ virtutis. Restinguit prima igniculos circa cor, circa lumbos alia missos facit, qui Veneris sunt, quos tertiæ instimulauerit omnes Cocoquahuitl, quæ cordi mirabiliter prodest, & quæ huiusmodi, blādis spiritibus suauiter ipsum refecerint, obscurorumq. fuligines dispulerint. Nec quæ gratiam facit Yhuixochitl alio existimauerim quam floridæ hilaritatis modo.]

Solutis ferè particulis.
pag. sequenti.

Tab. 7.

Crassius. *Fumida exhalatione tātum, quod ab ipsa Natura, tū arte varia, multis modis vsurpentur e stirpium genere, partes ad suffimenta, in multiplicem Capnurgiam, in quibus scilicet vis*

Effumans

E simplici planta

Herbæ ipsarum partes, vt Rosæ, Rosmarini, lignaq; vt Agallochi, Santali, Narcapthi. Germanis autem Iuniperina ligna ad hoc, vel vulgo vsurpata. Gummata, & resinæ Thus, Myrrha, Styrax Laser Balsam. Copallis Animæ.

Verbenasq. adole pingues, & mascula Thura.

En herba, & resina Virgilio fumantes. Thus primas inter hæc habere, vel ex ipso nomine videtur, siue à tusis glebis, siue à frequenti in sacrificijs vsu, nomen deducere velis: certè quod ad odoratos fumos incendatur Incensi nomen apud Italos præsertim, per antonomasiam obtinuit.

E cōpositis, e plātis ipsarūq. partibus.

Cyphi Dioscoridi, Thymiamata, Pastilli diuersi Auiculas Cyprij, odoras nō canoras; Carbocandelas, *Lusitani iam mittunt præsuaues, quæ à carbone citra flammam in odoratum fumum paulatim abeunt, & candelabra occupant, quæ non oculis sed naribus pergratè famulentur.*

Laxante igne vincula conclusæ, colligatæq. particulæ diuersos, quæ nobis æquè apponantur, aut opportunè in halitus abeant. modos pro cerebri ratione, & affectionibus quis generatim potius quam sigillatim vnquam cogitauerit.

Medicus autem vsus præsertim aëris corrigendi, & præseruādi à corruptionibus erit, iuuandi mox, & roborandi præcipuè caput fumis, necnō vterum, & pulmones haustu. his Tabaco fumantes apud Neandrum respice, & frequentiora infumibula.

Deliciarum quoque causa si floridis aërem odoribus respergimus solutis in halitus præciosos præcipuis aromatibus resinis præsertim.

Lucens

Rudimentum illud præmittatur, dicas præfiguratam lucem; dicas leuiusculam eius adumbrationem si placet. In putridis illis lignis [nos in Populi obseruauimus] in Alcionio illo inquam, quod à faui marina similitudine nomen habet; Si quæ de Baara, & Agluophotide de Astere, vel de Paonia apertis in grana vasculis dicuntur, recondita admirata potius videntur, quam explorata. Lunaribus hanc innoxiam, frigidamq; compares, si igneam Solaribus radijs, sicuti enim minus multo, quam existimari soleat caloris ipsa acies ab acuto distat frigoris gelu; ita quod à concitatis mittitur lumen haudquaquam longo disterminatur interuallo ab eo, qui à placide, vel in ipsā quietē disiectis habetur: vt lucis, & ignis consortia sint, diuortia, & de quibus suo egimus loco; nec in ipsa niue, chrystallinaq; glacie modicum eniteat lucis.

Particularum in maxime æquā apertionē sedata tamē dispositio, solutione quadā præsertim ipsius succi, vt frigida nobis videatur, & nomina à putredine etiam habeat, ac pingui constitutione, ignis certè æmula.

Vstionem simul, & lucem habes, Discerne an hæc blanda iucunda, magis, vel grauis illa & violenta? Claranè hæc fulgidaq. magis, per quæ omnia spectare licet; aut obscurissima potius quæ penitus delitescant intellectui nostro? Ambiguum pariter: sed quod absurdius videri debet, excitatur ignis à nobis quotiescunque libuerit, accendentibus, & cum eo Lychnobijs præsertim lux, vtrumque ad mensuram: excipitur lucis portiuncula à Solaribus furtiuè sublata radijs [nec enim Promethidæ nostro sæculo desunt] concluditur pyxide, transfertur, infertur tenebris. Speculis, vitris, aquis, & lux, & ignis diffunduntur, glomerantur in vnum in fulmineam vsque virtutem: Et nihilominus plenissimè nesciri solet, nec lux magis quam ignis. ignoratur illud, quod nostris factitatur, attrectatur manibus; quotidianis quod operis nobis famulatur; maximè quod sentitur, ac penetrat; quod frequentissimum est, quibusque humanis notissimum sensibus; exulat certè nostro ab intellectu, imò ad elementorum extima, & Lunæ cauernas in exilium ab intellectu plurimo truditur. Nos autem hæc ad libros nostros de naturalibus focis.

Solutis ferè particulis

Lumministris pluribus. De cera, & olei æmulatione, indicauimus in nostro Apiario. Tedas, Facesq; varias ab Antiquarijs petas. Cedrinas candelas, aliasq; è ligno, aut ligni stirpiumq; succis, & quæcumque luculentius lucent è resinis, plantisque è Physica historia. ligneas certè faces si nescis hodie, accipe, & ride. Obolarias adstante ad id officina paratas, Neapolitana crypta dabit, quæ amœnissimum Pausilypum perforat. Scilicet nunc quaque spiraculis caret, vt Senecæ tempore, & talibus è virgulis stipulis, sarmentisque auertenda puluerosa illa, & obscura fuit molestia, de qua infelix ille morum præceptor conquerebatur. Sunt ex Quernis vstulatis flagellis, quibus Aquaspartani nostri clangores inter ac strepitus, nubentibus viduis turbulēta, atrataque luce rumoribus intermixta multiplici debacchatione ominentur. Ostendent venatores, quibus hallucinatas feras, misellos præcipuè lepusculos capiant. Primordia hic innuere satis esset in fungosa primum Ferula,

Clara Prometheo munere ligna sumus

Sed & à fungis esca illa petatur ignis, malleo etiam diducta, quæ primo, concipit, allicit, nutrit. Assulæ folia, & huiusmodi fomites, & suscitabula.

Suscepitque ignem folijs, atque arida circum
Nutrimenta dedit, rapuitque in fomite flammam

Elychnia certè è plantis ad lucem plura, vt inferius; hic autem ab ipsis fomitibus Igniarius subnectatur funis. Miccio vocitant, è Cneori Cæsalpino (Sanamundas Clusius nominat) ramulis exiccatis, inque restim ductis; è villoso Cocci Indicæ Nucipalmæ cortice Mexicanis quo serpens igniculus ad tormenta siue manuaria, siue muraria incendenda, & contineatur, & detineatur vehemens quamuis obscurius delitescens in insidijs.

Soluente quæ aguntur ad dilatationem, & æqualē aperturam igne; vtpotè reclusæ magis. siue ea laxiori pinguitudinis suspensa contextu; siue inanitatibus dum exaruerint abscendente ab humore remanentibus veluti in spongiosum rarum, ac difflatile corpus foraminosa: hæc excussis liquoris vinculis; illa diffluentibus à composito inuicem particulis; introrumpentibus hiātia: Aut quæ vi quidē constrictis, sed in apertū iturientibus illis conflata. Talia, inquam omnia, quæ ad solutionem igneam lucidamque dum procliuia sunt, ad lucem ipsam promoueri, & eam alijs inferre queant, nobis dispellere tenebras, fulgetras, & coruscas præferre valeant.

Subtilius. *Flammea exolutione penitiori ex ipsis carbonibus, prunis, stipulis, pinguibusque, succis ignitis excitata; in Igniariam vnde qualitas*

Ardens hinc ignes

Festiuos accenseamus ignes, noctilucos illos in latos variè discurrentes splendores, variè distributos; qui huiusmodi succis; qui resinosis, piceis, pinguibusque corporibus, lignique bustis carbonibus; à stirpibus materiæ plurimum agnoscant.

Militares festiuis quidem socij, nec tamen ludicro, sed serio, nimisque multo excitantur; dum perniciem destructionemque ipsam pernicius ministrant, & inferunt. Sic fulmina quoquouersum æmulantur; ac terræmotus. quæ incendunt, quatiunt, aperiunt, vorant horreas terribiles faces: Chasmata horreas. Præsertim à Physico, à Mathematico Duce, qui figuris, qui materijs aptè vti nouerit, vt in nostra militari Philosophia scripsimus.

In ardores per concitationem rabidam, ita proruētes partes, vt impetens earum destructa multitudo destructionem faciat. Habeas inde præter deuastationes has, ad pacis etiam & conuictus omnis vsum.

Fabriles artificum. Pyrotechnia vniuersa ministrante Vulcano: quæcunque ab arte, aut natura fiunt, præsertim verò metallariorum lapicoctorum, omniumq. artificum, qui fornacibus vtuntur, qui vstrinas obsident. Quid si omnes nostris cum cibis incalescimus stirpium adiumentis, & rigentis brumæ repellimus iniurias? Dicant Germanorum Hypocausta, dicant priscorum Patrum in Vrbe Thermæ, Thermopolia, ipsiq. qui hodie ridentur Thermopotæ.

Coctiones, excoctiones, fusiones, ad puriora, simplicioraque reductiones: Ex partium in ignem actarum ingressu.

Nec tepores prætermiserimus, qui ex herbarum cumulatis madentibus adhuc partibus concipiuntur, & in furentes vsque ignes euadunt. Norunt Agricolæ, imò non rarò ciues, quæ ab huiusmodi fœno, ac paleis mala proueniant, & Chimici, ægriq. non pauci suis cum medicis, quam benigni fomenta caloris ab vinaceis, fracibusq. imò ipso fimo, qui ab ingestis, egestisq. fumat stirpibus, & stirpes coquit, inque guttas cogit coactus in ergastula.

Calores quoscumque, & quæ inde adiumenta, ab ijsdem ad modum distributis.

Halituum particularum omnium in exolutione licentius ab incompositis, destructisque rebus motarum, conclusa, comprimentibus obstructionibus in concitationem vsque præfocatio; vnde diuersi caloris modi.

Sed hæc iā & ignis, & lucis à qualitate redire videntur ad modos quātitatis, quod superioribus indicatū esse potuit, & alibi fusius,

Tab. 7.

Tab. 8.

Vſus Plantęeius pecu-liari-b[9] partibus nõnullis ſũptis.

Diſcerptis internis præcipuè neruoſis partibus, ad villos.

Animalculorũ arroſione, inde excoctione, & diductione.

Bombycum Serica, pretioſum illud, ac ſplendidum repertum, mirabile, mutuo, & naturæ, & artis, hominum, & vermium opere. — Ex Moro

Erucarũ, & huiuſmodi plurium diuerſa fila nentium è quibus varios folliculos, minimoſque videmus. — Ex diuerſis, ferèque omnibus ſtirpibus.

Araneorum etiam ſylueſtrium quorundam Aranea.

Humana arte macerationis, excuſſionis, explicationis.

Simplici exemplo neruorũ villo inde explicito.

Ramulis, cortice ipſo.

Folijs.

Bulbo Theophraſto teſte extincta nuperis arte, villo licet conſpicuo, eoque pretenui, & copioſo.

Cannabis, Vrticæ, Iunci, Maluæ, Lini, Tribuli terres., Mori, Ficus, Metl Recchi pręſertim Pitæ. Eriophoro inde dicto, in hortis etiãnũ, ſed otio sè vigente.

hinc

Fila variè pertracta, & contorta magis, magiſque à ſimplicitate deducta.

Funes, multiplicatis ſcilicet, & conuolutis in vnũ diuerſo numero, ac ratione filis.

Retia quibus apertam quãdam texturam habemus, vel potius texturæ rudimentum, aut imaginem.

Pãni quorũ ſpecies e luxus fœcunditate vberrimè prodeũtes, non facilè multisplenisque paginis dinumeraueris; quando plus in illis ornamenti, quã tegumẽti, & plus certè Phrygij, quã Latini habemus. — *Lintea-mina quæcũque & mantilia, Tẽtoria. Veſtes diuerſi generis, ac modorum, pro loci, tẽporis, ac cerebroſa ratione.*

Neruuli plantarũ tenuius, e[...] ſiuſque producta conuolut[...] in longum compliciti.

Et à vermiculis indumenta [...]timus nudi, ac miſelli: vincimur de tenuitate, nitore fili, atqu[...] opere, nec tantum æquo animo [...]ſtinemus ſecundas, ſed & inſeru[...] huiuſmodi beſtiolis ad ouoru[...] vſque ſolemus incubatum, q[...] vel delicatulæ toto pectore her[...]næ fouere non dedignantur. [...] cur potius noſtra non reſumim[...] quæ mentis ſunt, & villos, & co[...]res, & quæcunque puerilia, qu[...]cunque vermium ſunt miſſa pr[...]ſus facimus omnia?

Inde tranſuerſa multiplici ad[...]poſitionem, interpoſitione, &[...] flexu alternatim diſpoſiti [...] contextum conſtricti.

Pluribus artificibus hinc mate[...] non minus ampla, quam varia, n[...]ceſſitate primum magiſtra inde [...] commodo, tandem peritiſsimo [...] mauis perditiſsimo luxu. Non [...]tis fuit in nitidos floccos, in c[...]ſpos cincinnos flores, figuraſque [...] omnes ſericum miſiſſe; variega[...] colore, nitore, ſigniſque pan[...] expandiſſe, itum eſt ad metall[...] eaque in fila in obſequium duc[...] panniſque interducta ſunt, aur[...] ſcilicet, & argentum in fulgore[...] interdum & ſuperbo mentis faſ[...] pretioſa qui faſtidiret, ac tem[...]ret, ipſe in fila mollefactus, vul[...]ficus chalibs; ipſe in veſtes p[...]digioſè interpoſitus, nudos qui [...]rentes, qui artifices, ſortitus era[...]

Replicata in cõnexionẽ, commaceratione, & preſſione ad chartam, noſtroſque libros.

Pannorũ fracidis dilaceratis reliquijs in pultẽ redactis, inde craticulis in folia exceptis, & exſiccatis, quæ ex varijs varia, prout in cõmixtione etiam admittuntur, ac digeruntur, ſecernũtur, diluunturq; diuerſa; aqua porrò plurimum in opere habet. — E Lino, Cannabe, aut alijs, quæ ſuperius.

Similiter redactis pãnorum aliorum fruſtis. — E Goſſipio, aut Serico.

Noſtras

Orientaliũ. — *Charta, de qua in ſequẽti pagina.*

Priſcorum Patrum.

Contextus confractione, & co[...] ſione plurima in connexũ [...] preſſi, vt plurimi nerui [...]pliciti in neruoſum bene f[...] beneque æquum diſtendan[...] & explicentur.

Vt cutes eſtendamus, & fr[...]des lituris excipiendis, quæ mi[...]mè marceſcant, Plantas adim[...] à Plantis petimus: in liqui[...] conterimus pultes, in maden[...] ſquamulas contundimus, quæ [...]nuiſsima in omne ſicceſcant, [...]reſcant æuum.

—Neruoſis ſegmentis detractis, ſeu in Phyluras, aut prætenues, & quàm latiſsimas lamellas, vel potius membranas, acu [vt vulgati codices, potius lato ferro, vt concludit Guilandinus] diſciſsis: è medio Plantæ ſcapo.

Rectis inde [vt multi quidem operis, ſed plurimi fructus rem intelligamus] in ſtratum appoſitis, ſtatuminis coriũ, ſiue ſtaminis, & tranſuerſis alijs ſubtegminis dicti ſecundum, vt duplex ſcilicet charta, amputatis reſegminibus in plagulas, folia ſcilicet, antiquis conſiſteret. iũgebat ipſa Nili aqua, vel turbidi liquoris pinguedo, aut flos pollinis in glutinum: conſtringebat prælum: complanabat malleus: ſiccabat in ſolatio, vel ipſe humoris exitus: læuigabat Cochlea, quominus ſcabrities, contumacia, lentigo, aut tineæ officere ſcriptoribus poſſent. ita quidẽ operoſa priſcis charta, nec ſcio an ſatis cõmoda: quod fungoſa quodammodo, & continuitatis neruo imbecillior, integriſque rudior fibris. diuerſi porrò generis, & nominis, vt in ſequenti. — E Papyro, & Sari, præſigni inde familia priori chartificio.

Contextus naturalis partes ex[...]pta, & in ſe replicata, ind[...] plagulas, neruulorum pluri[...] adiunctionibus firmatas pr[...]

Mirum quot habemus folia [...] ipſa, quæ folijs plurimum car[...] Planta; & vt magis, vtilinſque [...] non minus vulgata, quam antiq[...] illa eludatur regula: Quot fr[...]ctus ab ea, quæ fructus expers [...]citur? Siquidem ierit tibi in f[...]lia, ſeruauerit, prompſerit abun[...] fructus; imò in te parere po[...] illa erit. Execrandum profe[...] ſi in aleas demiſeris, peſsimo [...] perditionum fructus abuſu.

Varia que amplitudo, à ſcapi c[...]ſitie, & altitudine eſt, & a[...]ſitarum inde Phylurarum [...]merõ, quibus locus ſectio[...] variè fit: tenuitas, denſi[...] candor, læuor, à materia, [...] artificij puritate, huiuſque [...]ligentia.

Antiquis Romani totius Orbis, Aegypto plurimum emittente, multo ante ipsum crediderim Alexandrum, & aliundè quam à Charta illa Tyri, quibus celebrior potius. Nec enim Homerum, Hesiodumque preterieris, quamuis à Sarpedone, & Sybilla, infossisque desumere nolueris Numæ libris. Papyri huic etiam à stirpe nomen, quod omnibus inde Chartis.

Macrocolum, seu Macrocollum chartæ genus antiquius pedem, aut sesquiped. habens in latitudine à maiori corio nuncupatum Regio quoque titulo donatum.

Augusta prior ex Hieratica epistolis dicata. } optimæ xiij. digitorum.
Liuia secundæ dignitatis. }

Hieratica iij. præcisè à sacris scriptis dicta nomine ab adulatione demisso, vel à potiore Hieratica Papyri stirpe. hæc Straboni Papyrus, & dig. xi [præstantior / vtilior.

Panniana x. quam & Grammaticus, & Chartopola Fannius ex inferiori elegantiorem reddidit.

Amphitheatrica ix. Athribiticam à Nomo Aegyptio corrigit Guilandinus: mauult primum ab Alexandrino Amphiteatro Scaliger.

Saitica ix. ex vilioribus prope corticem ramentis à Sai Oppido, ni potius à Sari minori, & corticosa quasi degenere Papyro Sariticam deducere velis.

Emporetica vi. segestribus cucullis, inuolucrisque varijs mercium in Emporijs præsertim tributa, huic Cucullaria, & Cærulea è nostris successerint.

Taniotica, Hermolao, vel Tanitiea, Guilandino, Taneotica alijs, cortici propior venalis pondere non bonitate.

Claudia xiv. vel xv. densata triplici corio, & aucta; nec mirum Imperatore Grammatico. Nominantur ab alijs Lybiana, & Thebaica, porrò Aegyptia, Memphitica, Niliaca, & Mellonis paginæ, & Meleteæ chartæ variè dicuntur.

Quale hic charta stirpium munus, quę gratia plenis è Charitum manibus ne facile nedum in huius chartæ angulis, sed nec chartis in omnibus explicauerim, ipse de se, vel tacentes loquuntur chartæ. Plinium laudatæ laudant reciproca testimonij auctoritate. Illi chartæ vsu humanitas vitæ constat, & memoria, imò ipsa hominum immortalitas. En Plinij viuum chartis nomen, viua memoria vim superat sæculorum. Comprobatum vtrinque, & quod non minusculorum tantum ignium, sed & leuiusculis digitorum iniurijs prorsus destruitur: id infiniti quadam imagine, & spatia transuolare quæcunque, & ætatum metas, numerosque transigere potest; supra quam æra, marmoraque; supra quam fusæ per æthera pennæ, aut quiuis currentium valeant impetus. Charta nimirum humana præsentia, quoquouersum funditur, nectuntur commercia, frustrata remanent quæcunque nos dirimunt interualla, & locorum, & temporum; & quasi ex vno multi, multis reddamur chartis, opera simul multa præstare eius multiplicibus, promptisque ministerijs valemus; quæ amplissima studijs nostris, & per accommoda supellex: quæ litterarum basis, proma scientiarum, & conda, artium omnium theca, atque scrinium existit; quæ mentis nostræ conceptus vniuersos in ditissimum veluti thesaurum, ac promptuarium excipit, summaque seruat, suggerit, exhibet fide, promptoq. siue conclusos, siue apertos velis obsequio, ad nutum quemlibet habere possis; vt vel hoc vnum ab herbis collatum beneficium, quo doctiores quo ampliores, & perennes effecti, & vel cum posteris ipsis loquentes, atauos audientes à sæculis; non affectu, non studijs omnibus, cultuq. in Plantas perquam diligenti, quo, à stirpibus quæ omnes prouentunt, stirpibus aliquantulum reddantur chartæ; satis vnquam rependi possit. Ea dignitas, ea huius admirandi Phytocharismatis magnitudo est.

Nobis iam omnem ferè per Orbem Christianum præsertim, absq; vlla Papyri, aut Aegypti ope amplis, & frequentibus officinis.

Europea

Litteraria

Scriptorũ

Studijs dicta, candida amplior quam primam merito fecerimus, Graphicis, Pictorijsque omnibus exercitijs inseruiens, Philosophica aptè diceretur. Gallicam Regalem, Imperialem diuersas, scilicet ab amplitudine, soliditate nostri distinguunt. Addita, & Papalis in gratiam Conclusionistarum excogitata, quibus iam nulla satis erat charta, vtpotè trans omnes mensuras suis ierant trophæis.

Epistolis præcisius tributa, cuius plura genera candoris tenuitatis; & amplitudinis ratione. optima apud nos Fulginas, inferiores, Interamnas, Nucerina, Prolacensis, & aliæ. Tiburtina otium illud crassum sapit. respondere videtur hæc salutatrici antiquorum, quæ calamis inanibus plurimum præsertim in Aulis teritur.

Computis, abacisque, mercimonijsque omnibus destinata plenior, & rudior.

Impressorũ

Alba Typographis, librarijsque opportuna plenior, Fabrianensis primas tenet frequentissima, inde Interamnas à puritate discedens magis. mensura triplex erat, amplior nimirum media, ac parua, sed media in maiorem quoque, & minorem distincta est.

Cærulea ex ipsis cæruleis lineis confecta vilior esse solet, & inuolucris destinata, sed præstantior, maiorque non raro prælo præmitur, quod quibusdam oculis gratior facilior sit.

Prophanis vsibus accommodata

Fenestraria, quæ sicciores quidem repellat aëris iniurias è tabernis pauperum.

Cucullaria si placet varia, quæ crassiuscula à flore, alijsque signis notatur.

Bibula interpositionibus foliorum à celeriter in aduersarijs scribentibus ad excipiendas, siccandasque lituras præsertim oeconomicis adhibita.

Infima rudior, vilior à laceris vulgo suas, quæ habet etiam in oeconomicis partes.

Crassior, rudior, varia corpulentiâ, tegumentis, non scriptionibus destinata, Cartone, Cartoncino vulgo.

Nitida, quæ maior, minorque amplitudine, crassitie densitate colore quoque varians.

Asiatica

Persica Arabica

Bissina, quæ dicitur roseo perfusa est candidior corium etiam soliditate quadam æmulatur est: & tenuissima translucida velaminis modo, quę adamussim lituras vtrinque referat: admittuntur, & arborum ad quasdam cortices.

Indica

Indorum magis litterati Sinenses, qui litterarijs nos etiam typis sæculis præcesserunt, & frequentia præcellunt, cedunt quidem charta, sed peculiaribus quibusdam eius generibus non carent. Notum de Gossipina quoad materiam. Amplitudine Quadrata est, quæ passum æquat. Amplissima neruosa solida quatuor vlnarũ: quæ huc afferuntur. Porrò in alijs regionibus, ciuitatibusque, vel similes, vel amplitudine, alijsque dotibus magis, minusque diuersas facile quis chartas offendere poterit.

Quæ non sibi patres folia è quibus, e rebus non sumere conati sunt, vt quæcunque ab humana mente proueniunt, darent literis, scriptisque, & mitterent, & seruarent? Ab Interraneis arenis primo, & cineribus præsertim Geometricè exaratis, areas, metallicasque diuersas tabulas, lateritias, saxeas, lapideas habuere, imò Gemmeas. Ab animalibus Elephantino ebore, atque omentis Draconum vsque, & aliorum intestinis vsi sunt: scitale: ex corio, & membranis, quæ è Pergamo non primæ [antecedentibus saltem hebraicis] sed copiosæ magnis Attalicis, Ptolemaicisque regibus instruentibus Bibliothecas. Ab herbis tandem nostris à pomis, fungisque rudius incisis, & libros corticosos, & digniores, quæ à cedro schedas, tabellas [vti inferius] sumpsere addita, & Cera necnon Maltha, Gypsoque deletilibus quibusdam. Folia multo aptius, quæ & nomen dedere perpetuum, linteamina nonnulli vtut iuncta minus, scabraque magis. Ventum tandem est ad Papyri sectiones candido, neruosoque viscerum alliciente contextu: inde multi iugo, quo supra labore purior, fœcundiorque deducta calamo coniux, conquisita, & Principibus & Plebi charta: & vulgatis, & arcanis: & litteris, & mercibus: diuersis, vt vides nominibus, & apparatu. Dignissimis ea quidem si recolis pertrita calamis. Quæ Homeros nobis, & Pindaros; quæ Platones, Aristoteles, Theophrastos, Cicerones, Virgilios, Ouidios, Plinianos Thesauros, Hebræos, Græcos, Romanos explicat, & pandit: Romanam rem omnem tantæ molis vndequaque repræsentat.

Candidior nobis, & fortior, commodiusque paratur Charta, propagatur Germanicis typis scriptio. Quinimo ligneis Sinensibus vetustissimis pleno stirpium iure: iam & facilis librorum copia, nec amplius curta, sed & multa & facilis quæuis studiorum supellex: perennat mens perpetuum: extinguitur obliuio, obliteratur omni ex parte, litterarum fœcunditate immortali. Tantum sobolis à chartæ, calamique coniugio; tantum in plantis est potestatis. subministrauerint hæ pariter fumosum, resinosum, oleosum, laticem, qui ipsius etiam administri ignis, furentes euincere possit iniurias. Dummodo voluptatum otia altum nobis non iniecerint soporem non excusserint rationes è mentibus, amouerint ab oculis paginas, à digitis calamos.

Loquitur certè stirpigena hæc candida proles virentis matris, & sine vlla vocis molestia; imò ita tacet, vt simul audiatur ab ipsis etiam absentibus, nec quemquam interpellet inuitum. Vices humanas subit, & superat, & semper, & vbique: imo, & Regias, & Philosophicas. Animos pascit: mentes reficit: peragit negotia Regnorum, Ciuitatum, domorum: iussa fert & sententias, & oracula: serit, excitat, agitat, & virtutes, & viros. Ab ea testimoniũ fidem, & memoriam obtinent quæcunque sunt hominum. Quid inuentum, præceptum, testatum vnquam, quod in ea depositum, ab ea seruatum, redditum non sit? Quid absque Charta, aut Principes, aut Ciues, aut negotia, siue ea belli, siue pacis? quid ipsa moderatio? Viden vt calamo instructa manus, mentis per chartam ministra, multo quam imago quæuis apertior, quam lingua ipsa, & potior, & promptior, & res, & sermones exprimat, imprimatque: cogitationes, concludat, & reseret: temporum quosuis prosternat fæuientes impetus; læui aut pluma, aut rubulo, vniuersum, æternumque spectet? & mirari potes vitam in tumultu fuisse Charta sub Tiberio deficiente, & à Senatu dispẽsandi arbitros fuisse præficiẽdos.

Quis inquam non debere, aut possit, aut velit, & plurimum quidem plantis per Chartam scientias, artesque omnes ministrantibus, nostræ rationis vsum longè, lateq. diffundentibus? Quis eas non amet? non hæc amœnissima colat studia? si indè præter propriam Herbariam, & libros quoscunque habemus, & litteras; si virtutum, disciplinarumq. omnium semina? nisi ingratus prorsus, & qui huiusmodi indignus spernat, nec agnoscat gratias.

Vsus Plantæ

- **Ab-ſciſſis craſ-ſiori-bus mem-brorũ parti-bus.**
  - **Ad ma-teriam ex con-ſiſtenti, neruoq. compa-cta in-teriori ſolidita te; aut villoſo ductu ad**
    - Fulcra, Trabes, Statumina, Longurios, Stipites, Palos, Furcas.
    - Septa: Parietes, Tabulata, Contabu-lationes, Clauſtra, Tigna.
    - Nexus: Ductus, Vimina, Flagella, Floccos.
    - Concepta-cula: Fruſta, Partes va-rias.
  - **HINC Aedifi-cia a-liaq. ex Plantis indu-ſtri ar-tis ma-nu va-riè ſu-perad-dita.**
    - *Ipſammet habita-tionem, quæ ab aë-ris inclementia, fe-rarum, ferhomi-numq; iniurijs nos tueatur.*
      - Stabilem, ſo-lo fixam.
        - *Domus lignea, Tabernaculũ à tabulis propriè, caſa, ſiue à caſu, quod facilius riſeris, ſiue à cauitate: lignea certè humilior: in quacunque verò oſtia pluraq; ex ligno, & in quibuſdam, vt inferius, imbrices.*
        - *Molendinum dictum, huiuſmodique officinarum tabernæ, quæ ſupra aquam pendere, alligataq; ripis fluctuare ſolent.*
      - Mobilem, a-quæ inna-tantem.
        - *Nāuigia quæcunque Triremes, quæ cuicunque inducuntur aquæ, aut fluentibus lignea committuntur, vnde claſſes quaſi mobiles Ciuitates.*
        - *Aggeres Vallationes, & quæ ex Ridicis, Palis, Arundinibus, aggeſta terra ſtruuntur.*
        - *Caſæ, & Tabernacula, minoraque Gurguſtiola, Tuguria ex Arundinibus, paleiſque, & flagellis, vt in Indijs plura.*
        - *Rhedas, curruſque omnifariam hic nota; quaſi gradientes traductas ædiculas: Carpenta: Couinos: Plauſtra: Vehicula: ſunt hodie quæ pretio, plures ſimul ædes exuperent.*
    - *Multiplicem, & variũ vſum plurima ſupellex non quidē Corynthia, ſed lignea, innumera inſtrumēta Conuictus Pacis, & Belli Agriculturæ, & Venationis Muſicæ, Mechanicæ & ferè omniũ artiũ operũ.*
      - Sectione, de-dolatione, ſcalptura, compoſi-tione, & huiuſmo-di,
        - *Scrinia, Armaria, noſtri à ſtudio dicunt, quæ reuera à luxu eſſe ſolent: loculariаs capſas diceres, benè, & multas ſimul, & arcanas arculas.*
        - *Arcæ Mactræ Capſæ inde, quæ ſimplicius concluduntur.*
        - *Plutei, Trapezophora, Menſæ, Quadræ, Abaci.*
        - *Simpinia, Obbæ, Pixides, Vaſa diuerſa, & ad eſcam, & potum varia.*
        - *Cupæ, Cadi Mulctræ, Orbes Socci, ſed & quibus eminent mulieres Pediſcamna potius quam Sandalia.*
        - *Vectes, Arcus, Clauæ, Haſtæ ex noſtra Corno præſertim, & Taxo fortiſsimis.*
        - *Baculi, Bacilli, Scipiones, Pali, Valli.*
        - *Quid deſculptis inſeram? aut omnia, aut nihil: indicare ſatis ſit, & ſtatuas, & ſigna rerum ferè omnium; & Emblemata, & Xiloſtrota, quæ lithoſtrotis anteſtent, de quibus in noſtris Metallophytis. Columnæ, cornices, Architecturæ membra omnia, imò Ichnographica tota. Colophon autem hic. Plantæ Plantas referunt: Plantas monſtrāt: docent, noſtris Typis. Dicat Mexicanum volumen: dicant ſubſequentes tabulæ. Et ſi ſculptum lignum, Picturas in infinitum parit, immittit chartis imagines, veſtigijs ſemper luculentis à quibus, & quicunque literarij, at Hieroglyphici Typi antiquiſsimè à ſtirpibus apud Sinenſes; à plantis id demirandum. Iam verò quæ ſcribantur*
        - *Schedæ, Schidiæ, Aſſellæ, ſeu Tabellæ ſcriptoriæ à punctione Pugillares, vnde à caudice Codices, ſcindulæ inde ſiue ſcandulæ rudiores, craſsioreſque quæ tegularum vicem obtinent.*
        - *Crates Tranſennæ Cancelli, & quæ craſſioribus fiſsis lignis texuntur in hortis, quadrata quoque illa Cerealia Neapolitanæ vbertatis.*
      - Con tex-tu.
        - Subti-li, & cōple xo ma gis.
          - *Veſtes linteamina diuerſis modis.*
          - *Panni Goſsipio, vel arborũ floccis, vt laniferis Aethiopũ nemoribus, & Erioxilon, quæ de ligno ab Arborib⁹, ſcilicet lana, et Goſsipini qui lepide in Aulæa Perſis, Armenisq. depingũtur.*
          - *Elychinia, olychnobi nō tantum ex Goſſipij villo. ſed etiam virenti Verbaſci, & inde Lychnitidis dictæ folio, ſucci ipſius obſequio inſuper, quæ ad chartam inuitent ab eadem parente Papyro.*
          - *Reſtes, Rudentes, Prymneſia, craſsiora ad ſaccos, Fila, Funes, Igniaria Calceamina, Pilei ex Sparto, & ex eodem à ſoleis, coliſque vrnæ etiam, & amphoræ, & papyracea quoque ac ſcyrpea, & præterea quæ tam multa ſuperius ex Cannabis, & Lini neruis aliqua ex Plantarum folijs. Ex Cyperi verò ad ſedes contextus, flabella inde, & delicatiores pilei Florentini ex paleis tenuioribus quibus quamuis ruſtica Pales, ipſis adminiſtrat Regibus.*
        - Craſ-ſiori, ſimpli ci ma-gis.
          - *Caniſtra, Corbes, Quali, Ciſtæ Clitellæ, Sirpiculi, Arundine, Sparto, Vimine vario in texturam multifariam eunte ad fiſcinas vſque, & fiſcellas, quæ pretioſas etiam pecunias continere poſsint.*
          - *Tegetes, Storeæ, Tapetes eadem, è Vincorum, & Sparti ſupellectili, & Holoſchoeno.*
- Ad ornamenta. *pag. ſeq.*

Quæ virgarum, & faſciũ authoritas, vel ligni potius è quo adſumũtur, non percuſsionis tantum gratia cum clauis, ac fuſtibus, vnde, & Plautina illa Virgidemia, ſed & honorũ etiam ac Imperij. Quid? nonne & qui Ducibus Chiliarchis, qui omni Magiſtratui præferuntur baculi à plantis, ligniq. robore ſunt? vnde ipſiſsima Regum ſceptra? nonne, & Regum inde imagũculæ ſi nō æmuli Narticophori inter quos præceptor ille Siculus ſe recepit, ingrata pueris ferali, ſiue feriēte Ferula, verendos ſeſe, ac formidabiles reddunt vel læuiuſculi munimento ligni, inde à ferendo dicti, & cōmoditati meribibuli, nutantipedis, titubantigradi, Bacchi dicati: vnde minutum Baculi nomen per me quoque ſumas licebit, nec Thyrſum dũtaxat ſocium, ſed temeti lymphas in cauſam agnoſcas.

Hinc antonomaſticè lignum Materia, & qui ligno vtuntur Materiarij: quod reuera artificibus cunctis ad innumera ferè conficienda materia lignum ſit, nec vtilior alia, aut amplior in rerum Natura vniuerſa: & pro muſculorum diuerſa ratione, ligna diuerſarum plantarum operibus diuerſis. Inde cum metallo ad elementi vſque dignitatem, & titulos promotum à Sinenſibus Philoſophis lignum eſt. Nec ab re, ſi conſtituenda ſint elementa artibus quoque, quæ nihil ferè abſque ligno, & ferro compoſuerint.

Betulam extollas faſcibus, & libris. Quid verò ſupra ad authoritatem; ſi in eius ſcriptum corticibus Bibli vice? Si ea baculos Magiſtratibus dedit legum vindices?

Nota quam tibi multa gracile, deforme, ſtrigoſum ſterile producat Spartum.

Tab. 8.

Iungendarum partium ratione.

In cõfertum cumulatam cõfusione.

- Strata Anaclynteria, quæ præter paleam ac fœnum; á Sparto, & Alga ipsa exhibet, quam inde lãnam appellitant Venetam.
- Puluini succedant eadem è materia, necnon Typhina lanugine Gossipij, pappo, ipsisq. frondibus.
- Eodem conferenda & lana Aethiopicarum arborum, quæ villo ipso à Natura demisso exhibetur. Arboris quoque Gossipij, & plurium ex Apocyni floccigera familia villus.

Et aliæ itidem particulæ, quæ in vsus veniant.

In constrictum. — Fasciculi, scopæ ad verrendum, ac flagella. quibus tantum nascitur Tamarix Plinio.

Paniculæ verò, siue ex Melica dicta, siue Arundinibus, necnon è gramineis pluribus, Ericæ quoque virgulta, ita præsto sunt ad opus, vt vix adiunctione vlla opus sit. Nec enim superuacua Arundinis coma notatur Plinio, quæ pro pluma strata cauponatum explet, durior contusa interijcitur nauium commissuris in ferrumen.

Pinnati pariter exhibentur flocci ad capitum leuitatem, & volitantium æmulos spiritus.

Siue in stipulas festucas, teniasq; siue in villos, floccosue, aut ramulos, virgulasq; disposita offerantur.

Scis à Plãtis & Re[…]inas, & Pices: gum[…]nata & Laccã illã quæ à Formicis di[…]citur; agnosce & Ceram, quãuis mi[…]nutius ea à Mellifi[…]cum Volucellarum collecta digitulis proster, & vermiculorum etiam apud […]inas. Inferas inde […]am multa, præter quæ ad ignẽ ad lu[…]cem notata, scilicet […]iorum corpori & […]ereo præsertim […]lebetur, quod obe[…]liat artificibus, ob[…]struens, tegens, mu[…]niens oblitũ, obdu[…]ctum: quod in figu[…]ras ducatur, facies induat ac colores, […]am multa ornet quocũque pertra[…]ctum & adhibitum.

Fecit hic compendia nostris artibus Natura, præsertim verò ad scribendũ inuitans. iners ille sit, vel torpeat potius, qui hæc, & quæ huiusmodi plura nobis parit, ac parturit, & mente, & calamo attingere renuerit.

In toto ferè corporis coagmento.

- Vimina ad vinciendum, inde ad vitium nexus, ex Amerina præsertim Salice, nostrate Genista, & Iunco qui maxime iungit. Salici certè tertium in æstimatione ruris locum attribuit Cato ex ea, Genista, Populo, Vlmo, Sanguineo, Betula, Corylo, Vite quoque parata vincula.
- Spongiæ, & eius loco Ezou Muscus Hebræorum ad aspersiones, vt alibi ostendimus.
- Muscosa inde, & corticosa plura. Suber primas tenet corticis arbor, in quo scilicet fructus, plurimum nobis siccæ leuitatis officijs inseruiens. is præcrassus, ac renascens Plinio certè nostri gratia, iterum atque iterum sese conuestit, deglubique se permittit, quasi sponte offerat spolia: piscantium tragulis, cadorum obturamentis, hyberno fæminarum calceatu ad vsum, vt ille ait: nostris tamen diebus mulierum pedibus grandiora ligna submissa sunt, altius vt Venus immineret.
- Stupea & hic adscribenda materies ex arboribus corticibusque, præsertim ea quæ ad Nucipalmæ Indicæ fructum, de qua superius.
- Dipsaci asperiora capita ad pannorum villos subexcitandos.

Et quæ neruosa in ligulas,

Aut neruulorum foraminoso, apertoque contestu, in spongias

— Et Elychnia hic quoque absque quod nectere debeamus confecta, præparata prostant è Sambuci medulla, exucca, bibula, fungosa, candida, producta, quæ flammam adusque inuitent.

Siue spongiosa productione in funiculos, obueniant.

In prõptu ẽ simplici ferè abscissione ad vsurpationẽ collectis, Natura ipsa ita nostrum ad opus elaborata promente; vt vix quidquam supra ipsius ministeriũ addendum sit

- Lagenaria Cucurbita. Antiquum quod nobis nascitur vasis genus. inde Plinio in balinearum vsum vrceorum vice, & iampridem etiam cadorum ad vina condenda. siccantur eidem condendis hortensium seminibus rusticæ supellectili. Etruscæ salem concipiunt.
- Nucipalma, quæ Oenophoros dat lignoso, eoque perpulchro fructus cortice. Indicorum fructuum cõceptacula, quibus Balsama etiam excipiunt.

Vel excauata capacitate ventricosa ad excipiendum.

- Arundo, tubulos, calamos, vascula ex articulis vtrinque nodo conclusis. quam multa thecæ, cuculli? Maizij folia, quæ spicam complecti solent non raro Copalli, Caragna, & huiusmodi receptant ac seruant. Arundinea supellex Plinio principem inter Aquatica Arundinem fecit. Belli, pacisque experimentis necessariam, atque etiam delicijs gratam tegulas, cameras, sagittas, calamos, plura ex ea in pompam producit. Porrò quod de singulis Germaniæ arboribus cauatis, quod nauiculas prædonibus exhibeant, vt aliquæ triginta ad vsque homines deferant; id amplius mirabiliusque internodijs Indicæ Arundinis celebratum, quæ singulæ nauigij præstent vicem ab ipsa natura ad opus cauata. Tibias, ac fistulas illas canoras, morosas, prætiosas multo deinceps, sed multo potius adnotaueris, siue è Syringia, siue ex Auletico.

Vel producta cauitate, & nodis obturata, aut in cucullis aliquantulum concepta, aut aptè excauanda; ducente, & præparante nobis in figuras natura.

Sumendam ferè singillatim figura modo.

- Corticum libri ex Betula præcipuè Tilia, Phylira, Thya, Citro, membrana Iauæ Papyriferæ inde dictæ arboris panni, subpuniceiq; illi, & Tidoræ libri, plicatili substantia nuciferæ Palmæ Indicæ. nobiliores ex Fago. Religiosum huius corticem in quodam vsu sacrorum, ait Plinius, Tiliæ quoque Abietis, & Piceæ in magno vsu, scripturis in recentibus ab exploratoribus ad Duces incisis à succo litteris, vasis quoque & corbibus ad vsus agrestes & tuguriorum.

In cortices quoque obsequiosos, volubiles, plicatiles.

In exterioribus terminis potius.

- Folia iam vnde folia dicta nostrorum librorum, in quibus & à Sibylla & antiquissimè scriptum. In Maluarum ait Guilandinus, quod in Palmarum libentius legissem: incommodum illud, hoc frequens. & præter angustiores lamellas vulgaris Palmæ, ampla Musa Palmeta Guayabara, Tal, Santor, Copey Brasiliæ, latifolia. Amplissima, quæ deferendum tectũ ministrat viatoribus, & illa quæ singula abollæ vice cubile tegere possunt pulcherrimæ arboris à Platani nomine [latiora certè] Americanis dicta. Crassiora certè Metl, & Tune litteras Indis excepere. Angustissima Oleæ, & Antiquis idem præstitit. At Maluæ vt vt a Cinna versus habeant, & à Pythagora laudes [quæ forsan à viribus, vnde omnimorbia quibusdam, vel à cibo vti Hesiodus] subhirsuta, & in flaccidam lacernam crispa folia sunt, ni forsan è congenere Gossipio acceperis. habes Pelagicam chartam, Fuco Gyganteo Imperati Algam illam latam neruosam, coriaceam qua Oceanicolæ, vt Emporetica Saccari conos conuoluunt, nescio an & calamo percurrant. Sunt quæ à Papyro apud Recchum nomen habent, vt Tepeamatl, forsan a chartæ similitudine, aut vsu quopiam.

Aut in viuas comprimente pagellas ad nostræ mentis lituras excipiendas, vt non se solum charta nobis cum Papyro, & lino materiem dedisse, sed etiam chartam ipsam ostenderet, & in nitorem vsque nullo vsa dente læuigaret, ad scriptionem vndequaque inuitando.

- Accensẽ & folia, quæ & homines, vel humani saltem corporis partes contegebant, nescio an aureo, antiquioribus certè sæculis.

Vestes, seu tegmina distendendo.

Arbores, syluæque summum munus homini datum (vt ex Plinio strictim arripias) ipsi notatur. Hinc primum alimentum, harum fronde mollior specus, libro vestis, ex ijs recreans membra, olei liquor, viresque potus vini; tot annui sapores: mensæque etiam secundæ. Mille vsus earum sine quis vita degi non possit. Arbore sulcamus maria, terrasque admouemus: arbore exædificamus tecta: ex arbore & simulacra Numinum fuere. Quid igitur mirum si arboris ramis; si floribus, frondibusque & ornamenta sumantur, quæ honorem, quæ lætitiam, quæ præmium nobis dicant.

— Iam & pluribus seminibus monilia nobis comparat natura Aurea pilula coccineum illud, nitidumque Legumen, & corticosi, ac nitidi, fereq. ossei globuli, Coco dicti, quam pulchra si traijciantur ornamenta exhibent, quam lætis coloribus?

Baccas vsque tornãdo, & præparando, quasi præmiorum signa.

ornamenta seq. pag.
Tab. 8.

Vſus Plantæ, abſciſſ. craſſ. membr. partibus

Cedat quæ veſtium purpura. Creſcit hæc, & nitet, non à vermiculo ſumitur, nec timet tineam. baccas quoque, nec marceſcentes protulerit; ſi tornare quoquo modo volueris; ne expolitis deceptus, natas à frutice, cum non nemine exiſtimes. quodcũque interim ſcalpſeris, id pelliciet, id recreabit, beneq. fulgido colore.

Ad ornamẽta, quæ ex figura, pulchritudine quadã, & exteriori nitore, vel decora acceptione cõſiſtunt.

Deliciarum cauſa, quæ ſcilicet iucũditatem, hilaritatem, ac pretiũ in luxu reſpicere videntur.

Perẽniã, perpetua ferè

Ad figuras ſuis picta coloribus.

Perennant iam qui in floribus flores, quæ ſeſe folia incidenda in perelegantes figuras exhibeant, vt flores quaſi auro, argentoque obductos, non in Ranunculis tantum, & Elichryſo, atque huiuſmodi pingit natura; ſed Cinaræ pomo, & Punicæ cytinis ſquamas nobis, quibus concinnare æmuli, nec noſtris poſſimus diuitijs.

Ad flores hic à florib[...] ſubminiſtrans, vt in [...] æmulationem hilari[...] pelliceret; æquis, ritèq[...] iunctis particulis.

Ad nitidos colores

Ramis fruſtisq. elaboratis, & perpolitis.

Corallium pulchrum illud, nobile, & bene auſpicatum geſtamen. Quo vtinam mulieribus ſaſisfactum eſſet, & adamantum, ac margaritarum vectigalibus parcerent, aut ornamentis ſi gauderent non pretio, quo dumtaxat hoc viluit, minimè ad ruſticas, & infantulos hos purpureos pelagicæ Veneris fructus demandaſſent.

Gemmas, & in Plan[...] non temporarias tãtu[...] florum, ſed & perenn[...] ſurgentis in purpura[...] fruticis depromere v[...]luit.

Offeis, vt Cuci & Dactilorum ad anulos vſque.

Partibus quibuſdam, præſertim medullæ ad teſſelata emblemata, & globulos.

Setim. Sitah ex Arazim Laricis, ſeu Cedri genere nobilis in Salomonis templo materies, an Aegidi compar.

Ebenus. Indica nux. & Fic. Canna Indica farcta purpurea, ſiue nigra.

Ziziphus Cornus, Sorbus, Rubrericà Mexic. Braſilium. Buxum, cui honorata Plinio materies ſubiungitur Bruſcis, ac Molluſcis Acernis. immò ipſius etiam Alni criſpis, intortisque muſculis ex arboris tubere. Pyrenæi Buxea hodie quoque Brouchon vocant Dalechampio. Quid, quodque lignum, Plinius dixerit. laminæ, ſeu bracteæ, quæ poſterius ex generibus Aceris ipſi ſunt Buxo, Palma, Aquifolio, Ilice, Sambuci radice, Populo præcipua. Nec Cornus ſpernitur, placent & colore diebus noſtris Ceraſus, ac Sorbus rubentes, Venis Olea, vtriſque Taxus & Iuniperus. Solido Ceratonia contextu.

Terebinthus à nobis operi reſtituta, materie lenta ad vetuſtatem fideli; eximij, ac nigri, nunc quoque maculoſi ſplendoris, nigrior olim Syriaca, ex qua calices tornabat Thericles, Ebeno ſuccedebat; Cytiſus inde forte congener; Africana Lotus ſi colorem reſpicias medulla. Splendidiusque variegatum maculis, & colore præcipuum nuperis Colubrinum.

Et in lignis, quæ col[...] criſpis, varijsq. macu[...] interueniorum diſcur[...] ſolida ad læuorem de[...]ſitate, placere magis p[...] ſunt & lapillorum lo[...] in plantis habere. [...] quæ temporum iniuri[...], aut teredinum nequ[...]quam, aut minimu[...] ſentire ſolent.

& odores præſuaues.

Metallophytum lignoſum à nobis inuentum, & huiuſmodi operibus varijs adhibitum.

Agallochum odore potius, & pretio, quam planta notum; & Calambac.

Cupreſſus, Cedrus, Thuya, Iuniperus, Aſpalathus, Santalum. Almugim Salomonis, Subiunge & Citrum, Atlantica munera, quæ ſeſtertijs tam multis, prædijs quoque commutata, menſis Ciceronis, Aſinij, Ptolæmei, Tiberij, & potiore eius liberti Nomij famigerata; ſi à Cedro & Thya diſtinguis, nam Cedri & Citri ſuorum fruticum ait Plinius, & Thyam quoque habet ſeiunctim: quod ſuis diſpiciendum locis. Inde & Roſeam quam radicem dicunt, ni ad Aſpalathum pariter, vel Santalum, alia apud globularios & ſcriniarios, & ſemper aliquid noui, plantis quidem; nedum facie; ſed nec à nomine ſalutatis.

Odoroſq. etiam ſpiri[...] emittere, aërem ipſu[...] odorum reddere, & c[...] clauia perfundere,

Ad ſonitum, & crepundia ſaltationũ.

Ahouai Indorum.

vel ipſum mat conc[...]pare.

vel Temporaria breuem exhibẽt aſpectũ.

Appoſita architecturæ, & picturæ rationibus, modisq. diſponentibus.

Feſtiua ornamenta ramulorum, frondium, florumque, quibus poſtes, parietesq. variè exornari ſolent, præſertim Myrto, Buxo, Muſco, Aquifolio, Aſparago, Abietinis, Laurinis, Tino etiam Lauroceraſoq. adſcitis: Funebria dicit Cupreſſus, indicante mœrorem obſcuriori natura, vel etiam apud Sinas. interueniunt in omnibus chartacei colores.

Aptius, quæ Phytarc[...] tecto inſeruiant, & [...] corẽ, numerum, ac ſy[...]metriã dicere poſſint

Aſportata hinc inde in partium feſtiuam ſpeciẽ, & ornatum.

Florilegia. Frõdilegia. ad

Sparſiones plenis Liliorum manibus. & ſepulcra, & menſæ, necnon viæ, & pauimenta decorantur.

Coronas Gregarias Sympoſiacas ſcilicet, & Venereas, Serta, Corollas, Strophia, Strophiola [ſtrupi è Verbena] folijs, floribus, ſimplicitate, aut permixtione, odore, colore, varietate placentibus, & vel Catoni probatis.

Faſciculos [Seruiæ antiquis.] Principum Amaſiarum, ſed & Scholaſticorum concluſioniſtarum, & quarumcumque congreſſionũ; vt iã in hortis ampliores dominis, certè è floribus, quã à fructibus prouentus, & olиueta cedant violarijs omni ex parte, mortalium plurium creſcente, & luxu, & luſu. Corollas, manipulos, torques è Cacaloxochitl odoro, & pereleganti, reuerentis ſalutationis gratia Mexicani offerunt.

Interueniunt & ramuli vt Myrti, qui in conuiuijs antiquitùs ſuas partes habebant, vnde ad Myrtum canere dictum, carmina præſertim Aeſchili, & Steſichori.

Elegantiora, odorat[...] magis, & quæ hilar[...] nitent, aut virent.

Et quæ myſterij celeb[...]tatem quandam, [...] ſignum habebant, vi[...] ſequentibus, quæ ra[...]tatem, aut gratiã o[...]lis, naribusque noſtr[...] necnon manibus: cap[...]bus certè, vel auric[...] etiam fœminarum.

Thyrſi Dionyſiaci, & Feſtiui, & militares, Hedera plurimũ circumuoluẽte. nondum enim Medici infimis proſtituentes operibus eam ab arborũ, murorumq. foraminibus ad factitia humano in corpore traduxerant, à quibusque certè ſemota immundis cauernulis, in Bacchi ierat ſuperba trophæis.

Virores inter ac furor[...] ſtrepitus, ac impetu[...] quæ feſtiua.

Celebretur à Plinio, veſtium cum floribus antiqua æmulatio. illarum certè plurimi è plantis colores, & è Cocco prior, non alia hodie purpura, non conchilio. Veſtes ſuperantur, vel etiam in ſacris, vel etiam regiæ; nec mutuatis aliunde coloribus.

Honorũ ergo, quæ dignitatũ ſignæ, gloriæ humanarũ actionũ inſignia, præmiorũ arrhæ, eſſe ſolent.

Viritim ad tributa ſolemniter conferenda, aut proferenda.

Coronæ, quas & ſacras, & militares auro, Quercu, Pino, Olea, Loto, Myrto, Aeſculo, Ilice, Gramine, Bacchare, Apio capiti circumeuntes antiqui habebant, & collares, & ſutiles, & pactiles. Ianus inuenit. Addiderunt nuperi Braſſiceas, & Pampineas, vt Archipoëtas luderent. Prima autem floris Papyri, chartacea ſcilicet auctoritate dignitas, è quo antiqui Deos coronabant. ipſa tandem Hedera in Antiſtherijs ſolemnibus vſurpabatur, & doctarum frontium præmia, quæ non Bacchi tantùm, ſed Alexandri exercitum coronauit. Graminea Romanis nobilior, quæ obſidionalis, quæ Fabij, illius qui rem cunctando reſtituit.

Cõcinna denique ma[...] in plãtis, & quæ ſpect[...] decora, at in Papyri [...]re, nec pulcritudo, nec [...] ſi cœnoſus odor: ſed p[...]pria chartæ dignitas, [...] Dijs tributa, & quam[...] ſimplex corona merito [...]geſilao placuit. Chart[...] quidẽ famã & dare, [...] firmare potis eſt, in ea[...]rẽnis ipſi corona, in q[...] hucuſque vixit, viue[...] diu ſecurius ab hinc [...]cundiſſima impreſſio[...] ea in multiplicem p[...]lem propagata.

Palmæ ex Palma inde dicta, nam ſi figuram ſpectes Chamæriphen dumtaxat à nomine accipies. habes autem ex Oleis quoque, & alijs clarioribus ſtirpibus Palmas ſuis quidem à titulis, eo autem ab ipſa Palma victorio nomine, quod pondera vincat, contra ea reſurgens, præter aliorum ſtipitum morem, qui inferius flectuntur, vnde nobile illud & famòſum problema. Subiunge & varios ramos, quibus & victoriam dicebant & lætitiam, & venerationem. Ferebant & Victoriæ nuntij, vt illi ab Hidaſpe.

I nunc, & plantas ſperne, qui Phyſicæ ſolidioris faſtidis ſtudia; iam & honores è ſtirpibus ſumis, & titulos, quibus incedas inflatior, nec ſatis eſt ære, marmoreq. vultus, ipsũq. corpus, vel etiam vndequaque in coloſſum extendiſſe: ni ſimul & metalla, & lapides, ac gemmæ palmas exprimerent, corollas, virgellas, ſequacesq lambentes Hederas; quibus potiora ſumeres, & illa quæ cum plantis ipſis minus fortè intelligis ornamenta.

Sagmen illud Hierobotani Verbenæ virgula, quæ victoribus porrigebatur à victis, vnde herbam dare prouerbio, ſcilicet, & Fœciales, & Patratus Pater fœdera facturi, vel bella indicturi è ſacris Capitolij ſumpta Verbena tempora vincti: & Verbenarij legati dicti ſunt. Simplicius certè ſuccedebat & Gramen.

Quæ altius quidqu[...] exprimere ſolent.

In locis conſtituta, ſpectandaque in egregiæ ipſius actionis memoriam, & celebritatem.

Trophæi modo. florida, frondeaque trophæa, ramique arborum, hoſtium ſpolia in trophæa ſuſtinentes. quibus ſecundò adſcripſeris, qui ad inſignium Virorum fores affigebantur rami.

Quæ decenter & fu[...]re, & ornare poſſunt, [...] neque conſpicua.

Si pro brutis modò aliquid colligere vis, ijs ſupellex tota, immò & quæ reliqua, aut habent, aut habitant, ſi à cauernulis primæ matris excipias, in plantis eſt. Quid verò præter nidos dices? vides latibula, & ſtructuras, ædificia vides: vin' vlterius habitum? vin' veſtes, & armaturas? non ſolum vegetantiũ è genere eſt quodcumque animalia conueſtit, quodq. ab ipſis nos abripimus; ſed à plantarũ viſceribus expetitur Xilopthoro, quod ipſum munit, quo in tegumento cochleas, quibus armis Erinaceum æmulatur, & Hiſtricem. hiſce dum includitur, ab his dum prorumpit, noſtras ludit vermiculus lacinias, & quæ mutuatæ communiunt, ſquamas, herbaceis ridiculis feſtuculis indutus, lignei ruderis veſte.

Nil ferè vt inutile [...] non plurimum vti[...] plãtis agnoſcere debe[...] ſimulq. ſpectandum: [...]temnendum numqu[...]

Collige cum D. Ambroſio. Nihil vacat, nihil inane terra germinat, quod tibi putas inutile; alijs, immò tibi ipſi frequenter alio vſu eſt vtile.

Tab. 8.

Tab. 9.

…er- & ſtā. Plā vi- s.

- **Corpore agens ipſo.**
  - *Immediatè quidem appoſito, partibus*
    - **Inferioribus nimirũ radicibus.** — *Interfluis non ſolum liquoribus terræ attemperatur ariditas; ſed & intermiſtis radicibus, atque radiculis quaſi ligamentis labiles in compoſitum colligantur partes, neve in hiatus fatiſcant, connectuntur in vnum. viuis terra palis. viuis fulcitur trabibus. appri mè Dantes ita arbores dixit; nec abluſit acernis, itidem trabibus præceptor Virgilius. Quid verò poſſint glebosi ceſpites reſiſtendis ictibus, qui muniunt, qui defendunt, probè milites ſciunt. Quæ autem exiccatio vliginoſæ Hydropis in terra ab ebibentibus radicibus, Agricolæ.*
    - **Superioribus.**
      - *Perpetuis, ſeu perennibus membris.*
        - *Protenſis ſcilicet in condenſum ramis, ſempiterna, vel alterna fronde, tegumenti non parum habemus. Habent bruta: terra habet. Huic veſtis pleniſſimo viridario: varia radiorum diſpenſatio, varia ſtillicidij vel moroſi ratio, & illis & nobis vmbra gratior quam prætendunt, ipſaq; temperies, fontiumq; vindicata, importunis ab æſtibus refrigeriã.*
        - *Parietum inde, vel à ſyluis plenioribus; vel non tantum mortuis; ſed viuis etiam, & armatis ſepibus, quibus repellantur iniurijs quicumque, ſiue ratione careant, ſiue ea abutantur; quinimmo altiores illæ, vel etiam ipſis colluctantur ventis, eorumq; frangunt vires, disijciunt agmina, in auras tandem molliunt amicas. Porro pacem & regionibus faciunt ſtatutis, ſeruatis non ſaxeis, ſed viuentibus in teſtimonium terminis, quod & in agris ſepiuſcule, & agellis præſtiterint.*
        - *Pergamus in Aedi ſtirpium. extollimur brachijs quaſi ſcalis, ne aqua, ne dentes deſtruant, obruat. Cunas priores hominum, miſelique, vel beatiores potius ſuſpendunt: nidos auiculæ ab humore, ab inſidijs inhabitantes longius. Fuère qui turritis arboribus ſigna in conuictum, Nolasque proferrent in altum.*
        - *Domos ipſas arboreas, tabernas ſcilicet, caſasq; appoſitas, & ſuperpoſitas tabulationibus additis, vt in condenſis bene Moris non raro videre erit. Quæ ſponte & ſylua durioribus apparauerint, gramine molliuſcule in grabatum ſubſtrato. Palatia certè è Multifico illa Indica, & grandioribus Platanis: cœnacula in pluribus, & antra, cryptas, vel in vnius caudice in cauernam aperto: latibula, ſpelea ferarum, auium habitacula vniuerſa. Quam multa & nobis abſcondunt & illis? Quam multum ruboris virore excuſatur: Non raro tamen magis exerunt aurium, quam impediant, vel retineant oculorum.*
      - *Fructuũ à fœtu abſoluto diſpenſatione.* — *Nobis ſcilicet pariunt, colligendosq. porrigunt nobis fructus, quos abſque * iniuria plantæ vlla vſurpare licet.*
  - **Eminus miſſis particulis.**
    - *Difflatione, ac euaporatione ſolita partiũ.*
      - *In circumfuſum aërem*
        - *Salubrem ipſum reddendo, noxamq; eius, & prauitatem corrigendo, vt* — Olea. Vitis. Roſmarinus. Laurus. Aurantiorum omne genus.
        - *Odoribus reſpergendo bene fuſis, ſiue etiam minus gratis, indeq; fœtoribus.* — Eleagno florente: Paradiſeam vocant. Azadaracth, itidem, & Nocturniflora, inde Triſti dicta. Alapathus rorata, Irinis ad inenarrabilem vſque ſuauitatem Plinio. imbribus Roſa illa odorifolia vna Neglenctir Belgæ vocant.
        - *Corrumpendo, vitiando, vt* — Cicuta. Cannabis. Buxus. Oryza. Frumentacea plura.
      - *In adſtantia corpo ¶ ra vmbra, ſcilicet*
        - *Magis, minusq; fouendo, iuuandoque, vt* — Pinus, Iuniperus, Acer, Fraxinus, cuius vmbrã venenatis ſerpentibus inimicam dicunt.
        - *Nocendo, perturbandoque, vt* — Taxus ad mortem vſque, vt ſcribunt, Sorbus, Buxus, Nux, Iuglans, vt vulgo quoque notum. Cupreſſus denſior.
    - *Emiſſione occulta partiũ, inſolẽti, rara, ac mirabili efficacia.* — *Hac in domo, aut villa ſata arbore Aquifolij veneficia propulſantur, Plinio † ramis fulgura, & faſcinationes, Ruſticis apud Matthiolũ. Hàc Scylla in veſtibulo viuẽs [cuius præſentia omnes plantas iuuari ac tueri ſcriptũ] arcere maleficia dicitur, quod albo Chamæleoni Carlinæ dicto, etiã dum floret exiccato tribuitur. eadem Phu implantata, domeſticã concordiam facere, Aſphodelus ante portas Villarum ſatus contra Veneficiorum noxam antiquis. Ramni tertij ramus valuis ac feneſtris impoſitus: Betonica à piaculis omnibus domum in qua ſita ſit immunem reddere. Altius porrò Ficus & Laurus fulminibus obſiſtere. Huiuſmodi fortè ſpirationibus Palma mas fœminã cum obices altitudine ſua tranſcenderit reſpicit, atq; fœcundat, quod tamen multò faciliùs receperis. nec Bulbum aut Ficum vel prouerbijs ſuaſus contra fulmina quæritaueris.*

Vt Calampac [præſtantiſs. ſcilicet Agallochum] & radix Tauzarghent Mauritanorũ quæ non alio igniculo in ſuffimenta, ſed proprio inhalitus ſpiritu ſoluẽte cõclauia replent odoro particularum effluuio. Arabiæ felicitas multiplici huiuſmodi perfunditur ſpiritu, quam vel ſupra annuos prouentus expilatã, vno vt adoleret in die Poppeę ſuæ Nero ille qui laudatorem Cardanum ſortitus eſt, compilauit, cõcremauit.

— *Quæ delectent ſimul, & proſint ſiue forma, ſiue odoratis ſpiritibus, & Natura vel artis miniſterio exhibitæ plures erunt in hoc genere. Mouebit florum gratia non nares tantum, & oculos, ſed & mentem ipſam. Ea vel hyemali, vt adnotauimus tempore Ver tibi pleniſſimum in Bulborum familia, & Anemonum effundet ſi à Colchicis, Crocisq; inceperis. Omnimeſtres plures, kalendas ornare poterunt, concurrente Roſa. plurimam anni partem Gelſimina floribus copiosè promiſsis. Omni tempore fructibus Aurantia. Florum & fructuum mira in multiferis vbertas. Succeſſio inordinata in dies effuſione Ephemerorum, Hemerocallium, aliorumque. Contextus in Conuolulis quaſi appenſis aulæis. aureis in Acriuola floribus, pomis in Balſamina, cæruleis veluti gemmulis in Lazura, lacteis calathis in Smilace, triquetris marſupijs in cordato Piſo. Pyramidalis in Cupreſſo viror, comatus in Pino, crucibus eleganter decuſſatus, diſtributus in Abiete, in faſtigiatam denſitatem lepidè protractus in Beluedere inde vulgo dicta. humiſparſus in Nummularia capillatus in Cuſcuta, ſquamoſus in holoſerici nitorem in tapetis inſtar in Lycopodio. Quid porro multiflora & prolifera? Quid ſpicæ, vmbellæ, racemi, corymbi? Aſter Sol ille inter Plantas? Quid cæleſtis Iridis nitor, & colorum in Amarantho illo Pſittacorum æmula concertatio, frons in tam multis ſempiterna, & Elychriſi aurum marcoris neſcium? nonne omnia excitare, recreare nos valent?*

Agminatim inde ſi inuaſerint, quæ in conſpiratione illa, quã elegans quoquouerſum effunditur ſpecies? Vilior ſeges, & ſimplicior, & frequentior pulchritudinem habet multa viroris æqualitate: Linũ & quæ calcantur gramina replicata denſitate. Minutus in Pineto obſcurior aſpectus, Rutilus in Laureto, incanus in Styracetis noſtris, quam iucundè ſeſe obijciunt? placet vel ad cinereũ dilutus in Tyburtinis, & Interamnatibus oliuetis. ſua inter Fabeta per lymphas ſcaphis, thalamisq; ſubeuntes conuiuari, delíciari ſolebant Aegyptij, gratiſſimis & vmbris & viroribus inuitati ac retenti. Cymbula inter Roſifloras Nympheas, adoleſcentes nos quandoque in noſtro ſuburbano Cæſiæ villæ lacu non parum oblectati ſumus. Placent herboſa, placent virentia quæcumque.

Aſpectu *pag. ſeq.*

Quæ collectionũ natura eſt, ea replicatis firmatur in vnum nexibus, cõprehendit ea corpora, vincit, roborat vnit.

Interiecta quæ pluriſariam iuuãt, quæ impediendo modum faciunt, & locum, aut in diuerſa adiutoria protenduntur, ſuſque, deque & circumundiq. diſponuntur. Primas habeãt Platanus, Lotus, Ficusq. illa multipes. Miratur Plinius vñ brę tantùm gratia Platanũ ex alieno per maria petitam orbe, vinoq. enutritam infuſo: celebratã in Athenienſi Academia, magis in Lycia ad gelidum fontẽ Lucinij Mutiani Conſ. conuiuio intra eã & thoros præbente cũ xiix. Comite. Veliterna inde Caij Princ. xv. conuiu. capaci triclinio. monumẽtis nobilior Cretica, ſemper virens Gortynica, quæ Ioui adeò placuit, vt ſub ea thalamũ ſibi ad Europã comprimendam elegerit. Lotus autẽ domibus expetitur Plinio ramorũ petulantia breui caudice latiſs. expatiantiũ vmbra, & in vicinas domos ſæpè tranſilientium, nulli opacitatem breuiorẽ quæ nec Solem auferat hyeme decidẽtibus folijs: nulli corticẽ iucundiorem eſſe quodve blandius oculos excipiat; nulli lõgiores, validioresq. ramos aut plures, vt dixiſſe totidẽ arbores liceat. Denique Ficus illa ſe ſemper ſerens demiſſis ad terrã ramis in multiplicem propaginẽ, opere, vt ait Plinius topiario, decora ſubter intuẽti ſpecie procul fornicato ambitu cõtextum exhibet concludentis circumſepientis nemuſculi. Iniuria illa fuerit qua deprimuntur arbores ne altiores nobis difficiles videantur in fructibus porrigẽdis vt pulcrũ Chameplatanos aliosq. in hoc genere pumiliones habere.

*Poma, Nuces, Baccæ, Acini, & quæ legenda offeruntu legumina. In nos mittit Oxiſapertis protinus exhibet marſupijs Balſamina vix tactu prouocatæ, eiaculatur impatiens illa: ventis diſtribuenda credunt, quæ pappum in pennas habent.

Particulæ à plãtis excretæ, & in halitus fuſæ, quæ aëri intermixtæ vel disijciant, ac diffundant; vel torpidum ac craſſiuſculum reddant: & ſiue odorum, ſiue fœtidum, & graue. Longius autem, latiusq. effundi, vel à grauioribus diſcamus, ſiquidem Dracunculi cucullus, & Phalli cœnoſa illa excretio, quàm longiſſimè ſentitæ, muſcas prouocant, & conuocant; Tuliparum & Roſæ ſpiritus, quamuis ſuauis Scarabæos. quid ſi Vua ipſa quamuis parùm odore à nobis ſentiatur, Apes, Veſpas, & huiuſmodi Volucellas à longè ad ſe trahit?

¶ Particulæ, quæ ſolaribus radijs pertrãſeuntibus miſceãtur, eosq. ita qualitatibus infectos reddãt, imbutoſque; vt ad corpora cum illis ſimul ferãtur, & impingãtur.

† Ignores hìc facile, & occultũ prorſus dicas, an mittantur particulæ à plantis, & quæ, & quomodo; pariter an aliquid ita ſit, vel fiat.

Facies, ſpeciesq. nimirum, quæ ex coloribus, figuris, odoribus qui in nos mittuntur, vel in ſingulis ſtirpium familijs, & conſitis ſeu cõplantatis. Nec humus ipſa, noſtrique, aut Naturæ parietes, & quæ rigua percurrunt, aliud præter fundamenta, aut diſtinctiones quidquam apponunt. Proſcenij decor, omnisq. hilaritas multiuirentium ſtirpium ex vegetantis matris opere, vndequaq; conſurgit.

Energia Plantæ viu.

Aspectu, & Cospectu.

Ipsiusmet Naturæ opere dunta-xat.

Regionum oræ, quæ specie, ac amœnitate splendent, ridentq. nemorum obscuriuscula, conclusaque facies, aperta reni-densque pratorum, ornatiq. tractus terreni corticis, quales in Belgica felicitate plures, in Neapolitano, Florentino, nostræq. Vmbriæ agris præcipuè. Sed nulla ferè regio sua pulchritudine caret, qua pluribus si non omnibus placere possit, præsertim incolis multiplici nexu adalligatis. Peculiares verò, & Tempe æmulæ partes, Naturæq. horti, siue montes, siue valles sumas, & nemora, siue ad fontes, riuosque decliuia, & ad mare, littora; plura inuenies, quæ siue Studiosum; siue Amusium reficere valeant. Scis laudatum Tybur, & angulum illum Horatio præter omnes ridentem. Scis doctas ad Tusculum amœnitates, Romanasq. supra aliàs Baianas, quæ à Marone condito, rediuiuos Arcades per lepidas Sannazarij Veneres obtinuerunt. At quæ tum multo honore plantarum, cultuque pereleganti tum fluuiorum, montium, ipsiusque tota facie soli, Vrbibus, Oppidis, villulis, ædificijs simul distributa, præsigni Naturæ, spectabiliq. artis spectaculo diffulget: Vmbriæ vallis illa est, quæ à Perusio per Asisium, Fulginiumq. deducta Spoleto concluditur, cui medijs partibus ad Propertianam vetustam Meuaniam nostris ita Psychogogijs imminemus; vt periucundis totam luminibus, æstimare liceat.

Artis multiplici super-addito ministerio.

Cōsitis, variéque distributis diuersis stirpibus, agmine, serie, ordine, vario, sexcunciali &c. Varieq. locatis, vt ipsa cōpositio, & distributio, viror multi-uarius diuersimodè fusus, florumq. gēmulis, omnifarijs coloribus, ac figuris interstinctus, odoratis auris respersus hilaritatē, sanitatēq. faciat, vesanos exteriùs, interiùs cordatos viros, & studio, & contemplatione, & specie oblectet.

Plantæ intermixtæ diuisæ.

In areolis, locellis, angulis, vasculis locatæ.

Parietibus appositæ.

In parietes excitatę, & cōdensos quidem Cupressi, ac Iuniperi.

Incuruos in Fornices cōcameratæ.

In Sepes connexæ.

Opere Topiario, varioque in figuras hominū, nauium, animalium contextæ, vel morosa Cupresso, tristiq. Iunipero in obsequiū ductis, hinc mixtione quadam architecturę cum agricultura, in viuentia, ac virentia ędificia.

Affixæ.

- *Ipsam ad humum iacentes.* — Syluæ. Luci.
- *A solo eleuatæ.*
  - *Fornicibus in areas extollentibus parietibus. Pēsiles horti.* — Viridaria. Horti. Vineæ.
  - *Erecta noua hortuli parietarij species, quam ipsi addidimus. Admœnianiq; huiusmodi specimē dedimus nouo ex muro accūbentibus hiāti spectaculo.* — Vlmiuineæ. Pomaria. Oliueta. Segetes. Arundineta. Glasteta. Lineta. Cannab. Card.

Mobiles.

Testaceis, ligneis vasis, areolisque. Adonidis hortulos dicunt leuiusculos, indeq; Adonium Abrotanum fenestrale scilicet, breuiculos leuiculos in prouerbiū vsq; Veneri non fructui dicatos. Rus in fenestra habes apud ludentem Martialem. exuccos sitientesque crediderim qui Tantali dicuntur. cæterum non testulas iā sed quæ prægrandes dolia imitatæ arbores vsque enutrire possint; quæ fructibus etiā onustæ in speciem ac luxū porticus & ambulacra exornent; nuperi Deliciarchæ [si licet] habent, vt nemuscula hinc inde constituere, & deducere possint. — Diuersarum stirpium huiusmodi plātaria, aut singillatim cultus, & nostratium exceptiones, exoticarūq. traductiones, & hospitia.

Pertinax naturæ vis, lubrica vicissitudo rerum. Imponunt nuperi hortos ruderibus iacentis antiquæ Maiestatis; resultat ab arte natura: deuicta succumbit hæc, quæ superbiebat in vastum herbamq. porrigit victrici. quid herbam etiam porrigere autumo, si & hanc a natura habet? cogitur scilicet ars vndequaque in naturæ ire ministeria quæve illius sunt, præter quæ nihil habet, restituere omnia.

Terrestris naturæ ornatus omnis, qui vesti[...] est; varietate, coloribus, pictura, huma[...] mirè reficit ab oculis mentes. Interstingu[...] tibus nimirū omnigenis stirpibus, varia [...] spositione, ac situ Natura ità suas hasce [...] uitias, deliciasq. repræsentat; vt nego[...] plurimum pingentibus, cælantibusq. no[...] facessat; dum omnem lapidem mouemus, [...] vel imagine pigris illata cubiculis, illis f[...] liceat, quæ effícta quoque specie, plu[...] mum iuuare queant.

Similior sibi nec pulchra minus, quę Ciminię [...] Etruria Dodonæ in Chaonia, Arduęnnæ [...] Gallia, sed amplissima Germanica Hercin[...] itineris dierum 60. intacta æuis roborū va[...] rate congenita mundo; quæ & colles vsq; [...] tollat spiritu. Ipsummet herbosū Mare qu[...] velut è speculo mersarū plantularū specie[...] Corallia inter & Villos & Squamulas & c[...] tuberata Alcionia, Algas Phycosq. omnes [...] præsentat. Pelagica nimirum natura hau[...] quaquā virentibus speciosisq. caret indusi[...].

Quæ vegetantiū Parentem permoueant diu[...] sas vt facies hinc inde suis cōstituat fœtib[...] colentiū non tantùm agnoscas manus, in[...] nia, cupiditates, mores; sed multò prius [...] diorum cælestiū receptationes, indeq. p[...] iectiones vmbrarum, discurrentes Lymp[...] genitales vitales illos Thaleticos succo[...] qui infusi in lac iuscula chilum ipsum ex[...] tent, nutriāt, augeant. Aegyptij Nilo per[...] alienis indigent nullis. Salodienses tem[...] riē vel in rigidis regionibus obtinuerunt [...] aquis. Amalphitani maritimis auris, pro[...] lientibus è saxis fontibus, lætis gauden[...] Mare propendentibus supercilijs. Ianuen[...] sicciorem naturam ad plenissimas delit[...] instimularunt, vberem, & præsuauem f[...] ctum. Rorulenta ea aura ad Sali vicin[...] quæ affunditur. mira ad Partenopæi Crat[...] oras pulchritudo. Syluosis at insulis qua[...] elegans per Græca Aequora, & vbicum[...] contigerit aspectus.

Periucunda species, ac dispositio.

Odor fusus, ac viror, quibus animi exhi[...] rantur.

Elysiæ hinc antiquis deliciæ.

Pensiles quoq; vineas Tiburtini habent, q[...] Romanorum ædificiorum amplissimum il[...] ciuitatibus distinctum, Adriani scilicet v[...] vastissimo iam rudere Agricolis cesserit. [...] riter arcuatæ Mœcenatis extructiones. [...] vineales ita fornices, nec paucos mon[...] illi nepotes sortiantur.

Quæ maximi in Vrbe Circi olim magnifice[...] in hortensem hodie cessit vbertatem: [...] ducta cōscriptorum Patrum ad olitores [...] mum hinc inde conscribillantes ligon[...] iura. profusa circuit Sambucus: Erig[...] Obeliscorū vice, replet non densus hum[...] Romanus ille Populus, sed virens Pop[...] eaq. & frequens & alba: ora hinc inde [...] magnis olim Senatorum capitibus cōsp[...] erant, iam non alijs, quàm benè turgent[...] glomeratisq. brassicaceis occupantur. [...] per totum varia Brassica circum. Immi[...] exesis è Palatij ruderibus superba mi[...] elata comis feruleta, in miserandam pr[...] ctò amœnitatem: antiquæ Maiestatis se[...] creta nec in Vrbe rara. non hodie spect[...] la, sed sapores ità celebrantur è Circ[...] multis Syrorum oleribus; vt Campani[...] liatis dapibus minus inuidendum sit.

Hortorum certé amænitates inter præci[...] Romanorum Imperatores haud ignauu[...] Diocletianus florentis tunc Monarchiæ [...] gnitudini vniuersæ prætulit.

Scilicet miræ oblectationis ergo ipsisme[...] biculis additi sunt hortuli, & adinue[...] qui transferri possint, ipsaq. ab hum[...] sumptæ partes; vt viuentes plantæ, vel [...] to Physico Locomotiuam [vt dicunt] [...] nuerint.

Hortorum amplitudo maiestatem quispia[...] xerit, plenos sibi exigit libros. satis sit [...] aspectum hìc prouocauero. fidem si Bab[...] nijs, aut Hesperidū, aut Phæacibus illis [...] mericis Alcinoi non habes; Lucullianos, [...] Iustianos, Mœcenatis Ouidij Lucani & [...] gistri hortorum si vides minus; vrbem [...] Florentiam, pete & quæ Principum, Ma[...] tumq. sedibus gaudent ciuitates; nec [...] dideris Italicos nostros, vel Indica f[...] tate superari. Neapolitani viridaria sib[...] nus ornare solent, id præstante Natur[...] inibi vniuersus ferè ager amœnissimu[...] viridarium. propè Tyburtini Estenses [...] gnes sunt ad prodigium vsque. in Vrb[...] met si receperis Pontificios ad Quiri[...] & Vaticanum, Mediceos ad Pincium, F[...] sios ad Palatinum, ad Viminale Peret[...] Burghesianos ad Pincij suburbia, Matt[...] ad Cœlium, eruditiores Barberinos [...] Pincium, & Quirinalem omni ex par[...] mirari poteris, nec satis. Scriptum a[...] iam olim de Cæsijs nostris ad Vatican[...] tiquioribus, immò antiquarijs simul p[...] simis à nostris Auūculis Cardinalibus [...] ditionem, ac delicias compositis, instru[...]

Tab.9.

Flores immaculati candoris, & omnium inſtar Albi Lilij [antiquis Iunonis lacte] quod etiam antonomaſticè floris ſibi nomen adſciuit, & inde dicta Florentia ſemper florens, ſuis oſtendit inſignibus, quamuis mutato colore, Suſianaque iam olim præſeferebat Regia; Puritatis incontaminatæ decorem, Pudicitiam, virgineam pulchritudinem, Regis clementiam, referunt: Angelicas Chriſtianas virtutes à Chriſto Domino dicunt. Huiuſmodi concipere in te flores, atque enutrire ſatagas, nec fruſtra ſpectaueris.

Succedant Roſaria, quæ ſpinas inter flores habent in gratiam è Veneris vſque ſanguine Priſcis; quæ nobis vberiores multiplici è vulnere fructus, & circumdatas aſperioribus lætitias, eligenda quæ ſint oſtendant, & odore magis dum appoſitis Allijs, Cæpisque abſonis pollent ſpiritu ſumendas ab inimicis vires dicant; Quæ ephemero decore fragilitatem referant humanam. Anemone poſtmodum ventoſo, flaccidoque Cremio, labili Scolymi: & huiuſmodi floſculis morborum impetus, viresque labiles corporum. Amaranthinis contra, vel potius Helichryſi omnis marcoris neſcijs, perſeuerantiam in ſanitate imperturbata, & bonorum vigore. Iuuentutem omnes, ac ſpem, & hilarem pulchritudinem, & ſi ciſta colligantur, aut faſciculo ver ipſum multiflorum, & decorum commonſtrare poterunt affluentiam. Porrò non morboſos tantum, ſed & qui funeſti habeantur flores interuenire, vt Fabæ atratis litteris, & Smilacis obſcuris vaporibus non ab re erit; ſi obiecerint animo commiſta ſemper huius vitæ mœroribus gaudia, honoresque periculis.

Hieroglyphicũ.

Iam ſi tam multis decerpendis fructibus auidus inhias, cur non & mente perfruaris ſalubri? Groſſos, poma, racemos, baccas, ne tantum retuleris ad palatum. Si glandem non ructas amplius, Balanophagos, Arcades, Tegeates, Tegos, & quidquid inde petitur obſcœnum ſimul & reſpue: duraque ab arbore, antiquis ramis & cauitatibus priores, quæ exhibuit caſas, non ruſticam feritatem; ſed robuſto ſiue rubris venis, ſiue incorrupta materie fortitudinem robore, perpetemque ab annoſa planta intellige Principatum; non exoletis in cariem vſque augurijs illis, ſed principe ſtirpe, & Iouis apud Celtas ſigno: Inde ſtabili ſceptrum imperio, & ciuibus corona ſeruatis, Herculeam quoque clauam virtutis indicem, iram quamuis remotam ſi adiungatur Oliuæ; officioſamque pluribus agnoſce. Poma quæ placent magis, quæ colore, odore, gratia, figura; veneres, amores ſpirant, horaria ſimul accipe, lubricam felicitatem voluptates, intus erodentibus vermiculis marcidas, caducas, & Perſici nucleo plagis diuulnerato pluſculis, damna quæ imprimuntur. Puerilia prorſus ni ad ſtellas cogitatum tranſtuleris, quæ Heſperides noctis filias, quæ auro rutilant poma. vide quam benè è malis voluptatum coronam depoſuerit Apollo, vt virtutum lauream inſumeret. irritum ne demiſeris exemplũ.

Non ita præſto Animalia ad condocendum fuerint, non ita nobis geſſerint morem. Abſcondita quæ terræ intruſa viſceribus, aut altiorem quæ ſublata in aërem, vtrinque difficilia obuenerint. Plantæ in aſpectu in conuictu nobis, ſemperque ad manum, nec fuga, nec vllis proripiuntur latibulis.

Reijce quæ à Vitis cruore nimio titillationem, Lampſacenum Bacchi, & Veneris prolem referat: libertatem, hilaritatem, lætitiam cum modo ſume, à ſucco, ab aſpectu non furente; ſed heroicis experrecto laboribus Baccho. Vindemia haudquaquam inani flore, ſed multifluo copioſa fructu: felicitas, fertilitas confertim. Vinea, Vitis cum palmitibus; cultu, nexibus, charitatis complexu ſacram chriſtianam congregationem tibi in mentem reduxerint. Ficulneus ne ita ſis vt abutaris Ficu; illius Thrioni folio, aut fructui nihil imponas obſcœni. Sycitem agnoſcat Bacchum Syceram, fructus Ambroſia & Nectare ſtipatos, & quid aliud niſi dulcedinem, delectationem cibum? traduc ad veritatis mella, quibus Mercurio antiquis litatum.

Simplici ſigni expreſſione & præſentatione, inde

Sedet Prudentia in Moro, tantum abeſt vt à ſtultitia deducas nomen, nec à colore, ſed à moræ ipſius laudibus quod ſero germinet, pruinæque præmiſſas deuitet iniurias, contra quam fiat in Amygdalo feſtinante, & pericula aperiente præcocium ingeniorum. Breuis in hac iuuentus floribus cito deperditis, ſenili inde ætate folijs expreſſa remanente.

Oleæ nomina multa à ſtirpe, & ſucco. Manſuetudo in ſtatuis. Ramulis ad Cornucopiam, clemens animus, à Mercurio Agricultura, cum caduceo felicitas, ex abundantia, pace, vtilitate, quæ priora. vnde eleemoſyna, miſericordia, & amaritudine addita correctio. Virore perpeti Iuſtus ærumnas inter imperturbatus, & quæ fructu compleatur ſpes: obſonio parſimonia; puritas quod à caſtis colligeretur: hilaritas bacca numeroſè profuſa: pinguitudo liquore: Aeternitas materie niſi ab igne inuicta: Pax à Numa, ab Vrbis, verius ab Orbis initijs: Victoria à Coronis Trophæis, præſenſione quadam communi.

Palma feſtiua Oleæ ſocia, brachia in ſummo diſtendit, & manus à collectione, quæ cerebrum, quibus nec non nuptijs, & ſemine recepto, amoreque à Philoſtrato Diophane Pontano, pluribusque celebrato referatur ad hominem. Virore perpetuo, & ramorum ac fructuum æquilibrio incorruptam deſignat Iuſtitiam, & florentem Iuſtum. Religioſam, Chriſtianam vitæ rationem, quod in altum ſe ab humo retrahat, inibique vigeat, ſplendeat in ſummo tota. Solem radijs corona in orbem annum, menſem ramis ad ſingulos lunæ circuitus miſſis, dies illa quæ 360. præſtare dicitur, ab hiſce tempus, eiusque longitudinem, potius ab expectato partu. Iudæam frequenti incolatu, damnum ab amiſſione eradicata. Corona porrò vniuerſalis, ſiue etiam ramulo, nedum hiſtorijs Augulti, & alijs: victoriam ſemper celebrauit, & fortitudinem quæ contra quæuis immania reſurgit, pondera inuicta ſimul & vincens.

Deſcende per fructus & fruges. Lege, & collige in bonam frugem. Vberiores certè præſertim Triticum ſummæ in humano conuictu vtilitatis ſpica illa ſua tumentibus onuſta granis, eoque magis in racemos quandoque coaceruata prole luxurians, ad feracem te virtutem excitare videtur, & pleniores ſiue ethicas, ſiue etiam ſacras meſſes. Pacemque & Victum, æſtatemque & Cererem, & præcipuos cum Vua anni prouentus indicauerit.

Cerealis Papauer antiquis Cererem, Terramque vniuerſam globo ſignauit, diſtinctis etiam plagulis pariter, & Ciuitatem diſpertitis ſedibus multis, æqualibus inde interſtitiis Iuſtitiam: Caput dum in ſummo, nec abſque Corona capitatum: hinc & gentem, eoque magis quod ſubſtitutione facta, humana à periculo eripuerit. quomodo & Punica non Carthaginenſem tantum, ſed omnem Populum. A ſemine multo Venus: à percuſſi amor augurio. Nobis autem & Papauer, & quæ huiuſmodi multo referta ſemine conſurgunt capita, præter fertilitatem, concluſaque plurima quæ indicant, hypnotica etiam vi conſopita capita ludere videntur, quæ præſertim cogitationibus pluribus ſibi propoſitis oppleta, eas citra vllum opus ſomniculoſo conceptaculo concluſas retinent. Contra in Milio ſpargitur in effuſum numerus, nec vel minimum retinetur quod conceptum eſt.

Symbolũ.

Sinapi quæ à minimo principio magnitudo? quis numerus? quantitatem dicat vtramque: amplitudinem ab humilitate & contemptu: deſiderium rerum exprimat quæ in alto ſunt, vt mirabiliter extollitur. Valida ſpirituum vis cerebrum acutiſſimè percutiens, firmiorque impreſſio: intellectus deſignet energiam, expergefactionem, doctrinæ quoque firmitatem multiplici propagatione.

Nec careant fructu quæ veſca non ſunt. Impellat Laurus ad lauream, abſterreat à Veneris Myrtus delicijs ludicra hæc Coniugula perforatis apud Treſſenios folijs amoris vulnera notauit. Harpagij in Chalcide Myrtetis Ganymedem; & Pæderaſtas. Genium & voluptates figura, & virore delicatulo; inanesque & gratias & lætitias ſaltante in conuiuijs Venere, ſed opplente funebris mœſtitudine, minus ſerias exornauit, & quæ ſine clade victorias.

Solidas autem Laurus non quidem contentioſa illa Bebricia in Amyci portu, ſed quæ cælitus à Columba nobilẽ medelam ac Phylacterium, quæ purgationem odora; inſidijs aduerſa cuſtodiam; à fulmine ſecuritatem; diuinationem crepitu, & excitatis, vt olim creditum inſomnijs: Quæ profecto victoriam & Virtutem armis & litteris: triumphales honores, ſiue à Veientanæ ſyluæ Gallina ad Aug. Liuiam; certè omnium conſenſu: Quæ Imperij authoritatem, Bacchum Apollinem ornauit: Poeticam cum Heſiodi ſceptro, & Hederæ furore vim adiunxit, hac qua liberatores coronati, qua occulta vis contecta pernicies, inuoluta in ea potentis Thyrſi cuſpide.

Cupreſſus triſtis, imbecillique in membris virtute mortis trophæa conſtituere videtur, lugubris, atrato virore, funebris, omnium conſenſu, non vſu tantum antiquo, aut quod Cypariſſiæ implantata ſepulchro, quòd Diti dicata, quod Seueri alijsque augurijs inumbrata, quod lecta ad id materie. Horret Plinius natu moroſam, fructu ſuperuacuam, baccis toruam, folijs amaram, odore violentam, nec vmbra gratioſam. Magnates hac creſcenti quidem Pyramide ſua complent viridaria citra vllam imminentis cogitationem mortis. Accenſe Populum, iterumque & Myrtum vt Herculeos labores, Venereosque iocos & morti, & luctibus obnoxios, vel opinione hominem agnoſcas: mortisque plenas & voluptates & vires. A Picea, eiusque prouerbio cum Pino conclude. Hæc celſitudine proceriores, & vel ipſos notat Reges, fructu Aeſculapium ornat: lugubris & mortis Medicis & Monarchis ſuperextollit imperia, vt ſiue Regnorum, ſiue medicaminum eludat vires. Dicitur & Cybeles & Natura Pino, ſeminis conſpiciendo ſanè, vt ita dicam ædificio: Dicitur paritas Cupreſſo protractis in vnum brachijs; Inutile dicitur pulchritudinis ſpectaculum inani fructu, perennis notatur natura materie incorrupta, vt ex morte hac dumtaxat diſcas immortalitatem.

Singulas ſi plantas conſiderare ſuis cum proprietatibus diligentius volueris, multiplicis documenti, incitamenti, ſtimuli, virtutes elicies; ſiue ex internis proprietatibus: ſiue in cute, primaque ex facie deſumere velis, alias atque alias, prout diuerſimodè, inſumere

Quæ & ſæpius occurrit, & ſpernitur frugiperda Salix caſſo à ſemine, & in floccos diſiecto homunciones nobis referat abſque fructu. Alijs quod frigida inſuper, quod vberem laqueis materiam præbeat, & caſtum Viticem collegam ſortiatur, ſuſpenſa retinuerit Hebræorum organa; Sterilitatem, Caſtitatem, Temperantiam vincula, reſecationemque à Lampſaceni falce, præproperaque quaſi ſalientis incrementa, torrentiumque propinquitate confluentes in otioſos illos, inutilesque hydropotas hæreditates dixerit. Compar Populus Herculeis nobilis coronis bicoloribus folijs; tempora diurnis, nocturnisque diſtributa partibus. Platani cælebs pulchritudo, reprobis ſpatioſas deſidias; bonis exempla referat intaminati decoris.

Afferant & ad perficiendum ſubſidia, & illa quoque quæ imperfecta ſunt. Fungus amplo, ſed putrido pileo labilem & ridiculam Mundi huius authoritatem deridet. Moriones & credulos refert, necnon repente factos, cuiuſmodi ouis in Aula haud pauci indies excludi ſolent. Galla ſpuria & ſubſiliens proles inanem in Mundi fructibus, & hilaritatibus leuitatem, maximè verò in choris & ridiculis ſaltationum iocis ob oculos ponere videtur.

Monitu etiã pag. ſeqq.

Porrò in omnibus figura non pauca deſignauerit. Kiferis Aegyptijs Lunam cum ſuis figuris in lachrymoſi Cepis ſectionibus, & voluis vtvt prophana re à Dictidis morte: Solem in ſolido vniuſque eiuſdem ſuperficiei Rapo. Dignius ſua, ipſius ortum Loto myſterijs plena; obrotundis, & in ſolis obedientiam, & motum apertis, indeque conſtrictis folijs. Schœno vitæ progreſſus, & filo. Inde Lino fatum, candidisque ex eius neruis contextis puritas, volatus Filicis folijs dictus, quod ea alas fingant & pennas. inde Pterigæ nomen.

Virtus Plantæ Morale ab ea præceptum.

Signo

Spinarum asperitas quid non asperum repræsentabit. Odium sic Rubo indicatur, Vrtica crudelitas, Paliuro Carduis omnibus perturbationes molestiæ. Fructus si interruperit, suauitas illas inter; vt tenellis Asparagis, beneque sapidis Cynaræ capitibus, lactei Cardui tubulis, Tuneque pomis. Si verò flores intermissi, decora virtutis inter ærumnas: vtrisque quæ ex aduersis emergunt iucunda cum vtilitate.

A viribus recordatio quædam. Satyria, Brucæ, vitia, quæ à furente, quæ ab vrente sunt Venere dicent, præsertim si ob id indita nomina. Bulbi nuptias addito etiam antiquo more. Temperiem Lactuca, Castimoniam Ruta, Cicuta, Nymphæa colludente candore. a Typha & Arundinis panniculis audies surditatem. Ciconia Origanum monstrante, & huiusmodi pluribus medicinam. Desiderium Concupiscentiam Cappari, quod instimulet omnem appetitum. Mandragora Amatorium quid, nec non ex Socratico Xenophonte, & Hebraico cibo lætitiam. Somnolentos, vel præligni historia detruncatis ab Hannibale Afris rebellibus vino ea perfuso. Securitatem denique Filice quæ serpentes arcet. Temperantiam quæ Taurum coërcet Caprificus, cuius ramulis Iuno Caprotina solemnitates habuit.

Dabit & vsus. Ferula puerorum, ebriorum castigationem reducet in animum. Purgationem Hyssopus, vel lepræ. supplicium Cicuta inique Socrati bibita. Sacra capita antiquis ceremonijs Verbena. Victum Papyrus antiquissimo cibo, & simplicissimo, vnde & parcus, nec spicam quærens, vnde gentis supra memoriam vetusta nobilitas. Chartas præterea cum folijs omnibus. Iuncus & Arundo stylum, & calamos.

Fabulæ quoque significandi vim apposuerint. Narcissus flori suo stultam pulchritudinem, inanemque formæ, quæ in corpore est conspectum inscripsit. Qui Adonis dicitur cruenta retulerit Veneris dona.

Imago siue Figura.

Lilium bulbiferum, & huius generis plantæ, quæ prolis complexu plurimo circumornantur, eam quam matre filijs in sinu detentis Pictores effingunt, repræsentant procul dubio Charitatem. Suo modo Radicifera Oenanthe, & quæ plura germina mittunt & nutriunt. Perbelle etiam Ornithogali bulbus bulbillorum caterua contectus. Puram Agnus Scythicus simplicitatem expresse referre poterit si venerit in conspectum. Patientiam Iuglans Nux retulerit quæ & saxis, & longurijs quotannis percussa fructum reddit, potius quam nuptias ab antiquis illis sparsionibus, vel fragore, aut munito fœtu. Notant alij fœcunditatem in ea sibi ipsi damnosam, qua talibus iniurijs obnoxia fiat.

Pudicitiam plenissime, quæ Pudica inde appellatur herba, & contactum vitat, seque contrahit. Ita Impatiens illa siliquosa, quæ manum non fert, nec poppisma.

Lasciuiem in Hedera, quæ vagis membrorum motibus lvxurians, alienis tota in corporibus procumbit, lentis stringens quasi brachijs multiplici prouoluta complexu sugens vndequaque, & sese radiculis inserens foramina perterendo quibus insistat, vnde nedum tangere, sed nec nominare eam Flaminibus Dialibus fas erat, quasi spectaculo ipso impuram & morem.

Quæ inde perplexa viticulis appenduntur arboribus, aut sparsis ramorum excursionibus senticeta condensant. & asperant, dum Animalia retinent, præsertim verò Tanis illa Vitis albæ è familia furentem Vrum implicitis comprehendens cornibus nos omnes referunt, dum voluptatibus decepti implexi sistimur, & irretiti.

Matrimonium pingit pari manu, & pacem, quæ e concubitu, & gignendi motibus, Palmata Orchis, Concordiæ inde nomen audire solita. Humani vtriusque sexus fœcunditatem Anthropophoræ D. Fabij Columnæ L. Orchides, quæ spicatum in numerum, masculos & fœmellas, mirabili fundunt spectaculo. Dulcamarum amorem Aurantiæ comparant malo; tu dum à pulcherrima arbore, beneque odora, & sapida mixtos, minusque gratos habes succos huiusmodi omnes vitæ huius voluptates, & iucunda quæque consideraueris molestijs permixtas, & amaroribus.

Similitudo, expressio quædam.

Cedrus in Libano, Palma in Cades, patrijs vtpote cælo, & solo; prosperitatis: Vitis in domus lateribus abundans vbertatis fructuosæ: Nouellæ oliuarum circa matrem succrescentis feliciter prolis. Arbor iuxta aquas, cuius nec defluet folium beatitatis affusis à Deo bonis: designationes habent.

Laser illud multi nominis, spissique spiritus, quod in odoratissimum, fœtidissimumque distinguitur, nomen ipsum designet famam, & infamiam, quæ ijsdem parentibus voce, litterisque pronascuntur, viresque acquirunt siue in laudem, siue in vituperium contendant. Itidem quæ ab eodem genere, & in eadem familia Atriplex, & Garosmus: Cucurbita, & Colocynthis; aut cibos, grataque obsonia; aut fœtorem, virulentumque amarorem subministrent.

Exemplum. Homilia.

Persica malus, quæ ex nimio fructu suopte pondere rumpitur, itidem Prunus, aliæque quibus idem contingit: Virtutem proponunt, vitium detestantur exemplo euidenti. Scilicet cum res tulerit heroico spiritu publica pro vtilitate temnendum esse propriæ vitæ periculum; interimque cauendum ne supra vires nostras nimis multa moliamur, quibus omnibus succumbamus imperfectis, nimisque multa concipiamus animo, quæ numquam præstare possimus. Ilex alijs quæ ex sese rumpitur ciuiles exprobat seditiones.

Parabola.

Tritici exsatione diuersa ratio prouentus, vitæque ipsius & fructuum Christi Domini in sacris Euangelijs parabola diuersos exprimit ex sacra concione fructus. Lilia agri, quæ absque vllo labore, & textura Regia Salomonis indumenta superant, diuinam prouidentiã quæ eo magis pijs religiosisque prospiciat viris, si ad infima quæque cõplenda, & exornãda extenditur. Mixta Tritico Zizania, mala, quæ bonis interponi, quæ bona præuertere solent liuido præsertim opere, nec nisi diligẽter, ac opportune seponi queunt. prauos mores Loliũ abunde notauerit pessima bonas inter fruges cõsuetudine.

Emblema.

Addideris & litteras non inutiliter, dummodo difficiles tibi regulis tricas non feceris, quod minutissimo à quibusdam otio potius, quam negotio fieri solet. Expedite igitur & licenter. Florum gemmæ inscriptione [non sera dies] spem dicunt nobis. Caucafon multiplici fœcunditate [in benedictione] vim crescendi à Domino. Cornus nostra ad hastas, & clauas [vi & virtute.] Laurus à fulminibus tuta, [nec ira, nec ignes.] Larix Vitruuiana in cæsareis incombusta [vis nescia vinci.] Hemorocallis alijs, atque alijs singulis diebus floribus emissis [vices dedit æmula virtus.] Palmarum aspectus coniugalis [ater amor paribus.] Palmaceus trabs pondere imposito [excitat non comprimit.] In minimis dum maxima sunt nobis, Sinapi e sacris posita [è minimis magnitudo.] Capparis [ex arido sapor.] Vitis racemis plenis [non flos, sed fructus.] Aurantia [aut flos, aut fructus.] Ficus cum fructibus [& flos & fructus.] Eadem efficacius, [flos omnis in fructu.] Cornus nostra saxosis obstricta montibus [emergere.] Vitis suis cum racemis sed acinis ablatis. [Patres nostri] quæ hic indicasse satis. Sedum apposita virtute se explicet, ea semperuiuum facit, vt ab alijs notatum. mater enim est perennis vitæ. resistit plantula omnibus aduersis constanti firmata succo, succedit, quæ rorida semper & inexhausta, quæ quouis ab æstu siccari nequit, quamuis minuscula Rorella. Corona nobis è Papyro [Aere perennius] quæ instimulet. Laudo quæ ab alijs, vel ex historia antiquæ penu, ex Martis, ac Saturni Gramine, defensio, salus, fiducia in aduersis ex cordato Perseæ pomo linguatis folijs virulentiæ depositione mutata patria, signa. ex Abietis montana materie ad mare nauigijs currente, vel ex periculis stipes. Momentanea felicitas breuis exaltatio ex cucurbita vltra Pinum conscendẽte. Nuptiæ, sponsæque suis cum Cydonijs. fistula è semper virenti pallenti Buxo. Plura certè quæ ipsi ex Plantis assidue sumimus in nostris ædificiorum picturis exprimere solent, loquentibus, docentibus aulæis. odimus enim quæ muta splendent, nec animum inani pictura pascere consueuimus, si quod prosit simul & placeat adeò facile iungi potest, & oculos simul, & animos iuuare.

Monitu

Gryphus.

Fabarum solemne illud Pythagoricum præceptum in primis fuerit. Quod tamen vel à munijs publicis, prophanisque cõmercijs; vel à venereis dementijs abstinendum non à legumine vult: dum hoc suffragia in comitijs præberentur; dum hoc aut instrumenta ipsius Veneris designarentur, aut inflata magis cierentur in furorem. Scio interim apud Lucianum non sine mysterio cremorem hunc cruentum esse, & quæ de mortuis parentalibus manibus lugubribus floris litteris inferorum portis, ac cognominibus, quæ de somnijs, deque Aegyptia, & Romana Dialis Flaminis superstitione fabam eruditam reddere solent, fabaceamque abstinentiam ancipitem. illa Cumini æmula in salini contubernio familiaritatis etiam prouerbium dedit. aliud dum cuditur. Expressæ porrò Aenigmatibus à Symposio Malua, Beta, Cucurbita, Cæpe, Rosa, Lilium, Vitis, Arundo, Spongia.

Aenigma.

Scrupofum signum.

Liliorum, siue Papauerum vertices summos, elatiora scilicet capita demetebat ille, vt tyrannicum firmandi imperij præceptum traderet. Contrectati Ocymi odorem, contusi fœtorem Ianuensis ille Moderatori repræsentabat, vt submoneret Populos imperio conterendos non esse.

Impedimenta procerum habentur in sacris, nec non humilium exaltatio spiritus simul, ac vires, in Regis illa electione inter ligna: a qua pingui suo succo excusauit se Olea; dulcedine sui fructus Ficus: liquoris sui præstantia Vitis: vt tandem Regnum asperiusculæ Rhamno contingeret. Siquidem & hæc spinosa sub vmbra omnes recepit, & ignis minas in Cedros vsque Libani effudit.

Apologus. Fabula.

Rubus apprehendens, lædensque Vulpem Aesopo & Gabriæ, quæ conuiciabatur, & te ipsam increpa audiebat, notat insaniam accurrentium ad iniurios pro beneficijs, & socordiam aliena vitia non sua agnoscentium. Idem amissis in Mari vestium mercibus prætereuntium vestes retinens, & attrectans vt suas inueniat, in sua vnumquemque recidere semper designat, & cauendum ab illis qui sua perdiderint, siquidem alienis postmodum instaurari curent, vnde ad quæcumque peruenerint ea arripere, & retinere student: simul autem & vncos, & tricas vitandas. Vite verò pampinis condensis Ceruam à Venatoribus tegente, quam postea arrodens detectam prædam reliquerit Aesopo, & Gabriæ eadem ab iniurio hirco amotis pampinis potius adiuta vinum producente ad eius in sacrificijs mactationem, quid aliud dictum, quam pœnas, easq. atroces ingratos erga benefactores manere, benefactoribus omnino illæsis. Rubo interposito Punica & Malo de pulchritudine contendentibus in tituli partem, derisio est apud Aesopum inanium ambitionum, & titulorum vili statim in consortium accurrente socio. Inflata pulchritudine, & spernente Dumos, Rubosque inde securis tempora abscindendis membris subinferente, & canente Auieni ore: quam velles spinas tunc habuisse meas, procerum fortunatorum pericula habentur, & priuatorum securitas. scilicet deformis & humilis ab humanis tutior iniurijs. Oliua & Arundine apud Aesopum contendentibus de tolerantia, viribus, & quiete, vt Aesopo vel Quercu, & Arundineis calamis, vt

Auie-

Tab. 10.

mere vo- ris quali- tes, condi- nes habeb Quibus i propriam litatem c- ctis ad p- bitatem, sapientiam, contendere, possis, ips- docente na- ra, suasque regulas ob- culos prop- nente nõ m- sticè, & sig- tantum, & euiden- viuis etiam proprijs ex- plis, necn- alienorum etiam reco- datione, suggestione improperia tandem ad minas vsque ac derision addente, respiscas, rub

Mythologia.

Auieno flexibilibus quamuis irriſis, venti vim maximam declinantibus, illis verò robuſtis reſiſtentia penitus confractis, prudentia exponitur, modeſta inclinatione violentos impetus eludentium, temeritas vi obſiſtentium maioribus. Quæ verò abriæ Vulpis racemos dum conſequi nequit acerbitatem acinorum comminiſcitur, illa neceſſitati leniter ſubiugandam voluntatem docet. Herbas denique implantatas infelicius genitis habere in terra, optimæ matris, & nouercæ differentiam apud Aeſopum ſtatuunt: & ciuium ac aduenarum in Ciuitate locum, & Pyrum quæ cito tranſilit, indeque excidit Cucurbita prouectos repentino fortunæ motu labiles ocyus oſtendunt, contraque ſuo cum robore permanentes illos quos Virtus ipſa valido firmauit ſtatumine meritorum.

Arbor certè homo, beneque arborum in morem Genealogi gentes ducunt, ſtirpesque dicunt Antiquum homericum, nimisque verum illud, Genus Hominum ſicut foliorum. Quam multi inde à folijs, ſiue ſtirpibus ipſis morum characteres? Videas corticoſos leuiores ſubere, Phellinas ſuberinos dixeris, qui & alios cogant ad leuitatem, ſtultiores Terebintho, clamoſiores ardente Lauro, proceriores Alno, Rubo arefacto præfractiores, criſpiores, molliores Apio & Spongia, eaque bibaciores. Clematide Aegyptia graciliores, Moro maturiores, Cucurbita ſaniores, ſimiliores Ficu, viliores Corchoro. Quot cruribus vel mutuatitijs ſcipionibus nixos arundineis, vt perſæpe vitem decipiat vallus? Quot Pepones potius, molles, aut ſtupidos Fungos, quàm viros dixeris? Betizat iſte, ille lachanizat, Cæpas alius edit ærumnoſus, Cypariſſi fructum referunt complures. Non ſatis eſt quibuſdam Ficus diuidere, ſed Cuminum vſque ſecare, Milium terebrare conantur. Victus varius, at Vitæ ratio multò magis. Terreſtris & ſine ſanguine Cæna, Cicernus Bacchus, & philoſophica illa Lens, & ad ollam, & ad vnguentum, & omnia, ſyrorumque in oleribus diuitiæ ac additamenta, Azanea mala, Lampſana victitare, & Cappari illos iuuerit dumtaxat; quibus hortus altera ſuccidia eſt, neque igni egent; vel quibus agreſtibus oleribus, & Carduis veſci placet, reliquis vt egenis etiam non paucis Eruum. Iſtmia pro corona non multi certauerint. Rari Ficum cupiunt, Alliumque in retibus; dum multi aluntur Ambroſia, qui Fœno potius deberent. ſatis Quercus dicent, ad lautiora ventum iam eſt. Lotum irretiti guſtarunt plures, Thymo, Thymbra, immò & Sinapi ſunt qui acrius veſcantur, Rarus qui Origanum tueatur æqua mente. comperias Mandragoram & Strychnum vſque bibentes ſomno veterno, ſpiſſaque correptos inſania, feraci vitiorum meſſe à craſſo, beneque ſtupenti otio. Mandrones quoque à Ficulnea nauicula. Quid potius huius farinæ hominibus condixeris Anticyræ, ne nauigent. Helleborum bibant, vel Scyllas à ſepulchro vellant, Naſturtium comedant? Laconicum ne Tithymalum illis obtuleris, qui proprijs ita lippiunt in rebus? Gallamne bibendam nepotibus, non quibus nil Bulbus profuerit, ſed quibus nullo opus eſt Bulbo amara nimis glande. Et qui riſu profunduntur Sardonio benè petulanti? Quid Fabarum Arroſoribus, & qui cum his Allia comedunt ad extremam vſque fabam incaſſum reclamante ſilentij preceptore? ſcilicet illos, qui Cuminum ſerere, Ocyma quoque & cantare, ſpinas colligere, linum lino nectere, in ſyluam ligna ferre: Samiorum inter flores in Anthemuſa dormitare, Roſam cum Anemone conferre, Anagyrim ad fœtorem vſque commouere, miſeroque in agro Filices enutrire inculti ſolent rudes inepti; vel extra omnes Oleas, intraque aleas irrequieti petricoſi, quibus prouoluta certè ſaxa, nullo vſpiam Muſco obduci poſſint; fruſtra Byſſinis ad virtutem compellaueris verbis: fruſtra vel Cedro digna loquutus, leguminum nunc meſſem indicaueris, flores Viticem miſiſſe, maturuiſſe botrum, dandam ſedulò operam litteris, nec cum præterierit quærendam aut è Scylla Roſam, vel Hederam poſt Anteſtheria, Menthàm bello colendam non eſſe. Moly nigram, & difficilem radicem lacteum florem: dulcem tandem fructum arduum, ſed perutile opus. Satis Biblo vbertatis ſpicam non ferre grauem nec poſtulare. Quippe ne intra quidem Apia vnquam admiſſi, non vitiata Nuce doctrinæ ſibi, vel tantillum vt Mydas in Faba compararuerint: talemque ex herbis fasciculum, in quo plus ſibi Aloës, quam Mellis compererint ſicco conſtrinxerint Iunco, vel Porrifolio, quo fatui amatores fragiliſſimo, & igniculos ciente ſuam ſibi crumenam vinciunt prodigentia perditi. Obſtiterint potius ficulneo muniti contenti gladio, dum minimè ſciunt quantum diſtent æra Lupinis, quid vile ſit, quid pretioſum, non ſecus viris intermixti, ac Corchorus inter olera. Similes habeant labra Lactucas, nullo tale gramen manſueſcit aratro, nullo ferè perit ſydere, nec facile radicitus extirpatur. Operæpretium ſit nonnulli ſi auſcultent; anguilla ficulneo folio retinenda, nec mirum ſi, non è vite Rubus, ſed è fœtidis folijs odorus Flos, è vepribus Roſa, ſique ſpinoſum in prato aliquid quod auerruncandum, paruula interim ſpina ni bona fuerit; haudquaquam mala. Surculus ſurculum fert, botrus oppoſitus borro matureſcit. Quercus multis deijcitur ictibus: erumpit fungus in horam, & Aſparagi, vel in Auguſti culina celerrimè coquuntur: alia, atque alia ſubinde quærenda Quercus. Qui aliud nequit, Cupreſſum ſimulet. Aut flos denique, aut Cucurbita. Cedri quidem, at numquam cadentis altitudinem, pulchritudinem, odorum ſpiritum heroica quæ virtus ſuperauerit faſtigio. bona Arbor fructus dabit bonos, mala malos excidenda, & igni committenda, vt quæque ab eis quæ protulerit dignoſcatur.

Parœmia. *Prouerbium.* *Adagiū.*

Monitum.

Quid modò Sycomorum, quid Blitum, Betamque inſulſa tibi, ſtupidæ ſtultitiæ nominibus dedecoras? Sapiant alijs viuentibus, Blitteus fueris tu ſi quæ ori potius quam cordi ſapiant perquiſieris, dum & acrius admonuerint, quæ vtvt ſapida minus, obſonia tamen ſupplent, tu non inutilis tantum, ſed damnoſus abſumis.

Olea dum conſcendentem vitem ſuis cum racemis horret, Prudentes à vino abſtinere monet: Vlmus quæ etiam poſtquam aruerit ſuſtinet Vitem, & è contra, quæ aridam Vlmum adhuc contegit, & complectitur Vitis, Amicitiam vltra mortem protrahendam. Quercus ramos quæ non protollit in altum, niſi pariter radices in imum dimiſerit, firmitati ſimul ac incrementis dandam eſſe operam.

Monitu etiam, vel ſententiæ quadā indigitatione picturæ modo

Dogma.

Humiles plantæ, quæ calcatæ, & compreſſæ non minus virent, ſed etiam lætius inſurgunt, ſumendos in afflictione animos, aduerſaque tolerandò ſuperanda eſſe monent. Id præter vndique fuſum Gramen præſtiterit Fœnum Græcum Chamæmel. Hiſpanic. & muſcoſæ ferè omnes, quæ nobis vias pulchre ſternere ſolent.

Qui conferto à lumine ſeſe contrahunt flores, vt Triſtis inde dictæ arboris Lazuræ admirabilis, inflatos, tumidosque dimittendos eſſe vultus a ſuperna luce, ſummaque veneratione ac humilitate.

Metl, quæ multos poſt annos cum ſuperbiſsimè multiflorum caudicem, ſupra adſtantes etiam arbores emiſerit inde exſiccatur, Triumphos Mundi, & pleniora illa extrema coarguit gaudia, quæ ſubſequens occupat luctus. Putrigena inde Fungus venenata, qui maxime allicit eſca, immanem præſentis, vel leuiuſculi boni vim, quo præoccupante, futurum omne quamuis ingentis molis, & emolumenti, veſanis nil proſpicitur.

Phallus, qui inhoneſta facie, putriduſque ſua vi frangitur, dùm impetuosè promittitur inſanos Veneris impetus mole, qui ſua ruentes nos rumpunt, demonſtrando; abſterrere nos valet ab huiuſmodi efferatis motibus.

Quid multirepa Hedera præterea? Bacchum ea, ſiue Oſiridem refert, à quo ſata, inebrians, & ipſa commanſa, concidens inde, annoſiſque accumbens arboribus, parietibus quaſi baculis firmata, in reciprocam ruinam, ſenectutis oſtendit ſilicernium, quod & in vino. ab hærendo fortè dicta, nexus tenaces, multiplici ſcribens complexu, quibus male ſani Lieo correpti mente ligantur. Labile atque aridum, quod in Mundi fauoribus, ac fortunis notat, & eam beneficijs rependi gratiam, qua ſufferentes, diuque ſuſtinentes, nutrienteſque arbores in aridam vſque mortem ducit, ſimulque ruitura proſternit. Poëtas interim expreſſerit, qui pertinacius famæ ſubnixi humeris exſurgere conantur. viret ea ac pallet, cum ipſis, labore nimirum ac nomine.

Arundine iam ſagittas vides, & calamos, fragilitatem imbecillo adiumento: & inania, & nodos, confringe, calamitatem habebis, vel nomine, vel abſono fragore dicentibus: faſciculos interim litterarios. Quid hic ominis? & litteris, & armis aduerſi plurimum imminere, ni firmitatis, & munimenti ab ipſa virtute quod opportunum fuerit apponatur. Vtinam calamis nulla intereſſet vanitas, nulla obueniret calamitas.

Viſcum, quod ſua non ſeminat arbos, nec nutrit, aliæque paraſiticæ plantæ, quæ aliena quadra, alieno ſucco victitant, dum nutrices ipſas exhauriunt; quàm arcendi ſint à dorſo noſtro Paraſiti, curræ, gnatones, inutileſque homunciones præmonere videntur, præſertim Cuſcuta, & Epithimum, quæ è terra ſubſilientes Linum, aliasque plantas complexu plurimo deuinciunt, & ſtringunt, maternaque humo prorſus relicta illis inuiuentes abſumunt, & ſtrangulant. Meretricum complexus, illaſque perplexas tricas apprimè repræſentant; quibus tam illæ, quàm aſſentatores verſuti, ſubdolique in aulis plures nos vndique circumueniunt, arcteque comprehendunt circumplexos, reiectiſque, & quammaxime abſconditis propriæ originis nidulis nos, noſtraque omnia in ſe pertrahentes diſperdere, conſumere aſſiduè conantur, vt niſi caueamus, niſi cane peius & angue fugiamus, bardi, blenni, fungique profectò ſimus, miſeram incaſſum ſpectantes malorum effigiem.

Paræneſis.

En quæ commoneant agminatim. Terram ramis quæ petunt, & in multarborem conſurgunt ſumendas ab humilitate vires, figendas alias, atque alias radices, vt firmiora ſubſequantur incrementa. Quæ tardius præſuaues producunt fructus, vt Palmaceum omne genus, paulatimque, beneque perficienda opera. Remouendas laboribus difficultates, aperienda quæ obſiſtunt, illa præmonuerint, quæ in altum proferunt nobis, multoque & præduro occludunt cortice, vt Coccum, Nux, Amygdalus, Pinus. Pulchra inde minus, ſed perutili fruge, & quæ aſperum & pulueroſum quamuis elegantem producunt, & ſpecioſum; formæ haudquaquam credendum; nec gratiæ, quæ iucundo ſapore noxam pernicioſa inferunt voluptate: expectandum potius graui à labore, & inſignem fructum illæ docuerint, quæ amaris ab radicibus prædulcem ferunt. Perutiles dicunt lachrymas, Balſamiferæ, & Copalliferæ Ornus, & Styrax. Patientia famæ odorem longè, lateque diffundi, quæ in ſuffitus vſurpantur; & ſplendorem vſque illius per aduerſa quæcumque, quæ à conciſione lucent ligna; & quæ ferrum ferrea ſuperant medulla, heroicum etiam ſpiritum inferiora induere. Quæ floribus, frondibus, nullo, aut perexiguo fructu abundant, pariter ac verboſos, & elegantes, minus tamen operi deditos viros contemptui eſſe, vt Italorum Beluedere, quæ virenti elata, ſed ſuperuacua Pyramide, ad ſcopas tandem, & deuerrenda pauimenta damnatur viliſſimo miniſterio, quo & illi atterere Magnatum Aulas ſolent. Huiuſmodi autem omnia, quæ viroris coma, aut colorum floſculis nimium luxuriant, indeque concipiunt nihil; bene quidem illos redarguerint, qui deliciarum, diuitiarum, nugarum pleni inter inania, ſemper inutilem

lib. 10.

ruboremque ex ipſo virore contrahas, & abiectis vitijs, animisque ægritudinibus, virtutū omnium amicimine decoratus in opificis ſummi Dei Optimi Maximi amorem aſcē-dens perfectionem, felicitatem, beatitatem ipſam virentem perpetuò, ac florentem in ſempiterni, veris, & incorru-

Virtus Plantæ, Monitu.

lem perterunt vitam, cuius à virore breuitatem, Solstitialis illa, quæ repentè exorta, repentè occidit Ephemerum, & huiusmodi. Suauissimam porrò etiam illis virtutem, qui initio minus oblectationis ab eius cupiunt, præsertim Musarum studijs ipsius Musæ fructus admonet, quibusdam cum primò gustauerint minus gratus, qui deinde eo repleri nequeant affatim. Pomum ex Arbore vnicum Cacho referunt, sed prægnans pomis, Troianum dixeris pomum: submonuerit cumulatis viribus ab eodem Viro plura Virtutis opera, quæ disiunctim à multis, vix fierent patrari posse.

Plena concione excitatio.

Profectò quocumque amœna per hæc vireta diuertere, animoque excurrere volueris aliquid arripere erit, quo iuuari in moribus possis. Iam autem ad virtutum summam, & complementum quo perficiaris, vel te nolentem & insanum impellant Plantulæ, & pertrahant. Tribulus ita te benè tui ipsius conscium [liceat quæso] tribulet, vt aquas fundas, vt in illis eam conspicis fluctuantem, ex oculis inquam quibus plurimum, ni fallor, deceptus es. Aptissimè quidem à Tribulo mente nostra ipsamet tribulata. Asperi corticis fructus est medulla ad cibum, ad panem vsque dulcis, gratior succus præfractis aduersis atque exantlatis. Inter aculeos cibus absconditur, paruulus, caducusque insidet qui appareat flosculus; non enim rerum facies aut speciosa quæ videntur, ac defluunt, sed quæ reuera consistunt curare debemus: quæ inania, quamuis pulchro obueniant aspectu, ea minimè morari nos possint, quominus ad solidiora properemus. Circumstat Lacustris aqua, totam ne obruat, conceptis illa superius spiritibus exerto se vertice sustinet; frustratur fluctuum impetus ima solo innixa radice, nec fibris se credit per aquam sparsis. Ita obuersemur Nos in huius vitæ fluctibus, vt quamuis nutriant, circumstent vndique, submergere tamen nequeant, spiritu fultos, & superiori eminentes parte, supraque firmam fundatos petram. Repentè si succreuerit aqua, hæc admirando erigitur nisu, & elongatur ad aëris retinenda confinia, vt nullo pacto superata remaneat. Decrescente retrahitur humore, sumendas ita nobis vires, & modos, ne tenebræ, ne aduersa nos comprehendant, aut sub mittant, refringendos statim superbientes spiritus, ne inani vllo efferamur impetu: contrarijs prosperis æquè rebus seruanda temperatio, hisce vt mitiores, illis fortiores fieri possimus. Vlterius. Aquarum hæc alumna medijs in illis victitat, nec tamen aliquid fert, nec concipit nisi cælestes impluerint. Quæ certè inferius circumstant bona, potius bonorum imagines quamuis alant, retineant, absque vllo tamen fructu steriles nos, miserosque semper habent; ni è supernis viuis illis fontibus inexhaustis imbres descendant, qui nos beare valent, fructuque felicis gratiæ perpetuum ditare, ac implere, ne iterum sitiamus. Quos dum iam animo fontes desideras, respice nostræ huius felicis Tribuli faciem, vt amplius, ampliusque te prouehere posit. Triquetra dico folia, triplicem costarum diuisionem, triquetrum fructum & vnicum, immò vniualuis indiuisi seminis, interiori cordis figura. Lege hoc in plantis, vel Trifolijs innumeris, & Trinitate inde dicta, additis, admirabile mysterium; vt ad sacrosanctam Triadem cor totum, & mentem erigere queas. Recole Creatoris summi erga te in hisce notis beneficia, vel in hisce minimis admirandi opificij signa. Vt quocumque tempore plurimum proficere possis, dum quauis die Tribulum cum flosculo, & fructu inchoato medio completo, tenello, & solidiori, respectas. Potentiam recole ineffabilem. Sume & Nati ex Sanctissima Virgine Redemptoris figuras, quæ ipsius exortum, quæ passionis illius [quæ in tui gratiam in Olea Pacis, Palma victoriæ; veri roboris Quercu, in multiplicis trophæi arbore, in victoris Cruce triumphali, in ligno vitæ deuicta mors est] sacra instrumenta subindicent. Vniseminis Tribulus concluso vasculo, è purissimi candoris nucleo, ita germen mittit, vt illud semper integrum permaneat. En Virginei partus figuram, quo Natus Vnigenitus habitauit in nobis, exprimente id in herbulis natura quo ipsa superatur vniuersa, quo omnifariam extupescit ingenti miraculo. Iam & Tribuli aculei diras illas pœnas, sed & clauos ipsos & spinas designare videntur, quæ congesta in Passiflora Granadilla, alijs dicta propè flumina inexpletum lugente humo, prolata tibi habes. Exsurge igitur cum Tribulo bene cordatus per aquam, cum Palma per aërem, cum Palma, quæ terram ita deserit, vt vix ipsi ad trahendum succum filis appensa remanere videatur; Cælum ipsum pete, vt ipsissimam Palmam victoriæ arripere possis, & Cælum violenter rapere. Extolle à Tribulo, & Triuniformibus herbis à Passiflora, indeque ardentis spiritus Acriuiola, quæ in flammeo, & splendenti flore igneas tres linguas Sancti illius Amoris perbellè depictas refert, quæ lituris munerum septenarium etiam signat, ternarium semine complet. Cor, & mentem extolle, disce à Solis flore, Phaseolo, Lupino illo horario, Heliotropijs omnibus, Selenotropio, quæ inferiorum cum superioribus nexu lumina respiciunt naturæ, quæ ad creatum vertuntur Solem; vt ad Increatum Maximum Optimum Sapientissimum Patrem Luminum te conuertas, & admirando ex ordine constructione viribus multitudine morum documentis, sacrisque figuris stirpium, Opificis Omnipotentis amore incensus, virtutes per omnes, vel minima purgante Ezou excusso quouis mortali, quouis infenso Tribulo, ad Cedrum vsque per Misericordiam, Pietatisque eo notata opera, ex bene fragrante incorrupto, maximèque efficaci spiritu prouecharis, atque ita excellas ad ipsam, vt Felicitatem, Beatitatem ipsam propius, propiusque accedere valeas: ad quam vel minimæ, contemptæque herbulæ, vel suis aculeis, ac tribulis; excitare te, atque incitare potuerint. Hæc, hæc monendi pictis in stirpibus vis, ni ignauus prorsus, ac stupidus obstiteris,

Audisti loquentes chartas: antiquius loquutas, nec arte, aut mangonio adiecto, sed sponte sua stirpes, scito. quippe folia hæc, ita exscripta inuenies, vt abundè perutilis doctrinæ fructibus mentem ipsam perficere, & cōplere valeas, nec alio ea, quàm Summi Opificis sapientissimi calamo notata sunt, vt tecū vndique in rem tuam colloquantur.

incorr:ptib- lium fructu Paradiso co- sequaris.

Quam plena in a- gro, in Eremis ip- Bibliotheca, qua multi & monitore & Magistri doc Religiosa illa sol tudo: monent conf tim sacra illa n mora. ad Christian pietatem virente crescentes vbique bri aperiuntur, n credas antiquos i los summa prol tatis Patres in h iusmodi recessibu chartaceis carent lituris desides fu se; qui tali assid lectione perfruere tur, qui talibus cōtemplationem i pellerentur stimu pellicerentur doc amœnitatibus.

Tab. II.

Elucet in omnibus Creatoris Maiestas. Porphyrio non Thus neque aliam victimam antiqui, sed folia velut primam pubescētis Naturæ lanuginē manibus decerptam Dijs adurebant, quo signo Deum Creatorem testabantur à quo herbæ & quæcumque in terra orta sunt. ferebantur & Rami, germinibusq; omnibus veneratio quædam exprimi solebat, veluti primo nutrimentum, & incrementum obtinentibus, fructumq; promouentibus. Myrti Palmæq; appensis Perseæ Arboris fructibus gestamina, cor, & linguam Deo dicandam esse, Mysterium habebant Hebræis, figuris vt superius designantibus. plura quoq; accedente igne ad odorem, calorem vsque & lucem.

Nobilitas. Fama.

Dignitate, claritate, plantæ decus.

Honorum prærogatiuis.

Mysterijs nonnullis antiquæ superstitionis.

Eatenus quidem, vt Numen habere credita sint Aegyptijs Allia, Cœpæ; ridet moralis Satyra Numina in hortis nata. Acria fragrantia, immo lacrymosi odoris Numina. Et Quercus apud Gallos, quæ suos Sacerdotes sortita est, & Driudas inde dictos, & Dodoneo Ioui sacras, quas Vocales etiam dixerunt cum Columbis, & in Vrbis Exquilino Quercetum, cui Nymphæ illæ Viræ Querquetulanæ dictæ præsidebant. Adde & Fagum, vnde Fagutal, sacellum Iouis cum Fago sacra, vel Fagetum in Exquilijs, in quo templum Iouis Fagutalis. parum enim retulerit, si Plinio auscultaueris, vel Varroni. Colitur Ficus Arbor Plinio in foro ipso ac comitio Romæ nata sacra fulguribus ibi conditis. Ruminalis à Romuli Lupa. Nauia ad Puteal Libonis. Certè & Solis arbores Lunæq. ad Alexandrū oraculis claras. aliasq. sacras cum ipsis Lucis abundè apud Antiquos comperies. inductā famis illius rabidæ Erifichtoni perniciem, quasi à Cerere, & Nymphis vlciscentibus, & Quercus, & Nemora impiè excisa, quæ ipsis dicata erant. Oschophori ramos in sacra ferebant. sceptrum Iouis eius edolatum ligno Cupresso honorem dedit apud Pythagoreos. Antiquiores rudesq. magis è Quercubus ac saxis nati dicti sunt.

A Diuis & Heroibus inuentoribus dictæ, vt Mercurialis Artemisia Heraclea, Chironium.

Sacro apud Antiquos vsu, virga Ianalis. Spina nuptiarum facibus auspicatissima à Sabinis vsque raptis triumphalis Laurus, princeps autem Verbena, siue Herbena inde Hierobotani dicta, & Sagmen; & Cincinnalis, multi quidem & nominis & nobilitatis apud Romanos nostros, dicente Plinio, nulla Romanæ nobilitatis plus habet, quam Hierobotane, è qua sacrarum decermina frondium, quæ à Legatis ferebatur ad hostes, qua Iouis verrebatur mensa, domus lustrabantur, purgabantur, sternebantur Aræ. Peruia ferebatur Verbena ius sacratum Ioui iurabatur Sagmine, cuius nominis & aliæ herbæ participes fiebant, cum sacris vsibus adhiberentur, expiationibus & Amuletis à Græcis quoque ea plurimum adhibita. Ab ea denique & Gramine vt vulgaribus & quouis pede tritis Herbariæ authoritatis plurimum, Verbenarijs quoque dictis. Altius quæ ex Reccho Indorum Sacerdotum Fanaticam Oliliuhqui serpentum prudentiam, sapientum quoque herbam vocatam, cuius vicem læuis Smilax cum Dorychnio perbelle subire inter nostrates possent, lymphatis mentibus.

Dicatione qua nimirum Antiquis Olea Mineruæ, Myrtus Veneri, & Hedera cum Ferula Baccho, Cereri spica, & Cerealia inde dicta quæcunque. Quercus Aesculus, & Iuglans Ioui, Pinus Cybeli, & Pani, Populus Herculi, Laurus & Lotus Apollini, Cupressus Plutoni Proserpinæ, Diti Siluano, Acer Stupori. Gramen Marti, Abrotonum Isidi, Heliotropia & Helioscopia omnia Soli, Narcissus Furijs, quibus Aconita potius ex furiali veneno.

Admirandis proprietatibus, vt luce Baaras Iosephi Aglaophotin Nicteretum, & quæ huiusmodi dicuntur. sunt ex nuperis, quibus & Ophioglossum, & Aster Atticus luceant. omnibus quidem ligna ex populneo, & querno genere quædam in putredinem humefacta, lucem mittunt. Aproxis Pythagorica Nepenthes Homerica si hæc luctum, si dolorem arcet; si illa in ignem vsque violentissimum sua ad se rapiens exercet iura. addat Chrysophilus vtut dolosus, quæ ab auro & in aurum si vllæ refulserint potius pulchri nominis causa.

Celebritate siue rei siue nominis apud

Sophos.

Venerata Pythagoræ Faba, qui ventri indulsit, non omne legumen, quam nec dentibus vnquam, nec pedibus conterere voluit: siue præcepto ænigmatico, siue ex cremore illo sanguineo & Mysterijs à Luciano derisis, de quibus supra.

Iuramentis Socraticis nobiles Quercus, Platanus, Brassica, quæ non tantum inter Acriolera præcipua, sed omnes inter herbas antonomastica dignitate prolata. Eius laudes apud Catones, & Antiquos Patres confertas habes, immo eam vnicam Romanis sexcentis annis & cibos dedisse, & Medicinam fecisse notum: dedisse & fastidij ac mortis prouerbia solemnitate sua, repetita scilicet, recocta Crambe, & quæ maledictis famam obtinuerunt Cuminum atque Ocyma. Lens inde Aesopica prætereunda minimè est, vtpotè Philosophorum plurium cibus.

Celebratæ à Poëtis; alijsq. extra rem plantariam scriptoribus, vt Dictamnum, Amaracus, Acanthus, Caltha, Amellus Virgilio, Lotus Hyacinthus Homero & Crocus, cuius vel à Troianis temporibus honos. Viola Lilium & Rosa à pluribus præsertim bibacissimo Anacreonte. Florilegi certè & floriloqui Poëtæ omnes. laudent modo Tulipas & Anemones, quæ & primas hodie in hortis, & secundas & reliquas omnes habent. Lepidus Plautus formidolosas herbas habet, dum sceleratam Sinapim terit, tristem antea dederat obsoletus ille Romanarum Musarum parens Ennius sociam mœsto Cepe. Moly & Mercurio & Homero & Veneficijs nobilis destructis, vel potius Virgiliano Lusu ad hortorum custodem relata: fascino quod præfiscine non egeat.

Heroas.

Dignitate Floris Indis Regibus Coatzon Tecoxochitl Lyncea nostra magno in pretio, in qua scilicet figura colores, colorum mixtio, simul colludere videntur, ipsæque maculæ conspersæ pictorios quoscunque lusus eludere.

Præstantia ligni, Ebenus Neroni allata, rara vsque à fine Imperij, tertia in tributorum auctoritate. à Pompeo Magno in Mithridatico triumpho ductam arborem hanc miratur Plinius. Nostra verò ætate nec rara, nec vniusmodi, nam præter nigerrimam, subfuluam, violaceam, immo & purpurei decoris habetur, dum benè nummata Principum marsupia Naturam non solùm obstetricis officio magis iuuant, sed eam noua semper concipere & parturire compellunt.

Odore primo & viribus Balsamum apud Iudæos (quibus & Aegyptijs concessum) horto regio magna æstimatione habitum, Vespasiano ostensum, quo in frutice sæuiere Iudæi, defendere Romani, & dimicatum pro eo, vt Plinius refert, Fisco inde serente.

Ad Coronæ vsque publicum honorem non sine mysterio Laurus, Quercus, Olea, Myrtus, Hedera, Pinus, Baccharis, Apium, Gramen protractæ, vt in præcedentibus, plures verò ex odoratis cum floribus ad symposia, & res venereas. Porro Myrtus Principum frontes cingere solita prouerbio locum dedit quo Coronam myrteam ambire quis diceretur. multo Palma nobilius, à qua quod inclyta post facta tribui solita esset, Palmarium facinus heroicū appellaretur. ironicè contra reprehenderetur quod secus.

Proceres alios.

Inuentione ab ipsis Heroibus nomen sortitæ, vt Lysimachia, Gentiana, Telephium, Euphorbium Carlina.

Laserpitium Cyrenis numismatibus expressum, Batti Silphium à summo honore dictum, in noui rarique honoris prouerbium vsque Romæ ærario adseruatum, medicamentis. condimentis, odoramentis famosum.

Spica apud Campanos numismatibus etiam efficta, quos felices prouentu reddebat.

Quo pacto Orno, & Fraxino apud Calabros Manniferis Arboribus idem honor deberetur. Fraxinus certe Homeri antiquiora præconia obtinuit. Linum Plinij, quæ cur sibi quoque vexilla non signauerit quæ reliquis constituit omnibus & maiori quidem laude nostris sæculis? quæ scilicet illi Aegyptum admouerat Italiæ: quæ ligna misit omne per mare, quæ terras, regionesq. disiectas vinxit in vnum; ea mentes colligat hominum, iura ea stringit Regnorum, Linum inquam eiq. proxima Cannabis & qui herbularum nerui aut dilaniati aut contusi nobis Phytocharisma proferunt.

Lauri honores, & titulos antiquos & recentes belli, & pacis quis affatim dixerit? multa Plinius, plura forte nostri temporis scholæ, in quibus sunt, qui lauream sumpserint, qui affectent lauream & laureati, & à fructu baccalaurei ante fructum.

—Præsigni illustri ad publica vsque signa.

Splēdore quodā ex qualitate notabili.

Vsus nobilitate ipsa.

Peculiari, vel insigni efficaci.

Alimētis & alijs ad victū primis.

Necessarijs.

Triticum, Maizium, Vitis, Olea, Palma dactilifera, Cacaoatl Recchi, Linum: ex Panis, Vini, Olei, potionum, vestium laudibus, ex vsu quotidie repetitis.

Secundas aliasq. plures è frumentis ferunt ac leguminibus, è pomiferis, bacciferis, arboribus, præsertim Amygdalus, Prunus, Pyrus, Malus, Cerasus, Tzapotl, Ate, Anona, Recchi. Ficus præfer non quod Carthaginem à Catone, à Romano Senatu extinxerint, sed Darij quod palatum permouisse, adeo potuerint Atticæ; vt Bello Persico causam dederint. Scis de Palestinæ grandioribus Racemis: adiunge Narsetica poma quæ in Italiam Longobardos excitarunt.

Iucundis.

Sed primo forte loco apud Canarios Fontarborem illam reposuerim, quæ aquam [à qua profectò tam multa viuentibus] sola ministrat.

Sacchariferam mediam interim Arundinem fecerim, cuius Saliresinæ [vt ita dicam] an iucunditas vel vtilitas potior sit, in cibis, condimentis, fructuumq. omnium conseruatione; non facilè discreueris. Medicina commendat. Collaudat cibaria. Luxus extollit; vt bene sapida etiam crystallo horarios fructus inclusos, perennes, gemmeosq. simul reddiderit.

Prunuli nuperorum in Latio & in Vmbria, præsertim fungilli, Boleti antiquorum, Pepo, Melopepo, Tuberes, Tubera, Musa Orientalibus, Cerebrassica Cypria, Asparagi Cæsalpinorum, Chamariphes tenella germina, præcipuè è Circeo monte Caëtanorum Ducum consang. nostrorum.

—Intercedat hic census ille apud antiquos infelicium arborum, ita vocabant fructu carentes & fruge, religione damnatas, quæ seri minimè solebant. addebat superstitio dicatas Inferis præsertim nigrum ferentes. Felicitatis titulus à fructu alijs erat.

Medicina, & Artibus diuersis

Multiplici vtilitate

Existentiæ numero

Facti alicuius memoria

Decor

in sequenti pagina.

Betonica,

Titulus Plantæ — Nobilitas Fama — Plantæ decus

Si vitale lignum, si vitæ ex lignis succos, vel frumenti adipes, & quæ deinde olea ab hisce inferioribus ad superna elato reuerenter animo in sacris litteris respicere volueris; naturæ huius præstantiã, verosque à summa natura honores, nonnisi cum ingenti mentis fructu percipies.

- Vsus nobilitate
  - *Peculiari efficacia in*
    - Victu *in præced. pag.*
    - Medicina.
      - Betonica, de qua & Apuleius & Musa libros antiqui plenos, nuperis etiam prouerbio indicantibus m… modam in medicina potestatem. subnectamus libro quoque donatas à Iuba Euphorbium, insign… vel à fortunis authore, à Themisone inuentore Plantaginem, à Marcione Raphanum, Diocle R… Chrysippo Brassicam, celebratas inde Musæo & Hesiodo Polium, Erasistrato Lysimachiam, An… dem Asclepiadi, Artemisiam Dioscoridi, Moly Homero, pluribus quidem laudibus Vrtica Phani… sumatur vtrinque nobilitas à facultate scilicet & Scriptoribus. Malua Aristalthæa præsertim… dicta & Omnimorbia, Betonicam æmulabitur. de Maluæ, & Asphodeli bono non sine prouerbio… dus. ex hoc cibus cum Ficis præcipuæ voluptatis Plinio, Epimenidis Platoni. Abstrusæ adducantu… dioribus titulis. Semmion apud antiquos à potentia maiestate appellatam, Theombrotion, od… illa Regum Persarum. quà aduersus mentis, corporisq. incommoda vtebantur. Dodecatheon m… auctoritatis, omnibus quæ medebatur morbis.
      - Longè quoque petita China radix, quæ à Sinensibus nostro sæculo dictis, quos Sinas antiquos f… regni nomine decorata mittitur. Quod certè difficulter recens, nec nisi multa pecunia haberi… celebratur sæpiculè à Medicis, ægrotisq. illis præscribitur; quos curare ipsi vel nesciunt, vel nequ… vt quæuis culpa à Medico, in medicamenti defectum, vel impedimenta leniter elabatur.
      - Cozomecatl Recchi omnes antecellat, cuius prorsus admirabiles recensentur lib 6. cap. 57. facultat…
      - Peço, siue Tabacum, quam merito Panaceam Americanam Terentius noster dixit. Tabacologia pec… libro à nuperis conscripto, quæ etiam famosos hymnos nostris diebus obtinuit, libellos certè Vi… Quernum, [Antiquis Gallis omnia sanantem magna religione petitum, auro defectum, cando exc… fago, è Cælo missum, Druidis cum sua arbore nihil sacratius] & Chymicis Persicaria, atque Helle… sibi adsciuerunt.
    - Artibus diuersis
      - *Tingendi*
        - Isatis Glastum, qua à cæruleo, plures colores parantur, iuuantur ferè omnes, Achiotl Recchi, à tin… viribus dicta. Lutum, Crocus, Cyanus Viola, à quibus colores ipsi denominati.
      - *Materiæ*
        - Castaneus ædificijs perutilis, vnde Arborum Regina ab huiusmodi fabris nuncupata, quod lignum ab… bus, tabulis, amphoris, vasis, & quidem nullis aquæ temeratum iniurijs exhibeat, fructusq. sim… panem & obsonium: cui Quercus successerit. Obedientissima Fraxinus quocumque in opere.
      - *Cælãdi sculpendi*
        - Fagus vnde Guttus ille Faginus Curij, & diuini opus Alcimedontis Virgilio, præter quæ fructus laud… bi à nobis nec frustra indicatæ, cui in simili materia Acer non tantum mensis dicata.
      - *Vitri &c.*
        - Kali. Nec ars ferè vlla peculiaribus suis stirpibus destituitur, quarum vtatur ministerio. Vel sola… dus priscos vnguentarios multiplici opere detinuit.
  - *Multiplici vtilitate.*
    - Palma Indica Babyloniorum, quæ in ipsorum commodum, Medica subsidia plura, Frumentum, Ole… Lac, Butyrum, Saccharum, Aquam ardentem, Vinum, Acetum, Aedes, Naues, Vasa, Arma, Za… Mantilia, Storeas, Rudentes, Ignes. quid? ad trecentum sexaginta dicunt quæ exhibuisse fertur…
    - Papyrus Biblus, è qua phyluris chartas vnde præstantia inter herbas, ex ipsa Papyro Nauigia, … bas, Fiscellas, Stragula, Tegetes, Vestes, Calceos, Vela, Elychnia, Funes, Armamenta Na… varia, vtensilia Vasorum, ligna è radicibus, Coronas è flore, cibus è crudo, ac decocto suc… scapo interiori potius, qui antiquis torrebatur in escam, & frequenti quidem, summoque adi… to, vnde merces tandem amplissima Herodoto, Theophrasto, alijsque testibus. Nec desunt q… nem ex ea dicant.
    - Spartum Hispanicum, æmulatione quadam subsequitur. e quo Sportas quasi Sparteas ni ab aspor… mauis, Corbes, Fiscellas, Fiscinasq. omnes, Soleas, Calceamina, Pileos, Cola, Vrnas, Amphora… stes, Rudentes, Nauium adiumenta plura, crassioraq. ad saccos fila, strata, ignes, Faces, Nex… quæ non ad Villaticam illam Catonis supellectilem? vnde contempta quamuis nullo decore, aut la… tate spectabilis merces. inferenda, tamen ad orientis ditissima promptuaria deportetur.
    - Metl Recchi: Mellita, Mellea, Aloes Americana nuperis nostris. Vinum, Acetum, Mel, Sacch… fundens; fila; acus, vestes, sutoriam omnem; restes, sepes, quæ claudunt, quæ ligant; Ligna… bes, Clauos, Imbricem, domum, quæ excipiat totam; ad litterarias, vsque quæ moneant, schæd…
    - Morus, vel vnius Serici perquam decoro emolumento.

- *Splendore ex notabili qualitate.*

  Additum & pretium stirpibus & metallica pensatio. Delphico Apollini ex auro dicatus Raphanus Beta ex Argento plumbeũ Rapum. At Rapa quibus nunc Interamnia fruitur Nursia iam olim superbijt, candorem & màgnitudinem habuere; cur non cessit coloris iure fatuæ plumbum Betæ? Aurum hodie certè Agallocho debetur, quamuis naribus nõ palato famuletur supra quam duplici ad illud ratione prætãtissimi Calambac: ad oculos verò tantum relata, minora munera Martiali aurea quam Citrea Atlantica illa; paria hæc cum Auro Varroni. scilicet Citri Cedri, Citrij, Mediciq. seu ligni, seu fructus certa præstantia est vt incerta distinctio. Loti patulæ ramorũ opacitate lasciuæ nobiles Crassi, & Domitij exemplo pretium dicant Arborũ. Vidimus affabrè obrizo ex auro rutiloque ex argento expressos flores & folia inter gemmas ac delicias Principum.

  - Existentiæ numero, ratione.
    - *Raritatis.*
      - Palma in Italia; Musa in Sicilia, Styrax in Europa, Vitis apud Septentrionales, & quæ Peregrina… Exoticæ implantantur non suis locis, vt vix vna aut altera studiosis Botanicis ostendi possint. B… autem raritas, vel in ipsa patria fuit, ni in Iudæa pariter peregrina planta extiterit, & Indiæ… incola, quod facilè suspicamur.
    - *Frequentia.*
      - Thymum in Hispania cum Sparto, Ladanum in Cypro, Hoaxacan Guayacan in America, Rhab… rum & China inde dicta, forte & Cinnamomum; quasi Cinæ Amomum Dar-Seni s, in c, transit… antiquos Sinas; Aurantia cum tota familia in Neapolitanis; Styrax in nostra ditione Meduliæ, P… ac Cælij montis, & in nostro Iani monte ad Albuneam Bulbelleborus. in Nucerini Apennin… Tragacantha. in Creta Dictamnum, in Rhodo Aspalathus, Lotus cum Papyro in Aegypto, a… nesareticum Lacum odoratus Calamus, in Cilicia Crocus. Et quæ patrium nomen secum tulere, … rasa, Cydonia, Punica, Serica. Castaneæ Thasiæ, Nuces Damascenæ, Michuacanica Chic… capatlis.

  Vocabulum si Etrusco more premis nobilissima omnium Vrtica erit, vel communi diuerbio quod omnibus facili negotio innotescat, nequaquam, vt dignóscatur luminis indiga. si famam ad populi palatum examines vtilissima Brassica illa multis & offis & nominibus.

- Facti alicuius memoria.
  - *Historica.*
    - Sacra, vt Rubus ardens incombustus, Sycomorus Zacchæi, Ricinus Ionæ, Colocynthis Propheta… Mandragora Rachel.
    - Heroica, vt Larix Cæsareis in bellis. Cornus nostra, ex qua Troianus equus, & Herculis claua i… etiam & militaribus hastis. inde Fraxinus vtilis hastis Ouidio dicta, & Achillis hasta nobilis. … Ruminalis Romuli, Boletus qui Claudium inter Diuos retulit Neroni, de quo lepida Senecæ Apo… cynthòsis. Palma apud Mundam Iulio sobole felici columbarum nidis frequentata. Delphica … nus Agamemnonis manu sata adde tamen pulchriora. prodijsse Helenium è Quercu suspendij fa… ratæ Helenæ. pullulasse herbã è anguine Orphei, quæ inter Bacchi sacrificia citharæ sonum emitte… è sepulchro Bebrici Regis in Amyci potu insanam illam Laurum, cuius ramuli illati nauibus iu… faciant donec abijciantur vnde & prouerbium. durasse ad Plinium vsque Oleam Argis ad quam Io… Vacca alligata ab Argo, alia Athenis à Minerua in certamine editas & Oleaster Olympiæ ex quo… cules coronatus, & quæ Aphricani sata manu: literatæ Vaticani Ilices & Tyburti: Palmæ Deli… linis ætate. Platanus ex qua in Aulocrene pependit Marsya, Amygdalus suspensæ Phyllidis vir… amisso. Romana Lotus, ad Lucinam, & Capillata Vestalium & Vulcani æquæua Vrbi. Alnus… tius extra Theatrum in Atheniensi posita foro intra tamen prospiciens quæ prouerbij ab Alno spect… causam dedit.
  - *Fabulosa.*
    - Laurus Daphnidis, Pyrami & Thisbes Morus, Panis ac Boreæ Pinus, Amaracus ille puer Regius vng… tarius, Smilax Croci amore infelici commutata. Hyacinthus, Narcissus, Adonis, Anemone, omnisq… florum turba, quorum pulchriores præsertim, vix absque Nymphis, Amasijsque: vel priscis, ve… stris sæculis reperias; vix absque Veneficæ Veneris veneno. quamuis spuma Cerberi, vt in Aconito… excitauerit.

  Miratur ita Lithospermi speciem Plinius vt nihil se maiore inter herbas cum miraculo aspexisse dicat, tanto decore veluti aurificum arte alternis inter folia candicantibus Margaritis tam exquisita [inquit] difficultas lapidis ex herba nascentis.

- Decor concinnitas pulchritudo.
  - *Symmetria dispositione.*
    - Hilaris vt Arbutus, Punica, Amaranthus tricolor.
    - Tristes vt Iuniperus, Morus nigra, Suber corticosus rudis.
    - Decora vt Laurus, Platanus, Ilex, Aquifolium, Iasmirabilis, Ricinus, Rosalthea. superet Platanu… tento per diem Xerxe spectante auroq. ornante, & monilibus & superioribus titulis.
    - Speciosa in sacris Olea alias Abies; Agnus castus, Passiflora, Flos Solis, in Abiete rectitudinem, … tudinem, ordinem, speciem certè omnem, simul conspexeris. obscuritas hinc eximit Cupressi py… midem, dum mœstam facit.
    - Pulcherrima vt Citria, Aurantia mala, vnde Ghets Hadar in sacris; si flores fructus, frondes; si facie… odorem, respicias; si densum virorem, & in topiarijs obsequium, non Myrtum dumtaxat, … Cupressum quamuis funebrem, Iuniperum tristem, Buxum fœtidam adnotaueris.
    - Deformis, aut pulchra minus horridiuscula Rubus Aesopi testimonio, Atriplex, Portulaca, Eruc… Polygonum.
  - *Aspectu exteriori ipsisque coloribus,*
    - Conformi facie vt Quercus, Ferula, Saluia.
    - Deformi insolenti, vt Tunc, Dracunculus, Palma, Cotyledum, Kali, & ex imperfectis plures.

Tab. II.

Nomen

Fab. 12.

men primum.
gnomen quandoque duplex, aut etiam plex, & Scriptoris quoque addito, pro ipsa distinctio exigit, à proximis, vt scerni possit : & sæpe certe desideran s pronominis demonstratiui vsus -
nplex, vt Viola.
positum, vt Ionthlaspi, Lilionarcissus,
oprium vnius plantæ, vt Cornus.
ntarij generis, vt Arbor, Frumentum, ius, Tergifœta, Humiflora.
rtum, Taxus, Olea.
bium controuersum, Delphinium, honna, Lampsana.
gitimum, Cicuta.
irium fictitium, Ageomoron -
u impositum, aut saltem minus cognitum, vt Iberis, & pluribus hucusque mmi.

Figura, Similitudine Analogia: Aster Lunaria, Scorpioides, Ophioglossũ, Psyllium, Ricinus, Vmbilicus, Cotyledon, Zazacilin, Theoquilin, Delphiniũ, Orchis, Buglossum, Hippuris.
Aliarum plantarum, vt Chameactis, Chamepitys, Tlacapolim, Ahuapatlis.
Numero Trifolium, Quinquefolium.
Magnitudine Hypposelinum.
Compositione, Millefolium, Cempoalxochitl.
Sapore. Oxys, Oxalis, Cocoxihuitl.
Colore Iris Tlaxochitl Rubia
Maculis Lyncea, Flos Tigridis, Dracunculus.
Odore Smyrniũ, Garosmus, Alliaria, Scordiũ, Coahyelli, Ptarmica.
Proprietate quadam, Texaxapotla lapidum perforatrix, Heliotropium.
Conditione propria, Adiantum.
Generatione, Hemionitis.
Vsu Galion.
Facultate excell.: Agnus. Hepatica. Syderitis. Aristolochia, Phabuame, Cuipatli, Fœminarum medicina.
Facultate multipl. Panax.
Animalibus Chelidonium.
Appetitu bestiarum, Cattaria. Apiastrũ, Ornithogalum.
Loco Potamogeton, Parietaria, Halimus, Hydropiper, Oreoselinũ, Ahuapatli, Texcaxiluitl.
Patria Lycium, Persea, Agaricum Colchicum.
Regione Chichimecapatli.
fauentore: Teucrium Teuquililtic. Gentiana Achillea. Cortusa.
Dignitate, Herba sacra, Imperatoria, Herba Regina, Angelica.
A membris antonomasticè: Folium, Radicula. Radix Ital. Raphanus. Foglia Cauoli] Brassica Italis.
Sanctorum dicatione: S. Mariæ. Mentha Græca. S. Claræ. Valeriana. Aliæ, de quibus peculiari opere I. Bauhinus.
ab Heroibus, Heraclea, Chironia, & aliæ antiquis.
à fabulosis, Adonis, Hyacinthus.

Eruditorum.
Vulgi.

Antiquorum.
Nuperorum.

Theophrasteum.
Dioscorideum.
Plinianum.
Mesues, & Serapionis, & aliorum.
D. Fab. Columnæ Lyncei.
N. Ant. Recchi.
P. A. Matthioli.
C. Bauhini.
C. Clusij. & al.

Officinarum.
Artificum.
Populare.

Botanicorum.
Poëtarum.
Aliorum scriptorum.

Latinum, Græcum, Hebraicum.
Germanicum, Italicum.
Mexicanum, & aliarum linguarum.

Hìc Plantæ anceps, & controuersa Auctoritas, quæ maximè agitatur, dum Critico examine perquirere opus est, non tantum antiquorum vulgatissimum dixerim plebèculæ olusculum, nempe Lampsanam; sed & ipsissimam Fabam, vt Dodonæo videtur.

Litterale librorũ scilicet, & scriptorum

Eruditorum.

Antiquorum.

Legitimũ

Theophrasti, cuius profectò adhuc plura, vel incognita, vel minus cognita, nec mirum si nobilioribus dumtaxat ille ingenijs scripserit.
Dioscoridis pertrito quidem volumine tam multis Cõmentatoribus peruoluentibus, declarantibus, litigantibus; sed prima in Botanicis vtilitatis.
Crateuæ, cuius pauca quæ referuntur.
Plinij apud quem aliorũ multa exscripta prostant, nonnulla autem perturbata.
Galeni, Hieroclis, Nicandri, Pausaniæ.
Serapionis, Actuarij, Aëtij, Aeginetæ.
Mesues, Simeonis Sethi.
Apuleij, Vegetij, Celsi, Cassiani Bassi, Scribonij, Festi Pompeij, necnon Varronis, Columellæ, Catonis.
Macri, sed Marbodei, aut cuius ? plura qui cecinit.
Homeri, Virgilij, Ouidij nonnulla obiter illustrata, vt Moly, quod nos obseruauimus: nonnulla è Theocrito, Callimacho, & Interpretibus eruditionem habent.

Spuriũ, fictitiũ, ac penè superstitiosum

Aegyptijs Magis Sophistis, alijsque huiusmodi attributum, quod inter Notha Dioscoridi adscripta copiosè inuenies, fortèq; in manuscriptis codicibus margini irrepsit diligenti nimis varijs in regionibus, ac libris plantas perquirentium manu adpositum. Nec tamen spernas: suaserim potius Marantha & Gesneri consilio vsus, vel inde in Plantarijs quibusdã lucem exquireres. Nos certè obseruauimus Acorum totum ab Apibus confertim insidentibus arrosis penitus folijs absumi, vnde cum in prædictis nominibus iam Piper Apum dictum vidimus, optimo iure id factũ cognouimus, haud latente hoc Antiquis, quod condiendo melle eius aromaticæ & saluberrimæ partes aptissimè mellificibus volucellis à Natura exhibeãtur.

Recẽtiorũ Phytologorũ q vel

Antiqs nominibus

Plantas restituere student, vt Doctissimus Columna, qui Aquilegiam dictam Isopyrum Dioscoridis statuit, & Vulgi Lunariam Epimedium, Vrsi Auriculam Alysma, & huiusmodi plura.
Malè suppositas amouent, ne subsequentes studiosi decipiantur. Arum Aegyptiũ idem Columna pro Colocasia, seu Faba Aegyptia intrusum, quãuis cum Alpino omnes ferè Botanici reclamarent, inter Aracei generis limites restrinxit, quod legitima hodie Colocasia, vel apud Sinas à Terrentio comperta, vt inf. penitus cõprobatum.

Nouis repertis plãtis.

Antiqua nomina tanquam affinibus cognomine aliquo addito imponunt, vt rectè Picielt, seu Tabacum Hyoscyamum Peruuianum dicentes, non ita Meil Aloëm Americanam: peius dum Caryophilleum Indicum Cempoaxochitl dicunt, quod è Tanaceti familia est.
Noua iure inuentionis, vel editionis inscribunt & componunt, vt Elephas, Cortusa: Lyncea, Nectarea, Passiflora, & plura à nobis inferius, quæ quandoque ad expressiorem significationem minus congruis ablatis reposuimus, vt pro Melongena Curbisolanum; pro Mechoacan, Apocycumerẽ; pro Peruano Nasturtio, Acriniolã.

Officinarum, medicarum, & Physicarum.

Pharmacopæorum, qui vel

Ab eruditis accepta, hausta barbarie multifariam corrumpunt, ex Aro Barbam Aron, ex Aristolochia Astrologiam rotundam, rotundo ore blatientes, & Violam Matrem violarum diligenter quidem, vt plantã à suis floribus seduli distinguant.
Noua indunt, vt sigillum Salomonis Hippoglosson dicentes: Oxym Alleluya: Panem cuculi Arum, & Chelidonium minus, verendo, videndoq; potius, quàm dicendo nomine: Succisam Diaboli morsum: Sagittam Barbam Syluanam.
Quandoque perturbant Arabica, vt Cyclaminum Artanita, & Dracunc. Luph crispum, Ricinum Cataputiam, & Ceruam maiorem vocitant. non rarò Græca, vt ex Glycyrrhiza Liquiritiam, dulcem forsan liquorem dum glutiunt.

Chymistarum.

Suas qui admirabiles herbas Borissas, Leporissas, Lunarias, Sferra Cauallo, quibus Hydrargyrum coagulare, celeberrimumquè, sed obscuriori adhuc fama latentem lapidem illum excoquere valeant, in cerebro potius indigestis fumis oppleto, quàm vllo in horto alunt: nec rarò nouas sibi confingunt stirpes, quibus perquirendis nusquam autem inueniendis tempora impostores homuncionibus illis auri cupidis proterere possint, quos spe interim lactant inani.

Med. particeps quodammodo

Rhizotomorum.

Botanicæ hi quisquilijs imbuti eruditiori illo puluere conspersi mirum in modum legitima corrumpere vocabula, nomina prauertere, ac nouis ineptire solent, & Radicem cauam, Napellum spinosum (Berberim nempe, quem Napellum?) Centimorbiam, Centum oculos, & alia huiusmodi doctrinæ afferunt.

Florilegorum.

Hos apud vel Deliciarum, vel Amasiarum cultus concinnas sibi ex lusu confinxit voculas. Aquilegiam namque Amor perfetto, Lil. Constant. Riccio della Signora dicunt, Iridem Chalcedon. Giglio Faraone. Narciss. montan. coronat. Collo di Camelo, Delphinium pluriũ, Speron di Caualliero, & Violam tricolorem, Socera & nora. Solanum maius H. Belladonna, Amaranthi speciem, Gelosia vocitant. Ita scilicet nobiliores artes ad luxus, & Veneris obsequia deprimi solent.

Vulgare plerumque amusiæ plebis.

Olitorum, Hortulanorum.

Hi plantas etiam sed vescas tractant, & vlterius à Rhizotomis, florilegisque corrumpere solent, vel cognomina à locis, quibus acceperint addere; quasi inibi tantùm producantur.

Artificum diuersorum.

Prout enim infectores fullones, vitrarij, aliique stirpibus vtuntur peculiaribus quoque nominibus variè nominant, hinc Soda, herba Mora, herba Turca, herba Rozza, Saponaria, Asperella, Concimone, & similia.

Populi, Rusticorum, Pastorum.

Summam hi diuersitatem non solùm omnibus in linguis, sed regionibus, omnibusque penè dixerim in locis in nominum dictionibus habent, audiendi tamen sunt. nam non rarò è minimè spernendis signis nomina ducunt, ipsa indicante Natura, immò indigitante; non solùm plantæ ipsius habitum, vnde Plantaginem Quinqueneruiam, Ophyoglossum Herba senza Costola, Coronopum Herba stella, Asplenium Indorata, ex peculiari conditione, dicunt ex proprijs notis; sed internas etiam vires, vnde Fegatella Lunaria minor in Apennino Gualdensi dicitur; nec aliunde Podagraria, Pulmonaria, Verrucaria, Vincetoxicum, Vlceraria, Sanguinella, immò ipsa Scorzonera sunt. Quandoque & antiqua in libris obsoleta, aut minus declarata remanente tradita per secula à maioribus voce restituunt, vt prædicta Lampsana, quæ obscurior nobis, & controuersa apud Auctores, eandem tamen apud rusticos in Græcia hodie retinet appellationem, à quibus petenda est, quod eruditissimus collega noster Ioan. Demissianus Lynceus Cephalleniensis nobis confirmauit. saltem autem vestigio legitimi nominis seruato, hæc studia nonnunquam iuuare poterunt, memori ætatum fide, apud hos præsertim simplicioris, magisq; sedati ingenij homines.

Hìc posteriùs Etymologia deriuatio ipsa, & ratio nominis impositi plenius, ad latentium in ipsa re vestigia habenda.

Inde propinqua, & pendentia: Homonyma. Synonyma. Aequiuoca. Cognominata. Denominata.

Con-

Tab. 13.

- Absoluta ipsius duntaxat Plantæ contemplatione, quæ scilicet ex complemento symmetria,& organorum, functionumq. vitalium censu est, dum omnibus ita suis numeris constare videtur, vt nil prorsus ipsi desit. — *Perfectio.* — Particularum in figuras, indeq. figuræ mēbra cōpositio: membrorum in Plan[tam] coniunctio: spirituum in vegetādi mun[e]ra conspiratio; hisce omnibus absolu[ta] cōstitutio; hic cōsideratur, vt stirps qu[æ]libet suo in genere perfecta cōpareat.

Conclusa in Plāta vniuersim ex omnibus circa ipsam, aut in ipsa, consideratis.

- *Intrapositum ex cōstitutione, Naturaq. ipsa petēdum ad Plantam præcisius genuino loco statuēdam syntactica cō spiratione. Et est* Gradus,
- Aliarum rerū cōparatione quadā facta, vel aliqua ratione adhibita, præsertim verò plātarum *Relatio*,
  - Vnius solummodò obiectæ
    - *Internis, minusq; notis respectibus, nec scias, quam etiā obseruatis* { Sympathiæ. / Antipathiæ. } ad
      - *Elementa, vt de Cucumeribus adnotatū, Aquā qui appetunt, etiā ad suppositum vas inclinentur, Oleum autem refugiant.*
      - Animalia.
        - *Apes Apiastrum amic.*
        - *Serpentes* — *Fraxinus, & Ruta inimic.* — *Fœnicul. amic.*
        - *Scorpiones* — *Aconit. inimic.* — *Alb. Veratr, Ocym. amic.*
        - *Columbos Hedera amic.*
        - *Vespertiliones Platanus cōtingētes torpidos redd[it].*
        - *Ciconia impositis folijs pullos suos ita liberant.*
        - *Anseres Nicteretū Democriti, Plinio Gin[...] amicu[m] (inde dict. inimi[...])*
        - *Catos Phu amic.*
        - *Fainas Ruta inimic. impedit ingress.*
        - *Lupos Gilla D. Ambros. qua Turtur nido imposi[ta] arcet à suis pullis.*
        - *Leopardos Allium inimic.*
        - *Capras Cinnamomū amic. cuius surculū sequūtu[r].*
        - *Alia Onothera, & Lysimachia, quæ fera anim[a]lia cicurare dicuntur.*
      - Stirpes alias, vt
        - *Ficus cum Olea, cum Ruta; Vlmi cum Vite; Myrti cum Olea & Punica; Asparagi cum arundine* — amic.
        - *Quercus cum Olea mutuò se interficientium.*
        - *Vitis cum Brassica; Brassica cum Origano; Rutæ cum Cyclamino* — inimic.
        - *Filicis cum Arundine, quæ secta non renascitur & ad inuicem lædi dicuntur.*
        - *Resinosarū, & Olisuccarū cū alijs omnibus, quo[d] respuunt quæcumque per mixtionem coniugia, cùm aliæ, quamuis magis etiam Naturæ fron[te] dissitæ appareant, vniantur; & scriptum quoq; sit Platanum poma tulisse, Quercum Pyra.*
    - *Exteriori facie, & bene conspicuis conditionibus.*
      - Similitudinis cum
        - Animalibus.
          - Corporibus totis.
            - *Agno, Agnus Scythicus.*
            - *Scorpione, vel potius Squillis, Doronici radix.*
            - *Verme, Scolopendria, Asplenium, (lum. flor[e]*
            - *Homine mare & fœm. Orchidis, Antropophora C[...]*
          - Partibus.
            - *Linguis diuers. animal. inde dictæ Cynoglos. B[u]gloss. Hyppogloss.*
            - *Dentibus, Dentariæ inde appellatæ plures.*
            - *Pulmoni, ipsiusq; tumidis lobis, Pulmonaria arbor[ea]*
            - *Manibus, Orchis palmatæ rad. foliæ Chamæsyces*
            - *Vesicæ, Halicacabi, Solani fructus.*
            - *Testibus diuers. anim. Orchidum diuers. radices.*
            - *Mutonibus, diuersar. leguminosar. Siliquæ diuer[sæ] cuiusmodi plura apud Phytognomonicum Po[r]tam habes.*
        - Plantis alijs.
          - Apparētibus magis partib.
            - *Quercu, Chamædrys.*
            - *Pino, Chamæpythis.*
          - Natura, & partibus.
            - *Cupresso, Chamæcyparissus.*
            - *Passiflora, Capparis, Aristolochia inter se.*
      - Dissimilitudinis — *Quercus cum Solano, Triticum cum Cucurbita & innumera alia.*
  - Plurium scilicet ipsa ratio syntactica, quæ ex internis, & externis
    - *Aliquarum*
      - Propinquarum, ab Indiuid. — Ejusdē præcisius generis, eodē ferè nomine quæ differentijs in infimas species dispertiuntur.
        - *Triticum munitum, spica mutica, Triticum spi[ca] racemosa, Michuacanensis Recchi.*
        - *Sic de Trifolio, Atriplici, Gramine numeros. inter [se].*
        - *Quandoque eodem nexu coniuncta varia sortiun[tur] nomina, vt Mollugo, Galium, Rubia, Apa[rine], Malua, Althæa.*
      - Species. — Gradatim inde cecedētes,
        - *Comprehensio verò est pluribus sub eadem velu[t] antesignana stirpe, quæ celebrior, vt sub Quer[cu], Robur, Ilex.*
      - *Species media.* — Affinitate.
        - *Sub Solano Dulcamara, Lycopersicum, & in ij[s]dem nominibus præditis sub frequentiori, vt su[b] Tritico vulgari munito reliqua.*
      - *Genera med.* — Conueniētia quadā magis minusq. dissitæ.
        - *Minima distantia est in floribus præsertim, qu[æ] varietas dicitur, & in coloribus plerumque.*
      - Distantiæ.
      - Genera. — Differentiæ.
        - *Notabilis, maris & fœminæ, legitima scilicet, [vt] in Cannabi, Mercuriali, quæ tamen potius iun[]gat, quam diuellat.*
      - Genera latissima. — Distinctiones
        - *Mespilus à Sorbo, Sorbus à Malo vulgari.*
        - *Mala Punica, & Cydonia.*
      - Remotarum. — Medijs remota interuallis, quę quandoq. etiā Homonyma. Inter se maximè dissita, vt
        - *Panax, Heracleum, & Chironium, Heliotropium, Chelidonium maius & minus.*
        - *Gramen vulgare & Parnassi, Trifol. Aureum, acetosum vulgare.*
        - *Ilex & Punica, Pœonia, & Lapathium, Abat[] & Iasmirabilis, Acaxochitl Recchi, qui Fl[os] Cardinalis apud nostros est ab Apoymatli eiu[s]dem, Trachelium à Cypero.*
    - *Media quadam. Respect. pag. seq.*
    - *Omnium. pag. seq.*
- *Extra consignat.* Tractatio *pag. seq.*

Porrò è stirpibus quælibet non ad socias tantum, & contubernales, sed etiam sursum quasi ascendente spiritu ad suum referri animalculum Aureliam, Erucam, Papilionem videtur, pariter descendens ad quæ à se producuntur, Fungos, Villos, Squamas, Tubercula, & huiusmodi plura, ad funginum vsque [s]itum, & squamosam Aeruginem.

Conclu-

[T]ab. 13. Quæ sequuntur Tabulæ posthumæ sunt, & nondum ab Authore recognitæ, nec completæ: dantur tamen vt inueniuntur ex ipsius Principis manuscriptis exactiori qua potuit cura, & studio, à Francisco Stelluto Lynceo depromptæ.

Gradus relatio plurium syntactica ratio

- **Inter intra, & extra positum** — *Media quædam, respectus diuersis mutuos replicatis à Natura vinculis, archanisq; pluribus coordinationibus harmonica quodammodo dispositione ita referuntur.*

  De viribus singulis in singulis Classibus
  Balsamica
  Bezoartica
  Catartica &c.

- **omnium ad omnes** — *Omnium scilicet, totum si ab vna parte plantale agmen, vniuersumque constituamus, spectemusq;*
  - **Vnius ad omnes** — *Vnaquæque enim planta alias vniuersas respicit, itidem nulla stirps est, quæ in vniuersa coordinatione inter reliquas omnes suum locum præcisè non obtineat, quo in ipsarum serie, & cathena statuatur.*
  - **Omnium ad vnam** — *Et viceuersa cunctarum habitus quidam ad singulas respiciendas, & complectendas est.*

- **Planta ad Classes.** — *Quælibet Planta præter propriam Classem in qua pluribus titulis statuitur degenerans quodammodo propensionem habet, qua peculiaribus quibusdam notis aliam respicit Classem, vt Monospersum, Mesagrum, Monospermata, ex Rapaceis.*
- **Classis ad Plantas.** — *Classis quælibet præter conscriptas in eas plantas in alijs quoque dispersas classibus sibi correspondentes habet, vt Monospermatum inter ferulaceas, caucalim.*
- **Classis ad Classes.** — *Omnes verò simul classes præter resultantem ex semine vniuersalem deductionum cathenam qua singulis adnexam habent & viceuersa habentur, ita etiam aliquam respiciunt, quamuis (vt singulæ) respondentem in ea plantam obtineant, & classis quæcumque reliquas omnes, suis sigillatim plantis respondentibus vt . . . .*
- **Plantæ è diuersis classibus inter se.** — *Vnde, & cathena, cum quadam analogia è diuersis agminibus considerari potest, qua occultis vinculis, licet per materias eæ disperse, in manipulos alios, atque alios colligentur.*
- **Plantæ ancipites ad Classes.** — *Sunt & mediæ, quæ internectere classes ipsas ancipiti quodammodo vtrinque affinitate videntur vt . . . .*

[e]xtra consi[der]atum, vel [tr]aditū, ipsa [sc]ilicet tracta[ti]o est, dū re[l]icimus quę [ab] intellectu [de] Planta ob[se]ruata, repo[si]ta, literis [qu]e adnotata [p]rostant a[p]ud.

- *Inuentores non antiquos tantum, scilicet Mercurium, Herculem, Chironem, Helenam, Circem, Artemisiam, Pæonem, & siue Rhizotomos, vt Crateuam, siue etiam ipsos Reges non secus ac Reginas gentium, Mithridatem, Lysimacum Clymenum, Thelephum, aut Duces, vt Achillem, Alcibiadem. Sed posteros quoque Magnum Carolum proceresq. alios nonnullos ætatum subsequentium, qui non alios plantarum tractatus nec alijs litteris exaratos quā nomine proprio plantis indito & ab ipsis Inuentoribus plerumque mutuato (vt hisce sæpius contingit) nobis reliquerunt. Verum quæ de proprietatibus, & virtutibus plantarum per traditionem ab illis emanarunt, deinde alij recentiores conscripserunt exararuntq. & ab ipsis conscripta posteris demandarunt; vel apud illos potius neotericos qui cōpererunt & scripserunt ipsimet cuiusmodi Columnam, Mathiolum, Bauhinum, Clusium, Hernandez, Recchum, Imperatum, & alios insigni sane studio peregisse nouimus. Et apud*
- *Allatores ex diuersis regionibus locisq; vtpotè apud antiquos, Pompeium, Lenæum, Dioscoridem, Euacem; Nuperos vero Garziam, Monardum, Acostam, Alpinum, qui ex varijs & remotissimis prouincijs ipsisque Indijs rem plantariam noua suppellectile plenioribusque thesauris insigniter ditarunt. Et etiam apud.*
- *Descriptores historicos qui recolunt, obseruantq. Græcorum, Latinorum & Arabum traditiones, quæ à nobis suis locis in-dicatæ sunt: ex quibus si Philosophus Teophrastum, Dioscoridem Medicus, Historicus Recchum, Columnam eruditionis sectator prætulerit, duces haud dubiè sortietur quos inoffenso pede sequatur.*

Plantas ipsas nouas litteris dederunt obseruatione multiplici, præsertim visitatione plurima naturalium seminariorum, plurimaq; peregrinatione.

Plantarum facultates nouas, vsu, & experimentis detectas absconditasque alias atque alias proprietates, & naturas Botanicis communicarunt.

Nomina indiderunt, ipsis plantis vt publici iuris fierent, vt earum virtutes in vsum, & studia per voces litterasque venire possent.

Tab. 14. Synopſis præcipuorum, quæ in plantis obſeruari poſſunt.

- **Nomen** — Legitimum, ſpurium, aut adulterinum, analogum, & æquiuocum obſoletum, nouum, incertum: corruptum, controuerſum tam inter eruditos, quam in varijs officinis; quibus adde Synonima, & omonima, & ſimilia.
- **Cognomen** — Ductum ab Auctoribus, aut primis Scriptoribus, inuentoribus, aut allatoribus, vel a regione, & patria, for… proprietatibus, aut qualitatibus, internis, aut occultis, & externis ab vſu, & ortus, ſeu productionis c… tempore, & duratione vitæ.
- **Etymon** — Sumptum ex vernaculo incolarum Idiomate, Vel genuina interpretatione linguarum — Ex quibus ſemper aliquid peculiare de plantarum natura detegitur.
- **Genus**
  - ſummum — cuius ſpecies primæ ſunt, arbor frutex, ſuffrutex herba.
  - infimum — Sunt enim aliæ vmbelliferæ, bacciferæ, capillares, aromaticæ, quæ ſubdiuidi poſſunt in: olera, cerealia, legumina.
- **Differentiæ, quę peti poſſunt à**
  - Subſtantia, Lignoſa, carnoſa, reſinoſa, ſucco turgida lacteo, ſanguineo, exſucca, viſcoſa, oleaginoſa, f…li, friabili, fiſſili, tenera, dura, &c.
  - Forma V. g. ſupina, erecta, glabra, hirſuta, ſpinoſa, geniculata, rotunda, ſtriata, quadrata, &c.
  - Partibus. Vt radice, caule, folijs, floribus, fructibus ſemine, &c.
  - Qualitatibus. Prima, ſecunda, tertia, quarta de quibus Galenus.
  - Vſu: Ex quo plantarum aliæ ſunt, diureticæ, remollitiuæ, aſtringentes hepaticæ, &c
- **Natura in qua conſiderantur**
  - ortus in quo
    - modus
      - naturalis — ſpontaneus ex eadem aut diuerſa planta, artificioſus, ex cultura. vnde fiunt, — fœcundæ magis aut ſteriles, qu… ſemine, radice, flore, fructu, ſto… ſurculo, ramo, virga, lachrima … pagant.
      - præter naturam — vnde abortus, monſtra, variationes & degenerationes plantarum in alias ſpecies aut vſus.
    - tempus — Alię namque ineunte vere, aliæ inclinata æſtate, hieme circa ſolſtitia, aut æquinoctia … dæ, aut præcoces florent, germinant, virent aut ſemen emittunt vnde æſtiuæ, vernæ …
    - locus tam naturalis quàm peregrinus
      - Vniuerſalis in quo cõſiderantur,
        - Cœlum Seu aſpectus, & influxus ſyderum, climatum conditio, & oppoſit… orientem occiduum, vel meridianũ Solem; ſitus ad auſtrum, ve… ſeptentrionem, ventorumque flatus peculiares, terreſtres, marini c… frigidi, &c.
        - Solum Pingue humidum, ſiccum, lapidoſum, glareoſum, vliginoſum, e… naſcuntur montanę, nemoroſę, campeſtres, hortenſes, ſaxa… arenoſę, & quę creſcunt in vineis, conuallibus, pratis, inc… vijs publicis, ruderibus, tectis parietibus, &c.
        - Aqua — marina, fluuiatilis, lacuſtris, fontana — vnde — Marinę, fluuiatiles, lacuſtres, aut fontanę, qu… omnino ſub aquis, latent, ſuperemergunt, a… perſiciem lambunt in pura, limoſa, aut tu… & vligiuoſa.
        - plantę, aliaq; ſuper quibus enaſcuntur. — Vt *thymum*, ſuper quo *epithymum*: *linum*, in quo *caſsuta*: … cus, & alię arbores, in quibus *viſcum*, tum noſtras, c… Indicum *polipodium quernum*, *muſcus*, *hepatica*; & *larix* i… *Agaricus* fungique alij in alijs arboribus. Si inter planta… tius quam morbos numerandi ſunt, & cadauera quibus … cus pro capillitio eſt.
      - & peculiaris. vt
        - Regio: vnde Pyrenee, Africanę, Gallicę, Hiſpanicę, Alpinę, &c.
        - ager priuatus vnde Lutetianę, Salmanticæ, Monſpelienſes, &c.
        - aut peculiaris, & inſolitus locus — Vt ſuper *cornu cerui*, Si Theophraſto credimus nata *hede*… apud Iaponenſes herba peculiaris inter oſſa mortuoru…
  - duratio ſeu vita
    - totius vnde annuæ, bimæ, trimeſtres, ſemeſtres, perennes, &c.
    - partium — radicum, caulium, florum, foliorum, quædam enim quotannis folia, flores, &c. mutant, quædam non.
  - morbi
    - communes
    - proprij a cauſis — interna, externa — læſis — temperię, cõformatione, vnitate, — vnde — Syderatio, verminatio, radicatio, eradatic… culatio, roratio, decorticatio, ſcabies, & … gus congroſſis, tæda, vulnus, &c.
  - corruptio
    - totius, partium — naturalis — exſiccatione, aut putrefactione, contuſione,
    - violenta — abſciſione, auulſione, auueruncatione, &c.
  - conformatio — in qua figura, connexio ſitus, ordo, & numerus partium attenduntur.
  - materia — in qua denſitas, raritas, mollities, durities leuitas, grauitas, aſperitas, glabrities.
  - cultura — Vbi aratio, ſtercoratio, irrigatio, putatio, expurgatio, plantarum, ſarritio, & partium reſectio.
  - mores — Alię namque ſunt Sylueſtres, alię cicurari poſſunt, vel non, domeſticę, lucifloræ, noctiflorę, del… robuſtę, helitropię, ſenſitiuę, triſtes, ſcanſiles, reptiles, amplexicaules, &c.
- **Quantitas**
  - diſcreta — Quę conſiſtit in numero tam ſpecierum quam ſingularum — plantarum, partium, vnde — Aliæ rare, frequentes ſimplicis, aut multiplicis ſpeciei … floræ, vniſloræ poliſpermæ, monoſpermæ, &c.
  - continua — In qua magnitudo totius aut partium, craſſities, tenuitas, proceritas, profunditas, &c. vndę … magnę, tenuęs, craſsæ, altæ pumilæ, &c.
- **Qualitas**
  - prima Vt calor, frigus, humiditas, ſiccitas, ex quibus temperamentum plantarum: ſunt, enim alię calidę … midę, frigidę. &. in 1. 2. 3. vel 4. gradu, inchoato, medio, completo.
  - ſecunda Vt odor, ſapor, color & quas vocant tactiles qualitates, ex quibus plantarum alię ſunt odoratę, ino… candidę, luteæ, fragiles, flexiles, tenues, craſſę, leues, aſperę, durę, molles, ſolidę, rarę, viſcidę, &c
  - media Vt leuitas, grauitas, &c.
- **Facultates ſecundum medicos**
  - primę Quę ſunt eædem cum primis qualitatibus.
  - ſecundę Vt ſunt attenuantes, incraſſantes, aperitiuę, aſtringentes, emollientes, obſtruentes, rarefacie… indurantes, &c.
  - tertię Vt diureticę, ſarcoticę, epuloticę, corroſiuę, &c.
  - quartę Vt ſunt occultę, & quę à proprietate ſubſtantię pendent, v. g. alimentarię, medicamentoſę, v… noſę, cardiacę hepaticę, Cephalicę; vnde plantarum ſympathia, antipathia cum mixtis, foſſil… plantis, animalibus, & corporis humani partibus, aut humoribus.
- **Vſus ratione, & experiētia inuētus, & confirmatus in**
  - Cibis varia preparatione artis coquinarię tam ad neceſsitatem victus, quàm delicias apparandis.
  - medicina — ad ſanitatem tuendam reparandam, confirmandam ex diætetices, Coſmetices therapeutices p… maciæ, Chimiæ, chirurgiæ, &c. præceptis.
  - mecanicis — quibus plantæ materiam, ad mille inſtrumenta, opera, & commoda, miniſtrant.
  - artibus liberalibus. — Poetica, Oratoria, Geometrica, Muſica, pictura Architectonice, œconomica, politica, &c. in qu… varius plantarum vſus cuilibet ſuo iure, & modo, vnde in ſacris, prophaniſque magiſterijs, … triumphis, funeribus ædificijs, &c. imo, & moribus formandis, rebuſque repræſentandis v… de ſunt ęnigmata, hyeroglifica, imagines.

[T]ab. 14. Stirpibus acuratius examinandis tutiſsimi ſunt manuduces.

Artes liberales, & Scientiæ.

[M]athematica.
[A]rithmetica.
[M]uſica.
[A]natomia,
[A]rchithectura.
[G]eometria.
[T]opographia.
[C]oſmographia.
[A]ſtronomia.
[P]hyſica.
[A]natomia phyſica.
[A]gricultura.
[C]hiturg.
[P]hyſiognomonica.
[S]tatica.

[O]economia.
cibaria,
ars condiendi melle,
ſaccharo &c.
Medicina.
Pharmacopæa.
Hippiatria.
Vnguentaria.
[M]agia naturalis.
Chymica.
Pyrotechnia.
Libaria.
[A]rtes hic ferè omnes vſq. ad exquiſitas, & confictas, Oeconomia corporis plerũque miniſtrat, iubente ſcilicet hic materia.
[E]thica.
[P]olitica.
[L]epræſent.
[A]ntiquit.
[P]hilologia.
[C]ritica.
[L]ogica.

[M]etaphyſica.

[E]ncyclopædia.

Phytobaſani, ſeu diuerſa plantarum examina.

Phytopſia.
Plantarum hiſtoria.

Phytographia.

Herbilegium.
Rhizotomia.
Aſtrophytologia.
Chronophytum.
Calendariũ ruſticanum.

Phyturgia.
Phytognomonica.

Botanica.
Simpliciaria.

Phytoiatria.

Anthoblepſia.
Florilegium.
Topiaria, omniſque viridarij ars, quæ inter Agriculturam, & Architecturam.
Botanocritica.

Phytocritica.

Phytologica.
Phitonomia.

Biblioteca Botanica.

Scriptores tã noui quàm priſci botanographi; & miſce lanei.

D. Fab. Columna Lync.
I. Camerarius.
C. Baubinus.
C. Cluſius.

Calceolarius, & Pet. Bald.
I. Thalius Hercynias.
C. Schiredenfild Sileſias.
C. Geſnerus Germanicus.
C. Cluſius Hiſpanicus.
N. A. Recchus Mexican.
P. Alpinus Aegyptius.
Tabella Chronotopica.
I. Turneiſſerus.
B. Charrichterus.
I. Coſtæus.
I. C. Scaliger.
Cato, Varro, Columella, Palladius.
I. Bapt. Porta Villa.
I. Bapt. Porta peculiari op.
D. Fab. Columna.
C. Crollius.
Athæneus.
Apicius.
Dioſcorides.
Plinius.
Galenus, Meſues, Serapio.
P. A. Matthiolus.
C. Durantes.
N. A. Recchus.
I. T. Tabernamontanus.
I. Turneiſſerus.
Delechampius.

H. Eiſterteuſis B. Beſteri.
H. Reg. Pariſ. S. Robini P. Vallettii.
E. Schuuertius.
Ioa. Iac. Chiffletius Biſunt. in ſuis Dædalmatis.
D. Fab. Columna Lync.
B. Marantha.
N. A. Recchus.
Hiſt. Lugdunenſis.
A. Anguillara.
M. Guilandinus.
P. A. Matthiolus.
C. Geſneri Catalog.
A. Cæſalpinus.
A. Zaluzanias.
A. Spigelius.
I. Coſtæus.
B. Textor.
P. Pona, & M. Lobel. Aduer.
C. Geſnerus.
C. Baubinus.

Terre hæc, Mariſque viuens, exertaque veſtis, & perpulchrum tegumentum opificio multiplici, ſummeq vario, vel ignauum quemuis, aut impium in ſummi admirationem, venerationem, amorem Opificis perducere, pertrahere poterit, ſi animum, vt par eſt, aduertere voluerit.

Dum igitur tum pluribus artibus Stirpes materiam exhibent, atque inſtrumenta tùm & ipſarum cognitio plurimis quoque vtitur ſcientijs, atq. completur: diſciplinas excitat ferèomnes, atque agitat vniuerſam philoſophiam ſi comp exum agnoſcere liceat, ſummaque humanis in rebus vtilitatis ipſam dicere Phytoſophiam.

Habes hic neceſſaria victum, amictum, habitacula, medicamenta: habes commoda, inſtrumentaque fere omnia: ſi vtilitatem quæris, nec amplior, pleniorque in vniuerſa Natura campus, nec multiplicior merces, aut quod confertis magis ſpectaculis, vel pulchris obijciatur, ſi oblectationem, ſi recreationem poſtules, vel contemplationis exercitium, ipſam quoque ſi præter amplitudinem, ac præſtantiam ſtudij ab humanis titulis dignitatem exigis ornamenta illa antiqua, quæ vel à Cerere, & Baccho, Medea, Agamemnone, Machaone, Podalirio, vel ab Aeſculapio, Hercule, Apolline ipſo ſumuntur, fumoſa nimis omitte. Reges Proceres toto ex Orbe habes. Attalus, Bulax, Archelaus, Iuba, Maſſiniſſa. Hiero, Romani Catones, Varrones, Imp. Diocletianus coluere, & Reges & Duces Gentium Mithridates, Alcibiades, Magnuſq. Carolus, alijq. plures inuenerũt, proprijs ſe. nominibus adornarunt. Sed & ipſe qui agmen claudat, atq. cõcludat, cui Regni purpura, ſacriſq. & ſolidis titulis diſciplinas has condecoret, genuiniſq. à Creatore Sũmo fuſis ſplẽdoribus cõpleat, & Rex & ſapiens Salomon à maxima ad minimam vſq. omnibus de plantis diſputauit, Quid interim antiquius? quid dignius? ſi Protoplaſtus, ſi primus parens, & cum viribus ſingulis ſingulas ſtirpes nouit, & nominibus donauit, nobiſq. indigitauit.

Tab. 15.

In Plantarum notitiam, ex nominis, ipsiusq. rei cognitione, auspicia.

Per nomen enim adimus plantas: & à nomine, quæ de plantis conscripta sunt exigimus, præcipuè quantùm ad vsum pertinet: sicque fit, vt quæ humanæ ætatis breuitate nobis deperreunt, plurimùm studiosorum laboribus, ac perennibus studijs, litteris consignata, ad posteros deriuentur. Pleniores nempe contemplationes, & sæpius, cum iactura virium ad plantarum cognitionem facta periculis, libris committuntur; quæ omnia in ipsis tradita, & expressa, ipsius ductu nominis facile assequimur, & intelligimus; dum nomina certis inquirentium signis, ac notis designata, se produnt: aliequin annotationibus huiusmodi destituta facile obsolescunt. Namque haud multa ex antiquis ad nos vsq. seruata, pauca certe ad nos vsq. fideliter traducta, deuenerunt, ac vix vlla incorrupta. Nunc porrò, & nomine, & iconibus, tum nuperæ ætatis industria, & insigni sanè in successores beneficio ad hoc nostrum opus iuuamur. Quamobrem vel

Phytoptæ planta quæ vis in naturæ libro, aut inde expressa facie obijcitur, vel

- viuens
  - exsiccata
  - reprẹsentata
    - figura folia, vel coloribus additis
- integra
- diuisa in partes

quærendæ plantæ in libris natura ipsa & antiquorum recentiorum

copula signum hoc cum inferiori

Notæ ipsæ, seu singulares animaduersiones in plantas, coniugij ipsius nominis scilicet & plantæ præcipua erunt instrumenta; eoq. potiora, quo magis peculiaribus, & magis euidentibus signis collectæ sunt. Neque enim præcipui naturæ caracteres obliterari facile, æquè possunt, vt nostri inditorum nominum, qui facilime ponuntur reponuntur, innouantur, atteruntur. *

plantæ sui tractationibus tractationes tractationibus iungendæ

Vel recolenti Phytologo repræsentatur ab historicis: & tractatus de planta ipsa, præmisso nomine eiusdem in librorum notis ac signis delineantur; & notæ, quibus planta requiratur, eidem assignantur. siue

Non tractata, seu planta noua, & nondum cognita. vel

- Natura, quæ nouas semper in dies molitur, & producere solet diuersas habita ratione varietatis locorum: vt laserpitium, inuisum antea Cyrenis, piceo illo imbre primò genitum.
  - In quo aduertendum si se noua facie nobis ferat, & nouis qualitatibus, ex quibus quoq. nomen obtinere possit planta.
  - Si vel forte alicuius nouæ classis existit, da sit
  - Sin minus, inquirendum quo in ordine antiquas, & cognitas constituenda sit
  - Si autem ex his, quæ antiqui tradiderunt, a recentioribus emanarunt nouæ aliquæ plantæ natura antiquioribus consimilis pareat, desumpto cognomine ex peculiari & magis propria eius differentia, v.g. fit frutex, baccifera, & similibus, ad eam classem, quæ similis sunt conditionis ducenda.
- Litteris (omnibus quidem nobis communibus) incognita, aut omissa, vt plurimæ ex imperfectis nostris, vt Elleboryngium nostrum, aliæque, quæ hic primò prodeunt; sed quàm multæ adhuc perquirendæ, non tantum in Insulis, aut minus cognitis regionibus, sed in nostra etiam Italia.

Tractata, & pluribus fere tractationibus pro Botanicorum de ea scribentium numero. vel

- Auctore ab vno enunciata citra vllam controuersiam.
  - Ex antiquis vt a Plinio Barba Iouis
    - Ab enunciante verò, seu primo plantam describente, omnis omnino de illa petendus est tractatus
    - Si quæ verò fuerint propriæ obseruationes addenda quibus eius historia magis, & magis ditescat, semper grati animi officio inuentoris laudibus
  - Vel recentioribus, vt Agrimonides, & plures aliæ apud D. Fab. Columnam Multæ apud Recch. Bauh. Clusium
- Vel pluribus à scriptoribus partim enunciata partim traducta, magis, magisq. exposita, nec fere absq. controuersia; ijsq. vel
  - Veteribus dumtaxat, eaq. proinde antiqua, & renouanda recentioribus.
    - vno scilicet cum pluribus. vg.
      - Antiquis & recentioribus Vt laserpitium Persicum aut
      - Recentioribus, & quorùm vno, vt laserpitium, quæ pseudonardi, & stactis Dioscoridis, & Paftolochia Plinij
  - Vtrisque nobilior, famosa, sed controuersijs, ac disputationibus maxime anceps, & agitata,
    - Vtrisque tum antiquis tum recentioribus pluribus discrepantibus prodem veritate, vt, Iris, Asarum, Abies Helxine, Atriplex, ornus ferme Rosa, Lilium, Psillium, cus &c.
  - Vel recentioribus tantùm, vti nuperæ, & antiquis ignota, (nisi forte plurimorum Phytologorum veterum careamus,) vt Necociana, Tabaccum, Tulippa, Scorzonera, &c.

Nomen

quod est ad cognitionem plantarum

Ansa

* *Et plantæ quidem omnes, & quælibet, in vnico, naturæ libro, innumeris licet p[…] distinčto quærendæ forent. Quàm multæ enim dictæ, & incognitæ, sed nec dict[…] dem comperirentur, si montes diuersosq. tractus (vt regiones inuisas, deserta[…] amplissimas æquoris oras prætereamus) nostros dico intra Italiæ fines perlu[…] mus, Garganum, Maiellam, Corneum, Nursinum, Nucerinum, Curium[…] nuarium nostrum: e quibus vix semel aliquos conscendere nobis licuit, breui[…] rum morula; & Ianuarium quidem ipsum antiquæ Albuneæ nostræ ditionis vix attigimus, quandoq. Botanicis cum collegis doctissimis Fabro, Terrentio & litore, ac Phytognoste peritissimo Coruino, vt vel leuissimè inspicienda planta[…] occurrente varietate, haud temporis satis esse posset: multa nihilominus vidim[…] liquum negotia prorsus distulere.*

- Existéte planta eodem modo, & simplicitate, & vnitate naturæ
  - Vt ab aspectu nostro semota, & quæ non reperiatur amplius, vti Cirenensè laserpitium.
    - Hic autem solùm diues illa eruditio in promptu h[…] est, quæ ex antiquitatis cultu, & notitia deriuat[…]
    - Cuius ductu, & labore quærendi, & periculo a[…] alijs substituendi liberamur.
    - Qua comparationem instituamus ad existentes non sine harum illustratione.
- Seu non existente, vel exoleta, & amissa:
  - Aut à naturæ libro omnino deleta, vt quæ nusquam sit.
    - Superfit tamen spes eandem reuisendi, si natura producendam rursus voluente caularum circu[…] suas exerat.

Superiorum mutatione, inferiora quoque mutari par est; sensim proinde, ac multis sæculis in herbis, & animalibus nouum aliquid, aliquid amissum, multa paululum immutata detegimus; vt nihil mirum, si in figuris, facultatibus, origine, & qualitatibus diuersarum plantarum, similes plerumq. audiamus mutationes. Medici enim illas admodum celebres Betonicæ vires exoleuisse conquerantur; quamuis ab Apuleio, Dioscoride, ac Musa promissa. Pepones adeò concelebrati de mensis decessere, eorumq. omnis honos mel pepanibus nostris concessus. Quæ rerum omnium vicissitudo, perennis. Cùm temporum, locorumq. circuitus vicissim permeare deprehendatur; nihil adeo nouum videri debet, si in Mexicanis Recchi nostri aliqua hodie ea ex Theophrasteis plantis viguerit, quæ nos, & Græcos dejeruerit penitus.

ab. 15.

ad pleniſſimam dem plantarum itiam; ne ſcili- planta vlla ſine nine, nèue no- n ſine plantę ſuę oſtaſi exhibea- , aditus facilior vtq. intelliga- s ſine dubio, per m, & quomodo nta nobis impri- innotuerit, di- ſis omnibus ve- atis nebulis,quę timum ſtudioſis ndunt tenebras, nis antiquitas reſentis æui no- item renouanda . Vt autem quæ- que ſtirps aſpe- i noſtro peruia prio dicenda ſit nine: vel vt tam naturæ libro, m ex diuerſo- codicum pagi- vninerſim ipſa- t, inquiri, in- iri, & haberi ſit; denique vt liber, aliorum liceat obſerua- nibus, & noſtras to animo exci- e, incitatis ſem- vlterius, & ſtu- noſtris, & exer- ijs.

Tractationes omnes de plantis conciliandæ ſunt

- Diuerſimode nominantiũ & inter ſe de nomine diſſentientium.
  - Recentiorum
    - Qui ſi nouis tantum no minibus vtuntur, ea om nia in vnũ colligenda, & pro ſynonimis habēda.
    - Si vero peculiaribus & proprijs opinioni bus eadem ex antiquorũ fontibus deriuent: inquirendũ num legitima videatur vocum ſumptio: tuncq. nomen, & cognomen ab recētioribus impoſitum reuocandum ad ſynonima, de quibus dubitatur: vt ſiliquaſtrum pro Arbore Iudæ, an rectè a Dodon. ſumptum, & Acacia antiqua Mathio. neq. enim eſt Acacia.
      - In his quærendum an ſecundum mentem hiſtoricorum, quouis ſub nomine, ad propriam claſſem plantam reduxerint, an verò vlteriori diſquiſitione reuocanda ſit.
  - vel
  - Antiquorum
    - Collectis dumtaxat ſynonimis, vt ex mutua collectione eorumdem intelligamus quid Theophraſto, quid Dioſcoridi, Math. &c. viſum ſit.
      - Amplius quærendum an veteribus cognita ſit tantùm, an verò a neotericis tantùm planta noua tradita ſit; & an noſtras ſit, an exotica, & de nouo ad nos inuecta: non enim Tune Americana ſolum eſt, ſed & Sicula, & Caietana.
      - Rurſus an botanographi ſeu antiqui, ſeu recentiores, vel in genere de illa ſcripſerint, vel in ſpecie, & an capitibus: libris, & tractatibus inter ſe conueniant.
      - Cum autem probe recognita fuerit, ſuo non abſque laude reſtituenda erit loco, indeq. legenda, vt Faba Aegyptia, ſi cui forte contigerit eam vidiſſe, vel Dracunculus Maior, cu ius gratia, male audire ſolet Mathiolus.
- Connominantium, & ſimplici ac recepto, omnibuſq. communi nomine appellantiũ eaſdem v.g. Iris, Aſarum, &c.
  - Omniũ & ſingulorum
    - Examinatis diligenter & rite expenſis iiſdem ſynonimis omnibus, quæ vni eidemq. plantæ, aut diuerſis aſſignantur, vt citra dubium pateat, an ſub hac, aut illa appellatione, fuerit ſcripta à Theophraſto, Dioſcoride, Plinio, & recentioribus, vt Columna, Bauhino, Cluſio, Math. &c.
    - Addè quod, in nullo idiomate reſpuenda vnquam ſunt vulgi vocabula: ex quibus plerũque, in plantæ, & eius naturæ notitiam deducimur, ſiue illa ſucceſſu temporum, ſiue à re- center à plebe plantis indita ſint.
    - Sed neque ſpernenda vlla etiam vulgatiſſima, cuiuſuis, de plantis experimenta.

In Magia ſua naturali doctiſſimus Collega noſter Porta, quem adoleſcentes adhuc in Phyſicis arcanis audiuimus, artificioſo commento nouas ſtirpes producere molitus eſt, quod varijs margonijs in pluribus, in non omnino mutata planta, ſaltem in colore, & qualitatibus partium alteratur.

Cæterum experimenta non laudare non poſſumus, plus autem deferimus obſeruationibus, vt nouis ſemper, vel ſaltem de nouo compertis ijſdem naturæ deſcant promptuaria.

D. Fabius Columna collega noſter, qui generis nobilitatem à maioribus deriuatam proprijs haud expertem titulis reliquit, ſed multiplici condecorauit doctrina, noua ſemper non ſolum e naturæ penuarijs copioſe eruit; ſed ex antiquis, & obſoletis eximio Botanocriticæ ſplendore genuinas complures reſtituit ſtirpes. Idque vel conſertis negociorum tricis implexus (ea noſtra conditio eſt) aſſiduo præſtare non ceſſat, vt in Phytobaſano ſuo, ſeu plantarum examine, & Ecphraſi plãtarum, harum diſciplinarum ſtudioſis pluſquam liquido notum eſt, magiſq. ex promiſſis voluminibus, quibus quotidie inſudare ſolet, cum iucunditate, & vtilitate haud exigua legentium perſpicuum fiet.

Peritiſſimo autem deque hac de re herbaria optime merito Gaſpari Baubino, vel ampliſſimum hoc beneficium primo debetur. Collectionis videlicet ſynonimorum quam ipſe in Phytopinace auſpicatus, in annotationibus ad Math. & ſui in Tabernamontani prima parte compleuiſſe videtur. Quippe vnuſquiſque antea Phytologus varia ſtirpibus pro arbitrio indens nomina, alienis prorſus poſthabitis, aut de induſtria prætermiſſis, ingentem phytoſophiæ ſtudioſis ipſo in veſtibulo confuſionis caliginem offuderat. Ab hoc, & complures nouas plantas, & ampliſſimum promiſſum Tractationum theatrum expectent ſtudioſi, vtiliſſimiſq. interim Pinacibus vtantur.

Nec montibus tantummodo, vel littoribus, aut pratis parcere ſolent, & abſtinere Phyſici noſtri; ſed etiam libros reſpuunt, niſi flores, aut medicinæ ſancita decreta, & praxes præ ſe ferant, & largius exhibeant. Quare florilegi duntaxat ad delicias, Medici plurimi ad ſtipem, Phytonomi fere nulli pro ingenij præſtantia, ſummiq. opificis admiratione, & operis cognitione plantas contemplantur, & examinant.

Scripſeramus hæc iam, cum ecce ſtrenuus ille Terrentius noſter, e Chinenſi Regno Fabrò collegæ nunciat legitimæ Fabæ Aegyptiæ frequentiam etiam in quotidianis cibis; Rhabarbarumq. in hortis illic Betæ vicem habere. Hoc iam in teſta nos alimus: illam verò multorum, hallucinatione nobilem libentiſsime certè exciperemus: cum iam autem copioſe illic inuenta ſit, quin ad nos tranſmittatur minime dubitandum eſt.

Tab. 16.

Habes amice lector, ex sequenti eruditissimi Principis Apostrophe, conceptissimam totius Tabulæ præsentis occasionem: analogiam scilicet partium, quæ plantis insunt, cum membris corporum, quæ sensu pollent.

Recurris ad singula, quæ in brutis, aut etiam in nobis sunt membra, vt comparando omni te ex parte expleas. An non quidquam scire pot[es] nisi hoc tibi ipsi prorsus simile reddideris? Crediderim te potius nihil minus temetiso nouisse, & veteris γνῶθι σε ἄυτον *oblitum. Audisti i[n]dum de plantarum vita cogitaremus; minutius hic si vis accipe. Brachia, crura, oculos si in stirpibus quæris, nullus es, & absonus magis, qua[m] nodum in scirpo: error est non in specie tantùm, nec in angusto familiæ limine, sed in amplissimo toto genere. Scis illas nequaquam aspicere, aut m[a]apprehendere, vel ambulare; organis tamen ad hæc instruere velis. Inesse quidem musculos rectè notes; quibus appositis coagmentatæ excresc[unt] venas etiam, quibus succi ad nutriendum, augendum, pariendum interfluant: imò & neruos, qui ad fulciendum protendantur, cæteraque hu[ius]modi membra, quæ pro modo, ac ratione vegetantis animæ obeunda consequuntur munera. Iam quid anceps in radice inesse caput hæsitas? imò ipsum credas, si initia, si nutrimentum, collectionesque cum Galeno aduertis. Hepar, venamq. Portam filamentis suis diuaricatam, quidni & c[or]d fontes, si primores illos vitales focos per cætera sensim distributos hepacordicerebrum dicas; (vt multiuerbo multa:) ipsumque cordi cerebrum, se[...] dicis, basis, & caulis virtutem, quæ per medullas toti introducta corpori animatas, & vegetantes merito censeas partes. Deniq. si vitam, & gign[endi] seu propagandi facultatem inquiris; postquam tam diuersas in corpus vnum congestas dotes agnoueris, vitæ, conseruationis, ac propagationis princi[pium] illic constitutum intelliges. De situ interim minimè sollicitus, nedum inuertere coneris; si radix altior alimentum attrahit, si caulis altilem a[...]dendo sugit, & digerit succum; vel si vim seminis illa, quæ vices habet capitis in se conseruet, & foueat, negocij haud tantũ tibi facessat: nec enim [ana]logia vteri in plantis ineptior credenda est; nec insulse pelli superducta corporibus, plantarum cortices, & humoribus ac sudoribus, gummi vel lacr[imas] contuleris: neq. sanè capreolos, clauiculos, & spinas animalium corneis vnguibus, roncinis, aculeatis mucronatisq. temere comparaueris. Hominem cum Aristotlee inuersum cogita, & explicatis diuersarum frondium, & truncorum caulibus, aut fustibus, brachia numerosaq. crura in vna stirpe co[...]nes. Iam illius transilire videris limites, nec regulam ũllam luxurianti apponere ingenio: dum enim florescit vlterius, aut frondescit, folia, & [...] capillis respondere vis, & comis: nimirum talibus analogijs nobis complacemus, satis at plerumq. quæ pulchra sunt, & concinna præcurrunt, [...] iudicio fiunt veritati.*

Ecquid aliud in plantis *appetere, spirare, & ipsum sentire* voluerunt Empedocles, & Democritus, quàm quod vnico *Animalis* nomine Plato comprehendit? quem nos vltro sequuti, *vegetantis animalis* naturam per partes suas deducemus: est igitur,

- vegetans animal, *siue plãta, & stirps*
  - nutritum — attrahente, retinente, nutriente & expellente — Facultatibus instructum
    - in aquis alitur
    - in vliginosis adolescit melius
    - montibus & incultis gaudet
  - crescens ac germinans
    - spontaneè & adhibita industria.
      - surgit in altum
      - deorsum se protendit
      - latius se explicat,
      - humi repit, & serpit
      - & sub terra propagatur in modum radicum.
  - generans
    - simile, dissimile & degenerãs
      - semine,
      - sobole,
      - germine
      - reflexione,
      - viua radice,
      - insitione — corticis, ramorum, foliorum
      - gummi
      - ligno

Admiranda plantarum varietas, præsertim si perfectas imperfectis adiungimus, Theophrastum ipsum præpedire potuit quin partes omnibus communes acciperet, varias enim illas, diuersis in generibus stirpium nec communes assignari posse pronunciauit. Nos autem antequam de partibus hic de plantarum specie quærimus aliæ siquidem sunt.

- imperfectæ, perfectæ, perfectiores — tam ratione qualitatum quas possident, quam partium ex quibus cõstant & sunt.
  - herba,
  - herbifrutex, suffrutex
  - cremium, phryganon
  - frutex
  - arbor frutex
  - arbor
  - quarum alia est
    - humi planta
    - multistirps,
    - vnistirps
    - arborescens &c.

Plantarum in vniuersum partium aliæ sunt.

- essentiales
  - anima
    - calor causa omnium opifex
    - seu spiritus primum vegetandi principium
      - inhærens
        - coagmentans ex
          - similaribus
          - Vel vtrisque mixtim
          - dissimilaribus
      - influens
        - organa vegetantium dirigens
  - corpus
    - ipsa plantarum materia, & maxime
    - humor omnium impressionum capax
      - insitus
      - ἀχρήμονος seu natiuus
      - aduentitius
        - elementaris
        - stirpibus communis
        - alimentaris,
        - cuti adiacens
- Corpus vero stirpium in sua propria superficie considerandum quæ est, vel
  - lateralis vt folium
    - explicatio
    - actus
    - tegmen vestis
    - ornamentum
  - subterranea vt radix
    - caput
    - fundamentum
    - cor, seu hepar
    - os alimenti
  - & supera vt caulis
    - eleuatio
    - ductus
    - artus ad thoracem
  - in quibus examinanda sunt
    - numerus
    - magnitudo
    - figura
    - situs quo alias partes & organa [...]ciunt
    - & inde conspiratio in conseruatio[nem] totius.
- integrales — analogæ ad membra animantium
- principales — radix, caulis, brachia, fructus
- secundariæ — cortex, lignum, matrix, medulla
- minus principales — humor, liquor, gummi, lacrimæ, &c.

Non sunt tamen omnibus communes, quæ phytoptis obijciuntur plantarum partes, sed quibusdam solum, quibus qualitates, vt plurimum sunt communes: arboribus enim ac fruticibus, multa inest similitudo partium, sed non eadem ratio est in plantis: in quibus tanta detegitur diuersitas, vt vix ad naturæ normam reducere posis: partiũ tamen aliæ.

- Coniunctæ, & per totã plantam diffusæ, quamuis sensus nostros lateant.
  - Primæ, intimæ & magis componentes, magisque similares, & communes, quas diuidas in
    - interiores — vt sunt
      - succus
      - hematophyton
      - liquor
        - aquosus
          - lacteus,
          - lacticroceus
          - sanguineus
        - oleaginosus
        - glutinosus
          - melleus
            - mel
            - manna
            - saccharum
          - lacrymosus
            - resina
            - gummi
    - carnem in qua est
      - carnis pulpa
        - succosa
        - humida
        - sicca
      - medulla
      - cor matrix
      - lignum, albumen
      - adeps
      - fibriæ quibus adiacent
        - vena
          - maior
          - succolenta
        - costa
        - neruus
          - tenuior
          - siccior
        - quæ sunt interme[...]diæ partes.
    - exteriores
      - cortex
        - simplex
        - multiplex
      - lanugo, cuticula
      - cutis tegumentum
        - neruo ex carne
      - hirsuties
      - squama, aculei
      - tunica, pili, spinæ
      - liber, corium, villi
      - membrana.
  - Mediæ, diuisæ à se inuicem, vnitæ in plantis, & distinctæ ab earum natura: dum separantur: namq.
    - vniuntur ad naturalem dispositionem
      - musculus
      - pulpa coniuncta musculo
      - arborum maestra Italice: nodus centrum:
      - pecten, torulus
      - lineatio
    - separantur casu, vel artificis vsu
      - gutta, quæ est liquoris
      - expressa pars
      - articulus seu, materia
      - artificibus vsitata
        - frustum, scobs, schi[...]
        - quisquiliæ, serrago,
        - ramale, resex,
        - truncus, termes, spi[...]
- Distinctæ de quibus seq. pag.

Differentia plantarum præcipua in suis partibus, Theophrasto est quod quadam.

- *habentur vel non habentur*
- *non similes, vel non varia habentur*
- *non similiter habentur scilicet positione, ordine, numero.*

ab. 16.

- **Primariæ**, quæ plantam in proprio ſtatu cõſtituunt, & fere ſẽper dum planta vegetat, cum ea viuunt, & cum illa pereunt. v.g.
  - *Radix*; in omnibus prope ſtirpibus: cuius inter cæteras ſunt
    - ſpecies: ſimplex multiplex; repens, recta, capillaris, fibroſa
    - partes: Cirrhi, nucleus, ceruix, quæ alias lorica dicitur: caput, bulbus bulbilli, glandulæ, tuber, grumi, torus, nodus; quibus adduntur veſtiaria v. g. valuæ, tunicæ, oculus, &c.
- **Aliæ ſunt primariæ quidem**, & præcipuæ, ſed quæ ſuperſtite planta, quotannis moriuntur, aut mutantur ſtatis temporibus; plantam nihilominus in perfectione cõſtituunt, & ſunt.
  - *Caulis*, ſeu organũ per quod ſe plantarum maieſtas explicat, cuius.
    - ſpecies ſunt: ſimplex; ramoſus
    - partes: Stipes, caudex, crura, ſtolones, ſoboles, ſcapus, aſparagus, ferula, ſurculus, virga, vimen, ſarmenta, thyrſus, trũcus, brachium, ramus, ramulus cauliculi, coliculi, calmi, ſtipula, ſtramenta, ſtilus; his adde partes quæ ſunt aliarum vincula v.g. articuli, nodi, geniculi.

    > Ramum, & ſurculum cum ſpilegio, nequaquam diſtinxerim à caule: quia ſciſsi folij, & continuati eadem ratio videtur, quæ caulis, & ramorum reſciſſorum.

  - *Frondes, & folia*, quæ pariter duntaxat certis temporibus viuunt moriuntur, aut immutantur quorum
    - frondes, & pampini: propriè ſunt arborum
    - ſpecies: tertifolium, ſolifolium, ſemunifolium, ſembifolium
    - partes: laciniæ, crenæ, ſeu ſtriæ dentes, pinnæ auriculæ.
- **Aliæ ſunt adiectitiæ**, & excretitiæ, quas in ſcholis partes per accidens dicere poſſumus ſcilicet.
  - Mucrones, aculei, ſpinæ, capillamentum, cirrus, cryces, ala, acetabulum, turbo, Petili, capreoli, anuli, viticulæ, flagellum, palmes, malleolus, duramentum, pediculi, clauiculæ, elicæ græcorum, ſeu vortices, viſilia, latera, &c.
  - & iſtarum velut adiacentes, & appendices
    - Cachrys, pululatio, gemma, vertex, faſtigium, cacumen. & Sarmentum, polancus fructuarius, orbis pampinarius ſubſiliarius.
    - aliæque ad membra viuentium analogicæ: barba, fibræ; oculus, germen
- **Flos**, qui eſt fæcundæ hilaritatis feſtina quædam ſpõſio, perfectioris fructificationis prænuncia, & premiſsio ſpirituum, ſpes fructiferæ abundantiæ, & plantarum lætitia; cuius partes ſunt.
  - Calix, nympha, ſtamina, flocci, capillamenta, capices, ſcylus, cœtus, ſeu ſedimentum. Vngues florifolia, ſeu foliolà, tubuli, caliculi, galericuli, cuculli, oſcula, rictus floripendiũ, lanugines, coma, & plura alia, quæ inter ſermonis delicias vſus adinuenit.
- **Et ſemen**; quod eſt, magnæ matris fœtura; vegetantis animæ ſoboles, collecta in compendium planta, ſtirps obſiquata; moriẽtis plãtæ fœtus, ac renaſcentis genius: vniuerſi deniq. animalis vegetabilis breuiarium, cuius partes aſſignantur, &
  - ſpecies ſunt: Pomũ, glans nux, nucipomum, acinus, granum Bacca corymbus, cytiſus, Brion muſcoſus, vua, cachrys, anetũ iulus, &c.
  - Partes quæ ſunt
    - caput ad quod ſpectant: capitellum, conus, calix echinatus, echinus, verſicillum, paterula, vmbella, muſcarum, panicula, racemus, florifolium, ſpica, culmus, &c.
    - folliculus: vulga, loculamentum conceptaculum, vaſculum, vtriculus, theca, elate valuulus, concha, ſiliqua, operculamentum, vagina, ſeptum glumæ, ſcapus.
    - cõceptaculum: cor ipſum, oculus, vmbilicus, putamen, nucleus, galliocæ, valua, hilum, cartilago, lanugo, pyrones, oſſiculum, voluula, cupula gigarta &c.
    - pericarpium quod pro fructu vulgo accipitur.: ad hoc etiam ſpectat, pulpa, vel humor circa ſemen, vnde ſemea munimento cinctum: ipſum vero ſemen cum nucleo, & pulpa à flore deriuant.

- **Alia partium diuiſio inter plantas aſſignatur: quæ oritur ex comparatione vnius ad plures, vel vnam ſolam partem ſiquidem ſunt vel**
  - ſimilares
    - propriæ: ſpiritus generans ſeu calor vitalis.
    - cõmunes
      - liquidæ
        - lachrymæ: piceæ, roſinæ, aqueæ, gummeæ
        - ſucci ſicut ſanguis
      - ſolidæ
  - diſſimilares
    - perennes: radix, medulla, ſuccus
    - annuæ ſeu temporaneæ: oculus, flos, ſemen, fructus
    - mixtæ: vt folia aliqua
- **Rurſus partium diſſimilarium diuerſitas naſcitur ex comparatione vnius ad alteram aut ad alias: cum enim diſſimilares ſint aut**
  - ſimiliares, & diſſimiliares; propriæ, & communes; internæ, & externæ
  - iſtarum quælibet
    - comparatur ad alteram tantum, & videndum quod vna erit
      - Principalis, aut minus principalis
      - Inferior, aut ſuperior
      - Simplex, aut compoſita
      - homogenea heterogenea
      - Explicata, aut incluſa membranis
      - Aduentitia, aut propria
    - vel cõparatur pluribus quarũ altera erit alteri aut alijs
      - ſimilis, aut diſſimilis: Figura, colore, dẽſitate, raritate, aſperitate, læuitate, &c.
      - par, aut diſpar: exceſſu, defectu, multitudine, magnitudine

- **Aliæ ſunt inter aduentitias numerandæ, ſed tamquam ſpuriæ, ac minus legitimæ, quæ partibus alijs adnaſcuntur, vel fortuito plantæ, & ex planta ſuccreſcunt vt ſunt**: Spongia, cachrys, grana, pilula, tubercula querna, villi, ſquamæ, imo, & ad has pertinẽt, fungi, & aliæ quæ à ſtudioſis obſeruari ſolent.

- **Cæterum in duabus maximè partibus principalibus, quas diximus animam, & ſpiritum, & alij naturam, & corpus ſeu compoſitum ex ſimilaribus, aut diſſimilaribus ſtirpium partibus, diſquirendum eſt a phytopta, quis ſit.**
  - ortus, & vigor
    - In ortu exquiritur naturæ ſimilis productio, per ſemen, quod per omnes ſtirpium partes, diſpoſitis rite organis, & ad omnes naturæ motiones conformatis, partium nexibus diffuſum, tamquam fermentum excreſcens in ſui naturam cætera conuertit, expergefacto, ac vigente calore natiuo: ſicuti plures in fixis corporibus ſalis, ac ſulphuris virtutem operari, & mouente, & accedente ſpiritu fieri aiunt.
    - Vigor autem cognoſcitur ſi organa, & partium nexus animæ vegetantis actionibus rectè ſubſeruiunt: & ſi partes numeroſæ, grandes, nutritæ, pingues, ſuccoſæ ad perfectam naturam excreſcunt.
  - infirmitas: Prædictis deficientibus, oritur infirmitas, in qua conſideranda eſt conſeruatio, vel reparatio partium deſtructarum.
  - ariditas, quæ eſt mors ſtirpium: Cuius ſignum ex colore exteriori facilè colligitur; vix enim ſtirpes emori credas, quibus ineſt viror, ſeu viridis color, qui fere vegetandi, gradum exterius conſequitur. Cum recipiat a communi calore in humore craſſiunculo digeſtionis compendium; ſi tamen excipias ſtirpes, quæ in litoribus, & ſalicolis adoleſcunt, quæ vt plurimum ſubalbeſcunt, vel in cinericium colorem vergunt, & prope in album deſinunt vt Dictamum: atrata ſunt tubera multa, rubet Coralium, & hypocitis cum Epithymo: Mille autem inuenias in vegetantis naturæ imperfecta luxuria colores, violenta æmulatione gemmarum, creſcentibus ac ſe pandentibus in dies magis verſicoloribus lapillis: ſequitur autem quaſi ſemper internarum qualitatum naturam exterior illa ſpecies coloris quæ vitam vegetiorem in ijs arguit.

> Plantarum venter, ipſa terra, magna omnium mater facile creditur Anaxagoræ; non tamen hoc, neq alia quæq. membra animantibus, & plantis communia exiſtimare poteris, nec quiquam de his determinatè ſtatuere; ſed pariter cum Theophraſto in ancipiti ſtirpium diſcrimine hærere, niſi nobiſcum imperfecta à perfectis ſeiunxeris. Viſcum namq. à terra ſeparatum, quod ſemen profert, quod numquam ſeminat, & tubera ab eodem ventre diuulſa, cæteriſq. membris deſtituta, communis diuiſionis partium cancellos quoſcumq. perrũpunt, ſcilicet licentius in ijs luxuriatur natura, nec noſtris retinetur legibus.

...lla fere ex omnibus ſtirpibus eſt, quæ ſuis non vna dixerim, vel altera, ſed omnibus partibus nobis aliquo modo vſu venire, vel prodeſſe non poſſit, aut contemplatione digna non ſit, ſiue organi ipſius, ſiue præſtantiæ ratione. Nutrit tota meditatione mentem; fructu paſcit corpus; floribus, viroribuſque vtrumq. oblectat; vt nihil vel minimum in tanta copia diſpiciendum ſit. Quid verò maioribus id opus erit exemplis firmare? videat murigena capares, ...llas, quas contemnunt homunciones; qui tamen earum magnitudinem ore ſatis probare videntur, dum ſubinde vulgatur prouerbium (quod illarum ...ſtimationem, & admirationem præfert) ſaltem apud Italos noſtros, à plantarum ſtudijs fere alienos. Poſtquam iam fere plantam totam dentibus con...erunt: folia pariter, ac gemmas, floſculos, flagella, fructumq. omnem, & pericarpium, grana ipſa, totumque vaſculum comedunt. Plantulam ...eſpice vix vllo inter ſaxa viuentem ſucco, paruulam fructu, latis & explicatis floribus, ligneã, & perenni duritie, pingui folio, in arido paſcuo, ſcilicet, ...uro, vel magnas arbores egregio æmulatam conatu, quæ te Myſophyrum rubens, & ipſa in ruborem vſq. redarguat.

Tab. 17.

- Cōueniunt inter ſe ſtirpes.
  - Euidentiùs.
    - Cōſtitutione peculiari.
      - Corporis perſiſtentis cōformatione.
        - Symmetria, & notis,
          - Totius plantæ, omni ſcilicet ſimul conſpectà. aut
          - Membrorum, partiumq. omnium ſigillatim, vt in tabula differentiarum, membratim ſignare poteris.
        - vel
        - Cōpoſitione mēbrorum. ſiue
          - Numero ſiue
            - Dum pluribus, aut paucioribus partibns conſtant; iiſq. pluribus, aut paucioribus latentibus, vel apparentibus, dum preſertim ſe recondunt aut exerunt aliæ, atq. aliæ.
          - Modo
            - Si eodem ordine comparent compoſitæ, aut diſpoſitæ.
            - Si folia ante florem, vel florem promunt ante folia.
      - Vitæ ipſius, eiuſq. munerum.
        - Ætate, & duratione
          - Totius
            - Sunt enim longæuæ magis, & breuioris durationis æſtiuæ ſcilicet, aut trimeſtres hebdomadariæ, vt Fungi diutiuſque aut breuiùs in vitā productæ, vel in ſemine ſopitæ, perſeuerante ſpiritu perſiſtunt plantæ.
          - Partium
            - Quæ omnibus ſemper membris ſanæ conſiſtunt.
            - Quæ perpetuifoliæ, vt arbores nonnullæ, quæ ſempiterna fronde virere dicuntur.
            - Vt & radices perennes, ſeu annuæ.
        - Generatione, ſeu fæcunditate.
          - Ratione qualitatum.
            - Quæ per ſemen tantum multiplicantur
            - Quæ per ſemen ac radicem, ac alias communicantur, & hinc plantiferę, & Amphicarpæ
          - Proportione, & mēſura.
            - ad florem
              - monoſpermata, vt Tribulus Aquaticus
              - tetraſpermata, vt Saluia.
            - ad plantā
              - multiſeminis, vt Ammis, Orchis, Typha.
              - pauci ſeminis, vt Mercurialis, Agrimonia.
    - Propinquitatis.
      - Corporum in conuictum colligatæ, nexu.
        - magis ſtricto
          - connatæ paraſiticæ
            - Quæ, & innatæ, & penitus dependentes ſunt, vt Viſcū, caſſuta; &c.
            - Vel Enatæ, eadē matercula ſubſidente, vt Hypociſthis: aut Vagæ, & in diuerſis, vt Orobanche in Geniſta, & Leguminibus.
          - Arte innexæ
            - inſitione
            - inoculatione
            - appoſitione, aliiſq. emphytheoticis, &c.
        - Laxiori
          - Adnatæ ex varia fere corticis, putrefactione aut adiectis ſuccis calore fouente.
            - Erumpentis, vel excreti ſucci occaſione (vnde his ſpeciebus etiam magis) competit cōuictus. vt ſunt
              - Tubera.
              - Squāmæ
              - Villi.
              - Fungi.
            - mediæ —— Lichen, muſcus
            - Exteriorū etiam adiacentium occaſione
              - Polypodium.
              - Trichomanes
          - Superpoſitæ
            - Inuadentes, & ſuper aſcendētes, aut ſupercadentes.
              - Ad ſuccum [vt Hedera
              - Ad Fulcrū tantū
                - Volubiles implexicaules omnes. vt Vitis ſuper quercu, &c.
          - Supernatæ caſu ex ſuperiniectoſemine, aut collectitiorū in cauis putrilagine, aut fimo &c.

        Ipſum ſi vinculum ſpectes in individuis tantum habes; ſi verò aptitudinem ad vincula quæ plures ſcilicet coniungere valent, iam familias totas conneotes.

      - Coordinatione
        - loci originalis.
          - Propius contingentis, &
            - vndequaque ambientis.
              - Vt in ſubterraneis & conſepultis.
              - Aquatilibus, commerſes, vt
                - Marinæ,
                - Lacuſtres.
                - & Fluuiatiles.
            - vel Excipientis ac retinētis
              - Ex quo nomen ſumunt ab ipſius ſoli cōditionibus.
                - Saxatiles, arenoſæ
                - Limicolæ, paluſtres
                - Agreſtes hortenſes
              - Vel a propinquorū reſpectu.
                - Montanæ.
                - Maritimæ.
                - Aruenſes.
                - Pratenſes.
                - Nemoroſæ
                  - in Vmbroſis. Apricis, Vineis. Fruticetis. Segetibus. campis ſyluis
          - Latiuſculè ſpectantis
            - Conſimilibus rationibus.
              - Cultum admittentes.
                - Domeſticę
                - Vrbanæ.
                - Satiuæ
                  - Cuiuſmodi ſunt olera, & ex alumnis hortorum, ac teſtarum pulchrifloris plurimæ.
              - Cultum reſpuentes.
                - Immites, ac feræ.
                  - Filix nullo manſueſcit aratro, ſed Barbà illa Iouis ſæpius Botanicorū hortulanos fruſtratur, & è noſtræ Vmbriæ mōtibus Ocymoides illa Muſcoſa, Nucerinaque Tragacantha.
            - Patriæreſpectu.
              - Cæli, vel climatis ratione
                - calidi
                - frigidi
                - ſicci, aut
                - humidi
                  - Seu Regionis eiuſdē, vt Germaniæ, Italiæ, &c.
              - Vel magispræcile ipſius loci
                - Vt Agri eiuſdē Mōtis, aut Ciuitatis, aut finitimæ, vel cōtinentis, aut in eodem circuitu.
        - Congruentis pariter tēporis.
          - Qualitate
            - Producendo
              - Eodem ſcilicet, tempore, tum membra, tum fœtum, vel certè iiſdem menſibus adnaſcentia radicibus ſimul germinando, aut gemmas aliaſq. partes quæ ſimul na tales ſortiuntur.
            - Naſcēdo, vel Moriendo.
              - Moriendo aut omnino aut per partes amiſsione ſcilicet Caulis, fœtus, foliorum, &c.
          - Quātitate
            - Proferendo, & cōplendo
              - Eodem menſium vel dierum ſpacio partes has, aut illas, & ad maturitatem eas perducendo.
            - Erumpendo
              - Spacijs poſtquam ſatæ ſunt æqualibus, vt velut eodem partū ex vtero fœcūdę MatrisTelluris exilire videātur vt tribus diebus Blitum, Napum, Eruca, Ocymū, quarto Lactuca, Anetum, vix anno Pœonia, & Mandragora.
  - Obſcurius.
    - Origine.
      - Spōte ex terræ viſceribus emergentes.
        - Similibus è Terris mineris, aut halitu.
          - Vt Albucus, Roſmarinus, Laurus, Cneorum, Sanamunda Barba Iouis.
        - ſimilibus miſcellis complutis
          - Vt notare eſt per arua, gleboſa, humidaq. Chelidoniū minus, Aconitū hyemale illud Monophylū, Ranūculi quidam, & per vliginoſa, vt Lichen, Lycopodium.
    - Actionibus.
      - Vel Seminis initijs excitatæ, & vel Sembifolijs, aut Semunifolijs à biualui, vel vnius alui grano prodeuntes, ſtirpinitio introrſum, vel extrorſum habito à matre ſcilicet terra.
    - Paſſionibus.
      - Sunt enim nonnullæ eiuſdem odoris, ſaporis, temperiei, vt Nardus cum Valeriana, Cicer cū Kali.
      - Aut facultatis eiuſdem, Vel vſus in Mediciua, vt Aromaticæ, Catharticæ, Deletericiæ, alterantes ſimiliter, vel etiam in alijs artibus.

- Conueniunt, etiam conſtitutionis totius ratione.
  - Particulatim.
    - Sexus nota ab ... dem concepta ... mine, ac Maris ... fœminæ ex or...
    - Affinitatis vinculo
      - Proximiori ſerij Diſpoſitione
      - Remotiore reſpectu.
  - Vniuerſim.
    - Minus ſcilicet perfectæ
    - Perfectæ.
      - Simplicis complementi.
      - Exceſsus etiam ſupra Plantę cōmunem gradum,

Diuer

Tab. 18.

- Quæ exterius ac cẽſentur V. g.
  - Originem, & ipſarũ cauſas.
    - Principia efficientia, cum ipſorum inſtrumentis, quibus diuerſa accidunt,
    - Materiam
      - magis ſimplicem — vt ſunt elementa variè ad mixtionem concurrentia, vnde halitus & metallica corpora, vel ſpiritus maternam humum permeantes diuerſis modis agunt.
      - magis mixtam — vario diuerſis è complutis, miſcellisque fermento.
    - Formas quas diuerſas intellectu potius ex diuerſis figuris, tam internis, quam externis tibi conſinges; quam vt eaſdem ex naturę fontibus hauriàs.
    - Fines, quos, à morali & Rhetorica potius quam à phyſica deduces, vt decoris multo plus, quàm firmitatis habeant.
  - Locum, ſeu ſolum natiuum, in quo nutrimenti, educationis, & victus ſedes; conſideratis.
    - Elementis vnde
      - Subterraneæ, Superterreſtres — Saxatiles, arenicolæ, limicolæ. Aruenſes, & diuerſarum Terræ qualitatum.
      - mediæ — Paluſtres. Maritimæ.
      - Aquaticæ ſiue aquis immerſæ. — Marinæ. Lacuſtres aut ſtagnantis aquæ. Fluuiatiles, riuales, Fontanæ.
    - Mixtim conſitis ex quibus.
      - Simul aut diſiunctim viuentes — Superarboreæ innatæ. mediæ, ſuperradicatæ, terreſtres, enatæ. & caſu ſupernatæ à liberis differentes.
      - Paraſiticæ liberæ.
      - Patria diuerſa.
        - confinijs diuerſis. — ſylueſtres, pratenſes, montanæ, vallium, ſegetum, aruorum.
        - Vicinijs non ita diſtinctis, vt quæ prope has, aut illas, in hoc vel alio circuitu naſcuntur.
        - Cœlo diuerſo — proximo, remoto — vmbroſo, aprico, calido, tepido, frigenti, aut rigenti.
        - Climate, aut regionibus diuerſis. — noſtrates, exoticæ, peregrinæ, aduenæ, Italicæ, Germanicæ.
  - Poſitionis ſitum.
    - Totius plantæ quoad motum
      - de loco — Vaga ſtirps, fixa. — fluctuans, natans
      - in loco
        - vi propria — in ſe — ſurgens, aſcendens, pendula, deſcendens, ſupina. — in alijs (circumdans, complectens.
        - vi aliena (vt aſportatione permota,
    - & quoad germen — a cacumine ad ramos erectum. a latere aut ramis pendulum.
    - quoad ſtatum — vt planta ſit erecta, contorta, incumbens, ſeu alijs accumbens. ſuccumbens, iacens, humiſtrata, repens.
    - Partium — ex varia namque diſpoſitione partium ſtirps dicitur. — ordinata, aut compoſita, inordinata aut incompoſita.
  - Magnitudinem, totiuſque molis rationes, quæ conſiſtunt in
    - Extenſione quantitatis vnde. — maiores, proceriores, altiores, longiores, breuiores, craſſiores, latiores.
    - & partium minorum vt ſunt, frondes, rami, fibræ, & — vnde ſunt denſiores, rariores.
    - intentione, vel numero partium — magis radicatæ, proditæ, molles, aut magis tenues, &c.
    - & in particulari. vnde fiunt. — plenìores, farctæ, ſtipatæ, ſuccoſæ, pingues. inanes, tabulatæ, cauæ, ſpongioſæ, arentes.
  - Numerum, ſeu multitudinem ſpecierum.
    - Vnde frequentiores, rariores, vulgares, minus obſeruatæ, magis abſtruſæ; quamuis hoc ipſum ad ſoli natalis obſeruationem ſpectare videatur.
  - Figuram ſiue faciem.
    - Interiorem quæ eſt vel lapidea, oſſea, lignea, carnea, herbacea, fungoſa, varia — vnde fit robuſta, valida, firma, imbecillior, laxior, varia — Quæ omnia per modos, & qualitates partium componentium in tabella. 14. præciſe magis deſignantur.
    - Exteriorem.
      - totius corporis, quæ erit integra mutila, vel deficiens.
      - Solius exterioris ſuperficiei
        - primo intuitu — inquirendo an ſit pulchra, concinna, aut inſolens & monſtruoſa.
        - reflexo intuitu
          - ad alia referẽdo — vt ſit ſimilis magis, aut minus diſsimilis.
          - abſolutè conſiderando — Linearum ſpeciem, vt Iunci globos, vt tuberum, bulborum & capitatorum multorum, aut pyramides, vt Campanulæ, quæ à figura nomen pyramidalis accepit.
      - vel partium in particulari, de qua in tabula de differentijs partium.
  - Actionem ex qualitate.
    - Nota
      - vniuerſim — vt efficax, debilis, ſimilis, aut diſsimilis temperiei, aut facultatis, ſaporis, odoris, &c.
      - vel particulatim
        - Odore
          - nullo vt Gramen Corallium.
          - aliquo
            - grato — Suaui, vt Iua Moſcheta, Geranium, Ambroſia, Botris, Ageratum. Aromatico Gariophyllus, Nardus, Nux myriſtica.
            - moleſto — Graui, vt Allium album, Narciſſus, argenteus. Fœtido, vt xytis, Cattaria, Laſer fœtidum. Putrido, vt Vuluaria, Dracũculi flores.
        - Sapore, de quo ſupra.
        - Qualitate, v. g. calore, frigore, & in quibus exceſſus, gradus, & proportio notari debent.
        - Facultate, v. g. eſculenta, deleterica, medicata, & hæc vel catartica, aut diuretica, diaphoretica, vel alteranti &c.
    - occulta
  - Paſsionem.
    - Ab Animalibus, Ab Hominibus
      - Eas in cibum, vſurpantibus aut Medicinam, aut ad ignem & alios vſus. — indeque reſiſtentes, fortiores, ægrotantes; atque in tabum incidentes. & impatientes contactus, vnde nomen accipiunt.
      - vel diuerſis agriculturæ operibus eaſdem exercentibus, præſertim putatione, ablaqueatione, pampinatione inſitione &c. — vnde ſatiuæ, ſpontaneæ, mites, feræ, ſeu cultum reſpuentes, Vrbanæ, agreſtes, domeſticæ, hortenſes, ſylueſtres, & variè quoad varium cultum ſe habentes.
    - Cœlo, & Elemẽtis. — Sunt enim aliæ frigoris, brumæ, æſtus vel Solis, impatientes, aut variè, meliuſq. reſiſtentes, & vel ipſis ignibus inuicta materia, vt Vitruuiana vel potius Cæſarea Larix de qua ſuo loco.
  - Aſpectum varium de quo pag. ſeq.

Plura profectò hic phyſicè obſeruare poſſes, quæ nunc dumtaxat ſunt admirationi. Natam in Cerui cornibus Hederam Theophr. Laſerpitium Cyrenis poſt imbrẽ piceũ. Aſparagum è conſepultis Arietinis cornibus, e carbonibus Verbenãm, alijs Abſinthium, & quam multa alia, quæ minus, aut nihil prorſus nota.

Quid in plantis diſterminandis, aut Cælum poſſit, aut regio, vel ex hoc ſumes; quod eadem planta à ſe ipſa etiam diſcordare videatur, ſibique diſſimilis qualitatibus maximè immutatis, vt Scylla Siculis, Hiſpaniſque acerrima, mitis nobis, Helleborus venenum Hiſpanis, & medicamentum Italis. Nicotiana Indis calida, Europæis Narcotica.

In plantis diuerſus ſurgendi ſeu à globo ſe ſe protendendi & explicandi ſpiritus, & primò in herbæ ſpeciem comparendi vigor, nullus fere eſt ſubterraneorũ, & hydrognaphalorum, quæ nuſquam è terra erumpunt: Lichenũ ac Lenticulæ debilis; herbis maior, fruticibus vegetior; vniuerſo arborũ generi nobilior; maximus autem Cedris, ac Trogloditicis Palmis, imò & Laricibus, abietibus, pinubuſque quibuſdam, & fagis contingit, vti præcelſæ pyramidali noſtri Ianuarij montis. Reſpondere autem videtur hæc à natura facta emiſſio proiectionibus factis ab animalibus; ita vt percutiendi impellendi, ſaliendi, aſcendendi, & ſe protendendi ad ea ad quæ viribus peruenire nituntur, ſurgendi ſimiles impetus in plantis quodammodo pares eſſe videantur: teli enim iactum vix vllæ arborum ſuperauerint. Quare Trabs illa Tiberiana, e lance CXX. pedum; Abies illa Aegyptiæ nauis CXXX. Cedrus Demetrij paris altitudinis ſubinde celebrantur ab antiquis.

Tab. 18.

- Aspectum varium ratione figuræ
  - quæ vel mutatur
    - sua sponte pro diuersitate temporis, ætatis, loci, aut seminis
    - aut mãgonijs & affusis liquoribus, aut stercoratione varia.
    - in quibus
      - virtus
        - roboratur: vnde vnifloræ in multifloras, simplifloræ, in plurifloras, parui fructus, in magnos deueniunt.
        - debilitatur: vnde triticum in lolium: tulipæ flore albo, in flauum: vitex rectus, per ætatem in curuum, & agrifolij folia in summo angulos amittunt, &c.
      - matteria
        - abundat: vt ex simplifloris multifloræ, quod in Anemonibus, tulipis, gariofilis, & alijs notatur.
        - deficit: Ricinus Theophrasti: Botris, & Trifolij folia sensim dum senescunt, minora fiunt, maluæ, aliarumque caulis, plenus, ætate, fit cauus, aut vacuus, & inanis.
  - vel perseuerat

- Diuersæ sũt inter se stirpes, si in earum natura latiùs inspicias.
  - Quæ scilicet ad ipsius viuentis statum attinent
    - Quæ interius, vegetantis sunt virtutis, & vitalis facultatis, ipsiusque functionũ.
      - In primis vitæ functionibus, quæ sequuntur
        - vitæ modum v.g.
          - vigorem, & sanitatem, ex varia præsertim radicis infixione, corporisque ficciori, firmioriq. compagine.
            - Quedam enim in terra tantùm viuunt, nonnullæ in natali tantùm, & sunt, quæ translationibus, & aeris, externisque iniurijs magis, magisque resistunt.
            - quedam extra terram
              - Integræ suo cum virore; vt semper viuum, Aloe, Rodia Radix, Bulbi plures, Scylla præsertim, sed Colchicum nobis, vel in ipsa pixide cartaceo inclusum cucullo floruit. Asphodelus in cubiculo cæmentis interceptus à murarijs, germina misit.
              - Excisę, & exficcatæ florentes, vt Pulegium à Solstitio; vnde multas per solstitia flores aperientes ipsi obseruauimus, floresque cadentes excepimus.
          - Langorem, & imbecilitatem, morbosque varios, qui diuersis ex actionum, seu functionum læsione diuersimode contingunt, vnde diuersis sunt obnoxiæ morbis.
        - vel alimentorum susceptionem, & appetitum.
          - Aquæ purioris Adianthum, sordidioris Olera, calidę Ocymum, salsæ vel nitrosę Chrythamum, Kali, Brassicæ, Eruum, Ruta, Beta; contra salsam prata non ferunt, talique ingruente pluuia, (vt in nostra Taumatumbria adnotauimus) exarescunt. Copiosę Oryza, Papyrus; rarioris Caparis, Verbascum: viui platanus, & diuersorum liquorum diuersæ, vt existimare, quàm reperire facilius.
          - Terris diuersis plantæ diuersæ gaudent, cinere immundo, ficus, Oleæ, fruges cœmentorumque micis solo permixtis, aliquæ calce ipsa, præter ficum nonnullę; humaqueis, (vt summatim dicamus) diuersè subactis, & commixtis: vel etiam stercoratione, vnde letamen dictum.
      - vel spectãt ad mores, seu potiùs motus quosdam, respectu.
        - sui ipsius
          - quo ad situm vt
            - Florentia à summo, medio, vel imo tantum, præsertim spicata, vt triticum, conifera, vt Dipsacus, & à summo Anthemis Plinio: vmbellifera, vt feniculum, Angelica, à medio Marrubium, & Pulegium regale.
            - Aut varie a summo, medio, & imo, & per totum tyrsum, vt Asphodelus luteus.
            - Aut etiam succesiue, & sigillatim, & quandoque alio flore, vt Lilioasphodelus, qui inde Homero kallis, legi videtur.
            - Intra se etiam germinante occulto flore, vt lappa, quæ adhærescit Plinio, & miro quoque in se modo Apparine.
            - Adde quod in gemmis etiam, & frondibus proferendis diuersitas inest.
          - quo ad tempus in quo etiam attenditur
            - Sunt enim ordinata alia, quæ statis temporibus folia, frondes, flores, semina, seu caules, &c. vel prius folia, & germina proferunt, quàm flores, & semina, vel contra.
            - Alia præpostera, vt nudiflora, quæ florem, vel etiam fœtum omnem folijs præmittunt, vt Tussilago, Crocus, Scylla, Amygdalus.
            - Alia promiscua dixeris, quæ vtroque modo, vt ficus quædam.
        - vel aeris, & cæli.
          - apertura, foliorũ & florũ & ad solem cõuersio.
            - Aperturæ foliorum, & florum diurnæ; quas seruant complures: aperturæ nocturnæ, vt Lazura, Peruana, Mirabil. Arbor tristis si flores respicias.
            - Contractionis diurnæ Caltha, Trifolium si flores respicias, qui noctu aperiuntur nocturnæ si folia respicias.
            - Ad solem conuertuntur heliotropia omnia inde dicta, mirabiliter verò tota die, Phaseolus ille Indicus, & vulgatior Lupinus, ad solem singulis successiue horis circnmagitur.
      - vel curte vitæ conditionibus præfinitis penes natura, cultu
        - ortum
          - citum: Vt tertio à satione die Ocymum, inde forte dictum, 4. Anetum, sexto æstate, 10. Beta: bruma octauo Atriplex, & 10 rursum Brasica, xx. Porrum 40. Apium.
          - tardum: Anno vix Pæonia, Mandragora, post annum Lotos, Agilops Plinij.
        - germinationé.
          - celerem: Vt Amigdalus, & in maritimis omnia præcocia,
          - tardam: Vt Morus, nux iuglans solstitialis, & in montibus omnia serotina.
          - aliquotam: Vt semel, vereque bis, Medica malus, ter ternis gemmis Pinus Abies Robur, Februario, Martio, Aprili medio.
          - Indeterminatam: Seu incertis vicibus, aut sæpius, Sampsucus, Beta, tota æstate, & vere continuata opera, & aliæ plures. Aegyptijs perpetua gemmatio, ficuti, & vere alibi.
        - incrementum
          - citius: Vt Salix, Populus, Malus, Persica, Cucurbita, flos solis.
          - tardius: Vt Pinus, Robur, Buxus, Palma.
        - casum
          - foliorum: Celerius moro, serius amigdalo.
          - fructuum: Punicæ ficui folia ante fructos cadunt sicuti & vitibus, &c.
          - florum: Pruno, fructus cadunt ante folia.
        - durationem
          - totius plantæ vnde
            - perennes
              - Longæuæ, vt Palma, Quercus, annosa inde dicta, Pinus, Buxus, cupressus, & Resiniferæ, Iuniperus quæ temperati caloris &c.
              - Paucorum annorum, Rosa Abrotanus, Malus persica, quæ diligenti cultu ad trigesimum etiam annum perducitur, quamuis citra decimum perire soleat.
            - & paucorum annorum, seu fugaces.
              - Fico, seu malis præcocibus, dulcibus, aut fertilioribus vitibus breuissima vita Plinio.
              - Aliæ sunt aliquot horarum, vt Koniphytum nostrum dierum aliquot, & ephemeræ vt fungi.
              - Vnius mensis, Ophioglossum, Rosella, Linaria, Botrytis aliquot mensium radix caua Orchis, trimæ, aut quadrimæ, leucoium, Bimæ, Caltha, Brassica, Beta, Apium Annuæ, legumina saturaria, Botrys, Ocimum, Cucurbita.
          - diuersorum membrorum.
            - radicis
              - perennis: Olea, Palma, Laurus, Cupressus, Ilex, Myrtus, vnius duorum, vel paucorum annorum, vt quæ intereunt altero anno dato semine, sicut viola Bolbonax limonium elegans Rauolsij, & aliæ.
              - fugacis seu pereuntis: Plures enim singulis annis, & interdum aliquot mensibus radicem amittunt, vt Bulbonaca, limonim, &c.
            - frondis
              - Sempiternæ, vt Olea, Palma, Laurus, Cupressus, Ilex Myrtus
              - annuatim deciduæ, vt Pirus, Prunus, Morus, genista, &c.
              - Mixtæ, Media Arbutus, cuius cacumen viret, inferiora hiemæ arescunt.

Vita in his om… ratio, & viue… retinentisque c… xum habenda; … rnm, quæ diuer… tus, vel extra… mouentur, ve… patiuntur.

Ab altilibus … figura quoque … nes haud inept… duxeris; exigu… peras, angulis … das stirpes hab… guo nutrimento… rum à plenioai… diores, turgent… magis, & non o… aut dulciores, à … varias; eoq; in… tato plurimum… uersas.

Organorum co… tus, & quæ … obediant diuers… digerantur agn… mus.

Sed patria in hi… nibus Cæli, inq… ratio præter il… quæ ab internis … inquirenda.

Tb. 18.

- **Fœcũditas, ratione**
  - feminis, { manifesti / incogniti
  - radicis, caulis, surculi, germinis, gemmæ, foliorum, gummi, fructus,
    - quorum omnium generandi facultas consideratur vel
      - vniuersim
        - nulla: Sunt enim steriles, tum speciei, tum indiuidui vitio, & inde castratæ, & eunuchæ dictæ, sed de indiuiduis, quæ intra certa genera reperiuntur, alia est ratio; quæ non prouenit a facultate interna, dum sterilescunt, sed à contrarijs extrinsecis: cæterùm, neutrigenas alij nuncupant *fungos*, *tubera*, imò *adiantum*: ob defectum facultatis generatricis.
        - inefficax: Nonullæ namque moliuntur semen, sed non perficiunt, mulorum similitudine, vt *hypocistis*, aliæ aliquid semini respondens producunt, vt *Philitis lanugo*, & quæ in *polipodio*, & similibus,
        - fœcunda
          - semine
            - simplici [siue solo semine perfecto, vt fit in *sementigenis*,
            - multiplici [superius v.g. & ad radicem succrescẽte, vt in *amphicarpis*
          - productione
            - simplici: naturali, spontanea, sementica, insitione, transplantatione, &c. ex quibus oriuntur natiuæ, aduenæ, putrigenæ, imbrigenæ, opagenæ, &c.
            - multiplici,
              - Per radicis in se multiplicationem nascente sobole ad coniuncta germina multigermina, præsertim ex multoculis, multiglobis, & geniculatis radicibus.
              - Et per radicis ad alia mẽbra additionem, aut eadem succrescente ex ramis auulsis, quod fit.
                - cõmunicatione: Ramis insitione coniunctis, terræ implantatis, viuiradice, vt fit in sarmentis & multiplantis irradicatis, vel ab alto in terram missis, vt *morum*.
                - vel aggeratione: Folijs sponte, vel arte implantatis, vt *Opuntia* o *Tune*.
            - incerta: Seu cum toto plantæ corpore varie consita multitudine quod in omnibus plantiferis euenit.
      - vel particulatim in partibus, maximè flore, ac semine, in quibus
        - Ratione vnius, aut alterius vigor generandi nullus. v.g.
          - in flore { vt sunt A*flora*, & tristes, / vt I*uniperus*, *philix*, &c.
          - in semine { vt aspermates, & *castrata* / quales sunt *salices*, multis,
        - In alijs ex vtraq; parte maximè vegetus est. { vt notare est in semnifloris (quas vocant) æquiparis, seu æquifœtis vnius iunctim floris, & seminis.
        - In alijs ex vna parte vegetior notatur, proportione.
          - aliquota, & certo excessu
            - vtrinq;
              - Floris vnius, aut plurium ad vnum semen, vel plura.
              - Seminis vnius aut plurium ad vnum vel plures flores, vt *tetraspermata*.
            - vel ab vna tantũ parte v.g.
              - Flore, vt *Blitalcis*, *Solanum* quã Amaranthum Mexicanam dicunt: duos enim ad vnam baccam flores emittit.
              - Semine, vt *Castanea Fagi Triplex*.
          - aliquãta, & incerto excessu. { Vtrinque sed maior numerus floris, aut seminis discernendus, vt in planta, seu *Plantagine*, lanuginosi floris, aut cucullati, & multiseminis vtriculi, controuerti potest numerus, aut maioris alterutrius partis: v.g. floris ad vnum semen, vt *Amentifera*, & quæ Iulum, & cyathum emittunt, &c.
- **Pariendi ratio diuersa**
  - tempore
    - singularis fœturæ { quædam enim semel tantùm in vita pariunt, vt *Flos Solis*, *Musa Piatana*, *Mexicana Metl*, &c.
    - aut frequẽtioris partus, qui accidit
      - rariùs
        - determinatis spatijs { Semestri, vt *Medica Malus Ficus*, *Arbutus*: annuo, / *Malus*, *Poma*, *Persica*, *Nux* plurium annorum, / *Palma*, *Aloë*.
        - Indeterminatis temporibus pro Cœli, Solique constitutione.
      - alternis annis { Sunt enim alternis feraciores, *Malus*, Pirum, fagus, & quouis septennio, olea, tum quæ bissextili conseruntur.
      - sæpius { Spatijs menstruis, vt *Calendula*, Chamepytis, & quater: anno, *Sicomorus*, & ter *Pinus*, ac *Vitis insana*, toto vero anno successiue, *Aphaca*, aliæque varijs temporum spatijs.
  - modo { In quo culturæ, aëris multa consideratio, vnde omnimestres rosæ, & quadriferæ vites, multæque stirpes biferæ, at plures, quæ mitiori autumno decerptæ virent: itemque Aurantia, & congeneres, quæ cum acerbis, præmaturos fructus, & flores super eodem ramusculo produnt; & quæ annis bissextilibus consitæ, annis alternis semper feraciores.
- **Prolis sexus** { masculinus / fœmininus } Nam quamuis ab vnico stirpis corpore, tamquam matrice, tamen diuersi sexus plantas produci videmus: vt *Mercurialis*, & *Cannabis*, quarum mares fructum sine flore, fœminæ florem sine fructu, aut semine producunt: & de *Rapa*, & *Napi* semine eodem masculinas, & fœmininas nasci tradunt authores, & experientia commonstrat: secundùm quòd densiùs, aut parciùs, seminantur.

Quis porro inter plantas nobilior quàm Palmæ sexus. In quo, si per viciniam, communicatio quædam spirituum, si amicus contactus, porrectis ad inuicem brachijs; imò si allatus ab alterius radicibus puluis; si propinquus aspectus; si denique cultoris adhibita ad vtramque amasiam arborem contractus coincidant. Subito hilaritatem toto corpore produnt, & fœcunditatem concipiunt; Inde miratur Marcellinus; cum stupore rem narrat Plinius, & extollit Pontanus probantque & confirmant Galenus, & Guilandus: dum in plantis, idem quod in animalibus proprium est, natura detegit. De quo in Ecyd. phyto plenius

P ter plantas prædictas, quæ in nascendo, & producendo semine sexum quemdam induunt, multæ sunt, quæ maris, & fœinæ distinctas voces audire solent apud Phytographos, vt Pæonia, Abrotanum, &c. traductum etiam est hoc ad fungorum nus, & quod magis ridendum, in Agarici recensionibus: in spongino quoque Zoophytorum. Et lacbrimis ipsis mascula ura connumerantur à Virgilio. Et hoc scitu dignum maritas populos complexas vites, & vlmos quoque, quod in agro ostro Aquaspartano frequens. Sed nisi ad virium præstantiam, analogiâ quadam masculos huiusmodi titulos retuleris epte censeas; namque à surgendi virtute vinearum masculeta profert Plinius, & densiore spiritu accedente, aut magis geto masculescere semper dici possunt.

isi quibus capitibus plantæ inter se conueniunt, ijsdem etiam à se inuicem differre censantur; dum vnum, vel plura in vna plantarum defuerint; vt prope cacozeliam sapiat, eorumdem principiorum tot diuersa schemata descripsisse; Intellectum tamen est nobis de mente eruditissimi Principis fuisse, per diuersos calles ad plenissimam plantarum notitiam deducere studiosos phytomitas: nam quis eadem semper sapiat: ideo fine affectionis studio de conuenientia, & differentia plantarum præsentes attexuisse credendus est tabulas; quæ compendiola licet methodo, vtili tamen studiosis exarauit, Lector boni consule.

In Phy-

Tab. 19.

In Phytonomiæ certitudinem præscriptæ copulationis nominis scilicet & rei obfirmatio.

In vocibus quidem, & litteris, in libris, notisq; omnibus defectus quidã, aut mutationes edacis præsertim iniuria temporis, vel scribentium, ac pingentium, aut ineptè dicẽtium incuria cõtingere solẽt, qui nos in controuersiã deducant, & laxata copula studiosos in dubio relinquant: succurrendum propterea sedula pensitatione, & discussione, vt verũ plantis nomen reddi poss. sit: quod si spurium fuerit, vel dubium, & minus cognitum.

- Restituatur
  - Si aut præ antiquitate, illius memoria perierit, aut simile nunquam planta ipsa obtinuerit: aut certè si videatur ineptum. varium, male innouatũ, corruptum, dubium, & incertum: Ex quibus dubia nobis resultet plantæ cognitio.
    - querendum de stirpis, nomine, seu vocabulo; an fit.
      - Receptũ & vsitatum
        - Apud vulgus, maxime in loco natali plantæ ipsius.
        - Vel apud antiquiores, aut eruditiores, qui de plantis differere consueuerunt.
      - scriptum in
        - Aliquo antiquo codice, sua cum planta viuis depicta coloribus.
        - Probatæ fidei, & authentico libro, adhibita pariter plantæ figura.
        - Aut in diuersis, loquente quasi natura proditum, quod in vocibus consilio, & ratione impositis contingere sæpius solet: quod in Ammy, phytologis multis obscurissimo, manifestum est.
      - designatum diuersis descriptionibus
        - expressio ri, & velut historica: iunctis,
          - Figura, cum notis existentibus, & comparentibus simpliciter expressis.
          - Habitudine, compositione, ac relatione similitudinis pariter cõspicua, & detecta.
          - Numero, si eadem numero apud omnes cognoscatur planta, & si cum alijs speciebus conueniat.
          - Patriæ, vbi aut plures, & frequentiores, & efficaciores esse solent.
          - Viribus, ac vsu, si facto scilicet periculo, ad amussim respondere sibi inuicem in his videantur, ac si vsus idem vigeat continuò.
        - obscurio ri, ac stirpibus nõ correspõdentibus quia
          - Vel deficiunt attributæ notæ, pluribus paucioribus, aut diuersimode ijsdem comparentibus.
          - Vel notæ aliæ existere videntur, in descriptione numquam expressæ, præsertim si euidentes, singulares, aut notatu dignæ fuerint.
          - Vel non conueniunt generibus, quibus ascribuntur, vt si diuersa, plura, aut pauciora sint genera.
          - Vel patria non conuenit: quòd ibi non reperiantur.
          - Vel ibi rariores sint, & alibi frequentiores.
          - Aut vires, facultatesque assignatæ non iustificantur, & aliæ se produnt obseruatione dignæ: aut interdum contrariæ, aut saltem vix diuersæ in medica praxi: seu dogmatica, seu methodica, aut empyrica reperiuntur.
        - vel insufficienti, & minùs verifica ta, quod fit.
          - Codicis, & contextus ipsius deprauatione, ac r... dis, confusione, mutilatione, dubio, &c.
          - Verbis minùs proprijs, seu etiam ambiguis, Si pars vna pro alijs, aut aliã intelligi possit, v... Delphinij similitudine, alij enim in folijs flo... alij in flore folia intelligunt.
          - Si nullæ notæ positæ sint, quòd forte describen... tempore essent vulgatissimæ.
          - Si magis communes, indeque ancipites, vel pa... aut præcipuæ tantùm, quæ non sufficere ad ... riorem declarationem videantur.
          - Comparationibus quoque minus aptis.
          - Patria, & loco non adnotatis.
          - Viribus, aut vsu non expressis.
  - Phytologis ducentibus nos plerumq; à stirpibus pictis ad viuas.
    - Vnde vtrinque innotescet vt & facile intelligetur, ad vsum pariter chartis, & Hortis inuiuant stirpes, & peremnent Flores in studijs, vt studia in Floribus.
  - Natura ducentenos à stirpibus pictis ad veras, & viuas.
- cõfirmetur, ne quid supersit dubij.
  - Si nondum bene prorsus exploratum, vt adeo pluribus applicari possit,
  - Aut etiam viua, & constanti traditione ad nos translatum perseueret.
    - mediante rei ipsius, siue subiecti.
      - demonstratione
        - Pleniori, in viuentibus stirpibus obseruatione planta fusiùs, & accuratiùs delineata.
      - comprobatione
        - Viribus, vsuque plantarum diligentia summa ob... uato, nec solis pharmacopeis, olitoribus, aut ri... mis relicto, quod multi medicorũ factitare so...
      - traditionibus celebrioribus.
        - Absolutissimis in posteritatis beneficium requ... authographis, compilatis libris, & comment... editis, quibus singula, vel minutissima adno... tur: quod & asseq ui erit faciliùs singulatim ... roscopio nostro adhibito, quod in pluribus ... etiam exequuti sumus.

.19.

ludere quandoque litterulis nomina videantur, alÿs, atq; ǀs accitis teſtibus reducenda, & conſideranda, quam facile ineditorum dentibus, tam multis permolentibus ſæculis quaſi rie arrodantur.

lonandum nonnihil Pictoribus eſt, itidem ſculptoribus, & latoribus, plus autem illis, qui ligno ſtirpium effigies, & qui affiori arborũ materiæ floſculorum ſpeciem inducere conantur, t id, quod in corporis acumina craſſitudinem diſtendit, omnem ciem elegantiorem, & ſubtiliores in ea lituras referre debeat.

ferendi omnes præſertim contemporanei, aut deinceps tranſcrintes Phytologi, emaculandi, expurgandi, reſtituendi contextus.

acies quandoque, & inde petita ſigna, ac ſimilitudines; ſi in ctum redactæ vires, aut contradicere, aut ægre, & non omni x parte reſpondere videantur, examinanda ſingula ſunt, quæ irpibus ſupe rueniant, aut promouendis, aut perturbandis.

nprobantium verò ſemper præcipuarum notarum ac ſimilitudinum ratio habenda, & quæ collecta in omnium choro mais conſonare ac ſplendere ſolent, præſtantioribus, beneq; examinatis, & caſtigatis codicibus confirmantibus.

rtendum quam multum in plantis immutandis valeant.

Cæli { Varietates,
Soli {

quibus annorum conſtitutionibus
aëris impreſsionibus,
diuerſis ſubſtratis materijs,
altilibuſq. ſuccis
contrarijs, alienis, inſuetis
nutriantur, adoleſcant.
cultus diuerſæ rationes
ſi neceſſaria, aut congruens
non habetur, aut mutatur.
diuerſaq. alia, atque alia adhibetur.
ſoli facies, ac ſitus,
quoquo modo vertatur.

Animalium præterea ſtirpibus veſcentium.
maternamq. ipſarum aluum
ſtercorantium, euertentiũ iniuriæ diuerſæ.

Plantarum { ætates / morbi / corruptelæ } { primæ / Mediæ / vltimæq. ſenectutes.

uæ inde contingere, quandoque poſſunt, & naturæ ſubducuntur additiones, vel demuntur partes, variumque habitum, & numerum conſtituunt, ne impedimentum vllum nobis afferant, quin eaſdem ſtirpes ſuis non reddamus nominibus, nominaque Plantis, aut ad aliena, & illegitima coniugia quandoque impellant, ſummopere aciem aduertere debemus, ac dijſpicere. Quid inter cætera valeat ætas, vel ceratonia oſtendat dum iunior à ſeniore adeo diuerſos profert flores, vt eiuſdem plantæ non facile æſtimaturus ſis.

ienera plura eſſe poſſunt, & alia, atque alia inueniri, nonnulla tamen, vt in præcedenti innuimus, prorſus amitti diuerſis in locis, vt pauciora remaneant.

Et Patriæ plures, & ſcriptoribus ignotæ eſſe poſſunt, eædemq; ſtirpes pluribus prouenire locis, vt Styrax in Syria, & in Latio in noſtro Cælio, quandoq; & Patriam penitus deſeruerunt, vt Cyrenas Laſerpitium, vt diximus.

Nouas in dies nobis facultates innoteſcere in plantis, nil mirum, additis ſemper experimentis ex Chymica noua aperta, eaq; fæcundiſſima officina. Antiquitus porrò detectas, pluribus labefieri, aboleri quoq; poſſunt, forſan deficiente natura, quæ vt effætos homines, ita imbeciliores herbas proferre dicatur, vt de Betonica indicatum, plurimum verò ſemper retulerit, vt in præſtantiſſimo genere herbæ propoſitæ ſumatur experimentum.

EX PHYTONYMIA.

Reſpuendos nullos eſſe libros credas, nec vlla quæ inſcribuntur folia fructu carere, qui ſi in ſingulis perutili ſucco non pariter turget, numquam tamen exſuccum prorſus comperias: ſic vt ociari, legendo te credas. Antiquos, nuperoſque Phytographos ſæpe conſule, plantas herbaceis in folÿs require dum nec in montibus licet, nec in mari, ſiquidem & ſaxa, & æquora, & ſyluas & hortos in pagellis conſtrictos habes. Latent in Bibliothecarum angulis codices, in quibus antiqua veſtigia plantarum recolere poſſis, nec rudem ſpernas faciem ſi quam lucem afferat in caligine vetuſtatis. Cæſareus innotuit Dodoneo Riolantius non vnus latitat in Carbonariæ Neapolis Cænobio non obſcurus, Arabes plures apud ſereniſsimos Mediceos, ſed & Arabicus cum pictis iconibus Græcis haud relictis nominibus in Eſcuriali apud Catholicum Regem inſignem nunciant, ſcilicet adeundi non rarò Arabes, & Chaldæi, apud quos Botanica ſopita, iam apud Latinos extincta, apud Græcos per multa ſæcula diuertit. In Vaticani theſauri carie expiſcari, nobis aliquid in antiquis reſtituendis licuit, vt in ipſa ſyntaxi inferius indicatur.

Criticam in Botanicis virgam meo quidem conſilio ne ſumpſeris vnquam, quamuis hypercritico acumine polleas, niſi Columna, & Marantha porrexerint, exemplo ille, hic regulis, gnauus ille antiquarum, & vocum, & rationum, æſtimator, & cenſor, hic ad examen, & methodum quæcumq; perpendenda reducens; & ſerio antiquis in contextibus præſertim Botanicorum magiſtri Dioſcoridis animaduertentes ambo, Phytonomiæ amho Anatomen proſequuti videntur; ſed & Columna præter libros in ſtirpibus, etiam ipſis inueniendis, & anatomice inſpiciendis egregiam præſtitit, & præſtat operam.

Vt nomen Plantæ iunctum
Synonymorum placida cohorte
comitatum
Aequiuocis longe reiectis,
Homonymis diſtinctis
Tricis controuerſiarum excuſsis
Ex opinionum cumulis quibuſuis
Erutum
Explicitum,
Vt nominandi, oſtendendi, indigitandi
pura, abſoluta
Præditum
Inhærens
Perſiſtat indelebile;
Et clauis loco quæcumque de plantis
litteris conſignantur, & vocibus
nobis adaperiat.

Tab.20.

Phitojatria, siue vsus plantarum in medicina, qui duabus in regulis totus continetur. scilicet.

- vniuersali
  - quæ stirpium delectum habet ratione
    - Loci v. g. Regionis, plagæ, tractus, agri, &c. imò & cultus diuersi etiam terræ qualitatum, aqueæ, arentis, &c.
    - Temporis v. g. autumni, hiemis, veris, æstatis, solstitiorum, æquino rum, quibus partium, vel ipsarum stirpium, aliæ sunt vegeti aliæ minus vtiles, aut efficaces.
    - Vitæ ipsarum plantarum; dum enim senescunt aliæ, vires amittunt, aliæ au Et hic signanda tempora colligendarum, exsiccandarum, & vsum seruandarum,
- peculiari quæ consistit
  - in vsu ad quem spectat.
    - Electio, quæ est versatorum in arte propria cognitio,
    - Præparatio, quæ est officinarum singularis pragmatica,
    - Simplicitas, aut cum alijs tam stirpibus, quàm medicamentis commixtio.
    - Modus interior, & exterior, qua dosi, quando, quoties, & quamdiu ad vsum san sumi debeat.
    - Affecti corporis commotiones, & circa illud non naturalia, (vt vocant) habita, ra loci, temporis, ætatis, consuetudinis, victus, &c.
    - Membrorum affectiones, morbi status, quantitas, qualitas, & accessus diuersi.

Nè verò quispiam minùs sollicitus, tam in euoluendis Auctorum paginis, quàm perlustrando fœcund vbiq; naturæ per terras, & maritima propatulo volumine in lapsum coincidat; imprimis iudicio perq diligenti, compositis interse totidem scribentium sententijs, textus ex alijs, atque alijs pariter scriben restituendi erunt; vti ex Athenæo, & Plinio Theophrasteus: examinanda dehinc verba, confer partium rationes, & discutiendæ; nulla verò autorum spernenda consilia, vel animaduersiones, qu diligentia veritas se propalat. Quin à patrio stirpium senatu, & interdum vernaculo vulgi idiom aut vicino petenda nominum, vel cognominum indicia ex quibus plantarum natura plurimùm se pr Stirpium quoque descriptiones cribrandæ; ne similitudinis specie, vel analogiæ vitio nos decipiant. rum in naturæ libro, si forte consueta desint, aut langueant, aut pauciora compareant: tum præc rum habenda est ratio; cæterorum diligens examen faciendum, quod vel ab ipsa stirpis natura, v alijs eiusdem speciei, aut generis plantis argumentum ducat: aut denique iuxta medicam methodu dogmata singularum iustificandæ facultates; ex quibus dubij quidquam nihil vnquam supersit. Atq ad præcedentia, pro appendice appendenda.

Demum Phytonomia pene omnis consistit in exercitijs.

- Phytopticis, vbi
  - Siue a natura eductæ, & prolatæ, siue arte consitæ, & educatæ, inuisendæ, vel inquirendæ, sed præuio r rizotomiæ vsu vnde pleræque hactenus innominatæ, & incognitæ se promunt, maxime in Italia quæ eo plures habet similes, quo pauciores botanographos perquirentes: ex montibus enim, co bus, & campestribus siue humidis, seu lapidosis, &c. notabilis plantarum differentia, colligitur.
  - Physici in Botanicorum gratiam horti conserendi: in quibus vniuersæ prope naturæ stirpes fælicibus comp concludantur, & ad vota compareant, dum erumpunt, crescunt florent germinant, fructus emitt men concoquunt, & intereunt: quales Serenissima Venetorum Respub. Patauij; Serenissimus M Dux Etruriæ Pisis; sub versatissimis stirpium alumnis Cæsalpinis, Guilandinis, Alpinis, Cortusis; e bus, quod oculis placeat, quod naribus arrideat, quod studia iuuet, & sanitatem tueatur cognosc cile est: tales etiam & Imperatus, & Calceolarius, Pæna; & Paludanus alijque alunt,
  - Recolendæ item ad se transmissæ, quæ plurimum in hortulis fenestrarijs, omnium ferehorarum obseruati accomodatis aluntur. Aut etiam in cartaceis, seu paginarijs hortis, qui spicilegio quodam constru in librum replicati siccatas etiam herbas, nocturnis, diurnisque studijs spectaculum faciunt,
- Phytoiatricis
  - Facultatum facto crebriori examine, seu experimentis, indicijs, explorationibus, practicis tum medicis chimicis, &c. multoque ac diuerso periculo, educendis, aqua, sale, spiritu, odore, &c. facto.
- Phytosophicis
  - Contemplationibus, ac studiosis consumptis vigilijs, præsertim circa penitiora naturæ stirpium, & earum.
  - Agitationibus mutuis, amicisque disceptationibus, aut aliàs cum botanicis docta consuetudine, & stud communicatione, seclusa semper studiosa altercatione, quæ cum feruet intemperantiùs, minus affec veritatis. Exemplo fuerit illa inter Dioscorides, & Galenos, & alios eiusdem ætatis, quos amica diffi cere sapientes. vt & nostris temporibus Cortusos inter, & Mathiolos, Cesalpinos, & Ghinos ac rec Columnas, Portas, Bauhinos, Imperatos, &c,
  - Conscriptionibus denique, & aduersarijs, ac notis altercationum primo plenis, ac tumultuarijs? tum met cis, siue historicis, siue Physicis.

Instituti examinis, ad cognoscendas stirpes seu plantas elaboratissima illa methodus a Maranta proposita est, in qua ex rioribus, pleraque inuenias fusiùs explicata, vnà cum suis paradigmatis, diffusioribusque præceptis: quæ si tibi obscu aut ardua magis videtur, obijcisque, Auctorem parum ea vsum: tu tamen laborem alienum proba, & quidquid in potes carpe fructuum. Vtinam plures in reipub. litterariæ commodum digerere similia, aut exantlare non pigeret Nec stirpis vllius cognitionem, aut nomen contemnendum putes: mirabilis etiam in minimis natura, & diues. Si statim, si flores exigis nullus es. Quidquæso in depictis tabellis, in aureis, argenteisque emblematibus aliud quæris, q artis elegantiam ex aspectu? At Dei Opt. Max. opera tanto pulchriora & certè iucundiora sunt, quàm nostra, quant commendantur, dum ad illa propius accessisse comperiuntur: & cum his audes lusus nostros, fabulas, & inania confe Nonne stirpes dum viuunt gemmant: si colores in gemmis pluris æstimas; hic & colores, & organa, & amplius v suspice. Barbato cuidam nihil esto sensu similis: qui nobiscum dum Barbam Iouis in Romano ad Antium littore ctabilem satis videret, quod elatis, ac nudis intensam ferret frondibus comam statim nomen petijt, & statim virtu (vt solet) dato nomine, virtutem confessus hucusque incognitam: subiratus, spreuit, quasi incassum agnosceretur, q careret vsu, nec persuasus vnquam annuit, in pretio habendum, quod posterorum sedulitas, ad maiora consequen conuertere poterit, haud dubie si Alchimistis vtilem prædicassem, qui ex argenteo foliorum colore ærarium turgescere f sent, nihil in planta despiciendum duxisset: quid facerem: alij sunt hominum ita compositi animis, vt præter comm corporis aut voluptates sensuum, cætera, ne hilum quidem æstiment.

FINIS TABVLARVM.

AMICO LECTORI.

HEIC nonnullæ ex Phytosophicis desiderarentur tabulæ : sed fatum cui Author præpropere cessit, scribentis manibus nondum absolutum præripuit opus, quin imò plures ingenij fœtus, qui propediem lucem expectabant in ipso penetrali mentis præfocauit: dum admodum Illustris eruditionis virum XXX°. supra M. DC. Salutis; annos XLV. natum nobis eripuit, meliorque sors (vt pie credimus ascripsit Cœlitibus.) Tanta interim studiosorum iactura, vt eidem satis deplorandæ ne Academiarum quidem omnium luctuosa sufficiant epitaphia. Si enim de morali quidquam exigeres sapientia, solers Federici Principis ingenium non eruendis tantum disertæ antiquitatis ruderibus implicitum, sed in omnis doctrinæ dogmatis assiduum, saluberima formandis moribus colligebat monita: si faceta de Geometricis, ac Mathesi, vel artefactis optares prodigia, tibi Physicam Mathesim integro volumine compingebat: Naturam sic in partes diuiserat, vt vno Vniuersali rationis speculo, omnia eiusdem arcana detegeret. Si quem phytbocalus delectabat hortulus Theatrum Plantarum, ad voluptatem spectantium erigebat; adeoque de subterraneis, de propatulis, & sub aspectum cadentibus, de aëreis, & superioribus admiranda singulatim recolligens, posterorum commoditati, (cui studebat) nihil non periclitatus, industriosissimam moliebatur Encyclopædiam, ad quam nouis instrumentis, magis in dies peruios recluaebat aditus. Habuisses de cerebro Principis scientiarum promptuarium: legisses in fronte de arduis quibuscunque acerrimum iudicium, in oculis infinitorum prope ideam voluminum, in ore suadam ipsam residere miratus esses, ac facundiam; in manibus, tam artis, quam naturæ obfirmatum experimentis compendium. Cuius domus Musæum; Porticus Lycæum Peripateticum, horti Tusculanum, villæ ac possessiones Attica gymnasia facile crederentur. Nunquam bene pransus sine sale philosophorum, vel salibus poëtarum, aut delenificis, tamquam ferculis, doctissimorum congressibus: vt ideo spretis scurris, ijsque iocis, qui capessendæ virtuti non satis iuuant: lusus omnes inter Lynceos, & spectacula inter Academicos parietes concluderet. Quid enim non splendidius modo, sed erugandæ fronti, & a serijs per subcisiuas animo relaxando commodius, & iucundius, quam virum genere Principem totidem nobilitate, fama, scriptis, scientia, & experientia conspicuos Portam Velserum, Galilæum, Cæsarinum, Ciampolum, Pertium, Valerium, Terrentium, Columnam, atque alios, Lyncaorum (quorum ipse idem Princeps) matriculæ ascripsisse, quorum vigilijs, lucubrationibus, & operis, non effeminati mollium poëtarum prodirent lusus, sed proficui tetricæ conatus Mineruæ solida, & iusta implerent volumina, artiumque liberalium, & humanarum scientiarum dissoluerent nodos. Cæterum quid ad æternam memoriam commendatius, quam sedula illa Principis liberalitate, ac studio exquisitum prodijsse opus Mexicanæ naturalis historiæ; quam Fernandes primum Inuictissimi Philippi II. Hispaniarum Regis in Indias Protomedicus delegatus, (etsi tumultuarie satis, vt primis assolet ingenij partubus) lustratam oculis, manibusque contrectatam in ipso natali solo contexuerat; quamque postmodum Nardus Antonius Recus notis Illustrem nobilibus ex vulgari Hispanico, latinitati, ordine nedum satis commodo, reddiderat, & delitescebat in Museolo M. Antonij Petilij, ipsiusmet Nardi tum vita functi, hæredis: Vnde non nisi sagacis vrbanitate Principis huiusmodi thesaurum educi, nec facile fuit, nec licuit, adeoque neque expoliri, vel doctissimis Lynceorum communiri commentarijs: quibus pro coronide Principis accederet prodigalitas, tot figurarum ex æquo similarium cælandis imaginibus; eiusdemque docta dexteritas, ordini (qui est operis spiritus) meliori præscribendo. Deerant autem studiosorum commoditati Phytopticæ, quibus elegantem nauauat operam, tabulæ; quas & dabat, & proprij largus æris prælo committebat: dum vero cum vita simul rem imperfectam deserit, Franciscus Stellutus Lynceus ex eiusdem Larario Posthumas deprompsit, ac versatissimorum consilio digestas cæteris attexuit.

Atque hæ quidem auitæ nobilitatis Principis Cæsij memorandæ fuerunt appendices, quem Iura imprimis, & Fortuna, Montis Cælij Marchionem, S. Angeli, S. Poli, & Aquaspárthæ Ducem fecerant; Federicus Cæsius, & Olympia Vrsina Aquaspárthæ primi Duces, Principem genuerant; & Principem coniugia testata fuerant: primum scilicet, cum Artemisia Columna, alterum cum Isabella de Saluiatis; quorum prosapia, quæ per Pauli Sfortiæ, & Olympiæ de Cæsijs connubium, pari nobilitate, viuaci semper fama, nec senescente vnquam gloria propagatur æternum duratura sit. Quis enim tum nominis, tum virtutis hæres legitimus, maiora non moliatur, vbi inter proauos connumeret, Pontifices, Imperatores, Partenopeos Reges, Purpuratos Principes, Patriarchas, Archiepiscopos, Præsules, ac potentissimorum exercituum Duces, quos breuis numquam pagina captura foret.

Hoc interim quisquis legis boni consule; illam sane omnis eruditionis frustra desideratam luget supellectilem; sed in primis præcocis falcem fati, in genere non minus, quàm doctrina Principis, & Academiæ Lynceorum Protopræsidis ac patroni sui colendissimi vigilias, & annos temere iniectam, mœrens, animo memori, grato, ac reuerenti; luctu, & querimonijs prosequitur Franciscus Stellutus Academicus Lynceus superstes.

IN-

INDEX TABVLARVM
PHYTOSOPHICARVM
PRINCIPIS FEDERICI CAESII LYNCEI, &c.

F I N I S.

INDEX PLANTARVM,

ANIMALIVM, ET MINERALIVM,

Quæ in decem libris Theſauri rerum Medicarum Nouæ Hiſpaniæ deſcribuntur, & explicantur.

Ac etiam eorum, quæ à Ioanne Terrentio, Ioanne Fabro, & Fabio Columna exponuntur, & obſeruantur in eorum lucubrationibus.

Nempe Ioannis Terrentij à fol. 347. vſque ad fol. 455. Ioannis Fabri à fol. 459. vſque ad 839. & Columna à fol. 841. vſque ad 899.

A

B

C

Cacalich

INDEX.

D

E

F

G

H

Her-

I

K

L

M

Ma-

N

Qua-

Q

R

S

V

X

Xo-

INDEX
AVTHORVM VIRORVMQ.
ILLVSTRIVM ET INSIGNIVM

Qui à Ioanne Fabro, & Ioanne Terentio Lynceis in eorum lucubrationibus, additionibusque his voluminibus insertis, inter nominantur, atque laudantur.

Mar-

Errata, quæ in superiori indice, currente prælo, tam vel omissis, vel vitiatis vocibus, & plantarum nominibus, quàm suppositiijs numeris, vitari non potuerunt.

Errata	*Corrige*
Amacoztic fol.896.	lege fol. 869
Axixtlacot fol. 28.	l. fol. 38
Axochiatl fol. 241.	l. fol. 251
Ayotetli seu planta	l. Ayotectli, seu planta
Cucurbitæ sensilis	l. cucurbitæ similis
Caniuhme fol. 164.	l. fol. 168
Caocolatl potio	l. Cacauatl potio
Chimalatl. fol. 288.	l. fol. 228
Coanenepepepilli	l. Coanenepilli.
Coapatli, siue tlamacazquipan fol.208.	l. fol. 28

Errata *Corrige*

Coaquiltic, siue olus colubris, hanc adde fol. 187
Colubriolus. lege Colubris olus
Copaltic. fol. 57. l. fol. 58
Coyolxochitl martagon volubili l. volubile
Huitxiqua hanc etiam adde fol. 113
Matlalytic Tetzocana, Triorche Mexicana. lege Triorchis
Metlaliztic l. Metlalitzic
Netlaxochitl. fol. 290. l. 390
Ocixochitl. fol. 33. l. fol. 32
Olcacatzan postec patli mecathamica leg. Mecatlanica
Omiquilitl. fol. 33. l. fol. 32
Quexquit fol. 261. l. fol. 281
Tecpatli fol. 291. l. fol. 191
Tepehoila capitzxochitl. quære fol. 211

Errata *Corrige*

Tepemexcalli, seu Maquei montanum. fol. 27 l. fol. 274
Tlaquilin. fol. 229. l. fol. 279
Tlilxochitl. fol. 145. l. fol. 38. & 145
Tlalcauauat l. Tlalcacauat.
Tonaxochitl. solis nuncius. fol. 25. l. fol. 251
Tozancuitlaxcolli, seu intestinæ Tuciæ. fol. 115. l. Tuccæ fol. 215
Tomama, hanc adde ad fol. 295
Tontonuxihoitl l. Tontocaxihoitl.
Tzontzoloxic l. Tzontzololoxic
Xiopatli l. xiyopatli
Yahoalxochitl. fol. 35. l. fol. 65
Yztaccihuatl. fol. 286. l. fol. 208
Yzquixochitl. saxea 301. l. yzquixochitel saxea 31
Yzhuatomatl. hanc adde fol. 295.

EX IOANNIS TERRENTII LYNCE[I]

Notis omissæ nonnullæ, quas ad sua loca referas.

Ad Xochicopalli lib. III. Cap. VIII. pag. 49.

HErba cuius folia serrata, chaulis rubet, flos in vmbella luteus in oblongis calycibus, cacalia ferè similibus, vnde in Corymbifero genere reponi debet.

Ad Tepematl lib. III. Cap. 47. fol. 81.

Folia cordis, quorum nerui rubent, in summo quid rubrum, sed conuolutum conspicitur.

Ad Enguamba lib. III. Cap. 75. fol. 97.

Enguamba plena nodis folium Cardiacæ, neruis rubris secantibus calyces virides.

Ad Acapatli lib. III. Cap. 83. fol. 100.

An Marubio aquatico congener, radix crassa in caule, folia bina ex aduerso posita, & serrata, in toto caule pauca folia, est herba odorata.

Ad Tepeyautli lib. V. Cap. 41. fol. 167.

Caulis Castaneus, folia longa Camænerij, an Vmbella flores Cacaliæ similes.

Ad Tzocuilpatli alteram, lib. VI. Cap. II. fol. 183.

Habet etiam folia bina sibi opposita: flores flaui, figura absinthij; est Tzocuilpatli altera impressa.

Ad Teuhxochitl lib. 8. Cap. I. fol. 261.

Radix crassa, longa, caules virides, sed iuxta foliorum exortum coloris castanei.

Ad Acaxaxan lib. VIII. Cap. 3. fol. 263.

Folium huius est latius, & rubrum, cum pauco viridi permixtum, flos est stellatus, ita vt qua[tuor] foliolis, alia quatuor subsint foliola.

Ad Cicimatic lib. VIII. Cap. VI. fol. 265.

Flos rubet lychnidis, sed sex constans foliolis.

Ad fasalic Coapitlanen. lib. VIII. C. XXXV. fol. 28[.]

Species est Phaseoli trifolij folio pyri, flos elegan[tis]simus purpureus.

Ad Quauhmecatl lib. VIII. Cap. 42. fol. 289.

Vbicunque ramus è trunco enascitur ibidem, v[el] ex opposito (nam visui non satis patet capre[olus] exit) folia incisa sunt tribus, vel quatuo[r] tantum incisuris, vt in Clematide, caulis car[et] spinis; nomen quidem cum Sarza conueni[t] ipsa tamen planta alio videtur referri debere, forte ad Bryonias.

Ad Poztecpatli, lib. VIII. Cap. 44. fol. 291.

Radix colore Castaneo, vt & caulis.

Ad Tlachichinoa, Patlahoac lib. 8. C. XLVI. fol. 29[.]

Radix transuersa, caules foliati, vt in Coniza, [in] summo flores rubri limonio simles, caudam Scorpij efficientes.

Ad Coapatli Asphodelinam lib. 8. Cap. LV. fol. 30[.]

Dicitur etiam Iztacpatli Matlalyztic. Radix Asphodeli, caulis cannæ, folium Hellebori albi caulem ambiens.

Vocum quarundam Americanarum explicatio.

AHuapatlis.	*Querna medicina ob folium.*
Ateuapatli.	*Herba iuxta riuos proueniens.*
Axix.	*Diuretica.*
Ayotectli.	*Cucurbita.*
Axixcocahuizpatlis.	*Medicina vrinæ lutea.*
Cacacilin.	*Semen simile Cochleis.*
Cacachichic.	*Herba amara.*
Cayol.	*Musca.*
Cempoalxochitl.	*A multis folijs.*
Chichic.	*Herba amara, & serratorum foliorum.*
Chilpantlacolli.	*Signum stercoris.*
Cimatl.	*Hispani vocant Herbam Ioannis Infantis.*
Ciuipatli.	*Mulierum medicina.*
Coaciuizpatlis.	*Medicina doloris, quos lenit.*
Coaxihuitl.	*Herba serpentis, quia facit prudentem: nam sacrifici, ab ea superstitiose accipiunt responsa per phantasma; vnde potius maniacorum dicenda fuisset.*
Cococ.	*Auis.*
Cocoztemecatl.	*Funis volubilis.*
Cocoxihuitl.	*Herba acris.*
Cocozxochipatlis.	*Medicina lutei floris.*
Cocoyatic.	*Planta palmæ similis ob folium.*
Cohayelli.	*Anguis fœtens.*
Copal.	*Gummi.*
Copalquahuitl.	*Arbor gummifera licet nomen sit commune.*
Coz.	*Pallens.*
Coztic.	*Pallida.*
Cua.	*Coluber.*
Hoitziloxitl.	*Affluens resina.*
Izapotl.	*Dulci sapore quo constat.*
Licoztli.	*Crotus.*
Palanca.	*Vulnera, vel Vlcera.*
Palancapatli.	*Medicina vulnerum.*
Patli.	*Medicina.*
Penahuihuiztli.	*Herba verecundiæ.*
Peyetl.	*Radix.*
Poztec.	*Fractura.*
Quahuitl.	*Arbor.*
Qualancapatli.	*Medicina hominis irati, facit hilarem.*
Tecopatlis.	A *duritie radicis, & colore ad rubeum vergente, vt est lapis Tecontlis.*
Tecpin.	*Culices.*
Tetlatia.	*Vrens medicina.*
Teuquilitlic.	*Herba principis.*
Tepe.	*Montes fortè.*
Texcalxihuitl.	*Herba saxorum.*
Tezonxochitl.	*Flos barbatus.*
Theoquilin.	*Saxei vermes ob radicem.*
Tlacot.	*Virga.*
Tlacochichit.	*Virga amara.*
Tlal.	*Humilis.*
Tlael.	*Dysenteria.*
Tlacopilin.	*Cerasus humilis.*
Tlaelpatli.	*Medicina Dysenterica.*
Tlalahoehoetl.	*Infima Abies.*
Tlalquequetzal.	*Penna terræ ob folia, millefolium nostrum.*
Tlatlauqui.	*Capilli.*
Tlatlaucapatli.	*Medicina capillorum.*
Tlilxochitl.	*Flos niger propter siliquas.*
Tlil.	*Nigrum.*
Totocuilatl.	*Passerinum stercus.*
Tzompilihuizpatli.	*Medicina sternutatoria.*
Tzont.	*Rubei fortè.*
Tzontlahuaqui.	*Capilli rubei in floribus.*
Xacotl.	*Quæ acido.*
Xal.	*Puto Pomum.*
Xihuitl.	*Puto Acidum.*
Xoco.	*Herba.*
Xochitl.	*Flos.*
Ycha.	*Gossipium fortè.*
Yztac texcalt lacotl.	*Virga candida saxorum.*
Yztac.	*Album.*
Zenal.	*Sol.*

Multæ diuersæ, quæ Patli habent in nomine, quia multæ medicinæ eiusdem morbi diuersæ

ERRATA SIC CORRIGENDA.

Pag.	Linea	Erratæ	Correctiones.
3	34	mutuauimus.	*mutuati ſumus*
4	35	perſcribetur	*præſcribetur*
5	37	oſserat	*offerat*
8	1	ſætentem	*fætentem*
Ibid.	32	eorum	*earum*
Ibid.	33	eorumque	*earumque*
9	26	ci	*is*
11	21	Pannicularum.	*Panicularum*
19	31	aere	*aëre*
20	10	Babilones erat	*Babilone ſerat*
Ibid.	34	cæteris	*cæteras*
Ibid.	38	leuitatem	*læuitatem*
22	39	lithoſpermami	*lithoſpermi*
Ibid.	40	Nymphęę	*Nymphea*
24	11	vero	*verò*
29	30	Fndica	*Indica*
31	7	Aneuriſmatim edetur	*Aneuriſmati medetur*
Ibid.	17	Quauhnacen-ſibus	*Quauhnahua-cenſibus*
32	21	feniculaceos	*fæniculaceos*
33	36	veluntur	*velluntur*
34	17	extinguitq:	*extinguit*
36	3	leues	*læues*
Ibid.	27	leues	*læues*
37	21	leuem	*læuem*
39	12	ſructus	*fructus*
40	26	leuibus	*læuibus*
42	11	leues	*læues*
45	18	vmape	*vruape*
Ibid.	24	colo e	*colore*
46	11	& quæ	*eo quod*
Ibid.	14	per multaq.	*permultaq.*
Ibid.	25	per quam, ſi-milib.	*perquam ſimi-libus*
47	18	Toropocenſi	*Totopecenſe*
48	14	lepræ	*lepra*
Ibid.	35	formicarum]	*formicis*
50	11	leuem	*læuem*
Ibid.	34	Dyſſentericiſq.	*Dyſentericiſq.*
53	22	& dolorem	*ad dolorem*
55	11	mediocri, & ſerrata	*mediocriter ſer-rata*
58	8	leuis	*læuis*
60	27	impingut	*impinguat*
61	13	leues	*læues*
63	7	epatis	*Hepatis*
Ibid.	29	tum	*cum*
64	10	nuci muſcati	*dele*
68	12	hemini	*homini*
70	6	acinit	*acini*
Ibid.	7	floreq.	*floſetq.*
71	25	ſpatio	*ſpatium*
Ibid.	27	libris	*libras*
72	13	geni vinus	*vini genus*
73	40	ptotuliſſent	*protuliſſent*

Pag.	Linea	Errata	Correctiones
77	6	leuia	*læuia*
Ibid.	39	Hieranii	*Geranÿ*
Ibid.	41	ſuut	*ſunt*
78	25	ſpecics	*ſpecies*
Ibid.	34	Allucinantur	*hallucinantur*
Ibid.	40	Pampinulę	*Pimpinella*
Ibid.	40	Teueriiq.	*Teucrÿq.*
79	41	felici	*fælici*
80	verſ.pen.	epatis	*Hepatis*
85	20	vorundam	*quorundam*
89	1	felicis	*fælicis*
92	vltima	ſimili	*ſimile*
93	18	tumores	*timores*
Ibid.	23	diſtincti	*detenti*
Ibid.	32	tubaq.	*rubraque*
108	28	leues	*læues*
116	31	cenſentur	*cenſetur*
117	7	Zopollin	*Zopillin*
122	penult.	precio	*pretio*
138	2	eoluntur	*coluntur*
175	36	curationum	*curationes*
182	15	chimæorum	*chimicorum*
Ibid.	17	ſalem	*ſaltem*
Ibid.	26	ſinſili	*ſimili*
191	38	eranthematis	*exanthematis*
197	6	tota	*ſita*
215	24	petrolo	*petiolo*
235	2	ſecuridare	*ſecuridiacæ*
266	35	varia	*vna*
Ibid.	37	nęturę	*natura*
269	17	comos	*comas*
277	24	leues	*læues*
296	11	abſcindens	*adſtringens*
302	18	ſequidrachma	*ſeſquidrachma*
304	7	Mecatlanenſi-bus	*Michuacanenſi-bus*
309	16	Ec	*De*
312	14	calcntibus	*calentibus*
337	7	cocchleæ	*cochleæ*
338	19	affeſtus	*affectus*
357	10	colori	*colore*
Ibid.	14	quinæ	*quinquæ*
358	6	foliorum	*folium*
430	19	aliquod	*aliquot*
450	17	foiia	*folia*
458	18	TVAE	*TVA.*
868	11	p.61.26	*60.c.26*
Ibid.	35	p.68.35	*67.c.33*
Ibid.	47	p.69.35	*68.c.35*
873	46	p.148.18	*147.c.18*
878	39	p.192.17	*196.c.24*
897	41	p.196.24	*197.c.25*
951	2	quin imò	*quinimò*
Ibid.	26	Pertium	*Perſium*

HISTORIAE ANIMALIVM ET MINERALIVM NOVAE HISPANIAE

Liber Vnicus.

IN SEX TRACTATVS DIVISVS.

Franciſco Fernandez Philippi Secundi primario Medicô

AVTHORE.

TRACTATVS PRIMVS.

De Quadrupedibus Nouæ Hiſpaniæ.

Cap. I.

De Mapach, ſeu Animali Cuncta Prætentante manibus.

ANIMAL eſt Mapach quauhpecotli, aut cane Melitenſi magnitudine paulo maius, humile, teres, ac pilis veſtitum, nigro, alboque colore promiſcuè variatis, magno capite, paruis auriculis, roſtro canis venatoris, longo, ac tenui, ſed ſingulis iuxta ſingulos oculos faſcijs candidis in rectum vtrinque procedentibus, cauda longa, & humanis pedibus atque manibus quibus prætentare videtur omnia. Cicuratum, altumque domi nunquam non blanditur domeſticis (miteſcit enim facilè, ac quibuſuis oblitus veſcitur) quos tenerrimo proſequitur amore, ac iuxta iacens, volutatuſq; humi iucundè mille modis laſciuit ac ludit; Vulpeculã imitatur aſtu, & moribus, lauat inſtar AElurorum ſeu feliũ manibus faciem, ac eiſdem cibaria ori, haud aliter ac ſimiæ ſolet admouere. Ferocem ſe oſtentat exteris aduenisque, notis verò atque domeſticis blandum, atque amabilem, verum non ſemper abſtinet à morſu,

ſuapte natura mordax, aut vnquam eſt eius innocentiæ certa ac firma ſecuritas, ſecuraue conſuetudo, & familiaritas, perfidum enim Animal eſt, & cum minus creditur, in crura, aut manus inuolat, ac verſute interdum blandimentis prouocat quos adoriatur incautos, terrorem ſatagit incutere inuadentibus ſonitu quodam rauco, horridoque, & technis, ac arte vincere quos vi opprimere eſt impos. Alitur ſanguine Cohortalium, aut Gallipauonum, quos aut intra domicilia, aut in agris agentes, clanculum ac per inſidias corripit ac lacerat, item culmis ſpiciſque Tlaolli quorum eſt pernicies, arborum pomis, ac melle metl, perque hyemem muribus, ac lacertis, & alijs huiuſmodi Animalibus, incedit quandoque poſterioribus tantum inſiſtens pedibus, & furto quidquid offenderit ſurripit. Sunt qui ad Simiarum genus aut Cercopithecorum id Animal referant, ſunt qui ad Quauhpecotli, nec deſunt qui ad indigenas Vulpeculas. Animal tamen videtur ſui generis ac cæteris adhuc mihi cognitis forma, & moribus diſſimile. Viuit Colci in antris, & Cauitatibus Montium, Colliumue. Sunt qui Yllamaton, ſeu vetulam vocent, nec deſunt qui Maxtle, ſeu goſſipinum cingulum, aut Cioatlamacazque ſeu Sacerdotiſſam.

De Ayotochtli, ſeu Daſipode cucurbitino. Cap. II.

Habetur ſupra volumine 1. *lib*.9.*cap*.1.*fol*.314.

De citli, ſeu lepore. Cap. III.

FErt etiam lepores noua Hiſpania noſtratibus ſimiles, forma atque alimento, ſed auriculis longiſſimis pro corporis magnitudine, latiſſimiſque, intexi ſolent pili ab indigenis veſtibus, linteiſque quibus vtuntur palliorum vice, necnon & natiui, velut & Daſypodum lanugo, ac variarum auium plumæ, tanta eſt harum Gentium circa res fere nihili induſtria atque diligentia.

De Tochtli ſeu Daſypodum generibus quos Cuniculos vocant. Cap. IV.

INuenias apud nouam Hiſpaniam varias Daſipodum differentias, prior eſt. Spactli, ſeu hiſpanicus, qui ſi pinguibus verſetur agris, nõ minus iucundam, quam apud noſtros alimoniam præbet. Secundus eſt Eliztactochtli ſeu pectus candens. Tertius Cuitlatepolli, ſeu breuis caudæ. Quartus qui pertinet ad peruinos vocatus Tocantochtli, ſeu Talpæ Mexicenſis (quam Tucam vocant) figura. Quintus Quauhtochtli. Sextus Metochtli. Septimus Cacatochtli. Octauus alter Cuitlatepolli. Vltimus vero à rubeo fuluoque colore quo variat nuncupatus Elapaltochtli quorum omnium formæ non nihil inter ſe diſtantes ſunt, & ideo diuerſis nuncupantur nominibus, nutrimentum verò noſtratium inſuauius eſt & durius.

De

De Tlacuatzin. Cap.V.

Habetur supra volumine 1. *lib*.9. *cap*.18. *fol*.330.

De Hoitztlacuatzin seu Tlacuatzin spinoso. Cap.VI.

Habetur supra volumine 1. *lib*.9. *cap*.12. *fol*.322.

De Tzonyztac, seu Quadrupede Capillorum candentium. Cap.VII.

OFfenduntur etiam (vt audio) non procul ab Australi Pelago in Prouincia Toztlani, & Caścapani Ferarum genera à candore capillorum vocata Tzonyztac, breuibus cruribus, colore atro, crasso corpore, manibus pedibusque, & corporis magnitudine Tigris, ac prolixa cauda, Animal rarò veniens in hominum conspectum, & quod transfixum sagitta aliquando succumbat, fabulantur Indi; luteo capite visum, celerem prænunciare mortem; candenti verò, longam vitam polliceri, sed indigam, ærumnosamque, & refertam laboribus.

De Tlacaxolotl, seu Fera rotunda facie. Cap.VIII.

ANimal est Tlacaxolotl Tauro vastius capite magno, prolixo rostro, latis auriculis, atrocibus dentibus, humana penè facie, vnde sumpsit nomen, crasso collo, manibus, pedibusque, & in his taurinis vnguibus, sed maioribus; clunibus magnis, latisque, cauda crassa, & prolixa ac pelle crassa, fuluoque hispida pilo, rarum animal, saxorumque & solitudinum incola, Atzaceani, Tepotzotzontle, & Tlaquelapani non procul à regione, quam à situ profundiore vocant de Honduras, vescitur montano Cacaoatl, Quapachtli, & Oriente Tlaolli vastatis passim aruis, satisque, & cum horum non adest copia, folijs arborum, & Fruticum. Caro eius edulis est, Quadrupedumque, & pariter Volatilium saporem præferens; hominum conspectum non reformidat, neque sagittarum ictibus occumbit, adeò est illi tergum impenetrabile, quamobrem defossa terra, ac desuper contecta ramis ac frondibus, & subaggerata capitur, haud aliter ac apud Indos, Elephantes.

De Anonymo quodam Animali. Cap.IX.

OFfenditur, & aliud Animal, cuius nomen nondum accepi, hispidum, ac Vulpis cauda fusca, & subnigra, iubatumque postquam consenuit, auriculis paruis, & angustis, corpore eius modo vario, plana, & lata facie qualis est humana, crasso rostro, halitu lethali, sagaxque, & versutum, & imbecilliorum Animalium Insidiator, & Raptor atrox.

De Tigri & Tlalocelotl. Cap.X.

De quo supra. Io. Fabr. 498.

VVlgaris est huic Orbi Tigris, sed nostrate maior, necnon Tlacocelotl, seu paruus Tigris vocatus, quoniam illi videatur similis forma, atque specie, quamuis corporis cedat magnitudine, maculæ verò fuscæ ac nigræ sunt, non pallidæ atque candentes, quales in Tigribus esse solent. Aggreditur Indos, Hispanos fugit, ea est huius Gentis imbecillitas, aut Hispanorum feritas, ac ei Animali congenitum ingenium.

De Miztli. Cap. XI.

LEoni nostro minimè iubato aut idem est Miztli, aut congener, in infantia fuscus, & fuluus in iuuenta, interdumque rubeus, aut subalbidus in maiorem tamen corporis assurgens molem (quod ob regionis diuersitatem potest euenire) ac longè minus ferox. Est & Quamiztli affinis Leoni, vnde nomen, sed mitior, agiliorque, quo fit vt quidam Hispanorum Pantheram esse putauerint. Ad eiusdem pertinet differentias Maçamiztli qui à Ceruo, & Leone sumpsit nomen, Ceruum atque Leonem quibusdam corporis partibus imitatus, necnon & CuitLamiztli à Leone, & Lupo indigena nomenclatione mutuata; Leone crassior minor tamen, mitiorq. & cum viuat Ceruorũ, ouium, & Cohortalium Venatione, interimatquè etiam dum satur est quæcumque offenderit Animalia, cùm famem semel expleuit, binos, ternosuè dies dormit, abstinens à præda donec rursus esuriat. Est & Tlamiztli felle minor, sed facie Leonina, cuius exhibemus imaginem ob mirandam in tam paruo corpusculo Leonis Animalium penè omnium ferocissimi similitudinem; Ad huius fortasse differentias pertinet Leo ille paruulus, quem audio à Margarita Insula ad Regem Philippum delatum in itinere defecisse.

De Ytzcuniquani, seu Canum Interfectore. Cap.XII.

VVlgare est huic nouæ Hispaniæ Ytzcuniquani improbum Animal, & noxium, indigenis, appropinquat per noctes Oppidorum subvrbijs. Vlulatque vt euocet ad se canes quos trucidet, ac voret; atque ita interemptis probis, fidisque domiciliorum Custodibus vitæ suæ parato victu cauet, ac prospicit. Sunt qui idem Animal cum Cuitlamiztli esse putent, nec desunt qui cum Itzquintecuani, de quo inferius.

De Coyotl, seu Vulpe Indica. Cap.XIII.

COyotl, quod quidam Hispanorum Vulpem, alij Adipum, atque alij sui generis esse putant, Animal est veteri ignotum orbi, lupino capite, oculis viuidis, magnis, atque pallentibus, paruis, & acutis auriculis, rostro longo, nigro, neque admodum crasso, neruosis cruribus, vncis ac crassis vnguibus,

cauda valdè hiſpida, craſſaque, noxio morſu, ac denique ad formam noſtratis Vulpis accedens, ad cuius fortaſſis genus erit referendum, mediaquè inter eum, & Lupum magnitudine; Vulpe enim noſtrate duplo maius eſt, & Lupo minus, quamobrem non Oues ſolum ac ſimilia Animalia, ſed Ceruos quoque dicitur inuadere atque occidere, & interdum quoque homines; fuſco, longo, candidoque promiſcuè pilo tegitur; ſagax eſt in venatu, ac Vulpinis moribus: atque adeò pertinax iniuriarum vltor, & ereptæ aliquando ſibi prædæ memor, vt poſt dies aliquot agnoſcat Raptorem, inſecteturquè obuium, & interdum etiam alijs ſui generis comitatum aggrediatur, etſi fieri poſſit mordicet, & trucidet, cognitiſquè magno ſtudio, & cura ædibus atque interemptis quibuſque domeſticis animalibus vlciſcatur iniuriam, & infeſti hominis ſumat pænas. Eſt etiam erga beneficos gratum, adeò vt allatis ante eum Cohortalibus, & cæteræ prædæ parte animi beneuolentiam plerumquè teſtari ſoleat. Quod ſpectat ad vſum medicum, aiunt, dentium pene eius expurgatorum ſedari dolorem. Viuit permultis Nouæ Hiſpaniæ locis, ac præcipuè in frigus & rigorem declinantibus. Victitat imbecilliorum Animalium præda, Maizio, alijſque frumentaceis, & ſaccharinis quoquè ſi quando offenderit arundinibus, capitur decipulis, laqueiſque, & occiditur ſagittâ.

De Cuitlaxcoyotl. Cap. XIV.

AD Coyotl differentias pertinere videtur Cuytlaxcoyotl, nam eiſdem quoque præditus eſt moribus, & forma etiam eſſet eadem, niſi Cuetlaxtli pilo ſimilis videretur, vnde inuenit nomen, collo craſſo, & impensè hirſuto, pectoriſquè, & faciei pilorum longiorum à Ceruo, terrificus. Ad idem genus refertur Atzcacoyotl, & eodem præditus eſt ingenio: ſed Formicarū aſſidet cauernis, vnde nomen: cumq; noctu vllulat multiformes edit clamores, necnō & Tlalcoyotl; qui tamen verſatur circa Oppida, & ex Cohortalium rapina magna ex pate viuit.

De Ocotochtli ſeu p. . . Daſipode. Cap. XV.

ANimal eſt ferum, vertagi magnitudine, tereti, humili, & craſſo corpore, auriculis paruis, facie leonina, Feliſue, viuidis oculis, & modo rubra, craſſis cruribus, vnguibus vncis, fuſco circa dorſum pilo, circa ventrem candido, ac iuxta reliquum corpus cinereo, vbique verò nigris conſperſo maculis roſtro, ac cauda breuibus, aſpera lingua, vllulatu exili, & incredibili pernicitate. Viuit Tetzcocanis montibus, venaturque Ceruos, & alia huiuſmodi animalia, & interdum etiam homines, lambens, attingenſue lingua eorum oculos, cui tanta ineſt vis veneni, vt è veſtigio obcæcet adeòque interimat. Occiſorum cadauera herbis, fœnoque, aut ceſpitibus tegit, & conſcendens propinquas arbores vllulat, ſtatim feræ circumſtantes intelligunt ſua deſideria, accurruntque, quàm celerrime, & ſatiantur præda; poſtremumquè omnium Ocotochtli, ne ſi prior ad eſcas acceſſerit, cætera animalia attingentia Cadauer eius exanimentur veneno.

De

De Oztohua. Cap. XVI.

SPecies est Vulpis peregrinæ, nostrati similis forma, atque magnitudine, quæque tres dodrantes vix superet, nigro, candidoque vestita pilo, sed quibusdam in partibus fuluo, similibus quoque moribus, & proxima versutia. Alitur Cohortalibus, & alijs imbecillibus animalibus, quibus tendit insidias, atrociter mordet, incolit foueas, inde nomen, & in Terræ cauitatibus occultata educat sobolem; cumque aliter non datur hominum vitare manus simulat se mortuam, quin apud has Gentes in cibi iam diu venit vsum; quamuis crepitus ventris sit illi fœtidissimus, Ocuitucensibus versatur agris, vbi illam curauimus depingendam. Est & altera species, quam Tepemaxtlam vocant, eadem penè forma, & natura, sed nulla in parte fulua, & cauda nigris, albisque fascijs transuersim discurrentibus varia, quæ prouenit quoque apud Ocuitucenses.

De Quauhpecotli, seu Mele Montano. Cap. XVII.

ANimal est duos plus minus dodrantes longum, rostro prolixo, tenui, ac versus superna contorto, prolixa item cauda, pilo longo circa aluum cadente, ac per cætera fusco, aut atro, candentique, sed circa dorsum nigriore, atris pedibus, & incuruis vnguibus, mitescit facile, vorax est, nullisque parcit oblatis escis, nec tamen editur eius caro: placidum est animal, ac mille modis blandiens, ac ludens, noxium tamen ignotis, Melis videtur genus, atque ita Texon vocari consueuit ab Hispanis Indigenis. Accepi à viris fide dignis, & qui apud hosce agros diutissimè sunt versati alia insuper reperiri genera duo, quorum alterum sit nostras Melis, quæ tamen adhuc non sunt ad me delata. Viuit in regionibus calidis, verum alitur domi etiam in temperatis, & frigidis.

De Yzquiepatl, seu Vulpecula quæ Maizium torrefactum æmulatur colore. Cap. XVIII.

Habetur supra volumine 1. *lib.*9. *cap.*20. *fol* 332.

De Cercopithecis. Cap XIX.

Habetur supra volumine 1. *lib* 9. *cap.*7. *fol.* 318.

De quibusdam Canum peregrinis generibus. Cap. XX.

*de vno supra. Io. Fabr. fol.*466.

PRæter Canes notos nostro Orbi qui omnes penè ab Hispanis translati, ab Indis in his plagis hodie educantur; tria alia offendas genera, quorum primum antequam huc me conferrém vidi in patria, cæteros verò neque conspexeram, neque adhuc eo delatos puto. Naturà omnes atque moribus, nostris similes sunt, nec forma admodum differentes. Primus Xoloytzcuintli vocatus

alios

alios corporis vincit magnitudine,quæ tres plerumq; excedit cubitos,ſed habet peculiare nullis pilis tegi, verum molli tantum, ac depili cute, fuluo atque Cyaneo colore maculata. Secundus Melitenſibus canibus ſimilis eſt, candido, nigro, ac fuluo colore varius, ſed giberoſus, gratuſque iucunda quadam deformitate, ac capite velut ab humeris edito, quem Michuacanenſem abora, vnde eſt oriundus vocare ſolent. Tertius verò nuncupatus Techichi, Catulis ſimilis eſt noſtratibus, Indis edulis, triſti aſpectu, ac cætera vulgaribus ſimilis. Atque hæc de canibus Nouæ Hiſpaniæ breuiter dicta ſunto.

De Tepeytzcuitli, ſeu Cane Montano. Cap. XXI.

ANimal eſt Canis parui magnitudine, audaciſſimumque, aggreditur enim Ceruos, & quandoque etiam interficit. Corpus vniuerſum nigrum eſt, ſed caput, pectus, ac collum candens, pili longi, & cauda longa, & caninum quoque caput, vnde nomen: veſcitur Vitellis ouorum, & pane ex aqua calenti reſoluto, ſi quando contingat cicurari.

De Macame, ſeu Ceruis. Cap. XXII.

Habetur ſupra volumine 1. *lib.*9. *cap.* 14. *fol.* 324.

De Cuetlachtli, ſeu Lupo Indico. Cap XXIII.

*de quo etiam ſupra Io.Fab.fol.*479.*Sub nomine* Xoloitzcuintli.

FOrma, colore, moribus, & mole corporis Lupo noſtrati ſimilis eſt, atque adeo eius (vt mihi quidem videtur) ſpeciei, ſed ampliori capite. Tauros verò ſicut & noſtras Lupus aggreditur, & interdum etiam homines: reperiuntur nonnulli candentes quorum etiam exhibemus imaginem: Viuit in calidis nouæ Hiſpaniæ locis.

De Tucan, ſeu Talparum Indicarum quodam genere. Cap. XXIV.

TAlpæ (vt videtur) ſpecies eſt, dodrantem æquans longitudine, & latitudine humerum humanum, carnoſa pinguiſque, atque adeò breuibus cruribus inſiſtens, vt ventre penè terrã attingat, fuluo pilo, breui cauda vncibus vnguibus, longiſquè, roſtro murino, paruis, & orbicularibus auriculis, biniſque ſuperna parte, totidemque inferna primoribus, longis exertis, & incuruis non ſine alijs, qui licèt longe minores, ſunt tamen firmiſſimi, edulis eſt caro pinguis, ac iucundo guſtu, ſed ſtuporem incutit dentibus rodentium oſſa, hebeti eſt viſu ac ſub lucem prorſus nullo, ſubterraneis cauitatibus viuit, atqu e adeò numeroſis terram cuniculis terebrat vt non ſit tutum qua parte latet Viatores agere iter. Cum antro egredi contingit, repetere illud neſcit, atque ita alterum de nouo excauat quo ſe condat, veſcitur omni radicum genere, & quibuſque Tlaolli partibus, nec parcit phaſeolis, alijſuè ſeminibus, quæ in cibos

annuos

annuos suis latibulis seruat, ac vbi opus sit, deuoranda reponit. Est & aliud apud Nouam Hispaniam Talparũ genus, & eo quod luminis prorsus sit expers, permultæ Murium differentiæ nostræ Genti prorsus ignotæ, quas modo ob temporis angustiam prætermissas per maius fortassis otium aliquando prodemus.

De Coyametl, seu Quauhcoyametl. Cap. XXV.

de quo etiam supra Io. Fab. fol. 637.

COyametl quem alij Quauhcoyametl quoniam est montanus, alij Quauhtlacoyametl, alij vero Quapicotl vocant, apro nostrati videtur similis, sed longe minor est, & vmbilico (ita enim vocatur ab indigenis) circa dorsum mirabilis, in quo se recipit humor quidam aqueus, qui digitis expressus fluit, nec tamen is verus est vmbilicus, aut subest quicquam ab eo quod in alijs animalibus reperiri solet diuersum: quod eo dissecto cognouimus, aliudue quam glandulosa quædam, & mollis pinguedo; ferus est, ac truculento cum primum capitur morsu, sed cum circuratur placidus est, & amicus domesticis, habeturque in delicijs; caro est similis suillæ, aprinæue, sed durior, atque insuauior, setæ sunt asperæ, albo ac nigro promiscuè variatæ colore. Vescitur glandibus, radicibusque, & alijs montanis fructibus, necnon vermiculis, lumbricis, atque alijs eiusdem generis animalibus, quæ lacustribus humidisue, & vliginosis nascuntur locis. Deuastant etiam sata, cum ab eis non arcentur, gregatim ambulant, & redditi mites aluntur quibuscumque esculentis domestici vesci solent, verum digiti pedum manuumque variant, siquidem alij productiores sunt, alij breuiores.

De Quauhtechallotl. Cap. XXVI.

de quo supra Io. Fab. fol. 582.

QVinque sunt Sciurorum præter veteri Orbi notos differentiæ quos Indi Quauhtechallotliltic nuncupant aut Tlilocotequillin cognomine sumpto à corporis, & caudæ colore, nempe nigro, & à pinubus quos colunt vescuntur pomis quę ex arboribus decerpunt, in earundẽ cauitatibus reconditis seruatisque in hyemmales alimonias, vbi & sobolem educant, & nihil nõ abrodunt, versuti sunt, passerum voces sonant, & caudam qua se totos operiunt, lanigeram gestant, mitescunt facili opera, & quibusuis aluntur nutrimentis, dum comedunt posterioribus insistunt pedibus, orique cibos admouent prioribus, attollentes maiori ex parte caudam ac corpus eadem nisi in cursu tegentes, tunc enim protendunt illam, eiusdemque irati pilos erigunt, adiunguntur eorum pelles internis vestium partibus caloris conciliandi, atque ornamẽti gratia, fugata ad eum modum deformitate, & hyemmalis rigoris sæuitia. Secundus Quauhtecallotlquapachtli, aut Coztiocotequallin à luteo alui colore dictus, in duplam ferè crescit magnitudinem, alboque, nigro, & fusco colore promiscuè tegitur, si ventrem excipias qui pallens est, aut fulus quemadmodum

dum attigimus, & caudam gerit prælongam, pilosamque qua se interdum operit; Viuit in terræ foraminibus, & antris inclusus, in quibus quoque educat prolem: vescitur indico frumento, quod raptum ab Aruis in hyemem recondit. Versutus est velut & reliqui, nec vnquam cicuratur, aut congenitam deponit feritatem. Tertius Techallotl dictus, caudam ferè depilem gestat, ac breuiorem, nec dodrantem vincit longitudine, non cicuratur, sed perpetuò mordet atrociter, & corrodit oblata omnia; fusco, & candenti colore promiscuè tingitur, & posterioribus quoque innixus pedibus oblatam edit alimoniam, sed præcipuè maizij spicas apprehensas anterioribus; oculi sunt magni si illos cum cæteris partibus conferas, viuit in antris, quæ vnguibus facile excauat, consternitque lana, gossipioue, & quouis alio molli stramento, ac Passeres voce imitatur. Quartus Tlalmototli dictus spitamæus est, caputque, & oculos habet pro corporis amplitudine maxima, caudam vero longam, pilosamque & lineis albis, fuscis, ac nigris interstinctam, qua se eodem quo alij modo tegit. Color totius corporis varius est, & quandoque inclinans in fuluum, cætera præcedentibus similis. Quintus dictus Quimichpatlan seu Mus volans, fusco pilo, nigroque promiscuè tegitur, qui propè brachia & crura est prolixior, ac paruarum alarum forma, cuius gratia tanta celeritate in has, & illas arbores sese vibrat vt dicatur volare, est autem cæteris minor, paruo, & murino capite, magnis auriculis, nec alia, quàm cæteræ horum animalium differentiæ vtitur alimonia, caudam eius vstam, ac redactam in puluerem deuoratamquè, aiunt parturientes iuuare. Est & aliud genus Iztactechalotl vocatum, cæteris forma simile, prolixitateque, & lanuginosa cauda, capite, tamen, collo, & clunibus desuper fuluis, cauda per alterna interualla cyanea, subalbidaque, sed fuluis distincta lineis, cætero corpore subalbido, vnde nomen, ac pilis cæruleis vario.

De Quauhtentzo. Cap. XXVII.

GEnus est Syluestris Mustellæ prælongæ caudæ, fusci pili mollissimiquè, & punctis nigris distincti, mitissimum animal Vulpeculæ simile, & quod accedit etiam ad cognitos & domesticos, parantur è pelle eius vestes magno habitæ in pretio, tum ornamenti gratia, tum etiam arcendi frigoris molestias, manus ac pedes sunt Quauhpecotli, alitur platanis, & alijs fructibus, ac vitam agit in regionibus calidis Xonotle, vnde missum est id animal, sed Pictorum incuria perijt eius imago, aut fortassis cuiuspiam minus honesti Viri rapina.

De Tepe Maxtlaton. Cap. XXVIII.

GEnus est Felis syluestris, Mustellæue, nam & æluro par fere est magnitudine, pilisque vestitum nigris, & promiscuè candentibus, puluis eius dicitur febrientibus conferre, rostrum est longum, auriculæ paruæ, breuia crura, & cauda eisdem trasuersis fascijs, nigris, candidisque, quibus Tepemaxtla, Ocoitucensis, cuius videtur species variare.

De Coyopollin. Cap. XXIX.

ANimal eſt paruum, muris mediocris magnitudine, aut paulò maius: cauda vero auriculis & roſtro Tlacuatzin ſimile: nam cauda etiam pro manibus vtitur, & natus matrem in metu tenet amplexam, cauda eſt craſſior murina, firmiòrque, venter ex albo palleſcit, auriculæ ſunt translucidæ, pedéſque & crura candida. Educat in arboribus ſobolē, poſſetq; in genera Tlacuatzin referri, ni alicui potius arrideat magis pertinere ad mures, aut eſſe ſui generis animal. Viuit in montibus Tepeztlanicis vbi inuentus eſt delineatus atque deſcriptus.

De Tauris, Vacciſque Quiuiræ Regionis. Cap. XXX.

de vno ſupra Io. Fabr. fol. 587.

CVm Hiſpani in eas penetrauere Regiones, inter alia miranda dictu, offenderunt Armenta Taurorum ſylueſtrium, modico humilique corpore, dorſo incuruuo, & frequentibus iubis, laciniiſue longius propendentibus, ac fuluo totius corporis colore, & carne, nec ſapore aut ſalubritate noſtratium Vaccarum carni cedente, qua cruda Incolæ veſcuntur epotato ſanguine, & pellibus aduerſus frigora corpore munito. Audio Vaccam vnam ex his delatam ad Philippum Maximum, & vltra flumen quod habet nomen Aconchis, Hominū quoq; genus incuruum reperiri, quod tamen adhuc nō ſatis habeo perſpectum.

De Ytzcumtepotzotli ſeu Canibus Gibbis. Cap. XXXI.

de vno ſupra. Io. Fab. fol. 466. *Sub nomine* Ytacuintepotzotli.

AT quid mirum Taurorum hominùmque giberoſa reperiri genera, quando gibboſum quoque Canum genus offenditur, quos vocant Michuacanenſes ob plagam à qua ſunt oriundi. Sunt hi melitenſibus paulo maiores, & colore velut & noſtrates variantes, collo penè nullo, & capite ex ſcapulis prodeunte, cætera reliquorum Canum moribus, atque naturà, nec aliter applaudentes heris, atque colludentes.

De Caluaria reperta Chalei & de repertis Gigantum oſsibus. Cap. XXXII.

MOnſtrificorum quæ præceſſere animalium enarratio videtur expoſcere, vt ſubnectam repertam apud Chalcenſes ab effodientibus puteum humanam caluariam duplici facie, quaternis oculis, naribus, maxillis binis, quatuorque, & ſexaginta dentibus, & his ipſis non modo iuſtam aſſequutis magnitudinem, ſed multorum annorum vſu conſumptis atque protritis. Quominus mirere Androgynum illum, quem aut tulit Antiquitas, aut Plato philoſophandi gratia confinxit, quin permulta Gigantum non vulgaris magnitudinis oſſa per hoſce dies inuenta ſunt, cùm apud Tetzconanes, tùm apud Tollucenſes, quorum nonnulla in Hiſpanias delata ſunt, alia vero miraculi gratia à Proregibus

gibus seruantur, inter quæ dentes maxillares esse scio quinque circiter vncias latos, ac decem longos, vnde conijcere licet capitis amplitudinem quod bini homines extensis brachijs vix possent amplecti. Hæc autem notiora sunt, quam vt fides queat illis ab aliquo denegari, & tamen non me latet à multis iudicari multa fieri non posse antequam facta sint, adeò verum est atque indubitatum quod Plinius noster dixit, *naturæ* (nempe) *vim ac maiestatem omnibus momentis fide carere*, siue horridæ magnitudinis homines aliunde in hanc regionem venerint (cum apud Promontorium bonæ spei Patagones quosdam versari monstrificæ proceritatis narretur) sintque ab indigenis occisi, siue volente natura eos hæc tulerit Tellus, auctumque numerum pertimescentes Indigenæ vastauerint ac funditus deleuerint.

De Tepemaxtla. Cap. XXXIII.

SPecies est Vulpis, candido, nigroq; & fuluo pilo vestita, capite paruo, modicis auriculis, corpore gracili ac quaternos ferè dodrantes longo, rostroque tenui, & prolixo, moribus vero victuque & rapina cæterarum Vulpium: offenditur vbiuis, sed præcipuè calidis in locis.

De Æluro à quo Gallia vocata corraditur. Cap. XXXIV.

NOn me latet vulgare esse hoc Felis vocati genus Hispanis, quanquam Aduenam non indigenam, verum qui ex Insulis philippicis cœpit iam in hanc nouam Hispaniam adferri, neque apud quenquam ex recentioribus, pro dignitate delineatum videram, curaui in his, quos iussu Philippi Secundi Maximi condo libros depingendum. Non tamen illius vsum, & mores præteriens, tùm quod ab alijs nostræ ætatis descripta sint, tùm quod Nos ad alia ignotiora enarranda properamus, aderit fortasse tempus, dabiturque Numine concedente otium, vbi quæ nunc breuiter attinguntur, plenius ac latius possint enarrari. Verùm Felem hoc animal vulgo vocari reuocat in memoriam accepisse ab his qui nuper ab Hispanis nauigarunt in hunc nouum Orbem, ac Regiæ Philippi Secundi ad fuere, ad eum delatum AElurum (ni fallor) à Lusitania Canum Melitensium more lanigerum, iubatumuè, aut laciniatum, ac candidissimo pilo insignem, atque amabilem, & in delicijs à tanto Principe haberi.

De Peruichcatl. Cap. XXXV.

De quo supra. Io. Fabr. f. 660. Sub nom. Pelon Ichiatl oquitli.

ETsi intelligam peruinas vocatas oues iam dudum delatas in Hispaniam, & ab omnibus pene visas atque cognitas, tamen delineandas putaui quod à nullo alio ante me pictas conspexerim, vt neque eos quibus fortè fortunæ ignotæ sunt, latere posset earum forma à nostratibus non parum aliena: sunt enim longè maiores, inutili tectæ vellere, carne verò neque grati, neque probati alimenti, eisque viribus quibus in Iumentorum penuria non nihil ferre possint oneris, quemadmodum periclitatum est apud Peruinos priusquam eò essent veterina translata animalia. Illud silendum non est in horum peregri-

norum animalium ventre interdum reperiri lapillos illos quos à facultate qua venenis aduerſantur, Bezares Arabum Gens vocare conſueuit.

De Ariete quadringeminis armato cornibus. Cap. XXXVI.

OFfendi apud Mexicanos Arietes quadringeminis armatos cornibus, quos etſi antea vidiſſem in Hiſpania, depingendos tamen curaui, vt his qui non viderunt eos ex Icone innoteſcerent, ſiue hi ad peculiare pertineant genus, ſiue euentu, caſuque ſint monſtrifico editi atque producti.

De Tlacoyotl, ſeu Coyotl humili. Cap. XXXVII.

INueni in agro Tetzcocano animal piloſum valde, vocatum Tlalcoyotl, duas longum ſpithamas, vnguibus melis, aut Quauhpecotli ſimilibus, breuibus cruribus & nigro veſtitis pilo, breuiſſima cauda, corpore toto ex albo vergente in fuluum, ſed dorſo, ac ſuperna parte capitis, & colli nigris, lineaque diſtinctis candenti, caput eſt paruum, roſtrum tenue, & longiuſculum, canini exerti, ac vita victuſque eadem quæ Quauhpecotli.

De Ytzcuintecuani. Cap. XXXVIII.

SImilis eſt Ytzcuintecuani vocato Quauhpecotli, ac eodem modo meli noſtrati congener, non ſolum corporis magnitudine, moribuſque, ſed roſtro etiam (quod perlòngum eſt, & tenue) ac pedibus qui illos Quauhpecotli ſuiſſe parui videantur imitari, verum color albus eſt maculis nigris ac magnis diſtinctus, & ſpectabilis, nomen habet à mordendo canes, viuitque toto Tepeci non longè à mari auſtrali.

De Leone paruo Inſulæ Margaritiferæ. Cap. XXXIX.

AVdio Leonum minimum genus miſſum elapſis annis ad Maximum Philippum ſecundum in itinere interijſſe, quod mirandum eſt, niſi fortaſſe AElurorum ſylueſtrium aliqua erat differentia, quæ Leones facie referret, nec tamen ad Leonum pertineret genus qualem apud Maxicanos à me inuentam ac Tlalmiztli vocatam, depingendam atque deſcribendam curauimus, dum hiſtoriam naturalem noui Orbis iuſſa Philippi Maximi condentes illic ageremus.

De Cacamiztli. Cap. XL.

ITa vocatum eſt hoc animal quoniam ad Leonum paruornm feliumue pertineat genus, & in iuncetis verſari ſoleat; quadrupes quaternas ſpithamas longus, ſed corpore non admodum amplo, fuluo pilo, & aliquantiſper prolixo tecto, auriculis breuibus ac penè nullis, ælurino capite, cauda prolixa, hiſpidioreque, adeò eſt ferox vt Ceruos plerumquè aggrediatur, atque etiam occidat, vnde fortaſſis nomen, ni à fele potius profectum eſt: Miztli enim apud Mexicanos interdum AElurum, & interdum ſignificat Leonem; viuit apud Panucenſes, vbi illum curauimus & depingendum, & deſcribendum.

Finis Tractatus I. Hiſtoriæ Quadrupedum.

TRA-

TRACTATVS SECVNDVS DE HISTORIA AVIVM NOVAE HISPANIAE

Cap. I.

De Hoacton Fœmina.

HOACTLI mare paulo maior eſt, ventre, colloque alba, ſed fuſcis paſſim interſectis pennis, reliquum corpus fuſcum interpoſitis albis, oculi magni nigrique, ſed iris pallens, cætera ſunt illi cum mare ſimilia. Ardeæ cinereæ videtur ſpecies; ſunt qui ſentiant generis eſſe ſui, nam magnitudine à cæteris ardeis duplo ferè vincitur, ſunt qui Xoxouh, qui Hoactli vocēt.

De Quetzaltototl, ſeu Aue plumarum diuitum. Cap. II.

AVis eſt criſtata pauoninis magna ex parte ornata plumis, parcæ magnitudinis, roſtro acuto, luteoque, & pedibus pallidis, cauda Tzamatl plumis prælongis veſtita, atque virentibus, nitidis, & pauonini coloris Iridis folijs forma ſimilibus, opertiſquè ſupernè alijs nigricantibus, infernè verò & qua parte pauoninas attingunt quæ in medio ſunt inclinantibus in virorem, quaſi cauente natura mediarum pulchritudini, criſta plumis conſtat ſplendentibus atque pulcherrimis, pectus, collumque infernè rubris & micantibus, ac pauoninis ſupernè qualibus etiam dorſum tegitur, nec non eæ partes quæ ſubter alas ſunt, interque crura: ſed dilutis exilibus & mollibus, plumæ alarũ ſunt prælongæ, virore tinctæ diluto, & in acumen deſinentes. Pennæ tegentes humeros vireſcunt, ſed ſubter ſunt nigræ, quæ vero alas interſtant non nihil incuruæ, ac vnguium colore. Plumæ huius Auis maximi æſtimantur apud Indigenas, ipſique auro quandoque præferuntur, nempè longiores ad criſtas, & alia capitis ac vniuerſi corporis bellica, paciſque ornamenta, cæteræ vero ad textilia opera, & rerum quarumuis, ſed præcipuè diuorum exprimendas formas. Cui rei pennas quoq; Auicularum (quas Hoitzitzillin vocant) permiſcere atque intexere ſolent. Viuunt in Prouincia Tecolotlani vltra Quauhtemallan tendentibus in vocatas *honduras*, vbi magna cura cauetur ne quiſquã eas occidat Aues, tantum licèt eas plumis exuere, ac ſtatim dimittere, nec omnibus ſed ſolis Dominis: ſunt enim opimorum prædiorum loco, ac tranſeunt ad hæredes.

De Achalalactli ſeu Piſcium Voratrice. Cap. III.

ACHalalactli quam alij Michalalactli vocant, Auis eſt Columbæ magnitudine, & forma ſimilis; roſtro acuminato, & nigro, tres digitos longo & proportione corporis craſſo, caput criſta ornatur è colore cyaneo in nigrum tendente longaque, venter candidis tegitur plumis & collum torque candent inſignitur. Alæ infernè albeſcunt ſed poſtremis partibus videntur fuſcæ, &i can-

candicantibus distinctæ maculis, supernè vero cyaneæ velut & reliquum corporis, extremis partibus nigræ & albis vndique maculis resperfæ. Cauda partim, nigra, partim cyanea est, sed maculis quoque candidis variata per interualla, crura rubea sunt, pedes in digitos diuisi, in atros vngues desinentes, oculi nigri, iris verò candescens. Aduena Auis est Mexicanorum Plagæ, versaturque in fontibus ac fluuijs, pisciculis & alijs aquatilibus victitans, edulis, sed reliquarum, Auium palustrium sapore atque nutrimento.

De Acolchichi seu Aue rubeorum humerorum. Cap. IV.

STurnorum (quos Hispani *Tordos* vocant) videtur species quando magnitudine, colore, & forma pares sunt, & cum eis vbique versantur, etsi humeri primo fului appareant in rubrum vergentes, & cum ætate processere, in fuluum omninò mutentur colorē, in caueas coniecti voces reddunt humanas, & lepidè garriunt, quauis re oblata vescuntur sed pane maximè atque indico frumento. Calidis frigidisque eas Aues reperias regionibus, ab Hispanis Colonis argumento rubeorum humerorum *Comendadores* vocatas, sed numerosis agminibus, & Oppidanis admodum molestis audacter incursantes præcipuèq; feruidis & maritimis regionibus, malum, insuauemque præstant succum, & in Arboribus non procul ab Oppidis hominumque commercio nidificant, & sata in quibus forte consedère deuastant atque depopulantur, cantant luduntque; seu caueis includantur, seu libere per domos permittantur incedere.

De Aztatl. siue Ardea candenti. Cap. V.

ARdeæ albæ species quædam est Aztatl, nostrati aut eadem, aut forma & magnitudine proxima, vniuersi corporis pennæ niueæ sunt aut lactei coloris, mollissimæ ac mirum in modum pexæ, atque compositæ, rostrum longum ac pallens, sed virens iuxta exortum. Crura prolixa, nigraque sicut & pedes qui in quaternos finduntur digitos, quorum tres sunt prælongi, ac Grues videntur quadamtenus imitari vocibus, degunt iuxta paludem mexicanam.

De Xoxouhqui hoactli. Cap. VI.

NOmen inuenit hæc Auis à voce, sonat enim hoho, ad Ardearum pertinet genera, etsi longe inferiore sit magnitudine. Plumæ quæ subsunt alis, ventri, ac collo, sunt cinereæ, quæ verò caput tegunt purpureæ, tenijs tamen singulis digitum latis vtrinque circumdātibus, promiscuè frons nigra est atque candens, caput insignitum crista septem purpurascentibus plumis concinnata, alæ cinereo, cyaneoque colore variatæ, pedes fusci, nigri, atque pallentes: humeri, alarumue exortus candidi, rostrum serratum nigrum crassitudinis pollicaris, & quaternas prolixum vncias, crura spithamæa, ipsaque Auis integra ab extremo rostro cū collo, quod sesqui dodrantale est ad pedes vsque, duos pene cubitos longa, lacustris est, Aduenaque paludi mexicanæ, etsi raro apud

eam

eam capi ſoleat. Fera Auis eſt, & à Septentrionarijs regionibus ad Mexicanas credita deſcendere.

De Atapalcatl, ſeu Teſta Aquaria. Cap. VII.

AVis quam Mexicani vocant Atapalcatl, ſeu Teſtam Aquariam, Anati illi ſylueſtri (quam recentiores Querquedulam vocant, noſtri verò Cercetam) ſimilis omninò eſſet, niſi roſtrum haberet duplo latius, colorem candentem, & fuluum, admotàmq; manũ irrito protinus innocuoq; lanciaret morſu. Cæterum lacuſtris auis eſt, & ſylueſtriũ Anatum genus, lacus Mexicani Aduena, inſuauìque, & piſcoſo nutrimento. Quin & ea (quam diximus Querquedulam vocari) ad eundem lacum cum cæteris paluſtribus per hyemem ſe confert, delineandam tamen non duximus, quod eſſet noſtro Orbi & Animalium recentibus ſcriptoribus notiſſima.

De Atototl, ſeu Aue aquatili, mare. Cap. VIII.

de vno ſupra. Io. Fabr. fol. 672.

PAſſerem noſtratem æmulatur magnitudine & forma, ſed roſtrum eſt nigrum, crura, pedeſque fului, corporis inferiora magna ex parte candida, cætera fuluo, albo, nigròque variantia colore. Indigena eſt Mexicano lacui Iuncetis atque careƈtis vere educans, muriùmque voces cantu imitata cui ab ortu ſolis in noƈtem, vſque pertinax aſſueſcit, eſtur aſſa, elixauè, nec malum aut omnino inſulſum præbet alimentum.

De Acacalotl Mare, ſeu Coruo Aquatico. Cap. IX.

AVis eſt à cauda extrema ad roſtri vſque acumen quatuor ferè longa dodrantes, ac medioris amplitudinis, crura ſeſqui ſpithamea, roſtrum arcus inſtar incuruum, duos palmos longum, ac mediocriter tenue, pedes in quaternos finduntur digitos, nigerrimis munitos vnguibus, crura minus nigreſcunt digitis, roſtrum cyaneum eſt, & exgiuum caput, plumæ infernæ fuſcæ inſertis rubris, ſuperiores verò promiſcuè purpureæ, ſubnigræ, virides, atque ſplendentes. Ceruix eſt ſeptem digitos longa, caput, collumque pennis fuſcis, albis, & viridibus teguntur, ac pauliſper fulueſcentibus, oculi ſunt nigri, & iris ſanguineo tingitur colore. Cæterùm ab externis oculorum angulis vſque ad roſtrum vnciæ vnius interuallo deplumis, & glabra eſt pellis, rubeſcenſque ex albo, alæ viridi ſplendentique ſubtus pellucent colore, & qui pro varijs ſolis repercuſſibus euariet, atque mutetur, ſupernè verò propè exortum paſſeæ ſunt, deinde vero viridi, atque pauonino ſpeƈtabiles colore, Indigena huic Plagæ Auis eſt. Verſatur circa lacus, ac piſcibus viƈtitat. Maſculus fortaſſis eſt, & auis (quam Recentiores vocant Arcuatam) aut illi ſaltem congener. Educat Filios veris tempore iuxta loca lacuſtria, bonum præſtat alimtẽum, nec valdè iniucundum, craſſum tamen atque (vt lacuſtres Aues decet) piſcoſi odoris, & viſcoſum.

De

De Acolin, seu Aquatili Coturnice. Cap. X.

STurno est Acolin magnitudine par, cruribus, pedibusque è viridi pallescẽtibus, & in quatuor prolixiores digitos diuisis, rostrum est luteum, & longiusculum proportione corporis, tenuèque, & mucronatum, oculi nigri, Iris fulua, ac paruum caput: interna corporis candida sunt, lateribus fusco maculatis colore, superiora verò, & cauda quæ breuiuscula est fulua sunt, sed maculis nigricantibus distincta, & candidis lineis, quasuis pennas circumambientibus, eiusque coloris punctis nonnunquam conspersis: lacus incolit, piscosúmque, nec tamen admodum ingratum præstat alimentum. Vermiculis muscis & huiusmodi alijs paruis Animalibus victitat circa paludem volitantibus. Indigena est huius lacus, caput mira colorum varietate micat, quod medium atrã linea secat, ac velut cinereæ alæ latera: maculæque paruæ, & candentes canthos externos: collum, pectusquè cinerea sunt, cætera e fuluo in viride potius inclinant.

De Acacacahoactli, seu Aue aquatili raucum sonantẽ. Cap. XI.

AVis est quam Acaçaçahoactli vocant ob cantus raucedinem Alcionum species illa est, quam nostri martinetum piscatorem vocare solent, circã aquarum fluenta victus gratia, ac congenita quadam versántem natura. Anate fera paulò minor est, collóque, & rostro spithamæo, hoc est tres digitos latos pronominet, mediocrem sortitur crassitudinem, in aërem desinit ac morsui est per quam opportunum, supernè autem nigrum est, & infernè album, & pallescens circa latera, oculi nigri sunt, Iris verò propè pupillam rubra, deindè pallida, ac demum candens, ab oculis ad rostri vsque exortum fascia è viridi pallescens procedit. Crura pedèsque in digitos fissi virescunt extrinsecus, intrinsecus verò inclinant in pallorem, color totius corporis magna ex parte albus est, fuluis pennis insertis, verùm superna magis fusca sunt, inferna verò candidiora, alæ infernè cinereæ, ac desuper circa extrema nigræ, mox è fuluo rubescentes, deinde pallescentes ex fuluo, ac demum fuluescentes circa dorsum. Piscibus victitat, mitescit minimo negotio, nec est cantu insuauis, indulgenter tamen, ac blandè vermiculis, & alijs exiguis animalibus quæ in paludibus gignuntur alenda. Carne etiam vescitur, & alijs non paucis vbi fieri aliter non possit, crassi est alimenti, neque dissimilis ei, quod Anates feræ præstare solent, Indigena est huius Plagæ, & vere educat inter iunceta sobolem, mirum est, cũ sit ceruix pro ratione reliqui corporis longissima, in quam breuitatem illam cum libet contrahat, quod frequentius facere solet. Cauda pusilla est, nigrâque, & nonnihil præseferes splendoris, quæ in maiorem procedit amplitudinem, patrio nomine appellatur Tolcomoctli. Similis omninò esset hæc Auis Compari, nisi rostrum desuper nigricaret, subtus rubesceret, velut pedes, & crura, & vniuersum corpus fuluum nigrumquè promiscuè cerneretur.

De

De Amacozque, seu Aue rubescentis colli. Cap. XII.

AVis est palustris nostrati Turturi magnitudine par, cruribus, pedibusque fissis in digitos, atque ex albo rubescentibus, nigris vnguibus, rostro mediocriter longo, exili, & nigro, atris oculis, & Iride rubea, pectoris, ventris, & alarum inferna alba sunt: sed cauda quæ mediocrem longitudinem nanciscitur, fuluo, & nigro colore est inspersa; at collum pectusque torques bini, minimi ferè digiti distantes interuallo, nigrique cingunt, quorum anterior vndequaque circuit, posterior superna deficit, ac disparet parte; frontem autem ab oculo ad oculum alter, eadem latitudine, & colore. Quin ex vtroque latere maculæ binæ candentes pari amplitudine supra oculos versus collum attingentes, ferè illud discurrunt: superna corporis, adeoque ipsa cauda albo, nigro, fuluoque sunt colore, alæ verò desuper fuluo, & fusco. Indigena Auis est, lacus Mexicani alumna, ac veris tempore educans sobolem: estur caro, quæ eodem, quo cæterarum aquaticarum est nutrimento, vescitur culicibus, pisciculisque, & lacustribus vermibus, vehementius perstrepit, quàm pro corporis ratione, nec tamen potest garrulis Auibus annumerari.

De Acatechichictli, seu Aue confricante se ad Arundines. Cap. XIII.

AVicula est Corduele paulo minor desuper virescens, e fusco; subter vero ex albo pallescens, cantillat vt Achantillis, ac simili vescitur alimonia.

De Acuicuitzcatl, seu Arundine Aquatili. Cap. XIV.

QVam Mexicenses Acuicuitzcatl vocant, *Larum* latini, ac *Gauiam* nuncupare solent, hanc modo non duximus describendam, quòd à quibusdam recentiorum sub secundi lari nomine depingatur.

De Auibus quibusdam rostri maximi. Cap. XV.

ADeunt quotannis stato tempore eam Prouinciam, quam *Honduras* vocare mos est, Auium numerosa examina, columbarnm magnitudine, spectandaque forma, cùm ob pennarum varietatem, quæ luteæ, coccineæ, candidæ, ac cyaneæ sunt, tùm ob rostri monstrificam magnitudinem, quod præterquam quòd, partim est coccineum, ac partim candidum, & maculis è nigro lucescentibus, passim intersertis distinctum; reliquo corpore est longius. Auem nondum mihi videre licuit, rostrum apud me est, quod si procedente tempore facta mihi non fuerit eius copia, curabo depingendum. Sunt qui ad Psittacorum genus referant.

De Atototloquichitl, seu Passere Aquatico mare. Cap. XVI.

PAssaris nostratis æquat magnitudinem, & formam, rostrum tamen nigrum est, crura, ac pedes fului, inferiora corporis magna ex parte candida, cætera fulua, candidoque, ac nigro variata colore. Indigena est Prouinciæ Mexicanæ auis, Iuncetis carectisq. educans prolem; mures cantu, soléque quamprimum

exoriente æmulari ſolet, & toto die occinens pertinax perſeuerat. Edulis eſt eius caro; bonumque, nec inſuaue præbet alimentum.

De Quauhchichil, ſeu Auicula capitis rubei. Cap. XVII.

AVicula eſt Hoitzitzillin paulò maior, infra candens, ſupra verò vireſcens è fuſco, ſed caput coccineis quibuſdam ornatur plumis (vnde nomen) femora verò nigris; & roſtrum, pedeſque atra ſunt; in frigidis viuit, caueaque detenta, ſuauiter occinit.

De Chichictli. Cap. XVIII.

AVis quam Mexicani à ſonitu Chichictli vocant, ſpecies eſt Noctuę, Gallinæ cohortalis magnitudine: ſi plumæ quoque veniant in cenſum pennatis cruribus, ac plumis corporis vniuerſi, fuluo, albo, fuſco, nigróq. reſperſis colore. Oculi ſunt atri, & palpebræ cæruleæ; par eſt Tolchiquatli magnitudine, aut ea paulò maior, circa Mexicanam verò paludem, atque Vrbem ipſam verſari ſolet.

De Cenotzqui. Cap. XIX.

CEnotzqui, ſeu Auis euocatrix niuis ideo vocata, quòd paulo antequam ningat clamitare ſoleat, ſileat verò niue iam decidente, & poſtquàm ninxerit magnitudine, voce, forma, roſtri aduncitate, curuitate vnguium, paruarum Auium aucupio, ac lacertarum venatu Tinnunculo ſimilis eſt, ſed colorũ formoſa, & ſpectabili quadam varietate conſpicua. Vngues ſunt nigri, crura pallent, pectus fuluum eſt, ac venter nigris maculis conſperſus, & candidis tegitur maiori ex parte plumis, alæ ſubter candidæ, & cinereæ ſunt, anterius, ſupernèque fuluæ, ac nigræ, paulò poſt cinereæ, atriſque conſperſæ maculis, & poſtremis demum partibus nigræ, licet maculis albis latiſque varientur; cauda ſubtus nigro, candidoque tingitur colore, deſuper verò velut, & reliquum corpus fuluo, nigrantibus diſtinctum maculis. Caput nigrum eſt, faſcia diſtinctum cinerea, roſtrum paruum cinereum ſupernè atque infernè, ſed ſupernè iuxta exortum linea ambitur lutea. Oculi nigri ſunt, & pallentes palpebræ, quouis cælo gaudet, montana colit, & veris tempore educat ſobolem. Ita conuoluit huc, & illuc caput, contorto in varias partes collo, vt eodem ſitu immota perſtans cuncta circumſpiciat. Eſt & alia eiuſdem Auis ſpecies: quam ſeorſim depingendam curaui, Tinnunculo ſimilis eſt, & quibuſdam diſtans colorũ varietatibus: capite ſiquidem fuluo, & cinereo eſt, & collo partim nigro, ac partim candeſcente. Sunt qui *Ceceto* vocent.

De Coltotl, ſeu Auicula inflexa. Cap. XX.

AVicula eſt Coltotl, paſſeris noſtratis magnitudine, & forma: plumis infernè cinereis ſupernè nigris, ſed per ambitum interdum nigris atque interdum candentibus: Indigena eſt huius Mexicanæ Prouinciæ. Vere (vt cæteræ penè omnes) educat ſobolem, & clauſtris contenta modicis, cantu Carduelem noſtratem iucundè ſolet imitari.

De

De Ceoan, seu Aue niuea. Cap. XXI.

TVrdo visciuoro paulo maior est,circa pectus, ventrem, atque alarum exortum fuluescens,permixtis ad caudam cinereis plumis, alarum extrema, caudaque ipsa, infernè cinerea sunt, supernè verò vniuersum corpus nigrescit è fusco, rostrum, quod paruum est, atque exile, cruraque fuluescunt: mentum candet, insertis tamen nigris aliquot pennis. Sermonem humanum æmulatur, velut irridens transeuntes, quos tamen vbi licet insequitur.

De Comaltecatl. Cap.XXII.

AVis est Comaltecatl lacustris, à Regionibus algentibus, Septentrionarijsq; ad solum hoc Mexicanum quotannis per hyemem velut ad aprica, & tepida loca, postquam alibi educauit sobolem, confugiens. Spithamam vnam,ac præterea vncias sex ab vltima cauda ad summum vsque rostrum longa,& columbi syluestris amplitudine, cruribus dodrantalibus, tenuibus, ac rubescentibus, pedibus concoloribus, in tres digitos longiusculos diuisis, plumis vniuersi corporis candentibus, superna parte capitis, rostroque nigris,alis supernè, infernèque candido,ac nigro colore variatis,& rostro palmum longo,tenui, atque desinente in mucronem. Estur eius caro, verùm sapore piscoso est, malumque, & iniucundum exhibet nutrimentum.

De Chochopitli. Cap.XXIII.

ALienigena quoque est Chochopitli,seu Auis rostrata, aduenaque huic Mexicano lacui, *Chorlito* à Toletanis vocatæ Aui persimilis: ab extrema cauda ad rostri vsque acumen sesquipithamam longa, rostrum ferè palmeũ, ad extremum nigrum, & virens iuxta exortum, candentibus tegitur pennis, insertis tamen circa alas quibusdam fuscis, quas cum collo, & capite albas, nigrasque potius sortitur: carnium natura, & cibus idem qui Comaltecatl.

De Coyolcozque, seu Colli sonali. Cap.XXIV.

SPecies est Collin, seu Mexicanæ Coturnicis, inter quamplures alias de quibus loquemur seorsim. Ergo Coturnicibus vocatis à nostris similis hæc est, magnitudine, cantu, nutrimento, volatu, & moribus, sed diuerso colore, qui supernè est ex fuluo, candidoque commixtus, infernè verò tantùm fuluus, etsi verticem, & collum nigrantes, albæque plumæ occupent, & tænias ab vtroque latere, adeòque à collo ad vtrumque oculum constituant, atque efforment. Oculi sunt atri, & fulua crura. Indigena Auis est, campestribusque locis velut & nostras frequens, ac simili etiam alimento, & quòd ad illud Perdicis Hispanicæ (est enim eius species) proximè accedat.

De Colcuicuiltic. Cap.XXV.

COlcuicuiltic, seu Coturnicis Simulachrum,Coturnicis quoque nostræ est species: albis, nigris, coccineisque variata plumis, & protractis desuper potius lineis,quàm circumscriptis maculis, subter verò potius maculis frequen-

tibus quam lineis: pedes, cruraque cyanea ſunt: ſed cantu, magnitudine, moribus, ac cæteris cunctis, præcedenti omninò ſimilis.

De Quachilton, ſeu Aue Siliquaſtrini Capitis. Cap. XXVI.

SImilis eſſet Quachilton, magnitudine, & forma, ei Aui quam recentiores *Fulicam*, Hiſpani vero *Foja* vocant: eodem enim modo ſuperna parte calua eſt, iuxta roſtri exortum, adeoque eius ſpecies; ſed quoniam nō omni ex parte conuenit, imò quibuſdam in rebus diſtat, eam & deſcribendam, & delineandam curauimus: Fulicà velut noſtrate, orbique notiſſima vetuſto ſub ſilentio pertranſitâ. Totius ergo corporis color purpuraſcit ex nigro, non ſine quibuſdam candentibus, quæ paſſim interſeruntur pennis; roſtrum initio pallet, ſed adoleſcentibus rubeſcit: lutea quoque crura ſunt, aut inclinantia in virorem, in quatuorq; pallentes digitos diuiſa ſine vlla membrana; quamobrem vltra roſtri colorem, qui longè diuerſus eſt, à priori Fulica magnopere diſtat. Oculi nigri ſunt, & fulua Iris, lacuſtris etiam eſt, & Mexicanæ paludi aduena, piſcibus victitat, nec malum aut iniucundum dicitur præſtare alimentum: nocte intempeſta, ſummòque mane gallinaceorum more (ea enim eſt illi conſueta vox) clamare, aut cantare ſolet: ſunt qui Yacacintli vocent.

De Cozcaquauhtli. Cap. XXVII.

Habetur ſupra volumine 1. *lib*. 9. *cap*. 8. *fol*. 319.

De Coztototl, ſeu Aue pallida. Cap. XXVIII.

AVicula eſt, *Canarij* apud Hiſpanos (quoniam Inſulis eius nominis eſt familiaris) vocati magnitudine, tota lutea; extremis tamen alarum partibus nigris, caueis incluſa Carduelem cantu imitatur, deuorataque bonum, & gratum præbet alimentum: calidis degit, offenditurque Regionibus.

De Chiquatli, ſeu Noctua. Cap. XXIX.

AVis eſt Ruſticulæ noſtrati par, longo roſtro, tenui, & pullo, ac tænijs iuxta vtrumque oculum luteis, & incuruis, inferiora corporis pallida ſunt, nigris quibuſdam plumis circa collum interſertis, Iris lutea, ac nigri oculi, cætera ex fuluo, fuſco, & cinereo permixta. In montibus verſatur, humipeta eſt, & in vimineum, alteriuſue materiei coniecta carcerem, haud vulgariter garrit. Alitur facili opera, nantlaolitio pane, vermiculis, alijſque hiſce ſimilibus veſci cō. ſueuit, calidis, frigidiſque regionibus capitur, pingueque, & non omninò aſpernandum præbet alimentum. Sunt qui eam Auem Chiquatotl vocent.

De Cencontlatolli, ſeu quadringentis linguis. Cap. XXX.

AVis, quam à cantus multiplicitate, & numeroſo concentu Cencontlatolli Indi vocant, Sturno noſtrati par eſt magnitudine, ſubtus alba, ſupernè vero magna ex parte fuſca, permixtis tamen pullis, ac candicātibus pennis, præcipuè tamen circa caudam & caput; quod quadam veluti corona circumdatur,

orna-

ornaturq; albeſcente: in caueis quibus detinetur ſuauiſſimè cantat, nec eſt auis vlla, animalue, cuius vocem non reddat luculentiſſimè, & exquiſitiſſimè æmuletur. Quid? Philomelam ipſam longo ſuperat interuallo, cuius ſuauiſſimum concentum tantoperè laudant, celebrantque vetuſti Authores, ac quidquid auicularum apud noſtrum Orbem cantu auditur ſuauiſſimum. Alitur facile: nihil enim ex his, quæ in vſum nutrimenti cedere ſolent reſpuit, ſed calidas amat regiones, frigidas reformidans, aut cælo exultat temperato. Eſt & altera eius ſpecies Tzonpan vocata (niſi fœmina eiuſdem ſpeciei fortaſſis eſt) eadem magnitudine, forma, & cantu, plumis tamen infernè albis, cinereis, & nigris. Deſuper verò pullis, nigris, atque candentibus.

De Chilcanauhtli, ſeu Anate Chilli colore. Cap. XXXI.

ANatis ſylueſtris ſpecies eſt Chilcanauhtli magnitudine, & forma, vocatæ apud noſtros Querquedulæ, verum paulò minor, ac roſtro latiore, etſi hac ipſa roſtri latitudine cedat Atapalcatl, color plumarum vniuerſi corporis fuluus eſt, ſed alarum varius, quippe interdum cæruleus, interdum candidus, aut ex nigro vireſcens eſſe cernitur. Oculi ſunt nigri, & coccinea Iris, palmipes eſt, pedeſque, & crura habet ex pallido fulueſcentia. Aduena eſt huic Mexicanæ paludi, atra carne, & piſcoſo alimento.

De Izanatl. Cap. XXXII.

STurnorum Indigenarum quoddam eſt genus, nam colore, naturâ, moribus, voceque etſi magis ſonora illis aſſimilari contingit, à roſtri acumine ad caudæ exortum ſpithamea Auis eſt, & brachium craſſa, vnde ad extremum caudæ in dodrantalem protenditur longitudinem; pennæ ſunt nigræ, pauonino colore ſplendentes, pedes, ac crura nigra, itemque roſtrum, quod tres digitos latos eſt longum, & minimum digitum craſſum, ac interdum Picarum Indicarum more riſu quodam videtur commoueri; regionibus frigidis eſt magna ex parte familiaris. Sunt qui Yxtlaoltzanatl vocent.

De Hocitzanatl, ſeu magno Sturno. Cap XXXIII.

CIrca vrbes verſatur Hocitzanatl, eſſetque monedulis noſtratibus prorſus ſimilis, niſi eas vinceret corporis magnitudine, & prolixitate caudæ (qua vel Picis ipſis eſt par) & è nigro colore in cæruleum ſplendentem pauliſper inclinaret. Garrula eſt, altæque vocis, & ſonoræ, crura ſunt nigra, & mediocriter lōga, ac pedes in quaternos fiſſi digitos, armatos vnguibus prolixis, ac nigris; alimoniam iucundam præbet, atramque, & pertinentem ad ſuccum melancholicum, ſunt qui Caxcaxtototl vocent.

De Tequixquiacatzanatl. Cap. XXXIV.

TEquixquiacatzanatl, ſeu Sturnus ſalſus, qui iuxta ſalſos lacus verſatur, Auicula eſt, Sturno formâ, magnitudine, & colore perſimilis, caudâ tamen prolixiore, & paulo maiori corpore, plumæ, pennæque omnes, ſi excipias eas quę collum, & caput veſtiunt (nam hæ pullæ ſunt) nigreſcunt cum quodam fulgore.

re. Hiſpani Indigenæ ob ſimilitudinem quam habet cum Sturnis noſtratibus *Tordos* nuncupant, gregatim volant, numeroſo, & immenſo agmine, ac ſata iuxta quæ conſedêre deuaſtant; Veris tempore educant ſobolem; Eſtur caro, ſed ingrati eſt, duri, atque atrabilioſi nutrimenti: Sunt eorum plura genera de quibus ſeorſim. Cantu querulùm ſonant, Monedularum fortaſſis, aut Sturnorum ſpecies, niſi libeat aues ſui generis (quod veriſimilius videtur) eſſe fateri.

De Tzanahoei. Cap. XXXV.

PIcæ noſtrati Tzanahoei ſimilis eſſet, niſi tota nigricaret, præter caput, & collum, quæ inclinant in fuluum colorem, nam & cauda prolixa eſt, & par ferè magnitudo, querula eſt vox, velut illa minorum Sturnorum. Diſcit humanas voces, ſurripit clanculum quidquid offendit, & ſenſibus viget, humanis per quam proximis.

De Tolocatzanatl, ſeu Sturno Iunceti. Cap. XXXVI.

HIſpanienſibus Sturnis ſimilis eſt formà, & magnitudine, verùm paulo minor, totus niger, ſi caput excipias, quod fuſcum eſt: edit autem pro voce clamorem.

De Tzanatltototl, ſeu Aue ſimili aut congenere Tzanatl. Cap. XXXVII.

AVis eſt dodrantem ferè longa, aut Sturni noſtratis magnitudine, roſtro craſſo, & breui, cinereo, & nonnihil incuruo; collo, pectore, & ventre rubeſcente; capite nigro, caudaque, ac reliquo corpore, pennis nigris, albis, & alicubi etiam fuluis variato, pedibus verò cinereis, & in quaternos ſciſſis digitos; eſt autem ingrata alimoniâ, & cantu minimè iucundo.

De Chiltototl. Cap. XXXVIII.

CHiltototl, ſeu Auis ſimilis Chilli, Paſſeris conſtat magnitudine, colore, & forma, ſed roſtrum eſt nigrum, & incuruum, tenuius, & longius. Venter caputque flammea, & cauda nigra, caueâ canit incluſa, nec inſuauiter; arboribus nidificat; grato, optimoque conſtat alimento, & eſt totius nouæ Hiſpaniæ incola.

De Colin aliquot generibus. Cap. XXXIX.

COlin genera (quas Coturnices vocant Hiſpani, quoniam noſtratibus ſunt ſimiles, etſi ad Perdicum ſpecies ſint citra dubium referendæ) multa apud nouos Hiſpanos eſt reperire. Nonnulla fuſca, & criſtata, quæ Quauhtzonecolin nuncupant, mediocris magnitudinis, cantu inſigni, ſed lugubri; Alia fuſca quoque, ſed criſtarum expertia, & paulo minora; Alia omnium maxima, fuluaque, ſed capite albo, & nigro variato colore, extremis verò alis, & dorſo candentibus; pedes verò ac roſtrum nigra ſunt, Hiſpanis (vt dixi) Coturnicibus aſſimilantur

lantur omnia, & bono, ac grato constant alimento, si tamen iugules duobus, tribusue diębus antequam assa mensis apponantur. Exhibetur earum caro etiam malè habentibus, nec est apud Indos alia vlla post cohortales, quæ ei possit anteferri, aut alimenti salubritate, gratiaue, aut gustu: canunt nostratium instar, etsi aliæ alijs suauius; caueis includuntur, vescuntur indico, nostroue frumento, & sunt quàmpluribus huius plagæ locis familiares.

De Coxolitli quam Phasianum patrium vocant. Cap. XL.

GAllipauonum vocatorum sunt hæ Aues magnitudine, quas Indigenę Phasianos nuncupare consueuerunt, color est fuluus, crista nigra, vniuerso procurrens capite: pedes, rostrumque rubea sunt, nigri vngues, pectus candidis punctis variatum. Caro, si aliquamdiu auis hæc seruetur interempta, salubris est, & grati alimenti, alias iniucunda, & quàm deceret durior. Sunt & alia Auium genera, quæ computentur ab Indigenis inter Phasianos, sed de illis suis agemus locis; hæc autem de qua modo est sermo cucullit non cantat.

De Chachalacametl. Cap. XLI.

COlor est fuscus, pectus in caudam vsque è candido in pullum vergens, pedes rostrumque cyanea, Hispanicas voce imitatur gallinas, sed pertinax cantus, credas audire aues multas simul perstrepentes: est enim valdè sonora vox, vnde est sortita nomen, non est enim aliud Chachalametl quam Auis vociferans, atque clamitans; magnitudinem æquat nostratium cohortalium, sobolem verò educat iuxta montana loca, in quibus viuit.

De Cocotli. Cap. XLII.

SImilis est Cocotl Turturi nostrati, sed corporis magnitudine longè minori, dum canit sonat hu hu hu, bono cõstat nutrimento, sed tamen duriusculo, abundant eis montana atque Oppida.

De Tzinitzcan. Cap. XLIII.

AVis est parua Columbæ penè par, plumis multorum colorum vestita, quibus Imagines miræ subtilitatis intexunt Indigenæ (eius enim artis præcellentia vniuerso Orbi iamdiu innotuere) & vtebantnr festiuis diebus in bello, Templis, ac publicis tripudijs; rostrum breue est, incuruum, & pallidum, caput columbinum, collumque, sed quæ plumis virentibus ac nitidis vestiantur, pectus ac venter rubea sunt, præter eam eius partem, quæ est proxima caudæ: illa enim cyaneo, candentique promiscue tingitur colore, cauda supernè virenti, ac infernè nigro, alæ verò partim albo, & partim subnigro, atro oculi, Iris luteo, sed in coccineum vergente, verùm crura, ac pedes cinereo. Viuit in calidis iuxta Oceanum australe, alitur in caueis, & vescitur fructibus, pulcherrima auis est, si quæ alia, sed neque cantillat, neque (quod sciam) eduli carne constat.

De Cocotzin. Cap. XLIV.

COcotzin ſeu Turtur, auicula eſt noſtro paſſere paulo maior, cuius corpus vniuerſum ſupernè fuſcum eſt, plumas tamen ſingulas, nigro ambiente colore, alarum anteriora partim nigra ſunt, ſed maiori ex parte fulueſcunt. Cauda extrema albo, & fuſco promiſcuè colore tingitur, plumæ quæ infernum corpus veſtiunt, albæ ſunt, ſed in lineas fuſcas deſinentes; alarum inferna fulua, cinerea, & nigra; caput paruum eſt, roſtrum paruum, & nigrum, collum breue, crura rubentia, vngues fuſci, ac parui. Nomen habet apud Mexicanos ab alarum colore, & ſtrepitu, apud Hiſpanos verò qui eos *Turtures* vocant; à vocis murmure, ſapore, ac nutrmento, etſi noſtris Turturibus longè minores ſint: Indigena Auis eſt, Mexicanique agri alumna, ac valdè frequens, ſonat hu hu, bono conſtat nutrimento, etſi duriuſculo, viſitur in montanis locis atque etiã iuxta Oppida. Aiunt, ſi mulieri (neſcienti quid edat) cocta cibi loco exhibeatur mederi Zelotipiæ, ſed quomodo id fieri poſſit Theologi videant. Eſt & aliud genus prædictæ auiculæ omninò ſimile, ſed fuluo corpore, nigróque, & capite cinereo, cuius forma, atque natura ex præcedenti aptè percipietur, ſunt qui Tlaplalcocotli hanc, ob fuluum colorem vocent.

De Altera Chiltototl. Cap. XLV.

NIgra Auis eſt, ſed alba pectus, atque humeros; fronte (qua parte depilis eſt) nigra macula inſignis, cruribus mediocriter longis, ac morſu celeri erga tentantes eam appræhendere, eduli carne conſtat, ſed nutrimento non admodum expetendo.

De Ecatototl ſeu Aue venti. Cap. XLVI.

ANate domeſtica paulo minor eſt; roſtro atro, tenui, obrotundo, ac propè extrema contorto, plumis infernè candidis, ſupernè verò iuxta femora fuluis, lineis tamen nigris intercurſantibus, circa reſiduum verò & caudam fuluis; alæ ſunt ſubtus cinereæ, ſupernè verò fuſcæ, nigræ, atque albæ, caput eſt nigrum, criſtatumque, ſed ab occipitio teniæ candentes vtrinque procedunt ad oculos, qui atri ſunt, & lutea conſtant iri, cùm in cæteris, auibus ſint paludes incolentibus ſimiles.

De Altera Ecatototl. Cap. XLVII.

PRæcedenti ſimilis eſt, ſed criſta maiori, orbiculari, ac coronæ modo eminenti, paululumque alba, pectus, è fuſco vergit in cinereum, venter candens eſt, ac pedes plani, crura fulua, & pennæ circa ea exortæ, cauda orbicularis, & infernè albo, pullóque colore variata, ſupernè verò fuſca: alæ ſubtus candentes, cinereæ, ac pullæ ſunt, deſuper nigræ, candidis tamen quibuſdam inſertis pennis, reliqua verò, quæ aquaticis natura.

De Elotototl, seu Aue spicæ Maizij. Cap. XLVIII.

ITa vocata est hæc Auis, quòd messis tempore proueniat, Passeris æquat magnitudinem, rostro breui constat, tenuique; colore corporis partim albo, partim pullo, ac partim cyaneo, atque cinereo. Cantus est omninò expers, atque ideo domi non educatur; edulis est, sed neque laudato, neque suaui nutrimento. Viuit autem in gelidis regionibus.

De Elotototl. Cap. XLIX.

AVis est sesquidodrantalis, si caudam, rostrûmq. cum reliquo metiaris corpore, rostrum nigrum ac splendens, cyaneum supernè corpus, sed præcipuè cauda, & alæ, nigris tamen lineis intercursantibus alas per interualla, & infernè cinereum; at quę dorsum, collum, ac caput vestiunt plumæ, in nigrũ magis inclinare videntur, quæque cristam quandam, quæ ei supereminet componunt; fronti etiam insunt plumæ quædam cæruleæ, & pedes sunt nigri, oculos ambit circulus concinnatus e plumis candentibus: grato nutrimento constat, frigidisque locis educat sobolem; sunt qui vocent Ocotzinizcan.

De Hoactzin, seu Aue similem nomini edente vocem. Cap. L.

Habetur supra volumine 1.*lib*.9.*cap*.10.*fol*.320.

De Hoexocanauhtli. Cap. LI.

HOexocanauhtli, seu Anas salicaris, altera species est earum auium, quas Hispani *Martinetes* vocare solent, quibus rostro, cruribus, pedibus, totiusque corporis forma, victu insuper, vitáque quadamtenus est similis: Magnitudo Tolcomoctli, sed crista magna in cyaneum colorem vergente insignitur. Alarum color supernè cyaneus est, etsi in albas lineas plumæ desinant, infernè verò cyaneus reliqui corporis color, aut fuluus est, cinereúsue, aut candens: vocata autem est eo nomine, quoniam in salicibus nidificet.

De Hoitlallotl. Cap. LII.

HOitlallotl, seu Auis longa, à rostri acumine ad caudæ vsque exortum (quæ spithamam quoque longa est) dodrantem prolixa conspicitur: rostrum desuper magnum, subter verò cinereum, quadrantem longum, ac mediocriter crassum. Cauda virens, sed pauonino splendore, plumæ totius corporis ex albo fuluescunt, fuluescuntque prope caudam è nigro; sed quæ corporis vestiunt superiora nigræ, sunt maculis candicantibus conspersæ. Humipeta Auis est, ac volatus modici, sed adeò pernice cursu, vt equorum velocissimorum agilitatem longè excedat; Calidis Regionibus viuit, nec expetendam præbet alimoniam.

De Hoactli, siue Toloactli, ideſt Aue ſicca. Cap. LIII.

AVis eſt lacus Mexicani alumna, ternas ſpithamas à roſtri ipſius acumine ad caudam poſtremam longa, ac gallinæ noſtræ magnitudine, crura pedem vnum prolixa, roſtrum cum vncia trientem, craſſitudine verò pollicem æquans, ſupernè id nigrum eſt, lateribus autem pallens, ac infernè nigrum, & ſubfuſcum, oculi ſunt magni, Iris lutea, & palpebræ rubeæ, vertex plumis nigris tegitur, itemque criſtà inſigni, ſimiliter nigra. Collum, venter, corpuſque vniuerſum candet, ſed cauda cinerea eſt, velut, & alæ deſuper, nam infernè ſunt albidiores, ſuperiores alarum partes virore quodam ſplendent, dorſum etſi candidis tegatur plumis, pennis tamen nigris in virentem inclinantibus ſplendorem paſſim veſtiri ſolet. Pedes qui in digitos fiſſi ſunt, & crura quoque palleſcunt, alba faſcia circumcingitur caput à roſtri exortu ad oculos vſque procedente. Lacus Mexicani Aduena eſt, vocaturque ab Hiſpanis Indigenis velut & quædam aliæ Aues *Martinus Piſcator*, ob piſcium quibus alitur capturam, arundinetis educat ſobolem, grauem infert morſum, ac grauem ſimiliter edit vocem.

De Hoitzitziltototl ſeu Aue varia. Cap. LIV.

Habetur ſupra volumine 1. *lib.*9. *cap.* 11. *fol.* 320.

De Hoitzitzilpapalotl. Cap. LV.

SImilis eſt Hoitzitzilpapalotl Hoitzitzillin, vnde nomen, eſt autem Papilionis genus, cuius corpus oblongum eſt, ac deſinens in tenuitatē, & tranſuerſis quibuſdam lineis aurei coloris diſtinctum, ſed maculis nigris interſertis: alarum ſuperiora eodem colore diſtincta ſunt, ſed inferiora rubeſcunt lineis haud abſimiliter diſcurrentibus tranſuerſim: cætera Papilionum reliquo generi conſona. Sunt & aliæ innumeræ apud nouam Hiſpaniam differentiæ non viſis variatæ coloribus, pulcherrimæque, quarum nonnullas delineandas curauimus, vt eſſent velut quædam reliquarum indicia, deſcribendas tamen nullas penè duximus, & quod nullius, præter ſpectabilem quandam naturam eſſent vſus, & quòd magna ex parte ſibi ipſis mutuò aſſimilarentur.

De Hoilotl, ſiue Columba. Cap. LVI.

COlumbæ ſpecies eſt Hoilotl, cui ſimilis eſt magnitudine, murmure, & nutrimento, venter tamen, pectuſque teguntur plumis fuluis diluti coloris, inferiora caudæ cinereis, ac pariter alarum interna, ſuperna omnia fuſca ſunt, ac maculis conſperſa nigris, pedes, cruraque rubra, ac roſtrum nigrum, frigidis viuit regionibus, ſylueſtribuſque, & fera habetur auis, dum canit colto videtur proferre, & ob hoc apud Panuceſes huius obtinuit à cantu nomen.

De

De Hoauhtototl. Cap. LVII.

ITa vocata eſt, quòd apparere in his Regionibus conſueſcat, à meſſe Tlaolli, proueniente iam Hoauhtli: maior eſt paſſere noſtrate, pedibus, ac roſtro, fuſcis, cæteris coccineis, ſi tamen dempſeris caput, dorſum, & alas, quæ viridi diluto tamen conſtant colore. Coturnicis penè more canit, edulis eſt, & alba caro, nec malum, ingratíue ſaporis præbet alimentum, ſed tenerum, ac multis ſuaue; includitur caueis, veſcitúrque frumento hiſpanico, & indico.

De Hoexotototl, ſeu Aue Saligna. Cap. LVIII.

HOexotototl, ſeu Auis vocata Saligna, quoniam circa Salices magna ex parte verſatur, modica eſt, ac Paſſeris parui magnitudine, fuſca, ac pallens promiſcuè tota, pedibus, ac roſtro nigris, tenero, ac grato alimento, nec cantu iniucundo, imitatur enim occentu noſtros Cardueles, alitur Chian, & indico frumento in puluerem redacto. Aduena eſt huic Prouinciæ, ſtatiſque ad eam procedit temporibus, cùm alibi educet ſobolem.

De Huexolotl. Cap. LIX.

GAllus eſt Indicus, quem Gallipauonem quidam vocant, norúntque omnes: reperiuntur alij ſylueſtres, duplo domeſticis maiores, duriore, & inſuauiori alimoniâ, cætera ſimiles, qui interdum ſagittis, interdum verò, tormentorum bellicorum vi ſolent interimi. Sunt & fœminæ, in ſupradicto genere Cihuatotolin vocatæ, quæ maribus ſunt viliores, etſi gratiſſimo atque ſalubri alimento, cedente tamen ei, quod ſumitur à noſtratibus, ob humiditatem & pinguedinem quandam nimiam, & nauſeam mouentem aliquibus delicatioris palati.

De Hoilotl. iterum Cap. LX.

SVnt inter Columbas huius Orbis, quædam montanæ maximæ omnium, ac domeſticis ferè pares, vergentes in colorem purpureum, candidis humeris, coccineo roſtro ac pedibus, eduli, ſed dura carne, & nutrimento parum iucundo. Sunt & aliæ etiam ſylueſtres, coloris fului, ſed tamen diluti, pedes tamen ac roſtrum rubeſcentes, quibus vngues nigri ſunt, humeri vero albi.

De Hoactzin altera. Cap. LXI.

FVſca Auis eſt, Hiſpanicæ gallinæ circiter magnitudine, cuius oculi nigricāt, cantus verò ſimilis eſt vocatæ Calandriæ iucundus, ac ſonorus; quin homine conſpecto videtur ridere, aut irridere eum: non miteſcit, edulis eſt, quanquam nec tenera carne conſtet, nec bono ſit expetibilis alimento.

De Hoitzilaztatl. Cap. LXII.

ARdeæ ſpecies eſt mirandæ paruitatis, ſi cæteris ſui generis comparetur, vix enim æquat Columbam, candidiſſima eſt, ac cæterarum Ardearum for-

ma, rostro tamē purpureo, si eam partem excipias, quæ præest exortui: illa enim lutea est, pedibus pallidis, purpurascentibus cruribus, & vnguibus fuscis. Vescitur piscibus, quos in lacubus vbi versatur, altero ad se actos pede, rostro inuolare solet.

De Yztactzonyayauhqui, seu Aue varij capitis. Cap. LXIII.

ANatis feræ, palmipedisque species est, rostro nigro, mediocriter lato, vniuerso pene corpore candenti, nigro atque cinereo, sed circa collum, & caput purpureo, albo, cyaneo, viridi, ac ad solis repercussus, lapidis, vestisue heliotropiæ instar vario, atque pauonino; palmæ, cruraque rubra sunt, alimentum verò quale cęterarum palustrium, lacui siquidem Mexicano aduena est: Illud minimè prætereundum, Anatis id genus non gradiri, sed natare velut, & Acitli, ceu lepus aquatilis, & vtrisque crura esse eodem modo, natatui tamen cōcessa, minimè ad incessum, vt quæ extremo adhærescant, & cōglutinentur corpori, velut Auibus monstrificis, & quæ fortasse cæteris alijs genitis, à rerum natura raritate, & singulari fabrica minimè cedant.

De Colcanauhtlicioatl. Cap. LXIV.

ANatis syluestris genus est Colcanauhtli, fusca maiori ex parte supernè, & aliquantisper candens, infernè verò alba, & partim fusca præter alas, quę infernè prorsus candidæ sunt. Caput est superiori parte nigrum, atque cinereum, sed in atrum pręcipuè colorem inclinans, inferiori verò magis in cinereum, palmipes est, crura, ac pedes è pallido rubescunt, rostrum est supernè nigrum infernè autem, ac circa latera fuluum, versatur iuxta stagnantes aquas & loca palustria.

De Quachichil. Cap. LXV.

AVicula est Hoitzitzillin paulò maior infernè candicans, supernè verò virescens, etsi caput coccineis, quibusdam exornetur plumis, ac femora, nigris, pedes ac rostrum nigra sunt. Viuit in frigidis regionibus, & cauea inclusa suauiter canit.

De Concanauhtli. Cap. LXVI.

GEnus est Anatis magnæ Lauanco nostrati similis, quam ob eam rem, non curauimus depingendam.

De Ytzquauhtli seu Aquila nouaculæ. Cap. LXVII.

AQuilæ species est paulo Tlacoquauhtli maior, acriorque, Aues enim magnas, & lepores ipsos persequitur, infestat, ac rapit, color est promiscuè pullus ac niger, candido, & fuluo quandoque permixtis: frigidis locis degit, ac raptu viuit.

De Yacapitzahoac Mare, seu Aue rostri mucronati. Cap.LXVIII.

ANatis syluestris species est, querquedula vocata paulo maior, rostro gracili, ac breui infernè fuluo, ac desuper nigro, cruribus planis, interna parte cinereis, externa vero nigris; digitis ternis diuisis inter se, sed tenuibus, latis, & ex albo nigrescentibus; caudam, aut nullam habet, aut breuissimam: inferna corporis argentea sunt, superiora verò cum capite, & anteriori parte colli quibusdam licet plumis albis permixtis nigra, quod alis quoque vsuuenire solet, oculi nigri sunt, Iris rubra, reliqua verò natura, quæ Anatibus feris inesse consueuit.

De Yacatopil seu rostro sudis. Cap.LXIX.

AVis est Yacatopil Columbi syluestris magnitudine, rostro quatuor digitos longo, tenui, pallidoque, sed magna ex parte nigro, cruribus luteis, pedibus eiusdem coloris in quaternos digitos diuisis; color vniuersi corporis, alarum, & caudæ ex albo, cinereo, nigro, & fusco permixtus est, sed inferiora simul cum cauda album magis participant, reliquæ verò partes, cęteris quos diximus prędıtæ sunt coloribus. Aduena ergo est huic Plagæ, & quo tempore ad eam se confert, ad lacum versatur Mexicanum; vescitur vermibus, & sapore constat, nutrimentóque aliarum syluestrium Anatum, nec tamen tergiuersari licet, in differentias earum quas vocant Gallinularum esse referendam.

De Yacatexotli, seu rostro cyaneo. Cap.LXV.

ANatis pene domesticę constat Yacatexotli magnitudine, estque inter Anatas lacustres, & feras similiter adnumeranda; rostro constans lato, & circa extremum obrotundo, coloris supernè cyanei, infernè verò ex albo rubescentis, candescentibus cruribus, è nigro, atque etiam palmis, pennarum superni corporis color fuluus est, inferni verò ex argenteo nigricat, alæ subtus cinereę sunt, superna vero parte nigræ, reliqua natura, quę Anatibus lacustribus, & feris esse solet.

De Yxcuicuil, seu Oculo picto. Cap.LXXI.

PAsseris est magnitudine, & colore, præterquam quod superiores plumæ fuluæ magis videntur, & circa rostrum, capûtque nigrescunt nonnullæ, aliæ verò pallescunt ex albo; edulis est eius caro, sed non satis boni aut grati alimenti; caueis inclusa iucundè canit, vermiculis, alijsque similibus ali solet, & in frigidis Regionibus versari.

De Yexixouhqui, seu Aue cyaneorum pedum. Cap.LXXII.

PErsimilis est hęc Auis magnitudine, forma, colore, rostroque ei, quam apud Hispanos Toletanum Regnum incolentes *Andario* vocari est consueta, sed caput candicantibus tegitur plumis, nec rostrum adeò est in superiorem partem contortum; iuxta lacus versatur Prouinciæ Mexicensis, ad quam singulis quibusque annis stato tempore diuertere solet.

De Yohaltecolotl, seu Bubone nocturno. Cap.LXXIII.

BVbonis species est frigidis prouenìens Regionibus, nec tamen aurita, eadem magnitudine, & plumarum colore, quo Noctua circiter constans, sed caput multis plumis magnis, ac velut crispis flocco non dissimilibus amplificato.

De Yohoalcoachillin. Cap. LXXIV.

TErtia species est Fulicæ recentiorum, eademque constans magnitudine, forma, caluitię, & rostro; quanquam non parum distet colore, rostrum enim rubeum est, ac luteum propè extrema, plumæ infernè, ac circa collum, & caput purpureæ sunt, supernè verò ex pallido virescentes, cyaneæ, & fuluæ, frigidis autem viuit Regionibus.

De Yllamatototl, seu Aue vetula. Cap. LXXV.

PAsseri nostrati similis est, magnitudine, forma, & colore, paulo tamen maior, cauda infernè fuluescente, ventre albo, pectoreque, & collo infernè russo, bono constat, & grato nutrimento.

De Yxamatzcatltototl, seu Aue candenti colore illita oculos. Cap. LXXVI.

MAgnitudine est, ac voce Passeris, colore subtus pallenti, circa alas verò, & caudam albo, capite fusco, sed partibus, quæ propinquę oculis sunt candentibus, vnde nomen; pedes, rostrumque cyanei, exaturatique sunt coloris; edulis est, sed apud homines paulo sagacioris palati parum expetiti nutrimenti.

De Miacatototl, seu Aue Germinis Maizij. Cap. LXXVII.

AVicula est satis parua, ita nuncupata, quòd germinibus Maizij insidere soleat, ventre pallenti, ac reliquo corpore nigro, plumis tamen candentibus interfertis, alæ, caudaque infernè cinerea sunt, frigidis degit locis, ac bono constat alimento.

De Tempatlahoac altera, seu Aue lati rostri. Cap.LXXVIII.

de altera supra. Io.Fabr.fol.697.

ANatis feræ genus est Tempatlahoac domesticę magnitudine, rostro lato, & longo, vndequaque nigrante, lingua alba, cruribus, palmisque è pallido rubescentibus, collo, & capite viridibus, purpureis, & nigro splendenti bus colore, adeoque pauonino, aut gemmæ heliotropię; oculi nigri sunt, pallens iris, pectus candens, & reliquum corpus infernè fuluum, sed binis maculis iuxta caudam vtrinque candentibus insignitum, supernè autem semicirculis quibusdam in ambitu ex albo tendentibus in fuscum, intra verò è nigro in viridem splen-

ſplendentem, alæ initio cyaneæ ſunt, mox candidæ, & tandem virenti micantes ſplendore, earumdem tamen extrema altero latere fulua ſunt, altero verò fulgida, & viridia. Cauda deſuper, ſubterque per ambitum candeſcit, cæterùm infernè atra eſt, pauonina verò ſupernè. Aduena eſt lacui Mexicano, & qualem aliæ lacuſtres Aues ſolent, præſtat alimoniam. Hirundinem Indigenæ Hiſpani vocant.

De Mocototl, ſeu Aue quæ alitur herba vocata Mocoqlitl. Cap. LXXIX.

FVſca Auis eſt, pallido tamen colore permixto, pectus candet, ac ſubtus cauda, pedes, roſtrumque coccinea ſunt, & ſturni magnitudo, canit ſuauiter, caueiſque detinetur incluſa, veſcitur maſſà, ac maizio trito, gratóque & ſalubri conſtat alimento. Eſt & hæc Aduena Mexicano lacui, calidarumque Regionum alumna, altipetaque iucunda, & hilaris.

De Chietottotl. Cap. LXXX.

AVis eſt Turdo viſciuoro noſtrati, forma, & magnitudine ſimilis, ſed cinerea tota, ſi demas partes quæ circa ventrem poſtremũ, & ſub mento ſunt, vbi candeſcũt pennę: pedes ſunt pulli, verùm crura è pullo vergunt in candidũ, roſtrum incuruum, ſed tenue, cuius ſuperior pars, longior viſitur inferna; in frigidis regionibus viuit, nec malo, ingratóue conſtat alimento.

De Nochtototl ſeu Aue. . . . Cap. LXXXI.

AVis vocata Nochtototl, ſeu ob colorem, ſeu ob pabulum, Hiſpanico paſſeri videtur par, forma, magnitudine, & colore, ſed caput mentum, ac deſuper exortus ipſe caudæ coccineo colore tingitur, reliquum corpus, magna ex parte fuſco, aliàs verò nigro, atque candenti: caueis ſolet includi, ac Carduelès noſtrates imitari cantu.

De Nexhoitzillin, ſeu Hoitzillin cinereo. Cap. LXXXII.

AVicula eſt paruitatis viſendæ, roſtro aliquantiſper incuruo, tenui, & longitudine vniuerſum pene corpus æquante, plumæ quæ paruulæ ſunt, nigro, virenti, fuluóque colore micant; ex his mira Indorũ opificia, mira huius generis natura, dicta à nobis alibi eſt. Viuit frigidis in locis, ac interdum calentibus, cuius ſunt non paucæ ſpecies à nobis alibi magna ex parte numeratæ.

De Nexton. Cap. LXXXIII.

AVis eſt Columbæ magnitudine perſimilis, verùm corpore magna ex parte cinereo, ventre ac collo infernè albo, pedibus, ac cruribus, roſtroque nigris, quod eſt pro magnitudine corporis nimis incuruum, etſi circa extremũ tenue. Caueis incluſa iucundè modulatur, Regionibus frigidis degit, nidificat in arboribus, veſcitur ſeminibus, vermiculiſq. & ſalubre, gratumque exhibet alimentum, ſunt qui Nextototl vocent.

De Nextototl. Cap.LXXXIV.

AVis eſt, Columbis noſtratibus paulò minor, coloris magna ex parte cinerei; ventre, collóque inferna parte albis, pedibus, cruribus, & roſtro nigris.

De Ococolin, ſeu Perdice montana. Cap.LXXXV.

PErdicis ſpecies eſt Ococolin, noſtrate maior, duas enim ſpithamas & trientem æquat lõgitudine, à roſtro extremo ad vltimos vſque pedes, craſſitudine quoque excedens eamdem: roſtrum, crura, ac pedes candeſcunt è rubeo, totius corporis color fuſcus, pallens, & fuluus eſt. Alæ infernè cinereæ ſunt, ac pullæ ſupernè, maculiſque albis & fuluis diſtinctæ: caput, collumque magna ex parte fulueſcunt, & inſperguntur pullis, ac candentibus pennis, velut quę circa ſuperiorem capitis ſunt partem, in lateribus atque ſub roſtro nigris; oculi ſunt placidi, iris nigra, optimum, ac pergratum alimentum, & Coturnicis carni minimè cedens, etſi à noſtratium Perdicum alimento longè diſtet. Regionibus exultat temperatis, aut paulò frigidioribus, in feruentibus enim nec naſci, nec viuere gaudet.

De Ocotzinitzcan. Cap.LXXXVI.

AVis eſt, Columbæ magnitudine, roſtro nigro, craſſitudine, ac longitudine mediocri, colore cyaneo, ſed partim albo, atque cinereo, cruribus, pedibuſque, & vnguibus nigris, boni eſt ac grati alimenti; viuitque in frigidis locis.

De Oconenetl. Cap. LXXXVII.

PIci Marcij, genus eſt maximum, cuius puluis deuoratus (Indorum teſtimonio) medetur Hydropicis.

De Pepatzca, ſeu Anate ſplendenti. Cap. LXXXVIII.

ANatis feræ eſt ſpecies, Querquedulæ vocatæ forma, magnitudine, & totius corporis colore perſimilis, ſed capite ſubfuluo, tęnijſque viridibus ab occipitio in oculos procedentibus, infernè verò in cinereum colorem tendentibus ex albo, ac ſupernè variantibus interdum fuſco, aut fuluo, interdum vero viridi ac nigro; cruribus, palmiſque cinereis, roſtro atro, & illi Querquedulæ pari latitudine, ac nigrantibus oculis. Aduena eſt Mexicanæ paludi, nec potiore, gratioréue, quàm cæteris lacuſtribus contingat, nutrimento.

De Pipixcan, ſeu Aue furaci. Cap.LXXXIX.

GAuiæ, aut Lari eſt genus, haud diſſimile cinereæ, quam quidam recentiorum depinxerunt, tum magnitudine, tum etiam colore, ſed vertice, ac roſtro nigris, quod etiam eſt modicè incuruum, ac prope extremum rubeſcens. Crura, è nigro vergunt in ſanguineum colorem, cauda extrema deſuper

ſuper

ſuper cinerea eſt, ſicut alarum poſtremæ partes partim albæ, ac partim nigræ, candentibus tamen maculis paruis per interualla interſertis. Circa lacus, & flumina verſatur, piſcibuſque paruis, & vermiculis victitat. Aduena eſt, neque educat ſtagnis Mexicanis prolem; edulis eſt, ſed minimè probato nutrimento, aquatiliſque, clamitat, rodit oſſa, ac quiduis obuium edit.

De Pipizton, ſeu Auicula ſplendenti. Cap. XC.

AVicula eſt, Coltotl vocatæ adeò ſimilis, vt vix alteram, ab altera diſcernere, atque ſeparare poſſis: eadémque ferè natura, quamobrem de ea plura dicere ſuperſedeo.

De Poxaqua. Cap. XCI.

GEnus eſt Oti, aut Aſionis, naturà noſtratibus ſimilis, ſed diuerſus formà, quamobrem pingendum curauimus.

De Quauhtotli. Cap. XCII.

QVam Auem, Recentiores ſacrum Falconem nuncupant, Mexicani Quauhtotli, ſeu Arborum Accipitrum vocare conſueuerunt. Eam Auem ad nos allatam, pingi noluimus, quòd in omnibus, cum noſtrate ferè conueniat. Fateor Accipitrum omne genus, apud hanc nouam Hiſpaniam, Yucatanicàmue Prouinciam, repertum, præſtantius eſſe, atque animoſius, in veteri Orbe natis: verùm cùm formà, atque naturà conueniant, non duxi interponendum noſtris Imaginibus.

De Coceztli, ſeu Auicula lutea. Cap. XCIII.

AVicula eſt, Cardueli cantu ſimilis, necnon & magnitudine, verùm è luteo, in fuſcum inclinans colorem.

De Quauhchochopitli, ſeu Auicula ligna excauante. Cap. XCIV.

AVicula eſt, Mexicanæ Coturnicis formà, & magnitudine, plumis nigris, aut pullis, lineis albis, tranſuerſim diſcurrentibus diſtinctis; ventre, pectoréque, minij colore; lingua picorum more, quorum eſt ſpecies prolixa: viuit in frigidis, & arbores roſtro ſæpiuſculè petitas excauat.

De Ecatototl, ſeu Aue venti. Cap. XCV.

ANate domeſtica, paulò minor eſt Ecatototl; roſtro atro, tenui, obrotundo, ac propè extrema contorto, inferna teguntnr plumis candentibus, ſuperna verò iuxta femora fuluis, lineis tamen quibuſdam nigris intercurſantibus, iuxta reliquum verò fuluis, & obſcuris. Alæ ſunt ſubter cinereæ, ſupernè verò fuſcæ, candidæ, atque nigreſcentes. Caput atrum eſt, & criſtatum, ſed ab occipitio maculæ candidæ vtrinque procedunt ad oculos; hi nigreſcunt, palleſcitque Iris, cætera lacuſtribus Anatibus ſunt ſimilia. Atecatototl fæmina, mari ſimilis eſt, ſed criſta maiori, rotunda, & coronæ modo eminenti, pau-

liſpérque candida: pectus è fuſco vergit, in cinereum, venter candet, palmipes eſt, crura pullo colore tincta, & plumæ, quæ non longius ab illis oriuntur. Cauda rotunda, candido pullóque infernè colore variata, ac fuſca ſupernè. Alę ſubtus cinereæ ſunt, candidæ, ac pullæ, deſuper vero nigræ, etſi candentes quædam pennæ interſerantur: reliqua natura, quæ mari.

De Hoinetli, ſeu Aue incurua. Cap. XCVI.

SPecies eſt Accipitris, Aſturis ferè magnitudine, maiori tamen capite, roſtro incuruo, ac nigro, cruribus luteis, incuruis vnguibus, cauda ſpithamam longa, lataque, & magnis alis, pennarum color ſubtus candens eſt, fuluis variatus plumis, nigriſque iuxta alas, atris verò ſupernè, fuſcis, fuluis atque candentibus: oculi viuidi ſunt, & nigri, ſed iris lutea, viuit ex rapto auicularum paruarum, & imbellium.

De Quauhcilni. Cap. XCVII.

AVicula eſt Paſſeri noſtrati magnitudine ſimilis, roſtro tenui, & nigro, vnciam vnicam longo; collo, & ventre extrinſecus candentibus, ſed extrinſecus (ſi plumæ explicentur) nigris, reliquum corpus promiſcuè album, fuſcum, & nigrum eſt, & pedes, cruráque nigra. Aduena, eſt huic Mexicanæ paludi, muſciſque, & lacuſtribus victitat animalibus, edulis neque ſemper inſuauis alimoniæ: interdum ſiquidem pingueſcit, & ſuaue præbet alimentum: ſpecies verò Tzitzicuilotl, ſed alimoniæ minus commendabilis.

De Tlalacatl, ſeu Anſere Montano. Cap. XCVIII.

ANſer montanus eſt Tlalacatl domeſtico ſimilis, ſed pullo magna ex parte conſtans roſtro, & cruribus ex rubro candeſcentibus, cætera partim alba ſunt partim vero fuſca, fulua, & nigra. Scio anſeri ſylueſtri noſtrati aut omnino eundem eſſe, aut congenerem, ſed interim patiantur lectores vnam, aut alteram Auem ex noſtratibus tot peregrinis, Indiciſque, vel quòd hic etiam prouenіant, interſeri, nè vel vna ex peregrinis quarum facta mihi copia eſt lateret conterraneos, quorum vſui, & iucunditati ſemper pro viribus ſtuduimus.

De Quatoztli. Cap. XCIX.

AVicula eſt Carduele minor, pullo, ac nigro colore conſperſa, ſed poſtremo corpore, ac circa caput pallens, viuit in frigidis, ſonatque Tzitzi. Eſt & alia Auicula eodem nomine, ac penè magnitudine, vt plurimum lutea, ſed fuſcis quibuſdam iuxta caudam pennis circa pectus, collúmque candentibus, & alijs rubeſcentibus è pallido criſtata, cuius pedes ex pallido quoque rubeſcũt, nigreſcuntque oculi, ac roſtrum. Viuit in Tetzocanis montibus, edulis eſt, includiturque caueis delitiarum gratia, etiamſi ſuaui cantu vigeat nullo.

De Yzquauhtli. Cap. C.

AQuilæ pulcherrimum eſt, & criſtatum genus, roſtro ad radicẽ luteo, deinde verò nigro, nigris vnguibus, pedibus pallidis, cruribus, ventreque è nigro,

è nigro, & candido permixtis, fuluo, collo, dorſo, & cauda nigris, ac fuſcis corona, criſtàue nigra, atque ſubrecta: magnitudinem circiter æquat vulgaris Arietis, adeò vt vel ferocium Animalium audaciam, & homines etiam ipſos poſtquam cicurata eſt, leui ex cauſa aggrediatur, & inuolet; miteſcit tamen, & aucupio non minus ac reliquum Accipitrum genus videtur idonea, atque in-ſeruire ſolet. Auis digna vt quæ à regijs aucupibus alatur, ac circumferatur: querula eſt, moroſa, feroxque, & venatur non Aues modo, verùm & lepores, aliaque Animalia his ſimilia.

De Tepetototl. Cap. CI.

TEpetototl, ſeu montana Auis, quam alij Tecuocholli. Hiſpani vero Indigenæ *Phaſianum* vocant, Auis eſt Anſeris magnitudine, colore ſplendenti, nigroque, plumis tamen nonnullis infernè candentibus circa caudam in poſtremis alis: cruribus, pedibuſque cinereis, roſtro incuruo, partim cinereo, & partim luteo, ac circa radicem velut tumenti, criſta plicatili, oculis nigris, ſed pallenti Iride; alitur frumentaceis frugibus, ſeu in maſſam, ſeu in panem coactis, alijſque ſimilibus eſculentis. Edulis eſt, ac pinguis caro, nec diſſimilis illi Indicarum Cohortalium: Mite Animal, hominis amicum, & quod cibũ appræhenſo domeſticorum pallio exigat, pulſetque clauſam ianuam, vbi aliquò intrare ei opus ſit, roſtro, herumque ſequatur ſi liberum ſit, venientemque alacriter applaudenſque excipiat.

De Tecolotl. Cap. CII.

BVbonis auriti, viſendi aſpectus ſpecies eſt, nigroque, ac fuſco colore varij, cuius oculi magni, aureique ſunt, cætera reliquorum Bubonum naturæ ſimilia.

De Tlacoquauhtli. Cap. CIII.

TLacoquauhtli, ſeu Aquila virgæ, genus eſt Aquilæ frigidis degens regionibus, Aſturis magnitudine, colore fuſco, & cinereo, Auiculas, mures, & lacertas rapiens, necnon Colotos, & inde victum ſibi parans.

De Tzitzihoa Marc. Cap. CIV.

ANatis feræ genus eſt, domeſticæ magnitudine, roſtro cæruleo, longo æqualiter, ac mediocriter craſſo, cruribus, palmiſque cinereis; capite fuluo, & pauonino variato virore, torque verò, pectoreque & maiori parte corporis infernè candentibus, cætero qualis eſſe ſolet vocatorum Aſturum colore, & candenti vtrinque iuxta caudam, quæ per ambitum alba eſt, ſubtus nigra, ſupernè verò candido colore, nigro, & fuſco variato, biniſque prolixioribus pennis nigricantibus inſignis. Alæ infernè per ambitum argenteæ ſunt, & circa medium cinereæ, ſupernè verò circa humeros cinereæ quoque ſunt, mox è pallido rubeſcentes, deinde nitidæ, atque pauoninę, rurſus albæ, ac tandem alterutrą extremorum parte cinereæ; altera verò pauliſper virides, atque ſplendentes.

dentes. Euariat non nihil fæmina vt videri poteſt: in ea quam exhibemus imagine.

De Toltecoloctli Mare, ſeu Metzcanauhtli i. Aue lunari. Cap. CV.

ANatis feræ genus eſt Auis illa, quæ quoniam ſplendente noctu luna capi ſolet, Metzcanauhtli dicitur, Querquedulę vocatæ magnitudine proxima, ſed omnium (vt mihi quidem videtur) pulcherrima. Roſtrum eſt mediocriter latum, ac longum, ſupernè cyaneum, & infernè nigrum, vniuerſum corpus candens, nigris diſtinguitur punctis, ſed iuxta pectus frequentioribus. Alæ infernè candentes, & fuſcæ ſunt, ſupernè vero cyaneæ, albæ, virides, fuluæ, & nigrę promiſcuè reperiunrur. Crura palmæque ex pallido rubeſcunt, caput partim ſubfuluum, & ſubnigrum eſt, & partim pauoninum colorem imitatur, inter roſtrum verò, atque oculos (qui mediocres magnitudine, nigri, ac velut exerti viſuntur) candida macula ſupernâ parte latiori, infernâ verò definente in in anguſtum eſt inſignitum: cauda infernè cyanea eſt, ſupernè ſubnigra, & albeſcens in ambitu; nutrimentum autem quod præbet, quale aliarum auium paluſtrium.

De Toltecoloctli fæmina, ſeu Aue Stertrice Iunceti. Cap. CVI.

ANatis ſylueſtris genus eſt, aduenæ huic Mexicano lacui, cuius roſtrum apparet nigrum, ac latum mediocriter, palmæ, cruraque cinerea, color corporis vniuerſi, & alarum, albus magna ex parte infernè eſt, admixto colore nigro: ſupernè verò, vt plurimum niger permixtus circa pennarum ambitum fulueſcenti, ac candido, & circa alas extremas interdum viridi, ſplendenti, aut pauonino: nutrimento conſtat, quali cæteræ aues paluſtres.

De Tolchiquatli, ſiue Noctua Iunceti. Cap. CVII.

NOctuæ ſpecies eſt Tolchiquatli, quæ licet paruo conſtet corpore, ſi plumis veſtitam, auctamque conſideres, metiariſque, Gallinas cohortales noſtras magnitudine æquare iudices; oculi magni ſunt, atrique, pallida Iris, roſtrum nigrum, incuruum, & breue, pedes, cruraque impensè hiſpida, & ex albo pauliſper fulueſcentia, incurui, atrique vngues, plumæ circa roſtrum albę, atque candentes iuxta ventrem, iuxta alas infernè nigræ, ac permixtim fuluæ, ſupernè verò nigræ, pallidæ, candidæ, ac fuluæ. Sunt autem eædem prolixæ velut cauda: nocte volat, quo tempore venatur, ac deuorat mures: verſatur iuxta lacus, & Oppida, & fortè in vlulularum, & Alucohum referenda genus.

De Tzonyayauhqui mare, ſeu Aue Capitis varij. Cap. CVIII.

ANatis feræ ſpecies eſt, circa lacus agens vitam, ac magnitudine domeſticæ pene par: roſtro lato, cyaneo ſupernè, binis tantùm maculis interſtincto, altera in extremi roſtri exerta quadam, tenuique, qua mordet, particula, infernè verò ex cyaneo nigreſcente. Cruribus breuibus, ac cæruleis, quales palmę quoque ſunt, pallido tamen colore interdum inſperſo; capite, & collo craſſis, iuxta latera pauonino colore, aliquando tamen nigriore vertice: pectus

nigrum

nigrum eſt: ventris, ac corporis latera candeſcentia, etſi caudam lineæ nigræ tranſuerſim diſcurrentes condecorent: dorſum faſcia nigra fulueſcente latâ digitos tres, ac in extremum vſque caudæ procedente inſignitur; Demum alæ nigro, fuluo, candido, atque cinereo promiſcuè tinguntur colore. Indigena quoque auis eſt, & lenta, craſſaque conſtat alimonia.

De Tzonyayauhqui fæmina, Cap. CIX.

MInori corpore fæmina conſtat, roſtro lato, cyaneoque,& alicubi candenti commaculato colore, oculis nigris, & iride fulua: color vniuerſi corporis è candido, nigro, & fuluo permixtus eſt: quamquam venter albus magis, alæ verò ſint maiori ex parte nigræ;crura,palmæque eumdem quem corpus ſortiuntur colorem: eſt etiam ſimilis Mari, naturâ, atque nutrimento.

De Techictli. Cap.CX.

TEchictli, ſeu auis ſeſe ſcalpens ad arundines, Auicula eſt Carduele minor, cuius pedes, ac crura rubra ſunt; breue roſtrum, acutum, & tenue, & ſuperna parte nigrum, inferna vero album, non ſine rubedine quadam, pennæ pectoris, ac ventris candidæ, & caput magnum cum quadam fuluedine, quæ per medium eius diſcurrit: alæ item fuluæ ſunt, maculis nigris, atque cinereis intermixtis; cauda ſupernè, atque infernè, *Aſturis* vocati caudam colorum varietate imitatur. Edulis eſt, ac bono conſtat alimento. Educat vere prolem, & ad Trogloditis ſpecies videtur pertinere. Eſt & alia Auis eodem nomine, ſed vincens magnitudine, roſtro tenui, longioreque, & colore totius corporis è fuſco, & cinereo promiſcuè commixto.

De Tozcacoztli Mare, ſeu gutturis pallidi. Cap.CXI.

AVicula eſt Carduelі noſtrati pene par, cruribus ex albo rubeſcentibus, roſtro breui, acuminato, tenuique, ſupernè nigro, infernè verò ex albo (qualia etiam crura ſunt) pauliſper rubeſcente; interna corporis lutea ſunt; ſuperna partim lutea, ac partim cyanea: alæ infernè cinereæ, ſupernè vero ex fuſco palleſcentes, velut & cauda; oculi nigri, faſcia quoque nigra ab ortu roſtri per vtrumque oculum ad pectus vſque procedit: caueis incluſa alitur concentus gratia, qui eſt illi, etſi exilis, impenſe tamen ſuauis. Veſcitur Culicibus; Indigena eſt Mexicanæ huius Prouinciæ, cuius generis fęmina Cocochatlcioatl dicitur. Eſtur vtriuſque caro, neque eſt alimenti omnino contemnendi. Sunt qui Quicochatl oquichtli vocent.

De Tzopilotl, ſiue Aura. Cap. CXII.

Habetur ſupra volumine 1. *lib.*9. *cap.* 11. *fol.* 331.

De Tlaltepetlachiquatli, ſeu Otide ſaxorum. Cap CXIII.

DVas ſpecies peregrinas huius auis adhuc offendi, & particulari quadam forma ſpectandas, quas facile ex imagine, qui volet depræhendet, quarũ alteram Tlalchiquatli, alteram vero Poxaquam nominant.

De

De Tlalchinoltototl, seu Aue combusta. Cap. CXIV.

PAsseri nostrati magnitudine, forma, & colore similis ferè est; caueisque inclusa, non minus Carduele cantu placida.

De Tetzonpan. Cap. CXV.

AVis est Sturni aut Centzonpantli magnitudine, cinereo, candido, pullo, atque nigro colore; cantu præcellens, & altera illius species, vt credi par est.

De Tlapalchichi, seu Confricatrice rubea. Cap. CXVI.

OB motum, quo confricari videtur, id sortita est nomen. Est autem auicula Carduel par, rarò sese conspicindam, aut capiendam præbens: frigida loca incolit, mille variatur coloribus visu iucundis, pulcherrimisque; partim siquidem cærulea est, & partim è viridi, aut rubeo pallescit, partim verò apparet flammea, rostrum supernè nigricat, ac albicat infernè, breue quidem, & si longitudini crassitudinem compares, crassiusculum: edulis est, & bono, gratoque constat alimento.

De Toznene. Cap. CXVII.

PSittaci id genus, viridi ac luteo colore micat, oculi rubeo, rostrum verò candenti, aut nigro; fusco pedes, sed in candidum inclinante: propensius est, aptiusque ad humanos sermones exprimendos cæteris, ac frequentius apud Hispanos. Alterum genus vocant Cochò, viridi colore, rubeo, & candenti capite, minorisque molis, quod loquax quoque est, nec admodùm dissimile precedenti, quamuis sono distet. Hos Psittacos vocant Hispani *Catherinas*. Tertium Quiltoton, tinctum virore, vocatæ Calandriæ, aut Galeritæ non cristatæ magnitudine, frontem candida macula insignitum, rostro candido, & nigris pedibus, humanas voces imitatur; & gregatim cum congeneribus volat, cùm cæteri compares tantùm reperiantur; omnes verò in excelsis arboribus nidificant. Primum de quo diximus genus, certas, statasque Arbores, quas nunquã deserat eligit, quæ cùm in hæredes transeant, Dominis illarum sint haud parùm, vel ob eas aues, & plumarum spolium vtiles. Sunt & quas Haitinihuacamaias vocant, Mexicani verò Alo, totæ rubeæ præter humeros, & caudam, quæ cyanea sunt, & Gallinæ cohortalis nostrę circiter magnitudine, rostro magno, candenti, & resimo, pedibus nigris, ac carne similiter nigra, ex quibus nonnullæ offenduntur, quæ humanum sermonem edoctæ æmulentur, rusticè tamen, & inconditè, filiosque suos more aliarum domesticarum auium educent in domibus, vbi aluntur. Offendas & alias virore diluto tinctas, nigrante rostro, pedibusque, cauda, & humeris virore tinctis ex saturato, nec prętatis minores. Viuunt hæ iuxta montium cacumina, & excelsas Pinus, ac clamant vehementer, volantque binę, sunt & montanę inconditá formà, quę nõ cicurantur, aut aluntur domi. Nullius earum est caro edulis: nam & atra est, & gustus iniucundi; commune est omnibus vtramque maxillam mouere, quod

nulli aliorum contingit Animalium; ſunt & alia genera de quibus ſeorſim loquemur, ac fortaſſis de prædictis latius per otium.

De Tzitzicuilotl. Cap. CXVIII.

AVis eſt fuſca, ſed diluti coloris, quæ imbribus apparere ſolet decidentibus, atque exultare, vnde euenit ei nomen; pedibus longis, ac nigris, tenui, ac longo collo; roſtro prolixo, nigróque; eduli, ac pingui carne, grato ſapore, ſed alimento pituitoſo, & olente ſalſuginem. Sunt & aliæ minores eadem forma, & magnitudine, nec deſunt qui eas omnes nominent Atzitzicuilotl.

De Tlalquipatli. Cap.CXVIX.

ALtera ſpecies eſt Oti peregrina, cornutáque,aut ſi mauis auriculata, paruo conſtans corpore, roſtro reſimo, ac breui; oculis nigris, Iri ex luteo rubeſcente, plumis totius corporis, quibus & crura veſtiuntur, fuſcis, atque cinereis, atriſque, & incuruis vnguibus: cætera verò Oto noſtrati natura.

De Xiuhtototl, ſeu herbarum Aue. Cap.CXX.

AVicula eſt Paſſere noſtrate paulò maior, ſed tot ſpectandis coloribus variata, vt nequeant non eſſe viſu gratiſſima: corpus, caput, collumque plumis teguntur cyaneis, non ſine quibuſdam fuluis permixtis: cauda nigra eſt, ſed candens circa extrema: Alæ infernè cinereæ ſunt, ſupernè verò partim cyaneæ, partim fuluæ, ac partim etiam nigræ, roſtrum breue, craſſiuſculum, vergenſque in fuſcum ex albo,& pedes cruraque pulla: in caueis incluſa garrit,non inſuauiter. Edulis eſt, & ſapore, nutrimentoque conſtat quale cæteræ auiculæ præbere ſolent. Sunt qui Elototl vocent.

De Xalcuani, ſeu Aue Arenam deglutiente. Cap. CXXI.

ANatis feræ ſpecies eſt Xalcuani, domeſticâ paulò minor, roſtro mediocriter lato, liuentiſque ſuperna parte coloris ad exortum, atque extremum, & infernè nigro; plumis infernè, corpus tegentibus albis, circa pectus, tamen, & ſupernam in partem fuluis, ſed candidis diſcurrẽtibus tranſuerſim; alis, caudâque virenti, candido, nigro, ac fuſco colore variantibus deſuper, ſubter verò albis, atque cinereis; circa caput viridi ab occipitio ad oculos diſcurrente tænia, reliquo vero capite ex albo vergente in colorem cinereum, pullo, nigreſcente, permixto: cruribus proportione reliqui corporis paruis, pulli coloris, ac planis pedibus. Aduena eſt huic lacui, ſaporis piſcoſi, atque ingrati nutrimenti.

De Xochitototl. Cap.CXXII.

AVis eſt Sturni magnitudine, ventre, pectore,& cauda, magna ex parte croceis, non ſine mixtione coloris atri; alis ſubter cinereis, ſupernè atro, & candenti colore permixtis, reliquum corpus ſimul cum capite atrum eſt: cantu Picas imitatur, ac eduli carne conſtat. Hæc eſt eadem illa quam Coztototl ſupra vocauimus, mutatis tamen temporis progreſſu pennis.

De

De Tzonyayauhqui tertia. Cap.CXXIII.

DVas alias Aues ſimilis nominis alibi deſcripſimus, hæc autem tertia Sturni æquat magnitudinem, quæ ſubtus eſt alba, fuluàque, deſuper verò ex viridi palleſcens. Dextræ alæ exortus candet, fulueſcitque, caput verò partim vireſcit, ac pallet, & partim nigricat; pars colli dextera nigra eſt, ſed roſtrũ atrum, pedes verò, & crura ex albo rubeſcunt, caueà incluſa, cantu ſuaui adſtantibus impensè grata eſſe ſolet.

De .Xomotl. CapCXXIV.

AVis eſt dorſo & alis deſuper nigris, ac pectore fuſco: huius pennæ Indorum veſtibus intexi præcipuè ſolent; palmipes eſt, & criſtata, quod cúm naſcitur, percipitur euidentius.

De Xochitototl altera, ſeu Aue florida. Cap.CXXV.

AVicula eſt, Paſſeri noſtrati, forma, & magnitudine ſimilis; variat tamen plumarum colore, quæ partim pallent, partim nigricant, partim albæ ſunt, ac partim quoque fuſcæ: ſuaui cantu placet, quæuis incolit loca, vermiculis, ſeminibuſque veſcitur exilibus, nidum conſtruit ex arborum ramis pendulum, vbi etiam incubat ouis, neque eſt inſuaui aut vitiato nutrimento.

De Xoxouquihoactli. Cap.CXXVI.

NOmen ſortita eſt hæc Auis à voce, & ad Ardearum genera (vt mihi quidem videtur) pertinet, quamuis plurimùm diſtet magnitudine: plumę, quę ſubſunt alis, ventri, ac collo, cinereæ ſunt, quę verò caput tegunt purpureę, tænijs tamen digitum latis, vtrinque circumdantibus. Frons promiſcuè candens, & nigra eſt, caput verò inſignitum criſta, ſeptem concinnata purpuraſcentibus plumis. Alę ſunt cinereo, cęruleòque colore varię, pedes fuſci, nigri, atque pallentes; humeri, alarumųe exortus candidi, roſtrum ſerratum, nigrum, pollicaris craſſitudinis, ac ſeptem prolixum vncias: crura ſpithamea, totaque ipſa auis ab extremo roſtro cum collo (quod ſeſquidodrantale eſt) ad pedes vſque tres dodrantes longa. Lacuſtris eſt auis, atque aduena Mexicanę paludi, apud quam quoque raró capitur; fera eſt, & à Septentrionarijs Regionibus credita deſcendere in Mexicanas.

De Nepapantototl. Cap.CXXVII.

ANatis ferę genus eſt frequens Mexicanæ paludi, roſtro in acutum quadamtenus deſinente, cætera autem ſimilis, niſi quod nullum eſt genus coloris illas ornari ſolitum, quod huic ſoli non contingat, ſitque ei ſpectando ornamento, atque pulchritudini; vnde eſt ſortita nomen.

De

De Atototl, ſeu Aue Aquatica. Cap. CXXVIII.

ETſi non me latet Atototli, quam *Onocrotalum* Græci vocant, noſtri verò *Alcatrazum* deſcriptam eſſe ab antiquis, ac veteri cognitam mundo, tamen quoniam rarò Hiſpanis viſa eſt, variantque in ea deſcribenda Authores, & lacui Mexicano quanquam aduena ſit, tamen frequentiſſima, eam depingendam, & breuius exprimendam curauimus. Eſt ergo aquatica Auis, vnde nomen inuenit, criſtata, palmipes, & olore longè maior, minime edulis, pennis vt plurimum ex candido inclinantibus in fuluum, etſi alæ maiori ex parte (quod Mari præcipuè euenit) nigreſcant, nigris quoque vnguibus, pedibus verò, cruribuſque, & roſtro, quod palmos duos longum eſt candidis, & paruis circumſeptum dentibus, ac iuxta finem incuruum, cauitate illa ingenti, & capaciſſima alimoniæ ſeruatrice, quæ ei ſubeſt, oculiſque ex luteo rubeſcentibus. Piſcibus, quos rapit victitat, & ideò iuxta lacus, fluminaque, necnon in ipſo mari verſari ſolet.

De Aue Paradiſea. Cap. CXXIX.

Habetur ſupra volumine 1. lib. 9. cap. 6. fol. 317.

De Acitli, ſeu Aqueo lepore. Cap. CXXX.

de altera ſupra. Io. Fabr. fol. 686.

ALterum genus eius Anatis, quam *Colymbum* Ariſtoteles, Gaza verò *Vrinatricem* vocat, Acitli ſeu Aquatilem leporem conſueuerunt vocare Mexicani: hæc eadem prorſus eſſet, quæ deſcripta, delineataq. à quibuſdam recẽtiorum, niſi caput longè maiori inſigniretur criſta, atraque, venter colore argenteo ſplenderet, & collum infernè niueo, ſupernè verò è nigro vergente in fuſcũ; lacubus innatat, ac iuxta eos perpetuò verſatur: nam neque volandi potis eſt, neque per terram commodè incedendi, femoribus ita reliquo corpori connexis atque coalitis, vt natatui, non inceſſui queant inſeruire: piſcibus quos inuolat veſcitur, victitatque; prolem in iuncetis, atque arundinetis educat, nec Anatum noſtratium vulgarem vincit magnitudinem. Maſculus aliquanto longior eſt corpore, collo, ac criſta ampliori, roſtrum fœminæ breuius eſt, nigrum, & vtrinque iuxta oculos plumis tectum fuluis, cùm Mas candentibus tegatur. Hæc eſt Auis illa, quam Indi fabulantur ventos euocare, vbi ſe peti ſentit ab Aucupibus, quibus flantibus, turbatiſque vndis, euertantur Cymbæ quibus nauigant, ſubmerganturque eam inſequentes, ſi quinque prius ſagittis excuſſis arcu non contingat attingi, atque trucidari, & in cuius diſſectæ corde reperiri gemmam arbitrentur, ad multa vtiliſſimam, & magno habitam in pretio, nec alteri quam Deo conſecrandam: Verum hæ nugæ ſunt, & mendacia ab horum hominum profecta leuitate, atque credulitate. Inſuaui, parumque ſalubri velut & aliæ Aues paluſtres conſtat alimonia, atque ideò à nullo ſagacioris palati admodum expetenda.

De Acolin, seu Coturnice aquatica. Cap. CXXXI.

AVis est fusca, Coturnicis magnitudine, vnde nomen: pedibus longis, prolixo rostro curuato in inferiora, coloris fusci, obscurique; versatur circa lacum Mexicanum, nunquam fermè volat, sed iuxta aquarum summa cursitat velocissimè: alitur piscibus, ipsaque edulis est, nutrimenti tamen vulgaris atque palustris.

De Cehoilotl. Cap. CXXXII.

GEnus est Columbæ syluestris, cuius pennæ fuscæ sunt, præter eas, quæ pectus & extremas vestiunt alas, nimirum candidas, & pallentes; Iris nigra, coccineus ambitus, pedes, cruraque rubra, & patria Oppidum Quauhnahuacense.

De Toxcacoztic. Cap. CXXXIII.

TVrdi nostratis viscinori, quem appellant *Charlam* Hispani, magnitudine est æqua, formaque persimili; sed collum, & pectus lutea sunt, ac fascia eiusdem coloris frontem præcincta, & quanquam pro cantu clamorem edat, posset in Sturnorum species non ineptè referri.

De Cacacollin. Cap. CXXXIV.

COturnicis vocatæ species est Cacacollin, eademque constans magnitudine, forma, nutrimento, & cantu, atque eisdem ferè coloribus variata.

De Tzinitzcan. Cap. CXXXV.

AVis est parua Carduele minor, plumis vestita multorum colorum, quibus effigies multæ subtilitatis texunt Indigenæ (eo enim opificio claruere ab hoc Orbe expugnato, ac toti penè claruere Orbi) ornantque festiuis diebus Templa, belloque, pace, & publicis tripudijs, atque choreis capita, ac reliquum corpus.

De Yacapatlahoac, seu Aue lati rostri. Cap. CXXXVI.

ANatis feræ species est Yacapatlahoac, domestica paulo minor, longo, ac lato rostro, sed præcipue iuxta extremum; crura, palmæ, rostrumque ex pallido inferna parte rubescunt; at rostrum supernè in ambitu rubescit ex fusco, & circa extremum ex fuluo nigrescit: corpus vniuersum tegitur pennis, semicirculos quosdam imitantibus; fuluis, nigris, & candidis (si eas partes excipias, quæ ad ventrem spectant, nempe omnino fuluas) alæ foris partim albę, partim virides, splendentes, & vt plurimùm, fuscæ sunt; intrinsecus verò albicant: vita demum, ac carnium eius nutrimentum, cęteris Anatum ferarum generibus sunt penè similia. Hispani lauancum, & regiam anatem vocant, nec desunt, qui Tempatlahoac vocare malint.

De Oconenetl. Cap. CXXXVII.

PIci marcij genus eſt maximum, cuius puluerem narrant hydropicis mederi.

De Yxamazcatl. Cap. CXXXVIII.

AVis eſt Sturni magnitudine, roſtro mediocri, ac nonnihil incuruo, & cinerei coloris, oculis nigris, ſed iri cærulea, plumis quibus ſubtegitur è fuſco vireſcentibus, pectore luteo, ac ventre albo, & ſubfuſcis cruribus, pedibúſque: nullius eſt, præterquam plumarum vſus, præterque carnium cæterarum auicularum nutrimenti: dicitur autem Yxamazcatl à colore luteo oculorum.

De Chiantototl. Cap. CXXXIX.

AVis eſt Sturni magnitudine, mediocri roſtro, ac nonnihil incuruo, cinereique coloris; nomen ſumpſit à colore Seminichian ſimili, auicula hæc, acuti, ac cinerei roſtri, pectore, ac ventre candenti, ſed ſubfuſcis plumis maculato; dorſo ſubfuſco, & cyaneo, alis verò candidis, atque ſubnigris, nigris etiam oculis, & fuſcis cruribus, ac pedibus, paruo capite, cinereoque, ſed linea candida iuxta alterutrum oculum inſignito: minimè cantillat, & Tezcoquenſibus agris vitam agit, Tutlæque miſtecæ ſuperioris: gaudet niuium tempore, & bonum præſtat edentibus alimentum.

De Coztototl, ſeu Aue lutea. Cap. CXL.

AVicula eſt, fuſco, nigro, cinereo, & luteo colore varia: viuit Tetzcocanis montibus, & quò cæteræ huiuſmodi Auiculæ conſtat nutrimento: cantat ſuauiter, ac colorem in nigrum, candidum, & luteum mutare viciſſim ſolet.

De Tlaquiloltototl, ſeu picta Aue. Cap. CXLI.

AVis eſt pulcherrimis variata coloribus, nempe luteo, coccineo, viridi, purpureo, nigro, atque cyaneo; lutea oculorum (qui nigri ſunt) Iride, & cinereis cruribus, ac pedibus; viuit in calidis Regionibus.

De Tlauhtototl, ſeu Aue Coccinea. Cap. CXLII.

EIſdem variatur Tlauhtototl colorum differentijs, ſed paulò minori conſtat corpore; viuit quoque Regionibus calidis, non procul à littoribus maris auſtrini.

De Coztototl, ſeu Aue lutea. Cap. CXLIII.

AVicula eſt lutea tota, ſed capite nigra macula inſignito, caudaque, & alis, pallido, nigroque variatis colore.

De Tlaquauhtli. Cap. CXLIV.

AQuilæ genus est mediocris magnitudinis, incuruo rostro, propè exortū luteo, diluto, ac circa cuspidem subnigro colore variato, ventre verò pallenti, atque subfuluo, luteis pedibus; incuruis, ac cinereis vnguibus, occipitio pallido, cauda fusca promiscuè, atque cinerea, & reliquo corpore fuluo, atque subnigro: reliqua natura quæ Aquilis.

De Cocho Psittaci genere. Cap. CXLV.

PSittaci genus est magni, rostro supernè cinereo, infra verò subnigro, cinereis cruribus, pedibusque viridi colore; sed cyaneo capite, candido, coccineoque variato colore, & quadamtenus pallenti, necnon alis postremis coccineo, discit humanum sermonem, & cæterorum Psittacorum instar indistincta pene similitudine reddit voces humanas.

De altero Cocho. Cap. CXLVI.

SImilis est prædicto, sed longè minore corpore, nigris oculis, Iri lutea, ac plumis ambientibus oculos rubeis, pennis verò alarum & fuscis, & cyaneis.

De Opipixcan. Cap. CXLVII.

ANatis feræ genus est, rostro subrubro, cruribus verò ac pedibus, qui plani sunt, fuluo, ac candenti variatis colore; reliquo vero corpore cinereo, & nigro: viuit circa lacus, & quo cæteræ Anatum differentiæ, constat nutrimento.

De Toquilcoyotl. Cap. CXLVIII.

ROstrum est prolixum, ac mediocriter tenue, ceruix prælongà, caput coccinea macula desuper insignitum, lutea Iris, & corpus vniuersum fuscū, nigrum promiscuè, atque cinereum; versatur iuxta aquas, edulique (licet parum expetenda) carne constat: nomen verò habet à voce. Gruis æquat magnitudinem, ad cuius refertur species, nam & eius mores imitatur, reliquamque naturam, si maculam rubescentem excipias. *Sunt* qui Coceayauhqui vocent.

De Coyoltototl. Cap. CXLIX.

AVis est mediocris magnitudinis, fuscis pedibus, cruribusque, rostro crassiusculo, fusco, & breui, ac desinente in acumen; pectore, ac ventre coccineis, ac reliquo corpore subrubro, atque nigrescente: nomen habet à sonitu illi sonalium simili.

De Nopaltencol. Cap. CL.

AVis est subfusca, & cinerea tota, rostro subincuruo, & prolixo, sturno paulo maior, & iri oculorum rubra.

De Ceceto. Cap. CLI.

NOmen habet à voce; Tinunculi autem videtur ſpecies, ſed peregrina, & nunquam noſtro viſa Orbi, etſi ijdem prorſus ſint mores, atque natura; quamobrem cætera narrare ſuperſedeo: vbique frequens eſt, ſed calidis maximè regionibus, vbi ex auiculis, quas rapit victitat.

De Metzcanauhtli, ſeu Anate lunari. Cap. CLII.

ANatis ſpecies eſt domeſticæ par, ac eiſdem variata coloribus: viuit apud Mexicanam paludem, vbi capi à Mexicanis Aucupibus plerumque ſolet.

De Tolcomoctli. Cap. CLIII.

AVis eſt magna, tres circiter ſpithamas prolixa; roſtro longo, tenuique, ſupernè nigreſcente, & palleſcenti infernè; luteis cruribus, & vergentibus in purpureum, ſicut & ipſi pedes: ventre, ac pectore albo, ſed fuſcis quibuſdam vndulato pennis; alis deſuper fuſco, candido, cæruleoque variantibus colore, iri rubra, & ictu quem roſtro infert valdè nociuo; & quanquam palmipes non eſt, piſcium circa lacus agens viuit rapina, & ad ſpecies Alcionum, quos Hiſpani vocant *Martinetes* pertinere videtur: Aiunt corio nudatam, aſſamque, & ex oleo, & aqua ingeſtam, gratum exhibere alimentum.

De Yacacintli, ſeu roſtro ſpicæ Maizij. Cap. CLIV.

AVis eſt ternos circiter dodrantes prolixa, virentibus cruribus, capite, & ventre cyaneis, ſed vergentibus in purpureum; alis promiſcuè fuluis, nigriſque, luteis oculis, ac roſtro, ſed in coccineum propè exortum vergente, quod tres penè digitos latos longum eſt: anteriori parte capitis depili, & calua; ad recentiorũ Fulicas videtur pertinere, ac piſcium prædà iuxta lacus, & flumina viuere: Edulis eſt eius caro, ſed nec bonum, nec gratum præbet alimentum.

De Yztactzon yayauhqui. Cap. CLV.

GEnus eſt Anatis feræ, paruæque, cuius roſtrum eſt latum, atque cæruleũ, & iuxta extremum alba quadam diſtinctum macula, pedes etiam (qui plani ſunt) vergunt in cæruleum, & reliquum corpus, albo, fuluoque variat colore: cæterum eadem penè vita, quæ reliquis lacuſtribus Auibus, ijdem mores, & alimonia.

De Ocotzinitzcan. Cap. CLVI.

AVis eſt formoſa, Columbæ magnitudine, roſtro duos circiter digitos latos longo, nigroque; capite, & pectore purpureis, necnon cruribus, ac pedibus; reliquo vero corpore ex luteo vireſcenti. Viuit in regionibus calidis iuxta maris Auſtralis littora, nec tamen cantu ſuauis eſt, neque iucundo nutrimento.

De

De Quauhtotopotli. Cap. CLVII.

EIsdem viuit Regionibus Quauhtotopotli, sed paulò minor est, minorique & atro rostro, nigris oculis, fuscis cruribus, pedibusque, & fusco capitis vertice, quod tamen est coccinea præcinctum tænia, reliquum verò corpus, luteo dilutiore, ac colore fusco promiscuè tinctum micat.

De Caxcaxtototl. Cap. CLVIII.

AVis est tota cyanea, subnigraque, ac sturnos huius Orbis maiusculos æquans longitudine: capite paruo, nigris oculis, sed lutea iri, nigroque rostro longiusculo, ac desinente in acumen: edulis non est, neque canora; viuitque in plagis temperatis, qualis est Mexicensis, aut paulò calidioribus: Sunt qui Hueitzanatl vocent, & referant ad speciem Sturnorum Mexicensium.

De Tlacahoilotl. Cap. CLIX.

SPecies est Columbæ syluestris nostris vocatis arabicis quadantenus similis, incuruo rostro, mediocri, rubeoque; cruribus rubeis, pedibusque, necnon oculorum iri, pectore, ventre, & alarum anterioribus partibus; cætera cærulea sunt, interfertis tamen iuxta caput, & collum inferna præcipuè parte nonnullis rubeis pennis. Viuit iuxta agros Mexicanos, nec expetendo constat nutrimento.

De Cochitenacatl. Cap. CLX.

AVis est littorum Oceani Australis alumna, duas prolixa plus minus spithamas, rostro incuruo septenas penè vncias longo, supernâ parte candenti, serratoque, sed inferna nigro: oculis atris, sed iri ex luteo rubescente, capite, & collo in lineam vsque coccineam, qua præcinctum est supernè, & infernè nigro; deinde verò, supernè nigro, & infernè pallenti, sed rubeis maculis atrisq. lineis variato: cauda, alisque nigris, ventre virenti, purpureis femoribus, nigris vnguibus; cruribus, pedibusque è cinereo virescentibus, & plumis, quę sunt à femoribus vsque in caudam, rubeis: piscibus victitat, nec omnino ingrato constat alimento.

De Cochitototl, seu Aue Florida. Cap. CLXI.

AVis est Sturno nostrati magnitudine circiter par, rostro tamen acuminato, tenui, & paulisper incuruo: vnguibus nigris, cinereis cruribus, capite verò, collo, & supernis alis promiscuè cinereis, ac nigris; cæteris verò partibus luteis, vnde fortassis nomen: oculi vero atri sunt, & pallens iris; vermiculis victitat, & seminibus: calidis regionibus viuit, nec tamen cantu placet aut alimento.

De Tlapaltototl. Cap. CLXII.

AVicula est Cardueli nostro par, aut paulò minor, rostro paruulo, tenuique, oculis nigris, sed iride lutea; alis, caudaque è nigro rubescen-

tibus,

tibus, ac reliquo corpore prorſus coccineo. Viuit in calidis, nec ſapit eius caro, aut cantu admodum eſt iucunda, ſed viſu pulchra, ac non mediocriter ſpectanda.

De Tlanquiquiztototl, ſeu Paſſere ſibilante. Cap.CLXIII.

AVis eſt littorum Oceani auſtralis alumna, Columbæ par, roſtro craſſo, acuminato, & nigro; atris oculis, iri lutea, alis, caudaque albo, & nigro colore variatis, tænia nigra à roſtro ad extremum vſque pectus procedente, alis verò circa priores partes etiam luteis, ac vniuerſim reliquo corpore pallenti, ſi demas pedes, & crura, quæ fuſca ſunt, & vngues ipſos, qui ex albo nonnihil palleſcunt: viuit iuxta arbores ornatas floribus, quorum victitat melligine: educat verè ſobolem, habeturque maximi à Tototepecenſibus, quibus eſt familiaris ac frequens.

De Hoitzitzillin Tepuzcullulæ. Cap.CLXIV.

SPecies quædam eſt Hoitzitzillin pulcherrima, ac maxima, roſtro longo, tenui, incuruo, cæruleoque, colore vniuerſi corporis Heliotropij, pauoninóue & ſplendenti: Viuit melligine florum, velut congeneres, & artificibus intexendarum pennarum materiem exhibet, gratam atque pretioſam.

De Quauhtotopotli. Cap. CLXV.

PIci ſpecies eſt peregrina, roſtro longo, nigroque, & nonnullis in partibus fuluo: colore nigro, ſed candidis plumis maculato, ac præcipuè circa caudam, poſtremas alarum partes, roſtrum, ac ventrem, qui penè totus candidus eſt, ac cinereis pedibus: miteſcit, aliturque domi, Sturno noſtrati par; excauat arbores modo cæterorum Picorum, quibus victu, nutrimento, ac reliqua natura eſt ſimilis.

De altera Xochitenacatl. Cap. CLXVI.

AVis eſt Columbæ magnitudine, roſtro præ corporis mole maximo; ſerratoque, ſuperiori parte luteo, inferiori verò ſubnigro, & in purpureum colorem vergente, oculis nigris, ſed iri rubeſcente ex luteo, ac reliquo corpore cæruleo, cinereoque. Viuit circa littora Oceani Auſtralis, ac piſcibus, quos rapit veſci ſolet.

De Perutototl. Cap.CLXVII.

ANas eſt peruina, quam velut noſtro iam notam orbi, non curauimus deſcribendam. Variat nonnihil fæmina à mari, velut ex vtraque Imagine cuiuis erit facile intueri.

De Chiquatototl. Cap.CLXVIII.

AVis eſt Ruſticulæ noſtrati ſimilis, roſtro longo, ac tænijs iuxta vtrumque oculum luteis, & incuruis, nigra item macula inter pectus, & collum inſignis; cætero verò corpore, ex albo, luteo, fuſcoque variato, iri lutea, ac nigris

gris oculis. In regionibus temperatis, ſeminibus, & vermiculis victitat, ac grato conſtat alimento.

De Elotototl. Cap. CLXIX.

ELototl, ſeu Auis baſis ſpicæ Maizij ad Ruſticularum etiam genus videtur pertinere; roſtro enim conſtat longo, Coturnicis magnitudine, bono nutrimento, & colore totius corporis albo, fuluóque promiſcuè, atque nigro: alitur domi, ſibilaque non cantum edit; Sunt qui Chietototl vocent.

De Quachichiltic fæmina. Cap. CLXX.

FOemina eſt alterius Quachichiltic oquichtli, de qua in ſuperioribus, eadem forma, & magnitudine, etſi incluſa caueis in luteum mutetur colorem, cuius rei gratia, hanc Auiculam, & rubeam, & luteam curauimus depingendam: alitur cantus gratia, & ſuauiter modulatur. Naſcitur in agris Mexicanis, educaturque in domibus, quibus eſt mirum in modum cauſa deliciarum frequens.

De Cocochatl. Cap. CLXXI.

AViculæ ſunt Carduele paulo maiores, luteo, alboque, & fuluo quoque colore variatæ, ac macula iuxta alterutrum oculum inſignes, etſi in mari hæc longè maior appareat; naſcuntur in temperatis, aut aliquanto infrigus decliuibus auris, qualia ſunt Tetzcoquentia, nec ſunt cantu, aut nutrimento plurimum expetendo.

De Elcoztototl. Cap. CLXXII.

AVis eſt Turdo Viſciuoro, aut Merulæ par, luteo pectore, ac ventre, vnde inuenit nomen, nigra cauda, alis ex nigro fulueſcentibus, capite, collo, dorſoque, & cruribus cinereis, roſtro ſubnigro, longiuſculo, & iuxta acumen pauliſper contorto, & iride oculorum (qui nigri ſunt) lutea; naſcitur temperatis locis, ſeminibus, ac vermiculis victitat; educat vere, nec valde ſuauem edit cantum, aut expetendam præſtat alimoniam.

De Quapetlahoac. Cap. CLXXIII.

AVis eſt Quapetlahoac ſeſquidodrantem longa, roſtro magno, rubeoque, & in acumen deſinente; alis nigris, ac reliquo penè corpore ex cinereo ruſfeſcente: minimè canit, & mediocre præbet alimentum.

De Cacalotl, ſeu Coruo. Cap. CLXXIV.

INueni Coruum quibuſdam candidis pennis inſignem, quem, quia memoria dignus mihi eſt viſus depingendum curaui, & in hac Auium Mexicanarum hiſtoria deſcribendum.

De Colcanauhtli, seu Anate Coturnicum Mexicanaum colore. Cap. CLXXV.

ANatis feræ species est, mediocris magnitudinis, rostro lato, & nigro; fuluis pedibus, ac cætero corpore, albo, fuluo, nigroque, & cinereo colore variato: cætera Anatibus feris similis.

De Tlotli. Cap. CLXXVI.

FAlconis columbarij, quem *Nebbi* vocant, genus est peregrinum, nigrum totum, si rostrum, cruraque, & pedes excipias, quæ lutea sunt, & mirè (vt narrant) operæ in aucupio, quibus differt à nostrate; quamobrem & depingendum, & memorandum duximus.

De Quaxoxoctototl. Cap. CLXXVII.

ALlata est ad nos à littoribus Maris australis auis quædam pulcherrima, Columbæ plus minus magnitudine, rostro magno, latoque, nigro, & in acumen contortum tendente, vertice cyaneo, & reliquo corpore cyaneo, pallido, viridique promiscuè, & nigro, quæ minimè canit, nec suaui constat alimento.

De Tlauhquechul. Cap. CLXXVIII.

PLateæ, Pelicanoue videtur similis, sed coccineo, pulcherrimoque vniuersi ferè corporis colore, aut ex albo rubescenti, lato, atque obrotundo circa finem rostro, cinereoque, pupilla nigra, iride rubra, rugosa fronte, gallipauonis, Auræue, depili penè capite, candentique, cum vniuerso fere collo, & parte pectoris, & fascia nigra latiuscula, caput à collo distinguente: circa littora maris, aut fluminum viuit, vesciturque pisciculis adhuc viuentibus, quos rapit, mortuos enim non attingit, vt nobis (eam domi satagentibus educare) patuit experimento.

De Quapachtototl. Cap CLXXIX.

QVapachtototl, seu auis fulua, octo vncias longa est, ac totidem cauda; rostrum è cyaneo nigricans longiusculum, incuruumque: oculi nigri, & iris alba, pectus cinereum, ac inde ad caudam vsque venter niger, cauda ex nigro fuluescens, alæ verò, collum, atque caput fulua, vnde inuenit apud Indos nomen: grato aiunt constare nutrimento, cùm canit, risum æmulatur, atque ideo inauspicati habebatur ab Indis ominis, quo tempore Euangelij præclarissima dies nondum eis illuxerat.

De Yohualtototl, seu Aue nocturna. Cap. CLXXX.

AVicula est Passeri nostro pene par, ita vocata, aut quoniam noctu victum quærere soleat, aut quòd nigra tota sit paulisper vergens in fuluum, iride tamen, & inferiori rostro ex luteo rubescentibus: est autem neque suaui cantu, neque nutrimento admodum probato.

De Yohualcuachili, seu capite Chilli nocturno. Cap.CLXXXI.

AVis est littoris Oceani Septentrionalis alumna, salsorumue lacuum, è quibus victum sumit, inuenta apud Flumen Tuspæ: vix æquat sturni nostratis magnitudinem, sed collo constat tenui, ac longo, capite paruo & in longum producto, prolixo rostro, luteoque, prolixisque cruribus, pedum digitis, atque vnguibus qui lutei sunt. Digiti, & crura cinerea cum inferiori parte femorum, nam superior fulua est, cauda breuis, atque fulua, cum anteriori alarum parte, nam posterior cyanea est, reliquum corpus nigrum, quibusdam tamen fuluis circa ventrem permixtis pennis. Sed mirandum est ab exortu rostri assurgere coronam, Orbémue superiori parte in tres diuisum cuspides, e luteo rubescentem, ac mediocriter crassum, & ab anteriori alarum parte, binos aculeos contortos, quod nulli auium adhuc noui euenisse, præterquam huic, cauente ita (vt existimo) natura auiculæ aliàs imbecilli, vt ijs velut præsidijs sese à fortioribus auibus tueretur, nihilque esset adeò debile, imbelleque quod vim quampiam non posset inferre hosti.

De Cacalotototl seu Aue Coruina. Cap.CXXXII.

AD Sturnorum Tzanatlue genus videtur pertinere Cacalototl, Sturno enim nostrati est par, vniuerso corpore, è nigro vergente in cæruleum, atro rostro, cauda prolixa, & iri ex luteo rubescente. Inutili carne constat, nullo delectat cantu, viuitque in regionibus temperatis, aut calidioribus.

De Chilcoquipaltototl. Cap.CLXXXIII.

MErulæ magnitudinem æquat Chilcoquipaltototl, cuius rostrum vergit in nigrum è cyaneo, caput nigricat, virescunt crura; venter, pectusque pallescunt, reliquum verò corpus luteo, viridique, necnon albo, & nigro, variatur colore. Viuit in calidis, non tamen valet cantu, aut nutrimento.

De Chiltototl. Cap.CLXXXIV.

SImilis est præcedenti colorum varietate, & magnitudine, necnon moribus, sed capite coccineo, & fuluis pedibus, & fortassis ei congener.

De Tatac. Cap.CLXXXV.

AVis est Passeris magnitudine, capite, cauda, dorso atque alis promiscuè cinereis, albisque, & è nigro in cyaneum tendentibus colorem: collo, & pectore infernè rubescentibus ex luteo, ventre albo, albis, & cinereis femoribus, cruribus verò ac pedibus è fusco virescentibus, ac lineis albis, & incuruis supernè circumdantibus oculis, qui nigri sunt; nec canit, nec admodum expetendam præstat alimoniam, viuitque in temperatis regionibus.

De Quatotomomi. Cap. CLXXXVI.

PIci genus est Ipupæ magnitudine, & nigro, fuscoque varium colore; rostrum, quo ex cauat perforatque arbores, tres digitos longum est, firmũ, & can-

& candens, ac infernè breuius quàm supernè: caput est paruum, ac rubeis cōtectum plumis, & crista etiam rubra insignitum: tres vncias longa, sed superna parte nigra: alterutro colli latere fascia candida descendit ad vsque circiter pectus: pedes cruraque liuida sunt. Viuit Tototepeci Miltecæ superioris, non longè à mari australi: nidificat in arboribus excelsis. Vescitur Cicadis Tlaolli, & vermiculis: imbrium educat tempore, hoc est a mense Majo vsq. in Septembrem; edulis tamen non est, aut alium quempiam (quod acceperim) præstat vsum.

De Xochitenucatl. Cap. CLXXXVII.

AVis est Psittaci magnitudine, & forma, ac pene tota viridis, insertis tamen nonnullis pennis rubescentibus, pauoninisque alijs; verùm crura pedesque nigra sunt, & tenuia; rostrum incuruum, quaternas penè vncias lōgum, serratumque, vnde nomen, & luteo, ac nigro varium colore; calidarum regionum atque maritimarum Incola est, neque alium (quod nouerim) quam plumæ præstat vsum.

De Chachauatototl. Cap. CLXXXVIII.

AVicula est Tepuzculullam singulis rediens annis, Carduele nostro paulò maior; pedibus fuscis, rostro paruo, & nigro, infernis partibus luteis, reliquis verò cæruleo, nigro, atque cinereo variatis colore, cuius nulla alia est præterquàm plumarum vtilitas.

De Chichiltototl Tepazcullulæ. Cap. CLXXXIX.

INcola est Regionum calidarum Auicula illa, quam Mexicani Chiltototl vocant, & circa Tepuzculullæ montes viuit, magnitudine præcedentis, infernis tamen partibus rubeis, supernis verò cinereis, & nigris, sed in purpureum colorem vergentibus, rostro verò paulò acutiore, atque longiore.

De Tlauhtototl, seu Aue rubea. Cap. CXC.

AVicula est tota rubra, vnde euenit illi nomen, Merulæ penè magnitudine, & nigris quibusdam plumis alis interfertis; prouenit Totonacapæ, & caueis inclusa canit suauiter.

De Tlauhquechultototl. Cap. CXCI.

TLauhquechultototl, seu auis capite Plateæ similis, præcedenti maior est, rostro longo, & nigro, sed inferna parte longè breuiori, vertice ac toto pene collo desuper rubeo, infernis cunctis cinereis; alis verò ac dorso nigris, sed albis transuersisque lineis variatis: degit Pauhatlamijs agris Prouinciæ Totonacapæ. Pici species est arbores perforans, cuius capitis plumæ rubescentes applicatæ, aut verius agglutinatæ, capitis curant dolorem, seu in eam sententiam venerint, quòd vertici auis adhæreant, siue id ita se habere experimento aliquo cognouerint.

De Cocozton. Cap.CXCII.

AVicula eſt Cardueli magnitudine ſimilis, luteis,cyaneiſque pennis varia, ſed nullo inſignis cantu.

De Techictli. Cap.CXCIII.

PRæcedenti pene eſt par, ſed cinereo, & fuſco varians colore, cuius nihil accepi quod memoria dignum reputarem.

DE Quapach canauhtli. Cap.CXCIV.

GEnus eſt Anatis feræ lacus Mexicani alumnæ, roſtro lato, cæruleoque qualia etiam ſunt crura, atque pedes, capite, collo, pectore, ac ventre fuluo; cauda breui, alba, & nigra, alis cum dorſo, è fuſco, fuluoque tranſuerſis tænijs variatis, ac nigris oculis, moribus verò, victu, atque nutrimento cæterarum ſyluestrium Anatum.

De Ayo quantototl tiltic. Cap CXCV.

PVlchrè canit, ſed non miteſcit, & ſuaui conſtat alimento, Paſſere maior eſt, veſcitur arborum fructibus, roſtro conſtat paruo, fuſco, ac nigro, & reliqui corporis colore è luteo vergente in candidum.

De Motmot. Cap.CXCVI.

AVis eſt calidis frequens regionibus, Columbæ magnitudine, coccineis oculis, & nigra pupilla, roſtro incuruo, ſubnigro, tres penè digitos longo, & acuminato, infernè breuiori, ſerratoque ſupernè; capite cæruleo, & pauonino, fuſcis pedibus, virentique cætero corporis colore: rarum eſt ineſſe caudæ pennam vnicam cæteris longiorem, & quæ extrema tantùm parte ſit capillata, tantæque pulchritudinis auem, nullum præterquam plumarum habere vſum.

De Cacatototl. C ap.CXCVII.

AVicula eſt par Achantilli, infernis omnibus candidis, ſupernis verò ſubnigris, atque ſubfuluis, & cinereis pedibus: veſcitur ſemine hoauhtli: iucundè canit, viuitque in planis Tetzcoquenſibus.

De Teoauhtototl. Cap.CX CVIII.

TEtzcocanis etiam montibus, & agris viuit, bonum præſtat alimentum nec alitur domi, nec gratus ei cantus, obtigit: magnitudo circiter, quæ Paſſeri, roſtrumque breue; cæterùm partium infernarum color albus eſt, ac in luteum vergens, ſupernarum verò cyaneus, & alarum niger.

De Acxoyatototl. Cap.CXCIX.

CArduelis æquat Axoyatototl magnitudinem, color eſt infernè ſubalbidus ſupernè verò ſubfuſcus, & luteus, crura ex luteo rubeſcunt, criſtaque

quam

quam capite gestat: edulis est; includitur caueis, sed caret cantu, prouenit in montibus Tetzcoquensibus; marem verò curauimus depingendum.

De Picicitli. Cap.CC.

TEtzcoquensis etiam Auis Picicitli, paruula, totoque cinerea corpore, si caput excipias,& collum, quæ atra sunt, sed candenti macula oculos (qui magni sunt) ambiente, cuius acumen in pectus vsque procedit; apparent post imbres, educatæque domi breui moriuntur: carent cantu, bonum præstant alimentum; sed nesciunt Indi referre vbi producant sobolem.

De Amaxocototl. Cap.CCI.

VIuit in temperatis aut paulò frigidioribus locis, gratum alimentum præbet, iucundoque pollet, atque sonoro occentu: præcedenti paulò maiorem adepta magnitudinem, cinereo circa collum, pectus, ac ventrem colore, fuscis pedibus, alis verò, dorso, caudaque cinereo, & nigro colore variatis.

De Xompantototl. Cap.CCII.

CArdueli est penè par, non educatur domi, bonam præbet alimoniam, sobolem procreat intra oppida, aut iuxta propinquos agros, & colore albo, purpureo, luteo, & candenti distinguitur.

De Cuitcuitzcatototl. Cap. CCIII.

PAulò maior est præcedenti, versatur in sylueſtribus, montanisq. arboribus: non alitur domi,& tamen pergratè cantillat: inferna coccinea sunt, pulla crura, capitis superior pars fulua, reliquum verò corpus cyaneo, candido, atque subnigro colore distinguitur.

De Xotlapech. Cap.CCIV.

FVluus est Xotlapech supernè, atque infernè cyaneus, nec magnitudine æquans sturnum; caput humili quadam,sed pulchra crista insignitur,fului etiam coloris, cuius extrema versus rostrum pennæ subnigræ, atque subrectæ excipiunt: edulis est, in montibus agit, & nullo placidus habetur cantu.

De Olototl. Cap.CCV.

VIuit in montibus Tetzcocanis auis præcedenti par, sed tota penè cyanea pauoninaque, quamuis circa collum, & ventrem albi, rubrique coloris: edulis, nec expers cantus, qui tamen est exilis. Auis verò ipsa de pulchritudine posset cum multis alijs certare.

De Yxtezcatototl. Cap.CCVI.

CEdit pulchritudine præcedenti Yxtezcatototl,Passeris magnitudine,varia ta tamen cinereo, fusco, & nigro colore: Viuit in montibus Regionum temperatarum: edulis est, exiliter canit; nec viuit in domibus alta.

De

De Ayoquantototl. Cap. CCVII.

AT Ayoquantototl par ferè magnitudine, luteo, nigro, subalbidoque colore variatur. Montana colit: bono alimento constat, & quoniam cantus impensè exilis est, caueis includi minimè consueuit.

De Xolotlapech. Cap. CCVIII.

AVis est edulis, ac præcedentis penè magnitudine, infernè lutea, fusca verò supernè, viuit in arboribus montium Tetzcocanorum, vbi prolem educat: vescitur vermiculis, non canit, aut expetendum admodum præbet alimentum.

De Elotototl. Cap. CCIX.

LOngè minor est Elotototl, ac Carducli penè par, sed albo, aut cyaneo colore, caudaque penè tota nigra: Viuit iuxta arbores montium Tetzcocanorum. Edulis est: non canit, & ideò neque alitur in domibus.

De Chiltototl. Cap. CCX.

AVicula est Carduele paulò maior, tota ferè coccinea, sed nigris iuxta alas admixtis plumis: maculis verò prope oculos candentibus, & rostro paruo, ac nigro: minimè canit, sed obstrepit, edulis est, educat in Arboribus Tetzcoquensibus, vesciturque vermiculis, & culicibus.

De Ococolin. Cap. CCXI.

GEnus est Pici Sturni magnitudine, & pulchrè variatum colore nigro, & luteo; circa dorsum verò, crura, ac ventrem cinereo, rostroque longo, & acuto: Viuit in Tetzcocanarum syluarum arboribus, vbi sobolem educat: edulis est, nec tamen cantillat.

De Xiquipiltototl. Cap. CCXII.

AVicula est minima, nigra macula rostrum, collumque conspersa, cætera cyaneo, cinereoque tincta colore: inclusa caueis cantillat, chian semine vescitur, & tritotlaolli: educat sobolem circa Tetzcocanorum montium Arbores.

De Quauhelotototl. Cap. CCXIII.

AVis est tota cyanea, Columba paulò maior, & crista in acutum tendente eiusdem coloris insignita: calidarum regionum alumna est, & quanquā visu pulchra & spectabilis, plumarumque colore commendata, nec canit, nec eduli constat nutrimento.

De Cuechtototl. Cap. CCXIV.

AVis est magnitudine, & rostro Psittaci, incuruis, & rapacibus vnguibus, luteis cruribus, pedibusque, sed nigris punctis distinctis: alis cyaneis, sub-

ſubalbidiſque è fuluis variatis plumis; pectore, ac ventre rubeſcentibus; capite è candido in coccineum vergente colorem, depili; rugoſoque, quale etiam eſt collum, quod torque iuxta pectus ambitur eminenti, & albo, ſed cyaneis, ac tranſuerſis diſtincto tænijs, habet etiam ad roſtri radicem (quod rarum eſt) Orbem concinnatum ex acinis multis, ex albo in rubrum colorem vergentibus. Hanc auem ego nunquam vidi, ſed eius tantùm imaginem apud Tetzcoquenſes, in Aula quadam Regiæ domus, vbi ordine quodam Principum eius Prouinciæ formæ ſerie quadam videbantur delineatæ, quam in libros hoſce transferendam curaui, quoniam ex nonnullis Incolarum accepi, littoribus Oceani eſſe frequentem, qui tamen nihil quod ad eius naturam aut mores ſpectaret narrare potuere, præterquam viuere ex rapto, & verſari ſolitam non procul à mari.

De Caquantototl. Cap.CCXV.

OFfendi etiam apud Tetzcoquenſes Auiculam criſtatam, pulchra, ac rara forma, Paſſeris magnitudine, coloris cinerei, ſed extrema cauda lutea, & ab extremis alarum pennis coccineis quibuſdam capillamentis propendentibus, paruo capite, paruoque roſtro, quæ in montibus etiam viuit eiuſdem Plagæ, ac ſeminibus veſcitur, neque eſt cantu, aut nutrimento cæteris auiculis commendatior.

De Yayauhquitototl. Cap.CCXVI.

AVis eſt Sturni magnitudine, viridi, cyaneoque, fuluo, & cinereo colore diſtincta, in qua vel illud memoratu dignum eſt, & pene huic aui peculiare, duas pennas ab extrema cauda prodire cæteris longiores, quarum pars prior depilis ſit, extrema verò cyaneis, & nigris pilis veſtita.

De Axoquen. Cap.CCXVII.

AVis eſt è Piſcium rapto viuens, & ad Alcionum fortaſſe pertinens differentias, quos *Martinetes* vulgus Hiſpanorum vocare ſolet. Auis eſt ictus ſatis noxij, cinereo, luteo, ac fuluo colore varia, roſtro nigro, acutoque, & octo vncias longo, collo verò duas ſpithamas ac pelle laxius dependente cauo, cauda verò ſeſquidodrantem prolixa, ac productis cruribus, qualia aquaticas aues decere ſolent. Sunt qui Acaçaçahoactli vocare malint.

De Ahuatototl. Cap. CCXVIII.

AVis eſt Sturni magnitudine, & forma, ſed alis, & cauda cæruleis, cætero verò corpore è ſubalbido vergente in fuſcum; viuit in Quercubus, & ſobolem educat, vnde euenit ei nomen.

De Guitguit. Cap. CCXIX.

AVicula eſt minima, Regulo ſimilis, viridi colore, & ſuaui nutrimento, ea eſt naturæ rerum vis, vt hæc tantula auis, ac fere nulla, audeat coruorum examina conſectari, & vbilibet latitare cogat, ac ſeſe inter arundineta tueri. Eſt & aliud auicularum genus in Inſula præcipuè Cubu, gregatim volantium, & Rizi (cuius ſeminis maximus eſt apud eas Gentes prouentus, atque vſus) deuaſtantium ſata, nomine maja, multi nutrimenti, gratique, & facilis coctionis, coloriſque fului, quibus eſt in colli poſtica parte (dictu mirandum, & nulli alteri animali conceſſum) caput, ventriculus, primumque receptaculum nutrimenti.

De Daic. Cap. CCXX.

VVlgaris auis hæc Columbi æquat magnitudinem, & bonam alimoniam præſtat; nidum excauat cauda, ac pedibus iuxta ſabuloſa loca, quaternas altum ſpithamas, vbi ponit oua per imbres anſerinis maiora, & pugnum fermè ampla, dicta ab Indigenis Tapum, quinquagena, pluraue, & citra vllum albumen, pinguis naturæ, & craſſæ, quæ aſſa, aut cocta, bonum, ac pingue præbent alimentum, fixa verò craſſum, & malum, concoctuque difficile; mirum eſt auem adeo paruam tantæ magnitudinis oua, tamque numeroſa edere, eadem tam profunda in ſcrobe collocare, & collocata citra incubantis Parentis opem, atque teporem pullos excludi, & excluſos euolare, è veſtigio. Viuit in Philippicis.

De Tuputu. Cap. CCXXI.

NOmen inuenit à cantu, verſatur in carectis, herboſiſque locis: magnas arbores minimè conſcendit. Phaſiano forma ſimilis eſt, minor tamen: loco carnis habet vermes, quibus adeo refertæ ſunt ſingulæ corporis partes, vt mirum ſit nihil præter eos ac pellem in ea Aue reperiri, quam tamen non perforant, aut rumpunt denſis ornatam pennis, cùm cætera ſolos vermes eſſe planè perſpiciatur.

De Pauxi vocata Aue. Cap. CCXXII.

NOn eſt prætereunda Auis illa, à Margarita (vt ferebant) ad Regem Philippum delata, quam in horto eius vidimus Galli gallinacei magnitudine, aut paulo maiorem, nigro colore plumarum, ſed ſplendenti, & pauonino, rubeo, & incuruo roſtro, & Pſittaci ſimili, mitem, ſed capi, & attrectari à quouis renuentem. Erat in hac Aue inſigne, & peculiare, tumorem quendam radici roſtri affigi, qua parte erat tenuior, pyri forma, lapidis duritia, & cæruleo colore, qualis eſſe ſolet lapidis cyanei, aut vocati Turcoidis; alebatur autem ſi bene memini frumentaceis ſeminibus, & cæterarum cohortalium nutrimento, quibus forma quoque videbatur ſimilis,

De Altera Aue delata ad Philippum II. Cap. CCXXIII.

MEritò alia Auis visa mihi in eodem horto, erit præcedenti adnectenda, Ciconiæ (ni mente excidit) magnitudine, & cinereo colore, cristam hæc gestabat octo (vt mihi quidem videtur) vncias longam, è multis aggeratam plumis subiectis eiusdem coloris, & in amplitudinem orbicularem, præcipuè circa summum dilatatis, atque excrescentibus, verùm Custodum incuria perijt, antequàm ego discedens ab Hispanijs Optimi, Maximique Regis iussu nauigassem ad Indos.

De Pitzmalotl. Cap. CCXXIV.

GEnus est Sturni dodrante paulò maius, lato rostro, nigroque, Oceani australis littorum Incola, cæterorum Sturnorum huius Orbis moribus, & natura.

De Picalotl. Cap. CCXXV.

AVis est prolixa dodrantes binos, infernè candens, ac supernè cyanea, rostro nigro, crasso, & longo, & nigricante crista: vociferatur, non canit; alitur domi, vescitur Tlaolli, alijsque frumentaceis seminibus, vermiculisque; ac bonum assa, aut elixa præbet alimentum. Viuit in Prouincia Ygualapæ, uon procul ab australi Oceano.

De plurimis alijs Auiculis anonimis, ab eadem Prouincia missis. Cap. CCXXVI.

MIssæ præterea sunt ab eadem Prouincia multæ auiculæ sine nomine, quarum quinque priores fuluæ, atque cinereæ sunt; sexta lutea, & cinerea; septima verò nigra, & rubra, non sine quibusdam luteis propè alas pennis, quarum omnium cantus, & nutrimentum, neque possunt impensè aut improbari, aut commendari.

De Quarta Elotototl. Cap. CCXXVII.

AVicula est Passeris magnitudine, tota (si alas excipias, pedesque, & rostrum) cyanea, sed maculis cinereis conspersa: alæ enim fuluo, nigro, pallenti, ac cinereo variantur colore, rostrum è candido vergit in nigrum, ac pedes, cruraque cinerea, & fusca promiscuè sunt; oculi nigri, & iris lutea: caueis inclusa suauiter canit: bonum præbet alimentum, versaturque in Regionibus temperatis, qualis est Mexicana, aliturque Tlaolli.

De Yacatlil, seu Aue rostri nigri. Cap. CCXXVIII.

NOmen inuenit hæc Auis à nigro rostro, digitum transuersum longo, & è crassiuscula origine desinente in acumen. Sturni æquat magnitudinem, cinerea est, & viuit in locis calidis.

De Altera Xochitenacatl. Cap. CCXXIX.

AVis eſt lacuſtris, ac littorum maris Septentrionalis alumna, ſeſquipalmũ longa, ſi roſtrum excipias, quod octo pene vncias eſt prolixum, ac tres latum, (portentoſa nempe magnitudine, & vniuerſi corporis longitudinem pene æquante) ſerratum, coccineum, iuxta extremum; circa alias verò partes cyaneum, & ex albo palleſcens, ſed ſingulis momentis (quod fide pene caret) mutans colorem: collum productum eſt, ſuperna parte fuluum, inferna verò, & circa latera, ex albo palleſcens, ſed rubeis hemiciclis diſtinctum; cauda atra, circa cuius exortum plumæ adſtant albæ, & coccineæ: pedes & crura cinerea ſunt, ſed cyaneis maculis variata; vngues nigri, oculique, verùm Iris rubeſcens ex albo, quam cyaneus ambit circulus: cætera ex nigro fulueſcunt; Domeſtica Auis eſt, ſaliens incedit, alitur quouis nutrimenti genere, & quibuſque etiam regionibus ad quas deferri contingat, viuit.

Finis II. Tractatus Hiſtoriæ Auium.

TRACTATVS TERTIVS
DE HISTORIA REPTILIVM NOVAE HISPANIAE.

De Acaltetepon, ſeu Monoxilo mucronato, quod priuatim Temacuilcahuya vocant. Cap. I.

Habetur ſupra volumine 1. *lib.* 9. *cap.* 11. *fol.* 315.

De alijs duobus Lacertarum generibus, quæ propriè Acaltetepo nuncupantur. Cap. II.

CONSVEVERE Mexicani lacertarum innocentium, vulgariumque differentias omnes, quaſque feruentium Regionum Incolæ Cuetzpalin vocant, Tecouixin nuncupare, venenatas verò quæ in ſepas chalcidicas, ſepedoneſue quadrupedes referri poſſent, aut citra venenum aliquanto vulgaribus maiores, nempe lacertarum genera, quæ multa apud ipſos naſcuntur, Acaltetepon. Venenatarum tria adhuc apud nouos Hiſpanos offendi genera, morſus noxij, ſed minimè (ſi tempeſtiuè occurratur ei) læthalis, quarum duæ priores magnitudine, forma, & colore conueniunt, ſed picturarum diſtinguntur varietate: altera namque luteis tantùm ornatur ſpherulis in fuſcum, candidumque inclinantibus colorem, altera verò candidis lineis in rectitudinem procedentibus, luteiſque, & ſecundum tranſuerſum fuſcis, & palleſcentibus è candi-

candido. Poſtremum genus peculiari nomine Tetzauhcoatl, quòd raró occurrat, nuncupatum, ac prorſus à Tetzauhcoatl ſerpente diuerſum, paruulo, ac pene nullo, ſed lætifero (vt ferunt) morſu, omnium eſt minimum, fuſci coloris in fuluum inclinantis, ſed cauda magna ex parte cyanea. Eſt & quartum genus ita vocatum, non quòd venenatum ſit (eſt enim innoxij morſus) ſed quòd venenatis maiuſcula corporis mole videatur reſpondere, cùm cætera vulgaribus lacertis prorſus ſint ſimilia.

De Ahueyactli, ſeu Hemorrhoo Indico. Cap. III.

SErpens eſt Ahueyactli Tecutlazoçauhqui forma, ſed ſonalibus carens, veneno verò hemorrhoo antiquorum congener, exertis caninis, & lethali ictu, quo vniuerſum corpus ità afficitur, vt vndique ſanguinem effundat, nempe, per os, nares, & oculos, quin vulnera, quæ iamdiu occaluere (ſi contingat morderi hominem ab hac fera) rurſus hiant, manantque ſanguine, tanta eſt vis huius pernicioſi, atque monſtrifici veneni, cuius remedia erit (vbi commodius valeant) referri.

De Aquaquetzpallin, ſeu Aquatico colore. Cap. IV.

QVas Haitini iguanas vocant, Mexicenſes Aquaquetzpallin vocare conſueuerunt, Colotum videntur referre; ſed plurimùm diſtant forma, atque natura, quinque dodrantum æquant longitudinem, ſi caudam pariter metiare, quæ reliquo corpore triplo prolixior eſt, humanoque humero inter vtraque crura craſſior: digiti tenues ſunt, & pro magnitudine corporis longiſſimi; brachia, cruraque craſſitudinem, recens nati æmulantur pueri (ne dicam) æquant: venter candeſcit ex viridi, & reliquum corpus ſquamiferum eſt, colorisque medij inter argenteum & virentem: vngues ſunt mediocres, cauda prolixa, & in extremum vſque à poſterioribus pedibus ſenſim gracilleſcens; dorſo imminent pinnæ quædam anguſtæ vnciam vnam longæ, ſpiſſæ, & protractæ ad extremum vſque caudæ, licet ſenſim fiant breuiores: caput ſupernè deforme, ac horridum eſt, prædurum, ac velut clauatum, ſicut ſuperior quoque colli pars: oculi nigri, & mandibula inferior cærulea, è qua pendet membrana lata digitos quaternos, orbicularis, tenuis, ſquamoſa, & palearibus ſimilis, nonnulloque circa exortum clauata interuallo, pinnataue, ac è viridi in flauum colorem vergens, eadem mandibula cæruleis tegitur laminis, rotundis, magniſque, ac præcipuè alterutro latere vnica, quæ noſtratem aſſem, dimidiúmue argenteum vocatum denarium æquat amplitudine, coloreque, & nitore piſcium æmulatur ſquamas, alia præterea paulò minore iuxta aurium ſedem, & quæ rutileſcat vehementius, oris rictus magnus eſt, ac dentes parui, innocuum animal, & aquarum Incola, oua parit innumera, grata guſtui, optimique nutrimenti, velut & ipſa eius eſt caro (ita enim vocare libet, quoniã carni potius, quàm piſcoſo generi ſimilis eſt) quæ pullis noſtratium cohortalium minimè cedit, ſeu guſtum ſpectes, ſeu alimoniam. Vix eſt, qui cùm primùm incidat in hoc animal, timorem animo non concipiat, etſi aliòqui mite, inno-

innocuumque, aut qui ſemel deguſtatum, ſumma non proſequatur auiditate. Sunt etiam in hoc genere terreſtria, Quequetzpallin vocata, nonnihil tamen diſtantia colore, & meliore, atque iucundiore alimento, ſed reliqua natura pene eadem, in quibus omnibus illud videtur mirabile, terram reptatam eorum abdomine, ventreue pingueſcere, ac fieri longe ſapidiora: calidis verò Regionibus degunt, vnde ad Mexicanam Vrbem quadrageſimali præcipuè tempore deferuntur.

De Aquetzpalin, ſeu Crocodilis, quos alij Caymanes vocant. Cap. V.

Habetur ſupra volumine 1. lib. 9. cap. 11. fol. 315.

De Acoatl, ſeu ſerpente Aquatili. Cap. VI.

IN paludibus temperatarum Regionum verſari ſolet, dentibus paruis, ac innoxio morſu, longus quinque dodrantes, ac pollicem craſſus, ſupernè tænijs nigris, & cyaneis alternis diſtinctus, & cyaneus infernè; capitis ſuperna nigra ſunt, latera cyanea, ac inferna lutea. Viuum audio parere, ne indico impare vipera noſtra dicatur carere. Sunt qui Miaoacoatl vocent, quoniam ſpicæ Maizij colore ſit.

De Aquaqua, ſeu Bufone. Cap. VII.

VErſantur in calidis Regionibus huius nouæ Hiſpaniæ, ac præcipuè iuxta vtriuſque maris littora, mirandæ magnitudinis Bufones, vt qui galeros mediocres æquare ſoleant, cæterà noſtratibus ſimiles, niſi quod veneno ſunt mitiore, ob quorum magnitudinem, eos in hac enarratione pertranſire ſilentio nolui.

De Colcoatl, ſeu Serpente Coturnicibus ſimili. Cap. VIII.

ANguis eſt binis dodrantibus paulò longior, pollicem craſſus, ac Teuhtlacocauhqui primæ (vt videtur) ſpecies, nam & ſonalia pro numero annorum caudæ innaſcuntur, augenturque: venter candet, ac niteſcit, dorſum verò maculis nigris, & fuluis variatur, atque diſtinguitur, conſpiciturque venter iuxta caudam reliquo corpore craſſior, caudaque adeo breuis, & ſubitò attenuata, vt vix latum digitum æquet: dentes omnes parui, breueſque ſunt, & tamen lethalem infligit morſum, ſed qui (ſi adſit diligentia) remedijs aliorum venenatorum animalium morſibus deſtinatis, coerceri, atque curari ſoleat.

De Cencoatl. Cap. IX.

ANguis eſt ſeptem prolixus ſpithamas, ac tres craſſus pollices, ſi excipias partes, quæ ſunt iuxta ventrem, vbi longè amplior videtur, & vnde cauda ad vſque extrema ſubitò gracileſcit: color eſt infernè albus, liuiduſque, dorſo verò atque lateribus niger, niſi quod tænijs ruffis ſeſe cruciantibus circa latera diſtingui ſolet, dentes verò parui apparent, ac minimè lethalis morſus.

De Tzicatlinan ſerpente. Cap.X.

GEnus eſt Serpentis Tzicatlinan, ſeu Formicarum mater; ita vocatum, quòd earum cuniculis viuat, & quando foras exeunt ſequatur eas, ſtatis anni temporibus; pulcherrimus eſt omnium Serpentium, nec cuiquam noxius; minimi digiti craſſitudinem æquat, ac duorum dodrantum longitudinem; faſcijs diſtinguitur candidis, rubriſque tranſuerſis, & alternis, non viuit niſi cum Formicis, aut alibi, quàm Regionibus calentibus: quod verò ſpectat ad medicinam, tuſus, appoſituſque, dicitur tumores præter naturam diſcutere.

De Canauhcoatl. Cap XI.

HOminis æquat Anguis hic craſſitudinem, eumdemque dupla longitudine excedit: incolit ſaxa, antraque, & occurrentibus animalibus ad ſe tractis halitu victitat, euenitque aliquando, vt Indi iter agentes inſederint ei, rati truncum eſſe (tanta eſt eius vaſtitas, atque ſtupiditas) nec intellexerint, quàm inſtabili, terrificæque ſedi inſtiterint, donec Angue ſenſim præterlabente perterriti ſurrexerint, innocens tamen eſſe dicitur, ac nullo pene noxius morſu.

De Ecacoatl, ſeu Angue venti. Cap.XII.

ANguis eſt ſex ſpithamas longus, binaſque vncias craſſus, innocuus, dentibus paruis, ventre argenteo, lateribus, ac dorſo, lineis ſeptem candidis, luteis, cyaneis, & nigris alternatim interſtinctis, lingua prolixa, tenui, bifida, & nigricante, quam vibrat velociſſime, atris oculis, & pro magnitudine corporis amplitudine inſignibus, & Iride pallida.

De Quatapalcatl, ſeu Chameleone Mexicenſi. Cap.XIII.

de vno ſupra Io. Fabr. fol. 721.

GEnus eſt Chameleonis Quatapalcatl, in calidis nouæ Hiſpaniæ repertum Regionibus, parùm à noſtro, (vt ex imagine licet coniectari) diſtans, ſed tamen non prorſus idem; vidi & apud Haitinos Chameleones, ſed longè minores noſtratibus, & vulgaribus lacertis penè ſimiles, verùm de his ſuo dicencendum eſt loco.

De Cuicuilcoatl, ſeu Colubro vario. Cap.XIV.

SErpens eſt dodrantem longus, ac minimum digitum craſſus, cauda ab ipſo ano tenuiore, velut & Tzoalcoatl, trium vnciarum interuallo; dentes habet paruulos, ventrem liuidum, fuſcum, dorſum atris interſtinctum lineis; naſcitur in frigidis, ac lethalem infligit morſum, nec ſunt aduerſus eum alia, quàm contra Teuchlacotzauhqui remedia excogitata.

De

De Cencoatl, seu Colubro simili spicæ mayzij, similibusque coloribus variato. Cap.XV.

GEnus est Serpentis innocuum, maculis interstinctum fuluis, & nigris, ac ventre candido, longum cubitos quatuor, & brachio tenuius, dentibus paruis, ordine duplici serie quadam dispositis. Viuit in calidis, nec plura adhuc de eo Serpente comperi.

De Colcoatl, seu Colubro Coturnicum colore. Cap.XVI.

SErpens est lethalis morsus, longus tres spithamas, ac pollicem crassus, similis est Teuctlacocauhqui, similibusque mordet caninis: huic à meatu per quem redduntur excrementa, subitur cauda, tenuatur, atque gracilescit.

De Cuech, seu Colubro sonalibus insignito. Cap.XVII.

SErpentis genus est innocuum, quatuor cubitorum longitudinis: candet huic venter, dorsum fuluis, nigrisque maculis distinguitur: dentes parui, ac corporis crassitudo ternos digitos æquans.

De Yztaccoatl, seu albo Colubro. Cap.XVIII.

de quo supra Io. Fab fol. 774.

SErpens est lethiferi (vt narrant) morsus, quinque prolixus cubitos, teres, oblongo capite, oculis magnis, ac nigris, binis caninis, qui superiori maxillæ infiguntur, exertique sunt, alijs verò modicis; collo tenui, palmumque longo, à quo ad medium vsque corporis tres pollices crassus est, vnde sensim vsque ad caudam extremam attenuari incipit, venter infernè albus est, vergens in liuidum, sed ab ano in extremum vsque caudæ, ac iuxta collum inferna rubent; dorsum cinereis tegitur squamis, ac velut maculis quibusdam albo colore distinctis, vnde nomen: agilis Coluber est, & qui sese cauda tueatur, in girumq. (si quis eum attigerit, seu repat, seu pendeat dum tamen appræhendatur) se contorqueat.

De Yztactecoizin, seu alba Lacerta. Cap.XIX.

LAcertæ genus est ventris candescentis, fusci dorsi, sed candidis lineis secundum longitudinem discurrentibus, alijsque per interualla transuersis interstinctum, maculis quoque nigricantibus, & quibusdam in locis obscurum: Innocui est morsus, vitamque agit in frigidis plagis, cuius Nos, & masculi, & fœminæ præstamus imaginem.

De

De Macacoatl, seu Angue Ceruino. Cap XX.

SErpens est femoris, & interdum humani corporis crassitudine, longitudine verò vicenum quandoquè pedum, maculis conspersus fuscis, vergentibus in nigrum, fuluisque; ceruino capite, vnde nomen, nisi fortè id contigit, ob cornua, quæ audio ei iam senescenti innasci, accommodatissima excitandæ veneri. Prouenit regionibus calidis, vbi, quò calidiores sunt, eò in maiorem crescit amplitudinem.

De Macacoatl. Cap.XXI.

CEruino & hic Anguis capite constat, ceruinamque mansuetudinem circuratus præfert, sed minor est, maculis licet subluteis, & nigricantibus distinguatur.

De Maquizcoatl. Cap.XXII.

MAquizcoatl, quem alij Tetzauhcoatl vocare consueuerunt, seu anguem abusus, quòd rarò, ac per miraculum videatur ab aliquo, sesquidodrantem longus est, ac minimi digiti æquans crassitudinem, coloris argentei, nitidi, ac veluti translucidi in vtramque partem, vt libet graditur, etsi capite vnico insignitus, Amphibænæ Antiquorũ fortassis species. Est & alius Anguis eodem nuncupatus nomine, nõ modo ancipiti incessu, capitibus quoque binis, quem adhuc mihi non licuit videre, nisi fortassis is de quo diximus est, quem conspeximus Itztolucæ, & curauimus depingendum.

De Cencoatl. Cap.XXIII.

SErpens est candenti, ac nigro variatus colore, aspectu pulcher, & magnitudine mediocri, qui licet morsu lædat, non tamen occidit.

De Teuhtlacotzauhqui, seu Domina serpentum. Cap.XXIV.

Habetur supra volumine 1. *lib.9. cap.17. fol.* 328.

De Tecoixin torquata. Cap.XXV.

LAcertæ genus est innoxium, torque insignitum candida, vnde nomen, corpore crasso, integrumque dodrantem longo, ventre candenti, fusco dorso, sed vicissim dilutiore, exsaturatiorique colore distincto.

De Tlehua, seu Igneo Colubro. Cap.XXVI.

ANguis est sesquidodrantem longus, ac digitum crassus, squamis albis, nigris, fuluis, fuscisque distinctus; caput est viperæ nostratis capiti simile, caudaque iuxta finem subitò attenuata, interualloque binorum tantum digitorum, quæ desinit in sonalia: lethalem infert morsum, vrentemque, vnde euenit ei nomen, cùm incedit in latera vtrinque se conuoluit, ac lento procedit

dit greſſu: contra eius morſum, aiunt conferre tuſam radicem herbæ,quam vocant Amolam, de qua ſuo dictum iam à nobis eſt loco.

De Petzcoatl, ſeu Angue lubrico. Cap. XXVII.

SErpentis eſt venenatum genus ſpithamas prolixum binas, candenti ventre, fuluo dorſo, ac è medio ferè corpore ad caput ſenſim gracileſcens, & rurſus circa caudam duarum vnciarum interuallo, reliquo craſſius corpore, ſed nuſquam minimi digiti craſſitudinem excedens: ſinuosè graditur, ac ſe paulatim contorquet: offenditur agro Mexicano. Aiunt morſui eius remedio eſſe Rubetæ inteſtina vtcumque deuorata, item arboris ferentis cornua ſimilia taurinis ac Mizquitl quæuis contuſæ,& applicatæ partes. Viuit ſaxoſis, montoſiſque quarumuis Regionũ locis; ſunt qui hunc eundem Serpentem Tlalcoatl necnon Elzoalcoatl vocare ſoleant.

De Petlacoatl. Cap. XXVIII.

ITa vocant Mexicenſes noſtratem Scolopendram,apud quos mira viſitur magnitudine, vt quæ pedes duos longitudine, & craſſitudine duos digitos latos interdum excedat.

De Tlilcoatl. Cap. XXIX.

REperi apud Tepoztlanum Anguis genus, decem plus minus prolixum cubitos, hominis verò craſſitudine, totum nigrum, in cyaneum tamen vergens colorem (ſi ventrem excipias, qui albeſcit) præcinctum lineis albis, cyaneis, pallidis, ac fuluis, caret ſonalibus, ac tamen lethalis eſt morſus: rectà procedit ſeſe conuolens in gyros, & cum morſum ſtudet infligere, ſeſe ſupra caudam erigit: caret caninis: paſcitur piſcibus, quos rapit iuxta flumina, inſectatur Accipitrum genus, atque adeò adſtricto eos cingit nodo, vt & interimat pariter, & hiſcat, atque rumpatur. Nec eſt ſerpens vllus, qui tanta velocitate inſectetur homines. Eſt & alius eiuſdem nominis, niger quoque, ſed luteis maculis diſtinctus, de quo aliâs.

De Tlecoatl, ſeu Igneo Serpente. Cap. XXX.

COluber eſt in ſex dodrantum menſuram adoleſcens, triumque digitorum craſſitudinem. Viuit montanis locis, & lethalem infert morſum: color eſt fuluus: Sed dilutior circa ventrem, ac vergens in cinereum: ſinuosè incedit, in vtraque ſeſe latera contorquens. Viuit in montibus Tepeztlanicis, vnde delatum ad nos, & deſcribendum, & delineandum curauimus.

De Techichicotl, ſeu lapide inculto. Cap. XXXI.

de altera ſupra. Io. Fabr. fol. 686.

ITa vocatum eſt id Lacertæ genus, ob ſimilitudinem cum rudi lapide; dorſum huius, pedes, caudaque candido, luteo, & nigro variantur colore. Venter candet, & cauda ex pallido rubeſcit.

De

De Quauhtzicatlinam, seu matre formicarum. Cap. XXXII.

ID nominis sortitus est hic Anguis, quoniam cum Formicis habitare solet, eodemque antro degere, dodrantalis, atque innocens est, & minimum crassus digitum, maculisque distinctus cinereis: ventre cyaneo diluto, ac veluti transuersis lineis nigrescentibus, cinereisque, vel subalbidis spectabili. Est & alius eodem nomine Serpens, sed colore igneo, de quo alibi.

De altero Teuhtlacotzauhqui. Cap. XXXIII.

ESt & alius Serpens, Teuhtlacotzauhqui quoque nuncupatus, quinque dodrantes interdum longitudine superans, & humerum crassitudine, nec dissimilis alteri eiusdem nominis, tum forma, tum veneni sæuitia, & atrocitate: præterea etiam & sonalibus, in quæ finitur cauda, sed huius color pullus est, vergens in luteum, pallidis maculis (quod alteri quoque contingit) oblique sese intersecantibus: aiunt, eam esse veneni huius vim vt non ictu tantùm, verùm contactu quoque officiat, vnde sortitum nomen.

De genere Tamacolin, seu rubetarum. Cap. XXXIV.

PLura reperias apud nouam Hispaniam Tamacolin, Rubetarumue genera distantia inter sese; colore, magnitudine, & veneno; quædam enim maritimorum locorum Incolæ venenatæ sunt, & scutis mediocris amplitudinis, vmbellisue similitudine pares, quod genus etsi longè minori Icone curauimus exprimendum, aliæ mediocris magnitudinis, sed non vsque adeò monstrificæ, venenatæue, & adeo in regionibus calidis frequentes, imbrium præcipuè tempore, vt vix pedem figas, quin aliquam non calces. Aliæ verò longè minores, expertesque veneni, quædam sunt atræ, nonnullæ fuscæ, atque aliæ virentes: reperias quoque inter ranas nonnullas nigras, atque ita Rubetis similes, vt horreas illarum aspectum, edules tamen, ac expetendas ob gratum, probatumque nutrimentum.

De Tlilcuetzpallin, seu nigra lacerta. Cap. XXXV.

DVo sunt Lacertarum genera, quæ à nigro colore Tilcuetzpallin vocari consueuere, innoxia, atque innocentis morsus, quarum altera paulo crassior est, altera verò tenuior; sed binis lineis cinereis rectà à capite ad caudam supra dorsum procedentibus, alijs verò eiusdem coloris delatis transuersim.

De Tecoixin, seu saxorum lacerta. XXXVI.

LAcertæ genus est mite, sed corpore cæteris lacertis crassiore, aluo candente, mento cyaneo, & lateribus vtrinque circa ventrem cæruleis, reliquo verò corpore iuxta caudam fusco, mox pullo, & versus collum caputque nigro: fascijs binis albis collum torquis modo ambientibus, & anteriora crura cingentibus, forma semicirculorum, vniuersum corpus paruis squamis tegitur, atque quadratis, quanquam hæ sint in cruribus & cauda minores; Caput videtur te-

I studi-

ſtudineum imitari forma, dentes ſunt parui, ac innocens morſus, inter ſaxa degit, vnde nomen; vermiculis veſcitur; & magna ex parte in gelidis regionibus inuenitur, ac vere educat ſobolem, inceſſus, pedes, & crura reliquis lacertis ſimilia ſunt: fœminis candet venter, maribus verò cyaneo eſt, & exaturatò colore: dorſum in vtroque ſexu conſpicitur fuſcum, atque etiam ipſa cauda, ſed candenti, luteoque colore conſperſa, binis vt dixi faſcijs caput, collumque cingentibus. Sunt & alia Lacertarum genera, quorum formas ex Iconibus promptum erit deprȩhendere, vt neceſſarium non fuerit eas pluribus modo deſcribere, quales ſunt Milquaxuch, altera Tecoixin mas, & fœmina. Quauhcuetzpalin, ſeu ſylueſtris lacerta, Açaltetepo, Yztactecoixin, mas & fœmina. Cuelzpalcochiton, & aliæ, quæ his forma, & natura, magna ex parte ſunt ſimiles.

De Tetzauhcoatl, ſeu ſerpente raro. Cap. XXXVII.

MInimus eſt Coluber, & tamen morſus lethalis, vix enim quatuor vncias longitudine æquat, aut pennam anſerinam craſſitudine: venter rubeus eſt, punctis nigris diſtinctus, & dorſum fuluum eiuſdem coloris punctis variatum: frigidis regionibus familiaris eſt, ſiue editæ ſint, ſiue humiles, adeòque ipſis Indorum tectis.

De Texixincoyotl. Cap. XXXVIII.

GEnus eſt Lacertæ ad ſpecies pertinens Tecuerzpallin, ſed corpore tenuiori, & ſquamoſo, partim cyaneo infernè, partim vero candenti; ſupernè vero pallenti, atque nigro, ſed capite, ac torque nigricantibus: innoxium eſt animal, velut & Tecuetzpallin.

De Xaxalhua. XXXIX.

COluber eſt ſex dodrantes prolixus, & ternos digitos craſſus, ventre candenti, ac reliquo corpore nigro, ſed diſtincto punctis albis, lineaque quadam candida procurrente ſecundum corporis longitudinem: oculis magnis, modicis dentibus, noxij ſed minimè lethalis morſus, cauda ſonalibus carente, & quæ binum, ſenumue dodrantem interuallo ſenſim gracilleſcit.

De Teixminani, ſeu ſerpente inuolante oculos. Cap. XL.

SErpens eſt prælongus, & tenuis, cuiuſmodi etiam caput cernitur, ventre liuido, ac fuſco dorſo. Sunt qui Micoatl vocent, quoniam ſagittæ ſit ſimilis: vibrat ſe ex arboribus, & in hominum oculos iaculatur, Iaculi cenſetur ſpecies, nam tametſi craſſitudine cedat, mirum in modum ſimilis eſt proprietate, atque natura: rectà incedit, corpus in ſpiras minimè conuoluens: naſcitur apud Quauhnahuacenſes, vbi illum curauimus, & delineandum, & deſcribendum.

De Tecuixin, ſeu innocuis Lacertarum generibus. Cap. XLI.

PLura ſunt apud nouam Hiſpaniam innocuarum Lacertarum genera,quarũ nonnullas depingere,atque deſcribere placuit,omiſſis alijs. Prior occurrit illa, quam Tototepecenſes apud quos frequens eſt, Cuti patria lingua vocant, mediocri magnitudine,alboque,& nigro variata colore; eſt in ea inſigne,in poſteriores pedes ſeſe attollere, & anguium modo edere ſibila. Secunda verò, quam à colore nigro vocant Cutezpallin, vtriuſque ſexus proprietate, & forma, nonnullam indicans differentiam; Tertia Quetzpalcochiton . nomen à perpetuo ſopore ſortita, euocando ſudori mirè vtilis, ſi puluis dragmæ vnius pondere deuoretur ex aqua. De Yztactecuixin ,& alijs duabus ſpeciebus, quæ generis retinent appellationem, ac Tecuixin ſimpliciter nuncupantur, ſeorſim eſt dictum à nobis.

De Tlilcoatl. Cap. XLII.

ANguis eſt in vaſtam creſcens longitudinem, & craſſitudinem, innoxius, ac in montibus vitam agens Tepoztlanicis; nomen ſumpſit à cyaneo colore in nigrum vergente. Eſt & alius eodem nomine, niger quoque, ſed luteis maculis diſtinctus, de quo ſuo loco eſt dicendum.

De Tetzauhcoatl. Cap XLIII.

ANguis eſt tres dodrantes longus, ac digitum craſſus, cuius ictus peſtilens eſt, dorſum nigrum, venter candeſcens ex pallido, & rubeſcens infernè cauda, venter autem, & cauda punctis nigris conſperſa: caput nigrum, ac torque circumcinctum luteo, remedium morſus, eſt ictum locum ſugere, ſed comeſto prius Picietl, ne venenum noceat præſidium adferentibus, quod etiam velut egregiam antidotum admouere expedit vulneri: cùm nec ſolum aduerſans illatæ noxæ, ſed ipſis quoque ſerpentibus infenſum ſit, & inimicum.

De Tapayaxin, Cap. XLIV.

AD Lacertæ differentias videtur pertinere, quanquam orbiculari penè planoque conſtet corpore, ac Raiæ vocatæ quadamtenus formá, ni longè minor eſſet, nec vncias quatuor longitudine, aut latitudine æquans, cartilagineum autem eſt,& multis variatum coloribus,gelidum ſemper tactu repertũ, tardi inceſſus,ac rarò mutans locum, etiam contrectatum, atque apprehenſum ſed caput eſt duriſſimum, & quibuſdam clauatum, horrenſque aculeis corollæ modo diſpoſitis. Gaudet ab hominibus appræhendi, manibus geſtari, contrectarique placida quadam ſecuritate, ac tranquillitate immobilis, quamobrem amicus hominis ab Indigenis nuncupari ſolet: illud eſt in eo mirabile, & nulli alteri (quod ſciam) commune, compreſſis, vexatiſue oculis, aut capite, aut parum indulgenter tractatis, ſanguinis guttas per eos effundere, ac longius iaculari, qualis detrahi ſolet ab homine temperatiſſimo, aut ſana fruenti valetudine, tanto interdum impetu, vt ad trium paſſuum diſtantiam contingat reiectari. Siccatum hoc ad ignem, redactum in puluerẽ, deuoratumque ex vino,

aut aqua, drachmæ vnius menſura, morbo gallico, & doloribus ab eo eue-nientibus, magnoperè auxiliari ſolet; quod multis certiſſimisq. experimentis eſt comprobatum, vacuata morbi cauſa per ſuprema, infernaque, ac demum euocata vrina, permixta pituitæ, alijſque longis, craſſiſſimiſque filamentis. Viuit in montibus frigidarum Regionum, vbi paſſim offenditur.

De Temacuilcahuilia ſerpente. Cap. XLV.

NOmen inuenit à fortitudine hic Serpens: eſt enim Temacuilcahuilia cũ quinis hominibus pugnans: in obuios enim impetum facit, eaque vi opprimit, vt ſi collo ſemel ſe aduoluerit, ſtrangulet, interimatque, ſin verò, corporis ipſe coluber diſrumpatur obnixu, ſaluo homine: qui huius naturam nouere eum deludunt, opponentes arborem, aliudue cuius nexu, diſrumpatur, putans comprimere hominem, vt ita tandem conuulſus intereat. Ali etiam vidimus ab Indis deliciarum gratia colubros quoſdam virides, qui allati ab agris pollicari tantùm magnitudine, in femoris craſſitudinem amplificentur, & adoleſcant, vbi pro antro eſt illis dolium ſtramento indulgentiæ gratia emollitum, vbi magna ex parte quieſcunt, viuuntque, niſi cùm edendi eſt tempus: tunc enim egreſſi, cubile, aut humeros heri amicè conſcendunt, beneuolè terrifici animalis amplexus tolerantis, aut epyſtilij in medio contracti in ſpiras, rotamque magnam æquantes, innocentiſſimi veſcuntur oblatis, atque quieſcunt.

De Tepecolcoatl, ſeu Angue montano, Coturnices Indicas colore imitante. Cap. XLVI.

TEuhtlacotzauhqui primi videtur ſpecies, ſonalia ſiquidem pro annorum numero aucta in cauda geſtat, & reliquam eius formam videtur præ ſe ferre, ſed ſqualidior eſt, & quincuncibus ſeſe iuxta dorſum ſecantibus, ad ſecundi Teuhtlacotzauhqui formam, videtur potius accedere.

De Chiauhcoatl. Cap. XLVII.

COluber eſt mediocris magnitudinis, cinereis, ac nigris maculis diſtinctus, ornatus ſonalibus, ac lethalis morſus, quanquàm ſi tempeſtiuè occurratur auxilia proſint. Huius ſpeciei fortaſſis eſt, aut idem (ætate tamen differens) quem alij Cuicuilcoatl vocant, & nos, ea forma, & magnitudine qua depictus eſt, allatum curauimus delineandum.

De Nexoa. Cap. XLVIII.

de vno ſupra Io. Fabr. fol. 775.

SErpens eſt quinque cubitos longus, totus cinereus, vnde inuenit nomen, & innoxij morſus, qui repertus à nobis eſt apud Quachquchullenſes.

De Oto Colubri genere. Cap. XLIX.

QVatuor Serpens hic ſpithamas longus eſt, ac pollicem craſſus, caput eſt paruum, venter candet, totus verò albis, & nigris punctis, terniſque

lineis

lineis rubris, tranſuerſim procedentibus diſtinguitur. Adeo lethalis eſt morſus, vt intra quinque, aut ſex horas hominem ictum occidat, colit loca humida, vmbroſaque, & greſſu tardo incedit; aggreditur occurrentes ſponte, & nulla prius illata iniuria, offenditurque paſſim in Inſula Cubu.

De Aguaſen. Cap. L.

DVas Spithamas tantùm longus eſt Aguaſen anguis, cæterorumque vulgarium forma, fuſco colore, lato capite, atque compreſſo; adeò verò lethali eſt ictu, vt intra dimidiæ horæ ſpatium interimat, decidente carne vulneri vicina, ac miſerè putreſcente. Verſatur montoſis locis, editis, atque arentibus, Alexitherium eius eſt Pangaguaſen, de quo ſumus inter Plantas loquuti, naſcitur in Philippicis.

De Ataligato Angue. Cap.LI.

PAruulus eſt, nec pennæ anſerinæ excedit aut craſſitudinem, aut longitudinem; centeni ſemper, pluresue offenduntur, neque vnquam à ſeſe inuicem ſeparati veneni expertes, ſed aliàs adeò perniciosi, vt aggreſſi dormientem ſi fortè quemquam reperere, nulla arte auelli queant, donec tandem hominem interemptum ictibus hinc inde allatis totum abſumpſerint, atque deuorauerint.

De Teque Lacerta. Cap.LII.

IN domibus, montaniſque locis oberrat, & interdum etiam in cauitatibus lignorum, aut arundinum, dodrantalis eſt, oculis paruis, nigris, ac lucidis, & fuſco prædita colore: expurgat cùm libet (Cantores imitata) guttur, mox canit, ſonatque Chacon, vnde etiam illi obtigit nomen, ſunt enim qui ita vocent, & tandem velut cantu delaſſata conqueritur. Paratur ex huiuſmodi animalibus lethiferum ad inficiendas ſagittas venenum toxicumue, incluſis arundinum internodijs, mox punctis, actiſque in rabiem donec mortem obeant, atque ita demum earum ſanie perunctis ſagittis.

De Taletec Lacerta. Cap.LIII.

PAruulæ ſunt, viuuntque in Platanis, aut ædibus, meliores in platanis: Hiſpanicis, ſunt forma ſimiles, fuſcæ, & nigris oculis: aſthmati opitulantur, ſi extractis viſceribus conuoluantur rizo, ac pariter includantur Platani folijs intextis in fiſcellam, atque ita ex aqua elixæ, cū ſale, & igni admotæ donec rizum percoctum ſit tandem mandantur.

De Dopone. Cap.LIV.

COluber eſt longus quaternos, aut quinos pedes, nec pollicè craſſior, diluto virore vniuerſum eius corpus tingitur, ſi caudam excipias, quæ fuſca eſt, caput eſt magnum, & octangula figura vſque ad oculos, qui ſunt nigri, nigraq. iride, & tenui circumdati à quo loco ſenſim extenuatur vſque ad os, quod longum eſt, & ſimum, ſex armatum ſupernè dentibus, ac totidem infernè,

præter

præter alios minores, lingua nigra eſt, tenuis, & mobilis. Intra diem vnicum mortem infert: corpus ſiquidem vniuerſum attollit in tumorem: remedio eſt Alexitherium pangaguaſen, qua ratione diximus aſſumptum.

De Haro Coloti genere. Cap. LV.

LAcerti genus eſt femoris æquans craſſitudinem, caput decem vncias longum, initio latum, ſed quod deſinat in acuminatum os: quaternis incedit pedibus velut Quaquetzpalin Mexicenſe, cuius eſt fortaſſis ſpecies, eidemque perſimilem caudam geſtat, & lento quoque incedit gradu. Verſatur in arboribus natis iuxta riuos, aut dulcia flumina, neq; deſcendit ad iunceta, Lymphamue, niſi cum ſeſe conatur vindicare à ſolis iniuria: venatur gallinas, quādo celeritate nequit, malitioſa quadam, & aſtuta arte, colludens enim illis volutatur ſolo, atque ita rapit improuiſas; natiua quadam ſimplicitate ad eum accedentes. Naſcitur in Philippicis.

De Bitin Colubri genere. Cap. LVI.

VIuit in montanis locis Anguis Bitin, aſpectuque conſtat terrifico, nigris punctis, rubeis, ac candidis, vitulino capite, ampla fronte uſque ad oculos, qui nigri ſunt, lucidique ſed virenti circumdati iride, rictu oris magno, munito multis, & acutis dentibus caninis quaternis digitum prolixis, ſeſe mutuò inuicem excipientibus quatuor vlnarum longitudine, & craſſitudine hominis, conſcendit arbores, vnde ſe vibrat appenſus cauda, rapitque homines, & apros, & alia huius generis animalia, deuorans ea quandoque integra, & ex eo venatu viuens: prouenit in Inſula Cubu, viſuſque eſt in Inſula Lutaya à militibus Hiſpanis, cum vellent Naues leuare onere.

De Coyuta. Cap. LVII.

COluber eſt innocuus ſex ſpithamas prolixus, ac pollicem craſſus, nigro vero, & luteo colore perpulcher, miſit eum ad Nos Tototepec Nouæ Hiſpaniæ Prouincia.

De Colubro ſplendente in tenebris quem vocant Cumcoatl. Cap. LVIII.

DEpingendum etiam curauimus Colubrum ab Iguala Prouincia miſſum ob peculiare eius miraculum: nam nocturnis ſplendet ſub tenebris, & lethalem infert morſum: eſt autem brachium craſſus, & quaternos longus cubitos. O.N.

Finis III. Tractatus Hiſtoriæ Reptilium.

TRACTATVS QVARTVS
DE HISTORIA INSECTORVM NOVAE HISPANIAE.

De Atocatl, seu Araneo versante in aquis. Cap. I.

GENVS est Atocatl Aranei, rubro, aureo, & nigro variatum colore, telam ducens magna ex parte, vitamque agens iuxta Plantam vocatam ab incolis Metl leuissimi, atque innocentissimi ictus, mirùm qua dexteritate opus peragat, filis hinc, atq. illinc distractis, & in Orbem veluti circino quodam compositis staminibus, deinde verò intexto, atque stipante subtegmine.

De Axin, seu Vermium quorundam pinguedine. Cap. II.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 5. fol. 317.

De Aoachtocatl, seu Araneo ro . . . do Cap. III.

GEnus est Aranei miræ magnitudinis (ouum enim excedit columbinum) expers lethalis veneni, in calidis prouenies regionibus, qualis est Quauhnaoocensis, & copiosius, maiusque in feruentioribus. Sunt qui Tlahoehoetl vocent.

De Ecatocatl, seu Araneo venti. Cap. IV.

ARanei genus est Orbiculare, nucis ponticæ amplitudine, ac forma, sed aliquantò oblongiore, linea lutei coloris intercursante dorsum, nigris distincta punctis, prætereaque coccineo, candido, & fuluo colore: veneni videtur expers; pedes non vsque adeò sunt prolixi, vt alijs generibus contingere solent, crassiusculi tamen apparent, ac nigro, alboque colore varij, nascitur Tepoztlani, cuius Oppidi agris est perquàm familiare: sunt qui Ocelotocatl nuncupent, atque id nomen adiecimus illius imagini.

De Hoitztocatl, seu Araneo spinoso. Cap. V.

GEnus est Aranei dementiam morsu inducentis, cuius corporis media, superiorque pars atra est, reliqua verò lutea, forma tribulo similis, & aculeata, vnde nomen est impositum; Hoitztli enim nomen spinam sonat.

De Tapachichi. Cap. VI.

LOcustæ genus est forma nostratis, sed spectandis variata coloribus, alæ enim superiores virides sunt, ac nigris punctis distinctæ, interiores verò nigræ ac rubentes; corpus cinereum est atrum, ac viride, cornua verò coccinea, ostenditur apud Tepoztlanenses, vbi sunt qui vocent eam Tzontecomama.

De Temahoani. Cap. VII.

Genus nigrum est vermis spinulis luteis horridum, aceruatimque, & serie quadam per interualla dispositis, noxijs atque venenatis. Viuit Tepoztlani, vbi vocatur à quibusdam Xuchiahoatecolotl.

De Techichiatl. Cap. VIII.

Techichiatl, seu lapis maculatus, ita dictus est à forma, qua lapidem quempiam maculatum hic vermis imitari solet; est autem eius caput vocati Tiburonis simile, rostrum ex albo rubescens, atri oculi, nigra linea distincti, quę ex altero procedit ad alterum: vniuersum corpus rubeum est, & atro semicirculo ex alterutra parte distinctum: venter ac pedes nigra, verùm quibusdam illorum partibus ex albo nigrescentibus. Est & alius vocatus Eloahoatecolotl prædicto similis, sed spinifer totus, minor, & in viridiorem inclinans colorem; alius verò fusco, & viridi colore varius, qui à gossipio nomen inuenit: Ichcatzin enim vocari ab Indis consueuit, necnon, & quem Xochiaietlan nuncupant magnitudine, corporis lenitate bombicina, & splendore insignis, variansque coccineo, luteo, ac nigro colore; quorum nihil præter formam memoratu dignum, & à cæteris vermibus alienum accepi.

De Coyayahoal. Cap. IX.

*Habetur supra lib.9.cap.9.fol.*320.

De Ytzuqua seu sipantipe. Cap. X.

Reperitur & aliud vermis genus apud Michhoacanenses, vocatum lingua patria Ytzuqua, & Sipantipe, corniculis binis, quibus iter prætentat, rubris, monstrifica forma, ac nigro, fuscoque colore varius, quem cæteris duxi adijciendum, quòd Melones indistincta similitudine oleat.

De Temictli. Cap. XI.

Vermis est, qui haud aliter ac bombices solent, sese (postquam in iustam magnitudinem adoleuit) in membranam feralem ab ipso filis intextam condit, & deinde ac si parum esset suapte sponte detrusum in carcerem exhalasse animam, se libitinamque suam à surculo aliquo suspendit, vt procedente tempore in volatilem papilionem vertatur, ac insperatas subeat formationes.

De nonnullis Papilionum generibus. Cap. XII.

Reperiuntur apud nouã Hispaniam permulta Papilionum visu pulcherrima genera, mira magnitudine, ac varietate colorum, ex quibus nonnulla depingenda curauimus, & natiuis reddenda coloribus, vt reliquorum, quæ innumera sunt indicium aliquod esse possent.

De Pollin. Cap. XIII.

Habetur supra volumine 1.lib. 9.cap. 15. fol. 327.

Nascitur Hocitlalpæ.

De Insecto altero, quod Tenamaznanapaloa vocant. Cap. XIV.

NOmen sumpsit à lapillis apprehendendis pedibus, quæ est eius natura. cornua fert tenuia longa, ac se ipso triplo prolixiora. Locustę videtur genus, eiusue insecti, quod apud Hispanos vocant *Ceruam paruam*, crustatum animal, ternis vtrinque pedibus, longisque, sed qui sensim procedentes versus caudam fiant breuiores: innoxium est, & cuius nulla narretur vis, aut peculiaris natura.

De Cohahoapochin. Cap. XV.

VErmiculus est cinereus, & hispidus, ramulis quibusdam viridantibus opertus, valde exilium foliorum (ita enim libet modò vocare) corrudæ quadamtenus similium serie quadam, ac per interualla dorsum occupantium, quod lineis nigris transuersim ductis distinctum est, secundum ramulorum progressum; ramuli vtrinque desinentes, lutea quadam excipiuntur linea, rectaque procurrenti: digiti æquat plus minus magnitudinem. Caput, pedes, caudaque candido sunt, cyaneo, atque coccineo colore, visendo quodam ordine distincta: noxium morsum infligit, & calorem vehementem in ictis partibus excitat. Sunt & alia innumera vermium pulcherrimorum genera, quæ ex his quos depinximus gratia exempli, valeant facile depræhendi.

De Tetlatoca. Cap. XVI.

GEnus est Vespæ aculeatum, pungensque, ita vocatum, quoniam singulis quibusque diebus, effossa terra, & aliò delata parat cubile, sed fauos minimè construit, nigrum inclinans in cæruleum, si alas excipias, quæ fuluæ sunt, & cornicula, quæ luteo colore tinguntur. Viuit in montibus Tepoztlanicis.

De Quauhmecatl. Cap. XVII.

GEnus est Reptilis, surculo arenti, longoque, & quibusdam appendicibus aucto, ita simile, vt vix (si quiescat) animatum esse credas: id tamen quoniam sine capite ad nos delatum est, depingi noluimus: etsi aspectu rarò, mirabilique, neq; vnquam à nobis ante oblato.

De Quetzalmiahuatl. seu Vespa pennas Huacamayæ colore imitata. Cap. XVIII.

VEspæ nostrati similis est forma, aculeo, & dolore, ictu excitato, sed cauda lutea, & fuluo corpore, alis verò atris, & nitentibus: Viuit Tepoztlanicis agris, & instar Vesparum nostri Orbis fauos construere solet.

De Quauhtemolin. Cap. XIX.

GEnus est scarabei parui, volatilis, pulli, sed lineis albis distincti, cuius nihil memoria dignum accepi.

De Quauhocuilin, Cap. XX.

ITa vocant nostratia centipeda, ab Hispanis *Cochinillas* vocata, quarum est in his regionibus copia.

De Tleocuilin, Cap. XXI.

GEnus est Cantharidum paruarum rubri capitis, pectoris smaragdini, & reliqui corporis fului, aiunt, lepræ illitas, atque confricatas mederi. Viuunt apud Hocitlalpenses: Est autem Tleocuilin igneus vermis, & ab ignea, atque vrenti natura, impositum est Insecto huic nomen.

De Temolin seu Scarabeis. Cap. XXII.

*De quo supra Io. Fabr. fol.*832.

REperias apud hanc nouam Hispaniam plura scarabeorum genera, quorũ mihi in hunc vsque diem quinos è naue licuit videre; ex his insigniora picta tradimus, vel quoniam eorum derasa deuorataque ex aqua cornua, Venerem dicuntur mirum in modum excitare.

De Tlalacatl seu Arundine terrestri. Cap. XXIII.

ANimal est paruum Cicadæ simile, & alarum expers, capite, pedibus, totoque corpore fuluis, geminis formicarum instar armatum chelis, quibus mordet, & nullius (quod sciam) in medicina iuuamenti.

De Tlaxiquipillin seu Marsupio terrestri Cap. XXIV.

VErmis est niger, vrentis naturæ, cuius puluis inspersus medetur lepræ. Vidi & alium fuluum, tererem, tenuem, & paruum, qui in tenebris mirum in modum lucet, cuius non teneo memoriter nomen.

De Tocatl seu Araneorum generibus. Cap. XXV.

PRimum Araneorum genus Tlacoltocatl, seu steroris Araneus vocatur mediocri corporis magnitudine, & colore, inter nigrum, & fuscum constans. Secundum quod maius est Tocamaxacualli dicitur, eodem pene colore: Tertium Tocatlzintlauhqui minus prædictis, ac nigri coloris. Quartum Tzintlatlauhqui nuncupatur non ob aliud, quàm quod etsi toto fere corpore niger sit, macula tamen rubea insignitur. Est, & aliud dictum Tocamaxacualli corpore magno fuluo, atque hirsuto, & septimum omnium maximum Tlalhoehoetl coloris nigri pallescentis, atque cinerei. Est & Ocelotocatl eò ita nominatum, quòd Tigris pellem colorum varietate quadamtenus imitetur, necnon Huitztocatl ab spinis nomen sortitum, & Atocatl ab aquis iuxta quas

solet

ſolet verſari interſtinctum nigro, coccineoque, & pallido colore: in maritimis locis maximos audio reperiri, nec ſcio quodpiam eorum genus valde nocentis eſſe veneni, etſi nonnulli morſu ſint noxij, & Tocamaxacualli difficilè ſanabilia infligere vulnera quæque (ſi cicatrice obduci contingat) alijs atque alijs locis renouentur, eademque non morſu, aut ictu excitato, ſed inceſſu confricatione, & redditis in afficiendum locum alui excrementis.

De Hocitexca. Cap. XXVI.

HOcitexca ſeu magna Cimex denarij argentei æquat amplitudinem, alata, fætida, atque hominibus infeſta peſtis tum odore qui illi fœtidiſſimus eſt, tum hauſtu ſanguinis humani, excitatiſque rubeis eruptionibus: ob cuius monſtri noſtris nunquam viſam, atque admirandam magnitudinem non iudicaui in hac hiſtoria præter mittendam.

De Tzontecomama, ſeu Inſecto, cui Caput videtur eſſe oneri Cap. XXVII.

CIcadæ genus eſt noſtrati ſimile, ſed ea magnitudine ob quam ſolam delineandum apud Quauhnahuacenſes curauimus.

De Laualaua aranei genere. Cap. XXVIII.

PAruuli ſunt, aureique, & punctis rubris diſtincti, vulnus eſt noxium; ictoſque agit in inſaniam, membriſq; ſubinde ſtupor inducitur, inferunturque anxietates, & dolores: præſidium eſt Tubæ prioris Tambalaguiſæ, & Pilipoc ſingulorum tres obolos tundere, ac ex vino palmarum reſolutos deuorare; aut oleum cuius mixtionem narrauimus inter plantas nouæ Hiſpaniæ, illinire vulneri; cauendum tamen primis tribus diebus à potu, aut ſi bibendum ſit, vinum palmarum, aut noſtras, quod præſtantius eſt aſſumendum, prætera etiam ab aëre, & ſole. Viuunt in pratis herbiferis Philippicarum Inſularum.

De Lumatec Hirundinis genere. Cap. XXIX.

HIrundinis eſt ſpecies inter herbas, & montium arbores viuens, ſemidigitum longa, & impensè tenuis. adhærent iter agentibus, ſubeuntq; quoſuis humani corporis meatus etiam anguſtos, & fœdos, neque prius diſcedunt quàm humano ſatientur ſanguine: tunc enim ſponte cadunt, ac minus infeſtat ſole vigente. Remedium eſt arundinibus quibuſdam præacutis eas auellere, aut ſeſe tueri intra aquas confidentes ſaxis, ſi quæ fortè adſint, aut pyram conſtruere, atque interponere ignem.

De Sulum Formicarum genere. Cap. XXX.

REperiuntur in Philippicis Insulis duo Formicarum genera Sulum dicta, quarum aliæ sunt sex digitos longæ, ac crassæ digitum latum, coloris nigri nitidique, rictu dimidij digiti, prædura maxilla, & eodem quo corpus colore, cui tres hærent dentes tenues, & firmi, viuuntque in montium arboribus. Aliæ sunt alatis Formicis similes, & aliquanto maiores, viuunt in campestribus, atque aduersus hyemis iniurias congerunt arenæ aceruos incredibilis magnitudinis, intra quos fauos construant, vbi tutæ, & munitissimæ degunt.

Finis IV. Tractatus Historiæ Insectorum.

TRACTATVS QVINTVS

DE HISTORIA AQVATILIVM NOVAE HISPANIAE

De Axaxayacatl, seu Musca palustri aquosa facie constante. Cap. I.

AXAXAYACATL parua quædam musca est, & lacustris, faciem candoris aquei gestans, vnde nomen, quæ retibus in Mexicana comprahenditur palude tam fertili statis temporibus captura, vt ex eisdem innumeris tritis, commixtisque globuli parentur, qui toto anni decursu veneant in emporijs, coquunt illos Indigenæ Maizij spicæ membranis conuolutos, coniectosque in nitratam aquam, atque ita bonum, multumque, nec gustu insuaue præstant alimentum, quin eisdem aluntur mille Auicularum domesticarum genera, quæ inclusæ caueis non sine audientium voluptate occinere solent: sunt earum muscarum, maiorum, minorumque bina genera, sed in minimis diutius immorari dum ad maiora propero, necessarium non duxi.

De Axolotl, siue lusu Aquarum. Cap. II.

Habetur supra lib. 9. cap. 4. fol. 316.

De Atetepitz, seu scarabeo lacustri. Cap. III.

A crustæ duritia accepit Atetepitz nomen, in lacubus versatur Mexicanis, quibusdam terrestribus scarabeis (vt ex eius imagine apparet) magnitudine, & forma, & pullo quodam colore in atrum vergente persimilis: crustatum animal, & quatuor saliens pedibus, quorum bini, qua parte vmbilicus in alijs situs est, oriuntur, ac sese vbi supinus iacere cogitur vibrans in pronum, atque contorquens: Estur ab Incolis, qui Pamphagorum more nulli pene rei parcunt.

cunt. Vulgare tamen præbet alimentum, velut & Achichimatli, & Atetepitz ſcarabeorum paruorum, & paluſtrium, vt conijci poteſt genera.

De Atolocatl, ſeu Gerynis. Cap. IV.

QVàm varij ſunt hominum mores, quotuplicia rerum naturalium genera diuerſis vniuerſi Orbis plagis in cibos, menſaſque venere? En Gerynis non ſine voluptate veſcuntur hi Occidentales Indi, quos aut intueri, aut nominare horrent noſtri, & locuſtis frixis, formiciſque non parcunt, expetunturque ab hac gente multa, quibus nihil à reliquorum mundi Incolarum obſonijs eſt ablegatius. Quid? quod in eorum emporijs paſſim illos venales reperis? neque admodum mali, ingratiue noſcuntur palato, non vnico parati, licitatiue modo? interim ipſi patrio fruantur cibo, dum in indicas illas cohortales, quarum maſculos Galli pauones vocant, patiantur nos ſæuire.

De Anenez Inſecto lacuſtri Cap. V.

INſecti lacuſtris genus eſt Anenez, cruſtatum, paruum, depreſſum, tres digitos latos longum, ac toto corpore, ſi ventrem excipias, teres, ſeptem tranſuerſis inciſum lineis virentis coloris, ternis vtrinque cruribus tenuibus, ac longis, quæ verſus caput procedentia ſenſim fiunt breuiora. Capite, oculis, totaque corporis forma, terreſtri cicadæ ferè ſimilis eſt; veſcuntur eo Indi, haud aliter ac ſquillis, neque diſſimilem (nam & nos periclitati ſumus) alimoniam præbet.

De Amilotl, ſeu Piſce Tereti. Cap. VI.

AD genus candidorum piſcium quos vniuerſim Mexicani Yztacmichin vocant, referuntur tres illi magnitudine quidem differentes, Amilotl nẽpe omnium maximus, Xalmichin mediocris, omniumque minimus Yztacmichin. Amilotl igitur lacuſtris piſcis eſt ſquamoſus, & coloris (ni quibuſdam pullis maculis conſpergeretur) candeſcentis; ſeſquidodrantem longitudine, & pollicem craſſitudine excedit, binas pinnas habet in dorſo, totidem in ventre, vtrimque vnam, ac infra ventrem alteram: caput eſt longum, roſtrum acuminatum, ſed inferna maxilla prominentiori: oculi ſunt nigri, iris aurea, aureum caput, venter luteus, adeoque reliquum pene corpus, optimum, & concoctu facile præbet alimentum, nam & ouis capitur magna ex parte onuſtus, adeoq; gratum, vt cùm grauem quandam euaſiſſem ægritudinem, mihique nutrimenta omnia à ſanis hominibus, & ſagacioris palati vehementer experita ſorderent, diſplicerentque vehementius, hoc vno cibi genere ſuauiſſimè vſus ſim, & ad vires inſtaurandas non mediocriter adiutus; ſed magnitudo ipſa adeò gratiam commendat, vt quò in maiorem amplitudinẽ adoleuerit, eò maiori habeatur in pretio, expetatur auidius, rarius inueniatur venalis, inuentuſq; ematur carius.

De Ahuauhtl, ſeu Muſcarum paluſtrium Ouis. Cap. VII.

EXtrahitur è Mexicenſi lacu piſcoſum quippiam vocatum Ahuauhtli, copioſo prouentu, haud abſimile papauerino ſemini, hoc eſt oua Axaxayacatl de qui-

de quibus iam dictum à nobis, proiectis in eum ſinubus humeri, femoriſue craſſitudinis laxius tamen contortis, qua parte fluctus tumidiores ſunt, quibus commotum, turbatumque ſolet adhæreſcere; Inde corradunt Piſcatores, atque in magna vaſa recundunt, ex his, aut effingunt placentas, illis quæ è Tlaolli parantur perſimiles, aut Orbes, quos Tamales patria lingua vocant, aut digeſtū in inuoluchra ſpicarum Maizij reponunt, vt inde occaſione oblata coctione, aut torrefactione parent fercula, piſcoſum quiddam ſapit, ipſorumue piſcium oua, nec omnino malum ferunt præſtare alimentum; imò licet aridum, & ſtrangulans, ventriculum firmans debile, ac diſſolutum.

De Acocilin, ſeu Imagine Cocleæ. Cap. VIII.

SQuillæ ſpecies eſt Acocilin noſtratibus maior, quæ in Palude capitur Mexicana, cauda auium inſignis, binis ſchelis, quaternis alterutra parte cruribus, quibus & graditur, & retrocedit: oculis binis, & corniculis duobus prætenuibus: Color eſt infernè candens, ſupernè pullus, ſed qui cùm elixatur in rubrum (quod cæteris quoque Squillarum generibus eſt commune) mutetur; fæminæ plenæ ouis nigris, circa poſtremum ventrem patulis, capiuntur papaueris ſemini forma, & magnitudine ſimilibus, quæ inflexa tuentur cauda, retinentque. Grati ſunt nutrimenti, noſtratiumq; Squillarū ſapore, ac ſucco ſimili.

De Ahuihuitla, ſeu Aquam trahente. Cap. IX.

GEnus eſt Inſecti Vermiſue cruſtati lacus Mexicani alumni, calami anſerini craſſitudine, & latitudine trium vnciarum, coloris ſupernè fului, & albi infernè, ternis graditur vtrinque pedibus, caput eſt exile, & latiuſculum, forcipe armatum, bono, gratoque conſtat alimento, cauda verò, quæ cruſta tegitur dura pungit, venenumque ſolet inferre.

De Ahuitzotl. Cap. X.

REperias in fluminibus dulcium aquarum calidas regiones abluentium; quale eſt Yauhtepecenſis genus quoddam animalis nigro, pulloque variatum colore, canis Melitenſis magnitudine, quod Lutriæ poteſt reputari genus, quin lutriæ etiam ipſæ magna copia proueniunt in noua Hiſpania. Nec non aliud aquatile, animal illis haud abſimile, leo aquatilis vocatus, ab Indigenis verò nānāduta ternas pene longus ſpithamas, rufo pilo, longoque, & molli, ſed obſcuriore circa dorſum, roſtro prolixo, & tenui, incuruis vngui-bus, cauda longa, breuibus cruribus, & auriculis, & cauda binos dodrantes prolixa, qui piſcibus victitat, nec aliam quam pellis vtilitatem præbet, viuitque non longè à littoribus maris auſtralis.

De Atopinan. Cap. XI.

NAualibus Scarabæis ſimilis eſt Atopinan: quatuor tamen vncias longus, ac duas extenſus in latum, color eſt fuſcus, & cruſtaceum tegmen, crepitat volans, & circa Lacum Mexicanum noctu verſari ſolet inter iunceta: editur

tur ab Indigenis elixus cum alijs piſcibus paruis, atque herbis. Similis videtur Xopanxacalli, & ad Locuſtarum paluſtrium ſpecies pertinere.

De Oculiztac, ſeu Vermiculis candidis. Cap. XII.

ITa vocare ſolent Mexicenſes quoſdam vermiculos alumnos Tenochtitlanæ Paludis, haud abſimiles his, qui è putreſcentibus carnibus ſolent generari: videntur hi dum crudi ſunt atri, attorridi in patinis,aut vocatis comalibus, ſtatim candicant; hos comedunt conſperſos ſale Indigenæ,ſuauis teſtati eſſe ſaporis, & quo amigdala noſtratia æmulentur: vberrima ſeſe vltro offert quotannis ſtato tempore eorum vermium captura, ſed præcipuè per largiores imbres, mali ſunt ſucci, & inter horrida,viliaque fercula recenſendi;quamobrem in diuitum, aut ciuiliorum hominum non veniunt menſas, ſed aliorum tamen,quibus alimoniæ potioris,aut gratioris non ſuppetit copia, aut quorum palatũ nihil adeo fœdum eſt, aut horridum, vt effugiat, modo ſapiat. Non deſunt, qui ab hoc abhorrentes alimento cohortalibus Anatibus, pullis, & Anſeribus, eodem ſaginati libentius vtantur.

De Amacpalli, ſeu manu coccinea. Cap. XIII.

SPongiæ marinæ eſt ſpecies, duriori tamen,quàm cæteræ callo, & in digitos longos, ac teretes, manuſue figuram efformata, vnde euenit illi nomen, ob cuius raram, & peregrinam formam ab auſtrali miſſam mari,ſub oculos noſtræ gentis ponendam expreſſa imagine ſtatuimus.

De Atexcalquahuitl. Cap. XIV.

ATexcalquahuitl, ſeu Arbor lapidea aquæ, ſaxis marinis innaſcitur, vnde profert ſtipites lapideos,fuſcoſque, & nullis ornatos folijs, cuius tamen nihil memoratu dignum accepi: Sunt qui Iſidos plocamon Plinij, Caritoblepharonue eſſe contendant, nec deſunt qui Antipaten Dioſcoridis, referantque ad Corallorum genus.

De Atonahuiztli. Cap. XV.

GEnus eſt lacuſtris Inſecti tenuis, & longiuſculi,ternis vtrinque pedibus innitens, ac chellis binis exorientibus circa roſtrum, quibus innatat, ac deſilit, nulla inſigni facultate præditus, ſed vitam agens circa lacus.

De Xochipaltapachtli,ſeu Concha minij coloris auriculata. Cap. XVI.

VIdimus iuxta mare auſtrale inter alia Concharum genera, quoddam Xochipaltapachtli, à minij colore vocatum, mediocri magnitudine, tranſuerſis ſemicirculis lineas ſecundum rectum procedentes ſecantibus, ac colore minij rubeo, dilutiore, ac luteo in rubeum tendente diſtinctum:alterum maiuſculum, ac lineis ſimillimum, ſed colore candido, rubeo, & fuſco varium, ac demum tertium citra auriculas rubeo, diluto,fuſcoque colore, & lineis dum-

taxat

taxat rectis, ſed quæ in eo ipſo procurſu in ternos finiantur orbiculos, quarum nihil inſigne accepi præter formam, quæ videtur à Maris mediterranei, & ſeptentrionalis Conchis quadamtenus diſſidere.

De Chacallin. Cap. XVII.

CHacallin, ſeu locuſta paluſtris Mexicano capitur lacu, Græci hanc . . . latini ſquillam gibam, Hiſpani verò *Camarones* vocant in vſum venit alimenti, & nota præſtat in cibis commoda, atque ideò à nobis ſilentio pertranſita.

De Cocolin. Cap. XVIII.

COcolin, ſeu cænum grauiter olens vocatur ab Indis fuſcum quoddam Mexicani lacus excrementum: vndæ innatans, limo ſimile, quem odore quoque videtur æmulari: vnde nomen: vendunt hoc Indi, ac in fercula adhibent, gulæ quauis re oblata explendæ gratia, cùm tamen viroſum odorem ſpiret, & noxio conſtet nutrimento.

De Cueyatl. Cap. XIX.

VOcant Mexicani Cueyatl ranarum ſpeciem quamdam in prædicto ſolitam capi lacu, hæc eadē cū noſtratibus eſſet, niſi è viridi colore vergeret in nigrum, nam & cibis idonea eſt, & ſalubre, gratumque præſtat alimentum: reperias tria earum mediocris magnitudinis genera, fuſcique coloris, quarum Xuchcatl omnium minimæ ſunt, virideſque. Acacueyatl omnium maximæ atque teterrimæ. Cueyatl vero femora habent interna parte lutea, pectuſque, & mediocri inter præcedentes conſtant magnitudine, quæ omnes ſunt aptæ cibis: reperiuntur quoque Rubetæ paruæ vocatæ Tamacolli, aliæ verò monſtrifica magnitudine Aquaquæ nominatæ, quarum lac poſteriori parte fuſum veneficum eſt, ſed de his ſuo dictum eſt loco.

De Yzcahuitli. Cap. XX.

LVmbricorum tenuiſſimorum congeries quædam eſt Yzcahuitli, quæ retibus Mexicano capta lacu, ac vaſis quibuſdam capacibus ſeruata in emporijs, quæ Tianquiz patria lingua vocant, venundantur, eadem ab Inſtitoribus decocta pullum colorem induit, odoremque qualem piſcium fundunt oua, & coactam panis refert ſubſtantiam, lac auget lactantibus enixis; quò fit, vt quidam inde placentas efforment, & exſiccatas reponant, etſi neque eo modo diutius ſaluæ ſeruentur, incorruptæque; cùm ſemidecoctæ ſunt, additur ſiliquaſtrum, vt ſimul cum ſale ſaporis eſculentorum adaugeat gratiam, quo pacto palatum demulcet, nec inſigne aliquod videtur inferre nocumentum.

De Yayauhqui, ſeu Atro Xohili. Cap. XXI.

MInima vocatorum Xohilium ſpecies eſt Yayauhqui, piſciculus nempe lacuſtris, ſquamoſus, minimi digiti magnitudine, pullo colore, vnde nomen,

men: ventre proportione corporis maximo, Gerynorum æmulo, & laxioris quàm deceat cibi, ideoque neque admodum ſalubris, neque ab vllo anxiè expetiti.

De Yacapitzahuac, ſeu Piſce tenuis naſi. Cap. XXII.

MInimus eſt eorum piſcium, quos Indi Yztacmichin, noſtri verò candidos vocant, lacuſtris, fluuiatiliſue, viuiparus, ſquamoſus, coloris argentei, nec mali, aſpernandiue alimenti, ouorum præcipuè copia, gratiã commendante; minutis, candentibuſque tegitur ſquamis, & inferior eſt guſtu, ac ſalubritate vocato Amilotl ſpecie candidorum maxima, de quo ſuo dictum eſt loco.

Iterum de Yacapitzahuac. Cap. XXIII.

PIſcis eſt Mexicani lacus ſpithamam longus, & pollice pauló craſſior minutis ille ſquamis tegitur, pinnulas duas habet in ventre, in dorſo vnicam, & ſingulas in ſingulis branchijs: oculi ſunt parui, ac nigri, color totius corporis candẽs, niſi quod iuxta branchias palleſcit; ad Piſces albos, quos Yztacmichin hęc gens vocat, pertinet: bono alimento conſtat, & minimè ingrato ſapore: influunt enim huic Mexicano laçui fontes, riuulique non pauci, amœni, admodumque ſalubres, quorum lymphis præter pluuias, magna ex parte conſtat.

De Yztatl, ſeu ſale fontano. Cap. XXIV.

ETſi alibi ſim de ſale vniuerſim loquutus, de fontano eſt hic rurſus nonnihil adijciendum: generatur ergo è quibuſdam ſalſis fontium aquis, multis erumpentium locis, coniectis in cauitates quaſdam arte paratas, ſalis genus optimum, humidioribus partibus à ſolis calore conſumptis, reliquis verò, quæ ad naturã terrenã potius accedunt, cum nonnulla aquæ portione coactis; ſal verò, aut Nitrum, quod colligitur, deraditurue ex alueo paluſtri pluuijs ceſſantibus areſcente, vt à terreſtri portione ſeparetur, maceratur in primis ex aqua, ac reſidente terra, liquata tenuior pars cum lympha fluit per canales ad hydrias, e quibus deſumpta in cauitates prædictas diſpertitur, vbi vi ſolis in ſalem coit.

De Michpillin, ſeu Ouis Piſcium. Cap. XXV.

GEnus illud lacuſtre albũ, quod ex omni piſcium in lacu degentium mexicano conflatur multitudine, vnde factum eſt illi nomen, ſtatis anni tẽporibus eadem captum palude haud aliter, quàm Thyni, Trichiæ, ſcombri, ſimileſq; piſces alij gregatim vagantes in Oceano, Agmen piſciculorum eſſe creditur haud lendibus maiorum, medio id procedit alueo in neutrum littus inclinans, tam numeroſa multitudine, vt quinque cubitorum interuallum, aut amplius occupet: non prætermittunt occaſionem Piſcatores, ſed diligenti obſeruatione, & cura, vagantes Piſciculos captant, excipiuntue retibus, atque ita non mediocris ſolet ſæpenumero fieri captura. Coquuntur ijdem ahenis fictilibuſue vaſis, ferculiſque vbi opus eſt adijciuntur, addito ſiliquaſtro, chilliue, quo apparatu, neque modico, nec ingrato cibo conſtant, ſed quo non modo In-

di, verùm Aduenæ quoque Hiſpani ſæpenùmero veſci gaudeant.

De Xiomichin Mexicanorum, quam noſtri Troctam vocant. Cap. XXVI.

PIſcis eſt ſquamoſus Troctæ, Salariſue noſtratis forma, magnitudine, ſuauitate, ſquamis, ac nutrimento; ſed punctis rubeis minimè diſtinctus, quãquam ruboris cuiuſdam expers non ſit: circa torrentes calidarum regionum non longè à Mexicana Vrbe, magnaque aquæ dulcis verſatur flumina. Caput reſimum eſt, duorum dodrantum longitudo, ſquamæ minutæ, dorſum nigrum, candida latera, ſquamis tamen quibuſdam nigris conſperſa, ac venter albus: dorſo quaternæ inſunt pinnæ, ventri totidem, quaternæ iuxta branchias, ac binæ aliæ circa excrementi meatum: varijs capitur locis, ſed præcipuè iuxta Hocyacocotlan, ſunt autem, qui Patlani michin vocent.

De Malullis Cap. XXVII.

VOcant Guaſtecæ Malulles, genus quoddam Ranarum aquaticarum optimi, pergratique alimenti, ac pondere libram vnam æquantium.

De Tepechacallin. Cap. XXVIII.

CApiũtur in fluminibus calentium Regionũ eæ, quas locuſtas latini, Mexicani verò Tepechacallin vocant, dodrantem longæ, ac duos pollices plùs minùs craſſæ: eduntur coctæ, aut ferculi modo, quod candidum vocamus, paratæ, qua præparatione, carnium ſaporem præferunt, quanquam piſcoſum aliquid ſemper oleant. In Mexicano verò Lacu Cicada verſatur paluſtris, patria lingua dicta Atopinan. Item Colcæ paruę, quibus veſci Indi minimè aſſueuerant, Cancrorumque varia, & innumera genera, nec eorum modò, quorum meminit Antiquitas, ſed aliorum quoque, qui varia forma, & varijs etiam conſtant coloribus, haud minori Concharum copia, atque varietate. Verùm nobis animus non eſt tam multa animalia proſequi, donec per otium liberius concedatur deuagari, quemadmodum nec Scarabæorum, qui itidem eduntur ab Indis varia genera, quale eſt Atetepitz, & Coatecpatl.

De Xohuilin. Cap. XXIX.

XOhuilin maximus, & qui iam ad iuſtam deuenit magnitudinem, Xohuilin ſimpliciter dicitur: qui verò natu minor eſt, ſed ætate huic ſecundus, Tlacoxohuilin nuncupatur. Tertius ab illo Tepiton xohuilin, ac minimus omnium Yayauhqui, de quo alibi ſumus loquuti: maximus omnium lacuſtris eſt, ac dodrantem æquans longitudine, nec piſcibus circa Hiſpanorum flumina verſantibus diſſimilis, candens eſt, verùm totus pene ſanguineis perfunditur guttis: cauda eſt lunata, vnica dorſo pinna, branchijs binæ, binæ ventri, ac iuxta anum vnica: caput reſimum eſt, corpus tectum ſquamis exilibus, & venter ouis magna ex parte onuſtus, oculi ſunt parui, nigrique, iris ex pallido rubeſcit, & corpus vniuerſum palleſcit è candido; eſtur in meliorum piſcium penu-

penuria, etsi vitioso constet alimento, parumque grato, carneque laxiore quàm deceat, atque molliore.

De Xalmichin, seu Pisce arenoso. Cap. XXX.

SPecies est mediocris eorum piscium, quos candidos, seu Yztacmichin vocant, aut js ipse Amilotl, mediocri tamen, nec vigentis ætatis magnitudine: Amilotl enim maximus alborum est, Xalmichin mediocris, & qui simpliciter Yztacmichin vocatur, minimus. Est & alius pisculus Xalmichin dictus, vix minimum digitum longitudine, aut crassitudine æquans, rubeis squamulis, nec nostratibus rubeculis valde dissimilis, qui omnes squamosi sunt, bonoque, & grato alimento, præcipuè si iustam attigerint magnitudinem, elixique ex aqua pura, additoque hortensi apio edantur.

De Xalmichin Quauhnahoacensi. Cap. XXXI.

PIscis est dodrantalis molli, & candenti tectus pelle, sed circa dorsum Mustellinæ modo distincta: cauda lunata, candido, nigroque variata colore, pinnis duabus circa dorsum, binis circa branchias, & circa excrementi meatum vnica. Viuit in fluminibus regionum calidarum, & quamuis non sit squamosus, gratum tamen præbet, ac bonum alimentum.

De Texcalnanacatl, seu Fungo lapideo. Cap. XXXII.

A Figura nomen accepit hic lapis, qui fungis similis est, ac colore albo, cinereo, & subrubro variatus: offenditur aliter propè littora maris australis, cuius fortassis salsa aquarum vi, hac est donatus forma.

De Tapachpoxcauhqui. Cap. XXXIII.

TApachpoxcauhqui, seu Concha muscosa, Conchæ genus est, cui muscus innascitur, à mari australi delata. Inuenit verò à musco eidem innascenti nomen.

De Huitzitzilmichin. Cap. XXXIV.

PIscis est Oceani septentrionalis alumnus, laminis squamarum instar tectus, duos longus cubitos, tenuisque, & rostro octo vncias prolixo, sed superiori parte contra acuum aliarum naturam paulò longiori, ad quarum tamen species puto referendum, & colore candenti nutrimento verò salubri, & grato, quale est Asellorum.

De Tlacamichin. Cap. XXXV.

ITa appellant Indi piscem, quem Hispani Indigenæ *Dobalum* vocant, qui versatur quoque in mari australi, diciturque ab antiquis (è multorum virorum sententia) lupus, ab alijs iamdiu descriptus, cum capitis eius lapillis, atque vsu.

De Quatetl. Cap. XXXVI.

PIſcis,quem Miſtecæ Quatetl vocant, Mexicani verò Axolomichin, dicitur ab Hiſpanis *Bagre*: in vtroque viuit Oceano,& ad flumina quoque deſcendit. Piſcis eſt corio,non ſquamis tectus,ad duos, treſue palmos adoleſcens, duas prælongas geſtat barbas,quarum ratione barbatus quoque dici poſſet: cauda eſt lunata,ſupra dorſum prælonga pinna, ſtatim à capite ſumens exordium: alia verò non longè à cauda,quæ parua eſt: circa ventrem duæ aliæ, præter duas, quæ ſubſunt collo. Prægrato conſtat alimento,pinguique, & elixus eſtur: dorſum nigrum eſt, ad media vſque latera; venter verò,& reliquum corpus candens lineaque inter partem candentem, & nigram vtrinq; rectà procedens.

De Papalomichin. Cap. XXXVII.

PIſcis quem Miſtecæ vocant Papalomichin,Mexicani verò Tzatzapalmichin, Hiſpani *Muxarran* nuncupant, Antiqui verò (vt creditur) *Sparum*: naſcitur in vtroque Oceano, paruus piſcis eſt, ac latus, & cauda lunata,duabus ornatur pinnis iuxta branchias, præterea alijs iuxta ventrem binis, & altera iuxta caudam, & ſupra dorſum altera,quæ à capite ad caudam vſque procedit, horridulis ſpinis conſtat: Piſcis eſt ſquamoſus, & grato, ſalubrique nutrimento. Vocant & alium Piſcem *Muxarran nigram* Hiſpani, Mexicani verò Cacalomichin, duarum Spithamarum longitudine, coloris nigri, magnis ſquamis, cauda orbiculari, vniuerſo dorſo ſpinifero ac pinna propè caudam magna, caudam ipſam attingente, ac præter illas branchiarum,duaſque alias,quas habet in ventre non longè à capite, alia eſt prædictæ valde ſimilis, bono, & grato conſtat alimento, & in vtroque Oceano dicitur viuere.

De Xochipaltapachtli, ſeu Concha auriculata minij colore Cap. XXXVIII.

VIdimus iuxta auſtrale Oceanum inter alia Concharum genera quoddam Xochipaltapachtli à colore minij vocatum, mediocri magnitudine,trãſuerſis ſemicirculis, lineas alias ſecundum rectum procedentes ſecantibus, accolore minij rubeo dilutiore, ac luteo in rubeum tendente diſtinctum. Alterum, etiam maiuſculum,ac lineis ſimillimum,ſed colore candido, rubeoque, & fuſco varium, ac demum tertium ſine auriculis rubeo diluto, fuſcoque tantùm varians colore,& lineis dũtaxat rectis, ſed quæ in eo ipſo procurſu in ternos deſinant orbiculos,quorum nihil inſigne accepi præter formam,quæ videtur à Maris mediterranei, & ſeptentrionalis Conchis, quadamtenus diſſidere.

De Acipaquitli. Cap. XXXIX.

QVem latini *Serram* vocant, Miſtecæ Acipaquitli nuncupare conſueuerunt vtroque viuentem Oceano; huius formam veriſſima imagine ex ipſo Piſce deſumptam reddendam curauimus; ſed deſcribendum piſcem noluimus, vt de quo noſtram protulerimus in commentarijs, in X. Plinij librum editis

ſentiam

ſententiam,ad quem Lectorem duximus ablegandum, cùm iamdudum noſtris innotuerit Regionibus, & nunc ob temporis anguſtiam non liceat per cognita diuagari.

De Aloſac,lupeaue maris Auſtralis. Cap. XL.

ALlatus eſt à Mari auſtrali ad nos Piſcis, quem *Sauald* noſtri vocabant Hiſpani,eo per omnia ſimilem, ſed maiorem, ac longè inferiorem ſapore,quem tamen depingi noluimus, ob indiſtinctam pene cum eo ſimilitudinem, ſed ſpecie diſtare putauimus ob ſaporis, nutrimentique inſignem differentiam, comedimus etiam in Haitina Inſula,cùm ab eius Eccleſiæ Antiſtite hoſpitio exciperemur, eodem nomine, & forma Piſcem, à ſeptentrionali petitum Oceano, ſed adeo diſſimili guſtu, ac nutrimento, vt diuerſum ab illo eſſe intrepidè iudicauerim.

De Acacana, ſeu Piſce gibbo. Cap. XLI.

PIſcis eſt pene dodrantalis inferiori labro prolixiore, ac inſigni gibba, quæ à capitis exordio ad os vſque (quod eſt valdè paruum) arcuato flexu deſcendit, vnde nomen ſortitus eſt, dorſum, lateraque cyanea ſunt, venter, ac laterum pars alba, ac præter duas pinnas, quæ circa branchias ſunt, vtrinque vnica anguſta, & longa; & aliam paruam, duæ aliæ viſuntur breues, altera à medio ventre, altera verò à dorſo in caudam vſque procedens; ſquamoſus non eſt, & tamen bono conſtat alimento; Mare illum ad me miſit Auſtrale, etſi quidam referant in ſeptentrionali quoque reperiri.

De ſerra Piſce. Cap. XLII.

ALlatus eſt ab eodem Mari Piſcis à Tototepecenſibus Tlateconimichin nũcupatus,dodrante paulò longior, anguſtuſque,lunata cauda, acuto capite multis exiguis,& peracutis dentibus, ac præterea,quæ branchijs circumſtant ſupra, infraque, & ab vtroque latere binis pinnis, altera circa dorſum, & circa ventrem altera,à quibus in caudam vſque quidam velut dentes procedunt, quorum ratione Hiſpani, Coloni *Serram* vocant, cute tegitur, ac ad ſuarorum, ſcombrorumuè videtur genera pertinere.

De Acacapallin. Cap. XLIII.

REperitur etiam in mari auſtrali Sargus,vbi Acacapallin ab aſperitate vocatur, magnis ſquamis tectus,& tænijs tranſuerſis,fuſciſque diſtinctus.

De Acuetzpalmichin. Cap. XLIV.

SPirenæ altera ſpecies eſt, & quam noſtri *Bicudam* vocant, viuitque in Mari auſtrali iuxta Tototepecenſes, inſigne eſt in hoc Piſce inferius roſtrum longius eſſe ſuperiori, & ſquamis tegi, ſunt qui Quacuetzpalmichin vocent.

De

De Coatetl. Cap. XLV.

PIſcis eſt fluminum, ac Maris Auſtralis Incola, *Bagre* ab indigenis Hiſpanis appellatus, corio tectus molli, lunata cauda, binis inſignis prælongis barbis, prolixa item pinna, quæ à dorſo iuxta caput oritur, binis alijs circa branchias, ac iuxta caudam supernè infernèque duabus, notiſſimus eſt in noua Hiſpania, & interdum ad trium cubitorum longitudinem adoleſcit.

De Huitzitzilmichin. Cap. XLVI.

GEnus eſt Acus, ſed roſtro inferiori tres digitos longo, & prætenui, ſuperiore verò mediocriter lato, ac ſemiunciali: cætera alijs congeneribus ſimilis. Viuit in Mari Auſtrali, & ſquamis tegitur.

De Papalomichin. Cap. XLVII.

ITa vocant Incolæ ſparum album, quem noſtri *Muxarram* vocant, maris etiam auſtralis Alumnam, nigrum verò ſeù Cantharum, Cacalomichin, quos Piſces velut notos, etiam Hiſpanis, & in ſeptentrionali quoq; natos mari, non curaui depingendos.

De Quetzalmichin. Cap. XLVIII.

INſignis etiam Piſcis eſt Quetzalmichin, quem fabrum vocant, ſed mari etiam mediterraneo frequens, vel ob crines, quos dorſo geſtat, nigros, & prælongos, quem velut notum quoque prætereo.

De Tenexmichin, ſeu Pagro. Cap. XLIX.

EAdem ratione, & Pagrum prætereundum duxi, dum tamen conſtet apud Auſtrale Oceanum, non minus ac apud noſtra maria verſari, quod etiam de Tlaxcalmichin, ſeu ſolea dictum eſſe velim.

De Coyamemichin. Cap. L.

COyamemichin, quem Indigenæ Hiſpani *Porcum* vocant, vtriuſque Maris Incola eſt, rotunda pene forma, lunata cauda, ac binis pinnis supernè infernèque prælongis, à medio corpore in caudam vſque procedentibus, & reſimo, ac obrotundo capite; ſquamoſus eſt, & grati, probatique alimenti.

De Yzcohua. Cap. LI.

VErſatur quoque in prædicto Mari Piſcis, quem Mexicani Yzcohuà, Antiqui lupum, & Hiſpalenſes *Robalo*, qui offenditur etiam in fluminibus, ſquamoſus, gratique, & valde probati nutrimenti, necnon & Trichiæ noſtrates vocatæ ab Incolis Cacamichin, Coracini etiam, quos Incolæ Popoyotl vocant, & Macamichin, quos noſtri *Chucharroz*, computatos inter *Tracburos* minores ſquamoſos, lunata cauda, oblongoſque, & magni capitis, & Galeorum genera permulta; Præterea Tentzonmichin, ſeu Piſcis barbatus, ita dictus à barbis prælongis

longis,quibus eſt inſignitus,& id Mugilum genus, quod noſtri *Licam* Indigenæ Malacahual vocant : & quem noſtri *Roncador* , Indigenæ Chianmichin , & Antiqui Exocætum:& eorum,quos indigenæ Cocamalomichin , noſtri *Palomentas* , & Antiqui *Glaucos* vocant,ſpecies tres, quorum alter latior eſt , ac quaternis , quiniſque lineis cyaneis tranſuerſim diſcurrentibus inſignitus.

De Coamichin. Cap. LII.

MIſſi præterea ſunt ad me Icones aliorum quorundam Piſcium,qui procedente tempore deferentur , ac ſi opus fuerit, delineabuntur , quorum interim nonnihil dixiſſe conueniet,interque illos in primis de Coamichin,qui ab Anguibus,quorum referre videtur formam habet nomen ; longiuſculus enim eſt , teres , ac minimè ſquamoſus,ac fortaſſis inter Galeos,reponendus.Secundus Cochomichin , qui à Pſittaco ſortitus eſt nuncupationem , cui roſtro iudices magnopere aſſimilari. Alia inſuper ſpirenæ ſpecies,teres,parua, ac prælongo roſtro,vocata Totomichin ,necnon Colomichin oblongus piſcis, ac paruus , ac Achiyomichin prorſus ſimilis illi,quem gibbum vocant , ſed differens colore , qui huic ruber eſt .

De Manati. Cap. LIII.

Habetur ſupra lib.9. cap. 13. fol. 323.

De Piſcibus,qui nauigantibus in Nouam Hiſpaniam occurrere ſolent. Cap. LIV.

NAuigantibus in Nouam Hiſpaniam ſolent occurrere , & facili opera capi Tiburones,vaſti Piſces , & ad Cartilagineorum , oblongorumque differentias pertinentes,qui adeo voraces ſunt,vt Ingentem quandoque canem à Tiburone abſumptum eiuſdemq; poſteriora vtraque crura , vna cum natibus vno morſu ablata complures ſe vidiſſe teſtentur , referantque, laniénis cultrum,hamum prægrandem maximamque Taurini capitis partem in ſtomacho alterius ſimul inuenta Quin traditur in peculiari maris receſſu ſeſtiuiſſimus de illis iocus , demitti videlicet , integram equi partem quartam, vt adeo aquæ extimam, ad aliquot palmos non attingeret ſuperficiem accurrere nihilominus ad obtutum , & olfactum tanta pernicitate , & impetu Tiburones, vt ſaltu ex aquis prorumpentes medio in aere carnem , & oſſa ipſa non minori facilitate effracta ſorberent , quàm ſi quis lactucam diſcerperet. Horum Tiburonum capitibus , ob aſperitatem ingenitam ſupini adhærent adeo piſciculi,quos Romeros vocāt, vt nullo conatu eos abigere poſſint, illi verò dolatæ prædæ portiunculis , quæ plerunque per rictus Tiburonis effugiunt,victum ſibi quærunt:Hique ad turdorum differentias pertinentes , grati guſtus, ac ſalubris. Quid numerem Mugilum alatorum turbam , & aureos Piſces , eoſdem toto inſequentes Pelago, iucundæ,atque optimæ alimoniæ , quos in Anthiæ ſpecies fortaſſis aliquis referat, aut Delphinos Toninas vocatos,mali inter Nautas ominis,& procelloſum tempus præſagientes , marinos homines,trabes prælongas , Porcos, Pagros Raias,

Bal-

Ballenas, ſcolopaces, & alios permultos in mentem modò non venientes, qui mihi ſemel tantùm in Nouam Hiſpaniam nauiganti caſu ſunt oblati.

De Piſce Tauri forma, qui à Chines Oceano delatus eſt. Cap. LV.

Piſciculus eſt vix duos palmos longus, ſed pinna caudæ inſtar ſex pene prolixa digitos, corio intectus duro, fuſco, ſed circa ventrem candenti, & vbique pentagonis, ſexangulisue diſtincto figuris, os eſt minimum, ſed longiuſculis munitum dentibus, oculi magni, pinnæ circa aures binæ ſatis paruæ, quemadmodum & aliæ duæ, quarum altera circa extrema ventris eſt; altera verò iuxta poſtremum dorſum: mirum eſt in hoc piſciculo duas prominere iuxta frontem ſpinas acuminatas infractæ duritiei inſtar corniculorum, ac totidem alias eadem magnitudine, & forma, circa ventris poſtrema; cæterùm de nutrimento aut natura eius nihil adhuc memorandum habeo, quod tradere poſſim poſteritati, niſi pandente ſeſe quotidie amplius mundo, antequam moriar quicquam hiſce meis ſcriptis adijci poſſe liceat ſperare.

De Cuitlapetotl, ſeu Piſciculo lacuſtri ventris magni. Cap. LVI.

Piſciculus eſt digitum longus, craſſuſque, ita vocatus, quòd cœnoſis aquis degat, & ventrem habeat proportione corporis magnum, fuſci coloris. Vulgaris alimenti, & Mexicanis lacubus familiaris. O.N.

Finis V. Tractatus Hiſtoriæ Aquatilium.

TRACTATVS SEXTVS

DE HISTORIA MINERALIVM NOVAE HISPANIAE

Hic tractatus conſtat 36. capitibus, quorum 26 habentur ſupra, Volumine 1. lib. 10. capitibus, & folijs infra notandis.

Cap. 10.

Cap. X. De Texotli seu silatico.

GEnus est Terræ in montibus quarumdam Nouæ Hispaniæ Regionum effossæ, teritur hæc, includitur saccis, atque effusa desuper aqua, tenuior pars permittitur excolari, siccata redigitur in placentas cyaneas, quibus pictores eumdem colorem æmulantur: quæ remansit in saccis crassior pars tunditur, effusaque rursus aqua, tenuior secundò fluit, ad eadem vtilis, quamquam dilutior, atque vilior.

Cap. 11 *De Tlalyac, seu terra fætida.* *vbi sup. cap.23.fol.341*

Cap. XII. De Teticatl.

TEticatl, seu lapis Ticatl lapidis albi genus est, quo vsto vtuntur pictores ad albũ colorem exprimendum: quamuis Chimalticatl vocato, candore cedat.

Cap. 13. *De Tequixquitl iterum.* *vbi sup. cap.26.fol.344*

Cap. XIV. De Tecuitlatl.

SCaturit Tecuitlatl nonnullis è locis Aluei Mexicani lacus persimilis limo, & summas statim petit aquas, vnde excipitur, verriturque retibus, aut coaggeratur palis, Indi extractum, & paulisper siccari permissum ad solem effor-mant in placentulas: rursus exponitur soli herbis virentibus super impositum, donec exquisitè arescat, ita reponitur, vt caseus in anni tantùm vnius vsum: estur vbi opus est cum Maizio torrefacto, vulgaribusque Indorum placentis: Vnaquæque limi huius vomica peculiarem sortitur Dominum, cui mille aureos interdum annuos reddat: sapore est casei, à quo sumpsit apud Hispanos nomen, sed minùs grato, & cœni quodam odore: color adhuc recenti cyaneus, aut viridis, sed limosus inueterato, è viridi nempe vergens in nigrum, edulis exigua portione, eademque assumpta loco salis, condimentiue maizij; at quæ ex eo parantur placentulæ, improbi sunt, ac rustici cibi, & hoc vel eo constare potest, quòd cùm Hispanienses Coloni nihil quod ad palati delicias spectet maximè apud has regiones intactum reliquerint, id nutrimenti nunquam suis permiserint faucibus deuorandum.

Cap. XV. De Tlahuitl, seu Rubrica fabrili.

QVod Mexicani Tlahuitl vocant, nos Arabum æmulatione Macram, Latini vero Rubricam fabrilem appellant, genus est pallentis Terræ, quæ torrefacta rubeum è vestigio induit colorem, vtilis pictoribus, ædiumque parietibus, soloue inficiendis colore.

Cap. XVI. De Tetlilli.

TEtlilli seu Ater lapis genus est terrę in mystecarũ regione vocata huiusNouæ Hispaniæ præcipuè effossæ, atra, & qua pictores eidẽ colori imitando passim vtantur; etsi alia paretur apud eos atramenti differentia vocata Ocotlilli ex fumo assularum Pinus cuiussuis, nuncupatę patria lingua Ocotl, vnde nomen

atramento, vstarum nempe fumus in vasorum opertorum cauitate in pilulas coit, quas demum derasas in suis emporijs venundare frequenter solent.

Cap. XVII. De Tecuixtli.

TEcuixtli, seu Terra lutea Ochræ est species inficiendis tectis, camerisque idonea, quæ locis quibusdam huius Regionis vberrimè prouenit,

Cap. 18. *De Tlalxocotl, seu Terra acida. vbi sup. cap. 26. fol.* 342
Cap. 19. *De Ticatlalli, seu Terra alba. cap. 21. fol.* 341
Cap. 20. *De Tequixquilitl, seu Nitro iterum. cap. 26. fol.* 343
Cap. 21. *De Tecoca huitl. cap. 20. fol.* 341

Cap. XXII. De Tecuixtli, seu colore luteo.

GEnus est Terræ, cuius fumo condecorare Indi denigratas trabes, cæterasq; materies solent, atq; inficere rudes quasdam, & modici sumptus tabellas

Cap. XXIII. De Xicaltetl

HOc est aliud candidum, ac minerale pigmentum, Quoxicaræ vocatum, quo primùm res illinuntur, vt alij desuper appositi colores tenaciùs adhærescant, nec valeant facile deradi, aut vlla violentia deleri.

Cap. 24. *De Quetzalytztli, de hoc fit mentio. vbi sup. cap. 7. fol.* 337
Cap. 25. *De Eztetl, seu lapide sanguinis. cap. 6. fol* 337
Cap. 26. *De Apoconalli. cap. 1. fol.* 336
Cap. 27. *De Eztecpatli. cap. 65 fol.* 337
Cap. 28. *De Tlapalte huilatl. cap. 12 fol* 339
Cap. 29. *De Tlacuiloltecpatl, seu lapide picto. cap. 10 fol* 339
Cap. 30. *De Toltecayztli. cap. 13 fol.* 339

Cap. XXXI. De Matlalxihuitl.

ITa vocant, cynaeos omnes lapides, quales sunt vocati Torcoides cyaneique, sed præcipuè viliores quosdam, qui videntur ad prædictorum species pertinere nullam tamen eorum vtilem facultatem medicinę nosse sunt testati, ad hos tiam referendus est, quamquam dilutior, quem Xiuhtomolin nuncupant.

Cap. 32. *De Quetzalxoquyac, seu Pluma fœtida. cap. 10. fol.* 339
Cap. 33. *De Coztictecpatli. vbi sup. cap. 4. fol.* 337
Cap. 34. *De Lapide Philippicarum. cap. 9. fol.* 338

Cap. XXXV. De lapide aqueo.

SAcrificus quidam ostendit mihi gemmam etiam candentem, & ad chrystallorum (vt videbatur) pertinentem genera, in qua mirum erat guttulam velut aquæ interceptam, & parua contentam cauitate semper tenere foraminis superiora; quoque magis deprimeretur eò auidiùs ad superiora tendere, cuius ego naturalem rationem adhuc peruestigare nequiui.

Cap. 36. *De Ytehuilotl, & lapide Crystallino vbi sup. cap. 17. fol.* 340

IN-

INDICES ALPHABETICI

SEX TRACTATVVM HISTORIAE Animalium, & Mineralium Nouæ Hiſpaniæ. & in primis Tractatus Primi De Quadrupedibus.

INDEX

Tractatus Secundi de Auibus.

De

INDEX
Tractatus Tertij de Reptilibus.

A

De

INDEX

Tractatus Quarti de Insectis.

INDEX

Tractatus Quinti de Aquatilibus.

INDEX
Tractatus Sexti de Mineralibus.

FINIS.

ERRATA SIC CORRIGE.

pag. 4	cap. II.	felle	lege	fele
pag. 8	cap. XXV.	circuratur	l.	cicuratur
pap. 8	cap. XXVI.	hyemmalis	l.	hiemalis
pag. 8	cap. XXVI.	fulus	l.	fuluus
pag. 10	cap. XXX.	Incuruuo	l.	Incuruo
pag. 11	cap. XXIV.	non	l.	naturam
pag. 13	cap. III.	candent	l.	candenti
pag. 15 vſque ad pag. 23		hiſt. quadruped.	l.	hiſt. auium
pag. 15	cap. IX.	alimteum	l.	alimentum
pag. 15	cap. IX.	medioris	l.	mediocris
pag. 16	cap. XI.	pronominet	l.	prominet
pag. 17	cap. XIII.	Corduele	l.	carduele
pag. 29	cap. XV.	Columbarnm	l.	columbarum
pag. 29	cap. LXV.		l.	LXX
pag. 30	cap. LXXV.		l.	LXXIV
pag. 38	cap. CXVII.	conſpicindam	l.	conſpiciendam
pag. 49	cap. CLXV.	Mexicanaum	l.	Mexicanarum
pag. 58	cap. II.	nunpantur	l.	nuncupantur
pag. 74	cap. XXVI.	nigerſit	l.	negreſcit
pag. 82	cap. XXVI.	ſuatate	l.	ſuauitate
pag. 85	cap. XLI.	aliam paruam	l.	alia parua
pag. 87	cap. LIV.	dolatæ,	l.	delatæ